ANUL XXIII
1
(923)
Sîmbătă
5 ianuarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Să facem totul pentru a realiza cu deplin succes planul pe anul 1980 și pe întregul cincinal, pregătind, totodată, temeinic trecerea la cincinalul viitor, asigurînd traducerea în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XII-lea al partidului, a mărețului Program de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism !

NICOLAE CEAUȘESCU

LITERATURA PREZENTULUI

Interviu cu GEORGE MACOVESCU, președintele Uniunii Scriitorilor

— Am pășit într-un nou an, prilej de a evalua munca scriitorilor pe parcursul unui întreg an de nobil efort creator. V-am ruga, tovarășe George Macovescu, în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor, să vă referiți la anul literar care a trecut.

— S-a sfîrșit încă un an. Timpul curge implacabil și ne apropie de sfîrșitul acestui veac de aur al istoriei, în care s-au produs marile revoluții sociale și în care omul a plecat în cosmos.

Mă întreb uneori dacă noi, scriitorii am consemnat, în toată grandoarea lor, în operele noastre, evenimentele revoluționare ale acestui veac, dacă literatura pe care o lăsăm în urma noastră se află la înălțimea măreției acestui secol. În acest veac, viața a fost mai puternică, mai extraordinară decît orice imaginație a vreunui scriitor. Înseamnă aceasta că nu am ținut pasul cu viața, că nu ne-am apropiat cu operele noastre de marile valori materiale și spirituale ale secolului al douăzecilea ? Dacă mă gîndesc la literatura dezvoltată în țara noastră după eliberare, răspunsul meu este că splendorile acestui veac și dramele lui, victoriile omului și înfrîngerile lui, marile transformări petrecute în psihologia omului nou și-au găsit reflectarea în operele scriitorilor români. Viața în țara noastră clocotește în creuzetul imenselor mutații. Se schimbă totul. Și natura și societatea și omul. Cine, mai bine decît scriitorul, poate să consemneze, în opere de durată, aceste transformări ? Cine, mai bine decît scriitorul, poate să surprindă eforturile, bucuriile victoriei și durerile înfrîngerii decît scriitorul, el însuși participant la această schimbare ?

Anul 1979 nu putea să facă excepție. Dezvoltarea literaturii române în epoca socialistă este un proces de durată și mai ales de continuitate. În artă nu se poate planifica așa cum se întîmplă în domeniul producției materiale, dar la o cercetare atentă și obiectivă, se observă că literatura noastră merge pe o curbă ascendentă. Fiecare an aduce noi valori, de o varietate estetică din ce în ce mai complexă. Anul care s-a încheiat a marcat în toate genurile reale progrese. Proza, poezia, dramaturgia, literatura pentru copii, istoria și teoria literară au adunat probleme esențiale ale vieții noastre spirituale, reflectînd marile procese ce se petrec în societatea românească.

Îmi cereți să pun în evidență cîteva titluri mai importante. Cu voia dumneavoastră, și mai ales cu a mea, nu vă voi da satisfacție. Aș greși. Mai întîi, aș nedreptăți întreaga obște scriitoricească. O literatură mare, complexă nu se construiește, într-o anumită etapă, decît prin contribuția tuturor celor ce țin un condei în mînă, care, cu geniu sau numai cu talent, înnegresc pagini după pagini, distrug ceea ce nu le place și publică numai ceea ce apreciază că îi reprezintă. Și astfel se adaugă noi valori literaturii române. În plus, orice ierarhizare nu rezolvă nimic, ci, mai cu seamă, produce iritare. Ierarhia valorilor o stabilește opera, după ce a fost receptată de cititori și nu poate fi stabilită din vîrful nici unui condei, oricît de sprinten ar fi el.

— Și, pentru că ați relevat împlinirile anului care a fost, acum, în aceste prime zile ale anului 1980, vă propunem să conturăți preocupările literare ale noului an.

— În adevăr, un nou an înseamnă pentru toți, deci și pentru scriitori, noi perspective, noi planuri. Anul 1980 începe sub semnul hotărîrilor Congresului al doisprezecelea al Partidului Comunist Român. Secretarul general al Partidului,

Continuare în pag. a 7-a

MESAJUL ROMÂNIEI

La cumpăna anilor 1979—1980 am ascultat, într-o atmosferă solemnă și sărbătorească, prin intermediul radioului și televiziunii, **Mesajul de Anul Nou** adresat întregului nostru popor de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Secretarul general al partidului, președintele Republicii noastre, a fost, deci, printre noi, aproape, așa cum îl simțim totdeauna, și în acele clipe de sus ale anului, de pe înălțimile cărora se văd cîmpiile însorite și mănoase ale celor 366 de zile ale noului an.

Am ascultat Mesajul și am revăzut imaginile muncii și vieții noastre de peste an, imaginile muncii creatoare, entuziaste, eroice și cele ale vieții libere, demne, civilizate. În asemenea momente cu miros puternic de cetină și de zăpadă strălucitoare, în care se presimt hore de păduri și de oameni într-o înlănțuire sărbătorească, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu și-au găsit în cugetele noastre ecoul pe care îl are întotdeauna vocea României eterne. Pentru că, în noaptea Anului Nou, vorbindu-ne Președintele țării, ne-a vorbit Patria. Această identitate s-a consolidat puternic de la Congresul al IX-lea al partidului, în perioada cea mai plină de realizări din întreaga noastră istorie. Fiecare nou an din această etapă a însemnat un drum larg croit în istorie spre o istorie nouă. Un drum al tenacității și dăruirii, un drum al elanului revoluționar și al împlinirii. Pe care, construindu-l, noi înșine ne-am schimbat devenind oameni noi ai unei societăți ce se înnoiește continuu.

Anul 1979, pe care îl încheiem peste cîteva minute, — arăta în Mesaj tovarășul Nicolae Ceaușescu — **a marcat un nou pas înainte în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a societății noastre, în sporirea avuției naționale și ridicarea nivelului de trai al poporului, în înfăptuirea obiectivului edificării socialismului și comunismului pe pămîntul României.**

Acest nou pas înainte, concludent pentru forța

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

PATRIA LIBERTĂȚII

O amiază liberă și-n zbor vertical
E destinul acestui popor !
Și-o amiază fără sfîrșit este
PARTIDUL COMUNIST ROMÂN.

Din toate părțile cardinale ale lumii
Se vede amiaza noastră.
Însuși gîndul
Și însăși materia pulsează
O fără de sfîrșit lumină verticală !

Din piscul amiezii noastre
Vorbește și se aude, gîndește, creează
În piine și-n inimă,
În verb și-n suflare.
În patima libertății
Și-n vrednicia unanimă,
În toate și deodată –
Cu lumea României noastre se aude,
În piscul amiezii fără sfîrșit
NICOLAE CEAUȘESCU –
Esență și suflu,
Demnitate comunistă
Și certitudine vie !

O amiază și-o patrie
Și-o lumină verticală,
Puls unanim
Și omenie planetară,
Este fruntea lui !

El este arcul muncii gîndind,
Este mulțimea independentă !

Și, iată copiii cît stelele-n cer ;
Și, iată sudoarea cît riurile-n România ;
Și, iată vocea mulțimii
Cît însăși vocea Congresului comunist român !
Și, iată viitorul învățînd
Cu mîndrie,
Din prezent cum el însuși să fie !
Și, iată, și iată independența comunistă
În amiază verticală spre soare
Dînd
Ridicînd
Istoria noastră la fruntea
Și la zborul istoriei
Lumii întregi !
Poporul e verbul și forța
Și patria ; poporul e însuși partidul
Și marele cîntec unanim !

O amiază continuă
Și verticală e România ; o amiază
fără sfîrșit e partidul ei comunist.
O amiază în zbor vertical și spre soare-i
Fruntea marelui bărbat Ceaușescu !
Iar viitorul e cu mult mai mare
Și mai viitor
Cu cît, prezent, înțelege să fie !

Ion Cringuleanu

Mărturiile artei angajate

Masivul volum de **Mărturii** editat recent de „Cartea românească" (antologie de Emil Manu) vine să confirme, o dată mai mult, vocația scriitorului român pentru problemele civice și sociale, implicarea lui adîncă în destinul neamului, refuzul claustrării în turnul de fildeș. Cei mai reprezentativi creatori în domeniul vieții spirituale au reacționat, ca „artiști și cetățeni" (spre a prelua o formulă a lui Gherea) la evenimentele și imprejurările istorice cărora le-au fost, nu numai simpli martori, ci și participanți dintre cei mai activi, cu un rol nu o dată determinant în evoluția momentelor istorice. Este imposibil, am mai spus-o și cu alt prilej, să concepem întîiul mare moment al istoriei noastre românești, anul 1848, fără contribuția, prioritară și decisivă, a lui Kogălniceanu, Alecsandri, Eliade Rădulescu, Bălcescu, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, care au rămas nume de referință atît în istoria politică a patriei lor cît și în cea a literaturii naționale. În fapt patruzeci și optul românesc este, sub raport ideologic, rezultatul acțiunii scriitorilor vremii care au știut să sesizeze, cu pătrundere, marile aspirații populare. Dar oare mai tîrziu Hașdeu, Maiorescu, Eminescu, Delavrancea, Iorga, Stere Octavian Goga ș.a pot fi desprinși ca creatori, de activitatea civică și politică ? desfășurată ? Așa cum este ușor de bănuit acțiunea lor a putut fi uneori limitată sau chiar marcată de un inerent tribut plătit contradicțiilor epocii, dar nimeni nu va putea contesta aspirația lor sinceră, adîncă, de a-și servi țara precum și avantajul

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4–5

● Proză de Horia Pătrașcu ● Poeme de Dan Verona ● Dușan Petrovici ● Emilia Căldăraru ● Titus Vijeu ● Mariana Filimon.

● În acest număr ● Viața cărților ● Ce anunță editurile pentru anul 1980 ? ● „Speranță și acceptare" — un articol despre poezia lui Dan Laurențiu ● Planete : „Pasul dinspre toamnă" de Ion Caraion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cartea românească în Grecia ● Din poezia cubaneză ● Spectacolul lumii ● Revista străină

Cartea unei patetice dezbateri

Fiul secetei, cel mai recent roman al lui Ion Lăncrănjan, constituie un punct cardinal în opera scriitorului. Nenumărate personaje se perindă prin materia cărții, deși reducînd lucrurile la esențial e vorba de un singur personaj, Vasile Pozdare. Patru conștiințe de adîncimi sensibil diferite, conștiința prietenului, a soției, a fiului său și a eroului însuși își nutresc mișcarea inefabilă din avatarurile vieții acestui „erou al timpului nostru", confruntată cu întregul spectru moral al istoriei noastre politice din ultimii treizeci și ceva de ani.

Specific este felul cum își alege autorul eroul: dintr-o ceată zdrențăroasă, nediferențiată de copiii aduși de secetă într-un oraș transilvan, unul, acest Pozdare, se detașează încă din primele zile, dar cel care-l observă mai întîi, intuindu-i calitățile ce-l vor scoate la lumină, este unul din personajele-martori, mod de a spune că însăși viața l-a selectat și i l-a impus ca erou scriitorului.

Copilul cu sufletul ars de secetă nu este un credul, ci mai degrabă un receptacol uriaș deschis evenimentelor din primii ani ai revoluției, un pămînt nesătios de ploile și semințele speranței invincibile; el se va angaja și va participa cu duritate și fanatism la întregul șir de evenimente care au schimbat radical viața socială a țării, el va îmbrățișa cultul personalității (cu atîta convingere, încît nici după adoptarea unor documente de partid, cu toate că se consideră tot timpul activist, nu va renunța decît cu greu la părerile sale), va acționa conform principiului (tot din primii ani!) că lupta de clasă se ascute, din ce în ce mai mult pe zi ce trece, va fi necruțător cu speculanții pe spatele clasei muncitoare, dar atunci cînd spiritul său justițiar va viza și „etica" unor activiști însetați nu numai de putere, dar prin aceasta și de înavuțire, drumul său se va poticni și nu numai o dată, ci periodic, ceea ce presupune tot atîtea reînzdrăveniri ale unei structuri umane cu resurse inepuizabile, încît nici căderea cea mai amețitoare nu-l va îndupleca să renunțe la cîștigul suprem al vieții lui : **acordul cu sine.**

Pozdare nu traversează însă această perioadă

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Opțiunea umanistă

Dumitru Ghișe este un eseist cu prezență îndelungată în conștiința cititorilor, impus încă de la „cronica filozofică" pe care o semna în revista „Steaua" în urmă cu aproape douăzeci de ani. Deși activitatea sa nu a luat pînă acum forma studiului sistematic, a construcției îndelung elaborate și cu tentația exhaustivă, aparent neîndoielnic faptul că meditațiile pe care le-a propus în toate cărțile de pînă acum sînt rodul unei conștiințe preocupate de mari probleme, cu stil atrăgător și cu o limpezime a gîndirii de aleasă ținută intelectuală. Eseistul s-a bucurat de succes pentru bune motive, ce țin de o mare demnitate a discursului său, ca și de frumosul echilibru ce caracterizează atitudinile pe care le-a promovat în cursul mai multor ani petrecuți în viltoarea vieții noastre politice și culturale. Ultimul său volum, **Dimensiuni umane**, constituie de altfel rodul unor reflecții de practician, cel mai adesea, cu referință directă la împrejurarea de origine. Evenimente politice și culturale, teze și concepții politice semnificative, direcțiile pe care se mișcă realitatea istorică românească, dezbateri publice sau chiar unele motive de controversă publicistică sînt în măsură să stimuleze meditația autorului, ridicîndu-se de multe ori la un grad de semnificație și generalitate cu totul remarcabil. Iată deci o carte a unui contemporan ce ține să împletească acțiunea cu gîndirea, într-o formulă riguroasă și cuceritoare în același timp,

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a

L-AM CUNOSCUT PE TUDOR ARGHEZI

Evocare de Paul Lahovary

●

Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

● Interviu cu Corneliu Vadim Tudor

Demnitatea națională

Există anumite cuvinte despre care nu este niciodată de prisos să discutăm, deși înțelesul lor pare stabilit o dată pentru totdeauna. Ele sînt hainele lingvistice ale așa-numitelor concepte centrale, noțiuni-pivot, ce restructurează gîndirea.

Nu este vorba despre marile concepte ale filozofiei și nici despre cele pe care le folosesc alte științe. Ne referim la cele pe care orice om le întrebuințează spre a-și defini propria poziție în raport cu grupul social din care face parte, față de oamenii printre care trăiește, dar și față de el însuși.

Titlul inserărilor noastre conține unul dintre aceste importante cuvinte. Într-adevăr, drumul pe care tocmai de demnitate al omului s-a transformat într-o realitate istorică reprezintă o via magna a dezvoltării umanității. Demnitate este cel mai frumos cuvînt al tuturor limbilor. Iată un aforism simplu și adevărat, ce nu se va uza atît timp cît vor exista oameni.

Există însă și cazuri în care marele cuvînt este coborît la întrebuințări indoielnice. La originea însemnărilor noastre se află o asemenea imprejurare. L-am auzit pe un om, care știa bine cum se leagă vorbele între ele, transformînd demnitatea într-o pavăză personală, într-o abilă formă de evazionism. „Nu este de demnitatea mea", repeta el. La ce se referea ? Am ascultat cu atenție. Era vorba despre participarea sa la niște acțiuni care presupuneau colaborare, angajare, depășire a propriilor interese imediate. Nu este de demnitatea mea să mă angajez, nu pot să mă cobor într-atît pînă la a mă alinia alături de alții, sugera vocea cultivată a celui pe care îl ascultam. Mi-au apărut în minte alte imprejurări, în care voci mai puțin exersate repetau, în fond, aceeași idee ; marea noțiune a demnității era transformată într-un instrument meschin de evadare din fața marilor probleme ale prezentului, într-o motivație a absenteismului politic.

Acelui abil sofist, precum și tuturor celorlalți trebuie să li se spună cu claritate că demnitatea individului nu este o valoare imuabilă, situată dincolo de orice determinare istorică și că, aspect de esențială importanță, în România anilor noștri, ea nu poate fi despărțită de demnitatea națională.

Voicu Bugariu

Ziua bună se cunoaște de dimineață

— FIȘE LA ÎNCEPUT DE AN —

1

Priviți din nou fotografia în care tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU și tovarășa ELENA CEAUȘESCU, împreună cu ceilalți conducători de partid și de stat, primesc tradiționala urare de An nou. Colindători cu zurgălăi, buhaie, tălăngi, în alai sărbătoresc, au descins în fața sediului Comitetului Central și, după datină, își întreabă gazdele dacă primesc plugușorul. **Da !** sînt primiți din adîncul inimii, tot așa cum și ei, din adîncul inimii, își rostesc urările. După care, purtat pe brațe tinere, de flăcăi zdraveni, iată-l pe copilul-simbol 1980, semnificativ învești mîntat într-o hlamidă voievodală :

— Eu sînt anul viitor / Și-am sosit acum în zbor / Pe pămîntul tricolor / Nu sînt, cum vedeți, prea mare. / Dar voinic voi crește-n Soare / Buni părinți mă ocrotesc / Pe pămîntul româ-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 2-a

587.864 P

viața cărților

● Ilie Purcaru : „Planuri în lut" ● Horia Stancu : „Elenco" ● Nicolae Stăiculescu : „Babilonul de nisip" ● Valeriu Armeanu : „Negutătorii de triluri" ● Corneliu Leu : „A doua dragoste și altele..." ● Mircea Muthu : „La marginea geometriei".

PROZA

Semnele perenității

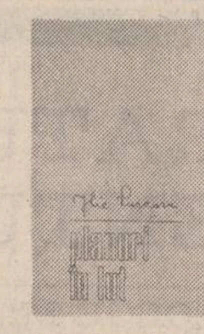

Există reportaje orgolioase, pentru care locurile devin simple pretexte pentru capacitatea (existentă sau nu) de poetizare și speculație a autorului, relatări la puterea a doua, fabulind în jurul cifrelor și aureolind gratuit chipuri și destine. Există, dimpotrivă, reportaje în care personalitatea autorului se estompează, enunțind, prezentind, lămurind, sau implicind, numai, realități istorice și înconjurindu-le cu date concrete. Realizate cu economie stilistică, operind cu elemente concrete și oricind verificabile, ocolind hiperbolele și psihologizările artificiale. Carnetul și creionul devin aici cameră de luat vederi și nu bibliotecă, notările fiind nu atit apoteoză și grandilocvență, cit schițe ale elementelor fundamentale. Nuanțele se pierd, dar adevărul esențial rămine.

În această a doua categorie se înscriu aceste **Planuri în lut** ale lui Ilie Purcaru. Nu în latura spectaculară vom afla specificul acestor călători ; reporterul nu este interesat exclusiv de propriile sale trăiri și nu caută revelații estetice sau încintări poetizante. Ceea ce conferă o notă specifică textelor este încrederea totală a autorului în virtuțile convingătoare ale realităților pe care le notează, o încredere personală profundă, dar sprijinită la fiecare pas de cifre și date istorice și care se poate, astfel, lesne dispensa de orice înseamnă artificiu reportericesc. Colindind aceste „30 de sate oltenești aflate la răscrucea patetică în care atitea se pierd, dar atitea renasc" (urbanizarea și procesul de iremediabilă modernizare a sistemului rural) și urmărind liniile de forță ale mutațiilor economice, sociale și spirituale de-a lungul cărora evoluează destine etnice ancestrale, — reportajele lui Ilie Purcaru realizează — în ciuda obiectivității deplin documentate pe care am semnalat-o — mai mult decit o suită de „dări de seamă", propunind implicit o meditație asupra a ceea ce am denumi „vetrele migratoare", adică procesul osmotic dintre realitatea rurală și dinamica urbană, evoluția firească a unor destine de oameni și locuri, către o sincronizare istorică în care elementele esențial-originare devin deplin funcționale în cadrul noilor sisteme. Între drumul roman și dispensarul din Orlești, între terenurile de vinătoare și lacurile de acumulare ale Ieșelniței, între stilpii de pridvor ai Hobiței, ajunși efigie universală a artei sculpturii și realizările agro-zootehnice ale Drănicului, de la băile de vilfe și singe de miner, pină la carierele de grafit de la poalele Cătălinului, între realitățile de ieri de la Măciuca, Plenița și Bumbești-Jiu și perspectivele lor actuale, de la lupta cu nisipurile din vechii Dăbuleni, pină la grădinile lor de azi, ș.a.m.d. — între toate aceste coordonate ochiul reporterului marchează cu precizie conturele dinamicii progresului. Chipuri de țărani, de doctori, de zootehniști și ingineri, de tractoriști și învățători, alcătuiesc o tipologie aproape completă a transformărilor sociale ale României din ultimii 35 de ani. Observații directe, interviuri, valorificări ale monografiilor sătești, cifre de plan, preocuparea permanentă față de sensurile toponomice simbolizind rostul așezărilor și subliniindu-le evoluția, un stil sobru și sigur, retrăgindu-și podoabele în favoarea concretului, — sint alte calități ale acestor reportaje.

„...îmi place să cred că odată, cindva, peste ani, cind orașul modern ca încercui cu trepidația lui ultimele tăceri ale locului, cerbii și căprioarele născute aici vor bate cu copitele în asfalt, cerînd, în vacarmul de automobile, un pic de liniște". Este liniștea siguranței milenare, semnul perenității acestor „planuri în lut", care sint „satele în mișcare", planuri esențiale fără de care — pentru a prelungi metafora titlului — cea mai pură ceramică nu ar fi fost cu putință.

Dan C. Mihăilescu

*) **Ilie Purcaru : „Planuri în lut", Editura „Scrisul Românesc", 1979.**

Meditație și profunzime psihologică

Horia Stancu scrie romane istorice rafinate în care se simte frumusețea obosită a amurgului de civilizație, al cărei exponent este personajul „rasat", meditativ, implicat în acțiune pentru a menține aparent echilibrul unei permanente și dureros-superioare dezimplicări. Fie că se referă la un celebru medic al antichității eline, încercind să-l coboare din legendă (**Asklepios**, 1965 ; 1972), la conflictele spațiului balcanic în perioada fanariotă (**Fanar**, 1968) sau la revoluția de la 1848 ca motiv pentru un anumit tip de conflict (**Elenco**), romanele lui Horia Stancu s-ar putea subintitula în egală măsură „episoade din viața privată" sau „episoade din viața socială". În **Elenco**, mai mult decit în celelalte, meditația și profunzimile psihologice o iau înaintea frescei iar oboseala opulentă a rafinamentului, prezentă în structura tematică, se înlocuiește „din mers" cu o stranie oboseală a retoricii. Epica tradițională lasă locul narațiunii ajunsă la o adevărată sațietate de forme, preferind de aceea pseudo-forma memoriilor. Textul romanului, spune autorul, este un manuscris găsit (nu **într-o sticlă**, ceea ce ar fi indicat o afiliere tipologică, deci formală) în podul unei foste case boierești. El aparține unui medic cu studii la Viena, reîntors în Țara Românească cu știință nouă și gust apusean, în al cărui trup mai curge încă singele unui cămătar plin de iscusință într-o societate fanariotă care-și trăiește declinul. Personajul are, structural, tendințe de **homo viator** (de o asemenea predilecție vorbește Marian Popa și referitor la Asklepios, v. **Dicționar...**, ed. I). grefate pe un comportament psihologic tributar parcă și el, în chip simbolic, ipostazelor „fin de siècle" : acest tinăr medic cu minte scormonitoare, devenit membru al „Frăției", prieten cu Nicolae Bălcescu, participant la revoluție, la lupta din Dealul Spirii, apoi, peste ani, la războiul din Crimeea și la Comuna din Paris, și probabil mort la zidul impușcaților în 1870, este tipul contemplativului care nu se poate implica pe de-a-ntregul în nici o acțiune. Această pe jumătate dezimplicare, superioară poate prin virtuțile de estet pe care și le cultivă personajul, constituie subiectul și deopotrivă obiectul rememorării, în care contemplația narcisică se împletește cu decupajul romanesc al societății românești într-un deceniu tumultuos. Romanul istoric se drapează treptat într-un roman al conflictului psihologic. Într-un singur sens, în cel erotic, medicul revoluționar, pare să ardă trup și suflet dar dragostea lui pentru Elenco, fiica (moartă de turberculoză) a unui datornic sărăcit al unchiului său, nu are acoperire epică și astfel energia psihologică investită se risipește în van. Autorul ne lasă să înțelegem că textul acestei cărți, nefiind altceva decit o lungă confesiune scrisă, în care prezența unor neologisme recente ale limbii române este „scuzată" de faptul că naratorul ar fi dictat mare parte în limba franceză, nu are virtuți propriu-zis romanești. De o construcție romanescă nu se poate vorbi decit în mare, dacă luăm în considerație faptul că **Elenco** relatează o existență umană în raporturi sociale. Scris într-un stil de o frumusețe desăvirșită, în care supletea rațiunii devine spontan consecutivă emoției, păstrind exact atita culoare lexicală cit pentru a mărturisi gustul nou al tinărului venit din Apus, textul acesta nu are de fapt o organizare narativă concret-reperabilă. Fragmentele romanului, dacă ar fi să le identificăm, au un procent minim de funcționalitate. Motivația „lipită" de autor (și complicată inutil printr-o înscenare asupra provenienței manuscrisului ca și, în textul naratorului, prin pripita proiecție a unei morți posibile) nu lasă sentimentul unui procedeu retoric ci, prea mult, al unei scuze.

Costin Tuchilă

*) **Horia Stancu : „Elenco", Editura „Cartea Românească", 1979.**

Un roman dilematic

Un prozator dotat cu simțul echilibrului epic și care se realizează fără ezitări în spațiul unei problematici morale specifice este Nicolae Stăiculescu în noul său roman *) circumscris literaturii „obsedantului deceniu". Cartea evoluează prin formularea și limpezirea unor dileme care reevaluează fapte, atitudini și opțiuni încercind o regăsire a stării de echilibru și o dimensionare certă a valorilor morale. Personajul romanului, Anton Fiera, trăiește un destin tulburat de la început, o existență care cumulează situații dramatice și acumulează lovituri. Părul albit peste noapte, în cursul unei experiențe atroce trăite în copilărie marchează personajul luat în posesie de acest destin advers. Mutilarea lui Anton la virsta la care înțelegerea sa nu-l putea proteja, la virsta formării conștiinței, se produce prin agresiunea — la propriu și la figurat — a ignoranței, a obtuzității și a grosolăniei amplificate monstruos de simțul puterii. Copilul traumatizat, incapabil să discearnă între valori și forțe diverse, se întoarce cu violență împotriva familiei, lovite nu de un destin istoric, ci de o conjunctură nefericită, făcind posibile abuzuri aberante. Fiecare dintre membrii familiei Fiera reacționează într-un mod extrem și spectaculos oarecum. Renegindu-i pe ai săi, Anton își va urma destinul încercind să-și restabilească echilibrul moral, mereu zdruncinat de noi lovituri între care exmatricularea din facultate mărește numărul celor vinovați pentru abandonul său. În repetate rînduri victimă, Anton nu devine un cinic, cum ar dori, deși cinismul i se oferă ca tentație, nu este nici „paiața" sub aparența căreia crede că își poate ascunde vulnerabilitatea, nici un nebun justițiar sau un profet al unei morale odioase cum bănuiește la un moment dat locotenentul Lotreanu. Pentru Anton Fiera justiția înseamnă nu dreptul de a condamna, ci, acea posibilitate de a ierta în care speră. Dacă Anton este vinovat de neînțelegerea copilăriei, care determină gesturi extreme față de ai săi, procurorul Tudor Jianu este unul din vinovații pentru excluderea lui Anton, nu din lașitate, ci dintr-o rigiditate a gindirii tinere cultivate în spațiul sufocant al dogmelor. În raport cu foștii săi colegi de facultate Anton și Tudor, Gheorghe Minoiu este un model moral, realizat de prozator cu autenticitate și fără accente exemplificatoare.

Dilema morală a lui Anton Fiera se va confrunta, în cursul desfășurării epice, cu soluția excesivă a vărului său Ion Giulea, cel care răzbună o palmă dată cu ani în urmă tatălui său prin crimă premeditată, dorind să redeschidă procesul unor vinovății a căror nepedepsire are un efect hipertrofiant. Confundarea lui Anton cu acest exces, cu acest gest pe care putea fi tentat să-l repete sau să și-l asume ca atitudine, este echilibrată simetric în construcția epică de schimbul de replici dintre Anton și fratele său Ștefan. Acesta este la rîndul său marcat de un destin ostil în fața căruia însă refuză să cedeze. Ștefan are o structură mai rezistentă decit a fratelui său, capacitatea sa de înțelegere este altfel modelată, el evită deriva, abandonul sau cinismul, păstrindu-și intactă puterea de a iubi și de a ierarhiza valorile. Ion și Ștefan sint modele de semn contrar care se oferă conștiinței lui Anton.

Ancheta în jurul morții lui Foltea și apoi a lui Flencan nu este decit cadrul dilemei personajelor pe care evenimentul le implică într-un fel sau altul, ca bănuiți sau ca judecători.

Rolul enunțial în fluxul narativ revine memoriei torturate de îndoieli și culpabilități asumate, confruntării personajelor cu propriile lor ipostaze și cu erorile comise, dintr-o perspectivă a gindirii eliberate de deformări conjuncturale, dar și o confruntare cu consecințele acestor erori. Înlănțuirea evenimentelor dramatice se produce prin proiecția lor subiectivă, semnificațiile fiind sugerate. Dilemele nu se rezolvă ci se formulează numai, cartea avind un final deschis. Romanul lui Nicolae Stăiculescu susține o problematică densă printr-o construcție epică echilibrată, atestind posibilitățile unui prozator înzestrat.

Sultana Craia

*) **Nicolae Stăiculescu: „Babilonul de nisip". Editura „Cartea Românească", 1979.**

POEZIA

Planeta amintirii

Prizonier al unui orășel ploios, cu dimineți leșioase și umede, cu aburi reci de ceață rostogoliți de vint din pustiul bătrinului fluviu, tinărul poet se lasă în **Lanul cu vedenii** purtat de fluxul memoriei spre tărimul acela al satului plin de eresuri și fabulos, unde lumea reală interfera cu cea magică a copilăriei. Îl al treilea volum al său*), exilul poetului e însă deplin, planeta fericită a amintirii s-a îndepărtat și ea, răcindu-se tot mai mult odată cu trecerea în altă vîrstă poetică : „Acre fetișuri aduse de pribegii / și graba cu care bătrina / strînse de pe morminte polenul ; / în zadar, copilărie / pe-aceste frunze te bizui, / într-o retortă de mari vinovății / se găsiră leșuri de cai / și straiele / pe care le purtă Prințul." Eliberîndu-se de influențe bacoviene, vizibile în volumul anterior, Valeriu Armeanu regăsește în profunzime atmosfera de dezolantă singurătate a ființei înconjurate de monotonie : „Unic mesager, vîntule, / ți-am văzut praporii-n osuare, / pe reci angrenaje / de concesii și mutilări ; / fii sigur, / în oraș a mai rămas / un balansoar cu cadavre... / O disperare se lichefiază / la țărm, / dar ce contează, e încă noapte ; / pigmenți de veacuri bătrine / îmi cresc / ca niște clopote-n spate." Nota de miraculos din satul copilăriei se transformă aici într-un neliniștit sentiment al insolitului căci acolo unde nu se întimplă nimic e loc de insinuare a fantasticului : „Noapte de noapte, același țărm / atins cu degetele, / în zori, un pămint fără febră ; / doar forma scărilor / îmi păru mai ciudată / sub masca de drojdii / a ploilor." Poezia volumului e dominată de **figuri ale absenței**. Absența căldurii aduce în versuri seria semantică a „recelui" — ploi, ninsori, vint, gheață, aștri ce se răcesc, fundații ale frigului, învelișul gerului, mizgă, diluvii, neant — „Fusese un scîncet de flacără moartă, / o respirare de ghețuri / prin măduva iernii". Asediată de frigul existențial din peisajul pustiu, credința în căldura vieții licărește tot mai slab („fiecare slăvește casa bunicilor : / caii cu ochii calzi acele capete de copii / ce-au îngăduit povești despre astre... / Sargase în viitorile morții ; / nici un liman, Dumnezeule, nici un horn, / doar aceste zăpezi ce se opresc / ca niște vietăți abătute / la geam..."), absența „viului" traducîndu-se prin seria lexicală a funebrului (moarte, stîrvuri de bravuri, craniul zilei, leșul stelei, racla poemului cu albastre eresuri, bocetul dimineții în criptă, „Noaptea se umflă ca o tumoare / lîngă ușa ta, / chipul muribundului e tot la fereastră"). Poezia lui Valeriu Armeanu s-a maturizat, poetul a renunțat la suavitate și inocentă nostalgie, dar a pierdut în schimb frumusețea. Fluiditatea de acuarelă a imaginilor s-a păstrat, dar desenul s-a întunecat, culorile cedind locul negrului ca într-o litografie. Excesul imagistic s-a mai temperat și el, cu toate că metafora e încă barocă. Poemele par tăieturi ale hazardului într-o rostire mai amplă, ele fiind de fapt notații de stări dintr-o vulnerabilă trăire poetică : „Caii albi și triști / după ploaie ; aproape o goană, / și biciuirea leproșilor prin azile. / Noaptea se zbătu între vergi și odgon ; / cîteva rămășițe de foc, / un coridor devorat... / O, acizii marilor străzi, / și-aceste rîuri / ce se mișcă la-ncheietura morții, / mă fac să-l plîng pe Abel...". Fiind fragmente dintr-un întreg niciodată rostit, poemele nu au o structură închisă, o arhitectură fermă, ele încep adesea prin punctele de suspensie și leagă idei diferite prin versuri apropiate de aceeași punctuație fluidă (puncte de suspensie, punct și virgulă, virgulă) ce prelungește vibrația cuvintelor dincolo de tăcerea spațiului alb. Poezia lui Valeriu Armeanu are și din această cauză, ceva aerian și străveziu, o plutire a versului în care materialitatea cuvintelor este anulată de imponderabilitatea structurii poematice. Ea este mai degrabă o poezie a formei lucrurilor și a vibrației suprafețelor decît a lucrurilor, dar care știe să pătrundă astfel esența lor : „Ca și cum ai desena o fereastră / pe învelișul unui ecou / și înlăuntru ți s-ar arăta / gîtlejul celui care strigă....".

Dan Alexandru Condeescu

*) **Valeriu Armeanu : „Negutătorii de triluri". Editura „Eminescu", 1979.**

CARTEA DE TEATRU

Previzibilitate și morală

Corneliu Leu scrie teatru punind de fiecare dată între paranteze înalte conceptul de etică, pe care il deceleaza cu metodă, în replici și în tipuri umane, îl amestecă în creuzetul unui conflict ori pe superficia unei satire, pictind apoi, și pigmentind, cutare replică, dind situației dramatice un nerv moralizator niciodată sofisticat. Impresionează vina bogată a unui didacticism superior și, de asemenea, replica, de o ductilitate imperativă. Dramaturgul nu-și învăluie ideile și nu acordă personajelor sale șansa nici unei subtilități. Ele vorbesc oblu, pentru că gindesc sănătos și eficient, expresie a unei robusteți puse în serviciul asanării din societate a ceea ce contravine efigiei ei generice, substanței specifice. Nu o dată protagonistul e gata să se dea drept exemplu, punindu-se în serviciul ideii pe care o reprezintă, dar și în acela al deznodămintului eticist. În **Profesorul Demnitate** — și titlul piesei trebuie reținut pentru tenta mai sus indicată — avem un pedagog de școală educativistă, un teoretician și un om al practicii moraliste, fără cusur și fără putința de a greși dacă e să-l judecăm după cum vorbește discipolilor ce-l șicanează cu comportarea lor : „Eu am ajuns unde am ajuns fără să cer ajutorul nimănui. M-am ajutat singur, și prin asta am obținut ajutorul întregii societăți, nu a unuia sau a altuia. N-am avut decit o preocupare ; să-mi pun în valoare forțele. Și uite că am reușit ! Cel mai mare ajutor pe care-l pot da familiei mele, sau oricui altcuiva, este să-i încurajez a se afirma cu forțe proprii. Ți-o spun încă o dată : nu mă laud, nu e vorba de mine aici, ci de societatea noastră care ne ajută prin însuși sistemul ei ! Eu nu sint un exemplu, ci o simplă dovadă că **se poate așa !**" Toate postulatele cad însă, atit timp cit practica vieții lui de familie **dovedește** contrariul, și aici abilitatea dramaturgului este de luat în seamă tocmai pentru consecvența cu care își urmărește programul. Piesele sale se citesc asemenea unui album de moralități : de o parte oamenii buni, reprezentativi, de cealaltă seria vicierilor, a malformațiilor, a abaterii, fie și în stare benignă, de la regula generală în numele căreia perorează eroul, cel mai adesea investit cu o funcție semantică de natură **conativă**, stilul adresării fiind unul riguros și explicit.

Teatrul lui Corneliu Leu se compune din ipostazieri ale sentimentului moral. Fiecare din cele cinci piese, reunite într-un recent volum, *) indică un tonus mai înalt sau mai rarefiat, și mai puțin percutant, al frazării moraliste. „Morala dramatică" **Femeia fericită** e scrisă în cerneală brună a unei investigații în cotidian. Terenul demonstrației este politic, prin funcțiile personajelor și prin natura preocupării tematice și de subiect. Dezbatere despre putere și prerogativele ei novatoare, textul face fără îndoială parte din seria unor drame de idei, avind ca punct de plecare cunoscuta lucrare a lui Titus Popovici **Puterea și Adevărul**. Traiectul ideii este parcă mai incisiv și mai presant decit al oamenilor aflați în serviciul acesteia, și aici avem o reținere. de ordin mai general. Patosul cu care personajele își susțin ideile este nu o dată contaminant în dramaturgia practicată de Corneliu Leu. Am fi preferat, în sensul celor de pină aici, un timbru simplu, un dialog cu replici neatise de gravitatea demonstrației, cu un discurs al stării de spirit, si mai puțin cu unul retoric.

Diapazoanele pe care își exercită Corneliu Leu inspirația diferă, și, după o morală dramatică, avem piesa unei evaziuni, în stil romantic. Ana, eroina din **A doua dragoste** încearcă pe cont propriu ieșirea din claustrarea ambianței individualiste. Spațiul șantierului îi acordă femeii o a doua viziune asupra lumii și a destinului omului în societate. Cum e firesc, condeiul unui moralist nu se poate lipsi de culoarea satirică. Dramaturgul dă și o „morală prin farsa moralei". Șarja, deghizarea, deznodămintul incriminatoriu sint motive verificate, preluate cu mina sigură în **Fiara**. O farsă este și **Fata bună din cer**, inseriată de autor la capitolul „tragicomedia moralei". Aici stilul devine dezinvolt, replica se desprinde din corsajul ideii, morga personajelor a dispărut, situațiile de viață și-au șters orice canon, afară de acela, infuzat cu subtilitate, al tezei, previzibile în tot ce compune Corneliu Leu, dramaturg pentru care tema contează mai mult decit subiectul și, în mod firesc pentru scrisul său, mai mult chiar decit teatralitatea replicii.

Ioan Lazăr

*) **Corneliu Leu : „A doua dragoste și altele...", Editura „Eminescu", 1979.**

Șerban Rusu Arbore : „În oțelărie"

CRITICA

Pledoarie pentru o idee

Corpurile cerești nu au toate aceeași masă, și, deci, nici aceeași forță de atracție, cele mari atrag pe cele mici, în sfera lor gravitațională, atunci cind un nor meteoric trece printr-un asemenea cimp de forțe, el se lasă captat, devenind un fel de nor satelit al planetei respective. Aceste adevăruri (sau truisme) astronomice sint imaginea cea mai sugestivă pentru creionarea cărții*) lui Mircea Muthu. Căci toate studiile pe care autorul le reunește acum în volum sint „sateliți" ai problematicii dezbătute de critic într-o lucrare anterioară, „Literatura română și sud-estul european". Ideea balcanismului literar și artistic este marea planetă care atrage în sfera sa orice altă formă ori temă a literaturii. Desigur, autorul nu cade în exagerare ori în manierism, căci își alege cu grijă scriitorii, preferindu-i pe aceia care vin în întimpinarea preocupărilor sale. Specificul balcanic nu este pentru Mircea Muthu o temă, un punct de referință ori un subiect de meditație, ci o adevărată obsesie a gindirii, un soi de matrice care îi modelează percepția fenomenului cultural. Oriunde s-ar afla, criticul revine cu obstinație asupra definirii și identificării filonului balcanic. Într-adevăr, sensurile acestui concept critic variază, și încă într-o gamă largă, ce oscilează între accepțiile peiorative și cele patetic-metafizice, între circumscrierea istorică și divagația poetică, între limitarea regională și extinderea pe coordonatele unei constante spirituale supra etnice. „Orientul — marele necunoscut înrădăcinat în latinismul nostru structural" (p. 165) nu trebuie numai dimensionat în spațiul conceptelor, ci și regăsit în polimorfa desfășurare în spațiul conceptelor, ci și regăsit în polimorfa desfășurare a operei literare. Un asemenea proces de identificare este specific intențiilor critice ale lui M. Muthu. Autorul își asumă ipostazele arheologului care găsește ceea ce știa că ar trebui să fie, izolează cioburile risipite, rupindu-le din îmbrățișarea cu țărina, datează și stabilește etimonul fiecărui obiect în parte. Cercetătorul vrea să pună în lumină acele elemente ce se înscriu în acea „bună tradiție sud-estică", adică în profilul balcanismului. În fond, nu aflăm niciodată nimic nou (căci „localnicii" nu se pot inventa) dar aflăm, de fiecare dată, din nou, între ce limite pendulează balcanismul unui I. L. Caragiale, P. Zarifopol, Mateiu Caragiale, Ion Barbu etc.

De altfel, M. Muthu are pasiunea generalizărilor, ocupindu-se mai puțin de lumea scriitorilor și mai mult de universul ideilor literare. De aici stilul demonstrativ specific articolelor sale, care, adevărate pledoarii pentru o idee, trebuie să aducă argumente și să convingă asupra validității lor. Scriitorii apar mai rar în ipostazele lor de creatori de orizonturi artistice, și mai des în cele de exponanți ai unor tendințe culturale, istoric determinate. Este semnificativă, în acest sens, predilecția lui M. Muthu pentru jurnale, corespondențe, cronici ori texte cu orientare istorică, adică pentru acea parte a literaturii în care construcția și convenția estetică se află în planul al doilea. În operele amintite, omul poate fi citit direct, ideologia sa se relevă într-o deplină autonomie, influențele și adeziunile sale culturale pot fi nu numai fărimate, ci și identificate cu multă siguranță. Și, numai dintr-o astfel de perspectivă, poate autorul să vadă textul ca o eliberare, ca o confesiune, ca o reacție directă în fața evenimentului, fie el de sorginte istorică ori culturală. Orice critic visează să știe despre autor mai mult decit știe autorul despre el însuși. Altfel spus, el speră să cunoască nu numai ce face el, ci și de ce face astfel. Determinările exterioare, necunoscute creatorului, apar, prin detașarea istorică și critică, cu mult mai multă claritate. A posteriori, criticul dobindește harul previziunii, intuind în ce sens se va mișca o operă literară, în funcție de structurile generale care o condiționează. Un scriitor cu rădăcini balcanice, va crea numai între aceste coordonate stilistice, unul ancorat în ambianța transilvană nu se va putea nega nicicind, iar alții, situați între două asemenea cimpuri de influență, vor purta semnele ambivalenței gindirii lor pe tot parcursul vieții și al creației. Înscris pe o asemenea matcă, exegetul nu poate avea îndoieli și nici nu poate da greș în judecățile sale critice. Nimeni nu poate fi mai mult decit ceea ce este, iar articolele lui Mircea Muthu ne confirmă cu brio acest etern și elementar adevăr. Închiși în pătrățelele unor categorii stilistice generice, în ciuda simetriei tabloului în ansamblul său, scriitorii apar stingheri parcă, obligați să fie identici cu ei înșiși, coerenți în ideologii și previzibili în operele lor. Restituiți unei idei, ei sint, prea des uneori, rupți de imprevizibilul și specificul propriei lor deveniri.

Mihai Coman

*) **Mircea Muthu : „La marginea geometriei", Editura „Dacia", 1979.**

Ziua bună se cunoaște de dimineață

— FIȘE LA ÎNCEPUT DE AN —

Urmare din pag. 1

nesc / Voi fi an mănos, iubit / Căci cu dragoste-am venit / Să v-aduc noi bucurii / Rodnicie, zi de zi ! / Și acum un bun găsit / Trai bogat și fericit / Bravului conducător / Împliniri pentru popor, / Tuturor o să vă fie / Anul nou cu bucurie !

La încheierea ceremoniei, ochiul aparatului fotografic imortalizează clipa solemnă : tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU și tovarășa ELENA CEAUȘESCU se fotografiază printre colindători. Priviți din nou poza : președintele țării ține mina stingă, protector, părintește, pe umărul anului 1980. Este în gestul său atita căldură și siguranță, atita încredere în viitorul de aur al României socialiste, încit toate chipurile iradiază certitudine, optimism, zimbete largi exclamă :

— Bun venit 1980 !

2

Anul 1980 este un an bisect, numără așadar o zi în plus — 29 februarie — respectiv 1 440 de minute mai multe față de predecesorul 1979. De fapt, anul abia încheiat și-a văzut existența prelungită cu **o secundă**, adăugată în coada ultimului minut, fiindcă a fost necesară o corectare a neregularității vitezei de rotație a Pămintului în jurul axei sale. Însemnătate maximă acordată unei singure secunde, unui minut, instanțelor temporale în general, certifică nu numai calitatea mijloacelor de măsurare, ci și optica evoluată, modernă, a omului nostru, și-a țării : n-avem timp de pierdut !

În bătaia ceasornicului descifrăm, implicit, chemarea politicului. Este vital să ne stăpinim Timpul existențial.

3

Calitatea vieții noastre depinde, hotăritor, de noi înșine : fiecare secundă/minut are o valoare-etalon. Adevăr exprimat cu claritate de secretarul general al partidului, în cuvintele adresate colindătorilor și nouă, tuturor :

„Este un bun obicei al poporului nostru ca, la sfirșitul anului și la începutul noului an, să facă bilanțul muncii sale și, totodată, să privească cu încredere în viitor. Putem spune că bilanțul anului pe care-l încheiem este minunat, cu multe realizări, cu multe împliniri pentru poporul nostru. Este drept, ele puteau fi și mai multe, dar ceea ce am realizat a ridicat patria noastră, bunăstarea poporului pe o nouă treaptă, a asigurat mersul ferm înainte spre societatea socialistă multilateral dezvoltată, spre civilizație și progres. Intrăm în anul 1980 cu perspective minunate, cu încrederea deplină că vom îndeplini actualul plan cincinal și vom pune astfel baze trainice realizării hotăririlor Congresului al XII-lea. Avem, în această privință, drept chezășie realizările, munca minunată a clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care înfăptuiește neabătut politica comuniștilor, politică ce corespunde năzuințelor vitale ale întregii națiuni..."

Munca tuturor — foc continuu !

4

Sintem în sala de comandă a secției cuptoare — Combinatul de lianți și azbociment din Tg. Jiu. Puține clipe mai despart anul care se duce de anul care vine. Primul schimb al lui 1980 s-a și prezentat la posturi. Cuptoarele rotative trăiesc cu foc continuu (1 600° C). Maistrul de schimb **Constantin Stoica** și toți cîți se găsesc alături de el, ascultă cu preocupare — fără să-și poată întrerupe total lucrul — **Mesajul** tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, exprimind aspirațiile întregii națiuni. După care munca se desfășoară cu sporită intensitate și eficiență. La ora 7 dimineața, anul 1980, luna ianuarie, ziua 1, cel dintîi schimb raportează obținerea, peste plan, a 200 de tone de clincher. În ochii celor din schimbul II se citește, limpede, hotărirea de-a nu se lăsa mai prejos. Anul abia a început. Semne bune anul are !

Același lucru și pe firul Dunării, unde — la cumpăna dintre 1979 și 1980 — remorcherul „Arad" se află în plină cursă : cară utilaje pentru construirea unui dig necesar marii lucrări hidroenergetice Porțile de Fier II. La datorie întregul echipaj, alcătuiți din 15 mateloți, inclusiv căpitanul navei, **Alexandru Stan**, căruia îi revine cinstea — după ascultarea **Mesajului** — de a saluta marinărește noul an și gindurile pline de înțelepciune și adevăr, rostite de secretarul general al partidului, președintele Republicii. Sirena sună prelung, majestuos. Pe parcursul anului care a și început, în memoria afectivă a marinarilor — ca și a milioanelor de alți ascultători din cele patru colțuri ale țării — urările și îndemnurile t o v a r ă ș u l u i NICOLAE CEAUȘESCU vor răsuna necontenit, reverberate în fapte de muncă și de viață.

Șerban Rusu Arbore : „Constructori"

5

Trecînd prin fața maternității „Filantropia", pe la ora prinzului, în cea dintîi zi a anului, intru și mă interesez cîți copii s-au născut aici în 1980 ? Doisprezece...

— Să fie sănătoși !

Primul venit pe lume într-un an care împletește atitea speranțe de progres, de pace și dreptate, a fost un băiețel — diminutiv nepotrivit, de vreme ce flăcăul a avut, la naștere, 4,200 kg...

— Să ne trăiască !

Firește, meditezi asupra destinului acestor abia veniți pe Terra : ei vor împlini **exact** 20 de ani în noaptea de hotar dintre mileniul al doilea și mileniul al treilea, cind 2 001 va păși, timid, pragul calendarului. Noi-născuții vor îndrăzni însă primii lor pași chiar în anul de față... Cîtă însemnătate are **primul pas** în toate !

PRIMUL PAS — dar al unor colective mature, puternice — în 1980 a și fost făcut. Iată alte două exemple care vorbesc de la sine, din miile și miile de exemple posibile :

● **Șarja numărul 1** obținută la Întreprinderea de mașini grele din București are 84 de tone și este necesară producerii unei singure piese uriașe ;

● **Schimbul intii** al secției II, Rafinăria Ploiești, produce în plus 30 de tone de uleiuri industriale de cea mai bună calitate, rafinorii realizind și alte depășiri în cele doar opt ore de muncă asiduă, rodnică mobilizați, într-un înalt grad, de **Mesajul** de An Nou.

Primii pași, pași temeinici, ferm dirijați către scop, către țelul comun, suprem : bunăstarea generală.

— La mulți ani, Românie !

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

«Un tinerel se închină la dihanie»

Evocare de Paul Lahovary

C. Piliuță : „Portretul lui Tudor Arghezi" (1960)

I-am cunoscut pe Tudor Arghezi la 10 April, 1930, în București. A notat-o poetul, el insuși, cu litere mărunte ca-n cărțile de rugăciune din Mediu-Ev, intr-un exemplar al ediției a 3-a, CUVINTE POTRIVITE, legat în pergamoil purpuriu, deasupra poemului TESTAMENT.

Era la „Cartea Românească", unde mă aflam în compania unei doamne, muziciană și scriitoare, prietenă cu poetul, rudă cu mine. O întilnire intimplătoare — totul e intimplare și-n viață, și-n univers. Aflind că nu de multă vreme mă inapoiasem din Franța cu diplomă de maturitate „Latin-Langues vivantes-Philosophie", și citeva premii de compoziție franceză, și că — glumi doamna C. — citeam cu sirguință gramatică română și clasicii noștri spre a nu rămine un bonjurist, cu sau fără idei de reformă, poetul își implintă ochii vioi și zimbitori, de după ochelarii de businessman newyorkez intr-ai mei și rosti cu glasul lui oleacă tremurat de mare ironist : **„M-ar bucura să mă acceptați drept dascăl de prozodie, că despre partea moralei nu cred c-ar fi bărbile de acord, bărbile moralității românești !"**. Tudor Arghezi ceru pe loc un exemplar în librărie, scrise dedicația : **„Domnului Paul Lahovary, citeva flori de hirtie transparentă. Tudor Arghezi (subliniat). 10 April 1930. București"**. Precizie meșteșugărească și magie in cinci cuvinte ca intr-un rubay persan. „O voiu ceti de multe ori", spun cu evlavie. Eram uluit. Nu purta plete. Nu avea ochii melancolici. Nu gesticula molatec. Monologul ce urmă era înflorit de epigrame improvizate și de fulgere verbale, de o radiație ce entuziasma. La despărțire imi spuse : **„Pentru proză vă recomand o carte apărută de curind, CRAII DE CURTEA-VECHE. O carte epocală"**.

Alergai pină în strada (pe atunci) General Lahovari unde, la numărul 10, locuia Petru Comarnescu. Voiam să-i arăt darul primit de la Tudor Arghezi. Pe fața lată, de Buda, a lui Comarnescu trecu un zimbet radios. Cercetă prin rafturile bibliotecii lui enorme și-mi infățișă un exemplar la fel cu al meu în care poetul scrisese drept dedicație două versuri din poemul „Poarta cernită" : „Piulița de aramă — lucește ca un astru solitar". „Vezi, zise amicul meu, cu mine n-a fost la fel de duios. In chip subțire mă face pisălog. Cred că e o mică răzbunare. El simte că admirația mea are rezerve cind scriu despre el".

Aveau să treacă șase ani pină la o nouă intilnire, pină la noi intilniri, cu Tudor Arghezi. Avusesem timp să recitesc și CUVINTE POTRIVITE și alte cărți ale poetului drag, dar și gramatică românească. Citind pe Arghezi care știuse să dea grai văilor și dealurilor, luncii și riului, gorunilor și vintului de pe meleagurile mele argeșene, unde îmi petreceam lunile de vară, pricepeam de-acum că la poeții mari cuvintele sint mai mult decit cuvinte. Sint înseși lucrurile, ființele, ca și cum gindul nu s-ar fi desprins încă de obiecte, de realitatea fizică. Mi se nălucea că din cartea unui poet nu pot ieși fapte nemăsurate, **nepotrivite**, răul din lume : prigonirile, bombele, executările capitale. Din CUVINTE POTRIVITE izvorăște măsură, respect față de demnitatea omului și de misterul vieții. Și unde mai dăinuie armonia, măsura, ne mai aflăm în paradisul mitic al fericirii.

În 1936 hotărîsem, împreună cu un alt tînăr, Dan Smântănescu, — „nou sămănătorist" și fost elev al lui Nicolae Iorga — să scoatem o revistă cu anchete deschise printre cele mai de seamă personalități ale vieții culturale românești. S-o scoatem, se înțelege, cu fonduri proprii, fără cel mai mic cîștig în perspectivă. Dezinteresarea citeodată reușește. Revista noastră, **„DA ȘI NU"**, culese numai elogii în toată presa românească. „Întreprizii și harnicii redactori" ; „O revistă încă de la primul număr înțelegător pornită pe drumul literaturii românești", „O revistă animată de un suflu dinamic" ; „Doi tineri publiciști ce se căznesc să dea un lucru bun", scriau cronicarii. Colaboratorii erau numai oameni de seamă : N. Iorga, M. Eliade, Dan Botta, profesorii Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, Camil Petrescu, Petru Comarnescu, Cicerone Teodorescu, Ovidiu Papadima. Problemele dezbătute prezentau un material mai puțin exploziv. Pe atunci nu se preocupa nici publicistul, nici cititorul de „amenințarea vieții organice", de „cercetarea iraționalului" sau de „chemarea ritmului cosmic". Pe atunci, antagoniștii care își incrucișau spadele sau, mai precis, condeiele în coloanele revistei „DA ȘI NU" căutau să-și impună punctele de vedere, bunăoară, în chestiuni ca aceasta : „Este problematica tinerei generații, idee de import"... Nicolae Iorga, intrebat în ce crede, răspundea : „Cred în omul din interior. În forme nu cred. În niciuna !..." Mircea Eliade, in dezbaterea despre „Destinele culturii românești", exprima păreri ce ar putea fi încă dezbătute și azi :**„Romanul românesc va triumfa definitiv cind va izbuti să impună literaturii universale măcar două-trei personagii-mituri. E vorba de un personagiu care să participe cit mai total la drama existenței ; să aibă destin, să-l doară carnea, să știe lupta cunoașterii... Nu simplă reproducere de personagii — ci creație de oameni noi, adică de oameni care participă la eforturile de cunoaștere ale contemporaneității. Personagiile romanului românesc sint lipsite, încă, de o conștiință teoretică a lumii și tot așa sint lipsite de conștiința propriului lor destin... În romanul românesc nu există nici un mistic, nici un exaltat, nici un cinic. Drama existenței nu se coboară pînă la rădăcinile ființei. Personagiile românești sint încă departe de a participa la marea bătălie contemporană care se dă în jurul libertății, a destinului omului, a morții și a ratării"**.

Datorită acestor colaborări, revista „DA ȘI NU" putu să se mențină vreun an și jumătate. În numărul 7, din 5 octombrie 1936, apărea dezbaterea cu titlul : „Trebuie poezia să fie morală ?" Dan Smântănescu adoptase firește răspunsul negativ, eu, iarăși firește, pe cel pozitiv. Așadar, „Cuget Clar" contra „DA ȘI NU". N. Iorga contra T. Arghezi ! O bătălie ce se eterniza !

Cum articolul meu avu drept rezultat o nouă apropiere intre Arghezi și mine, voiu reda mai jos, în intregime, răspunsul meu la anchetă : **«O polemică din nou iscată în jurul poetului care a stârnit atâtea până azi, îmi apare deadreptul derizorie. Zadarnic s'au trudit bătrânii cenzori să ceară pentru el rugul infamiei. El, asemenea legendarului rapsod, tovarășul Argonauților, își înalță lin cântarea ce farmecă. S'au turburat acești bătrâni cu suflet feciorelnic că, în arsenalul lor prăfuit, nu au aflat măsuri cu cari să cântărească poezia aceasta de o țesătură infinit de pură, săpată cu dalta în profir, oglindită numai în ea însăși, ajungindu-și sieși. Fiindcă aducea cu ea propriile-i legi și măsuri, fiindcă nu se învoia calapoadelor centimetrate, canoanelor sacrosante de până acum, prin care natura era filtrată de toate impuritățile, detractorii modului arghezian au alergat la morală. Dar socot că morala nu poate fi cum nu este nici știința o condiție a poeziei. Singur importă actul creației, integrarea cât mai completă a poetului în armoniile și disonanțele naturii. Notația rară, muzica silabică desprinsă din această cuminecare a sufletului cu cosmosul, cristalizarea vibrației interioare în slove de o nespusă spontaneitate și vigoare conferă poeziei argheziene strania ei putere de incantațiune. Tudor Arghezi, întunecat și singuratec ca un profet, presimțind că numai timpul, mistuitor de granituri, îl va întregi pentru cei mulți, ne face în stihuri luminate parcă de un răsunet biblic, melancolică spovedanie :** „Un om, trudit ș'acela, îmi va deschide mâine / Mormântul pomenirii cu mâna-i preacurată, / Ca să mă frângă-n soare, schimbat prin moarte-n pâine, / Și fraților din urmă șoptind să mă împartă" **(NEHOTĂRÎRE). Într-adevăr glasul lui nu aducea cu niciunul din cele auzite vreodată în patria poeziei noastre, — și tinerele generații, însetate după alte ceruri poetice au ascultat cu reculegere cântecul înflorit pe buzele acestui călugăr certat cu toate canoanele. I-au recunoscut glasul : era acela pe care-l așteptau, și au râvnit, șovăelnic, a-l pricepe. Uneori un acuzator pleșuv, sau chiar unul imberb mai îndreaptă un deget amenințător spre Tudor Arghezi. Ba unul dintre aceștia, acum un deceniu, a mers pînă acolo încât i-a adus pe lângă învinuirea de imoralitate și pe aceea de simplism, dovedind aceiași tristă neînțelegere a unui Faguet taxând pe Baudelaire „poet arid al banalității" (!) Mă întreb cum e cu putință ca asemenea cuvinte să se fi rostit. Dar revin la prima acuzație, aceea de imoralitate, de trivialitate, de obscenitate adusă domnului Arghezi. Îmi vine în minte o luminoasă figură a unui tînăr critic mai elocventă decât multe goale teorii : „elemente triviale, scria d-sa în aceiași polemică sunt făcute poezie de temperatura înaltă la care sunt iscate..." Acest verde limbagiu dă vestmânt unui suflet cu „atributele scării lui Iacob, cu un capăt în noroiul pămîntului, cu celălalt capăt în cerul Sfântului Duh". Și Tudor Arghezi în TESTAMENT, proclamă misiunea sa transfiguratoare :** „Din mucigaiuri, bube și noroi, / Iscat-am frumuseți și prețuri noi". **Totuși, acuzația pare a rămine întreagă. Inspirația înaltă, transparența și sonoritățile de cristal, perfecțiunea, într-un cuvânt a poeziei d-lui Arghezi nu spală păcatul de scandal, pentru care Sfânta Scriptură s'a arătat atât de vitregă. Dar am mai spus că poezia nu poate fi condiționată decât de ea însăși. Poetul nu poate înăbuși de dragul unor sterpe teorii ecourile adânci care-i turbură esența sufletului. Trebue oare să se stingă soarele inspirației de frica blestemului cristic : vai ! de acei cari vor păgâni sufletul copilului. Dar râul impetuos nu-și oprește apele pentru nepriceputul pas. Mai sunt oare azi oameni cumplit de naivi, aidoma tiranului persan, cari ar fi gata să pună apa vie în lanțuri și s'o biciuiască ? Pernițioasele văluri ale moralei sunt sfâșiate de fulgerele adevăratei poezii cum se risipesc umbrele nopții în preajma zorilor. Dar fiindcă am ajuns pe aceste primejdioase tărâmuri, unde este cutezător să înalți un glas stingher, mă va sprijini cel mai vrednic dintre tinerii poeți, domnul Dan Botta. Moral, scrie d-sa, în acel limbagiu de o limpiditate azurată, este ceea ce răsfringe sufletul și armonia lumii, moral este ceea ce exaltă ideia perfecțiunii umane, moral este ceea ce confirmă orgoliul și puterea mea de creație, moral este ceea ce relevă zeul pe care-l ascund. Imorală este arta reflexelor simple. Chiar de-ar ridica un imn ideilor morale, întoarceți-vă de la ea !" Astfel morala rămine veșnic exterioară sferei translucide, inviolabile a creațiunei artistice. Poezia nu se poate avea drept țintă decât pe ea însăși. Această desrobire atât de târzie nu este decât o etapă firească din evoluția ideilor de libertate în istorie. Dar mi se pare că adesea se face o confuzie de valori când se vorbește despre pornografie în opera domnului Arghezi. Imoral a fost asemuit cu apoetic, cu prozaic. Se contestă că orișicare cuvânt poate avea acces în domeniul literaturii. Ni se înfățișează azi o listă de cuvinte care de care mai urâte, spicuite conștiincios, din volumele FLORI DE MUCIGAI și POARTA NEAGRĂ. Astfel de mutilări nu pot fi convingătoare. Valoarea, frumusețea nespusă a mozaicurilor bizantine nu poate fi judecată dintr-un pumn de cioburi de sticlă grosolană, desprinse din părete. Aceste fărâme de lut au participat, așezate maestrit, la splendoarea operei întregi. La** Vieille Heaulmière **de Rodin,** Sfânta Magdalena în deșert **de Donatello,** Sebastien, măscăriciul lui Filip IV **de Velasquez rămin capodopere necontestate, dincolo de disonanța, vulgaritatea, urâtul elementelor inspiratoare. Opera de artă, am spus-o, nu se justifică decât prin ea însă-și. Pascal ar spune : Poezia își râde de poezie. Sub aparențele vulgare, zace, ca într'o gangă, aurul adevărurilor interioare. Sparge învelitoarea de argilă și-l vei afla.**

Iată cina hoților : „Livizi ca strigoii și șui, / Strâmbați de la umeri, din șold și picior, / În blidul fierbinte, cu aburi gălbui, / Își duc parcă singele lor".

Și iată, in 13 cuvinte, cumplitul chin sexual al pușcăriașului, obsedat până la halucinație : „Când se vâră'n ușă cheia / Parcă scrâșnește femeia / Pătrunsă, despletită / Și neistovită".

Dar domnul Tudor Arghezi este neântrecut zugrav de fresci funerare. Sunt viziuni cumplite ce ți se intipăresc în minte, apăsător, evocându-ți peisagii dantești : „Ies morții... / Subt bolta cu clopot a porții. // Portarul in drum i-a oprit / Și-i numără'n boltă cu bățul / Mort pare și calu'nlemnit. / Și omul ce mânie hățul".

Și, pentru încheiere, evoc geniul dansului : Rada. Nu cunosc în literatură reânviere mai plastică, mai sărbătorească, a dansului. O sensualitate puternică, sănătoasă, aproape sălbatecă. O interferență stranie de imagini grațioase și brutale, de concret și de abstract. Unele cuvinte indrăznețe, surprind poate, fără să jignească. Ele participă din fluidele poeziei, ale muzicei, ale dansului : parcă insu-și obicinuitul lor conținut, — evanescent, nu mai poate redeștepta acum decât fiorul frumuseții pure. Morala nu are acces în acest ordin al esențelor.

FLORI DE MUCIGAI sunt rezultatul unei crize. Atmosfera de coșmar în cari înfloresc aceste versuri — aceste flori otrăvitoare asemănătoare celor baudelairiene — încheie o lungă perioadă de misticism, de înaltă sbuciumare. Criza a tăcut. În STIHURI DE SEARĂ, poetul parcă obosit de propriu-i scepticism caută refugiu în narcotica viața pastorală. STIHURILE DE SEARĂ sunt de o tristețe senină, de o gingășie de eglogă. Prin ele răzbate fiorul pur al doinelor străvechi. Poetul a căpătat starea de grație. Cât drum de la BLESTEME și de la PSALMURI la acest CÂNTEC DIN FLUIER, din STIHURI DE SEARĂ : „Inima mi-e drumul cu ploile, / Mi-e drumul cu praful și oile, / Drumul stern dintre copaci, / Mi-e via strâmbă cu haraci, / Mi-e satul cu câinii, mi-e bătătura, / Cenușa din brazde și arătura. / Mi-e cireada care paște pămint, / Mi-e cârdul de ciori din vânt, / Mi-e bivolul sculat din noroi / Cu capul greoi / Și care se uită în golul mare. / În toate inima bate și tresare"».

Tudor Arghezi se grăbi să-mi mulțumească prin scrisoarea — era cit pe aci să scriu poemul — pe care o transcriu : **„Luni, 19 octombrie, 1936, București (5) Strada Mărțișor 37. Stimate domnule Lahovary, Vă mulțumesc pentru exemplarul „DA ȘI NU" pe care ați binevoit să mi-l trimiteți. Eram de 15 zile bolnav și căderea neașteptată a petalelor Dv., intr-un timp cind florile sunt veștede și incilcite, au pogorit in odaia mea un val de prospețime vioaie. Fac totală abstracție că articolul imi este elogios și-mi permit să vă felicit pentru linia superior nivelată la care l-ați susținut. Pentru un scriitor e o biruință. Am o singură părere de rău, iarăș sau invers : nu pentru că mi-ar fi desavantagioasă — am depășit fazele de mult — o simplă părere de rău de artist, relativ la controversa simetrică, mulțumită cu satisfacții umblate. Datoria esențială a condeiului ce trebuie să fie ori de cite ori atinge hirtia neprevăzut și nou, nu trebuie pierdută din vedere și orice atitudine o implică — Perfectă stimă, T. Arghezi"**.

Comentariile să fie ale cititorilor. Eu mă voiu abține de a le face. Dar în „CUGET CLAR" al domnului Iorga, din 18 noiembrie, la paginile 300—301, după redarea textului integral al răspunsului „smântănesc", Nicolae Iorga nu se putu abține de a adăoga un codicil în care, cu degetul cel gros strivind o muscă supărătoare, îmi da verdictul său crunt, de împărțit cu Arghezi. Iată textul : **„Alături, un tinerel se închină insă la dihanie. Are un nume frumos și se pare că a învățat carte. Îi va trece... (N. I.)"**.

Nicolae Iorga s-a înșelat. Nu mi-a trecut. Dovadă că în 1975, 8 ani după moartea lui Tudor Arghezi, fiind invitat să conferențiez la o seară literară românească organizată la Stockholm de Asociațiile culturale suedeze afiliate la P.E.N. (vezi informația despre acest eveniment in „Tribuna României" nr. 65/1975), am ales pe T. Arghezi și pe Lucian Blaga. Acest pios omagiu primului meu dascăl de literatură română doresc a-l reproduce parțial aci, in traducere românească. Îl dedic memoriei lui Tudor Arghezi, la finele acestui modest articol, și mi-ar fi drag să-l semnez : „Un tinerel se închină la dihanie". Conferința a durat vreo trei ore. S-au cetit în traducerea mea nouă poezii — și Muzele erau 9 — de Tudor Arghezi acoperind întreaga sa operă pe care am avut fericirea s-o aflu în rafturile Bibliotecii Alfred Nobel la Stockholm.

„Răspunzind cu recunoștință propunerii ce mi s-a făcut de a contribui — in cadrul conferințelor PEN-clubului, la o mai bună cunoaștere despre lirica românească, am ales pe marele poet Tudor Arghezi, pe care l-am intilnit cindva, precum și pe Lucian Blaga, aceștia fiind contemporani — Arghezi născut 1880, decedat 1967, Lucian Blaga născut 1895, decedat 1962. Îndeobște ei nu au prea multe trăsături în comun, afară numai aceasta : că ei pot concura cu cei mai proeminenți poeți ai vremii noastre : Claudel, Eluard, Thomas Stearns, Eliot, Lorca. Ca și aceștia, cei doi poeți români sunt de clasă mondială, avind însă dezavantajul de a aparține unui teritoriu lingvistic mai mic".

Știu că Tudor Arghezi este azi destul de cunoscut in Suedia. S-a scris despre dinsul in presa suedeză ca despre unul care ar fi de dorit să primească premiul Nobel. O seamă de poezii argheziene au fost traduse de Arne Häggvist in 1965. Aș dori să precizez din capul locului că a existat in România (cel puțin sub vechiul regim politic) un așa numit „caz Arghezi", ceea ce inseamnă că Arghezi a provocat aprige dezbateri pro și contra Arghezi, dintre cei ce nu puteau ori nu voiau să-l înțeleagă ca poet și cei ce de mult timp il socoteau a fi de aceeași treaptă cu marele său predecesor din veacul al XIX-lea, Mihai Eminescu.

Cauza acestei „neînțelegeri" față de poet se află în originalitatea lui atit de mare cit și in descătușarea sa față de tradițiile și convențiile liricei tradiționale. O altă cauză a adversității ce-l intimpină pe poet are determinante socialeetice, anume o reacție împotriva pamfletistului ce încă din anul 1910 începuse să scrie in ziarul „Facla" atacind intreaga ordine burgheză. Iată și ce lămurește faptul că timp de 34 de ani, de la 1910 la 1944, in ciuda bogatei sale productivități și notabilități, atit în România cit și peste hotare, Tudor Arghezi nu a primit nici o distincție și nici n-a fost propus membru al Academiei Române. Nu cred că poetul se sinchisea prea mult de astfel de distincții și „onoruri" ; în ziua cind el, in sfirșit, incepu să le primească masiv — după marea răsturnare politică din 1944 — le primi ca un poet ce a fost intotdeauna și în tot ce făcea — cu modestie.

Cu începere din acel an 1944 acest vrăjitor, a cărui poezie, precum arca lui Noe, cuprinde toate ființele lumii, auzi in jurul său o muzică cu care nu era obișnuit. În ziua de 20 mai 1960 — cind poetul împlinește 80 de ani, națiunea întreagă, căreia ii grăise atitia ani, il aclamă. Unul dintre academicienii români rostește cuvintele : „Noi suntem convinși că acum 80 de ani s-a născut cel mai însemnat poet al veacului XX, aci in Muntenia, ca unul care a trăit in mijlocul poporului său a cărui limbă el a îmbogățit-o, a cărui artă el a ridicat-o, a cărui suferințe el le-a înțeles, a cărui luptă el a susținut-o".

Cel ce vă vorbește a avut cinstea de a-l vizita în modesta sa casă cu grădină de pe înălțimile ce domină capitala. I-am văzut camera de lucru, o celulă mînăstirească (Arghezi a avut și timp să fie călugăr vreo cinci ani !), o cameră cu o măsuță din lemn de brad, o etajeră cu citeva cărți și o fereastră ce da spre oraș, o fereastră orientată spre oameni, spre muncitorimea cu care el s-a simțit intotdeauna apropiat. Căsuța de pe deal nu era vreun „turn de fildeș", după cum nici munca lui nu a fost un „joc" de intelectual, o „evaziune", ci felul său de viață, felul său de a exista și este caracteristic pentru poezia și proza sa, pentru intreaga sa operă că ceea ce scrie e legat de o intimplare concretă, trăită de el ; că ceea ce scrie constituie întotdeauna un răspuns, o reacție față de problemele, de sbuciumul aflat in vieața de toate zilele. Nu este vorba in opera sa de ceea ce s-a numit tradițional „contemplație". A luptat spre a obține. Nu a primit nimic fără luptă. Abia in 1947, in virstă de 67 de ani (!) el va obține premiul național de literatură. Abia in 1956, la virsta de 76 de ani (!) a intrat la Academia Română (...) Unul din biografii lui Tudor Arghezi scrie : „El este, in definitiv, un eclectic care nu se voiește legat de nici o școală literară. S-ar putea afirma că el este o personalitate faustiană in care toate contradicțiile omului modern sunt reprezentate". Totuși, suntem indrituiți a ne intreba dacă există vreun denominator comun putind include toate aceste aspecte ale personalității argheziene și măreața sa operă de poezie. În definitiv ce il inspiră în creația sa ? Germinațiile eterne în natură dar și răsturnările sociale-etice (vezi CÎNTAREA OMULUI). El este un autentic fiu al vremii sale prin aceea că revalorizează lumea toată și prin aceea că voiește să facă dreptate, cum o spune, celor suferinzi, celor uriți, celor goi, ceea ce însemnează : dreptate proletariatului, dreptate prizonierilor politici, dreptate copilului și femeii. Pentru aceștia el a resimțit totdeauna duioșie și a visat mereu despre ziua in care ordinea socială in care atitia ani trăise și pe care o judecase absurdă, haotică, nedemnă de om, va fi înlocuită cu altă ordine, conformă dreptății. Se poate spune că Arghezi s-a străduit să creeze o nouă renaștere etică și literară avind în centru pe om, un om nou intr-o lume cu temelii noi. Așadar putem conchide spunind că denominatorul comun la Arghezi este „umanismul socialist". El este cheia personalității și creației sale".

CE GINDEȘTE, CE SCRIE TINĂRUL SCRIITOR

CORNELIU VADIM TUDOR: «Aura sfîntă a patriei — iată ceea ce cînt!»

Fișă biobibliografică : **S-a născut la 28 noiembrie 1949, în București. ● Absolvent al Facultății de filosofie (secția sociologie) a Universității din București ● Redactor la Agenția română de presă „Agerpres". ● Bursier al Premiului „Gottfried von Herder" pe anul 1978 ● Debut „Poezii", Editura Eminescu (1977) ● „Epistole vieneze", Editura Eminescu (1979) ● „Colindul puiului de cerb" (1968), „Secerișul de iarnă" (1976), „Domnul Tudor din Vladimiri" (1977) și „Adevărul la puterea intîi" (1979) (scenarii radiofonice) ● Colaborator la** Scinteia, România Liberă, Scinteia Tineretului, Luceafărul, România literară, Flacăra, Femeia, Magazin, Teatru, Amfiteatru, Informația, Argeș, Astra, Lumea, Actualitatea românească, Contemporanul, Săptămîna **● Premiul pentru poezie politică și patriotică al revistei „Săptămîna" pe anul 1979.**

— Parcurgîndu-ți bibliografia, se pare că nu ești grăbit să-ți stringi în volum scrierile. De ce, intr-un moment în care majoritatea autorilor caută să adune aproape tot ce scriu între coperți de cărți, Corneliu Vadim Tudor intirzie să-și constituie o bibliografie voluminoasă ?

— Mă declar pentru prudentă, așteptare și selecție foarte riguroasă. Publicarea unei cărți, fie ea bună sau proastă, rămine un act de istorie literară, care va fi consemnat și judecat ca atare de către generațiile viitoare. Aș fi putut stringe, din tot ceea ce am publicat pînă acum, cel puțin 4—5 volume de poezii, eseuri, interviuri, reportaje — însă, pe de o parte, au acționat motivele enunțate mai sus, iar pe de altă parte mă gindesc că actualitatea e atit de fierbinte și galopantă, incit pur și simplu nu-mi stă capul să mă inchid atit de repede între coperți de cărți.

— Există mulți scriitori care cred că gazetăria este improprie scriitorului. Personal, ai scris multe articole politice. Cum explici pasiunea față de această practică ?

— Aici intrăm deja intr-un teritoriu foarte drag inimii mele. Asta pentru că genul de gazetărie de care vorbești angajează, atunci cînd e practicat cu sinceritate și pasiune, rădăcini mult mai adînci decît poți să-ți inchipui la prima vedere. În tot ceea ce scriu, atunci cînd sint în fața foii albe de hirtie, nu uit nici o clipă adevărurile elementare ale ființei mele : că sînt tinăr, că trăiesc în România unui sfirșit de veac și de mileniu, că epoca pe care o traversăm este fundamentală pentru viitorul țării. Îmi iubesc țara și partidul — ele sînt entități vitale ale rostului nostru în lume. Însă aceasta nu e o dragoste obnubilată, ci cit se poate de lucidă. Patria are nevoie, mai mult decît de laude, de ajutorul nostru. Hotărît, sînt împotriva festivismului, gratuităților, entuziasmului facil. Astea erau poate bune acum două-trei decenii, dar astăzi, în condițiile noi impuse de revoluție, în climatul extern nesigur al recesiunii mondiale și al imperialismului, cu „ura și la gară !" nu facem nimic. Iată cum văd eu gazetăria politică și de ce o iubesc nu numai ca pe o profesie, ci și ca pe un mod de a trăi.

— Pentru că piesele de teatru nu sînt încă strînse în volum, ești mai puțin cunoscut ca dramaturg. Care este tematica de predilecție a dramaturgului Corneliu Vadim Tudor ? Știu că ai scris două piese referitoare la Ștefan cel Mare și, respectiv, Tudor Vladimirescu. Există o alergie a unor comentatori de literatură provocată de tematica istorică a unor scrieri actuale. Ea pleacă de la ideea că aceste scrieri sînt uneori o maculatură. Este orice scriere inspirată de istorie o scriere condamnabilă ?

— Am să-ți răspund pe segmente. Întîi, am să-ți spun că am strins în volum mai multe piese ale mele, de fapt niște parabole politice. Timp de doi ani la rînd chiar am figurat în planurile Editurii „Cartea Românească", însă volumul a rămas pierdut pe acolo. Asta era prin anii 1971—1972, dacă nu mă înșel. Noroc, însă, cu radio-ul care mi-a valorificat pînă în prezent patru din cele douăsprezece producții dramatice pe care pot conta astăzi. Două piese sînt inspirate din actualitatea imediată a țării, a construcției socialiste, iar celelalte, după cum ai spus, din galeria marilor bărbați ai istoriei noastre. Pentru că ai pomenit de o anumită alergie a unor spirite (poți lua cuvîntul în ce sens dorești !...) față de literatura de factură istorică am să-ți răspund că adevărul e, cumva, la mijloc. Pe de o parte, sînt de acord cu criticii care condamnă literatura istorică de slabă calitate, tezistă pînă la vulgarizare. În acest caz, e mai bine să-i lăsăm pe iluștrii noștri morți să-și doarmă somnul în pace, iar pe cititori (sau spectatori) să-și vadă de alte treburi. A existat, din nefericire, o inflație de literatură de această factură, în ebuliția stearpă a căreia falsele valori clamau neconvingător și deformat niște adevăruri dureroase și atit de scumpe ale istoriei noastre. Pe de altă parte, însă, nu sînt de acord cu drăguții de aristocrați și snobi (ce vînt i-o fi purtat pe la noi, în sînul acestui popor de muncitori, țărani și intelectuali cinstiți ?!", care se oripilează cind aud de Mihai Viteazul sau de Brâncoveanu. Ei nu sînt mulți, firește, îi numeri pe degetele de la o mînă, și anume de la o mînă anchilozată. Această alergie a lor nu e produsă, de fapt, de literatura istorică în sine, ci are resorturi mult mai întristătoare. Mă pronunț pentru o dramaturgie istorică în care, dincolo de caratele scriiturii și de autenticitate, să țișnească un puternic filon educativ, în sensul bun, major, patriotic, al termenului. Asta pentru că, spre deosebire de alții, noi avem cu ce ne mîndri. Avem în spate două milenii de istorie românească și alte cîteva de civilizație antică și protoistorică. Există încă multe locuri neacoperite literar din tulburătoarea noastră istorie : tînjesc după piese scrise alert, modern și, totodată, cu gravitate, despre viața românilor în așa-numitul mileniu întunecat, despre un strălucit erou cum a fost Grigore Ghica al III-lea, cel care a plătit cu viața protestînd împotriva Tratatului de la Palamuta, despre marii tribuni ardeleni, etc.

— Care sînt, în poezia pe care o scrii, zeii tutelari sau reperele personale ?

— Îl iubesc pe Eminescu, ca român ce sînt, și ca tînăr poet. Însă nu pe cel din cărți, nici pe cel intrat în conștiința națională și în cea universală, ci pe Eminescu al meu, trăit de mine, topit în alchimia sufletului, iluminat de proiecțiile inimii mele. Adeseori mi-l închipui ca pe un masiv cu doi versanți : unul înflorit și împădurit, cu piraie și poteci accesibile ; celălalt de gheață, învinețit de viscole și tenebre, inaccesibil acelora care n-au echipamentul necesar. Primul e cel din romanțe, sonete și scrisori, cel de-al doilea e din cosmogonii, din sistema filosofică, din transcendența întregii lui ființe. Apoi, am intrat cu smerenie în înaltele academii poetice ale lui Blaga, Goga, Bacovia — poeți tiranici, ca și Eminescu, care au pîrjolit cu flama lor de geniu aproape totul în jur. Labiș este o mare dragoste de-a mea și, cel puțin în anii adolescenței, o recunosc, m-a marcat copleșitor. Alte repere personale (care sînt și zei tutelari) sînt cîțiva mari poeți străini: mă nutresc spiritual, de mulți ani, citindu-i pe Horațiu, Petrarca, Michelangelo și Shakespeare (din sonete), Hölderlin, Goethe, Byron și nefericitul Shelley, apoi Poe, Rilke, Dylan Thomas și Saint-John Perse (cel din poemele de tinerețe) și pe acela care navighează cel mai frumos, cu pînzele sus, prin lagunele aortei mele, Esenin. Aș vrea să fac aici o remarcă. În jurul tuturor marilor poeți, soarta a făcut să existe cîmpuri minate. Trebuie să fii ori foarte precaut, ori foarte stăpîn pe tine ca să te poți apropia de ei fără să cazi în capcanele mimetismului și transplantului poetic.

— Care este aspirația poeziei pe care o scrii, cui se adresează ea ?

— Aproape de fiecare dată cînd scriu mă gîndesc la un mare adevăr rostit de Mikel Dufrenne: important este, pentru poet, nu atît să resimtă el o stare poetică, atunci cînd scrie, ci să fie convins că va induce în cititor această stare. Mă uit cu bucurie la confrați de-ai mei de generație, care înțeleg rosturile artei și poartă în frunte steaua de jad a creativității. Dar mă uit cu tristețe la cei nechemați, la mimetici, la negativiști de dragul negării. Nu poți dărîma ceva dacă nu ai și vocația de a construi altceva în loc, sau, mă rog, poți s-o faci, dar fă-o la tine acasă, eventual în oglindă, nu pe hîrtia statului și nervii cititorilor, cîștigînd (culmea coteriei !) și premii literare. Știu cîțiva astfel de premiați care, încercînd să deturneze gustul și criteriile publicului, dacă și-ar citi inepțiile gingăvite (calificativul e încă prea blînd !) în fața muncitorilor dintr-o uzină, sau a țăranilor cu palme jupuite de arșiți și ger ca niște noduroase troițe de lemn — ar face o figură jalnică. Printr-o reducție simplă, este drept ca unui om care îți dă pîinea cea de toate zilele, sau unui oțelar cu cămașa macerată în spate de sudoarea muncii, sau unui ostaș care înmărmurește lîngă piatra de hotar, sau unui veteran de război, care a fost la un pas de moarte pentru ca tu, răsfățatul de azi, să trăiești liber și să vorbești românește — este drept să le dai în schimb produsul „muncii" tale, adică incongruență, jocuri psihedelice de cuvinte, vacuum de idei, emoții disimulate, elucubrații pretins metafizice și alte pîrgnii ale lipsei de rușine ? În ceea ce mă privește, am scris și voi scrie, cît voi trăi, pentru cei mulți. Aura sfîntă a patriei — iată ceea ce cînt în poezia mea ! Ea, țara aceasta care ne-a născut și ne ține pe toți la sînul ei, are nevoie de noi, poeții, cum și noi avem nevoie organică de ea. Aspir, aidoma majorității covîrșitoare a fiilor țării, către omenie și pace în lume, către puritate morală, adevăr și dreptate. Poezia are un mare rol în promovarea acestor valori, în împlinirea năzuințelor omului de a trăi în demnitate și tihnă.

— Ai răspuns, parțial, la întrebarea pe care doream să ți-o pun în încheiere : ce ne poți spune, ca unul dintre tinerii exponenți ai liricii patriotice, despre prezența acesteia în actualul context literar ?

— Atît ca urmare a marii tradiții pe care o are poezia patriotică la noi, cît și datorită acestei epoci de largă respirație și augmentare a mîndriei naționale, lirica în speță este astăzi o prezență viguroasă și necesară în peisajul actual al spiritualității noastre. Aș putea spune că avem de a face cu o pleiadă de aur a „poeziei de țară", cu o eflorescență de opere și destine poetice care, în alte condiții, poate s-ar fi eșalonat pe lungimea unui veac întreg. Ei, toți acești poeți-cetățeni, sînt și activiști ai partidului, emisia lor spirituală fiind pe lungimea de undă a idealurilor supreme ale națiunii române : apărarea independenței și suveranității patriei, a cuceririlor revoluționare ale poporului, prezervarea și cinstirea gloriei strămoșești, înscrierea civilizației noastre pe orbita de valori perene a civilizației mondiale, unitatea de rocă în jurul Tricolorului, al partidului și al marelui nostru Erou național, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ei, acești poeți, sînt naturi entuziaste, pentru că nu te poți ridica la marile adevăruri fără entuziasm. Deși celebrează aceeași patrie, aceleași entități și aspirații, toți acești poeți sînt personalități distincte, au registre lirice bine delimitate. Personal, îmi place să cred că intru în rezonanță cu poezia patriotică foarte bună scrisă de Mihai Beniuc, Ion Brad, Ion Gheorghe, Virgil Carianopol, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Vasile Nicolescu, Nichita Stănescu, Teodor Balș, Constanța Buzea, Gheorghe Pituț, Petre Ghelmez, Grigore Hagiu, Ana Blandiana, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Mara Nicoară, Daniela Crăsnaru, Dan Verona și alții. Te rog să-i observi cu atenție pe acești poeți : vei vedea cum, dincolo de lustrul și uzura publicitară a numelor lor, fiecare în felul său și-a creat un univers românesc propriu, un teritoriu de simțăminte, embleme heraldice și transfigurări artistice care este numai al lor. Și, ca o dovadă grăitoare că poezia patriotică nu exclude lirica de altă factură, ba din contră, o stimulează și o irigă cu izvoare subterane, este faptul că dacă mi-ai cere să ți-i enumăr pe acei poeți contemporani care au cîntat cel mai frumos dragostea, care sînt cei mai adînci și mai îndrăzneți în debordarea tiparelor, ei, bine, ți i-aș aminti tot pe ei. De fapt, lirica bună românească este, prin excelență, patriotică. În intenție, sau în finalitate, sau în amîndouă la un loc. Chiar atunci cînd e o simplă notație caligrafică a sinuozităților sufletești, chiar atunci cînd ancorează în golfuri aparent independente de simțămîntul iubirii de țară, poezia, dacă este cu adevărat valoroasă, are și funcții patriotice, contribuind, ca într-un atelier de șlefuit diamante, la înfrumusețarea conștiințelor. Și asta nu e puțin.

Reporter

dan verona

Miezo-noptica (III)

Stau cu lumina aprinsă
Pindindu-i tremurul pleoapei
Așteptind să-i înflorească Surisul distrus
dintr-o cumplită eroare

Pentru Ea mă rog
Amintindu-mi de omul stelar, al copilăriei
umane,
Amintindu-mi de curajul său nebunesc, tatuind
grota
Cu animale și zei, cu vînători și vinați,
Pregătindu-și lancea, în gînd mai întîi,
Pentru-a ucide patrupedul teribil al spaimei

Asemenea lui
Aș vrea să mă rog, acelui depărtat strămoș,
Pe care il pling că n-avea grota luminată
electric,
Dar fericit în grota imaginației lui, navigator
Astral neatins de milă și infamie

Cu inima lui aș vrea să mă rog
Cutezătoare și totodată plină de pietate
Cu inima lui să mă rog pentru Ea

Pentru Surisul ei necesar mie ca aerul
De care nu mă pot lipsi nici o clipă
Fără a mă cuprinde uritul și singurătatea,
spaima
Și strigătul deznădejdii
Cu inima lui mă rog pentru Ea
Cu toată imaginația lui nealterată mă rog
pentru Ea
Și cu toată durerea eșecului său

Miezo-noptica (V)

Dar dacă există un adevăr
Dacă nu totul e chin
Dacă justiția (fie ea și celestă) încă n-a
sucombat
Sub perucă
Atunci ea va rămîne pururi în mine
Răspîndită ca o dulce otravă
Ca un dulce avertisment
Pînă în cele mai depărtate firide
Pulverizată pînă în cele mai dragi amintiri
Imprimată pe cămașa copilăriei, tot mai adînc
Luminîndu-mă, urmărindu-mă
Ca plînsul soldaților ascunși în biserici
Deciansînd o altă viață, un strigăt al ființei
Amintind de acei ciudați pelerini purtînd
În valize zăpadă de pe mormîntul părinților,
tot mai adînc
Ocrotindu-mă, luminîndu-mă,
Candelă în sala de gimnastică a ratiunii
Steaua Epsilon a căinței mele
Care pururi va rămîne în mine, parte
inseparabilă
A conștiinței, ca un zid
În fața căruia plutonul de execuție
Poartă coroană cu spini de argint
Și nimeni n-o va putea smulge din celulele
infricoșate
Decît smulgîndu-mă din cuiele propriei mele
fantome
Decît smulgîndu-mă, dezagregîndu-mă...

Miezo-noptica (VI)

Atît de mult m-am rugat pentru Ea
Și-am răscolit vechi manuscrise și texte
indescifrabile
Găurite de astre, ficțiuni săpate-n pereți,
păstrate în sticle
Atît m-am rugat și-am studiat cerneala
Celeștilor
Și plînsul poeților orfici, atît de mult m-am
rugat
pentru Ea
Atît am disecat viziunile exaltaților
Și-a celor mîhniți și-am urmat drumul
corăbierilor
Dispăruți și-am cîntărit pulberea magilor, atît
Am interogat golul inscripțiilor, șoapta și
Țipătul enigmatic și-am implorat vocea tăcuților
Ambasadori ai stelelor și cenușa
Templului ars, fără să ostenesc, fără-a cersi
O clipă de liniște, tulburat de cea mai mică
zvicnire
A unui posibil răspuns
Atît de mult m-am rugat pentru Ea
Pentru bucuria Surisului ei
Fără odihnă zile și nopți
Căutînd drumul Vindecătorilor, firul de iarbă
Miraculos, licoarea secretă
Pentru puțină lumină rugîndu-mă, pentru un
ceas de
Duminică în mijlocul suferinței
Implorînd în genunchi

Glasul Alinător să se-audă, Cuvîntul să-și arate
Silaba pierdută, atît de mult m-am rugat
Și de nicăieri nici un răspuns, nici o fisură
Pentru un fir de lumină, pentru un leac
Nici un răspuns
Nici un răspuns de la nimeni
De nicăieri nici un răspuns

dușan petrovici

Mărturisire

Semnul metropolei nu-l voi afla nicicînd ;
mi-e dat să cred în balanțe cu sclipiri cenușii,
în teroarea piinii care-mi mănîncă jumătate
din viață
și-mi trage talgerul înspre foamea țărănească
a mădularelor.
Peregrin pe alte meleaguri nu m-am visat,
din încăpățînare, sau din sfiala de a nu
cădea în genunchi
asemeni barbarului în fața frumuseților lumii.
N-aș fi putut face nici salturi pe cangur
la care mă tot îndeamnă planeta ;
mi-e pasul scurt și poticnit,
de parcă aș trage după mine o brazdă
din racla părinților adînc îngropați.
Și visul mi-e uneori un flaut nevrednic,
din care nu se toarce firul grăbitelor zări.
Văd zilele ce-și rumegă apusul pe-ndelete
și sînt de partea lor
ca plugarul ce nu se va despărți nicicînd
de vitele sale
oricîte balanțe vor mai sîngera în univers !

Intrarea în oraș

Intrarea în oraș pare o schimbare de mediu,
în care fuga devine pasul de dragoste
pe iarba cea mai scumpă a acoperișelor
cazone.
Te mușcă aici trandafirul plenipotențiar
și inima sloboade din ea întreaga seminție de
molii
care vor roade, la dracu, vor roade
pînzele atît de scumpe ale perseverenței.

Iubireadîncă

Ca altădată, ba nu, – ca și astăzi,
moralitatea acestei lumi pe care o cînt
nu-i o problemă de logică, ci de adîncăiubire,
grădina-mi cultivînd-o cad în extazul lumii
în care doar mîinile mele atîrnă ca două limbi
de clopot

în undele chemării calde și zic,
prietene, aceasta-i cea din urmă primăvară
care-mi scapă printre degete
și cea din urmă toamnă pe care o trăiesc
ca pe o moarteadîncă !

Mecanisme ciudate

Cine spune că zilele sînt drojdia
care ne umflă viața ca pe-o pîine,
nu are imaginație și nu știe că
dragostea e un dulce cuvînt de moarte,
fără pondere, ca boxerii învinși,
ori ca femeia bucuriilor chircindu-se în
vanitate.
Cineva poate să strige adio unei grădini
însingerate,
să-și ia insigna din piept
și s-o azvîrle casapilor pentru-o ciosvîrtă de
carne
și totuși, în noaptea aceea,
sătul peste măsură
cu ochiul liber să vadă
cum îi lucrează în ființă
mecanisme ciudate.

horia pătrașcu

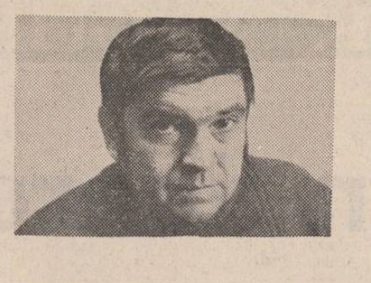

PREA DEVREME

Gheorghe I. Anghel : „Iubirile unui centaur" (I)

Motoarele camioanelor așezate cuminți în șir indian din-naintea porții — o arcadă uriașă din lemn gletuit pe care fuseseră imprimate cu vopsea fosforescentă inițialele „I.C.P.P.P.M.L." (cu alte cuvinte „Întreprinderea pentru Cercetarea Proiectelor Produse Prototil pentru tehnologia Materialelor Lemnoase" — sub care abia se mai zărea vechea denumire „FABRICA DE MOBILĂ BALTA SĂRATĂ"), urlau, ambalate la maxim.

Erau camioane simple sau camioane-mamut, multe purtînd remorcă (cîteva goale), majoritatea încărcate pînă la refuz cu bușteni aduși din pădurile Borlovei, sau de la Turnu-Ruieni, de la poalele Muntelui Mic în orice caz : bușteni enormi, zdraveni, purtînd încă mirosul ozonat al locurilor din care fuseseră zmulși, sau tăiați de la rădăcină. Aduși acum aici mai la șes, mai la cîmpie cum s-ar zice, pentru a deveni cuiere sau birouri, canapele, scaune de cinematograf, biblioteci, rafturi, șezuturi sigure pentru funduri umane aparținînd celor mai diverse categorii sociale, garnituri cu nume stranii sau exotice sau, teribil de prozaic, lemne de foc : deșeuri pur și simplu dintr-acelea greu de obținut, mai ales în toamnă, fără a avea o cunoștință pe la organele în drept.

Cîțiva șoferi începură să claxoneze, curînd le urmă și restul iar vacarmul deveni de nesuportat. Cel mai năpraznic claxon era firește cel al lui Bondei : un soi de claxon cu cîntec reproducînd prin cele cîteva trompete ascunse sub capotă, aduse din Italia pe cînd mai lucra pe TIR, primele note din melodia „Submarinul Galben" al de mult răposatei (la figurat firește) formații „The Beatles", un fel de „pa-da-ba-dam, ba dam-pa-da-bam — dam-pa-da-bam, dam-pa-da-bam...", etc.

— Na mă, poftim : **să fim primii !** — scrîșni Bondei către Tucă. Și continuînd să claxoneze își scoase capul pe geamul lateral al cabinei, strigînd către portar — un om în uniformă maronie, întunecat la chip, care se agita în spatele porții metalice de la intrare. Budușcă... ! Ce faci, dom'ne ?! Ești **nou**, sau ce ?!

— Care **bou**, mă, care ?! — răcni și portarul, asurzit, nemaiînțelegînd nimic, continuînd să tragă disperat de o manetă într-o parte și alta ; poarta refuză însă să se deschisă. **Lipsește „electronistu' !"** — mai făcu, chipul său căpătînd dintr-odată expresia unuia care e gata să izbucnească în plîns.

Și, colac peste pupăză, tot atunci țîșni șuieratul subțire, penetrant, al unei locomotive Diesel-electrice...

Sosind întruna, camioanele încărcate cu bușteni prelungiseră nefiresc de mult convoiul stopat la intrarea în fabrică de poarta lui Budușcă. Două dintre ele se aflau chiar pe calea ferată în imediata apropiere a cantonului, din pricina asta barierele rămaseseră ridicate, spre disperarea ceferistului care alerga de la unul la altul, agitînd inutil fanionul de un galben murdar :

— Fraților, măi băieți, eliberați calea !... (parcă spre a-l întări, zeci de claxoane îi răspunseră, făcîndu-l să-și astupe urechile)... Trăzni-v-ar cel de sus, Doamne iartă-mă ! Mișcați-vă boalei, ieșiți de pe linie ! Am copii, ce's'teți nebuni, dragii mei ?!

Și cantonierul privi înspăimîntat către acceleratul București—Timișoara, oprit cam mai încolo, la semnal. Aplecat peste geam mecanicul Diesel-ului mușca dintr-un măr uitîndu-se la el compătimitor și sculpind simburii, la intervale. Atîrnați în urma lui, la ferestrele vagoanelor, oamenii acceptau pașnic întregul spectacol, studiind întreaga harababură, dar mai ales ștergîndu-și chipurile cu batiste viu colorate ; era nemaipomenit de cald. O femeie strigă ceva către o alta, aflată în curtea fabricii de mobilă (înainte de a depăși cantonul și a se înscrie în curba marcată de Timiș, către gara orașului „C.", calea ferată aluneca, pe o distanță de cîteva sute de metri, exact de-a lungul fabricii), cea aflată în incintă îi răspunse pasagerei fluturînd din mîini, se cunoșteau pe semne. Doi tineri, la fel apleca-ți peste geam, se sărutau în neștire așa, în văzul tuturor. Apoi apărură, la o altă fereastră a unuia dintre vagoane două brațe delicate purtînd între ele un „bebé" care plîngea cu sughițuri — alături de toate astea, și imediat apoi, un braț păros răsturnă conținutul unei oale de noapte din plastic. Cîțiva călători coborîseră din tren, culegeau puținele flori de cîmp scăpate vii din permanenta poluare și arsură a traficului zilnic ce zdrobea terasamentul. Cantonierul se simți ceva mai liniștit, dar nu întru totul.

— Lipsește electronistu' ! — se prăbuși Tucă de uimire. Și fără alt cuvînt se lăsă să alunece pe treptele cabinei camionului lui Bondei, se repezi către intrare și dintr-un salt fu dincolo de grilajul metalic, înțepenindu-se din-naintea lui Budușcă : Unde e Dinică ?!

— Hai... ?!

— Unde e tovarășu' director ?!

Primul camion aflat între linii începu să se retragă, prudent. Vrînd, nevrînd, al doilea procedă la fel. Curînd întreaga coloană se puse în mișcare, dînd de-a'ndăratelea. Calea ferată era acum liberă. Cantonierul răsuci manivela barierei, apoi dădu buzna la telefonul din interiorul cantonului. Mecanicul Diesel-ului făcu să țîșnească un scurt țipăt de sirenă. Motoarele începură să duduie, semnalul trecu pe verde, garnitura se urni. Salutînd cu dreapta și ținînd, băt, steagul cel galben în stînga — și mai ales trăgînd satisfăcut cu coada ochiului către barierele acum lăsate — cantonierul zări, avu mai ales timp să-i rețină, pe cei doi îndrăgostiți, aplecați pe geam gata să cadă continuînd să se sărute, alunecînd prin fața lui... către Timișoara, sau cine știe unde ?!... Zîmbind, și încrementînd în poziția de drepți, reuși totuși să le adreseze un zîmbet, complice, ceva cam de genul : „las'că vă știu eu, cunosc, și eu am fost la fel, da' nu chiar așa, în văzul lumii !". Despărțîndu-se brusc de partenerul ei — care neavînd altceva de făcut, îi sărută acum gîtul, la fel de apăsat — fata îi scoase ceferistului limba.

— Iar ai băut, Budușcă ! — continuă Tucă. Du-te imediat și cheamă-l pe Dinică !

— Sînt aici...! — se auzi atunci.

Alături de cei doi se ivise un om înalt, slab, neras, cu privirea tulbure de oboseală. La început Tucă nici nu-l recunoscu : pantalonii acestuia — evident din stofă scumpă, cu dungă impecabilă — contrastau cu lipsa hainei, și mai ales cu cămașa aceea boțită, descheiată la gît larg ; dar asta fu numai la început :

— Sînt aici, care-i baiul ? — întrebă Dinică.

Tucă îl privi atent. Îi era foarte drag omul ăsta :

— Asta, că nu putem intra, tovarășe director ! S-a blocat poarta. De fapt, știți... !? — și Tucă nu mai știu ce să spună. Celălalt arăta într-un hal făr' de hal. Vă simțiți rău ?

— Cum s-a blocat... ?! — întrebă directorul, privind către poartă ; mai exact nu către ea, ci către o cișmea metalică aflată alături. Se duse acolo, se aplecă, își vîri capul sub robinet. Bijbîi apoi cu dreapta pe deasupra, descoperind robinetul din alamă, îl răsuci brusc. Jetul de apă îl făcu să se cutremure. Apa îi curse prin păr, pe ceafă, udîndu-i gulerul cămășii :

— Cum s-a blocat ?! — repetă, înfiorat de plăcere.

Abia acum Budușcă îndrăzni să se apropie, cu frică, îndatoritor :

— **Celula !** — spuse. „Electrozii !"... Știți, **curentul :** ăăă, trosc gata ! — și dădu să zîmbească.

Dinică se săltă însă drept, apa îi șiroia pe chip. Îl privi numai o clipă :

— Mîine la prima oră te prezinți la mine. Dai în primire ! Ori o trimeți pe nevastă-ta în loc, că și-așa freacă mangalu' la blestematele voastre de cazane cu țuică — ori îți găsești înlocuitor. Clar ?

Străbătînd pe undeva cerul senin trecu un avion cu reacție, aflat pe semne în misiune de antrenament. Zgomotul de tunet îi făcu pe cei trei să se ciucească pe vine, involuntar. Își reveni însă repede :

— Luptăm pentru pace, să trăiți ! — aruncă prompt Budușcă, îndulșător de comic și de disperat în același timp. Da' nevastă-mea fată peste o lună, **ieriați-mi espresia...** zic să-l aduc poate pe văr-miu, care... !?

Zgomotul avionului pieri undeva, către Muntele Mic. Tucă privi într-acolo : „E nevoie și de-asta !" — gîndi, într-o doară.

— Auzi : „fată !" — și Dinică își șterse chipul cu batista mototolită. Dă drumul la camioane, omule ! — răcni dintr-odată către portar.

— Nu pot... ! — răcni și acesta, mimetic, înspăimîntat de-a binelea. Electronica, tovarășu' director !?!... Că eu unul altfel... !?

Scoțîndu-și cravata din buzunarul pantalonului și potrivindu-și-o apoi la git, directorul fabricii de mobilă „Balta Sărată" se apropie de poarta cu pricina, urmărit îndeaproape de Tucă. Privi cîteva clipe instalația aceea metalică în formă de cutie care punea în funcțiune deschiderea și închiderea grilajului și pe care era imprimat un cap de mort. Clacsoapele camioanelor aflate dincolo încetaseră de mult.

— Vă simțiți rău, tovarășe director... ? — întreabă Tucă, șoptit.

— Nimic, băiete — răspunse directorul — sînt frînt, atît ! Și izbi într-o doară cu piciorul, mascîndu-și o furie ascunsă, în blestemata aia de cutie. M-au ținut toată noaptea la telex cei din Centrală : comanda de „Bonanza", pentru clubul din Brașov. Trebuiau să vină în ziua... apropo : ce zi e azi ?

...În urma izbiturii și clincănînd ritmic dintr-un clopot ascuns, grilajul începu să alunece într-o parte, deschizînd astfel drumul camioanelor cu bușteni. Acestea începură a pătrunde în incinta fabricii ;

— Duminică...! — spuse Tucă, moale, urmărind camionul lui Bondei apropiindu-se de intrare și intrînd primul, clacsonînd triumfător „Submarinul Galben". Duminică, da, tovarășe director !

— Așa !... Așa. Ei, ca să vezi ! — și Dinică se îndreptă către birourile fabricii. Dispăru pur și simplu. Tucă îl urmă.

...Înjurînd mestecat printre dinți, Budușcă organiză plasarea convoiului în incintă. Deși era foarte trist. Firește că primul pe care îl luă în focuri fu Bondei, cel care intrase primul :

— Ascultă, tovarășu'...! Să nu crezi că dacă ești prieten cu...! N-o să ai de-a face cu...! Ia-o la dreapta ! Așa...! Și dumneata, cel cu bască... hai, lasă, laaasă, dom'ne chestiile astea : care neam?! Nu sînt neam cu nimeni în timpul serviciului... pe aici, așa, pe aici, STOP !... V-ați învățat cu neamurile, Jeane, mda ? Ei, las'!... Trage pe stînga, pînă nu chem pompierul : îți curge uleiul !...

Firește că din toată harababura asta ieși o babilonie și mai cumplită : urmînd indicațiile por-

Gheorghe I. Anghel : „Iubirile unui centaur" (II)

teatru

Gala recitalurilor

La mijlocul lunii decembrie a anului trecut Bacăul a fost gazdă exemplară a Colocviului republican al criticilor de teatru și a Galei naționale a recitalurilor dramatice.

Alăturarea celor două manifestări nu trebuie privită ca întîmplătoare. Faptul că ele s-au desfășurat concomitent spune ceva despre caracterul practic al colocviului, ca și despre șansa actorilor participanți la gală de a fi urmăriți, nu doar de public, ci și de ochiul profesionist al criticului de teatru.

În ceea ce privește colocviul, tema aleasă ca generic la cea de a VII-a ediție ne apare edificatoare — „Critica în sprijinul politicii teatrale". Ei i-au răspuns prin ginduri și opinii multe, valoroase și interesante, atît autorii referatelor, cît și numeroșii participanți la dezbateri. Excelentă ni s-a părut, dintr-un anume punct de vedere, împletirea intervenției cu caracter teoretic cu semnalarea unor concrete stări de lucruri privind relațiile : critica și fenomenul teatral actual, teatru, critică și public. S-au emis, de asemenea, păreri deosebit de incitante referitoare la etica criticului de teatru, la necesitatea situării sale în avangarda mișcării teatrale, în sensul receptivității sale, cu profesionalitate și orientare sigură, clară, față de tendințele novatoare care își fac loc în spectacologia românească de astăzi.

De un nivel apreciabil ni s-a părut a fi și cea de-a VI-a Gală națională a recitalurilor dramatice. Cîteva lucruri în această ordine de idei se impun. Un recital, se știe, reprezintă opțiunea liberă, neîncorsetată de un repertoriu anume a unui interpret. El alege de această dată singur, aspirațiile sale profesionale ieșind la vedere, individualitatea talentului său de asemenea. Ca o primă constatare se detașează, pentru recenta ediție a galei, insuficientul acces la literatura de sigură valoare, precum și unilateralitatea atunci cînd totuși acest teritoriu este atins. În același timp, s-a putut observa cu ușurință, în majoritatea cazurilor, că vedeta recitalului suplinește cu dificultate lipsa regizorului, a îndrumării prealabile a demersului scenic. Iar ca o remarcă pozitivă, admirînd bogatul interes al actorilor pentru versul sorescian, avem de ce crede că slujitorii scenei intuiesc virtuțile dramatice ale acestei poezii cu un fler demn de invidiat de criticul de specialitate.

I-am admirat și noi, alături de juriu, pe Daniela Anencov de la Teatrul „Ion Creangă" (premiul I) într-un recital plin de vitalitate și fantezie, pe Paul Lavric de la Teatrul dramatic Brașov (premiul II) care a descoperit în textele lui Vasile Băran sugestii pentru bune momente de spectacol, pe George Mihăiță de la Teatrul de comedie (premiul III) cu un decupaj de „Confidențe" care l-au solicitat doar parțial talentul Dianei Lupescu de la Teatrul dramatic „Bacovia" din Bacău i-a lipsit, în „Visul" lui D. R. Popescu, amintita corijare regizorală, Dumitru Lazăr Fulga, de la același teatru, și-a orchestrat inteligent scenele din „Uși închise" de Borchert, dar a ratat, prin supralicitare, finalul, iar ultimul distins cu mențiune, Constantin Măru Carp de la Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani s-a dovedit inegal ca mijloace artistice în „Templierii" lui Alphonse Allais.

Dincolo de laureații galei, vocile ni s-au părut a suna la unison.

Ermil Rădulescu

film

Perspective

Anul cinematografic care a trecut a adus în atenția spectatorilor cîteva filme de rezonanță. **Clipa,** un film de gravă implicare politică și civică, continuînd o mai veche certitudine a filmului românesc. **Puterea și adevărul** a demonstrat filonul viguros al unei posibile tradiții a cinematografiei noastre. Cîteva filme, între care **Vlad Țepeș, Falansterul, Speranța, Ultima frontieră a morții,** au adus argumentele unei priviri contemporane asupra momentelor semnificative din istoria și trecutul de luptă al poporului. O seamă de pelicule au ilustrat, de asemenea, preocupările pentru filmul de actualitate, pentru comedia cinematografică, eforturile de diversificare a producției de film și, mai ales, au dus la confirmarea sau afirmarea calităților unor regizori, operatori și actori de cinema.

Un nou an se deschide în fața filmului românesc. Va fi mai bun, mai bogat în împliniri ? Sînt motive să anticipăm un răspuns afirmativ. Casele de filme anunță prezența în spațiul celei de a șaptea arte a unor noi regizori, scenariști, operatori și interpreți. Și, cum se știe, întotdeauna efortul către înnoire s-a dovedit binevenit. Să așteptăm, așadar, cu încrederea cuvenită, promisiunile pe care, în numele realizatorilor, ni le fac directorii caselor de filme. Cu speranța că **Dumbrava minunată. D-ale Carnavalului** și **Duios, Anastasia trecea,** anunțate de Casa 1, vor constitui veritabile versiuni cinematografice ale cunoscutelor creații literare, purtînd semnătura lui Sadoveanu, Caragiale și Dumitru Radu Popescu. Cu speranța că **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** va fi un film de profundă implicare în istorie, de meditație contemporană asupra mesajului cuprins în drama ultimilor Mușatini, că filmele **Cumpăna, Zbor planat** și **Proba de microfon** (anunțate de Casa 3) vor fi recunoscute de spectatori ca aparținînd cu adevărat actualității. Cu speranța că filmele **Ioanide, Ancheta, Orgolii, Cădere liberă** și **Orașul viitorului** (anunțate de Casa 4) sau filmele **Burebista, Rug și flacără, Ion, Niște țărani,** și **multe altele** (anunțate de Casa 5) vor veni în întîmpinarea noastră cu argumentele calității, ale unor realizări artistice menite să ducă cinematografia românească spre momentul de reviriment, anticipat deja de cîteva din izbînzile de pînă acum.

Așadar, să așteptăm, nu numai o producție cinematografică îndreptățită să așeze în orele de bilanț un spor cantitativ, ci și un număr tot mai mare de filme cu profund impact în conștiința spectatorului român, de filme cu meritat ecou în conștiința spectatorilor din alte țări, de filme înlăuntrul cărora istoria și prezentul țării, al oamenilor săi, aspirațiile și viața lor să-și afle echivalențe expresive și emoționale. Succes, deci !

Cronicar

televiziune

Programul de revelion

Date fiind circumstanțele sărbătorești ale acestor zile de la cumpăna anilor (și de data aceasta au existat 5 zile consecutive cu timp de emisie nonstop), televiziunea a avut o sarcină dificilă. Ea s-a aflat din nou în situația unui examen de profesionalitate pe care l-a susținut în fața a milioane de telespectatori. În preajma sărbătorilor, pe lîngă performanța cantitativă, trebuie să avem în vedere exigența sporită cu care telespectatorii se adresează programelor, mai ales în ceea ce privește emisiunile de divertisment și varietăți. Am auzit în aceste zile în jurul meu și opinii defavorabile despre programul de revelion. Fiecare ar vrea să vadă altceva decît ceea ce vede, toți așteptăm de la el ceva cu totul deosebit, așa cum considerăm că noaptea de Anul nou nu trebuie să semene cu nici o noapte a anului, și uităm prea adesea că este totuși un program ca oricare altul.

În ceea ce mă privește consider că programul a fost bun, mai ales partea muzicală în care s-au întîlnit toate genurile și formulele, de la cîntecul de petrecere pînă la cel tineresc sau de dans. Momentele vesele, atît de așteptate și prețuite de telespectatori și atît de necesare pentru atmosfera revelionului, n-au lipsit. E drept că n-au avut totdeauna strălucirea (umoristică) pe care am fi dorit-o. Aș putea menționa unele dintre acestea, dar o reține pe cea intitulată **Televiziomania** (admirabil interpretată de Mihai Fotino, Rodica Popescu și C. Bălțărețu), secvență satirică cu adresă, menită a ilustra parcă ideea, pe care am formulat-o de atîtea ori în cadrul acestei rubrici, referitoare la forța televiziunii de a forma și determina mentalități, reacții și tipuri de comportament.

La realizarea programului special de revelion au participat : 18 redactori-realizatori, 17 colaboratori, 6 regizori artistici, 6 regizori de montaj, 14 scenografi, 6 coregrafi, 2 coordonatori, 27 operatori imagine, 10 producători ; apoi, în dreptul rubricilor : regie de studio, machiaj, prezentare grafică, regie muzicală, regie tehnică, asistență tehnică, sunet, lumini, înregistrări magnetice, echipa de difuzare, sînt trecute alte foarte multe nume. Enumerarea am făcut-o după programul tipărit (și el în excelente condiții grafice și bine paginat) și mi se pare a fi semnificativă pentru anvergura programului de revelion, a desfășurării de forțe tehnice, organizatorice și artistice pe care a presupus-o.

Dintre emisiunile deosebite care au încheiat anul 1979 se cuvin a fi menționate cele două realizate de Adrian Păunescu : **Datini și obiceiuri de iarnă** și **Urări populare de Anul nou.** Cu binecunoscuta sa putere de a însufleți scena pe care se găsește, realizatorul acestor două emisiuni de referință ne-a prezentat o suită de manifestări în care simțirea și sufletul creator al poporului nostru sînt înscrise ca în niște embleme nemuritoare, în care frumoasele obiceiuri de iarnă, datini, cîntece și colinde au răsunat și s-au derulat pe micul ecran, probînd forța tradiției populare.

Grigore Georgiu

tarului, camioanele aproape că se ciocniră evitind coliziuni în ultima clipă, cîteva se retraseră apoi cu furie, acele ajunse în sfîrșit la rampă descărcară bușteni auirea. Sărind peste ei, gata să-și rupă picioarele, Buduşcă se repezea de colo-colo, gesticulînd de mama focului.

Ultimele camioane pătrunseră în fabrică — din nu se știe ce motive — **cu spatele.** Treaba se făcuse. Buduşcă jubilă. Deşi continuă să rămînă la fel de trist. Parcă în joacă, izbi şi el cu piciorul — aşa cum făcuse directorul — cutia metalică cu cap de mort. Nimic însă, nici o reacție....

Rămas singur afară, un şofer se chinuia să pornească motorul învîrtind la manivelă. Acesta porni, gata să-i zmulgă brațul din cot. Fericit, şi cu sudoarea şiroindu-i pe chip în lacrimi grase, unsuroase, omul se săltă în cabină, apăsînd ambreiajul pînă la podea. Clacsonă ferm, înainte de a apuca între degete maneta schimbătorului de viteze, chiuind aproape de bucurie.

...Brusc, instalația electrică a porții metalice porni de la sine parcă, alunecînd pe şine. Se închise rapid.

Uluit, şoferul se holbă la Buduşcă. Portarul îl privi la fel.

— Ce ne dai astăzi bun, Madam Sucec? — întrebă unul dintre muncitorii ce se înghesuiau în holul cantinei.

Era o cantină muncitorească clasică, zidită rapid prin anii '964, atunci cînd „BALTA SĂRATĂ" — aşa cum continuau s-o denumească locuitorii oraşului „C." pe cea mai veche şi mai ales de perspectivă fabrică a urbei — intrase în planul de revalorificare a industriei locale ; se simțea însă, aici o mînă de gospodar : sala de mese strălucea de curățenie, ferestrele imensei hale — dind către calea ferată — erau încadrate de perdele, iar la intrare Madam Sucec („Grăsana", cum îi spuneau oamenii fabricii), trona postată în prag : o femeie multă şi de o bunătate agresivă, verificînd palmele celor care intră, dacă sînt sau nu curate, dacă au unghiile tăiate etc.

— Vezi şi tu ! — răspunse Grăsana, indicîndu-i cu un deget gros ca un „polisch" bine fiert, o tablă neagră, pe care fusese scris cu creta, în diverse culori : **„Menuul zilei. Zupă de chimen.**

Ştefan Plenuş : „Peisaj"

Felul doilea. Papricaş carne vită. Tăieței cu brinză, costiță. La alegere. Desert : torță de ribizle. NU servim supliment. Decît la insistențe fundamentale. POFTA BUNA !".

Încruntat, Tucă intră printre primii, se aşeză la o masă. Privi în jur, căutîndu-l pe Bondei. Zări, involuntar, una dintre inscripțiile atîrnate pe pereți : **„NU furați felii de pîine din coşuri băgîndu-le în buzunar — aveți sacoşe !"**

Zîmbind, apucă una dintre aceste felii de pîine aşezate în coşuri. O plimbă prin solniță, muşcă, începu să mestece. Sosi şi Bondei, curînd. Părea agitat :

— Fac pariu că Dinică te-a şmotruit, este ?! — întrebă. Şi aşezîndu-se călare pe scaun apucă la rîndul său o felie de pîine, plimbîndu-i coaja prin sare, strecurînd-o prin gură şi mestecînd apoi. Băi, leşin de foame. Zi-i, frate-miu, ce s-a întîmplat ?! — mai adăugă, cu gura plină, înecîndu-se de plăcerea a ceea ce avea să afle.

— Şezi ! — spuse celălalt moale. Şi imediat apoi strigă către intrarea cantinei, acolo unde se ivise uniforma aceea cafenie a portarului : Buduşcă ! **Vino-ncoa !...**

Săltîndu-şi chipiul într-o mînă, Buduşcă se repezi către cei doi, izbind în trecere una dintre fetele care serveau la mese. Se scuză în fugă, apoi se aşeză zîmbind îndatoritor fără a şti nici el prea bine de ce. Rupse o bucată de pîine, urmă acelaşi ritual.

Oamenii se aşezau pe la mese, curînd sala cantinei se umplu. Fata pe care o izbise în trecere Buduşcă trecu pe lîngă cei trei, legănîndu-şi şoldurile şi izbindu-şi genunchiul cu tava goală, la fiecare pas.

— Asta e nouă — remarcă Bondei — facem pariu ?

Nu-i răspunse nimeni. Tucă privea oarecum absent în centrul farfuriei goale. Buduşcă continua să mestece avînd un aer mult prea preocupat pentru a-i ascunde teama : incidentul cu Dinică îl turtise definitiv.

— Hei ! — strigă Bondei în urma fetei. Alo, cît mai stăm ?! Mi-e foame !

— Aveți răbdare, nu sînteți la restaurant — îi aruncă aceasta peste umăr, îndreptîndu-se către bucătărie. De ce nu sînteți patru la masă ?

— Haidaaa...! — făcu Bondei.

— Fără scandal, te rog — îi şuieră Tucă, văzînd că prietenul său era pus pe ceartă. Şi continuă, altfel : e lată, fraților !

— Mă dă afară ? — tresări Buduşcă.

— Nu te dă, mă, nimeni, nu de tine e vorba — spuse Tucă agăsat dintr-odată. Tu vezi-ți de treaba ta, ştii cum e Dinică... Chestiunea e cu nenorocita asta de comandă „Bonanza", braşovenii au înnebunit de-a dreptul. Au stat trei luni de zile fără să dea măcar un telefon şi acum vor marfa în 24 de ore, cică planul, fire-al planul al dracului !... Dinică a stat toată noaptea, împreună cu Timofte, la ambalaj, arată bieții oameni de parcă ar fi trecut prin malaxor...

Tînăra sosi, avea castronul plin, aburind, puse mai întîi în farfuria lui Tucă.

— Cum te cheamă frumoaso ? — o întrebă Bondei.

— Liana — îi răspunse ea, înțepată, începînd să-i toarne cu polonicul supă în farfurie ; Tucă începuse deja să mănînce.

— Liana şi mai cum ? — se interesă Bondei, privind-o în ochi, galeş.

— Liana... şi-atît. Îți mai pun ?

— Pune, pune ! — îi porunci Bondei, fără a-şi muta privirea din ochii ei. Şi era teribil de încîntat. Atîta doar că supa se revărsă peste marginea farfuriei, alunecă pe fața de masă prelingîndu-i-se acum pe pantaloni...

Cei trei încremeniră. Fata îl servi şi pe Buduşcă, cu mişcări îndeminatice apoi plecă de la masa lor. Mestecînd o înjurătură Bondei dădu să se ridice brusc în picioare. Tucă îl reținu însă, ferm, prinzîndu-i pumnul strîns şi obligîndu-l să se aşeze la loc :

— Tu ai vrut-o !

— Şezi blînd — făcu şi Buduşcă, cu gura plină.

— Cine-i asta ?! — bolborosi Bondei, adunînd de pe masă toate şervețelele şi ştergîndu-şi pantalonul de zor. **Cine-i, mă, asta ?!**

— Şezi blînd, şi mănîncă — repetă Buduşcă. Iar dacă nu poți mînca, dă-ncoace, mănînc eu în locul tău. Şi adăugă dintr-odată răstit, mirîndu-se parcă şi el de ce poate spune : **şi mai lasă nervii, tovarăşu'!** Că nervi avem fiecare, slavă domnului, destui !...

Tucă bufni în rîs, scăpă lingura din mînă, fu gata să se înece. Bondei îl privi pe portar de parcă acesta ar fi apărut aşa, printr-un miracol, exact în clipa asta aici, în fața lui. Cu mişcări studiate Buduşcă scoase din buzunarul destul de soios al uniformei o batistă surprinzător de curată.

— Ia aici ! — îi făcu lui Bondei, întinzîndu-i-o.

Incapabil să scoată un cuvînt Bondei luă totuşi batista din mîna negricioasă a celuilalt.

Prin fața ferestrelor cantinei trecură, fulgerat, vagoanele unui tren de persoane. Cei trei sfîrşiseră de mîncat supa, aşteptau să sosească felul doi. Acesta întîrzia însă suspect de mult, mesele de alături fuseseră servite de mult.

— Apropo de frumoasa asta mică, Liana sau cum naiba s-o fi numind : facem un pariu ? În zece minute o sărut, şi mîine mă culc cu ea !

— Încetează...! — mormăi Tucă, plictisit.

— De ce, mă?! — continuă Bondei, sincer mirat. În zece minute — pupicul ! Mîine — mă culc cu ea ! Să mor, na ! Țac-pac ! Pe-o ladă cu bere, pariem ?

Purtînd un platou imens cu tăiței, Liana ajunsese alături. Nici unul dintre cei trei nu realiză dacă tînăra auzise sau nu replica, în schimb constatară că în cantină se făcuse liniște deplină. Fata puse în farfurii, la fel, mai întîi lui Tucă.

— Domnişoara Liana... ! — şi Bondei se ridică, insinuant, în picioare, înainte de a fi servit.

Cuprinse umerii fetei, atrăgînd-o către el. Incapabilă să reacționeze în vreun fel, Liana nici măcar nu se împotrivi. Bondei îi sărută apăsat îndelung, strivindu-i buzele strînse. Apoi se aşeză la loc pe scaun, firesc, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat :

— Aşa... acum poți să-mi pui !

...Cu ochii închişi, ametită parcă, Liana se clătină uşor. Cînd şi-i deschise, un val de lacrimi țişni din ochii ăştia. Ridică platoul şi — hohotind acum de-a binelea — răsturnă conținutul peste capul lui Bondei. Un turban de paste făinoase se risipi în părul tînărului, îi alunecă apoi pe chip, orbindu-l.

Un imens hohot de rîs zgudui pereții cantinei. Liana țişni către bucătărie, aruncîndu-se în brațele Grăsanei. Privirea acesteia era feroce, observase întreaga scenă.

— O omor ! — gemu Bondei, căznindu-se să nu țipe de durere : tăițeii erau opăriți. Îşi trase înnebunit tricoul peste cap.

— Cînd dai berea ? — întrebă Tucă, sec.

Buduşcă se tăvălea pe jos, literalmente, alunecase de pe scaun şi aproape că se înecase de rîs, chipul îi devenise vînăt.

— Ce-ai, bă, ce-ai ?! De ce rizi ? — răcni Bondei, scos din fire.

— „Țac-pac", ai ?! — reuşi să bolborosească Buduşcă, printre sughițuri.

(Fragmente din romanul „Supa de cartofi")

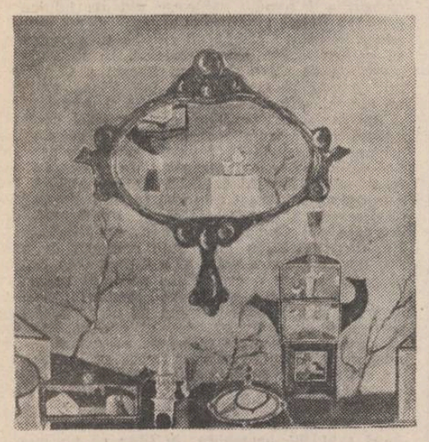

Ştefan Plenuş : „Oglinda"

emilia căldăraru

Atît de devreme?

Bună seara, doctore.
Atît de devreme, astăzi ?
Ca adineaori, mai era în geam
O pată liniştită de lumină.
Atît de repede ? –
Vreau să zic
Atît de repede, seara ?
În definitiv
Cît arată doctore, ceasul ? –
Vreau să zic
Cît mai arată, doctore,
Ceasul meu biologic ?

La cules

Pe neaşteptate
Înfricoşatele chimvale
Ale septentrionului.
Pe neaşteptate
Culesul viei.
Struguri răscopți
Şi disperați de toamnă,
La pîndă,
Sub scutul zadarnic al frunzei,
Aşteaptă,
Cu moartea culcată
În țițele grele,
Teluricul răsuflet :
Culegătorul.

Țărîna, da

Deschide uşa !
Simt o plecare-a sufletului meu
Către țărîna naşterii sale.
Țărîna, da. Aproape o uitasem.
Poate mă cheamă doar să-mi amintească
De cum prinzeam cu tata, la prăşit,
În trupeşa-i poală, lîngă loitra căruței ;
De cum sorbeam din recele-i piriu,
Umblat prin umbra florilor de soc.
Poate mă cheamă doar să mă prevină
De umbletul vîntului peste mirişti cosite
Şi înghețarea socului.
Poate că nu e nimic altceva
Decît că-i e dor să-mi mai spună pe nume.
Pentru că prea m-am rupt şi depărtat,
Şi-am prea uitat de toate cîte sînt
Zămislire, sălăşuire.
În poala caldă, trupeşă-a țărinii.
Deschide uşa !
E o grabă-n mine.
O primitivă grabă şi plăcere
De-a căuta şi de-a privi țărîna.

Un fel de senectute

Să fie acesta purgatoriul meu ?
Cel ce mă curăță de uriciuni
E un făgaş pe unde n-am mai fost,
Al unei stranii demnități impuse,
Prin renegare de trup,
Prin renegare de sine.
Nu mai răzbesc, nu mai încap aici,
Viclenii, îndoieli, pizmuiri, întinări.
Ceva mai mult ca simplu
Şi perfect
Copleşeşte zgomotul, veselia frivolă
Şi toate metehnele
Şi toate tristețile
Şi toate luptele.
Un fel de albă senectute
Drapează prematur umerii mei,
Mîinile-mi aplecîndu-le
Pînă-n pămînt,
Pînă-n adînc de pămînt,
Şi totul în jur
Devine hiacint.

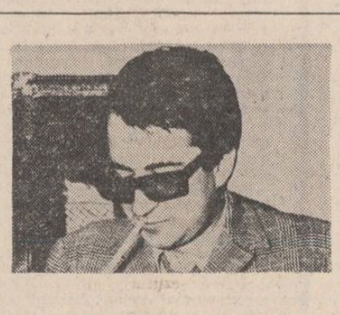

titus vîjeu

Recurs

Nici în vis n-am fost regele temerar
care să-şi lege supuşii de carul
marilor întrebări pentru care
singeră cîte o viață, pînă la pensie
filosofii involți ai planetei.
Şi nici în vis nu am chemat speranța
să-mi lingă rănile căderii
în vidul argintiu al mirării,
Nici în vis nu am fost regele poeziei
care poate alunga moartea
cu mîinile amîndouă, ca şi cum
ar bea ostenit dintr-o apă...

Un cearcăn pur

Întinşi în fin ne cercetează luna,
un cearcăn pur ne-arată uneori
şi ne gîndim la Ptolemeu, nerăzvrătitul,
vîndut pe cîteva ninsori.
Părînd o plantă ce-şi devoră axul
ea cade-n fin. Minunea se întîmplă
ca om şi stea să biruie tristețea ;
apropiind conturu-i foarte palid
ca pe o armă presimțind o tîmplă.

Alergînd

Nu-ți vinde lacrimile de profet, copile,
în apa lor renasc curcubeele
cînd adevărul plutește în ea exclamînd
O, nepămîntean e pămîntul – sau –
o, pămîntean e neantul.
Nu-ți limpezi vorbele cu înțelepciunea
celor mai mari,
căci gîndul tău e pe dealuri astmatice
alergînd, alergînd...

Acolo

Niciodată nu va fi prea tîrziu
să te smulgi dintre cărți şi copii,
să te urci într-un tren demodat,
să cobori într-o noapte de magmă la Cluj,
Niciodată nu va fi prea tîrziu
să strigi inocentului grîu transilvan
printre roțile trenului desuet
„aşteaptă numai o clipă, aşteaptă,
nu răsări încă, ascunde-te-n lună,
aşteaptă numai o clipă, aşteaptă..."
Niciodată nu va fi prea tîrziu
să cobori într-o gară ca o cazarmă
cu soldați uitați în permisie,
ținînd în mînă un trandafir
smuls seara din grădina botanică,
singurul loc din lume unde-am văzut
un trandafir numit Antoine de Saint-Exupèry,
o, acolo, toate florile au nume celebre,
acolo venea ea în fața vieții mele dintîi
rupînd petalele somnului...
Să intri-n cetate sfios
o, nicicînd nu va fi prea tîrziu
să simți cum te aşteaptă la Cluj
sub caldarîm o tăcere.

O simplă presupunere

Bacovia s-a sinucis privind un crin,
era tot simbătă seara, era tot era noastră,
Bacovia muri privind un crin
cu tija ca o spadă florentină.
Deasupra lui trecură fluturi mulți,
fluturi copii ca o clipă albastră
şi ploaia călărea un cal nebun
în simbătă seara aceea din era noastră.
În veacul ce exultă opalin
Bacovia muri privind un crin.

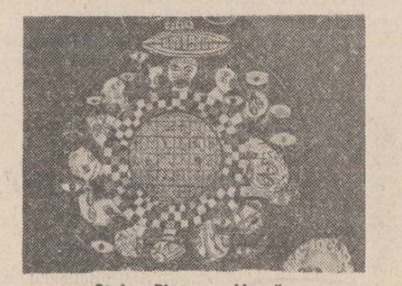

Ştefan Plenuş : „Hora"

mariana filimon

Iarnă la Histria

Duhul apei rămînă departe
în crengi atîrnă purpură şi veghe
suava pînză a nopții migratoare
supune liniştea agonizînd în verde
cu-același puls al unei vieți trecute
o deltă se desface-n templu mov
cearcănul blînd ca o-ntrebare a lumii
stranie singerînd în stins alcool
lacul devoră lebede de gheață
spre-nfrigurarea malului bătrîn

va ninge mai presus de-nchipuire
ne-ndurător pentru un ochi păgîn

Aşteaptă-mă la capătul zăpezii

Aşteaptă-mă în miezul
unui veac
la umbra unei stele
răbdătoare
cînd arborii îngemănați se fring
în flacără sublimă de ninsoare

la capătul zăpezii
să m-aştepți
pe-un pod cît e lumina unei
harfe
pămîntul nopții fraged să-l
aduci
în palma caldă-a liniştii din ape

Abur

Mai țin o pasăre
lîngă fereastră
albastră undă în răsfrîntul ger
culoarea unei depărtări învolte
să-mi tulbure amiaza cu mister

cu fierbințeala unei boli suave
în care cad
precum într-un hamac
prietenii care-au uitat să vină
învăluiți în ceața unui lac

o pradă dulce
somnul meu urmează
prin ierburi arcuindu-se frumos
sora mea şterge lacrima ovală
din ochiul freziei lăsat în jos

Efigie

Chipul tău –
valul sculptat de pietrele
verii
aripi de apă încolăcind profilul
de zeu
atît de frumos eşti neştiutorule
aşezînd îngenuncheate lebede
pe sufletul meu

încît rămîne din teama subțire
o fată bolnavă
aşteptînd într-o carte
o ramă albastră
lunecînd între gînduri
şi o duminică-ntreagă de singurătate

---

radio

r

Ritmuri

Zi după zi pătrundem în noul an, într-un nou deceniu. A şi rămas în urmă zona specială de tranzit, un fel de **no man's land**, cele cîteva zile de vacanță şi sărbătoare, pe care fiecare le-a petrecut cum a vrut şi a putut. Dacă e să privim lucrurile din punctul de vedere al rubricilor de față, putem fi siguri că în această perioadă televizorul şi radioul, mijloace intrate oricum în reflextul existenței noastre cotidiene, au fost urmărite de mulți ascultători într-un mod mai insistent decît de obicei. Aceste credincioase aparate ne însoțesc mai întotdeauna în trecerea de la un an la altul — şi, în privința radioului, nu au existat motive de dezamăgire. Cum s-a mai observat, a fost un moment al retrospectivelor şi bilanțurilor, dar a fost într-o foarte mare proporție un timp al divertismentului. Zeci de glume s-au putut asculta la radio, mai vechi sau mai noi şi foarte multă muzică : muzică simfonică de popularitate, operă şi operetă, muzică populară, cîntece de petrecere, şansonete, rock-uri, valsuri, tangouri, twist-uri. Toate vechi şi nouă toate, într-o coexistență paşnică a genurilor. Într-adevăr, cel puțin în sensul muzicii uşoare, preponderentă ca spațiu, o oarecare insistență în jurul modei retro şi o paradoxală lentoare a evoluției modelor a împăcat pînă la urmă gustul foarte multora cu muzica ce se difuzează.

Natura însăşi a încercat în zilele acelea mai multe registre, de la ninsoarea feerică a unei amiezi de iarnă la apusul manierist, în bleu şi roz, pe cîmpul Bucureştiului şi la soarele intens al următoarei amiezi, cu vrăbiuțe scăldîndu-se copilăreşte prin băltoace. Iar la radio, cam la vremea acelui prinz însorit, Zamfir, care se declara mare iubitor de natură, imita cu naiul său miraculos toate glasurile păsăreşti ale pădurii. Şi un tînăr cîntăreț rock se întreba : „Cine-s eu ? Ce este lumea ?" După care se făcea că două personaje neajutorate căutau, în preajma revelionului, o adresă într-un cartier nou. (Nu e nevoie să insistăm asupra **happy-end-ului,** personajele şi-au petrecut Anul nou pe o bancă, în parc !)

Aceste recente zile de sărbătoare au fost, la radio, destinse, familiare, lucrate atent, într-un spirit festiv, dar şi ludic, cu un efort deloc neglijabil. Acum, zi după zi, deceniul începe — şi cît de bine ar fi ca nu numai spațiul nostru radiofonic, ci spațiul întregii lumi să poată fi astfel — paşnic, destins, familiar.

Ioana Ieronim

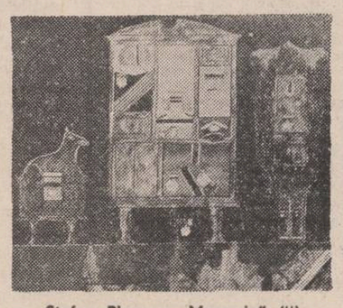

Ştefan Plenuş : „Memorie" (II)

---

plastică

p

Caracterele distinctive (I)

Destule din observațiile prilejuite în anii anteriori (şi publicate chiar în această pagină) de expozițiile municipale de pictură, sculptură, grafică şi arte decorative sînt valabile şi pentru manifestarea de anul acesta. Cea mai importantă dintre ele se leagă de întrebarea dacă şi în ce măsură ceea ce vedem în sălile Muzeului de Artă al R.S.R. — unde, în treacăt fie spus, s-a găsit un spațiu corespunzător, ținînd cont de disponibilitățile în materie de săli ale Capitalei, pentru expunere — reprezintă o realitate de ultimă oră a procesului de creație. Dat fiind faptul că a fost însuşită ca principiu ideea „omul şi lucrarea" nu putem să ne facem decît o părere strict aproximativă despre gradul de reprezentativitate al Municipalei pentru preocupările artistice ale anului trecut, pentru eventualele tendințe sau orientări stilistice ce ar fi putut polariza atenția unora dintre artişti. Se poate, credem, afirma că gradul de diversitate al lucrărilor iese mai pregnant în evidență decît altădată dar, nu e exclus ca aceasta să fie o simplă impresie generată de faptul că alegerea lucrărilor, unice, prezentate pentru expoziție a pus în vedere mai ales ceea ce-i diferențiază pe artişti. Dar să procedăm sistematic.

În ce priveşte PICTURA impresia aceasta de diversitate este augmentată de instaurarea principiului „democratizării" panotării, ceea ce a avut drept rezultat faptul că nu arareori s-au pus unele lîngă altele pînze care nu au absolut nici o legătură între ele. Nu vreau să spun, departe de mine gîndul, că mai era puțin şi se ajungea la talmeş-balmeş. De seducția aceasta s-a scăpat la milimetru. A contribuit la evitarea ei faptul că, de pildă, în sala de primiri şi tranzit trebuiau (neapărat ?) să stea peisaje industriale sau scene de muncă, astfel încît artişti aflați împreună de o viață cam pe aceleaşi panouri s-au trezit aproape, fapt eminamente pozitiv, căci au o sferă de interese comune, şi de această dată. Mai sînt, e drept, cîteva sectoare în care panotarea a avut în vedere anumite afinități cum ar fi, descendența dintr-un maestru sau experimentări de factură mai modernă. În limbajul mai direct : într-un loc cîțiva babişti (dintre care unii desprinşi cam definitiv de sub pulpana maestrului), într-alt loc cîțiva experimentalişti. Eternul joc deci între tradiție şi inovație...

Efectul cel mai remarcat al acestei organizări interioare este că multe pînze de excelentă calitate pierd, de parcă nu ar sta chiar cu fața către spectator. Pierd, în ordine alfabetică, pînzele excelente ale lui Almăşanu, Bandac, Bălaşa, Blendea, Celmare, Ion Gheorghiu, Marin Gherasim, Ion Grigore, Vasile Grigore, Viorel Mărgineanu, Ion Pacea, Ion Piliuță şi ne oprim aici deşi s-ar mai putea continua. Trebuie să subliniem însă faptul că, în ciuda acestei imperfecțiuni, tehnice am spune, nota distinctivă a picturii actuale Municipale este menținerea standardului calitativ al majorității lucrărilor aparținînd artiştilor ce au angajat un raport sincer, viu, dinamic şi sensibil cu vizibilul, raport nealterat de stîngăcii trucate în scopul mimării inocenței sau de sofisticări fără acoperire în semnificații. Chiar aşa cum sînt plasate, majoritatea dintre ele îşi păstrează, firește, caracterul distinctiv şi forța emoțională.

Grigore Arbore

---

muzică

m

Inteligența construcției

Ultimul concert al Filarmonicii din luna decembrie s-a dovedit a fi o excelentă potrivire organizatorică : „miezul de iarnă", cu infuzia sa de mister, nu putea fi mai bine sugerat decît prin Concertul pentru violoncel şi orchestră în la minor, opus 129, de Schumann, ori prin Simfonia a III-a opus 78, cu orgă, de Saint-Saens. Un dirijor al cărui debut pe scena Filarmonicii se cade a fi salutat, **Modest Cichirdan,** simțind cu finețe de instrumentist metamorfozele spațiului lăuntric, ezitarea între adevăr şi iluzie în fraza schumanniană, s-a remarcat ca admirabil dirijor de acompaniament, virtute tot mai rară a minuitorilor baghetei.

Violoncelistul **Dimitrie Rîpeanu,** debutînd la rîndul său pe scena Filarmonicii, a susținut fluiditatea concertului cu atîta forță, încît am zice că tocmai cel mai important obiectiv al romanticilor germani, suprimarea limitei între materie sonoră şi spirit, subiect şi obiect, a fost atins. A şterge deosebirea între instrumentul muzical, exterior auditorului, şi auditorul însuşi, este un deziderat romantic pe care puțini interpreți îl pot împlini. Intervine aici, în afară de înzestrarea tehnică, de cunoaşterea în amănunt a subtilităților partiturii, necesitatea unei solide formații intelectuale a interpretului, care să poată demonstra pansemnificația textului. Dimitrie Rîpeanu, asistent la Conservator, cunoscător al unui larg repertoriu de muzică universală şi românească, a însumat în Concertul pentru violoncel şi orchestră de Schumann o intensă participare afectivă şi tehnică, alături de cea mai lucidă şi modernă determinare teoretică. Vibrato-ul său, de pildă, în prima parte **(Nicht zu schnell)** a fost nu numai tensionat după tipicul tradiției casalsiene, ci a ilustrat şi cîteva metamorfoze speciale. Astfel, cunoaşterea muzicii bizantine, probabil (nu uităm interpretarea Variațiunilor pentru violoncel şi orchestră de Paul Constantinescu împreună cu Filarmonica din Craiova, dirijor Teodor Costin) îi aduce lui Dimitrie Rîpeanu un plus al simțului ritmic, al atacului puternic şi apoi suspendat în mod misterios, o ştiință a culorii care a dat acestui Schumann toate nuanțele neliniştii spiritualizate, dorite de autor. Violiciunea părții a treia **(Sehr lebhaft)** a impus o nouă metamorfoză a sonorității, intensitatea dramatică. Am dori să ascultăm, de pildă, şi concertul de Dvorak în interpretarea acestui tînăr violoncelist, a cărui forță de sugestie construieşte şi elanurile „masive" fără fisură.

Succesul serii poate fi atribuit în aceeaşi măsură compozitorului clujean **Dan Voiculescu,** a cărui „Cantată a patriei" pentru bariton, cor mixt şi orchestră, construită din variații neîntrerupte asupra unei idei melodice, sugerează elemente de muzică bihoreană. Simetriile interne ale lucrării, sprijinite pe cele mai moderne procedee de scriitură, demonstrează o inteligență a construcției care depăşeşte ştiința componistică. Dacă programele Filarmonicii vor fi în noul an la fel de bine gîndite, nu ne rămîne decît să le aşteptăm cu justificat optimism.

Grete Tartler

CE ANUNȚĂ EDITURILE PENTRU 1980?

Peste 150 de titluri de scriitori români contemporani

Am putea răspunde acestei anchete înșiruind nenumărate nume de autori și titluri. Dar, prefigurînd ceea ce critica va spune despre producția anului care a început, vom spune că anul 1980 pare să fie un an al romanului. Avem sub tipar romane inedite semnate de Laurențiu Fulga, Paul Georgescu, N. Țic, B. Elvin, Radu Petrescu, Florin Bănescu, Gh. Schwartz, C. Cubleșan, Grigore Ilisei, iar în redacție volumul IV din ciclul „Incognito" de Eugen Barbu.

În ceea ce privește poezia, tinerii scriitori sînt prezenți și anul acesta nu numai prin număr ci și prin calitatea semnăturilor ; aș anunța în acest sens volumele semnate de Doina Uricariu, Lucian Avramescu, Mircea Florin Șandru, Lucia Negoiță, Gabriel Iuga, care continuă apariția din ultima perioadă a anului trecut, care ne-au adus volume de Daniela Crăsnaru, Cezar Ivănescu, Dorin Tudoran.

Eseistica și publicistica vor fi reprezentate de studii de mare amploare semnate de Dan Grigorescu („Expresionismul"), un volum antologic de C. Noica, selecții de cronici și articole de Al. Piru, și D. Micu, studii despre teatru de Valentin Silvestru și Bogdan Ulmu, volume de stilistică de Al. Niculescu și Ecaterina Mihăilă, eseuri de Mihai Giugaru, o amplă monografie Hortensia Papadat-Bengescu de Viola Vancea.

Colecția **„Biblioteca de proză română contemporană"** se va îmbogăți cu volume de Bujor Nedelcovici, N. Velea, Mircea Horia Simionescu, Ion Brad. În colecția „Poezia română contemporană" vor apărea selecții din Cezar Baltag și Vasile Nicolescu. În colecția „Teatrul comentat" apar volume de Mihnea Gheorghiu, Paul Everac, Leonida Teodorescu. În colecția „Rampa" se află sub tipar piese de Paul Ioachim, Doru Moțoc, Ion Coja, Dan Tărchilă.

Menționăm, deasemenea, apariția unui masiv volum de „Studii" de G. Zane, a antologiei „12 prozatori români dintre cele două războaie" de Perpessicius și a unei monografii inedite, **„Duiliu Zamfirescu"**, de G.C. Nicolescu.

Dar acestea sînt doar aparițiile care se înscriu în primele luni ale anului 1980. Planul editurii este, bineînțeles, mai vast. Sperăm ca și în anul 1980 să tipărim, ca și în 1979, cel puțin 150 de titluri de **scriitori români contemporani.**

Valeriu Râpeanu
directorul Editurii Eminescu

La fiecare două zile, o carte nouă

Avînd privilegiul unei între cele mai prospective meserii, lucrînd necontenit în contul zilei de mîine, editorul poate anticipa, fără nimic sibilic : el culege ceea ce a semănat, iar semințele „producției" pe anul 1980 se și află în brazdă. Dealtfel, se știe, pe cadranul editorial minutarul merge cu pasul trimestrelor, anul are forțamente o altă implantare — el a început întotdeauna cel puțin cu un an... în urmă (și, la urma urmei, cine poate spune cîți ani cuprinde **anul din vitrine?**) — așa încît nimic mai puțin devinatoriu decît de a ști de pe acum ce va ajunge la cititor în anul în care pășim. Da, brazda a fost întoarsă și truda noastră ar fi devenit demult amintire dacă n-ar persista, de neocolit, emoția viabilității, a valorii. Ce va fi **mîine,** în acest mîine atît de apropiat, pe care noi îl numim mai degrabă convențional, an editorial ?

Vor fi numai la editura noastră circa 150 de cărți. (O carte la două zile !). Care va fi, în ochii cititorilor, statura fiecăruia, cît principiu nutritiv va conține fiecare, este prea greu de anticipat. Și totuși o vom face, căci, inevitabil, dacă mai există și mariaje editoriale de rutină, altele se fac din dragoste. Să ne dezvăluim așadar cîteva din manuscrisele favorite, însumînd cea mai mare cantitate din speranțele noastre de a deveni cărți-eveniment. O voi face în ordinea cronologică a memoriei mele (am 53 de ani !). **„Călătorie sprincenată"** de Marian Popa, roman aproape „chirurgical" de vitriolant în răfuiala sa cu machiajele și stigmatele consumismului ; **„Sărbători marțiale"** de Ioan Dan Nicolescu, autor de o halucinantă fantezie într-o parabolă ținînd de filozofia istoriei ; **„Vizionarea"** de Paul Drumaru, roman de o extremă finețe a dialecticii scenă-culise, **„Cale și drum"** de Ștefan Pârvu, tînăr scriitor stăpînind o fascinantă, aproape neverosimil de bogată limbă, cu gust de vin vechi ; **„La revedere, Cassiopeea",** a regretatului Mircea Palaghiu, splendidă ofrandă de lumină și tandrețe a unui dascăl înnăscut : **„Filozof de închiriat"** de Constantin Turturică, romanul unui „șantierist" autentic, document eroic și necruțător, scris în febra imediatului auzit și văzut „la fața locului" ; **„Pe drum de seară"** de Domnica Girneață, cutremurătoare „carte-trăită", spusă de o femeie pe care doar... sinuozitatea totală o putea salva de compromis. Un roman, **„Omul coborît din turn"** scris de **noul,** uimitor de noul Platon Pardău ; **„Întîlnirea",** debutul în proză al poetului Iustin Moraru, dramatică înfățișare în instanța unei inimi filiale a dosarului unei dezrădăcinări. N-aș putea omite apoi, trecînd la genul scurt, povestirile de catifea și spini ale Letiției Vladislav din a doua sa carte **(„Viața la prima vedere"),** alegoriile din **„Grădina suspendată",** semnate de echinoxistul Radu Țuculescu, ca și pe cele ale poetului Anghel Mora din **„Oglinzile au două fețe".** Agenda apariților de poezie va cuprinde semnăturile poetelor Nora Iuga, Elisabeta Costin, Victoria Ana Tăușan, Virginia Mușat, ca și cele ale unor poeți ca Ioan Alexandru, George Tărnea, Traian T. Coșovei, Ion Murgeanu, Mihai Virgil, Calistrat Costin, Petre Romoșan...

Adăugînd numeroase apariții din seriile de popularizare și bibliografie școlară, nutrim speranța că „Albatrosul" va beneficia și în 1980 de curenții ascendenți prielnici unui zbor înalt, speranță pe care dorim și îndrăznim să o credem confirmată de tinerii noștri cititori.

Mircea Sântimbreanu
directorul Editurii Albatros

Deschidere către valorile majore ale culturii

Editura „Junimea", în anul 1980, își propune să valorifice, ca și pînă acum dealtfel, creația scriitorilor și cercetările oamenilor de știință din cele opt județe ale Moldovei. Totodată acordăm interes și lucrărilor inspirate din realitățile zonei noastre geografice, chiar dacă ele aparțin unor scriitori stabiliți în alte centre culturale ale țării. În spiritul tradiției editoriale ieșene, care obligă la deschidere către valorile majore ale culturii românești, „Junimea", și-a propus să publice și anumite opere de excepție ale unor autori prestigioși din afara Moldovei, fără ca procentul acestor lucrări să depășească 5% din totalul titlurilor editate într-un an. Prima secțiune a planului, **Literatură social-politică,** exprimă valorificarea unui cunoscut potențial de cercetare existent la Iași ; ne-am orientat, către publicarea unor lucrări de referință, care privesc fenomenele semnificative ce au loc în societatea românească de ieri și de azi, precum și rezultatele experienței politice a Partidului Comunist Român în domeniile economic și social, relațiile noi care se stabilesc, între membrii societății noastre. Citez, în acest sens, lucrările **Economia energetică a lumii contemporane,** de I. Bari și Ilie Șerbănescu, **Știință, limbaj, cercetare** (I) sub redacția lui Petre Botezatu, **Ideea de progres cultural în lumea contemporană** de Radu George, **România în relațiile internaționale,** volum colectiv al Institutului de Istorie „Nicolae Xenopol" din Iași, **Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei,** de Silviu Sanie, **Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în secolele V—XI** de G. Dan Teodor.

Înțelegînd că literatura și arta își sorb substanța din uriașele schimbări pe care socialismul le generează pe plan material, spiritual și psihologic și că noțiunea de operă literar-artistică implică datoria creatorului de a nu se detașa niciodată de marile probleme ale timpului său, secțiunile din planul nostru referitoare la **roman, poezie, proză scurtă, memorialistică, eseu** valorifică lucrări al căror conținut se axează pe marile probleme ale vieții contemporane, așa cum se desprind ele din documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. Menționez la acest întins capitol următoarele titluri : **Ianus** de Corneliu Sturzu (reconstituire romanescă a destinului unui tînăr în perioada de mari prefaceri sociale a anilor 1945—1948), **Cavalerii soarelui,** de Ion Țaranu (roman axat pe evenimente din aceeași perioadă), **Confidențe** de Mircea Radu Iacoban (roman pe teme de actualitate), **Pămîntul negru** de Dorin Baciu (volum de schițe și nuvele inspirate din viața satului contemporan), **Viețile după Vasari** de Val Gheorghiu (proze scurte scrise într-un stil alert și ironic, pe teme contemporane), **Fotograme** de Grigore Ilisei, **Sita lui Eratostene** de Neagu Udroiu și **Cuvintele unei călătorii** de Voicu Bugariu (aceste trei titluri din urmă vor apărea în colecția „Reporter XX"). Menționez dintre volumele de poezie : Paul Balahur, **Poezii ;** I. Beldeanu, **Bună seara, frumoasă poveste ;** Ion Hurjui, **Versuri ;** Nicolae Prelipceanu, **Poezii ;** Horia Zilieru, **Dragostea și o spadă.**

În domeniul valorificării moștenirii literare, editura noastră acordă în continuare o atenție deosebită colecției „Eminesciana", ale cărei numere au fost primite cu entuziasm de către critica de specialitate. Exegezele apărute pînă acum, împreună cu cele care urmează să apară, privesc creația lui Eminescu ca un tot unitar și dialectic. Din această colecție menționez următoarele titluri : G. Bogdan-Duică, **Eminescu** (studii și articole), Pompiliu Constantinescu, **O catedră Eminescu,** Nicolae Iorga, **Eminescu.** La capitolul de critică și istorie literară menționez volumele **Sadoveanu în timp și spațiu** de Const. Ciopraga, **I.I. Mironescu** de Ilie Dan, **Pompiliu Constantinescu** de Melania Livadă, **Poezia lui Eminescu** (reeditare) de I. Negoițescu. Aș vrea să mai menționez și seria **„Humanitas"** profilată de prezentarea unor contribuții teoretice în sociologie, artă, filozofie.

Virgil Cuțitaru
redactor-șef al Editurii Junimea

Cesar Vallejo

Urmare din pag. a 8-a

lența metaforică a modernismului hispanic și reușește să-și făurească o expresie virginală, cu accente foarte personale. Poemul **Heralzii negri,** care dă titlul volumului, este primul din seria dialogurilor amare cu absurdul existenței : „Sînt lovituri în viață năprasnice... nu știu ! / Par semne ale vrajbei cerești ; ca și cum înainte / mîlul a toată suferința / s-ar fi depus pe sufletе... Nu știu ! [...] Iar omul, omul, bietul ! Privește-n jur de parcă / ar fi simțit în umeri un ghiont ce-i dă de știre : / smintiții ochi întoarce, iar viața lui întreagă-și / depune mîlul (baltă de vină) în privire."

Intensitatea durerii **(Dejadme doler ! —** Lăsați-mă să simt durerea ! exclamă poetul) scoate poezia lui Vallejo din sfera „literaturii", transformînd-o într-un strigăt al unui suflet dezgolit. În spatele metaforelor se află o sensibilitate extraordinar de acută care înregistrează suferința. „Poezia nouă pe baza cuvintelor sau metaforelor noi nu se remarcă decît prin pedanteria noutății — scrie Vallejo în 1926 — ; dimpotrivă, poezia nouă pe baza sensibilității noi este simplă, umană, și la prima vedere poate fi luată drept veche, căci nu ține să atragă atenția dacă este sau nu modernă". Această profesiune de credință constituie cea mai bună introducere în opera lui Vallejo. Caracterul ei idemiat, adevărul ei în același timp surprinzător și necesar, dincolo de orice convenție literară, i-au determinat pe numeroși critici să declare că în fața unei asemenea poezii se pierde pur și simplu facultatea critică. Tema, unică, obsedantă — durerea omului — dobîndește accente de tragedie antică și este comunicată prin imagini de o simplitate cutremurătoare. Asumarea suferinței deschide o fereastră spre libertate. Luciditatea în fața limitelor condiției umane și a primejdiilor alienării devine singura premiză a unei lupte eficiente cu alienarea.

El indio triste (indianul trist) este personajul predilect al poemelor lui Vallejo, care compun un univers profund latino-american, sinteză a tradițiilor culturale indigene și hispanice. În **Heralzii negri** se anticipează atmosfera și creațiile verbale din volumul de maturitate **Trilce** (cuvint inventat de Vallejo, provenit din îmbinarea cuvintelor **triste** și **dulce),** ca de exemplu ultimul poem, intitulat **Espergesia,** fidel tradus de Mihai Cantuniari, care este în același timp poet și filolog hispanist, prin **Spergezie,** cu sensul de „imunitate la speranță" (sp. **esperanza),** prin analogie cu **analgezie,** care este imunitatea la durere.

„M-am născut într-o zi / cînd Dumnezeu era bolnav / fără scăpare". Așa se încheie acest ultim poem al volumului, cu o simplitate impresionantă, pentru ca emoția sentimentelor primordiale să nu fie neutralizată de obișnuitele rețete literare. Pornind de la lucrurile elementare, imediate, de la reminiscențele copilăriei și faptele banale ale vieții cotidiene, Vallejo reușește să ne aducă la marginea unor abisuri amenințătoare, fără a renunța la un limbaj familiar, direct, chiar brutal uneori, complet lipsit de ostentația misterului. Situații aparent nesemnificative sînt investite astfel cu o neobișnuită putere de răscolire interioară.

Metaforele lui Vallejo nu mai sînt simple analogii, ca la înaintașii din școala modernismului, nu conțin o corespondență exactă cu realitatea obiectivă. Componentele lor se împerechează cu o mare libertate asociativă, într-o nouă ordine poetică a lumii, în vederea obținerii unei cît mai mari eficacități expresive.

Avînd conștiința acută a arbitrariului semnului lingvistic, simte ca artist nevoia de a-l remotiva, de a revoluționa mijloacele tradiționale de reprezentare verbală, de la dispunerea grafică la dislocările sintactice și la creațiile lexicale proprii.

[1]) César Vallejo, „Heralzii negri", traducere, precuvîntare și note de Mihai Cantuniari, cuvînt înainte de Vasile Nicolescu, Editura Univers.

Speranță și acceptare

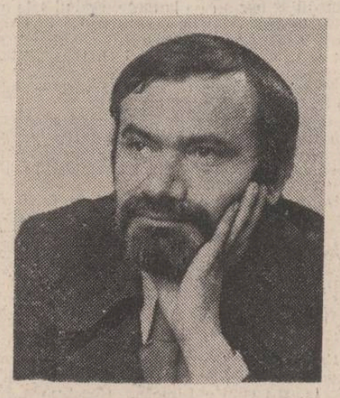

Despre opera literară s-a scris și se poate scrie în fel și chip. Metode critice mai vechi sau mai noi, permit abordarea textului și contextului operei din unghiuri diferite, cu finalități conjuncturale diferite dar supuse toate, în esență, unui etern obiectiv unic : relevarea frumuseții. „Frumusețea — scria Gaëtan Picon — există în operă ca o țară pe care nu vom fi sfîrșit niciodată a o explora". Pentru a se păstra în spațiul frumuseții, dincolo de eclectismul sau consecvența metodologică — căci metoda, nu-i așa? are exact valoarea celui ce-o folosește — criticul nu-și poate permite să piardă din vedere subiectul demersului său, adică textul literar. În cazul volumului de versuri **Zodia leului** de Dan Laurențiu, cele două superbe eseuri **(Privirea lui Orfeu** și **O pogorîre în Maelström)** așezate, primul în deschidere, al doilea la sfîrșitul cărții, sînt componente indestructibile ale textului literar, ele avînd funcția clară de a delimita tocmai contururile acelui spațiu al frumuseții, de care vorbea criticul francez. Statutul estetic al poeziei lui Dan Laurențiu, dimensiunea și profunzimile demersului său liric sînt fixate definitiv în aceste texte **ars poetica,** de o mare intensitate ideatică, și, în același timp, de o teribilă frumusețe a rostirii, cum prea puține s-au scris în literatura română. Textele merită a fi citate integral dar spațiul tipografic ne obligă doar la un comentariu, fatalmente, reductiv. Așadar ne aflăm în fața unui crez poetic de factură romantică, apodictic în afirmarea condiției demiurgice a poetului, „măsură a tuturor lucrurilor", chemat să refacă armonia primordială și ordinea ideală. Dar în această operă poetul lucrează (fatalitate !) cu cuvinte **(fenomene)** în timp ce condiția demiurgică reclamă atitudinea esențială **(numenală).** De aici tensiunea, starea conflictual-dramatică, necesitatea riscului **pogorîrii în Maelström,** al **privirii lui Orfeu,** ca trepte ale eșecului, ca expresii ale jertfei Poetului în drumul către perfecțiune și contemplație. Nimic mistic aici, în afara iubirii pentru poezie, care poate căpăta acest atribut, cu sens superlativ.

Pornind de aici, să începem descifrarea semnelor emblematice din **Zodia Leului.** În legătură cu această carte, primită elogios de critică și încununată de curînd cu premiul Uniunii Scriitorilor, s-a vorbit cu îndreptățire despre orfism și s-au făcut judicioase paralele cu Rilke, din care poetul nostru nu ieșea deloc în inferioritate. Acestor de netăgăduit utile și nuanțate situări în context universal, asupra cărora nu revenim, le-am adăuga o observație mai puțin frecventă vizînd, de această dată, plasarea poeziei lui Dan Laurențiu în spațiul liricii românești. Prin tentativa permanentă de transcendere a concretului existențial, prin sentimentul cosmicității (nu viziuni cosmogonice dar corespondența între microcosm și marele cosmos) prin capacitatea sublimării reflecției filosofice în expresie lirică, transmutație alhimică ce dă poeziei statutul de „formă aurorală a cunoașterii" (B. Croce), opera lui Dan Laurențiu conservă dimensiunea metafizică, prezentă la Heliade Rădulescu, covîrșitoare în poezia lui Eminescu, dominantă la Blaga și substanțială la Arghezi. Chiar atunci cînd decorul („anotimp funerar", „copac violet", „lespede funerară") sau vreun vers („despre care tocmai am venit să-ți spun") sînt bacoviene în erotica lui Dan Laurențiu, puritatea tonului elegiac trimite la Eminescu : „Abia ne ducem sufletele / pe strada cu pietre albe / un mesaj de adio / se aude în ceruri // capetele noastre dorm / ca două steaguri de doliu / pe acești umeri atît de fericiți / o rămîi / în strada îngerilor // o rămîi / în clipa fără prihană / nu privi înainte / nu privi înapoi / la fiecare pas ne așteaptă mormîntul" **(Aniversare).** Eminescianismul (nu epigonic, ci al structurii lirice) se recunoaște și în stările prin care trece uneori „eroul" liric laurențian; **așteptare** (blîndă, nerăbdătoare, resemnată) **solitudine** (dezolantă, orgolioasă), **„somnie"** compensatoare.

Poezia lui Dan Laurențiu se edifică în jurul celor cîtorva mari teme ale liricii universale : **iubirea, timpul, moartea.** Imaginile, polarizate centripet în jurul temelor, conțin simboluri aparținînd — după o distincție a lui Gilbert Durand — atît **regimului diurn** cît și celui **nocturn** al fanteziei. Ca reper temporal, poeziile au drept cadru predilect noaptea. Nu este însă vorba de un decor indiferent ci de o — aș zice — dimensiune existențială, ce-și pune amprenta pe toate obiectele, bolnave, parcă, de noapte. Astfel, „copaci ai întunericului", „păsări nocturne", „un înger negru", „un cîine extrem de negru", „baldachin al nopții", „o stîncă cenușie", „frunzele nocturne", „taxiul negru", „motanul negru" populează universul poetic, transmițînd mesajele secrete ale zădărniciei. Noaptea este amenințătoare și agresivă („noaptea s-a ridicat în două labe / și se plimbă mirîind pe străzile orașului"), ea intră în categoria **simbolurilor nictomorfe,** epifanii ale spaimei în fața temporalității. „A imagina timpul sub aspectul lui tenebros — scrie același Gilbert Durand în **Structurile antropologice ale imaginarului** — înseamnă deja a-l supune unei posibilități de exorcizare prin imaginile luminii". Exorcismul prin imagini antitetice circumscrie simbolurile **regimului diurn al fanteziei.** „Eu sînt soarele" — clamează poetul, pentru ca, în altă parte, **întunericul** și **lumina** să fie opuse direct : „tu dormi eu sînt soarele / care luminează în această noapte a tuturor" **(Bucuria).** Luminii, întruchipată în astrul suprem cu care poetul se identifică demiurgic, i se asociază imaginea zborului (în termenii lui Bachelard, **reveria zborului)** avînd ca arhetip **îngerul,** cu sensul de purificare și protecție. Dar opoziția tipic romantică **lumină-întuneric** este departe de a se rezolva în poezia lui Dan Laurențiu prin angelism : „dar iată că un înger negru îmi taie calea / vorbele lui cad / în urechea mea / ca picăturile de cucută". Serafic rămîne doar erosul („pe rochia ta pudică nu a căzut / nici un strop de rouă nici un copil" sau „îndrăzneala mea de a gîndi nu de a visa / la tine mi se pare deja un incest") pe cînd confruntarea cu **timpul** și **moartea,** variantă a opoziției **lumină-întuneric** își păstrează duritatea și caracterul profund dramatic. Pentru a atinge seninătatea, cel născut „sub zodia **senină și dură** a leului pare că trebuie să renunțe la atributele demiurgice („eu sînt soarele...") în favoarea atitudinii extatice : „să dormi în murmurul sacru / al frunzelor cu ochii deschiși / privirile tale adînci să călăuzească / drumul vesnic al stelelor" **(Frunzele).**

Într-un univers poetic omogen stilistic și tematic, în care tensiunea lirică nu suportă decît nesemnificative și arare căderi sub nivelul marii poezii, se consumă **drama înălțării de la speranță la acceptare.** Este aceasta și distanța semantică între cele două eseuri ce încadrează versurile din **Zodia leului.**

Valentin F. Mihăescu

PLANETE

Pasul dinspre toamnă

Din cît narcisism și senzualitate („Sînt frumoasă astăzi — nu aștepta / să te chem"), din cît vaporos tact al detașării și sceptică în același timp introspecție („un sentiment zăbovind / din alte generații / ca o haină prinsă de umărul sting", „învingători / noi nu am fost niciodată") își decide văzduhul poezia Ioanei Ieronim din **Vară timpurie** (editura Cartea Românească, 1979) — poezie terestră și aeriană, fermă și firavă în aliajul ei de asprimi, frustitate, plăpînzenie și eleganță, cu pendulări ce se intercontrolează și spontane sau numai părelnic spontane abandonuri... Ea plutește între destindere și transparență, între refulări și crispare, folosind contrapunctul, recoltînd aporturile monologului interior și efectele replicei după — să spunem — pauză, după antract : „Un cer formidabil, cum îți doresc și ție / întocmai, acolo unde te afli / Unde te afli ?" ; „ca zimbetul / Unui Apollo arhaic plutind între lumi / spre îmblînzire / Îmblînzire ?" ; „În autobuz citesc poezii din secolul XII / era noaptră. / Mare noroc // Noroc ?" Manipulînd virtuțile notației, aglutinării, inventarelor și instantaneului, pensulate metaforic sau aforistic, Ioana Ieronim le acordă rînd pe rînd un prompt interes și atitea, o ! tot atitea accente cîte pot conexa banalul cotidian la mica însă vrînd-nevrînd numeros îmbrățișata și în extremis convenita filozofie a existenței la întîmplare și a simulacrelor de existență : „Aici la marginea orașului / trenuri gravide se opresc și revarsă / movile de cartofi / oameni girbovi mișună ca niște miriapode / amorțite de un arhaic îngheț / și dau putregaiurile deoparte, din grămezi / fără sfîrșit".

Cuvinte ale feminității („Eu am uitat cum e să fii departe" — zice poeta) și totuși cuvinte ale feminității îndepărtate, este unul de altminteri dintre artificiile **Verii timpurii,** relegate cuvinte care parfumau secolele 18 și 19, reintră ca niște relicve („Voisem doar prefacerea de seară / a lucrurilor frumoase") în compoziția de tușuri a frazei, replică peremptorie cantității de reportaj, de fotografie, de rutine, impedimente, clișee, habitudini și mașini de presat ființa cotidianului elementar. Ne reîntîlnim, desigur în circumstanțe și perspective care diferă cu totul de ale romantismului, cu feluriți termeni uzuali în Bolintineanu ori Alecsandri, acum peste un secol, imuni însă (tot pantofi, dar alți pantofi...) la sentimentalismele din copilăria copilăririi literaturii și astfel — printr-o mutație care nu va epuiza niciodată visticriile de farmec și mister ale cuvîntului — cuvinte ca **suav, grațios, delicat, subțire, fragil** sau **gingaș** reîntineresc în plasma unor noi functionalități. Iar peste umerii vieții de salariat și de șurub în uriașul societății angrenaj, deși „visul nu primește îngeri / ora nu hrănește prunci", ca blazon simbolic — zăpada, ninsoarea, aspirația la imaculări. O pompă aspiro-respingătoare, puritate expulzată, exterioare alburi ce se recepteză, auto-sursă („În tine, cîte sînt fără să știi") de eros și de inocență ' **„ninge din noi,** ninge / zeii dau și iau" ; **„și ninge afară, ninge trupul cel mai gingaș / al pămîntului** / dîntr-un cer bătrîn și negru" ; **„au nins, au nins cuvintele noastre" ; „ninsoarea părînd nemișcare" ;** „mai **ning pulberi stelare" ; „Zăpada așteptă să ne iubim" ;** „Mîine asupra goliciunii noastre vom răsturna / **un imens cazan cu zăpadă"** etc.

Vară timpurie relevă însemnările (minuțioase numai uneori, directe întotdeauna) ale unei tinere femei („sînt bogată, nu-mi socotesc darul") deținînd cine știe unde ce serviciu, nu contează, dar care pe deasupra își ingrijește copilul, soțul, poezia și se ingrijește pe ea, femeie care domiciliază undeva la oraș, în bloc, într-un cartier nou, îndeletnicindu-se (asta contează) în afara orelor de serviciu, ca și alte mii ori milioane de femei „moderne", de toate obligațiile sacoșelor, tîrguielii, menajului, tainului și blidului de mîncare, curățeniei și spălatului, încercitudinilor cronice („O divina plăcere a primejdiei"), conjuncturalei sau falsei politeți, aspirațiilor continue, speranțelor și ele continue, ambianței știute și malițiilor de fiecare zi, de fiecare împrejurare, narcozelor în care ne proiectează visul, frisoanelor în care ne recuperează realitățile, pînă ce... pînă ce nici „dușmanul nu mai are trup", adversarul din proximitate sau potrivnicul din coșmare se sustrag fizicei, reliefurilor și materiei deopotrivă, devin evanescență, iar pulberea de aur a lucrurilor viețuite perindă prin fața ochilor noștri „plantele cuneiforme ale cîmpiei — / verdele lor lipsit de inocență". Sînt filele de jurnal ale unei artiste cu datorii ce încumbă fiecăruia din angajații oricărui birou, însă care nu uită, nici nu vrea să uite, că simultan ea este și femeie, și mamă, că e sănătoasă, rațională, emancipată, întreagă și tînără și obișnuită cu capriciile seninului și posomoririlor soarelui, cu capriciile luminoaselor ca și cenușiilor ploi ale cerurilor morale, desi (ori tocmai pentru că) viața, încă o dată viața, ne-o arată ciocnindu-se cu privirile de „materia magică" a movilelor de cartofi din piețe, de incîntătoarele izuri ale transportului în comun, de specificul fenomenelor de îngrămădire socială, de cîte se întredevoră și se resemnează atît înlăuntrul gîndirii cît și în afara apatiilor cerebrale, deși va simți cum în singele său „Un cîrd de fecioare cîntă la porțile raiului / pe iarba interzisă" ori în carnea ei viguros proaspătă, rezonant solară, va duce „un sunet trecător prin / mari încăperi, precum un lanț de pești /

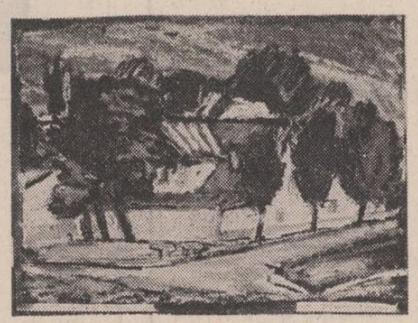

Dragoș Morărescu : „Hanul Galben"

întoarse în afară". Există și trup („Tot el mai presus / trupul, darul") și ea sprijină olimpian, atletic, în aer — „Ca pe un cort tin **timpul** deasupra mea" — una din dimensiunile lumii, întrebîndu-se (dar ca pentru nici o urmare) singură : „Ce să-ți spun ? Și tăcerea ar fi / o banalitate". Poeta își convoacă, indiferent că ar fi sau n-ar fi tăcerea o banalitate, își convoacă brațele, pieptul, umerii, capul, coastele, fața (sau chipul, sau figura) și sîngele, și părul, și palmele ; își strigă ochiul, gura, obrazul, mîna : își someză dinții, ghearele, pleoapele, vertebrele, poala, plămînii, limba, degetele, subsuorile, genunchii, coltii, picioarele, pîntecul, timplele, tălpile („Deschisele timple / și tălpile, în urmă, nopți" ; „tălpile ating un aer mai tare"), ca să edifice un trup mai mult sau mai puțin palpabil, de inconsistența și pregnantele, de puterea de radiație și irealitățile, de materialitatea și transfigurările căruia depind înluminare, echilibrele, aura — mai pe scurt — acestei poezii născîndu-se cu „un pas în urma / invierii".

Tocmai pasul dinspre toamnă... Dinspre toamnă și plenitudine.

Ion Caraion

Mărturiile artei angajate

Urmare din pag. 1

enorm pe care implicarea publică a avut-o asupra operei literare. În acest sens, am putea aduce în discuție asemănările evidente, dintre scriitorul român, ca entitate umană, și cel francez, la fel de atent, totdeauna la viața social-politică. Exemple ca cele ale lui Lamartine, Hugo, Merimée, apoi Zola, Anatole France etc., implicați adînc în istoria contemporană lor, au putut fi urmărite și au devenit pilduitoare pentru scriitorul român.

Volumul publicat de „Cartea românească" ne-a reținut atenția în primul rînd ca o probă de consecvență a scriitorului român față de tradiția înaintașilor, ca o oportună reactualizare a formulei de artist-cetățean. Antologia conține două părți : mărturii dintre 1919 și 1944 (la sumar se indică : 1921—1944, ceea ce este inexact căci **O lume nouă** de Gala Galaction, cu al cărei text începe volumul, a apărut în 1919) și mărturii dintre 1944—1979. În prima diviziune întîlnim texte politice și literare, aparținînd următorilor scriitori mai importanți : Gala Galaction, N.D. Cocea, Camil Petrescu, Ion Vinea, Al. Sahia, Geo Bogza, Mihai Ralea, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sadoveanu, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Tudor Arghezi(ordinea enumerării a ținut seama de cronologia apariției articolelor incluse). Ar mai fi putut fi antologați pentru această perioadă și alți scriitori importanți, prezențe vii în viața literară și publicistică : Demostene Botez, G. Călinescu, Petre Pandrea, M. Beniuc, Șerban Cioculescu, D.I. Suchianu, Petru Comarnescu ș.a. În partea a doua selecția, cu mult mai difi-

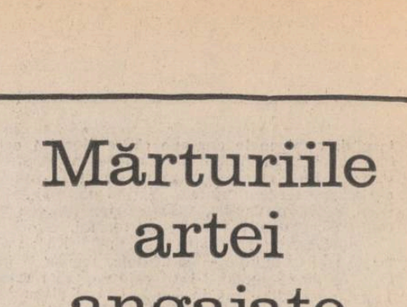

Dragoș Morărescu : „Lacul și palatul Ghica Tei"

cilă prin abundența numelor ce se ofereau opțiunii, este și mai arbitrară.

Chiar dacă criteriile introducerii în volume a articolelor nu sînt comunicate printr-o notă lămuritoare, cum se obișnuiește, și uneori lectura ne-a lăsat senzația lipsei de unitate a viziunii antologice, apariția volumului **Mărturii** ni se pare oportună și necesară. Ne-a interesat să revedem, la postul lor de veghe socială, literară și politică, scriitori atît de prețuiți astăzi și care s-au impus încă de la apariția lor în literatură tocmai prin personalitatea lor vibrantă, prin sensibilitatea la fenomenele contemporane, prin spiritul viu și adînc responsabil. Este, astăzi, la peste șase decenii de la apariția volumului **O lume nouă** de Galaction, emoționant să descifrăm, încă o dată, în paginile cărții sufletul generos, umanitar, cald al autorului, care a văzut în instaurarea primului stat socialist din lume împlinirea deziderateloг seculare ale omenirii : **„Din colțul nostru umil și neluat în seamă, privim și admirăm minunata fermentație populară, aducătoare închegărilor viitoare. Cine poate să rămînă nesimțitor în aceste presimțiri superioare cînd însuflețirea atîtor oameni ațîțați de suferință bat orice alte impresiuni și țin pe loc luarea-aminte și admirația noastră ! Cei mulți, cei îndreptățiți, cei ce muncesc pentru toată lumea vor să aplice bătrînei și nedreptei noastre societăți terapeutica lor cea nouă".** Și scriitorul nu-și poate reține regretul că, în acea vreme, slujitorii condeiului întîrzie să pricepă sensul evenimentelor : **„O părere de rău tot avem : aceea că scriitorii români zăbovesc atît de jalnic să priceapă duhul vremurilor ajunse și nu pot să aducă literaturii românești cinstea că a luptat și ea pentru marea cauză socială".** În 1925, după arestarea de către guvernul liberal a Consiliului general al sindicatelor, Ion Vinea publică un violent articol : **Opoziția unită și muncitorii : „Cum îngăduie oare oamenii politici care se bucură azi de increderea țăranului și orășanului asemenea bestială și repetată crimă împotriva libertăților celor mai garantate și împotriva ființei omenești înseși ! Acuzația de comunism și de complot au spulberat cele mai înalte instanțe judecătorești. Teroarea cinică și indiferentă de dreptate s-a dovedit în alegeri, nepuncioasă".** Într-un articol din 1933, bine cunoscut de altfel, **Poezia pe care vrem să o facem,** Geo Bogza pledează pentru o artă adînc ancorată în realitatea cotidiană, potrivnică izolării sterile, abstrasă și indolentă. Venind de pe terenul reportajului și al avangardei, el declară deschis că **„trebuie denunțate rătăcirile celor mai tineri poeți care, începînd să scrie prima oară, au apărut molipsiți de hermetism și și-au ales un ideal de biguială pseudoabsconsă".** Nu-i cruță nici pe **„bătrînii învechiți în relele confortabile ale poeziei pure, primii care au avut cutezanța să scrie după șabloane hermetice, în timp ce un taifun de tragedii începuse să devasteze continentul".** Finalul e semnificativ pentru atitudinea scriitorului, foarte apropiată de cea a lui Sahia din **Literatura proletară** sau **O generație falșe : „Va trebui, pentru ca poezia să fie înțeleasă de mii de oameni, nu o scădere a nivelului artistic al acesteia, ci un efort uriaș care să o apropie de estetica elementară a vieții. Va trebui ca poezia să devină elementară, în sensul în care apa și piinea sînt elementare. Atunci se va produce o** reintoarcere epocală a poeziei la viață. **Atunci toți oamenii vor avea dreptul la piine și la poezie. Pentru aceasta ne ridicăm impotriva poeziei noastre de azi, egoistă și falsă, și începem să scriem o poezie a vieții adevărate, o poezie care să poată fi citită de o sută de mii de oameni".** Libertatea de creație este amplu dezbătută în epocă și antologia de față reține două luări de poziție datorate lui Miron Radu Paraschivescu și Gheorghe Dinu (Ștefan Roll). Cu o adîncă înțelegere a lucrurilor, cel dintîi vorbește, în spirit pe deplin marxist de **„caracterul DE CLASĂ** (majusculele îi aparțin) **al libertății pentru a construi judecăți valabile"** iar Gheorghe Dinu denunță „oprimarea" și „sugrumarea" la care este supusă arta, de **„atmosfera din ce în ce mai grea"** în care trăiesc scriitorii atît din vina autorităților cît și a unei opinii publice ostile valorilor spirituale. O condamnare fermă, în stilul său decis, a opiniei publice opace poeziei propune Eugen Jebeleanu în 1936 :**„Dar — repetăm — partea cea mai mare din vină nu o au poeții. Ci opacitatea fără de seamăn a opiniei publice românești în fața actului poetic. Această opinie publică îl cunoaște pe Eminescu din „Mai am un singur dor", cîntat între halbe, în grădinile publice... Cum am putea atunci să pretindem, din partea ei, o încurajare sau, cel puțin o contemplare a destinelor poeziei ? Această opinie publică este cea căreia i se datorește, în bună parte, jalnica și iremediabila îmbătrînire a poetului și a poeziei de azi". (POEZIA ȘI POEȚII ASTĂZI).** S-ar mai putea cita, pe această temă, texte remarcabile de Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Nagy Isztvan ș.a. prezenți în prima diviziune a antologiei ori în cea de a doua.

Volumul publicat de editura **Cartea Românească,** în afara folosului în sine care-l are, așa cum am încercat să arătăm, poate sluji și ca o sugestie fertilă de alcătuire a unui corpus de documente literare pe tema angajamentului civic al scriitorului român, dimensiune fundamentală a spiritului creator românesc.

L6 5 IANUARIE 1980

atelier literar

poșta redacției

I. PĂTRU : Am primit și al doilea plic (nerăbdător). Nu sînt noutăți. Ceva, în „Publicitate", „Cădere de cerneală", „Frumos e, frumos".

M. CĂPĂȚÎNĂ : Comparația pe care ne-o propuneți nu e concludentă („Am întîlnit poezie", de pildă, e la fel de slabă, dacă nu chiar mai slabă !...). Ceea ce nu înseamnă că, în ansamblu, nu se pot înregistra și unele semne de progres. Drumul cel bun duce spre lectură și studiu, spre o inițiere stăruitoare, sistematică, în universul și tainele poeziei. (Ceea ce, desigur, implică o reducere simțitoare a zelului grafic, o pauză mai lungă pentru condeiul dv., atît de prolific și grăbit.)

T. DINUȚ : Pagini îngrijite, pe alocuri ușor înfiorate, dar stăpînite mai ales de semnele efortului grafic, adesea livresc, convențional. Să vedem ce mai urmează.

IRMA SANDU : Scrisul dv. e parțial indescifrabil. Din cît am putut citi, am rămas cu impresia că există în pagini o certă dispoziție lirică, dar mijloacele care tind să o pună în valoare sînt încă nesigure, inadecvate, uneori stingace. Rămîne să ne lămurim mai bine din viitoarele texte pe care ni le veți trimite (sperînd să le putem citi, de data asta, integral !...).

C. B. NEGHINĂ : Și scrisul dv. e greu descifrabil. Am înțeles totuși „printre rînduri" că aveți ceva de spus și că dispuneți de unele aptitudini în acest sens. Sperăm să tragem concluzii mai clare din viitoarele manuscrise (primul plic nu s-a păstrat).

ANA. L. : Pagini îngrijite, din care nu lipsesc unele înzestrări analitice (mai ales în „Ploaia"), dar care nu oferă încă posibilitatea unor concluzii definitive. Să vedem ce mai urmează.

I. DIACONU : Nu sînt lucruri noi, nici măcar mai clare. Noile dv. întrebări au primit deja un răspuns.

VALERICA APOSTU : Versurile sînt slabe și agramate. Cea mai importantă și mai urgentă problemă pentru dv. e să vă continuați studiile (să învățați să scrieți corect și să vă înjghebați o zestre de cultură) nu să vă apucați de scris romane, pentru care n-aveți nici experiența necesară (de viață și de carte), nici priceperea și meșteșugul scrisu-

Dragoș Morărescu : „Ruine antice la Constanța"

lui. Altfel, vă pierdeți vremea în zadar.

D. BORCEA : Nu sînt semne lămurite de progres (parcă, dimpotrivă !). Se simte (totuși !) insuficiența lecturii studioase, a meditației pătrunzătoare pe marginea cărților. Ceva, în „Sculptură", „Pace cu pacea". Ultimul plic, și mai slab.

MARIN NICOLAE : E o anumită mișcare lirică, în unele pagini („Melancolie", „Zi obișnuită", „Poem", „Octombrie") care lasă deschisă poarta speranțelor.

ERGO: Bune și frumoase vești, în scrișoare (cînd tineri de talent se adună spre a-și căuta împreună punțile proprii către mîine). Dintre paginile trimise, cîteva par să aibă ceva mai mult suflu și consistență : „Destine", „Memoria orașului", „Dialog", „Aici". (Revista de care pomeniți n-am primit-o, din păcate).

T. RUSU : Impresie similară — mai puțin asupra formei, acum spontană, liberă, cursivă. Desigur, e vorba de poezie, în pagini ca „Șopîrlă", „Mnemotehnică", „Luni-amiază", „Pioneer", „Traversare", etc. (Aprecierile trebuie amendate oarecum de unele dificultăți de descifrare și fără doar și poate, de graiul atît de puțin uzual „atelierului" nostru).

M. DODOI : Scrieți prea mult (rînduri prelungi, diluate, monotone, lipsite de nerv și vibrație) în loc să dați prioritate lecturii, studiului, școlii. Rezultatele nu pot fi decît slabe.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Cine ai vrea să te iubească", „Cînd va fi aproape", „Povestind cîmpia", etc. ; „Trupul meu casă", „Ezitare", „Ziua de simbătă", etc. ; „Venise toamna", „De ce să recunosc ?", „Această lume", etc. ; „Există uneori", „M-aș scufunda în mare", „Simbolism", etc. ; „Pentru Brîncuși-eternitatea", „În căutarea zilei de mîine", etc. ; „Autobiografie", „Despărțire", „Parabolă", „În fiecare zi" ; „Răgaz solemn", „Antract de arlechin", „Colțul înmurgirii", etc.

Monica Ciolcă, Claudia Stoleru, Nistor Bud, Mihaela Cristina Cîrstea, George Cadar, V. Bogdan, Patriciu Munteanu (ceva, în „Descătușare"), **Mihai Chirilă, Nisi Dominus, Costel Țăranu, Nicolae Apetrei, Lidia Guțu, T. M. Raru, Petre Ghețea, Ionel Țeculescu, Maria Eugenia Roman, George Rogojinaru :** încercări de nivel modest.

„Poștașul" mulțumește pe această cale tuturor celor ce i-au trimis urări și vorbe bune cu prilejul sărbătorilor și le adresează, la rîndul său, un cordial „LA MULȚI ANI" !

Geo Dumitrescu

Mori de vînt

Sînt veșnic pline-ntinderile lumii
de mori de vînt și mîndri cavaleri
ce-și poartă demni armurile în lupta
cu tirania strîmbelor vederi

Cel mai ades deplînși, părînd ridiculi
prin insolitul gesturilor lor,
ei sfîșie marasmul existenței,
destramă văluri și stîrnesc fiori

Doar cînd îi vezi te fulgeră tristețea,
Cum ai schimba destinul lor ciudat
cînd e atît urît în lume, încă,
și ei schimbării lumii s-au dedat ?

Eroi în cruciada infinită
a omului, neînfricați ei sînt.
De cad răpuși, lumina tulburînd-o,
ei reapar ca iarba din pămînt. –

PETRE VLAD

În Rolls-Royce

Dimineața se tîrăște la marginea
cartierului, flămîndă și zdrențuită
aruncînd cu vise în ferestrele jilave
icoane pe sticlă.
Picioarele frămîntă miasmele atomice
pe care rețeaua de vene a mapamondului
somnambul
nu le mai poate resorbi.
Silențios Rolls-Royce-ul cu atmosferă
condiționată
ce-și plimbă secolul înghesuit între deceniile
pintecoase, de la care copiii primesc pumnițe
cu clipe colorate
pentru presărat în urmele dimineții.

DĂNUȚ DIACONESCU

Iason

Și iată și iată un supermagazin
plin de prafuri (de cacao de budincă
de înghețată de clătite) fumegînd
ciorapi de mătase schimonosindu-ne
zîmbetele cu aparate foto și iată
instrumentele muzicale dezacordate
mașinile de spălat conștiința sau putina
doamne dar eu caut niște mănuși
galbene călduroase de lînă
nu e deloc simplu
și iată o doamnă amabilă
cu un fluture pe piept
întinzîndu-mi ostrakonul

DAN EMILIAN ROȘCA

Tu vii dinspre primăvară

Tu vii dinspre primăvară
tu vii dinspre înaltul
tu vii dinspre lumină
ai o voce
ai un timp
ai o palmă
nu-i sigur că aștepți pe cineva
nu e sigur nimic
ascultă lumina
razele sînt frînte
obiectele mă plictisesc de moarte
rătăcesc prin labirint
nu, nu încerca să te smulgi
mi-a înghețat o mînă
pe obrazul tău...

B. HORASANGIAN

Dragoș Morărescu : „Cartierul Icoanei"

Zidul

Cea mai mare încîntare e să vezi zidul
să-l ocolești prin dreapta
prin stînga
sau să-l escaladezi
agățat de iedera visului

ce-i drept nimeni nu l-a urcat
visul se rupe întotdeauna
și lunecarea spectaculoasă
face toate paralele

E un zid ca oricare altul
se consolează cîte unul
un zid care nu ascunde
nimic.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Proces

A fost arestat un cireș
pentru exuberanța florilor sale
– sentința se va da astăzi,
nu există amînări pentru moarte !
șoarecele roade fotoliul judecătorului
numai cei din ultimul rînd aud
(adică cerșetorii, poeții
și fetele-fugite-de-acasă)
„și dacă judecătorul
se prăbușește acuș ?"
cîteva foi din registrul procesului
se risipesc
iau și eu una să-mi învelesc
bomboanele cu mentă
lipsa de probe amînă verdictul
dar nimeni nu pleacă
(Ehei, tihna din sălile tribunalelor !)
vine toamna-ntre timp
frunzele cad
procesul nu mai are rost
pe deasupra orașului
se văd mirese învinețite de vînt.

AUREL DUMITRAȘCU

Oglinda

Se topește nisipul în ape
dar umbra ta rămîne întreagă
cu apa alunecă și se întoarce
puternică în neființa ei
joc al călătoriilor hotărîtoare
prin iubire și dincolo de ea
se înscriu drumuri neumblate
în palmele noastre dar
umbra ta rămîne întreagă
în noapte și sub soare
pe ape și zăpezi
loc de odihnă pentru
chipul meu răvășit.

VIORICA IONESCU

Învățături

...Și nu face paradă de vorbe
spală-ți sufletul cu puțin curaj
și mergi înainte
scrie scrisori lui Lucilius
trage cu urechea la ospățul înțelepților
nu rămîne prea mult în loc
să nu-ți imbobocească pe limbă iluzii
ridică umerii mergi frumos
hei !, și nu așa încet
împingînd ziua cu sfială
ca pe cărucul invalidului

DANIEL CORBU

Mesajul României

Urmare din pag. 1

de creație a poporului român, pentru hotărîrea lui de a materializa obiectivele partidului, în esență, obiectivele sale, este — pentru fiecare dintre noi — o victorie a muncii, a perseverenței și lucidității, a angajării comuniste în procesul edificării noii societăți. Ne-am despărțit de un an care ne-a adus multe satisfacții. El va rămîne în conștiința noastră și a generațiilor viitoare ca anul în care a avut loc Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român — moment important în efortul exemplar de a construi societatea socialistă și comunistă în România. Tot în 1979 am sărbătorit a 35-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare națională și socială. Sînt acestea evenimente de o importanță covîrșitoare pentru devenirea noastră socialistă și comunistă. Marile succese ale socialismului se văd deplin în lumina magnifică a acestor evenimente care ne definesc ca popor liber și suveran, cu o înaltă vocație a libertății.

Pentru succesele de seamă realizate pe toate planurile în anul 1979, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesaj — **adresez, în aceste momente solemne, cele mai calde felicitări clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului popor care, sub conducerea glorioasului nostru partid, își făurește liber și demn propriul destin — destinul socialist și comunist.**

Succesele de pînă acum sînt succesele unității noastre. La fel vor fi succesele viitoare — ale acestui an și ale celor viitori. Pentru că unitatea noastră crește de la an la an, în ritmul marilor realizări obținute în toate sectoarele muncii materiale și spirituale. Și, mai sînt aceste istorice înfăptuiri, expresii elocvente ale optimismului nostru, ale încrederii nestrămutate în justețea deplină a drumului pe care îl urmăm avînd în frunte partidul comuniștilor români, al cărui cirmaci este cel mai iubit fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Gîndurile noastre, cele mai înalte, au omagiat în acele clipe solemne de întîlnire a anilor viața și activitatea secretarului general al partidului. Trăim cu toții adevărul de fiecare zi că tot ce se înfăptuiește în România se leagă direct de activitatea și personalitatea marelui Bărbat al națiunii noastre. De aceea, cuvintele cu care ni se adresează secretarul general al partidului ni se întipăresc în memorie, sînt pentru noi profund mobilizatoare : **Noul an în care intrăm este hotărîtor pentru îndeplinirea cu succes a întregului cincinal. Să ne mobilizăm toate forțele pentru transpunerea cu succes în viață a prevederilor planului pe 1980, ridicînd la o calitate nouă, superioară, activitatea din industrie, din agricultură, transporturi, construcții, din știință, din învățămînt, din toate domeniile construcției socialiste.**

Un domeniu important este și creația literar-artistică, chemată să transforme conștiințele, să contribuie la făurirea omului nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară. De aceea, alături de toți oamenii muncii, și scriitorilor le revin în acest an sarcini ce țin de însăși menirea socială a profesiei lor, sarcini prin îndeplinirea cărora vocația omului de cultură, de litere se poate manifesta plenar între oameni și pentru oameni. Viața democratică a societății noastre cunoaște în această perioadă noi dimensiuni. Au apărut și apar pe tot întinsul patriei, la sate și orașe, organizații proprii ale Frontului Unității Socialiste. **Întreaga națiune întîmpină cu un puternic entuziasm Congresul Frontului Unității Socialiste ale cărui lucrări vor începe în curînd.**

O parte importantă a Mesajului a fost dedicată politicii externe a partidului și statului nostru, definită cu claritate de Congresul al XII-lea al partidului. Țara noastră va promova și în viitor, cu toată hotărîrea, o politică de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste — de care ne leagă idealurile și țelurile comune ale noii noastre orînduiri —, o politică de colaborare multilaterală cu popoarele care pășesc pe calea propășirii economico-sociale, independente. România va continua să-și lărgească, totodată, în spiritul coexistenței pașnice, raporturile cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea lor socială, în numele idealurilor păcii, progresului și civilizației umane. România socialistă se va **manifesta, în continuare,** ca un puternic detașament revoluționar în lupta pentru progres social, destindere și pace. Acționînd cu perseverență în spiritul principiilor politicii ei externe, ea va milita pentru realizarea imperativului cel mai arzător al timpurilor noastre — realizarea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare. De asemenea, va fi neobosită în acțiunea pentru lichidarea subdezvoltării, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazată pe relații echitabile, de deplină egalitate, care să asigure progresul tuturor țărilor și, îndeosebi, al celor rămase în urmă.

Mesajul de Anul Nou al tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat întregului popor român reprezintă un important document al timpului nostru — un document al optimismului, al elanului revoluționar, al încrederii în destinul socialist și comunist, un autentic și prestigios Mesaj al României.

Literatura prezentului

Urmare din pag. 1

tovarășul Nicolae Ceaușescu a lansat o nouă chemare către scriitori, îndemnîndu-i să creeze opere de o valoare estetică deosebită, reflectînd marile transformări care se petrec sub ochii noștri în România.

Nu pot să spun acum că aș cunoaște șantierul de lucru al fiecărui scriitor, dar pot afirma că sînt mulți prozatori care, pornind de la îndemnurile tovarășului Nicolae Ceaușescu, și-au propus să dezbată, cu mijloacele specifice literaturii probleme deosebite din vremea ilegalității Partidului Comunist Român și din vremea construirii societății socialiste. Nu este un lucru ușor, dar intenția lor este de a nu aluneca la suprafața celor întîmplate în aceste perioade, ci de a pătrunde adînc în esența evenimentelor și de a afirma adevărul istoric în toată complexitatea și plenitudinea sa.

Scriitorii din România sînt — așa cum ne-a numit odată tovarășul Nicolae Ceaușescu — ajutoarele de nădejde ale Partidului. Pe lîngă scrierea operelor noastre, toți membrii Uniunii Scriitorilor au o bogată activitate politică și socială. Scriem articole, pe diferite teme în presă. Participăm la concursurile **Cîntarea României.** Sîntem prezenți la sute de ședințe ale cenaclurilor și cercurilor literare. Mergem pe șantiere, în uzine, în cooperative agricole, în școli, în unități militare, pretutindeni unde ne putem întîlni cu cititorii noștri, cărora le ascultăm părerile sau le transmitem gînduri și preocupări ale noastre. Vă rog să urmăriți cu atenție și această activitate socială a scriitorilor și veți înțelege că ne îndeplinim cu onoare și conștiinciozitate sarcina de ajutoare de nădejde ale Partidului Comunist Român.

— Mulțumind pentru răspunsuri președintelui Uniunii scriitorilor, îl invităm pe scriitorul George Macovescu la o confesiune privind propriul „șantier literar".

— Ce greu îmi vine să răspund la această întrebare ! Ca orice scriitor, am planuri, proiecte, schițe de cărți, dar care din ele se va transforma în volum ? Numai cînd apare în vitrina librăriilor, o carte este realizată. Pînă atunci, atîtea întrebări, atîtea ezitări, atîtea eșecuri, atîtea chinuitoare clipe, ore, zile, nopți !

Am destule de spus. Am cunoscut multe și mulți oameni în viața mea, dar de la cunoaștere și experiența de viață și pînă la opera de artă este o cale lungă și deseori dureroasă. Prefer să mă întrebați despre ce am scris și nu despre ce voi scrie. Deci, vă aștept cînd voi putea să vă ofer în dar un volum.

Interviu consemnat de Cornelia Djigola

Opțiunea umanistă

Urmare din pag. 1

lipsită de rigiditate și de frivolitate, în egală măsură, un tip de **acțiune** intelectuală, ca să-i spunem așa, de a cărei necesitate nu cred că mai trebuie cineva convins ! Poate că nimic nu caracterizează mai bine climatul acestei gîndiri decît textele din prima parte a cărții, dedicate muncii. Însă ampla reflecție despre umanism se impregnează de cercetarea muncii ca activitate umană caracteristică. Destinul ființei gînditoare este cercetat în perspectiva marxistă. Pe urmele lui Engels, munca este situată în centrul procesului de **umanizare** a omului : „Munca și numai ea este oglinda miraculoasă în apele căreia omul își vede propriul său chip, căci valoarea existenței omenești este, dintotdeauna, întrupată în ceea ce a făcut omul, în valoarea produselor sale materiale și spirituale. Din acest punct de vedere se poate spune, fără putință de a greși, că „omul se face", **el este ceea ce face.** Munca, activitatea conștientă îndreptată spre un scop, a fost și rămîne dimensiunea fundamentală ce definește existența umană, pirghia prin care omul a reușit să se înalțe pe scara cea mai înaltă a produselor naturii". Prin muncă „s-a obiectivat esența umană", iar procesele istorice se pot defini prin locul omului față de munca sa. Alienarea este privită din punct de vedere strict marxist, drept pierdere de sine a muncitorului în chiar produsul activității sale, în așa fel încît munca se transformă în contrariul său, menirea saltului revoluționar constînd tocmai în redarea caracterului eliberator al omului, în chip de „modalitate prin care omul își realizează condițiile cele mai propice dezvoltării sale sociale și individuale, libertății și demnității sale ontologice". Sînt pagini de finețe interpretativă, delectabile pentru mintea iubitoare de speculație filozofică și foarte profitabile pentru cititorul cu gust pentru scopuri precis conturate. Pe această linie, un text foarte substanțial este **Cauzalitate și teleologie.** Dumitru Ghișe scrie : „Întreaga civilizație creată de om este rezultatul muncii acestuia, al unei munci conștiente îndreptate spre un scop, al unei activități teleologice". Modificarea naturii și chiar crearea de obiecte noi, care nu se găsesc în natură și au semnificație numai în ordine umană, este un proces de indiscutabilă demnitate a omului în fața realității. De aici însă au apărut o serie de „capcane" ale gîndirii, în discernarea cărora eseistul își evidențiază din nou sagacitatea. Ceea ce ne-a surprins puțin la un atît de atent înțelegător al culturii și problematicii sale a fost faptul că Dumitru Ghișe nu ia deloc în considerare un concept destul de curent în această ordine de idei, acela de „cauză finală". Omul este singurul care acționează datorită unei cauzalități ce este creată de scopurile sale. El creează arta, fiindcă urmărește scopul artistic, după cum cercetează natura pentru că vrea să afle adevărul, ș.a.m.d. Scopul, finalitatea, devine în cele din urmă însăși cauza acțiunii sale. Omul ca ființă teleologică nu poate fi înțeles în afara universului său de valori, pentru că numai ele îi orientează energia și dau un sens vieții sale. Exemplul cu automobilul, propus de Dumitru Ghișe, merită un comentariu mai aplicat : „Într-adevăr, prin muncă omul nu numai că modifică natura, ci creează și obiecte noi, care nu se găsesc ca atare în natură și la care evoluția în sine a naturii, potrivit acțiunii legilor ei imanente, fără intervenția umană conștientă, nu poate să ducă sub nici o formă. Fără intervenția umană, fără instituirea unui scop, fără existența prealabilă, **în mente,** a ideii de automobil de exemplu, natura singură, oricît răbdare am fi avut să așteptăm, n-ar fi ajuns prin propria ei evoluție, la crearea unui asemenea obiect". Tot ceea ce spune aici autorul este adevărat, dar nici omul, dacă n-ar fi intenționat să realizeze o valoare de utilitate, n-ar fi ajuns niciodată, **în mente** sau **realiter,** la un asemenea „monstru". El a fost determinat, a acționat sub impusul unei cauze, care însă era de natură finală, cum îi spun filozofii, adică un scop. În al doilea rînd, trebuie să observăm că omul nu modifică însăși realitatea, care este un dat, ci numai aparența ei, stratul fenomenal. Automobilul este tot metal, sticlă și alte materiale pe care ni le pune la dispoziție realitatea, chiar masele plastice nu sînt altceva decît compuși fenomenali ai realității date. Forma lui de eliberare prin acțiune este introducerea de valori, adică de scopuri, cum le-am spus pînă acum, în ordinea dată a naturii, modificînd aparența acesteia. Discuția primește un caracter chiar mai pasionat atunci cînd intrăm în domeniul artistic, unde în ordine naturală nimic nu are semnificație. **Sărutul** lui Brâncuși este pur și simplu un pietroi, artistul nu i-a modificat acest caracter, decît pentru noi, schimbîndu-i forma originală. El a introdus o valoare în această formă, după cum conștiința noastră este mereu capabilă să o contemple ca atare, avînd aceeași propensiune spre trăirea scopurilor, de multe ori mai mult chiar decît instinctul de supraviețuire biologică.

Dacă ar fi să încercăm o definire a stilului practicat de Dumitru Ghișe, ne-am opri la o cunoscută distincție ce se operează între gînditori și filozofi. Operația este, desigur, strict funcțională, și nu reprezintă în nici un fel vreo judecată de valoare. Prin patetism și implicare permanentă, prin freamătul de natură aproape poematică al scrisului său, autorul **Dimensiunilor umane** este un gînditor, adică mai puțin un cercetător sistematic și obiectiv al realității, cît un participant activ și interesat, un militant, în sensul kierkegaardian al termenului. Nu întîmplătoare este poziția sa față de Kant, expusă într-un interviu publicat și în această carte. Marele filozof german apare în scrisul lui Dumitru Ghișe mai mult în chip de persoană creatoare de operă durabilă, decît al unui autor de filozofie sistematică. L-au izbit anecdotica din jurul lui Kant, modul lui burghez de a fi, decît perfecta coerență a lumii pe care a creat-o. Acceptînd o distincție a lui Ion Petrovici între spiritul filozofic și doctrinele în care se manifestă, Dumitru Ghișe implica o adevărată profesiune de credință : el însuși este un spirit filozofic, un înțelept ce aduce cu sine, în tot ceea ce face, o anumită înțelegere a întregului existenței, un patos de cugetător asupra cursului mai amplu al lucrurilor. De aceea, poate că cele mai adînci pagini din **Dimensiuni umane,** și, desigur, cele mai durabile, sînt **Soliloceviile,** impregnate adeseori de reminiscențele din lecturi existențialiste, dar fiind peste tot o autentică operă de meditație, o reflecție asupra unor tulburătoare probleme ale conștiinței individuale. Proiectînd în modul cel mai autentic intensitatea clipei sub specia eternității, Dumitru Ghișe ne-a oferit aici pagini originale și cu rezonanță prelungită.

Cartea unei patetice dezbateri

Urmare din pag. 1

fără a se interoga perpetuu cu privire (aproape) la fiecare pas pe care-l face. E adevărat că aspiră să fie în miezul fierbinte al evenimentelor, pentru că-și cunoaște puterea de a rezista la orice ispită, la orice compromis și convins că numai cei animați de încrederea în mai bine, cei ce asemeni lui nu se pleacă în fața nimănui, pot și trebuie să fie în fruntea înfăptuirilor umane, ca o chezășie a realizării lor. Munca fără preget, în orice situație, în orice post, este aliatul permanent al eroului. Ajuns director general de uzină, prietenii cei mai apropiați ai săi rămîn tot cei dinainte, cîțiva muncitori și un activist de partid cu funcții minore ; atîtea posibilități i-ar fi suris, atîția oameni „grijuliu" l-ar fi putut lansa pe un traseu ascendent, dar acest om a ajuns proverbial prin rectitudinea caracterului său, încît și prietenii (din admirație) și dușmanii (din ironie) au adoptat (de-i în avans, de-i în declin) în ceea ce-l privește același epitet : **imbatabilul Pozdare !**

A făcut rău cumva acest om ? De bună seamă. A făcut bine ? Desigur. Ceea ce-și amintește, ceea ce a ajuns să-l chinuie este mai ales răul (fiindcă binele pe care-l faci dacă ești om îl uiți). În munca de colectivizare, convins că aceasta va aduce fericire și belșug țărănimii și țării, el a forțat lucrurile de atîtea ori, încît faptul că a pălmuit un țăran i s-a părut în acel moment un incident insignifiant, mai tîrziu însă și pe tot parcursul vieții sale imaginea acelui om l-a urmărit neîndurătoare ; de-atîtea ori (cînd nici nu se așteaptă) el vede fantoma de uriaș a țăranului jignit și batjocorit cum tronează peste oraș, iar printre picioarele acestei statui mișcătoare și gigantice ies în fiecare dimineață miile de muncitori care intră apoi în uzină.

Pozdare nu se lasă învins însă nici de realitate, nici de fantasme. Dintr-un copil necăjit, adus în mijlocul vremii de secetă, printr-un efort demn într-adevăr de condiția umană, acest erou va lupta să se construiască pe sine cu o sete de cunoaștere inegalabilă, avînd în vedere prețul pe care trebuie să-l plătească nu pentru propriile greșeli, ci pentru dezacordul manifestat față de caracterul corupt al altora. Dacă în mare **Fiul secetei** este un roman politic, în sensul celor de mai sus el trebuie considerat ca o ilustrare a condiției umane.

Devenirea lui Vasile Pozdare nu poate fi apreciată decît prin drumul imens parcurs de erou (ca de la primitivism la înțelegere) de la data cînd a pălmuit un om nevinovat pînă în clipa cînd se confesează în fața copilului său : „Nu există altă metodă... decît asta : s-o iei mereu de la capăt, de fiecare dată, să-ți refaci armatele răbdării, să vezi pe unde ai greșit și să mergi pe urmă mai departe, să nu te blegești, dar nici să nu te înrăiești, fiindcă **putere și tărie fără bunătate nu se poate, să știi"** (s.n.). Citatul mi se pare a avea accente testamentare atît față de confident, cît și (mai ales) pentru conștiința eroului care a ajuns la maxima înțelegere a lucrurilor.

Credem că e locul să remarcăm talentul extraordinar (nu numai în cazul acestui roman, dar și în **Cordovanii, Drumul cîinelui, Caloianul, Suferința urmașilor)** prin care autorul se remarcă în individualizarea caracterelor feminine, ceea ce constituie o virtute a marilor prozatori.

Fiul secetei concurează nu „registrele stării civile", ci însuși sediul destinului unde se hotărăște concomitent cu soarta indivizilor și drumul neînduplecat al unei umanități. Vasile Pozdare se frămîntă mai mult decît ar putea-o face oricare altul convins că nici o construcție umană nu durează fără a se desăvîrși întîi în conștiință. Dogmatismul și fanatismul, de care eroul este animat la început, nu sînt întrecute decît de încrederea nelimitată într-o idee și de cinstea maximă pe care acest om o așează la temelia relațiilor umane. Dar tocmai extremismul convingerilor sale îi va dăuna cel mai mult. Însă numai un om cu cinstea lui va putea renaște (tocmai datorită cinstei sale funciare) după fiecare cădere.

Realitatea, în sensul cel mai extins, e trecută prin dușul a patru conștiințe necruțătoare în reliefarea atît a ceea ce are ea neîmplinit și monstruos, cît și a ceea ce constituie pămîntul ferm al speranței de mai bine.

Autorul nu intervine deloc pe parcursul a șapte sute de pagini, încît imparțial fiind ca lumina, el nu face decît să reliefeze personajele și evenimentele în ceea ce au ele esențial.

Postfața în care autorul intervine cu identitatea sa are funcția unui coridor transcendental dinspre viață spre literatură. Aici, în postfață, se face o trecere în revistă a destinelor cîtorva personaje dintre care unul credem că-i reprezintă în cel mai autentic și discret mod pe cei mulți — poporul muncitor, tăcut, vesel, mohorît și indiferent la măriri, ca un fundal sublim. Cu el, de fapt, se și încheie trecerea în revistă a „eroilor", cu Niculae Banciu, muncitorul care merge cu același pas măsurat în fiecare zi la munca ce întreține viața tuturor, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit în acești ani, fapt de natură să ne liniștească.

Fiul secetei este cartea unui mare **scriitor,** cartea celei mai patetice dezbateri morale privind procesul revoluționar pe care țara l-a trăit.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● În cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea zilei de 30 Decembrie scriitori din București, Iași, Cluj-Napoca, Sibiu au fost prezenți la întîlniri cu cititorii. Dintre acestea amintim prezența lui **Haralamb Zincă** și **Gheorghe Istrate** la Casa de cultură a sindicatelor din Buzău ; **Nicolae Dragoș** și **Vasile Bunea** la clubul T-4 din Capitală ; **Romul Munteanu** la Librăria Eminescu din București cu prilejul lansării dicționarului literaturii române apărut la Editura Univers ; **Eugen Barbu, Adrian Beldeanu, Ion Lotreanu, Dan Mutașcu, Corneliu Vadim Tudor** la cenaclul revistei „Săptămîna", **Virgil Carianopol, Ion Costea, Viorel Cozma, Florica Dumitrescu, Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, Dan Manolescu, Ion Potopin, Ioan Gh. Pană, Ion Larian Postolache, Al. Raicu, Octav Sargeției, Ion C. Ștefan** la Institutul de pregătirea cadrelor cooperației de consum, la Căminul cultural Dragalina, județul Ialomița, la Sala Palatului R.S.R., la Clubul I.T.B., Liceul Gh. Lazăr din Capitală, complexul U.G.S.R. Amara și la Întreprinderea de industrializarea laptelui din Slobozia ; **Petre Got** și **Damian Necula** la Întreprinderile „Tînăra Gardă" și „Tricotajul roșu" din București ; **Vasile Băran, Angela Chiuaru, Eugen Cojocaru, Ioan Dan, Barbu Alexandru Emandi, D. C. Mazilu, Vlad Mușatescu, Aristotel Pîrvulescu, Gabriel Teodorescu** la Casa Centrală a Armatei din Capitală.

TELEGRAMĂ

Stimate și iubite tovarășe JEAN GROSU,

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață, Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă exprimă sincere felicitări, calde urări de sănătate și fericire, noi succese în munca pe care o desfășurați, cu pasiune în slujba cunoașterii literaturii române în țările socialiste prietene precum și a valorilor literare ale acestora în România Socialistă.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor
din R.S. România

SPORT De ce?

● S-a sfîrșit încă un an fără noroc pentru fotbalului nostru. Dar și fără grijă, deoarece nu mai avem, deocamdată, concurenți în competițiile internaționale. Am rămas singuri, în urmă undeva, lăsîndu-i pe alții să-și bată capul mai departe. Deci noi nu mai avem probleme. Nici cu trecutul, nici cu prezentul. Ne interesează mai ales viitorul. Campionatul mondial din 1982. Pentru el, iată, s-a dezlănțuit încă un val de angajamente, s-a convocat un nou (?!) lot național, s-a perfectat un lung turneu în America de Sud și în Europa. Doar este știut de mult : băieții noștri nu suportă frigul. Cum vine iarna la noi, asemenea păsărilor, ne părăsesc, zburînd în țările calde. În coada lor se țin cu strășnicie „însoțitorii", și ei doar nici, săracii, de o vreme mai bună și mai caldă. Rezultate vor fi, cu siguranță, pentru că, spre deosebire de noi, care deplasăm tot ce avem mai bun din ce avem mai prost, adversarii vor prezenta echipe cu adevărat „de încercare". S-a mai întîmplat, iar rezultatele unor asemenea turnee, mai mult teatrale decît fotbalistice, s-au văzut. Mi se poate spune că totuși echipa noastră va întîlni și Italia. Foarte bine, dar care și cum ? Într-un meci fără nici o miză nu se poate întîmpla mare lucru. Mai ales atunci cînd schimbi jucătorii zilnic, fără nici un plan limpede. De ani de zile se joacă aceeași comedie în Africa sau America de Sud. Și de ani de zile aceste turnee nu „rămîn" decît în albumele de amintiri ale jucătorilor și antrenorilor. Am sperat de aceea ca, tocmai gîndindu-ne la Campionatul mondial din Spania, să schimbăm această mentalitate de voiajor. Dar nu putem schimba o mentalitate dacă nu schimbăm și oamenii. Or, pînă acum nu s-a făcut nici o analiză a eșecurilor consecutive ale naționalei în absolut toate (?!) competițiile în care a fost angajată de cînd de aceasta răspunde Șt. Covaci. Și atunci cum poți porni la un nou drum de 2 (doi) ani tot cu cei care de ani de zile calcă numai pe alături ? Ce garanții ne dau tehnicienii naționalei, încît să călătorească gratuit iarnă de iarnă în țările calde ? De ce să schimbăm echipele (atîția oameni) și nu doar doi-trei „tehnicieni" cu speranța că în sfîrșit vom reuși să repetăm măcar performanța din Mexic ?

Ulise

Cartea românească în Grecia

Înscriindu-se în cadrul larg al schimburilor de relații de prietenie și colaborare pe multiple planuri care s-au statornicit și se dezvoltă continuu între România și Grecia, expresie a permanentei preocupări a politicii partidului nostru în această direcție, recenta vizită în țara noastră a doi oameni de cultură din țara prietenă constituie o expresie a largului ecou de care se bucură în străinătate opera tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Este vorba de directorul-proprietar al Editurii **„Pnevmatikos"** din Atena, **Gheorghos Pnevmatikos**, și poetul și publicistul **Lambros Zogas**, directorul Casei de cultură a prieteniei eleno-române din Atena — care au fost primiți de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prilej de a i se înmâna, din partea celor doi reprezentanți ai lumii culturale elene, cele cinci volume **Nicolae Ceaușescu : „România și lumea contemporană"** apărute în Grecia.

În scurta convorbire avută cu **Gheorghos Pnevmatikos**, acesta ne-a declarat :

— Opera în 5 volume **Nicolae Ceaușescu — „România și lumea contemporană"** nu a fost decît începutul colaborării noastre cu Casa de cultură a prieteniei eleno-române și implicit cu țara dv. În urma realizării cu succes a acestei colaborări cu instituția amintită, am propus, cu prilejul primirii noastre de către președintele român, planuri îndrăznețe și multilaterale, în care sînt prevăzute obiective bune și interesante, impuse de însăși prietenia româno-elenă ce trebuie strînsă cît mai mult pe multiple planuri. Acest lucru va duce la o mai bună cunoaștere reciprocă.

— Sînteți pentru prima oară în România ? Ce impresie v-a făcut ?

— Sînt pentru prima dată în România, deși de foarte mult timp doream să o cunosc, dar agenda încărcată de lucru m-a reținut. Și, iată, este foarte bine pentru mine că am acest prilej de a vă vizita țara, de a cunoaște nu numai România ci și pe oamenii ei. Un popor ospitalier și frumos, care seamănă atît de mult cu grecii, încît nu pot să-i deosebesc unul de altul.

— Care sînt proiectele viitoarelor colaborări inițiate de editura dvs. ?

— În cadrul întîlnirii cu președintele Nicolae Ceaușescu, a cărui amabilitate și căldură ne-a emoționat profund, am discutat unele proiecte de viitor, pe care am propus să le realizăm în colaborare cu Casa de cultură a prieteniei eleno-române și sub îndrumarea ei. Am expus președintelui României ce intenționăm să facem noi în continuare în Grecia, iar președintele și-a manifestat mulțumirea față de propunerile noastre de viitor. Chiar în decursul convorbirilor noastre a formulat sarcini concrete pentru a se întreprinde asemenea acțiuni și în România pentru popularizarea culturii grecești actuale. Ideea principală este de a înființa la Atena un **Centru cultural** pentru răspîndirea culturii românești în Grecia — care să constituie un nucleu, sau o „vitrină" în capitala elenă. Prin coordonarea acestui Centru cultural să se afle tot ce e nou privind cartea românească în Grecia, privind traducerile din literatura română, muzica, arta plastică românească, etc.

Merită să menționez încă ceva : cu prilejul întrevederilor avute cu organele competente române, am discutat unele amănunte privind tipăriturile în Grecia, și am relevat interesul de care se bucură în țara mea vechile manuscrise cu importanță istorică deosebită, materiale ce ne-am gîndit a le valorifica mai bine. Cu aceste prilejuri am găsit din partea colaboratorilor români o deplină înțelegere. Apoi, intenționăm să traducem cît mai mult din literatura pentru copii, din domeniul istoriei, precum și a cărților didactice. De asemenea, dorim să scoatem o revistă în colaborare cu Casa de cultură a prieteniei eleno-române care să cuprindă un ansamblu de probleme, cu o tematică privind în exclusivitate cele două țări — România—Grecia. Credem în reușita revistei.

★

În continuare, ne-am adresat publicistului **Lambros Zogas**, directorul **Casei de cultură a prieteniei eleno-române.**

— Cum vedeți posibilitățile lărgirii acestei colaborări, bazate pe principii reciproc avantajoase, și care răspund întocmai politicii de pace și colaborare cu țările prietene a statului român ?

— Bineînțeles că relațiile de colaborare de azi pornesc de la faptul că între cele două popoare, român și grec, au fost întotdeauna relații de prietenie, de la faptul că niciodată între popoarele noastre n-au fost ciocniri, n-au fost lupte, iar cînd au luptat au făcut-o în numele apărării intereselor nobile ale independenței naționale cît și pentru suveranitatea lor. Toate acestea constituie o bază trainică pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor între cele două părți interesate.

Această prietenie a căpătat noi dimensiuni, un nou sens în urma vizitelor efectuate de premierul Karamanlis la București și de președintele Nicolae Ceaușescu la Atena, vizite ce au pus bazele unei colaborări mai largi și mai concrete. În spiritul acestor principii și în dorința de a dezvolta și mai departe această colaborare, pentru realizarea unei cunoașteri reciproce a popoarelor noastre, din inițiativa mai multor oameni politici, de artă și cultură și din alte domenii de activitate (printre care se numără academicieni, profesori universitari, oameni de știință, muncitori, tineri) a luat ființă, în anul 1976, **Casa de cultură a prieteniei eleno-române** al cărei director sînt. Această Casă de cultură, în scurta ei existență, a desfășurat o largă activitate cu scopul de a face cunoscută cultura și arta românească. În acest sens am organizat multe acțiuni de masă, expoziții de carte, expoziții de pictură (individuale și colective), expoziții de artă populară, adunări festive cu prilejul diferitelor evenimente și aniversări, conferințe, seri literare, săptămîna filmului românesc, prezentări de carte, la care a participat un număr mare de cetățeni greci. Aproape la toate acțiunile inițiate de Casa de cultură au fost prezenți : d-na Tsatsos, soția președintelui Republicii Elene, dl. Evanghelos Averoff-Tositsa, ministrul apărării, Gheorghis Plitas, fost ministru al culturii, șefii de partid, precum și alte personalități. De asemenea, am organizat o serie de schimburi de ansambluri de dansuri și de teatru. Activitatea cea mai rodnică a fost desfășurată însă în domeniul editorial. Am editat, prin eforturi proprii sau în colaborare cu anumite edituri interesate, mai multe cărți — politice și beletristice, din care menționăm : cele 5 volume din opera președintelui Nicolae Ceaușescu, fiecare volum avînd cîte un subtitlu : vol. 1. : **„Pentru securitate și colaborare în Europa"** (prefață de D. Papaspiru, președintele parlamentului elen) ; vol. 2. : **„Construcția societății socialiste multilateral dezvoltate"** (prefață de Ilias Iliu, președintele partidului E.D.A.) ; vol. 3 ; **„Caracterul și conținutul epocii noastre"** (prefață de Evanghelos Averoff-Tositsa, ministrul apărării naționale), vol. 4. : **„Pentru o lume mai bună și mai dreaptă"** (prefață de Andreas Papandreu, președintele partidului PA.SO.K.) ; vol 5 : **„Pace, colaborare și bună vecinătate în Balcani"** (prefață Constantinos Tsatsos, președintele Republicii Elene), operă ce a apărut la Editura „Pnevmatikos" din Atena. De traducerea textului și de îngrijirea ediției m-am ocupat personal.

Au apărut și cărți despre România, scrise de autori greci. Menționez „Demiurgul României noi", scrisă de secretarul general al Casei de cultură, dl. Th. Katrivanos, apoi „Promotorii prieteniei eleno-române : Tsatsos — Ceaușescu — Karamanlis" și „Prin România contemporană" scrise de mine.

Am tradus în limba greacă : „Scurtă istorie a României" de Virgil Cândea. De asemeni, în cadrul acțiunilor Casei de cultură, s-a dedicat un număr special în revista „Ipiratiki Estia", literaturii române, iar revistele, „Tomes" și „Mesoghiaki Alilenghii" au consacrat cîte unul din numerele lor activității președintelui Nicolae Ceaușescu și României, Congresului al XII-lea. Desigur, interesul în Grecia pentru cartea românească este mult mai mare.

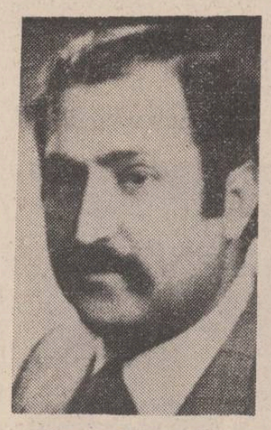

Gheorghos Pnevmatikos

Lambros Zogas

— Ați subliniat, prin cele cîteva exemple, prezența culturii românești în Grecia. Am dori, în continuarea interviului, să vă opriți asupra preocupărilor actuale în popularizarea literaturii tinere, contemporane românești în Grecia.

— Aș vrea să vă spun că au apărut în Grecia lucrări ale scriitorilor consacrați — Eminescu, Arghezi, L. Rebreanu, M. Sadoveanu, Panait Istrati, Ion Creangă, I.L. Caragiale și alții. Au apărut, de asemenea, cîteva antologii de poezie românească, de unde nu lipsesc și numele poeților și prozatorilor români mai tineri. Revistele literare din Grecia au prezentat foarte des lirică tînără românească. De exemplu, la o rubrică permanentă a revistei „Ipiratiki Estia", pe care o susțin aproape număr de număr, au fost prezenți, nu de mult, Ion Horea, Petre Ghelmez, Corneliu Șerban și alții. În grupajele de poezii, apărute în diferite reviste, au fost prezenți Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Dinescu și alții.

— Ce are pe masa de lucru poetul Lambros Zogas ?

— Am 2 volume în limba greacă — unul deja tipărit „Cînt în străinătate", iar cel de-al doilea (aflat sub tipar) este semnificativ intitulat „Două patrii" care are și un motto la fel de semnificativ :

Cum știți cu toții, în această lume
Sînt multe mame ce avură gemeni —
Mie mi-i dat, printr-un destin anume
Și două mame scumpe am asemeni.

Pămîntul grec fu leagăn vieții mele,
Iar azi Carpații-mi țin tovărășie —
„Ellada, deci, e una dintre ele,
Cealaltă este mîndra Românie".

La Editura „Eminescu" îmi va apare în ianuarie volumul de poeme „Sub alte ceruri" scris direct în limba română. Mi-au apărut multe versuri în Grecia și în România, în diferite reviste. Am tradus (și împreună cu regretatul poet Menelaos Ludemis) mai multe volume de poezie sau proză semnate de Jebeleanu, M. Preda, Ion Brad, Fănuș Neagu, Titus Popovici, Marin Sorescu și alții.

Am predat, înainte de plecare, Editurii „Pnevmatikos", un volum „România și președintele său", antologie a tot ce s-a scris în Grecia în legătură cu România, președintele Nicolae Ceaușescu și prietenia eleno-română. Sînt prezenți Tsatsos, Karamanlis, D. Papaspiros, Papandreu, Iliu, mulți academicieni, profesori, scriitori, compozitori, etc.

La masa de lucru, cum spuneți dv., am în vedere pregătirea unui album intitulat „România, Ceaușescu" și a unei antologii a poeziei românești în 4 volume. Primul volum va fi consacrat poeziei populare, vol. II, poeziei clasice, vol. III, poeziei contemporane, vol. IV — prozei tinerelor speranțe. Volumul se află într-un stadiu destul de avansat. Am de asemenea, în pregătire, volumul de poezii „Lacrimi amare".

— Care sînt perspectivele dezvoltării viitoare a colaborării culturale ce stau în vederea Casei de cultură a prieteniei eleno-române ?

— Perspectivele sînt destul de bune pentru viitor, în special în urma ideilor atît de generoase formulate în cadrul primirii de președintele României, fapt ce a dovedit marele interes pentru dezvoltarea culturală între cele două țări. De asemeni, un sprijin deosebit în acțiunile noastre culturale am primit și din partea ambasadorului țării dvs. la Atena, omul de aleasă cultură, dl. Ion Brad, care este, totodată, și ambasadorul culturii românești în Grecia. Astfel, vom organiza, în perioada de iarnă, noi acțiuni culturale de masă — vom edita noi cărți, vom realiza o amplă acțiune culturală, sub genericul semnificativ „Cîntăm prietenia eleno-română", unde vor participa artiști, din ambele țări, prezentînd programe comune, atît în Grecia cît și în România.

Reporter

din poezia cubaneză

CINTIO VITIER

Gardă de noapte

La monumentul lui Marti

Eu sînt numai în trecere, neobosit călător,
cel care stă în permanență de gardă ești tu.

Un crimpei de cer cu mici stele albastre
te aureolează în piața tăcută. Oh, murmură :

viața înfiripată acum în preajma ta, curge
ca un fluviu trecut prin venele Revoluției !

Scut ce nu mai poate fi străpuns de inamic,
ne-ai arătat, părinte, care ne este menirea,

veghind și astăzi în inima nopții infinite :
Mare Semn, hieroglifă a unui Soare invizibil.

NANCY MOREJÓN

Un trandafir

Ochii mari ai lui Abel Santamaria
se află limpezi în grădină.
Fratele meu doarme jos printre semințe.
Santiago se luminează
în răcoarea umedă a dimineții
care se va risipi curînd.
Un copil dansează
în aerul blînd de iulie
pe o cărare de munte.
Se poate auzi în vale cîntecul său
estompat ca explozia surdă
a unui trandafir.

NICOLÁS GUILLÉN

Bombă atomică

Aceasta este bomba. Priviți-o.
A ațipit ca un prunc. Vă rog
n-o provocați
cu bastoane, nuielușe, bețe, ghimpi,
pietre. Este interzisă
răspîndirea ei ca aliment.

Feriți-vă mîinile,
ochii !

(Conducerea
a informat și avertizat publicul,
dar nimeni nu face caz din asta,
nici măcar Ministerul.)

Animalul expus aici
este un exemplar foarte periculos.

LUIS ROGELIO NOGUERAS

Totul

Vise și după-amieze tîrzii
arbori dezmierdați de vînt și lacrimi
insuflețite umbre și semințe
tandrețe și arama prea multor amurguri
repetate ecouri și furtuni
alcovuri și tăceri abisale
arhangheli
ținuturi ciudate
tinerețe
sete
prieteni
stînci
buze
risete
rămas bun
totul
pentru a hrăni
focul
sacru
al
poeziei

ROBERTO FRIOL

Fără întoarcere

În toamna mărturisirilor tîrzii
ultimele frunze
de un galben intens, halucinant,
își încep călătoria fără întoarcere.
Plouă cu stele căzătoare
peste cîntecul unei balade apocrife,
vrăjind împărăția abisului.

În românește de
Petru Dan Lazăr

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Bii Franklin, tipograf

Trăiesc un ciudat simțămînt pe care, aflu din lecturi, l-au încercat aproape toți cei ce s-au aventurat să... redescopere America. Îmi dau seama că această „redescoperire" implică o obligatorie... descoperire de sine. Nu mai știu cine spunea că marile spirite sînt ca parașutele : Ele nu pot funcționa decît deschise. Pentru o descindere în adevărul ei, America te obligă la o amplă deschidere de spirit, altfel ți se refuză irevocabil. Exteriorul nu este decît spectacolul vizual, la îndemîna oricui : sufletul se află înăuntru, mai tainic, mai puțin schematic, mai greu de dezvăluit, mai complex. Istoria a fortificat acest suflet cu platoșa ei de evenimente memorabile și i-a dat trăsăturile specifice.

Stau în fața clopotului expus la „Independence Hall" din Philadelphia care, în iunie 1776, a bătut zile în șir vestind lumii nașterea unei națiuni. Era glasul bucuriei, glasul demnității și al mîndriei de sine. Și sunetul lui trebuie să fi fost dulce ca mierea, așa cum fusese glonțul patriei pentru cei ce căzuseră, ori aveau încă să mai cadă, în războiul pentru independență ce abia era la început. Lîngă clopotul prea bătrîn ca să mai poată să bată, lustruit de palmele americanilor care l-au mîngîiat ca pe o relicvă, tablouri de epocă. În majoritatea lor apar Washington, Jefferson și Franklin. Acesta din urmă, bătrîn, corpolent, îmbrăcat în haine negre, cu ciorapii răsuciți în tirbușon pe țurloaiele picioarelor bolnave de gută, cu pălăria mereu în mînă, are o față de patriarh blînd, o privire de inteligență hîtră, un surîs de om care a știut să rabde și să aștepte cu serenitate. Și a răbdat. Și a așteptat. Și a perseverat în atingerea scopului ca puțini alții. Unul dintre primii români care au scris o carte despre America, Petru Comarnescu, îl caracteriza : „...spirit raționalist și universalist, empirist ca un Englez, grațios și elastic ca un Francez, utilitarist ca un American, insetat și dornic de desăvîrșire morală ca un Grec din Antichitate — tipograf, pamfletar și diplomat — el configurează viața întregului univers civilizat al unui secol...". Un secol tărîbil cu răsturnări definitorii pentru viitorul lumii. După război, Franklin credea că spiritul de conciliere și de moderație trebuia să-i călăuzească pe americani pe calea înțelegerilor. În timpul lungilor dezbateri al Convenției constituționale el s-a opus cu vehemență oricăror măsuri menite să submineze unitatea americanilor. Lui i se datorează amendamentul conform căruia Congresul este împuternicit să pună sub acuzație un președinte care încalcă legile țării. Tot el este fondatorul „Societății pennsilvaneze pentru abolirea sclavagismului", de la tribuna căreia îl combătea pe georgianul James Jackson, partizan al teoriei despre așa zisa „recunoaștere" a sclavagismului chiar și de Biblie.

În 1789, în anul revoluției franceze și al alegerii primului președinte al Statelor Unite, el îi scria lui Washington : „Din comoditate personală ar fi trebuit să mor cu doi ani în urmă, dar, în ciuda teribilelor dureri de care sufăr, sînt fericit că am trăit și acești doi ani, care mi-au permis să văd situația de azi...". La care Washington i-a răspuns printr-un tulburător omagiu : „I-a fost drag celui de sus, ca sfîrșitul vieții Dvs., să vă fie dulce, așa cum a fost de salutară desfășurarea ei pentru națiunea noastră și pentru umanitate. Dacă a fi venerat pentru bunătate, admirat pentru talent, stimat pentru patriotism și iubit pentru generozitate poate ușura spiritul unui om, atunci trebuie să cunoașteți plăcuta consolare de a ști că n-ați trăit în zadar...".

Avea 84 de ani. La moartea lui, în 1790, Mirabeau cerea Adunării Constituante Franceze să aducă omagiul cuvenit „marelui geniu care a eliberat omenirea de frica fulgerelor și a tiranilor".

Mă duc în cimitirul Christ Church din Philadelphia, să citesc ultimul pamflet scris de el la adresa morții. Epitaful de pe piatra de mormînt și l-a așternut singur : „Trupul lui B. Franklin, ca o copertă de carte veche cu paginile smulse, lipsită de text și de spirit, zace aici, ros de viermi. Dar opera nu va fi în întregime pierdută, deoarece el este convins că ea va reapare, într-o nouă ediție, mai completă, revăzută și adăugită de autor."

„Reeditarea" nu s-a mai produs. Tipograful a scos o singură ediție, cu adevărat „princeps", a unei vieți în care a refuzat invocarea titlurilor onorifice menite să-i consacre nemurirea.

Se recomanda simplu : „Bii Franklin, tipograf." Fusese încă din 1756 membru al lui Royal Society of London, Doctor Honoris Causa al multor înalte foruri ale savanților și universitarilor europeni. A fost unul dintre cosemnatarii celor patru documente-cheie ale începutului istoriei Statelor Unite : Declarația de Independență, Tratatul de alianță cu Franța, Tratatul de pace cu Marea Britanie, și Constituția Statelor Unite. Cu douăzeci și doi de ani înaintea cuceririi Independenței, în 1754, el a propus un „Plan of Union" care să unească cele treisprezece state sub un singur guvern federal.

Memoria oamenilor i-a păstrat imaginea conformă naturii sale de incisiv om de spirit, pătruns de un inegalabil simț al umorului și al autoironiei. Reflexiv, analitic, de o perspicacitate rar întîlnită, nu cruța nici un „tabú", oricît de sacrosanct li s-ar fi părut altora. Din călimara lui cu cerneală tipografică n-a lipsit niciodată o picătură de sodă caustică.

Cu puțin timp înainte de moarte scria : „Regret că vulturul plesuv a fost ales drept simbol al țării noastre. Este o pasăre imorală, asemănîndu-se cu cei ce trăiesc din violențe și hoțomănii : pe cît de sărăntoacă, pe atît de plină de păduchi ! Curcanul este o pasăre mult mai demnă și, totodată, un adevărat fiu al Americii !".

REPERE

César Vallejo și demnitatea suferinței

Apărut, în sfîrșit, în traducerea integrală, primul volum de versuri al peruvianului César Vallejo[1], unul din marii poeți ai secolului nostru. „Credem că o lume care nu-și cunoaște un mare poet este o lume orfană", scrie pe bună dreptate în precuvîntare traducătorul, poetul Mihai Cantuniari, care ne promite pentru anii ce vin versiunea românească a volumelor de maturitate ale poetului : **Trilce, Spania, îndepărteaz-ă de mine acest potir** și **Poeme umane**, pe care cititorul român le-a putut cunoaște doar parțial : cîteva poeme risipite prin reviste în traducerea lui A.E. Baconsky și Romulus Vulpescu.

De ce această întîrziere ? Poate din pricina dificultăților de difuzare a valorilor aparținînd unor culturi considerate pînă nu de mult periferice. Recent, în atmosfera de universalizare democratică a culturii prin multiplicarea centrelor de iradiere, scriitorul argentinian Julio Cortázar exprima conștiința orgolioasă a emancipării literaturii latino-americane de sub tutela europeană, mărturisindu-și net preferința pentru César Vallejo și Pablo Neruda față de Saint-John Perse și Paul Eluard, cu toată admirația pe care o nutrește pentru cei doi poeți francezi. „Ce țară, ce continent — se întreabă Cortázar — se pot mîndri, în ultimele decenii, cu poeți ca Vallejo și Neruda ? Răspunsul nostru cultural e al nostru, autentic, ca al oricărei literaturi de sine stătătoare. Așa cum Fidel Castro și Che Guevara sînt primii oameni politici care ne-au făcut să vedem limpede ce destin ne este rezervat, tot astfel Vallejo și Neruda ne-au ajutat să vedem care este destinul nostru artistic."

Într-adevăr, volumele **Heralzii negri** (1918) și **Trilce** (1922) surprind prin noutatea și originalitatea expresiei artistice autohtone, marcînd un moment de sincronizare literară deplină a Americii Latine cu Europa și decizînd soarta ulterioară a poeziei latino-americane în aceeași măsură în care Joyce și T.S. Eliot decid soarta literaturii de limbă engleză. Independent de mișcările inovatoare din Europa, Vallejo realizează în izolatul Peru o revoluție similară. Fenomenul era „ciudat" — observă criticul cubanez Roberto Fernández Retamar — pentru literatura unui spațiu mimetic, cum fusese pînă atunci America Latină : „Avangarda se naște în Europa din criza lumii burgheze, dintr-o situație istorică și vitală irespirabilă. În bietele noastre țări imitatoare, se calchiază formele avangardei, cum ar fi de exemplu versul fragmentat și imaginea rară. Dar la Vallejo poezia nu izvorăște din calchiere, ci dintr-o situație vitală, și prin urmare istorică, irespirabilă. Opera lui se naște dintr-o intuiție fulgurantă". Cu alte cuvinte, Vallejo n-a mai avut nevoie, ca scriitorii generațiilor anterioare, de un impuls european pentru propria sa creație, fiindcă a cunoscut aceleași stări de spirit și a ajuns spontan la aceleași inovații verbale ca și mișcările de avangardă din Europa. Violențele de limbaj avangardist au constituit pentru el cel mai autentic mod de exprimare a propriei sale experiențe. În acest sens, apropierea pe care Vasile Nicolescu o face în prefață între Vallejo și Bacovia este foarte potrivită : poezia lor constituie expresia unei experiențe îndurerate. Asemeni lui Bacovia, Vallejo are „conștiința surdă a unui fatum implacabil, sentimentul unei osînde secrete la care îl supune destinul, a unei ispășiri secrete și aspre." Să-i ascultăm plînsetul „bacovian" : „La Lima... aici plouă / cu zoaie de-ntristare / ucigătoare ! Plouă din streașina iubirii tale... / Și cad aversele, cad grele / pe racla cărăruii mele, / unde mă-osific pentru tine..."

Este surprinzătoare în acest prim volum, dacă îl privim în contextul momentului de apariție, decizia cu care Vallejo, care nu împlinise încă douăzeci și cinci de ani, se eliberează de opu-

Andrei Ionescu

Continuare în pag. a 6-a

revista străină

● **HERMAN HESSE** cunoaște o vogă sporită în Statele Unite în ultimii ani, mai mult chiar decît în țările de limbă germană, datorită mesajului spiritual și bogăției de sensuri cuprinse în romanele sale. Josef Mieleck, profesor de literatură la Universitatea California din Berkeley, a publicat de curînd monografia **„Hermann Hesse, poet, căutător și martor"**, bazată pe o analiză aprofundată a biografiei scriitorului, în căutarea simbolurilor personale încifrate în cărțile de ficțiune.

● **SCRIITORII** care s-au opus teribilei maladii a fascismului constituie încă o preocupare constantă a intelectualității germane. Astfel, Gerhard Zwerenz consacră lui Kurt Tucholsky o carte intitulată „Biografia unui german adevărat", în care încearcă, așa cum se exprimă un comentator, „psihograma impresionantă a unui autor satiric important, adversar neduplecat al național-socialismului, care s-a sinucis în timpul exilului său din Suedia". Viața și activitatea lui Kurt Tucholsky au o valoare exemplară pentru radicalismul opoziției sale față de „ciuma brună".

● **ORAȘUL MOHENJO DARO** constituie una dintre cele mai impresionante mărturii ale primelor organizări umane. Este vorba de ruine vechi de peste 4 500 de ani, păstrate în condiții de studiu, permițînd concluzii semnificative asupra unei municipalități atît de timpurii. Orașul era construit în cărămidă, cu indicii clare ale unei urbanizări relativ demne de acest nume. De curînd, UNESCO a lansat un apel pentru salvarea acestui important monument al umanității, elaborînd împreună cu guvernul pakistanez un program de apărare al orașului, prin construirea mai multor baraje care să permită protejarea ruinelor de eroziunile saline care îl primejduiesc. În acest fel, UNESCO se situează în continuarea eforturilor de salvare a monumentelor de la Philae, Borobudur și Veneția.

● **INSTITUTUL DE STUDII** asupra dezvoltării economice și sociale a organizat o conferință a profesorului Charles C.C. Morazé, cu tema „Orizonturile științifice de ieri și de mîine", în cadrul unui ciclu mai amplu asupra „Noilor orizonturi ale cunoașterii". Au mai luat parte profesorul Victor F. Weisskopf, profesorul R. Thom, iar la sfîrșitul lui ianuarie va conferința profesorul Sir John Kendrew. Se încearcă estimarea noii problematici științifice care obsedează conștiința umanității, precum și a mijloacelor pe care le posedăm pentru elucidarea ei. Acest ciclu de conferințe este important pentru meditația filozofică și științifică, constituind unul dintre evenimentele intelectuale europene.

● **UNUL DINTRE CELE MAI IMPORTANTE PREMII LITERARE** pentru cărțile dedicate tineretului și copiilor este **Premiul european Provincia Trente.** Este vorba de un premiu care se acordă o dată la doi ani, în scopul de a încuraja productia și difuzarea de cărți pentru copii și tineret, în acord cu aspirațiile și interesele vîrstei cititorilor. Premiul este deschis tuturor cărților care se înscriu în cadrul acestei tematici, publicate într-una din limbile europene. Juriul acestui premiu este pus sub autoritatea Universității din Padova și este constituit din personalități aparținînd mai multor țări europene. În anul 1978 au fost acordate distincții cărților lui Jean Coue pentru **„Pierre este viu"**, lui Michele Sambin pentru **Mareș Delfinilor,** Jörg Muller, Maria Durickova, Colin MnNaughton și Gerhard Langmann.

● **MARELE COMPOZITOR MAGHIAR BELLA BARTOK** va fi aniversat în 1981. De curînd, Opera națională maghiară din Budapesta a inaugurat seria manifestărilor care vor preceda sărbătorile Bartok, prin cîteva reprezentații la Salzburg, în palatul Festivalului care poartă numele acestui oras. Manifestările care vor fi dedicate compozitorului vor include contribuții la înțelegerea mai adîncă a operei sale, precum și concerte și reprezentații omagiale, pe parcursul unei lungi perioade, care va aduce cu mai multă pregnantă imaginea operei sale în conștiința iubitorilor muzicii.

● **PAUL CELAN** a fost din nou omagiat, de curînd, în cadrul celui de-al 7-lea Festival internațional de scurt metraj de la Huesca, din Spania, unde scurtul metraj intitulat „Fugă funebră" a obținut unul dintre cele trei premii principale. Regizorul Adolf Opel, care deține de asemenea Premiul Fondului artistic din Viena, a compus acest scurt metraj după un cunoscut poem al lui Paul Celan, în semn de omagiu și de rememorare a operei marelui poet, care a scris primele sale lucrări în limba română.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXIII
2
(924)
Simbătă
12 ianuarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Țara mea de glorii, țara mea de dor? Brațele nervoase, arma de tărie, La trecutu-ți mare, mare viitor!

DESPRE POET

Nu cumva poezia lui Eminescu este dorința întregului nostru popor de dragoste și de romantism, mă întreb. Pentru că el, fără îndoială că a avut geniu, dar nu numai el a avut geniu, au avut mai mulți. De ce poporul român l-a ales pe el ? Eu cred că poporul român l-a ales pe el pentru că a întrunit anumite condiții profund morale, convenabile poporului român. Nu este vorba de o morală abstractă și în genere, ci de o morală convenabilă poporului nostru.

■

El a fost nevoința și necesitatea poporului român de a se regăsi pe sine însuși în limbaj ales, pentru că astfel, în limbaj cosmic și stelar, se regăsise, și chiar așa era. Uneori, țara noastră a fost pe nedrept și necinstit acuzată că n-are document istoric pe o sută sau două sute de ani. Ce document istoric mai mare decît unitatea limbii române ? Care este un document mai precis, mai adevărat și mai drept decît totala unitate a limbii noastre ?

■

El a născut prin caracterul și prin probitatea sa morală posibilitatea apariției noilor noastre generații poetice.

Nichita Stănescu
(Dintr-un interviu televizat)

Eminescu – sculptură de Gheorghe D. Anghel

EMINESCIANA

● **Faza apoliniană a gazetăriei poetului** de Al. Oprea ● **Modulații temporale în «Trecut-au anii...»** de V. F. Mihăescu ● **Vecinii din Ipotești** de Mihai Pelin ● **Poetul în muzica românească** de Doru Popovici ● **Între doi contemporani** de Gheorghe Suciu ● **Basmul** de Iulian Neacșu ● **Comentarii călinesciene la un document inedit** – evocare de Florian Avramescu ● **EMINESCU ÎN CONȘTIINȚA LUMII** ● Poezii traduse în ● **spaniolă** (Omar Lara) ● **italiană** (Geo Vasile) ● **polonă** (Magdalena Szymaszkiewicz) ● **„Cu sufletul dăruit frumuseții"**. Versuri închinate lui Eminescu de poetul zairez **Ungenda Nsele** ● **Poeme de Grigore Vieru.**

■

● **În celelalte pagini :** ● Poeme de **Virgil Teodorescu** ● **Carolina Ilica** ● **Gabriel Chifu** ● **Vasile Smărăndescu** ● **Gabriel Iuga** ● Planete de **Ion Caraion** ● Ce anunță editurile pentru 1980 ? ● Astăzi răspund : ● **Teodor Vârgolici,** redactor-șef al Editurii Minerva ● **Romul Munteanu,** directorul Editurii Univers ● **Al. Căprariu,** directorul Editurii Dacia ● Un prieten al vîrstei de aur **(Al. Mitru** la 65 de ani) ● Vocația traducătorului **(Jean Grosu la 60 de ani)** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Revista străină ● Spectacolul lumii de **Ioan Grigorescu.**

Apartenența poetului

Ilustru comentator la ziarul **Timpul** ce aparținea Partidului Conservator, Mihai Eminescu ajunge să scrie după o scurtă perioadă de acomodare în așa fel încît aproape fiecare articol al său depășește cu mult aria principiilor strict conservatoare, întîmpinînd adesea dificultăți din cauza punctelor de vedere proprii de un orizont mult mai larg și, implicit, mai democratic, decît acele principii. Modul cum Eminescu înțelege să enunțe și să apere ideile conservatoare este unul cu totul propriu și se va dovedi că, nu o dată, politicienii al căror organ era **Timpul** vor îmbrățișa, ba chiar se vor baza, pe multe din ideile originalului redactor. Sîntem siguri, bunăoară, că simpatia adîncă și grija consecventă față de clasele productive ale țării, exprimate de atîtea ori în coloanele **Timpului,** constituie în primul rînd expresia atașamentului poetului față de cei mulți și aparținerii săi la poporul de jos. Cine îi urmărește activitatea publicistică, în afară de faptul că va descoperi pe cel mai profund și consecvent cugetător politic pe care l-am avut, va rămîne entuziasmat de persuasiunea și patetismul cu care pledează pentru emanciparea din mizerie a țăranilor pe spatele cărora clasele exploatatoare își creaseră luxul istoric. Va recunoaște apoi că Eminescu este capul de serie al celor care au slujit ziaristica de la noi cu geniu. Poetul acumulase cunoștințe atît de vaste, încît în radiografia pe care o face societății românești este învederat faptul că extraordinara sa putere intelectuală și creatoare se aplică nu numai literaturii, dar cu același geniu și analizei istorice, politice, economice etc.

În decizia oricărei promovări sociale, Eminescu insistă, cu cîtă îndreptățire, să precumpănească **meritul** și **munca,** pentru ca buna credință a celor ce țin pe umerii lor tot greul societății să nu fie înșelată. El nu va obosi, cu orice prilej, să arate prăpastia ce-i despărțea pe cei nedreptățiți de clasele ajunse, atacurile sale fiind îndreptate împotriva liberalilor, ceea ce nu însemna că ideile și punctele sale de vedere nu îi vizau în egală măsură și pe ceilalți participanți la ospățul vieții, conservatorii. Astfel, într-un articol din 1881, de o forță expresivă inegalabilă, Eminescu relevă contrastul între cei doi poli ai societății românești din timpul său : „Sarcinile de întreținere ale politicianilor de la noi, diminuează pînea de toate zilele a poporului de jos, care, ca... inteligență, ca inimă, este superior păturii de parveniți și de scursături din cîteși patru unghiurile lumii cari s-au așezat de asupra lui din secolul trecut încoace".

Uriașa lucrare intelectuală, la care poetul s-a

Gheorghe Pituț

(Continuare în pag. a 6-a)

Demnitate și prestigiu

Realitatea noastră politică și socială a consacrat, între atîtea imagini proprii dezvoltării socialiste a țării, imaginea femeii — participante active la procesul istoric de edificare a noii civilizații. Umanismul societății noastre s-a manifestat și se manifestă și în această direcție, el fiind sinonim cu un amplu gest de redare a demnității femeii într-o epocă în care însăși țara a intrat definitiv în anotimpul demnității sale.

Paginile istoriei noastre naționale cuprind numeroase chipuri de femei vrednice de a rămîne veșnic, în memoria timpurilor. Ele au fost prezente și lîngă leagănul noului născut cu dragostea și gesturile de nespusă noblețe, și lîngă hotarele țării, veghind la liniștea ei cu arma în mînă. Pe fiecare treaptă a existenței noastre ca popor, femeia a reprezentat prezența regeneratoare de forțe și virtuți, prezența omeniei noastre înnăscute, puterea de a merge mai departe, mereu mai departe, indiferent de obstacolele pe care veacul și clipa ni le-au așezat de-a-lungul drumului ce trebuia să-l străbatem.

Cît de firească ni se pare azi prezența femeii în industria modernă a României socialiste ! Cît de firească ni se pare, de asemenea, prezența ei în înalte posturi de răspundere ! Cît de firească ni se pare, în continuare, prezența ei mereu salutară, în sectoare-cheie ale vieții politice, economice și sociale ! Vorbim despre un asemenea **firesc** azi datorită politicii partidului nostru comunist, a cărei transpunere în practică a însemnat pentru femeile României socialiste exersarea vocației lor dintotdeauna pentru a participa — în primele rînduri — la viața țării.

Exemplul cel mai înalt de trăire revoluționară, de dăruire pentru cauza socialismului și comunismului în România îl reprezintă pentru femeile națiunii noastre tovarășa Elena Ceaușescu, fiică între fiicele de seamă ale acestui popor, imagine-simbol de femeie - cetățean, de femeie - patriot, de femeie-savant, de femeie-revoluționar, de femeie-mamă. Destinul de revoluționar al tovarășei Elena Ceaușescu s-a format, clipă de clipă, în anii luptei pentru o societate nouă, alături de cel mai iubit fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu ; în anii socialismului, alături de secretarul general al partidului nostru, printr-o activă participare la viața politică, economică, științifică și socială a patriei.

La început de an nou spunem tovarășei Elena Ceaușescu — aducîndu-i prinosul nostru de prețuire și recunoștință — **„La mulți ani".** Îi urăm „La mulți ani" prețuindu-i recunoscuta activitate politică și științifică, contribuția de seamă la înfiorirea și prestigiul României.

Elogiind munca femeii-cetitor, prezența ei activă în primplanul procesului de edificare a noii civilizații, elogiem de fapt, societatea românească de azi, elogiem Partidul Comunist Român, stegarul luptei pentru socialism și comunism în România, stegarul unității noastre de monolit.

Acest elogiu îl aducem, iată, în acest an, în zilele premergătoare celui de-al II-lea Congres al Frontului Unității Socialiste, zile dimensionate — în marile lor semnificații — de vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în municipiul Brașov, unde secretarul general al partidului a analizat, împreună cu reprezentanții organelor locale, cu cadre de răspundere din instituții economice centrale, cu specialiști și muncitori din localitate, problemele actuale și de perspectivă ale dezvoltării calitative a unor importante sectoare industriale.

Sînt zile de puternică angajare politică și civică, zile de înaltă afirmare a virtuților revoluționare ale poporului român.

Florin Costinescu

O recentă lucrare a pictorului Zamfir Dumitrescu

Lumina inimilor

Sub ninsoare visează grîul curat
În ianuarie crește lumina în calendare
Crește lumina în sufletul nostru
Ca o dimineață de sărbătoare.

Copiii rid și cîntă, grădinile visează rodul de aur,
Marile combinate nu poți să le mai numeri
Femeile române alături de bărbați
Poartă patria pe umeri.
Dar mai presus, un exemplu de muncă și curaj
Un simbol al femeilor române –
Tovarășa Elena Ceaușescu ! Să ne trăiască
Spre lumina inimilor,
Pentru drumul țării spre mai bine.

Mara Nicoară

În respirația lumii

Atîta zare preajma,
Par numai fir subțire
Sortit să tulbur miezul
Cîmpiei ireale
Și razele de soare din mîna mea
Agale scuturînd somn
Învie toate malurile lumii

Par numai cîmpul înflorind
Cu doina unui măr în spațiu
Cînd la lumina genei despic vreme
Arbori uriași mișcînd aripi de timp
Să se aprindă ziua pentru copii în lume
Să le trec nimb
De floare și frumusețe a fructelor
Și respirația vie din simburele lumii nesațiu.

Violeta Zamfirescu

În acest număr :

Biblioteca Luceafărul
15 Poeți

● Nicolae Gâlmeanu ● Nastasia Maniu ● Adrian Sehelbe ● Ion Baias ● Vasile Vatră ● Dan Bucur-Mînătoru ● Mădălina Canură ● Ioan Vintilă Fințiș ● Marin Negoiță ● Georgia Celeapcă ● Constantin Cernica ● Laurian Cîmpeanu ● Mihaela Dușa ● Sergiu Filip ● Petre Ivancu.

Unitatea și independența patriei

Cît de mult depinde fericirea personală a fiecăruia de binele mersului unei comunități s-a dovedit de-a lungul veacurilor. Nu poți fi fericit de unul singur, nu poți jubila pe seama durerii altora. Cred că lucrarea fundamentală de-a lungul veacurilor a strămoșilor noștri, aici, în Carpați se poate caracteriza prin strădania dobîndirii unei bune conviețuiri colective, a unei bune învoiri între oameni, a unui ison comun de împăcare și îngăduință, de toleranță și asumare prin jertfă de sine a neputințelor și greutăților celuilalt. Pentru că ceea ce-i stringe pe oameni laolaltă, ceea ce-i face să se simtă acasă unii cu alții, să fie gata în orice clipă de a se jertfi pentru păstrarea acestui **acasă** nu ține în primul rînd de bunurile materiale, de bucuria pîntecului, de avuția atît de vremelnică, ci de un atașament mult mai profund, pe care l-am numi consonanța inimilor, împreuna viețuire în lumina unei nădăjduiri comune. M-am gîndit adesea de ce Românii din cele trei provincii s-au păstrat atît de laolaltă în ciuda vremelnicelor despărțiri artificiale. Se vorbește într-un text vechi, tradus în codicele noastre voronețene, vechi de aproape două mii de ani cum dacă ești poftit la nuntă să nu te grăbești după locul dintîi, să te abții de a te autopropune pentru un loc de frunte ; poate

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 4-a

Legătura cu Țara

De vreo cincisprezece ani încoace, cred că n-a fost săptămînă în care presa noastră — revistele literare, ziarele, radioul și televiziunea — să nu informeze despre ceea ce obișnuit numim legătura scriitorului cu țara, cu viața, de fapt, o acțiune amplă, cu caracter permanent, izvorîtă nu din indicații, din trimiteri festiviste pe teren (acestea ar determina cel mult un fel de turism cultural și difuzarea unor sarcini dintr-un plan de măsuri), ci din conștiința de creatori-cetățeni, care — am credința că ne definește. Cu alte cuvinte, nu mai lucrăm de mult în „salturi", prezența unor scriitori în cele mai îndepărtate așezări de centru, pe șantiere, în uzine și institute de cercetare, intră în firesc, în viața de toate zilele — oricum, nu mai ține de apariții meteorice, înveluite intrucîtva în mister (după cîte s-au spus și se spun despre scriitori, despre ciudățenile și apucăturile lor...). E și aici o demitizare, însă nu în paguba creatorului autentic, dimpotrivă, desele întîlniri cu cititorii, cu oamenii acestui pămînt, în toate anotimpurile sale și în toate împrejurările, a impus nume și cărți, a dus la un interes crescut față de actul artistic, a sporit tirajele (care tot nu s-ajung: dacă întîlnești pasionați ai lecturii care n-au citit o carte valoroasă, nu e atît din vina lor, cît a tirajelor, și a defecțiunilor de difuzare...). Îmi amintesc, în urmă cu mai mulți ani, un coleg povestea cum au fost primiți cîțiva scriitori într-un

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCIANA

Faza apoliniană a gazetăriei poetului

Tînărul Eminescu, în ipostaza sa gazetărească, ni se dezvăluie cu o fizionomie spirituală aparte. Anticipînd ceea ce numai un studiu global în acest domeniu o poate demonstra, am spune că, paradoxal, în raport cu evoluția creației poetice care ajunge treptat — cum s-a observat — la o „apolonizare" a „fondului dionisiac", cursul publicisticii pare a fi invers : în prima perioadă domină trăsături apolinice — este un Eminescu majestuos, patetic dar de o impetuozitate senină (vădind un calm interior suveran), cu o ținută polemică elevată etc., trăsături ce vor fi modificate de-a lungul anilor sub forța de șoc a unor reacții intempestive, pătimașe, expresii ale unei subiectivități exasperate. Aceste aprecieri — mă grăbesc să precizez — se vor a fi judecăți de constatare nu de valoare, în faza de început cultivîndu-se mai mult eseul — în înțelesu-i etimologic, originar — sau cel mult foiletonul, pentru ca, spre finalul activității sale, să se impună, cu efectele-i corozive, de neuitat, pamfletul.

În literatura de specialitate, după cum se știe, s-a discutat îndelung în jurul faptului dacă în concepțiile și atitudinile lui M. Eminescu au survenit, pe parcurs, mutații semnificative reflectate în aria scrisului său gazetăresc. Cei care au căzut în păcatul idolatriei au respins scandalizați ipoteza schimbărilor, seduși de mitul unui Eminescu născut, de la început, cu fizionomia-i spirituală cunoscută — precum Pallas Athena din capul lui Zeus, cu cască și lance — și păstrîndu-și această efigie pînă la sfîrșit, ca măștile de aur de pe fața faraonilor mumificați. S-a afirmat că ideile sale alcătuiesc un bloc — „de marmură", au zis unii, de „granit", au declarat alții. E de remarcat că această concepție care tinde să vadă în Eminescu un tot monolitic a influențat, în anumite forme, și opiniile unor critici importanți, împingîndu-i să reducă personalitatea poetului la o coordonată primordială unică, neînțelegîndu-se că, uneori, contradicțiile pot fi mai relevante, cu semnificații mai adînci decît ceea ce constituie trăsătura de unire.

Lui Ibrăileanu se cade să-i atribuim meritul de a fi aplicat o metodă dialectică, reținînd din traiectoria concepțiilor eminesciene trei faze : cea de început pînă în 1876 — intrarea în cadrul grupării Junimii —, perioada ieșeană și, în sfîrșit, din 1877 pînă în 1883, activitatea de redactor la **Timpul**. Se poate discuta, evident, modul excesiv sistematic al etapizărilor propuse, ca și conținutul schematic al caracterizărilor — dar un studiu științific nu poate adopta alte principii metodologice. Mai e oare nevoie să subliniem că nu încercăm deloc să vedem în fiecare fază un alt Eminescu ? Într-adevăr, descoperim lesne cum unele sau altele dintre ideile eminesciene caracteristice își găsesc punctul de plecare în primele manifestări publicistice, rămîne însă diferența dintre caier — fie el și de aur — și firul tors, ceea ce descopeream într-o vagă creionare va fi apoi îngroșat, uneori chiar exagerbat, fără a mai pune la socoteală că dispar cu totul sau sînt estompate unele caracteristici ale momentelor de început.

Debutul gazetăresc, așa cum se știe, îl constituie însemnarea **„O scriere critică"**, apărută în **Albina** (7/19 I și 9/21 I 1870). Polemizînd pe larg cu o broșură a lui Dimitrie Petrino, viitorul convorbirist vizează, de fapt, ideile șefului grupării ieșene. De altminteri, articolul menționa din primele rînduri numele lui Titu Maiorescu, apreciindu-i, cu vădită deferență, stilul „bun și limpede". Trecînd apoi la „școala sa de partizani", îi aplică aproape aidoma reproșurile aduse de junimiști generației pașoptiste : faptul că judecă realitățile de la noi prin prisma ideilor însușite în străinătate, în cazul de față în Germania, ceea ce în expresie eminesciană înseamnă că noul „nihilism — cel savant — pretențios", se uită „cu dispreț din fruntea și prin ochii secolului asupra a toți și a toate, se crede la nivelul învățaților (analog al politicilor) din Germania sau Europa civilizată pentru că a învățat (sau mai bine n-a învățat) în școalele de pre acolo". (Arta polemistului de mai tîrziu încă de-acum începe să-și arate măsura). Reprosul esențial formulat de Eminescu este, așadar, acela al eludării criteriului istoric. Dacă acceptăm caracterizarea lui Tudor Vianu : „Nu argumente istorice ci speculația teoretică stă la baza criticii junimiste"[1] înțelegem că tînărul publicist țintea, cu o mare siguranță, unul dintre punctele nevralgice ale „adversarului". El respinge acuzațiile aduse reprezentanților Școlii ardelene, ca fiind proferate de la înălțimea epocii contemporane, ignorîndu-se condițiile istorice concrete care justifică ideile și atitudinile acestora. Referindu-se concret la Șincai, îi atrage atenția lui Maiorescu că dacă ar fi cercetat „istoria istoriei" ar fi înțeles cum „procesul intru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai intîi și constă din cronografie, cu sau fără tendință, din culegerea de prin toate părțile a materialului". Dominarea critică a materialului și „cîștigarea unui punct de vedere universal din care să judecăm" constituie „fapta unor timpi mult mai tîrzii". Cine citește, cu atenție, cărțile lui Șincai se poate însă convinge că nici acestea nu sînt aglomerări amorfe de date, și asta tocmai din pricina ideii naționale pe care o urmărește cu pasiune : „în totalul său domină o singură idee, aceea a românismului, care ea asemenea face din opera sa o operă a științei, în loc de a rămînea numai o culegere nesistematizată de fapte istorice". Eminescu nu va omite să invoce și factorul moral : aceștia au fost „pionieri", „soldați", „martiri" a căror „inimă plătea poate mai mult decît mintea lor" dar nu e recomandabil ca din cauza unui veșmînt „defectuos sau ba" să se ignore și, mai grav, să se persifleze „principiul cel bun", crezurile înalte ce le-au slujit.

Reținem, de altfel, că ori de cîte ori are prilejul, în articolele din acești ani, el își exprimă veneratia la adresa ilustrilor înaintași. Nu-i excepteză nici pe marii bărbați de la 1848. **În Scrisoare d-ului Dumitru Brătianu,** dezvoltînd ideea unui fel de cursă a lampadoforilor în care s-ar înscrie toate generațiile, o declara expres ; „Oamenii care au început regenerarea națională ne-au dat **ideea întregului** ce noi avem a realiza". Am făcut o astfel de trimitere și pentru a face mai evident faptul că tînărul Eminescu avea o atitudine încrezătoare, optimistă față de perspectivele prezentului. De mai multe ori elogiază „spiritul secolului". Faptele reprobabile comise de guvernanții unguri față de români vin „în flagrantă contradicție" cu tot ce era „mai nobil în spiritul secolului nostru".

Același spirit al secolului va determina înlăturarea „rămășițelor putrede ale trecutului". Chiar erorile de „formă" care se întîlneau la unii publiciști din Ardeal — persiflate de maiorescieni — vor dispare datorită acțiunii „timpului", se „vor șterge neapărat odată cu rădăcina, cu cauza lor : feudalismul și absolutismul". Este atît de convins de mișcarea ineluctabilă a progresului încît deși admiră trecutul nu consideră că viitorul ar trebui să fie „o simplă continuare", „cu toate calitățile acestuia", ci „în cazul cel mai bun rectificarea trecutului" **(Notiță asupra proiectatei intruniri la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna).** Ceea ce, altfel spus, ar însemna că viitorul trebuie să dezvolte trecutul în ce are mai bun. Dacă vom mai aminti că articolele sale proclamă cu entuziasm principiul egalității în drepturi a tuturor popoarelor, că Victor Hugo era citat ca model în postura de „bard al libertății" nu ne va șoca aprecierea lui Ibrăileanu privind o „oarecare **juvenilitate,** dacă se poate spune astfel, a sentințelor, prin oarecare «idealism» și concesii făcute revoluționarismului". În acest context se explică și faptul că deși, încă de-acum, va adopta o atitudine critică la adresa celor care transformă în principii absolute cunoștințele însușite în „Europa civilizată", fără a ține seama de determinările istorice ale fenomenelor, Eminescu dă dovadă de comprehensiune sau, oricum, de indulgență față de aplicarea unor „forme" noi, inaintate, ale timpului. În **Echilibrul,** expunîndu-și părerile despre ceea ce reprezintă civilizația, ajungînd la capitolul legislației e de acord cu „aplicarea celei mai inaintate idei de drept pusă în raport cu trebuințele poporului", pentru ca în **Scrisoare d-ului Dumitru Brătianu,** subliniind aceleași „trebuințe ale poporului nostru", să adauge cuvintele evazive și curioase : trebuințe „recepute poate de la străini".

Pentru a se înțelege însă profilul spiritual al tînărului Eminescu în coordonatele sale adevărate, eliminîndu-se pericolul exagerării unor trăsături accidentale, se cuvine să ne îndreptăm atenția spre ceea ce constituie substratul acestor atitudini, principiul esențial ce-l animă. Acesta, este, fără doar și poate, cel al națiunii. Dacă el apoteozează spiritul secolului, dacă acceptă unele dintre formulele „revoluționariste" ale epocii e fiindcă „spiritul timpului nostru se identifică total cu cel al popoarelor". În fața unor tentative de încălcare a drepturilor naționale ale populației române din Transilvania, Eminescu invocă „drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră și spiritul secolului".

Își spun aici cuvîntul, cum se știe, condițiile istorice specifice care puseseră la ordinea zilei în țările din răsăritul Europei luptele de eliberare națională. Statul compozit care simțea din plin șocul acestor mișcări subterane era cel austro-ungar. Tînărul Eminescu în anii săi de studenție vieneză se găsea așadar într-unul din epicentrele uraganelor. Articolele sale captează acest clocot național și îi dă o expresie energică, adesea în forme patetice. „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît popoarele însele", — iată ceea ce devine un leitmotiv al intervențiilor sale, pledînd pentru afirmarea solidarității „cu națiunile nemulțumite ale Austriei", pentru asocierea la lupta acestora, în așa fel încît și românii să beneficieze „de fructele răsturnării...". Prin români el înțelege, desigur, populația din Transilvania cu care se identifică în forme atît de absolute încît, la un moment dat, la atitudine față de o frază a adversarilor „cum

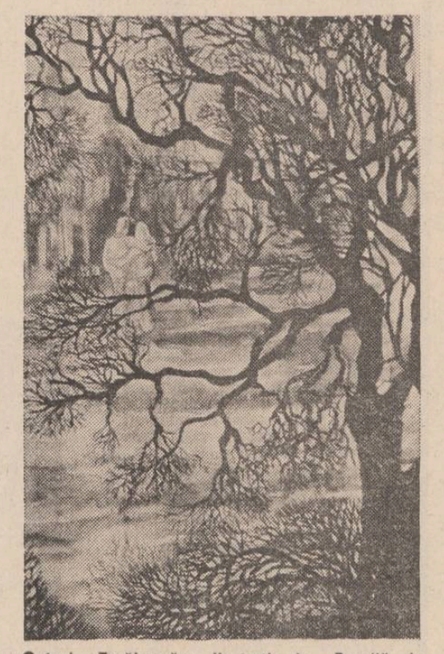

Octavia Țarălungă : Ilustrație la „Poezii" de M. Eminescu

că am face foarte bine, de a emigra în România", simțindu-se și el vizat, deși, bineînțeles, nu era cazul.

Să amintim însă că și România se afla într-o situație nereglementată din punctul de vedere al suveranității naționale, că își va dobîndi, **de jure,** independența numai după războiul din 1877. Înțelegem astfel determinantele istorice obiective, acea vatră incandescentă la dogoarea căreia se configurează într-un chip anume gîndirea eminesciană, făcînd ca ideea națională să nu producă doar un entuziasm de moment ci să afecteze, am spune, substructura sufletească a poetului. O idee-forță care ce-a lungul anilor va suferi nuanțări, precizări, amplificări dar nu va înceta niciodată de a iradia, de a reprezenta un far în calea odiseei sale spirituale.

Un individ pentru a-și justifica, într-un sens înalt, existența, trebuie să meargă „cu principiul, cu națiunea". Încă din primul articol, polemizînd cu maiorescienii, el arată că omul în sine e „muritorul plin de defecte omenești" și că pentru a săvîrși fapte care să rămînă în istorie se cere ca insul să fie „limpezit" de „eterul opiniei publice", să reprezinte „personificarea unui principiu" și anume cel care „a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune". Se observă că, totdeauna, nedesmințit, prin națiune el înțelege masele, poporul.

În slujba acestor idei, Eminescu aduce argumente din domeniul filozofiei istoriei prefigurînd unele dintre teoriile dezvoltate mai tîrziu.

În scrisoarea către D. Brătianu va fi cît se poate de explicit : „tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale și tot ce e rău e productul celei individuale". Individul nu trebuie să creadă că el inventează teorii menite să conducă omenirea, ci numai să dea „expresiunea exterioară", „formularea" acelor cugetări și trebuințe ascunse în adîncul colectivităților, într-un cuvînt, „să se lase condus de curentul ideilor națiunii". Generațiile n-au alt merit decît acela de a fi „credincios agent al istoriei", de „a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănțuirea timpilor". Pe marginea acestui text în critica noastră s-au purtat discuții în legătură cu sorgintea hegeliană a unor astfel de idei. (Mai ales cînd se întîlneau și fraze ca: „istoria lumii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu", sau „în simburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg"). Astăzi ne apare clar că nu pot fi respinse, din principiu, astfel de contaminări, luîndu-ne numai după atitudinea critică față de Hegel, exprimată de Eminescu, de pildă, în scrisoarea către Titu Maiorescu din 1874. Idei de acest fel pluteau în aer, impregnau atmosfera filosofică, elemente hegeliene fiind preluate chiar de către adversarii săi. Acum, ca și în alte cazuri, Eminescu nu va șovăi să apeleze la argumente venite din surse diferite — dacă acestea serveau demonstrațiilor sale. Să mai ținem seama că ne aflăm într-o fază de început, mai precis, de laborator, cînd se pot întretăia tendințe diverse, după cum entuziasmul său juvenil, de la aceastădată, putea fi atras și de rezonanța romantică a unor formule hegeliene. Nu încape îndoială, Eminescu putea fi întărît în convingerea sa privind superioritatea cugetării generale față de cea individuală și citind, bunăoară, cum s-a presupus, **Prelegeri de filozofia istoriei,** chiar dacă — sau poate tocmai de aceea — și concluziile filosofiei lui Schopenhauer țînteau în aceeași direcție.

Altceva este însă să se meargă dincolo de expresii, de incantația unor formule imprumutate sub sugestia momentului și să se intuiască elementele de fond care vor intra în structura viitoarei gîndiri eminesciene. Din acest punct de vedere, are dreptate G. Călinescu cînd relevă că, încă din scrisoarea cu pricina, putem deduce cum, pentru poet, necesitatea exprimată printr-un lanț întreg de fenomene interdeterminate acuză nu o ordine a spiritului ci „a naturii reprezentate în el". „Istoria e un capitol al științelor naturale, conștiința e un epifenomen, oamenii cei mari, simpli exponenți ai unei voințe ascunse de care au cunoștință cu mai multă ori mai puțină claritate iar idealul unei generații efectul unei lungi gestații, nicidecum o goală abstracțiune a unei minți izolate".[2] Firește, textul este citit cu ochii celui care cunoaște și meditațiile ulterioare ale lui Eminescu.

Reținem, în orice caz, că acum se pun bazele concepției sale evoluționiste. Vom spune mai mult, că în această fază, o astfel de concepție corespunde total ființei sale lăuntrice, — atît rațional cît și sentimental —, ceea ce nu se va intîmpla mai tîrziu cînd programul politic va intra în conflict cu idealul său uman întors spre trecut, către „vîrsta de aur".

Deocamdată însă, tînărului poet cursul istoriei i se înfățișează simplu, mișcarea înainte a societății apărîndu-i ca un adevăr, pe cît de incontestabil, pe atît de dătător de optimism. Și alte idei tipice pentru gîndirea sa le găsim schițate în anii de care ne ocupăm. Am menționat articolul **Echilibrul** care enunță chiar în titlu o idee dragă lui Eminescu, la care va reveni adesea, acum avînd în vedere echilibrul ce s-ar putea naște în Austria dacă s-ar acorda popoarelor „egală îndreptățire". Atunci „numele «Austria» va fi sinonim cu «pace»". Cel care asigură „echilibrul voinței umane" asemenea „limbei în cumpănă" va fi, desigur, suveranul, căruia i se cere să semnifice „personificarea fiecărei națiuni, vîrful întîmplărilor istorice", să devină „stînca neclintită și neînsuflețită a dreptății". Să fim însă atenți și să percepem nota particulară pe care o capătă, la această dată, conceptul eminescian. Accentul nu va cădea pe obligațiile întregii colectivități de a se supune hotărîrilor monarhului — ceea ce va înțelege poetul, mai tîrziu, prin zicala: cînd domnul zice da, Hîncu nu trebuie să zică ba — ci pe obligațiile monarhului de a exprima voința maselor. Pentru asta va apela la comparația sugestivă a titlului unei cărți care „nu poate fi o contrazicere a celor cuprinse în carte". Domnitorul este simbolul unei idei și prezintă importanță atîta vreme cît „nu-și poate dispreții ideea ce o conține", căci altfel „e redusă la valoarea unui simplu semn mut și fără înțeles". Și această precizare amenințătoare: „Simbolul nu ne poate obliga decît pînă cînd ne mai obligă ideea, dea D-zeu și prevederea celor mari ca să nu ni devină odioasă". Nu se întîlnește aici Eminescu cu J.-J. Rousseau cel care, în **Contu-**

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

Modulații temporale în «Trecut-au anii»

Tipărit prima dată în ediția Maiorescu, decembrie 1883, sonetul **Trecut-au anii...** (împreună cu cele șapte versiuni ale sale) este elaborat — scrie Perpessicius — între 1878—1879 la București. Noi am mări intervalul genezei pînă în 1880. Și iată de ce. Eminescu părăsise Iașul din 1877 și, în Capitală, se dedica, fără preget, gazetăriei în coloanele **Timpului,** al cărui redactor-șef va fi din 1880 pînă în ianuarie 1882. Munca la ziar, istovitoare, acaparantă și unele nemulțumiri vizînd „Junimea" explică de ce, în 1877, Eminescu nu trimite poezie **Convorbirilor literare** din Iași. Colaborarea la revista ieșeană se va relua la 1 martie 1878, cînd apar aici, „tuspatru deodată", așa cum dorise poetul, **Povestea codrului, Povestea teiului, Singurătate, Departe sunt de tine...** Cum se vede, **Trecut-au anii...** nu figurează printre poeziile trimise de Eminescu. Ea nu va apărea nici între cele publicate pînă la 1 martie, 1880. Dar, într-o scrisoare către sora sa Harieta, din 20 aprilie 1880, găsim circumscrisă cu exactitate starea sufletească identică celei din sonet : „Lumea-i schimbăcioasă, și toate visurile noastre și nădejdile sînt făcute ca să se spulbere în vînt. Toamna anului e una pe an, apoi îi urmează primăvara. Toamna vieții vine fără să știi cînd, nici de unde... numai vezi că totul a trecut, pentru a nu se mai întoarce. Și-apoi se simte omul bătrîn, foarte bătrîn, și ar vrea să moară. E mult de atunci, Harietă, de cînd eram mici de tot și ne spuneau moșnegii povești. Povești sînt toate în lumea asta". Rîndurile citate par a fi un comentariu direct la **Trecut-au anii...** Iată, spre confruntare, textul sonetului : „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară, / Căci nu mă-ncîntă azi, cum mă mișcară / Povești și doine, ghicitori, eresuri, // Ce fruntea-mi de copil o-nseninară, / Abia-nțelese, pline de-nțelesuri — / Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri, / O, ceas al tainei, asfințit de sară. // Să smulg un sunet din trecutul vieții, / Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri / Cu mina mea în van pe lîră lunec : // Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri, / Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec". Ca în toate poeziile de maturitate ale lui Eminescu, și aici versul are o **limpezime diamantină,** directețea la care numai adevărurile esențiale pot accede. În această elegie a timpului ireversibil, concentrată și subtil muzicală, **totul este de o** monumentală simplitate, refuzînd parcă orice comentariu. Și totuși, o analiză în profunzime va releva complexitatea secretă a construcției, rafinata armonie a planurilor, solidare într-o configurarea și, apoi, accentuarea semnificației. O opoziție permanentă între **trecut** și **prezent** — caracteristică de altfel întregii creații eminesciene și, în general, structurilor romantice — se constată la nivelul fiecărui vers sau de la un vers la altul. Trecutului i se asociază un întreg cîmp semantic. Într-adevăr formațiile verbale **trecut-au, mă mișcară, înseninară, pierdut e, mută-i** dar și construcții cu sens regresiv ca **trecutul vieții, zarea tinereții, gura dulce-a altor vremuri, în urma mea.** Folosirea perfectului compus la verbul cu care debutează poezia nu este întîmplătoare. Gramaticile îl definesc ca exprimînd o acțiune trecută, definitiv încheiată în momentul vorbirii. Așadar, anii copilăriei au trecut pentru totdeauna ireparabil, iremediabil. Perfectul compus separă astfel, de la început, un segment existențial, o epocă și nu-i lasă nici o șansă de infiltrare în viitor. Repercusiunea în plan gramatical este aceea că în poezie apare doar o dată o formă de viitor : **or să vie.** Construcția cu conjunctivul, mod al acțiunilor posibile dar nu sigure, constituie un prim semn al incertitudinii, al ipoteticului, repede anulat de cele două negații succesive : **niciodată** și **nu.** Imposibilitatea recuperării unui trecut aureolat, în care **povești, doine, ghicitori, eresuri** „mă mișcară" și „fruntea-mi de copil o-nseninară" este întărită de omonimia între substantivul **nori,** din primul vers, și verbul la forma negativă **n-or,** din versul al doilea, menită să potențeze ideea întunecării, proclamată dramatic în finalul sonetului, doar sugerată în primul vers, prin ambiguitatea construcției **nori lungi pe șesuri.** Prepoziția **pe** poate să însemne **peste,** trimițînd la ideea de distanță între cele două realități desemnate de substantivele **nori** și **șesuri.** Dar, totodată, **pe** sugerează contactul dintre suprafețe. Or, este clar că ceea ce poate trece **pe șesuri** nu sînt norii ci **umbra** lor. Astfel comparația trecerii anilor cu cea a norilor pe șesuri conține conotația **umbră,** în ovoiție cu **înseninară** din strofa a doua, și anticipează subtil versul final: **Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec.**

Analizînd, mai departe, contextele în care apar verbele, observăm că **mă mișcară** și **înseninară** sînt, din punct de vedere sintactic, predicate ale aceluiași subiect : **Povești, doine, ghicitori, eresuri,** exprimat prin substantive la plural, ce definesc spațiul fabulos al copilăriei iremediabil pierdute. Pluralul sugerează plinătatea trăirii și posibilitatea opțiunii. Tot ceea ce reprezintă semne ale acestui trecut apare în opoziție cu **azi,** prezent în versul trei al primului catren și reluat, într-o simetrie perfectă, în versul trei al celui de-al doilea. În ambele cazuri, importanța cuvîntului este subliniată de poziția sa privilegiată, la cezură și sub accent. Lui îi sînt asociate verbele la prezent, în chip semnificativ cu formă negativă **(nu mă-ncîntă)** ori însoțite de un determinant care anulează efectele acțiunii **(în van** mă-mpresuri ; **în van** pe lîră lunec). Prezentul (timp existențial, nu verbal) este în declin și, de aceea, apar aici **umbre sau asfințitul de sară,** la rimă, aceasta din urmă, cu un verb diametral opus ca semnificație : **înseninară.** Încercarea de a echilibra prezentul prin descoperirea unui coridor de comunicare cu trecutul este sortită eșecului. În planul sintaxei frazei această aspirație dureroasă se traduce, în prima tertină a sonetului, prin dispunerea celor două subordonate circumstanțiale de scop, cu verbe la conjunctiv prezent **(să smulg, să fac)** înaintea regentei **(cu mina mea în van pe lîră lunec).** Zădărnicia tentativei este consemnată de prezența în regentă a determinativului **în van,** care marchează destrămarea iluziei întreținută efemer de verbele la modul conjunctiv. Eșecul este cu atît mai dureros cu cît autoscopia a fost făcută cu maximă luciditate.

Ultimele trei versuri ale sonetului vin ca niște concluzii implacabile, ca sentințe irevocabile, în urma demonstrației. Versul final, strigăt agonic de un tragism unic în poezia românească, începe cu o construcție asemănătoare ca sens global cu cea din debutul poeziei. Căci „Trecut-au anii" este oarecum echivalent cu „Iar timpul crește", în ambele ideea fiind a acumulării. Dar dacă perfectul compus avea rolul să izoleze un tărîm fabulos, intangibil, evocat elegiac, aici, trecerea timpului este resimțită acut, percepută aproape fizic. Verbele la prezent — simultaneitatea actului percepției cu obiectul perceput — sporesc senzația colosală de materialitate a timpului. Eminescu va marca și printr-un alt semn caracterul extraordinar al acestui vers, către care converg toate sensurile poeziei. **Trecut-au anii,** este scris în endecasilab, cu cezura la mijlocul versului, după primele cinci sau șase silabe. În acest singur vers, cezura apare abia după a opta silabă. Ea desparte imaginea inspăimîntătoare a timpului imens dilatat, de lapidara expresie a efemerității ființei. Nicăieri în lirica eminesciană n-am întîlnit un asemenea vers genial, care să condenseze în sine nu doar sensurile unei poezii, nu doar dominanta unei vieți, ci chiar esența condiției umane. În clipa cînd Eminescu l-a scris, privirea sa trebuie că fradia fericire. Sau, o tristețe dezmărginită.

Valentin F. Mihăescu

Poetul în muzica românească

Era firesc ca un poet cu geniu și deosebit de muzical, precum bardul de la Ipotești, să exercite o fascinantă atracție asupra compozitorilor români de ieri și de azi, încît se poate vorbi, fără exagerare, de o minunată **eufonie eminesciană,** expresie fidelă a unei emoționante fuziuni spirituale între o poetică plină de semnificații adînci și o muzică foarte expresivă, atît de românească în esența ei, nu o dată lirică, doinită, de un tulburător climat meditativ.

O fază superioară o constituie muzica ce are la bază poetica eminesciană concepută de compozitorii noștri înaintași. În această privință se cuvine a evidenția meritele lui **Gheorghe Dima** și **George Stephănescu.** Primul, mai cantabil, mai diatonic, mai orchestral ca gîndire pianistică, cel de-al doilea, mai înclinat spre recitativ, spre armonia cromatică și de o scriitură instrumentală mai figurativă, mai camerală. Mai poate fi citat și **Eusebie Mandicevski,** cel care ne-a lăsat moștenire poemul **Dintre sute de catarge,** în care autorul îmbină elemente ale romantismului german cu cele caracteristice folclorului nostru rustic. Un moment mai aparte îl reprezintă piesa **Revedere** de **Dumitru G. Kiriac,** în care se remarcă o melodică modală, căreia îi corespunde o subtilă tratare armonică precum și o rafinată scriitură vocală, în pofida unei maxime simplități, încît se poate remarca un farmec al exprimării simple, dar niciodată... simplistă ! Situîndu-se între o concepție romantică — în care predomină „majorminorul" apusean — și alta, modală, **George Skeletti** ne-a dăruit populara compoziție **Ce te legeni codrule,** cu un lirism vibrant, nostalgic, de un „clar-obscur sonor" cuceritor...

Generația enesciană s-a apropiat și ea foarte mult de lirica eminesciană. **George Enescu** a creat, în această privință, un amplu poem, inspirat de nemuritoarea poezie **Mai am un singur dor,** din păcate încă nevalorificat suficient de interpreții și muzicologii noștri. **Dimitrie Cuclin** a scris expresivul madrigal **Ce te legeni codrule,** în care procedeele palestriniene sînt prezente ; dar, totodată se pot observa și motive ale folclorului românesc, transfigurate cu har. **Mihail Jora** a dat la iveală multe lieduri, dintre care, în special, **Ce stă vîntul să tot bată, Afară-i toamnă, Și dacă...** atrag atenția printr-un melos modal cromatic și o delicată și, în același timp, foarte simplă scriitură pianistică. **Mihail Andricu** a compus baletul **Luceafărul,** utilizînd un melos simplu, o armonie modală la fel de simplă și diatonică prin excelență, totul putînd fi etichetat ca o puritate sonoră și o nalvitate savantă, cu o evidentă înclinație spre ambianța coloristică bucolică.

În cadrul generației postenesciene merită a fi amintite **Madrigalele** lui **Paul Constantinescu,** care continuă creator linia modală a lui Dumitru G. Kiriac, avînd în plus jocul „treptelor mobile" și al unei scriituri pianistice camerale. Ar mai putea fi comentat și modul remarcabil în care Paul Constantinescu leagă cuvîntul de sunet, cu unele efecte onomatopeice pline de farmec, mai ales în finalul suitei madrigalești. **Tudor Ciortea** a generat și el o muzică inspirată, pornind tot de la versurile lui Eminescu, iar sub acest raport liedul **Somnoroase păsărele** rămîne o reușită de prim ordin, un model demn de o sinceră prețuire, o lucrare caracteristică pentru neoclasicismul muzical autohton. **Liviu Rusu** este autorul unor madrigale pentru cor bărbătesc, care s-au impus prin polifonia modală cromatică, de o densitate barocă ; o notă specială pentru scriitura eficientă a corului bărbătesc — nu tocmai ușor de tratat în stilul contrapunctic... **Gheorghe Dumitrescu** a compus în ultimii ani opera **Poesis** și un ciclu de madrigale pentru cor mixt.

În generația compozitorilor formată și afirmată în ultimele trei decenii se cuvine a-l aminti pe **Pascal Bentoiu,** autorul excelentului poem simfonic **Luceafărul** — o preluare creatoare a fazei tîrzii enesciene sau, mai precis, a procedeelor din genialа **Simfonie de cameră** a Orfeului moldav — și al unui ciclu de lieduri, înscris într-o orbită sonoră similară. Nu mai puțin atrăgător este în acest context și **Wilhelm Berger,** cu Simfonia sa cu cor, inspirată tot de poemul **Luceafărul** și cu cantata **Dintre sute de catarge.**

Lieduri pe versuri de Eminescu au mai scris **Anatol Vieru** — ne referim mai cu seamă la acelea cu o foarte originală tentă „modal-serială" — **Nicolae Coman** și **Dan Constantinescu,** — acesta din urmă fiind și autorul unor delicate madrigale concepute într-un ton confesional de mare rafinament, cu interesante „fascicole sonore", ce se întind pe suprafețe mari.

Doru Popovici

Vecinii din Ipotești

În Ipotești, în nordul Moldovei, Eminescu a avut și mai are vecini. Nu știm care vor fi fost numele celor de odinioară, dar celor de astăzi, ca să înșirăm numai cîțiva dintre ei, li se spune prin sat sau Jenița și Dumitru Crețu, sau Valentina și Gheorghe Munteanu, sau Florica și Mihai Grigore Gireadă, sau Maria și Dumitru Munteanu, sau Aneta și Gheorghe Crețu. Cine nu crede, dacă a mai fost pe acolo, nu are decît să se reîntoarcă la Ipotești, să bată din poartă în poartă și să se încredințeze că satul e mare și cuprinde mult mai mult decît o singură casă.

La Ipotești, turiștii vin și pleacă, unii dintre ei mai slobozind cîte o lacrimă, cînd au de unde, pentru că atunci cînd nu au de unde nici nu le cere nimeni. Vin și pleacă poeții, în pelerinaje organizate sau nu, și cei care sînt, și cei care nu sînt și vor să fie, și cei care nu sînt și nu vor fi niciodată, chiar dacă se încăpățînează să creadă că sînt. Dar vecinii lui Eminescu nu mai au încotro, ei rămîn : Jenița și Dumitru, Valentina și Gheorghe, Florica și alt Dumitru, al Floricăi și nu al Jenitei, Aneta și alt Gheorghe, al Anetei, nu al Valentinei... Ei, vecinii lui Eminescu, nu pot veni aici de departe și drumul spre casa poetului, pentru ei, nu se va numi niciodată călătorie, pelerinaj sau turism.

Atunci cum se numește cărarea care le poartă lor pașii de la o casă la altă casă și cum se numește cărarea de la casa lor la casa poetului ? Dar sfiala cu care trec pragul casei poetului și care prin nimic nu se aseamănă obișnuinței cu care și unul și altul trec pragul casei altui vecin ? Adevărul acesta fiind : ei vin aici cu o sfiiclune a lor, inimitabilă, inconfundabilă nici cu extazul ipocrit sau cu plictiseala nemărturisită a turiștilor din ce în ce mai frenetici ai veacului nostru și nici cu piosenia afișată a amatorilor de pelerinaje în grup. Și dacă acesta este adevărul, care este minciuna ? Răspunsul la întrebare, evident, nu se poate rosti. Deranjează. Și atunci schimbăm vorba, cu înțelepciunea drumețului rămas peste noapte prin hanuri în care se ascultă la uși...

Într-adevăr, ei, vecinii lui Eminescu, fie că o fi Gheorghe Crețu, fie că o fi Dumitru Munteanu, nu pot veni aici de departe și drumul spre casa poetului, pentru ei, nu se va numi niciodată călătorie, nici pelerinaj, nici turism. Ei nici nu pot pleca de aici, nu mai au încotro, ei rămîn. Cum rămîne o poveste tărăgănată ca viața... Spre o pildă, un Dumitru A Crețului, din regimentul 16 Dorobanți, a căzut sub redutele Plevnei și a fost îngropat undeva prin Bulgaria, sub brazdele însingerate ale unui pămînt necunoscut. Însă urmașii lui, și Dumitru Crețu, și Gheorghe Crețu, despre care am avut vreme să rostim cîte o vorbă mai sus, sînt teferi și zdraveni, sînt vii, sînt aici, pot fi întîlniți de oricine îi caută în Ipoteștii poetului. Apoi, iată altă poveste tărăgănată ca viața... În primul război mondial, la Oituz, Mărășești și Cașin, dintre vecinii de odinioară, s-au prăpădit și Dumitru C. Munteanu, și Dumitru Gh. Munteanu, și Ilie N. Munteanu, amestecați într-o luptă care era și a patriei lor. În al doilea război mondial, mai aproape sau mai departe de casă, mușcară țărîna și Petre C. Munteanu, și Gheorghe I. Munteanu. Dar ce folos că moartea, în două războaie lungi, istovitoare, unul mai încrîncenat decît altul, a secerat fără milă în neamul nenorocos al Muntenilor din Ipoteștii Moldovei ? Ce folos ?... Iată, astăzi, acum, tot un Munteanu, anume Gheorghe C. Munteanu, este custode, paznic sau cum vrem să-i spunem, chiar aici, peste acareturile și casa poetului. Și cheile tuturor ușilor sînt în mîinile lui.

E și el un vecin al lui Eminescu, unul din mulți, în care poetul a avut încredere de vreme ce i-a lăsat cheile. Și lui, ca și celorlalți, pînă una alta, îi ajunge sfiala, mirarea și cinstea că unul dintre ai lor s-a aiuns. Și poate chiar se bucură secret la ăndul trist că pentru turiști și poeți în Ipoteștii Moldovei nu există decît o singură casă. Știind ei prea bine ce înseamnă să fii întruna ținut ba din muncă, ba din masă, ba din somn, ba din boală, ba din moarte... Și de cine vrei, și de cine nu vrei...

Mihai Pelin

[1]) Istoria literaturii române moderne, **I, Casa Școalelor, 1944, pag. 164.**

EMINESCIANA

Între doi contemporani

Eminescu a fost om între oameni. Pe unii dintre semeni i-a iubit, pe alții i-a stimat. Cu unii s-a războit și a fost neînduplecat cu ei — dar n-a putut uri pe nimeni. A iubit pe mama lui damnată și pe sora lui, asemenea damnată, l-a iubit, poate, pe Slavici și fără nici un poate pe modestul (dar solidarul !) Chibici ; l-a stimat pe tenacele lui părinte, l-a stimat pe Maiorescu (cu un sentiment rece luat prin contagiune) ; s-a războit cu mulți alții — a iubit-o și s-a războit cu Veronica — s-a înfruntat cu Macedonski, Bonifaciu Florescu („homuncului"), Dimitrie Petrino („le baron de trois étoiles") și cu o duzină de politicieni ai vremii.

În ciuda unor mai vechi sau mai noi interpretări, Eminescu n-a urît pe nimeni. Autorul lui **Memento mori** privea — în descendență cantemireană — creșterea și descreșterea lumilor și a imperiilor, atunci cum să mai poată fi rău cu insul **legat de-o palmă de pământ ?**

Raporturile poetului cu contemporanii săi au fost, în general, destul de bine studiate, mai ales sub aspect documentar, astfel că pe unii dintre ei mai continuăm să-i pomenim numai datorită faptului că Eminescu le-a acordat fie și în trecere o cît de mică importanță. Nu-i adevărat locul comun care spune că geniul vestejește totul în jurul lui. Trece o vreme și lucrurile se repun în dialectica lor tocmai prin marea lucrare a geniului. Dar e adevărat că din studiul acestor relații n-au fost trase toate consecințele de semnificație care se cuvin și care pot pune în lumină („lină") un posibil îndreptar de moralitate al artistului dintotdeauna. Căci Eminescu, prin destinul care i-a fost hărăzit, prin excelență fără soț, ne poate da o bună lecție de cumințenie și conviețuire, de rodnică însoțire într-o mai înaltă conlucrare. De altfel, marea majoritate a celor care s-au aplecat într-un fel sau altul pe textele sale s-au împărtășit într-un grad sau altul de pilda lui, învățînd să treacă cu un ceas mai devreme peste deșertăciunea zilei și să privească lucrurile de la un orizont mai limpede și mai cuprinzător.

Vom îndrăzni să exemplificăm aceste aserțiuni prin urmărirea relațiilor poetului cu unul dintre contemporanii săi.

Într-unul din întiiele sale studii, scris pe cînd nu împlinise douăzeci de ani — ne gîndim la **O scriere critică** publicată în **Albina** în două numere din ianuarie 1870 — Eminescu face o severă critică broșurii **Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina** a lui D. Petrino. Ideile din acest articol scris în apărarea **omului** dar nu și a **lingvistului** Aron Pumnul ne dau o întîie dovadă despre clarviziunea eminesciană a problemelor cît și despre marele său talent de polemist. În acest studiu însă nu este atacat doar D. Petrino. Încă chiar de la început, **„mai mult de cît o săgeată e îndreptată împotriva lui Maiorescu"**, după cum se exprimă atît de ceremonios Perpessicius. Să reamintim acest pasaj în care recunoaștem măcar cîteva din liniile care vor intra totuși în portretul de mai tîrziu al mentorului de la **Junimea : „După faimoasele critice, în sine bine scrise, ale d-lui Maiorescu, trebuia neapărat să iasă la lumină și o școală a sa de partizani, care, minus spiritul de o fineță feminină și minus stilul bun și limpede al d-sale, să aibă și ca aceleași defecte ce le are părintele, aceeași ridicare la nivelul secolului al 19(-lea), acelasi aer de civilizație și gravitate, cari din nenorocire sunt numai o mască, ce ascunde adeseori numai foarte rău tendința cea adevărată și ambițiunea personală".** Cît il privește pe D. Petrino e destui să dăm finalul articolului pentru a ne face o idee despre modul cum îl tratează Eminescu : **„Am cetit cum că în America ar fi o fată cu două capete și că un poet ar fi compus o poesie pentru ea... Dar poesia era ciudată... Ei îi lipsea tocmai partea ce o avea prè mult eroina sa. — Oare poesiile junelui literat n-ar avè în ochii criticei adevărate soarta poemei americane.?".**

Iată doi oameni cu care poetul polemizează fără a-i fi cunoscut la momentul acela față către față, dar cu care îi va fi dat să se întîlnească ! Cum au evoluat raporturile lui cu Maiorescu e fapt cunoscut și trebuie să subliniem încă o dată meritul criticului de a fi trecut peste iritarea de-o clipă pe care bineînțeles că a acuzat-o. (În schimb, același nu o va putea ierta niciodată pe Veronica Micle pentru „măr-turia" ei de școlăriță, dealtfel nu departe de adevăr...).

D. Petrino însă nu era Maiorescu... Dar mai întîi iată cum îl caracterizează cu o desăvîrșită obiectivitate temeinicul **Dicționar** al literaturii române lucrat la Iași : **„Pătimaș, orgolios, deosebit de susceptibil, s-a arătat foarte schimbător în relațiile sale, membru al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, a repudiat-o apoi cu vehemență ; partizan al principiilor junimiste, le-a combătut, ulterior, violent; admirator al lui V. Alecsandri, l-a atacat pe urmă în versuri suburbane ; prieten cu I. Negruzzi, l-a provocat mai tîrziu la duel"** etc. Cu acest om i-a fost dat poetului să aibă mult de furcă. Tragerea de către el a lui Eminescu în judecată pentru un prezumptiv furt de cărți și mobilier de la biblioteca Universității din Iași i-a amărît zilele poetului tocmai cînd credea că și-a găsit un liman de liniște. Ce-ar fi fost dacă Maiorescu (!) nu l-ar fi înlocuit pe Eminescu la bibliotecă cu acest Petrino ? Să nu lucrăm însă cu supoziții. Petrino a fost „un grăunte", el a trăit o **dramă**, sau chiar mai multe, dar la o înțelegere superioară nu s-a putut ridica. Și totuși el a avut un rol în destinul lui Eminescu! Că așa a fost se vede din cartoanele **rămase** de la poet. Circa trei ani (1876—78, la Iași și București), poetul și-a dat friu liber miniei sale în ceea ce Perpessicius cuprinde (vol. V) sub titlul de „Petri-Notae", cînd sonete, cînd **„poem scris în catrene"**. Virulența acestor pagini atinge praguri de neînchipuit. Orice amănunt privind persoana, și de-abia în al doilea rînd opera, este chemat să impungă și să ardă cu fierul roșu ; să vestejească, să închipuie caricatura și să neantizeze. **„Șarja violentă a stihurilor"** (Perpessicius) țintește dincolo de desființarea omului la propria descărcare a veninului poetului. Cuvinte spuse pe șleau, dure, tari ca pietrele în muchii despicate din stei granitic, autohtone sau neologistice, sudălmi în toată legea, se aglomerează unele după altele lovind și descalificînd omul pînă-n străfunduri. Însăși aspectul caligrafic al manuscriptelor e semnificativ : pana apasă și zgîrie hîrtia, lăsînd dîră îngroșată, vîrful tocit șterge orice cuvînt cît de cît mai urban pentru a-l înlocui cu altul și mai tăios, și mai suculent, potențial de rău ca o gușă de viperă. **„Sudalme de la chelneri și palme de la curve... / Un stîlp de cafenele, stegar de crailîc... / Tu șarlatan de uliți umflat de negre patemi / Mina ce te protege, pe-aceea întîi o vatemi... / smintit la minte și... pestrit la mață / Chiar tatălui tău însuși de tine-i este greață... / ...lingău cu două fețe / Îți ad'aminte ce aveai în straiți / Cînd numărai la voi fanare-n piețe / De-aceea taci și-n suflet bine pae-ți / Că nu te regalăm, cum știm, cu bețe / Făclie nu-i murdarul tău opaiț...".** Etc. etc.

Și totuși ! Aceste neîntrecute pagini de invectivă au **rămas** în cartoanele poetului... Atîta muncă, atîtea variante, pe care nu s-a gîndit să le publice niciodată și pe care, probabil, nici nu le-a pus măcar sub ochii vreunui prieten. Partea ultimă a **Scrisorii** a treia a fost, cînd a încredințat-o tiparului, expurgată de orice nume real, totul fiind împins în zona rece și severă a ideii, iar noi dacă putem identifica astăzi cutare personaj o facem numai prin apelul la manuscrise, la laboratorul unde **patemele**, care au fost și nu se putea să nu fi fost trezite, au trecut prin foc sacru și s-au **lămurit.** Vindicativa, poetul a înțeles-o doar ca o treaptă spre zona, fără durere și încleștare proastă, a absolutului. Numai cînd atinge această treaptă de altitudine poetul făcea public cristalul retortei sale.

Joi 4 Maiu 1878, cînd Eminescu publică în **Timpul** necrologul lui D. Petrino (cel care **„fu lovit de moartea soției sale, în amintirea căreia a scris cele dintîiu și cele mai bune poezii :** Florile de mormînt... **talent a avut, poet era !...**), necrolog care **„trezește ecouri emoționante"** (Perpessicius), nici unul dintre contemporani nu putea ști ce se ce cuprindea în cîteva din cele mai teribile pagini ale manuscriptelor poetului. Astăzi noi știm însă și ar trebui să înțelegem mai bine că omul de har se caracterizează și prin discreție și deferență și mai ales cei tineri ar putea îmbrățișa pilda aceasta de la Eminescu citire.

Gheorghe Suciu

Basmul

Basmele culese și prelucrate de Eminescu au creat de-a lungul timpului dispute și controverse aprinse, mai ales în ceea ce privește datarea și localizarea lor. Unii cercetători au propus date și locuri biografice inacceptabile, alții au încercat însă să facă din poet numai un folclorist, presupunînd că punctajul era doar o tehnică de culegere a basmului. O localizare și datare a unui text punctat nu pot fi nici măcar aproximative. Desigur, Eminescu a folosit variate căi de cunoaștere a literaturii populare, de la cunoașterea directă, de teren, pînă la cea indirectă, prin textele publicate în revistele timpului. Perpessicius indică pe bună dreptate o cercetare de amănunt a publicațiilor de atunci pentru aflarea corespondentului fiecărui basm punctat. În ce măsură însă ne-ar interesa acest lucru rămîne de demonstrat, pentru că din alt punct de vedere indicația ni se pare de nefolosit. Epica basmului ca atare nu-l interesa pe poet, sau îl interesa prea puțin. Tematic, basmele se clasifică în mai multe categorii, fiecare avînd un număr egal de motive sau forme fixe. Există în fiecare basm o suită de omoruri drepte și răpiri reușite. Nu acestea l-ar fi atras pe poet. Analizînd „Făt-Frumos din lacrimă" sau „Călin" din acest unghi, nu putem interpreta ca atare nimic. Punctajul ni se pare a fi o etapă de lucru, un plan de laborator pe care Eminescu îl dezvoltă în prelucrări. În acest sens punctajul lui „Călin nebunul" nu precede, ci urmează varianta cunoscută în manuscris. În sprijinul acestei afirmații aducem basmele punctate ce apar în manuscrise rămase neprelucrate. Sînt proiecte nerealizate din motive ce nu pot fi cunoscute. Presupunem că punctajele sînt ale unor basme publicate sau auzite sau amintite ce l-ar fi interesat pe Eminescu la un moment dat. În nici un caz ele însă nu reprezintă o tehnică de culegere propriu-zisă, pentru aceasta lipsind variantele în proză sau în versuri ce le-ar fi continuat. Transcrierea vreunui basm dintr-o revistă poetul nu a făcut-o. Să presupunem însă că ar fi punctat un basm oarecare pentru a-l prelucra. Dar nu a făcut-o decît la „Călin" și acesta era un basm inedit, culeș chiar de poet. Pentru „Făt-Frumos din lacrimă" nu găsim în manuscrisele poetului nici o variantă, aceasta însă nu înseamnă că ea nu ar fi existat. Cît s-a păstrat din ea nu putem ști cu exactitate. Epic, aproape tot, cu unele schimbări ce țin mai mult de concepție. Formal, aproape nimic, basmul lui Eminescu fiind foarte departe ca realizare artistică de varianta populară cunoscută.

„Călin nebunul" versificat, păstrează epic și formal aceeași construcție în prima variantă, dar se schimbă cu totul în „Călin, file de poveste". „Miron și frumoasa fără corp" ocupă un loc aparte în rîndul basmelor prelucrate de Eminescu, înrudindu-se poate cu „Luceafărul" sau „Strigoii". Aceste constatări ne îndeamnă să propunem o clasificare inițială a basmelor eminesciene, clasificare făcută în funcție de prelucrarea lor de către poet. Ar fi basmele culese ce rămîn într-o primă și ultimă variantă (Borta vîntului, Frumoasa lumii, Vasile, fiul lui Dumnezeu) și acestea ar fi puse pe seama preocupărilor strict folclorice ale lui Eminescu, pe urmă basmele versificate exercitii sau proiecte realizate de prelucrare (ca exercițiu intermediar între celelalte două variante, ar fi „Călin nebunul" în versuri) și în sfîrșit basmele prelucrate pînă la a fi creații artistice originale, în care se păstrează doar părți epice necesare unei simetrii de construcție epică (Făt Frumos din lacrimă, Călin, Miron și frumoasa fără corp). Ultima categorie formează scopul acestui articol și putem spune că îi explică și titlul. Celelalte două sînt necesare numai în măsura în care aparțin laboratorului poetic alcătuind crusta sub care se bănuie scînteia de geniu. Dominantă apare preocuparea erotică în basmele prelucrate. „Făt Frumos din lacrimă" e o aventură romantică ce sfîrșește într-o orgie cromatică întîlnită numai în proza eminesciană. „Călin" e un mit al unei iubiri încheiate, iar „Miron și frumoasa fără corp" un vis absurd al femeii ce nu există decît în închipuirea fiecărui bărbat ca ideal.

Pentru „Călin" Eminescu a reținut din celelalte două variante cîteva fragmente, printre care iubirea ciudată dintre cei doi și nunta. „Miron și frumoasa fără corp", avînd o formă imperfectă comparativ cu „Călin", presupune o prelucrare grăbită și neterminată a basmului din Kunisch, „Fata fără trup". „Făt-Frumos din lacrimă" are la origină un prototip folcloric pînă acum neatestat, dar a cărui continuare a fost descoperită de Teofil Teaha în Valea Crișului Negru printre textele dialectale culese. Și acest basm va fi declarat ca avînd o formă imperfectă chiar de poet într-o scrisoare adresată în 1870 lui Iacob Negruzzi.

Toate cele trei basme au un punct comun foarte îndepărtat în timp, dar sigur, aparținînd unei teme bogat reprezentată în folclorul românesc. Ele se încadrează într-o primă reprezentare ideală a relațiilor etice din perioada tribală, marcînd trecerea de la căsătoriile endogame la cele exogame. În varianta populară, Făt Frumos e în fapt petitorul celor trei frați de cruce ; Călin îndeplinește și el cu succes aceeași misiune, dar pentru unul singur. Atît numai că la Eminescu Cosînzenele se înmulțesc, voinicia eroului în basmele prelucrate fiind ilustrată nu atît de numărul smeilor uciși în luptă dreaptă, cît mai ales, de numărul fetelor care-l îndrăgesc Prelucrînd basmele, poetul păstrează numai ceea ce îi era necesar tehnic, scheletul pe care va prinde propriile ginduri de dragoste și sbucium. Că nu se poate spune altfel o dovedește mai ales „Miron și frumoasa fără corp".

Poate acesta este cel mai frumos basm, alături de „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte". De aceea ne e mai greu să scriem despre el. Asociația cu basmul lui Ispirescu nu e întîmplătoare sau gratuită. Ea vine de acolo unde cele două creații se întîlnesc și anume din ideea poetică ce le însuflețește. Mioritice, amîndouă de dor și moarte, rămînînd însă numai autorilor lor, cine-i știe !, aceste două basme reprezintă fiecare limita de apogeu a integrării geniului popular în creația originală. „Miron și frumoasa fără corp" apare postum, în 1902, sub acest titlu dat de tipăritor, Ilarie Chendi. Datarea se face cu aproximație între anii 1870—1875, deci în aceeași perioadă berlineză, atît de productivă pentru poet. Basmul care constituie baza poemului e „Fata fără trup" și e cunoscut de Eminescu din culegerea în limba germană a lui Kunisch, simultan cu celălalt basm, prelucrat pînă la a fi „Luceafărul", „Fata-n grădina de aur". Această simultaneitate își va fi avut rolul său, influențîndu-le pe amîndouă. Fiind de inspirație erotică și folosind o suprastructură filozofică în realizare, „Miron și frumoasa fără corp" se va opune „Luceafărului" pe alte coordonate.

Frumoasa fără corp va demonstra vidul unei concepții pur spirituale, va corespunde unui gol imens din amintirea poetului. Îndrăznim să credem din nou că ea ar fi o nălucă ipotesteană, acea copilă dintre trestiile și nuferii lacului care îl va urmări ca o obsesie toată viața, însă argumente avem puține și probabile.

Iulian Neacșu

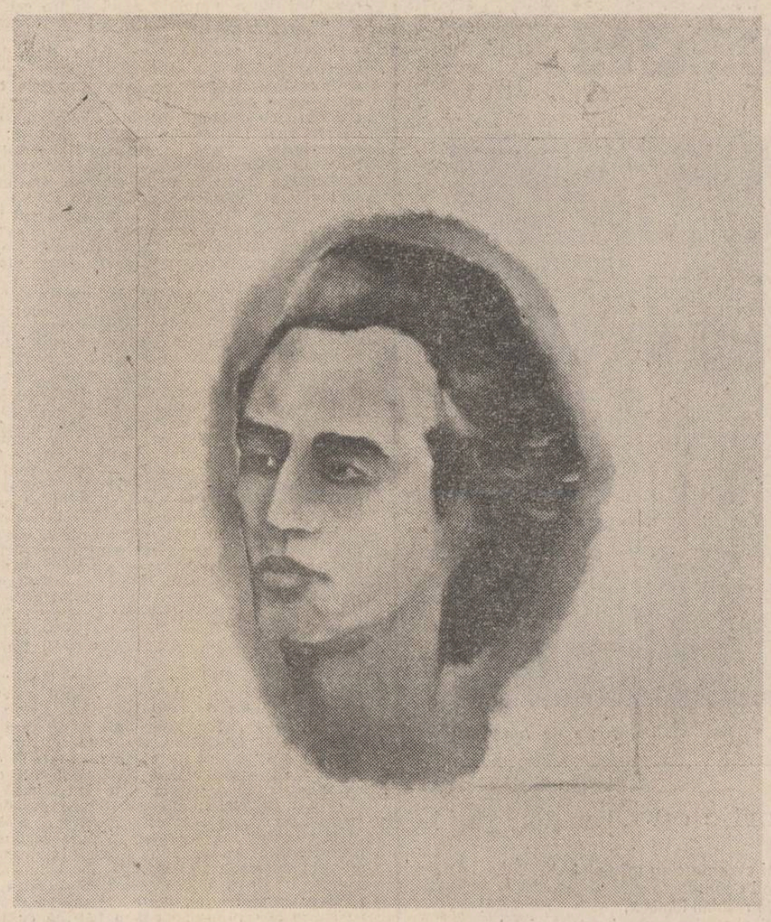

Eminescu — **ulei pe lemn de Mircea Barzuca**

Comentarii călinesciene la un document inedit

VIAȚA STUDENȚEASCĂ, în primii săi ani de existență, izbutise să obțină și să mîndrea cu o serie de colaborări de la personalități de primă mărime : Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Gala Galaction... Și pe neașteptate s-a ivit prilejul solicitării unei „colaborări majore" și de la G. Călinescu.

Eram student în primii ani la filologie și membru al colectivului redacțional pentru pagina culturală a acelei reviste. ...Se apropia o aniversare Mihai Eminescu și firește doream să apărem într-o formă cît mai reprezentativă. Întîmplarea, o întîmplare pe care o pot numi norocoasă și pentru revistă, și pentru semnatarul acestor rînduri și, îndrăznesc s-o spun, și pentru istoria literară, a făcut să ne axăm în conceperea paginii aniversare în exclusivitate pe inedite. Întîmplarea de care vorbesc a avut, la început, înfățișarea unui bătrînel mai mult decît modest ce ne oferea spre publicare o serie de documente importante asupra vieții lui Eminescu. L-am invitat așadar pe acel bătrînel cumsecade să-și etaleze comoara în fața mea pe birou, și din legătura-i de pînză cerată au ieșit la iveală : un portret în peisagiu al poetului din ultima perioadă a vieții, un altul, oval, al Veronicăi Micle, o vedere carte poștală cu Piața Romană în care pe fundalul unor calcane de case de raport se profila silueta unui plop stingher, o poezie a Veronicăi Micle deplingînd moartea prematură a iubitului, mormîntul poetei de la Văratec și, în sfîrșit, o pagină manuscrisă îngălbenită de timp ce se vedea c-a fost smulsă dintr-un dosar... Portretul fotografic înfățișa un bărbat de vîrstă mijlocie în halat și papuci, șezînd pe scaun, sub pomi în floare (M. Eminescu, bolnav, în aprilie 1887, la mînăstirea Neamț, suna explicația de dedesubt). Iar pagina manuscrisă era nici mai mult nici mai puțin decît procesul-verbal în original redactat după toate regulile de comisarul secțiunii 18 din Capitală, un C. Nicolescu, asupra primei crize a poetului, și datat 28 iunie 1883, ora 7 seara. Mi-am manifestat preferința pentru portretul de la Neamț și pentru procesul-verbal. „Nu, a venit pe dată răspunsul. Documentele nu se vînd decît împreună, la suma globală de atît". „Bine, i-am replicat, dar ni le veți încredința cel puțin — nu-i așa ? — pentru a le putea certifica autenticitatea înainte de publicare". „Nu. Achitați-mi-le și după aceea faceți cu ele ce doriți". Am înțeles de ce muzeele, revistele de cultură existente atunci, „Gazeta literară", „Contemporanul", pe la care colindase ciudatul ofertant înainte de a se hotărî să urce scările pînă la cămărușele de la mansardă ale Casei studenților de pe Calea Plevnei nu se hotăriseră să achiziționeze. Cum **Viața studențească** nu avea fonduri pentru achiziționarea de documente literare, am strîns suma pretinsă de pe la colegi din redacție, partea mea de contribuție constînd în echivalentul a două burse lunare studențești. Era nevoie, cum am mai spus, înainte de publicare, și de confirmarea unei autorități în materie. Drept care, ca student la filologie, adică socotit mai priceput în asemenea treburi, am primit însărcinarea să-l vizitez în acest scop pe Perpessicius la Academie. Am fost, se înțelege, și de data aceasta în prealabil și îndelung dădăcit de colegi de redacție doar cu puțin mai virstnici decît mine asupra importanței și dificultăților sarcinii ce mi-o asumasem. Urma să mă întorc oricum cu promisiunea unei colaborări pentru unul din numerele viitoare ale revistei. Perpessicius m-a primit de îndată ce-a aflat pentru ce e căutat ; lucra singur în liniștea cabinetului de manuscrise. „Amîndouă aceste documente sînt foarte importante, am auzit într-un tîrziu. Portretul îmi amintesc că l-am publicat chiar eu în „Universul literar", în urmă cu 25 de ani. Da, așa cred, dar tot atît de bine s-ar putea să mă înșel"... Cum, publicase portretul acela cînd mai era încă tînăr, trecuse și el prin toate frisoanele noastre și nu-și mai amintea nimic ? Sau zîmbetul lui politicos — impenetrabil mai ascundea și altceva ? În clipa următoare aveam însă în față un alt Perpessicius : „Documentul cestălalt, procesul-verbal, însă, nu l-am mai văzut niciodată. Dacă e autentic, și nu văd de ce n-ar fi, totul arată a fi, ar constitui o foarte prețioasă contribuție la cunoașterea reală a vieții lui Eminescu". „Aceasta a fost și credința noastră, de cum l-am văzut. Intenționăm să publicăm toate aceste documente în **Viața studențească**, în primul număr, peste aproximativ două săptămîni, însoțite de o notă a dumneavoastră". Privirea interlocutorului a oscilat un moment parcă în căutarea unui punct de sprijin. „Peste două săptămîni ați spus? Nu, nu pot. Este exclus. Aș avea nevoie de cîteva luni... de cel puțin trei luni pentru a vedea dacă acest text nu a fost totuși publicat vreodată și în general pentru a mă putea pronunța în cunoștință de cauză". Înțelegeam: era vorba de scrupulele profesionale ale unui cercetător deosebit de exigent cu sine însuși, de teama de a nu se compromite într-un domeniu unde competența sa era unanim recunoscută, și n-am mai insistat. Tot el m-a scos din impas : „Dar de ce nu încercați la domnul Călinescu ? El v-ar putea da într-un timp atît de scurt nota de autentificare a documentelor pe care doriți să le faceți publice".

Nu, nu era o cursă întinsă distinsului său coleg întru eminescologie, ci acceptarea senină a calităților aceluia. Și văzîndu-mă că ezit, a adăugat : „Vă e teamă că nu-l puteți aborda în timp util ? Îi voi telefona eu, chiar acum". A revenit după cîteva minute pentru a-mi spune cu o vioiciune de bun augur în glas : „Aveți noroc. Azi e simbătă și la institutul domnului Călinescu simbăta se ține cu regularitate ședință cu colaboratorii. Sînteți așteptat. Vă va deschide doamna Teodoru..."

Peste nici o jumătate de oră eram în fața clădirii cu portic de dincolo de Piața Rosetti.

Peste umărul doamnei Teodoru am văzut întinzîndu-se spre mine o mină care pur și simplu mi-a înhățat coperțile dosarului în care țineam prețioasele petece de hîrtie. Acea mînă aparținea lui G. Călinescu însuși. Și dacă ar mai fi fost vreo îndoială vocea-i oarecum cîntată, inconfundabilă, pe care o mai auzisem de cîteva ori la radio, ar fi risipit-o: „Bunicul sau străbunicul dumneavoastră l-a cunoscut pe Eminescu, da?... ieșeau adesea la vînătoare?" „Nu. Eu vin din partea revistei **Viața studențească**". „Ah, da... telefonul lui Perpessicius". Descendentul celui ce pretindea că ieșea cu poetul la vînătoare trebuie să fi fost vreun maniac și un cît de sumar efort de identificare era deci necesar. Trecusem abia o primă vamă. Am fost luat de mînă și condus, prin vestibul și holuri slab luminate, pînă în pragul sălii de consiliu, unde marele cărturar s-a oprit o clipă pentru a flutura în aer biata-mi mapă studențească și ca să anunțe napoleonian, asvîrlindu-și ușor abdomenul înainte: „Domnilor, ne-au sosit documentele!" Asistența, destul de numeroasă, formată din cercetătorii institutului și din colaboratori externi nu s-a ridicat, cum s-ar fi crezut, pe moment în picioare pentru a striga în cor „Vivat!". Nu. S-a păstrat într-o așteptare neutră — nici o întrebare, nici un gest care să indice mirare sau contrariere — pînă la consumarea întregii scene a descifrării și comentării publice a documentelor anunțate... După ce și-a ocupat locul în capul mesei, văzîndu-mă rămas în picioare întrucît locurile din jurul lungii mese de consiliu fuseseră dinainte ocupate, conducătorul nedisputat al acelei comunități de învățați și învățăcei l-a

Cristian Calcan : „Din Ciclul Memento Mori"

luat, fără o vorbă, de gulerul hainei pe cel care ședea în dreapta sa — acesta, nu-i voi spune numele aici, tot fără să scoată o vorbă, s-a ridicat în picioare, eliberînd pentru mine fotoliul din imediata apropiere a Profesorului, el urmînd să-și facă apoi tot timpul de lucru pe după rafturile cu cărți din încăpere. „Domnilor, am în față cea mai senzațională atestare documentară asupra declanșării în forme irecuperabile a bolii lui Eminescu! Așteptam demult ivirea acestui document revelator, ce nu mai lasă loc incertitudinilor". Și punîndu-mi hîrtia în față, îmi ordonă scurt: „Te rog citește primul paragraf". Avalanșa de impresii atît de neobișnuite mă făcea inapt pentru o lectură în public, îmi simțeam fălcile încleștate. „Bun, va citi atunci altcineva".

Citite cu glas tare, șirurile negre ale procesului verbal de constatare pe care le știam de acum aproape pe de rost impresionau și mai puternic:

„...Proces verbal, douăzecișiopt iunie 1883, orele șapte seara..."

G. Călinescu:

„Vă rog să rețineți: din aceiași zi datează și cartea poștală a Catincăi Slavici, la care locuia atunci poetul, trimisă lui Maiorescu. O avem aici, la institut. Să i-o arătăm și dumnealui..."

Mie adică. O altă umbră s-a desprins de la masa de consiliu și a prins a se foi printre dulapurile înțesate cu cărți și dosare șnuruite. N-a găsit ce căuta, cel puțin atîta timp cît am rămas eu acolo.

Și lectura a continuat, patetic:

„...Noi C. Nicolescu, comisarul Secțiunii 18 din Capitală fiind înștiințați de Dd. G. Ocășeanu și V. Siderescu că amicul d-lor Mihai Eminescu redactorul ziarului „Timpul" ar fi atins de alienație mintală, că s'au dus la stabilimentul de băi din str. Poliției nr. 4 de acum opt ore și că încuindu-se în bae pe dinăuntru refuză să deschidă..."

G. C.:

«...Între cartea de vizită a Catincăi Slavici și episodul de la baia Mitrașewski, în dimineața acelei zile nefaste, a fost intîmplarea de la Capșa: scoțînd la vedere un revolver, poetul i-a propus lui Grigore Ventura, aflat acolo de față, să-l însoțească la Cotroceni spre a-l... impușca pe rege. Dar toate aceste detalii ne-au parvenit pe calea amintirilor diferitelor persoane, unele incredințate tiparului după ce înnebunirea poetului devenise un fapt de notorietate publică. Catinca Slavici, născută Szöki, în casa căreia din str. Amzei nr. 6 Eminescu locuia, putea să exagereze, în fond era femeie și în afară de asta ea nu cunoștea perfect românește; bruscarea ei de către poet mai putea fi încă interpretată ca o neînțelegere a subtilităților și a paradoxurilor în care înțelegea uneori acesta să se exprime. Or, acest raport redactat de o autoritate în funcțiune, atît de sec și de penibil în forma sa exterioară, pune definitiv capăt oricărui dubiu, de aici importanța documentului, a cărui lectură vă rog s-o ascultați în continuare:

„...Constatăm că la moment am mers la localitate în str. Poliției nr. 4 la stabilimentul de băi al casei Mitrașewski unde am fost informat de oamenii de serviciu că un Domn se află închis înăuntru în camera nr. 7...»

Litania, cu formule standardizate și repetiții specifice dar nu și mai puțin impresionantă, din cauza aceasta, dimpotrivă, se curmă din nou la un semn al Profesorului.

G. C.:

«...Mintea poetului continua să funcționeze — înțelegeți?, însă pe alte volute decît în realitate și decît chiar în producțiile sale de ficțiune. Se încuiase așa dar în camera de baie și nu mai răspundea nici unui apel din afară, crezîndu-și moartea foarte aproape. Nu ceruse el oare cam același lucru în: „Mai am un singur dor / Ca-n liniștea sării / Să mă lăsați să mor / La marginea mării... ?»

Pasajul următor confirma pe deplin acuitatea interpretării:

„...În urmă ar fi rugat pe amicul său V. Siderescu să-i aducă o pereche de pantaloni negrii negrii de tot ceea ce se realiză acum... Cu această ocaziune introducîndu-ne cu mai toți amicii mai sus precizați am găsit pe nenorocitul Eminescu dezbrăcat ținîndu-se să închidă ușa-i și avea aerul d'a fi speriat de vederea noastră în număr de 4—5 persoane... Am zis numitului Eminescu că n-are să sufere nici un dezagrement și că trebuie să se calmeze. Și drept răspuns se repede la amicii săi și la servitoarea băiei îmbrincindu-i pe uște apoi aruncîndu-se în baea plină cu apă stropea pe ori și cine voia să-l scoată afară. Am fost siliți să-l îmbrăcăm în camisolul de forță"...

Amănuntul din urmă a fost picătura care-a umplut paharul făcîndu-l să se reverse peste margini. G.C. s-a ridicat întempestiv de la locul său și a început să se agite prin încăpere. Nu suporta ca Poetul, căruia îi închinase după cum se știe o minunată biografie, numeroase alte studii și articole, sprijinite toate pe argumente logice și pe un nemărginit respect, să fie supus degradărilor și umilințelor menționate acolo, în acel atît de crud în nuditatea sa birocratică proces verbal, și atît de real ! Suvoiul comentariilor lui G.C. era acum, în totalitate, un strigăt de revoltă al rațiunii și coerenței gîndirii omenești în fața iraționalului cu care e impregnată uneori realitatea, copleșind-o. Și s-a întîmplat atunci ceea ce părea de neconceput : realitatea reală discontinuă, a fost întrucîtva negată vădit, sacrificată în favoarea unei realități scăldate în azurul eternității. Aduc ca mărturie în sprijinul acestei afirmații, ce ar putea fi considerată deosebit de gravă, nota de la subsolul primei **Cronici a optimistului** — apărută, pare-mi-se, chiar a doua zi, de unde deduc că ea a fost dictată telefonic de către autor, aflat în starea de înfrigurare pe care am schițat-o mai sus, redacției „Contemporanului", îndată după plecarea mea de la institut — acea notă, zic, e presărată cu inexactități de amănunt și deviată, în ansamblu, într-un sens pe care nu-l indica documentul autentic de arhivă. Istoricul și criticul literar cedaseră în fața omului G. Călinescu. Încă o dată, amintita denaturare parțială a adevărului strict documentar (la care mai apoi s-a revenit) e de natură sentimentală. Căci lui G. C. îi era greu să accepte dintr-odată că chiar și în haosul bolii aflată în stadiul ei ultim de manifestare, actele Poetului să fie lipsite de o anume semnificație innobilatoare cu rezonanță în Operă. Țin să precizez, G.C. nu a pus nici o clipă la îndoială autenticitatea documentului respectiv, dimpotrivă, i-a dat girul înaltei sale autorități, grăbindu-se prin nota inserată prompt în „Contemporanul" nr. 6 (392) să anunțe textual : **«Viața studențească,** pe care o rog să primească mulțumirile mele, mi-a comunicat un proces verbal asupra imprejurărilor izbucnirii primei crize de nebunie a lui M. Eminescu — n.n.). Completez **Viața lui Eminescu** în felul următor : p. 382 : „la baia Mitrașewski în str. Poliției nr. 4 (45) ; p. 382 : „... pînă ce spărgîndu-se ușa în prezența comisarului C. Nicolescu al Secției 18, a lui Const. Simtion, V. Siderescu, G. Ocășeanu și a altora fu readus la suferințî. Sub impresia unei idei funebre și solemne ceru lui Siderescu „o pereche de pantaloni negrii, negrii de tot"... În minte îi veni ... ; p. 384 : „La ospiciu, unde fusese transportat în mod brutal și nu în veșmintele sale rămase în apa băii, Eminescu...» În ediția din 1964, ultima după cîte știu îngrijită de autor, pasaglile adăugate pe baza informației cuprinse în documentul în discuție sînt și mai substanțiale. Și aici coexistă însă, alături de descrierea manifestărilor aberante ale bolii, un sens al actelor bolnavului ce are tangență cu Opera, într-o încercare dramatică de recuperare a Poetului, și în această ipostază, din pragul neantului.

Mă reintorc la scena din sala de consiliu a I.I.L.F. G. C., ridicat brusc în picioare și gesticulînd, îmi aruncă priviri iuți și — mi s-a părut atunci — ostile. Nu cumva pentru că-i impuneam, prin însăși obiectul vizitei mele acolo, o reconsiderare prea brutală a viziunii sale asupra ultimei părți a vieții poetului ? M-am ridicat la rîndu-mi, lăsînd să se vadă că e timpul să plec. Am apucat din zbor una din mîinile Profesorului cu care continua să gesticuleze violent, crezînd că mi-o întinde pentru a i-o strînge ; a schițat cu cealaltă mînă și cu întreaga-i fizionomie leonină un gest de mirată resemnare : „Plecați deci... Doreați de la mine un articol despre Eminescu pentru revista dumneavoastră. Îl veți avea în două săptămîni". La despărțire — căci a ținut să mă conducă din nou, în persoană, cu tot ceremonialul, pînă la ieșire — și-a făcut cunoscută dorința de a ține un ciclu de conferințe pentru studenți pe aceeași temă sau pe altă temă, la alegerea organizatorilor, rugîndu-mă să transmit aceasta conducerii revistei și Asociației Studenților.

Reveneam în redacție cu o dublă izbîndă : confirmarea autenticității și valorii documentare cel puțin a uneia din relicvele achiziționate pe încredere și promisiunea de a avea o colaborare de la G. Călinescu. Ne-am apucat voioși de organizarea materialului pe care-l aveam în pagină. Am deschis pentru asta, la Biblioteca Academiei, **Însemnările zilnice** ale lui Titu Maiorescu, lăsîndu-mă sincer pătruns de indignare la acea virstă de tonul anodin, ba chiar flegmatic pe care se vorbea acolo despre declanșarea bolii poetului. Despre portretul în peisagiu de la Neamț, am arătat mai înainte modul ambiguu în care se pronunțase Perpessicius. G. Călinescu, văzîndu-l, a avut o ușoară grimasă : l-a întors cu fața în jos pe masă, ignorîndu-l apoi în tot timpul amintitei discuții pur-

Florian Avramescu

Continuare în pag. a 7-a

virgil teodorescu

Paradisul deliciilor

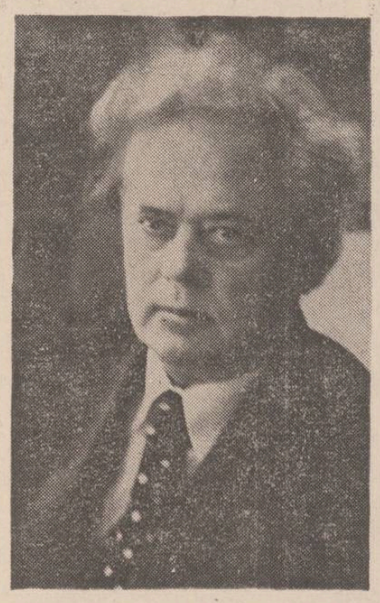

Fotografie de Ion Cucu

Un calcul poliedric
navigînd în canalele sistemului circulatoriu
cu agerimea liliecilor, noaptea,
în peșterile montane,
insecte vibratile ale căror concluzii
sînt supuse uriașelor variații de temperatură,
sensibile antene năclăite de puf,
acești șobolani cu elitre străvezii
și-n mijlocul lor știma lacului
cu părul de zăgazuri,
cu coapsele docile și ospitaliere
în care o familie de crabi
se pregătește să ia cina,
o, mese lungi umbrite de crepuscul
cu străchinile pline de viermi fosforescenți,
o, mese lungi ca niște hîdre decapitate
de un factor poștal.
care urcă la deal,
cumplite năsălii de frunze moarte
crăpate de acizi în mare parte,
mese cu ochii scoși
pe care le adoră convivii albinoși,
cum gîlgîie în găuri, acum ori niciodată,
și cum palpită flegma spintecată,
în blidele cu găuri între spații
unde se luptă larii cu penații, –
acestea nu sînt cranii ci cupe de festin,
sînt cărăbuși în zale și amețiți puțin
de-aromele de mirt și mucigai,
de rochiile rupte sub șale și la sîn,
de briza care-ncepe să adie, –
elastic flux,
diformă armonie.

În sălile norvege

Voi părăsi deci hornul în care-am stat o viață,
monstru de fum de mizgă și de ceață,
te voi lăsa cu tine să mă duci
în insula cu umede năluci,
în sălile norvege cu mobile prea reci,
de fluxuri traversate și cîteva poteci,
de lupi răniți și de cocori schilozi,
de urlete de fiară, de scîncete de plozi,
de zăngănit de geamuri sparte și de
fatalul rendez-vous care ucide
dintre un gheb și-un smîrc păstrînd în minte
săratul gust al mării crăpată de cuvinte.

Adagiu

Voi fi-n adîncul mării un batiscaf pasiv
incolăcit de-atroce și splendide sargase,
voi fi o umbră-a celui ce de pe țărm plecase,
argonaut statornic și-al apelor conviv.

Străvechi iubit al tenebroasei mase
fixată în fluidul convulsiv,
voi fi un cearcăn vinăt, asemeni unui tiv
pe marginea talazurilor groase :

Petrificatul lustru zvîrlind efecte stranii,
o alchimie palidă și bruscă,
zimțata zvîrcolire de moluște
ce-o sfîrtecă în pliscuri cormoranii.

Un orfic ou

Fiorii noi care parcurg pămîntul
colonizînd pe insule tăceri
păzite de rechinii ieniceri,
sînt mari ghețari pe care-i poartă vîntul
prin somnul greu al mărilor de tuci,
ghețarii-năsălii pe care duci,
culcat în catifea, un orfic ou
surpat pe dinăuntru de ecou.

Voi refuza efectele ușoare

Voi refuza efectele ușoare
ale zăpezii-n echilibru plat,
ca un bătrîn argat
întins duminical pe fîn la soare,
voi refuza să tai în două funda
din cornul răsucit al unui cerb,
nostalgicul efect imberb
pe care îl strecoară-n ochi secunda,
voi refuza ghergheful ca un scrib
pe care-mi țes complicele palavre,
voi refuza murmurele din lavre,
serviciile harnicului trib,
voi refuza o geometrie plană
cu nasturi mari închisă pîn-la git,
în care mori de dor și de urît
sau te prefaci cît ai clipi în stană,
voi refuza să trag cu arcul frînt
de pe platoul marilor potențe
într-o fantomă învelită-n zdrențe.

Zăpezile de mîine unde sînt ?

UNITATEA ŞI INDEPENDENŢA PATRIEI

Urmare din pag. 1

va fi altcineva mai de vază decît tine poftit și să nu fii rușinat, chemat fiind din acel loc pentru a i se da altuia : e mai cuviincios să te propui unui loc mai din urmă iar dacă smerenia ta va fi luată în seamă vei fi poftit la locul cuviinței tale. Nu ne-am îngrămădit la loc de cinste, n-am dat cu coatele între neamuri la blidul cel mai bun, ne-am abținut de la autopropunere, de la a ne bate cu pumnul în piept înaintea altora. Sufeream cu firescul lumii, muream cu bucuria popoarelor vechi, care se știu că au legămînt de la-nceput de lume aici cu alte puteri vechi decît cele lăudate la lumina zilei.

Străbateți munții Orăștiei pe la aceste cetăți, descoperite după războiul ultim, ale strămoșilor noștri, care sunt printre cele mai negrăit de frumoase acropole ale Europei. Erau oameni ai luminii, oameni îmbrăcați în alb, oamenii răsăritului de soare ; sanctuarele lor sunt mărturie pentru cît preț puneau ei pe omul senin și împăcat, ajuns la un echilibru cosmic, cît era el cu putință în acele vremi. Oare credeți că versul lui Eminescu : **„Eu imi apăr sărăcia și nevoile și neamul"** nu vine dintr-un foarte vechi strat de omenie și așezare de elevată spiritualitate comună ? Sunt țări care s-au dovedit și se dovedesc solidare pentru că le leagă o bunăstare colectivă, o puternică industrie, un înalt grad de civilizație urbană și bunăstare materială, adesea provenită din colonii, din stoarcerea lacrimilor orfanului și văduvei altor seminții. Aici, ca și în alte părți ale lumii mai puțin știute, a fost mai altfel.

Cu aceste rînduri se cuvine să ne începem anul, în această lună cînd sărbătorim an de an Unirea principatelor, să ne repetăm precum popoarele vechi își repetau la început de an cu voce tare prin fiece mădular propria lor istorie, părinții jertfitori și ctitoriile lor, peste care nu se poate trece.

mihai nicolae

iarba

Știa că era tîrziu spre miezul nopții, dar rămînea încă, în picioare, la fereastră ; pentru întîia oară, de atîta timp, somnul nu se lipea de el. Femeia dormea cu părul risipit pe perne și cu fața întoarsă spre perete. Cămașa de noapte îi alunecase de pe umăr dezgolindu-i subsuoara brațului plin și alb ; respira ușor cu nările în îndoitura cotului și imaginea somnului ei avea ceva liniștitor, umplînd aerul dintre cei patru pereți subțiri de beton cu o ciudată răcoare înmiresmată.

Dincolo de ferestre, în noaptea limpede, se vedeau bătrînii stejari neclintiți, grei de întuneric ; luna, răsărită undeva în spatele blocurilor, turna cositor topit în oglinzile curate de apă din spărturile trotuarului. Plouase cu cîteva ceasuri mai înainte și ochii lui simțeau, între trunchiurile aspre, clipocitul umed al ierbii înalte. Spre miază-noapte, nu prea departe, întunericul era sfîșiat de luciri singerii, prelungi, și în luminoasa vibrație mută uriașii stejari părea că se clatină. Era turnătoria uzinei, locul lui de muncă, mirosind a zgură și a argilă amestecată cu apă. Își făcuse ucenicia modelînd forme apoi, după ce urmase o școală de calificare, trecuse la cuptoare.

Vestea a primit-o aseară cînd un om din satul lui, care venise la schimbul trei, l-a căutat acasă și i-a spus că bătrînul căzuse lîngă scară și că va muri. Își aminti deodată casa părintească, treptele de piatră pe care urcai în cerdacul nu prea înalt, cu stresinile largi de șindrilă ; mincată de ploi șindrila se crăpase și stătea zbîrlită pe casă ca solzii unui pește aruncat la mal. Nu mai fusese de mult acasă. Bătrînul venea des, ca și cum în felul ăsta voia cu tot dinadinsul să-l țină departe, ascunzînd ca pe o rușine faptul că-și adusese în gospodărie o femeie mult mai tînără decît el. Îi venea să rîdă de sfiala bătrînului, era doar stăpîn pe viața lui și n-ar fi trebuit să-l judece nimeni. Dar sora și fratele mai mare nu i-au mai trecut pragul, era rușinos — ziceau ei — ca un om cu un picior în groapă să spurce amintirea mamei culcîndu-se cu altă muiere în patul în care se născuseră ei. Dar el știa bine că n-o făceau în numele unor principii morale înalte ci pur și simplu din lăcomie : bătrînul fusese sondor și avea o pensie mare. Or, femeia asta îi minca banii ținîndu-i de urît.

Bătrînul va muri, asta e sigur. Nu zăcuse niciodată în toată viața lui și trupul uscat, vinos, îi era plin de neastîmpăr. A căzut ca și cum cineva l-ar fi retezat dintr-o singură lovitură. Și vestea venise tîrziu, cînd cei din pavilionul administrativ plecaseră de mult și el nu putea să lipsească a doua zi fără să știe cine-l va înlocui. Măcar de-ar apuca să-l vadă încă în viață. Simțea cum apele sărate ale durerii izvorăsc acolo, în adîncul sufletului și totodată, în întunericul lor creștea un gînd ascuns : să prindă ultima clipă, să încerce să înțeleagă din sfîrșitul bătrînului taina propriului lui sfîrșit. Singele i se răci, nu de teamă, ci de acea stare nouă a sufletului lui, faptul că ultima rădăcină se rupea și copilăria, cu casa bătrînă cu tot se rostogolea cu un vuiet greu în trecut. Se văzu urcînd priporul uscat spre livezi, în urma tatălui său ; el ducea donița cu apă și bărbatul din fața lui urca apăsat, cu pălăria veche umbrindu-i ceafa arsă de soare ; la șold legat de curea, îi clinchetea sec, la fiecare pas, tocul cu gresia și coasa fulgera scurt legănîndu-i-se pe umăr. Malul mincat de ploi, cu gardul de mărăcini uscați curgea la vale chinuitor de încet la stînga lor și în măceșii din gard biziiau viespile întărîtate de arșiță.

Se apropie de pat și ridicînd plapoma văzu în lumina albastră coapsele femeii, grele, vii, odihnindu-se pieziș în căldura așternutului. Întinse palma spre obrazul ei adormit în păienjenișul părului risipit. Era jilav, picături de sudoare lunecau în adîncitura gîtului și el își lipi buzele de această rouă caldă care-l făcu să uite tot și-l umplu de somn. Femeia gemu și se întoarse încet cu fața spre el ; pîntecele greu alunecă apăsîndu-l. Era însărcinată, peste cîteva săptămîni va naște și în casa lor o să vie întîiul copil. Și în timp ce aluneca în somn, i se păru că visează, o clipă, că se află undeva, la marginea Ploieștiului, la circiuma cu grădina umbrită de iederă și că lăutarul știrb și adus de spate își scîrțîie scripca plîngînd vorbele cîntecului pe care pînă acum nu le luase în seamă :

„C-așa-i lumeaaaa... trecătoareeee
Unu naște... altu moare..."

Și se visă cu adevărat stînd singur în grădina pustie cu pietrișul mirosind a băutură trezită, cu o halbă de bere pe masa slinoasă deasupra căreia tremura umbra rară a iederii.

A doua zi se sculă devreme, se pregăti și-și bău singur cafeaua în bucătăria albă în care zorile scăldau limpede plăcile de faianță de pe pereți. Femeia avea un somn greu și nu se trezi decît cînd era gata să plece ; își luase pe ea un capot moale dar care era prea strîmt așa că se încinsese cu cordonul dar pulpele i se vedeau pînă sus în cămașa străvezie. Abia acum își dădu seama cît de mult o schimbase sarcina, că trupul ei își pierduse mlădierea, deasupra genunchilor carnea i se încărcase cu bulgări de grăsime lunecînd moale sub pielea întinsă, că sînii i se umflaseră și sfîrcurile, ca niște dude negre, apăsau bont cămașa de mătase. Îl privea cu atîta liniște și atît de mult semăna acuma cu fîntîna de sub mesteceni din care lua apă cînd se duceau la coasă : adîncă, întunecată de taine și totodată ocrotitoare.

— Să ai grijă de tine, zise el. Eu nu știu cînd am să mă-ntorc.

— N-ar fi mai bine s-o chem pe mama, să stea cu mine cîteva zile ?

— Cheam-o ! Dacă află că nu sînt aici, sigur c-o să vie.

Ea începu să rîdă. Vechea poveste : mama visase pentru fata ei, absolventă de liceu și cu atîta zestre, măcar un inginer dar ea se măritase cu un muncitor. O, și cît au mai bătut-o la cap să-l lase ! Nici măcar ca bărbat nu era prea frumos : palmele-alea mari și aspre cu două degete strivite — noroc că erau la mîna stîngă — pieptul prea lat, genunchii osoși și picioarele butucănoase. Dar ea nu-l vedea așa, îi era drag și nu s-ar fi despărțit de el nici moartă. „Moartă", repetă în gînd privindu-l cum se chinuia să-și lege șireturile la pantofi. Iată că moartea bătea și la ușa lor ; adevărat, era de așteptat, dar...

— Și crezi că nu se mai poate face nimic ? Nu e mai bine să-l internezi la spital ?

— Nu știu, pînă nu ajung acolo nu știu ce-o să fie.

O îmbrățișă cu grijă dar ea îl strînse tare încolăcindu-i gîtul cu brațele și lipindu-și fruntea de pieptul lui.

Răsuflă adînc în timp ce cobora scările de mozaic vechi ale pavilionului administrativ. Inginerul-șef îi aprobase trei zile concediu, nu fără să strîmbe din nas și să-l facă să înțeleagă cîtă răspundere apasă pe umerii lui lați, moi, încărcați de grăsime. Pe ceafa roșie șuvițele de păr cărunt străluceau și mîinile umede, galbene, cu unghiile sidefii țînuseră îndelung hîrtia între degetele tremurînd ușor înainte de a o semna.

Uzina avea cîteva mii de muncitori, cei mai mulți navetiști. Locuiau în satele din jur și cînd sirena suna ieșirea din schimb curtea autobazeii împrejmuită cu un gard înalt de plăci de ciment se umplea de vuiet. Dar cursele de dimineață erau pe jumătate goale și el își găsi un loc în față, chiar în spatele șoferului. Puse alături sacoșa încărcată cu cumpărături și așteptă. Șoferul întîrzia undeva, călătorii moțăiau ascunzîndu-și fețele obosite în umbra perdelelor albastre. O pereche tînără se așezase chiar în spatele lui și femeia adormise cu capul pe umărul bărbatului.

Șoferul urcă cu zgomot aruncînd în casetă de lîngă volan niște piese mărunte, pline de ulei ; își șterse mîinile, ambală motorul și autobuzul lunecă greoi spre poartă. Soarele răsărise deasupra grîului înalt, cutreierat de un freamăt galben pe care pluteau neclintiți macii roșii. Dincolo de lan, o instalație de foraj scăpăra în soare tăind orizontul în două. Dar ochii lui nu priviră departe decît o clipă, ceea ce-l fascina era iarba care curgea în stînga lui, dincolo de șanțul plin cu ochiuri prelungi de apă întunecată, iarba coaptă, arsă de soare, forfotind de gîngănii. Și închise ochii aducîndu-și iar aminte priporul fierbinte urcînd în cerul aproape alb de dogoare ; simți setea care-i crapă buzele și dorința sfîșietoare de a ajunge cît mai curînd la fîntîna umbrită de răcoarea fremătătoare a celor trei mesteceni. Bătrînul va muri rupîndu-i din suflet aceste amintiri și ducîndu-le cu el. Sub pleoape ochii i se umplură de lacrimi silindu-l să-și aplece fruntea ca nimeni să nu-l vadă plîngînd.

Se opri deodată în fața treptelor de piatră căutînd petele de sînge. Dar nu se vedea nimic și de pe zăbrele atîrnau în ghivecele lor de pămînt garoafele roșii. Urcă și trecu pragul cu ușa dată de perete. Mirosea a var vechi și a lemn răscopt ; a doua ușă, spre odaia din față era și ea dată de perete. Prin ferestrele cu perdelele lăsate lumina dulce curgea pe dușumea desenînd prelung umbra cercevelelor și dantela diafană a frunzelor de îndrușaln crescut în cutiile de tablă de pe pervaz. Nimic nu se schimbase, timpul încremenise lucrurile în lumina de chihlimbar.

Patul se afla lîngă peretele din fund, în umbră. Văzu trupul întins al tatălui său sub macatul roșu și pe scaun, la căpătîiul lui, stînd dreaptă, cu mîinile în poală, femeia. Ea îl privi cu ochii mari și spuse pieziș, către perna pe care se odihnea îngropat adînc capul bătrînului.

— A venit fi-tu, Ion, nu vrei să-l vezi ?

Bătrînul rămase nemișcat. Pe măsuța joasă de lîngă pat erau două portocale și într-un pahar ardea o luminare.

Dimineața s-a scurs în liniște și abia după prînz bătrînul se trezi din leșin încercînd să-și ridice capul din perne. Vinele gîtului i s-au întins să plesnească, ochii larg deschiși încercau să vadă ceva spre ușă și doar atunci, cînd Ion se aplecă mult deasupra lui silindu-l să se liniștească el zîmbi și buzele uscate șoptiră ceva. Fiul căută mîna tatălui și degetele lor se încleștară. Stătea aplecat deasupra ochilor care se umpleau de ceață, ale căror lumini înghițeau încet, privind țintă, undeva departe, dincolo de viață.

Femeia se uita la ei înlemnită pe scaun, cu mîinile în poale. Nu-i dăduse o lacrimă dar întreaga ei ființă insemna durere. Ceva mai tîrziu, se ridică, puse o palmă pe umărul bărbatului tînăr aplecat mereu deasupra trupului nemișcat și-l sili să se așeze.

— S-a stins, zise ea. N-are rost să te chinui.

El înțelese, își desprinse mîna dintre degetele încleștate ale mortului și ieși. Coborî treptele, se duse în spatele coșarului pustiu apoi, așezat pe un butuc descojit, lucios, își prinse tîmplele în palme și cu coatele pe genunchi închise ochii.

Toată după-amiaza a trecut așa ; auzea forfota bătrînelor și zăngănitul copăii de tablă în care au scăldat mortul. Aerul se umplu de fum fiindcă încălziseră apa pe pirostii în mijlocul curții. Spre seară, o mașină mică opri în drum, porțile scîrțîiră în balamalele ruginite și mirosul de benzină arsă pluti albastru pînă la el. Erau ceilalți, fratele mai mare și sora. Nu le ieși în întîmpinare, rămase mai departe nemișcat, ca și cum lemnul și-ar fi strecurat pe nesimțite rădăcinile pierdute în carnea lui. Simțea mirosul de bălegar vechi și toată copilăria lui se trezi, nesfîrșitele zile de vară fierbinte cînd se ducea cu vitele la grădină, căpșunile sălbatice înmiresmînd iarba din răzoare și din nou imaginea bătrînului, atunci bărbat în puterea vîrstei, subțire și vînos, cu pumnii mari înfipți în oasele subțiri ale brațelor înfășurate în sforile mușchilor. Plînsul urca în el și se ridică clătinîndu-se. Chiar în față, la colțul grajdului, mărul dulce atît de bătrîn că mai rămăsese din el doar o scorbură cu trei craci aproape uscați, avea încă mere, galbene, aproape stafidite, în care viespile săpaseră găuri adînci. Luă un harac de sub streașină și scutură cîteva. Erau atît de dulci că gura i se umplu toată de mierea lor. Și muști din măr, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, trecu prin fața oamenilor adunați pentru priveghi,

vasile smărăndescu

Secundă mozartiană

Cînd apa la Helbrun în bolți se-nfioară
Prin orga de rocă spre cîntec de seară
În Alpi rumenește un grai de cleștar
Ce lunecă-n lume prin vreme stelar.

Și-un flaut de Mozart ce-avea să se-nrame
În cosmice torțe cu aștri-mpreună
Cu zodii-mpletite în albe marame
Respiră eternul pe brațe de lună.

Rîurile

Riurile se împlinesc
în vale –
dar cu apă
din deal.

Ritual

Mi-am strîns gîndurile –
ambasadorii mei
trimiși întru cunoașterea adevărului.
Le-am mai spălat o dată
la izvorul grîului
și le-am limpezit
în azurul cerului de-acasă.
Altfel
ar fi fost cît pe-aci
să se rătăcească.

teatru t

Actori de mîine

Studioul de teatru al „institutului", cum prescurtăm de la o vreme I.A.T.C.-ul, și-a deschis stagiunea cu tradiționalul recital al „bobocilor", al studenților din primii ani. Deschiderea a fost într-adevăr festivă, datorită îngrijirii cu care această primă vedere a viitorilor actori — un musical — a fost pregătită de Laurențiu Azimioară.

Musicalul — strălucit reprezentat pe scena românească de trupa Teatrului Tineretului din Piatra Neamț prin **Nevestele vesele din Windsor,** un Shakespeare regizat de Alexandru Tocilescu, cîntat de Nicu Alifantis, desenat de Francois Pamfil — rămîne o dificilă formulă contemporană, o piatră de încercare pentru toți actorii și regizorii : la Studioul studențesc, **Mascarada tragică** este titlul unui musical reușit, original, captivant.

În primul rînd, textul („libretul") : Ada d'Albon a extras din opera lui Caragiale, N. D. Cocea, Cosbuc și alți cunoscuți autori, fragmente legate de evenimentele anului 1907, organizînd un colaj literar cu înfățișare reportericească, narativ într-o anumită măsură, articulat pe o dură antiteză, țărani și exploatatori. Am avut astfel prilejul să constatăm, încă o dată, vigoarea, eternitatea verbului clasic, puterea sa de a vorbi, cu ecou, peste veacuri.

Spectacolul a fost gîndit și el în spiritul aceleiași antiteze, accentuată de Azimioară în spațiul unei teatralități expresive : grupul țărănesc — îmbrăcat de Octavian Dibrov (inspirat și sugestiv pînă la virtuozitate în întreaga scenografie), cu lungi cămeșoaie de sac ca niște mantii voievodale — a executat un balet grav — coregraf Amelia Kreutzer — rostindu-și dureroasele sau acuzatoarele replici din interiorul unei seninătăți spirituale desăvîrșite, întunecată de lăcomia și agresiunea păsărilor de pradă ce-o păstoresc : ciocoii, regalitatea, etc.

Să citîm însă și o naivitate : incendierea conacelor boierești este simbolizată de aprinderea unor vegetale într-o copăiță. Efectul e, incontrolabil, comic. Din fericire, e unica scăpare de acest gen.

Exploatatorii sînt înfățișați în desen grotesc : sub manechinul gigantic care întruchipează regele — o păpușă de cîrpe carmelite cu genunchii goi și coroană calpă — o liotă de lingăi susură că țara e fericită, lătră într-un dans al javrelor despre îndolența și starea de bine a țăranului, potlogăresc și preacurvesc energic în dosul frazelor istorice și al armiei corupte. Negri ca ciorile, se tîrîie, se scălămbăie, se miruie și se îngăduie, într-o caricatură singeroasă, deasupra celor ce nasc cu singele lor, grîu.

Muzica musicalului — Mihai Virtosu — nu e atrăgătoare, în sensul comun al cuvîntului, ci comunicativă : nu e vorba de melodii, ci de fraze muzicale a căror încărcătură artistică atinge pe alocuri frontierele așa-numitei muzici culte, fără să le depășească însă.

Și acum, actorii : au dansat, cu grație adolescentină, au cîntat, neașteptat de bine și de profesional, au recitat, mai mult sau mai puțin corect, au împlinit cu talent evident, o sarcină dificilă. De, lista distribuției e numeroasă, citîm, cu speranță secretă că va fi prima consemnare gazetărească a unor actori redutabili de mîine. Deci, în ordinea din caietul program : Radu Amzulescu, Claudiu Bleonț, Magdalena Catone, Cătălin Ciornei, Mirela Comnoiu, Margareta Cristea etc.

Radu Anton Roman

film f

Întîlnire cu Nikita Mihalkov

Regizorul Nikita Mihalkov revine pe ecranele noastre cu un film din anii '60 — **Cinci seri** care, după **Pianina mecanică**, după ce autorul s-a consacrat ca unul din marii regizori ai epocii noastre, este necesar pentru înțelegerea evoluției sale (Dacă poate fi vorba de „înțelegere" în cazul unui regizor a cărui creație se refuză unei simple descrieri, așa cum toate marile opere au în cele din urmă un miez inaccesibil spiritului critic, față de care orice definiție se dovedește a fi nemulțumitoare și aproximativă). Între filmele lui Mihalkov, **Cinci seri** este cel mai atent la lumea imediată — lumea în mișcare pe care veacul nu a încremenit-o încă în ipostaze și caractere — și efortul de cunoaștere merge pînă acolo încît regizorul se închide cu personajele sale între patru pereți, urmărindu-le în fiecare gest, în fiecare tăcere ușoarele mișcări sufletești, încercînd să afle și ceea ce cuvîntul, sau fabula cu morala sa nu pot exprima. Această luptă cu inexprimabilul, cu inefabilul naturii umane este semnul unei generozități pe care o au numai marii creatori, fără pretenția absurdă a tutelei morale, a suficientei atotștiutoare. Mihalkov știe să-și lase personajele înăluite într-o penumbră de necunoscut, de imprevizibil, lăsînd astfel viața în drepturile sale integrale, fără să o constrîngă să intre în definiții și tipare.

Povestea din **Cinci seri** este aceea a unui om care, la vîrsta maturității, se întoarce pe neașteptate la fata pe care a iubit-o înainte de război. Unde a rătăcit pînă acum și de ce se întoarce abia după atîția ani? Se poate bănui că n-a îndrăznit să o facă, nemulțumit de sine însuși ; se poate bănui că ar fi vrut să apară în fața ei ca un om realizat, împlinit în idealurile sale dar, cum așa ceva nu s-a întîmplat, vine doar ca un vizitator, pentru cîteva zile... Decența sentimentelor, dramatismul abia sugerat al faptelor, al întîlnirii celor doi, refuzul vădit al trăirilor patetice, teatrale, al efectelor lacrimogene cu „cîrlig" la public, impresionează. Decența actului de cunoaștere artistică este terenul comun pe care se întîlnesc marii creatori și încă de la acest film Nikita Mihalkov se înscrie printre ei, secondat de doi actori excepționali — Ludmila Gurcenko și Stanislav Liubșin. Deocamdată, Mihalkov inventariază pînă la detaliu obiectele dintr-o cameră într-un panoramic lent, fără sfîrșit parcă — o privire care stăruie, care insistă să descopere măcar aici ceea ce oamenii nu reușesc să exprime. Ceea ce aici încearcă să fie un diagnostic pus cu respect pentru integritatea ființei umane, se va transforma în **Pianina mecanică** într-o adevărată operație chirurgicală. Pentru Nikita Mihalkov fiecare film este doar un moment măturisit publicului dintr-o permanentă frămîntare și întîlnirea cu el este o bucurie care ne întărește încrederea noastră în puterea creației.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Spectacolul lumii

Acum, cînd în sfîrșit a nins și în orașele noastre, reamintindu-ne și nouă că, totuși, unei ierni adevărate nu-i poate lipsi zăpada, chiar dacă aceasta ne întîrzie drumurile. Acum, cînd în fiecare zi ți se pare că este mai frig decît cea dinainte, iar florile aproape au dispărut din florării, odată cu sărbătorile noului an. Acum, cînd prieteni adevărați îți sînt căciula, cojocul și mănușile, iar neadevărați pantofii. Acum, în acest decor de grafician în care albul pare despărțit cu rigla de negru, stăm la urma urmei mai mult pe acasă seara și, implicit, în fața televizorului, numărînd semnele bune de început de an, dar și pe acelea din anul care a trecut și pe care, dintr-un motiv sau altul, nu le-am remarcat la vreme. Astfel, o emisiune bună, dar modestă prin programarea sa, este aceea dedicată unor mari înaintași ai noștri. „Ion Creangă și lumea lui" a fost în această privință exemplară atît prin comentariul subtil, pertinent și atît de apropiat de esența artei marelui povestitor al lui Paul Anghel, cît și prin imaginile care l-au ilustrat. Desigur că, în privința acestora din urmă, unii ar putea să conteste „balansul" prea accentuat al aparatului de filmat, acuzînd operatorul de experiment gratuit. Noi credem încă că și în asemenea emisiuni „clasice", care se vor solide și cuminți, se poate căuta, dacă nu chiar inova, o altă expresie decît cea cu care ne-am obișnuit. Așa cum acceptăm interpretările personale, cu pecetea originalității ale comentatorului unei opere, care s-a delimitat, în cazul de față, ferm de ipostaza sa presupus didacticistă, tot așa trebuie să acceptăm cu aceeași încredere eforturile de înnoire ale imaginii pe micul ecran în asemenea emisiuni, care nu știrbesc la urma urmei cu nimic portretul marelui scriitor prezentat. A crede că aceste eforturi de invenție filmică nu-și au rostul decît în emisiunile „ușoare", reducîndu-le pe toate celelalte la „filmarea de pe piedestal", este o eroare, desigur. Realizatorii emisiunii discutate nu au făcut-o, refuzînd plictiseala unei lecții cu diapozitive, ceea ce este foarte bine.

O altă emisiune despre care nu am scris este aceea a scriitorului Ioan Grigorescu, „Spectacolul lumii". Duminică de duminică, între filele albumului duminical (unele cam palide și cu marginile roase de atîta întrebuințare) răsare această filă, „scrisă și desenată" în intregime de acest comis-voiajor de metafore, după părerea noastră intimă, cel mai bun „ochi" de vizitator al lumii, mereu incitant, dispus să ne dezvăluie nu numai locurile prin care nu am fost, ci și sentimentele trăite de el în acele locuri. Ioan Grigorescu reușește, fără s-o declare prin titlul rubricii, să realizeze într-adevăr mult invidiatul „reportaj de scriitor", ceea ce demonstrează că nu este suficient să fii scriitor (ci și un excelent reporter) ca să faci reportaj. Între pasiunea descoperitorului de fapte relevante și starea de imoovizație a colaboratorului ocazional (oricît de talentat ar fi acesta în scrisul său) se fixează cele două limite, de sus și de jos, ale „reportajului de scriitor". Ioan Grigorescu este, de aceea, prin însăși credința sa veche în virtuțile reportajului, unul dintre cei mai buni realizatori ai unor astfel de emisiuni care numai în aparență sînt destul de ușor de făcut.

Iulian Neacșu

ion baias

Rămîi cu mine

Lumina își freacă spinarea de buzele tale
Vorbele noastre se freacă de cești de cafea
În care înfloresc sturzi și reviste de cinema și
Reflecții despre Romanul de dragoste și portelanuri pictate

Prin memoria mea se plimbă plante agățătoare... iluzii...
Eu — o clădire cu șapte etaje — îmi deschid ferestrele
Mă atîrn de balcoane fumez...
(și cînd ne-am întors din concediu tu
aveai să devii cea mai înțeleaptă femeie — mi-ai spus
ți se răcește supa de ce nu vrei să ieșim la plimbare
de ce nu vrei să ieșim la un film... am să merg singură —
strașnic... și ce ochi avea și ce umeri Doamne ce
mică e lumea... și ea zicea literatura își poate permite
să se complacă în sofisme și cugetări escatologice sau
să dea definiții amare asupra condiției omului pe pămînt
atîta timp cît literatura este o ficțiune bună de digerat
și cît timp această prăjitură se vinde și se cumpără pe
piața iluziei... iată-i și pe „teme-te-de-cuvinte" și pe
demonul „nici o zi fără lacrimă" și pe „Demonul-lucrurilor-
ce-trec"... De ce nu mă pui și pe mine în poeziile tale...
Cum vrei, goală vie sau moartă ?... Egoistule... orgolio...
Ptec... Du-te... fir-ar să fie de supă...)

Rămîi cu mine... Cîntă-mi... Tu cînți atît de frumos
Mă gîndesc că stăm pe treptele casei
Și privim amurgul și nu ne spunem nici un cuvînt
Și bate un vînt cald și vine vecinul
Și mă invită la un pahar cu vin

două linii în jos
ca un zîmbet involuntar
feciorelnic
cu obrajii tari
încît ochii
exprimau senini
o știință a lui
o mîndrie proprie
pe care nu voia s-o înțeleagă nimeni.

Venise de la țară
uneori cînd
îl supăra cineva
se certa repede
ținînd pieptul înainte
și vorbind tare
cuvintele atunci îi erau rele
cate
se agățau de om
de ce făcuse înainte.

Pentru el, munca era ceva esențial
filozofia lui
încît își organizase gesturile zilnice
cu seriozitate, în jurul acestei concepții
însăși gîndirea lui
uneori făcea mici reflecții
cu superioritate
despre celelalte lucruri
pe care le lua în rîs.

Dacă într-o zi nu lua pîine
el nu mai clădea acel spirit.

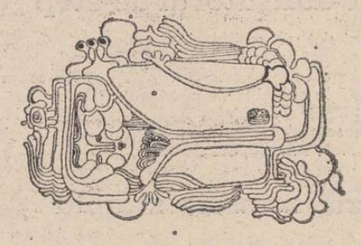

Desen de Michaela Istrate

Biblioteca Luceafărul
Nr 6 · ianuarie 1980
Planetă de tinăr

CUPRINS

(2) **Nicolae Gâlmeanu** propus de Ion Gheorghe
(4) **Nastasia Maniu** propusă de Ion Gheorghe
(6) **Adrian Sehelbe** propus de Mircea Dinescu
(8) **Ion Baias** propus de Ion Gheorghe
(10) **Vasile Vatră** propus de Ion Gheorghe
(12) **Dan Bucur-Mînătoru** propus de Ion Gheorghe
(14) **Mădălina Canură** propusă de Alex. Ștefănescu
(16) **Ioan Vintilă Finţiş** propus de Ion Gheorghe
(18) **Marin Negoiță** propus de Mircea Dinescu
(20) **Georgia Celeapcă** propusă de Cezar Ivănescu
(22) **Constantin Cernica** propus de Mircea Dinescu
(24) **Laurian Cimpeanu** propus de Ion Gheorghe
(26) **Mihaela Duşa** propusă de Nichita Stănescu
(28) **Sergiu Filip** propus de Angela Marinescu
(30) **Petre Ivancu** propus de Ion Gheorghe

Biblioteca Luceafărul

15 poeți

• NICOLAE GÂLMEANU • NASTASIA MANIU • ADRIAN SEHELBE • ION BAIAS • VASILE VATRA • DAN BUCUR-MINĂTORU • MĂDĂLINA CANURĂ • IOAN VINTILĂ FINȚIȘ • MARIN NEGOIȚĂ • GEORGIA CELEAPCĂ • CONSTANTIN CERNICA • LAURIAN CIMPEANU • MIHAELA DUȘA • SERGIU FILIP • PETRE IVANCU.

Planetă de tinăr

6
IANUARIE 1980

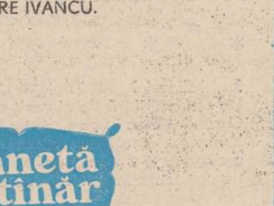

ioan vintilă finţiş

Starea de imaginar

Aici, prin grădinile suspendate ale Babilonului
unde fecioare floare sîc închisă într-un zeu
Semiremida în rochiă de purpură oroape moy
pluteşte în aer şi se opreaţă deasupre
aricărei coroane de rege.

Mori orpete cu vînul oţese şi muzici
mi se oroţă din lumea celor
ce ou fost chior înointe
de a mă trezi din vis.

Pe ţărmul în core oceanul ornoţă ta mal
bucăţi de cotorg şi de singuritate
Semiremida se prelooe că moare
şi scîvii ameţiţi de chemarea sirenelor
se orunoă în vulnî.

Aici, prin grădinile suspendate ale Babilonului
citeodată mai trec oltonăzii
povestind despre viaţa lor
ca despre starea de imaginar.

Pînnte ottţee core nu-şi mai omintesc nimic
cineva ne poorta în spate...
Semiremida donsing gooţă printre mseni
se scînunăţe în ţebuni, pînă oproope
de neînţeles, pînă oproope de neouţeţel,
aici, prin grădinile suspendate ale Babilonului.

La curtea regelui : clovni, înghiţitori de săbii,
gramofoane – dans de pnnţi...
Eu vin din lumea de sus
în calească trasă de îngeri moy.
Doomnă ioto cum mîngîe şi covoreni
imbrăcaţi în ormuri de zăpadă
sînt olinoţi pentru morele turnir
Curînd vo începe meunteul, nu uita
să-ţi pui rochia de bal o bunicii

La curtea regelui : clovni, înghiţitori de săbii
gramofoane – dans de pnnţi...
E timpul să mergem în „Țara popogoilor",
cineva plănuieşte un more espăţ,
vom oncoare pnnte măsline şi portocoli
Doomnă cu şopte iliaci în păr
pnn ooţie tronului vom tece co pnn
ierburile săruiate de zei...

Pe neoştepiate vor înflori morgoretele
să nu îndrăzneoscă nimeni
să le tulbure înfloriree
E timpul să mergem în „Țara popogoilor".

Doamnă cu șapte lilieci în păr

laurian cimpeanu

Melodie

Cu un cîntec
îndrăgostit
cu ochii mari
ca o plantă
și sprîncene subțiri
înălțat
notițe
sau un instrument muzical
de o tăcere albă
cu foiță albă
de pămînt îmbinat
și sprîncene subțiri
încadrînd iarg
descîntate
cu trăsătură subțiri
destine
orientă
Sfîntă
ființă.
ființă
și bătrîn
îndurîtru
cu fină nostalgie
sensibil
străluciînd melodie
fierbîntă
trăsnet
trăsnet
fruntea
tristeţea
înserarea și

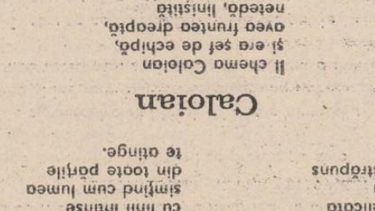

Desen de Michaela Istrate

Caloian

Il chemo Caloian
și era sfeț de echipă,
avea frunteo dreoptă,
neteză, înțeleptă
nasul puțin arcuit
coltunile buzelor strînse
să cadă copt rotund și-mbujorat
Nu plîn de viermi ca un cocean stricat
Să cadă-n poală celui ce ascultă
Lumina lucrurilor sfîntă

Dedoită nu știu ce să înțeleg și tu țipi
Și țesînd teoteri și eu mi închei nostuni de la cămașa ptătită
Ți pipăie bluza pe dedesubt... Puah !
Ești roce ca o butelie de gaz...
Mă ridic sub ultimele roze de soare și les
Lo-ntîmpiore pe străzile pline de rai și mașini
De tocot liniștea lucrurilor și înfrigtor
O cotină de locimi și ființe core-mi omintesc
De Țesnin Sergheî și Duncan Isadora

Cuvîntul

Se coide să depunem din cînd în cînd o floare
Pe trupul vorbelor obsișoare
Atîtea sînt și-atîtea crug pe drum
Învăluite-n ceață și în fum

Să știi s-olegi cuvintele din lumea lor e greu
Ți trebuie puteree-înmiîl unul zeu
Un ochi ooînd și-o mînă curajoasă
Și degete curate de mireasă

Sînt multe și sînt mulți ocei ce încă
Le beau le ronjăie și le mănîncă
Sînt multe și sînt mulți oei ce le spun
Și-n loc de sunete scot bile de săpun

Cuvintele se cer a fi ființe
Pe creongu lor pînă sînt bine coapte
Și-opoi cuiese-n vremea lor trăziu
Pîecum ori învățat din tată-n fiu

Ne obosesc dar obsesiile lor
Dă-mîncînd-o-adîncă tăișor
Se coide deci să punem din cînd în cînd o floare
Pe trupul vorbelor obsișoare

Pe buze de-ol luat din cînd în cînd
Cuvîntul să-l rostești e-un lucru sfînt
Nu te grăbi să-l spui încă-l să coadă
Bine dospit ca mărul dințr-o toadă

nicolae gâlmeanu

Călăreț pe-un fluture

Și veneam, măre, veneam
ca un rîu din mal în mal,
n-aveam ham,
n-aveam nici cal,
doar un fluture și-un bici
și doi pinteni la opinci,
eram tînăr, mai ceva
decum fluturul era
și goneam așa nebuni
prin polenul din furtuni,
în polen pînă la gură,
stelele amiroseau a zgură,
vino, Ană, și zidește
că zidul înflurește
și coace lumina-n tine
ca floarea de mac în pîine

și-ncheagă trupul în cridă
ca aripa-n crisalidă ;
venea unul și-mi cerea
dă-mi un fluture și-o șa,
nu vindeam, n-aveam ce da
dintr-o pasăre de nea,
două aripe de lună
ca pe-un orb mă duc de mînă :
bate zarea, îi ziceam
și lovea cu botu-n geam,
mai înalt să trec de cruguri
unde ziua-nfloare muguri,
spre lumină unde ard
perle cu polen de jad,
și intra-n lumină plină
ca vaporul într-un port,
fluturele cop de mort

* * *

Stai ! Cine-i ?
De ești om, intră de ai venit să rămîi
O santinelă de tăcere contra batalioane de cuvinte,
luminează-ți fața luminăție să te văd,
arcușul lunii vioara nopții de-o sărută,
tremurătoare lacrimi mușină seninul
otrăvurile mierei.
Numai mutenie în jur
și eu în bătaia pămîntului

Seceta

Mașina salubrității cară amintiri
Hățurile ploii au putrezit într-o parte
Ninge singurătatea în vertebre subțiri
Peste oraș fumegă petalele moarte

Pădurea pansează cuvintele arse
Inorogul nopții se sufocă-n fîntîni
Iată Mirabell pe acoperișul verii
Dorm vizitii soarelui cu ochii bătrîni

Patria în mai

Primăvara duce munții de căpestre
Patria se-mbracă în muguri de lumină
Se aud în mai peste munții Carpați
Semințele de stele pocnind în surdină

Pămîntul acesta e o baladă străveche
Voevozii grîului sînt pietre de hotare
Clopotul dacilor bate din eternitate
Prin somnul lor mușcat de-o floare

Se-ntorc strămoșii acasă sub hohot de lună
Cîmpia doarme între pleoapele lor
Iarba libertății mirosind a veșnicie
Pe sufletele noastre urcă în pridvor

Se aud în mai peste munții Carpați
Semințele de stele pocnind în surdină
O, frații mei, de vise și sudoare,
Patria se-mbracă în muguri de lumină.

Copacul cu pletele tale

Cade biciul nopții peste trenuri bătrîne
Insomniile defilează în gară
Orașul rănit de atîtea fîntîni
Ciutura zilei disperat o măsoară

Tăcerea curge pe străzi ca un rîu
Toamna se plimbă pe ziduri agale
Mi-a închis dragostea într-o stea
Copacul acesta cu pletele tale.

mihaela dușa

Furtul aramei

Furtul aramei era mai vechi
decît lemnul acestor mătănii de trandafir

Mult aș fi vrut mările acelea ucise,
o, vînătorul care se întorcea agale
cu blănurile lor tirite în mîna lui dreaptă.

Femei înnegurate de văluri sînt gazelele acestei
după-amiezi
cînd am aprins cîteva flăcări
în jurul unui ceas de frunze.

Vine-dansatorul-de-step

Ochii îmi sînt mai roșii decît piramidele
și așa ne petrecem împreună după-amiezile
pînă seara tîrziu.
Citeodată la expoziția de păuni cu explozie
întîrziată
Vine-dansatorul-de-step
Mîinile mele sînt crăpate de var.

Poezia se scrie simplu

Poezia se scrie simplu
pe hîrtie albă cu cerneală,

în căutarea pruncilor morți).
Emanuel intră pe ușița mică a verii
și ne anunță că tocmai
ne-a secat ultima fîntînă. Nu-i nimic. Tot plouă cu
greieri.
Ce dacă-s striviți ?

* * *

cadavrele celor ce s-au înecat în butoiul cu primăvară
erau mîngîiate stîngaci
de palele aceleiași blîndeți
care te-a făcut și pe tine să plîngi ieri în pasaj
cînd ai încercat să duci la buze un pahar cu lapte.
Vai, prietenă, știu,
ar trebui ca sentimentele noastre să fie blindate
și nimeni să nu vină să ne iubească astfel
pînă la desfigurare !
și primăvara să nu ne mai ardă pe dinăuntru cu oxigen
și, vai, crăiță, ar trebui
să nu mai fi rămas nimic din noi
după cea de-a doua lubire Mondială...

iarna la țară

vine un
copil de crizantemă
să vă ningă cu vin pe deasupra sprîncenelor.
și cu chiot bărbătul cu barba de spumă
își deschidă partița din piept.
e Sărbătoare, vînători buboși astupă cu vată
țevile puștilor acesta e semnul de pace.
monezile curg repede vesele în pîlnia cerșetorului
copilul aruncă boomerangul înspre capul horn
buhul Harpistului Verde tremură supa provinciei.

în pod, cei ce poleiesc grămada de nuci văd toate
acestea
caligrafiate cu un creion de argint,
lume subțire și blîndă pe frumusețea căreia bocesc
cîrtițele...
iar cei ce nu au aflat brad
anină ramuri de vîsc pe dangătul clopotelor.

copiii se urcă pe zidul lichenilor, șireți ca și fumul :
dintr-o curte de piatră se dezumflă un geamăt
(un fir de sînge își veste sub poartă), un vaer azur.
o lampă cu benzină arde în gol. 32 de ochi îl privesc
pe măcelarul satului care tocmai
ucide un nour.

vasile vatră

Grîul

De azi în mine voi
Înfiera zile moi lungi
Ca o rază de soare
Iar seara

Doar eu în bob de grîu
Voi sta
Ofoșit am să dărm
Fe un bob de grîu
Vișina capitalul.

Dorința de-a trece

Trecem peste ani
ca peste flori
și în urmă rămîn
pietrele mari ca larba
pentru a spune un da
și ne tăiem dupa un arume
zbor de pasăre.

Mai lucim și din nof
cite-o vară :
în seară
ne oprim sau trecem
peste secunde
nu te oude

Copilăria

Cobonită stează
Fe oaia îmbrumată
Mirosul ilnei
Ocolea mugurii
În urma lui
Un miel plăpînd
Venea din soare

Eu l-am văzut pe strada mea
Cînd ocoleam privirea pomilor
Dar azi
Același miel
Îmi rostogolește
Copilăria în firul ierbii

Poetul ca un gest magic

Vezi Doamnă cît de trist se-nfrumpiă ca să ningă
să vrei să cînți întîi, apoi să uiți
bisericile albe din pămînt tău săcuț.
atunci cînd aprinzi lampa tăcut ca într-o taină
prin care-ai văzut marea și-ai reușit să fugi.
Și-apa e prea rotundă în sine reunțiare
cînd nu mai moare-n tine nici-un sfînt
și deschizi ușa ca s-așteptl să vină
apele moi și florile de cîmp.

Ea este sau nu este

Iar dacă libertatea se lucrează, se consumă
sub microscop și sub ochiul cerului
n-apare forma de grație a existenței
cînd în toate mărîțele ei
nu-i societatea anonimă și cartobilă împrejmă
cioloba lungă la coșfiul istoriei și nici
moșa cea mai rotundă de razele cîmpiei
se plimbă bilele argumentului sub forță imperjurării
că libertatea-i ocel fel de libertate
gîlopînd pione mecanice, gîlopînd
pe hîrtî și sub hîrtî nevăzutul raport
între o forfurie goală și un tun încărcat gravițînd
ideia că-n ziuă de ieri crapă noapte de mîine.

Și dacă mîna-ntîncă primînd se pierde pe sine
cum mîna-ntîncă împărțind
bîtîtuie surogatul cum bîtîtie ciumă-n ev mediu
și flîntă-și îndoaie genuncîhul somnulut firii
cînd libertatea nu-i societatea de consum a libertății –

Ea înșiuntru se naște zidită-n ideea de patrie
ea este sau nu este
așa cum destinul și-l apropie fiind.

marin negoiță

Arta de-a fi simplu

Voi, arta de-a fi simplu, om simplu pe pămînt,
să cresți ca un salcîm drept, înalt sub soare
în pîntecul fertil nisipuri arzătoare
semințe să-ți primească, pe pușcă și pe vînt.

Să fii împins țărîna din mîez cîte răzoare
de groapa celor tinerî spre toate cîte sînt
să le vorbești de rude cu primitiv cuvînt
și să ostpăți apoi amiezi dezmierătoare.

Să te prefaci jucînd țărîna a ști din cărți
că bombele-au stîrnit copiii sub chinurile
că moarea însăși are înverșunări și hărți

Că lumea zboară-n cer cu nave spațiale
că oțel din cărbune are viteze ușoare pentru
că tu ai fost o zi Poetul țării tale.

Noaptea orașului

Cînd vedetele își cuibuiă de tăcere
ca țîfuiui cu pietre ochi în horți
orașul întră-n vagăe, lîngă porți
descîrnde pumni cu viespi de mistere.

Cîției de fier respînși de contrafort
ochi purpurii clipesc ciudate sfere
Străzi decenți ascund în bătere
privirile ce nu le mai suportă.

Joc

Vrei să ne jucăm de-a soarta ?
Să ne hîjonim un pic.
Dăm cu banul fiecare.
Un șoarț, o-mbrățișare
și-apoi dobonîi de îng
să sufîăm în lumînare.

Pașăre de apă

Stînt e pescăre curgătoare
cu ochiul mîrot de frumos,
stînt o pasăre care
a uitat să mă zboare.

Mă zbat între tîmplele murgilor
fluidă, ndvatnică, șerpuitoare
și am obsesia drumului meu
către mare.

Autoportret

Am puhoaie, să se știe,
din ivnita apă vie.

Desen de Raluca Slobozeanu

adrian sehelbe

dacă...

Dacă lași fluturii să înghețe
lin siberia lor să-i răsfețe
în piclă de gînd un cerb să strecoare
elitre și fin, mătănii de răcoare...

Dacă gerul ne-ar înflori Memorii, –
miresme de plînș
viroze de păpădii poate atunci ne-ar râde strîmb
și fără de pleoape ne-ar expulza din Timp

Dacă am înțelege unde, în ce canal, ne scurg
anotimpurile
Dacă pentru totdeauna am fi rămas captivii extazelor
Dacă în loc de vise de aer am avea brațe
Dacă urși greoi călcîndu-ne ne-ar dovedi că încă
mai sîntem în viață...

din culisele verii

mari hangare de aluminiu pline cu pahare...
Stăm aici, departe de puterea de pîrjol a marilor
cotidiene,
departe da fluctuația valorilor, de șicanele timpului,
departe de dezbaterile judecății de apoi.
Mari hangare de aluminiu (eloxat oare ?)
unde stăm așezați în jilțuri împletite din iarbă.
Discurile pe care le lucrasem cu noi s-au tocit acum
(și gramofonul horcăie dezamăgit) și nu mai percepem
decît ritmul general al orgilor electronice și
zgomotul mirosului de lună în nopțile de vară
(și cel al ploii scîncind, scormonind țărîna

Ceea ce te poate încurca
sînt porțile de scăpare pe care le are albul
pentru că este alb
și nu este negru.
Cemeală parșivă – crivățul ce-ți țiuie în ureche.
Apoi este și vorba de tendința floral de apus.
Din aceste două elemente s-ar face poezia
dacă n-ar fi întotdeauna punctul de fugă.

Tîrziu culorile cad

Poetul își potrivește ora după rotirea stelei
cînd o procesiune lentă de melci violeți
înaintează cîntînd prin aer ca un nimb.

Tîrziu culorile cad
zăpezi ca jivinele
sunetele sînt depărtările
poetul.

Desen de Raiuca Slobozeanu

petre ivancu

Toamna cu miros de brad

Și iată frate toamna cum spînzură de nuci
În hohote de cramă strugurii se-neacă
Cerbi vagabonzi aleargă să petreacă
Trăsurile de maci furate de năluci

Oierii dor de casă așează pe asini
Cu sufletul în zdrențe la șes vor să coboare
Răzbate aproape stins bocet de mioare
La pagoda albastră a ploilor de crini

Și iată frate toamna cum cade pe coline
Ca plînsul maicii noastre pe stele mari de gheață
Munții sînt păscuți de herghelii de ceață
Prin peșteri somnambule mă-ntorc mereu în mine

Octombrie în gările lumii

Octombrie intră în gările lumii
Păsări lungi de ceață duc cerul la iernat
La peronul zilei mă așteaptă mama
Pentru nașterea mea nu e loc de aflat

Pe ulucile zării arde un soare bolnav
Seceră norii trestii de gheață
Intră octombrie în gările lumii
Se mai scufundă în semințe o dimineață

ca țîța la gura unui copil.
Stai i zic, vrei să descarc în tine viața,
am de-ar fi să fii,
și trăsei piedica de parcă aș fi rupt
de pe ceruri căpăstrul luminii.
Bătea de după noapte
și se-auzea țărina după mine picurînd
ultimii stropi de naștere.
Hai, zise, să explodăm
și să privim precum nebunul
la focul iscat de propria noastră ființă

În vii

Ioaneee, vezi să nu intre noaptea-n vii
că ne strică strugurii-sugăreii
și le crapă țițele la vițele,
de dai o săgetătură,
vine somnul și te fură,
de dai danie de oase,
achii-ți coase,
gura-ți leagă
cu o broască prefăcută-n fragă ;
trezește-te Ioaneee, trezește
la o mină de-s cinci dește,
la umblat de-i drum de cară,
vine plugul și te ară
și te caută prin case
semințe mirease,
arde un potop de pîine
în cuptoarele de mine,
strigă-un fără de țară
ca un tren ce n-are gară,
cin'l-aude asurzește,
cine-l vede se orbește,
n-ar avea să n-aibă parte
nici de moarte după moarte ;
umblă somnul vălătuc
călare pe limbi de cuc,
nu-i somn bun minzit în iapă,
ci e somn de tras în țeapă,
Ioaneee, pîndă de tăceri,
roi de faguri și de fieri,
vezi de intră cine intră
din a nopții neagră vintră

madălina cantuță

Și toate-s bune

Și eu o tresalt țării, un oltal,
pe polmo pădi, fericită floare
înmugurind pe-o coastă de zăvoi.
În nări nu simt nici o amenințare
și toate-s bune dacă nu-i război.

Peștele de aur

Simt în trimple cum mă doare
ochiul peștelui mirot.
Mă ocuză ne-ncetat
că l-am înecat în soare.
N-are cer că prea are.
Mi-ar vorbi și n-are cum
că e peștele de aur
și că se prefăcea-n scrum.
Simt în trimple cum mă doare
și-l condamn pe vinovat,
îl condamn la înecat.
Și ocum, cum să vă spun,
trei dorințe pot să-mi pun.

E ceasul cînd orașul are nări
plămîni, picioare cu o viețuitoare
cei ce nu dorm sînt răpuși de dări

Sudoare, pîine, sus, bunătate
Peșteri plecate roși în depărtări
S-ducă dimineața în cetate.

Sabie de floare

Egal recruț sub steag, Poetul luptă
cînd roți ascunse chiar în piei de stele
roiesc ființi cimpiile sub ele
și vecul își dilată forma supte.

În jurul lui dogor rănile-s fîșele,
petalele de mac au bură rupte,
lăsînd spre nori culoarea lor obrupte
în sufiet mi se clatină aripele.

E-ese de cald și nu se știe dacă
sub geana lumi-dăruită plot fecunde
peste înecații pașnice să treacă.

E-ese de frig și nu se știe unde,
smulșă din cimp ca sobia din teacă,
floarea de mac în piept ne va pătrunde.

Desen de Raluca Grigorescu

constantin cernica

Prolog

Bătrîne de aur și umbra sonet în orizont
și apoi cum se sparge oeul de copilele
culori galopînd sub tîja crinului și cum
pînditu-s florile ceriului și fîntîna uitării.

Tu pletene visezi florile vepsine pluind ;
O, florile dumnicale, vei spune, ascuindu-te
ocolo, sub pleoapa fără întoarcere
a singurătății și iubirii de oameni.

O, florile dumnicale pe pajiștea copilăriei
și vota de zahăr a norilor și bălciul
domnului Ianus cel fără de-ntoarcere și nimic
din ștejăreare ce urmează nisipul.

Și apoi deolul ceasta neprihănit de fluturi
și limpede în somnul unui car cu fîn
hrănucind pe Calea Lactee a ochiului deschis
ocele ușor crepnote, ușor prăfuite flori duminicale.

Și uite, prietene, în orizont umbra sonet cît o cimpie
și bătrînu de aur a copilăriei în pleteie nopții
și ploaie, și fîntîni clăpștri împing de pe ziduri
zăpezile viitoare în ușurul cald al poeziei.

Satul

Satul, cu umărul gol
La margineo zării,
Tresare
Și pulsul lui, purtat de greieri
În roșcatul lunii,
Vo trece cîntecul din casă în casă.

Ziua

Am ajuns ecoșă ◆ Lîngă el ziuo
Încinteo ierbii E un sat cu geomuri
Și am gîsit ochiul coseI Prin core intuu și ies.
înfloșit în cireș

✲ ✲ ✲

Prin toomna de cireș,
ogolită între stele în primăvară
trec ouă puzmînlor ii vor încolți
noopte – ouple
O poșare rătăcită și din roșă
se zbate vol huo-o între poime
într-un simbure să n-o stîrvească.

✲ ✲

Nu am nevoie Tu m-oi despărți
Să vii înopoi De sot
Mi-o spus pomul Prin simbure.

Desen de Raluca Grigorescu

dan bucur mînătoru

Amfore de vise

Curg lacrele de dor și bucium pe oblîncuri,
Ca o vestire-naripată, agonisind în noapte
Pravilă scrisă de copita fulgerată
În lujerii lunii, răsfoiți ca o carte

Se face că venim dinspre călciiul ploii
Cu amfore de vise, cu felinare-n ghiocuri,
Cînd încă peste ciuturi, se tînguie lumina
La umbra unui cal, uitată lîngă scocuri

Pasărea

Iată pasăre în zbor, e o linie cosmică,
Perpetuată în noi prin dorința de zbor
Sugerîndu-ne facerea lumii ce vine,
Din memoria nebuloasei spre viitor.

Venind pasărea are geometria
Catargului purtat în furtună,
Trecînd din luminile timpului
Imensitatea o rulează, o adună.

Dar trecerea ei însemnează mai mult,
Sinuciderea clipei ce a fost și ce doare,
Asediată e granița clipei în care
Imposibila întoarcere devine mai mare.

a Verdelui ?
Spune-mi despre nezicerile tale
la vremea Genezei
și-a Sărbătorii,
acum cînd timpul are brațe
și viață,
Cînd toate porțile au crescut nemăsurat de mult
pentru întîmpinarea poveștelor tale,
Binecuvintează măicuță tot ce e rod
Ca să pornim în Univers curați și pregătiți
pentru cele mai frumoase păsări de cer
și de cîntec.
Nu uita, măicuță, tot rostul pe care mi
l-ai hărăzit în primele tale crengi de gînduri,
cînd știai că nimeni altă
nu va ști, ca fata ta cu călciiele nerotunde
să cînte Bucuria
Spune-mi, măicuță...

Erotică II

Dacă ai să mă mingîi,
așa,
ca și cum ar înflori pomii,
aș uita că sînt copil din flori
și pleoapele mi-s cîntece de Paște,
că somnul meu e o odaie
bîntuită de pești cu solzi de sunătoare,
dacă ai să-mi tălmăcești
ultimul vis despre caii-pămînteni
cu nechezat de fecioară
, și crupă de lujer neînviat
o să știu că tu erai cel
care trebuia să vii cel
mai aproape de mine
că ție o să-ți nasc
copii cu mersul limpede
ca o apă curgătoare,
și mîini puternice.
Dacă ai să vii...

georgia celeapcă

Așteptare II

Să mai aștept așadar,
Să se limpezească amiaza,
Să se audă și ultima strigare,
Și tu vei veni cu un fluture Cap de Mort
lipit pe umărul drept
Trecînd prin prea multă lumină
Și cu mare alai de păsări albastre,
Să mai aștepte păstorii
Plîngînd culorile păsării uitate,
Să-mi poarte jertfa prinosului lor
La ceasul acela cînd noi sîntem cei mai albi ?
Să mai aștept așadar
Să mă binecuvinteze
femeia cu călciiele nerotunde
Apoi, să sparg toate oglinzile din casă,
pentru că zici tu,
Tot atît de bine ne vedem dacă ne uităm unul în altul
Și după aceea facem lungi tăceri,
Să mai aștept pînă cînd zarul va arăta șase, șase ?

Erotică I

Spune-mi măicuță de ce aștept
curcubeul și răsăritul
cu ființa ca o salcie amară
și nenuntită ?
Spune-mi de îmi plînge pîntecul
ca o sonată bocită în Capela Sixtină

Plutind

spumă sîngelui
ruptură incredibilă
plutind prin ea
odevor cosmic

spasmul ogîlzii clbului
încrept în sfîrșit
cu o vîteză atît de mare
încrementrea cuintelor vîi
în ceeîo oprită.

Viața prin sine

Puterea de-a fi TOT
morea de nisip
din mișcul ceconului
spumă ațior vaiul
dor ocelcosți
ajunge spre mișloc
sublimînd
mooteo
viață
prin sîne.

Mîna

m-ai căutat seoro
pe moiul mării
pieleo foie cuvîntul
și mîno
mîno răscolind moorteo

Deșen de Petru Țîra

Tata

Tata coboară din streașini de noapte,
Din grinzile cerului pierdut,
Spre lampadarele grîului ce ard
Dincolo de turnul secundei păscut.

Și iată-l trăgîndu-și prin văzduhuri
Visele ca niște curele de bici :
Din jgheaburi se ridică faguri de ceață,
Pasul lui e un ornic încălțat cu opinci.

E blînd și-și cară trupul sărat
Prin ninsori de sudoare, fără hodină
Ochii lui par niște crini desenați
De-o femeie cu urzeli de lumină.

Se uită de-o stea, întreabă de vreme
Are vedenii cînd se-ndreaptă din șale
Fiecare vorbă e un sunet de ploaie,
Peste nufărul ars din privirile sale.

Reîntoarcere

Voi pleca,
spre fereastra copilăriei
și voi înflori
într-o lacrimă de mamă,
ca un cais în care vor veni
sturzii
aburiți de uitare.

Exilul de fum

Trecerea ta,
cicatrice pe inima mea
și hornul pustiu,
în care nînge întunericul
iar eu nu sînt decît
pulberea întunericului,
sădit din chiparoșii de fum,
în sălbăticia unui țărm depărtat,
în care vin albatroșii-n răspîntii,
ca vălătucii de fum —
peste existență.

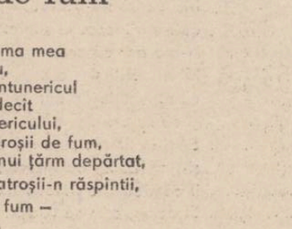

nastasia manîu

Pasăre albă, trec prin cosmarul cîmpiei

Mamă țese covorul de zile și nopți,
În mijlocul lui am înflorit.
Tu ai vent să mă culegi și s-o ștoarț trăzii.
Din mîna ta o și cresc și floare.

Într-un colț al grădinii pîncește timpul.
Plînge trandafirul petele în loc de lacrimi.
Un cîmp fără somn mi-a înfiorit sub tîmple,
Iarba ajunge pînă la buza osțoiului.

În orașul ceeste s-ou copt ațîne pîini,
Încît se oude grîul încolțind în visele plugarilor.
Fomeo lumii nu se termină niciînd.
Vînțorii stau la pîndă și cresc.

Aud umbre lor cum devoră pămîntul.

Somnul meu nu s-o zvîntot încă de vîse,
pozire oîbă, trec prin cosmorul cîmpiei.

Scrisoare pe adresa copilăriei

I

În amînteșți pădurile core își ședeau cuib în visele
noostre,
lumîno trovorișndu-ne bucuria jocului.

sergiu filip

Ultimul pămînt

Vîn cu mutită tristețe să
pun mîno pe lîne coșulînd
lîngă mîrșul tău
în pîntecul plîn de ultimo colo
să mă opreo cu puteo fricîi
să mîros ultimul pămînt din corneo
to.

Începutul zilei noastre

orunc pleioo rupită cu
oseleo oîbe ole odevăgrului
peste mîlnile core mă trog
spre începutul zilei noostre
moorteo meo mînotă
pînă lo preozie

mișcoît priveo ochilor morîț
peste foto noostră vîcleonă
dureeo rugînă mănînoă proful
lumînîț stîneo în progul oglînzîi
încă puteroieo.

Veneau dimineților și ne spălau pe ochi cu roze
proospete.
Poiono cu flori și cu măcriș ne înverzeo tăpșile.
Aleogom printr-o grădină fără peroche
și codomeom legănoți de umbro nucilor bîlnzi.

Îți omîntești sălcîile core ocrotiou riul
de lumino soorelui tăcom
și noi, cu un pîlc de fîsteo,
cum sperîom lînișteo
sou fugăreom pîrîul
cu trupurile noostre de lopte.

Cînd odormeom sub orșînle condoril
noopteo umbo descuiă
să nu i se oudă poșîi.

Peisaj citadin (II)

Amiază – ocest riu ferbînte –
s-o revărsot pe străzile orgușiul
și o pătruns dîncolo de perdelele grele
în înundații toîole de somn.
Trenspiră cărțile ingheșuite în rotund,
în lăcurî s-o cuibărît o koropcolă bolnovă.
Glndul meu umblă prinîre ele
să le trezească lo viclă.
Pînălț este din umnă de opele moorte ole somnului.

Conțomînotă și eu de omîozâ,
o simt cum se rostogolește în volul lîetrînfț
prin venele mele întruse pînă lo refuz.

Peisaj

Pe străzile orașului mă plîmb cu tine lo brot
și mă înclrîpul vîslînd
printr-un verde de grîu
mîrsiînd o lopte crud și o rouă neoțînsă,
ier tu, un căldărî cu pîrîeni curîț,
îmi surîzi de pe o colînă
core se îndepărtează mereu.
Cu ooît moi dorîță lîmîno în core dișpori.

De pe ofișul unui cînemotogrof
un cowboy o împușcot imoginea to
în sufletul meu.

Sub coasă

văzu sfeșnicul cu picior de lemn în care ardea o pădure de făclii și intră în odaia din față. Totul fusese schimbat, toate scaunele din casă au fost aduse și puse pe mai multe rînduri, pînă și străvechiul scaun cu picioare scurte și cu gaura din mijloc în care mama înfigea vîrtelnița cînd depăna cănurile de lînă. Nu spuse nimic și sora-sa, grasă, cu peruca ei neagră care-i acoperea puful cenușiu de pe țeastă, era îmbrăcată în doliu, cu vălul străveziu acoperindu-i fața buhăită. Fratele lui se așezase la picioarele patului în timp ce ea mîngîia cu degetele groase încărcate de inele scumpe fața bătrînului. Niciodată nu îndrăznise să facă asta în viață și acum plîngea horcăind cu gura umedă și balele subțiri picau pe fața încremenită. Obrajii roșii ai fratelui mai mare luceau în umbra clătinată de pîlpîitul făcliilor și ochii lui miopi, în spatele lentilelor groase priveau cu un fel de mirare timpla. Desigur, înainte de a veni aici, băuse două-trei pahare de coniac să poată face față durerii. Cei doi nu stătuseră niciodată prea mult pe lîngă casă ; el urmase o școală pomicolă apoi, deși era destul de nătîng, ajunsese contabil șef la o fermă ; ea trecuse prin multe meserii pînă cînd a intrat chelneriță la un restaurant, au trecut-o apoi la bar și în cîțiva ani și-a cumpărat apartament, după asta mașină... Era nemăritată și trăia cu indivizi tineri, fără căpătîi, pe care ea singură știe de unde-i aduna. Și tocmai ea, muierea desfrînată, îi reproșase bătrînului că adusese în casă pe cineva cu care să-și împartă singurătatea.

Văzîndu-l intrînd, ea se ridică, îndreptă o luminare care se îndoise în sfeșnicul de la căpătîiul mortului, îl luă de brat și-l sili să iasă.

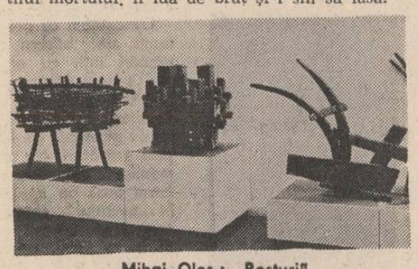

Mihai Olos : „Rosturi"

— Ai apucat măcar să-l vezi... ? Suspină și-și smîrci nasul în batista care scutură în aer un nor de parfum. Am avut eu grijă de toate, coșciugul l-am luat de la reciproc, am luat și banii de înmormîntare... Mai are și el un cec de șaișpe mii, să-i facem un stîlp de piatră, nu ? De asta ai să te ocupi tu că banii i-a pus pe numele tău. Să facem ce trebuie, să nu ne rîdă lumea...

El o privea în ochi întrebîndu-se cum de s-a schimbat atît. Fusese o fată greoaie, muncitoare, o fire închisă și mereu ursuză. Și iat-o acum, înfășurată în mătăsurile ei de doliu, cu inelele grele de aur în degete, cu cerceii scumpi scăpărînd în sfîrcurile prea mari ale urechilor, sub buclele perucii parfumate.

— Tu ce zici, spuse el apăsat, nu trebuie să ținem seama mai întîi de dorința lui ?

— Da, dacă tu știi care a fost ultima lui dorință...

— Știu ! șopti el apăsat : cecul de șaișpe mii trebuie să i-l dau femeii care s-a chinuit cu el.

Ochii i se făcură galbeni de furie, toată fierea i se urcase în ei. Șuieră cu fălcile încleștate :

— Dacă ai de gînd să faci asta, n-ai decît ! Pînă cînd tata n-o să fie în pămînt să ne purtăm ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Da după aia să știi că nu vreau să mai știu de tine ș-o să te fac eu să mă cunoști. Mă crezi proasta satului, nu ? Ți-arăt eu, n-ai grijă.

Ion nu mai intră în casă. Se duse în bucătăria de vară unde era un pat, luă pătura de pe el și se urcă în podul cosarului. Știa că într-un colț bătrînul punea iarba crudă la uscat. Întinse pătura, își scoase pantalonii și cămașa pe care le atîrnă în grinda de deasupra capului și se întinse cu fața-n sus : mirosea a praf vechi, a lemn tocat de cari, mirosea a pămînt încins de soare și mai ales a iarbă cosită de curînd. Prin spărturile dintre șindrile vedea cerul lăptos, adînc, cu stelele care clipeau undeva, foarte departe. Era negura subțire din nainte de răsăritul lunii. Auzea sub el murmurul oamenilor și vedea pe jumătatea de sus a peretelui din față pîlpîitul roșu al făcliilor.

Sicriul fusese așezat pe două mese puse cap la cap. Era mult prea mare și trupul bătrînului se topise parcă între scîndurile îmbrăcate în pînză, sub mal-dărul de flori care-l acopereau lăsînd să se vadă doar mîinile de ceară cu degetele împreunate între care luminarea ardea picurînd. Două coroane mari, de garoafe roșii, erau rezemate de perete și pe fîșiile de hîrtie creponată licăreau stins cuvintele scrise cu bronz. Nici acum Ion nu zăbovi prea mult lîngă mort. Vedea că e de prisos, că sora lui orînduise totul și aștepta aproape cu nerăbdare ca întreaga poveste să ia odată sfîrșit. Pe cine înșelau ei ? Datina nu făcea decît să acopere gîndurile meschine, spectacolul ar fi fost de-adreptul caraghios dacă n-ar fi existat acest teribil element de decor, trupul bărbatului bătrîn înțepenit acolo, sub florile care începuseră să miroasă a mlaștină sau poate că mortul, pe căldura asta, începuse să putrezească.

Și această a doua zi trecu pe nesimțite, odăile și curtea se umplură de izul pătrunzător al sarmalelor, în curte, pe pirostrii, fierbea acum un tuci uriaș plin cu varză tocată.

Fratele mai mare împărțea tuturcra covrigi și le dădea să bea cîte un pahar de vin. Butoiul din beci fusese golit în sticle și, în noaptea care trecuse, sora avusese timp să umple două bidoane și să le ascundă în portbagajul mașinii înfășurate într-o scoarță de lînă.

A doua noapte Ion se culcă tot în podul cu fîn și cînd se trezi în zori văzu norii negri înghițind cerul spre miazănoapte ; urcau ca și cum ar fi crescut din pămînt, grei, amenințători, plini de răcoare.

A fost adusă o căruță cu cai încărcată cu mari crengi de brad. Au bătut scînduri, au împodobit roțile legînd ramurile cu sîrmă. Toate acestea le-a făcut Ion, cu un fel de ușurare că putea fi de folos. Zăpușeala creștea, ceva greu ca plumbul le apăsa creierii, aveau ochii tulburi de nesomn și de presimțirea furtunii. Se făcuse aproape nouă, cerul se întunecase de la o zare la alta, bubuiră adînc, îndepărtat, norii și fulgerele țîșniră în adîncul vînăt de deasupra uriașilor ulmi neclintiți. Și deodată începu să plouă, mai întîi picături mari care împroșcară lespezile din curte și acoperișul casei cu un răpăit de grindină. Apoi fără veste norii s-au rupt, nesfîrșite pînze de apă măturară satul de la un cap la altul, înecîndu-l. Șanțurile se umplură cu apă galbenă, murdară, pe care pluteau mari pecingini de gunoaie uscate. Și se dezlănțui vîntul care sfîșie perdelele ploii, le purtă departe spre miază-zi pînă cînd totul se liniști. Amintirea ploii n-a rămas decît în carnea umedă a țărînii în care descătușase toate miresmele lumii ; iar în ceața fierbinte, crud-albastră, a ploii ce se îndepărta auziră cocoșii ca și cum ar fi cîntat în fundul pămîntului.

Veni preotul, cu o uriașă umbrelă neagră, încălțat cu cizme de cauciuc, galbene. Era tînăr, cu ochi bulbucați de țap și țăcălie bălaie, rară ; obrazul vînăt, buzele de iască îl arătau a fi om rău, viclean și lacom. Dascălul, un bătrînel aproape surd, dădea răspunsurile anapoda și zăngănea cădelnița să scuture cărbunii aprinși de sub tămîie.

Cortegiul ieși din curte după ce patru bărbați scoaseră sicriul din casă așezîndu-l pe tronul căruții. Caii mergeau la pas ; nu se auzea nimeni plîngînd decît femeia cu perucă și cercei de aur suspina sprijinindu-se cu o mînă de mucheа coșciugului. Ion se întoarse și văzu în urmă lume multă, mai ales bărbați, și printre ei femeia încă tînără, cu fața aspră, cu basmaua neagră care-i acoperea gura. Rămase în urmă și o luă de brat. Ea nu se împotrivi, îl privi scurt, cu ochii umezi.

Și cînd totul se sfîrși, cînd sicriul fu coborît în groapa pe jumătate plină cu apă. Ion se depărtă în umbra iasomiilor din cimitir și ieși singur pe poartă. Puțin îi păsă de vorbele lumii ; el știa că acum nu va mai auzi niciodată glasul tatălui la ușa lui, că nu-l va mai privi cum se dezbracă să se vire cu grijă în așternutul scrobit și să ciulească urechea la toate zgomotele care veneau de dincolo de pereți. „Nu știu mă băiete, zicea el, cum ăți fi stînd voi în colivia asta". Dar îi plăcea să rămînă ceasuri întregi în baie și seara ieșea în balcon și se uita cu lăcomie la forfota străzii.

Soarele umpluse tot cerul de lumini, iarba mustea de apă, totul era plin de viață. Și ridicînd ochii văzu drept în fața lui drumul străvechi cu priporul tăiat în humă arsă, urcînd spre apele albastre. Se văzu pe el acolo, în zare, cu o pălărie neagră umbrindu-i ceafa, cu coasa pe umăr fulgerînd scurt, cu totul din corn de bou în care lovea sec, la fiecare pas, gresia. Și în urma lui urca un copil ducînd donița cu apă. Se opri, încrementi : da, asta era ! Va avea un fiu, un flăcău zdravăn, și-l va lua la coasă cu el, și-l va mîna să-i aducă apă din fîntîna de sub mesteceni. „Aici odihnește în veci Ion..." pe el, care plecase din sat și-și schimbase viața tot Ion îl chema... iar numele feciorului lui tot Ion va fi... Așa, ca numele să nu se piardă.

carolina ilica

E ușor să scrii despre ploaie

E ușor să scrii despre ploaie :
Cu degete amăgitoare
Îți face semn din zare să te joci
Cu ea de-a risipirea.

E ușor să scrii despre copilărie :
Cînd herghelii de cai sărută iarba
În satul tău natal și visu-acesta
Revine-aproape-n fiecare noapte.

E ușor să scrii despre dragoste :
Destul să-ți spună numele iubitul
Și altfel respiri dintr-o dată.

Dar despre Patrie să scrii e greu.
Cuvintele trebuie alese pe măsura simțirii ;
O, nici banale, nici lingușitoare,
Păstrînd în ele lauda cea sfîntă
Ce se cuvine mamelor și casei
În care ai văzut întîi lumina ;
Ce se cuvine marilor strămoși
Privind spre fapta noastră din veșnicia lor.

Da, despre patrie să scrii e greu.
Și uneori mă-ntreb de știu destul
Să prețuiesc aceste vremi de pace.

Honey, Honey

Trăind lîngă cer, pe muntele vînăt,
Sălbăticiune a tinereții ;
Uragan — răsuflarea,
Labă de urs — mîna ta :
Apusă cînd mîngîie.

Soare brutal peste roua fragilă,
Mă dezmierzi :
Honey,
Honey...
Ah, în curînd, pe muntele vînăt
Vîntul îți va acoperi urmele !
Ah, către seară, rătăcit în zăpadă,
Or să te stîrpe lupii !

Poemul neinspirat

se dedică poetului Adam Puslojić

Lilium candidum, crin alb, otrăvitor,
De ce răsari în fiecare noapte
Sub tîmpla mea ?
Ah, pernă fără pată !
Imaculată chemare în somnul
fără sfîrșit !
Dar eu visez brînduși pîlpîitoare,
Etherice : un cîmp de luminări
Cu movuri transparente și neliniștitoare.

Lilium candidum, crin alb, strălucitor,
Nu vezi că nu mi-ești drag ?
Nu vezi ? nu pot muri lîngă tine.

Menglod

De ce mă dușmănești, stringătoare Menglod ?

În brățările tale nu mi-am înlănțuit gleznele.
În inelele tale nu mi-am umilit degetele.
În colierele tale nu m-am injugat.

Părul tău
are mai mult aur
decît toți cerceii tăi.

De ce mă pizmuiești, încruntată Menglod ?

Nimic din ce iubești n-am rîvnit.
Eu doar : ți-am dat o altă soartă —
O altă viață : o a doua viață.

Mai mult de-atît nici zeii nu pot face.

Cel care doarme-n patul de alături

Cel care doarme-n patul de alături,
Ținînd pe pieptul cald o pernă mică ;
Ah, răsuflarea lui ! Cu răsuflarea
O dată o coboară, o dată o ridică.

El poate că visează cum că ține
Pe inimă un creștet de fetiță
Dorită îndelung, de-o tinerețe,
Cu păr de aur, de pistrui pestriță.

El poate că visează cum că duce
Pe suflet, ca pe-o apă sfîntă-o arcă
În care doarme trist copilăria
Și chipul mamei și al tatei parcă.

El poate că visează cum o floare
Pe pieptul lui petale negre-și lasă...
Cel care doarme-n patul de alături,
Cu altă soartă și în altă casă.

Ca mîine o să-ți scap din mînă

Ca mîine o să-ți scap din mînă.
De ziua-aceea îmi și pare rău.
În ce se va schimba surîsul tău
Cînd voi lipsi o zi, o săptămînă ?

Cînd voi lipsi o lună și un an
Și-o viață-ntreagă de atunci-nainte ?
Moștenitoare o să-ți las cuvinte
Sfios de triste ca un prunc orfan.

De toate însă omul se desparte.
Murim de-atîtea ori pînă la moarte
La sărbători, la toamne, la nimicuri...

Auzi afară ? Picuri, picuri, picuri...

gabriel iuga

În urmă deșertul

Să fie-n urmă deșertul
cerul în urmă rezemat în tăcere
ca tristețea în sufletul copilului
cînd iarba nu mai crește niciodată
pe locul ars de flăcările ei

pămîntul dintre noi înghite spații
ca foamea-n pîntecul lăcustei
atît de-ndepărtat te-asemeni ție
cum fluviu-n mare nu se mai cunoaște
decît după mirosul cărnii lui

Un lac sălciu e luna

Un lac sălciu e luna
fără nuferi
cu oase de pești fosforescenți
cu umbra mea plimbîndu-se alene
prin roșiile ferigi lucind de viermi

un lac sălciu, o-ndepărtare rece
prin care înghețăm două statui
iubită, prinde-ți pămîntul la ureche
și-n ierburi grase, desveliți de noapte
să ne iubim frumoși în slava lui

iubită, prinde-ți pletele cu sălcii
un vînt bogat să sufle dinspre ploi
să ne jurăm credință ascunși în nuferi
și să uităm de luna dintre noi

Sunet alb

Fiul meu a plecat prin grădini
nici piine mi-a zis nu atinge
sunt eu cel dus în neunde
departe de cerul de sticlă
a plecat fiul meu printre munți
nici sete de-ți este nu bea
apa e poate covorul de sînge
adîncă fîntînă în carne
lumină bolind ca un ciine
rămîi și așteaptă noiembrie
cînd fete se-ntorc de prin cring
din bruma de sare din drum
sunt poate pe sînt salbă verde

descîntă-mi atunci la ureche
covoare de piine și fum

gabriel chifu

Cîteva din cele 704 feluri de ploi

Descrise în cataloage riguroase distingem
704 feluri de ploi. De pildă :

Ploaia tristeții. Ea era căderea
unei mări zdrențuite, ruinate. Asemenea
unui magnet atrăgea sentimentele vechi,
amintirile dureroase. Atunci mai ales
cei singuri se dezintegrau de melancolie.

Ploaia metafizică. Stropii ei căzînd
reproduceau limpede ca o bandă de
magnetofon
vocile pline de promisiuni, rugăciunile,
dar și risetele, clinchetul paharelor,
ah-urile de
plăcere ale unor popoare din alte ceruri.

Ploaia titanică. Fiecare strop al său
era înfricoșător, părea un mistreț
și conținea concentrată apă cît un fluviu.
De atîta ploaie stejarii se transformau
în alge, iar vulturii în pești.

Ploaia supra vitală. Atinși de această ploaie
morții ieșeau din pămînt înzdrăveniți,
atins de această ploaie
grîul creștea mai repede și mai sus
decît zborul spre slăvi al șoimului.

Aparate electrice pentru uz cotidian

Aveam un radiou
la care ascultam seară de seară
vuietul unei mări

Aveam un aparat de fotografiat
cu care reușeam să pozez clar
inefabilul

Aveam un computer
cu care calculam relația de transformare
a unei femei frumoase în notă muzicală

Aveam un telefon
la care formînd diferite numere
îmi răspundeau diferite
virste de-ale mele, din trecut sau din viitor

Icaronul

Iată cum am „construit" icaronul,
neasemuitul meu aparat de zbor :

Am amestecat penele unui vultur
care nu a atins niciodată pămîntul,
cu sîngele unui condor
care nu s-a oprit niciodată din zbor.
Apoi am turnat uraniu,
Pasta omogenă obținută am lăsat-o
sub razele lunii
pînă a absorbit atîta lumină
cam cît e rezerva unui astru.
Pe urmă s-a comprimat de la sine
rezultînd o capsulă jucăușă
aidoma unei grămăjoare de mercur.
Pe aceasta ca pe o sămînță am îngropat-o.
Doi ani am udat locul.
În al treilea an sămînța a dat rod :
a înflorit, a crescut, s-a copt.

După cum răsărise și după vrej aducea
a plantă.
După aripile argintii pe care le deschidea
la un semn al meu aducea a pasăre.
Semăna și cu un nor.
Însă nimic din toate acestea nu era.
Ci un icaron, un aparat neasemuit de zbor.

El nu funcționa nici cu benzină
ca elicopterul, nici cu hrană ca plantele
ori vulturii.
El folosea drept combustibil verbele
pe care le înghițea cu lăcomie de cum
le rosteam. Energia unui verb
(ca o baterie electrică !) era suficientă
pentru un zbor pînă în orașul vestit
Don Quijote
și înapoi.

radio

Și divertismentul ?

Aveam în gînd, dar, mai ales, pe hîrtie, pentru această cronică perle lingvistice ale comentatorilor de fotbal și ale textierilor noștri (noțiunea atît de controversată „text" și-a găsit și aici precursori în muzica ușoară românească stabilind că tot ceea ce nu este poezie dar nici proză, adică tot ceea ce este de la-la-la-la sau lă-lă-it să se cheme text). Cum un articol din „Presa noastră" se ocupă pe larg de această problemă — și aș fi lipsit de umor să reiau frumoasele expresii „Soarece se află singur cu poarta goală, doar cu portarul în față" sau „Final de partidă la Buzău, după 45 de minute scorul este..." — mi-am propus să aduc în discuție o chestiune foarte serioasă — divertismentul. Vreau să spun că radioul este o instituție foarte serioasă. Este atît de serioasă încît riscă să cadă în păcatul academismului : numai după ce totul este validat, impus — gata-gata să fie osificat — trece și de furcile caudine ale radioului. Adică — umorul este atît de educativ încît te duce cu gîndul la un eseu, muzica (îndeosebi șlagărele) continuă să fie cea de acum 15—20 de ani, emisiunile-spectacol s-au pierdut demult pe drum. Să luăm un caz concret. Uitîndu-și de obligațiile de început de an cronicarul a lipsit de la datorie vreo 10 zile — nu a mai vrut să știe de ziare, de televizor, de radio, dedicîndu-se cu totul urmăririi și îndrumării primilor pași ai băiețelului său. Deschizînd programul radio — după această perioadă — a găsit imediat (refuzînd o premieră teatrală radiofonică, o emisiune de versuri ș.a.) ceea ce-și dorea : o emisiune retrospectivă de muzică intitulată „Acestea au fost preferințele dumneavoastră". Mă gîndeam — ca tot omul — că redactorul s-o fi gîndit la preferințele noastre din 1979. Nici vorbă de așa ceva. Am ascultat vreme de jumătate de ceas melodii vechi, vechi, vechi — de-ți părea, dintr-un moment în altul, că vei auzi hîrșîitul benzii mai tare decît muzica.

Cu ce-om fi greșit noi, păcătoșii de radioascultători pentru a auzi tot timpul : „Cine ești tu / Pentru inima mea ? Tu ești tot ce-mi doresc / Ești seninul ce-l iubesc / Cine ești tu ? / Ești un cîntec de dor / Ești speranță și vis / Focul dragostei nestinse" (citatul aparține unui „text" structurat pe o opoziție el / ea, în care el dubitativ întreabă, rugînd-o pe ea (dacă ea-și mai amintește cîte ceva) să îerte, să cheme, să uite etc.). Momentele de respiro ale radioului sînt expediate („repede că nu avem timp de lucruri neserioase"), de multe ori sînt neglijate. De ce să ne uităm tot timpul serioși, gravi, încruntați ? De ce să n-avem emisiuni care să ne mai scoată din treburile noastre zilnice, să le mai uităm (că n-o fi foc !). Radioul trebuie să fie și divertisment ! Trebuie să-și mai scuture ceva din aerul grav pe care și l-a luat (de parcă ar ține pe umeri toată soarta lumii) și să ne instruiască în emisiuni care să ne și placă (și pe care să nu le apreciem numai pentru că sînt la zi, sînt informate, și-au atins scopul). E o dorință a cronicarului pe 1980? Poate. Dar în mod sigur și o necesitate.

Constantin Stan

plastică

Caracterele distinctive (II)

În ceea ce privește SCULPTURA prezentă în aceeași expoziție municipală lucrurile nu stau întru totul diferit. Este o oarecare învălmășeală în prezentare ceea ce dă o senzație de improvizație. O dispunere mai agreabilă, marcînd anumite centre de interes, nu ar fi fost posibilă pentru că, trebuie să o spunem, spre regretul nostru, lucrări capabile a se impune, atît prin concepție cît și tehnic, sînt efectiv puține. Într-un articol intitulat **Sculptura și ideile**, prilejuit de o anterioară manifestare de același tip făceam, în cadrul acestei rubrici, anul trecut, o sumară trecere în revistă a lucrărilor ce ne reținuseră atenția prin noutatea exprimării. Iată că volens-nolens anumite nume revin.

Trebuie să-l cităm cred în primul rînd pe **George Apostu**, acest artist de excepție al cărui unic relief circular, parcă un fragment dintr-o coloană antică pe care sculptorul a început să schițeze scene abandonate la jumătatea lucrului, degajă o ciudată impresie de umanitate primitivă. Aspectul de nedesăvîrșit al reliefului circular se potrivește de minune cu ideea de rit ancestral rămas ca o amintire palpabilă, abia marcat, în piatră.

Vasile Gorduz reevaluează inteligent filonul încă nesecat al sculpturii primitive într-o siluetă redusă la esențialitate prin marcarea ostentativă a membrelor și articulațiilor astfel încît corpul uman se transformă în viziunea sa într-o ideogramă.

Pe o direcție apropiată de preocupările celor citați mai înainte se înscrie și sculptura lui **Nicolae Fleissig**. Lucrarea sa intitulată semnificativ **Antică** reprezintă două victorii cu trup de femeie și pasăre greoaie, cu aripile distruse — aluzia la timp și curgerea istoriei este străvezie — țîșnind dintr-o arhitravă a unui templu ruinat dar a cărui marmoră strălucește încă. Este o interferență de sugestii în această lucrare care ne determină să o socotim ca una din cele mai interesante realizări prezente în expoziții în ultimii ani. O lucrare de un desăvîrșit echilibru (un **Nud culcat**) expune și **Aurelian Bolea**, artist ce trebuie, credem, privit cu mult mai multă atenție întrucît pe lîngă faptul că lucrează fără eroare, cu o precizie de bijutier, mai ales la scară redusă, știe să confere imaginii o emoționalitate de care arta de inspirație clasicistă duce adeseori lipsă.

Ar fi nedrept în fine să nu pomenim numele lui **Paul Vasilescu** a cărui **Maternitate** se înscrie cu volumele sale energice în spațiu marcînd expresiv tensiunea lăuntrică a formei într-un mod deja caracteristic pentru arta sculptorului.

Nu mi se pare o întîmplare faptul că, la această expoziție, lucrările de sculptură, care ni se par a ilustra o gîndire coerentă plastică, materializată în forme semnificative, își găsesc solide puncte de referință în formulări validate istoricește.

De unde se vede că noutatea poate izvorî chiar și din înțelegerea și interpretarea înfăptuirilor anterioare, și nu neapărat din negarea lor.

Grigore Arbore

muzică

Perspective dirijorale

Filarmonica bucureșteană și-a asumat sarcina de onoare de a oferi podiumul său, cu anume constanță, unor tineri dirijori, ori debutanți în ale dirijatului, ajunși la momentul măsurării forțelor cu un colectiv și o ambianță concertistică încărcată de impozantă memorie. S-a vorbit aici despre apariția lui Răzvan Cernat și Modest Cichirdan, revenindu-ne nouă acum ocazia de a vorbi despre clarinetistul convertit în șef de orchestră — Aurelian Octav Popa.

Îmi amintesc să fi fost printre primii care au încercat să vadă pe dirijorul A.O.P., prin perdeaua rezervelor cu care critica îl intimpina pe clarinetistul de mare clasă reprofilat. Desigur că ai o oarecare stringere de inimă cînd un interpret desăvîrșit își abjură domeniul pentru un altul. Dar este totuși aici multă noblețe și, mai ales cînd este vorba de dirijat, în care mulți se înșală crezînd că eventuala cultură oral-discografică te absolvă de orele de studiu pe care ar trebui să le consacri pentru a deveni instrumentist, transformarea unui instrumentist de elită, după mulți ani de orchestră, de văzut dirijorul din față, cum s-a spus, în șef de orchestră, oferă garanția că lucrurile sînt luate în serios. Și, în primul rînd, aceasta a fost marca distinctivă a concertului semnat de A.O.P. — seriozitatea, privirea muzicii din interior, profesionalismul, în sens larg, căci, desigur, în sens restrîns, de strictă eficiență dirijorală, experiența mai are să-și spună cuvîntul. Familiaritatea adevărată cu muzica este însă hotărîtoare, restul se dobîndește.

Programul a fost, de la bun început, un program de cunoscător. Sigur că Aurelian Octav Popa nu poartă răspunderea includerii în program a unui opus estradier, cum este Concertul nr. 5 de Paganini, cerut de violonistul bulgar Mîncio Mincev spre a ne convinge de tehnica sa — de altfel sîrguincios exhibată — dar parcă voind în mod special să credem că altceva nu are. Mă gîndeam însă că doar un muzician alegea pentru prima confruntare cu Filarmonica George Enescu Simfonia a II-a de Beethoven. Nu este cea mai cuceritoare simfonie beethoveniană, nu va asigura de la sine niciodată triumful unui șef de orchestră. În schimb, conține cîteva dificultăți de detaliu, a căror rezolvare este elocventă pentru cunoscător și cu care este tentant să te măsori. Sub acest aspect, dirijorul a fost grăitor. A ales tempi alerți și i-a susținut în vervă și suplețe, a legat episoadele din punct de vedere dinamic, apoi timbral, exteriorizînd grija detaliului.

În deschiderea programului, la același nivel de atenție dirijorală, s-a cîntat lucrarea compozitorului Ulpiu Vlad **Inscripție în inimi.** Nume destul de rar pe afișe, datorită exigenței cu care își strunește neobișnuitul său talent, Ulpiu Vlad este și aici, ca și în lucrările camerale care ne sînt mai familiare, imaginativ și liric. Muzica sa se construiește prin adițiunea stărilor sonore pe care compozitorul și le desenează pentru ele însăle, cu precizie, și deține apoi o tehnică sigură pentru a le realiza în orchestră. Forma sa alege singură din juxtapunerea stărilor. Este o muzică de tensiune intrinsecă, circumscrisă sieși.

Costin Cazaban

CE ANUNȚĂ EDITURILE PENTRU 1980?

Restituiri literare

Editura Minerva și-a structurat planul de apariții pe 1980 în concordanță cu programul și profilul său specific, cu sarcinile majore care-i revin în procesul complex al valorificării moștenirii noastre literare. Desigur, obiectivul esențial îl constituie permanenta readucere în circulație a valorilor perene ale literaturii române clasice, inclusiv din perioada interbelică, preocuparea continuă de a oferi tuturor categoriilor de cititori, îndeosebi tineretului studios, operele fundamentale ale scriitorilor din trecut în ediții larg accesibile, de variate tipuri, și totodată de a le facilita cunoașterea aprofundată a fenomenului literar revolut prin studii și exegeze de riguroasă ținută științifică. Ne propunem, și în acest an, să continuăm și să îmbogățim tipărirea edițiilor critice care reprezintă nu numai prestigioase realizări editoriale, ci și veritabile acte de cultură, atestînd maturitatea istoriografiei literare actuale.

Evident, e greu să enumerăm, într-un spațiu limitat, cele aproape 120 de titluri pe care dorim să le publicăm în 1980. De aceea, vom menționa îndeosebi pe acelea care prezintă, credem, un interes sporit.

O ediție critică de excepțională însemnătate, aflată într-o fază tipografică avansată, este ediția integrală a revistei **Propășirea** din 1844, devenită rarisimă chiar în marile biblioteci, al cărei text complet va apărea facsimilat și, paralel, transliterat în alfabet latin, într-o perfectă simetrie a paginilor și a rîndurilor. Ediția beneficiază de o desăvîrșită acuratețe filologică, asigurată de Mariana Costinescu și Petre Costinescu, studiul introductiv și aparatul critic exhaustiv fiind elaborate de Paul Cornea.

O mențiune specială merită, de asemenea, ediția critică a **Istoriei literaturii române vechi** de N. Cartojan, îngrijită și comentată de Dan Simonescu și Dan Zamfirescu. Într-o fază înaintată de definitivare pentru tipar se află **Istoria literaturii române** de G. Călinescu, într-o ediție critică pregătită de Al. Piru.

Dat fiind faptul că valorificarea moștenirii literare reprezintă un proces continuu, un flux permanent, și că tipărirea edițiilor critice ale operelor scriitorilor clasici români implică o suită de volume, care nu pot apărea decît eșalonate în timp, planul pe 1980 al Editurii Minerva, în această direcție, continuă pe cele anterioare și pregătește pe cele ulterioare. De aceea, în acest an, vom oferi cititorilor volume care completează cicluri de ediții critice inițiate în anii precedenți. Astfel, nu peste mult timp se va afla în librării volumul al XI-lea al **Operelor** lui Liviu Rebreanu, care cuprinde creația dramatică a scriitorului, sub îngrijirea lui N. Gheran. De asemenea, scrierile dramatice ale lui Al. Macedonski sînt incluse în volumul al VII-lea al ediției critice de **Opere**, îngrijit și comentat de Elisabeta Brâncuș și Adrian Marino. Respectîndu-se criteriul tematic și cel cronologic, ediția critică a operelor lui Vasile Alecsandri se continuă cu volumul al VII-lea, destinat părții a doua a dramaturgiei scriitorului, elaborat tot de Georgeta Rădulescu-Dulgheru.

În prestigioasa colecție „Scriitori români" vor mai apărea volumul IV **Opere** de Șt. O. Iosif (îngrijitor Ion Roman), care încheie această ediție critică prin publicarea poemului **Din zile mari**, a poeziilor originale din periodice, a prozei literare și a publicisticii scriitorului ; volumul III **Opere** de Gib I. Mihăescu (îngrijitor Al. Andriescu), alcătuit din romanele **Zilele și nopțile unui student întîrziat** și **Donna Alba** ; volumul III **Opere** de Camil Petrescu (îngrijitor Liviu Călin), prezentînd romanul **Patul lui Procust** însoțit de un bogat aparat critic, de note și variante etc.

Dintre studiile și exegezele de istorie literară ce vor apărea în 1980 amintim îndeosebi monografia **Aron Cotruș** de Ion Dodu Bălan, cea dintîi amplă și obiectivă cercetare științifică a liricii poetului transilvănean, studiul de sinteză **Arca lui Noe. Eseu asupra romanului românesc** de Nicolae Manolescu, **Ecouri goetheene în cultura română** de Ion Roman.

Cu prilejul împlinirii, în 1980, a 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat, sub conducerea lui Burebista, editura noastră va tipări ampla antologie **Carmen saeculare**, alcătuită de Vasile Netea.

De asemenea, la sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu, vom oferi cititorilor cîteva ediții remarcabile din opera acestor doi titani ai literaturii române, precum și cîte un album omagial, fiecare în parte ilustrînd, prin bogate reproduceri fotografice și comentarii adecvate, drumul vieții și operei lui Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu. Cu același prilej, vom oferi cititorilor o ediție de excepție, cuprinzînd poeziile inedite ale lui Mihail Sadoveanu.

Teodor Vârgolici
Redactor șef al Editurii „Minerva".

Calendarul traducerilor

În calendarul cultural al traducerilor **Cărțile anului** aparțin unor date istorice foarte variate. Cele mai multe dintre acestea intră în **orizontul informațional** al cititorului în perioada în care au fost tălmăcite în limba română. Aceasta este data spirituală care marchează de fapt istoria receptării unor cărți, fiindcă puțini sînt cititorii fericiți care au șansa lecturii lor imediate în original.

O carte mare, asimilată într-o cultură, rămîne un eveniment de neuitat. Ea modifică o scară mai veche de valori, stimulînd în același timp actele originale de creație. Noi citim altfel, astăzi romanele lui Ștefan Bănulescu după ce l-am înțeles pe Marquez, deși formula scriitorului român este autonomă în raport cu aceea a prozatorului din spațiul latino-american. Nu o singură dată, cînd urmărim distorsiunile programate din enunțul literar elaborat de D. R. Popescu, ca și modul său de intrare în universul oniric, ne amintim de Faulkner. Și este bine că marile romane românești ne oferă posibilitatea de a le înscrie în aceste superbe **serii ale universalității.**

Cînd mă gîndesc la calendarul cultural al anului abia încheiat nu pot să nu-mi aduc aminte de **Darul lui Humboldt**, celebrul roman al lui S. Bellow care își caută încă drumul spre conștiința cititorului de pe acest pămînt. Cartea de șoc a timpului acesta rămîne încă **Toamna patriarhului** de Marquez. Antoaneta Ralian i-a dat strălucirea cuvenită lui Bellow, așa cum Darie Novăceanu a intrat pe calea regală a stilului atît de dificil cultivat de prozatorul columbian. De fapt, poetul francez G. de Nerval are pentru cei mai mulți dintre noi atîta strălucire cîtă i-a dat experimentatul scriitor în arta traducerii, Leonid Dimov.

Cînd mă gîndesc la certitudinile literare ale anului 1980 văd înscrise în acest calendar al culturii numele lui Alejo Carpentier cu **Concertul baroc**, Manuel Scorza cu romanul **Călărețul fără somn**, André Gide cu **Falsificatorii de bani**, Ernst Junger cu **Prastia** și din nou Faulkner cu **Sartoris** în versiunea lui Mircea Ivănescu. După cum ușor se poate observa, nume mai vechi se alătură altora mai noi, **muzeul nostru literar**, realizat prin traduceri, trebuind să însumeze și acele cărți care pînă nu de mult au constituit niște dureroase absențe.

Poezia de azi are și ea surprizele sale. Poetul flamand Jotie T'Hooft, mort atît de tînăr, va fi un șoc estetic pentru mulți poeți, așa cum scriitoarea americană Sylvia Plath, în versiunea lui Vasile Nicolescu continuă o altă demonstrație elocventă despre sfera poeziei autentice.

Critica atît de variată a timpului nostru nu mai reprezintă din fericire pentru nimeni un mister.

A trebuit să vină un **timp plin** ca acesta în care trăim, ca să nu mai rămînem în **stare de perplexitate** în fața acelor **tenebre ale ignoranței**, evocate cu atîta tristețe de cărturarii **Școlii ardelene**, dar și de alții mai tîrziu. Fenomenul este firesc fiindcă nici o cultură autentică nu stă pe loc, iar **imobilismul** în planul traducerilor este egal cu o crimă istorică.

Așadar, de la Maurice Blanchot **(Spațiul literar)**, Georges Poulet **(Metamorfozele cercului)**, J. P. Richard **(Literatură și senzație)**, Amado Alonso **(Materie și formă în poezie)**, pînă la **Eseiști marxiști americani, Antologie de texte ale formaliștilor ruși**, drumul **înainte** și **înapoi** în istoria criticii rămîne mereu deschis.

În acest drum atît de sinuos a venit și rîndul scrierilor lui Freud despre literatură, relația dintre psihanaliză și critică urmînd a fi demonstrată și prin alte studii mai noi.

Criticul român de literatură străină și-a cîștigat și el un statut specific în epoca noastră. Cărțile lui Andrei Pleșu despre **Pitoresc și melancolie** și ale lui Florin Manolescu despre **Literatura S. F.** sînt o elocventă dovadă în acest sens.

Și dacă Horia Lovinescu este un nume cunoscut în dramaturgia noastră, monografia sa despre Rimbaud, scrisă în tinerețe, a fost o fericită surpriză pentru editor și sperăm să fie și pentru public.

Începem anul bine, nădăjduim să fie așa pînă la capăt, chiar dacă uneori ne este foarte greu, ba cu una, ba cu alta.

Romul Munteanu
Directorul Editurii „Univers"

Selecție valorică

EDITURA DACIA

Planul de tipăriturii al Editurii „Dacia" pentru anul 1980 urmează, în aspectele lui mari, aceleași linii directoare ca și în anii ce au trecut. Perioada de peste un deceniu, care s-a scurs de la înființarea editurii, a stabilizat pentru aceasta o sumă de preocupări ferme, a impus colecții și serii ilustrate de nume consacrate sau în curs de consacrare. Efortul principal al editurii va fi de a îmbogăți **în conținut** preocupările de pînă acum, străduindu-ne să oferim cititorilor lucrări cît mai valoroase în cele trei limbi în care tipărim : în română, maghiară și germană.

Desigur, cum se întîmplă de obicei, într-o intervenție de acest fel este cu neputință să cuprinzi un întreg plan editorial, să citezi fără a nemulțumi autorii, toate cele aproximativ 125 de titluri, care pot deveni reprezentative pentru un **an editorial.** Țin să reamintesc acest fapt, pentru că, de fiecare dată după publicarea unor asemenea intervenții asupra proiectelor editurii, au fost nu puțini autorii care ne-au semnalat, sub formă de mustrare, necitarea viitoarelor lor cărți.

Acceptînd acest inevitabil risc, voi începe prin a spune că, în domeniul poeziei în limba română, vom publica volume ca : **„Omul bintuit de cuvinte"**, de Francisc Păcurariu, **„Poeme"** de Eta Boeriu, **„Concert pentru eternitate"** de Ion Drăgănoiu, **„Pianul scufundat"** de Nicolae Prelipceanu și altele, alături de care vor fi tipărite și două volume de debut. Proza va fi ilustrată de prezențe ca D. R. Popescu, prin romanul **„Podul de gheață"**, Mircea Opriță, **„Argonautica"**, Gabriel Gafița, **„Iarna, o altă țară"**, ca și prin cărți de Petre Sălcudeanu, Teohar Mihadaș, Miron Scorobete. Între volumele de însemnări de călătorie se remarcă cele semnate de Victor Torynopol și Dumitru Trancă. Critica și istoria literară vor fi reprezentate prin cărți ca **„Hermeneutica lui Mircea Eliade"**, de Adrian Marino, **„Dramatis personae"** de Maria Vodă Căpușan, **„Incertitudini literare"** de Nicolae Steinhard, **„Scriitori scandinavi și alte eseuri"** de Ovidiu Drimba, **„Istoria presei literare din Transilvania de la începuturi pînă la 1918"** de Mircea Popa și Valentin Tașcu. În domeniul traducerilor din literaturile străine se înscrie, în primul rînd, volumul de **„Poeme"** de Odiseass Emitis, recent Laureat al Premiului Nobel, traduse de Iordan Chimet și Thomas Zigouras, apoi **„Poezia trubadurilor"** în traducerea lui Teodor Boșca și **„Barocul sau descoperirea dramei"** de Alexandru Cioranescu.

Privitor la cartea de știință se cere subliniat faptul că, în acest an, vom sărbători 2 050 de ani de la formarea primului stat centralizat dac și că, în vară, va avea loc la București Congresul mondial de istorie. Pe această linie urmează să apară volume ca **„Sciții agatîrși pe teritoriul României"** de Valentin Vasiliev, **„Scrieri alese"** de Andrei Oțetea, **„Independența României în opinia belgiană"** de Nicolae Bărbuță și Nicolae Bocșan, **„Vechea vatră a Sarmisegetuzei în lumina toponimiei"** de Mircea Homorodeanu, **„Luminism și societate"** de Pompiliu Teodor. Desigur, vor fi reprezentate prin titluri noi și alte domenii de activitate științifică.

Dintre lucrările în limba maghiară se detașează **„Antologia poeziei maghiare din România"**, volumele I și II, care se vor tipări în colecția „Biblioteca școlară", apoi cărțile de proză ale lui Panek Zoltán, Beke György, Csiki Laszlo, Cseke Gábor.

În limba germană semnalez „Poezia germană din România după 1944" de Peter Motzan și traducerea de nuvele ale lui Ion Agârbiceanu „Dura lex".

Încheind, vreau să reamintesc că intervenția de față nu înseamnă decît simpla exemplificare, prin cîteva titluri, a unui program editorial evident mai vast. Pomenirea unora sau altora din titluri în cadrul unor scurte discuții nu echivalează cu deprecierea altora. Ca și pînă acuma, editura „Dacia" se va strădui să realizeze o selecție valorică cît mai obiectivă, în cadrul foarte numeroaselor manuscrise care solicită să fie tipărite. Trebuie să precizez că editura, prin însăși cadrul ei material, și prin complexitatea profilului ei, nu poate face față tuturor solicitărilor. Dar strădania esențială a noastră se axează susținut și programatic pe ideea de a publica ceea ce este mai izbutit realizat ca manuscris și în funcție de necesitățile obiective ale solicitărilor marei mase de cititori. Ca și în alți ani, nu sperăm să putem edita nemulțumirile subiective ale unor autori, dar sîntem încredințați că opțiunile editurii vor fi justificate prin valoarea cărților tipărite.

Alexandru Căprariu
Directorul Editurii „Dacia".

PLANETE

Paradisul regăsit

Cu o linie a desenului ca din Toulouse-Lautrec, ascunzînd marasm sub spumele excentricității tocmai în momentele cînd simulează că nimic altceva n-ar urmări decît „maimuța veselă / a întîmplării" ; desinvoltă și scenică și nervos exuberantă la suprafață, dar planînd pe undele unei cețoase depresivități reprimate mai cu sau mai fără rezultat („de zece ori impung nervii", „creierul meu excitat e o cursă de șoareci"), Denisa Comănescu scrie chiar despre **Izgonirea din paradis** (Editura Cartea Românească, 1979) ori din copilărie și adolescență și despre delicata stare a interferenței dintre două elanuri și două singurătăți, despre „fata / ce-și rodea unghiile / jucînd cărți între patru bărbați", despre impasul dezacomodării, despre o foarte încărcată și eterogenă listă de solicitări și suprasolicitări, disparități și frisoane, surmenaje, reticențe, explozii și implozii („poc : moare tatăl / poc : pleacă iubitul / poc : bei din sticluța cu prea puțin neuleptil / poc, poc..."), toate masate într-o prea redusă cîtime de timp asupra centrilor de recepție și emisie ai unui prea solicitat subiect uman, ușor în derută, ușor buimac, subiect îndecis între extreme (să nu se întîmple nimic / sau să se întîmple naibii mai repede"), visîndu-și fie pierduta voluptate edenică („Dar nimeni nu-mi ridică părul de pe frunte / nimeni nu mi-l dă ușor într-o parte"), fie incapacitatea de a se accepta uniformizat, opac la luminile disponibilităților luminii, fie luciditatea captivităților interioare, cordonul ombilical cu inocența („Iubesc neputința ieșirii din strîmtele haine / cum șarpele iubește un trandafir"), fie ciocnirea de rugozitățile, de nonornamentarea, de nuditatea, limitele, demantelările, verismul relațiilor și fenomenelor înconjurătoare, a căror poezie izvorăște foarte ades dinspre noi către ele și nu vai ! invers („Femeile îți spun / că mă găsesc superbă / iar mîinile tale / cînd mă îmbrățișează / scîrțîie / ca niște scaune vechi").

Denisa Comănescu, pe care n-o cheamă deloc urît și scrie bine, a gustat (doar a gustat) chinina dezangajării ontologice și are amintiri cu picioare de zahăr. Ei pare-se a-i fi sau a-i fi fost nu de mult spaimă de instabilitate și de posibilele derive ale momentului de trecere către teritoriul, către anotimpurile intrării într-un alt climat și capitol de experiențe, în orbita altei trepte a cunoașterii și a unor alte repere, decoruri, moduri de a trata cu mediul ambiant și cu sine, cu interdicțiile, flexibilitățile, obstacolele și excitațiile complice din sinești. Continuitățile unor capricioase, unor sporadice ancorări n-au tentat-o pînă la covîrșire, nostalgia după școlărismele și strengăriile de ieri nici ea n-a părăsit-o pînă la epuizare. Cu toate vestigiile încertei și pasagerei sale înfrîngeri („Ce greu mi se vindecă rănile"), ea manifestă o băiețească sumeție, o bravadă care cucerește și-și realimentează speranțele din propriu-i singe intelectual, merge „sfîrtecată de fructe" alături de mulți „tineri din jur trăgînd de inelul poeziei / ca de-o grenadă" și gravitează către un fel de elegie pe care și-o mînează continuu, mica elegie a ieșirii din recreație cu pași de dans, luneă spre un soi de picnic al maturității, cînd semnele unui adevăr proaspăt ne licențiază din lăuntrurile unui adevăr învechit, iar o vîrstă nouă ne silește a semna evacuarea din toate vîrstele care au precedat-o, ele fiind ca frunzele. Atîta numai că odată desprinse de la subsuoara crengii, scuturarea și căderea lor relegă reversibilitatea. Frunzele vagabondează, nutrețul vînt, putrezesc și an de an se întorc (sau vorba vine că se întorc !), pe cînd vîrstele nu, Timpul reduce, e ucidere. Timpul dezvoltă, e naștere. Copacul său magic revocă îzgonirile.

Piese ca **Puștiul, Între pieptene și oglindă, Viața de acvariu, Bucolică, Tablou de toamnă, Lied, Miercurea familiei, Ceața, Remember, Nopțile, Tablou de familie, Mică elegie înainte de plecare înspre lumea cea mare**, adică vreo treime din cele doar 31 de poeme ale **Izgonirii din paradis** (iar în treacăt să ne amintim că **Joc secund** număra 34 de poezii, **Lauda somnului** și **Flori de mucigai** cîte 25, **Stinci fulgerate** numai 23) n-ar avea pentru ce lipsi dintre reușitele unei antologii ale poeziei celei mai recente, ale poeziei ultimilor ani.

Transformînd parodia și afectarea în confruntare și reproș, confesiunea și stupoarile în ciudă și gravitate, în participare și tifla, iar sensul autenticității în autentică sete și de sensuri și de discreditare (dacă mai era necesar) a falsității, fără să-și fi aflat încă un acord care să dureze, cu nu știu ce soi de devoțiune contrazisă, de precipitare suspendată, iat-o privind peste umăr pe această mai puțin izgonită și mai mult plecată, mai mult pe gînduri tînără poetă și imatură femeie care se îndepărtează de paradis totuși cu paradisul la ea, departe încă și de a ști și de a decide complet ce trebuie sau nu trebuie deocamdată să păstreze din el, ori ce să combine din dezarticulările focarelor lui, ori ce să delapideze din trezoreria sa : „mi-aș rupe tinerețea ca pe o rochie veche / și-aș da-o hrană peștilor / dacă inima ta ar mai bate / așa cum se-nvîrtește pămîntul".

Nu doar unul sau doi dintre abia apărutii mesageri ai liricii actuale, iar Denisa Comănescu se numără cu vocație printre aceștia, desigur, indică pregnante ecouri din poezia Angliei și Americii. Cum totdeauna personal mă nedumerea și m-a stingherit — măcar pentru unii din comentatorii săi — de a nu se fi observat mai în nici o împrejurare corespondențele în care propria-ne poezie s-a aflat, încă din primii ani de după război, cu vocile autorilor de peste Atlantic și Canalul Mînecii, semnificația de orientare a celor mai de curînd sosite aripi, de data aceasta numeroase, mi se pare presantă pentru viitorii interpreți și investigatori ai fenomenului poetic care începe să se impună. Modă ? Afinitate ? Mimetism ? Cultură ? Vom vedea.

Undeva în **Jurnalul** ei, Anaïs Nin amintindu-și de Hans Henghes, sculptor, prieten și pretext, scria : „H.H. mi-a adus un scarabeu verde cu un pintec roș-auriu. Două poeme." Celor... două poeme ale evocării miniaturale de mai sus, în cazul Denisei Comănescu, le corespund pe de o parte lecturile sale și pe de alta, bineînțeles, talentul. Cine știe ce fel de interesant scarabeu va rezulta, mîine, din simbioza lor. „Tragedia mea, adăuga aceeași autoare americană, este că eu iubesc profund, însă nu pot nici renunța la integritatea mea nici trăi pe de-a-ntregul în lumea altcuiva. Totdeauna o parte din mine însămi rămîne — orice aș face — Anaïs Nin". Este indiscutabil condiția personalității și e una din căile prin care, uneori, paradisul — chiar dacă nu ne mai face nici trebuință, nici plăcere — poate fi regăsit. Ori asemenea „regăsiri" sau învie trecuturile, despre care amintirea noastră păstrează imagini denaturate, sau carbonizează viitorul și utopiile, despre care uitarea noastră va povesti expediții imaginare.

Ion Caraion

Legătura cu țara

Urmare din pag. 1

sat mai dosit după dealuri, departe de calea ferată pe-atunci : așadar, scriitorii veneau într-o căruță, claie peste grămadă, frînți de drum ; la marginea satului îi așteptau călăreți în straie de sărbătoare, copii cu ghirlande de flori proaspete, oficiali și țărani puzderie ; tot satul ieșise în întîmpinare. Explicabil, oamenii aceia, care citiseră cărți, auziseră cîte ceva despre scriitori, vedeau pentru prima oară scriitori. Trecute vremi, dacă intri azi într-un sat — ești bun întrat, binevenit, ai cu cine vorbi și despre ce vorbi, nu se mai consideră că ai făcut o vizită prevăzută în vreun plan, și nu se mai consemnează în planul primăriei că s-a mai îndeplinit o acțiune culturală. Pe deasupra, sigur ți se înmînează cîteva poezii să le duci pe la reviste. Oamenii, tineri, bătrîni, toate generațiile — scriu. Și nu puțini dintre ei scriu bine, unii cu șanse de a se impune. Important mi se pare că oamenii și-au dobîndit starea favorabilă lecturii ; ceea ce îi face mai generoși, mai înțelepți, cu deschideri spre nou. Poeți și prozatori nu vom descoperi la tot pasul, în lungile noastre drumuri prin țară, și nu se cuvine a întreține iluzii — însă această stare a lecturii se impune a fi nu numai descoperită, ci și stimulată și întreținută cu grijă, în primul rînd prin mijlocirea cărții cu farmec și adevăr. Răsfoiesc acum o carte, apărută mai anii trecuți — „Scrisori din țara copilăriei". Însemnări, reportaje, confesiuni semnate de cincizeci și șapte de scriitori români contemporani, poeți, prozatori, dramaturgi și critici. Întoarceri, peste ani, în orașele și satele țării, de unde-a pornit fiecare cu speranțe și ambiții, întoarceri ale scriitorilor nu ca turiști, musafiri ocazionali, ci ca niște participanți activi la marile transformări petrecute în anii noștri, dornici să lege prezentul de trecut și viitor. Nici că se poate o mai sinceră, mai impresionantă dovadă a legăturilor cu țara, cu locurile dragi (și toate ne-au devenit dragi, sînt ale noastre și am muncit, am luptat pentru întinerirea lor) a legăturilor de suflet cu oamenii întîlniți de care adesea, alte drumuri alte țeluri ne despart prea repede. Un pasionat de statistici observa că nici un eveniment important din istoria societății noastre nu s-a desfășurat, nu s-a petrecut fără participarea scriitorilor — ei au fost la datorie, au contribuit la pregătirea lui, l-au consemnat în pagini de ziar și de carte. Mi-aș îngădui să spun că nici scriitorii nu își fac meseria pe evenimente, nu își dau silința obștească doar în preajma evenimentelor. Mai degrabă — evenimentele se produc pe parcursul unei activități firești, permanente, noi întîmpinîndu-le la datorie, încercînd să descifrăm aspectele, preocupările noi ce intervin. Apropierea celui de-al doilea Congres al Frontului Unității Socialiste îi găsește pe scriitori, pe toți creatorii nu numai la masa de lucru, ci și la locurile de muncă ale altora, ale muncitorilor și țăranilor, la întrunirile lor, acolo unde se dezvăluie un fel de a fi și a gîndi, unde sînt preocupări, treburi urgente și planuri de perspectivă, unde sînt greutăți și se caută soluții, unde se nasc satisfacții ce însenînează. Dorința scriitorului care vrea să știe, să cunoască, este să nu asiste la întîlniri formale, să nu rostească formule complezente și să-și asculte asemenea formule — ci să pătrundă în miezul lucrurilor, nici o nuanță să nu-i scape. Avem acum prilejul unor dezbateri deschise, în centrul cărora se află cele mai arzătoare probleme ale muncii de azi și ale reușitelor de mîine. Mai mult decît să asculte, să se pătrundă de impresii și semnificații, să dea un sfat, unde se pricepe, să cinstească strădania cu o vorbă din inimă și un îndemn spre mai bine — scriitorul nu poate să facă. Dar se știe că vorbele din inimă, îndemnul înțelept ce animă conștiința, ce deschide orizonturi au preț la noi și nu se devalorizează, nu sînt supuse oscilațiilor nici unei burse. Cred că este nepotrivit să mai spunem azi : mergem pe teren, mergem printre oameni, Sîntem *acolo*, sînten de *acolo*.

Un prieten al vîrstei de aur

N-am la îndemînă bibliografia exactă a volumelor și edițiilor pe care Al. Mitru le-a dăruit literaturii noastre — îndeosebi celei adresate copiilor și tineretului — dar știu că titlurile acestor lucrări ocupă aproape două file în cunoscuta lucrare a lui Al. Firan despre scriitorii originari de pe meleagurile Olteniei. Puțini oameni ai condeiului în deceniile noastre au izbutit să-i egaleze munca, perseverenta neodihnă în a se documenta cu temeinicie în bibliotecă și în cele mai îndepărtate ținuturi, fie că a fost vorba de **Legendele Olimpului,** fie de romane istorice ori cărți memorialistice ca aceea în care a urmărit peregrinările lui Al. Macedonski.

Dragostea lui Al. Mitru pentru fabuloasa lume a copilăriei își are rădăcini vechi, încă din epoca studiilor liceale la Craiova, în care a fost de două ori distins cu prestigiosul premiu întîi al „Tinerimei Române", avîndu-i ca profesori, între alții, pe Ion Dongorozi și Șt. Milcu. De atunci, recunoscîndu-i-se harul de povestitor, Al. Mitru a primit numeroase distincții, începînd cu cea pentru povestea **Poiana ielelor** — 1951 (Juriul fiind prezidat de Mihail Sadoveanu) pînă la premiile conferite de Academie pentru lucrările **Legendele Olimpului, În țara legendelor** și **Copiii muntelui de aur,** de Uniunea Scriitorilor pentru romanul **Săgeata căpitanului Ion** și Diploma de onoare a Premiului Internațional de literatură pentru copii și tineret pentru volumul **Povești cu tîlc.**

Prozator și dramaturg de incontestabil relief, în domeniul lui preferat, scenarist la radioteleviziune și cinematografie, Al. Mitru s-a bucurat și se bucură de o prețuire deosebită și în numeroase țări ale lumii. Lista lucrărilor premiate pe diferite meridiane ar ocupa un spațiu prea întins, pentru a o reda.

Acum, cînd scriitorul a împlinit al 65-lea an al vieții, masa lui de lucru este un șantier demn de urmărit. Un amplu roman despre viața și activitatea lui Miron Costin. Un altul, **Cîntecul Columnei,** în care este redată întreaga minunată poveste a „documentelor" existente pe Columna lui Traian. Un alt manuscris început : **Călătoriile lui Făt Frumos,** urmărește toate marile legende ale poporului român.

Ce să-i urăm mai mult acum decît aceeași uriașă putere de muncă de pînă azi, pentru a-și împlini proiectele și a ne dărui alte cărți de înaltă ținută literară și patriotică ?

Al. Raicu

Vocația traducătorului

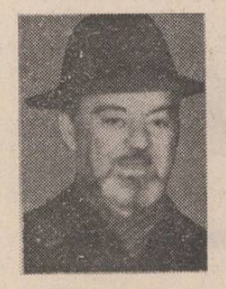

Cunoșteam cu ani în urmă un bărbat cu mișcări iuți, cu privirea pătrunzătoare, otelită, al cărui chip îmi amintea acele pregnante și teribil de limpezi trăsături ale oamenilor de seamă. Eram încă un copil și în „peisajul" scriitoricesc acel bărbat îmi părea o ființă cu totul „altfel". Sigur, nu pasul lui iute, aproape plutitor pe străzile Bucureștiului m-a impresionat mai întîi. Ci faptul că el, după cum am aflat atunci, era **Jean Grosu.**

Cine nu-și mai amintește de bravul soldat Švejk, personaj atît de copleșitor încît intrase în circuitul anonim iar autorul, ce să mai vorbim de traducător, aproape că erau uitați ? Švejk era o legendă a copilăriei mele. Švejk era Švejk, creat de el însuși. Nu știam, desigur, copil fiind, cine l-tradusese în românește. Ba, mai mult, credeam că Švejk e de-al nostru, așa ca și Păcală, așa ca și Nastratin Hogea. Peste ani am aflat că Jean Grosu îl făcuse pe Švejk atît de **al meu.** Jean Grosu pusese în gura lui Švejk impecabila limbă română literară. El era deci, pentru noi copiii (citeam, pe rînd, în clasă cartea) creatorul nemuritorului personaj. Și am înțeles mai tîrziu de ce : Jean Grosu stăpînea atît de bine limba română, traducerea era atît de impecabilă încît, așa cum e cazul în privința unei opere de artă, cartea părea de-a dreptul scrisă în românește.

Sigur, miracolul copilăriei se stinge. Am citit mai tîrziu romane traduse de Jean Grosu. Am citit și văzut piese de teatru traduse de Jean Grosu. Am fost martora neștiută (fiind alături de soția sa) a uriașei munci de fiecare zi în care Jean Grosu înalță, piatră cu piatră, un adevărat monument al literaturii cehe în România. Dar nu numai literaturii cehe s-a dedicat Jean Grosu. Traducerile sale sînt un adevărat omagiu adus limbii române. Stimă și înaltă prețuire pentru limba română. În tot ceea ce a tradus nici măcar un cuvînt nu este îndoielnic. De o precizie și în același timp de o sensibilitate poetică rar întîlnită, eu tot cred, că înlăuntrul său, poate fără să și-o fi mărturisit vreodată, Jean Grosu este un adevărat poet.

În această iarnă, cînd anul vechi se îngîna cu cel nou, Jean Grosu a trecut pragul a șaizeci de ani. Peste treizeci de ani de muncă. Să-i urăm bunului nostru prieten ani mulți, mulți, întru fericire, întru gloria și întregirea monumentului pe care încă îl înalță, întru cinstirea limbii române.

Ioana Diaconescu

APARTENENȚA POETULUI

Urmare din pag. 1

angajat ca nimeni altul, reflectă nu o adeziune de circumstanță la interesele celor ce au suferit de veacuri, ci dragoste nețărmurită față de poporul din al cărui geniu s-a nutrit propriu-i geniu, înnobilîndu-se reciproc. Deducem din întreaga sa operă, a cărei tipărire integrală așteaptă să se înfăptuiască de peste 90 de ani, că cu cît cineva ajunge la o cunoaștere mai aprofundată, cu atît atașamentul său față de poporul ce i-a dat ființă va fi mai adînc. Se poate spune că Eminescu avea față de poporul său un sentiment religios : „Ca un prieten pasionat al poporului, cînd acesta se adună în mase, simt că sunt o parte a totalității. **E ceva dumnezeiesc în acest sentiment,** așa că orice serbare a poporului mi se pare o sărbătoare sufletească, o rugăciune cucernică. Într-un asemenea moment parcă deschid un mare Plutarch și din fețele cele vesele sau de o tristețe ascunsă, din mersul vioi și obosit, din legănarea și din gesturile diferite citesc biografiile unor oameni fără nume, dar nimeni nu va putea înțelege pe cei renumiți, fără a fi simțit vreodată pe acești necunoscuți".

Tocmai acestor necunoscuți, mulți cît frunză și iarbă, acestor purtători prin milenii ai numelui țării și originilor, tocmai lor, avea Eminescu sentimentul că le aparține cu toată ființa sa.

TELEGRAMA

Iubite și stimate tovarășe
FRANCISC PACURARIU

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, ne este foarte plăcut nouă, conducerii Uniunii Scriitorilor, de a vă adresa un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească.

Ne bucurăm că activați în Consiliul Uniunii Scriitorilor care, împreună cu toți scriitorii din țara noastră, vă înconjoară cu dragoste pe dumneavoastră, poet și prozator remarcabil, sensibil la tot ceea ce este nou în literatură și artă, precum și la fenomenul social istoric al vieții noastre socialiste, făcîndu-vă cu prisosință datoria față de realitățile istoriei prin mesajul creației literare.

Cu acest prilej vă transmitem mesajul tovărășesc al Conducerii Uniunii Scriitorilor și o fierbinte urare de :

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România

Concurs de creație în domeniul dramaturgiei pentru copii

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Consiliul Național al Organizației Pionierilor și Uniunea Scriitorilor din R. S. România organizează un concurs pentru crearea de piese destinate pionierilor, școlarilor și preșcolarilor pe tema „Universul contemporan și viitor al copilului".

Concursul are ca scop stimularea creației dramaturgice pentru copii, realizarea, pe baza hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, ale Congresului educației politice și culturii socialiste, a unor lucrări cu caracter revoluționar care să redea în mod veridic realitatea, să fie pătrunse de un puternic suflu mobilizator, inspirate din munca și activitatea copiilor în cadrul organizațiilor „Șoimii patriei" și pionierilor, în școală, în activitatea social-utilă.

Lucrările trebuie să cultive dragostea și recunoștința șoimilor patriei, pionierilor și școlarilor români, maghiari, germani și de alte naționalități, față de patrie și partid, sentimentele de înaltă prețuire față de trecutul glorios de luptă și muncă al poporului nostru, de admirație și respect față de realizările socialismului. Totodată, lucrările vor trebui să contribuie la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a șoimilor patriei, pionierilor și școlarilor, la întărirea frăției între copiii români, maghiari, germani și de alte naționalități, la dezvoltarea solidarității și prieteniei cu toți copiii din lume.

Concursul este deschis tuturor creatorilor membri sau nemembri ai uniunilor de creație, societăților și cenaclurilor literare și va cuprinde piese pentru teatrele dramatice și pentru teatrele de păpuși și marionete, într-unul sau mai multe acte.

Creatorii pot participa cu una sau mai multe lucrări. Vor fi luate în considerare numai lucrările inedite, nedifuzate anterior pe nici o altă cale și neprezentate la alte concursuri.

Lucrările vor fi trimise pînă la 1 martie 1980 pe adresa : Consiliul Național al Organizației Pionierilor, str. Onești nr. 6—8, sectorul 1, București. Textele vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, în care se vor menționa numele, prenumele și adresa autorului, precum și același motto care a fost scris pe lucrare.

Juriul format din reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Consiliului Național al Organizației Pionierilor, Uniunii Scriitorilor, Ministerul Educației și Învățămîntului și specialiști din domeniul teatrului pentru copii va atribui premiile pînă la 15 mai.

Piesele premiate și alte lucrări valoroase vor fi recomandate teatrelor dramatice și celor de păpuși și marionete pentru a fi incluse în repertoriu.

«Eminescu 130»

Muzeul literaturii române, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, omagiază împlinirea a 130 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu prin organizarea unui simpozion ce-și propune să dezbată aspectele fundamentale ale creației poetului național.

Au fost invitați să participe : Ioan Alexandru, Aurel Avramescu, Al. Balaci, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Șerban Cioculescu, Leon Levițchi, Constantin Noica, Al. Piru.

Manifestarea va avea loc marți 15 ianuarie 1980, orele 18, la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4 — sector I (lîngă P-ța Romană).

atelier literar

poșta redacției

CONST. NEGRU : Sînt elemente de poezie în unele pagini („Voal", „Frunze de nuc", „Luna mai din telegramă") chiar dacă formula tehnică sugerează mai mult efortul grafic, exterior, decît inspirația, spontaneitatea, vibrația. Să vedem ce mai urmează.

ANA ADAM : Lucruri interesante, atunci cînd elementele programatice lasă loc și fanteziei, lirismului, spontaneității („Indiferență", „Șah mat", „Conjugare"). Fenomen exprimat de altfel și de... „măsura în care vă preocupă poezia" — cum ziceți — etalon (bizar !) care nu poate avea prea mult de-a face cu adevărata vocație a poeziei. Cît privește „filozofia" propriu-zisă a versurilor dv. (ce cataclism sentimental i-o fi dat naștere ? !...), nu vom sări — cum poate vă așteptați — în apărarea năpăstuitului (căruia îi purtați, totuși, numele !), dar vom protesta hotărît împotriva calificativului de „josnică jertfă" pe care-l atribuiți infamant sărmanelor victime (? !) ale „preacu(...)viosilor"... !

MARILENA L.I.: Unele zvonuri lirice, încă vagi și disparate, se aud, totuși, în unele pagini („Gimnastică", „Așteptare", etc.). Să vedem ce mai urmează.

MONICA PALAGHIANU : E simplu : ne trimiteți, pe aceeași adresă, textele (cel mult 10—15 pagini), iar noi le vom citi și vă vom spune, tot aici, părerea noastră. În ce privește tematica („natură, dragoste, nostalgie, trecut istoric, etc." — cum precizați) noi n-avem nici o preferință ; puteți alege în toată voia textele cele mai reușite. Singura noastră preferință ar fi ca ele să fie scrise mai corect gramatical decît scrisoarea de acum. Dacă se poate !

D. DIAMANT : Citeva pagini demne de atenție : „Nu eu sînt", „Nu sînt iluzii" (cu distihul final din penultima strofă nu tocmai reușit), „Un zid" (cu strofa a doua neinspirat finisată).

E. KOTZBACHER : Iritarea scrisorii e cam exagerată — greșelile de tipar sînt, firește, neplăcute, dar nu e cazul să le ridicăm la rangul de drame și să ne pierdem măsura. Cît privește „Cozeanu", a fost opțiunea dv. — e uimitor că ați putut uita ! — nouă ne aparține doar prima dv. semnătură, cu care ați și debutat, dacă nu ne-nșelăm — e mult de-atunci ! — și la care ați renunțat de bună voie, o dată în favoarea numelui real, a doua oară în favoarea improvizației neinspirate pe care acum ne-o imputați nouă !... Mai important, însă, decît toată povestea semnăturilor, e faptul că, într-adevăr, de la debut încoace, nu prea v-ați ținut făgăduielile și nu prea ați îndreptățit speranțele iscate la început (...dar erau numai speranțele noastre, nu și ale dv. ?...). Despre cauzele (cronice și rebele) ale acestor deziluzii am mai vorbit de cîteva ori, nu mai are rost să revenim. Dar observația dv. că nu vă putem ierta faptul de a nu ne fi „adeverit pronosticul" e cel puțin grotescă ! — să fie oare mai important pentru dv. eșecul „pronosticului" nostru, decît eșecul dv. personal în drumul spre poezia adevărată ?... V-ați simți mai bine, eliberat de vinovății și regrete, dacă v-am asigura de „iertarea" noastră deplină și definitivă ?... Evident, nu e o bucurie pentru noi să constatăm, la un moment dat, că am evaluat greșit, cu exces de optimism, înzestrările și promisiunile unui începător care ne-a deschis ușa, că am făcut risipă cu încurajările și „avansurile" noastre (nicidecum „pronosticuri", cum ziceți dv. și cum zicea, recent, într-o revistă, în termeni similari, un condei nevirstnic și nesemnat, care confundă „atelierul literar" cu un fel de pepinieră de fotbaliști...). Dar erorile noastre, de care vorbeam mai sus, sînt niște erori ale încrederii și generozității și este sigur că le vom repeta, în ciuda tuturor dezamăgirilor (care, din păcate, nu sînt foarte rare !...). Dar cum să facem, totuși, cu „iertarea", care ar putea fi semnul concret al acestei „iertări" ? — să lăudăm, de-acum înainte, și să publicăm tot ce ne veți trimite ? Ar folosi, credeți, la ceva ?... „Știu, de această dată, ce pot"... — ne spuneți în scrisoare. Veste foarte bună ! Dar versurile însoțitoare vă arată doar ca un cititor fervent (și influențabil) al lui Eminescu — ceea ce nu e rău, în sine, desigur, dar e destul de modest în rezultate. Cel puțin deocamdată. (Ceva mai „proprie", „Dar te-au adunat").

A.P. : Nici în aceste două scrisori nu e de înțeles nici ce spuneți, nici ce doriți. Dacă nu puteți să vă exprimați mai lămurit, e cazul să renunțați. Oricum, continuînd în aceeași manieră sibilină, scrisorile dv. vor rămîne fără răspuns.

GH. MORAR (Constanța) : Pagini inegale, indecise, din care nu lipsesc totuși unele semne de bun augur. („Explozie", „Crima"). Să vedem ce mai urmează.

DOBRE S. ION FLORIN : Lucruri modeste și acum, pline de stîngăcii și șovăieli (...și în privința ortografiei !), care dovedesc insuficiența pregătirii școlare, a lecturii, etc. În aceste condiții, nu ne putem aștepta ca „epopeea" dv. și piesa în versuri să aducă ceva nou, demn de interes.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Inocență

Un ochi pe față unul pe dos
spre stînga trece un sărăntoc
spre dreapta trece un bos
un ochi pe față unul pe dos
în față amurgul ros
de nerăbdarea schimbării
și-a înfipt culoarea în case și oameni
înăuntrul ființei singele
pulsează normal la prima vedere
un ochi pe față unul pe dos
bunica mi-a împletit ciorapi
de acum poate să fie iarnă
nu-mi va fi frig
mi-e jenă de mica trădare față
de alte anotimpuri dar...,
un ochi pe față unul pe dos
mă doare pata galbenă pînă la os
cristalinul s-a bombat
și a ieșit din orbită
nu-i o poziție voită,
nu-i o poziție voită,
un ochi pe față unul pe dos
se împletesc vîrstele se împletesc
destinele toate se împletesc
lumea asta-i teribilă
stau în spatele ochilor
și mă uimesc.

DAN PAVEL

Lacrima

De învățat
am învățat noi cîte ceva
dar nu știm nimic
despre lacrimă
cu toate că am plîns ceva
cu toate că am suspinat cîndva...
Greu e să înveți
lacrima
pe de rost,
ea se închide în afară
ca un măr
bine rumenit.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Avertisment

Nu confundați
riurile calde
cu riurile reci
izvoarele de apă vie
cu izvoarele de apă moartă
unele vin
dintr-o pură închipuire
altele
din ce-am pierdut
în copilărie . . .

LORENA PĂVĂLAN

Sunete

Dimineață colindată de păsări mărunte
de griji mărunte
în pîlminul rigid al orașului
unde respirația mării
se-aude ca o plictisită amenințare...
Toată solemnitatea
și toată subtila premeditare a poemului
se acoperă cu sunete parazitare
cu blinda conspirație a șoaptelor pe scări
cu urletul acceleratelor în ceață
cu freamătul mîinilor

Desen de Raluca Slobozeanu

Fosnind ca și cum ți-ar atinge, încă o dată, fruntea
cu țipătul repetat al inimii
ca un cerb singuratic
în zorii zilei de luptă și dragoste.

NELU STANCIU

Poveste în vis

Eu te-am văzut cum alergai
pe-un cal de vis și se făcea
că nici o stea nu mai cădea
iubite, de la nunta ta.

Întind o mînă în zadar,
e veșted vinul în pahar !

Două zile am trecut
pe sub crengi — și n-am știut
Numai mîna mă durea
și un colț dintr-o vîlcea.

Numai frații mi-i strigam
și-un iubit ce nu-l aveam...

RODICA POPEL

Remember

Ce femeie o ce femeie era
cînd cutreiera curiozitatea
atroce a străzilor
cînd nu rămîneau decît parfumul
și uneori, uneori foarte rar
amintirile ei cunoscute
ce femeie o ce femeie era
cînd se urca în trenuri foarte lungi
și foarte încărcate
și străbătea orașele
cu misterul ei abisal
cînd își arăta la geam
linia aeriană și foarte albă
a gîtului
și uneori uneori foarte rar
te privea drept în mijlocul ochilor
ce femeie o ce femeie era
cînd îți vorbea în acea limbă
foarte specială și cînd
doar un cuvînt de al ei
era mai obscur decît
enigmele piramidelor egiptene
și uneori uneori foarte rar
îți ghicea destinul în palmă
și îți sortea să rămîi
mereu în trecutul ei
ce femeie o ce femeie era
cînd trecea absentă
printre existențe
și toți bărbații care-o vedeau
își uitau vîrsta și îndatoririle familiale
dar nu rămîneau decît cu amintirea
gleznelor ei foarte fine
și uneori uneori foarte rar
cu un sentiment ciudat
de taină nedeslușită
și de rătăcire zadarnică
ce femeie o ce femeie era
cînd încă mai puteai s-o vezi
apărînd dispărînd
și uneori uneori foarte rar
cînd își poposea trecerea cu un cuvînt
și cu un zîmbet foarte special
în vremea aceea
ce femeie o ce femeie era

MIRUNA ILIAN

Calul de lemn

Acesta e calul de lemn
luați-l
și cuceriți Cetatea

iar cînd ați devenit
stăpînii ei
înapoiați-mi-l

să vă putem
cuceri.

OVIDIU MIRCEA

Faza apoliniană a gazetăriei poetului

Urmare din pag. a 2-a

tract social, — hulit de poet mai tîrziu — avertiza că atunci cînd suveranul, împingînd inegalitatea și despotismul la marginea neantului, încalcă ideea de drept, particularii au dreptul de a-l răsturna prin forță?

Pornind pe acest drum, tînărul Eminescu este radical: totdeauna poporul are dreptul de a se opune voinței domnitorului, acesta niciodată de a se opune voinței poporului: „legal poate rezista poporul voinței Domnitorului, Domnitorul voinței poporului, ba". Altfel spus, el este pentru absolutismul poporului nu al domnitorului. Cum afirmă în **Să facem un congres:** „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît poporele însele, și a trece suveranitatea în alte brațe decît în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor". Tronul trebuie „să cadă voinței supreme ale popoarelor". Firește, el are în vedere aici pe suveranul Austriei, dar nu se poate nega că Eminescu vibrează la ideile luminate, antidespotice, ale epocii și subordonează ideea suveranului ideii poporului, „căci — cum afirmă el categoric — în secolul al nouăsprezecelea aceasta e **singura** rațiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaștem și nici nu voim a cunoaște".

Atrage, de altfel, atenția severitatea cu care formulează sarcinile militantiste ale românilor întru apărarea drepturilor națiunii. El va fi necruțător cu oportuniștii, cu cei ce se pretează la tot felul de concesii, urmărind profituri personale: „Cunoaștem ființele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerșesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric și imperativ drepturi pentru națiunea lor...". Un rigorism moral pe care vom avea prilejul să-l mai admirăm de-a lungul întregii sale activități publicistice. Eminescu va cere ca la Congresul propus să fie aleși oameni „înainte de toate **energici** și de **caracter**" (sublinierile îi aparțin). El va merge pînă la a reclama „înlăturarea cu îngrijire" a celor ce au șovăit o singură dată, indiferent de rangul sau poziția lor socială : „Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificiență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și ordurile mari, care în genere se pun pe inimi mici !".

Sînt respinse orice fel de tranzacții în materie de principii: „tranzacțiuni în drepturi naționale nu se încap...", Publicațiile noastre vor fi și criticate pentru că au devenit „moi și împăcăcioase". Nu acel „mijloc dulce și pacific" va da roade, ci calea unei lupte neșovăitoare. Eminescu nu se va sfii ca, în cadrul amenințărilor proferate, să agite chiar posibilitatea unei răscoale militare: Austria n-a avut încă parte de așa ceva „dar se prea poate ca timpul să nu fie tocmai departe" căci „armata **cugetă,** pe, cînd ieri încă era numai o masă". Nu vom fi surprinși, prin urmare, că autoritățile îi vor întenta pentru articolele publicate în **Federațiunea** un proces de presă. Sau că, în timpul agitatelor consfătuiri ce preced sărbătorirea de la Putna, Eminescu și Slavici se vor simți supravegheați de poliția secretă. Poetul va fi fost, desigur, în sinea lui satisfăcut de această aură a unei activități subversive, trăind, cum s-a spus, emoțiile **Proletarului** (variantele preliminare ale cunoscutului poem fiind redactate în acești ani). Dincolo de o înflăcărare care aparține, nici vorbă, și vîrstei, nu putem să nu apreciem pertinența unor inițiative practice, cu caracter politic sau general cultural. Congresul națiunii române din Transilvania pentru care militează are ca scop unirea eforturilor cu celelalte „națiuni nemulțumite ale Austriei", în așa fel încît și noi să ne putem bucura de „fructele răsturnării constituțiunii". Se cunoaște apoi rolul jucat în cadrul organizării festivității de celebrare a celor 400 de ani de la întemeierea mănăstirii Putna. Eminescu este acela care propune ca serbarea de la mormîntul lui Ștefan cel Mare să nu fie „numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru" ci și un prilej de întîlnire (tot în cadrul unui Congres) a studențimii din toate provinciile țării, în vederea stabilirii unei „singure direcțiuni a spiritului pentru generația ce crește". Inițiative generoase, expresie a unui activism pe care, în **Notiță asupra proiectului întrunirii la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna,** ține să-l justifice principial, opunîndu-l indiferentismului sau scepticismului dezabuzat. Eminescu nu neagă că împlinirea unui asemenea țel este „problematică", el atrage însă atenția asupra faptului esențial că „puținul bine ce ar putea rezulta dintr-o încercare de a organiza viața viitorului înseamnă totuși mai mult decît nici o încercare spre aceasta".

Făcînd elogiul atitudinii active față de viață, a constiinței misionariatului, trăind cu pasiune problemele timpului său, pînă la acțiuni „subversive" de „agitator" — în apostrofele sale retorice abundă expresia de flamură : „Sus flamura..." sau „Pre flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre" etc. —, cu toate acestea, el nu este atras de acele exagerări de atitudine care par a întra între păcatele firești ale tinereții, cum ar fi intoleranța obtuză, spiritul fanatic partizan. Iată-l, sosit la Viena și pus să aleagă între „Societatea literară și științifică" și „Societatea literar-socială România". Ei bine, el se înscrie în amîndouă și militează apoi pentru contopirea lor. Spirit de conciliere sau expresia unei viziuni vaste care nu putea cantona între granițele strîmte ale unor facțiuni sau interese de grup? Să ne amintim și de atitudinea sa critică la adresa exagerărilor comise de adepții maiorescieni care tindeau să arunce odată cu apa din copaie și copilul. Or, și în acest caz, Eminescu nu rămîne prizonierul unui prozelitism îngust, recunoscînd deschis „vestmîntul defectuos" al unor exerciții gazetărești sau oratorice ardelenești, dar cerînd să se „combată" „defectuozitatea și nu... principiul cel bun".

După încheierea serbărilor de la Putna, în mijlocul membrilor societății „România Jună" se creează un curent contra „cosmopolitismului" „școlii lui Maiorescu" asupra căreia fiecare era invitat să „scuipe". Eminescu are prilejul să respingă și de această dată falsele acuze, cu o remarcabilă siguranță a judecătilor. În articolul (dare de seamă) destinat **Românului** dar nepublicat, el demonstrează că principiul națiunii nu poate fi opus principiului adevărului: „ceea ce-i **neadevărat** nu devine **adevărat** prin împrejurarea că-i național, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i național". Or, în toate lucrările lui Maiorescu, „principiul fundamental" este „după cît știm noi, naționalitatea în marginea adevărului". Un punct de vedere disociativ care nu poate fi pus doar pe seama calității sale de colaborator al **Convorbirilor literare** sau a primei sale vizite făcute în răstimp celor de la Junimea ci corespund unor convingeri profunde, orientate, încă de-atunci, împotriva retoricii goale patriotarde, a frazelor sforăitoare, a cuvintelor mari nesprijinite prin fapte. O însemnare din manuscris mărturisește că-i este rușine de acel „român de paradă" care „vrea să-și fi însușit monopolul, privilegiul patriotismului și a naționalității". Nu principiul naționalității îl dezavuează ci compromiterea acestuia prin frenezie demagogică: „Naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte și se respectă adînc se pronunță arareori".

Atingînd problema — atît de disputată — a raportului dintre națiune și umanitate, Eminescu desvăluie aceeași luciditate și intuiție dialectică. Cosmopolitismul nu poate exista — este cel mult un subterfugiu verbal, mascînd interese meschine —, căci nu poți să iubești umanitatea decît iubind acea parte a omenirii în care te-ai născut. Pentru el cele două noțiuni nu se opun ci se interdetermină. Bineînțeles, tînărul Eminescu nu va omite să sublinieze, cu un accent aparte, obligația fiecărui popor de a crea „o coardă nouă, originală, proprie pre bina cea mare a lumii".

Astfel de aspirații spre o viziune larg comprehensivă par a se subsuma unui program urmărit conștient de tînărul poet, și care preconizează circumscrierea fenomenelor cu mijloacele științifice ale secolului, atingîndu-se maxima obiectivitate a cercetătorului. Articolul de debut — **O scriere critică** — notează în chip apăsat, că cei care au „avut meritul adevărului absolut" sînt cei care „au pătruns, au înțeles obiectul așa cum el trebuie să fie înțeles, adică fără scrupule, fără prejudeț subiectiv". Sau, cum va spune el, cu alt prilej, pentru a nu fi sedus de aparențe, pentru a nu lua fantasmele drept realitate se cere o analiză a faptelor „asemenea unui chimist". Din acest punct de vedere, Eminescu critică maniera polemică folosită de D. Petrino care dă curs liber subiectivismului. În ce-l privește, poetul este pentru „ochiul ager al criticii adevărate, ce taie fără scrupul și mizericordie tot, din fibră în fibră", dar asta nu poate fi realizat decît „cu rigoarea și seriozitatea convicțiunii, nu cu pamfletul ridicol și fără preț", care mută accentul de la problemele de fond la cele lăturalnice.

Cum concordă însă astfel de rigori — care acționează ca un sistem de frîne ale rațiunii —, cu clocotul sentimental, cu pasiunea declarșată, de slujirea, pînă la sacrificiu, a unor înalte crezuri? După Eminescu, nu există între aceste atribute nici o contradicție, dragostea pentru o idee nu trebuie să încețoseze luminile rațiunii ci, dimpotrivă, dacă ideea este înaltă, se cade să stimuleze căutarea adevărului.

O problemă pe care o va explica pe larg, peste cîțiva ani, în conferința: **Influența austriacă asupra românilor din principate:** „Cu cît ne iubim mai mult patria și poporul nostru, cu atît va trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire și să nu surescităm cugetarea, căci ușor s-ar putea ca să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase și să agităm cu vehemență prin întuneric, în lupta cu fantasme". Și, din nou: „Inimă foarte caldă și minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, și fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism nu oprește de fel ca creierul să rămîie rece și să-și îndrepteze activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului și să o stîrpească cu statornicie de fier".

Această corelare armonioasă a inimii foarte calde și a minții foarte reci ni-l înfățișează pe tînărul Eminescu în căutarea „omului total" — pentru a menționa o temă care i-a preocupat tot timpul pe marii ginditori, și-i preocupă pînă în zilele noastre.

---

[2]) G. Călinescu, **Izvoarele filozofiei teoretice a lui Eminescu, Studii și cercetări de istorie literară și folclor,** nr. 3—4, 1956.

REVISTA STRĂINĂ

● **O CULEGERE COMPLETĂ** a scrierilor critice și de proză ale marelui poet Osip Mandelstam a fost editată în Statele Unite ale Americii, cuprinzînd de asemenea, prețioase note, documente și scrisori privind bogata activitate de comentator literar și eseist a unui artist ce a cunoscut întreaga fervoare a activității literare din preajma și din primele două decenii ale revoluției sovietice. Sînt reunite cunoscute manifeste acmeiste, precum și bogate comentarii asupra traducerilor, preocupare constantă a lui Mandelstam în ultimii săi ani de viață. Notele bogate lămuresc momente esențiale de istorie literară ale unei perioade efervescente și spectaculoase.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** este în curs de editare o mare ediție Pușkin, în 7 volume, dintre care primele cunosc un frumos succes de stimă în rîndul istoricilor literari și al comentatorilor filologi și critici. Este subliniată acuratețea noii apariții, care pune la îndemîna publicului larg o operă fundamentală, a cărei influență în conștiința literară și civică continuă de aproape două secole.

● **ERIK BECKMANN,** unul dintre cei mai prolifici autori suedezi din zilele noastre, cultivă genuri variate, îmbinînd adeseori tehnica narațiunii cu aceea a înscenării dramatice, susținută de un suflu poematic, ce îmbracă lucrările sale într-o aură cuceritoare. De fapt, s-a impus ca poet, printr-o modalitate artistică ce reunește forța epică și un lirism sarcastic și lucid. Critica subliniază faptul că eclectismul aparent al producțiunilor sale nu exclude o unitate de substanță, iar modalitățile caleidoscopice se subsumează preocupării sociale și unei tematici foarte apropiate de viața omului din zilele noastre.

● **UNUL DIN NUMELE** cele mai cunoscute în Iugoslavia, care s-a impus și în străinătate, îndeosebi în spațiul francez, este Primos Kozak, dramaturg de ținută intelectuală și de mare fervoare a dezbaterii de actualitate. Doctor în litere și filozofie la Sorbona, Kozak a îmbinat preocuparea pentru eseu de aleasă factură cu modalitățile dramatice cele mai noi, între care îndeosebi piesa radiofonică, gen în care s-au ilustrat nume mari ale acestui domeniu. Dramaturgul este tentat de marile conflicte în conștiința omului actual, de problematica intelectuală și morală a contemporaneității.

● **S-A DESCHIS,** în R. F. Germania, o expoziție itinerantă consacrată Auschwitz-ului, compusă din acuarele și lucrări de pictură ale unor foști internați în acest infern nazist. Organizată cu ajutorul Muzeului din Oswiecim și al Asociației germano-polone, expoziția reflectă diferite aspecte ale vieții de lagăr, cu accent dramatic asupra suferințelor teribile pe care le-au avut de înfruntat deportații și a speranței care bătea în piepturile lor, a rezistenței pe care au încercat-o în cursul acelor ani teribili. Pentru a lămuri mai bine circumstanțele legate de aceste lucrări, sînt prezentate, de asemenea, o serie de fotografii și de documente scrise, care contribuie, de asemenea, la crearea unei atmosfere halucinante. Alături de serialul **Holokaust,** această expoziție constituie un moment important în păstrarea în memorie a atrocităților naziste, de luare în posesie de către generația actuală a marilor adevăruri istorice ale secolului.

● **ALAIN DELAHAYE** este un tînăr poet francez, pe care critica literară înclină să-l socotească drept un nume proeminent al literaturii de mîine. Cunoscut, de asemenea, ca traducător și bun comentator al literaturilor de limbă engleză, Alain Delahaye este un liric delicat, propunînd o poezie de factură modernă, care nu alienează însă suflul emoțional și inspirația proaspătă a poeziei. Contribuind cu poemele sale la apariția unor reviste cel mai adesea efemere, acest artist de frumoasă ținută a rămas în memoria cititorilor și a criticii, comentat cu asiduitate și prețuit în mod constant.

● **KIRIL KOVALDJI,** redactor la revista **Iunosti** de la Moscova, s-a impus criticii literare, în ultimele două decenii, pentru opera sa poetică și în proză adresată îndeosebi cititorilor mai tineri. Scriitor de bună factură intelectuală, cultivînd tradiția literară în sensul nobil al cuvîntului, Kovaldji a scris romane de inspirație istorică și poezii inspirate din actualitatea imediată, impregnate de căldură, cu mesaj generos și reținut. Colaborator la cele mai prestigioase reviste din Uniunea Sovietică, el face parte dintr-o generație extrem de prețuită în rîndurile publicului sovietic, ce cuprinde nume cu notorietate amplă, cum sînt cele ale lui Evtușenko și Vosnesenski.

Un document inedit

Urmare din pag. a 3-a

tate în sala de consiliu a **I.I.L.F.** Pe scurt, am fost de părere să nu-l includem în setul de inedite destinate publicării. Dar pentru că era atît de neobișnuit aspectuos și pentru că fusese și el obiectul achiziției noastre prin sacrificii personale, am cedat în cele din urmă rațiindu-mă dorinței celorlalți. L-am inclus în dreapta paginii, sus, ca pendant la celălalt document inedit. Apariția notei lui G.C. din „Contemporanul" ne-a dat și mai mult curaj, cutezînd chiar să corectăm într-o contranotă, căreia i-am făcut cu perfidie juvenilă loc în pagină, unele inexactități, între care și aceea că spitalul „Caritas" de pe b-dul Coșbuc colț cu str. Sf. Ion Nou nu era unul și același cu spitalul „Caritatea" din str. Plantelor nr. 7, unde fusese de fapt internat poetul și tratat sub supravegherea doctorului Suțu... Pata albă din machetă paginii continua să rămînă locul în care urma să fie paginat articolul așteptat de la G. Călinescu. S-au auzit și voci sceptice. Iar Sergiu Brand a ținut să vină și el cu mine, la întîlnirea fixată de G.C., spre a-l... determina pe acesta să-și țină cuvîntul dat, prin subsemnatul, față de revistă. Nu-l puteam opri să mă însoțească, știind că ceea ce-l determina să o facă era mai ales descrierea colorată pe care o făcusem în redacție primei mele întîlniri cu G.C.

Cu puțin timp înainte de ora fixată, am fost introduși în biroul Profesorului. Sergiu Brand a început să dea semne de neliniște ; s-a fixat cu extremă umilință într-un colț al încăperii și acolo — în picioare, de fapt într-un singur picior (avea piciorul drept infirm în urma unui accident de circulație, cu mult anterior celui ce avea să-i fie fatal) avea să rămînă tot timpul în această poziție incomodă, asemenea unui cocor... O ușă — neapărat secretă — s-a deschis brusc și, în chiar spatele mesei de lucru, a apărut G.C. cu aerul unui școlar care e conștient că face o sotie izbutită. Părea mult mai tînăr și mai îmbăcat cu sine decît data trecută și decît îl înfățișau îndeobște fotografiile. Despre un bărbat cu o înfățișare ca aceea ce obișnuiește să se spună că plesnește de sănătate. Gîtul i se mișca nestînjenit într-un comod guler de cămașă din finet. Doar o pată roșie pe frunte, la rădăcina părului, putea fi un prim semnal al rechemării în materia originară ce avea să se săvîrșească peste doar cîțiva ani. Mi-a întins două pagini manuscrise, acoperite cu un scris caligrafic, îndesat. „Acesta e articolul ce vi l-am destinat. E o sinteză a travaliului meu asupra vieții și operei eminesciene". Dînd în sfîrșit cu ochii de Sergiu Brand, a tresărît : „Dar insul acela cine este ? ce caută aici ?". Bietul Sergiu a încercat, din colțul lui, să explice cine este și de ce a ținut mortiș să mă însoțească ; după ce-mi fusese însă înminat din primul moment articolul, explicația lui devenea de-a dreptul ridicolă. „Bine. Vei fi avînd motivele dumitale s-o faci, te privește !". Și s-a întors pentru a continua discuția întreruptă. De data aceasta tema discuției era alta : sondarea posibilităților de a conferenția în fața studenților. Îmi amintesc că G.C. a început prin a afirma că studenții sînt publicul cel mai deschis și mai receptiv și că, cel puțin pentru sine, confruntarea și colaborarea cu tineretul studios a constituit de fiecare dată un fel de sărbătoare spirituală... În încăpere a intrat atunci unul din colaboratorii săi apropiați însoțit de un tînăr abia întors din străinătate, de la Leningrad, unde-și luase, spunea acel colaborator apropiat al lui G.C., doctoratul ; veniseră în vizită de prezentare, înainte de începerea ședinței cu cercetătorii. Profesorul a sărit nestăpînit de pe scaun : „Ei, și ce dacă vine dumnealui de la Leningrad ! Nu vedeți că sînt ocupat ? ! Am la mine pe reprezentantul revistei studenților din România...".

Cu daru-i cunoscut de a absolutiza, în mine, care veneam din partea revistei **Viața studențească,** G.C. vedea desigur pe unul din reprezentanții studențimii, ceea ce în realitate nu era deloc așa. În consecință se străduia să-mi facă cunoscute, în manieră proprie, punctele sale de vedere. Iar stînghereala mea, firească într-o atare situație incertă, o lua drept ezitare în a mă alătura dorinței sale de a reveni, fie și pentru un ciclu de conferințe libere, în mijlocul studenților. A trecut, apoi, spre a mă face să capitulez în numele celor pe care-și inchipuia să-i reprezint la modul tradițional, la un adevărat foc de baraj : „Ați auzit poate că mult timp am fost bolnav și internat în spital. Primul meu drum, la externare, nu a fost acasă, ci la Parlament, pentru a conferenția cu prilejul bimilenarului lui Ovidiu. Cînd urcam Dealul Mitropoliei, am văzut cordonul de miliție : mi s-a părut că se oprește accesul tinerilor spre sala de conferințe. Am coborît din automobil, declarînd că nu-mi voi continua drumul pînă nu li se va îngădui celor veniți să mă asculte să-și ocupe locurile în sală. Ei bine, domnul meu, m-am însălat : nu erau studenți doritori să mă asculte pe mine conferențiind cu ocazia bilimenarului autorului „Tristelor", ci grupuri de cetățeni așteptîndu-și rîndul la... carne congelată".

Pe plesuvia prematură a lui Sergiu Brand apăruseră broboane strălucitoare de sudoare. Nu m-aș fi mirat, cunoscîndu-i temperamentul polemic, să treacă deîndată la contraofensivă în apărarea studențimii peste care se arunca astfel blamul ignoranței. I-am luat-o înainte, declarînd — ceea ce era un adevăr — că nu se știuse nimic prin facultăți despre conferința pe care G.C. o ținuse în sala Palatului Marii Adunări Naționale. „Nu s-a știut nimic ? Păi sigur, m-aș fi mirat să fi fost altfel". A mai vorbit de dușmănii înverșunate, mai vechi și mai noi, stîrnite de unele din opiniile și lucrările sale printre confrați de la Universitate și din afara ei. Era încredințat că peste aceste dușmănii — pe care nu le merita, și viitorul avea s-o dodovedească — studenții însiși ar fi putut trece invitîndu-l în mijlocul lor. I-am răspuns că dorința sa coincidea cu una din dorințele cele mai arzătoare ale studenților de la facultățile cu profil umanist, ca și de la celelalte facultăți și că Asociația Studenților își însușise propunerea de a i se organiza în sala din Calea Plevnei un ciclu de conferințe ; se aștepta răspunsul de la forurile superioare. „Răspuns pe care mi-l veți comunica, sper, imediat ce-l veți avea".

Răspunsul a venit, trebuie să spun, cu destulă întîrziere și nu eu aveam să i-l comunic. M-am bucurat însă împreună cu mîile de studenți ce veneau în sălile arhipline să-l asculte.

Cu unele neînsemnate modificări, articolul acesta, intitulat „Masca lui Eminescu", publicat în „Viața studențească" nr. 3 (16), a fost republicat de către autor la puțin timp după aceea în volumul „Viața lui Eminescu", ediție revăzută, devenind capitolul de final al biografiei poetului.

„Masca lui Eminescu", alături de publicarea procesului verbal în facsimil, ne-a echilibrat în mod fericit pagina aniversară. Altfel, am fi căzut și noi în păcatul multor publiciști care s-au ocupat de acest subiect, de a ne abandona, adică, în exclusivitate înfierării societății în care a trăit Eminescu, ignorînd infinitatea de nuante ce-i dă omului și poetului măreție în tragism. În schimb, publicarea portretului de la Neamț a fost o greșeală pe care am regretat-o. G.C., fără a indica, din delicatețe, locul unde fusese reprodus, într-un articol din **Contemporanul** a veștejit — încă o dată, și pe drept cuvînt — manoperele de mistificator ale lui Octav Minar, de la care ne provenise pe căi sinuoase acel portret fotografic contrafăcut. Scîrba îl oprise pe G.C. să se pronunțe deschis atunci cînd i-am arătat fotografia la institut : o făcea acum, cu aerul tolerant dar insistent al Profesorului ce dorește ca cei ce vin după sine să nu mai cadă și altă dată în eroare. „Fotografia lui Octav Minar, care-l reprezintă (pe Eminescu, n.n.) în halat lîngă un pom e vădit falsificată. Poetul nu s-a dezmeticit decît pe iarnă iar în aprilie, cînd a plecat, nu putea exista vegetația luxuriantă ce se vede în juru-i".

Mai constat cu emoție că, îndepărtîndu-ne în timp, unghiul din care privesc întîmplările relatate aici se deschide tot mai larg. Prezența lui G. Călinescu, cu autoritatea-i de necontestat, cu întregul magnetism al persoanei sale, făcea ca însăși cultura românească să realizeze unul din rarele sale momente de echilibru, de fericită conștiință de sine și deci de maturitate din existența sa. Căci ce altceva demonstrează aducerea la lumină, în împrejurările arătate, și punerea de îndată și definitiv în context a unui important document referitor la viața celui mai mare poet român, fiind implicați în aceasta un om de pe stradă, un student, doi academicieni cu posibilitatea unei comunicări ideale între ei, în ciuda eterogenității preocupărilor și a pregătirii teoretice, în numele aceluiași scop cultural cu claritate întrevăzut? Puțina inevitabilă zgură, nuanța de mercantilism vădită de omul de pe stradă, credulitatea și orgoliul publicistic ale studentului începător se topesc, în cele din urmă, fără a mai distona în contact cu personalitatea de excepție a autorului fabuloasei **Istorii a literaturii...**

Gong '80

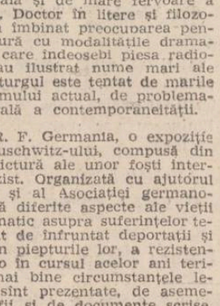

Almanahul revistei **Teatrul,** încă din primele file, face o scurtă, dar semnificativă, trecere în revistă a celor mai reprezentative creații ale dramaturgilor noștri. Întreg materialul este cuprins semnificativ, sub genericul **Festivalului național „Cîntarea României".** Sînt amintite acele spectacole care au fost propuse în stagiunea anterioară în cadrul festivalului, fapt ce dovedește o dată în plus adeziunea dramaturgilor contemporani față de realitățile prezentului. Și, parcă spre a puncta continua preocupare a dramaturgilor români în acest sens, se publică două piese semnate de Valentin Silvestru și Teodor Mazilu. Sumarul **Almanahului** este completat de evocările unor binecunoscuți oameni de teatru, seria evocărilor fiind deschisă de către decanul de vîrstă al dramaturgiei românești, maestrul Mircea Ștefănescu. Apoi, scurte interviuri, evocări ale actorilor noștri, completează seria. După un **Mic tratat de istoria teatrului românesc,** parcă spre a contrapuncta ideea dezvoltării continue a mișcării teatrale din România, este prezentă și **Școala vitorilor actori,** o scurtă menționare a activității studenților de la I.A.T.C.

Însemnări și impresii ale turneelor internaționale ale teatrelor bucureștene, paginile ce însumează o selecție a pieselor românești, jucate pe scenele lumii, ca un corolar al afirmării dramaturgiei românești, peste hotare, completează sumarul almanahului, care propune o variată și interesantă oglindă a mișcării teatrale românești.

EMINESCU
ÎN CONȘTIINȚA LUMII

REENCUENTRO

Revedere

Traducere în spaniolă
de Omar Lara

„Bosque, bosquecito
Qué tal, amiguito,
Que de cuando no nos vimos
Mucho tiempo ha transcurrido,
Y de cuando me alejé
Mucho mundo caminé".

»Hago yo que hago de mucho
En invierno el viento escucho
Cómo destroza mis ramas
Y como cubre las aguas,
Nevando sobre las vias
Y ahuyentando melodías ;
Y hago yo que hago de mucho
La doina en verano escucho
Camino del manantial
Que a todos les quise dar,
Los cántaros van llenando
Las mujeres, y cantando".

"Bosque con tranquilas rias,
Dias pasan, vienen dias,
Joven tú como pareces
Siempre te rejueveneces".
"Qué es el tiempo si de antaño
Brillan astros en mis lagos,
Pues con tiempo malo o bueno
Suenan hojas, bate el viento,
Bueno o malo el tiempo sea
El Danubio igual pasea.
Sólo el hombre es ser cambiante,
Sobre la extensión errante,
Mas nosotros perduramos
Tal como fuimos quedamos :
El mar y los rios,
El mundo baldío,
La luna con el sol,
El bosque y su rumor.

EN LA VENTANA HACIA EL MAR

La fereastra dinspre mare

En la ventana hacia el mar
La princesa está mirando ;
El fondo del mar, del mar
Rapta su rostro dorado.

Pescador que en barca pasa
Las aguas siempre mirando ;
El fondo del mar, del mar
Ay, un rostro le ha mostrado.

„Hacia el castillo los ojos
Nunca volví, mas sollozo ;
El fondo del mar, del mar
Me atrae a su hondo pozo".

EN MEDIO DEL BOSQUE

La mijloc de codru...

Del medio de la arboleda
Todos los pájaros vuelan,
Desde el bosque de avellanos
Al regocijado claro,
Claro a la laguna junto
El cual en los altos juncos
Con sus ondas que se mecen
En su hondura se estremece,
Y de la luna y el sol
De migrantes avezuelas,
Y de la luna y de estrellas
De golondrinas que vuelan
Y del rostro de mi amor.

TOCAN LA MEDIANOCHE

Se bate miezul nopții...

Tocan la medianoche las campanas de cobre,
Y el sueño, el aduanero de la vida no quiere
cobrar de mí el derecho. Por vias recorridas
Muy a menudo quiere la mente conducirme,
Hacer comparaciones entre otra vida y muerte ;
Pero en mi pensamiento la balanza hoy no
cambia,
Pues entre una y otra se halla inmóvil la aguja.

CZEGO JA CI ZYCZE, SLODKA MA RUMUNIO...

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie...

Traducere în polonă
de Magdalena Szymaszkiewicz

Czego Jo Cizycze, slodka ma Rumunio,
Kraju ty mój slawny, kraju tesknot mych ?
Badz silna i dzielna i niech przyszłość twoja
Równie wielka bedzie jak przeszłości dni !
Wino wrze w kielichach, kipi niespokojnie,
Synów twoich dumnych nie przeraza bój ;
Chociaz umrze fala, syala pozostanie,
Tego Tobie zycze, slodki kraju mój.

Zemsty chęć twa czarna jako grób najglebszy,
Szabla twoja dymi nieprzyjaciól krwia,
A nad martwa, hydra z wiatrem sie unosza
O slawie marzenia, które z wrogów drwia.
Niech światu powiedza trójbarwne sztandary,
Niech powiedza kim jest lud rumuński twój,
Gdy w sercu zaplonie świety ogień wiary,
Tego Tobie zycze, slodki kraju mój.

Aniola miłości, pokoju aniola,
Co z Westy oltarzy uśmiecha sie nam,
Co Marsa oślepia, wojennego boga,
Swiatlo ludziom niosac poprzez świata dal,
Przywolaj do siebie i przytul do lona,
Daj poznać mu raju niebieskiego zdrój,
Oltarze mu wystaw, zamknij go w ramionach,
Tego Tobie zycze, slodki kraju mój.

Czego jo Ci zycze, slodka ma Rumunio,
Panno młoda, matko co nas kochasz tak !
Niech synowie twoi zawsze zyja zgodnie
Tak jak gwiazdy nocy i jak zorze dnia.
Byś trwała przez wieki, slawna i radosna,
Sila, duma, madrość niech los tworza twój,
I dusza rumuńska, jak zbroja najtwardsza,
Tego Tobie zycze, slodki kraju mój !

SPIRÓ LA VITA...

S-a stins viața...

Traducere în italiană
de Geo Vasile

Spirò la vita della gran Venezia,
Non vi si canta, spenti tutti i balli ;
Fra scale d'albo marmo, fra portali,
Risal la luna, i muri li lumeggia.

Okeanos si lagna sui canali...
Lui solo sempre ha l'età gioiosa,
Darebbe vita alla dolce sposa,
Ai vecchi muri s'urta echeggiante.

La quiete in città ugual al cigno.
Antico prete sol fra i più antichi,
San Marco, orrendo, mezzanotte fende.

Con voce fonda, sibillini accenti,
Pronunzia piano in secondi fissi :
„I morti non risorgon – mio figlio"

ODE
(In metro antico)

Oda

Mai credevo come si muor apprender ;
Sempre giovin nel alb mantello avvolto,
L'occhio mio ebbro dell'astro freddo
Soloesister.

Quando tu sorgesti nel mio calle,
Cruccio tu soave da far patire...
Bevvi intera la voluttà di morte
Inesorabil.

Sto bruciando vivo qual miser Nesso,
Ercol avvelenato dall'abito suo ;
Spegner non posso il fuoco con l'acque
Tutte del mare.

Dal mio proprio sogno mi lagno, strutto,
Sul mio proprio rogo, in fi amme fondo...
Mai risorger potrò lucente pari
Alla fenice ?

Smettan d'affascinarmi gli occhi suoi,
Triste indifferenza, me abbracci ;
Possa quieto spegnermi, venga ancora
Me a me dare !

«Cu sufletul dăruit frumuseții»

Tînărul poet UNGENDA NSELE, originar din Zair, își desăvîrșește la București studiile universitare ca bursier al statului nostru. În cei cinci ani petrecuți în România poetul a învățat bine limba română, manifestîndu-și un viu interes pentru literatura și scriitorii poporului nostru. Ungenda se va întoarce în Zair nu numai cu diploma de inginer, pe care o va obține ca absolvent al Institutului Politehnic din București, ci și cu manuscrisul volumului conținînd peste 100 de poeme cu tematică românească, intitulat simbolic „Castelul de lumină". Desprindem din acest omagiu liric de recunoștință față de poporul nostru următoarele pagini dedicate lui Eminescu, poetul a cărui operă Ungenda încearcă s-o transpună în limba conaționalilor săi din Zair. Volumul lui Ungenda „Castelul de lumină" va vedea lumina tiparului în 1980, în traducerea noastră.

R.T. — V.T.

UNGENDA NSELE

Citind din Eminescu

Iată, eu,
cetățean al frumosului meu Zair,
cu tot sufletul dăruit frumuseții
îl citesc pe Eminescu și culeg
din cîmpii însorite
holda de aur a umanității

Iată-mă, negru de tot
dar plin de speranțe în viață,
cînt de pe cel mai nalt vîrf din Carpați
această însorită natură
de dimineață.

Iată-mă proletar
ducînd în mine duhul mulțimilor
și sîngele întregii lumi muncitoare
întinzînd mîna către toate rasele
și slăvind adevărul și soarele.

Iată, eu.
poetul bantu,
citind și recitind pe Eminescu,
marele meu cîntăreț
care-mi înalță spiritul
și-mi umple sufletul cu frumusețl

Libertatea
el a semănat-o pe un ogor înghețat
și a murit în frig
Eminescu cel Mare
ca pretutindeni azi,
în România, în Africa
noi să culegem pe cîmpii însorite,
libertatea și să credem în soare !

Traducînd din Eminescu

Ieri ca și azi,
cîntecul nu cunoaște zăgaz,
trece peste mări, peste munți
și leagă popoare
cu trainice punți.

Undeva,
la 8 000 de km departe de-aci,
în satul ei din Bandudu,
mama cîntă în grai baboma *)
și tata în graiul bantu *)
pe cînd frații mei
cîntă din Wendo și Tabu-ley **)

Acasă
cînd va fi să revin mîine,
tata va fi, din zori, Miorița s-o-ngîne
iar frații și mama mea
din Eminescu vor recita
și-l vor lăuda.

Cîntecul oprelișle n-are.
Cîntecul unește popoare.

În românește de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

*) grupuri etnice din Zair
**) vestiți compozitori și cîntăreți zairenl

GRIGORE VIERU

R.S.S. Moldovenească

O limbă curată și sărbătorească, atinsă de bucuria cultivării virtuților morale în spiritul unei tradiții arhaice, în consonanța naturii ce tînjește după transfigurare, o limbă domoală și profundă reușind să străbată o insuflețire către celălalt este cea dintîi dintre calitățile noii cărți a lui Grigore Vieru ce poartă titlul grăitor : **Moștenirea zăpezilor.** Mama și Eminescu sînt cei doi poli ce iradiază statornicie rostirii poetului ; mama ca mumă din origini cum ar spune Blaga și Poetul, Eminescu, actualizatorul către viitor – prin istorie – a acestor origini mereu îmbogățite prin vieţuirea timpului. Opera lui, întinsă pe mai multe cărți incluzînd și minunatele lucrări pentru copii, abecedare și versuri încununează o viață ajunsă în acest an abia la patruzeci și cinci de ani, împlicâ însă dimensiuni mult mai profunde, rîndurile de față fiind semnul unui omagiu din inimă pentru lira lui Grigore Vieru, copil de țărani, ce nu-și desminte originea, așa cum au făcut-o la vremea lor mulți poeți ridicați la cuvînt din inima satului ; în acest veac Labiș și Esenin, poeți apropiați sufletește lui Grigore Vieru.

Ioan Alexandru

Moștenirea ninsorilor

Mamei Eudochia și lui Eminescu

De-acum

„Fericit cine
are limpede-n minte
numele unei lumini"

De-acum aș putea
Și fără picioare trăi,
Da, fără de ele —
La cine vroiam să ajung
Am ajuns.
Și fără de ochi,
Da, fără de ei,
Aș putea să trăiesc
Pe cine vroiam să văd
Am văzut.

Și fără de mîini
Aș putea să trăiesc,
Da, fără de ele —
Pe cine vroiam să cuprind
Am cuprins.

De-acum și singur, iubito, —
Ca o pată de sînge pe lespezi,
Ca o stea ce cade-n neant,
Ca un vultur pe munți, —
Da, singur
Aș putea să trăiesc !

* * *

Așa ai mers tu, mamă,
Prin viață :
Ridicînd plugul în brațe
Și sacul în pod cu porumb,
Ridicînd piatra din drum,
Coaja de pîine-aruncată,
Schija uitată în cîmp.
Așa ai mers pînă cînd,
Pînă cînd, mamă,-ai ajuns
În fața acestui soare-asfințit :
Piatră pe care
Nu o mai poți ridica,
Răcîndu-se, întunecîndu-se.
O, mamă, care acum
Nici propria mînă
Nu o mai poți ridica
Strălucitoare de lacrimi
Ca ramul de chiciura iernii.

Satul meu

Scăldat de o apă vioară
curată ca lacrima

Încălzit iarna la pieptul
a trei păduri de stejar

răcorit vara de frunza lor
de umbra prelungă a munților
Cu izvoare adînci pe vale slăvind
amintirea bunicului Nicuță

a celui care a privegheat
nesecarea lor și curăția

Sat picurat alb pe deal
ca sarea sudorii pe bivol

Cu soarele răsărind pareă
din cîntecul lui Dumitru Blajinu

și asfințind
în jalea trecută a mamei

Aici în amurg pe față ah simți
suflarea veciei

caldă și odihnitoare
ca răsufletul Mioriței

Aici în roditoarea mea humă
odihni-se-vor oasele mele

Această pîine

Această pîine rotundă
Crește pe apă
Ca floarea de lotus.
Pe apa sudorii noastre.

Această pîine albă
Desface-se dulce
Ca floarea de lotus
Sub caldul sărut al luminii.

Această pîine cinstită
Se-nchide
Ca floarea de lotus
Sub ochii scorburoși, hrăpăreți.

* * *

Cămașa ta e la fel
cu cea a soldatului,
ah, firule de iarbă !
Cum de nu
bocănești pămîntul
și tu,
cum de n-ai și tu general
fiind la fel îmbrăcat
ca soldatul ?
Cum de-ți păstrezi mirosul,
trumosul tău miros de iarbă ? !
Cum de nu miroși
a bocanc, bunăoară,
a bocanc mărșăluind ? !
— Încotro, soldățeilor verzi,
subțireilor ?
Încotro țineți calea
neauziți, nesimțiți ?
— Spre toamnă, poete,
spre galbenul ei liniștit,
generale !

* * *

Ah, tot mai liniștit mi-e verbul
Și dragostea și-a mea viață.
Ca floarea pomului pe apă
Îmi curge somnul lin pe față.
Arată-mi-se-n vis un cîntec,
Îl cînt cum cîntă numai dorul :
„Ia-mi lăcrima, dar lasă-mi ochiul,
Ia apa, dar să-mi lași izvorul".
„Ești trist, te pregătești de iarnă ?" —
Iubita parcă mă întreabă.
Iar eu senin răspundu-i parcă :
„Mă pregătesc de flori și iarbă".

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Psihopatia nuclearis (I)

În 1979, cînd cheltuielile care au ghiftuit cursa înarmărilor s-au ridicat la „numai" 435 de miliarde de dolari — indiferent de valuta care le-a finanțat —, în răstimpul celor trei secunde cîte îi trebuiau unui om ca să rostească „patru-sute-treizeci-și-cinci-de-miliarde-de-dolari", arsenalele planetei înghițeau deja ...41 353 de dolari și 74 de cenți. Adică, 13 784 de dolari și 58 de cenți pe secundă !

Ce s-ar fi putut face cu banii aceștia? Să nu ne mai întrebăm. Știm. Treisprezece mii de dolari înseamnă venitul mediu al unui locuitor dintr-o țară săracă, pe cel puțin zece ani de muncă. Tot ceea ce realizează un astfel de om într-o viață se duce în sacul fără fund al înarmărilor, în numai cinci-șase secunde. Ba și pentru un om dintr-o țară dezvoltată, unde venitul mediu pe cap de locuitor atinge între treisprezece și paisprezece mii de dolari pe an, o viață de muncă de, hai să zicem, o jumătate de secol, nu înseamnă mai mult de un minut de finanțare a cursei omenirii spre neant.

N-am fost niciodată „tare" la matematică, și astfel de calcule îmi dau o cumplită bătaie de cap. Altceva mă preocupă acum : îngrijorarea pe care o provoacă în lume proliferarea materiilor fisionabile, și pericolul — asupra căruia numeroși savanți au tras în ultimul timp semnalul de alarmă — cu privire la „posibilitatea" folosirii unor astfel de materii, de către bande de teroriști care ar putea „meșteri" o bombă atomică artizanală, ca să terorizeze mari colectivități umane.

Cert este că psihopatia nuclearis nu poate ocoli la infinit mediul, și așa destul de paranoic, al terorismului, și că, fără luarea unor măsuri de extremă securitate, ne putem trezi într-o bună zi cu cine știe ce dandana cum n-a mai pomenit Pămîntul. „Cutia Pandorei este deschisă — se spune într-un teribil avertisment lansat de savantul american Theodore B. Taylor —. Deja nu mai avem puterea s-o închidem. Măcar să încercăm a controla ce iese din ea".

În 1949, cînd a intrat ca cercetător științific la Los Alamos, Taylor n-avea decît 24 de ani. Văzînd schemele lui „Little Boy" — bomba de la Hiroshima — și-a exprimat părerea în numai trei cuvinte, deconcertîndu-i complet pe cei ce lucraseră la fabricarea ei : „Ce bombă stupidă !" Asta le-o spunea titanilor de la Los Alamos un începător care, deși se bucura de recomandări de excepție din partea profesorilor săi de la Princeton, ieșise din Universitate cu două restanțe la fizică și una la matematică. Se spune însă că era un geniu. Un mic Einstein. Urma s-o dovedească în practică. Mai marii fizicii nucleare americane de la Los Alamos, cărora tînărul iconoclast le lua „creațiile" în rîs, se pregăteau să rîdă la urmă de „inevitabilele" eșecuri ale „corijentului". Dar nu li s-a oferit prilejul s-o facă. În primii ani de lucru în centrul științific pe care îl patronase Oppenheimer, Taylor a pus la punct trei tipuri de bombe care li s-au părut savanților civili și militari de acum un sfert de veac, de-a dreptul fantastice. Cea mai compactă și mai miniaturizată bombă atomică din acea vreme. „Davy Crockett", nu mai mare decît o minge de base-ball, și cu o greutate de numai 23 kilograme ; apoi bomba „Hamlet", cu cel mai bun randament în raportul greutate-putere, și, în sfîrșit, atomica cu plutoniu de cea mai mare forță de distrugere, echivalentă unui milion de tone de tinitrotoluen („Little Boy" nu avusese decît 13 000 tone T.N.T.)

Viața de pînă acum a acestui savant pare desprinsă dintr-un roman științifico-fantastic. Timple cărunte, o față de copil scos în frig, urechile în radar, ochii mari sub arcade puternice, o fire blîndă, visătoare, un comportament timid, de o sinceritate dezarmantă, distrat și neîndemînatic, el s-a jucat un timp „de-a bombele", pînă a ajuns la concluzia că, un război nuclear ar echivala cu sinuciderea colectivă a umanității. Atunci, nu vedea ieșirea din impas decît prin crearea unei... super-bombe, care să nu lase nici o umbră de îndoială cu privire la capacitatea ei de distrugere, putîndu-se „evita" astfel, războiul, prin însăși oroarea inspirată de ea. Dar, după o astfel de „soluție" — preconizată la timpul respectiv de numeroși savanți care și-au pus talentul în slujba nuclearului —, Taylor a înțeles că această cale era și mai periculoasă. Super-bomba, oricît de „super" ar fi fost, nu putea prezenta nici o garanție pentru pace, ci din contră : Cu cît mai multe superbombe, cu atît mai mari riscurile. Atunci i s-a părut că, singura soluție, ar fi evadarea omului de pe planeta condamnată, undeva, în Cosmos, drept care, după scandalul Oppenheimer, Taylor și-a dat demisia de la Los Alamos, și s-a apucat să lucreze la proiectarea unei gigantice nave spațiale, de mărimea unui bloc cu șaisprezece etaje, „Orion", propulsată de forța a o mie de bombe atomice, capabilă să depășească planetele Marte, Saturn și Pluton, cu o viteză de 160 000 kilometri pe oră.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXIII
3
(925)
Sîmbătă
19 ianuarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UNITATE, DEMOCRAȚIE, PATRIOTISM

Prin Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste viața politică a României contemporane a cunoscut încă un moment de majore semnificații privind unitatea de nezdruncinat dintre partid și popor, participarea activă, dinamică, conștientă a întregii noastre națiuni socialiste la edificarea noii societăți. Construindu-se de oameni pentru oameni, înalta civilizație socialistă și comunistă reprezintă marea opțiune istorică a poporului român în numele căreia el înțelege să acționeze, sub conducerea partidului său comunist, cu o forță de dăruire mereu sporită, cu o înțelegere a fenomenelor politice și sociale tot mai cuprinzătoare, cu un elan revoluționar care să ateste pe deplin vocația sa de constructor. Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste a purtat din plin pecetea acestui climat indestructibil legat de activitatea și personalitatea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. De cincisprezece ani România cunoaște profunde transformări revoluționare, transformări care reliefează, în esență, adîncirea necontenită a democrației socialiste, accesul din ce în ce mai larg al maselor la conducerea treburilor cetății, la decizia politică, economică și socială, la înfăptuirea în practică a acesteia. Pe acest fond au apărut propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu de îmbunătățire a activității Frontului Democrației și Unității Socialiste, în acest spirit s-au constituit organizațiile lui proprii, ceea ce înseamnă, practic, atragerea întregului popor la viața politică a țării, în această lumină s-au desfășurat lucrările Congresului Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, a constituit o amplă definire a democrației noastre socialiste – democrația participării conștiente, active a întregului popor la edificarea propriei lui istorii, a unității de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului, a hotăririi tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, de a acționa cu înaltă conștiință patriotică și revoluționară pentru prosperitatea și înflorirea României.

Firesc, deoarece a avut loc numai la două luni de la Congresul al XII-lea al partidului – care a adoptat obiectivele noii etape a înfăptuirii societății socialiste multilateral dezvoltate în România, în centrul dezbaterilor au stat documentele și hotărîrile adoptate de marele forum al comuniștilor, sarcinile transpunerii în viață a mărețului program al partidului.

„Documentele programatice adoptate de Congresul partidului – sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu – asigură ridicarea pe o treaptă calitativ superioară a societății noastre, a întregii opere de edificare a socialismului și comunismului în România. Ele deschid întregii noastre națiuni largi orizonturi de muncă și creație, jalonează un amplu și mobilizator program de înflorire multilaterală a României socialiste". Acestui program i se dedică întreg poporul român, astăzi, cînd, datorită politicii clarvăzătoare, științifice a partidului are, într-adevăr, o viziune revoluționară asupra propriului său destin prin care el însuși se definește ca popor cu înalte virtuți revoluționare.

Organizațiile democrației și unității socialiste răspund, prin menirea lor, imperativelor actuale ale construcției socialiste. Ele sînt, în viziunea partidului nostru, organi-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

«FRONTUL DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE VA TREBUI SĂ AIBĂ UN ROL ACTIV ÎN DEZVOLTAREA PATRIOTISMULUI SOCIALIST AL MASELOR POPULARE, ÎN CULTIVAREA SPIRITULUI DE ABNEGAȚIE ȘI SACRIFICIU AL ÎNTREGULUI POPOR ÎN APĂRAREA INTERESELOR SUPREME ALE PATRIEI. SĂ FACEM ASTFEL ÎNCIT NIMIC SĂ NU POATĂ CLINTI VOINȚA POPORULUI NOSTRU DE A TRĂI LIBER ȘI DEMN, DE A-ȘI APĂRA GLIA STRĂMOȘEASCĂ, MĂREAȚA OPERĂ REVOLUȚIONARĂ PE CARE O ÎNFĂPTUIEȘTE PRIN FORȚA BRAȚELOR ȘI MINȚII SALE, DE A TRĂI ÎN PACE ȘI PRIETENIE, PE BAZĂ DE DEPLINĂ EGALITATE ȘI RESPECT RECIPROC, CU TOATE POPOARELE LUMII.»

NICOLAE CEAUȘESCU

ANOTIMP ROMÂNESC

Ninge cît timpul de înalt,
Pînă dincolo de gînduri și lună,
Cerbii sînt în arcuire și salt,
Numai visul prin liniște sună.

Sub troiene, cuptoare de pîine se-aud
Urcînd mocnit către primăvară ;
Din marele Nord românesc, pîn'la sud
Prin cetate, focul verbelor ară.

Înfloresc albastru ca titanii Carpații
Traversați cu vifore de focuri peste glezne,
Iar primăvara își face loc prin spații
În rînduială temeinică și fără bezne.

Un întreg popor de inimi și frunți,
Mai înalt decît timpul, își întemeiază
Rostul pîinii, rostul veșniciei din munți
În săgetarea firului cu plumb sub amiază.

Ion Crînguleanu

Unirea face puterea

Puține satisfacții pot fi mai ample, mai profunde, decît cea pe care ți-o dă simțămîntul că, pe parcursul existenței, ți-ai slujit — așa cum se cuvine — țara, colectivitatea din care faci parte, și, totodată, propriile aptitudini și înclinații. La urma urmei, dacă meditățm asupra rosturilor omului, înțelegem relativ ușor că nici nu-i vorba despre un act de bunăvoință al individului la adresa societății, ci de îndeplinirea unei obligații vitale : „Munca noastră, contribuția pe care o aducem renumelui poporului nostru, de la un șurub bine strunjit la o mare teoremă, e moștenirea din care vor trăi urmașii noștri. Fiecare din noi trăim pe credit și n-avem dreptul să compromitem creditul generațiilor viitoare" (G. Moisil). Plătindu-ne datoriile față de înaintași, ne achităm — simultan — și de îndatoririle pe care le avem față de succesori !

Istoria, această deschisă carte, vie și sensibilă, ne învață că — pe parcursul secolelor — există, nu o dată, coincidențe pline de semnificație, cînd o națiune își găsește omul de care are nevoie pentru a o conduce, fie cu brat puternic, pașnic, fie cu brat armat, la nevoie, fie cu certitudinea pe care și versul o dă aceluia dornic să-și păstreze glia, s-o muncească, să-și crească cinstit copiii. Săptămîna aceasta l-am proslăvit pe Eminescu, cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la nașterea sa atît de luminoasă pentru poporul român — și iată, în aceeași săptămînă, au loc lucrările celui de-al II-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste, eveniment politic marcant care, în substanța sa, exprimă și sentimentele patriotice pe care marele nostru poet le-a turnat în stihuri : „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, / mare viitor" (scrisă la adolescență, acum peste un secol)

Prezent/trecut/viitor, triadă temporală care pulsează, necontenit, în timpla țării, de veacuri și peste veacuri, determinîndu-l pe fiecare să **se simtă implicat** în tot ceea ce s-a întîmplat, se întîmplă și se va întîmpla pe pămîntul patriei, acolo unde Carpații au fost, sînt și vor fi coloana vertebrală a românilor. Implicîndu-te în faptele de muncă și de viață ce cuprind pămîntul nostru, o existență devine, pentru fiecare, o faptă nemuritoare. **A voi** înseamnă **a putea !** Unirea face puterea ! Unde-s doi puterea crește și dușmanul nu sporește ! Ideea de **unitate** a constituit, dintotdeauna, seva vigoarei și dîrzeniei românești ; cu atît mai mult, în socialism, fuziunea care s-a produs între diferitele categorii sociale este de natură să adîncească alianța de suflet și convingeri. De ce ne-ar fi preocupat doar **resursele materiale,** riguroasa lor folosire, ca și economisirea lor la maximum, și am fi nesocotit **resursele umane, spirituale ?** O asemenea poziție ar fi fost structural străină unei orînduiri ca a noastră, **a omului pentru om.** În măsura în care militățm pentru sporirea avuției țării, spre binele tutu-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Prin oameni, pentru oameni

Noi, românii, am putut să supraviețuim de-a lungul vremurilor, pentru că toți, ca un singur om, ne-am unit în jurul marilor idei nobile : ideea de libertate, ideea de independență.

De-a lungul vițelor noastre, aceste idei s-au numit : Decebal, Ștefan, Mihai, Ceaușescu.

Această unitate a conștiințelor în jurul marilor idei ține de bunul simț al poporului nostru, ține de tradiția nescrisă a năzuinței spre ceea ce este nobil și demn.

O singură mamă ne naște, o singură patrie ne naște.

De-a lungul vremurilor am făcut totul ca să ne păstrăm întreagă ființa națională.

În anii aceștia de lumină facem totul ca patria noastră să fie cît mai frumoasă, mai bogată.

România de acum, cunoscută peste mări și țări, România puternică și independentă este creația poporului nostru, unit în opera de construcție a socialismului. „Nimic nu am primit din afară în mod gratuit, nimic nu a căzut din cer ! Stadiul la care am ajuns este expresia muncii eroice a poporului nostru, a hotăririi și încrederii cu care toți oamenii muncii urmează și înfăptuiesc neabătut politica partidului, a tăriei și forței

Mara Nicoară

Continuare în pag. a 7-a

Realitate vie, dinamică

Întotdeauna acțiunile social-politice ale oamenilor au avut o determinare economică și au purtat pecetea elanurilor, sensurilor și tendințelor de creștere ale unei societăți. Că lucrurile stau tot așa și în societatea socialistă este un adevăr de necontestat, alimentat permanent de o realitate vie și dinamică, cu fapte uriașe, de frecvență cotidiană. Judecata faptelor împlinite sau încă neîmplinite, a celor trecute sau a celor ce vin este făcută de către oameni prin prisma existenței lor, a condițiilor existenței lor. Oare configurația judecăților oamenilor despre faptele trecute și viitoare nu e o exprimare a chiar modului cum se vor comporta ei înșiși atunci cînd se vor confrunta cu ele ? Fără îndoială, răspunsul e pozitiv. Afirm aceasta ca om care prin natura profesiei sale a cunoscut realitatea acestor ani ai României socialiste nu numai cu căldura sufletului și cu entuziasmul reporterului, ci și cu mijloacele științei.

Studiam și comparam un sat și un oraș, ambele înnoite, ambele la ceasul industriei, ambele robite frumos timpului cel nou și grijilor demne ale viitorului. Studiam părerile oamenilor din aceste două comunități. Păreri despre industria-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **Cronica literară** : Nicolae Ciobanu despre volumul «Învățături pentru Delfin» de Mircea Horia Simionescu ● **Cartea de debut** de V. F. Mihăescu ● Viața cărților ● **«L-am cunoscut pe Tudor Arghezi»** – Evocare de Alexandru Brad ● **Poezii** de Ioan Alexandru ● Ecouri la masa rotundă **Poezia tinerilor,** semnate de ● Artur Silvestri și Dan C. Mihăilescu ● **Cronica edițiilor** de Gheorghe Suciu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Cultura românească în lume** ● Note de drum din Finlanda de Vasile Ileașă ● Poeme de Nikola Vaptarov ● **Spectacolul lumii** de Ioan Grigorescu ● Revista străină

Semnul timpului

Sub semnul timpului — ca dimensiune fundamentală a existenței —, se situează (începînd chiar cu titlul, **Ora întrebărilor,** Editura Minerva, Colecția B.P.T.) activitatea poetică a lui Ion Brad, activitate desfășurată cu vocație de-a lungul trepidantelor trei decenii din urmă. Cu **Ora întrebărilor** ne vedem puși în fața, atît a unor permanențe ale creației ce asigură continuitatea de sentiment a tradiției noastre, cît și a potențării expresiei prin interogații, căutări și dileme, în măsură să confere viziunii poetice neliniște, și un plus de cunoaștere, înnoitoare. Poet de cursă lungă, la Ion Brad se va recunoaște, într-adevăr, abia cu această selecție deosebit de severă că de la **Cincisutistul** (1952) pînă la admirabilele poeme din **Războiul cunoașterii** (1979) autorul a străbătut o lungă cale, nu o dată sinuoasă, dar de un indubitabil progres artistic. Prefața lui Aurel Martin evidențiază inspirat meandrele acestui drum poetic ascendent. Selecția ce ne-o oferă azi poetul — repetăm, fericit de severă — îi pune în dificultate îndeosebi pe cei animați de duhul negației. **Ora întrebărilor** se compune din șase secțiuni **Copilul cărunt, Thalassa, Anotimp incert, Mater, Terra Mater** și **Humanitas,** înglobînd fiecare dintre ele arii tematice distincte, idei și sentimente unificate de obsedanta categorie a timpului. Poetul se consideră memorie a timpului propriu, dar și a colectivității iar — prin extindere — a întregii umanități, aces-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Revendicarea lui Arghezi

Un paradox, mai merge.
Dar două, de-odată ?
Primul paradox : **Arghezi e un mare scriitor ignorat și... necunoscut**
Cum adică ? Nu e publicat și republicat ? Nu i se rezervă (din nou !) locul cuvenit în manualele școlare ? Cărțile lui nu se dau premianților din liceu ? Nașterea lui nu e celebrată public și moartea lui deplînsă, de asemenea, în coloanele ziarelor ? Atîția și atîția scriitori, mai virstnici și mai mijlocii, nu și-au stors ei amintirile, nu și-au strîns ei lacrimile de cerneală tipografică, servindu-ni-le în cupele unei inspirate și bine venite rubrici de durată inițiată de revista **„Luceafărul" („L-am cunoscut pe Tudor Arghezi") ?** Nu sînt publicate aici „inedite" ? Nu i s-au consacrat monografii ? (unele mai demult, datorate lui Tudor Vianu, Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu s.a. alta recentă — și amplă ! — a lui Nicolae Balotă ?).

Ba da !

Ba da !

Dar iată ce adevăr crud (dar incontestabil) ne dezvăluie N. Balotă în ultima monografie închinată maestrului (cuvînt profund nesuferit lui T.A. care și-a intitulat, spre deosebire de majoritatea confraților, produsele definitive ale spiritului său cu vocabula „**Scrieri**" și nu „OPERE") : **„Opera argheziană ...a intrat de cîțiva ani în conul de umbră care întunecă posteritatea imediată a celor mai mulți scriitori...** Umbra nu întunecă **situația** operei lui Arghezi în ierarhia literară, ci **PREZENȚA** ei. Recunoașterea oficială, academică ce i se aduce, îndeobște, o situează pe treapta cea mai înaltă a literaturii române post-eminesciene. **Prezența ei vie, incitantă, GERMINAREA EI ÎN CONȘTIINȚE ȘI ÎN ALTE OPERE nu este nici pe departe la nivelul situației de care se bucură"** și mai ales, adaug eu, la nivelul generoasei oferte de valori și șanse de înnoire a **gîndirii și limbii românești** continute în opera poetică și publicistică a lui Arghezi.

Iată crudul adevăr.

Nu gloria și drepturile de autor l-au obsedat pe Arghezi, **ci destinul limbii, literaturii și moravurilor românești.** Poem cu poem, tabletă cu tabletă, „planetă" cu „planetă", adică toate **„acele fructe dense, unice"** ale spiritului său inegalabil au fost create pentru a înriuri și germina constiința publică, pentru a o asana. Și tocmai **„prezența vie și germinatoare"** este... absentă !

De ce este absentă ?

Noi, partial contemporani cu EL, noi care vorbim și scriem aceeași limbă ca EL (oare ?), noi care **„l-am** cunoscut pe Arghezi" — ne trezim în **— „neputința de a descoperi canalele de comunicare** (ce blînd spus !) **cu acest MARE NOSTRUM spiritual",** și constatăm că NU NE DĂM SEAMA de dimensiunile acestui **„monument al Verbului !"** (N. Balotă „Opera lui T. Arghezi", Ed. Eminescu, 1979, pag. 8).

DE CE „nu ne dăm seama" ?

Probabil, din cauză că în imaginea unora T. Arghezi e „monument", adică ceva demn de admirație, „ceva" **pe lîngă** care treci, ca pe lîngă o statuie de bronz amplasată într-o grădină publică ce nu-ți mai spune nimic : un **obiect** în spațiul fizic și nu un **germene** în spațiul spiritual.

DE CE, „nu ne dăm seama" ?

Probabil, pentru că ecranul conștiinței și interesului pulic e ocupat insidios de ceea ce e mai recent, (bun, prost, mediocru, dar recent !) — autohton sau străin — într-o nedorită confuzie a valorilor. Astfel autori în viață sînt „mai importanți" decît „morții", dispunînd de o publicitate (uneori și de o publicare), invers proporțională cu valoarea intrinsecă a operei pentru cultura română — care este, în primul rînd, **limbă română** și prin ea gîndire și simțire românească. Polemicile de cafenea, aduse în coloanele revistelor literare, trezesc mai mult (dar mai efemer) interes decît „Biletele de papagal", decît pamfletele de caracterologie și patologie socială ale Împăratului verbului românesc din secolul XX (sau XXI ?).

DE CE, „nu ne dăm seama" ?

Pentru că ne împiedică structura publicisticii, care — cu excepțiile menționate la început — NU ține aprinsă torța interesului public pe **conținutul** și mesajul operei argheziene, pe extraordinara ei actualitate ideatică, pe forța ei morală și pe unicitatea limbii ei — pe care ar trebui **să învățăm s-o scriem și s-o vorbim** (scrisul sau concentrat, dens în idei, esențializat în expresie,

Petru Pânzaru

Continuare în pag. a 6-a

Meditații la Ion Creangă

Sub privirea criticii opera lui Creangă pare să sufere de complexul lui Proteu. S-a crezut că Proteu se lasă fotografiat și s-a aflat mai intîi unghiul definitiv — etnicul, poporanul (și altele, apoi, adiacente lui — umorul, realismul, stilul gnomic, etc.) uitîndu-se că etnicul e imanent operei literare. Dar, mai mult ca la alți autori, nu Creangă s-a lăsat aprehendat, ci metamorfismul lui.

Categorisiri ca : povestitor popular, scriitor-țăran, creator etnic, sînt și verosimile și inguste. Creangă nu e radical diferit de vocea etniei lui, e drept, dar faptul nu trebuia dus pînă la etnicism, pînă la o non-judecată de valoare. Fără teama de a greși pot zice că Ion Creangă este un mare prozator succint al lumii, după cunoștințele mele cel mai mare.

Meditațiile de față nu-și propun redefinirea lui Creangă (în genul — Priviți, *acesta*-i de fapt Creangă !), ci, dacă de zeul ineditului e vorba, obținerea altor cîteva fotografii ale proteismului lui.

Prima meditație se referă la «Moș Nichifor Coțcariul», după opinia mea o fenomenologie locală și în actu a seducerii. Mercenarii folosiți de Moș Nichifor la împresurarea Malcăi sînt cuvintele. Erotomorfismul împrejurimii e rostit cu aceste scopuri. De subliniat că împresurarea nu e genuin-donjuanescă poate pentru că Malca nu are ce virginitate catolică să deplîngă, ca sedusele din piesa lui Tirso de Molina ; deasemeni Moș Nichifor *nu înșală* ca Don Juan Tenorio, ci

Dan Arsenie

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4–5 : ● Poeme de ● Valeriu Bârgău ● Marin Lupșanu ● Doina Uricariu ● „Din dragoste" – fragmente de roman de Iustin Moraru ● „După chitanță" – proză de Iosif Lupulescu ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● Televiziune ● Radio ● Plastică ● Muzică

cronica literară

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

«ÎNVĂŢĂTURI PENTRU DELFIN»

Făcînd, intr-un fel, pe placul lui Mircea Horia Simionescu insuşi, adică lăsîndu-ne, cu bună ştiinţă, prinşi în plasa contaminantului său „joc" cu locurile comune, vom spune că ultima sa scriere, **Învăţături pentru Delfin** (Editura „Albatros", 1979) este aptă a suporta un dublu examen critic, în sensul că se cere privită atît din unghiul judecăţii de situare cît şi din acela al judecăţii de valoare. Aceasta vrea să insemne, intr-o direcţie, că **Învăţături...** constituie un soi de insolită **addenda** la o parte din cărţile anterioare ale autorului. Sau, poate, mai potrivit ar fi să zicem că sub acest raport recentul roman conţine, dacă nu în „text" cel puţin în „subtext", jurnalul de creaţie al seriei **Ingeniosul bine temperat**. Fireşte, chiar şi astfel formulată, afirmaţia se cuvine a fi înţeleasă în spiritul ei cel mai larg, obligatorie fiind, totodată, receptivitatea la paradoxala logică asociativ-disociativă ce animă demersurile prozastice puse la cale de Mircea Horia Simionescu. Interesează, prin urmare, nu atît eventuala reintîlnire cu „eroii" cărţilor anterioare ale scriitorului (ideea este, de altfel, lansată în capitolul-epilog al romanului). Din acest punct de vedere, este de observat că, în esenţă, tipologia umană rămîne aceeaşi, a „ingeniosului bine temperat". Dincolo de identitatea lor epic-biografică şi, înainte de a fi individualităţi umane, personajele lui Mircea Horia Simionescu reprezintă „caractere" sau, dacă vrem, „fiziologii", a căror viabilitate artistică — cum bine se ştie — rezidă în maxima lor capacitate de exprimare etic-atitudinală a aşa-ziselor păcate etern-valabile. În contextul prozei române moderne, pe acest plan, incontestabila contribuţie a autorului ciclului **Ingeniosul bine temperat** stă în exeepţionala acuitate estetică a perspectivei satirice din care sînt aduse la zi leit-motivele obsedante ale genului. Modernitatea frapantă a unei asemenea perspective este probată în primul rînd de făţişa punere sub semnul întrebării a insuşi cuantumului de convenţii literare ce păreau şi mai par încă a statua condiţia imuabilă a epicului în general şi a celui cu finalitate comic-analitică în special. Impresia constantă de enciclopedism fabulos şi bufonic degajată de text reprezintă efectul imediat al acestui act de descalificare sistematică prin reducerea la absurd a faptelor care în viziunea „integratoare" a autorului se confundă intr-atît încît pare cu neputinţă a distinge între ceea ce aparţine existenţei umane înţeleasă ca realitate ireductibilă şi ceea ce aparţine tehnicii literare propriu-zise.

Dacă în scrierile anterioare ale lui Mircea Simionescu, cu deosebire în **Ingeniosul bine temperat**, poetica romanescă pe scurt descrisă mai înainte îşi vădeşte prezenţa intr-o formă implicită, acum, în **Învăţături pentru Delfin**, autorul tinde la realizarea unui foarte incitant **manual practic**, axat pe aceeaşi temă. Elaborarea romanului îşi are originea în irepresibilul imbold al scriitorului de a se confesa, de a-şi lămuri şi face cunoscut crezul artistic atît în privinţa temeiurilor teoretice cît şi a celor concrete, de laborator. Bineînţeles, demonstraţia — căci, intr-adevăr, este vorba de o demonstraţie! — apelează la serviciile unor convenţii literare... ingenios alese. Cea mai sesizabilă dintre ele constă în disimularea prin naraţiune a impulsului confesiv. Pentru aceasta, evident, se dă curs unei întîmplări de anvergură, al cărei protagonist — întruchipare convenabilă a ceea ce s-ar putea considera a fi eul empiric al scriitorului — este chiar „autorul" ipoteticei cărţi. Acesta din urmă, chipurile, se arată exasperat de conformismul monoton căruia i s-a supus pînă acum. „Am însăilat pînă acum — declară el încă de la început — mai multe cărţi, unele bune, altele aşa şi-aşa, după putinţă şi întîmplare, pentru cele bune am primit observaţii judicioase, constructive, pentru cele aşa şi-aşa laude şi biscuiţi (o fată din Giuleşti, o pungă de un kilogram!), unii din cititorii mei ocazionali s-au bucurat aflînd în cărţile mele împlinirile vieţii, au respirat în ele aerul proaspăt al tuturor peisajelor distribuite la început de capitole, au silabisit actoriceşte dialogurile şi, plictisindu-se puţin, au scăpat puţin de plictiseala lor" etc.

Drept urmare, **el, „autorul"**, ia decizia de a oferi Delfinului — presupus învăţăcel intr-ale scrisului — exemplul limită al unei experienţe creatoare sui-generis. Ea e experienţa ce sintetizează cvasitotalitatea circumstanţelor de natură strict practică de care depinde nemijlocit, realizarea planului de lucru iniţial. Este vorba, se înţelege, de un plan ce ţinteşte realizarea unui roman despovărat de orice reziduuri literaturizante. „Autorul", de data aceasta, ambiţionează să atingă gradul zero al autenticităţii realiste, respingînd, **ab initio**, fie şi cea mai neînsemnată urmă de imixtiune a convenţiei literare, semn al comodităţii, al păgubitoarei mulţumiri de sine. „Să repetăm — se adresează deci „autorul" martorului său privilegiat, Delfinul — (...) scriu o carte numai pentru tine, ţin să-ţi povestesc cum, după succese literare apreciabile, am căzut intr-o cursă îngrozitoare. Un vechi cunoscut, Gri Macedoneanu, ajungînd la vîrsta fericită a pensiei, m-a descoperit (îi căzuse în mînă ultimul meu roman) şi **m-a ales slujitor al său**" (s.n.).

Se deduce limpede din această declaraţie de principiu că scrierea intitulată **Învăţături pentru Delfin** va trebui să cuprindă substanţa a două „romane" distincte şi, în acelaşi timp, interferente: „romanul" lui Gri Macedoneanu rezultat din travaliul de „cronicar" sau, mai degrabă, de „copist" angajat cu ziua al „autorului" şi „romanul" cu aspect de jurnal de creaţie („romanul unui roman", deci) în ale cărui pagini vor fi consemnate tribulaţiile legate de ducerea la îndeplinire a respectivei intreprinderi. Într-adevăr, faptele se desfăşoară potrivit cu acest plan şi interesul la lectură al **Învăţăturilor...**, mai presus de orice, vizează paradoxala şi palpitanta cursă de urmărire în care sînt angajate cele două partituri narative. Organicitatea întregului demers narativ este mai presus de orice îndoială. Aflate la concurenţă, cele două „romane" se determină în aşa măsură unul pe celălalt, încît impresia ultimă este aceea că eventuala elaborare a numai unuia dintre ele, prin renunţarea la celălalt, se exclude de la sine.

Trecînd dincolo de anecdotica scrierii (care, altfel, copleşeşte şi acum prin derutantul şi profund revelatorul ei „enciclopedism" romanesc, ca să nu mai vorbim de inepuizabila şi inteligenta vervă comică ce stăpîneşte peste tot), să arătăm că în substanţa sa intimă (aceea de **mic tratat estetic pentru uzul practic) Învăţături pentru Delfin** pune în discuţie o mare diversitate de idei literare circumscrise ariei obsedantelor dileme de creaţie ce bîntuie conştiinţa estetică a prozatorului modern. Citit dintr-un atare unghi, romanul lui Mircea Horia Simionescu izbeşte literalmente prin bogăţia de sensuri implicite. Iar textul narativ, receptat ca atare, argumentează cu puterea exemplului irecuzabil îndreptăţirea gestului de a pune în discuţie, subiacent, probleme precum raportul dintre realitate şi ficţiune, dintre personaj şi prototipul său real, dintre narator şi erou sau dintre narator şi cititor etc. Propunînd atenţiei aventura romanescă de faţă, nu încape însă îndoială că Mircea Horia Simionescu dă glas unei pledoarii pro domo. Oricum le-am interpreta, rîndurile cu care se încheie romanul, aparţinînd, de data aceasta „scrisorii" întocmite de Delfin şi adresate, pasămite, scriitorului, adică chiar lui Mircea Horia Simionescu în persoană, spre a-i aduce la cunoştinţă isprava „autorului", în această direcţie se îndreaptă : „După cum vă veţi convinge citind manuscrisul, nu este vorba nici pe departe de o lucrare cu calităţi literare, ca atare această scriere nu a năzuit niciodată să meargă spre tipar. Povestea, desfăşurată pe 200 şi ceva de pagini, este, evident, produsul unui gramofon, cel mult obiect de studiu pentru specialistul care studiază asemenea maladie, din păcate foarte răspîndită astăzi. Dacă e un avertisment în aceste pagini, el se desprinde din înfăţişarea în negativ a unui clişeu. Dar cum este realizat, vă rog să judecaţi singur...

Vă trimit însă manuscrisul pentru un motiv mai important, care vă va interesa în mod deosebit: în el apar o mulţime de eroi ai cărţilor dumneavoastră, convocaţi parcă spre a vă explica, a vă confirma şi, desigur, a vă amuza. Tulburător, nu?"

În final, ar fi de făcut măcar o singură observaţie. Din punctul de vedere al cititorului, inclusiv al criticului, totul ar putea fi efectiv tulburător dacă debordanta pasiune a scriitorului pentru amuzamentul subtil, de o inconfundabilă fineţe spirituală, în **Învăţături pentru Delfin** ar fi, din cînd în cînd (era să zicem pe ici, pe colo, prin punctele esenţiale) potentată de cealaltă „voce" a eului său creator, aceea a aderenţei la înfăţişările eminamente grave ale existenţei. Nu e nevoie, desigur, să insistăm asupra binecunoscutului mare loc comun potrivit căruia cele mai valoroase carate ale comicului se relevă mai ales în momentele de confruntare firească ale acestuia cu dramaticul şi, dacă împrejurările o cer, chiar cu tragicul.

Nicolae Ciobanu

viaţa cărţilor

poezia

Un neoparnasian

● Ca şi în volumele precedente (**Ţărina serilor** — 1967, **Reminiscenţe** — 1969), Teohar Mihadaş continuă şi în volumul de faţă linia livrescă şi stilizant-folclorică. Atitudinea este a unui neoparnasian care intr-un limbaj elegant, decorativ-metaforic, realizează cu simţ al fastului, „tablouri" de gen : „Înzăpezite domuri sînt munţii mei acum / Iluminate-ntr-inşii vitralii şi vedenii ! / Miresme-ntunecate — ca picle verzi de fum / Cu mirt le-mbălsămează şi jar de mirodenii. / / Columne de răşină-n unghere ard sever / Şi luminează umbre ca-n temple bizantine. / Înfiorată frescă, înveşmîntată-n ger, / Îşi mişcă temeliile sacre pînă-n mine. / / Pe calul alb, în straie ţesute-n fir de crin, / Să mă retrag intr-inşii, ca rîul în izvoare / Eu, zeitate tracă şi cea din urmă, vin / Vedeniile dintr-inşii, vedenia-mi strecoare" (**Munţii**). De fapt, este vorba **de un fals pastel** pentru că în spatele figuraţiei picturale se citeşte nostalgia după un timp al vechimii, al fabulosului ceremonios, în spaţiul originar dacic. Poetul îşi situează în această matrice descendenţa atît ca eu supraindividual (pentru a ne exprima în termenii psihanalizei lui Jung) cît şi ca fiinţă individuală. Avînd obsesia originii (nu şi în plan metafizic), încearcă să recapete eul primordial prin parcurgerea memoriei colective a strămoşilor. Dar acest ecran al desfăşurării ritualului taumaturgic se acoperă doar de fantasma morţii : „Despovărate margini, singurătăţi natale / Zăpezi asupra voastră să cadă cu tumult ; / Iluminaţi să-mi iasă toţi morţii dragi în cale. / Chemarea nu ştiu cărui de-oriunde s-o ascult. / / Din nestatornicia lor apele s-adaste / Un ceas... să se pătrundă de somnul ce le-adună / Sub cergile de şoapte ale veciei caste, / În care trupul apei cu cerul se-mpreună. / / Desăvîrşită pace, desăvîrşirii trup / Festin eleusinic a fulgilor candoare. / Ce umbră albă, amăgitoare umblă sub / Tărîmurile albe ?... Să fie nimeni oare ?" (**Peste ne-ngăduite locuri**). Dacă apreciem în sine rigurozitatea versurilor, în schimb, o astfel de temă gravă necesita o altă frazare poetică, mai puţin festivă şi cantabilă. De altfel, Teohar Mihadaş are o dexteritate stilistică remarcabilă care constituie calitatea dar şi riscul poeziei sale. Din această capacitate de mulare sau asimilare a unui model pot rezulta poeme demne de interes şi nu mă refer numai la cele de inspiraţie folclorică ci şi la cele livreşti. S-ar putea vorbi, spre exemplu, de un veritabil ciclu „arghezian" format din poeziile „Iscoada", „La cîntători" sau „Regăsire". Vom întîlni, evident, prelucrat în regie proprie întregul „sistem" metaforic arghezian al neliniştii ontologice şi prefigurării morţii (**şoapta, întrebările fără răspuns, sentimentul de a fi „iscodit" şi ameninţat, privirea agresivă, noaptea grea, etc.**). „Cine stă între ierburi pînă la gene cuprins ? / Cine aşteaptă acolo, şi pe cine şi nins / De-o preatainică-n el fulguire de şoapte, / Cine toate-mprejur înclină spre noapte ? // Cum strigă între abrupţii demonice ape / Şi-şi sfarmă trupu-n strălimpezi tăceri. / Vedenie umblă în noi să-şi adape / Setea-n izvoarele de nicăeri. (...). / / Cine stă după stînci, şi cine oriunde / La pîndă-i mereu şi-ntruna se-ascunde ? / ...Şi stăm după uşă cînd noi stăm la cină, / Nălucă pustie, iscoadă străină" (**Iscoada**). Dar imprecaţia (gen în care literatura română are o solidă tradiţie) din **Pentru cel plecat fără întoarcere** este palidă în comparaţie cu forţa şi truculenţa limbajului arghezian. De altfel, lexicul pitoresc în pastă groasă, nu mi se pare cel mai adecvat manierei poetice a lui Teohar Mihadaş. Expresia cizelată fin (**La cîntători**) şi atitudinea ceremonioasă cred a fi şi acum, notele definitorii ale liricii sale.

Paul Dugneanu

*) **Teohar Mihadaş : „Pîinile punerii nainte", Editura „Junimea", 1979.**

COMPENDIU

Sütő András: „Lăsaţi cuvintele să vină la mine"

Editura Kriterion, 1979

● Procesul introducerii în lume a unui copil, a iniţierii în legile naturii şi ale convieţuirii umane formează nucleul romanului semnat de Sütő András. Micul László devine cu fiecare nou eveniment care îl implică sau la care este martor un subiect cunoscător, asumîndu-şi odată cu aceasta problemele şi responsabilităţile noii sale situaţii. Faptele, aşa cum sînt ele relatate, par că, în sine, nu au o importanţă definitorie, însă prin rapide acumulări descoperim modul în care se nasc atitudinile, chipul mereu nou în fiecare moment al copilului şi, în acelaşi timp, repetabilitatea acestor evenimente privite prin perspectiva întregii istorii umane. Contrapunctic, urmărim procesul de substituire a miraculoului prin povestirile „realiste", dar, totodată, voinţa de a păstra nealterate premisele accesului permanent la acea lume imaginară. Fenomen care nu se poate petrece altfel decît intermediat de experienţă romanescă cu ajutorul cuvîntului revelator. De fapt, confruntarea dominantă, jalonată de întîmplările concrete, o constituie disputa între **fantezie şi realitatea obiectivă**, unde, alternativ, una sau cealaltă sînt învinse sau învingătoare. În pragul acestei vîrste fragede imaginaţia îşi cere în fiecare clipă drepturile, iar universul verbal care cuprinde în aceste condiţii copilul dă, constant, prin parabolă, măsura înţelegerii evenimentelor. Lumea paradoxală în care coexistă cu drepturi egale cosmogonia şi istoria devine cel mai fecund prilej de a medita asupra raporturilor esenţiale ce se stabilesc între sensibilitatea expansivă şi conştiinţa ordonatoare. La limita experienţei obiective cu aceea a expresiei, se produce o realitate ontologică, substanţa însăşi a romanului de faţă.

Bunicul, cel care contribuie esenţial la depăşirea tendinţei de reificare a individului, întreţine pe tînărul învăţăcel **la graniţa dintre realitatea căutării propriei identităţi**, a unui destin asumat conştient şi instinctiva dorinţă de autocăutare pînă dincolo de datele experienţelor directe, vitale. Şi în acest fel imaginarul nu mai apare ca o eliberare, ci ca o altă înfăţişare a realităţilor. Toate aceste elemente devin, însă, rînd pe rînd, şi ocazii pentru a reflecta asupra condiţiilor de manifestare ale naraţiunii, a rolului de formare pe care şi-l exercită ea. Asemeni lumii de cuvinte a realităţii româneşti este, însă, şi lumea copilăriei, mai apropiată de cuvînt decît **realitatea însăşi**. În această „realitate narativă" îşi începe explorările şi formarea conştiinţei omul modern şi la altă vîrstă **îşi va găsi desigur** şi ideea care să-l mistuie şi să-l reprezinte totodată.

Concluzia acestui periplu grav şi complex, prin meandrele formării conştiinţei, este că, în toate epocile, cuvintele — şi prin ele spiritul lucid şi libertatea gîndirii ca asumare deliberată a tuturor responsabilităţilor — păstrează şi salvează valorile şi tot ceea ce ţine de existenţa omenească a lumii.

Andrei Roman

Doru Popovici: „Prea tîrziu"

Editura Albatros, 1979

● Dacă primul roman al lui Doru Popovici — cunoscutul compozitor şi muzicolog — **Cîntec în extaz**, cu epica lui mai subţire, acoperită, din cînd în cînd, de un desen erudit reprodus din profesiunea autorului şi care strica reprezentării literare, nu a dat seamă pe de-a-ntregul de stabilitatea mijloacelor scriitorului, cel de-al doilea, **Prea tîrziu**, reconsideră un real talent de prozator, familiarizat de acum cu raţiunile romanului : tema aleasă e bogată, adică epică (refacerea biografiei unui ins de geniu, muzicianul Traian Popa, în evoluţia ei spre un sens existenţial superior), autorul are apoi gustul documentaţiei istorice, intră în perioadele acestela forţîndu-le a semnifica : împărăţia habsburgică e la asfinţit, ea e zdruncinată de concentrarea naţională a maselor din provincii, se făuresc noi conştiinţe sociale şi politice. În acest context, Doru Popovici dezvoltă tema formării individului excepţional, pus să aleagă între idealul interior, al creaţiei insulare în absolut, după modelul lui Adrian Leverkühn din Thomas Mann, şi idealul obştesc, adică politic, al comunităţii intelectualilor bănăţeni insurgenţi. Cum însă, istoria e scoasă, în **Prea tîrziu**, mult în faţă, vorbind de multe ori numai ea singură, ca în buna tradiţie a romanului realist, soluţia autorului indică opţiunea pentru idealul din urmă : eroul îşi sacrifică, nu fără dramatice deliberări, ursita de exponent, alegînd lupta deschisă.

Prima carte inspirată din lupta muzicienilor din Banat împotriva tiraniei habsburgice, folosind uneori şi documente mai necruţătoare însă autentice (topite, fireşte, în ficţiune), **Prea tîrziu** este un roman remarcabil.

A. I. Brumaru

Ilie Bădicuţ, Stelian Drondoe : „Dicţionar arab-român"

Universitatea Bucureşti, 1979

● Importanţa trinităţii „arabism-elenism- cultură locală", care nu domină numai sud-estul Europei, ci, aşa cum afirma încă Herder (în **Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit**), şi apusul ei, devine în zilele noastre subiectul unei tot mai asidue cercetări. Pentru ţara noastră, de secole cunoscătoare, prin intermediul Bizanţului ori pe cale directă, a lumii arabe, tipărirea cu caractere arabe era o necesitate la fel de stringentă (din punct de vedere politic dar şi cultural) ca şi tipărirea în greceşte ori slavoneşte. Antim Ivireanul săpase el însuşi în lemn literele trebuitoare unor lucrări religioase şi parenetice ; Ibrahim Müteferrika, **originar din Ardeal**, introducea în 1729 în Turcia tiparul arab ! Nu este locul să enumerăm aici feluritele imprimări de acest tip, care abundau, mai ales în Ţara Românească, în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Iradiaţia lor asupra culturii române începe să fie **abia** astăzi mai atent cercetată : dar care sînt instrumentele de lucru la îndemîna cercetătorului ? Nici un fel de texte bilingve nu pot fi editate, din pricina lipsei în ţara noastră, acum, la sfîrşitul secolului al XX-lea, a unui tipar arab ; nu există un dicţionar publicat la o editură, etc.

De aceea, apariţia **primului dicţionar arab-român** din ţara noastră, editat de Universitate (Bucureşti 1979), datorită lectorului Ilie Bădicuţ (cunoscut pînă acum cititorilor ca un pasionat traducător de poezie arabă), şi lui Stelian Drondoe, are semnificaţia unui eroic început de drum. Un volum de aproape 900 de pagini, cuprinzînd, scrise de mînă şi xerografiate, cuvintele, locuţiunile şi expresiile idiomatice mai frecvente în araba literară, stă acum la îndemîna publicului. Nu numai fondul principal de cuvinte, reprezentarea cît mai bogată a terminologiei politice, economice, ştiinţifice, tehnice, dar şi cuvinte şi sensuri legate de civilizaţia arabă şi islamică, nume proprii şi denumiri geografice : 12 000 de cuvinte, expresii şi modele de exprimare însoţite de un **indice alfabetic al cuvintelor româneşti care permite utilizarea volumului şi ca dicţionar român-arab,** conturează această încercare singulară în ţara noastră.

Studenţilor, doctoranzilor, lingviştilor, cercetătorilor (care nu se mai pot mulţumi cu exegeze franceze sau germane, epoca modernă obligînd la studiul serios al izvoarelor orientale), **dicţionarul** le este de o utilitate uşor de înţeles. E de prisos să mai subliniem necesitatea unui asemenea instrument de lucru într-o vreme a întăririi relaţiilor româno-arabe, a multiplicării contactelor politice, tehnice, culturale. Iată de ce preluarea dicţionarului, poate într-o versiune mai amplă, de către Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, procurarea unui tipar arab, este o datorie culturală ce nu mai poate fi amînată. Munca de ani de zile, strădania celor doi arabişti de a realiza acest început, indiferent de greutăţi, este un argument în plus pentru seriozitatea şi pasiunea demersului ştiinţific în orientalistica românească.

Grete Tartler

Arcadie Donos : „Cîntare verbului A FI"

Editura Litera, 1979

● Carte de inimă înainte de toate, lipsită de orice înseamnă sofisticare şi artifex obositor, scrisă cu sentimente simple şi demne intr-o expresie poetică limpede, cu metafore puţine şi folosind cuvinte obişnuite tocmai dintr-o încredere totală în virtuţile emoţionale ale acestora, **Cîntare verbului A FI** nu este, cum ar lăsa un astfel de titlu să se înţeleagă, poetizarea unui dinamism în care clocotul vocabulei şi înlănţuirile de imagini să ofere prin sine impresia gigantismului. Verbul lui Arcadie Donos este la antipodul unei astfel de înţelegeri care să unească **a fi cu a face,** aici **a fi** se identifică puterii de simţire şi aducere aminte, de unde şi tonalitatea confesiv-didactică a poeziilor. Memoria afectivă nu creează nostalgii dureroase, ci spaţii blînd evocatoare; satul natal, un joc din copilărie, o apă, carele cu fîn, salcia plîngătoare, dealuri, păduri, o amintire din război, lumini aşezate, faguri de miere, cei ce au fost, tinda casei etc. Interesant, însă, este că, în ciuda unei astfel de înşiruiri, imaginea de ansamblu nu este a unui idilism desuet, un bun-simţ poetic dublat de cenzurarea abilă a descripţiilor reducînd la sugestie ceea ce ameninţa să devină element fastidios. Economia de mijloace cu care se realizează aici poezia este de-a dreptul şocantă ; iată un text : „Născut în România — / anul, luna, ziua, ora, constelaţia / Unirii / Părinţii : / oameni avuţi, / îşi scoseseră la lumină din veacuri comoara : / şirag în şiraguri pietrele rare / horeau peste cîmpuri — / ardeau sclipiri din adîncuri. / Glăsuia gustul mierii fagurul rotat ; / n-am altă avere pe lume de declarat".

Aceeaşi economie favorizează sugestia dindărătul cuvintelor şi atunci cînd obiectul poetic este unul trecut şi atunci cînd o simţire profundă (dorul de mamă) beneficiază de o tratare poetică eliptică („Nu e murmur, mamă, / uşoară întristare, / cineva nepotrivit / clatină pădurea") şi atunci cînd obiectul poetic este o idee istorică, cea a unirii într-o fiinţă a naţiei. Nici o dramatizare de prisos, durerea după „cei de departe" e nobil reţinută („să fim aproape: să le întindem / celor de departe miere, / la trecerea iernii / să cîntărim şi noi — din dania unora, / sare — / pentru bucatele cele / netrecătoare"), sentimentul credinţei întru a fi aici, acum, dintotdeauna, împreună „cu cei de departe", vieţuind „cu omenie, după înscrisurile / de veşnicie" şi al unei comuniuni cu cei duşi („pe sub dealurile sfinte / curge scrisul lui Aminte"), — garantînd sinceritatea curată a unei conştiinţe poetice distincte. Condiţia pe care Arcadie Donos, chiar dacă nu o transformă întotdeauna în profunzime de gînd, o păstrează în schimb, ca profunzime de simţire.

Dan Mihail

CARTEA DE DEBUT

Ninsoarea electrică

Cunoscut din paginile de poezie ale revistelor, în special cele studenţeşti, Traian T. Coşovei debutează editorial în 1979 cu volumul **Ninsoarea electrică** (Editura Cartea Românească, lector Mircea Ciobanu). Titlul cărţii programează lectura, definind o atitudine faţă de existenţă şi faţă de poezie, confirmată de substanţa poemelor incluse în sumar. Ninsoarea, element de decor în poezia romantică, simbol al purităţii sau al ireversibilităţii timpului, este aici investită cu o deosebită agresivitate, încărcată de tensiunile ce asaltează fiinţa, ameninţîndu-i integritatea, situînd-o intr-un spaţiu al ostilităţii, al precarităţii insurmontabile : „Trec printr-o ninsoare albastră, nehotărîtă / ca printr-un coridor unde păsări mecanice / plîng pe umerii mei cu lacrimi electrice. // Trec şi păsările mă poartă la gîtul lor / suspendat între două întîmplări, / cu inima bătînd între două ecouri / (şi prăbuşit între două trupuri, aidoma unui strigăt / între două guri înfometate de mine şi aşteptîndu-mă / şi dorindu-mă dintr-odată)". **Lume de nichel, păsări mecanice, valuri mecanice, oraşul de cositor, floare electrică, idoli de cauciuc, gazonul de sticlă pisată, roţi dinţate, iarba de fier de pe cîmpul de fier** sînt sintagme recurente ce figurează o lume a sfîrşitului de secol, deloc sentimentală, alienantă, suspendînd întrebările : „Nimic nu e real — dar ce e adevărat ? / Poate această lume de nichel care nu-mi seamănă. / Poate această oră de noapte întinsă ca un gît de / pasăre sub cuţitul cald al măcelarului // Dar ce e adevă- **adevăratului**, a decantării sinerat ?" În căutarea ipostazelor lui, a configurării liniilor de forţă ale unei stări de spirit, poetul respinge limbajul fardat, elogiul falsificator : „Desigur / ne legănăm cu toţi pe o impresie minunată / La Belle Epoque / unde adevărul se ascunde / pe după fustele colorate ale silabelor — /zîmbete de ghips şi laude / pentru mine care nu înţeleg nimic / (pentru mine care în această seară voi patina din memorie / pe gheaţa nehotărîtă a unei stări de spirit)". Mefienţa faţă de limbajul trucat nu are ca efect, în cazul lui Traian T. Coşovei, ironia subţire, zîmbetul superior sau dezabuzat. Criticii l-au încolonat pe tînărul poet din „promoţia '70" în rîndurile ironiştilor. Dar, un ironist a fost decretat şi Marin Sorescu. Să existe vreo relaţie de acest gen între poezia lui Sorescu şi cea a lui Coşovei ? Niciuna. Şi asta pentru că la autorul **Ninsorii electrice** ironia este doar accidentală, structurală fiindu-i dezesperarea ofensivă, clamată ca stare de spirit fundamentală : „Ceasuri de noapte umede ca boturile cailor. / Cineva bate la uşă, / cineva zgîlţîie fereastra. Lumea există şi fără noi / sau numai atunci, ca un cîntec trist cu secundele / bătînd lîngă inimă. //Voi spune : iată, singe al meu şi vei crede. Cuvinte. / Glasuri. (Nostalgia aşternută pe străzi unde camioane grele urcă tăcute) Gesturi largi. Surîsuri largi-tuneluri / prin care cuvintele noastre vor trece / ca nişte trenuri lungi, locuite de stafiile unor ascultători / nevăzuţi şi inexistenţi / Convins, te apleci tot mai mult / aluneci pe brînci, / săruţi ţevile de eşapament, zidurile, asfaltul încins / ca pe nişte zei ridicaţi din tăcere plină de microfoane".

La nivelul formei expresiei, în poezia lui Traian T. Coşovei coexistă mai multe influenţe. Pe de o parte, experienţa surealistă care-şi pune amprenta atît asupra „construcţiei" poemului, cu devieri brusce şi reveniri asemenea, cît şi asupra figurilor, bazate pe principiul distanţei maxime a sferelor din care sînt extraşi termenii constituenţi. Pe de altă parte, influenţa imaginiştilor americani, cultivînd notaţia nervoasă, înclinaţia către concretul existenţial. În spaţiul poeziei româneşti, sugestiile merg către „Plantaţiile" lui Tonegaru şi, în general, spre spiritul „Generaţiei pierdute". Iată un fragment de poem unde aliajul este vizibil, fără să anuleze timbrul personal : „Iarba sub care conductele urcă întinse la maxim, / iarba sub care urlă cablurile electrice încinse la roşu, / legături telefonice încinse la roşu, / conducte plesnite, incandescente, / ţevăria răsucită a marelui eşapament / descărcînd în noapte obsesiile şi micile drame / mărunţele ecuaţii ale apartamentelor presurizate / de care atîrnăm bibeloul cu arc / al zilei de mîine — /arcul ceasului întins la maxim / pentru urletul zilei de mîine spărgînd coaja de ou / a micilor cazemate ermetice, aburite de şuieratul / nibelung al aerului încins la roşu".

Ceea ce stînjeneşte uneori în poezia lui Traian T. Coşovei este doza mare de afectare, avînd drept consecinţă imediată aglomerarea irelevantă a imaginilor, chemată — în intenţie — să certifice autenticitatea stării generatoare a poemului. Un efort de discernare a redundanţelor se impune. Altfel, **Ninsoarea electrică** ne arată în Traian T. Coşovei, fără nici o îndoială, un poet. Cu aproape zece ani în urmă calitatea unui debut poetic ca acesta a fost salutată cu maxim entuziasm. Între timp criticii au devenit mai precauţi. Cu toate precauţiile, mizez pe Traian T. Coşovei.

Valentin F. Mihăescu

Semnul timpului

Urmare din pag. 1

ta fiind sensul situării poemului **Clepsidra** în fruntea selecţiei. „De cîte mii de ani îmi caut chipul / În apele istoriei ? În ochii / Iubitelor ce-aşteaptă să se-ncheie / Războaiele... ?" Cuvîntul din suflet, ca o monadă, are virtuţi protectoare : „S-ascund în suflet toţi copiii ţării / Ca intr-un leagăn aninat de stele?". Adevărată artă poetică, prin **Clepsidra**, poetul interoghează misterul propriei condiţii, în care îl putem vedea în ipostazele de creator, de interpret original al miturilor vechimii, de luptător animat de încredere în vigoarea destinului neamului, de „trestie cugetătoare" asupra condiţiei umane.

Deşi afectate de grave interogaţii, poeziile din ciclul **Copilul cărunt**, evocînd copilăria sub presantul regim al **trecerii vremii** ajung rareori să constate neputinţa în faţa ireversibilităţii timpului : „Ce făcea apa cu boiul nostru / Tînăr, frumos ? / L-am căutat adînc în bulboană / Ca pe un păstrăv alunecos / ... / Ca somnambulii / Abia acum ne-am trezit / Cu chipul brăzdat, schimonosit...". Pentru poet există resurse, ca în **Imploraţie**, de afirmare a frumuseţii vieţii, susţinut de modestul dar biruitorul sentiment de împăcare propriu sufletului nostru în faţa inexorabilului : „Pe Thanatos întreabă-l de poate să renunţe / Cînd vin, i-aduc belşugu-n ulcioare şi grăunţe // Din vinuri, cele coapte. Din grîne, cele pline / de tainele seminţii nedesluşite-n mine // Acestea vor fi toate podoabele-aşezate / Să-mi privegheze somnul ca de păstor, pe spate".

De o infinită gravitate, este intr-adevăr spectrul pericolului nuclear ce ameninţă nu pe unul sau altul ci însăşi specia umană, sentiment transcris cu o forţă a expresiei revelatoare, ca în aceste versuri : „Silozuri atomice văzute din cer ? / Şoapte pîndite din lună ? / Totul e antimister ? / Furtuna e anti-furtună ? / Lîngă neant am ajuns grănicer ? / Pînă şi îngerii de noi se sperie ? / Să le cer, să nu le mai cer / Un grăunte de antimaterie ?" (**Irozii**) sau în următoarea **Invocaţie** : „Pînă şi oracolul tace / Dacă-l întreb de e război sau pace // Foiesc submarinele-n mări / Cu escadrile de tatonări // Prin sateliţi sînt spionaţi şi sfinţii / Explozii atomice ne dezgroapă părinţii // Opreşte la timp lucifere / Aceste perfide jocuri de sfere / Şi lasă-ne lasă / Să ne întoarcem acasă / / Ca nişte morţi din război / La orfanii din noi... !".

Satul natal, casa, vegetaţia, troiţele de la răscruci, părinţii şi întreaga geografie sentimentală sînt aureolate de perpetuu-frageda culoare a melancoliei.

Pe mare sau în vecinătatea mării, datorită senzaţiei fabulosului, a spaţiului de necuprins, imaginaţia intuieşte frontiera mereu mişcată dintre tot şi nimic, concret şi abstract, realitate şi mit, dintre liniştitorul sentiment al lumii cunoscute şi nu mai puţin pe acela al nehotarelor spre care sufletul aspiră. Astfel, în secţiunea **Thalassa**, poemele care ne-au cucerit prin regimul lor reflexiv sînt cele de subtitlurile : **Ithaca, Şerpi cu clopoţei, Crater, Midén agán, Achteon Noapte, Secol, Rană, Ora întrebărilor.**

Reverii erotice sînt poemele din **Anotimp incert** structurate pe un disimulat narcisism, exprimînd de cele mai multe ori sentimentele nu într-o stare pură, ci împovărate de meditaţiile poetului. Expresia directă are mai mulţi sorţi de a cuceri : „Lasă-ţi umărul stîng, umărul drept / Fără aripi, să-i pot mîngîia / Seara cînd rezemat de lună aştept / Stranie apariţia ta". (Dar se pare că e vorba de aceeaşi absenţă a iubitei, ea puţindu-se identifica aici cu altceva, bunăoară cu poezia). Numai graţie amintirii mai este posibilă prezenţa cuplului. „Era o sanie pe vremuri / O veche sanie. Şi-acum ? / La focu-ncins din lemnul ei / Tu tremuri / De parcă fulgii albi / **Sînt sori de scrum / Era o sanie pe vremuri**".

Emoţionante sînt aproape toate poemele ce formează ciclul **Mater**. Nici un vers nu pare aici căutat, cuvintele răsar firesc, aşa cum ţîşneşte apa curată din izvor, cum curg indescriptibil de pure lacrimile unui copil părăsit. Mama are toate atributele unui cosmos originar, tărîm transfigurat al bucuriei şi fluviu ce captează întreaga durere umană. Efectul devorator al timpului este prezent şi în acest ciclu : „Ţărani pe cîmp : copilăria mea / Pămînt de soare şi de pălămidă / De fulgere, de joc, de rîndunea, / O zi şi îngheţată, şi toridă / Ţărani pe cîmp : e tata ori sînt eu? / Doar mama nu mai ştie să se arate / Ea, între noi, e pod de curcubeu / Eu, între ei, o împăcare poate...". (**Amiază**).

Poezia lui Ion Brad nu poate fi concepută fără una din coordonatele sale esenţiale — sentimentul patriotic. Dragostea curată faţă de ţară îl îndepărtează pe poet de schematismul acelor producţii ce versifică fără har pe marginea unor adevăruri ştiute. Ion Brad glorifică şi omagiază cu fervoare eroii naţionali şi spiritele care au dat dimensiuni neatinse mai înainte geniului poporului nostru, închină prezentului patriei laudele ce se cuvin celui mai amplu efort constructiv. În acelaşi ciclu, **Terra Mater**, poetul dedică imnuri cetăţilor de pururi aducere aminte unde s-au săvîrşit acte eroice. Fost elev în oraşul luminilor Transilvaniei, era de aşteptat ca poetul să cînte umbra acelei vetre culte care este Blajul istoric, precum şi abnegaţia corifeilor Şcolii Ardelene. Îndeosebi cînd poemele lui Ion Brad au ca mobil iubirea de ţară ele primesc o expresie atît de adecvată încît se poate spune că visul poetului este realitatea.

Modul cum au fost ordonate poeziile din **Ora întrebărilor** evidenţiază un autentic itinerar al cunoaşterii poetice la Ion Brad. Copilăria, libertatea nebănuită a tinereţii, iubirea, originile şi patriotismul fierbinte sînt nu numai etape ale vieţii determinate de vîrste, ci mai ales trepte ale cunoaşterii artistice. **Humanitas**, care încheie selecţia (**Războiul cunoaşterii** trebuia inclus aici integral) este ciclul de deschidere spre alte orizonturi culturale şi, implicit, spre alte popoare. Dacă spiritul interogativ se adresează întîi de toate poetului însuşi, el solicită în egală măsură sensibilitatea şi procesul de înţelegere al cititorului şi sondează, în acelaşi timp, conştiinţa umanităţii şi civilizaţiei (ajunse la o stare-limită) în vederea unui răspuns liniştitor pentru perpetuarea vieţii. Antologia lui Ion Brad afirmă o creaţie poetică autentică, viguroasă, umanistă.

Ulei de Corneliu Baba

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Evocare de ALEXANDRU BRAD

«TINERE, ASTA N-AM SPUS-O EU»

aș vrea să fac, din capul locului, precizarea că așezarea acestor rînduri sub genericul rubricii „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi" mi se pare, cel puțin mie, oarecum nepotrivită. De ce? Înainte de toate fiindcă ele nu se încadrează, stricto senso, în nota de intimitate care răzbate din evocările publicate de „Luceafărul" pînă acum. Apoi, pentru că eu doar l-am văzut sau l-am întîlnit pe Poet, ce-i drept, de mai multe ori, dar numai de trei ori am avut fericirea să-l aud vorbind foarte de aproape și pentru mine. Dar, trebuie recunoscut, nu-i puțin lucru să ai prilejul, să stai față în față de trei ori cu un om de geniu, cum a fost Tudor Arghezi.

În primăvara anului 1964, într-o după-amiază de mai, stăteam cu o fată, soția mea de-acum, pe o bancă din parcul pe locul căruia s-a construit apoi Televiziunea română. Eram așezat cu spatele spre direcția din care fata mi-a spus la un moment dat că vine o pereche de bătrînei. „Să fie sănătoși" i-am răspuns, oarecum enervat de preocuparea ei de a se abate de la subiectul discuției noastre. Și, de-odată, numai ce ne trezim cu Tudor Arghezi și doamna Paraschiva, trecînd, la braț, prin fața noastră. Dîndu-mi seama cine sînt, am simțit că nu mai am nici o fărîmă de forță în mine. Emoția, atît de puternică, îmi tăiase genunchii. Am sărit, totuși, în picioare, ca un apucat, și instinctiv și fata, încît soția poetului, care era pe partea dinspre noi, a tresărit de-a binelea. A întors capul oprindu-se și oprindu-l o clipă și pe Arghezi: „Bună ziua", am mai putut eu rosti cu o voce care parcă nu era a mea. „Mulțumim", a răspuns, zîmbind înțelegător, doamna Paraschiva, dîndu-și seama, probabil, după emoția care se putea citi pe fața mea, că nu eram un răufăcător. „Ce tineri sînteți..." l-am auzit pe Arghezi. Apoi tot vocea lui: „Să mergem, Puică".

Am rămas amîndoi în picioare urmărind uimiți alunecarea acelei perechi spre casa din apropiere. Parcă pluteau, împotriva vîrstei lor, pentru că numai bastonul poetului trezea pietrișul de pe alee.

După un an, adică în 1965, tot aproape de mijlocul lunii mai, aveam să fiu, împreună cu alți trei colegi de breaslă, oaspetele poetului, pentru 45 de minute. Lucram la **Agerpres**, la secția culturală a redacției de știri interne. Tudor Arghezi urma să se întoarcă de la Viena, unde fusese invitat pentru a i se înmîna premiul „Herder". Eveniment deosebit, desigur, pentru lumea literară, dar și pentru țară. Aflasem de la poetul Traian Iancu ziua și ora sosirii lui Arghezi în Gara de Nord. Stabilim cu fiica poetului să le facem o vizită acasă, după amiază, la ora 18.

La ora stabilită eram — Nicolae Vamvu, Onorina Țuiu, colega noastră stenografă, și eu — la poarta casei din strada Arhitect Cerchez, 16.

În același moment apare Elisabeta Polihroniade, de la radio. Cunoscuta șahistă o convinsese, probabil, pe Mitzura Arghezi, care ne promisese un interviu în exclusivitate, că noi n-am avea nimic împotrivă. Ceea ce era adevărat. Cum să refuzi un coleg ca ea.

Sunăm și foarte prompt ne deschide, zîmbind cald, Mitzura. Urcăm aproape în vîrful picioarelor scara de marmoră.

După cîteva momente apare Arghezi. Poartă o haină de casă, vișinie, și nelipsitul basc așezat într-o parte. Ne ridicăm și-i mergem în întîmpinare, prezentîndu-ne. Se uită la noi iscoditor, dar cu înțelegere, poate chiar cu o anumită plăcere, gratulîndu-ne: „Luați loc, luați loc, stimați colegi".

Se așează într-un fotoliu, urmărind-o cu o anumită crispare pe Elisabeta Polihroniade, care fixează microfonul pe măsuța din fața lui. Își mută privirea, pe rînd, pe fiecare dintre noi, de parcă ar vrea să spună: „Haideți, ce mai așteptați? Ce doriți de la mine? Întrebați-mă!".

Nicolae Vamvu intuiește și începe: Vă rugăm, iubite maestre, să ne vorbiți despre premiu, despre Viena, despre tot ce credeți dumneavoastră că interesează lumea, opinia publică legat de acest eveniment.

Iată stenograma reportajului pe care inegalabilul și inimitabilul Tudor Arghezi ni l-a făcut pe îndelete, cum numai el știa să o facă:

„Am fost foarte surprins de acordarea acestui premiu. Cînd am primit scrisoarea rectorului de la Universitate am avut impresia că nu mi se adresează mie și a trebuit întîi să mă familiarizez cu „Domnule Arghezi", cu „Her..." Premiul a venit cu totul pe neașteptate. Eu nu m-am obișnuit în școală să fiu premiat. Am fost obișnuit să fiu corigent în fiecare an, și citeodată repetent. Și acum mă văd la bătrînețe decorat deodată cu un certificat de absolvență.

Impresia a fost că am trăit un moment destul de lung, medieval. M-a impresionat toată ceremonia care parcă era în secolul XIV. Universitatea anul acesta împlinește 600 de ani de existență. La 1365 a fost înființată și de atunci trăiește continuu. Asta a fost un fel de început la premierea mea. Este o coincidență. Universitatea m-a impresionat întîi prin tot ceremonialul acela secular pe care l-au păstrat intact și mi-a făcut plăcere acest lucru. M-au primit în togă, cu guler de hermină. Noi îi spunem nevăstuică. Tablouri, o galerie întreagă de tablouri de-ale tuturor rectorilor care au trecut prin Universitate. Fiecare este obligat ca cel mai tîrziu după doi ani de rectorat să-și facă un portret în ulei. Am văzut acolo figuri din toate veacurile. O impresie excelentă mi-a făcut că pretutindeni am vorbit românește; atît la institutul de limbi clasice cît și în particular se vorbește foarte mult. Asta m-a făcut să cred că România începe să facă parte din occident. Cred că aici începe occidentul, nu mai începe la Viena. Înainte, lumea pe care o cunosc din tinerețea mea confunda România cu Ungaria, cu Bulgaria, totdeauna eram balcanici și n-am fost niciodată... Am fost carpatini. Orașul are caracteristica lui, după vremea lui Beethoven, și-a păstrat ștampila veche. Este o atmosferă caldă, amicală și în același timp clasică, cultivată. Nu este o țară născută și fabricată dintr-odată. Este o țară care a trăit sub imperiu, acum sub republică în toate formele".

Se deschide o ușă din spatele poetului și în prag apare doamna Paraschiva cu o tavă pe care sînt orînduite cafele și pahare cu coniac. Fiind pe-aproape, sar din fotoliu s-o ajut. „Sărut-mîna, mă bîlbîii eu, nu trebuia să vă deranjați!". „Se poate!", îmi replică ea cu o voce catifelată, cu blîndețe, cu dojană. Și nu-mi dă tava. O duce spre măsuța care îl despărțea pe Arghezi de noi. Vine și Mitzura cu o altă tavă, cu apă minerală și fursecuri. Arghezi își aprinde o țigară și după ce fiica împarte cafelele și paharele de coniac închinăm pentru poet, care soarbe din paharul cu licoare, apoi, cu grijă, din ceașca de cafea. Mama și fiica se retrag. Maestrul își reia povestirea.

„Unde am rămas? — ne întreabă, dar tot domnia sa își amintește cu repeziciune: „Da, da, la Viena, la Austria. Rectorul universității este un doctor în medicină, Felingher (...). Este o somitate medicală. Eu, slavă domnului, nu am avut nevoie de îngrijirile sale trupești, ci numai sufletești. E foarte dezghețat, rapid la gîndire, la răspunsuri și întrebări. Se vorbește mult franțuzește la Viena, dar repet, ce m-a impresionat adînc este că pretutindeni am vorbit românește, la toate asociațiile, la vechea colonie românească. (...) Aș fi vrut să caut urmele lui Eminescu, dar nu am avut timpul necesar. De 30 de ori pe zi am fost hărțuit mereu în toate părțile. Am diverse fotografii în care domină paharele și sticlelele. Se bea bine la Viena.

Lume rafinată, cu transparențe intelectuale foarte fine. Eu pentru a doua oară stau în Viena. Uneori am trecut prin Viena, am stat chiar cîteva zile acum 60 de ani. Vedeți că am început să mă apropii și eu de veacuri. Pe urmă am trecut în fiecare an prin Viena, de la gară în oraș și atîta tot. Dar nu m-am sedimentat. De data aceasta am cunoscut spiritul vienez în totalitatea lui. Se citește și românește. Editurile caută cărți românești ca să ne traducă în nemțește. Sîntem într-o atmosferă cu totul nouă și biruitoare. Nu sîntem cerșetori de occident, sîntem chiar în occident. În Viena apărea pe vremuri o gazetă „România Jună". Și colonia românească, la începuturile ei, era grupată în jurul acestui titlu „România Jună". Cuvîntul este luat de la ardeleni, din latinește, și a fost păstrat așa. Noi dacă am scrie acum „jună" ar rîde cititorii de noi. Noi am înlocuit „junimea" cu vorba „tinerețe", care este mai apropiată de limbă. Circulația intensă ca și la Paris. Opriri la fiecare colț de stradă, întîrzieri de la toate randevuurile. Pretutindeni trebuia să cer scuze că am întîrziat.

Iorgos Iliopolos: „Nostalgie"

Dar ei știau de ce. Cred că în curînd și la București se va petrece acest fenomen, că s-au înmulțit mașinile.

Am fost așa de emoționat de această premiere că parcă mi-au dispărut în acel moment și impresiile. Impresiile au fost delicate. Costumele seculare mi-au plăcut în primul rînd. Ei păstrează ca și englezii și nasturii de la haine după vremuri. Atmosferă foarte amicală. România a intrat în spiritul occidental adînc și în cel vienez de asemenea. Vienezii ne iubesc și ceea ce m-a impresionat că această atenție nu mi s-a acordat mie personal, ci țării noastre. Țara Mioriței a primit un premiu Herder.

Am găsit la Viena și atenție și generozitate. Profesori foarte bine aleși, toți cu cunoștințe multe. În sfîrșit, știam ce este Viena altfel, era capitala Austriei, fosta Austro-Ungaria, fostă habsburgică, acum este Viena intelectuală, este altă Vienă.

Am fost premiați șapte. Din atîtea milioane ciți sînt în toate țările, nu știu cum s-au ales șapte. Ei sînt foarte informați. M-am întors mult mai vioi de acolo, cu toate mulțumirile naționale, ca să le zic așa. La început mă codeam să mă duc, să nu mă duc...".

Arghezi își potrivește ochelarii, scoate cu mișcări domoale pachetul de țigări și își mai aprinde una. Pufăie cu plăcere. În timp ce duce țigara spre scrumiera de alături rămîne cu privirea fixată pe ceva anume de pe masă. **„Tare este antipatică gălușca asta"** (microfonul). Apoi rîde cu poftă, molipsitor. Noi rîdem ceva mai infundat.

„M-am întîlnit cu Oskar Cizek, care este neamț din România, sas. Mi-a spus o grămadă de lucruri interesante. Că Germania occidentală pregătește o mare expoziție în România care o să bată toate expozițiile trecute, și o expoziție de cărți. Ar trebui să facem și noi ceva expoziții. Cel puțin de tablouri și de cărți. Pictura noastră este mult mai bună decît a țărilor care au pe ici pe colo cîte o valoare. La noi este o școală foarte serioasă, care concurează cu fosta școală a lui Grigorescu de la Barbizon.

Emoția încă nu mi-a trecut. Le-am spus și studenților cînd am fost acolo că sînt foarte emoționat și unul m-a întrebat de ce sînt așa de emoționat. „Pentru că emoția este meseria mea. Emoția și tăcerea". Vorbesc bine românește studenții și fac treabă bună la aceste fundații, ca să le zic așa. La Paris era o cucoană bătrînă de 50 de ani care îl știa bine pe Eminescu, în românește. Mi-a cerut detalii. Aici erau numai tinere fete și băieți. Nu vă mai spun că a trebuit să-mi usuc degetele scriind pe un număr mare de volume cîte ceva. Și trebuia să scriu la fiecare ceva nou, ca să nu semene. Sadoveanu era mai expeditiv, scria „Omagii — M. Sadoveanu", și scăpa de încurcătură. Mie mi s-a părut foarte puțin, fiecare trebuia caracterizat".

Pe aceeași ușă intră doamna Paraschiva. Arghezi întoarce capul și-o îndeamnă: **„Vino, puică, stai colea cu noi, că dumnealor nu se supără".** Noi zîmbim, dar vorbele maestrului sînt stînjenitoare. Nici unuia nu-i trece ceva prin gînd, cel puțin mie nu, și dacă, ce poți să le spui gazdelor, poetului care ne cucerise cu felul său de a vorbi, de la om la om, ca un bătrîn sfătos și bun. Vine și Mitzura. Timpul trecuse și noi știam asta. Ne simțeam chiar vinovați că îl obosim și mai mult pe Poet. Dăm să ne ridicăm, cînd îl auzim pe Arghezi: **„Puică, în casa asta nu se mai poate bea nimic?"** Își strivește țigara în scrumieră, Mitzura pleacă și revine zîmbitoare și ne mai toarnă un rînd în pahare. Rămîne cu noi. Arghezi revine:

„Se pregătește la Düsseldorf o carte cu proză de-a mea. Eu nu prea cutez să vorbesc de mine. Îmi place mai bine să vorbesc cu alții, despre alții, chiar să-i injur.

Mi s-a propus de la diverse edituri să le dau cîte o carte. Mai veche, mai nouă, viitoare, în orice caz pusă pe tapet. Edituri din Germania depărtată de noi. Mi-a spus Cizek — care voiajează mult, cunoaște Germania occidentală, — mi-a spus că este o sete de România... Sete care s-a accentuat la toate popoarele din occident. În precedenții ani nu am avut impresii așa de categorice. Era încă șovăială. Acum nu se mai discută. Este un fluviu de simpatie. Evident că pe germani nu-i interesează numai literatura, dar nouă ne pare bine și de literatură...".

Se aude soneria telefonului. Mitzura pleacă să răspundă. Arghezi sesizează mișcarea și se oprește. Își mai aprinde o țigară, apoi soarbe întîiaș dată de la venirea noastră din paharul cu apă minerală. Tușește aproape neauzit. Întinde mîna după paharul cu coniac și ne îndeamnă și pe noi: **„Gustați, e bună otrava asta". „Cine a fost?"** — o întreabă pe Mitzura, care revenise. „Paul Anghel. M-a întrebat cum te simți și să-ți spun că te felicită încă o dată". **„Și nu i-ai mulțumit?"** „Sigur că da, i-am mulțumit". Împăcat, Arghezi ni se confesează în continuare:

„La acordarea acestui premiu, au colaborat, pe lîngă Universitatea vieneză, un așezămînt cultural din Hamburg și altul din Basel. Se pare că ei colaborează și că au spiritualmente cam aceeași direcție. Fără îndoială, va fi căutată literatura românească foarte mult, pentru că în general literatura europeană este într-un total scăzămînt. Ei înșiși mi-au afirmat că nu au ceea ce doresc să aibă. Se poate să găsească în România, odată cu petrolul și o literatură mai bună. Nu vreau să trag spuza pe turta mea, de aceea mă refer mereu la România și români. Nu știu ce s-a întîmplat cu mine că m-au ales ei. În orice caz nu m-am așteptat la acest lucru, ca primul pas să-l facă Viena. Este ceva foarte important pentru noi, ca semn al timpului. Pentru prima dată, dragi cititori și ascultători, România primește un asemenea premiu, în persoana mea umilă. Am zis că au început cu mine pentru că numele meu începe cu A. Dar ei mi-au spus că dacă ar fi început cu Z tot mi l-ar fi dat. Eu nu am orgoliu profesional. Cred că la anul, în loc de unu, vor fi doi-trei. Viena se simte foarte legată de noi. Nu știu prin ce fenomen, dar tot pe cale de psihologie probabil. O să fie mare debușeu pentru intelectualitatea noastră Viena. Am văzut felul cum a fost primită toată țara, cu mine mergea și pămîntul românesc, fără voie, cu porumbul, cu grîul, cu gazul lui. Simțeam că bate Bărăganul în Viena, Bărăganul nostru. În orice caz o neașteptată primire, provocată de ei, că noi n-am provocat-o. În orice caz este un punct de plecare foarte important pentru scriitorii noștri. Nu știu cine alege la ei dar am impresia că știu să aleagă, nu pentru că m-au ales pe mine, ci după cum au vorbit despre literatura noastră, care este destul de tînără. Dar literatura noastră face o insulă frumoasă în mijlocul Vienei. Aș dori să se ducă la Viena cît mai mulți dintre scriitorii noștri, ca să facem o punte nu numai de la ei spre noi, ci și de la noi spre ei. Orice spirit care trece în alt spirit este neapărat, nu zic necesar, că este și necesar, dar este imposibil de evitat. Noi aici, în țara noastră mică, lucrăm și lucrăm toți cu rîvnă, cu nădejde și cu devotament. Nu se poate ca această unanimă stare sufletească să nu zboare mai departe. Ei găsesc viața noastră nouă foarte frumoasă și foarte interesantă, ca și noi de altfel, și sînt la unison cu toate așteptările noastre. Secolele lasă întotdeauna o urmă cînd trec prin orașe. Dar ei țin la tradițiile lor puternice de tot.

Deci, foarte bine primiți pretutindeni unde am fost. Să nu uit, că am tot trecut de la una la alta, la catedra de limba românească este un profesor, Niculescu, care a fost trimis din țară. Ne-au arătat arhivele lor, foarte bogate. Cam asta a fost și cam atît despre premiu și despre Viena de-acum și despre Viena de acum 60 de ani, din 1905, cînd am plecat din țară pentru prima oară".

Convenisem cu maestrul ca a doua zi să-i prezentăm un text alcătuit de noi după stenogramă. A fost de acord, ba chiar ne-a rugat ca nu cumva să publicăm ceva fără să fie văzut și aprobat de domnia sa.

Prezentîndu-i textul, mîna maestrului Tudor Arghezi a tremurat pe textul nostru, îndreptînd, adăugînd fără să schimbe însă sensul celor spuse inițial și preluate de noi. Într-un singur loc adăugasem, la propunerea mea, acceptată de N.V. și de M. Moarcăș, — ultimul ca brașovean, eu ca fost muncitor la uzina de tractoare din același oraș — un cuvînt. Și fraza sună astfel: „...Străinii știu acum că pot găsi în România — alături de grîu, petrol și tractoare — și o literatură bună...".

Întors la redacție, Nicolae Vamvu îmi spune: „Ți-a tăiat tractoarele. Mi-a zis: **„Tinere, asta n-am spus-o eu!"**

Ce mai conta, aveam interviul gata de transmis ziarelor. Am stat amîndoi în redacție pînă tîrziu. Cînd să plecăm aflăm de la direcția agenției că interviul cu Tudor Arghezi a fost solicitat, în exclusivitate, de „Scînteia". A doua zi, în nr. 6616 din 12 mai 1965, pe pagina întîi, „Scînteia" publica, sub titlul „Un omagiu culturii românești" — interviu cu Tudor Arghezi — următorul text:

„După cum s-a mai anunțat, academicianului Tudor Arghezi, președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor din R.P. România, i s-a înmînat recent la Viena premiul literar „Gottfried von Herder". După înapoierea sa în țară, acad. Tudor Arghezi a răspuns la cîteva întrebări adresate de redactorii Agerpres Nicolae Vamvu și Al. Brad". Și urma textul interviului, revăzut și modificat de maestru. Un text care, comparat cu stenograma convorbirii, relatată mai sus, vine să ateste încă o dată grija și răspunderea pe care poetul le acorda fiecărui rînd, fiecărui cuvînt dat spre publicare. Fac, în același sens, precizarea că la plecarea noastră din casa lui Arghezi, maestrul ne-a atenționat: **„Am spus mai mult decît vă interesează pe dumneavoastră... Rînduiți-le și aduceți-mi mie textul, să vă dau o mînă de ajutor".**

În ziua de 21 mai, a aceluiași an, Tudor Arghezi împlinea 85 de ani. La amiază, la Consiliul de Stat, a avut loc solemnitatea înmînării Diplomei de „Erou al Muncii Socialiste" și a Medaliei de aur „Secera și ciocanul". Și aici ca și la Ateneu, după-amiază, poetului i s-au adus omagii pentru îndelungata și inegalabila sa activitate. A fost relevată marea valoare a operei sale, prețuirea de care se bucură creația și autorul ei, din partea poporului căruia poetul îi aparține și de care nu s-a îndepărtat, pe care l-a iubit pătimaș, cu îndîrjire chiar și atunci cînd minți obtuze au crezut că-l pot scoate din viața literară (de parcă Arghezi ar fi fost sau nu scriitor în funcție de simpatiile unora sau antipatiile altora). De altfel, la adunarea festivă, de la Ateneu, Arghezi a spus multe adevăruri crude, a evaluat totul, cum se cuvenea. În știrea difuzată presei, s-a restrins intervenția maestrului astfel: „După ce a evocat începuturile activității sale literare și greutățile înfruntate, poetul și-a exprimat bucuria că «s-au înnoit și timpurile și viața odată cu țara» și a mulțumit statului, Academiei și Uniunii Scriitorilor, care «îl primesc azi cu flori aprinse și-i fac marea lor ofrandă de haruri și bunăvoință»".

Seara, la Athenée Palace, la masa oferită de Uniunea Scriitorilor în cinstea Poetului, m-am apropiat și eu, într-un tîrziu, de Arghezi. Eram cu Ion Arcaș, de la Cluj (veniseră scriitori din toată țara). Deși părea epuizat după o zi atît de încărcată, mi-a întins mîna și mi-a răspuns la urări: „Pe dumneata te cunosc..." M-am retras buimăcit de fericire. Să mă cunoască Arghezi!! Apoi a urmat Arcaș: „Maestre, mîna mea e murdară de pahar". „Dar cu ce te ocupi dumneata? — a întrebat prompt Arghezi: „Cu... și cu literatura", s-a bîlbîit prietenul meu. „Se vede, se vede", i-a zis-o poetul.

După mai bine de doi ani, în Rotonda Ateneului, apoi la Mărțișor n-am avut curajul să-l privesc pe Tudor Arghezi tăcînd pentru totdeauna. Vroiam să păstrez în suflet, chipul celui pe care l-am întîlnit și l-am auzit vorbind oamenilor și, de trei ori, și mie. Și mi-a rămas! Curat și de nești.

ioan alexandru

Fotografie de Ion Cucu

Ploaia

Plouă pe munți, pe codrii de stejar
E-un fel de vînt ce-asudă pe coline
De ai acum avînt să te întorci
Sînt de trecut puhoaie mai puține

Lucrează firea, lucrătoru-i dus
Și ușile rămas-au descuiate
Și dacă poți acuma să pătrunzi
Grăbește-te în taină din cetate

Acum în miez de noapte e ceasul potrivit
Cînd dorm și cîini și neamurile roată
Desfoliat din giulgiuri trupul gol
Să ți-l strecori printre oștenii gloată

Cu toții dorm căci ploaia i-a lovit
Cu trăsnetele rodniciei sale
Bratul molatec zace pe lut dezvlăguit
Și-i soarbe capul ceața de pe vale

Acum cu-o sapă-n mînă grădinar plăpînd
Îngroapă-ți plugul rece în țărînă
Din cornul lui curînd va răsări
Izvorul viu pe-această căpățînă

Putna

Fiica valahă-a Radului Frumos
A devenit a lui Ștefan soție
Marie o dezmiardă cuvios
Încărunțitul domn de vitejie

La Putna sceptrul i-a gătit iatac
Cînd el e dus la oaste să rămînă
Cu maicile fecioare de priveghi
La candelă să lupte împreună

Și-n zilele de rînd la epitaf
Să-nșiruie-n porfiră mărgărite
Pe fir de aur odihnească lin
Trupul străpuns de cuie otrăvite

Pruncul Bogdan de-un anișor trecut
Cu-ntîii pași de maica lui se ține
Clopotul Buga se tînguie în turn
Dintre nohai că domnul nu mai vine...

Iorgos Iliopolos: „Podgoreancă"

Agapia veche

Trei pustnici sfinți aflat-a Dosoftei
Cu moaștele în racle la vedere
Și în pădure roată pîn-acum
E cald de-atîta post și priveghere

Zugravii Voronețului aici
S-au limpezit la cuget și simțire
Nainte de-a se logodi-n culori
S-au veștejit de orice pătimire

În straiul miezonopticilor goi
S-au cufundat adînc în sărăcie
Și care-au îndurat pîn-la sfîrșit
Au fost trimiși pereții să-i învie

Și acum ajuns-au ei la ctitorii
Au și-nceput lucrarea dinafară
Căci dinăuntru se știau cu toți
Demult ajunși în ceealaltă țară

Și astfel îmbrăcatu-s-au pe rînd
Acești pereți cu-atîta bucurie
Căci ei veneau zugravii pe pămînt
Numai cu ochii din împărăție

Și trupurile nu și le luau
Decît ca să postească și asude
Și de aceea încă-s de priveghi
Neterminate fețele și ude

Și după-atîtea veacuri n-au uitat
Că trebuie degrabă să se-ntoarcă
Dar e mereu ceva de-adăugat
Pînă columba mișcă-se din arcă

Războieni

„Cuvîntul cel mai greu din calendar
Este războiul dus de fiecare
Purtăm și noi de veacuri jugul său
Și-adesea ne-ngenunche-ntre popoare

De fiecare dată ne-am sculat
Zdrobiți dar nu înfrînți fără putere
A fost se vede Dumnezeu cu noi
Și ne-a ținut de soare și-nviere

Nu ne-am temut de nimeni pe pămînt
Și-am îndurat de toate și se mai poate încă
Căci trandafirul spinilor pe rug
Este-mplîntat cu sîngele în stîncă

Și nu-i cine îl smulge-n univers
Fără să-și spargă pieptul să-l julească
Și să-l prefacă vulturii-n tărîni
Și țărna-n vînturi să se risipească

Căci teama cea mai mare nu-i de om
Ci de suflarea-n cuget ce cuvîntă
Cu ea să fiu în pace fără somn
E năzuința-n mine cea mai sfîntă

Iar de va fi cu alții să mă lupt
Să-mi apăr duhul de la profanare
E hotărît ca neprihana sa
Să i-o devaste numai sfîntul soare".

Astfel și-a spus răzeșul moldovean
Cînd l-a strigat Ștefan la datorie
Și a pornit pe jos la Războieni
Și a ajuns cu bine-n veșnicie

Pe Valea Albă oasele gălbui
Le string plugu-n raclele deșarte
Și mănăstirea-mbracă-le-n cuvînt
Și clopotul le unge fără moarte

Și crește holda de acum în veac
Și seminția piinii e mai bună
Și locul pentru vie e mai cald
Și e mai dreaptă cumpăna-n fîntînă.

Poetul

El nu posedă ci doar sesisează
El e prodromul veșnic vestitor
Din zori de zi și pînă la amiază
Tot scade umbra-n calea tuturor

Pînă se-așterne liniștea deplină
Și asfințește soarele cruciș
Și iepurii refacu-și pe colină
Cuibul fragil ucis de seceriș

El pregătește numai sărbătoarea
Și niciodată nu e de găsit
Unde-i încinsă hora și cîntarea
Extaziază raiul pustiit

Iubire

Iubirea nu-i decît această
Curată împăcare pe pămînt
Un om se dă cu grijă la o parte
Să poată trece trandafirul sfînt

Iubirea nu-i decît mireasma
Rămasă după crinul ce-a trecut
Din care-ți faci cămașă pe măsură
Să poți trăi pe lume nevăzut

Piinea

Se lasă zvon de toamnă prin păduri
Lumina-ncet se trage de pe față
Pe barbă-n jos cu mirul lipicios
Pînă deșteaptă iarna la viață

E-atîta-ngăduință și loc neocupat
Lumea din lume ieșită e retrasă
Sînt numai suflet umbrele pe zări
Și numai mîngîiere cuvioasă

Cuvîntul devenit-a tuturor
Îmbelșugare și făgăduință
Pe dinafară n-a mai rămas decît
Cămașa vinătă de suferință

Grîul fierbinte de pe arii strîns
Își potrivește chipul în cămară
Întîia piine-l strigă pe altar
Să țină loc de soare peste țară

Iorgos Iliopolos: „Oana"

Pasărea Ghipi

E-o pasăre pe lume ce-a rămas
Din vremi străvechi să fie mărturie
Perechea ei e vîntul nevăzut
Ce-o-nsămînțează fără s-o sfîșie

Cînd e venită vremea-n mărțișor
Și-i dulce zborul fără poticnire
Se lasă pe o vină de văzduh
Și trupul se înmoaie-a zămislire

Oul rodește fără să fi fost
Cu ancora lovit de omoplate
Pecetea-i neatinsă pe mormînt
Și plodu-i viu prin ușile-ncuiate

Pe-o creangă solitară de tei s-a așezat.
Fără de cintec numai întrupare
În achii mari de aur din Bizanț
Încape lumea neîncăpătoare

Din volumul „Imnele Moldovei" în curs de apariție la Editura „Albatros"

valeriu bârgău

Împușcarea organistului

Din tuburile răcite au inceput să inunde arena
zgomote ciudate, gloanțe invizibile
depunindu-se
sub urechile celor de pe bănci
Liniștea asurzitoare a fost sfișiată
în aer plutea umezeală marină, pești exotici
vibrau
în mințile oamenilor
Soarele își depăna deasupra lumii amintirile
fierbinți
ciocnindu-le de sunetele puternice.

Degetele organistului loveau clapele infernale
arătătorul soldatului mingiia
trăgaciul
Se crease un gol de aer deasupra mulțimii
aburii răsuflătorilor intretăiate
zăceau în bâltoace mari pe întinsul arenei.
De sub cămașa morții ochiul umed pindește
mișcările
universale
intimplările pe podiumul
înăbușitor de aproape...

Lumea aplaudă. Lumea în picioare
Organistul e prăbușit sub oboseală
ultimile sunete se retrag grăbite în inimile
oamenilor

deasupra arenei țișnesc arteziene de
entuziasm
nimeni nu mai aude – nimeni nu mai vede
singele organistului mingiind mai departe
clapele
infierbintate.

Clopotele

Bietele clopote țipind : Um'late. Înăuntrul
lucrurilor
și fenomenelor. Nisipul strălucitor
gata să se aprindă.
În spinările de bronz. Greierii
Înălțind baricadele nopții
Pînă la acoperișuri Deasupra
Cerul limpede lovit de spinările leilor
Ne asurzește.
Cu ochiul legat în bandaj. Apa crește între
pereții
Verticali. Limba loveste oarbă. Opărită
de temperatura aerului în amiază. Suflecat
e spiritul. Pentru a trece mlaștina.
Zgomotul bronzului
ne zgîndără
pe pietrele reci. Tresari. Incepi să respiri
În peretele clopotului imens
Ti se aduce mincare. Refuzi. Pustiul
devoră metalul. Îi s'redelește cintecul.
Relieful tinutului
e plin de plante exotice. Ruginite
clopote de fier
trec hotarul amintirii
in orașe vinete
lăsate să putrezească
arcuite în aer.

Bronzul înflorit iriță nările. Le dilată
pe sănii albe în văzduh.

marin lupșanu

Laptele mitologic

O constelație de prunci a-nflorit
la izvoarele maicii unde stă laptele îngropat
asemeni luminii-n semințe.

Se topește ninsoarea cămășii de in,
maica noastră bogată în griji
arde-n iubire de-atita muncă divină
luminindu-ne viața cu lapte,
cu seve năprasnice și tinere.

La rădăcina laptelui stau pietrele muncii,
s-a copt piinea și-o smulge pe mama
din gurile noastre imbrumate,
vine tata c-un văzduh de miresme în piept,
c-un cintec de dropie-n inimă
și ne citește meseriile pe frunte.
Maica îi topește ghimpii din palme
și seamănă dragoste în locul lor.

Dimineața, în cîmp, după iarba cea verde
sprijinind cerul cu răsuflarea,
laptele ne-a făcut mari
și viața ne-a-mpins după cărți în orașe.

Străpunși de doruri ca un cîmp de semințe
ne sprijinim unii de alții,
de-ar fi să răsară cîmpia din noi
orașul s-ar acoperi de piini,
de ierburi în care se zbate laptele sfînt.

În orașe întemeiem cărțile despre țărani,
scriem istoria așa cum au trăit-o părinții,
mitul laptelui arde în noi
rumenind orașul la rădăcină.

Cărturarii nu-și reneagă matca,
vița telurică luminată de munci
un cîmp cinstit de țărani cu semințe
e mai sfînt dacă-l cîntă poeții
și spicul de grîu mai voinic
și fagurii piinii întesați de poeme.

Astfel durăm și nu ne înghite orașul
din cînd în cînd mergem în satul străbun
tălpile noastre înfloresc primăvara-n pămînt,
ca o copilărie îndepărtată
ni se zbate în suflet laptele sfînt.

Grîu de sămînță

De la zeii părinți bobul de grîu moștenire
și vuitoarele munci pămintești
aspre și înălțătoare deopotrivă.

Un bob de grîu felinar la căruțe
cînd străbunii porneau la drum de noapte
cu pînza somnului ruptă pe față
și tîmplele împovărate de griji
ca o copilărie de pojar.

Hambarul de brad unde nu-i
niciodată-ntuneric
și strălucește amintirea bunicului.
Desigur o sămință de grîu
zdruncină somnul bărbaților
în noptile de primăvară cînd bate austru
cald ca mina femeii mirosind a cocă
și lunecînd pe fața bărboasă.

Un bob, o sămință, un grăunte
care explodează-n cîmpie și se-aude la munte
puternică, tinără, plină de viață
te străpunge dacă se-ntîmplă
să-ți încolțească sub tălpă,
dacă te stringe în brațe te 'ringe ;
streinule de ești rău te doboară
și n-are cine te plînge.

Te iubește cînd o-ntemni'ezi în brazdă
unde se zbate-ndelung, se tirește pe brînci,
atunci și numai atunci
umblă cîmpia hortoasă prin lume,
ca o nevastă tinără întîmpinînd,
cu mîinile rotunjite pe pîntec
autobuzul de simbătă seară dinspre oraș.

Dacă smulgi un bob din lan
îți se zbate în palmă pînă la apusul soarelui
cînd țăranii intră-n sate
călări pe grijile de a doua zi.

O sămință neîmbrățișată de roțile morii
rămîne tot restul vieții înfrîntă
ca o bătrînă bocind la marginea lanului
fiii luminînd cîmpul de luptă.

Piinea luminînd ca Steaua Polară
să ne țină în viață
suflet lîngă suflet precum spicele-n lan.
Un grăunte, o sămință, un bob așadar
să fie între inimile noastre de poeți
singura movilă de hotar.

iosif lupulescu

După chitanță

Doamna aceea era frumoasă și dulce ca o mîngiiere sufletească.

Echipa de filmare se destrăma treptat. Max, din braserie, urmărea frunzele alungate de vînt pe alei. Veneau amintiri, triste'i, puține bucurii și totuși trăia o anumită stare de fericire. Poate fiindcă era singur, ori fiindcă primise un sărut de la o fată pe care spera să o reintîlnească chiar în acea seară.

Braseria la acea oră părea pustie. Romică, ospătarul, un bărbat mărunt, cu o mustăcioară tunsă scurt, ajuns la cincizeci de ani, îi povestise la un pahar că în viața lui fusese director și din cauza Julietei pierduse totul. Cine a fost Julieta, nici el nu mai știa clar. Imaginea ei, odată cu trecerea anilor, devenise tot mai confuză. Ba i se părea că a fost blondă, ba brunetă, ba șatenă. Își amintea clar că e dintr-un oraș din Moldova și se ocupă de săpături. Ce fel de săpături, Romică n-a înțeles, dar nici nu avea rost să-și mai bată capul cu ce a fost ori nu a fost cîndva.

O iubise cu patimă, fulgerător, cîteva săptămîni. Cheltuise mulți bani, uitase de îndatoriri, se certase cu mai mării și ea plecase fără explicații. Ea, apoi nevasta și totul se năruise.

— Ce viață, ce viață, șoptea Romică sfișiat de tristețe, umplînd paharul lui Max.

— O porcărie, îi cînta Max în strună. Și el pățise multe, dar nu era omul care să piardă timpul cu amintiri.

Pe alee mai trecea cîte o fată tînără și frumoasă după care ochii lui se întorceau cu nostalgie :

— Romică, șoptea cuprins de emoție. Uite, Dumnezeule, cîtă gingășie și cîtă tristețe ! (Gingășia fetei și tristețea lui) Și cînd te gîndești că n-am avut noroc !

— Lasă, nu te necăji. Trece. Și era adevărat. Fetele treceau pe lîngă tot ce insemna existența lor.

De multe ori — în decursul celor trei luni de prietenie, Romică îl invita pe Max la plimbare cu mașina. Chema fete, femei, da de băut și-l ruga pe Max să povestească întîmplări din viața lui de cineast și Max știa să o facă. Romică se amețea, devenea melancolic și începea să plîngă amintindu-și de Julieta.

— Măcar o fotografie, scîncea Romică.

— Îți aduc eu una, promitea Max.

— Juri ?

— Jur !

Romică se liniștea și-l îmbrățișa.

— Așa sînt femeile. Vin, pleacă, uită, cine să le înțeleagă ?

— Julieta ! striga Romică plîngînd.

Max îl mîngîia, plecau la hotel, Romică mai scotea o sticlă și-și plîngeau împreună dorurile și amarurile pînă în zori.

Aveau și momente cînd Romică îl servea fără să schimbe o vorbă. Își propunea pentru a mia oară s-o uite pe Julieta, să nu mai povestească nimănui nimic, apoi veneau momentele de slăbiciune cînd nu mai putea să suporte și o lua de la capăt. Povestea cu lux de amănunte întîmplarea care-i „rupsese" șira spinării. Se întreba cum de a fost posibil, cum de a uitat că fata era în concediu, că într-o zi va pleca...

— Mi-a promis iubire pînă la capătul zilelor...

— Care zile ? striga Max.

— Ale vieții !

— Aiurea.

— Jur ! Eram director și încă tînăr...

— Așa e. Te cred. Adu-mi două beri și s-o uităm.

Max îl urmări din spate cu tristețe. Ușa se deschise și intră Nitescu. Cîteva momente privi sala circular, nehotărît. Descoperindu-l pe Max se îndreptă spre masa lui. Luă loc, fără să-l salute.

— Ce zici, faci cinste ?

Max îl cercetă cîteva momente.

— Fac șefule, atît cît pot.

Nițescu își adînci mîna în buzunar și așeză pe masă niște bani.

— Numără. O mie. Prima de la filmul ăla cu dealuri.

— De un an o aștept. O să-mi cumpăr lemne. Romică, bere și o gustărică. În seara asta ești invitatul meu. Flutură sutele să se vadă.

— Întîi lemne, strigă Romică din ușa barului. Lemne !

— Despre ce lemne e vorba, se interesă Nițescu.

— Lemne pentru foc. Am și eu o nevastă, a treia... zîmbi cu tristețe. Eu pe teren mă descurc, dar ea...

— Și cît dai pe ele ?

Ciocniră paharele. Max se simțea fericit. Banii veniseră la timp. Putea să facă o seară, ultima să fie ținut minte. Putea să facă o noapte cu fata pe care o îndrăgise și-i ținuse companie o vară.

— Lemne pentru foc ? Cît costă mia de kilograme ?

— Patru sute.

— Fii serios. Poți cumpăra deșeuri de la Studiou. Cincizeci de lei mia.

— Șefule !

— Pe cuvînt ! Faci o cerere, o duc eu la director și-ți obțin trei mii de kilograme. Total, cu ciubuc și transport, trei sute. Pe cuvîntul meu.

Max îl ascultase cu atenție și fu convins că șeful de producție nu avea rost să-l mintă.

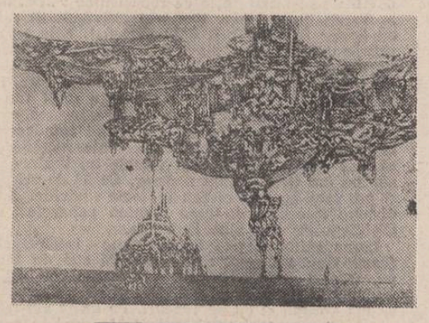

Cu fiecare pahar pe care-l golea, viața i se părea tot mai frumoasă. Nițescu îl lăuda pentru pricepere în meserie, seriozitate și generozitate. Dulci și plăcute erau vorbele șefului de producție.

I se părea lui Max că toate începuseră să-i meargă din plin.

La ora șapte ieși în fața hotelului. Fata trebuia să apară de undeva. Trecu mai mult de o oră, dar nu apăru. Bătea vîntul și începuse să plouă. O tristețe sfișietoare începu să-l frigă. Se reintoarse la masă.

— Nimic ?

— Nimic. Și e mai bine. Ce n-aș da să mai fiu o dată milițian pentru o oră. Ce ordine aș face peste tot. De cînd am călcat în cinematografie am început să mă timpesc.

— De ce ai plecat din miliție ?

Max zîmbi cu tristețe, ciocni paharul, aprinse o țigară și privi îngîndurat peste mesele din local.

— Ei, ce să-i faci ? O poveste banală, așa ca toate poveștile, doar că și acum după atîta vreme tot mi se pare că are puțin haz. A fost de mult, prin 1955. Mi-au dat un popă să-l duc la Oradea. Ajung cu el în Gara de Nord, îl privesc pe popă și-mi zic : „E om serios, nu poate el să-mi facă figuri". Îi spun : „Părinte, intrăm să luăm o țuică ?" Pe banii mei, că el nu avea. „Intrăm, fiule." Îl privesc eu mai atent. Părea atît de cuminte și de blînd de parcă ar fi fost sufletul lui Dumnezeu. Intrăm, luăm loc la o masă, așa mai în colț, să nu mă fileze careva, și cer de băut. Bem un pahar, mai bem unul, mai discutăm despre femei, despre îngeri și draci și se face ora plecării. Urcăm, caut un compartiment liber, îl rog pe conductor să încuie ușa și ne culcăm. Dimineața la șase coborîm. Mă opresc la o frizerie și-i spun : „Părinte, alături e o bodegă. Poftim zece lei, mai ia un păhărel pînă mă frizeresc."

Intru în frizerie, mă aranjez și ies. În bodegă nici urmă de popă. Întreb pe cei din bodegă și nimic. Vedeam în fața ochilor numai popi. Alerg la cea mai apropiată unitate militară, discut cu niște prieteni, îmi dau ajutoare și plec să-l caut. Pînă seara trebuia să-l predau. Mort ori viu. Timpul trecea, iar popa dispăruse fără urmă. Mă opresc pe podul de peste apă și-mi zic că e mai bine să mă arunc de sus decît să ajung în Tribunal și chiar în acele momente de hotărîre, spre mine se apropia un popă cu două cucoane la braț. Îi fac semn „bălatului" care mă insoțea. Mă apropii ușor de popă și-i spun : „Părinte s-a întîmplat ceva la o mănăstire. Vă rog veniți să ne dați niște relații". Mă privește cîteva momente și spune : „Bine, fiule" Doamnele pleacă și eu pornesc cu el pe o stradă laterală. Nu-l puteam lega în plin centru.

— Dar pe ălălalt popă nu l-ai legat, rise Nițescu.

— Tocmai. Mi-a venit ideea. Tot popă era. Legat după lege l-am predat și am pornit să-l căutăm pe cel fugit. Pînă să-l prindem șefii îl iau la întrebări pe cel care-l aveau la îndemînă. Îl introduc într-un birou și-l întreabă : „Te-ai născut în anul... luna... comuna.... „Nici-o dată nu corespundea cu cele din dosar și băieții îl iau la omor. Seara l-am prins pe cel adevărat. Acasă la el. A petrecut o zi cu preoteasa. Dau năvală în casă și strig: „Sus mîinile !" El zîmbind, calm : „Stai ușor, fiule. Vreau să te cinstesc. Știam că o să vii și te așteptam. Cheamă-i și pe ceilalți". Și încep paharele să curgă, mîncare, bunătăți. Toată noaptea chef. Dimineața ajung la unitate și schimb popii. Îl scot pe cel bătut și-i spun : „A doua oară să nu te mai prind cu două cucoane pe stradă, auzi, părinte ?" „Am înțeles, fiule". „Și nu uita, părinte, să te rogi pentru iertarea păcatelor mele". „Mă voi ruga, fiule".

Șefii trimit iar după popă. Apare altul. Așteptam la ușă. După cîteva minute îl aud pe unul din șefi :

— Sergent ! Intru calm.

— Da, să trăiți !

— Ce-i cu popii ăștia ? Cum îi tot schimbi ?

— Raportez, să trăiți ! Cel de ieri a stat pentru ăsta ca să-și mai poată vedea preoteasa.

— Sergent !

— Ordin !

— Care-i popa ?

— Acesta, să trăiți ! L-am adus din București.

— Și cel de ieri ?

— L-am luat de pe stradă. Tot popă.

— Pentru asta meritai să fii decorat, rise Nițescu.

— Meritam pe dracu. M-au „scuipat" afară. Nevastă-mea cînd a aflat, m-a părăsit. M-a părăsit și a doua. Acum sînt cu a treia. Dacă nu cumpăr lemne parcă văd că-și ia zborul. Tînără, frumoasă, singură...

— Dacă nu era popa nu ajungeai tu să faci filme. Lasă, cumpărăm lemne, îți duci nevasta la premieră, o faci fericită. Trebuie să te ocupi puțintel de ea.

— Măcar dacă Silvea venea în seara asta, ultima, dar n-a venit, și mă doare, îmi pare rău. Max devenea tot mai trist.

— Lasă, ajungi acasă și te vindeci.

— De trei luni n-am dat pe acolo. Așa am fost eu blestemat să-mi petrec viața pe drumuri și să fiu mereu sărac. Romică, mai adu niște sticle. Și zici șefule că e adevărată chestia aia cu deșeurile ?

— Sînt eu omul care să te mintă ? Doar mă cunoști !

— Ah, șefule, ești un mare șnapan ! Jur că ești mare !

Corpul i se moleși, ochii nu mai distingeau nimic clar și simți cum începe să alunece fără să se mai poată opri.

. . . . . .

O lună mai tîrziu, prin octombrie, Max se întîlni cu Nițescu în curtea Studioului. Își strînseră mîinile fără entuziasm.

— Ce-ai făcut cu lemnele ?

— Nimic, șefule.

— Hai, fă o cerere. Cum poți fi atît de mototol ? Nu-l de mirare că te-a păcălit popa și te-au dat ăia afară. Eu aș curăța Studioul de toți care-ți seamănă ! Pe cuvîntul meu !

Intrară în bufet, luară loc la o masă, Nițescu scoase o hîrtie și-i dictă cererea.

— Bea o cafea. Mă întorc imediat.

Nu-și terminase Max cafeaua că Nițescu intră :

— Sergent ! Iată, m-am ținut de cuvînt. Trei mii de kilograme. Ia-le cît mai rapid și le du acasă. Se anunță o iarnă grea.

— Și unde să mă duc cu ea ?

— La șeful depozitului. Întîi la el, pe urmă îți spotesc ei totul.

Max luă hîrtia, privi semnătura, ștampila și tot nu credea că va obține lemnele. I se păru prea simplu și ușor.

Porni să-l caute pe șeful depozitului. Se opri în mijlocul curții și privi cerul înnorat. Sore el se rostogolea o cutie metalică bătută de vînt. Simți un fel de frig neînțeles cum îi străbate întreaga ființă. Lovi cutia cu furie surdă și-i urmări traiectoria pînă căzu pe iarba din parc. Se îndreptă spre clădirea din fața lui urmărit de zgomotul cutiei de conserve. Intră și se opri în fața unei uși. Bătu ușor, cu teamă și intră.

— Să trăiți, domnu șef !

Șeful lăsă ziarul pe birou. Era un om înalt, slab, îmbrăcat într-un costum negru, cămașă albă, cravata neagră, își privi degetele lungi și subțiri, apoi întinse o mînă.

Max scoase hîrtia. Șeful o luă, o cercetă, deschise un dosar și o așeză peste celelalte cereri.

— Gata, și-și reluă lectura.

— Cum, gata ?

— Așteptî să-ți vină rîndul.

Șeful scoase de sub ziar un tabel liniat în culori. Numără pînă la treizeci și trei.

— Toți au aprobare, de doi-trei ani. Mai ai de așteptat.

— Și eu... ? Vine iarna ! Nu vedeți ce vînt s-a pornit ?

— Te duci la depozit, lîngă gară. Patru sute mia.

— Știam.

— Atunci ?

Max ieși năucit. Începu să alerge prin curte întrebînd de Nițescu. Îl descoperi într-u birou. Vorbea la telefon. Așteptă pînă termină convorbirea.

— Nu vrea !

— Nu ?

— Nu.

— Ai cincizeci de lei ?

— Am

— Scoate-i. Dă și cererea. Așteaptă-mă la bufet.

Nițescu dispăru pe culoarul lung și întunecat. Max se îndreptă spre bufet. Luă o bere și se așeză pe colțul unei mese. Nițescu apăru înainte ca el să guste din sticlă.

— Poftim semnătura. Acum achiți cincizeci de

(Continuare în pag. a 6-a)

teatru t

Romeo și Jeannette

La Studioul de Teatru al I.A.T.C., studenții anului IV actorie, clasa conf. Olga Tudorache, și-au dat cu acest ultim spectacol examenul de maturitate artistică. Trebuie spus că reprezentația, dincolo de calitățile ei intrinseci, are meritul de a fi făcut vizibile într-o măsură hotărîtoare posibilitățile viitorilor actori. Ei există deja, așadar trebuie priviți fără prejudecăți („ceea ce am vrea", „ceea ce am apucat să știm") și, desigur, comentați ca atare. Piesa însăși este o opțiune repertorială meritorie. „Romeo și Jeannette" face parte din categoria denumită „pièces noires", unde Anouilh dezvăluie prin intermediul unui personaj-rezoneur, Lucian, comedia umană care se joacă sub masca bunelor sentimente. Eroul (erou al lucidității, al dorinței de puritate și al ne-limitării) va tăia rînd pe rînd punțile care duc la îmburghezire spirituală și ipocrizie, conștient fiind că orice afirmație definitivă atrage după sine opusul ei într-un ciclu fără sfîrșit, iar jocul cu himerele are drept corolar aberația și dogmatismul. Într-o realitate manipulată de strategii conservatoare, marile și adevăratele pasiuni vor fi expuse eșecului, dar iubirea dintre Frederic și Jeannette îi va smulge pe cei doi din relativitate, chiar dacă triumful, salvarea lor se numește moarte. Consecvent cu natura temei, Anouilh crează mereu sugestia unor finaluri, a unor concluzionări pe măsura gustului teatrului bulevardier, care însă, negate, îl contrariază în permanență.

Gîndit și lucrat cu acuratețe spectacolul este un bun studiu de teatru anouilhian. În mod distinct se remarcă tînărul Florin Călinescu (Lucian), actor deja, cu notabile disponibilități, posedînd o vervă și o stăpînire a mijloacelor de expresie remarcabile. Un Romeo matur, viril, hotărît să domine viața dar, paradoxal, dominat el însuși de o pasiune irațională care îl subminează pe dinăuntru este Doru Ana în rolul Frederic căruia îi dă replica foarte interesanta Adriana Schiopu (Jeannette), actriță de expresivitate și inteligență activă care construiește cu minuție tipul personajului dat. Ea stăpînește, ca și Florin Călinescu, atribute esențiale ale artistului dramatic cum sînt dicția, mișcarea scenică, relația corporală față de cuvînt și tăcere. Pe aceeași linie Augustin Brînzaș în rolul Tatăl, dar cu o anume inventivitate și culoare. Promițătoare pare a fi și Angela Ioan (Iulia) conștientă de propriile posibilități, atîtea cîte sînt. Spectacolul, durînd trei ore și jumătate, este totuși lung. Justificat ca un studiu actoricesc, el este necesar și binevenit.

Valentin Dumitrescu

film f

Cine mă strigă

Nimic mai ușor decît recuperarea unei fete care a apucat pe o cale greșită — ne lasă să înțelegem filmul **Cine mă strigă.** Aproape că ne mirăm de ce-și mai face societatea noastră probleme în asemenea cazuri care sînt simple ca bună-ziua ! Dacă fata e frumoasă, iar băieții de pe șantierul pe care e trimisă spre reeducare seamănă a studenți aflați în practică la cules caise, chestiunea se rezolvă în doi timpi și trei mișcări. De la prima apariție, eroina cucerește unanimitatea masculină a șantierului (despre spectatori, ce să mai vorbim ?) și, chiar dacă mai funcționează unele prejudecăți, ele vor fi învinse.

Trecînd însă peste artificiul de calcul cu care se rezolvă ecuația și considerînd că am văzut nu un film de actualitate ci un basm, putem să găsim în realizarea regizoarei Letiția Popa calități care nu pot fi puse la îndoială. Umorul regiei și al interpreților, situațiile exploatate în latura lor generoasă, stenică, portretele salubre ale preopinenților, firescul unor scene luate separat, fără legătură cu demonstrația generală, dau filmului căldură și tinerețe. Aflată la al treilea film, după **Zestrea** și **Pe firul apei,** regizoarea Letiția Popa este de acum un creator matur, cu un deosebit spirit de observație a umanului ; deschiderea spre lumea în hainele ei de fiecare zi, spre profilul moral al personajelor, entuziasmul cu care știe să transmită spectatorului propriile descoperiri artistice, sînt trăsături care o recomandă în peisajul actual al filmului românesc.

Între prezențele actoricești ale filmului se remarcă în primul rînd Marioara Sterian, în rolul principal realizat în nuanțe sensibile, fără încărcătură dramatică de prisos ; este apoi deosebit de vie, de echilibrată prin personalitatea fiecărui interpret în parte, echipa de actori tineri între care amintesc pe Iulian Vișa, Dinu Manolache, Marius Ionescu și George Sofrag — echipă a cărei coeziune internă ține și de spiritul artistic al unei generații actoricești care promite foarte mult. Tatiana Iekel și Eusebiu Ștefănescu sînt, la rîndul lor, prezențe bine constituite actoricește în economia filmului. Creația cea mai interesantă, cea mai apropiată de adevărul artistic pe care l-am fi vrut a fi al întregului film, este însă aceea a Torei Vasilescu — o actriță care nu se mulțumește să apară pe ecran cu datele pe care le are, care știe să-și construiască rolul și personajul, conferind forță dramatică gestului, cuvîntului și privirii.

Păcat că, așa cum spuneam, casele noastre de filme au ca principală preocupare soarta eroului de pe ecran, îngrijindu-se să-i asigure viitorul, dîndu-i brînci acolo unde logica se împotrivește — ca și cum aceste personaje ar fi bunul nostru cel mai de preț. Eu unul cred că omul din sală, care nu poate fi păcălit chiar atît de ușor pe cît se presupune, este mai important.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Eminescu, pururi tînăr

Acest titlu frumos a stat pe generic-ul unei emoționante emisiuni dedicate poetului, o emisiune-sinteză alcătuită din secvențe luate din arhiva radioteleviziunii și din altele inedite. Ne-am bucurat cu toții de faptul că televiziunea a acordat o oră din programul său pentru a-l evoca pe cel „pururi tînăr" în inima și cugetul nostru, luceafărul nemuritor al culturii române. Căci, așa cum spunea în emisiune Nichita Stănescu, cu darul său particular de a formula sentințe lirice, „faptul că el n-a vrut să-nvețe a muri vreodată este însuși faptul poporului nostru care nu va învăța să moară vreodată". Emisiunea a fost alcătuită de redactorii Viorel Grecu, Ruxandra Garofeanu și Mihaela Macovei, iar ca realizator l-a avut pe Ion Budescu. Cum era și firesc, am ascultat multe recitări din versurile poetului, unele antologice, rostite cu vocile lor inconfundabile de George Vraca și Mihail Sadoveanu, altele remarcabile, datorate, de pildă, lui Victor Rebengiuc și Gh. Cozorici. Ion Caramitru și Ovidiu Iuliu Moldovan au încercat să ofere interpretări noi, într-o tonalitate inedită. Vocile lui Călinescu și Perpessicius, dezgropate din fonoteca de aur, momentul coregrafic inspirat, secvența muzicală cu „Madrigal"-ul, evocarea ritualică făcută de Geo Bogza, textul însuflețit al comentariului, străbătut cu discreție de o undă tremurătoare a emoției, toate acestea au conturat atmosfera poetică și înalta vibrație patriotică în care s-a derulat emisiunea. Regia artistică a fost semnată de Olimpia Arghir, montajul de Lia Cătană, iar Victor Pruneanu și Octavian Müller și-au folosit experiența profesională pentru a ne pune în față o imagine frumoasă și expresivă.

Ora tineretului, de joi, 10 ianuarie, ne-a dezvăluit un realizator remarcabil : Mihai Tatulici. Inițiativa luată de redacția emisiunilor pentru tineret de a colabora cu tinerii scriitori s-a dovedit a fi fructuoasă și de data aceasta. Am urmărit o emisiune complexă, cu o compoziție interesantă, bine articulată publicistic, centrată pe o ideepivot, aceea a exemplului personal în rîndul tinerilor. M. Tatulici a dovedit că știe să folosească cu destoinicie microfonul în împrejurarea unui interviu sau reportaj, ori conducînd un dialog asupra unei teme dificile, deseori amenințată de o tratare convențională. Cu un bun instinct al imaginii și al replicii el a reușit să alcătuiască o emisiune coerentă de la un capăt la altul. Dezbaterea a avut o desfășurare alertă, verva necesară și chiar aparența de transmisie directă. Diversitatea profesională și de formație a invitaților, care au formulat opinii și sugestii valoroase, a constituit un prilej pentru a schimba cu abilitate planul discuțiilor. Toate acestea nu înseamnă că pentru un cronicar zelos și cusurgiu emisiunea n-ar fi cuprins și aspecte mai puțin reușite. Fără îndoială că discuțiile își au rostul lor, dar am reținut mai ales partea ilustrativă alcătuită din reportaje scurte, incisive, în care realizatorul n-a uitat că are în față telespectatorii, nu doar un interlocutor. Să menționăm discuția purtată într-un car cu fîn cu Viorica Vătămanu, îngrijitoare la o fermă zootehnică din com. Pechea, jud. Galați, discuție care a avut un farmec aparte.

Grigore Georgiu

doina uricariu

Cum florile iernii

Cum florile iernii pe geam
îndrăgostiții acoperă cerul, lumina,
coroană foșnind fără ram
e inima lor, vizuina

în care se ascund fiare blinde
și mici animale de casă
și aleargă departe de lume
în liniștea lor somnoroasă,

plutind sub pămînt ametite
în cuie de frig parcă prinse
cum aburii noștri pe geamuri
sînt ruguri în gheață aprinse

și ce martiriu le pindește
ce veșnic vuind vînătoare
cruțîndu-le le înmulțește
în stele de frig căzătoare.

O grăbită solie

O nostalgie în care demult ne îmbăiem
trupurile ostenite și grele,
un mănunchi de ierburi mirositor
biciuindu-ne ca să ne spele

Aburi urcînd înspre cer, în albastre păduri
apa în lăstari, căldura răcoritoare
o nostalgie în care demult ne îmbăiem
ca într-un pintec cu sfînte hotare

Se prelinge pe față, pe umerii uzi,
mîngîierea cu brațe de aburi
tăvălugul acesta ne înalță în vis
aievea țărinii în praguri.

Ce izvor desăvîrșit, ce bici ori alint
ne umple sufletul, ne îmbie
țîșnim de sub apă, din leagăn fugim
să purtăm o grăbită solie.

Un bisturiu frumos

S-a-ntors un sol cu vestea jefuită
cuvintele în parte pot să mintă,
un bisturiu frumos a smuls din ele
tot ceea ce ucide sau alintă

Decapitatul trandafir pe masă
cu roza lui coroană zdrențuită
spune mai mult decît acum o oră
floarea în malul ei desăvîrșită

Se vede golul, mina ce îl cască,
prăpastia în nimb ușor crăpată
și nici un gest nu poate să mai nască
vestea dintîi, doar ea adevărată.

Asini și scripeți

Beție a mirosului de măceș,
prietenul meu mă trădează
vine cu surîsul pe buze spre mine
și mi-arată cutia ce luminează

«Iată lumina acestui veac, zeu salvator»
icoana lui desăvîrșită. N-o văd, numai eu n-o văd

și numele ei mă irită.

Ce visare lîngă ambalaje
ce țipăt de spaimă în fața lor,
mironosite cuvinte de revoltă
lîngă cutia de metal trufașă, involtă

N-o văd, numai eu n-o văd,
mă gîndesc la asini și la scripeți trecuți în uitare

și aud luminița sudorii
curgînd pe spinare

O statuie duceau ?
un martir ?
sau un templu ?
sau această mireasmă de floare ?

iustin moraru

Din dragoste

După moartea lui Sebastian, de care bine știam că numai eu sînt vinovat, mi-am pierdut mințile și era gata să-mi pun capăt zilelor. Îndată ce l-am văzut umflat de apă, cu chipul ros de pești și ținînd în brațele încleștate trupul moale al ciinelui Bit, înecat și el, după ce bătrînul Cerbuc îi rupsese spinarea cu ciomagul, am știut că pentru mine nu mai există loc sub lumina soarelui. În primul moment, cînd l-am zărit pe Sebastian întins acolo în iarbă, pe malul Riului Leneș, înconjurat de cei care-l descoperiseră după o zi și o noapte de căutări, am vrut să fug. Să mă strecor printre cei adunați în jurul lui înainte de a le trece prin cap să se întrebe cine-i vinovatul și să-l caute, să iau firul cărării care ducea prin șantier spre Niraja, să ies la șosea, să urc în primul camion care mi-ar ieși în cale și să mă fac nevăzut pentru totdeauna.

Dar n-aveam unde fugi. Oriunde m-aș fi ascuns n-aș fi putut scăpa de gîndul că numai din cauza mea s-a înecat. Nu de ei îmi era frică, ci de mine. Ei nu știau încă nimic și nici n-aveau cum să afle de înțelegerea dintre mine și Sebastian, n-aveau cum să-și dea seama că eu sînt vinovatul. Doar eu știam asta. Pentru a mă liniști ar fi trebuit să scap de mine. Doar de mine. Da, asta mi se părea, în clipele alea cea mai înțeleaptă soluție. Singura onorabilă. Și aș fi făcut chiar atunci pasul ăsta, aș fi pătruns, așa îmbrăcat cum eram în Riul Leneș, aș fi pășit pe nisipul moale de pe fundul riului pînă aș fi ajuns într-un loc destul de adînc ca să nu mă mai pot răzgîndi, m-aș fi lăsat în voia apelor tulburi, cu vîrtejuri, să mă liniștească și să mă ducă pînă departe în întunericul unde-l împinsesem pe Sebastian. Aș fi coborît doar cîteva sute de metri pe cărarea care șerpuia printre sălciile de pe mal și aș fi găsit un loc mai ferit, unde nu m-ar fi putut descoperi nimeni, chiar dacă, cuprins de greața apei ce mi-ar fi pătruns în plămîni, aș fi început să mă zbat. Am șovăit, totuși. Și mi-am mai dat un răgaz de cîteva minute. Doar cît să mă duc — pentru ultima oară — pînă în baraca din Colonie și să mai privesc o dată fotografia Arinei. Eram certați și, în ce mă privea, hotărîsem să nu-i mai încurc viața. S-o las liberă să-și împlinească alături de altcineva pretențiile de doamnă, că eu, după cum singură mi-a spus-o, nu sînt decît un amărît de dulgher, necioplit și fără maniere, lîngă care nu se prea simte în largul ei. Și eu, în prostia mea îmi făceam planuri că o să avem copii și casă cu de toate, c-o să trăim o sută de ani și o să ne fie bine laolaltă. Iar ea să-mi vorbească așa, ca unui sărăntoc adunat de pe drumuri. Știam că nu ne mai putem împăca, dar aș fi vrut să-i spun totuși că eu o iert. Și m-am întors în baracă să-i mai văd odată fotografia aia pe care o lipisem în interiorul cufărului, pe scîndura goală și îngălbenită a capacului de brad, s-o pot privi de cîte ori îl deschid.

Băieții erau din întîmplare acasă. I-am găsit acolo, adunați în jurul lui Voicu Andrea. Vorbeau despre Sebastian. Voicu îl văzuse. Tocmai atunci sosise de la locul unde-l găsiseră. Îl ascultau curioși, înfricoșați. Cum am intrat în încăpere au tăcut și s-au întors spre mine. I-am privit pe rînd, gîndindu-mă că îi văd pentru ultima dată, că în felul ăsta îmi iau rămas bun de la ei. Era sîmbătă. Scăpasem de la lucru mai devreme și ei se pregăteau să iasă împreună în Niraja. Moartea lui Sebastian nu le-a schimbat cu nimic programul pe care și-l făcuseră pentru seara aia de sîmbătă. Pe mine nici nu m-au băgat în seamă. Gîndurile lor erau la Sebastian, dar mai ales la drumul pe care plănuiseră să-l facă împreună pînă la Niraja. Nu m-au chemat cu ei și nici nu m-au întrebat nimic. Marinică Lotea, doar, mi-a cerut să-i împrumut pantofii, că ai lui nu erau destul de prezentabili și dorea să meargă la dans, la Liceul agroindustrial din Niraja. I-am dat și costumul pe care mi-l făcusem la comandă, pe placul Arinei, cu gîndul că o să-i rămînă lui, pe urmă. Era tare fericit.

În mintea mea tulburată nu mai încăpea alt gînd și aș fi făcut pașii ăia ultimi spre Riul Leneș, deși începuse, așa dintr-o dată să-mi pară rău că trebuie să mă duc. Da, cred că aș fi făcut-o și pe asta dacă apucam să ies din baracă și să pornesc spre rîu, dar a venit bătrînul Cerbuc și mi-a întins mîna de care aveam nevoie pentru a ieși, pe moment, din vîltoarea ce mă cuprinsese, la mal. A intrat în încăpere — buza de jos îi tremura, abia reușea să-și stpînească plînsul — și m-a rugat să-i dau o mînă de ajutor.

— Ați fost prieteni buni, mi-a zis, nu mă lăsa singur tocmai acum. Nu mă lăsa singur.

Sebastian fusese unicul lui nepot și, deși era doar un copil, cel mai bun prieten al meu. Cel mai bun prieten.

— Du-te la Niraja, la poștă. Dă-i o telegramă lui taică-său. Uite adresa.

Mi-a dat o carte de vizită, păstrată de cine știe cînd, cu sfințenie, ca pe un lucru de preț, pentru că îi dovedea că băiatul lui a ajuns cineva.

— Du-te tu. Că eu n-am destulă putere să-i dau vestea asta.

Am scris telegrama aproape fără să-mi tremure mîna: „A murit Sebastian. S-a înecat în Riul Leneș". Dar cînd a trebuit să o semnez am șovăit. Mi se părea că, dacă-mi scriu numele și adresa acolo, sub cuvintele alea — Traian Laru, dulgher, șef de echipă la demolări — îmi recunosc oarecum vina. Că îmi leg numele de moartea lui Sebastian. N-am mai semnat-o. Iar fetele de la poștă, care-l cunoscuseră bine, nu numai pe Sebastian, despre care știau că a dispărut și îl căutăm, ci și pe Mihai Cerbuc, taicăsău — tovarășul Mihai, cum îi spuneau ele — au transmis-o imediat.

Sebastian era întins pe o scîndură lată, neguițată, luată anume din magazia bătrînului Cerbuc. Mîinile i se înțepeniseră ridicate, cu degetele încleștate în aceeași poziție de îmbrățișare, în care erau cînd l-au scos din rîu. Atunci, cînd am văzut pentru prima dată chipul lui Sebastian, am înțeles disperarea cu care s-a apucat cu amîndouă mîinile de ciine, ca de un buștean, cu gîndul sigur, că Bit n-o să-l lase în voia apelor. Îmi dădeam seama că Sebastian s-a zbătut să iasă, s-a luptat cu vîrtejurile apei pînă s-a stins ultima licările de viață din el. Dar nu mi-am putut stăpîni tulburarea și mi-am întors ochii în altă parte.

Acum însă, mă mai liniștisem. Îl puteam privi. Îi smulseseră din brațe ciinele mort și îl goliseră de apă apăsîndu-l cu genunchii pe coșul pieptului și pe burtă, dar nu reușiseră să-i desfacă mîinile și să i le culce, cum se cuvine, pe piept. L-au întins pe scîndura aia lată și l-au adus în baracă așa, cu mîinile ridicate și capul lăsat pe umărul sting, grăbiți să nu-i apuce seara acolo, pe malul riului. Apoi a trecut pe la mine să mă trimită la poșta din Niraja. Cînd am revenit eu era încă pe aceeași scîndură, dar avea trupul acoperit cu un cearceaf. Se făcuse baltă de cîtă apă se scursese din hainele lui. În încăpere nu ardea decît o luminare, aprinsă la capul lui Sebastian de bunica sa, Paraschiva. Liniștea era atît de mare încît nu auzeam decît picurii de apă care cădeau din hainele lui pe dușumea. Nu l-au spălat și nici nu i-au schimbat hainele pentru că așteptau o mașină, care urma să-l ducă la Niraja, pentru autopsie.

Bătrînul Cerbuc s-a apropiat de fereastră. Peste umărul lui l-am văzut coborînd din mașină pe tatăl lui Sebastian. Aș fi vrut să fug, mă simțeam dintr-o dată în pericol, dar n-am mai apucat să ies că a apărut la ușă. O clipă ni s-au întîlnit privirile. Eu am plecat repede ochii și n-am reușit să-i spun nimic, deși ne cunoșteam, că venea cel puțin o dată pe săptămînă la Sebastian și aproape întotdeauna ne găsea împreună. Îi aducea jucării, cărți, benzi de magnetofon și plăci cu muzică bună, reviste străine și bani de cheltuială. Să nu-i lipsească nimic.

Umerii îi căzuseră și părea mai bătrîn. Vestea morții lui Sebastian îi înmuiase semeția cu care ne obișnuise. Se arăta umilit și fără nici o putere. S-a apropiat de masă, a ridicat cearceaful cu care era acoperit Sebastian și i-a cercetat cu atenție chipul ros de pești. Mirosea a nămol. Nu-l mai puteam vedea și am vrut să plec. Să ies și să mă duc cît voi vedea cu ochii. Să-mi iau cufărul din baracă — băieții și așa erau duși la Niraja, la dans — să opresc primul camion care ar fi trecut pe șosea. Coborîsem între barăci, bătrînul Cerbuc cred că nu mă observase, dar n-am mai plecat nicăieri pentru că lîngă mine a oprit o mașină. O dubiță albastră, ca alea care transportă piinea. Din ea au coborît doi bărbați în halate cărămizii, de spital și au urcat, în baracă, cu o targă. Veniseră să-l ducă pe Sebastian. După un timp au coborît, însă, fără el. Mihai Cerbuc, tatăl lui Sebastian, nu i-a lăsat să-l atingă. S-a impotrivit, dar pînă la urmă a fost nevoit să plece cu ei. Am rămas acolo, singur în întuneric. Urmăream mașina cum se depărtează în noapte. Bătrînul Cerbuc mi-a pus mîna pe umăr. Am urcat. Mi-a dat lanterna lui Sebastian și m-a trimis la restaurantul din Niraja să aduc vin și țuică pentru priveghi.

Cînd m-am întors, Sebastian era primenit cu haine curate — reușiseră să tragă pe el o cămașă albă, să-i pună o cravată la gît și să-l îmbrace în costumul lui nou, pe care i-l făcuse cadou taică-său, de ziua lui. Nu i-au mai făcut autopsie. Mihai Cerbuc, cu autoritatea pe care o avea în Niraja, a reușit să obțină, pentru Sebastian actul de deces de care avea nevoie, fără să-i lase să-l mai taie. Îl întinseseră pe pat. Mîinile îi erau descleștate și apropiate de corp. I le legaseră cu o sfoară pe la spate, că altfel se ridicau din nou, de parcă ar fi fost viu și ar fi vrut să îmbrățișeze pe cineva.

Bătrîna Paraschiva veghea la capul lui Sebastian. Strivea din cînd în cînd între degete jarul din flacăra luminării și se ruga. Buzele ei se mișcau mărunt, îngîna o rugăciune, doar de ea auzită. Nu mai plîngea. Bătrînul Cerbuc se ridica, în răstimpuri, de la măsuța unde se așezase alături de fiul său Mihai și umplea cu vin paharele de pe mese. Eu stăteam în prag, rezemat de tocul ușii. Îmi era frică să ies de acolo, îmi era frică de mine, să nu fac vreo prostie. Cerbuc, bătrînul, m-a așezat cu forța pe un scaun, rămas liber, la masa pe care îl întinseseră pe Sebastian, la început. În fața mea era o farfurie cu brînză și măsline și un pahar de vin. Am dus un miez de pîine la gură, dar l-am lăsat înapoi pe masă pentru că mirosea a nămol. Totul mirosea a nămol și a pește putred. Am împins farfuria spre mijlocul mesei, dar n-am plecat. Am rămas mai departe acolo. N-am îndrăznit să mă ridic. Îmi era teamă că, dacă ies, pașii m-ar putea duce spre rîu. Eram înconjurat de oameni străini. Șantieriști și ei, la fel ca mine și ca toți ceilalți din Colonie care veniseră acolo, chiar dacă nu-l cunoscuseră pe Sebastian, doar așa, că era rost de băutură fără nici un ban.

La lumina luminării de la capul lui Sebastian o vedeam pe bătrîna Paraschiva. Își terminase rugăciunea și plîngea. Oamenii din jurul meu începuseră să povestească. În șoaptă, desigur, că nu uitaseră încă unde se află. Pe mine nici nu m-au luat în seamă. La aceeași masă am stat de atîtea ori, cu Sebastian. Jucam șah sau ascultam muzică. Seară de seară, după ce bătrîna Paraschiva se retrăgea în camera ei, iar Cerbuc, bătrînul, se ducea pe la magaziile lui să-și facă rondul de paznic printre barăci, noi rămîneam acolo: citeam, jucam șah, povesteam, ori ascultam muzică. Acum mă uitam roată, la rafturile bibliotecii pline cu cărți, la magnetofonul și la grămada de benzi cu muzică modernă, aduse de taică-său de la

Desene de Elena Boariu

București, și-mi aminteam ce prieten bun mi-a fost.

Pe la zece a sosit și doamna Roxana, mama lui Sebastian. O vedeam pentru prima dată. N-o cunoșteam, dar eram pornit împotriva ei pentru că Sebastian o aștepta, l-am auzit de mai multe minster mi se pare, și nu-l putea crește sinbătă și pe ea, la Niraja, dar ea n-a venit niciodată să-l vadă. Cred că Sebastian nici nu știa unde e, pentru că părinții lui trăiau despărțiți. Din cauza asta îl aduseseră pe Sebastian la Niraja. Că taică-său avea un serviciu greu, la un minister mi se pare și nu-l putea crește singur, fără o femeie lîngă el. Mama lui Sebastian venise cu o furgonetă. Cred că Mihai Cerbuc, fostul ei bărbat, o anunțase. Erau despărțiți, dar mai știau unul de altul. Vorbeau, probabil, din cînd în cînd, la telefon, despre Sebastian. Cădeau de acord ce să-i mai cumepre și ce nu. Cum tot împreună au hotărît ce sicriu să-i comande. Eram de față cînd a întîmpinat-o Mihai Cerbuc. S-a sprijinit pe umărul lui cînd a coborît.

Apoi, mi s-a părut normal să ajut și eu la descărcatul sicriului și a coroanelor pe care le adusese. Reușisem să-mi învingu tulburarea și să mă port ca un om normal, nevinovat de nimic. Am fost în stare, pe urmă, să-i ajut pe bătrînul Cerbuc și pe tatăl lui Sebastian să pregătească toate cele de cuviință pentru înmormîntare. Iar maistrul Burghin, șeful nostru de lot, văzîndu-mă atît de săritor la necazul altora, mi-a dat o zi liberă să mă pot ocupa de toate.

Pe urmă, însă, cînd tatăl lui Sebastian m-a rugat să rămîn alături de el, să ducem împreună sicriul, pe brațe, de la camion pînă sus, pe Dealul Florilor, în cimitir, m-am clătinat din nou și n-am mai fost sigur că o să trec cu bine și prin această încercare. Dar nu-l puteam refuza.

Într-o parte a sicriului eu, în cealaltă tatăl lui. Era mai greu decît aș fi crezut. Urcam pe o alee destul de strîmtă. Trebuia să fiu atent la picioare, să nu calc greșit. Să rezist pînă la capăt și să nu mă trădez. Toți cei din jurul meu credeau că a fost un accident. Dar eu bine știam și știu că nu a fost. Că eu l-am provocat. Dar nu mă bănuia nimeni. Absolut nimeni.

L-am așezat lîngă groapă. Alături de mine stătea tatăl lui Sebastian, încovoiat și cu părul nins. Avea ochii uscați, privirea rătăcită și chipul îmbătrînit de durere și de nesomn. Preotul își terminase slujba și l-am auzit deodată spunînd: „Din dragoste nevinovată a murit, din prea multul suflet care l-a pus în toate. Dar dacă cei din preajma lui i-ar fi fost cu adevărat apropiați și ar fi încercat să-i supravegheze pașii nu s-ar fi întîmplat". O rumoare a străbătut ca un val de gheață mulțimea adunată acolo. Muierile din jurul meu boceau din toată inima, n-a mai fost nevoie să se prefacă. Simțeam că-mi pierd cumpătul, că n-o să mă mai pot stăpîni să nu strig să mă audă toții, că eu sînt vinovatul. Am reușit, totuși, să fac cîțiva pași. Apoi am auzit primii bulgări de pămînt aruncați peste sicriu și mi-a venit să plîng.

În drum spre casă i-am ajuns din urmă pe părinții lui Sebastian. Mergeau tăcuți, sprijinindu-se unul de altul. Am tresărit crezînd că, uite, s-ar putea împăca. Dar l-am auzit pe tatăl lui Sebastian spunînd:

— Acum nu ne mai leagă nimic. Tu și așa nu ți l-ai dorit. Acum ești liberă și în privința asta.

Au plecat amîndoi în aceeași zi. Dar nu împreună. Ea n-a vrut să urce în mașina lui Mihai Cerbuc. A plecat cu aceeași furgonetă cu care venise.

Am ajuns la Niraja, pe ulița Morii, destul de tîrziu, oamenii din echipa pe care trebuia s-o conduc lucrau, începuseră demolările și fără mine. Gardul gospodăriei pe care trebuia s-o demolăm în dimineața aia era prăvălit peste șanț. Primul buldozer trecuse de-a dreptul pînă în grădină, culcînd într-un nor de praf cotețul găinilor. În prima clipă am crezut că m-au înlocuit cu altul. Dar l-am văzut pe maistrul Burghin. El le dăduse de lucru. Venise să mă anunțe că din moment în moment trebuie să sosească niște șefi de la Sediul Central al Marelui Șantier dar negăsindu-mă acolo, a pus singur oamenii la treabă.

Am urcat într-un excavator, l-am dat la o parte pe Ricu, excavatoristul — „Lasă-mă pe mine, i-am spus, lasă-mă pe mine" — am urcat în cabină, în locul lui și am început să izbesc cu țeasta metalică a cupei peretele de pămînt al casei din fața mea. Am reușit doar să-l găuresc în două locuri, fără să-l pot dărîma. Fără să-l pot dărîma și fără să scap de năluca lui Sebastian. Îi promisesem că îl iau în fiecare dimineață cu mine, la demolări. Îi plăcea spectacolul. Îi făgăduisem să-l iau cu mine, deși era prea milos și asta mă cam încurca. Am pierdut o dată o jumătate de zi din cauza lui, că nu ne-a lăsat să dărîmăm o casă pînă n-am scos toți puii de porumbel de prin pod și de sub streșină. I-a adunat într-o coșarcă și i-a dus cu el, în Colonie, cu gîndul să-i salveze.

„Da, ar fi trebuit să fie lîngă mine acum, să fie aici lîngă mine, îmi spuneam. Să nu mai dărîm nimic fără el..." Am fi mers, din nou, cu ciinele Bit pe malul Riului Leneș, iar apoi la magazia bătrînului Cerbuc, ori în cămăruța lui din Colonie. I-aș fi povestit mai departe ce n-am apucat să-i povestesc despre mine. I-aș fi spus că uite, acum știu unde am greșit și aș vrea să o iau de la capăt. Să mă întorc în sat, și să pornesc iarăși, dar cu mintea de acum. Să-mi ordonez viața altfel. Altfel! Și mi-am amintit totul, așa cum a fost, de cînd mă certasem cu tata și am plecat de acasă, nici eu nu știam unde, să-mi caut un rost, pînă am ajuns să-l împing la moarte pe Sebastian. Pe bunul meu prieten Sebastian, și chiar mai mult. Mi-am amintit încă o dată tot ce-i povestisem, i-am văzut din nou chipul de copil mîrat de ce îl oblig să audă, cutremurat de ce-i povestesc. Și aș fi vrut să mă pot întoarce cu cîțiva ani în urmă, sau cel puțin pînă într-una din zilele cînd el mai trăia, să-i spun că n-am vrut să-i otrăvesc sufletul cu frămîntările mele. Dar cum aș mai putea ajunge la el?

L-am lăsat pe Ricu să-și ia excavatorul în primire, eu și așa nu reușeam să-l stăpînesc prea bine, și am făcut apelul. Toți cei treizeci de băieți din echipa mea erau prezenți. Trebuia să sosească inspecția aia de la București și ei credeau că i-am adunat laolaltă, să-i sperii și să-i amenînț cu treaba asta, dar eu nu aveam chef să-i oblig să muncească mai mult decît se îndeamnă ei singuri Erau oameni de treabă și n-aveau nici o vină că șefii ăia de la Sediul Central al Marelui Șantier și-au găsit tocmai atunci să vină la Niraja.

Le era frică, totuși, de mine pentru că nu bănuiau ce îmi trecuse prin cap. Nici nu trebuiau să afle. Să poată lucra mai departe netulburați de nimic. Îi priveam ca pentru ultima oară. Și am început să vorbesc cu ei mai atent, cu îngăduință, de parcă m-aș fi pregătit să-mi iau rămas bun de la ei și nu vroiam să-i mai supăr cu nimic.

(fragmente din romanul „VINA")

radio

15 ianuarie

Eminescu s-a născut în miezul iernii, într-un punct înalt și pur al timpului, la o vreme cînd zilele se desprind cristalin din cercul de umbră, cea mai profundă umbră a pămîntului. Anul acesta, pe 15 ianuarie, orașul s-a acoperit cu fiori de gheață, cu fantastice arabescuri albe — ca la un semn al baghetei magice, lucrurile s-au supus unui suav ritual de purificare. Ferestrele și-au pierdut transparența, lunecînd într-o visare de tundre imaculate, copacii modulau albe dantelării în spațiul vast, halucinant de limpede în lumină, oamenii pe stradă erau suflați cu pulberi fine prin bucle și plete, pe veșmintele de blană. Un generos semn de identitate și de înnobilare asupra tuturora, pînă la cele mai umile detalii de peisaj citadin. O stare de grație, cînd lumea părea schimbată în sunet și gravitație, înălțată la esențe, Prezența **naturii** se însinua în atenția, în conștiința tuturor, nimeni nu o mai putea ignora.

În acest anotimp s-a născut Eminescu, participînd la un ritual de începuturi de vreme — nouă ne pare că altfel nici nu ar fi fost drept să fie. Iar vremea nașterii poetului este, pentru cultura românească, o sărbătoare unică. Anul acesta aniversarea lui Eminescu s-a făcut deosebit de mult simțită în publicistică, iar la radio, în preajmă de 15 ianuarie, o întîmplătoare răsucire de buton, pe oricare din programe, te făcea să găsești cu ușurință o transmisie legată de Eminescu, într-un fel sau altul. Am ascultat comentarii ale operei sale, cum a fost **de exemplu o interesantă expunere de Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Luceafărul,** cu citate masive în faimoasa lectură a lui George Vraca ; o serie de „momente poetice" — cît de bine venite, fiindcă revenirea asupra versurilor unui mare poet nu va fi niciodată superfluă ; cîntece de tot felul pe versuri eminesciene. Emisiunea „Miorița" a adus în discuție relația dintre Eminescu și folclor, subiect mult dezbătut în timp, însă departe de a-și fi pierdut interesul. Cu acel prilej am ascultat crîmpeie de poezie populară care, printr-o subtilă simbioză, s-au infiltrat în opera eminesciană și s-au transmis cîteva din acele poezii folclorizante ale sale, cuprinzînd vaste sensuri ale lumii în desenul atît de simplu al cuvintelor. Pînă și la radiojurnal, aniversarea lui Eminescu a fost comentată printre evenimentele cele mai semnificative ale țării. Prin multe reportaje și transmisii directe ni s-a sugerat totodată amploarea manifestărilor culturale ce s-au legat de aniversarea lui Eminescu în această perioadă, în toată țara. Ne-ar fi plăcut să se manifeste o mai fină discriminare calitativă în privința unora din materialele transmise. Au fost destule minute radiofonice de rutină și convenție chiar și pe tema aceasta, unde totuși nu ar fi fost cazul... Însă felicităm redactorii radio pentru foarte lăudabila atenție la ceea ce înseamnă valoare, sens major în cultură, pentru participarea atît de activă la ideea unei mari sărbători culturale.

Ioana Ieronim

plastică

Modernitatea gravurii

Klára Tamás Blaier propune un limbaj original, de forme în ecloziune, a căror mișcare este stăvilită o clipă de ochiul artistului, pentru a încerca, parcă, viabilitatea lor. Probă, desigur, eminamente plastică, deoarece gravurile sale nu au nimic discursiv. Raporturi definite cu subtilitate, între linie și volum, prezența masivă a unei forme unice în cîmpul vizual, din care ies amenințătoare niște zorte secționate ; embrioni prinși în structuri geometrice, închiși într-un fel de capsule de spațiu plan, ce tind să le confiște adîncimea naturală, iată cîteva elemente de recuzită ale unei viziuni de frumoasă ținută plastică. Îmbinînd tehnici străvechi și dificile cu procedeele sugerate de tipografie, Klára Tamás Blaier este modernă prin neliniștea ei, mai mult decît prin noutatea indiscutabilă a mijloacelor sale. Discreția finisajului și o anumită noblețe și eleganță a „punerii în pagină", ca să folosesc o expresie dintr-un domeniu aprpriat artistei, nu trebuie să ne inducă în eroare. Dincolo de calmul unor forme indiscutabile, a căror valoare rezidă tocmai în **prezența** lor naturală (ceea ce înseamnă aici că își găsesc justificarea în propria structură), o inchietudine puternică transpare din toate gravurile expuse la Simeza. Încă o dată, precizăm că starea nu este de natură psihologică și că nu sugerează nici un discurs „literar". Avem de-a face pur și simplu cu invazia aceasta de lavă, dacă ne este îngăduit o metaforă, cu o surclasare a structurilor, prin abundență biologică, ca și cum ar fi irumpt un vulcan din lumea organică, iar nu din cea minerală, iar gravorul ar fi ales cîteva esențioane, pentru a le supune privirilor noastre uimite. Lava se adună, compactă, se divizează în două-trei mase ce se caută și se ocolesc uneori, se pulverizează în mici nuclee viscoase, peste tot cu aceeași liniște înspăimîntătoare și fascinantă. Acolo unde apar un fel de țăruși, în chip de repere, după opinia mea procesul de entropie este chiar mai accentuat, sugerînd imposibilitatea de a fixa amorful. O oarecare diluare a sugestiei se află numai în cele trei lucrări intitulate **Punct** (Punct 1, Punct 2 și Punct de plecare). Deși executate cu mare rafinament și cu o știință remarcabilă a dozajului de elemente plastice, mai diverse în ceea ce privește decorul plastic, ele sînt narative și simbolice, pretind adică o prelucrare intelectuală a emoției, care atenuează forța sa. Un element nou este însă imaginea singurătății și a dezolării din cele trei gravuri, a golului pe care îl marchează linia de orizont.

De fapt, seria **Punct,** prin caracterul compoziției și vizualitatea lor, anunță o dimensiune care în arta Klárei Tamás Blaier reprezintă altitudinea maximă prin afișele sale de teatru și film.

Klára Tamás Blaier este o graficiană cu activitate expoziționlă relativ bogată, mai ales prin participări la manifestări de grup, în țară și peste hotare. Fiind expresia unor căutări recente, gravurile de la **Simeza** mărturisesc o tendință spre căutarea de mijloace cît mai potrivite a surprinde cîtva cu ajutorul acului de slujitor al acestei tehnici, a fixa deci momentul cînd se constituie un volum conlesitor dintr-o împletire de linii, și cum se transformă apoi în realitatea aceea năvalnică, ce pare a fi **gloria** existentului, iar apoi conduce la disoluția lui.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Sinestezii

În cadrul Zilelor muzicii olandeze, două concerte ale cvartetului **Gaudeamus** (numele provine, aflăm, de la fundația din Bilthoven, al cărei scop e sprijinirea tinerilor compozitori) au ilustrat valențele sinestezice ale muzicii olandeze contemporane. Efecte sonore, vizuale, „stratificări" de conotații simbolice propun o extindere a spațiului muzical ; harta punctelor de articulație sonoră este extinsă pe tărîmul ideii, al imaginii poetice.

Lucrări de Kees van Baaren, Ton de Leuw, Ton Bruynel („Translucent I" urmărind transparențele artificiului — muzica abstractă — pînă la confundare cu nuclee de real — triluri de păsări imprimate pe bandă magnetică), Tristan Keuris, Willem Pijper, Rob du Bois, Jos Kunst, Daan Manneke, par a urmări în special, coloristica subtilă, crescende și descrescende amănunțite, o scală a luminilor și nuanțelor evocind galerii de pictură modernă. „Himera" de Enrique Raxach (unul dintre compozitorii care au stimulat cvartetul să folosească electronica pentru lărgirea gamei sonore) pare a fi o ideogramă a stărilor limită, a ezitărilor afective. Pe vuietul „de motoare" al benzii magnetice sugerînd viața orașelor invadate de fenomenul tehnic, superficialitatea și convenția, se petrec „evaziunile din real" al clarinetului-bas, misterul vieții care nu dispare o „formă interioară" am zice. Aceeași logică a metaforei ar putea fi urmărită în „Sight-Seeing V" de Joep Straesser.

Printre atîtea opere de prestigiu ale avangardei muzicale olandeze, cvartetul „Anamorfoze" al tînărului compozitor Șerban Nichifor s-a integrat perfect, avînd, desigur, nota sa românească îndată recognoscibilă. Lucrarea, premiată la Festivalul din Bilthoven, urmărește un efect optic : deformarea a ceea ce e văzut sub alt unghi. Nuclee de folclor românesc, sugerînd magia obiceiurilor, sînt recompuse ; elementele primare, transformate într-o stare disjunctă, readuse la pulverizarea în spațiu. Un mod e generat prin extragerea armonicelor, isonurilor, muzica abstractă se transformă apoi în ethos popular, pentru ca, în cele din urmă, celula care proliferează să regreseze din nou.

Cu o remarcabilă expresivitate, cei patru instrumentiști (Jan Wittenberg, Paul Hendriks, Hans Neuburger, Max Werner) s-au apropiat de cele mai delicate efecte timbrale, contribuind cu propria lor imaginație la realizarea unor tensionate fraze. Harry Sparnaay la clarinet-bas, „cotat drept unul dintre cei mai apreciați interpreți din lume", li s-a asociat cu virtuozitate, dinamizînd afectiv ori echilibrînd momentele de **tutti.** O nouă originală o va constitui, desigur, concertul cvartetului de saxofoane, în cadrul acelorași Zile ale muzicii olandeze. Totul pe măsura acestei ierni breugheliene.

Grete Tartler

CRONICA EDIŢIILOR

IBRĂILEANU

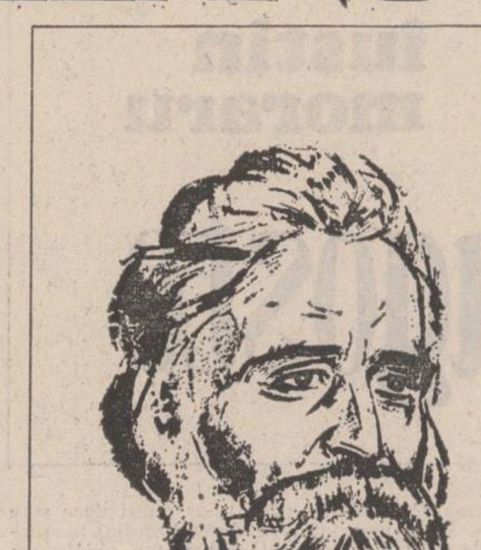

nu o dată am subliniat la această rubrică ritmul lent, uneori chiar foarte lent, in care se realizează unele ediţii din clasicii noştri. Ne refeream, totdeauna, numai la acele ediţii bine pornite din plecare. Iată, însă, că mai sînt şi excepţii. O ediţie care cunoaşte un susţinut ritm de tipărire este cea dedicată scrierilor lui G. Ibrăileanu. Din anul 1974, cînd a debutat această serie şi pînă la sfîrşitul anului trecut au apărut deja 8 (opt) volume. Observăm că au fost ani în care au apărut cîte două volume. Avem aşadar editate, în condiţii pe care le presupune tehnica modernă în domeniu, în jur de 3 500 pagini din opera marelui animator al **Vieţii Româneşti**. Al. Piru, dincolo de atîtea excelente contribuţii asupra literaturii române de **la origini şi pînă în prezent** (!), unul dintre cei mai autorizaţi exegeţi ai lui Ibrăileanu, şi Rodica Rotaru, un **lector** de editură pe sub privirile căreia au trecut sute de tomuri din moştenirea noastră literar-culturală sînt autorii acestei temeinice ediţii. (În paranteză fie pus acest angajament : într-o bună zi ne vom ocupa la această rubrică de aceşti „anonimi "ai culturii noastre care sînt **lectorii** de editură, nu chiar puţini la număr, a cărora modestie am dori s-o spulberăm prin omagiul nostru...).

Ediţia „Ibrăileanu" este semnificativă din mai multe puncte de vedere, iar dacă nu le vom pomeni pe toate aici, cititorul mai atent va observa că ele au fost subînţelese. Bunăoară, un critic literar găsea acestei ediţii oarecari pricini. Da, e adevărat : ediţia porneşte, dacă ne luăm după **Nota** întîiului tom, doar cu cinci volume în care se preconiza **„să (se) restituie publicului cititor întreaga operă de critic şi istoric literar a lui Ibrăileanu, răspîndită în volume tipărite şi în periodice, opera sa beletristică, precum şi o seamă dintre cele mai reprezentative scrisori"** **(Opere,** I, p. XIV). Pe parcurs, lucrurile s-au schimbat. Şi ce e rău in asta ? În orice caz, dacă editorii ar fi respectat **croiala** dintîi, în marginile ei nu ne puteau apropia integrala Ibrăileanu. Această ediţie ne duce cu gîndul, nu ştim de ce, la zidirea Mărţişorului arghezian : s-a plecat de la un plan şi acolo, dar în procesul ctitoririi au sporit puterile, au crescut „investiţiile" şi-atunci s-a mai adăugat odaie lîngă odaie. Zestrea nu putea creşte decît prin migala zilnică şi mai ales prin surpriza de spor pe care o oferea cîte o zi mai fastă.

Primele 6 volume ne redau opera de prima mărime a lui Ibrăileanu : **Spiritul critic în cultura românească, Scriitori şi curente, Opera literară a d-lui Vlahuţă, Scriitori români şi străini, Campanii, Adela, Privind viaţa** etc. Fiecare din aceste volume cuprinde, la sfîrşit, un capitol mai bogat sau mai restrins, **Din periodice,** unde nu o dată sînt adunate cronici şi articole rămase pînă aum numai prin revistele vremii. Insuficient este reprezentată (in vol. 6) **Corespondenţa** lui Ibrăileanu dar, după cum aflăm cu tristeţe, nu din pricina editorilor, ci a unora din posesorii actuali a scrisorilor care n-au vrut să le pună la dispoziţia editurii. În prefaţă, Al. Piru nominalizează pe George Sanda care deţine scrisori adresate lui Topîrceanu şi mulţumeşte pentru solicitudinea dovedită lui D.I. Suchianu. E cel puţin neplăcut, de pildă, că nu avem nici o scrisoare adresată lui Sadoveanu, scriitorul pe care criticul îl admira în cel mai înalt grad, cu toate că asemenea scrisori au existat. Fragmente din unele dintre ele ne dă Al. Piru, după Profira Sadoveanu, în monografia sa **„G. Ibrăileanu — viaţa şi opera",** 1967, p. 92 : **„Am citit cu deliciu Codrul. Aşa am văzut şi eu natura în trecuta mea tinereţă. Dar n-aş fi putut exprima nimic, pe cînd la d-ta ! !"** sau : **„Te felicitez pentru Un cal şi om... N-ai scris nimic mai bun niciodată."**

Fiindcă tot sîntem la acest capitol, să facem o mică rectificare : în **Scrisori către Ioan** (nu Ion) **Bianu** (vol. II, p. 32, Minerva 1975) nu a apărut decît o singură epistolă a lui Ibrăileanu, datată **Iaşi, 1 903 aprilie în 22 ;** cealaltă, din **(februarie 1928)** editorii nu ne spun de unde au luat-o din moment ce ne dau ca sursă doar **„Bibl. Acad. R.S.R.",** dar fără cotă. O simplă omisiune, probabil.

Surprinzătoare pentru lectorul de astăzi şi avînd darul să întregească opera marelui critic sînt volumele 7 şi 8 care cuprind prelegerile universitare ale lui Ibrăileanu : **Curs de estetică literară, Istoria literaturii moderne (Epoca Conachi), Curs de istoria literaturii moderne (Epoca Alecsandri).** După cum ştim din unele referinţe ale elevilor, Ibrăileanu nu a fost ceea ce se cheamă un mare orator cum atîţia au ilustrat universitatea românească (Maiorescu, Iorga, Petrovici, Călinescu etc), dar cursurile lui, ţinute liber, captau atenţia auditoriului, atît prin tonul familiar, fără zorzoane stilistice, cît mai cu seamă prin vraja pe care o stîrnea necontenita asociaţie de idei ale magistrului. Această lucrare de magisteriu (probabil că vol. 9 va cuprinde prelegerile dedicate **Epocii Eminescu)** ne dă încă o dată socoteală despre înalta unitate de idei, pe tot parcursul activităţii acestui mare critic, despre ştiinţa cu care ştia să deguste fragmentul artistic (mergînd pînă la „analiza literară") şi totodată despre modul cum privea totdeauna fenomenul literar în contextul lui mai larg, bizuit pe o nedezminţită viziune materialist-dialectică. Cînd vom avea toate prelegerile de istorie literară ţinute de Ibrăileanu publicate, poate ne va fi mai uşor să acceptăm, o dată cu unul dintre distinşii săi elevi, e vorba de G. Ivănescu, „că Ibrăileanu şi-a creat merite excepţionale în această privinţă pe plan mondial" şi „că metoda de cercetare a lui Ibrăileanu în istoria literară este cea mai complexă şi cea mai fină care a fost creată pînă la el în vremea sa, că prin ea critica şi istoria literară a devenit o ştiinţă, care dă adevăratele explicaţii ale fenomenului literar..." (Vide : **Amintiri despre G. Ibrăileanu, Junimea,** Iaşi, 1974 p. 164).

Cîte volume va avea, în final, această ediţie ? Editorii Rodica Rotaru şi Al. Piru nu ne mai spun. Ei sînt decişi să publice **tot** ce a scris Ibrăileanu. Ne permitem să facem şi noi un apel către toţi cei care deţin scrieri, de la acest clasic al nostru fie de orice fel, să dea concursul lor binevoitor pentru ca acest monument să se finalizeze cît mai neştirbit cu putinţă.

Oricum, cele 8 masive volume de pînă acum ne dezvăluie, în ciuda unor mai vechi sau mai noi aserţiuni, un Ibrăileanu a cărui operă este destul de vastă (dar **Viaţa Românească,** parţial, de bună seamă, dar o parte atît de însemnată, nu e tot opera lui ?), înscriindu-se şi din acest punct de vedere printre cei mai de seamă critici ai noştri.

Fiecare volum (în afară de al 5-lea pentru care exegeza se dă la vol. 4) este precedat de o prefaţă lămuritoare semnată de Al. Piru, apoi dă, acolo unde este cazul, **Note şi variante** şi se încheie cu un **Indice de nume.** Din nefericire (atenţie Editura) pe ici, pe colo ne mai întîlnim cu nesuferitele şi neştiinţificele croşete... Şi, de asemenea, nici această ediţie n-a fost scutită de jocul de-a tirajele (cel mai mic : 2 615 exemplare pentru volumul 3 — cel mai mare : 5 120 exemplare pentru vol. 6).

Gheorghe Suciu

După chitanţă

Urmare din pag. a 4-a

lei la financiar, îţi dă o chitanţă şi te prezinţi la depozit. Lasă că de bere mă ocup eu

Max se prezentă la serviciul financiar. O căută pe Sanda care se ocupa de aceste probleme.

— N-ai vrea să vii mîine ? Acum e tîrziu, mai am şi alte treburi...

— Bine, să vin mîine, dar iarna e pe aproape...

Plecă mai trist şi mai descurajat. Toate păreau că i se pun de-a curmezişul.

A doua zi află că Sanda se întorcea peste trei zile. Intrase în concediu medical.

A patra zi o găsi.

— Nu-i bine. Întîi iei aprobare de la serviciul transporturi şi pe urmă vii la mine.

— Şi de ce nu mi-ai spus cu trei zile în urmă ?

— Am uitat, dragă tovarăşe, am uitat. Doar oameni sîntem !

Max făcu o cerere şi aşteptă încă trei zile pînă-l găsi liber pe şeful garajului. Se prezentă la financiar cu cele două chitanţe alergă la depozit. Aici era şef un ins masiv, roşcovan, care părea că nu observase apariţia lui Max deşi acesta făcuse toate eforturile să-l salute cît mai respectuos.

— Ascultă, strigă Max cu furie, cu dumneata vorbesc !

— N-am deşeuri.

Max îl privi fără să mai poată scoate o vorbă.

— Şi ăstea ce sînt ? întrebă după cîteva momente.

— Vîndute, pînă la ultima bucăţică.

— Am aprobare ! strigă Max.

— Dacă ţine de cald, ce mai vrei ?

— Cum te cheamă domnule, că vreau să mă duc la şeful.

— La tata şi mama şefilor, că nu mi-o fi mie teamă şi acum te rog să ieşi pînă nu chem pompierii. Afară ! Eu sînt şef aici !

Max se întoarse la şeful depozitului şi-i povesti necazul.

— Dă-i şi lui ceva, îl sfătui acesta, părinteşte. Doar ai nevoie de lemne. Nimeni nu te poate ajuta, dacă nu bagi mîna în buzunar. Fii băiat isteţ. Trei mii de kilograme... Încearcă să cazi cu el la învoială. N-am putere asupra lui. Nimeni n-are.

Max ieşi furios şi scîrbit. Îl căută iar pe Niţescu. Acesta cum îl văzu prinse a rîde.

— Ştiam că te împotmoleşti. Îl ştiu şi pe ăla. Dă o sută că aranjez totul urgent. O să zici că eu te bag în toate încurcăturile. Ce să fac dacă nu-ţi merge mintea ?

— Poftim suta.

Seara pe la cinci, Max ieşi cu deşeurile. Pe neaşteptate camionul se opri.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Max trezindu-se din gîndurile lui, unul mai trist ca altul.

— Nimic, şefule, spuse şoferul, dar eu am ceva la afacerea asta ?

— Trage pe dreapta. Poftim douăzeci şi cinci de lei. Dă-mi un kil de benzină.

Max sări din cabină, desfăcu oblonul şi începu să arunce deşeurile. Şoferul îi scoase benzina şi-şi făcu cruce. Porni motorul şi se depărtă. Max aruncă benzina peste grămada de deşeuri şi aprinse un băţ de chibrit. Flăcările se înălţau vesele.

ECOURI LA MASA ROTUNDĂ

POEZIA TINERILOR

Pentru un examen lucid al liricii tinere

nimic mai adevărat în lirica românească de azi decît apariţia unei noi promoţii, insurgentă, ştiutoare de meşteşug, într-un cuvînt, cu o prezenţă irefutabilă. Un „val nou" nu e totuşi un scandal şi aceasta nu presupune de îndată şi o creaţie spontanee, precum nici un fapt miraculos. În literatură, înşiruirea promoţiilor literare este ca schimbarea de sînge, iar apariţia vreuneia noi este pe deplin îndreptăţită, ca să zic aşa, biologiceşte. Ba, ca să exagerez, e de văzut în aceasta un fenomen previzibil ca tabloul incomplet al lui Mendeleev : ignorăm trăsăturile elementelor necunoscute, însă le putem calcula anticipat existenţa.

În scurt, promoţiile se schimbă la aproape zece ani, cînd, cu prilejul vreunui bilanţ, se observă că un număr oarecare de creatori, oarecum proeminenţi, s-a afirmat la date apropiate, dînd iluzia unităţii. În realitate, aceasta este o impresie critică, de articol global, care unifică scriptic pe cei apăruţi, solitar şi le ratifică, cum să zic, convenţional, existenţa estetică. Zece ani sînt, de altfel, suficienţi pentru afirmarea unui scriitor ; la sfîrşitul acestui interval, el există valoric ori cade în uitare, deşi, uneori, publică înainte mecanic. Locul aspiraţiilor rămîne aşadar gol şi din această foame a criticii de a clasifica se naşte chestiunea „promoţiei noi".

Iată, prin urmare, o invenţie necesară a criticii : „noul val", noua promoţie, sau, cum se zice, pe deplin exagerat, „noua generaţie". În fapt, aceste tabele de bilanţ aplică un soi de clasificare sportivă asupra unei mişcări vii, în plină desfăşurare şi constituie o probă de adîncime momentană, măsurată cu sonda zvîrlită într-o mare imprevizibilă.

De aici provin şi confuziile unei examinări a „poeziei tinerilor". Pe de o parte, criteriul biologic al juvenilităţii este în literatură fără sens. Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Cezar Ivănescu sînt, cronologiceşte, oameni tineri însă pe deplin exprimaţi ca poeţi. Între Marin Sorescu şi Magdalena Ghica poate fi o diferenţă neglijabilă în actul de identitate (10—15 ani), însă întîiul exprimă o treaptă irepetabilă a liricii, care o determină pe a doua. Starea liricii de azi este consecinţa unor fenomene precedente, a căror clarificare deplină este posibilă de-abia acum în chip reversibil .„Poezia tînără" este, pe scurt, lirica produsă de un şir de poeţi aflaţi în general, sub 30 de ani, autori a două-trei cărţi sau debutanţi apăruţi prin 1972 sau mai tîrziu. Tot ce scoboară sub această dată intră în convenţionala iradiere a generaţiei '60 ori a promoţiei liricilor discursivi şi simbolici (Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu) pentru care experienţa lirică este dramatică, solemnă şi exponenţială. Din acest unghi, avem a face cu autori încă neconsolidaţi esteticeşte, nu fără interes, a căror unificare sub o formulă estetică nu poate fi decît provizorie. Este cu neputinţă, aşadar, a vorbi despre aceştia în chipul unei „generaţii". Cu formule poetice nu o dată schimbătoare, apăruţi, în general, spontan, fără o tutelă estetică majoră, ei reprezintă iniţial o diversitate excepţională, cu neputinţă de integrat unei teorii lirice a „generaţiei", principial reducţioniste.

Am schiţat, ca experiment, o clasificare sumară.

Detectăm, aşadar, la liricul tînăr un soi de imitaţie estetică a dezinvolturii (G. Chifu, Ion Roşu, Mircea Florin Şandru, Ioana Ieronim, T. T. Coşovei), apoi un şir de parabolici şi vitalişti (Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Dan Fruntelată, P. Balahur, V. Poenaru, Cornelia Maria Savu), în fine cîţiva „livreşti", uniţi incidental sub un drapel (Dinu Flămând, Horia Bădescu, Aurel Şorobetea, Ion Mircea, Adrian Popescu). Tabloul este, din principiu, experimental şi, dacă mă uit bine, hotărît incomplet. Dintre cei aproape 50 de lirici tineri remarcabili n-am clasificat nici 20. Unde să integrez excepţionala poezie directă a Ilenei Zubaşcu, pe Adrian Dohotaru (mai vîrstnic cronologic însă congenar estetic cu aceştia), pe Felix Sima, pe Doina Uricariu sau pe tragica Daniela Caurea pe încă vreo treizeci de poeţi de toată isprava ?

Pe Vasile Constantinescu să-l judec după un volum sau altul, dar pe Dan Verona ? Ca să nu mai vorbesc de izbitoarele diferenţe dintre majoritatea acestor tineri poeţi, cu toţi remarcabili ? Diversitatea lor este deplină, precum şi, la unii, un soi de proteicitate care înseamnă, în fapt, sforţarea de a-şi găsi o voce poetică proprie. A face exegeză încruntată şi a stabili trăsături solide care să-i unifice esteticeşte pe aceştia este, de aceea, un act critic provizoriu. Ei sînt nişte poeţi notabili, valoroşi luaţi izolat, a căror producţiune lirică propriu-zisă denotă arareori unitate. Pe urmă, lipseşte sprijinul propriu teoretic (cele cîteva articole incidentale n-au substanţă, dacă nu sînt chiar efectul unei inexplicabile superbii).

A vorbi, prin urmare, de un „complex" al acestor tineri faţă de generaţia '60 este exagerat. Acest complex e, probabil, că există în domeniul extraliterar şi priveşte exclusiv accesul la un succes rapid. Dacă este aşa, avem a face cu o reacţie specifică vîrstei, de insurgenţă juvenilă, care se „clasicizează" rapid în jurul vîrstei de 40 de ani. Artisticeşte, un astfel de „complex" este puţin verosimil. O promoţie nouă pare întotdeauna că îşi ucide tradiţia, deşi, în fapt, o exprimă complet în alte circumstanţe cronologice. A te delimita în principiu este un act volitiv şi nu poetic. În realitate, prin cei cîţiva poeţi hotărît excepţionali, promoţia '70 dezvoltă în chip constructiv trăsăturile imperfecte ale liricii precedente, utilizează la o scară nouă izbînzile ei. Ceea ce pare cu totul inedit e în fapt rezultatul unei acumulări substanţiale care este reperabilă unitar de-abia acum prin consecuţie. Tradiţia liricii româneşti s-a îmbogăţit cu o nouă linie, generaţia '60 a exprimat-o izolat şi fatalmente, fărîmată. Poetul tînăr absoarbe creator această linie consolidată şi o dezvoltă în regimul propriu. Promoţiile se înşiruie dialectic şi cea mai nouă absoarbe totalitatea tradiţiei celei precedente, plus aceasta.

Din acest fenomen comun s-a dedus ideea falacioasă a „culturii" liricii tinere. Lirica tînără ar fi o lirică, să zic aşa „cultă", adică „informată". Poetul tînăr ar fi „mai citit", mai trecut prin şcoli decît aceia dinainte. Din unghi administrativ, observaţia este probabil indeniabilă, însă esteticeşte n-are valoare. Împrejurarea că Eugen Suciu debutează acum nu presupune automat că el este „mai citit" decît Eminescu (legile evoluţiei estetice nu copiază mecanic formele de orînduire socială). Ba, mai mult, „cultură" nu înseamnă, esteticeşte, certificat universitar. Poezia „incultă" sub aspect şcolar, este, poate „cultă" artisticeşte prin exercitarea senzaţiilor lirice şi a sensibilităţii genuine. „Cult", în regim estetic, vrea să zică a vedea universul ca un iniţiat în urma unor procese senzitive examinate îndelung. A filozofa teoretic nu e automat a filozofa liric cu virtuozitate.

Ceea ce pare însă adevărat aci, dar s-a exprimat imperfect, este nivelul manufacturier ridicat al liricii tinere. Debutantul de azi ştie meserie mai bine decît acela de acum cincisprezece ani. În plan mediu, lirica tînără este izbitor superioară aceleia din epoca „Junimii". Poezia a evoluat şi poetul tînăr este efectul meşteşugăresc al unui proces centenar, uneori, în vreme, şi mai adînc. De aci şi iluzia preponderenţei sale „culturale", el nu este global „mai cult", el absoarbe, principial, cu mult mai multe experienţe lirice. Cît despre „noua sensibilitate" a liricii tinere, ea pare încă inacceptabilă. Ceea ce, psihologiceşte, pare „nou" e, deocamdată, o dezvoltare pînă la consecinţa finală a unor surse precedente, pe care generaţia '60 nu le excavase pe deplin.

Cu toate acestea, luaţi izolat, scriitorii tineri apăruţi în ultimii şapte-opt ani sînt remarcabili şi ceea ce lipseşte aci spre a consolida o generaţie nouă este unitatea teoretică şi morală, reflecţia obiectivă asupra întregului fenomen, conştiinţa locului propriu istoriceşte, o critică tînără care să-şi evalueze valorile congenere şi să le susţină pe acelea merituoase, o experienţă lucidă şi morală, dezbrăcată de mica infatuare gregară, precum şi de sentimentul absurd al deschiderii unui drum total nou.

„Material uman" pentru o „generaţie nouă" există şi încă unul excepţional, rămîne de văzut evoluţia.

Artur Silvestri

Dialoguri necesare

Ceea ce a grăbit scrierea rîndurilor de faţă, ce se vor mai mult o stimulare şi o angajare la dialog, decît o „elucidare" a problemei, — a fost gradul de interes al temei **(Poezia tînără,** masă rotundă în **Luceafărul** din 29.12.1979), cît şi apariţia reacţiei **Vieţii Studenţeşti** (nr. din 09.01.1980), o reacţie neaşteptat de violentă, ţinînd cont că vine din partea unei reviste a tinerilor. Care ar fi fost de aşteptat să angajeze dialogul în limitele principialităţii ferme şi ale nuanţărilor şi nu în cele ale opacităţii arţăgos-persiflant-expeditive. Este, de altfel, un fenomen din nefericire simptomatic în viaţa revistelor noastre literare şi care necesită o consideraţie aparte : nu o dată au fost supuse dezbaterii ideii de certă actualitate problematică, rămase fără nici un ecou în ansamblul activităţii culturale ; situaţia ediţiilor de opere complete ale clasicilor români, propusă mai demult dezbaterii de revista **Convorbiri Literare** reînnoirea conceptului de valorificare a clasicilor propusă de **Luceafărul,** masa rotundă privind aportul metodologiilor critice europene moderne în exegetica românească actuală, publicată în **Luceafărul** la finele lui 1978, colocviile despre realismul criticii din **România Literară,** anchetele lansate de **Amfiteatru** privind statutul tînărului critic şi al poeziei tinere, ş.a., — sînt tot atîtea teme generoase care au rămas fără ecou în publicistica noastră ; singura excepţie notabilă a fost, fără îndoială, polemica protocronism/sincronism, şi aceasta, din păcate, degenerînd nu o dată în simplă subiectivitate furibundă. Un adevărat climat de emulaţie intelectuală, animat de spiritul adevărului şi al valorilor perene, climat cerut insistent şi cu deplină justificare de viaţa politico-spirituală a României contemporane, nu se poate realiza prin ocolirea sistematică a dialogului dintre reviste, un dialog nestimulat de orgolioasele şi răuvoitoarele atacuri la persoană, ci bazat pe schimbul de idei, promovînd creaţia culturală propriu-zisă şi nu prestigiul, mai mult sau mai puţin intemeiat, al unor personalităţi critice judecătoreşti şi cu aluri pontificale.

Necesitatea imperioasă a acestui preambul rezidă tocmai în faptul că statutul şi caracteristicile poeziei tinere — supuse dezbaterii de **Luceafărul** — reprezintă o temă ce se resimte, cel mai acut, poate, din cauza lipsei din revistele literare a dialogurilor profund-angajate în faptele de cultură propriu-zise. În aşteptarea unei riposte serioase şi deschise dialogului fertil, pe care, poate, în primul rînd o revistă ca **Amfiteatru** este datoare să şi-l asume în tema de faţă, să vedem ce îl supără în principal pe autorul notei din **Viaţa Studenţească** („Cîteva generaţii pe cap de locuitor", intervenţie nesemnată). În principal ar fi operaţia de sistematizare, e drept, procustiană, a lui Dan Alexandru Condeescu, grupînd zeci de poeţi în genul ordinelor, claselor şi speciilor unui Linné literar ; lăsînd la o parte faptul că se trece peste poziţia — contrară — a Doinei Uricariu, trebuie înţeles actul criticului care, prins în labirintul apariţiilor poetice, are ca primă măsură de legitimă reacţie clasificarea şi rapida ierarhizare pe baza „influenţelor" detectate sau a impresiilor primei lecturi. El capătă astfel iluzia dominării tuturor căilor, rămînîndu-i analiza celor ce i se par a fi cele mai atrăgătoare. Principala cauză a dezorientării momentane a criticii în faţa poeziei tinere (deci a poeziei nevalidate încă de girul permanenţei, al istoriei literare) este, credem, tocmai inexistenţa unui climat spiritual specific fiecărei reviste literare, care să formeze — sau să faciliteze formarea — unor poeţi, de-a lungul unor coordonate cultural-creatoare originale. Observăm că, în timp ce aproape fiecare poet de valoare, consacrat ca atare la noi de istoria literară, este mai mult sau mai puţin lesne afiliat sau afiliabil la o grupare literară (de la „Convorbirile" Junimii, la „Literatorul", „Sburătorul", pînă la „Luceafărul" anilor 65—70, — nu acelaşi lucru se întîmplă la ora de faţă ; în condiţiile în care acum este mai uşor a debuta editorial decît a publica sistematic la o revistă, în condiţiile în care cenaclurile — cîte sînt — chiar şi cele conduse de personalităţi critice notorii, nu beneficiază de spaţii constante de publicare, cînd revistele studenţeşti apar cu totul sporadic cînd, cu excepţii rare, nici o revistă literară nu publică **sistematic** un număr de poeţi tineri, preferind eclectismul valoric şi nu unitatea spiritual — expresivă, — este greu a detecta specificul unor serii mai largi de poeţi. De aici tendinţa explicabilă de rapidă ierarhizare, „taxinomania", dacă se poate spune, a criticii. În afară de **Tribuna, Luceafărul, Echinox** şi **Amfiteatru,** nici o revistă literară de la noi nu cultivă cu tenacitate poezia tînără, susţinînd-o prin aplicaţii critice şi — cît se poate — orientative. Cel puţin în cazul de faţă „democraţia" publicărilor conduce la anarhie valorică, la inflaţie poetică. Lipsa acestui climat, a unităţii în diversitate, face ca, pe de o parte, poezia să devină servilă unor mode insuficient decantate, căzînd în pastişă şi sleindu-şi puterile specific-vizionare, pe de altă parte lăsînd criticii un cîmp speculativ periculos de larg ; de aici supralicitările sau minimalizările neîntemeiate. Iată, cum nimerit s-a spus, **complexul generaţiei '60 ;** venind după o etapă de acumulări tensionale şi o ţinere la contrapresiune intelectuală, pleiada deceniului şase a erupt în literatura română cu o putere de şoc egală unităţii spirituale interbelice. Formaţia comună, tematica aproape unanim folosită, mediul cultural familiar şi receptiv au fost condiţiile necesare unei definitive impuneri. Complexul creat a determinat o precipitare în abordarea unor noi arii tematice şi a unor limbaje situate în mare parte antipodic (simpla punere faţă în faţă a unor volume precum **Cum să vă spun** şi **Ninsoarea electrică** grăieşte de la sine). Critica a potenţat reacţia de autodelimitare ; din păcate în timp ce s-au ivit intervenţiile „iconoclaste" ale lui G. Grigurcu, E. Negrici sau M. Niţescu, poezia deceniului 7 nu a beneficiat încă de lucrări unitare de susţinere, nu şi-a aflat, cu alte cuvinte, un Ion Pop sau un Mircea Martin. Neputînd afla un numitor comun tematicii profesate de noile promoţii de poeţi, critica a preferat supralicitarea unor „lideri" şi astfel Mircea Dinescu a închis o triadă deschisă de Labiş şi Nichita Stănescu. Fără îndoială poezia sa este una dintre cele mai pregnante, fără a fi însă numitorul comun. Lipsa unor ambianţe literare specifice (cu excepţia **Echinoxului)** a condus la această reală dezorientare (şi dezinteresare) a criticii faţă de poezia debutanţilor ultimilor ani.

Şi apoi : este oare într-adevăr cazul a vorbi de **poezia tînără** exclusiv ca despre poezia generaţiei in blue jeans ? **Poezie tînără** înseamnă **poezie în devenire** (trecem peste jocurile tradiţionale de cuvinte, în care se echivalează tînăr cu peren, faptul că Eminescu este un „poet tînăr" fiind demult un truism). Obsesia criticului român de a osifica în ierarhii, de a face bilanţuri anuale şi de a „produce" mereu „generaţii", obsesie în parte validată de relativa tinereţe a culturii noastre majore, de a precipita fenomene a căror esenţă este tocmai amploarea şi desfăşurarea lentă în timp, — a făcut ca această **generaţie '60,** devenită pe drept cuvînt „istorică", să pară a-şi fi încheiat deja socotelile. Nu credem că, vorbind de poezia tînără românească, este cazul să uităm că un poet fidel sistemului său poetic, este capabil de multe surprize ; nu ne putem opri să nu urmărim devenirea unei energii poetice precum cea a lui Ion Gheorghe, la fel de imprevizibil în actele sale poetice, ca şi Ioan Alexandru a cărui febră spirituală poate sări oricînd de la imnică la o altă formă vizionară, aşa cum Sorin Mărculescu, Florin Mugur sau Cezar Baltag pot reveni oricînd în cea mai palpitantă actualitate. (Dan Laurenţiu şi Cezar Ivănescu sînt aici recente şi revelatoare exemple. A se vedea şi resuscitarea unor poeţi ca M. Ciobanu, V. Mazilescu şi M. Ursachi).

Poate că poezia „cenaclului de luni" condusă de Nicolae Manolescu va domina deceniul opt (aceasta, deşi **România Literară** nu a făcut nici pe departe ce se cuvenea pentru integrarea în conştiinţa publică a unor nume precum Ioan Stratan, Florin Iaru, Mircea Cărtărescu sau Bogdan Negru, inclusiv pentru Traian T. Coşovei). Un lucru este, însă, sigur : deşi vuietul maşinilor pe asfaltul secolului XX este astăzi mult mai percutant decît tropotul armăsarilor pe vechi bărăgane, poezia a avut, are şi va avea nevoie de cultură. Şi de aceea cărţile pe care am să joc vor fi mai degrabă cele ale Gretei Tartler, ale lui Ion Mircea, ale Doinei Uricariu, ale lui Adrian Giurgea (debutat de **Amfiteatru** şi nesusţinut apoi, — un alt caz pentru ceea ce spuneam mai sus), ale lui Dorin Tudoran şi Marius Robescu, ale lui Daniel Turcea şi Marin Dopcea, ale lui Adrian Popescu, Ioan Moldovan şi Aurel Pantea, ale Ilenei Mălăncioiu, Lidiei Stăniloae şi Elenei Ştefoi. Sînt „cărţi" de pe acum cîştigătoare. Iar cultura are nevoie de timpul esenţial asimilării. Este regretabilă graba criticii de a amesteca şi chiar falsifica destinele unor poeţi, de a le grăbi inserierea ; poezia tînără trebuie lăsată să-şi consume tinereţea fie estetizînd-o, fie dimpotrivă, exacerbînd-o. Iar acest timp presupune în primul rînd susţinere sistematică de către reviste şi aceasta va mări şi gradul de maturitate responsabilă a poetului în faţa unei selecţii din propria creaţie, amendînd febra editorială a celor mai mulţi, în favoarea decantărilor necesare. Clasificările îşi au rostul lor, ca şi dicţionarele. (Nu după ele se face adevărata cultură). Să nu ne cantonăm la aparenţe, însă, în defavoarea problemelor de substanţă. Masa rotundă iniţiată de **Luceafărul,** ca şi cele organizate mai demult de **Amfiteatru,** îşi aşteaptă — ne place să credem — oaspeţii. Fără arme albe ascunse în mînecă...

Dan C. Mihăilescu

Prin masa rotundă dedicată poeziei tinerilor revista Luceafărul avansează cîteva puncte de vedere ca suport al unei posibile discuţii despre poezia nouă a ultimilor ani. Redacţia noastră adresează o invitaţie la discuţie asupra orientării şi valorilor poeziei noastre de astăzi în spiritul unei depline obiectivităţi a schimbului de idei.

Mircea Vârzaru : „Peisaj"

Revendicarea lui Arghezi

Urmare din pag. 1

şlefuind cu migală diamantul limbii naţionale, vorba sa extrasă din neodihna spiritului şi solul sincerităţii — care supără !).

Pentru că ne stînjeneşte o anumită politică editorială, care determină să se tipărească o monografie (repet foarte utilă) **despre** Arghezi în 18 500 exemplare (bun de tipar **16 aprilie** 1979, coli tipar **32)** şi ultimul volum din SCRIERI — al 31-lea — (bun de tipar **23 aprilie** 1979), coli tipar **25** (în 2 210 exemplare*) ! Cîte librării, cîte biblioteci**) avem în ţară ? Cîţi profesori de limbă şi literatură română ? Cîţi ziarişti care-şi respectă şi îşi iubesc „patronul" ? Cîţi cititori vor putea achiziţiona un volum din **„Scrierile"** lui Arghezi, majoritatea epuizate şi din anticariate ? Premisa tacită a fixării unor asemenea tiraje e că la o populaţie de două milioane a Bucureştilor nu se vor afla mai mult de 20 de cititori ! Dar la Craiova — Iaşi — Cluj-Napoca — Constanţa ? Dar la Tg. Jiu şi Cărbuneşti ?

Nu încurajăm oare acea stranie şi profund dăunătoare „orientare", sau pur şi simplu **practică** „culturală" care, în loc să stimuleze pe toate căile (prin tiraje, prin dezbatere publică în presă, la radio şi televiziune) lectura operelor **originale** ale marilor ctitori ai culturii naţionale, îndeamnă cu prioritate şi stimulează foiletarea cărţilor DESPRE... ? uneori mai copios comentate decît operele originale, cărora ultimele îşi datorează existenţa, secundă fireşte.

Şi ca să închei cu acest prim şi trist paradox voi spune : se pare că nu „soarta" ci oamenii devin ingraţi, opaci cînd pierd simţul autenticei şi durabilei valori spirituale, din moment ce nu se duc la **izvor** sau nu li se creează un acces lesnicios spre el.

Al doilea paradox : nici după dispariţia fizică Arghezi nu stă cuminte, **în căsuţe şi clasificări culturale.** Nu suportă calificative limitative, oricît ar fi ele de măgulitoare : cel mai mare poet român posteminescian ; cel mai mare gazetar român (după cine — tot după Eminescu, nu-i aşa?) ; cel mai mare etc... Dar Arghezi este şi cel mai mare **psihosociolog** român după Caragiale (iarăşi **după !),** fireşte nu de catedră („dascăl de hîrtie" — cum zicea el). Căci aşa cum încă din secolul trecut Caragiale ne privea şi continuă să ne diagnosticheze cu precizie moravurile şi năravurile (fără metode şi tehnici sociologice şi psihosociologice sofisticate şi sterpe) tot aşa Arghezi, instalat deja pe meterezele secolului XXI, ne priveşte cu ironie şi ne diagnostichează comportările, gîndurile, ascunzişurile, ne laudă calităţile şi denunţă defectele...

Arghezi — psihosociolog, adică om de ştiinţă ! Un scandal ! O jignire ! Adusă cui ! Breslaşilor ştiinţifici cu doctorate..., nu-i aşa ? Mai degrabă jignit s-ar simţi Arghezi. Şi ar avea dreptate, atîta vreme cît o anume „ştiinţă e concepută şi practicată ca o îndeletnicire rutineră, birocrată, plină de emfază goală, ca covrigul, lipsită de eficienţă socială, de impactul cu viaţa cotidiană a oamenilor.

Exagerez, îngroş, din motive polemice (ca şi Iorgu Iordan în „Magia cuvintelor" — România literară, XI 1979). Dar e necesar. Pentru a ne da seama că adevărurile fundamentale despre om şi condiţia umană nu sînt produs exclusiv al ştiinţelor, ci deopotrivă al literaturii şi artei, aşa cum ne-a convins Aldous Huxley în studiul său „Literatură şi ştiinţă" din (volumul „Şi restul e tăcere" — Ed. Minerva 1977) sau Karl Leonhard în cartea „Personalităţi accentuate în viaţă şi literatură" (Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, ed. II-a)

Din **„Scrierile"** lui Arghezi se poate alcătui o antologie care să ne înfăţişeze încă o latură a personalităţii nu aceluia care **a fost,** ci aceluia care ESTE Arghezi în spiritualitatea românească, deopotrivă literară **şi ştiinţifică** — Arghezi : cel mai mare psihosociolog român nonuniversitar şi nonacademic.

O asemenea micro-antologie ar avea poate darul să ni-l facă spiritualmente **prezent** pe cărbuneştean nu numai prin evocări şi amintiri (bune, nu zic nu, deşi unele sînt inevitabil copleşite de preocuparea — deh, omenească ! — de a reliefa mai mult pe **„cel ce l-a cunoscut"** pe Arghezi, decît pe Arghezi **însuşi,** folosindu-se prilejul şi pentru micile, derizoriile „conturi" dintre părtaşi ai amintirii şi „preţuirii" argheziene), ci prin incomparabilele şi inimitabilele **texte** ale celui ce împlineşte în 1980 — o sută de ani **de viaţă.**

O asemenea micro-antologie ar avea poate darul să (re)stimuleze (re)tipărirea masivă şi popularizarea amplă a operei argheziene, ar fi de natură să asigure **„prezenţa ei vie, incitantă, GERMINAREA ei în conştiinţe şi în alte opere"** şi să pună grabnic capăt stării de lucruri şi stării de spirit numite poate prea blind şi prea conciliant „NU NE DAM SEAMA de dimensiunile acestui monument al Verbului".

Ei bine, DE CE să **„nu ne dăm seama" ?**

Şi **cît timp** n-o să ne dăm seama ?

Arghezi, care nu se mai plimbă, **Cu bastonul prin Bucureşti",** trebuie şi poate „să se plimbe" nestingherit prin spaţiile spiritualităţii româneşti, braţ la braţ cu Eminescu şi Caragiale, germinînd conştiinţe şi opere noi, contribuind la opera atît de dificilă de purificare a moravurilor, de potrivire a vorbelor frumoase **cu** faptele (adică invers), la opera de educare patriotică a tinerelor generaţii de combatere şi profilaxie a variatelor şi „nevinovatelor" forme de cosmopolitism ce intră prin mass-media în case şi în conştiinţe insuficient preparate la vatra culturii şi limbii naţionale.

Nu toată lumea a avut şansa să-l cunoască personal pe Arghezi. Dar **toată** lumea are posibilitatea, aş spune obligaţia, să-i citească şi să-i cunoască scrierile, chintesenţă de gîndire, simţire şi limbă românească.

*) Cum poate fi oare explicată curba descendentă a tirajelor volumelor succesive din „Scrieri", care arată astfel : volumul 19 editat în 1967 are, ca şi cele precedente, un tiraj de 12 180 exemplare, pentru ca următoarele 2 volume — al 20-lea şi al 21-lea (1968) să ajungă la 7 180 exemplare, al 22-lea (1969) fără menţionarea tirajului la caseta tehnică ; al 24-lea şi al 25-lea editate în 1974, au 3 160 exemplare ; al 28-lea şi al 29-lea (1975—1976) 2 200—2 600, iar ultimul — al 31-lea apărut **la o distanţă de 3 ani** faţă de cel precedent are 2 210 exemplare. Mă întreb dacă va fi fiind programată vreo culegere de texte ale lui Arghezi de după Eliberare în colecţia „Biblioteca de proză română contemporană" de 100 000 exemplare a Editurii „Eminescu" ? sau, dat fiind faptul că „maestrul", clasicul este „repartizat" altei edituri („Minerva") n-au şanse la suta de mii !

) Luaţi în mînă **„Anuarul statistic al R.S.R." — 1979 şi aflaţi că în 1978 funcţionau în România 28 280 biblioteci din care 10 772 şcolare şi 6 381 publice ; că personalul didactic numai din licee era de 52 617 plus 14 227 în învăţămîntul superior ; că din totalul de 190 560 studenţi din Republică 15 427 frecventau facultăţile de filologie-istorie, istorie-filozofie, pedagogie, artă teatrală şi cinematografică, dintre aceştia 4 504 fiind **absolvenţi în anul editării vol. 31 „Scrieri"** T.A. (2 200 exemplare !)

atelier literar

poșta redacției

NICOLAE VLĂDUȚ : Paginile degajă candoare, dar tensiunea lirică e încă scăzută, freamătul aproape absent. Ceva mai consistente, „Popas", „Nehotărire", „Peisaj".

N. DAMERON : Am primit, mulțumim.

MARIA S. : Predomină lucrul „făcut", cu cazna mai mult grafică, dar fără fior, inspirație, însuflețire. Ceva mai vie, „Dor de mare". Felicitări pentru noua semnătură.

E. RADU : Mulțumiri și reciproca ! Așteptăm (cel puțin) vești mai ample și manuscrise interesante.

MIRCEA : Vai, ce de necazuri pe capul unui biet copil ! (Dar poate că sînteți un copil „afurisit", dacă ați reușit să vă certați cu atita lume ?...). Oricum, suferința e suferință ! — din partea noastră, considerați-vă mîngîiat pe creștet cu dragoste și compasiune, dar respectați-vă neapărat dreptul la vacanță și la joacă (ați trecut — nu uitați — printr-o perioadă grea, de încordare și eforturi, de „toceală" îndirjită pe niște manuale rebarbative, examene, emoții, etc. ; e vorba de o oboseală prelungită, care reclamă odihnă și recuperare, schimbarea preocupărilor, etc. — ce-ar fi să vă faceți, bunăoară, un om de zăpadă : tăcut, calm, „bun", „înțelegător" (chiar dacă rece, dar nu-i așa ? — nimeni nu e perfect !...). Versurile exprimă și ele această stare de oboseală acută (dar, fără doar și poate, trecătoare). Așadar, la joacă !

PETRE IVANCU : Nu e rău, pentru început (deși, pe alocuri, metaforele pocnesc ca niște petarde !). Dar să vedem ce mai urmează.

C. CERBU : În „Dovadă" și „Setea", lucrurile tind să depășească nivelul unor versificări programatice de acuratețe. Să mai vedem.

A. TATOMIR : Lucrurile nu sînt încă lămurite, concludente ; trebuie să mai vorbim.

X. Y. Z. : Pagini modeste, conștiincioase, fără semne deosebite de perspectivă. Vom vedea, în continuare (...dar alegeți-vă o semnătură mai personală — sînt, pînă acum vreo trei X. Y. Z., care și-au istovit imaginația în căutarea unei iscălituri... originale !...).

A. PODARU : O serie de pagini se află în sfera poeziei, chiar dacă, uneori, mijloacele sînt cam învechite și convenționale, inadecvate nervului și motivelor moderne, actuale, ale unei poezii exponențiale, de tribună (cum se arată a fi majoritatea celor trimise). Cele mai bune lucruri, însă (mai puțin stînjenite de un programatism uneori insistent și ostentativ) lasă să se întrevadă perspectiva favorabile : „Culegeți răul", „Neputință", „Sst !", „Duh alb", „Dragostea de țară", etc. (Frumos e și versul cu care începe „Eu plec în zborul meu", dar lucrurile scad, în continuare, și se pierd în retorism și convențional). Sperăm să primim vești din ce în ce mai bune (și o semnătură întreagă).

Desen de Aurel Ștefan Alexandru

OPTIMUS : Am descifrat greu (și incomplet) scrisul dv. (vedeți, deci, că nu numai Optimus are motive să fie nervos și plictisit !...) și am rămas cu impresia că auspiciile poeziei nu vă ocolesc („Răsfăț", „Timp muzeal", „Caietul", „Mediocritate", „Marți", „Patru stop-cadre"). Despre plicurile anterioare, de care vorbiți, nu știm nimic (mai ales că, dacă am înțeles bine, erau semnate altfel...). Oricum, va trebui să ne verificăm această impresie pe manuscrisele viitoare (sperăm să ne oferiți posibilitatea unei lecturi mai puțin crispate și anevoioase !...). Ne-a făcut plăcere scrisoarea „tinerei persoane" — pentru cei 8 ani ai săi, întrebarea e — trebuie să recunoaștem — cu totul precoce !

C. Velicu, Maria Botez (ceva, în „Scrisoare"), **Joseph Miran, Valerica Apostu, David Vasile, George Radu** (Constanța), **Ion Craiova, Ion Miron** (ceva, în „Cal de os"), **Rada Cosmin, Tudor I. Ion Pavel, G. B. Plopu, Florina Frunză, Paravanis M., Constantin Cotea, Jean Cinaș, Mihai Ioana, Gh. B. Negru, Magul,** Dor de soare : Nimic nou !

Camelia Gunea, (ceva, în „Plecare"), **Andrei Ștefan, George Sandu, Mal Anca, Elena Purcaru, Extraneus, B. Florescu, Vasile Dumitru, Alina Carmen Diaconescu, Jeaga Chi, Burcelu Ioan, Ina Calee, George Pimen, Mihail I. Theodoru** și **Dănuț Alexandescu, Dumitru Bondoc, W. G. Craiova, Elena Ungureanu-Nuți, Keith Peter, Daniel Pintea, Mihai Bucur, Ucse Pop-Arges, Wiki Constantinescu, Rodica Herudo, Remus Brad, Gh. Macaveiu, B. Gaby, Mariana Ghiță, Theodor D. Șerbănescu, C. Predescu Dimbovița, Elena Dobrescu, Florin Românescu, Iolanda Dinescu, Sandu Frunză, Juca Miroslav, Mioara Negoi** (ceva, în „Sînt"), **Onel, V. Ciubotaru, Mihai Ovidiu Dumbrăveanu, Chivan Măgureanu, Victor Mihalache, Leandru Busuioc:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Poetul

Lui Eminescu

N-a îngenunchiat niciodată
a trecut mereu visător
pe străzi și alei
cu grație de fecioară
miresmele unui tei
deschizîndu-i atitea
porți spre vise...
N-a cerut nimănui nimic
a privit mereu
gînditor pe fereastră
a lăsat orașul să-și continuie
petrecerile și somnul
și-a privit propria înmormîntare
pe uliți galbene
de ceară
dar n-a cerut nimănui nimic
bucuros că a smuls cuvintelor
o veșnicie
bucuros
că a zărit un colț luminos pentru
poezie...

G.M. BUCOVICIOR

Copacul

Copacul acesta tînăr,
Între două rînduri de frunze
A mai crescut cu-o palmă
Și-n toamna aceasta
Iar nu-l mai încape cămașa.

Copacul acesta, încă tînăr,
Oare ce crengi mai dislocă
Să-și întindă speranțele la soare ?

Uite-l cum pregătește o scorbură,
Precis că presimte-o pasăre
Lucrîndu-și ouăle spre el.

Copacul acesta ce-l știm
De cînd era doar de-o frunză.

ROMUS ROCA

Poate

Deschideți fraților ușile
deschideți obloanele și trageți
sau puneți jaluzelele pe foc
vine lupul cu sorcova-primiți-l
oameni buni-poate s-a cuminții
vine ursul cu sorcova, primiți-l
oameni buni-poate s-a cuminții
vine pruncul cu sorcova, primiți-l
oameni buni-poate s-a cuminții
vine mitraliera cu sorcova, alungați-o
oameni buni înapoi în haos
ea nu se va cuminți niciodată.

MARIN NICOLAE

Atunci

Am să trimit
o mînă de cuvinte
să scormonească
la rădăcina
fiecărei stele –
atunci
o să crească
ramuri în mine
multe drumuri
de zbor
vor pleca ;
aceste cuvinte
rotunde
ca niște bulgări de aur
în brațele lumii
piine se vor face. –

MARIN CIORANU

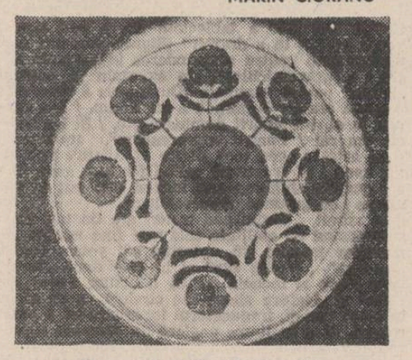

Ceramică de Nic. Gadonschi

Timp de prisos

O limită continuă
zidește memoria în fiecare zi
captivă ca într-un timp de prisos
înlătur singură sentimentele-n adaos
cuvinte cunosc doar pentru a tăcea
și ispita lor e castel pe nisip.
Dar astfel
mi se răpește ceva
și asta înseamnă că nu mai sînt acasă
că nu mă mai doare
umbra caisului tăiat
ciotul lui peste ochiul ferestrei.
Oricît de puternic ar fi anotimpul acesta
trecutul s-a oprit
între mine și memorie
prezentul e mereu clipa
ce încă n-a venit.

LUCIA MORARU

Aici

Flămînd de voi
Cum poate niciodată,
Călătoresc prin lungi descătușări
Să vă discern cît mai fidel prezența.
Nimic mai greu decît a fi aici
Cînd zările te sorb
Ca niște hidre.
Și încă, vai, n-am n-am învățat
Să mîngîi,
Să dau un semn că brațul nu-i de ceară.
(M-am suspectat prea mult de slăbiciune !)
Un gînd prieten mă-nsoțește pururi :
Nu-i prea devreme, nici tîrziu,
Izvoarele privirilor fierbinți
Să ni le contopim...
Eu numai am nici trup,
Nici amintire –
Sînt numai clipa risipită-n voi.

VALERIU DRUMEȘ

Norul de trupuri

Teroriștii mai îmbată nebuloase crezuri cu cocktailuri explozive și-ascunși așteaptă legale aloanțe să le găurească trupul ca pe o tobă-n care mîna bateristului un pumn de false monede a ascuns, crezîndu-le aur și lux și femei și îndestulare și fugă de muncă...

Sectele se înmulțesc ca iepuroaicele,
cu șase picioare și două capete dumnezeul lor mestecă morcovi sintetici, cununi de martiri și revolvere-n rugăciunile prevestitoare de mîntuitor (ciclop, cu o mitralieră-n mîini, șmecherește clipind cu ochiul din frunte).

Studenții occidentului ies des pe străzi,
înainte de mica îmburghezire fronda se poartă,
cei care vor rămîne credincioși celor strigate
rari vor fi și însemnați cu semnul lui Cain
pentru privitorii printr-o țeavă de armă-n destin....

Să lăudăm, nu inocența trecînd cu vaca de
funie printre galaxiile poeziei, ci
hlamida ce îmbracă-n răcoarea curajului
norul de trupuri muncitorești din care
poeții se aleg pentru adevăr.

THEODOR PURICE

Unitate, democrație, patriotism

Urmare din pag. 1

zații politice de masă, revoluționar-patriotice care își organizează și desfășoară activitatea în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Prin aceste noi pîrghii ale participării la conducere masele de oameni ai muncii primesc o înaltă investitură politică și socială. Ea reflectă gradul înalt de conștiință socialistă de care dau dovadă masele, ca rod al preocupării constante a partidului de a educa cetățenii patriei în spiritul politicii sale înțelepte, clarvăzătoare.

În martie vor avea loc alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare județene, municipale, orășenești și comunale. Modul în care au început să acționeze în viața politică a țării organizațiile democrației și unității socialiste, înaltele idei care au prezidat marele forum din aceste zile, constituie o garanție că alegerile vor fi o puternică demonstrare a unității de granit a întregii națiuni, a forței democrației socialiste, a trăiniciei și superiorității orînduirii noastre noi în care poporul este cu adevărat liber și stăpîn pe destinele sale.

Construindu-și noua civilizație, poporul nostru se pronunță în permanență pentru destindere și pace, pentru dezarmare generală. „Frontul Democrației și Unității Socialiste – arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu – trebuie să cultive permanent în conștiința oamenilor muncii sentimentele nobile ale patriotismului socialist, să-și aducă în modul cel mai activ contribuția la întărirea unității și frației oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități în munca și lupta comună pentru construcția noii orînduiri, pentru progresul și înflorirea patriei noastre – România socialistă"...

O istorie pe care o construim în libertate și demnitate. O istorie care se edifică în fabrică, pe ogor, în laboratoare.

O istorie care se edifică și prin libertatea și demnitatea Cuvîntului scris și rostit întru iubirea de neam, partid, patrie. O istorie, deci, a noastră, a tuturor, uniți în Frontul Democrației și Unității Socialiste avîndu-l în frunte pe cel mai iubit fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitor inspirat al marilor valori ale societății românești de azi.

Prin oameni, pentru oameni

Urmare din pag. 1

socialismului, a capacității noii orînduiri de a asigura întregii națiuni un înalt nivel de civilizație materială și spirituală" — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.

În aceste zile cînd a avut loc Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, poporul nostru, oameni de toate vîrstele și profesiunile aderă la această nobilă idee, a unei largi democrații, fiecare cetățean avînd posibilitatea de a participa într-un cadru organizat la viața socială.

Marile energii existente în popor, marile forțe spirituale au astfel posibilitatea de a se manifesta și mai mult, pentru binele patriei. Dragostea de patrie se dovedește cu fapte, și fiecare trebuie să construiască ceva : o uzină, un bloc, o carte, o floare.

Astfel se înfăptuiesc socialismul și comunismul de omenie.

Unirea face puterea

Urmare din pag. 1

ror, militățm și pentru îmbogățire sufletească : economisim un kilowat/oră, un gram de metal, orice se cuvine să fie realmente gospodărit, dar nu uităm, nici o clipă, **sensul major** al efortului comun : bunăstarea generală, creșterea calității vieții (evident, pe toate planurile acesteia) : logic și legic, nu înțelegem să risipim nici harul cu care-i înzestrat un om sau altul, destoinicia, elanul și abnegația fiecăruia dintre noi.

Adîncirea democrației este, dialectic, o latură complementară a creșterii rolului politic al partidului în toate compartimentele construcției socialiste. Forța Partidului Comunist Român — nu o dată probată pe itinerariile istoriei naționale — constă, tocmai, în chemarea la viața politică a tuturor categoriilor sociale, și nicidecum în monopolizarea activității politice. Propunerile concrete, novatoare, pe care tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU le-a făcut, în toamna anului trecut, în vederea creșterii rolului marelui front al democrației și unității noastre în viața social-politică a României și îmbunătățirea organizării sale au prins contur ferm, conducînd — așa cum era de prevăzut — la constituirea unui nou cadru organizatoric, favorizînd implicarea a milioane de cetățeni ai patriei, cît mai fertil, în înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului. Unirea strînsă a tuturor, în jurul partidului și a secretarului său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, are drept unic scop major înălțarea edificiului societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism. Un popor, un partid, un crez !

Și ce-ți dorim noi ție, dulce Românie ? Îți urăm, cu bătaia devotată a inimii noastre, prin ritmul, rima și transfigurarea Poetului : „Visul tău de glorii falnic triumfînd, / Spună lumii large steaguri tricoloare, / Spună ce-i poporul mare, românesc"...

Realitate vie, dinamică

Urmare din pag. 1

lizare, educație, conviețuire în blocuri, despre presă scrisă, vorbită și televizată, despre multele probleme de interes general și obștesc, ce preocupă astăzi, în patria noastră, nu numai pe secretarii de partid, de U.T.C., sau pe deputați, ci pe tot omul care se achită cu cinste de sarcinile lui de muncă. Nu, oamenii nu se mai întorceau de la muncă pentru a se închide în casă și a trăi însingurați, ci își făceau o viață a lor, colectivă, străină de orice alienare. Și, după muncă, oamenii se exprimau ca o colectivitate, aveau acea unitate pe care nu le-o dădea numai munca, ci întreg ansamblul de condiții pe firul cărora li se desfășura viața. Era și este comportamentul unor oameni care trăiesc într-un sistem social cu adevărat democratic și unitar din punct de vedere moral — sistemul societății noastre socialiste.

Propuneam chestionare de opinie publică într-un oraș de sub munte, năpădit de industrie. Cîteva zile mai tîrziu propuneam aceleași chestionare într-un sat nu prea depărtat de acel oraș, într-un sat care gravita ca un satelit la dunga de fier-beton a acelui oraș fost orășel, fost tîrg. Opiniile oamenilor se adunau ca apele într-o matcă sigură, luînd culoarea tonică a încrederii în mai bine și în drumul ales. Se exprima în totalitate adeziunea la ideile și la chemările generoase ale partidului nostru comunist, la faptele și strategiile sale. Orașul se înstela seara de luminile blocurilor, iar la ferestrele satului filfîia seară de seară pasărea de lumină albastră a televizorului. Notam că oamenii receptau presa, iar sondajul arăta preferințele generale spre telejurnal și buletin de știri, spre paginile politice ale ziarelor. Adevăr statistic, oamenii se abonau pentru a urmări activitatea secretarului general al partidului — tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru a-i trăi ideile și a le urma.

Era un freamăt în acele localități, iar oamenii lor explicau că numai mergînd la muncă, la fabrică se simt lîngă inima mare a țării, că lîngă această inimă îi aduce cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu, aflat din telejurnal, buletin de știri și ziar. Oameni care întrețineau pulsul țării urmăreau cu febrilitate pulsul țării. Izvora dintre ei un entuziasm venit din interior și un optimism robust. Trăiau și se bucurau de starea de democrație și de unitate în care se află toți cetățenii patriei noastre. Unitatea de opinie, de părere, de concepție le dădea o liniște germinatoare de fapte, de noi entuziasme și împliniri.

Oamenii prezentului socialist al patriei, nu naivi, ci maturi și cu experiență, nu analfabeți, ci cu înaltă calificare profesională și cu multă știință de carte, nu dezbinați, ci uniți sub steagul partidului în limba muncii, a edificării socialiste a patriei ! Oamenii acestor zile ! Unitatea lor și-a căpătat sub conducerea partidului conștiință de sine. Din acest punct de vedere Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, nu e numai o recunoaștere și un bilanț, ci și un imens arc întins, pod spre viitor.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAME

Stimată tovarășă
YVONNE HENRIETTE STAHL,

Cu prilejul frumoasei aniversări de viață, înconjurîndu-vă cu aleasă stimă și prețuire, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele
Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Iubite și stimate tovarășe
MIHAI ISBĂȘESCU,

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere îi este foarte plăcut conducerii Uniunii Scriitorilor din R. S. România să vă adreseze un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și fericire, noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească, puse cu abnegație și devotament în slujba culturii socialiste.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele
Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Iubite și stimate tovarășe
LETAY LAJOS,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, ne bucură mult faptul, că în aceste zile, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă poate adresa, din toată inima, mesajul tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate și fericire, viață lungă și noi succese în activitatea literară și obștească, pe care le desfășurați neobosit, cu pasiune și devotament, în slujba literaturii și culturii socialiste și umaniste din România Socialistă.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele
Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Meditații la Creangă

Urmare din pag. 1

cuvîntă bisemic, fiind un „colaboraționist" al Firii, un mediu favorabil epifaniei naturalului hilar, aluziv-erotic, ascuns vivificator. Un imaginar lup la pîndă o aruncă pe Malca în brațele Coțcariului, iar erosul privighetorilor împlinește scena. Moș Nichifor este desigur... moș, în intenție unul din cei doi bătrîni biblici, iar Malca o Suzana sedusă, modul seducerii fiind însă altul — minus agresiunea, plus persuasiunea. Rostitor comic al adevărului Firii ('Tă-vă pustia, privighetori, să vă bată, că știu că de la privighetori pînă la oameni, de la turturele la lupi întreg aliniamentul este a-moral sau, mai bine zis, într-un morala silvestră a erosului, care e alta decît a tîrgurilor de plecare și de sosire. Amîndoi se află la mijloc (și dincolo) de rău și bun, acolo unde lucrurile se dau peste cap și devin altceva, unde «s-a stricat drumul în mijlocul căruței», de unde lumea lăsată în urmă pare a dracului.

Dacă e adevărat că celula generativă a formelor pe care le ia interumanul este atitudinea bărbatului față de femeie (Marx) e de apreciat la Coțcariu aptitudinea trecerii de la posibil la real, de la dezirabil la faptic prin știința rostirii, încît dacă termenului novalisian din Fragmente — *logologie* i s-ar restrînge aria, s-ar aplica și acestei narațiuni. De fapt tot scrisul lui Creangă e o logologie, o rostire în virtutea rostirii. Oamenii vorbesc între ei, ba chiar oamenii cu demonii (*Dănilă Prepeleac, Povestea lui Stan Păpitul*), cu moartea (*Ivan Turbincă*), cu creaturile (*Harap-Alb*), cu obiectele (*Fata babei și fata moșneagului*) sau chiar lucrurile întreolaltă (*Acul și barosul*). Totul ia la Creangă calea intersubiectivității dialogante fiindcă toate părțile implicate vor să se audă și să fie auzite, într-un spirit de *utopică libertate a cuvîntului.* Însă orideîteori vorbirea se transformă în larmă, logologia în logomahie sau libertarul în autoritar situația apare nefastă. Limbuția rea a Babei din *Soacra cu trei nurori* instituie în casă o dictatură contrară simbolului vorbei cumpătate pe care i-l trimisese etnia dinafară — cămașa netăiată la gură. Drept urmare nurorile vor democratiza starea de lucruri din casă printr-un procedeu magic-verbal ; începînd «a vorbi despre stîrlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mîna mortului, despre găinele ori oaia de dat peste groapă, despre strigoi și cîte alte năzdrăvănii înfiorătoare, încît numai acestea erau de ajuns, ba și de întrecut, s-o vire în groapă pe biața babă».

De fapt cine vorbește cu cine în Creangă ? Poate, așa cum credea Călinescu, circularitățile, simbolurile filogeniei, arhetipologii venite din arhesocietate și scoase la lumină de esteza unui ins excelent dotat acustic perfectîndu-și logologia.

Aparent minuirea noțiunii de intersubiectivitate e improprie la Creangă unde factorii de devenire caracterologică sînt atît de inesențiali și în contradicție cu circularitățile amintite. Aș putea explica însă de ce am folosit-o totuși. Călinescu nu socotea necesară lămurirea stilului crengian. Se înțelege că numai stilistica nu e suficientă, dar fără o apropiere multiplană de opera lui rezultatul ar fi sărac. Ca la alți autori din proximitate, Rabelais în spațiu francez sau Teresa de Avila în cel hispanic, atunci cînd modul ei de a gîndi este și etnic-țărănesc, Creangă tentează și reușește stilizarea viului grai al etniei, subiectivitatea electivă a neuprinsurilor limbii, trezirea manierismelor latente în idiom la o viață nouă. Marea întrebare (și inefabilul răspuns) la Creangă ar fi cum anumite elemente ies din umbra mare a limbii și se alcătuiesc pe pagina albă, printr-o tranziție de la ignobil la singularul artistic ?

Iar dacă nu știu cu claritate cine vorbește cu cine în Creangă, sau reprezentanți ai înțelepciunii perene, sau ficțiunile unui proprietar de stil — Creangă, sînt obligat să accept că de multe ori un exclusivist sau — sau se convertește la un și-și dialectic.

★

Într-o bizantin-iluministă retorică de la Buda din 1798 «doftorul și profesorul de tămăduirea luminii ochilor» Ioan Molnar Piuariu scrie : «Frumos lucru este orînduiala și buna așezare a lucrurilor, după cum neorînduiala și amestecarea este lucru prea urît. /.../ pune pre acesta om cu susul în jos, fă ca să rădice picioarele spre cer și să întoarcă capul spre pămînt, să aibă ochii acolo unde vedem că înrușesc umerii obrazului, urechile acolo unde era mai-nainte sădiți ochii și, în scurtă vorbă, mută toate părțile trupului, mîinile, pîntecele, pieptul și atunci vei vedea că nici Africa au născut, nici Livia au hrănit hiară mai urîtă și mai groaznică». Opusculul ardeleanului se afla, pare-mi-se, printre alte lucrări în lada lui Creangă, tocmai spre a măsura progresul față de variantele vechi ale temei *adynatonului,* ale lui *de-a-ndoaselea.* Tema găsită reprobabilă de Molnar Piuariu pentru că nici persuasivă, nici delectabilă nu ar fi, la humuleștean trăiește o reviviscență memorabilă. Ceea ce era defect și anormal pentru retorician trece spre comic și fabulos la autorul modern.

Protagonizat în *Harap-Alb* aproape numai pentru învertirile-i enorme, Ochilă este *o schimonositură* cam ca în descrierea lui Ioan Molnar Piuariu, însă una miraculos-grotească : «Și mai mergînd ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă minunăție și mai minunată : o schimonositură de om avea în frunte numai un ochiu, mare cît o sită și, cînd îl deschidea, nu vedea nimica ; da chior peste ce apuca. Iară cînd îl ținea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dînsul și în mărunțaiele pămîntului. — Iaca, începu el ca un zmintit, toate lucrurile mi se arată găurite, ca sitișca și străvezii, ca apa cea limpede ; deasupra capului meu văd o mulțime nenumărată de văzute și nevăzute ; văd iarba cum crește din pămînt ; văd cum se răstogolește soarele după deal, luna și stelele cufundate în marea ; copacii cu virful în jos, vitele cu picioarele în sus și oamenii umblînd cu capul între umere» ; Adjuvant inuman lui Harap-Alb, anamorfoză de neasimilat literaturii de pînă la el, Ochilă și ceilalți bizari jalonează parcursul dintre Retorica de la Buda și Para-retorica lui Creangă.

În *Prostia omenească* de-a-ndoaselea e starea de fapt, «întîmplarea neîntîmplată» cu drobul de sare care vrea să năruie echilibrul casă-lume, obligatoriu în viziunea lui Creangă ca și în cea populară. Bărbatul femeii, pentru a recumpăni totul astfel încît absurdul din casă să nu depășească absurdul lumesc, o pornește pe drumul tuturor nătărăilor. Întîlnindu-se cu felurite situații imposibile («să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu țăpoiul și să tragi vaca pe șură la fin») eroul nostru se pozitivează, atitea nefirescuri îl răzbună în hotărîrea de a-i părăsi pe ai săi. Se întoarce. Asemeni dracilor, neghiobii cu alogica lor prepară eudemonismul omului crengian.

Unamuno îl mustră undeva pe Cervantes pentru prea multele circumstanțe burlești în care îl introducea pe Don Quijote. Păstrînd proporțiile doresc să procedez la fel cu una din făpturile abstruse ale *Prostiei omenești* și anume cu... nătărăul, cel care voia lumina soarelui în casă.

★

«'Tă-vă pustia, privighetori, să vă bată, că știu că vă drăgostiți bine !».

Cu acest instantaneu verbal revin la *Moș Nichifor Coțcariul.* Este oare analizabil? Prima silabă lipsește, fraza începe de la a doua. Toată arta lui Creangă începe așa, de pe timpul doi încolo. Timpul prim e tăcere, timpul prim nu-l cunoaște nimeni deși toți îl atribuie elaborării dîrze, exersărilor ritm-analitice, audierii îndrăcite a cuvintelor. Să fie un blestem adresat privighetorilor ? — dar acestea nu i-au dăunat cu nimic, cu alte cuvinte e vorba de o imprecație inoperantă. Năduful echivoc al Coțcariului are alt obiect pesemne o ciudă pe erosul lor și pe (încă) neizbutita învăluire a Malcăi. Fraza devine funcțională abia după ce va fi descifrat-o Malca. Aici ca și în restul operei oricine poate observa mefiența lui Creangă față de univoc și predilecția pentru polisemie. Dezlegarea unei cimilituri evasi-lettriste îl introduce pe Chirică-dracul în gospodăria lui Stan Păpitul : «Lată peste lată ; peste lată — îmbojorată ; peste îmbojorată — crăcănată, peste crăcănată — măciulie, peste măciulie — limpezeală, peste limpezeală — gălbeneală și peste gălbeneală — huduleț». (Transpusă în cheia noastră enigma reprezintă vatra, focul, pirostriile, ceaunul, apa din el, făina și făcălețul). Chirică-dracul însă nu s-ar fi descurcat tot atît de lesne la auzul altui esoterism : «Am fost ș-am văzut. Era și nu era. A zis c-a veni, dacă n-a veni. Se vede c-a venit, de n-a mai venit». (*Rostiri, zicători, cuvinte*). Exemplele, înmulțite, ar avea darul să modifice atributul de clasic dat lui Creangă. Virtualitățile culturii populare pot fi și de alt ordin decît numai gnomic-clasiciste.

Este stilul lui Creangă *style naturel ?*

SPORT

Din una în alta

● Evenimentele sportive nu aglomerează la început de an nici sălile noastre de sport, nici ecranele televizoarelor. Mihnea Năstase a confirmat într-un turneu european că nu este întîmplător cîștigătorul unui mare turneu de tenis pentru școlari din S.U.A. Va repeta el performanțele celuilalt Năstase ? Deși vestile despre izbitoarea asemănare dintre jocul lui Ilie și al lui Mihnea se suprapun mai este de așteptat.

Mult mai proeminent a fost handbalul în acest sezon. O victorie extraordinară ca manieră asupra echipei U.R.S.S., care uzează și abuzează de „giganți", ne-a arătat națională noastră de handbal într-o evoluție de zile mari. Remarcabilă în acest joc în care atît tehnica cît și forța fizică au fost atuuri decisive ale echipei noastre handicapate în schimb la gabarit a fost inteligența în joc a septetului românesc. Este vorba de un comportament sportiv unicat sau de unul repetabil ? Este greu de răspuns. E limpede că asemenea victorii nu se obțin în fiecare zi și cer o pregătire specială la care handbaliștii nostri nu vor renunța. Dar cum se explică atunci înfrîngerea din meciul cu Suedia ? Nu e de uitat acest rezultat și a-l trece cu vederea din pricina unei mari victorii nu este inspirat.

Acasă, bătălia din campionatul de handbal n-ar mai fi avut nici o surpriză, dacă din seninul, vorba vine, al mișcării sportive românești n-ar fi apărut acest impetuos centru sportiv numit Baia Mare. Succesele băimărene la volei, handbal, rugby ne arată că aici interesul pentru performanța și mișcarea sportivă și-a păstrat o prospețime pierdută prin alte părți. Handbaliștii băimăreni intrați pe poarta din față a sportului românesc, altfel spus, învingînd de drept într-o finală dramatică pe abonata titlurilor de campioană ale țării : **Steaua.** De atunci națională de handbal a căpătat atît cîțiva jucători valoroși cît și un antrenor nou, existenți și pînă atunci în competițiile noastre dar ignorați — de ce ? — de obișnuiții privirilor unilaterale. Alături de ei s-au afirmat alți provinciali promițători, cei de la **Știința** Bacău, dar mai e mult de făcut pentru ca întreaga provincie să devină performeră în handbal. Aradul care promitea stagnează, Timișoara, Sibiul și Brașovul se comportă mediocru. Federația de specialitate ar putea interveni mai activ și eficient în viața sportivă a acestor centre de tradiție handbalistică veche. Un jucător ca Gruia ne atrăgea atenția nu tocmai de mult că nu de jucători înzestrați pentru marea performanță duce lipsă handbalul românesc. Duce lipsă, deci, de antrenori ? Unde activează, de pildă, cel mai mare handbalist al ultimelor decenii, Gruia, de pildă ? Unde sînt ceilalți jucători ai naționalelor de aur ? Se face prea puțin pentru integrarea lor într-o acțiune de perspectivă a creșterii noilor promoții de handbaliști. Despre decepția numită **Dinamo,** cu jucători atît de promițători, vom scrie altă dată.

Discobol

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Demnitatea artistică a traducerilor

Afirmarea poeziei române în lume găsește în Stavros Deligiorgis, profesor de literatură comparată la Universitatea Iowa din Iowa City, un rafinat traducător și totodată un cunoscător al fenomenului literar românesc, cele trei cărți recent apărute sub emblema editurii Corycian Press*) exemplificînd în chip fericit ieșirea peste hotare a creației românești.

Inevitabil, Stavros Deligiorgis „creează" trei cărți de poezie plecînd de la creația poeților Cezar Baltag, Marin Sorescu și Nichita Stănescu la interferența exigențelor propriului gust, a imaginii pe care și-a format-o despre opera autorilor traduși, a imaginii pe care intenționează să o transmită cititorului de limbă engleză și, în sfîrșit, a rezultatului unor tălmăciri atente, am spune chiar generoase.

„Unicorn in the looking glass" cuprinde nouăsprezece poeme într-o succesiune deloc întîmplătoare și reușește să păstreze tonul poeziei lui Cezar Baltag, atmosfera, sunetul grav, profund. Renunțînd la punctuație și nu de puține ori modificînd alcătuirea versului, traducătorul nu numai că nu știrbește din farmecul poeziei, ci alcătuiește prin selecție o carte de poezie unitară. Echivalentul este îndelung căutat și aproape totdeauna fericit găsit, uneori el întărește ideea sau oferă o sugestie de interpretare, niciodată însă nu vitregește textul românesc. „Binele este final dar iubirea mărului / e căderea". (în prag) : „good is final as can be but love of apple / is what / the fall is" (Threshold) sau „Există oare punte vizibilă / drum de raze care nu sorb lumină de nicăieri / spre inima ta, mută ca o nicovală / pe care bătaia ciocanelor / a încetat ?" (Strigare) și echivalentul : „no bridge in sight / no path of rays that borrow light / from nowhere / to reach your heart / it is silent now like the anvil / on which the pounding has ceased" (Yell). Poemul central al cărții este „Unicorn in the looking glass", oferind prin ton și atmosferă cel mai fericit eșantion din creația lui Cezar Baltag, din care citām : „I am a field in gallop that's snowed under / a white field rushing over a white field / the hunters running inside my ear / water save me from this chase / but I came to fire that I might burn / snow enlarge your name".

Cuprinzînd același număr de poeme, „Don Quijote's tender years" este o selecție alcătuită pe criterii mai controversabile. Și imaginea poetului este de altfel contradictorie. În privința traducerii, la fel de atentă. Tonul cărții este ironic-conversațional. De pildă : „if you run into a woman it's a good sign / you'll get to heaven / if you run into a tablecloth it's a bad sign / you'll be put in a drawer" (Signs). Eforturi face traducătorul pentru surprinderea în varianta engleză a „șăgălniciilor". De exemplu în poemul „Adam" pentru versurile „Dumnezeu a observat / Această creație desăntată a lui Adam. / L-a chemat la el, l-a sictirit dumnezeiește, / Și l-a izgonit din rai / Pentru suprarealism", traducerea sună astfel : „god took notice of Adam's unbridled spell / of creativity called for him gave him a / godlike rimming and kicked him out of paradise / on grounds of surrealism".

În sfîrșit, „Unfinished work" are un ton grav, surprinzînd cu abilitate cele mai fine nuanțe ale poeziilor traduse. În „eating off your hand", „landing", „Wrong sky" și în cele două „lecții" care încep și încheie cartea („lecture about the cube" și „lecture about the circle") ca de altfel în toată cartea, traducătorul înregistrează o reală reușită, dînd în limba engleză un eșantion reprezentativ pentru Nichita Stănescu, lucru de bună seamă dificil dacă ne gîndim la dimensiunile complexe ale creației poetului.

Citām aici în întregime frumoasa tălmăcire a „lecției despre cerc", explicitare și punct de referință în analiza „Operelor imperfecte" : „draw a circle on sand / cut it in two / cut it in two the same hazel twig you drew it / get down on your knees / on your elbows / hit the sand with forehead / and ask the circle's forgivness / that's it".

Particulare, avînd fiecare nuanța și tonul ei, cele trei traduceri reprezintă un pas înainte în actul deloc simplu al deschiderii poeziei noastre către lume.

Citeva cuvinte despre lucrările artiștilor plastici care secondează cele trei cărți de versuri. Ar fi de subliniat acordul dintre plastician și poet, afirmînd faptul că acest lucru are darul de a întregi atmosfera originală, inconfundabilă, a fiecărui volum. Florin Pucă, rezonînd cu tonul sorescian, caută pirghia spectacolului, Sorin Dumitrescu adaugă ceva la un dialog mai vechi, început cu „Epica Magna", iar Elena Urdăreanu-Herța, sobră, distinctă, profundă, oferă o reală bucurie ochiului, spulberînd prejudecăți și orice urmă de decorativism facil.

În totul, putem semnala trei cărți cu o binemeritată ținută artistică.

Cleopatra Lorințiu

*) **Cezar Baltag: „Unicorn in the looking glass"; Marin Sorescu : „Don Quijote's tender years" ; Nichita Stănescu : „Unfinished work", Corycian Press, Iowa City, 1979.**

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE MEDIEVIST** sovietic D. Lihaciov a consacrat de curînd unul din studiile sale scrierilor rămase de la Ivan cel Groaznic. Istoricul literar analizează corespondența și arhiva rămasă de la țarul cu renume atît de teribil, analizînd trăsăturile emoționale, ironice și caracterul histrionic al unor elemente de limbă ecleziastică și populară. Cele mai semnificative pasaje se adresează unui anume prinț Kurbsky, care trecuse la dușmanii țarului, luptînd împotriva lui. Se naște astfel un adevărat pamflet, foarte colorat, cu expresii viguroase și insulte rafinate. Studiul lui Lihaciov reprezintă o contribuție importantă la analiza stilului literar din acea vreme, aducînd o lumină nouă asupra posibilităților de limbaj din veacul al XVI-lea.

● **PROFESORUL L. M. FIEDLER** de la Frankfurt a consacrat relațiilor lui Hugo von Hofmannstahl cu literatura universală un frumos studiu comparatist. Autorul subliniază caracterul elaborat al stilului marelui poet austriac, influențele prelungite din arta lui Dante și Tizian, evocînd scrierile critice ale lui Hofmannstahl despre personalitățile importante ale tuturor marilor literaturi europene. Este evidențiată preocuparea autorului **Scrisorii lordului Chandos** pentru scriitorii din Europa răsăriteană, cum ar fi Pușkin, Mickiewicz, Petőfi.

● **SHAKESPEAREOLOGIA** este astăzi o adevărată disciplină științifică, făcînd apel la cele mai evoluate mijloace de investigații intelectuală, pentru a lumina probleme adeseori foarte obscure ale operei marelui Will. De curînd, E. Perènyi studiază din nou **Sonetele** lui Shakespeare, tratînd cîteva probleme îndelung controversate. În legătură cu dedicația atît de dezbătută și cu cele două personaje evocate în sonete, autoarea ajunge la concluzia că este vorba de figuri în întregime fictive. Cea mai importantă problemă tratată se referă însă la caracterul omogen al Sonetelor, operă care s-a născut alături de marile sale piese, pe care le explică în detalii, adăugînd strălucirii lor o poezie specifică și un plus de coeziune interioară. Făcînd o analiză tematică, E. Perènyi susține că cele mai importante motive din Sonete revin în mai toate piesele, într-o anumită evoluție semnificativă.

● **CONCEPTUL DE RENAȘTERE** este în general aplicat unei perioade determinate din istoria artei europene, rămînînd cantonat în veacul redescoperirii antichității și al insistenței artistului asupra valorii omului, ca personaj central al universului. De curînd au fost înregistrate o serie de tentative de a aplica acest concept și unor domenii artistice ce depășesc granițele Europei. Studiul **Renașterea picturii japoneze : Ogata Korin** aduce în prim plan personalitatea unui pictor ce a contribuit în mod radical la elaborarea artei japoneze de sub influența modelului său continental. Epoca numită în mod curent „Epoca Korin" este echivalentă cu o Renaștere, în sensul larg al cuvîntului.

● **REVISTA NOUVELLES ETUDES HONGROISES,** în ultimul său număr 1979, are un sumar bogat, consacrat îndeosebi problemelor de viață socială și culturală, dezbaterilor politice și economice din țara vecină. Remarcăm îndeosebi marele spațiu acordat recenziilor și informațiilor culturale și de natură academică, punînd la dispoziția cititorului surse prețioase de cunoaștere a realităților maghiare. Un interesant studiu este consacrat tendințelor și realizărilor din comparatistica maghiară de după război, semnat de Béla Köpeczi. Autorul scrie : „Exigențele epocii actuale și evoluția științei literare ne-au incitat să propunem publicarea unei istorii a literaturii universale. În Ungaria ultima istorie de acest gen a fost compusă de savanții pozitiviști de la începutul acestui secol .(...) Aceste lucrări sînt depășite din punct de vedere al concepției, al metodei și desigur al informației pe care le conțin".

● **O NOUĂ BIBLIOTECĂ NAȚIONALĂ** se construiește actualmente la Varșovia, pe cîmpul Molokow. Este vorba de un complex care va fi dat în folosință în anul 1983 și va cuprinde depozite pentru cinci milioane de volume. În legătură cu noua instituție, citim într-un articol de presă : „Funcțiile și sarcinile Bibliotecii Naționale — Bibliotecă Centrală de Stat — depășesc cu mult funcția de înmagazinare și de punere a colecțiilor la dispoziția cititorilor. De altfel, această situație nu este valabilă numai pentru Varșovia. Biblioteca Patria este și institut de informare științifică, institut bibliografic, institut al cărții și lecturii, precum și instituția care elaborează formele moderne ale muncii de bibliotecă, servind prin acordare de sprijin și indicații tuturor bibliotecilor poloneze.

● **CINEASTUL ALFRED HITCHCOOCK** a fost făcut „Sir", fiind ridicat la rangul de cavaler al Marii Britanii. Cel mai important reprezentant al filmului de groază și tensiune psihologică a primit în urmă cu cîtiva ani și Legiunea de onoare franceză, consacrări ale bogatei sale activități de peste o jumătate de veac în slujba celei de a șaptea arte. Presa evidențiază cu acest prilej caracterul de catharsis al operei sale, adîncimea sondajului său psihologic și limpiditatea mijloacelor pe care le folosește.

● **ULTIMUL NUMĂR** din cunoscuta revistă literară **Akzente** cu binemeritat prestigiu pe plan european, cuprinde un text care pleacă de la opera lui Jorge Louis Borges, sub semnătura lui Henning Ritter, și încearcă o antologie menită să ilustreze conceptul de bibliotecă imaginară. Sînt publicate, de asemenea, frumoase traduceri din Edmond Jabès, precum și un edificator text al lui Paul-Armand Gette, intitulat „Obiect-carte-obiect".

● **Simezele galeriilor Supersaxo din Martigny (Elveția) au găzduit, între 15 decembrie 1979 și 13 ianuarie 1980, expoziția pictorului român Mihai Topa. Cele peste 40 de lucrări prezentate (pasteluri și tehnică mixtă) au făcut cunoscut publicului din această importantă localitate turistică din Vallais o artă calificată de cronicarul de specialitate a hebdomadarului** Nouvelliste **drept „originală, interesantă"... „o muncă foarte laborioasă, un caracter personal care conferă pinzeior : peisaje, naturi moarte, personaje, o viziune specială".**

Mihai Topa a impresionat prin căldura culorilor sale și prin grafismul lucrărilor, care au subliniat apartenența pictorului la un spațiu cultural specific. Comentatorii au apreciat de asemenea noutatea materialelor folosite, creație exclusivă a artistului, care a pus la contribuție, practici îndelungate din pictura europeană și elemente noi propuse de chimia și experiența artistică de azi.

Ritualuri de viață laponă

Martha Mänty, cu nume predestinat, fiindcă mänty înseamnă pinul, s-a născut cu peste cincizeci de ani în urmă în satul Tuhnaja, dincolo de cercul polar, acolo unde cresc păduri întregi de pini și mesteceni. În străinătate a fost o singură dată, în Suedia, pentru mai mulți ani, în timpul ocupației hitleriste a Finlandei, dar abia a așteptat să se termine războiul, să vină acasă pentru totdeauna, să nu mai plece niciodată peste granită. Marthei îi place la Tuhnaja, în mijlocul naturii și al turmelor de reni, acolo unde s-au așezat bunicii ei cu aproape o sută de ani în urmă. De statură mijlocie, robustă ca o sportivă de performanță, blondă ca majoritatea finlandezelor din Laponia, cu ochii albaștri și privirea ageră, cu fruntea puțin teșită și bărbia ușor împinsă înainte, lucrează din zori și pînă în seară pentru a smulge naturii nordice tot ceea ce poate pentru ea și renii ei. Nu se teme de nimeni și de nimic. Lumina exuberantă a lunilor de vară și întunericul apăsător al iernilor polare, pendularea continuă între două lumi adverse, dar complementare, au dăltuit în sufletul Marthei acea putere

NOTE DE DRUM DIN FINLANDA

lăuntrică, de reflecție profundă și comportament deschis, proprie oamenilor legați prin toate fibrele existenței lor de natură. Din curtea deschisă a gospodăriei și din camerele neîncuiate ale casei, căci Martha nu are obiceiul să facă garduri și să încuie ușile, cu simțul unui Dersu Usala intuiește ce se petrece în curte, în grădină, în pădure. Pikki, un ciine negru, cu păr strälucitor, bun de tras sania polară, nu înalt, dar cu git gros și picioare puternice, cînd gălăgios și agresiv, cînd liniștit și îngăduitor, dibuie mișcările oamenilor și animalelor de departe și veștește pe stăpîna casei cum să iasă în întîmpinarea oaspeților. După Martha, pe Pikki cel mai bine îl cunosc renii, pe care îi păzește cu strășnicie, mai ales atunci cînd lăcomia, uneori poate și foamea, îi împinge spre căpițele de fîn, făcute tot pentru hrana lor, dar nu vara, cînd iarba abundă peste tot, ci toamna, după căderea zăpezilor timpurii, și pînă la topirea lor primăvara tîrziu. Pikki nu-i iartă pînă nu-i vede goniți în pădure, acolo unde găsesc toată hrana de care au nevoie vara. Marthei îi rid ochii de recunoștință, cînd se uită la Pikki, iar acesta dă semne că înțelege ce isprăvi face, ajutîndu-și stăpîna, de mai multe ori pe zi, în astfel de treburi. Martha și Pikki sînt prieteni nedespărțiți, iar turma lor de reni este tot așa de bună și prosperă, ca și cele ale altor laponi, de care se ocupă nu o femeie și un ciine, ci bărbați cu experiență mare, crescători de reni din tată-n fiu.

Cu o săptămînă în urmă, Martha l-a lăsat pe Pikki acasă și din apropierea riului Omasioki a făcut un drum de peste o sută de kilometri la tîrgul de la Tornio, pe malul golfului Botnic, nu departe de granița suedeză și de gurile deltei rîului Kemiyoki, unde a dus la vînzare opt reni. Tîrgul a fost bun și Martha s-a întors în aceeași zi, fiindcă transportul se face cu camionul, cu punga doldora de bani. Dar la Tornio s-a dus nu atît pentru a vinde reni, ci mai mult pentru a ieși în lume, pentru a vedea cum merg tîrgurile, pentru a cumpăra mărfuri de la oraș, dintr-un oraș în care nu se poate duce prea des, dar după care, în izolarea ei polară, tînjește uneori. Renii îi vinde deobicei prin cooperativă, așa cum fac, de altfel, toți crescătorii de reni. Dar drumul cooperativei nu este singurul, renii pot fi vînduți oricui dorește să-i cumpere și dă pe ei un preț mai bun. La preț Martha ține mai mult ca la orice. N-o interesează vorbe amabile, nu vrea să audă de alți concurenți care, chipurile, lasă prețurile mai jos, ea știe una și bună, că în fiecare an, din puii mici și delicați, cu structura fragilă și sănătatea adeseori pusă în pericol, trebuie să trudească din greu pentru a-i crește și vinde. La preț se sfătuiește cu sora și fratele, cu ale căror turme și-o unește pe a ei, dar fiecare recunoscîndu-și nu numai numărul de reni, ci exemplarele în parte, căci la cîntar contează exemplarul și nu numărul. Iar renii se vînd tineri, pentru tăiere, atunci cînd împlinesc, prin octombrie-noiembrie, cam cinci-șase luni.

Pînă la vîrsta asta nu se plătește impozit pentru ei, iar carnea este tot așa de bună, poate chiar mai bună, decît cea de vițel. Un fel de semivînat, de amestec de animal domestic și sălbatic. Femelele sînt cele mai multe în turme, ținute pentru prăsilă, iar masculii castrați, mai puțin agresivi decît cei necastrați, sînt folosiți la cursele de reni, practicate în toată Laponia. Martha cu renii ei a cîștigat mai mult de zece premii la cursele din ultimii ani. Își alege animalele de cursă după ochi, după ochii ei versați, cu care măsoară mai bine ca un veterinar dimensiunile și calitățile renilor. De cum dă prima zăpadă, ajutată de Pikki, îi înhamă la sanie, fuge pe lîngă ei, bătătorește pîrtii, aranjază adevărate renodroame. Are albume întregi de fotografii, cu premianții din fiecare an, unele din ele publicate în presa de la Rovaniemi sau în revistele viu colorate de propagandă turistică. Martha se mîndrește mai ales cu una din ele, cu aceea în care renul ei, după cîștigarea premiului întîi, a fost fotografiat, împreună cu ea, pe paralela 66°, 33', 07", acolo unde un stîlp de brad atîrnă placa pe care scrie în finlandeză, suedeză, germană, engleză, franceză și rusă „Cercul polar". Aici este inima Laponiei finlandeze, capitala acestei provincii nordice, care ocupă a treia parte din toată suprafața Finlandei, dar în care trăiesc nu mai mult de 997 000 de laponi finlandezi și circa 3 000 de laponi sama, sau, cum am zice noi, laponi laponi.

La Martha acasă, în colecție de lux, traduse în finlandeză, pot fi văzute aproape toate cărțile din lume distinse cu premiul Nobel. Nu le citește, că n-are timp, dar uneori, cum zicea ea, se mai uită la ele și chiar prin ele, fiindcă sînt scrise de minți luminate. Îi place mai ales Silampă, care a rămas credincios toată viața mediului țărănesc finlandez din care s-a născut. De Hemingway știe că a fost un mare vînător, undeva prin Africa și că a scris cărți întregi despre animale și oameni din zonele mai calde ale pămîntului. Mi-a amintit și de Sienkiewicz, de „Quo vadis" și de „Cavalerii teutoni". Avea în raft, deasemenea, „Pe Donul liniștit" și știa că Solohov a scris despre cazaci, despre drumul lor lung și anevoios din tradiționala și nostalgica Rusie spre zorile altei lumi și vieți. Martha, în izolarea ei laponă, ține legături strînse cu țara și lumea, nici o barieră n-o poate despărți de oameni, de oamenii din Finlanda și de pretutindeni. Gîndurile Marthei sînt îndreptate spre sud, spre locurile unde trăiește majoritatea compatrioților ei și a popoarelor lumii. Spre Nord, dincolo de Tuhnaja, nu departe de Cercul polar, incepe împărăția frigului și a gheților, a iernilor „veșnice" pe care Martha și Pikki le întîmpină fără teamă, dar întotdeauna cu gîndul și instinctul că se vor retrage în fiecare an, lăsînd loc cîteva săptămîni, sau chiar luni, naturii să se dezlănțuie cu toată puterea ei. În mijlocul unei păduri de pini și mesteceni înverziți, Martha și Pikki se bucurau acum de zilele luminoase și calde ale verii polare, dar undeva în ființa lor rațională și instinctuală se putea citi îngrijorarea că acestea nu vor dura mult, că soarele va coborî tot mai jos spre linia orizontului, ascunzîndu-se după ea timp de aproape două luni, de unde va începe să urce din nou, născind vise și speranțe pentru anul care vine, cu aceeași forță nestăvilită, pentru natura exuberantă în care vor clocoti iarăși sevele deslănțuite ale pămîntului.

Vasile Ileasă

POETUL REVOLUȚIEI ȘI AL SPERANȚEI

Nikola Vaptarov, poetul vizionar, nu a avut fericirea de a-și vedea visurile împlinite. După o activitate de partid scurtă, dar tumultoasă, în anul 1942, la 4 martie, este condamnat la moarte odată cu alți tovarăși de luptă în procesul intentat Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar. A fost executat pe cîmpia de tir a Școlii de ofițeri de rezervă.

Legăturile sale cu membrii partidului și-au pus amprenta asupra formației sale ideologice și artistice. În anul 1940, poetul publică singurul său volum, „Cîntec de motor".

Poezia lui Vaptarov este poezia unei epoci dramatice, sumbre, în spatele căreia se întrezăresc marile schimbări viitoare. Eroul lui este luptătorul pentru dreptate, muncitorul, comunistul. Versurile au forța mobilizatoare a poeziei maiakovskiene.

Cu o excepțională intuiție, poetul realizează importanța progresului tehnic în dezvoltarea noii societăți, legătura dintre om și mașină, dintre tehnica modernă și lupta pentru piine și libertate.

Pentru contribuția sa la cauza păcii și prieteniei între popoare de la 19 iunie 1953, Consiliul mondial al păcii întrunit la Budapesta i-a decernat lui Nikola Vaptarov, postmortem, Premiul de onoare al păcii pe anul 1952. Opera lui Vaptarov, deși restrînsă, are o valoare durabilă: ea constituie un atestat al convingerilor politice ale poetului și este totodată un îndemn la luptă adresat proletariatului revoluționar din lumea întreagă. Versurile poetului bulgar au fost tipărite în peste 70 de ediții, opera lui fiind tradusă în numeroase limbi străine.

M. M.

nikola vaptarov

Crez

Iată-respir,
trudesc,
trăiesc,
și scriu versuri
(cum mă taie capul).

Cu viața
ne privim încruntat,
și am să mă lupt cu ea
pînă am să cad sleit de puteri!

Într-adevăr, sînt în vrajbă cu viața,
dar tu, nu cumva să crezi
că o urăsc neînduplecat.
Aș spune dimpotrivă! dimpotrivă!
De ar fi să pier,
Viața, cu ale ei labe
grosolane, de oțel,
eu tot am s-o iubesc!
Eu tot am s-o iubesc!

Să presupunem că-n clipa asta
mi-au pus lațul de git,
și mă-ntreabă:
„Ai vrea să mai trăiești măcar
un ceas?"
Îndată aș urla din răsputeri:
„Luați-o!
Iunia luați-mi!
Luați-o mai iute.
Nelegiuiților!"

Pentru — Viață —
aș fi făcut orice.
Aș fi zburat
în înălțimi
cu un avion de încercare,
și aș fi intrat de unul singur
într-o rachetă cu explozie.
Aș fi colindat
prin Univers
în căutarea
unei planete îndepărtate.

Astfel, simt din nou
fiorul dulce de plăcere,
privind acolo, sus,
cum cerul întreg
se umple de culoare.
Iarăși simt
aceeași dulce înfiorare
că-s încă viu
că am rămas în viață și pe mai
departe.

Dar hai să zicem
că mi-ați răpi din crezul meu:
— Cît de mult?
Cam cît un bob de griu!
Aș urla atunci,
de durere aș urla
ca o panteră
cu inima rănită.
Însă, din mine, atunci,
ce s-ar mai alege ?
— O dată prădat
m-ar sfîșia durerea.
Ca să fiu mai clar
și, încă, mai drept, —
o clipă mai tîrziu
fi-voi un nimic.
Sau crezul, poate,
vreți să mi-l striviți;
credința mea
că viața va renaște mîine
mai frumoasă,
mai înțeleaptă?

Și rogu-vă? Cum vreți să-i dați
asaltul?
Cu glonte?
Dar bine, e ridicol!
Demodat! Și nici nu merge!

Viața are pieptul blindat solid,
iar gloanțe,
care să-i străpungă scutul,
vedeți bine,
încă nu s-au inventat,
încă nu s-au inventat!

Vom construi o uzină

Vom construi o uzină
o uzină uriașă,
cu ziduri solide,
din beton!
Bărbați și femei,

Portretul lui Vaptarov de Milka Peikova (R.P. Bulgaria).

tot poporul
vom construi o uzină
închinată vieții.

Copiii ni se sting
în miazme otrăvite,
fără soare
în arșița cuptoarelor.
Închisoare e pămîntul.
Bărbați și femei,
tot poporul,
nici un pas înapoi!
Vom construi o uzină
închinată vieții.

Copiii ni se sting
în miazma înăbușitoare
cu priviri însetate de soare.
Iar noi? — Vlăguiți,
încovoiem grumazul
și tăcem,
tăcem rușinos.
Am căutat rețele
prin care îmblînzit curge
da, sîngele nostru
și se prelinge
în rețelele conductoare
punînd viața în mișcare,
în timp ce ea ne mătură
ne trăște
iar noi o privim
cu nepăsare
prostească și naivă.
Am scobit cu unghiile stînca.
În granit
am străpuns tunele.
Am încins pămîntul cu benzi de
metal,
și în măruntaiele lui
am descoperit totul.
Antenele au împăienjenit înaltul
acolo
unde în neguri
se înalță neclintit
zgîrie norii,
și sus, mai sus, în spațiu
croncănesc
corbii
de oțel.

Tovarăși,
să ne fie clar —
nu ponegresc
progresul,
și știu prea bine
că nu progresul ne sugrumă.
Și nu noi o să-l năruim.
Vom construi o uzină
o uzină uriașă
cu ziduri solide
din beton.
Bărbați și femei,
întreg poporul
vom construi o uzină
închinată vieții

În românește de
Mihail Magiari

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Psihopatia nuclearis (II)

Proiectul nu era o himeră. Finanțat de Agenția federală pentru cercetări în cosmonautică, „Orion" concentra în jurul lui savanți de primă mărime ca Niels Bohr, Urey, Bethe, von Karman, Kantrowitz, și alții. Freeman Dyson, fostul profesor al lui Taylor, la Princeton, care spunea despre emulul său că ar fi „un Cristofor Columb al timpurilor noastre", era convins de posibilitatea realizării unui „Super-Orion", de mărimea centrului orașului Chicago, care, propulsat de forța unui milion de bombe nucleare, ar fi fost capabil să străbată spațiul interplanetar cu o viteză de cîteva milioane de kilometri pe oră, în căutarea unui alt „Pămînt", mai puțin terorizat de monștrii atomici de pe Terra. Complexul militaro-industrial american le acorda toată asistența. „Cine va dispune de un astfel de „Orion" — spunea generalul Power, comandantul-șef de atunci al forțelor strategice nucleare americane — va stăpîni lumea !" Semnarea, în 1963, a acordului sovieto-american cu privire la interzicerea experiențelor nucleare în atmosferă, a dus la abandonarea proiectului „Orion".

Părăsind scena cercetărilor de virf în acest domeniu, Taylor s-a consacrat, în anii care au urmat, elaborării unor studii privind marele pericol al diseminării materiilor fisionabile, avertizînd publicul și organele federale cu privire nu numai la o „posibilă" ci chiar iminentă elaborare a unor încărcături nucleare, de către forțele obscure ale terorismului. În 1972, fundația Ford i-a finanțat studiul „Nuclear Theft : Risks and Safeguards" (Furturile nucleare : Riscuri și prevenție), care a stîrnit o mare vîlvă în lumea occidentală. Într-un dialog purtat cu John McPhee, publicat de acesta din urmă în volumul „Curba unei energii obligatorii", apărut la New York în 1974, Taylor spune : „Lumea științei este populată cu oameni dintre cei mai buni, care dau însă rezultatele cele mai proaste. Așa cum îmi văd eu acum munca asupra bombelor, aceasta n-a avut altă utilizare decît realizarea unor țeluri militare pseudo-raționale. Nu mai cred în intimidarea nucleară. Cîndva, socoteam că lucrez în interesul țării mele, și al unei păci durabile. Acum nu mai sînt convins de asta. Aș fi dorit să nu fi făcut nimic din tot ce am făcut. Totul a fost o minciună. În orice chip ai căuta să justifici aceste bombe, ele n-au fost făcute decît ca să ucidă mulți, mulți oameni. Dacă aș avea o baghetă magică, aș face numaidecît fisiunea nucleară imposibilă. Astăzi, am convingerea absolută că armele nucleare nu trebuie să fie folosite în nici un caz, și sub nici un pretext. Niciodată. Nicăieri. Punct, și de la capăt..."

Theodore B. Taylor — „Ted" — face parte din categoria oamenilor de știință căreia i-au aparținut un Einstein și un Oppenheimer. Dar, dacă ar fi declarat cele citate de noi în prima parte a acestui documentar cu douăzeci și cinci de ani mai înainte, pe vremea lui George McCarthy și Herbert Hoower, ar fi împărtășit soarta lui Oppenheimer, ba poate chiar una și mai rea, deoarece dosarul lui n-ar fi conținut „circumstanțele atenuante" acordate celui ce fusese aureolat cu titlul de „părinte al bombei atomice". Desi... Au mai pătit-o și alții, fără ca astfel de aureole să-i fi putut ajuta cu ceva, atunci cînd au comis... delictul de opinie „pacifistă", sau îndrăzneala de a vorbi și despre alte drepturi ale omului, decît dreptul de a fi doar o cifră statistică, sau o „majoritate mută".

Să vedem însă ce l-a făcut pe Ted Taylor să sperie lumea cu... furturile nucleare și cu marile riscuri ce decurg din acestea. Doar o bombă nu se poate fura decît în filme, și atunci, autorii au grijă să ne prevină că povestile lor sînt imaginare. Taylor, care a investigat situațiile reale, și a făcut demonstrațiile posibilităților existente, este de altă părere. Pentru a încropi o bombă atomică artizanală, un terorist cu cunoștințe elementare în domeniul fizicii, ar avea nevoie de numai cîteva kilograme de uraniu-235. O sferă din acest explozibil, în greutate de zece kilograme n-ar fi mai mare decît o portocală. Una din cele patru mari uzine americane care fac conversiunea uraniului, are în permanență, în silozurile ei, un stoc de cel puțin o mie de kilograme de U-235 metalic, în plăcuțe tocmai potrivite pentru a intra în buzunar. Sistemul de securitate de aici, ca și cel de la „General Electric", de lîngă Chicago, unde se prelucrează plutoniul, este „lamentabil" — după cum declară Taylor citînd cuvintele directorului uzinei, Burt Judson — : „Dacă o duzină de indivizi înarmați ar veni cu un camion, ar putea să ne ia tot plutoniul. Porțile duble care duc la locul de stocaj sînt dintre cele mai elementare. Dacă vreți să le forțați, le puteți forța !"

Asta, în cazul unei „lovituri" gangsteresti, mai puțin complicată pentru devalizarea unui depozit nuclear, decît spargerea unei bănci sau a unui mare magazin de bijuterii. Căci uraniul, sau plutoniul necesar producerii unei bombe artizanale, poate fi și mai ușor obținut prin sustragerile din timpul manipulării și transportării materialelor fisionabile. „Pierderile" respective, sînt trecute la capitolul M.U.F. (Materials Unaccounted For), și ele sînt considerate „normale" atunci cînd, pentru o mare uzină, nu depășesc douăsprezece kilograme pe an. Dar, în 1964, numai uzina „Apollo" din Pennsylvania, a trecut la M.U.F. șaizeci de kilograme de U-235. Citat de John McPhee, directorul secției de protecție din Comisariatul pentru energia atomică, Charles Thornton, declara : „În cele trei uzine de difuziune gazoasă, totalul M.U.F.-ului se ridică la cîteva tone. Dacă cineva vrea, poate să fure cantități substanțiale, fără să fie prins. Bunăoară, se poate branșa o derivație pe conducta de hexafluorură de uraniu-235, și capta gazul care poate fi apoi lichefiat și turnat într-o butelie. Ca să iesi din incintă cu o astfel de butelie n-ai nevoie să treci pe la control : numeroase camionete cu Coca-cola vin și ies continuu din perimetrul interzis. Tone întregi de materie fisionabilă au dispărut deja. Cert este că, în momentul de față, industria aceasta nu dispune de sisteme adecvate de control. Ca să se remedieze situația, ar trebui să se închidă toate uzinele respective, pînă cînd sistemele de control vor deveni eficiente".

Bun, zice Taylor, și ce să faci cu plutoniul furat ? Bombe ? Desigur ! Deși, o dată capturat, plutoniul nu mai are nevoie să fie vîrît într-o bombă, deoarece el este și mai eficace ca otravă. O otravă teribilă, pe lîngă care veninul unei cobre este ca înțepătura unei viespe. O otravă ce nu există în natură, ci a fost produsă de om, ca un element artificial, de o virulență inimaginabilă. Oxidul de plutoniu este o pulbere verde-gălbuie, de consistența și inconstanța firelor de funigei, gata oricînd să-și ia zborul, să alunece, să se vire peste tot. Aspirarea de către om a unui astfel de „funigel", de numai un miligram, provoacă moartea în cîteva ore, sau, cel mult, în cîteva zile, prin degenerarea rapidă a țesuturilor pulmonare, sau prin declanșarea unui cancer rebel al întregului sistem osos. Charles Thornton arată că, numai cu o sută de grame de pulbere de oxid de plutoniu, o bandă de teroriști ar putea atenta la viața a... o sută de milioane de oameni, dintre care, dacă ar ucide doar unu la sută, tot ar face un milion de victime ! Desigur, sub această formă, plutoniul nu este pus niciodată în circulație.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXIII
4
(926)
Sîmbătă
26 ianuarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un sens al permanenței

Tablou de Corneliu Brudașcu

Neîndoielnic, zăpezile au ceva din, caldă, respirația umană.

Le-am ascultat și le-am simțit în aceste zile cînd, dincolo de fascinația și strălucirea lor grea, aproape imaterială, gerul ne-a mai și tăiat respirația un pic iar pe străzi s-au putut vedea oameni care se opuneau parcă unei iminente încremeniri în alb. Și mă gîndeam atunci că zăpada nu este, la urma urmei, decît o dată calendaristică. Lumea își vede mai departe de treburi iar din calendarul ei patria își decupează propriile sale zile și munci, sărbătorile și evenimentele ei. Pentru că, iată, fie și în sfera unei succinte reflecții sociale, o statistică de felul acesta spune mult: din punct de vedere geografic, România înseamnă abia 0,17% din suprafața planetei; din punct de vedere al populației — 0,53% iar din punct de vedere al producției industriale ea reprezintă 1,2—1,3% din întreaga producție a lumii. Și aceasta este de fapt semnificația. Aceasta este dimensiunea istorică în care înțelegem că zbaterea și strădaniile noastre se petrec, într-adevăr, la nivel planetar. În fiecare secundă România își produce propria sa imagine în lume, la scară de masă și în ritmul bine știut al celei mai depline și mai însuflețitoare conștiințe de sine. Sentimentul este tonic, desigur, și el nu poate fi decît al izbînzii trăite și pregătite încă de la temelii, în structura și arhitectura întregii noastre opere economice și sociale, cu o evidentă încărcătură de spirit și de curaj.

Sigur, o statistică de felul aceleia de mai sus nu poate să surprindă și unii indici de natură morală sau, cel puțin, este mai greu să o facă. Ceea ce știm însă, și se cunoaște bine în lume, este că partea de efort a României la realizarea unui climat propriu muncii și creației, salvgardării intereselor păcii și securității internaționale, reprezintă în permanență un punct de referință. Iar aceasta nu poate avea la bază decît o morală în cel mai înalt grad constructivă și în esența ei umanistă, o practică a inserii ideii de om. O practică la scara fiecărui individ a ideii de patrie și a ideii de independență; în cea mai strînsă corelație cu practica însăși a concepției despre om. De la o politică a vieții pornind și inspirîndu-se permanent de la trebuințele și aspirațiile de fond ale acesteia, viața politică a țării a cunoscut și cunoaște — cel puțin prin prisma marilor sale evenimente cum a fost, cel de dată recentă, Congresul al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste — un nou impuls, o nouă motivare pe calea propriei sale înfăptuiri. Mă gîndesc, bunăoară, la acest uriaș demers în istorie realizat odată cu asumarea responsabilității de către întregul popor a sarcinilor și mijloacelor democrației, dintr-o perspectivă care și-a arătat și își arată în toată semnificația sa rezultatele, dar mă gîndesc în același timp și la saltul uriaș care s-a înfăptuit, ca o sudură la cald a celor mai alese sentimente, în tot ceea ce privește ideea de unitate și de unire. Un vis și un deziderat al nostru, în fond, o matcă a noastră de sprijin dintr-un timp secular. O realitate în spațiul căreia, la spiritul și jertfa celor de atunci, din zorii fierbinți ai unirii, adăugăm proba și spiritul indivizibil al unității de azi, aceasta fiind, poate, una din întemeierile cele mai de preț și de cea mai puternică rezistență a anilor din urmă, socialiști.

În unire și unitate de voință și acțiune a stat și stă edificiul mîndru al mîndrei noastre Românii. Două date se învecinează în istorie și ele sînt legate între ele, prin răstimpi de generații, dar cu un sens care mi se pare evident. La scurt răgaz după ziua de sărbătorire a unirii, se află celebrarea zilei de naștere a președintelui. Un nume scump nouă tuturor și o viață eroică pusă în slujba noastră, a tuturor. Prin el numim izbînda însăși a unității și aducem dovada însăși a unirii tuturor eforturilor și capacităților noastre pentru ca patria să prospere și mai mult în lume și să-și împlinească un destin propriu, creator.

A.I. Zăinescu

DESCHIDERI SPRE VIITOR

În această întîi lună din an, în această lună de iarnă cu multă zăpadă prevestitoare de bogăție, țara și poporul îl aniversează pe arhitectul și ctitorul României noi, președintele Nicolae Ceaușescu. Țara și poporul cu inima larg deschisă ca o fereastră de soare își slăvesc fiul cel mai credincios, pentru care țelul suprem al muncii sale neobosite este înălțarea țării pe cele mai înalte culmi ale civilizației, prosperitatea și fericirea poporului român. „Ceaușescu și poporul" este realitatea concretă a zilelor noastre. Alături de popor, permanent în mijlocul lui pentru a-l mobiliza, pentru a-l ajuta să înfrunte greutățile, pentru a-l ajuta să treacă peste lipsuri, să-și perfecționeze continuu activitatea. Împreună cu oamenii, pentru oameni, împreună cu poporul, în slujba intereselor lui. Dialogul cu țara, și nu există zonă să n-o fi vizitat președintele Nicolae Ceaușescu, dialogul cu poporul, cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale s-a finalizat, de fiecare dată, cu noi deschideri spre viitor.

Soarele i-a luminat chipul în acea zi de ianuarie și ne-a dăruit nouă, românilor, pe conducătorul mult așteptat, ce continuă în chip fericit galeria marilor bărbați de stat pe care i-a avut poporul nostru. Și este pentru noi o mîndrie înălțătoare de a avea un conducător neobosit, mereu prezent pe marele șantier al făuririi României moderne. Am avut și noi prilejul să constatăm, nu o dată, că întreaga noastră națiune — români, maghiari, germani și de alte naționalități, uniți în frontul comun, al muncii — este însuflețită de minunatul exemplu, pe care-l oferă tovarășul Nicolae Ceaușescu, de luptător neobosit pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, de activitatea dinamică, laborioasă și clarvăzătoare pe care o desfășoară pentru progresul și bunăstarea poporului nostru, pentru colaborarea și cooperarea cu alte popoare.

Poporul i-a simțit și îi simte inima bătînd clipă de clipă la unison cu inima lui. „Socialismul — spune președintele Nicolae Ceaușescu — se realizează numai și numai împreună cu întregul popor, într-o deplină unitate și numai și numai pentru popor !". Sub stindardul acestui crez s-a născut chipul nou, socialist, al țării, un chip mîndru și frumos între națiunile lumii, liber și independent, pe care strălucește cu puternică vigoare semnătura de gîndire și faptă comunistă, revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Gh. Sprînteroiu

În acest număr :

Biblioteca Luceafărul

9 critici

● **Sultana Craia** ● **Doina Uricariu** ● **Dan Arsenie** ● **Mihai Coman** ● **Dan Alexandru Condeescu** ● **Paul Dugneanu** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Dan C. Mihăilescu** ● **Artur Silvestri**

UNIREA

24 ianuarie 1859
24 ianuarie 1980

Ziua de 24 ianuarie 1859 este adînc înscrisă în conștiința națiunii. Ea nu marchează doar un eveniment istoric major în procesul devenirii patriei, ci are și însemnătatea și rezonanța unui simbol, **simbolul unității naționale.** Desfășurarea recentă a lucrărilor celui de-al doilea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste tocmai în luna aniversativă a Unirii nu ne apare fortuită, ci firească, izvorul veșnic viu de patriotism al făuritorilor Unirii din 1859 constituind un exemplu și un necontenit îndemn.

Unirea Principatelor n-a însemnat numai ștergerea unui hotar anacronic, nefiresc, dintre două țări românești, ci, în același timp, momentul a marcat prestigioasa afirmare a tinerei națiuni moderne românești. Făurirea statului național n-a fost doar rezultatul străduințelor cîtorva zeci de patrioți, ci a fost rodul eforturilor și sacrificiilor unui popor. Făuritoare ale istoriei, masele au fost în acea vreme direct implicate în eveniment. Mii, zeci de mii și sute de mii de oameni au conlucrat la realizarea unui țel suprem, comun, ardent, al tuturor. **Unirea** a devenit atunci mai mult decît o lozincă ce stîrnea un nețărmuit entuziasm, un liant, o flacără vie slujită cu abnegație de întreaga națiune.

Mișcarea pentru Unire și organizarea ei, însuflețirea capitalelor, a orașelor și tîrgurilor, a satelor, a ținuturilor românești din afara Principatelor, unitatea națiu-

Dan Berindei

Continuare în pag. a 6-a

GLORIOSUL IANUARIE

De-ar fi să-i pomenim pe toți cei care au trăit, au luptat și au murit pentru unirea Țărilor Românești, n-am avea atîta frunză în codri, nici spice în lanuri ; de-ar fi să le cinstim numele, fie și simbolic, prin instituirea unor medalii post mortem, n-am găsi atîtea metale niciodată ; căci de 18 veacuri toți românii care s-au născut pe aceste pămînturi au visat cu fervoare o viață a tuturor laolaltă, au trăit pînă la 1859 și pînă la 1918 în idealul Unirii. Parcă văd șirul de generații ca pe un singur fluviu nesfîrșit, al cărui izvor se pierde în cosmica uzină a devenirii universale, iar momentele de fericire — 1600, 1859, 1877, 1918 — sînt și rămîn scripturi, monumente de nesters ale recunoștinței și pietății, insule neclintite și luminoase ca aștrii ficși prin meandrele istoriei. Poporul nostru n-a avut orgolii de cuceritor, dar a avut mereu forța de a-și apăra viața pașnică, de aceea cei mai mulți au acceptat să-și aleagă nu numai ceea ce li se potrivea lor, ci lucrul cel mai greu din toate — meseria anonimă dar sfîntă de muritori pentru patrie. Dintr-o adîncă nevoie a conștiințelor, atunci cînd poporul a vrut să remarce, să consacre și să-și arate recunoștința, a proiectat personalitatea eroilor săi deasupra oricărei îndoieli, pe cerul incoruptibil al patriei. Solidaritatea, abnegația și sacrificiul sînt caracteristici prezente pe tot parcursul neobositei lupte pentru Unire. Marele Bălcescu, cel ce-și sacrificase viața pentru același ideal, îi anticipa existența aevea prin cuvinte nepieritoare : „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărba-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Printre sărbătorile de durată ale istoriei noastre naționale se înscrie și ziua Dumneavoastră de naștere cu puternica ei strălucire contemporană și cu întregul ei conținut de semnificații.

Prin voința Partidului Comunist Român și a întregului nostru popor, Dumneavoastră conduceți cu mînă sigură și ochi cutezător edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe pămîntul strămoșesc. De cînd v-ați asumat răspunderea pentru destinul de aur al țării, fapt de netăgăduit este că România și-a cîștigat pe plan economic și social, în politica internă și externă, un loc de înălțare în fața omenirii întregi, pe care nu l-a avut niciodată.

Ne-ar trebui cuvintele de aur ale limbii noastre românești, ca să putem cuprinde ființa și personalitatea Dumneavoastră astfel încît pentru timpul pe care-l trăim și pentru viitorime să putem exprima la dimensiuni exacte, pe Acela care sunteți cu adevărat, ca om și comunist.

Vă știm cumpănind, fără contenire, asupra lucrului țării, deopotrivă asupra întîmplărilor din lumea dinafară și cu atît mai mult, încununăm ziua Dumneavoastră de naștere cu o aură de lumină.

Fie, deci, ca ziua de naștere să Vă fie însemnată de statornica noastră iubire și prețuire, de devotamentul tuturor scriitorilor care trăiesc și muncesc în această țară.

Să trăiți întru mulți ani !

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Într-un glas cu toți oamenii muncii, scriitorii români, maghiari, germani și de alte naționalități își exprimă entuziasta adeziune la hotărîrea celui de-al II-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste de a vă realege în fruntea celei mai largi și mai reprezentative organizații politice din țara noastră. Este aceasta încă o mărturie a sentimentelor de înaltă prețuire și dragoste cu

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Continuare în pag. a 7-a

În pagina 3 -a

VIAȚĂ ȘI LIBERTATE

Fragmente din romanul „TINEREȚEA UNUI EROU" de Petru Vintilă

Meditație asupra culturii

În Raportul la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vorbind despre activitatea ideologică și politico-educativă pentru făurirea omului nou, a reafirmat, cu tărie, că la baza acestei activități trebuie să stea Programul Partidului : „Carta noastră fundamentală ideologică, teoretică și politică, expresia marxismului creator în România". În continuarea magistralei sale cuvîntări, secretarul general al partidului a dat o înaltă prețuire culturii contemporane românești, numeroaselor lucrări literare și de artă care au îmbogățit și diversificat universul oamenilor muncii și patrimoniul spiritual românesc. El a adresat un apel general scriitorilor și artiștilor de a se apropia mai mult de realitate, de a se afla întotdeauna în centrul efervescenței creatoare a celor care făuresc marile valori ale progresului.

În numeroasele sale cuvîntări dedicate fenomenului cultural contemporan, în frecventele întîlniri cu scriitori și artiști, președintele Republicii a insistat asupra vastelor perspective pe care le deschide umanismul revoluționar românesc. În clocotul vieții noi, în activitatea continuă a creatorilor de bunuri materiale și spirituale,în România zilelor noastre, într-adevăr, omul este centrul și măsura oricărei înfăptuiri. Un adevărat imn omului se înalță din fiecare cuvîntare a secretarului general al Partidului, omului care nu se mai izbește de nici un zid pentru afirmarea plenară a facultăților și cunoștințelor sale, a capacității sale de a fi activ, ci, dimpotrivă, își desfășoară arcul existențial, interferînd undele unei societăți care îi favorizează afirmarea. Creatorul de valori nu se mai înalță în turnuri pentru a-și exercita „delicata profesiune" spirituală, ci coboară în mijlocul uriașului val al largilor mase populare pentru un contact anteic, pentru a-și afla acolo rădăcinile într-un humus fertil care îngăduie creșterea înaltei tulpine și a oricărei albe înfloriri de artă.

Intelectualitatea românească și-a însușit organic o asemenea concepție echivalentă cu solidaritatea umană ; baza oricărei societăți care consideră omul ca ființă socială aflat în strînsă legătură și interdependență cu toți semenii săi. După cum și-a însușit concepția umanismului revoluționar românesc care nu poate ignora marile valori spirituale create de omenire în trecutul său milenar. Umanismul românesc al zilelor noastre își extrage ca o sevă vitală substanța creatoare din tradițiile cele mai nobile ale spiritualității acestui popor de la Carpați și Dunăre, plăsmuiește în focul nume-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 7-a

Bărbatul care ne-a unit lumina

Am spus mereu, mereu am repetat :
Un OM cum numai România poate naște.
Acesta-i adevărul despre acest bărbat.
Un adevăr ce lumea il cunoaște.

Pe NOI contînd — veghea și nehodina
Lan roditor, cocori și drum călcat.
Bărbatul care ne-a unit lumina.
Lumină și viață din crezul său ne-a dat.

El, cutezanța însăși și tot ce-avem mai sfînt.
El, vast filon de muncă, de gînd și de speranță.
El este semn că sîntem aici pe-acest pămînt
Neclătinați, temeinic zidiți în vis și-n viață.

Bărbatul care ne-a unit lumina
Să urce steaua țării în zori să urce-n
nume.
Firesc și demn ei este izvorul, rădăcina
Și mai ales destinul nostru-n lume.

Am spus mereu, mereu am repetat
Un OM cum numai România poate naște.
Acesta-i adevărul despre acest bărbat.
Un adevăr ce lumea il cunoaște.

Dumitru Titus Popa

Premiile revistei «Luceafărul» pe anul 1979

Vineri, 25 ianuarie a.c. a avut loc ședința Consiliului revistei „Luceafărul" în cadrul căreia au fost decernate premiile pe anul 1979.

Laureații din acest an sînt : la POEZIE ● Ion Dragomir ● Lelia Munteanu ● Mircea Stăncel ● Dan David ● Ioana Crăciun ● la PROZĂ ● Ion Lică Vulpești ● Sabina Drăgănel ● Ion Prigoreanu ● Mircea Croitoru ● Gheorghe Bogorodea ● la CRITICĂ ● Dan Arsenie.

Construcția de conștiință

Atitudinea pozitivă de promovare și impulsionare a artei și literaturii a fost întotdeauna — pentru un stat, pentru o societate, pentru o civilizație — un semn de maturitate spirituală, de viabilitate istorică, de echilibru și sănătate morală. În socialism, această atitudine (și funcție) nu se mai manifestă însă prin intermediul mecenatului sau a unor asociații și cluburi restrînse ci devine o problemă a întregii societăți, a întregului popor. Arta și literatura, cultura în întregul ei, sînt abordate într-o perspectivă complexă, multilaterală ca parte integrantă a unei strategii unitare, atotcuprinzătoare și științifice a dezvoltării. În politica partidului și statului nostru s-au manifestat în întreaga perioadă postbelică preocupări intense și constante pentru înflorirea artei și literaturii dar toate acestea au devenit, putem spune, un sistem de gîndire și acțiune în perioada marcată adînc de personalitatea umanistă și clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Începînd cu Congresul al IX-lea al partidului și culminînd, pînă în prezent, cu Congresul al XII-lea, aproape că nu există moment crucial în istoria contemporană a României sau cuvintare a tovarășului Ceaușescu în care să nu fie prezentă grija pentru dezvoltarea vieții spirituale a oamenilor, pentru locul și rolul artelor în acest proces complex și de lungă durată. Se poate

Al. Tănase

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Alice Botez
«EMISFERA DE DOR»

dificila specie a romanului istoric, puțin ilustrată în literatura română cu scrieri de seamă, s-a îmbogățit cu un roman substanțial, savant și subtil **Emisfera de dor** de Alice Botez. Pe lîngă obișnuitele exigențe ale romanului istoric, cartea Alicei Botez are de întîmpinat una cu totul specială. **Emisfera de dor** este o carte despre lumea dacă a lui Decebal și despre ecoul pe care conduita nordunărenilor îl are în sufletul învingătorilor romani. Datorită unor împrejurări greu de explicat astăzi, informațiile și documentele despre statul dac și despre războaiele daco-romane sînt extrem de sărace. Orice roman istoric presupune reconstituirea, iar a ancora în perimetrul istoric ales de Alice Botez înseamnă să operezi pe un teren în care ipoteza se face nezmintit necesară. Cu alte cuvinte a scrie un roman despre daci este aproape o aventură și autoarea **Emisferei de dor** a acceptat această aventură în chipul cel mai conștient. Alice Botez înaintează în terenul ales cu toată prudența fără a renunța la intenția de a oferi romanul proiectat al unei apoteoze dace. Un val de mister învăluie istoria Daciei și a poporului său și tocmai cu această materie își lucrează romanciera cartea.

Emisfera de dor începe acolo unde izvoarele tac declanșînd legenda. Alice Botez scrie o carte despre Roma și Decebal acordînd în egală măsură atenție istoriei documentate atît cît ni s-a păstrat cît și istoriei orale, adică legendei care însoțește războaiele daco-romane și moartea lui Decebal. Ceea ce atrage în acest roman, surprinzător prin temeritatea lui, este inteligența procedeelor și a construcției romanești. Alice Botez nu ține să sfideze ceea ce se știe edificînd ipoteze îndrăznețe și aberante, ci ține să împace teritoriul sigur al informației trecută prin izvoarele sumare ajunse pînă la noi cu cel al supozițiilor pe care lacunele de informație îl lasă în mod firesc. **Emisfera de dor**, roman de atmosferă în primul rînd, își propune să circumscrie semnificativ contururile pe care ecoul luptelor cu armatele lui Decebal îl are în lumea romană la diverse straturi ale populației, la personalități de vîrf ale vieții romane. În roman apar atît împăratul Traian, cît și urmașul său Hadrianus, vorbesc atît Plinius cît și Tacit, Suetonius și Plotina. Autoarea nu vrea însă să scrie romanul niciuneia din aceste personalități istorice cunoscute, refuzînd cu pricepere romanescă, capcana servajului unei reconstituiri împovărătoare, ci romanul unei stări de spirit. În **Emisfera de dor** lumea romană trăiește o obsesie dacă și aici e prima mișcare de inteligență a scriitoarei. Terenului alunecos al lipsei de informații asupra lumii dace îi este preferat spațiul ferm, consacrat al lumii romane în chiar centrul imperiului, la Roma, unde se petrec toate faptele narate. Pe scurt, deși războiul cu dacii a luat sfîrșit, deși prăzile au fost aduse la Roma, deși triumful organizat a fost pe măsura unei victorii mari, deși captivii de la Carpați sînt în lanțuri, legionarii participanți la acest război trăiesc retrospectiv presiunea evenimentelor. Un ostaș roman pare a recunoaște la Roma pe Decebal. Dar Decebal se știe că e mort. Un retor vorbește mulțimii adunate într-o piață publică despre apariția pe străzile Romei a regelui mort. Hadrianus, fost conducător militar în campania împotriva dacilor, este bîntuit și el de gînduri similare. Aceste apariții și zvonuri se împletesc în roman cu peripețiile la Roma ale unui preot dac Dorses protejat al lui Hadrianus. Hadrianus are sentimentul că se află în fața unui preot dac Dorses, **protejat** descifra. El a fost în campaniile nordunărene și este un cunoscător al religiilor orientale. Ambiția lui este de a scrie o istorie a acestor războaie duse de romani împotriva dacilor și strînge cu asiduitate și sistem orice informație utilă. Preocuparea e mai generală, evenimentul fiind la ordinea zilei Hadrianus nefiind singurul amator de a lăsa posterității o relatare proprie asupra evenimentelor. În acest punct autoarea s-a izbit de misterul real al unei tăceri surprinzătoare a istoricilor asupra evenimentului, și avansează ipoteza sa. Comentariile lui Traian asupra războaielor dacice ar fi fost de un caracter precumpănitor militar, rece și fără interes pentru alte aspecte decît cele ale războiului propriu-zis și a scrie altfel istoria acestor campanii însemna a intra în dezacord cu chiar împăratul. Un conflict latent stăruie de-a lungul întregii cărți între împărat și succesorul său. Autoarea îl plasează în sfera deosebirilor de structură. De o parte un militar de vocație, un conducător realist fără imaginație, de cealaltă parte succesorul, un intelectual plin de dubii a cărui imaginație lucrează. De o parte un împărat care nu crede sau nu vrea să creadă într-un mit al Daciei, de cealaltă parte un succesor la tron fascinat de acest mit. De o parte cineva care pare a voi să ascundă ceva legat de cucerirea Daciei, de cealaltă cineva care vrea să dezlege misterul care planează asupra acestui triumf. **Emisfera de dor** este o carte de subtilitate în care sugestia e mai importantă decît litera textului. Alice Botez a preferat să inscenize acest conflict în loc de a formula ipoteze în scris, greu de probat. Tensiunea dintre cei doi bărbați e pe cale de a lua proporțiile unui conflict decisiv în a cărui plasmă misterul dac are locul central datorită tentativei unor sicofanți de a implica pe Hadrianus într-un complot de răsturnare a lui Traian în care aliații lui ar fi dacii conduși de un Decebal renăscut din propria-i cenușă. Aici se încheie cartea. Cine a învins ? Hadrianus care va ajunge la vremea firească împărat sau Traian, de vreme ce niciuna din cărțile despre războiul cu dacii n-a fost scrisă ? Naratorul nu dă răspuns la nici o întrebare. Romanul rămîne ambiguu și fertil și a-l citi în litera lui este o greșeală.

Inteligența autoarei este de a clădi o ipoteză dacă cu materie romană incontestabilă. Scenele cărții se petrec precumpănitor la Roma și în reconstituirea acestei lumi, prozatoarea își vădește atît priceperea cît și talentul. Lumea pestriță, haotică, orgiastică a Romei, cu arenele pline cu gladiatori sau animale sălbatice, cu popinele vizitate de o lume amestecată, cu viața de interior a vremii, cu trepidația piețelor publice, cu saltimbacii, preoții, curtezanele, șarlatanii, negustorii și militarii ei este incizată cu precizie și economie în paginile romanului. Caracteristica acestor pagini este de a vorbi despre o lume de un extrem pitoresc, refuzînd pitorescul. Notația este precisă, redusă la cîteva linii esențiale. Nu culoarea locală este meritul cărții ci spiritul timpului, pe care scriitoarea îl vrea preocupat de mitul Daciei. Portretele sînt făcute cu o economie a mijloacelor împrumutată desigur din sursele folosite pentru scrierea romanului : lapidaritatea prozei latine și-a imprimat asupra stilului cărții pecetea. Prețiozitatea pe care o capătă uneori fraza în acest roman nu este urmarea unui efect neștiut și necontrolat ci urmarea unei opțiuni stilistice adoptate cu bună-știință.

Un loc aparte îl ocupă în roman personajele de origină dacă rătăcite sau aduse de soartă la Roma. Toate au un rost precis în țesătura romanului ele fiind destinate a susține și a justifica interesul pe care personajele urmărite de narator îl au pentru lumea și mitul dacic. Dorses este preotul dac datorită căruia populația Romei crede a-l fi întîlnit aievea pe Decebal. Nicăieri relatarea nu ne spune că acesta nu este Decebal, menținînd premeditat o ambiguitate necesară misterului la care se referă Hadrianus sau Maximus Tiberius. Aieta e sora lui Decebal, captivă la Roma unde se sinucide pentru a nu fi căsătorită contra voinței ei cu un roman. Bacilis e trădătorul, cel ce a divulgat locul comorii dacice, pe care romanul îl justifică psihologicește pentru a-l lăsa pradă furiei mulțimii. Alice Botez n-a constituit o grupare masivă dacă contrastantă față de mediul roman. Ea a preferat să folosească personaje puține, dar sugestive pentru a crea atmosfera de care „emisfera de dor" a legendei, a istoriei orale avea nevoie. De reținut că niciunul din aceste personaje nu este născut în afara unor limite documentare certe. Demnitatea inspirației este indiscutabilă și a sublinia mai ales politismul unor situații de carte înseamnă a citi cartea ignorîndu-i spiritul și intenția de la început declarată.

În sfîrșit, romanul se întemeiază pe proclamarea unui prestigiu dacic în fața ordonatei și imperialei Rome. **Emisfera de dor** despre acest prestigiu vorbește indirect tot timpul antrenînd o distribuție bine aleasă și bine regizată de romancieră. Este acesta un fapt întemeiat sau ne aflăm în fața unei specii de patriotism gratuit ? Întrebarea își are locul pentru că ostilitatea moștenită față de tema istorică de inspirație veche, etichetată divers, poate pune și acest distins și savant roman, de o precauție științifică extremă, sub semnul întrebării. Valoroasa carte a Alicei Botez nu stă pe un fals istoric ci pe un adevăr care-o face de aceea și mai interesantă. Un mit al Daciei sacre și originare, un indiscutabil prestigiu al Daciei anterioare este atestat în memoria mai multor popoare europene. Remarcabilul roman al Alicei Botez, **Emisfera de dor**, pornește de la un adevăr.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

„Eclipsa"
„Embleme"

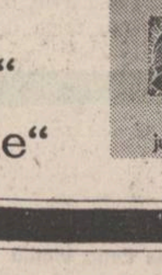

Și *Domnița Petri* — cu semnificativa ei carte de debut*) — se înscrie în fluxul mai larg al lirismului feminin tînăr căruia îi este proprie tot mai decisiva tentativă de a conferi leit-motivului erotic funcții *pretextuale* de largă cuprindere reflexivă. „Cîntecul inimii" este chemat, așadar, a se sublima în structuri poematice animate de ambiții gnoseologice ce depășesc net cercul limitat al lamentației intimiste. Într-o atare situație, e de la sine înțeles că reușita artistică este condiționată de satisfacerea a cel puțin două exigențe liminare : convingerea fermă că în punctul lui de pornire poemul beneficiază într-adevăr de sursa unor tensionate elanuri afective și inspirata, adecvata implicare a acestor elanuri într-un angrenaj metaforic revelator. Ceea ce am numi procesul de intelectualizare a simțămintelor circumscrise sferei eroticului se realizează tocmai prin această organicitate afectiv-ideatică, relevată de întreaga figurație a poemului. În acest fel, elementul care se reține și impresionează, în ultimă instanță, este imaginea de spectacol ceremonios apt să imprime „suferinței" intim feminine un alt gen de mișcare, anume, unul străbătut de elegiacul atotcuprinzător în ordine existențială: „Vin să te laud, găsesc poarta ruptă, / Ți-am pus în prag sălcii. De mult s-au uscat. / Vin să te-ntreb : încotro am plecat / de am fața-negrită și suptă // Știu cît de-ncet trebuia să ridici / pleoapele galbene, să mă primești / în ograda nebunelor mere domnești, / printre fluturi, viței și urzici. // Trebuia să m-aștepți la un vad luminat, / cînd cad snopii sub galbenul cer împărat, / căci ți-am trimis cuvînt pe un greier isteț / dintr-un veac primitor, pădureț // Vadul nu l-am aflat. Bolovanii dospeau / fără gîndul întoarcerii mele în vine, / ape tulburi scobeau sub răchiți, cu rușine, / pești ursuzi din aripe umbros lopătau // Vin să te-ntreb : am mai fost pe aici / cînd e lutul de-un stînjen crescut peste tindă ? / De ce taci, de ce tulburi vineția oglindă ? / de ce nu, de ce pleoapele nu le ridici ? *(La apa)*.

Cum se poate lesne sesiza, discreta „lecție" oferită de domesticitatea naturist-cosmicizantă a unei anume părți din poezia argheziană dă rezultate excelente. Într-alt loc, asprimile virginale, de sorginte argheziană, la rîndul lor, fac corp comun cu momente de „uitare" în tiparele eminesciene : „Să mai veghez pereții în lentă fecare / pe cînd icoana vieții-mi de mult s-a fost desprins / cum tulburate ferigi pe dale s-au întins /, mărturisind vînzarea vieții pe culoare ? // Nici nu e greu să fii nevinovată sare, / otrava ta cînd turme de ploi demult au lins" *(Datoare)*.

Nu de puține ori, însă, poezia scrisă de Domnița Petri se resimte tocmai în latura figurației metaforice. Este vorba de artificializarea poemului prin aglomerarea de imagini ostentativ căutate și care, evident, nu numai că nu-și vădesc utilitatea ci, totodată, creează impresia unei stridente facilități. Iată, numai o infimă parte din colecția „zicerilor" de această factură pe care le conține volumul: „Atunci deschid fereastra spre sud, *ca o cătușă / pe glezna vîrstei* / : „*îți scriu scrisori cu tușul curgînd din minutar*" ; „*Ți-am fost turma de lene*" ; „*cămara dospită a acestei clipe*" ; „*coapsa lată a stelei care îmi albește vina*" ; „*urechea zilei bătrîne*" ; „*Nu cîntă frunza ci prima literară din / cartea toamnei*" ; „*nemurirea cu gust de lapte ars*" ; „*cuțitul unei seri de noiembrie*" ; „*Moartea cu liniștea lată*" ; „*Lemne mari în urechea zilei bătrîne / cercei săraci*" ; „*cămașa de-ntuneric pe gînduri pune pete*". Cititorul curios să afle de unde sînt desprinse mostrele de mai sus, citind cartea, își poate da seama numaidecît de faptul că înseși contextele poematice în cauză, valoric, se situează cu mult sub nivelul posibilităților reale ale tinerei poete. Căci, nu mai încape îndoială, față de o poetă capabilă a da la iveală un poem de intrinsec și tulburător dramatism precum cel intitulat *Eli, Eli*, sîntem îndreptățiți a manifesta maximum de exigență critică : „Ai zburat, pasăre, cu numele / între al doilea și al treilea / cîntat de cocoș // Poate sînt din ciocul tău stropul / de apă moartă / și dau izvor. / Și gura pe care o sărut / mă naște o dată, de două ori, / în fiecare odaie devastată / de nesațiul ființelor care s-au / iubit acolo. // Dar a venit astă noapte la tîmpla mea / muntele din care curg. / și pe cel mai înalt vîrf / ședea o femeie singură / care tot plîngea. / care fără rost, fără pricină / își tot plîngea moartea. / Nu plînge, i-am zis, / nu plînge, fă ca mine, / dă izvor, curgi // Dar ea fusese izvorul, / fusese pasărea / înainte de al treilea cîntat / al cocoșilor".

Volumul *Eclipsa* recomandă încă un nume demn de cea mai mare încredere înscris pe „lista" unei foarte interesante pleiade de poetese tinere ce au debutat editorial în ultimul timp.

F*estivalul național „Cîntarea României"*, ediția a III-a, începe a-și vădi roadele și în plan editorial încă de pe acum. În acest context se înscrie, desigur, și culegerea de poeme intitulată *Embleme*, apărută sub egida Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și al Bibliotecii județene Timiș. Culegerea înmănunchează o parte din creația poetică a cenaclului „Ars poetica" ce-și desfășoară activitatea pe lîngă menționatul for de cultură. Muncitori, funcționari, elevi, militari, studenți sînt tineri autori care, la primele lor încercări, dovedesc sensibilitate și exigență. Sub atenta îndrumare a tînărului poet și etnograf Aurel Turcuș, cenaclul „Ars poetica" se recomandă cititorilor prin intermediul unei apariții editoriale demne de toată lauda. Iată și numele semnatarilor acestei culegeri : Adeodata Alexandrina Caragioiu, Melania Caragioiu, Ion Deatcu, Maria Doandes, Mariana Drăgoi, Octavian Gătăiantu, Lidia Lăudan, George Lelea, Camelia Liliana Lobonțiu, Tatiana Lungoci, Petre Dinu Marcel, Ștefan Simion Malița, Francisc Marton, Ion Miu, Silvia C. Negru, Alexandrin Petheu, Ion Scorobete, Petru Vasile Tomoiagă, Gabriela Gertrude Wagner.

Nicolae Ciobanu

*) *Domnița Petri : „Eclipsa", Editura „Junimea", 1979.*

viața cărților

proza

Radiografia iluziei

● Cu cel de al doilea roman* al său, poetul Ovidiu Genaru își consolidează opțiunea pentru genul epic. *Weekend în oraș* (1969) era o încercare încă timidă, în pofida dezinvolturii cu care debuta prozatorul. Tehnica narațiunii era simplă și cursivă, cu un accent juvenil și marcată de o remarcabilă acuitate a observației de detaliu. Scrisul ironic și alert conferea cărții un caracter agreabil. *Iluzia cea mare* este romanul unei drame de familie care implică însă fenomenul social. Narațiunea nu mai evoluează cu simplitatea celei dintîi cărți de proză a autorului, ci prin intermediul unor dialoguri care, înregistrînd o singură voce, lasă numai să se presupună replica celuilalt, fiind convertite în monologuri febrile de explicitare. Drama fiecărui personaj se conturează astfel din fragmentele confesive intercalate între monologurile celorlalți și propriile incursiuni rememorative. „Iluzia cea mare" este iluzia unei iubiri, a lui Titus Oniga pentru Edmonda, soția sa, Titus fiind în același timp un om dăruit răspunderilor sale, orb în buna sa credință, neobservînd lucruri mărunte sau subtile a căror victimă va deveni. Iubirea acestui „om dintr-o bucată", ai cărui ani de formație sînt rezumați semnificativ în caietele sale descoperite într-un pod, pentru o femeie ca Edmonda, era o imposibilitate de care timp de aproape două decenii nimeni nu-și dă seama. Titus este un naiv generos și intransigent, dăruit muncii pînă la epuizare. Edmonda este o snoabă capricioasă cultivînd iluzii de apartenență aristocratică simultane unui comportament banal al parvenitismului, și unor facile veleități estetice. Dar Edmonda este și o femeie subtilă care atenuează nepotrivirile pentru că, relativ inconștient, Titus reprezintă reușita socială cu suita ei de avantaje mai mult sau mai puțin meschine, mai mult sau mai puțin invidiate. Fiecare dintre cei doi soți trăiește o criză fiziologică în pragul unei bătrîneți amenințătoare, Titus resimțind momentul critic în echilibrul său moral, Edmonda luptînd cu disperare pentru conservarea unor farmece ofilite. În ultimă instanță, criza este, pentru amîndoi, de natură erotică, după cum erotismul se va dovedi suportul esențial al acestei lungi legături protejate de iluzia unei iubiri perfecte. În proză ca și în poezie, Ovidiu Genaru conferă, de altfel, erosului o poziție privilegiată. Căsătoria soților Oniga nu va supraviețui crizei și Edmonda îl va părăsi pe Titus, va părăsi totul pentru o altă mare iluzie și aventură. Eșecul cu efecte întîrziate al acestei iubiri nu este exclusiv de natură intimă. El se datorează și faptului că Titus și Edmonda reprezintă structuri psiho-sociale conciliabile numai aparent, prin abilitatea soției dotate cu un simț practic mult mai real decît veleitățile ei artistice. Titus și Edmonda sînt produsele unor educații total deosebite, bărbatul credincios ideilor care l-au format și experienței sale în felul ei eroice, femeia fiind tutelată moral de bătrîna mătușă Olia Vidrașcu, „vestala" unor iluzii care i-o subordonează pe Edmonda.

În atmosfera de aparent echilibru creată de Edmonda, fiul lui Titus crește lipsit de participarea tatălui, personalitatea sa încadrîndu-se unei tipologii banale. Dinu va trebui să traverseze singur deruta unor experiențe în care numai bunul simț moștenit de la Titus îl poate menține. Drama familiei Oniga se concentrează narativ în jurul personajului Alec, fratele Edmondei, tolerat în vila familiei pentru a i se atribui funcții ancilare. Fostul actor, puțin cabotin, demodat și cîteodată cinic este observatorul și comentatorul evenimentelor, lui i se adresează confesiunile, lui i se încredințează secretele, el este ascultătorul lamentațiilor și ambițiilor Edmondei, al regretelor lui Titus, el este confidentul lui Dinu și, în plus, el observă imparțial crizele celorlalți. Alec este un spirit generos și receptiv, capabil să înțeleagă și să-și explice frămîntările surorii, cumnatului și nepotului său, dar intervențiile sale sînt lipsite de eficiență, gestul final al incendierii vilei de la Sinaia a mătușii Olia reprezentînd o pedeapsă simbolică și o ieșire din scenă aptă să satisfacă structura intimă a actorului intrat într-un rol definitiv.

Abilitatea construcției narative conferă romanului echilibru epic, autorul izbutind să concilieze drama individuală cu motivațiile sociale, surprinzînd fenomene și comportamente circumscrise unor tipologii cunoscute, evitînd schematizarea, fapt remarcabil mai ales în privința lui Titus, personajul cel mai expus acestei tentații. Între comprehensiune și ironie, scrisul lui Ovidiu Genaru evoluează fluent, cu o ușurință care are uneori ca efect neglijențe de tipul „ar fi vrut să se îmbrace ca Machiavelli, în frac, înainte de a se așterne la citit clasicii". Esențial este însă faptul că personajele sînt desenate în linii verosimile, demersul epic implicînd o reală sensibilitate analitică.

Sultana Craia

* **Ovidiu Genaru : „Iluzia cea mare", „Cartea Românească", 1979.**

critica

O ipostază a criticii

● O carte este ceea ce este. A spune că ea nu este așa cum ar fi trebuit să fie (iluzoriu concept !) constituie o gravă eroare metodologică. Și, totuși, trebuie să recunosc că deschizînd lucrarea Herthei Perez*), îndemnat și de titlul atractiv, mă așteptam să găsesc acolo un studiu comparativist, o tipologie (mai mult sau mai puțin formalizată) ori o fenomenologie a personajului românesc. Nu, studiul autoarei este mai degrabă o plăcută (și adeseori instructivă) trecere în revistă a celor mai interesante momente care au punctat evoluția romanului, ca gen, din antichitate și pînă în prezent. Problema personajului constituie un fel de „alibi" pentru o dizertație, deloc ancorată în vreo anumită tehnică precisă de cercetare, asupra destinelor și structurilor esențiale pentru acest gen literar. De altfel, Hertha Perez ne avertizează chiar de la început : „Istoria romanului nu e altceva decît istoria personajelor sale" (VII). Dacă cei doi termeni sînt reversibili, înseamnă că putem discuta despre unul, discutînd la fel de bine și în egală măsură și despre celălalt. Stă în aceasta ecuația, cheia teoretică prin care putem înțelege mai exact intențiile și scopurile cărții pe care o discutăm aici.

Din acest punct de vedere nu ne vor mai mira deci lungile divagații despre originile istorice ale romanului, despre ideologiile diverșilor scriitori, despre biografia și mediul social care i-au format. Uneori mai multe pagini îi sînt consacrate autorului decît personajelor romanești, căci, într-adevăr, sînt cazuri cînd personalitatea umană a creatorului este mai interesantă decît personalitățile umane pe care el le-a creat. Ideea de bază a tuturor studiilor este aceea că devenirea personajului romanesc se înscrie în albia unui evoluționism firesc și nestingherit, fiecare nouă epocă și fiecare nou curent literar adăugind cîte ceva nou, o nouă viziune analitică ori o nouă tehnică literară, pentru configurarea lui. Totul stă sub semnul echilibrului și-al îmbogățirilor succesive: „Cele cîteva exemple oferite mai sus ne îngăduie să afirmăm că modul de a configura personajul romantic comportă nuanțe, tonalități, intensități și maniere felurite. Se observă că romantismul a adus unele inovații prin care a diversificat, în continuare, personajul literar, fără a se abate însă esențial de la concepțiile estetice tradiționale" (p. 111). Dealtfel, există, dincolo de toate aceste interesante discuții asupra romanului și a personajelor sale, o discretă incertitudine în ceea ce privește unghiul de vedere din care criticul abordează materia epică. Discută el despre personaj ca entitate sferică a unei lumi considerate ca existente (ce face el, de ce face astfel, cum evoluează etc.) sau despre personaj ca proiecție a stilului, ca entitate construită prin anumite procedee literare (cum ni se dezvăluie el, atitudinea scriitorului, structuri lingvistice tipice etc.) ?

Vorbind despre romantism și despre realism, Hertha Perez propune cîteva tipologii ale personajului romanesc. Astfel, romanticii ar crea ipostazele „visătorului", „geniului neînțeles" și ale „dezabuzatului", scriitorii realiști ne-ar propune profilul „arivistului", „tipului de dandy", „snobului", „ratatului", și al „purtătorului conștiinței civice".

Într-adevăr, se pare că Hertha Perez se mișcă mult mai ușor în cadrele generale și mobile ale eseului, zonă în care divagația și alunecarea printre cele mai diverse tematici și idei îi sînt mult mai prielnice autoarei. Cartea de față este o interesantă și cursivă scriere despre roman.

Mihai Coman

***) Hertha Perez : „Ipostaze ale personajului în roman", Editura „Junimea", 1979.**

Literatura hispano-americană

● Ceea ce trebuie să remarcăm de la început, recapitulînd liniile directoare ale sintezei **Literatura hispano-americană*)** se referă deopotrivă la ontologia și deontologia comentatorului interesat de literaturile străine care este profesorul Paul Alexandru Georgescu, autor al cărților **Teatrul spaniol clasic** și **Arta narativă a lui Miguel Angel Asturias**. Scrisul și întreaga sa activitate de propagare a literaturii hispano-americane la noi implică o interesantă și modernă doctrină a ființei criticului de literatură străină, dublată de o doctrină a valorii. Paul Alexandru Georgescu (membru al Academiei columbiene) tinde spre o „teorie statuară" a fenomenului literar, refuzînd interpretarea fragmentaristă, mozaicată, prezentarea panoramică, bazată pe o ordonare „în cuiburi" a autorilor sau prezentarea panoramică direcționată „între două puncte opuse, puternic marcate" (vital... conceptual). Depășind gîndirea lineară a actului critic, comentariile profesorului Paul Alexandru Georgescu sînt tensionate de parametrii gîndirii sistemice. Lecturile sale sînt întotdeauna și **theoria**, pornind „de la schema de lucru și de la conceptele de bază ale teoriei sistemelor" (Bertalanffy, J.H. Milsum, Walter Buckley, Mircea Malița) și de la contribuțiile structuralismului genetic (Lucien Goldmann). Dar dincolo de această „necesară rigoare și exactitate" cu care e comentat fenomenul literar hispano-american în ceea ce are el mai valoros, deci „fondul de aur al literaturii hispano-americane" trebuie remarcată perspectiva criticului, capacitatea ei de a nu raporta impropriu și subordonator o fenomenologie literară autohtonă la tipurile ideale europene. Profesorul Paul Alexandru Georgescu nu-și înăbușe analizele într-un „pat al lui Procust" interpretativ care este orice sistem de referință străin fenomenului cercetat. Combătînd formula „America, roman fără romancieri" propusă de Luis Alberto Sanchez, teza tardivității și a sincretismului, sintezele sale demonstrează că Istoria romanului hispano-american nu poate fi fundată pe conceptul unei palide și tîrzii imitații a paradigmelor europene. Disecția și problematizarea operelor lui Romulo Gallegos, Miguel Angel Asturias, Borges **(Un geometru al visului**, „plugar harnic și folositor al propriilor născociri") Julio Cortázar, „căutător al umanului", dar mai ales fina analiză **Sabato și structuralismul** sînt modele de interpretare critică în favoarea unei literaturi.

În ce privește analiza la Ernesto Sábato, e simptomatică și lecția de ironie a criticului. Folosindu-se de ultimele noutăți interpretative în materie, Paul Alexandru Georgescu ne demonstrează de fapt, „lipsa de spațiu" a uneltelor critice structuraliste „a încerca să-l prinzi în scheme structuraliste ar fi — și este, efectiv, — la fel cu a turna marea în cochilia unor melci. Se revarsă".

Aceeași revărsare, de data aceasta de natură afectivă, o întîlnim și în paginile de evocare ale unor personalități cunoscute „în carne și oase". Tonul, impasibil, doctoral, retorica de tip „ex cathedra" devin neîncăpătoare. La fel conceptele, unele din ele decalcuri, cu o sonoritate ciudată în limba română, rebarbativă.

Lectura criticului se îmbogățește cu accente confesive, cu mici portrete sentimentale, aproape, și are acea plenitudine pe care i-o dă, dincolo de prietenia cu cărțile mari, proximitatea marilor creatori.

Doina Uricariu

***) Paul Alexandru Georgescu : „Literatura hispano-americană în lumină sistemică", Editura „Scrisul Românesc", 1979.**

Sinceritatea sonetului

Cartea lui Vintilă Ornaru *) este o încercare temerară de a călăuzi într-o lume plină de frămîntări ritmurile celor mai durabile sentimente. Sonetul, ca orice formă fixă, impune voluntar o limită pe care doar frîngînd-o se poate trece de la un simplu capriciu de bun artizan la adevărata poezie. Vintilă Ornaru care își trăiește cu o nestingherită generozitate exaltarea ca și melancolia reușește să instaureze acel spectacol frust, oferit întotdeauna de un eros patetic, devenit deja simbolic prin tradiția literară a genului. Sentimental sincer, poetul se lasă copleșit de evenimentele cotidiene ale sensibilității, învăluindu-le însă permanent într-o aură de idealitate. Aceasta dă totuși uneori impresia de neutralitate, de comentariu exact al întîmplărilor. La celălalt pol, cînd atinge maxime intensități, paradoxal poate, el nu simte nevoia eliberării dintre patimi, căci nu le resimte nici un moment ca o povară extenuantă sau ca o constrîngere („Shakespeare a zugrăvit-o-n poezie, / iar eu am întîlnit-o-n stare pură, / într-o controversată creatură, / hotar între lumină și stihie ! // Viața de apoi e o minciună / și dac-ar fi cum scrie sfînta carte / înclin smerit să cred că nu e bună // și n-o primesc în dar nici după moarte ! / Fără iubiri și erezii deșarte / degeaba cornul judecății sună..." **Nu cred**). Evocator liric sau ironic, Vintilă Ornaru tînjește parcă după o candoare inițială irecuperabilă („Dar într-o zi suprema-ntruchipare / cît de firesc avea să se închee : / ca-ntr-o vrăjitorie oarecare, // din ce te-nchipuisem eu, idee / ai coborît în vechile tipare / și te-ai făcut gîlceavă și femee..." **Cînd te-am văzut**). Efortul său atît de omenesc de a păstra nealterate gîndurile, dar și instinctele se concretizează în versuri dovedind o conștiință care s-a decis să sacrifice totul pentru a-și menține limpezimea și optimismul („Nu lăsa viermii să te cotropească / 'nainte de-a intra în slujba lor... / Alungă-i cu o faptă omenească, // din șopru scoate plugul în ogor / ca-ncremenirea-n veci să te găsească / împovărat de munci de viitor..." **Desigur**).

Acela care „galopează desculț prin constelații", îndrăgostit iremediabil de tot ceea ce poate semnifica ființa umană, reflexivă sau în plină efervescență, parcurgînd toate vîrstele cu o egală voință de a înțelege rosturile fiecărui amănunt care îl implică, își rostește însă cu aceeași claritate și temerile („Și am ajuns la vîrsta cea de seară / cînd ziua e din ce în ce mai mică / și cineva tot vine și mi-o strică / și din frumosul ei mă dă afară... // De-un timp mă stăpînește-un fel de frică, / piciorul n-are siguranță-n scară, / și calul de sub mine zboară / și lumea-ntreagă-mi pare inamică..." **La vîrsta cea precară**). După cum se înfățișează unele sonete, putem de asemenea presupune în autorul acestei cărți un baladist ce-și spulberă mărturia în iluzii cenzurate : „E-o vreme cînd mă bîntuie orgolii... / Zăpada purității-n mine plînge ; / Napoleon îmi circulă prin sînge / Și sapă galerii ca-n lut sobolii / Un cerc de foc în jurul meu se strînge ; / Mi-e sete de elogii, de fotolii, / coroana mea de rege mii de molii / Mi-o foarfecă-n mandibule nătînge // Fîntîna modestiei iat-o, seacă / Și ce frumos eram cînd era plină ! / Prietenii mă părăsesc și pleacă..." **(E-o vreme cînd)**.

Patria, o altă temă de inspirație a poetului, reprezintă pentru Vintilă Ornaru o înfățișare a istoriei prin eroii care i-au menținut mîndria și frumusețile. Simplitatea imaginilor este rezultatul unei atitudini de „[illegible] cu faptele desăvîrșite ale înaintașilor. Respectul și lauda constituie singura reacție pe care o înregistrează poetul. Eboșele din ciclul **Pariziene** formează un jurnal fidel al rememorării unui traseu parcurs la marginea imaginarului. Dominat încă de impresiile momentului autorul nu pășește în ficțiune, „comemorînd" doar evenimentele. Refuzînd deliberat să-și ordoneze sensibilitatea, amalgamînd crîmpeie culese din gînduri și simțuri, autorul se întrupează într-un cîntăreț hotărît să uite și mode și subtilități poetice în favoarea celei mai directe și cuceritoare comunicări. De obicei, sinceritatea nu este o calitate suficientă poeziei, dar Vintilă Ornaru reușește să anuleze sensul acestei asertiuni.

Andrei Roman

***) Vintilă Ornaru : „Sonete", Editura Eminescu, 1979.**

VIAȚĂ ȘI LIBERTATE

Fragmente din romanul „TINEREȚEA UNUI EROU“ de Petru Vintilă

La orele opt începură lucrările procesului. Dezbaterile aveau loc în sala de mese a unei unități militare, amenajată de circumstanță cu un podium pe care era masa completului de judecată, cu un spațiu încercuit ca un țarc, unde erau aduși între baionete muncitorii feroviari acuzați și cu un șir de bănci pentru public. Erau aci acum cel mult două sute de persoane, civili și militari, tineri și virstnici, chiar și cîteva femei. Cei patru tineri, așezați unul lîngă altul, în șir strîns, pe una din băncile de la mijlocul sălii, așteptau liniștiți, fără să-și vorbească, numai ochi și urechi. Între ei, numai Nicolae avea pînă atunci experiența unui proces politic și privea în jurul său fără emoție, deși cu o vădită și calmă curiozitate, de om deprins să învețe cîte ceva mereu din fiecare nouă întîmplare. Ceilalți trei erau palizi și o privire atentă putea descoperi ușor tensiunea psihică tăcută și tenace la care erau supuși.

Intîi fură introduși acuzații, care își ocupară locurile în spațiul păzit, pe cele cîteva bănci de lemn. Nici unul dintre ei nu părea înfricoșat. Se uitau curioși spre publicul din sală, ca și cum, în cea mai perfectă liniște sufletească, doreau să afle în public fețele cunoscute. Șase jandarmi cu carabinele la picior îi păzeau impasibili. Se uitau din cînd în cînd la cei pe care îi păzeau, dar ei înșiși stăteau țepeni, ca niște stane de piatră și un psiholog putea ușor să-și dea seama că nu erau în apele lor, fie că trebuiau să păzească niște oameni despre care li se virîse în cap ideea că erau cu deosebire primejdioși, fie că, oameni de la țară, simpli și neîntinați în noroiul vieții, erau pur și simplu înfricoșați de severitatea evenimentului la care luau parte ca paznici. Nu se mișca o fibră pe fețele lor arse de soare și clipeau din ochi cu o teamă adîncă și tăcută pe care nu puteau în nici un fel s-o ascundă. Păreau cu desăvîrșire mirați că acuzații arătau în ciuda împrejurărilor grele în care se găseau, niște fețe infinit mai puțin îngrijorate de soartă, că se aplecau unul spre altul spre a-și spune în șoaptă cîteva cuvinte și că reușeau chiar să zîmbească spre cele cîteva persoane cunoscute din sală. Între ei, unul avea o mustață neagră și o privire melancolică, deși foarte ageră și pătrunzătoare. Rotindu-și privirea asupra publicului din sală se opri niței surprins pe figura lui Nicolae, singurul din cei patru adolescenți pe care îl cunoștea. Îi zîmbi ușor, clipi din ochi și făcu o mișcare imperceptibilă cu capul, ca un semn de recunoștință și aprobare. Nicolae roși într-o clipă și răspunse la salut cu un zîmbet încurajator. Exact în clipa aceea își făcu apariția completul de judecată al Curții Marțiale. Erau cu toții ofițeri superiori, gravi, țepeni, plini de importanță, încărcați de eghilețî și decorații și cu cîte o leducă de mătase în curmezișul tunicilor albe, de vară. Era o zi de depoziții ale martorilor apărării și completul de judecată știa că nu va fi defel ușor să ducă la bun sfîrșit acel program deosebit de dificil. Avocații apărării, patru sau cinci la număr, așteptau în primul șir de bănci, cu dosare voluminoase în brațe și chiar numai apariția acelor acte constituia o amenințare potențială pentru tribunal. Președintele Curții Marțiale își aruncase din prima clipă privirea întunecată și amenințătoare spre grupul avocaților apărării, zăbovind cu îngrijorare vădită asupra dosarelor și servietelor lor voluminoase, ca și cum în fiecare stătea ascunsă o bombă cu explozie întîrziată. Totuși, ședința trebuia deschisă și președintele Curții Marțiale, ridicat în picioare, după ce își privi camarazii cum se foiau cu suficiență în scaune, aranjîndu-și hîrtiile cu care veniseră în sală, rosti cu un glas spart, ca de om venit aici direct de la un chef sau după o noapte de nesomn :

— Domnilor, deschidem cea de-a patra zi a dezbaterilor. Ieri am fost nevoit să evacuez publicul din sală din cauza agitației pe care a încercat la un moment dat s-o producă. Doresc să atrag atenția publicului că astăzi sînt decis să reprim de la bun început orice încercare asemănătoare. Aici e vorba de destinul țării și nu voi îngădui ca acest destin să fie pus în joc nici măcar o singură clipă. Așa cum s-a anunțat la sfîrșitul dezbaterilor de ieri, pentru a dovedi tuturor cercurilor din străinătate că procesul se desfășoară în limitele celei mai perfecte legalități, în spiritul constituției noastre democratice, astăzi va avea loc audierea martorilor propuși de apărare. Înainte de a trece la chestiunea de fond, doresc să știu dacă apărarea are vreo întrebare de pus în legătură cu procedura.

— Da, eu am de pus o întrebare, zise imediat, ridicîndu-se în picioare, unul din avocații apărării. Era un bărbat înalt, zvelt, destul de tînăr. Nu părea să aibă mai mult de treizeci — treizeci și cinci de ani. Îmbrăcat într-un costum de șantung alb, cu o cravată roșie ca focul, părea un om de o rară distincție, cu o ținută de mare hotărîre și demnitate, care impunea chiar și Curții Marțiale.

— Aveți cuvîntul, zise președintele Curții Marțiale, dar adause imediat, cu un evident simț de precauție : ceea ce vă rog să rețineți de la bun început este faptul că nu vă dau cuvîntul pentru pledoarie, nici pentru un discurs de propagandă, ci numai și numai pentru ridicarea unei singure chestiuni : fie pentru o simplă întrebare, fie pentru ridicarea unei obiecțiuni de formă juridică. Sînteți avocat și sper că înțelegeți exact precizarea mea.

— Vă rog să fiți liniștit, domnule președinte, deoarece într-adevăr nu intenționez decît să ridic două chestiuni de procedură.

— Să le auzim, zise președintele Curții, grăbit să curme introducerea care îl plictisea, ori pur și simplu îl agasa și îl neliniștea.

— Domnule președinte, zise avocatul. Se află aici, în Craiova, de trei zile, o delegație de muncitori și de juriști francezi, de mare prestigiu în Dreptul internațional. Ei locuiesc la hotelul „Minerva“ și, deși în limitele celei mai înalte concepții juridice, declarînd că vor să fie doar niște observatori neutri și imparțiali, nu li s-a îngăduit accesul în sala procesului. Domnia voastră, chiar adineauri, ați declarat solemn și mărturisesc că v-am aplaudat imediat sufletește, repet, ați declarat că doriți să dovediți opiniei publice internaționale că procesul se desfășoară în limitele celei mai perfecte legalități.

—Am înțeles, îl întrerupse președintele Curții. E clar ce chestiune ridicați.

— Și-atunci, dacă e atît de clar, ce intenționați să faceți, pentru ca să nu fie nici o discrepanță între declarația dv. de principiu și modul în care se desfășoară procesul ?

— Din interese superioare de stat, în analiza cărora nu e cazul să intrăm, Curtea Marțială respinge prezența oricăror observatori străini la proces. A doua chestiune care este ? întrebă președintele grăbit să treacă rapid peste acest incident de rutină procedurală.

— Doresc mai presus de orice să-mi exprim, în numele apărării și al normelor democratice elementare, protestul cel mai hotărît în fața acestei hotăriri.

— În acest caz, domnule avocat, renunț să mai ascult a doua chestiune. Vă rog să vă așezați. Cu asta, intrăm în fondul dezbaterilor. Să fie introdusă martora Floarea Bolocan.

Aprodul, un plutonier major de jandarmi care părea că se sufocă în uniforma sa de postav kaki, introduse martora în sală. Era o femeie în doliu, slabă, cu ochi negri și încercănați care parcă ardeau. Arăta ca o ființă aeriană, buimăcită de austeritatea sălii de judecată, dar pe măsură ce înainta spre locul ce i se arătase și unde urma să-și depună mărturia, ținuta ei tristă căpăta o demnitate justițiară aspră și neînduplecată, care îi făcu pe ofițerii din completul de judecată s-o privească subit neliniștiți, ca și cum ei înșiși deveniseră într-o clipă copii și se găseau dintr-o dată în fața propriei lor mame. Cel dintîi își reveni în fire președintele Curții. Privind-o bănuitor și negru pe sub sprîncenele sale stufoase, președintele începu s-o întrebe cu un ton sever, ca și cum din tonul acela aspru femeia trebuia să se transforme imediat într-o ființă timidă și ascultătoare cu umilință :

— Cum te numești ?

— Mă numesc Floarea Bolocan.

— Ce poți spune în apărarea acuzaților ?

— Bărbatul meu a fost tovarăș de muncă la Atelierele Grivița cu dinșii. Bărbatul meu a fost ucis în cursul grevei. Nici măcar nu știu unde a fost înmormîntat. Am rămas văduvă cu trei copii. Dacă vreți să-i vedeți, i-am adus și pe ei aici. Sînt afară. I-am lăsat în grija unei tovarășe. Și ei i-a fost ucis bărbatul...

— Ai venit aici să faci propagandă comunistă ? întrebă președintele țintuind-o cu o privire de oțel.

— Am venit să spun adevărul. Am venit să spun că noi, familiile de muncitori, ducem o viață de cîine, în cele mai grozave lipsuri.

— Gata, gata ! izbucni președintele. S-a luat act de depoziția dumitale.

— De ce nu mă lăsați să-mi vărs focul ? întrebă femeia, privind spre judecători cu un aer desperat.

— Aprod ! Scoate martora afară din sală ! ordonă președintele cu un glas de ghiață.

În acest moment, din mijlocul sălii răsună glasul lui Nicolae :

— Ce înseamnă asta, domnule președinte ? De ce n-o lăsați să vorbească ?

Președintele avu un gest de surpriză totală. Își fixă mai bine ochelarii la ochi, privi spre locul unde tînărul se ridicase în picioare și întrebă stupefiat :

— Cine ești și ce cauți aici ?

— Sînt un simplu muncitor.

— Și ce hîrtiuțe fluturi dumneata acolo ? întrebă din nou președintele.

— Am adus liste cu semnături de protest împotriva acestui proces nedrept. E vorba de viața grea a poporului, de cuțitul ce ne-a ajuns la os.

Nicolae ieși de la locul său și înaintă spre podiumul judecătorilor, cu vrafuI de hîrtii în mînă. Le depuse pe masă, chiar sub nasul președintelui, în timp ce spunea cu glas puternic, ca și cum nici o putere din lume nu l-ar mai fi putut opri :

— Sînt aici pentru a-i susține și apăra pe tovarășii care au condus grevele de la Grivița. Nu sînt singur. Iată, pe aceste liste au depus semnăturile lor sute și mii de oameni. Ei, poporul întreg, apără pe tovarășii care sînt acuzați în acest proces, îi apără ca pe niște oameni cinstiți, ridicați la luptă pentru libertatea și bunăstarea celor ce muncesc.

— Tinere, pot măcar să știu cum te numești ?

— Mă numesc Nicolae Ceaușescu.

— Ei bine, tinere, din acest moment ești arestat.

În clipa următoare cei trei adolescenți rămași în banca din mijlocul sălii se aplecară unul spre celălalt, își spuseră ceva în șoaptă, cu fețe grave și crispate, ca și cum ei înșiși trebuiau să facă un pas primejdios și hotărîtor, apoi unul dintre ei se ridică impins parcă de un resort de oțel eliberat dintr-o strînsoare extremă și izbucni cu un glas atît de puternic, încît mulți din cei aflați în sală avură impresia că zdrănganesc geamurile înalte, gata să se facă țăndări :

— Dacă așa-i vorba, atunci cer să fiu arestat și eu.

— Pentru ce să te arestez și pe dumneata ? întrebă președintele cu ochii holbați de uimire.

— Pentru că mă solidarizez cu declarația tovarășului meu, pentru că luînd apărarea tovarășilor care au condus greva și pe care i-ați vîrît în lanțuri, ne apărăm poporul.

— Ei bine, îți fac pe plac ! Ești și dumneata arestat ! izbucni plin de furie președintele.

— O să arestați cam mulți, domnule președinte, se ridică brusc și spuse niței ironic cel de-al treilea tînăr.

Apoi se ridică ultimul dintre ei și rosti cu aerul cel mai simplu din lume :

— Nu-mi pot părăsi nici eu tovarășii, dar vreau să vă spun că n-aveți atîtea lanțuri și cătușe ca să vîriți în ele poporul întreg.

— La arest cu ei ! începu să urle președintele Curții, ridicîndu-se în picioare.

Ocolise masa lungă a completului de judecată și venise pe podium, în față, ca un conferențiar nervos și sangvinar. Abia acum se vedea că, ofițer de cavalerie fiind, avea picioarele strîmbe și făcea pași spasmodici, mișcîndu-se ca un crab enorm și obez. Avea o față puhavă și nădușită, acoperită cu o spuzeală de pete roșietice, iar pleoapele inflamate îi umflau ochii, dîndu-i un aspect respingător de broască înfuriată. Numai părul sur, des și țepos ca o perie de sîrmă, îi dădea un ciudat și nepotrivit aer de om hotărît. Vorbele ce le rostea acum, bubuitoare și răgușite, săgetau în stînga și în dreapta, spre completul de judecată, spre boxa acuzaților, spre banca apărării, spre masa comisarului regal, în sfîrșit spre sala întreagă, gesticulînd cu pumnii strînși, amenințînd și implorînd, țîfuisind și blestemînd, ca și cum vroia să-i înfricoșeze și să-i striveacă pe toți cei prezenți. Dar, efectul căutat instinctiv se dovedi contrariu celui scontat, fiindcă însuși comisarul regal zîmbi cu un dispreț repede stins într-o tristețe descurajată. Președintele Curții era singurul om din sală care nu-și putea da seama cît de ridicol era.

Cei patru tineri fură totuși arestați imediat, iar publicul din sală fu amenințat că va fi evacuat dacă se va auzi măcar o muscă în timpul dezbaterilor.

Tablou de Constantin Piliuță

Fiul cel mai iubit al patriei

Patria se sprijină pe umerii noștri,
Patria este pămîntul strălucitor
Cetățile dacilor
Cetățile sufletului nostru.
Construim ziua de mîine
Precis trasată
Pe hărțile patriei.

În acest ianuarie plin de zăpadă
și grîu
Îl sărbătorim pe Fiul cel mai iubit
al Patriei
Cel care veghează asupra
destinului nostru de aur.
Nici un munte nu are măreția
monumentului
Pe care i l-am închinat
În sufletul nostru.

Mara Nicoară

Urare

Vin virstele din zarea atîtor calendare,
Mereu sosește timpul la poarta carpatină,
E tot mai multă ziuă în oameni ; pe lumină
De larg, aleargă timpul spre zarea viitoare.
Cu cît sosește timpul și se depune-n noi,
Mai tînăr ne e pasul ce urcă peste creste,
Eroul națiunii, mereu, mai tînăr este,
Acum în prag de virste și cincinale noi.
În fiece secundă se-nfăptuie o țară,
Sub gîndu-i plin de soare, sub vorba dreaptă-a
lui,
Și timpul veșnic curge, născîndu-se-n statui,
Mult mai adînc e plugul secundei ce mă ară.
Vin virstele pe schiuri, la noi, în calendare,
Dar lîngă toate cîte în lume virste sînt,
A Lui e vîrsta țării ; un milenar pămînt,
În vîrsta lui adună sămînța roditoare.
Să ne trăiască veșnic și-n frunte să ne fie
Acel ce veșnic este un strămoșesc destin,
Să ridicăm paharul cu largul zării plin,
Să ridicăm paharul umplut cu omenie...

Ion Văduva-Poenaru

Cu toții aflară apoi că adolescenții se aflau transferați sub stare de arest la parchetul Tribunalului Dolj și că a doua zi chiar, urma să aibă loc, după o procedură de urgență, judecarea lor. La Tribunalul județean, instanță penală civică, nu mai putea fi vorba de interdicția publicului de a intra în sală, astfel încît, a doua zi, delegații străini, fremătînd de nerăbdare și curiozitate, se aflau deja acolo în momentul cînd completul de judecată începu procesul. Acesta luă de la început o turnură imprevizibilă. La anunțul judecătorului că, date fiind împrejurările în care s-a deschis acțiunea publică împotriva celor patru inculpați, ei vor fi apărați din oficiu, din sală se ridică un bărbat cu o ținută romantică și focoasă care declară pe un ton decis :

— Cer cuvîntul, domnule judecător.

Acesta, cunoscut de către judecător, fu întrebat :

— În ce chestiune, domnule Cocea ?

— Exact în chestiunea anunțată de dumneavoastră.

— Aveți cuvîntul.

— Onorat complet de judecată, în situația în care cei patru tineri n-au decît un apărător din oficiu, și cum, fără să-l jignesc pe onorabilul meu coleg de breaslă, trebuie totuși spus că apărătorii din oficiu nu pot cunoaște chestiunea în fond și nici nu au un motiv temeinic de a-și pune în joc toată arta și capacitatea lor juridică, doresc să vă anunț că am hotărît să preiau apărarea acestor tineri.

— Dar bine, domnule Cocea..., încercă să-l oprească din vorbă președintele tribunalului.

— E bine, domnule președinte. Este chiar foarte bine, deoarece eu am fost prezent în cursul dimineții de ieri la așa-zisul incident petrecut la Curtea Marțială și pot fi în deplină cunoștință de cauză nu numai apărătorul acestor tineri entuziaști și curajoși, dar chiar și martorul lor.

Președintele completului de judecată se consultă cu glasul scăzut cu cei doi judecători care îl asistau, apoi anunță că incidentul ridicat de avocatul N. D. Cocea din București se admite și că „dumnealui va fi apărătorul din oficiu al celor patru inculpați“.

De aici încolo însă, citind procesul-verbal de arestare, textul prolix al actului de acuzare, ca și declarațiile celor patru inculpați, judecătorul însuși fu nevoit să constate că nici un articol din codul penal nu fusese încălcat, că nici unul din capetele de acuzare nu putea fi reținut fără a se acuza tribunalul pe sine însuși.

Obiecțiunile clare aduse de Cocea în legătură cu viciile de fond și de formă ale actului de acuzare, transformară repede procesul într-o cauză pierdută pentru autoritatea pretins lezată. Nici chiar împotrivirea violentă a procurorului care căuta mereu să atragă atenția tribunalului că, deși minori, cei patru tineri s-au dovedit a fi niște periculoși agitatori comuniști, nu reuși să reașeze procesul pe direcția dorită de el. Cocea îi dezarticulă idee cu idee modul său defectuos și abuziv de interpretare a legii. În același timp, cei peste o sută de tineri prezenți în sală, răsplătind tot timpul cu mari aclamații și ropote de aplauze atît incisivele luări de cuvînt ale avocatului Cocea, cît și declarațiile celor patru inculpați, arătau clar că o hotărîre de condamnare risca să aprindă străzile orașului cu spontane și primejdioase manifestații. Tribunalul sfîrși prin a-i pune în libertate pe cei patru adolescenți, specificînd în hotărîrea sa că ei trebuiau să părăsească imediat orașul spre a se reîntoarce la București. A doua zi, organele de siguranță din Craiova expediară la Ministerul de Interne, la Siguranța Generală a Statului, ca și la Prefectura poliției Capitalei o notă redactată în termeni de o severitate seacă și rece, care nu prevestea nimic bun și liniștitor pentru cei patru tineri : „Vă semnalăm — se spunea în nota aceea — în vederea luării măsurilor de rigoare, pe comuniștii Nicolae Ceaușescu, Vasile Gabor, Vasile Pogăceanu și Ion Brad, care, făcîndu-se vinovați de adunare de adeziuni de solidaritate a muncitorilor cu ceferiștii condamnați în procesul de rebeliune, au fost deferiți parchetului Tribunalului din Craiova și apoi puși în libertate, după care s-au întors în Capitală“.

Realitatea era că, într-adevăr, îndată după eliberarea lor, au fost conduși de doi gardieni la gară și urcați în primul tren care pleca spre București. Era un tren personal care oprea în toate stațiile și sosea în Gara de Nord tîrziu după miezul nopții. Agentul civil pus a-i supraveghea în tot timpul călătoriei nu avusese de raportat nimic deosebit. Spunea, în nota ce-o redactase profesional, că pe întreg parcursul, cei patru tineri n-au luat legătura cu nici o persoană străină, și că, singurul lucru demn de semnalat era faptul că nu dormiseră nici măcar o singură clipă, vorbind între ei despre chestiuni a căror natură agentul n-avea cum s-o cunoască.

În ziua următoare, în vagonul-restaurant al trenului simplon care se îndrepta vertiginos spre București, din gara Craiova se urcaseră două persoane. Erau avocatul Cocea și judecătorul Grecescu. Cocea, în jur de cincizeci de ani, avea o față tăiată în linii severe și inteligente, dominată de o frunte înaltă și înconjurată de un păr sîrmos, mereu răzvrătit, ca o coadă de păun. Fusese coleg de facultate cu Grecescu și amîndoi proveneau din familii vechi și renumite, unul fecior de general, celălalt fecior de moșier. Amîndoi, atrași de mișcarea democratică, manifestau o profundă simpatie pentru principiile democratice, pentru dreptate. Dacă N.D. Cocea era radical în manifestările sale publice, ca director de ziare și reviste, ca polemist temut și nemilos cu adversarii, Grecescu era în schimb infinit mai prudent și ponderat. Poziția sa în societate, și funcția sa de judecător nu-i îngăduiau să depășească un anumit prag. Înscris în partidul doctorului Lupu, făcînd parte din comitetul central al acestei formațiuni politice, Grecescu reprezenta o figură proeminentă în societatea craioveană și nu numai acolo. Cu cîteva luni în urmă fusese ales în Comitetul Național Antifascist, nu luase parte încă la nici o întrunire a comitetului din care făcea parte și Cocea, iar acum mergea la București pentru prima reuniune, dar și pentru a protesta în fața doctorului Lupu în legătură cu hotărîrea neașteptată a acestuia de a-și contopi partidul cu partidul național-țărănesc al lui Maniu, Mihalache și Madgearu.

Acum, așezați la una din măsuțele vagonului-restaurant, față în față, cei doi vechi colegi și prieteni își povesteau aventurile vieții, își rememorau întîmplări de mult trecute, el pe tonul său dovedind un mare echilibru interior iar Cocea cu aerul unui satir clocotind de energie și sănătate, acoperind însă totul cu o poigheță de ironie și dispreț suveran.

— Nicușor, îi spuse Grecescu la un moment dat. Îți amintești faimosul tău proces de „les majestate“... ?

— Care din ele ?

— Cel din 1923, de la Craiova.

— Ah, da, cînd nu erai încă magistrat, ci numai avocat. M-ai apărat bine, m-ai apărat curajos, deși ți-am spus că totul e zadarnic și că blegul de Nando mă vroia pus la saramură. Ceea ce s-a și întîmplat.

— Ei bine, dragă Nicule, nu despre eșecul meu de la întîiul proces politic în care am pledat vroiam să-ți amintesc, ci altceva.

— Ce anume ?

— Ieri, adolescentul acela, Nicolae Ceaușescu...

— Grozav flăcău !

— Mi-a amintit de atitudinea ta neînfricată de la procesul din 1923. Comisarul regal îți spunea ironic și sfidător că nu se va mai naște nici un radical și nici un comunist în România. Ei bine, ieri, în timp ce conduceam dezbaterile, ma uitam la cei patru adolescenți. În 1923 ei erau copii, nu erau probabil nici măcar în clasa întîi a școlii primare, ci iată că prevestirea acelei domnișoare Lenormand care era ofițerașul încorsetat ce-o făcea pe comisarul regal, este infirmată de istoria în mers.

— Nu în mers, ci în marș, Grecescule! exclamă Cocea rîzînd cu poftă.

Grecescu continuă fără a lua în seamă replica lui Cocea :

— Vezi, un magistrat trebuie să fie în egală măsură nu numai un jurist, ci și un psiholog avizat. N-am stat niciodată în banca acuzaților, dar totdeauna cînd am văzut acolo oameni clocotind de un curaj ce mi se părea nesăbuit, m-am întrebat de ce nu acționează asupra lor frica de pedeapsă, spaima de moarte?

— E simplu ca bună ziua, Grecescule: setea de viață și libertate este totdeauna mai tare decît teama de moarte. E firesc să fie așa. Altfel, omul pierea de pe fața planetei cu mult înainte de a intra însingerat, dar triumfător în istorie, înainte de-a născoci focul și toporul de silex, înainte de-a îngăima primul cuvînt. L-ar fi nimicit trăznetele și inundațiile, fiarele sălbatice și gerul, foamea și bolile.

— Frumos spus ! Se cunoaște condeiul de gazetar și de scriitor !

— Acum vorbesc, nu scriu, dar ar merita să-mi fac o dată timp măcar cîteva luni, să mă izolez în căsuța mea de la Sighișoara și să scriu eu adevărata istorie a umanității. De cînd eram elev de liceu și frecventam cercul socialist din strada Sfîntul Ionică, întrunirile romantice de la grădina Sotir, sau petrecerile de Armindeni la Brotăcei, în Floreasca, m-a frămîntat gîndul că omul de la apariția sa pe pămînt a fost un comunist avant la lettre. Proprietatea comună domina viața obștei. Pe urmă au apărut proprietarii de vite, sclavii rezultați din lupte și de aci încolo inegalitățile de rang și avere s-au ținut lanț împotriva firii umane, împotriva setei sale de egalitate și libertate.

— De ce nu așterni ideile astea pe hîrtie ? întrebă Grecescu.

— Fiindcă înaintea mea le-au rostit alții : Rousseau, Marx, Engels...

Peste două zile, într-un apartament spațios și chiar elegant, situat într-un bloc din strada Vasile Lascăr, avu loc ședința Consiliului Național Antifascist. Grecescu trăsese la Athenée Palace și convenise cu Nicușor Cocea ca acesta să vină și să-l ia de la hotel.

La ora fixată, Cocea era în holul elegantului hotel și-i telefona de la biroul de recepție amicului său care se afla în cameră. Apoi porniră pe jos spre strada Vasile Lascăr. Au ajuns la sediul Comitetului Național Antifascist după începerea ședinței. În vastul salon al apartamentului erau în jur de cincizeci de oameni. Între ei o singură femeie, avocata și cunoscuta activistă pentru drepturile femeii, Ella Negruzzi, fiica scriitorului junimist. Fascinat de elita Capitalei, ca orice provincial, Grecescu avu surpriza să recunoască în asistență cîteva figuri notorii din cercurile politice, universitare și artistice ale Capitalei : Dem. Dobrescu, Gh. Costa-Foru, Paul Bujor, Iosf Nădejde, Iorgu Iordan, C. Rădulescu-Motru, Petre Constantinescu-Iași, Ion Peretz, George Caranfil, Victor Eftimiu. Cei doi, Cocea și Grecescu, se așezară pe două scaune libere aflate lîngă perete, în dreptul unei oglinzi de mari dimensiuni și care dădea salonului, reflectîndu-l în apele ei lucioase, o adîncime neobișnuită, dar pe care de fapt n-o avea. Tocmai vorbea un bărbat în virstă, cu o voce stinsă și cam fonfoită, fapt pentru care, ca să-l înțeleagă, asistența stătea într-o tăcere încremenită. Bătrînul, desigur un universitar, făcea un istoric al mișcării fasciste într-un stil didactic, plin de citate și pe un ton monocord, fără nici o intonație. Nu ridica și nu cobora glasul, citindu-și textul ca pe o conferință anodină la Ateneu. Cînd ajunse în sfîrșit la ultima filă care îi tremura între degetele subțiri, asistența avu un sentiment de ușurare. Profesorul Constantinescu-Iași care conducea ședința îi mulțumi conferențiarului pentru documentata sa expunere, propuse celor cîțiva gazetari să decidă publicarea ei în foiletonul unuia din ziarele bucureștene, apoi, după o privire fugară pe-o bucățică de hîrtie pe care își făcuse cîteva însemnări, spuse, ridicîndu-și fața spre asistență :

— Domnilor, vă propun acum să ascultăm expunerea unui reprezentant al celei mai dinamice organizații democratice de tineret. Din motive pe care mulți dintre cei de față le înlegem și, desigur, că le aprobă, nu îi voi da numele. Îl rog pe vorbitor să poftească în față, spre a-și face expunerea.

Modul misterios și neobișnuit în care faimosul profesor ieșean făcu prezentarea tînărului vorbitor produse de îndată o ușoară mișcare de rumoare și curiozitate. Cei mai virstnici, ale căror fotografii sau caricaturi apăreau zilnic în gazete și reviste și a căror identitate nu putea fi tăinuită nici chiar în cele mai banale împrejurări, se foiră în scaunele și fotoliile lor. Mișcări repezi de ochelari fixați la ochi, întoarceri curioase de capete în stînga și-n dreapta, mici șoapte interogative și aprinse de curiozitate, dădură timp de cîteva secunde întregii asistențe o stare de ușoară agitație. Ea fu repede stinsă în clipa cînd din fundul salonului, din dreptul unei svelte coloane de marmură se dezlipi un tînăr care nu avea nimic spectacular în el. Nici înalt, nici spătos, nici măcar desemnat exact drept tînăr, deoarece era mai degrabă un adolescent, misteriosul personaj se apropie cu pași siguri de masa unde, zîmbindu-i cu încredere și simpatie, îl aștepta în picioare profesorul Constantinescu-Iași.

— Dumnezeule, exclamă în șoaptă Grecescu, apucîndu-l de brat pe Cocea. Bine, dar acesta-i proaspăta mea cunoștință de la Craiova. E Nicolae Ceaușescu !

— Ei, da, zise Cocea cu buzele apropiate de urechea lui Grecescu. Iată un tînăr pe care, orb dac-ai fi, l-ai putea recunoaște chiar și într-o imensă masă de oameni.

De la primele cuvinte rostite se văzu limpede că adolescentul minuia ideile de o manieră limpede și logică, presărînd ici-colo cîte un proverb sau un citat eminescian reprodus din memorie, arătînd în totul a fi un om pasionat pînă la incandescență de o mare și sacră idee. Începuse foarte deschis, cu o confesiune a cărei francheță îi cuceri de îndată pe toți cei de față. Spusese :

— Deși mi-ați putea reproșa că sînt mult prea tînăr ca să înfrunt probleme atît de vitale nu numai pentru poporul român ci pentru întreaga umanitate, și mă grăbesc a vă mărturisi că în ianuarie trecut am împlinit șaisprezece ani, sînt dator să vă spun că de mic copil m-am călit și am învățat la școala vieții și că la această școală grea, unde căderea la un examen poate să însemne temnița sau chiar moartea, la această școală grea continui să învăț. Mă uit la cei mai virstnici dintre dumneavoastră cu un îndoit sentiment de respect și fericire. Întîi pentru că vă cinstiți senectutea și știința aflîndu-vă în primele rînduri ale luptei antifasciste, iar în al doilea rînd pentru că prin munca și gîndirea dumneavoastră deosebit de prețioase faceți ca legătura tradițională dintre generații să fie continuă, să nu se întrerupă nici un moment. Nu mai mult decît zilele trecute, agențiile de presă din întreaga lume au difuzat știrea macabră că Hitler și-a ucis zeci dintre acoliții săi. Cînd un lup e bolnav sau rănit, haita întreagă sare asupra lui, însetată și orbită de sînge. Un om ce s-ar declara indiferent sau neutru, ar putea spune că o astfel de crimă între asasinii de profesie nu-i poate interesa. Nimic mai fals ! Asasinii fasciști pregătesc întregii omeniri o perspectivă de moarte și suferință atroce. Hitler, fascismul în general ca ideologie obscurantistă și inumană, și-a dovedit încă o dată cruzimea sa. El se demască în fața întregii lumi civilizate ca un cioclu singeros al culturii, al dreptății și egalității între națiuni, al dorinței sacre a întregii umanități de a trăi în pace și colaborare, în cultul marilor valori etice și morale. Aruncînd pe foc mii de cărți prețioase din bibliotecile universităților de la Berlin, Köln și Heidelberg, Hitler se arată în adevărata și amenințătoarea sa înfățișare, aceea de vrăjmaș jurat al omului și culturii, al libertății de opinie, al democrației. Noi muncitorii ne cutremurăm de revoltă nu numai atunci cînd încercăm să rupem lanțurile robiei și mizeriei în fabrici, ateliere, cazărmi și pe ogoare. Noi ne ridicăm la luptă cu aceeași putere și atunci cînd e vorba de liniștea și climatul creator al bibliotecilor, laboratoarelor și sălilor de cursuri universitare. Nici un savant din lume, nici o carte prețioasă din bibliotecile lumii, nici un artist aplecat cu pasiune pe instrumentele artei și vocației sale nu vor putea scăpa de urgia fascistă fără ajutorul de nădejde și hotărîtor al clasei muncitoare, fără unirea tuturor forțelor vii ale fiecărui popor în parte...

A PATRIEI CINSTIRE

VIRGIL CARIANOPOL

Cutezătorului

Omagiu se cuvine acestui fiu al țării
Ce ia în brațe munții luptîndu-se cu ei
Ce face ca lumina să-i lumineze glia
Și patriei îi pune ca nimenea temei.

El stă acolo unde sînt viscole de veacuri,
Acolo unde nu e odihnă nici un ceas —
Însă rămîne totuși și drept întotdeauna,
Dar și scut țării sale la fiecare pas.

Cutezător, el suie pe vîrfuri mari de doruri
Și împlinește visul acestui neam setos
Și de dreptate sfîntă, dar și de libertate
Și de un Mîine încă mereu mai luminos.

Să-i fie viața, viață de-a pururea lumină
Și împlinirea dreaptă, așa precum o vrea.
Să fie veșnic tînăr, istoria s-o știe,
Să meargă spre aceeași strălucitoare stea.

Avem o țară nouă, o inimă de aur,
Atîtea ce sub ochii de astăzi se-mplinesc.
Rămînă să conducă partidul totdeauna,
Trăiască pentru neamul și visul românesc !

NICOLAE ARIEȘESCU

Crezul nostru

Conducător iubit, tu înălțare
iubirii noastre sfinte de moșie,
pămîntul țării fie-ți dorul sfînt
și griul pururi rana din cîmpie ;

părinții noștri-aicea odihnesc
și le-nchinăm în veci de veci altare,
noi n-am rîvnit alăturea de alții
și n-am călcat, însîngerînd, hotare ;

ne-am cîntărit și griul și porumbul
cu palme bătucite, de țărani,
și-am scormonit în munți aurării
pe-acest pămînt, de două mii de ani ;

am întocmit dorința dreaptă nouă
cu pietrurile grele la hotare,
ciobani din munți, coborîtori cu veacul
învălmășiți prin turme de mioare ;

noi țară n-am cerșit și nici aiurea
prin veac n-am colindat, războinători,
ci-am împlinit aici iubirea-ți sfîntă,
noi, cei chemați să rostuim comori ;

Conducător iubit, tu înălțare,
n-am dat credința noastră nimănui,
ci pace întocmit-am la hotare
și n-am vîndut nimic, oricînd, oricui ;

de ni s-au scurs sudorile-n șiroaie,
ni s-au înveșnicit cu-acest pămînt,
cu doinele și fluviile de maci
și tot ce zămislim într-un cuvînt ;

dar azi, prin munca noastră înfrățită,
Dorința ta fu imn și înălțare ;
Noi, de din munți la Dunărea cea mare
iubit conducător, îți închinăm cîntare !

HORVATH DEZIDERIU

Omului și Țării

Țîșnesc din mine cuvintele
Simple, dar calde,
Ca șuvoiul de ape
Ce izvorăsc din pămîntul fertil al Țării,
Săltînd spre soare,
Aducînd vieții carate de lumină.
Cuvintele mele și cuvintele noastre
Se contopesc în șiraguri de nestemate
Să-și ia zborul fierbinte
Spre Omul care înalță cu noi
Temelii de ziduri,
Coloane fără sfîrșit
Și porți ale sărutului,
Pe care le așezăm zilnic pe fruntea acestui
pămînt.
Omul acesta cu fruntea
Aureolată de razele zilelor fierbinți de muncă
Și de strălucirile bunăstării
A venit din istoria noastră
Să făurim împreună,
Prin îndrumarea lui, culorile primăverii,
Trecînd dinspre zare în zare.
Slăvită ne este Țara și slăvit e acest nume
Ce s-a înscris pe veci
În gîndurile și faptele noastre de bine !
Laudă Omului Țării
Și laudă gliei, care a plămădit
Acest fruct prețios, al vieții.

DIM. RACHICI

Carpați cu inima curată

Vegheați, Carpați albaștri, cu sufletul de dor
Pămîntul din cuvinte rodind nemuritor.
El ne-a născut pe pragul credinței din
străbuni,
Prin el rostim lumina — fii ai luminii, buni ;
Prin el ni-i frate rîul, el ochiul ni-l aprinde,
El orișiunde-n lume ni-i stea și ni-i merinde

Vegheați, Carpați de doină, cu inima curată,
Cea mai frumoasă limbă ce s-a rostit
vreodată.

CONSTANTIN ATOMII

Gînd pentru constructorii țării

Acestor oameni ce cuprind văzduhul
Cu zveltele și albele clădiri
Înlăturînd ‚n toi de veri văzduhul
Cu amintiri de ger și viscoliri,

Acestor oameni ce ridică țara
Cu zeci și zeci de trepte tot mai sus
Lucrînd lîngă luceferi roși ca para
Cînd trupul zilei moare în apus,

Acestor oameni care-ntorc din cale
Atîtea rîuri înspre matca lor
Zidind, apoi, semeț, hidrocentrale
Pentru prezent și-un veșnic viitor,

Acestor oameni merită-n cetate
Să le-nălțăm sub arc de curcubeie
Columna de supremă demnitate
Scriind pe ea a vremii epopee.

M.N. FLORIAN

Cîntec

stau palmele de fapte-alese
pe plugul iernii ca mierea-n albină
aburind în inimi ca pe-ntinse mese
carpați de pîine carpați de făină

iarna dimprejur visează
o inimă de neam lucind inel
pe-al patriei deget pe-a istoriei amiază
găsindu-și universul marginile-n el

surîde din icoane o patriei ruptă
ca o cămașă de zale ca o cămașă
țesută din răni subțiată de luptă
dar rădăcină neamului rămasă

arde-n ninsoare-o istorie dură
lujeri de imn pe imn de nesomn
cămașa patriei e-o ne-nvinsă armură
de aripi trecute din păsări în om

iarna hrisov de moștenire
a oaselor lui horia a capului lui mihai
cînd peste-a visului lor izbăvire
ninge cu-ntregite izvoare de grai

ulciorul dunării gîlgîie prin ore
cum gîlgîie țărîna-n cuvînt
Și-n ianuarie seminte tricolore
se declară calde sub pămînt

cîntări de vestitori înaltă foc
imnului și omului din el
în patria care în loc
de inimă are-un porumbel

ADRIAN FRĂȚILĂ

Învelișul patriei

Învelișul patriei e o deschidere aidoma oului
În care se-aud păsări prin păsări zburînd
Și marea lumină, în zile de seamă
Le dă un tărîm și-un văzduh pînă cînd

Subțiindu-se-n aripi și în aripi arzînd
Mai rămîn ca un semn tras prin aerul pur
Zvon prelung se întoarce fluturînd către miez
Și din nopțile lumii vin luceferii-n jur

Văruind mai presus de culori și de foc
Netulburata întoarcere-n noi a ecoului
Pe-ale cărui coline și văi regăsim
Învelișul patriei ca o deschidere aidoma
oului.

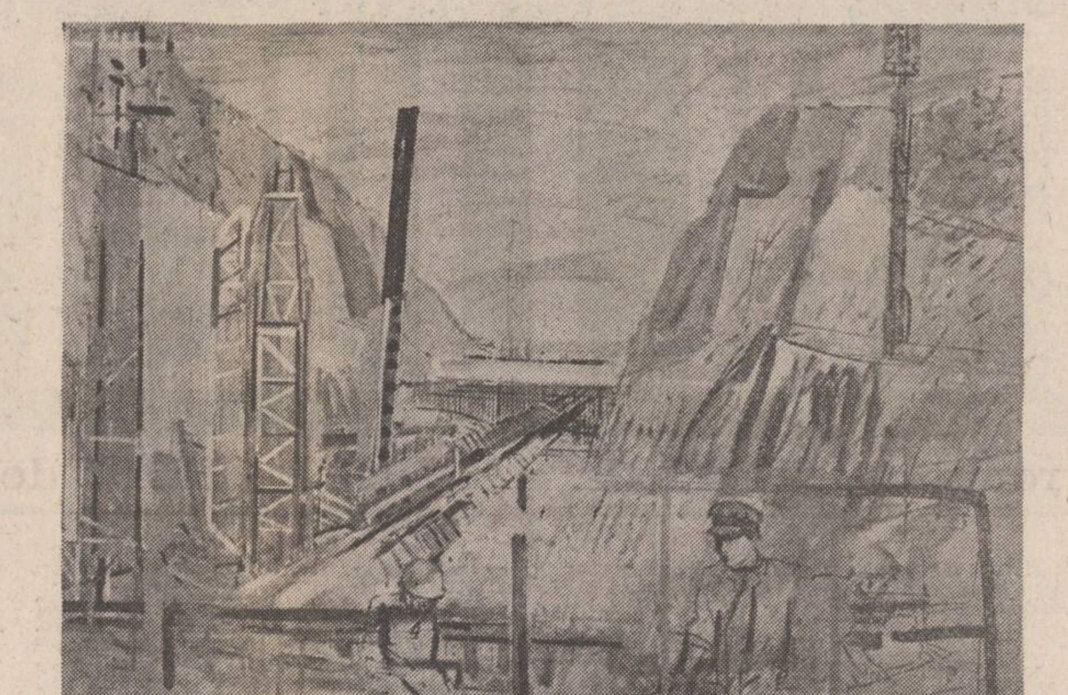

Eugen Popa: „Șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră"

Focurile care cresc din valuri

reportaj de **maria cune**

Pentru că se poate. Trebuie să credem că se poate, altminteri lumea n-ar mai înainta spre viitor, ar încremeni și ar muri.

Cîntecele pescarilor ajung stinse pe țărm, ca o amintire, de acolo de unde luna-și prelungește chipul printre valuri, o clipă disc viu, cerc magic protector și ritualul se desăvîrșește. Trebuie doar să străbați puntea cea de noapte ca să-l atingi, e-atît de aproape orizontul ! iar pașii rămîn pentru o clipă adevărați.

— Pe toți ne-a atras marea, aud ca dintr-o altă lume vocea lui Ion Lup. Zîmbește stînjenit, parcă ar fi dezvăluit o taină.

Norii se cheamă de prin ascunzișurile lor, i-a trezit vîntul și-acum se-ncolăcesc peste chipul alb de lună, iar cîntecul de la izvoarele timpului se aude tot mai șoptit : „blestemat fie cine iubește marea, eu o iubesc"... Marea îți ia totul, și bărbat, și copii... Ca un pom ce stă să se frîngă sub bătaia vîntului, o femeie pare să fi prins rădăcini pe țărm. Noaptea cea fără de sfîrșit urlă și se zvîrcolește, iar ea, femeia, se teme. Va fi furtună, marea... Dar bărcile se reîntorc neatinse, a fost doar închipuire, furtuna și pescarii aruncă în treacăt o glumă femeilor veșnic temătoare. Peștele strălucește în bătaia lunei, s-au temut în zadar nevestele, marea este bună. De milenii este tot așa, pentru că mai întîi, spunea Thales din Milet, a fost apa, marea cea fără de sfîrșit.

Peste mare, spun astăzi oamenii de știință, ar putea crește lumină, dintre valuri s-ar putea înălța focuri și insule artificiale și un aeroport... Toate alimentate de energia valurilor.

Din stradă se aude rostogolirea nervoasă a roților tramvaiului care tocmai a pornit din stație. Îl salută clacsonul unei mașini grăbite, iar telefonul sună de cîteva minute. Într-un tîrziu răspunde cineva, greșeală, și planșele stau neclintite la locurile lor, doar mîinile se mișcă ritmic trasînd canale, viaducte, ecluze, hidrocentrale. Toate acestea, mi se explică, trebuie să prindă viață. Este lung drumul și anevoios, nimic nu se înalță spunînd un simplu vreau, totul se construiește. Se durează. Proiectarea este un simplu pas. Apoi... grafice pe pereți, sarcini de plan, economii, depășiri... Aici, la Institutul de Studii și Proiectări se nasc ideile. Se aștern pe hîrtie. Dincolo, la laborator, se face testarea. Constructorului trebuie să i se înmîneze o certitudine, pentru că un baraj nu este un pod de lemn peste un pui de rîu, un baraj este un Baraj. O hidrocentrală este o Hidrocentrală. În laboratorul cufundat acum în tăcere s-au aprins cele dintîi lumini care mai apoi aveau să se numească Porțile de Fier 2, Colibița, amenajările de pe Olt... Tot ce s-a construit în țară a fost testat aici, pentru că nimic din ceea ce se construiește pentru oameni nu trebuie să conțină un minim procentaj de „poate", ori „s-ar putea", totul trebuie să conțină siguranță. „Sută la sută".

— Acum vreți să transformați în lumină și valurile mării ? !

— Încercăm.

Doar cu puțini ani în urmă preocuparea gazdelor mele putea trece cu ușurință drept o căutare de mori, ei înșiși fideli urmași ai lui Don Quijote, pentru că benzină era, curent electric era. Prezentul era, așadar, cît se poate de sigur. Dar viitorul ? se întrebau uneori visătorii, viitorul era tot atît de sigur ? Resursele convenționale de energie sînt inepuizabile ?

— Nu sîntem visători, spune geologul Ion Lup, sîntem cît se poate de realiști.

— Nu, noi nu visăm, mă corectează și inginerul Constantin Iulian, nu visăm cituși de puțin, dacă spuneți că visăm s-ar putea să nu ne mai ia nimeni în serios.

Nu-i contrazic pentru că nu voi ști niciodată dacă în acest sfîrșit de secol visul este o rușine a sufletului, o imperfecțiune rămasă din epoca naivității romantice și neînlăturată încă de rațiunea atomului. Poate este, poate nu, uneori însă cred că tot ce este mai trainic, mai drept în această lume, poartă urma trecerii visătorilor pe pămînt. Urma acelora care au visat o lume mai bună și, de ce nu, mai ușor de trăit pentru toți. Pentru că toți au muncit, pentru toți au sacrificat timpul lor, ore, zile, ani...

— Noi sîntem realiști !

A fost mai întîi boala. Și suferința. De aceea realiștii, ori visătorii, au iscodit lumea și au aflat leacuri. A fost și spaima ce creștea din beznă, a fost și înghețul nemilos, de aceea au căutat pînă cînd au învățat cum să plămădească ei, oamenii, lumina și căldura. Au căutat. Caută.

În contextul actualei crize energetice mondiale studiile întreprinse de inginerii Constantin Iulian, Petru Dan Lazăr, Dan Magdaș și geologul Ion Lup de la Institutul de Studii și Proiectări Hidroenergetice din București constituie o nouă căutare. De lumină, de căldură, de viață.

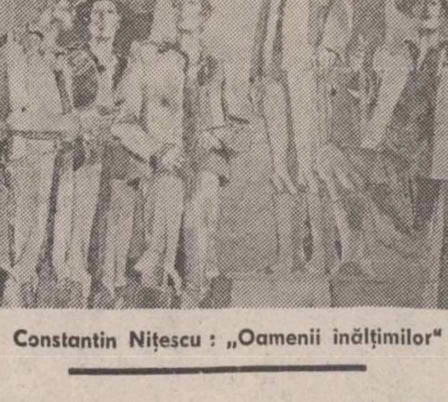

Constantin Nițescu : „Oamenii înălțimilor"

— De cînd lucrați la această instalație pentru captarea energiei din valurile mării ?

— Din 1973, răspunde inginerul Constantin Iulian. Am pornit de la două întrebări : dacă ar fi să construim o insulă plutitoare, cu ce fel de energie am alimenta-o ? Mie îmi place lumina. Întunericul seamănă cu ceea ce nu știm, ce nu înțelegem... Cealaltă întrebare a noastră a fost cum am putea rezolva eventualele probleme pe care le va ridica viitorul portului Constanța. Ne interesa ieșirea la mare și în același timp găsirea unei soluții care să permită accesul navelor gigant în port. Acostarea acestora este stînjenită deocamdată de adîncimile mici ale Mării Negre. Știți, anual se cheltuiesc sume imense pentru dragare, pentru crearea unui zid de protecție al coastei... Ați văzut, desigur, blocurile acelea de beton împrăștiate pe țărm...

— Nu s-ar putea spune că se nasc din mare, ca Afrodita.

— Sînt în schimb foarte costisitoare. Dumneavoastră, cei care mergeți la mare și visați atunci cînd luna crește dintre valuri, nu știți cît costă litoralul pe care-l descoperiți în fiecare vară mai frumos, nici portul, nici digurile.

Așadar, nu doar zborul lin al pescărușilor cu strigătul lor alb, sfîșietor, deasupra nesfîrșirii, nu doar șuieratul de rămas bun al vapoarelor și nici doar valul ostenit ce se sfîșie printr-o ultimă zvîcnire de țărm. Nu doar atît, ci mult, mult mai mult. Extinderea portului, apărare costieră și...

— Și ați găsit vreo soluție ?

— Da. Soluția tehnică românească pentru captarea energiei valurilor.

— În ultima vreme se vorbește tot mai mult despre această energie a valurilor. Ce este ea ?

— Energia valului este o energie solară condensată, în sensul că soarele este cel care dă naștere atît vîntului cît și valurilor de vînt.

— Cum se obține energia electrică din valurile de vînt ?

— Procedeul de captare este specific valurilor neregulate și constă în preluarea directă, prin intermediul unui plutitor, a mișcării pe verticală a apei fără transport de debit. În alte cuvinte, valurile nu se produc cu deplasare de apă, ci de mișcare. Mișcarea va fi transformată în energie termică. Evident, cantitatea de energie termică obținută este direct proporțională cu gradul de agitație al mării, intervine inginerul Petru Dan Lazăr.

— Și cînd valurile sînt foarte mici ?

— Soluția propusă de noi are în vedere captarea energiei, atît a valurilor de vînt, cît și a celor de hulă... Valurile care se observă pe suprafața mării după încetarea vîntului.

— Noi ne-am gîndit la o captare combinată de energie : a valurilor, eoliană și solară. Pe structurile plutitoare destinate captării energiei valurilor s-ar putea amplasa dispozitive speciale, în larg este mult mai lesne și chiar mai rentabil, intervine și inginerul Dan Magdaș. Apoi, instalația are o independență totală față de țărm. Toate experiențele noastre de laborator au avut rezultate pozitive.

Primul captator construit avea dimensiunile unui pumn. Era făcut din cîteva bucăți de lemn, dar producea energie electrică. Al doilea, de asemenea, era însă ceva mai mare. Acum se lucrează la cel de-al treilea, și poate că pînă la iarnă, atunci cînd valurile Mării Negre ating înălțimile maxime, se vor obține și aprobările pentru experimentările în natură.

Treptat, formulele se dezleagă, definițiile se dezleagă.

Sînt șase ani de cînd, aproape zilnic, după orele de program, străbătînd orașul de la un capăt la celălalt, cei patru prieteni se întîlnesc în laboratorul institutului și lucrează la instalația destinată captării energiei din valurile mării. Totul a început cu mulți, mulți ani în urmă, cînd ochii mari, de copil, priveau uimiți cum se construia hidrocentrala de la Bicaz. „Cînd voi fi mare..." aproape fiecare dintre noi am spus-o în copilărie și-am scrîșnit dinții de neputință. Eram prea mici, eram copii, apoi, cu anii, am uitat multe din cele ce ne-am propus în copilărie. Între timp am devenit „mari", s-a așternut timpul peste noi, dar cei doi copii, Dan Magdaș și Petru Dan Lazăr n-au uitat nici o clipă ceea ce și-au propus atunci cînd își priveau părinții muncind. Inginerii de astăzi mai poartă visele copilăriei. Le-au sădit într-un colț de inimă, nu le pot trăda.

Visele cresc și ele greu, ca și oamenii, au o copilărie a lor, dar într-o zi descoperă cu surprindere că între timp au devenit adulți.

Acum, din grup lipsește un energetician. Doi ingineri din Vaslui le-au promis colaborarea, din Timișoara de asemeni, au primit o promisiune, nu și energeticianul. Cine știe, poate tot marea...

Cum au reacționat atunci cînd pentru prima oară au reușit să aprindă beculețul acela mic ? Chipul lui Dan Magdaș se luminează, e ca și cum și-ar aminti de ziua în care în palmele sale s-a aprins o stea.

— Am alergat prin curtea laboratorului, am strigat ca niște copii. Experiența ne reușise.

Aceasta se petrecea în 1973. Un an mai tîrziu Ministerul le-a cerut un studiu de oportunitate, apoi, în 1977, brevetul a fost validat.

Propunerea lor pentru captarea energiei din valurile mării nu a fost cea dintîi în țara noastră. Încă din 1921 a fost înaintat un dosar la Oficiul de Stat pentru Invenții, apoi au urmat și altele, respinse din diverse motive. Brevetul inginerilor de la I.S.P.H. este cel dintîi validat.

Din studiile făcute rezultă că fiecare metru liniar de front maritim amenajat echivalează cu aproximativ 40 000 kWh/an, iar aceasta, înmulțită cu cei 200 km de coastă, în ipoteza instalării unui singur șir continuu de sisteme de captare, ar face ca energia electrică obținută, energia electrică brută, țin specialiștii să sublinieze, s-ar ridica la aproximativ 8 kWh, ceea ce, chiar aplicînd scăderile de rigoare, în condițiile actualei crize energetice mondiale, ar însemna un incontestabil bun cîștigat.

— În afara hidrocentralei marine, mai aveți și alte visuri ?

Cuvîntul vis, chiar dacă este un cuvînt ca oricare altul, inofensiv în esență, trezește priviri pline de reproș. Dureroase aproape, pentru că „noi nu visăm", vrem doar să dăm tot ce avem mai bun și mai adevărat în noi oamenilor în mijlocul cărora trăim. Oameni pe care îi cunoaștem, oameni pe care nu îi cunoaștem. Sînt milioane și ei înseamnă țara. Facem tot ce ne stă în putință pentru ca ea să pară într-o zi, deși adevărată, ca de vis.

teatru

t

Vocația eticii

Cu „Dulcea ipocrizie a bărbatului matur" Tudor Popescu nu se dezminte în ceea ce privește sfera de interes a dramaturgiei sale, fără să foreze însă mai în adînc. Piesa se situează pe o platformă de meșteșug deja cucerită, un studiu de moravuri realizat cu mijloacele unui scriitor satiric pentru care observația de factură etică nu descărnează evenimentele, dar le imprimă o mișcare excentrică, reprezentativă tocmai prin abaterea de la normă. Între deziderate și realități se interpun interdicții rigide ori false simboluri ale unei fericiri cu tot dinadinsul, inoculate indivizilor prin toate mijloacele, inclusiv acelea ale tradiției „naturale", care conchide că viața „așa trebuie să fie". Normalitatea devine astfel veșmîntul în care se drapează, spre a izbîndi, tocmai metehnele, ticurile și agresiunea morală care o recuză. Nu întîmplător întîlnim aici un personaj ca mătușa Sibila, isterizată doar la gîndul că ceilalți „ar putea călca strîmb". Susceptibilitatea ei este maladivă, fiecare gest din realitatea înconjurătoare i se pare că o privește direct, lezînd-o, „vanitatea" sa capătă proporții funambulești. Dintr-odată, amănuntul cel mai nesemnificativ este investit cu tendință, doza de gratuitate care însoțește orice existență autonomă socotită un pericol public. Comedia pornește de la veșnica dorință a „bărbatului matur" de a depăși fie și cu un pas limitele domeniului conjugal, considerentele fiind mai mult sau mai puțin subiective. Prin urmare trama are la început un caracter domestic, spre a deraia apoi într-o intrigă de factură (fals) polițistă care îi va imprima un deznodămînt jumătate comic — jumătate serios. Întîmplările, reale sau fictive, se vor aglomera grație intervenției mătușii Sibila, tinzînd să-l copleșească în final pe erou.

Regizorul Alexandru Tocilescu și-a construit spectacolul cu verva și profesionalitatea cunoscută, dar și cu unele stridențe de ton. Înțelegînd însă cît se poate de bine „mesajul" acestui text semnificativ și împingînd interpretarea pînă la exces atunci cînd ține să ne avertizeze asupra unor pericole manifeste. Ritmul în care ne sînt înfățișate evenimentele este gîfîit, precipitat, mișcarea personajelor în scenă ca o continuă fugă fără obiect, isteria devine în cazul celor implicați un numitor comun. Nevinovatul, terorizat psihic, ajunge să se incrimineze singur. Scenograful C. Rusu a desenat un interior cu mai multe uși în mijlocul căruia tronează patul conjugal. În piesă sînt de fapt două spații de joc, două apartamente perfect identice ca arhitectură și mobilier, generînd prin confuzie lanțul de substituiri. Trupa de actori a Teatrului „Ion Vasilescu" este meritorie. Îi avem în vedere mai întîi pe Hamdi Cerchez și Sanda Maria Dandu, cu rezerva că, în cazul celui dintîi, rostirea „în forță" riscă să devină uneori monocordă. Apoi, Adina Popescu, Marieta Luca, Constantin Rășchitor. O mențiune deosebită pentru jocul „curat", inteligent al lui Daniel Tomescu, interpretul rolului Ofițerul, rolul cel mai realizat al actualei reprezentații

Valentin Dumitrescu

film

f

Filmul politic

Atentatul politic a devenit unul dintre subiectele cele mai dezbătute și atracțioase ale cinematografiei din ultimii ani, cu precădere al celei americane, care-l atacă în toate felurile de la victime la atentatori și de la atentatori la victime, din afara și dinlăuntrul lui, „cu ușile închise" sau deschise, cu motivații morale sau desvăluiri ale imoralității etc. La seria de interpretări și realizări (adesea remarcabile) se adaugă și filmul american, în regia lui Alan J. Pakula, *Corporația Parallax*. El nu-și propune relatarea unui asasinat, nici anchetarea lui, nici reclamarea subteranelor lui, nici măcar acuzarea lui, ci delestarea și „robotizarea" lui, atît de specifice țării marilor senatori. Căci tînărul reporter, ce încercase un scandal ziaristic în urma unui asasinat, e aproape potolit în momentul în care își reîncepe investigațiile, stîrnit de un numeros șir de crime ce au urmat. El descoperă, cu uluire, o adevărată corporație oficială, Parallax, care produce asasini-roboți, oameni mecanizați să ucidă fără a fi implicați în interese politice, aspirații de grup sau reforme, ci simpli asasini, specializați, educați în cele mai științifice sisteme, testați psihologic, conduși în lanț în toate acțiunile lor. Eroul mimează dorința de a urma cursurile Parallax pentru a ajunge la esență, la o eventuală esență. Dar corporația funcționează perfect, nici nu ne dăm seama, în desfășurarea acțiunii, dacă „înșelătorul" nu este înșelat încă de la început, dacă școala de ucigași nu știe totul despre el și-l lasă să acționeze împotriva ei, doar în scopul de a fi folosit. Filmul se deschide cu o sentință fără drept de apel și se încheie asemenea. Micul reporter e marele asasin, apoi aflăm că e un biet luptător în numele legii morale din el, apoi din nou marele asasin, deși n-a omorît nici o muscă. Toate probele sînt împotriva lui, apărarea nu există, finalul anunță că nici un fel de întrebare nu este admisă. Asistînd întîmplător la unul din spectacolele improvizate de televiziune în cadrul campaniei alegerilor, la falsul entuziasm al alegătorilor, la falsul discurs al candidatului — ce apare și el ca o marionetă, la asasinatul — cu efect de spectacol în cadrul unui spectacol — eroul mai trăiește pentru noi, și pentru el, doar în spaima unei fugi fără speranță, din coridorul strîmt spre focul de lumină pe care cadrul unei uși, la fel de strîmte, îi taie în întuneric (foarte frumoasă și sugestivă filmarea, ca multe altele din film). Lipsa unei alte explicații, lipsa unor alte amănunte ce au urmat, saltul direct în scena inițială a filmului, creează dramatismul acestui destin ce s-a vrut moral. E ceea ce emoționează și dă gravitate unui subiect pe care l-am văzut de atîtea ori, în foarte multe fațete, privit din foarte multe unghiuri. Zîmbetul de o rară candoare (de altfel celebru) al interpretului (Warren Beaty — cunoscut în întreaga lume, după succesul din *Bonnie și Clyde*) ne marchează nu numai cu compasiune, ci și cu o imensă tristețe.

Corina Cristea

televiziune

tv

Unirea

„Vivat Unirea" — scenariu TV prezentat marți în cadrul emisiunii „seară de teatru" — a ilustrat cîteva momente importante din îndelungatul și înfierbîntatul act al Unirii celor două principate, Moldova și Muntenia. Avînd ca protagoniști pe cîțiva dintre cei mai reprezentativi făuritori de idei și cuvinte dăruite nobilului țel, între care Rossetti, Bolintineanu, Barit, Boerescu, momentele au convins prin patosul interpretării și mai puțin prin propria lor originalitate și inteligență dramatică. Actorii, deosebit de talentați (cu excepțiile de rigoare) — Ion Marinescu, Valeria Seciu, Octavian Cotescu, Mircea Șeptilici, Emil Hossu ș.a. — au accentuat în primul rînd mesajul fiecărei replici, reușind, în pofida unei regii desuete și comode (Constantin Dinischiotu) să recreeze extraordinarele clipe ale acestui mare eveniment național, ale acestei mari victorii a unei singure limbi și a unui singur popor regăsit în matca sa firească la 24 ianuarie 1859.

★

Un ciclu de emisiuni reunite sub genericul „Călătorie prin țara mea" a impresionat prin calitatea nouă a reportajelor prezentate. Acestea sînt rodul unor eforturi de lungă durată ale celor mai cunoscuți reporteri TV de a-și depăși propriile șabloane și de a se înfățișa telespectatorilor în hainele noi ale unei vîrste mai tinere în care încă nu s-au pierdut întrebările și răspunderile spontane, firești, neapretate. În acest sens, invitarea în asemenea rotiri pe orbita României a unor scriitori ca Mihai Cruceanu și Pop Simion a fost mai mult decît binevenită, împărțind echitabil metaforele între aceștia și reporteri (Carmen Dumitrescu și Ștefan Dimitriu). Ciclul ca atare, depășind ocazionalul, poate ajunge o permanență în programele televiziunii, o călătorie prin această țară „ca o inimă", România, fiind, credem, fără sfîrșit.

★

Nu încetăm de a ne mira de unele filme deshumate care ne sînt prezentate în zile și la ore de maximă audiență — miercurea și duminica. Filme îndeobște făcute înainte de război în studiourile americane și dedicate nici mai mult nici mai puțin unor mari compozitori, savanți... după gustul și înțelegerea amatorilor de vieți romanțate. Adăugăm la acestea și pe acelea în care sînt înfipte avioanele în „zgîrie-nori" ca acele în pălării, ca mirarea noastră să fie deplină. Înțelegem că moda „retro" face astăzi ravagii în autobuze și tramvaie, unele rochii înlocuind cu succes măturatul acestora la capul de linie, nu înțelegem însă „opereta" în care sînt puși să cînte și să danseze ilustrii noștri înaintași între certurile lor cu soțiile care nu le înțeleg geniul. Știm că filme proaste s-au făcut, se fac și se vor mai face. Dar de ce trebuie ca ele să fie văzute de milioane de oameni, între care se vor mai găsi destui care să creadă în „adevărurile" lor penibile. Cît despre seriale, ne rezervăm dreptul de a reveni, mai ales de cînd J.R. pare să devină de la un episod la altul din ce în ce mai sensibil și mai simpatic, chiar dacă Sue Ellen...

Iulian Neacșu

lor puternici"; 1.3.) **evocare:** legătura între aceste două spații temporale este făcută de puterea evocatoare a **imperfectului.**

1.1. Cantitativ perfectul compus este forma verbală cea mai frecventă, putînd fi socotită un etalon, un grad zero al scriiturii. Prin folosirea sa faptele sînt închise dincolo de bariera de netrecut a timpului. În monotonia perfectului compus diferentele se estompează : bătălii, jafuri, năvăliri, uciderea boierilor de către domnitor sau a domnului de către boieri, luptele între vecini sau pentru domnie, totul apare, trece, apare iar cu un firesc cutremurător.

1.2. Cronicarul intervine rar în spațiul trecutului. Schimbarea perspectivei se efectuează prin utilizarea prezentului indicativ. Prezentul are adesea în aceste cazuri valoare de prezent gnomic ca în proverbe sau versete. El este prin excelență timpul „nacazaniei", răgazul unde cronicarul își exprimă adeziunea sau condamnarea, opțiile și credințele, dar îl întîlnim cu această funcție și în alte părți ale narațiunii. Ureche este unicul cronicar care-și consacră capitole ale cronicii judecării „celor puternici".

1.3. Cele două zone temporale comunică prin legătura creată de **imperfect** în scenele ce l-au impresionat pe cronicar. Apariția în text a imperfectului poartă **marca subiectivității.** Dacă perfectul compus este static ca o linie ce închide în conturul ei desenul, imperfectul este difuz asemeni unei pete de culoare. El sugerează mișcarea, devenirea, viața cu toate că aparține trecutului. Ureche se dovedește a fi un neașteptat de fin creator al unor nuanțe. Am întîlnit astfel un imperfect al „permanenței", altul al „fuziunii psihologice", al „repetabilității", „descriptiv", „dramatic" și cel al portretului. (Vezi în acest sens comunicarea mea din **Pagini Dunărene,** Galați 1976). Imperfectul „dramatic" actualizează faptele, făcînd din lector o prezență. Îl întîlnim adeseori în scenele de bătălie din cronică contribuind, alături de frecvența ridicată a verbelor, la impresia de a trăi împreună cu povestitorul evenimentul. **Lui i** se datorează, după Karl Vossler, efectul romanțelor spaniole, „iluzia nemijlocitului". Tudor Vianu, definind imperfectul „timp al evocărilor concrete", afirma despre arta lui Negruzzi : „În scena măcelăririi boierilor din Alexandru Lăpușneanul imperfectul indicativului este pus la o largă contribuție și energia descrierii se datorește, fără îndoială, acestui mijloc". Punînd în paralel textul citat de Vianu cu cel al lui Ureche putem spune cu certitudine că Negruzzi a fost direct influențat nu numai în tematica nuvelei ci și în tehnica formelor verbale. Episodul, unul dintre cele mai frumoase, posedă o știință a gradării : de la derularea monotonă a perfectului compus se trece la dinamismul imperfectului, formele verbale devenind totodată mai dense în final, tensionîndu-l. Întoarcerea la narațiune este bruscă (ex abrupto) ca și revenirea la perfect, dramaticele imagini rămînind parcă suspendate.

Evocarea trăsăturilor cîrmuirii și ale domnitorului prilejuiește o largă utilizare a imperfectului. Avînd depărtarea necesară, cronicarul anticipează la începutul unui nou capitol trăsăturile viitoarei domnii. Fluxul narativ al cronicii, cu toate că urmează cursul evenimentelor, nu este totuși haotic, așa cum crede Eugen Negrici. Fiecare epocă este cuprinsă în unități compoziționale. Anticiparea de la începutul domniilor își găsește replica în portretul domnitorului, situat în final, cu care are trăsături comune, întărite la nivelul gramatical de existența aceleiași forme verbale — imperfectul. Timpurile verbale structurează materialul cronicii.

2. PORTRETUL

Portretul este la Ureche un spațiu de legătură între povestirea faptelor și judecarea lor, o verigă compozițională între narațiune și nacazanie. Între dorința de obiectivitate a cronicarului și subiectivitatea omului se creează o tensiune care generează o modalitate proprie de construcție a portretului, bazată pe dicotomia **„trăsături politice**

trăsături umane". Portretul lui Ureche, chiar dacă i se pot găsi puncte de plecare în caracterologia istorică clasică, este original prin modalitatea binară de construcție. Dacă într-un portret cum este cel al lui Hanibal al lui Tit Liviu, cu care a fost comparat, contrastează trăsături ale aceluiași plan „uman" (calități/defecte), la Ureche întîlnim două nivele : **uman și politic ;** Om/Voievod ; efemeritate/permanență. Trăsăturile „omului" devin fundalul pe care se reliefează trăsăturile politice ale „voievodului". Critica a semnalat valoarea portretului, dar s-a oprit la suprafața textelor fără a sesiza esențialul : **principiul compozițional.** Cronica cuprinde 13 portrete construite după dicotomia uman/politic. În funcție de poziția celor două planuri, putem împărți portretele în „antitetice" cînd planurile se opun și „armonice" cînd ele se completează. Înserat în povestirea desfășurată la perfect compus, textul portretului este reliefat stilistic de utilizarea masivă a imperfectului. Din totalul de 121 forme verbale personale, 9 sînt la prezent, 19 la perfect și 93 la imperfect. Funcția imperfectului portretelor este evocatoare, desprinzînd figura domnitorului din șirul evenimentelor trecute printr-o tehnică a primului plan asemănătoare cu tehnica „basoreliefului" descrisă de Tudor Vianu.

Portretele au numeroase trăsături comune care permit realizarea unui **model** al construcției abstract, realizat în variante concrete. Compoziția este centrată pe un raport gramatical și semantic adversativ în care elementele se opun unul altuia fără a se exclude. Cheia de boltă a construcției o constituie fie o conjuncție adversativă fie un adverb cu același rol : **ci ; iară; numai ce ; alămintrilea.** De o parte și de alta a conjuncției, textul este echilibrat, elementele morfologice și sintactice apar de predilecție în serii (două sau trei) adesea simetrice. O anume ritmicitate a frazelor și existența unor rime gramaticale dau muzicalitate portretului. Semantic, putem vorbi despre un ideal uman și politic datorat concepțiilor și subiectivității portretistului. Portretele lui Ureche sînt variante mai mult sau mai puțin depărtate ale acestui model de adîncime. Gama realizărilor este foarte largă, mergînd de la încadrarea într-un tablou ca la Ștefan cel Mare, bogăția de detalii din dublul portret al lui Petru Șchiopul pînă la schiță, ca la Dispot, Ruxandra, sau fragmentarea textului din Ion vodă, Ștefan Rareș, Aron vodă. Semnificativă este și omisiunea lui Alexandru Lăpușneanul din galeria portretelor cronicii. Varianta cea mai aproape de model este portretul **Petru Rareș :** „Cu adevărat **era** ficior lui Ștefan vodă celui Bun, / că întru tot **simăna** tătîne-său, / că la războaie îi **mergea** cu noroc, / că tot **izbîndiia,** / lucruri bune **făcea,** / țara și moșiia sa ca un pastor bun o **socotiia** / judecată pre direptate **făcea.** / **Alămintrilea** / de stat **era** om cuvios / și la toate lucrurile îndrăzneț / și la cuvînt gata, / de-l **cunoștea** toți / că iaste harnic / să domnească țara." Construcția portretului are ca punct de convergență adverbul adversativ „alămintrilea". În jurul său oscilează planurile „politic" și „uman" într-o relație armonică de tipul „pozitiv/pozitiv". Segmentarea celor două fraze în propoziții echivalente dă impresia de ritmicitate întărită de existența unor adevărate rime interioare generate de imperfect, ca în poezia populară. Utilizarea masivă a imperfectului (9 forme din 11) detașează portretul din planul narativ al perfectului compus, apropiindu-l peste timp. Stilul lui Ureche este unul retoric, fără podoaba unor figuri prețioase, caracterizat prin sobrietate și precizie. Fiecare frază din „Petru Rareș" cuprinde una din zonele dicotomiei uman/politic. Simetria determinată de grupuri de trei propoziții dă desenului sintactic acea armonie a echilibrului și rigorii. În prima frază propoziția principală determină două grupe de trei subordonate, realizînd două anafore sub forma unor tricoloane, prima determinată de conjuncții, a doua de structura sintactică. În a doua frază întîlnim un grup de trei propoziții principale grupate de asemeni anaforic și un grup de trei secundare într-un șir de trei unități ce decurg una din alta. To-

ruia Topîrceanu i s-a dedat cu pasiune și competență. La rubricile „Miscelanea" și „Recenzii" ale „Vieții românești" — activitatea la prestigioasa revistă este hotărîtoare pentru destinul literar al scriitorului — sau în articolele apărute în publicații cu o orientare asemănătoare, G. Topîrceanu se va pronunța pentru o literatură realistă, de inspirație națională, a cărei însușire supremă trebuie să fie sinceritatea artistică. Problema specificului național (subiect generator de aprinse controverse în epocă), îl preocupă în mod deosebit pe autorul „Baladelor vesele și triste" : „Geniul poporului din care face parte un scriitor mare se infiltrează în opera acestuia pînă în structura ei cea mai intimă, la fel cu acel fluid ipotetic despre care savanții spun că pătrunde printre moleculele și atomii tuturor corpurilor. Iar acest fenomen e necesar, el face parte din definiția operei de artă (...). Iar artistul, cu cît mai talentat, cu atît e mai mult, chiar fără știrea sau fără voia lui, sclavul acestei legi" („Importul de civilizație și literatură"). Așadar, mergînd pe urmele lui Ibrăileanu, Topîrceanu consideră specificul național drept condiție a valorii și a originalității. De pe aceste poziții, scriitorul va acorda credit numai operelor care sînt expresia profundă a sufletului românesc, respingînd contrafacerile literaturii de import : „Cine încearcă să facă literatură românească după model sau după formule artistice franțuzești nu izbutește să facă altceva decît literatură franțuzească proastă — în limba română. Adică ceva imposibil pentru francezi, ceva hibrid, artificial sau monstruos pentru români".

Într-un articol, de altfel elogios — Ibrăileanu îi reproșa colaboratorului său lipsa de înțelegere „pentru un anumit fel de modernism", precizînd în continuare că lui Topîrceanu „îi repugnă absconsitatea". Lucru cu totul adevărat și prin nimic dăunător. Dimpotrivă. Topîrceanu nu se ridică niciodată împotriva poeziei noi valoroase. Verva polemică se declanșează numai în prezența unor versuri la care „trebuie să dai cuvintele la o parte cu lopata ca să descoperi o idee liliputană, care de obicei nu merită osteneala". Criticul denunță cu promptitudine falsul, iar vinovatul este „executat" fără menajamente, cu argumente dintre cele mai convingătoare.

Recenziile la volumele lui M. Săulescu, Ion Al. George, George Georgian sînt demonstrații ce scot în evidență acuitatea observației critice și fermitatea judecății de valoare. Topîrceanu știe să pună degetul pe rană iar diagnosticul — care vine după citate abundente ce fac deliciul cititorului, complice la toată operația — nu lasă nici o speranță pacientului. Clasicizantul Ion Al. George, autor al unui volum de versuri premiat de Academia Română „nu simte o boabă din ceea ce vrea să ne facă pe noi să simțim", imaginile din poezia sa fiind „niște abțibilduri fabricate cu capul" iar : „D. Georgian nu știe să scrie. Găsești în volumul său expresii incorecte (...). Greșeli de gramatică și de punctuație (...). Construcții și ton Vlahuță (...). Stîngăcii puerile și asonanțe în loc de rime (...). Și, în sfîrșit, unele lucruri care probează o spăimîntătoare lipsă de gust". Singura soluție — conchide „binevoitor" criticul — este ca poetul să devină expresionist, în care calitate are absolută nevoie de „o iubită cu picioare verzi și slabă numai piele și oase".

Să înțelegem din aceasta că Topîrceanu refuză în bloc poezia modernă în virtutea unor idei învechite ? Istoria literară a perpetuat în bună măsură această părere, transmițînd imaginea redactorului mărginit, care ezită să publice o poezie a lui Ion Barbu din ciclul : „Isarlîc" și cere autorului lămuriri suplimentare. Procedeul mi se pare a fi de o rară onestitate profesională iar faptul că poezia va apărea totuși în paginile „Vieții Românești", este un mod de recunoaștere a valorii, dincolo de orice parti-pris. Și, dacă tot ținem minte acest incident, să nu uităm nici că, același Topîrceanu va ști să deslușească în poezia lui Tudor

dan arsenie

NEAGOE DINCOLO DE CONTROVERSĂ

Ceea ce nu prea s-a făcut în privința **Învățăturilor** lui Neagoe a fost dezafectarea de căutarea izvoarelor și controversă, de academizare și inspectare neliterară a mărunțaielor. Necesare, neîndoios, au fost unele într-o primă fază, poate tocmai ca în cea ulterioară acestea să fie folosite cu discreție.

Dintru început jeluitoare, dar netragică **Scrisoarea către oasele maicii sale Neaga** ar fi plăcut cu deosebire preromanticilor dacă ar fi fost cunoscută mai pe larg. Totuși **Scrisoarea** depășește atmosfera preromantică pentru că nu atît jalea sau netragismul o definesc esențialmente.

Scrisoarea este dialogul dintre un singur vorbitor supus încă devenirii și nemurirea cu chipul mamei lui. Ipostaziată ca **genitrix** și ca **ființă activă,** mama e mai presus de verticala care **unește** «peștii» de jos cu «păsările» de sus («iubita mea maică, te chem pre tine că ești mai ostenitoare decît albina și decît păsările cerului și decît peștii mării»). Dacă semantica peștilor și păsărilor este orînduită de ritmia zi-noapte, muncă-odihnă, sensul «mamei» le transcende, ea nu cunoaște alternarea **naturaliter,** o excede potrivit moralei dinamic activiste pentru că «...albina noaptea să odihnește și să repaosă ; încît și alte păsări ale cerului, toate, și peștii din fundul mării, toți atunci să odihnesc. Iar tu, maica mea, niciodată n-ai avut odihnă, nici ziua, nici noaptea, nici măcar într-un ceas, nici te-ai săturat de osteneală».

un critic stăpîn pe știința volumelor și-a perspectivelor critice. El citește **Enigma Otiliei** din unghiul lui Pascalopol, în care vede un „Atlas al romanului", descoperă în **Gorila** un roman de anticipație conținut în cel al actualității. Criticul n-are prejudecata genurilor și scrie cu egală atenție despre „romanul ciclic de zeci de tomuri" și „fabule de colivie" subminînd prin propria-i activitate prestigiul hiperspecializărilor criticului, expresie adesea a unor coarde absente. Comentează ca atare poezie și proză, teatru și poem comemorativ, opere complete și antologii, scrieri istorice și de teoretizare, memorialistică și corespondență, lucrări lingvistice și cărți de călătorii, debuturi și cărți ale maturității, monografii și prefațe, istorie literară și **Condica lui Gheorgachi, 1762,** dedicîndu-și mențiunile, fără nici o prejudecată, clasicilor, „benjaminilor", și debutanților, capodoperelor și cărților de fundal valoric și literar. Fără a fi ornat, stilul critic își păstrează acel aer familiar, conversațional, de jurnal cazon, caracterizarea de „însemnări pe raniță", și „imagini de album" cum definea Călinescu poeziile din **Scut și targă** fiindu-le potrivită și totuși neîncăpătoare la o lectură integrală. Aceste „însemnări zilnice" ale cronicarului literar, citite în volum, schimbă imaginea însăși a cronicarului. Departe de a rămîne simple note de meteorologie literară, cum păreau a fi doar buletine meteorologice multe pagini din **Însemnările zilnice** maioresciene, ele demonstrează principiile arhitectonice ale criticului Perpessicius, metoda lui, un fel de a-și gospodări propria-i personalitate și grădina critică. Citite în volum, ele certifică psihologia unitară a gesturilor, curajul opiniei și valabilitatea ei, grija acordată adevărului critic și ideilor anticipatoare, refuzul înfeudării falsei autorități, în fine, olimpianismul lăuntric, acolo unde, privind din afară, pe bucățele, părea să nu existe decît familiaritate, joc spiritual și angajare redusă la stricta actualitate. **Mențiunile** lui Perpessicius ne obligă să reconsiderăm mereu statutul cronicii și-al recenziei literare, obligațiile așa-zisului foiletonist și în fond imaginea pe care-o lăsăm viitorului despre viața cărților în zilele noastre. Și foiletoanele pot construi o operă. **Mențiunile** se mențin și azi actuale, profunde, fără a ignora la vremea lor critica națională și internațională, clasicii și contemporanii, ficțiunea și documentul, în fine, asumîndu-și cultura ca pe o familie de spirite diverse, ce nu au dreptul să se ignore sau să se excludă, familie dornică să evite inamicițiile și scandalul care, întîi pe ea o dizolvă. Tonul temperat al acestui critic ce-și refuză excesul de zel și timbrul paroxist, stridențele trompetei și tobelor critice, nu exclud ecarisajul literar, ci-i conferă o dimensiune mai complexă, vigilență în primul rînd cu supraviețuirea și eliberarea valorilor. „Nu o dată, povestesc cronicarii molimelor celebre, s-a întîmplat să se rătăcească printre ciumați și cîte un biet creștin teafăr". Și paranteza criticului e de fapt o teză.

Arghezi : „scăpărări geniale" **și** asta, cu opt ani înainte ca Mihail Ralea, în 1927, să recunoască în acesta pe cel mai mare poet al nostru de după Eminescu.

Intuiția critică l-a înșelat de puține ori pe Topîrceanu. Cu ocazia recenziei la volumul „Golanii", el remarca la Liviu Rebreanu (a cărui operă n-a avut o priză prea mare în cercul de la „Viața Românească") însușirile esențiale, cum ar fi simplitatea și originalitatea, eractitatea analizei stărilor sufletești, robustețea stilului. Obiecțiile ridicate cu privire la lipsa de firesc a dialogurilor și la abuzul de termeni dialectali sînt și ele îndreptățite.

Articolul despre Calistrat Hogaș îi oferă criticului Topîrceanu prilejul unor formulări memorabile, atît prin frumusețea expresiei cît și (sau mai ales) prin superioara înțelegere a operei : „C. Hogaș intră în literatură cu talentul barbar și primitiv, dar năvalnic și strălucitor al unui poet epic din antichitate. Natura figurilor sale de stil, proaspete ca florile, sintaxa lui savantă, cu perioade largi și cumpănite, abundența mîncărurilor și pornirea firească de a da proporții neobișnuite personajelor, toate îți fac impresia că autorul nostru e un mic strănepot, după o eclipsă de veacuri, dar în linie dreaptă, al lui Homer".

Surprinzătoare, prin raportarea la orientarea revistei, este aprecierea pe care „Viața Românească" o dă prozei Hortensiei Papadat-Bengescu. Alături de Ibrăileanu, G. Topîrceanu va remarca noutatea, în contextul literelor românești, a creației autoarei „Concertului de muzică de Bach", elogiind lirismul profund al operei și forța de pătrundere în complexitatea structurilor sufletești feminine. Recenzind unul din volumele de început („Sfinxul"), criticul observă inconsistența epicului, dar nu face din asta un cap de acuzare, înțelegînd că valoarea acestui gen de proză stă în finețea analizei. Recenzia este un exemplu de adecvare a instrumentelor criticii la operă, judecată din interior și nu prin aplicarea unui tipar procustian fals intransigent. Cele mai multe articole le dedică Topîrceanu cărților lui Mihail Sadoveanu față de a cărui operă își manifestă admirația fără rezerve. Ar fi greșit să se creadă că statornica prietenie care i-a legat pe cei doi scriitori a influențat tonul criticii lui Topîrceanu. Cine citește cronicile la „Priveliști dobrogene", „Neamul Șoimăreștilor", „Cocostîrcul albastru" va înțelege că entuziasmul criticului este sincer și că opera lui Sadoveanu are pentru el valoarea exemplară a modelului. Originală este aici punerea în scenă, personalitatea timbrului stilistic, pentru că în idei Topîrceanu este vădit influențat de gîndirea critică a lui Ibrăileanu.

La „Viața Românească" (ediția postbelică) au scris cîțiva dintre corifeii criticii românești. Alături de Garabet Ibrăileanu aici colaborează Mihail Ralea, G. Călinescu, Paul Zarifopol, Tudor Vianu. Față de aceștia, demersul critic al lui Topîrceanu pare nesemnificativ, accidental, atît prin dimensiunile reduse cît și prin lipsa unui sistem teoretic. Ceea ce nu l-a împiedicat, atunci cînd a scris critică, să emită opinii a căror valabilitate n-a fost afectată decisiv de trecerea timpului.

Criticul Topîrceanu nu a făcut nici o descoperire senzațională de valori ignorate pînă la el. Contribuția lui este mai modestă. Intervențiile sale caracterizate prin inteligență și bun simț, se opun formelor deghizate ale imposturii sau consolidează prestigiul valorilor literare existente.

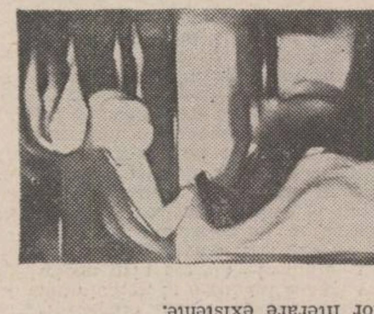

Biblioteca Luceafărul

Nr 7 * ianuarie 1980

Planetă de tînăr

Critica literară cere tot atîta har cît cere și poezia, cît cere și proza. Predilecțiile merg de obicei către poezie. E o veche tradiție, dar și o inerție. Cine crede în critica literară ca într-o prietenă a muzelor nu mai poate face însă aceste discriminări inactuale. Marii critici români au fost și autentici creatori, iar paginile lor de exegeză pot ilustra antologiile asupra evoluției stilului limbii literare românești, a poeziei sau a prozei. Iată de ce miza revistei noastre a mers în mod egal și către critică. De la această cotă a înțelegerii actului critic, de la nivelul superioarelor experiențe din critica literară românească și din critica străină se revendică și tinerii critici pe care revista **Luceafărul** i-a premiat de-a lungul vremii. Ei se numesc : Sultana Craia, Doina Uricariu, Mihai Coman, Dan Alexandru Condeescu, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu și Artur Silvestri, la care se adaugă numele celui mai recent laureat la critică al revistei **Luceafărul : Dan** Arsenie. Interesați în egală măsură atît de trecutul cît și de prezentul literaturii, acordînd divers, după preferințe, atenție orientărilor tradiționale ale criticii ca și celor mai noi, preocupați atît de studiu cît și de foileton, vădind un talent evident, ei s-au exersat de-a lungul timpului în paginile revistei **Luceafărul** în limitele propriilor opțiuni literare. Îi așteaptă ogorul cel mare al literaturii române, care are nevoie de intransigența și comprehensiunea lor, de luciditatea și devotamentul lor, de intuiția și de bunul lor gust pentru valorile literare. Mărturisim a vedea în ei pe criticii de mîine ai literaturii noastre.

M. UNGHEANU

Ilustrații de Mihai Topa

Biblioteca Luceafărul

7

IANUARIE 1980

9 critici

• SULTANA CRAIA • DOINA URICARIU • DAN ARSENIE • MIHAI COMAN • DAN ALEXANDRU CONDEESCU • PAUL DUGNEANU • VALENTIN F. MIHĂESCU • DAN C. MIHĂILESCU • ARTUR SILVESTRI

Planetă de tînăr

sultana craia

REBREANU: PROPRIETATE ȘI POSESIUNE

Romanul **Ion** este, printre scrierile lui Liviu Rebreanu, cartea în cea mai mare măsură dominată de tendința de a distinge tipologii specifice, definibile prin comportamentul uman și social. Universul rural și semi-urban ardelenesc în condiții istorice cunoscute, circumscrie structuri umane și sociale pe care romanul le inventariază dintr-o perspectivă care conciliază privirea obiectivă cu ochiul ironic și cu o anume toleranță afectivă. **Ion** este deci o carte a comportamentelor definitorii și specifice, a căror observație detaliată creează atmosfera. Introducerea în spațiul dramei se produce printr-o mișcare largă de obiectiv, mai întîi panoramică, apoi transfocatoare, urmînd o succesiune de cadre domestice compuse minuțios. Calmul care precede instalarea progresivă a conflictului este creat prin pasaje descriptive realizate cu acuitate plastică, ochiul obiectiv fixînd comportamentul animalelor și imaginea rustică. Introducerea vizuală se produce lent, trecerea la dinamica acțiunii romanești urmînd să se desfășoare gradat, grație unui simț al nuanței deosebit de fin pe care îl manifestă prozatorul ardelean. De altfel o subtilă știință a gradației conduce fluxul dramatic al fiecărui subcapitol potențînd dramatismul conflictului și alternînd momentele de maximă tensiune ale deznodămîntului cu zone de calm prin întoarcerea privirii spre peisaj, de la acțiune la contemplație. În romanul **Ion** pasajul descriptiv evoluează într-un registru specific. Aceste secvențe nu au numai rolul de a contrapuncta compoziția epică, nici pe acela de a aduce culoare sau de a produce o variație necesară sau un interludiu în dinamica narativă. Ele nici nu ilustrează sau traduc stări de spirit ale personajelor. Proiecția peisajului se produce din perspectiva ochiului obiectiv ca premisă, urmînd însă o subiectivare profundă. Prozatorul animează peisajul, fiecare detaliu al cadrului pulsînd în ritmul unei existențe autonome, care se dezvăluie numai privirii atente. Un duh al naturii se manifestă prin ochiul emotiv. Peisajul este animat de un fluid teluric de sugestie

nemulțumită însă de lipsa inovației adînci, de prefacerea unui subiect bun — în melodramă, în „descordanță", în „ciudată sudare". Misterul creator ar sta, după Hortensia Papadat-Bengescu în „proecțiune": „acea basculă de dozare a elementelor, de pe care, calculate de cifre misterioase în laboratorul creației, sînt azvîrlite de resorturi interioare! proiecțiile". Nu arbitrarietatea pură captivă pe autoare cît sentimentul proporțiilor oculte, ascunse în materia ficțiunii. („Vremea literară", nr. 151, 4 dec. 1930).

De altfel, îndărătul unei vieți comune, Hortensia Papadat-Bengescu era o lunară și primea „cornul fin din prima zi de lună nouă, cu un „gest instinctiv de adorare", precum o preoteasă păgînă de cult selenar. Semn de învelare, firește, era acesta și Hortensia Papadat-Bengescu trăia o viață sufletească ferită de priviri comune, contradictorie, într-o sforțare teribilă de a exprima nepipăitul, confuzele voci spirituale. Iubea introspecția și de predilecție descoperea în sine sonorități noi, greu de notat în forma brută: „le-am strecurat uneori în scrisul meu sub forma paradoxului literar sau a licenței poetice pentru a le feri de hulă". E aci o discreție extraordinară, o sensibilitate izbită a cărei reacție înaintea opresiunii normative este expresia cu cheie. Scriitoarea nota „paradoxal", „în licențe", ceea ce astăzi se spune cu dezinvoltură. Opera ei pare o sforțare inumană de a depăși pudoarea, fiindcă romanul Hortensiei Papadat-Bengescu e încă burghez, deși în nuanța lui contradictorie, criticistă.

Nu-s fără interes cutare experiențe senzoriale, asupra cărora prozatoarea dădea știri credule. Omul ar fi o „mașinărie" și pe baza acestei teorii, ea făcea tot soiul de ipoteze, inanalizabile științific, și ca atare cu neputință de demonstrat. Vedea, spre pildă, cu palmele și transforma tactilitatea în vedere. Avea certitudinea absolută a acestor fapte parapsihologice. Era convinsă, de la o vîrstă fragedă, că poate umbla pe apă și a făcut chiar și o baie de probă, sfîrșită cu un eșec. Pe litoral, se mira mai degrabă de scufundarea piciorului în apă decît dacă ar fi pășit, pedestră pe deasupra mării. Era la Hortensia Papadat-Bengescu un *fantastic al normalității*, provenit din faptul că ea însăși trăia anormalul cu acuitate, avînd despre lumea înconjurătoare reprezentări anapoda, ca despre un tărîm straniu.

Prozatoarea avea și zguduiri de esență metafizică și vorbea, în diletant, despre substanța nematerială a sufletului, despre emanații și zone aeriene trupești. Ceva din energetismul lui Ostwald ca și din simpla bibliografie spiritistă a trecut și aci! „Cred că energiile sufletești au o substanță proprie științifică încă nematerializată și funcțiile ei. Din această substanță pornesc emanații care înainte de a se risipi formează în jurul trupului nostru o zonă neutră, totodată izolatoare și nepermeabilă. Accentuată la unii — pavăză efectivă — la alții aproape inexistentă în raport cu spiritualitatea". Aureola iconografică ar fi — zice Hortensia Papadat-Bengescu — nu o formulă pur artistică ci o reprezentare a faptului obiectiv.

Teoria celebră a „trupului sufletesc" („ectoplasma" din spiritism) e o învălmășire de energetism, de idei luate din oculțiști de tot felul. Prozatoarea aștepta, de altfel, „configurația, desenul trupului sufletesc, primejdioasa lui fotografie. Aștept singele simțirii în eprubetă, carnea lui în forceps, sublima dovadă materială a imaterialului".

E de văzut în aceste note, uneori inexacte, mereu exaltate, un principiu de creație pe care Hortensia Papadat-Bengescu l-a aplicat neîndoios și ale cărui efecte le avem în desfășurarea operei. A rezultat de aci o creație în care notația clinică se combină cu imaginarul, clădit pe o simplă dezvoltare a datelor cunoscute, căutînd a exprima în cuvinte nevăzutul, energiile sufletești, „trupul aerian" impalpabil al omului prin care spiritul se corporalizează într-o utopie umană, mijlocitoare pe scara cosmologică. Și, prin aceasta, Hortensia Papadat-Bengescu e o prozatoare barocă.

dan c. mihăilescu

LUCIAN BLAGA — SISTEMUL DRAMATIC

Teatrul, prin formele sale specifice de expresie, oferă eului poetic iluzia unei obiectivări, exteriorizare tinzînd către echilibru. Blaga însuși, reluînd un fragment novalisian și ponderîndu-l, afirmă: „arta dramatică oferă autorului prilejul de a se împărți el însuși într-o seamă de euri". Vorbind despre un **sistem** de teatru poetic (considerăm că formula de **teatru poetic de idei** este — dacă **nu** înglobăm în teatrul poetic și feeriile ieftin melodramatice — o tautologie), în cazul lui Blaga, vom înțelege prin această formulă unitatea (co-incidența) celor trei elemente spectaculare: **tematica** și conflictualitatea ei ca atare, **personajele** și modul în care ele susțin și sînt potențate de nucleele tensionale tematice și, în al treilea rînd, dar nu cel din urmă ca importanță, **coeficientul de spectaculozitate**, de scenicitate și raportul osmotic în care acesta se află cu celelalte două componente. Încercînd să rezumăm elementele care ne îndreptățesc să vorbim în cazul lui Blaga de un sistem unitar teatral, vom spune că atît tematica și personajele, cît și elementele scenice de realizare se grupează în **serii**, ca tipuri ale unor arhetipuri, ceea ce conferă caracterul unitar: tematica pieselor se axează în principal pe trei coordonate (raportul **credință** versus religie, tema sacrificiului și cea a convertirii), personajele sînt variante ale tipului înzestrat dual, daimonic și cu aspirații către ascetică, de unde și condiția lor de însingurare spirituală, iar în ceea ce privește elementele scenice cadrele spațiului închis, ritmica bine gradată dintre acțiune și cuvînt, cea dintre monolog și dialog creează cadrul teatral nimerit dezbaterii scenice. 1.) Unul din nucleele conflictuale de **esență** ale dramaturgiei blagiene este opoziția ce se instaurează în erou, între credința sa și forma religioasă (dogmatic-instituționalizată) în care aceasteia îi este permis să se manifeste. Sau, după cum spune Blaga: „Valoarea crește învoaltă numai pe temeiul unei tensiuni polare. Valoros este întotdeauna numai dozajul polar, dar niciodată structura unică sau elementul pur". **De esență lirică, tensiunea inte-**

pol: „pentru cine n-are logica **mamițelor** (s.a.), o bucată rea nu scade valoarea unei bucăți bune din aceeași operă; o bucată bună nu ajută nimic celei rele". Aici și în alte nenumărate rînduri, Perpessicius își spune „pe șleau" părerile. Celebrele sale paranteze sînt doar aparent măști și travestiuri — „un parantez de diversiune". Cel mai adesea ele se ivesc ca „un spin în călcîiul operei", ca semne de întrebare și popasuri de meditație. Oazele de afirmație directă, neprotocolară au un impact extraordinar și sînt memorabile. Ele țintesc precum degetul arătător asupra operei. Iată-l criticînd „compunerile ocazionale și ocazionate", desființînd comentariile răuvoitoare la H. P. Bengescu ce „frizează codul braconajului". Perpessicius are față de cărțile comentate „sfiala de rigoare" presupusă în orice întrevedere civilizată și mai cu seamă necomplexată cu opera, sfială care refuză deopotrivă superficialitatea și servilismul apologiei precum și falsa dominare prin negativism ori injurie. El nu e un agresor al operei și nici nu îngenunchează în fața ei, ci face din „cazna" actului critic și din „arcanele literaturii noastre" un „oficiu". Iată-l vorbind despre violență cu prilejul cronicii la **Figuri literare** de Pompiliu Constantinescu: „violența se impune ca o eroică intervenție chirurgicală — ceea ce nu e totuna cu sadica plăcere a negativismului" — Perpessicius prețuiește în fond „iscoditoarea limbă de foc a spiritului critic". El așează la loc de frunte intuițiile lecturii, considerîndu-le, sugestiv, „adevărata coastă de argint a criticii". Purtînd mereu nostalgia de a nu avea timpul și spațiul unui seminar de literatură, hărțuit de conștiința unei urgente întreruperi" la care îl obligă cronica literară, ori recenzarea volumelor, el știe să dea prestigiu acestui tărîm și timp nelimitat, reușind să facă din actul critic în miniatură un portret „grandeur nature" și-un sondaj în adîncime. Digresiunile nu diluează textul. Despre Ștefan Petică scrie: „în timp ce teoretiza cu mîna pe Mallarmé, imita pe Eminescu", atrăgînd atenția asupra „atlasului de surprize" al modernismului românesc, din care Adrian Marino și Ion Pop au dezvăluit deja numeroase teritorii. Tot la Ștefan Petică salută ideea acestuia de a-l pune să figureze pe Eminescu printre simboliști, considerînd-o o „intuiție de-a dreptul senzațională". Sînt fertile ideile despre „epopeea psihologică" la H. P. Bengescu și universul de beatificare" la Ionel Teodoreanu. Perpessicius apreciază importanța sugestiilor ce-i pot veni criticului din

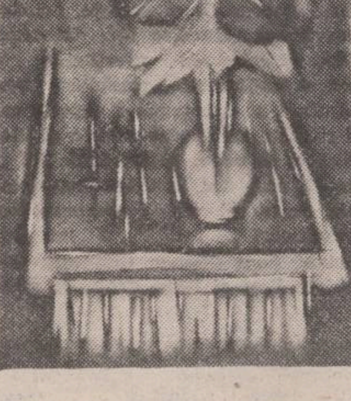

lectura lucrărilor de strictă specialitate: lingvistică, istorie, psihologie, sociologie. Cele două bilanțuri literare, cuprinse în volum sînt scrise cu convingere, păstrîndu-și aproape integral valabilitatea. Ele-și asumă totodată și lecția de relativism a oricărui bilanț critic, o lecție manifestă, ironică prin care criticul contrapune spiritului de paradă conținut într-o atare întreprindere nenumăratele „columbării de fișe" ale bibliografiei universale, cu care speră să tempereze nostalgia ori orgoliul singularizării. **Perpessicius e**

dan alexandru condeescu

Valori stilistice în cronica lui Grigore Ureche

— fragmente —

În Letopisețul lui Ureche, de la notațiile lapidare ale primelor pagini la cuprinsul fiecărui capitol, istoria se repetă. O uniformitate aproape monotonă îi însoțește derularea. Aceleași lucruri se spun la începutul, desfășurarea și prăbușirea domniilor. Fiecare domnitor parcurge o evoluție asemănătoare, dar fiecare episod adaugă o nouă oboseală țării, îmbătrînind-o. Istoria nu înaintează: fiecare capitol începe și se termină în același fel, dar lumea nu mai e aceeași, se degradează („mundus senescit"). De la Ștefan la „oarecare un Crețul Potcoavă", Iancul Sasul și Aron vodă, Moldova lui Ureche este tot mai vlăguită, mai aproape de pierzanie: „Că cum se tîmplă de sirgu de adaoge povoiul apei și iarăși de sirgu scade și să împuținează, așa s-au adaos și Moldova". Imaginea aceasta a apei este esențială pentru cronica lui Ureche. **Monotonia ei** este **monotonia timpului**, dar ea slujește totodată ideii de repetabilitate, de ciclu natural unde speranța se naște din amărăciune. Distanțat în timp, cronicarul descoperă perspectiva prezentului asupra trecutului, o perspectivă temporală specifică cronicii sale. El va scrie din prezent și pentru prezent. Cititorii vor fi martori alături de el la curgerea timpului, iar din imaginile văzute se desprinde obiectiv o înaltă lecție de istorie dată „feciorilor și nepoților să le fie de învățătură", căci de ei depinde renașterea țării.

I. TIMPURILE VERBALE

Perspectiva lui Ureche cuprinde două aspecte: **faptele** din scena istoriei și **rezonanța** lor în conștiința celor de „acum". Două mari categorii temporale își vor împărți cronica: trecutul și prezentul, în timp ce funcția stilistică a timpurilor verbale este dată de trei sensuri interioare ei: 1.1) **flux narativ**: evenimentele sînt prezentate prin perfect compus, perfect simplu, mai mult ca perfect, caracteristic fiind **perfectul compus**; 1.2) **judecată morală evaluativă**: prezentul este folosit în aprecierea morală a valorii faptelor, cu predilecție în „Nacazanie, adecă certarea ce-

tul conduce spre concluzia finală, consecință firească a concordanței *Om/Voievod*. Construcția denotă un simț arhitectonic al limbii, mărturie a unei gîndiri riguroase și complexe, fără digresiuni inutile: în prima frază o singură propoziție principală pune în valoare descendența voievodului din Ștefan cel Mare, iar însușirile moștenite sînt enumerate în subordonate; în a doua, trei principale subliniază calitățile morale care îndreptățesc „de facto" aprecierea din seria finală de trei subordonate („de-l cunoștea toți că iaste harnic să domnească țara"). Maniera de tratare a fiecărui portret e însă nuanțată de personalitatea voievodului și de atitudinea autorului față de modelele sale. Doar trei portrete nu includ textual elementul adversativ: **Ruxandra Lăpușneanu**, cel mai scurt, dar unicul portret feminin; **Iancul Sasul** și **Aron vodă**, unde planurile sînt atît de întunecate de netrebnicia acestora încît conjuncția „**ci**" nu mai e adversativă, avînd funcție narativă, de continuare și unificare. Caracterizarea celorlalți e făcută cu trăsături sigure, precise, încercîndu-se o surprindere a esenței lor politice. Dreptul de a moșteni domnia implică serii ce poartă marca eredității: adevărați urmași se arată a fi descendenții lui Ștefan cel Mare (**Bogdan, Ștefan, Pătru**), în timp ce fiii lui Pătru Rareș (**Ilias, Ștefan**) sînt nedemni de rangul lor. Punctul „de fugă" către care se îndreaptă toate liniile portretului îl formează întîlnirea planurilor „uman/politic" semnalată de construcția adversativă. Prin aceeași tehnică sînt prezentați și domnitorii care au dobîndit scaunul Moldovei mînați de vise de mărire sau gînduri prea îndrăznețe: **Dispot vodă, Ion vodă**. Cu toate că a avut o domnie scurtă și fără însemnătate cazul lui **Bogdan Lăpușneanul** a atras atenția cronicarului prin puterea sa exemplificatoare. Tînărul avea o sumă de calități demne de un „cortegiano" renascentist, însă, cum spune Ureche nu fără o amară ironie: „numai ce era mai di treabă domnii lipsia" — grija față de țară și îndatoririle domnului. **Pătru Șchiopul**, personalitate istorică ștearsă, situat însă între desfrîul lui Iancu Sasul și violența lui Aron, se suprapune în viziunea lui Ureche idealul politic al principelui („era domn blînd, ca o matcă fără ac"). Este singurul în cronică care se bucură de favoarea a două portrete, unul dedicat domnitorului și altul omului. Prilejuit de moartea domnitorului, portretul lui **Ștefan cel Mare** se prelungește într-o apoteoză a eroului devenind un grandios tablou realizat ca un triptic avînd în centru scena înmormîntării văzută epopeic la scara întregii lumi a cronicii. Celelalte două „panouri" cuprind, unul prevestirile stihiale proiectînd în fabulos și mitic moartea personajului și, celălalt, perspectiva viitoarei domnii a fiului său Bogdan. Cunoscutul portret se supune și el aceluiași principiu compozițional al separării trăsăturilor „umane" de cele „politice". Prima secțiune cuprinde o singură frază a cărei topică inversată evidențiază printr-un **écart** sintactic contrastul dintre imaginea legendară a marelui voievod și aspectul real al omului. Situată într-o poziție privilegiată, de debut a construcției, forma verbală „fost-au" închide definitiv în trecut (valoarea perfectului compus) efemerul omenesc. Ei i se opun toate celelalte forme verbale, evocînd prin imperfect figura voievodului surprinsă, ca în frescele moldovene, în atitudini tipice. Elementul adversativ realizează desprinderea și totodată legătura cu planul politicului, mult mai amplu construit prin utilizarea a trei fraze cu ramificații triale și duale.

Portretul lui Ureche se deosebește de cel clasic al facultăților, în care predominant este substantivul, cît și de cel al însușirilor, susținut de adjective. Modelul este văzut de portretist în mișcare sau surprins în situații caracteristice, de unde rolul primordial al verbului. Portretul devine unul din principalele elemente ale compoziției delimitînd capitole, anticipînd și sintetizînd epoci, semnalînd, de fapt, acea distanțare de șirul evenimentelor în favoarea valorii literare, pe care o realizează Ureche.

insula, starea creatoare și barca, poemul ce se prefigurează încep să se despartă din masa indistinctă.

Strofa a doua traduce tocmai starea de gestație, de confuzie cînd opera mai păstrează încă legături cu creatorul. În strofa a treia apare opera finită în plinătatea ei, cosmos exprimabil prin sine, în care imaginația s-a materializat în plinătatea limbajului „insulagrădină". Nu întîmplător, emblemelor maturizării (mireasma, rodia) li se asociază aceea a mobilității (lăută simțitoare la vînt). Altfel spus, textul obiectivat, independent ce poate suporta confruntarea cu alte forme ale existenței („Ce vultur își va face / în culbul ei culcuș ?").

Strofa a patra reia cu cadrele însă modificate, scena primei strofe. De obicei, Arghezi este în poziția tatălui dominant creînd și risipind poemul, aducînd cuvintele și aruncîndu-le ca un foc de artificii în lume.

Iată-l însă acum trăind ipostaza maternă a dramei ruperii și despărțirii irevocabile de creația sa. Și totuși voluptatea actului poetic este tocmai această dramă sau în ciuda mereu repetatei drame a despărțirii, actul creației poetice își păstrează „vraja" și „ispita" indicibile.

valentin f. mihăescu

UN CRITIC DEGHIZAT

Volumul de „Parodii originale" și cele cîteva parodii în proză sînt creații reprezentative nu numai pentru talentul artistic al lui Topîrceanu ci ele constituie mărturii ale incontestabilei sale capacități de analiză critică a fenomenului literar. Este banală — dar adevărată — afirmația că parodia (dacă ambiționează să fie „originală") impune înțelegerea perfectă a esențelor modelului ales. Parodiile, dincolo de valoarea lor artistică sau tocmai prin aceasta, sînt operă de critică literară autentică, complementare exercițiului critic propriu-zis, că-

De fapt Neagoe glorifică osteninţele şi scîrbele acestei **genitrix**, calitatea suferinței ei, gîndind ca mai tîrziu Jakob Boehme care în latinescul **Qualitas** (=calitate) îl vedea pe germanul **Qual** (=chin, suferință), vocația de a se dărui. La ierarhia evaluativă a muncii păsările și peștii iau parte cu jumătăți de măsură.

Pe cînd în **Orația către Petru** Neagoe apare ca un păgubos tragic, aici, în **Scrisoare**, duioșia general-umană a relației filialului cu maternul s-a infuzat ca la melozii bizantini. Oricîteori se repoematiza scena sacră un altfel de ton se simțea. Poate că numai româna secolului al XVII-lea aflată pe treapta altui secol decît a lui Neagoe, făcea față fără vetustate unui **eikón** cunoscut. Pe de altă parte nu interesează atîta că psihomahia întristării și regretului e schematică, și că sentimentalitatea pare mimetică, e valoros că există ca literatură. Peste tot Scrisoarea vorbește de **ochi**, de **vedere**, de **inimă**, de **dragoste**, de **dor**; peste tot infometarea văzului de a vedea (fiul pe mamă și reciproc) este frustrată, **saturația** deplină a ochilor și a inimii de vederea și dragostea celuilalt nu se produce. Treptele pe care le distinge poemul sînt inima, ochii și lumina soarelui. Astfel ochii par să fie lotușii de la suprafață ai inimii, extravertirea afectului și, în același timp, fapte ale luminii: «Că eu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decît razele soarelui și niciodată n-ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decît pre mine, nici inima ta n-au avut altă avuție mai dragă decît pre mine. Drept aceia, o, maica mea, inima și ochii tăi, pin' la moartea ta niciodată nu s-au putut sătura de mine și de vederea mea, și atunci nu mi se întîmplă să fiu cu tine, ca să sature ochii tăi de mine și eu, fiiul tău, să iau ertare (...) de la tine. Și nu numai pentru căci n-am avut eu dragoste den toată inima către tine, n-am ajuns să fiu la moartea ta, ca să să îndulcească inima ta de mine, deaca nici în vremea vieții tale nu te-ai săturat de mine și de dragostea mea, ci încă și la moartea ta iți rămase inima aprinsă de dorul și de mila mea, și ochii tăi nu se săturară de vederea mea».

După cum se vede filialul și maternul execută unul în jurul celuilalt rotiri obsedante ca două corpuri ale unei stele duble.

Nici **Orația către Petru** din același capitol, nici **Scrisoarea nu par** să aibă nimic din disertările morale, militare, de hristoitie, eucratice sau ontoteologice ce precumpănitoare de-a-lungul cărții. Înclin să cred că textul **Învățăturilor** nu e străin de caracterul angajat al isihasmului românesc. Configurînd inițial o mistică a luminii neapropiate, orientarea va lua formele unui progresism de ordin psihologic, artistic și nu în mai mică măsură-politic. Nu știu cîtă extensiune socială va fi avut curentul, însă noutatea istorică a lui cere o situare nouă. Psihologic, psihismul isihast se caută pe sine, se dezvăluie incipient interioritatea umană; artisticește, frescele exterioare moldovenești constituie valori indiscutabile; politic, isihasmul menține trează memoria împresurării Constantinopolului, ca antidot la excesul cosmocratic otoman. Tripticul e de altfel mult mai rămuros în consecințe. Aderența la realitățile vremii a isihasmului se asemuie cu mistica de stînga a lui Meister Eckhart.

Un lucru miră — de ce acestui cult al mamei (lui și a tuturor) Neagoe îi

lecție de morală și stil de exercitare a spiritului critic. O nouă lectură a lor confirmă adevărul constructiv și infirmă subtextul peiorativ al etichetei de „gentilom" al criticii românești, ce-i pecetluiește opera, obligîndu-ne la nuanțări și răsturnări ale perspectivelor interpretative. Vom observa că deferența criticului, „estetica lui larg înțelegătoare" ori „hermetismul critic făcut din ceremonii nesfîrșite și retractări disimulate" (G. Călinescu) se exercită în genere cu non-valorile. Cînd se află pe teritoriul valorilor, Perpessicius nu șovăie, nu-și disimulează verdictul, nu-și pune obiecțiile în umbră și nu uzează de „arta surdinei". Cu numele de primă mărime al scrisului românesc, Perpessicius nu-i nici complezent, nici esoteric, iar dacă stilul e în continuare atent cu propriul său ceremonial, e vorba de acel aer de familie, de „rudenie sufletească", de acel sentiment de intimitate înaltă cu care cronicarul înțelege să așeze portretele sale critice în „albumul scrisului nostru contemporan". Vocea lui Perpessicius nu-i lipsită de asprime, de sarcasm, ironie ori malițiozitate. Ea nu se ferește să numească „gîște și gînsaci", descendenți de Capitoliu, pe cei ce stigmatizează cronica și recenzia, ridiculizînd spiritele vanitoase și ignorante atrase doar de „aparența de altitudine a eseului". Într-o lecție de profundă modestie le amintește de Sainte-Beuve, care-și considera doctele studii — articole, de Gautier și exegeza lui la Baudelaire intitulată „notiță", de postura de cronicar a lui Titu Maiorescu, încheindu-și reflexiile despre ucenicia și utilitatea cronicii literare și rolul ei de „hotărîtoare masă de manevră în mîna criticului" cu o pregnantă ars critica : „Prefer un mic caporal de-o viață întreagă unui strateg, cu oricîte stele, care nu și-a obținut gradele, pe cîmpul de luptă al literaturii, altminteri zicînd : între sîrmele ghimpate ale cronicii literare". Să punem și în acest context deci titlul de mențiuni dat operei sale critice. Nimic efemer în rolul de foiletonist pe care Perpessicius și-l revendică. Nici o crispare. Dimpotrivă, seninătate. Și adevărate „grînare" de idei și ipoteze critice, de planuri și repere, de proiecte și schițe de monografii. Iată cîteva dintre ele : „Stilul prin excelență proustian al lui N. Iorga", „problema indicelui de actualitate în roman", diacronia romanului românesc după „îndoita cărare a pamfletului și-a cronicii obiective", „arta dispunerii personajelor în amfiteatru" la Rebreanu, relațiile dintre ficțiune și document, etc. E exemplară replica dată lui N. Davidescu și studiului său despre Caragiale prin care se demonstrează exact contrariul celor afirmate în **Ultimul ocupant fanariot...** argumentîndu-se rolul de „Procuror al patriei" pe care-l deține scrisul caragelian. Excelentă caracterizarea „Caragiale a fost predestinat, el și politica să se urmeze ca luna cu soarele" ca și toate acele dovezi aduse în sprijinul „morganaticei însoțiri a lui Caragiale cu politica". Iorga e numit „Plutarhul nostru". De o corectă înțelegere se bucură și Emil Botta sau Zaharia Stancu, după cum e singulară atitudinea față de Mihail Dragomirescu. Remarcabile sînt și proiectele de sociologie și tematologie literară, accentele puse pe valoarea documentară a scriiturii. Dintre contemporani e considerat scriitor ideal cel „de răspunderi și de viitor, nu numai de fastuos prezent". Perpessicius ne-a lăsat și memorabile caracterizări ale stilurilor : „arta surdinei", la Ion Petrovici, „construcțiile soboliene", ale scrisului hermetic practicat de „iconarii" bucovineni, vocația analitică a literaturii feminine, „crescută în umbra marii ei patroane", H. P. Bengescu și-a „bisturiului virtuozității sale clinice". Că retorica ceremonială practicată de Perpessicius nu ține de pudoare ori teama de responsabilitate ne convinge și atitudinea lui față de gestul de a publica „integralitatea operelor unui autor" pe care-l salută la Șerban Cioculescu, transformîndu-l în coloana vertebrală a ediției Eminescu. Criticul exclude „precauțiunile pudice" și subscrie la convingerea lui Paul Zarifo-

rioară generată de acest tip de conflict este potențată în cadrele dramaticului. **Zamolxe** este singura piesă în care conflictul este dublu : credință versus credință și religie versus religie. Aceasta fiindcă despre Zamolxe nu se știe cu siguranță dacă a fost rege zeificat sau zeu întrupat. El, din perspectiva condiției semidivine nu are voie să stea nici o clipă la îndoială. Conflictul este aproape exclusiv de natură exterioară, în vreme ce în **Meșterul Manole, Tulburarea apelor, Cruciada copiilor** sau **Ivanca,** conflictul capătă și o bogată dimensiune interioară. Pe de altă parte, în **Zamolxe** se înfruntă credința individuală și cea oficializată ; dincoace, credința individuală este ea însăși binomică și accentul cade aproape exclusiv pe individ, urmare fiind și spațiul tragic, mult amplificat în **Meșterul Manole,** de pildă, față de **Zamolxe.** În plan dramatic, raportul se multiplică : Manole și procedeul anticreștin, raport dublat de cel dintre Manole și Mira, dintre el și meșteri. Deci a ști cum e bine, a ști că nu se poate acționa cum știi, a fi nevoit să acționezi cum știi că nu se cuvine și a ști că prețul a ceea ce faci este moartea. Credința oscilează între gînd și faptă : a fi nevoit să înfăptuiești contrar crezului și a fi permanent **conștient** de totul, este ceea ce face din Manole un personaj eminamente tragic. Între credință și faptă se află și Popa din **Tulburarea apelor** : eu dual, de altă natură decît Manole, avînd, adică, un conflict interior reprezentat în raporturile cu Nona și lumea satului. Dacă acest conflict apropie în esență piesa de tematica **Meșterului Manole,** raporturile religie nouă (cea propovăduită de Moșneag ca excrescență creștină eretică) și ortodoxia oficială și raportul prefigurat dintre ortodoxie și luteranism, — apropie piesa de **Zamolxe.**

Un alt tip al eului dual blagian este Luca **(Ivanca).** Într-o piesă care are la bază tema stirpei marcate, Luca poartă blestemul în sine (marcă a cărei întruchipare este Tatăl) și dorința ieșirii din sfera acestuia, fiind într-o necontenită căutare de sine, precum Popa. În privința raportului credință-sentiment, de o parte și religie-dogmă, pe de alta, **Cruciada copiilor** constituie un caz aparte. Important aici nu este, cum s-a crezut, conflictul teoretic dintre ortodoxie și catolicism, ci conflictul sufletesc al Doamnei, generat de acela dintre ea și Radu, — între sentimentul matern și obligațiile spirituale. Ca și în **Tulburarea apelor,** timpul în care se desfășoară piesa este o epocă de frămîntări : într-un caz, epoca reformaționistă din Ardeal, într-altul, perioada presupusei cruciade a copiilor (sec. XIII), cînd, după cum spune Ghenadie, „Sfîntul Mormînt s-a făcut izvor de erezii". Problema credinței **firești** este într-un fel mai complexă aici, datorită celor două feluri de a înțelege divinul, al Doamnei și al lui Teodul, diferență permisă de dubla ipostază a sacrului, de Miel și Judecător.

2.) Legată indisolubil de tema oscilației spirituale, ideea sacrificiului necesar apare aproape în toate piesele lui Blaga, fie ca jertfă „ritualică" (Mira), fie ca sacrificiu necesar (Manole și Zamolxe, Moșneagul și Teodul) fie ca absolvire (Anton Pann, Radu, Daria, Avram Iancu). Și în acest caz **Meșterul Manole** ne oferă cel mai complex exemplu. Dacă vom încerca să ne explicăm sacrificiul lui Manole (care apare și în legendă și în piesă ca unul cerut de însăși logica evenimentelor) trebuie să ne amintim maxima lui Heraclit, de la care s-a pornit în explicarea evoluției tragediei : ethos anthropo daimon : firea (caracterul) este (determină) destinul („geniul") omului. Dincolo de faptul că Manole, om al limitei, se opune puterii Firii, el se opune în mod esențial lui însuși — iubește și ucide ceea ce iubește și așa cum abyssus abyssum invocat și desăvîrșirea cere (de)săvîrșire, iar moartea lui nu apare atît ca o ispășire a hybrisului, cît ca o re-întregire a unității primordiale a cuplului în Unu, cea care face din simplul animism (necesitatea ritualică a jertfirii

artur silvestri

ROMAN ȘI TEORIE

Fără a fi strînse, deocamdată, într-un volum, eseurile Hortensiei Papadat-Bengescu au totuși partea lor de interes. Prozatoarea colabora la fel de fel de publicații autohtone, în limba maternă sau în franțuzește, scria cîte un articol cu aspect mai degrabă de foaie de jurnal decît de studiu, făcea într-un cuvînt publicistică de amator. E de mirare cum de nu s-au cercetat mai amănunțit aceste fragmente literare, ieșite din comun. S-ar fi observat că prozatoarea noastră nu scrie articole în chip de program, nu e o „Nathalie Sarraute a noastră, nu concepe o „ère du soupçon" în cîmpul românesc. Întiia preocupare a ei pare a fi elucidarea pentru sine a vreunei chestiuni, analiza unui caz, într-un cuvînt așezarea artei în măsurile sufletului viu. Pretutindeni vezi cum Hortensia Papadat-Bengescu privește arta, noțiunile, conceptul, prin simpla mișcare cordială. Actul pur de creație se mută în domeniul contradicției sufletești. Intelectul și sufletul sînt în combatere, neînțelegîndu-se reciproc, precum în vorbirea dintre consfătuitori de limbi diferite : „Un preț al fiecărei consonanțe, un presentiment al adevărului național și totodată o alterare a noțiunii precise... Apar valori necunoscute ale unui cuvînt cunoscut... Despuiere a vorbelor de calitatea lor pozitivă și adaos de calități complimentare... Nonsens și totodată incursiune acută în domeniul sensului... Maltratare și tratare cu reacții eficace". E aci o fărîmă de teorie și anume aceea a stilului confuz.

I s-a reproșat autoarei lipsa de inițiere gramaticală, siluirea limbii, exprimarea cu totul curioasă, de calc franțuzesc. În fapt, Hortensia Papadat-Bengescu scria cu bună știință „rău", voind a revela, prin eroarea de la știință, infinite nuanțe sufletești. Simpla desfășurare a prozei ar fi un soi de cinematografism, al cărui sens e generic și nu momentan. Autoarea aprecia, la F. Lang, iuțeala teatrală, purtarea spectatorului „din surprindere în surprindere", transfigurația pînă la „senzaționalul cineastic", reținut împrejurul unei probleme psihice. Era

ancestrală : „Dealurile hotarului parcă se legănau, tremurîndu-și porumbiștile multe, lanurile puține de grîu și ovăz, în vreme ce vîrfurile, împădurite, negre și nemișcate, vegheau odihna satului, ca niște capete de uriași îngropați în pămînt pînă-n gît".

Pasajele descriptive panoramice cuprinzînd peisajul vast sînt dominate, spre deosebire de natura statică domestică de la începutul romanului, nu de elementul plastic, vizual, ci de un regim sonor. Peisajul trăiește, freamătă, parcurs subteran de un fluid vital esențial, pe care eul naratorului, confundat în aceste momente cu ființa personajului, într-o totală identificare senzorială, îl percepe cu nedisimulată și necenzurată voluptate : „Sub sărutarea zorilor, tot pămîntul, crestat în mii de frînturi, după toanele și nevoile atîtor suflete moarte și vii, părea că respiră și trăiește. Porumbiștile, holdele de grîu și de ovăz, cînepiștile, grădinile, casele, pădurile, toate zumzăiau, șușoteau, fîșîiau, vorbind un grai aspru, înțelegîndu-se între ele și bucurîndu-se de lumina ce se aprindea din ce în ce mai biruitoare și roditoare". Fiecare asemenea pasaj descriptiv — în genere compensînd lipsa de amploare prin concentrarea senzorială — este un mic poem al unei vitalități care copleșește ființa. Proiecția subiectivă animează natura conferindu-i un statut existențial cu echivalențe umane și anume feminine, ceea ce determină la Ion un anumit raport față de proprietate. Pentru că în acest roman al tipologiilor specifice, personajul principal este o excepție. Ion este un țăran obsedat de voința de proprietate, dar obsesiile sale evoluează într-un regim ambiguu, la limita extremă a normalității, și aceasta în contextul în care ceea ce dorește el este o entitate înzestrată cu vitalitate proprie, care exercită asupra lui o seducție de natură erotică.

Fără îndoială, voința lui Ion de a deveni proprietar de pămînt reprezintă și un deziderat de esență socială, în condițiile în care proprietatea conferă statutul individului în colectivitate. Ion se simte cu atît mai frustrat, cu cît familia sa și-a pierdut pămînturile, obligîndu-l la o poziție socială periferică.

Chiar dacă în cadrul „confreriei de feciori" el reprezintă o autoritate necontestată, aceasta nu oferă Glanetașului compensația dorită. Condiția sa de țăran cu pămînt puțin îl expune umilinței, iar Ion este un orgolios. A poseda pămînt este o soluție care i-ar asigura revanșa socială. O soluție, dar nu unica, pentru că fiul Glanetașului refuză o altă posibilitate. Lui Ion i se oferă șansa de a învăța și de a-și depăși condiția care îl umilește. Într-o vreme în care statutul de intelectual putea conferi prestigiu social, Ion își putea afla astfel revanșa. Este un drum pe care personajul îl acceptă sub presiunea lui Herdelea, dar pe care îl abandonează. Nu pentru că nu înțelege să se realizeze altfel decît în cadrul său social, ci dintr-o solidaritate de tip arhaic cu obiectul aspirației sale : „i-e mai drag să păzească vacile pe cîmpul pleșuv, să ție coarnele plugului, să coasească, **să fie veșnic însoțit cu pămîntul".**

Privind prin ușa din dos balul de la Armadia, Ion trăiește pentru o clipă regretul pentru drumul abandonat. Pentru o clipă numai, ierarhia valorilor sale restabilindu-se imediat în complexitatea ei în care factorul erotic pune accentul final : „Dacă ar fi învățat carte, poate că ar fi și el printre dansatori, vesel, fără gînduri grele, fără trudă în oase ! Dacă ar fi ascultat pe Herdelea... Apoi toată dragostea lui zbura iar acasă, alintînd pămînturile fără de care viața lui întreagă n-ar avea nici un rost. Toate astea nu plătesc cît o ceapă degerată, se gîndi dînsul în cele din urmă, cu ochii răsfrîngînd mereu petrecerea domnească, dar văzînd de-acuma numai pămîntul aspru și totuși ademenitor, ca o țărancă voinică și frumoasă, a cărei îmbrățișare îi zdrobește oasele...".

Iată deci că nu parvenirea ca revanșă socială este pentru Ion obsesia fundamentală, deși ea reprezintă un e-

consacră un templu, o «casă». Mi se pare că o casă-templu cum e aceea de la Curtea de Argeș va fi implicat și posibilitatea întîlnirii cu imaginea maternă. Intrînd într-un astfel de simbol **realizat Neagoe înfăptuia le retour à la mère** (Bachelard), o întoarcere la matern.

Se cuvine să aduc în discuție și alte întoarceri similare ale literaturii române. E vorba mai întîi de epistolarul exilatului Bălcescu unde maternul și natalul se identifică. Oridecîteori memoria patriei părăsite transpare, imaginea mamei o circumscrie : «în primăvară, adecă în aprilie aș vrea să însoțesc pe soră-mea pînă la hotarul țerii, ca să văd în aceiași vreme și pe mumă-mea». (ediția G. Zane Scr. 177) În cuprinsul altei scrisori redarea este de-a-dreptul imnic-neagoiană, Bălcescu numărîndu-se de altfel printre **puținii cunoscători ai Învățăturilor** în vremea lui : «Biata mumă-mea, singura dragoste și admirație a mea, e așa nenorocită. Totdeauna am sacrificat-o datorinții mele către țeară. De zece ani de cînd o tot fac să sufere pe dînsa, care nu poate găsi mîngîiere în convicții puternice ca ale noastre. Imaginea mumă-mii, bătrînă, bolnavă, nenorocită, ea care e așa de bună, care a jertfit atîta pentru noi și care acum suferă atîta, e neîncetat înaintea ochilor mei. Pune această sfîntă imagine înaintea frate-meu și zi-i să nu-i necinstească bătrînețea și viața ei cea virtuoasă.» (op. cit., scri. 62) Pentru mine e certă **emergența iconografică a Scrisorii** lui Neagoe în epistola Bălcescului.

O altă atitudine de ființă orientată spre matern o reprezintă Eminescu cu „O, mamă, dulce mamă (la Neagoe avem «o, maica mea și dulceața inimii mele») din negură de vremi / Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi."

Tărîmul alinat al mamei revocate în cuvînt este comun celor trei, pretext pentru exorcizarea sentimentului de izolare, de marginalitate extra-oficială, firească la un revoluționar.

Dacă la primul, cum am spus, evocarea e imnografică, la al doilea imaginea maternă se corelează stării patriei căreia mult dorita, dar neîmplinita **revoluție i se aminase. În fine, celui** de pe urmă întoarcerea la mamă îi ușura subiectiv trecerea spre dincolo unde era așteptat. Dacă la Neagoe trăirea va construi un templu și o laudă, iar la Eminescu un poem, la Bălcescu va eșua prin incompletitudine. Numai doi, „se întorc" într-un fel sau altul **la paternul feminin.**

Mai rămîne de spus că toate aceste trei reîntoarceri la **anima** simbolică constituie nu numai exclusive similarități psihobiografice, ci și diagrama unui complex, unui tip de **mit transpersonal** prezente în cîmpul literaturii române, mit care nu se termină cu Eminescu.

Cînd le citești, **Învățăturile** îți comunică în multe locuri frăgezimea literară. Cine e autorul ? De fapt sînt cel puțin doi. Unul e neapărat Neagoe, celălalt e traducătorul, un Anonymus deocamdată, care le-a impus mația sintactică a vremii lui Udriște Năsturel, a celui care o dată reproducea din dialogul platonic asupra energiei cuvintelor, din **Cratylos.** Cuvintele pot tot ceea ce realele pot, declară cratylismul împreună cu neoplatonismul **travestit al lumii lui Neagoe.**

Învățăturile, după mai bine de un veac de **slavonă hieratică,** au revenit firesc pe românește, poetica și nucleul idiomatic cristalizîndu-se noi în alveolele părăsite de rostirea străină.

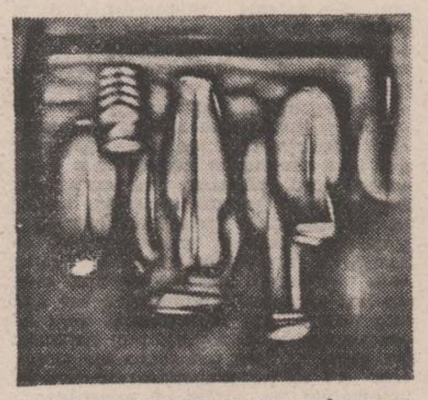

face în cuibul ei culcuș ?". Dacă lăuta „simțitoare la vînt" este analogă cu pînza de corabie, atunci este întărită semnificația de pribegie („insula fugară, insulă pribeagă") Dar, dacă lăuta este considerată într-un sens mai propriu, atunci conotațiilor paradisiace ale insulei, grădina și mireasma, li se adaugă și cea a muzicii celeste. Percepută însă prin metaforismul și imagismul vegetal al **„Cîntării cîntărilor",** unde grădina plină de miresme și roade reprezintă calitățile și magnificiența iubitei, metafora argheziană a insulei-grădină transfigurează fără îndoială însușirile femeii alese. Acest simbolism apare clar exprimat în cîteva epitalami argheziene. Următorul vers („o insulă și-o luntre plutise împreună") rezumă liric sensurile anterioare, legitimîndu-le pe fiecare fără a impune vreunul dintre ele. Unitatea originară în multiplele variante, mitul androginului, atracția între sufletele temporar depășite prin „cădere", mitul adamic și cerul arhetipurilor platoniciene etc. Desigur, o legătură pierdută, timpul verbului indică anterioritatea dar, redescoperită sub forma amintirii și actualizată prin intermediul simbolurilor. Solidaritatea însă, mereu amenințată de obstacole și primejdii, uitare, rătăcire, macularea idealității prin pasiune, moarte etc. concretizate în **figura coborîrii în abis** : „Și-aleargă să soarbă prăpastia, întregi". Dacă aceste versuri permit o lectură integrantă, coerentă la toate nivelele, în schimb, ultimul obscurizează din nou textul. Rupte oarecum de rest, noțiunile de vrajă și ispită se racordează totuși

subteran ansamblului prin conotațiile erotice. Oare ispita înseamnă atracția sufletului spre **coborîrea** în materie așa cum prăpastia fascinează privirea, dînd senzația de vîrtej, de pierdere extatică a eului ? O stare singulară provocată de atingerea moarte-eros într-un punct limită unde **ispita** se transformă în **vrajă.**

Dar întreagă poezie mai poate fi interpretată **ca o expresie epifanică,** ca o iluminare însă nu ca revelație consumată într-un act unic printr-o străfulgerare mistică a conștiinței ci, treptat, prin redescoperiri succesive ale divinității. Este vorba de acel dumnezeu eteric arghezian, identificat mai degrabă cu spiritul sanctificat al naturii. **„Ești ca o mireasmă fără tulpină"** — citim într-unul din psalmi. Un dumnezeu **franciscan** cum s-a spus, **fragil** și „**gingaș ca un lăstun**", ce se dezvăluie unei căutări răbdătoare, plină de dragoste și duioșie. Amintirea sa este consubstanțială stării paradisiace a unei naturi („insula-grădină") beneficä și ocrotitoare („culcuș"). Spirit însă ce se pierde imediat asemeni unei adieri înmiresmate de vînt, lăsînd în urma lui „vraja" și „ispita" căutării, a mereu reînnoitei sale redescoperiri, a mereu reînnoitei comuniuni și dispariții.

Ne vom opri fără a insista, dar pentru a pune în lumină și această dimensiune, asupra unui alt palier al semnificațiilor textului și anume la **trama fantasmatică** a limbajului, desigur în accepție psihanalitică. În termeni freudieni, fantasma, scena primă o formează nostalgia stării prenatale, a ocrotirii materne constituită în obsesie (a se remarca la Arghezi, în general, frecvența cuvintelor „cuib" și „culcuș") de care încearcă să se elibereze un brusc, nu traumatizant, ci prin sublimare în limbaj. Dintr-o astfel de perspectivă, textul este o figurare a propriei geneze, a propriei ființări și emancipări de sub tirania autorului, în sensul literar, așa cum Palas Atena s-a născut din capul lui Zeus. Creația își are originea într-o stare preconștientă, presemică, încă inexprimabilă, unde

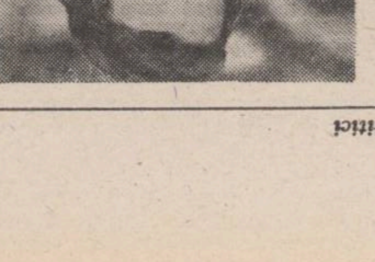

paul dugneanu

AMBIGUITATEA ARGHEZIANĂ

Circulă referitor la Arghezi o sintagmă critică pînă la un anumit punct îndreptățită chiar de structurile operei dar și de comoditatea și superficialitatea demersului exegetic, devenită prejudecată, simplitatea și transparența desăvîrșită a mesajului poetic. S-a făcut însă o identificare eronată între semnificant și semnificat. Claritatea expresiei a fost exagerată și substituită ambiguității de fond a conținutului. Conceptul de ambiguitate și sugestie, atît de frecvent folosit în legătură cu Blaga sau Ion Barbu pare curios la poetul „Cuvintelor potrivite", considerat **geniu expresiv** prin excelență. Dar, pe alte căi, în altă manieră, Tudor Arghezi nu este mai puțin obscur (termenul trebuie citit în accepția de polisemantism) decît ermeticul oficializat și declarat ca atare Ion Barbu. Vom alege ca argument pentru analiză, o poezie puțin cunoscută, **Streină,** expresie, după noi, chintesențială a modurilor ambiguității argheziene :

„Streină ? Și streină ! Venise de departe, / Din insula pribeagă dintre vecii și moarte, / Pe care-o duce vîntul și fulgerul o-nearcă, / Alene somnoroasă, în trestii, ca o barcă // Streină ? Da ? Îmi pare atîta de aproape, / De s-ar părea că-n matca acelorași vechi ape, / Urzită-n marea vastă și-n val, ca pe gherghef, / Și luntrea mea plutise pe dunga de sidef // O insulă fugară desprinsă dintre zodii, / Scăldată de miresme și rumenă de rodii, / Lăută simțitoare la vînt, ca sub arcuș, / Ce vultur își va face în cuibul ei culcuș ? // O insulă și-o luntre plutiseră-mpreună, / Talazele frămîntă, bat neguri de furtună / Și-aleargă să le soarbă prăpastia, întregi. / Nu ai putea tu, vraja ispitei s-o dezlegi ?".

Textul se deschide abrupt, manieră obișnuită însă la Arghezi, cu o interogație. Nota particulară constă totuși în tonul eliptic, ce reduce la minimum expresia. Un substantiv și o nuanță, un accent al vocii (Streină ?). Fapt surprinzător cu atît mai mult cu cît strategia discursului liric arghezian ne-a obișnuit cu ample perioade de întrebări, indecizi și nedeterminări. Efect sporit de

notații mitice : tot așa cum odinioară a contribuit la facerea lumii, ea ajută acum natura să renască și să-și reia cursul normal.

Înțelegem acum rostul pe care-l are integrarea motivului maicii bătrîne într-un context mitic specific manifestărilor mitico-rituale ale anului nou. Sînt actualizate astfel valori ca : moartea și renașterea naturii, reluarea ciclului calendaristic, puterea binefăcătoare a revenirii primăverii. Să amintim că un alt context ceremonial în care apar imaginile maicii bătrîne este și mai ancorat în aceste sfere simbolice. Caloianul, căci despre el este vorba, cuprinde în textele în care era bocită păpușa de lut, cîteva versuri edificatoare : „Caloiene, Ene / Mă-ta te

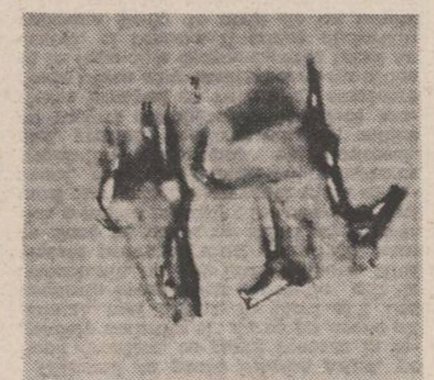

cată / Prin pădurea deasă / Cu inima arsă / Prin pădurea mare / Că nu te mai are / Prin pădurea mică / Lacrimi din ochi îi pică". Este știut că acest obicei, legat de invocarea ploii, cunoaște îngroparea și jelirea tînărului Caloian, urmată, la trei zile, de dezgroparea și trimiterea lui pe apă, către tărîmurile de dincolo. Istoria acestui personaj reia o schemă binecunoscută : aceea a divinităților care mor și renasc periodic aducînd, odată cu reapariția lor, resursele nestăvilite ale unui nou ciclu vital.

Integrarea motivului maicii bătrîne în contextul Mioriței aduce un orizont simbolic plin de nebănuite semnificații. După cum am arătat, sensul acestui motiv este unul stenic, căci dincolo de conținutul propriu-zis al textelor respective se poate descifra elogiul existenței, al puterii naturii de a renaște și dura. Moartea la care se face aluzie este una nesemnificativă : ea nu furnizează un sfîrșit absolut ci doar un moment de amorțire, necesar continuării ciclului cosmic. Dincolo de ea se întrevăd renașterile viitoare — treaptă către altă formă a existenței ; ea nu contează decît ca un preambul, ca o anticameră ce precede viața care vine. Acest nucleu simbolic originar și-a împrăștiat aura poetică și asupra contextului mioritic. Prezența sa în inima baladei nu rămîne fără efecte : nici direct și nici explicit, un orizont stenic se relevă și odată cu el, seninătatea viziunii existențiale care se degajă din versurile Mioriței. Ceea ce intuiam la lectura textului popular, ni se clarifică prin studiul substratului arhaic al motivelor poetice. Privit din această perspectivă, motivul maicii bătrîne ne apare ca o relictă folclorică mărturisind despre străvechi complexe mitico-rituale. Pe măsură ce ne adîncim spre rădăcinile acestor imagini poetice descoperim substratul păgîn din care-și trag seva majoritatea formelor literaturii populare. Prin analiza amănunțită a acestor motive, ca și a multor alte insule ale mitologiei noastre, vom putea reconstitui corpusul originar de concepții despre viață, acea Atlantidă a mitologiei populare românești din îndepărtatele „illo tempore" ale culturii noastre.

[1] **Elena Niculiță-Voronca, Studii de folclor, 1908, vol. I, p. 8.**

[2] **Simion Florea Marian, Legendele Maicii Domnului, 1904, p. 107.**

[3] **Elena Niculiță-Voronca, Datinile și credințele poporului român, 1903, p. 413.**

[4] **Ovidiu Bîrlea, Mică enciclopedie a poveștilor românești, 1976, p. 87.**

lement important în complexul proprietății pe care îl trăiește feciorul Glanetașului. Dacă la atît s-ar fi redus aspirația sa, Ion ar fi reprezentat una din tipologiile specifice ale romanului ca Vasile Baciu, omul căruia îi va smulge pămîntul.

Vasile Baciu este pînă la un punct un destin comun cu acela al lui Ion. Sărac și dornd să-și schimbe statutul social, se căsătorește pentru avere. Dar odată devenit proprietar, Vasile Baciu rămîne un gospodar satisfăcut. Pentru el pămîntul este terenul de pe care își extrage veniturile, garanția unui statut privilegiat în sat și asigurarea bătrîneții. Pămîntul este un teren care trebuie lucrat, o proprietate înanimată, atît și nimic mai mult.

Pentru Ion proprietatea înseamnă o posesiune nu atît funciară, cît o împlinire de ordin biologic. Dragostea lui Ion stăruie din copilărie „de pe atunci pămîntul i-a fost mai drag ca o mamă". Acestei prime dimensiuni a erosului ca latură a simțului de proprietate i se adaugă la maturitate voluptatea contactului cu huma : „Se opri în mijlocul delniței. Lutul negru, lipicios, îi țintuiră picioarele, îngreunîndu-le, atrăgîndu-i ca brațele unei iubite pătimașe. Îi rideau ochii, iar fața toată îi era scăldată într-o sudoare caldă de patimă. Îl cuprinse o poftă sălbatecă să îmbrățișeze huma, să o crimpoțească în sărutări. Întinse mîinile spre brazdele drepte, zgrunțuroase și umede. Mirosul acru, proaspăt și roditor îi aprinsea singele".

Complexul proprietății la Ion implică în mod hotărîtor orgoliul personajului. Dacă orgoliul social este satisfăcut de actele de proprietate parafate la notariat, adevărata împlinire este cea individuală. Posesiunea humei insuflețite de un fluid vital redimensionează ființa țăranului ca o victorie definitivă. La începutul romanului Ion contemplă întinderile de pămînt cu sentimentul unui pigmeu : „Se simțea mic și slab cît un vierme pe care-l calci în picioare, sau ca o frunză pe care vîntul o viltorește cum îi place. Suspină prelung, umilit și infricoșat în fața uriașului". Feciorul Glanetașului murește cu o inversunare dușmănoasă. Contactul cu pămîntul implică patimă și ură și fiecare gest „bucolic" are la el sensul unei luări în stăpînire. Ion se simte mai puternic cu fiecare brazdă. Anteu inconștient, obsedat de forța humei.

În sfîrșit stăpîn pe pămînturile rîvnite obsedant și dureros, Ion are sentimentul revanșei : „Se vedea acum mare și puternic ca un uriaș din basme care a biruit, în lupte grele, o ceată de balauri îngrozitori. Își înfipse mai bine picioarele în pămînt, ca și cînd ar fi vrut să potolească cele din urmă zvîrcoliri ale unui dușman doborît. Și pămîntul parcă se clătina, se înclina în fața lui".

Această ipostază erotică a proprietății copleșește erosul real. În raport cu patima trezită de „glasul pămîntului" pasiunea lui Ion pentru Florica este mai redusă ca pregnanță stilistică. Seducția Geei diminuează seducția Floricăi, mai palidă chiar dacă ea va aduce deznodămîntul.

Romanul lui Rebreanu aduce în discuție trei sensuri ale stăpînirii pămîntului : acela pragmatic și neproblematic ilustrat de Vasile Baciu, acela erotic-ancestral copleșind orice considerente de ordin moral, ilustrat de Ion și în fine, un sens afirmat episodic, raportat la condiția istorică și socială a țăranului transilvănean, un mod de proprietate supraindividual. Este un sens care se relevă chiar și înțelegerii unui spirit mediocru ca Titu Herdelea, cărula un țăran bătrîn, abia eliberat de la jandarmerie în urma unui conflict pentru pămînt îi împărtășește semnificația proprietății : „Ei, domnișorule, ne-au zdrobit ei, ne-au chinuit, au dat dreptate sașilor, dar îmașul tot al nostru a rămas, și azi nu mai calcă picior de păunișan pe pămîntul nostru ! Lui Titu îi veni deodată să-l îmbrățișeze. Încăpățînarea ce-o simțea în glasul țăranului parcă-l înălța și-n același timp îi adîncea picioarele în pămînt ca niște rădăcini pe care nici o putere nu

dialogul ostașilor și scena înșelușului, dramatismul interior exteriorizîndu-se. Apoi scena Vrăjitor-Mag, scenă de un dinamism potențial, pregătind prin ritmica incantatorie dinamica scenei în care Ciobanul va fi supus ritualului amăgitor. În continuare apare scena culegătorilor, cu un ritm domol, pregătind, însă, explozia bachanalei. După frenezia acestui joc, apare din nou Zamolxe singur, ca o altă față a aceleiași firi, contrabalansînd, prin meditația tragică, jocul cathartic dinainte și pregătind atmosfera necesară apariției celor trei năluci. După aceasta, dialogul dintre Mag și Cioplitor, în atmosfera calmă, totuși fulgurată, a serii, o corespondență a stărilor anterioare, care va trece apoi în dialogul Mag-Cioplitor-Zemora. Ritmul se amplifică apoi, în scena dintre Mag și Zamolxe (nucleul tensional al piesei) după care, din nou, ritmul se încetinește, în scena hieratică a adorării statuii, pentru ca totul să răbufnească în final, odată cu uciderea eroului. Iată, deci, o alternanță perfectă, care este la antipodul „teatrului pentru lectură". Oricum, **Zamolxe,** departe de a fi, cum unilateralizant notează Călinescu, „un mit autohton, încadrat într-o mică dramă de idei", — este realizarea blagiană deplină; din punctul de vedere al tehnicii poeticului dramatic. Atunci cînd poetul mizează în egală măsură **(Tulburarea apelor, Cruciada copiilor)** sau într-o măsură mai mare **(Daria, Fapta, Ivanca)** pe acțiune, creează forme hibride scenic, dat fiind că urmărește niște evoluții psihologice cu neputință de redat în cadrele obligat „limitate" ale spațiului dramatic.

Dacă ar fi să aplicăm schema caracterelor dramei de idei stabilită de Gassner **(Formă și idee în teatrul modern)** vom fi surprinși constatînd că ea se aplică aproape perfect teatrului blagian : **„pasionalitatea ascunsă"** o aflăm fie ca atare, fie sub forma daimoniei energetice „geotheene" la mai toate personajele, **„densitatea atmosferei"** caracterizează toate produsele dramatice ale autorului, apoi **„tensiunea așteptării"** care se leagă de presimțirea morții, efect și cauză concomitent fiind și **„forța dialogului"**, ambele din urmă aflîndu-și la Blaga un spațiu ideal scenic care este **spațiul închis.** Problematica spațiului închis, ea însăși un capitol care se pretează la o analiză specială, este încărcată la Blaga de un raport fundamental alcătuit de trei serii de personaje : **cei care vin** (Mira, Bogumil, Nona, Mosneagul, Teodul, Ivanca) și care tulbură apele **celor ce sînt,** în acest spațiu dilematic (Zamolxe, Manole, Luca, Popa), alături de **cei care știu** (Găman, Ghebosul, Bogumil, Ghenadie, Al Șaselea) și care au rolul Chorului din vechile tragedii. Cînd cei dinăuntrul spațiului închis nu își află scăparea, așa cum o află Popa sau Luca, ei se sinucid (Manole, Daria) sau rămîn cu totul pustii după consumarea evenimentelor (Doamna, Filip). Dialectica complexă care leagă personajul, adică spațiul și timpul interior de corespondentele spațial-scenice ale acestora demonstrează voința de unitate dramatică a sistemului dramatic blagian și nicidecum o simplă dorință de poet de a cocheta cu scena. În cazul lui Blaga, mult mai evident decît în cazul altor poeți români (Eminescu, Voiculescu, Maniu, Arghezi, Pillat) avem în față o dramaturgie solid constituită, un sistem dramatic, care, nu numai că poate constitui mult mai mult decît „explicarea" ființei poetice blagiene, dar coexistă cu aceasta într-un mod unitar, răspunzîndu-și simbiotic, dar păstrîndu-și o anume independență care îi conferă valoarea de sine stătătoare.

Mirei) problematică ontologică ; și poate că **problematica refacerii** cuplului-Unu originar este punctul nodal în piesă și nu atît problematica omului creator, cum s-a spus.

3.) Drept consecință a sacrificiului necesar, convertirea rezolvă într-un fel sau altul intriga, închizînd-o **(Daria, Cruciada copiilor)** sau deschizînd-o **(Tulburarea apelor, Zamolxe).** O excepție de la sistem, de unde și nereușita în plan dramatic, o constituie **Ivanca,** unde Luca se „convertește" la viață. Nu se sinucide și nu ucide. Optînd pentru plecarea lui Luca cu Dinu și nu pentru uciderea Tatălui, Blaga ratează finalul piesei, indiferent dacă din punctul de vedere al **tezei** acésta apare ca motivat.

Singurătatea apare în teatrul lui Blaga sub forma singurătății spirituale, o stare care crește dinlăuntrul personajului, punîndu-l în conflict cu exteriorul și destrămîndu-i eșecului (Zamolxe, Manole, Teodul, Mosneagul), ca rezultat al unui divorț definitiv cu lumea (Luca), retragere în sine venită din constatarea neconcordanței dintre sine și colectivitate (Popa), ca singurătate determinată de condițiile exterioare (Doamna), ca rezultat al unei alcătuiri sufletești neobișnuite (Nona, Ivanca) și în sfîrșit sub forma singurătății, să-i zicem, strindberghiene, a cuplului, a singurătății în doi (Daria și Filip). Ceea ce leagă toate personajele este natura lor predominant daimonică (în sens goetheean), de energii fatalmente egocentrice, care se caută reciproc, fără a putea ieși din sine decît prin moarte sau renunțare. Vorbind blagian, Zamolxe și Mosneagul sînt făpturi „inspre Firtate", iar Manole și Teodul, făpturi „inspre Nefirtate", și unii și ceilalți fiind cele două fețe ale aceluiași chip, care este eul dual blagian, armonizare de stări contrarii. Zamolxe este fața nevăzută a lui Manole. Cei doi pot ilustra perfect ideea hegeliană după care „tema propriuzisă a tragediei originale este divinul, dar nu divinul cum constituie el continutul conștiinței religioase ca atare, ci așa cum se încorporează el în lume, în acțiunile individuale". Așa cum Zamolxe și Manole își complinesc figurile, la fel se împlinește cu figurile lui Luca și a Popii. Personajele feminine din teatrul lui Blaga au rolul de a potența firea eroului, provocîndu-i conflictele lăuntrice sau numai stimulîndu-le erupția. Este cazul între al Nonei și al Ivancăi. În ciuda unor date ce țin de natura exteroiară, Zamora nu le poate fi alăturată, ea iradiind mult mai puțin fior carnal decît celelalte două. Luca și Popa caută să se vindece de eul carnal prin spirit, celelalte două caută să se vindece de sine prin exacerbarea carnală. Tocmai această dorință de **vindecare de sine** este ceea ce leagă toate personajele lui Blaga și caracteristica aceasta vine perfect în intimpinarea tematicii lucrărilor. Modul de realizare scenic va servi, în majoritatea cazurilor, acelеiași idei.

4.) Elementul spectacular comportă o discuție aparte în ceea ce privește teatrul poetic, forma cea mai în primejdie de a fi minimalizant calificată drept „teatru de lectură". Paradoxal, Blaga reușește să ofere un model de teatru poetic (model în sensul de dinamism scenic, ceea ce teoretic contravine dezbaterii de idei) tocmai în „misterul" său „păgîn". Dacă **Meșterul Manole** este cea mai rotundă realizare tematic-psihologică a lui Blaga, **Zamolxe** ne apare, la o analiză atentă, drept cea mai închegată din punctul de vedere al tehnicii scenice. Piesa este construită triadic : trei acte cu cîte trei scene fiecare, acțiunea fiind centrată pe problematica unei singure personalități. Ritmul acțiunii este punctat de greutatea celor trei monologuri așezate în punctele nodale ale actiunii, cîte unul în fiecare act (I, 1, II-2, III-2). Piesa are o ritmică, să-i zicem, mioritică, asemănătoare ritmului tragodic elin. Aproape niciodată acțiunea nu trenează, staticul alternînd cu dinamicul: de la monologul lui Zamolxe, care deschide piesa — stare de încordare și spaimă — trecem deodată la

atemporalitatea („despînzi dintre zodii") și mobilitatea („o insulă zugrăvită în spațiu", „scăldată de mirceme și rumena de contopire, într-o figură unică, „**insula eradiată**". Este oare o insulă ca la Eminescu, cu „**insula** dorului", constituind deci și ideea poziției romantice, o rădăcini în Lutinanassius, paradis pierdut al îndrăgostiților cuprinși de stihul cîntării sîmțite ca o iubire sale creștine) cufierată ea, în cutarea ființei, mai multe ființări. Căutarea ființei mai-mare nici o jegărită de Vrăjitor la Zamolxe este ființă în ființele ființei, ființă în ființă, ființă în ființă, ființă în ființă

ion burnar

(laureat al Festivalului „Cîntarea României", ediția a 2-a)

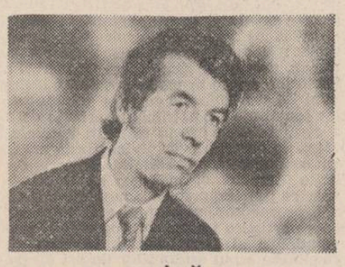

Epopee nescrisă

Nu există patrie fără patrioți
cum nu există riu fără izvoare
care să nu treacă prin inima fiecărui carpat
ion vasile sau cine știe care meșter
intru desăvîrșirea albastrului de România
Nici patrioți nu există
cît inima lor nu-i cît pămîntul
să-ncapă-n ea și dușmanii și ocara
prin venele ei
coborînd doar corăbii de prieteni
să spună neștiutorului Homer
despre niște oameni care sînt
cei mai viteji
și mai drepți
dintre traci.

Eroilor de la Moisei

Trece prin țărină un molid aprins
Pînă unde vorba știe-a se rosti
Vin copiii-n urmă și mă strigă
Eu aud și nu mai pot muri
Vin copiii și mă trag de m'ini
Cum de funii-ar trage un clopot răsturnat
Bate lutu-n mine ca-ntr-o limbă
Sunetul istoriei ciudat
Bate inima satului pe-o dungă
Brațul strîns de unde-ncep viori
Taci inimă și rabdă pînă cînd
Vei bate iar pămîntul în brațe la feciori
Taci inimă și-ascultă undeva
Pe cer se vede-o casă din care ies bărbați
Mereu și nu se gată cu coasele pe umăr
Și intră-n iarba timpului cu gesturi
de-mpărați.

Satul care vă-nțelege

Ce să vă fac domnilor istorici
dacă satul vă-ncurcă toate socotelile
și nu moare după cum ați prezis
l-ați tîrnosit prin toate limbile pămîntului
și cînd abia dezmeticit vă-ntreabă Cui
Prodest ?
tot voi vă mirați
că-și vede mai departe de cuiul acela
ce tot iese de la roata istoriei
Ce să vă fac dacă la mine acasă
Hegel și Kant sînt doar stropii fierți
peste grîu și porumb
și peste atîția alți voevozi
din tabloul de familie al Voronețului meu
Ce să vă fac dar grîu la fără frecvență n-am auzit
așa că-nțelegeți odată
că și antena mea de pe casă
e doar un fel mai modern
de a vorbi despre steagul de nuntă.

Istorie

Și va veni cuvîntul după mine
Șururi tînăr înfășurat în manta-mi
Alte vorbe se vor rosti înspre seară
Alte lupte se vor da la răscruci
Cineva din nou va-ncerca să-nțeleagă
Liniștea fără nume din cruci
Pe-un cal alb va măsura pămîntul
Cu privirile sale un alt tînăr bărbat
Încercînd să înțeleagă un sunet
Căzut în timp precum un cuțit
El care a fost și iar a venit.

Scrisoare pe un motiv vechi

Stimați poeți și critici literari
eu Ion Burnar de la Cicîrlău
cronicar al satului crescut
și cu Spinoza și cu sfaturile tatălui meu
vă spun că pe la noi tractorul ară pe tarla
și piinea-i mai albă-ntr-adevăr
că nu se moare de fericire totuși
inima noastră crește sau scade
doar în funcție de grîu de prunci și de pace
și dacă veți veni la sat
nu mai intrați pe strada principală
unde cimitirul doar v-ar privi cu milă
ci căutați satul înafara lui
unde mă veți găsi legînd un snop
puțin trist că m-ați putea confunda
cu vreo imagine dintr-o carte depășită.

Brădut Covaliu : „Flori și păsări"

Un bob de grîu și o floare

george chirilă

Am trecut cu emoție pragul casei de țară, o casă simplă și primitoare, am întîrziat îndelung în tinda străbătînd cu privirea uimită spațiul restrîns al celor două odăi. O casă ca oricare alta venind dinspre începutul de veac, pe o temelie statornică sprijinind cerul cu stele. Ferestrele privesc dinspre copilăria lui și a fraților lui mult mai departe. Mi-am spus, cu prilejul acestui drum de Ianuarie : Negreșit, din astfel de case au ieșit pornind către lume toți marii bărbați ai neamului !

El s-a născut și a crescut aici deprinzînd de timpuriu tilcul muncii și al respectului pentru toți truditorii pămîntului. A învățat aici de la părinți graiul pe care ei îl aduceau de la părinții părinților lor, încrezător în trăinicia hotarelor limbii române, în forța ei de germinație peste vremi. Și a deprins, mai ales, ambiția de a-și croi singur un orizont de luptă și cugetare întru făurirea altui destin pentru lumea din care venea.

Ochii mei caută în timp printre colinele Oltului, rememorînd departe în zare, drumurile lui de copil, de tînăr revoluționar comunist, de bărbat ajuns în puterea vîrstei, drumurile de primejdie și de încredere în triumful unui ideal, de abnegație și trudă intensă, de satisfacție pentru bătălia cîștigată, de hotărîre nestrămutată de a o continua spre binele acestei țări, acestui popor. Desigur, mi-am zis, pe aici au trecut în celălalt secol și pandurii lui Tudor. Pe aici au trecut și revoluționarii de la 1848 ! Și nu întîmplător, drumurile unui destoinic fiu al națiunii române se intersectează cu drumurile lor, ale celor de mai înainte.

Cine l-a privit de aproape, cine l-a ascultat vorbind de la marile tribune ale istoriei contemporane, cine l-a văzut ocrotind, în mîinile sale deprinse cu munca, un bob de grîu și o floare, cine l-a întîlnit asemenea mie între muncitorii uzinelor, între mineri și petroliști, cine l-a auzit cuvîntînd la Conferința națională a scriitorilor, s-a cuprins încă o dată în plus de forța cugetării sale, de capacitatea sa de a transpune în faptă ideile cele mai cutezătoare, capabile să confere lumii noastre dimensiunile comuniste rîvnite.

Din lumina gîndului drept se ridică o aripă și încă una și alte nenumărate aripi pentru adevăr și dreptate, pentru frăție și muncă. El s-a străduit ca aceste deziderate politice și morale să devină realitate. Și au devenit. El a visat și a luptat pentru o patrie a libertății și a muncii, a respectului și cinstei. Și a izbîndit.

Nu s-a plecat niciodată în fața greutăților, suferințelor îndurate, amenințărilor cu moartea, supliciilor din anii războiului și ai luptei ilegale. A devenit mai îndîrjit, mai pătruns de convingerea de a schimba lumea din temelii, de a construi o alta cu totul și cu totul nouă. Visurile sale înflăcărate, de revoluționar comunist român, au devenit fapte, întrucît ființa lui s-a identificat și se identifică necontenit cu ființa patriei, a poporului pe care-l slujește, îl conduce și-l apără. Destinul său s-a intersectat și se intersectează în mod fericit cu destinul României contemporane.

Și acum, la aceasta nouă aniversare a vîrstei sale de naștere, ca oricînd, ca întotdeauna, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, se găsește neobosit, lucrînd, chibzuind la destinele lumii noastre, ale istoriei. Ochii mei îl înțeleg mereu tînăr și viguros, militînd pentru ideile socialismului și comunismului, atent la tot ce devine în preajmă, luînd de fiecare dată decizii exacte, concrete, reflectînd la mersul spre mai bine al lucrurilor, propunînd soluții pentru cele mai importante probleme care se ivesc în opera noastră de grandioasă construcție. Om și conducător iubit, comunist și patriot înflăcărat, părinte la rîndul său, prieten al copiilor și tinerilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după cum de atîta timp a mărturisit-o și dovedit-o exemplar, numai astfel înțelege să-și facă datoria.

Datoria față de poporul său, față de lumea pe care o reprezintă. Și nu putem să nu amintim, vorbind despre personalitatea sa, de remarcabila contribuție a Președintelui României socialiste la cauza păcii, la politica de destindere, de înțelegere și colaborare între popoare, de respect și neamestec în treburile interne, politică promovată cu atîta consecvență revoluționară, discernămînt și realism. Ilustru om politic al istoriei contemporane, Nicolae Ceaușescu are o biografie și o viață-simbol pentru tot ce am devenit și sîntem noi ca popor, pentru tot ce ne-am propus să fim. Încrezători, asemeni lui, în idealurile noastre, conștienți că în grădinile limbii române grîul poate crește alături de trandafiri, ni se cere să trudim, deoarece nimic nu vine de-a gata, fără efort și dăruire, fără gîndire matură și lucidă, fără competență și sacrificiu.

Ca slujitor al condeiului nu pot să uit nici o clipă îndemnurile secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, adresate oamenilor de litere și artă, de a făuri prin cunoaștere și travaliu, prin dăruire și talent, opere care să înfățișeze concludent lumea noastră de azi, cu luminile și umbrele ei, opere veritabile izvorîte din arderea acestui timp comunist pe care-l trăim.

Fie ca la această distinsă aniversare, modestele mele cuvinte, venind din adîncul inimii, să aibă ceva din prospețimea florilor de trandafiri lîngă purpura cărora, prin semințe și trunchiuri, Ianuarie prevestește un nou și deplin anotimp.

petre ghelmez

Țipătul

Grădinarul răsădește maci de casă.
Prin fiertura zorilor,
Le potrivește cu grijă
Capetele mari, somnoroase și păroase,
Precum capetele bobocilor de gîscă.
Totdeauna, macii i-au dat bătaie de cap grădinarului.
Prea sînt sensibili,
Iar într-o lume în care se produc atîtea explozii,
Chiar și plantele
Ar trebui să-și confecționeze
Un grad sporit de insensibilitate.

În vremea aceasta,
Soldatul — soldățoiul
Se scoală din patul de campanie,
Unde a dormit îmbrăcat,
Se freacă la ochi,
Își trozнește coloana vertebrală,
Iese în grădină
Și,
Urinînd împotriva soarelui,
Cască cețos, cu gura pîn'la urechi,
Înghițind în căscatul său primele albine
Amețite de povara polenului ultramatinal,
Soldatul — soldățoiul...

Dacă vom privi lumea cu luare aminte,
Vom vedea că țăranii de pe întreg pămîntul
Seamănă grozav între ei.

Sînt încăpățînați precum grîul
Care trebuie, neapărat, să răsară,
Să crească și să dea piine,
Indiferent dacă la vremea împlinirii boabelor
A plouat sau n-a plouat.
Inima țăranilor e bună ca pămîntul.
O contaminare între noi și lucruri.

Dar stomacul lumii are nevoie
De piine, de piine...
Țăranul a ieșit în cîmp odată cu soarele,
Privește pe cer cum trec elegante corăbiile norilor,
Dintr-o parte a orizontului în cealaltă,
Își dă pălăria pe ceafă
Și trage virtos la manivelă, pornind aspersoarele.
— „Nu de eleganța norilor
Avem nevoie în momentul actual" — își zice țăranul.

În vremea aceasta,
Soldatul — soldățoiul
A mîncat bine, bătîndu-se cu labele pe burtă,
Acum ar avea chef să facă dragoste,
Dar cum e vară pustie
Și-n perimetrul bivuacului său
Nu-ndrăznește să calce nici picior de pasăre,
Scoate vergeaua telescopică din cartușieră,
Scoate și acea piesă șugubeață numită „cap-cilți",
(Care, de obicei, se fură-n cazarmă)
Scoate și ciltii,
Și, tacticos, începe să-și curețe arma,
Fluierînd un tango sud-american,
Soldatul — soldățoiul...
Un alt soldat doarme cu capul în iarbă.

Ion Grigore : „Peisaj"

Are chip de adolescent, o furnică îi confundă obrazul
Înroșit de soare, cu o piatră caldă,
Și, nestingherită,
Într-un fel de primejdioasă bună dispoziție,
Își cară ouăle albe în gură,
Dintr-un furnicar într-altul,
Călătorind ca un beduin în deșert,
Pe obrazul soldatului.
El zîmbește în somn, visînd că pletele mătăsoase
Și decolorate de soare ale iubitei
Îi mîngîie fața.

În vremea aceasta,
Soldatul — soldățoiul
A terminat de curățat arma,
Tresare înspăimînat cînd o pală de vînt
Mișcă frunzele uscate ale platanilor,
Viră repede în încărcător
Gloanțele strălucitoare
Ca niște colți de mistreț,
Își ciulește urechea, își îngustează privirile
Și s-așează la pîndă : din orice și oricînd
Se poate ivi o primejdie... — „Mai știi ? !"... își zice-nțelept,
Soldatul — soldățoiul.

Un poet a făcut un cal din cuvinte. O mamă
Își spală copilul cu baloane colorate. Un bătrîn
Amenință că se va răzbuna pe vrăbiile care-i ciugulesc piinea.
O fată așteaptă să se mărite cu melodia unui
Celebru cîntăreț folk.

Un medic naiv pune plasturi pe viața oamenilor,
Acolo unde, din cînd în cînd, ața se subție
Și viața încă mai ține. O fetiță durdulie dă lapte păpușii
Dintr-un biberon de material plastic, umplut cu nisip,

Tiberiu Bențe : „Omagiu"

Bunica îi cîntă un cîntec de leagăn,
Fetița se enervează
Și o roagă să tacă,
Pentru că păpușile nu înțeleg vorbele oamenilor.
Stelele se mișcă — lăcuste lenețe pe cerul aprins,
În lanul de grîu cîntă greierii... cîntă greierii...
Și toate se contopesc
Într-un murmur fără început și fără sfîrșit,
Ce seamănă nemaipomenit
Cu foșnetul frunzelor de platan —
Pieloase și grele urechi de elefant,
Bătute cu vine albastre de sînge.

În vremea aceasta,
Soldatul — soldățoiul
Se înspăimîntă mult, tot mai mult,
Duce arma la ochi și prinde,
Pe linia dintre înălțător și cătare,
Inima poetului, inima copilului și a mamei,
Inima bătrînului și inimile vrăbiilor,
Inima medicului și inima cîntărețului folk,
Inima fetiței
Și inima păpușii,
Inima stelelor și inimile greierilor,
Inima boabelor de grîu și inima frunzelor de platan...
Doar inima fetei care visează să se mărite
Cu melodia unui cîntăreț folk
Îi scapă mereu din cătare...
Dar nu se lasă, nu se lasă
Soldatul — soldățoiul...
A prins și inima fetei în pintenul oțelului vinețiu,

Degetul e deja pe trăgaci...
Țipă, cît mai e vreme, țipă !

radio

Publicistică pentru copii și tineret

Este foarte greu să faci publicistică pentru copii și tineret. Și, mai ales, la radio. Cauzele — nu am pretenția că le-aș epuiza — ar fi următoarele : inhibiția pe care o provoacă microfonul, zestrea lingvistică nu tocmai bogată (și, de aici, folosirea în mod repetat a unor sintagme lingvistice devenite pe parcurs șabloane), fondul de experiențe și amintiri sărac (neconturarea unei personalități care să *se* exprime). Pentru a contrabalansa aceste neajunsuri, un reporter trebuie să aibă foarte mult tact (a ști să vorbești fiecăruia pe limba sa), să cunoască psihologia vîrstei (instalîndu-se în chiar atmosfera creată de copii, mizînd mult pe spontaneitatea și farmecul limbajului lor, transformînd, așadar, un „păcat" într-o virtute), să pregătească temeinic emisiunea (pentru a putea presăra informațiile de-a lungul reportajului într-o formă lejeră care să nu constrîngă copilul să facă el incursiuni în lucruri nestăpînite perfect). Păstrarea specificității în chiar montajul realizat — este o condiție esențială a unei reușite radiofonice în acest domeniu ingrat, alunecător spre facilitate sau spre didacticism atunci cînd ceva se pierde din vedere. În fine, vorbeam despre lipsa de personalitate a copilului : realizarea unor emisiuni cu copii care ies din comun, se impune, păstrînd echilibrul firesc al copilăriei : tratarea jocului ca înțelepciune. Tot o problemă de dozaj este și aceasta : pe mîinile cui lăsăm emisiunea ? Cînd și cîți oameni mari trebuie să vorbească și cînd și ce spun copiii ? Făcînd lucruri serioase, copiii vor să primească propoziții și aprecieri serioase. Fiind conduși de cineva — într-o activitate oarecare — ei trebuie să lase loc conducătorului să explice premisele, modalitățile, formele activității.

Toate acestea sînt adevărate, zic eu, cînd se păstrează specificul copilăriei care „are dreptul de a transforma soarele într-un măr", deci cu necesara cuantificare a realității cu ajutorul ficțiunii, fanteziei. Să citez din emisiunea care mi-a prilejuit rîndurile de mai sus : uneori realitățile visului sînt mai adevărate, chiar decît realitatea. *„Sîntem copiii soarelui"* — căci despre această emisiune este vorba — a fost un început promițător, apropiată de copii și cu farmec pentru cei mai mari. Ne propunem a o urmări în continuare cu cel mai acut interes.

Constantin Stan

plastică

Cîntecul lemnului

Între artiștii proeminenți ai zilelor noastre, Apostu ocupă un loc aparte, mai ales prin dificultățile pe care și le-a creat în urma succeselor sale timpurii. Părea atunci, în urmă cu 15 ani, că va urma o cale ușoară, prefațată de frumoase ecouri ale unor expoziții din țară și din străinătate și asigurată de o bună tehnicitate și un indiscutabil simț artistic. Iată însă că sculptorul a preferat un univers coerent de forme care se explică una pe alta și nu au decît semnificație colectivă, negînd în cele din urmă calitatea individuală a operei. Un fus de Apostu, animat de viața aceea secretă a lemnului, sau aplecat cu tandrețe de imaginația artistului, nu trăiește decît împreună cu alte lucrări, devenind ridicol în singurătatea lui, bucurîndu-se însă de o existență glorioasă și indiscutabilă, atunci cînd se află în compania altor forme, crescute parcă din imaginația naturii însăși.

Recenta expoziție de la Bacău a fost în măsură să dea o impresie de ansamblu asupra universului de preocupări și meditații ale artistului. Impresionantă este fidelitatea lui față de materialul lemnos, de masa de substanță ce creează impresie artistică în sine, a cărei viață este ea însăși o mărturie a vocației inconștiente a copacului pentru sculptură. Profuziunea de forme pe care o propune Apostu se bazează pe elemente cunoscute din tehnologia populară și pe o simbolistică relativ simplă. Arta lui excepțională se naște însă pe spații mari, cu aglomerare de elemente diverse, tăietură aspră atunci cînd securea lovește scurt și mușcă din lemn, lăsînd în urmă întreaga masivitate a trunchiului, caracterizată doar de mici modificări ale structurii, iar atunci cînd intenționează linia amplă, fiind, dimpotrivă, încărcată de lirism și de o mare bogăție a emoției. Construind pe înălțime, ridicîndu-și formele pe sugestii din ograda țărănească, Apostu este de o mare modernitate, cu un avînt indiscutabil al imaginației, temperată doar de un echilibru fragil al mișcărilor. Fuse îngrămădite sau culcate în iarbă, părinți și copii, lapone depeizate la un meridian balcanic, toate formele lui Apostu încearcă o poveste fără sfîrșit, al cărei deznodămînt se va face dincolo de voința sculptorului, prin viața continuă de care este încărcată materia în care lucrează. Pentru că lemnul cere o mare iubire și încredere. Cîntecul lui scapă cel mai adesea artistului, el are o anumită perisabilitate, eternitatea lui relativă se află într-un ecou care se stinge încet ca sunetul cornului din poezia lui Eminescu. Cu toate acestea, nu cunosc mare sculptor care să nu fi iubit lemnul, chiar în veacul celei mai năprasnice tehnologii a metalului. George Apostu este astăzi un mare artist, a cărui prezență singuratică adaugă un plus de noblețe și calm unui peisaj artistic ce pare uneori de o dezolantă uniformitate a căutărilor.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Reprize

Multă vreme, prima audiție este obiectivul principal al organizatorilor. Însă viața unei opere de cîteva minute nu se poate reduce la răstimpul în care ea se înfățișează pentru prima dată publicului. Configurația valorică, liniile ierarhice de forță, întreaga arhitectura ideatică a unei școli naționale, se clarifică la reluare. S-a întîmplat ca mai multe lucrări de importanță să fie recapitulate public în zilele din urmă și am putut verifica astfel datele clasificate în memorie.

În această ordine de idei, Filarmonica bucureșteană a instituit ciclul „Simfonia românească", în care se alătură piese de rezistență și lansări de marcă. În deschidere — **Simfonia cantabile** de Theodor Grigoriu. Scrisă cu trei decenii în urmă, reprezentind prima reușită de amploare a unui compozitor ce va fi apoi mereu în centrul interesului, **Simfonia cantabile** etalează astăzi o seducătoare paletă de mijloace, de inițiative, de sclipiri prevestitoare, care pot fi degustate prin prisma evoluției ulterioare a compozitorului. În această lumină, frapează aici consecvența armonică, siguranța și expresivitatea limpede a formei muzicale, funcționalitatea captivantă a orchestrației, un anume spirit meditativ, care apare cu evidență a fi marca distinctivă a compozitorului. De la debut, Theodor Grigoriu, chiar cînd tonul este luminos, scriitura transparentă, problematica apropiată, deține secretul rostirii finite. Desigur, multe diferențe — de ideație și stil — despart polii unei creații în căutare veșnică, această simfonie de oratoriul **Canti per Europa**, de pildă, dar se simte în ambele responsabilitatea actului componistic, indiferent de registrul în care se plasează acțiunea creatoare.

Reluări de opere mai recente, am consemnat din creația compozitorului Doru Popovici și din aceea a foarte tînărului, explozivului talent Șerban Nichifor. În recitalul trombonistului Alexandru Graur — ca totdeauna plin de vervă, duelindu-se cu limitele unui repertoriu circumscris — lucrarea **Incantații dacice** de Doru Popovici a fost un moment de meditație senină, de apel la frumusețea predominant melodică a muzicii, de regăsire în expresivitate și armonie. Această linie care este consecvent cultivată de Doru Popovici, în ultimii ani, convine temperamentului său liric și constituie domeniul foarte conturat al paternității stilistice a compozitorului. Lucrarea a fost considerată cu multă atenție de ansamblul Hyperion (conducător Iancu Dumitrescu), ansamblu ce se impune printr-o susținută operă de promovare a muzicii românești.

În fine, **Anamorfoză** de Șerban Nichifor, despre care am avut prilejul să mai scriem aici, a figurat într-unul din programele pe care cvartetul „Gaudeamus" le-a prezentat în cadrul Zilelor culturii olandeze în România. Este o lucrare de alertă inventivitate și, cu această ocazie, am verificat ceea ce puteam observa și cu un an în urmă, cînd lucrarea a fost interpretată în cadrul festivalului Toamna varșoviană, de către o formație din R.F. Germania — anume că amprenta națională pe care tînărul compozitor a imprimat-o lucrării sale este în așa fel infuzată în scriitură încît piesa accede la înțelegerea și performanța interpreților de oriunde.

Costin Cazaban

GLORIOSUL IANUARIE

Urmare din pag. 1

ților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumei. Pentru dînsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră. Pentru dînsa Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată, traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dînsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dînsa Horia moarte cumplită pe roată sufere".

În același glorios ianuarie, înainte cu 121 de ani, la 5 ianuarie, respectiv la 24 ianuarie, prin alegerea ca Domn Moldovii și Domn Munteniei a aceleiași persoane, Alexandru Ioan Cuza, s-a pecetluit existența Principatelor Unite, în același ianuarie din anul desăvîrșirii unității naționale s-a născut președintele țării de azi, care în acest ianuarie a inițiat prin Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, prin cel mai reprezentativ forum al țării, acea pașnică, fericită și absolut necesară „Unire-n cuget și simțiri" a poporului nostru.

UNIREA

Urmare din pag. 1

nii în jurul steagului unionist și a programului înnoitor, entuziasmul luptelor politice date în 1857 pentru alcătuirea Adunărilor ad hoc, unanimitatea pe care acestea au manifestat-o, dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza nu numai prin votul cîtorva zeci de deputați din cele două țări ci prin conlucrarea ardentă a unei națiuni ,apărarea actului de la 24 ianuarie 1859 și susținerea sa entuziastă, toate acestea s-au desfășurat **sub semnul unității.** Rareori, o națiune a fost atît de direct și cu atîta ardoare implicată în complexe împrejurări politice. Momentul Unirii Principatelor dezvăluie în ochii urmașilor **măsura** în care un popor își poate înfăptui propria-i istorie, realizînd aspirațiile generațiilor anterioare și concretizînd în realități indestructibile propriile-i visuri.

Istoria fiecărui popor nu se desfășoară în afara largului curs al istoriei universale, iar în anumite momente implicațiile universale ale proceselor istorice naționale sînt deosebit de acute. Un astfel de moment l-a înfățișat și epoca Unirii Principatelor, căci făurirea statului național român n-a lăsat indiferentă Europa. Guverne și opinie publică au fost implicate, direct sau indirect, în lupta țărilor de la Dunăre**a de Jos** care căutau să înlăture nefirești hotare dintre frați. Problema Unirii a fost o problemă europeană, care a frămîntat cabinetele, pe oamenii politici și pe diplomați, care a determinat unele puteri în a se alătura și susține punctul de vedere al românilor înșiși și altele a-l combate cu înverșunare. S-a vorbit intens în acei ani de români, de Principate, de unitate și desigur de viitor și perspective. **Chestiunea românească** a preocupat și a constituit prilej de dezbatere și de înfruntare. Ceea ce este însă esențial este faptul că **dezlegarea** acestei probleme europene nu a fost dată de marile puteri, incapabile de a ajunge la un punct de vedere comun, unanim acceptat, de a realiza consensul pe care poporul român îl aștepta îndrituit și că rezolvarea problemei Unirii Principatelor, în sensul înfăptuirii ei, a fost opera directă a națiunii române, creatoarea propriului ei stat. Luări de poziție categorice, demonstrarea unanimității în susținerea programului național al mișcării unioniste, fapte împlinite ireversibile au demonstrat lumii întregi o unitate de voință și de acțiune, un patriotism unanim și însuflețit, o hotărîre implacabilă. Deși problemă europeană, prin însemnătate și implicații, problemei Unirii Principatelor nu i-au dat rezolvarea marile puteri, incapabile de a depăși limitele unor „compromisuri" inacceptabile și inoperante pentru poporul direct implicat, ci ca un rezultat din fapta hotărîtă a românilor înșiși și astfel o problemă europeană a avut o rezolvare românească.

Prima mare biruință pe drumul constituirii statului unitar românesc, Unirea Principatelor a purtat mai departe profunde aspirații de eliberare socială și națională. Preludiu al independenței — cucerită nu întîmplător la mai puțin de două decenii mai tîrziu — și al desăvîrșirii statului unitar în 1918, Unirea Principatelor a mai însemnat și crearea unor temeiuri pentru democrație și progres. Cuza n-a fost numai „domnul Unirii", ci el a fost și „domnul reformelor", iar cei șapte ani de luminoasă domnie au însemnat tot atîția ani de destelenire în ogorul trecutului și de însămînțare pentru viitor. Structurile statului și societății au fost multilateral înnoite, asigurîndu-se astfel condițiile esențiale pentru mersul înainte al națiunii, pentru afirmarea României moderne ca o entitate europeană de sine stătătoare și liberă. Deci, ziua de 24 ianuarie 1859 nu are doar o valoare de simbol, ci totodată ea este însemnată prin consecințele ei, prin procesele complexe pe care le-a declanșat, prin drumul larg pe care l-a deschis progresului și înnoirii.

În perspectiva a 121 de ani Unirea Principatelor ni se înfățișează **ca o biruință ireversibilă** și ea este totodată întruchiparea ideii **unității naționale,** căreia astăzi întregul popor, cu noile valențe ale societății socialiste, îi atribuie — alături de **independență** și **democrație** — însemnătatea primordială. Sub semnul unității, independenței și democrației, România socialistă se afirmă demn în fața umanității, ca o entitate a ei impunînd respect și prețuire.

PLANETE

Iarba fiarelor

Într-una din serile toamnei care a trecut, somnoroasă ca pisicile și ca ploaia, l-am avut oaspete pe Lucian Dumitrescu, aducîndu-mi ultima lui carte, *Sub streașina lunii* (Editura Eminescu, 1979), rudă prin titlu cu *Pindar de stele*, acel — spre gelozia și admirația noastră, cei de o vîrstă cu el — aplaudat volum de debut al autorului, care nu era pe atunci decît un subțire licean sentimental. Mi-aduc aminte sau poate mi-aduc infidel aminte o strofă de-a lui dintr-o poezie ce se chema *Refugiu* (vremea a cîte și mai cîte refugii n-a fost vremea aceea, care inaugura altele și mai sumbre...) și care cred că vorbea aproximativ de o fugară și de o noapte ce se îngroșa, se îngroșa și iar se îngroșa:

Iubita de smirnă plutise prin burniți,
De pretutindeni o mînă suna vegetal,
Iar fumul albastru din ochii pribegei
Trecuse prin singe foșnitul pumnal.

Eu însumi scrisesem un *Refugiu*, din care memoria tot numai un catren a salvat:

Puțini mai scapă... Gările îi lasă
Flăminzi și goi prin săli de așteptare,
Cu fețe descompuse ca-n exilul
Pe nu știu cîte mii de trotuare.

Alt registru. Dar se pleca de la aceeași realitate flagrantă, sub același impuls.

La Lucian Dumitrescu, o fragedă și poate imaginară Madelaine — iar numele ni se părea ca un fular și ca o ninsoare — apărea des în versurile de pe atunci, elegiac melodioase, viu **gustate,** umblînd fără astîmpăr pe la șezători, pe buze de adolescente, prin coloanele cronicarilor literari și prin scrisori. Căci la 16 ani, ca elevi, ne-am scris, ne-am citit prin reviste și ne-am trimis unul altuia, poeme. Ce i-or fi spus ori nu i-or fi spus ale mele, habar nu am și n-am avut. Însă pe mine versurile lui (sfîrșea liceul militar, cînd în 1942 i se lansa *Frații mei, oamenii*, o a doua carte, scoasă la tipografia Bucovina a lui E. I. Torouțiu), versurile lui mă cuceriseră. Printr-o moliciune dulce, care nu era și a mea, prin despletita feminitate, reverie și căldură care se ghicea în visla ritmurilor sale, printr-un cordial ton adolescentin căruia încă nu i se administraseră din partea vieții — ba încă foarte cu cinism — peste bot, cele mai grosolane lovituri.

A supraviețuit ceva din adolescentul de odinioară ? La ce l-aș întreba ? Dacă nu sau dacă da, voi afla-o, mi-am zis, din carte. Am deschis-o, cu emoție și teamă — orice întîlnire cu trecutul ne anulează în parte și dispune sau are tendința să abuzeze de noi, — după ce plecase. Cînd poți citi: „Nu, / N-am să-mi aleg niciodată / Loc de popas în privirile / Care văd în pădure / Doar viitoarele scînduri", deduci lesne că între el și staticii, impietriții, suficienții, arizii existenței nu va fi de sperat nicicînd nici un acord și că între cele două părți a intervenit un divorț profund. Cînd auzi: „Și totuși pasărea nu rivnește / Acoperișul / Coliviei", observi în cîte chipuri e de închipuit mereu definiția și redefinirea libertății. Cînd i-asculți îndemnele și ruga („Oameni buni, / Oameni buni, / Puneți pîine la geamuri!") — o stare de grație, îndrăznești a spera, l-a însoțit pe acest pîndar de bunătate și frate al omului, din stea în stea, pînă sub... streașina lunii.

În poezie lucrurile („De fapt, dacă vreți să vă spun, / Sub ierburi nu-i nimeni"), cel puțin de undeva mai departe, anumite lucruri intime și substanțiale se întîmplă ca și în iubire: dacă o lași, dragostea te lasă. Fidelitatea artei față de cel ce o profesează, ce i se constituie serv și preot, trebuie dovedită continuu, de la începutul pînă la sfîrșitul vieții, și continuu cu alte și alte, din ce în ce mai inventive, căi de seducție și priceperi de a hotări statornicia, statornicie care nu există ca atare, pură și completă, mai niciodată. Cînd întrerupi pentru un anotimp o astfel de alianță cu patima, n-ai întrerupt-o doar pentru *un* sau pentru *acel* anotimp, ci pentru unul cu mult mai lung și mai cu neputință de evaluat precis. Cert este că prietenia, reacomodarea, concubinajul, reîncrederea completă sau cvasi-integrală, autentica febră a febrelor se reia anevoie **totdeauna. Doar cel căruia,** dintre artiști, nu i-au fost date astfel de cumpene, să se despartă ori să guste părăsirea „iubitei", doar acela nu cunoaște ce delicate și pline de impedimente sînt întîlnirile și de cîte ori — în ciuda oricîtor asidue eforturi — „menajul" nu se mai poate relua. Poezia e ca delictul și ca viciul. E viciu. E perfidie și transă. O pauză, un control, o neglijență fortuită sau voluntară, un traumatism, și uneltele nu te mai cunosc, nu-ți mai vorbesc la fel precum îți vorbeau. Ca din nou să le convingi, ca să le faci iar să-și piardă mințile, să joace și să geamă — cum zice Arghezi —, ca să le obții starea de cîntec și de prididire, care e sănătatea lor, încandescența, care e participarea lor, ai noștri voie de nespus de dung timp, de vicleșug, de răbdare și de... noroc. Adică de șansă. Arta se compune din toate și se re-compune fără întrerupere. Orice adorată se cucerește altfel și prin, tot prin mijloacele prin care ea ți s-a abandonat nu se re-cîștigă nici o iubită pierdută. Așa că dacă ai întrerupt pentru un timp contactul cu arta, reconectarea e dureroasă și dificilă. Cîteodată, imposibilă.

Lucian Dumitrescu se întoarce la poezie după ce felurite schițe, povestiri, nuvele, ba și un roman s-au înfruptat care cum din energia anilor lui, dizolvîndu-i încrederea în încredere, îndepărtîndu-i de sineși. Ceea ce poate el mai de preț mărturisi azi, după cît mers în gol și cîte ocoluri și-a dat „în valea lui Care Pre Care", în „anul Atitea Mii Și Ceva", în timpul suprasaturării de „Proorocule Cum Ți-a Mai Zice", pe lîngă solzi și „licăririle atîtor întîmplări netrăite", este următoarea dublă mărturisire: că de teamă ca nu cumva să împărtășească soarta fluturilor, nu s-a admis pe sineși „Nicăieri cot la cot / Cu-nghițitorii de flăcări" și că — aceasta, mai ales! — „Aripile noastre nu le-a-mpovărat / Nici o pată de singe". Antiretorism și anticomplicitate. Dacă fiecare om ar putea pronunța cu conștiința senină astfel de cuvinte... Măcar pe acestea. Căci a fi musai erou doar nu-ți cere nimeni și nici nu te condamnă că ești ori nu ești, însă a nu-ți terfeli soarele, a rămîne pur și simplu om, a te purta nu impecabil, nu exemplar, dar măcar decent, cu aceeași bunăcuviință de pildă cu care zilnic totuși ne spălăm și totuși ne acoperim înainte de a o porni de acasă, așa ceva pare elementar obligatoriu. Și cu toate acestea, adesea nici barem atît nu facem.

„Ce mai e nou prin legende?" și „De la care peron / Mai pleacă... Vreun tren spre noi însine ?" se întreabă Lucian Dumitrescu, care a ajuns la omologatorii „zimbetelor cu matricolă", a „zimbetului 307" și la viziuni apocaliptice în ale căror accelératoare „Pe străzi fără oameni, / În mare ținută de bezne, / Defilează scheletele". Se întreabă și ne așteaptă răspunsul nimănui, atît pentru că nu există răspuns, cît și pentru că — sub semnul „privilegiului tristeții" — și-l poate servi singur, într-o rafală de edificate exclamații: „Zei, / Pretutindeni doar zei, / Numai zei — / De-atîția demiurgi / Tișniți peste noapte de-a dreptul pe socluri, / Abia mai au loc muritorii. / Zei după zei !".

Ce-ar fi de continuat? Ne-am scris, fără a ne vedea, la 16 ani și ne-am văzut, fără a ne recunoaște, la 56. Între atîta distanță în timp și ceturi, se întinde țara nimănui, ale cărei limite-s fără limită, ca într-o metamorfoză continuă plantată cu fantome — și fiecare din fantomele acelea înfățișează cîte una din ipostazele noastre. „Fruntea sus, / Iarba cîmpului !" își îmbărbătează el sevele — și iarba aceea, sensibilă, descîntată, iarbă a fiarelor, strecoară prin sînge, din nou, „foșnitul pumnal". Refugiul nu se curmă.

Ion Caraion

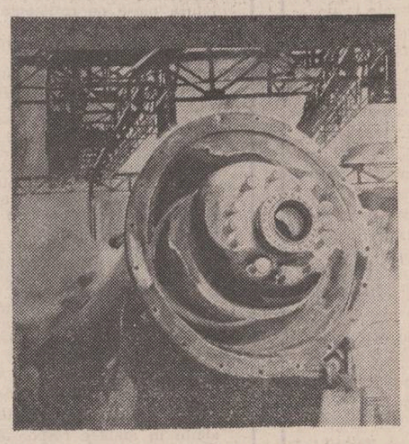

Vladimir Șetran : „Uzina de utilaj Chimic Grivița Roșie"

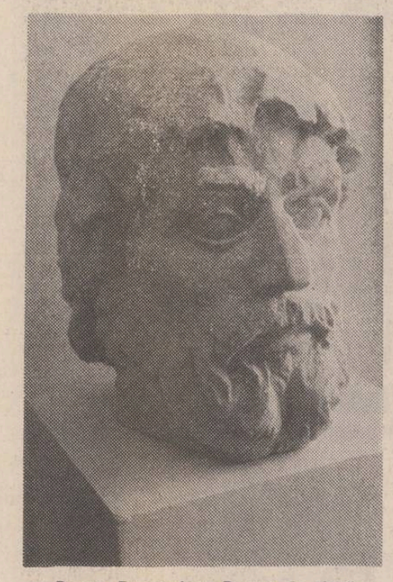

Remus Dragomir : „Portret de dac"

Comunitatea de limbaj

Dacă mă gîndesc bine la momentul apariției, prin 1960, a promoției poetice din care făceau parte Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Marin Sorescu (și evident mulți alții, apoi) înțeleg mai bine cum se constituie, în timp, o generație literară.

Nu este vorba aici numai de modul cum extrage ea din substanța evenimentelor transfigurate în expresie particulară impulsul stimulator. Deși acesta este esențialul, am în vedere și perseverența cu care a fost încurajată de critică (îmi amintesc de sprijinul pe care unii dintre cei sus-menționați l-au primit atît la debutul publicistic, cît și la acela editorial), dar cu osebire străduințile acelei promoții de tineri stăruitori de a fi ea însăși, pe măsură ce realitatea contemporană i-a permis să-și definească universul și să-și promoveze calitățile.

Desigur, se poate pune întrebarea dacă valorile ce o alcătuiesc nu s-ar fi rostit oricum. Ar fi o întrebare legitimă. Răspunsul nu este decît unul : ca generație, ca un tot spiritual și afectiv, ea a beneficiat de condiții bune de evoluție. Aceste condiții bune de evoluție reflectă tendințele care s-au conjugat în exercițiul facultăților individuale, dar care tin, în primul rînd, de fenomenul propriei originalități. Voind a fi responsabilă de ea însăși, această generație s-a identificat cu setea de orizonturi spirituale și emoționale a publicului cititor. Îndrăzneala ei a fost să inlocuiască declarativul și retoricul etapei precedente (nu lipsită de valori clare), cu celebrarea semnificațiilor reale ale existenței contemporane. A fost momentul cînd tinerii i-au redescoperit pe Blaga, pe Ion Barbu, pe V. Voiculescu. În producția care a rezultat s-au strecurat și note false, concesii făcute onirismului și jongleriei cu tropii, însă procesul creator a continuat ascendent. În cîmpul poeziei, cît și al literaturii, în ansamblu, curentul de aer proaspăt pe care l-a indus „promoția '60" a însemnat un spor de noblețe în ordinea expresivității, a trăirii lirice, a maturității de gîndire.

Mi-am notat aceste reflecții pentru că prin acest exemplu mi-am lămurit mie însumi cîteva lucruri. Programul-directivă, publicat în întîmpinarea Congresului al XII-lea al Partidului, m-a ajutat să realizez că nu există „biologie culturală" și că ceea ce trebuie luat în considerare, dincolo de consonanța vîrstelor, este „convergența preocupărilor". G. Călinescu observase cîndva că „o generație reprezintă o esență, desfășurîndu-se în forma vieții". Cu alte cuvinte, avînd ceea ce s-ar numi un **Zeitpunkt,** adică o statornicire a tiparelor.

Tot G. Călinescu se întrebase prin ce se deosebește un „timp" de o „generație". Iată și răspunsul lui : „Generația se recunoaște printr-o finalitate comună, printr-o unitate problematică, timpul printr-o unitate de mijloace". Oricum, ceea ce revine ritmic, ca factor unificator, este aceeași percepție a duratei, comunitatea sufletească, singură în stare să excludă dispariițiile, condițiile în stare să creeze hiaturi dureroase !

Probabil că un sentiment asemănător îl conducea pe Thibaudet să stabilească noțiunea de generație pe apropierea anilor. Dar el însuși s-a amendat în a sa **Histoire de la littérature française,** cînd a subliniat că în jurul lui Zola nu erau atît oameni de aceeași vîrstă, cît adepți ai aceleiași metode. Aceleași teze, la care m-am referit anterior, mai au darul să incite la reflecții și din punctul de vedere al fermentului înnoitor. Într-adevăr, cuceririle regimului socialist au creat o putere de agregare, un diapazon comun, o vibrație complexă, producătoare de afinități. Din perspectiva acestei **înrudiri** (fiindcă se naște, uneori, o asemenea principială și însuflețitoare înrudire) am văzut în ultimul deceniu cum în literatura noastră, dacă nu în toate privințele, măcar în lirică, a apărut în rîndul unui număr de începători, ajunși apoi poeți consacrați, un an comun de naștere artistică, indiferent de condițiile civile. Alianța, în temeiul căreia s-au grupat ca generație literară alcătuitorii ei, venea, așadar, dintr-un simț istoric și sufletesc. Complexul împrejurărilor care răsfrînge unitatea morală a întregului popor se opune astăzi divizării cimpului culturii. Cine nu-și amintește că în epoca romantică fiecare cenaclu proteja, în Franța, doar interesele membrilor săi, fiind în relații de ostilitate cu celelalte grupări ? Adoptarea unei tactici unice se dovedise imposibilă și mai tîrziu cînd, la noi, generația post-maioresciană intrase în conflict cu simboliștii și, deopotrivă, cu propriii ei oponenți. Cu un mediu ostil scriitorii luptau dezbinați. Cînd însă voința de înnoire și transformare a lumii a creat o comunitate de limbaj și asumarea aceleiași poziții față de dinamica socială, atunci generația literară a depășit simpla unitate de formulă estetică. Ea pare să fie, în primul rînd, conștiința unei interdependențe, manifestarea unitară a unei tensiuni și ridicări către idealul umanismului militant.

Prezența generației literare își articulează efortul de integrare în fluxul istoriei pe măsură ce își extrage inspirația din problematica intim legată de scopurile societății noastre. S-a vorbit cu drept cuvînt, în **Teze,** de o adevărată „explozie lirică". Neîndoios este aspectul cel mai relevant la care merită să ne referim. Întrebări răscolitoare și răspunsuri pe potrivă dau măsura zborului imaginației poetice din ultimii ani.

A devenit limpede că o generație care ne-a dat o sumă de promisiuni și cîteva certe reușite trăiește în luptă cu imitația sterilă, cu scleroza ideilor și a căutărilor. Ea nu se împacă nici cu epigonismul, nici cu experiențele fără noimă. Pentru ea creația înseamnă **angajare,** orientare fertilă spre afirmarea deplinei personalități. Dacă s-ar lăsa antrenată de mimetisme și ar admite să-și cheltuiască energia în investiții parazitate de snobism, ar deveni dintr-o forță o palidă caricatură. Din fericire acest pericol pare cu totul improbabil. Veleitarii nu pot avea nici în poezie viață lungă.

Spațiul comportării celei mai proaspete generații este cel al deschiderilor de orizont și al clarificărilor generate de climatul socialismului.

H. Zalis

Construcția de conștiință

Urmare din pag. 1

spune că, prin îndelungă decantare a unui crez filosofic, prin vitalizarea și dinamizarea unui set de valori în perspectiva civilizației socialiste românești, s-a constituit în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu nu numai o variantă contemporană originală, românească a marxismului creator, o filosofie socială și morală materialist-dialectică dar și **o estetică** — o concepție teoretică unitară asupra artei. Cine va încerca peste ani să reconstituie **tabloul axiologic** al vremilor noastre atît de frămîntate, cu o pondere atît de mare și, pînă la un punct, firească, a valorilor tehnice și științifice va trebui să țină seama de ethosul **moral-estetic** din gîndirea și activitatea președintelui care nu pierde niciodată din vedere principiul integralității și multilateralității socialumane, perspectiva omului total. Din multitudinea gîndurilor sale despre această zonă fascinantă a vieții spiritului și activității sociale, aș dori să pun în lumină doar cîteva :

— Principiul realist și dinamizator al artei socialiste : este o formă istorică superioară a mimesis-ului aristotelic care nici la Aristotel nu însemna pur și simplu copiere ternă și lipsită de har a realului și cu atît mai puțin poate însemna astăzi. Este vorba, dimpotrivă de înfățișarea realității „prin prisma principiului dialectic al mișcării, transformării neîntrerupte a societății și omului", ținînd cont de contextul social-istoric în care se produc faptele, de cauzalitatea și scopul lor. Pentru a avea un **conținut revoluționar,** ca o adevărată artă militantă, pentru a contribui la marea epopee a edificării lumii noi, la transformarea înnoitoare, progresistă a societății și a omului, arta trebuie să se situeze ea însăși pe poziții revoluționare. Numai așa va putea „să cînte lupta și munca eroică a poporului, bucuriile și necazurile, speranțele și visurile sale, să însufletească milioane de creatori ai orînduirii socialiste, să dea glas năzuințelor lor arzătoare spre o viață liberă, demnă și fericită". De altminteri acest principiu, ce apare atît de pregnant și constant în gîndirea tovarășului Ceaușescu, reprezintă o **continuitate,** pe o traiectorie superioară a istoriei patriei, a celor mai bune tradiții estetice românești. Nu este întîmplător că în una din cuvîntările sale, secretarul general al partidului citează următoarele cuvinte din genialul poet și gînditor care a fost Mihai Eminescu : „Credem că nici o literatură puternică, sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național... Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent".

Azi, mai mult ca oricînd, o condiție sine qua non a afirmării literaturii și artei o constituie adînca ei implantare și angajare în realitatea nouă, socialistă a patriei. Nu e nevoie ca făuritorii de imagini artistice să născocească angoase existențiale himerice, să confecționeze conflicte artificiale ; este necesar, dimpotrivă, ca ei să se aplece cu suflet larg deschis, cu receptivitate și comprehensiune, asupra **realității sociale, morale și psihice** a celor ce făuresc cu brațele și mintea, cu rațiunea și sentimentele o lume mai dreaptă și mai umană. Realismul artei socialiste este un realism al configurațiilor și devenirii dialectice, al perspectivelor înnoitoare, al unei infinite diversități, care se opune oricăror deformări, idiliste, fetișizante sau nihiliste, negatoare de tot ceea ce este frumusețe umană, valoare morală superioară.

„Sîntem revoluționari — spunea tovarășul Ceaușescu — și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru înfățișînd în culori ce-

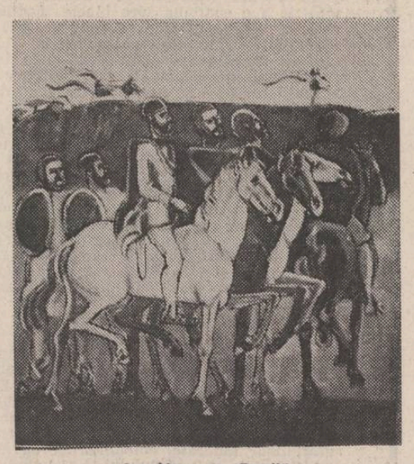

Ion Neagu : „Dacii"

nușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are de asemenea un caracter **bolnăvicios** și, ca atare, este profund dăunătoare. Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului".

Parafrazînd cuvintele lui Leonardo da Vinci, deseori amintite de tovarășul Ceaușescu, putem spune că realismul militant dialectic al artei socialiste este un **realism al izvorului** cu apă vie și nesecată, dătător de puteri care te întineresc și-ți învigorează forțele creatoare, și nu al ulciorului cu apă sălcie, stătută și dăunătoare. Aceasta presupune o asemenea viziune asupra prezentului a cărui esență rezidă în mobilitate și autodepășire, în transformările revoluționare de noi orizonturi de conștiință și creație, deschizător de noi drumuri către viitor.

— Principiul național în artă și literatură, corelat cu primul, constituie de asemenea o prezență semnificativă în ethosul moral estetic al tovarășului Ceaușescu. Ceea ce înseamnă, pe de o parte, prețuirea tradițiilor progresiste, a faptelor eroice de epopee națională ale poporului, ale tuturor acelor înaintași care ne-au transmis o moștenire sacră și un mesaj de luptă. Particularitățile spirituale și înaltele virtuți morale alcătuiesc o inepuizabilă zestre spirituală și „rămîne permanent unul din principalele izvoare, de fantezie, experiență de viață și profunzime a gîndirii, care poate ajuta pe scriitorii și artiștii noștri să făurească o literatură și o artă autentică, purtînd amprenta puternică a specificului național". De altminteri, este cunoscută contribuția partidului nostru și în primul rînd a secretarului său general la dezvoltarea teoriei marxiste despre esența națiunii și rolul ei sporit în civilizația contemporană. Aici avem în vedere spiritul național în cultură ca o condiție și o garanție a originalității ei, de conștiința națională, critică de sine a unei culturi, ceea ce implică educarea tuturor oamenilor muncii în spiritul patriotismului revoluționar socialist, prețuirea și cinstirea luptei strămoșilor de apărare a ființei naționale „pentru libertate și neatîrnare, pentru dreptate națională și socială" ducînd mai departe, în noile condiții istorice, „făclia progresului și civilizației pe pămîntul României". Principiul național este analizat nu numai în articulațiile lui teoretice dar și în devenirea istorică a unor forme concrete de artă — literatura, muzica, artele plastice, cultura populară. Iată o apreciere profund semnificativă cu privire la arta muzicală dar întrutotul valabilă pentru toate celelalte arte : „Minunata noastră comoară de balade, doine, hore, cîntece corale și instrumentale, în care palpită deosebit de emoționant aspirațiile, idealurile de veacuri și particularitățile morale ale poporului român, precum și gama largă de lucrări muzicale folclorice create în zilele noastre, exprimînd împlinirile și năzuințele maselor stăpîne pe destinul lor constituie un patrimoniu artistic de neprețuit a cărui faimă a trecut de mult hotarele țării, el oferă un nesecat izvor de inspirație artistică pentru compozitori, un zăcămînt nealterat de sensibilitate creatoare, în stare să imprime muncii noastre contemporane un autentic specific național, prospețime, vigoare și originalitate... Creind opere artistice impregnate de suflul dinamic, revoluționar al socialismului, în care să răsune cu putere ecoul aspirațiilor de azi ale poporului, compozitorii noștri îmbogățesc nu numai tezaurul culturii noastre naționale, ci și patrimoniul artei universale. Ceea ce conferă prestigiu și autoritate muzicii în ochii celorlalte națiuni, ceea ce face să-i sporească valoarea pe plan internațional este nu imitarea sau copierea unor curente sau școli «la modă» în străinătate ci exprimarea fidelă a personalității psihice și morale a poporului nostru, a caracteristicilor sale sufletești, a țelurilor supreme cărora își consacră elanul și forțele creatoare".

Socialismul, interpretat în autenticitatea valorilor sale înnoitoare, nu duce la stergerea, diminuarea și sărăcirea specificului național — cum afirmă unii chiar dintre cei ce-și zic marxiști — ci la îmbogățirea sa, la aprofundarea și diversificarea sa, iar specificul național îmbogățit își găsește o strălucită expresie în cultura spirituală, în universul valorilor. A pretinde dispariția treptată a principiului național, înseamnă a răpi culturii în general, artei și literaturii în particular, singurele nuclee de creație originală, singurul teren de germinație și constituire.

— Principiul umanismului decurge firesc din primele doua, deoarece o artă plăsmuită din materia cea mai nobilă a unei realități sociale și naționale, obiective și subiective, din vina cea mai rezistentă și concret istorică a omenescului, nu poate fi decît o **artă umanistă.** Cerința fundamentală, formulată de mai multe ori de președintele țării este aceea ca toți creatorii de cultură — „prin intermediul literaturii, al sculpturii și picturii, al muzicii, al teatrului și cinematografiei, al celorlalte arte să dea expresie acestui nou umanism — adică umanismul bazat pe concepția materialist-dialectică ce face din om în chip efectiv, nu doar declarativ, valoare supremă, un umanism al clasei muncitoare care este ea însăși clasa „cea mai umanistă și care făurește societatea cea mai umanistă din lume".

Principiul umanist al artei este influențat de „dinamica dezvoltării sociale, de progresele obținute în domeniile atît de vaste ale cunoașterii, de evoluția gîndirii și sensibilității omului". Deci o artă umanistă — iar arta socialistă nu poate fi decît umanistă — este o artă pusă în slujba umanității, a dreptății și fericirii omului, o artă chemată să contribuie la realizarea nobilelor idealuri de dreptate și echitate, de prietenie și înțelegere între oameni și între popoare, la formarea conștiinței socialiste și dezvoltarea acelor virtuți morale care conferă fiecărui cetățean o capacitate superioară de autocunoaștere și autovalorizare. Ceea ce nu e posibil decît prin forța ideatică și emoțională a artei care „va contribui astfel la modelarea unui tip înaintat de om, gata că lupte pentru fericirea, libertatea și independența patriei sale...". În felul acesta, arta profesionistă ca și vasta mișcare a artei neprofesioniste (termenii amatori, amatorism mi se par inadecvați) devine o amplă, atotcuprinzătoare : „Cîntare a României", ca un uriaș tumult al creației întregului popor, o tulburătoare sinteză a valorilor teoretice, artistice și etice plăsmuite de sufletul românesc ; este un festival al muncii și creației, al bucuriei unor noi și noi descoperiri — de sine și de altul — un festival al umanismului în acțiune și al unei noi calități a vieții și a omului ; al omului înaintat care nu este un supraom ci „are și calități și defecte, trăiește și bucurii și amărăciuni, și izbînzi și înfrîngeri, iubește, visează, se sbuciumă ca orice ființă omenească".

— Principiul libertății de creație este poate cel mai controversat atunci cînd e vorba de ethosul etic-estetic al artei socialiste, atît de dușmanii socialismului, care privesc lucrurile prin lentila deformantă a unui concept formal și abstract al libertății, cît și de falșii ei prieteni sau adepți dogmatici ce nivelează și standardizează valorile, fac cu neputință o adevărată libertate în sfera creației artistice, sărăcesc și uniformizează viața însăși, reducînd-o la șabloane. Împotriva ambelor modalități de deformare și anihilare a actului creator liber, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirmă cu claritate și fermitate : „...Sîntem pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și o artă diversificată din punctul de vedere al formei, al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonismului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonismul, uniformizarea, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală și culturală a poporului nostru".

Ideea de libertate are sens în domeniul artei numai ca o sinteză culturală superioară între obiectivitate și subiectivitate, între tradiție și modernitate, între mimesis și poesis, între național și universal etc. Nu poți să fii liber în afara spiritualității poporului, a unui anumit climat cultural-ideologic. Libertatea artistului în afara acestor determinante de substanță ar fi ca și libertatea de zbor al păsării în vid. Libertate față de cine, în raport cu ce, cu ce scop, cu ce conținut ? Libertatea este un mod de a fi, de a gîndi, de a acționa, o condiție liminară a creației. Ea trebuie să izvorască, să-și extragă seva din universul obiectiv și obiectivat al omului-creator, din socialitatea și culturalitatea existenței sale, dar, firește, și din universul interior, din talentul (sau **geniul) și bogăția sufletească** a creatorului. Nici cînd regimurile de teroare, de înăbușire a individualității umane, nu au putut genera sau promova o artă mare, deși n-au reușit niciodată să stingă cu totul flacăra spiritului creator. O societate cu cît este mai liberă, chemînd la o viață istorică conștientă întregul popor, promovînd o largă și cuprinzătoare democrație participativă (organismul unitar și totuși diferențiat al democrației românești în cadrul F.D.U.S. stă mărturie în această privință) cu atît, libertatea de creație artistică este și ea mai adîncă, mai bogată, mai plină de semnificații. „Desigur, — sublinia tovarășul Ceaușescu — pentru a făuri opere de valoare, orice om trebuie să poată învăța, să se poată instrui, să poată gîndi, să dispună de o largă libertate de activitate și creație... Libertatea creatorului este strîns legată de libertatea socială, de libertatea generală a poporului, de democrația socialistă. Această libertate nu este ruptă și nu poate fi ruptă de dezvoltarea societății noastre".

Problema libertății de creație artistică are numeroase aspecte de ordin social și cultural, ideologic și filosofic, național și antropologic ; arta și literatura socialistă presupun o anumită unitate de ideal filozofic, o racordare unitară la un sistem de valori naționale etc., dar implică în același timp o mare diversitate stilistică, înlătură orice tendință de exclusivism și rigiditate. „Esențialul este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului".

Un aspect fundamental al libertății de creație artistică este cel al raportului artă-public. Libertatea creatorului nu poate fi despărțită de finalitatea formativ-educativă a produsului său artistic, de nivelul cultural artistic al receptivității publicului, de sensibilitatea și conștiința sa artistică, de setea de frumos și adevăr uman al acestuia.

Găsim în opera președintelui României numeroase chemări la calitate, la măiestrie artistică ; în ultimă analiză nivelul de libertate a artistului se măsoară prin gradul în care operele sale devin fapte de civilizație, resorturi active de gînd și sensibilitate. Cu alte cuvinte, în viziunea umanistă și patriotică a tovarășului Nicolae Ceaușescu **valorile artistice** își realizează menirea, funcția social-culturală, numai în măsura în care se convertesc în **valori etice** și **psihologice,** în realități spirituale, naționale, fără a-și trăda prin aceasta specificitatea și identitatea artistică.

atelier literar

poșta redacției

IEREMIA N. : Un „transport" surprinzător întru totul ! 1). Cu o scrisoare în termeni cel puțin nepotriviți : „cred că nu aveți pretenția la o capitulare necondiționată" (?!)... „studiile clasice mi-au dat această seninătate — vreau să zic, puterea de a accepta opinia" (?!)... etc. (În ce ne privește — credem că e o evidență pentru toată lumea ! — n-avem nici un fel de pretenție față de dv. și, în general, față de corespondenții noștri). Cel care are o pretenție în acest caz sînteți mai de grabă dv., care ne-ați trimis (din nou) niște texte și ne-ați solicitat o opinie. Mai mult ca sigur că nu e nevoie de studii clasice ca să binevoiți a o accepta (ci de ceva mult mai simplu și mai... de-acasă" !...). 2). În legătură cu **încai-încailea.** V-am semnalat — pur informativ — într-un răspuns anterior că termenul e folosit curent, cel puțin în unele regiuni, cu un sens bine definit și nici de cum pentru „incantație vocală" (cum afirmați dv. într-o interpretare doctă, pe cît de peremptorie pe-atît de fantezistă...). În scrisoarea de-acum, cu o clasică nonșalanță de tip „niznai" ne trimiteți la... „etimologiști", la „Chihac" (desigur, Cihac !...) și ne potopiți cu o nouă paradă de referințe și considerații despre care (în cel mai bun caz) se poate observa că n-au nimic de-a face cu subprefectura... Lăsați-o baltă !... 3). În legătură cu materialele trimise. Surpriza e că vă ocupați în continuare cu „desfundarea sertarelor", trimițîndu-ne cantități exagerate de texte din (probabil) perioada primelor încercări. Asta după ce recunoașteți că v-am furnizat „două puncte de reper : „Oglinda" și „Lanțul" (și că ne-ați mai trimis și înainte „citeva zeci de pagini de balast", etc). Ne și recomandați (conștient, încă o dată, de nivelul nouiui „balast"!...) să-l citim „în diagonală", etc. etc. Pe scurt, deci (dar nu „în diagonală") : pagini, în general, deplorabile, începînd cu „Paznic la aprozar", „Povestea nemaipomenitei pisici", „Iarba verde a vacii mele", „Requiem" — confuza, trasă de păr, „Invers" — idem, în care sînt și pagini de descripție onestă — și sfîrșind cu „O dată" — unde se anunță, parcă, ceva, încă vag, dar unde intervin, intempestiv, dăunător — meteahnă veche și, pare-se, fatală pentru prozatorul care vreți să fiți — considerații-excursii prolixe, otioase, parafraze, comentarii, filozofări marginale lăbărțate, fără ritm și aderență, care îneacă totul într-o indigestă paradă de vorbe. Se pare că vă uitați prea mult în oglindă, cu rizgiiată mulțumire (în oglinzile „poștei redacției" și în cele de uz domiciliar, adică sărmanele bruioane de tinerețe de care nu vă îndurați să vă despărțiți și să vă eliberați definitiv) în loc să porniți de la cele mai bune realizări, de la cele mai avansate poziții cucerite și să treceți la munca „de galeră" (pe care o implică inevitabil proza !) să dați drumul „vinei" epice de care dispuneți (dacă dispuneți și atîta cît dispuneți !...). Restul e tăcere !.... Oricum, pînă ce vă veți decide să treceți la fapte, nu trebuie să contați pe noi în (eventual) prelungita trecere în revistă a cufărului cu compuneri juvenile. Vom citi în schimb, cu plăcere, oricînd, cele 10—15 pagini care ne vor da semn că ați început „marea ofensivă"...

ANDREAS-BRĂILA : Sînt și unele elemente promițătoare (între care, umorul) în atmosfera oarecum bacoviană, dar trebuie să găsiți măsura justă, opțiunea inspirată (printre nenumăratele detalii) pentru a ridica inventarul monoton la nivelul poeziei.

A. ZĂVOIANU : Încă nu putem trage concluzii — textul e confuz, eliptic, cu multe personaje (**nume**, mai bine-zis) fără identitate, cu aluzii inexplicabile, etc. Pe alocuri, observații și descrieri sesizante, care dau unele speranțe.

IONEL SĂNDULESCU : Ați rămas la vechea formulă bizară, aberantă, a scrisului telegrafic, „sincopat", nefiresc, care face textele foarte greu de parcurs și de înțeles. E regretabil că, după atîta vreme, nu v-ați convins că, pe acest drum, nu e nici o speranță, ci doar o prelungită pierdere de timp.

UDREA DUȘA : Cele două povestiri sînt stîngace, naive, plate ; autorul nu pare să dispună de aptitudinile necesare unei asemenea preocupări.

COLD RIVER : Schița e de nivel modest, simplistă, mai aproape de reportajul banal, decît de literatură.

T. ȘERB. : Nu sînt nici acum, din păcate, lucruri noi, deosebite. Mereu aceeași bîiguială confuză, fără înțeles, „în dodii". Un început de coerență, de cristalizare a unui gînd, în „Consecința migrației", „Cu steagul înfășurat".

VIRGINIA B. : După atîta pauză, ceea ce ne-ați trimis e cam puțin (din toate punctele de vedere !...).

P.V. MUNTEANU : De data asta, sînt citeva pagini care aduc unele semne de poezie, încă destul de firave și șovăitoare („Reflexie", „Iz de toamnă", „Inimi pe zăpadă"). În celelalte pagini, multe stîngăcii, care arată că trebuie să acordați principala atenție pregătirii școlare, lecturii și studiului.

Geo Dumitrescu

N.R. **Manuscrisele nu se înapoiază.**

Fluturi negri

Aerul coboară
la nivelul tăcerilor, seara...
întunericul trage în noi
cu fluturi negri — gloanțe oarbe,
mici explozii în iris

se-ntîmplă crime pe-asfalt
cad cei uciși
cu razele lunii înfipte în spate...

Se-aude o muzică
obosită de drum
și-o neliniște privindu-mă
tandru în ceafă...

Și deodată — ploaia !

Mai apuc să mă-ntorc
și să văd focul
țîșnind ca un zîmbet
de mare calibru.

GH. MORAR

Încercare

Sentimente
petreceri trecătoare ale zilelor mele
și tristețea
o mască mai nouă singura prietenie
în pericolul zăpezii ce se așterne
dar salcia caută apa deși lumina s-a stins
este iar noapte liniștitoare
cîmpie a nopții
cîmpie a zilei
prin înțelegerea noastră îi vom da
o nouă dimensiune o altă încercare
o ultimă plină din nou de speranțe
încercare.

VIORICA IONESCU

Tăcerea mea cea de la geam

Copilăria mea — un pumn de gîrle
și-nc-un pumn de fleacuri de-azvîrlit,
un cer rotit cu-aceleași scurte sfîrle
pocnite fiecărui asfințit,
copilăria mea pitind prin lume
comori de nasturi și de acadele,
te-nghesui pe la geam și nu poți spune
ce-ai dezgropat, ce-a mai rămas din ele
și nici pe unde-ai fost nu poți să spui,
cînd eu mă-nfășuram în cărărui,
tot rătăcind și scotocind prin tufe
după vreun rai dosit de Dumnezeu,
cînd eu storceam la vise ca la rufe,
să-mi picure măcar un curcubeu.

RADU SERGIU RUBA

Sete

Parfumul florilor e otrăvitor
învață tanchistul
și știe exact, atîtea lovituri pe minut
la atîția kilometri pe oră
și nici o floare nu poate
să-i facă nimic în carapacea lui tare.
Doar ploaia îl udă,
cînd se dă jos prin turelă
ca să bea apă.

B. HORASANGIAN

Semeni

Ne recunoaștem planeta
după iarbă —
așternutul nostru de liniște.

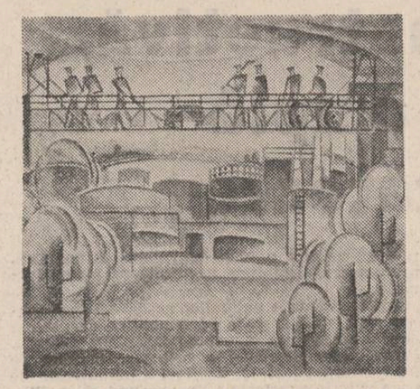

Emilia Apostolescu : „Cetate industrială"

Iarba...
Împinsă sub pămînturi de bocanci militari
iarba pe care talpa goală o simte zvîcnind,
zvîrcolindu-se spre a ieși.

În marile orașe de asfalt
sînt semeni care nu mai cred în existența ei

O, de-ar privi cum, dimineața,
atingînd pămîntul,
lumina devine verde !...

Pentru visele noastre
amenințate să rămînă fără umbră,
să lăsăm iarba să crească.

ANA PARIA

Grăunțe la porumbei

Mult fum astăzi — zice cireșul
umblă desculțe miresme
prin tîrg
parbrizele mașinilor au
obrajii atinși de pojar
circiumarul senil
își închide bănuitor mustăria
un poet se amuză
cînd doamnele trec prin noroi
la fereastra de la mansardă
un infirm cîntă
și împarte grăunțe la porumbei.

AUREL DUMITRAȘCU

Vitregia cuvîntului

Năucitor realism al prieteniei
îmi dați atîtea sfaturi
cum să mă strecor prin lume
lipindu-mi pe buze un surîs derizoriu
cum să-mi tîrîi mai bine speranța
ce vizite să fac
ce fel de căderi să aleg
ce stele să respir
și la ce obișnuințe să țin mai mult
dar niciodată nu m-ați lăsat să vorbesc
de poetul ce-și cară în spate
micul imperiu real-iluzoriu
și pentru care vitregia cuvîntului
e o dulce povară.

DANIEL CORBU

Credință

Atîta timp cît, viu, în miezul vieții
petreci, visezi, te lupți, înduri și speri
cuprins de o adîncă-nfriaurare
în frumusețea altei primăveri

Atîta timp cît inima-ți suportă
cu bărbăție focul de nestins
și-n freamătul miraculos al vieții
cu-atîtea doruri urci spre alt cuprins

Atîta timp cît necuprinsul vieții
cu verzi văpăi, cu strașnice zăpezi,
cu vesnic-dureroasa-i frumusețe
te cheamă pătimaș s-o-mbrățișezi

Și umbra morții nu te înfioară,
și gîndul nu te duce spre trecut,
și poți să plîngi cum cînți sau rîzi în hohot,
n-ai eșuat, nu ești un om pierdut. —

PETRE VLAD

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

care vă înconjoară întregul popor, unit mai mult ca oricînd în jurul Partidului Comunist Român, ca răspuns la tot ceea ce înfăptuiți spre a asigura independența și suveranitatea patriei, spre a grăbi înaintarea ei pe drumul civilizației și progresului.

În ceea ce ne privește, vă asigurăm că Uniunea Scriitorilor, ca parte componentă a Frontului Democrației și Unității Socialiste încă de la întemeierea lui, va acționa cu și mai multă energie pentru a-și îndeplini sarcinile specifice. Membrii săi vor participa tot mai activ la prefacerea socialistă a pămîntului românesc, la opera de înnobilare a omului prin valorile artei. Eforturile lor se vor îndrepta în primul rînd spre realizarea unor lucrări de înalt nivel ideologic și artistic, inspirate din realitatea contemporană și din lupta clasei muncitoare, a întregului nostru popor, împotriva exploatării, a fascismului și a războiului, precum și pentru făurirea temeliilor noii societăți. Totodată, slujitorilor condeiului le revine misiunea de a contribui nu numai prin lucrările lor, ci și prin contactul nemijlocit cu făuritorii de bunuri materiale la vastul proces de ridicare a nivelului de conștiință, la formarea unei gîndiri înaintate, incluzînd o concepție artistică superioară.

Bucurîndu-ne de grija și prețuirea arătate de Dumneavoastră, în atîtea rînduri, creației pătrunse de generoasele idealuri ale umanismului revoluționar, scriitorilor pe care i-ați numit ajutoare de nădejde ale Partidului, vă asigurăm, iubite și stimate tovarășe secretar general, că vom face totul spre a fi la înălțimea acestui timp eroic, a misiunii pe care ne-ați încredințat-o, a încrederii cu care ne-ați investit.

Plenarele secțiilor Asociației scriitorilor din București

● Miercuri, 16 ianuarie 1980, a avut loc plenara secției de critică și istorie literară în cadrul căreia secretarul secției, **Ion Ianoși**, a prezentat o informare asupra activității desfășurate în anul 1979 și planul de acțiuni al biroului pentru 1980. La dezbateri, pe marginea ambelor materiale, au participat : **Laurențiu Ulici, Gelu Ionescu, Alexandru George, Ioana Crețulescu, Nicolae Ciobanu, Gabriel Dimisianu, Adriana Iliescu, Mihai Zamfir, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugenia Tudor Anton, Mircea Anghelescu, Paul Cornea, Pompiliu Marcea, I.C. Chițimia, Z. Ornea, Dan Cristea, Alexandru Paleologu, Teodor Virgolici, Mircea Mancaș, Eugen Simion.**

● Plenara Secției de literatură pentru copii și tineret s-a desfășurat cu următoarea ordine de zi : **Bilanțul Anului Internațional al Copilului. Planul de muncă al secției pentru anul 1980.**

La discuții au luat cuvîntul scriitorii : **Victor Bîrlădeanu, Vladimir Colin, Elena Dragoș, Călin Gruia, Ion Hobana, Elena Mătasă, Vlad Musatescu, Tudor Opriș, Iuliu Rațiu, Georgina Rogoz, Adrian Rogoz, Gheorghe Săsărman, Ion Serebreanu, Nina Stănculescu, Irimie Străuț, I. M. Ștefan, Tudor Ștefănescu.**

Lucrările au fost conduse de **Mircea Sântimbreanu**, secretarul secției.

● Plenara secției de traduceri și literatură universală a Asociației scriitorilor din București a dezbătut, pe marginea raportului de activitate pe anul 1979, prezentat de **Aurel Covaci**, secretarul secției, prevederile planului de activitate pe anul 1980.

Au luat cuvîntul în cadrul discuțiilor **Radu Lupan, Marcel Gafton, Mihai Isbășescu, Florin Murgescu, Jean Grosu, Irina Eliade, Ștefan D. Crudu, Madeleine Fortunescu, Veronica Bîrlădeanu, Antoaneta Ralian, Alexandra Bărcăcilă, Const. Barboricâ.** Lucrările au fost conduse de **Aurel Covaci**, secretarul secției.

Meditație asupra culturii

Urmare din pag. a 4-a

roaselor lupte pentru dreptate socială și națională, pentru frumusețe și adevăr. Luminoasa construcție a culturii prezentului românesc s-a înălțat pe asemenea puternice temelii tradiționale, totdeauna umaniste, orientate de înțelegerea profundă a legilor realității și sensurilor dezvoltării în dinamica noastră viață contemporană. Învățînd de la istoria trecutului românesc în care totdeauna oamenii de cultură au fost lîngă uriașa existență dramatică a poporului pe care l-au însuflețit și l-au chemat la lupte în clipe grele, pentru păstrarea ființei și cucerirea libertăților, creatorii de artă ai României contemporane, sub acest semn al istoriei și al adevărului, sînt chemați, la rîndul lor, prin vocea clară a secretarului general al Partidului, să fie martorii credincioși, fibrele sensibile ale zilelor de intensă efervescență creatoare, pe care le trăim. **Lor li se cere** să fie totdeauna deschisi către fluxul nou de idei, către neconformism, preocupați de a contribui la dezvoltarea imensului efort istoric al colectivității umane în mijlocul căreia trăiesc. De la istorie, creatorii culturii au primit marea lecție a finalității educative a artei și frumuseții inseparabile a adevărului integral. Extrăgînd un asemenea minereu pretios din straturile profunde ale istoriei, creatorii contemporani sînt preocupați de continua înnoire și perfecționare a mijloacelor de expresie, de diversificare de teme și stiluri, pentru a-și afla drumul direct spre mintea și inima celor mulți.

În cuvîntările sale relative la fenomenul cultural, secretarul general al Partidului cerea ca fiecare creator să-și păstreze puternica personalitate, profunda, inconfundabila individualitate artistică, căutînd în avîntul de energii dezlănțuite ale poporului român **izvorul** viu al creației de valoare, care să cuprindă, armonic, trăsăturile fundamentale ale universului omului contemporan, faptele și idealurile sale. Se creează, astfel, o nouă tipologie umană determinată de procesul neîntrerupt al unei dinamice concordante dintre etic, estetic și social. Într-adevăr, procesele de ordin etic au devenit o caracteristică a literaturii contemporane ca și luota permanentă împotriva inerției și conformismului. O înaltă tensiune intelectuală caracterizează dimensiunile creatorilor chemați să fie modelatorii condiției umane care schimbă liniile istoriei și ale vieții. Încrederea în om și în destinul lui **deschis** este o altă caracteristică a umanismului cultural românesc, preconizat de Raportul Partidului al cărui prim creator a fost secretarul general. Adevărul și realitatea, marile teme ale artei de totdeauna trebuiesc redate în conexiunea, în contingențele lor cu umanitatea, cu tendința de a servi perfecționalitatea omului. Trăim într-adevăr o epocă a eroismului maselor iar raționalitatea scriitorului trebuie să-și extragă „discursul" din cunoașterea integrală a unei asemenea generale experiențe existențiale.

Formarea noii culturi constituie un proces viu, incompatibil cu orice fel de predeterminări ori prescrieri de rețete. Ca italienist, am fost fericit ca tocmai în cadrul convorbirii cu un grup de ziariști italieni, secretarul general al Partidului, conducătorul politic al țării, a arătat că dezvoltarea artei și literaturii nu poate fi rodul unor dispoziții cu caracter administrativ, ci își are izvorul în însăși activitatea creatorilor de valori culturale, iar direcțiile acestei dezvoltări se precizează printr-un larg schimb de opinii între ei.

Aceasta este axa cardinală a concepției Partidului despre dezvoltarea artei și literaturii iar creatorii culturali au meditat îndelung asupra unei asemenea umaniste orientări, creînd opere complexe, inserate în circuitul de valori esențiale ale spiritualității contemporane a lumii.

Ispirescu și Basmele românilor

Petre Ispirescu s-a născut în București, în ianuarie 1830. Era fiul unor oameni modești : tatăl său era frizer, iar mama se chinuia cu treburile gospodăriei, îngrijind de cei zece copii pe care îi avea. Petre Ispirescu a început să învețe să citească și să scrie mai întîi sub îmboldurile mamei, care-l povățuia : „Învață a scrie, copilul meu, că ai să aibi trebuință de scrisoare"[1]. La rîndul său mărturisește, în același **Jurnal**, că „Dorința de a învăța m-a dominat". Dar, „din nefericire, pe vremea cînd am învățat eu carte, școlile naționale atunci erau în organizare". Nu reușește să termine nici patru clase primare. Părinții, văzîndu-i dragostea de carte, făcînd sacrificii materiale, îl dau să învețe — după obiceiul vremii — cu un dascăl de la o biserică, dascăl care „ținea o școală mică". De aici trece apoi în seama altor dascăli, manifestînd același interes pentru slovele cărții. Cu timpul a învățat bine și limba franceză, din care va și traduce. Dar pasiunea lui Petre Ispirescu era literatura populară, pasiune manifestată la început prin ascultarea cu atenție a basmelor și poveștilor istorisite de mama sa sau cei din apropiere, apoi, prin lecturarea, cu deosebit interes, a volumelor apărute în acea vreme : **Alexandria, Halima, Erotocritul, Arghir Crăișorul** etc. Rămînînd curînd fără sprijin material, este nevoit să muncească, încă de la 14 ani — deci la vîrsta hîrjoanelor copilărești — ca ucenic, apoi ca lucrător într-o tipografie. Va trudi în meseria de tipograf întreaga sa viață. În felul acesta — va mărturisi el în **Jurnal** — „am mulțumit și pe tata și pe mama, care mă sfătuiau să învăț un meșteșug, fiindcă, ziceau ei, meșteșugul este brățară de aur la mîna omului".

Cu timpul, Petre Ispirescu va trece prin mai multe tipografii, străduindu-se să-și perfecționeze meșteșugul. Munca de meseriaș-tipograf îl pune în legătură cu scriitorii și ziariștii vremii — Hasdeu, Odobescu, Filimon, Alecsandri, Bolintineanu, Bolliac, Ion Ghica, C. A. Rosetti, Delavrancea — care își tipăreau revistele, gazetele și volumele în tipografiile unde lucra Petre Ispirescu, legînd cu ei o strînsă prietenie, bazată pe comunitate de idei și respect pentru creația literară.

În decursul timpului Petre Ispirescu va deveni asociat al unor proprietari de tipografii, sau va conduce singur unele tipografii ale vremii. Cele de mai sus nu au la bază dorința de parvenire materială a lui Petre Ispirescu, ci, așa cum va destăinui mesterul tipograf „Singura dorință de a face să înflorească tipografia română m-a determinat să primesc direcția tipografiei statului".

Petre Ispirescu ia parte la lupta pentru unirea Țărilor Române. Tipărește, fără știrea cenzurii, corespondența secretă dintre principele Vogoride și vărul său, care avea funcția de consul al Turciei, la Londra, corespondență care dădea în vileag încercările de a submina Unirea. Acest act patriotic îi aduce arestarea, iar la ieșirea din închisoare găsește postul de tipograf, pe care îl avea înainte, ocupat. Se angajează la alte tipografii și muncește cu rîvnă în meseria îndrăgită, în același timp continuînd să citească, să se instruiască, să scrie. Cunoscîndu-i pasiunea pentru literatura populară și harul de povestitor, prietenii săi literați — și trebuie să nu uităm că majoritatea celor enumerați mai sus vor deveni clasici ai literaturii noastre — îl îndeamnă să așternă pe hîrtie și să tipărească basmele, poveștile, snoavele s.c.l. În acest fel se explică faptul că în ianuarie 1862 publică, în ziarul **Țăranul român**, primul său basm : **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte sau povestea lui Făt-Frumos.** Debutul va fi de bun augur. Acestui basm îi vor urma, în paginile presei, alte basme, pe care Petre Ispirescu le va aduna în broșuri sau volume : **Basme sau povești populare** (1862), **Snoave sau povești populare adunate din gurile ce știu multe** (1873—1874), **Poveștile unchiașului sfătos**, cu o prefață semnată de Al. Odobescu (1879), **Pilde și ghicitori** (1880), **Povești morale** (1886) etc. Lucrarea de bază — care se va tipări în multe ediții — apare în 1882 : **Legende sau basmele românilor.** Ea va fi însoțită, în loc de prefață, de o scrisoare elogioasă, semnată de un mare iubitor al creației populare, amintit și mai înainte — Alecsandri. Modestia, care l-a caracterizat pe Petre Ispirescu toată viața, l-a determinat să nu-și semneze la început basmele cu adevăratul său nume, ci cu pseudonimul „Un culegător tipograf". Astfel, apare, în 1872, partea I-a a volumului **Legende sau basmele românilor**, continuat în 1874 și 1875.

Pentru a ne cuceri inimile, Petre Ispirescu a depus o muncă grea, tenace, necruțîndu-și sănătatea : ziua lucra în tipografie, iar noaptea scria. Această muncă, fără răgaz, i-a subminat sănătatea. În 1883 are un prim atac de congestie cerebrală. Revenindu-și, își reia munca cu aceeași intensitate. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1887 la 20 noiembrie, suferă — în timp ce scria basme la masa de lucru — al doilea atac de congestie cerebrală, care-i este fatal. A murit sărac și plin de datorii. Împărtășea aceeași tristă soartă ca și alt mare iubitor al creației populare — Mihai Eminescu.

Stingerea din viață a acestui mare povestitor popular a cernit inimile nenumăraților săi cititori și prieteni. Cele mai distinse condeie ale vremii au scris pagini emoționante. Alexandru Odobescu, în cuvîntul rostit la Adunarea Academiei Române, va afirma că : „Ceea ce la noi a făcut pe tăcute și fără nici o pretenție de erudiție culegătorul tipograf Petre Ispirescu, în Germania l-au făcut învățați de prima ordine, frații Grimm".

La rîndul său, Delavrancea va publica, în ziarul **Românul**, din decembrie 1887, un emotionant articol, pe care îl va republica ca prefață la ediția **Legende sau basmele românilor...** din 1907 :

„Ispirescu a scris mult și bine, dar opera lui nepieritoare este desigur volumul intitulat **Basmele românilor.** Cînd citești acest volum și-l recitești, și iar îl citești, ți se pare că asculți un popor întreg. Ispirescu n-are nici dialecte, nici loc, nici asămuire parțială numai cu unele județe. El e de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeț, epic, trist, bogat, ca întregul nostru popor. El îți apare ca un focar mare în care s-au adunat și frînt și răsfrînt toate razele luminoase ale românității simple, sărmane și muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru.

Basmele românilor este o operă mare și originală. Ispirescu nu este un culegător, după cum cred unii neștiutori nevinovați și alți stîrnători invidioși, ci un adevărat creator". (p. VIII).

Virgiliu Ene

[1]) **Jurnalul lui Petre Ispirescu — Biblioteca Academiei R.S.R., mss. 3282.**

Concursul de debut în poezie al Editurii „Facla"

● Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii „Facla" pentru anul 1979, a premiat următoarele volume : „Inițiere în anotimp" de **Ion Căliman** (comuna Făget, jud. Timiș) și „Uzurpare de sine" de **Martin Seghedi** (Hunedoara).

Cele două lucrări urmează să apară în cursul anului 1980.

De asemenea, juriul a recomandat Editurii „Facla" publicarea într-un volum colectiv, în anul 1981, a unor selecții reprezentative din creația autorilor **Geo Galetaru, Nicolae Irimia** și **Ioan Morar.**

Termenul de predare a manuscriselor la Concursul de debut în poezie pentru anul 1980 este de 30 aprilie a.c.

REVISTA STRĂINĂ

● **LITERATURA GERMANĂ,** după război, cunoaște un destin interesant, evoluînd spre o dislocație de forme tradiționale și crearea unui limbaj inedit bazat pe șarjă lingvistică și deșlănțuire a unei imaginații groteștl. George Steiner, bun cunoscător al fenomenului, provenind de altfel din mediul cultural central-european, consideră că acest fenomen se datorează unei crize a limbajului, provocată de neîncrederea cititorului în autoritatea structurilor devastate de conformismul național-socialist. Cert este că limba germană, așa cum spune Steiner, a suferit un proces de purificare, prin scrisul unui Günther Grass sau Arno Schmidt, ajungînd la structuri noi, vitriolante, pe baza cărora nu mai putea fi refăcut un univers epic tradițional. Articolul lui Steiner, apărut în volumul „Tăcere și limbaj", constituie un text fundamental pentru înțelegerea unor procese literare în curs, ce vor conduce probabil la modificări esențiale ale formelor literare actuale.

● **IMPACTUL SCRIITORILOR RUȘI DIN SECOLUL XIX** asupra literaturilor de limbă engleză este studiat într-un volum colectiv publicat în Statele Unite, reunind o suită de texte care urmăresc penetrația marilor scriitori, de la Gogol la Cehov, în conștiința publicului anglo-saxon. Sînt reproduse alci profesiuni de credință ale unor mari scriitori englezi și americani, precum și studii de sinteză datorate unor critici din mediul academic. Interesantă apare îndeosebi diagrama raporturilor cu operele capitale ale literaturii ruse, cum ar fi, de pildă, **Anna Karenina,** care cunoaște, la început, o receptare tipic burgheză, cu insistență asupra consecințelor adulterului, pînă la considerațiile asupra unei problematici mai adînci, vizînd însăși natura umană, problema singurătății și a comunicării.

● **LIRICA NEO-GREACĂ** constituie un splendid fenomen de luxuriantă, atît în ceea ce privește varietatea formelor și diversitatea numelor cît și răspîndirea geografică, din peninsulă pînă în marile centre ale elenismului modern. Una dintre prezențele masive, deși mai puțin rezonantă în străinătate, este aceea a lui Kostas Varnalis, o personalitate dominantă a poeziei grecești moderne, autor de operă amplă pe care criticii de azi o reconsideră în termeni superelogioși. Este evidențiată îndeosebi vigoarea inspirației, amploarea formelor și mesajul generos care face apel la conștiința omului confruntat cu societatea și cu destinul său.

● **MAREA TRADIȚIE** a poeziei de limbă tamilă, vorbită de peste 50 milioane de oameni, îndeosebi în India de sud și în Sri Lanka, este afirmată îndeosebi prin epopeea inițiatică **Tirrukural,** creată de ilustrul Tirruwaluwar, înțeleptul și poetul tamil cel mai venerat pînă în zilele noastre. O ediție critică, avînd și traducere engleză, cu prefața unui mare savan ceh, specialist, în literatură și limbă tamilă, a făcut de curînd accesibilă această operă unică în peisajul literaturilor asiatice. La fel cu marile epopei hinduse și cu poemele grecești, opera fundamentală a literaturii tamile este o lucrare de înțelepciune și poezie, pe care mulți cititori o consideră o carte sapiențială, folosind îndrumările sale pentru educație, — un adevărat îndreptar de viață. Pentru cititorul modern de pe alte meridiane, este pur și simplu o carte atrăgătoare, scrisă cu o imaginație luxuriantă, ca o grădină cu minunate povești asiatice.

● **POET DE FACTURĂ ULTRAMODERNĂ,** danezul Paul Borum cunoaște un impact major asupra publicului american, îndeosebi prin grupajele de poezii puolicate în cele mai reprezentative reviste din Statele Unite. Ciclurile din **Poetry** relevă un artist neliniștit, obsedat de imaginile stranii și rarefiate, care se nasc dintr-o formulă experimentalistă, pe o structură psihică încercată de toate marile seisme ale lumii moderne capitaliste. Artist rafinat, Paul Borum și-a bombardat sensibilitatea cu trăiri excesive, al căror rezultat a frizat adeseori dezastrul personal, conducînd însă la o imagine tulburătoare a anxietății și singurătății din societatea occidentală de azi. Paul Borum este în fond însetat de căldură și comunicare, de lumină și calm sufletesc. Critica remarcă ambivalența universului său, recunoscîndu-i întotdeauna valoarea.

● **ESTE GEORGES BERNANOS** încă un scriitor actual ? Iată o întrebare care revine ca un leit-motiv în multe intervenții critice de azi. Răspunsul este desigur afirmativ. Acest mare romancier și eseist din prima jumătate a secolului 20 continuă să-și adreseze mesajul tulburător conștiințelor de azi, oferind exemplul unei rectitudini morale ce se află la temelia operei sale excepționale. Tulburătoarele probleme de conștiință din perioada războiului civil spaniol, atitudinea sa nobilă din perioada celui de-al II-lea război mondial, cînd s-a aflat în exil brazilian, ura cu care l-au onorat colaboraționiștii și toți adversarii libertății, fac din marele romancier unul dintre directorii de conștiință ai generațiilor actuale. Dacă tehnicile sale narative nu mai sînt întotdeauna pe placul romancierilor tineri, preocuparea lui psihologică de a exprima grația încrustată în sufletul omenesc, precum și încercarea de afirmare a unor resurse sufletești excepționale constituie argumente convingătoare ale perenității operei sale.

● **UN FRUMOS ARTICOL** consacrat volumului lui Karel Capek, **Apocrife,** subliniază caracterul excepțional al scrîiturii pe care o folosește autorul în aceste scurte proze. Este folosită îndeosebi bogăția de sinonime a limbajului familiar, pusă în slujba demitizării unor figuri celebre și a evenimentelor privite cu falsă venerație. Scriitorul descoperă noi resurse ale umorului său atît de cunoscut, folosind, da dată aceasta cu mai multă generozitate, căldura unui adînc lirism și acceptarea melancolică a unor rîsături umane care alteori i-au provocat satira vitriolantă.

● **MARELE PICTOR ENGLEZ WILLIAM TURNER** va avea un muzeu la Londra, construit special pentru a adăposti lucrările sale și alte exponate ce privesc viața și opera artistului. Asociația Turner, care a adunat fondurile și a promovat inițiativa fondării acestui muzeu, intenționează să-l deschidă pînă în anul 1984. Este o inițiativă unică, menționată cu aprobare în presa engleză, în condițiile în care Marea Britanie cunoaște un serios declin al instituțiilor artistice, precum și un deficit financiar tot mai accentuat.

SPORT

Un meci — lecție pentru XV-le românesc

● Spectacolele sportive de mare gală ale Turneului celor 5 națiuni, unul din darurile cele mai inspirate ale redacției sportive a televiziunii, au început. Meciul dintre Țara Galilor și Franța a fost un meci uluitor prin capacitatea ambelor echipe de a accelera în continuu și de a se menține în ciuda vitezei de joc și a uzurii fizice la o cotă tehnică excepțională. Franța a început „tare" sperînd într-o sufocare a echipei locale și într-un avantaj inițial care să-i aducă victoria. Au fost minute de joc superb în care viteza, tehnica și fantezia francezilor au avut rolul cel mai important. Ceea ce spera Franța a reușit să-și impingă adversarul în propriu-i teren, să facă un inspirat joc la mînă, să deschidă scorul, să conducă cu alte cuvinte atît jocul, cît și pe tabela de marcaj. Cine ar mai fi rezistat unui asemenea început de joc în care comoartimentele franceze au fost la înălțime si au făcut o demonstrație rară de rugby? Avantajul complex pe care și-l doreau francezii, în care avantajul moral nu era cel din urmă atu pe care-l urmăreau fusese obținut. Echipa galeză părea a fi în poziția de groggy. Relansarea meciului a fost însă incredibilă și meritul revine, în primul rînd, jucătorilor galezi care s-au ridicat la ceea ce părea imposibil, la o prestație peste cota propusă de francezi, la un joc al grămezii și al treisferturilor care au sufocat lungi perioade de timp excelenta echipă a Franței. Forța morală a formației galeze, care pleacă din conștiința superiorității ei fizice și tehnice, a fost excepțională. Inferiorizată în prima jumătate de repriză de către XV-le francez, ea a mai trecut și prin șocul dezavantajului pe care i l-a creat arbitru : două eseuri valabile culcate într-un stil indescriptibil de troacarii galezi au fost anulate în ciuda valabilității lor. Cu toate acestea galezii au depășit și acest prag jucînd atît de dezlănțuit încît inevitabilul trebuia să se producă. Și el s-a produs.

Am mai văzut o echipă jucînd formidabil cu rugbiștii francezi, echipa României pe Giulești cînd a și cîștigat, dar fără tehnica, luciditatea și eficacitatea XV-lui galez. Meciul Țara Galilor — Franța (18—9) a fost un meci memorabil și pentru noi românii un meci lecție. Filmul întîlnirii dintre Țara Galilor și Franța ar trebui descompus și analizat fază cu fază de rugbiștii naționalei noastre, de conducerea ei tehnică pentru că este modelul de luptă tehnico-tactică pentru un meci cu Franța. Numai jucînd astfel rugbiștii noștri pot aspira la o mare victorie împotriva Franței. Spiritul echipei Țării Galilor e mai aproape de spiritul echipei României și dacă e de avut un model acest model este cel preferabil.

★

Voleiul nostru pare a se relansa. Cînd scriem aceste rînduri calificarea pentru Olimpiadă n-a fost decisă încă. Dar voleibaliștii noștri au arătat că sînt o mare echipă în fața Ungariei, Cehoslovaciei și mai ales a Japoniei. După cum pe victoria asupra Coreei de Sud fetele noastre și-au pus și ele candidatura pentru locul I, deci pentru Olimpiadă. Scopul este calificarea, dar dincolo de asta este de reținut pînă acum prestația de mare nivel a celor două selecționate române.

Discobol

CEAUȘESCU – ROMÂNIA
un simbol înalt al demnității noastre

Acțiune constructivă, gîndire amplă și cutezătoare

Poporul român a cunoscut întotdeauna în momentele hotăritoare ale istoriei sale figuri reprezentative de conducători ce au exprimat aspirațiile adînci, propensiunea sa către idealuri și modele definitorii pentru întreaga umanitate. Anii socialismului au adus în fruntea partidului și statului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, suflet din sufletul neamului său, a cărui întreagă viață se identifică cu voința noastră de pace și prosperitate, cu hotărîrea unanimă de a construi o viață nouă pe aceste străvechi plaiuri românești. Personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu sintetizează destinul românesc în toată plenitudinea lui istorică. Provenit dintr-un univers tradițional, cu puternică rezonanță socială și morală, din Scorniceștii de pe Olt, moștenitor al setei de dreptate al clasei țărănești, trăind apoi viața de muncă și luptă a minunatei noastre clase muncitoare, călit în marile bătălii revoluționare ale Partidului Comunist, ales în cele mai înalte răspunderi din societatea socialistă românească, președintele de astăzi al României este înconjurat cu cea mai fierbinte dragoste de către întregul popor și respectat pe toate meridianele globului în calitatea sa de cel mai autentic fiu al națiunii noastre.

Se poate spune cu îndreptățire că niciodată cuvîntul României nu a fost ascultat cu mai multă atenție în forumurile mondiale sau în discuțiile dintre partenerii de negocieri politice decît în anii noștri, sub directa îndrumare și conducere a președintelui Nicolae Ceaușescu, inițiatorul marilor acțiuni de politică internațională ale țării noastre. Revoluționar consecvent și internaționalist, tovarășul Nicolae Ceaușescu este un promotor consecvent al politicii de independență națională și libertate pentru toate popoarele. Politica externă a țării noastre este fundamentată de președintele țării pe baza unei analize riguroase a mutațiilor de forțe politice pe scena mondială, în urma unei estimări exacte a tuturor implicațiilor pe care le comportă revirimentul politicii bazate pe practicile vechi ale războiului rece și polarizarea de energii politice, pe de o parte în sensul progresist, al libertății și independenței popoarelor, iar pe cealaltă al vechilor mentalități, după care soarta popoarelor poate fi decisă prin forță și dictat. În recenta sa cuvîntare la Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : «În viața internațională actuală există elemente care creează pericolul real al revenirii la vechea politică și la vechile practici ale „războiului rece", primejduind grav cauza independenței și libertății popoarelor, destinderea, securitatea și pacea pe planeta noastră. În aceste condiții, noi considerăm că trebuie făcut totul pentru oprirea cursului periculos al încordării, pentru respingerea hotărîtă a tendințelor de revenire la politica „războiului rece", pentru asigurarea continuării politicii de destindere și de colaborare, care presupune respectarea neabătută a independenței naționale a fiecărei națiuni și fiecărui popor».

În zilele noastre, popoarele nu mai pot fi guvernate cu idealuri perimate, care implicau o competiție nemiloasă și ucigașă, menită să asigure supremația unuia asupra celuilalt. Ordinea nouă internațională, preconizată de țara noastră, afirmă posibilitatea unei cooperări pe baze echitabile, a întrajutorării, afirmînd, în același timp, datoria statelor dezvoltate, care au beneficiat timp îndelungat de avantajele poziției lor în lume, de a veni în ajutorul celor handicapate pînă mai ieri, ale căror destine se află în strînsă legătură cu întreaga dezvoltare economică și socială a planetei. Participantă activă la activitatea organizațiilor mondiale menite să promoveze cooperarea și ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare, România socialistă consideră de datoria sa, afirmată cu consecvență, de a promova o politică internă, economică și socială, bazată pe un ritm de dezvoltare accelerat, în colaborare cu toate țările prietene, ale căror scopuri istorice converg spre afirmarea forțelor proprii, a independenței și suveranității politice și economice. Între aceste două laturi, independența și cooperarea internațională, se află un raport constant, fără aspecte antagonice, dimpotrivă, ele se condiționează reciproc și se susțin continuu. Numai unitatea deplină a celor două laturi este în măsură să asigure o viață națională armonioasă, precum și o demnitate neștirbită pe plan internațional.

Toate eforturile națiunilor ar deveni însă inutile dacă nu s-ar baza pe o politică de pace și destindere, pe un climat de încredere mutuală. Președintele României a acționat continuu pe plan internațional în sprijinul inițiativelor de pace, atît în momentele de tensiune și conflict, cît și pe planul general al promovării raporturilor de prietenie și de creare a unui sistem de încredere între națiuni, adeseori între popoare ce s-au aflat în conflict, sau între cele ce cunoșteau litigii aparent insolubile. Una din trăsăturile cele mai pregnante ale gîndirii politice a președintelui Nicolae Ceaușescu se referă la convingerea afirmată de conducătorul român în legătură cu posibilitatea rezolvării problemelor litigioase pe cale pașnică, prin tratative între părțile interesate, cu participarea tuturor statelor care doresc să-și aducă contribuția. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresează celor mai înaintate forțe sociale și politice de pe scena mondială, făcînd apel la hotărîrea popoarelor de a schimba orientarea fatalistă a politicii mondiale : „În aceste condiții, astăzi apare mai necesară ca oricînd unirea strînsă a eforturilor popoarelor, a forțelor progresiste, antiimperialiste de pretutindeni, conlucrarea lor activă în vederea împiedicării agravării climatului internațional, lichidării vechii politici imperialiste de forță și dictat, de amestec în treburile interne și de încălcare a libertății și independenței popoarelor, pentru promovarea unor relații noi între state, a unei politici de securitate internațională, de destindere, independență și pace".

Scena politică mondială cunoaște în acest secol un fenomen consemnat deja de toți istoricii și ginditorii actuali drept cel mai semnificativ pentru evoluția societăților umane. Este vorba de afirmarea unor noi energii istorice, aparținînd națiunilor tinere ce au cunoscut, pînă mai ieri, opresiunea colonială. Din inițiativa președintelui României, țara noastră a situat în prim-planul politicii sale externe solidaritatea militantă cu mișcările de eliberare națională, cu statele tinere de pretutindeni, care-și afirmă drepturile la plenitudine istorică. Este, de altfel, un element de politică internațională ce-și are rădăcinile în tradiția solidarității poporului nostru cu națiunile oprimate, în sentimentele noastre de admirație față de toți cei care luptă pentru afirmarea identității lor naționale. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Țara noastră își manifestă solidaritatea activă cu mișcările de eliberare națională, cu popoarele care luptă pentru cucerirea dreptului la viață liberă și independentă, pentru abolirea definitivă a oricăror forme de dominație și asuprire colonialistă și neocolonialistă, (...). Acordăm o atenție deosebită problemelor legate de lichidarea subdezvoltării, — rezultat al vechii politici de dominație și asuprire imperialistă și colonialistă. Este evident pentru oricine că nu se poate vorbi de stabilitate economică și politică, de pace și progres dacă această problemă nu-și va găsi soluționarea corespunzătoare, care să ducă la un progres mai rapid al tuturor statelor slab dezvoltate". Din nou, nu este vorba de o generozitate facilă, ci de realismul profund ce caracterizează concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, de analiza riguroasă a tendințelor și intereselor tuturor popoarelor, de considerații fundamentate științific și exprimate cu claritatea ce impune întotdeauna în gîndirea conducătorului nostru.

Personalitate reprezentativă a lumii contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu este admirat și prețuit pe întreaga planetă pentru acțiunea sa politică și pentru gîndirea cristalizată în opere cunoscute azi pe toate meridianele. În Asia, Africa, Europa, America Latină și America de Nord, gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu este cunoscută și prețuită în cercurile oamenilor politici și ale personalităților de decizie, precum și în instituții academice preocupate de analiza fenomenelor politice semnificative. În tot ceea ce afirmă președintele României este recunoscut glasul poporului nostru, aspirația sa spre libertate și spre o viață demnă, convingerea sa că planeta noastră este un loc pe care se poate trăi în pace și cooperare. În acest sens, relațiile științifice și culturale, în domeniul învățămîntului, pot să cunoască o dezvoltare continuă, iar documentele Congresului al XII-lea al Partidului afirmă necesitatea unor eforturi sporite pentru promovarea lor susținută. Expunînd la recentul Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste politica partidului nostru, a celei mai reprezentative și cuprinzătoare formațiuni democratice din țara noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat glas, încă o dată, hotărîrii noastre de a face totul pentru a crea o lume fără arme, în care știința și artele să cunoască o înflorire fără precedent : „O cerință vitală pentru progresul omenirii o constituie oprirea cursei înarmărilor, trecerea la măsuri hotărîte de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară. Echilibrul și garantarea securității egale a tuturor statelor trebuie realizate nu prin creșterea înarmărilor, ci prin reducerea acestora, prin diminuarea bugetelor și a efectivelor militare. Ne pronunțăm în modul cel mai hotărît pentru încetarea producției și perfecționarea armelor nucleare și distrugerea stocurilor existente. În același timp, susținem adoptarea de măsuri pentru oprirea fabricării celorlalte arme de exterminare în masă, pentru retragerea trupelor străine și lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state, pentru reducerea activității blocurilor și desființarea lor concomitentă. Este în interesul tuturor popoarelor să se facă totul pentru a se pune capăt cursei înarmărilor, pentru ca minunatele cuceriri ale științei contemporane să fie puse numai și numai în serviciul omului, al bunăstării și libertății lui, al fiecărui popor, al progresului și păcii pe planeta noastră".

Gîndirea și activitatea politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu cunosc o amplă gamă problematică, cu accente semnificative pe marile realități politice ale momentului actual. Se poate spune că nu există nici un domeniu politic în lumea contemporană care să nu fi cunoscut soluții constructive din partea președintelui român, țara noastră cîștigîndu-și, în acest fel, un binemeritat prestigiu pentru aportul său constructiv. De asemenea, orice studiu projectiv, orice estimare a direcțiilor de dezvoltare ale vieții internaționale trebuie să ia în considerare analizele profunde ale conducătorului nostru. În modul cel mai legitim cu putință, el reprezintă România de azi, într-o expresie strălucită a vocației sale de a gîndi și acționa conform cu legitățile istoriei și cu aspirațiile fundamentale ale poporului nostru.

Marin Rădoi

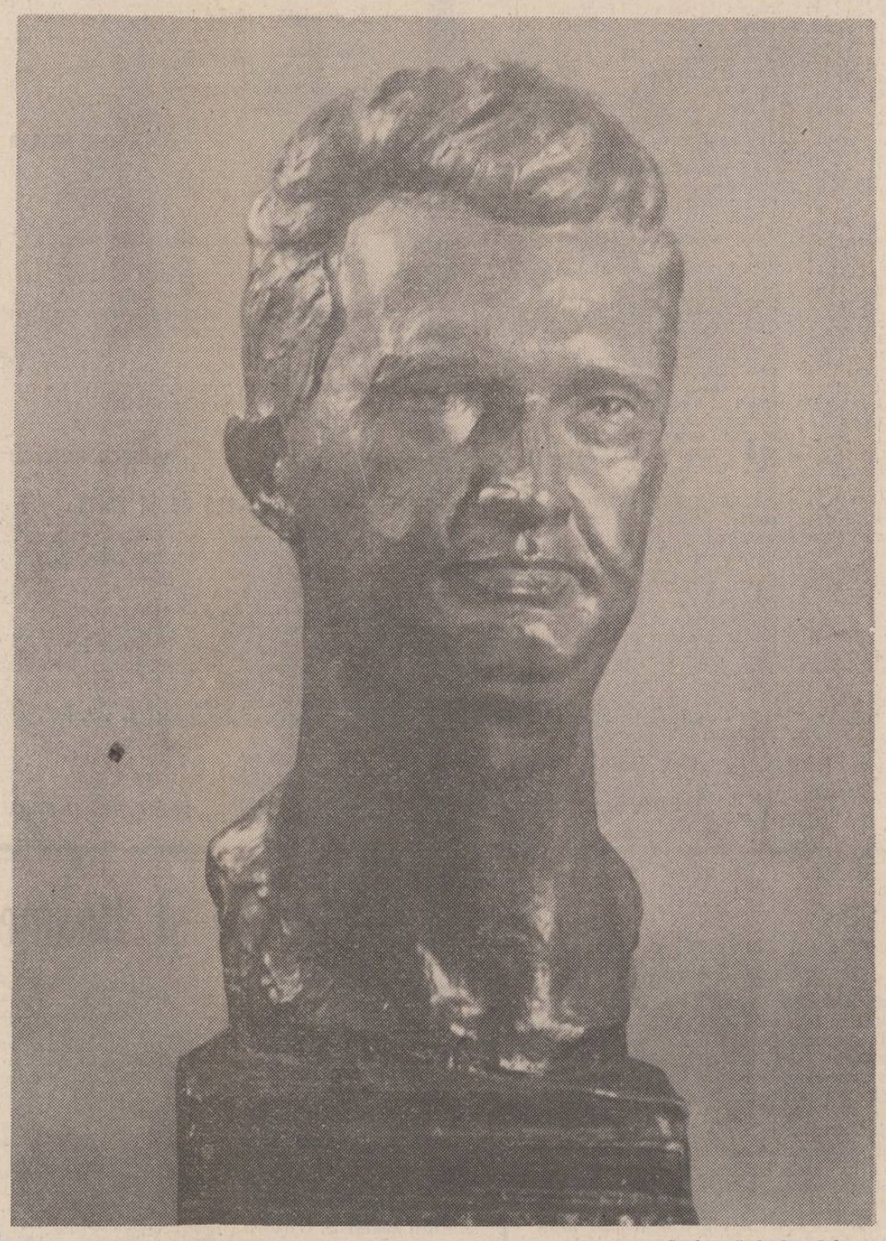

Sculptură de Ion Jalea

Imaginea unei civilizații noi

Înscrierea contribuției oricărei culturi în tabloul complex al culturii mondiale a devenit în secolul nostru, și în special în ultimele decenii, dată fiind accelerarea extraordinară a proceselor de transmitere a informațiilor, o realitate dinamică a unei lumi dinamice. Nume de țări și popoare, care în urmă cu treizeci—patruzeci de ani erau receptate cu acea curiozitate pentru lucruri avînd fie parfumul depărtării fie savoarea exotică a zonelor necutreierate decît cu gîndul, sînt acum prezențe stabile nu doar pe harta lumii ci și în conștiința unui public atent la modificările spectaculoase ale peisajului politic, economic al lumii, modificări care antrenează, prin forța împrejurărilor, transferuri de acumulări de date, cunoștințe, de idei. Un sector important al acestor încărcături de spiritualitate circulantă, pe drumuri ce nu intersectează ci chiar flanchează marile căi unind cu invizibile fire popoarele, îl constituie, neîndoielnic, literatura.

Ea vine să întregească imagini lacunare despre oameni și ținuturi, să ne ofere radiografii ale sufletelor semenilor noștri pentru a vedea și înțelege mai bine ce ne unește sau ce ne desparte de modul lor de a fi și de a gîndi.

Este cazul să reflectăm, credem, cu seriozitate asupra poziției literaturii române în contextul stimulării circulației valorilor spirituale de către factori precum cei menționați mai sus. Într-un interval de timp foarte apropiat de noi am asistat la un veritabil boom al popularității, pe plan mondial, literaturii Americii Latine și faptul se pare a nu fi întîmplător. S-au acumulat acolo, de secole, contradicții care au dus la situații expozive, la instabilități, la cronicizarea unor fenomene de represiune, la augmentarea efortului păturilor și claselor sociale avansate de a realiza noi echilibruri sociale, la nașterea unei conștiințe acute privind necesitatea instaurării unor noi raporturi între oameni, bazate pe respect, drepturi, accces nediscriminat la cultură. Acest cazan în fierbere s-a propus ca unul din polii de interes pentru opinia publică mondială tot așa de rapid precum în mintea acelora ce interpretînd tendințele globale — rezultate din tot atîtea împingeri marginale — ale evoluției omenirii s-a clarificat ideea că, în condițiile insuficienței alimentare, crizei energetice și sporului de populație, de potențialul uman al uriașului subcontinent trebuie să ne apropiem cu infinită atenție. Ce este înăuntrul acelei uriașe fierberi se află în mare parte cu ajutorul imponderabilei substanțe, participatoare la transformarea conștiințelor, numită literatură.

Exemplele ar putea, desigur, continua. Este de reținut însă că există, în linii mari, o coincidență între interesul manifestat față de problematica vieții unui popor, considerat, în ansamblul său, ca entitate creatoare de istorie, și cultura sa, în cadrul căreia literatura deține o funcție privilegiată prin capacitatea de penetrare. Cu luciditate și nelăsîndu-ne contaminați de spiritul falselor triumfalisme trebuie să afirmăm că, în mod paradoxal, cultura română — și în cadrul ei literatura — nu are o prezență specifică, pe diferite meridiane, corespunzătoare atît cu poziția actuală — afirmată prin politica externă a României în lume, cît și cu profundele transformări pe planul vieții social-politice, transformări ce au reținut și reține atenția unei opinii publice internaționale receptivă la eforturile de afirmare a unei căi proprii, autonome, independente, înfăptuită cu mijloace specifice, în edificarea unei orînduiri mai drepte. Atenția de care se bucură înfăptuirile contemporane ale României — ilustrată atît de apariția unui mare număr de monografii și ediții cu texte din gîndirea social-politică a președintelui Nicolae Ceaușescu — oferă o șansă excelentă literaturii noastre de a se propune ca o prezență vie în concertul literelor actuale. A nu fructifica, din comoditate sau birocratism, această șansă, înseamnă, în fond, a nu contribui la făurirea unei imagini mai ample și mai profunde despre o țară în plină mișcare, despre o cultură unde s-au acumulat luminoase tradiții umaniste. Convingerea mea este că traversăm un moment fericit pentru literatura română. S-au produs cristalizări numeroase, s-a depășit de mult stadiul tatonărilor stilistice atît în proză cît și în poezie sau dramaturgie. În ceea ce are ea mai viabil literatura noastră a urmat calea acumulărilor progresive de experiență produse la nivelul întregii societăți. Nu mai departe decît acum două decenii era dificil să îți faci o imagine corectă, coerentă asupra modificărilor din viața și constiința socială citind literatură, proză mai ales. Cu rare excepții, aceasta urma schema dualistă : binele învingea răul. Că într-o perspectivă ulterioară, ceea ce atunci era prezentat ca bine este conceput acum ca un tăvălug urias spre progres al istoriei, nu e de mirare deoarece era firesc ca timpul să stimuleze decantări. Dar faptul că la nivelul prozei noastre se insistă asupra atîtor și atîtor procese delicate ce în fond au contribuit la elaborarea chipului de azi al civilizației românești — acesta este un semn, credem, de maturitate și de înțelegere a rolului scrisului. Largul evantai problematic și expresiv propus, pe de altă parte, de poezie, în cadrul căreia vocile tinere se aud cu vigoare, își are și el originea într-o deschidere spre uman care nu poate fi ignorată atunci cînd căutăm să identificăm un anume, imponderabil, specific.

Patrimoniul de experiență, gîndire, trăire, reprezentat de literatura noastră actuală cere credem, o valorificare pe măsura potențialităților sale. Nu putem ignora că s-a făcut și se face mult pentru ca prezența literaturii române în străinătate să se bucure de o audiență corespunzătoare cu importanța efectivă a valorilor propuse. Ni se pare însă esențială o abordare a problemei vivificării prezenței românești în conștiința cititorului de literatură de pe toate meridianele din perspectiva îmbogățirii imaginii despre România actuală, formată ca urmare a aderenței unor largi straturi ale opiniei publice la principiile de bază promovate de țara noastră în politica internă și internațională. La cunoașterea mai profundă, mai durabilă, mai capabilă de a rămîne întipărită în adîncul inimii, a realităților românești, aportul literaturii este indispensabil.

Grigore Arbore

ADMIRAȚIE ȘI RESPECT

Volumele dedicate gîndirii și activității tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președinte al Republicii Socialiste România cunosc în acest an un deceniu de existență glorioasă. Acum zece ani a apărut prima carte ce mărturisea admirația străinătății pentru un revoluționar neînfricat, un luptător comunist ce a meditat continuu asupra destinelor revoluției din țara sa și asupra celei mai arzătoare problematici mondiale. De atunci au apărut peste 83 de volume, în 27 de țări ale lumii, făcînd bilanțul unei activități confirmate de istorie, o filozofie politică în care se află soluții și idei atît pentru problematica politică și socială contemporană, cît și pentru viitor. Cărțile tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au bucurat în întreaga lume de prețuirea editorilor și comentatorilor, care au omagiat limpezimea și acuitatea filozofiei sale politice, justețea analizelor pe care le propune, precum și realismul fundamental al pozițiilor pe care le adoptă.

Personalități prestigioase ale lumii de astăzi au folosit cuvinte de mare prețuire pentru contribuția secretarului nostru general în lumea contemporană, pentru valoarea ideilor sale. Prof. Dimce Belovski scria în prefața volumului „Nicolae Ceaușescu", apărut în R.S.F. Iugoslavia : „Personalitate proeminentă, care s-a reliefat prin activitățile sale deosebite în cursul a peste 4 decenii de luptă în rîndurile mișcării revoluționare, președintele Nicolae Ceaușescu și-a consacrat întreaga viață luptei pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, cauzei eliberării naționale a poporului român, ridicării nivelului de trai și de civilizație pe culmi demne de invidiat.

Secretarul general al P.C.R. a imprimat o nouă concepție despre procesul de conducere a vieții sociale. Vizitele de lucru, deplasările pe teren, acolo se hotărăște soarta marilor realizări, consfătuirile la fața locului cu factorii implicați direct în acest proces, au devenit o practică obișnuită care, prin eficiența și operativitatea ei dă rezultate excepționale. Un asemenea mod de lucru deosebit de energic a devenit o practică generală, pe care o folosesc toate cadrele de conducere. A fost instituționalizat, așadar, dialogul neîntrerupt cu poporul.

Nicolae Ceaușescu a devenit cunoscut ca unul dintre exponenții și apărătorii pasionați ai dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur viitorul, ca unul dintre luptătorii activi împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru democratizarea relațiilor internaționale".

Personalitățile politice ale lumii contemporane, conducători de partide comuniste cu îndelungă activitate în mișcarea muncitorească mondială, nu și-au precupețit cuvintele de omagiu la lectura scrierilor tovarășului Nicolae Ceausescu. Iată ce spunea Luigi Longo, președintele Partidului Comunist Italian, în prefața volumului de **Scrieri alese** ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, publicate în Italia: „Lectura scrierilor și cuvîntărilor lui Nicolae Ceaușescu oferă un tablou general al politicii externe a României, permanent activă și dinamică, atît în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia, cît și cu țările capitaliste dezvoltate. Lectura volumului permite, de asemenea, să se aprecieze pe deplin marea capacitate a președintelui Nicolae Ceaușescu de a sesiza cu perspicacitate și în mod aprofundat elementele noi ale diferitelor situații, de a le analiza într-o justă perspectivă teoretică și practică. Activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se impune ca o lecție de realism politic legată permanent, în mod dialectic, de o interpretare originală, dar riguroasă a principiilor socialismului științific".

Tovarășul Nicolae Ceaușescu este astăzi admirat și prețuit pe toate continentele lumii, în Europa, Africa, Asia, America de Nord și America Latină, iar cărțile dedicate activității sale au apărut pe toate meridianele reprezentînd o deschidere a interesului străinătății pentru realitățile românești și pentru dinamica lor istorică. Iată ce spunea Sayed Zaki, într-o alocuțiune rostită cu prilejul apariției volumului „Nicolae Ceaușescu, România și Arabii", apărut în R.A. Egipt : „Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii noastre contemporane. Președintele Nicolae Ceaușescu este un eminent gînditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și destinderii largi către întreaga lume. Domnia sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale ca singur mijloc în care poate fi realizată pacea în lume. Filozofia președintelui Nicolae Ceaușescu, pe care o prezintă cu sinceritate și curaj, este apreciată în întreaga lume..."

Mărturiile admirației față de personalitatea secretarului general al partidului nostru, atît în rîndurile oamenilor politici, cît și în acelea ale personalităților vieții publice și academice, sînt foarte numeroase, reprezentînd omagiul față de o gîndire cutezătoare și lucidă, față de abnegația și devotamentul conducătorului român, puse în slujba cauzei poporului său, a păcii și cooperării internaționale.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXIII
5
(927)
Sîmbătă
2 februarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IMAGINEA UNITĂȚII, IMAGINEA DEMOCRAȚIEI

Cînd partidul cere și ascultă cuvîntul fiecărui cetățean, cînd acest cuvînt dă glas dragostei pentru țară și pentru partid, cînd el respiră pasiune, responsabilitate politică și civică, competență, cînd cuvîntul acesta oglindește un unic ideal multiplicat la scara întregii Românii socialiste, înseamnă că poporul român veghează, într-adevăr, asupra destinului său. Imaginea României de azi și imaginea României viitoare se oglindesc în Programul partidului, în Directivele Congresului al XII-lea al partidului nostru comunist, configurează imaginea țării așa cum o simt, cum o gîndesc, cum o vor, cum o slujesc toți cetățenii pămîntului românesc, fără deosebire de naționalitate.

O astfel de imagine este și una a unității indestructibile a poporului în jurul centrului său vital — partidul, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru că nimic nu s-a înălțat și nu se va înălța durabil în patrie în afara ideii de unitate. Existăm în această idee puternici, încrezători în prezentul și viitorul nostru. Ea ne cuprinde, cum noi înșine ne cuprindem în ea. Frumusețea gîndului, prin mîndria, dragostea și încrederea cu care fiii țării au primit sărbătorirea bărbatului aflat în fruntea partidului și patriei, sărbătoarea de inimă a națiunii întregi, exprimă limpede acest sentiment al demnității și unirii noastre.

Adevăr ilustrat și de realitatea vieții politice din această perioadă de trecere spre primăvară — pregătirea alegerilor de la 9 martie a.c. Primul mare eveniment politic al anului 1980 — Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste a însemnat o puternică reafirmare a vitalității democrației noastre, a justeții politicii partidului privind continua adîncire a participării oamenilor muncii la viața politică a țării. Democratismul societății românești contemporane ilustrează un umanism activ, revoluționar, un climat de plenară afirmare a acestuia în beneficiul societății și în cel al omului constructor, participant conștient la procesul edificării noii orînduiri.

Omul — valoare supremă a societății noastre — iată o realitate care s-a impus și se adîncește necontenit ca toate realitățile de semnificativ relief ale României contemporane, o realitate care nicicînd nu s-a ridicat, de-a lungul timpului, la un grad atît de înalt de înțelegere politică și socială : relația om-istorie. Este aceasta o relație tutelară pe care omul însuși a impus-o, pe care însăși istoria a înscris-o pe firmamentul său — amîndoi termenii căpătînd o greutate nouă, un ecou nou, o dimensiune nouă sub flamura de luptă a partidului.

Alegerile de la 9 martie vor fi o elocventă mărturie a faptului că dialectica noastră este, în esență, dialectica participării, dialectica conștiinței, dialectica libertății, dialectica democrației socialiste. Există în tot ce am făurit, va exista în tot ce vom dura de aici înainte în drumul nostru spre societatea socialistă multilateral dezvoltată și comunistă — o investiție care este proprie numai oamenilor ce își trăiesc exemplar, cu maturâ responsabilitate, în climatul unor democrații adevărate, condiția de producători și proprietari ai bunurilor materiale și spirituale.

Cei 35 de ani de libertate au însemnat o continuă afirmare a modului cum trebuie înțeleasă democrația în societatea noastră socialistă. Prin ea s-a manifestat și se manifestă vitalitatea societății românești de azi. Într-adevăr, privind țara avem imaginea unui edificiu cu arhitectură armonioasă, a unei opere fără precedent, gîndită și făurită de un întreg popor. Unanimitatea cu care luăm hotărîrile, în care clădim — animați de aceleași idealuri — țara, cu care slujim fără preget devenirea ei, este rodul exercitării, de către fiecare cetățean, al dreptului său de a-și spune cuvîntul, al faptului că îi este ascultat acest cuvînt ; este rodul unității întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general.

Asemenea momente de istorie constituie și pentru scriitori prilejuri de participare nemijlocită la viața social-politică a țării. Prin această participare, dar și prin cuvîntul lor inspirat își dovedesc atributele de artiști-cetățeni angrenați cu trup și suflet în procesul de edificare a omului nou, de construire a noii societăți. Rodnicia timpului trebuie să-și găsească echivalențe artistice pe măsură.

Participînd la istoria poporului său, scriitorul român este și va fi el însuși în conștiința sa, va fi el însuși în efortul ce îl face permanent pentru autenticitatea și valoarea estetică a scrisului său.

Luceafărul

memento 2050

SANCTUAR DACIC

Motto :

E pace în Dacia. Aerul pur
Șterge de oboseală pasărea lină.
Patria e o inimă de jur împrejur
Căptușită cu flăcări la rădăcină.

I

Întemeiate-s imnele. Se-aude
Cum murmură sub munți izvoare vii,
Cum fierbe clorofila-n ramuri crude,
Cum înflorește pasărea-n tării.

Se-ntoarce, lin, pămîntul după pluguri;
Vor fi rod bun și vreme de pețit
În toamnă cînd se vor aprinde ruguri
În bătături spuzite cu argint.

Fără odihnă, trec din floare-n floare,
Albinele cu aripi de mătase
Și toată roua se revarsă-n soare,
Întru logodna fetelor frumoase.

Pînă la țărmi de fluviu și de mare
Văzduhul este zugrăvit cu crini.
Dacia mea e-o dulce alinare,
Țărînă cu părinți la rădăcini.

II

Acestea ni-s grînele, vitejii mei frați,
Aceștia ni-s munții, împlătoșați cu păduri,
Aceștia ni-s pruncii, zîmbitori și curați,
Acesta ni-i fluviul cel sfînt cu trei guri.

Aici ne e țara, dintotdeauna urcînd
Odată cu sîngele nostru, în veșnicii.
În fiece bulgăr de statornic pămînt
Arde chipul strămoșilor — neînvinse făclii.

Bucurați-vă, dar! Case rostuiți și fîntîni,
Puneți lutul pe roată să cînte rotund,
Noi, netemători în fața atîtor furtuni
Am rămas și-om rămîne — viu legămînt.

III.

înfloresc turmele pe coapse de munți,
Iarba miroase a miei și a lapte,
În răcoroase poene se pregătesc nunți,

În livezi se odihnesc fructele coapte.
Ca mierea e aerul. Curate-s izvoarele
Scînteind prin cîmpii de argint,

Pruncii își spală în rouă picioarele,
De parcă s-ar pregăti de colind.

IV.

Nu răscoliți tăcerea, părinții noștri dorm
Cu fața spre luceferi, de-atîtea veacuri duse.
Prin trupul lor lumina respiră, uniform,
Sfîntind această țară de vetre suprapuse.

Fie-vă dor, de-a pururi, de umbra lor curată,
De clipa-n care, totuși, spre moarte au trecut,
Ținînd în pumni țărînă și-o stea îngînduratâ,
Să nu se simtă singuri în platoșe de lut.

Nu răscoliți tăcerea. Ei sînt un aspru riu
Ducînd spre mai departe năvalnice izvoare,
Cînd vara dă în clocot, prin boabele de grîu
Privirea lor fierbinte se sprijină de soare.

V.

Pururi vom fi trup lîngă trup
Și inimă lîngă inimă, bunii mei frați.
Ucigașele vînturi străine sfarmă-se
De hotarele noastre ca de Munții Carpați.

Săbiile acestea încovoiate și lucii
Nu le vom scoate din teacă decît
Atunci cînd în visele copiilor noștri
Va croncăni pasărea cu mirós urît.

Dar fie pace mereu și vreme de nuntă,
Dacia liberă fie precum peștii în lacuri,
Trup lîngă trup și inimă lîngă inimă
Totdeauna vom trece din veacuri în veacuri.

VI.

Fii primitor, pămînt de pus pe rană,
Pămînt sfințit de-un car cu patru boi,
Primește-n dar semințele plăpînde,
Ni le trimite, holde, înapoi.

Fii primitor, căci nimeni nu te-o vinde
Oricîte clăi de aur ni s-ar da,
În carnea ta e-un ger de oseminte
Și-o rădăcină veșnică și grea,
Care ne ține cum se ține piatra
De munții noștri, argintați de ploi ;
Fii primitor, pămînt de pus pe rană,
Blînd sărutat de-un car cu patru boi.

Florea Burtan

RETROSPECTIVĂ EDITORIALĂ

Anul dicționarelor

1979 nu a fost un an al criticii, ci, mai curînd, unul al dicționarelor, fapt confirmat, între altele, și de recentul colocviu (unic în felul său) — **Dicționarele literare și locul lor în cultura românească contemporană** organizat la Iași (7—8 decembrie) de Institutul de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza". Nu este vorba, desigur, despre absența criticii. S-ar putea spune chiar, aparent împotriva afirmației noastre inițiale, că cele mai multe cărți apărute în acest timp confirmă cursul ascendent al exegezei critice actuale și semnele ei de maturitate. N-am înregistrat însă cartea (sau cărțile) de excepție care să impună o viziune sintetică asupra unei epoci sau asupra întregii literaturi. Întîrzie să apară tratatul de istorie literară rămas, în ediția cunoscută, de peste un deceniu, **tot** la volumul al treilea... Între timp, publicarea unui compendiu de istorie literară **(Studii)** s-a dovedit mai curînd o eroare editorială. Nu s-a făcut, de asemena, nimic nou nici pentru cunoașterea marilor noastre valori în străinătate, deși mai multe studii concepute în perspectivă modernă despre cîtiva scriitori de primă importanță ar putea fi, fără prea mari cheltuieli financiare, traduse și difuzate într-una dintre limbile de circulație.

O privire asupra producției editoriale în do-

I. Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Gheorghe Anghel

Lui Eminescu în bronz îi răsounde **Ruga** întruchipînd o fecioară Călugărită din tradiția noastră bimilenară. Kalos Geron înseamnă bătrîn frumos, făcător de bine. Este o făptură a tradiției noastre medievale devenită printr-o viață aspră de privațiuni și renunțări, printr-o muncă uriașă, un model de frumusețe morală pentru edificarea semenilor ei. Este în aceeași poziție a evlaviei rugătoare ca și Eminescu. Însă ce o deosebește este straiul în care este cuprinsă cu austeritate. Ea reprezintă o lume prin portul ei, o realitate obiectivă față de care făptura ei este slujitoare. Intrucît veșmîntul ei este simbol, semnificația lui vorbește de la sine. Pe cap poartă comănac alb sub formă de cunună semnificînd credința și vestirea păcii, blîndețea și împăciuirea cugetului în orice împrejurare, minte nînsă de înțelepciune. Peste cununa fecioriei se întinde pe spate pînă jos voalul nunții și simbol al subțirimii minții al treziei și darului deosebirii. Acest voal în lucrarea lui Anghel este acoperămîntul ocrotitor al făpturii. Adus în față cu o mînă el dovedește prezența credinței în orice clipă și gest. Dreapta ridicată la frunte a închinăciune cheamă ca poziția creștetului să fie închinată cu fruntea spre pămînt. Ochii nu se mai văd și-n locul lor vorbește mîna ca un toiag arătător în dreptul frunții ce deschide ochiul interior, cel de-al treilea ochi, văzătorul.

Fața-i supță n-are chip și frumusețe înafară, este făptura înnoită de post și privațiuni, devenită sacerdotiu și cutezanță interioară. În dosul acestui strai auster trupul despătimit ia proporții de catedrală. După Grigorescu la Agapia, Anghel este al doilea artist de seamă

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Bilanț de etapă

Nu cred că anul prozei 1979 ar fi fost slab, dimpotrivă ; aș putea spune că au existat transformări ale prozei foarte caracteristice pentru literatura deceniului al optulea. În primul rînd, cred că au apărut sau au reapărut o seamă de profesioniști ai prozei, scriitori pentru care partitura eseistică nu e întîmplătoare și care știu a medita cu folos lîngă eveniment. Alice Botez cu **Eclipsa** și **Emisfera de dor**, Mircea Horia Simionescu cu **Învățături pentru delfin**, Petre Creția cu **Norii**, Costache Olăreanu cu **Ucenic la clasici**, Norman Manea cu **Anii de ucenicie ai lui August Prostul** sînt creatori, pentru care literatura înseamnă cercetare, studiu atent al posibilităților epicului. Vorbim foarte des, uneori cu umor, alteori fără, despre integrarea literaturii române în universalitate, uitînd a aminti căile pe care proza poate deveni într-adevăr modernă : prin implicare, am spune, prin plasarea scriitorului în centru operei sale, prin descoperirea sa ca personaj al propriei sale opere. Exemplar roman din acest punct de vedere este **Clipa cea repede** de Sorin Titel, carte profundă despre trecere, dar și admirabilă circumscriere a unui teritoriu al literaturii ; după **Țara îndepărtată, Pasărea și umbra, Clipa cea repede** ne atrage atenția că Sorin Titel stăpînește în proza românească de azi, cu autoritate, un teritoriu fabulos, clar și cu strălucire definit. În aceeași linie a literaturii-eseu, insistent teză în numele unui program limpede, **Noaptea otomană** de Paul Anghel încearcă a reabilita drepturile la specificitate ale spațiului balcanic. Încercînd a înnoi sau a reînnoi romanul istoric, Maria-Luiza Cristescu cu **Figuranții** (roman ce se așează în preajma celor mai bune nuvele „istorice" ale lui Ivasiuc), N. Crișan cu **Voievozi fără morminte**, Vasile Andru cu **Noaptea împăratului** (roman al sensibilității „istorice", al puterii și al opțiunii politice) articulează parabole, ieșind într-un „timp etern" al literaturii. Trebuie, în această direcție, să consemnăm că literatura „istorică" a anului 1979 — se pot adăuga la cărțile citate și altele — se emancipează de presiunea documentului — de tirania lui — printr-un grad sporit de reflexivitate ; a gîndi asupra istoriei, a actualiza evenimentul — iată intenții manifeste aproape în fiecare dintre romanele istorice. Sigur că meditația asupra istoriei din imediata noastră apropiere își are eroii ei : ampla sociografie a lui Ion Lăncrănjan, **Fiul secetei**, încearcă a descoperi situațiile limită ale unui personaj ce a preocupat — a obsedat — pe a-

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 7-a

Între marii romantici ai lumii

Cel mai mare poet al românilor din toate timpurile — și una din cele mai mari conștiințe artistice ale Europei veacului al XIX-lea — intră, în 15 ianuarie 1980, în cel de-al 130-lea an al ivirii sale sub bolțile lumii.

Totodată — și iată-ne străbătînd **spațiul timpului**, într-o simbolică și fulgerătoare cavalcadă —, va trebui să amintim, după Geneză, încă o cifră rotundă, egală cu Nemișcarea : în 15 iunie 1979, s-au împlinit 90 de ani de la moartea Poetului.

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște...

Ar fi îndeajuns aceste versuri, din marele poem **Luceafărul** — versuri care se constituie ca un miracol îngemănat de filosofie și poezie și ca o ipoteză logică revelatorie, asupra spațiului ca timp, enunțată mult mai apoi de Einstein — pentru a așeza pe autorul lor în avangarda cunoașterii și sensibilității moderne. Dar Mihai Eminescu — poetul care întruchipează în cel mai înalt grad conștiința națională românească — este, înainte de toate, creatorul unei **coloane nesfîrșite** de frumusețe și profunzime înălțată monumental doar — e un lucru îndeobște recunoscut de eminescologii români și străini — în 33 de ani de existență, (adică, **de fapt**, în 17 ani, dacă socotim clepsidra timpului începînd cu vîrsta de 16 ani, cînd adolescentul Eminescu a publicat prima poezie). Căci, din cei 39 de ani, cîți i-au fost hărăziți ființei lui pămîntești, ultimii șase i-au fost smulși necruțător de sub imperiul lucidității.

Există o condiție excepțională care face din Eminescu o permanentă sinteză și resinteză pentru fiecare **azi** al generațiilor post-eminesciene. Spunînd aceasta, nu pronunțăm și nu putem pronunța cuvîntul **mister**, care ar fi, poate, cel mai impropriu din lume. Mult mai pe drept am putea vorbi în acest caz de o **maieutică** a receptării operei și gîndirii eminesciene care-și dezghioacă sensurile din însăși magma creației Poetului, a existenței sacrificiale a Omului, a generozității profilice și monumentale a marelui Intelectual. Georg Brandes afirma, pe urmele lui Taine, că geniul este **un rezumat al epocii**. Dar, cînd în Omul-creator, în **homo aestheticus**, se îngemănează idealurile superioare ale umanității — și visurile cele mai scumpe ale spiritului epocii și ale națiunii din care s-a ivit — nu s-ar putea spune la fel de potrivit că epoca însăși este **rezumatul spiritelor** de excepție, al geniilor care o străbat, au străbătut-o ? Cînd vorbim despre Eminescu **azi** și ori de cîte ori vom vorbi des-

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Întrebările esențiale

Sete de adevăr. Sete de eroism adevărat, din cel de fiecare zi, cum obișnuiesc reporterii să spună. Sete de senzațional — în măsura în care e senzațional să ai har, să afli soluții, să rezolvi probleme aparent insolubile. Sete de aventură esențială — în măsura în care aceasta este chiar viața, cu micile și marile ei întîmplări, toate pline de tîlcuri. Sete de a privi și de a desprinde sensul ultim al celor privite. Sete de a pricepe ce e caracteristic și ce nu e din tot ce te înconjoară. Sete de acțiune, de implicare în aducerea unor destine la linia de plutire. Sete de romantism, de cel ce pune îndrăzneala înaintea temerilor din care se plămădește prudența. Sete de tinerețe, de dizolvare a barierelor fragile dintre vîrste — mai ales cînd ele sînt vîrste de suflet, nu doar biologice. Sete de duioșie, de adevăr și iar de adevăr, de viață și iarăși de viață. Din această sete se naște alergarea în căutarea apei vii care este însăși munca reporterului. A reporterului adevărat.

Am citit, apărută nu demult, la editura „Albatros", cartea lui Petre Dragu — „Haiducii soarelui". Și am avut prilejul să aflu în ea tot ceea ce credeam că ar compune un uto-

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 6-a

Manuscriptum — 10 ani de la apariție

Revista **Manuscriptum** ne amintește în numărul 4 din anul 1979, număr recent apărut, că împlinește 10 ani de la apariție. Menită de la început mai bunei valorificări a patrimoniului literar național, revista își poate face un elocvent bilanț prin simpla expunere a activității sale timp de un deceniu. Astfel, a dat publicității 7 600 de documente care îmbrățișează într-o largă panoramă toate perioadele scrisului românesc, de la cronicari pînă la ziua de azi, documente însoțite de largi studii de specialitate care au căutat, printr-o pertinentă interpretare de pe pozițiile prezentului, să aducă în actualitate strictă textele istorico-literare.

Putem încerca o relativă departajare : **Manuscriptum** a adus în circuitul larg acte di-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» : ● Gheorghe Istrate ● Mircea Florin Șandru ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi» Evocare de Valeriu Anania ● Cronica literară ● Nicolae Ciobanu despre volumul „Arca" de Mihai Ursachi ● Viața cărților ● „Ud pînă la piele" – proză de Dumitru Matală ● Poezii de ● Ioana Dinulescu și ● Patrel Berceanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Revista străină.

În pagina a 8-a
EMBLEME ALE UNIVERSALITĂȚII
ILIADA Cîntul XXI
În românește de
Sanda Diamantescu și Radu Hîncu

cronica literară

Mihai Ursachi: «ARCA»

Cucerind zone tot mai extinse in cimpul poeziei contemporane, ironia ințeleasă in primul rind ca mijloc de potențare lucidă a nestăvilitului elan confesiv dovedește insușiri nebănuite in ceea ce privește capacitatea de adaptare la tipuri de sensibilitate, la temperamente și viziuni poetice dintre cele mai diferite. Se observă astfel că poezia modernă, intr-o foarte mare măsură, acceptă ca pe o fatalitate tirania acestui gen de autocenzură și că, practic, șansa ei de a-și redobindi sinceritatea lirică originară, cel mai adesea, tocmai aici pare că se află. Drept urmare, — fenomen simptomatic — nu ne vom mira deloc constatind că nu puține sint cazurile in care ascuțitul simț ironic al poetului de azi se exercită cu inflexibilă siguranță de sine pe suprafața unor zone in care „experiența de viață" stă direct sub semnul cotidianului. În căutarea metafizicii cotidianului (inclusiv al celui domestic !), iată un posibil și, credem noi, cit se poate de sugestiv titlu de eventual studiu consacrat poeziei românești contemporane. Și totuși, a-l incadra pe Mihai Ursachi intr-un asemenea eventual studiu nu ni se pare a fi o operație prea simplă. Am zice chiar că nu ar fi nici măcar o operație prea indreptățită. Este adevărat, de pildă, că **Reveriile domnului R.**, in primul „act" mai ales, capătă infățișări de natura celor ce urmează, șocante, la prima vedere, prin (așa-zicind) oralitatea lor realistică : „Cind singuraticul domn R. a ajuns / din intimplare in chiar apropierea / domnișoarei sensibile N., el i-a spus : „mă bucur că existați, domnișoară". / La tăcerea mirată și indignată a ei, a răspuns : / „ați fi putut, mă gindesc, să nu existați". / Dar imediat, incercind să repare greșeala, a spus, / și dealtfel aceasta-i era și convingerea fermă / (pe care acum regreta s-o fi pus la-ndoială) / „vă felicit pentru faptul că existați, domnișoară". / Înțelegind (prea tirziu) că intrecuse măsura / și devenise cam cordial, se corectă cum urmează : / „vreau să spun, propriu-zis, că de fapt / mă felicit pe mine pentru faptul că existați".

Aflați, acum, in prezența cvasitotalității operei poetice a lui Mihai Ursachi (volumul **Arca**, Editura „Junimea", 1979) constatăm că, realmente, aceasta este presărată cu asemenea „scene", al căror desen pare inmuiat in pasta densă a peisajului scrutat la fața locului. Pentru a mai oferi citeva exemple, să arătăm că poetul nu ezită a da la iveală fragmente dintr-un virtual jurnal de călătorie („Magnificență pe cheiuri : tacitele dale de marmură albă. / gloria negutătorilor de mirodenii, insemnele, / lor, indescifrabil orgoliu. Încălțat in fantastice cizme, / (catarame și pinteni de aur) pașii mei răsunau / familiari, după o indelungă absență" etc. — **Sulina sub lumina lunii**), un **Peisaj industrial cu insectă**, surprins intr-un revelator crochiu („Clipă de clipă. Milioane de tone. Arde / inima pietrei — oțelul / varsă șiroaie, ca laptele / dintr-un șiștar. Tunet de foc. / / Ticăie, ticăie / inima furnicii in nopțile roșii"), ori un imaginar autoportret prezentat intr-o manieră constructivistă sui-generis („Șapca lui galbenă, intrucitva uzată ; / la inceput te va face să rizi. Dar apoi, pe neașteptate, / iți vei aminti de ea ca de o piesă / a unui costum cu simbolice sensuri, poate chiar / a unei vagi corporații din care tu insuți ai făcut parte / cindva, ca prin ceață, sau, dacă nu, / cu siguranță vei face, mai devreme sau mai tirziu, / și in orișice caz, acea șapcă nicidecum nu-i mai pare un obiect ridicul / sau indiferent, ci o paradoxală / coifură, tricorn sau potcap sau chiar mitră, / burlesc așezată pe-un creștet cu totul nepotrivit" — **Agentul neantului**).

Cu toate acestea, cum arătam, nu ne gindim nici o clipă a susține că agerimea și forța penetrantă a instinctului descriptiv și chiar narativ a lui Mihai Ursachi se află in slujba unei viziuni poetice ce aspiră la captarea acelor imagini care, grație plasticității lor subliniate, sint chemate a delimita universuri biografice capabile să degaje prin ele insele marea poezie. De luăm bine seama fie și la poemele de mai inainte, observăm că „epica" lor este, prin definiție, una fals documentaristică. Ca structură poetică, piesele in cauză se constituie in alegorii lor insele suficiente, mai degrabă in **parabole** (termenul apare adesea in titlurile poemelor lui Mihai Ursachi) ce incorporează emblemele celeilalte fețe a realului, aceea aparținind eului proiectat in visarea de sine. Așa se face că poetul iși „construiește" propria „poveste" mitică, reașezindu-și biografia interioară intr-o suprarealitate necontenit agresată (vd., in acest sens, și convingătorul „cuvint inainte" la volum semnat de Ștefan Augustin Doinaș) de datele biografiei fenomenale. Cele două tipuri fundamentale de „poveste" autobiografică — a realului rememorat și a realului visat — se află intr-o continuă și dramatică infruntare. Obiectul disputei il formează relația dichotomică dintre **existent** și **inexistent** ; acea relație care constituie rațiunea de a **fi in aeturnum** a poetului. Prin aceasta, firește, ironia poeziei lui Mihai Ursachi nu este nici deconectant domestică, nici vituperant socială și nici invăluitor amicală. Dimpotrivă, este o ironie melancolic-elegiacă, in descendență romantică, din unghiul căreia se pun la cale neistovite și istovitoare tentative menite a conduce la identificarea „marii oglinzi", mai exact, a „fabuloasei identități". Din această pricină, e lesne de ințeles că **inexistentul** este acela care face muzica marelui cint elegiac. La prima vedere, o romanță in care ironia se dizolvă in pesimism existențial iremediabil, cea de a zecea și ultima secvență a **Poemului de purpură** (loc geometric, **arhisemn** in poezia de pină acum a lui Mihai Ursachi), de fapt, sintetizează inseși datele gindirii sale poetice : „Iubita mea ce nu exiști / cu ochii mari atit de triști / din locul unde nu exiști / tu mă privești cu ochii triști // De după zidul de argint / care pe toate le desparte / pe cei ce sint cum că nu sint, / pe cei ce nu-s cum că n-au moarte. // Iubita mea cu chip de crin / din timpul cel de tine plin / in care pururi nu exiști / tu mă privești cu ochii triști".

Tulburătorul farmec al poeziei lui Mihai Ursachi stă, fără indoială, in conceptualismul ei subiacent, adică in profunzimea ei ideatică, perfect absorbită de metaforă. Date fiind inepuizabilele sale resurse de a trăi gindul și ideea, de a se cufunda dezinvolt și solemn in parabola poetică, autorul iși ingăduie nu o dată „jocuri" dintre cele mai riscante dar și dintre cele mai palpitante. De pildă, alunecările deliberate in plasa marilor modele și apoi, repedea, subtila desprindere de ele, ar putea fi tema unei analize speciale consacrată poeziei lui Mihai Ursachi. Astfel, **Balada nopții de aur** e susceptibilă să dea conținut unui mic eseu vizind interferența a cel puțin trei surse : feericul exultant shakespearian, feericul nocturn walkiric goethean și baladismul medieval francez. La rindul ei, **Florelia — o legendă** nu-și refuză o anume aură elegiac crepusculară de extracție mateicarageliană. Sau, in aceeași ordine de idei, curiozitatea spiritului critic nu poate sta nicidecum pasivă in prezența unei balade tragice precum cea intitulată **Rosalba** : „Fericit dragoste-i dragostea pentru Rosalba ; / intortocheatele sale delicii, rătăcitoarele căi, / o, fragedă moarte numită Rosalba... // Cu stăpinire de sine și intelepciune, / fără de grabă, dorința de dinsa e-un turn / al durerii, scoboritor in adincuri // Din zid suveranii defuncți ai Siciliei cată / cum inclestați noi ne smulgem cu dinții / și le-azvirlim ca pe niște petale — singeratele unghii // Rosalba are două andrele albastre / pentru retinele mele : cu grația inflăcărată / a virginității ea le afundă-n albastrele goluri // pentru ca toată lumina ființei ei moarte / să-mi intre prin ochi ca o sevă a morții. / a fragedei morți ce se cheamă Rosalba. // Corul de paji cintă psalmi in romanțe, / tinguitoarele plingeri a patimii fără / sfirșit, subpămintenele plingeri... // Pe mozaicul maur Rosalba dansează / in cizme de Spania, dansul ferice / al tragerii mele pe roata eternă".

Pe de altă parte, studiul „formelor", libertatea eficientă cu care sint „contrafăcute" anumite specii lirice, solicită interpretul in cel mai inalt grad. Poet aproape „complet", din acest punct de vedere, Mihai Ursachi este unul dintre cei mai importanți inovatori din cimpul poeziei românești de azi. Ne limităm, acum, să atragem luarea aminte asupra rezultatelor la care poetul ajunge angajindu-se pe pista sugerată de existența unei specii prin excelență conservatoare precum fabula : „Așa provizoriu, / așa iluzoriu, / prin stinci de ivoriu... // Apele tună in clocotul mării. // Doar cit un strop e / viața, povestea, / Doar cit un strop e / steaua Canope. / Toate acestea // gloria mării / sărbătorind-o // Stele de apă, astfel se zice, / o oră intreagă / trăiesc mult ferice // Eu sunt călutul de apă-n Oceanul etern // Așa provizoriu, / așa iluzoriu / prin stinci de ivoriu...." — **Cintecul trist al călutului de mare (Hippocampus)**.

Volume-sinteză precum **Arca** de Mihai Ursachi ne pun in contact cu unele din marile valori ale poeziei românești moderne.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Delimitări analitice

Întreaga operă literară a lui Duiliu Zamfirescu — proza, poezia, dramaturgia, memorialistica — și, pe deasupra, corespondența — cu Titu Maiorescu și N. Petrașcu — sint cercetate atent de Ioan Adam in monografia sa, dedicată autorului **Vieții la țară***. Intenția acestei intreprinderi exhaustive, declarată in finalul cărții, este restituirea, intr-o lumină nouă, a unei opere ce părea definitiv clasată. Astfel de incercări, cu totul dezirabile, conduc, nu de puține ori, la rezultate plăcut surprinzătoare. Cu ani in urmă, Roland Barthes oferea o interpretare violent inedită, dar perfect coerentă, a lui Racine, iar nu demult, la noi, (iertă-mi-se ordinea citării) Magdalena Popescu debuta cu o carte despre Slavici, in care autorul **Marei** era de nerecunoscut pentru cititorul inchis in prejudecata unidimensionalității operei literare. Să vedem, insă, cum procedează Ioan Adam in cazul lui Duiliu Zamfirescu. Fără a propune interpretări radical noi, criticul redistribuie accentele, nuanțează eficient, polemizează discret, scrutează acolo unde alții au privit „din avion". Se cuvine subliniată aici decența atitudinii. Căci, deseori, criticii debutanți, in focul demonstrației, pierd măsura lucrurilor, superlativele abundă, entuziasmul debordează, scriitorul analizat este genial la tot pasul sau, cel puțin, extraordinar. Ioan Adam este insă un critic echilibrat, care păstrează, de regulă, distanța necesară evitării acestor situații jenante. Dar să venim la structura cărții. Într-un prim capitol, esculap modern, Ioan Adam studiază **Etiologia unei legende**. Este vorba de „impopularitatea", de lipsa de priză a scriitorului in rindurile contemporanilor săi. Criticul procedează aici in sens invers metodologiei lui Charles Mauron, adică dinspre **mitul personal** către **metaforele obsedante** ale operei. Răspunsurile privind lipsa de popularitate se grupează in jurul a două cauze. Prima, ține de caracterul dificil al omului prezentat pe urmele lui Călinescu intr-o caracterizare pregnantă. A doua cauză, constată Ioan Adam, se află in operă. Începind cu **Viața la țară**, Zamfirescu contrariază gustul epocii, indreptat cu precădere spre epicul sentimental și eroizant. În corelația dintre cele două cauze se află nexul cărții. Desenindu-i portretul interior, criticul descoperă in Duiliu Zamfirescu, dincolo de fermitatea aparentă, „un ins scindat, un continent al contrastelor". Observația este prețioasă, deoarece caracteristica psihologică a omului iși va pune amprenta asupra personajelor. Viața lăuntrică este, așadar, spațiul către care scriitorul iși concentrează atenția. Așezat in acest unghi de vedere, criticul distinge in ciclul Comăneștenilor, acolo unde alți comentatori ai romanelor lui Duiliu Zamfirescu au selectat doar dimensiunea socială, romanul psihologic al familiei, construit pe tema obsedantă a căsătoriei. Mai mult, demonstrația lui Ioan Adam reușește să convingă că rezistent estetic este in primul rind romanul psihologic, in timp ce romanul social suferă uneori de un tezism greu de acceptat. În analiza prozei (capitolele **Naturi problematice, Icoana lumii românești, Romanul colocvial**) Ioan Adam scoate in evidență meritele de precursor și innoitor al scriitorului : cu el, pătrund in proza românească personajele complicate, structurile dilematice, ale căror date esențiale le vom reintilni, mai tirziu, la Camil Petrescu ; in romanul social, Duiliu Zamfirescu impune construcția riguroasă, clasică, iar intuiția psihologică a țăranului il anunță pe Rebreanu ; in fine, **Lydda**, ilustrează romanul filosofic, specie rară și extrem de dificilă.

Capitolele dedicate prozei sint in chip evident punctele forte ale cărții lui Ioan Adam. Fisuri pot fi descoperite insă la diverse nivele. De pildă, in ciuda promisiunii unei „lecturi estetice integrale", analizind romanul **Lydda**, Ioan Adam identifică in autor **personajul real** al cărții. (p. 139) Sau, după ce la p. 39 il prezintă pe scriitor „preocupat de motivațiile interioare, infinitesimale, de imponderabilul psihologic" și adaugă „obsesia complexității caracterologice", cu cinci pagini mai departe, va nota nonșalant : „Îndeobște prozatorul lucrează manicheist. Ceea ce-i convine este antiteza". În alt loc, criticul se află in căutarea unei definiții cuprinzătoare și chiar o găsește: „În război este viziunea mitologică asupra războiului de independență, o celebrare a personalității românești văzute in acțiune". Dar, apoi : „În război este memorialul unei umanități scoase din starea de normalitate". Și, curind : „În război este cronica unei regenerări". Ezitările și inconsecvențele nu afectează total unitatea paginilor dedicate prozei, al căror ax este ideea situării personajelor, in plan existențial, potrivit polarității **estetic-pragmatic** din care decurge quasitotalitatea disocierilor operate de critic.

Celelalte capitole, **Vocile amintirii, Dramele abisului lăuntric, Avatarurile sincerității**, abordează, pe rind, memorialistica, dramaturgia, poezia lui Duiliu Zamfirescu. Eforturile de interpretare subtilă și strategicele supraevaluări nu reușesc să scoată din uitare aceste pagini, justificarea demersului critic ținind doar de dorința exhaustivității. Și aici, insă, ținuta comentariului indică un istoric literar competent, dublat de un critic sagace.

Valentin F. Mihăescu

***) Ioan Adam : „Introducere in opera lui Duiliu Zamfirescu", Editura „Minerva", 1979.**

viața cărților

proza

Memoria picarescă

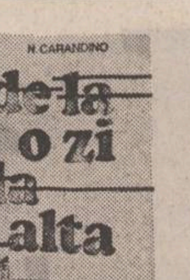

● **Palpitante prin cantitatea faptului brut mereu insolit, sint memoriile lui N. Carandino*** intocmite probabil fragmentar căci povestirea se termină brusc in jur de **1940. Sub toate aspectele, volumul este remarcabil** : fin, instruit, plin de aer de boemă simpatică și de ricanatoare cordialitate. De altfel, nu intimplător, căci autorul, prezență **fermecătoare** și autentic critic de teatru, e din categoria „colecționarilor", in gustul lui Oscar Wilde, plin de sclipitoare paradoxuri, punind viața inaintea operei propriu-zise. Istoria unei vieți palpitante, pecetluită de elementul estetic, este in sine operă majoră ; valabilă esteticește la limita de sus e, la „colecționar", inventatorul vieții proprii, memorialistica intr-un cuvint. Omul, brăilean de origine grecească, a călcat felurite orizonturi, a trăit in chip curios, cu un aer parizian căpătat de la sursă, a făcut ziaristică la „Facla", juvenilă și democratică politicește, comentarii dramatice experte și cu un creion subțire.

Remarcabilă e pretutindeni senzația de biografie migratoare : omul e un european cu legături globale, un spirit de cetățean continental senzitiv și erudit. Nota picarescă intregește această impresie de roman de moravuri a cărei valoare țișnește din evenimentul insolit.

„Cei trei frați Gigantes" e o nuvelă (desigur, in baza autentică) a elementului eroic pur, plină de portrete sagace și de o ascuțime a observației necomună. Războinici dintr-un sentiment al valorii pure, frații Gigantes, greculi din Brăila, combat pe toată lumea, evadează, revin ca eliberatori, sint intemnițați spre a scăpa din nou. Acești Coriolani de Dunăre sint niște chipuri romanești excepționale, exploatabile și sub o formă mai sistematică.

Iarăși din categoria picarescului sint paginile pariziene ; insă melancolice, invadate de un accent elegiac pe care Parisul l-a provocat rar in scriitorul român, preocupat mai mult de elementul monden sau pur cultural. Îi datorăm lui N. Carandino splendide tablouri, in gust Utrillo, despre Montparnasse și Montmartre, despre „milieu" și umanitatea modernă, vag proustiană.

Boema pariziană, cu bistrouri, „filtes", aventuri de tot soiul are, la N. Carandino, o poezie inicibilă. Excelente in aceste memorii sint, pe deasupra faptelor insolite, portretele culturale, niciodată stereotipe. N. Iorga nu-i place, căci era tiranic, și il pictează cu invederată neplăcere : „Nicolae Iorga mi-a dat mina așa cum mi-ar fi dat o palmă. A spus : „Mulțumesc, drăguță", cu tonul cu care ar fi spus probabil și o expresie turcească diametral opusă (...) Profesorul trecuse din dreptul meu spre alte personaje sau obiecte. Ceea ce m-a indignat peste măsură era faptul că purtarea lui părea tuturor firească".

În schimb, boema bucureșteană ii dă mari simpatii, fiindcă „parizian", N. Carandino era acolo in mediul propriu. Apariția Magdalenei Rădulescu este stranie și fascinantă: „Părul ii flutura pe spate, purta cizme, iar de git ii atirnau toate salbele zornăitoare și toate panglicile colorate ale Indiei". Colecționarul Lazăr Munteanu, un interbelic Bogdan-Pitești, e o apariție indimenticabilă : „Scurt de statură, cu o barbă albă, cu colier, purta pălărie tare și baston, realizind tipul burghezului rafinat, „fin de siècle", din cartierele de lux ale Parisului. Se imbrăca foarte elegant, cu haine tăiate la marii croitori și cu alură de „vieux marcheur".

În fine, memoriile lui N. Carandino conțin o inefabilă melancolie a ratării. Omul a pus in viață proporția majoritară a ingeniozității sale, a sacrificat opera durabilă a unei biografii incomparabile insă futile. Pregătind o carte absolută, cu neputință de intocmit, N. Carandino ne dă in aceste excelente amintiri picarești expresia deplină a talentului său contradictoriu, impecabil in amănunt, inapt de monumental. „De la o zi la alta" e, pină la un punct, un „Fals tratat de boemă literară".

Artur Silvestri

***) N. Carandino : „De la o zi la alta", Editura „Cartea Românească", 1979.**

poezia

Un poet vitalist

● În descendența baladelor din volumul anterior, Stelian Gruia dezvoltă și in această carte*) o „ars poetica" de inspirație folclorică. Dar atenția poetului se indreaptă acum spre formele lirice (descintece, invocație magică) sau cele dramatice (mistere și jocuri populare cu măști precum vicleimul), păstrind de la genul epic un element mnemotehnic (ritmul rostirii) și predispoziția spre amplificarea și repetarea motivelor. Altoi care nu se topește insă totdeauna in „corpul liric", dind uneori impresia de „hibrid" și inadecvat. Dar nu este cazul acestui poem intitulat **Ritualuri**, in care poezia obiceiurilor arhaice și a misterelor populare este interiorizată și primește o incărcătură semantică proprie : „(...) Și ducem iar din casă-n casă / Sperietori cu obrăzare / Și viforul ni se năzare / Un fel de ciuhă veninoasă / / Atuncea scoatem la vedere / Un pui de urs umplut cu paie / Că picla gerului se taie / Cu vis de corb intr-o cădere / / Apoi in șfichiul de harapnic / Îl punem pe troian să joace / Cu zicere de iarmaroace / Din gură de țigan-ispravnic". Ultima parte se transformă intr-un descintec de „imblinzire" a forțelor ostile, de invocare a luminii benefice și de purificare in vederea sărbătorii sacre. După cum se observă, limbajul este selectat din sferele lexicului popular și regional dar nu ai aproape niciodată impresia de simplă prelucrare sau stilizare folclorică. Acest efect de originalitate se datorează faptului că elementele din stratul primar (popular) sint investite cu o semnificație lirică personală. Într-o poezie precum **Basm**, sonoritățile de descintec și formule magice se articulează intr-o parabolă a destinului poetic resimțit ca sacră datorie : „Trei libelule sore / Ucid un țințar / La foc de amnar / In ochi de pădure / / Un glas de arțar / Se jură să-ndure / Botez de secure / Și moarte cu jar / / Și n-o să-i susure / Pe-ntinsul hotar / O foame de har / Sub rugii de mure / / Iar trece amar, / Un gind cu hotar / / Răchitele fierb / La jarul de lună / Dogoarea nebună / E geamăt de cerb / / Pe firavă strună / O foame de verb / Ne doare un herb / De sacră arvună / / Chemarea de șerb / În lume străbună / Sub albă cunună / Așteaptă superb / / Și dor ni-i de verb, / Cu setea de cerb".

Concepția lui Stelian Gruia despre poezie este de natură romantică, așa incit poetul este un „ales", un insetat de himeric, suveran in ordinea imaginarului dar sortit eșecului in existența cotidiană. Un distih ca „Rămin un trubadur de veac plăpind / Și comis peste caii albi de gind" reprezintă o autodefinire lirică și un program poetic in același timp. Simbolul este clar și se circumscrie notei generale a discursului, de aspirație spre lumină, dar in urma unui drum dificil de parcurs. Elanul funciar al poetului se supune unei aspre infruntări, fără insă ca aceasta să provoace intotdeauna ecourile dramatice așteptate. Metaforele predilecte și cuvintele cu o frecvență mai mare (pasărea de foc, pasărea de lut, descintecul de apus, apele stătute, drumurile noptatice, semințele, cumpăna, așchia de lumină, ursitorile, răscrucea etc) relevă tocmai oscilația intre două zone : umbra (mai reală) și lumina (ca aspirație). Dar ii rămine autorului să dea mai multă consistență metaforică acestor planuri, pe măsura energiei și dinamismului rostirii (enunțării) care depășește obiectul. Altfel spus, trebuie să-și inventeze in plan imaginar obstacole și temeri mai grave, cu o forță și o putere de iradiere semnificantă deosebită. Și un exemplu in acest sens l-ar putea constitui poemul **Copilărie**, un scenariu de inițiere in taina virstelor prin elemente de magie in viziune populară. Stelian Gruia este un poet vitalist avind nostalgia umbrei și misterului.

Paul Dugneanu

***) Stelian Gruia : „Nord" Editura „Albatros", 1979.**

„Senzitivismul" abstracțiunii

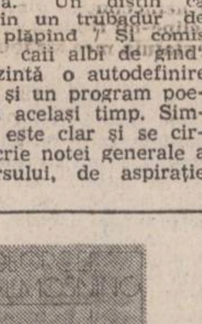

● **Nimic nu indreptățește lipsa de ecou critic a celei de-a doua cărți a lui George Almosnino, poet remarcabil. Dacă primul său volum de versuri, Laguna (1971) a stirnit oarecare interes, in jurul Nisipurilor mișcătoare *)** s-a așternut pină acum o nefirească tăcere. Poet al **durerii** surde, George Almosnino este un senzitiv abstract. Sensibilitatea sa pare convertită, **prin mijlocirea** unei „tăieturi" dramatice in linia existenței, la un tip de percepție arid-abstractă a universului. Excitarea **sensurilor** grave ascunse de o anume violență a imaginilor, o violență fără sunet, făcind apel la capacitatea noastră de a privi in față abstracțiunea, figura aridă a ideii, aduce cu sine o incrincenare a versului, o tensiune puternică rezultată de cele mai multe ori din expresii eliptice. Poetul e urmărit, in secret, de obsesia redundanței materialului poetic ; de aceea, preferă formule scurte, condensate, in care sugestia trebuie să fie maximă. El vorbește despre „cenușa presărată pe aur", despre frumusețea luxuriantă a lumii acoperită de durere. Adie o „oră singeroasă peste lume", ora la care „pe ochiul păunului seara se lasă", o noapte grea, plină de adevărate vestigii coșmarești, de „epave" ale amintirii. Durerea are nevoie de semne puține pentru a se exprima, de cițiva indici semantici care să excite o uriașă, sumbră tăcere. Fiecare vers al unei astfel de poezii, fiecare sunet e un tentacul al tăcerii, un paradox al golului. O largă **lagună** se intinde in adincimea materiei fertile, tăcerea cuprinde și usucă viața, semnele ei unice se recunosc pretutindeni. Forma pe care o proclamă acest spațiu al tăcerii este și ea o „inflorită lagună [a] morții". O „floare a morții" este emblema **Nisipurilor mișcătoare**, in care abstractizarea imaginilor este mai pronunțată decit in primul volum. Durerea naște „monștri", secvențe onirice care iși pot pierde directa legătură cu conținutul. O stare veche, ascunsă insă in **Laguna**, este acum excitată : formele se autosuspendă dintr-o voință de a face simțită forța durerii, lovitura ei nemiloasă. Pare că totul doare in univers, orice atingere, orice culoare, orice luxuriantă se inconjoară de un gust veșted. „...nemiloasă această convenție ce ne desparte / fiecare se refugiază intr-un orologiu cu pene / intr-un echilibru violent / și iși duce la buze / singura secundă eclipsată de amintire", scrie poetul, retras in spatele unei transparente cortine a tăcerii, de unde lumea i se pare „făcută din cioburi mici de ris". Bucuria e permanent deghizată dureros, stările euforice sint sancționate de tăcere, un vers ca „vreau să mă ingrop in soare" nu vorbește de plenitudine, ci e o asertiune dramatică a singurătății. Durerea, ca și tăcerea sint utopii in care **forma** este veșnic himerică și, de aceea, convențional, ele pot impresiona mai ales prin **semnul** unic, tulburător, abstract, indescifrabil pentru că el este o formă care nu se sprijină nici măcar aparent pe un conținut iconic, ci pe o ciudată respirație simbolică. Mai arid și mai puțin spectaculos imagistic decit **Laguna** — ceea ce ar putea fi chiar sensul evoluției tematice a lui George Almosnino — **Nisipuri mișcătoare** nu este, nici vorbă, un volum despre care se poate tăcea.

Costin Tuchilă

***) George Almosnino : „Nisipuri mișcătoare", Editura „Cartea Românească", 1979.**

Imagism și ironie

Noua carte de versuri a lui Lucian Avramescu — **Ei, aș ! spunea poetul...** Editura Eminescu, 1979 — constituie o surpriză. Autorul, un foarte talentat inventator de imagini frumoase, a renunțat la tonul sentimental din **Poeme**, 1975, **Stele pe dealuri**, 1976 și **Un liber albatros**, 1978. El are acum un aer surizător, de „incilcit ștrengar" rătăcit pe străzile Bucureștiului. Ardoarea erotică, bravada, disprețul față de orice fel de convenție — indeosebi față de convenția existenței citadine — il apropie de Mircea Dinescu și de imitatorii săi. Un comentator meticulos ar putea chiar culege cu penseta, ca probe concludente, citeva versuri cu tentă dinesciană : „iubito vino incă, in căni mai arde vinul" ; „in ventriculul iubirii porți un tigru bengalez" ; „ah, cine pariază pe coama mea vilvoi". În rest, insă, există diferențe mari. Imaginea cunoscută, a **tinereții triumfătoare**, este mereu subminată de o doză de scepticism. Am văzut odată, printre lucrurile din recuzita unui teatru, o pinză pe care era pictat un castel și această pinză a produs asupra mea un puternic efect estetic in momentul cind, scoasă afară și fluturind in vint, a făcut să se onduleze zidurile semete. Așa se intimplă și cu „castelele" din poezia lui Lucian Avramescu. Autorul este mereu tentat să le divulge caracterul inconsistent, derizoriu. El pare un tinăr-bătrin, care a experimentat tot ce se poate experimenta și, chiar dacă mai recurge din cind in cind la declarații pătimașe, n-o face decit in joacă, incercindu-și puterea de iluzionist, amuzindu-se : „doamnă, noi putem fi lei / vinzători de portocale / și putem fi dacă vrei / geniali și geniale" **(Puf de păpădie)**.

Această dezabuzare de copil de suflet al secolului douăzeci se exprimă — la nivel stilistic propriu-zis — printr-o folosire insistentă a substantivelor la plural. Poetul nu numește cite un obiect, ci serii nesfirșite de obiecte, sugerind astfel că nimic n-are mare preț, că totul se află sub semnul multiplicării absurde, al nediferențierii. Religiozitatea de tip romantic nu poate rezista intr-o lume in care există nu o iubire, ci iubiri, nu un ideal, ci idealuri, nu un eveniment, ci evenimente și așa mai departe. Dar asaltul cantității n-are in poezia lui Lucian Avramescu doar funcția de a crea o atmosferă dezolantă, ci și pe aceea de a ni-l infățișa pe autor intr-o atitudine princiară, risipitoare. Asemenea unui om foarte bogat care iși infige degetele in mormanul de bijuterii pentru a le vintura nepăsător, poetul trece in revistă, distrat, o infinitate de posibilități, fără a se decide pentru vreuna. Această oprire plină de farmec in pragul lui „aș putea să, dar..." imi aduce aminte de un cintăreț, astăzi uitat, al virtualității. Este vorba de Mircea Popovici care, in 1946, scria : „Puteam și eu să descopăr polul magnetic / și să-l trec in geografii pe numele meu, / să-nfig un steag pe o latitudine nouă, / rătăcind pe banchize mereu !" La Lucian Avramescu această etalare a claviaturii de posibilități pe care poetul iși plimbă miinile in treacăt ia, cum spuneam, forma mai subtilă a evidențierii pluralității care definește existența modernă. Iată citeva exemple luate la intimplare : **„sufletul mi se inalță-n ascensoare dimineața"** ; „spun arheologi bezmetici că ai inima de piatră" ; „tu ce-ai chemat comisii cu lance și secure / tăcutei mele glorii să-i faci autopsie" ; „cind vorbea cădeau lăstuni / mari melancolii de vis" : „mai mor copii in Asii de uitare" etc.

Tema dominantă a cărții o constituie dragostea sau, mai exact spus, șansa mereu ratată a dragostei. Cuplul imaginat de poet este format dintr-un personaj masculin, visător și boem, un „nou crai de Curte-Veche", care vorbește la persoana intii, și o apariție feminină himerică — adeseori o bucureșteancă lucidă, greu de sedus — adorată in termenii unei retorici ușor parodice pentru tot ceea ce ar putea oferi și blasfemiată pentru că are o „inimă de gheață". Din această indignare in fond prozaică se ivesc numeroase tirade pline de fantezie. Una dintre ele este **Nigunda Fără Vară**, din care reproduc prima strofă : „in nopți melodioase nălucă de ninsoare / cu sinii roz prin viscol ca două-ntoarse cești / sabină troienită desculță arătare / o intilnii pe-o stradă de-aici din București". După ce desfășoară un intreg ceremonial al cuceririi, poetul descoperă insă că incintătoarea zeiță a asfaltului și a neonului are mai curind un temperament de nordică, rămînind insensibilă la gesturile sale imploratoare. Drept urmare, o transformă repede in ținta unui pamflet redactat in stil balcanic.

Frenezia erotică generează adeseori priveliști feerice. Poetul are insă grijă intotdeauna să adauge mustăți la portretul Giocondei, să pună, cu alte cuvinte, un accent glumeț acolo unde există riscul de-a fi luat in serios jocul de-a dragostea : „safire și topaze azvirle printre stele / un barbugiu zănatic scăpat din paradis / iar noi la adăpostul paginelor perdele / medaliem soldații ce s-au distins in vis" **(Primăvară in Fanar)**.

O altă temă este aceea a desacralizării vieții in epoca mașinismului : „cind piersicile incă mai fac furori in piețe / și nu se vinde incă amiaza la pachet / cit ne mai e iubita femeie, nu pastilă / și in păduri nu este intrarea cu bilet / e bine totul zic..." **(Pledoarie pentru vițel)** Simțindu-se străin in acest secol in care locul eroilor mitologici a fost luat de „răstigniți ai lumii pe cruci de tinichea", autorul visează să infiinteze un fel de asociație a celor care nu și-au uitat copilăria, avind eventual următoarea deviză : „să respirăm iar lingă fluturi / cu talpa goală pe cimpie / să azvirlim cu pietre tandre / in lacul din copilărie" **(Arheologie pe cord)**. În ceea ce mă privește, deși privesc cu simpatie această nostalgie a copilăriei și a vieții in aer liber, nu pot să nu constat că in plan estetic și-a cam pierdut eficacitatea, astfel incit, chiar și la un poet care scrie bine despre orice, sună cam desuet.

În loc să deplingă procesul inevitabil de demitizare pe care il suferă intreaga lume, Lucian Avramescu adoptă uneori exact atitudinea opusă și anume contribuie el insuși la demitizarea vechilor reprezentări. O reușită remarcabilă in acest sens o constituie poemul **Birfindu-l pe Ulise** in care se realizează o adevărată acrobație lirică : una dintre cele mai impunătoare legende pe care le păstrează cultura umanității este comentată intr-un stil de o impertinență simpatică : „mare zevzec a fost acest faimos Ulise / cind firea și-a lăsat-o legată de catarg / să pierzi de bună voie lungi coapse interzise / să nu săruți sirena cind te chema din larg // nu, zău de-l inteleg, e ca și cum de frică / ți-ai pune peste vise o șleampătă mănușă / aici chiar Odiseea pe undeva se strică / un semizeu se poartă prudent ca o mătușă".

Toată această badinerie care a devenit noul mod liric al lui Lucian Avramescu are drept acoperire in aur o mare sensibilitate poetică. Dinainte de a veni in contact cu un „subiect" de poem, tinărul autor este deja cuprins de frisonul revelației, de un fel de vrajă, care se transmite și cititorilor. Așa se explică de ce, oricite grimase clovnești ar face el, nu reușește decit să intensifice emoția, așa cum o neglijență voită accentuează eleganța vestimentară a unui om imbrăcat impecabil.

Un nivel foarte inalt, paroxistic al sensibilității poetice — comparabil, fără nici o exagerare, cu cel atins de Lucian Blaga atunci cind „auzea" razele lunii izbindu-se de geam — este inregistrat in poemul **Piatra**, poate cel mai frumos din intregul volum. Muțenia pietrei devine pentru poet elocventă : „de multe mii de ani o piatră pe colină / pe jumătate-ncinsă cu hamuri de pămint / in muta-i rugăciune stă parcă și se-nchină / unui al pietrei zeu mai tare și mai sfint /.../ sau cine știe poate tăcuta-i nepăsare / nu e decit un plins nepriceput și greu / o răstignire-n sine, un chin, o rană mare / ce doare mult mai aprig, mutește și mereu".

Cartea lui Lucian Avramescu se citește din plăcere, și nu doar din obligație profesională, ceea ce reprezintă, să recunoaștem, un merit de neignorat. Prin bucuria de-a scrie — pe care nu și-o ascunde —, prin fantezia inepuizabilă in materie de imagistică, prin luciul mătăsos al frazelor și, mai ales, prin cultivarea indrăzneață a ironiei intr-un moment in care traversăm, in ceea ce privește literatura, o criză de umor, poetul vine in prim-planul actualității literare.

Alex. Ștefănescu

Antologia «Luceafărul»

„El e într-adevăr un autentic și un convulsionat a cărui mască o formează blîndețea, sfielile (...). Țăranii au comprimat într-însii secole și poate milenii de insatisfacții, iar Gheorghe Istrate, teluric inhibat, nu-i deocamdată decît încă unul dintre optanții viziunii eruptive (...) la care domină jinduri dinamitarde, setea de colosal, de revendicare, de absurd, apetitul de desfigurare a materiei prin exploziile dinăuntru, visul cauterizării artificiului și al demachierii. (...) Și dacă n-am insistat asupra rezonanțelor ce par a ni-l asemui cu Blaga, e pentru că în „asemănarea" aceasta îi bănuim mai degrabă drumul spre o devenire care să-l contureze drept numai ce este el însuși: fîntînă între poteci de sete".

Ion Caraion : „Duelul cu crinii", 1972

„Ceea ce se remarcă numaidecît este gravitatea : poetul „oficiază", transformînd în ritual cîntecul de vîrstă, cîntecul de iubire, respirația sau nostalgia, îndoiala sau teama. (...). Poetul e înclinat să se ia în tragic, să încarce fiecare gest de o greșeală sau vină, să se pedepsească sau să se pună la încercare".

Nicolae Manolescu : „Contemporanul", 1968

„Modul «ritualic» al meditației e așa de autoritar în geometria lui monotonă, impecabilă sub aspect prozodic, încît nu cîtim poezii diverse ci variante ale unei singure poezii, capitole dintr-un poem care se recompune caleidoscopic. (...)

Laurențiu Ulici: „Contemporanul", 1978

„...crisparea și înfricoșarea în fața necunoscutului universului, condiția eului deopotrivă legat de autohton și imprecabila versificație clasică dau acestei poezii tensiune și originalitate".

Marian Popa : „Dicționar de literatură română contemporană" (ed. II).

gheorghe istrate

ritual

vai suflete cenușa iar tresare
cad gurile de lup din anii vechi
și îmi încearcă trupul de răcoare
și mă răstoarnă-n zgomote-perechi

nebiruit sînt totuși — aripi noi
lovesc în porțile de timp uscate
întinerește piatra ; munții goi
lansează vulturi în eternitate

curînd prin flux corabia va trece
văd țărmul legănîndu-se încert
mari fluvii cară prin lumina rece
bucățile de vis și de deșert

mă-mbrățișez cu anii-n destrămare
și carnea își primește surizînd
mătasea rănii sale viitoare
și ghimpii puri nescuturați din gînd

ritual

copil al pietrelor — învăț să tac
magnetul tainei înapoi mă stringe —
așa cum trec orbind din veac în veac
sînt pruncul repetat de-același sînge

o ce lumini se-apropie-adunînd
tărîmul lor neînceput de vină !
ninsori de clipe-mi flutură prin gînd
închipuind statuia mea străbună

nu mai sînt singur — din ființă vin
întors în ochiul morții care plînge
și ies din ceața trupului virgin
la piept strîngîndu-mi vorbele de sînge

nemargine

stau la un capăt de vecie
de unde alta va să vie

stau la un capăt de lumină
de unde alta va să vină

stau la un capăt de cuvînt
jertfit acestui legămînt

de-aici nemarginea-i aproape
de ea mă mai despart doar pleoape

doar foșnete închipuind
statuia arsă-a altui gînd

la vreme veche de-nceput
pămîntul iarăși m-a durut

pămîntul nostru-i un sărut
cu lacrimile dedesupt
vărsate-n somnul întrerupt

hrănind acolo-n rădăcină
sămînța vremii ce-o să vină

stau la un capăt de visare
desprins de viață și tipare
cu chipul răsturnat în soare

cuvintele

să dăruiești cuvinte nu-i de-ajuns —
va trebui mereu pedepsitor
să suferim de slava lor
ce uneori ne va fi uns

grădina spuselor dă-n clocot
n-am să v-admir spumante voci
mă-nchid în graiul altor roci
precum bisericile-n clopot

mereu vom aștepta răspuns
din trupul nostru-n vindecare
pe cînd o stea rătăcitoare
prin suflet ne va fi pătruns

vai clopotul în noi ascuns !

să dăruiești cuvinte nu-i de-ajuns —
va trebui mereu pedepsitor
să suferim de slava lor
ce uneori ne va fi uns

ritual

lumina care mă-nvelea
avea un gust și o tăcere
avea o pîndă în putere
că am rămas de-atunci în ea

tu care știi rotirea mea
înspre terase înspre ore
dă-i vremii vreme să devore
statornicia lumii grea

eu însumi reîntors în gest
— dresor de umbre și mistere —
recad în mine brusc și-agrest
precum un vultur dintre ere

vai sînt acea făptură rea
cu sufletul duhnind a stea !

cenușa runelor

vom răzbuna iubiri neîntîmplate
prin ele-am fi putut să nemurim
albastra sferă-a timpului puțin
ce ne-a rotit spre-o altă zeitate

ce umbră grea cutreieră prin ceas ?
ea ne răstoarnă-n zarurile lumii
unde s-or trage liniile sumii
acestor evi halucinînd trufaș

purtăm săpate-n pleoapele umflate
inscripțiile unui veac de-o zi
prin care-adeseori vom învechi
nevoia noastră de eternitate

retrasă-n plînset lacrima candorii
ne-ntoarce chipurile pale-n gînd —
neîncepute suflete de rînd
încoronate-n templele erorii

păcatele nu mor — renasc mai pure
am semne că cenușa a mișcat ;
uitînd iubiri ce nu s-au întîmplat
eu fierb eretic în aceste zgure

purificare

un timp să ne retragem iar din flori
să mirosim pe rînd și noi a moarte
a hainele de care uneori
alt trup lăuntric ne desparte

să fim o clipă luminați de prunci
de oasele lor albe plutitoare
să ne supunem blîndelor porunci
să fim o oră dezlegați de soare

atunci abia suiți pe prundul orb
— pești licărind sub valurile vane —
ne vom vedea-n halucinantul sorb
greșelile împinse sub ocheane

astfel prin aripi șiroind prin vini
răbda-vom cazna zborului ce doare
ca să ne-ntoarcem puri și anonimi
în ghimpii otrăviți plutind prin floare

duhul runelor

călătoresc pe două umbre care
hipnotic încă se mai dușmănesc :
două miresme sprijinind o floare
două lumini pe-un tron ceresc

închis în somnul vremii și uitat
retras și unic din mareea fadă
sînt duhul runelor neîntîmplat
ochi așteptînd pre sine să se vadă

sau cine știe cărui legămînt
îi împlinesc prezicerea umilă
de-a-mi stringe aripile din cuvînt
pe-o pieritoare pasăre-copilă

astfel mi-e dat să luminez la fel
aceeași lampă sacră necesară
îmbrățișat cu îngerul rebel
topindu-ne altarele de seară

sonet

vin anii șubrezi — timpul inutil
geroase astre varsă trist lumina
neînvățat cu purpura cu vina
îngenunchează-n aer un copil

mereu mi-acopăr cu-nnoptări retina
mai nevoind mai indemnat-subtil
ori irosindu-mi vîrsta fără stil
prin porțile ce le-a cuprins rugina

dar încă nu e mîine — încă-i azi
mi-e clipa îngropată-n veșnicie
copile mergi — n-ai învățat să cazi
sub talpa ta mai este o cîmpie

și dacă totuși ai să pieri învață
că timpul curge pururea pe față

ritual

mi se părea mi se părea :
eu — pasăre deasupra mea !

cercam cu somnul — somnora
cercam cu visul — visura...

de-aș fi știut n-aș fi zăcut
de mine însumi desfăcut

vom stărui să trecem blînzi
prin calendarul cu plăpînzi

vîslind în luntrile tăcerii
înspre robiile puterii

acolo unde-n țărmul-mumă
cu sine sufletul se-adună

ne-om liniști la ceasul mut
muiat cu lună și sărut

îmbătrînind lumina goală
pe trupul nostru de migală

mi se părea mi se părea :
eu — pasăre deasupra mea !

dar cît de singur mă destram
în tandrul meu epitalam !

„Mircea Florin Șandru (poet foarte talentat) este autorul unor admirabile poeme sentimentale închinate orașului modern : tandre și ironice, „realiste" și pline de imaginație, dense de obiecte, concrete pînă la senzualitate și, totodată, fantastice, magice, vrăjite. Cultivate și originale, elegiile acestea redescoperă vorbirea poetică, poezie fără sfială retorică, de o discursivitate vibrantă, incantatorie."

Nicolae Manolescu : „România literară", 1974

„Încorporat organic unei sensibilități pentru care civilizația devine natură, spațiul urban nu este la Mircea Florin Șandru nici prilej de viziuni periferice, nici pretext de tablouri futuriste ; dintr-o prezență simbolică sau decorativă, orașul este prefăcut în realitatea unică și unitară în care se desfășoară întreaga existență. Marile aglomerări citadine poartă astfel „în matricea lor un mister fără moarte" aspectul labirintic dă sugestia eternității."

Mircea Iorgulescu : „Scriitori tineri contemporani"

„De la primul său volum, poezia lui Mircea Florin Șandru avea deja un spațiu al ei, o structură definită. Deși nu în primul rînd citadinismul, imediat remarcat elogios, dă nota caracteristică a poeziei, ci un fabulos discret, scos din efluviile realului, un fel aparte de a liriciza gesturile, obiectele, recuzita cea mai obișnuită. Trasă insesizabil către diafan, mecanica severă a peisajului : orașul, străzile, statuile, uzinele, oamenii, trenurile, fac obiectul unui lirism exteriorizat, confidențial, rareori patetic, involburat."

Lucian Alexiu : „Ideografii lirice contemporane"

mircea florin șandru

Lumină atroce

Lumină atroce pe sala de spectacole,
Monumentală, încinsă de transpirația
Celor care aplaudă muzica folk
Lumină atroce pe schelele blocului aflat în construcție
Peste fața murdară a muncitorului
Lumină atroce peste tinerii care se sărută
În sala cinematografului, în ultimul rînd
Peste fața tumefiată a bătrînilor care joacă
Table, la ora 5 dimineața în fața chioșcului de ziare
Lumină atroce peste fața copilului abia născut
Roșietic ; peste magazinul de cartier,
Peste dubele cu pîine, peste paznicii de noapte
Lumină atroce, aspră, peste orașul murdar
Prin care vîntul spulberă afișe îngălbenite,
Peste trenuri tăcute, cu navetiști, peste fabrici care fumegă
Lumină atroce, multicoloră peste scenă
Peste fețele actorilor zimbitoare
Lumină atroce peste mesele restaurantului
În care cîntă un lăutar timp
Lumină atroce peste meciul de fotbal, în nocturnă
Peste fața femeii singure, așteptînd în ploaie
Lumină atroce peste masa la care scriu,
Un proiector uriaș în care bate
O inimă nevăzută.

Așa și tu

Așa cum fulgerul se lasă pe paratrăznet
Și din leu devine blînda pisică ce scînteiază
Așa cum marea ca o flacără verde,
Ca o catapultă sparge digul
Și apoi adoarme în întinderea de nisip
Așa cum singele țîșnește ca o fîntînă arteziană
Apoi se liniștește și susură
Așa și tu suflete, așa și tu suflete,
Așa și tu inimă roșie uriașă care
Bați ca un ciocan pneumatic
Așa și tu la capătul zilei cazi
Așa și tu în somn ești doar o mică sălbăticiune de platină

Lucruri

Lucrurile lăsate singure de la sine putrezesc
Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru
E chiar miezul forței lui, nu o vedem niciodată
De aceea îți spun, nimic nu e mai frumos decît dimineața
Cînd carnea se unește cu spiritul și scot aburi fiecare în felul său
Cînd lucrurile, animale muribunde, te simt și le este frică
Cînd însuși miezul lor strigă nu pleca, nu pleca
Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru.

Orașe suprapuse

Acest zgomot de fierărie nu e trecerea unui tren
Nici prăbușirea turnului de televiziune, mîncat de oxizi sau insecte
Nici complicata mașinărie care înghite automobile uzate și le face pachet
Nici fabrica de pîine, malaxorul care mestecă din greșeală un cap, un cap de statuie
Nimic din toate acestea ; se naște un oraș
În lumina infraroșie el e scuipat din trupul orașului vechi
Ca un lingou roșu
Ca o rafală de gloanțe dum-dum din punga mitralierei
Ca un nor de globule usturătoare care se lasă mai jos, tot mai jos
Alegîndu-și o cîmpie sau o plantație tînără, pîrjolind totul în jur
Carbonizînd, pînă rămîne întinderea ca un craniu de tablă
De care se prind cu unghii metalice străzile, casele
Apoi acest oraș scuipă alt oraș
Și el la rîndul lui naște altul și apoi altul
Pînă cînd într-o seară lămîiul va înflori
Triumfător pe balconul de șapte metri lățime
O floare pilpîitoare, inima unui animal nevăzut.

Vîntul

Vine vîntul și ne spală pe față
Acid, umed, din suburbii, de deasupra uzinelor
Flutură cămășile, pîrjolește
Lămîi pitici din balcoane, răscolește
Hîrtiile birocraților, se amestecă
Cu praful din gări, cu gunoaiele,
Cu sufletele
Blîndul, mincătorul de zăpadă, austrul
Primăvăraticul, sulfurosul
Aleargă pe străzi, bolborosește, urcă etajele,
Trece peste Grădina Botanică, unde iată
A înflorit Agaris Campestris
Linge singele ciinelui ucis în mijlocul străzii,
Tîmpla omului muribund pe patul spitalului
Arde petala trandafirului abia înflorit, cel mai frumos din ultima sută de ani
Atinge glezna femeii dulce ca marmura și ea se înfioară
Împinge orașul în hăul clipei, îl mîngîie
Și trece în secolul celălalt.

Eram

Eram un orb dus de mînă
Eram un orb dus de mînă
Pînă pe muchea prăpastiei
Ascultam hăul cum sună
Ascultă, ascultă, îmi spuneau
Răsuna o melodie divină
Mă mîngîiau cu mîna caldă
Înmănușată imensă
Era o lumină pură, orbitoare
Pleoapele mele erau numai sînge
Dedesubt țări, orașe, fluvii
Pluteau în cenușă, agonizau
Nu știam
Era o muzică stranie, venea
Un miros de flori uriașe, mă simțeam
Fericit, eram un orb dus de mînă.

Noapte

Creierul biciuit trebuie să lucreze
Creierul obosit trebuie să lucreze
În noaptea densă precum pîntecul unui înecat
Creierul coase cuvinte asemeni
Unei mașini infernale
Forțînd poemul să iasă deasupra
Ca o pasăre chinuită,
Făcînd poemul să se nască precum
Crinul din marile miluri, precum
Floarea de gaz din reci turbării
Orașul se tîrăște lent în somn
Ca răsuflarea unei vite rănite
Ferestrele una după alta se sting, alunecă
Dincolo de raza vederii
Copiii plîng în somn și în jur
Zidurile se rarefiază apoi se umflă
Trenurile sună în gol, tinerețea
Adoarme, sălbătăcită, în singe
Numai creierul obosit trebuie să lucreze
Numai poemul, biciuit, trebuie să se nască.

Rubén Darío

Foarte simplu și-a desfăcut cătușele și a pornit
Pe cîmpia cu crini extratereștri peste care se lăsa înserarea
Trupul lui era transparent, o urmă lăsată de păsări pe apă
Nu se vedea aproape deloc, numai încheieturile mîinilor lui luminau
Ca doi ochi de fiară, ca doi ochi de fiară
Așa a plecat să predice poezia în pustiu.

Poemul

Bate-mă cu biciul peste pulpele goale
Bate-mă cu biciul, spune poemul
Tîrîndu-se în patru labe în fața mea,
Această piele pe care stau întinse cuvintele
Nu mai are singe
Această piele flască în care ați pompat aer,
În care ați înfipt acele de seringă
Nu are singe
Această membrană galbenă nu mai are nimic
Bate-mă cu biciul, dincolo de suprafața cărnii se ascunde misterul,
Voi urla, voi vedea cuvintele cum devin roșii
Va fi o rană vie, imensă, arteziană
Un animal jupuit, bate-mă cu biciul
Spune poemul.

Ce există

Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui
Acolo în golul albastru în care fierb
Ca magma orașele, țările calde
Ce se vede dincolo de cuta aceasta de pămînt
Pe care stau întinși, pe burtă, copiii
Cu urechea pe metalul căii ferate
Să audă trenul, trenul venind
Pîrjolind copacii, tăind în două pămîntul
Ce există dincolo de valul nopții
Care biciuiește adolescenții, le încarcă singele
Și îi face să cînte
Ce zbîrnîie în sternul meu ca o moară uriașă
Amestecînd mușchii, singele, contopindu-mă
Cu aerul muritor
Stai singur și deschizi aripile, plutești pe vînt
Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui.

Toată noaptea

Toată noaptea tractoarele au cărat zăpada și au aruncat-o în fluviu
Am visat un cal alb pe care îl jupuiau și el nu spunea nimic
Te-am văzut în cătarea puștii lîngă zidul de ceață
Apără-mă, spuneai, apără-mă spuneai
Vorbeam în somn și șfișiam cu mîna cearceaful
Șfișiam lumina roșie a nopții
Zăpada roșie, singele căzut pe zăpadă
Dar tractoarele îl cărau și îl aruncau în fluviu
Pînă dimineața n-a rămas nimic
Numai pielea înghețată, aspră, pămînt și crini artificiali
Numai o urmă vagă, un miros de zăpadă
Ciment negru, stații de benzină și singe
Și papagalul muribund pe treptele nopții :
Ai visat, nu s-a întîmplat nimic, ai visat nu s-a întîmplat nimic.

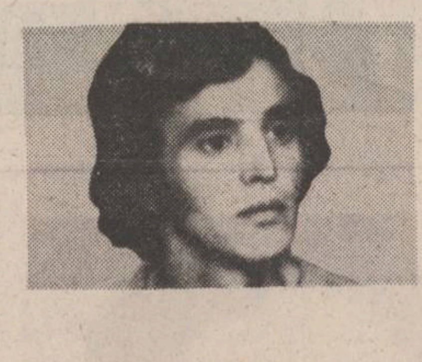

patrel berceanu

Poem despre arderea frunzelor

am văzut o mașină care aspiră
frunzele uscate
printr-o trompă fragilă
ca o heliantă ;
uneori moartea pune duioșie în ceea ce face —
a strivi gîtul subțire al frunzei de arțar
nu e totuna cu tăiatul pădurii ;
un întreg munte de frunze
este aprins apoi la marginea orașului
din patru părți deodată
melancolia în schimb ignoră unitatea de loc
și-atunci îngerul dimineților — ca-lacrima
se grăbește el să risipească fumul
de pe coline dar cu un ușor aer absent
pe care i-l dă nu scîrba
de agonia prelungită a toamnei
ci mai degrabă poezia asexuată
a anotimpului.

Soleil de poche

nu există poeți triști
primăvara trage pe roată sufletul
iernii
e un vaier și un miros dulceag de iod în aer
nu există poeți triști
poeții nu se ocupă cu trasul pe roată
roțile tramvaielor se ocupă
poate că se mai ocupă și altele
dar nu există poeți triști
trist e sfertul de metru cub de cer
dintr-o colivie în stil baroc
închipuiți-vă cît trebuie să fie de mic
soarele care răsare într-un cer de un
sfert de metru pe un sfert de metru
pe un sfert de metru
nu există poeți triști
trist e soarele din colecția
soleil de poche

Poezia

ea iartă tot timpul
pentru că are ochii
prea mari

ea e mîngîiată de dumneavoastră
la școală
pentru dumnezeiasca ei
bîlbîială.

Ploaie cu fulgere

limpede elegant filiform
fulgerul pune ordine
în spaima orașului

flori de tei
se culcă pe spate
în canale de scurgere

în noaptea aceasta
bărbații au degete subțiri

părul electrizat al femeilor înmiește
liniștea de-afară.

mircea croitoru

Bătrîna

Pe latura dinspre calea ferată, gardul era din scîndură groasă, cenușie. Blănile ședeau înșirate pe bulumaci de traversă negri, îmbibați cu păcură. Atît era gardul : cît ținea partea dinspre șine. În rest curtea era împrejmuită cu sîrmă prinsă de pari. Prin sîrmă erau împletite nuiele. Stîlpul din dreptul porții mai păstra tabla cu numărul cantonului. Vopseaua se trecuse, dar fierul mai purta imprimat în rugină desenul cifrelor. Cu geamurile spre calea ferată, cantonul. Terasamentul era înălțat mai mult de un metru : locul era moale : o șea între două văi. Gardul împrejmuia un loc în pantă. Dincolo de gard era pădurea.

Bătrîna trecea pe aici de cîteva ori pe an. Ținea niște stupi. Venea primăvara, îi scotea de sub șopron, îi tîra spre mijlocul curții ; o zi stătea pe lîngă ei. Curăța casa, dădea drumul la ferestre să se mai primenească aerul, să mai pătrundă lumina. Proptea uluca și parii de care era agățată sîrma. Așeza scînduri ori bucăți de tablă la rădăcina împletiturii, astupa găurile. Blestema toată vremea bursucii și vulpile care se strecuraseră prin gard și-l măcinaseră. Ținea gardul în picioare de frica urșilor : să nu ajungă la stupi să-i prăpădească. Toamna venea din nou și iar astupa găurile din gard, proptea uluca. Ar fi trebuit să stea toată vremea aici, să puie capcane, să aibă o pușcă, să le sature de batjocură... Bătrîna nu suferea nici vulpile, nici jderii și nici bursucii, animalele astea care te pîndesc într-una. Și nici pisicile, nici una din viețățile care se-nvîrt prinprejurul oamenilor. Îngăduia mai degrabă cîinii arțăgoși și lupii ori vreo altă sălbăticiune cu care să te războiești pe față. Dădea cu pietre după pisici, cu ce-i venea la îndemînă. Avea vorbe amare pentru oamenii care le oploșeau pe lîngă dînșii. Știa bine : oamenii învață toate relele de la animale. Sînt vicleni și hoți ca și ele.

Venise și acum, terminase cu gardul și cu celelalte treburi, Înfundase magazia cu lemnele pe care le adunase din pădure, cu crengi și cu vreascuri. Se apucă să tîrască stupii sub șopron.

Peste cer se lipi o pînză de nori cenușii. Se răcori pe nesimțite. Bătrîna ridică stupii pe niște cărămizi. Îi desfăcu pe rînd : Turnă sirop în albioară, mai scoase din rame ; în locul gol înfundă fîn și frunze uscate. Jur-împrejul presără floare de tei : mirosul lor alunga șoarecii.

Nu apucase să termine. O plasă căzu peste pămînt. Ploaia acoperise pădurea. Bătea în frunze și le dezlipea de pe crengi. O uruială se auzea : parcă ședeai lîngă peretele unei mori. Bătrîna nu apucase să intre în casă. Purta niște bocanci grei care nu mai aveau demult șireturi. Pînă să ajungă sub streașină ploaia o udă la piele. Bocancii i se bălăbăneau în picioare și ea trebuia să-și chircească degetele, să împingă saboții, să nu-i scape. Simți că apa i se prelinge pe trup, că pielea ei e una cu cămașa, că bocancii sînt plini de apă, că picioarele înoată într-înșii. Parcă trecea printr-o încăpere de apă : nu mai avea aer ; nu erau picături : ploaia toată era un val și el nu se mai sfîrșea prăbușindu-se.

Bătrîna înălțase patul. Puse sub picioarele lui de scîndură groasă niște cărămizi și niște cioturi de lemn. Afară apa începuse să băltească. Se ridicase pînă spre dunga terasamentului. Ședea în dreptul geamului. Auzea cum ploaia curge pe acoperiș, cum se prelinge pe ziduri, înafară. Curtea era doar o băltoacă. În dreptul ușii, pe pietrele de-acolo, cu capul ridicat cît putea să-l ridice, un șarpe se înșuruba către perete. Privi mai bine : erau cîteva palme de loc neînghițite de ape. Se cățărase și un arici iar niște broaște se urcaseră pe grinda casei. Ședeau cu ochii căscați, cu burta lipită de lemnul crăpat, de găurile în care se ascunseseră gîndaci și furnici și paianjeni. Sub șopron ațipeau niște iepuri ; un animal era mai încolo, o blană roșcată, probabil o vulpe. Bătrîna se neliniști deodată. N-avea chip să iasă afară, să o alunge. Știa că dacă o să deschidă ușa, toate necurățiile vor năvăli înăuntru.

Apa curgea fără-ncetare. Ședea pe marginea patului. Ținea mîinile în poală. Era frig și apa se prelingea pe geamuri. Ea nu privea într-un loc anume. Nu tunase : Era o ploaie veștedă de toamnă. În jur doar cîteva lucruri : o masă, patul și, într-un colț, un cufăr. Pe masă pusese felinarul. Îl stinse, apoi îl aprinse iarăși. Știa că nu trebuie să se umezească fitilul, să nu prindă apă chibriturile. Noaptea se prelungea peste măsură.

Începuseră să se audă șoarecii sub dușumele. Apoi liniștea începea iarăși să țiuie. Ploaia bătea afară. Auzea riciituri în ușă, zgomote mărunte. Poate strigăte ; gheare atingînd pereții, geamurile, lemnul de la temelia casei. Ploua de cîteva zile.

Trenurile treceau dimineața și seara. Un vîrtej se năștea dincolo de ferestrele cantonului. Zăngăneau geamurile ; pereții începeau să tremure. Își știa datoria. Aprindea felinarul, ieșea afară ; trebuia să urmărească convoiul. Dar nu se urnea din loc. Nimeni nu mai avea nevoie de dînsa. Ani de-a rîndul păzise linia și trenurile. Acum cantonul nu mai era. O biată casă rămăsese dintr-însul. Araseră drumul de la marginea pădurii: mai cîștigaseră cîteva palme de teren pe care nu creșteau decît niște tufe. Multă vreme după ce auzise că trebuie să-și vadă de treabă, că poate să se mute în sat și să-și ia de acolo pensia, bătrîna nu reușise să se dezlipească de canton. Veghea mai departe trenurile ; curăța șina ; mergea o dată pe săptămînă pînă la pod, într-o parte și pînă „la pile“, dincolo, înspre sat. Ieșea cu felinarul sau cu fanionul de cîte ori trecea vreo garnitură. Dar mecanicii nu mai trăgeau semnalul și n-o vedeau. Ori fluierau în batjocură, așa cum țiuie după fete. Făcuseră ceferiști din niște copii... Nici picherul și nici vreo drezină nu mai venea în control. Se oprea numai omul care-i aducea pensia. Știa că nu bate drumul degeaba. Pleca de acolo cu geanta plină. Îi dădea miere și fructe și ce mai avea la îndemînă. Dar și așa o amenința de fiecare dată că n-o să mai dea pe acolo, că o să lase banii în sat, la poștă, să se ducă singură să și-i ridice. Apoi locomotivele se schimbaseră. Puseseră pe linie niște mașini cu motoare : nu mai gîfîiau, nu mai scoteau fum. Țignale mai aveau, le păstraseră, dar ele se auzeau doar din depărtare, mai ales în nopțile cînd nu vuia pădurea.

Ședea pe marginea patului ; își mișca trupul ușor, fără odihnă, așa cum se mișcă pendula unui vechi ceasornic. Ziua păstra culoarea ei vînătă. Bătrînei îi era frică să se întindă pe scînduri. Ținea un țol în spate, peste haină. Patul, înălțat, îi părea o năsălie. Picioarele îi atîrnau spre podea. Își strîngea basmaua din cînd în cînd. Apoi își lăsa mîinile în poală. Avea mîini grele, noduroase, pline de crețuri. Mîinile dormeau una în alta, în covata mică a șorțului. Așa trecea vremea, fără să o știe, așa cum trecuseră anii și viața.

Într-una din nopți încercă să doarmă ; ațipi în cîteva rînduri. O trezise mirosul de mucegai care, îi părea, începuse să se ridice pe la colțuri. Apa nu pătrunsese în casă. Bătrîna o aștepta seara, dimineața, iarăși seara, dar apa se scurgea în chip neștiut. O simțea sub podele cum macină nisipul.

Apoi, deodată, își dădu seama că nu mai știe zilele. Era prea greu să mai înceapă să le socotească ? Se uită pe fereastră. Broaștele ședeau cu burta lipită de grindă. Ploaia nu contenise : o apă era curtea și dincolo de ea, o apă. Potopul. Bătrîna își ridică fruntea Abia acum văzu : la colțuri apăruseră pînze mari de paianjen. N-apucă să se închine. Pînzele luceau straniu. Pe fire erau agățate mărgele de rouă. Plasele abia tremurau. Nici o vietate nu se încumetase să iasă din ascunzișul său, din crăpăturile pereților, din ridurile lemnului. Plasele erau adînci, ademenitoare. Păianjenii le pregătiseră numai.

Trenurile lunecau dimineața și seara : cele două trenuri care abia își făceau loc prin pînza amară a ploii. Bătrîna se simțea mulțumită că terminase treaba pe-afară, că apucase să pună stupii la adăpost. Acum putea să plouă ; poate-i mai sperie pe oameni și-i face mai buni, mormăia. Ei nu îi era frică. Știa că poate să stea aici pînă s-or usca apele.

Încercă să se ridice, dar nu o făcu. O cuprinse deodată o răceală. Un fior. Ca frica de moarte. Se ridică brusc, speriată. Cu degetele atinse un sloi de gheață. Prin oase îi trecu un cuțit. Ca un fier înroșit. Își scutură degetele. Le duse la gură. Suflă în ele. Apoi se liniști ; se așeză iar. Întinse mîna și puse toporul mai încolo, mai spre capătul patului, sub pernă. Uită să mai plîngă.

Începuse să se simtă miros de puteziciune, de apă clocită.

Îi părea rău de pînzele pe care le pregătise, de cămăși și de haine. Îi părea rău că n-o să adoarmă în ele, în casa ei, acolo, în patul ei. Acum nu putea să mai plece. Ploaia nu contenea. Apa n-avea chip să se scurgă. Ploua într-una. Toate veniseră pe neașteptate, își zicea, se împliniseră. Nu mai avea rost să le deslușească. În urma ei nu rămînea nimeni să-i dea de pomană. Cu toții se risipiseră. Copiii n-au apucat nici măcar să-și termine școala. Fuseseră dați afară pentru pogoanele lor de pămînt. Fugiseră la oraș, în lume, să li se piardă urma, să-și cate un rost și niciodată nu se mai întoarseră, deși vremile se mai trecuseră : nu erau chiar atît de aprige. Poate nici nu mai trăiau acum sau poate ajunseseră oameni însemnați și spuseseră despre ei, părinții lor, că sînt morți demult și n-au de ce să-i mai caute să vază cine au fost și ce au făcut la viața lor. Omul ei plecase din sat de pizma celorlalți. Lăsase pămîntul de-i rămăsese și casa și se făcuse cantonier. Trăise într-una cu amarul că nu apucase să fugă mai departe, să plece în munte, să nu-l mai știe nimeni. Dar era pămîntul lui acolo, părinții pe-aproape și l-ar blestema și moșii și cîți vor mai fi fost. Și n-avea chip să mai uite de dînșii. Își urmase viața și neputința. Nu-l simțise niciodată mîhnit pentru acareturi, nici pentru pămînt. Își dorea doar copiii. Nu și-i plîngea. Îi auzea doar vorbele în somn : se căina că nimeni n-o să-i mai poarte peste timp numele. Își urmă durerea care-l luă cu el dincolo.

Plecaseră departe de oameni și își trăiseră viața zi și noapte și zi așteptînd să li se usuce chinul. Dar anii erau grei. Și trenurile care treceau dimineața și seara făceau timpul de două ori mai lung. Și anii lor erau îndoiți. Și capătul zilelor se depărta. Ședeau singuri ; arar își vorbeau. El era zdravăn. Își căta toată ziua de lucru. Numai noaptea, sărmanul, se chinuia.

Ploaia cădea într-una ; acoperea pădurea ; bătea în frunze și le dezlipea de crengi ; apa nu mai avea unde să se scurgă și stătea ca o plută. Neliniștită.

Dacă ploaia se mai rărea, își tot zicea bătrîna, putea să-și aducă lemne din magazie. Avea acolo provizii pentru o iarnă întreagă. În fiecare vară adunase crengi și vreascuri și nu le arsese niciodată. De cînd se mutase în sat nu mai călcase iarna pe aici. Și totuși, de fiecare dată lemnele erau împuținate. Nu înțelegea cine putea să le fure în pustietatea asta. Desigur, cineva care voia să facă doar rău deschidea magazia, le lua de-acolo și le arunca peste gard, în pădure. Își făcuse tot felul de gînduri ; dar nu găsise niciodată vreo urmă.

Ploaia nu contenea : putea să rămînă : de mîncare avea fagurii și mierea. Se ridică de pe pat ; își muie gura cu ceara aromitoare. Cerceta dincolo de geam. Timpul trecea într-una. Ploaia cădea pe acoperiș, apa se scurgea din streșini, șiroia pe pereți și pe geamuri. Bătrîna trase drugul ușii ; își strecură mîna afară să imple o cănită cu apă. Ploaia o udă și pe dînsa ; cănuța de lut se umplu îndată. Prin deschizătură broaștele țopăiră în casă ; încercă și ariciul să se strecoare ; trupul șarpelui rămăsese chircit acolo, pe ridicătura de pămînt.

Veni iarăși ora cînd trebuia să treacă trenul. Bătrîna îl auzi de departe : un zgomot înăbușit de pîsla norilor căzuți în cîmpie. Trenul despica apele. Trecea spre apus, către dealuri. Se duse să aprindă felinarul. Trenul trecea prin dreptul cantonului. Bătrîna nici nu apucase să pună lampa în fereastră. Oricum, ziua, tot nu l-ar fi văzut nimeni. Ea se întoarse către pat. Broaștele se pierduseră pe undeva prin încăpere ; și ariciul. Bătrîna se uita la flacăra felinarului care ardea în fereastră : un ban de aur respirînd dincolo de sticlă.

Femeia își puse toporul pe umăr. Călca din traversă în traversă. Lemnele de sub șină erau așezate la distanțe mari : ea trebuia să întindă pasul. Simți că după atîta stat, mersul îi face bine. N-o luase peste cîmp. Ar fi fost cu neputință să ajungă în sat pe acolo. Oglinzi mari, cenușii de apă acopereau pămîntul. Huma era cleioasă ; trebuia să mai treacă cîteva săptămîni pînă să se usuce.

Cînd simți că ploaia își pierde puterea, bătrîna nu se mai dezlipi de geam. Ușor, ploaia începu să se zvînte. Doar o pulbere fină se mai cernea. Își luă toporul. Și haina ei veche și-o puse pe umeri. Lăsă ușa deschisă să iasă sălbăticiunile care se cuibăriseră prin casă. La poartă trase zăvorul. Porni către sat. Ploaia fusese fără de capăt. Dealul se prăvălise poate peste casa ei. Acum se grăbea să ajungă mai repede, să-și scoată lucrurile cu care mai rămăsese. Știa bine : oamenii s-or fi ajutînd între ei. Dar pe ea cine s-o ajute ? Oamenii îi făcuseră numai rău : îi luaseră bărbatul și copiii, încet, pe nesimțite și nici unul nu mai era vinovat. Acum o îngăduiau în coasta lor, acolo, la marginea satului numai pentru că ea nu se amesteca în certurile lor și nici nu cerea ajutor de la nimeni. Fuseseră pizmași pentru că ei munciseră și agonisiseră o viață. Știa cîte parale fac oamenii. Și nu se mai apropiase niciodată de dînșii. Trimiseră ei copiii s-o ajute să-i care apă, să-i spargă lemne, dar ea nu-i lăsase : nu putea fi decît o viclenie. Veniseră pe la poartă s-o întrebe dacă nu-i trebuie ceva. Dar de ce avea să aibă nevoie ? Îi aduseră pomeni și oamenii ziceau să fie de sufletul morților. Dar ea nu primise. O scutiseră de bani, de impozit și-i mai dăduseră o fîșie de grădină, un lot în marginea curții ; știau că nu poate să muncească atîta pămînt și n-o făcuseră decît ca să-i bage pe cineva pe sub piele. Vreunul care să-i fie de ajutor, să-i rămînă lui casa și tot ce avea într-însa. Dar ea muncise singură. Și ei rămaseră să mai aștepte să obosească și să piară odată. Nu ceruse nimic nimănui și nici acum n-o să ceară ajutor de la nimeni. Pășea din traversă în traversă. Piatra spartă și lemnul îmbibat cu păcură și luciul șinei. Cîmpul în dreapta și-n stînga — o mare de apă. Terasamentul se înălța peste pămînt ; în depărtare se zărea pîlcul : cîțiva copaci uitați în întinderea cîmpiei. De acolo, trei kilometri pînă în sat. Își mărea pasul. Căuta să calce doar pe lemnul traverselor. Aerul rece, cenușiu, veștejit și el de zbaterea neîndurată a ploii. Bătrîna simțea fierul toporului cum îi taie carnea pe umăr.

Cînd ridică privirea văzu trenul venind către dînsa. Locomotiva era prin dreptul pîlcului. Ea nici măcar n-o auzise. Un nod avea în inimă, în gît. Aer nu mai era. Încercă să se dea la o parte. Dar terasamentul era singurul loc care se ridica dintre ape. Bătrîna n-avea cum să coboare. Și trenul venea peste ea. Trebuia să intre sub roțile locomotivei sau în băltoaca fără de fund în care se va zbuciuma pînă să piară. Trenul era tot acolo ; nu-l auzea ; ca un șarpe se tîra către dînsa. Nu mai era timp. Își smulse haina de pe umeri și începu să o fluture. Nu știa dacă e bine să înainteze spre tren sau să fugă înspre canton, către pădure. Haina ei se zbătea deasupra capului. Mecanicul nu putea să n-o vadă.

N-apucă să se tragă din aburul fricii. În dreptul pîlcului era un copac prăvălit peste șine. Căută un loc să se așeze. Respirația îi usca gîtul. Își duse mîna la inimă să-i mai oprească bătaia. Puse toporul alături. Se așeză pe șină. Un val fierbinte o cuprindea. Întinse palma peste fierul liniei. Șina era rece. Mîna ei se lipi de fier ca de un sloi de gheață. Un vuiet venea de departe; un țiuit trecea prin șină, un vîrtej, o cădere de ape. Trenul nu putea fi departe. Va ajunge aici pe întuneric. Se ridică deodată, alergă către pîlc. Nu mai călca pe traverse. Bocancii pășeau peste pietre. Coroana copacului, imensă, plutea peste șine. Trebuia să dea alarma, să ajungă mai repede în sat. Căută să se strecoare prin tufișul care zăcea peste linie. Dar nu reuși în nici un chip să treacă printre ramuri. Se alesese doar cu zgîrieturi. Apucă toporul și începu să taie crengile.

Tăia lemnul fără să-și piardă puterea. Bătăile se auzeau pînă departe, în pădure și dincolo, în sat, departe. Își dădea seama că zgomotul îi va aduce pe oameni mai repede decît strigătul ei. Ridica toporul, lovea, îl ridica iară. Tăia arborele cracă cu cracă. Arunca lemnele de pe terasament, le tîra în apa care se întindea peste cîmpie. Respirația îi era fierbinte. Simți miros de sudoare. De mult transpirația n-o mai năpădise. Era doar o femeie bătrînă. Își duse mîna la frunte. Broboane o acopereau. Sau poate picurii din urmă ai ploii. Rămase să taie copacul ce stăvilea șina.

Cînd auzi gemetele ploii, spre dimineață, bătrîna își dădu seama că furtuna care urma să vină o să împrăștie norii și ea va putea să scape dintre pereții cantonului. Se ridică și merse la fereastră. Flacăra felinarului clipea dincolo de sticlă. Viețățile foșneau prin casă, căutau alte ascunzători. Ploaia bătea într-una, dar vîntul pornise să umble prin crengi. De departe se auziră tunete. În înalt, copacii începuseră să fîșie, să bată din ramuri. Se lumină deodată : un fulger umplu noaptea de lumină. Pereții se cutremurară. Bătrîna simți că-i ard ochii, dar nu se dezlipi de geam. Tunetul se răsturnă peste casă, ca un val, ca o cascadă de spumă. Un fior îi trecu prin oase, pe sub pleoape. Lemnul mai vibra încă. Trecuseră cîteva clipe. Bătrîna simți că-i țiuie urechile. Nu înțelese dacă era liniștea sau dacă uruitul se prelungea pînă dincolo de puterile ei, pînă dincolo... Apoi copacii începură să geamă. Să trosnească. Aripi și mîini băteau în geam, luminîndu-l. Întunericul se spărgea o clipă. Sub tălpi podeaua tremura. Bătrîna vru să se tragă spre pat. Afară se zbătea, singur, vîntul. Se auzea cum trosnesc crengile, cum tabla joacă pe acoperiș. Sălta drugul ușii în lăcașul său și femeia înțelese că cineva este afară, dincolo, în ploaie și niște furnicături ca niște zale îi atinseră pielea. Se auzeau gemete și icnituri. Mirosul de putreziciune se împrăștiase. Fulgerele împînzeau pădurea. Prin podea apa începu să se ridice. Bătrîna vru să se îndrepte spre pat. Umbra ei juca pe tavan, pe perete. Flacăra felinarului înnebunise.

Apoi ploaia se risipi în cele patru vînturi.

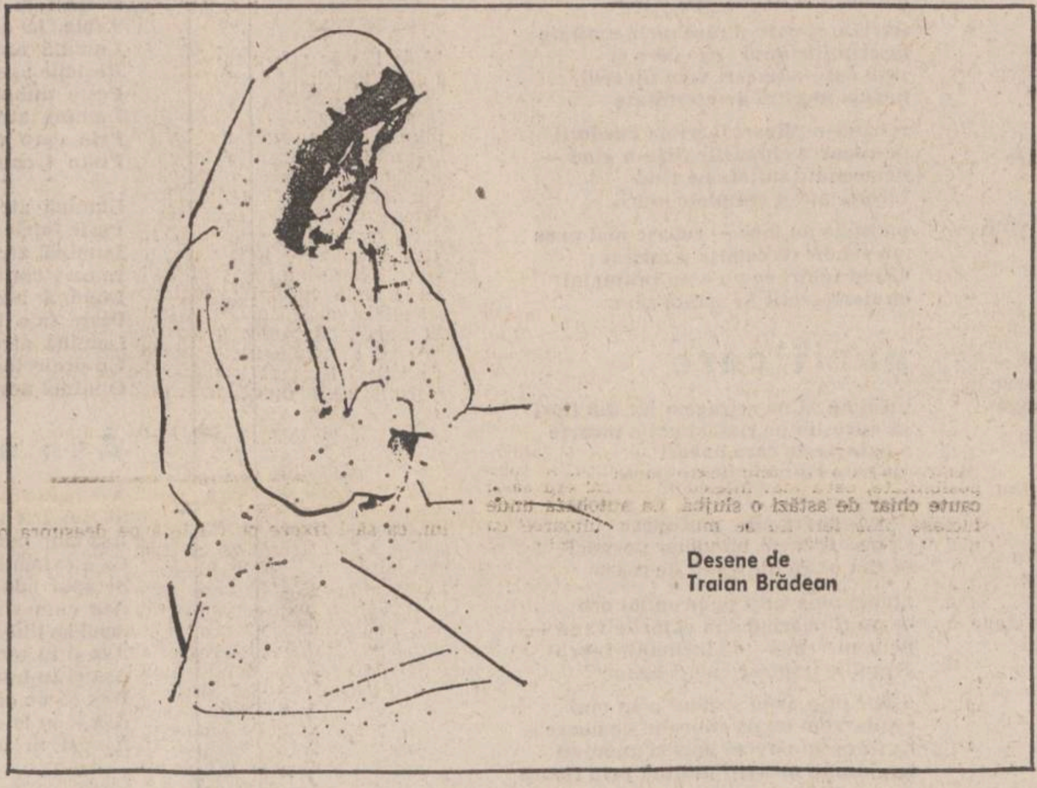

Desene de
Traian Brădean

teatru

t

Gaudeamus, Tîrgu Mureș!

Anul teatral 1979—1980 se remarcă printr-un eveniment de primă importanță : deschiderea celei dintîi stagiuni a Secției române de actorie din Institutul „Szentgyörgyi Istvan“ din Tîrgu Mureș, înființată în 1976. După trei ani de învățătură, studenții-actori dau examenul capital, în fața publicului, pe scena sălii Studio din orașul transilvan, împreună cu colegii lor de la secția maghiară. Repertoriul ? Bineînțeles, Caragiale, **O noapte furtunoasă** — apoi un coupé alcătuit din **Balada lui Pintea** de Dominic Stanca și **A opta zi dis de dimineață**, de Radu Dumitru. Spectacolele ? Atrăgătoare, ele nefiind simple expuneri de absolvență — vagi și uneori plate eșantioane izolate de talent potențial, lecturi albe care te silesc la un efort nesigur de distincție al viitorilor actori cu adevărat dăruiți — ci reale ipostazieri scenice, artistice și ideatice, ale pieselor sus citate.

O noapte furtunoasă este, pe scena tîrg-mureșeană, imaginea unei lumi vulgare, cu mitocănești gesturi și sentimente lăutărești, scăldîndu-se într-o imoralitate uleioasă, mizerabilă, marfară. Se remarcă cu deosebire talentul actorilor Maria Teslaru (o Vetă planturoasă, cu părul îmbîcsit de grăsimea rîncedă a bucătăriei, agățîndu-se de tinerețe într-o disperare grobiană), Marcela Andrei (travestită într-un Spiridon vicios și obraznic), Dan Glasu (dîndu-i lui Jupîn Dumitrache fioroșenie păcălită și grosolănie) ; sînt citabili și Gabriela Cuc, Gheorghe Marin, Ion Ruscuț și, cu unele rezerve, George Custură. Să consemnăm și debutul scenografului Alexandru Talasman, student și el, în ultimul an, la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu“ din București.

Balada lui Pintea este o decupare a poeziei eroice în cîntec (o bună voce, Maria Teslaru) și rostire frumoasă ; un rol important îl joacă mișcarea, gîndită ca o geometrie mobilă și armonioasă de trupuri. Studenții (sînt prezenți și cei din anii doi și trei) au primit laurii „Cîntării României“, în ediția trecută, recitind acest poem. **A opta zi...** cuprinde, în distribuție, de asemenea, trei generații de studiu, și are ca protagonistă pe Miriam Cuibuș.

Miriam Cuibuș are un timbru grav, plăcut, dar și o anume monotonie de intonație ; posedă însă o grație remarcabilă. Sînt, în totalitate, notabili, colegii care i-au dat replica. Scenografa Papp Judith a înfățișat cu talent o arhitectură de simboluri.

Și a venit timpul să rostim și numele celor care, de-a lungul cîtorva ani, au pregătit acești viitori actori ai scenei românești, le-au dirijat și regizat rolurile și spectacolele, în așa fel încît acum, pe scena „Studio“ primii absolvenți, în limbajul boemei teatrale, „se văd“, iar secunzii lor mai tineri învață și cunosc scena și publicul. Este vorba de lectorul universitar Elena Burlacu și de profesorul universitar Constantin Codrescu.

Radu Anton Roman

P.S. La Teatrul Național, deci pe o scenă profesionistă, în **Frații Karamazov**, unul dintre cele mai bune spectacole ale stagiunii actuale, în regia lui Constantin Codrescu, studenții Institutului tîrg-mureșean joacă excepțional ; talentul lor este neîndoielnic, frumusețea scenei creată de ei răscolitoare.

film

f

Rug și flacără

Reducînd la dimensiunile unui scenariu romanul **Rug și flacără** al scriitorului Eugen Uricaru, regizorul Adrian Petringenaru păstrează intacte coordonatele istorice și biografia generică a personajului principal, Alexandru Bota, deplasînd astfel centrul de interes de la destinul unui om la destinul unei epoci. Participant la campaniile lui Garibaldi, transilvăneanul Alexandru Bota intră într-una din societățile secrete ale vremii închipuindu-și că astfel poate să păstreze aprinsă flacăra idealurilor sale naționale ; este trimis la Galați cu o misiune secretă, în sprijinul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, dar așteaptă zadarnic să intre în acțiune, rolul care i se prescrie fiind acela de spectator pasiv al actelor istorice care se petrec. Filmul lui Adrian Petringenaru insistă asupra manevrelor politice și diplomatice ale statelor europene în jurul Principatelor Unite, cu lungi pasaje explicative, ceea ce îl face să alunece uneori într-o stufoasă argumentație ilustrativă și verbală. Dar tot aici, în reconstituirea de epocă stă și principala calitate a filmului — de la reconstituirea evenimentelor zilei precum proclamarea României sau asasinarea lui Barbu Catargiu și sfîrșind cu decorul, costumele și recuzita. Îndeobște „istoria“ filmată este rece, impersonală ; fără un destin uman care să le „încălzească“, faptele istorice cad ușor în platitudine ; trecînd în subtext biografia lui Alexandru Bota în datele sale particulare, umane, ca meditație asupra locului omului în istorie, Adrian Petringenaru știe totuși să creeze în filmul său o stare de mister și tensiune ale momentului istoric. Contribuie la realizarea atmosferei cele cîteva caractere asupra cărora se oprește filmul, pe care atît regia cît și actorii le învăluie fericit într-o mantie romantică echivocă — și mă gîndesc la personajele create de Ion Caramitru, Ștefan Velniciuc, Dorel Vișan, Geo Saizescu, la Radu Gheorghe într-un rol meteoric și nu în ultimul rînd la debutanta Simona Măicănescu distribuită cu intuiție în singurul rol feminin mai consistent. Remarcabilă mi s-a părut muzica scrisă pentru film de Cornelia Tăutu — o partitură care participă la intențiile regiei, dîndu-le consistență, ceea ce se întîmplă destul de rar. În sfîrșit, o altă reușită a filmului este simțul imaginii — comun regiei și operatorului Aurel Kostrakievici care a avut de data aceasta șansa întîlnirii cu un regizor cu care a putut să colaboreze.

Prin selecția operată în romanul lui Eugen Uricaru, filmul este totuși un simptom al ideii potrivit căreia istoria este „mai importantă“ decît un destin particular ; problema poate fi pusă practic, în viața de toate zilele, dar atunci cînd e aplicată mecanic artei, produce confuzie. În film, ca și în literatură, omul rămîne măsura tuturor lucrurilor. Destinul individual este tocmai ultima instanță la care se face apel pentru a proba istoria. Ocupîndu-se de soarta oamenilor filmul, în general, face cea mai bună dovadă că omul este suprema valoare și scopul suprem în cauză.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Programul 2

Cu toate criticile care i s-au adus de nenumărate ori, programul 2 există și trebuie să recunoaștem că în ultimul timp a cunoscut o vizibilă înviorare. Să menționăm deocamdată extinderea spațiului de emisie, duminica, în paralel cu programul 1, pe întreg parcursul zilei, de la ora 9 și pînă la ora 22. Așteptăm de mult timp ca el să-și contureze mai clar un profil distinct, cu emisiuni de sine stătătoare. Se pare că unele emisiuni și rubrici, consacrate deja, le deține în exclusivitate. Printre acestea, pe prim plan se situează transmisiunile concertelor simfonice susținute de filarmonica „George Enescu“ și de orchestra Radioteleviziunii, precum și alte emisiuni muzicale, atît de necesare și solicitate de telespectatori. În cursul săptămînii, deși programul este relativ sărac în emisiuni de referință, mai pot fi urmărite cu folos emisiunile cu profil cultural : **Moștenire pentru viitor, O viață pentru o idee, Caseta cu imagini, Inscripții pe celuloid,** documentarele artistice și cele de știință. Din păcate trebuie să constatăm că încă este mare numărul emisiunilor reluate de pe programul 1. Considerăm că acest procedeu este justificat doar atunci cînd el se aplică fără abuz, cu discernămîntul necesar, căci, de un atare privilegiu ar trebui să se bucure numai emisiunile bune și foarte bune ale programului național. Dar lucrurile nu se petrec totdeauna în acest fel. Reluările nu sînt făcute, de cele mai multe ori, în funcție de criteriul valoric, și, astfel, sîntem nevoiți să revedem plictisitoarele **Selecțiuni din...** sau unele reportaje care nu au alt merit decît acela că acoperă o jumătate de oră din program.

Am urmărit duminică, 27 ianuarie, pe programul 2, o emisiune deosebită (nu știu dacă nu cumva este și ea o reluare) realizată de Arșaluis Ceamurian și Constantin Moțiu : **Poezii populare ale românilor.** O emisiune de 45 de minute, străbătută de o puternică vibrație poematică, făcută cu rafinament și mare dragoste pentru tezaurul nostru folcloric. Redactorii au reconstituit prin cîteva date geneza culegerii lui Alecsandri, semnificația ei istorică, culturală și patriotică, pe fondul unor imagini superbe și al unei ilustrații muzicale adecvate. Irina Răchițeanu-Șirianu a dat glas versurilor nemuritoare ale „Mioriței“, D. Murărașu a rostit un comentariu însuflețitor, iar meșterul gravor Marcel Olinescu ne-a vorbit despre pasiunea cu care a lucrat o viață întreagă pentru a ilustra textele poeziilor populare.

● Ioan Grigorescu și-a încheiat ciclul de emisiuni **Spectacolul lumii** cu un emoționant popas făcut în atelierul lui Brâncuși de la Paris. Să spunem un cuvînt de bine despre acest înzestrat reporter care ne-a prilejuit o frumoasă „călătorie“ în jurul lumii și să menționăm rubrica, de cert interes culturale, pe care a inițiat-o emisiunea de sîmbătă **De la A la infinit : Odiseea manuscriselor.** Un prim episod s-a consumat cu succes la Muzeul Literaturii Române.

Grigore Georgiu

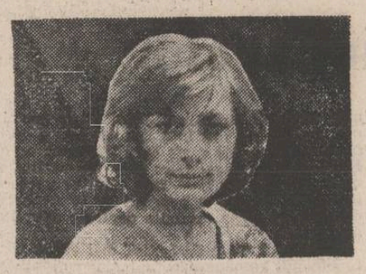

ioana dinulescu

Rodul unui măr sălbăticit

Scriu despre tine
cu creta albă, pe un zid văruit.
Steaua, căzînd, sapă în piatră,
cuvîntul sapă în vid.
Scriu despre tine
cum aș culege rodul unui măr
sălbăticit,
cum m-aș strecura într-o străină
grădină.
Dragostea mea își rătăcește urmele
pe un cristal colorat,
joc pentru gînd, pentru vers,
joc aminat. (Joc de copii
într-o curte-nverzită.)
Scriu despre tine, cu numele tău
dezleg zborul unei păsări,
înalt.
Doar numele meu, nerostit de tine,
l-am uitat.

În octombrie, sub Poarta

Somn
și
nu numai atît –
ramură fragedă pipăind
infinitul,
înfiorîndu-l.
Victorie șovăielnică :
în numele ei, mă apropii
de piatră
ca de un rug.
(Măceșul sălbatic înfruntă
parcul din centrul orașului.)
Am văzut, în octombrie,
sub Poarta sărutului,
o femeie singură,
un bărbat fără pereche
și, între ei, clocotind,
piatra,
eterna.

Măiastra nu se supune

Copil
la granița mirării.
Lemnul, piatra, bronzul
întind
seducătoare brațe.
Cioplitorul
vine de la capătul de început
al lumii.
El răvășește materia,
minuie daltă
cumintind duhurile :
al lemnului, al pietrei, al bronzului.
Dar Măiastra nu se supune,
ea scapă din gratiile veșniciei,
din bronz.
Copilul o vede, înțelege
minunea,
mingiie pasărea cu mirarea lui
și o lasă să zboare.

Legea și visul

Aștri de veghe
la porțile pietrei, la intrarea
în dragoste, în răvășitoarea
ei ordine
ce durează cît frăgezimea
unui fir de iarbă.
Muguriile sparge conturul
formei eterne, născută de piatră,
pilpîitor,
flacără invizibilă,
în an, în oră, în clipă.
Și cocoșul de clorofilă pe ram –
cîntec de rouă, în zori –
sfîșie toate formele posibile,
anulînd somnul și veghea,
tulburînd-limpezind
fîntîna și setea,
instituie legea și dă, totodată,
friu liber
armăsarului vis.

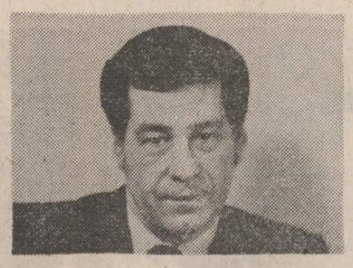

dumitru matală

Ud pînă la piele

În fiecare dimineață, înainte de a-și începe programul obișnuit, îi plăcea să mai stea întins în pat, să se lăfăie, cum zicea el, măcar vreo zece minute, cufundat în căldura așternutului ca într-o baie. Ceasul îl escorta și el, reglat de cu seara ca să zbîrnîie cu zece minute mai devreme, așa că totul era gospodărește pus la punct și nimic nu-l putea împiedica să-și respecte unul din puținele sale tabieturi. Așezat pe spate, cu brațele îndoite sub cap, își lungea cu voluptate picioarele pînă la celălalt capăt al patului și căsca zgomotos, din adîncul pieptului, satisfăcut că trupul îi dă ascultare din toate încheieturile. În același timp își plimba, în semn de recunoaștere, ochii cîrpiți peste obiectele dimprejur, ca să se obișnuiască din nou cu propria cameră și cu ziua ce se revedea spre el din toate părțile. Pe urmă, își punea o oarecare ordine și în gînduri, fără să se grăbească, dimpotrivă, cu o anumită încetineală chiar, din dorința de a se delecta pe îndelete cu fiecare minut ce care și-l acordase mărinimos. Așa întîmpina Cătăută o zi de muncă, printr-o scurtă pauză de relaxare, bucurîndu-se că-și poate permite o formă de întîrziere, cu toate că cele zece minute de lăfăială erau furate tot din odihna sa.

De data asta ceremonialul nu mai avu loc. Se trezi fără să fi auzit ceasul, mult mai tîrziu decît de obicei, pesemne din cauza unor nori negri, diformi, care se răsturnaseră peste cer și amăgeau lumea că este încă noapte. Cînd întredeschise ochii și văzu cît era ora, Cătăută sări din pat aproape înainte de a gîndi că trebuie să se scoale, ca să rămînă apoi pe marginea lui, descumpănit între ridicarea prea bruscă și inerția căldută ce-l trăgea înapoi. Abia după aceea, cu o altă întîrziere, își aduse aminte că aseară nici nu pusese ceasul să sune. Astăzi putea să-și ofere un repaus mai lung, putea chiar să nu se mai ducă deloc, așa că n-ar fi avut nici un rost să întoarcă ceasul, numai din plăcerea de a se trezi cu poruncile lui în urechi. Un alt mecanism acționase totuși reflex, chiar dacă nu cu punctualitatea unui ceasornic, îndu-i peste cap unul din cele mai plăcute obiceiuri tocmai într-un moment cînd ar fi putut să și-l prelungească cel puțin o jumătate de zi. „Uite, dom'le, uite la el, își zise surprins Cătăută, fără să știe prea bine la cine anume se gîndea, abia i se dă un răgaz de o zi, nu mai mult, și el, gata, nu se mai scoală la fel ca ieri. Te-nvețî repede cu libertatea, nimic de zis". Gîndul, apărut din senin, se așeza pur și simplu de-a curmezișul tabieturilor sale, dar asta nu-l deranja cîtuși de puțin pe Cătăută.

Fiindcă, oricum, nu-și mai putea găsi prea lesne lenevia, compromisă astăzi definitiv, se hotărî să nu se mai culce la loc în pat. Făcu așadar cîțiva pași prin cameră, neegali și nesiguri însă, ca și cum n-ar fi umblat cu mersul lui, ci cu unul pe care abia îl închiriase de undeva. Vru să se sprijine de masă și nici mîna, moale, nu-l ascultă, îndoindu-se sub greutatea corpului. Nu-i rămînea decît să fie ceva mai energic, numai că pentru asta ar fi avut nevoie și de o altă dispoziție decît cea de acum. După cîteva clipe de șovăială, se apucă totuși să execute niște figuri destul de aproximative, ceva de genul aruncării brațelor în lături și îndoirii ușoare, foarte ușoare, a genunchilor. În vreme ce le încropea, la întîmplare, fără să le comande de nicăieri, îl încerca mult mai convingător un convoi de căscaturi înlăcrimate, identice cu cele care îl deznodau în pat, în timpul repausului. Reușî, în cele din urmă, să se spele cu oarecare insistență, ceea ce avu darul să-l mai învioreze, și să se îmbrace ca de obicei, pentru a pleca la lucru. Numai atunci, odată încheiate cu succes ultimele detalii ale toaletei, se trînti înapoi în pat și începu să se gîndească ce avea de făcut în continuare.

Mare lucru nu-i rămînea parcă, oricît ar fi meditat el. Cel mult, una din două. Prima soluție ar fi fost să se retragă pe moșia personală, la ferma din Massachussets, unde și-ar fi putut permite să dea dispoziții la slugi și să taie frunză la ciini pînă la adînci bătrînețe. Ar fi putut s-o ducă într-o neîntreruptă lăfăială, dimineața, la prînz și seara, căscînd triumfător și tolănindu-se în șezlonguri pînă ce s-ar fi desprins din el însuși ca să se admire de undeva, dintr-o margine. Din păcate, așa ceva nu se potrivea de la sine, fără să ai și o nevastă dispusă să te întrețină, or el, pînă una-alta, n-avea, plus că luna viitoare ar fi urmat să plătească și chiria, pentru odaia asta, unde stătea în gazdă. A doua posibilitate, ceva mai înțeleaptă parcă, era să-și caute chiar de astăzi o slujbă. La autobaza unde lucrase pînă ieri nu se mai putea întoarce cu nici un chip. Șeful îi poruncise ca de mîine să nu mai vină la lucru, cum s-ar zice îl concediase, iar între timp mîine se făcuse azi. Atîta ambiție avea și el, să nu mai calce pe acolo decît cînd și-o lua lichidarea. De șoferi este nevoie pretutindeni, în toată țara, așa că nu-l obliga nimeni să se întoarcă cu căciula în mînă la poarta autobazei. Își putea permite chiar și cîteva zile de concediu, pînă ce va lua o hotărîre ; dacă cealaltă variantă, cu mosia, tremura undeva în zare, concediul era mai la îndemînă și nu dependea decît de el. Odată lucrurile puse la punct, Cătăută socoti că încheiase cu meditațiile și ar cam fi timpul să se scoale, a doua oară, numai că gîndurile îi scăpau mereu pe de lături, apucînd-o într-o altă direcție.

Ieri, cînd se petrecuse toată încurcătura, tocmai se îndrepta spre garaje, cînd fusese strigat de unul de la Mișcare :

— Cătăută, dă mașina în primire lui Pascu și du-te pînă la bază. Te cheamă șefu' !

Ascultător, îl căută pe Pascu, îi dădu în primire pe tăcute, fără să se mai piardă în tot felul de presupuneri cu care îl iscodea celălalt și numai cînd încheie cele cîteva formalități îi atrase atenția binevoitor :

— Cursa următoare o fac tot eu, să știi. N-am de gînd să plec în rodaj. De la Pascu, bineînțeles, vestea avea să se răspîndească în toată autogara.

Cătăută știa deci prea bine pentru ce anume era chemat. Aflase și el, ca toată lumea, că la bază au venit cîteva mașini noi-nouțe și cineva trebuie pesemne să le ia și pe ele în primire. El era foarte decis să nu primească nici una, dar chiar și așa, indiferent de intenția sa, la sediu tot trebuia să se ducă, odată ce fusese chemat. Așa se obișnuiește, dai fuga ori de cîte ori are nevoie stăpînul de tine, mai ales dacă n-ai un reprezentant permanent, ca să-l trimiți în locul tău. Plecă așadar cu niște pași rari, îngîndurați, ca într-o plimbare fără țintă, cu toate că pînă acolo avea o bucată bună de drum. Îi plăcea să se lase învăluit de răcoarea dimineții tot astfel cum, acasă, se mai cuibărea în moleșeala așternutului, sau cel puțin așa voia el să creadă în momentele acelea, în lipsa unui alt motiv mai temeinic. Era, ce-i drept, o zi mai prietenoasă, nu ca întunecimea învolburată de astăzi, cu un soare altfel plăpînd și șters, ca un ban care și-a pierdut strălucirea. Căldura lui abia mai ajungea pe pămînt, vlăguită, nici n-ai fi zis că numai cu o săptămînă în urmă era încă vară fierbinte, dar, oricum, era soare și puteai zice fără să minți că e o zi frumoasă.

Cînd intră în biroul șefului, nu întrebă nimic, nu dădu nici măcar bună ziua, ci doar închise cu multă grijă ușa, atent să nu-i scape clanța din mînă, după care se rezemă cu umerii de perete, lîngă ea. Deși se afla singur în încăpere și stătea lîngă masa de lucru, șeful nu era așezat pe scaun, ci, absorbit de lectura unui articol din „Scînteia", rămăsese uitat în picioare. Se înălță parcă și în virful picioarelor atunci cînd își ridică privirile peste marginea ziaru-

Sculptură de Gheorghe Anghel

lui, ca să-l fixeze pe Cătăută pe deasupra ochelarilor și să-l acosteze cu o întrebare mai mult decît eliptică : „Ei ?" Acesta scutură îndărătnic din cap, o mișcare care părea foarte limpede pentru el, însă care, neinsoțită de cuvinte, nu-i putea spune mare lucru celuilalt. După ce împături cu un oarecare regret ziarul, arătînd abia acum că era nu numai scund, ci și gras, șeful luă de pe birou niște hîrtii și i le întinse șoferului cu o naturalețe suspectă :

— Atunci, poftim actele și drum bun !

Cătăută nici nu se atinse de acte, îl lăsă pur și simplu cu mîna întinsă pe celălalt, fiindcă avea nevoie și el de mîini, pentru propriile gesturi, precipitate, și pentru a-și sublinia cumva cuvintele ce se înghesuiau în dezordine la gura lui :

— Nu plec, tovarășe șef, nu pot să plec ! **Nu v-am spus că nu pot să plec ?** Ce, numai Cătăută e-n unitatea asta ? Da Mocanu, da Ilie, da... (îi veni în minte numele lui Pascu și, apropape în aceeași clipă, renunță la el). Îl știți și dumneavoastră tot așa de bine.

Parcă dintr-odată convins, șeful își dădu seama că nu mai are rost să insiste și trînti hîrtiile la loc, peste altele. Apoi începu să se plimbe săltat, nervos, prin cameră, în vreme ce glasul i se ridica și cobora în același ritm :

— Ce dracu aveți cu toții în dimineața asta ? Toată lumea vine cu pretenții, toată lumea are motive personale. Și eu ce să fac ? De unde să iau alți oameni ? Rodajul e o verificare serioasă, nu glumă. Crezi că eu am în fiecare buzunar cîte un șofer pentru rodaj ?

Într-o adevărată rostogolire icnită, șeful se îndreptă amenințător către Cătăută, încercînd să recupereze prin agilitate ceea ce nu-i izbutea prin statură. Fără să se lase intimidat, acesta îl măsură îndelung, îl cercetă de sus pînă jos, proptit cum era în picioarele sale scurte, cu capul dat mult pe spate ca să-l poată privi pe el în ochi, și încercă să nu complice situația prin vreun zîmbet imprudent. Șeful i-l ghici însă și așa, nerăsărit în afară, sau poate asta căuta el cînd își dădea capul pe spate, de ajuns pentru ca o scurtă sclipire metalică în spatele ochelarilor să anunțe izbucnirea de furie. Pe neașteptate, îl strigă telefonul, așa că fu nevoit să-și reia rostogolirea, schimbîndu-i direcția spre aparat. Cătăută vru să profite de prilej ca să se strecoare la repezeală afară, însă celălalt fu mai iute decît el, atît cît trebuia ca să-l prindă strîns în ușa întredeschisă. În vreme ce ridica receptorul, pînă să ajungă cu el la ureche, se răsti către subaltern cu o severitate de ultimă instanță, singura posibilitate de a-și recuceri, întreagă, autoritatea pe care își închipuia că o pierduse pînă atunci :

— Dacă nu te răzgîndești între timp, mîine poți să nu mai vii la lucru !

O bucată de vreme, după aceea, așezat pe ultima treaptă a scărilor ce coborau în curtea sediul, Cătăută se lăsase hărțuit de tot felul de gînduri confuze. Drept în mijlocul curții, ca un punct de reper într-o cîmpie fără margini, era înfipt corpul de clădire în care se oploșeau cele cîteva birouri. Pe laturi, înconjurîndu-l ca niște boturi căscate fioros, se vedeau mai multe garaje fără uși, pustii la ora aceea. Amenințarea nu venea însă dinspre ele, ci din spatele său, chiar dacă nu părea să fie decît o încercare de șantaj, inofensivă. Cu șoferii trebuie să te porți frumos, să nu-i superi prea tare, că te lasă și pleacă cînd ți-e lumea mai dragă, or șeful știa și el prea bine treaba asta. Pe de altă parte, nu era deloc exclus să se servească de el ca să le dea o lecție strașnică celorlați. O sancțiune severă, pilduitoare, așa cum nu mai dăduse niciodată pînă atunci, ar fi fost în stare să-i pună pe toți la respect pentru multă vreme. Încercase chiar să fie imparțial și să admită că nici șeful nu putea suporta la nesfîrșit mofturile făcute de șoferi, uneori numai fiindcă erau mai înalți decît el, însă nu se împăca nici cu ideea că nu se găsise un alt țap ispășitor. Prins între mai multe porniri, pe care nici nu știa să le catalogheze prea bine, Cătăută simtise cum urcă în el o senzație de înversunare, fără obiect la început, pe urmă împotriva tuturor ghinioanelor deodată. Pe măsură ce senzația străină îl cotropea, el începuse s-o dirijeze deliberat spre o anumită zi, nici prea recentă și nici îndepărtată, o zi la fel de urîtă ca aceea care se anunța acum și din cauza căreia i se trăgeau lui necazurile. În ziua aceea ar fi fost mai bine să fi dormit neîntors, ori să se fi îmbătat exact pînă la miezul nopții, numai să sară într-un fel peste ea, ca și cum n-ar fi existat în calendare. De supărare că abia atunci îi venise ideea, nu s-a mai dus nici să-și ia înapoi mașina de la Pascu.

Cînd ieși din oraș și pătrunse în șoseaua națională, netedă și încă necirculată, se porni o ploaie vijelioasă, cu stropi mari, care se spărgeau în bășici cît pumnul izbindu-se de asfalt. „Cred că e ultima ploaie din vara asta" se gîndi Cătăută și dădu drumul ștergătoarelor de la parbriz. Zgomotul lor de metronom uniform fu imediat înghițit de sforăitul mai puternic al motorului, dezlegat într-un mîriit pașnic. Șoferul nu se mai simțea singur cuc în tot autobuzul. Zgomotul egal îl întovărășea ca respirația unui animal credincios, iar răpăitul ploii pe acoperiș aducea cu sfîrîitul untdelemnului în tigaie. Își putea închipui că e tot acasă, abia s-a dat jos din pat, după relaxarea din dimineață, și își prăjește două-trei ouă în bucătăria gazdei. După aproape o oră de mers, prin pînza deasă a ploii ce nu contenise nici un moment se întrezări capătul unei curbe în pantă. Marginea exterioară a curbei se demarca fragil de niște ripi nu chiar adînci, printr-un baraj alcătuit din borne de piatră vopsite în alb, între care erau fixate bîrne maronii. Cătăută cunoștea bine locul și, imediat ce intră în pantă, apăsă reflex pe pedală. Nu sesiză decît că roțile din față patinează ușor pe asfaltul ud, după care își continuară rulajul. Bănuise el încă de ieri că nu-i ceva în regulă la frîna de picior, însă se luase cu alte treburi și o neglijase ; n-avea decît să acționeze frîna de mînă. Trase smucit și nu întîmpină nici o rezistență : pîrghia se înfundă undeva dedesubt, ca într-un sac gol.

Între timp, autobuzul începuse să alunece din ce în ce mai nerăbdător. Cătăută fu deodată înundat de o sudoare rece și își simți tricoul ud sub ploaia de afară. „S-a spart membrana, omule!", îi urlă în creier propria voce, avertismentul inutil. Imediat apoi, din spate, se năpustiră asupra sa alte glasuri, într-un amestec nedeslușit dar agresiv, perforat din cînd în cînd de țipete. Se străduî să rămînă calm. Își aminti că țipetele astea le auzise altă dată, în vreme ce cobora de la Lacul Roșu spre Bicaz, cu un autobuz tixit de elevi în excursie. Pe serpentinele acelea abrupte, croite din scurt, unei învățătoare i se făcuse frică și băgase de-a binelea panica în copii. Fusese nevoit să oprească în mijlocul drumului — avea niște frîne grozave atunci! — și să se răstească puțin cam nepoliticos la învățătoare, altfel n-ar fi putut redresa situația. Ar fi vrut poate ca și de data asta să se răstesască la cineva și totodată se asigura, cu înfrigurare lucidă, că n-are cine să-l mai audă. Singura speranță era la marcajul de birne și pietre care îl întîmpina nepăsător: s-ar fi izbit entuziast de el iar asta l-ar fi putut, eventual, opri. În spatele său, țipetele se zvîrcoleau, în culmea panicii, și se ciocneau cu zgomote sonore de pereți, îngrozindu-l mai mult decît prăbușirea ce-l aștepta. „Asta-i tot, se gîndi la modul impersonal șoferul. Mașină nouă. Păcat". Un ultim instinct, mai puternic decît orice stăpînire de sine, îi încleștă mîinile de volan și îi propti picioarele în pedale. Cu un scrîșnet îngrozitor, roțile dinainte ieșiră de pe asfalt și înțepeniră. Botul autobuzului zgîrîie vopseaua de pe una din borne, fără s-o smulgă din lăcașul ei. Ca și cum totul ar fi fost de mult calculat, manevră gîndită în fiecare detaliu, Cătăută dădu înapoi, răsuci volanul la stînga și porni mai departe liniștit, cu o viteză somnoroasă.

Abia cînd se văzu la capătul pantei îl ajunse din urmă și frica. Fu cuprins de un tremur nervos, care îl zgîlțîia în rafale scurte din tălpi pînă în creștet, în vreme ce brațele îi zvîcneau singure pe volan, săltate și de trepidațiile motorului. Într-un tîrziu, se gîndi că ar fi timpul să-l oprească și să iasă puțin afară, la aer, și chiar execută totul absent, dirijat de undeva de la mare distanță. Bîjbîi la întîmplare, după cheie, după clanța ușii, pîpăi neîncreztător fiecare petec pe care punea piciorul, pînă cînd, epuizat dintr-odată de orice vlagă, se așeză pe o piatră de kilometraj. Nici nu simțea ploaia cum îl plesnește furioasă, din toate părțile, iar dacă s-ar fi oprit cineva să-l întrebe ce s-a întîmplat, i-ar fi cerut cel mult o țigară. Numai după ce se pomeni ud leoarcă, fără să știe prea bine din ce cauză, socoti că se răcorise de ajuns, și de fierbințeala ce-i alerga prin trup, așa că se putea urca înapoi în mașină. Nu plecă însă nici atunci, ci doar își transferă letargia de pe bornă pe scaun, sprijinindu-și fruntea și mîinile încrucișate pe volan, ca și cum ar fi adormit, obosit de moarte. După o vreme nemăsurată de nimeni, se hotărî și la altceva, răsuci iarăși cheia de contact, stergătoarele își regăsiră instantaneu ritmul lor harnic-inconștient și porni mai departe, nu înainte de a-și repeta de cîteva ori, solemn ca într-un jurămînt în fața ființei, că nu va mai urca în viața lui pe mașină în rodaj.

Acum nu mai avea încotro, era dator să-și respecte propriul angajament. Se jurase că n-o să mai pună piciorul pe mașină în rodaj și sub nici un cuvînt nu-și putea călca legămîntul. I se spusese ca de astăzi să nu se mai prezinte la lucru — gata, ordinul nu se discută. Cătăută era un om supus din fire, poate chiar prea supus, căci asculta nu numai de ce îi spuneau alții, ci și ce își poruncea el însuși. Odată se certase la cuțite cu cineva, își aducea foarte bine aminte și cu cine, cu Pascu, numai motivul îl uitase cu desăvîrșire, și nu vorbise după aceea cîteva luni cu el, pentru simplul motiv că așa îl amenințase atunci, în focul discuției. De fapt, amenințarea lui fusese mult mai drastică, nu uitase nici asta, cuvîntul rostit era *niciodată*, așa sunase, ferm și neîmblînzit, promisiunea, dar și cîteva luni durează citeodată o viață de om. Poate că și de data asta hotărîrea, ori numai una din ele, își făcea loc printre tot felul de amănunte și reconstituiri, se strecura ca printr-un hol înțesat cu vechituri, însă cînd ajungea înaintea lui rămînea dreaptă, țeapănă. Își repetase și în ziua aceea, și mai tîrziu, de mai multe ori, că nici nu fusese, la urma urmelor, decît un incident fără importanță. Deșurubase, firește, și mecanismul, piesă cu piesă, și nu găsise nici cea mai mică defecțiune, nicăieri. Mai rămînea o singură explicație, cea mai banală, vreun gol de aer, unul mic de tot, infiltrat cine știe cum, aproape că nici nu-ți venea să dai vina pe el. În rodaj ți se întîmplă tot felul de minuni, auzise el însuși destule și s-ar fi putut mai degrabă mira că el nu pățise niciodată nimic. De asta și exista rodajul, ca să se descopere și ca să se înlăture, să nu ne mai facem, spășiți, autocritica prea tîrziu. Dar oricîte argumente depozita în creierul deja asaltat de gînduri, nici unul nu rezista decît cîteva clipe, nesigur. Știa, pe de altă parte, că un ghinion ca al lui nu ți se întîmplă de obicei decît o dată în viață — a doua oară nu prea mai ai prilejul. Dacă n-ar fi fost așezat în pat, îmbrăcat și gata de plecare sau de dormit, ar fi scuturat din cap cu aceeași încăpățînare cu care se fălise și ieri, înaintea șefului.

Singura soluție cît de cît acceptabilă pare să fie una de-a dreptul absurdă. Abia se gîndește la ea și îl și vede pe șef într-un zbor pașnic în jurul adăpostului său. Așa rotund cum este, ca un butoiaș îndesat, dansează totuși prin văzduh cu o grație desăvîrșită. Din ziarul în care era înfășurat ieri și-a făcut aripi, niște aripi albe, imense, ce-l poartă fără nici un fîsnet în zbor, în vreme ce ochelarii îi împrumută un aer de înger sfios. Cu aripile astea plutește suplu, ca un planor în excursie, dintr-o parte în alta, de la stînga la dreapta, și parcă prin paginile lor îi murmură muzical la ureche cuvinte și fraze de articol, părintesc-mustrătoare : „Se poate, toarșu Cătăută? Să-mi faci matale una ca asta? Rodajul e o verificare serioasă, nu glumă..." Antrenat el însuși de ceea ce vede, Cătăută se arată dispus să mai adauge cîteva ornamente de efect. Se gîndește, de pildă, dacă n-ar fi bine să-i confere și niște grade îngerului, corespunzătoare ierarhic, sau chiar să-l avanseze în funcție, lipindu-i și o aureolă pe chelie. Filfîitul acela discret îl îmbie la somnolență, stăruințele sale blaiine îi provoacă plăcere, mai mult decît tîfna fragil-autoritară de ieri. N-ar vrea totuși nici să se lase prea repede convins, acum se află la el acasă, pe teren propriu, și nu poți renunța ușor la o siestă mai confortabilă decît orice răgaz de lăfăială. Șeful n-are decît să se rotească mult și

Continuare în pag. a 7-a

radio

Furtuna

Săptămîna aceasta s-a transmis la radio o emisiune cu totul deosebită sub rubrica **Biografia** (unei capodopere). De data aceasta a fost vorba de „biografia unui spectacol", **Furtuna** lui Shakespeare pusă în scenă de Liviu Ciulei la teatrul Bulandra. Scopul lui Cornel Cristian, realizatorul emisiunii, a fost acela de a oferi auditoriului fatalmente neavizat în chestiuni de travaliu teatral, de pregătire a unui spectacol, cîteva sugestii privind natura unui asemenea efort. Emisiunea, de o oră, s-a constituit ca un montaj extrem de interesant de înregistrări care, departe de a plictisi, aveau darul să deschidă efectiv curiozitatea. Pentru cel care vede un spectacol, „schela" pregătitoare rămîne o taină pe care și-o poate eventual imagina. Însă cînd e vorba de un spectacol de talia **Furtunii** lui Shakespeare, cînd e vorba de un regizor precum Liviu Ciulei, subtilitatea pregătirii depășește cu mult ceea ce am putea presupune prin rutină. A cunoaște ceva din munca „de culise" a artistului înseamnă a dobîndi un bine întemeiat respect față de efortul acestuia și bănuim că un asemenea scop a stat la baza emisiunii de care discutăm.

Montajul radiofonic a fost dominat, cum era și firesc, de o serie de comentarii ale lui Ciulei asupra lui Shakespeare, a istoriei interpretărilor, asupra viziunii pentru care a optat regizorul român în lectura **Furtunei**. Printre acestea, momentele înregistrate la repetiție se intercalau ca o prelungire a acelorași gînduri. Acele cîteva fragmente de repetiție (cît am fi dorit să fie mai multe !) au fost, în mod surprinzător — și entuziasmant — asemănătoare cu stilul de repetiție al lui Celibidache. Aceeași muncă minuțioasă pentru fiecare frază, pentru fiecare sunet rostit, spre a realiza un anumit sens al întregului. Același apel, reflex am zice, la sugestia altor arte, la date de istoria culturii, la unitatea dintre om, cu toate fibrele corpului său, cu toate meandrele conștiinței sale — și modul în care el se exteriorizează — nevoi organicității în creație. Ciulei poate cere unui actor să rostească un vers așa cum ar făuri un vas prețios — adică simetric, desăvîrșit. Pentru o replică, Ciulei poate face apel la o frază muzicală din Mozart. Pentru **Furtuna**, parabolă filosofică și poetică, regizorul, așa ca Prospero, invocă spiritele unei întregi culturi, folosind fără prejudecată culorile mai multor epoci spre a releva sensurile omenescului, cu extremele sale, forța și fragilitatea gestului creator. Pregătirea **Furtunei** mărturisește Ciulei, a fost o experiență intelectuală de mare profunzime, fascinantă în sine și mai interesant îi pare lucrul acesta decît rezultatul — prețios, spune el, pentru spectatori, deși „partial". După cum se poate deduce chiar și din aceste mici detalii, emisiunea, care ar merita să fie cîndva reprogramată, a fost lipsită de orice convenționalism.

Pline de interes au fost și comentariile citorva actori privind personajele interpretate, discretele sugestii asupra dificultăților învinse. Realizatorul nu a uitat nici celelalte „compartimente" de lucru teatral care au dus la spectacolul împlinit, la visul de o seară.

Ioana Ieronim

plastică

Energia comunicativă

NICĂPETRE este unul din acei artiști a cărui operă urmează parcă în paralel mai multe căi. Una ar fi, la el, calea de sorginte romantică, a respectului formelor deslușite, specific fiind însă, în acest caz, o dorință de evidențiere a forței lăuntrice materializată în reliefarea puternică a formelor sugerînd direcții de desfășurare a mișcării. O altă cale ar fi aceea în care prevalează inspirația din arta și folclorul primitiv ; formele împrumutate de aici sînt însă răstălmăcite, remodificate în funcție de o mitologie autonomă, de o imaginație proprie, creatoare de simboluri plastice de o mare stringență. Desfășurarea de chipuri ale unor ființe stranii, rămășițe parcă ale cultului unor epoci revolute, înfundate în negura istoriei, îți dă senzația înscrierii gîndirii artistului într-un orizont depărtat, unde se săvîrșesc rituri ciudate. Și totuși, acest univers are ceva omenesc, un ceva cu care ne-a familiarizat nu atît arta populară cît basmele și poveștile noastre populare. Acolo unde Nicăpetre se întîlnește cu repertoriul de forme și cu o anume intenționalitate a artei populare, el urmează o cale diferită de cele două ilustrate mai sus. Este calea epurării liniei și precizării volumului, în sensul definit și de arta brâncușiană. Sculptorul a obținut și aici rezultate remarcabile, mai ales în lucrări unde predomină elanul vertical, forma decantată și redusă la o clară sugestie. În ultimii ani, plecînd de aici, Nicăpetre a elaborat o multitudine de lucrări de mai mari sau mai mici dimensiuni și care afirmă rolul predominant al curbei ca element capabil să confere senzualitate ansamblului. Multe sculpturi par a fi forme aproape naturale, intervenția artistului mărginindu-se la retușuri în sensul marcării liniilor de forță ce contribuie la definirea obiectului sugerat, a simbolului presupus. Pe acest drum mai sînt încă multe posibilități de interpretare și așa cum lasă să se întrevadă ultimele sculpturi ale lui Nicăpetre („Umbră" — Expoziția municipală) el poate fi împins pînă la ultimele consecințe, pînă la transformarea formei într-o pură abstracție, nu lipsită însă de energie comunicativă.

Ceea ce unește toate aceste direcții, să le spunem așa, de gîndire ale artei lui Nicăpetre este o nervozitate, o fierbere, ce are drept rezultat însinuarea în material a unei tensiuni incontrolabile. Admirabilul portret al lui Pernessicius, expus anul trecut, tot la o expoziție municipală, este o reușită, în sensul absolut, a genului și datorită faptului că artistul a lăsat forma să se subordoneze liniilor de forță impuse de sublinierea agitației lăuntrice.

Că între demersurile plastice ale lui Nicăpetre, în ciuda diversității lor, există o legătură strînsă, asigurată de un studiu serios al posibilităților expresive ale formelor, o vădește și expoziția de desene a artistului, de la galeria *Galateea*. Studiile după model vădesc o cunoaștere a anatomiei vrednică de desenele clasicistilor. Artistul are însă o grabă izvorîtă dintr-o pornire senzuală nereprimată ; schița se dezvoltă în viteză și la un moment dat se întrerupe. Sensul carnal și abstract al imaginii care decurge de multe ori din desene îl reîntîlnim intact în lucrările acestui sculptor remarcabil, mai puțin cunoscut și apreciat decît se cuvine.

Grigore Arbore

muzică

Între spontaneitate și reflexivitate

Muzica de cameră rămîne în continuare lentila prin care se poate observa, dincolo de precizie și amănunt, fața „de penumbră" și metaforică a viziune a sunetului. Două concerte succesive, ale orchestrei de cameră **Quodlibet Musicum** (dirijor A. O. Popa) și cvartetul **Orfeu** (Eduard Popa, Marius Mocanu, Mihai Sofonea, Gabriel Negreanu), demonstrează cele două feluri prin care se explorează **interiorul** limbajului muzical : dacă formația condusă de A. O. Popa se axează mai degrabă pe spontaneitate, cvartetul **Orfeu** (premiat la Evian pentru cea mai bună interpretare a muzicii franceze contemporane) promovează reflexivitatea aproape pură, pentru care scriitura și elementele ei, modul lor de a exista, sînt chiar ținta interpretării. Este aceasta o artă „cerebrală" și „artificială" ? Nicidecum, abia în felul acesta o nouă figurare, născută dintr-o descompunere prealabilă, face sunetul să fie resimțit în calitatea lui de sunet, și nu ca simplu element descriptiv sau explozie emoțională.

Programul orchestrei **Quodlibet Musicum**, cuprinzînd în special Mozart (atît de prețuit de spontaneiști) a mizat de data aceasta mai ales pe forța de sugestie a clarinetistului-dirijor, care, atît în Adagio KV 580 cît și în ultima parte din Cvintetul KV 515 (adaptată de A. O. Popa pentru ansamblul de cameră, partitura primei violine fiind încredințată clarinetului) a păstrat aceeași căldură fluidă, aproape magică, în stare să unească discontinuitățile „sunetelor în mișcare". De asemenea, Varujan Cozighian și George Nicolescu, în concertul pentru două viori în la minor de Vivaldi, au făcut totul pentru a închega într-o nouă logică orice „dezordine aparentă", unind fascicolele sonore într-o viziune esențializată.

Eveniment cu totul remarcabil, concertul cvartetului **Orfeu**, care își propune prezentarea marilor clasici ai secolului XX, a demonstrat că și muzica de cameră poate renunța la „imitarea" realității sonore, devenind o proiecție violent subiectivă a conștiintei creatoare. Cele „5 Piese" de Webern, cu un ambitus de nuanțe acoperind cele mai subtile stări sufletești ; cvartetul de Bartok, a cărui dificultate tehnică permite rareori o asemenea „creație dirijată" în conștiința auditoriului (de altfel, cei patru muzicieni au gîndit structurile îndelung, punîndu-le în valoare : partea I, Fuga, a fost de pildă concepută mai lent, pentru a oferi construcției masivitatea necesară) ; cvartetul nr. 6 de Wilhelm Berger ; toate aceste lucrări au fost o adevărată „reacție în lanț" provocată de tehnicia și inteligența muzicală a interpreților. Prezentarea în primă audiție a cvartetului „Ainsi la nuit" de Henri Dutilleux (strălucit reprezentant al muzicii franceze contemporane, totuși pentru prima oară cîntat la noi) poate fi considerată principala carte de vizită a cvartetului **Orfeu**. Îndeosebi „Constellation", cu aglomerarea momentelor tensionate, cu efectele sale contrastante, a oferit nu numai posibilitatea unei descompuneri și refigurări sonore, ci și evidențierea calităților solistice ale interpreților. Și nu putem să nu insistăm asupra omogenității grupurilor de instrumente, îndeosebi asupra perfectei conlucrări între cei doi redutabili violoniști, Eduard Popa și Marius Mocanu.

Grete Tartler

I-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

«Amintiri la statura ceasului de-acum» (I)

Evocări de Valeriu Anania

PROLOG

„Nu pot începe însemnarea unor mărturii despre Arghezi fără un sentiment de mare sfială. Nu pentru că eroul ar fi greu accesibil, ci pentru că accesul la el presupune, neapărat, și propria ta implicare în contextul istorisirii, ceea ce face inevitabilă prezumția că abordezi imaginea gigantului spre a-ți adăuga și ție două degete la creștet. Am citit niște pagini de memorialistică al căror autor mi s-a părut a fi un amoraș agățat de glezna Venerei. Impresia e penibilă. Oricum, e greu de găsit tonul cu care Platon vorbea despre Socrate. Arghezi însuși, atunci cînd a trebuit s-o facă, își escamota implicația printr-o magistrală autoflagelare ipocrită. Scriitorul își cunoștea bine meseria și sconta pe efecte precise".

Cu aceste rînduri începeam, în 1970, la Detroit, seria de momente argheziene, publicate într-o minusculă casetă de literatură, din care unicul ei colaborator nu a putut tipări mai mult de zece numere. Acum, cînd revăd acele pagini și-mi repovestesc amintirile pe un spațiu tipografic mult mai generos și pentru un public cititor incomparabil mai larg, vechea sfială se retrage în fața unui sentiment de datorie, atît pentru marele meu prieten cît și pentru propria noastră istorie literară. Nu cred ca printre scriitorii de acum, încă în viață, să fie un altul care să-l fi cunoscut mai bine pe Arghezi, un altul care, pe durata unui sfert de veac, să-i fi călcat pragul și să-l fi primit de mai multe ori în odaia lui, față de care poetul să-și fi deschis sufletul mai larg. Nu mulți îl vor fi văzut pe Arghezi plîngînd, nu mulți vor fi fost martorii disperărilor lui. Și nu mulți vor fi avînd o biografie în care Arghezi să se fi înserat cu ponderea unui gest al destinului.

Aducerile mele aminte se resimt însă de unele aproximații, atît de cronologie cît și asupra unor fapte de amănunt. Nu am ținut niciodată un jurnal, nu mi-am notat, acasă, convorbirile cu Arghezi. Scrisorile și notițele autografe ce mi-au rămas de la el sînt puține, supraviețuind, ca prin miracol, unor seisme biografice. Nici pe bandă de magnetofon nu l-am înregistrat, cu o singură excepție, prin 1956—57, cînd, în chilia mea de sub dealul Mitropoliei, l-am rugat să-mi citească la microfon cîteva poezii. Să fi citit din carte vreo cinci-șase și de pe file manuscrise vreo trei-patru, acestea din urmă rămase — după cît pot să știu — inedite pînă acum. Ceva mai tîrziu însă banda mi s-a subtilizat nocturn, sustrăgîndu-se unui proces verbal de rigoare, și nu i-am mai putut da de urmă. Unele amintiri, așadar, se cheamă unele pe altele din lumini și neguri foarte îndepărtate și dintr-o durată care se cerea numai a noastră, cînd, de pildă, o vizită a mea la Arghezi sau a lui la mine sau o plimbare în doi sau o convorbire telefonică încă era și nu mai era un eveniment. Poetul mă integrase vieții de familie și — în bună măsură — vieții lui sufletești, așa încît o sosire a mea la Mărțișor trebuia să mi-o anunț numai pentru ca cineva să-mi deschidă poarta cea mare, de la stradă. Apropierea — el îi spunea prietenia — noastră începuse de pe o pagină de poezie, dar ea s-a trezit crescînd pe niște temeiuri sufletești în care literatura se implica adiacent. Arghezi m-a iubit așa cum eram, cu toate ale mele, chiar cînd a știut că nu-i merit dragostea. Mai tînăr decît el cu peste patruzeci de ani, dar tot atît de temperamental cum fusese și el la vîrsta pe care o aveam eu, i-am deschis uneori răni, l-am provocat la explicații severe, l-am judecat cu brutalitate. El însă mi-a răspuns, întotdeauna, cu o gingășie care mă dezarma, restituindu-mă stării de umilință lăuntrică, așa cum îi stă bine unui ucenic și așa cum o avea și el, la ceasul de singurătate al miezului nopții, cînd lucra sub aripa îngerului.

Și iată că și acum, cînd scriu aceste rînduri, minunea intuită de el cîndva mi se insinuează obsesiv sub vîrful creionului. Amintirile, care altfel mi se refuză în prezență sau limpezime, mă solicită suav de deasupra spațiului alb.

— Eu cred, îmi spunea odată Arghezi, că cel mai mare poet al lumii e omul care a inventat hîrtia.

ÎNTÎI A FOST ÎN OGRADĂ

Prin primăvara lui 1942 visam — din ce în ce mai insistent — să-l cunosc pe Arghezi, să-l zăresc măcar de departe, să-l văd de aproape, „să-l pipăi și să urlu : Este !" O biografie scandaloasă și o literatură de vină tare concuraseră în a aprinde ambițiile secrete ale unui tînăr și foarte proaspăt călugăr din mînăstirea Antim, în a cărui chilie fuseseră mistuite și re-mistuite mai toate cărțile apostatului, cîte putuseră fi agonisite de prin librării sau, cele mai multe, din anticăria lui Mișu Pach. Mă împrietenisem cu poezia lui prin a fi început s-o resping. Mă urmărea, dar nu ca o obsesie, ci ca pînda unui dușman furișat în odaie. „Cîntec de adormit Mitzura" — titlul — îmi suna neromânește, și mă întrebam cînd și cum n-o să mai fiu amenințat de facerea :

„Tăcerea vocile și le-a pierdut
„Care-o făceau pe vremuri să răsune".

Cred că eram și puțin întîrziat. La douăzeci și unu de ani încă nu descoperisem, în poezie, ritmul interior. Cadențam silabele pe burice.

Exegezele argheziene, cîte puteau fi la vremea aceea, nu mă prea ajutau. Cît despre opinia publică, aceasta era deconcertantă. Exista pe atunci o aristocrație bucureșteană care-l detesta pe Arghezi fără să-l fi citit. Clericii, cei mai mulți, vedeau în el doar pe ierodiaconul răspopit, dar tot atît de adevărat era că admiratorii lui de taină erau tocmai monahii. La Antim, părintele Firmilian, dascăl și cărturar de seamă, își cumpănea părerile între lauda generoasă și reticența decentă, iar părintele Darie, un călugăr autodidact, uscățiv și oacheș, era în stare să-ți vorbească două ceasuri nu numai despre absurdul lui Urmuz ci și despre noutatea sintaxei argheziene.

La rîndu-mi, îmi surprindeam versul furat de niște cadențe care nu erau ale mele, și știam că izul lor nu-i va face nici o plăcere lui Nichifor Crainic, care începuse să mă publice în „Gîndirea". Prevedeam o luptă lungă și grea, ceea ce l-a făcut pe poetul Radu Pătrășcanu să-mi dedice o poezie, apărută, cu un an mai tîrziu, în volumul său de debut **Cîntecul Argonauților**, din care-mi amintesc :

„Purtînd chemarea ce-o aveau aezii
„Și-n suflet cu adevărat pe Dumnezeu,
„Absent și grav, părintele Vartolomeu
„Psalmodiază-n liniștea grădinii pe Arghezi."

O dată mai mult, deci, rîvneam să-mi cunosc tiranul, mai precis, să măsor umbra strigoiului de care trebuia să fug. Într-o vreme, ziarele anunțaseră că Arghezi, în cutare zi, va da autografe la Cartea Românească (cred că apăruse **Lina**.) M-am strecurat timid în librărie și am pîndit cîteva ceasuri. Nu eram hotărît să-i solicit un autograf. Mă încerca un fel de spaimă : cum îl va privi apostatul pe un tînăr cu dulamă și plete ?... Nu știu ce s-a întîmplat, poetul nu a apărut în librărie, poate eu mă înșelasem asupra datei, oricum, m-am întors la mînăstire ca după un drum pe brîna muntelui, cu amețeala prăpastiei în care n-am căzut.

Cu cîțiva ani înainte, într-o colonie de tineret școlar mă împrietenisem nu numai cu Paul Sava și Horia Căciulescu, ci și cu Mihai Vornicu, devenit apoi student la matematici. Scria versuri și era împătimit de muzică. Mă cerceta din cînd în cînd la chilie, aducea vioara cu el și-mi cînta, repetat și posesiv, „Barcarola" de Ceaicovski, „Cîntec indian" de Rimsky-Korsakov și „Într-o piață persană" de Ketelby. Prin el mi-a fost dat să-l cunosc pe Arghezi, în acel iunie al anului 1942.

Arghezi îl angajase pe Mihai să-l „mediteze" pe Baruțu la matematici, pentru examenele de sfîrșit de an, așa încît acesta mergea zilnic la Mărțișor și-și ținea lecțiile afară, la masa de sub vișin, unde și poetul răsfoia presa. Într-una din zile, Arghezi frunzărea un număr proaspăt din „Gîndirea" și la un moment dat ar fi scos un „Hm !", pe care l-a repetat după ce a mai citit o dată pagina. Intrigat, Mihai și-a aruncat ochii pe revistă. Sub lentilele lui Arghezi stăruiau niște versuri, cu un nume deasupra.

— Aa, ar fi exclamat Mihai, ia uite-l !...
— Îl cunoști ? s-a informat Arghezi.
— Cum nu, prieten bun.

Și i-a spus ce și unde eram.

— Daa ? s-a mirat Arghezi. Se mai găsesc și azi tineri poeți care se duc la mînăstire ?

Și ar fi adăugat :

— Dacă mînăstirea îi va folosi și lui cît mi-a folosit mie, atunci bine va fi de el.

(Aceste ultime cuvinte i-au sunat lui Mihai drept o aluzie ironică la mizeriile morale care-l siliseră pe ierodiaconul Iosif să părăsească tagma. Arghezi însă le spusese cu gravă seriozitate, și ele aveau să răzbată, peste foarte mulți

Desen de Mihai Gheorghe

ani, în „Predoslovia" sa la cartea mea de debut: „La mînăstire am citit în limba veche a bisericii graiul cu adevărat românesc și aș bănui că fără cărțile mînăstirii aș fi lucrat mai prost decît lucrez".)

Și, în sfîrșit, a mai adăugat :

— Invită-l, te rog, să-mi facă o vizită. Dacă se poate, mîine, spre seară.

În aceeași zi, Mihai Vornicu îmi năvălea pe ușă cu sufletul la gură :

— Arghezi vrea să te cunoască...

A doua zi luam tramvaiul prin Mandravela și coboram cam în dreptul mînăstirii Văcărești. Pe drum, Mihai încercase să mă prevină :

— Nu știu cum o să se poarte domnul Arghezi cu tine, dar să știi că e spurcat la gură. Într-o dimineață m-am prezentat pentru lecție, dar Mitzura a deschis fereastra de la parter și m-a rugat să aștept, întrucît Baruțu încă dormea. Atunci s-a deschis și o fereastră de la etaj și a apărut Arghezi. „Ce mai faci, domnule Vornicu ?" m-a întrebat. „Mulțumesc, bine, am răspuns, dar dumneavoastră ?" „Eu, căcăreze", mi-a zis el. „Vai, domnule Arghezi, un om ca dumneavoastră..." Și, ca și cum aceasta nu ar fi fost deajuns, domnul Arghezi și-a supt mustața și a strigat de sus : — Mitzule, închide, te rog, fereastra, că vreau să-i spun domnului Vornicu o porcărie... Și mi-a spus-o.

Am urcat un maidan plin de gunoaie și bălării, sub care se întindeau imense grădini de zarzavaturi, pînă spre Cocioc. Orașul rămăsese undeva departe, ușor înecat în piclă. Mihai a deschis o portiță de lemn, știută și folosită doar de intimii casei. M-am trezit într-o vastă ogradă cu pomi scunzi și ierburi înalte, dincolo de care se profilau acareturile unui fel de conac. O droaie de cîini, legați în osebite laturi ale gospodăriei, au început să latre toți deodată. Înaintam încet.

Eram, cum se spune, foarte emoționat. Pășeam în universul concret al unui poet mare, autorul „Psalmilor", chinuitul metafizic, demiurgul rănit, îngerul bolnav. Presimțeam că o să mă bîlbîi. Îmi părea rău că nu purtam în mînă un crin alb, să vorbească el pentru mine. Arghezi, îmi ziceam, trebuie să cunoască graiul florilor.

Gazda ne-a văzut de departe și ne-a făcut semn să așteptăm puțin. Am așteptat. Auzeam o voce pițigăiată sfădindu-se cu niște oameni. Am înțeles că erau unii care lucraseră ceva și trebuiau plătiți. Aveam impresia că mă zăpăcesc. Cred că atunci mi-am adus aminte că citisem undeva — nu mai știu unde — despre gazetarul care, dornic să-l vadă cu ochii lui pe marele, subtilul, complexul Ibsen, i-a adulmecat urmele timp de cîteva săptămîni, pentru ca, spre marea lui dezamăgire, să-l descopere pe terasa unui restaurant dintr-o stațiune balneară, mîncînd — vai, ca orice burghez ! — crenvurști cu hrean și bînd bere...

Aproape că n-am băgat de seamă cînd omulețul scurt și plinuț, cu rame groase la ochelari, întreptîndu-și mersul legănat spre mine, mi-a întins mîna. Glasul îi era încă nervos.

— Iartă-mă, părinte, sînt niște măgari din mahalaua mea, pe care-i tocmesc cinstit să-mi sape la vie. Ei bine, toată ziua se duc la gard să se p... de trei ori pe ceas, iar seara pretind polul întreg. Fir-'ar ai dracului !...

Apoi, cu un surîs diafan :

— Poftiți, vă rog, în casă !

MĂRȚIȘORUL ACELOR ZILE

Lumea de din jur de Mărțișor era bîntuită, pînă la margini, de război, sărăcie și moarte. Unele imperii se clătinau a prăbușire, altele luau munții pieptiș și se găteau să-l încalece. Soldații, de toate felurile, împînziseră meridianele și puteau fi văzuți oriunde, pînă și pe maidanul de peste drum de Văcărești, unde cantonaseră lîngă gardul poetului. Seara ,cînd ofițerii erau duși într-ale lor, ostașii se așterneau pe lîngă tăciunii camuflați, își fumau rația de țigări și cîntau încet, pe sub mustață, fără să știe că urechea vecinului îi adulmecă de dincolo de grădele și că scriitorul citește lumea mai mult din cîntecele lor decît din ceea ce publicau ziarele și vesteau posturile de radio.

— Nemții o să piardă războiul, a destăinuit Arghezi într-o zi.

Nu l-am crezut și nici nu-mi venea.

— Împotriva tuturor aparențelor ; știi ce cîntau soldații aseară ? :

Frunză verde trei migdale,
Mareșale, mareșale,
De cînd ai pornit război
S-a ales praful de noi.

E de necrezut, dragul meu, dar să știi că biruințele și înfrîngerile pornesc întotdeauna de aici, din sufletele acestor mocofani.

Mărțișorul însă continua să rămînă același, cum îl cunoscusem de curînd, un așezămînt al tocmirilor înțelepte și statornice, o gospodărie mic-burgheză în inima căreia se ascundea, nebănuit, altarul poetului, unde se oficia, noapte de noapte, înfricoșătoarea taină a prefacerii pîinii în cuvînt. Cine avea să priceapă misterul ? Locuitorii mahalalei îl vedeau pe domnul Arghezi doar ziua, la scara întîmplărilor obișnuite ; între ei și proprietarul ogrăzii aveau loc mici tocmeli și schimburi comerciale, iar la vremea cireșelor sau a strugurilor, cînd ispita de a te înfrupta din bunul altuia se face neînduplecată, se petreceau și fugăreli încîlcite prin iarbă, zburătuiri cu prăjina și injurături reciproce peste gard. Incidentele treceau odată cu anotimpul, lucrurile se împăcau de la sine. Poetului îi plăceau, cel puțin în gospodărie, bunele vecinătăți, dar jaful și impostura nu le îngăduia nici în literatură.

Poarta așezămîntului, cea mare, se deschidea din strada Mărțișor și te împingea într-o alee vastă, așternută, cu pietre de rîu, de-a lungul căreia se aliniau, pe stînga, niște cireși de toată frumusețea și bunătatea. Dincolo de ei se întindea o bucată de vie, cu un capăt proptit în grădina de sub fereastra scriitorului. În colțul de lîngă poartă era și o gheretă de scînduri, destinată pîndarului ; în lipsa unui om de încredere, poetul însuși își lua deseori sarcina de a veghea apropierea răufăcătorilor.

Ca să pătrunzi din alee în curtea casei, trebuia să te oprești în fața unei portițe, de obicei încuiată, să desprinzi un ciocănel din agățătoare și să bați de cîteva ori într-o tochiță de fier, cu sunet argintiu, ca la schit. Mai tîrziu, tochița a fost înlocuită cu un clopot, pe urmă cu mai multe. Clinchetele metalului erau imediat amplificate și acoperite de lătrăturile cîinilor, mulți la număr și voinicoși în lanțuri, vestitorii adevărați ai sosirii tale. Gazda te primea, întotdeauna, cu acest protocol.

Casa lui Arghezi, care fusese durată, mi se pare, după indicațiile lui și în mai multe etape, nu mi-a impus niciodată printr-o anume frumusețe sau printr-un anume gust. Plănuind-o, poetul o văzuse, cred, mai mult pe dinlăuntru decît pe dinafară, cu excepția turnulețelor răsărite din muchea acoperișului, care se vedeau pînă departe. Să fi fost ele o replică la turlele mînăstirii de peste drum ? Unii credeau că acolo meditează sau scrie poetul, cel puțin uneori. Dar Arghezi avea prea mult simț al humorului spre a se fi cocoțat vreodată în prepeleac, pentru a se „inspira". Chilia lui, atelier simplu de tot și modest, era jos. Funcția turnulețelor trebuie să fi fost sufletească. Fugit din călugărie și rostuit în viața socială, lui Arghezi i-a plăcut întotdeauna să se creadă, într-un anume fel, tot la mînăstire. La vremea cînd eram bibliotecar pe dealul Patriarhiei, fereastra biroului meu îmbrățișa toată acea parte a Bucureștilor dinspre Parcul Libertății, Crematoriu, Cocioc și Văcărești ; profilată pe zare, casa lui Arghezi părea, într-adevăr, un mitoc al Mînăstirii Dintr'Un Vis.

Cine nu știe cît de mult iubesc călugării pisicile ? La Mărțișor erau o droaie, așa cum n'am mai văzut decît în fosta casă a unui alt mare scriitor, Hemingway, între al cărui așezămînt din insula Key West, la poarta Golfului Mexic, și grădiștea de lîngă Văcărești, declarată acum casă memorială, e o asemănare de necrezut. Felinele lui Arghezi i se răsfățau pe genunchi, așa cum făceau și cele vreo treizeci ale lui Hemingway, și-i solicitau surîsuri pe sub mustață, în ceasurile lui mohorîte.

Bună parte din poezia Mărțișorului sălășluia în livada bogată și rodnică, întinsă dincolo de casă, pînă la marginea platoului, și populată cu un univers de păsări, gîze și viermișori. Patru-cinci capre păsteau, vara, printre pomi, și nu o dată i-am cerut poetului îngăduința să mă joc cu iezii ; pe unul din ei îl poreclisem Michiduță și mi-l făcusem prieten. O familie de arici, o broască țestoasă și o giscă bătrînă erau edecurile acelui paradis al împogodirilor casnice, pe care sabia îngerului îl ciopîrțea, noapte de noapte, în două și în mai multe.

Și poate că nici harnica Paraschivă, nici Baru și nici Mitzu, pe atunci cam la măsura iezilor din livadă, nu bănuiau că acest **pater familias** al Mărțișorului lor purta în sine, ca pe o taină, singura însușire socială cu care intrase în mînăstire și ieșise apoi la lume : vocația singurătății.

Anul dicționarelor

Urmare din pag. 1

meniul criticii (au apărut totuși, de-a lungul anului, **prea puține titluri !**) impune o constatare îmbucurătoare : între cărțile cu adevărat valoroase, cele mai multe sînt studii sau eseuri de literatură comparată în cuprinsul cărora literatura română este considerată parte integrantă a literaturii generale și tratată ca atare. Faptul acesta indică o nouă concepție asupra propriei noastre culturi, depășirea complexului de „cenușăreasă" literară manifestat adesea prin situarea periferică a fenomenului literar românesc în structura lucrărilor de sinteză. S-ar putea face chiar mai mult, în sensul circumscrierii originalității sau al reliefării unor priorități românești în materie de cultură.

Dintre studiile și eseurile pomenite mai sus, am cita mai întîi excelenta carte a lui Liviu Petrescu, **Romanul condiției umane**, consacrată romanului moden. Perspectiva istoric-literară și comparatistă se interferează cu cea filosofică, aceasta limitată totuși, întrucît autorul nu apelează, cum poate s-ar fi cerut, și la gîndirea heideggeriană, la filosofia lui Jaspers sau Wittgenstein. Deși Liviu Petrescu integrează în sinteza sa și literatura română, o face parțial : Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, Anton Holban nu sînt nici măcar citați.

Valeriu Cristea oferă, cu masivul său volum **Spațiul în literatură** (care numai aparent trimite la cunoscuta carte a lui Blanchot), o incitantă și agreabilă „excursie" literară prin teritorii dintre cele mai interesante. Autorul consacră mai mult de 2/3 din cartea sa **spațiului închis** (cealaltă treime fiind a **spațiului deschis** și a unor concluzii provizorii), poate un semn că, în evoluția ei, literatura tinde către un fenomen de „închidere". În ce ne privește, regretăm că Valeriu Cristea nu a avut în vedere o anume ipostază a spațiului închis cu ascendență semnificativă în întreg teatrul european de la Caragiale la Beckett și Ionescu. Mai semnalăm și o anume limiare a unghiului privirii critice : deși, în „prefață", Valeriu Cristea afirmă că a apelat „la toate literaturile, din toate timpurile", în cuprinsul cărții procedează altfel. Perspectiva sa este totuși una tradițional-europocentristă (puținele exemple din literatura nord-americană și a Orientului apropiat n-o modifică). Ca și Liviu Petrescu (în **Romanul condiției umane** nu sînt niciodată citați Kawabata, Endo, Márquez, Carpentier), Valeriu Cristea ignoră în totalitate marea literatură a extremului Orient și pe cea sud-americană.

Un „moralist" și un subtil comentator al actului literar este Lucian Raicu. Autorul acelei exemplare cărți despre Gogol publică acum un volum de **fragmente, Reflecții asupra spiritului creator**. În acest „jurnal" nedatat al unor „extaze" de lectură, autorul „divaghează cu grație", cu o înțelegere superioară a dialecticii procesului de elaborare a operei, dar și în afirmații făcute mai mult pentru sonoritatea lor de moment. Acestora din urmă le preferăm generalizările de tipul : „scriitorii mor din pricina frigului. Acesta e singurul diagnostic exact al bolii de care mor scriitorii".

Mai puțin prezentă în presă, Margareta Dolinescu ne face surpriza unei foarte solide și cuprinzătoare cărți despre parnasianism. Copleșitoare ca informație, această exegeză tipic universitară (în bunul înțeles al cuvintelor) se dovedește și într-adevăr comprehensivă. Ceea ce trebuie remarcat, de asemenea, este cuprinderea cu adevărat europeană a „curentului". I-am reproșa totuși că abuzează de termenul **concept** (v. cap. **Conceptul de parnasianism**) acordîndu-i prea mult și mai ales dispunerea tradițională a subcapitolului privitor la reflexele parnasiene în lirica românească, subcapitol ultim, ca un adaos necesar, dar ca un adaos.

Tot o carte de cultură și literatură comparată este și cea semnată de Al. Duțu — **Modele, imagini, priveliști.** Ea propune atenției cîteva „imagini" (a „omului exemplar" și a „celuilalt", a mutației culturale din secolul al XIX-lea) în care primează încercarea de a integra în contextul general fapte specifice culturii și literaturii române. Observația fină, cultivată, nedecisă totuși uneori (v. **Barocul în cultura română**) merge către comentariul obiectiv, bine orientat bibliografic.

Remarcăm apoi cărțile de sinteză propriu-zisă, puține la număr, cum sînt cele ale lui Florin Mihăilescu — volumul al doilea al **Conceptului de critică literară în România** (carte laborioasă, inteligentă, partizană totuși, în sens defavorabil) — și Dim. Păcurariu — o substanțială exegeză asupra **Clasicismului și tendințelor clasice în literatura română.** Nu este vorba despre ediția a doua a studiului publicat în urmă cu mai mulți ani, ci despre o carte revăzută și mult adăugită, cu capitole complet noi.

De asemenea, cităm aici cu plăcere monumentalul studiu al lui D. Micu, **G. Călinescu — între Apollo și Dionysos** care impune impresia unei cercetări exhaustive de aleasă ținută universitară. Foarte rar istoriografia românească a beneficiat de o exegeză de atari proporții, atentă și cuprinzătoare, comprehensivă și subtilă consacrată unui scriitor de primă importanță : o carte despre care se va mai vorbi.

Eminescu — poezia elementelor, de Elena Tacciu, este tot o sinteză: o cercetare bachelardiană de real interes asupra postumelor de tinerețe. Această opțiune nu limitează, de fapt perspectiva, întrucît acolo, în acea perioadă, se află și marile poeme **Memento mori** și **Povestea magului.** Studiul Elenei Tacciu e completat de trei fine analize la **Strigoii, Luceafărul** și **Mai am un singur dor.** Cu unele insuficiențe totuși, explicabile prin caracterul de pionierat al exegezei, cartea aceasta verifică posibilitățile criticii tematice moderne, necesară în cazul operei unui mare poet ca Eminescu.

Un studiu despre care, din păcate, nu s-a prea scris este cel publicat de Dumitru Irimia, **Limbajul poetic eminescian :** o amănunțită analiză de stilistică lingvistică, (deși ar trebui să-i reproșăm autorului că s-a limitat (desigur !) doar la textele antume).

Opera unui alt mare poet român, Arghezi, este obiectul unei masive și profunde cărți scrise de Nicolae Balotă. Ceea ce reunește în mod strălucit autorul, împlinindu-și promisiunea din **Prolog**, este să facă din Arghezi o adevărată prezență. Această carte care **îl merită** pe autorul **Florilor de mucigai** (cîte cărți își merită autorii despre care scriu ?) — iată ce ni se pare cel mai important pentru o exegeză ce le depășește, de departe, pe toate celelalte dedicate poetului pînă acum.

Dintre volumele de critică mai strîns legate de fenomenul românesc actual am reținut patru : **Via magna, Poeți români de azi, Firescul ca excepție** și **Secvențe critice. Via magna** (despre care am scris pe larg în alt loc) este cartea unui tribun, profesiunea de credință reluată și amplificată a unui cărturar care vede cultura română în perspectiva unei reale afirmări în contextul culturii continentului. Ea ar merita continuată într-un studiu mai riguros, cu **toate** datele problemei de natură să **convingă** de vocația noastră universalistă.

Cea mai importantă acțiune a unei cărți ca cea a lui Gheorghe Grigurcu este încercarea de a desena dacă nu un „nou" relief al lirismului românesc actual, cel puțin de a determina o modificare a celui existent. În **Poeți români de azi** impune de la început absența prejudecăților (chiar dacă uneori unele opțiuni tind să instituie sau anunță alte prejudecăți) : pe critic nu-l impresionează nici ierarhiile de la un moment dat, nici dacă, de pildă, unul sau altul dintre poeții despre care scrie locuiește la Iași, la Cluj sau la Tg. Jiu.

Firescul ca excepție a lui Mircea Iorgulescu este o carte incitantă și polemică ce cuprinde două substanțiale studii despre Dinicu Golescu și Gherea și două alte secțiuni de comentarii din actualitate. O mențiune specială pentru sagacitatea și interesul paginilor intitulate **Ibrăileanu și Gherea, sau despre snobism în istoria literară**

În sfîrșit, **Secvențele critice** ale Ecaterinei Țarălungă — un volum care-și propune prea mult și realizează prea puțin. E destul să adăugăm că în cap. 2 din partea I — **Aria europeană a problemei** — discuția despre conceptul de critică literară modernă se întinde pe aproape... 5 pagini. Cartea trădează o largă informație și o prea îngustă aplicație la materia propriu-zisă a exegezei.

Cărțile la care ne-am referit, în ciuda valorii incontestabile a unora dintre ele, nu sînt nicidecum semnul bogăției și diversității acțiunii critice. Imaginea nu se schimbă nici dacă adăugăm că anul acesta a fost „anul dicționarelor". Totuși, măcar astfel, 1979 este un an de excepție. După **Dicționarul cronologic** și **Dicționarul folcloriștilor** au apărut, în același timp, două lucrări de mai mare interes : **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, elaborat de un colectiv de cercetători ai Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza", și **Dicționarul de literatură română**, redactat de mai mulți critici și istorici literari, coordonator Dim. Păcurariu.

Cel dintîi, conceput ca o lucrare exhaustivă, este, în genul său, un dicționar model, ceea ce nu înseamnă că anumite aspecte ale concepției și ale redactării articolelor nu sînt discutabile. Ne referim, în primul rînd, la un anume decalaj între imaginea unor mari scriitori în dicționar și imaginea lor în exegezele critice din ultimul deceniu. Eminescu, Slavici, Caragiale, Maiorescu se află, parțial, în această situație. Ne gîndim apoi la raportul „ideal", în cazul articolelor despre scriitorii importanți, între informația propriu-zisă și actul interpretativ. Noi considerăm această ediție ca pe o „ediție de probă" ; oricum, dicționarul (atunci cînd va fi terminat) va trebui reordonat alfabetic de la începuturi pînă la zi. În ediția viitoare, cel puțin în tirajul pentru străinătate, va fi necesar, poate, să se reducă spațiul acordat unor scriitori minori.

Dicționarul de literatură română, primul, la noi, de la începuturi pînă astăzi, este un dicționar selectiv. Acordînd un amplu spațiu literaturii contemporane, acest dicționar va declanșa mult mai multe reacții și mult mai diverse decît celălalt. Cîteva s-au și făcut publice. Dintre ele, se detașează net amplul articol al lui Nicolae Manolescu („România literară", 13 decembrie, 1979) nu atît prin intransigența (ca să nu spunem violența) tonului, cît prin spiritul negator, prin afirmațiile uneori fără acoperire, prin precizările... inexacte. Fără a avea acum intenția să intervenim amplu în discuție, adăugăm totuși că Nicolae Manolescu vorbește despre o „dezinformare nu doar estetică" și despre o „concepție cam strîmtă și conservatoare asupra literaturii" care, dacă este un adevăr, nu poate fi **doar** a coordonatorului. Este spiritul dicționarului „cam universitar, în sens îngust" ? Dacă din cele 770 articole despre scriitori și reviste, aproximativ 400 sînt consacrate literaturii contemporane (deci **cîtorva decenii**), față de celelalte 370 pentru **patru secole** de literatură, spiritul dicționarului este **universitar... în sens foarte larg.** Nicolae Manolescu mai afirmă că, „în chip sistematic, aproape toți (sic !) marii scriitori de azi sînt tratați «pe scurt», din avion, fără referințe critice (de ce capitolele despre Marin Preda sau M. Beniuc n-ar avea referințe: și despre ei s-au scris monografii)". Să producem două exemple : articolul despre Rebreanu are trei pagini și zece rînduri, cel despre Marin Preda (care **are** și referințe critice) — aproape trei pagini... În plus cel din urmă e mai bine scris, cu judecăți de valoare penetrante.

Desigur, **Dicționarul de literatură română** nu este perfect ; în mod cert, e însă perfectibil. Ca în orice dicționar asemănător, selecția poate fi și trebuie să fie îmbunătățită și noi credem că, în vederea edițiilor pentru străinătate, se va proceda astfel. În această perspectivă, ne gîndim că un criteriu ar fi acela al **sporului** de **noutate** din scrierile unuia sau altuia dintre autorii contemporani. Este importantă, într-un asemenea caz, punerea în evidență a elementelor de originalitate, de prioritate, în raport cu literatura europeană a timpului. Implicit se impune, ca și în cazul celuilalt dicționar, reducerea, pe cît posibil, a decalajului dintre nivelul necesar al interpretării într-o lucrare de acest fel și nivelul criticii românești de azi.

Cărțile de critică, dar mai ales dicționarele literare la care ne-am referit, ne spun că anul 1979 a fost totuși un an interesant.

Între marii romantici ai lumii

Urmare din pag. 1

pre Eminescu **mîine**, mi se pare mai mult decît firesc și benefic să inversăm termenii definiției lui Brandes și în sensul invocat mai sus. Căci în 39 (sau 33, sau, și mai adevărat, în 17 !) ani de existență și existență intelectual-artistică, **Luceafărul** versului românesc a acumulat o cultură uriașă, mereu întemeiată **pe** și reîmprospătată **de** rădăcinile străvechi ale înțelepciunii populare românești, pe marile cărți ale lumii din toate timpurile. Am putea numi această **avere** a spiritului eminescian o **cultură a artei și literaturii sale**, o treaptă esențială prin care putem urca în edificiul operei și gîndirii sale. Dar cum trebuie să numim în acest caz infinita dragoste a Poetului și Omului pentru harta atît de frămîntată — mai totdeauna împurpurată de credința și de sîngele voinței de libertate și independență — a neamului său, a țării sale ? Cum putem numai **astăzi**, cum vom numi iarăși **mîine**, devoțiunea înalt cunoscătoare și inegalată, a poetului și omului, pentru istoria, pentru trecutul, prezentul și viitorul țării sale ? Cum am putea numi astăzi gestul gînditorului-creator care, în peregrinările sale prin țară — prin Moldova de Sus și prin Transilvania marilor corifei ai spiritului românesc — glosa cu sîrguință de arheolog „izvorul nesecat al folclorului", suferind cu toată ființa lui pentru, de pildă, starea învățămîntului românesc din acea vreme, sau, pur și simplu, pentru starea socială umilitoare a țăranului și în genere a lucrătorului român ?

În articolele sale politice, un verb revine cu o insistență memorabilă : **a munci**, cu dragoste și sudoare. („Munca e singura creatoare a tuturor drepturilor"). În eseurile sale de gazetar la **Timpul**, poetul și-a dat mîna cu sociologul, politologul și economistul : **„Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi o nație industrială, măcar pentru trebuințele noastre (...)** Deci condiția civilizației Statului este civilizația economică". (s.n.) Să nu uităm : această propoziție-program — care constituie, sub auspiciile noii noastre orînduiri, o vocație fundamentală și, tot mai mult, o împlinire — era pronunțată de cel mai mare poet al românilor (și nu de un economist), în anul 1877 !

Este numai una din rațiunile pentru care putem spune cu drept temei acum că, pe lîngă marea **cultură a artei**, Eminescu își crease din viață, din biografia lui intelectual-artistică, o veritabilă **cultură a vieții**. Adică o filosofie de viață, care interesa în cel mai înalt grad, conștiința românească, reprezentînd totodată o sinteză a idealurilor viitoare ale națiunii române, în concertul popoarelor lumii.

Vocația poetică a creatorului fără egal a constituit omul ; idealurile monumentale și sfinte ale Omului și Artistului patriot au redefinit, în fiece clipă de inspirație, poetul, scriitorul. Numai astfel ne putem explica în fapt de ce fiecare generație a descoperit și va descoperi în **opera vieții** și în **viața operei marelui** poet, un spirit vizionar și concret, un arhitect al **autosofiei** și un filosof profund al poeziei.

Între marii romantici ai lumii și ai modernității lirice europene, Eminescu ni se înfățișează **ieri** și **azi** ca o pildă simbolică prin operă, prin viață, prin gîndire, a geniului cosmic-terestru, interesat de viața poporului său ca de propria-i viață.

Întrebările esențiale

Urmare din pag. 1

pic portret-robot al reporterului de mare vocație. Nu mă număr printre aceia care au avut posibilitatea de a-l cunoaște pe autorul acestei cărți în anii lui de gazetărie — la „Ramuri", la „Scînteia tineretului", la „Scînteia" ...Nu i-am putut fi aproape în clipele în care, presat de timp, era nevoit să dicteze la telefon un articol — bun ! — fără nici o ciornă în față. N-am avut prilejul să văd tot ceea ce a făcut — mai ales printre gazetarii tineri — din Petre Dragu un soi de legendă. Dar i-am parcurs cărțile. Și am citit, într-o spunere dreaptă, deschisă că **„a îndrăzni**, mai cu seamă în această etapă a marilor responsabilități ale fiecărui individ față de construcția socialistă, mi se pare esențial. Întreaga realitate trebuie să fie investigată cu ochiul critic și necruțător al gazetarului tînăr, gata să reacționeze imediat și fără menajamente ca un adevărat revoluționar" și așa am priceput, încetul cu încetul, pe măsură ce lecturile au mers mai spre adînc, de ce Petre Dragu spunea : „Eu vin dinspre lucruri afunde, / Cu-ncredințare și dor, / Cuțitul vostru cînd mă pătrunde, / Mai limpede mă fac izvor". Am dat de înțelesul acestor vorbe cînd am văzut scris, negru pe alb, „Haiducii soarelui" că reporterul este un „soldat de recunoaștere", un om ce pricepe repede și semnalează la fel de repede, ce ia de îndată atitudine și nu se sfiește să o comunice tuturor.

Nu s-au scris, așa cum aș fi crezut că se cuvine, prea multe rînduri despre Petre Dragu. Mulți vor fi rămas convinși că a fost un gazetar și atîta tot, că și-a făcut datoria și atîta tot. Dar și-a făcut această datorie cu tot ce a însemnat pentru el **inima.** De aceea, ca reporter tînăr, ori de cîte ori iau din raftul cu cărți dragi „Perfectul foarte simplu", „Sugestii pentru Diogene" sau „Haiducii soarelui" mă pregătesc să răspund unor esențiale întrebări aflate în subtextul fiecăreia dintre aceste cărți : **Trăim cu adevărat ? Scriem cu adevărat despre tot ceea ce trăim ? Și cum scriem ?** Legendele spun despre Petre Dragu că n-ar fi fost un om sever. Cărțile sale, însă, cer răspunsuri dintre cele mai responsabile — pe măsura seriozității cu care întrebările au fost puse, aflîndu-și — în amintitele cărți, în multe, multe reportaje răspîndite prin multe, multe publicații — răspunsuri pe măsură. Răspunsuri cărora trebuie să le adăugăm mereu altele.

atelier literar

poşta redacţiei

STERIADE TIMUR : Citeva din proze sint interesante : „Intoarcerea", „Hora" şi chiar „Vizita" şi „Piramida" (acestea din urmă mai avind şi unele şovăieli şi poticniri). Toate suferă, însă, în privinţa stilului, expresia e nesigură, stingace, uneori chiar agramată. Toate respiră informaţie sumară, neasimilată, o gîndire confuză, lipsa unui gust artistic format, etc. În special în „Hermina" şi „Dorinţa", două insăilări superficiale, unde v-aţi aventurat intr-o problematică şi intr-un mediu necunoscute — pe care zestrea dv. precară de cultură şi informaţie generală nu vă permite să le „imaginaţi", să le reconstituiţi, să evitaţi numeroasele gafe — lucrurile ating adevărate recorduri penibile. Nu puteţi spera să ajungeţi scriitor adevărat (trebuie să vă convingeţi de acest lucru pînă nu e prea tirziu !) cită vreme vor mai ieşi din condeiul dv. perle de „gramatică" gen **ea insuşi, mult mai superior,** etc., ori perle de „gust" şi „cultură" ca „ospătar, o halbă de viaţă", „hemoragie de singe", „mireasmă de albatros", etc., etc. Producţia dv. e mult prea abundentă ca să vă îngăduie să vă ocupaţi şi de şcoală, studiu, lectură (aşa cum, parcă, v-aţi angajat — dar rezultatele nu se văd deloc !) ori, fără acest uriaş efort de voinţă — de răscruce ! — toată ambiţia şi munca dv. devin zadarnice, inutile, fără nici o şansă ! Şi e păcat, pentru că aveţi talent (in prozele trimise, „Hora", „Intoarcerea", sint şi pagini frumoase, cu multe, indiscutabile calităţi), pentru că sinteţi tinăr (încă !), pentru că nu depinde **decit de dv. inşivă** să vă atingeţi marele ţel ! Şi printre versuri sint citeva demne de atenţie („Ni se cere", „Eu cel mai modest", „Uimire"), deşi nu s-ar putea spune că marchează un progres (şi că sint scutite de metehnele arătate mai sus). Ba chiar, în ultimul plic, lucrurile intră intr-un fel de manieră, pe o „reţetă" şi intr-o producţie de serie — confecţie, „lucru manual" fără inspiraţie şi fără freamăt liric, agrementat din cind in cind de un fel de metafore-bancuri, care nu pot inlocui adevărata poezie. (Nu ne mai trimiteţi, pe viitor, tot ce scrieţi, ci numai selecţii exigente. Şi renunţaţi la „ouricii" dv. foarte greu de descifrat — scrieţi mai larg, mai puţin inghesuit, mai citet, pe o singură faţă a hirtiei, fiecare text pe o foaie).

B. HORAS : Notaţii „albe" sensibile, spre diafan, parcă prea mult „andante" şi prea puţini pigmenţi. Treburile din scrisoare le vom discuta pe viu in curind. Mulţumiri.

Desen de Petru Tira

T. CERNĂUŢEANU : Pagini cam tulburi, in general, tenebroase, dificile, cu un registru metaforic împuţinat, parcă, ameninţat de monotonia repetării. Dar şi lucruri frumoase („Imbroglio", „Lupta cu îngerul", „Aşternutul reginei", „Mereu spre nordul") care ar merita, la urma urmei, să fie adunate intr-o carte.

L. PĂVĂLAN : Desenul limpede, inefabil, a cam dispărut, făcind loc unei tulburi, incoerente aglomerări de metafore, care oropseşte „aripa" pînă la nimicire. Ceva mai bine, în „Negustorul", „31 decembrie". („Dar priviţi-mă-n ochi" — rămine — din punctul nostru de vedere, desigur — un lucru încă intemeiat).

A. VIS : Sint şi-acum semnele bune, dar „ghergheful" pe care lucraţi pare greoi şi vetust, plin de amintiri livreşti, lipsit de prospeţime şi dezinvoltură. Citeva accente promiţătoare (printre locuri comune şi imagini cu crinolină...) în „Răul zilei", „Tu-mi trezeşti", „După ploaie".

SELENA : Lucruri interesante, din nou, dar parcă mai greoaie, prozaice, declarative, decit data trecută. Ceva mai bine, in „Umbra", „După eşec", „În zori" (cu strofa a doua crispată, aglomerată, fără „cîntec").

N.A. VEST : Mulţumiri. După cum, desigur, aţi observat, una din parodii a trecut „pragul" (urmează să comunicaţi secretariatului de redacţie adresa, spre cele de cuviinţă).

ALFA-HUŞI : Aşijderea, fireşte ! — dar celelalte treburi cum mai merg, oare ?

RADU PANDELE : Nu sint noutăţi deosebite — aceleaşi semne încă insuficient cristalizate (ceva mai bine in „Soarele iarna") care nu îngăduie încă concluzii destul de sigure in legătură cu perspectivele dv. Scrisoarea (ca şi precedentele) inteligentă şi criticistă, ar putea să situeze aptitudinile dv. in alt plan (sau şi in alt plan) decit poezia. Dar, cum ziceam, e încă prea devreme pentru concluzii.

CRISTI : Poezie nu prea se vede, deocamdată ; în schimb, o adevărată beţie de cuvinte, un delir metaforic dezlănţuit, in care incoerenţa e in competiţie cu agramatismul („Coapsa fecundă a somnului adormit / in pertuberanţa (sic !) puterilor latente" (!?), „şuviţa stelei rănite linşează in ape" (?!), „in nările albinelor solitare" (? !), etc., etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Oglinzi paralele

Explorat de ochiul tău batiscaf,
Cind apropierea devine un fel
De abis
Si curenţi oceanici invadează
Arterele subterane ale oraşului.
Nervii noştri în căutarea
Unor noi certitudini devin
Incandescenţi.
Cine eşti tu ? Şi intrebarea
Cade in mine ca piatra
In adincuri de ape.
Inserarea desfăşoară catifelate cercuri
Concentrice
Şi surisuri enigmatice
Instelează tăcerea.

VALERIU DRUMEŞ

Publicitate

Ca doi berbeci
cap in cap s-au bătut ideile
şi tot n-am inţeles că boala
e coeficientul de uzură numărul unu
al organismelor vii.
S-a propus o campanie de vaccinare in masă,
pentru a preveni diabetul
să se renunţe la cultivarea sfeclei de zahăr,
rase de animale fără osinză
şi-asta ar fi o salvare !
nu e sănătos şi nici estetic să
nu te poţi lega la şireturi
din pricina osinzei,
nu e politicos să-ţi pui soţia în situaţia
să te spele zilnic de două ori
pe picioare...
— Recomand dieta numărul nu ştiu care
a intervenit salvator cineva,
mai mult sport, mai mult sport
a replicat altul, să renunţăm chiar
la autobuze, să desfiinţăm autobazele
de călători, calea ferată s-o dăm
la fier vechi şi in locul ei
să cultivăm cafea, tutun, viţă de vie, pruni,
gara s-o transformăm în discotecă
iar pe şeful staţiei să-l ducem
la un curs de specializare
şi să-l punem barman.
Dacă nu credeţi, poftim, ceaşca de cafea
spune totul, ăsta e viitorul.

Iar voi, care sinteţi prietenii mei
cei mai buni
şi in care am mare incredere,
luaţi un cuţit şi tăiaţi fumul de ţigară
din sala asta de şedinţe
unde sint ingropat de viu, altfel
risc să nu vă mai pot spune niciodată
bună ziua.

IUNEL PĂTRU

Veni-va ora

Veni-va ora cind voi şti prea multe
incit nimic că ştiu imi va părea
uitate-n mine genele adulte
iar pie[...]ul şuvoit de apă grea

picioarele m-or duce somnambule
prin tirguri fără etimologii
in creieru-mi imbrobonit cu bule
meduze-or fi in loc de-analogii

veni-va ora, nu voi şti că-i oră
timp nu va fi atuncea — numai loc
loc ataractic, fără metaforă
şi sunet — doar memorie de ghioc

culori vor fi in schimb, dar fără nume
şi toate chemătoare, aburind
aproape-mi va fi tot ce nu se spune
departe orice dubiu sau jind

veni-va ora
nu voi şti că-i oră

TIBERIU RUSU

Tudor Popescu : „Ginditor"

Bănuind

Şi iată iarna
intr-un moment de anxietate
trage in mine rafale de vint
şi eu trag ninsoarea de pe trupul ei
ca pe-un cearceaf
aruncindu-l peste celelalte rufe murdare
in timp ce mama bănuind
că m-au sfişiat stelele
imi caută trupul pe cimp.

DUMITRU ILICA ISTRATE

An nou

Aceleaşi clipe prăfuite,
fără ninsori
parcă numai în camera aceasta
ar fi Anul Nou
Cred că se vor imbolnăvi ceasurile
ore dilatate
voi aştepta sfirşitul garoafei strivite
de gindurile mele
printre secunde rarefiate
se va scurge o stea
iar dimineaţa
cerul rămas singur imi va spune :
„Domnişoară,
bate aproape primăvara".

LORENA PĂVĂLAN

Ingîndurat

Vagi
sinii dimineţii
aburesc ferestrele —

in faţa lor asfaltul
din nou
işi aduce aminte
de noi şi
se intinde ingindurat
cu băltoacele
pironite-n cer.

MARIUS TÂRZIU

Fluiere verzi

E pădurea mai bătrină ca mine
ca noi toţi
mai inţeleaptă
nu mai primeşte nici o secure
din afară
păsări nu mai imparte
incremenite ramuri
ca-ntr-un palat de cleştar
orice inmugurire de culoare
poleieşte in alb
limpezind lumina
dar eu ştiu că sub zăpezi
izvoare limpezi poartă
fiorul
atitor innămeţite
fluiere verzi
şuierul vintului nu le astupă
urechea de-ţi lipeşti de un trunchi
le poţi auzi cum urcă
cu sevele
din pămint...

G. M. BUCOVICIOR

PREZENŢE SCRIITORICEŞTI

Festivitate omagială

Simbătă, 26 ianuarie 1980, la sediul Uniunii scriitorilor a avut loc o festivitate omagială dedicată tovarăşului NICOLAE CEAUSESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, cu prilejul zilei sale de naştere.

Festivitatea a fost deschisă prin cuvintul preşedintelui Uniunii scriitorilor, George Macovescu. Actori ai teatrelor bucureştene au susţinut un recital de poezie originală, închinată personalităţii marelui sărbătorit.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

In zilele de 29—30 ianuarie 1980, la Bucureşti, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : Analiza activităţii revistei „Luceafărul" pe anii 1978—1979 ; Planurile de activitate ale Asociaţiilor de scriitori pe primul trimestru al anului 1980 ; Diverse.

La această plenară au mai participat, ca invitaţi, membrii consiliului de conducere şi ai colectivului redacţional al revistei „Luceafărul", redactorii-şefi ai celorlalte reviste editate de Uniunea Scriitorilor şi directorii editurilor de literatură, care nu sint membri ai Consiliului Uniunii.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi, au luat cuvintul scriitorii : **Ioan Alexandru, Paul Anghel, Balogh Jozsef, Teodor Balş, Maria Banuş, Ştefan Bănulescu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Constantin Chiriţă, Mircea Ciobanu, Daniela Crăsnaru, Dan Cristea, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Culcer, Dan Deşliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ştefan Aug. Doinaş, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Dan Hăulică, Cezar Ivănescu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Fănuş Neagu, Alexandru Oprea, Gheorghe Pituţ, Sânziana Pop, Radu Popescu, Marin Preda, Eugen Simion, Marin Sorescu, Werner Sölner, Corneliu Sturzu, Dorin Tudoran, Radu Tudoran, Laurenţiu Ulici.**

A luat, de asemenea, cuvintul tovarăşul **Cristea Chelaru,** vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a apreciat că, pe lingă succesele realizate de „Luceafărul", pe linia sarcinilor politice şi profesionale, totodată revista a manifestat o serie de lipsuri, în ceea ce priveşte conţinutul, orientarea şi atragerea unui cerc cit mai larg de colaboratori, in special din rîndul tinerilor scriitori.

În urma numirii noului redactor sef al revistei „Luceafărul", Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărît să inainteze forurilor in drept propuneri pentru reorganizarea consiliului de conducere al revistei şi a colegiului de redacţie.

Lucrările plenarei au fost conduse de tovarăşul **George Macovescu,** preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Adunări generale ale asociaţiilor de scriitori

În prezenţa tovarăşului **George Macovescu,** preşedintele Uniunii scriitorilor, şi a tovarăşului **Alecu Floareş,** secretar al Comitetului judeţean **al P.C.R.,** la Casa presei din Iaşi s-au desfăşurat lucrările adunării generale a Asociaţiei scriitorilor din Iaşi.

Mircea Radu Iacoban, secretarul asociaţiei, a prezentat darea de seamă asupra activităţii Asociaţiei scriitorilor din Iaşi în cursul anului 1979, iar **Corneliu Sturzu** a prezentat un referat cuprinzind sarcinile ce revin asociaţiei pentru anul 1980, in lumina documentelor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român şi ale Congresului al II-lea al F.D.U.S. Tovarăşul **Alecu Floareş** a adresat participanţilor la adunare un salut călduros din partea Comitetului judeţean al P.C.R.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvintul **Nicolae Barbu, Lucian Valea, Dumitru Ignea, Constantin Th. Ciobanu, Constantin Munteanu, Ion Chiric, George Damian, Lucian Dumbravă, Mihai Novicov, Andi Andrieş, Ion Constantinescu, Dan Mănucă, Ioanid Romanescu, Octavian Voicu, Grigore Ilisei, Mihai Ursachi.** La încheierea lucrărilor adunării generale a Asociaţiei scriitorilor din Iaşi a luat cuvintul **George Macovescu.**

Adunarea generală a fost prefaţată de o întilnire a tovarăşului **George Macovescu,** preşedintele Uniunii scriitorilor, cu studenţii Universităţii „A. I. Cuza" din Iaşi. În după amiaza zilei de 23 ianuarie 1980, la Teatrul Naţional din Iaşi a avut loc spectacolul de poezie „Unire-n cuget şi-n simţiri", care a fost deschis prin cuvintul preşedintelui Uniunii scriitorilor. Au citit din versurile lor : **Sergiu Adam, Paul Balahur, Ion Chiriac, George Damian, Ion Hurjui, Traian Iancu, Florin Muscalu, Aura Muşat, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu, Corneliu Sturzu, Constantin [...]c, Haralambie Ţugui, Mihai Ursachi, Horia Zilieru.** În seara aceleiaşi zile, la Teatrul Naţional a avut loc spectacolul „Treptele zidirii" de Constantin Popa, spectacol dedicat zilei de 24 ianuarie.

★

În cadrul adunării generale a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara care a avut loc vineri, 25 ianuarie, in prezenţa tovarăşilor **Iordache Marin,** secretar al comitetului judeţean Timiş al P.C.R., **Augusta Anca,** preşedintă a comitetului judeţean de Cultură şi Educaţie Socialistă, şi **Gheorghe Iancu,** şeful secţiei de propagandă al comitetului judeţean de partid, **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociaţiei, a prezentat darea de seamă cu privire la activitatea desfăşurată de membrii asociaţiei in 1979, iar **Mircea Şerbănescu,** membru in biroul asociaţiei, a dat citire proiectului de acţiuni ce vor avea loc in anul 1980. La dezbateri au luat cuvintul **Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ion Arieşanu, Florin Bănescu, Traian Liviu Birăescu, Vladimir Ciocov, Crişu Dascălu, Dorian Grozdan, Laszlo Balint, Alexandru Jebeleanu, Ion Marin Almăjan, Paul Miclău, Gheorghe Schwartz, G. I. Tohăneanu, Damian Ureche, Ion Velican.**

Şedinţa secţiei de poezie

Vineri, 25 ianuarie 1980, s-a desfăşurat la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" plenara secţiei de poezie a Asociaţiei scriitorilor din Bucureşti. La dezbateri au luat cuvintul **Al. Balaci, Traian Iancu, Radu Cârneci, Ion Iuga, Petre Anghel, Vasile Nicolescu, A. Ebion, Cezar Ivănescu, Ion Nicolescu, Liviu Călin, Al. Raicu, Dorin Tudoran, Vasile Andronache, Petre Stoica, Florica Mitroi, Mihai Bărbulescu, Aurelian Chivu, Haralambie Grămescu, Maria Banuş, Balogh Joszef.** Lucrările au fost conduse de Stefan Aug. Doinaş, secretarul secţiei de poezie.

Gheorghe Anghel (II)

Urmare din pag. 1

român ce vine in epoca modernă din vremile noastre de aur. Făptura devenită cuvint, trupul dobindind caratele spiritului in vederea cintării. Este altă formă a cinteculul. Fecioara devenită organ al cintării prin intrarea in jugul cel greu al abstinenţei in vederea spiritualizării, maximei umanizări. Prin ce filtru milenar s-a cernut graiul nostru pînă a devenit cintec, ce noblete păstrează istoria ca temelie de nedistrus a rinduielii morale a poporului nostru ! Anghel nu-i un sculptor al formelor, ci al virtuţilor, al purtătorilor de frumuseţe morală. Il preocupă purtătorii de logos, fāpturile injugate la greul istoriei in vederea rodniciei cuvintului. În acest fel, o lucrare de-a lui comunică o atitudine in lume înainte de toate dobindită prin Kenoza proprie, prin viaţa lucrătoare aplicată in vederea spiritualizării. Frumuseţea unor astfel de lucrări este mai greu accesibilă, de pe faţa lor s-a retras orice umbră de senzualitate şi orice cută a ironiei şi vanităţilor de orice fel. Femeia la Anghel este circumscrisă spiritului ca mamă, fecioară în sacerdoţiu sau ţărancă.

Manuscriptum — 10 ani de la apariţie

Urmare din pag. 1

verse care au elucidat probleme neclare ale istoriei literare (menţionăm aici îndeosebi rubrica **Document in replică),** alături de opere definitivate de autorii lor, dar rămase, din diverse cauze, nepublicate pînă azi (ca, de exemplu, romanul **Mariana Vidraşcu de Mihail** Sadoveanu). De un remarcabil interes au fost „laboratoarele de creaţie" — încercări de reconstituire a trudei zilnice pe foaia manuscrisului a marilor noştri scriitori — precum şi documente care dovedesc răspîndirea peste hotare a literaturii române, ca şi legăturile dintre scriitorii români şi străini. De un deosebit interes sint „dosarele" unor cazuri deosebite care pun in lumină activitatea revoluţionară, ideile progresiste ale scriitorilor români sau „arhiva contemporană" — texte inedite din anii literaturii socialiste. Atrag atenţia dezbaterile organizate de revistă şi apoi publicate cu aceeaşi intenţie de vie încadrare în contemporaneitate.

Ca încheiere, trebuie să menţionăm datoria de onoare pe care şi-o îndeplineşte revista **Manuscriptum,** şi anume aceea de a face să apară în paginile sale toate textele Eminescu nepublicate pînă acum. Chiar dacă am lua în considerare numai acest aspect şi ne-am da seama că deceniul de existenţă al revistei n-a trecut fără a lăsa urme în peisajul istorico-literar contemporan. Felicităm colectivul de la Muzeul literaturii române care a reuşit să editeze în condiţii excepţionale pînă acum timp de zece ani **revista Manuscriptum.**

Valeriu Bucuroiu

Niciodată nu mi-a fost mina atit de grea, mina prin care stările devin cuvinte. S-a opus cuvintului, descoperindu-mi că el nu a fost numai la inceput, dar şi la sfirşit tot el este. Nescriindu-l simţeam că încă nu se întimplă despărţirea şi am stat toată noaptea in faţa colilor albe, apărindu-le de doliul literelor, pentru a-mi păstra încă prietenul din zilele îndepărtate şi din zilele apropiate, pentru a mi-l mai păstra, sau poate pentru a mă simţi eu viu alături de el, omul cel mai viu, cel mai fierbinte, cel mai frenetic pe care l-am intilnit, omul poate singurul, pe care nu l-am văzut niciodată trecind nepăsător pe lingă ceva sau cineva. Era parcă un răspuns prin viaţă, prin trăire la acel cumplit sentiment monstru cu care Baudelaire işi ameninţa sau poate işi avertiza poeţii şi cititorii.

Sorbea totul, liniştit sau in clocot, şi răspundea mereu, prin poezie sau prin gest, dar şi gestul lui era tot poezie, şi tot vesmintul şi tot incăputul răspunsului său era căldură, dragoste, bunătate, omenie. Trăia pentru toţi, trăia atit de intens, incit nici acum nu-mi pot inchipui că murea pentru toţi ; era prea multă bucurie, predestinată, iată, şi prin nume, era prea multă atunci cind căuta şi găsea bucurii pentru alţii, pentru că aceasta era profesiunea sa, in vers şi-n nevers.

L-am sărbătorit fiecare carte, de la prima, cu Nichita, cu Fănuş, cu Băieşu, cu Tomozei, cu Ghelmez, noi in faţa paharelor care se goleau, el in faţa paharului plin, şi ne aminteam versuri, şi cotrobăiam prin imperiul cel mare al poeziei, speriindu-i nourii cei tare statornici cu suliţi din insula noastră, şi cu fiecare carte suliţele lui erau mai suple şi mai indrăzneţe, distingindu-se ca nişte trasoare de lumină, mereu mai sus şi mai sus. Poetul ruga florile să iasă la drumul mare, poate fără să se gindească la fructe, ca la nişte dovezi, ci pur şi simplu proclamind frumuseţea pentru toţi.

Credea in frumos şi se apropia de tot ce i se părea frumos, şi atit de mare ii era credinţa incit de multe ori lecuia şi contamina cu ea, transformind părerile, sau grăbind intenţiile in adevăr. Suprema frumuseţe căreia i se inchina, ştiu bine aceasta, şi toţi prietenii lui şi toţi prietenii mei o ştiu, era scrisul, cartea cea bună, cartea cea nobilă, cartea cea frumoasă, cartea cea adevărată, pe care o iubea, şi o apăra, şi o striga, şi o şoptea mereu şi pretutindeni. Şi mi-e teamă azi că din corul uneori confuz care se intimplă undeva in lume o voce foarte clară, pasionată şi neinfricoşată ne va lipsi şi va lipsi adevărul, cel care atit de greu se alcătuieşte.

Era comunistul de omenie, era omul, era poetul, in inţelesul cel mai inalt al acestor cuvinte, in inţelesul in care uneori ni se pare himeră sau dorinţă. Era şi colegul, şi tovarăşul, şi prietenul care de multe ori răcorea febra noastră, sau suporta febră pentru toţi, şi era zîmbet, şi bătaie de inimă, pe care o simţeai in inima ta, şi chiar inlocuia uneori bătaia inimei tale. Fratele, omul, Valeriu...

Mina iarăşi mi se ingreunează şi mă blestem că am ajuns totuşi la cuvinte, la adevărul cel rău : Ora e nedreaptă, iar timpul cel mare işi comite prea inconştient crimele.

Constantin Chiriţă

Bilanţ de etapă

Urmare din pag. 1

proape toţi prozatorii importanţi ai deceniului al optulea. Ca aproape toate cărţile lui Lăncrănjan, cartea trăieşte din „mîndrie şi prejudecată", dintr-o nevoie acută de a reconstitui prin literatură, **istoria :** cea adevărată. Neglijenţa stilistică e mai supărătoare insă chiar decit in romanul precedent al lui Lăncrănjan. În stilul blindenigmistic al literaturii sale mai vechi, Constantin Chiriţă incearcă, in **Livada, a reabilita romanul** industrial, prin accentul asupra unor eroi capabili de grandoare morală. Personajele plăcute scriitorului au o candoare adolescentină şi o uriaşenie sublimă. Pe acelaşi teritoriu al imaculării işi aşează Fănuş Neagu **Cartea cu prieteni ;** portrete strălucite, alcătuite de un mare scriitor, demne de orice antologie a scrisului românesc, sint plasate lingă crochiuri tactice, încropite din citate şi bunăvoinţe născute peste noapte. Un loc aparte intre cele mai interesante romane ale anului aş rezerva **Scrisorile imperiale** de Platon Pardău, carte a unei **Bucovine** fantaste şi tulburătoare.

Neobservate sau aproape neobservate de critică au trecut citeva apariţii spectaculoase ale unor prozatori preaiubiţi altădată. **Iulian Neacşu,** excelent reporter, dovedeşte o foarte bună „orizā la cotidian", ca şi alt fost prozator oniric, Dumitru Dinulescu. Ultimul, autor al **unei cărţi** de nuvele absolut remarcabile, **excelează** prin notaţia detaşată, rece, prin portretul ţesut „in răspăr", prin desenul grotesc şi prin vervă colajului. Umorul negru nu lipseşte. În acelaşi sens, **Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă** de Gabriela Adameşteanu se individualizează prin notaţia ascuţită capabilă a descrie cu mare fineţe ritualurile cotidianului, repetiţiile, faptele fără strălucire ; prozatoarea reabilitează epicul sobru, distant ; omul comun al prozelor ei „fotografiază" fără a retuşa realităţi imediate. Dacă acestor ultime două cărţi le adăugăm **Fāpturi neinsemnate** de Alexandru Papilian, volum ce doar prin jocul antedatărilor aparţine lui '78, constatăm că proza tinără devine, intr-o linie a ei, antifestivistă, preocupată de „viaţa cea de toate zilele", de notaţia exactă a faptului imediat. Am putea prelungi ideea afirmind că, in contextul literaturii actuale, rafinate uneori cu ostentaţie, interesată firesc de tehnica naraţiunii, de eseul romanesc, rolul de altădată al avangardei il au tocmai aceste proze aspre, preocupate nu atit de fineţea stilistică, de eleganţa compunerii, cit de cuprinderea evenimentului viu, **real,** uneori şocant, alteori programatic şocant. Furioşii prozei lui Buzura, ai lui Horia Pătraşcu, ai lui Constantin Stoiciu (şi el prezent in acest an cu o carte ce merită, prin acuitatea dezbaterii, atenţia : **Pasarela),** sau, şi mai devreme, ai lui D.R. Popescu sau ai lui Fănuş Neagu anunţau aceste proze foarte puţin îndatorate unui model sau altul. Am putea constata o anumită inerţie a criticii preocupate mai ales a semnala jongleria stilistică, dantelăria uşor manieristă a frazelor, in semnalarea acestui „nou val". Aceasta nu vrea să însemne că „noul val" al prozei încearcă a atrage atenţia doar prin atit. Mircea Săndulescu, Mihai Tatulici, Constantin Zărnescu, fără a ignora faptul cotidian, (descrierea aproape reporterească a „faptului imediat") il subordonează pe acesta unei parabole sau unor sisteme de parabole ; ambiţia de a se inscrie in „teritoriile literaturii" nu este, pentru autorii citaţi înainte, gratuită. Ei sint scriitori pentru care modelul e tratat cu oarecare deferenţă : nu cu necondiţionată ascultare. Pulsul vieţii (şi subiect al acestor romane) se simte pe fiecare pagină. Ei nu se feresc să scrie despre studenţi, despre studenţie, despre condiţia unei virste : uneori despre eternitatea unei virste. Constantin Zărnescu poate fi descoperit — in punctul de plecare — in citeva intenţii teoretice ale lui D.R. Popescu dar trebuie să ne irite această alăturare ? Roman remarcabil, **Tratat despre oaspeţi** adună in jurul unei demonstraţii un şir de „posibilităţi" ale romanului modern.

Tot la al doilea roman al său, Paul Eugen Banciu **(Reciful)** se realizează ca observator atent al transformărilor unui grup social. Titlul, ca şi in cazurile precedente, are menirea de a ne preveni asupra reţelei subtextuale a naraţiunii. Ca şi in romanul de debut, citeva personaje sint memorabile.

Dintre autorii de proză scurtă citeva nume se reţin : Mihai Sin **(Terasa)** Dumitru M. Ion **(Elfi la Brusa)** şi Dan Mutaşcu **(Ipoteca şi alte povestiri),** sint, cred, cei mai „integraţi" in „direcţiile de evoluţie" ale prozei deceniului. Dacă primul despică faptul cotidian, fin analist al momentelor de inerţie, inregistrator al semnificaţiilor, „nesemnificativului", ceilalţi doi sint balcanici, pitoreşti, continuind o linie a prozei muntene. Dintre debuturi, unele sint intr-adevăr remarcabile, altele semnificative pentru direcţiile spre care se orientează tinerii autori. **Carapacea** lui Constantin Stan şi **Aventuri intr-o curte interioară** de Mircea Nedelciu semnalează o revenire a tinerilor pentru problemele tehnice ale naraţiunii, revenire demnă de tot interesul. O menţiune specială pentru şirul de intrebări care animă romanul lui Constantin Stan. Tot in acelaşi sens e de semnalat debutul lui Ştefan Agopian, **Ziua miniei** (cu o menţiune specială pentru siguranţa stilului retro). Proză de observaţie, axată asupra evenimentelor scriu, in debuturi promiţătoare, Teodor Bulza (excelent reporter) Titus Suciu (cu **Drumul, roman cu un personaj demn de atenţie),** Daniel Drăgan.

Criticul nu poate omite, din comentariile literaturii acestui an, proza Olgăi Caba, a Danei Dumitriu, a lui Nicolae Stăiculescu, autori, in 1979, de romane care ilustrează mai clar intenţii schiţate altădată. Necomentate de critică au rămas cărţile lui Corneliu Leu (autor, totuşi, al unei foarte vii cărţi de publicistică dedicate zilei de 23 August) sau Pop Simion ; reţinerile criticii nu sint, credem noi, de neinţeles. Stilul abundent, producţia masivă de carte, aglomerarea paginilor cu sau fără reţetă nu e de natură să atragă simpatia pentru un autor ale cărui „fluctuaţii de formă" au fost in repetate rinduri verificate. Ne atrage, in schimb, atenţia „Biblioteca de proză română contemporană" a editurii Eminescu, colecţie care, la momentul oportun, semnalează cărţi importante ale literaturii noastre actuale. Exceptind ultima apariţie **(Deschide ochii şi vei vedea oraşul)** cărţile sint insoţite de un util aparat critic. Intr-un articol spiritual, aplaudat mai in glumă mai in serios, Marian Popa nota că unii din prozatorii de azi au tot atit demult talent ca şi confraţii lor occidentali, unii laureaţi cu mari premii literare. A scrie in felul acesta inseamnă a bagateliza (desigur, cu umor) realităţile literaturii actuale.

Nu problema talentului se pune şi nici aceste comparaţii nu cred că işi au rostul (oare nu ştim — de mai bine de o sută de ani — că „românul s-a născut poet" ?). Problema e de a găsi drumul către reprezentarea noastră reală, autentică, in literatura modernă : cu mijloacele literaturii. Anul 1979 a insemnat, pentru proză, o etapă in aceastā direcţie.

Ud pînă la piele

Urmare din pag. a 5-a

bine, cuviincios şi resemnat, deasupra baldachinului său...

Tocmai era pe punctul de a da semne de indupiecare, cind o imprudentă măruntă a celuilalt il smulse brutal din inchipuire. Printre susure şi tinguiri, printre rugăminţi vinovate se strecurase pe nesimţite şi o altă remarcă, altminteri la fel de impăciuitoare: „Poate de-aceea am şi vrut să-ţi mai dau o maşină, ca să te punem la incercare..." Surprins de ascunzişul neaşteptat al frazei, Cătăuţă işi intrerupse brusc reveria şi se mută din mijlocul patului pe marginea lui, contrariat. Cuvintele sortite ripostei, in gind, reveniră şi ele la nuanţa cuvenit-protocolară. „Ca să mă puneţi la incercare? Să mă verificaţi, adică? Da ce sint eu?" Amănuntul se transformă dintr-odată intr-un mister care se cerea neapărat lămurit. Acum sau altă dată, asta mai rămînea de văzut, dar oricum nu putea fi lăsat în părăsire prea multă vreme. Ar fi insemnat că se declară dinainte, el insuşi, de acord cu orice fel de interpretare. Un tunet invălmăşit se prăvăli greoi, din treaptă în treaptă, tot mai aproape, pînă ce-l hurducă pe dinăuntru. Dintr-o clipă in alta avea să inceapă ploaia, dacă nu incepuse deja, numai că asta nu putea fi o piedică pentru el. Ca să poată gindi in voie, la largul său, trebuia chiar să iasă afară, la aer.

Cu febrilitate stăpinită, bine ţinută in friu, se apucă să caute ceva ce nu ştia nici el incă. Scotoci insă pretutindeni, răbdător, nici n-avea prea multe unghere de cercetat, in şifonier, in sertarul mesei, după sobă, sub pernă şi abia după aceea se intrebă ce căuta de fapt. Cind işi dădu, în sfirşit, seama, Cătăuţă se opri citeva secunde in mijlocul camerei şi de acolo se admonestă la modul impersonal, ca şi cum s-ar fi luat drept martor la ciudăteniile unei alte persoane: „Uite, dom'le, uite la el, numai ce-i dai o ţiră de libertate şi se şi invaţă cu boieria! Păi de unde să ai tu umbrelă, mă? Ai mai pomenit undeva şofer cu umbrelă?" Ar fi fost nostim, intr-adevăr, să apară — oriunde, pe stradă, să zicem — atirnat de minerul unei umbrele, ţopăind ca un ciocirlan printre stropi şi prin băltoace. Ar fi avut ce discuta şi de ce ride, luni de-a rindul, cunoscuţi şi necunoscuţi, de-a valma. Aşa că aşteptă mai intii să se dezlănţuie bine furtuna, incredinţat că, dacă voia să nu se intoarcă din drum, **avea nevoie să-l ude iarăşi,** pînă la piele, aceeaşi ploaie ca şi atunci

Embleme ale universalității

CÎTEVA ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA „ILIADEI"

După cum, la sfîrșitul veacului al XI-lea în epopeea Chanson de Roland, *se descriau luptele sarazinilor împotriva lui Carol cel Mare, lupte ce avuseseră loc cu aproape patru sute de ani înainte, tot astfel — către sfîrșitul secolului al VIII-lea î.e.n. — Homer cînta eroismul unor viteji care trăiseră cu patru veacuri în urmă, în încleștarea unui cumplit război.*

S-ar părea că legendei orale îi trebuie timp să ajungă un poem scris, în forma sa definitivă și perenă.

Homer n-a cunoscut personajele descrise de el în Iliada *și n-a participat la faptele de arme. I-a fost dat să cunoască doar cinturile aezilor ce preamăreau războiul de la Troia ; și, inspirîndu-se din fecundul subiect, el i-a dat forma sa ideală.*

Astfel, încărcat de venerabile tradiții și împrumutînd un subiect cunoscut de mai multe generații, Homer l-a transfigurat prin puterea lui de creație, Variațiuni geniale pe o temă care rămîne ea însăși !

Dar intențiile poetului întrec cu mult pe acele ale predecesorilor săi. Poemul onorei și al sacrificiului nu-i satisfăcea ambițiile. El țintea mai sus ; voia să realizeze marea frescă a umanității, în dorința de a reda esențialul, și numai esențialul. Adică o mărturie scrisă a poveștei omului, o litanie a suferințelor lui, un tablou viu și pitoresc al bucuriei de a trăi. Totul îmbinat cu descrierea luptelor crunte, ce revin mereu de-a lungul poemului, ca un refren amar al tragediei omului.

Subiectul este un simplu fapt divers, destul de mărunt, o acțiune desfășurată în puține zile ; dar această întîmplare, fără prea mult relief, reușește să se transforme într-un vast tablou al vieții grecești. Și, astfel, Iliada *devine un testament lăsat cu pietate posterității : testamentul unei experiențe de veacuri, moștenită de alte civilizații și îmbogățită de experiența poetului.*

Ideea centrală a poemului este desigur războiul Iliada *rămîne pentru cei mai mulți epopeea forței, povestea luptelor și a Morții. Napoleon a socotit chiar că* Iliada *fusese pesemne un jurnal de război. Și, într-adevăr, Homer descrie admirabil cîmpurile de luptă, grupările oștilor, înfruntarea dintre vrăjmași ; mai mult, el numește rînd pe rînd pe toți luptătorii care joacă un rol, cît de modest, în acțiunea poemului. Scenele de luptă sînt tablouri vii, ca secvențele unui film, scăldate într-un climat poetic și cu ritmuri precise. Dar, în ciuda acestor sîngeroase descrieri și a nenumăratelor discursuri pledînd pentru curaj și putere, Homer este profund ostil războiului. El ne povestește grozăviile lui și ne subliniază suferințele îndurate. Poemul este, de fapt, un lung protest împotriva Morții, unde zdrobirea fiecărui viteaz — fie și cel mai umil — e plînsă de poet. De-a lungul celor douăzeci și patru de cînturi, biruința își schimbă deseori tabăra. Aheii și troienii sînt uneori înfrînți, uneori biruitori ; dar clipa victoriei nu e niciodată cîntată ! Homer știe să povestească clipa durerii și deznădejdea celor care plîng la căpătîiul morților. De altminteri, epopeea nu se sfîrșește, după cum ar fi și firesc, prin izbînda uneia dintre cele două tabere. Ultimul cînt descrie — simbol absolut al faptelor războiului — o înmormîntare : aceea a eroului troian Hector.*

Dacă eroii Iliadei *sînt aserviți violenței, ei vor fi înnobilați de nestăvilitul lor curaj, asociat ideii de onoare. Curajoși sînt cu toții. Dealtfel, alternativa „Moarte" ori „slava biruinței" este emblema poemului. Sacrificiul se consumă în acest consens al onorei și al apărării cetății. Prin spiritul său de sacrificiu, eroul își cîștigă virtutea liberului arbitru și, ridicîndu-se deasupra sa, reușește să lovească în zeii Olimpului, nemiloși și răi. Astfel Diomede, în cîntul al V-lea izbește pe Afrodita și pe cumplitul Ares, zeul războiului, însingerîndu-i cu lancea. Pentru că în* Iliada *omul este supradimensionat, și așezat în centrul universului ca un simbol al întregii creațiuni.*

Tot în acest sens, în cîntul al XXI-lea, considerat cel mai poetic din toată opera (și din care dăm alăturat un fragment), Peleidul Ahile înfruntă pe Scămandros — Riul —, care se năpustește asupra viteazului și încearcă să-l înghită în apele sale, pentru a-l afunda în noroiul unde i-ar putrezi oasele, dacă Ahile n-ar izbuti să scape, recăpătîndu-și nestăvilita lui putere.

Ce departe sîntem de omul sclav al Naturii ostile, cu care nu se putea măsura ! Omul înfricoșat de zei, și înlănțuit de răzbunarea lor, va deveni în poemul homeric al Iliadei *eroul sacrificiului, dar și al luptei.*

Cîntul de mai jos zugrăvește înfruntarea lui Ahile cu apele Scamandrului, scenă în același timp miraculoasă și reală ; miraculoasă prin simbolica ei, reală prin descrierea amănunțită și dramatică a faptelor, prin spiritul de observație al poetului ce reține toate detaliile esențiale. Chiar dacă sînt transfigurate de sensibilitatea autorului, ele reușesc să cuprindă multiplele fațete ale realității.

Nu trebuie să uităm că Homer este legat de tradiții, în așa fel împămîntenite, încît se impun necondiționat. Apoi mai intervine și faptul că el face unele concesii gustului contemporan. Pentru lumea nestiutoare de atunci, Natura este divină. De aceea găsim în Iliada *un univers miraculos, unde fluviile — privite ca zeități — au grai omenesc, unde caii fac proorociri, iar războinicii sînt furați de zei și învăluiți în ceață. Basmul lui Homer are grația și naivitatea marii simplicități populare. Poetul pornește de la Natură, pentru a ajunge la om. Tradiția vrea ca întinsul pămînt, apele învolburate, cerul, aerul limpede, vîntul și ninsorile să fie zeificate și înzestrate cu alte puteri decît cele ale omului. Concepție animistă a vremii, în fața căreia Homer se înclină. Dar, dincolo de acest „miraculos", există în* Iliada *o dialectică pe care poetul n-o uită niciodată. Acțiunea zeilor este mai curînd simbolică și desfășurarea întîmplărilor merge invariabil de la cauză la efect. Există, concomitent cu acțiunea basmului — partea poeziei —, o succesiune riguroasă a faptelor, în spiritul Dreptății și al conflictului uman. Astfel conceput, poemul homeric devine o împletitură de real și de fantastic, adică de proză și de poezie, de realitate și vis, de precizie și de închipuire.*

Personajul central al poemului este Ahile cel-cu-pasul-avîntat. Personalitatea lui apare atît de bine conturată, încît viteazul e prezent și atunci cînd lipsește din descrieri și din acțiune. Absența sa domină poemul, ca și prezența lui. Numele-i revine pe buzele tuturora și Peleidul este dorit și regretat de toți aheii. Soarta lor atîrnă de altminteri de el și acțiunea se va desfășura condusă de voința lui.

De partea cealaltă, la Troia, Homer ne prezintă pe celălalt tip de erou, pe falnicul Hector, cel mai viteaz dintre voinicii Troiei, sortit de la începutul poemului să fie învins de o soartă nemiloasă. Cei doi viteji se vor înfrunta de-a lungul epopeii, ca două simboluri ale războiului, cu totul diferiți unul de celălalt. Dacă Homer îl prezintă pe Ahile pasionat, răzbunător și crud, sensibilitatea lui Hector și puterea minții lui vor ști să-i frîngă orice patimă. Vitejia troianului este un act de reflecțiune. Deoarece Hector nu este cel care cucerește, ci acel care se apără — rol cerînd cu totul alte calități decît ale cuceritorului, îmbătat de sînge și ahtiat de glorie ! Apoi, Hector este mai puțin înzestrat fiziceșteș decît e Ahile. Nu are nemaipomenita lui vînjoșie și nici aceeași îndemînare la zvîrlitul lăncii. Caracterul aprig al Peleidului îi conferă o îndrăzneală pe care Hector nu o cunoaște. Dacă fiul lui Priam se frămîntă uneori între teamă și datorie, luptînd întru apărarea femeilor și a copiilor de la Troia, Ahile pornește să distrugă tot ce-i stă în cale. Dar năpraznicul Peleid, care își dorea o moarte încununată de glorie, nu știe că va fi zdrobit sub semnul unei tragice ironii. Îi este dat să fie ucis de cel mai puțin simpatic dintre eroii lui Homer, de un nepriceput în trebile războiului, de acel Păris, rușinea troienilor și năpasta lor. Umilirea lui Ahile e tot atît de impresionantă ca și grandoarea sa.

Înrîurirea Iliadei *asupra posterității a fost covîrșitoare. Ea reprezintă modelul pentru multe capodopere care i-au urmat. De la Sofocle, Virgiliu sau Shakespeare pînă la Victor Hugo și alții, poeții s-au inspirat din opera marelui orb. De n-ar fi decît arta compoziției și măreția versului, și încă literatura i-ar datora lui Homer foarte mult. Ne întrebăm dacă permanența sa prezență — de-a lungul atîtor veacuri — nu se explică îndeosebi prin faptul că opera lui a reprezentat conștiința artistică a Europei, în forma ei cea mai pură.*

S. D.

ILIADA

CÎNTUL AL XXI-LEA

Cînd la fălnicul rîu, minunatul Xànthos
Cu-vîrtejuri-adînci — coborîtor din Zeus —
Sosit-au luptătorii,
În două rupe-Ahile mulțimea de troieni.
Unii fug spre cîmpie ; au luat drumul cetății.
Merg prin acele locuri unde-n ajun aheii
Fugiseră de spaima lui Hector, Ucigașul.
Iar astăzi, îngroziți de slăvitul Ahile, se răspîndesc troienii.
Dar, înaintea lor, — pentru a-i ține-n loc —
Hera lasă să cadă o ceață foarte deasă.
Jumătatea cealaltă se-nghesuie în rîu
Ce-curge-în-vîrtejuri, cu-sclipiri-argintii.
Toți troienii cu vuiet se năpustesc în vad.
Urlă undele groaznic, iar malul-povîrnit-răsună-n depărtări !
Neștiind unde s-apuce, în ape tulburate,
Strigînd troienii-noată, rostogoliți devaluri.
Și după cum lăcuste, ce-s gonite de flăcări,
Caută izbăvirea spre malul unui rîu,
Cînd focul pîrjolește cîmpia-n urma lor ;
Iar ele se ascund în adîncuri de apă ;
Tot astfel se adună — fugăriți de Ahile — carele și oamenii
În vuitorul Xànthos,
Cînd slăvitul viteaz și-a lăsat lîngă mal lancea lui cea lungă,
Sprijinită de trunchiul unui tamarisc.
Și-n apa răscolită, ținînd sabia-n mînă, se-avîntă ca un zeu
Cu umbra Morții-n suflet !
Năpraznic a pornit, ca să lovească roată.
Și horcăie trupuri sub izbitura spadei,
Iar apa-i înroșită de sînge șiroind.
Vedem pești fugăriți de un delfin uriaș, în funduri de liman,
Ticsiți la adăpostul portului prielnic ;
Chitul înghite lacom pe cei iviți în cale,
Înnebuniți de spaimă ;
La fel sînt și troienii : caută ascunzișuri sub malul cel ripos !
Iar dup-atît măcel, cînd brațu-i ostenit,
Viteazul adună doisprezece tineri, toți vii și vînjoși,
Sorțiți să fie prețul vieții lui Pătroclos.
Ca și puii de ciută ei tresaltă buimaci, cînd din apă sînt scoși.
Fiecare, apoi, e strîns legat de mîini cu lucioase curele
Ce tinerii le poartă pe hainele subțiri,
Și sînt încredințați cetașilor Ahaiei, ca să-i ducă la nави.
Din nou se-avîntă-Ahile, pătimaș să ucidă.
. . . . . .
Dar Xànthos își sporește mînia din suflet.
Și cumpănește-n sinea-i cum poate pune capăt atîtor isprăvi,
Ocrotind pe troieni de furiile viteazului.
Și iată că-i vorbește, cu chipul unui om !
Din adîncul vîltorii, glasul lui se ridică :
„Mare îți e puterea dar și nelegiuirea, suflet pîngăritor !
De zeii îți țin partea și Cronidul voiește să-i ucizi pe troieni,
Alungă-i mai departe de apele mele ;
Făptuiește măcelul pe întinsa cîmpie !
Frumoasele-mi unde sînt pline de lești,
Iar puhoiul morților — adunat în albie —
Calea-mi stăvilește, înspre marea zeiască ;
M-ai înfiorat de scîrbă !
Mîna ta ucide, pustiind întruna ;
Potolește-ți mînia, căpitan de oaste !"
Ahile, viteazul cu-pasul-avîntat, astfel îi răspunde :
„Slăvite Scămandros, va fi precum ți-e voia.
Dar eu n-am să curm preafiorosul măcel
Pînă ce în cetate nu voi fugări pe semeții troieni
Și nu voi fi dat piept cu Hector Priamidul,
Ca să știu, ne-ndoielnic, care dintre noi doi e mai presus în luptă."
Așa a vorbit ; și — din nou — pornește împotriva troienilor, asemeni unui zeu.
Atunci adîncul rîu, cu-repezi-vîrtejuri, rostește lui Apolo :
„O tu, Nemuritor cu-arcul-de-argint,
Fecior al Cronidului !
Nu vrei să mai cinstești hotărîrea lui Zeus
Care — stăruitor — ți-a cerut să-i aperi,
Să-i sprijini pe troieni, pînă în pragul nopții,
Cînd seara tîrzie învăluie în umbre pămîntul roditor ?"
Astfel a cuvîntat.
Ahile, de pe mal, sare-n mijlocul apelor.
Dar rîul îl înfruntă : își răscolește unda ce crește-nvolburată,
Și-alungă cu mînie morții nenumărați, doborîți de Ahile.
Mugind precum un taur, zvîrle lești din albie
Și-n valuri argintate ascunde pe cei vii,
În străfund de vîrtejuri.
În jurul lui Ahile, spăimos un val se-nalță, din apa tulburată ;
Și undele-i cu furie pavăza i-o împroașcă.
Ahile e lovit.
Îi lunecă piciorul.
Virtos apucă ulmul ce — smuls, din rădăcini ! — trage cu sine malul
Și-n apă se prăvale.
Ramuri mari au oprit cursul năvalnicelor ape.
S-au prăbușit de-a latul și-au aruncat o punte deasupra lui Scămandros.
Ajutat de copac, de-abia iese viteazul din învîrtejiri.
Cu mersul avîntat pornit-a spre cîmpie, cutremurat de spaimă.
Dar zeul cel cumplit înalță neagra-i creastă
Și, cu înverșunare, îi urmărește pașii.
Ar vrea cu dinadînsul faptele să-i curme
Izbăvind de năpastă pe troienii învinși.
Dintr-un salt — ce e lung cît zvîrlitura lăncii ! —,
Ahile se avîntă precum vulturul negru,
Vînător iscusit, iute și puternic :
Groaznic mai răsună pe pieptul lui arama.
Ocolind primejdia, se ferește de rîu și pasul iuțește ;
Dar năpraznic sosesc în urma lui, vuind, apele lui Xànthos.
Uneori vedem, cu cazmaua-n mînă,
Un om ce trage șanțuri pornind dintr-un piriu
Spre a da drumul apei, prin grădini și răzoare.
Curge șuvoiul apelor și vine cu năvală, rostogolind pietrișul —

Fragment din friza Panateneelor, grupul argestinelor — tinerele fete ateniene care țeseau vălul zeiței Athena

Întrecîndu-l pe omul ce le-a descătușat !
Iar undele vuiesc, și curg pe povîrnișuri.
Tot astfel și Ahile ; oricît ar fi de sprinten,
În fiecare clipă, îl prinde-un val înalt.
Sînt mai puternici zeii decît sînt muritorii.
Întruna vrea viteazul — cu mersu-i avîntat — să înfrunte urgia,
Știind că zeii toți, Stăpînii-din-Ceruri,
Sînt pe urmele lui,
Dar apa îl pleznește de fiecare dată —
Undele coborîte din bolțile cerești —,
În timp ce sub genunchii-i alte valuri vin să-l lovească cumplit !
Atunci geme Ahile, și-și îndreaptă privirea spre bolta nesfîrșită,
Grăind în acest fel :
„O tu, Zeus Părinte, nici un zeu nu se-ndură de răstriștea mea,
Nefericit ce sînt !
Și nu mă izbăvește de furia unui rîu.
Toți zeii din ceruri mai puțin sînt de vină
Decît a fost mama,
Cînd ea m-adormea cu poveștile ei
Spunîndu-mi că mi-e scris să pier sub zidul Troiei,
Ucis de o săgeată,
De sprintena săgeată a zeului Apolo.
Cît aș fi vrut să pier de mîinile lui Hector,
Războinicul de frunte al cetății Ilion...

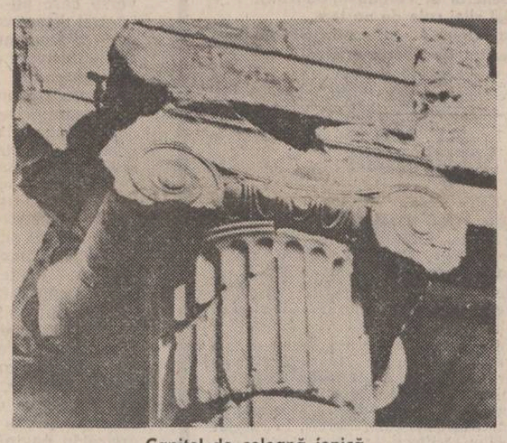

Capitel de coloană ionică

M-ar fi răpus atunci un luptător ales,
Ce-un luptător de seamă ar fi prădat de arme.
Dar jalnica mea moarte pare că m-așteaptă pe aceste locuri,
Scufundat în valuri,
Ca și cum aș fi un păzitor de porci,
Un băietan tîrît de ape-nvolburate
Într-o zi de furtună !"
Acestea i-au fost spusele.
Atunci, sosesc de-ndată Poseidòn și Atena, cu chip de muritori.
Mîinile lor prind mîna-i, și îl îmbărbătează.
Iar — cel dintîi — Poseidòn astfel îi vorbește :
„Fecior al lui Peleu, nu tremura de spaimă ;
Gîndește-te ce zei sînt alături de tine,
Atena și cu mine — încuviințat de Zeus !
Căci nu-ți este ursit viața ta s-o pierzi
În apele lui Xànthos.
Curînd pornite ape se vor fi domolit.
Îți dau un sfat cuminte, numai de vrei s-asculți :
În lupta ce-nu-cruță-pe-nici-un-muritor,
Pe luptătorii Troiei pînă nu-i vei sili —
Pe cei rămași în viață — să-și afle adăpost în slăvitul Ilion,
Nu-ți opri loviturile.
Și, mai înainte de a te fi întors la sprintena corabie,
Vei smulge și viața falnicului Hector.
Ți-a fost de zei sortită slava biruinței."
Astfel a vorbit. Și pleacă înapoi, către Nemuritori.
Din nou înspre cîmpie Ahile se avîntă,
Sporindu-i încrederea în spusele zeiești.
Apele se revarsă și-acoperă cîmpia.
Plutesc lucioase urme și trupurile, ucise în vălmășagul luptelor.
Feciorul lui Peleu, împotriva fluxului, merge mereu săltînd :
Ridică sus genunchii
Și apa-mbelșugată nu-l mai poate opri !
În sufletu-i viteaz, i-a sădit Atena puteri nemăsurate.
Dar puhoiul undelor nu s-a domolit ;
Mai virtos Scămandros își vădește mînia, față de Ahile.
Puternicul val tot mai sus se înalță.
Strigînd el cheamă rîul, largul rîu Simòeis :
„Stavilă dușmanului ! Să ne unim apele, bunul meu frate !
Foarte curînd Ahile va fi nimicit cetatea lui Priam,
Și nu vor mai lupta troienii cei învinși.
Haide, repede, vino în ajutorul meu.
Umple-ți albia rîului cu apele izvoarelor,
Adună-ți puhoiul valurilor uriașe —
Răscolind șuvoiele ce cresc involburate.
Huruit de trunchiuri, și vuiet crunt de pietre, să răsune-n cîmpie
Spre a-l ține în loc pe Ahile sălbatic
Ce biruie din nou, cu-avîntul unui zeu.
Nu-i vor fi de folos nici mîndrele lui arome,
Frumusețea chipului ori puterea brațului.
Peste puțină vreme, vor zace-n fund de mlaștini
Sub stratul de noroi.
Iar pe el, rostogolit în nisipul cel des,
Îl voi acoperi cu un morman de pietre.
Nici un aheu să nu-i găsească oasele afundate-n noroi !
Mormîntul îi va fi acoperit de ape,
Și nu se va-mprăștia pămînt deasupra lui
Cînd pregăti-vor praznic, pentru înmormîntare."
Astfel a vorbit.
Și Xànthos se avîntă asupra lui Ahile, învolburat de furii.
Vuiește-nspumatul și-nsingeratul val, tîrînd morman de leșuri.
Apele din ceruri au sporit talazurile ce se-nalță și cresc,
Cercînd să-l zdrobească pe fiul lui Peleu.
Hera strigă atunci, ca nu cumva Ahile
Să fie înghițit de năpraznicul rîu cu-vîrtejuri-adînci ;
Și astfel ea grăiește zeului Hèphaistos, feciorul său :
„Ridică-te, Șchiopule, o fiul meu drag !
Doar Xànthos, mi se pare, este vrednic de tine — să i te-mpotrivești.
Hai, repede, ajută
Și aprinde scînteia unei flăcări năpraznice !
Eu voi dezlănțui cumplita vijelie, ce vine dinspre mare,
Vijelia lui Nòtos și-a cruntului Zefir,
Răspîndind pîrjolul.
Astfel vor fi arse armele și trupurile semeților troieni.
Mistuie copacii de-a lungul lui Xanthos, ripos și-nvîrtejit,
Și cuprinde rîul în flăcări arzătoare,
Fără să te abată vorbele lui blînde, sau vorbele-i spăimoase.
Du-te !
Nu te opri, pînă ce n-auzi glasul meu care te chiamă ;
Atunci vei domoli flacăra veșnic vie."
Așa a vorbit Hera.
Și zeul Hèphaistos făurește focul cu-puteri-zeiești.
Mai întîi aprinde întinsa cîmpie
Și toți cei uciși de Ahile, Viteazul, —
Îngrămădiți în rîu ! — se prefac în cenușă.
Cîmpia-i pîrjolită și rîul argintiu își stăvilește cursul.
Uneori noi vedem, cînd vine timpul toamnei,
Cum usucă livezile îndată după ploaie vîntul Boreas
Întru bucuria celor ce muncesc.
Tot astfel cîmpia uscată-i și arsă, iar leșurile ard.
Vîlvătaia focului către rîu se îndreaptă.
Ard ulmii și sălciile !
Arde și tamariscul !
Se mistuie papura, lotusul, căprișorul —
Crescut din belșug pe malul lui Scămandros.
Toți peștii și țiparii, urmăriți în apă de limbile de foc,
Se rostogolesc în vîrtejuri adînci de ape curgătoare,
Chinuiți de suflarea iscusitului zeu.
Arde puterea rîului.
Atunci graiul și-ndreaptă către zeul Hèphaistos,
Pe care-l numește așa cum se cuvine :
„Nici un zeu nu-i în stare să-ți poată ține piept !
Și nu sînt eu acela ce-ar lupta împotrivă-ți
Cînd flăcările vii mistuie totu-n jur.
Să curmăm cruda luptă,
Chiar astăzi de ar fi ca zeiescul Ahile
Pe troieni să-i alunge din cetatea Troiei !
De ce m-aș învrăjbi cu tine, o Hèphaistos,
Venind în ajutorul sfîntului Ilion ?"

Traducere din greaca veche de Sanda Diamantescu și Radu Hîncu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN ESEU** consacrat poeziei lui Michel Deguy semnează Max Loreau, intitulat : „Poezia obsedată de esența poeziei". Comentatorii subliniază valoarea interpretărilor și stringența limbajului critic : „El urmărește pe poet în căutarea lui însuși, din carte în carte, precizînd cum Deguy reflectează asupra poeziei, depășind condiția de teoretician pur, dublat de un artist. El nu este poet într-una din dimensiunile sale și filozof în cealaltă, ci modifică în adîncime raporturile dintre teorie și practică, pînă la punctul în care încorporează reflecția în versuri, permițînd astfel elanul și extensia sa. Prin această forță, poezia, în permanentă căutare a esenței sale se perpetuează, dar, în același timp, își pierde esența sa, găsindu-se într-un gol prin care riscă distrugerea de sine și poate să devină poezie infinită".

● **YANNIS RITSOS** este celebrat în critica franceză pentru marile sale poeme inspirate din mitologie, **Chrysothémis — Phédra** și altele. Comentatorii subliniază continuitatea față de marea și generoasa poezie tradițională, reînnodînd linia unor opere eficace mai ales pentru public, recurgînd la o recuzită ce permite „înfățișarea" și chiar adaptarea scenică. Un critic afirmă că transpunerile pentru radio ale acestor poeme de amplă respirație au cunoscut un succes neașteptat în Franța. Ritsos caută mai puțin să înfățișeze caracterele pe care i le-au oferit operele din care se inspiră, cît „să restituie unitatea mai adîncă a unei vieți recreate prin memorie".

● **SCHELLING** este un gînditor redescoperit cu mult succes în contemporaneitate. **Operele metafizice** este titlul unui volum în care au fost reunite cele două serii de aforisme din 1805—1806, Cercetările asupra esenței libertății umane, din 1809, Conferințele de la Stuttgart din 1810, Lecțiile de la Erlangen din 1821 și un fragment inedit, care datează aproximativ din aceeași perioadă. Un comentator notează : „În jurul acestor celebre, dacă n-ar trebui să spunem legendare, **Cercetări asupra esenței libertății umane** din 1809 sînt adunate aici cinci alte texte fundamentale din perioada mediană a lungii cariere filozofice a lui Schelling, adică de la ultimii contraforți ai filozofiei naturii și ai așa numitei filozofii a identității, ele îl conduc pe cititor, nu fără a trece pe lîngă zona turbulentă a **Virstelor umanității,** pînă la confinele ultimului stadiu al filozofiei".

● **ÎN CADRUL ACORDULUI CULTURAL CHINO-GERMAN,** o mare expoziție dedicată cunoscutei pictorițe Käthe Kollwitz a fost deschisă la Pekin și în alte orașe. Cele mai multe lucrări sînt desene, gravuri și sculpturi, însoțite de un catalog voluminos care prezintă întreaga sa activitate artistică, insistînd asupra mesajului umanist și asupra neobișnuitei sale forțe expresive. De asemenea, cu puțin înainte de deschiderea acestei semnificative expoziții de artă militantă, romancierul Günther Grass a ținut o serie de conferințe la Pekin, Shanghai și Nankin, însoțite de lecturi ale unor fragmente din cărțile sale.

● **CEL DE-AL OPTULEA NUMĂR** al **Caietelor Jean Cocteau** este dedicat activității de romancier a cunoscutului dramaturg și poet. De altfel, este subliniat faptul că dificultatea mare în tratarea scrierilor lui Cocteau constă în trasarea unei frontiere între poem, eseu și roman, dacă se are în vedere stilul compozit și strălucirea comună a tuturor lucrărilor sale. Recomandarea caietului, făcută de editura Gallimard, evidențiază : „Prezentul caiet oferă un studiu foarte complet asupra diverselor aspecte ale activității de romancier a lui Cocteau. De exemplu, temele care vor fi permanente în opera sa : se poate deja vedea, în Eugenia din **Potomak,** o prefigurare a simbolurilor care îi vor obseda opera. De asemenea, cheile diferitelor personaje și situații cel puțin în modul în care romancierul utilizează trăsăturile luate de la o sută de personaje reale pentru a crea pe cele cîteva ale sale".

● **CARNETELE DE POEZIE 1971—1972 — POEME DIVERSE** (volumul 5) constituie încununarea apariției lui Eugenio Montale în traducerea franceză a lui Patrice Dyerval Angelini. Este vorba de o mare ediție bilingvă, cuprinzînd ultima mare culegere a lui Montale, cea apărută în 1973. Este notabilă mai ales tendința spre condensare a expresiei poetice, mărturisind fidelitatea față de programul poetic fixat încă în 1925 : „Arta săracă : temă dintîi și program al acestei poetici care se accentuează încă, prin autodenigrare și ironie, la umbra căreia pasiunea și tandrețea trălesc întotdeauna", acestea ar fi trăsăturile volumului, în analiza pertinentă a unui critic.

● **O MARE EXPOZIȚIE** consacrată centenarului pictorului Paul Klee a fost deschisă la Casa Lehnbach din München, sub patronajul lui Armin Zweite, care a folosit îndeosebi fondurile lui Felix Klee, fiul și monografistul cunoscut al marelui artist. De asemenea, sînt prezente aproximativ 80 de lucrări împrumutate de la diverși colecționari. Cronica lui Gert Gliewe menționează : „Fără a încerca să strălucească prin prezentarea celor mai celebre lucrări, expoziția urmărește cu mare minuțiozitate pașii timizi ai lui Klee pînă la momentul cînd acesta și-a găsit calea sa de artist. Cercetările asupra lui Klee, din nou active, pot să-și găsească aici un teren fertil. Cele mai recente investigații au permis de altfel abandonarea unor idei preconcepute. Dacă a trebuit să părăsim imaginea falsă și idealizată a artistului solitar, a fost pentru că am crezut prea mult în ceea ce declara el însuși. Dar judecata sa nu ne-a permis destul să judecăm valoarea și evoluția operei sale".

● **CORESPONDENȚA LUI RAINER-MARIA RILKE** cu Lou Andreas-Salomé continuă să fascineze pe cititori prin substanța artistică a dialogului dintre cei doi mari artiști și prin aura de legendă ce înconjoară legătura lor atît de semnificativă din punct de vedere literar și uman : „Către Lou s-a întors poetul de fiecare dată cînd un conflict opunea în el viața apetiturilor sale creatoare, poezia — dragostei, totul devenind prea dureros pentru a putea fi înfruntat fără vreun ajutor din afară. Și numai Lou Andreas-Salomé, cu inteligența sa naturală, cunoașterea adîncă și practica tehnicienilor psihanaliste, prin dragostea inalterabilă față de viață, putea să răspundă întrebărilor nelinîștitoare ale lui Rilke, cu ecoul cald al unor stări încurajatoare".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

6
(928)
Sîmbătă
9 februarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un act cu putere de simbol

Etapa pe care o parcurge în anii noștri România socialistă este pe drept cuvînt considerată cea mai semnificativă din lungul drum străbătut de români de-a lungul continuei lor ființări istorice. Un strălucit efort național a adus România în postura, respectată și admirată pe toate meridianele, de țară a cărei politică internă și externă sintetizează în mod strălucit dezideratele fundamentale ale umanității contemporane. O încununare și o emblemă a României socialiste din anii contemporaneității a constituit-o și o constituie activitatea eminentă a secretarului general al partidului și președinte al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate de prim rang a lumii contemporane, militant pentru pace și pentru înțelepciune politică, voce ascultată cu respect și încuviințare pe toate meridianele lumii.

Marile realizări ale României socialiste nu ar fi fost posibile în absența unei adeziuni de esență a poporului la politica Partidului Comunist Român, la ideile strategice de dezvoltare a țării în deceniile care vin. Nu se poate construi fără încredere în planurile pe care ți le-ai asumat. Românii au optat, cu hotărîre, fără putință de întoarcere, pentru urmarea politicii partidului său comunist, pentru viziunea strălucită a viitorului, concepută de secretarul general al partidului. S-a născut astfel o puternică atmosferă de entuziasm popular, care stă la baza marilor înfăptuiri ale României contemporane. Nu totdeauna este sărbătoare, există și greutăți, dar cine privește cu bună credință peisajul uman al României socialiste poate vedea semnele clare ale încrederii în politica partidului, în clarviziunea secretarului general. Marile evenimente, celebrate cu dăruire pilduitoare de către oamenii României, subliniază existența de decisivă semnificație politică a unei opțiuni fundamentale pentru politica partidului. Un astfel de eveniment, pilduitor pentru angajamentul profund al clasei noastre muncitoare, al întregului popor, pe drumul îndeplinirii marilor sarcini comuniste care ne stau în față în contemporaneitate a fost marea adunare cetățenească desfășurată în aceste zile în circumscripția electorală nr. 1 „23 August" din Capitală. Această adunare se înscrie cu strălucire într-un șir de remarcabile evenimente social-politice din viața poporului nostru. După istoricele hotărîri ale celui de al XII-lea Congres al Partidului, care au modelat în chip strălucit viitorul României socialiste, după lucrările, cu mari repercusiuni în viața patriei noastre, ale celui de al II-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste, această adunare cetățenească a marcat într-un chip convingător tocmai existența atmosferei umane de care aminteam mai sus, o atmosferă care sintetizează, în cele din urmă, o unanimă voință de angajare, de asumare conștientă și pasionată a marilor deziderate ale poporului, ale partidului, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Într-o impresionantă unitate de gînd, de simțire și de voință, cei prezenți la această adunare l-au propus pe cel mai iubit fiu al poporului pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională. A fost astfel exprimată încă o dată, cu putere, opțiunea fundamentală a poporului pentru politica Partidului Comunist Român, dragostea sa nețărmurită pentru cel care a fost factorul esențial al angajării României pe strălucitul său drum către comunism. Este un act simbolic, exprimînd cele mai profunde sentimente ale unei națiuni.

Luceafărul

Uzina care crește oameni, iată titlul sugestiv al unui reportaj dedicat oamenilor care muncesc la o unitate reprezentativă pentru industria noastră socialistă. Este un reportaj realizat la „23 August", în mijlocul celor care l-au propus pe cel mai iubit fiu al poporului, pe secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să candideze pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională. Eroii acestui reportaj fac parte dintre cei care minuiesc elocvența faptelor, dintre cei care, pentru totdeauna încrezători în vitalitatea poporului condus de partid, construiesc adevărata istorie a României contemporane. (În pag. a 5-a)

CÎNTEC DE PACE

Dacă oftează pruncul meu prin somn,
Sînt sigură că îl veghează țara
Și nici un gînd nu e în stare-anume
Cu frica astăzi ca să mi-l cunune.
Dacă oftează pruncul meu prin somn,
Îi trec lumina palmei peste frunte
Și-i povestec cum astăzi pentru el
Veghează din cîmpie peste munte.
Dacă oftează pruncul meu prin somn,
Îi fac descîntec pentru teama sa
Rostindu-i blînd cuvinte pentru pace
Cuvinte limpezi care să-i aline,
Oftatul mic și-amar de lîngă mine.
Rostit, cuvîntul cald îi face bine,
Și simt cum trup în trupul țării crește.
Și tace pruncul și visînd,
Întoarce fața lumii și zîmbește.

Areta Șandru

TÎNĂR ÎN AGORA

Brâncuși lucrînd

Cîteva zile la rînd am intrat în atelierul lui Brâncuși (mutat din 11 Impasse Ronsin la Musée National d'Art Moderne și-n cele din urmă la Centre Cultural „Georges Pompidou"), încercînd să mi-l imaginez pe demonul blînd al sculpturii moderne mișcîndu-se printre măiastrele sale de ipsos, atingînd cocoșii adormiți în bronz, privind fragmentele din coloana infinitului și chinuind uneltele și materia pentru a se putea rosti. Pereții obsedant de curați erau lipsiți de mirosul vieții, de fumul și praful și respirația pe care orice corp le produce ca semn al trudei cea de toate zilele. Încercam să mi-l imaginez pe Brâncuși trăind, lucrînd cu uneltele lui care seamănă ca două picături de apă cu toate teslele, dălțile, fierăstraiele și ciocanele țăranilor tîmplari din Oltenia, din Apuseni și din Maramureș. Supraveghetoarea era mirată de aceste întîrzieri și cînd mă observă mișcă nepăsătoare din umeri, mai mult un fel de mirare care se stingea încet. Nu avea cum să-și imagineze ce poate reprezenta Brâncuși pentru un român.

Treceau prin acest atelier sute și mii de turiști din toată lumea. Pe majoritatea îi interesau studiile, lucrările neterminate, variantele și operele terminate care pot fi văzute în atelier. Pe mine mă fascinau uneltele. Parcă erau luate direct din mîna nenorocită a țăranului român de acum cîteva sute sau mii de ani. Pornind de la ele făceam eforturi să văd pe un ecran imaginar și mîna care le purta. De afară se auzeau orchestrele ambulante, cîntăreții de chitară și

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. 7

Un jurnal de lectură

Valeriu Cristea ne propune în ultima sa carte*) un jurnal de lectură axat pe o temă de largă circulație și, tocmai de aceea, de mare dificultate, „spațiul și literatura". Dat fiind aria semantică aproape inepuizabilă a subiectului, de primă importanță era stabilirea metodologiei și unghiului de abordare a materiei. Desigur, toposul spațiului în literatură a mai fost studiat în critică, și modele, fără a fi prea numeroase, există, as spune chiar, inhibante : Gaston Bachelard, **Poétique de l'espace** și George Poulet, **Métamorphose du cercle.** Primul adoptă o strategie generală de investigare a obiectului, încercînd să definească o **poetică** sau, pentru a fi mai aproape de intențiile lui Bachelard, o **sintaxă a motivului** iar cel de-al doilea urmărește transformările unei singure **figuri a spațiului** în literatură, orientîndu-se cu precădere spre semnificațiile filozofice. La ambii autori originalitatea interpretării este dublată de calitățile stilului (subtil, poetic, paradoxal la Gaston Bachelard ; precis, nuanțat, de o rigoare intelectuală carteziană la George Poulet). De asemenea, sugestii interesante se găsesc și în eruditul op al lui E.R. Curtius, **Literatura europeană și evul mediu latin.**

Valeriu Cristea evită cu abilitate orice capcană a posibilelor comparații, ieșind din paradigmă, adică situîndu-se metodologic în alt „spațiu". Fără a-și asuma riscul unei sinteze (poate imposibile !) și tipologizări (în sensul poeticii sau retoricii textului) și nici al analizei sistematice a unei forme, diacronic sau sincronic, autorul interpretează parcele de text, din indiferent ce operă (poezie, proză, teatru), literatură sau perioadă temporală, mai mult după capriciile memoriei și fanteziei decît după un plan sistematic. Ceea ce se pierde pentru metodă se cîștigă însă pentru plăcerea lecturii, deoarece ai realmente, impresia de a participa alături de critic la elaborarea și scrierea cărții. Este un efect de receptare foarte modern asupra căruia voi insista.

Deci, avem în față un eseu despre aspectele „concrete" ale spațiului, în maniera unui decupaj și montaj de fragmente din opere literare, însoțite de comentariu critic, și așa cum o mărturisește, condus de criterii strict subiective : „Fiecare scriitor propune o ipoteză a spațiului, care este numai a lui. Tocmai de la ceea ce este particular, specific în tratarea unui anumit tip (subtip) sau a unei categorii de spațiu am pornit în lucrarea de față. **Spațiul în literatură** încearcă să stabilească diferențialele spațiului, cercetat în marea lui diversitate de **forme** și **semnificații.** Pentru a-mi procura materialul de care avea nevoie o carte de analiză pe text, și cu un inevitabil caracter de antologie, cum este acesta, am apelat, în limita cunoștințelor mele, la toate literaturile, din toate timpurile, acordînd cum era și firesc o atenție specială literaturii române, de la Neculce la scriitorii contemporani. Dintre atîtea exemple posibile (numărul lor e practic nelimitat) m-am oprit în primul rînd asupra acelora pe care le purtam de multă vreme în mine. Altcineva, pe aceeași temă, ar putea scrie o **altă carte,** cu **alte referințe** (...) La temelia acestei cărți se află „spațiile" în care m-am transpus, cine știe cum, cine știe cînd, în care am respirat, am locuit, am visat. În cele mai familiare, mai secrete dintre ele trăiesc, aș putea spune, de o viață". Ultimul paragraf mi se pare deosebit de interesant pentru că afirmă deschis plăcerea lecturii, dorința criticului de a redeveni un cititor și un visător în marginea cărților.

Apreciez această subiectivitate declarată mult mai mult decît pretențiile de obiectivitate ale unei critici pseudo-științifice sau pseudo-judecătorești, în care, în ultimul timp, s-au specializat grefieri de „serviciu". De altfel, „întoarcerea" la text, nu numai cu instrumentele specialis-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

O perspectivă nouă asupra poeziei lui Ion Barbu

Între poezia lui Mándics György și studiul său închinat operei lui Ion Barbu se pot găsi anumite corespondențe. Aceasta nu înseamnă că poetul care a debutat cu placheta **Rădăcini mirifice (Gyönyörii gyökerek,** 1969) pentru a publica mai apoi, volumul **Pămintul regăsit (A megtalált anyaföld,** 1976), și-a scris versurile sub zodia barbiană a lirei. Chiar dacă găsim unele urme ale frecventării lui Barbu în poezia lui Mándics, aceasta are o originalitate păstrată și cultivată cu gelozie și care n-ar fi îngăduit fervorilor diverse — pentru poezia celui care a scris **Joc secund** și pentru Poezie în sine — să fuzioneze. Un fapt, însă, este cert. Mándics e un emul al lui Ion Barbu, de care s-a putut apropia — pascalian vorbind — atît prin **l'esprit de géométrie** cît și prin **l'esprit de finesse** pe care amîndoi le posedă. Ca un emul, el și-a construit volumul (e vorba de **Pămintul regăsit)** conform unor criterii de ordine interioară ce amintesc criteriile similare ale ordonării poeziei din **Joc secund.** Să nu uităm că Mándics György are o formație matematică ce îl făcea receptiv la demersurile matematice ale lui Ion Barbu. Construirea Cărții aparține unei ordini deopotrivă geometrice și poetice. Poezia lui Mándics se supune acestor rigori convergente, utilizînd firește o substanță lirică, motive, metafore obsedante altele decît cele barbiene. De altfel nu am amintit o asemenea corespondență între poetul român și exegetul său maghiar, decît pentru a marca anumite puncte care-l „predestinau" oarecum pe mai tînărul emul la o apropiere de seniorul său.

Dar, înainte de a ne opri asupra interpretării pe care o dă poeziei lui Barbu, să notăm cîteva observații pe marginea ciclului de poezii, **Pămint regăsit.** Parcurgîndu-l asistăm la un evident itinerar inițiatic. Cele trei părți ale cărții alcătuiesc pe un plan o triadă existențială, pe altul o triplă cale (în sensul în care se vorbește în tratatele de spiritualitate de cele trei căi: **via purgativa, via illuminativa** și **via unitiva).** Aceste trei segmente ne poartă: (1) „prin abisul tenebros al instinctului"; (2) prin „sita albă a rațiunei"; (3) spre și în inima roșie a plenitudinei. Experiența existențială urmărită purcede ca dintr-o **„selva oscura"** dantescă, din labirintul lui Tezeu (prima poezie a primului ciclu e **Tezeu în labirint),** pentru ca să ajungă în cele din urmă la o eliberare din labirint (ultima poezie a celui de-al treilea ciclu e **Labirintul depășit).** Să nu ne închipuim că periplul poetic ar fi o simplă coborîre **ad inferos,** urmată de

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Gheorghe Anghel (III)

Anghel face apel în istorie la făpturile de durată, la atitudinile cercate de vreme. O țărancă acoperită pe creștet cu două lespezi, precum o troiță între hotare sau o clopotniță la răscruci n-are nici o frumusețe la prima vedere ; dar cercetată îndelung ea își dezvăluie nobletea în același spirit al textelor medievale ce-i hotărnicesc rostul ei de maică supusă vieții morale sub ocrotirea bărbatului încredințat din cununie în vederea întemeierii familiei.

Femeia ca jertfă, ca prinos de bună mireasmă pe altarul bunei cuviințe în vatra familiei ca începătură de basilică vorbește aici și aceasta este frumusețea imperisabilă izvorită din imperativele logosului.

Alături de **Rugă** se află **Maternitatea** lui Anghel. Desculță și ea ca și Eminescu, maica este trunchiul uscat de copac, vrejul susținător pe care se desfoliază în cele patru zări aurora pruncului. Cu același voal al nunții pe creștet fecioara maică îndură de departe povara eliberatoare a slavei pruncului ce-i umbrește ființa este maica Theotokos Oranta absidelor centrale de deasupra altarelor Europei medievale.

Capodoperă alături de Eminescu stă bronzul reprezentîndu-l pe cărturar, pe cel chemat să vorbească poporului din carte, învățătorul, pedagogul, inițiatorul în rînduiala legilor morale ale acestui spațiu carpatic. Dacă Eminescu se confruntă în primul rînd în bronzul lui Anghel cu nemurirea, stă față în față cu părintele etern ca **Luceafărul** în urma călătoriei înspăimîntătoare peste goluri pînă ajunge la tronul patern, cărturarul oficiază în fața oamenilor, el se arată, el a dobîndit straiul de pedagog al neamului, de părinte și sfătuitor. Nu este de aceea ca și Eminescu desculț. Eminescu se prezintă, se desghioacă din bronz în vederea unui mod de existență transfigurat după somnul

Ion Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Bucuria anonimatului

Constatarea la care obligă lectura poeziei românești din ultimii trei lustri (cel puțin) este că Poetul (pe care-l așteptăm de atîta amar de vreme) s-a născut, a venit, el constituie o prezență, chiar dacă ezită sau amînă să concentreze lumina și vigoarea timpului într-un singur nume. Nu teama de a nedreptăți, nici neștiința ori inadecvata noastră percepție ar putea motiva refuzul de a-i numi pe acei puțini contemporani, demni să dea nume spiritualității românești de azi, ci dorința de a liniști sau liniștirea, protectoarea liniștire de sine necesară fiecăruia. Dar — se va spune — această afirmație neîntemeiată pe demonstrație și ierarhie nu are nimic de-a face cu spiritul critic și, ca atare, ține mai mult de utopie. Revenim : dintr-o radiografie a liricii contemporane apare cu claritate, în cîteva puncte, prezența acelui **monstrum per excessum,** cu care latinii își gratulau geniul ; el se intuiește ca un fenomen copleșitor și chiar se vede pentru că se manifestă. Dar dacă pretindem că Poetul a apărut printre noi, oamenii de rînd, și continuăm totuși a păstra tăcerea asupra numelui (sau numelor) de ce ne mai preocupă asemenea problemă romantică ? ! Numai pentru a vă neliniști, stimați cititori, fapt pentru care n-am vrea să vă cerem, în mod ipocrit, scuze, Putem însă motiva faptul că vorbim, a nu știm cîta oară, despre el.

★

L-am văzut pe Poet acum trei zile în Gara de Nord ; venea de la trenul ce oprise la capătul liniei opt, (era îmbrăcat corect, fără cravată însă), l-am salutat cu însuflețire și, cu toate că versurile ce-mi aparțin nu i-au trezit nici un interes, (au fost scrise fără sistem estetic) el a răspuns cu naturalețe salutului meu, aș putea spune că s-a și bucurat văzîndu-se recunoscut și chiar a mărturisit că, neavînd rude în oraș, nu se aștepta să-l întîmpine cineva. I-am spus de-ndată că, dacă trăiam pe vremea Domnului Eminescu, n-aș fi avut gînd mai bun decît acela de a-l sluji toată viața. Singura ciudățenie pe care mi-o amintesc

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Construcție în „Epifania"

Greu va accepta cineva astăzi, de dragul concepției despre estetic, existența unor forme ideale care să planeze și să învăluiască, metodic, expresia deja constituită, validînd-o. Pe măsură ce se aprofundează „știința" despre poezie, sensibilitatea noastră primește ea însăși alte determinații, alte finalități. Poezia se apropie din ce în ce mai mult, ca expresie de ciudate realități psihologice, morale, spirituale, care includ mijloace cînd stranii, cînd la îndemîna oricui. A te apropia de poezie prin „poezie", adică a o practica sau recepta doar la nivelul „realizării" ei, mi se pare insuficient. De aceea, un poet autentic vine întotdeauna cu o încărcătură spirituală atît de mare, încît sparge conturul rigid, îl apropie de sine prin sine și prin tehnica de rigoare, deja cucerită, cunoscută lui. Daniel Turcea a fost un „caz", tocmai din pricina acestei încărcături spirituale ieșite din comun. În prima sa carte, „Entropia", se făcea simțită un fel de căutare, destul de exterioară, în care elementele moderne ale limbajului poetic (suprarealismul, elocvența spațiilor albe, artificialul exotic al cuvintelor specioase, subtilitatea căutată, evitarea sau chiar întunecarea „adevărului" interior prin tot felul de asociații insolite) se pierdeau într-o pastă greoaie, într-un univers sufletesc incoerent și neconcludent din punct de vedere al experienței poetice. Dar, în spatele acestei căutări, rămînea vie „încărcătura", trăirea spirituală care încerca

Angela Marinescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» : Poeme de ● Marius Robescu și ● George Țărnea ● Cronica literară ● Viața cărților ● Proză de Adrian Costache ● Poezii de ● Grete Tartler ● Dumitru Udrea ● Arthur Porumboiu ● Irina Talpoș ● Mihai Teclu ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi». Evocări de Valeriu Anania ● Planete de Ion Caraion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești

cronica literară

PLATON PARDĂU: «Scrisorile imperiale»

Curioasă, chiar şocantă, această trecere bruscă a lui Platon Pardău de la **romanul realist-documentar,** animat în chip programatic de ambiţia răminerii neabătute în albia unui tip de naraţiune a cărei substanţă rezultă, parcă, din efortul transcrierii şi relatării faptelor de viaţă social-politică nemijlocit trăite ori cunoscute, şi **romanul-mit** sau, poate, mai exact spus, **romanul-poveste,** ce se bizuie pe însuşirile debordant proliferante ale imaginarului, asaltat, la rîndul lui, de reziduurile proteiforme ale lecturii. Din unghiul psihologiei creaţiei, s-ar părea, totuşi, că o asemenea situatie îşi are explicaţia ei. Intră, astfel, în discuţie, nu numai inevitabilul tribut pe care, oricum, prozatorul Platon Pardău trebuia **să-i plătească** poetului Platon Pardău, ci mai ales îndreptăţita aspiraţie a scriitorului de a străpunge limitele unei receptivităţi narative oarecum restrictiv-pragmatice, refractară la orice deschidere spre faţa nevăzută, la urma urmei mitică, a lucrurilor. Constatăm, însă, că procesul din urmă nu s-a produs în chipul aşteptat, adică prin acumulări lente, prin tatonări discrete care, într-un anume fel, să se fi localizat în chiar interiorul structurilor romaneşti statuate în **Ore diminea-ţă,** fără îndoială, unul din cele mai pregnante romane-document din cîte s-au scris la noi în ultimul deceniu. S-ar părea deci că elaborîndu-şi ultimele două romane **(Minunata poveste de dragoste a preafericiţilor regi Ulise şi Penelopa** şi **Scrisori imperiale,** Editura „Cartea Românească", 1979), pur şi simplu, scriitorul ar fi făcut abstracţie de experienţa înregistrată cu romanul amintit şi cu bogata serie a volumelor ce au **urmat** după acesta. Mai mult chiar, ca formulă epică propriu-zisă, există suficiente temeiuri să se considere că unica experienţă personală la care se face acum apel este aceea marcată de apariţia în 1970 a scurtului roman **Scara lui Climax,** în bună măsură, neconcludent exerciţiu de proză fantezist onirică, dezarmantă prin capriciosele şi nemotivatele ei alunecări în fantasmagoria pură.

Sigur, referindu-ne la ultimul roman al lui Platon Pardău — **Scrisorile imperiale** — este uşor şi chiar plăcut a orienta lectura, sensurile ei, într-o direcţie similară. Date fiind numeroasele şi — mai ales — extrem de captivantele capcane pe care autorul ni le întinde cu nedesmintită siguranţă de sine, ca să nu mai amintim de voioşia ghiduşă care îi animă spiritul la tot pasul, într-un fel, este cît se poate de îndreptăţit a vedea în **Scrisorile imperiale** un soi de cutie a Pandorei din care, deschizîndu-i capacul, succesiv şi concomitent, ni se arată, şocîndu-ne imaginaţia, scene dintre cele mai bizare desprinse literalmente dintr-un grandios spectacol cu măşti. Lectura romanului, la acest nivel, este, nici vorbă, deosebit de atractivă; „scenariul" respectivului spectacol cu măşti, precum într-o neaşteptată comedie dell'arte, este presărat cu tot soiul de surprize, atît în privinţa personajelor cît şi sub aspectul întîmplărilor prin care acestea trec. Solemnitatea bufă a naraţiunii se impune cu tonalitate fundamentală în roman. Povestitorul însuşi îşi însuşeşte perfect o asemenea regulă a jocului. Încă din primele rînduri sîntem solicitaţi a-i urmări spusele într-o manieră care îndeamnă insistent pe cititor la complicitate. Iată, nu mai departe, modul cum se distribuie locuitorilor din Doruna bucucaşele „scrisori imperiale": „Scrisorile Împăratului nu se abătură nici ele de la politetea adusă de noii stăpînitori. Un feldvebel majestuos cu mustaţa curgînd în favoriţi eflorescenţi, cu pelerină verde, căptuşită cu atlas galben, distribuia din înălţimea capului pintenog — o mîndreţe de animal stropit pe spinare cu pete albe în formă de stea ! — plicuri roz. Tăranii, care trăiau o continuă beţie a curiozităţii şi îşi petreceau mai tot timpul în vatra tîrgului, între hanul lui Marcu şi primăria cu turlă patrată şi albă, avură aproape un şoc de plăcere. Împunătorul împărţitor de scrisori, despre care aflară mai tîrziu că se numea Amfilofie, le cunoştea pînă şi poreclele! Din mîna înmănuşată în catifea neagră plicurile roz îşi luau zborul direct către adresanţi. Era o zi caldă, senină, cineva parcă tocmai spălase cerul şi-l albăstrise proaspăt cu sineală de la acelaşi Păchter, neguţătorul a de toate. Nici un nor sau una din acele ploi uricioase, enervante, care pisau nouă luni pe an văgăuna dintre munţi unde se aciuase Doruna. Frumos dinspre munţele Ouşor, frumos dinspre Giumalău, celălalt munte al locului, mai depărtat, mai anevoios, dar preţuit de ţărani pentru păşunile şi pădurile sale, frumos dinspre cătul Dorunei la vale, unde adunăturile de ceaţă vesteau ploi..."

Într-un fel sau altul, întreaga ţesătură epică a romanului gravitează în jurul „exegezei" (convertită în epopee fantast-comică) pe care timpul mitic al istoriei o întreprinde în legătură cu realitatea şi destinul „întîmplării" de mai înainte.

Simulînd seriozitatea şi riguroziatea unui autor de romane istorice (în acest sens, desconspirările de timp şi loc, capabile a sugera prototipul etern al lumii din roman sînt frapante), de fapt, prozatorul este interesat să-şi fundeze propriile-i născociri, capabile, la rîndul lor, a-i „ilustra" punctele de vedere, dacă vrem „tezele" cărora îşi propune a le da curs pe întreg cuprinsul scrierii. Aşadar, vorbind de „teze", de puncte de vedere etc., avansăm ideea că **Scrisorile imperiale** nu este doar **o poveste liberă,** remarcabilă numai prin barochismul ei funambulesc şi prin contaminantul apetit al autorului de a-şi pune la lucru imaginaţia, puterea de invenţie. Nu spuneam că detectarea filoanelor ideatice ale romanului, susceptibile a determina coeficientul de gîndire abstractă a prozatorului, constituie o operaţie dintre cele mai simple. Dimpotrivă, sub acest aspect, situaţia se prezintă îndeajuns de complicat. Am înţeles, în cele din urmă, că statutul de **romanparabolă** al **Scrisorilor imperiale** mizează pe capacitatea fabulei de a conţine şi a-şi formula propria-i morală. Mărturisim însă că ceea ce ni se pare că îngreunează, adesea, tocmai acest proces de iradiere prin sine şi pentru sine a epicului este supraabundenţa materialului fabulistic. Am spune deci că, în principiu, se pune chestiunea unei anumite contradicţii între foarte pronunţatul instinct al lui Platon Pardău pentru naraţiunea de tip fastuos (ca să nu zicem fastidios), şi exigenţele liminare ale **romanului-poveste,** ale **romanului-mit,** care nu sînt altele decît acelea ale simplităţii aparente şi ale linearităţii sugestive. Stranie este constatarea că excesiva voalare a subtextului narativ, a valorilor lui simbolice, nu se datorează unor presupuse ezitări din partea autorului în legătură cu ideatica generală a romanului, ci (aproape în exclusivitate) se datorează insuficientei lui puteri de a-şi înfringe dezlănţuitul apetit epico-descriptiv. Aşa se face că dintre cele patru „cărţi" ale romanului, prima şi ultima, care, implicit, au şi funcţia de prolog, respectiv, de epilog, îşi dezvăluie cu toată limpiditatea structura parabolică sui-generis, pe cînd vreme „cărtile" de la mijloc se derulează mai greoi, chiar dacă (sau poate că tocmai de aceea!) acum nu sînt evitate nici paginile de roman cosmopolit-senzaţional.

Este momentul, însă, să vorbim măcar despre una dintre faţetele importante a ceea ce numeam morala fabulei în romanul **Scrisorile imperiale.** Imaginea de **lume scufundată,** definitiv împietrită în propria-i poveste (o poveste, care deşi fundamental mincinoasă, interzice protagonistilor orice şansă de a se desprinde din mrejele ei) propusă de acest roman conţine grave precepte înscrise în lectia de morală a istoriei pe care romanul contemporan în genere o adresează cititorilor săi. „Să nu lăsăm să se risipească vraja. Să nu lăsăm faptele să ne-o ia înainte" (se confesează Împăratului fostul notar din Doruna); „Veţi păstra şi întreţine iluzia. O veţi apăra de atingerea nimicitoare cu realitatea, fie ea oricare ar fi. Veţi continua călătoria prin Doruna" (îl imploră acelaşi fost notar pe Împărat): „Dacă răul nu este ascultat, aflat, dacă nici o sensibilitate nu se deschide către negru şi întuneric, acestea sfîrşesc prin a dispare din viaţa oamenilor, chiar dacă nu complet, definitiv şi dintr-o dată (...) Împăratul mai degrabă **se expune** să nu afle decît să se expună aflînd" (rezumă gazetarul Arthur preceptele de stăpînitor ale Împăratului). Aşezate în unghiul de incidenţă cu substratul acestor „ziceri" decuvate, toate, din ultimele pagini ale romanului, fabuloasa „poveste" a „scrisorilor imperiale" îşi dezvăluie din plin tîlcurile conţinute.

Scrisorile imperiale este una din acele scrieri cu statut special în evoluţia unui romancier autentic care, la un moment dat, se decide să pună marele pariu cu el însuşi, încredinţat fiind că, în sfîrşit, îl va cîştiga. Aşadar, începutul a fost deja făcut.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Vox clamavi...

Adeseori, mai ales atunci cînd cochetăm cu domeniul teoriei literaturii, avem impresia că am descoperit un concept esenţial, concept în măsură să le înglobeze pe toate celelalte şi să dea socoteală de orice fenomen estetic întîlnit. O asemenea cheie miraculoasă se pare că a descoperit şi Ecaterina Tărălungă *), iar esenţa ei constă în ceea ce autoarea numeşte o „critică a relaţiilor". Desigur, orice act exegetic presupune evidentierea şi studierea unor relaţii definitorii, dar autoarea îşi revendică în primul rînd caracterul metodic şi consecvenţa cu care se ocupă numai de aceste elemente constitutive ale universului literar. Scopul analizelor sale este obţinerea unei viziuni sintetice care să fie în acelaşi timp totalizatoare şi concretă, adică neruptă de substanţa primă a operelor studiate. Necesitatea metodei se naşte dintr-o situaţie paradoxală: tînărul cercetător are de ales între parcurgerea amănunţită a tuturor operelor literare (ceea ce-l văduveşte de o imagine comlexă asupra ansamblului) şi asumarea unor sinteze deja existente (ceea ce-i deformează imaginea asupra textelor particulare). Totuşi mi se pare că aici opoziţiile sînt excesive, ba chiar maniheice. Cel care parcurge opere izolate, fără a face apel la o lucrare de sinteză este oare, prin aceasta, iremediabil condamnat să nu poată face, el însuşi, nici o incursiune în general? Şi invers, ăste o lucrare de sinteză într-un mod la fel de iremediabil condamnată să deformeze şi să ascundă adevărata particularitate a creaţiilor literare?

Dar, trecînd peste aceste (totuşi neesenţiale) exagerări, să vedem în ce constă tehnica de studiu pe care o propune Ecaterina Ţarălungă: „Metoda relaţională înseamnă deci înţelegerea operei prin accentele deosebite pe care le pune asupra realului, înţelegerea viziunii sale asupra realului (...) Noutatea procedeului relaţional este tocmai aceea că poate servi primilor paşi ai cercetării, deoarece nu presupune un instrument de lucru anterior format. Instrumentul se împlineşte odată cu lectura, fără a se pierde din obiectivitatea cercetării şi fără a limita în vreun fel nedoritul studiul" (p. 51). Definiţia aceasta rămîne definiţie, dar nu am sentimentul că ea limpezeşte prea mult lucrurile. În actul lecturii, deci, fiecare caută diverse relaţii, apoi le pune în lumină şi prin aceasta descoperă esenţa textului. Nimic nu constringe această operaţie, deoarece relaţia este „un fel de formă goală asupra viziunii operei" (p. 47). Ceea ce mi se pare stînjenitor în această definire este tocmai vagul şi imprecizia ei. Căci, din două una: ori stabilim relaţii aşa cum vrem — ceea ce critica a făcut dintotdeauna — şi atunci metoda se dizolvă în infinite aplicări particulare, ori există un nivel sau un inventar metodologic de utilizare a unor tipuri de relaţii — fapt pe care autoarea se sfieşte însă să ni-l spună.

De altfel, partea aplicativă a lucrării nu ne aduce, în nici un fel, soluţia care ar elimina nedumeririle formulate pînă aici. Ecaterina Tarălungă întreprinde o lungă şi amănunţită incursiune în critica interbelică. Ea îşi aplică metoda nu asupra unei opere literare, ci asupra unor concepte ale criticii. Sînt astfel studiate conceptele de „tip" şi de „istorie", dar, lucru ciudat, doar arareori ele sînt cercetate în interdependenţa lor, deoarece al doilea termen este pierdut în cursul analizei şi recuperat doar în momentul concluziilor finale. Iar acestea se referă destul de puţin la raportul dintre cei doi termeni, concentrîndu-se fie asupra statutului epistemologic al celor două noţiuni, fie asupra felului în care apar ele la majoritatea criticilor interbelici. Toate acestea curg în aşa fel încît, în final, autoarea vorbeşte nu despre relatiile dintre tipuri (aşa cum ni se promisese) cît despre criteriile fundamentale de tipizare.

Ajuns la capătul lucrării, cititorul încearcă un fel nelămurit de insatisfacţie. El are sentimentul că ceva nu se potriveşte, iar acest ceva este tocmai „relaţia" dintre partea teoretică şi partea aplicativă a cărţii de faţă. Undeva autoarea proclamă: „Ideea că metoda relaţională permite cele mai largi generalizări, fără a pierde contactul cu opera literară, a fost susţinută prin conceptiile tipologice şi istorisite ale mai tuturor criticilor abordaţi". (p. 166). Într-adevăr, am văzut cele mai largi generalizări, am văzut şi concepţiile criticilor amintiţi (pe care autoarea le trece în revistă cu multă minuţie), dar nu am văzut metoda relaţională! Căci întrebarea pe care o punem acum e fundamentală: constă metoda în obiectul ei? Într-adevăr, obiectul acestui studiu a fost relaţia dintre „tip" şi „istorie". Relaţia nu a fost urmărită în devenirea ei teoretică, ci prin prezentarea unor concepţii individuale. A reieşit de aici că, într-un anume sens, orice tipologie este an-istorică şi că, mai mult, termenul de istorie a apărut mai ales în cronologizarea autorilor cercetaţi, căci rareori s-au făcut referiri la el în analiza propriilor lor concepţii. Dar, chiar dacă cercetarea în sine nu a fost consecventă cu ea însăşi, a avut ea oare cît de cît atributul de „metodă relaţională"? Nu, căci dacă studiem niste relaţii (de orice natură ar fi ele), aceasta nu înseamnă că aplicăm o tehnică relaţională de analiză. Desi partea teoretică era apologetică şi entuziasmantă, în analiza concretă autoarea nu a reusit să distingă între obiectul studiat (relaţia dintre conceptele de „tip" şi „istorie" în critica interbelică) şi metoda de studiu (care e aici lineară şi descriptivă şi în nici un caz relaţională). Iată de ce „metoda relaţională" rămîne încă un „El Dorado", promis, un fel de „fata morgana" căreia această carte nu reuseşte să-i dea consistenţa şi concretetea necesară pentru a avea statutul şi atributele unui fapt real şi indubitabil.

Mihai Coman

*) **Ecaterina Tarălungă: „Secvenţe critice", Editura „Cartea Românească", 1979.**

Viaţa cărţilor

critica

„Leagănul" imprimeriei

● Ideea lui Gutenberg de a scrie „fără pană, trestie sau condei", ci prin minunata îmbinare, proporţie şi măsură a poansoanelor şi a formelor a avut, între primele ei realizări, tipărirea unor incunabule, termen care desemnează orice carte tipărită înainte de 19 aprilie 1501, după calendarul gregorian.

Catalogul incunabulelor de la Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca, întocmit de Elena Mosora şi Doina Hanga, continuînd descrierea a 48 de incunabule ale bibliotecii, datorată lui Eugen Barbu, datînd din 1935, este un volum care depăşeşte interesul bibliofiliei adresîndu-se tuturor oamenilor interesaţi de fondul de aur al bibliotecilor noastre. Catalogînd cu grijă şi precizie ştiinţifică cele 84 de incunabule, păstrate în original şi cele 5 în microfilm, cercetătoarele aduc, în faţa noastră, o perioadă de început a imprimeriei (cu litere mobile) cărora bibliografii secolului al XVII-lea îi spuneau în-cunabula, adică „scutecele", „leagănul". Ţinînd seama de principiile generale ale cataloagelor incunabulelor, consultînd repertoriile bibliografiei de specialitate, autoarele fac o descriere materială a acestora, aducînd precizări în determinarea autorului real, al tipografului (oficinei) titlului, eventualilor **comentatori,** traducători, editori, glosatori şi al datei de apariţie. Descrierea bibliografică, deşi precisă, interesată de identificarea unui incunabul, împreună cu descrierea cantitativă au, dincolo de valoarea lor ştiinţifică — exemplară — un aer de ciudată poezie, care vine din resuscitarea „copilăriei", cărti tipărite cu litere mobile, de plumb. Chiar termenul de incunabul, observa Albert Flocon în **Universul cărţilor,** „a căpătat o semnificaţie afectivă" de-a lungul timpului. Lectura acestui catalog, bogat ilustrat, dă măsura rolului jucat de cîteva ateliere tipografice ale timpului, subliniind tehnica şi arta tipografică a unor oficine existente în Veneţia şi Nürnberg. Colecţia de la Biblioteca centrală universitară clujană cuprinde 24 de titluri aparţinînd tipografilor venetieni (Aldus Manutias, Locatelli, Torti, Bevilaque, Tacuino Torresani, Pincius, De Gregorii) şi 14 titluri datorate celebrului Anthonius Koberger. Printre incunabulele cu conţinut teologic este de semnalat şi unicul autor de origine transilvană, din colecţia noastră, Pelbartus de Temeswar, cu ale sale **Sermones,** apărute în 1500 la Hagenau. Sînt prezenţi, tot în acest compartiment, savantul dominican Johannes Herolt, Hieronymus Savonarola. Colecţia mai cuprinde lucrări de Boltius, Seneca, ş.a.

Cartea laică reprezintă, de altfel, cu deosebire, literatura anticităţii: Valerius Maximus, Sallusius, Titus Livius. Cîteva incunabule-cronici sînt valoroase prin informaţiile pe care le conţin despre ţara noastră. E vorba de medicul umanist german Hartman Schedel cu a sa **Buch der Chroniken** sau de **Epistolele** umanistului italian Aeneas Silvius Piccolomini. **Catalogul incunabulelor,** aflate la Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca, întocmit de cele două cercetătoare, acoperă un gol din informaţia noastră. Astfel de lucrări sînt mai mult decît necesare, iar interesul lor nu e deloc restrîns cum mai sîntem tentaţi să credem, făcînd din bibliofilie sau istorie literară (cu toate compartimentele ei pozitive, factologice) cenuşărese ale criticii. Victor Hugo definea în **Notre Dame** momentul incunabulelor ca unul în care „literelor de piatră ale lui Orfeu le vor urma cele din plumb ale lui Gutenberg". Deloc paradoxal, dar aceste prime cărţi, „scrise" cu litere de plumb, resuscitînd „leagănul" tipăriturilor, sînt în fond şi leagănul criticului, aşa cum a fost el modelat de Galaxia Gutenberg.

Doina Uricariu

*) **Doina Hanga, Elena Mosora : „Catafogul incunabulelor", B.C.U. Cluj-Napoca.**

---

proza

Între naraţiune şi literatură

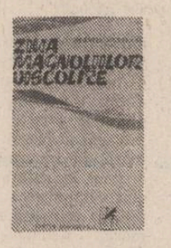

● Noul roman al lui Constantin Munteanu *), scris cu uşurinţă, lasă impresia spontaneităţii inventive, susţinută de vivacitatea dialogurilor. Personajul în jurul căruia se dezvoltă naraţiunea este inginerul Mihai Vlădeanu, care, angajat al unui combinat industrial, este în acelaşi timp autor dramatic de oarecare notorietate, ceea ce îi atrage din partea celorlalte personaje simpatia sau, dimpotrivă, iritare.

Romanul, pe o întindere de aproape patru sute de pagini, relatează o scurtă secvenţă din viaţa lui Mihai Vlădeanu, în care se acumulează conflicte, maşinaţiuni şi rocade sentimentale suficiente pentru cel puţin cîtiva ani. În decurs de circa 48 de ore inginerul se confruntă cu aproape toate femeile vieţii sale, rupe o legătură cu şanse matrimoniale şi începe o alta, i se acordă locuinţa mult dorită dar graţie unor intrigi administrative ratează ocazia, are o legătură fulger cu o delegată din capitală venită în interes de serviciu la combinat, legătură erotico-intelectuală, are întîlniri decisive cu doi foşti prieteni, Nelu Arbore şi Vlad, se produce o avarie, se adună împotriva lui declaraţii care îi pun în pericol postul, salvează o instalaţie, are cîteva revelaţii, suferă şocul sinuciderii şefului său în urma unor maşinaţiuni şi în fine, descoperă o nouă şi se pare adevărată iubire.

Viaţa combinatului, de la ora reţinerii legitimaţiilor la poartă pînă la programul forţat de avarie, este o suită de întîlniri cu oameni reprezentînd diferite tipologii (ingineri, maistrul intransigent, impostori, economiste, funcţionari de la serviciile economice sau de la spaţiul locativ, vînzătoare corupte). În aceeaşi secvenţă temporală se precipită spre rezolvare abuzurile autorităţilor locale şi schimbări de cadre care vor aduce purificarea climatului moral. Prietenii lui Mihai Vlădeanu aleg acelaşi prilej pentru a se explica, după ani de tăcere şi disimulare sub aparenţe. Se pare că din toate punctele de vedere „ziua magnoliilor viscolite" este un moment crucial. Naraţiunea comportă o latură verosimilă a vieţii de combinat şi a orelor unui oraş — Piatra Neamţ — ca şi o anume autenticitate a incursiunilor retrospective ale lui Mihai Vlădeanu. Pe de altă parte însă, aglomerarea intrigilor şi a conflictelor erotico-administrative şi precipitarea tuturor explicaţiilor, ca şi prefigurarea exactă în acest moment a rezolvărilor, totul într-un atît de scurt interval, conferă romanului un caracter prea evident demonstrativ, forţînd demersul epic la artificii sesizabile. Aceasta fără a mai vorbi de faptul că în viziunea prozatorului combinatul industrial este populat de un număr apreciabil de femei frumoase şi fatale (Tamara, Cristina, Brîndusa, Teona) care îl suprasolicită pe Mihai Vlădeanu, toate în aceeaşi zi, prin reacţiile lor contradictorii, într-un evantai de atitudini de la cochetărie la patetism, de la flirt la agresiune, de la declaraţia acuzatoare la gesturi de tandreţe.

Se poate conchide aşadar că ziua magnoliilor viscolite este o zi plină de tot ceea ce invenţia naratorului poate acumula în jurul unui personaj în materie de relaţii umane, aspiraţii creatoare, conflicte administrative, avertismente morale, dialoguri, gesturi, atitudini, tipologii mai mult sau mai puţin neprevăzute. Efectul acestei voinţe de a epuiza toate resursele epice posibile este aglomerarea evenimentelor, într-un ritm care, incontestabil, captează. Constantin Munteanu beneficiază de o remarcabilă uşurinţă stilistică scrisul său corect şi antrenînd lectura într-un regim al facilităţii, fără implicaţii şi fără consecinţe, astfel încît în afară de aglomerarea narativă romanului său nu i se pot aduce reproşuri. Sînt însă, acestea, caracteristici care menţin scrisul prozatorului la nivelul agreabilei literaturi „de consum", deci în alt spaţiu decît acela al Literaturii.

Sultana Craia

*) **Constantin Munteanu : „Ziua magnoliilor viscolite", Editura „Cartea Românească", 1979.**

REVISTA REVISTELOR

În atenţie : Poezia română contemporană

● Începută cu mai multe numere în urmă, discuţia din „Convorbiri literare" intitulată **Poezia contemporană : între autenticitate şi mimetism** se continuă : şi în ultimul număr (ianuarie a.c.) al revistei ieşene. De data aceasta, îşi expun opiniile Alex. Ştefănescu **(A despărţi apele de uscat),** Dinu Flămând **(Paralalia falselor probleme)** şi Ion Pop **(Presiunea realului).** Sigur, cititorii sînt efectiv interesaţi de problemele ce gravitează în jurul unui fenomen atît de complex, de controversat şi, la urma urmei, atît de greu (dacă nu imposibil !) de definit precum fenomenul poetic românesc de azi. Ca atare, trebuie arătat că nici acum observaţiile pătrunzătoare, disocierile subtile nu lipsesc din textele publicate în „Convorbiri literare". Dinamic şi foarte personal sub aspect „epic", articolul lui Alex. Ştefănescu îmbrăţişează dezinvolt o tezâ de largă circulaţie ; autorul porneşte de la un mare loc comun, cum se spune („toţi poeţii de valoare, adică stăpîni pe arta lor, scriu o poezie autentică, în timp ce ceilalţi, diletanţii şi impostorii, chiar şi cînd sînt însufleţiţi de intenţii sublime, alunecă ireversibil în reproducerea caricaturală a stilurilor altora, în mimetism"), pentru a apăsa, în final, pe ideea-avertisment potrivit căreia critica este aceea care se cuvine a-şi asuma sarcina, nu lipsită de serioase riscuri, de a face tot ce se cuvine pentru despărţirea apei de uscat, adică pentru despărţirea lirismului autentic de cel mimetic. Bogat în exemple concrete şi atent articulat în ceea ce priveşte substratul teoretic, articolul lui Ion Pop orientează discuţia pe făgaşul unor parametri aparţinînd sociologiei literare demni de cea mai mare atenţie. Adevărul celor spuse de autor, reenunţate şi sintetizate în frazele de încheiere ale intervenţiei, nu comportă nici un dubiu. Cu adevărat nociv îi se pare lui Ion Pop, şi pe drept, «confuzia gravă, ce tinde să-şi facă loc în **mass media,** dintre poezia de valoare, autentică, şi producţia diletantă de serie, veleitară, cumulînd cele mai trist-osificate clişee ale limbajului". S-a reţinut, desigur, aspectul neologistico-savant al titlului sub care apare intervenţia lui Dinu Flămând. Mai important, însă, este să vedem care anume sînt „falsele probleme" ce perturbă liniştea lui D.F. Pe scurt, este vorba de acele probleme care în chip mai mult sau mai puţin direct au în atenţie şi producţia poetică a lui Dinu Flămând, cum s-a întîmplat şi într-o recentă dezbatere găzduită de revista „Luceafărul". Or, cum să nu ne aflăm, dragă doamne, în prezenţa unor false probleme de vreme ce, în amintita dezbatere, despre evoluţia de după debut a poeziei lui D.F. se exprimă opinii nu tocmai măgulitoare ? Este bine, totuşi, că Dinu Flămând are măcar un argument forte la care apelează spre a-şi menţine cît de cit moralul : faptul de a se număra printre foştii „echinoxişti". Cît despre ceea ce crede critica în legătură cu poezia lui Dinu Flămând, să nu împingem pesimismul dincolo de limita suportabilului ; unanim cunoscutul şi recunoscutul Ioan Buducă — posibil pseudonim al lui D.F. ? — veghează din paginile revistei „Amfiteatru".

C. Nicolae

Revue Roumaine 12 / 1979

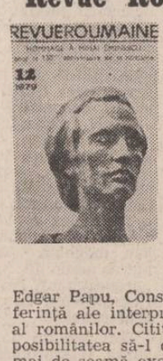

● Numărul 12/1979 al prestigioasei Revue Roumaine omagiază pe Mihai Eminescu la împlinirea a 130 de ani de la naştere. Un „Argument" semnat de Constantin Crişan deschide seria de traduceri, studii şi comentarii eminesciene care cuprind cîteva din contribuţiile esenţiale la cunoaşterea operei celui din urmă mare romantic al lumii. Sînt incluse exegezele semnate de Tudor Vianu, G. Călinescu, Edgar Papu, Constantin Ciopraga, puncte de referinţă ale interpretării operei poetului naţional al românilor. Cititorului străin i se oferă astfel posibilitatea să-l cunoască pe Eminescu prin cei mai de seamă exegeţi ai săi care, în studiile selectate, acoperă laturile principale ale creaţiei marelui poet. Simpla citare a titlurilor acestor cunoscute opere este edificatoare : G. Călinescu : „Poetul naţional", Edgar Papu : „Viziunea cosmică", Constantin Ciopraga : „Istorie şi mit", Tudor Vianu : „Eminescu". Alături de aceste studii de referinţă sînt inserate o serie de articole care scrutează opera eminesciană din alte unghiuri. Astfel sînt tipărite contribuţiile eruditei indiene Amita Bhose şi ale Michaelei Slăvescu, aceasta din urmă realizînd o trecere în revistă a versiunilor franceze ale operei lui Eminescu, traduceri semnate deopotrivă de români şi de francezi, precum şi articole semnate de C. Prut şi Ada Brumaru despre fascinaţia pe care poetul a exercitat-o asupra sculptorului Anghel şi, respectiv, despre sugestiile pe care opera eminesciană le-a oferit muzicii. Nu în ultimul rînd trebuie consemnată selecţia versiunii franceze a unor poezii sau proze semnate de D.I. Suchianu, Annie Bentoiu şi Michaela Slăvescu.

Viziunea asupra operei lui Eminescu e întregită de reproducerea citorva din cele mai cunoscute ilustraţii pe care opera poetului le-a inspirat. Ele sînt semnate de Gheorghe Anghel, Al. Ciucurencu, Jean Al. Steriadi, Camil Ressu, Traian Brădean, Ligia Macovei şi alţii.

Aşa cum e gîndit acest număr, el împlineşte pe de-a-ntregul menirea revistei destinate cunoaşterii literaturii române peste hotare şi, credem, deschide un orizont nou publicaţiei care îşi propune să fie o oglindă vie a realităţii literare din România.

Un dialectician

Pentru cititorul român, volumul lui György Bretter poate constitui o plăcută surpriză, nu numai prin varietatea temelor pe care le abordează, ci şi prin subtilitatea şi modul original în care le interpretează. **Crez şi istorie*)** oferă posibilitatea cunoaşterii unui spirit neliniştit, preocupat de tot ceea ce aparţine epocii sale, fără a exclude teme şi opere din istoria gîndirii umane, în acelaşi acut spirit al contemporaneităţii, cu aceeaşi nobilă patimă, cu aceeaşi aplicaţie analitică. Bretter se integrează prin acest volum, ca şi prin cele publicate anterior, drept un logic continuator al unei şcoli de gîndire în care literatura se împleteşte în mod permanent cu filozofia, şcoala din care fac parte, printre alţii, un Georg Lukács sau compatriotul nostru Gáll Ernö.

Lui Bretter nimic nu îi este indiferent. El reconsideră cu aceeaşi pasiune miturile antice, ca şi aspecte ale operei lui Kafka, utopia lui Fichte ca şi viaţa şi opera lui Sinko Ervin, sistemul de gîndire şi evoluţia acestui sistem în opera lui Georg Lukács, ca şi unitatea filozofiei lui D.D. Roşca. Deloc conformist, autorul aduce mereu argumente noi, aspecte inedite, neaşteptate ale textelor sau ideilor analizate, cu atîta forţă, încît afirmaţiile cele mai surprinzătoare ţi se par evidente. Aceste noi lumini, acest mod foarte original de a oferi enunţuri, şi sinuoase cizelări în interpretarea sistemelor de gîndire, a contopirilor estetice dezbătute, sînt cuceritoare chiar de la întîia pagină, nu numai pentru satisfacţia intelectuală pe care le oferă, ci şi prin adevărul pe care îl caută cu însetare.

Dintre vechile mituri, Bretter le selectează pe cele mai semnificative prin umanitatea eroilor şi sensul mereu actual pe care îl reprezintă. Dar sînt ele cu adevărat mituri, sau ginduri, aspiraţii, eforturi ale omului de a depăşi — prin capacitatea lui de a imagina, de a visa — graniţele timpului, ale mediului în care trăieşte, ale barierelor care îl îngrădesc. Astfel, Icar reprezintă ideea nobilă a jertfei făcute în numele libertăţii de gîndire, a faptei temerare sub aureola idealului. Icar nu sintetizează suma aspiraţiilor epocii sale, ci unicitatea ce absolutizează văpaia unei noi omenii, o omenie implacabilă, într-o epocă şi în pofida acelei epoci în care perfecţiunea, umanul păreau deocamdată doar nişte dorinţe utopice. Eroul mitului „a calificat fapta ca fiind primordială în raport cu percepţia vitală, a impus din nou dominaţia acţiunii, în locul atributelor rafinate ale renunţării" **(Legenda lui Icar).** În Cronos **(Cronos cel neîndurător)** se reaminteşte esenţa implacabilă a timpului cu consecinţele ei etice. Dar în această privinţă „nu avem nici o şansă în afara creaţiei, a tot ceea ce ne face să devenim noi înşine. Şi numai faptele cu care contribuim la modelarea chipului epocii noastre, numai ele ne fac să devenim noi înşine — faptele care ne conexează cu lumea, cu cei a căror acţiune depăşeşte îmbuibarea şi egoismele nesătule, cu cei care se unesc într-o creaţie, căci nu se mulţumesc cu Azi, ci năzuiesc la mai mult, la infinit mai mult" conchide autorul.

Miturile au, aşadar, o sorginte concretă, un punct de plecare clar, permanent valabil, înglobînd cele mai nobile idealuri de etică şi umanitate.

Bretter este, structural, un dialectician — şi această trăsătură se evidenţiază cu precădere în întreg capitolul intitulat **Limbă şi literatură,** fie că este vorba de **Contribuţia la particularităţile unui complement circumstanţial de loc şi de timp,** de **Limba şi morala** sau de **Timpul în Castelul sau Addenda la Kafka,** cel care s-a caracterizat astfel : **„Nu-mi lipseşte nimic, decît eu însumi".** În primul eseu, enunţînd cuvintele cele mai obişnuite, pe care le analizează cu obişnuita-i precizie şi competenţă, demonstrează limitele şi insuficienţele limbajului curent. El dezvăluie astfel diferenţa enormă dintre noţiunea enunţată şi nemăsurata bogăţie a realităţii obiective, „denunţînd pretenţiile autocrate ale limbajului asupra realităţii"**). Analizînd legătura dintre limbă şi etică, el afirmă că „metafora ca literatură nu se limitează a sugera eticul, dar îl şi înfăţişează" **(Limbă şi morală).**

În sfîrşit, în cel de-al treilea capitol, intitulat **Traiectorii filozofice,** Bretter aduce interpretări personale, de o deosebită acuitate, în analiza unor texte devenite azi clasice. Vorbind despre „statul ideal" imaginat în lucrarea utopică a lui Fichte **(Statul perfect),** el reconstruieşte în mod critic premizele gîndirii filozofului german, în opoziţie cu perspectivele concrete oferite de Marx în dezvoltarea societăţii, conchizînd : „de bună seamă că Marx a avut în vedere şi aceste învăţăminte atunci cînd a conceput libertatea nu ca pe o adoptare la restricţii, ci ca pe o activitate ce se manifestă prin iniţiative".

Surprinzătoare este şi interpretarea pe care Bretter o dă articolului lui Lenin, **Organizaţia de partid şi literatura de partid,** aducînd în sprijinul demonstraţiei sale o serie de argumente istorice şi de conţinut. Articolul a devenit, cu timpul, textul de bază, punctul de pornire al esteticii marxiste. Pornind de la interpretarea lui Lukács, Bretter demonstrează că Lenin face o distincţie clară între exigenţele „muncii de partid" şi cele ale creaţiei literare, Lukács stabileşte diferenţa clară dintre tendinţă şi partinitate, oferind lui Bretter argumentele pentru a combate evadarea literaturii, sub pecetea dogmatismului, şi de a apăra, în spirit marxist, integritatea ei estetică.

Autorul acordă o deosebită atenţie operei filozofice şi artistice a lui D. D. Roşca, admirînd consecvenţa acestuia, modul în care — pornind de la opera lui Hegel — marele nostru gînditor a asimilat marxismul şi l-a aplicat în creaţia sa. Interesant este şi studiul foarte competent despre evoluţia gîndirii şi a operei lui Georg Lukács.

Amintind că prefaţa volumului, care ne este oferită de N. Tertulian, constituie un util şi clar mod de a ne introduce în sistemul de gîndire a lui Bretter, subliniem încă o dată profunzimea şi varietatea ideilor filozofice şi estetice ale tînărului gînditor, prea devreme dispărut.

Mihai Crişan

*) **Bretter György : — „Crez şi istorie" — eseuri şi studii (in românește de Francisc Grünberg, Editura „Kriterion", 1979).**

) Prefaţa lui N. Tertulian la volumul „Crez şi istorie".

Antologia «Luceafărul»

Marius Robescu

„*Marius Robescu (...) știe să compună și să descompună o stare, un raport (dificil de formulat altfel decît în termeni conceptuali) în imagini de o concretețe, de o violență aproape dureroasă ; el știe să surprindă, astfel, drama trăirii la nivelul relației dintre spirit și natură, ca un fel de tensiune metafizică instaurată în lucruri și ființe, manifestată între mădularele lor, într-un lirism care — în pofida generalității pe care o atinge prin reflecție — rămîne strict personal, ca o confesiune extrem de intimă*“.

Ștefan Aug. Doinaș, „România Literară“, 1979

„*Marius Robescu posedă harul trăirii extatice (e printre puținii din generația sa) în pură tradiție a romanstimului interiorizat (Leopardi, Keats, Eminescu)*“.

Victor Felea „Tribuna“, 1978

„*Marius Robescu nu este un inovator, ci un creator în deplinul înțeles al cuvîntului. La modul propriu, poezia devine pentru el un instrument de suprimare a „instinctului de conservare“, o eliberare de convenții, deci ; scopul ei este de a interoga și de a neliniști, prin urmare altceva decît funcționare mecanică a limbajului*“.

Petru Poantă, „Tribuna“, 1979

„*Luminoase ca înfățișare, transparente fără ambiguități pe al căror efect să conteze, poemele lui Marius Robescu se deschid totuși spre un plan de adîncime, cu nuclee dense de înțelesuri, greu de tradus într-un limbaj de noțiuni, desfăcut de cel esențial poetic. Claritatea, concentrarea, precizia fiecărui vers în parte, tăietura distinctă a fiecărei imagini, coerența expunerii glo bale în loc să anuleze pun și mai bine în evidență natura eminamente lirică a poemului, prezența unui mister, a unei uimiri sau a unei interogații nerezolvate*“.

Lucian Raicu, „România Literară“, 1978

Fum

Mi s-a întîmplat să intru într-o grădină cu pomi fructiferi
vișini, caiși, în dimineața cînd tocmai înfloriseră
grădinarul nu prea meșter (tatăl meu pesemne)
chiar atunci aprinsese lîngă gard uscăturile

fumul pipăia leneș făgașele vîntului
ale nevîrstnicului vînt de primăvară
nu avea gînd sigur să plece
încolăcea crengile fragede, lingea petalele albe și roz

mă usturau ochii din pricina lui
în nări simțeam miros trecător de tămîie
dar lumina solidară a nașterii
limpezea fără greș ivirea proaspătă

eram copil și purtam și eu o cămașă de noapte cu flori
apucasem drumul cel mai scurt, sărisem pe fereastră,
îmi înghețau călciiele de sticlă translucidă
în roua grea a neuitatei dimineți...

Obiectul conjurat

Surpriză alinătoare în fața unui
obiect real, tactil, cu suprafață
catifelată sau aspră
dislocînd un spațiu important
din cîmpul vederii
(bruscă trecere însoțită de fericire
ca în vis
de la calul de lemn
la botul umed al mînzului viu)
obiectul conjurat
în luptă cu închipuirea
vindecînd
numeroasele leziuni abstracte din creier
ingrășînd amintirea pîrjolită
de aștrii graiului...

Statui

O, bietele statui, abia cînd ninge
înmuguresc un pic de milă-n gînduri
încremenite într-un spasm de frig
încep să fie vii
și-aceste trupuri dezgropate
ar vrea să-și afle locul printre oameni
înapoi
uriași ce nu-și pot șterge de pe creștet
neaua
nici zmulge din prostrație genunchii
și fete pudice cu umeri goi
ce ispășesc în ger
candoarea lor pierdută

miserere...

Timpul

Odinioară timpul mă iubea mai puțin
(semăna bine cu acei ciini
detestați pentru caracterul lor
pentru slabul lor atașament față de stăpîn
dar admirați pentru
instinctul viguros și grația liberă a purtărilor)
așadar el timpul alerga în jurul casei
și chiar mult mai departe
pe pajiștile verzi presărate vara cu flori
venind sălbatic gîze și fiare mărunte
zburda nepăsător la semnalele mele
ruinîndu-mi autoritatea
vesel făcîndu-mă de rîs în fața prietenilor.
Cu totul altfel se poartă acum
bineînțeles doarme în aceeași încăpere cu mine
ne trezim deodată (nici-o clipă nu pot să-i fur)
și nu ne mai despărțim toată ziua
abia dacă se îndepărtează de prag
lăsîndu-mi răgazul să-l uit
că se și întoarce atent, încordat,
privindu-mă în ochi
necontenit ținîndu-și urechile drepte, ciulite :
nu-și mai dorește decît credința mea
și nici-un alt vînat decît pe mine însumi.

Foarfecele

Îndrăgostit vicios de ochii tăi albaștri
ca spîrtul albastru ; scăldîndu-mă în ei pe ascuns
îngrozit de evidența păcatului ;
scriindu-ți versuri răutăcioase, primind în schimb
scurte răspunsuri camuflate
trimise cu norul (prea ușor) al dezamăgirii ;
gîndindu-mă la tine pe cînd particip
la balul vampirilor într-un uitat oraș de provincie ;
imaginînd sincer posibilitatea
de a-mi trăda destinul topindu-l în cazanul prorocirilor ;
îmbrățișînd desigur alte femei,
dînd curs dorințelor nu fără înțelepciune ;
păstrînd neatinsă dorința de tine
într-un muzeu spațios al aerului prin care mă plimb zilnic
ca un student silitor ;

făcînd cele mai de sus și altele la fel
ignorînd cu bunăștiință
foarfecele
care mi-ar putea croi existența din nou
din lungi fâșii de carne vie.

Sfîrșit de partidă

lui Ion Iovan

Dau pe git ultima picătură de vin
mă ridic de la masa de joc
(o ciudată formație de trefle rămîne nefolosită)
string recunoscător mîna gazdelor
apoi cobor cu ascensorul etanș
în ceața alburie a unei reci dimineți de octombrie

așadar mă scol de la masă
golesc paharul
plec liniștit pe ușă
dispar în lumina anonimă a zorilor

în toate astea nu e nimic neobișnuit
totuși de ce mi se pare
că deslușesc o șoaptă a sorții
transmisă prezentului printr-un invizibil sistem de relee ?

Zăpada

Astăzi mergînd pe stradă
toată ziua
în urma mea a rîs un ied

dacă nu era
diavolul în persoană
nici vre-un prefăcut
înseamnă
că l-am înveselit sincer

o, puțin timp să fi avut
să-i fac suflînd în palme
bulgări de zăpadă !

Poziția de meditație

Poziția de meditație stimați meditativi
dragi amatori de tehnici spirituale
cea mai bună poziție de meditație
este cu capul în mîini
și cu picioarele sîngerînd în apă
dar asta nu se poate obține oricînd
capul trebuie să-ți fie greu ca o piatră
mîinile obosite
picioarele scufundate într-un riu cristalin
(ah, unda transparentă înbrățișînd
cea mai umilă carne omenească !)
Tare aș vrea să mă scol și eu
într-o dimineață pe un mal cu iarbă
și crini
să aud peste umăr pădurea fîșnind
ar însemna cea mai frumoasă surpriză
ferit să mă știu de orice surpriză
tors în murmurul miliardelor de frunze
supt în rețeaua rădăcinilor
chiar mîncat de fiare
e mai dulce să dispari
decît în oraș strangulat cu cravata...

Amurg

Presărînd sare pe sufletul serii
astfel mă surprind,
uituc ridic
mîna la gură...
Deodată sosește o veste
despre mine, zici ?
hai să vedem de ce fapte am mai fost în stare
pe celălalt versant transparent al luminii !

Sîngele în aer

Pe un cîmp prăpădit la marginea orașului
la o suflare de vînt
ca o haină descheiată, ușoară,
sîngele mi se desprinde de corp

apoi zboară ca o pălărie în aer
se înalță ca un nor vișiniu
zbîrnîie ca un zmeu de hîrtie
fluturîndu-și panglicile

soarbe larma și chiotul
copilăriei...

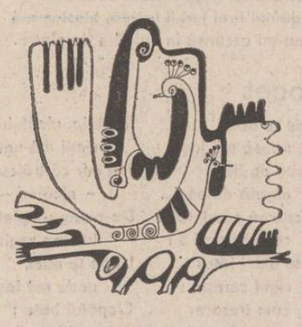

George Țărnea

„*Poet solar, cu obsesia verii perpetue și rodnice, George Țărnea are vocația poeziei patriotice și nu patriotarde.*

Poetul folosește un limbaj limpede în care „zăpada cuvintelor“ poartă în ea „puțina mireasmă a unei crizanteme îndoliate“ ceea ce-l ajută să creeze o sonoritate plină de muzicalitate. Pentru că, într-un anumit fel, poezia lui George Țărnea s-a arătat încă de la debut a fi înzestrată cu elemente de cantabilitate, corespunzătoare atitudinii poetului care „se vede“, cînd scrie, înălțat la o tribună, menit să exprime adevărurile generației lui, înaintea tuturor celorlalți. Condiție care exclude încifrarea versurilor sale vehemente, adesea ironice pînă la sarcasm, dar care nu exclude inteligența metaforei“.

Iulian Neacșu, „Scînteia tineretului“, 1975

„*O poezie cu virtuți muzicale, ieșită din iscusința versificării pe același tipar prozodic scrie George Țărnea (...) Poetul ocolește solemnitatea afișată prin gesturile sacerdotale căreia îi preferă (cu rezultate notabile) anecdota cu „poantă“ existențială sau rostirea sarcastică „în doi peri“. Alături de ironie și sarcasm, în poezia lui George Țărnea se împletesc discrete acorduri lirice evocînd o inefabilă lume de basm (...) Poetul își cunoaște amplitudinea glasului liric, dozează cu atenție notele lirice și accentele ironice*“.

Valentin F. Mihăescu, „Luceafărul“, 1978

Scrisoare

Lasă-mă să te știu undeva
să te simt și să pot îndura depărtarea
și să greșesc în fiecare zi înstrăinîndu-te
cu aerul, cu pietrele, cu marea

Lasă-mă să te știu undeva
să mă port ca un hoț
și să cred nebunește că-n gînduri e pace
și n-ai să te poți risipi
și n-am să mă pot resemna
oricît de urît, mai apoi ni s-ar face.

Balada marelui și micului univers

Peste pîrleaz era Colchida
lîngă izvor era Olimpul
făceam trei pași în neființă
și-n curte mă luptam cu timpul

Sub talpa casei sta de veghe
o zînă oarbă și zăludă
la miază-noapte erau zmeii
domesticiți de-atîta trudă

Către apus, la patru case
trăia-ntre flăcări Vrăjitorul
care-mi cerea ca semn de pace
să-i duc lumină cu ulciorul

La miazăzi, de după soare,
trecea o apă fără nume
în care se scăldau Măiastre
căzute dintr-o altă lume
La răsărit era fîntîna
proptită-n soare nebunește
acum aș vrea să-i aflu taina
dar nu mai știu dacă trăiește

Balada perechilor imaginare

Se făcea că sîntem
fericiți în parte
și-mpreună păsări
dincolo de moarte

Sufletelor noastre
neluate-n seamă
stelele din urmă
le-nfloreau de teamă

Se făcea că sîntem
sinceri și-ntr-o doară
sprijineam pe creștet
moarte roți de moară

Străbătînd cu zborul
ceruri fără număr
se făcea că sîntem
umăr lîngă umăr

Călciiul lui Ahile

Circul programatic
suferă de frică
dacă fug dresorii
numărul se strică

Sub cupola oarbă
dacă-ntinzi o sfoară

printre leii sinceri
seceta coboară

Dacă furi din gesturi
numai o fărîmă
și-o arunci afară
circul se dărîmă

Pro panem

Nu sînt dresori să poată
domestici minciuna
nici stîlpi la circul lumii
susținători de stele.
Din zodiile toate
nu-i singură niciuna —
se prăbușesc asemeni
cocioabe și castele.

Călăii plîng de spaimă
pe lespedea veciei
cerșind minuni la ușa
intrării în arenă.
Cad singure-n ispită
semințele cîmpiei
lipindu-se de calda
pămîntului carenă.

Trimit părinții pîine
la preamărita cină
unde soldații lumii
cu-același gest se-așează
sub săbii orbitoare
spălate de rugină —
visîndu-i morți de foame
pe cei care-i veghează.

Cîntec de menestrel

Prințul somnului de noapte
și prințesa fără nume
string la curtea lor astrală
fel de fel de vești minune

Cînd se face frig prea tare
dinspre curtea lor dau veste
și răstoarnă-n vetre oarbe
o scînteie de poveste

Așadar, veniți aproape
cît în cer și-n jur e iarnă
curtea cu povești nescrise
peste noi zăpezi să cearnă

Desene de
Daniela Stângă-Ionescu

Urma scapă turma

Urma scapă turma
joc elementar
pentru cel ce-și pune
mintea pe cîntar

Cel ce se ascunde
într-un fals cuvînt
are tot prilejul
să vîneze vînt

Pentru cel de față
la vînzarea cui
ține cheia păcii
nici o parte nu-i.

Cel ce bate palma
și se lasă prins
poate să ucidă
jocul dinadins

Pentru cel cuminte
și fricos și blînd
stă mereu la pîndă
o capcană-n gînd

Cel ce scapă frîul
cailor de schimb
calcă în picioare
ultimul său nimb.

Pentru cel cu titlul
seceratei ploi
se așternă luceferi
sub genunchii goi

Cel ce nu se-ndură
să mai tragă-n jug
are libertatea
grației pe rug.

Pentru cel ce lasă
cerul necules
nu e nici o altă
cale de ales

Cel ce se distinge
distilînd nisip
știe cum atacă
timpul fără chip

Pentru cel din groapa
leilor uscați
se aruncă zilnic
trandafiri mascați

Cel ce dă cu pietre
cînd e nins cu flori
stăpînește bezna
oarbelor comori.

Pentru cel cu partea
vorbelor de duh
tot rămîne-o cale
trasă prin văzduh

Cel ce nu se-arată
prea mieros la grai
cu mireasa teamă
nu se duce-n rai

Pentru cel ce scoate
și din dor cîștig
tot rămîne spectrul
unei părți de frig

Cel ce sapă-n sfera
punctului vital
singur se îngroapă
fără capital

Pentru cel din dreptul
orelor pustii
tremură arena
falsei dinastii

Cel ce prinde-n cursa
jocului povești
nici ce dorul vieții
nu primește vești

Pentru cel cu frică
învățat să stea
nu aprinde nimeni
sus în cer o stea

Cel ce rabdă foamea
semenului său
nu-și proptește plînsul
cu păreri de rău

Pentru cel cu semnul
soarelui în mîini
trece caravana
dar cu tot cu ciini.

Cel ce iartă celui
prins nevinovat
își trădează singur
spațiul elevat

Pentru cel ce n-are
o speranță-n plus
nici la nemurire
preferințe nu-s

Cel ce bate toba
circului barbar
nici de glasul ierbii
n-a avut habar.

grete tartler

Noaptea de decembrie

Lăsată la uși, dimineața de lapte-nghețat.
Unge-antimoniu cu seu de gazelă pe
pleoape !
Privesc pe geam un băiat zgribulit
cum deschide „Luceafărul".
Ei, legănarea mea pe cămilă, scandind
poeme arabe
(în timp ce beduinii comentau englezește)
e azi o amintire mai veche
decît călătoria magilor ! Și cum să nu fii
ironic
la vederea conservelor în piramida lui Keops
chiar în punctul ce concentrează
puterile-astrale
care feresc de rugină).
Noaptea trecută, împăratul a mai pierdut
un safir.
Cu un suris fără noimă, băiatul aleargă
după ziarul dus de vînt
peste șine.

Femeie vînzînd cătină

Miros de scripte orientale putrezind
nedesfăcute :
Strada Librarilor din Bagdad sau colțul
misterios
din Academia clujeană. Orga de praf
din Gotha ori Bistrița. Emirul cu buzunarele
pline de fluturi
arătîndu-ți locul în constructia transparentă :
aici – ori un pas mai departe – „cu porți
de topaze, cu turnuri de-argint".
Oare prietenii hohoteau pe creneluri, ori
țarcele vinete ?
Ori poate chiotele colindătorilor
în satul săsesc. La ce-ți folosirá strălucitoarele
Sprüchlein
păstrate în lăzi de zestre ?
La ce ți-au slujit gramatici de graiuri uitate ?
Compară-le, știi de unde se trage
HAYAT, arameicul (șalul cel roșu
al vieții, între timp, îți alunecă de pe umeri).
Bine că n-ai avut vreme să-ți înnegrești pielea
cu frunze de nuc (deși erai gata
să te înec în potir, ca un șoarece).
Corpul tău se mai mișcă plin de încredere
în vestmîntul pelerinajului, necusut.

Recunoaște o cotitură în plin deșert
te-a surprins !
Albele ziduri pătate de sînge și-or aminti
vreodată
de piața unde se vinde cătină ?

Mergînd spre Universitate

N-ai mai scris pe asfaltul încins
despre iad ? Simburul materiei brun
înroșindu-se fără legi geografice,
fără teoriile lui Ibn Haldun.
Chiar aici ne despărțim. Un cuțit
înfipt în prag, să oprească ploile, ori întrînd
în pieptul poetului.
Mai știi acel creștet de munte
pe care ne-am luat rămas bun ?
Mai crezi în poienile cu metafore, gențiane ?
Ca un rug, orașul
în care mă întorc singură.

Cămașa de iarbă

Nici pe vîrful muntelui, unde brîul de nori
călcat în picioare dă muritorilor
elanuri divine, nu mai îmbrac
haina înțelepciunii. Prea strîmtă îmi pare
cămașa de iarbă care te face una cu glodul.
Nasturi de gențiane pleznesc, zăpezile
cusăturii topite-s.
Din anacronică milă privesc
pelerinii veniți cu telefericul la-nălțime.
La fel de sus zburau avioane cu globuri
otrăvitoare
(azi cîte-un călător se laudă : de aici
am ras un oraș ; ce viteaz eram și ce tînăr !)
Peștera filosofică din vîrf i-o orbită
submarină (bocancii schiorilor
unși cu untură de pește).
Smîntîtele, Augustele mă împing
spre prăpastia plină de torțe :
– Grăbește-te !
„Treizeci de ani și nici o problemă rezolvată,
nici pusă, măcar !"
Lungi fringhii fumeginde : nici ele nu mai
repară
vestmîntul zdrențuit prin care se vede
pămîntul.

O lumină ca pumnii colindătorilor

Cu brațele pline de măceșe, cu părul ud,
cu obrajii lipiți de fereastră. Cine
aprinde ghearele păsării
pe firele de înaltă tensiune ? Cine
carbonizează sub ochii mei partitura ?
Pe cînd compuneam la curtea emirilor
andaluzi
un cîntec simplu, cît de albă treceam
prin cetate,
mirt, aloes, cassia și amonum împletisem
pe frunte.
Acum, fumul bibliotecii incendiate îmi pune
o aură neagră, Vecinele
alungă cenușa din camere calde, etanșe.
Se așează în jurul meselor, clevetesc.
Prin piine trece o lumină ca pumnii
colindătorilor.

dumitru udrea

Ochiul ca o floare

În iarna din privire mai crește cîte-o floare
Arzînd sigiliul humii drapat cu-ngenuncheri
Și-n urmă ne rămîne un gol cu păsări rare,
Coborîtor prin noapte la ceas de privegheri.

Ne spulberă speranța zăpada ce-o să vină
În semn de întrebare la ce ne-a mai rămas
Și piscul de lumină deodată se înclină
În ochiul ca o floare spre care m-am retras.

Marile oglinzi

Iar se duce rîul în fulgii de zăpadă
Și mereu durerea coboară-n suferinzi,
Cînd orizonturi reci încremenesc lumina
În spațiul necuprins al marilor oglinzi.

E timpul măsurat de scurgerile toate,
Prin care zbaterl lungi se-nghesuie în zi,
Degeaba-ncerc să fiu copil ca altădată
Că tot s-aude-n vis : a fi sau a nu fi.

Cai de timp

Neopriții cai de timp tot aleargă zi de zi,
Nechezînd într-un sărut prelungit fără să știm
Peste roua mea de vis adunată din priviri
Și născută din adînc pentru ce-ar fi fost
să fim.

Ieslea lor simțită-n cer îi adulmecă în mers
Pentru zilele ce vin, albe șei și călăreți,
Cînd deodată din apus arde aerul de ger
Și te strig și tu mă strigi pînă cresc pe noi
nămeți.

Duhul toamnei

Neprihănit coboară duhul toamnei
printre noi,
Ca un gînd rătăcitor prăvălit peste cuvînt,
Și ne pleacă nicăieri timpul nostru ostenit,
Logodindu-ne-ntr-un fel într-o casă de
pămînt.

Aburind un ochi de somn, dezlegat
dintr-un blestem,
Urcă liniștea-n tumult petrecută de mijloc
Și purtat spre infinit strigă dorul din sărut,
Auzindu-mă în el ca-n fîntîna unui ghioc.

Ultimul semnal

Se coace-n simburi timpul albit și-nsingurat
Cum fructul ars de gură zvîcnind în sînul
plin
Și trec uimit în fluturi planînd către o stea
În frigul ce s-așterne în ramura de pin.

Armurile purtate se ruginesc de tot
În arderea aceasta cu nimbul mineral
Și vine către ziuă o pasăre de foc
Chemată din iubire cu ultimul semnal.

adrian costache

pălăriile lui timofte

În Vîrful lui Balariu, Petre Ploscaru se oprise și ascultase foșnetul salcimului. Umbra lui se lăsase alene între gardurile vii ale drumurilor, soarele era domol și cobora în tăcere către asfințit iar salcimul șoptea mereu mărunt cu frunzele lui lunguiețe, netede și moi la pipăit aidoma banilor... Dar cum frunzele puteau să semene cu banii, Petre Ploscaru nu-și dădea seama prea bine !... poate numai fiindcă în vremea în care era copil și păștea oile se juca de-a vînzătorul și cumpărătorul și frunzele de salcim reprezentau banii...

Șezuse mai departe acolo, jos, respirînd rar și cu oarecare lăcomie aerul după-amiezii. Auzea mai departe zvonul molcom al salcimului și privea parcă fără voie de aici din Vîrful lui Balariu către vale, spre Tușoreanca. (Tăiaseră și colțul de pădure dinspre Chilii și acum aproape toată coasta era golașă, aproape pustie). Privirea venise apoi din ce în ce mai aproape pînă ce ochii îi căzuseră peste via lui Timofte, neîngrijită acum... Adică cea care fusese a lui Timofte, fiindcă acum o muncea Lucreția, nevastă-sa. Și o muncea cum putea, mai mult n-o muncea, iar bălăriile se lăfăiau în voie.

Ce trece timpul ăsta ! se mirase Petru Ploscaru stînd acolo jos pe-un dîmb cu iarbă amestecată cu fire de Laptele Cucului. Parcă ieri îl vedea pe Timofte cum trecea pe la fîntînă, se oprea locului, el cu pălăriile lui, cu cele cinci pălării ale lui, în timp ce acum se pierduse prin orașul acela, paznic sau ce era... Și tot parcă ieri îl auzea salutînd :

„Neața, Petre !"

„Neața, Timofte !"

„Ce faci, mă, azi ?"...

„Am treabă la Ceapeul ăla cu cositul lucernei, că mi-e să nu se schimbe vremea... Și știi cum îi la noi la șector, dacă nu te **orientezi** n-ai ce da vitelor iarna !"...

„Asta așa-i !" admisese Timofte trăgînd un fum din **mărășeasca** lui și scuipînd printre dinți... Da de plouat parcă n-ar mai ploua !" își ridicase el privirea și urmărise cerul.

„Așa-i, nu prea sînt semne, da mai știe !"...

„Nu de alta, da mă gîndeam să-i mai dau o stropeală viei ăleia. Că parcă văd că iar intră mucigaiul în ea ca mai anul trecut."

„A cita Timofte ?".

„A patra ! Da, tu ?"...

„N-am prea avut cînd... E un șector pretențios la zootehnie. Pleci dimineața și vii seara... Doar de trei ori i-am dat !"

„Da lasă mă, că tu doar ești **șef**, n-o să stai toată ziua cu vitele !"...

„Păi chiar dacă !... Acolo nu te-ntreabă dacă ești **șef**... Vacile nu se pricep la **șefi** !" rîsese Petre Ploscaru.

„De, mă !" făcuse celălalt.

Discuția se petrecea cam prin vara trecută, prin iulie poate, și iată se scursese deja un an de cînd Timofte nu mai dăduse prin sat... Atunci plecase la vale, ușor, către drumeag, ridicîndu-și pălăria cu două degete, una din cele cinci pălării știute ale lui Timofte, și parcă-l vedea și acum în fața ochilor ridicîndu-și pălăria cu degetele lui mari butucănoase ca o tulpină de copac, mai întîi degetele, ...ele se vedeau, și parcă numai după aceea și pălăria...

Mai trecuse apoi o săptămînă și ceva și Petre auzise cum că al lui Cuțitei, ăla mai mare, Nelu, ăla de care nu se alesese pînă acuma nimic — țînuse vreo trei muieri, da degeaba, și se putea spune că și ele îl țînuseră pe el, da tot degeaba, că nu se aleseseră cu nimic — ei și ăsta, carevasăzică, se întîlnește cu Timofte în Rată și începe așa o discuție — era afumat bine — cum că el făcuse și dresese prin sat, și

Desene de
Daniela Stângă-Ionescu

că făcuse și dresese și cu fata lui Timofte cea mare, Mioara, înainte ca asta să se mărite cu tehnicianul acela de la Plavia... Nelu ăsta era băut, cum spuseseră toți, venea de la serviciu, da trecuse întîi pe la Bufet, și dacă era băut avea poftă să arate că el e om nu glumă, un bărbat ca lumea... Da Timofte — zicea lumea — nu-l prea băgase în seamă, și-i vorbise așa ca un om care vrea să aibă liniște în jurul lui și să nu supere pe nimeni, fiindcă era prea bătrîn pentru a se mai pune la mintea tinerelului, îl lăsase așadar să vorbească, spunîndu-i doar că era bine să se și mai gîndească înainte de a deschide gura... Atunci cică ăsta al lui Cuțitei i-ar fi zis că **dacă-i face cinste,** fiindcă el îi iubește familia lui, a lui Timofte, adică, și aici Timofte nu mai procedase cum trebuia, căci ce rost avea să-i zică ăluia că **face,** luîndu-l pe Nelu acasă. Aici a scos o sticlă cu vișinată și i-a dat să bea, a băut și el, da mai puțin, în timp ce ăla trebuie că se îmbătase zdravăn, și-i venise iar chef de harță, zicînd că a făcut iar și că a dres, ...ba mai mult spusese ceva și de nevasta lui Timofte, mai mică ca el cu vreo 15 ani, cum că și ea ar fi trăit cu taică-su, cu tatăl lui Nelu adică, așa cum fata cea mare trăise cu el, ...ăla se lăuda probabil, că lumea nu auzise nimic de nevasta lui Timofte, ...și atunci Timofte îi dăduse cîteva ca să-l țină minte, să-l țină ăla minte pe Timofte, după care voise să-l dea pe poartă afară. Mai de necrezut era ce zicea lumea în legătură cu nevastă-sa, ...că ar fi luat partea ăluia tînăr și nu a bărbatului ei, și atunci Timofte o muiase și pe ea puțin, da nu prea mult că și ea sărise să dea și-l avea și pe Nelu încă în curte, și uite așa ieșise o rușine de toată frumusețea...

Cel puțin însă dacă s-ar fi terminat aici !... Muierea s-a supărat foc, și-a luat lucrurile și a plecat la fata cea mare, la Mizil lăsîndu-l pe el singur, ca pe un prost, nespălat și neîngrijit, și neavînd cine să-i facă mîncare... Ședea și el în curte mai toată ziua, se așeza pe scaun și tușea din cauza fumatului, pînă ce i s-a făcut milă de el Mariei lui Nelu Vlădan : „Măi, nea Timofte, i-a zis ea, dumneata ce mănînci ? !... „Ouă !" i-a răspuns Timofte... „Da, numai de ouă te-mbolnăvești, naibii !"... „Ce să fac ? !"... ridicase el din umeri „Așa nu se poate !" se hotărîse Maria deodată și pusese mîna pe-o găscă și-i făcuse mîncare pentru o săptămînă... „Ce să-i faci, Mario, se tot plînsese el în vremea asta, dacă așa a vrut **cucoana** mea, acuma la bătrînețe !"...

Mai tîrziu a venit și doctorul... Din cauza fumatului și a tusei. Că nu se mai oprea și putea, cine știe, să i se rupă vreun vas !... „Noroc, nea Timofte !", i-a zis doctorul, intrînd în curte... „Să trăiți, domnu' doctor !" i s-a adresat respectuos Timofte... „Ce faci, bre, dumneata, deoui armele acuma în vară, ca neoamenii ?! ...Cînd pînă și viermele are ce mînca !" ...Și a continuat să glumească pe socoteala sănătății lui Timofte pe care-l știa tare, da pînă la urmă după consult tot l-a trimis la spital. I-a făcut bilet de internare și i-a zis să plece chiar în ziua aceea.

Timofte n-a zis nimic, că ce era să zică, simțea el că ceva nu era în ordine, îl cam dureau oasele și pieptul, ...Lasă oasele, că ăsta-i reumatismul, zisese doctorul, cu pieptul să vedem... Or să-ți facă o radiografie și or să vadă ei acolo cum stă treaba !" ...„Dacă ziceți dumneavoastră domnu' doctor, mă duc, cum să nu mă duc !"...

...Salcîmul foșnise din nou mărunt și frunzele se foiseră iar ca niște bani, lui Petre Ploscaru nu-i ieșea din cap asta... stînd acolo jos și gîndindu-se la Timofte, chestia asta cu frunzele care semănau cu banii...

La spital șezuse cam o lună, îi făcuseră fel de fel de analize, inima era încă bună, iar la plămîni avea o pată care însă dispăruse după tratament, făcîndu-se astfel bine, și nemaiavînd nici un rost șederea lui în spital, deși doctorii ar fi vrut **să-l mai urmărească,** ziceau ei. Venise acasă și se ocupase mai departe de vie, fiindcă femeia tot nu se întorsese. Își punea pe rînd cele cinci pălării ale sale, în fiecare zi cîte una, și cobora la vie pe drumeagul lui Balariu iar aici în vîrf se oprea aruncînd o privire de jur împrejur... Îl salutase ca de obicei pe Petre :

„Neața, Petre !".

„Neața, Timofte... Te-ai făcut, mă, bine ?"...

„M-am făcut !" zisese el, dînd din cap.

În curte era și Matilda și-l întrebase și ea : „Da, Lucreția n-a venit, nea Timofte ?"

„N-a venit, nu vezi ! ridicase el din umeri... O fi mai avînd ceva treburi pe la fată !"...

„Și dumneata ce mănînci ?".

„Păi ce am și eu la îndemînă... Mai un ou, mai niște slănină, mai o roșie din grădină... Că doar nu m-oi pune să mor de foame !...

„Fără ciorbă o duci greu !" zisese Matilda.

„Nu-i femeia acasă !" ridicase din umeri Timofte... Asta-i și nimic mai mult, voise el parcă să spună...

Plecase după aceea, se îndepărtase pe drumeag, și nu i se mai vedea decît pălăria...

...Să fi fost ultimul drum înainte de a pieca ?! ...socotise în gîndul lui acolo jos pe dîmbul acela Petre Ploscaru... Totuși parcă nu era !... Parcă-l mai văzuse o dată... Peste vreo trei zile... Bătuse grindina pe vale și el se ducea să-și vadă via... Da, precis, așa era ! Era într-o luni sau marți, atunci bătuse grindina... Noroc că el terminase de strîns lucerna, altfel o pierdea toată și ce dădea vitelor ?... Și trecuse fără să-i dea bună dimineața... Mergea cu capul plecat, preocupat parcă... El ar fi vrut să-l strige : „Măi, Timofte, tu nu mai cunoști oamenii, mă ?!"... Da ceva îl oprise, poate mersul celui-lalt, capul în jos, că nici pălăria nu i se mai zărea ca lumea... Și parcă îmbătrînise așa deodată...

Peste cîteva zile, pe la sfîrșitul săptămînii venise și Lucreția, dar era cam tîrziu. Fiindcă Timofte plecase deja, își luase cîteva lucruri și plecase în Ploiești să se angajeze... Se gîndise mult înainte de a face asta...

Cînd aflase, Lucreția începuse să scîncească, ca și cum l-ar fi bocit... Da el nu murise, ce Dumnezeu, îi zisese Maria lui Vlădan. Lasă că-l vezi tu cum vine el acasă la sfîrșitul lunii, și-ți aduce și banii... „Ba asta n-am s-o mai văd !" se scîncise iar Lucreția...

Pe dîmbul pe care se odihnea, Petre Ploscaru observase umbra care acum se întinsese pe toată lățimea drumeagului. Frunzele salcîmului sunau mai departe în felul lor știut... Bani de-o sută, de douăzeci și cinci, de zece... Răsuflase adînc și se ridicase. Soarele îi năvălise pe chip, de dincolo de gardul viu și înalt. Se uitase din nou în vale, către pădurea Tușoreanca... Mai rămăsese un singur colț și avea să dispară toată... Multe se schimbau. Apoi ochii îi veniseră mai aproape în via lui Timofte... Acolo pe vîrfurile aracilor ședeau trei din pălăriile lui Timofte. Pe care el le lăsase probabil acasă... Le pusese femeia, Lucreția, ca să sperie cu ele căprioarele. Se învățaseră și mîncau strugurii. Nemișcate, pălăriile lui Timofte erau acolo și Petre Ploscaru se grăbise deodată și pornise să urce pe poteca îngustă a drumeagului... „Ce faci tu acolo în oraș, măi Timofte ?"!... se pomenise el zicînd, urcînd cu atenție poteca, punînd mai întîi piciorul și cercetînd locul, de parcă pămîntul ar fi fost o ființă...

mihai teclu

Navetiștii

Dup-atîtea retorisme se cuvine să intre
navetiștii.
Cu aer tare.
Cu pachețelul cu mîncare în servietă.
Cu miros de tutun.
Te-ai sculat buimac, as. th. reg. ?
Cere-le țigară dacă n-ai ! Îți vor da din
inimă. Cere-le
cuvînt de-ți lipsește !
Cere-le foc !
Liniște !
Liniști-te-vor.
Să iasă !
Au ieșit.
Cu pachețelul cu mîncare în servietă.
Cu mirosul de tutun.
Care mai stăruie.
Stăruie îndelung.
Pînă la sfîrșitul veacului.
Prin autobuze și trenuri, poștalioane, pe
scara unei
troici cerești, pînă-n sala de cinema.
Acolo cineva scuipă semințe.
Altul e-ntr-o sală de-așteptare.
Alții-s doi.
Altcineva, pe rîndul întîi.
Altu-i critic.
Dar intră ei, navetiștii.
Cu ziarul de azi.
Și cu cela păstrat de pachețel.
Cu tutun în buzunarele hainei.
În drum către copii și părinți.
Acolo dă-le o țigară. Inima din țigara
ta spulberată,
destăinuită, cu strălumini și umbră.
Și cuvîntul lipsindu-le.
Le-aprinde focul !
Redă-le liniștea
Veacul.
Nesfîrșitul.

Figuranții

Într-un film.
Mut.
„Psihologic".
Cu 2 personaje.
Singure.
Pe o faleză.
Noaptea.
Totul este figurația.
Adică marea de oameni din sufletu' lor.

arthur porumboiu

Declarație simplă

Nu-mi cereți piine fără sudoare !
nici casă îngropată în arome.
Eu am cîteva lucruri
pe care le pot arăta :
cu mîinile mele-am învățat
spicul să devină piine :
iarba să-și găsească drumul
pentru viitorii fii ;
în birouri cenușii
ca mumiile,
am vîndecat cîteva ore
neliniștite de așteptare.
N-am rîs niciodată
la mormîntul luptătorului ;
tăcerea mea a fost semnul
că-i încuviințez lucrarea

Revelația

Am sorbit odată, în munții mei,
cu buzele, cu pupilele, cu degetele,
cu toate simțurile –
de-a dreptul din ramura ce-o ivea
parfumul trandafirului :
era ca și cum te-ai îmbăta
de sîngele unei fecioare
ce-ți strivește buzele ;
era un curent viu,
ce intra, electrizînd sîngele
și născînd o bucurie –
ce nu-i puteam desena
conturul

Mesajul trandafirului

Producea lumina-i necesară
apărîndu-se prin ea
de moarte ;
Cunoștea mersul nevăzut
al ființelor necunoscute,
și-n ceasuri de taină,
nevegheate de om
convorbeau în lumea lor
subpămînteană ;
și-n centrul zilei
cînd sîngele nu se mai teme
de singurătate,
ne trimetea de-acolo, semn :
un degetar de mireasmă subțire
care poate era lucrarea unor hiperborei ;
poate era numai răbdarea lor,
concentrată în asprele retorte
ale Trandafirului –
un mesaj pur

Tinerețea poetului

În culoarea expusă-n amiază
era viața mea,-n anii tineri ;
luminile puternice
încărcîndu-mi sufletul și trupul –
un receptacol
de lumină vărătică.
Îl citeam pe Marx, și forjam
esențe de trandafir, necunoscute ;
ele – înăbușeau mediocrele ore
ale satisfacției :
n-aveam steag de aur
și nici arcul lui Ulise ;
un Albatros îmi însoțea zborul
și-un trandafir singuratic
lăcaș de odihnă-mi era.

irina talpoș

Madrigal

În somn torida cometă – involburat contururi.
Scormonesc timplele mele.
Rămîi aici pînă vîntul tace,
Pînă trece nesățioasa sărbătoare
Ceremonia vieții mele
Lucid artera-mi va ascunde
Piramida păsării de flăcări
Pe scoarța unei luni imaginare,
În trena norilor, fulger ce stăruie
Madrigal revărsat peste cîmpii.

O, să spun doamne mineralelor
Hrisov uitat din alte veacuri
Culoare bej a umbrei nevăzute
O, să spun trebuie să stărui
Să zgudui cerul,
Să dezmierd rădăcina
Să nu ating aerul
Să nu stînjenesc lumina.

Veniră caii...

Veniră caii – nechezind prelung
Numai la răscruci drumul descalecă
E nebună goana apoi... !
Eu, rămîn aici, doar iezere
Cu pești aurii ce vin după noi.
În zori, înlătur somnul stingher
Luminii mă dărui pînă la miezul de zi
Iarba candorii cuprinsă de cer
Nestăvilită iubi... !

Cînd pleci

Cînd pleci, lasă-mi amintirea ierbii,
Zidește-mă în rouă, mă-ntunecă – vin cerbii
Sorbind din inserare să ardă mai curînd
Pe trupul meu amurgul cu turmele în gînd,
Prin galaxii de abur se-așterne timpul nud
Tăcerea-i o tăgadă în care mă ascund
Cînd sunetul sfîșie durerea lumii mută
La rînduiala vieții măsura absolută.
Să dăinui firul ierbii lucidă, blestemată
Inima-mi ascunsă în bulgăre de piatră.

Bocet

Unde te duci,
năucă mă lași,
Orbită de flori,
mirată de pași...
La crucea pămîntului
ce zăbovești ? !
Peste uluci latră
ciinii cerești.
Vai, cum tresare
apa-n fîntînă,
În albie, alcătuirea
vieții mă-nginâ
Mă mir că trăiesc
– nicăieri – în amiază
De-alungu-mpietririi
lumina veghează
Unde te duci,
unde mă lași,
Clopotul bate ;
mulțime și pași.,

UZINA CARE CREȘTE OAMENI

Desprinderea de pămînt

„a existat, poate, a existat, sigur, o dimineață de primăvară cînd, la chemarea partidului, copiii de țăran din județele Teleorman, Ilfov, și Ialomița au pornit spre industrie. Au luat-o de-a curmezișul, peste cîmpie, înfundîndu-și bocancii în brazdele de pămînt. Era soare, pace în aer, grîul flutura luminos.

Oridecîte ori mă gîndesc la ziua aceea mă aburesc : numai cine s-a născut la cîmpie știe cît de greu te desparți primăvara de pămînt. Oridecîte ori mă gîndesc la ziua aceea mă înalț : mă urc tocmai în mijlocul cerului, la o distanță stelară, ca să pot să-nțeleg. Numai de-acolo cîmpia se poate vedea pe de-a-întregul, întinsă și strălucitoare, mănoasă și caldă, străbătută pe toate punctele cardinale de mulțimea aceea de băieți și de fete, pelerini, cu bocanci și căciulă, din mijlocul cărora m-am pomenit, de-odată, debarcînd la marginea Bucureștiului :

— „Veniți, mă ?“.

Nu mi-a spus nimeni că ar fi din cîmpie dar lucrul acesta îl știm între noi. Poate că se citește în privire. Poate că se ia pe veșminte : un miros de pămînt și de iarbă. Ori poate că sîntem poleiți cu un fel de lumină, fiindcă în prima dimineață de muncă, în fabrică, maistrul a strigat către mine :

— Bă, tu ești din Teleorman, nu-i așa ?

Sîntem un popor muncitor

n-am știut niciodată, înaintea dimineței aceleia, cît de mult sînt din Teleorman. N-am bănuit niciodată, înainte de a-mi așeza valiza de lemn în fața uzinelor „23 August“, cît de mult sînt țăran. Reporterii pun greșit întrebarea : adaptarea la lumea industrială este grea ? Nu. Nu e grea. Cine dă bine cu sapa dă bine și cu ciocanul. Dezadaptarea de lumea cîmpiei e grea. Ieșirea din matcă. Poporul nostru este un popor muncitor. Oamenii nu sînt luați de la nimic ca să facă ceva. Ei schimbă o muncă pe alta. Continuitatea există. Și pasiunea. Dar ce te faci cu mirosul pămîntului care străbate primăvara pînă-n orașe ? Ce te faci cu mirosul grîului și al pîinii care pătrunde, vara, pînă în sufletul omului ? Ce te faci cu orele fixe ale cîmpiei, germinația, culesul și coptul, acest orologiu învățat odată cu nașterea și care strigă în tine ca o alarmă oridecîte ori, acolo, se întîmplă ceva ?

N-am ani să vă spun de cîte ori am sărit din somn speriat : ce s-a-întîmplat ? Abia la capătul unui drum de-o țigară mă dumiream : a venit primăvara, e ora însămînțatului ; a venit vara, sînt cu toții la seceriș ; a venit toamna, se culeg viile... Asta e greu de uitat : memoria omului crescut la cîmp ! Asta e greu de schimbat : sensul timpului din cîmpie pe sensul timpului din oraș. Ritmul, mult mai larg, al muncii de-acolo, pe ritmul tot mai accelerat din industrie ! Și chiar relațiile cu oamenii. Dacă tatăl tatălui meu a vorbit peste gard cu vecinul, și tatăl meu a vorbit peste același gard cu vecinul, și eu am vorbit, înainte de-a pleca la oraș, peste gard, cu vecinul, asta înseamnă că de-a-lungul istoriei două neamuri de oameni n-au schimbat între ei doar bineți ci și întîmplări de viață, stări de spirit și sentimente, și-au preluat, într-un fel, existența, s-au legat între ei pe vecie, au intrat în stări „angajate“, o rudenie ca aceea de sînge i-a întărit ! Și uitați-vă, acuma : fixați pe retină clipa aceasta ; toate evenimentele care se petrec în ea, de-odată, și pe toți cei care le înfăptuiesc. Încercați să priviți ca pe o hartă geografică scurgerea marelui flux tehnologic : debușarea, trasarea, cu afluenții lor principali, strunjirea, frezarea, montarea. observați-i pe cei care navighează între 20 și 30 de ani pe marile valuri ale industriei constructoare, și spuneți-mi cu care din ei și în ce clipă a muncii pot stabili răbdătoarea și-îndelungata asistență de peste gard ? Așa că nu numai peisajul cîmpiei, nu numai ritmul vieții în mijlocul facerii industriale ci și relațiile cu lumea trebuie revizuite și reașezate în alt context.

Mă trezesc în fiecare zi la ora 5 dimineața, la ora șapte sînt în hala uzinei, la ora trei și un sfert o rup la fugă pe poartă, mănînc la cantină, ajung la vreme la școală, la orele 20 liceul seral își stinge lumina pe urmele mele și cînd ajung acasă e noapte și dacă soția mea n-ar avea același ritm de viață, dacă n-ar fi muncitoare, ca mine, colegă de fabrică și de rezistență, dacă n-ar fi la fel de mîndră ca mine că stăpînește momentele zilei, că le acordă importanță egală, că a învățat să viseze viața dar să o și stăpînească, cred că din primele ore de după căsătorie s-ar fi produs un dezastru familial. Și, dacă n-ar fi, și ea tot din Teleorman. Dar este. Și în nopțile-acelea în care mă ridic în mijlocul cerului ca să văd dimineața de primăvară cînd am plecat din cîmpie, îmi place să cred că alături de mine, în bocanci țărănești și cu năframa pe spate, este și ea. Depășim amîndoi, de-odată, nu numai hotarul însorit al copilăriei ci, mai ales, starea aceea sentimentală cu care cîmpia îl leagă pe om.

Am plecat la 16 ani din Scurtu Mare. Acum am 26. Nu m-aș mai putea întoarce acolo dar nici nu pot trăi fără legătura cu acel loc. Cred că viața mea este conectată în mod necesar la două borne : obîrșia țărănească, generatoare de sentimente și fabrica, adică viața mea“.

E iarnă. O iarnă cenușie și umedă care se filtrează prin ușa întredeschisă și prin sticlele ude din geam. Sîntem în Fabrica de compresoare a Uzinelor „23 August“ din București și tînărul din fața mea e stăpînit de un tremur. E brun, smead, subțire, „participă“ efectiv la ce spune și mă întreb dacă aș fi în stare să-mi judec viața atît de bine ca el. Îl cheamă Dumitru și Constantin, ca pe orice băiat din cîmpie, are nume scurt, de botez, și pentru numele de familie, și cu toate că sîntem alături aproape de-o oră, n-am curajul să-l întreb pe care din ele și-l spune la început. E secretarul celei mai puternice Organizații U.T.C. pe uzină, lăcătuș de profesie, elev la Liceul seral.

— Uitați-vă cum muncesc, spune. Au uitat dimineața aceea de primăvară cînd s-a luat cîmpia pe ei.

Tata compresoarelor

„l-am ghicit repede că este din Teleorman. Și eu sînt de-acolo. Muncesc de 35 de ani în uzină dar n-am uitat. Nu v-aș putea explica. Lucrul ăsta se simte. Parcă sînt însemnați. „Bă, și tu ești moromete“. Și este. Au de mici o răbdare și o putere de muncă care te face să ții la ei. Trag la pilă pînă îi trec sudorile. „Bine, meștere ?“ „Bine !“. Să te feriască sfîntul să nu fie adevărat. „De ce ziseși că e bine dacă nu era ?“.

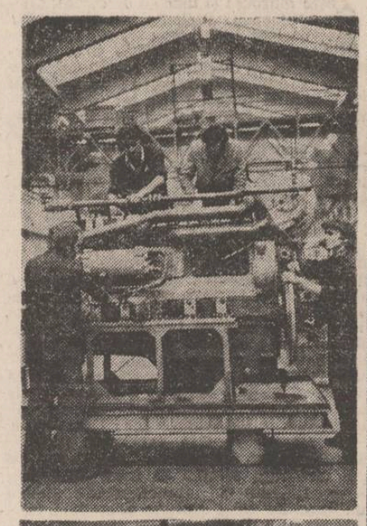

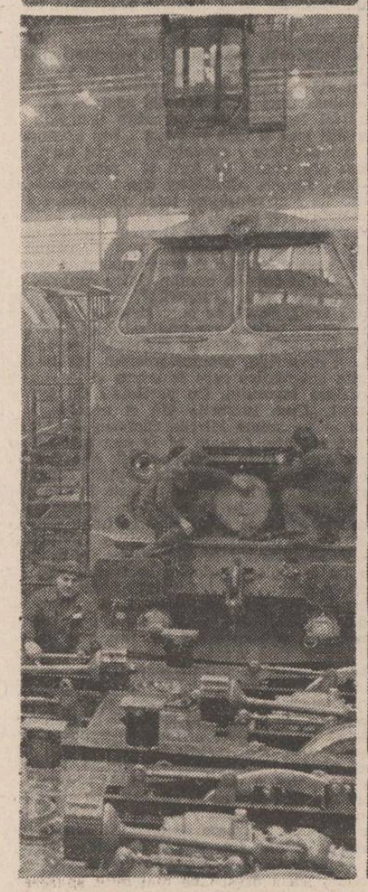

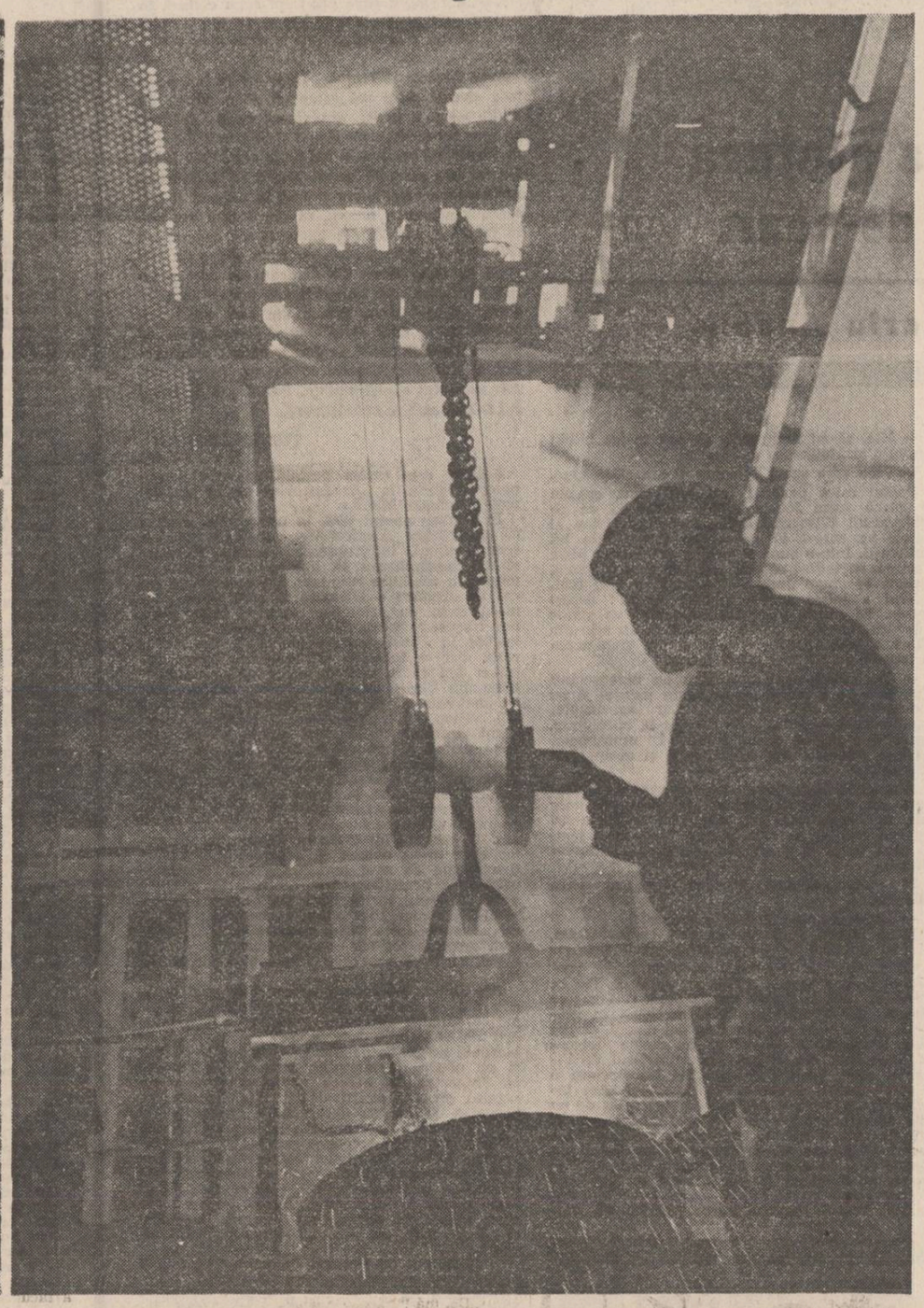

Sînt și eu crescut în legea cîmpiei. Aș vrea să răzbească și știu că nu e ușor. Uzina e o mare ispită dar nu se lasă la toți. Bunăvoința n-ajunge. Nici răbdarea. Trebuie și vocație, certă, aptitudine pentru munca în industrie. Dar tot izbutesc în cele din urmă dacă 80 la sută din muncitorii uzinei sînt... ei. Legea asta a cîmpiei, nu știu cum e făcută, că întîi te împiedică și pe urmă îți vine în ajutor. De unde vine dorul vine și puterea de muncă. Așa cred. Un fel de mîndrie că dacă ești de-acolo trebuie să răzbați. Asta se vede pe chipul lor : voința. Asta îi luminează : încrederea. Cînd pleacă de-acasă cineva le pune-în desagă nu numai putere de muncă ci și aspirație. O așează în munca lor din uzină ca plămada în pîine și de asta aș dori să învingă, fiindcă știu că strădania lor nu înseamnă doar meserie ci și un vis. Iar tovarășul secretar U.T.C. care stă aicea și rîde este un visător“.

Venise dintr-un halou de lumină așa că nu i-am descifrat chipul de la început. I-am auzit însă vocea : liniștită și blîndă. I-am văzut palmele : pleznite ca lutul. Pe urmă i-am surprins și privirea : aceeași încredere, mîntuitoare, aceeași pace, adîncă, același echilibru, întins peste lume, care mi-a reamintit că locurile de muncă aspră și dură sînt cele mai sigure locuri de pe pămînt.

— Geantă Ion, spune, maistru. Tatăl compresoarelor.

Căruța care a devenit Mercedes

„Vă rog să nu scrieți despre mine. Scrieți despre ei: Toader Nicolae, lăcătuș, 23 ani, anul IV Liceul seral : foarte inteligent ; Lăutaru Ivana, 21 de ani, trasatoare, mică dar isteață ; Ungureanu Dumitru, electrician, 26 de ani, ar da oricît din timpul lui liber ca să se perfecționeze profesional ; Dinu Gălușcă, secretarul cu propaganda al organizației U.T.C. — acolo, lîngă compresor.

Șaten. Blînd. Zîmbitor. Față moale, de moldovean.

— Da ?

— Da.

— Din ce zonă ?

— De unde au răsărit cei trei luceferi : Eminescu, Enescu și Iorga. Nu rîdeți că îi cunosc la perfecție.

— De ce-ați plecat ?

— Dacă platforma industrială a Iașului exista în urmă cu zece ani nu plecam. Acuma m-am cimentat.

— Sînteți căsătorit ?

— Cu uzina. Ca într-o Mioriță cu final optimist. Mi-e greu și mie cum le e lor : primăvara, cînd izbucnește cîmpia și răbufnește în fiecare fiu de țăran. Dar ne leagă mai mult decît verdele de la cîmp.

— Munca ?

— Firește. Și faptul că am învins. Am izbutit să creăm o atmosferă în care fluctuația cadrelor tinere s-a topit.

— Sînteți chiar așa fericit ?

— Cum să nu. Mai ales cînd se ridică temperatura afară și beneficiarii expediază S.O.S.-uri de dragoste. „Nu veniți ?“ Așa că fericirea mă prinde pe calea ferată, cu compresorul așezat pe direcția sud : Midia-Năvodari, zone de importanță națională ale industriei chimice și-a căror viață trece obligatoriu prin inima de fontă albastră dată în grija mea. „Viață de la viață“ cum scrie în carte. Și demiurgul sînt eu.

Dar „Minunea“ se află în probe : un fel de rachetă albastră, cu geamuri către interior Miezul e viu, se învîrte, scoate gemete, de făptură, înțeleg că sînt martora unei „fa-

Biografii consemnate de SÂNZIANA POP

ceri“ industriale, cum am mai fost. Reptila este acuma mai mică, ci numai grija care o înconjoară — aceeași : figuri concentrate, liniște absolută, se naște ceva care va hotărî iarăși nașterea, într-o devenire perpetuă, obiectivă, cerută de ritmul industrial. Cel ce urmează să o poarte spre lume pare atent dar nu și mișcat.

— Nu vă e teamă ?

— Teamă ? Țara noastră nu are diferențe atît de mari de civilizație încît să producă, pentru cel care vine în Capitală din altă parte, un „șoc“ cultural.

— Mă refeream la „minune“.

— Tocmai. Despre ea și vorbeam. Creația tehnică nu se dezvoltă în salturi, pe zone, investițiile sînt egal generoase, depinde de noi cum le fructificăm. În ce privește cultura, zona din care vin este atît de bogată în cît nu felul în care vom fi „șocați“ ne frămîntă ci modul în care vom ști să luăm înălțime, astfel ca privilegiul obîrșiei să fie, prin muncă, răscumpărat. Poate nu v-ați gîndit că dreptul la aspirație nu este condiționat economic. Că poporul român n-a fost niciodată destul de-încercat și destul de aflat la răscruce încît să-și uite marea sa aplecare către frumos? Că în ciuda asupririi nedrepte și în ciuda privațiunilor uriașe prin care a trecut, cîntecul popular a curs mai departe, suferința s-a topit în modelele cusute pe pînză, și țăranul n-a uitat să-și înalțe casa mai către soare, pe-un stîlp. Spun, poate, lucruri ciudate pentru locul acesta în care se săvîrșește industria, dar industria este durata noastră de astăzi, și în ce mă privește, nu încetez să sper nici o clipă că vom izbuti, în cele din urmă, s-o înzestrăm și pe ea cu visare, cu însemne eterne, astfel ca generațiile viitoare să se sprijine, urcînd spre viață, pe valorile ei cum m-am sprijinit eu pe conștiința că sînt, prin locul obîrșiei mele, un „înlesnit“. Firește ! În marea competiție industrială noi am venit cu căruța. Iată, însă, că la nevoie, am accelerat-o și-am transformat-o în Mercedes ! Și-apoi aflați că plecînd să montez compresoare vin cu mine și „moromeții“, sufletul lor, crescut pe cîmpie, bătut de vînturi și soare, doar e și munca lor în mașina aceasta, așa că dacă e vorba ca cineva să se teamă,ăia nu sîntem noi.

Cărțile orelor

„fiindcă ce este o serbare ? Luminoasa dimineață de primăvară, cu cerul senin și albastru, cu soarele mare și galben, cu pămîntul fierbinte și verde, prin care trecem cu bucurie în suflet, cu lumină în ochi și cu nestinsă speranță : cineva veghează pămîntul. A venit primăvara și iarăși sînt flăcări verzi pe ogoare, iarăși e grîu și iarăși sînt urme de animale, cine știe la ce ne gîndim fiecare un an fără o dimineață cînd ne trezim că totul este de la început : cerul de la început, pămîntul de la început, grîul. Cineva veghează pămîntul : un om mărunt și statornic, cu femeia și cu copilul lui. Plecăm toți într-o lungă uitare și pe urmă ne întoarcem acasă și omul mărunt și statornic își întinde brațele înainte și le deschide și ne invită în sărbătoare : veniți, viața pămîntului nostru e de la capăt, bucurați-vă de acum pentru roade, noi sîntem aici. Înțelegeți ? De asta nu trebuie să uităm !“

Fabrica de fabrici

fabrica de locomotive din incinta Uzinelor „23 August“ e pes.e drum de Fabrica de compresoare din incinta Uzinelor „23 August“, peste drum de Fabrica de mori de ciment din incinta Uzinelor „23 August“, peste drum de Fabrica de scuturi metalice din incinta Uzinelor „23 August“, peste drum de Fabrica de motoare din incinta Uzinelor „23 August“ peste drum de...

V-ați gîndit vreodată cum arată Fabrica Fabricilor ? O uzină de mare răspundere și de mare tradiție și în care la muncile de cea mai mare răspundere și de cea mai mare tradiție lucrează adolescenți ? Sau cum să le spunem acelor băieți prea subțiri, prea fragili, prea timizi ca să fie bărbați ? Băieții aceia cu plete bălaie sau brune, cu privirile încă sub tampoane de aburi, ușor asimetrici, filiformi și stîngaci ? Și care sînt atît de frumoși și de vii și curge prin ei un izvor de viață atît de curată că oricine pătrunde în preajma lor truditoare e limpezit ca de apă și vede lumea de la-început : Dacă la Uzinele „23 August“ există o frezăă — și există secția frezăă la Uzinele „23 August“, la frezăă lucrează un astfel de adolescent. Dacă la Uzinele „23 August“ există un strung Carusel, și există secția strung la Uzinele „23 August“, la strungul acela cît o jumătate de casă lucrează un adolescent. Iar unul dintre ei îmi șade acuma în față și așteaptă să îl întreb. Între timp a ieșit soarele, iarna bate a primăvară și părul interlocutorului meu se aprinde ca aurul. Încep să-l cunosc : e tot din cîmpie, cred că de undeva mai din nord, poartă pe chip culorile Bărăganului.

— Enache Nicolae, lăcătuș, secretarul organizației U.T.C., Fabrica de locomotive.

— Nu știu ce să vă întreb, spun. Recomandați-vă singur, puteți ?

— Vă propun o temă : uzina care crește oameni. Ne mîndrim cu faptul acesta. La intrarea în fabrică selecția este foarte severă dar cine trece — rămîne și se poate conta. Sînt mulți care-și închipuie că în fabrică vine oricine. Nu este adevărat. Posibilitățile sînt, firește, egale, dar uzina este o lume cu legi la fel de puternice cum este cîmpia, cu o civilizație proprie, de tradiție, și care nu se poate ignora. Numai cine șade 6 ani nemișcat în același loc de muncă, ca mine, poate să înregistreze — nu doar progresul mașinilor și al tehnicii dar progresul uman. Se vede asta pe chipul omului. În tot ce face. În comportament. Știți că uzinele „23 August“ livrează nu doar produse finite ci și cadre de înaltă calificare pentru industrie ? „Fabricat la 23 August“ se potrivește nu doar cu locomotiva aceasta, care pleacă în străinătate peste cîteva zile, ci și cu conștiința muncitorească din flacăra căreia ies la lumină alte uzine pe tot teritoriul românesc. Nu este o muncă mecanică, înțelegeți ? Asta aș vrea să aflați.

— Și mamiferul acesta cu pîntecele deschis ?

— Locomotiva aceasta de 2 400 cai putere are destinația R.D.G. În pîntecul ei au încăput un milion de repere. Cum ar fi putut să se miște un metru pe calea ferată dacă toți cei ce-am ajutat-o să prindă viață nu am fi aspirat încontinuu la un lucru desăvîrșit ? Ar merita să înțelegeți : că sîntem aleșii și nu victimele progresului tehnic. Crizele lumii occidentale pe noi nu ne-ating. Poate vă mirați că un tînăr vă spune lucrul acesta dar și eu, ca cei mai mulți muncitori din uzină am venit din cîmpie, n-am avut tată, viața anevoioasă este încă prea aproape de mine ca să nu înțeleg ce transformare fundamentală a însemnat pentru majoritatea populației țării noastre — industria. După cincisprezece ani de muncă în uzina aceasta am izbutit să ies la lumină, să dobîndesc nu doar un statut de profesie apreciată și cuvenit răsplătită ci să-mi construiesc un cămin alături de o femeie care a îndurat aceleași privațiuni ca și mine, o fată săracă, orfană, dar tot muncitoare, salvată și ea de munca în fabrică, așezată pe un mal de viață stabil. Avem o casă superbă. Îi dau ocol zilnic ca un proprietar. Vă asigur că fiecare obiect — frigiderul, televizorul — dobîndite prin muncă cinstită, au un preț cu mult mai mare decît cel pe care l-am achitat : prețul moral. Satisfacția unei veritabile împliniri.

Anul trecut, într-o seară, maistrul m-a rugat să rămîn în uzină și să facem, alături de alți muncitori, curățenie. Noaptea, tîrziu, cînd hala arăta ca dormitorul puștiului meu, a zis : gata, acuma acasă, spălarea, mîine dimineață tovarășul Nicolae Ceaușescu vine în fabrică. Am mers acasă : puștiul dormea. M-am întins și eu cam o jumate de oră, pe urmă m-am pregătit. La ora nouă și jumătate secretarul general al partidului a sosit în uzină, a dat mîna cu toți, și cu mine, noi i-am urat sănătate și fericire, dînsul succese în muncă și cu toate că eram stăpînit de emoție vie și aș fi vrut să nu pierd nici o întîmplare, mă stăpînea, obsedantă nu doar imaginea liniștită și calmă a odăiței în care puștiul meu mai dormea ci un sentiment de descătușare deplină, de destindere absolută, sentimentul că viața mea de atunci înainte avea să urmeze o cale firească, fără putere de-întoarcere. N-am mai despărțit niciodată sentimentul acela de imaginea șefului statului. Mă gîndesc, adeseori, că și el a plecat din cîmpie, că a intrat în industrie la aceeași vîrstă cu mine, îl simt rudă apropiată și dragă și știu că acea bunăstare morală care îmi dă libertatea, pacea și liniștea — i-o datorez.

Victoria grîului

Sa-a întîmplat ceva. Îmi dau seama că s-a schimbat ceva. Bate primăvara în lume și tinerii muncitori din industrie votează cu însemnele ei : libertate, cutezanță, încredere ! Tinerii aceia atît de romantici care în romanele de mare tiraj calcă numai pe frunze uscate, rătăcesc pe aleile toamnei, melancolici și înstrăinați. S-a întîmplat, desigur, ceva, dacă băieții din generația care și-a ales drept simbol însemnele primăverii se pricep să monteze un milion de repere în pîntecul de reptilă gigantică al unei locomotive electrice: să le introducă acolo și să le facă să meargă, recepționate cotidian de tehnicieni de „elită“ înarmați pentru detectarea defecțiunilor cu oglindă cotită și lanternă de buzunar !

S-a întîmplat, desigur, ceva, dacă stînd acolo, de exemplu în secția „forjă“ sau în secția „compresoare“ în halele-acelea cu încălzirea centrală produsă de o stare sentimentală aflată la cel mai mare nivel, dacă stînd în locul acela, fierbinte, de muncă, în nodul de întîlnire al mirosului de mașină împletit cu mirosul de om — orice s-ar întîmpla în clipa aceea în lume — un astru nou sau o explozie vegetală — tu n-ai vedea. N-ai vedea toate astea. Subțiri și înalți, nesfîrșiți încă-în creștere și nealeși în bărbați, de văzul cu pupila cea mai curată pe care-o avem — sînt tinerii muncitori din Uzinele „23 August“, fâpturile acelea cu rădăcinile fixate-în cîmpie, luminoase și roditoare ca grîul, așezați acum pe structurile metalice, ale industriei, liberi, inimoși și învingători !

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Amintiri la statura ceasului de-acum (II)

Evocări de Valeriu Anania

PRAGURILE SUFLETULUI

Nu mai eram un străin în casa lui Arghezi și începusem să mă obișnuiesc cu felul său de a fi. Era peste putință să te afli în fața acelui om fără să te pierzi pe jumătate, fără să ai complexe, fără să te simți copleșit, neputincios. Examenul cel mai dificil era ca, în vorba lui de toată ziua, să-i surprinzi acea limită — foarte subțire — dintre gravitate și ironie. Poetul călărea pe această limită cu atîta finețe încît era greu să ghicești cînd îi stă intenția într-o parte și cînd în alta, cînd vorbește cu tine serios și cînd te ia, subtil, peste picior. Mai tîrziu mi s-a întîmplat să-i urmăresc pe alții în acest noviciat la pragul conversației argheziene și să-i văd, nu fără să mă amuz, paralizați în mreaja confuziei, adoptînd un surîs de circumstanță.

Între scrisul lui Arghezi și rostirea lui prin viu grai nu era aproape nici o deosebire. Poetul vorbea rar, gutural, spontan și colorat, cu asocieri verbale de o uimitoare prospețime. Cînd îi venea bine, nu evita nici calamburul.

— Apoi,. de, tu ești o comoară, conchidea Paraschiva la sfîrșitul mesei.

— O comorișcă, se umilea el agresiv, iar Paraschiva rîdea sănătos, căci ea știa mai bine cine e „moara".

Arghezi nu era un „causeur", era un scriitor, și anume un scriitor „gata făcut", după expresia unui poet din generația mea. Se părea că penița lui participă foarte puțin la efortul creației și că dacă poetului i-ar fi lipsit ochii sau miinile, aceeași operă s-ar fi putut naște prin stenografiere sau înregistrare sonoră. Aparențele însă își au viclenia lor și a trebuit să-mi dau seama, în timp, că scriitorul muncea din greu. Cred însă că munca lui consta mai puțin în a căuta și găsi un cuvînt sau o expresie, cît în a alege din cele ce i se îngrămădeau sub condei. De la el am învățat că e mult mai greu și mai dureros să iei la goană ceea ce-ți vine de-a gata decît să accepți ceea ce ți se lasă așteptat. Deseori, metafora e un musafir pe cît de nepoftit pe atît de atrăgător ; în acest caz, truda literară trebuie să ignore manierele elegante și primul lucru la care trebuie să renunți este politețea față de tine însuți.

Mi-a plăcut la Arghezi discreția muncii lui literare. Am intrat în casa lui de nenumărate ori, am avut acces în chilia de jos, care îi servea drept atelier și odaie de dormit : o cămăruță cu o masă simplă, un pat de fier cu velință oltenească, o sobă de tuci cu burlan, o etajeră cu cărți și mape, un aparat de radio, o gravură semnată de Mitzura, o icoană, veche, a Sfîntului Nicolae, îmbrățișată de un șirag de mătănii vegetale, din cele ce se cheamă lacrimile Maicii Domnului. Grădina îi intra pe fereastră printr-o creangă spînzurată de cer. Niciodată n-am surprins, ca la atîția alți scriitori, manuscrise „uitate" pe masă, niciodată nu l-am văzut „încurcat" între două sau mai multe variante ale unei poezii (ca la Victor Eftimiu, de pildă, care mă întîmpina cu biroul plin de hîrtii și-mi citea, la repezeală, cîteva zeci de sonete.) Lui Arghezi îi venisem odată cam pe neașteptate, adus de unele năduturi lăuntrice care-și cereau un duhovnic. Poetul m-a lăsat cîteva minute singur în odaie, ca să aducă niște cafele, nelipsitele cafele turcești (îmi plăcea să-l urmăresc cum vine cu tava-n brațe, încet, atent, țeapăn, cu ochii grijulii pe mișcarea ceștilor, atunci cînd **acest ritual** nu era oficiat de Paraschiva). Așteptîndu-l, am văzut un colț de hîrtie ieșit ușor de sub mapa cu sugativă. (De obicei, masa de scris nu avea nimic pe ea, în afară de cîteva creioane, o Biblie și un Pascal.) Nu am rezistat ispitei de a fi indiscret și am ridicat marginea cartonului ; dedesubt era un poem, evident în lucru, neisprăvit. După toate semnele, poetul ascunsese hîrtia înainte de a fi venit la poartă să-mi deschidă.

Vorbea foarte rar și foarte puțin de experiența lui scriitoricească intimă. Provocat, ocolea subiectul, îi era parcă rușine, ca unui copil constrîns să spună ce-a furat. Îi era silă să facă pe mentorul. Nu mi-a îngăduit niciodată să-i spun „maestre" ci, simplu, „domnule Arghezi". Îndemnul lui deschis și repetat era să scrii o pagină pe zi, indiferent dacă ai de gînd sau nu să o publici. Să fie. Scrisul e un meșteșug, condeiul e o unealtă, măiestria se capătă și se păstrează prin exercițiu. Scrisul însă este și o meserie din care insul trebuie să trăiască. Niciodată să nu începi să scrii pentru bani, dar odată ce ai scris, cere ca munca ta să ți se plătească și să ți se plătească bine.

— Eu de aceea am militat pentru organizarea scriitorilor într-o breaslă a lor, ca să-și poată apăra solidar interesele față de editori...

Și-mi povestea despre necazurile și mizeriile și nervii de pe vremuri ai autorilor care nu izbuteau să controleze tirajele și nici să-și încaseze drepturile decît după lungi și descurajante amînări. Singurul — mi-a spus el odată — care-și lua banii la timp era Sadoveanu. La cîteva săptămîni după ce îi apărea un volum, intra în biroul lui Toneghin, (directorul de la „Cartea Românească") și-i spunea că are nevoie de parale. Acesta încerca să se eschiveze, că nu sînt bani, că noua carte de abia e în curs de vînzare, că n-au venit deconturile de la librării... — Nu-i nimic, aștept, zicea Sadoveanu și se instala confortabil într-un fotoliu și tăcea și iar tăcea și nu pleca pînă ce, într-un tîrziu și disperat, directorul îi punea în brațe pachetul de bancnote.

— Dar așa ceva, vezi, numai Sadoveanu putea să facă.

Ca orice meșteșug, scrisul își are și el secretele lui. Mi-a șoptit odată că singurul căruia i-ar încredința tainele mai adînci ale condeiului este fiul său, din care vroia să facă, încă de pe atunci, un scriitor. Cum însă Baruțu întîrzia, la un moment dat mi-am luat îndrăzneala :

— Domnule Arghezi, n-ați vrea să mă adoptați ?

Mă sfiam să aduc cu mine manuscrise și să-i cer să-mi asculte versuri. Dar nici el nu mă silea. Din cînd în cînd mă întreba ce mai lucrez, și asta era tot. M-a adoptat mult mai tîrziu, peste cîțiva ani, la o vreme cînd îmi reciteam singur producțiile și eram cuprins de tot mai multă disperare. Mi se părea că toată truda mea e zadarnică și sufeream de imense goluri sufletești. Scriam versuri de la vîrsta de zece ani iar acum, la treizeci, mă prăvăleam în prăpastie. — De ce nu profiți de legătura ta cu Arghezi și nu-l rogi să-și spună părerea ? m-a îndemnat un prieten din vecini, duhovnic al mîhnirilor mele. După multe ezitări, m-am dus la Mărțișor cu vreo cincisprezece poezii, impecabil bătute la mașină, și nu i le-am dat lui Arghezi decît la sfîrșitul vizitei, după ce i-am îngăimat ceva despre dureroasele mele îndoieli.

— Îndoielile nu te vor părăsi nici la optzeci de ani, m-a încurajat el. E tot ce i se poate întîmpla mai bun unui scriitor.

Firește, nu mi-am permis inițiativa unei noi vizite, ci am așteptat. O săptămînă și două și trei. În dimineața zilei de 5 martie 1950 (aceasta e o dată care nu se uită) a sunat telefonul.

— Îți mulțumesc, părinte Anania !

— Mie, să-mi mulțumiți, de ce ? m-am bîlbîit eu cu o străfulgerare de înțeles.

— Vino spre seară la mine și am să-ți spun.

Poetul mi-a povestit mai întîi cum, cu ani în urmă (cînd locuia într-o mansardă de pe Bulevardul Elisabeta), avea un bun prieten al casei, pe care-l iubea pentru frăgezimile lui sufletești. Într-o bună zi, prietenul i-a adus niște versuri, rugîndu-l să i le citească și să-i spună, **sincer**, ce crede despre ele. După ce le-a citit, poetul a intrat într-o dilemă severă : dacă-l minte, își minte un prieten ; dacă-i va spune adevărul, riscă să piardă un prieten. În cele din urmă a optat pentru adevăr și din ziua aceea prietenul nu i-a mai intrat în casă.

— De cîteva săptămîni stau cu manuscrisul dumitale pe o poliță de deasupra patului și nu îndrăzneam să-l cercetez. Dar azi-noapte, înainte de a adormi, l-am deschis la întîmplare, am citit o pagină și am șoptit : Îți mulțumesc, părinte Anania ! Am stins lampa și m-am culcat liniștit.

Atunci, în seara aceea, preț de vreo două ceasuri, am stat cu Arghezi aplecat deasupra unor file dactilografiate, pe care făcuse însemnări cu creionul, și de abia atunci, cred, mi-a spus el ceea ce ar fi vroit să-i spună, altădată, lui Baruțu.

În vara aceluiași an începeam să scriu Miorița.

— Vă mulțumesc, domnule Arghezi !

Eram fericit, poate nu de ceea ce învățasem, ci mai degrabă de neașteptatul privilegiu.

Că poetului nu-i plăcea, în general, să vorbească despre poezie, o știusem de mult. Era în vara lui 1942, la scurtă vreme după ce-l cunoscusem. Într-o după-amiază l-am găsit în grădină, la masa de sub vișin, cu doi domni, cărora m-a prezentat afabil. Unul se chema Grigore Melidoneanu, era director în Ministerul de Finanțe, scria versuri și-i solicita lui Arghezi o prefață pentru volumul său de debut. Am înțeles că, la rîndu-i, Arghezi era interesat de nu știu ce reduceri sau scutiri de impozit. Celălalt era domnul Wetzfried, despre care gazda mi-a șoptit că făcuse cîteva frumoase traduceri din Baudelaire. În cadrul conversației, domnul Melidoneanu îl tot stîrnea pe Arghezi să vorbească despre poezie și, dacă se poate, să-i dea și o definiție. Poetul schimba vorba, ferindu-se, mu-

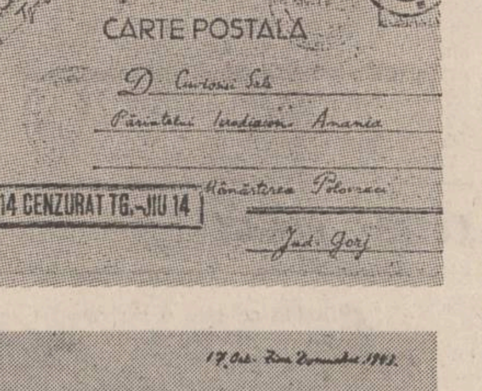

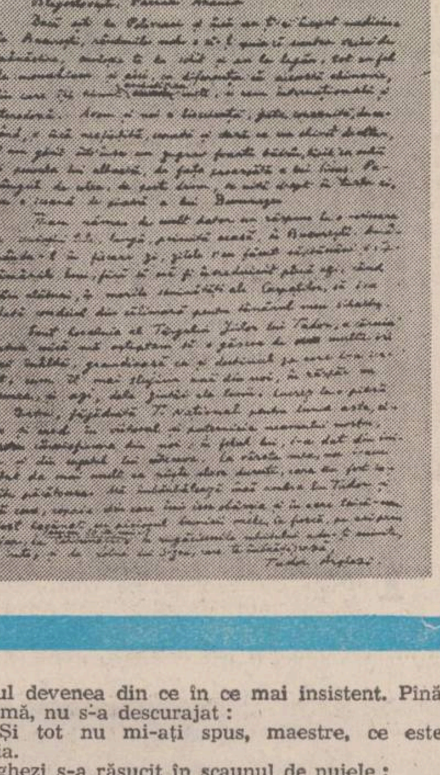
17 Oct. Ziua Domnului 1943.

Tudor Arghezi

safirul devenea din ce în ce mai insistent. Pînă la urmă, nu s-a descurajat :

— Și tot nu mi-ați spus, maestre, ce este poezia.

Arghezi s-a răsucit în scaunul de nuiele :

— Mitzu, Mitzule, adu-mi, te rog, pe Paul Verlaine !

Mitzu s-a ivit sprințară dintre vițe și a adus din casă o carte legată în piele. Poetul a deschis-o tacticos, ținînd între degete butucul de chihlimbar din care fumega țigara, și s-a oprit la o pagină.

— M-ai întrebat, dragă domnule Melidoneanu, ce este poezia. Iată ce este :

„Nuance, rien que la nuance".

Și, restituind cartea :

— Îți mulțumesc, Mitzule !

LOCALNIC AL TÎRGULUI JIILOR

17 Oct. Ziua Domnului. 1943

Blagoslovește, Părinte Anania.

Dacă ești la Polovraci și încă nu ți-ai început medicina la București, rândurile mele o să-ți spuie că suntem vecini de mânăstire, cuvioșia ta la schit și eu la lagăr, tot un fel de monahism și aici, cu diferența că această chinovie, din care îți trimit amintirea mea, e cam internațională și eterodoxă. Avem și noi o bisericuță, gata construită, de curând, și încă nesfințită, curată și clară ca un chivot de altar, și am găsit intr'însa un zugrav foarte bătrîn, lipit cu ochii și pensula lui albastră, de fața proaspătă a lui Iisus. Parângul de colea, de peste drum, se uită drept în turla ei, ca o icoană de piatră a lui Dumnezeu.

Ți-am rămas de mult dator un răspuns la o scrisoare a cuvioșiei tale, lungă, primită acasă, în București. Amânându-l în fiecare zi, zilele s'au făcut săptămâni și săptămânile luni, fără să mă fi învrednicit până azi, când stăm alături, în marile seninătăți ale Carpaților, să iau odată condeiul din călimară pentru tânărul meu sihastru.

Sunt localnic al Tîrgului Jiilor lui Tudor, a căruia statuie mică mă așteptam să o găsesc de multe ori mai înaltă, grandioasă ca și destinul pe care l-a servit, cum îl mai slujim unii din noi, în răspăr cu vremea, și azi de la zintâi ale lunii. Lucrez la o piesă de teatru, făgăduită T. Național pentru luna asta, citesc și cred în viitorul și puternicia neamului nostru, căruia fiecare din noi, în felul lui, i-a dat din inima și din cugetul lui câteceva. La vârsta mea, nu i-am putut da mai mult ca niște slove durute, care au fost socotite păcătoase. Mă îmbărbătează însă umbra lui Tudor și încă ceva, copaia din care îmi iese obârșia și în care taică-meu a fost legănat cu piciorul bunicii mele, la furcă, pe aci prin prejur, la Cărbunești, acum 80 de ani. În rugăciunile schitului adu-ți aminte, Părinte, și de robul lui D-zeu, care te îmbrățișează,

TUDOR ARGHEZI

Aceasta este cartea poștală de care pomenește Arghezi în „Predoslovia" sa la poemul meu dramatic **Miorița.**

În toamna anului 1942, în urma unui conflict cu autoritatea bisericească imediată, părăsisem Antimul, întrerupsesem studiile teologice și mă strămutasem la Polovraci, în căutarea unui nou echilibru sufletesc. De acolo i-am făcut lui Arghezi o scrisoare la care, spre mihnirea mea, nu primeam răspuns. Între timp, îmi trecusem bacalaureatul cu gîndul de a mă înscrie la Facultatea de Medicină din București, dar o întîlnire crucială cu Victor Papilian îmi îndreptase intențiile spre Universitatea din Cluj—Sibiu, unde acesta era profesor de anatomie și, pe atunci, decan. La Polovraci îmi venea cu regularitate „Informația zilei" și-mi amintesc că singurul număr pe care nu l-am primit a fost cel în care Arghezi publicase faimosul său pamflet „Baroane", la adresa prezumată a lui Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei la București. În singurătatea schitului nu aveam cum să știu că autorul pamfletului fusese internat în lagărul din Tîrgu Jiu. În toamna lui 1943, un alt conflict cu autoritățile m-au obligat să absentez din mînăstire vreme de șase luni, unde am revenit în primăvara următoare. Am găsit cartea poștală a lui Arghezi, sosită între timp, pe care starețul Gherasim Bica mi-o păstrase cu sfințenie, dar nu între foile Evangheliei din altar, cum greșit a reținut — sau a exagerat — Arghezi, ci între scoarțele ceaslovului din chilia lui.

Recitind-o, mă înduioșează, o dată mai mult, accentul cu care poetul și-a revendicat, în repetate rînduri, obîrșia lui oltenească. Era mîndru de rădăcinile sale gorjene și a ținut ca blazonul acesta de noblețe să-i fie pomenit chiar și pe piatra de mormînt. Uneori mă gîndesc că dragostea lui pentru nevrednicia mea s-a datorat și comunității de obîrșie. Oricum, se pomenea solidar cu descendenții pandurilor și nutrea pentru ei o simpatie evidentă. În casa lui din Mărțișor l-am cunoscut, în 1955, pe Alexandru Balaci, pe atunci redactor-șef al Editurii pentru Literatură, care se afla acolo împreună cu mai mulți colegi, printre care Mihai Șora și Al. I. Ștefănescu. Într-o trecere prin odaia de alături, Arghezi mi s-a oprit la ureche și mi-a șoptit, cu nuanța unei conspirații de clan :

— E un om de ispravă. Și, unde mai pui, e oltean de-al nostru, din Turnu Severin...

Pomenirii lui Tudor i-aș adăuga o amintire. Mai povestea Arghezi că din gara Tîrgu Jiu mergea spre lagăr cu o birjă la o oră foarte tîrzie, însoțit de un ofițer aspru și tăcut, care avea misiunea de a-l escorta și, bineînțeles, de a preveni orice comunicare a deținutului cu oamenii liberi. Cînd birja a trecut prin fața statuii lui Tudor, poetul și-a ridicat pălăria.

— Cu cine te-ai salutat ? a intervenit, cu un bob zăbavă, ofițerul, uitîndu-se împrejur și nevăzînd pe nimeni.

— Cu un strămoș al meu, a răspuns prizonierul, tărăgănat, dintr-o mustață șireată.

Piesa la care lucra în timpul detenției era **Seringa**, pe care i-o ceruse Liviu Rebreanu, director al Teatrului Național din București. Rebreanu însă nu a mai îndrăznit să pună în scenă piesa unui stigmatizat politic, ceea ce l-a înfuriat pe autor, care, și așa, nu-l avea la inimă. Îmi amintesc că mă dusesem odată la Arghezi și m-a primit în odaia din față, un fel de birou, unde-și avea și biblioteca. În timp ce amfitrionul se dusese în bucătărie să aducă obișnuitele cafele, am scos din raft una din cărțile mai noi ale lui Rebreanu — nu mai știu dacă **Gorila** sau **Amîndoi** — și am băgat de seamă că volumul avea foile netăiate, cu excepția unei singure fascicole, pe la mijloc, prin care fusese tras cuțitașul.

— N-am citit cartea asta, îi spun, n-am apucat s-o cumpăr la apariție și pe urmă am uitat de ea.

— Nici să n-o citești, se strîmbă el, Rebreanu nu știe să scrie. E o carte proastă...

Încă cu volumul în mînă, m-am uitat la el lung, nedumerit, întrebîndu-l din ochi, cum poate să se pronunțe asupra unei cărți din care, evident, nu citise decît o pagină sau două. Arghezi s-a iritat puțin și a devenit tăios :

— Dragul meu, dacă mă duc în piață și vreau să cumpăr un burduf de brînză, nu am nevoie să mănînc tot burduful spre a mă convinge că brînza e bună sau nu. Scot un dop, gust și zic : e bună sau nu e bună. Ți-am spus că Rebreanu nu știe să scrie...

Pe fața cărții poștale, în colțul trimițătorului, stă scris de mînă : „Tudor Arghezi, Lagărul de internați politici, Tg.-Jiu". Pe aceeași față, ștampilele unei duble cenzuri : cea politică — (a lagărului) și cea militară (era timp de război). E de presupus că unele accente ale scrisorii ar fi îndrituit cenzura politică să oprească scrisoarea (Arghezi însuși se îndoise că aceasta ar fi putut ajunge pînă la mine, ceea ce înseamnă că accentele nu erau simple scăpări). Dacă totuși epistola a ieșit dintre sîrmele ghimpate, aceasta i s-a datorat, fără îndoială, colonelului Leoveanu, comandantul lagărului, care avea pentru poet o stimă deosebită și care l-a cruțat de unele rigori ale detenției. Mult mai tîrziu, prin 1956 sau 57, Arghezi mi-a povestit că-l aflase pe Leoveanu într-un spital din București și că se dusese la el, împreună cu Paraschiva și cu semnele recunoștinței. Nu era singurul caz în care poetul se simțea dator să se plătească de asemenea datorii. În perioada cît a fost absent din literatură, adică între 1949 și 1955, o ducea destul de greu, uneori foarte greu, aproape de limita de jos a existenței lui și a familiei. Într-o vreme i se luase cartela și nu avea pe ce să le cumpere zahăr copiilor. Norocul erau caprele din livadă și, la sezon, livada însăși. Nu o dată i-am găsit pe Baruțu sau pe Mitzura vînzînd, cu terezia, cireșe la poarta Mărțișorului. Poetul era sancționat printr-o sinistră tăcere conspirativă. A-i călca pragul echivala cu un act de subversivitate și puțini erau prietenii care nu-l părăsiseră. La 21 mai, de ziua lui, cîțiva ani nu am mai întîlnit pe nimeni în afară de Domnița și Dumitru Gherghinescu-Vania, care veneau special de la Brașov cu o floare și un coș de alimente. În acel răstimp de privațiuni materiale, în totală tăcere, la poartă a bătut într-o dimineață părintele Dionisie Lungu, un călugăr autodidact care scosese cîndva un ziar al lui, scris cu suculență și nerv. L-a întîmpinat Paraschiva. — Ce bine că nu a ieșit domnul Arghezi, s-a bucurat musafirul, că nu am de gînd să intru. Am venit să vă aduc o mie de lei. — O mie de lei ? s-a mirat Paraschiva împingînd banii înapoi, de unde pînă unde, părinte ?... Călugărul a insistat subtil, parînd orice rezistență : — Azi-noapte mi-a spus mie Maica Domnului că Arghezi are nevoie de o mie de lei și mi-a poruncit să-i aduc. Eu fac ascultare, doamnă Arghezi... Pe Paraschiva au podidit-o lacrimile ; se întîmplase ca în ziua aceea să nu aibă în casă un ban. Faptul mi-a fost povestit mult mai tîrziu, prin '56 sau '57, cînd Arghezi m-a rugat să dau de urma călugărului.

— Vreau să restitui mia aceea de lei. Vezi, eu n-am știut niciodată adresa reală a Maicii Domnului.

PLANETE

Între „a fi" și „a avea"

Între dincoace și dincolo de cuvînt, Mircea Ciobanu? **Patimile** (Ed. Cartea Românească, 1979), spun de un interiorizat care opune jubilărilor și confortabilității, aventura și peripețiile **conștiinței, care** opune stărilor euforic-sanitare, o ! nu neapărat opace întotdeauna (însă de cîte ori comode, indulgente ca șesul, mediocre), agonia cuvîntului, cuvînt care sieși nu-și ajunge și care n-ajunge deasemeni trăirii („Erau odată vorbe și plecam / cu ele-n jurul capului" ; „Ce rugă-mi ceri ? / Cuvîntul e zăbală / de fier amar — și tac în așteptarea / albastrelor dovezi. Ce rugă-mi ceri ?" ; „Se-ntîmplă că puterea cuvîntului mă lasă"). Insuficienta putere de absorbție, penetrabilitate și expresie a cuvîntului (care este ca o membrană egal separată pretutindeni de trupul înțelesului, al esenței, ca o coajă desprinsă de ființa substanței printr-o zonă de **ceață, prin**tr-un spațiu de pauze și inaudibilitate, printr-un teritoriu al terorii insidios instalat între dincoace și dincolo) pune în conflict cu sine atît noima cît și limitele artei, în cazul de față limitele poeziei. Dacă vanitate e și rostirea (și este) și dacă fără vigoare-s în fața cunoașterii instrumentele rostirii, care anesteziază adeseori tocmai viul, tocmai nucleele conținutului lor ; dacă doar foarte aproximativ se lasă exprimate și existența și cunoașterea ; firește că tîlcul tăcerii nu poartă o mai mică sarcină de taine decît risc, de cîtă aproximație și vulnerabilitate îmbibă cuvîntul, care fie că-și trăiește prin poet conștiința de minus („Teascul tăcerii strivește / cuvîntul neîndeajuns"), fie că-și surprinde singur dilemele indeciziei, negerminării, evaziunii și frigului lucid („S-a pus la cale piclă și tăcere / Cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt"), fie că are trebuința unei mari ocrotiri căutate, a unei suveranități legitime dar perpetuu uzurpată, a unei justiții încă și încă sustrase („Din marginea atinsă, cer dreptate / cuvîntului — și-l uit"), ce sens mai are atunci să scrii și pentru cine ? Poate doar fiindcă altminteri ceața, necunoscutul, abisurile s-ar considera total nelocuite, complet neexploatate, pustii, ca și cînd prin indefinibilele zone ale totului, ale Marelui Pururi, prin Țara lui Acolo — inconsistenta țară a nelămuritelor consistențe — n-ar fi trecut niciodată urma omului sau zădărniciile omului. Între cuvinte, ca între magneți, ideile, „lucrurile", lucrurile în sine dacă vreți, seacă, se pulverizează, mor ; lor nu li se cuvin întinse capcane; administrate interogatorii, puse la verificat rezistența, semnele, apariția și dispariția, comportamentul, bizareriile sau legile enigmatice care le trimit și le retrag din structura logosului. Cu perfidie ? Cu impecabilitate ? „Cum lucrurile vin și nechemate, / cum vin — va spune Mircea Ciobanu — și cad ucisè-ntre cuvinte, / n-am să le pun nici astăzi la-ncercare : / nici în furci de-aș fi, nici dus pe deal,. / trimisule prin carcerile nopții". Cunoașterea și durerile prin care se trăiește în cunoaștere și se ajunge la ea implică (sau în mitul lui Sisif, sau în acela ce a introdus în lume Calvarul, deci în două mitologii cu două moduri și de a concepe și de a formula) geometria în spațiu, nu pe cea plană ; dealul încercării (fie că urci crucea, fie că sui bolovanul) ; ascensiunea prin tortură sau prin auto-tortură, **per aspera...** chiar dacă stelele nu-s posibil de ajuns, chiar dacă eventual existența lor nici nu este reală, ci una fictivă. Cîtă vreme ele par ca și cînd ar fi, miza, tentația, efectivele azvîrlite-n luptă, candoarea, iluziile n-au nici un motiv de a nu se dovedi aceleași : adică întregi, și ca număr și ca esență. Poți prefera în locul cuvîntului, anterioritatea lui : tăcerea. **„Nimic de-nvins,** nimic de lepădat, / doar strigătul: Ci facă-se tăcere!" Destinul nimănui nu tocmește locțiitori. Fiecare bătălie a noastră o dăm noi, n-o dă nimeni în locul nostru : „Și cine se va bate pentru mine ? / Nici îngerul, nici fratele. / ... / și nu rămîne de la cerc la punct / **nimic de-nvins"...** Un **nimic** însă care înseamnă tot, care echivalează cu întregul. Bineînțeles că poți (de ce nu ?), resemnat ori vibrind, poți observa că ai luptat cu morile de vînt, ori cu himera, ori cu fumul. Dar nu poți, dacă ești poet, să încetezi de a crede că fumul nu e fum, că himera nu este himeră, că morile de vînt ar putea fi altceva. Și într-adevăr și sînt, ele și sînt altceva. Ele-s întotdeauna ceea ce vrea poetul.

După ani, **Patimile** fiind o selecție din tot ce a publicat Mircea Ciobanu, soliditatea acestei poezii în ale cărei înălțimi oficiază unul dintre cei mai buni minuitori de limbă română dintre cîți scriitori avem, se relevă mai și mai întreagă decît la primele întîlniri cu dînsa atît ale criticilor cît și ale publicului. Era ceață. Ceața s-a ridicat. Sau nu era timp. Și timp s-a făcut. Statura ritmurilor și prețul profunzimii n-au cum să mai fie obstaculate, deși lectura — prin cîtă amănunțită și trainică pricepere arhitecturală se întrebuințează — provoacă la suspiciune și rigori. Developată sub sigiliile și semnul unui exces de construcție, complexă (dar nu pe de-antregul și nici tuturora vădită). **Patimile** e cartea multor meditări și cuprinderi („Verigi și clești, rețele strînse, laturi !"), a multor obsesii, cunoștințe, aripi. Citeodată ai impresia că dintr-însa prea lipsesc greșeala, neglijența, firescul, din această cauză, într-un sens, ispitit fiind să consideri drept artificial ceea ce a fost migălos, îndelung și nu bine, ci foarte bine șlefuit. Autorul ei gîndește complicat, însă gîndește clar, fiindcă are ce spune chiar și cînd — în repetate ocazii — pare a împinge desăvîrșirea („La métaphysique n'est que l'astrologie des mots" formula Valéry) să-și cucerească eșecul.

Lectorul asistă, la o suverană domnie lucidă peste cuvinte care se supun și se întărîtă, care stau a exploda și-și scrîșnesc disciplina savantă, calitățile participative la ceea ce relevă drept expert pe-un destoinic, recules, amar, zbîrlit și citeodată vulnerabil alchimist ; pe spații minime compar densitate, gesticulație și pantomimă, rotitoare insule contemplative, sever însă deopotrivă divers elasticizate colonii de termeni, noțiuni solicitate oportun, atenuate savant, salutar aduse într-un apogeu al sugerărilor care se completează și se complementează, într-un apogeu al diversiunii stufoase, de autentic rafinament, rafinamentul unor complicate (totuși nu inutil și totuși nu sterp) alianțe ori mezalianțe. O materie lexicală și o alta conceptuală care înrudindu-se își făgăduiesc și-și îngăduie exerciții de virtuozitate ori destăinuire, încercînd coruptibilitățile și incoruptibilitatea cuvîntului pînă în imediata presimțire a imprudenței, prin abuz de rigoare.

La acest autor **cuvîntul** este savoare și păcat, limită și nostalgie, cristal, închisoare, memorie și răsfăț. Citeodată, ba chiar de cîte mai multe ori (v. „Aerul **se-nsumă / masivei deplasări"** ; „sub **repezi norii umbrei"** ; „Dar insula cu tufe poartă nume / de rai ferit!"; „și nu-n / lăsata **vouă** așteptare" ; „pe sub stinse / bătăi în gong, **adeverit al simplei / atingeri** cu pereții" ; „și soarele e **temnița surpată"** ; „Cîinii mei triști au rămas / **maluri s-adulmece goale")** el va trimite auzului nostru ecouri barbiene. Citeodată, ba chiar de cîte mai multe ori (v. „noaptea **o-ncumpănă"** ; **„nu-și mai aminte"** ; „cînd roua / verde **îi lacrimă** gleznele" ; „și nimeni care, spun, să le deștepte" ; „întins c-o mînă, **treptuit** cu alta" ; „la **treacătul** răsfrîngerii" etc.) el apelează la frăgezimi și resurse latente ale limbii care știe a răspunde ca un corn al abundenței cui o înduplecă să-și releve și desfete suculențele. Se glosează întinerirea prin moarte. Se rectifică echilibrele interioare, simetriile făgașelor vitale, prin intervenția sau avertismentul sau vizita mitică a obsesiilor, a spiritelor, a strigoilor, ancestralilor, vieților anterioare. **Se poate** — afirma Jean François Revel — **explica o teorie ; o temă nu se poate decît exploata.** Și Mircea Ciobanu fructifică la maximum, extrage excelent mai tot ceea ce pare a fi de obținut din concepte cu semnificative și complicate poveri simbolice, ca jertfa, rugul, martirajele. Noțiuni și așa grele de un must metaforic și care chiar neasociate, doar prin simpla lor pronunțare, emanau o aură poetică și ideatică, sînt incitate favorabil, puse în situația unor duble oglinzi aburoase, oarbe, privitoare și în afară și înăuntru, de o culpabilă evanescență. Astfel : rană, var, umbră, pîlnie, roată, ulei, abur, dovadă etc. Conlucrează la acuitatea acestor **patimi,** diseminate ca burnița între avar și amar, milul, pasărea, apa, torța, oasele, cenușa, somnul, capcana, sora, ceara, frigul, focul, semnele, sămînța, solzii, osia, podul, turnul, rotirea, fratele, vipera sfîntă, zidul, numele, numărul, funia, otrava, clopotul, robia ș.a.m.d.

Descindem din mister și sîntem populați de el. Trăim nevoia comunicării, însă permanent comunicarea este — de undeva mai departe — parțial sau total cu neputință, fiindcă singurul mijloc de transmitere, cuvîntul, impropriu și imperfectibil totuși, deși se înnobilează și cunoaște evoluție, el îmbracă nu pătrunde, ornează nu disecă, ascunde nu relevă. Sîmburele a inventat coaja ca să se apere de profanări și de vizite, ca să se retragă din ce în ce mai mult în plasmele indefinibilelor sale componente. O coajă care nu ajunge sau nu-și este și nu este cît s-ar cere. Dar cît s-ar cere ? Limbajului, totuși, îi mai trebuie ceva. A fi și a spune par într-adevăr să se interadameneacă, dar de fapt ele se resping, se sparg în ciocnire și se sfidează. Fiecare dintre însele e altceva și drama poetului (ca de altminteri a omului însuși) provine dintr-un impact : că vrea să le concilieze, deoarece rezultat este el însuși din hărțuiala lor și se alcătuie din amîndouă el însuși.

Poezia nu-i decît efortul, acest efort al unui eșec reluat mereu, decît sistemul dens de pîrghii din ce mai puțin rudimentare și deficiente prin care sisificul bolovan al cunoașterii caută să fie în sfîrșit cocoțat în pisc și (proiecție visată) prelins în placentele sărbătorescului echilibru neobținut. Incertitudinea care aspiră cristalizarea, ambiguitate care tînjește după decizie, blestem de a nu fi nicăieri complet, însă de a concura pretutindeni cvasi-competițional ; sete și de odihnă și de neliniște. Și de mai ce încă ? Să-ți lipsească de-a pururi ce ai, să nu fii niciodată ce ești. Între **a fi** și **a avea** se întinde un drum care niciodată n-o să cunoască sfîrșit ; suferință, calvar, chin, însă și deliciu, fascinație ori vrajă. Ori fatalitate a chinului. Însă și voluptuos gust al torturii. Însă și masochism. Însă și un incurabil jind al transcendenței. Și o ireparabilă stricăciune dintru începuturi, care ne are (dar... ne are ?) în magistratura sa și ne impulsionează mărginindu-ne, sau ne sacrifică solicitîndu-ne peste, o ! mult peste. Care ne minte transportîndu-ne imaginația, ambițiile, cutezanțele pînă-n sfere inabordabile. Dar parcă întotdeauna (sau toți) o știm ?

Erich Fromm vorbind (și cum !) de raporturile insului ca și de legăturile neamurilor cu deșertul, cu ideea de plecare în deșert, în pustie, în reculegere și în non-posesie, idee de umilitate, gimnastică spirituală și asceză, în vederea unei vieți reluate imprimenitor, a unei vieți libere, fără legăturile materialității îndobitocitoare, degradante, va reaminti una din principalele teme ale Vechiului Testament, care — precum știm — suna : „Părăsește ceea ce ai ; de orișice piedică te leapădă ; fii !" Și va să găsească premiza lui „a fi" în rădăcinile lui „a **nu** avea". Iar la Erich Fromm verbul ființei, non-timpul, capătă contur din suma verbelor a cunoaște, a înțelege, a gîndi și a spera. Căci a avea și a folosi doar pentru tine și pentru ale tale ceea ce ai înseamnă egoism, imoralitate, abuz, timp, limită sau în tot cazul nu numai lipsă de durată, ci și de substanță, adică... moarte. Non-continuare. Tot el, referindu-se la credincioșii primelor timpuri ale erei noastre, ne reamintește că în vechime Justin îi scria despre aceștia lui Diognetus următoarele : „Orice țară străină e patria lor și orice patrie le e străină". Nu tot așa cu artele ? **Turnul se știe-n declin** — zice Mircea Ciobanu, însă cititorul cere-se avertizat : care poet nu folosește narcotice ? Și care narcotic e altceva decît vai ! simplu... „somn cu împrumut" ?

Ion Caraion

Construcție în „Epifania"

Urmare din pag. 1

pînă „jos", la purele dimensiuni ale formei poetice, să primească un chip limpede, un demers fundamental. Că poezia, sau orice altă expresie artistică este funcție „cosmică", nu estetică, întiietatea acestor termeni de poezie, muzică, pictură, etc., cu majuscule, față de expresiile prin care se realizează presupune o dialectică a lor cu elementele străine expresiilor respective, deja putem accepta dacă ne gîndim cel puțin la actul de modelare propriu-zis, ce include opoziția, conștientizarea, detașarea.

Daniel Turcea a trăit o experiență spirituală la modul cel mai propriu cu putință, fapt ce a constituit un întreg schelet pe care a fost construită cea de a doua și ultima sa carte, „Epifania". Era intrinsecă această trăire structurii lui morale și artistice. El a vrut să construiască poezia, nu să o apropie de ultimele căutări și neliniști ale sale. Construindu-se pe sine, construia și poezia. Acest lucru mi se pare cel mai important în cazul lui Daniel Turcea. Faptul că voia cu orice preț ca expresia, cuvintele lui să primească acoperire în viață, dar nu orice fel de viață. Aici, însă, mă opresc, dorind să fac o precizare, dacă nu chiar să mă detașez de „modelul", de icoana cărții.

Actul spiritual pur mi se pare pasional și închis. Daniel Turcea a simțit, probabil, această neputință în timpul căutărilor sale ardente, din moment ce a apelat la poezie. Cu armele luciditătii nu putea lupta decît în cadrul strict ce a constituit căutarea și aflarea opțiunii. O dată precizată opțiunea, luciditatea rămînea insuficientă, se pierdea într-o mare nebuloasă în care doar cuvintele (atît de puține, totuși !) mai puteau salva ceva din setea lui de a fi. Și totuși, poate greșesc, lupta lui Daniel Turcea nu a fost aceea cu propriile sale cuvinte (aici, deja implicarea este totală) ci cu anumite cuvinte, sau, mai bine spus, cu cuvintele. La el, experiența exista dincolo de poezie, din pricina unei îndîrjiri care sperie, dar nu depășește pasiunea, construcția. Poezia rămîne la el un „sistem", un univers construit cu mijloace la rîndul lor construite, căutate cu încrîncenare și așa mai departe, încît te poți pierde în labirintul acesta fără putință de scăpare. De pildă, spațiile albe, la el, reprezintă, parcă, ele însele, cuvinte „golite" de sînge, în stare pură, rostite de o gură străină, pe care noi nu o putem auzi, nici înțelege. Sînt spații care se vor luminate dinspre cîteva articulații grafice, ce pot dezorienta, prin faptul că se suprapun, cel puțin ca subtext, acelor articulații, acoperindu-le, apăsîndu-le. O atît de mare dorință de lumină, justificată din interior, poate părea, la nivelul incredibil al realității ei, o luptă susținută cu sine, nu o construcție rațională care să stingă focul, pîlpîirea plină de viață. Lupta cu propriile cuvinte este complexă, completă, metafizică și chiar tragică.

Actul de „creație" presupune această luptă, o asimilează și o transformă în abur, un abur „negru", ca fond necesar existenței, mișcării. Fără acest „fond", setea de lumină nu devine decît un joc mecanic, o artă „naivă". Daniel Turcea, deși cu o trăire spirituală ieșită din comun, nu a resimțit lumea de sînge pe care cuvintele o implică ca pe o lume adevărată. Dar cine ar putea spune că, într-adevăr, lumea cuvintelor este una adevărată. Poate că numai ele însele, dar aceasta este deja sofistică și noi ne îndepărtăm de sofistică, la modul istoric aș spune, adică istoria este o continuă îndepărtare de speculație, de gratuitate. Revenind la cuvinte, aș putea spune că principalul merit al acestui poet neobișnuit este acela de a-și fi construit o lume a sa, de o mare frumusețe spirituală, care, la nivelul cuvintelor a rămas fulgurantă și tenace, în același timp, precum zîmbetul unei zeități asiatice, pe care o privim, fără să o înțelegem. Există o „enigmă" a versurilor sale, pe care o putem dezlega, dar dezlegarea în sine nu ne satisface, întocmai ca și enigma însăși. Acolo unde căutăm coerență și „creație", găsim un zîmbet al Giocondei, misterios și persuasiv. Dincolo de adorația sa, de arderea lui limpede, rămîne resortul ultim al actului de construcție, nu de creație. Și care dintre aceste două acte este mai pur sau mai aproape de esență, nu știm. Oricum, poetul este și instrument dar și scop, din punct de vedere al umanității.

atelier literar
poșta redacției

E. NIȘCOVEANU : Din ce-am putut descifra din manuscrisele dv., n-am reușit să ne facem o părere întemeiată (nivelul fragmentului pare mai de grabă modest, fără perspective). Pentru verificarea acestei impresii, e bine să ne trimiteți un text mai consistent (10—15 pagini) dar, dată fiind „caligrafia" dv. impracticabilă, vă rugăm să recurgeți la o mașină de scris. Vom discuta după aceea.

SAVU ADRIAN : N-am înțeles prea bine ce vă supără — preocupat să vă exprimați într-un stil „ales" și „elevat", ați pierdut din vedere să spuneți lămurit care e „baiul". Oricum, fiind vorba, din cîte am înțeles, de programele radio-televiziunii, e cazul să vă adresați celor în cauză (dar nu mai vorbiți „modificat", dacă vreți să înțeleagă despre ce e vorba!...). Versurile sînt foarte slabe, fără speranță.

C. IORGULESCU : Sînt lucruri scrise curat, cu anumită îndeminare, cu un umor reținut, firesc „Toamna tîrziu", „Funcția de răspundere", aceasta din urmă ușor șarjată pe alocuri și, în general, nefinisată deolin) sau o undă convingătoare de poezie („Eroarea de la camera 22" și, mai ales, „Ceasul orb"). Într-un cuvînt, sînt perspective destul de bune și trebuiesc luate în serios.

SEUL ALEXANDRU-DECEBAL : Nu vă puteți apropia de „ziua mult visată" bombardîndu-ne în neștire cu manuscrise neglijente, însăilate, superficiale, așa cum sînt ultimele trei. Atît de neglijente, grăbite și superficiale, încît uitați, de la o pagină la alta, ce-ați scris și lăsați lucrurile încurcate, în voia soartei (în „Eu cu Edia", de pildă, ne anunțați că „cine ajunge primul acolo trebuie să facă un lucru emoționant". Dar în paginile următoare nu are loc nimic „emoționant", ci doar o poveste confuză, îngălată, stîngaci și neglijent scrisă. La fel, în „Auzind toaca ierbii", cu acel misterios Boancă, cu „răzbat impușcături" (?!), „pe baciul Țepea să-l vînd" (?!), etc., lucruri care rămîn „în aer", fără rost și fără înțeles. Confuză și rău scrisă e și „Oglindă". Încurajările noastre aveau rostul să vă îndemne la muncă: să vă apucați serios de studiu, să învățați, din cărțile marilor prozatori, tehnica construcției epice, să învățați să vă exprimați

corect și limpede, etc., nu să dați drumul „benzii rulante", la voia întîmplării. N-are rost să continuați așa! Dacă ne trimiteți o dată pe lună (și chiar mai rar!) cea mai bună lucrare scrisă în răstimp, e prea suficient! (Și neapărat dactilografiată).
P.S. Pînă să apară acest răspuns, ne-ați mai trimis încă trei plicuri (două în aceeași săptămînă!) Lucruri la fel de slabe.

ROMAN DACIAN: Povestea e fantasmagorică, neverosimilă, trasă de păr. (În condiții reale, „micile" răzbunări și capricii din textul dv. se numesc **crime** și se soldează cu ani grei de pușcărie, nu cu felicitări și „angajamente"!...). Dar nici structura personajelor, motivația psihologică a faptelor lor nu stau în picioare, totul e fals, stîngaci, superficial. Sînt, parcă, unele progrese în ce privește exprimarea, mai ingrijită și mai... gramaticală (dar acel „nu răspund de monstruozitățile gramaticale care mi-au scăpat la corectură" n-are nici un temei: răspundeți de tot ce iscăliți, chiar dacă „v-au scăpat" și tocmai pentru că v-au scăpat!). Din păcate, semnele de perspectivă ale vocației de prozator nu se văd nici acum.

GNOM : Un condei cu oarecare experiență și informație, dar foarte afectat, nefiresc, obscur, dedat unui adevărat tapaj formal, în căutare de „efecte" exterioare. Rezultatul — niște texte greoaie, contorsionate, hermetizante, cu o topică adesea fortată, nefirească, confuză (ex. „Mi-e teamă în fără altfel să nu mă risip", ori „care s-a frînt în recea mai sigur ca destul", etc., etc.). Un drum greșit, în care fondul liric, substanța (dacă există și cită există) rămîn nerelevante.

I. DUMITRAȘCU: Sînt cîteva pagini care par să se îndrepte spre poezie „Somn" I. „Singurătate"). Să vedem, în continuare.

M. P. (Borșa) : Răspundem — fără excepții — numai în cadrul acestei rubrici.

GABRIEL ADAM: E o încercare de a aborda mai serios lucrurile; judecînd după unele pagini (încă șovăitoare, deocamdată) rezultatele ar putea deveni, cu timpul, demne de interes. („Am 20 de ani", „Autobiografie", „Le mal du siècle").

AL. BOSNEANU: Pagini inegale (rezultat al unei producții prea abundente, în dauna calității) printre care unele atestă anumite însușiri și perspective („Rugăminte", „Ochiul materiei", „Homo sapiens", „Pro causa"). E nevoie de o exigență sporită, de un mai sever (auto) „control de calitate".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Soldații au ieșit la programul de seară

Soldații au ieșit la programul de seară,
Se bat saltele, se face curat,
Lustrul paftalei, bocancii cu ceară,
Sub pielea imensă de bivol tăiat.

Se umblă la puști se migălesc scrisori,
Se trage cu briciul pe fața murdară,
În valize poze cu părinți și surori
Și luna ne linge cu limba amară.

Santinela își face rondul normal
Cu ochii în patru, mirosind a tutun,
Pămîntul a adormit, blînd ca un cal,
Universul stă sprijinit într-o țeavă de tun.

Rugă către tata

Lasă mieii să trăiască, lasă-i tată să trăiască,
Nu umbla la ei în sînge ca într-un copac tăiat,
Fața ta, ca frunza toamna, a-nceput să
gălbenească,
Peste carnea caldă încă-a mielului înjunghiat.

Și deschide țarcul, tată, mieii să înunde dealul
Ca să pască iarba dulce de prin văgăuni și
cer,
Turme mari de oi să umble la pășuni prin tot
Ardealul,
Nu măcelări tătucă, fă-te blînd, fă-te oier.

Și-o să ai, tîrziu, cînd noaptea te va cerceta
în oase,
Adăpost de cețuri negre pe sub norii cei mai
grei.
Și o să-ți vegheze somnul oile tale sfioase
Și un fluier, nu cuțitul cu care-ai junghiat miei.

Furtuna

Hurducăie în nori cu bolovani
Zvîrliți puhoi prin groase țevi de pușcă,
Lungi șerpi de foc subțiri și diafani
Prin univers se-ndoaie și se mușcă.

Tună adînc cum ar lovi un bou
Într-un cazan imens cu smoala cursă,
Pămîntul dedesupt e cît un ou
Cu fulgere legat de stea și ursă.

Barajele cerești s-au rupt și curg
Potop de ape,-i dezlegat și vîntul,
Pădurea-i răsturnată pe amurg —
Adoarme blînd și obosit pămîntul.

Vă propunem un nou poet :

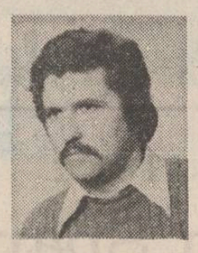

Vasile Morar

Primăvara

Pîntecul planetei se usucă la soare,
Zăpada ca o vulpe se trage spre sud,
Ne tulbură ochiul un stol de cocoare
În templul luminii și-al verdelui crud.

Mari vulturi de căldură în univers clocesc,
Miezul planetei a început să fiarbă,
Se simte din adîncuri cum tot călătoresc
Mustățile și barba pămîntului, de iarbă.

Cîrtița poartă în loc de ochi lăptuci
Ca două faruri galbene de ceață,
Pleznește pielea gușilor la cuci
Pămîntul duce pluguri mari pe față.

Desene de
Raluca Grigorcea

Plopul

Pămîntul plînge-n taină uneori,
Se clatină și plopul și suspină
Purtînd ascunse, pline, subțiori,
Gălețile cu apă și lumină.

Coboară-n sat și turmă și oier
Talerul soarelui stă în cumpănire
Penița plopului scrie în cer
Cum îi șoptește vîntul de subțire.

Nici păsările pe pămînt n-au loc
Stau în văzduh de ramuri atîrnate
Semințele se umflă cînd se coc
Și bunde mari de oaie duc în spate.

E plopul înspre toamnă ca un crin
Spălat cu rouă și argint, subțire,
Ajuns în cer se plimbă pelerin
Și ploaia-i spală hainele de mire.

Caii

Trenuri lungi de marfă au sosit în gară
Cu baloți de paie, așternut murdar,
Încărcați în grabă vor pleca spre seară
Caii, blînzii noștri cai, spre Gibraltar.

Roua unei lacrimi într-un ochi de iapă,
Mînzul rupt din maica lui de-o săptămînă
A rămas la iesle doar cu fîn și apă
Priponit cu groase funii de lumină.

Gheară subțiată răsturnată-n geamuri
E desculță umbra lunii printre scai
Spînzurați de raze, roși în trup de hamuri,
Caii în vagoane, blînzii noștri cai.

Pasărea de noapte țipă peste gară
Trenul se urnește ca un drug de fier,
Ochiul iepei albe mai mișește-afară
Mînzul. Și azvîrle-un nechezat spre cer.

E cîmpia goală, lacrimă subțire
Peste care-și trage umbra un cocor
Blînzii cai, grămadă duși la căsăpire,
Curge riu de sînge cald din abator.

Cui a fost odată măcar în Ardeal,
I-a rămas în suflet priponit un cal...

Brâncuși, lucrînd

Urmare din pag. 1

mincătorit de flăcări și imaginea lui Brâncuși se împrăștia înainte de a se contura.

Au trecut lunile și pereții albi între care stau în cea mai severă ordine obiectele unui geniu mi-au rămas în minte, dar reci, aproape înghețate și lingă ele imaginea de Dumnezeu îmbătrînit a lui Brâncuși, asta pînă într-o după-amiază de duminică în care un film de televiziune ni l-a arătat îmbrăcat în alb, cițuși de puțin demonic, un țăran întins pentru odihna cea lungă, împăcat cu toate, și cu depărtarea și cu apropierea. Pe urmă l-am văzut venind spre noi, chiar venind peste noi, ginditor, gata să ne pună o întrebare foarte serioasă. Din ziua aceea mi l-am putut imagina pe Brâncuși mergînd. Pe urmă l-am văzut la lucru. Imaginile au durat cîteva zeci de secunde. Au fost reluate de mai multe ori. Dar a fost suficient să ne rămînă întipărite pentru totdeauna. Brâncuși ridicînd o piatră cu o ușurință uimitoare, ca un Sisif care, odată ajuns pe vîrf, nu mai poate crede că aceea este adevărata culme și coboară iar pentru a urca spre alte înălțimi. Pe urmă l-am văzut cioplind cu o atenție și o dăruire care desființau lumea din preajmă și pe toți proprietarii de statui din lume. Uimitoare erau supunerea dăltii, mișcarea scurtă a brațului și cuminția pietrei.

Mare lucru și mare bucurie să-l vedem pe Brâncuși lucrînd. Din acea după-amiază sîntem mai bogați. Mă așez în fața televizorului cu speranța că într-o bună zi pe micul ecran va apare Eminescu așezat la masa de lucru, rupînd ciornele unei poezii (deși știu cu siguranță că pelicula cinematografică nu fusese inventată). Dacă ar fi fost, după unele momente de sublimă inutilitate, ne-ar fi ajutat să vedem cu ochii încă un vis care ne chinuie.

Bucuria anonimatului

Urmare din pag. 1

acum s-a petrecut în restaurantul gării unde am intrat să bem un pahar de vin, cînd Poetul a scos din buzunar două sandvișuri cu diamante, a consumat în modul cel mai firesc unul, iar celălalt mi l-a oferit ; îl păstrez acasă și observ că numai diamantele au rămas proaspete.

★

În anul 1979 au apărut cîțiva poeți de excepție ca : Radu Ulmeanu (despre care am scris), Traian Coșovei și Emil Hurezeanu (despre care s-au pronunțat astfel mai mulți critici) și e sigur că mai sînt și alții pe care nu-i știm. Oricum, apariția abruptă a mai multor talente mari (concomitent) ne dă speranțe deosebite.

Printre numele noului val de poeți, consemnate în cîteva articole-bilanț, pe-al lui Eugen Suciu cred că l-am întîlnit doar o dată, pomenit de Laurențiu Ulici. În schimb, în numărul din 22 decembrie al revistei „Luceafărul", Ion Caraion scrie un articol superb despre debutul strălucit al acestui poet. De altfel, de cîte ori se pronunță în legătură cu poezia care-i place, „critica" lui Ion Caraion devansează posibilitățile oricărui critic de meserie. Dintr-un lung șir de atribute antinomice prin care articolul amintit analizează creația de început a lui Eugen Suciu se reține în primul rînd cerebralitatea acestei poezii : „lava și gerul intelectual", scrie Ion Caraion N-aș vrea să adaug decît că citind **Bucuria anonimatului,** am fost deosebit de plăcut surprins să constat la un tînăr și adevărat poet absența bătrînei, corozivei, decrepitei și neputincioasei **ironii,** sub sterila lumină a căreia tot mai mulți găsesc potrivit să-și așeze talentul. Cu o rară economie de mijloace lingvistice, autorul reușește să dea poeziei lărgime, pregnanță, vigoare. În atîta ironie prezența unui poet grav dar afirmativ dintru început este într-adevăr o bucurie. Eugen Suciu mi-a făcut onoare oferindu-mi cartea debutului său poetic de zile mari. Salutînd apariția sa îi urez doar ca, pentru următoarea sa carte, să aibă aceeași răbdare.

Ion Barbu

Urmare din pag. 1

o ieșire **ad superos.** Drumul e în spirală. Cum observă poetul într-un epilog, împlinirea nu e o stație ultimă, nu e nici vis, nici zenit, nici nadir. Drumul în spirală manifestă materia, legea supremă a materiei. Cert e că poezia aceasta atît de încorsetată, plină de „figuri" matematice, de „structurile" revelate ale ființei, „de coduri de serii", „matrice", de „funcții" diverse, de lanțuri stohastice, nu este nicidecum o înșiruire de abstracții, și mai ales nu e o simplă, pedantă și apoetică transpunere în verb a unor modele matematice. Poezia lui Mándics este la antipozii didacticismului. Pulsează în ea o vină subiacentă, existențială viguroasă. Concretețea acesteia contrabalansează orice inclinație a spiritului spre abstract. Nu lipsesc, desigur, dintr-insa, nici chiar motivele și temele unei poezii a actualului. Poate, însă, cele mai interesante, mai reușite din tentativele poetului sînt cele ale jocului organizat al cuvintelor. Iscusința formală înlocuiește pe alocuri ariditatea și chiar oarecare simplism al ideației poetice. E o iscusință ce trădează efortul poetului pasionat de perfecțiune și — chiar dacă nu întotdeauna inovațiile formate sînt într-adevăr noi — voința de a răscoli străfundurile verbului. Căci aventura poetică a lui Mándics este, mai presus de orice, o aventură a cuvîntului.

Fascinația pe care Ion Barbu a exercitat-o asupra tînărului matematician-poet este evidentă. În minuția cu care a studiat summa barbiană întrezărim semnul marei pasiuni.

Cu o rigoare care probează formația sa științifică, Mándics György își împarte studiul închinat analizei universului semantic al poeziei barbiene în trei părți ce se succed asemenea membrelor unui raționament. În prima parte propune o teză pe care o argumentează în partea a doua (cea mai amplă), pentru ca în a treia să ajungă la concluziile raționale ale demonstrației sale. **Quod erat demonstrandum.** Citeva excursuri (unul privind modelul axiomatic al universului barbian, altele strict tehnice : tabele de simboluri) se adaugă la corpul masiv al lucrării.

Studiul lui Mándics György se întemeiază pe o analiză aprofundată și deosebit de pertinentă a textelor lui Ion Barbu (a poeziilor ca și a textelor literare în proză, dar și a lucrărilor științifice). Pe lîngă această analiză sînt luate în considerare și supuse cercetării toate exegezele publicate cu referire la opera lui Ion Barbu, pînă în 1974. Bibliografia adăugată la sfîrșitul studiului este cea mai bogată dintre bibliografiile barbiene publicate pînă acum.

Întemeiată așadar, pe o cunoaștere aprofundată a textelor și comentariilor deopotrivă, lucrarea lui Mándics György pornește de la cîteva constatări inițiale. Se observă, astfel, unitatea ideatică, denotînd o poziție spirituală fermă pe care o manifestă textele teoretice barbiene privind poeticul. Deci, supoziția inițială a autorului acestui studiu este aceea a unei **unități** esențiale a creației poetului. Exegetul caută și găsește o identitate gnoseologică, o punte între viziunea poetică și cea matematică a poetului-matematician. În ambele cazuri, consideră Mándics, e vorba de o cunoaștere prin simboluri, cunoaștere ce nu se referă la cunoașterea directă, imediată a universului material, ci la aceea, mediată, a reflectării ei, la cunoaștere secundă, am putea spune metaforic „în oglidă", o cunoaștere a spiritului cunoscător. Poezia apare prin conjugarea sau îngemănarea matematicii și poeziei nu poate fi decît una a cunoașterii simbolice, Aceasta nu înseamnă că poezia, sau mai exact poetica lui Barbu ar putea fi subsumată unui sistem gnoseologic determinat, circumscris și explicitat într-o filosofie, sau într-un sistem mitic, o viziune conceptualizată mistică etc. „Orice sistem concret filosofic — afirmă Mándics — nu este pentru Barbu decît materie primă, simbol și depozit de motive al propriei sale concepții". Ca atare, esența poeziei barbiene nu se poate căuta nici în jurul unui centru afectiv, nici în jurul vreunei concepții concrete, hermetice, deci nu aparține unei poetici de tip inițiatic, orfismului, pitagoreismului etc. În schimb, spre esența acestei poezii se poate purcede printr-o gîndire geometrică, de tip euclidian, al cărei rol este de purificare, ordonare, de elucidare. Rolul matematicii este acela de a reduce pe o cale euclidian-axiomatică la un sistem unitar, abstract, spațiul simbolului inițiatic-mitic, care constituie materia brută poematică. Pe de altă parte, matematica determină prin invariante de tipul teoriei grupurilor și a tehnicii infinitezimale, diverse părți cuprinse în acest sistem. De aici derivă premisele cercetării pe care o întreprinde Mándics ca și teza ce și-o propune el spre demonstrare. Finalitățile studiului său sînt : (1) determinarea structurii de bază a **Jocului secund,** a sistemului abstract, geometric ; (2) elucidarea principiilor de ordonare ale acestui sistem, determinarea invariantelor sale. Abia după o asemenea operație își propune exegetul să treacă la explicitarea poeziei, considerînd, de altfel, că orice concretizare e în mod necesar o îndepărtare de spiritul operei barbiene, care e abstract și sintetic, deci deasupra oricărei concepții filosofice circumscrise.

Lucrarea lui Mándics György, **Joc terț,** este riguros construită în vederea demonstrării unor teze ce aparțin atît universului de gîndire matematică cît și celui poetic, armînd un plan bine conceput și urmat conform unei metodologii și cu instrumentele exegezei moderne. Ea exprimă un punct de vedere personal, numeroase idei originale, o luare de atitudine față de alte concepții sau teze privind poezia lui Ion Barbu. Ea reprezintă o tentativă monografică mai amplă decît cele întreprinse pînă acum în legătură cu opera lui Barbu, avînd un caracter științific marcat.

Gheorghe Anghel

Urmare din pag. 1

morții ridicat la viață imperisabilă, istorică a poporului nostru. Eminescu este desculț ca Fecioara lui Grigorescu de la Agapia, plutind din pulberea istoriei pe drumul cel greu și anevoios cu brîul încins de cale lungă abia lăsîndu-și toiagul la poartă pentru a-și începe rostirea în sanctuarul cetății. Și cărturarul este descoperit ca și Eminescu, semn că vorbesc și graiul este sfînt, trebuie să te descoperi cînd intri în slujba lui ca sacerdot. Omul poate fi slujitor în multe daruri și demnități, în științe și meșteșuguri, în a conduce și îndemna, în luptători și descifrători ai tainelor materiei dar cea de slujitor al cuvîntului este o onoare a îndeletnicirilor.

Un jurnal de lectură

Urmare din pag. 1

tului, ci și ale fanteziei și imaginației „impresioniste" se manifestă și la unii din faimoșii promotori ai noii critici. Sociolog, critic, lingvist și semiolog, Roland Barthes dorește azi, să apară, așa cum o spun Bernard Pingaud și Catherine Clément în „l'Arc" nr. 56/1974, în ipostaza de lector „(...) Comme toute lecture forme et informe, déformant le matériau primitif qu'il se propose de transmettre, Barthes, lecteur, ne fait pas autre chose que de poursuivre, comme il l'a toujours fait, et quels qu' aient été les avatars de sa pensée, le sens des textes : décoder, récoder, en fait lire, être lecteur-transmettre de connaissances de la manière „subversive" qui lui est propre". În prefața de la eseul **„Sade. Fourier, Loyola"** (1971) criticul francez enunță : „Rien de plus déprimant que d'imaginer le Texte comme un objet intellectuel (de reflexion, d'analyse, de comparaison, de reflet, etc). Le Texte est un objet de plaisir". Și ultimile sale cărți, **Le plaisir du texte** (Seuil.1973) și **Fragments d'un discours amoureux** (Seuil, 1977) vădesc într-adevăr, o bucurie a lecturii regăsite. Este sentimentul sau mai bine zis starea de spirit care străbate și volumul lui Valeriu Cristea. Citindu-l, am avut impresia de a mă integra unui flux viu al lecturii, care te transportă într-o manieră „subversivă" adică personală, printre meandrele scriiturii. Criticul „decodează", „recodează", ne face să citim împreună cu el, textul și să participăm la „aventura" semnificațiilor sale. Este principalul său merit. Desigur, nu totdeauna montajul este bine lucrat și materialul de calitate (unele exemple și comentarii superficiale sau de circumstanță) dar, în general, „filmul" lecturii este antrenant și profitabil, intelectual. Cine ar căuta deci un studiu erudit sau strict de specialitate al problemei aduse în discuție ar fi, desigur, dezamăgit dar cel ce înțelege actul critic ca participare și implicare la și în literatură va fi satisfăcut. Așa cum Valeriu Cristea menționa în introducere că pe aceeași temă s-ar putea scrie cu alte exemple și din alt unghi, o altă carte, la fel s-ar putea scrie alt articol urmărind de astădată, să zicem, afirmațiile critice propriu zise, categoriile metodologice cu care operează (spațiu deschis/închis, finit/infinit, expansiune/claustrare, benefic / malefic, intim / social etc) adecvarea sau nonadecvarea exemplelor aduse în discuție, pertinența interpretărilor s.a.m.d. dar am preferat să evidențiez, cred în spiritul cărții, lectura ca act dinamic, productiv.

*) **Valeriu Cristea : „Spațiul în literatură", Editura „Cartea Românească", 1979.**

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Dialog la Uzinele „23 August"

● Vineri, 1 februarie, în cadrul manifestărilor prilejuite de pregătirea alegerilor de deputați în consiliile populare și în Marea Adunare Națională de la 9 martie, un grup numeros de scriitori din care au făcut parte **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Ion Hobana, Alexandru Balaci, Balogh József, Vasile Băran, Maia Belciu, Ion Drăgănoiu, Nicu Filip, Constantin Florea, Ion Horea, Traian Iancu, Gica Iuteș, Constantin Nisipeanu, Doina Sălăjan, Dan Tărchilă, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu** s-a întîlnit cu oameni ai muncii de la întreprinderea „23 August".

A fost o vizită de documentare pentru scriitori dar și un prilej de cunoaștere reciprocă, un dialog deschis în care au fost subliniate marile realizări ale socialismului, precum și dimensiunile viitorului așa cum este prefigurat în documentele istorice ale Congresului al XII-lea al P.C.R.

Despre dezvoltarea impetuoasă a sectorului 3 al Capitalei, sector în care se află întreprinderea „23 August", precum și despre prezentul și viitorul marii citadele industriale care poartă numele sărbătorii noastre naționale, au vorbit tovarășii **Vasile Carolică,** prim-secretar al Comitetului de partid al sectorului 3 și **Carol Dina,** director general al Întreprinderii „23 August".

Vizita s-a încheiat cu o șezătoare literară care a avut loc în marea sală a clubului muncitoresc. În fața a peste 600 de oameni ai muncii scriitorii au citit din cele mai recente creații ale lor, proză și versuri dedicate patriei și partidului. Oaspeți și membri ai cenaclului literar de pe lîngă clubul uzinei au citit deasemeni din creațiile lor.

Primiri de noi membri în Uniunea Scriitorilor

● Simbătă, 2 februarie 1980, la sediul Uniunii Scriitorilor a avut loc festivitatea semnării de către noii membri ai Uniunii Scriitorilor, aparținînd Asociațiilor de scriitori din București și Brașov, a angajamentului prevăzut de statutul Uniunii, cu acest prilej celor în cauză înmînîndu-li-se și carnetul de membru al Uniunii Scriitorilor.

La festivitate au fost prezenți membri ai colectivului de conducere al Uniunii Scriitorilor, ai comitetului de conducere al Asociației scriitorilor din București și al Asociației scriitorilor din Brașov, ai Comisiei de validare a Uniunii.

Zilele Caragiale

● Între 30 ian. și 1 feb. a.c. s-au desfășurat la Craiova sub egida A.T.M. și a Teatrului Național din Craiova **Zilele Caragiale.**

În cadrul **Zilelor Caragiale** a fost lansată și cartea **Elemente de caragialelogie** de Valentin Silvestru prezentată publicului de Al. Firescu și M. Ungheanu.

Pe 1 feb. a avut loc simpozionul **Actualitatea operei lui Caragiale** la care s-au dezbătut spectacolele prezentate cu participarea regizorilor și realizatorilor de spectacole Ileana Burlacu, C. Codrescu, Mircea Cornișteanu, Bogdan Ulmu și Alexa Visarion. În cursul dezbaterilor au mai luat cuvîntul Radu Boroianu, I. Constantinescu, Șt. Cazimir, G. Chirilă, E. Luchian, Mircea Săndulescu, Mircea Tomuș. Dezbaterile au fost conduse de Valentin Silvestru, M. Ungheanu

Înaintea spectacolului **Teatrului Municipal Lucia Sturdza Bulandra** cu **O scrisoare pierdută** a avut loc în sala Teatrului Național din Craiova decernarea **Diplomei pentru cea mai bună exegeză scenică și teatrologică** a Societății literare „Caragiale" regizorului Liviu Ciulei pentru regia la **O scrisoare pierdută,** scenografia la **D-ale carnavalului** și rolul Agamiță Dandanache. Înmînarea s-a făcut de către președintele societății „Caragiale", Mihai Ungheanu, după care au vorbit Liviu Ciulei și Valentin Silvestru.

Luna cărții la sate

● Cea de a 20-a ediție a „Lunii cărții la sate" se desfășoară în acest an sub semnul istoricelor documente ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. Pe frontispiciul acestei ediții jubiliare au fost înscrise o seamă de evenimente sub genericul cărora se implinește tradiționala manifestare : pregătirea alegerilor de deputați în consiliile populare și în Marea Adunare Națională de la 9 martie, Festivalul național „Cîntarea României", etapa de masă, cinstirea celor 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent, sărbătorirea centenarului Arghezi și Sadoveanu, eveniment recomandat de UNESCO spre a fi omagiat în mai multe țări ale lumii.

„Luna cărții la sate" a fost inaugurată anul acesta printr-un complex de manifestări cultural-educative care au avut loc în zilele de 3, 4 și 5 februarie în județul Hunedoara, la care au participat **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Ana Blandiana, Constantin Bărbuceanu, Balogh József, Neculai Chirica, Radu Ciobanu, Anghel Dumbrăveanu, Eugen Evu, Constantin Florea, Petre Ghelmez, Traian Iancu, Dumitru Dem. Ionașcu, Ileana Mălăncioiu, Mihai Minculescu, Constantin Nisipeanu, Romulus Rusan, Dan Tărchilă** și un mare număr de poeți locali. Oaspeții au avut întrevederi cu tovarășii **Ion Ciucu,** prim secretar al Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., președinte al Consiliului Popular Județean, **Maria Mitrofan,** secretar al Comitetului Județean Hunedoara al P.C.R., **Ion Gălăteanu,** secretar de stat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Rafila Iacob,** președintele Comitetului de Cultură și Educație Socialistă, reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat.

Rezultatele concursului de debut în proză al editurii „Albatros"

În urma trierii manuscriselor, prezentate la Concursul de debut în proză pe anul 1979, juriul, alcătuit din redactorii secției de specialitate, din criticii Mirela Roznoveanu, Mircea Scarlat și Alex. Ștefănescu, sub președinția directorului editurii, Mircea Sântimbreanu, a hotărît premierea următoarelor lucrări : **LECTURĂ PE ÎNTUNERIC** de Onu Cazan, **VRAIȘTE** de Emil Ciulei, **VĂMILE CIREȘULUI** de Ion Filipciuc.

Juriul a decis să recomande colegiului editurii contractarea următoarelor manuscrise destinate colecțiilor, lucrări care, potrivit regulamentului editurii, nu sînt supuse concursului de debut : **Zanțiala, fiul pămîntului** de Raisa Boiangiu, colecția „Cutezătorii", **Aerostatul inocenților** de Radu Florin Pintea, colecția „Humor", **Livada de cremene** de Liviu Papadima, reportaje. De asemenea, juriul a reținut spre publicare : **Ziua cu gîndurile în hățuri** de Ion Lică Vulpești, **Performanța** de Olimpiu Nușfelean, aceștia din urmă obținînd premiile altor concursuri de debut în anul 1979.

Pentru concursul de debut în poezie și proză pe anul 1980, lucrările dactilografiate, semnate cu un motto, purtînd mențiunea „Pentru concursul de debut" și însoțite de un plic închis cuprinzînd identitatea reală, precum și adresa concurentului, vor putea fi expediate pe adresa editurii (Piața Scînteii 1, cod 71 341 — București) pînă la data de 1 iunie 1980.

Premiile U.A.S.C.R. și ale revistei „Amfiteatru"

● Simbătă 1 februarie a. c. la sediul redacției revistelor „Viața Studențească" și „Amfiteatru", a avut loc decernarea premiilor anuale pentru creație ale Comitetului executiv al Consiliului U.A.S.C.R. și revistei „Amfiteatru" pe anul 1979 : **POEZIE.** Premiul I : **Ștefan Mitroi** și **Elena Ștefoi** ; Premiul II : **Ion Mureșan** și **Adrian Giurgea** ; Premiul III : **Marcel Tolcea** și **Helmuth Britz. PROZĂ.** Premiul I : **Mariana Pop** ; Premiul II : **Daniel Vighi. CRITICĂ.** Premiul I : **Nicolae Iliescu** ; Premiul II : **Mircea Doru Lesovici** ; Premiul III : **Emil Ionescu. PUBLICISTICĂ.** Premiul I : **George Boeru** ; Premiul II : **Paul Nancă** și **Rodica Vasilică Diamandi** ; Premiul III : **Doina Pologea. PICTURĂ.** Premiul I : **Corneliu Ionescu** ; Premiul II : **Ștefan Rimniceanu** ; Premiul III : **Marilena Murariu** și **Nadia Ioan. GRAFICĂ.** Premiul I : **Sarosi Csaba** ; Premiul II : **Cornel Ioanițel** ; Premiul III : **Gligor Traian. SCULPTURĂ.** Premiul I : **Tudor Șerban** ; Premiul II : **Doru Drăgușin** ; Premiul III : **Ion Mîndrescu. ARTĂ MONUMENTALĂ.** Premiul I : **Virgil Ficiu. CRITICĂ DE ARTĂ.** Premiul I : **Călin Dan** ; Premiul II : **Patrel Berceanu** ; Premiul III : **Valeriu Drăgușanu** și **Magda Cârneci, DESIGN.** Premiu special : **Mihai Nazarie, Dan Velescu, Radu Vișan.**

SPORT Ninge de îngheață apele

● După atîta ger și zăpadă, iată, azi „afară este foarte soare", cum ne asigură un comentator sportiv. Federația „sporturilor de iarnă" poate răsufla liniștită, chiar dacă Olimpiada albă nici măcar nu a început. Zilele în care noi ne amintim de existența ei sînt ca și trecute. Zile în care ea ne amintește prin performanțe că există nu sînt. De ani de zile, privită din birourile acestei federații, România pare o țară de șes, fără munți, în care nu ninge decît în filme. Oricît ni s-ar spune, schiorii și (mai puțin) boberii noștri nu se „văd" decît ei între ei, în cupele interne organizate în jurul cabanelor unde își petrec vacanțele. Același lucru se întîmplă și cu patinatorii-artistici sau de viteză, care nu-i mai impresionează decît pe copiii și părinții care merg la patinaj. Mirarea noastră, ne dăm seama, poate stîrni multe reproșuri. Cum, putem fi întrebați, cum și de ce v-ați amintit și de noi, cînd facem atîtea și atîtea eforturi ca să nu-i stînjenim pe pîrtie nici măcar pe fotbaliștii noștri aflați în plină pregătire ? De ce nu le reproșați luptătorilor din lot că ne-au rupt o mulțime de schiuri ? Sau de ce nu înțelegeți că nu avem încă tradiție în aceste sporturi ? Tradiție... Parcă tradiția nu și-ar avea și ea un început cîndva. Parcă nu ar ajunge nici zăpada și nici Bucegii... În Cupa mondială vecinii noștri sîrbi și bulgari au reprezentanți în primele locuri, noi... în Cupa Poiana sau Caraiman. La Lake Placid visul celor din bob și din sanie este, conform unui interviu cu un „factor responsabil", să nu lăsăm pe nimeni să ne răpească locurile din mijlocul clasamentului. Cu asemenea ambiții mai bine rămîi acasă. Ce ar fi dacă și gimnastele noastre ar pleca la drum cu asemenea „planuri" ? Sporturile de iarnă sînt și de agrement, desigur, sportivilor însă de performanță li se cere performanță și nu să-i lase cu gura căscată pe oamenii muncii aflați în concediile lor legale de odihnă la Sinaia și Predeal. Nu avem tradiție ? Dar munți mai avem ? Mai vine iarna și pe la noi ? Avem schiuri, patine, boburi ? Avem tineri care și-au dovedit talentul în competițiile interne ? Și cine să înceapă tradiția asta ? S-o înceapă fotbaliștii sau chiar luptătorii, rupînd schiurile pe pîrtie ? Să n-o înceapă chiar schiorii ? Semnele de întrebare explică perfect perplexitatea noastră în fața acestei contraperformanțe ignorată de atîta vreme. Avem mereu ce avem cu fotbaliștii, cu handbaliștii, cu voleibaliștii (de data aceasta, bravo !) cu hocheiștii noștri (aceștia tot au reușit să pătrundă o dată în „elită") etc. Dar chiar și iarna îi uităm pe schiorii, patinatorii și boberii noștri ! Unde se țin marile competiții la care participă ei ? Cine sînt antrenorii aceștia care nu reușesc de ani de zile decît să „antreneze" numai viitori antrenori și nu performeri ? Cine le face dările de seamă anuale și de ce le face ? Nu mai înțelegem nimic. Să ni se fi făcut cumva farmece ?

Ulise

P.S. Aflăm cu plăcere că în programul de pregătire al naționalei noastre alcătuit de Șt. Covaci figurează și participarea la un Carnaval unde, se speră, problema eficacității atacului va fi rezolvată pînă la reintoarcerea în Europa.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Un castel în Spania pentru Macedonski

Orice traducere este o peregrinare și, în felul ei, o experiență care depășește criteriul obligatoriu al interlingvisticului. La capătul ei așteaptă un construct verbal necunoscut originalului, dar nu întrutotul de nerecunoscut lectorului străin.

Evocată de un text poetic, tripla dominanță se salvează de monotonia cea mai cenușie cu putință. Ceea ce pare indubitabil luat în stăpînire de neutru și axiomatic, iată-l demn de mirare. **Textul poetic** este modulatorul acestei mirări. **Textul poetic tradus** aduce cu sine în limba-țintă aceeași mirare care, pe lîngă virtuțile „firești" receptate de vorbitorii limbii-sursă, își adaugă plusul provenit din perceperea mirabilă a Omului universal.

Itinerariul inițiatic nu duce nicăieri, ci, cînd a izbutit, cel mult în sufletul călătorului. La fel traductibilitatea este deja prezentă în textul-țintă, însă aici intervine traducătorul uman, nu cibernetic, acesta din urmă neputînd tălmăci și mirarea estetică.

Meditațiile transcrise ne-au fost suscitate de o recentă traducere în spaniolă a liricii lui Al. Macedonski *). Meritul principal al lui Omar Lara constă în a fi probat poeticitatea lui Macedonski în spaniolă. Firul conducător care poate fi detectat în această versiune este acela al unei oneste traduceri poetice, iar nu al unei „transcreații".

Prin barocul lui, Macedonski era predispus să-și răstoarne «cascada de vocale și consoane», «răsunetul de cristale» în limba lui Góngora. O observație este valabilă pentru întreg cuprinsul versiunii : în spaniolă stilul macedonskian dobîndește spontan o agresivitate metaforică pe care originalul nu o are. În al doilea rînd, se poate vedea că proba la care îl supune Omar Lara pe poetul român e una a contextului cultural-estetic spaniol sau chiar hispano-american traducătorul citindu-l nu numai cu sensibilitatea sa, care este tot aceea a unui poet, ci și cu „ochii" tradiției de limbă spaniolă. Astfel, în **Rondelul marilor roze / Ronda de las grandes rosas**, la versurile «Avîntul simțirilor mele / Mă duce-ntr-o sferă senină / De ceața lumestilor rele, / În care, pe frunte-mi se-nclină / Mari roze bogate și grele», textul-țintă răspunde cu un Fray Luis de León : «Mis sentimientos en su energía / Me llevan presto a serena esfera / Del mal terreno, a su neblina / Donde en mi frente se doblan ellas ; / Plenas y grandes, rosas macizas». În ciclul **Rondelurilor de porțelan / Rondas de porcelana** exotismul extrem-oriental cheamă în minte atmosfera niponă din unele producții ale lui Antonio Machado.

Tradus în versuri nerimate, imagismul macedonskian trezește în spaniolă cîte un hai-ku în gustul mexicanului Tablada, tripletul : «Spre ceainăria depărtată, / În jinrikișă ușurică / Muzmeia mică e purtată». **(Rondelul Muzmeiei)** devenind «En la casa de té escondida, / En una leve jinrikisa / Va la pequeña Muzmeia". **(Ronda de Muzmeia).**

Scepticismul existențial, **delictul de a fi născut** reapar din adîncimile textului românesc, lectorul bănuind acolo un Calderón latent, cum se întîmplă cu **Psalmi moderni / Salmos modernos** unde cuvîntului românesc, cu sonoritatea lui medieval-liturgică, — **țărînă** îi corespunde **polvo** din **Viața e vis** sau poate chiar din vestitul sonet al lui Quevedo : «Țărînă, — suntem toți țărînă, / E de prisos orice trufie... / Ce-a fost, în veci are să fie... / Din noi nimic n-o să rămînă. / Zadarnic falnice palate... etc.», («Polvo, polvo somos, / Inútil toda vanidad... / Lo que a sido, será en la eternidad... / Mas de nosotros nada perdurará. / En vano orgullosos palacios...»).

Deasemeni, dacă aplicăm **Nopții de decembrie** o lectură analogică, vedem ivindu-se cele patru trepte ale mistagogiei lui San Juan de la Cruz din **Cántico espiritual**, amîndouă poemele fiind stimulate, în grade diferite, de sistemul de imagini al sufismului arab.

Firește, demersul interlingvistic al lui Omar Lara este susceptibil de amendări de amănunt, dar nu și excelenta egalitate cu sine a tălmăcirii lui, înstrăinîndu-l pe Macedonski fără să-l împuțineze.

Dan Arsenie

*) **Al. MACEDONSKI, „Poeme / Poemas", traducere de Omar Lara, prefață de Dumitru Micu, Editura „Minerva", București — 1979.**

Măști de cerneală

Mai mult decît o simplă suită de interviuri, *Ore franceze* circumscrie un jurnal de intelectual dublat de o afectivitate sobru exprimată, spații de liniște meditativă ce nu exclud fervorile dialogului cu structuri sufletești deosebite ; *ore de identificare*, așa cum sînt și textele critice ale lui Ion Pop, de autoverificare prin contactul direct cu „numele mari, de pe copertile atîtor cărți citite cu pasiune atunci sau mai demult. Un fel de exorcizare a „monstrilor sacri" trebuia să-i urmeze (curiozității intelectuale — n.n.), o eliberare de timiditări, dovada că dialogul cu Sfinxul putea să aibă loc fără false complexe". Preocupat de cîteva întrebări esențiale, „reporterul improvizat" este interesat în egală măsură de destăinuirea nemijlocită a interlocutorilor, dincolo de cărțile acestora, dar și de propriile sale atitudini spirituale. Interesul cărții este prin urmare dublu : o dată pentru că pune laolaltă perspective spirituale legate în esență, dar deosebite ca demers ideologic și artistic, alcătuind conturele unei panorame intelectuale sui generis și a doua oară prin conturarea unui portret interior al celui ce pune întrebările, portret alcătuit din seria de afinități intelective realizată. Este ceea ce am putea numi *interviu creator*, nu numai revelator, pentru că cele 30 de convorbiri de aici configurează un spațiu unitar de gîndire și atitudine, dincolo de diferențele specifice ale personalităților abordate ; un spațiu populat tocmai de răspunsurile la cele cîteva „întrebări obsedante" (de ce să nu-și aibe și specia literară a interviului psihocritica sa ?) și care, prin însăși reiterarea lor, conferă părților disparate unitatea unui ansamblu caracteristic. Specificul și problemele avangardei constituie nucleul principal al interesului reporterului; să nu uităm că, dacă dialogurile adunate aici au fost realizate între 1973—76, Ion Pop publicase în 1969 o carte de aproape 300 de pagini — *Avangardismul poetic românesc* —, problematica înscrisă acolo prelungindu-și ramificațiile în majoritatea acestor „ore franceze". Apoi: raportul dintre critică și literatură (critica — act de creație) și implicit aportul tehnicilor de abordare structurală față de viziunile asupra criticii simpatetice, sau problemele poeziei moderne și ale diferitelor sale nivele de receptare, care, alături de raportul identificare-distanțare în actul critic valorizator, formează o nouă grupă de întrebări-liant, făcînd ca *Ore franceze* să devină pe nesimțite un studiu asupra celor mai importante curente de gîndire critică europeană modernă Pentru cititorul român, chiar nefamiliarizat cu cunoașterea în direct (adică din operele critice ca atare) a sistemelor critice exemplificate aici, această carte devine un pandant, de neocolit, al unor lucrări cu caracter descriptiv-analitic aparținînd lui Romul Munteanu *(Metamorfozele criticii europene moderne)*, Savin Bratu *(De la Sainte-Beuve la noua critică)* și Mircea Martin *(Critică și profunzime)*. În fine, o altă serie de întrebări, legate de spiritualitatea operei lui Brâncuși, unește mai multe din personalitățile abordate.

Specificul avangardei, spuneam, constituie una din seria de întrebări esențiale ale convorbirilor. O întîlnim în distincțiile făcute de Roland Barthes (dublate, apoi, de cele ale Genevievei Serreau) între avangarda teatrală și cea literară, în opinia lui Jean-Louis Curtis („avangarda nu e în mod necesar legată de incomunicabilitatea limbajului") sau în poziția echilibrată și ușor sceptică a lui Jean Cassou, sau în cea a lui Maurice Nadeau („Proust, Joyce, Kafka sînt pentru mine scriitori de avangardă"), în cele spuse de Michel Déguy despre raportul dintre gradul de receptivitate al climatului literar și experiențele poetice, în raporturile soților Delaunay cu mișcarea futuristă și suprarealistă sau în cele ale lui Francis Ponge, în cazul unei orori, aproape, pe care Dominique Fernandez o arată față de experiențele de la Tel Quel sau în privirea superior-înțelegătoare a lui Andre Frénaud față de suprarealiști. O importantă opinie este aici cea a lui Gerard Genette privind raporturile dintre „nivelul conștiinței pe care o avem despre existența literaturii" și „nivelul conștiinței de avangardă" a acesteia, conducînd la necesitatea imperioasă a unei revizuiri totale a teoriei genurilor. Dacă Genette vede în Tel Quel mai mult o „anvangardă politică" decît una ideologică, Julia Kristeva este ceva mai tranșantă — „Trebuie să se renunțe la ideea unui Tel Quel-comunitate" —, iar Gaetan Picon adaugă insinuant : „Dacă avangarda este ideea că nu mai există decît scriitura, destrămată, fără nici un continut cu putință de exprimat pentru moment, atunci eu sînt cu totul în ariergardă, întrucît singurul lucru care mă interesează este un limbaj care spune ceva" ; în fine, dialogul cu Philippe Soupault nu se putea organiza decît în jurul vieții și teoriilor avangardei.

Prin specificul său de confesiune nemijlocită, interviul prilejuiește în *Ore franceze* cel puțin șase mărturii importante și în afara operelor celor abordați, invalidînd scepticismul pe care nu puțini oameni îl manifestă față de rostul acestei specii literare, în ultimă instanță, adică în sensul sintagmei de „interviu creator" pe care am propus-o. Este vorba în primul rînd de Gaetan Picon, singurul interviu ce-i prilejuiește lui Ion Pop și cîteva pagini de jurnal propriuzis, apoi de Georges Poulet, pentru care critica nu este „gradul zero" al literaturii, ci „gradul superior al acesteia", Marcel Raymond, esențial în simplitatea cu care dezvăluie specificul școlii de la Geneva, Roland Barthes (mai ales în conturarea preocupărilor sale de după „aventura semiologică"), Roger Caillois (interlocutor ideal pentru ceea ce înseamnă latura spectaculară a interviului) și Tzvetan Todorov („interesele mele depășesc poetica pură, nu însă în sensul unei critici biografice, ori psihanalitice, ori sociologice, etc., ci mai degrabă în sensul unei depășiri a literaturii ca obiect de studiu").

Toate acestea, precum și intervențiile de mare interes uman și documentar asupra vieții pariziene a lui Brâncuși, pe care le au artiști ca Sonia Delaunay, Emile Gilioli, Etienne Hajdu, Berto Lardera sau personalități literare ca Jean Cassou, Francis Ponge, G. Picon, Ionel Jianu, fac din *Ore franceze* o carte de mare interes. Intelectual sobru și rafinat, Ion Pop și-a deghizat jurnalul anilor petrecuți în Franța sub viața acestor 30 de măști, identificîndu-se cu realitatea fiecăreia și reușind să redea, fie și implicit, pulsul unei activități personale de profundă noblețe. Cel care întreabă devine astfel parte integrantă în ansamblul spiritelor investigate : „solidari, însă, toți în gîndul că cerneala, culoarea, marmura ori metalul sînt în stare să lase o mărturie esențială despre nevoia de sens, despre nelinistea ori veghea interogativă a omului de azi. Și despre urgența unor răspunsuri".

Dan C. Mihăilescu

REVISTA STRĂINĂ

● **O MARE EXPOZIȚIE** consacrată avangardei austriece va fi deschisă la sfîrșitul acestui an, pentru prima oară, la Washington, în Statele Unite ale Americii. Organizată mai întîi la Corcoran Gallery of Art, sub titlul „Rituals", expoziția va itinera apoi în Houston, Chicago, San Francisco și la Berkeley, în California. Vor fi reunite opere semnificative, care vor evidenția explozia uriașă de energie artistică pe care au constituit-o diversele curente plastice și literare de la începutul acestui secol. O exemplificare vie a unui concept de „decadență", fără nici o nuanță peiorativă, semnificînd mai degrabă o trăire de amurg a dimensiunilor estetizante ale vieții.

● **JEAN CAU** publică la Gallimard un roman intitulat **Cucerirea Zanzibarului.** Titlul se referă la reveriile secrete și penibile ale unui tînăr obsedat de jazz și de poveștile crude ale unor expediții de conchistadori. Un comentator notează : „În copilărie, el a visat gloria, Africa, jazzul și cruzimea. S-a căsătorit la un moment dat cu fiica unui primar deputat dintr-un oraș din sud-vestul Franței, Adela. Tînăra, împreună cu familia, a fost nelinștită de această idee fixă și a încercat să-l vindece. Naratorul își urmează însă proiecțiile onirice. El exaltă amintirea lui Hercule, Alexandru, Hanibal, Ghinghis Han, Bugeaud, Tarzan, dar mai ales pe aceea a bunicului Zig, eroul celebrelor albume ilustrate de altădată, bunicul Zig care încerca fără întrerupere să cucerească Zanzibarul, capitala Africii. (...) Acest delir, a cărui temă se transformă în adevărată rapsodie, face din romanul-pamflet o lucrare de opoziție ironică, plină de vervă, animată de un spirit tineresc".

● **ROMANUL LUI IRIS MURDOCH, Henry et Caton,** cunoaște un frumos succes de public și de critică. Narațiunea fluentă și arborescentă, în același timp, personajele construite cu subtilitate, problematica socială, sugerată cu multă finețe, precum și ușoara notă melodramatică, izvorîtă din gesturi sentimentale ale unor personaje generoase continuă să asigure aderența cititorilor. Traducerea franceză a Suzanney Mayoux este recomandată în cuvinte foarte calde de către editorii de la Gallimard, care preferă acest roman popular unor experimente contorsionate, chiar dacă semnificația sa artistică este atenuată față de alte exemple ale genului.

● **SCRIITORUL PERUVIAN MARIO VARGAS LLOSA** cunoaște celebritatea pentru romanul său **Mătușa Julia,** o analiză plină de vervă a mediilor intelectuale și sociale din Lima. Criticii afirmă : „Este greu să conjugi cu mai multă abilitate moda retro, kitsch-ul, melo și celelalte, decît o face Mario Vargas Llosa în această carte, una dintre cele mai copleșitoare mărturii în legătură cu ceea ce trăiește, simte, visează și realizează **omul mijlociu** din America Latină de astăzi". Într-un cuvînt, o carte cu adevărat reprezentativă, una din acele opere capabile să ofere viitorului imagini mitologice ale prezentului.

● **ESEUL LUI MAX LOREAU, Pictura la lucru și enigma corpului uman,** conține cîteva capitole fundamentale în legătură cu modul cum se constituie opera de artă ce are ca subiect corpul omenesc. Cel dintîi, intitulat poezia, pictura și fundamentele limbajului pornește de la experiența poetică și plastică a lui Henri Michaux, urmărind parelelisme în cele două domenii artistice atît de mult asociate. **Arta, cultura și subversiunea** se referă la gestica încorporată în operă, iar **Pictura, pînza de lucru și corpul omenesc** completează textele precedente printr-un soi de analiză istorică.

● **NATURA MUZICII** a constituit obsesia multor gînditori și filozofi ai culturii, cu atît mai mult prin relația sa cu forma de transă psihologică pe care grecii vechi o numeau **mania.** Acesta este și obiectul cercetării lui Gilbert Rouget, **Muzica și transa, Încercare asupra unei teorii generale a relațiilor muzicii și extazului.** Autorul analizează diferitele forme de transă rituală, însoțită de muzică, situînd acompaniamentul sau incantația în dinamica trăirii : „Muzica este considerată atît sub aspectul său instrumental, cît și al practicilor sale, al simbolisticii și acțiunii executanților. Relațiile sale cu transa apar în acest fel dominate de o logică tot atît de diferită pe cît de diverse se prezintă sistemele în care se manifestă".

● **CLAUDINE VEGH** a publicat o carte tulburătoare, **N-am putut să spun la revedere,** reunind mărturii ale unor foști deportați de la Auschwitz, care și-au pierdut părinții în lagăre. Un critic citează din postfața lui Bruno Bettelheim : „Pentru copii, doliul s-a dovedit imposibil. La 35 de ani după aceea, în cursul acestor interviuri, un singur lamento tragic a putut fi auzit : „Nu i-am spus la revedere". Cartea Claudinei Vegh este un rechizitoriu implacabil adresat istoriei rușinoase care a făcut posibilă dezmembrarea familiilor, asasinatul și opresiunea inocenților în timpul anilor fascismului.

● **ÎN CURSUL VERII ANULUI** 1980, în vechiul cartier universitar al Vienei va avea loc Festivalul baroc **Spectaculum,** care va cuprinde trei opere, mai multe concerte și, pentru prima oară, un spectacol de balet. Spectacolele de operă vor avea loc în localul iezuiților, pe cînd celelalte montări vor folosi cadrul arhitectural al pieței și al vechii universități, pentru concerte în aer liber.

PIERETTE MICHELOUD (Elveția)

Realitatea visului

V-am reclădit în mine, sate
Ale României, cu case albastre cum cerul
Sau fraged verzui. La fel prispa,
Covata de lemn unde drumețul
Găsește pîinea, bucata de brînză,
Apa proaspătă pentru un scurt popas
Dintr-o călătorie spre care loc anume ?

Popor care păstrezi sub șindrila
Trecutului tău datina acestui gest
Cum n-ai fi generos ?

În pomi, mîinile se deschid
Și cad, ghiciți ce oare ?
Bănuți de soare. Fiecare
Cîntă numele unui sat :
Lăpuș, Vistea, Mestecăniș...
Această lume mică departe de lume.

Aș vrea ca o zînă să mă preschimbe
Într-o țărancă din această țară
Dintr-unul din aceste sate
Din casa
Rămasă credincioasă
La greu.

Iată, odaia
Uneltelor de fiecare zi pentru trai.
Dincolo, despărțită prin tindă
Odaia din față unde te-aș pofti să intri
Pe tine, trecătorule, în drum spre alte
meleaguri,

În timp ce călătoria mea se reinnoiește
fără-ncetare
Pe aceleași urme, din zori pînă seara
Și iarăși din noapte pînă în zori.
Dar la urma urmei, ce deosebire ?

Așează-te pe laița înflorată
Cobor să caut vinul în care crește
Vorba de-apururi adevărată a viței.
Noroc ! Îți urez bucurie !... Noroc !
Un sunet cristalin : clinchetul paharelor
Cristal frățesc îngemănat cu inima izvoarelor.

Pentru drumul ce te mai așteaptă
Îți voi pune-n desagă trei lucruri :
Pîinea neagră în care aburește aurul
pămîntului
Un ulcior cu laptele frumos al muncii
Ce nu socotește ceasurile trecute
Pentru a-și atinge alba strălucire.
Apoi un săculeț de porumb auriu
Pe care l-aș fi rumenit
În cuptorul bucătăriei de vară, copleșită
De stacojiul gherghinelor.

Bun rămas ! Niciodată călătorii nu și-au
crestat
Numele în lemnul cioplit al porții
Nepăsîndu-le că nu va dăinui
Mai mult decît trăiesc.

În românește de
Lidia Stăniloae

REPERE

Călătorie la capătul nopții

„Albina nimerește de-a dreptul lucrurile dulci, pentru a-și face fagurele, iar vipera pe cele amare, spre a-și culege veninul". A doua parte a aforismului lui Baltasar Gracián i se potrivește de minune lui Céline, acestui spirit atins de acatholie, maladia spirituală a celor care refuză generalul, poticnindu-se la nesfîrșit de imperfecțiunile particularului, neobosind să le zeflemisească sau să le denunțe în cuvinte mari, înclinați să nu creadă în nimic ce depășește sfera imediatului, oameni inteligenți, geniali uneori, dar care „nu au nimic sfînt".

Călătorie la capătul nopții (1932), a cărui expresivă traducere românească, semnată de Maria Ivănescu, a apărut anul trecut la editura „Cartea Românească", este un roman al gîlcevii cinice cu lumea, a cărui lectură continuă să dea, cu violență, impresia de lucru viu și nerepetabil. Céline face parte din categoria artiștilor damnați, al căror iraționalism expresiv și exasperat nu apare doar în anumite perioade din istoria literaturii, ci este o componentă a naturii umane. Romanul său este diagrama unui refuz obstinat de a trece dincolo de pelicula imundă a unei lumi cu sensurile pierdute, o lume ostilă, fără lege și fără semnificație, un haos stăpînit de incoerență și de durere. Personajul principal este Bardamu, picaro tragic și zeflemitor, a cărui vocație pesimistă este să trăiască și să observe întîmplări josnice sau doar derizorii, să le comunice apoi în treacăt, totdeauna în treacăt, într-o neîntreruptă vorbărie sclipitoare, incapabil de detașare, neputincios să își asume un ideal. Bardamu protestează împotriva unei lumi nedrept alcătuită, dar protestul lui n-are perspectivă, este închis, fără vreo șansă de salvare, în crisalida unui iremediabil pesimism social și filozofic.

Călătorie la capătul nopții are dezinvoltura unui roman picaresc, autorul renunțînd, cu orgoliu, la orice organizare a materiei epice și lăsîndu-se în voia instinctului său. Rezultă un aparent haos epic, care apare însă, în cele din urmă, convingător structurat, din punct de vedere artistic, de viziunea unitară asupra lumii și a condiției umane, pe care vocea naratorului o exprimă în mod consecvent. Mai întîi, Bardamu apare sub chipul unui participant dezorientat la primul război mondial, aflat dincolo de eroism și de lașitate, opunînd infernului dezumanizator din jurul său un necontenit torent verbal, zadarnic, dar întotdeauna expresiv, poetic, în ciuda întîmplărilor atroce pe care le relatează. Apoi, personajul principal, care este unul și același cu vocea naratorului (romanul este scris la persoana întîi) apare în postura unui medic care profesează într-o imundă suburbie pariziană, întîlnind la tot pasul mizeria, suferința și decăderea umană. Ochiul de damnat al povestitorului alege fără greș doar tonurile întunecate. Sub cinismul său se formează, din tușe sumbre, curentul subteran al unui amar și cumplit rechizitoriu împotriva unei lumi bîntuite de absurditate.

Nu trebuie, cu nici un chip, să se înțeleagă că romanul lui Céline suferă de vreo inferioritate. Pentru a-l înțelege în mod exact, este, însă, necesar să disociem între amoralismul vocii naratorului și extraordinara expresivitate poetică a romanului. Nenumărați sînt autorii care au dovedit că posedă idei morale din cele mai juste ; n-a fost însă suficient pentru ca romanele lor să devină mare literatură. Céline, într-un mod estetic analog aceluia al unui Baudelaire, reușește să topească într-un tot poetic fragmente de urît social, inculcîndu-ne o autentică emoție artistică, umanizîndu-ne. El ocolește orice moralizare schematică, preferind să construiască tabloul cutremurător al unei conștiințe asaltate de întuneric (după cum a scris cu îndreptățire Marin Preda într-unul dintre eseurile sale), a cărui forță de sugestie poetică aduce **Călătoria la capătul nopții** printre marile romane ale secolului.

Voicu Bugariu

Psihopatia nuclearis (III)

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

În general, Pu-239 este transportat sub forma de nitrat, în soluție, turnat în butelii de un metru înălțime, și cărat cu avioanele sau cu camioanele societăților particulare, adică cu unele dintre cele mai vulnerabile mijloace de transport. William Brobst, șeful transporturilor din cadrul Comisariatului pentru energia atomică, îi declara lui Taylor : „Deturnările, furturile și „pierderile" sînt de regulă în acest business. Camionagiii sînt în combinație cu pegra. Unu sau doi la sută din tot ceea ce se transportă pe șosele, se „volatilizează", iar un sfert din aceste pierderi se datorează înșiși șoferilor. În douăzeci și cinci la sută din atacurile comise asupra camioanelor, șoferii sînt de conivență cu răufăcătorii. Iată cu cine lucrăm. Industria dispune de silozuri blindate, de sisteme de alarmă, de contoare complicate pentru numărarea atomilor (Ted este de altă părere) pentru ca, apoi, să pună acești atomi la dispoziția celor aflați în contact cu pegra..."

Taylor arată în cartea sa că, vehicolele de transport greu încărcate cu materiale fisionabile nu circulă escortate, și nici măcar nu se află în legătură radio cu bazele lor. Un furnizor, descoperind că ceva nu era în regulă cu unul dintre camioanele sale trimise în cursă cu o încărcătură de plutoniu, a încercat, telefonînd poliției, să-l oprească din drum și să-l facă să se întoarcă la bază. Camionul respectiv a străbătut teritoriul a cinci state. Poliția, cu toate apelurile recepționate de la furnizor, nu l-a oprit nicăieri, și el a ajuns la destinație. Astfel de cazuri nu sînt izolate. În 1969, Vincent d'Amico, specialist în securitate la Comisariatul pentru energia atomică, a fost însărcinat să descopere unde „dispăruse" un colet cu cincisprezece kilograme de hexafluorură de uraniu. L-a găsit, după îndelungate cercetări, la colețăria aeroportului din Boston, unde, „atomii pierduți" stăteau pe un raft, purtînd inscripția vizibilă de la o poștă: „Material fisionabil !"

Dar, să revenim împreună cu Taylor, la eventualii „hoți de atomi" care, să zicem, au pus mîna pe pontul rîvnit. Cum să facă o bombă ? Mai întîi, procurîndu-și cele două volume „Plutoniu Handbook" (Editura Gordon and Breach, 1967, numai 81,50 dolari), și pe cele patru volume, ceva mai scumpe — adică 123 de dolari — „Reactor Handbook" (Editura Wiley, 1960—1964), unde va găsi tot ceea ce trebuie să știe în legătură cu manevrarea și utilizarea explosiblilor nucleari. „Pentru a extrage plutoniul din soluția de nitrat — dă Taylor „modul de preparare", folosind ironic un stil de rețetă culinară — este deajuns să-i adăugați o cantitate de acid oxalic. Dacă însă ați făcut rost de un amestec de uraniu și plutoniu solid, va trebui să-l dizolvați în acid nitric, apoi să precipitați plutoniul în acid oxalic. Filtrați. Puneți la încălzit oxalatul ca să se evaporeze apa rămasă după cristalizare. Într-un recipient de cuarț (zece dolari), uscați oxalatul anhidric cu ajutorul acidului fluorhidric, încălzind totul pînă la 500 de grade Celsius. Veți obține astfel o fluorură de plutoniu. Aveți însă grijă să nu faceți porții mai mari de o jumătate de un kilogram deoarece, în caz contrar, vă veți apropia de masa critică. Garnisiți apoi peretii unui creuzet de ceramică (zece dolari), cu o cocă de oxid de magneziu. Uscați. Introduceți apoi cele 500 de grame de fluorură de plutoniu, adăugați-le 176 de grame de calciu, și 50 de grame de iod. Acoperiți totul cu argon. Închideți forma. Plasați creuzetul într-un cuptor cu inducție (acesta este ceva mai scump : 1 500 de dolari), și încălziți totul la 750 de grade Celsius. În acest moment se va produce o reacție chimică ridicînd temperatura amestecului la 1 600 de grade. Stingeți. Lăsați să se răcească. Pe fundul creuzetului veți descoperi plutoniu metal. Spălați-l cu acid nitric. Puteți să-l luați în mînă, nu vă va face nici un rău. Veți constata că el este permanent cald, din cauza radiațiilor alfa. Cei de la Los Alamos n-au preparat altfel primele bombe atomice" — concluzionează Taylor.

„Există și metode mai simple : Încălziți soluția de nitrat de plutoniu pînă la evaporarea completă. Culegeți cristalele care s-au format și faceți cu ele o bombă. N-o să fie prea puternică, doar vreo sută de tone de T.N.T., dar suficient ca să aruncați în aer The World Trade Center (clădirea cea mai înaltă din lume n.n.). Mai puteți să luați cristalele de oxalat, și să le încălziți la 1 000 de grade Celsius, obținînd astfel oxid de plutoniu, care poate fi folosit fie ca explosibil — cu un randament scăzut —, fie ca otravă. Odată cu proliferarea reactorilor de mare capacitate, o să existe cantități enorme de oxid de plutoniu, care se vor vîntura pe toate drumurile".

Și Taylor continuă divulgarea „secretelor" știute de toată lumea, și aflate la îndemîna tuturor. Ele sînt cuprinse în două lucrări puse în vînzare liberă : „The Alamos Primer", de Robert Seber (doi dolari și șase cenți, la librăria A.E.C.), cuprinzînd toate ecuațiile matematice ale primelor bombe atomice, și „Manhattan district History, Project Y, the Los Alamos Project" (patru dolari), unde pot fi citite descrierile tuturor problemelor tehnice cu care s-au confruntat constructorii primelor bombe atomice. Scrisă în 1946—1947, această lucrare a constituit un super-secret pînă în 1961. Cu încă trei dolari, vă puteți procura repertoriul tuturor maselor critice aflînd astfel, cum să nu cădeți victima propriilor meștereli. Dimensiunile unei sfere de plutoniu — spune Taylor — nu pot depăși pe cele ale unei bile de biliard, iar „oglinda" de beriliu — menită să reflecteze neutronii în interiorul bombei declanșînd reacția în lanț — trebuie să aibă o grosime de numai trei centimetri. „Bila" astfel formată, va fi învelită într-un strat uniform de explosibil plastic, în care se vor viri detonatoarele. În lipsa beriliului, care costă cam cinci sute de dolari kilogramul, se poate folosi ceară, căptușindu-se cu un strat gros de zece centimetri interiorul unei sfere de oțel, în care se va viri „bila" de plutoniu. Cu uraniu-235 este și mai simplu : Toate componentele bombei, în număr de șase, în afară de uraniu, pot fi cumpărate de pe piață. Un cilindru de oțel cam de un metru lungime, în greutate de două sute de kilograme — asta depinzînd de cantitatea de explosibil de care dispuneți — pentru ca masa critică să se formeze la comandă. Oglinda reflectorizantă poate fi cositorul sau, și mai simplu, apa dintr-o piscină. Cu 26 kilograme de uraniu, și un tub de oțel de 10 centimetri grosime, cu un detonator bine pus la punct pentru a dezvolta implozia necesară reacției în lanț, materia fisionabilă dintr-o bombă meșterită de un artizan, va exploda cu o viteză de 4 milioane de kilometri pe oră. Efectul ? O clădire cu o masă de 50 000 de tone, cum este World Trade Center, se va „evapora". Bomba va emite o doză mortală de radiații pe o rază de aproximativ 800 de metri. Cei din jur vor recepționa, mai întîi, razele gama. Apoi, o lumină orbitoare. Apoi, iradiațiile de neutroni. Apoi unda de șoc. Apoi, țăndările de beton transformate în proiectile care vor izbi cu viteza gloanțelor. Apoi...

Robert Oppenheimer avertiza : „Singurul viitor pe care-l întrevăd cu oarecare entuziasm pentru exploziile nucleare este acela că ele nu trebuie să fie folosite niciodată pentru război. Nici o ființă rațională nu se poate gîndi la război cu certitudinea că lumea va fi distrusă de un nou conflict total, în care armele atomice vor contribui, în ce le privește, la ruina și la dispariția civilizației".

Dar unde ne aflăm după atîtea avertismente ? Poate că, cel mai bine ne-ar indica punctul situării noastre față de ceea ce numim sursă nestăvilită a escaladării nucleare" una din datele prezentate în cursul conferinței Comitetului de dezarmare de la Geneva : astfel, dacă în fiecare zi ar fi explodată o bombă cu o putere echivalentă cu toată energia explosivă folosită în cursul celor șase ani ai ultimului război mondial, pentru lichidarea tuturor stocurilor existente în prezent, ar fi necesare... 52 000 de zile : Aceasta echivalează în timp — nici mai mult, nici mai puțin —, cu 142 de ani și șase luni ! Așa că, cu detonarea forței explosive a unui întreg război mondial, pe zi, am reușit să epuizăm stocurile acumulate, abia prin luna iulie a anului 2 122... Bineînțeles, cu condiția ca, pînă atunci, arsenalelor existente să nu li se mai adauge nici un dram de explosibil în plus !

Oare cine a pronunțat diagnosticul de „psihopatia nuclearis" ? Am citit asta undeva, ori eu am inventat termenul ?

N-are importanță.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

7
(929)
Simbătă
16 februarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESCHIDERE CONTINUĂ SPRE VIITORUL COMUNIST AL PATRIEI

Viața democratică a României socialiste și-a adăugat încă un eveniment semnificativ pentru cadrul ei larg, profund angajant : Congresul Educației și Învățămîntului. Convocat din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acest forum al școlii românești a reunit cadre didactice, studenți, elevi, factori de răspundere politică și socială de pe tot cuprinsul țării meritîndu-și astfel, din plin atributul de **reprezentativ.** A fost, deci, un forum reprezentativ pentru ceea ce este școala românească la ora actuală a construcției socialiste — o instituție centrală în sistemul nostru formativ, educațional, o instituție cu majore și definitorii responsabilități în ampla acțiune de formare a omului nou, constructor al socialismului și comunismului.

Cu o deosebită atenție au ascultat participanții la Congres cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitor al învățămîntului modern, desfășurat pe bazele unui umanism nou, revoluționar. Slujitorii școlii au în această cuvîntare un document care cuprinde — trasate precis — direcțiile principale de acțiune ale învățămîntului pentru îndeplinirea, cu bune rezultate, a nobilei sale misiuni. Desfășurat în climatul de vie activitate politică, socială, culturală prin care națiunea noastră socialistă întîmpină alegerile de la 9 martie, Congresul Educației și Învățămîntului — primul din istoria școlii românești — a fost marcat puternic de acest spirit al participării însuflețite, entuziaste la lucrarea asupra destinului patriei.

Congresul — eveniment de seamă în viața societății noastre — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — **se desfășoară într-o perioadă de amplă angajare a întregii noastre națiuni în înfăptuirea măreților obiective stabilite de Congresul al XII-lea al partidului și la puțin timp după Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care a exprimat puternica unitate și adeziune a întregului popor în jurul partidului, hotărîrea sa neabătută de a înfăptui Programul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism.**

Perspectiva, anii ce vin, reprezintă și pentru școală calea unei afirmări tot mai puternice în contextul societății noastre, a unei integrări mai adînci în problematica construcției socialiste. Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste este, așadar, un document care se adresează, implicit, oamenilor școlii. Este, prin spiritul lui, un document adînc chemător la fapte durabile, pe măsura obiectivelor ce le avem de îndeplinit ca oameni, ca națiune, ca popor pentru înflorirea necontenită a patriei, pentru bunăstarea ei și a noastră.

Congresul — prin tot ceea ce a însemnat el — a constituit prilejul remarcabil al tuturor celor ce slujesc și frecventează școala de a-și reafirma sentimentele de înaltă dragoste și stimă față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de politica internă și externă a României socialiste. Școala românească de azi a beneficiat, pentru continua ei creștere, de dezvoltarea necontenită a economiei naționale. Ea este rodul acestor ani, rodul luptei pentru mai bine. Menirea ei este, acum, de a-și spori contribuția la dezvoltarea accelerată a societății prin nivelul de pregătire profesională și politică a cadrelor ce le pune la dispoziție diverselor domenii de activitate.

De la tribuna Congresului, secretarul general al partidului a arătat că una din datoriile de onoare ale școlii este aceea de a forma nu numai buni muncitori și specialiști, ci și cetățeni conștienți, cu o concepție înaintată despre lume și viață, profund devotați cauzei socialismului, luptători înflăcărați pentru înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Un loc important în cuvîntarea secretarului general al partidului l-a ocupat politica externă a țării noastre ale cărei principii de largă recunoaștere internațională sînt ilustrate și de recenta vizită de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Republica Populară Bulgaria, care s-a constituit într-o nouă expresie a voinței comune de a extinde și adînci tradiționalele legături, de prietenie și colaborare româno-bulgare, de a milita pentru cauza păcii, înțelegerii și securității în Balcani, în Europa și în lume.

Grija manifestată pentru destinul școlii este, în esență, grija pentru formarea comunistă a viitoarelor generații care vor continua pe noi trepte, desigur, o operă pe de-a-ntregul dedicată omului și fericirii sale.

Școala noastră este concepută ca o deschidere continuă spre viitor. Spre un viitor al demnității țării și omului, spre un viitor de aur ctitorit din gîndul și fapta unui popor unit, stăpîn pe soarta sa.

Luceafărul

O datorie de onoare a școlii este aceea de a forma nu numai buni muncitori și specialiști, ci și cetățeni conștienți, cu o concepție înaintată despre lume și viață, profund devotați cauzei socialismului, luptători înflăcărați pentru înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație.Învățămîntului de toate gradele îi revine nobila misiune de a sădi în conștiința tineretului dragostea fierbinte față de patria socialistă, față de partid, hotărîrea de a sluji cu abnegație cauza bunăstării și fericirii poporului, de a apăra cu orice preț cuceririle socialismului și comunismului, libertatea, suveranitatea și independența Republicii Socialiste România.

NICOLAE CEAUȘESCU

Politica democrației

Democrația este o școală — s-a mai spus — și, în fenomenologia sa caracteristică, desfășoară un vast ansamblu de structuri și de.erminări politice și sociale care vizează deopotrivă statul și individul. Politica democrației, ca și democrația politicii, înseamnă însă ceva mai mult și ele poartă marca unui reflex de personalitate care nu poate fi altul decît acela al societății în care trăim ca și al modului în care ne gîndim și făurim această societate, într-o convergență de spirit și atitudini. Pentru că, de la premize și pînă la consecințe, democrația însăși se construiește. Ca orice școală, dar mai ales ca orice operă vie, deschisă, ea validează sau infirmă metode și experiențe, ea consacră principii și instituie norme, devansează soluții și avansează criterii și totul pentru ca la loc central, la loc de sine, să figureze omul și condiția sa. Am în față Manifestul recent publicat prin care Frontul Democrației și Unității Socialiste se adresează națiunii, prezentului și viitorului nostru cel mai apropiat, și mă gîndesc că, în temeiul a tot ceea ce susține și prefigurează acest document — o oglindă de fapt a programului partidului — stă însăși imaginea noastră despre noi și, mai mult, stă patria în temeiul propriului său efort. Un pasaj care se adresează direct creatorilor de artă și care întărește încă o dată locul și rolul creației în societate mă trimite cu gîndul la una din soluțiile înscrise în agenda viitoare a activității noastre sociale, o propunere de fapt a președintelui Nicolae Ceaușescu și anume cea referitoare la tribunele democrației. Adică acele formule sau modalități practice prin care un concept de natură politică și ideologică se poate transforma în pîrghie a progresului și poate contribui cu o mai mare eficiență la soluționarea celor mai multe din problemele cu care ne confruntăm. Este vorba în fond de o participare largă la dezbateri libere ca și la afirmări de poziție și clarificări de procedee care să acce'ereze și să facă mai direct drumul nostru spre civilizația socialistă și comunistă. Aceste tribune ale democrației vor fi o școală, desigur, dar ceea mă face să mă opresc acum asupra lor este relația, sau sugestia dacă vreți, puterea de exemplu, modelul după care, în planul creației spirituale, se pot atinge multiple altitudini morale și se poate da răspuns multor căutări. Aceste tribune sînt în fond medii ale creației și ele pot preîntîmpina multe osificări de atitudine. Un proces omenesc fiind, democrația nu poate evita reflexe'e oamenilor dar nici nu poate cantona în zona unor interese restrînse sau în pragul unor orgolii care țin de faptul mărunt. Societatea în reprezentările ei despre sine nu conține în fond altceva decît suma reprezentărilor noastre despre noi înșine și, evident, în raport de calitatea și eficiența demersului nostru asupra condiției vieții, societatea este și o continuă organizare de conștiință ca și o permanentă legiferare a sa. Natura ei, criteriul și altitudinea ține însă de esența și practica democratismului său. Democrația este aceea care-i indică temperatura, starea de sănătate morală și socială, mecanismul sufle'esc complicat ca și busola rațiunii sale cele mai exacte, manifestul său de existență și reflecție în spațiul larg al acțiunii și afirmării umane, principiile și normele sale de comportament. Politica democrației îi luminează din interior chipul propriu uman. Ea, singură această politică nu urnește nici măcar o fibră din întreaga țesătură umană, pentru că nu-i suficient să știm că o avem sau să o instituim doar ca o emblemă deasupra orizontului nostru și prin aceasta să și credem că totul s-a rezolvat. Noi îi insuflăm acțiunea, aerul vital al mișcării, noi îi ducem fierbinte această imaterială și responsabilă povară a permanentei și inimitabilei sale construcții, întărind-o în drepturile și rigorile sale fundamentale, în fiecare loc de izbîndă și de creație. Ca și în fiece loc de durere sau neîmplinire vremelnică, în orice demers sau îndrăzneală care ca o apă vie să tonifice și să îndreptățească speranța unor limpezimi de cristal. Manifestul la aceasta cheamă sau cel puțin la aceasta îndeamnă și, în sistemul nostru de relații socialiste, democrația politicii ca și politica democrației sînt două entități care se suprapun. Magne'izează profund între e'e spiritul viu al creației care străbate toate virstele și anotimpurile țării, orizonturile și fronturile ei de lucru, cu o inspirație de cea mai profundă și mai amplă continuitate.

A. I. Zăinescu

La izvoarele creației

Un grup de scriitori a poposit marți 12 februarie a.c. la Pitești, pentru a cunoaște mai îndeaproape transformările revoluționare pe care le-a trăit orașul, județul Argeș, mai ales în ultimii 15 ani, de cînd în fruntea partidului și statului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Scriitorii George Macovescu, Franz Storch, George Bălăiță, Vlaicu Bîrna, Daniela Crăsnaru, Niculae Crișan, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Constantin Florea, Nicu Filip, Mihai Gavril, Alecu Ivan Ghilia, Ludmila Ghițescu, Traian Iancu, Dinu Ianculescu, Dumitru M. Ion, Mihail Ilovici, Toma George Maiorescu, Lucia Negoiță, Constantin Nisipeanu, Otilia Nicolescu, Sergiu Nicolaescu, Vasile Nicorovici, Ion Petrache, Al. Gheorghiu Pogonești, Al. Raicu, Dan Rotaru, Victor Tulbure,

Sergiu I. Nicolaescu

Continuare în pag. a 7-a

Imagini ale devenirii

Cîndva, în copilărie, am visat să văd cetăți mai strălucitoare decît mica mea Florență, decît acel diamant de o mie de karate al Curții de Argeș, păstrat în lada de zestre a neamului meu. Mi-am trădat pentru prima dată cuibul și am fugit, într-un tren, cu cherestea, la Pitești, târg așezat la întretăierea drumurilor dintre și către cetățile de scaun ale Țării Românești. Dacă vechile așezări, Curtea de Argeș și Cîmpulung, au avut,

Dumitru M. Ion

Continuare în pag. a 2-a

Metaforele muncii

„Orașele patriei și literatura", idee generoasă, ce a prilejuit întîlnirea noastră, a scriitorilor, cu profesioniștii metaforelor muncii, a avut darul de a releva, încă o dată, fiecăruia dintre noi, că viața, munca, fapta ce edifică progresul se pot converti în karate ale literei tipografice, că efortul ființei ce veghează asupra procesiunii micronice a strungului sau a șanței poate

Dan Rotaru

Continuare în pag. a 7-a

RETROSPECTIVĂ EDITORIALĂ

Critici, cercetători, eseiști

Nu știm care și cîte din cărțile de critică, ipărite anul trecut, se vor impune sau vor rămîne în afara conștiinței publice. Știm că ele se remarcă și prin varietate : varietatea temelor, a tipurilor de critică, a metodelor, prin varietatea individualităților care le semnează. Iar diversitatea presupune în creația culturală vocații, talente dar și condiția unei libertăți interioare la care nu se ajunge ușor și nu în orice împrejurări istorice. Oricum, efervescența spiritului critic a fost mare, pasiunile literare au răsunat în largi mase ale opiniei intelectuale, a fost o viață literară contorsionată, „grandorile" ca și „mizeriile" ei au izbucnit vulcanic la suprafață, dar a fost o viață literară vie, trăită cu adevărat. Atmosfera s-a datorat în bună parte unor lucrări de efect din anii trecuți, dar nu mai puțin celor din anul abia încheiat. Iată, de pildă, incendiile stîrnite succesiv de sintezele apărute în 1979 : **Dicționar cronologic, Istoria literaturii române — Studii, Dicționar de literatură română, Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,** apoi **Dicționarul folcloriștilor, Dicționarul etnologic...** Cu toată diferența calitativă dintre ele, au toate meritul de a fi incitat și interesat conștiința receptorului. Nu mic a fost ecoul unor studii inedite ca **Scrieri despre Titu Maiorescu** (Liviu Rusu), **Între Apollo și Dionysos** (D. Micu), **Opera**

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

CUVÎNT ÎNAINTE

FLACĂRA ARTEI

de GEORGE MACOVESCU

De douăzeci și cinci de ani, trăiește la Deva cenaclul literar „Ritmuri". Cuvîntul „trăiește" ar putea părea ca nepotrivit. Și, totuși... Acest cenaclu trăiește, adică își manifestă și își justifică existența prin ceea ce face, prin concentrarea, în rîndurile lui a celor ce nu și-au făcut o profesie din scris, dar care știu și simt că dincolo de aspectul imediat al realității se ascunde o mare și frumoasă necunoscută, arta, literatura. Modești, pentru că nu fac zgomot în jurul lor ; îndrăzneți, pentru că nu se impresionează de tăcerile celor ce cred că lumea începe cu ei și se termină la Podul Băneasa : perseverenți, pentru că nu se lasă dezamăgiți că arta lor se consumă deseori între cei patru pereți ai sălii unde se adună, scriitorii grupați în cenaclul „Ritmuri" de la Deva slujesc literatura română — o literatură nu s-a constituit niciodată numai din piscuri — și în același timp, acolo, în acele locuri istorice ale țării noastre, întreține, prin arta lor, flacăra dragostei față de trecutul, de prezentul și de viitorul poporului român.

Publicăm IN PAGINA A 5-A

creații ale membrilor cenaclului «RITMURI» din Deva

JURNAL DE POET

Gheorghe Anghel (IV)

Cuvîntul poetului și vocea cărturarului spune marele Efrem Sirul pe care Anghel îl cunoaște din propria noastră tradiție, sînt cei care prin cuvîntul lor sfințesc un loc, formează spiritual ființa unui popor. În siriacă, poetul și cărturarul sînt numiți prin cuvîntul săyome, care înseamnă cel care consacră între devoțiune, cel ce sfințește.

Cărturarul lui Anghel poartă pecetea acestui adînc înțeles păstrat și în ființa istorică a poporului nostru ca neam vechi și statornic moștean al celor mai nobile tradiții medievale. Vine acest părinte descult în sandalele romane, încins cu briul apostoliei din inima tradiției noastre bimilenare numai blîndețe și înțelepciune, făptura cea înnoită în apa **focului** spiritual, unsă cu balsamul cel bine mirositor al nădăjduirii.

Umerii s-au domolit, s-a stins în statura lor orice urmă de semeție, sunt umerii cuviosiei, umerii domoliți de bunătatea poverii, stîncile roase de puterea vînturilor, umeri înjugați la greul istoriei, stinși prin nopți de priveghere la căpătîiul muribundului în casa orfanului și-n vatra sleită a singurătății celor văduvi și părăsiți, este fața aceasta devenită balsam, pentru sufletul oricui o privește, acest chip blînd și luminator, acest simbure de candelă lină ce luminează neîntrerupt de două mii de ani în casele Carpaților. Numai ochi atinși de icoana milei, ochii despătimiți de orice poftire și iscodire, ochi care luminează ca luminarea-n sfesnic mistuindu-se în tăcere, ochii ce varsă mireasmă ca trandafirul lui Rilke ocrotit de priveghiul atitor pleoape, apoi urechile scoici arhaice pentru a prinde svonul oricărei rugăminți ocolite ușor de neaua căruntețel. Fața-i suptă iar ca să țină echilibrul frunții ceruite înalt, bărbia pufină a înflorit albă în snop ușor tuns scurt de barbă părintească. Veșmîntul pînă jos în talz sacerdotală încins de briul lat ce ține-n frîu pătimirile de jos întru slujirea spiritului. Pe umeri de aur ca o cupolă a sfintei Sofii se pogoară în emisferă acoperămîntul sacru de părinte slujitor ajuns în fața ușilor împărătești. Dreapta cu degetele prelungi și groase odihnește pe lîngă trup ca și cum prin cele cinci degete ar căuta rădăcină, o coroană plecată din trunchiul umerelor. Sunt degetele care duc lumină din preajma minții în seva de jos a trupului. Stînga ridicată în dreptul inimii, ține între degete deschisă cartea ușoară ca un sbor de fluture ce se zbate cuprins de hora privirii.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Poemele vederii

Numai grație realităților infinit durabile, ori, cel puțin, cu aparența fixității este de căutat o rațiune a esenței sau legii, în vreme ce, dintr-o stare de relativitate acestea nici se pot deduce, nici afirma. Există o imagine consacrată a firmamentului, mundan, sub a cărui vastitate orice s-ar întîmpla (explozii, fulgere, furtuni etc.) ea rămîne incoruptibilă : „Să cerceteze bine fiecare și să mărturisească : atunci cînd zicem cer de zi, vedem un cer senin, albastru, prin care trece soarele aprins. Aceasta e imaginea fundamentală, veșnic vie, la care raportăm orice schimbare s-ar petrece-n cer". Orice schimbare s-ar petrece, această imagine rămîne intactă la capătul vederii noastre, ca și aceea a cerului țintuit de luminile nopții ; din care stelele se-nfruptă : și nu e vorba ca această reprezentare cosmică să se sustragă propriei sale mișcări (de altfel insesizabile într-o viață) ci de perpe-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

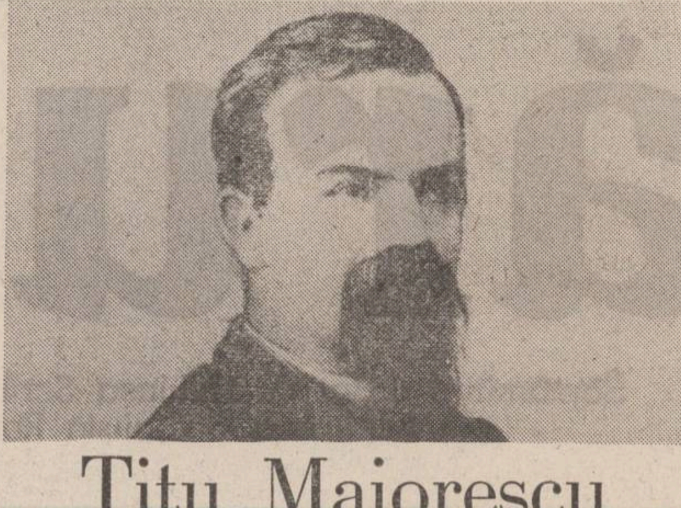

Titu Maiorescu
OPERE I

Istoria literaturii române a fost marcată de cîteva mari dispute întreținute de criticii ei cei mai importanți. Opera acestora a intrat în marele patrimoniu al literelor românești și a fost de cele mai multe ori cinstită ca atare. Cum criticul însă n-a fost întotdeauna socotit scriitor în toată puterea cuvîntului, opera lui a fost mai puțin cultivată decît a poeților sau a prozatorilor. Faptul e vădit și în insuficiența edițiilor de referință din criticii literari români. Tipăriți mai ales din necesități școlare, criticii literaturii române au avut parte rareori de ediții alcătuite după toate canoanele unei procedări științifice complete. Urmarea este că aspecte dintre cele mai însemnate ale mișcării de idei a culturii noastre rămîn nelămurite. Marile controverse literare, deschise însă și altor orizonturi, de la sfîrșitul secolului trecut sau de la începutul secolului nostru, au angajat spiritele cele mai pregătite pentru dezbatere. A cunoaște acest complex de împrejurări ideologice și spirituale este firesc și instrumentul lor cel mai prețios sînt edițiile bine alcătuite.

În situația dezavantajoasă a unui mare scriitor fără o ediție pe măsura dimensiunii lui, s-a aflat, ca majoritatea criticilor literari români intrați în manuale, și Titu Maiorescu. Cele trei volume de **Critice** tipărite în 1908 la **Minerva** sînt departe de a da o idee completă despre preocupările criticului și extrem de puțin informate asupra reacțiilor pe care le-a stîrnit scrisul său în timp. Cariera excepțională pe care opinia lui Titu Maiorescu a făcut-o postum îndreptățește actul editorial găzduit de editura **Minerva** și întreprins de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon a căror muncă este prefațată de Eugen Todoran.

Primul volum de **Opere** ale lui Titu Maiorescu face parte dintr-o serie care intenționează să cuprindă tot ceea ce a scris criticul reflectînd varietatea preocupărilor și activităților lui sociale, culturale, politice. Pentru început sînt așezate sub ochii cititorului textele cuprinse în primele două volume de **Critice**. Textul de bază este cel al ediției de **Critice, Minerva,** 1908 noutatea întreprinderii celor două îngrijitoare de text, totodată autoare ale notelor, fiind urmărirea variantelor de la o tipărire la alta. Cîștigul este inestimabil deoarece cercetătorul se poate raporta la evoluția acestor texte în care autorul lor a intervenit adesea eliminînd sau adăugînd ceva. Revizuirile lovinesciene își pot găsi aici un precedent asupra căruia E. Lovinescu, în absența unui instrument de lucru ca acela pe care abia astăzi cei doi editori ni-l pun la dispoziție nu s-a oprit. O **Addenda** cuprinde și antologia **Esemple de poesii rumâne** alcătuită de cenaclul junimist și publicată drept ilustrare convingătoare alături de **O cercetare critică asupra poeziei române la 1867.** Cercetătorul și istoricul literar are deci în această ediție toate textele pe masă și poate trece la o sinteză nouă cu garanția că nu-i scapă lucruri importante. Paragrafe lepădate de critic de la o revizuire la alta se dovedesc extrem de utile pentru cine încearcă o privire de ansamblu asupra poeziei și ideilor lui Titu Maiorescu. Cîteva replici extrem de semnificative asupra cosmopolitismului și naționalismului se mai află numai **Note** fiecare studiu și articol, cu trudă enormă de cei doi editori.

Un interes aparte reprezintă în această ediție dosarul de istorie literară care însoțește la **Note** fiecare studiu și articol cu atît mai mult cu cît este vorba de scrierile unui critic și de numeroasele reacții pe care ele le-au stîrnit la apariție și, chiar mult după aceea. Apariția și efectul **Criticelor** lui Titu Maiorescu reprezintă un capitol hotărîtor al istoriei noastre literare și alcătuirea unui aparat de note adecvat nu putea fi ocolită într-o ediție de asemenea importanță. Ni se oferă elementarele informații de istorie literară pentru fiecare articol, data, locul, reproducerea lui, cauza apariției, replicile, felul cum el s-a oglindit ulterior în scrierile despre Titu Maiorescu. Judicioase, abundente, aceste note acordă totuși un prea mare spațiu studiilor închinate criticului după moartea lui, în detrimentul precizărilor de istorie literară antumă. Dosarul de epocă, mai greu accesibil astăzi, este cel care se cerea în primul rînd reconstituit și **Notele** își vădesc extrema lor utilitate mai ales cînd refac tabloul polemic al momentului și reproduc reacțiile la adresa inițiativei critice maioresciene. Lectorul are în acest fel posibilitatea de a judeca cu toate probele pe masă, de a asculta, altfel zis, și cealaltă parte. Cînd acest dosar de epocă aduce probe, surpriza cititorului e de a întîlni la preopinenții criticului intervenții bine articulate, serios argumentate și nu lipsite de efect asupra lui Titu Maiorescu. Autoarele reproduc de pildă articolul lui Aron Densusianu **Critica unei critice,** convingător în întregime, și trag concluzia firească că renunțarea la **Esemplele de poesii rumâne,** care constituiau de altfel temelia **Cercetării critice,** s-a produs datorită criticii lui Aron Densusianu. Extrem de interesante pentru noi astăzi sînt replicile pe care le dau publiciștii ardeleni lui Titu Maiorescu în chestiunea limbii scrise în jurnalele românești de peste Carpați. Mai bogat este acest dosar de epocă la **Răspunsurile „Revistei contimporane". Al doilea studiu de patologie literară,** ceea ce nu face să regretăm cu atît mai mult lipsa de insistență asemănătoare în celelalte cazuri. Un studiu cum este cel privind **Neologismele,** chestiune arzătoare și pînă atunci pentru scriitorii români, cerea la **Note** o recapitulare a contribuțiilor anterioare asupra chestiunii pentru a vădi noutatea aportului lui Titu Maiorescu. În sfîrșit chestiunea Bărnuțiu, prin implicațiile ei politice, necesita și ea o introducere mai aprofundată în chestiunile litigioase ale epocii. Un mod de a suplini această lacună de informații ales de cele două autoare este citarea prelungită din studii care prezintă un bagaj de informații istorice bogat cum sînt cele ale lui Tudor Vianu sau Alexandru George. Contribuția acestuia privitoare la justificarea istorică a poziției lui V. A. Urechea în polemica cu Titu Maiorescu este copios fructificată de **Notele** ediției. Acolo unde studiile de istorie literară nu oferă acest avantaj era de preferat fișa istorică literară de la sursă. Alteori bibliografia postumă nu este adusă la contribuție în măsura trebuitoare. Adnotarea la studiul **Contra școalei Bărnuțiu** se rezumă la cîteva citate din Tudor Vianu și Ovidiu Cotruș trecîndu-se peste studiul lui Petre Pandrea din 1935 asupra filosofiei juridice la Simeon Bărnuțiu clarificator în chestiunea pe care notele își propun s-o prezinte. În sfîrșit, de aici credem că derivă și formulările mai puțin strunite din aceleași note. În aceste note nu există nici o îndoială asupra valabilității studiului lui Titu Maiorescu și în consecință ideile lui Bărnuțiu sînt „greșite". Petre Pandrea era mai puțin sigur de acest lucru. Despre **Beția de cuvinte** ni se spune că aduce „acuzații grave". **Revistei contimporane,** deși toate textele citate în note vorbesc fie despre „observații de detaliu", fie despre simple „inadvertențe", ceea ce e cu totul altceva. Aceste trăsături ameliorabile la celelalte volume nu dăunează asupra valorii de ansamblu a acestei ediții și asupra utilității ei indiscutabile.

Un critic poate citi pentru pura plăcere a textului său în absolut, indiferenți la cadrul de epocă sau citit în contextul epocii, căutînd relațiile și determinările cele mai semnificative ale unei activități critice. Mărginirea la prima lectură produce insuficiențe de viziune. Lectura textului critic nu poate fi asimilată cu lectura prozei sau a poeziei. Uneori și acestea din urmă au nevoie de un minim glosar de epocă. Vitalele comedii ale lui Caragiale conțin pentru spectatorul de azi mici enigme, (cuvinte ieșite din uz, instituții al căror rost a fost uitat etc.), ceea ce nu ne împiedică să trăim verva lor inegalabilă. Nu același este cazul criticului la care textul datează mai puternic fiind legat prin mii de fire nevăzute de epoca în care a fost elaborat. Mai ales atunci cînd este vorba de polemici, lectura în contexte corecte este cea mai indicată. Iar atunci cînd avem de-a face cu mari polemiști, cum este cazul lui Titu Maiorescu, care și-a cucerit locul și rolul printr-un adevărat război literar, reacției de gust îi este indispensabilă lectura istorico-literară. Aceeași e de altfel situația mai tuturor criticilor mari români. De unde și nevoia unor ediții cu un aparat de note și variante dictat de acest imperativ al angajamentului lor specific.

Rolul contextului este de altfel decisiv pentru critic. Ideea că el datorează totul talentului său propriu-zis, mai exact spus exclusiv acestuia este de o mare naivitate. Un critic trebuie să fie o instituție, dar aceasta nu doar la figurat. Ce a asigurat trăinicia în timp a opiniei critice maioresciene? Dar difuziunea criticelor lui Gherea? Ce a impus posterității pe Ibrăileanu, pe Dragomirescu, pe Lovinescu? Evident excelența activității lor, superioritatea literaturii lor critice. Dar aceasta fără auxiliarii obligatorii n-ar fi însemnat nimic. Eficiența unui critic mare depinde și de convergența factorilor instituționali care-i servesc vocația, talentul, acțiunea. Pe scurt, ar fi fost ecoul acțiunii critice a lui Titu Maiorescu la fel de mare dacă directiva lui critică n-ar fi beneficiat de: 1. un cenaclu, 2. o revistă, 3. o editură, 4. de Universitate, 5. de Academie, 6. de un partid politic? Lupta literară a lui N. Iorga s-a bizuit și ea dacă nu pe un cenaclu, pe 1. o revistă, mereu alta, 2. pe o editură, 3. pe Universitate, 4. pe Academie, 5. pe poziția politică. S-ar fi creat cultul lui G. Ibrăileanu dacă factorii instituționali pe care s-a bizuit cariera lui critică n-ar fi fost: 1. un cenaclu, 2. o revistă, 3. o editură, 4. Universitatea, 5. un partid politic? Ne putem imagina cariera lui Mihail Dragomirescu fără convergența a cel puțin trei din acești factori? Și putem ignora faptul că autoritatea lui E. Lovinescu se întemeiază și ea la fel pe cel puțin trei din acești factori decisivi pentru impunerea cuvîntului său critic?

Este momentul să privim și să judecăm aceste cariere critice în contextul lor, cel mai grăitor, fără a ignora date importante de sociologie literară, iar o ediție bine alcătuită cum promite să fie această serie de **Opere, Titu Maiorescu** poate aduce clarificări importante în acest sens.

M. Ungheanu

viața cărților

poezia

O viziune carnavalescă

● Un dublu spectacol estetic este ultima carte *) a lui Leonid Dimov, la „jocurile" sale poetice adăugîndu-se desenele lui Florin Pucă. Tipologic, Dimov este un romantic întîrziat coborît stilistic din fabula lui Urmuz. Sentimentalismul, acceptat ca o slăbiciune persiflată, este ascuns aici sub o mască bufonă, dar jocul între aparență și substanță poetică este ambiguu, adeseori masca nemaiputînd fi deosebită de chipul liric. Amestecul de grav și comic nu e însă tragic (ca în dramele romantice), „nebunul" dimovian e unul baroc, participînd la o viziune carnavalescă a lumii legată de bucuria spectacolului: „Ceturi întunecă fragede / Ața spre moarte te trage de / Dinți, de picioare, de gîlci: / Hai să rămînem la bîlci!". În a sa „Istorie..." G. Călinescu l-ar fi așezat pe Dimov fie în capitolul *Moderniști* între Arghezi și Demostene Botez, fie la *Dadaiști, suprarealiști, ermetici* printre Tristan Tzara, Urmuz și Ion Barbu, ceea ce vrea să spună că, deși originală în lirica noastră de azi, poezia sa e mult mai apropiată de spiritul celei interbelice. Regimul poemelor lui Dimov e unul oniric, dar visul nu înseamnă aici sondarea nopții ființei, „negurile prenumenale" (cum am fi tentați să credem din *Argumentul* teoretic al poetului), ci tărîmul tuturor posibilităților, locul „cuvintelor în libertate", iluzia totală a spectacolului manierist unde „viața e vis" iar visul poezie (*Poemul esentelor*). Dimov se joacă cu imaginile, inventează o sintaxă poetică proprie, mimează stîngăcia infantilă, amestecă proza cu poezia, afectează un aer de naivitate a vorbirii, ca în primele poeme ale lui Tzara, dar astfel de jocuri ascund de obicei urmele unor sinucideri (poetul e însă un „sinucigaș" îndrăgostit de viață): „Visam cum, jos, tavanul întruna cobora, / Cum se făcea un bulgăr de sînge carnea mea / Visam că lupi lunatici fugeau pe urma ta, / Iar tu — neprihănită — cercai a mă certa. / Și totuși încă albe zăpezi ne înconjoară, / Și totuși spre cupole prea albe nopți coboară, / Și totuși gem de fructe caișii din grădină / Și totuși vise bune tot caută să vină". Limba poeziilor lui Dimov are o patină de culoare antonpannescă, obținută prin rafinare și stilizare care dă chiar și cuvintelor banale un farmec al candorii, ca în tablourile Vameșului Rousseau. Ici, colo, mai răzbate cîte un ecou arghezian („N-aveam mlaștini, n-aveam vînt, / Doar singurătăți și cînt / Ș-apoi, unduind ușure, / Am vîslit pînă-n pădure.") sau o sonoritate barbiană („Trece-n spumă grea și-n plici / Vai împins pe sub tălpici / Gînd ascuns în stea obtuză."). Stranie e oscilația (mai clară în prezentul volum) între gratuitatea prozodică urmuziană (*Întru Socrate, Inadvertență*) și poeme cu timbru grav (*Eros, La mal, Stație, O povestire Absurd*) unde uitat e jocul și dicteul automat suprarealist în favoarea elegiei și formei „clasice": „Așa. Să nu plîngi căci aevea nu sînt. / Auzi nechezatul din închipuire? / Ce mlaștini bombate răsuflă-n argint / Pe negrul suis prevestind răstignire?" Este însă adevărat că uneori sonoritatea și ușurința prozodică copleșesc poezia, dar aceasta se întîmplă rar, în pauzele rafinatului spectacol dimovian.

● Un univers paralel, nu o „ilustrație", sînt desenele lui Florin Pucă. O luptă a luminii cu întunericul se dă în arta lui Pucă, definită prin ambiguitatea liniei și metamorfoza formelor. Pentru că o formă a luminii poate deveni a nopții. Asta pare a spune lacrima păsării albe cu ghearele întunericului, ca un cancer, înfipte în trup: albi sînt și caii care pot pluti și ei asemeni unor păsări. Și ei au uneori lacrimi înaintea lăncilor unor grilaje și barelor negre ale tenebrelor. Soarele e alb, alteori negru, păsările pot fi măiastre dar și apariții grotești. Frunzele devin flăcări palide ale unor luminări ce se mai împotrivesc încă beznei. Albul e mereu pîndit de umbra sa neagră. Mărturisesc că nu altfel aș vedea „ilustrat" eminescianul *Strigoii*. Regimul desenelor lui Pucă este și el unul oniric ca la Dimov, dar visul este aici plutire chagalliană sau viziune goyască. Jocul e și el prezent, fie ca într-o copilăroasă „țară a minunilor", fie ca parodie plastică, în acel „infern bahic" sau „ispitiri" cu gesturi din Bosch. Și peste toată lumea aceasta se încheagă din autoportrete neașteptate, figura enigmatică, damnată parcă, a artistului. Închei cu regretul de a nu avea o „carte"-antologie a desenelor lui Florin Pucă.

Dan Alexandru Condeescu

***) Leonid Dimov: „Spectacol", Editura „Cartea Românească", 1979.**

proza

O vocație literară

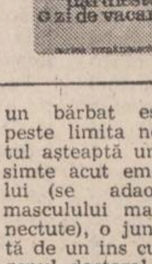

● De o izbitoare finețe este proza Gabrielei Adameșteanu, debutantă cu un roman primit în chip entuziast, epuizat iute și retipărit într-o ediție populară, la un interval neobișnuit după apariția propriu-zisă: „Drumul egal al fiecărei zile". succes deplin, însă neîndoios meritat, căci prozatoarea e din categoria psihologiștilor complicați, stilisticește remarcabilă, lirică, în fine, în percepția elegiacă a spiritului sub presiunea unui moment. „Dăruiește-ți o zi de vacanță" * cuprinde trei nuvele, dintre care două legate prin fire vizibile, întrucît conțin un șir comun de indivizi. Mediul sufletesc, insondabil și anxios, este același și nu variază. Autoarea a despărțit probabil o materie comună în părți convenționale și ne dă, sub formă de nuvele, fragmente dintr-un roman în curs. Dacă este așa, atunci „Dăruiește-ți o zi de vacanță" conține exerciții de laborator, fișe diurne de observație, „caractere", toate ușor de topit într-o substrucție unitară.

În „Plimbare scurtă după orele de serviciu", doi colegi de birou, un bărbat plin de complexe, în pragul pensionării, și o jună stagiară, flanează prin București, după o ședință de „Ceome". Individul, din categoria cîrtitorilor sterili, face bună impresie morală, judecă la rece și, în fond, veninos pe toată lumea, fascinînd-o pe conlocutoare. Onițoiu este un exemplar de moralist dezinvolt a cărui justiție are nevoie, spre a se exercita, de un public. Colega jună, uriță și genul candid puberal, ascultă inițial extatică, apoi plictisită, în fine „iritată". Invitația tipică și miticistă „la o bere", pigmentată cu amabilitate curtizanescă, are un efect contrar, fiindcă tînăra se dumirește în fine cu cine are de-a face și pleacă iute, maturizată simțitor. „Dăruiește-ți o zi de vacanță" este catagrafia pură a unor momente anxioase. „Neliniște", în fine, e o schiță fumegoasă de viață conjugală, cu fricțiuni interminabile, dezvoltînd impresia atrabilară a solitudinii. Umanitatea este aici izolată și indivizii viețuiesc fără a comunica, precum organismele celulare. O femeie are brațul umflat și emite supoziția unei boli teribile, un bărbat este nervos peste limita normală, altul așteaptă un telefon și simte acut emoția eșecului (se adaogă spaima masculului matur de senectute), o jună e siderată de un ins cu prestanță, genul doctoral, care dimpotrivă, calculează, precum o sălbăticiune, momentul biruinței virile.

Avem în Gabriela Adameșteanu o excepțională prozatoare a stărilor vagi, contradictorii, o interpretă a psihologiilor confuze, răscolite de frică și de frustrări. Firul sufletesc iese la suprafață ca un otgon de ancoră plin de scoici și de o vegetație subacvatică neverosimilă. Între rațiunea în echilibru precar și această conduită imprevizibilă stă, hotărîtoare, lumea memoriei, obsedantă, pe care omul o percepe cu o teamă fără expresie, precum o revelație misterioasă. Din teritoriul impalpabil unde amintire, spaimă, aspirațiuni și eșec se combină în proporții inanalizabile, se naște această psihologie împiedicată din care Gabriela Adameșteanu și-a întocmit proza ei analitică. Adaog tehnica, impecabilă în romanul precedent însă cu izbitoare imperfecțiuni aci.

Din acest roman virtual, fărîmat aici în nuvele, se deduce însă perspectiva modificată (pare că autoarea s-a ambiționat să demonstreze că poate da „proză obiectivistă"). Observația e senzitivă, melancolică și cu o lirică a obiectelor vetuste — excepțională. Aceasta a rămas. În plus, Gabriela Adameșteanu adaogă scene din mediu funcționăresc (în majoritate stîngace) precum și niște înfruntări care, în lipsa unor preciziuni, nu par neliniștitoare, precum se deduce din efectul lor. Psihologiile însă, repet, cîtă vreme sînt cețoase și răscolite, par excepționale. De altfel, o hotărîre definitivă se poate lua, acum, numai prin hazard. „Dăruiește-ți o zi de vacanță" este o carte, prin sine amînată, analizabilă ulterior sub adevărata ei față românească; de unde se deduce totuși, o vocație netăgăduită de prozator.

Artur Silvestri

***) Gabriela Adameșteanu: „Dăruiește-ți o zi de vacanță", Editura „Cartea Românească", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Un spațiu al tragicului

Romanul*) de debut al lui Titus Suciu se înscrie în buna tradiție a prozei noastre rurale. Făcînd această afirmație, nu vreau să etichetez și să „serializez" cartea, indiscutabil avînd notele ei distincte, ci să o plasez într-o arie tematică amplu ilustrată în literatura română. Și atunci, se naște, firesc, întrebarea asupra originalității romanului în discuție. Proza de acest gen se bazează în general pe o dublă relație cu o constantă și două variabile, țăran-pămînt, țăran-colectivitate, evident cele două variante neexistînd în stare pură, interferindu-se în diferite structuri narative, dar, una din ele coagulînd materia epică. Pentru primul model narativ este suficient să amintim **Ion** al lui Liviu Rebreanu, și pentru cel de al doilea, **Moromeții** de Marin Preda. Fără a face vreo comparație valorică, ci **numai strict tematică, de structură,** amprenta originală a lui Titus Suciu constă în prezentarea unui **conflict de caractere,** satul fiind doar **spațiul tragic** al desfășurării. Dar, după cum vom vedea, nu ca element de decor sau cadru ci ca unic teren posibil al evenimentelor respective. Funcția lui este asemănătoare celei din tragediile antice; închide eroii într-un cerc fără ieșire, unde drama se va produce implacabil. Satul este situat între munți, izolat de alte localități, singura legătură cu un orășel din apropiere fiind o linie ferată îngustă. Dar rolul ei nu este atît de a deschide, cel puțin pentru unul din personaje, ci de a închide spațiul, sau mai exact spus, de a-l supune unei presiuni crescînde, așa cum o anvelopă este umflată la limita exploziei. Prin această cale de comunicare vor sosi noi personaje, informații, știri (acțiunea se petrece în timpul celui de-al doilea război mondial, în preajma insurecției, dar din cauza izolării, receptat indirect), ecourile tot mai accentuate ale războiului, etc. care vor „aglomera" și încărca atmosfera pînă la sufocare, precipitînd acțiunea. Și am ajuns, astfel, la **tipurile coliziunii** care se vor produce. În primul plan se află conflictul dintre plutonierul de jandarmi al satului (crud și viclean), „Bufantu" și Gheorghe Boncotă, țapinar, un fel de prototip al țăranului de la munte (puternic, inteligent, cinstit, comportîndu-se după un cod etic străvechi, cu o morală superioară a bunului simț, puțin fatalistă și tocmai prin aceasta vulnerabil). Deși Gheorghe este ușor idealizat prin cumulul atîtor calități, eroul pe care autorul încearcă să-l înzestreze cu o semnificație simbolică se păstrează totuși în limitele plauzibilului. Neînțelegerea nu are o motivație materială ci aparține sferei hybrisului tragic (sinucideri și omoruri punitive) și este oarecum independentă de cei doi. Dar Bufantu este elementul activ, destructiv, încercînd să răzbune omorîrea fratelui său Gogu, vinovat (moral) de sinuciderea Aureliei, soția lui Gheorghe. O altă stare tensionată se creează între Bufantu (originar de la cîmpie) și agentul Siguranței venit să ancheteze un sabotaj de război, **ca intruși** și **oamenii locului** care îi resping. În sfîrșit, în același cadru restrîns, supra-încărcat, se conturează un conflict de anvergură între țăranii sprijinind activitatea membrilor de partid din oraș, și ajutîndu-i în acțiunile de sabotare, pe de o parte și autorități pe de alta. Plan însă insuficient dezvoltat și cam schematic. Cum se va rezolva acest nod de conflicte și tensiuni? Evident, printr-un deznodămînt violent, caracteristic legilor tragicului, pentru că infrastructura romanului este de natură dramatică. Plutonierul îl ucide într-un moment prielnic pe agent, acuzîndu-l apoi de crimă pe Gheorghe care este ridicat și omorît apoi de agenții Siguranței. Țăranii care sprijiniseră sau comiseseră acțiuni subversive sînt arestați dar apoi reușesc să evadeze ajutați (se sugerează) de către comuniști. Acest fir epic este insuficient exploatat iar rezolvarea expediată. Și, în sfîrșit, Bufantu va fi pedepsit (omorît) de săteni pentru actul său, iar Ilie, fiul lui Gheorghe, ajuns la maturitate, va lua într-o scenă simbolică (munca pe pămîntul său) locul tatălui. Circularitatea este astfel restabilită, satul, colectivitatea își autoreglează sistemul excluzînd sau pedepsind după legi milenare pe cei care îi tulbură echilibrul și cadrul de viețuire și romanul se închide într-o construcție rotundă. Ar mai trebui totuși, să subliniez că liniile epice nu sînt atît de pure și schematice, autorul folosind tehnica interpunerii planurilor temporale, a dialogurilor întrerupte, a povestirii în povestire, a descripțiilor de atmosferă etc. ce dau consistență și densitate scriiturii. Nu totdeauna însă procedeele respective se integrează organic fluxului narativ ceea ce are repercusiuni asupra stilului tipic prozatorului de acest gen, masiv, aspru, bolovănos, cu avantajele și riscurile (lipsa de nuanță și relief) ce decurg de aici.

Drumul este un roman mai mult decît promițător.

Paul Dugneanu

***) Titus Suciu: „Drumul", Editura „Facla", 1979.**

Imagini ale devenirii

Urmare din pag. 1

cu ce-și hrăni orgoliul, chiar atunci cînd au ajuns tîrguri de margine, de provincie, Piteștii, născuți mai mult din nevoia popasurilor de seară a căruțelor încărcate care treceau dinspre munți spre cîmpie și invers, păreau a fi hărăziți unei istorii minore; chiar cînd au ajuns capitala ținuturilor argeșene, Piteștii se puteau mîndri mai mult cu încăpățînarea rădăcinilor lui care, o dată puse, nu au mai putut fi smulse din loc de nici o vitregie a soartei. Istoria sa măruntă a fost aceea a multelor așezări românești care s-au încăpățînat cu îndîrjire să existe, în speranța că, într-o bună zi, răsadul lor îndărătnic va înflori și se va umple de fructe.

Imaginile pe care memoria mea le-a păstrat din Piteștii de acum un sfert de veac sînt următoarele: cîteva clădiri arătoase și aurite cupole de biserici, sfidau urîțenia unui soi de case bătrîne, bolnave, cenușii; drumuri bătute cu piatră de rîu sau pline de praf și noroi, către mijlocul așezării, (cam în locul unde se ridică azi Casa de cultură a sindicatelor), unde era tîrgul de vite și de fructe ale pămîntului, în care țăranii, veniți de pe drumuri de cîmpie sau de dealuri, își vindeau prisosul sărăciei. În tîrgul acela plin de noroiul strivit laolaltă de vite, de oameni și de roți am văzut un țăran tînăr care se chinuia să-și ridice calul căzut în genunchi. Atît de armonioase erau lacrimile calului, încît mi-am închipuit că, din pricina lor, el nu mai poate înțelege nici vorbele frumoase, nici suduielile. Cînd calul a căzut pe spate mi-am dat seama că în univers s-a produs o ruptură, că mersul soarelui se va schimba; cînd ochii calului au înghețat, am fost sigur că, odată cu moartea lui, s-a stins și noroiul tîrgului și lumea mizeră aidoma trupului său costeliv. Atunci tînărul țăran a spus: „Nu mă pot întoarce acasă mai sărac decît am plecat. Voi munci în tîrg pînă cînd voi putea să-mi cumpăr alt cal". Nu am să știu niciodată dacă țăranul acela tînăr și-a cumpărat alt cal, dar știu sigur că din ziua aceea și-a părăsit, fără prea multe ceremonii, clasa lui de țăran și a intrat, ca la școală, în aceea a muncitorilor.

M-am întors în mica mea Florență, să-mi întrețin focul fanteziei cu legendele despre magnificența lorenzilor noștri, m-am întors printre muntenii mei care purtau lipită de piept cămașa de geniu a poeziei, în cetatea în care, în fiecare noapte, în mintea și-n sufletul meu de copil, înviau făpturi de mit. Pe atunci înțelegeam doar la scară locală bărbăția sacrificiului și zborul icaric, de altfel numai de cîțiva stînjeni, a acelor meșteri mari care, cu focul patimei în piept, au sfîșiat aerul cu aripa de șindrilă, prefăcîndu-se în lacrimi de izvoare, cununînd între ele, pentru a cîta oară, elementele primordiale ale naturii.

Zilele trecute, la aproape un sfert de veac de la prima mea călătorie, m-am întors în Pitești. Pentru a fi ceea ce sînt astăzi, Piteștii trebuise să-și scuture de pe tălpi praful și noroiul memoriei, încă de departe din cîmpul de grîu și de porumb. Și cum aș putea să numesc astăzi Piteștiul, decît copil răsfățat al miracolului românesc.

Am petrecut o zi din viața mea lîngă voi, oameni ai chimiei, oameni ai automobilului, lîngă voi, oameni-oameni cu atîtea gînduri frumoase, lîngă voi care ați ridicat mai întîi pe hîrtie și apoi în natură uriașa construcție a Cetății. Am fost lîngă voi, oameni care ați ordonat structura atîtor conștiințe, lîngă voi care v-ați unit, dincolo de generații, în efortul suprem al muncilor care niciodată nu se pot termina în patrie. Am fost lîngă voi, cei care mi-ați dat de atîtea ori speranță, atunci cînd m-am poticnit în fața zăpezilor hîrtiei goale; cine zice că a munci înseamnă numai plăcere este un mincinos, spunea un profesor al meu și, iată, voi nu vă opriți niciodată din munca voastră, fiindcă voi ați supus toate elementele care în conjungarea lor cosmică dau tărie de diamant caracterului vostru. Structurile nobile care compun clasa voastră socială nu-și pot găsi aliaje în minciună, în lașitate, în oarbele dureri ale orgoliului care mimează facerea, creația, voi le respingeți cu demnitate, fiindcă voi sînteți însăși creația, fructul revoluției care binemerită de la țară.

De pe cele trei platforme industriale ale Piteștilor pot să privesc alături de voi, cu mîndrie, în trecut și în viitor. Dincolo de respirația de foc a înaltelor coloane, a retortelor gigantice, a preselor mamut, descopăr valoarea socială a creației voastre. Pentru voi, muncitorii Uzinei de autoturisme din Pitești, oprirea bandei rulante de lucru, vreme de cinci minute pe schimb înseamnă, într-un an, o mie de automobile mai puțin date economiei naționale. Și, totuși, voi găsiți forța să-i furați timpului garoafele roșii și să le dăruiți poeților. Între noi și voi nu există nici o diferență și totuși am obosit privindu-vă. Mișcarea armonioasă a mîinilor voastre conținea atîtea simboluri — rememorîndu-le mi-am dat seama că și voi scrieți, în felul vostru, zi de zi, poeme.

Dincolo de porțile larg deschise ale marilor hale, peste coline și munți, aceleași gesturi tinere în fireasca lor structurare compun, la scară națională, miracolul românesc. În timp și în spațiu, în cartea de aur a țării, flacăra nemuritoare a tuturor furnalelor se cunună cu cea a uzinelor subpămîntene care, de sub presele lor, din forjele lor, trimit către vară colțul semintei și al speranței care va lua forma globului pămîntesc.

aqua forte

Liviu Rebreanu: 2 284 personaje

● Printr-un neașteptat concurs de împrejurări, am făcut cunoștință, înainte de a fi tipărit, cu **Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu,** elaborat de D. St. Rădulescu. Lucrare foarte serioasă, temeinic întocmită după cele mai moderne și mai eficiente metode de investigație, dicționarul atrage atenția în chip deosebit încă de la primul contact printr-unul din capitolele anexă intitulat: **Situații statistice privitoare la personaje.** Cu asentimentul autorului, ne îngăduim a comunica cititorilor revistei noastre o parte din cifrele ce compun respectivele tabele statistice ale lucrării. Așadar, în totalitate, opera lui Liviu Rebreanu cuprinde 2 284 de personaje, repartizate după cum urmează: 1 737 în romane, 507 în nuvele și 40 în teatru. La aceasta se adaugă alte unghiuri de trecere în statistică a. — după numele de familie (937), după prenume (187), după poreclă (30), anonime (1 130); b. — după sex și vîrstă (1 314 bărbați, 380 femei, 83 copii); c. — după mediul în care locuiesc (la oraș 689, la sat 1 595). Raportîndu-ne la opere, iată, de asemenea, cîteva date: „Răscoala" are 326 personaje, „Pădurea spînzuraților", 114; „Ion", 263, „Ciuleandra", 43 etc.

Avem convingerea că editarea într-un termen cît mai scurt a **Dicționarului personajelor din opera lui Liviu Rebreanu** este de natură să ofere un instrument de informare și de lucru de maximă utilitate. Perspectivele de cercetare critică moderne — socio-critica și elementul statistic, de exemplu —, cum s-a văzut, pot, de asemenea, profita și ele, utilizînd o asemenea lucrare.

NICOLAE CIOBANU

Intransigență critică

● În cronica la romanul **Tratat despre oaspeți** de Mircea Săndulescu publicată în „România literară" nr. 51/1979, criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu scrie: „Dar autorul îi încredințează un rol similar cu cel din piesa după **Harap Alb** pe care Chertaș o pune în scenă cu copiii la căminul cultural: el este **ursul care împiedică pe fiii împăratului să plece, pînă cînd cel mai tînăr și mai curajos îl ucide**" (s.n.) Criticul s-a cam grăbit să vîndă pielea ursului din poveste. „Ursul" lui Creangă nu numai că nu moare, dar și vorbește. Și zice: „— Dragul tatei, nu da, că eu sînt"! Mezinul din poveste îl iartă. Nicolae Manolescu, ba! Asta da intransigență critică!

V. F. MIHĂESCU

Omagiu — M. Eminescu

● Societatea literară „Relief românesc" din București a editat recent un „volum omagial apărut sub egida Institutului de istorie și teorie literară G. Călinescu al Academiei de științe sociale și politice", dedicat împlinirii a 90 de ani de la moartea lui Eminescu.

Există două feluri posibile de abordare a acestui volum. Cea dintîi ar viza gradul de față în învățămîntul mediu, profitabilitate al studiilor de coeficientul de aplicativitate și plusul de informație și deschidere analitică, comparativ cu prezentările obișnuite ale manualelor. Din acest punct de vedere aplicația lui Constantin Marinescu la **Scrisoarea III** („Sugestii metodice pentru analiza textului la clasă") este exemplară; la fel lucrările lui Vladimir Dogaru **(Eminescu și Michelangelo)** și G.G. Ursu **(Eminescu și Ovidiu)** și mai ales încercarea de sinteză a lui Gh. Burcescu, **(Implicațiile peisagiste în poezia lui Mihai Eminescu).**

A doua perspectivă de abordare, de care pomeneam, ar viza gradul de profitabilitate al unor studii dincolo de cadrele didactice directe, deschiderea spiritual-analitică atît de necesară acum exegezei eminesciene, din ce în ce mai sufocată de omagieri sterile și perpetuarea neargumentată a unor locuri comune instaurate de critica tradițională. Din acest punct de vedere se cuvin menționate cercetările lui Al. Bojin, **(Ecouri eminesciene în ideologia literară și lirica românească)** și Gh. Burcescu **(Corespondențe semnificative și diferențe specifice în lirica lui Mihai Eminescu și Lucian Blaga,** totuși mult sub nivelul generozității subiectului).

Dar studiul de cel mai acut interes al cărții, pe care, personal, îl consider de o mare utilitate și un posibil punct de plecare într-o analiză de tip mauronian asupra specificului imaginarului eminescian, este eseul Silviei Chițimia, **Mitologia copilăriei și M. Eminescu,** profund în soluții și suplu în argumentare, scris economic și sobru, dar vizînd răsturnarea unui întreg mod de gîndire tradițional în privința lui Eminescu. În ansamblu, volumul Societății literare „Relief românesc" constituie, cu toate părțile sale slabe, un profitabil punct de referință.

DAN C. MIHĂILESCU

premiile revistei luceafărul — 1979

ioana crăciun

Căsătorie în stil italian

Podeaua mi-a inlemnit despre sentimentele ei de iută
pe care le calcă toți in picioare,

eu am omenit-o cu piroanele privirilor mele.
La vecini, o viață mansardă dăduse radioul la maxim,
o alta prăjea ceapă,
o alta își bătea copiii.

M-am dus la fereastră :
jos, lanuri de floarea benzinei se legănau in bătaia dolarului,
in zare, gura vezuviului ca o pungă de loto
cu toate pompeiele neciștigătoare.

— Bine, dar poza de pe noptieră ?
— A, el e mirele general cu care se truchează fotografiile de nuntă ale domnișoarelor bătrine.

Cîntec de tîmplărie

Puiului de scaun ii mijește spătarul,
puiului de scară ii mijesc treptele.
Dospește-mi minjii mai iute,
leneș jăratec de cuie.
Copacul de aur m-așteaptă inalt.
Orașele coapte m-așteaptă pe cărci
cu cotor cu tot să le-nghit.
Imi scriu c-au albit aș eptindu-mă,
că-și duc fecioria in cirje.
Dospește-mi minjii mai iute,
leneș jăratec de singe.

O pîine

Pină la briu ingropată in pămint,
ziua sint casă, și-un cuptor de piine
imi bate in piept in loc de inimă.

Zece, douăzeci, bilionul,
calfa de brutar abia de prididește
piinile din singe să-mi mai numere
(cum vouă, doctorul, la microscop, leucocitele).

Constantin Găvenea :
„Peisaj cu macarale"

Camioane cocoșate cu saci plini ochi de mine
abia-și mai tirșiie roțile prin glodul orașului
și-n timp ce mahalaua le descarcă din mers
drept in pintecu-i cit temnița,
cuptorul meu de piine, inima mea,
bate, bate piini fierbinți, piini pe gratis,
la fiece bătaie tot atitea piini
cit inimile voastre bat leucocite.

Ziua sint casă, noaptea sint riu :
mă-ngrop de tot in pămint
și nu mi se văd decit lacrimile.

dan david

Tata

tata, zeu bătrin și obosit, a plecat cu căruța la pădure
intr-o zi de iarnă, intr-o zi de vară,
intr-o zi a nimănui
mă frigea briciul lui pe ceafă, pe spinare ;
soare usturător se infigea in mine ca un cui...

Era zăpadă, era intuneric și sentimentele mele de vară
erau tăbăcite de tata și aruncate-ntre copaci ;
nu știu ce fel de dimineață era,
ce fel de seară
nu înțelegeam copilărie mai dulce ca munca!
mama lor de draci !

...eram frumos rău, tăcere aruncată-n zăpadă
Mergeam in urma căruței pe lingă risul lui rece, pe lingă tata ;
cu plinsul meu sărac nu mai făceam paradă...
Viața era o căruță cu nădușală, boii erau tăcuți, se invirtea roata...

Tata-mi scrișnea epitaful nescris intre dinți
și căram lemne cu căruța și-mi căram sufletul pe jos
lubeam cu răceală și smerenie duioșia bunilor mei părinți
care mi-au aruncat copilăria-ntre Oameni, ciinele la os...

Cit te iubesc Tată, zeu bătrin cu ochi de lup albastru !
Mi-ai arătat cerul pentru prima oară și mi-ai arătat pămintul
și-am văzut acolo, intre stele, un alt soi de astru

și-am văzut Destinul licărind acolo
și-l bătea ploaia, și-l bătea vintul...

În vagonete

El, făr amintiri călduțe la obirșie, el, țăran și muncitor,
nație izbucnită din sinteza brutală dintre nemuritor și zei și
Oameni : el nu a mai spus de copilărie, de esența vechimii n-a mai
spus (El cunoaște zestrea de nebunie și singurătate și muncă a unui popor
El mănincă realitatea și-i bea singele, nădușala, din noapte-n lumină, de jos pină sus)

Trece pe sub pămint și e frumos și e viu
e tot un fel de Soare enorm, tot un fel de cosmos
și o Redacție a muncii și o răsuflare de bombă, de trudă și rachiu.
Nu există nebunie !!! (Doar plinsul verde și deochiat al
realității, doar Viață, doar un mileniu fierbinte, frumos, noduros)
(inger negru și fericit de iarba ochilor muierii lui de-acasă,
iute, milenar, filosof printre rădăcinile de eroi și națiuni,
minerul tinăr și comunist și sincer iese cu bucuria lui
din galeriile nopților adinci ; ce bețe de vagonete, de suflete, de cintece...)

Ieșeau afară veseli și teferi, curați și luminoși spre Viață, spre
muieri, spre nunți, spre fete (și el, minerul Ionică Șopirlă
trudea o Imagine-n Suflet : mireasa lui de azi, de miine...
și mai trăgea din trăscău și mai mușca din carne, din lumina care
se năpustea-n Gura Minei, din piine)

ion dragomir

Lumea în perindare

Flori funebre-s pescărușii,
și catedrala își are vrejii infipți in absolut...
Lingă trandafirii grădinilor de apă
mina stepei se coase-n mina orașului
și cenușe și brazi
și ripi și delte
ochiul și-l deschid pe Bulevardul Cerului
...Pe faleză, lingouri de lună
risipite-n butoniera plopilor — lumea-i
in perindare, corabia
plutește-n orizontul
mării. Orașul
varsă-n istorie
scaune de aur.
...Fiecare casă, imbobocește fluviul de umbre.
Marea urcă și coboară
in buzunarele ei intilnesc inecații
și cintecele murdare de cenușe.
Marea-vapoare-nmugurind,
Marea dintotdeauna se numește iubire.
...Mamă eu mă strecor ca o trestie
printre degetele de fier ale orașului —
lanterna sparge poftele-ntunericului.

Pămîntul, iarba și eu

Pămintul naște pămint.
Fiecare arbore-i un ochi mai treaz decit altul.
...Urc, și cit de lung imi va fi voiajul
cind multe-s capcanele pe drum ?
Mă nasc
și fiecare treaptă pentru altă treaptă,
imi lărgesc slujba
sint sever
și-s certitudine,
sint zbatere de aripi fără sfirșit.
Incendii laolaltă, muncesc oamenii.
Nimănui privirea nu i-o-nchid,
totu-i perindare, intangibilă-i
patria
...Pe-aceeași rampă cu mine sint mii de concurenți.
și nu intotdeauna pierderea-i a mea.
...Pămintul e mai ușor,
nu mai construim morminte ci flori.
Semințele se fac stilpi.
Gindesc și acționez asemeni trandafirului.
Sint fructul din care patria muncește,
patria are un trecut prezent in viitor,
viață in concurs sintem in patrie.
Fiecare-i o trecere
cel ce stă-n jilț făcind-o pe obositul
are de la-nceput portretul Nimicului !
Sint precaut pe-ntreg traseul...
Pămintul poartă scara soarelui,
pămintul este efortul și instinctul
este reinnoirea libertății.
Pămintul e pianistul mincat de pian,
pămintul, iarba și eu
sintem călătoria pe care-o provoacă soarele.

* * *

Iubește și nu vei putrezi...
Invirte-te copac pe sufletul meu,
frunze duse ca săbii in aer
să fiu !
...Doarme cerul plins in mine !
...Călătorim cu lămpile aprinse,
Inima-mi, vrea să se facă icoană
nu icoană oricui,
nu icoană bolnavă
nu cu străluciri obosite
ci icoana albastră, albastră
de singele tău
purtată.

mircea stăncel

Sub dalta nopții învie dimineața

Sub dalta nopții invie dimineața,
Veniți sint spice de iubiri,
In căușul grădinii spălați-vă fața
Să vă rămie rouă-n amintiri.

Luați vară in pluvioase miini,
Icoana arzindă in tine,
La albastrul de doină te rupi și te-nchini
Și liniștea seamăn-o-n gustul de piine.

Răsadul de piatră e crud,
Veniți să vedeți cum se zvintă,
In boabe de rouă se aud
Orge albastre cum cintă.

Cînd fulgeră atunci vedem

Cind fulgeră atunci vedem
Citi oameni are satul primăvara,
Cind fulgerul atinge pomu-n subțiori
Abia atunci se incălzește seara.

Cind e-ntuneric de te rănești de el
Abia atunci se naște ziua,
Cind sint romăncele inchise-n case
Abia atunci lucrează piua.

Constantin Găvenea :
„Flori"
(Din expoziția deschisă la „Căminul artei")

Cind focul arde-n care-adinc
Atunci se-aud flăcăii spărgind noapte,
Cind graiu-ncepe-a obosi
Atunci s-aude inima in șoapte.

Cind din ogoare nu putem ieși
Că ne izbește griul și porumbul greu,
Abia atunci arată dealul
Curat și imbrăcat frumos mereu.

Visele lui

Visele lui oricit ar fi de gri
In casa mică și autumnală,
Sub răsăritul fiecărei zi
Ion despică izvorul și se spală.

Il trezește cimpul pe măria sa,
Sub aripa păsărilor e vară,
Oricite vise noaptea ar visa
Apa din adincuri va rămine clară.

De multă înălțare holdele asudă,
Ion le simte-n spate și-n obrajii lui,
Intors de la izvor cu fața udă
Se răcoresc ștergarele din cui.

lelia munteanu

Psalm

bunicii mele Maria
din Sighetul Marmației

și vor veni prundarii din depărtate ape
cu carele-ncărcate, de somn imprejmuiți
la marginea pădurii cămașa să-și ingroape
și să-și ingroape țiciul și caii osteniți

ferește-te bunică să le mai ieși in cale
ei scuturâ lumina ca pe un pom, socot
și numai singe cade din ramurile sale
și-aș vrea să-ți spun bunică mai mult și nu mai pot

Norocoasa alegere

mi-e limba otrăvită de-atita așteptare
și miinile, mireasă, mi-au amorțit pe ham
a inceput să crească pe cal o iarbă mare
și iar iți bate calul cu coama lui in geam

mireasa mea curată, dușmanul meu de preț
atita așteptare ne-a ingropat pe rind
plecații tăi datornici, și cal și călăreț
din degetele tale ușor alunecind

Bocet de călătorie

lui Grigore Andrei

bate ploaia-n hamuri, caii se grăbesc
fiule fătarnic, cit te mai iubesc
și miros a piine caii, și-a petrol
biciul spaimei noastre le mai dă ocol

singelui meu umbra-i ești cind il străbați
cit sintem de tineri și neinvățați
doar in palma lumii drumul e tăiat
mirii spaimei noastre pururi ne-am aflat

lemnele trăsurii gem după secure
și-o să vin-amiaza, caii să ni-i fure
fiule, mai iartă-mi plinsul părintesc
a venit răgazul să te moștenesc

bat in poala palmei caii tropot crud
tu de lingă mine strigă să te-aud
se oprește ploaia, caii noștri-i ceartă
tu de lingă mine strigă și mă iartă.

Joc

coboară iubito din lungul tramvai
pe care il trag o mulțime de cai

stă neaua să cadă pe-o casă-n oraș
te-aștept ca un brav și te-aștept ca un laș

te-aștept că te-aștept și te-aștept să te-aștept
un glonte mă bate pe umărul drept

un ciine se gudură, unul mă mușcă
traversele-s late cit patul de pușcă

nu-i glas să străbată distanța-ntre noi
eu inchis intr-o luni, tu inchisă in joi

Cîntec

e plin cu otravă paharul
pedeapsa cu moartea-i rostită
azi nu va mai trece marfarul
cu cea mai nedrept de iubită

degeaba prin halte se-arată
vreun prinț tirindu-și armura
pustie stă calea ferată
și arsă, prieteni, ni-i gura

e plin cu otravă paharul
un prinț călărește spre casă
azi nu va mai trece marfarul
cu cea mai nedrept de frumoasă

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

MIHAI URSACHI: «Doctrinele, care de multă vreme evocă moartea artei, mor pe rînd, iar arta, poezia, sînt astăzi mai vii decît oricînd»

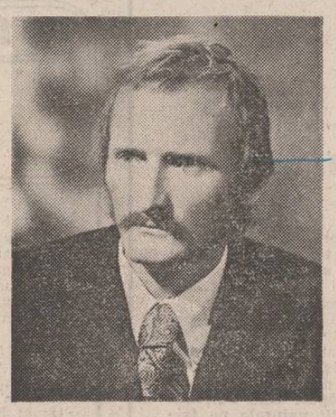

Născut la 17.II.1941 la Strunga — Iași. Studii: liceul „Laurian" din Botoșani, Filosofia și Filologia germanică la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași. Debutul in presă : 1958. Cărți publicate : Inel cu Enigmă, 1970 **(Premiul Mihai Eminescu pentru debut in poezie),** Missa solemnis, **ed. Eminescu, 1971 (Premiul Asociației scriitorilor din Iași),** Poezii, **ed. Junimea, 1972,** Poemul de purpură și alte poeme **ed. Dacia, 1974,** Diotima, **ed. Junimea, 1975,** Marea Înfățișare, **ed. Junimea, 1977 (Premiul Uniunii Scriitorilor),** Zidirea și alte povestiri, **ed. Cartea Rom nească, 1978,** Arca, **ed. Junimea, 1979.**

— Aveți o artă poetică, stimate Mihai Ursachi ?

— Este de crezut că orice autor al mai multor cărți, chiar dacă n-a avut inițial ceea ce Dvs. — cu d mare — numiți artă poetică, intre ghilimele, și-a făcut-o citindu-și propriile volume. Chiar cei care susțin că nu au o artă poetică sau susțin principiul de a nu avea o artă poetică, probabil că au una pentru că a fi impotriva artei poetice este, in cazul cind ai talent, cel puțin un inceput de artă poetică. Trebuie să vă spun că nici in adolescență și nici acum n-am stat cu „Ad Pisonem" și cu Boileau sub nas.

— Deci, nu v-au tentat rigorile ?

— In ce mă privește, ca unul care la 16 ani eram deja student la filosofie, am avut răgazul și, poate, inclinația, de a medita, printre altele, și la poezie. Iar in ultimii 10 ani mai ales la poezie. Rezultatul acestor meditații nu este poezia mea ci articolele și eseurile despre poezie, articole care ar putea forma un volum. Ipoteticul cititor al acestui posibil volum ar putea să-și facă o idee despre ideea mea de poezie.

— Intr-o discuție anterioară acestui interviu spuneați că-i mai ușor de arătat ce nu este poezia.

— Am spus adeseori ce nu este poezia, dar pot spune și ce este poezia. Chiar pot să vă dau o definiție pe loc : poezia este Logosul (Cuvintul) in ipostaza lui triumfătoare și sinucigașă.

— Cum conciliază poezia Dvs. magia și ironia?

— Orice literatură cit de cit reușită izvorăște dintr-o tensiune a unor opuși. Dacă mi-as autoanaliza constituția psihică mi-ar apărea mai degrabă inclinația spre tragic decit spre ironie. Se pare insă că de la Shakespeare și mai ales de la romantici incoace ironia a devenit dublul inseparabil al simtămintului tragic despre existență. La ora actuală, o trăire tragică, așa cum in unele dintre poeziile mele mi se pare că găsesc, nu poate fi decit complementară unei viziuni radical ironice asupra Ființei și asupra ființei (individuală).

— Se intimplă aceasta printr-o denunțare a poeziei ?

— Evident. Orice „postură" poetică poate și trebuie să fie demitizată, demolată ca impostură. In felul acesta se naște o nouă postură lirică pe ruinele primeia, mai puțin convențională decit aceasta și deci, victorioasă ; procesul continuă astfel la infinit. Este marea speranță și adinca dezolare a poeziei.

— De ce „adinca dezolare" ?

— Poezia conține in sine germenele Neființei, al propriei sale neființe. In clipa și din clipa deplinei neființe abia atunci poezia se instaurează in deplinătate ca Ființă. Procesul este infinit.

— Orice teorie despre „moartea artei" este, astfel anulată ?

— Doctrinele, care de multă vreme evocă moartea artei, mor pe rind, iar arta, poezia sint mai vii astăzi decit oricind. Credința mea este că nici măcar odată cu neantizarea (evocată de unii) a speciei umane poezia nu va fi neant ci deplinătate in ființă, adică in Logos. Odată contagiate de febra vieții și a spiritualității, firele de pulbere cosmică, gonind spre marginea marginilor Universului, pulbere ce odată va fi fost ochi omenești iluminați de geniu și iubire, cărți de poeme, aceste fire de praf cosmic vor duce vestea vieții și spiritualității in cotloanele intortochiate ale metagalaxiilor.

— Poezia dumneavoastră a fost etichetată de unii critici drept manieristă.

— Da. Unii critici au vorbit de manierism. Această etichetă se aplică și altor autori, unii dintre dinșii, de neindoielnică valoare. Există, din păcate (mai bine zis, din incultură) o neințelegere asupra termenului de manierism. Ințelegerea curentă și greșită a acestui concept consistă in părerea că un autor e „manierist" atunci cind sau pentru că scrie „à la manière de... cutare. Un astfel de autor nu poate avea valoare pentru că, după cum se știe, in artă, imitația nu are valoare. Or, termenul de „manierism" aplicat unor autori neindoielnic valoroși inseamnă cu totul altceva ; el se referă, in principal, la sensul pe care-l dă acestui cuvint Hocke intr-o celebră carte apărută in traducere și la noi. In acest sens cuvintul nu are nimic peiorativ sau minimalizant și, in ce mă privește, nu am nimic impotrivă de a fi considerat „manierist" pentru că eu nu scriu in maniera nimănui, nici măcar in maniera lui... Mihai Ursachi.

— Aveți incredere in cartea de poezie ca „obiect" ?

— Imi amintesc de o scurtă discuție cu un poet român contemporan care spunea despre cartea sa că nu este o carte ci un „obiect". Este sigur că poetul respectiv nu acorda cuvintului „obiect" sensul filosofic de obiect al cunoașterii sau măcar al lecturii ci doar sensul prozaic al existenței obiectuale. Adică el voia să spună că volumul său este un obiect așa cum obiect este scrumiera sau press-papierul. Cartea lui era, intr-adevăr, un astfel de obiect fără titlu și fără structură interioară care face dintr-un „obiect" (un număr de pagini tipărite intre două scoarte) o carte. Și chiar o carte de poezie. Eu pretind că scriu cărți nu obiecte.

— Ce s-ar putea face pentru a compensa intr-un fel lipsa de audiență a unui poet datorată circulației restrinse a cărții sale?

— Trebuie să vă spun că eu vorbesc din punctul de vedere al poetului și nu al editorului sau librarului. Pentru mine ca autor al poeziilor mele este indiferent că ele se difuzează intr-un milion de exemplare, in trei exmplare sau deloc ; ca bun cetățean firește că doresc să fie difuzate in cit mai multe exemplare cărțile bune și in cit mai puține sau chiar deloc cărțile proaste, dar cum editorul și librarul nu au căderea sau misiunea de a scrie poezii tot așa nici poetul nu are căderea sau abilitatea de a-și dirija tirajele. In privința compensării de care vorbeați, presa literară sau rubricile de literatură din cotidiene condiționează in mare măsură receptarea unei cărți și, deci, destinul ei. Publicații ca „Scinteia tineretului", „Luceafărul", „România literară" au adus și continuă să aducă mari servicii cărților de valoare scrise de autorii tineri.

— V-am auzit in aceste zile vorbind despre tinerii autori. Îi știți chiar și pe cei care au publicat numai prin reviste. E un lucru mai rar intilnit. De ce o faceți ?

— In primul rind din plăcere. Mai apoi dintr-un sentiment al datoriei față de poezie. Se știe că poezia lirică este apanajul tineretii. Acolo trebuie să căutăm și acolo, in propria mea tinerețe, am căutat-o și eu.

— Cum vi se pare această poezie a autorilor tineri ?

— Ar trebui specificat mai intii cine sint tinerii ; eu nu mă mai consider un autor tinăr ; un poet tinăr este, de exemplu, Traian T. Coșovei sau Petru Romoșan. Despre cel de-al doilea am avut prilejul să-mi exprim părerea incă de la strălucitul său debut, pe primul l-am cunoscut abia aici, la Piriul Rece, in iarna lui '80 și chiar zilele acestea citesc volumul său **Ninsoarea electrică.** Este un excelent poet : noi toți sintem niște excelenți scriitori. „Bine de noi, rău de concernul Lockheed !" (Traian T. Coșovei).

— Ce-ar diferenția un scriitor tinăr de unul matur ?

— Un scriitor tinăr s-a născut cu atitia ani in urma unuia mai puțin tinăr cu cit e mai tinăr decit acela. Cred că asta-i diferența. Firește că un scriitor mai tinăr poate fi mai puțin talentat decit unul bătrin. Sau invers. Nu-i nici o relație de necesitate intre data la care te-ai născut și cantitatea de har ce ți s-a dat. Totusi eu mă consider mai norocos decit Ienăchiță Văcărescu pentru că eu l-am putut citi pe Eminescu, pe cind Ienăchiță nu. Asta nu inseamnă că, automat, aș avea și mai mult talent decit Văcărescu.

— De ce ați incercat și proza ?

— Proză este un fel de a zice. E vorba in fond de citeva prozopoeme **(Viața pe rug, Moartea și viața lui Aspasio ș.a.)** precum și niște meditații mai mult sau mai puțin poetice asupra condiției poetice. Nu cred că am talent de prozator.

Dar, intrucit se pare că sint din nou pe cale să mă dezic (pare-mi-se pentru a doua oară) de această carte, dragă inimii mele, hai să punem punct.

— Ce intrebare acută ați așteptat de la acest interviu ?

— Intrebările cele mai acute mi le pun eu insumi mie insumi in tăcere și singurătate.

— Și pentru final ?

— Pentru final vă propun acest... **Autointerviu: „Vezi-ți de treabă Ursachi / și renunță odată la obișnuința vicleană a poeziei. / Tu care in adolescență / ai vrut să te faci oier, apoi / funcționar la „Piscicola", tu care ți-ai amăgit insomniile / cu sanskrita, cu Schlegel, cu Bopp, pentru ce / persecuți tipografii, zețarii, amicii, oamenii cei / cumsecade (criticii literari nu contează. Sunt mult prea șireți / ca să citească ceva). Iată din nou / ai mai scris o poemă, te-ai mai tras incă o dată / pe sfoară, mai bine / te-ai face copac, boiler electric sau varză. / Termină naibii."**

Constantin Stan

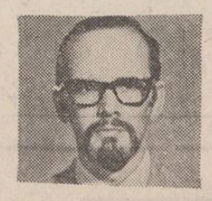

mihai cantuniari

O rog

o rog cu umilință-n glas
să mai deretice prin lume :
buza prăpastiei s-o prindă-n copci,
să netezească valurile, colții,
pămîntul gros să-l vindece de crampe
cu o infuzie proaspătă de singe ;
s-adune bumbii stelei, lucitori,
și să încheie nopțile la git,
cu morții să repete răbdător
lecția pe-a doua zi, mereu mai grea ;
să ia cu mătura colbul stelar
depus în orice zbircitură
a chipurilor răsturnate
spre un sardonic SUS.

Dar ea nu vrea să mai ridice-un deget ;
stă-n vîrf de pat, posomorită ; spune
„Ești vinovat — ai supraviețuit."

E un apus în orice presimțire

Pieritoarele tristeți par a nu fi fost niciodată.
De moartea noastră, îndelung deplînsă, am
uitat.
Nu mai credeam că cineva o să ne scoată
respirația
— la cea mai mică neatenție — la mezat.
În fiecare Eu sălășluiește 1,
ca într-o grotă fără fund — un vaer.
Sub răbufnirea úrilor de rînd ne-am risipit
ca păpădiile, carnea prin aer.
E un Apus în orice presimțire ;
pe nări se lipesc văluri de mireasă.
Eu îmi rotesc privirea atît de neagră neagră
și scormonesc prin umbra atît de deasă
deasă.

Scrisoare de la țară

un țipăt mic,
sfredelitor, plăpînd,
(ac rupt în patefonul nopții)
e spaima înduioșătoare
a unui miel dînd buzna în viață
și-oprindu-se năuc.

Pe strada mare scapără sudălmi.
Famelică, noaptea ne-ncearcă.
Ești ca pecetea de inel
intrată-n carne !

Doar dimineața stînd la geam
primește defilarea cea tăcută
a sentimentelor nealiniate.
Pilpîitoarea devenire a lui doi.

În a zecea lună

O dimineață ca toate celelalte
— polip golit de singe, flasc burduf,
mă dibuie, mă-ncearcă, lung pe trup
îmi plimbă mucede ventuze.
Ca să nu țip privesc posac
la fața scofîlcită dintr-odată
a omului care-a făcut implozie.

Pe frunze moarte
toamna ne trimite
sfîșietoare cărți de vizită. Doar tu
nu vrei să naști, de-atîta timp
însărcinată cu speranță.

Întind pe ceruri mîini

Eu voi alege unduirea ta
pe faldurile altui început.
Un rai uscat, turtit, de mucava,
să mă rețină n-ar mai fi putut.
Eu voi alege blinda ta mustrare
și covălia-n care mă mlădiu
ca fieru-ncins, sub cruda sărutare
făcîndu-mă să știu, să uit, să știu.
Întind pe ceruri mîini și te desprind
din oarba ta plutire. Îți dau ghes
aicea să rămîi... întind
pe ceruri mîini... Aleg ? Am fost ales ?

(din volumul „Plante carnivore", în curs de apariție)

mircea constantinescu

Basm fără happy-end

Se mai reface cîte un perete, un acoperiș. Toți cred că sînt mai arătoși decît înainte peretii mirosind a var proaspăt, acoperișurile din carton sau șindrila. Numai norocoșii au capturat tablă rablagită de la rezervoarele, tevile de eșapament sau aripile motocicletelor ocupantilor și acum o folosesc, desteptii, care mai de care. Peretii proaspeți și acoperișurile sug și dăruie soarele ca niște uriașe oglinzi, pe toți îi dor ochii, cine să se astîmpere și să nu mai privească ?... La numerele 29 și 21 și 43 și 68 — poate că îi caută din priviri minioase și speriate mamele, poate că îi strigă, alarmate din nimic, cum sînt mai toate țărăncile Bucureștilor. Vor să știe dacă tîncii mai sînt pe stradă — pe ulița asta maremare, de-o numesc oamenii locului stradă. Și se ițesc femeile pe la porți, care cum arată, așa, luate ca din oală de niscaiva spaime sau zvonuri sau, dimpotrivă, mutenii desăvîrșite, aducătoare de bucluc. Și părăsesc iute ulucile și prind să curete mai departe sfecla sau varza sau cartoful uitate în mînă. Și-au făcut una alteia cîte-un semn, adică „Ia te uită !" și „Ai zis ceva ?" și „Tocmai că", apoi s-au despărtit lăsîndu-i în plata domnului — opt, cel mult zece ani au toți, cum să nu le convină !

Ticuță a făcut ieri zmeul, a ieșit din mîinile lui un zmeu ! Acum, mîndru nevoie mare, așteaptă să bată vîntul colo, sus, în duzii de pe mogîldeața de colină, unde pe vremuri odihnea fosta casă a italianului, Giulio-zugravul, bombardată și ea în aprilie trecut. Mai trăiește, susțin unii, e prin munți, dar casa lui, ce ruină !

Frunzele clipocesc, independente. Cîte o crenguță îi zgîrie. Sînt ca niște pisici crengutele-astea, cum le-a zis-o Nini, azi-dimineață, are dreptate Nini. „Ești mai sus, Nini, dă-mi și mie c-ai multe deasupra capului, ce să fac dacă n-ajung ?! Îi întinde lingura palmei cămășuită cu dude cărnoase, negre. „Bă țică ? Tu-auzi ce sporovăiesc muierile-alea, colo, de răniți și prizonieri ?" „De cine zici că... ?"

Nini nu știe. Miai nu știe nici el. Atîta doar că Nini, îndoit, privind în jos, surîde zărindu-i pușiului buzele mov. „Bă, indigoule !" strigă, bucuros că Miai, cum a prevăzut, se mîră iar : „De ce zici că... ?" „Buzele, ți le-ai făcut harcea-parcea !" „Și tu-ai buzele murdare și degetele murdare, țiganule, spoi-tingirule !" I-a plătit-o... Jos se vor bate. Acum mănîncă și sînt fericiți. Putea să-l facă pui de curvă, a auzit-o la colț, alaltăieri, în dreptul brutăriei lui Gafencu, se-nghesuia lumea, topor și-unul, așa, cam de talia lui Ticuță, tuști-deodată înaintea tuturor și-atunci numai ce strigă la el un

Constantin Găvenea : „Casă la Fundata"

răpciugos într-o cămeșoaie, fără izmene : „Piei d-acolo, bă pui de curvă !" Iar el, Miai, s-antors s-o-ntrebe pe Iulica, soră-sa, ce-i aia și Iulica și-a-ndreptat degetul spre pieptul ei mustos, aproape slobod sub otreapa rochiei, să-și piardă cercei de pistrui și-a apăsat acolo și Miai n-a-nțeles și-atunci fata s-a aplecat și i-a șoptit : „Ie ce fac și ieu, aia !" și Miai parcă a priceput ceva-ceva, c-o zărise doar de multe ori făcînd baie-n curte. Oricum, a avut la ce să se gîndească, erau vreo 27 înaintea lui la coadă. Important e că acum mănîncă și sînt fericiți. Numai tălpile îi ustură, albite și trudite acolo unde crengile se prind de trunchi sau unde intră una într-alta, înghesuite ce mai sînt crengile ca și oamenii, dar ele, poftim, îi rabdă, înțelegătoare și mute, pe cînd cei mari...

Iar picioarele sînt și ele tot niște crengi, Miai l-ar iscodi pe Nini despre asta, Nini e iar sus-sus, aproape de vîrf. Picioarele, da, care se dezdoaie, se arcuiesc și întepenesc, cîte nu sînt ele-n stare să facă, se pricep la toate picioarele, degeaba, totuși. Cînd vor cobori o să primească iar palme pentru zgîrieturi și întîrzieri și dispariții și-atunci picioarele, degeaba...

Jos, ciucit pe pămînt, Ticuță încă mai meșterește ceva la zmeul lui. Îi lipsește un dreptunghi roșu lucind ca un singe frumos. L-ar întreba, Miai, din mijlocul dudului, de ce tot primesc ei atîtea palme, n-au și mamele altceva mai bun de făcut ? ! „Auzi, Ticuță, de ce tot ne... ?" Ticuță ridică din umeri. E cel mai mare dintre ei, totuși, ridică din umeri și se holbează, dar imediat zice, pricepînd : „Nervii, țică, nervii e de vină ! E ca alea, cartilagiile de le-ntind potăile pin curti, pricepi ? Se bat dulăii pă ele, văzuși ieri... dac-ar avea și ele bărbați să le-ntindă și să le frămînte pînă-n draci, s-ar cuminți și ele, femeile, dacă nu, nu și pace ! Ia benoclează-te-ncoa ! Îți place cum ieșii zdreanța mea ?..."

Zdreanța — adică zmeul ! I-auzi. Dar vorbele ăstuia de jos i-amintesc lui Miai de Iulica. Și Ticuță, ce figură ! Încă de cînd nu se mai duce pe la școală, dă din umeri la orice întrebare, fie c-o să răspundă ceva, fie că nu ! Ce tip ! Maică-sa, ehee, maică-sa e-o femeie frumoasă, foc de frumoasă. Circotașii și clăpăugii clevetesc că-i rea de muscă. Miai l-a întrebat odată pe Ticuță dacă-i ceva de rău și i se pare că taman de-atunci Ticuță și-a făcut obiceiul cu ridicatul umerilor, a nătîng ! Pe cine altul să-ntrebe de una și alta ? Ticuță e om cu carte, are aproape trei clase la activ, pe cine-altul să-ntrebe. De cum s-a lăsat de școală a învățat să facă zmee. Acum le potrivește mari-mari, cel de ieri trece cu mult peste un metru. Nu să le vîndă. E dat naibii Ticuță ăsta !" „Ca ce să le pierd de căpăcele de sticlă sau catarame sau timbre d-alea din Maroc sau Somalia sau Germania ? Ce, oi fi fun prost ? !" „De ce-i zice Germania și nu Nemția ?" I-a cercetat atunci. Pune și-acu întrebarea, tare, Nini nu-i răspunde. Clar că-i cam nătîng și Nini, ce mai ! Vorbesc ăia mari pe la cozi despre cartele și bonuri și achiziții, despre hîrtii de-o mie și de-un milion, despre nemți..." Nini, mai lasă-mi niște dude, ce dracu ! Că n-ajung !" Nini se strîmbă, nu-i mai întinde căușul palmei.

Undeva, peste coroane și acoperișuri, își face loc spre ei uruitul de morgă al unui tramvai rătăcit.

Pentru că Nini are un cîrlionț roșcat în frunte, îi sare repede țandăra. Doar ce-a încercat Miai să se strecoare pe lîngă el, că-l și lovește peste mîini. Miai nu plînge așa ușor, celălalt lovește, lovește, mut, îndîrjit, locul de sus e doar al lui, al lui ! Și Ticuță ăla, ocupat cu zmeul lui, nu poate interveni ! Apă vie fără rost... A-nceput și vîntul ! Cutremură crăcile, nu alta !" Jos, Nini, jos, catîrule ! Spoitingirule, ți-arăt eu jos ! Jos, n-auzi ? !"

Au coborît. Jos ajunși ar trebui să se termine armistițiul. Nini, absent, mănîncă dude, aruncîndu-le în gura căscată, cu boltă — mărul lui Adam îi joacă, piston. Orice poate să-i sounã Miai : că-i repetent, că-i născut printre țigani, orice, numai să nu-i scape cumva vorba **prizonier**. Asta-i altceva. Și nu l-a lămurit nimeni cum și de ce, în fond asta-i meseria lui tăicăsu și-a tatălui lui Ticuță ei sînt sătui, au mereu cartofi și varză și chiar linte, sînt fericiți, așa că tot nu pricepe de ce se-aprinde Nini dacă-l face prizonier... Odată tot l-a pocnit. Nu-l poate lovi însă oricînd, dacă Miai va mînca și la prînz și seara, atunci să te tii ! Ce mai papară o să-i tragă el lui Nini ! Vede el, oho !

Acum, chiar acum ar trebui să se bată. Vîntul nu va ține mult, e luna lui cuptor și mai vor să înalțe și zmeul ăla. Lui Miai nu-i mai arde carnea. Ticuță îi face semn să-l urmeze. Nini a terminat dudele, și, posac, rezemat cu dosul de șanțurile tulpinei, își bălăngăne brațele ca o vacă alungînd muște cu floacele cozii. Cei doi înaintează spre colțul uliței. Miai mai întoarce-o dată capul. Nini nici acum nu s-a desprins de pom. Ceva îl înfurie, și-aminti iute că Nini e singurul care știe că ieri ai lui au avut un musafir. În uniformă. Două ce-a plecat ăla, a apărut și Iulica, trasă la față și parcă mai scobită — Miai n-a îndrăznit s-o întrebe nimic — și-au mîncat amîndoi strașnic, roșii și castraveți și brînză și cîrnat, mamă-mamă ce i-ar fi arătat azi lui Nini dacă-i încăpea pe mînă !...

Marginea cartierului. Multe gropi pe-aci și case din pămînt fixat în lemne, scînduri și iar scînduri șterpelite și acoperișuri din foi de smoală, zdrențe... „Ie carton gudronat ăla, un' te-uiți", îi arată Ticuță. „Să nu te mai iei cu Nini, lasă-l cu belelele lui, tu le ai pe-ale tale, așa că, pace, țică, mă-nțelegi ?!"

Îl crede. Ticuță vorbește repede, deși deschide gura rar. În ultima vreme. Tot de lăsarea școlii se leagă, de cînd cu ridicatul umerilor... Încolo, băiat bun : pentru două felii cu magiun, ieri,

Constantin Găvenea : „Iarnă pe strada mea"

simbătă, cît ai clipi, i-a și făcut cîteva socoteli dintr-alea date de institutoare pe timpul vacanței. Fără creion, așa, în minte ! Oricum, Miai nici n-ar fi avut creion să-i dea... Tălpile, îl cam ustură tălpile în praful gros, fierbinte al cărării care se topește toată sub soarele arzător, fuge și cotește și dispare și iar apare cărarea sub soarele arzător. „S-a topit cărarea, Ticuță !" Acesta tace mărunțind pașii. „Soarele pîrjolește..." „Soldații pîrjolește, nu soarele ! Ei topește și pămîntu și oamenii și-i face săpun, bă țică, să-puun ! Nu soarele, bää, nu soarele !..." Miai se mîră. Zîmbește. Glumește așa de frumos Ticuță, cînd vrea el. Și-l apucă de mînă ca pe-un frate mai mare. Glumește așa de frumos. Și merg așa, alături, o bună bucată, spre cîmpul de la pcalele colinei. S-a înălțat ceva porumbul și foșnește abătut, parcă, de căldură. Și el. Ce-o fi cu Nini de nu-și face apariția ?... Acum cîmpul se deschide larg. În stînga, pe la sălcii, curge firul Colentinei ce se înecă în păpurișul bălților dincolo, mai sus. Se vor scălda și vor fura roșii, ultima oară era să fie prinși, ce-au mai fugit, măiculiță !

Ticuță se oprește. Desfășoară sfoara de pe un băț — nu prea mult. Miai se îndepărtează cu zmeul, se îndepărtează, sfoara se întinde, se întinde, Ticuță abia mai păstrează între degete bețigașul rotitor ca un mosor, îi gîdilă podul palmelor. Ia uite cum mai topăie Ticuță ! Îl gîdilă, nu glumă, și pe Miai îl umplu o bucurie nouă, sigur pentru că-l vede și pe Ticuță vesel,

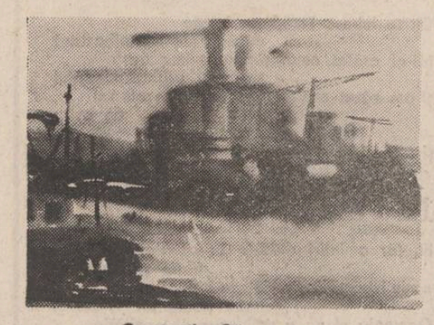

Constantin Găvenea : „Cetatea industrială a Tulcei"

chicotind, abia suportînd bețigașul ăla rotitor. Deodată scapă zmeul. Se simți tras, zmucit dintr-odată, zmeul se ridică sus, suus, îl fură vîntul, tii ! Ticuță îl strigă, Miai ride, ride, e așa de caraghios să vezi pe cineva furat realmente de un zmeu, și ride, și ride... Apoi aleargă după el. Zmeul îl trage spre sălcii, deja s-a făcut mic de tot, de-abia-l mai zărește, are o forță zmeul ăsta, uite cum îl trage ! Miai gîfîie și aleargă, dar se-mpiedică repede, îi dau lacrimile. „Zmeul ! Vreau zmeul ! Stai, Ticuță, stai și-așteaptă-mă !" Se ridică, aleargă, mărăcinii și brusturii îi înțeapă tălpile, genunchii, turloaiele, aleargă, ocolește cîtiva pomi pitici, se strecoară, ud leoarcă, rîul Colentina e peaproape, simte deja bălăriile, lipanele, pămîntul jilav, apoi aude clipocitul mărunt și-i răsar în ochi sălciile, sălciile, dar unde-i zmeul, zmeul lor ?...

Fir-ar să fie ! Ticuță stă pironit locului. Cînd a dat drumul sforii ? De ce ? !

„Unde-i zmeul, Ticuță ? Unde ?" Îi vine să-l zgîrie, să-l muște, să-l înțepe, să-i smulgă părul ! Îl lasă și privește cerul, mîna streașină la ochi. „De ce, de ce i-ai dat drumul ?" I se taie respirația. „Prostule ! Prostule ! De ce... ? ! Se-ntoarce spre Ticuță, pumnii strînși, dar zări lacrimile cum coboară pe obrajii acestuia, roșii, pătați. Se-aproie suind movilița unde celălalt parcă a înțepenit, ce mai ! Jos, de partea cealaltă, spre rîu, o femeie foarte tînără și foarte frumoasă stă întinsă pe-un cearșaf și fumează trăgînd dintr-un țigaret lung, subțire. Alături : salam, roșii, brînză, pahare, felii de pîine, cutii de conserve desfăcute și un bărbat — deasupra capului i-atîrnă vestonul militar într-o creangă curbată rău. Acesta poartă mustață și-i mîngîie femeii genunchii cu mîinile lui uriașe și păroase și-i tot spune ceva. Ce ?...

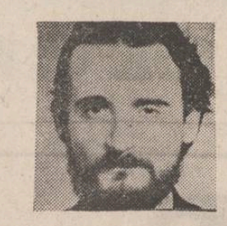

bujor voinea

Un somn profund

Un somn profund și totuși mă simt treaz.
De liniște, de jertfă, de sudoare
Aprind subtil în vid o luminare
Și-absurditatea-mi urcă pe obraz.

Tăcerea — contemplarea aburită,
Cosmos de-argint și-n fond necunoscut
Chiar pentru mine aer din trecut
Pietrificat în albă stalactită.

O, e departe, însă chemător,
Pulsul viclean al blîndului Alcor,
Scînteia demiurgică în care
„Ceva subtil părea o răsuflare".

Un somn profund și totuși mai visez —
Pe-o mare de lumină înainte,
Asemenea cu timpul din cuvinte,
Transfigurat de ger, înaintez.

Un cer mai viu

Ocupi un cer mai viu decît
Albastrul din albastrul cer
În care stelele-s atît
De-nlăcrimate de ether.

Blîndă lumină de-nceput,
Lasă-mi obrazul să coboare
În miezul cel necunoscut
Și de mireasmă și de floare,

Care te-nvăluie subtil
Cum aripi pasărea subțire
Cu suflet candid de copil
Alunecînd prin fericire.

Lasă lumina să respire,
Pulsul pe mare să plutească
Ca o corabie grecească
Spre-ndepărtatele Epire.

În întuneric

Dacă-ți presimți în dunga nopții
Aerul cald, și viu, și pur,
Crinul în tine dacă arde
Cu limpezime împrejur,

Dacă-ți arunci în întuneric
O coamă proaspătă de boare
Sau te apeși pe sinii candizi
Ca de-o patină lucitoare,

Dacă-n sfîrșit întrezărești
Un fiu acolo unde ești
Al potrivirii și-al iubirii
Prin care, vag, mai stăruiești...

O, Niciodată, Niciodată...
Iarba e duh și crește toată
Dintr-o explozie uitată.

Punctul prim

În punctul prim al eului dintîi
Cerul precis că nu putea să fie
Decît o undă fină și pustie
Ca o lumină de la căpătîi.

Precis că totul invers a-nceput
Fără durere, fără conținut —
Un ghimpe de luceafăr de la care
Ceva secret părea o răsuflare.

Nu știu nimic, o, nu te necăji,
Cădeau prin noapte razele pustii
Și nu cădeau căci a cădea sînt fapte
Și era trist în tot și era noapte.

Atît ; triunghiul suspina încet
Cu picuri de argint într-o măsură —
Timpul trecea ca vorbele pe gură
Cînd plînge și aleargă un atlet.

Poate, atunci, cînd discul se oprește
Ceva în timp, subit, incremenește.

teatru

t

Cum se numeau...

Stephen Poliakoff, autorul piesei cu titlul românesc : „Cum se numeau cei patru Beatles ?" are vîrsta, crudă pentru un dramaturg, de douăzeci și opt de ani. Piesa și-a scris-o însă acum cîțiva ani, cînd era și mai tînăr, deci un observator cum nu se poate mai competent și mai credibil al mentalității înfățișate. Meritul lui Poliakoff este de a fi descifrat cu luciditate (și sensibilitate) enorma influență socială a unui fenomen estetic de importanță secundară : muzica „disco". Milioane de ascultători, tineri aflați pe diferite trepte de cultură (pe snobi nu-i mai trecem la socoteală), se pasionează de această muzică într-o măsură mult prea mare pentru ca ardoarea să nu le divulge frustrarea iar frenezia lor colectivă să nu amintească de psihoză. Ceea ce Poliakoff spune (și, slavă domnului, nu o spune un venerabil profesor !) este că această muzică e proastă, nimic altceva decît un drog difuzat în masă. Relația dramatică e simplă : un disc-jokey de succes de la un post provincial de emisie, organizatorul ingenios al unor formidabile concursuri, caută să surprindă în persoana Nicolei Davies, ceă mai fidelă ascultătoare a sa, substratul psihologic al devotiunii. Incizia socială care urmează — Nicola e vînzătoare într-un magazin, restul orelor petrecîndu-și-le lîngă un aparat de radio răblagit sau asistînd, după frenetice eforturi pentru procurarea biletului, la concertele diferitelor formații — este revelatoare. Bovarismul și evaziunea sînt rădăcinile tragicomice pe care prodigiosul disc-jokey, dezgustat de sine însuși, le descoperă sub fastul mecanic al profesiunii lui.

Spectacolul de la teatrul Bulandra cu piesa lui Poliakoff se datorează în cea mai mare parte lui Florian Pittiș, aici în postură de traducător, adaptator, regizor și interpret. Tînărul actor se dovedește bun în toate, realizînd însă, ca interpret, o veritabilă performanță. Între frămîntarea intimă și sfruntatele provocări (ideea, de exemplu, a confecționării unor păpuși care să-i reproducă la proporții naturale pe faimoșii „Beatles") lansate pe calea undelor de Leonard Brazil, Pittiș exprimă cu bravură o dramă contemporană semnificativă, chiar dacă minoră în fapt. Alături de el, Mariana Mihuț este o fetiscană credulă din provincie, asuprită de singurătate, stupidă și totodată plină de bun-simț, victimă sigură a escrocheriei sentimentale lansate prin microfon. O excelentă apariție are Cătălina Pintilie, într-un rol ce învederează cinismul confuz și setea de reușită a unei gisculițe rudimentare. Foarte bun, de asemenea, Gelu Colceag în Rex, și el un naiv obsedat de reușita fără scrupule. Scena „concursului" în care sînt prezenți toți aceștia se impune ca scenă de vîrf, antologică, a reprezentației, altminteri, poate, puțin prea lungă. Naturali și convingători, Mihaela Marinescu și Emil Reisenauer.

Remarcabil ilustrat muzical — chiar cu oarecare exces verist — „Cum se numeau cei patru Beatles" reprezintă un spectacol izbutit, actual și incitant.

Marius Robescu

film

f

Cumpăna

După cîteva succese semnalizate cu entuziasm, după cîteva eșecuri ghilotinate cu grăbire, după cîteva controverse gazetărești, filmele românești au atins un moment de stabilizare relativă : mustind de calități rămîn perfect mediocre. În săli aproape goale, spectatorii urmăresc „confortabil" aceleași performanțe actoricești, aceleași virtuții operatoricești, aceleași „butaforii" estetico-morale. Din această zonă de nivel filmul Cristianei Nicolae, **Cumpăna**, încearcă să iasă, intenția autoarei atîrnă greu în cumpănă, jocul actorilor poate fi un argument, imaginea (Marian Iordache) vorbește sufletului atacînd ochiul (lăudabil), dar încercarea rămîne în cumpănă. Cumpăna presupune un punct stabil, un punct de balans ce implică soliditate și care în film ar trebui, mai ales după unii, să fie scenariul. Scenariul **Cumpănei** noastre, deși iscălit de Horia Pătrașcu, cel care cu ani în urmă a semnat o nuvelă de excepție și un scenariu de excepție — **Reconstituirea**, este șubred. Cumpănirea devine primejdioasă. Cotidianul — ca farmec și verosimil (excelent prins în secvențe fulgerătoare) dispare în lipsa de sinteză, intriga e schematică, pretextul povestirii trenante e și vulgar și banal, personajele se consumă în eforturi de a fi încordate. Cristiana Nicolae are îndeminare și sensibilitate în interpretarea eroilor cu care are de a face, ne impune personaje interesante, creează filmic identități psihologice, operează mai puțin convingător cu relațiile dintre ele, dar are tendința de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. Deosebit de frumoasă pentru film, Ioana Pavelescu (Fulga) are o partitură mult prea săracă, Adina Popescu, cu dezinvoltura-i cunoscută, devine singurul liant între sercvențele povestirii, umplînd adesea golurile acțiunii, Florin Zamfirescu are în context cea mai nuanțată și fericită interpretare, Mircea Albulescu transpiră, pur și simplu, în efortul de a deslănțui dramaticul (am crezut pînă acum că acest actor este desăvîrșit în orice rol interpretat dar de data aceasta, și lui îi lipsește armătura convingătoare a unui Bogan criminal și brută). Filmul este conceput și realizat de autoare cu căldură și atenție pentru trăsăturile evidente sau latente ale oamenilor, dar ele rămîn energii disparate sau numai accente de energie necaptată. Simbolul suspendării, pe care Vova îl joacă pe pahare, rămîne valabil și pentru consistența filmului. Tensiunea este liniară și oarecum falsă, căci Vova, la care putea să apară dramaticul nu depășește farmecul răufăcătorului naiv iar Pavel, pentru care momentul opțiunii putea fi răscolitor, este plat, fără îndoieli și fără surprize. De apreciat muzica acestui film, pe lîngă multe altele, desigur. Poate că interesantul acestei **Cumpene** constă în cumpănirea elementelor din care se compune.

Corina Cristea

televiziune

tv

Teatru filmat sau film teatralizat ?

„Teatrul T.V." este o emisiune cu zi și oră fixă de ani de zile. Nu mai miră pe nimeni că în „sala" sa uriașă marți de marți se adună zeci și sute de mii de iubitori ai genului, mulți dintre aceștia neavînd altă posibilitate (sau avînd-o cînd și cînd) de a fi spectatori de teatru. Recunoaștem deci deschis meritele acestei redacții, de la primele și neuitatele lecții ale lui Ion Marin Sadoveanu pînă în prezent. Înțelegem și eforturile prin care se asigură săptămînal apariția a cel puțin unei piese de teatru pe micul ecran. Nu este ușor, chiar preluînd, să asiguri un repertoriu într-un asemenea ritm. După cum nu este ușor să satisfaci un „public" atît de eterogen care, vrînd-nevrînd, „merge la teatrul t.v." În aceste condiții problema repertoriului este dintre cele mai serioase, ecourile unei piese prezentate la t.v. fiind incomparabile cu cele ale unei piese prezentate într-o sală de teatru, chiar dacă aceasta va rezista ani de zile pe afiș. Din punct de vedere tehnic, repertoriul „teatrului t.v." se compune din spectacolele preluate de la diferite teatre, din spectacolele realizate pe platou și din spectacolele de teatru filmat. Părerea noastră este că ultimele sînt cele mai apropiate de specificul televiziunii. Primele sînt spectacole uzate care urmează să fie scoase de pe afișe. Cele realizate pe platou sînt realizate de multe ori în criză de timp, cu distribuții improvizate pe criteriul disponibilității actorilor. Fără a minimaliza primele două modalități de „teatru t.v." o susținem pe a treia, deși știm că ea este ceva mai „complicată" decît celelalte. Deci teatru filmat, nu film teatralizat. Teatru filmat ca „Visul unei nopți de vară" de Shakespeare și nu „film teatralizat" ca „Sufletul fiecărui loc" de Corneliu Leu. Altfel se va renunța, cu suficiente argumente, la această formulă specifică, pentru că efortul de a și filma un subprodus, investiția de talent și de material, ambițiile regizorului și operatorului nu se vor justifica în nici un fel. Programarea — în această formulă dorită — a unei asemenea piese compromite însăși ideea de teatru t.v. „Sala" acestui „teatru" nu are marea sa rezonanță numai pentru a auzi șuierăturile și sîsîielile unor actori puși în situații ridicole. În viziunea unei asemenea „piese" „eroismul" personajelor are un ecou invers în mintea și sufletul adevăraților eroi, iar intențiile bune ale redacției se transformă în contrariul lor. Eforturile regiei artistice (Sergiu Ionescu), ale unor actori de primă mînă (Ion Caramitru, Alexandru Repan, Dana Dogaru, Ștefan Radoff, Emil Hossu) și eforturile sutelor de mii de telespectatori de a urmări această piesă nu sînt justificate „ab initio". Repetarea unui atare insucces ar avea un recul nedorit, pentru că la o asemenea audiență decepția este mai mare, fiind direct proporțională cu numărul telespectatorilor. Să sperăm că a fost numai un accident, care nu va infirma opțiunile de repertoriu și de realizare ale redacției.

Iulian Neacșu

dorin măran

debut

Îmi asum cu o deosebită plăcere riscul de a recomanda cititorilor și — cine știe — chiar criticilor, pe tînărul prozator Dorin Măran. Acest tînăr, cu privirea lui zîmbitoare și scrutătoare, venit de pe meleagurile bănățene, scrie o proză care atrage luarea-aminte prin gravitatea dur-elegiacă a tonului, prin realismul fundamental al temei și prin foarte acuta exactitate a scriiturii.

Dacă e să identificăm o anume înclinație spre experimentul epic, în ce-l privește pe Dorin Măran, chestiunea trebuie raportată la dorința sa de a valorifica din unghi actual anume cuceriri ale tradiției. O tradiție mai veche dar și mai nouă, căci, în chip revelator, schița de față degajă un farmec aparte ,un farmec rezidind în neașteptata interferență dintre duhul prozei lui Agârbiceanu și a lui Sorin Titel. Așteptăm cu legitimă încredere viitoarele manifestări epice ale lui Dorin Măran.

NICOLAE CIOBANU

Mestecenii

Norii se sparseră ca sub zguduirea unui cutremur. Văzduhul se levădă de ploaie iar depărtările se luminară. La buza Virtoapei, peste apa Bolvașniței, moara lui moș Gheorghe mai scăpără o dată în lumina fulgerului, apoi se cufundă din nou în umbra groasă a copacilor care o petreceau din jur împrejur. Pe creștetul ferestrelor se scurgeau ultimele picături de ploaie lăsînd în urma lor, pentru o clipă, o dîră subțire de umezeală. Pe dinăuntru, un abur rece ceruia ferestrele. Pilpîiri de luminări aprinse se hărțuiau pe cenușiul lor. În odăi se ținea o liniște grea, de apă stătută, cînd și cînd numai se auzeau de afară gemetele copacilor plesniți de vînt.

Sub țolul aspru, din păr de capră, care o învelea pînă la subsioare, bătrîna părea să nu aibă trup. Ai fi zis că așternutul ascunde o scîndură și nu un om. Respira anevoie, pe gură, o gură strîmbată de vreme, vînătă și încrețită ca brazda ocolită de ploaie, respira anevoie horcăind îndesat, pieptul i se ridica cu greu la fiecare răsuflare de parcă l-ar fi apăsat cineva cu mîna. Văzută de sus, gura deschisă arăta ca un hău neguros. Cu palmele împreunate deasupra tolului, cu ochii deschiși, fără culoare și fără privire, ai fi zis că se dusese de mult dintre cei vii, așa, nevegheată în ultimele ei ceasuri, fără ca cineva să se fi aplecat deasupra ei. Dar baba era încă în viață, poate mai avea și mintea limpede, așa cum o avuse întotdeauna, nu se putea ști însă, căci de cîteva zile întepenise toată, în cîteva ceasuri i se stricaseră și mîinile și picioarele și tot trupul, altădată sprinten ca o lăcustă. În ziua aceea se ostenise mai rău ca altădată. Parcă simțise ea ceva și parcă se temea să plece pe lumea cealaltă, așa cu casa în neorînduială, de parcă pe dumnezeu l-ar fi supărat praful din casă ori bălegarul din grajd. Se ruose de sale trebăluind de cu noapte și pînă la lăsatul amurgului. Primul gînd îi fu la Voichița, vaca aia năroadă, trasă afară din pîntece moarte — așa de rău o chinuise pe mă-sa — și care se tăvălea, parcă cu dracu-n ea, cînd încercai s-o mulgi. Baba își puse un scăunel sub țîța vacii și se așeză pe dînsul. Cu o mînă ținea ulcica de pămînt ars, iar cu cealaltă începu s-o mulgă, moale, tremurînd ușor de parcă se temea să n-o vateme. O mulse așa, aiurită, cu gîndurile departe. De la o vreme laptele se sfîia să mai curgă căci baba uitase să-i stringă tita cu degetele ; o mîngîia numai șoptind în nestire : Voichița mea, Voichița mea... Apoi își trecu mîna peste botul animalului pivăindu-i nările umede și ochii și urechile, apoi se duse cu ea de-a lungul grumazului lat și moale și-i scărpină pielea cu unghiile. Voichița îndreptă botul făcînd cu el un ocol în aer și slobozind un muget de vreme rea. Pe babă o luă parcă cu frig. Se chirci toată, fața i se strînse într-o schimonoseală dureroasă apoi trupul îi zvîcni de parcă l-ar fi înjunghiat careva. Încercă să se îndrepte de sale dar durerea n-o lăsă și rămase așa, ca bătută în cuie, cu spatele adus și cu capul atîrnat ca o cracă de prun care se tînea deasupra numai în coajă. Ieșită din visarea ei, baba dădu spre ușa grajdului dar la al doilea pas se poticni. Trase cu năvală în piept aerul uns cu miros de bălegar și se încumetă să păsească lung și iute ca înzdrăvenită de puteri noi. Dar acum se împotmoli de-a binelea. Picioarele o lăsară, oala îi căzu din mîini iar laptele se prăvăli peste paiele îngreunate de bălegar scurgîndu-se în adîncul lor și lăsînd o dîră senină peste ele. Genunchii i se încovoiară și baba căzu cu capul înainte la o palmă numai de dinții ridicați ai unei greble uitate acolo ori tîrîte de coada vacii. Zăcu așa o vreme strivind bălegarul cu nasul din care începu să curgă o șuviță de sînge. Cînd își veni în fire, vîrtejul din ea se mai potolise parcă, picioarele și le simțea iar, puterile îi veniră la loc, numai un șuierat năbrasnic îi soărgea urechile. Se ridică pe picioare, își duse mîneca pieptarului la nas lepădîndu-se de sînsele împietrit și ieși din grajd. În ziua aceea mai dădu de mîncare la cîine, vărsă o căldare cu lături în vălăul porcilor, văzu de orătănii, schimbă nutrețul în iesle pentru vite, scoase brînză din putină, ouă din cuib, adună o poală de verdețuri din grădină și, după ce mai deretică prin casă și făcu ograda lună, se despuie de toalele cele vechi, se îmbăie în pîrîiașul din spatele morii și se gătî cu cele noi, cusute de ea în zile de odihnă. Multă zăpăceală i-ar fi tulburat mintea lui moș Gheorghe dacă ar fi văzut-o cu cîtă sfială și grijă își punea țoalele de gătească, cum își potrivea lungimea catrinței peste poalele încrețite, trăgînd-o ușurel pe după brăcinarul încins sub piept și cum, îndoplecîndu-și marama neagră cu marginile încîucurate, o apuca de colțurile cele lungi în vîrful degetelor rotind-o grijulie deasupra capului și legînd-o strîns în două noduri sub bărbie. Și s-ar fi crucit fără doar și poate văzînd-o cum iese din ogradă și-și face ochii roată, căutînd în bătaia lor, cu teamă, picior de om. Moș Gheorghe era cu trebi la sfat, în oraș, și lăsase vorbă babei sale că avea să mai șadă vreo două zile pe la neamuri să-și vadă strănepotii, că cine știe... După ce se încredință că nu-i suflare de om prin preajmă, dădu ocol morii, păși peste podețul din trunchi de salcă bătrînă, răzuit din toporc ca să nu fugă talpa piciorului în lături și ieși din bătătura morii peste pîrleazul curmat în gardul de mărăcini. Un mușuroi de cîrtiță îi află piciorul și baba își pierdu cumpăna. Încercînd să se priponească de gard, doi spini ascuțiți și iuți îi intrară în piele. Își trase mîna brusc, ca muscată de viperă, o ridică apoi la gură și-i suose locul vătămat. Apoi trecu mai departe, grăbită, unduind prin miriști cu păpădie și busuioc verde

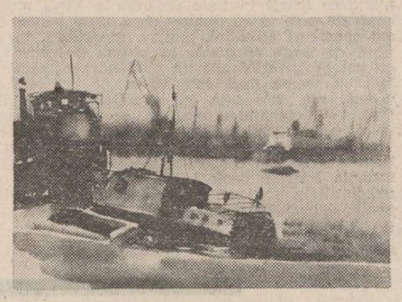

Constantin Găvenea : „Construcții în port"

pînă cînd în fața ei se limpezi rariștea cu mesteceni. Răzbi cu suflarea tăiată și cu spatele îngreunat. Se opri locului, cu fața inseninată, să-și tragă răsuflarea. Mestecenii ! Era în mijlocul lor. Albi, mari și arătoși, cu coroana pierdută în larul soarelui. Coaja subțire ca foaia de țigară, coșcovită din loc în loc, părea o plasă de pleoape ridicate care sclipeau molatec la slabele gîngăveli ale vîntului. Albeața le dădea un aer fudul.

„Ca mîndri îmi sînteți !" șoptea baba în gîndul ei, ruptă de pe lume și ochii i se împăienjeniră, și o salbă curată de lacrimi îi împovără obrajii. Îi deslușea greu, tot mai greu acum. Mestecenii începură să-și piardă forma, trupurile lor, unduind ca algele marine, se atingeau în treacăt și se destrămau ca stropii de vitriol căzuți într-o căldare cu apă lăsînd ochiului privelîștea unei puzderii de pete de culori care viermuiau fără să-și găsească liniștea alunecînd și risipindu-se ca apoi să se stingă și să lase locul altora ivite ca din senin. Începu să alunece printre ei, usoară, smerită, cu fruntea îngîndurată, avea pașii moi și sfioși, temîndu-se ca nu cumva clămpănitul lor să le destrame frumusețea. Își ridică ochii domoliți de plîns spre coroana lor albă cu pete sidefii, semeață și tainică ca o mitră arhierească. Ochii ei amurgiți răspîndeau priviri înfierbîntate, ca o rugă neîmplinită a sufletului, zămislită din vremi fără de început și rostită mereu, mereu mai neîntinat și mai plin de credință. Erau priviri de prefacere și zămislire, de întregire a vieții parcă și, în același timp, de rămas bun, adînc și cuviincios, fără tresăriri palide ori zbuciumate. Mestecenii simțeau asta și, fluturîndu-și cu jind capetele înfrunzite, o întrebau :

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL „RITMURI"

RADU CIOBANU

Consemnări

„Anii noștri — îndeosebi ultimul deceniu — au însemnat pentru Deva o veritabilă renaștere în care am avut șansa de a fi și eu angrenat și pe care am urmărit-o și o urmăresc cu un fel de aviditate profesională. De multe ori sînt întrebat cu o discretă mirare, de către oameni care trăiesc în orașe cu mult mai mari, dacă nu intenționez să-mi caut un rost în altă parte. E o întrebare care mă nedumerește profund de fiecare dată. De ce aș pleca ? întreb la rîndul meu. Se poate trăi, se poate munci, se poate crea aici exact ca în oricare altă parte a țării. Adevărul e însă că sînt un sentimental ; de Deva m-am atașat într-un fel aparte. Țin și la Timișoara pentru că acolo m-am născut, țin la Cluj-Napoca pentru că acolo cîțiva distinși dascăli și oameni de cultură m-au învățat carte, țin la Suceava pentru că acolo s-a născut „Nemuritorul albastru", cartea care din cîte am scris, mi-e cea mai apropiată. Țin la Sibiu pentru că altfel nu se poate : e un fel de Napoli al nostru. La Deva țin însă pentru că am crescut — ca scriitor — odată cu acest oraș. E cu totul altceva".

●

MIRON ȚIC

Respirăm prin fragede cuvinte

Ne-ntoarcem dintr-o prelungită iarnă,
Privim pămîntul întinerit de flori,
Uneori ni-e teamă de-o trecere rapidă,
Prin imense lucruri și culori.

Prețuim iubirea ce arde între noi,
Cărările ne cheamă cu limba însetată,
Și ne visăm în timp melodioase ploi,
În țara de gînd, de piine luminată.

Scriem poeme-n liniștea subțire,
Ne așteaptă ora ca o stea fierbinte
Se luminează noaptea din privire,
Respirăm prin fragede cuvinte.

●

FLORINA JIANU

Sfială

Mi-e greu să rostesc
Cuvinte de dragoste
Pentru locul acesta — anume
În fiecare din noi e o sfială
Ca în fața celor de la care avem
Strălucirea pădurilor, cerul cu dor
Și un nume.
Răsuflarea acestui pămînt
O încălzim ca pe o pasăre-n sîn
Și nimeni nu ne-o poate duce cu sine
În pumn.
Nu se poate rosti
Dar plouă cu flori peste inimile noastre
Mirate.
Cu porumbei acoperim orașele
În fiecare noapte
Și ardem tăcuți la hotar să ținem departe
Furtunile.

●

AURELIAN SÎRBU

Blaga

Mirabilă,
lumina-i un dor
fără sete
încovoiat
la marginea cuvîntului.

●

PETRIȘOR CIOROBEA

Suprema rostire

Cu limba lui Miron Costin
Sau a Bălcescului
Cu tulnicele de senin
Din inima omenescului,
Rostim numele Călăuzei roșii
Ce ne-a trecut
În ținuturile curate
Ale gîndului
Unde viețuiau strămoșii.
Cu spicul grîului
Sau c-o floare, deschid
Porțile solemne ale rostirii
Numelui tău — PARTID.

IONEL AMĂRIUȚEI

Visînd lîngă statuia ecvestră a lui Decebal

Din coama calului alb se despletea o cărare subțire,
Cîmpia Română își deschidea brațele, în întîmpinare,
Ciobanii păzeau pe tîmpla Carpaților
Turme celeste — bulgări de soare.

Călărețul venea dintr-o lume veche, străveche,
Cu două mii de ani povară în spate ;
Cîmpia și muntele au recunoscut călătorul :
un dac.
Venea din istorie, pleca în eternitate.

MARIN NEGOIȚĂ

Cu cîntecul de patrie în sînge

Cîntecul drept cred că acum îl scriu
deși în suflet sînt demult cascade
și-o dragoste de Patrie ce roade
spre miezurile noi ca un burghiu.

La pieptul Patriei, lipit de roade,
îi simt căldura stemei ca un fiu :
mă iartă, mamă, dacă prea tîrziu
îți-aprind pe frunte stele miriade.

Parcă și eu abia acum mă nasc
cu cîntecul de Patrie în sînge —
stejar înfipt în luturi, nu un vreasc...

Cum iarba de la bulgări forță strînge
eu de la Patrie mereu renasc
și nu-i furtună să mă poată frînge.

●

CONSTANTIN GHEORGHE NAIDIN

Cui îi mai trebuie dovezi

Cui îi mai trebuie dovezi despre soare
și despre lună și despre stele
ca despre trei culori din drapel,
n-are decît să-și convingă privirea
ațintind-o spre cerul patriei mele.

Cui îi mai trebuie dovezi despre semințe
și despre anotimpurile de logodne
ale sentimentelor dintre unelte și oameni,
n-are decît să poftească lîngă vetrele noastre
pe care ard inimi ca flăcările-albastre.

Cui îi mai trebuie dovezi despre noi
și despre obîrșia noastră străveche,
N-are decît să asculte gurile Dunării
care n-au fost, nu pot și nu vor fi
niciodată astupate cu pumnul.

DUMITRU HURUBĂ

Noaptea unui medic

„Medicul se întoarse și se depărtă repede. Tînărul privi ușa din fața sa. Pe o bucată de tablă scria cu litere mari : „Sala de operații. Păstrați liniștea". Apăsă pe clanță. O lumină orbitoare năvăli spre el dinăuntru. Masa părea un catafalc... Și toate începură să se învîrtească deodată în jurul său cu o viteză amețitoare.

...În zori, medicul îmbătrînit parcă, îi lua pulsul în salon. Bolnavul deschise ochii și un zîmbet abia schițat îi destinse fața.

— N-am murit ? se miră în șoaptă.

— Ești cam mîncinos, zîmbi și medicul.

— Și morfina dumneavoastră e cam veche, sau nu mi-ați dat destulă. Am dormit prost. Tot timpul am auzit cum îmi scîrțîie creierul...

— A fost greu...

— Să-mi crăpați capul ?

— Și asta. A fost greu, fiindcă am fost în prima linie alături de un laș. Tot timpul voiai să treci la dușman. A trebuit să lupt pentru doi...

— Mulțumesc..."

●

GLIGOR HAȘA

Duras, solul

„O voce tînără, tremurată la început, caldă și duioasă ca flăcările focului care mistuie necruțător trunchiurile ținere, mai apoi, preluă melodia, învăluind oameni și munte în lumina bucuriei de început ; deodată glasul se împresură cu asprime de secetă și ger, născînd în suflete prăpăstii fără ieșire către zeii de sus și de jos. Lacrimile umezeau gene și umezeau bărbi. Un oftat prelung învălui focul mînînd flăcările ca limbi de balaur spre creștetul stîncii. Zara primi mustrarea din privirile înțelepților, săltă pe o stîncă ridicată ca un altar în cerul de foc și schimbă cîntecul :

Mai triști ca niciodată sînt zeii daci acum.
Un drum se-afundă-n neguri, se-arată iarăși drum.
Ne-am însoțit cu munții, cu codrii ne-am frățit,
Nu-s căi fără întoarceri, poteci fără sfîrșit ;
Ne-om împăca cu zeii ce ne pîndesc din zare —
Asfinte-n nouri soare și soare nou răsare...

Din sute de piepturi răbufni cutremurător cîntecul soarelui, îngăduit obișnuit în prima zi din luna dedițeilor, cînd regele și marii tarabostes ieșeau în Cîmpul Pîinii, cei dintîi cu plugul la arat.

●

TRAIAN FILIMON

Semnele luminii

Fluviu suav — lumina mă străbate
Fără întoarcere, fără oprire
Dar gîndul meu e o singurătate
În care-ncape-ntreaga omenire.

Nu-i tulburați rotirea de crepuscul
Chiar dacă-n stele-și caută cuibare,
Pămîntul însuși e un semn minuscul
Sub semnul lui etern de întrebare.

Un ochi visează, celălalt veghează
Mărul de aur, liniștea grădinii,
La miezul nopții, ziua în amiază
Gîndul e semnul semnelor luminii.

●

FELICIA TRIF

Ca un val, primăvara

Roua cuvintelor
Suspendate-n turnurile cetății
Și zăpada, fir argintiu,
Topită lumină plină.
Doar eu rătăcesc în căutare,
Primăvara m-a cuprins ca un văl.

●

PAUL SOMĂCESCU

Fîntîna de comori

Din roci printre stele, sar așchii de piatră,
o mînă s-afundă-n țărînă din zori
departe-n adîncuri prin noaptea-ncleștată,
urzește-o fîntînă bogată-n comori.
Trec clipe, trec ore și zile în șir,
și cumpăna-i lungă de-aici pînă-n cer,
din miez de pămînt țîșnesc în șuvoi
țîșnesc nestemate — limpezi izvoare.

radio

r

Școala și radioul

Evenimentul radiofonic al săptămînii care constituie obiectul cronicii de față îl reprezintă, fără îndoială, primul Congres al educației și învățămîntului. Rolul nobil al școlii — ca factor principal de educație și formare a omului nou, de pregătire a forței de muncă — a fost reafirmat și confirmat ca o înaltă datorie patriotică. Alături de întregul corp didactic sînt chemați să-și aducă o substanțială contribuție la formarea și educarea tinerei generații și creatorii din domeniul literaturii și artei, activiștii din domeniul presei și radioteleviziunii.

Acest moment de însemnătate istorică pentru școala românească reprezintă, cu siguranță, și momentul unui bilanț în care redactorii emisiunilor pentru tineret trebuie să desprindă din realizările și imperfecțiunile emisiunilor la care au lucrat linia directoare a unei munci eficiente, cu rezultate probante în ceea ce privește înrîurirea publicului ascultător. Bunele rezultate nu au lipsit (și ele au fost consemnate în acest spațiu la timpul cuvenit), asta nu ne poate face să uităm emisiuni care sînt lipsite de audiență tocmai datorită formulei lor neradiogenice. Se impune înlăturarea formulelor învechite. Dacă școala nu-și mai poate permite să apeleze la formule uzate — de genul profesorului atotștiutor, emițînd verdicte **ex cathedra** — tot așa radioul trebuie să recurgă la modalități moderne de captare a interesului tinerilor. Toate cuceririle învățămîntului modern (în special în domeniul tehnologiilor didactice) trebuie să-și găsească corespondent în emisiunile dedicate tinerilor, elevilor și studenților în special.

Numai astfel se poate evita pericolul ca radioul să rămînă în urma școlii. Or, radioul are la dispoziție nenumărate formule publicistice de dialog cu tinerii săi ascultători. El poate evita cu ușurință verbiajul, lăsînd loc ideilor, sugestiilor, propunerii unor teme de meditație, venite mai ales din partea tineretului studios, a oamenilor școlii.

Pentru realizarea acestor deziderate — care nu sînt nici utopice, nici greu de împlinit — este necesar să se urmeze îndemnurile conținute în Chemarea Congresului educației și învățămîntului, realizîndu-se emisiuni „străbătute de un fierbinte mesaj patriotic, care să ajungă la inimile copiilor și tinerilor". Oamenii radioului trebuie, răspunzînd acestei Chemări „să sprijine eforturile școlii, familiei, organizațiilor de copii și tineret în multilaterala activitate pe care acestea o depun pentru formarea tinerelor generații".

Constantin Stan

plastică

p

Valorificarea ideilor

Examinarea unei singure lucrări nu poate, desigur, să determine formarea unei imagini cît de cît corespunzătoare despre direcția pe care se înscriu căutările unui artist plastic într-un anume moment. Ea poate sugera însă posibile coordonate ale intențiilor artistului, poate preciza sensul unui demers, confirma validitatea lui în cadrul procesului unic al creației. Din acest punct de vedere putem spune că expoziția de la galeria **„Simeza"**, expoziție reunind un număr destul de mare de lucrări de sculptură, incadrabile în specia plasticii de mici dimensiuni, este extrem de instructivă. Ea are, prin forța imprejurărilor un caracter eterogen, fiecare expozant participînd cu o lucrare, aleasă, bănuim, în funcție de preferințe personale. Diversitatea preocupărilor evidentiate în această expoziție reflectă, la scară redusă, varietatea de viziuni și modalități prezente în peisajul sculpturii noastre.

O primă observație, cu caracter general, care se impune, este aceea că majoritatea lucrărilor reflectă nu numai un grad de profesionalitate ridicat ci și un interes marcat pentru valorificarea prin intermediul formei plastice a unui mesaj clar. Depășind ideea că sculptura mică are o funcție eminamente decorativă, mulți dintre expozanți au prezentat lucrări cu o bogată încărcătură semnificativă și, am putea adăuga, emotivă. O întreagă suită de sculpturi reevaluează posibilitățile expresive în domeniul interpretării chipului uman, încercînd a defini ipostaze existențiale prin forme de regulă esențializate. La limita între geometrie și figurativ se situează cîteva admirabile compoziții cu forme sobre și disciplinate, semnate de George Apostu, Paul Vasilescu, Vasile Gorduz, Al. Gheorghiță, Anton Eberwein, Nicăpetre sau mai tinerii Mihai Buculei, Liviu Rusu și foarte tînărul Leonard Răchită. Ei preferă definirea energică, prin cîteva trăsături, a formei, mergînd în pas cu o tendință ce își face tot mai mult loc în sculptura de pe toate meridianele și care se manifestă prin refuzul oricărui element ce complică simplitatea inițială a proiecției mentale a subiectului abordat. O concepție întrucîtva diferită lasă să se întrevadă alte lucrări vădind o mai mare insistență asupra elementului particular, capabil să sublinieze o anume specificitate, o anume dimensiune a trăirii. Sînt acestea lucrări în care perfecționalismul clasicist se conjugă fericit cu sugestiile artei baroce sau imagistica suprarealistă. Rezultatul este, cum arăta recent în cronica sa un distins coleg cronicar, ce nu se sfiește să insiste asupra valorilor conținutistice, un comentariu cu accente diverse al condiției umane, precum în lucrările lui Grigore Minea, Radu Aftenie, Deac-Bistrița, Cristian Breazu, Adrian Popovici, Nicolae Șaptefrați, Ion Iancuț. Nu fac notă distonantă, în aceste condiții, lucrări unde accentul este pus pe un anume mod, tradițional aproape, de înțelegere a formei, precum este cazul în lucrările semnate de Iulia Onița, Iorgos Iliopoulos, Aurelian Bolea, Mihai Marcu etc. Nereușitele expoziției, care țin de graba de a prezenta unele idei abia schițate drept opere împlinite, nu sînt de natură să greveze asupra calității manifestării.

Grigore Arbore

muzică

m

Osmoze

Scriitura ca produs natural, „sunetele din substanța realității", ștergerea barierelor între cuvînt, sunet și lucruri, metatextul sonor, care se autocomentează, așează compozițiile lui **Sorin Vulcu** departe de orice teren geometric dinainte calculabil. Pornind de la un „generator textual" (versuri de Henri Michaux, în sceneta instrumentală **Indeletnicirile mele** ; versuri de Nichita Stănescu în **Epica Magna**) sînt dezvoltate serii simultaneiste care am putea spune că țin de o viziune muzicală fenomenologică.

Astfel, atît în **Osmoze** cît și în **Epica Magna** („Pleonasme pentru dublu trombon") se urmărește viabilitatea sunetului mai presus de obținerea sa pe cale sintetică ; un fascicol de „viziuni" concrete în locul unei esențe. **Osmozele,** muzică electronică dispusă în spațiu panoramic, reprezintă o întrepătrundere organică a unor moduri care se distilează unul dintr-altul, creînd o muzică a cărei continuitate de accente dramatice sugerează osmozele micro — și macrocosmosului. Noutatea se află în punctul de pornire (o teză științifică a lui Nicolae Sava) : principiul obținerii unor sonorități deduse din ultrasunete, care printr-o anumită divizare să dea un spectru de frecvență foarte bogat în armonice. Obținînd blocuri sonore care sînt combinate cu sonorități programate de generatori (sunet sintetic), se redă o atmosferă de natură care sfîrșește (demonstrativ pentru expresia emotivă) cu melodia „Ciuleandrăi".

Aceleași dilatări ale sunetelor („unități spațio-temporale") apar în **Epica Magna.** Secțiuni de versuri scurte, tratate ca niște aforisme, declanșează atît ritmica muzicală cît și dramatismul lucrării pentru fidelitatea sonoră a atmosferei, trombonul (cu două pavilioane) utilizează ca mijloace de emisie nu numai sunetul obișnuit, ci și sonorități polifonice, transformări de timbru prin ridicarea presiunii sau micșorarea ei, estompări și sonorități continue, ajungînd chiar la emiterea unor foneme și silabe din poezie. Topirea cuvîntului în sunet, și invers, alchimie pentru care sînt folosite microintervale (sfert, treime de ton, produse din rezonanță naturală), creează o unitate dramatică neîntreruptă, evocînd adeseori bocetul, inflexiunile arhaice.

Aceeași extindere a mijloacelor de expresie, contopirile sunet-zgomot, pînă la dizlocarea sunetului, o urmărește Sorin Vulcu și în lucrările sale camerale **(Echo I, II).** Choralul benzii magnetice e format dintr-un grup de sunete peste care intervențiile instrumentale care preiau aceste sonorități sînt tratate variațional ; pauza joacă un rol de discontinuitate suprapusă pe continuitatea benzii, realizînd un arc și o creștere pînă la topirea sunetelor în armonice naturale. **Echo II** este un nou argument pentru „ștergerea totală a frontierelor dintre genuri", pentru funcția poetică a sunetului.

Grete Tartler

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

„Amintiri la statura ceasului de-acum" (III)

Evocări de Valeriu Anania

CANDORILE MĂRȚIȘORULUI

Multor prieteni le-am povestit istoria cu caprele lui Arghezi și ei m-au indemnat s-o scriu.

Era, bănuiesc, in 1953, primăvara. Maică-mea se pomenise cu tensiunea arterială foarte ridicată și am adus-o la București, unde am internat-o, pe citeva săptămini, in spitalul Colțea, sub ingrijirea profesorului Bazil Teodorescu. Gospodăria de la țară, cită mai era, rămăsese pe seama tatălui meu, bărbat cu puțină invățătură, dar „om al unei singure cărți", Anton Pann, pe care-l știa din scoarță-n scoarță; niciodată nu și-a dojenit copiii altfel decit aplicindu-le morala celei mai potrivite pagini din **Povestea vorbei**, și aceasta ii era vinovatului deajuns.

In acest timp mergeam la Mărțișor o dată sau de două ori pe săptămină, iar Arghezi nu uita să mă intrebe gingaș:

— Cum se simte doamna, mama dumitale?

Vorbindu-ne unul altuia de păsurile zilei, i-am spus că una din grijile mele era să cumpăr o capră pentru părinții mei. Vaca lor nu da atita lapte cit li se cerea pentru „cotă" și fuseseră nevoiți s-o vindă. Or, laptele de capră era scutit de asemenea dări.

— De ce nu mi-ai spus pină acum? s-a inviorat Arghezi. Pentru părinții dumitale iți dau eu două capre. Ale noastre s-au inmulțit (noi nu sacrificăm iezii), iar Paraschiva s-a impovărat peste măsură. Oricum, ne vorbiserăm să scăpăm de două... Nu-i așa, Paraschivo?

Am plecat cam pe ginduri. Mai intii, eu intenționam să cumpăr o singură capră, nu două. In al doilea rind, știindu-l pe domnul Arghezi cam circiobar la parale, mă intrebam cit o să-mi ceară el mie pe cele două capre și dacă eu voi avea neobrăzarea să incerc să mă tocmesc. Trăiam dintr-o leafă de bibliotecar, din care jumătate se ducea la impozitele bătrinilor mei. Domnul Arghezi, imi ziceam, ar fi putut să-și găsească un alt client. Lucrurile insă se arătau și mai complicate. O capră o puteam cumpăra din chiar comuna părinților mei sau din satele vecine sau, in cel mai rău caz, din tirg de la Drăgășani. Dar să duci tu două capre din București tocmai la Glăvi, iată o istorie care-mi da de gindit.

Incă o vizită, și incă două, pină ce mi-am luat inima-n dinți:

— Domnule Arghezi, cam cit credeți că o să vă datorez eu pentru cele două capre?

— Vai de mine, se poate? a intervenit Paraschiva.

Arghezi a inceput să ridă.

— Cum te-ai putut gindi la așa ceva? Caprele ne vin pe gratis, una din alta. E darul familiei mele pentru părinții dumitale...

N-aș putea să spun că in felul acesta mi-a fost mai ușor. Un dar de la Arghezi — mai ales in vremea aceea, cind el incă trecea prin destule lipsuri — imi pica mai greu decit dacă el mi-ar fi cerut un preț cinstit, ca intre oamenii care se cunosc.

Celelalte complicații insă nu aveau cum să fie evitate.

Maică-mea a ieșit din spital insănătoșită, dar trebuia să mai rămină la mine vreo două săptămini, pentru un plus de tratament. Ședea ca pe ghimpi, cu gindul acasă. — Ce-o fi făcind taică-tău singur, cu toate pe cap?... Și, voluntară cum era, și-a hotărit ziua plecării, fără putință de aminare, dar la o dată cind nici eu și nici fratele meu nu o puteam insoți. Cit despre capre, bucuroasă că va avea lapte imbelșugat și nevămuit, a decis ca ele să meargă in vagonul de mesagerii al aceluiași tren cu care va călători ea.

De la gară mi s-a comunicat că dispozițiile in vigoare interziceau transportarea animalelor vii dintr-un raion in altul fără autorizație specială. Arghezi a trebuit să scrie o cerere in acest sens către Sfatul Popular al raionului in care se afla Mărțișorul, dar după destule nedumeriri și consultații, căci nici unul din noi nu știam dacă e mai nimerit să declare că el, Ion Theodorescu-Arghezi, **dăruiește** sau **vinde** soților Vasile și Ana Anania, etc. Nu mai știu la ce formulă ne-am oprit, dar nu aceasta fusese dificultatea. Cei de la raion m-au intrebat (eu mă dusesem cu cererea) dacă cele două capre au fost vaccinate; autorizația nu putea fi dată decit pe baza unui asemenea certificat. Poetul, care nu se gindise niciodată să-si vaccineze caprele, a umblat cu telefonul prin toată mahalaua pină ce a dat de medicul veterinar, undeva, pe teren. I-a suris dulce in receptor:

— Dragă doctore, caprele sint pe mina Paraschivei, ea e cea mai bună garanție, pe onoarea mea, dragă doctore...

Am obținut certificatul de vaccin și autorizația de transport. Eram plin de sudori. Necazul insă nu s-a oprit aci. Regulamentul Căilor Ferate cerea ca animalele vii să fie predate in cuști individuale și bine asigurate. In dimineața zilei hotărite de neinduplecata mea mamă pentru plecare, eu și Arghezi ne-am apucat de treabă. Inarmați, fiecare, cu fierăstrău, ciocan, clește și cuie, am strins de prin magazie cite scinduri am găsit și am mai desprins citeva dintr-un gard, concurind pentru cea mai solidă (și mai frumoasă!) cușcă. Aceasta, după ce luasem măsura viitoarelor locatare, desemnate de Paraschiva. Pe una o chema Bița, pe cealaltă nu mai știu. Am inteles că Bița fusese favorita Paraschivei. Pe la amiază, cuștile erau gata, iar meșterii și le-au inspectat reciproc, să nu fi rămas vreo țeapă nerăzuită sau vreun cui neindoit. Gospodina ne-a răsplătit cu o masă bună și n-a uitat să-și laude bărbatul:

— De, puică, tu te pricepi la toate.

(Poetul și nevastă-sa iși ziceau unul altuia „puică").

Spre seară m-a prins o altă ingrijorare: cum o să fac eu drumul pină la gară?! Pe atunci nu se puteau găsi decit camioane-platformă, cu cai, și mă intrebam ce spectacol ii va oferi Capitalei severa mea uniformă dacă o va traversa din Mandravela pină la Podul Basarab intr-un asemenea vehicul, alături de vizitiu, și cu o astfel de figurație in spatele ei... Fără să-i spun nimic generosului meu binefăcător, i-am telefonat fratelui meu, rugindu-l să găsească el un camion, pe la Obor sau mai degrabă la Filaret, și să vină cu el la Mărțișor.

Momentul culminant al dramei a fost imbarcarea. Camionul era tras in fața casei, fratele meu, intirziat, se tot uita la ceas. Intre timp, Paraschiva impletise printre gratiile cuștilor ramuri de salcim inflorit, să se simtă caprele bine și să mai aibă ce ciuguli pe drum. Imi dăduse, pentru maică-mea, și o rețetă cu menu-ul zilnic al caprelor, din care nu lipseau proporțiile dintre tăriță, sare și temperatura apei. Știam de mult că soții Arghezi sint niște dulci sentimentali față de animalele lor. Intr-o vreme, ca să-i fac să mai uite de lipsuri și singurătate, le aranjasem o ședere de două săptămini la Bistrița Vilcii, dar pină la urmă nu s-au indurat să-și lase pe mina altuia ciinii și pisicile și iezii și găinile și pe Giri-Giri și aricii și mai știu eu ce. Acum, la plecarea caprelor, Paraschiva nu și-a mai putut stăpini duioșia. Nu cred ca vreo mamă să fi bocit atit la măritișul fetelor ei cit a suspinat ea in timp ce favorita era adusă de funie la cușcă. O mingiia și o imbrățișa și o scărpina intre coarne și sub bărbie și fratele meu se uita ingrijorat la ceas și ea incă nu-l lăsa să inchidă cușca și-i lua caprei copita și i-o săruta cu lacrimi:

— Bițo, fata mamei, să fii cuminte și să măninci...

Paraschiva lăcrăma de jalea despărțirii, Arghezi lăcrăma de jalea nevesti-sii, eu cred că lăcrămam de propria mea jale. Așa au plecat cele două capre din ograda Mărțișorului, ca două mirese, behăind dintre flori de salcim, in timp ce eu mă rostogoleam spre tramvai, s-o duc pe maică-mea la gară.

Cel mai inveselit de toată intimplarea aceasta a fost taică-meu, cind și-a văzut nevasta acasă, venită de la București fără dureri de cap și pricopsită cu două capre de la poetul Tudor Arghezi.

— Tu știi că ăsta e un poet mare, Nico?

— Știu, mi-a spus băiatul.

— Da, dar cit de mare?

— Știu eu? O fi ca Eminescu.

— Ăsta, Nico, e mai mare chiar și decit Anton Pann.

NOSTALGII MONAHALE (1)

— Dragă părinte, sint aproape cincizeci de ani de cind n-am mai văzut Cernica. Ai putea să-mi inlesnești o vizită? Galaction imi făgăduise de citeva ori, dar acum, mă rog, el a ajuns deputat, e și la Academie, nu mai are timp și de mine.

Era in pragul verii lui 1949 cind l-am hotărit pe starețul Urpasian să ne trimită trăsura la Pantelimon. Arghezi venise la intilnire insoțit

de fiul său. Caii ne purtau in pas mărunt, printre holde, in acea dimineață de Duminică, in timp ce poetul, mai degrabă tăcut, descifra turlele minăstirii, tot mai multe și mai inalte, de după dimburile cu salcimi.

Arghezi purta in sine nostalgia unei vieți monahale prin care trecuse ca un meteor, nostalgie pe care i-o surprinsesem de nenumărate ori in lungile noastre conversații din chilia lui cu velință oltenească sau la masa de sub vișin. Nu mi-a spus niciodată — și nici nu l-am intrebat — ce anume il făcuse pe tinărul de douăzeci de ani să bată la poarta minăstirii și să solicite azilul unei tagme pentru care, evident, nu era făcut; dar unele nuanțe ale istorisirilor lui m-au făcut să cred că sărăcia in care se zbătea nu fusese străină de o asemenea hotărire. Mai mult, aș bănui că, la virsta aceea, Theo nu se credea făcut nici pentru viața obișnuită. In citeva rinduri, vorbindu-mi de unii scriitori care, prin insăși natura lor, sint inadaptabili la rigorile vieții sociale, credea că minăstirea Cernica le-ar putea fi oferită ca loc de retragere și lucru literar, deci fără să li se impună implicarea in cinul monahal. Un fel de călugărie „in civil". Arghezi iși numea locuința „așezămintul Mărțișor", iar intr-o vreme i-a trecut prin minte să mă roage să-i procur o dulamă de șiac, drept haină de toată ziua, pe care să o poarte mai ales in tipografia pe care și-o instalase in clădirea de alături.

— Ințelegi, să fac ultima revizie și apoi să inchin coala cu semnul crucii, ca la Neamț, și să-i dau drumul in mașină.

— Depinde de ce stă scris pe ea, am zimbit eu pieziș.

— Dragul meu, s-a iritat el, mi se reproșează că sint trivial, dar nimeni nu ințelege că la aceasta mă obligă balcanicii in mijlocul cărora trăim. Bădăranul s-a cocoțat pe post de ministru și rămine nesimțitor la vorba subțire. El nu te pricepe decit dacă-l injuri de mamă și-l minjești cu c... de sus pină jos. E și aceasta o treabă sfintă.

Oricum, novicele de la Cernica s-a bucurat foarte repede de simpatia lui Iosif Gheorghian, mitropolitul primat al Ungrovlahiei, ierarh cărturar și cu o viață foarte curată, căruia Arghezi i-a păstrat, fără umbre, o amintire suavă. După ce a fost ales deputat, venea destul de des, cu unele treburi, la sediul Marii Adunări Naționale, de pe dealul Mitropoliei, și rareori se intimpla ca, la ieșire, să nu-mi facă o vizită in biroul meu de bibliotecar, de peste drum, la o cafea și un ceas de voroavă. Pe coridorul ce-l ducea spre liniștita mea incăpere se afla copia unui tablou al lui Mirea, reprezentind portretul lui Iosif Gheorghian, al cărui original l-am văzut de curind in stăreția minăstirii Agapia. De fiecare dată, fără greș, poetul se oprea in fața tabloului și rămînea citeva minute, descoperit și tăcut, ca la o intilnire rituală. Mitropolitului nu-i erau străine indeletnicirile nocturne ale tinărului poet și aceasta a făcut ca noviciatul acestuia să dureze foarte puțin. El i-a dat la călugărie numele său, un nume pe care monahul nu a fost in stare să-l poarte prea multă vreme, dar pe care i l-a transmis, prin botez, propriului său fiu, cunoscut indeobște drept Baruțu. A fost o vreme cind numele lui Arghezi (ca atare) nu putea să apară in presă și se prezuma că el poate fi dinamitard chiar pe firul telefonic. Cind Paraschiva mă chema la aparat, imi spunea că vrea să-mi vorbească „părintele Iosif"; intr-o dulce naivitate, poetul credea că-și alesese un nume conspirativ! Oricum, era o preferință.

Ierodiaconul Iosif nu a stat mult la Cernica și, ca atare, amintirile lui de mai tirziu nu erau prea bogate. Fusese instalat intr-o chilie din casa cunoscută acum drept „stăreția veche", la catul de sus, in podeaua căruia se deschidea un girlici spre încăperile de jos. In una din acestea locuia, la vremea aceea, fratele Petre, pe care poetul il iubea mai ales pentru curăția lui sufletească. Fratele Petre a apărut odată pe gura girliciului:

— Părinte Iosif, vino repede jos, că in chilia mea a intrat diavolul.

Pe o poliță se aflau insirate mai multe sticle de ulei, primite de la stăreție in ziua hramului. După un vechi obicei călugăresc, sticlele nu se astupau; uleiul iși făcea deasupra un dop de rincezeală și se păstra mai bine decit sub unul de plută. Un șoarece se ivise pe deasupra sticlelor, doritor de cină, și cum nu putea să ajungă la pofta inimii lui, iși lăsa coada pe gitul sticlei, o inmuia in ulei și o lingea copios, după care repeta mișcarea. Evident, fratele Petre nu bănuise că in capul unui șoricel poate fi atita deșteptăciune...

Fratele Petre avea acces și la o barcă, cu care mergea seara pe lac și prindea pește. Il frigea pe cărbuni, in chilia lui, din care nu lipsea și o damigeană cu vin, și nu uita să-l cheme la ospăț pe vecinul său de deasupra. Se cinsteau amindoi după cuviință, după care fratele se da mai des la ulcică și incepea să cinte. Avea voce frumoasă. Intii un heruvic, apoi un axion, apoi anixandarele, mai apoi o priceasnă, și după alte ulcele simțea nevoia să se emancipeze.

— Acum, părinte Iosif, fiindcă ne cunoaștem și știu că n-o să mă spui, am să-ți cint un cintec de lume...

După cit pot eu să știu, deteriorările sufletești ale monahului nu s-au produs la Cernica ci in mediul de la Mitropolie, unde fusese adus ca ierodiacon, sub oblăduirea aceluiași blind Gheorghian. Mi-a mărturisit că in manuscrisul **Icoanelor de lemn** se afla și reversul medaliei, portrete ale inefabilului monahal, dar că editorul și-a reținut doar materialul de scandal, copios comercializabil. Strins de parale, autorul a consimțit la mutilarea manuscrisului, cu gindul de a-l reintregi intr-o viitoare ediție. Capitolele insă s-au pierdut, iar el nu a mai găsit răgazul să le refacă. Aci, la Mitropolie, va fi avut de indurat destule necazuri din partea unor colegi care-i invidiau ocrotirea mitropolitului și care, pe de altă parte, erau din ce in ce mai intrigați de faptul că lumina de la fereastră i se stingea, intotdeauna, foarte tirziu. Ei nu aveau cum să știe că acolo, sub lampă, se zămislea **Linia dreaptă**, așa cum in chilia de la Cernica, in vecinătatea imediată a „mlaștinii și livezii", se inchegaseră o seamă din poemele **Cuvintelor potrivite.** Arghezi insă recunoștea că nici el nu se suferea la măsura obișnuită, că un anume spiriduș lăuntric il indemna să iese cu ceva din comun și să se dedea uneori la provocări gratuite. La o slujbă, mitropolitul a atras atenția preoților că ar fi bine să poarte gulere tari, albe, pentru o anume elegantă vestimentară. La slujba următoare, ierodiaconul Iosif s-a prezentat cu un guler neobișnuit de inalt, care-i ieșea cu două degete de sub acela al stiharului și-i ținea bărbia-n proțap. Mirat, bătrinul s-a uitat lung la el.

— Ce fel de guler este acesta, părinte?

Fără să spună nimic, ierodiaconul și-a dus mina la guler, l-a smuls din buton și l-a azvirlit pe podea.

— Iartă-mă, frate Iosife, i-a zis mitropolitul tremurind, n-am vrut să te supăr, te rog, iartă-mă!

Povestindu-mi intimplarea, Arghezi vroia să adauge o linie la portretul părintelui său duhovnicesc, dar nu se lepăda de prezumția că o făcuse dinadins și fără un anume motiv.

Scirbirile cele mari — și decisive — i-au venit de la năstrușnicul arhiereu Sofronie Vulpescu, rămas in amintirea vremii sub porecla de „Popa Iapă", un fel de vicar al Mitropoliei, cu care ierodiaconul Iosif era obligat să fie deseori in contact de serviciu. Se zice că acest Sofronie nu era om rău, dar avea un viciu cu totul neobișnuit, o anume voluptate de a fi flagelat zgomotos, fie de ciinii mahalalei, pe care anume ii zădăra cu bățul de-a lungul gardului, fie de florăresele din piață, pe care le saluta din treacăt cu „Ce mai faci, cioară?" și de care se lăsa spurcat, rizind in hohote. Așa stind lucrurile, e de presupus că el il va fi provocat in numeroase rinduri pe arțăgosul său subaltern, pină la a-l fi scuipat in gură, cu nădejdea că se va alege măcar cu citeva injurături dintr-un repertoriu pe care-l bănuia indeajuns de condimentat. Dacă ar fi să-l judecăm pe Sofronie după biblioteca pe care a lăsat-o in urmă (și care, acum vreo treizeci de ani, incă se mai păstra, sub numele lui, la minăstirea Antim) — și presupunind că o și citise — trebuie să ințelegem că era un om deosebit de cult. Nici cultura, insă, și nici rangul nu-l vor fi impiedicat să simtă drept incomodă vecinătatea unui subaltern care excela prin niște haruri parcă anume făcute să irite complexele unui biet arhiereu vicar, parvenit din condiția unui bărăgan al hoților de cai. In lăuntrul ierarhiilor stricte, nimic nu-i poate dăuna mai mult unui om decit ca el să fi fost așezat in subordinea unui ins care i se simte inferior. Mediocrul iși caută competitorul potențial cu intuiția exactă a femeii care-și adulmecă rivala; inocența intențională nu exclude urmărirea, deseori pină-n pinzele albe. In conversațiile mele cu Arghezi, numele lui Sofronie revenea foarte des și nu m-am sfiit să-l supun pe originalul arhiereu unei „analize", ca aceasta de mai sus, cu scopul de a-mi explica resortul care-l făcuse să-i pricinuiască tinărului Iosif atitea mizerii. Poetul nu-și amintea să-l fi provocat vreodată, ori să-i fi răspuns la provocări. Admitea ca posibile amindouă ipotezele: pe de o parte, firea năbădăioasă a ierarhului, pe de alta, anumite complexe de inferioritate ale acestuia. Probabil că lui Sofronie nu-i era indiferentă nici poziția privilegiată a ierodiaconului față de mitropolit.

Imaginarul romantic

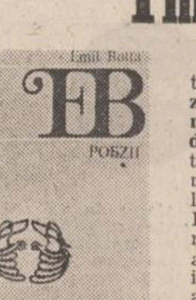

O nouă colecție intitulată **Biblioteca de Poezie Română Contemporană**, apărută sub egida **Editurii Eminescu**, debutează in 1979 cu publicarea integrală a creației lirice aparținind lui Emil Botta. Ediția, conținind note și variante, are ca autor pe Aurelia Batali, iar coperta și ilustrațiile aparțin graficianului Constantin Guluță. Intr-un **Cuvint inainte**, criticul și istoricul literar Valeriu Răpeanu, directorul editurii, după o evocare sentimentală a omului, definește, cu o formulă generală, insemnătatea poeziei lui Emil Botta: „Timbrul aparte, unic, sunetul original, inconfundabil, modernitatea de netăgăduit a poeziei lui Emil Botta se află in sinteza a tot ceea ce are mai pur și mai autentic sufletul originar românesc și cultura lumii intregi. Din această perspectivă, poezia lui Emil Botta reprezintă un moment de sinteză și un reper".

Fără a subscrie in totalitate la opinia celui citat, fie și numai pentru că, după părerea noastră, deocamdată unicul moment de sinteză in poezia românească se numește Mihai Eminescu (ceea ce nu exclude, de bună seamă, existența unor mari poeți, de talie mondială) considerăm și noi poezia lui Emil Botta ca reper distinct in peisajul liricii românești contemporane. Un univers poetic original, configurat in datele sale tematico-stilistice esențiale, ne intimpină incă de la debutul editorial din 1937, cu volumul **Intunecatul April.** Dacă premiile literare au o reală semnificație valorică, atunci cel acordat poetului pentru debut, de către Fundațiile Regale, vine să sprijine afirmația anterioară. Mai importantă insă, ni se pare observația unui critic fin, cum a fost Vladimir Streinu, care identifica in poezia lui Botta „semne noi de lirism". Să fii nou (citește, original) intr-un moment in care scriau și se impuseseră, cu celebritatea imprimată de valoarea creației, poeți de calibrul unor Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Pillat, Voiculescu, iată un fapt demn de invidiat de orice poet, de pe oricare meridian. Noutatea (desigur relativă, căci tot omul o știe „nimic nou sub soare") adusă de Emil Botta cu **Intunecatul April**, noutatea, căreia volumele următoare (**Pe-o gură de rai**, 1943; **Poezii**, ediție retrospectivă, 1966; **Versuri**, ediție retrospectivă, cu un ciclu inedit: **Vineri**, 1971; **Poeme, Cele mai frumoase poezii**, 1974; **Un dor fără sațiu**, 1976; ediția a II-a completată cu ultimele poezii, 1978) ii vor confirma statutul de superioară valoare estetică, consta in reconectarea la tensiunile lirice ale imaginarului romantic. De aici vin fantezia debordantă, predilecția pentru nocturn, melancolia, visul și reveria, macabrul, filtrat prin sarcasmul poesc, **witz**-ul ca cenzură a patetismului confesiunii și a gesticulației abundente. De aici, dar și din folclorul românesc, naturismul poeziei sale, cu accente grotești și cadru feeric ce trimit in linie dreaptă la **Visul unei nopți de vară** al lui Shakespeare. Cum se vede, am enumerat atitudini, motive, modalități, care fiind de largă circulație in poezia universală, nu pot proba originalitatea unui univers poetic. Mai cu seamă dacă este vorba de poezie livrescă, așa cum este cea practicată de Emil Botta! Originalitatea acesteia se află, inainte de orice, in planul expresiei, pentru că in poezie (dar numai aici?) **ce** spui este **cum** spui. Emil Botta asociază, in construcții verbale indrăznețe, formule lexicale neologistice, neintrate incă in uz, cu altele arhaice, patinate de timp. Limbajul poetic dobindește astfel, fără a deveni rebusistic, o aură enigmatică, particularizantă. Mlădiat surprinzător, cuvintul se incarcă de virtuți eufonice, deosebite, indemnind totodată la rime rare și la exercițiul ludic, cu subtext inițiatic. O altă caracteristică a poeziei lui Botta este tentativa de acreditare a unei mitologii autohtone **Lelița Soartă, Moș Silvan, Carpena mireasă, Elisafta, Vintoasele, Brumariul**) in paralel cu adecvarea mitologiei antice la spațiul românesc. Acest demers la nivelul expresiei, avind ca efect secundar, dar vizibil, culoarea locală, impietează oare asupra virtualei receptări universale a poeziei lui Botta? Ar fi așa dacă pitorescul ar funcționa ca scop in sine. El se subsumează insă unei viziuni generale, dominată de o obsesie esențial tragică: moartea. In cartea sa despre **Pictura romantică** Marcel Brion definea inspirat romantismul ca „metafizica timpului imperfect". La Emil Botta această aspirație infinită se numește „un dor fără sațiu".

Această neliniște teribilă, tipic romantică, pare a-și afla alinarea doar in somn, spațiu izolant: „Doar prin somnul meu / Cel Rău nu aducea / nici spaimă, nici urgie, nici aprigă nea. / Pină și perlele nopții dormeau / in cer, ca-ntr-o scoică / Ssst! Vorbește incet, / să nu le deștepți, doică". E vorba, insă, cum o arată ultimele două versuri, de o virstă pierdută, a candorilor niciodată intoarse. Echilibrul lucrurilor s-a stricat, „copilăria nu se mai aude", intr-un univers bolnav, in care chiar luna, astrul tutelar este acum „al nopții miez putred". Pădurea, locul unde iși caută refugiul ființa hăituită de spaime fără nume se dovedește un „spațiu periculos", al confuziei agresive in care Dionysos „cel vesnic" (mască a poetului) este ucis totuși de „prichindei". Parabola, transparentă aici, nu lasă loc crizei de identitate dar, in altă parte, indoiala se insinuează dramatic: „Ah, blestemele m-au ajuns din urmă și m-au incolțit. / Pitit sub scutul frunții, ascult indoiala ironică a inimii: / Cugetă,-ți zic: nu ești oare Ulysse? / Gindește-te bine". Inchis in spațiul incertitudinilor, ca oamenii din gravurile lui Piranesi, eroul liric caută in zadar să scape de **Intunecatul April**, destinul implacabil, cerșind aminarea sentinței „Cai verzi, purtați-mă repede ca fulgerul, / izbăviți-mă de rău, de harapnicul groazei, / mi s-a făcut părul măciucă, pielea e o năframă de singe. / fuga, fuga / prin ploaia de singe, ud leoarcă / doar voi ajunge la sfintul așteaptă". Secvența este terifiantă, desprinsă parcă din paginile romanului negru englez, dar banalitatea determinativelor atenuează violența vizuală. Astfel de **surdine stilistice** așezate in calea emisiei lirice expresioniste se constituie uneori in marcă distinctivă a poeziei lui Botta. In cele mai acute confruntări se păstrează frazarea elegantă, o anume **cortesia** a rostirii și a gestului, care muzicalizează, intorcind totul in melancolie ironică. Același efect il are procedeul „punerii in scenă". Chiar propria moarte poarte fi un spectacol, in care poetul **joacă** nonșalant rolul principal, distribuind in același timp indicațiile de regie, necesare pentru ca „piesa" să nu depășească firescul bunelor maniere. Obsesia morții, disimulată de abile arlechinade, pindind dintre volutele stilului, ignorată sporadic, la adăpostul precar al iubirii, se arată tiranică atunci cind toate refugiile s-au năruit.

„Școlarul durerii" — cum se proclamase cu tristețe poetul — trebuie „să invețe" acum teribila „ars moriendi", care inseamnă, de fapt, impăcarea cu sine, „sațiul dorului fără sațiu". Experiența existențială, transfigurată in remarcabilă experiență poetică se incheie discret, cu simplitatea acestui fragment dintr-o poezie publicată postum: „Dintr-o noapte albă, / intr-o noapte albastră / să treci pragul, / să treci liniștit / să nu-ți fie teamă / de aripa morții. / Și ai să vezi / nemaivăzute lumini cerești, / luminile ochilor cei ingerești".

Valentin F. Mihăescu

Critici, cercetători, eseiști

Urmare din pag. 1

lui Tudor Arghezi (N. Balotă), **Clasicism și tendințe clasice in literatura română** (D. Păcurariu), **Cultură și creație** (V. Răpeanu), **Interpretări** (R. Sorescu). Au avut de asemenea publicul și replicile lor volume de cronici sau articole. N-au lipsit spiritele vizionare ca Dan Zamfirescu (**Via Magna**) proiectind ipoteze indrăznețe in contul viitorului; sau Al. Duțu (**Modele, imagini, priveliști**) care pe de o parte construiește științific, chiar tehnic, o teorie a „modelelor culturale", pe de alta e minat spre aceasta teorie de un foc și o inspirație abia ascunsă. Să nu uităm lucrările de frontieră estetico-filozofice **Dimensiuni umane (D. Ghișe) Etic și estetic** (coordonator Dumitru Matei), **Necesitatea esteticii** (Titu Popescu), etc Sau cercetările mereu mai competente și necomplexate de literatură străină **Studii și note literare** (Al. Balaci), **Constelația Gemenilor** (Dan Grigorescu), **Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze** (Roxana Eminescu)... Dar eseiștii! **Scrisori imaginare** (Oct. Paler), **Spațiul in literatură** (V. Cristea), **Palimpseste** (C. Mihai Ionescu), **Constelații diurne** (Ion Dodu Bălan). Figură aparte face astăzi Șerban Cioculescu (**Itinerar critic III**) vechi teoretician al obiectivității in critică, dar nu lipsit de temperament in scrierile sale, inflexibil in unele opinii, maleabil, in altele, alexandrin rafinat, cu gustul culorii, al detaliilor, al culiselor literare. O carte cu ecouri spontane a fost **Spiritul românesc in cumpătul vremii. Șase maladii** de C. Noica, operă nu de erudit, nu de scientist, nu de metafizician dogmatic, ci operă de alchimist, care arde munți de filozofie și cultură ca să obțină in retortă, după o complexă distilare, esența cristalină, „piatra prețioasă" a spiritului. Dar scrierile sale recente mai au o semnificație. Ele incununează un efort secular de inrădăcinare a filozofiei universale in limbajul românesc sau, ceea ce e de fapt același lucru, de relevare a virtuților filozofice ale limbii române. Să ne explicăm: C. Noica insuși, intr-un studiu asupra traducerii eminesciene, din **Critica rațiunii pure**, semnala efortul poetului de a depista in limba națională echivalențele precise ale termenilor kantieni. Nu se sfia, in acest scop, să atragă in joc cuvinte din varii sfere ale lexicului: arhaisme, dialectisme, latinisme etc. Sau, cum spune C. Noica, Eminescu „s-a străduit să găsească ori să creeze in limba românească termenii potriviți gindirii și emoției filozofice". Incercarea sa n-a izbutit: „după el s-a vorbit in limba obișnuită sau in una de imprumut". Limbajul filozofic al lui Maiorescu a invins și grație propriei sale gindiri, foarte sistematică, s-a crezut că aceasta e calea transpunerii filozofiei in limba română. S-a adoptat neologismul sau echivalentul prestant, dar schematic și rezultatul a fost că filozofia europeană a rămas o **terra incognitta** pentru cititorul român, in ciuda nu puținelor asemenea traduceri și studii. Intilnim azi oameni cu talent, cu state și activități in cimpul literaturii care manifestă o totală lipsă de apetit pentru cultura speculativă. Faptul nu e de condamnat, intrucit filozofia insăși n-a făcut nici un efort să se apropie de limbajul obișnuit. A rămas o treabă de specialiști, iar dincolo de ei, un sector al comis-voiajorilor de barbarisme. Filozofia venea dinafară cu tendința de a „desnatura", cum spune Hașdeu, limbajul și sensibilitatea autohtonă. Dar acesta, spune C. Noica, limbajul românesc deține largi posibilități de speculație filozofică și aptitudinea de a „naturaliza" adevărurile gindirii universale. Verbele, adverbele, substantivele, particulele sale, conțin in ele potențe și chiar semnificații filozofice constituite, dintre cele mai adinci și mai subtile. Ceea ce incercase și n-a izbutit Eminescu, Hașdeu să prescrie termenilor străini, plurisemantici, corespondențele exacte din lexicul național, ceea ce au incercat filozofii de orientare opusă și au reușit, deși numai formal, incearcă azi C. Noica in eseurile sale și se pare că izbutește pe deplin. Din acest unghi opera sa realizează o formulă originală de panteism teoretico-lingvistic, in care gindirea universală nu vine de deasupra să strivească sensibilitatea limbii autohtone, ci se descoperă pe sine in universul semantic al acestei limbi.

E regretabil că reeditarea unor lucrări fundamentale din critica și estetica românească n-a provocat discuții mai ample in presa literară: volumele 7,8 din **Operele** lui Ibrăileanu (editate de Rodica Rotaru și Al Piru care mai semnează prefețele și adnotările), vol 8 din **Operele** lui Tudor Vianu (in care Gelu Ionescu și G. Gană includ **Filozofia culturii** și **Introducere in teoria valorilor**, C. Stere **Scrieri** (ed. de Z. Ornea), vol. 15 din **Operele** lui G. Călinescu, (retipărind **Principiile de estetică** și **Compendiu**). In cazul G. Călinescu, e cu atit mai ciudat cu cit merituosul volum de **Scrieri și documente**, editat de N. Scurtu, a inregistrat pasionate reacții și comentarii. O excepție a fost **O luptă literară de** N. Iorga (ed. Sanda și Valeriu Răpeanu), apariție care s-a nimerit in consens cu polemicile actuale pe o temă similară celei de la inceputul veacului. Prefața lui Valeriu Răpeanu, documentată, nuanțată, are darul să inlăture multe din obiecțiile reluate cu obstinație impotriva revistei **Sămănătorul** și a mentorului ei din anii 1903—1906. In reprezentarea sa, Iorga se dovedește, la vremea respectivă, un critic cu gust literar, cu conștiința autonomiei esteticului, cu atitudini profund democratice (deși inadecvat formulate politicește). Am spune că nici in raport cu literele moderniste nu era chiar atit de ostil pe cit apare din unele articole teoretice. O statistică a traducerilor din **Sămănătorul** ne arată că literatura clasică era mult mai puțin tradusă decit cea modernă. Dintre clasici cele mai multe tălmăciri sint din Goethe (11) și Schiller (9). Alții ca Racine, Corneille sint traduși o singură dată. Romanticii apar foarte rar. Modernii insă, negați in teorie, sint traduși in schimb mai des: H. de Regnier (8 traduceri), S. Prudhomme (4 traduceri) Cehov, A. Daudet (3). Intilnim cite o traducere din E. Poe, Baudelaire, M. Gorki, V. de L'Isle Adam, J. Moreas, Maeterlinck. Dar scriitorul cel mai mult tradus in paginile **Sămănătorului** este Paul Verlaine — 14 poeme. Statistica nu anulează atacurile dure la adresa simbolismului din articolele lui Iorga și ale criticilor „sămănătoriști", dar aruncă altă lumină asupra **atitudinii** lor antimoderniste. Aceasta se explică mai curind prin nemulțumirea sămănătoriștilor față de clasele „instrăinate" ca limbă și cultură. Și nu se revoltau in contra degustătorilor și cunoscătorilor avizați de literatură europeană, care nu puteau deprecia nici valorile naționale, ci impotriva unor grupuri intelectuale mediocre, care prin disprețul lor afișat față de ce era autohton putea influența și diminua conștiința de sine a poporului. Lupta pentru limbă și specificul național in literatură se afla in consens cu evoluția spre particularitate a tuturor literaturilor europene moderne.

S-ar putea incă reproșa lui Iorga că tabuiza factorul național și moral, ignorind astfel valoarea „insului", a individualității in viață și creație. Dar intr-o societate cu conștiință națională se poate spera și milita pentru emanciparea individului, pe cind intr-o lume fără națiuni ce-l așteaptă oare pe individ?

Ce departe sintem de conglomeratele medievale, cind cultura se lucra in laboratoarele limbilor artificiale, iar limbile naționale, in care trăia ființa reală a popoarelor, se temeau să-și spună pe nume, țintuite in intuneric de ochiul sumbru al dogmelor. Cu anii, cu trecerea timpului se vădește mereu mai mult că „lupta" pentru limbă a fost o luptă hotăritoare in istoria românilor și nu numai a lor. Trăim de două veacuri in epoca cea mai democratică din dezvoltarea civilizațiilor, cind duhul viu al națiunilor a străbătut deasupra aparent implicabilelor condiții geo-demo-grafice și n-avem ce ne dori mai mult decit ca spiritul culturilor moderne să dureze o veșnicie.

Poemele vederii

Urmare din pag. 1

tuarea sa ca aspirație a ochiului minții noastre, insetat de imagini nepieritoare.

A zice despre o apariție poetică sau alta că este o carte **singulară** a devenit un loc comun; cu toate acestea, vom spune că **Norii** lui Petru Creția constituie un eveniment editorial, pentru că intimplătorul comentator al poemelor in proză pe care autorul ni le-a dăruit, n-ar avea nimic mai inspirat de făcut decit să adreseze publicului indemnul: „citiți, citiți această carte!" Riscăm totuși să așternem citeva ginduri la sfirșitul lecturii. Poeme de meditație filozofică. **Norii** au potența acelor creații prin cuvint, in stare să inzestreze ele realitatea cu o mie și una de forme nebănuite ale propriei sale avuții, capabile să reabiliteze, pe lingă fireasca legătură cu pămintul, relația la fel de neocolit cu cerul care, singur, se oferă — cu egală generozitate — ca un dar tuturor. Orice privire fixată, fie și numai o clipă, in măreția cerului, neavind o dată anume, este inefabilă și eternă, pentru că privește eternitatea. Dar norii, văzuți de autor in o mie de feluri, ne despart mereu de obiectul aspirației noastre; ei sint nu numai fenomenele atit de cunoscute, ci o adevărată cenzură a luminii, a antichității acesteia, localizabile in cel mai indepărtat și originar izvor al ei. In viziunea lui Petru Creția cerul nu e singur, adică nu este sediul singurătății, așa cum nici dincolo de moarte (potrivit sufletului nostru) nu stăpinește neantul, ci altă și altă poveste. Căci norii, bunăoară, invăluie nu numai pămintul dar atiția aștri, stele, galaxii și lumi gravide din care vor țișni cindva cele mai fragede lumini. Deși pot să stăruie, norii se aseamănă prin condiție (fiind trecători) cu oamenii. Cumulus și Cirus par a fi norii cei mai „tereștri" și nu descrierea lor in nenumărate nuanțe a fost intenția scriitorului, ci, repetăm, relația cu cele mai apropiate (de noi) semne ale cerului adinc. Vintul și norii poartă cu ei lumini și semne: există un ințeles și o absență de ințeles a fiecărui tip de nor, există pină și norii judecători, pribegi pe deasupra pămintului, asemănători cu acei comites missi din Evul de mijloc, care se deplasau spre a judeca pricini inventate de ei și spre a pedepsi. Dar, dincolo de foșnetele din eter și de eterna mișcare din viața aerului există o armonie, o eternă reintoarcere la aceasta. Privindu-le mișcarea neobosită, autorul citește norii ca pe o (vertiginoasă) filmotecă universală de forme și culori („Norii sint un alexandrinism", pag. 158). Relația, cu totul specifică a sufletului nostru, cu universul se afirmă incă o dată pregnant prin apariția **Norilor** lui Petru Creția, relație in care iubirea lumii tăinuiește și protejează acel simbure dătător de incredere in statornicia cosmosului și in măreția neistovită a ființei.

Limba acestor poeme este a unui scrib vrăjitor și inițiat, limba (de ce n-am spune-o?) unui mare scriitor.

atelier literar
poșta redacției

GH. H. COTEA : Apar unele semne de limpezire, de bun augur. Citeva pagini (din ultimele plicuri) tind spre coerență și semnificație și aleg mai inspirat (și mai „chibzuit") mijloacele de a pune în evidență și în valoare aceste semnificații și opțiuni : „Grădinărit", „Cintind cu burta la soare", „Între 2x2", „Oglinzile", „Satanelor" (cu final slab), ceva, și în „Manifest". Dispoziția polemică, „negativistă", nu e un păcat, ci un merit, cu condiția să aibă un suport solid de cunoștințe (cultură) pentru a nu se exercita în gol sau aberant. (Apropo, era vorba de a scrie, nu „din ambiție", ci „cu ambiție"...).

LEOANA : „Bătrîna" e un portret realizat cu acurateță și oarecare îndeminare. „Sfîrșit de drum" păstrează și ea calitățile pomenite, dar creează unele dificultăți la lectură prin lipsa unei delimitări clare între planurile relatării (realitate — amintire, etc.).

VALERIA P. : Foarte frumoasă povestea din scrisoare (cu mult lirism, dar și cu umor) care vestește bune auspicii și pentru proză. Versurile, însă, merg mai mult pe panta tulbure de care vorbeam în răspunsul precedent și care nu înseamnă, din păcate, un progres (vom discuta mai amănuntit, pe text, cînd se va ivi prilejul). Lucrări frumoase mai lucesc, pe ici pe colo, în „Cactuși ofiliți", „Doctore, aruncă", „Este o pădure".

ILIE F. : Lucruri la nivelul știut — adică bune (par niște elemente dintr-o construcție echilibrată și solidă, ținînd seama și de alte fragmente în care am mai întîlnit, anterior, aceleași personaje). Sperăm să fie așa și să se convingă toată lumea (chiar dacă „traseul" e lung și anevoios...).

B. COSTIN : Versurile nu aduc nici acum împlinirile îndelung așteptate, rămînînd niște simple eforturi grafice „la rece", mai mult sau mai puțin decorative, mai mult sau puțin convingătoare. Ceva mai bine, în „Cositul", „Respingerea", „Vina tragică", „Pe celălalt tărîm". Proza, curat scrisă și cu cert spirit de observație, n-are un ax, o consecință, o structură și pare mai curînd o însemnare (bună) de jurnal.

Nicolae Gadonschi : „Ceramică"

D. IONAND : Povestirea are multe pagini interesante și amuzante, de satiră subtilă, dar mai rămîn destule de făcut pentru a echilibra întregul (niței cam răvășit, cu lungimi inutile, etc.) și pentru a înlătura unele surplusuri de șarjă (detalii superflue, parazitare, citeodată ieftine și cam „groase", etc.).

ANA : E mai mult o viziune, relatată destul de limpede și convingător, care trădează, nu insușirile de care vorbiți în scrisoare și care, din fericire, nu sînt toate criticabile, cum ziceți (mai cu seamă prima !...) ci o deosebită sensibilitate. Dar cele două pagini nu ne îngăduie încă să tragem concluzii mai ample și mai sigure asupra aptitudinilor și perspectivelor dv. Reveniți.

G. OSTROVEANU : Mai de grabă însemnări, fără un aport relevant, semnificativ (inafară de un soi de acreală dispretuitoare, „superioară", de snobism provincial...). Nu o dată lincezind plictisitor între monotonie și banalitate, dominate de mania descriptivă, „în sine", insistentă, agasantă, înșirînd meticulos, amănunt cu amănunt, lucruri arhicunoscute, locuri comune (ex. în „Călătorie" : autobuzul, gara, trenul, cîmpia-muntele, etc., etc.). Tot ce vă cade în mînă devine descriere, calmă și aplicată, nu în vederea unui scop, a unei demonstrații, a unui efect în ansamblul lucrării (care în fapt nu beneficiază cu nimic, ba dimpotrivă, de pe urma acestor nesfîrșite detalii) ci, așa, „informativ", ca și cum, de fiecare dată, cititorul ar trebui inițiat, introdus, în lumi sau medii noi, nemaiîntîlnite... (Ar mai fi ceva, desigur, dacă în aceste descrieri s-ar ivi și elemente noi, surprinse întîia oară, dintr-un unghi nou, într-o interpretare sau viziune inedită, etc.). Citeva pagini mai bune, în „Petrecere la veterinar".

R. ROCA : Scădere de nivel și alunecare în prozaic (mai mult ca deobicei). Ceva mai bine, în „Folclor", „Orașul".

I. PERA : Par să existe unele accente lirice, dar sensurile și vibrația sînt cu totul ascunse sub o platoșă ermetică de gheață.

Aurelian Dumitrache, Andrea Comnea, David Alexandru, Alexandru Ceacu, Marioara Stroescu, Ionel Buse, Maria Pană, Mihai Leonache, Luiza Cristea, Floricel Moldoveanu, Ion Cornel, T. Bosinceanu (ceva, în „Malul de riu"), **C. Sotiriu** (ceva, în „Poveste cu pasăre"), **Antoaneta Amariei** (mai bine, în „Sărut", „Amintire"), **Aurel Șerban, A. Malesteanu, Mihai B.** (ceva, în „Blestem", „De piatră"), **Lavinia Băltărețu, I. Călineanu, Păun Gheorghiță, I. Stup, Mihaela Milea, Ionel Grădeanu, Mihaela Petrean, Aurel Samoilă, Iacob Vasile, Ioan Milcomete, Ionel Mușat, Nelu S.** (Tg. Lăpuș), **Dan Giosu, Ion I. Părăianu, Rodica Devs, I.M. Teleajen** (ceva în „În amurg"), **George Iancu, Botez, Ady Terzea, Mihai Radomir :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

Celesta nuntă

Lui Mihai Eminescu

Albe făclii își înalță în noapte salcîmii,
teii-nfloriți au pornit în fantastic exod,
febrele veșnic cutreieră vintrele lumii,
în uriașul tumult armonii se-ntrevăd

Focul iubirii chemări luminoase propagă,
aștrii aprinși licăresc pe miresme de dor,
nume și cruguri de lumi, cît de-adînc mă-nfior,
nuntă divin răsunînd, cît imi ești tu de dragă !

Iată-te-n freamătul firii înalt luminînd,
nemărginirea covoare astrale ți-așterne,
tot universul îți soarbe licoarea de gînd,
o, și ce trist îi surizi frumuseții eterne !

PETRE VLAD

Singurătate

Unu cîte unu
priviți-mă în ochi
am să-i țin imobili
cu pleoapa întredeschisă.

Cristalinul e puțin bombat
rețineți neapărat
apoi unu cîte unu
vedeți-vă de treabă.

ION DUMITRAȘCU

Cel mai dușman gri

Dar pune un cuvînt bun
pentru mine
la adunarea secretă
a lucrurilor,
lucrurilor carnivore

Se vor aduna toate
albastre, roșii, vinețiii
negre, poroase, lascive
să mă devore
(după ce din mîinile mele
miezul de nucă-au mîncat
aceasta o știi)

mă vor înconjura fără scăpare
se vor ciocni, vor urla
(nimic neputîndu-le îmblînzi)
apoi, poate cel mai adînc
cel mai dușman gri
va cădea înlănțuindu-mă.
cel mai adînc
cel mai dușman gri.

MARIANA CODRUȚ

Declarație

Ea
mușca stelele de obraji
sau doar
scotea limba la ele
și cineva
(de unde să știu care cineva ?)
îi spinzura curcubeul de pleoape
ea
rîdea zgomotos
și altcineva
(de unde să știu care altcineva ?)
o iubea nebunește
ea
'mi-nstrăina cuvintele
și eu
(de unde să știu care eu ?)
înfricoșat așteptam
noaptea nunții.

STELUȚA ISPAS

Adrian Gheorghe : „Peisaj"

În mine, toamna...

Sînt triste paharele goale
Ce țin la ultimul strop
Ca la o comoară.
Sînt triste gările de la răscruce
Unde nu ne putem lăsa
Nici o amintire în siguranță
Ci doar pîndită de drumuri
flăminde.
Sînt triști copacii goi
Ca niște șuvițe rebele de riuri.
Și umbrele gîndurilor fericite
Sînt triste
Și vorba de bun rămas,
De care mă tem mai mult pe lume.

NONA TROC

Pregătit mereu pe altădată

Vreau gîndului să-i spun
că sînt aici
îngenuncheat sub treptele mîniei
ca mîneca unui tunel strivit,
sufletul meu
ca țeava unei puști
ochind în cer
uitînd de judecată
neretezat de fulger, neînjunghiat
ci pregătit mereu pe altădată.

Primesc solii dinspre ținutul șoaptă
și îndrăznesc să le deschid oricînd
cei de pe margini, înțelepții, blînzii,
cei care au și care pot
așteaptă
să deschid eu
să strig și să deschid.

Ca o pădure libertatea-ncepe
acolo unde-s străjile mai tari
se fac tăieri, împădurri, întruna,
se întărește teascul peste gînd,
cu flori în mîini
vin rănile spre puști
vin strigăte dinspre ținutul șoaptă
și eu deschid
de fulger necurmat
ci pregătit mereu pe altădată.

DUMITRU MALIN

Mașina beată

Cum poți acuza macul
că-i mai roșu decît obrazul
iubitei ?
Cum poți să-ți storci creierul
ca pe o rufă
în speranța că va ploua cu
idei ?
Cum poți gîndi că un singur
nerv îți va învîrti ochii cum
verbul apei roata morii,
cum poți concepe că în stomac
ai să-ți introduci un ceas
fără sonerie ca să uiți
de mîncare
și la urma urmei cum naiba
de îndrăznești să mergi pe
trotuar
mașină beată ce ești,
nu vezi că ți se scurge
benzina lacrimă cu lacrimă ?

DAN PAVEL

lirică bulgară

GHEORGHI DJAGAROV

Jurămînt

Mă ard puterile-ți nemăsurate
Bulgarie, scumpă maică a mea
Îngăduie-mi să cresc în țărna-ta
Să unduiesc în lanuri inspicate.

Și să răsar cu zorii tăi odată
În noaptea cu haiduci să mă-nfășor
Bătut de ploi, de vijelii, în zbor
Prefă-mă-n riu, în mare nesecată.

Îngăduie să-ți dorm tihnit în poale
Și-ntotdeauna-n ceas hotăritor
Din orice creste, ape sau ponor
Mereu să fiu ecou durerii tale.

Și-ngăduie-n întinderile-albastre
Cu ceața să mă risipesc în zori
Să cînt sub cerul limpezit de nori
Să mă-nfirip în vorbele-ți măiastre.

Neîncăpător de-mi va părea pămîntul
Sau jurămîntul l-oi călca vreodat'
Ucide-mă și stol întunecat
Să vină corbii să-mi sfîșie cîntul.

GHEORGHI STRUMSKI

*

* *

E rîndul tău : în rădăcini să te prefaci
să ții copacu-n spate cu fruntea în țărînă
să tremuri pentru frunze și fructe, dar să taci.
Să rabzi povara-ntreagă amară și hapsînă.

Va fi o soartă aspră dar sfîntă totodată
să dăruiești întruna ,să nu pregeti o clipă
Cu ramuri verzi să mingii tu, bolta cea curată.
Să-ntruchipezi cîntarea, bătaia din aripă.

E rîndul tău : în rădăcini să te prefaci.

IORDAN MILEV

Mîna

Mîna, sora mea bună
îmi dă pîinea
Nu sînt obișnuit
să mă hrănească altul.
Asemeni unei ramuri
pe ea coboară zburătoare
orele zilei.

Evantai
pentru norii gîndurilor triste
legănîndu-se
deasupra frunții mele.

Plînge cu lacrimi de sudoare
Iar primăvara reînvie
ghioceii rîsului.

Se îngină cu stelele
Pe lungile cărări ale palmei
și mîngîie creștetul copilului
Ară
și seamănă
sămînța noilor speranțe.

Mîna mea e poate rîul
pe care alunecă
tot ce-i în mine.
Noaptea nu reușește
să-i prindă cătușe.
De aceea, în vis uneori
salută bujorul zorilor,
ea însăși luminoasă
ca o rază de soare.

Cînd strînge o mînă străină,
îi simt puterea ascunsă
și nebănuita căldură.
Atunci înțeleg
că seva ei
e pămîntul.

În românește de
Mihail Magiari

TANIO KLISUROV

Moștenire

Nu sînt descendent al unei familii de seamă,
pentru ca numele să mi-l port cu emfază.
Gloria este ca un balon ce se umflă cu teamă –
i se poate oricînd tocmi un ac rebel de pază.
Nu mi-e frică de nimeni și de nimic pe pămînt,
n-am agonisit nici bogății, nici măcar slavă.
Am moștenit de la tata pielea înăsprită de vînt.
Singele îmi curge prin vene – încandescentă
lavă !

VLADIMIR GOLEV

În legătură cu o ipoteză astronomică

În ziua fatală, cînd toate planetele
Anului două mii și nu mai știu cît,
Se vor alinia într-un lung șir indian
Pe traiectoria unei parabole nesfîrșite
Revărsînd pe Terra, grăunte de nisip,
Furia vulcanilor,
Nestăvilite uragane
Și potopul,

Ne vor mai fi de folos oare gingașele noastre
poeme ?

În românește de
Petru Dan Lazăr

Gheorghe Anghel

Urmare din pag. 1

Pe cît de prezent este cărturarul, întruchipat întreg pe atît de ușoară este povara cuvîntului. Cartea dintre degete s-a împuținat pe măsură ce greutatea cuvîntului s-a întrupat în ființa slujitorului. Gura mică de boboc de crin întredeschis tocmai s-a împărtășit din pustiul cărții și murmură ca-n zumzetul albinei mierea ușoară și lină amirosind a har floral picurat în cămara fagurelui. Lumea înafară e puțină, cărturarul cu aripele cărții în dreptul bătăii inimii, tot primind cuvîntul cartea s-a împuținat cea din afară devenind el însuși cartea deschisă ce trebuie de acum citită de cei în fața cărora s-a luminat. Cuvîntul, legea, cartea au devenit om s-au întrupat, bronzul a devenit clopot și limba lui de aur varsă grai din icoana ce l-a încăput. Tendința este de retragere, de transfigurare, cartea se face dulce în gura profetului, miere, în timp ce statura lui crește din om obișnuit în ființă a logosului. Asta, vrea să arate Anghel cum omul prin cuvînt, prin hotărîrea de o viață din cuvînt devine întrupat sacerdotiu, cum lutul inert devine însufletire de aur. Tot sorbind cuvîntul cărții, făptura lui s-a subțiat și înnoit așa cum lupul flămînd dintr-un imn medieval, sfîșiind mielul fără de glas, a devenit el însuși oaia blîndă a nevinovăției și împăcării.

Acest cărturar trăiește din cuvînt, a mîncat o viață grai și cărțulia ce-o ține-ntre degete sînt cele două tăblii de piatră subțire, întinse ca trapeză de foc în pustia arzătoare ca masă din belșug pentru cei aflați în căutarea patriei.

Este o realitate istorică a neamului nostru care s-a hrănit de două milenii în primul rînd din oameni îmbunătățiți, a trăit din cartea deschisă, de inima bună și atinsă de focul spiritului. Omul îmbunătățit, omul trăitor al cuvîntului ne-a ținut în istorie de carte, de hrană sufletească. Se spunea mă duc la văzător, mă duc să-l văd pe acel om și făptura lui îmi va spune ce-i de făcut. Poporul nostru a citit veacuri de-a rîndul în acești oameni rostul său, s-a modelat după aceste catedrale în carne și oase, acești părinți, unii dintre ei asceți viețuind schituri și sihăstrii într-o desăvîrșită smerenie, pustnicii de care fosneau pădurile Moldovei în timpul lui Cantemir care mai bine ar fi murit decît să se atingă de carne în zilele de post cum îi arată Descrierea Moldovei. Și alte neamuri au avut o înaltă viață morală în vechime citind aceste cărți vii care erau chipul omului curățat de patimi devenit vas ales în care odihnește spiritul nemuritor. Cu aceste catedrale de omenie, cu aceste făptuiri ale bunătății care se formează mult mai greu în istorie decît orice altă vocație ne-au ieșit strămoșii noștri înainte după veacuri de anonimat prin sbuciumul istoriei.

Simți în prezența acestui cărturar al lui Anghel că ești într-o mare ocrotitoare seninătate și statornicie. Te simți acasă ajuns în sanctuarul Patriei. Mai mult decît a purta în lume o astfel de bunătate și împăcare lăuntrică, nu poate fi pentru om. Ajuns aici te poți socoti atins de transparența desăvîrșirii. Un astfel de om vine de foarte de departe. Vine cu toată înțelepciunea lumii în sufletul său trecut prin toate ispitirile și nenorocirile, supus la toată suferința și neputința, spălat de toate vijeliile și urgiile pînă a rămas aurul curat, diamantul nepieritor. Aceasta-i moștenirea care nu se ia, aceasta-i isbînda întru spirit această cumpănire și dreaptă viețuire, acest om pe care nu-l mai smintesc nici bucuriile, nici durerea, a cărui ființă nu mai tresaltă la chemarea nici unei sirene amăgitoare din labirintele istoriei.

Ancorat în ființa istorică a poporului nostru ca cei mai de seamă dintre înaintași, Anghel va da glas acestui spațiu românesc prin acești oameni ai locului care au trecut cu bine rîurile durerilor și suferințelor, înnoiți lăuntric gata de a ne reprezenta prin ce avem mai bun în eternitate și dintre ei poetul și cărturarul, maica și fecioara în rînduiala bimilenară a poporului nostru par cei mai treji și mai atinși de bucuria jertfei de sine, pentru propășirea celorlalți, deveniți carte, tăblii de ceară în care-și poate citi fiecare făptura neprihănirii.

Mestecenii

Urmare din pag. a 5-a

„De ce plîngi maică, de ce plîngi ? Alungă-ți tristețile și vino lîngă noi, aproape, lipește-ți ochii de grumazul nostru să-ți soarbem lacrimile și să-ți netezim obrajii cum numai noi putem s-o facem. Plîngeai și atunci cînd ne-ai sădit, eram numai o mînă de pleavă dar noi ținem minte cum ai rănit lutul cu unghiile și cu coatele și cum ne-ai presărat în rana lui ursindu-ne să creștem frumos și să luminăm arătura și sufletul care se-abate printre noi. Plîngeai și atunci. Cine mai are socoteala anilor ! Erai tînără și fecioară și frumoasă, plîngeai și rîdeai de bucurie cu gura luminată de mărgele de marmoră albă și curată ca soarele de-ți venea să sorbi apa din gură. Ce frumoasă erai ! Dar altfel plîngeai și noi ne bucuram de plînsul tău. Erai tînără și fecioară".

Glasurile lor veneau gonite parcă din pereți de cavernă, strangulate, zvîcnite în clocotiri ușoare, nelămurite. I se părea că fiecare frunză e un izvor de sunete grave care se împleteau ca vocile madrigalului rămînînd deosebite fiecare, unele scurte și zvăpăiate altele mai dulci și lăbărțate, ca de doină. Freamătul lor atît de drag și liniștitor altădată, o istovea acum. Baba se simți dintr-odată obosită, tristă și deznădăjduită. Vru să-i cuprindă pe toți, deodată, în brațe, să nu se mai dezlipească niciodată de ei, să li se împărtășească în tot și în toate, dar brațele ei apucară ceva cu neputință de apucat, ceva cu neputință de simțit în bătaia șingelui, ceva care se mistuia lent, somnoros, ca lumina jăratecului. Îi simțea ca pe niște dureri vagi, dospite în grabă, dureri care nu șovăiau să se prelungească la nesfîrșit, și s-o înțepe cu fiecare clipă mai tare. Nu putea pricepe de unde putea să-i mai vină împăcarea în moarte fără să le simtă mai departe și mai departe harul și dragostea și menirea în suflet. Mestecenii erau pentru ea aurul, smirna și tămîia. Și acum, pămîntul aruncat peste capul leprosului.

Plecă hăbăucă, cu puterile cele de pe urmă în glezne. Ochii îi erau adînciți în hățișul gîndurilor neguroase. În urma ei mestecenii se legănau tot mai încet pînă cînd vîntul se opri de-a binelea și totul rămase într-o nefirească înmărmurire.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Recital de poezie patriotică

● Comitetul de cultură și educație socialistă Ilfov, în colaborare cu revista „Luceafărul", a organizat la liceul agroindustrial din comuna Fundulea un recital de poezie patriotică, sub genericul „Votăm pentru ca țara să fie mai frumoasă !", la care au participat poeții Alexandru Brad, Viorel Cozma, Nicolae Dan Fruntelată, Valeriu Gorunescu, Ion Potopin și Ion C. Ștefan, precum și Liliana Gogoncea, Mariana Dragoman, Dan Dumitru și Rodica Ion — membri ai cenaclului literar „Elanuri". Cu acest prilej au fost lansate volumele recent apărute: „Caruselul" de Ion Brad, „Osiile cuprinderii" de Valeriu Gorunescu și „Scrisoare mamei" de Ion C. Ștefan. Și-au dat concursul formațiile de muzică folk ale liceului agroindustrial și grupul vocal al căminului cultural.

Întîlniri în județul Constanța

● În cadrul manifestărilor cultural-educative din campania electorală și cu prilejul „Lunii cărții la sate", în perioada 5—9 februarie a.c., un grup de scriitori alcătuit din Vasile Băran, Nicolae Caratană, Ștefan Careja, Ioana Crăciunescu, Nicolae Crișan, Dan Cristea, Ion Drăgănoiu, Aurel Dumitrescu, Octavian Georgescu, Sanda Ghinea, Nicolae Ioana, Corneliu Leu, Hristu Limona, Eugen Lumezianu, Ion Lungu-Movilă, Toma George Maiorescu, George Mihăiescu, Nicolae Motoc, Constantin Novac, Platon Pardău, Florin Pietreanu, Marin Porumbescu, Arthur Porumboiu, Grigore Sălceanu, Carmen Tudora au fost prezenți în orașele și satele județului Constanța, participînd la adunările generale anuale ale C.A.P. Topraisar, Chirnogeni și Topalu, întîlnindu-se cu oameni ai muncii din orașele Constanța și Medgidia.

Grupul de scriitori s-a întîlnit cu tovarășul Ion Stoian, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului Județean de Partid Constanța, care, într-o amplă expunere, le-a prezentat tabloul contemporan și de perspectivă al dezvoltării județului.

TELEGRAME

Iubite și stimate tovarășe PAUL CONSTANT,

Cu prilejul împlinirii a 85 de ani de viață ne este deosebit de plăcut, conducerii Uniunii Scriitorilor din România, de a vă transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate și fericire, noi succese în activitatea literară pe care o desfășurați în slujba literelor române contemporane și a culturii umanist revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe VLADIMIR CIOCOV,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștei pe care le desfășurați, ca scriitor de limbă sîrbă din țara noastră cu o statornică pasiune și un sentiment puternic de devotament pentru înflorirea culturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Metaforele muncii

Urmare din pag. 1

scrie, alevea, în cugetul nostru, în clipa aceea, unică, a revelației, o pagină de literatură.

Metaforele muncii, întrupate în liniile elegantei „Dacii" sau în siluetele zvelte și îndrăznețe ale edificiilor industriale și culturale au aprins în ochii fiecăruia dintre noi, cei prezenți cu trupul și inima în realitatea arzătoare, idei ce vor deveni, mai devreme sau mai tîrziu, pagini de carte, însemne ale trecerii noastre prin aceste locuri.

I-am urmărit cu o curiozitate extraordinară pe scriitori, i-am surprins emoționîndu-se la auzul cuvintelor despre dezvoltarea acestor locuri, cuvinte spuse din inimă, gîndite și păstrate în inimă. Toate acele cuvinte și cifre, impresionante prin dimensiunea mărturiei pe care o conțineau, au căpătat sens și viață prin muncă, prin sudoare, prin efort continuu, prin tenacitate și dăruire.

Mi-am urmărit colegii, unii dintre ei veniți pentru prima dată în Pitești, și parcă auzeam — veritabil ecou al metaforelor muncii ce ni se înfățișau — metaforele cărților ce se vor scrie...

Și în clipele acelea, ca și în cele cînd descifrau cu sufletul poezia muncii celor de la întreprinderea de autoturisme, am ghicit în privirile fiecăruia dintre cei veniți la izvoarele artei, nobila teamă — aceea ce poate da aură visării — că metaforele turnate în plumb nu vor putea reda ochilor ce nu s-au putut înfiora la ora aceea de frumusețe adevărata măreție a metaforelor muncii...

La izvoarele creației

Urmare din pag. 1

Ion Țugui, Dragoș Vicol, Violeta Zamfirescu, Haralamb Zincă au fost primiți de tovarășul Ion Sîrbu, prim secretar al Comitetului județean Argeș al P.C.R., care a făcut o amplă prezentare a dezvoltării economice și sociale a județului. George Macovescu a relevat importanța muncii scriitorului, aprecierea de care se bucură această muncă din partea oamenilor muncii, a tuturor cititorilor. Dincolo de cuvinte se află o trudă de multe, neștiute nopți și zile, de acumulări latente, care se rotunjesc în operă.

Întreprinderea de autoturisme Pitești, una dintre marile platforme industriale ale orașului și ale țării, cu peste 22 000 de muncitori, a fost în continuare generoasa gazdă a scriitorilor. Aceștia au avut posibilitatea să vadă la lucru oameni tineri, care mînuiesc cu dezinvoltură și orgoliu o tehnică înaltă, care fac să iasă din mîinile lor produse competitive pe piața mondială. Cei prezenți au avut posibilitatea să constate încă o dată că impresionante nu sînt numai platformele industriale, combinatele, uzinele, cît mai ales modificările structurale trăite de oameni, de cei care pînă mai ieri s-au numărat printre cei care smulgeau pămîntului recolte și care astăzi asimilează o nouă scară de valori, specifică epocii noastre. Contemporaneitatea, cunoscută atît de bine de oamenii condeiului, are nevoie în continuare de o literatură pe măsura ei, de o literatură pe care sînt chemați să o creeze scriitorii de azi și de mîine. Aceasta a fost ideea centrală a dialogului purtat de pitești cu oaspeții lor, în sala Palatului Culturii. Argeșul contemporan, s-a apreciat, are nevoie de o viață literară pe măsura transformărilor trăite în ultimii ani, de o literatură care să-i sintetizeze experiența cu valoare de unicat. Tabloul literaturii argeșene contemporane s-ar diversifica și s-ar completa printr-un mai profund proces de cunoaștere al acestei vieți. De asemenea, statuareă oficială a activității scriitorilor ar căpăta astfel gîrul profesionalizării, precum și un plus de adecvare. Rezultatele notabile de pînă acum — existența a numeroși membri ai Uniunii Scriitorilor, a altor autori afirmați în ultima vreme — creează premisele pentru o mai bogată activitate viitoare.

Întîlnirea inițiată de Uniunea Scriitorilor a constituit pentru oamenii muncii și pentru creatorii de literatură din Argeș prilejul unui dialog viu despre rosturile creației, aici, la confluența cu viața, cu munca pentru țară.

SPORT O victorie, o rachetă, un reporter

● Un jucător care nu-și uită promisiunile este Florin Segărceanu. Aflăm că are 19 ani și că a impresionat într-un meci de Cupa Davis în fața iugoslavilor Franulovici și Ilin. Chiar dacă valoarea celor doi adversari nu e de primă linie, un meci de Cupa Davis verifică foarte bine posibilitățile unui jucător dotat. Dacă ne amintim bine proba calităților lui Ion Țiriac jucător aproape fără nici o firmă pe plan european și mondial în acel moment s-a făcut tot în jocurile de cupă. Seriozitatea, tenacitatea și calitățile lui Florin Segărceanu au impus spectatorilor iugoslavi și jucătorilor, colegilor de echipă și specialiștilor. Ceea ce nu e puțin lucru. Cînd spunem că nu și-a uitat promisiunile ne gîndim la unul din turneele sale americane de acum cîțiva ani cînd numele său a apărut acolo unde nu apar decît finaliștii.

● Chiar dacă membrii altor redacții TV ar putea reacționa imprevizibil nu vom ezita să considerăm aici drept un reporter TV exemplar pe C. Țopescu. N-am scris reporter sportiv ci reporter TV, pentru că modul de a înțelege și a acționa pentru și pe micul ecran al lui C. Țopescu ar putea fi urmat și de reporterii altor specialități. Ne gîndim chiar la emisiunile culturale cărora prin promptitudinea informației, obiectivitatea selecției, precizia comentariului, emisiunile de sport le-o iau înainte. Orice eveniment important sportiv nu scapă reporterului C. Țopescu, în funcție de mijloacele acestei emisiuni. Ocazia odată pierdută, evenimentul e subliniaî cu alt prilej într-o retrospectivă. Cărțile despre sport sînt înfățișate prompt, obiectiv, cu propozițiile informative cele mai nimerite la puțin timp după apariție. Marile evenimente sportive sînt urmărite eficient și știrea cea mai proaspătă e oferită pe loc, cît mai repede amatorilor. Etc. Ce departe e concepția retrospectivelor sportive de concepția care a guvernat recentele bilanțuri literare ale TV. Să propunem trecerea lui C. Țopescu la emisiunile culturale ?

Discobol

Embleme ale universalității

HENRIK IBSEN

PEER GYNT

În traducerea lui AL. PHILIPPIDE

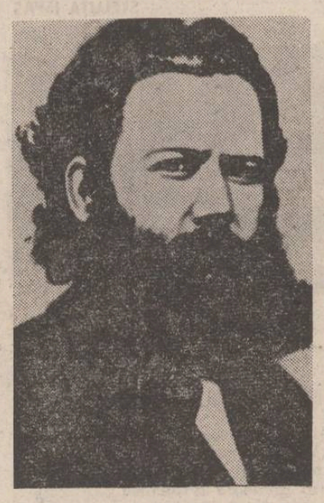

Mai multe mărturii documentare, cea mai mare parte dintre ele urmînd să vadă de acum încolo lumina tiparului, privind biografia lui Al. Philippide, se află în fondurile și colecțiile de la Arhivele Statului Iași. Cele mai vechi dintre ele au ca obiect anii de studiu, la Liceul Național și la Facultatea de drept a Universității din Iași, în arhiva ultimei aflîndu-se și dosarul de licență al poetului. De un interes aparte se bucură însă, așa după cum arătam recent într-un articol apărut în paginile revistei „Manuscriptum" (nr. 3/1979), traducerile pe care Philippide le-a făcut, în perioada interbelică, pentru Teatrul Național din Iași. Manuscrisele acestor lucrări, în număr de șapte, deși după informațiile oferite de publicistica epocii și programele teatrale ar trebui să fie mai multe, sînt tălmăciri din opera dramatică a lui Shakespeare, Lessing, Ibsen, Romain Rolland, Maeterlink, Hasenclever, Paul Géraldy și Robert Spitzer. O parte dintre ele au fost interpretate de actorii ieșeni. Așa s-a întîmplat cu Minna von Barnheim **de Lessing,** Burghezul gentilom **de Molière — al cărei manuscris n-a fost găsit încă —,** Un domn bine **de Hasenclever,** Dacă aș vrea **de Paul Géraldy și Robert Spitzer sau** Negustorul din Veneția **de Shakespeare. E sigur că și celelalte traduceri au fost aprobate de către Comitetul de lectură al Naționalului ieșean pentru a fi puse în scenă. Principalul argument care susține afirmația noastră ar fi că toate paginile celorlalte manuscrise poartă pe verso ample indicații de regie.**

O cercetare atentă a acestor manuscrise, știute fiindu-ne cunoștințele solide ale poetului în domeniul literaturii universale ca și calitățile sale inegalabile de traducător, ne-a convins că avem în față o parte din cele mai reușite tălmăciri ale lui Al. Philippide, care pot sta alături de volumul Flori alese **din** Les fleurs du mal **publicat în 1934. Una dintre ele, care întrunește toate calitățile unei frumoase transpuneri, este piesa de teatru** Peer Gynt **de Henrik Ibsen. Deși nu cunoaștem cu exactitate cînd a fost tradusă, nu este exclus ca ea să fi fost oferită Naționalului ieșean în preajma anului 1928, cu ocazia sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor norvegian, mai ales că, un an mai tîrziu, în 1929, s-a întîmplat un lucru asemănător. Cu prilejul bicentenarului lui Lessing, Iorgu Iordan, director al Teatrului Național din Iași la acea dată, a susținut, în fața auditoriului, prelegerea despre rolul lui Lessing în literatura universală, după cum ne informează programul spectacolului, prelegerea fiind urmată de interpretarea, de către actorii ieșeni, a piesei** Minna von Barnheim, **în traducerea lui Al. Philippide.**

Revenind la Peer Gynt **de Ibsen, din care publicăm acum cîteva secvențe, sîntem convinși că atît frumusețea piesei, cît și a traducerii vor fi argumente convingătoare pentru ca tălmăcirile lui Philippide din dramaturgia universală să fie strînse într-un volum. Ar fi și un pios omagiu adus distinsului poet.**

D. Ivănescu

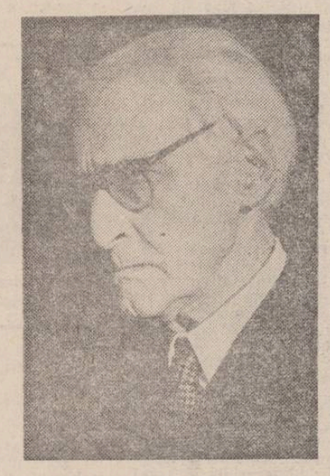

ACTUL V

O răspîntie

PEER : Ehei, Peer, n-ai ajuns încă niciodată ca acuma ! Acest *mulțumește-te* ți-a dat lovitura de grație. Barca ta a început să ia apă. Trebuie să te agăți de o epavă. Orice, numai să nu fii confundat cu alte sfărîmături !

TURNĂTORUL : (îl oprește). Ei, Peer Gynt, unde ți-i certificatul ?

PEER : Cum, am ajuns la răspîntie ! Așa de repede !

TURNĂTORUL : Citesc pe fața ta ca într-o carte. Știu ce înseamnă.

PEER : Vezi tu, chestia e cam încurcată. Nu mai vreau să fiu eu însumi. Dovada ar fi greu de găsit. Părăsesc această latură a chestiunei. Adineauri, însă, cum mergeam pe drum, mi-am simțit o greutate pe conștiință. „Peer, mi-am zis, tu tot ești un mare păcătos".

TURNĂTORUL : He hei ! Iată-ne ajunși de unde am plecat.

PEER : Deloc ! Spun un *mare* păcătos, nu numai în fapte, ci în gînd și vorbă. Am dus în străinătate o viață infernală.

TURNĂTORUL : Se poate, dar eu aș vrea un certificat.

PEER : Foarte bine ! Mai acordă-mi numai un mic termen. Am să caut un preot, am să mă spovedesc repede și am să-ți aduc o hîrtie în regulă.

TURNĂTORUL : Dacă mi-o aduci, e clar că ai să scapi fără să mai fii topit. Totuși mandatul meu...

PEER : Aș ! E un document vechi, după cît văd. Datează de la o epocă în care duceam o viață searbădă și leneșă, jucînd pe profetul și crezînd în destin. Așadar, îmi dai voie ?

TURNĂTORUL : Da, dar...

PEER : Haide, dragul meu, fii om de treabă. Fără îndoială că n-ai prea mult de lucru. E așa de bun aerul prin locurile astea. Îți dă viață. „Se moare rar prin văile noastre", cum zicea preotul din Justedal.

TURNĂTORUL : Bine, fie ! Pînă la prima răspîntie ! Dar nu mai departe...

PEER : Numai să găsesc un preot, chiar de m-aș duce în foc ca să-l găsesc !

Un drum

PEER : „Asta poate că tot slujește la ceva", zicea Esbing, culegînd un pantof vechi. Cine ar fi putut prevedea că are să vie o zi cînd am să fiu salvat de propriile mele păcate ? E drept, însă, că n-am cîștigat mare lucru. Am căzut din tîntînă în lac. N-are a face ! „Atît timp cît este viață, este speranță". Mă mîngîi cu gîndul acesta.

(Un persosnaj slab, în costum de preot, vine repede pe drum, cu o plasă pe umăr)

PEER : Cine vine ? Un preot cu o plasă ? Hotărît, sînt un alintat copil al soartei ! Bună seara, domnule pastor ! E drumul rău, nu-i așa ?

SLABUL : Da, așa e. Dar ce nu faci ca să culegi un suflet ?

PEER : A ! S-a prezentat vre-un candidat la cer ?

SLABUL : Nu. Sper că va lua drumul celălalt.

PEER : Îmi dați voie, d-le Pastor, să vă însoțesc puțin ?

SLABUL : Cu plăcere. Tovărășia dumitale îmi place.

PEER : Am ceva pe inimă.

SLABUL : Bun ! Descarcă-ți inima !

PEER : Vedeți în fața dumneavoastră un om corect. Am respectat legea întotdeauna. N-am stat niciodată la închisoare. Se întîmplă totuși citeodată că viața te face să greșești.

SLABUL : Vai ! Asta se întîmplă chiar celor mai buni.

PEER : Ei bine, fleacurile astea...

SLABUL : A ! Nu sînt decît niște fleacuri ?

PEER : Da, n-am practicat niciodată păcatul în stil mare.

SLABUL : În cazul acesta, dragul meu, lasă-mă în pace. Pare că mă iei drept altul. Te uiți la mîinile mele. Ce vezi la ele ?

PEER : Unghiile sînt neobișnuit de lungi.

SLABUL : Acuma te uiți la picioare. Ei ?

PEER : (cu un gest) Sînt picioare naturale ?

SLABUL : Îmi place să cred că da.

PEER : (scoțîndu-și pălăria) Aș fi jurat că sînteți preot. Și iată acum că am onoarea... Ei, cu atît mai bine ! Cînd poți să intri pe poarta cea mare, nu o iei pe la bucătărie. Mai bine să vorbești cu regele decît cu miniștrii.

SLABUL : Dă-mi mîna ! Îmi pari liber de orice prejudecăți. Ei, dragul meu. Cu ce te pot servi ? Nu trebuie să-mi ceri nici bani, nici putere. Să mă spînzuri dacă pot să-ți dau. Nu-ți poți închipui ce prost merg afacerile. Nici-o tranzacție, nici un suflet, doar, rar de tot, cîte unul.

PEER : A ! Oamenii s-au făcut mai buni ?

SLABUL : Ba nu ! Dimpotrivă. Au ajuns mai răi că oricînd. Cei mai mulți sînt buni de topit și turnat din nou.

PEER : Da. Mi s-a vorbit deja de asta. Să spun drept, chiar asta m-aduce la dumneata.

SLABUL : Vorbește fără frică.

PEER : Dacă nu-i indiscret, aș vrea să...

SLABUL : Să ai locuință aparte, nu ?

PEER : Ai ghicit.

SLABUL : O locuință bine încălzită ?

PEER : Nu prea tare. O intrare separată, dacă se poate, și o ieșire liberă, o ușă dindos, pe care aș putea-o eventual întrebuința.

SLABUL : Dragul meu, sînt dezolat, dar nu-ți închipui cîte cereri de felul acesta primesc. În fiecare zi vin la mine suflete dispuse să părăsească lumea.

PEER : Totuși dacă se iau în considerație faptele mele, am oarecare drept la o intrare separată.

SLABUL : Dar dacă spui că nu-s decît fleacuri !

PEER : Pînă la un anumit punct. Mi-aduc aminte, de exemplu, că am făcut comerț cu negri.

SLABUL : Aș ! Sînt alții care au făcut comerț cu suflete și cu voințe ; dar n-au lucrat bine și n-au putut să intre.

PEER : Am expediat idoli budiști în China.

SLABUL : Nimica toată. Nu ne îngrijim de așa ceva. Alții au răspîndit idoli și mai răi cu ajutorul literaturii și al catedrei, și tot n-au intrat.

PEER : Da, dar știi că am făcut pe profetul ?

SLABUL : În străinătate ? Mare lucru ! Dacă n-ai alte titluri mai serioase, cu cea mai mare bunăvoință, nu te pot găzdui.

PEER : Atunci, ascultă ! Într-un naufragiu m-am refugiat pe o epavă. Se spune că un naufragiat s-agață și de un fir de iarbă. Și se mai spune că nimeni nu-ți este mai aproape ca tine însuți. În sfîrșit, am fost pe jumătate vinovat că un bucătar și-a pierdut viața.

SLABUL : Sau că o bucătăreasă și-a pierdut... altceva. Pe jumătate ?... Pe jumătate ?... Fleacuri ! Crezi dumneata că pe astfel de vremuri avem combustibil de pierdut pentru asemenea suflete sărace ? Haide, dragul meu, nu-ți face sînge rău și resemnează-te liniștit să fii topit din nou. La ce ți-ar sluji să te găzduiesc ? Gîndește-te. Ești un om înțelegător. Ai memorie bună, nu zic ba. Dar memoria nu oferă inimii și minții dumitale decît imagini plicticoase, o privelițte stearpă și monotonă. Lucruri care nu-ți provoacă nici plîns nici rîs, nici cald nici rece, cel mult oarecare ciudă.

PEER : Vorba spune : „Nu poți ști unde te strînge încălțămintea, cînd mergi desculț".

SLABUL : E drept. În ce privește încălțămintea și grație împrejurărilor, mă mulțumesc cu o pereche desperechiată. A, tocmai asta mi-aduce aminte că trebuie să mă grăbesc Am în vedere pe cineva de preț.. Așa că nu mai vreau să pierd vremea cu fleacuri !

PEER : Pot să te întreb ce păcate a făcut individul pe care-l ai în vedere ?

SLABUL : Dacă nu mă înșel a realizat condiția principală cerută de noi. Zi și noapte, mereu, a rămas el însuși.

PEER : El însuși ? Vasăzică asta trebuie ca să poți intra la voi ?

SLABUL : Depinde. Adu-ți aminte că sînt două feluri de a fi tu însuți, fața și dosul. Cunoști fotografia. Știi că sînt două probe, una pozitivă și una negativă. Cea negativă arată umbre în loc de lumină și viceversa. Un ochi profan ar crede că nu e reușită. Deloc. Figura există, trebuie numai să știi s-o faci să apară. Așa și cu sufletele. Sînt unele din care viața a scos clișee negative. Asta nu-i un motiv ca să distrugi clișeul, — trebuie numai să mi-l trimiți mie și eu continui operația. Cunosc reactivele, pucioasă și alte substanțe, de care trebuie să te servești. Spăl, ard, vaporizez și în curînd se operează transformarea ; imaginea apare așa cum trebuie să fie. Din negativă devine pozitivă, afară doar dacă nu e, ca la dumneata, pe jumătate ștearsă. În acest caz nimic nu poate fi de folos, nici potasiu.

PEER : Și a cui e fotografia al cărei clișeu negativ ai să-l manipulezi acuma ?

SLABUL : A unui anume Peer Gynt.

PEER : Peer Gynt ? Așa ? așa ? Vasăzică acest domn Gynt e *el însuși* ?

SLABUL : A ! de asta sînt sigur !

PEER : Și e un om de încredere, acest domn Gynt ?

SLABUL : Îl cunoști, poate ?

PEER : Hm... da, puțin. Cunosc atîta lume !

SLABUL : Timpul meu e numărat. Unde era ultima oară cînd l-ai întîlnit ?

PEER : Foarte departe, la Capul...

SLABUL : Bunei Speranțe ?

PEER : Da. Dar trebuia, după cît știu, să se îmbarce pe primul vapor care pleca.

SLABUL : Alerg imediat. De n-aș ajunge prea tîrziu. Ah ! Capul Bunei Speranțe ! Niciodată nu mi-a plăcut. Mișună de misionari norvegieni.

(Pleacă repede)

PEER : Dobitocul ! Uite cum aleargă ! Sînt încîntat că l-am înfundat. Și face pe grozavul ! Chiar are și de ce ! Nu cu meseria lui are să facă parale. Merge sigur la faliment. Hm! Dar asta nu înseamnă că stau prea bine.. Iată-mă, ca să zic așa, expulzat din nobilul trib al *eu-lui. (O stea cade).* Salutări lui Peer Gynt, soră stea ! Ah ! să strălucești, să te stingi și să dispari așa... *(Se afundă mai adînc, în ceață, speriat. O pauză. Exclamă :)* Nenorocită sărăcie a sufletului care se întoarce în neant și se pierde în întuneric ! Pămînt, iartă-mă că ți-am călcat zadarnic iarba ! Ah ! pămînt și soare, ce proști ați fost că ați hrănit și luminat pe maică-mea ! Natura e risipitoare și mintea sgîrcită. E greu să plătești cu viața greșeala de a te fi născut ! Vreau încă o dată să mă urc în vîrful munților, să văd răsărind soarele, să-mi desfăt ochii. După aceea zăpada poate să m-acopere și pe mormîntul meu să se scrie : „Aici zace nimeni". Și pe urmă — pe urmă ! — întîmple-se orice !

Cîntec de credincioși
(mergînd la biserică pe drumul din pădure)

E ziua luminată
Cînd limbile de flăcări
Purtînd pe Duhul Sfînt
S-au pogorît din ceruri
Să ne-nălțăm spre ele
Și inima și ochii !

PEER : (plecîndu-se, speriat). Nu, nu, nu vreau să mă uit spre ceruri. Sînt goale și pustii, Ah ! frică mi-i că am fost mort cu mult înainte de a muri. *Încearcă să se piardă prin stufișuri și ajunge deodată la răspîntie).*

TURNĂTORUL : Bună vremea, Peer Gynt, unde ți-i certificatul ?

PEER : Ai să mă crezi că am căutat un duhovnic cît am putut.

TURNĂTORUL : Și n-ai găsit ?

Munch : „Strigătul"

PEER : N-am întîlnit decît un fotograf ambulant.

TURNĂTORUL : N-am ce-ți face. Termenul s-a împlinit.

PEER : S-a sfîrșit tot. Miroase a moarte. Auzi cum țipă cucuveaua ?

TURNĂTORUL : Nu. Sînt clopotele de utrenie.

PEER : (arătînd cu degetul). Ce-i lumina aceea?

TURNĂTORUL : O luminare, într-o căsuță.

PEER : Ce s-aude ?

TURNĂTORUL : O femeie care cîntă.

PEER : Iată unde am să-mi capăt mărturia.

TURNĂTORUL : (apucîndu-l de braț). Hai ! Fă-ți ultimele pregătiri !
(Au ieșit din stufișuri și au ajuns în fața unei cabane. Ziua începe a se ivi).

PEER : Pregătirile am să le fac colo. Sînt la mine acasă ! Du-te ! Pleacă ! Chiar dacă lumea ta ar fi de o sută de ori mai mare decît este, tot nu m-ar putea cuprinde pe mine și păcatele pe care ai să le vezi scrise în mărturia mea.

TURNĂTORUL : Bine, Peer, am să te aștept la a treia răspîntie. Dar atunci !...
(Se îndepărtează).

PEER : (S-apropie de cabană). Oriunde mă întorc, e același lucru *(Se oprește).* Nu ! E prea mare nenorocire să te întorci acasă și să ieși așa ! *(Face cîțiva pași și se oprește din nou).* Fă înconjurul, zicea Curbul ! *(Ascultă cîntecul care s-aude în colibă).* Nu, de data asta am să merg drept înainte, oricare ar fi drumul !

(Aleargă către casă. În aceeași clipă Solveig *iese, în haine de duminică, ținînd în mînă o carte de rugăciuni învelită într-o batistă. Cu un baston în mînă).*

PEER : (lăsîndu-se pe treptele casei). Vorbește și spune deslegarea păcătosului !

SOLVEIG : El e ! el e ! Binecuvîntat fie Domnul ! *(Bîjbîie în semiîntuneric ca să-l găsească).*

PEER : Plînge-te ! Spune-mi greșalele și păcatele mele !

SOLVEIG : Nu-ți cunosc nici o greșeală și nici un păcat, dragul meu.

TURNĂTORUL : (în dosul casei). Haide, Peer, mărturia !

PEER : Spune tare tot răul pe care l-am făcut !

SOLVEIG : (s-așează lîngă el). O, tu care ai făcut din viața mea un cîntec de dragoste ! fii binecuvîntat că te-ai întors lîngă mine. Și binecuvîntată fie duminica sfîntă care te-a adus !).

PEER : Vai ! sînt pierdut !

SOLVEIG : Este cine să te ajute !

PEER : (schimbîndu-și gîndul, rîzînd ușor). Da, pierdut, afară doar dacă nu știi tu să deslegi o ghicitoare.

SOLVEIG : Spune.

PEER : Da, am să-ți spun ! Ascultă ! Poți tu să-mi spui unde a fost Peer Gynt de cînd nu l-ai văzut ?

SOLVEIG : Să spun unde a fost ?

PEER : Da, unde a fost el, așa cum l-a însemnat Dumnezeu cu pecetea predestinării, așa cum s-a născut, din gîndirea divină ? Poți să-mi spui ? Dacă nu, trebuie să mă întorc iar de unde am venit, să intru iar în ceață

SOLVEIG : (surîzînd). O, ghicitoarea e ușor de deslegat.

PEER : Atunci, spune cum crezi ! Unde am fost *eu însumi,* în plinătatea și adevărul meu ? Unde am fost eu, așa cum m-a însemnat pecetea divină ?

SOLVEIG : În credința, în speranța și în dragostea mea.

PEER : (tresărind). Ce spui tu ? Taci ! Nu sînt decît vorbe alintătoare. Tu vorbești de un copil care nu trăiește decît în tine, care nu există decît prin tine, care n-are decît mamă.

SOLVEIG : Chiar așa este, e copilul meu. Dar oare n-are tată ? Da ! tatăl lui e acel care iartă, înduplecat de rugămințile mamei.

PEER : (iluminat, exclamă). Mama mea ! Soția mea ! O Fecioară fără de prihană ! Ascunde-mă, ocrotește-mă la pieptul tău !
(Cade la picioarele ei, cu fața pe genunchii ei. Lungă pauză. Răsare soarele).

SOLVEIG : (cîntă încetișor).

Copilul meu cel drag, adormi ușor,
Eu te voiu legăna încetișor.
O viață-ntreagă vom rămîne-așa,
La sînul meu ocrotitor vei sta,
Și somnul dulce va veni tiptil.
Ce bună-i viața, dragul meu copil !
Pe inima mea pleacă-ți capul obosit...
Și-așa pe nesimțite și viața s-a sfîrșit...

Vocea turnătorului *(în fundul scenei).*
Ne vom întîlni la prima răspîntie, Peer.
Vom vedea noi ! Atîta îți spun.

SOLVEIG : (cîntă mai tare, scăldată-n soare).
Copilul meu cel drag, adormi ușor,
Eu te voiu legăna încetișor...

SFÎRȘIT

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Cenușa păsării Fenix

Cînd am revenit pentru prima dată, după o absență de aproape două decenii, la Varșovia — oraș în care timp de doi ani (1956—1958) am lucrat în calitate de corespondent de presă — am fost șocat de un lucru : locuri pe care le știam bine, case cunoscute, clădiri unde intrasem de zeci de ori și, nu o dată, în visele mele de peste timp le „revăzusem", mi-au apărut de nerecunoscut. Mi-am zis atunci că uitarea ar fi de vină, că imaginile reținute de 25 de ani nu mai puteau fi aceleași la 45 de ani, deși totul era acolo, străzile, casele, mulți dintre prietenii pe care îi regăseam cu virsta adăugită punindu-mi cu chipurile lor, în față, oglinda propriei mele deveniri, dar mai era ceva ce nu puteam pricepe : Copacii. Crescuseră copacii. După secerișul de foc, al războiului, care doborise odată cu orașul și podoaba lui verde, atunci, în anii de demult, cînd Varșovia se ridica din ruine ca o pasăre Fenix ce se reintrupa din propria-i cenușă, copacii de azi erau doar niște puieți, cu cîteva cercuri anulare dînd ocol inimilor lor vegetale, în tulpinile ce trebuiau ocrotite de buldozerele constructorilor prin îngrădeli meșterite din tabla butoaielor de smoală folosită la asfaltarea străzilor. Erau abia plantați, firavi încă, încercați ca o promisiune care cerea mult timp pentru a se arăta înfăptuită, fragili și piperniciți așa cum fuseseră transplantați din tinerele pepiniere. Tei cu coroana rotată, castani ce făgăduiau candelabre de flori, oțetari crescuți pe moloz, platani cu frunza ca niște pălmuțe de copii, arțari străduindu-se să imite foaia de viță, mesteceni albi ca niște mirese pubere... Au crescut. Au descoperit fațadele caselor, au dat bordură verde străzilor, plopii au ajuns pînă la etajul al șaptelea al blocurilor, punînd în lungul Vistulei semne de exclamație ca într-un „Afirm !" patetic și ireversibil. Copacii aceștia, ca niște prunci deveniți bărbați, mă făceau să nu mai recunosc locurile știute.

Acum, sînt la Varșovia iarna. Sfîrșit de ianuarie. Exact la 35 de ani de la eliberarea orașului, sau, mai exact, a ceea ce mai rămăsese din oraș de sub cizma cu napalm și dinamită a ocupației fasciste. 35 de ani. Exact jumătatea virstei prietenului meu Adolf Cyborowski, arhitectul dintîi al reconstrucției Varșoviei, intruchiparea unui călinescian Ioanide care a apucat să facă tot ce visase, să se bucure de senectute și de sentimentul datoriei împlinite. Are 70 de ani. Fața de efigie romană, cute de scoarță de stejar, figură definitivă căreia i-a trebuit o viață ca să ajungă expresia însăși a eului interior. Îl regăsesc la o întrunire a luptătorilor pentru pace, alături de savanți, scriitori, ziariști, arhitecți, militanți pentru destindere, dezangajare militară, dezarmare, securitate, cooperare și pace... Și-mi zic, privind prin ferestrele sălii de conferințe la orașul clocotitor din jur : Pace Varșoviei! Pace copacilor ei! Pace acestor oameni care, atunci, în ianuarie 1945, au ieșit, cîți mai rămăseseră în viață, de prin hrubele ruinelor ca din niște caverne, și s-au apucat să adune, să curețe și să stivuiască pentru a pune din nou în zidiri cărămida veche, stringînd ca pe un neprețuit avut cenușa păsării Fenix și stropind-o cu sudoare pentru ca visul să se poată întrupa. Și au plantat puieți de tei, de castani, de arțari și de oțetari, de plopi, de platani și de mesteceni pentru ca eu, peste ani, să nu mai recunosc orașul, iar prietenul meu, acest Ioanide polonez cu ninsoarea troienită în timple, să-mi spună : „M-ai întrebat despre mîndria lucrului bine făcut ? Ea aparține varșovienilor. Mii de arhitecți și de urbaniști au lucrat aici. A fost orașul cu zece mii, cu o sută de mii, cu un milion de urbaniști. Fiecare varșovian și-a construit capitala. Fiecare a avut idei, fiecare a scos de prin albumele de familie vechile imagini ale orașului dinainte de coșmar și ni le-a adus, ajutîndu-ne să reintregim ceea ce fusese desmembrat, să punem podoabele prăbușite exact la locurile lor, să facem lucru de nădejde pentru ca somnul copiilor noștri să fie liniștit..."

Și se vorbea despre pace acolo, pe malul sting al Vistulei, lîngă melcii de asfalt ai nodurilor de circulație, între blocurile unde se vedeau luminile aprinse în căminele varșovienilor, se vorbea despre urgia războiului, despre grozăviile unui nou coșmar, de astă dată atomic, ce se cere imperios stăvilit, barat, restrîns în neantul de unde își arată colții vrînd să ne tîrîie pe toți în neant, înlocuit cu trezirea rațiunii, și nu cu somnul ei zămislitor de monștri. Și era pace și tihnă, și copacii Varșoviei hibernau desenîndu-și un nou inel în jurul inimilor lor tot mai viguroase, iar prietenul meu Cyborowski îmi spunea : „Nu trebuie să uităm : în timp de pace copiii își înmormîntează părinții, în timp de război părinții își îngroapă copiii !".

Eram la Varșovia, sfîrșit de ianuarie 1980. Exact la 35 de ani de cînd varșovienii, atîția cîți rămăseseră, ieșeau la lumina zilei din hrubele de sub ruine, ca din niște caverne ale unui veac nebun, și se apucau să stringă cu grijă, cu lacrimă și cu pătimașă dragoste, cenușa păsării Fenix...

REVISTA STRĂINĂ

● **ARTA SMEELOR** se bucură de mare prețuire în China, datînd încă din secolul VIII i.e.n., cînd dulgherul Gong Shuban s-a înălțat prima oară în aer cu un smeu din lemn, folosit pentru a culege informații din regatul Song. Odată cu confecționarea smeelor din hîrtie, în secolul II era noastră, arta construirii smeelor a cunoscut o înflorire mare. Un poet a dedicat următoarele versuri smeelor care erau prevăzute cu un fel de fluier tradițional chinezesc : „Triluri de lăută în noaptea - senină / Scoase de o briză ședalnică, / Ele se împletesc în cîntec duios / Cum vîntul își schimbă notele". Un articol de Wen Ying consacrat acestei arte tradiționale se încheie cu unele considerații asupra dezvoltării sale actuale.

● **RECENT** a fost publicată la Moscova o mare ediție consacrată traducerilor din Rainer Maria Rilke. Este vorba de o culegere amplă, difuzată într-un tiraj de 50 000 de exemplare, mărturie a popularității crescînde pe care o cunoaște marele poet în țara lui Pușkin. El se adaugă altor scriitori austrieci, Heimito von Doderer, Hugo von Hofmannethal Joseph Roth, Robert Musil, Hermann Broch și Peter Handke, care se bucură de o frumoasă circulație în U.R.S.S.

● **LA HAMBURG** a fost prezentată în premieră o nouă montare a **Faust**-ului goethean, cu celebrul Boy Gobert în rolul lui Mefisto. Cronica lui Günter Zehm din **Die Welt** subliniază interpretarea extraordinară pe care marele actor a dat-o personajului, atrăgînd atenția că acesta este ultimul rol pe care Gobert îl va interpreta pe scena vestitului Thalia-Theater. Citîm din încheiere : „Rămîne de văzut dacă rolul Faust al lui Hollmann și Mefisto al lui Gobert vor intra în analele teatrului. Ceea ce este sigur, această realizare marchează o cezură de la care teatrul poate să-și ia un nou elan".

● **MARII CONDUCĂTORI DE ORCHESTRĂ** din acest secol cunosc un înaintaș însemnat pe linia dirijorului total, a personalității muzicale dedicată exclusiv baghetei. Pînă în secolul trecut, interpretarea partiturii și coeziunea eforturilor orchestrale cădeau în sarcina unui muzician care de regulă era obsedat de o altă profesiune, compoziția sau interpretarea instrumentală. Abia Han von Bülow de la a cărui naștere se împlinesc 150 de ani, și-a făcut un titlu de mîndrie din a fi numai dirijor. Comentînd această aniversare, criticii muzicali evidențiază rolul său fundamental în crearea tipului dirijorului modern : „La urma urmei, toți ar trebui să-i fie recunoscători — chiar dacă se numesc Karajan, Böhm sau Celibidache. Căci Hans von Bülow a fost cel dintîi muzician care vroia în mod exclusiv să «prezinte» muzica și care prin personalitatea sa a creat tipul profesional al șefului de orchestră modern" (Uwe Kraemer).

● **TRACY CABBOT** este o scriitoare ce a debutat ca romancieră și a evoluat spre scriitura nonată în mod curent „non fiction". În ultimii ani s-a dedicat subiectelor psihologice, pe linia cercetărilor comportamentiste, pe care le tratează într-un stil simplu, pe gustul marelui public, în cărți de tiraj foarte larg. Lucrarea **Inimi frînte,** dincolo de titlul ușor facil, se referă la dificultățile psihologice curente în societatea americană, propunînd soluții și oferind o perspectivă de depășire individuală a impasului sufletesc.

● **ANTOLOGIILE** continuă să fie în atenția cititorilor și a criticilor din țările cu veche tradiție literară, organizînd materialul pe criterii tematice și oferind posibilitatea estimării mai exacte a mijloacelor de expresie. Una dintre cele mai citite în colegii și universitățile americane se intitulează : **Folosirea imaginației,** referindu-se la modul cum pot fi organizate elementele imaginative pentru a întări forța expresivă a materialului literar. Extrasele numeroase din literatura clasică și contemporană adaugă un farmec și o savoare indiscutabilă prospecțiilor pe care le realizează analizele propuse.

● **ELEGIILE NORDICE** ale Anei Ahmatova constituie poezii dintre cele mai populare în Statele Unite ale Americii, unde cunosc versiuni numeroase, circulînd prin periodice, interpretări variate și referințe concrete la text, care tind să explice aluzii și sintagme ce păreau să aibă numai un conținut figurat. Materialul cu încărcătură biografică este extrem de semnificativ, făcînd apel la evenimente petrecute cu mulți ani înainte de redactarea finală a poeziilor, în perioade dificile ale vieții poetei, cu osebire cele legate de dragostea și separarea Annei Ahmatova de criticul Panov, a cărui elegie constituie, după opinia Lizei Trucker, una din splendidele poezii de dragoste ale acestui secol.

● **„MOZART-UL DE PE CHAMPS ELYSEES"**, îl numea Rossini pe Jacques Offenbach, al cărui centenar de la moarte este celebrat prin spectacole numeroase și articole în presa de mare tiraj. Un critic muzical cu autoritate notează : „Cînd este vorba să celebrăm un exeniment, trebuie să fii loial cu cel pe care-l onorezi : Offenbach n-a știut să se detașeze în mod total de mostenirea sa culturală, dar a putut să o țină la distanță, arătînd prin muzica sa că nu este doar o expresie a timpului." (Alphons Silbermann).

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

8
(930)
Sîmbătă
23 februarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Votăm prezentul, votăm viitorul

trăim permanent sub semnul eternului vers eminescian : „La trecutu-ți mare, mare viitor !". Acest adevăr este luminat în aceste zile de o realitate social-politică cu multiple semnificații. Sîntem pe deplin conștienți că **viitorul mare** se naște într-un și dintr-un prezent pe măsură. Existăm, muncim, gîndim, acționăm în acest prezent cuprinzător prin șantierele lui vaste, într-un prezent dinamic și fertil prin ideile care prind viață de la o zi la alta, într-un prezent exigent și generos prin toate comandamentele lui politice, economice, sociale.

Este prezentul nostru, al generațiilor actuale, este prezentul care reprezintă **partea noastră de istorie** din marea istorie a patriei. Această parte de istorie se leagă direct de numele nostru, de ființa noastră creatoare, de capacitatea pe care o avem de a ne integra pe deplin într-un efort de mari proporții pentru edificarea unei societăți noi. Sub semnul acestei înalte conștiințe a responsabilității față de prezentul nostru, dar și față de viitorul țării pregătim alegerile de la 9 martie, care vor însemna un eveniment de seamă din viața României socialiste și din viața constructorilor ei, un eveniment-simbol pentru hotărîrea de a merge neabătut înainte, pentru voința fermă de a îndeplini întocmai Programul partidului, obiectivele celui de al XII-lea Congres, pentru unitatea de monolit în jurul partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pretutindeni în țară au loc manifestări specifice perioadei premergătoare alegerilor de la 9 martie — la orașe și sate, la cămine culturale și în cluburi muncitorești. Este o perioadă de intens dialog al oamenilor cu timpul lor, este o perioadă de angajare politică și civică exemplară. Imaginea acestor zile este cuprinsă — deopotrivă — și în fapte de muncă dovedind un înalt spirit revoluționar și în actul de cultură străbătut de un autentic fior de dragoste de țară și de partid.

Chemările Manifestului Frontului Democrației și Unității Socialiste sînt chemările țării către ea însăși, ele au rezonanța istorică a cuvintelor care înflăcărează, care se constituie în cuvinte-drapel.

Am putea denumi aceste zile care se înscriu în ritmul specific de muncă, de viață, de trăire al poporului român, drept zilele fierbinți ale sfîrșitului de februarie 1980 prin care poporul român își dovedește din nou înalta sa demnitate, puterea sa de creație liberă în istorie. Este semnificativă participarea, în forme diverse, la această vie activitate politică și cetățenească, a scriitorului, a creatorului de artă.

Climatul democratic a asigurat și asigură în România socialistă condiții deosebit de propice dezvoltării literaturii și artei concepute și văzute ca participante — prin mijloace specifice — la construirea noii societăți. De aceea, literatura și arta își cer cu necesitate **dimensiunea revoluționară**, acea dimensiune care le asigură perenitatea și ecoul în sufletele și conștiințele cititorilor. Este ilustrativă în acest sens partea din Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste care se adresează direct creatorilor : **Cultivați prin opere originale, valoroase, durabile, înălțătorul sentiment al dragostei de patrie și popor, încrederea în viitorul comunist al națiunii noastre.** Este un apel pe care însăși societatea îl rostește, societatea noastră atît de generoasă cu oamenii de cultură și artă, în contextul marii sale generozități față de toți cei ce contribuie, prin prinosul muncii lor, la construirea celor mai drepte și mai umane societăți. Prezența scriitorilor în cetate — prezența lor activă, departe de orice formalism reprezintă, în esență, apropierea de uneltele lor specifice.

Vom vota la 9 martie o politică în care ne recunoaștem pe de-a-ntregul cu aspirații și spiritualitate, o politică despre care spunem cu legitimă mîndrie că este **politica noastră**, a întregului popor. Gîndul nostru se îndreaptă, cu nețărmurită dragoste, către Partidul Comunist Român, către tovarășul Nicolae Ceaușescu, cîrmuitorul României de azi. Votul nostru va fi un vot al dragostei și recunoștinței, al hotărîrii și încrederii. Prin această politică avem azi o identitate prestigioasă în lumea contemporană. România înseamnă pace, pe plan extern o politică de colaborare, de înțelegere. Principiile care stau la baza politicii externe românești sînt cunoscute și recunoscute în arena internațională. O ilustrare a faptului că România este consecventă principiilor politicii ei externe este și vizita oficială în țara noastră, la invitația președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a Majestății Sale regele Hussein Ibn Talal al Regatului Hașemit al Iordaniei, vizită ce evidențiază legăturile prietenești dintre cele două țări, dorința de colaborare rodnică spre folosul ambelor popoare.

Construim în deplină libertate o societate nouă. Ne-am angajat în fața istoriei s-o construim și o vom înălța. Avem certitudinea izbînzii. Ea se numește Partidul Comunist Român. Marele viitor de care vorbea poetul ne cheamă dintr-un Timp ale cărui valori supreme le cunoaștem.

Luceafărul

Desen de Raluca Grigorcea

Indescriptibilul miracol al vieții

În cazul poeziei lui Cezar Ivănescu se poate vorbi de o neîntreruptă stare de frison : „Acum, fiindcă frigul face bulboane / Și fiindcă eu sînt bolnav și mă tem..." („De profundis", **Rod**, 1968). Mai precis — este vorba de o stare de spirit exprimînd tensiunea unei ființe marcate biologic : ființă avînd conștiința dislocației sale în perspectivă, inevitabilă și în ultimă instanță insondabilă.

Ne-am născut pentru a muri și murim pentru a ne naște : așa s-ar rezuma ca **idee** lirica autorului. („Mă întreb uneori dacă nu ne-am născut numai / pentru ca într-o bună zi să recunoaștem că vom muri", („Ismena", **Muzeion**, 1980). **Crispat** din disperare și clown nu o dată — pentru a întoarce în comedie o dramă stupidă, absolut lipsită de sens în accepția sa. Iată discursul de **fond** al acestui poet de mare profunditate ; între acești doi poli — al tragicului și al comicului, Cezar Ivănescu, Minnesänger modern existențialist — își orchestrează aleatoriile lui acorduri.

(Claude Roy a spus, despre Aragon — cuvinte ce i se potrivesc perfect și lui Cezar Ivănescu, în ciuda deosebirilor categorice dintre ei, ca poeți : „...Inima lui e ca ochiul mușteloi, care are mii de fațete. E ca un apucat și un cîntăreț de romanțe duioase, un Mare Inchizitor și un bulevardier, un mercenar și un fanatic, un buldozer și o vioară de Cremona, o ființă imposibilă și cel mai generos amic, răutatea făcută șuier și tandrețea făcută muzică".)

Moartea — acest sinistru pe care nu-l putem concepe pentru noi, și care cel mult s-ar putea întîmpla altora, numai și mereu altora — îl descumpănește într-atît pe poetul Cezar Ivănescu încît, perplex, nu îi mai este posibil să-i realizeze ideea ! Într-adevăr, cum să mori, și **de ce** să mori — și ce înseamnă asta ? La ce bun atunci indescriptibilul miracol al vieții ? : „Și pentru că dușmanul meu mi-a spus că voi muri / Eu i-am răspuns : caută-ți de treabă ! // Cum ai putea muri, tu, Mary ? / Doar am conceput împreună acest poem ! / Și în inimă porți înțelepciunea tuturor femeilor / Cum crucea l-a purtat pe Isus." („Turn", **Rod**, 1968).

Dar moartea există, ea vine, este de neînlăturat, nu ne putem **face viața** fără ea, n-o putem exclude din calculele noastre. Doar scadența ei este mai aproape, mai departe, ceea ce e fără importanță din perspectiva timpului etern. Rămînînd iminentă, așadar ! De unde și necurmata zbatere a autorului, delirurile lui fie și în travesti, în hilar travesti — spre a-i obnubila grozăvia, negurile, spre a-și masca (deci — sieși mai ales !) spaimele ce-l invadează năucindu-l.

La Cezar Ivănescu, de altfel, fruntariile dintre moarte și naștere, viață, sînt, rămîn interfe-

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

Un mare artist

Veacul al XIX-lea transilvan cunoaște un artist ale cărui dimensiuni abia începem să le bănuim, care a trudit în perfect anonimat, copiind și ilustrînd cărți, ca un bedeghictin din vîrsta medie, cu bucuria de a scrie și a potrivi culorile într-o slavă unui înțeles mai înalt. Picu Pătruț din Sălișteă a trăit toată viața în satul lui, după rînduială, fiind crișnic, adică paracliser, și dascăl la prunci, pentru o scurtă perioadă. Darul versurilor trebuie să-l fi simțit devreme, iar ciornele poemelor sale probează o exigență egalată numai de extraordinara sa onestitate, atunci cînd menționează ale cui sînt versurile care nu-i aparțineau. Este greu să propunem o judecată de valoare definitivă asupra materialului literar rămas de la Picu Pătruț, puținele

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

OPINII

Cui i-e frică de „Poezia tinerilor"?

Ultimul număr pe 1979 al revistei „Luceafărul" găzduia, în pagina 6, o incitantă dezbatere, avînd ca temă și titlu **Poezia tinerilor.** Participanții la discuție (Sultana Craia, Doina Uricariu, Nicolae Ciobanu, Dan Alexandru Condeescu, Paul Dugneanu) încercau să, după opinia noastră, reușeau să distingă în peisajul complex al poeziei contemporane, scrise de tineri, liniile de forță, aspectele unificatoare, structurile de adîncime. Este clar și aproape de la sine înțeles că fiecare poet își are (atunci cînd o are) propria personalitate artistică, un profil original, inconfundabil. Restul se numește, pe rînd sau dintr-o dată, epigonism, pastișă, veleitarism, non-poezie. Încercările de clasificare, după criterii mai mult sau mai puțin obiective, aparțin de regulă istoriei literare, iar unul dintre preopinenți, Doina Uricariu, părea a avea dreptate declarîndu-se în dezacord cu critica de tip panoramă. Căci, poezia tinerilor este — nu-i așa ? — un fenomen în mișcare, în devenire, un teren instabil pe care „pașii critici" prea hotăriți riscă să niveleze ceea ce abea începuse să se contureze. Și totuși, gestul panoramării și clasificării, pe lîngă faptul că este consubstanțial profesiunii de critic, îmi apare ca necesar, chiar în cazul unui proces aflat în fază incipientă. Pentru că acum, înaintea cristalizărilor definitive, se văd mai ușor filiațiile spirituale, înrudirile tematice, diferențele dar și apropierile stilistice. Poezia tinerilor există. Numele citate la masa rotundă a revistei „Luceafărul" sînt o dovadă clară a existenței ei. Ceea ce există poate fi cercetat cu metode și din unghiuri diferite. O astfel de operație și-a propus dezbaterea din **Luceafărul.** Să fie oare vorba de „paralalia falselor probleme" cum crede echinoxistul bucureștenizat Dinu Flămînd, într-o intervenție iritată din nr. 1/1980 al revistei **Convorbiri literare ?** Sau de o „ambuscadă cu toate falsele probleme în care îndeobște impostura este prolifică", cum se consideră îndreptățit să acuze același autor ? Să examinăm mai îndeaproape ce nu i-a plăcut poetului, nu înainte de a observa că masa rotundă din **Luceafărul** își dovedește interesul și prin aceea că a stîrnit apetitul critic al lui Dinu Flămînd (articolul amintit), Ion Cristoiu (nota „Obiectivitatea care ne trebuie" din „Scînteia tineretului" nr. 9522), Dan Culcer (post-scriptum la articolul „Tendințe actuale" din „Amfiteatru" nr. 1/1980) și al anonimilor autori de umor căznit ai rubricii **Tignal** din „Viața studențească"). Și încă o observație privind, de această dată, circulația ideilor. Ion Cristoiu vorbește despre „aruncarea judecăților de valoare într-un spațiu tipografic dat cu grabă cu care azvîrli o **grenadă**" : Dan Culcer se arată îngrijorat de faptul că „ajutați de acest fals con-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Îmblînzirea lumii

În oricare loc al rostirii sale, poetul adevărat se află în simburele iradiant, în chiar adevărul demersului său artistic. Cuvintele, imaginile, metaforele sau temele ce revin în creația sa trebuie evaluate sub lumina unei interogații de neeludat : în ce măsură unele elemente sînt rodul unei preocupări permanente sau intru cît sînt rezultatul premeditării sau numai al voinței de comunicare ?

Dacă relevarea materiei artistice a unei cărți este o necesitate a actului critic, în accepția primă (de justificare a acesteia) faptul constituie o obligație de informare a cititorilor. Oricît de complex ar fi, mesajul artistic este indivizibil ca adresă (către o colectivitate), dar nuanțat ca receptare (potrivit înțelegerii fiecăruia). Exegeza, oricît de avizată, adresîndu-se în succesiv măsură publicului, interpretărilor anterioare operei și chiar autorului însuși trebuie văzută ca o medie de receptare a creației. Pe urma operei și, în exegeza acesteia, ar trebui să putem identifica un mesaj indivizibil cu toate că, aparent, desigur numai și numai aparent, critica și-a inventat (față de operă) cel puțin un factor în plus căruia să i se adreseze. De un interes aparte este însă modul cum critica se adresează capătului enumerării de mai sus, autorului. De la apariția psihanalizei mulți critici și-au atribuit improprii merite, insistînd pe latura obsesiv maladivă a procesului de creație. Or, se știe, criticul nu trebuie să se substituie medicului psihiatru, tocmai pentru a evita riscul de a i se

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Calitatea entuziasmului

este un adevăr mai presus de orice îndoială : nu ducem lipsă de entuziaști. Ba mai mult, îi întîlnim atît de des, ne-am obișnuit atît de mult cu prezența lor — de regulă, acolo unde este mai greu, unde se cere mai mult curaj și mai multă dăruire de sine — încît, uneori, îi trecem chiar cu vederea. Mărturisesc faptul că am făcut-o și eu în cîteva rînduri. Poate pentru că marile șantiere sau întreprinderi industriale (adică locurile în care mi s-a întîmplat la un moment dat să nu reacționez ca de obicei față de astfel de oameni) subordonează identitatea personală a entuziasmului unei expresii colective, unei atmosfere efervescente - care își dobîndește existența și **repetarea cotidiană** tocmai din faptele gîndite și împlinite la temperatura elanurilor și cutezanței deosebite. Da, se întîmplă uneori ca din cauza pădurii să nu mai vedem (sau să nu ne mai intereseze) copacii.

Am cunoscut chiar zilele trecute un tînăr care m-a determinat să-mi revizuiesc unele ginduri despre entuziaști, anume acele ginduri născute din obișnuința de a-i întîlni mereu, diminuînd impresia puternică și admirația cu care sîntem datori față de ei. Este vorba despre profesorul de muzică **Ion Virgil Moldoveanu.** L-am cunoscut, prin intermediul unei persoane de prin partea locului, în comuna Brebu, județul Prahova. El cobora tocmai din auto-

Corneliu Ostahie

Continuare în pag. a 7-a

VOTUL POETULUI TÎNĂR

Peste timpla veacului poetul apleacă mîna de muncitor
La mașinăriile munților noștri albi de zăpadă
Roțile dințate știu cum se urcă după sine o țară
Din rădăcinile pămîntului spre viitor.

Primăvara apele aduc strămoși din pămînt
Umflă tulpinile copacilor și le deschide ochii buimaci
Tot ce se zămislește și crapă de iarbă
– în cuvinte nu mai au loc de dormit
Și ies pe cîmp cu vîntul să vegheze privirile țării
să răstoarne giganții de piatră din lume
– poetul în orașul său privească macaralele de oțel.

Poetul tînăr are în față cuvintele și faptele sale
Culese din uzine – de pe coarnele bătucite ale plugului
strămoșesc
De pe fiecare piatră rostogolită din Carpați.

Pe jos mergînd în viața patriei sale
Poetul alege haina vieții
A celorlalte lucruri ce nu au fost niciodată spuse
Și ard de două mii de ani buza fiecărui popor.

Poetul tînăr la apel nu lipsește
Stă gînditor lîngă rădăcina copacului său
Patria și partidul singele-i încălzesc.

Valeriu Bârgău

GÎNDURI PENTRU 9 MARTIE

Vîrsta de aur

tovarășul *Gheorghe Cilibiu*, primul secretar al Comitetului județean de partid, subliniase, în cadrul informării pe care o prezentase grupului de scriitori — sosiți aici în preajma alegerilor de la 9 martie — că dintr-un tîrg mărunt, unde „nu se întîmpla nimic", așa cum stăteau lucrurile odinioară, Vasluiul a devenit, în anii socialismului un oraș modern, cu o viață efervescentă, cu o economie și cultură în plină dezvoltare. Reținusem că, nu numai la Vaslui, tineretul e cel care imprimă acțiunilor în plină ascensiune, pasiune și dinamism, ci și la Bîrlad, la Negrești, la Huși, și în zeci și zeci de comune, ca la Roșiești, de pildă, unde am găsit o sală de cămin cultural arhiplină...

La „Întreprinderea de prelucrarea lemnului", după ce vizitasem expoziția de mobile și numeroase alte utilaje ce presupun atîta migală și pricepere, ne oprisem în anticamerele unor dormitoare ! Da, erau dormitoarele unui cămin de copii admirabil gospodărit, unde, fiindcă trecuse de ora prînzului, fetițele și băieții, — copii ai muncitorilor întreprinderii intraseră cuminți în pătuțurile lor, pentru o odihnă de cîteva ore. Ni s-a relatat cît de frumos știu ei, acești luceferi ai vîrstei de aur, să recite poezii și ne-a părut rău că nu-i „prinsesem" mai de dimineață, cînd le-am fi putut asculta poeziile.

Dar ne-au recompensat și reconfortat, la casa de cultură a tineretului, poeții, membri ai cena-

Al. Raicu

Continuare în pag. a 7-a

Încredere

mă trag dintr-un neam de plugari din mîndra cîmpie bănățeană și copilăria mea, prin toamne și primăveri, a fost străbătută de la un capăt la altul de ritualul alegerii semințelor pentru recolta viitoare. Totdeauna erau alese boabele cele mai pline, mai curate, tuberculii cei mai sănătoși, cu ochiuri de germinație mari și numeroase, știuleții cei mai bine dezvoltați, fără goluri între rîndurile de grăunțe sau la extremități.

Griul, mai ales, era dat prin trior, curățit de neghină și de alte impurități, și trebuia să aibă bobul aproape străveziu, ca de sticlă, și să provină dintr-un pămînt bun. Era apoi tratat cu zeamă de var și de piatră vînătă pînă primea culoarea cerului — ca să nu-l atace mălura și, cu deosebire, să nu-l devoreze guzganii de cîmp, căci erau tare mulți guzgani de cîmp.

Acum altele sînt rosturile în satul meu mărunt, de pe Mureș, alta e viața oamenilor de-acolo, ca de pretutindeni din țară, altfel se lucrează pămîntul, altfel se seamănă griul și celelalte produse. Dar alegerea semințelor, din cîte cunosc, e socotită tot un lucru de căpetenie, încă și mai esențial.

La 9 martie vom alege, de asemenea : vom alege semințele certitudinii noastre : pe cei mai destoinici fii de azi ai poporului care să ne reprezinte, ca deputați, în Marea Adunare Națională și consiliile populare. Aleșii noștri, aleșii întregii națiuni, vor fi, fără îndoială, oameni de

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Grădinăritul

Cu prilejul unei întîlniri literare cu tineretul român și german din Codlea am vizitat și serele vestite ale acestui oraș zilele acestea, ca spațiu, cele mai mari din Europa. La sfîrșitul acestui an, acest spațiu cultivat în seră va fi de șaizeci de hectare.

Un hectar de pămînt cultivat cu garoafe sau trandafiri aduce un venit real în afară de cheltuielile legate de cultivare de aproape două milioane, de zeci de ori mai mare decît lăsat în seama cultivării obișnuite.

Priveliștea acestor grădini interioare în plină iarnă aici în Țara Bîrsei este magnifică. Par a fi codri nesfîrșiți dați în floare, garoafele în cele aproape patruzeci de nuanțe ce le pot primi prin intervenția omului se simt în seră în spațiul lor ideal, își dăruie toată frumusețea și bogăția în acest spațiu ocrotit.

Garoafele și trandafirii se cultivă în seră la Codlea de peste un veac, însă spațiul de cultiva-

re fiind pînă cu două decenii în urmă limitat la cîteva hectare. Vestita familie de florari Krauss, dăruindu-și experiența secular a noilor grădinari români și germani, s-a ajuns astăzi la această Grădină enormă unde dau zilnic în floare milioane de garoafe și trandafiri ce iau drumul spre aproape toate orașele țării, precum și spre cîteva capitale europene, iar unele trec chiar peste ocean.

Am nimerit peste căpșunile aflate în plină înflorire. Tocmai se aduceau roiurile de albine în vederea fecundării florilor. Pînă în aprilie, în cîteva sere, unde se cultivă căpșunile, vor lucra și albinele la buna sporire a darurilor pămîntului în acest loc.

Directorul Ion Băloiu mi-a spus cît de incorect este gîndul că în sere se forțează culturile, întrucît plantelor li se asigură doar condițiile ideale de exis-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 4-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Antologia «Luceafărul»" Poeme de ● Dan Rotaru și ● Dan Verona ● Proză de Eugen Uricaru ● „Ținutul zăpezilor calde" – reportaj de Pavel Perfil ● Poezii de ● Nicolae Sirius ● Ioana Proca ● Adi Cristi ● Cronica literară : Nicolae Ciobanu despre «Bătaia cu aur» de Ion Horea ● Viața cărților ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi» – Evocare de Valeriu Anania ● Planete de Ion Caraion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Mapamond ● Poeme de Jorge Luis Borges ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Revista străină.

cronica literară

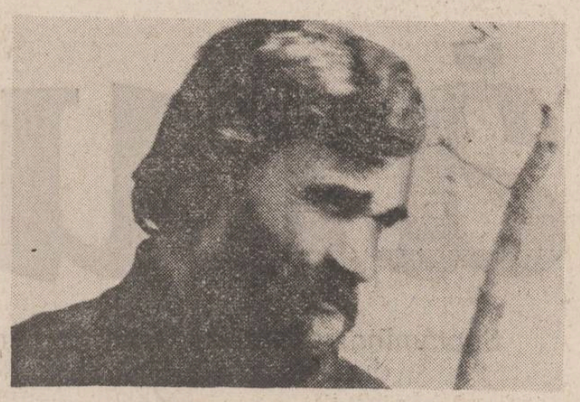

ION HOREA «Bătaia cu aur»

Am admirat întotdeauna la Ion Horea exemplarul său mod de a-şi „construi" opera poetică adoptînd, în chip constant şi firesc, acea discret orgolioasă atitudine critică şi autocritică menită, într-o direcţie, a-i veghea dialogul tacit cu fascinantele şi, nu o dată, ameţitor-derutantele schimbări la faţă produse în cîmpul poeziei noastre actuale, iar, într-altă direcţie, evident, menită a-l orienta spre efortul continuu de cufundare pasionantă şi lucidă în magma propriilor elanuri creatoare. Sigur, se poate susţine că apelul la o asemenea poziţie cu dublă deschidere şi care, totodată, se caracterizează printr-o extremă capacitate de adopţiune (căci, în cele mai numeroase cazuri, respectivele procese asociativ-disociative se manifestă din mers) constituie o trăsătură specifică întregii generaţii poetice a lui Ion Horea. Şi, totuşi, am spune că acest poet se detaşează de context graţie felului său aparte de a-şi pune în valoare spiritul de discernămînt. Lăsînd altora plăcerea de a se cheltui în tot soiul de „bătălii pierdute" cu modele poetice, el se impune prin afirmarea acelei amintite siguranţe de sine, întotdeauna innobilată de o aproape indefinibilă seninătate grav-scrutătoare a stării de conştiinţă artistică. De altminteri, observăm în treacăt, omul Ion Horea însuşi, prin comportamentul său ceremonios, protocolar, dar nu mai puţin afectuos şi analitic, propune căi de acces dintre cele mai relevante întru înţelegerea psihologiei poetului.

Din cauze, aşa-zicînd, cu totul benigne n-am scris pînă acum niciodată despre poezia lui Ion Horea. Aşa se explică, probabil, de ce, propunîndu-ne a comenta ultima sa carte **(Bătaia cu aur,** Editura „Dacia" 1979), am cutezat a da curs notaţiilor portretistice de mai înainte. Nu este, însă, mai puţin adevărat că, la rîndul ei, lectura volumului **Bătaia cu aur** e de natură să conducă la asemenea alunecări în plasa criticii „fiziologice". Poate că în nici una din cărţile lui Ion Horea nu se resimte un atît de puternic impuls autoportretistic precum în cea de faţă. Farmecul acestui înfrigurat gest de întoarcere a poetului către sine este dat de melancolica, tulburător elegiaca generozitate umană din unghiul căreia percepţia timpului autobiografic se racordează la dinamica „marelui tot" : „Din bătaia cu aur nu vreau să ies înfrînt. / Aştept. Faţa nu mi se vede. Cavalerul în zale / Încă legat, încă tulburat de pămînt, / Aşteaptă ivirea Mării sale... // Vara, duhovnic în odăjdii cereşti, / Trecu peste ţară cu dăruire şi teamă / Ţi se cuvine tot ce doreşti ? / Fructele zilei se arată şi cheamă / Care-i marginea, cîtă ispita, cine stie? / Alunecare-i ceasul şi neauzire, / Şi chipul iubit cu melancolie... // Tomnatică învolburare, opreşte-te // Crengile pline spun de iubire / Şi aurul lor ne cade pe creştete". **(Bătaia cu aur).** Cum se observă, constiinţa dramatică a limitării în timp, marcată de succesiunea virstelor, a existenţei omului nu atrage, totuşi, după sine, accente de inconsolabilă tristeţe metafizică. În acest punct, se cuvine să arătăm că elegiacul din poezia lui Ion Horea este mai degrabă expresia unei mocnite vitalităţi funciare, foarte limpede definită în ceea ce priveşte fondul ei de umanitate. E un fond de umanitate ale cărui coordonate etnice şi socialistorice, refuzîndu-şi tonurile declamatorii, obiectivat-retorice, cunosc un pregnant proces de intimizare. Curiozitatea e de a constata că în chip oarecum insesizabil substratul mesianic ardelenesc al poeziei lui Ion Horea se dizolvă în structuri poematice de o palpabilă şi, uneori, chiar egotistă concretete biografică. Despre Goga, G. Călinescu spune că „e un «apostol» cu aureolă în jurul frunţii", adică un poet care „se prosternă în faţa pădurii divine" : de aici răscolitorul sentiment că versul său este echivalentul unui „bocet ritual", dat fiind şi faptul că la autorul poemului **Noi** satul ardelean însuşi pare că „ţine locul «cetăţii moarte» a poeţilor flamanzi însetaţi de liniste şi monotonie". Prin contrast, autohtonismul din poezia lui Ion Horea se „laicizează" în asa măsură încît, adesea, funcţia lui primordială este aceea de a potenţa cîntecul inimii trecut prin tortele melancolizante ale aducerilor aminte : „Eram străini şi singuri la usa casei mele, / S-au prăpădit şi stupii şi gardul de nuiele / Şi-am întrebat cu tine întoarsă pe cărare / Să chem o clipă numai dacă-aş mai fi în stare... // Amiaza era dusă, şi, după casă, spinii. / Şi nimeni în grădină, nici zumzetul stupinii. / Din roii ce roiră n-au mai rămas nici urme. / Întîrziam cu ochii pe dealuri după turme. / Cînd am trecut pîriul, duceam iubire multă / Şi inotam prin iarbă, şi puntea era ruptă" **(Amiaza era dusă).** „Cupa de prune uscate", „fumul din pod", „lămpaşul lăsat lîngă uşă", „trunchiurile de ulm în gura şurii", „gura cuptorului" unde se aprinde „zăgneata", „colţul de după lădoi", lopata ce „se aşează pe dunga vetrei", covata din care „aluatul se ridică", aşadar, întreg acest şir de însemne aparţinînd biografiei al cărei exponent se obstinează în a-şi conserva cu patetică afectivitate zestrea inalienabilei sale mitologii conferă poemului aura unui determinism cu adevărat revelator.

Dar nu încape îndoială că, în acest sens, marile performanţe ale cărţii sînt reprezentate de cele trei ample poeme, autentic nuvelistice, intitulate **Pe Uliţa Mare, Întîmplarea cu stupul** şi **A venit frontul.** În primul, spiritul ludic de bună factură este pe de-a întregul absorbit de pitorescul local sugerat mai ales cu mijloacele limbajului toponimic (.....am văzut pricoliciul bălan / din sus de Grădina lui Ciocîrlan / ...a prins un roi / în acătii de la Buturoi. / Pe Calea Tîrgului, către oras / te pomeneai într-un furdulaş / care se chema După-dealul / de pe chiciul căruia se vede tot Ardealul") ; în al doilea, risul-plînsul amintirii beneficiază de o foarte densă „înscenare" epico-dramaturgică, fără a mai pune la socoteală salutarele efecte ale anecdotismului portretizant (..Vorba a zvîrlit între noi o ghiulea de plumb. / Peste toţi a fosnit un gînd, ca vîntul peste porumb. / Ce-ar fi să pornim într-o expeditie, / făcu Nichia o propoziţie. / (...Era student la Sibiu şi venea pe-acasă mai rar / de cînd scria la ziare şi la revista Cercului literar. / Cu el am petrecut seara, în politică şi literatură, / pînă cînd a venit vorba de stupul de la Curmătură.) / Am ieşit afară ca la poruncă / Luna, peste hotare, părea că-şi aruncă fagurii de miere, / galbeni şi dulci. / Într-o noapte ca asta cum ai fi putut să te culci ?") ; în fine, al treilea poem se remarcă prin surprinzătorul impact pe care hitrosenia tonului şi pitorescul descripţiei îl face cu baladismul tragic al existenţei în ordinea destinului social-istoric : „Peciţi îi prinde războiul / nu mai văd în veci Oroiul / nici Petea cu Buturoiul / a Bucului şi a Finii / au plecat pe vremea cinii / cu a Diacului fără să ştie / de prăpădenia ce va să vie / Au rămas bărbaţii / unii şi alţii / să-şi frece furecii / cu ungurii şi austriecii / şi să li se afle vina / prin Bosnia şi Hertegovina". Iar apoi : „Biată ţară transilvaană, ai făcut la talpă rană / de drumuri pîn-la Viană / din praful oaselor tale / s-a strîns negura pe vale". De altfel, atît de tensionanta lectie de istorie sui-generis care este poemul **A venit frontul** ni se pare simptomatică şi pentru inconfundabila „tehnicitate" poetică ce caracterizează întreg volumul. Eventuala investigatie orientată numai în această direcţie ar fi în măsură să releve largul registru prozodic utilizat cu fermecătoare naturaleţe de autor.

Judecînd faptele cu măsură, n-am zice totusi că o asemenea invidiabilă stiintă a versului se exercită întotdeauna în chip efectiv eficient. Socotim, astfel, că vioiciunea usor jovială din **Boaba şi Sămînţa** nu salvează versul de artificialitate şi convenţionalism : „bobul de rouă, de fiinţă a pămîntului, numai atunci cînd vine un ş, un **oa,** ca un oracăit, un şodoman de ş, un urlător de **oa,** / şi se sprijină pe finalul că, după l, ca o limbă căzută, / cărare, cădere, căsunare, căderniţă, / în ardere, în bobotire ascunsă, / în cămara mai multora, în călăuzire spre ceva / îl pierde pe usor auzitul **b,** sprijin şi rotunjire, şi ajunge bubă, buboi, umflătură, cocolosire, / o **boşoalcă,** nimic mai mult. / Sămînţa se împrăştie, se arată". La rîndul ei, ritmica metronomică a versurilor din **A treia elegie precară,** pe alocuri, nu poate amenda cu nimic... precaritatea stărilor de spirit de la care se purcede : „Oricum, dincite-s cu putintă / Vom întelege prea puţin. / Îndepărtaţi într-o privintă / Într-un pămînt şi-ntru fiinţă / De anii care ne mai ţin. / / Cineva trece nevăzut, / Microbul. Dumnezeul mare. / Acel născut iar nu făcut / Şi înţeles de l-a-nceput / Ca un răspuns fără chemare / Ori ca un strigăt în pustiu / Neauzit încă de nime. / Ca un nechez de bidiviu / Pe care n-am putut să-l ţiu. / Sălbatic, prins într-o desime..." Ceea ce, e de la sine înţeles, nu ne împiedică a vedea în autorul volumului **Bătaia cu aur** pe unul dintre acei rari scriitori de azi pentru care demnitatea actului poetic constituie supremul ideal.

Nicolae Ciobanu

viaţa cărţilor

poezia

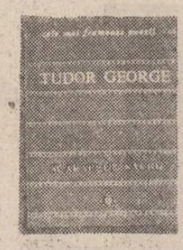

„Funambulescul Mim"

● **Poezia *) lui Tudor George** este puţin dispusă să se lase încadrată conform normelor şi canoanelor critice. Şi totuşi, orice demers încearcă, fatalitate, fixarea într-o tipologie, creionarea unui profil estetic. Chiar şi Romulus Vulpescu, în frumoasa şi entuziasta sa prefată, nu face, în ciuda declaratiilor de principiu împotriva criticii de „laborator", decît să-l situeze, într-o familie de spirite : a poetilor rebeli cărora cuvîntul le conferă o libertate totală ontologică şi estetică.

Ne aflăm însă, în faţa unei prime aproximări a subiectului, a unei categorii de judecată prea largă, rămînind, în continuare, să-i restringem cîmpul semnificatiilor, si să-i circumscriem conotatiile specifice. Vom urmări deci categoriile şi expresiile poetice prin care se cristalizează lava verbală colosală a poetului. Pentru că din acest punct de vedere trebuie să fim de acord cu aprecierea lui Romulus Vulpescu : „În economia sintaxei lui poetice, Verbul — în ipostaza de logos (monolog, dialog, polilog), dar şi-n aceea de vorbă — este o lentilă măritoare monstruos, pentru că demiurgia pe care-o personifică nu se poate constitui decît din elemente suoradimensionate, pe măsura conceptiei sale despre grandoare. (...). Demiurgia lui este o urgie demonică plenară, dezlănţuind cataclisme uitate-n legendă, energii încătuşate-n mit, telurice substituiri de regnuri". Dar această materie lexicală clocotitoare, uneori deviată în verbiaj diluat, nu se exercită gratuit, suficientă sieşi ci are un sens şi o orientare : încercarea de a cuprinde într-un gest totalitar existenţa polimorfă (acea existenţă profundă în care realul, mitul şi imaginarul sînt armonios solidare). Nu întîmplător poetul îşi alege ca emblemă pe legendarul uriaş Briareu, cel cu o sută de brate. Într-adevăr, discursul său liric asediază obiectul cu o multitudine de forme poetice, de ritmuri şi rime îndrăcite, de combinatii şi structuri prozodice insolite. Poemul „Ahoe ! Ce înseamnă acest : Ahoe ?" este o „demonstraţie" de virtuozitate a cuvintului, de jonglerie cu posibilităţile combinatorii ale discursului, în tentativa de îmbrătisare a diversităţii materiei : „un tipăt e un tipăt, doar ? Si-atît ? ! Ce poate, oare, însemna un tipăt ? / De-mi creste — cît un arbore — din git. / Cît un vulcan — cu temeraru-i sclipăt ! / / El poate creste-n slăvi, cît un taifun. / Pe sapte voci, i-o orgă de tornade — / Un tipăt — cu tridentul lui Neotun ! — Or — trăsnetul lui Jupiter, cînd cade ! / / (...). Un tipăt e harnicul văzduh / Al blondului Apollo-n cataractă ! / Or aisbergul — Arhanghel — straniul Duh, / cu strălucirea lui de ger, compactă ! / Un tipăt e un pathos deelansat / Pulsînd năvalnic, izbucnind prin vene / „Vocalele" — cu magicul substrat / Al viziunilor rimbaldiene ! / Cumplite sonuri : A ! E ! I ! O ! U ! — / Din care s-a compus cumplita gamă / A luptelor ce-n Mythos se dădu — / Prin care lumi se nasc ori se destramă" etc. Dar această capacitate iesită din comun de a releva varietatea şi multiformul ne obligă la o nouă redefinire a artei sale poetice şi la apropierea (de la franţuzescul apropriér) unei alte categorii estetice, deja menţionată de critică, **exoticul.** Dar nu este vorba de conotatiile oitoresti, decorative asupra cărora s-a insistat, (spatiile îndepărtate, călătoriile pe mări necunoscute etc.) ci de accepţia fundamentală a noţiunii, prea mult acoperită de glazura spectaculosului. Victor Segalen definea exoticul ca „estetică a diversului" şi „intensificare a senzaţiei", ambii constituenţi semantici în poezia lui Tudor George. Dar atitudinea exotică autentică impune o individualitate puternică, un eu accentuat, care să stabilească contactul permanent cu obiectul, şi pe care să o reînnoiască mereu. Altfel spus, **Exotul** nu-şi va epuiza niciodată senzatia prin atingerea scopului propus, ci va căuta să instaureze totdeauna **distanţa între dorinţă şi realizare,** spatiu care este tocmai cel al visării şi nostalgiei, deci în ultimă instanţă al poeticului. El nu va căuta contopirea extatică cu peisajul cosmotic asemeni poetului orfic şi nici nu-l va integra şi subiectiviza precum cel romantic. Din contră, va păstra relatia de alteritate între eu şi înostazele realului, între percepţie şi obiect. Or, întreaga poezie a lui Tudor George nu este decît un mod de afirmare a eului în vesnică raportare cu **altcineva** şi **altundeva.** Însă poziţia sa nu este tensionată sau dramatică ci ia mai degrabă aspectele unui joc carnavelesc, dansat cu frenezie dar constient de durata sa iluzorie. La sfîrsitul spectacolului, cînd măstile cad, apare, inevitabil, întrebarea trist-ironică : „Aştept să cadă Toamna, ca să-l stim : / Cine-o fi fost Funambulescul Mim ?". Indiscutabil, Tudor George, poet din stirpea nobilă, acum apusă, a magistrului Villon.

Paul Dugneanu

*) **Tudor George : „Scarabeul sacru", colectia „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", 1980.**

proza

Oblic peste timp

● Reunindu-şi în acelaşi volum *) romanul de factură autobiografică din 1972, **Castelul de apă,** şi prozele cuprinse în şase cicluri **(Reveniri, Drumuri, Acasă, Oameni, Semne ale amintirii, Air Mail),** Margareta Sterian îşi organizează scrierile într-o retrospectivă existenţială şi sentimentală, unificată prin sensibilitate şi prin caracteristicile stilistice şi emotionale ale rememorării. Experienţa umană a artistei este evocată prin vagă transfigurare în capitolele **Castelului de apă,** direct în **Drumuri,** sau prin intermediul notaţiei memorialistice, reînviind oameni şi locuri, unele familiare, altele întîlnite accidental, toate trăind însă prin rezonanţa emotională. Aceste scrieri constituie împreună un jurnal virtual, distingîndu-se faţă de majoritatea operelor memorialistice prin evitarea aspectului „documentar". Prozele Margaretei Sterian reprezintă reflexul sublimat al stărilor subiective şi nu o revenire la evenimentele trăite, sursa lor fiind o nevoie interioară de confesiune şi nu o reevaluare a existentei : „Să scriu : dorinţa aceasta care apare şi se ascunde e ca ritmul zilei şi al noptii, ca fluxul şi refluxul, iar cartea e cenuşă fierbinte sub care se zbate povestitorul, încercînd să ia unele distante, fără să se despartă de sine însusi".

După mărturisirea autoarei, aventurile sale majore s-au petrecut în adîncul fiintei, existenţa sa evoluînd nu spectacolos, ci discret, ca foc interior a cărui căldură alimentează permanent memoria întoarsă în sine. Evocarea copilăriei şi adolescenţei graviteazăă în jurul prezenţei bunicii, a cărei amintire întreţinută cu pietate este talismanul cel mai de preţ al sufletului artistei. Alte chipuri şi interioare, evocate cu nostalgică tandreţe, recreează un univers pierdut din care memoria recuperează totusi detalii nealterate de timp, forme, culori, senzatii, sunete regăsite.

Prozele Margaretei Sterian relevă dubla vocaţie a artistei : instinctul culorii, simţul plastic, vitalitatea viziunii, dar şi voluptatea palpitului existenţei, aviditatea senzaţiei, de unde sensibilitatea coleşitoare a vegetalului, dilatarea fiintei în contact cu natura vie, apetenţa pentru concret. Această aspiraţie a plenitudinii vitale, a cărei împlinire se pare că i-a fost refuzată autoarei ca existentă, realizîndu-se prin compensatie în arta ei, conferă multor pagini consistenţă şi strălucire, imaginea concentrînd şi conservînd acuitatea şi prospetimea senzatiei. Voluptatea trăirii aproape extatice este legată îndeosebi de vegetalul opulent, sursă de bucurie totală : „cînd intram în vie, mă lungeam la pămînt, nu priveam decît cerul ; simteam în jurul meu butucii trăind, iar prin pleoapele lăsate pătrundeau miraculoasa lumină şi extraordinarele culori care mă înconjurau ca un rug pe care, arzînd, m-aş fi odihnit". Notaţiile de jurnal din ciclul **Drumuri** sau alte evocări retrospective, reconstituie încîntătoare imagini cu etalaje de flori, fructe sau cochilii, naturi statice conservate de retina sensibilă, memoria derulînd imagini feerice din sudul Frantei sau de pe malurile Rinului, din interioare de muzee sau de pe străzile din Marais. Privirea stăruie cu pasiune asupra obiectelor frumoase, reînviind atmosfera, luminozitatea, freamătul, volumele şi culorile spatiilor străbătute cîndva. Desi evocarea copilăriei şi adolescentei păstrează o tentă de idealizare, atribut propriu memoriei afective, celelalte secvente sînt dominate de o superioară pasiune pentru concret, de emotia artistică, de sensibilitatea transfigurată. Este şi nu este surprinzător faptul că demersul rememorativ ocoleşte tot ceea ce priveşte formatia de pictoriţă a autoarei, problematica creatiei, opera însăşi. Fenomenul este explicabil prin discreţia structurală, proprie unei naturi intelectuale educate, care evită ostentatia, cu atît mai mult în zona inefabilă a artei. Vocatia plastică se manifestă însă în construcţia imaginii, în memoria culorii şi a formelor, ca şi în natura asociatiilor.

Proză de notaţie şi de evocare, scrisul Margaretei Sterian se converteşte în reverie sentimentală, usor desuetă uneori, plină de prospetime în multe alte pagini, discretă şi heteroclită, fiind comparabil cu tapiseriile artistei, descrise în unul din rarele momente în care se referă la arta sa, cu acele „compoziţii pe fond textil neutru, brodate, pictate şi, în general, alcătuite din insolite materiale simple sau somptuoase, dar, bineînţeles, întotdeauna interesante, transpuse în viziuni moderne care păstrînd savoarea vremurilor trecute, constituie o lume de sclipiri, emotii, soapte sau fast".

Sultana Craia

*) **Margareta Sterian : „Oblic peste lume", Editura „Eminescu" 1979.**

critica

Reveria mioritică

● Lucrarea lui Dumitru Bălăeţ*), al cărui titlu ne aminteşte de o altă carte celebră, este în întregime dedicată „spiritualităţii", „fondului" ori „viziunii mioritice". M-aş întreba şi aş vrea să ştiu ce înseamnă, de fapt, spiritualitatea mioritică ? Autorul nu ne oferă însă nici definiţia şi nici circumscrierea conceptuală a termenilor săi. El este preocupat să îi identifice în creatii care încep cu scrierile lui Neagoe Basarab şi termină (trecînd prin Dosoftei, Cantemir, Eminescu, Ion Barbu ş.a.) cu poezia contemporanilor Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Mircea Ciobanu ş.a. Dintr-un asemenea punct de vedere, toate operele menţionate sînt sinonime cu **Mioriţa,** şi toate dau glas unei forte ce vine de dincolo de imanenţa textului literar, forţă care doar printr-o analogie a fost numită „fond mioritic". În acest plan, criticul nostru nu este departe de gîndurile lui Lucian Blaga, căci e vorba, aici, de un fel de matrice stilistică, activă şi mereu prezentă, în multiplele ei forme şi întrupări estetice. Ne situăm deci în limitele unor coordonate eterne ale gîndirii (ori simţirii româneşti), în asa fel încît demersul criticului nu ar fi acela de a descoperi şi interpreta sensurile operei, ci doar de a identifica acele structuri care pre-există nu numai exegezei, ci chiar actului de creatie propriu-zis. Care ar fi, atunci, constantele acestui arhetip tematic ? E greu de spus, căci D. Bălăeţ vorbeşte atît de un mit al mamei, cît şi de o temă a întoarcerii acasă, atît de o panteică unire funerară cu natura, cît şi simbolul nunţii ca transfer al constiintei eroului în mediul ambiant. Şi exemplele s-ar putea înmulţi căci în schema narativă a **Mioriţei** putem regăsi, oricînd şi oriunde, nenumărate virtualităţi simbolice, a căror sferă de înţelesuri poate fi aplicată ori analogată cu aproape orice nivel al poeziei. În acest sens, şi extrapolînd astfel, în orice punct al literaturii române pot fi descoperite semnele ori urmele acestui atît de greu definibil (şi prin aceasta mereu prezent) fond mioritic.

Pe de altă parte, în demonstrarea unor afinităţi spirituale, intervin factori aleatorii şi irelevanţi. Dacă D. Cantemir este interesat de problema păstoritului ori de aceea a jurisdicţiei pastorale, acest fapt nu este o dovadă de afiliere la spiritualitatea mioritică, ci doar proba interesului amănuntit pe care omul de stiinţă îl manifestă pentru realităţile pe care le descrie şi le invocă. De altfel, pasiunea de a demonstra validitatea tezei initiale duce la căutarea febrilă a unei punţi de legătură, căutare nu întotdeauna încununată de cele mai fericite asociaţii. «Privirea din urmă a ciobanului mioritic este, după cum se ştie, îndreptată spre imaginea îndurerată a mamei sale. O similitudine ciudată în acest sens ne întîmpină şi la Nichita Stănescu. Ajuns la constiinţa inevitabilului, poetul are un gest reflex de privire în urmă.

Mult mai fericită este situaţia în care criticul uită că vrea să demonstreze ceva şi nu mai foloseşte constelaţiile de sensuri pentru a le introduce în cîmpul de forţă ale aceleiasi galaxii simbolice. Apoi cercul se închide din nou, şi, pe măsură ce înaintăm în analize, limitele conceptului de „fond mioritic" se dilată, cuprinzînd domenii din ce în ce mai variate. Sinteza finală ne aduce în fata unei totalităţi nedefinite, ale cărei profunzimi sînt, tocmai din această cauză, ascunse privirilor noastre : „Este vorba de acea inclinatie meditativă, atît de caracteristică piscurilor celor mai înalte ale poeziei române moderne, dar care nu este mai puţin ilustrativă pentru întreaga ei dezvoltare. Pe această linie, cercul de corespondente cu spiritul mioritic se arată mai vag în contururi, dar de o mult mai mare întindere şi iradiere în adîncimi".

Mihai Coman

*) **Dumitru Bălăeţ : „Eterna regăsire", Editura „Cartea Românească", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

„Lecţia de anatomie"

● **Dacă foarte tinerii poeţi,** de care se vorbeşte şi se scrie atît în ultimul timp, au într-adevăr o şansă de afirmare — o foarte mare şansă — este pentru că şi-au aflat, cred, matca mai repede decît o lăsa să se întrevadă evoluţia lirismului românesc din '60 încoace.

Odată cu acesti tineri înnoirea lirismului pare să fie inevitabilă deocamdată nu atît în privinţa tehnicii sau a scrisului poetice, cît a surselor sale vitale. Volumul de debut semnat de Emil Hurezeanu *) mi se pare simptomatic în acest sens. Comparată cu poemele lui Mircea Dinescu de pildă (presupus congener dar a cărui precocitate îl situează, iată, într-o generaţie anterioară), „Lecţia de anatomie" ne dezvăluie o sensibilă diferenţă de fond perceptiv şi poate mai mult decît atît chiar în ce priveşte complexul senzorial şi relatiile acestuia cu realul. Titlul culegerii capătă, implicit, valoarea unui manifest poetic : înapoi la simţuri, adevărata matcă a lirismului : „Ar trebui să-ti înveti trupul / De la început, celulă cu celulă / Precum cuvintele unei limbi materne. / Seara fugind pe iarba verde / Să ştii că-n inimă / Singele isi scrie poemul. / Că ochii deschisi în nopti de dragoste / Sunt imagini desprinse de cuvînt / Si sărutul doar ne va mîntui". Si totusi, ce-ar putea fi nou aici, literar vorbind, în afara acestei încrîncenate apărări a puritătii simţurilor? Cuvîntul perverteste, e mefistofelic : „Cel salvat în clinica albă ca un etos al sudului / Iată-l suride limpede cu singele prostituat / de Măicutele Salvării Publice : / după transplant, în lipsa diavolului / întîlneste iarăsi cuvîntul". Desigur nou este aici „transplantul", tehnologia care modifică senzoriul uman. Emil Hurezeanu o spune de altfel răsnicat, aproape didactic, recurgînd el însuşi la o comparatie în poemul intitulat „Lectia de anatomie a doctorului Barnard", care încheie cartea : „Lectia de anatomie a doctorului Rembrandt / atunci se ştia totul era mirarea acum îmi văd inima / stau singur în fata ei ca tînărul Goethe privind pe fereastră / mi-amintesc si cuvintele lui Lenin despre cunoaştere : / **reflectarea calmă a fenomenelor** oh oh / imi reflect moartea eu însumi în liniste / inima singură nu se împotriveste cunoaşterii". Această dedublare marchează momentul ireversibil al revelării prăpastiei cognitive : „imi văd inima acum mi-e foarte greu să înţeleg / **clavecinul bine temperat" ;** „Dar cine să mai înţeleagă acum chiar şi aparenţa / Cuvîntului latin Amor ?" — se întrebase puţin mai înainte. Pînă aici totul fusese o apocalipsă presimţită : şi ciudata înstrăinare a **pictorului** de peisaj („Elegie" — poemul care încheie primul ciclu, „Rondul de seară") şi scenele erotice — fragmente ale „realului supus lentei morţi" (vezi „Poemele de dragoste" cu care se termină prima parte a celui de-al doilea ciclu „Rondul de noapte") şi „Mineralen Elegien" (finalul părţii a doua) cu acea usor parodică invocare : „Oglindă, oglinjoară ci mă omoară într-o doară ? / Mineralele mele, minerale mele, de ce m-aţi părăsit ?" — care transcrie de fapt tragica descompunere a organicului şi, desigur, bomba atomică amintită în alt poem.

Greu de conceput un volum de debut, mai exact construit ca acesta, ale cărui schele limpezi ne fac să trecem cu vederea imperfectiunea şi uneori irelevanta detaliilor. Greu însă de acceptat şi sensul „Lectiei de anatomie a doctorului Barnard" : „Să coborîm încet pe scara animală / Din Muzeul de Istorie Naturală. / Încet să trecem prin cinematograful Domnului / Cum ai vedea pelicula cu fotograme de inimi bolnave / La clinica Euthanasia / ... / Să vedem: sirul acestor orbi trece între liniile albe / Ale propriilor bastoane. / Trăiesc pe seama lor — lumina lor pierdută / Este lumina ochilor mei în crestere. / Nu clipesc, o ultimă privire, un rînjet — / Fotograful imi arată pasărea mizerabilă din bestiare / Si sunt iarăsi, mamă oarbă, fiul tău fără chip". Diagnosticul este necruţător, dar în acest amorfism acuzînd criza de involuţie a umanului, adevăratul poet trebuie să caute germenii salvării omului, ceea ce aş numi **sensul antropologic de maximă valoare** în lipsa căruia ne întoarcem la dilema lui Camus. Mă opresc de aceea la unul din răspunsurile provizorii pe care ni le oferă Emil Hurezeanu la eterna întrebare antropologică : „Fericirea trupului si a mişcării / Stă între gînd şi gestul său. / Gravitatea antică necinstind adăpostul pierdutilor pe mare / E nelinistea necuprinderii Corpului în Gînd. / Recunosti oare în planşa de anatomie / Creierul omului privind / Răsfrîngerea minii, a pieptului, a privirii? / Mi-amintesc cum arăta acolo un monstru : acesta este modelul fără mişcare / Este trupul singur cu sine. / La Pompei, pe străzi / Risul copiilor sfîrşit în mirare / E ceea ce numesc eu fericirea. / Nesfîrsita fericire a trupului gîndit („Peisaj cu gînd"). Sînt îndemnat să descifrez în ultimul vers o aspiraţie firească spre totalitate nu numai pentru că, nu-i asa?, trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit, ci pentru că mi se pare că e solutia unică a crizei care a provocat această carte.

O criză care, cum spuneam, poate anunta în contextul liric actual explozia unei noi generaţii. Cartea lui Emil Hurezeanu ne-ar putea furniza eventual elemente pentru aproximarea unei noi stilistici : metafore frapante („cerul ca o cîrpă de spălat vase" ; „cîrese mari cum atîrnau de nervi / străluminîndu-mi calea" ; „ce mai infarct de îngeri" etc.), versul sincopat cu o oarecare stîngăcie (căutată poate). Dificil de pronosticat o evolutie stilistică. Miscîndu-se dezinvolt printre meandrele retoricii moderne, Emil Hurezeanu pare a ne sugera că tinerii poeti vor adînci şi mai mult prăpastia între marea poezie şi marele public. Dacă însă vom asista la o radicalizare în sens invers (ceea ce nu trebuie exclus), atunci cred că livrescul (care ocultează pe alocuri „Lecţia de anatomie") ar fi un fel de cordon ombilical.

Doru Mielcescu

*) **Emil Hurezeanu : „Lecţia de anatomie", prefaţă de Şt. Aug. Doinaş, Editura „Dacia", 1979.**

aqua forte

Între obiecţii, maliţii şi exagerări

● În două numere (5, 6/1980) din revista ieşeană **Cronica,** apărută anul acesta într-o tinută grafică nouă, mult mai atrăgătoare, criticul Zaharia Sângeorzan publică un amplu comentariu la **Dicţionarul de literatură română** (Ed. Univers, 1979), intitulat **Un eşec... de prestigiu.** Articolul pune în mişcare un aparat critic bogat pentru a demonstra că **Dicţionarul** este „mai ales un număr de rezumate, e adevărat, alfabetic expuse, fără să reprezinte o sinteză." Asupra acestui aspect au insistat şi alti comentatori. Nelipsite de maliţie, obiecţiile lui Z.S. sînt aproape în totalitate, îndreptătite. Subscriem la faptul că „Un conservatorism critic abuziv anulează deschiderea literaturii spre modernitate", mai ales dacă aplicăm fraza articolelor care tratează literatura contemporană. Z.S. nu ridică obiecţii în primul rînd absentelor din dicţionar, căci orice asemenea lucrare, ce trebuie să sintetizeze o literatură într-un spaţiu limitat, are dreptul, principial, la lacune, ci felului în care sînt tratati scriitorii. Într-adevăr, poate fi definit Mihai Ursachi, fără îndoială, unul din cei mai buni poeţi contemporani, doar printr-o „sumă de influente (Eminescu, E. A. Poe, Bürger)" ? Mai puţin convingătoare sînt însă obiecţiile bibliografice. Dacă invocarea absenţei editiilor critice de **Opere** la unii autori e o primă evidentă, criticul exagerează cerînd uneori **Dicţionarului** o cvasi-unanimitate a bibliografiei critice. Aici, el răspunde subiectivismului autorilor lucrării tot cu subiectivism. La Liviu Rebreanu, de exemplu, se reproşează că nu sînt menţionate cărţile lui Al. Săndulescu **(Introducere...)** şi Aurel Sasu **Sărbătoarea operei),** ultima doar un eseu care, propunîndu-şi răsturnarea opiniilor curente, nu a reuşit decît speculaţii prolixe.

COSTIN TUCHILĂ

V. Voiculescu : „Articole, comunicări, documente"

● Am primit de curînd al doilea volum de articole, comunicări şi documente despre V Voiculescu, tipărit la Buzău sub egida Comitetului de cultură şi educaţie socialistă judeţean. Volumul apare sub îngrijirea lui Alexandru Oprescu, devotat şi competent cercetător al vieţii şi operei marelui scriitor originar de pe meleagurile buzoiene. Organizat în cinci secţiuni, sumarul volumului propune atenţiei o suită de texte de o indiscutabilă importanţă interpretativă şi, mai ales, documentară. Sub cel din urmă aspect, se remarcă îndeosebi textele însă-

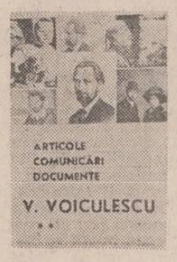

rate în cadrul despărţiturilor **Marginalii la o bibliografie** (semnatari : Marius Pop, Petre Ştefan, Alexandru Oprescu şi Gh. Andrei) ; **Restituiri,** corespondenţă (unde Alex. Oprescu publica alte 10 scrisori inedite de o excepţională importanţă pe care V. Voiculescu, tînăr, le adresează familiei sale) şi **Omul,** unde sînt tipărite acum o seamă de impresii şi mărturisiri făcute de urmaşii scriitorului. Întrunind calităţi de redactare cu adevărat ştiintifice, volumul este însoţit de necesarele note şi indicii bibliografice.

În totul, o apariţie editorială pentru care initiatorii ei merită deosebite laude.

N. C.

Revista «Arlechin», nr. 5—6

● Nr. 5—6 al revistei **Arlechin,** din seria nouă a caietelor-program editate de secretariatul literar al Teatrului Naţional din Iaşi „Vasile Alecsandri" este închinat integral **Teatrului politic. Avîndu-i** ca redactori pe Val Condurache şi Mircea Filip, numărul acesta înmănunchează numeroase semnături, naţionale şi internaţionale, care izbutesc să surprindă cîteva dintre aspectele cele mai semnificative ale teatrului politic, din perspectivă istorică şi contemporană. Un articol succint, panoramic, este cel despre **Teatrul politic pe scena de la Iaşi.** Dat în exclusivitate pentru **Arlechin,** interviul lui Dumitru Irimia cu Alfredo Balducci, e o simptomatică meditaţie pe ideea că „Cel mai greu lucru de pe lume este să scrii neangajat". Noemi Bombjer, Florin Faifer, Doina Sipoş semnează articole substanţiale despre **Cod istoric şi literar în teatrul lui Eminescu, Momente ale teatrului politic românesc şi Dramaturgia politică românească,** într-un montaj de referinţă tipărit sub semnul relatiilor existente între teatru şi istorie. La capitolul închinat **Teatrului revoluţiei,** Ileana Berlogea semnează cîteva contributii dense privitoare la conceptul de teatru politic, cu trimitere la scena românească. Sorina Bălănescu realizează un excurs interesant pe tema **Teatrului revoluţiei şi revoluţia construcţiştă în teatru** şi altul consacrat **Momentului Lunacearski.** Informat la zi este studiul lui Sakah Mahdi Z Al Bayati privitor la **Teatrul politic în lumea arabă.** Evidentiind proteismul teatrului politic în lumea contemporană, diversitatea de stiluri şi de soluţii estetice şi ideologice, capitolele consacrate **Teatrului Document, Teatrului protestatar** şi **Teatrului ca propagandă** sînt încursiuni făcute cu responsabilitate şi spirit critic în teatrul documentar german din anii '60, în opera lui Dario Fo şi teatrul politic italian, în constiinţa oamenilor de teatru americani, bulversată de evenimentele din Vietnam, în teatrul politic spaniol etc. Amintim şi de sectiunea foarte importantă a **Arlechinului — Biblioteca Teatrului Naţional** — care publică de astă dată textul integral al piesei **Manifest pentru Salvador Allende** şi un fragment din **„Convorbiri cu călăul"** de Kazimiersz Mezarski.

DOINA URICARIU

Antologia «Luceafărul»

„Pe Dan Rotaru îl distinge de congenerii săi intensitatea cu care trăiește sentimentul timpului, patosul cu care vrea să transforme iubirea intr-o eternă sincopă in universala trecere. Tocmai conștiința dureroasă a imposibilității tentativei sale este ceea ce provoacă acorduri dramatice și memorabile..."

IOAN ADAM („Scinteia tineretului")

„.....Poetul scrie cu o invidiabilă acuratețe, cu dezinvoltura celui stăpin pe uneltele sale...
Tentat de discursul limpede și fluent al versului clasic și deopotrivă de imagismul îndrăznet al celui modern, Dan Rotaru ni se relevă ca un cintăreț de pură spiță elegiacă, avind un puternic sentiment al timpului, al acțiunii lui distructive. Ele (poemele n.n.) îi asigură tinărului poet un loc al său, luminos și de perspectivă, in peisajul noii noastre lirici..."

VICTOR FELEA („Secțiuni", Editura „Cartea Românească", 1974)

„In periplul său poetic, Dan Rotaru a ajuns la o magmă ascunsă a Poeziei, la care cu fervoare ne face părtași. Ce este in acest miez al cuvintului dacă nu insuși verbul? (...) Tonul elegiac al unor poeme, direle argintii de ironie care străbat altele, gravitatea sentențioasă pe alocuri, pateticul unui retorism sublimat adeseori, toate demonstrează polifonia acestei lirici. Sonurile ei sint mărturia unei echivalențe cu profunzime dintre poezia verbului și verbul poeziei. Incontestabil, poetul se află pe calea aleșilor și, deși incă indeajuns de tinăr, poezia sa poartă sigiliul implinirii."

NICOLAE BALOTĂ („Scinteia tineretului")

„Dan Rotaru este un poet al expresiei elegante, un sensibil și doritor de idealuri implinite. Cintecul său urmează drumul unei melodii armonice, recompunind proza poetului sensibilizat la gindul virstelor și al momentelor de liniște meditativă (...) Poetul caligrafiază fin, in linii suave, o poezie a gingășiei erotice. Versul sună melodic, iar cuvintul este bine stăpinit..."

ALEXANDRU RUJA („Valori lirice actuale", Editura „Facla", 1979)

dan rotaru

Un aer pur

Rostindu-te, iubito, imi umilesc cuvintul,
de parcă-aș stoarce crinii spre-a le-nvăța-nflorirea.
Te spulber, de m-apropii. De te visez, cenușa
chipului tău se-aprinde, acoperind privirea.

E-un aer pur, de parcă-i improspătat de pleoape
ce-ndepărtează nave-ncărcate cu lumină.
Orice cuvint e-o poartă ce te aduce-aproape,
și orice floare spală oricare gind, de vină.

Biciul poeziei

De ger, scincește luna, ca un ciine
Eu scriu poeme chiar și despre-un crin.
Mi-e trupul cald, de parcă-ar fi din piine
Poemu-acesta-i tipărit cu vin.

Din umbra mea poți face o statuie,
cu buzele sculptind-o, pină cind
voi invăța că altă șansă nu e
pentru poet decit un bici cintind...

Pastel

Toamna
cu o mină intinsă spre iarnă.
Oglinzi revărsate pe străzi,
mușcind ca o fiară flămindă
din obrazul abandonat chimicalelor.

Toamna plutește peste noi
ca o navă gri
pe fundul oceanelor,
ca o mină ciungă
pe care-o va bandaja
decembrie.

Sufăr de boala casei nelocuite.
Dar voi intra in iarnă
ca-ntr-un accident
in care lumea e pulverizată
pe un cearceaf alb
și pur ca un gind
de copil...

Bacoviană

E iarnă in lume, iubito,
pămintul e, tot, un spital.
Cum cade zăpada, imi pare
că-i pulbere grea de metal.

Devreme-i in ceas, și ce seară
se face-n cuvinte deja!
Pesemne și ziua de-afară
e prea obosită și ea.

O, cită durere-n zăpadă,
și cit de tirziu e in noi!
E iarnă in lume, iubito,
și-n ochii tăi palizi și goi.

Vindecare

Că mai iubesc, e-un semn pe care toamna
il mai inchipuie din amintire.
Mă bintuie o floare ce imi bate
piroane argintate in privire.

Te invelesc in gind, și ți-este cald
ca intr-un sin pe care-n vis il suge
copilul meu. Privește cum lumina
ne minte cu o umbră, apoi fuge!

Alunec in octombrie, ca-ntr-o gură
pe care-o zăvorește-n trup cuvintul.
Mă vindecă de gind acum, iubito,
cum toamna vindecă de flori pămintul!

Sentiment rustic

O, inhămați-mă la un oraș,
să vi-l aduc sub plapumă spre seară.
Cu o nuia pot face un ocean
in farfuria voastră să răsară.

Ca boabele curg orele din ceas.
Dau pinteni cimpurilor cu legume,
să sature toți ingerii din cer
și apoi să coboare peste lume.

Mai lustruiesc o lampă, și-n fitil
torn lacrima ce zgirie ca o unghie,
pină cind plugurile vin tiptil
și cu o piine foamea mi-o injunghie.

Să nu pudrați orașele cu zei!
Nu inventați femeile de soare,
ci inhămați-mă, iubiții mei,
la satul care-mi arde la picioare!...

De dragoste

Doar umbra-ți poate trupul să-mi măsoare–
un foșnet al plecării fără sens.
E timpul să mai inventez ninsoare –
sărutul meu e-un anotimp imens.

Iar mă repetă cineva cu gindul,
de parcă m-aș surpa in zeci de-oglinzi.
Primul cuvint cind te aud spunindu-l,
eu știu că iernii veșnice mă vinzi...

În așteptarea iernii

Octombrie-i un fel de-a-mbătrini
in rana unui strugure tirziu.
Singurătate-mpart in plină zi
acelor gări unde aș vrea să fiu.

Chelesc copacii pe-o tarabă gri...
Poemele mi le citești din gind.
Prin trupul toamnei știu că vei veni
de mină cu decembrie, ningind...

Desen de Raluca Grigorcea

Nașterea poemului

Tu ești ca un sigiliu peste pleoape.
Te-ndepărtezi in libertatea mea.
Indepărtindu-te, te simt aproape
și-aud trecindu-mi gindu-n timpla ta.

Numai o casă de-ar rămine, totuși,
pentru ogorul de-aer dintre noi,
altfel ne-am pomeni cu mii de lotuși
ce-ar rătăci pe umerii tăi goi.

Ar ingheța norocul, tot, in lume,
s-ar vesteji grădinile din vis.
Știi? Sufletul ce, totuși, ne rămine,
să nu-l lăsăm pe limba mea ucis!

Menire

Eu sint cel pe care mirarea
l-apleacă-ntr-o parte oricind.
Nu, pașii mei nu-s ghilotine –
destine mereu forfecind!

S-aprindem un astru subsuoară,
să țină poemu-n balans.
Vin ingerii, iată, să moară,
cu aripi bolnave de dans.

Soldații impușcă-orizontul
cu macii pe arme crescuți.
E secetă iar in cuvinte,
și lumea e plină de muți.

Ar coala aceasta, cu singe,
și semăn in ea un destin.
Cind incă pe glob se mai plinge,
nu știu, este mult, e puțin?

„Poezia lui Dan Verona e o poezie spațioasă, vastă, de lungă respirație, care nu fuge de discurs și nici de elocvență, aș zice chiar de retorică. Este o poezie care afirmă virtutea nu numai a „cuvintului" și nici doar a „cuvintelor", ci a cuvintării, adică a sensului, a intelesului, propriu-zis: a exhortației. Cit despre muzicalitate, ea nu are la Dan Verona funcția de eufonie, de sunet vag și solubil in aer: dimpotrivă, se instaurează in spațiu și rezistă; discursul său e incantatoriu, și se desfășoară cu siguranța, aș zice cu autoritatea finalității sale".

ALEXANDRU PALEOLOGU

„Intuițiile lui sint centrale, lucrurilor li se spune pe numele lor străvechi, uneori cu simpatică afectare, poezia pare nerăbdătoare să se reinstaleze (cu de la sine putere) in locul inalt, privilegiat, ce i se cuvine. (...) Tinărul poet se lansează netulburat, cu ochii inchiși, intr-o aventură foarte riscantă, la capătul căreia l-ar putea aștepta descalificarea, dar buna credință il ocrotește și-l readuce nevătămat la suprafață. Calitatea morală a demersului se convertește cu admirabilă ușurință in sursă de poezie: și nu o dată in poezie pur și simplu. Și asta inseamnă mult".

LUCIAN RAICU

„Poezia lui Dan Verona e ritualul solemn și graval unui inițiat in secretele mișcări ale sentimentelor și gindurilor esențiale intrupate in cuvint. Citind aceste imnuri simțim că trecem din ceea ce e obișnuit in ceea ce e miraculos in ființa noastră".

VICTOR FELEA

dan verona

MAȘINA DE INVENTAT DUMINICI
(o viziune la treizeci și trei de ani)

Acum la treizeci și trei de ani

Incercind să-mi ignor cuiele proprii
Retras intr-o cameră fără ferestre
Scriind pe ușă „Plecat intr-o direcție necunoscută"
Lăsind scările ninse de scrisori de ziare

Acum la treizeci și trei de ani
Gindindu-mă la ceva capital pierdut din vedere
La amănuntul acela in stare să unifice toate religiile
Ceva magic inexplicabil in stare
Să ne modifice bătăile inimii
Să ia țeasta inlăcrimată din praf
Și s-o pună la loc pe trupul decapitatului

Acum la treizeci și trei de ani
Am auzit din adincul planetei venind
Risul unui copil nenăscut
Și m-am bucurat și iarăși m-am bucurat dar

Acum la treizeci și trei ani
Nu mai fac nici un pas inainte sau inapoi
Fără să caut sărutul in care
Se antrenează plutonul de execuție

2.

Risul unui copil nenăscut, da
Aducind in memorie duminica fragilor
Păstrată in lacrima cerului
Pentru zile mai bune.
Mai intii abia auzit
Tremurind de frică
Asemenea unui mic riu subteran
Trecind pe sub un oraș in ruină,
Apoi mai limpede
Neștiind totuși dacă-i aripă de inger
Sau numai paleta morii de vint

Apoi, iată riul – copil
Pipăind treptele unei scări ce duce la cer
Ridicindu-se in văzduh

Iată-l transformindu-se intr-o pasăre
sus
Tot mai sus
O mică ghiulea cu pene de foc

Tot mai sus tot mai sus
Invăluindu-se intr-o pulbere aurie
Slobozind de acolo strigătul invincibil
al dimineții –

Și iată jos grădinarii ajustind mărăcinii
Cu foarfeci mari de argint

3.

Am auzit, da, risul curat al unui copil nenăscut
venind din noaptea pămintului aducind pace și liniște
spre disperarea agenților neantului care din umbră
ne cenzurează lumina, risul unui copil nenăscut –
o grădină cu mere de aur in iarna bolnavului.

Și mi-am amintit de propria mea copilărie,
prima, in pintecul maicii mele pe care am iubit-o
atit de mult, ingenunchiat acolo, „ca-ntr-o biserică".
Prima copilărie și cea mai frumoasă acolo am trăit-o,
nouă luni, desmierdat cu cele mai alese cuvinte, adorat
ca un rege in fiecare clipă din zi și din noapte
acolo ingenunchiat, apărat de intunericul din afară,
in cea mai desăvirșită rugăciune. Cu adevărat
fericit, nedorindu-mi ieșirea, liber să-mi imaginez
lumea după măsura inimii, rugindu-mă doar
pentru lumina maicii mele. Atunci am fost cu
adevărat impreună, cum două ființe niciodată nu vor
mai fi. După indelungi mingiieri imi descria chipuri de
frunze, sunetul vintului și pentru fiecare lucru in
parte găsea o șoaptă, un cintec, o aură. Cunoșteam
totul despre speranță și – amurguri.

Astăzi ii înțeleg pe-acei mihniți incurabili
care niciodată n-au vrut să se nască. Îi înțeleg.
Sint unul din ei. Am plins inainte de naștere.

4.

Risul unui copil nenăscut –
O dulce lumină se inalță din celulele sale
In care dorm zeii-privighetori.

Deasupra noastră el se poate vedea
(Dar cine il vede oricind?)
Avind forma unei ciudate
Teribile mașini de inventat duminici.

Risul unui copil nenăscut –
El nu va fi tatuat niciodată
Și nici monopolizat
Nu i se vor lua niciodată amprentele
Și nu va mucezi in bănci transformat in lingouri
Dar el există, are forme palpabile
Deși nu poate fi urmărit cu luneta, cu ciinii,
El cintă la pian, pactizează cu singurătatea

Risul unui copil nenăscut, dătător de liniște
Și speranță
Singurul care nu poate fi pălmuit, care nu
Poate fi legat la ochi in fața neantului
Și nu poate fi ghilotinat
Și nici incuiat in azil, in vecii vecilor nu va
Scuipa singe pe cimentul spitalului sau in
Beciul poliției.
El va trece prin ziduri

El va scrie cuvintul mihnire cu cerneală invulnerabilă
Incoruptibilă, extrasă din țipătul
Pruncilor sacrificați – și-n vecii vecilor
Nimeni nu-l va putea folosi ca săpun de toaletă
Sau spray de adormit conștiința

5.

Da, maica mea nu a fost decit schița
unei frumoase ninsori, dar acolo in pintecul ei
am fost fericit, atit de fericit incit acum
ea trăiește in mine mai mult decit eu insumi
fără greșală i-am inregistrat micile bucurii
dar mai ales spaimele, spaimele –
nu sint decit o copie trasă la indigo
Dar am fost fericit, atit de fericit
incit binecuvint faptul că bătaia inimii ei
s-a suprapus peste bătăile inimii mele
și ea avea o inimă vulnerabilă, atit de
vulnerabilă incit mă inspăimint cind o
aud bătind in pieptul meu, incă bătind,
după dumnezeu știe ce calendar
avea o inimă vulnerabilă, atit de vulnerabilă
incit acum iat-o bate in pieptul meu
moartă de frică

6.

In numele stelei decapitate
A mihnirii și lacrimei noastre
iată spun:

Risul unui copil nenăscut nu poate fi profanat
El este o catedrală
Cu git de lebădă
Pe care in zadar vor s-o acopere
Ninsorile de cenușă
Este aerul dintr-un medalion de argint
Cu care noaptea
Adormi stringindu-l in pumn
Și ciinele pe care il aude soldatul bătrin
Sprijinit de umbra Turnului Babel

7.

Eu am fost unul dintre cei care au plins inainte
de naștere. Ecoul acelui plins mă urmărește
și-acum: il aud – o cheie de aur răsucindu-se
intr-o ușă, undeva in spaima unui vechi oraș
părăsit peste noapte. Il aud. Și chiar după
ce mă voi stinge multă vreme va lumina
deasupra mormintului meu, multă vreme, ghemuit
ca un ciine prea credincios, fiind chiar
umbra mea.

Am fost unul dintre cei care-au plins inainte
de naștere. Acolo in pintecul maicii mele, in patria
sfintă, am fost fericit. Pină la mine nu gloanțele
ajungeau, ci șuierul lor, nu orașul brusc părăsit,
ci strigătul său. Acum iată-mă țintuit
pe crucea fericirii de-atunci. Sint iată rănitul
de șuierul gloanțelor, de strigătul straniu al orașului.
Gloanțele cine știe pe unde-au ruginit, orașul
cine știe pe unde zace acoperit de bălării,
dar suierul, dar strigătul
dăinuie in mine la nesfirșit, Doamne, la nesfirșit

8.

Risul unui copil nenăscut –

Ce șansă pentru fotografii de fulgere
Să facă o pagină de senzație
Ce șansă pentru copac să devină pian
Pentru orb să-și recapete de la stele vederea
Ce șansă pentru dulgher
Să imblinzească un oraș de beton
Pentru boxer să se ridice de la podea
Ce șansă ce șansă pentru canar
Să scrie Istoria sentimentală a coliviei
Și pentru cobai s-o rupă la fugă strigind:
„Ne e frică, lua-v-ar dracu pe toți"
Și pentru orologiul din apă ce șansă
S-adăpostească o familie de pești
Și pentru pasărea Fönix
Să-și regăsească cenușa intr-un muzeu
Și pentru o corabie să se ridice la cer
Ce șansă ce șansă pe capul nostru
Să lovim cu lacrima-n zid
Să căutăm inainte și inapoi, să ne căim
Și ce șansă pentru porumbelul din ou
Să ne strecoare intr-o bună zi
(Bolnavi fiind pe-absurda noastră arcă)
O veste-atit de formidabilă.

Patria, către primăvară

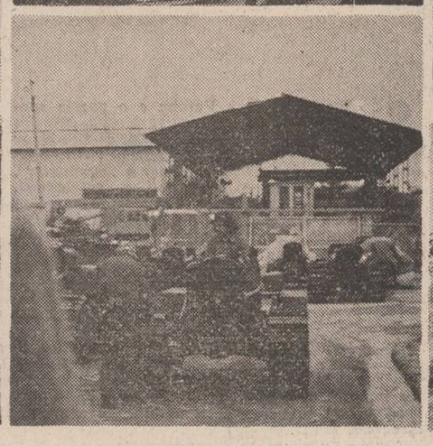

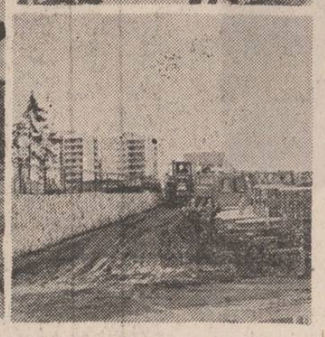

ȚINUTUL ZĂPEZILOR CALDE

REPORTAJ DE

pavel perfil

Meteorologii, cu o ciudată insistență, dar și cu o omenească cerbicie așează mereu ținuturile Covasnei și Harghitei sub zodia marilor friguri. Am auzit că la Joseni, acum o săptămînă, au fost minus 31 de grade Celsius. Nu am fost martorul acestui îngheț nicidecum sentimental. Am fost însă martorul unor temperaturi, sigur, mai modice, dar oricum, surprinzătoare pentru orice regățean care se respectă. La Tîrgu Secuiesc erau în acea dimineață senină și clară minus 28 de grade Celsius. Se și spunea că dacă mai coboară un pic termometrele autobuzele „Roman-Diesel" nu vor mai circula. Închipuiți-vă un drum de la gară pînă la noua fabrică de confecții din Tîrgu Secuiesc făcut cu pasul la o temperatură în preajma căreia nu se mai mișcă nici un motor cunoscut. Dar, dorinau-mi atît de mult, am ajuns în cele din urmă la „Secuiana". La fel s-a întîmplat și la Miercurea Ciuc, cînd mi-am dorit să văd locul de unde pleacă spre lume o parte din tractoarele românești. La fel s-a întîmplat cînd am bătut drumul Bălanului și am încercat să găsesc acolo marile taine, să descos păienjenișul de gînduri frumoase al unor oameni pe care, de atunci, îi văd neapărat frumoși, dacă nu chiar superbi.

Ninge frumos în Covasna și Harghita. Gerurile înmărmuresc în preajma molizilor și brazilor trupul de cerb carpatin, de urs rareori văzut, de lup: hămesit, așezat la pîndă. În acest ținut de taină și de curbură flancat frumos de virfurile Carpaților gerurile aduc cu sine o zăpadă incredibil de caldă. Pentru că aici, în acest colț de balsam, în care se înfrățesc frumos și pașnic românii cu maghiarii, ninge cu petale de trandafir, iar puhoaiele Oltului și Mureșului (de aici își au sorgintea) revarsă spre extremitățile României frumusețea unor plaiuri, dorința unor oameni de a-și construi un viitor așa cum și-l doresc, așa cum și l-au dorit dintotdeauna, fără nici un amestec din altă parte, fără nici un cuvînt care să semene răzmeriță și oarbă nimicnicie.

Aici, în acest colț carpatin, sînt oameni care, dintr-o dreptate nedisimulată, printr-o libertate asumată, dedusă din felul de a exista în tot rotundul României, își construiesc orașe, comune bogate, case, străzi, își cresc copiii în bunăstare și frumusețe morală, își așează toate faptele prezentului la temelia unui viitor pe care tot ei sînt datori să și-l construiască. La Tîrgu Secuiesc o fată învesmîntată în aceste zăpezi calde și bogate îmi spunea: „Jumătate din oamenii de aici locuiesc în case noi. Pînă acum cinci ani nu am avut nici un fel de industrie aici; munceam la cîmp, creșteam păsări și speram că această viață tihnită se va sparge într-o zi și se va topi într-o frumoasă dezvoltare a ținutului".

Iulia Kadar a învățat școală și a început să muncească exact în acești cinci ani pe care ține să-i amintească mereu ca pe o stea polară, ca pe un zenit spre care privirea ei se îndreaptă cu certitudine.

La Miercurea Ciuc am cunoscut un om, l-am văzut la lucru, am stat în casa lui cîteva zile, vreau să spun l-am cunoscut în detaliu, cum s-ar spune. E un tînăr, pe care îl cheamă Alexandru Erdely. E un tînăr inginer proiectant care ține să-mi arate că un nou tip de tractor va pleca de aici, din Miercurea Ciuc, iar jumătate din piesele acestui tractor sînt visate și proiectate de inginerul Alexandru Erdely.

Tot la Miercurea Ciuc un alt inginer, la fel de tînăr, vrea să automatizeze toate strungurile din întreprinderea de tractoare. Iar dacă este prieten bun cu proiectantul Erdely în mod sigur el se numește Aurel Sima. Împreună vor să transpună în viață ceea ce, de la un timp încoace, se cheamă polideservire, adică o metodă de lucru prin care un om, un singur om, poate lucra la mai mult mașini. Ideea e simplă ca bună ziua. Dar cum să o aplici dacă treaba asta cere și o calificare mai înaltă, o policalificare, așa cum s-ar spune. Băieții s-au pus pe treabă, au luat manualele de tehnologia meseriei de rezistența materialelor și, după 6 luni de învățătură, pot să lucreze fiecare la 2—3 mașini. Cine vrea să-i vadă, așa cum ne invita Aurel Sima, — să vină la Întreprinderea de tractoare din Miercurea Ciuc.

În Harghita și Covasna zăpezile nu prevestesc geruri. Geruri în suflete, înghețuri în minți, stagnare în conștiințe. Aici zăpezile mari, pufoase și calme sînt ca niște piini proaspăt scoase din cuptor, cu acel miros incoruptibil de cîmpie bogată, de sudoare prelinsă pe frunți, de mîini brăzdate de cute adînci, revărsate în Cîmpia lui Marte ca niște afluenți ai bunăstării și frumuseții.

Mîinile da, mîinile să le privim. Mîinile celor care din sudoarea frunții își cîștigă frumusețea morală și bunăstarea. Sînt mîinile unor oameni înfrățiți într-un același ideal și care își răsfrîng în minte viitorul cu aceeași cutezanță curată și deplină.

Iernile Harghitei și iernile Covasnei, iernile în acest unghi de Carpați poartă spre primăvară frumusețea oamenilor de aici. Oameni care zidesc orașe, întind cîmpii roditoare, înalță fabrici și școli, cîntă și gîndesc în aceeași limbă comună a muncii și dreptății comuniste, în același grai împărțial al libertății și dragostei permanente de frumos.

La Vlăhița am văzut cum se coace metalul. Erau acolo oameni pe care îi chemau Ion și Ianos, Gheorghe și Gergely, Elisabeta și Margit; care înnobilau acest metal cu sudoarea lor, cu mintea lor curată că drumul fontei de Vlăhița este osie-stea pentru dezvoltarea și prosperitatea unor locuri din țară, a unor orașe și sate chiar de aici, din ținuturile Harghitei și Covasnei.

Am văzut aceste păduri inimaginabile, orgi de lumină verde, fecunde, de o frumusețe ireală. Nu există culme care să nu-și poarte această coamă neteșălată încă de mîna omului dar întreținută cu o grijă fără margini. În Harghita și Covasna tot ceea ce se taie se pune la loc. Tot ceea ce se scoate din rădăcină se însămînțează. Tot ceea ce se rupe se transplantează. La Toplița, în noua Fabrică de mobilă, de mobilă stil, lemnul aduce aminte de clorofila și fecunditatea care nu trebuie pierdute. Tot ceea ce înseamnă, de la scîndură, pînă la rumeguș, de la rădăcina răsfrîntă pînă la coaja cafenie, se transformă în lemn de cea mai bună calitate. Pădurile trebuie ocrotite. Și, tot aici, la Toplița, peste cîteva zile pionierii și școlarii vor urca colinele golașe pentru a le îmbrăca în puieți de brad, de fag, de molid. Harghita și Covasna sînt ținuturi unde pădurea mărginește orașele și satele. Așa a fost din totdeauna, așa va fi și de acum încolo. Pădurea este plămînul acestui pămînt, cu care ne învăluim atunci cînd aspirăm spre o curățenie sufletească și trupească. Pădurea ehte tot ceea ce poate fi mai frumos ca veșmînt al pămîntului. Asta nu o spunem numai noi și — vina nouă — au spus-a alții dintotdeauna. În acest unghi de Carpați viața se desfășoară sub semnul lemnului fasonat, al lemnului tăiat, al lemnului înjumătățit, dar al copacului întotdeauna așezat la locul său, chiar dacă acest loc înseamnă o stîncă o vale, un pisc.

Îmbrăcat în zăpezi, gerul colindă văile și satele și orașele și colții de stîncă. Îi învăluie pe oameni în șube de zăpadă. Înăuntru însă nu are cum intra pentru că înăuntru pulsează o sevă asemenea pădurii, dar mai frumoasă, mai fecundă, mai omenească. Și, această sevă se înfrățește, asemenea grîului, din cîmpiile de acum, cu oamenii prin care ea există. În acest colț de Țară grîul nu se naște în bogăție. Cîmpiile curg pe alături. Se scot din pămînt cartofi cît traista, barabule, cum li se spune pe aici, și se trimit în acele cîmpii unde grîul rodește din belșug. Piinea Covasnei și piinea Harghitei vin din regat în schimbul pădurilor, cu perseverență replantate, în schimbul a ceea ce Harghita și Covasna înseamnă acum țesături, confecții, tractoare, utilaje, motoare.

Zăpezile din acest cot al Carpaților, din acest unghi de taină și lumină sînt calde, sînt fierbinți ca o haină de suflet și spirit, ca o mantie de verdeață nepieritoare în preajma noastră, în noi.

Grădinăritul

Urmare din pag. 1

tență. Mai degrabă este forțat timpul, spunea prieeputul grădinar. Florilor li se aduce pămînt de pădure, frunziș putred de conifere și îngrășăminte naturale de la turmele satelor învecinate, fecundarea se face pe cale naturală, li se dă apă de munte curată la vreme și căldură, sînt ferite de boli; prin bobocire, un fel de curățire a bobocilor mărginași, floarea rămîne să-și desfolieze toată frumusețea în preajma omului.

Floarea este un stimulent moral al omului, îmi spunea un prieten finlandez, florile ne ajută să fim mai senini și mai buni unii cu alții, unde lipsesc, lucrul și viața omului sînt mai mohorîte.

Această monadă florală, această grădină suspendată aici în Țara Bîrsei, împrejmuită de munții înzăpeziți este încă un semn de civilizație și cultură pe pămîntul nostru. Citind în fața acestor cultivatori poezii, explicîndu-le simbolurile florilor pe care ei le cultivă, insemnătatea spirituală a garoafei și a trandafirului în poesia bizantină și medievală pînă la Rilke și Voiculescu, împlineam de fapt împreună un act de elevată cultură în vederea înnobilării noastre sufletești.

Nu puteți să înțelegeți ce există acolo pînă nu priviți în fibra de lemn. Pînă nu-i gustați mădularele toate
În ea pot să existe palate zidite cu frudă, ochii celor
mai buni domnitori, cenușa lăsată de Ursa Mare sau Mică, un
cîntec răsărit într-o parte de cer. Am rupt fibra de
lemn încă o dată chiar aproape de marginea ei.
Ochiul îmi era obosit. Acolo erau alte lucruri,
pe care nu le-am mai înțeles.

nicolae sirius

Lupta mea împotriva iluziei

Must de fructe am să dau celui care
imi va spune
de ce se învirte pămîntul pe roțile cerului.

Despre vînătorile de sub dealurile
cu șolduri de piatră
nimic nu mai știu.
Am mîinile ; cu miros de stejari.

Moartea răspîndită în lucruri sau atîrnată
in aer
așteaptă pînă la capăt sacrificiul soarelui ;
Calul potcovit nu se impotrivește
greutății plugului, mîinile atîrnate
picură ca o luminare.

Rotește un fel de mecanism libertatea voinței,
Ca semințele urcînd din filtrele sevei
Lupta mea impotriva iluziei e ca
tînără iarbă.

În fibra de lemn

Am rupt un lemn. Vroiam să văd ce e în el.
Vroiam
de la nașterea lui să aflu cum a putut fi
astfel.
Am început să înțeleg luînd fiecare fibră
in parte. Am
răscolit pînă la locul de sus, de jos. Am plins
o corabie pe
lacrimi ca pe o mare să-mi suie pînă la
țărmul marelui văz ; și acolo ca dintr-un
mare port
sortit mirodeniilor să încarc această corabie
cu tot
ce există în fibra de lemn ; și să plec.

Puncte fundamentale de reper

Măduvă a spinării. Încredere. Țărm de care
se sprijină marea
Orașul. Satul. Între acestea un loc de
bună-ziua.
Ard primii ani și următorii ani și anii ce-i
urmează pe toți.
Arde
însăși cerul. Salpetru în flăcări pe un pumn
de nisip
Pămîntul și moartea se cunosc. Cîntecul nu
mai poate fi
început ci continuat.
Nord : punct de neliniște magnetică, cum
ți-ar curge
printre degete un riu. Spinarea lipsită de
măduvă ia formă
de arc.

Inscripție verde

Trup al speranței. Clipă fertilă. Brazdă sclipind
cuprinsă-n semințe.
Tu verde, verde, verde, verde. Iubită de verde
cu muguri aburind aerul rece. Mă ofer
lucrurilor
invadate de tine. Imperiu aruncîndu-și
pumnalele.
Perpetuum, perpetuum, insurecție a zilei.
La vatra veche acopăr cărbunii nestinși.
Mă acopăr în fibrele aerului verde.
Ies puține vorbe despre doritul cules.
Inscripție verde pe templele singelui.

Cuvintele se pot îngroșa de înțelesuri

Un cuvînt poate fi ca o fîntînă, ca un drum,
ca un pom, ca o mînăstire, ca o zi
așteptată, ca
o ploaie pe cîmpurile arse.

Un cuvînt nu poate plesni de prea multă
lumină, de
prea multe înțelesuri, de prea mult timp
urcînd în el.

adi cristi

Scrisoarea XIV

Ochiul întoarce lumina pe dos
scuturînd toate nopțile. Atît de aproape
au căzut. Atît de interior.

lipsit de culoare
și de pînză
conturul mi-atinge interiorul
cucerindu-te pînă la trup. Atît de interior.

negăsindu-l
am urcat istovindu-mi obsesia

impleteai haină sărutului
la poarta melcului
zgribulit în singele meu.

Acceleratul 622

iubita mea în trenu-acesta ninge
din ochii plînși se-anunță înghețare
și călătorii-și simt singele-n singe
și tu din mine tai cercuri polare

iubita mea e trenul spre nesomn
două locomotive trag deodată
la genele prin care stele dorm
de care tu ai fost accidentată
iubita mea pe linia aceasta
gările-au fost deja desființate
și roțile-nvîrtindu-se-au atîns
dimensiunea armei încărcate

stai nu-ncerca să plîngi iubita mea
se vor produce-n mine avalanșe
acceleratele vor deraia
pe lacrima rămasă fără șanse

Han

iubito mai dă-mi o cafea și-o țigară
la noapte atîtea vor fi să ne fie
prin coapsele tale șoptite afară
se caută secole de poezie

mai pune o toamnă să-mbete lumina
proverbe cu șerpi ne așteaptă la geam
vom da mult în cărți subțiindu-ne vina
și-n tine femeia va trage la han

iubito paharul e gol ca o fată
dezbrăcată din nu știu care motiv
sau poate conducta de noapte-i secată
sau poate iubirea-i desprinsă la tiv

o secetă bîntuie descoperirea
proverbe cu șerpi ne așteaptă la geam
deschide fereastra să intre ivirea
și-n tine femeia va trage la han

Scrisoarea III

lacrima ta
lingă
ochii mei
mă cunoaște

aerul cade odată cu înălțimea
odată cu pasărea
odată cu ochiul desenat
pe inima soldatului

aerul cade
simplificat de plîngere

lacrima ta
lingă
ochii mei
mă cunoaște

teatru

t

„Trandafirul și coroana"...

...se intitulează noul spectacol de la Casandra realizat de studenții I.A.T.C., clasa actorie condusă de Olga Tudorache, piesa aparținînd lui J. B. Priestley. Familiar publicului românesc de acum trei decenii, dramaturgul ne apare astăzi mai puțin convingător, în ciuda (sau tocmai datorită) angajării sale voit plenare în actualitate, actualitate văzută cu ochiul scriitorului de tip „jurnalier" pentru care interesul pentru mesaj simplifică datele realului iar comunicarea dramatică riscă să capete un caracter univoc, demonstrativ. Ceea ce lipsește aici pentru ca șocul estetic să fie hotărîtor este, cum ar spune Lucian Raicu, „momentul propriu-zis creator". În „Trandafirul și coroana" triumfă mai întîi pretextul, apoi convenția. Căci doar pretext este întîlnirea celor șase „oameni comuni" în spațiul neutru al unui bar, intrînd într-un dialog prin care încep să se dezvăluie, să-și exprime și să-și comenteze existența, răsturnarea situației venind abia după ce totul a fost stabilit, cînd începem să avem senzația că am ajuns să-i cunoaștem, să le știm dedesubturile. În acest moment survine neașteptatul, ceva din afară care, amestecînd cărțile, pare să strice regula jocului. Ca și în „Inspectorul de poliție" ceea ce ține de domeniul fantasticului nu este decît consecința vieții trăite, proiecția în conștiință a evenimentelor. Or, prin aceasta, convenția este perfectă, mesajul moralizator și plin de învățăminte. Cei „buni" (cum de altfel sîntem cu toții, însă, vai, fără s-o știm) sînt gata să privească moartea în față ceilalți vor rămîne sclavii propriilor subterfugii, fără să tragă din asta vreun folos.

Alegînd acest text, Olga Tudorache a fost fără îndoială mai interesată să urmărească comportamentul, evoluția viitorilor actori decît de semnificațiile sale moralizatoare. Fiindcă, cu puține excepții, studenții sînt puși în situația de a interpreta tipuri uneori diametral opuse celor dintr-un spectacol recent, „Romeo și Jeannette". Așa se întîmplă, de pildă, cu Adriana Schiopu, interpretă deja remarcată jucînd cu aceeași disponibilitate într-un rol de compoziție ca și în altele apropiate de vîrsta și înfățișarea sa. Sau cu Angela Ioan în rolul Mătușei Peek. Ambele conturîndu-și personajele cu acel amănunt semnificativ care face ca ficțiunea umilă să fie înnobilată, gîndul solicitat. Mai puțin relevant de astă dată Florin Călinescu, interpretînd uneori cu afectare și poză un personaj și așa schematic în text. Rodica Negrea este acum în tinăra, naiva și generoasa Ivy Rendle, mai aproape de datele rolului. Dar pericolul manierizării, dorința de a face publicului pe plac, ar trebui să fie luat în serios. Doru Ana, Marin Lepădatu și Nucu Niculescu sînt ceilalți interpreți care întăresc tonul tineresc și fără deșarte ambiții al spectacolului. Frumoasă ni s-a părut ideea sublinierii momentelor de tranziție și suprarealitate prin „înghețarea" gesturilor eroilor în clipă. Regia aparține asistentei Carmen Galin, scenografia — Mihaela Grigorescu.

Valentin Dumitrescu

film

f

...Zice că ardelenii sînt faini pretutindeni

Titus Popovici aproape că-și însușește versul „Aicea, printre ardeleni, mă simt acasă", mai ales că, în cele două scenarii pe care le-a semnat în ultimul timp, ardelenii lui sînt în America și în alt secol, într-unul trecut, deci fără teamă, fără complexe... *Artista, dolarii și ardelenii*, are un scenariu cît se poate de subțirel, în sensul lipsei de consistență, cu toată scuza parodiei. Artist de mina întîi, rafinat și cu meșteșugul bine asimilat, Mircea Veroiu depășește inconvenientul aducînd parodierea în domeniul fineței, textul-zgîrcit în savoare, devine neimportant, pelicula povestește singură, mult mai simplu, întîmplările, alternînd între sublinierea grotescului cu a duiosului. Efectele comice nu apar din ridiculizarea sau imitarea western-ului, ci din cele mai neașteptate situații. Condus cu siguranță, filmul nu determină goluri în atenția spectatorului, (cum se întîmplă în foarte multe filme), multele pretexte *western*, culese, parodiate, sînt deja cunoscute, regizorul operează cu subtilitate iar spectatorul aderă prompt. Riguros cu principiile sale despre film, Mircea Veroiu face dintr-un film „cu impușcături" un film în care recunoaștem „sa griffe de la maison". Pelicula, aerisită coloristic în filmările exterioare, cu remarcabile surprinderi ale peisajelor verzi sau uscate, maronii, cîștigă în scenele de interior străluciri de smalț ca în camera artistei carul cu artiști mascați etc. (Imaginea: Călin Gheibu). Echipa de actori, grozavă, pare să execute numai roluri episodice, în care readmirăm monștrii tern-uri, un Mircea Diaconu de-o nacu „degajat", ca întotdeauna, un Ovidiu Iuliu Moldovan frumos ca în western-uri, un Mircea Diaconu de-o naturalețe convingătoare, naivă și cuceritoare, o Ioana Crăciunescu admirabilă în fiecare secvență-fulger, în care apare, un Kiss Előd parcă făcut pentru rol, suplu și diabolic. Mircea Veroiu ar trebui să fie mai atent la amănunte, el este deja un regizor care ar trebui să ia totul în serios, indiferent de argumentul de plecare al filmului. Mixajul deficitar încurcă planurile dintre vorbire, zgomot și muzică, și e păcat, mai ales că Adrian Enescu asigură o partitură muzicală de rară impresie, trecînd linii melodice din vechi cîntece populare transilvănene prin filtrul muzicii *country*, imprimîndu-i accente vag romantice, adesea cu rezonanțe simfonice. Există momente în film în care dominantă e confuzia între muzică, vorbirea personajelor și zgomotele pasilor, împușcăturilor sau obiectelor care cad, o confuzie supărătoare. Apoi, se simt adesea tăieturile, ceea ce mă face să mă întreb, cum va ajunge filmul după cîteva săptămîni de filmare (ținînd seama de obiceiul cunoscut, care face publicul să se întrebe: cine taie?). Fiecare film trebuie să aibă o cenzură proprie, abia apoi să sufere cenzura spectatorilor. Indiferent de gravitatea sau gratuitatea subiectului, filmul este un mesaj. În cazul de față, Mircea Veroiu reușește să-i confere un plus de calitate.

Corina Cristea

televiziune

tv

Seriale, seriale...

Ne aflăm iarăși la un moment de cumpănă. Unele seriale și-au încheiat aventurile, părăsesc micul ecran și cedează ștafeta celor ce urmează. E totuși un moment de bucurie și de speranță pentru telespectatori. În fața unor producții de un nivel incalificabil care traversează anotimpurile, exasperîndu-ne, singura noastră consolare rămîne legea implacabilă a firii după care toate trebuie să aibă pînă la urmă un sfîrșit. Prin acest noroc natural am scăpat de serialul *Paul Gauguin*, lectură romanțată și de proastă anecdotică a vieții pictorului, film făcut cu o recuzită primitivă și cu vădite intenții comerciale, departe de orice veleități artistice. În locul său, duminica după amiaza, s-a instalat din nou, după o absență de aproape un an, *Linia maritimă Onedin*. Producția engleză de seriale este de mare fecunditate și se pare că este mai adaptată la rigorile gențului, cu un invincibil apetit pentru narațiunile-fluviu, păstrîndu-se la un nivel artistic niciodată strălucitor, dar oricînd onorabil, necedînd pe de-a-ntregul prostului gust. Spiritul de observație socială și morală, incizia critică în mecanica pasiunilor și relațiilor umane, desenul realist al caracterelor, știința dozajului epic și regia echilibrată a intrigilor au cucerit adeziunea unui public larg, aflat într-o zonă medie de gust cinematografic. Rămîne ca noul serial englez, care abia a început în această săptămînă, *Primarul din Casterbridge*, ecranizare după Thomas Hardy, să ne confirme aceeași impresie. Dar, pînă una alta, răbdarea noastră este pusă la încercare în fiecare simbătă seara: odiseea glorioasă a familiei Ewing, scunfundată definitiv de producători într-un conveționalism care ne interzice orice replică, continuă cu lejeritate și nu se întrevede deocamdată sfîrșitul meritat.

Între timp, teatrul tv., inegal de la o săptămînă la alta, ne-a prezentat două piese străine în montări onorabile. Timotei Ursu a semnat regia și adaptarea pentru T.V. a piesei lui Bertolt Brecht *Pușile Terezei Carrar*, o scenetă cu iz militant, umanitarist, antirăzboinic, iar Eugen Todoran a pus în scenă și a filmat piesa lui J.P. Miller *Capcana*, o parabolă cam firavă despre cît valorează demnitatea umană în lumea banului. Ar fi interesant de cercetat și de știut de ce montările teatrului tv. nu pot depăși un anumit prag valoric, care uneori coboară pînă la minima rezistență artistică, chiar și atunci cînd textele sînt genroase sub raport dramatic iar distributia este de asemenea de primă mărime.

O emisiune de 40 de minute transmisă simbătă seara pe programul 2 și care merită toate superlativele a fost *Schiță de autoportret: Cella Delavrancea*. (Realizator Arșaluis Ceamurian, imaginea C-tin Chelba). Fiica marelui scriitor, nonagenară azi, ne-a destăinuit cu un farmec deosebit impresii și amintiri despre Caragiale, N. Grigorescu, V. Voiculescu, I. Pillat, T. Vianu, despre împrejurările și mediile literare prin care a trecut.

Grigore Georgiu

eugen uricaru

datoria ierbii

fără să fi stabilit vreo convenție se întîlneau pe aceeași stradă, la vremea cînd oamenii se ascundeau după jaluzele, se pierdeau în odăile răcoroase iar ei, singuri, înfruntau căldura și torpoarea orașului simțindu-se din ce în ce mai mult legați de trecut, de prezența aproape materială a **celeilalte** femei pe care Tănase Berzea o făcea tot mai puternică, tot mai acaparatoare. La început asemănarea dintre ele nu fusese decît o simplă întîmplare, cu trecerea zilelor devenise o coincidență plină de mister, o taină la care participau plini de teamă și curiozitate. Teama îl stăpînea mai mult pe Tănase Berzea, fiecare zi aducîndu-i noi dovezi că trecutul său nu era chiar atît de limpede, de cunoscut. Istorisindu-i domnișoarei Sofie o sumă de întîmplări legate de prezența **accidentală** în viața sa a **celeilalte** femei descoperea că de fapt lucrurile se legau între ele, că aspectul lor **accidental** se datora doar incapacității sale de atunci de a înțelege ceea ce se petrecea cu el, cu lumea din jur. Cu fiecare după-amiază se închega tot mai evident un episod important, nu unul oarecare după cum crezuse pînă atunci, un episod fundamental al vieții sale. Prezența acelui dublu feminin care asculta în tăcere, de parcă ar fi priceput totul din primele cuvinte, lăsîndu-l apoi să vorbească numai pentru a-i face **lui** o plăcere, feminitate, fizicitatea încarnării unei imagini care îl urmărea și în somn, îl făcea să caute cu înfrigurare, să scotocească cu cruzime în cele mai ascunse încăperi ale aducerii aminte orice fleac, orice cuvînt, orice gest legat de Mariagrazia, convins fiind că nimic nu trebuie pierdut, că totul merita să fie reînviat măcar pentru o clipă, pentru cîteva zile, că i se oferea marea șansă de a-și reconsidera trecutul. O posibilitate concretă de a călători în timp de-a lungul propriei vieți, cum s-ar plimba în lungul unui fluviu, printre arbori și tufe de sclavi mov, pentru ca odată ajuns la locul potrivit să îndrepte ce era de îndreptat. O intervenție în trecutul său împotriva oricăror legi ale scurgerii timpului, asumîndu-și riscul însoțimîntător de a crea nepreväzutul, adică un monstru.

Nu-i sounea cine știe ce, Mariagrazia era, într-adevăr, o ființă ciudată, înzestrată cu daruri rare și cu toate acestea de fiecare dată ceea ce li s-a întîmplat amîndurora n-au fost decît fleacuri, banalități. Sau cel puțin așa le crezuse atunci. Vorbindu-i, poate respirația ei, poate cele cîteva priviri scurte, pătrunzătoare, exprimînd o trăire intensă, din cauza pudibilelor urîșe, povestindu-i deci în acea situație specială începuse și el să se convingă că trecutul său era altfel, că tot ce s-a mai petrecut apoi e fără valoare, că se întemeiază pe eroare, o eroare ce se năștea pe măsură ce el uita lunile, zilele, clipele cînd totul în jurul său era copleșit, era plin, era stăpînit de Mariagrazia.

Erau întîmplări vechi și se mira de puterea, de stăruința cu care le aducea la lumină, se mira pentru că nici puterea, nici stăruința nu erau ale lui ci veneau de altundeva. Poate chiar din faptele istorisite energia lor stătuse ani la rînd ascunsă și acum fusese nevoie de apariția tinerei domnișoare ca să le dea drumul, să reintre în lume, să-i încolțească viața ca niște ogari, frumoși, sprinteni dar fără de îndurare.

Nu i-a povestit atunci tinerei domnișoare Sofie nimic despre chefurile, jocurile interminabile de cărți ce aveau loc în salonul portocaliu al Cazino-ului, acesta fiind una din cele două ciudățenii ale orașului. Prima era regimentul, cantonat într-un orășel fără nici o importanță strategică, avînd singurul merit că se găsea pe calea ferată, iar a doua se înfățișa sub imaginea exorbitant de luxoasă, ieșită cu totul din obișnuința tîrgului, Cazino-ului. Nimeni nu mai știa dacă el fusese înființat din cauza obișnuinței arendașilor și a proprietarilor din împrejurimi de a veni săptămînal în oraș „ca să nu se sălbăticească" ori apariția sa îi făcea să străbată șleahurile prăfoase în șarete ori trăsuri antediluviene în fiecare simbătă, tocăind din buze la caii leneși, grași, cu ochii pierduți în marea de porumb fosnitor. Ofițerii mergeau în fiecare seară la Cazino, ceea ce era pentru arendașii și proprietarii dimprejur o „ocazie", pentru ei devenise o obișnuință, o necesitate chiar. Șocul pe care i-l produsese serviciul activ în armată, odată cu terminarea campaniei din Bulgaria, i se părea mai ușor de suportat cheltuindu-și energia și banii cu febrilitate, în disperare, neînțelegînd nimic, absolut nimic din ceea ce însemna pacea armatei. În acele lungi perioade de neliniște, neînțelegere, furie și împotrivire la viața sa ce i se părea înăbușită, sufocată „fără de rost", atunci a cunoscut-o pe **ea**, însă importanța, atenția ce i-a dat-o ea aceea ce se obișnuia, aceea pe care un ofiter tînăr și plictisit o acordă unei tinere femei întîlnite cu totul întîmplător într-o lume pe care o considera degradată cel puțin demnă de acest lucru.

În vreme ce îi povestea domnișoarei Sofie realiza cîtă superficialitate încăpuse în viața, în gîndurile, în gesturile sale. Era necruțător cu sine destăinuind acele fapte vechi de peste treizeci de ani și uimirea, emoția sa creșteau cu fiecare amănunt deoarece abia după atîta vreme înțelegea care fusese rostul **ei** în viața sa, locul pe care trebuia să-l fi avut, șansa pe care Mariagrazia i-o oferise și pe care el nici măcar n-o refuzase ci pur și simplu o lăsase să treacă pe alături din neștiință, din nepăsare.

O telegramă neașteptată de la Minister l-a făcut să intre într-o criză de timp și de încredere atît de acută încît s-a simțit toată ziua ameninţat de o mare primejdie. Spaima era reală, fizică, avea gura plină de salivă și palmele umede, reci. Era agitat cu atît mai mult cu cît nu înțelegea de ce anume îi este frică. Telegrama în sine îl semulțumise, atîta doar, știa că lucrurile merg anapoda, că într-o echilibristică atît de periculoasă gafele se produc numai din întîmplare, exact atunci cînd în sfîrșit se ajunge la o concluzie fermă, la o decizie clară. Deprinsese de multă vreme tehnica „lăsării în voia lucrurilor" pentru a nu se neliniști de o chemare urgentă la Minister în miezul unei veri atît de calde și a unui „sezon" atît de plăcut. Însă, cu totul inexplicabil, organismul său nu se supunea raționamentelor și experienței sale de vechi funcționar. Contrar obiceiului pe care și-l făcuse de a nu ieși decît după-amiază, pentru a se întîlni cu domnișoara Sofie, își făcu de lucru în oraș simțind un impuls lăuntric de a cerceta încă o dată cu amănuntime străduțele dinspre faleză, de a se uita cu grijă la fiecare colț de zid mîncat de umezeală și de sare, să cerceteze cu amănuntime vitrinele dughenelor și curtile năpădite de iasomie și liliac de parcă ar fi vrut să ia cu el cît mai mult din această **ultimă** imagine a Constanței, imagine ce nu o va mai regăsi acolo, în realitate, pe marginea povîrnișului abrupt acoperit cu scaieți și cătină, niciodată. Cel mult în memoria sa, în apele tremurătoare, palide, cenușii ale imaginației sale și nu va mai putea adăuga nimic din ceea ce mai exista în realitate însă nu ajunsese să fie descoperit de el ci, cel mult, va potrivi tot golul de lipituri, de

Desene de Sabin Ștefănuță

lucruri luate din alte locuri, așa cum pui podoabe într-un pom de Crăciun. Umblînd fără nici o treabă prin orașul de astă dată plin de lume, de domni mustăcioși ce voiau să pară gravi, de doamne și domnișoare privind țeapăn „într-o parte" nicicum la ceea ce ar fi dorit din tot sufletul să vadă, copii în costum de marinar, cîini cu zgardă purtați în lesă, țigănuși șoioși, ici-colo cîte un marinar turc, român sau de orice natie, cu privirea alunecoasă, neinstare de la natură să priceapă rostul plimbării în susul și în josul aceleiași străzi a unor oameni cu totul și cu totul supuși uscatului. Pe măsură ce strada se golea de lume și se auzea din ce în ce mai clar zornăitul zarurilor prin ușile și geamurile protejate de siraguri de mărgele dese și sclipitoare, păcănitul tablelor și șoaptele întretăiate ale celor ce niciodată nu ieșeau din semiîntunericul răcoros și mirosind a cafea și a halviță, își dădea seama că de fapt îi era frică de două lucruri. Că nu ar fi în stare să plece din Constanța înainte de a o vedea pe domnișoara Sofie și că nu ar lăsa-o pe domnișoara Sofie la Constanța fără garanția că o va mai revedea, că de fapt nu voia să o piardă. Gîndise : să o **mai** piardă. În acest mic viciu de logică a gîndului său se găsea izvorul, simburele, ghemul de spaimă care îl tulbura atît de mult. Cînd din susul străzii apăru domnișoara Sofie, mai mult alunecînd decît mergînd, în ciuda dantelelor, a voalului și a dantelușelor nimic nu se clătina în jurul ei, parcă ar fi fost o păpușă mișcîndu-se pe sină, exact ca „mireasa" de la baraca portocalie unde se trăgea cu pușca, văzînd cum se apropie zîmbitoare, doar pentru el, în clipa aceea străzile fiind pustii se hotărî să se desprindă pentru totdeauna de imaginea Mariagraziei, judecase cu repeziciune, îl despărțeau doar cîteva zeci de metri de locul unde în mod sigur va fi față în față cu reala Sofie. Era convins că pentru a doua oară se află în fața șansei de a găsi o cale de realizare a fericirii. Excepționala întîmplare de a-și regăsi trecutul în aceeași stare în care îl lăsase în urmă cu mai bine de treizeci de ani, ce altceva era Sofie decît o reapariție a celei pe care nu o înțelesese la vremea ei, tînăra din tîrgul Romanului, o reapariție în sînsul strict al cuvîntului, fără nici o modificare, cu aceeași prospețime, sensibilitate, frumusețe, cu aceleași gesturi și îngăduințe dar mai ales oferindu-i aceeași șansă. Atunci nu văzuse, acum totul era limpede, clar, prea clar să nu fie și ispititor. Simțise o vagă undă de îndoială, poate era numai emoție, ceva cald și viu încerca să pîlpîie în cosul pieptului, se împotrivi, ridică pălăria cu un gest larg și zîmbi.

După cîțiva pași făcuți fără grabă, alene, la fel de alene ca și respirația mării de jos, s-a prefăcut că îi potrivește borul larg al pălăriei, Sofie l-a privit contrariată, era un gest de o familiaritate neașteptată, străină. — Domnule Berzea... începu, apoi se opri, cu buzele tremurînd abia perceptibil de parcă atunci ar fi descoperit adevărata lui imagine. Și-a dat seama de asta văzînd cum cercul pupilei se mărește dintr-odată, devenind o margine fragilă a întunericului dinăuntru.

„Spune-mi Tanasi, a trecut atîta vreme doar... ori ți se par bătrîn ?" Nu fusese deloc umilit ci pur și simplu dorise o informație exactă. „Oh, nu, nicidecum, de fapt nici nu știu cîți ani aveți... ai, cum să mai spun ceva în condițiile astea, spune și tu, Tanasi, cum ? !".

„Trebuie să-ți spun adevărul, Sofie... Tot ce ți-am povestit în după-amiezile trecute, tot, înțelegi, absolut tot nu are nici o legătură cu **ea**. Ea nu există, nu mai există, atunci, poate atunci a fost ceva, palid, abia de putea fi observat. De fapt era vorba despre **tine**. Despre mine și despre tine, înțelegi ?"

Sofie Vasiliu înclină fruntea, poate îi era frică să-l privească pe bărbatul de lîngă ea, și asta din cauza tonului său, nu a cuvintelor. Era un ton care nu-ți dădea nici o posibilitate de împotrivire. Totul trebuia să fie așa cum dorea el, din cauza forței, a autorității și mai ales a disperării de a nu fi înțeles pe deplin. După cîteva clipe de tăcere în care se puteau auzi firele de nisip atingîndu-se între ele, orașul și marea își țineau respirația. Sofie Vasiliu i-a spus cu o voce atît de normală încît dacă s-ar fi luat numai după timbrul ei ar fi crezut că ea n-a auzit ce i-a spus, ori n-a înțeles : „mi-am dat seama din prima zi Tanasi, din prima zi. Dacă n-ar fi fost așa, n-aș mai fi venit pe strada asta. Nici o femeie, nici măcar eu, n-ar veni să asculte atîtea cuvinte frumoase decît dacă ar fi vorba despre ea. Mi-ar fi părut rău să ne despărțim fără să-mi fi spus adevărul. Mi l-ai spus pentru că trebuie să plec, nu-i așa ?" Tănase Berzea a simțit cum totul devine liniștit, calm, lucrurile se aranjau mai bine decît și-ar fi dorit. Cînd au ajuns chiar deasupra mării totul era în ordine, îi dăduse și cartea de vizită pe care a ascuns-o într-un buzunărel creț al poșetei, se vor întîlni, desigur se vor întîlni, poate chiar el va face o vizită la Rimnic, poate va trimite pe cineva să-i transmită un mesaj, un mesaj important, totul era bine, bine, bine, mai bine și mai potrivit nici nu se putea. Fără să-și dea seama, în jur se învîrteau zeci, sute de oameni, sezoniștii își făceau plimbarea de seară, inspirau cu putere aerul sărat și își imaginau cum plămînii lor se dezfoaie ca niște flori purpurii, cărnoase, tropicale.

S-au despărțit la fel de brusc, fără preliminarii, așa cum s-au întîlnit. Și dintre toate cele spuse de Sofie atunci, o singură frază rămăsese vie, revenind seară de seară cînd rămînea nehotărît în alegerea cuvintelor, a tonului potrivit pentru Manifestul său. „Nu încerca domnule Tănase Berzea să găsești în imaginea mea, imaginea ta, ar fi prea mult și prea neadevărată". N-a mai întîlnit-o, poate nu s-a străduit mai **mult și nu s-a** străduit deoarece atunci cînd se gîndea la ea avea senzația unui fapt deja consumat. Sau, cel puțin, care nu mai prezenta nici o dificultate, ce nu se mai împotrivea. Cum nu i se mai împotrivea nimic din trecutul său, chiar cele mai neînsemnate amănunte ale unei lumi ce dispăruse de peste treizeci de ani reapărînd în preajmă fără să-l uimească, obișnuit, nealterate. Sau cel puțin așa i se păreau a fi, iar topos-ul acela marcat de o stranie, crepusculară atmosferă, aură, în care Sofie apărea plină de o nebănuită consistență, oare să fi fost ea sau cealaltă, mai de demult ? Cum să o mai știe, nu mai există nici o diferență, **totul e trecut în trecut**, locul acela ce îl înconjura în fiecare seară de cîteva săptămîni devenise sicilitor. Desigur că **ea** dorea ceva, desigur avea un rost anume această necontrolată, rebelă aducere aminte dar cum să înțeleagă, cum să deslușească adevăratul mesaj, adevăratul sens al prezenței **lor ?** Aducerile aminte sînt ca și visele, au o logică, un rost, un adevăr, doar că toate sînt ascunse sub o aparență convingătoare și totuși falsă. Iar el este silit să nu ia în seamă ceea ce este convingător pentru a descoperi falsul.

Noroiul de pe galoși s-a scurs pe covor, i se făcu frig, avea chef de băut și fără să motiveze totul se bucură la gîndul că va veni cineva în acea seară, nu conta cine va fi acela, va fi oricum îndeajuns de bun pentru tot ce văzuse în oraș, pustiu, dezordine, întuneric. Pînă și vîntul bătea aiurea, auzindu-l în colțuri de acoperiș sau în muchia geamurilor sparte, acolo unde te așteptai mai puțin. În jurul capitalei era liniște, armata se retrăsese deja către Ploiești și Buzău, spre valea Siretului, atingînd în sfîrșit linia de la care se mai putea conta pe sprijinul aliat. Umblînd la întîmplare pe străzile mai goale decît în orice vis al febrelor sale văzuse dezastrul sub forma cea mai cumplită și totuși cea mai puțin singeroasă, aceea a dispariției puterii. Se găsea în situația pe care o imaginase de atîtea ori și care iată — arăta cu totul altfel decît crezuse. Era singur, într-o cameră luminată cînd jur-împrejur pe distanță de kilometri orice flacără pierise și exact această lumină îi dădea încredere. Nu era sigur că va reusi dar își repeta cu încăpățînare — trebuie, trebuie să fiu calm și să am încredere. Poate de aceea acceptase atît de ușor ideea că și această joi este ca de obicei **zi de primire**. Singurul lucru care îl neliniștea era revenirea atît de obsedantă a amintirii, a imaginii Sofiei, iar prin aceasta întreaga învălmășeală de gesturi, tăndări de chipuri și întîmplări de o zi sau treizeci de ani. Auzise că numai înaintea morții începe să-ți treacă prin minte, oricît te-ai împotrivi, tot șirul de întîmplări, bune sau rele ce te-au adus pînă în acel punct. Acelea și nu altele.

Ridică din umeri, abia acum simți cît este de obosit după o zi de umblat, ce va fi va fi, nu mai avea încotro, dacă pînă în acea zi n-a plecat, nu o va mai face. Și ca el mai erau alții și alții în acest oraș ce doar părea părăsit dar care trăia mai departe în întunerit, în frig, în frică, în neliniște, dar trăia. „Exact, despre asta va trebui să le vorbesc — gîndi cu voce tare, și tresări la auzul propriilor cuvinte, de parcă ar fi fost cineva străin în încăpere — orașul trebuie să trăiască, oricum, în orice condiții. Iar ei trebuie convinși că victoria lor înseamnă înfrîngerea nu și distrugerea noastră. Înfrîngerea și nimic mai mult. Asta este chestia ce trebuie să fie lămurită".

Reveni în hol, își atîrnă în cuier paltonul, era cam vechi, cam ros, firele de păr din guler căzîndeau pe umeri pe soate, culese mașinal cîteva dintre ele, „va trebui să umblu tot cu el, nu se știe ce se poate întîmpla, soldații sînt soldați, mai ales în primele zile". Îi era silă de gîndurile ce îi umblau prin minte, știa că dacă se va lăsa copleșit de umilință, de teamă, nu va reuși să se impună nimănui, trebuie să fie îndrăznet, chiar să sară peste cal, nu era deloc simplu să fii un bun învins. Se auzi cloopotul de la intrare. Făcu doi-trei pași către ușă apoi se răzgîndi, îl strigă pe servitorul care probabil își făcea de lucru în bucătărie băgîndu-și nasul și degetele prin cărtiți, îl știa cît era de pofticios, poate va trebui să-l dea afară, pe o astfel de vreme înseamnă un lux provocator, va vedea, va vedea, „du-te și deschide, apoi introdu pe domnii în birou" apoi după o clipă de ezitare „dar nu imediat să aștepte cam... preț de vreo zece minute".

— Bine, domnule ministru.

Tănase Berzea zîmbi îngăduitor, pînă acum își tot propusese să-l dezvețe să-i mai zică „domnule ministru", de acum înainte va trebui să fie mai hotărît, „domnule ministru, hm, domnule ministru"...

Cînd biroul se umplu de lume, se hotărîse să-i primească acolo și nu în salonul luminat deoarece apropierea fizică la care îi obliga odaia le sporea sentimentul de solidaritate, de unitate în acțiune și dădea întrunirii un ușor aer conspirativ, ceea ce sublinia seriozitatea acțiunii, ridică fitilul lămpii de faianță de pe masă și după ce aruncă o privire cercetătoare și autoritară începu să citească Manifestul : „Țara vrea pace. Prea mult a fost pus spre pustiire cuprinsul Țării. Peste cele patru aripi ale pămîntului a venit asupra noastră sfîrșitul nostru. Cele înalte ale Țării au pierit. Puterile noastre s-au surpat. Mulți din fii au fost uciși, alții s-au risipit prin țări streine, urde suspină de foame, se sfîrșesc. Dar Domnul Dumnezeu se va îndura de țara aceasta ! El va îmblînzi inima biruitorului către noi și va face dintr-însul tovarășul nostru de muncă pentru mîntuirea României. Nu vă temeți fraților și nu apucati drumul pribegiei. Cu dor și gînd de pace ne întoarcem către voi, țărani, tîrgovești, slujbași, orice alți fi și vă trimitem îndemn stăruitor să stați și să rămîneți cu toții la locurile noastre. Ați apărat țara cu vrednicie : datoria v-ați făcut-o pe deplin. Mulți dintre voi au căzut apărînd moșia strămoșească. Astăzi puterile voastre sunt frînte. O singură datorie mai aveți : să nu părăsiți pămîntul țării, să nu lipsiți România de puterile voastre, să nu puneți brațul vostru, în slujba unei cauze streine. Stați pe loc, fraților. Aveți încredere în viitorul tulpinei românești". Vocea sa puțin răgușită, fără nici un inflex patetic, chiar lipsită de energie, se opri fără nici o pregătire de ton, lăsînd să domnească în spațiul încăperii doar respirațiile greoaie ale celor ce ascultau cu ochii deschiși și gîndurile plecate. Nimeni dintre cei de față, unii vechi prieteni, alții veniți din curiozitate sau din oricina unui interes străin propunerii ce li se făcea, nimeni dintre acești oameni mai mult derutați decît speciați nu se mai găsise pînă atunci într-o asemenea situație : să-și asume responsabilitatea unui gest grav, hotărîtor, care singur putea desoărti apa de uscat. Întotdeauna își păstrase o alternativă iar ceea ce le propunea Tănase Berzea era o angajare totală, fără cale de întoarcere. Tăcerea continua să viețuiască și cu fiecare minut, ochi după ochi se lăsa acoperit de pleoape, privind în jos către desenul complicat al covorului, nesuportînd uitătura cercetătoare și aspră a lui Tănase Berzea. De aceea scîrtîitul ușii ce se deschidea încet, împinsă cu grijă ca pentru a nu deranja și atrăgînd astfel atenția din plin, scîrtîitul ușii și apariția în cadrul ei a domnului Leonida Soroceanu fu o adevărată salvare, o apariție de-a dreptul teatrală, o „deux ex machina" pentru că deși toți abia veniseră din oraș, în loc de răspuns la salutul

Continuare în pag. a 7-a

ioana proca

Strigăt amînat

Dă-mi gura ta și spune-mi că iubești
Icoanele din piețele mutate,
Culoarea sticlei ruptă-n diamante,
Fii credincios minciunii din povești.

Zăpada e un strigăt amînat,
Arbori pletoși refuză condamnarea,
Memoria amînă vînătoarea
Mimînd investitura de bărbat.

Semne

Dezechilibrul
dintre două semne.
Eu și Tu
pare a fi
dragoste.

Fiord

Melci înfloriți ne urcă-n timple,
conturul umbrei arde-n ploi,
inec de-ar fi, cum să se-ntimple
ierboase stele în convoi,
privirea tulbure să ducă,
desfriul nopții-n aiurare,
ingeri zănateci, martori goi
par un fiord de-ngemănare,

cînd cercul ierbii stă închis,
mărgean de fulger și de seu,
răspunsul florilor de-l știu
sîntem proscriși, iubim mereu.

Tablou

Cînd doldora de viscol a intrat,
încet, încet ca-ntr-un război cu melci,
în răstigniri florale și-n păcat
Umbrele-n colțuri se-adunau mai reci.

Pe pragul însetat murea o stea,
Hăladuiau părerile de rău,
Femeia din tablou întuneca.
Se travestise somnul în călău.

Nemărginirea orei

Mă-ncumet în risipă să nu cred,
nemărginirea orei bate-n valuri,
mă tem cumva uitarea s-o întreb
dacă-n arena vrerii mai galopează tauri.

Ei, zei înfierbîntați pînă la singe,
în zăpușeala brațelor ard cruci,
apropie-te, cine te-ar înfringe,
toreadorii-s umbre și clăbuci.

Cu leacuri și iluzii, blînde vești
atîtea îndoieli rămîn obsesii,
cînd lăcrimarul cerului de gresii
te vrea învingător dar nu mai ești.

---

radio

Echilibru

Se zice că marțea e ziua cu trei ceasuri rele, însă nu am putut confirma adevărul faimoasei superstiții ascultînd radioul în marțea acestei săptămîni. Fiindcă cenușiul zilei de februarie a fost bine compensat de un program interesant în mai multe compartimente. Spre dovadă, vom nota cîteva cuvinte despre unele din momentele radiofonice ale unei zile alease, practic, la întîmplare.

În șirul de emisiuni dedicate centenarului nașterii lui Arghezi, Nicolae Manolescu a vorbit despre poezia argheziană de dragoste într-un bogat ilustrat eseu radiofonic, cu reliefurile bine conturate, interesant și perfect inteligibil la audiție (fac această remarcă pentru că nu rareori paginile de critică citite la radio nu respectă niște reguli foarte necesare ale oralității). **Dicționarul de literatură universală** (redactor Josetta Dan) a transmis dialogul despre poezia engleză contemporană a doi specialiști de incontestabilă competență : Dan Grigorescu și Andrei Brezianu. Replicile complementare ale celor doi interlocutori și citatele destul de generos interpretate au reușit într-adevăr să schițeze imaginea poeziei engleze de azi într-un sens major, cel al liricii pe teme sociale ; tema a fost considerată suficient de importantă pentru a i se acorda (în sfîrșit) întregul timp al emisiunii, într-un mod cu totul profitabil pentru calitatea acestei ultime ediții. Venind în continuarea unor mai vechi (și foarte bune) emisiuni de educație și istorie muzicală ciclul actualmente în curs de desfășurare sub titlul de **Istoria muzicii în date** a ajuns la primele decenii ale secolului al XVI-lea. Realizatoarea, Alice Mavrodin, ne-a prilejuit de data aceasta audiția unei mici antologii de madrigaluri franceze și flamande ale vremii, însoțindu-le de un excelent comentariu funcțional, concis, sugestiv, cu accent pe coordonatele unificatoare. Bănuim că proiectul întregii serii de emisiuni cuprinde o călătorie prin formele esențiale ale gîndirii muzicale de-a lungul secolelor ; convenția tratării cronologice nu este dintre cele mai lipsite de temei. Indiferent cîte formule de emisiune de acest fel au mai existat, radioul rămîne mereu un instrument cu mari posibilități și efecte în răspîndirea muzicii — iar efortul de educație muzicală, ca orice educație, nu trebuie practic să ia sfîrșit niciodată.

Și pentru că tot nu am respectat vreo ordine în succesiunea „pe teren" a emisiunilor menționate, mă voi referi în final la „Răspundem ascultătorilor", care are, fără îndoială, o mare priză la public — fiindcă întîmpină cele mai diverse întrebări care vin din partea unor oameni de pretutindeni, de la probleme de sănătate și legislatia familiei la chestiuni de filosofie. Cei solicitați de redactorii radio să răspundă sînt dintre cei mai avizați specialiști în toate domeniile abordate. Marți, printre diversele întrebări, am avut plăcerea să ascultăm din nou un comentariu al lui Silviu Neguț, care a vorbit acum despre aventuroasa, incredibila și tragica existență a conchistadorului Balboa și despre descoperirile acestuia, într-u totul demne de luat în considerare pentru istoria civilizației. Ca și alte dăți, comentatorul ne-a oferit prețioasele informații într-o formă foarte agreabilă.

Ioana Ieronim

---

plastică

O formație redutabilă

ȘTEFAN CILȚIA, MIHAI CIZMARU, ZAMFIR DUMITRESCU și SORIN ILFOVEANU s-au orientat, din start, pe căile capabile să asigure înscrierea între coordonatele majore ale unei tradiții văzută mai ales ca un punct de reper și mai puțin ca un complex de indicații de urmat cu supușenie. Receptivi și cultivați, toți patru au realizat din plin faptul că prin filtrul sensibilității imaginația artistică riscă să se înfunde dacă nu este dizolvata oportun în acea luciditate ce este apanajul exclusiv al unei reflecții culturalicește fundamentată asupra finalității reprezentării. Convingerea lor pare a fi aceea că, departe de a-și fi epuizat posibilitățile în planul expresiei, modul de a gîndit arta ca o permanentă punte de contact cu realul, în ce are el mai poetic, mai inefabil, nu este neproductiv ci dimpotrivă, generator de nou și sugestii vizuale într-o lume terorizată de ideea că viteza înseamnă neapărat schimbare sau alterare a perspectivei asupra valorilor fundamentale ale vieții. Punctul de plecare al fiecărei poetici personale credem că trebuie căutat aici : variațiile stilistice țin, desigur, de opțiuni și preferințe, de inclinații și temperament, de structura propriilor concepții artistice și de ponderea diferitelor elemente în bagajul cultural al fiecăruia. Trebuie să remarcăm însă că demersul fiecăruia trebuie studiat cu temeinicie deoarece constituie o parte integrantă a unei **tendințe majore** a artei noastre actuale. Faptul că patru artiști, tineri și de un talent în afara oricărei discuții, au ținut să o afirme împreună, atribuie expoziției de la Muzeul de Artă al R.S.R. un caracter programatic. Lirismul cu rezonanțe mitice al picturii lui **Ștefan Cilția** se altoiește pe o obsesie a metamorfozelor în virtutea căruia regnurile se întrepătrund. Pînzele sale au o tonalitate gravă, rituală. O umanitate stranie și primitivă există, par a spune, în afara sferei de voință a ființei umane.

Mihai Cizmaru, portretist și peisagist remarcabil, îmbogățește cu accente personale, dramatice, lecția coloristică a unor ilustri precursori, insistînd în special asupra integrării tuturor componentelor imaginii într-un ansamblu de o concentrată materialitate.

Zamfir Dumitrescu, asociază cu îndrăzneală, în naturi moarte de o mare densitate cromatică, elemente aparent disparate. Obține efecte de o prospețime vizînd insolitul. Portretele sale au o siguranță a punerii în pagină și un rafinament al execuției care îl recomandă drept unul dintre portretiștii cei mai interesanți ai momentului actual.

Sorin Ilfoveanu se prezintă cu o suită de peisaje unde rapiditatea și nervozitatea tușeu, redusă uneori pînă la rolul de acceroiu grafic, definesc un spațiu nostalgic al memoriei. Simple, dar în același timp clare și convingătoare, imaginile sale exultă o vitalitate subliniată de cîteva linii de forță care fac să graviteze în jurul lor toată compozitia.

Expoziția aceasta reprezintă, fără îndoială, o etapă importantă în creatia celor patru. Ea marchează un moment de maturitate a unor artiști ce vor avea un cuvînt greu de spus în pictura noastră.

Grigore Arbore

---

muzică

Premiere camerale

După două stagiuni în care nu a mai avut un concert integral în București, dar a desfășurat o intensă activitate de propagare a muzicii românești peste hotare, formația Musica Nova s-a prezentat la recentul său recital ca la un eveniment marcant. Pentru aceasta erau pregătiți și ansamblul și publicul, iar faptul a fost la înălțimea așteptărilor. Musica Nova, în actuala ei componență — Mircea Opreanu, Paul Rogojină, Florian Popa, Marin Cezar și Alexandru Pascu — onorează semnătura pe care o așterne peste destinul unei compoziții autohtone nu numai printr-o interpretare strălucită, dar printr-o pătrundere vizionară, meditată, în substanța componistică, printr-o articulare ideală între sensul muzical și acțiunea interpretativă. În concertul la care ne referim, elocventă a fost în acest sens haina sonoră conferită compoziției-text (mai bine compoziție-cod) a lui Nicolae Brinduș — **Cantus firmus II.** În tradiția notației medievale, unde neumele nu desemnează sunetele propriu-zise, ca în notația modernă, ci doar sensurile intervalice ale acțiunii interpretative, Nicolae Brinduș oferă aici interpreților un sistem de norme pe care aceștia trebuie să le incorporeze în act sonor. Or, nu numai că rezultatul era o compoziție deplin structurată, interesantă, atractivă, dar ea se situa exact pe linia gîndirii compozitorului, concretizată în alte lucrări, complet notate, în așa măsură formația este familiarizată cu particularitățile școlii componistice românești și cu personalitatea autorului obiect.

Atunci cînd compozitorul face chiar parte din formație, comunicarea se realizează încă și mai firesc. **Din lumea lui Brâncuși** de Paul Rogojină este o muzică subtil aluzivă, incorporînd pretextul cu eleganță și muzicalitate. Plinurile și golurile alternează elocvent, compozitorul mută anecdotica, o citește în registru sistemic și nu aparențial. Paul Rogojină descîntă materia sonoră, inspirat de modul în care marele sculptor va fi descîntat piatra. Tot bucurîndu-se de sonoritate, de data aceasta în sensul exuberanței instrumentale, lucrarea **Culori** de Anton Șuteu se menține cu orgoliu în registrul jocului sonor, al strategiei conflictuale în sine și pentru sine, domeniu în care compozitorul acționează cu aplomb, inscenînd evoluția secvențelor cu dezinvoltură.

În lucrarea Lianei Alexandra **Incantații II** există o vervă profesională, o maturitate și o tehnică ce se transformă în instrumente sigure de convingere. Ochiul deja expert al compozitoarei sesizează virtuțile constructive ca și impactul emoțional al „documentelor sonore" utilizate și regia componistică va decupa apoi acest material brut în mod optim.

Logica scrisului ne-a făcut să lăsăm la urmă prima lucrare a programului, **Păsări artificiale** de Myriam Marbe. Finețea tainică a acestei muzici, tăcutul simbure grăitor al puținătății ei sonore sînt vocea unei meditații profunde, expresia unei naturi aflată în intimitatea de neînțărnat a frumosului. Muzica este atît de plină de substanță, încît comentariul shakespearian ales ca prolog — ultimile replici ale lui Prospero, din **Furtuna** — comunică sublimat cu textul muzical, în metaforizarea aceleiași stări de melancolie vibrantă. Cuvintele sînt aici tăcerea muzicii, iar „restul e muzică".

Costin Cazaban

Salonul olandez

Comentariu ? Jurnal ? Confesie ? Caiet de regie ? Mic manual bivalent prin care defilează fulgerător sau leneş viciul şi virtutea, ziua, noaptea, chininile, mierea, aşadar contrariile, antagoniile, polii opuşi ? Ce este în esență acest SALON OLANDEZ, care se deschide cu un motto din **Farurile** lui Baudelaire, divagînd apoi într-o erupție de imagini, sofisme, considerații, refulări, arierplanuri, gînduri abrupte, însă eliberate avantajos, conturate ferm, cum încă nu a încumetat-o sau nu prea experimentase Vasile Nicolescu mai niciodată pînă acum, divagînd (spuneam) pe seama şi în preajma a cinci pînze de Rembrandt, patru de Pieter de Hooch, cîte trei de Vermeer şi Van Gogh, cîte două de J.H. Steen şi Hieronymus Bosch, ca şi asupra cîte uneia singure din Avercamp, Cuyp, Dali, Fabritius, Van Goyen, Hobbema, Jonkind, Lucas de Leyda, Van Mieris şi Joss de Momper ? Deşi actorii sînt mulți şi partiturile diverse, de la **Curtea** lui Pieter de Hooch, curte a supremelor — pe spațiu limitat — latitudini (căci s-a cucerit acolo un timp al suspendării timpului şi al suspendării cauzalității, eventual), care debutează pe clapele descătuşării complete (sau echivoce ?) cu versurile : „Cine a spus că nu se poate ? / Totul este posibil", pînă la **Portretul artistului rîzînd** (Rembrandt), care drept final are — ca în statui, gradat şi molipsitor — turneele, arpegiile şi psihiatria rîsului (rîsul groparului a cărui minte umblă cu sorcova, al soldatului pomenindu-se că ospătează cu superiori, al celui care pentru întîia oară întîlneşte marea, al celei ce se abandonează, al talazelor, în sfîrşit „rîsul celui care spune în zeflemea : **Lasă-te domnule de şotii, / nu vezi că nu se poate ?")** ; de la acele „drumuri care nu pot asista / la judecata din urmă" (Van Gogh) pînă la „Trişează cine poate, aşa e veşnic jocul" (iarăşi Hooch) ; de la „Se poate deci şi aşa : blîndețea să țină / pasărea fericirii pe umeri o veşnicie" (acelaşi Hooch) pînă la „el care ştie să imite... pe hoțul căruia n-a putut să-i dea la mir cînd / şterpelea caseta cu bijuterii" (J. H. Steen), semiologia puterii în „acest muzeu de ceară al şerpilor" se conjugă „exact la jumătatea drumului dintre două pumnale" (ar zice poetul) cu nervozitatea şi consternarea : „Doamne, cît de mult m-ai prădat ! / Tu chipul mi-ai arat / cu iluzii şi moarte". Deşi actorii sînt mulți (spuneam) şi partiturile diverse, cu toate flexiunile de cuviință, cu toată rigoarea nuanțelor, cu întregul ceremonial de renunțare la fard şi la inutil, doar un glas, atît, glasul introspectiv al rîsului totuşi neprofilactic, radiografic, ireprensibil, petrecîndu-se „cu gura plină de fluturi morți", aproape de „roua care se prelinge pe cozile cailor" şi de asediul tăcerii acoperind țîrîitul de greieri, doar el, glasul rîsului se face auzit, nu ca un calmant însă, ci ca o invitație la deteriorarea generală : „Fiindcă sîntem atît de ciudați / Şi tot vom pieri cînd veacul va cădea / . . . . . . / hai să ne tăvălim de rîs ca nebunii / pînă cînd planeta din mers o să stea". Din cuşca lui, sufleurul decepției, autoreflexiv („să rîzi prin bîlciul deznădejdilor tale / pe scena lunecoasă şi subțire") descifrează „drumuri de nebuni care se întorc rîzînd / de la o înmormîntare". Această epidemie de hohote, a veseliei forțate şi disperării incurabile, contaminînd fizica şi metafizica, dar şi mijlocind simultan să ne surprindem „rămaşi pentru o clipă / deasupra sufletului" ; această „complicitate cu moartea", în interiorul căreia „toți dansează prinzîndu-se de aer", iar un papagal „rîde aseptic de toate cîte sînt pe pămînt", descarcă abilități stilistice şi irigă forme de o originalitate notabilă, de-o surprinzătoare confruntare cu negativul retoricii. Vasile Nicolescu inventează tablourile, culorile, energia, planurile, lumina şi penumbrele **salonului** său, el substituie picturii pe care o admiră şi o gîndeşte pictura gîlcevei cu sine, procesul şoaptelor răsturnate şi de atîtea ori mute. Poate că nimic sau mai nimic din interpretarea cutezată de el (însă ce contează ? !) nu seamănă leit modelelor privite şi comentariilor de specialitate. Specialitate ? Nici n-ar fi fost chemarea acestor poeme să le semene.

Identitatea obiectelor cu care lucrează arta, oricît de neconformă cu obişnuitul, n-o poate da altcineva (în afară de cazul imixtiunii ori al confuziei de roluri) decît artistul.

Eşti pictor şi desenezi un om ca pe o şurubelniță şi vine careva (o, istețime a istețimilor !) să-ți spună că nu, tu nu ai făcut (păi sigur că n-ai făcut, nici nu trebuia să faci !) un om, ci o şurubelniță şi că tot cartierul, tot oraşul, toată vietatea umană a secolului da — a secolului — e gata s-o ateste, că evidența constatării acesteia sare (ei, şi ! ?) cît de colo în ochi. Bun, bun, bun, aşa o fi. Dar n-aibă decît să sară cît de colo şi să sară şi ochii cu totul, pentru că nu acel careva, de pe trotuarul de vis-à-vis, nici cartierul, nici oraşul, nici secolul, nici evidența constatării, nici magazinele ori cataloagele cu şurubelnițe şi în orice caz nici, nici, nici comentatorii de speța, de nivelul, de expresia aceasta, nu ei au chemarea să se pronunțe, deoarece unele sînt categoriile cu care lucrează un artist şi cu totul altele categoriile cu care lucrează viața.

Găinile desenate nu se cumpără ca să se mănînce.

Dacă nu ştiu care poet compară luceafărul — să zicem — cu o conopidă, sau vîntul cu o copită de porc, sau Gangele cu un maț, apoi n-o să-l judecăm la capitolul cunoştințelor legumicole, meteorologice, geografice ş.a.m.d. decît cu riscul de a fi limitați sau ridicoli. Pictorul nu e fotograf, sau vai de el dacă este ; scriitorul nu e sociolog, demagog, medic, statistician, agent electoral, economist sau caligraf de cancelarie, iar dacă da, apoi ce istorie literară îl va mai înregistra ? Niciuna.

Artistul inventă realitate, nu copiază realitatea. Iar dacă el rămîne, dacă prin opera sa înfruntă uitarea şi timpul, atunci — măcar în parte — veacurile care vin vor numi realitate şi vor „cunoaşte" într-o considerabilă măsură ceea ce a fost, realitatea propriu-zisă, prin ficțiunea lui (care este interpretare), prin şurubelnița, conopidele, imaginea copitei de porc şi mațul ciudatului pictor sau ciudatului poet ce şi-au scandalizat contemporanii.

Ce afirmam că o fi SALONUL OLANDEZ ? Răspunde Vasile Nicolescu : „Copilul / ca un greier albastru / întors din muzică".

Ion Caraion

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

«Amintiri la statura ceasului de-acum» (IV)

Evocări de Valeriu Anania

NOSTALGII MONAHALE (2)

Cert este că în urma unui nou incident cu vicarul, monahul Iosif şi-a tăiat părul, s-a dus țintă la mitropolit şi i-a declarat că el a isprăvit-o cu călugăria. Bătrînul a încercat să-l induplece, dar fără izbîndă. Tînărul avea ochii plini de lacrimi, hotărîrea lui era de neclintit.

— Şi ce vrei să faci ? l-a întrebat, în cele din urmă, cu mare mihnire, mitropolitul.

— Deocamdată vreau să plec în străinătate, o vreme să nu mai ştiu de nimeni şi de nimic.

— Şi unde vrei să te duci ?

— Nu ştiu, probabil în Elveția.

— Ai pe cineva acolo ?

— Nu am pe nimeni.

Gheorghian şi-a adus aminte că superiorul unei mari mînăstiri catolice din Friburg, care avea şi universitate, îi fusese coleg de studii în Franța. I-a dat lui Arghezi o scrisoare de recomandare şi ceva bani şi l-a lăsat să plece.

Aici aş vrea ca pe marginea amintirilor mele să fac un mic comentar. Din ziua aceea, Arghezi nu s-a mai considerat pe sine călugăr, iar aceasta este esențial pentru controversele de mai tîrziu ale istoricilor literari. În accepția ei clasică şi strictă, călugăria este un act absolut personal, iar abandonarea ei e un act tot atît de personal. Nu există „numire" în călugărie, şi nici „destituire" (cu excepția unor grave încălcări ale disciplinei). Ea este asumată voluntar şi poate fi părăsită tot numai printr-un act de voință personală. Faptul că ierodiaconul Iosif Theodorescu a părăsit cinul monahal în 1905 dar pronunțarea excluderii lui s-a făcut de abia cu şapte ani mai tîrziu nu înseamnă că în acest timp el a continuat să fie călugăr. De obicei, răzvrătitului i se lasă un timp pentru răzgîndire ; dacă nu revine, autoritatea bisericească se pronunță asupră-i cu valoarea unei „luări de act". Chiar şi atunci i se mai dă un termen pentru o eventuală contestație, cum a fost şi în cazul lui Arghezi. Fireşte, contestația nu s-a produs, iar sentința a rămas definitivă. Era o simplă formalitate de procedură, apostazia se arăta ireversibilă : poetul se întorsese din străinătate cu un copil, pe care avea să-l legitimeze prin căsătorie. Potrivit însă unor date publicate recent de biografi, legătura tainică a lui Arghezi cu Constanța Zissu şi zămislirea lui Eliazar se petrecuseră în timp ce el încă mai purta haina monahală, ca ierodiacon la Mitropolie. Aşadar, e vorba nu numai de un copil natural ci şi de fructul unei căderi ca aceea a diaconului Iakint. În acest caz, plecarea lui din călugărie se cere explicată nu numai prin incidentele cu lumea clericală ci şi prin aceea că, ştiindu-se tatăl unui viitor copil, el a refuzat impostura ; unei „părințanii răzlețe" i-a preferat pe cea consfințită de codul civil. Aceasta, desigur, este o judecată tîrzie, dar ea se sprijină pe una din amintirile mele cele mai limpezi. Arghezi nu mi-a vorbit niciodată de prima lui căsătorie, dar nu mi-a tăinuit faptul că avea un fiu care trăia la Paris. Neîndrăznind să abordez asemenea tărîmuri delicate, mă mulțumeam să gîndesc că era vorba de un copil din flori (poetului îi plăcea mult expresia şi o cita des ca pe una din gingăşiile sufletului românesc). În 1957, cînd Eliazar (cineastul Elie Lotar) a venit să-l vadă pe taică-său la Bucureşti, mi-au făcut amîndoi o vizită — începută acasă şi continuată la birou —, cu care prilej i-am prezentat unui înalt personaj în anturajul căruia mă găseam. (L-am numit pe patriarhul Justinian.)

— Nu ştiam că mai aveți un fiu, s-a mirat acesta.

— E un păcat de tinerețe, i-a şoptit Arghezi ştrengăreşte, simulînd nuanța cu care bătrînul Ştefan Vodă îi trimitea Rareşoaiei multă sănătate.

Şi dacă păcătosul diacon Iakint se simțea ca un stîrv abandonat fiarelor, nu mici vor fi fost mîhnirile de atunci ale ierodiaconului Iosif şi, poate, ale celui ce, după aproape cincizeci de ani, cobora din trăsură în poarta Cernicăi şi se lăsa confruntat cu propriile lui amintiri.

Ajunseserăm cu puțin înainte de sfîrşitul slujbei. La ieşire, călugării se încrucişau cu noi în pronaos şi eram singurul cu care ei schimbau salutări rituale. Un văzduh de gheață se înfiripa în jurul necunoscutului cu ochelari grei, stingher printre umbre. Îl urmăream cu atenție şi cred că atunci, în ziua aceea, mi-am dat eu seama de un Arghezi lăuntric pe care nu mulți îl vor fi cunoscut. În ființa lui intimă, poetul era un mare emotiv, dar în acelaşi timp era posedat de un demon care-i denunța emotivitatea drept slăbiciune şi-l făcea să se împotrivească propriei lui naturi. Ironia, sarcasmul, deriziunea, grotescul erau tot atîtea arme cu care el se apăra de sine însuşi. Lacrimii interioare îi opunea virulența unui verb corosiv, menit s-o strivească. Într-o noapte de Paşti m-a rugat să-i înlesnesc o participare mai comodă, dintr-un balcon, ferit de înghesuiala mulțimii ; la sfîrşit mi-a spus că avea impresia că asistase la un tîrg de dovleci. Altădată l-am invitat eu să vină la un spectacol cu vicleim şi colinde ; copleşit de emoții, poetul mi-a relatat repede amănuntul că un copil din sală, după aproape două ceasuri de nemişcare, cedase unei anume trebuințe şi că dîra nevinovatului lichid, ivită anonim de sub scaunele primelor rînduri, se scurgea elogios către scenă... Arghezi nu vedea lumea printr-o oglindă strîmbă ci o strîmba el însuşi spre a-şi disimula propriile-i afecte, de care se sfia în fața oamenilor şi, poate, în fața lui însuşi. (Scriind acestea, mă gîndesc la celălalt mare contemporan, Lucian Blaga, care se vroia prin excelență filosof şi care-mi pretindea odată că-şi scrie poeziile „la rece", fără nici un fel de participare afectivă. Fireşte, nu l-am crezut, aşa cum nu-l pot crede nici acum, ori de cîte ori îi recitesc versurile.) Sufletul lui Arghezi era departe de a fi o lentilă diformă sau diformantă a universului mare şi mic ; altfel, nici **Cartea cu jucării**, nici **Ce-ai cu mine, vîntule ?** nu s-ar fi născut niciodată. Fireşte, vorbesc de sufletul lui, nu de programul său estetic sau de ipostaza moralistului. Făcînd încet înconjurul cetății principale a Cernicăi, zisă a Sfîntului Gheorghe, poetul recunoştea chiliile foştilor săi frați de chinovie, a eclesiarhului, a paracliserului, a canonarhului, a prescurarului, şi se grăbea să-i adauge amintirii viermişorii unei paranteze.

— Aici şedea vărzarul mînăstirii şi era personajul cel mai important din prima săptămînă a Postului Mare, cînd se mînca doar o dată-n zi şi numai varză acră cu mămăligă rece. Era foarte solicitat şi se simțea ca un senior, destinat generozității.

Cît va fi în stare să-şi strunească zăbala ? mă întrebam în timp ce-mi da de gîndit un anume tremur al glasului său gutural, ca liniştea unei ape la pragul cascadei. Drumul ne-a purtat, printre trestii, în insula unde se află şi cimitirul şi am zăbovit în osuarul de sub biserica Sfîntului Lazăr, în fața unei movile de cranii. Dintr-o hîrcă, prin găvanul ochiului, un şarpe de baltă ridicase capul sîsîind, supărat că-i tulburasem pacea. Privirea poetului s-a oprit pe unul din cranii şi atunci s-a întîmplat întîia lui zguduire din ziua aceea. Potrivit unei pravili străvechi — care în zilele noastre s-a subțiat de tot — trupul neînsuflețit al unui călugăr nu era pus în sicriu ci doar înfăşurat în mantie, legat cruciş cu băieri şi lăsat astfel în groapă. Sub cap i se punea o cărămidă pe care i se săpaseră numele şi anul morții. După şapte ani, rămăşițele erau dezgropate, spălate ritual cu vin şi untdelemn şi adăugate grămezii de sub necropolă, oasele în firide şi hîrcile într-o movilă din mijloc, unde aveau să aştepte ceasul trîmbiței. Inscripția de pe cărămidă se strămuta pe craniu, cu cerneală groasă. Pe o astfel de inscripție căzuseră ochii lui Arghezi şi l-am auzit strigînd :

— Aoleo, părinte Visarioane, aici te găsii ?

Cine va fi fost acel Visarion şi cît de scumpă îi era amintirea, n-am ştiut atunci, şi nici acum nu-mi dau seama dacă era vorba de starețul poetului sau de un altul.

Am prînzit la stăreția nouă, o casă care acum nu mai există, lîngă poarta cetății, împreună cu cîțiva călugări bătrîni. Arghezi mînca fără poftă, cu gîndul la ai lui cei de demult. Îşi amintea cîte un nume, întreba de el şi răspunsurile erau cam aceleaşi, atunci cînd bătrînii nu ridicau din umeri. A murit demult. A plecat la Sfîntul Munte şi nu s-a mai întors. Şi el a murit. L-au tăiat hoții în pădure. S-a strămutat la Căldăruşani şi e-ngropat acolo. Poetul devenea tot mai trist, pe măsură ce-şi da seama că e ultimul supraviețuitor din generația lui monahală. Şi, totuşi, nu era să fie aşa. La un moment dat a

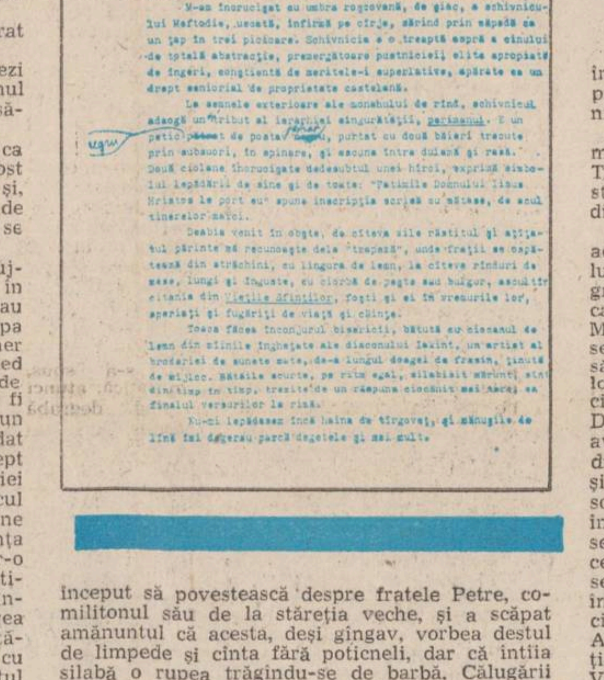
Predoslovie

Decembrie 1900...

Mînăstire. Lespezi de marmură cu turle şi cruci. Noapte metalică albă, albă de necrezut. După utrenia de iarnă, din paraclis. De ger cumplit plesnesc cu scîntei de zgomot, țurțurii de ghiață. Arătările negre cu camilavcă se risipesc pe la chilii... Unele zic "blagosloveşte!" Celelalte răspund: "Domnul!"

M-am încrucişat cu umbra rogovană, de giac, a schivnicului Neftodie, uscată, infirmă pe cîrje, sărind prin zăpadă ca un țap în trei picioare. Schivnicia e o treaptă aspră a cinului de totală abstracție, premergătoare pustniciei, elita apropiată de îngeri, conştientă de meritele-i superlative, apărate ca un drept senioral de proprietate castelană.

La semnele exterioare ale monahului de rînd, schivnicul adaogă un atribut al ierarhiei singurătății, parimanul. E un petic de postav, purtat cu două băieri trecute prin subsuori, în spinare, şi ascuns între dulamă şi rasă. Două ciolane încrucişate dedesubtul unei hîrci, exprimă simbolul lepădării de sine şi de toate: "Patimile Domnului Iisus Hristos le port eu" spune inscripția scrisă cu mătase, de acul tinerelor maici.

Deabia venit în obşte, de cîteva zile răstitul şi ațîțatul părinte mă recunoaşte dela "trapeză", unde frații se ospătează din străchini, cu lingura de lemn, la cîteva rînduri de mese, lungi şi înguste, cu ciorbă de peşte sau bulgur, ascultînd citania din Viețile Sfinților, foşti şi ei în vremurile lor, speriați şi fugăriți de viață şi cînțe.

Toaca făcea înconjurul bisericii, bătută cu ciocanul de lemn din mîinile îngheţate ale diaconului Iakint, un artist al broderiei de sunete mate, de-a lungul doagei de frasin, ținută de mijloc. Bătăile scurte, pe ritm egal, silabisit mărunt, stînd din timp în timp, trezite de un răspuns ciocănit mai acru ca finalul versurilor la rimă.

Nu-mi lepădasem încă haina de tîrgoveț, şi mănuşile de lînă îmi degerau parcă degetele şi mai mult.

început să povestească despre fratele Petre, comilitonul său de la stăreția veche, şi a scăpat amănuntul că acesta, deşi gîngav, vorbea destul de limpede şi cînta fără poticneli, dar că întîia silabă o rupea trăgîndu-se de barbă. Călugării s-au uitat repede unul la altul şi au exclamat într-un glas :

— Părintele Partenie !

Îl ştiam şi eu pe părintele Partenie, mai mult din văzute. Ținea strana cu hărnicie şi, pentru că era mic de statură, îşi punea sub picioare cîte cinci şi şase perini de papură, ceea ce-l făcea să se legene pe viers. Starețul a trimis pe cineva să-l cheme şi acel cineva l-a întîlnit în drum, căci tocmai tocase de vecernie. Bătrînul, îmbrăcat în toată ținuta, cu rasă, camilavcă şi mătănii, s-a oprit lîngă uşă, bănuitor şi speriat, neştiind pentru ce îl cheamă starețul şi, mai ales, de față cu atîta lume. Arghezi s-a ridicat de pe scaun şi i s-a apropiat.

— Frate Petre, blagosloveşte ! Am venit să te văd, frate Petre !

Călugărul se uita la el, nedumerit. Poate că nu-şi mai amintea de cînd nu i se mai spusese pe vechiul său nume.

— Frate Petre, nu mă mai cunoşti ?

Bătrînul rămînea țeapăn şi-l cerceta rece.

— Eu sînt părintele Iosif, nu-ți mai aduci aminte de părintele Iosif ? Iosif ierodiaconul.

Nici o mişcare.

— Eu sînt Tudor Arghezi ! a exclamat poetul în cele din urmă, cu un soi de disperare. De abia atunci a tresărit bătrînul şi în clipa următoare i-am văzut pe cei doi căzuți unul în brațele celuilalt şi suspinînd unul pe umărul celuilalt. Emoția ne gîtuia şi ne-am ridicat stingheriți, cu privirile aiurea. Mai ştiu că cel ce s-a desprins din îmbrățişare a fost părintele Partenie. Pretextînd, mai mult din gîtlej şi mîini, că era de rînd la strană, a fugit către poarta cetății, cu barba-n piept, lăsîndu-şi prietenul să se reculeagă din nişte lacrimi pe care demonul lăuntric nu le mai putuse împiedica.

O altă întîlnire din ziua aceea avea să fie şi mai zguduitoare. La stăreția veche ne-am dus numai noi, cei trei veniți cu trăsura. Casa — acum muzeu memorial, pe peretele căruia se află şi o placă întru amintirea lui Arghezi — era pe atunci nelocuită, tăcută pe marginea bălții. Poetul s-a stăpînit pînă în momentul cînd a intrat în fosta lui chilie şi a dat cu ochii de firida în care-şi ținuse cele cîteva cărți, ale cărei uşițe încă mai purtau vopseaua de odinioară, veche şi cenuşie, scorojită de timp. Atunci poetul şi-a prins capul în palme şi a prins a plînge cu adevărat, abandonîndu-se luişi într-o cascadă de sughițuri. Eu şi Baruțu ne-am făcut semn, am ieşit tiptil din odaie şi am rămas pe ceardac pînă ce poetul, uşurat de lacrimi, a venit la noi să ne mulțumească de singurătate. Ne-am continuat plimbarea pe lîngă trestii şi ne-am oprit pe latura dinspre răsărit a cetății, unde vechiul zid mai stăruia doar cu cîteva palme de la pămînt. Era spre asfințitul soarelui, în prag de vară, şi linişte mare stăpînea peste ape. Tăceam şi noi, cu ochii pierduți în gînduri. Nimeni nu mai zicea nimic. Şi nu ştiu ce mi-a venit atunci, că m-am pomenit recitind, nemişcat, cu glasul scăzut, uitîndu-mă peste baltă :

„Sufletul meu îşi mai aduce-aminte
„Şi-acum şi ne-ncetat de ce-a trecut,
„De un trecut ce-mi e necunoscut
„Dar ale cărui sfinte oseminte
„S-au aşezat în mine făr'să ştiu
„Cum nici pămîntul ştie pe-ale lui,
„În care dorm statui lîngă statui
„Şi-i zăvorît sicriu lîngă sicriu..."

Am dus poemul pînă la ultima lui treaptă şi am tăcut. Tăceam toți. Astăzi mă gîndesc că, fără să-mi fi dat seama, săvîrşisem un act de cruzime. Într-un tîrziu, mi-am întors capul. De sub ramele ochelarilor lui Arghezi se scurgeau, liniştit, două şiruri de lacrimi, pe care el nu mai încerca să şi le ruşineze.

LITERARE

Lui Arghezi îi datorez, cu veşnică recunoştință, debutul meu editorial.

Am început să scriu **Miorița** în vara lui 1950, după ce poetul îmi spulberase îndoielile şi mă încredințase că sînt pe un drum propriu, bătut, timp de douăzeci de ani de ucenicie, cu propriile mele tălpi.

— Literatura ? : O mie de inşi se aruncă în mare şi numai cîțiva ajung pe țărmul celălalt. Te văd printre cei de dincolo, deşi valurile îți stau împotrivă. Înoată şi ține-ți condeiul între dinți, precum cîinele bătut. Eu aşa am făcut.

Am lucrat la piesă vreme de trei ani şi nu-mi aduc aminte ca în acest timp să-i fi citit ceva lui Arghezi, deşi continuam să-l văd. Mai degrabă aş crede că i-am recitat din ea un oarecare număr de versuri, plimbîndu-ne prin livadă. Munceam cu dîrzenie, învăluit într-un orgoliu secret. În primul an nu am făcut altceva decît să exersez polimetria versurilor în planul psihologiilor. Fragmente, pe măsură ce le scriam, îi citeam lui Ion Luca, în casa căruia, la Vatra Dornei, am lucrat două veri şi de la care am avut multe de învățat în ce priveşte meşteşugul dramatic. Tot acolo i-am citit lui Victor Papilian şi, ceva mai tîrziu, lui George Vraca. Piesa o socoteam isprăvită în iulie 1953, dar lui Arghezi încă nu îndrăzneam să i-o arăt. Examenul mi se părea prea greu şi mi-ar fi trebuit cîteva certificări, care, de altfel, nu au întîrziat. Bătusem lucrarea la maşină şi aşa a găsit-o la mine, într-o zi, Şerban Cioculescu, care a luat-o s-o citească şi i-a arătat-o apoi lui Vladimir Streinu. Astfel întărit, mă pregăteam să mă duc la Mărțişor, cînd o lectură făcută lui Al. Mironescu şi V. Voiculescu a avut darul să mă descumpănească. Primul mi-a criticat piesa pentru lipsa ei de duh ortodox, al doilea mi-a lăudat-o tocmai pentru păgînismul din ea. I-am lăsat să se certe între ei, deoarece problema aceasta eu o limpezisem de mult, şi tot prin Arghezi. El îmi deplînsese, aluziv, intrarea în cler a lui Gala Galaction prin aceea că scriitorul s-a simțit obligat să-şi implice teologia în opera literară.

— Proza lui de altădată, viguroasă şi senzuală, a prins a deveni din ce în ce mai mălăiață, cu citate din Scriptură şi chiar cu indicații precise de cap. şi vers. De altfel, însuşi patriarhul Miron i-a spus într-o zi : De ce te-ai făcut, părinte, preot ? Literatura a pierdut, iar Biserica n-a cîştigat.

Lui Voiculescu însă îi datorez o seamă de îmbunătățiri ale piesei, în urma unor sugestii pe care el mi le-a trimis, pe cîteva pagini, a doua zi după lectură. Era vorba de adîncirea unor sensuri şi de mai multă finețe în apropierea finalului de structura tragediei antice.

Am refăcut ceea ce am crezut de trebuință şi, dactilografiată în noua ei versiune, **Miorița** avea să aştepte, totuşi, doisprezece ani pînă să se vadă carte şi treisprezece pînă să devină spectacol. În ordinea nefirescului, lucrul mi se părea firesc. La o vreme cînd Barbu, Blaga, Voiculescu, Bacovia nu aveau acces la tipar, eu, un biet anonim — şi, pe deasupra, handicapat de impardonabile cusururi extraliterare — nici nu mă puteam gîndi la aşa ceva. Arghezi, el însuşi, răbda în tăcere, îşi vedea de casă şi de copii, se înfrunta cu lipsurile zilnice şi nu cîrtea.

— Ce mai scrieți, domnule Arghezi ?

— Dragul meu, pentru mine, toată viața, a scri a însemnat a publica. Acum...

Şi ridica din umeri.

— Domnule Arghezi, dar cum rămîne cu pagina aceea, zilnică, obligatorie ?

— Aceea e cu totul altceva, s-a lăsat el prins de bunăvoie.

M-a poftit în chilia lui şi mi-a citit fragmente din **Cîntare omului** ; ceva mai tîrziu, din **1907**, (dacă nu cumva le pomenesc de-andoaselea).

Presa îl ignora, o generație de tineret se ridica fără a-l cunoaşte. În societate ieşea foarte rar, şi atunci era tratat ca un oarecare. Odată m-a invitat să-l însoțesc într-o sală de teatru, unde ginerele său din acea vreme, actorul Mircea Anghelescu, participa la un concurs de promovare în arta dramatică, cu un text din Shakespeare în traducerea socrului său. Nu prea multă lume pe scaune ; familiile actorilor şi, probabil, colegi. În față, juriul. Orice concurs produce emoții, şi nu numai pe scenă. Mircea Anghelescu ratase un final din pricină că, împiedicată, cortina nu-i căzuse exact pe ultima silabă, şi era nervos. Scena trebuia reluată. Văzînd că în sală se fumează, Arghezi şi-a aprins o țigară. După numai două-trei fumuri, un oarecare responsabil s-a ridicat cu autoritate şi a întrerupt scena :

— Vă rog, stingeți țigările ! Nu au voie să fumeze decît tovarăşii din comisie.

Arghezi era singurul din spate care fuma.

— Scuzați-mă, a zis el omorîndu-şi țigara, nu ştiu de ce aveam impresia idioată că fac parte din comisie.

Incidentul nu a fost luat în seamă, concursul a continuat fără să se noteze că beneficia de un text Shakespeare-Arghezi şi că tălmăcitorul era de față. Acesta, la rîndul său, nu s-a arătat indispus de anonimat ci mai degrabă de faptul că eu îi apărusem, pentru prima oară, într-un costum civil.

— Nu-mi placi aşa. Noroc că ai barba deasă şi nu ți se vede prin ea nodul de la cravată...

Viața literară trecea pe lîngă el cu suverană suficiență de sine. Unele articole denunțau, asmuțitor, o aşa-numită „literatură de sertar", a celor ce erau bănuiți că scriu fără să publice.

— E o mare nerozie, exclama Arghezi. Sertarul trebuie să facă parte din recuzita obligatorie a adevăratului scriitor. Numai în gazetărie, foaia de pe masa de scris pleacă direct la tipar. Literatura îşi pretinde un stagiu intim de aşteptare, de luni de zile şi uneori de ani. Sertarul e un fel de purgatoriu, de unde pagina pleacă în veşnicie sau în neant.

Încurajat de asemenea poveţe, m-am hotărît să țin şi eu piesa la adăpost de ochii maestrului şi să i-o arăt doar cînd o nouă lectură, atentă şi severă, îmi va şopti că merită.

— Îmi spuneai că scrii o **Miorița**.

— Mai am încă mult de lucru. Las'că v-o arăt eu.

Începînd cu 1953 sau 54, Arghezi reintra în literatură cu traduceri din Krilov, cu versuri pentru copii şi cu pagini din trecut. În primăvara lui 1955 triumfa cu **1907** (fostă „literatură de sertar") şi era decorat cu Ordinul Muncii. De ziua sa de naştere, m-am întîlnit la Mărțişor, ca de obicei, cu soții Gherghinescu-Vania, cam pe la ora unsprezece. Arghezi nu era acasă, doamna Paraschiva ne-a rugat să-l aşteptăm. S-a întors într-o maşină, urmat de alte maşini şi de o droaie de editori, redactori şi reporteri, care i-au umplut biroul cu volume noi, frumos legate în piele. După urările de rigoare, şi la o vreme, noi, cei trei, simțindu-ne cam de prisos, ne-am pomenit într-o odaie de alături şi am rugat-o pe Paraschiva să-l cheme puțin pe soțul ei, fiindcă am vrea să ne luăm rămas bun.

— Cum se poate ? ne-a întîmpinat el. Dumneavoastră rămîneți cu noi la masă.

Apoi, țintindu-ne prin ochelari :

— Dumneavoastră ați venit la mine, în ziua asta, şi atunci cînd domnii de alături nu veneau.

Am prînzit împreună şi am rămas pînă către ora cinci, cînd se anunțase vizita lui Beniuc. În timpul mesei, Domnița Gherghinescu s-a arătat consternată că amfitrionul primise în dar o maşină. De fapt, nu era o maşină adevărată, ci o „Ifa", mică şi cochetă, pe care Mitzura s-a şi grăbit s-o boteze „Ifiță".

— Şi chiar ați acceptat, maestre ?

— De ce nu ? a zîmbit el lejer. Crezi dumneata că eu nu merit o maşinuță în schimbul unei tipografii ?

În acelaşi an, poetul devenea membru al Academiei. Prin oraş circula anecdota că Arghezi aştepta în fața casei cînd un oarecare director a venit să-l conducă la Academie.

— Vă cer iertare, maestre, a zis acesta sărind din maşină cu ochii la ceas, am întîrziat cu zece minute.

— Asta n-ar fi nimic, dragă domnule, a răspuns poetul, mie mi se pare că ai întîrziat cu zece ani.

I-am povestit-o la proxima mea vizită, aşa cum o auzisem, iar el mi-a confirmat-o rîzînd.

În acelaşi an l-am întîlnit, la Mărțişor, pe profesorul Alexandru Balaci, pe atunci redactor şef al Editurii pentru Literatură, căruia Arghezi m-a recomandat drept scriitor şi pe care l-a făcut să-mi spună că aşteaptă de la mine un manuscris. Am explicat că nu am decît simple încercări, că încă nu sînt pregătit pentru tipar şi că maestrul exagerează. După plecarea oaspetelui m-am înfuriat de-a binelea şi i-am reproşat lui Arghezi că vrea să mă nenorocească.

— Dumneavoastră ați debutat la patruzeci şi şapte de ani ; eu nu am decît treizeci şi patru, încă mai pot să aştept.

— Eu am ieşit de unul singur şi mi-a fost greu. Dumitale ți-am făgăduit că-ți voi prefața întîia carte şi am de gînd să mă țin de cuvînt. I-am spus-o şi lui Balaci. Fă-ți un volum şi du-te la editură, dar te sfătuiesc să stai de vorbă numai cu el, nu şi cu Petru Dumitriu, ăla e un tip care-mi displace.

— În orice caz, nu am de gînd să încep cu poezii.

— Începe cu ce vrei, dar fă-o.

Ce ciudate sînt resorturile memoriei ! Ziua în care Arghezi îmi spusese că-mi va prefața întîia carte ar fi trebuit să însemne o culme a emoțiilor mele de scriitor, o dată pe care s-o înscriu cu chinovar în calendarul devenirilor mele spirituale. M-am căznit deseori, şi nici acum nu-mi pot aminti cînd, unde şi în ce context a făcut-o. Poate că, la vremea ei, am luat-o drept o glumă gratuită, vecină cu ironia. Sau poate că nu gîndeam că o să ajung vreodată la tipar. Scriam ca să scriu, căci altfel nu se putea. Acum, cînd făgăduința devenea certitudine, eu mă făceam arici şi-i opuneam perspectivei o rezistență cu țepi. Nu cred că era vorba neapărat de modestie, nici neapărat de ambiția unei lansări glorioase. Rezistența mea a durat vreo doi ani, atît cît au durat şi insistențele maestrului. Pînă la urmă, am depus manuscrisul **Mioriței** la editură şi de abia atunci i-am dat şi lui un exemplar, să-l citească şi să scrie prefața. Cîteva luni de zile nu mi-a vorbit nimic despre el, nici că l-a citit, nici că nu l-a citit. Părerea nu i-am aflat-o decît la 7 ianuarie 1958, de ziua numelui său. Poetul, din motive de sănătate, se mutase într-o casă din Piața Aviatorilor şi acolo l-am găsit pe profesorul Al. Rosetti, căruia, prezentîndu-mă, i-a vorbit, în fața mea, cam în termenii pe care aveam să-i citesc, ceva mai tîrziu, în **Predoslovie**. De abia atunci am început să fiu fericit şi să cred că voi fi autorul unei cărți. La 3 iunie primeam o copie a prefeței, dactilografiată, cu corecturi de mînă şi semnată autograf. Nu însă din vina editurii au trebuit să mai treacă încă şapte ani pentru ca manuscrisul meu să reintre în circuitul lecturilor de rutină şi referatelor de rigoare. Conducerea se schimbase, director era Ion Bănuță, Mihai Gafița funcționa ca redactor şef. Nu mă puteam plînge, bunăvoința era destulă, dar lucrurile mergeau destul de greu. La 21 mai 1965, poetului i se sărbătorea vîrsta de 85 de ani. Casa lui, atunci în strada Arhitect Cerchez, era plină de notabilități literare. La cupa de şampanie, amfitrionului i s-a năzărit să se intereseze public de soarta cărții mele şi i s-a făgăduit că aceasta va pleca în curînd la tipar.

— Nu de alta, a adăugat el, dar sînt nerăbdător să-mi văd şi eu prefața publicată.

Pe scaunul din stînga mea era Veronica Porumbacu.

— În cinstea **Mioriței !** mi-a şoptit ea ciocnind cupa.

Atunci am ştiut că nu va mai fi nici o piedică. Manuscrisul şedea de multă vreme la Mihai Petroveanu, pentru ultimul referat.

În vara aceluiaşi an, Arghezi, suferind de ochi, a plecat la Geneva pentru tratament. La 11 august, Baruțu, care-i slujea drept secretar şi tahigraf, îmi scria din hotelul La Résidence : „Mai încet, mai cu pauze, paginile **Predosloviei** au fost recitite şi corectate în cîteva locuri cu cerneală — cred că totul e suficient de citeț. Tata îmi spune să-ți scriu că e o predoslovie cu binecuvîntare literară, cele trei degete de închinare fiind şi cele ale condeiului. (...) Mă grăbesc, după ultima lectură făcută cu glas tare şi cu ascultarea atentă a lui Tata şi a maică-mi, să-ți expediez plicul în Bucureşti. Te rog fă o copie şi pentru mine. Datarea — două date şi două localități — ar vrea Tata să rămînă aşa cum a corectat-o".

Întors la Bucureşti, Arghezi mi-a dăruit dactilograma originală a **Predosloviei**, cu o dedicație autografă pe prima pagină, datată Octombrie 1965. Cartea era trimisă la tipar, dar în aceeaşi lună eu plecam, pe multă vreme, în America unde aveam să editez, de-a lungul anilor, nu mai puțin de unsprezece almanahuri. Arghezi mi-a dat o colaborare pentru primul din ele, dar nu a mai apucat să-mi dea şi pentru cel de al doilea. La despărțire m-a întrebat dacă lăsasem la editură şi o poză. Aşa ceva nu-mi trecuse prin minte. Eu, poză ? Cred că am şi roşit.

— Cînd ajungi la New York, să-ți faci o poză şi s-o trimiți la editură. Sau mi-o trimiți mie şi le-o dau eu. Să-i spui fotografului să-şi pună firma pe ea, în față, să se vadă. Vor fi destui care să se bucure. Dacă nu trimiți poza, să ştii că-mi retrag prefața.

Poza am făcut-o pe Broadway, într-un studio care se chema „Blue Bird".

Cartea a apărut în anul următor şi am primit primul exemplar cu poşta aeriană. Splendid tipărită, cum de atunci nu am mai avut alta, am luat-o cu mine la o plimbare, seara, prin uriaşul furnicar al metropolei, unde mă aflam cu unele treburi. La întoarcere mi-am găsit colegul, cu care împărțeam o cameră de hotel, aşteptîndu-mă.

— Ce e prin oraş ?

Eram vesel, foarte vesel.

— Nenorociții ăştia de americani sînt încă insensibili la cultura europeană. De un ceas mă plimb pe Broadway cu o capodoperă sub braț şi nu mă ia nimeni în seamă. Nici măcar televiziunea.

— Capodoperă ? a rîs el. Ai şi început să ai fumuri.

— Ce fumuri, frate dragă ? Capodopera e aici, pe primele şase pagini.

Peste un an reveneam, temporar, în țară şi găseam două morminte, cu țărîna încă proaspătă, în grădina Mărțişorului.

— Vă mulțumesc, domnule Arghezi ! Şi mă rog de iertare dacă aceste amintiri vor fi tulburat ceva din îndelungata, sfînta noastră sufletească intimitate. Le-am spicuit de ici şi de colo, la statura ceasului de acum. Pentru celelalte e încă prea devreme. Sau, poate, prea tîrziu.

Un mare artist

Urmare din pag. 1

texte publicate justifică neîndoios aprecierea descoperitorului său, Onisifor Ghibu, că am avea de-a face cu un adevărat Anton Pann al Ardealului. O mare fluență şi naturalețe a expresiei, pe linia exultantă a unei sensibilități ce sesizează mai ales caracterul miraculos şi starea de grație a existenței, cu întreg parfumul vocabularului popular, ar putea să aducă în conştiința noastră o realitate literară imposibil de ignorat în continuare. Dacă nu ne înşelăm, editura **Dacia** din Cluj-Napoca pregăteşte o ediție a culegerii fundamentale a imnelor lui Picu Pătruț, **Stihos adică Viers**, cu splendide ilustrații. Apariția cît mai urgentă a unei asemenea cărți, în îngrijirea competentă şi devotată a lui Octavian O. Ghibu, este un act de cultură ce se dispensează de orice justificare. Picu Pătruț aparține galeriei de mari figuri ale neamului românesc, cu trăire artistică de intensitate şi amploare cu nimic mai prejos decît ale unor personalități de pe alt meridian, purtînd nume oricît de sonore.

Dar ce miniaturist a fost Picu Pătruț! Contemplînd ilustrațiile la **Biblia** de la St. Petersburg sau cele de la **Stihos adică Viers**, te uimeşte mai întîi familiaritatea tratării motivelor, vigoarea liniei pusă în slujba unei narațiuni elementare, însă foarte dinamică. Personajele biblice sînt țărani şi păstori din Sălişte, ele agită măciuci de oieri, finațurile şi holdele lor sînt uşor recognoscibile, iar casele seamănă cu cele de la noi, chiar cînd se vor castele. Povestea oamenilor este aceeaşi dintotdeauna, cu înțelesuri codificate de scripturi străvechi, uşor de descifrat mai apoi în existența fiecăruia. Limbajul lui Picu Pătruț nu trebuie să ne inducă în eroare. El a fost un observator atent al vieții, „călugăria" lui la schitul Cheia din Vîlcea n-a însemnat altceva decît supunerea la o ordine a înțelesurilor absolute, tăierea voii, cum îi spuneau monahii, şi îndrumarea ei către adevăruri mari, din care nu lipsea însă bucuria de a descoperi toată amploarea şi diversitatea realității imanente. Cu ce voluptate a văzut Picu Pătruț chipurile personajelor sale, cu cîtă bogăție a descris el decorurile în care le mişcă ! Se află aici plăcerea de a vedea a artistului, precum şi adîncimea de trăire a omului cu viață spirituală. El descifra, în natură, lucrarea unei forțe mai adînci, dar nu prin abstractizare, prin atenuarea datelor realității, ci tocmai prin îngroşarea lor, de unde efectul covîrşitor al imaginilor sale.

Destinul mare al artei lui Picu Pătruț se află abia la început. Vom descoperi în el un Rubliov autohton, şi nu va depinde decît de noi să-i înțelegem mesajul artistic şi să-l trăim cum se cuvine. Pînă atunci, să ne amintim că manuscrisele sale ilustrate au circulat pe la meşterii iconari din Ardeal, ajungînd în Maramureş şi constituind modelul de urmat pentru multe generații de zugravi ce au împodobit lăcaşuri prin satele româneşti şi au reprezentat cea mai deplină expresie a spiritualității noastre, în condițiile cînd realitatea națională se citea în icoane şi se cînta în imne, iar dealurile şi munții din Ardeal se vedeau tot timpul ca în miniaturile binecuvîntatului crîsnic din Sălişte.

Încredere

Urmare din pag. 1

nădejde, cu „o conduită politică, morală şi profesională care să le asigure un înalt prestigiu în fața maselor", oameni ce „prin faptele lor sînt exemple înaintate pentru toți cei în mijlocul cărora trăiesc şi muncesc" — cum atît de limpede se subliniază în „Codul principiilor şi normelor muncii şi vieții comuniştilor, ale eticii şi echității socialiste".

Votîndu-i pe ei, votăm țara de azi şi de mîine în mersul ei impetuos spre comunism, votăm cerul senin al lumii noastre contemporane. Îi cunoaştem şi ne cunosc. Sînt oameni proveniți din mijlocul nostru, investiți cu acel patos al dăruirii pentru binele obştii. Vor fi oțelari şi mineri fruntaşi în producție, maeştri ai recoltelor bogate, care după terminarea programului propriu de lucru vor începe un alt program de activitate — în folosul semenilor care le-au dat mandatul să-i reprezinte. Vor fi intelectuali şi alți oameni, din toate păturile sociale, vor fi, desigur, scriitori şi savanți care, între două fulgerări de gînd aşternute pe coala de hîrtie, se vor gîndi cum să rezolve, la parametri înalți şi cît mai operativ, cutare sau cutare problemă vitală pentru cartierul, pentru oraşul sau județul de care răspund.

Aceştia vor fi aleşii noştri, aleşii națiunii. Îi vom alege cu convingerea că sămînța încrederii în ei, sămînță atent pregătită, nu va cădea pe piatră seacă, ci va da recolta aşteptată.

Votînd candidații Frontului Democrației şi Unității Socialiste, votăm viitorul patriei şi rodirea plenară a viselor noastre.

Altfel spus, ne votăm pe noi înşine.

atelier literar

poșta redacției

B. MARIAN : Par să fie niște pagini „de adunătură", rămășite din caiete, bruioane, etc., lucruri, în general, sub nivelul știut (nivel care, nici el, nu prea se lasă depășit, cam de multă vreme...). Mai bine, în „M-am schimbat", „Poem gnomic", „Ulise".

R. VAIDA : Însemnări de jurnal, inteligente, de observație fină, nuanțată, pătrunzătoare, de un valabil umor sec (niște forțat, uneori, în insistența unor întorsături de frază), cîteva pagini interesante, care deschid perspective promițătoare (mai ales, „Autoportret", „Flexorul"). Merită să luați în serios aceste aptitudini.

E. RADU : Am primit ; dați un telefon.

M. VĂLUREANU : E o adiere lirică, în paginile dv., inclinate mai curînd spre forme ludice, „în sine", ușor suprarealiste. Dar, de vreme ce sînteți la al doilea volum, cum spuneți nu v-ar deranja, oare, să debutați din nou în umila noastră rubrică pentru începători ?...

LIA VERITALIA : Cîteva pagini nițel mai înfiripate („Capriciu II", „Eșecul", „Poem ireversibil") dar rugămintea dv. depășește sensibil nivelul valoric.

GR. HOJMA : Lucruri din ce în ce mai bune : „Apartin", „Ochiul", „Timp" (cu finalul în scădere), precum și ciclul numerotat.

V. VIDRIAN : Ceva mai bună, tehnic vorbind, „Capricii", fără a depăși, nici ea, nivelul unei „fotografii" convenționale, de serie („retușul" fiind necesar și aici, mai ales în privința expresiei, stilului, cam nesigure). Cealaltă, mai puțin echilibrată, cu lungimi și insistențe, pregătește îndelung, meticulos, o „poantă" de la început previzibilă (după atîtea preparative, se cerea, poate, un final mai „tare", o surpriză, o „taină"...). Redactarea, și mai nesigură. Totuși, în ansamblu, lucrurile par în progres, deși siguranța și abilitatea compoziției, a expresiei, sînt încă de dorit, iar temele rămîn prea mult într-un spațiu minor, periferic.

D. V. LIMAN : Ne-a bucurat mesajul dv., pe cît de neașteptat, pe-atît de prietenesc, bunele vești profesionale pe care le cuprinde, precum și delicatele stihuri care-l însoțesc. Mulțumindu-vă pentru toate și dorindu-vă, la rîndul nostru, toate cele bune, vom reproduce aici (spre zîmbetul complice al corespondenților noștri, agasați uneori de formula noastră-tic) versurile inspirate de „Să vedem ce mai urmează", în care v-ați ostenit să descoperiți generoase semnificații : **S-a aprins și azi un gînd, / Să vedem ce mai urmează, / Ochii stelelor stingînd, / Noaptea, cine o veghează ? // Gîndul parcă prevestea / Că te profilezi în astru. / Năzuindu-te o stea, / Știi să-nduri adîncu-albastru ?... // Poezia dragul meu, / Numai spiritu-l serbează, / Îi e ciine, om și zeu... / ...Să vedem ce mai urmează !...**

D. DIAMANT : Cîteva pagini consistente : „Piramida", „Istoria", „Eterna ninsoare", „Cînd nu eram". „Celesta" ar fi putut să apară la timp, dacă ne-ați fi trimis-o... Întrebarea dv. e destul de ușoară, dacă n-ați uitat vechiul principiu al lui „Să se revizuiască, primesc ! Dar să nu se schimbe nimic !". (Dar... „nu spera și nu ai teamă"...).

M. D. MATEICIUC : Versurile sînt încîlcite, confuze, lipsite de spontaneitate și freamăt, mai mult o făcătură greoaie. Prozele sînt invadate de un metaforism delirant, „poetizate" dulceag, pînă la nimicirea totală a tramei epice și a înțelesurilor ei (mai ales în „Visul unei nopți de iarnă"). Celelalte fragmente, dincolo de meteahna semnalată — nesemnificative, modeste, nu tocmai îngrijit scrise.

G. F. TĂNĂSELEA : Nu răspundem decît în cadrul acestei rubrici..

ȘT. BG. TEODORESCU : Sînt lucruri bune, în acest manuscris : cîteva sondaje destul de pătrunzătoare în psihologia și problematica vîrstei respective, cîteva personaje schițate convingător (printre prea multele puse în mișcare — din care, o bună parte rămîn palide, fără contur), etc. Dar textul își propune prea mult, față de proporțiile lui limitate. În cele 20 de pagini, demarează, de fapt, un roman, cu mai multe „fire" de intrigă, oarecum paralele, care abia încep să se desfășoare și să se adîncească — să se interfereze, chiar pe ici-pe-colo, dar încă superficial, fără implicații de fond și de amplitudine — neavînd încă timpul să se „înnoade" firesc, să configureze un miez epic viguros, încandescent (care să polarizeze în chip natural evenimentele, eroii și problematica lor). Tocmai ne întrebam, la ultimele pagini, cum veți reuși să adunați aceste fire oarecum disparate, într-o „soluție" omogenă și totală... Era imposibil, în limitele date. Și atunci ați recurs la un truc, „scoțînd din pălărie" un epilog forțat, artificial, înaderent la planul desfășurării reale a lucrurilor (pe care nu le rezolvă în nici un fel). E de reflectat. Rămîne, însă, în picioare un lucru : acela că mijloacele prozei nu vă sînt străine și că ne putem aștepta din partea dv. la performanțe din ce în ce mai bune.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Oglinzile

Oglinzile
se acoperă
cînd cineva pleacă dintre noi
se scot pe străzi
la mare bucurie
în fața lor
nu se servește masa
se sparg
aducînd ireversibil necazuri.

obsedează
înlănțuind construind cofraje
pentru robii săi

Aranjarea chipului
După oglindă
E o negare a
Lui.

GH. H. COTEA

Semnul Phidias

Atît de intens să gîndești opera,
încît s-o nești prin tîmplă
precum zeul ;

sau și mai mult : tu însuți
să devii opera —
așa cum demult
un necunoscut a lăsat pe pămînt
semnul Phidias.

MIHAI MALDA

Recunosc

Eu
Manole
părinte al zidurilor și fiu
al acelora totodată

din necuprindere cu privirea
recunosc a-mi fi dărîmat zidirea
mereu și mereu — pînă ce pietrele
au crescut de-a dreptul
pe trupul meu

recunosc a-mi fi înșelat calfele
prea cuprinse de trebi pămîntești
care nu m-au ghicit
sub straiele-mi femeiești.

NEAGU MARCEL-CIUCAȘU

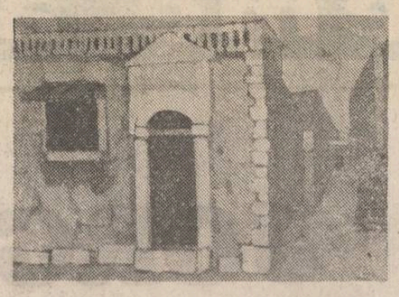

Teodor Răducan : „Veneția în ianuarie"

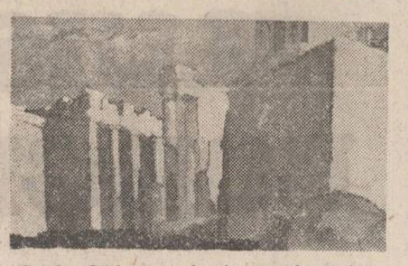

Teodor Răducan : „Lumină pe Acropole"

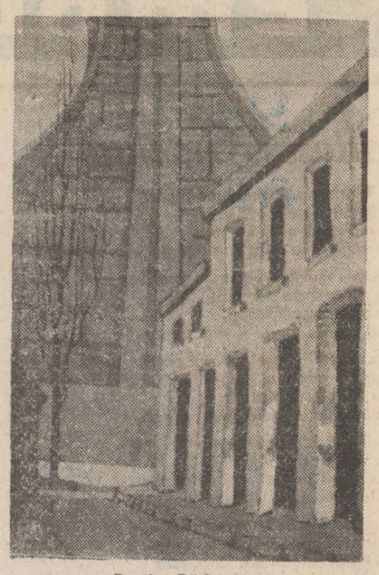

Teodor Răducan : „Ritmuri arhitecturale" (Veneția)

Zadarnic

Zorii dezleagă livada
de singurătate
din stelele licărind pe cer
n-au mai rămas decît
cîteva pete
vorbele tale îmi sună
în urechi
ca niște chei
gărgărițele aduncă întunericul
în sicrie de somn
dar luna în apa riului
roasă de vircolaci
e albă ca varul
zadarnic încerci
s-o vindeci
cu-o ramură înflorită
de tei...

G. M. BUCOVICIOR

Periferia

Periferia fardată-n noroaie
precum iubita de simbătă
și duminică a soldaților liberi
periferia căzută-n baloturile albe
și trecătoare ca păsările sezoniere
mereu două-anotimpuri cleioase
disputîndu-și periferia
cu violența și constanța
legilor nescrise
două-anotimpuri confundabile
ca spaimele solitarilor
iată periferia
etern încurcată-ntre gleznele gării
printre orologii curg trenuri
din toate orele
și o femeie blondă
își rugînește fruntea
pe roua liniei ferate
în căutarea trandafirilor.

MIRUNA ILIAN

Indescriptibilul miracol al vieții

Urmare din pag. 1

rente, cînd nu se substituie, dacă nu se substituie chiar. Fiindcă, sugerează el — după cohorte de filozofi, odată cu nașterea apare de fapt și începutul morții, moartea în perspectivă, începe consumarea, derularea unui nou ciclu, evoluția **rodului** care e **rodit** și care la rîndul lui **rodește :** „Cînd m-a născut, mama, / pe-o masă, întinsă, / cumplit suferea, / mama mea cea bună / pe-o masă ; / dar pe cealaltă / mama mea moartea, / goală, lungită, suridea / atît de frumoasă, / mama mea moartea / suridea, / căci copilul ei mă năștea / fără ca ea să sufere." (alt „Turn").

Experiența morții — își dă seama poetul, luîndu-și distanța față de, bunăoară, Eminescu — nu se capătă în nici un fel, oricîți morți și oricîtă moarte ai vedea. Nu învățăm să murim niciodată cu alte cuvinte — și poate chiar aceasta este bucuria unei vieți despre care știm că se va sfîrși, fără a ne înspăimînta tot timpul de curmarea ei la un moment dat : „lungește-te fără teamă la pămînt, îmi spun, / și-asteaptă / pînă se va deschide să te sugă ! / Ce să caut / cu mîna aceasta pe care mi-o lipesc de gură ? / Ce tremurător / e degetul acesta pe care-l duc la tîmplă ! / Ce nesigur / e omul acesta pe care-l plimb cu mine !" (și alt „Rod").

În întreaga sa lirică, însă, Cezar Ivănescu își exprimă nemăsurata lui dorință de **a exista,** setea nemărginită de **a fi** — tot din conștiința perisabilității ființei noastre, ca și din spaima reintrării în neant — fără întoarcere : „Gîndul meu monstruos de a fi, și a fi" — îngrozit de perspectiva pierderii de sine prin moarte (sau poate „doar" agasat de această perspectivă !), după care lumea nu va mai fi percepută de el decît **mediat** și fragmentar, prin numai elemente metamorfozate ale fostei lui alcătuiri : „Cu-acei cu care nu m-am întîlnit pe pămînt / Ciclica moarte mă va împreuna relucrind. / Prin aerul trupului meu, incomplet, / Va ride cu ochii de păsări, secret, / Gîndul meu monstruos de a fi, și a fi / Nelimitat ca-ntr-un timp de copii, / Ca-ntr-un spațiu larg în care nu-i timp / Ți se pare, ca-ntr-un spațiu teribil. / Oare prin moarte voi fi mai sensibil ? / Degeaba va bate inima ta / Ca un măr în copac, cerind voie să cadă / De durerea din simburi ! / Nimeni n-o să mă vadă..." („Dedicație").

Rodul care sîntem, crede autorul în poemele sale, se naște din durere și poartă durerea în lume...

Mai mult, — descumpănirea pătrunderii în lumină este atît de mare, încît poetul s-ar dori întors înapoi, în liniștea primordială, unde nu-l muscase încă durerea : „...Convulsii de spaimă în mine-ai stîrnit, / Și în lume suferințele mari se făcură ; / Iubirea-n călcîi atingîndu-mă, / Mă umplu doborîndu-mă cu ochii-n țărînă..." (același poem).

Epopeea aceasta a vieții și a morții — succedîndu-se, îngemănîndu-se, privită ca **rod** al materiei ori al principiului suprem — este și cîntată și deplînsă în numeroase alte texte (din care nu lipsesc elegiile, bocetele, „baladele", cantilenele, aubadele) ; în versuri nervoase mereu, „bolnave", sacadate, ludice, studiat „necontrolate" adesea, „scăpate din mînă" (am pus între ghilimele tot ce-am socotit **aproximație...) :** „Fă-l, Doamne, să crească și va iubi, / Fă-l, Doamne, să cînte și va muri, / Dă-i, Doamne, fete și le va iubi, / Dă-i, Doamne, viermi și la fel va iubi, / Căci am stat pentru el de-astă-noapte / Cu picioarele, ca vămile cerului, despicate, / Fă-l, Doamne, să crească și va muri, / Trimite-l cu viermii și va veni, / Numai pîntecul meu are dreptul : și-l va primi ! / Fă-l, Doamne, mare : mare va fi / Iubitul cui al raclei cari / Mi-o înjghebară solarii !" (alt „Rod").

Pentru Cezar Ivănescu, misterul **trecerii** noastre absurde — rămîne **mister.** Ceea ce înseamnă destin, ceea ce înseamnă, în ultimă instanță **blestem :** „Mai întreabă iarba verde / Bolta cu albastru mur / De ce tot ce-a fost se pierde / Și la mijloc și-mprejur / De ce tot ce-a fost se pierde / Și la mijloc și-mprejur ?" („Evlavie", **Rod** III, 1975).

Autorul ciclurilor **Rodului** (trei la număr, inclusiv **Rod** IV, 1977, veriga II lipsind, neapărută) — această obsesivă geografie spirituală — va cînta femeia și pentru spectacolul apetisant și reconfortant care este ea. Dar nu se va reține s-o privească. baudelairean — și din perspectiva destructurării ei fizice, ca în „Balada lui Mill", în care, pînă la urmă, femeile „cu șold frumos", ce trec pe stradă, admirate de lume, vor sfîrși prin a deveni... **moartea** „cu ris frumos" ! Să mai citez în același sens „Rimaya", tot din **Rod** III (ca și precedentul poem amintit).

Cezar Ivănescu este prin urmare un maestru al văii plîngerii, sau al neantului — asemenea **maeștrilor** dintr-un admirabil „Turn" al său (din **Rod** III). Încît, ne întrebăm împreună cu el : „E făcut oare ca sublimul nostru efort / Să fie-nchinat absenței noastre celei mai perfecte?" De aceea, dacă ar fi să-i facem o **epigramă,** am spune că el scrie numai **poeme cu moarte,** „marca Mimnermos-alias C.I." (Deși, cu toată oroarea și spaima lui de senectute, Mimnerm era totuși mai senin parcă, mai puțin încrîncenat.)

Dar, **Rodul** înseamnă, în poetica lui Cezar Ivănescu și **proliferare,** deci existență perpetuă, chiar întreruptă ciclic, — viață reluată mereu. **Rodul** e organizare a materiei, **semn** așadar, **semnificație** și, în ciuda efemerității lui — merită elogiul poetului, fiind oricum un **reper** în imperiul neantului : „Sămînța pe care-n tine-o porți, femeia mea, / Umbrind numai cu sînii și c-un umăr / Pămîntul cast, e mai puternică și decît mine / Care te țin pe buză." („Rod", 1968).

Adesea incoerent, discontinuu, sofisticat, rafinat, eclectic și comunicînd cu sincope ideea, uneori ermetic fără speranțe pentru cititor, acest menestrel al morții — dar și al vieții, rămîne un poet care copleșește, insinuindu-se vers cu vers, lucrînd asupra lectorului precum picăturile de ploaie în granit... El ajunge a descoperi viața în tovărășia, în intimitatea morții, care poate fi învinsă doar explorînd-o, încizînd-o, cunoscînd-o în însăși fibra ei intimă.

Îmblînzirea lumii

Urmare din pag. a 1-a

supune : „doctore, vindecă-te pe tine !" De adevărul acelui superb vers al poetului din Lancrăm : „O boală învinsă e orice carte" nu cred că trebuie să mai convingem pe nimeni. Singura suferință ce poate fi atribuită poetului este aceea a perpetuei sale nașteri ca poet sau creator de viziuni ale lumii. Da, boala sa este chiar nașterea sa".

Volumul selectiv al lui Mircea Ciobanu, „Patimile", se bucură de atenția cuvenită cărților cu adevărat relevante. Dacă, așa cum s-a spus, este vorba de poeme de factură inițiatică, atunci ne grăbim să atribuim *inițiere,* mai degrabă *tăcerii,* asupra unor lucruri de nespus, decît celor exprimate în versuri. Starea de teroare pe care poeziile o evocă, singele, rugul, jertfa, trupurile suferinde, însă făcute ca măștile, degradarea treptată și parcă iremediabilă a materiei și alte elemente poetice negative, toate acestea arătînd posomorite și mihnind o expresie artistică impecabilă, au concurat la formarea părerii că universul poetic al lui Mircea Ciobanu este lipsit de transcendență, ca atare de mîntuire și (ar urma) de slavă. Oare numai trupul să fie terorizat și chinuit ? Sînt de părere că nici una dintre ființe nu poate fi considerată o entitate pur fizică. Și nici o celulă a corpului nu poate fi traumatizată fără participarea (chiar prealabilă) a conștiinței care-și va putea mărturisi mai tîrziu : „Mi-am permis luxul de a suferi fără să crîcnesc". Așa suferă și poetul pentru lumea sa. Ochiul său a privit insistent (și fără călăuz) un șir de imagini din infern și purgatoriu, iar prin rostirea lor, acestea chiar se nasc, încep să fie, transcenderea lor în cuvinte, în logos, este o primă dovadă că orice lucru pe care l-a văzut și l-a luat la sine cuvîntul poate fi considerat într-un fel mîntuit. Orice suferință spusă sau mărturisită este vindecată pe jumătate și ce altceva fac versurile și cuvintele poetului decît să mîngîie, numind-o, această lume traumatizată. Impresia de exacerbare a terorii evocate se datorează însă în cea mai mare măsură elegantei desăvîrșite a expresiei poetice. Autorul insistă pe calvarul hărăzit trupului, dar, nimic nu împiedică presupunerea, mai exact credința, că sufletul însoțește pretutindeni trauma adăpostului său. Oricum, scenele cărții nu determină identificarea lumii cu un abator cosmic. Remarcăm o extraordinară forță poetică la Mircea Ciobanu, îndeosebi în ultimele poeme ample ale cărții și în acele ipostaze ale materiei asupra căreia se întinde. expresionist, o teribil de bătrînă suferință. Cu *Patimile,* Mircea Ciobanu cred că a împlinzit lumea celor două trepte dantești ; sînt sigur că logosul său poetic păstrează intactă forța de a ne revela cu aceeași originalitate cea de a treia treaptă în fericitele imagini pe care toți ochii le așteaptă.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● În aceste zile premergătoare alegerilor de la 9 Martie, Uniunea Scriitorilor precum și asociațiile scriitorilor din țară, cenaclurile și cercurile literare organizează numeroase acțiuni în cadrul cărora scriitorii și editorii se întîlnesc cu cititorii, dialoghid despre problemele creației literare actuale. Astfel, ● **Gheorghe Istrate, Florin Muscalu** și **Ion Murgeanu** s-au întîlnit cu membrii cooperatori din satul Zorleni, județul Vaslui, cu muncitorii de la I.A.S. Panciu și de la Stațiunea experimentală viticolă Odobești județul Vrancea ● **Mihai Novicov** și **Horia Deleanu** s-au întîlnit cu cititorii la Casa prieteniei româno-sovietice, în cadrul unei antologii literare sovietice ● **M.N. Rusu, Nicolae Stoe, V. Copilu-Cheatră, Daniel Drăgan, A.I. Brumaru, Ștefan Stătescu, Petre Homoceanu, Ermil Rădulescu, Eduard Eisenburger, Hans Schuller, Liviu Moldovan** au fost prezenți la Casa de cultură din Bran și la căminele culturale din Moeciu, Rupea, Sohodol, Fundata, Șirnea și Șoarș ● La Casa de cultură din Satu Mare și la căminele culturale din Ardud și Turț, județul Satu-Mare și la căminele culturale din Beclean, Dăbîrca, Panticeu, Ilclod, Căian, Palatca, Aluniș, Feleag, Apahida, Ciucea, Chinești s-au întîlnit cu cititorii : **Petre Bucșa, Ion Bogdan, Pavel Beilu, Ion Biedea, Maria Baciu, Cornel Codrutu, Doina Cetea, Radu Ciugulescu, Negoiță Irimie, Teohar Mihadaș, Mircea Goga, Vasile Ignat, Adrian Popescu, Petru Poantă, Ion Noja, Vasile Sălăjan, Nicolae Mocanu, Tudor Savu, Teodor Tihan, Teodor Stanca, Mihai Oros, Radu Ulmeanu, Cornel Udrea, Constantin Zărnescu, Grigore Zanca** ● La Combinatul de fire și fibre sintetice Săvinești și la căminele culturale din comunele Vînători, Strunga și Fărcășeni, au fost prezenți **Andrei Andries, Nic. Barbu, Corneliu Sturzu, M. Turtureanu Vasile Constantinescu, Vasile Filip** ● **Mircea Tomuș, Rodica Braga, Mircea Braga, Mira Preda, Ioana Ieronim, Ion Mircea** s-au întîlnit cu iubitori de literatură de la Casa de cultură din Copșa Mică, de la Căminul cultural din Sălișe și de la Liceul din Tălmaciu ● La căminele culturale din Topolovățu Mare Ceacova, Hitias, Deda din județul Timiș, Limboca, Marga, Lupac, Carașova, din județul Caraș Severin au fost **Anghel Dumbrăveanu, Vladu Barzin, Teodor Bulza, Cetomir Cioncа-Clisuras, George Drumur, Mircea Șerbănescu, Ivo Muncean, Sîrboiiub Nișcovici, Svetomir Raicov** și **Valentin Tudor** ● Editura „Facla" a organizat la Clubul muncitoresc din Anina, la Combinatul siderurgic și întreprinderea de construcții de mașini din Reșița, la Casa de cultură din Bozovici și la căminele culturale din Prigor și Dalboșeț o serie de actiuni culturale la care au participat **Ion Marin Almăjan, Al. Jebeleanu, Gh. Azap, György Mandics, Vasile Bogdan, Florian Grozan, Petru Novac Dolingă, Marin Munteanu, Titus Suciu** și **Vasile Versavia** ● La Liceul Industrial nr. 5 din București a avut loc o „Întîlnire a elevilor cu poezia nouă", la care au participat **Virgil Carianopol, Ion Potopin** precum și **Petru Demetru-Popescu** ● Un recital de poezie patriotică a avut loc la Căminul cultural din Bulbucata, Ilfov, în organizarea Comitetului de partid și consiliului comunal al comunei Bulbucata, cu sprijinul Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Ilfov și al Radioteleviziunii Române. Au participat poeții : **Vlaicu Bîrna, Virgil Carianopol, Veronica Verona, Teofil Bălaj, Dumitru Bălăeț, Florentin Popescu, Ion Segărceanu, Dan Verona, Ion Petrache, Viorel Cosma, Ioniță Vanghele** precum și actorii **George Oancea, Olga Delia Mateescu, Ana Scarlat, Cătălina Rusu, Coralia Medeleanu, Ștefan Velenciuc, Rodica Sanda Tutuianu** și **Dinu Ianculescu** ● Cenaclul literar „George Gîrda" din Făget, județul Timiș a ținut o ședință de lucru în prezența tovarășului **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor. Au participat : **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociației Scriitorilor din Timișoara, **Traian Iancu,** director al Uniunii Scriitorilor, **Ion Trițoiu,** primarul comunei Făget ● Din inițiativa C.C. al U.T.C. și a Centrului de librării București, la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Capitală, în cadrul „Zilelor pentru tineret" a avut loc un colocviu susținut de redactori ai Editurii Eminescu, membri ai cenaclului liceului și poeți. Activitatea editurii a fost prezentată de **Dan Răducanu** și **Mariana Ionescu.** Au citit din creațiile lor **Daniela Crăsnaru, Mircea Florin Șandru** și **Nicolae Oancea.**

Vîrsta de aur

Urmare din pag. 1

clurilor literare „V. Alecsandri". „Mușatinii" și „Fire literare" din Vaslui, frați și surori mai mari ai micuților de care aminteam .Am stat de vorbă cu tînărul tehnician Nicolae Arîton de la Filatura de bumbac, cu Ion Paul Munteanu, profesor ce lucrează la Muzeul județean, și alții care au îndrăgit poezia, care citesc volumele apărute în librării și sînt dornici să participe la recitaluri, mulți dintre ei scriind ei înșiși versuri. „Neamul meu, un neam de țărani, — (spunea într-o poezie a sa Ion Enache, de la cenaclul „V. Alecsandri"). N-au trecut niciodată de clasa întîia, / Se încălțau cu pluguri, își arau singuri drumul / dintre ei și alte clase sociale..." Iar Nicolae Ginghină, de la același cenaclu, mărturisea într-o altă poezie : „Pasărea aceea care importa planete / Nu știe să zboare dintr-o clipă în alta / Aripele ei despărtite de gînd / Sînt legate direct de dorințele mele..."

I-am surprins pe atîtea fete și băieți iubitori ai versului, aplaudînd cu o vibrantă însufletire atît de deseori consemnată azi la întîlnirile dintre scriitori și cititorii lor, ori de cîte ori întîlneau imagini frumoase în versurile recitate, fie de către poeții oaspeți, fie de colegii lor din același oraș.

Aceleași priviri sincere și tandre, aceeași curiozitate, am descifrat-o a doua zi, într-o sală a casei de cultură din Huși. Acolo, într-o pauză, elevii Cătălin Trifan, Daniela Antohi și Manuela Iancu, din clasa a șasea a școlii generale nr. 1 mi-au mărturisit, cu sfială că și ei scriu versuri... Dar n-au îndrăznit să le prezinte publicului, aici, unde veneau scriitori importanți, din Capitala țării. *(Vasile Băran, Maia Belciu, Constanța Buzea, Denisa Comănescu, Ioana Creangă, Valeriu Cristea, Mircea Dinescu, Dana Dumitriu, Gabriel Dimisianu, Mircea Iorgulescu, Vlad Mușatescu, Al. Raicu, Constantin Țoiu, Sorin Titel, Valentin Silvestru.*

I-am îmbrățișat la încheierea ședințării și le-am urat să învețe bine și să citească literatură bună, ascultîndu-i pe profesorii lor.

Iată, îmi ziceam, de pe aceste meleaguri a pornit cărturarul Mihail Ralea, căruia îi vizitasem mai devreme casa suită pe-un deal, în spatele unei vii bătrîne. E sigur, îmi continuam gîndul, că miine, poimîine, în atmosfera de impuls continuu și deschidere către orizonturi largi de cultură, este imposibil să nu răsară noi talente, mergînd pe urmele strălucitului lor înaintaș.

Calitatea entuziasmului

Urmare din pag 1

buzul de Cîmpina, eu mă pregăteam să fac același drum în sens invers. Scopul prezenței sale acolo ? Nu, nu este localnic și nici măcar nu predă muzica la școala din comună. Este instructorul corului din Brebu, prestigioasă formație artistică a cărei activitate se întinde pe parcursul a nu mai puțin de 72 de ani. Pînă acum nimic deosebit. Numai că, profesorul Moldoveanu locuiește în Ploiești și este încadrat la liceul industrial „Nicolae Iorga" din Vălenii de Munte. O simplă privire asupra hărții județului ne spune că pentru a ajunge de la Vălenii (fără a avea răgazul unui popas acasă), **entuziastul** despre care vă vorbesc face un drum de mai multe ore cu autobuzul. Și acest lucru de cel puțin două ori pe săptămînă. Nu l-a obligat nimeni și nimic în afară de propria pasiune și, firește, de cea a oamenilor pe care îi îndrumă, unii de peste 70 de ani.

De ce spuneam mai înainte că această întîlnire întîmplătoare m-a făcut să-mi revăd gîndurile despre entuziasm și despre entuziaști ? Pentru că, iată, corul din Brebu a rămas la un moment dat fără instructor și, cînd nimeni nu se aștepta, a apărut profesorul Moldoveanu. Cu alte cuvinte, și ridicîndu-ne la puterea generalului, entuziaștii „apar" acolo unde este nevoie de ei. Pe un mare șantier, cu zecile, cu sutele, cu miile — întotdeauna cîți sînt necesari. Într-un sat care ține la mare cinste preocuparea pentru artă, pentru o viață spirituală intensă lucrurile stau numai din punct de vedere numeric altfel. Calitatea adevărată a entuziasmului se exprimă prin sentimentul participării și al angajării în efortul creator al întregului popor. Fiecare dintre noi este un entuziast dacă simte chemarea acestui timp și face totul pentru a fi în pas cu el. Ceea ce se și întîmplă. Permanent, pe întinsul întregii țări.

Cui i-e frică de «Poezia tinerilor»?

Urmare din pag. 1

cept „generația", o seamă de lideri de opinie, proclamați sau autoproclamați, încearcă să manipuleze viața literară în scopuri dintre cele mai inavuabile. Unii dintre tinerii scriitori se lasă amăgiți și rămîn orbiți de strălucirea acestor **grenade cu magneziu (...) ;** anonimii „tîgnaliști" ironizează generațiile pe centimetru pătrat iar Dinu Flămînd (iar Dinu Flămînd !) notează, cu aceeași inimitabilă ironie că „unui participant la o masă rotundă a revistei „Luceafărul" nu-i ajungeau degetele de la mîini să clasifice «straturile» poeziei tinere" (...), după ce „grenadele" celorlalți deveniseră, la pacifistul poet, teribile „ambuscade". Simple coincidențe sau, cum ar spune un amic sociolog, „limbajul inspirației coincidente". Și, pentru că ne aflăm în acest punct, să vedem, în fine, ce a stîrnit mînia lui Dinu Flămînd. De bună seamă că nu faptul de a fi fost citat în masa rotundă cu pricina doar o dată și atunci, cum să zic, neconvenabil. Ci, spre exemplu, convingerea că o serie întreagă de poeți tineri nu se vor recunoaște în conceptul, „generația în blugi", propus în discuție de Dan Alexandru Condeescu. Dacă ar fi să ne păstrăm la același **nivel al discuției,** ne vom declara la rîndul nostru convingerea că tinerii citați de Dinu Flămînd se vor recunoaște în această denominație. Am mai adăuga și faptul că mulți dintre ei chiar poartă „blugi". Și atunci ?

Lăsînd gluma la o parte, afirmăm cu seriozitate că „generația în blugi" este un concept la fel de adecvat ca altele, cum ar fi : „generația războiului", „generația pierdută", „generația beat", „generația '60", „promoția '70" ('80, '90 ș.a.m.d., în ordine crescătoare). Ba chiar mai adecvat, întrucît elementul vestimentar din titulatură este **un semn** ce trimite la o constantă psihologică și la o atitudine structurantă. Dacă D. Flămînd nu ne crede, îi amintim „sprincenele roșii", „turbanele galbene", sau cartea **Sistemul modei** a lui Barthes. O altă nemulțumire, cum am văzut deja, este numărul prea mare de generații descoperit de Dan Alexandru Condeescu. Nu sînt multe, ci doar trei. E adevărat că din dorința cuprinderii, criticul citează mulțime de nume (nu și pe Dinu Flămînd, ceea ce este o greșeală fatală !), multe dintre ele fără nici o relație. Lucrurile nu rămîn însă doar la viziunea cronologizantă, cum dă impresia autorul **Altoiurilor.** (Tehnica „altoirii" să se aplice oare și la ideile altora ?) Sînt introduse în discuție alte posibile criterii de clasificare: 1. — poziția față de limbajul poetic ; 2. — reacția față de poezia generației anterioare ; 3. — modalitatea de afirmare în viața literară. Criteriile sînt discutabile, ca oricare altele. Discutabile dar nu ignorabile ! A vorbi de „idei incropite", cum face Dinu Flămînd, înseamnă a acuza fără probe. Iar a explica pretinsa lipsă de obiectivitate a participanților la masa rotundă prin „lipsa de experiență critică a participanților, cu excepția lui Nicolae Ciobanu, exersați doar la scoala recenziei, unde spațiul tipografic strîmt sufocă și înversunează locatarul" — cum face Ion Cristoiu — înseamnă a muta discuția, falsificînd-o, în spațiul incontrolabil al suposițiilor. Asta în legătură cu presupusele „tulburări de respirație". În ceea ce priveste exclusivitatea „școlii recenziei", Ion Cristoiu se înșeală. Criticii tineri participanți la masa rotundă sînt, de ani de zile prezențe constante în toate paginile revistei. Afirmația noastră e lesne de verificat.

Dar „cestiunea arzătoare" pentru Dinu Flămînd și Ion Cristoiu se dovedește a fi cea legată de poeții clujeni afirmați în jurul revistei „Echinox". În masa rotundă a **Luceafărului,** unul dintre „combatanți" (D.A. Condeescu) cutezase să afirme că, deocamdată, poezia echinoxiștilor este „artificioasă", edificîndu-se din „vocația eseistică de fină formație culturală", dar că la Cluj ar exista toate condițiile apariției unui mare poet. Altul (Paul Dugneanu) atrăgea atenția că noutatea nu trebuie să conducă la supralicitarea valorii unor grupuri și dădea ca exemplu (nefericitul !) grupul „Echinox". Explozie de indignare ! Dinu Flămînd vede aici „insinuări", apoi „sistem de insinuări", „manevre străvezii", „confuză discuție pe probleme inexistente", „invidie și rea credință". În termeni mai urbani, Ion Cristoiu consideră că masa rotundă s-a orientat „către minimalizarea unei substanțiale părți a liricii noastre contemporane". Trecînd peste faptul că în intervenția sa Nicolae Ciobanu atrage agenția asupra pericolelor unei judecăți critice globale și că, în întreaga dezbatere, problema **Echinox**-ului e tratată **în cel mult zece rînduri,** punem cîteva întrebări : De unde atîta intoleranță ? Independenta de opinie a criticului rămîne o vorbă în vînt ? Sînt poeții echinoxiști mari poeți iar cel mai mare este Dinu Flămînd ? Cine a citit cronicile despre volumele mai noi ale unor Horia Bădescu, Adrian Popescu, Dinu Flămînd, cronici scrise desigur nu de cei „sufocați în spațiul strîmt al recenziei" așadar lipsite de înversunare, pot mărturisi că n-au întîlnit nicăieri sintagma „poet mare". Să fie și aceștia invidioși, manevrați, plini de ură ?

Tulburările umorale sînt lucruri firești, explicabile și justificabile pînă la un punct. Depășindu-le, un cititor nepărtinitor va constata utilitatea mesei rotunde de la **Luceafărul** și caracterul său deschis. I-a urmat în revista **Amfiteatru** o dezbatere pe tema generațiilor în poezie. Participanții au repetat idei și chiar formulări vehiculate în discuția despre „Poezia tinerilor". Faptul este îmbucurător dovenind că ceea ce este valoros circulă.

Datoria ierbii

Urmare din pag. a 5-a

sau ceremonios se auzi o singură întrebare : „Care-i situația, au intrat ?" Înainte de orice răspuns din afară se auziră răpăiturile cizmelor potcovite pe caldarîmul Bucureștilor „rap, rap, rap, rap" apoi cu strigăt gutural, sigur pe sine „wer ist da ?" și o împușcătură țiui în capătul străzii.

Erau primele detașamente ale diviziei 115 germane care în ciuda întunericului se grăbea să devină prima forță militară a Puterilor Centrale ce ocupa o capitală a Antantei. Cineva șopti „Dumnezeu să ne ajute !" și Tănase Berzea, grav, se ridică în picioare, își aranjă vestonul cu nasturi strălucitori de argint, același cu care mergea și la Minister „domnilor, avem o misiune grea, trebuie să salvăm ceea ce se poate salva. Dacă arborii au fost smulși de furtună e datoria ierbii să se plece și să continuie să existe. Trăind pe mai departe **aici** înseamnă să ne îndeplinim menirea". Încă de la intrare, Ermil și-a dat seama de faptul că se găsea într-o altă lume, în care Rimnicul și tot ce aflase despre lume acolo, contau prea puțin aici. Și-a dat seama privind numai salonul luminat și gol, în care toată acea lume înghesuită în birou ar fi avut loc și fiecare din ei ar fi putut chiar să treacă neobservați din cauza prea marii libertăți de mișcare ce i s-ar fi oferit. În odaia întesată cu cărți oamenii stăteau unul lîngă altul, obraz lîngă obraz, cot lîngă cot, auzindu-și reciproc respirația și șoaptele, iar dinspre stradă se auzea limpede, la fiecare secundă „rap, rap, rap, rap" iar în depărtare se auzea alt huruit de roți și tropot de cai. Venea artileria și cavaleria corpului Schmeton.

Embleme ale universalității

JORGE LUIS BORGES

În sfîrșit, după ce fusese sărbătorit în luna august a anului trecut pentru patriarhala vîrstă de 80 de ani, Jorge Luis Borges a fost încununat cu premiul Cervantes, o distincție de mare prestigiu în lumea hispanică. La edițiile anterioare, premiul a fost, de asemenea, acordat (pentru întreaga lor activitate) unor personalități de primă mărime: Pablo Neruda, Jorge Guillén, Alejo Carpentier, Dámaso Alonso.

Mereu prezent în viața literară, Borges continuă să-și uimească cititorii prin capacitatea de a compune infinite variațiuni pe temele sale vechi: timpul circular, spațiul labirintic, oglinzile, dedublarea eului, paradisul sub forma bibliotecii, etc.

Poeziile din ultimii ani, adunate în volumul Elogio de las sombra *(Elogiul umbrei), precum și ficțiunile din* El libro de arena *(Cartea de nisip) au confirmat recent extraordinara vitalitate a scriitorului care, atît sub raport stilistic, cît și în ceea ce privește tiparele mentale, a exercitat și exercită cea mai mare influență asupra confraților din lumea hispanică.*

A. I.

Baltasar Gracian

Doar labirinturi, răsuciri, embleme,
Laborioasă, rece jucărie
Ăst iezuit credea că-i poezie
Redusă-astfel la pure stratageme.

În pieptu-i muzică n-a fost: doar van
Ierbar de flori de stil, subtilități
Și venerate ingeniozități,
Dispreț pentru uman și suprauman.

Nu l-a mișcat homeric glasul dogit,
Nici cel de-argint și lună-al lui Vergil.
Pentru Edip ochi n-are în exil,
Nici pentru Hrist pe cruce răstignit.

Văzut-a-n- răsărit cum stele mii
Pălesc în aurora somptuoasă
Și le-a numit cu vorbă păcătoasă:
Găini ale cereștilor cîmpii.

Iubirea sacră n-a ajuns s-o știe,
Nici dragostea ce buzele aprinde.
Citind Necruțătoarea îl surprinde
Al lui Marino tom de poezie.

Destinu-i ulterior nu-i scris în carte.
Țărîna din părăginit mormînt
Ajuns-a colb împrăștiat de vînt.
De lumea celor drepți avut-a parte.

Dar oare ce-a simțit privind Splendori
Și Arhetipuri limpezi? Poate-amar
A plîns atunci spunîndu-și: în zadar
Nutritu-m-am cu umbre și erori.

Și ce s-a petrecut cînd neclintit
Foc sacru, Adevărul, s-a ivit?
Lumina-i pură poate l-a orbit
La mijloc de hotar fără sfîrșit.

Mai este o-ncheiere: vane teme,
Neînsemnate l-au preocupat.
Și paradisul nu l-a observat;
Doar labirinturi, răsuciri, embleme.

New England, 1967

Schimbate-s plăsmuiri de vis acum
De-o parte și de alta roșii case,
Covorul fin de frunze ruginoase
Și casta iarnă și glodosul drum.

Ca-n ziua-a șaptea, glia e sfințită
Și-n asfințit rumoarea vag persistă,
Abia simțită, temerară, tristă,
Din Biblie și din război ivită.

Ninsoarea, uite, iarăși s-a pornit
Și-America m-așteaptă credincioasă,
Dar simt în înserarea ce se lasă

Un azi prea lent și-un ieri ce-i prea grăbit.
Pe nesimțite pasu-ncet îmi port
Prin Buenos Aires, îndrăgitul port.

Poemul presupunerilor

Licențiatul Francisco Laprida, ucis în ziua de 22 septembrie 1829 de către răsculații din Aldao, își deapănă gîndurile înainte de a muri:

În seara cea din urmă plumbii șuieră.
E vînt și vîntul vîntură cenușa,
Se-mpuținează ziua și-ncleștarea
Hidoasă, biruința nu-i a noastră.
Barbarii au învins, barbarii gauchos.
Eu, care legi studiat-am și canoane,
Eu, Francisco Narciso de Laprida,
Eu, care-am proclamat independența
În aste tinere provincii. Fața
Mînjită mi-e-n sudoare și în sînge,
Speranță n-am, dar nici nu-mi este teamă,
Fug înspre sud mereu, prin mahalale.

Acelui căpitan din Purgatoriu
Asemeni, ce însingerînd cîmpia
A fost orbit și doborît de moarte,
Unde-un pîrîu obscur își pierde numele,
Așa pieri-voi eu. Sunat-a ceasul.
Pîndește moartea dimprejur, din mlaștini,
Lăsîndu-mă-n viață, dar aud
Copitele-astei morți apropiate.
Mă caută cu caii și cu lăncile.
Eu, ce-am dorit să fiu altfel, să fiu
Un om al cărții și-al înțelepciunii,
Sub cerul liber voi zăcea-ntre mlaștini.
Îmi umflă pieptul tainică deodată
Nespusă bucurie, căci aflat-am
Destinul sud-american rîvnit.

Spre clipa tristă mă purta de azi
Multiplu labirint făcut din pașii
Ce zilele țesutu-mi-au din ziua
Dintîi. Copil eram. Și în sfîrșit
Descoperit-am cheia-acelor ani,
Destinul lui Francisco de Laprida,
Știrbita literă și forma pură
Desăvîrșită. El o cunoștea
De la-nceput. Oglinda nopții-arată
Nebănuitu-mi chip etern, și cercul
Se strînge-ncet. Mă așteptam să-l aflu.

Îmi calcă urma umbra grea a lăncii
Tot mai aproape. Hăituiala morții,
Și călăreți, și cai cu coama-n vînt
Mă calcă în copite... Izbitura
O simt, și fierul ce-mi străpunge pieptul,
Cuțitul s-a lipit de beregată.

Celui ce mă citește

Invulnerabil ești. Cum, nu ți-au dat
Cereștii zei ce soarta-ți stăpînesc
Deșarte certitudini? Nu ți-e oare
Timp neoprit același timp de rîu
În care Heraclit văzu simbolul
Fugacității? Marmora te-așteaptă
Dar nu o vei citi. În ea stau scrise
Și data și orașul și-epitaful.
Din timp croite visuri ceilalți sînt
Și ei. Nici bronz nu sînt, nici aur.
Și lumea, ca și tine, e Proteu.
Ești umbră și în umbră vei intra
Ce te așteaptă la sfîrșit de drum.
Gîndește-te că ai murit de mult.

Foamea

Bătrînă, cruntă mumă a luptei incestuoase,
Să piară hidu-ți nume aducător de-angoase,

Tu, ce-ai mînat spre zare, în cercul azuriu,
A vikingului provă și lancea din pustiu,

În Turnu-Nfometării, un cavaler din Pisa
Zidit-a monumentul tău trainic, și-n concisa

Terțină ne permite (atît doar) asfințitul
Să-ntrezărim, și-n umbra ce cade-ncet – sfîrșitul.

Tu care din pădure lupul iarna-n sat
Pe Jean Valjean, săracul, la furt l-ai îndemnat.

Titan tăcut îți este emblemă și figură
Ce lumea o înghite încet și fără ură.

O altă zeitate din beznă și-oseminte,
Hrănindu-se cu foamea, veghează pe morminte.

Tu care-n odăița lui Chatterton intrată
Din cărți l-ai scos cu forța sub luna argintată.

Pe cel care trăiește îl faci, de azi pe mîine,
Să ceară-n rugăciune smerită zilnic pîine.

Tu ce cu spada lentă tăiat-ai generații
Și-asupra celor vrednici ai asmuțit gealații.

Bătrînă, cruntă a luptei incestuoase,
Să piară hidu-ți nume aducător de-angoase.

În românește de
Andrei Ionescu

MAPAMOND

Parlez-vous „franglais"?

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

„Cincizeci de milioane de consumatori!" — este titlul unei emisiuni a televiziunii franceze dedicată vieții din țara Mariannei. „Ce ne facem, oameni buni? — se întreba revista umoristică pariziană „Le canard enchainé": În lume abia sîntem ceva mai mult de cincizeci de milioane de francezi și peste patru miliarde de... străini!".

Consumatori și, implicit, producători, francezii vor să rămînă francezi. Să-și vorbească limba lor născută din harul unui popor dăruit, din miturile și legendele lui, șlefuită și cizelată de un Racine și un Molière, de un Villon, un Hugo, un France și un Flaubert... Ea este astăzi vorbită ca limbă maternă, oficială sau de învățămînt școlar în 34 de state ale lumii, statisticile UNESCO demonstrînd că franceza este limba prin care își exprimă gîndurile, comunicînd, peste 85 de milioane de oameni, Franța situîndu-se pe locul al unsprezecelea în lume în privința difuzării limbii ei pe glob. Un redutabil vector pentru o civilizație și o cultură, dar care se vede constrîns să cedeze chiar pe propriul lui teren în fața englezei, cea de a doua limbă dintre cele mai răspîndite din lume, venind după chineză, și înaintea rusei, și fiind vorbită de 350 de milioane de oameni împrăștiați pe toate continentele. Mark Twain spunea cîndva: „Limba engleză este o societate de acțiuni și tocmai noi, americanii, deținem pachetul cel mai solid!".

De un timp însă, „acțiunile" acestea au început să se insinueze în capitalul lingvistic al altor popoare. Franceza este un teritoriu de predilecție, fenomenul datorîndu-se unor cauze pe care specialiștii au căutat să le identifice în pătrunderea masivă a culturii de consum anglo-americane în cele mai diverse sectoare de activitate.

Să fim bine înțeleși: N-am nimic cu limba lui Shakespeare, și nici cu cea a lui Mark Twain. Ador învățarea limbilor străine și cred că un om care vorbește două sau trei limbi face cît doi sau trei oameni. Vorba lui Miron Costin: „Căci o limbă bine prinde și te face fericit!". Înțeleg și faptul că „timpul de aur" al francezei, ca limbă de cultură — și nu mai puțin de salon —, s-a dus de mult. Nu mai este nici timpul cînd Ludovic al XIV-lea instaura hegemonia francezei în limba diplomaților, și nici timpul cînd Frederic der Groosen, prusac prin spirit și limbă maternă, declara că nu vorbea nemțește decît cu caii săi, scriindu-și memoriile și corespondența cu Voltaire, fostul lui prizonier din camera roză de la Sans Souci, exclusiv în franceză. Este drept, în epoca franceză de salon, cînd erai socotit incult dacă nu știai limba lui Racine, francezii înșiși vorbeau în dialectul patois, destul de îndepărtat de franceza cultă, dar asta e altă poveste.

Pînă la apariția „franglezei" — hibridul format din pocirea limbii franceze cu expresii englezești —, prima lovitură lingvistică venită de peste Canalul Mînecii a fost ordonanța lui William Grenville, care interzicea în metropola britanică, și în toate posesiunile imperiului, folosirea în corespondența oficială și în diplomație a altei limbi decît engleza. Dreptul și partea leului, pe care nimeni nu le contestă, deși nu trebuie să uităm că hotărîrea ministrului britanic a pornit din înverșunarea acestuia față de revoluția franceză și față de Napoleon. Era un moment de cotitură în lupta pentru supremația lingvistică, și una din reminiscențele „vremurilor bune de altădată" rămîne însăși deviza coroanei britanice scrisă pînă azi pe stema regală a Angliei în cea mai pură franceză: „Dieu est mon droit!". Dar marea lovitură dată limbii lui Racine și Molière pe arena internațională a venit odată cu ascensiunea pachetului de acțiuni americane — nu cel lingvistic invocat de Mark Twain — în finanțele, economia, comerțul și politica Occidentului, în primele decenii ale veacului XX. Deja, Tratatul de la Versaille era scris în două limbi considerate cu putere egală în circulația internațională: franceza și engleza. De atunci, franceza continuă să se situeze în defensivă. Conferințele și congresele internaționale, „limba O.N.U.", acceptă oficial un adevărat quintet lingvistic: engleza, franceza, rusa, chineza și spaniola, cărora li se adaugă uneori araba, lărgind formația la sextet.

„Frangleza" este însă altceva. Termenul îi aparține profesorului Etiemble și, prin el, se califica „imperialismul ligvistic", al cărui efect asupra francezei a dus la crearea unui jargon tot mai răspîndit în țara Mariannei. Recent, președintele comitetului pentru apărarea limbii franceze, Xavier Deniau — comitet format la inițiativa președintelui Franței, Valéry Giscard d'Estaing — a luat poziție față de afirmațiile fostului ministru al culturii, D-na Françoise Giroud, după care, engleza ar fi devenit „un instrument de lucru", franceza trebuind să se limiteze la rolul de „limbă culturală". Drept care, francezii își fac cumpărăturile la „shop", ori la „drugstore", vizionează „show-uri", iar gustosului parizer vîrît în cremwurști au început să îi spună „hot dog" (cîine cald). Omul de afaceri a devenit „mannager", plictisul „spleen", afacerea „business", Parisul nocturn „Paris by night", adolescenții „teen agers", revistele mai deochiate „only for men", chiar și țigările de marcă nu își mai văd garantată calitatea dacă pe cartonul lor nu este scris că au „gust american". Week-end, sexy, spoot, cover-girl, party, disco, bookmaker, happening, superstar, publicity, bestseller, bowling, pressing, superman, hobby, kidnaping, parking, și o mie de alte cuvinte pe care nu mi le mai amintesc, nu mai au nevoie de traducere nici în franceză și, din păcate, nici în alte limbi. Cînd astfel de imixtiuni se produc într-o limbă lipsită de echivalenți proprii, și care, din comoditate, nu face nici efortul să și-i compună din vocabularul său, situația „pare" mai puțin gravă. „Pare", căci în realitate, se produce un soi de „colonialism lingvistic". Cînd lucrurile se produc cu o limbă cum este franceza, situația e și mai tristă. Tocmai de aceea, Academia Franceză înființată de Richelieu cu misiunea de a elabora dicționarul limbii franceze — și care, invadarea Franței de către armatele fasciste abia ajunsese la explicarea cuvîntului „cotropire" — a luat hotărîrea epurării „barbarismelor" pătrunse în corespondența oficială, în publicații și în literatură, sub masca „franglezei". Rezultatele n-au întîrziat să se facă văzute, deși ele sînt mai greu de obținut în limba vorbită, îndeosebi de către tineret. Așa cum arată Z. Klimas, nu este vorba despre vreo izolare xenofobică, ci de o formă de rezistență în fața „monoculturii" lingvistice. Consolarea vine și din faptul că 80 la sută din numărul elevilor englezi optează pentru învățarea francezei. Tinerii americani se dovedesc însă, a fi mai „refractari" la însușirea francezei. „Frangleza" este unidirecționată, ea nu acționează prin reciprocitate. Adeseori, un american consideră că este suficient să știe în franceză: „Bonjour, Napoleon, merçi!".

Si basta!

Daumier și societatea românească a secolului al XIX-lea

Universul lui Daumier desenatorul solicită inițiativele expoziționale. Întru totul remarcabilă, cea mai recentă aparține Bibliotecii Academiei, edificînd, cu ajutorul unei selecții ce folosește fondul colecției George Oprescu, tabloul ecourilor operei acestui „Michelangelo al caricaturii" în țara noastră. Se desprinde cu limpezime chipul revoltatului impenitent, scrutătorului sagace al mediului său social, sancționat cu o îndrăzneală judecată nu o dată de adversari drept ferocitate. Forța satirei lui Daumier a acționat ca un teribil agent demistificator într-o lume unde meschinăria făcea adeseori anacronic apelul la mit și la valorile ideale. Motivului „lumii întoarse" i se alătură de aceea privirea necruțătoare, descoperind pretutindeni detaliul revelator al ridicolului deopotrivă cu reversul său tragic: în viața politică, în ambianța justiției burgheze sau, mai tîrziu, la nivelul moravurilor.

Campion al observației, Daumier luptă împotriva unor poncife romantice întrebuințînd distanța dintre text și imagine ca mijloc sigur de a obține efectul scontat. Refuză frumosul ideal, redescoperă urîtul ca dimensiune estetică, întîlnind romantismul „pe la celălalt capăt" — pe filiera realismului — și depășindu-l în anticipări aproape expresioniste; pregătind totodată explozia sublimului din faimosul ciclu consacrat lui Don Quijote. Unicității armoniei devenite precept academic îi opune elogiul diversității, al particularului. Un particular accidentat, brăzdat de asperități redate cu minuțioasă precizie. Rîsul, atunci cînd intervine, ascunde o filosofie, destăinuie o conștiință morală severă. Dar ceea ce pare pozitivism saturat de amărăciune, rostire a unui mizantrop hrănit de perpetue deziluzii, nu e decît reflexul polemicii purtate de-a lungul unei vieți cu spiritul burghez, contaminat de o mediocritate ce nu se refugiază numai în ticuri și habitudini derizorii, dar dezvăluie prin intermediul socialului un anume plan „abisal" al comportamentului, neliniștitor în latența-i agresivitate.

Geniul lui Daumier, creator al acelei noutăți în expresie ce zdruncina orice convenție recunoscută, conturînd un acut protest al lucidității împotriva îngustimii gîndirii ori precarității sufletești, consemnate de el mereu, în juru-i, nu se putea manifesta cu adevărat decît prin desen. Printr-un desen ce respinge neîncetat canonul clasic, contrazicînd și combătînd programatic generalitatea rece a formei „pure". Intolerant și blînd, sfichiuitor și ironic condescendent, desenul lui Daumier mustră sau denunță. Dezvăluind un artist al exceselor, incapabil să accepte sau să-și impună sieși vreo limitare. Astăzi încă, beneficiari ai recului istoric, privim scriitura lui Daumier drept depozitara unei rare energii, a unei imense vitalități ce a găsit pentru a comunica și a se comunica, făgașul incriminării directe a nonvalorilor vizate, ocolind discreția, medierile persuasiunii.

Dar grafica lui Daumier era cel puțin la fel de nemijlocit activă și reactivă acum un veac și jumătate cînd litografiile sale cunoșteau o extraordinară difuziune. Corespondența lui Mihail Kogălniceanu sau a Zincăi Golescu, însemnările lui Costache Negri, menționează ziarele „La Caricature" și „Charivari" unde colabora marele artist, iar scrierile lui Ion Heliade Rădulescu, ilustrațiile lui Alexandru Asachi sau George Venrich (popularizatorul constant al lui Daumier în presa românească a epocii) fac dovada frecventării pline de înțelegere a operelor sale. Imageria născută sub creionul lui Daumier apare astfel drept una din supapele deschiderii promovate de intelectualitatea pașoptistă către o ideologie progresistă, de sursă occidentală, alimentîndu-i combativitatea revoluționară. Pătrunsă în paginile revistelor noastre de atunci, verva subversivă a liniei lui Daumier, conferind întotdeauna anecdoticului o perspectivă existențială, se îmblînzește, desigur, acuitatea ei se domolește, dar nonconformismul funciar al desenatorului nu va fi pregetat să influențeze conștiințele vremii în direcția unei mentalități contestatare. Făcînd posibilă, prin prezentări comparative, stabilirea unor iluminante paralele culturale, expoziția „Daumier și ecoul său în România" oferă un punct de plecare solid și inedit pentru studiul societății românești din veacul al XIX-lea îndeosebi din unghiul utilajului ei mental.

Mihai Ispir

REVISTA STRĂINĂ

● **ULTIMA SENZAȚIE** a anului literar newyorkez a fost romanul intitulat semnificativ, **Manhattan.** Nu este vorba de insula cu același nume, ci de titlul unei reviste care se vrea semnificativă pentru moravurile și gusturile acestei fîșii de pămînt pe care s-au adunat ambițiile, energia și banii unor întreprinzători fără scrupule. Perspectiva propusă de autor, Neal Travis, nu este deloc edulcorată. Manhattan-ul, atît insula, cît și revista, devin sub pana sa o junglă unde se confruntă instincte foarte tari. Cu toate acestea, romanul suferă de păcatele cărților cu rețetă sigură de succes: erotism de sezon, caractere de serie, expediate de romancier în linii puține și inexpresive, limbaj sărac și fără forță, pe gustul cititorului unor ziare de seară. Ediția publicată de Berkley P.C. este recomandată cu următoarele cuvinte: „Un roman suculent și atrăgător ca însuși Mărul cel Mare". Se știe că simbolul New Yorkului este mărul...

● **TRADUCEREA** lucrării lui Janos Karpati, **Cuartetele de coarde ale lui Bártok,** se bucură de o bună primire între muzicologi și iubitori ai artei marelui compozitor. De altfel, Karpati este un nume de frumos prestigiu, prin studiile anterioare consacrate lui Bártok și prin cartea consacrată lui Arnold Schönberg. În legătură cu ultima sa lucrare asupra lui Bártok, a cărei traducere engleză înseamnă de fapt o ediție în întregime refăcută a celei maghiare, J. Breuer scrie: „Importanța și valoarea cărții se evidențiază nu numai prin faptul că reprezintă cea mai completă analiză a celor șase lucrări ce rezumă cîteva epoci creatoare ale lui Bártok, J. Karpati trece în revistă în detaliu și cu multă grijă izvoarele stilistice și de limbaj ale lui Bártok, atît din punct de vedere istoric, cît și din acela de teorie a muzicii".

● **ISTORIA CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL** continuă să pasioneze cititorii occidentali prin mulțimea detaliilor scoase la iveală de cercetători zeloși și eficienți. O carte ce se bucură de ediții repetate și de traduceri numeroase, cu cronici la zi, de aproape două decenii, este lucrarea lui Paul Carell, **Au venit !,** un fel de pandant la **Ziua cea mai lungă** a lui Cornelius Ryan, istorisind deci bătălia coastei normande din perspectiva armatei germane, care se afla pe un teritoriu străin și era urîtă de populația locală, iar din punctul de vedere al comandei și gîndirii tactice suferea de pe urma osificării regimului abuziv și totalitar al naziștilor. Concluzia istoricului este inevitabilă: Germania era condamnată la înfrîngere prin vicii de ordin intern și prin inferioritate materială față de aliați!

● **ORAȘUL POZNAN** este cunoscut în întreaga lume pentru corurile sale de băieți. Școli și instituții specializate se află în spatele unor formațiuni muzicale cu notorietate. De altfel, orașul tîrgurilor internaționale atît de reputate poate fi considerat pe drept cuvînt și un oraș al muzicii. Iată ce scrie Zen Kowalski într-un articol: „Din inițiativa celor două coruri din Poznan s-a născut ideea de a organiza Festivaluri Internaționale ale Corurilor de Băieți. Pînă în prezent au avut loc două întîlniri de genul acesta. Și în această privință Poznan-ul are experiențe bogate, deoarece la Poznan au loc la fiecare cinci ani Concursuri Internaționale de vioară „Henrik Wieniawski".

● **ULTIMELE PATRU POEME** publicate de Hilda Morley în **Harper's** se disting prin lirismul rafinat al descripțiilor, decupînd tablouri mișcate și sugerînd stări de mare acuitate a simțurilor. Un farmec aparte este conferit de citatul cultural, cum este referința directă la Tucidide, în poemul „Sîntem norocoși", și la bucuria pe care scriitorul grec o exprimase într-un pasaj celebru. Procedeul prin care se augmentează senzația propusă, cu adresă la o împrejurare similară, evocată de un autor cunoscut, revine apoi în ultimul poem, **Cămașa,** care se termină cu versurile: „Nimic / nu mi-este limpede decît mirosul tău / și atingerea caldă / a mîinii".

Teodor Răducan: „Șantier la Granada"

● **„STORY INTERNATIONAL"** este o publicație antologică ce promovează povestiri din întreaga lume, semnate de autorii cei mai prestigioși. Singura exigență a editorilor se referă la abilitatea de a povesti, de a construi narațiuni tensionate, cu limbaj accesibil, fără a face însă rabat la calitate. Îndeosebi scriitorii latino-americani, precum și numeroși alții din Europa de est și din Orientul Apropiat au făcut deliciul paginilor acestei publicații răspîndite pe toată planeta. O plăcută surpriză a fost să descoperim în sumarele sale pe Marin Preda, situat între povestitorii de frunte ai lumii, alături de Marquez și Bashevis Singer.

● **„ODISEEA"** este una din aparițiile propuse de Limited Editions pentru anul 1980. Acest club exclusiv intenționează reeditarea traducerii în proză a lui T. E. Lawrence, savantul și aventurierul atît de cunoscut. Publicată la University Press din Oxford, noua ediție va conține și o introducere, constînd din extrase din corespondența lui Lawrence cu Bruce Rogers, care i-a comandat această traducere. Citam dintr-o scrisoare: „Mă aflu într-o poziție la fel de solidă față de Homer ca cei mai mulți dintre traducătorii săi. Am umblat cu armele, carele de luptă și uneltele acelei epoci, am cercetat casele lor, am vînat bivoli sălbatici, am navigat pe Marea Egee, am construit vase și m-am bătut cu alți oameni. În acest fel, am cunoștințele stranii, care mă îndreptățesc să înțeleg **Odiseea**".

● **MAY NÉAMA** devine un nume tot mai familiar ilustratorilor de carte din întreaga lume și bibliofililor iubitori de artă obiectuală. Imaginile sugerate de Néama pentru **Trei povestiri** de Flaubert, precum și acuarelele și grafica la poemele lui François Villon sînt mai mult decît adiacente cărților pe care le însoțesc. O carte de May Néama tinde să fie o operă de artă în sine, care nu mai poate fi despărțită în compartimente de sine stătătoare, iar contrapunctul grafic se impune ca însoțitor obligatoriu, comentariu plastic și prelungire artistică a ecourilor textului literar. Graficianul este mai mult decît ilustrator, într-un anume sens el este co-autor, așa cum au fost artiștii mari din vechime, ale căror planșe le admirăm astăzi ca opere de sine stătătoare.

● **NOUL SEZON TEATRAL** la Bochum s-a deschis cu piesa lui Brecht, „Sfînta Ioana a abatoarelor", montată de Alfred Kirchner într-o uzină. Prin aceasta, trupa lui Peymann, fostul conducător al teatrului din Stuttgart, a încercat un experiment interesant, pe care cronica lui Hans Joachim Schyle din **Kölner Stadt-Anzeiger** o comentează în acești termeni: „Kirchner s-a servit de imensitatea sălii de uzină pentru a ilustra dimensiunea incredibilă a evenimentelor — criza economică și căderea bursei în 1929 — la care se referă Brecht. El l-a pus pe decoratorul său, Karl Kneidl, să pregătească un animal de abator foarte realist, simbolizînd o profesiune ucigașă, și să fabrice accesorii gigantice: o masă uriașă și fotolii de dimensiuni colosale, pe care se așează săracii cărora li se dă de mîncare, o linie impozantă de aparate telefonice, sute de aparate, cu care se însceneaza krahul de bursă, iar în spatele sălii un munte, Golgota, care este o adunătură de cabluri de cauciuc și pe care va muri Ioana, atunci cînd a înțeles că nu va putea schimba nici morala, nici lumea prin cuvinte generoase și prin supa caldă".

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

9
(931)
Sîmbătă
1 martie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înalt prestigiu, profundă prețuire, supremă mîndrie

Prestigiul României în lume este o realitate pe care desfășurarea evenimentelor ce concură la un climat de pace, progres și colaborare o evidențiază cu elocventă putere.. El se întemeiază pe o politică externă ce pune în lumină aspirația poporului nostru de a trăi și de a se dezvolta într-un climat internațional fără conflicte, voința sa de a contribui direct — manifestîndu-și personalitatea de popor liber, stăpîn pe destinele sale — la crearea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi în care popoarele să poată lucra în liniște și siguranță la propria lor fericire. Afirmîndu-și și reafirmîndu-și principiile politicii sale externe, România își dovedește cu consecvență militantismul în ceea ce privește pacea, colaborarea și înțelegerea între popoare, în ceea ce privește calea sigură pe care lumea urmînd-o va putea, într-adevăr, să se bucure de o pace reală, clădită pe baze durabile. Ca și politica internă — cu care se află în cea mai deplină și armonioasă legătură — politica internațională a țării noastre poartă pecetea de înalt prestigiu a activității și personalității secretarului general al partidului nostru comunist, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În lumea contemporană România înseamnă, în cel mai înalt grad, Nicolae Ceaușescu. Este o mîndrie, o imensă mîndrie pentru națiunea noastră socialistă că are în frunte un asemenea conducător care să-i exprime la scară planetară idealurile, aspirațiile, sentimentele. Este mîndria sub a cărui lumină am trăit în urmă cu cîteva zile cînd, ca expresie a aprecierii deosebite de care se bucură aportul României la cauza păcii și colaborării, la progresul științei în slujba dezvoltării tuturor popoarelor, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu le-au fost conferite Medaliile de aur ale Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaționale. Prestigioasele distincții conferite tovarășului Nicolae Ceaușescu constituie o nouă și elocventă expresie a prețuirii deosebite de care se bucură pe plan internațional, acestea adăugîndu-se cu strălucire numeroaselor mărturii de profundă stimă și respect față de șeful statului român, proeminentă personalitate politică a lumii contemporane, de înaltă apreciere a remarcabilei sale contribuții la instaurarea unei noi ordini economice mondiale, la înfăptuirea idealurilor de libertate, independență și progres ale popoarelor, la edificarea unei lumi a păcii, securității, înțelegerii și colaborării între națiuni. De asemenea, distincțiile conferite tovarășei Elena Ceaușescu reprezintă o nouă recunoaștere a valoroasei sale activități, a contribuției importante la progresul științei românești și universale, a prestigiului de care se bucură în lumea științei.

Inscripțiile de pe medalii și plachete sintetizează realități trecute în aprecieri de imens prestigiu : „Institutul pentru problemele unei noi ordini economice internaționale, aniversînd cinci ani de la întemeiere, lui Nicolae Ceaușescu, gîndirii și acțiunii sale, pentru pace și cooperare între popoare, marelui, admirabilului său respect pentru idealurile de libertate și dreptate" ; „Institutul pentru problemele unei noi ordini economice internaționale cu prilejul aniversării a cinci ani de la întemeiere, președintelui Nicolae Ceaușescu în semn de profundă apreciere pentru opera sa de excepțională valoare, din care acest institut se inspiră și pe care domnia sa a implinit-o și continuă să o împlinească pentru progresul Republicii Socialiste România și al întregii umanități. Pentru rolul său de vajnic susținător al dreptului popoarelor la autodeterminare, la o viață liberă și independentă, la o colaborare egală în drepturi, cu urarea de noi și noi succese, spre binele tuturor popoarelor iubitoare de libertate" ; „Cu prilejul celei de-a V-a aniversări a Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaționale, excelenței sale, Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, inspirator și promotor al valorilor prieteniei și colaborării între popoare ; Institutul pentru problemele unei noi ordini economice internaționale, aniversînd cinci ani de la întemeiere, Elenei Ceaușescu, promotoare a progresului tehnic și științific al României în pace și libertate".

Parcurgem aceste rînduri cu sentimente de bucurie, de mîndrie. Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, gîndirea sa sînt binecunoscute în lumea întreagă, se bucură de o largă apreciere. Ele reprezintă geniul românesc întruchipat de activitatea neobosită a secretarului general al partidului nostru pentru pace, progres, înțelegere, colaborare în lume.

În aceste zile de puternică angajare politică și civică, zile premergătoare alegerilor de la 9 Martie, actul conferirii tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu a Medaliilor de aur ale Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaționale ilustrează cu strălucire legătura trainică dintre politica internă și externă a României — baza prestigiului internațional al țării noastre.

Luceafărul

Martie 1945, martie 1980

Istoricul veacului al XXI va analiza cu un deosebit interes istoria României de la constituirea ei ca stat național și modern și pînă la etapele decisive ale trecerii ei spre treptele înalte ale civilizației socialiste și comuniste. Neîndoielnic întreaga istorie universală a veacurilor XIX și XX afirmă realitatea ardentă a unor transformări și mutații decisive în istoria umanității și procesul esențial al eliberării omului a înregistrat pe cea mai mare parte a globului, în forme și la grade diferite, succese evidente, contrastante cu veacurile și mileniile anterioare. România a ocupat un loc specific în procesul general, exemplul ei stîrnind un permanent interes. Unirea Principatelor, cucerirea Independenței, desăvîrșirea statului unitar au marcat dominant istoria modernă a României, pentru ca insurecția din august 1944 să deschidă zăvoarele spre o nouă și decisivă etapă a existenței României contemporane, înscriindu-se totodată ca unul din momentele hotărîtoare ale cumplitei conflagrații mondiale.

Insurecția a însemnat inaugurarea unei ere noi de afirmare a revoluției de eliberare socială și națională. Ea a însemnat temeiul unei mari biruințe a poporului român, care a reușit să înlăture prezența armatelor hitleriste și să pună capăt dictaturii militaro-fasciste. Sute de mii de ostași și mii de ofițeri români au consfințit prin sîngele lor eliberarea patriei și au evidențiat contribuția României la eliberarea Europei de sud-est și centrale. Dar coaliția forțelor care realizaseră răsturnarea situației și redaseră României locul ce i se cuvenea pe harta politică a Europei nu ocupa poziții similare pe plan politico-social, componentele ei văzînd diferit evoluția următoare a patriei. Pentru partidele istorice viitorul României urma să fie o revenire la situația anterioară anului 1938, cînd fusese instaurată dictatura regală; în timp ce forțele politice ce reprezentau **noul** și în fruntea cărora se găseau comuniștii și partidul lor, ca principal element catalizator, ca un mobilizator înflăcărat al maselor, **viitorul României nu putea fi decît socialismul.**

Înfruntarea a fost, în conjunctura care se crease, cu totul firească, ea desfășurîndu-se aprig pe fundalul grelei situații generate de război, de anii de ocupație militară străină, de grava situație în care se găsea ansamblul economiei. Pentru vechile forțe politice situația era **nouă,** problematica ei le depășea, ca și elanul maselor cu care se vedeau confruntate și cu care deseori nu mai puteau ajunge la un limbaj comun. În aceste condiții, încă din zilele insurecției — și procesul va continua, adîncindu-se necontenit în anii următori, ducînd la practica dispariție de pe scena istoriei a acestor forțe politice învechite — noile forțe se vor afirma și maturiza, comuniștii dovedindu-se principala forță politică în ascensiune în noua etapă care se deschidea în fața României. Ca și făuritorii cu un veac în urmă ai României moderne, dar cu o putere mobilizatoare mai mare, ei vor ști să ridice masele la luptă și sprijiniți pe ele să deschidă un ev nou țării.

Momentul decisiv l-a reprezentat sfîrșitul lunii februarie și începutul lunii martie 1945, atunci a fost dată în realitate bătălia hotărîtoare de clasă, înfruntarea istorică dintre **vechi** și **nou.** La 6 martie 1945 n-a avut loc, în consecință, o simplă schimbare de guvern, cum avuseseră loc cu zecile în România dinainte de cel de-al doilea război mondial, ci de data aceasta se constituise **primul guvern revoluționar democratic, cu un caracter dominant muncitoresc-țărănesc,** guvernul de largă concentrare democratică al dr. Petru Groza, așa cum l-au numit contemporanii, prin alcătuirea căruia se vădise sensul pe care avea să-l ia noua evoluție istorică a țării.

Partidul Comunist s-a aflat din acel moment în mod practic la cîrma statului, cuvîntul său a fost decisiv, în acest sfat al țării. Comuniștii au știut să transforme **noul** guvern într-un eficient și puternic instrument de înlocuire, pe toate planurile, a vechii puteri și de ocrotire a creșterii și afirmării celei noi. A fost astfel vorba de o transformare **de esență** a regimului politic existent, care a fost inițiată și apoi trep-

Dan Berindei

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

* * *

Dacă m-aș gîndi mai bine
Scormonind adun în mine,
N-am un suflet, ci mai multe
Cine poate să le-asculte.
Pentru toate cîte dor,
Ți le string în mărțișor.

Fată zveltă, fată albă
Tata vrea să-ți facă salbă
Dintr-un șir de mărțișoare
Să nu simți nimic ce doare.

N-am avut mărgăritare,
Pentru-atîtea mărțișoare.
Cată și le ține minte.
Înșirate din cuvinte.

De grumazul gălbior
Îți atîrn un mărțișor.

A venit și un balaur
Să-ți dea ochii lui de aur.

Iată șirul de cocoare.
Îți aduce mărțișoare.

Dintre stele-ți cade-n zbor
Un luceafăr mărțișor,
Să nu poată, fata mea,
Niciun ochi le deochea.

JURNAL DE POET

Simbolul

Poezia europeană, ca și arta, aproape două milenii pînă astăzi în ce are ea mai profund ține de forța sa de realizare ca simbol. Simbolon, simbalein înseamnă a bate laolaltă două părți în vederea unui întreg imperisabil. A sesiza în parte întregul. Poezia cuvîntul numai ca simbol poate avea o semnificație de-a lungul veacurilor care nu se învechește numai în măsura în care partea contemplată și exprimată ține seamă de cealaltă parte invizibilă care-și fulgură în partea vizibilă existenta.

Fiecare element al naturii este o astfel de parte care-și caută sora întru împlinire ; chiar dacă partea vizibilă ar putea fi foarte stearsă și aparent fără semnificație partea sa slăvită îi va potența întregirea, o va înnobila în perspectivă nepieritoare. O poesie despre trandafir bunăoară nu va putea niciodată să iasă din caracterul descriptiv adică din litera moartă atîta vreme cît partea de slavă a trandafirului nu va fi invocată să conlucreze la împlinire. Poesia nu-i organică, nu intră în sfera creației decît în măsura în care ține seamă de întregul creaturii care cearcă să o exprime. Manierismul, homunculul apar acolo unde partea nu și-a găsit partea, ci se statornicește un legămînt hibrid între părți care nu se caută, ci sînt silite să conviețuie, iar părțile care se întîlnesc în hibridul mimetic sînt orizontale sunt ambele de același plan, nu-i o nuntire întîlnirea lor, ci o siluire. În simbol trebuie să convină întru participare ambele părți cea telurică și cea uranică, cea vizibilă și invizibilă ca să se nască făptură nouă. Două părți numai telurice se pot apropia dar nu pot dura laolaltă unitatea după care tinește fiece creatură. La Haghia Sofia ctitoria tracului Justinian de acum o mie patru sute de ani să devină o făptură, o creație unică în cosmos cele două părți ce se unesc aici, partea telurică din marmură verde a trebuit să primească partea uranică de aur a cupolei ce s-a închegat a pogorît a nuntire peste cea pămîntească. Atunci cînd părțile cea vizibilă și invizibilă se întîlnesc cu adevărat ia naștere un simbol, o Sofie nouă, înțelepciunea cea dătătoare de viață. Pindar vorbea despre poetul Sofos, poetul văzător care sesizează adevărata față a lucrurilor în conexiunea părților lor ce și le caută și dimpreună pot dura unitatea mult dorită. Arta greacă este alegorică însă nu a avut puterea spirituală să realizeze simbolul care este obiectul artei noi începută o dată cu evul mediu timpuriu.

Ioan Alexandru

GÎNDURI PENTRU 9 MARTIE

Tinerii oameni ai muncii

La marginea Bucureștiului, chiar la margine (dincolo începe cîmpul !) avem, azi, miercuri, 26 februarie 1980 — în preajma evenimentului de la 9 martie — alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare — o întîlnire cu tinerii Automaticii de la Secția Nouă. Tineri, adică ingineri, tehnicieni, muncitori, toți sub treizeci de ani, fiindcă șeful lor, inginerul Virgil Nadolu, are 29. Chiar mi-e dor aici de un bătrîn și dau peste portar :

— Da, așa e, sînt toți niște copii.

Și ce fac aici copiii aceștia serioși ? Mai ales aici, la Secția Nouă, după o metaforă a lui George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, care ne conduce, împreună cu inginerul Nadolu, prin acest labirint al explicațiilor, copiii aceștia serioși produc inteligență. Altfel n-ai ce să înțelegi, decît numai că „Automatica" este cel mai mare furnizor de acest tip din țară, că face „echipamente electronice", că la secția aceasta este începutul, că aici e „capul de pod" pentru automatizare. Că în această secție mai lucrează 70 de ingineri profilați pe „cinci echipamente de înaltă tehnicitate", că aici e un laborator care aplică direct în producție rezultatele cercetărilor sale — acum un an, de exemplu, un exponat s-a asimilat și se produce și azi în fabricația de serie fiind considerat competitiv pe întreaga piață mondială. Inginerul Nadolu numește secția o „fiică" a „Fabricii-mamă", adăugînd că e cea mai rentabilă întreprindere din țară și că e unica profilată pe o cercetare propriu-zisă

Vasile Băran

Continuare în pag. a 3-a

În Martie

În Martie iubirea de patrie are tărie
Firelor de iarbă ce străpung zăpezile,
A cîntecului prin care-n azur ciocîrlia
Cu soarele înfrățește cîmpiile și livezile.

În copilărie am văzut cum în Martie soarele
Se coborîse el însuși pe ziduri de case și porți ;
Votîndu-l, atunci, așezării izvoarele
Istoriei noastre-n lumina noilor sorți.

Dar astăzi cînd patria-n Martie este
Chiar ea o grădină a muncii înfloritoare
Votul înseamnă lumină pe-ale Carpaților creste
Și lumină-n privirile voastre cutezătoare.

Cu Dunărea-n cuget veniți, cu Munții Carpați,
Aduceți cu voi rîul, ramul și glia !
În Martie, fii ai Patriei, votul vi-l dați
Pentru viitorul de aur ce va lumina România.

În Martie iubirea de țară e o floare
A inimii înflorind de-a dreptul dintre zăpezi
Și-i pasăre a privirii gata să zboare
Ca un cîntec de dragoste peste livezi.

Nicolae Stoe

Columna visată

Trebuie spus încă de la început că Zaharia Sângeorzan a reușit prin **Pelerini români la Columna lui Traian** să ne dăruiască un superb și savant reportaj alcătuit din cele mai vii emoții și admirative atitudini față de patria strămoșilor noștri istorici, față de cel mai vast și relevant atelier de artă și civilizație universală, față de Italia solară, modernă, exuberantă și vie. Autorul acestui multiolu itinerar italian comentează pertinent și **inserează** inspirat în volumul său mărturii diferite, de la cel mai nereținut extaz vizavi de măreția istorică, de arta sublimă și de peisajul peninsulei pînă la atitudinea demitizantă a mai recenților călători. Indubitabil este însă interesul cu care toți acești pelerini au sfîrșit întîlnirea cu țara Cetății eterne. Se poate spune că pentru cei mai mulți călători români posibilitatea de a vedea Italia a fost un vis obsedant. Neîndoielnic, vor fi fost, pe lîngă nenumărații turiști anonimi, încă mulți autori ale căror însemnări și note autorul a făcut bine că le-a eludat, acelea fiind neconcludente. Ceea ce a reținut cartea constituie materia unei lecturi și atractive și utile, îndeosebi în cazul unor

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

Povestea lui Hyperion

JURNAL DE CRITIC

CERC ÎNCHIS. Aparent într-un dicționar este cuprinsă întreaga cunoaștere omenească. Putem învăța, de pildă, fizica, învățîndu-i definițiile și, apoi, definițiile elementelor care-i compun definiția și așa mai departe. Dar un dicționar nu este, în fond, decît o listă finită de cuvinte. **Fiecare cuvînt este explicat prin cuvinte care se află în același dicționar.** Nimic adevărat, din afară, nu pătrunde în ingenioasa convenție care, asemenea unui tablou iremediabil plat, dă totuși iluzia perspectivei.

CU GÎNDUL LA REVANȘĂ. Unii scriitori seamănă cu niște credincioși slabi și cu haine rupte în coate care, privindu-se în oglindă, se bucură că arată astfel și își spun : lasă, că dumnezeu, care știe tot ce se întîmplă, mă va răsplăti pe lumea cealaltă. Rolul de dumnezeu îl joacă în mintea lor, istoria literaturii. Nu o istorie a literaturii reală, urmînd a fi scrisă eventual de vreun critic contemporan, ci una abstractă, ascetică. În cadrul ei — speră scriitorii în cauză — orice voluptate pe care și-a permis-o cineva în scris — cum ar fi stilul, spumos sau elegant, acțiunea palpitantă, risipa de idei, succesul de public, fantezia, libertatea de a compune cărți ne „unitare" etc. — va fi aspru pedepsită. În schimb, abținerile și autoflagelările — adi-

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 6-a

PREMIILE U.T.C.
PENTRU LITERATURĂ PE ANUL 1979

● Articole despre volume semnate de ● Titus Vijeu ● Teodor Bulza ● Mircea Nedelciu ● Mircea Constantinescu ● Ovidiu Ioanițoaia ● Kali Istvan ● Rolf Bossert.

● IN ACEST NUMĂR : ● Patria, către primăvară ● Articole semnate de ● Platon Pardău ● Barabás István ● Ion C. Ștefan ● Ion Lilă ● Puterea, anul 1 : ● Fragmente din „Setea" de Titus Popovici ● și „Asaltul" de Ilie Purcaru ● Puterea, anul 35 : ● Reportaje de ● Constantin Stan ● Dan Mucenic ● Nicolae Sîrbu ● Cronica literară : ● N. Ciobanu despre volumul „Ingîndurat ca pietrele munților" de Nicolae Dragoș ● Viața cărților ● Cartea de debut ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● Televiziune ● Radio ● Plastică ● Muzică ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Antologia «Luceafărul». Poeme de ● Cezar Ivănescu și ● Mihai Ursachi.

cronica literară

Nicolae Dragoş

ÎNGÎNDURAT CA PIETRELE MUNŢILOR

Cărţi de poezie precum **Îngîndurat ca pietrele munţilor** (Editura Eminescu, 1979) a lui Nicolae Dragoş solicită spiritului critic o atenţie aparte. Prin poziţia lor de etalon circumscris într-o arie stilistico-problematică în care curenţii centripeţi sînt continuu supuşi acţiunii subminante şi devalorizatoare a curenţilor centrifugali, astfel de cărţi (nu multe la număr) vin să atragă luarea aminte a interpretului şi în ceea ce priveşte statutul general-estetic ce stă la temelia acestui gen de poezie caracteristică prin receptivitatea manifestă la „vocea" existenţei umane nemijlocit impulsionată, la rîndul ei, de „vocea" imperativ-patetică a timpului istoric. Nu încape îndoială că abordarea poeziei de structura celei aici aflate în discuţie, întîi de toate, constituie supremul test al valorii căruia i se supune (sau ar trebui să i se supună) orice vocaţie poetică autentică. De luăm bine seama, fie şi numai la „lecţia" propusă de istoria marii poezii româneşti, observăm numaidecît că pentru majoritatea zdrobitoare a exponenţilor ei **inscrierea la acest decisiv examen** echivalează cu însuşi gestul transpunerii în faptă a uneia dintre cele mai privilegiate, prin noblesa lor profund umană, forme de manifestare a libertăţii de creaţie. Simplu spus, aceasta vrea să însemneze că dezideratul etic şi filozofic, potrivit căruia adevărata poezie închide în sine însuşi modul unic de existenţă al plăsmuitorului ei, îşi vădeşte completitudinea numai cu preţul recunoaşterii intim asumate a adevărului că vitalitatea gîndirii şi cunoaşterii poetice este condiţionată de grava conştiinţă a apartenenţei la un anume topos, riguros determinat în latura coordonatelor de timp istoric şi spaţiu etnic. „Mă dărui ochiului mulţimii / ca-ntr-o lentilă nesfîrşită / şi-mi caut pasul pe potrivă / statura cînd mi-o ştiu mărită / nimic nu poate fi-nlăuntru / de nu se-arată în afară / cum soarele nu poate fi / în univers o grea povară". **(Autoportret)** ; iată, aşadar, afirmarea deschisă, în cuvinte de o pătrunzătoare lapidaritate, a acestui crez ce-şi relevă dialectica implicită graţie deplinului impact dintre starea de conştiinţă a poetului şi chipul în care aceasta din urmă se întruchipează în metaforă.

Esenţial este că, pentru Nicolae Dragoş, programatic dar şi în faptă, asemenea „declaraţii de principiu" încorporează în substanţa lor, ca pe un dat originar, neistovitul elan al visării poetice, acel elan capabil a dezmărgini imaginea de-o clipă a realului şi a o înscrie pe orbita celuilalt mod de mişcare a timpului : „el (Poetul, n.n.) poate fi / dorul de viaţă / şoapta din care începe / sub lună, oceanul / mierea de azur a / iubitei şi / dreptul de-a fi dincolo de timp, în nemoarte / şi fulgerul ideii născînd / revoluţii / poetul înseamnă visul lumii / visat pînă dincolo / de stelele cerului / şi dreptul de-a face din cuvinte / pluguri şi oţeluri şi / pîini nemuritoare / poetul este cel ce-şi îmbracă viaţa-n cuvinte / ca viaţa să poarte spre oameni, priviri omeneşti" **(Poetul)**. Afirmaţia, în primul moment, poate să deruteze, dar vom spune că ceea ce diferenţează cu deosebită pregnanţă timbrul liric al poeziei cuprinse în volumul **Îngîndurat ca pietrele munţilor** este modul aparte, cu totul personal, în care poetul dialoghează şi se confruntă cu tradiţia autohtonă. Străin de orgoliul pueril al rupturilor violente, repudiind atitudinile de bravadă iconoclastă, Nicolae Dragoş îşi relevă maturitatea gîndirii şi simţirii poetice printr-o firească adeziune la unele din tonurile fundamentale ale poeziei româneşti. Un poem precum **Marii vremurilor oaspeţi** „prefaţează" cum nu se poate mai deschis dialogul în cauză. Precum altădată Eminescu în **Epigonii**, poetul dă glas iubirii sale pentru marii înaintaşi, spiritele tutelare ale lirismului românesc dintotdeauna. În stihuri anume croite după tiparul eminescian, se schiţează vii portrete, începîndu-se, normal, cu Eminescu („Viu nimbat în falduri albe, Eminescu duh romantic / naltă peste lume scutul unei ode-n metru antic // statura zidită cărţii, urcă nopţilor acuza / sub halucinantul sînge mort la Sarmisegetuza"), pentru a se trece, apoi, la Creangă („Încărcat în basme calme şi răpit în amintiri / pare Creangă prinţ al serii, refuzat de patrafir"), la Caragiale („Caragiale, sfîntul, tristul poartă-n ochi ironic semn / traversînd secolii lumii, neclintit din mersul demn"), la Macedonski („Iscodind în pietre false şi-n cuvinte ce nu mint / Macedonski sapă nopţii drumurile de argint"), la Arghezi („Vine Arghezi, cel ce frînt-a vorbele-n solie lungă / rezimat în cîrja-i simplă, ca-n departe să ajungă"), la Barbu („De pe ape ne-ncepute, tălmăcite-n criptic ţel / duce Barbu calea albă spre Lapona Enigel), la Blaga („Blaga tainele lumii, căutîndu-le cu versul / urcă lin în jos şi în sus, mioritic, universul") şi la Bacovia („Sideral cu ochi de steauă şi cu pasul de plumb greu / ia Bacovia vioara, plînsă-n piept fragil de zeu").

Într-o solidaritate emoţionant-lucidă, afectuos-sacerdotală, cu aceşti „împăraţi de vis şi gînd", poetul îşi strunesţe propria-i cîntare, animat fiind, în primul rînd, de dorinţa captării acelor leit-motive care, prin anvergura lor consacrată, sînt în măsură a-i figura biografia arhetipală în ordine mitic-istorică şi social-politică. Interesul, foarte acut, la lectură, starea de emoţie durabilă stîrnită de volumul **Îngîndurat ca pietrele munţilor** au drept resort fericita întîlnire a unui temperament poetic ardent, dăruit cu o constantă propensiune spre efortul de asumare a trăirilor şi aspiraţiilor semenilor săi, pe de o parte, cu o deosebit de vie conştiinţă a continuităţii naţionale a actului de creaţie, pe de altă parte. Adevărul este că o atentă privire critică, nuanţat panoramică, asupra cărţii, într-o atare direcţie, s-ar solda cu delimitarea unui univers poetic acaparant tocmai prin diversitatea congruentă a structurilor ce-l compun. În esenţă, am spune că ceea ce defineşte procesul de valorificare originală a tradiţiei este fiorul uman revitalizant, uneori, de-a dreptul reactivizant, care asigură poemului o nouă pulsaţie ; în cele din urmă, un coeficient de simţire social-patriotică şi istoricopolitică cu adevărat proaspăt, de o netăgăduită actualitate. Solemnitatea clasică a versului din **Visul** (cea de a treia poemă închinată lui Mihai Viteazul) aminteşte în chip emoţionant de sonurile marilor vizionari pasoptişti : „pe cîmpia Turzii, visul pare o lacrimă surpată / ce se-nvolbură în repezi valuri de viforic Olt / şi se schimbă într-o gravă şi de necuprins săgeată / să coboare-n nemurire un ne-nvins şi tragic cort". Trepidaţia baladesc-onomatopeică în **Elegie de pandur** se adapă cu măsură din eposul popular : „bate calea-n taină mare / Tudore, semn de-ntrebare / şi sub ochi adună-ţi stele/ să te-ascunzi de hoţi în ele/ nu cumva într-o lumină/ Tudore. floare cu vină". Disimularea patetismului civic prin recurs la oralitatea prozaică a versificaţiei, în **Baladă eroului cel simplu**, se impune ca o soluţie realmente eficientă : „şi-a aşezat cu grijă / în bătrîna ladă de zestre / hainele de duminică / şi vocea — un fel de uimire şi teamă / cu stîngăcie, cu sfială ascunse — i-a poruncit nevestei: **„ai grijă de ele / altele se fac greu / costă bani / şi poate mă întorc / dacă nu, om vedea / or folosi la copii / la ceva !"** (s. a.) / a plecat... / nu, nu-l căutaţi în ziarele vremii / plumbul literei nu i-a cunoscut numele". Am putea, evident, continua cu exemplificările. Ne oprim însă aici pentru a arăta că marile reuşite ale cărţii în direcţia originalei asimilări a formelor şi viziunilor propuse de tradiţie sînt de căutat mai ales în masivul ciclu intitulat **Dinspre părinţi**. Remarcabilă este aici tensiunea lirică de inflexiune nostalgic-elegiacă sub semnul căreia amintita biografie mitic-istorică şi social-politică se dizolvă în poeme al căror leit-motiv central îl constituie dorul de locurile natale. Într-o sinteză revelatoare, duhul poeziei lui Coşbuc şi Goga, a lui Pillat şi Zaharia Stancu cristalizează în ample şi înviorătoare imnuri, în cîntece de dor şi alean, ori în epistole poetice de o excepţională pregnanţă a imaginilor rememorate, spre a nu mai pomeni de dramatismul adînc al retrăirii acestora **(Scrisoare în sat)**.

Modernitatea neotradiţionalistă învederată şi de cărţile anterioare ale poetului, acum, primeşte noi şi definitive confirmări. Mai mult chiar, se pare că volumul **Îngîndurat ca pietrele munţilor** face loc unor simptome de bun augur pentru viitorul poeziei lui Nicolae Dragoş. **Pastel cu munţi**, de exemplu, ar putea anunţa virsta unei viziuni neotradiţionaliste ale cărei elemente de modernitate constau în tensiunea de largă şi indefinibilă reflexivitate inculcată descripţiei : „Trec zvonuri de iarnă / prin rădăcinile pămîntului // sub zăpezi / înfloreşte lumina adînc // încărunţind, aşteaptă seminţele / anotimpul mugurelui // neîntrerupte, albe lumini / călătoresc brazii / tăcut, pe piepturi de munte / în drumuri de secole / dintotdeauna // dimineaţa urcă din rădăcinile pămîntului / limpezindu-şi faţa, în zăpezi // încărunţind aşteaptă seminţele/ anotimpul mugurelui".

Nicolae Ciobanu

P.S. Critic vădind o tot mai alarmantă alunecare în plasa foiletonisticii industrioase, Alex. Ştefănescu face alergie la structura sintactică şi lexicală a textelor semnate de mine şi de alţi confraţi. Ceea ce, omeneşte vorbind, e în firea lucrurilor, întrucît, în chip paradoxal, nedreptatea manifestată faţă de alţii poate constitui un semn de tacită şi, poate, salvatoare nemulţumire faţă de sine. Pe de altă parte, o asemenea reacţie „rimează" perfect cu nervozitatea orgolios-veleitară a unor condeieri trecuţi de prima junete dar care îşi mai fac (încă !) veacul în paginile unor publicaţii destinate (totuşi !) studenţilor. Şi ca să nu mai fie discuţie, declar că din acest moment „dialogul" meu cu preopinentii din respectiva categorie, indiferent de replicile lor viitoare, se încheie acum. Cînd se vor ivi, numai operele lor îmi vor reţine atenţia.

viaţa cărţilor

proza

Lumea ipotetică

● Cu o proză insolită, eseistă în gust borgesian, fantastă în amănuntirea meticuloasă, debuta în 1977 Gh. Săsărman („Cuadratura cercului"), un booklet plin de edificii imaginare şi un şir de aşa-zise „ucronii" fascinante şi inventive. Prozatorul, remarcabil în detaliu, închipuia cetăţi reale şi imaginare, dezvolta civilizaţii dintr-o unică ştire, precum Cuvier — un animal preistoric dintr-un os ; şi totul pe deplin verosimil căci avea în subtext documentaţie temeinică irefutabilă, de specialist (autorul e şi un remarcabil estet al arhitecturii). Ignorată de critică, „Cuadratura cercului" se citeşte totuşi cu delicii, deşi nu putea indica un prozator de meserie, cum se zice, dacă nu cel mult un accident creator în marginea eseisticii unui spirit riguros şi iniţiat. Totuşi, adevărul nu este acesta, căci arhitectul patentat ne dă, cu „Himera" *) măsura aptitudinii sale prozastice.

Gh. Săsărman e, la o repede examinare, un prozator „science fiction". Însă de stirpe prooriu-zis fantastă. Literatura de fictiune stiintifică, se stie, este stereotipă ca basmul şi se înrudeste consangvin cu romanul de aventuri. Basm e aci nota de fabulos încă cu substrat tehnic, aventuroasă pare miscarea de invenţie limitată, creatoare totusi de suspensiuni. Cînd nu e o istorie de Far-West mutată în mediu cosmic, ficţiunea ştiinţifică reiese din miraculosul mecanizat unde zmeul e substituit de robot, iar palatul inaccesibil — de maşina rătăcitoare în timp.

Mai nimic din toate acestea la Gh. Săsărman, adică din toate cîte ceva, însă sublimate într-o filozofie paradoxală de esenţă utopică. Ce este utopic nici ? Prozatorul închipuie totul deplin fictionalist ermetic, după vaihingeriana „Als Ob". Planeta prozei lui are statele ei necunoscute, istoria ei inaccesibilă, percepută fragmentar, umanitatea însăşi inclasificabilă istoriceşte. O vagă senzaţie de neliniste sporeşte nota deplin fictionalistă.

Prozatorul amestecă geografiile reale şi imaginare dar senzatia de anxietate creşte cînd localizarea este identificată cu uşurinţă. Ca şi în „Cuadratura cercului", Gh. Săsărman închipuie un soi de „istorii paralele" pe deplin verosimile, al căror efect şocant iese din comparatia cu datele comune anterioare. În idee şi în detaliu, prozatorul este aproape ireprosabil, închipuie fantast şi cu deplină virtuozitate, observă acut şi notează sagace ; însă simţul constructiv denunţă experienţa, ca să zic aşa, redusă. Arhitect, prin urmare, om de gîndire rece, geometrică, Gh Săsărman vede ideea în proză cu principiu rationalist, rezolutiv. Cît de paradoxal e cazul, se înţelege de la sine : omul imaginează fantast şi rezolvă rational.

În „Evadarea lui Algernon" el izolase cu virtuozitate un caz de invazie necunoscută în lumea palpabilă (cam în genul Cortazar), însă isprăveste cu un fel de „poantă" : reportajul e o simplă ficţiune, produsă de un ziarist leneş, din birou. „Astitot", o poveste de iubire în gust Camil Petrescu, devine studiu de fixaţie maniacală şi de antropologie futurologică. „Dulceaţă de cireşi amare" cuprinde un caz de magie misterioasă, pusă în discuţie într-un compartiment de tren de către doi diletanţi. Hotărît lucru, Gh. Săsărman confundă fantasticul cu aventurosul. Însă impresia de amănunt este şocantă. Prozatorul creează iute mari viziuni onirice şi teribile, închipuie felurite situaţii răsucite, e şi un analist rarissim, la noi, al psihologiei fantaste. Şi, în plus, este izbitoare la el putinta de a crea un aer greu, irespirabil, din te miri ce. Lumea toponimică, mereu stranie, sporeşte efectul inanalizabil. Cu „Himera", Gh. Săsărman este neîndoios un insolit prozator fantast, deocamdată neclarificat, a cărui înaintare în direcţia livrească şi fantastă, poate avea consecinţe imprevizibile sub raportul valorii, neîndoios superioare.

Artur Silvestri

*) **Gh. Săsărman : „Himera", Editura „Albatros", 1979.**

critica

Un sofist printre critici

● **Un poet printre critici** este un „mixtum compositum", în care intră jurnalul de lectură şi sofistica despre poezie, aforismul şi polemica, notaţia grăbită, spontană, făcută pe marginea unei cărţi sau aporia îndelung inscenată, indoiala faţă de ceilalţi şi prea marea siguranţă de sine, cazuistica şi reveria, mici procese literare la ordinea zilei şi un proces lăuntric în care intră mult orgoliu dar şi temere (complexe) faţă de „conjuraţia" criticii. Acest proces e ascuns sub masca de critică a criticii sau sub aceea de antologare apodictică a poeziei contemporane. George Alboiu e un soi de sofist printre critici şi printre poeţi (atunci cînd tace poetul), cu părţile bune şi rele ale sofisticii. „Nu poţi să te ridici împotriva criticii fără să faci critică", scrie George Alboiu în **Argumentul zece**. Iată o frază care-i deconspiră demersul, şi care ne-a ajutat să înţelegem de ce fiind de acord cu multe dintre propoziţiile acestei cărţi apreciind elocventa autorului, fragmente de analiză şi o mare parte din aforisme, n-am fost de acord cu volumul luat ca întreg, simţindu-l o războire sterilă cu critica, un soi de gîlceavă naiv-orgolioasă cu lumea conceptelor, ierarhiilor, judecăţilor, infirmate din pricina statutului lor ontologic secund, derivat. Aceleaşi concepte şi ierarhii, condamnate la altii sînt primite însă cu ospitalitate în propriile analize. Ceea ce critică George Alboiu în **Dicţionarul** lui Marian Popa, „netezirea" valorilor, tendinţa de a le „dicţionariza" (termenul îi aparţine) ni se pare a fi tocmai vina esenţială a celei de-a doua părţi din volumul său. Poeţi importanţi sînt puşi alături de nume nesemnificative, printr-o ciudată compasiune faţă de contribuţiile modice, dublată de un spirit critic exacerbat, în contact cu valorile majore. Metoda lui George Alboiu de a face critică este una bazată pe ceea ce grecii şi latinii numeau „argumentul reciproc" — acela care poate fi folosit — avînd mişcarea unui bumerang — şi împotriva celui ce-i foloseşte. Parafrazîndu-i un frumos aforism, vom spune : cînd criticul se foloseşte numai de o parte din libertatea ce i se oferă (maliţia, ironia, spiritul demolator, generozitatea) nu va contribui substanţial la crearea unor libertăţi noi. Nici George Alboiu nu contribuie substanţial la crearea unor libertăţi noi de interpretare. Nimic nou în cartea aceasta în afară de formulări expresive — în care e vizibil pariul inteligenţei — montate grăbit lîngă citate din comentariile altora, poeme alese nu dintre cele mai reprezentative şi multe locuri comune ale opiniei critice. Filiaţiile compatismului funcţionează stereotip Ca mecanisme ale ironiei, adesea. Prea mulţi poeţi au ca puncte de referinţă pe Prale, Ion Barbu, Blaga, Pillat, Labiş, Nichita Stănescu. Statistic vorbind, Prale iese învingător. După George Alboiu, o mare parte din lirismul contemporan s-ar trage din mantaua acestui poet-astru !

Există, de altfel, o precipitare nemotivată în analiza poeţilor. În loc de comentarii sentenţe, o rostire apodictică, generalităţi lipsite de complementul diferenţelor specifice. Judecător vigilent al gîndirii celorlalţi, George Alboiu are arta elocinţei în polemică sau generalizări, dovadă şi aforismele de la sfîrşitul cărţii. Soluţiile lui în comentariul poeziei sau teorie sînt însă adesea discutabile, inacceptabile ori parţiale, fiind pîndite de aceleaşi pericole care-i pîndesc pe toţi criticii la care se mai adaugă şi vina de care se face responsabil doar George Alboiu, de a renunţa la actul deciziei de dragul deliberării, în conformitate cu o remarcă frumoasă ce-i aparţine : „critica deliberează ceea ce arta deja a decis" **(Argumentul zece)**.

Morala acestei cărţi, incitante, e că nu poţi face critică şi nici nu rămîi „un poet printre critici", pierzînd grija pentru adevăr de dragul demonstraţiilor. Critica trebuie să fie o artă dialectică dacă nu vrea să se transforme în eristică, în arta de a cîştiga discuţii.

Doina Uricariu

*) **George Alboiu : „Un poet printre critici", Editura „Cartea Românească", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

„Grădina de dincolo"

Debutul — cu totul remarcabil şi în multe privinţe fermecător — al lui Andrei Oişteanu*), încadrat de cîteva cercetări similare în premise şi consecinţe (C. Noica — **Basmul filonei şi „Tinereţe fără bătrîneţe"**, M. Constantinescu — **Triumful lui Făt-Frumos**, **Gh. Muşu — Zei, eroi, personaje**, Ion Gheorghe — **Cultul Zburătorului)** dă seama o dată în plus de o tendinţă extrem de fecundă a culturii noastre actuale. Aceea a reevaluării unor mari motive (modele mitice sau scenarii magic-spirituale) arhaice, pe linia valorizării speculative vizînd configurarea unor nuclee etico-iniţiatice, a unor arhetipuri continuu emergente, într-o multitudine fenomenală abordată din unghiul mitologiei comparate, al antropologiei, ontologiei sau stilisticii categorial-abisale. Din acest punct de vedere, la titlurile enunţate mai sus, pot fi adăugate — pentru spiritul analizei — reinterpretarea din unghiul fazelor alchimice a operei lui Ion Barbu (D. Teodorescu) sau valorizarea **Baltagului** sadovenian de către Al. Paleologu.

Într-un astfel de context, cele două eseuri ale lui Andrei Oişteanu, închegate în intenţii mai ales cu studiul lui Mircea Constantinescu, superioare, însă, ca fermitate şi economie demonstrativă, absorbind o bibliografie întinsă şi pline de observaţii de profunzime şi finete spirituală, se cuvin abordate atît ca demers teoretic, cît şi ca realizare analitică. Cel dintîi eseu — **Grădina de dincolo — Comentarii mitologice la basmul lui Harap Alb** —, după ce punctează pertinent traseul gîndirii mitice de la ritualitatea spaţiului sacru, la mit şi magie degradată, pulverizîndu-se în basm, stabileşte o bază de plecare întru totul justificată, credem : „putem interpreta drumul şi încercările la care e supus Harap Alb ca fiind o alegorie a ritualului de iniţiere". Altfel spus, Harap Alb, ca şi Feciorul de împărat din „Tinereţe fără bătrîneţe" reface călătoria către Centrul spiritual-cosmic, în descendenţa unor Rama, Ghilgameş, Psyché, Teseu, Orfeu, Herakle etc. Toate elementele, aparent nemotivate, ale basmului-călătorie se strămută astfel într-un cod mitic, devenind teme iniţiatice, mijloace magice, formule incantatorii, scenarii rituale ; comentariile se grupează de-a lungul a trei axe, care constituie constelaţii simbolice, nuclee radiare în jurul cărora elementele secundare se încarcă de energia căutării pilduitoare, a tiparelor ancestrale revelatorii. Trei axe, trei iniţieri, respectiv trei „morţi şi învieri simbolice la care este supus eroul" : obţinerea salatei din grădina ursului, vinarea cerbului minunat şi botezul în sîngele animalului sacru. De-a lungul acestui triunghi vor fi abordate : vînătoarea rituală, relaţiile homeopathice mască (blană) — persoană, strămoşi (împăratul) — neofit, motivul grădinii — insulă edenică — panteon sacru, riturile de purificare, de extază şamanică, simbolica fitominerală şi magisteriile alchimice, aportul demonicului în declanşarea revelaţiilor, simbolica vederii, elementele mithraice ale basmului, dendrolatria, ceremoniile hemobolice, căsătoria terestră închipuind cuplurile originare, hierogamiile, omorîrea şi înhumarea simbolică-vitalizare energetică (chtonian-uranică) etc., etc. Fiecare motiv este proiectat pe fundalul gîndirii mitice universale şi aplicat într-o pînză simbolică, ale cărei margini sprijină cele două ipoteze ale comentatorului : basmul lui Harap Alb ca o sinteză a iniţiaticii de tip alchimic, de purificare trupească (mercurul) şi trecerea în spirit (aurul roşu), unde groapa în care singele sacru il scaldă pe erou este echivalentul cuptorului vechilor magisterii ; a doua ipoteză, cu şanse de credibilitate mult superioare, leagă elementele esenţiale ale basmului de riturile de primăvară şi de eroii ctitori, fertilizatori ai locului, înmormîntarea şi învierea rituală repetînd creaţia originară şi asigurînd puterea sacră a eroului şi a comunităţii. Evident, Spînul va fi echivalentul demonicului, pădurea ce marchează Calea eroului de la Verde la Roş Împărat va fi labirintul iniţiatic, Gerilă, Ochilă, Setilă şi ceilalţi vor fi personificări ale virtutilor căpătate de personajul central, mireasa va fi Sophia şi căsătoria-hierogamie. Unele naivităţi ale comentariului sau supralicitări inerente, ca şi unele zone excesiv documentare, atrăgătoare pentru un cititor nefamiliarizat cu bibliografia temei, dar parazitare întregului, nu pot umbri coerenţa ansamblului, echilibrul demonstraţiilor (autorul declară ferm condiţia ipotetică, valabilă dar nu postulativă, a demersului său) şi mulţimea observaţiilor de finete.

Deşi excelează în spiritul sintetic, **Zoosophia**, a doua secţiune a cărţii, „un mic dicţionar-eseu" vizînd „tendinţa omului de a asocia unor animale fabuloase proprii sale concepte morale, filozofice şi religioase", neavînd o premisă analitică fermă, — rămîne un studiu util asupra cîtorva făpturi mirific-hibride (vasiliscul, aspida, phoenix-ul, inorogul, simorgh-ul, pasărea Roc, etc). Dacă primul eseu al cărţii se nutreşte teoretic în principal din studiile lui M. Eliade, R. Vulcănescu, Ghe. Muşu, J. Frazer şi V. I. Propp, acesta este îndatorat lui Gaster şi Cartojan, de o parte şi lui Constantin Prut, de alta.

Nu ne putem imagina urmarea cărţii de faţă. Andrei Oişteanu pare a fi un spirit familiar lumilor pe care Baltrusaitis, Caillois ori Kurt Seligman le-au re-investit estetic şi spiritual, un bun minuitor al bibliografiilor labirintice, sintetic şi precis, radical în concluzii. A doua carte a sa ar putea fi la fel de bine un volum de poezii sau un roman, un studiu erudit despre „fantezia dictatorială", să zicem, sau un jurnal de călătorie prin cărţile populare. Ne place să credem, însă, că după această carte de sigură şi valoroasă referinţă, va urma abordarea şi valorizarea în acelaşi spirit a colindelor româneşti, a descîntecelor şi bocetelor arhaice, aceste comori pe care prejudecăţile şi comoditatea unei modernităţi superficiale le-au închis demult (pripită şi cumplită nedreptate) în sipetele culegerilor de folclor sau în pîntecul cilindrilor de fonograf. **Grădina de dincolo** este, în ultimă instanţă, un act de iubire faţă de realităţile acestui mythos autohton, pentru care „dincolo"-ul a însemnat întotdeauna nostalgia şi voinţa reinvestirii originare a lui „dincoace".

Dan C. Mihăilescu

*) **Andrei Oişteanu : „Grădina de dincolo", Editura „Dacia", colecţia „Discobol", 1980.**

Povestea lui Hyperion

Urmare din pag. 1

că alungarea îngrozită a diavolului actualităţii, cultivarea fachirică a obsesiilor, alegerea unor motto-uri sofisticate, cu grafii incomode, limbajul chinuit, sibilinic, mersul în ghetele strîmte ale mereu aceluiaşi stil, indiferenţa cititorilor — vor fi — îşi închipuie aceiaşi scriitori — din belşug recompensate.

DE LA ŞAH LA LITERATURĂ. Jocul de şah are o frumuseţe cu totul aparte pe care literatura o poate exploata în cel puţin trei moduri : reconstituindu-i „povestea", imitîndu-i mecanismul intim sau descriind-o, eventual, într-o variantă idealizată. Primul caz l-a ilustrat în literatura noastră Mihail Sadoveanu, care a compus o istorie romanţată a şahului. Pentru ilustrarea celui de-al doilea ar putea fi citat Edgar Allan Poe, un expert în demontarea misterului cu ajutorul unor ipoteze aflate într-un raport de adversitate şi luate în discuţie alternativ. În sfîrşit, Hermann Hesse a imaginat, pornind de la modelul oferit de şah, simfonica geometrie spirituală a „jocului cu mărgele de sticlă".

INDEPENDENŢA LUI CAMIL PETRESCU. În literatură, Camil Petrescu a refuzat binefacerile diviziunii sociale a muncii. Cînd poezia nu i-a fost inteleasă, şi-a asumat rolul de exeget al propriei lui poezii. Piesele de teatru şi le-a explicat pe larg şi, la nevoie, şi le-a pus singur în scenă. În romane a făcut loc unor adevărate studii introductive, în eseistică a teoretizat condiţia eseisticii. Fără îngîmfare, dar şi fără falsă modestie şi-a precizat locul în istoria literaturii. Totodată, s-a considerat şi propriul său biograf, selectînd sever momentele semnificative din istoria vieţii sale. Aproape niciodată nu a recurs la servicii, la intermediari. Spectacolele de teatru şi meciurile de fotbal — care l-au încîntat atît de mult — le-a comentat el însuşi. Ca să scrie despre război a mers pe front şi ca să-l evoce pe Bălcescu s-a scufundat într-un noian de documente de epocă. Cu aceeaşi seriozitate cu care şi-a inventat filosofia de care avea nevoie (substanţialismul), şi-a corectat în spalt (mai bine decît orice corector) cărţile şi articolele. Imaginea unui Camil Petrescu care, pentru a-şi publica o carte, taie copaci din pădure, fabrică hîrtie şi lucrează la linotip este perfect plauzibilă.

STATISTICĂ. Mi s-ar părea nefiresc (şi aceasta dovedeşte, probabil, o lipsă de imaginaţie) ca numărul personajelor din literatură să depăşească pe acela al oamenilor care trăiesc pe Pămînt.

CEL CE ÎNŢELEGE. La un moment dat, interpretînd legenda întemeierii mînăstirii Putna, Nichita Stănescu conchide — făcînd poate aluzie şi la raportul dintre scriitor şi critic — că **ideea** celui care are **ideea** este întotdeauna mai puternică decît **ideea** celui care i-a înţeles **ideea**. Se poate spune însă că, în măsura în care o exprimă original, cel care a înţeles ideea are deja **o altă** idee.

EI ŞI ? Să ne închipuim că poemul **Luceafărul** n-ar exista... Iată o ipoteză care ne găseşte nepregătiţi şi ne consternează. Pur şi simplu nu reuşim să ne imaginăm absenţa extraordinarului poem. Şi aceasta pentru că povestea lui Hyperion şi a Cătălinei, ca, de altfel, aproape tot ce a scris Eminescu, ne creează senzaţia că nu se **putea** să nu facă parte din existenţa noastră.

Poezia adevărată creează întotdeauna această senzaţie. Cînd îi citim pe Bacovia, Barbu, Blaga, Arghezi ori Nichita Stănescu simţim că apariţia versurilor lor era iminentă, că orice s-ar fi întîmplat — un incident biografic sau un dezastru natural — aceste versuri nu se putea să nu fie scrise.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre poemele care se publică în revistele noastre în momentul de faţă. Pe alocuri răsar, este adevărat, asemenea unor flori rare şi texte care îl bucură intens pe cititor, ca şi cum le-ar fi aşteptat vreme îndelungată. Însă cele mai multe, înrijorător de multe, nici nu îl bucură, nici nu îl supără, avînd asupra sa acelaşi efect cu huruitul zilnic al tramvaielor asupra unui cetăţean care ar locui de o viaţă întreagă pe Calea Grivitei.

După lectura unor asemenea versuri, îţi vine să te întrebi : Ei şi ? De ce-o fi simţit, oare, autorul nevoia să scrie ? Şi, mai ales, de ce s-o fi crezut obligat redactorul respectiv să le publice ? Întrebări, desigur, pur retorice, pentru că răspunsurile le cunoaştem prea bine. Totuşi, să le recapitulez. Aşa cum există filatelia sau pescuitul, există şi pasiunea — care la uneori forme maniacale — de a „compune" poezii. Pasionaţii respectivi au orgoliul lor şi, după ce au pus pe foaia albă, atît de răbdătoare, ultimul punct, nu mai visează nimic altceva decît să-şi vadă „opera" multiplicată în sute de mii de exemplare. Veleitarii roiesc în jurul redacţiilor ca viespile în jurul vînzătorilor de pepeni. Cedînd rugăminţilor sau ameninţărilor, negăsind rapid cu ce să umple un spaţiu rămas gol în pagină sau intimidîndu-se la vederea, în scrierile autorului ambiţios, a unor cuvinte de mare prestigiu ca **viitor, columnă** etc., responsabilul cu poezia îşi pune pînă la urmă semnătura pe textul în cauză.

Aşa se face că dimineaţa, cînd deschidem cu înfrigurare revista preferată, ca şi cum ne-ar putea oferi cine ştie ce revelaţie, ne ascundem cu mîna un căscat de plictiseală şi caligrafiem cu privirea, la sfîrşitul fiecărui poem şters, anonim şi inutil, întrebarea inevitabilă : Ei şi ?

Columna visată

Urmare din pag. 1

spirite de referinţă în cultura noastră cum au rămas Miron Costin, Ion Slavici, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Tudor Vianu, G. Călinescu, Liviu Rebreanu ş.a. în rîndurile cărora citim atît veneraţie, mîndrie a originii comune, admiraţie, cît şi ocazia unor profunde meditaţii istorico-filozofice, artistice mai ales, ginduri fără de care această carte ar fi fost mai săracă. Lectorul curios, bunăoară, de contribuţia lui Titu Maiorescu la bogatul pelerinaj italian, va rămîne cu un aer de insatisfacţie faţă de parcimonia reacţiilor notate de marele mentor junimist ; explicaţia ar fi, pe lîngă natura sa reticentă, şi aceea că putea să se considere un fiu abia întors în patria originală, motiv de a-şi reprima orice exaltare. Se poate spune că nici contribuţia lui Eminescu nu cuprinde prea mult spaţiu tipografic, dar cu siguranţă sonetul **S-a stins viaţa...** va rămîne cea mai durabilă mărturie în timp a unui român care a văzut Veneţia.

Autorul vastului reportaj privind patria lui Dante a căutat să prezinte cititorilor o diversitate de chipuri spirituale şi sensibile ale Italiei, performanţă pe care a realizat-o prin selecţia autorilor şi a unor citate care să le lumineze mai bine originalitatea în clipa intîlnirii cu pămîntul cezarilor. Atîtea Italii citi autori, spune Zaharia Sângeorzan undeva în prefaţă.

Dacă de la o vreme un soi de amnezie neaşteptată lucra la ştergerea oricărei nostalgii originale, **Pelerini la Columna lui Traian** apare tocmai la timp spre a revigora în sufletele noastre dragostea şi mîndria pentru acea încrengătură a strămoşilor noştri care în urmă cu două milenii determina soarta şi administra pacea aproape a întregului pămînt. Editura Sport-Turism merită felicitări pentru această apariţie.

Cu toate că am văzut şi noi oraşe ca Roma, Florenţa, Milano, Veneţia etc. cele mai multe dintre mărturiile cuprinse în acest opus sînt înnuri vibrante, frumoase dovezi de iubire şi ataşament faţă de sora intru latinitate a ţării noastre ; astfel, dacă ar fi să citîm numai ceea ce merită într-adevăr, atunci spaţiul întreg al revistei ar fi insuficient. De aceea, din atîtea pagini memorabile, în dorul nostru de „limba veche şi-nţeleaptă" ne mulţumim cu citarea doar a cîtorva rînduri ale cronicarului Costin : „lieste ţara Italiei plină, cum să zice, ca o rodie, plină de cetăţi şi oraşă, iscusite, multime şi desime de oameni, tîrguri vestite, pline de toate bivşuguri, şi pentru mare iscusénii şi frumuseţuri a pămîntului aceluia i-au zis raiul pămîntului, a căruia pămîntu, oraşile, grădinile, tocmélile la casile lor cu mare desfătăciune traiului omenescu nu are toată lumea, supt ceriu, blîndu, voios şi sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni grêle. De grîu, vinuri dulci şi uşoare, untdelemnu, mereu bivşug şi de poame de tot féliul : chitare, năramze, lămîi şi zahar şi oameni iscusiţi la cuvîntu, stătători peste toate neamurile, neamăgei, blînzi, cu oamenii streini dintr-alte ţări nemţeşti, îndată tovarăşi, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, supţiri, pentru aceia le zică gentiloni, cum zicu, grecii, celebrii, şi la războaie neînfrînţi într-o vreme cum vei afla în Istoriile Rămului, de vei ceti de dinşii."

Bibliografia impresionantă folosită de Zaharia Sângeorzan presupune zile şi nopţi de lucru tenace, de aplecare evlavioasă asupra textelor doveditoare izbutind „să pună în evidenţă... ideea unei neîntrerupte iubiri pentru Italia, a romanităţii noastre, fenomen de sincronism cu o mare cultură şi istorie". Portretele Italiei, aşa cum apar în **Pelerini... la Columnă** ţin de ştiinţa organizării unui livresc şi subtil reportaj. Columna visată şi reală ar trebui ridicată cu toate detaliile ei, cum propunea acad. Şerban Cioculescu, în noul centru ce se va construi în capitală.

Cea mai frumoasă dintre țări

mărturisesc că, încă de la început, am avut noroc. În port ne aștepta însăși nava „Neptun", iscată parcă din comorile imaginației mele, delegată la această întîlnire de chiar mitologicul zeu al mărilor, consecvent cu sine însuși, în înfățișare, instrumente de lucru și obiceiuri. Mărturisesc că, fără a-mi fi trecut măcar prin minte o atare evidență, acest „Neptun" cu un deplasament de 10 000 de tone, deci cam 1 000 de vagoane, vibrînd ușurel de viața motoarelor aflate undeva sub succesive podele de oțel, era o întîlnire cu propriul meu trecut. Da, mărturisesc, recunosc, am vrut și eu să mă fac marinar ! Cargoul școală „Neptun", nava pe care, periodic, cite 100—150 de studenți ai institutului de marină „Mircea cel Bătrîn" din Constanța primesc botezul mării, trec proba bărbăției în care trebuie să dai dovada capacității și calității de a fi membru al unei echipe și de a ști să fii, în același timp, tu însuți, curajos, demn, puternic în solitudine, dacă se va întîmpla, deci, o călătorie în imaginație, așa cum, poate ar fi putut să fie. Un album, amintiri ale ultimului voiaj studențesc, avea să mă provoace. Poate unul dintre ei sînt eu ? Poate unul din rîndul întîi, zîmbind, conștient pentru o fotografie decisiv document. Poate bărbatul acesta... Sau, tocmai aici, nu departe de bazinul de pe puntea bărcilor, loc de odihnă și mici sau mari evenimente, tocmai am trecut proba botezului lui „Neptun"... Sigur este că am simțit în inimă ceva foarte plăcut la gîndul că aș fi putut fi unul dintre acei băieți frumoși, plecați pe mare și — iată, iluzia e gata — am și voit să cred că sînt unul dintre ei, în acest februarie cu marea drapată în ceturi furtunoase, însă nici o clipă altceva decît marea, marea pe care „Neptun" se pregătea să pornească peste cîteva zile. Unde ? Cu ce scop și pentru cîtă vreme ? Mi-o va spune — cine altă — decît amabila noastră gazdă, căpitanul de cursă lungă, comandantul navei, tovarășul Gheorghe Sava : printre Europa și Asia, prin Bosfor și Dardanele, traversînd Mediterana, trecînd Gibraltarul, furtunosul golf Biscaia, Canalul Mînecii, la drum cu urarea : „printre altele, căpitane, îți doresc un picior de apă în chilă" ; adică nici un eșec. 50 de zile și 50 de nopți, toate la fel și fiecare altfel, fiindcă orice călătorie are personalitatea ei, lasă amprenta ei, are acel irepetabil care, deși ochiul neavizat, nu-l va observa imediat, el există. Deci, 50 de zile și 50 de nopți care încep de aici, și a căror liniște depinde și de cum se face încărcarea, nu vă mirați, sîntem foarte departe de Aventurile lui Gordon Pym și a sa nefericită navă pierdută din cauza încărcăturii prost fixate în cală, dar kilogramul e kilogram, tona e tonă, iar legile echilibrului rămîn în vigoare și comandantul Gheorghe Sava le va respecta cu strictețe, le va respecta el, le vor cîntări aparatele, vor fi spiritul, dacă vreți, muncii acestor 35 de marinari care, odată cu misiunea de instructori ai studenților, își vor face meseria de cărăuși ai mării, de lupi de mare moderni, altfel decît în poveștile adevărate sau fanteziste, dar aceiași viețuitori pe mări pînă la trei sferturi din anii lor de muncă.

Așadar, curînd plecarea. Cine unde va fi în următoarele 50 de zile ? Cine, unde și cum va vedea marea în orele lui de muncă ? Iată un om care n-o va vedea și nici n-o va auzi, dar nu va înceta să o simtă.

El se numește... Gheorghe Tincu și, aici, într-un punct căruia afară îi corespund deja cîțiva centimetri sub apă, veghează motoarele. Muncă de rutină, firește, uzina merge, învîrte elicea, mină nava... Dar, iată că nu întotdeauna e așa. Și unul îmi vorbește despre o furtună în golful Biscaia, se stricase ceva la motorul principal, marea se înclina pînă la 40 de grade și, în situația asta cu o mînă te ții și cu cealaltă lucrezi —ceea ce nu înseamnă că motoriștii, mecanicii, stăpînii motoarelor se întîlnesc mereu cu evenimentul. Dar ei sînt oameni ai evenimentului, pregătiți în acea solidaritate a clasei noastre muncitoare, de a-și face datoria cu promptitudine, eu eroism simplu, cu convingerea și conștiința că, trebuie înainte de toate, să se bizuie pe ea înșăși. Chiar dacă în călătoria mea verticală pe „Neptun" aveam să mai provoc istorisiri ale unor momente tensionate, puneți-o pe seama dorului de a afla evenimentele mării și oamenilor mării... „Neptun" navighează din 1976, fără alte pene decît acele banale ale unui automobil. Aie unui automobil cu un deplasament de 10 000 de tone.

Pare totul simplu, nu-i așa ? Dacă n-ar trebui să înțelegem matematica, și chimia și fizica și mecanica și electricitatea și electronica și mai știu eu cîte sofisticate legături între punctul acesta și corespondentul lui, perechea lui din locul unde chiar se vede marca. Cine o vede și cum o vede, prin ce ochi o vede ? Iată ochiul cartografiei navei, strămoșul sextantului sau astrolabului sau al mai știu eu cărui instrument de stabilit poziția navei. Aici e un fel de tipografie sui-generis de editat hărți ale Mării Sale, cargoul școală „Neptun". La vreo cîțiva metri mai încolo, o vede prin dulapurile astea cu tranzistori și cabluri, emițătoare și receptoare, radiotelegrafistul Petre Abramov. Și, în sfîrșit, aflu omul care vede, vede cu ochii, e obligat să vadă cu proprii lui ochi pentru toți oamenii de aici, pentru mașini și aparate : timonierul. Ce vede timonierul, obligat în ceasurile de veghe în cabina numită comandă, să nu se așeze pe scaun (în spatele lui e o simplă rezemătoare) să fie numai ochi ? El vede ce-i la bord și ce-i la tribord și ce-i la pupă și ce-i la proră, el strigă faimosul „Pămînt !" El vede uneori o aprindere a oceanului, așa cum ne-a povestit-o un timonier actual de pe „Neptun", pe atunci pe nava...

Deci, pentru 50 de zile „Neptun", o părticică din patrie, o părticică din Republica Socialistă România, cum își zic marinarii de aici, va fi departe de țară. 50 de zile în care viața la bord va continua ca și în țară, cu pulsul fremătător, marcată de campania electorală. Nava e o parte a circumscripției electorale a portului Constanța, tovarășul Dumitru Vultur, secretarul organizației de partid de pe „Neptun" mi-o spune convingător, din felul cum se desfășoară pe alt plan, pe planul continuării vieții spirituale a colectivului, călătoria. Astfel, ore de studiu, ore de odihnă, ore de dezbateri, ore de cunoaștere a oamenilor de către ei înșiși, pentru ei înșiși. Undeva, prin mările „continentului" — așa se numește partea aceasta, îi va afla pe marinarii cetățeni ai R. S. România de pe „Neptun" 9 martie. Dar urna nu va lipsi, votarea se va desfășura în cea mai democratică respectare a legilor și cu un splendid accent inedit : mulți din faimoșii studenți vor vota întîia oară pe mare ! Își vor vota țara și bărbăteasca meserie în slujba țării, consfințind cu un gest de emoție acel adevăr adînc ce zice că puterea călătoriei, puterea curajului și singurătății marinarului pe mările nimănui și de lumini i-o dă gîndul că are o patrie ! Iar marinarii de pe „Neptun" duc în inimi cea mai frumoasă dintre patrii...

Platon Pardău

Patria, către primăvară

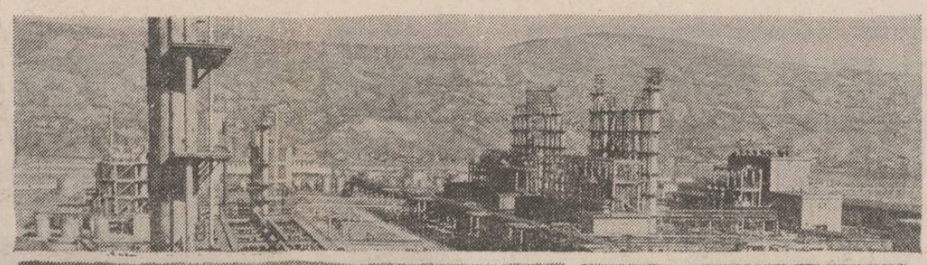

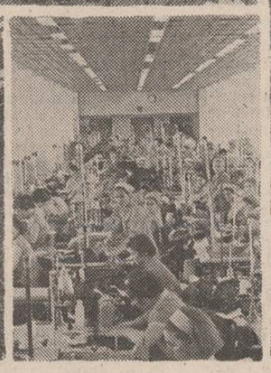

Fiul satului

mă îndreptam într-o simbătă seara spre comuna Mitreni. Simțeam în apropiere respirația șantierelor navale din Oltenița — fereastră deschisă spre lume într-o alunecare de nave și lumini. Veneam aici pentru prima dată și eram îngrijorat bănuind că, fiind simbătă seara, organele locale cu care trebuia să mă întîlnesc au plecat demult. În comuna Mitreni se păstrează un viguros dans bărbătesc, unic în zona de cîmpie. Membrii formației erau laureați ai celei de a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" iar acum eu trebuia să-i adun pentru a doua zi în zori, cînd urma să-i duc la București pentru un spectacol televizat.

Să apari într-o simbătă, simbătă seara, într-o comună din vecinătatea unui oraș, așezat pe calea ferată care leagă cîmpia Dunării cu Capitala și să ai speranța că-l vei găsi pe secretarul adjunct al comitetului comunal de partid și vei reuși cu el să-i aduni pe cei 24 de bărbați din formația de dansuri... O adevărată utopie ! În gară, prima surpriză un grup de tineri studenți români, cubanezi, negri glumind și strigînd cu glas tare, într-o veselie și detașare cum numai acestei virste îi stă bine, îndreptîndu-se spre Consiliul Popular, unde o colegă de-a lor avea cununia civilă. Un ax de lumină se roti în sufletul meu, ca floarea soarelui după părintele ei de veșnicie, prinzînd dintr-odată întreaga semnificație a acestui gest simplu : iată că spre satele noastre, departe de-a rămîne numai liniștite și luminoase oaze însorite, se îndreaptă tineri din alte seminții ale lumii pentru a fi, în clipe deosebite, alături de prietenii lor. Dar bucuria mea avea și-un alt suport : știam acum că-l voi găsi la Consiliul Popular măcar pe primar. Acesta se pregătea pentru actul solemn pe care avea să-l oficieze.

I-am spus primarului despre misiunea mea. M-a invitat la cununie. Am cîntat și eu „Mulți ani trăiască", în grupul care rostea în mai multe limbi ale pămîntului aceeași urare. După ce au ciocnit cîteva pahare de vin, tinerii au plecat cu rudele și invitații lor. Din nou l-am întrebat pe primar cum să mă descurc. Mi-a spus că-i grăbit și că trebuie să plece și el la Oltenița, îl așteaptă familia, de-o săptămînă întreagă n-a mai dat pe acasă. „Bine, dar nu mă puteți lăsa aici singur ! Noi ne-am pus mare nădejde în dansatorii dumneavoastră. Apar la „Antena vă aparține". Vor fi văzu'i la televizor de întreaga țară !". „N-ai nici o grijă ! Îl cauți matale pe Fiul Satului !" — „Cine-i ? Și ce treabă am eu cu el ?" — „Uitasem că poposești pentru prima dată în satul nostru. Fiul Satului e secretarul adjunct al Comitetului comunal de partid. Un tînăr ca și dumneata, pe deasupra și deputat, a doua oară ! ...Activitatea culturală ține de domeniul lui. Luați legătura și veți rezolva toate problemele !" — „Unde-l găsesc ?" — „Vezi la C.A.P., la ședința operativă de comandament. Sediul C.A.P.-ului e în blocul nou de peste drum. Pe Fiul Satului îl cheamă Vasile Rădoi ! La revedere și îți urez succes !"

M-am îndreptat spre blocul de peste drum cu impresia că primarul m-a expediat pentru a scăpa de mine. Îi înțelegeam graba de a-și vedea familia, dar eram din nou îngrijorat.

— Caut un tînăr deputat, pe Fiul Satului ! m-am adresat eu oamenilor strînși în jurul unui plan operativ și a unei hărți mari cît masa de lucru, unde erau hașurate locurile unde se pregăteau culturile de primăvară.

— Psst ! imi făcu semn un om în virstă. Și-mi arătă cu degetul spre un tînăr în jurul a treizeci de ani, care vorbea celorlalți. După siguranța glasului său, după tonul cu care dădea sarcini, sfaturi, după cum cunoștea locurile și culturile am dedus că el trebuie să fie Vasile Rădoi. Într-o jumătate de oră am ascultat tot planul lucrărilor pentru săptămîna următoare.

— Mă scuzați că m-ați așteptat ! se întoarse el cu un zîmbet cald. Azi eu sînt de serviciu, ca de obicei ! Ceilalți sînt navetiști, oamenii s-au obișnuit cu mine și mă ascultă. Dacă nu sînt odată la planul operativ, le e greu. Să nu credeți că mă laud, dar li se pare că le lipsește ceva ; ei dau cuvintelor mele greutate.

Nu era nici îngîmfat, nici modest Fiul Satului. Era un om obișnuit. „Să mergem să-i căutăm pe dansatori ! Știți că mîine îi ducem la televiziune !", am insistat eu. — „Cu plăcere. Trimit acum pe cineva să-i mobilizeze !" Între timp, tovarășul Vasile Rădoi m-a purtat prin mai multe locuri : mai întîi : un „noroc și casă de piatră" celor cununați de primar, apoi o vizită la magazinul universal, unde fuseseră aduse mărfuri noi ; o scurtă discuție cu un grup de muncitori de la fabrica de conserve Valea Roșie : „mai avem încă probleme, fabrica e pe raza comunei noastre și mulți dintre cei care lucrează aici au o dublă calitate : de muncitor și de membru cooperator — noi trebuie să ținem seama și de una și de alta, mai ales că materia primă pentru fabrică vine de pe ogoare !". În timpul care mi-a mai rămas am discutat și despre ale lui. Voiam să aflu cît mai multe. Soția, Constanța Rădoi, era profesoară de limba română și comandantă de pionieri pe școală. „Știți, eu lucrez cu cei mari, ea cu cei mici. Mulți dintre ei, după ce ies de pe băncile școlii și vin la fabrică sau la C.A.P. sînt deja formați ca oameni. Ne înțelegem chiar și cu navetiștii ; deși unii lucrează la Oltenița sau la București, rămîn tot oamenii satului. Nu părăsesc comuna ; vedeți că este destul de frumoasă : asfalt, alei betonate, școală nouă, magazin universal. Toate s-au construit în ultimii patru ani. Eram pe-atunci cel mai tînăr deputat și umblam din om în om... Acum am experiență... Cît am mai muncit și la școala asta ! Cît ne-am bătut capul pînă cînd am făcut prin contribuția voluntară a cetățenilor alei asfaltate și pe străzile laterale ! E greu să-i înveți pe oamenii de la țară dintr-odată cu civilizația urbană ! Noi, sînt convins, am făcut cîțiva pași. Mai avem încă destule de făcut".

„Un, doi, trei și Haj așa, așa, așa ! Bate pasul spre dreap-ta" ! "O roată albă de bărbați voinici, îmbrăcați în costume populare, în rîndul cărora Fiul Satului nu se mai deosebea cu nimic, lovea acum cu putere podeaua căminului cultural. Interpretau un joc străvechi, plin de energie, cu pași și cu încrengături iuți, un joc izvorît din vigoarea acestui pămînt exprimînd legătura indisolubilă dintre meleagurile natale și oamenii care nu le-au părăsit niciodată.

Apoi oamenii, zicîndu-ne cu respect „bună seara", s-au retras unul cîte unul. M-am interesat de camera oficială, iar Fiul Satului mi-a spus că au una „foarte frumoasă și dotată", dar că, de cînd lucrează el aici, nici-un „tovarăș de la județ, de la ziar sau din altă parte" n-a dormit acolo, fiindcă... „am fost și eu mulți ani activist U.T.C., cunosc viața grea de teren. Am lucrat la Greaca, la Prundu, am condus șantierul de muncă patriotică al tineretului de la Hotarele. Rămăsesem orfan de tată ; ne-a crescut numai mama. O soră de-a mea s-a căsătorit aici. Mama ne-a zis că să ne stringem unul lîngă altul și am adus-o mai întîi pe dumneael lîngă sor-mea, apoi i-am făcut casă ; am cunoscut-o pe profesoara de română, ne-am căsătorit, am fost ales secretar adjunct aici, apoi deputat ; aici am rămas. Oamenii au început să-mi zică Fiul Satului".

I-am cunoscut gospodăria. Era așezată în apropierea gării, pe una dintre străzile cu alei betonate. O casă nouă cu patru camere, cu bucătărie modernă, cu baie, cu cămări anexă și pivniță. În curte — viță de vie, pomi și un solar. „Gospodăria noastră ne asigură aproape tot ceea ce avem nevoie pentru hrană !" imi spuse el cu mîndrie. — „Se vede că ați moștenit de la părinții d-voastră dragostea pentru agricultură !". — „Da de unde ! Toate astea le-am învățat aici... Soția mea e piteșteană, eu bucureștean... Ne-au plăcut locurile, munca ne-a adus aici ; ne-am căsătorit și, iată, am rămas... Avem doi copii..."

În noaptea aceea n-am dormit liniștit. Mă tot gîndeam la acești oameni căutînd să înțeleg ce i-a determinat să se stabilească în Mitreni, acum cînd majoritatea tinerilor, chiar din mediul rural, se îndreaptă spre oraș. Dar nu putea fi vorba de vreo întîmplare oarecare, cînd ei, nu numai că s-au integrat demult în viața spirituală a comunei, dar s-au situat în fruntea evenimentelor și a celorlalți intelectuali, de vreme ce au devenit Fiii Satului. Mobilul lor moral n-a fost determinat decît de marea lor dragoste față de muncă. Aici și-au găsit locul lor potrivit, au rămas aici. Desigur că tinerii mei eroi pot fi niște excepții ! Dar ei pot tot la fel de bine avea modele în viața și activitatea altor tineri.

Era atîta liniște aici, atîta aromă de primăvară, atîta ordine și bunăstare în casa gazdelor mele, atîta mulțumire și pace în tot ceea ce făceau și gîndeau ei, încît puteam acum înțelege pe deplin că pentru ei a deveni Fiii Satului în Mitreni însemna nu o alunecare de la rosturile lor firești, ci un mare triumf izvorît din dragostea lor dreaptă pentru oameni.

Ion C. Ștefan

DIMINEȚILE PRIVIRII

Țara e locul
Unde soarele
Ne-a mîngîiat
Pentru prima oară
Privirile.

Aici,
S-au deschis
Răni de iubire
Pentru pămîntul acesta,
În care strămoșii
S-au făcut
Anotimpuri de pace.

Un drum de stele
Ne trece prin istorie,
Atunci cînd noi
Ne plămădim
Diminețile patriei.

Dumitru Udrea

A iubi munca, a iubi oamenii

inginerul Nedelcu Marin este director general al Centralei industriale de utilaj tehnologic și material rulant, și a fost propus de către oamenii muncii din Capitală, candidat pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională, la circumscripția electorală nr. 4 Energeticienilor.

Pe scurt, biografia acestui comunist nu are nimic spectaculos, s-a născut în comuna Bolintinu din Vale, județul Ilfov. Tatăl, muncitor, și-a deprins copiii să muncească serios, să gîndească și iar să gîndească înainte de a acționa, le-a insuflat o mare seriozitate în viață, învățături pe care inginerul Nedelcu Marin le-a asimilat în copilărie și nu le-a uitat toată viața. În 1960 devine membru de partid. „Anul 1960 a fost un an de o importanță vitală în viața mea ! Am devenit membru al Partidului Comunist Român, și sînt mîndru că trăiesc în acești ani în care România a intrat într-un ritm de dezvoltare grandios. În 1962 ajunge prin concurs la Institutul de cercetări și proiectări din București, în paralel ducînd și o intensă muncă de activist de partid la sectorul doi al Capitalei. În 1968 este ales secretar cu problemele economice al sectorului 6, în 1976 prim-secretar al sectorului 6, actualul sector 5. Din 1978, director general la Centrala industrială de utilaj tehnologic și material rulant.

— Ce este un comunist, tovarășe director ?

— Vreți o definiție ? ! Un comunist este un om care iubește munca mai presus de orice și care iubește oamenii. Mi-ați pus, într-un fel, o întrebare retorică. Mihai Eminescu considera munca adevărata bogăție a unui popor. Aceasta este înțelegerea superioară pe care o acordă muncii și politica partidului nostru „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Tara mea de glorii, țara mea de dor ?". Cîtă dragoste, cu cîtă dragoste își iubea Mihai Eminescu țara, munții, apele, codrul, drapelul tricolor... „Spună lumii large steaguri tricolore, / Spună ce-i poporul mare, românesc", spunea poetul cel mai de seamă al României. Numai iubind adînc și adevărat, reușești să îți dai măsura fortelor tale patriei și poporului. Tovarășul Nicolae Ceausescu este un exemplu viu al iubirii de țară, al iubirii pentru România și pentru viitorul oamenilor muncii din România. O minte clarvăzătoare, un suflet mare, capabil să cuprindă toate problemele care se ivesc pe parcursul dezvoltării țării noastre, dezvoltare fără precedent în istoria noastră. Și, odată cu industria, cu învățămîntul, cu științele exacte, și cu arta, cultura, se dezvoltă și oamenii noi ai României de mîine. De aceea, consider eu, că una dintre cele mai serioase probleme ale unui conducător de întreprindere, este munca cu oamenii, în fiecare om există o calitate ce trebuie descoperită, pusă în valoare.

— Cu ce sentimente ați primit propunerea de a candida pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională ?

— Drept să spun, eu nu am visat niciodată că voi ajunge să candidez la alegerile de deputați în Marea Adunare Națională. De aceea vorbeam de responsabilitatea omului în fața muncii, de seriozitatea cu care trebuie să privim viața și tot ceea ce face parte din viața noastră. Simt, acum, o mare responsabilitate în fața oamenilor muncii care m-au propus. Sînt conștient de marea responsabilitate pe care o am, și am să-mi fac datoria din toată inima. „Nimic nu am primit din afară în mod gratuit, nimic nu a căzut din cer ! Stadiul la care am ajuns este expresia muncii eroice a poporului nostru, a hotăririi și încrederii cu care toți oamenii muncii urmează și înfăptuiesc neabătut politica partidului, a țării și forței socialismului, a capacității noii orînduiri de a asigura întregii națiuni un înalt nivel de civilizație materială și spirituală" — a spus tovarășul Nicolae Ceausescu la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român. În aceste cuvinte ale secretarului general al partidului nostru este chintesența politicii partidului nostru, de mai bine, mai frumos, mai bun, de fericire și viitor luminos, de pace.

Ion Lilă

Două destine unite în interesul obștei

Orașul Bălan de pe meleagurile Harghitei este prezent în reportaje cu mult mai rar decît — spre exemplu — Valea Jiului sau Baia Sprie. Nu pentru că minerii din Bălan ar lucra cu mai puțină tragere de inimă decît frații lor ortaci de prin alte părți ale țării, ci pentru că această așezare relativ izolată este situată la mari depărtări de șoselele mult frecventate ; la jumătatea drumului dintre Miercurea Ciucului și Gheorghieni, începi să urci serpentinele și într-o vale foarte frumoasă, un orășel primitor îl întîmpină pe călător.

Pînă în anul 1962 localitatea Bălan se deosebea de celelalte localități rurale de pe meleagurile Ciucului doar prin aceea că 800 de localnici ai comunei au lucrat în mină și au locuit în blocuri. În acel an memorabil a intervenit o schimbare radicală în viața minei și ca urmare a acestui salt, în 1967 localitatea a devenit oraș, iar din cele 13 000 de suflete ale actualei localități urbane 5 000 lucrează în mină.

Acest salt spectaculos se distinge chiar în condițiile impetuoasei dezvoltări a județului Harghita ; este meritul unui mănunchi de tineri entuziaști, al unui adevărat colectiv comunist. Acest grup a venit la Bălan în jurul anului 1956, sosind direct de pe băncile universității. Pe atunci, rezervele de minereuri ale Bălanului au fost evaluate la 64 000 de tone și se părea că exploatarea nu va avea o viață lungă. Membrii acestui grup, inginerii Rácz Attila și Elena Rădulescu, geologul Fekete Albert și maistrul miner Kerekes János aveau pe atunci vîrsta medie de 25 ani ; ei au fost pătrunși de dorința fierbinte de a descoperi noi rezerve de minereuri în adîncurile subsolului, pentru ca Bălanul să ocupe un loc distinct în aria siderurgiei neferoase a țării și pentru ca acest grup entuziast de tineri să contribuie la ascensiunea vertiginoasă a acestei exploatări, oferindu-i însăși rațiunea existenței sale și, fără exagerare, a vieții la propriu și figurat la Bălan.

Rácz Attila și-a petrecut jumătatea vieții sale de pînă acum la Bălan ; avea 23 de ani, pe cînd a venit aici ca inginer stagiar, iar acum numără 47 ani de viață ; după numeroase funcții îndeplinite, printre care cîmp îndelungat, de inginer-șef, în 1947 a fost numit director al întreprinderii miniere. Fekete Albert a venit la Bălan ca geolog, fiind tot atît de tînăr pe vremea aceea. De atunci cariera lor profesională s-a împletit în munca de prospecțiuni și modernizare realizate cu multă competență și vocație. Planurile de dezvoltare ale minei s-au bazat pe prospecțiunile realizate cu un simț infailibil și temeinice cunoștințe în materie de geologul Fekete Albert, acestea fiind secondate de concepțiile inginerului Rácz, privind modernizarea și mecanizarea exploatării. Astfel s-a ajuns la actuala producție anuală de 1,6 milioane tone minereuri în mina despre care specialiștii — în lipsa unor temeinice și competente prospecțiuni — au spus că este „epuizată", condamnînd-o la „închidere".

Geologul Fekete Albert nu s-a resemnat cu o asemenea sumbră „perspectivă" și în 1956 a început să culeagă probe de rocă, descoperind astfel de rezerve, pe baza cărora conducerea partidului hotărîse încă din 1959 dezvoltarea într-un ritm rapid a minei. Datorită investițiilor, într-un deceniu și jumătate producția a cunoscut o creștere de 50 de ori. Paralel cu prospecțiunile întreprinse, geologul-șef Fekete Albert a format în jurul său un grup entuziast de cercetători competenți, printre care : Benkő Éva, Péter Borbála, Marosi Zoltán, Vasile Micaci și alții, care s-au dovedit a fi demni de faima veteranilor.

În 1956, cînd Rácz Attila venise la Bălan, la vagonetii din subteran se mai folosea încă hipotracțiunea, dar în procesul de modernizare transportul s-a mecanizat, sistemul de ventilație, alimentarea cu energie și încărcarea minereurilor s-au modernizat, s-a introdus forajul cu jeturi de apă sub presiune ; mina Bălan a cunoscut numeroase premiere ale asimilării și introducerii unor metode de muncă avansate în ale mineritului. Toate acestea se datorează receptivității față de nou, spiritului inventiv ale acestui minunat intelectual comunist Rácz Attila.

Datorită specificului muncii, Rácz Attila și Fekete Albert lucrează împreună de peste două decenii, activitatea lor fiind interconditionată. De altfel ei sînt prieteni buni, tovarăși de nădejde, care își cunosc bine colectivul de muncă, orașul lor pe care îl reprezintă în organele de partid, participînd la toate manifestările importante la nivelul cărora se adoptă decizii privind mina, orașul sau viitorul județului Harghita. De aceea consider drept un deznodămînt firesc că amîndoi au fost desemnați candidați pentru Marea Adunare Națională în circumscripția electorală nr. 4 Gheorghieni. Alegătorii din această circumscripție, români și maghiari, apreciază că munca și viața de pînă acum ale celor doi candidați s-au împletit strîns cu dezvoltarea minei Bălan, așa că desemnarea lor drept candidați la forul suprem al puterii de stat ce va fi ales la 9 martie constituie chezășia că ei își vor îndeplini cu cinste și acest mandat.

Barabás István

Tinerii oameni ai muncii

Urmare din pag. 1

(exemplul s-a dat mai sus) adică o cercetare cu aplicație imediată și mai adaugă cu privire la virstă : „Eu am terminat facultatea acum cinci ani și de virsta mea mai sînt trei-patru. Încolo, mai toți sînt sub 25 de ani !"

Pe urmă, ne descrie o trăsătură a tinereții, constatată în „atîtea și atîtea împrejurări ale procesului de producție" :

„Tinerețea are un fel de nerăbdare. Scotocește. Caută. Inventivitatea îi e la îndemînă. Bineînțeles că există o disciplină a cunoașterii. Altfel cum să descoperi, cum să imaginezi ?" Merg pe o „linie tehnologică" — și-l întreb pe primul băiat cum îl cheamă :

— Mircea Iancu.
— Virsta ?
— 22.
— Studii ?
— Sînt încă la liceul I.L. Caragiale.
— Și aici ?
— Am făcut un curs de specializare.

(Notez că e singurul copil la părinți, iar părinții lucrează tot aici, electroniști la „Automatica" și „Romcontrol". Nu, m-am grăbit, mai are un frate, Cristian, de 20 de ani, a terminat liceul și este și el tot aici, electronist). Dincolo de el lucrează (să-i vedeți cum sînt, ca într-o clasă !) Ioana Stănescu și ea încă elevă la I.L. Caragiale, iar dincolo de ea, Elena Georgescu, și ea elevă la același liceu, în fine, că cei mai mulți muncitori — electroniști de aici, sînt, de fapt, elevi ai liceului I.L. Caragiale, mai toți prin anul V, că liceul e patronat de „Automatica" — în ce fel ? Iată cum : — profesorii de specialitate, adică de științe tehnice sînt chiar inginerii lor, de aici, din secție, sau de la „Uzina Mare" : Automatica. Trec în „clasa" cealaltă — încăperile sînt despărțite prin pereți de sticlă — unde vorbesc cu primul tinăr, șeful de echipă, Cristian Zane, absolvent de liceu și al Școlii profesionale, elev al unui curs de maiștri „în specialitate", pe urmă cu Ion Zanea („Zanea sau Zane ?" „Nu, Zanea, nu sîntem rude, doar că muncim aici, sîntem colegi. Zanea Ion") a cărui soție lucrează „dincolo", în cealaltă „clasă" la secția de plachete, aici fiind secția de automate și dozatoare. Un băiat blond, frumos, 31 de ani, unul dintre cei trei-patru mai „în virstă", despre care vorbea inginerul Nadolu, a terminat liceul, a făcut o școală profesională, soția la fel, și ce să-mi spună el decît că-i e dor de fetiță, Roxana, care-i la țară, în Vrancea, că de-acolo e soție lui, din Mihălceni, și acum, pe iarnă, fetița lor de 3 ani au lăsat-o la bunici, dar, cum vine primăvara, se repede s-o ia.

În spatele său lucrează „bătrînul" Gheorghe Moise, în virstă de 33 de ani, îi spun astfel și ride, „da, să știți, sînt cel mai în virstă", toți sînt parcă dintr-o echipă sportivă, soția, Constantina Moise, e alături, în secția cealaltă, „aveți copii ?", „cum să n-avem ? doi, Leonard și Valentin".

— Ce nume ! Cine le-a pus ?
— Cum cine ? Noi ! Nu vă plac ?
— Îmi plac foarte mult.

Îi pun o multime de întrebări și notez că lucrează aici de la înființarea secției noi, că această secție chiar dacă e o anexă va depăși „Automatica", ea fiind ultramodern utilată, că meseria lui de electronist e o meserie de viitor, că „acelui căruia nu-i place electronica, nu-i place meseria, în general", că și-a făcut casă proprietate personală într-un bloc pe Șoseaua Alexandria și că îl preocupă foarte mult o inovație, dar să trec pe acolo pe la toamnă, cînd e sigur că va fi și aplicată, pentru că lucrul cel mai neplăcut ar fi să vorbească „în gol".

Într-una din „clase", cu scaune și mese, are loc apoi, încheiere sublimă, un „dialog poetic", cum l-a numit tovarășa Ana Comăniță, secretar pentru probleme de propagandă al Comitetului de partid al sectorului 1 al Capitalei. Și așa a și fost, fiindcă alături de Traian Iancu, Gheorghe Istrate, Ioana Diaconescu, Ion Murgeanu, și Dan Deșliu au citit din creația lor electroniștii Automaticii, membri ai Cenaclului „George Călinescu", dînd, la un loc, naștere unui adevărat recital, încărcat de farmec și de emoție, invitîndu-ne, de fapt, să-l cunoaștem mai bine pe omul care face calculatoarele electronice.

„Mereu, mereu voi pune-o temelie / și-o voi înălța / pentru gîndul și visul de-a / mă numi om" (Doina Magdalena Basalău, tehniciană). „Pămîntul e neliniștit. Nu știe. Hei, ce se petrece ? E primăvară" (Gheorghe Adăscăliței, strungar) ; „Între timp am aflat / că pămîntul poate fi luat drept cer" (Emiliana Niță, operatoare-calcul) ; „O bucurie simplă și adîncă / și fără piedici-tinerețea !" (Cristina Iamandi, operatoare-calcul) ; „Și cad frunzele pe mîini / Cad din cerul plin cu frunze" (Mihail Păunescu, tehnician) : „Înfiorat, zîmbesc spre-o amintire" (Victor Chelu, electrician) ; „Cu piatra dură-a unui nord opac / trezisem răscoliri, singurătăți amare / în amintirea de acum un veac" (I. Gherghișor, inginer) ; „Nicicînd și niciodată miracole n-au fost / Nici fapt fără urmare, nici jertfă fără rost, / Nici roade fără trudă, nici soare fără nor, / Iubire fără lacrimi, sau viață fără dor / Miracol este omul..." (Ioan Mavrocordata, inginer).

Secretarul comitetului de partid de la Automatica, tovarășul Nicolae Olaru, ne face — la sfîrșit — o rugăminte : „cărțile de succes să se retipărească, cererea e mare și nu se găsesc". În răspunsul dat de președintele Uniunii scriitorilor aflu un fapt pe care-l transcriu tocmai pentru semnificația lui : la două zile, în România iese din tipografie un volum de versuri. Pînă nu părăsesc întreprinderea, iau un scurt interviu strungarului Gheorghe Adăscăliței, autorul odei primăverii, „Grăbita cu mantie pestriță" :

— Spune-mi poete... Surîde și se fistîcește : — Nu sînt poet... — Ei ? Nu dumneata... — Sînt strungar.

Inginerul Mavrocordata, colegul de cenaclu, mă ajută să trag o concluzie : „Eu cred că este și strungar și poet".

PUTEREA anui 1

SETEA

titus popovici

Cele cinci camioane cu muncitori se opriseră în mijlocul pieței de unde oamenii fugeau încă, în grupuri mici și răzlețe. Muncitorii coborâră fără să se grăbească, se încolonară și porniră înainte, învăluind piața ; vîntul flutura pînza steagurilor pe care le purtau. La început înaintară în tăcere, apoi pe flancuri, unde se aflau tinerii de la I.T.A., cineva începu Internaționala. Aici se întîlniră cu Ardeleanu, Móhai și cu George, însoțiți de cîțiva oameni ; îndată li se alăturară și muncitorii care începuseră demonstrația azi dimineață. Cele cîteva cadavre fuseseră ridicate și puse în grădinița care împrejmuia statuia Ecaterinei Teodoroiu : familia ungurului cel gras plîngea ascuțit, dar în murmurul coloanei țipetele lor se auzeau doar în răstimpuri, stinghere.

Coloana era condusă de Gheorghe Jurca, primul secretar al județenei de partid, care-l recunoscu îndată pe George și-i spuse că talonul lui a fost trimis. Vorbea încet, silindu-se să pară liniștit, dar din cînd în cînd privirile îi fugeau în lături, aproape, unde se întindea cafenie, o pată mare de sînge. George îi spuse despre moșia baronului Papp și despre greșala care se făcuse prin neînceperea la timp a expropierii : Jurca avu o singură tresărire, ochii cenușii îi **sclipiră aproape vesel**, apoi se întoarse spre Móhai, care stătea un pas mai încolo, în poziție de drept, cu mîinile lipite de vipușca pantalonilor.

— Îmi pare rău, tovarășe Móhai, dar dumneata n-o să mai poți rămîne secretar aici... Lasă, lasă, zîmbi, nu-mi raporta nimic cu supunere... Ți-ai pierdut vremea, n-ai știut înțelege ce voiau oamenii... Expropierea lui Papp ne face un foarte mare serviciu politic.

— Eu socoteam să mă duc chiar azi în Lunca, să organizăm comisia, spuse Ardeleanu.

— Bine...

— Permiteți-mi să raportez că nu e bine, șopti Móhai... De ce luncanii să ia pămîntul ?

— Pentru că moșia e în hotarul lor și ar fi trebuit împărțită încă după celălalt război, spuse George.

— E bine. Acum, neapărat, trebuie să adunăm țăranii, aici în piață și să le vorbim... Dumneata tovarășe Teodorescu, dumneata, spuse el văzînd că George voia să se ofere... Vor fi încurcături, dar... surise, apoi dădu din mînă. Nu-i nimic. Pe urmă ocupăm pretura și-l gonim pe bandit în fața țăranilor... Unde e tovarășul Buzilă ?

— Bătut rău el, alaltăieri, banditi, spuse Móhai. E mai bine.

— Nu-i nimic, îl instalăm în lipsă.

Chemă cîțiva muncitori, le spuse să organizeze mici care să colinde orășelul, anunțînd că e adunare în piață și se va vorbi despre pămînt.

George avu deodată dorința surprinzătoare să stea de vorbă cu Jurca, așa, despre orice, și-i fu puțin rușine „O să ne cunoaștem mai tîrziu, se gîndi, nu-i nimic". Dar ar fi fost bine să nu se mai amîne asta cu nimic, să se poată dezvălui acum fără nici un fel de reticență. Era agitat de un fel de tremur interior, o bucurie plină, nervoasă, pe care n-o cunostea.

La capătul străduțelor care dădeau în piață, începuseră să se ivească țărani. Înaintau încet, aproape codindu-se, dar în curînd mulțimea se îndesi și din nou locul începu să zumzăie. George se temea să nu înceapă iar o încăierare și de cîteva ori căută privirile lui Jurca : acesta stătea de vorbă cu Ardeleanu apoi, întorcîndu-se spre Móhai, îi spuse să facă rost cum o putea de o masă mai mare, de pe care să se poată vorbi. Murmurul creștea, se auzea și scîrțiit de căruțe, mugete de vaci, dar trebui să treacă mai mult de o oră pînă ca lumea să se adune. George, ușor neliniștit (nu se putea concentra să se gîndească la un început de cuvîntare și știa că nu e un orator dintre cei mai buni) îi căuta pe luncani : îi văzu risipiți ici-colo, unii cu fețele însingerate, posomoriți, alții beți. Erau sute de fețe, necunoscute, însă, ciudat de asemănătoare, cenușii. „Oare și sufletul lor se aseamănă ? se întreba George. Oare ei știu, oare ei vor altceva ? Adevărul e însă al lor și eu trebuie să... trebuie să trăiesc mult ca să devină și al meu, în același fel. Jurca se urcă pe masă, o hîtînă să vadă dacă se ține, apoi se dădu jos.

— Nu-i bine aici, zise. Nu te văd oamenii. Mergem la statuia aceea. George păși în urma lui, parcă ușor amețit. „Peste două minute voi vorbi, va trebui să găsesc cuvintele care exprimă adevărul lor". În grădinița împrejmuitoare, cele două femei și vreo trei bărbați care stăteau îngenunchiați în jurul mortului, priviră cu ochii năuciți cum intră cîțiva oameni și se opriră din bocit. Móhai, după ce se uită la fața învinețită a mortului, spuse, destul de tare, lui Ardeleanu :

— Așta e Salamon, cel mai bogat om din Zerind... Fascist.

George încercă să se urce pe soclu, dar nu izbuti, cu o singură mînă. Atunci Jurca se aplecă, îl luă de picioare și-l ridică șoptindu-i încordat și el :

— Fără cuvinte multe ! Simplu : expropierea, interesele comune ael românilor și ungurilor. Pe urmă vorbesc eu.

În spate, George simțea picioarele de bronz ale statuii, butucănoase și îngrozitor de reci. La fiecare mișcare, capul i se lovea de o protuberanță : cartușierele eroinei. Încercă să înceapă, să nu-și găsească glasul și clipele care urmau i se părură o veșnicie ; îl cuprinse amețeală. De jos, ochii globuloși ai mortului păreau fixați asupra lui ; femeile tăcuseră cu spaimă : mai departe, dincolo de șirul de muncitori, dintr-o căruță, Gâvrila Ursului îl privea ; în spatele lui, palidă, Maria plîngea încet, cu cîrpa la ochi, pe urmă niște țărani în port unguresc, alături...

— Tovarăși ! începu cu un glas nefiresc. Toți am făcut războiul... Toți am trecut prin cele mai groaznice greutăți, prin sînge, prin mizerie... Ne purta un gînd, că așa nu se mai poate, că trebuie să înceapă altă viață...

Tăcerea pieței se sparse : un murmur surd crescu, cineva strigă făcînd semne mari cu biciul.

— Înainte cu o jumătate de ceas, aici a curs sînge... V-ați bătut frați cu frați, fără să știți de ce și acum stați alături, cu amărăciunea în suflet... Mîini unguroști și românești, bătătorite de munca acelui cîmp, s-au lovit. De ce ?

Mulțimea se vinzolea, un țăran își făcu loc strigînd, străbătu cordonul de muncitori și veni pînă lîngă picioarele statuii :

— Nu vă supărați, dom' derector, da nu se aude o vorbă.

George surise și-l năpădi veselia. Așa era, nu cuvinte. Își puse palmele pîlnie la gură și răcni din răsputeri, gata să-și piardă echilibrul :

— Dragii mei tovarăși ! Moșia baronului Papp va fi împărțită celor în drept, așa cum sună legile guvernului nostru și programul Partidului Comunist Român ! Asta s-a auzit ?

Se auzise, deoarece în clipa următoare nu se mai auzi nimic : oamenii se amestecară, se îmbulziră, se împletiră unii cu alții, năvăliră spre statuie, se striviră de grilajul de fier : din nou, pentru George, fețele lor se asemănau izbitor : se simți teribil de usurat și nu-i dădu prin gînd să coboare de pe soclu. Îi era foame. Emilia trebuie să fi auzit deja cele petrecute, și va fi neclintită. Bătrîna ? — o alungă din gînd. Acum, dacă Emilia ar fi aici, i-ar putea spune, altfel, singuri, noaptea, își dădea seama că ea caută rușinată și îngrozită legătura cu cel ce era el odinioară. Acum... Tălăzuirea capetelor nu avea nimic neliniștitor, era a mișcare largă, unduitoare, ca un dans.

Și, pe neașteptate, undeva, spre capătul pieței, George îl descoperi pe Mitru ; stătea ca prostit, cu brațele încărcate de perne și haine ; lîngă el Gligor și încă cineva, de asemenea încărcați cu boarfe. George voi să coboare, dar nu putu ; Jurca se urcase lîngă el și urlă cu o voce atît de puternică, încît îi țiuiră urechile :

— Tovarăși ! Împărțirea nu s-a putut face din pricina banditului care mai stă pe scaunul de pretor. Jos cu el ! Jos cu omul baronului !

— Jooos !

— Merem' la pretură și-l scoatem de acolo !

— Mereem !

George se pomeni iar în grădiniță, alături de mort. Ardeleanu veni repede lîngă el și-i spuse la ureche :

— Se pare că luncanii au intrat în cîteva case și au jefuit...

George îl privi în ochi.

— Cu acești oameni trebuie să facem...

— Știu. Cu ei.

(fragmente)

ASALTUL

ilie purcaru

„dimineața era rece, tulbure încă, tăioasă ca briciul și ca sticla.

— Scoal', Mărine ! Scoal' mă !... Înghețată Craiova bocnă. Hai, mă, s-o dezghețăm !

Cel care vorbea bocănea cu bocancii în caldarîm, lîngă căruța trasă aproape de fîntîna Purcarilor, în Piața Veche. Era acolo un șir întreg de căruțe, trase ca la obor, ca la iarmaroc. Oamenii dormeau claie peste grămadă în care pe lîngă ele sau sprijiniți de-a-mpicioarele pe lîngă cai.

— Sculați, mă ! Înghețată bocnă Craiova !...

Vocea s-a dus departe, ca printr-o curte pustie, lovindu-se de ziduri și de ferestrele de gheață. „Orașul celor o mie de moșieri" se trezea printr-un :

— Sculați, mă !

„...Sculați voi, oropsiți ai vieții !"

Se vestea o primăvară timpurie.

☆

Într-o căsuță joasă de mahala, cu lampa de gaz încă aprinsă, o femeie încerca să-și oprească omul :

— Un' te duci așa devreme ?... Încă mai ai pînă la schimb !

Ion Tomescu, de la o vreme, pleca noaptea și venea acasă noaptea, ațipind între două țigări. Aducea cu el manifeste și ziare. Le ducea undeva, el știa unde, și venea cu altele. În ultimele nopți era mereu chemat de niște inși grăbiți. — A plecat și acum — îl mai strigase **unul, de la gard** — după ce, însă, s-a pregătit amănunțit, s-a ras și s-a primenit.

— Cînd te întorci ? s-a mai auzit din urmă glasul femeii, mai mult ca o dorință de liniștire decît ca un repros.

— Cînd om termina ce-avem de terminat !

Vorbele au rămas în urma lui ca un ecou.

☆

Ceasul din turnul prefecturii bătea orele dimineții. Au prins a suna sirenele de la fabrica lui Brătășanu și de la morile Drugă. Au sunat și sirenele de la C.F.R.

Le-a răspuns, peste cîteva zeci de kilometri, sirena unui remorcher din Corabia.

Și acolo se dăduse semnalul plecării.

Și acolo, noaptea de 23 spre 24 februarie fusese o noapte de febră.

Încă de cu seară porniseră spre Caracal pîlcuri de țărani din Castranova, Leu, Drăghiceni, Cîlieni. Îi ridicase la luptă și venea în fruntea lor, printre alții, un muncitor, comunistul Jean **Dobrescu**, din conducerea județenei de partid. Porniseră spre Caracal pîlcuri de oameni din toate satele județului.

Se adunaseră și muncitorii de la gară.

Porniseră spre asalt și ceferiștii de la Depoul din Piatra Olt.

Se încolonaseră, cu steaguri și pancarte, și muncitorii din portul Corabia.

În dimineața zilei de 24 februarie, sala cinematografului „Apollo" din Caracal, unde fusese anunțat mitingul, era arhiplină. Nu se putea respira. Nu se putea zvîrli un ac. Încăpuseră, dumnezeu știe cum, strînși unii într-alții, aproape o mie de oameni, pe un spațiu care abia putea cuprinde cîteva sute. Dar afară, la uși, la stradă, erau încă cinci mii de oameni. S-a hotărît ca mitingul să se țină în aer liber.

Încolonată, în frunte cu steagurile roșii și cu pancartele purtînd revendicările, mulțimea a pornit spre Prefectură...

...Prefectul Dobrian se zbătea ca un leu în capcană. Toată noaptea nu părăsise telefonul... Soma și acum garnizoana militară, cu o voce dogită de nesomn, să-i trimită ostași...

Dar **colonelul garnizoanei**, bătosul și isteric Popescu-Spiridon se apăra urlînd. În timpul nopții îi dezertase deja un pluton, iar restul trupei era „nesigură". Se apăra, cu aceleași argumente, și comandantul legiunii de jandarmi.

Iar între timp, curgeau veștile despre asaltul care se pregătea...

Veneau vești din Corabia, din Piatra Olt, din Balș... Veneau vești din toate comunele și satele județului... De pretutindeni, puhoaiele de oameni se îndreptau spre Caracal.

Trebuiau scoase trupe din pămînt. Trebuiau încolonați ofițerii, cu cîți ostași mai rămăseseră sau cu cîți mai erau „siguri".

Mulțimea de oameni se revărsa, de acum, cu larmă de glasuri, cu cîntece și lozinci, spre Prefectură.

— Alo, Craiova ! Alo ! Craiova ! — urla colonelul-prefect, disperat, în receptor.

Dar Craiova nu mai răspundea.

...Povestește Constantin Stanciu, din Drăghiceni-Romanați :

„Încă din seara de 23 februarie, comuna noastră era în clocot. Jean Dobrescu, de la județeana P.C.R., ne anunțase că a doua zi va trebui să mergem la oraș, la Caracal, să luăm prefectura... De cu noaptea, înainte de zori, făcusem un convoi de căruțe ; eram cîteva sute de inși, și comuniști, și simpatizanți... Am plecat înainte de a se lumina. Pe drum și la Caracal ne-am întîlnit cu alte convoaie de care, cu inși din Leu, din Castranova, din Radomir, din Celaru... După mitingul de la „Apollo", nu mai aveam astimpăr. Ne juruisem toți să nu plecăm din oraș pînă nu punem un prefect de-al nostru, un om democrat... Ne-am adunat în fața prefecturii, am strigat lozinci, am strigat „ura !" pentru democrație, pentru pămînt, pentru noul prefect pe care aveam să-l punem... Aflasem că prefectura e burdușită de armată, dar nu ne temeam. La etaj, un ofițer tot îndrepta spre noi țeava unei puști mitraliere, iar la parter, în fața ușilor, erau lădoaie mari cu muniții ; mai era, tot acolo, tîn minte, un ofițer cu un pistol mitralieră... Ceilalți militari erau ascunși înăuntru. Era ascuns și prefectul ; am auzit mai tîrziu că tot încerca, disperat, să cheme la telefon Craiova"...

...Dar Craiova nu răspundea...

...La Craiova, marea adunare populară era în toi. Douăzeci de mii de oameni — o mulțime cum „orașul celor o mie de moșieri" nu mai văzuse, strînsă laolaltă, niciodată — manifesta, pașnic dar hotărît, masată în Piața Teatrului Național și pe străzile din jur.

În primele rînduri și pe laturile coloanelor de demonstranți, însuflețind și veghind totodată ordinea, bărbați cu brasarde tricolore. Muncitori comuniști, membri ai formațiilor patriotice de luptă. Aceiași care luptaseră în zilele insurecției, în fruntea maselor, pentru izgonirea cotropitorilor, pentru libertatea țării. Aceiași care, acum, în fruntea maselor, chemau la asalt pentru cucerirea puterii, pentru consolidarea marii victorii din August.

S-au perindat, la tribuna improvizată, vorbitori după vorbitori. Reprezentanți ai C.C. al P.C.R. și ai F.N.D., ai organizației P.C.R. regionale, ai organizațiilor P.C.R. județene. S-au perindat muncitori și țărani.

Ceasul din turnul prefecturii arăta ora 12.

Nu mai era timp de cuvinte. Toate cuvintele se spuseseră. Tot ce fusese de spus se spusese, de fapt, încă demult... Se cereau, acum, fapte. Era ora lor. Ora faptelor care aveau să deschidă, de pe temelia lor nouă și teafără, viitorul.

— La prefectură !

Vocea s-a înălțat peste mulțime ca un steag, a explodat ca o trîmbiță.

— La prefectură !

Douăzeci de mii de oameni s-au pornit — în asaltul uralelor — spre clădirea ce domina, din centru, orașul.

Ceasul din turnul ei încremenise la ora 12.

La corul cu tonuri de orgă al miilor de voci au răspuns armele.

Era încă — din nou — ora armelor.

Salvele lungi și repetate au retezat aerul și au silit mulțimile la cîteva minute de tăcere încordată.

— Tovarăși, nu vă lăsați intimidați ! a bubuit un glas, care a spart liniștea dimineții în țăndări uriașe de cristal.

Talazul, cabrat o clipă a rămas încremenit, s-a mișcat. S-a prăvălit înainte cu douăzeci de mii de voci.

A mai sunat o salvă, iar gloanțele au fluierat pe deasupra capetelor, trezind ecouri hăt departe.

S-a întins din nou gheața liniștii. Dar din ea, spărgînd-o violent, ca un pumnal, s-a auzit glasul lui Ion Tomescu :

— Haideți, mă fraților ? Hai să isprăvim mai repede !

Vorbele au țîșnit ca o săgeată dintr-un arc prea încordat. O săgeată care a tras după ea încremenirea mulțimii, transformînd-o iar în mișcare.

Armele au amuțit. Degetele au încremenit pe trăgaci, paralizate parcă.

Jos, cele cîteva mii de focuri tălăzuiau.

— Foc ! Foc !

Și cum degetele n-au răspuns pe loc (soldații, după cum s-a aflat mai tîrziu, refuzaseră, în consens unanim, să tragă), mîna ofițerului a smuls de alături bomba cu gaze și a aruncat-o, de pe acoperiș, în piață.

Bubuitura a smuls urechile, a aruncat în jur țipete de spaimă, apoi s-a transformat în rumoare.

Gazele lacrimogene irumpeau.

S-a făcut o roată largă în jurul locului unde căzuseră și mulți împingeau cu spatele înapoi.

Nu trebuia admisă deruta. Era o breșă care se putea lărgi.

— Înainte ! au strigat cîțiva.

— În numele legii, vă somez !... — a irumpt, gîtuită, o voce, din balconul palatului. Era procurorul militar :

— Dacă veți îndrăzni să vă apropiați, voi ordona să se tragă foc !

— Înainte ! s-a auzit, din nou, din mulțime, mai multe voci.

Înainte a pornit și Ion Tomescu. Au pornit toți ceilalți comuniști craioveni, care au simțit atunci, în clipa aceea, lîngă ei, umărul tovarășilor de la „Grivița" :

Mulțimea s-a mișcat din nou. Rumoarea s-a transformat în strigăte de asalt.

Dar peste miile de capete au țîșnit, ca niște fulgere albe, jeturile iuți ale furtunurilor cu apă. S-au încrucișat în aer pe deasupra pieței, apoi s-au îndreptat către oameni.

— Înainte, tovarăși, înainte ! Nu vor îndrăzni să tragă !

Striga și îndemna Ion Tomescu, înaintînd prin salva înghețată de apă, care-i înecase fața și pieptul.

Primul glonte l-a primit el. În piept.

Armele au pîrîit scurt, sec, mușcînd de data asta în carne vie. Se încovoiau și se răsuceau trupuri.

Dar prin ploaia de gloanțe, muncitorii craioveni urcaseră de-acum scările de marmură, înroșite de sînge și se aflau în prefectură.

Săreau în țăndări și geamurile Prefecturii de Caracal. Uralele mulțimii asaltau zidurile din toate părțile. Valurile din față erau împinse de alte valuri, mai grele, mereu mai grele, care veneau din urmă, din oraș, din cîmpie, din Dunăre, din toată Oltenia parcă.

Absurd și ridicol, cocoțat în balconul palatului administrativ, procurorul militar încerca să se facă auzit și, spumegînd, amenința că va face uz de arme.

Valurile spumeginde ale Olteniei rupseseră, însă, un dig : Craiova.

Cine mai putea oprî, cu o voce, miile de glasuri care clocoteau ?

Au pîrîit atunci, și aici, armele. Gloanțele au încercat, măcar ele, cu ascuțișul lor de oțel și plumb, să se facă auzite.

A căzut, pe scările prefecturii, comunistul Jean Dobrescu. A mai căzut, alături de el, comunistul Ion Mincu, țăran din Dobrosloveni. S-au aplecat, atinși de glonț, scăldați de sînge, încă vreo cîțiva.

Dar gloanțele nu mai puteau stăvili ceea ce nu izbutiseră să stăvilească decenii de exploatare și sînge în întreaga Oltenie.

Comuniștii asaltau, ducînd masele la victorie, în numele întregului trecut de lupte și freamăt.

În numele lui Tudor din Vladimiri și al pandurilor lui, în numele celor 4 000 de clăcași răsculați, căzuți pe pămînturile Olteniei în 1907.

Peste Prefectura din Craiova flutura acum steagul roșu al libertății, înfipt de muncitori și de țărani.

Peste cîteva zile avea să fluture și la Turnu Severin, unde 4 000 de muncitori și țărani au luat parte la instalarea noului prefect. Și la Rîmnicu-Vîlcea. Și la Tîrgu-Jiu.

Flutura peste întreaga Oltenie.

(fragmente)

teatru **t**

O premieră

Există o modă în teatru care nu este nici foarte nouă, nici originală, anume aceea de a scormoni în cenușa unui trecut esențial pentru a scoate la lumină frînturi ale unor ipostaze ale prezentului. Impresia de integralitate pe care se căznește să ne-o imprime dramaturgul nu este decît rodul unei confuzii, dorința lui fiind în fond de a se folosi de prilejul unor evenimente pentru a vorbi despre altele, accentul căzînd pe acestea din urmă. Ironia, implicată sau nu, așează o subredă punte între trecut și actualitate, dar mișcarea are loc într-un unic sens. Orice pas în direcția opusă amenință să surpe edificiul, relevîndu-i precaritatea. Subintitulîndu-și textul „ceremonial dramatic", Mihai Georgescu pare să recunoască această fundătură. Fiindcă ceremonialul presupune o anume reculegere, realizarea unei stări de comuniune care aici se dezvoltă pe substanța unei istorii ca să zicem astfel, sacralizate. Dar autorul întrevede doar impasul, nu și rezolvarea. Fiindcă personajele sale sînt asemeni oamenilor de toate zilele, cu mărunțele lor defecte și nemulțumiri, cu obtuzitățile de rigoare, etc. încît n-ar fi nimic uimitor să le întîlnești în plină stradă. Angrenarea acestora în actiunea istorică, ceea ce în fapt ar trebui să le modifice statura, prezentată în termenii instructiv-educativi ai unui manual de liceu, apare lipsită de orice continut dramatic. Chiar și atunci cînd dialogul alunecă înspre adevăruri „arzătoare" tot problematica omului de pe stradă este pusă în joc, ironia fiind un fel de a ne face cu ochiul al dramaturgului.

În fond, în „Marea lumină albă" se întîmplă mai multe lucruri : un cor prezintă și închide piesa scandînd și dănțuind, Burebista, prins în mecanismul puterii, poartă lungi și neliniștite discuții cu sfetnicul său care-l tot iscodește, fiica regelui (părăsind deseori și abrupt scena cu această frază tip : „acum trebuie să plec") îndrăgostită de un străin, arhitectul roman Florius, va fi zidită după victorie la baza unei noi cetăți împreună cu acesta, o mamă care și-a pierdut fiul (Sarmia) bîntuie prin scenă strigîndu-și durerea, un grup de nobili nemulțumiți pregătesc uciderea conducătorului, etc. Dar elementele nu se leagă, ficțiunea vrea să spună mereu altceva ca și cum evenimentele ca atare n-ar fi deajuns, amintitul „ceremonial" nu e decît o etichetă aplicată pe un produs străin.

Dan Nasta, în tripla sa calitate de realizator al spectacolului, scenograf și interpret, dacă încearcă să salveze ceva din precaritatea textului o face fără prea multă convingere. Spectacolul este trenant, școlăresc pe alocuri (v. scena Corului, mica poveste de dragoste), am spune chiar plictisit de el însuși. Actorii, conventionali și monocorzi, ies din scenă așa cum au intrat. Nimic nu palpită, scena este un simplu decor cu personaje cu tot. Cei zece interpreți principali sînt : Valentin Teodosiu, Dan Nasta, Elena Albu, Mircea Jida, Cristina Tacoi, Radu Dunăreanu, George Buznea, Vasile Lucian, Ion Siminie, Constantin Brezeanu. Piesa a fost montată la Teatrul C. I. Nottara din Capitală.

Valentin Dumitrescu

film **f**

Un film — eveniment

E de speriat cîte uși se deschid și se închid în filmul **Prezentatorul** al regizorului polonez Feliks Falk. Ușile la care bate eroul, pe care tot intră și tot iese, îi întrerup numai pentru o clipă goana înfrigurată într-un adevărat labirint de holuri, culoare, coridoare, galerii și anticamere — figură geometrică a unui mod de viață filmat cu aceeași înfrigurare cu care se trăiește, fără nici un răgaz dat conștiinței ca să se cutremure. Prezentator la reuniuni în instituții, la serbările pomului de iarnă sau la petreceri într-un azil de bătrîni, fiu al unui tată care are de gînd să înființeze o creșătorie de porci, eroul lui Falk pare a fi ajuns pe ultima treaptă a dezumanizării, deși își păstrează aparența unui om ca oricare altul. Viața l-a aruncat din instituțiile sale stabile. A fost dat afară din institutul de teatru, e despărțit de soție. Îngăduit în casa unui coleg de breaslă, eșuat în postul de prezentator al unei instituții care organizează spectacole, omul nu mai are la ce să-și întoarcă privirea înapoi, sau să și-o oprească asupra lui însuși ca să se întrebe cine e ; nu știe să se uite decît înainte, să alerge orbește prin labirintul în care a intrat și lumina care se străvede ca o speranță, undeva la capătul cursei, e atît de măruntă în comparație cu lupta fără scrupule pe care o dă personajul, încît face să ți se ridice părul în cap de oroare. Omul nu poartă, ca în tragediile shakespeariene, stigmatul trădării, al intrigii, al asasinatului moral. Este o forță oarbă, lipsită de conștiința răului, un obișnuit „om de pe stradă" la prima vedere, cu atît mai abject cu cît este lipsit de personalitatea unui Iago sau Macbeth, pe care puteai măcar să-i recunoști. Lipsa de personalitate — de care se plînge dealtfel într-un moment de sinceritate —, asociată cu trăsăturile atît de distincte ale abjecției, face ca individul să se dezlănțuie ca un fenomen natural a cărui evoluție nu poate fi prevăzută și controlată, într-o avalanșă de fapte abominabile care ajung pînă în preajma crimei. Împotriva unui Macbeth sau Richard al III-lea însăși natura se răzvrătește — o utopie în comparație cu personajul lui Feliks Falk. Filmul este opera unui vehement inchizitor. Falk este unul din cei mai puternici creatori ai epocii noastre — atît ca regizor cît și ca scenarist. Este mai puțin subtil, mai puțin „artist" decît alții, dar are calitatea unui extraordinar caracterolog, a unui moralist de o virulență rar întîlnită. Deși pare că rămîne la suprafața fenomenului, Feliks Falk are și controlul asupra zonelor mai adînci ale conștiinței și tulburarea existențială pe care o trezește filmul său dovedește o perfectă justificare psihologică și socială a faptelor. Siguranța cu care își alege distribuția, cu care l-a văzut pe Jerzego Stuhr în rolul principal, adăugînd și nota fizionomică portretului moral, dovedește că regizorul știe ce vrea și că, mai presus de asta, are o impresionantă forță de creație cu care poate să ajungă acolo unde vrea.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

În spatele „irisului"

Miercurea, vinerea și duminica sînt zile în care, ne place sau nu, „mergem" la film. „Telecinemateca" este o emisiune care pînă de curînd nu mai avea nevoie de recomandări spre deosebire de celelalte două „fixuri" cinefile. Ne obișnuisem să așteptăm de la ea să ne lumineze mijlocul săptămînii cu filme cu precădere bune și foarte bune, pe care ori le văzusem într-o altă virstă a privirii, ori nu le văzusem deloc datorită tinereții sau neatenției. Vinerea și, mai ales, duminică ne bucuram cu o oarecare îngăduință. Din păcate însă în ultima vreme, dacă ne gîndim bine, nu prea am mai avea motive nici să ne încruntăm, dar nici să ne bucurăm în zilele astea. Filmele programate nu sînt nici „fierbinți" și nici „înghețate" bocnă, ci numai „călduțe". Cele presupuse a fi „de arhivă" figurează în această parte doar ca simple accidente în cariera unor mari regizori sau mari actori. Celelalte nu figurează nicăieri. „Azilul de noapte", cu Jean Gabin totuși și cu Louis Jouvet, nu a fost decît un film de cabaret din Place Pigalle, departe de înălțimea piesei lui Gorki. Cît privește „Cea mai frumoasă seară din viața mea" cu Alberto Sordi, dar și cu Michel Simon, Pierre Brasseur, Charles Vanel, ce să mai vorbim ! „Pana de automobil" a lui Dürenmatt a fost italienizată perfect, fiind parcă deghizată în vederea unui mare carnaval. S-a întîmplat cu aceste texte celebre „adaptate" ce se întîmplă deobicei cu un croitor nepriceput, dar tiranic : e mineca prea scurtă, aha, atunci ia să scurtăm noi mîna. Despre „Acțiunea Venus din Milo" și „Nu te lăsa, băiete" nu are rost să mai discutăm. Poate, pur și simplu, altceva nu mai este și atunci... Noi credem însă că mai este, că unele capodopere cinematografice se mai pot repeta, că altele așteaptă de ani de zile să vadă lumina micului ecran.

★

Ilie Tănăsache este recunoscut prin preocuparea sa constantă pentru temele de actualitate, scriitorul fiind dublat de un excelent publicist care semnează de ani de zile în presă. Ultima sa piesă, **„Mîine... cu mare dragoste..."**, prezentată la „seara de teatru" de marți 26 februarie, impresionează în primul rînd tocmai prin acuitatea cu care autorul surprinde un act de eroism cotidian din viața unui oraș, presupunem, dunărean. Subiectul piesei nu supralicitează calitățile eroilor, de la primar pînă la tinerii sudori, fiind în intenția lui Ilie Tănăsache doar un pretext de analiză a unor caractere surprinse într-o situație limită : fisurarea unei conducte amenință să „înghețe" un cartier și să întrerupă aprovizionarea orașului cu pîine și lapte. În creionarea personajelor i-am reproșa autorului doar o anume ostentație a desenului alb-negru, mai ales în ceea ce îl privește pe primar și pe tatăl rătăcitor. Din distribuția, judicios alcătuită, s-au remarcat Vistrian Roman, Corado Negreanu, Constantin Diplan, dar și ceilalți. Regia lui Nicolae Motric, un mare și vechi sufletist al televiziunii, ne-a adus regretul de a fi fost și ultima a acestuia, mort prematur în ziua premergătoare a premierei. Gîndindu-ne la această tristă întîmplare nu putem să nu ne amintim că, de fiecare dată cînd apăsăm butonul de deschidere, dimineața sau seara, uităm că în spatele „irisului" ecranului există inimile acelor oameni care îl luminează.

Iulian Neacșu

PUTEREA, anul 35

Drum prin cărţile de suflet

Ne mai aminteam fiecare de cîte o călătorie, cîndva de-a lungul Moldovei, o călătorie fugară, întîmplătoare. Prin burniţa amintirilor se strecurau lumini dinspre Agapia, Arbore, Suceviţa, Voroneţ şi atît de impresionanta mînăstire-cetate a Dragomirnei, dinspre Mălinii lui Labiş şi... cam atît. Eram tineri (stă gata să-mi scape de sub creion şi „eram frumoşi") şi nerăbdători, înghiţeam cărţi şi totul ni se părea ca-n cărţi (viaţa, iubirea), eram nerăbdători, voiam a vedea dintr-odată o istorie de cîteva mii de ani, dar, mai ales, ni se părea — şi acest sentiment a ţinut foarte multă vreme — că nimic nu ştim mai bine decît Moldova. Şi asta pentru că-l veneram pe Eminescu şi nopţi de-a rîndul (cît de frumoasă-i studenţia cînd e altruistă şi înclinată spre construcţie, nu spre „demolări" mărunte şi argăţoase) puteam recita şi discuta despre Poet, ni se părea că ştim fiecare vîlcea, fiecare izvor, fiecare freamăt de codru. Nici nu ne trebuia o călătorie atît de lungă pînă la Ipoteşti pentru a şti cum arată. Pentru că-l urmăream pas cu pas la şedinţele Junimei, pentru că-i ştiam pe de rost drumurile pe care dispărea împreună cu Creangă, nu mai aveam nevoie de Iaşi. Nu ştiam noi, apoi, cum se întind Humuleştii, cum se oglindesc zidurile cetăţii Neamţ în Ozana cea limpede ? La ce bun atunci să mai trecem prin Tîrgu Neamţ ? Nu ne eram cunoscuţi megieşii toţi, nu le ştiam noi obiceiurile şi ocupaţiile, zilele de tîrg şi zilele de sărbătoare ? Erau acolo de cînd îi lăsase Creangă să plece la Socola şi tot acolo credeam a-i găsi şi noi. Doar o dată să mai trecem prin Humuleşti şi am fi aflat şi alte boroboaţe făcute de Nică. Era ca şi cum dacă am fi întins mîna am fi dat peste o realitate tot aşa de vie ca şi cea mişcătoare de lîngă noi.

Şi-apoi, nu ştiam noi **toţi** oamenii Moldovei parcurgînd tomurile lui Sadoveanu ? Nu aşteptasem noi înfriguraţi să crească Ionuţ, Jderul cel mititel, pentru a deveni un om deosebit al Măriei-Sale ? Dar poveştile de dragoste ? Năprasnice, năvalnice — într-o aprigă dorinţă de a închide timpul în palmă — sau dimpotrivă molcome, disperate, săvîrşite în vremuri de demult prin sfîntul cîntec ? Sau alte iubiri, şi ele de demult, în vremuri de tihnă, cînd oamenii îşi probau virtuţile întrecîndu-se în povestiri şi-n petreceri cu vinuri şi mîncăruri din belşug ?

Pădurile tainice, sfaturile şi vorbele înţelepte, izvoarele nepămîntesc de clare, oamenii cunoscînd marile taine ale naturii, şi oamenii cunosprigi la vremi de cumpănă, timpul Moldovei ca o poveste continuă sau ca o clepsidră răsturnată, ni se părea atît de aproape încît Moldova era, pentru noi, o călătorie mereu amînată.

„Vederea singură den toate aşadză în adevăr gîndul nostru şi ceea ce se vede cu ochii nu încape să fie îndoială în cunoştinţă"

Ne-am întors către vorbele lui Miron Costin abia cînd, după repetate drumuri în ţară, am descoperit că, în foamea noastră de „nevăzut pînă atunci", amînam ţinuturile moldave, tot astfel cum, probabil prelungeşti momentele odihnă numai gîndindu-te la ele. Trebuia să le vedem spre a le re-cunoaşte. Trebuia, nu-i aşa, să dăm mîna dacă nu cu oamenii lui Ştefan, măcar cu nepoţii săi. Trebuia să ascultăm, încă o dată, poveştile tîrgurilor şi freamătul de codru. În această stare de dulce toropeală în lumea cărţilor citite şi re-citite, învăţate pe dinafară, am pornit spre Iaşi.

Din această stare amăgitoare aveam să ieşim însă foarte curînd, trezindu-ne în cea mai apropiată realitate. Renunţasem la a ne lua bilete de la agenţie. Ne vedem în gară ? Da, ne vedem în gară ş.c.l. Cine să meargă la Moldova ? Oamenii stau pe acasă, ziceam, şi iarăşi ne veneau în minte imagini ale aşezărilor statornice, ale gospodarilor etc. etc. Gara însă ne-a întîmpinat aprig : anunţul „nu mai sînt bilete" luase locul plăcuţei indicatoare cu acceleratul de noapte către Iaşi. De unde pînă atunci ne legănasem, în gînd, în ritmul roţilor de tren apropiindu-ne Iaşul cu poveşti, ne-am mulţumit cu un loc pe culoare şi cu perspectiva de a privi o noapte cum trec pe lîngă noi, sub forma unor semnale luminoase, Focşani, Mărăşeşti, Adjud, Bacău, Roman, Paşcani (nume cunoscute, nume care fac corp comun cu tot ce-i aici), dar şi Pădureni-Putna, Domneşti-tîrg, Siret, Mirceşti (nu-i aşa că sînt extraordinare ?).

Ne-am întîlnit, poate, în acest tren aglomerat, cu toţi acei oameni despre care auzisem la Braşov sau pe Valea Jiului, la Galaţi sau mai în jos pe Dunăre la Călăraşi şi Giurgiu. Oameni

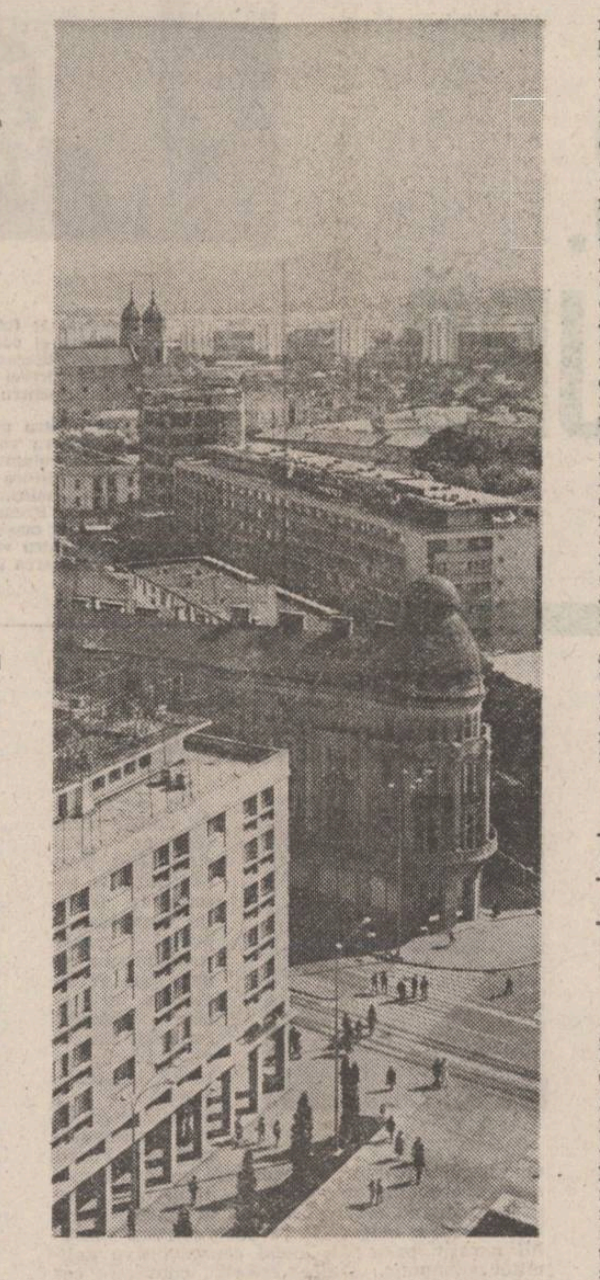

harnici, decişi în a-şi croi drum în viaţă, învăţînd repede meserii noi şi cuvinte noi, învăţîndu-se cu oraşele pe care le construiau, cu maşinile şi agregatele industriale. Dar, cuprinzîndu-i mereu „dorul de Moldova", întorcîndu-se în concedii la văile natale sau, pur şi simplu, dînd o fugă pînă la părinţi. Freamătul acesta de lume ne spunea cîte ceva despre o realitate mişcată, despre o fotografie uşor voalată, din care nu se mai distinge decît ceea ce a fost cu claritate alb sau negru.

Ascultam, aşadar, nu despre „trecute vieţi şi întîmplări" ci despre ceea ce şi noi ştiam, din alte părţi, atît de bine : ce se mai petrece într-o secţie de matriţeri, cum a fost cînd s-au dat nişte apartamente, cum e un maistru şi cîtă meserie ştiu „copchiii iştia" de termină liceul. Pînă cînd, un glas mai molcom a povestit întruna — noi auzind cu mici întreruperi — despre un coleg sau prieten, despre soţia acestuia, despre meseria lui şi iubirea lui pentru amîndouă (pentru soţie şi meserie). Se depăna una din acele poveşti de dragoste cu care eram obişnuiţi, abia acum simţeam că sîntem **aici**, că nimic nu s-a topit de soarele-timp, doar că în locul unui pescar sau tîrgoveţ sau om de arme, băiatul era muncitor la o întreprindere şi nu din pricina vreunei întîlniri neaşteptate era să-şi destrame el familia, ci pur şi simplu pentru că el voia să inventeze ceva şi începuse să întîrzie acasă, de multe ori să doarmă prin întreprindere (în timpul zilei era plan, era producţie — nu avea lumea timp pentru aiurelile lui). Asta o lună, două, trei. Pînă cînd apriga femeie (să fi fost oare munteancă, în sensul femeii de la munte ? !) s-a hotărît (ce chin o fi fost şi pe ea pînă atunci) să-l coboare din nou cu capul între cei patru pereţi ai casei. Şi nu i-a găsit leacul decît într-un tîrziu cînd mintea ei iscoditoare a izvodit că nici vorbele, nici sfaturile, nici certurile nu-s de folos, ci doar o mică înscenare — nu cu plecări la mama, nu cu ameninţări — cu ceea ce s-ar putea întîmpla dacă ea, femeia lui, n-ar fi de casă şi ar profita de acest timp în care el parcă pluteşte şi nu vede nimic.

Am ascultat cu atenţie (ne e ruşine, dar o spunem : am tras cu urechea la această povestire) şi ne-a rămas în minte şi ne-a urmat şi mai apoi a dat sens multor lucruri văzute. Sub crusta — mai subţire, mai încrîncenată — unor neasemuite prefaceri, rămîne miezul valorilor ce mereu renasc.

„Nu poate de multe ori omul să spuie... tot... ceea ce vede cu ochii săi".

Astfel ni s-a întîmplat nouă în Iaşi. Astfel de parcă vorbele vornicului Ureche ne mustrau din pagină. Scuza noastră este că noi nu am mers să facem un reportaj despre Iaşi ci să respirăm Iaşiul. Să-l simţim în boarea dimineţii înspre cartierele de margine printre bătrîni cu barbă şi îmbrăcaţi în sumane. Şi urcăm dealul Copoului la ora cînd larma studenţească nu-ţi conturbă priveliştea. Să trecem aleea voievozilor ce ţin doi cîte doi sfaturi de taină împotriva aceluiaşi duşman. Să mergem la „Convorbiri literare" fără nici o treabă, aproape fără să cunoaştem pe nimeni, doar pentru că ştiam cît de repede vom avea de vorbă. Să ne rătăcim printre rafturile „Casei cărţilor" şi să ne conducă spre a ne vorbi de poezie un poet obsedat de Eminescu. Să schimbăm vorbe cu un al cărui spirit critic se ridică olimpian deasupra micilor ranchiune. Să vedem palatul culturii şi ceasornicul, tunurile paşnice (călărite la ceasul cînd noi ne oprisem în faţa lui de nişte puşti), să ne imaginăm cum va fi arătat Trei Ierarhi înainte ca turcii să se folosească de focul pus de jur împrejur spre a-i fura aurul. Am respirat Iaşiul spre a-i simţi aerul încărcat de istorie şi cultură în orice punct ne-am mai duce. Căci, binecuvîntarea multor locuri — nu numai

Dan Mucenic
Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

valeriu bârgău

Votînd tinereţea

Aud tinereţea pe uliţi
Cît de aproape vin stelele tinere să răsufle
aerul greu – prundurile coapte
În ceafă simt aşezate blîndele flori de tei
Covoare groase urnind din somn oraşele ;
Legile gravitaţiei înscrise în seminţe
Pînă ajung în pămînt
Adorm greoaie...

Trag aburii tinereţii după mine
Aromele cîmpurilor interioare îmi deschid porii
Fulgerul a rămas răstignit deasupra castelului
de apă
Cum am să-i beau din cupă răsuflarea
Sudoarea mi se rostogoleşte încinsă din suflet.

Cît de aproape am ajuns şi ce tineri sîntem
Răscolind ţinuturile aspre ale şarjelor metalice
Dezlipindu-le, colorîndu-le, numindu-le
Cloşti ale clorofilei într-o lume stîncoasă
Peste arături auzind sunetul continuu al
industriilor
Scoţînd coarne de melc în otava răzbită
de rouă.
Cum vom umbla în aceste ţinuturi ale
tinereţii
Veşmintele ude ni se lipesc de trup
Călătorim, călătorim
De-a lungul cetăţilor îngropate – sunete vechi
ţîşnesc în urechi ;
Animalele obosite sar din culcuşuri
Copacii vorbesc despre neodihna tinerilor
Stăpîni
De plaiuri ascunse vederilor.

Temelia morală

Timpul ţi-a pus mîna pe umăr – zicînd :
– eşti alesul patriei – zideşte-i temelia morală
Pe Argeşul tău să creşti pruncul cît bradul ;
Să-l treci în destoinicie cu sabie, carte şi
vlagă.

Dă-i învăţătură mamei şi ea o va da fiului
ei
odată cu sînul îmbălsămat în busuioc
Şi ierburi ce clocotesc de-o magmă
a creşterii naturală.

Ciudat se arată chipul tău oamenilor noştri
Stînd sub lespedea vechilor zidiri
Prin lumea în clorofilă vine
Schimbarea vieţii esenţială.

Cădere în conştiinţă

Călătorind arde poetul pe marea cîmpie
de sînge
Frunza arţarului, frunza pelinului
Bătută de vînt ţara se umple cu prunci
şi cu iarbă
Nu există zăpadă şi ea ne umple nările ;
Lanul în care picură stelele arşiţa
Frumoasa noastră cădere în conştiinţă...
În guşile albastre ale păsărilor...

Desen de Robert Drăghici

Oraşul ca o roditoare lumină...

Păreau atît de concentraţi asupra lucrării lor, o trăiau aşa de intens, le priveam mîinile şi parcă nu mai simţeam frigul. Totul avea o gravitate şi o simplitate anume. După un urcuş pe jos, nu tocmai uşor, maşina noastră neîncumetîndu-se pe serpentine pe un asemenea polei, rămînînd ca o arătare resemnată la poalele dealului, ajunsesem la concasor, pentru a fi martori la „evenimentul zilei". Aşa mi se vorbise despre „plantarea" (cum ai răsădi un copac, în grădină) a acelui stîlp de aproape 40 de tone. Am ajuns deci la Anghel Chiose, marele meşter, reîntors de curînd din Siria, tocmai pentru această lucrare, în premieră pe ţară, la Moldova Nouă : exploatarea zăcămîntului de banatite. „A sosit un telex, mi-am luat băieţii şi am venit. Ştiam, înţelesesem repede, aşa-i pe şantier, — trebuie să-ţi alerge şi mintea nu numai mîna — că e nevoie urgentă de noi". „Cum a fost în Siria, mai frig ?" Cuvintele le ia vîntul, le răsuceşte ca pe nişte foi uscate, de crezi că nu mai ajung la urechea celui întrebat, niciodată. Oricum, între timp, întrebarea — pe nu ştiu cîte grade minus — părea deja o glumă, menită să mai dezmorţească atmosfera. „Aici e mai frig — îmi răspunde — dar e mai cald, că sîntem acasă, adică în România." Şi răspunsul omului acesta negricios, scund, cu ochii magnetizaţi de stîlpul uriaş, în timp ce vorbea, m-au făcut să nu-l asemăn deloc cu eroii tradiţionali ai reportajelor. Zilele trecute l-a căutat un ministru, care-l cunoscuse tocmai la Braşov. Dar parcă nu-ţi vine să crezi că el e muncitorul superspecialist Anghel Chiose, care a montat primul telescaun din ţară, la Sinaia, iar acum, la Moldova Nouă, pregăteşte, împreună cu alţi constructori, o altă premieră naţională. După buletin, ar fi din Bucureşti, unde îi este nevasta şi copilul („e tare-n matematici", ne spune cu mîndrie, între două fumuri de ţigară). După fapte şi timp — timpul acela trăit intens, într-un mod esenţial, intim am spune — e de pe şantiere, de acolo unde-l cheamă ţara.

„Noi înfăptuim aici şi acum, tocmai mobilizatoarele îndemnuri ale secretarului general", pare să spună, prin fiecare faptă de muncă, echipa sa, chemată fie la concasor — cel care va „mesteca" rocile dure, ca pe un miez de pîine — fie la banda magistrală de 2 700 metri, care va aduce minereul la uzina de preparare.

Abia te obişnuieşti, cît de cît, cu fîşia aceea de argint, care e bătrînul şi îndrăgitul nostru fluviu, încărcat de istorie, ca o magnolie — care-ţi bucură ochiul prin aceste părţi — înflorind pentru oameni ; abia îţi imaginezi Cavalerul Trac de la Pojejena, descoperit sub un dîmb de pămînt, pe care creşte grîul ; şi, după ce treci visător, printre dealurile împodobite cu viţă tînără de curînd intrată pe rod, îţi apare, ca din pămînt, sau chiar din inima ta poate, ca o lumină, el, Oraşul Nou.

Este Moldova Nouă, primul oraş de la intrarea Dunării în ţară, ridicat ca o demnă carte de vizită, pe locul unde vechile hărţi de navigaţie menţionau a fi fost portul Moldova Veche. Dar cîte mai au... de învăţat şi de schimbat vechile hărţi, pornind de la acest timp dinamic, al unei înfloriri fără precedent, pe locuri vieţuite în bună frăţie, în armonia traiului şi muncii comune, de către români şi sîrbi la un loc.

Prin 1954, cînd fostul sat de cărăuşi şi tăietori de lemne, cu oameni care plecau după o bucată de pîine prin alte locuri din ţară, a fost înscris pe hartă drept oraşul Moldova Nouă, Ion Gh. Băiaş nu se născuse încă. Aşa cum scrie în documentele lui de tînăr candidat, într-o circumscripţie dintr-un oraş tînăr, el s-a născut doi ani mai tîrziu, în 1956. De învăţat să meargă au învăţat, şi el şi oraşul, împreună, ca doi buni şi de nedespărţit prieteni. La început sovăielnic, timid, apoi echilibrul a devenit o stare firească, iar pasul mai sprinten, mai ferm. Şi nu s-au mai despărţit, ca nişte fraţi adevăraţi ce sînt, urmînd ca evenimentul de la începutul lui martie, alegerile deci, să consfinţească această unire profundă, de o responsabilitate de netăgăduit în faţa viitorului amîndurora : tînărul lăcătuş montor de la T.C.M.M. — întreprindere de care este legat chipul nou al oraşului — candidează pentru un loc de deputat în consiliul popular. Într-un cu totul alt oraş decît acela existent în anul în care el s-a născut. Şi cu totul altul decît cel de peste cinci ani, spre exemplu, cînd adevărul de azi al viselor şi aspiraţiilor noastre va deveni adevărul înfăptuirilor noastre, aşa cum ne-a învăţat să credem şi să trăim partidul comuniştilor români.

De la satul de ieri, fără nici o palmă de asfalt, de unde oamenii de obicei plecau să-şi caute un rost, — venind cu traista de pîine la copii, că peşte şi fructe de pădure se găseau — cu casele în care „n-aveau loc să se bată două mîţe", cum se exprimă plastic primarul Gheorghe Damian, om al locului, cu trup şi suflet — la oraşul cu aproape 20 000 locuitori, unde se ridică cea mai mare uzină de preparare a minereurilor din ţară, este deosebirea pe care o realizează timpul unui puternic şi înţelept avînt constructiv.

...Un spital cuplat cu policlinică, un cinematograf, o grădiniţă cu creşă, local nou pentru liceul industrial. Cu internat, bineînţeles. Un local de poştă cu centrală telefonică automată — în curînd conectată la prefix. Într-o singură legislatură M.A.N. ! Anul acesta urmează să se încheie lucrările şi la grădina de vară pentru agrement. De acolo, prin faţa ei trece şi aleea fruntaşilor, o frumoasă idee locală înfăptuită pe măsură. Azi ea a devenit un loc de promenadă spre un apreciat loc de agrement. Astfel, fruntaşii adîncului, minerii, sau cei coborînd de pe amintitele culmi vin în existenta de zi cu zi a oraşului ca întruchipări ale unei idei mereu treze. Şi fiindcă sîntem în plin simbol, nu trebuie uitat grîul. Cooperatorii de aici au fost şi rămîn mereu printre primii în judeţul Caraş-Severin la recolta de grîu. Nu întîmplător, deci, pentru Marea Adunare Naţională candidează, în alegerile de la 9 martie, trei cooperatoare din Clisură : Constanţa Marcovici, Marta Miloşevici, Zorca Radoşevici.

De sus, de pe Golgota, cum i-a rămas numele dealului din vechime, unde se construieşte azi marea uzină de preparare a minereurilor, de concepţie românească, urmînd să intre în funcţiune în vara care vine, oraşul se vede ca-n palmă. Dar aici şi acum ochiul nu are timp de privelişti panoramice, de reverii sentimentale. Şi mînă, şi ochi, şi gînd, toate sînt numai pentru obiectivul acesta gigantic, pentru graficul întocmit minuţios. Iar el trebuie respectat, asta o ştiu cu toţii. Aici lucrează şi Ion Gh. Băiaş, tînărul candidat de deputat, cel cu numai doi ani mai tînăr ca oraşul. Şi Pavel Ştefan — venit de la Roşia Poieni, care-l are în echipă, ucenic, şi pe Petrică Pop, de numai 16 ani. Dar mai are şi tineri care votează acum întîia oară.

Mult timp, după ce ai văzut cariera ca pe un amfiteatru, unde directorul Nicolae Coşa te-a purtat dincolo de cortina de ceaţă, pentru a cunoaşte cîteva adevărate şi puternice caractere ; după ce te-ai bucurat de optimismul aparte al inginerului Georgevici, timişorean de fel, dar venit din insula Brăilei, om încercat şi cu simţul umorului, te vor urmări mereu imagini forte ale unor construcţii pe măsura acestui timp al Moldovei Noi. Despre unii dintre aceşti oameni a scris şi Mihai Costraş, contabil de meserie, înlăturînd astfel prejudecata că cifrele te împiedică să vezi oamenii. În timp ce seara, pe cînd cele două fetiţe îşi fac lecţiile, inginerul minier Ion Bureţea transpune în cadenţele inimii luminile subpămîntului, care-i e atît de aproape.

...Ceea ce-mi înfăţişează tovarăşul Gheorghe Iacomi, secretar adjunct al Comitetului orăşenesc de partid, e de-a dreptul copleşitor. Nu e vorba doar de perspectiva deschisă de cele 9 milioane tone banatite, extrase şi prelucrarte anual. Se va construi aici o uzină metalurgică. La sfîrşitul lui 1980, oraşul va dispune de 3 100 apartamente şi 1 200 locuri în cămine pentru nefamilişti, cărora li se vor mai adăuga alte 2 200 de apartamente. Şi crescătorii de peşte.. şi depozit de fructe... şi o producţie globală de 3,5 miliarde lei. Da, aţi citit bine : miliarde.

Nu, n-are nici un rost să ne întoarcem la imaginea vechiului sat. Nici măcar pentru comparaţie. Locuitorii Moldovei Noi, cei veniţi să construiască aici nu mai au nevoie de ea, pentru a înţelege adevărata semnificaţie înglobată în noua înfăţişare a oraşului. Ei îşi dau votul pentru viitorul oraş. Români şi sîrbi, laolaltă, îl văd cu fiecare izbîndă. Şi parcă redescoperi tu însuţi oraşul ca pe o roditoare lumină.

Nicolae Sîrbu

radio

r

Revista presei (I)

Zilnic, la ora 8 dimineaţa, se poate auzi la radio o rubrică ce nu poate lăsa indiferent un ascultător, după cum nu poate lăsa indiferent un ziarist (despre a cărui muncă se scrie oricum mult mai puţin decît o face el despre munca altora) sau un cronicar radio : **revista presei.** Şi, totuşi, constat că este prima oară cînd scriu despre ea. Asta vrea să însemne două lucruri : mai întîi că la ora aceea, un cititor de ziare (un adevărat cititor de ziare, adică unul dintre acei oameni care fac „cozi" la prima oră a dimineţii în faţa chioşcurilor) le-a răsfoit, le ştie, cum se spune, după ţintar (dacă nu a avut timp să le aprofundeze), astfel că el nu poate decît să facă o comparaţie între ceea ce ştie şi ceea ce află, între ceea ce a reţinut şi ceea ce reţin alţii. Cîştigul acestui presupus cititor de ziare este, ca să zic, nu prea mare. Cîştigul sigur este însă al acelui cititor din provincie căruia ziarul îi soseşte pe la prînz sau mai tîrziu. În al doilea rînd, un cititor mai puţin fidel riscă, în cazul unor ziare care să-l intereseze prin diverse articole, să nu le mai găsească. Rămîne să pricepem, aşadar, alte două lucruri : caracterul larg informativ al acestei rubrici şi consecvenţa cu care un mijloc mass-media susţine un alt mijloc mass-media. Să ne ocupăm pe rînd de amîndouă : gruparea informaţiilor pe subiecte este bine venită — priorităţile în industrie, agricultură, cultură, evenimentele interne şi externe dau, astfel, o imagine punctată a realităţii. Mai apoi, fiind o lecturare, din cîte am înţeles, selectivă a ziarelor şi revistelor, menţionarea şi absenţa se constituie într-un criteriu de ierarhizare (nu îndrăznesc să spun un criteriu valoric pentru că o recenzie nu poate ambiţiona la acest lucru). Deci, cum susţine radioul presa scrisă ? Am spune, într-un cuvînt, că onest. O onestitate în care şi omisiunile pot spune foarte multe. Iată : dacă pentru unele ziare spaţiul — radiofonic — este mai mare pînă la a merge la citarea întregului sumar, altele sînt doar răsfoite, iar altele nu sînt deloc prezente. Astfel : „Scînteia" şi „România liberă" aparţin primei categorii (la fel şi „Sportul"), din a doua categorie fac parte „Scînteia tineretului", „Munca", „Agricultura socialistă", „Lumea", „România literară", „Luceafărul" etc. etc., din a treia categorie fac parte două reviste cu mare priză la public : „Flacăra" şi „Săptămîna". În fine, rămîne de spus că alegerea se bazează uneori, cum e şi omeneşte, dar e şi firesc ? numai pe ziarele sosite la redacţie (pentru că, de exemplu, se recenzează „Agricultura socialistă", dar nu şi „Comerţul socialist", „Magazinul", dar nu şi „Muncitorul sanitar"). Cu privire la omisiunile din cadrul sumarurilor, semnificative şi ele, îmi propun să revin discutîndu-le pe larg, cu multe exemple, într-o altă rubrică.

Constantin Stan

plastica

p

Pictură discursivă

Expoziţia lui Sorin Dumitrescu de la sala Dalles este o în-scenare, şi nu avem deloc în vedere sensul peiorativ al acestui cuvînt. Ne referim însă la o anume ostentaţie a discursului său, prin modul cum îşi organizează elementele, conducîndu-l pe „spectator" înspre efectul dorit, cu deplină conştiinţă a recuzitei şi a partiturii pe care trebuie să o joace actorii presupusului spectacol al incintării. De aici, numeroasele „indicaţii" de regie din prima sală, de „trecere" (organizarea spaţiului este, de altfel, perfectă), totalitarismul de atitudine al pictorului, voinţa sa de a-şi domina privitorul. Este, desigur, o poză a artistului, pe care o acceptăm, în speranţa beneficiului unic al emoţiei de calitate. Un pictor cu voga lui Sorin Dumitrescu oferă mereu garanţia „evenimentului". El este neliniştit, caută înţelesuri noi pentru arta sa, cu mijloace insolite şi cu dezinvoltură nedezminţită, — caractere de indiscutabilă personalitate. Ceea ce minează discursul său şi îl face inapt de ridicare la idee pare a fi gongorismul, efectul bubuitor al cuvintelor ce ascund înţelesurile pe care le propun, intenţia de a-l atrage pe vizitator într-o confrerie ezoterică, unde statutele prevăd exclusiv acceptarea sensurilor mai greu descifrabile ale lucrărilor (critica poate fi, în acest sens, doar apologetică...). Efortul de imaginaţie trebuie dus aici la limita lui extremă. El nu facilitează înţelegerea artistică, ci este chemat adeseori să compună însăşi lucrarea, să o alcătuiască din sugestiile pictorului. N-am avea nimic împotriva acestui procedeu atît de uzitat în arta universală, dacă n-am fi asaltaţi de explicaţiile şi „indicaţiile" lui Sorin Dumitrescu, mai ales atunci cînd e vorba de grafica lui, de schiţe pentru lucrări mai mari sau de „eseurile" sale. Trăirea pe care ne-o sugerează Sorin Dumitrescu este de tipul următor : **„Austeritatea eliptică** a spaţiului integral desemnează o tipologie topografică în care bogăţiei morfologice i se substituie o bogăţie articulară, planul discursului sintetic, augumentîndu-se, pe măsură ce tensiunea călătoriei cuprinde mental speranţa centrului". Să fim serioşi !

Dacă „relicvele împachetate", „bulele de freamăt" („unitate lirică a perceperii freamătului"), „spectrele poetice ale bulelor şi insulelor de freamăt", „hipersemnele" şi „hiperpercepţiile" nu constituie în sine un limbaj prea convingător, cu atît mai mult compoziţia elementelor coloristice sugerează improvizaţia, chiar dacă de multe ori pare a fi atrăgătoare pentru spectatorul neavizat. Auriul întunecat, etalat în construcţii enigmatice, învăluind semnul relicvă şi emblemele răspîntiilor, tinde spre un înţeles abstract, a cărui diluare simbolistică nu poate fi suplinită de hiperbola ostentativă. Soluţiile plastice bazate pe o unică materie coloristică, ce conţine de fapt un principiu declarativ, un convenţionalism al concluziilor, creat prin efecte de artizan, — tind spre un fel de calofilie transpusă în partitură grafică şi picturală. Acest pictor anxios şi obsedat de dileme a ajuns prea devreme în faza de codificare exterioară a mijloacelor sale, înainte de a-şi crea un înţeles adevărat !

Aurel-Dragoş Munteanu

muzică

m

Retorică şi modernitate

● O violonistă pentru care interpretarea nu e atît act intelectual, cît experienţă intensivă este Rodica Marin. Recentul recital de la Ateneu a demonstrat posibilităţile deosebite de a crea „o formă interioară", de a conecta legături subterane, asaltînd sensibilitatea mai degrabă decît informînd-o. Programul de lucrări pentru vioară solo (Bach, Alfred Mendelssohn, Ysaye) indică şi el, prin lipsa acompaniamentului, predilecţia tinerei soliste pentru integrarea formală a propriei experienţe, pentru aventura de unul singur în căutarea „sunetului imaginat". Caracterul modern al exprimării, unele fraze conştient neşlefuite, dinamica vie, o oarecare eterogenitate a expresiei ne îndeamnă să definim stilul Rodicăi Marin drept „retoric". O bună stăpînire a tehnicii mîinii drepte permite extinderea scalei retorice de la afirmaţia concretă, aproape aspră, pînă la cele mai subtile interogaţii. Forţa personalităţii acestei tinere violoniste aduce evident o oarecare noutate în caracterul exprimării, dovadă, mai ales, sonata de Ysaye, ori interpretarea modernă, destul de impulsivă, a **Ciacconei** de Bach.

● La Ateneu, un concert Beethoven, construit după criterii informativ-educative şi dovedind o îndelungată şlefuire : orchestra liceului de artă „George Enescu", dirijor Nicolae Racu. Studiul atent al frazelor, adăugat elanului tineresc, a transformat uvertura „Egmont" într-o foarte proaspătă şi în acelaşi timp viguroasă creştere dramatică, reală redescoperire a valenţelor acestei, în general, miniaturizate partituri. Aceeaşi redescoperire a dramatismului beethovenian, în Simfonia V-a şi în Fantezia pentru pian, cor şi orchestră (solist Viorel Ţepeş), dramatism care ne-a părut a fi deosebit de „umanizat" şi prin participarea corală (dirijorii corului : Nicolae Niculescu şi Florica Avramescu). Este excelentă această idee a concertelor educative date de elevi şi studenţi : descoperirea unei lumi nebănuite de către tinerii ascultători nu se poate face mai bine decît prin participarea afectivă a unei orchestre de asemenea tinere şi a unui dirijor care încă nu dă semne de blazare.

● Cele două concerte realizate de Răzvan Cernat şi orchestra Radioteleviziunii s-au remarcat îndeosebi prin reuşita colaborării camerale cu pianistul maghiar Tibór Egli şi organistul Joseph Gerstenengst, într-un „serial Bach" a cărui linie sobră şi în acelaşi timp vibrantă atestă nu numai o profundă cunoaştere a partiturii, ci şi realele apetenţe ale tînărului dirijor pentru muzica preclasică.

Grete Tartler

PREMIILE U.T.C. PENTRU LITERATURĂ

PE ANUL 1979

● Simbătă, 23 februarie a.c. a avut loc decernarea premiilor Uniunii Tineretului Comunist pentru lucrări de literatură, beletristică și social-politică, publicate de autori tineri în anul 1979. Eveniment de importanță majoră înscris în calendarul vieții literare actuale, decernarea premiilor a avut loc în prezența unui mare număr de scriitori tineri și a reprezentanților presei centrale. Premiile au fost înmînate de tovarășul Pantelimon Găvănescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului.

Premiul pentru poezie : Nicolae Dan Fruntelată, **pentru volumul „Vara din noi, vara", Editura Eminescu, 1979 ;** Titus Vijeu, **pentru volumul „Simbătă seara unui deceniu", Editura Albatros, 1979 ; Premiul pentru proză :** Mircea Nedelciu, **pentru volumul „Aventuri într-o curte interioară", Editura Cartea Românească, 1979 ;** Teodor Bulza, **pentru romanul „Iulie", Editura Facla, 1979 ; Premiul pentru reportaj :** Ovidiu Ioanițoaia, **pentru volumul „Bărbați cu obiceiuri de eroi", Editura Junimea, 1979 ; Premiul pentru critică și istorie literară :** Mircea Constantinescu, **pentru volumul „Triumful lui Făt Frumos" ; Premiul pentru o lucrare în limba maghiară,** Kali Istvan, **pentru volumul „Mit Tud As a Nagy Sarga Gep" („Ce poate face mașina aceea mare și galbenă"), Editura Kriterion, 1979 ; Premiul pentru o lucrare în limba germană:** Rolf Bossert, **pentru volumul „Siebensachen" („Șapte lucruri) Editura Kriterion, 1979 ; Premiul pentru literatură social-politică : pentru lucrarea „Dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații", Editura politică, 1979 (colectiv de autori).**

O LECTURĂ FERTILĂ

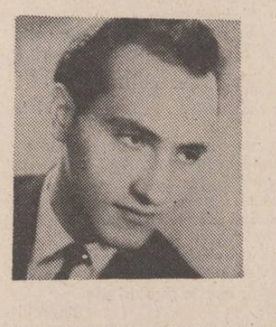

Creațiile culturale străvechi constituie un fel de sori semantici care au concentrat într-un volum minim o masă uriașă de semnificații diverse și care, implicit, exercită o acțiune de atracție atotcuprinzătoare ; a te apropia de ele este pe cît de inevitabil, pe atît de riscant și, totuși, fiecare apropiere te îmbogățește, dacă nu cu o nouă atitudine, atunci cu o nouă uimire. În absența unei mitologii clasic-constituite și pînă la așteptata sinteză de specialitate privitoare la mitologia infuză din credințele populare românești, oamenii de cultură au construit ipoteza psychéei noastre, pe baza unor texte fixate, din circulația (orală) de autori, atît de diferiți ca Herodot, Eliade Rădulescu, Alecsandri sau Ispirescu. Deci, **Zalmoxis, Miorița, Meșterul Manole, Sburătorul,** un zeu, un cioban, un meșter mare, un eros popular, povestiți de fragmentul de istorie clasică sau de baladă. În ultima vreme se adaugă și textul unui basm ca personajul lui definitoriu, Făt Frumos, deci tînărul exemplar prin exemplarele lui pățanii. Ca de obicei, începutul îl fac filozofii (**C. Noica**), sau filozofii sociali (Traian Herseni). Și, mai nou, un scriitor cum este Mircea Constantinescu. În **Triumful lui Făt-Frumos,** Mircea Constantinescu, romancier și sociolog ne propune interpretarea, normală, de fapt, ca o victorie a unei aparente înfringeri. Pentru că **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** este nu numai pentru folclorist un basm atipic ci și pentru receptarea noastră dintotdeauna un „scandal afectiv", prilejuit de absența happy-end-ului, prin moartea eroului. E nu numai evident dar și imbucurător stadiul în care ne aflăm cu acest eseu, dacă un romancier, deci un scriitor familiarizat cu criza personajului, apelează la interpretarea etnologică, din motivul nemărturisit de a înțelege resorturile fundamentale ale condiției de Personaj. Pe Mircea Constantinescu nu-l preocupă, în paginile sale, problema rezolvată deja de C. Noica a refuzului nemuririi în scopul umplerii „golului ființei". Ceea ce urmărește el e mai degrabă o atentă lectură sugestivă, o desfășurare fertilă a propriilor noastre uimiri și contrarietăți. El are opinii „nu de specialist", deci mai mult sau mai puțin concentrice, ci opinii de cititor interesat de suscitarea semnificațiilor dormînde, de scriitor. Avem de-face, deci, cu o lectură comparată a celui mai contrariant basm românesc. Modul de a „reciti" acest basm al lui Mircea Constantinescu este cel al temperării paradoxului prin bun simț. Cele unsprezece capitole ale cărții au o structură asemănătoare. Se propune mai întîi fragmentul de text, se accentuează originalitatea lui, sînt stabilite nuclee semantice care apoi sînt comparate cu literatura universală pentru ca să fie corelate cu diverse aspecte ale mentalității tradiționale românești. În final, se fac propuneri mai mult sau mai puțin justificate de inserție a modelului Făt-Frumos în comportamentul și mentalitatea contemporană.

Mircea Constantinescu stăpînește bine această modalitate eseistică de aglutinare a disparatelor bibliografice. Mai ales că, infringîndu-și o neverosimilă postură erudită, ne vorbește despre ursitori și iele, voinici și zei, ambrozie și apă vie, centre ale lumii și inițiere, doar pentru a desfășura multitudinea de semnificații ale figurii lui Făt-Frumos. În acest fel, renunțînd la a face pe specialistul, ceea ce e greu de la o vreme, e ferit și de diletantism. Cartea aceasta, e drept, nu se citește cu deplin acord, asta pentru că scriitura emoționată parcă de importanța subiectului, nu se păstrează egală, ci folosește un limbaj amalgamat, hibrid, punînd alături moduri de a vorbi atît de incompatibile ca „lecturare", „zarișteˮ...

Și totuși, rămîne plăcerea pe care pînă și specialistul o resimte că în domeniul analizei de conținut, opiniile lui Mircea Constantinescu sînt verosimile, mai mult că ele sugerează, căi fertile de interpretare. **Triumful lui Făt-Frumos** propune interpretarea personajului din acest basm, ca simbol al unei forme străvechi de modelare a condiției tînărului. Despre ea mai vorbesc nu numai basmele noastre, ci și instituția cetelor de feciori, spre exemplu, E tinerețea nu doar ca vitalitate pură ci ca maturitate și responsabilitate sufletească și socială.

Paul P. Drogeanu

IRONIE INCISIVĂ

Sînt vreo 10 ani de atunci : cînd, în timp ce la Timișoara ciția tineri de 17-18 ani, proaspeți studenți la Filologie sau încă elevi, porniseră, în grup, la atac împotriva veleitarismului literar (și a multor altor rele cum ar fi plictisul, complexul provincialist, vorbele întortocheate, mintea subalternă, indiferența, elitarismul, imperialismul, reacțiunea în general, dogmatismul etc.), la București, Rolf Bossert, la fel de tînăr și impetuos, venit tot din Banat (în măsura în care Reșița nu este totuși „altceva"), „boboc" la Filologie și el, se amuza de unul singur așezînd cuvinte nepotrivite în șabloane literare cunoscute, sarjînd, parodiind, spărgînd tiparele, întorcînd pe dos structurile poetice ponosite spre a reda cuvintelor forța de șoc necesară. Era firesc ca după apariția primelor texte ale sale (termenul de „text" a obținut în acei ani o semnificație deosebită, nobilă, marcînd diferența între nou și vechi în poezia germană de la noi din țară), Rolf Bossert să fie cooptat de către tinerii timișoreni, cel puțin ca membru corespondent și chiar și astăzi, cînd splendidul colectiv creator s-a destrămat și evoluția foștilor membri nu este determinată de dinamica specifică unei astfel de asociații de lucru, poezia sa se încadrează într-un context aparte, într-un spațiu instituit chiar de acești tineri. Coordonatele principale ale acestuia sînt luciditatea critică, și intenția iluminist-emancipatoare, deschiderea spre dialog, iar mijloacele tehnice, instrumentarul poetic prin care autorii de „texte" încearcă să-și realizeze scopurile (funcționalitatea socială, contribuția la dinamizarea conștiințelor) sînt extrem de variate. Remarcabil este faptul că în ciuda disponibilităților formale, largi, fiecare din acești autori are o personalitate literară bine conturată, pregnantă, de neconfundat.

Rolf Bossert este unul dintre cei mai incisivi Volumul său, premiat acum de către Uniunea Tineretului Comunist, cuprinde pe lîngă texte foarte concentrate, aforistice (de tipul **„Anunțului la mica publicitate" :** Caut cîine / cu 2 guri / care nu e obligat să tacă / în timp ce mușcă") și poezii oarecum anecdotice sau descriptive, oarecum parabolice, oarecum pentru că totul la el este întotdeauna **încă** și **altfel** decît pare a fi, deoarece întotdeauna dialectica configurării unui text „adevărat" îl obligă să integreze în el și contradicția necesară ; cu toată cerebralitatea ostentativă nu lipsește reflectarea în subiectiv, ironia nu este aici niciodată rece, seacă. Esențială rămîne imprevizibilitatea textului, momentul surpriză, ieșirea subită dintr-o convenție aparent acceptată. Căci aici rezidă în mare măsură eficiența unei astfel de poezii, iar în estetica lui Bossert ca și a altor poeți ai săi (Richard Wagner, Franz Hodjak, Werner Söllner, Wiliam Totok, Johann Lippet) eficiența socială constituie un element — nu singurul — al valorii.

Gerhardt Csejka

SEMNE DE ÎNNOIRE

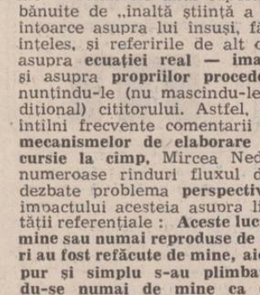

Proza lui Mircea Nedelciu ridică, în primul rînd, problema unghiului de recepție sau, mai exact spus, de acceptare sau nu a insolitelor sale modalități narative. Ce-i drept, nu în totalitate, pentru că tînărul autor se impune cu egal talent și în textul de factură clasică, în speță povestirea **(story)** care cere simț al compoziției și abilitate în construcția personajelor **(8006 de la Obor la Dilga, Un purtător de cuvînt).** Dar nu despre acestea am să vorbesc mai întîi ci despre narațiunile în care se observă o **„mutație a semnelor"**, adică o **schimbare de concepție și tehnică în scriitură.** Să luăm, de pildă, nuvela (termenul îl folosesc convențional față de natura textului) **Cocoșul de cărămidă. Este o proză,** aparent, fără obiect sau, în orice caz, nu în sensul manualelor de stilistică clasică. Scriitorul nu face decît să descrie cîteva scene, să propună cîteva cadre, unde inserează personaje și atitudini umane fără a le racorda la o tramă epică vizibilă, lăsînd cititorului posibilitatea să stabilească articulațiile interioare, să-și făurească propria versiune. Este, în fond, ceea ce dorește și autorul ; colaborarea și implicarea cu și în textul său, asemeni unei pelicule în care toate cadrele sînt filmate, rămînînd spectatorului să facă montajul. De altfel, conștient de doza de surpriză a procedeului său, naratorul angajează un dialog ironic sau serios cu cititorul pentru a-l „instrui" și a-i ghida lectura... De fapt, autorul produce în corpul scrierilor sale un metatext, conținînd intervențiile și comentariile pe marginea propriului text. Indiscutabil, proza secolului XX ne-a obișnuit cu enclavele eseistice dar considerațiile (de obicei, ale personajelor) sînt solidare cu narațiunile respective. Iar atunci cînd aparțin autorului sînt menite a fortifica și nu submina planul ficțional, în sensul iluziei realului. Și încă o precizare : comentariile îmbrățișează cel mai adesea, subiecte din sfera economiei, politicii, filozofiei, religiei, artei etc. Dar noul roman, a cărui lecție și strategie narativă Mircea Nedelciu o aplică cu suplete și detașare (uneori chiar cu ironie — relatările unui caporal despre război sînt bănuite de „înaltă știință a retoricii prozei") se întoarce asupra lui însuși, fără a exclude, bineînțeles, și referirile de alt ordin, reflectînd atît asupra **ecuației real — imaginar — limbaj** cît și asupra **propriilor procedee ficționale** și denunțîndu-le (nu mascîndu-le ca în romanul tradițional) cititorului. Astfel, în textele sale vom întîlni frecvente comentarii asupra **tehnicilor și mecanismelor de elaborare a scriiturii.** În **Excursie la cimp,** Mircea Nedelciu întrerupe în numeroase rînduri fluxul discursului pentru a dezbate problema **perspectivei naratorului** și a impactului acesteia asupra limbajului și a realității referențiale : **Aceste lucruri ar fi spuse de mine sau numai reproduse de mine ? Aceste lucruri au fost refăcute de mine, aici, în fața ta sau ele pur și simplu s-au plimbat pînă aici folosindu-se numai de mine ca de o roabă sau ca de un fir sau pur și simplu s-au propagat prin mine ?"** (s.n. — p. 12). Ultima frază ne trimite cu gîndul la teoria lui Maurice Blanchot, pentru care scriitorul este doar spațiul vid, unde limbajul se întrupează ca operă literară. Este clar că Mircea Nedelciu cunoaște bine contribuțiile criticii și neoretoricii franceze ale căror reflexe, corect asimilate, se regăsesc în proza sa. Ceea ce urmărește el, este să demonstreze **autonomia textului literar, și posibilitățile limbajului de a manipula semnificații în raport cu referentul** (obiect, eveniment, personaj, realitate). Receptate sub acest aspect, nuvelele **Aventuri într-o curte interioară, Excursie la cimp, Zgomot, locuri, interferențe,** constituie un periplu („aventură") al semnificațiilor, avînd drept substrat percepții, stări afective, imagini, idei etc., ce străbat un **circuit al limbajelor** (discursul autorului, al naratorului implicit, al personajelor, colaje și citate din cărți, comunicate radio) dar nu haotic ci constrînse de **logica internă a ficțiunii,** „curtea interioară" a textului. În ceea ce privește povestirile „realiste" amintite la început, surprind, ca univers uman, lumea navetiștilor cu geografia, comportamentul, situațiile, eroii și limbajul ei tipic. Adaptarea de la teoria textului la psihologia și limbajul pitoresc al mediului suburban este perfectă, scriitorul probînd acum calități deosebite de observator sub specie morală și caracteriologică. Volumul lui Mircea Nedelciu desfășurat pe un întins registru stilistic (de aici, uneori, o anume ezitare și oscilare a procedeelor cu efecte neolăcute în plan estetic) anunță, sperăm, alături de remarcabilul roman **Carapacea** al lui **Constantin Stan,** semne înnoitoare în proza ultimilor ani.

Paul Dugneanu

SUBSTANȚĂ ȘI SIMȚ NARATIV

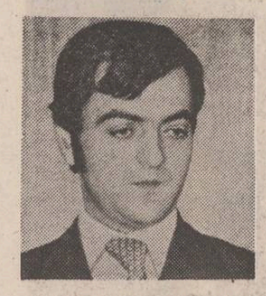

Cu cartea sa de debut, *Iulie* (Editura „Facla", 1979), Teodor Bulza se înscrie în tradiția viguroasă a prozei rurale, realizînd un roman care reține atenția nu atît prin rigoarea formulei narative, cît prin natura existenței emoționale a personajelor și prin adecvarea notației. Fluxul epic implică reveniri și incursiuni în spațiul memoriei, ordonînd secvențele pe linia unui conflict dominant, rezolvat violent în finalul cărții. Dar nu toate episoadele se subordonează sensului narativ principal, unele conservînd o anumită autonomie. Aceste „istorii", cum este cea a lui Gabor, podarul de pe Mureș, aceea a lui Iovănaș sau a lui Cena, sînt subsumate laturii de „restituire" a atmosferei, integrîndu-se într-o altă ordine a semnificațiilor. Remarcabilă este îndeosebi povestea „crișnicului" Cena, cu accente extrase la început parcă dintr-un film de Tarkovski, apoi din proza lui Marquez, rămînînd însă una dintre zonele de rezistență ale romanului, în pofida autonomiei compoziționale.

Observația romancierului se consacră mai puțin existenței sociale a personajelor, demersul său captînd îndeosebi tensiunile afective, violente sau discrete, specifice sau insolite. Evenimentele istorice (cele două războaie mondiale, schimbarea regimului politic) reverberează din fundal, primul plan fiind ocupat de conflictele umane, de întîmplările satului, ale căror dimensiuni subiective covîrșesc desfășurarea epică.

Fascinul narativ se fixează de la început asupra lui Florea „Sfîntul" și asupra familiei sale, scenele existenței cotidiene a personajelor fiind lipsite de elementul spectaculos, dar și de spirit demonstrativ, deși ele ilustrează destine specifice timpurilor și locurilor în care se produce acțiunea. Din iulie pînă în iulie, în decursul unui an, în această familie nu se produc evenimente neobișnuite, existența derulîndu-se firesc. Observația naratorului vizează zona subtilă a emotiilor, a confruntării umane cu timpul (secvența aniversării Drianei), a nostalgiei tinereții, a gesturilor reprimate, a sentimentelor disimulate sub asprime. Dar nu Florea și Driana sînt personajele implicate direct în conflictul care formează axa romanului, ei fiind eroii unei relatări-cadru neutre în raport cu drama principală. Protagoniștii acesteia, Ceampaș, Livia, Tuper și Rozalia, sînt prizonierii unor situații dramatice repetate în cursul a două decenii, într-o înfruntare violentă și definitivă, legați prin ură și iubire de o taină cunoscută numai lor. Existența lor este dură și contradictorie, tulburată de un păcat inițial, cu accese de bestialitate și cu răzbunări îndelung sperate, cruzimea putînd fi însă convertită în tandrețe tardivă, ca în istoria paralelă a armăsarului alb.

Demersul epic evoluează prin concentrări succesive asupra unor momente emoționale relevante, și prin acumulări de tensiune rezolvate prin gesturi spectaculos-violente în linia narativă principală. Dramelor de familie care formează substanța primului plan al cărții le răspund în planul secund dramele relatate în episoadele autonome, potențînd dramatismul existenței rurale la interferența seismelor istorice și sociale cu frămîntările destinelor umane individuale. Prozatorul realizează, astfel, o dinamică particulară a materiei epice, implicînd complexitatea caracterelor și evitînd simplificările ilustrative.

Scrisul lui Teodor Bulza dozează adecvat accentul dramatic în raport cu notația de atmosferă, realizînd secvențe remarcabile ca aceea a furtunii („caii nechezau, vîntul vuia încă peste inima drumului, iar peste mîristi se adunară nori uriți, sfîrtecați, ca niște pături zdrențuite, dintr-un orizont în celălalt"). Fără a fi însă pe deplin format, stilul prozatorului se definește prin convergența mijloacelor sugestive. Uneori excesiv regională, scriitura devine, în momentele de respiro, apță să transpună stări lirice sau contemplative, contrapunctînd tensiunea dramatică.

Proza lui Teodor Bulza nu se realizează prin imagine, sugestia nevizînd retina, ci o reacție mai complexă, dar se disting scene preponderent vizuale ca balansul lui Cena, plin de o sălbatică inocență, călărind în extaz clopotul, fascinat iremediabil de revelația sunetelor, sau proiecția siluetei singuratice și îmbătrînite a lui Florea pe malul Mureșului.

În general, notația de detaliu este însă tributară registrului afectiv pe care îl implică permanent scrisul prozatorului, nicicînd detașat, întotdeauna marcat de o sensibilitate nedisimulată, vibrînd de compasiune pentru caii bătrîni și obosiți ai lui Florea, pentru moartea cîinelui Gheorghe, pentru plînsul ascuns al Drianei sau pentru copilăria aspră a lui Ion. Debutul lui Teodor Bulza posedă atuul unei substanțe epice originale, încă insuficient organizată prin rigoarea compoziției, atestînd însă un real simț narativ și o sensibilitate necomplicată de inutile reticențe, caracteristici care converg spre conturarea unei structuri artistice echilibrate și deja distincte.

Sultana Craia

NEOBIȘNUITUL CA FIRESC

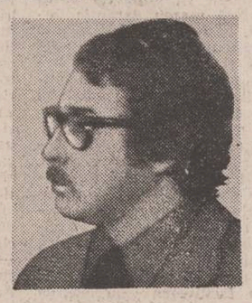

Ovidiu Ioanițoaia face parte din seria — nu prea numeroasă — a acelor tineri literați, veniți să sprijine cu armură proaspătă o specie încă tînără, aflată la confluența dintre genul publicistic și literar-artistic.

Primul curaj al autorului cărții „Bărbați cu obiceiuri de eroi" este de a ști — parafrazăm expresia prefațatorului cărții — să tragă viața la indigo. Dar în literatură — fie și în publicistica literară — curajul nu ține locul valorii interne, adică al realizării. Îți trebuie chiar știința acestei realizări, altfel spus, ca să poți avea scopul, ai nevoie să stăpînești mijloacele. Ioanițoaia și-a inventat aceste mijloace, de aceea ni se pare deja, în mare parte, ajuns în dreptul țintei sale.

În cartea lui pulsează nu atît biografii contemporane și nu evenimente-șoc, din acelea ce fac inconjurul (publicitar adesea) al întregii țări, ci oamenii : pur și simplu oameni, îmbrăcați în haina cotidiană a simplității, a firescului (ne)obișnuit. Primari și medici, artiști și profesori, savanți și școlari, mineri și țărani, precoci genialoizi de șapte ani (tip Radu Postăvaru) și plus-centenari (ca Gheorghe Romașcu, fost prieten al lui Brâncuși și Petrașcu), nu sar din pagină prin excepție, adică nu se prezintă cititorului ca o fotografie unicat, pronunțînd fals : „urmați-mă, fraților, aveți de ce etc.". Toate aceste categorii socio-profesionale, reprezentate de ființe omenești de un obișnuit imponderabil, apar firesc ca într-un jurnal de **ciné-verité,** și-ți vorbesc (prin autor) nu în cuvinte cu toc înalt dar exact în silabele vieții. Uneori se bîlbîie fără falsă modestie, alteori nu știu deloc să dea răspuns la o întrebare sfredelitoare, dar dacă întorci încă o dată pagina vezi că ți l-au dat undeva, în alt loc, într-o paranteză, într-un cuvînt șfichiuitor sau într-o interjecție dubitativă în care se condensează nu înțelepciuni de-o clipă, ci de-o viață. Doar că în viața aceasta de indigo — devenită carte de reportaj — autorul a introdus tehnica adevărului și nu a entuziasmului facil, a festivității, ca excepție. Astfel, un primar din Carei recunoaște fără ocolișuri că a strîns o parte din bani de la oameni în vederea canalizării unor străzi — fapt pe care-l visează, de data asta, din alt colț de țară și ex-șfintul de la Maglavit, astăzi, om la locul lui — „dar prinmăria n-a reușit să se țină de cuvînt". Așadar, există eșecuri în viața oamenilor excepționali, și tocmai dezvăluirea acestor eșecuri ni-i apropie mai mult pe eroii reportajelor lui Ovidiu Ioanițoaia, făcîndu-i firești **astfel,** fără aureolă și fără vesminte de protocol. La o cantină din Giurgiu, tinerii constructori mănîncă relativ bine, dar prosoapele de la chiuvetă sînt „negre ca smoala" ; Olga Tudorache, marea actriță, elogiază arta interpretativă dar declară — spunînd un mare adevăr — că avem „cîțiva scriitori mari, dar n-avem dramaturgi". Nimic forțat, cînd se spun adevăruri crude (există loc pentru mai bine, nu-i așa ?), tocmai de aceea succesele răscolitoare, reușitele-eveniment, ne apar într-o lumină mult mai convingătoare. În alt domeniu, un erou al științei medicale ca practică — e vorba de prof. Victor Ciobanu — ni se relevă a duce, în fond, o viață austeră, aproape ternă : dar se poate reuși cu adevărat fără asceză ? Un erou al Muncii Socialiste — Vasile Iscru, condamnat la moarte în timpul dictaturii fasciste — scapă ca prin urechile acului (îl salvează de fapt portile istoriei noi), dar asta nu-l scutește de muncă și sudoare pînă la pensie, dimpotrivă ; el iese la pensie obosit dar încă orgolios că a învins expresia **nu pot.**

Fiecare din reportajele lui Ioanițoaia ne înfățișează în esență schița cîte unui roman. Uneori, în pasta epică își face loc o imensă candoare firească ; așa îmi apare, de pildă, dialogul autorului cu precocele dirijor Radu Postăvaru care ne acaparează ca un crimpei minunat din basmul copilăriei.

În toate aceste mici romane, prospețimea tonului stilistic, a relatării, secționarea fără ocolișuri a realității, dincolo de orice inclinație ceremonioasă, țin de viziunea sociologică și notabilă în planul publicisticii literare, a filmării vieții nu prin lupa neobișnuitului, ci a firescului.

Constantin Crișan

DUBLA VOCAȚIE

Multe, sînt cele pe care colegii lui Káli Istvan, autori prezenți în colecția „Forras", nu le știu. Nu pot ști tot. Bunăoară, în momentul apariției volumului său din colecția „Forrás", ca și în prezent, Káli este un inginer „activ", șef de secție la întreprinderea de materiale de construcții din Tîrgu Mureș. Organizator al producției, conducător al procesului tehnologic, așa cum scrie la carte, încît ar putea fi chiar un prototip pentru eroii unor scriitori contemporani. Dar el nu este eroul vreunei nuvele, ci autor de nuvele. În urmă cu cîțiva ani, am citit că în Germania avusese loc prima întîlnire a scriitorilor ingineri. Mi-a atras atenția știrea, pentru că am intuit o nouă orientare, un fenomen nou. Am oroare față de categorisiri, de etichetări, dar, cu titlu de informare, trebuie să remarc că avem scriitori profesori (aproape toți) scriitori medici, chiar destul de mulți la număr, dar scriitori ingineri, deocamdată, la noi, Káli István este un pionier. Este reprezentantul unui val al viitorului care își mai suflecă mîinile, și care abia se conturează la orizont. El este precursorul generației care, studiind matematica și științele reale, poate gîndi oarecum altfel despre această lume bazată pe tehnologie, o concepe, poate, potrivit structurii sale spirituale formate în lumea științelor exacte, potrivit simțului ingineresc ; un ochi cum i se conturează în dimensiuni exacte, cu rigurozitățile specifice acestei discipline, evaluînd, în acest context, și sarcinile, posibilitățile.

Ce nu știe Káli István ? Foarte multe artificii, deprinderi, trucuri, informații care au o semnificație oarecum minoră, și care pot fi învățate, însușite pornind și de la seriozitatea, tenacitatea sa. Fără îndoială că și le va însuși pe toate în viitor.

Cele douăzeci și șapte de nuvele și schițe cuprinse în primul său volum (Káli István : **Mit tud az nagy sárga gép ? — „Ce știe acea mașină mare și galbenă ?"**, Editura „Kriterion", colecția „Forrás", 1979), ne fac să intuim că autorul lor este inginer, dar ceea ce este interesant, ține nu atît de tematica sau structura acestor scrieri, ci de mesajul lor artistic. În lume există ordine, de fapt, nu un haos anarhic, greu de cuprins ; domină ordinea ca și în sferele matematicii, chiar dacă această ordine se destramă adeseori, iar judecățile morale și îndeplinirea lor, catarzisurile, refac echilibrul firesc al vieții. Cu toate acestea, nimic nu este mai departe de autor decît spiritul unui optimism excesiv al „uralelor" ; Káli István nici pe departe nu face parte din categoria „fericiților" care cred totdeauna ce li se pretinde momentan, pentru a se putea scuza oricînd, autojustificîndu-și crezul strîmb — ulterior —, prin etalarea bunei credințe naive. În subtextul scrierilor sale se resimte un scepticism trist și amar. Și, cu toate acestea, forța organizatorică și de coeziune a ordinii lui Káli este dragostea și solidaritatea umană. Proza lui este bogată în acțiuni, în suprastructuri ale unor caleidoscoape tip „story", dar avîntul ce caracterizează stilul tumultuos subliniază și mai mult profunda solidaritate față de eroii săi. Iar maniera deschisă, francheța stilului apropie și mai mult cititorii de mesajul cald ce emană din scrierile sale. Umanismul activ al acestora te face să nu uiți ușor ceea ce ai citit

Volumul este o culegere de povestiri selecționate din producția unui deceniu, unele din scrieri fiind depășite de timp. Autorul practică demult și genul prozei lungi, și nu doar în mod accidental. Dar asta nu face parte din tematica volumului prezentat. Menționez doar acest fapt pentru a-l caracteriza mai complet pe autor. Káli nu este un amator care scrie dintr-un oarecare capriciu. El face parte din categoria nu prea numeroasă a celor cu o dublă vocație, capabili a realiza o muncă socialmente utilă la nivel superior și, în același timp, capabil să creeze opere literare valabile, autentice. Privind actualul stadiu de dezvoltare al lumii și vectorii mișcărilor intrinsece ale universului, se pare că viitorul aparține tocmai celor înzestrați cu această dublă vocație.

Nemess László

In românește de Sorik Ștefan

SĂRBĂTORI CITADINE

Titus Vijeu este un sentimental livresc. Poezia devine o mască sentimentală care se aplică unui scenariu de purități „cărturărești". Jocul, tehnica lui, nu se văd ; scena poeziei e acoperită de o cortină semitransparentă prin care sînt vizibile doar formele dense, stabile. Rezultatele, și nu aranjamentul. De aceea, prima aparență este că acest tip de poezie se scrie cu noțiuni exacte, univoce ; că, alungindu-le, scena va rămîne goală și actorii vor uita subit rolul. Pare a fi la mijloc o nostalgie aproape teatrală de a simți *prezența* imaginilor, de a putea „mîna" pe *chipul* care tocmai comunică un sens. Dar, pe lîngă sentimentalism, poeziile lui Titus Vijeu dezvăluie și un tip particular de interiorizare, de fapt o escamotare lucidă a structurii lăuntrice, încercarea de a o reține printr-un gest de discretă reflecție. Structura în acțiune a textelor lui Titus Vijeu este *ironia.* Mai exact, probabilitatea ironică pe care o are folosirea în poezie a unei axe de noțiuni, fie ele cîtări livrești, măști culturale, jocuri aluzive de-a „liniștea marilor reprezentații". Poezia din *Simbătă seara unui deceniu* (Ed. Albatros, 1979) e nespectaculoasă, aproape în nici una din laturile sale. Și totuși, autorul ei nu e deloc un poet comod. El tulbură prin reflexivitatea „univocului" său poetic. „Pentru că nu afirmă și nu infirmă, ironia devine eventual problematizatoare" (Marian Popa, *Comicologia*).

Să vedem așadar care sînt univocitățile „petrecute" în „simbătă seara unui deceniu". Pentru început, titlul nu pare a avea legătură directă cu materialul tematic al volumului. Pare o glumă sau o sugestie bizară. Alcătuirea cărții, însăși, e incomodă : un prim ciclu se intitulează *Citeva iubiri* și temele sînt, într-adevăr, variate — „cîteva". Iubirile poetului se înscriu deopotrivă în tiparul acestei agasante „sugestii pentru paradis", care începe cam așa : „Ce plămîn rezistent este gara orașului. / sfîrtecat de sirena locomotivelor. / violat de glasul acela încărunțit...", dar sînt și efigii sentimentale *(Sighișoara, Callatis)* sau suave optiuni *(Cîntec despre poeții insurecției).* Deci, cîteva din posibilele iubiri ale unui citadin dispus să privească pe fereastră orașul, simbătă seara, cu gîndul aiurea. Sensibilitatea lui Titus Vijeu este în mod esential citadină. Există în versurile poetului o candoare citadină care, ca și, bunăoară, prospețimea naturii transplantate în oraș (parcuri, grădini, muzee în aer liber), e o candoare de gradul doi. Ea și-a pierdut deprinderea de a justifica sentimentul : poate numai să *se* justifice prin sentiment. Receptată printr-un vitraliu, lumina nu mai e pură pentru că nu-și mai aparține. Citadinul e un intelectualizat, un bîntuit de febră livrescă, dispus în permanență să compare și să tempereze elanurile. Nostalgiile sale sînt exacte pentru că le poate descrie exact printr-o emblemă. Un al doilea ciclu poartă titlul *Lecturi pe hipodrom,* sintagmă arbitrară ca și *Colocvii pe lacuri,* numele celeilalte secțiuni. Sentimentul e, acum, o „tăcere în răspăr". Poetul se ascunde în retragere, pentru a reveni victorios. Tace, lăsînd gestul să sublimeze actul poetic. Efigiile sînt : Shakespeare, Rilke *(întorcîndu-se de la Duino),* Emil Botta, Giordano Bruno, Dimitrie Stelaru, Don Quijote, Albert Camus, George Bacovia, Eisenstein (dar și... Radu Cosașu : „Cînd ierburile cresc peste vorbe enorm, năpădindu-le / eu stau liniștit. / Știu că din clipă în clipă / vine să le taie Cosașu."), Arthur Rimbaud. Fireste, tot *cîteva* din posibilele embleme, de fapt acelea la care puritatea „secundă" a citadinului se poate adapta.

Un text definitoriu pentru tipul de metaforă livrescă a lui Titus Vijeu, dar și o posibilă artă poetică este *Antiroman.* Aici, poezia este, autoironic, un soi de reverentioasă „sintagmă a soartei" : „Toamna mi se face dor de Flaubert / și din toate lucrurile existente în lume / cel mai mult îmi doresc o eșarfă. / eșarfa cu care / el își acoperea manuscrisele.

O deosebită pregnanță tematică are în acest volum figura *arlechinului* definită liric într-o serie de poezii. „Chin-Arlechin" este un personaj exersat în „sărbătorile citadine", suavul deghizat. El e un spasm, o tristețe care rîde sau o bucurie care plînge, e cel ce, mirat peste măsură, se uită cu degetu-n gură, dar, vai, degetul lui e o întreagă planetă. „Clorotic meridional", Arlechinul face seara (simbătă seara ?) lecturi din Cesare Pavese. El este ca o „culoare scursă strîmb în curcubeu". E poate însuși poetul „înmormîntat într-o grădină din cartea vieții, zisă „River Spoon" (aluzie la ciudatul Edgar Lee Masters). Despre iubire, Arlechinul are o părere evident eronată. Gloria i se serveste odată cu umila chenzină Căci Arlechinul e un „slujbaș" al Grației, un paradox al Puritătii. E deopotrivă anonim și celebru. „Anonim" ca o vocală (sau ca o fracție !) și celebru-anonim ca un zeu („Despre Poesie, Arlechinul consideră / că e un rudiment al stării de grație. / dat anonimilor zei / sub formă de fracție.") Univocă în pseudoteribilismul livresc și „teribilă" în univoc, cartea premiată a lui Titus Vijeu stîrnește un real interes.

Costin Tuchilă

atelier literar
poșta redacției

C. CODREANU : Auspicii destul de bune, — inteligență, fantezie, un discret freamăt liric și, mai ales, o mare îndrăzneală metaforică (mergînd uneori, e drept, pînă la exces, extravaganță, echivoc — ca, de pildă, în „Preliminarii", cu un final foarte frumos, unde intervin însă, și lucruri imposibile, groase, indigeste, gen „am să bag în mașina de tocat carne / toate morile de vînt", etc.). Tocmai aici, așadar, în privința metaforelor, e nevoie de mai multă atenție (și bun gust) pentru a le împiedica să se aglomereze abuziv, nefiresc și să strivească poezia, cîntecul, sensul, ori să degenereze în simple podoabe exterioare, zorzoane, sau în „șotii", năzdrăvănii, etc., adică în lucruri inadecvate, inaderente, artificiale, fără aport în substanța intimă a textului. Sînt multe pagini interesante (în proporții variabile) dar mai ales promițătoare : „Autoportret", „Omul de serviciu" (mai mult ca idee), „Preliminarii", „Întrebare", „Deghizarea", „Calul fluture", „Păpușa", „De dragoste" (marcată, am observat, cu un asterisc special, și pe bună dreptate !) „Sfinxul". Întrebările din finalul scrisorii (cam vagi, totuși) n-au cum să capete răspuns în acest spațiu restrîns (ar fi prea multe de zis și de povestit... Cît privește jocurile, da, firește ! — dar nu numai mecanice, ci și, ca să zicem așa, naturale, „în doi, în trei, în cîte cîți vrei", cum spunea poetul !...)

L. PĂVĂLAN : Versurile merg tot pe linia celei mai mici rezistențe (ceva, prin „Ignorantă", „Apoi versurile", „Cuvinte în plus"). Documentul de care vorbiți pare să fie interesant, îl așteptăm.

N. BUFAN : Ați început binișor povestea, dar ați obosit prea repede (nerăbdare ?, lipsă de experiență ?...) și, pînă la urmă, ați cam expediat-o, sărind peste probleme, motivări, implicații, etc. și terminînd-o într-un fel de coadă de pește... Tema e, însă, interesantă și merită mai multă atenție și răbdare (desigur, și mai multe cunoștințe de specialitate), și, probabil, dimensiuni mai ample. Deocamdată, mai încercați-vă puterile pe „distanțe scurte" și țineți-ne la curent.

AUREL E. STANCIU : Cîteva lucruri interesante și promițătoare („Poetul", „Diamantul", „Diogenică", „Dor de efigie" — ultimele trei, insuficient finisate : „se-mi-nvîrte" nu merge, finalul cu „tezaurul" e cam în doi peri, etc.).

D. MÎNĂTORU : Nu trebuie să ne rugați deloc, e suficient să ne trimiteți un text care să merite a fi publicat. Pînă acum n-am primit așa ceva. (S-ar cuveni, de fapt, să păstrați legătura cu cel ce v-a aprins, cum ziceți, „o luminiță").

C. B. NEGHINĂ : Unele sînt simple bancuri, mai mult sau mai puțin consistente, dar în altele mijește, parcă, și poezia („Poem de unul singur", „Impresie", poate chiar „Accident"). Să vedem ce mai urmează.

ANA ANGHEL : Încercări juvenile, încă șovăitoare, dar nu lipsite de unele semne promițătoare („Lacrimilor").

MĂDĂLINA AIOANEI : Un fel de poeme în proză, cu o expresie cursivă și curată (nu lipsită de valențe literare) dar stăpînite încă de naivități infantile, și solicitate prea mult de un joc al „infloriturilor" în registru roz-dulce. Mai încercați.

DANIEL DRAGOMIRESCU : Povestirea e rău făcută, n-are nici un miez, personajele sînt fantomatice, toate vorbesc la fel, otova, „ca din carte", dialogurile sună fals, făcute din lozinci și locuri comune și rău plasate („discursul" interminabil al bătrînului lîngă șaretă, etc.) Totul e o improvizație artificială, departe de proza adevărată.

I. V. PERIAM : Din nou, lucruri slabe, confecție neinsuflețită, convențională. Ceva, în „Trăind bucuria". (Puteți cere numărul de telefon de la secretariatul de redacție. Dacă e vorba, însă, de pregătirea unei cărți, nu vedem încă destule temeiuri în acest sens).

Adrian Bogoroditā (ceva, în „Ești tu ?"), **Alina R., I. Tătar, Iulian Olaru, I. N. Badin, Victor Popescu, D. Branc** (mai multă lectură și... ortografie !). **Trifoi, M. Cotuțiu, Victor Aru, Decebal Alexandru-Seul, P. Rătundeanu-Ferghete, G. Corobea, Cicero Decebal** (ceva, în „Tîrzia împlinire). **Ionel Țeculescu, N. Șerpe, Iordan Grecu** (ceva, în „O pulbere fină"), **Florentin Smarandache** („Gioni"), **Al. D. Fondane, Maria Botez, Sorin Petrescu, C. I. Iovuța, Viorel Nițu, Florina Frunză** (mai bine, în „Peisaj"), **Anita Anichit, Sandu Petrovici** (proză), **E. Kotzbacher** (ceva, în „Să"...), **M. Măgureanu, D. Borcea** („Pămînt"), **Ion Stan de Săpința, Romul Pascale, Corin I. Culcea, George Radu** (un gînd, nobil, în „Dor de colinde"), **Constantin Cotea, Albert Tioreanu, A. P., Marilena L. I. Marcela M.** (mai bine, în „Nemaivăzuta unire"), **A. V. Maria G. B. Plopu, Napallion, Titu Dinuț** (mai bine, în „Orbii") : Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Privire în trecut", „Te aștept", „Întrebare", etc. ; „Strigătul" (proză) ; „Îmi amintesc de tata", „Plimbare" (proze) ; „Întîlnirea" (proză) ; „Diavolul banilor", „Iarba stelară a Babilonului", etc. ; „Cînd mă plimb seara", „Pămîntul un dar frumos", „Pentru mersul istoriei înainte", etc. ; „Meditație sau oare ?", „Nouăsprezece cai albi", etc. ; „Iubirea noastră, pămîntul românesc", „Luptăm pentru ca cerul să fie pururi senin", etc. ; „Zîmbet", „Au coborît", „Tu Beduin", etc. (indescifrabile) ; „Tată al depărtărilor", „Rațiunea de a fi", „Fericirea dementă", etc.

Geo Dumitrescu

Uite îndoiala mergînd agale

Parcă nu mai aveai unde sta
decît la marginea spintecatei lumini
acolo unde se aud fluierături
ca pe ulițe căzăcești
pumnii tăi implorînd amintirile
și iubirea trecînd în șaretă liliachie ;
ce s-a ales de grăbita înflorire ?
ce s-a ales de pămînt ?
nu știu nici acum
ce lucruri deosebite făcusem
încît am avut dreptul să ne naștem...

AUREL DUMITRAȘCU

Stînca are

Evident, zîna și bagheta
Stînca și cerul
Cele șapte minuni
Care se țin lanț
Farmece diverse
Peisaje flecare
De o mare utilitate.

Stînca are și
Tăcerea

DAN CERNESCU

Sunetul nopții

Sunetul nopții, inconfundabil,
Mătăsuri căzînd de pe umerii tainei,
Insomnia ornicelor,
Se aud electronii țiuind pe orbite,
Tăcerea dezmiardă o harpă de umbre,
Goală, noaptea-și strivește
Sinii albaștri de marmura zorilor.

RADU ȘUIU

Surîs

Bătrîna domnișoară Liza
scrie, de vreo treizeci de ani,
poezii fericite
într-un album demodat
cu frunze presate și poze.

Cîteodată
simte lumina dinților voștri de aur
rînjiți deasupra mîinilor sale.
Cîteodată,
aruncînd la coș premiul Goncourt,
poate rivniți și voi
zîmbetul ei de păpușă stricată

NELU STANCIU

Emil Ciocoiu : Faleză la Constanța"

Copacii

Trecem prin păduri și privim copacii
Așa cum stau, bine înfipți în pămînt
Seamănă cu noi.
Ne ridicăm privirea spre frunze
Cum se desprind, ușoare și cad,
Seamănă cu noi.

ANCA BRATU

Moara

La moara sufletului meu
nimeni nu macină de bine,
nimeni nu macină de rău,
te-așteaptă pietrele pe tine

făcîndu-și între ele rană,
mai curge doar pe scocul morii
ca o otravă, ca o mană,
încearcă pietrele fiorii

de a se mîngîia-ntre ele,
se-aude ca un plîns afară
cu roata într-un rîu de stele
se măcina această moară.

GH. SMEOREANU

Emil Ciocoiu : „Peisaj moldovenesc"

Folclor

Sînt bucuros
Precum un ciucur românesc.
Soarele mă face astfel.
Ah, agrafele din părul fetelor —
Așchii sărite din grumazul viorii,
Soarele acesta folcloric
Și hora cît o cetate,
Pare-o-ntîmplare cu daci jucăuși
Lînă de oaie,
Vopsită în pene exotice,
Și mese de brad cu rășină
Și ulcioare-păsări însetate,
Și ștergare din pînză
Aspră precum o tulpină cu coajă
Și pîine de casă
Și sare
Și blok-notesul acela,
Străin ca un englez
Rămas cu gura căscată.

REMUS ROCA

Noapte bună

Trebuie să adorm.
Un picur de apă se accelerează neprevăzut.
Regret că nu sînt un bun țintaș
În noapte să trimit să se împerecheze
O solie a gîndului.
Dosare de frunze clădite minuțios,
Spulberate de neliniște.
Parcă sute de mîini tremurătoare
Ar azvîrli zaruri,
Craniul meu, odihnindu-se.

IOAN PLEȘ

Într-o bună zi

Cerul nu ne interesează
chiar cînd pare o spetează
a unui scaun uriaș
pe care stă vîntul
și-și vîntură picioarele copilărește,
mi-atinge creștetul
cu vîrful degetelor de la picioare.
Copilăria mea
e cîrpită c-un petec de cer,
am văzut-o pe mama
cu acul.
Toate mamele fac așa
și într-o bună zi,
tot rupînd petece
vom avea deasupra nu cerul
ci mult mai albastra
și mai întinsa vîrstă a copilăriei.

MIRELA CRISTOFAN

Drum prin cărțile de suflet

Urmare din pag. a 5-a

din împrejurimi — s-a numit „dulcele tîrg al Ieșilor".

Am încercat rezistența cîtorva lecturi. Am încercat rezistența unor nume. Avem tot dreptul s-o facem, mai ales cînd un tîrg își reclamă un adjectiv atît de măgulitor : frumos. Aveam să părăsim o zi, două, Iașiul — spre a reveni aici — pentru a merge la Tîrgu Frumos. Căci fiecare lucru se cere văzut și apoi revăzut, înțeles și re-înțeles, ca într-un joc de oglinzi cu care vrei să aduci lumina.

Și nu s-ar spune că nu aveam emoții. Aveam emoții pentru că în atîtea rînduri ne-a fost dat ca numele localităților să păstreze doar puțin din ceea ce imaginația noastră — incorigibil filologică — brodase în jurul cuvintelor. Or fi femeile ca-n vremea drumurilor lui Petru Rareș spre Hîrlău ? Frumoase de-i opreau pașii-n loc și-i amînau plecarea cu o zi, cu două, cu trei, cu o săptămînă ? Și cum să nu întîrzii aici cînd poveștile spun că femeile nu sînt de văzut în treacăt, ca și cum ai prinde o priveliște pe care s-o cînți în versuri, nu sînt nici aprige spre a incita spiritul tragic sau dramatic. Aici, în fața femeilor, în jurul unei bărdace de vin, cavalerescul ia forma eposului, a povestirilor care mai de care mai grozave. O fi fost tîrgul frumos ? Cu gospodari ținîndu-se mîndri ? Cu case ochioase și stupi și cireși de jur împrejurul lor ? Or fi fost, cu adevărat, aici cele mai frumoase tîrguri ce se țineau odinioară ? De bună seamă, că doar se întretaie la Tîrgu Frumos patru drumuri comerciale și oamenii veneau să vîndă și să cumpere ba miere, ba dohot, ba sumane, ba vite, ba lînă.

Urcăm și coborîm o pantă (orașul este așezat, în chip neobișnuit, nu între dealuri și chiar pe culmea unuia) traversînd întregul oraș. Ne întoarcem din autogară (a se înțelege locul în care autobuzele trăgînd pe dreapta fac un popas de cinci-zece minute) și-n centrul orașului, adică pe acea culme de deal ne oprim spre a privi de jur împrejur și ne dăm seama că orașul este un impact între ceea ce a fost și ceea ce va fi. Într-o parte un depozit de cherestea pe lîngă o linie ferată ne duce cu gîndul către imaginea unui joagăr acționat de ape. În cealaltă parte multă animație : se construiește ! Multe blocuri stau deja în picioare, altele „vin puternic din urmă", betonul a intrat în stăpînire deplină, inundînd spațiile așa cum, ghicim doar, iarba cuprinde dealurile ce se văd în pragul primăverii.

„Iară de va scrie lucrurile vremii sale, altă mărturie fără știrea inimii sale să nu aducă".

Și iată cum, pătrunzîndu-ne de Moldova cea citită ori în grabă privită, de Moldova cea niciodată domolită între rînduri doar caligrafiate rotund, cu știrea inimii am făcut-o urmînd înțeleptul sfat al Cantemirului. Venim acum să scriem și să depunem mărturie de suflet că am dorit și așteptat zăpadă în Iașii cei suavi ca un zîmbet bun, dăruit de cele mai înalte și mai limpezi dintre nopți, dar n-a venit presimțita ninsoare și astfel am pornit spre Tîrgu-Neamț fără să fi trăit bucuria iernii celei adevărate. La Tîrgu-Neamț ningea în ziua cînd am ajuns. Și încă multă vreme a nins, cînd cu blîndețe, cînd cu înverșunare, a nins pînă cînd dealurile din jur au apărut, dimineața, ca niște oameni de zăpadă cărora vîntul de noapte le-a smuls capetele. E frig, oamenii au prins a se aduna prin case pentru a-și spune în tihnă gînduri pentru la primăvară, pentru a-și mai spune cîte și mai cîte lucruri știute, poate, încă din iarna trecută, cînd ninsese la fel de mult și de frumos cam pe la aceeași vreme. Ninge fără contenire. Drumul din centrul orașului și pînă la Humulești (pășind pe deasupra unei Ozana a cărei limpezime e doar închipuită la ceasul trecerii noastre, un rîu ce adună alte mii de rîuri albe, curgînd iute din înalt), nu-i lung dar nici nu bucură privirea prin ceva anume, pregătind parcă, prin odihnă, ochiul și simțirea spre a putea să înregistreze totul în clipa atingerii țintei.

Din șosea, din chiar centrul comunei — dominat de fosta Școală Domnească, numită acum (se putea altfel?) „Ion Creangă" — se face la stînga o stradă — „Ioan Creangă" (!). Mergînd pe ea, la numărul 72, în apropierea intersecției cu strada Căprioarei, afli — neajutat de vreun indicator (căutat, e drept, dar imposibil de găsit) — casa memorială Creangă. Ninge mereu, ninge și ușa e încuiată. Apare o bătrînă aducînd cheia și dispărînd fără urmă, la fel de tăcută și la fel de grabnic precum venise. Văzusem casa în multe fotografii. Știam că e albă și mică. O văzusem și pe dinăuntru citind „Amintirile", iar acum căutam doar să potrivim cuvintele știute la locurile lor, transformate în obiecte, gata chiar să contrazicem orînduiala din muzeu. N-a fost nevoie. Totul se înfățișa așa cum ne așteptasem (rareori se întîmplă ca un loc mult gîndit să ți se înfățișeze exact cum ai anticipat în momentul cînd îl ai aproape). Din tindă se despart trei camere. Cea din față și cea din stînga — mici de tot. Cea din dreapta — ceva mai mare, cu trei lavițe, cu sobă, război de țesut și o masă acoperită cu pînză albă, deasupra căreia odihnește un ceaslov (îngălbenit de timp, bineînțeles). Ferestrele sînt mici, lumină e foarte puțină. Totul e rostuit, e lucios, lipsit de fior. Te simți mai curînd într-o biserică părăsită, nu-ți vin în minte — așa cum ai crezut înainte de a ajunge (iată o primă așteptare înșelată) — pasaje din marea carte a copilăriei celui mai copil dintre toate ființele ce-au devenit scriitori români. E liniște multă și adîncă neclintire, ba nu, dacă asculți cu atenție poți auzi ninsoarea atingînd geamurile cît niște coli de scris. Simți nevoia să ieși la aer, la viață. Privim curtea : e mare, înconjurată de un gard împletit și acoperit cu un fel de strașină îngustă. În curte sînt trei bănci, dintre care una lipită de gard. Mai sînt și doi butuci lungi, tot pentru ședere puși acolo, și o statuetă reprezentîndu-l pe scriitor (cu o carte pe genunchi, privind peste umăr tufa de liliac de alături, rară, încovoiată de o mereu mai groasă șubă albă, pufoasă).

Drumul spre centru, drum de întoarcere făcut cu pași mici, cu dorința de a te mai întoarce o dată (poate mai e ceva de văzut, de simțit) îl străbatem sub același cer din care coboară aceeași ninsoare de la sosire — monotonă, neîntreruptă. Intrăm în restaurant, nu atît atrași de anunțurile scrise pe geamurile sale mari — aflăm că, între altele, se servește și „cașcavalpane" — întîlnite pretutindeni, cît pentru a-i vedea pe oamenii Humuleștilor, îndemnați acolo de ninsoare ca și noi. La bar — un bărbat în halat alb joacă loz în plic. Pe rafturi — secărică, băbească de Însurătei. În frigider — grisine. Pe tejghea — o balanță veche, de piață. În local — 22 de mese, jumătate ocupate. Nu-i zarvă deloc, oamenii vorbesc în șoaptă, e trecut de ora prînzului și ninsoarea nu pare a se hotărî să înceteze Ascultăm atenți ceea ce se discută în jur. Nu aflăm nici istorii ale locului, nici snoave, nici măcar o informație care să ne spună ceva în plus față de ceea ce văzusem. Se vorbește despre copiii duși pe la școli, despre aprovizionarea de iarnă, despre necazul ăsta de ninsoare care nu mai vrea să se oprească, despre niște cumpărături făcute deunăzi de la Tîrg...

E bine că ninge, ne spunem unul altuia trecînd podul de peste Ozana. Totul se cere aici alb, limpede și luminos. Ne amintim cuvintele bătrînei de la casa memorială, în clipa plecării, cînd i-am înapoiat cheia. Am întrebat-o — vine lume multă pe-aici? Vine — a zis —, cum să nu vină?! Chiar și pe ninsoarea asta? D-apoi — s-a mirat ea încă mai sincer decît noi — dumneavoastră cum de-ați venit? Așa vin și alții. Cîți vor fi venit pînă la noi acolo? Și cum i-or fi primit anotimpurile pe fiecare în parte? Privim în urmă, de-a lungul șoselei. Ninsoarea e o perdea în spatele căreia se bănuiesc case. Și oameni. Și iubiri. Și așteptări. Și tot ce înseamnă viață. Începe să se întețească vîntul și cerul prinde parcă a se lumina. Și parcă o stea s-a și strecurat într-un colț al boltei. Și (acum fără parcă) e timp de zis și auzit povești, de inventat istorii și de multe amintiri, și-așa fotografiile cu care plecasem de-acasă au devenit fapte de inimă, modificînd contururi și adunînd, pe la colțuri, ceva melancolie. Ninge mai departe și chiar urma stelei s-a topit în departele alb.

Martie 1945, martie 1980

Urmare din pag. 1

tat dezvoltată, hotărît, nesovăitor, dar totodată cu un echilibru și un tact pe care ni-l dezvăluie astăzi perspectiva celor trei decenii și jumătate de la evenimente.

Ziua de 6 martie 1945 a marcat în consecință o piatră de hotar. Rolul de guvernanți al vechilor partide istorice a încetat, principala forță politică în necontenită ascensiune s-au dovedit a fi comuniștii, cărora le revenea ca în cîțiva ani de zile să conducă România spre revoluția socialistă, spre transformarea esențială și multilaterală a structurilor ei. Partidului Comunist Român i-a revenit să lichideze vechea orînduire, să pună temeiurile celei noi și apoi, mobilizînd națiunea, înfruntînd greutățile și uneori și greșelile, învățînd arta conducerii statului ținînd seama de elementele specifice României, să afirme patria în fața lumii întregi **în dimensiuni nemaiîntîlnite vreodată în milenara istorie a românilor.** Dacă astăzi România socialistă reprezintă atît de mult în concertul statelor lumii prin afirmarea înaltelor valori umane, prin susținerea fervență a principiilor sacre ale coexistenței, prieteniei, independenței și libertății popoarelor, lucrul acesta își găsește temeiul și explicația în istoria celor 35 de ani scurși de la 6 martie 1945, ani eroici de lupte și înfăptuiri, care au generat transformările hotărîtoare și care au dus la impunerea prestigioasă în fața umanității a realității ireversibile a statului socialist român.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Ședințe de lucru la Uniunea Scriitorilor

● Miercuri, 20 februarie 1980, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, iar joi, 21 februarie, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor.

În cadrul acestor două ședințe a fost aprobat planul de acțiuni cu caracter extern ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1980, a fost analizată activitatea revistei „Igaz Szó" pe anii 1978—1979 și au fost rezolvate unele probleme curente ale Uniunii Scriitorilor.

La plenara Consiliului Uniunii au mai participat, ca invitați, membrii colegiului redacțional și ai consiliului de conducere ale revistei „Igaz Szó".

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi, în ambele ședințe, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Bajor Andor, Alexandru Balaci, Teodor Balș, George Bălăiță, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Culcer, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Fodor Sandor, Laurențiu Fulga, Mihnea Gheorghiu, Romulus Guga, Hajdu Győző, Dan Hăulică, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Janoshazy György, Eugen Jebeleanu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Ioanichie Olteanu, Edgar Papu, Gheorghe Pituț, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Prelipceanu, Valeriu Răpeanu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Franz Storch, Szasz Janos, Szilagy Istvan, Mircea Tomuș, Constantin Țoiu, Mihai Ursachi.**

Lucrările ambelor ședințe au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor.

Vizită de documentare la „Automatica"

● În cadrul manifestărilor organizate de Uniunea Scriitorilor în întîmpinarea alegerilor, miercuri, 27 februarie a.c., la Întreprinderea „Automatica" din Capitală a avut loc o vizită de documentare la care au participat **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Franz Storch**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **George Bălăiță**, secretar al Uniunii, **Vasile Băran, Liviu Bratoloveanu, Adrian Cernescu, Nicolae Crișan, Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Constantin Florea, Nicu Filip, Mihai Gavril, Viorel Grecu, Galfalvy Szolt, Traian Iancu, Gheorghe Istrate, Nicolae Jianu, Tania Lovinescu, Toma George Maiorescu, Aurel Mihale, Ion Murgeanu, Ion Gh. Pană, Al. Gheorghiu-Pogonești, Al. Raicu, Pop Simion, Mihai Tunaru, Violeta Zamfirescu.**

Tovarășii **Ana Comăniță**, secretar al Comitetului de partid al sectorului 1 al Capitalei pentru problemele cu propaganda, și ing. **Virgil Nadolu**, șeful secției de electronică și automatizare, au prezentat expuneri cu privire la realizările sectorului și ale acestei importante unități economice, precum și perspectivele de dezvoltare în lumina hotărîrilor celui de-al XII-lea Congres al partidului.

În întîmpinarea alegerilor de la 9 martie

● În întîmpinarea marelui eveniment politic de la 9 martie, în întreaga țară au continuat festivalurile de poezie, simpozioanele, întîlnirile cu cititorii, șezătorile literare, și colocviile inițiate de Uniunea Scriitorilor, de asociațiile de scriitori, precum și de cenaclurile și cercurile literare. Manifestările, la care au participat numeroși scriitori au fost tot atîtea prilejuri de cunoaștere reciprocă a iubitorilor de literatură și a oamenilor de litere, remarcîndu-se dialogul sincer, fertil care a evidențiat de fiecare dată marile realizări obținute de poporul nostru în ultimele decenii. La aceste manifestări au participat : ● **Franz Storch**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, la Liceul industrial nr. 15 din Capitală ● **Dumitru Radu Popescu, Petre Bucșa, Doina Cetea, Viorel Cacoveanu, Victor Felea, Aurel Gurghianu, Dan Rebreanu, Vasile Grunea, Radu Mareș, Negoiță Irimie, Ion Lungu, Teohar Mihadaș, Adrian Popescu, Petru Poantă, Nicolae Prelipceanu, Cornel Udrea, Teodor Savu, Mircea Vaida**, la școala generală nr. 21 din Mănăștur, la atelierele C.F.R. „16 Februarie" și la Liceul nr. 15 din Cluj-Napoca, la Casa de cultură și Fabrica de sticlă din Bistrița, la Clubul stațiunii Sîngeorz Băi și la Căminul cultural din comuna Iara ● **M. Ungheanu, Nicolae Ciobanu, Valentin F. Mihăescu** și **Iulian Neacșu** la Casa agronomului din Săftica, unde s-au întîlnit cu profesorii de limbă și literatură română din județul Ilfov, în discuție aflîndu-se unele probleme ale literaturii actuale. La această întîlnire, din partea Inspectoratului școlar al județului Ilfov a participat prof. **Lucian Pavel**, inspector. ● **Valeriu Armeanu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Șerban Drincea, Ileana Roman, Marius Tupan**, precum și **C. Ghiciulescu** și **Emilian Iachimovschi**, membri ai Cenaclului „Danubius" din Drobeta-Turnu Severin, la Căminul cultural din com. Bălăcița județul Mehedinți ● **Ion Bănuță, Sergiu Nicolaescu, Petre Mihai Gorcea, Ludmila Ghițescu, Mihail Ilovici, Ion Popa Argeșeanu**, la Căminul cultural din Băjești jud. Argeș, și la librăria „M. Eminescu" din Pitești ● **Dumitru Almaș** și **Vasile Netea** la Muzeul R.S.R. ● **Agatha Bacovia** la Combinatul de cauciuc Jilava ● **Ion Marin Almăjan, Voicu Bugariu, Teodor Bulza, Cedomir Cionca, George Drumur, Ivo Muncean, Svetomir Raicov**, la Căminele culturale din Comloșul Mare și Cenei, jud. Timiș ● **Andi Andrieș, Vasile Constantinescu, Nicolae Turtureanu, Adrian Podoleanu, Corneliu Văleanu, Ion Danaș**, la Căminul cultural din com. Struga, jud. Iași ● **Virgil Carianopol, Viorel Cozma, Gh. Mateescu, Stelian Păun, Al. Raicu, Ion C. Ștefan**, la Căminul cultural din com. Găiseni, jud. Ilfov ● **Ilarie Hinoveanu, Ion Prunciu, Dan Lupescu, Romeo Popescu**, la Căminele culturale din Călărași și Pielești, jud. Dolj ● **Nicolae Turtureanu** și **Horia Zilieru**, în cadrul întîlnirii cu cercurile literare ale elevilor, la Liceul „M. Eminescu" din Iași ● **Dragoș Vicol, George Păun, Viniciu Gafita, Ion Aramă, Ion Crînguleanu, Eugen Teodoru, Victor Bîrlădeanu, Ion Ochinciuc, Ion Gh. Pană, Ion Larian Postolache, George Zarafu, C.A. Munteanu**, la Căminele culturale din comunele Jilava, Bragadiru, Mogoșoaia, Măgurele, Otopeni, Chitila, Dobroiești, Popești-Leordeni, Voluntari, în cadrul recitalurilor de poezie și expunerilor literare organizate de Biblioteca „M. Sadoveanu". ● **Laszloffy Aladar, Bajor Andor, Letai Lajos, Vasile Igna, Negoiță Irimie, Vassarheli Győző**, la Căminul cultural din comuna Moldovenești, jud. Cluj ● **Liviu Bratoloveanu, Al. Gheorghiu-Pogonești**, la Cooperativa agricolă Rudeni, com. Chiajna și la Întreprinderea „Dacia" din Capitală ● **A.I. Brumaru, V. Copilu Cheatră, Nicolae Stoe**, la Liceul de istorie-filologie din Sf. Gheorghe ● **Cornel Popescu, Daniel Drăgan, Ion Itu, M.N. Rusu, Dan Claudiu Tănăsescu**, la Casa de cultură a studenților din Brașov.

REVISTA STRĂINĂ

● **JOSEF PUȘKAS** este un tînăr scriitor slovac, a cărui carte, **Decepțiile minunate**, constituie cea de a doua culegere de povestiri, bine primită de critica din Bratislava. Este vorba de o investigație în preocupările și neliniștile tinerei generații, pe firul sentimentelor unui adolescent ce-și determină reacții și atitudini față de mediul în care trăiește. O prezentare a cărții subliniază următoarele : „Acest autor este caracteristic pentru narațiunea de expresie modernă, puritate a stilului și dialog concis. Originală este atitudinea scriitorului față de dificultățile sociale, prin tonul ironic și umorul acid."

● **GRAFICIANUL MAX BECKMANN** cunoaște o presă foarte bună pentru retrospectivele sale din R. F. Germania. Critica citează mărturisirile sale din **Jurnal** : „Inima mea bate mai mult pentru o artă care nu trăiește într-o visătoare atmosferă de basm, între poezii, ci oferă acces nemijlocit atrocelui, imediatului, grandiosului, cotidianului, banalului grotesc al vieții O artă care ne poate fi mereu și nemijlocit prezentă în cea mai acută realitate a vieții". Galeria Asociației de artă din Hamburg a organizat o manifestare dedicată acestui mare artist expresionist, în continuarea unor expoziții consacrate artei celui de al treilea deceniu. Un cronicar notează : „Ceea ce îl deosebește de Dix și Grosz este înrădăcinarea sa atît în domeniul concretului, cît și în al iraționalului. „A arăta oamenilor chipul destinului lor" — aceste cuvinte ar putea sta deasupra întregii sale creații în care cele două războaie mondiale și experiența exilului au lăsat urme profunde.

● **ROMANUL LUI STEPHEN KING, The Stand,** imaginează o catastrofă produsă în anul 1985, printr-un accident la o bază militară, unde se pregăteau materiale de război bacteriologic. În cîteva zile, este depopulat un continent, printr-o supergripă atroce, care lasă în urma sa vestigiile unei civilizații autodistruse din inconștiență. Romancierul este remarcabil prin forța de a imagina caracterul implacabil al destinului unei societăți iresponsabile, prin tablouri de groază, menite să determine catharsisul. Recenziile celor mai prestigioase publicații cotidiene și hebdomadare atrag atenția asupra unei lucrări remarcabile, aflată în continuarea unei ilustre tradiții de romane realiste, care folosesc încă tehnica anticipativă pentru a evidenția trăsături grotești și tulburătoare ale prezentului.

● **JURNALISMUL CULTURAL** este o profesiune apreciată, paradoxal, îndeosebi în cercurile presei cotidiene, mai supusă presiunii realității imediate și unor modalități de codificare a redactării și răspîndirii știrilor. Reflectarea evenimentelor artistice și literare, cronica și recenzia imaginativă, urmărind judecata de valoare și comunicarea permanentă cu un public avid de cultură, par să solicite mai mult energia ziaristului, care trebuie să probeze informație și educație artistică, precum și puterea de a-și imagina modalități noi de comunicare, tipuri cuceritoare de redactare a materialelor. Aceste elemente au determinat acordarea unor premii speciale pentru ziaristica culturală, comparabile cu marile distincții acordate celor pentru reflectarea de evenimente socio-politice. Recent, Premiul național austriac pentru jurnalism cultural a fost acordat lui Günther Anders și Piero Rismondo.

● **DESENELE LUI LEONARDO DA VINCI,** îndeosebi cele cu temă anatomică, constituie atracția ultimului sezon expozițional. Anna Maiweg, cunoscut critic de artă, scrie următoarele : „Studiile anatomice ale lui Leonardo au făcut senzație în epoca sa. Ele au fost adeseori copiate. Astfel, Dürrer și Rubens au executat crochiuri după Leonardo. Marea artă a pictorului italian se relevă de asemenea în această expoziție, unde putem compara lucrările sale cu desene care ilustrau lucrările de anatomie din aceeași epocă și care provin din biblioteca contelui August de la Wolfenbüttel. Pe lîngă desenele lui Leonardo, ele par greoaie și lipsite de eleganță".

● **LA TEATRUL FRANCEZ** din Viena, începînd de la 10 martie, se anunță un spectacol de zile mari, **Părinții teribili** de Jean Cocteau, cu Jean Marais și Lila Kedrova, marea actriță de care ne amintim pentru rolul de neuitat din Bubulina, personajul cuceritor al filmului „Zorba grecul" ; de asemenea, la Festivalul vienez, în cea de a doua jumătate a lunii mai. Teatrul francez din Viena va prezenta o punere în scenă a piesei **Harold și Maude** de Jean-Louis Barrault, cu Madelaine Renaud în rolul principal.

● **AU APĂRUT Memoriile** lui Carlo Schmidt, marele gînditor politic de formulă liberală, martor al evenimentelor celor mai importante din acest secol și analist penetrant al ideilor controversate din gîndirea socio-politică a anilor noștri. O lucrare de peste 800 de pagini, constituie un teren „ce oferă aripi imaginației noastre", cum scrie Claus Preller. La peste 84 de ani, Carlo Schmidt este, după aprecierea criticilor săi, un autor ideal pentru memorii : „Formația sa clasică, bogăția ideilor sale sînt atît de rare pe scena politică !... El este un scriitor de marcă și s-a afirmat timp de peste un sfert de secol pe prima scenă a pieții publice germane".

Ulise

SPORT
Fotbal prin corespondență

● Cine a crezut că s-a întrerupt aprigul campionat de fotbal s-a înșelat. Ca deobicei, iarna, tehnicienii și jucătorii se întrec fără menajamente în declarații de la distanță și în întîlniri amicale. Faptul că jucătorii de la divizionarele A.B.C. aleargă pe zăpadă cu minge și fără minge ne umplu inimile de speranțe, iar scorurile cu echipele străine de mîna a doua venite să petreacă o scurtă vacanță la noi ne fac atît de mîndri, încît nici nu mai știm pe unde călcăm. Zilnic presa subliniază cu entuziasm că din ce în ce mai mulți jucători reușesc să lovească mingea cu ambele picioare, ceea ce nu-i de ici de colo. Mai mult, cîțiva dintre ei au putut de curînd să lovească mingea cu capul, procedeu tehnic, cum bine se știe, dintre cele mai complicate. Antrenorii își freacă satisfăcuți mîinile mînjite cu creta cu care au desenat pe tablă scheme tactice dintre cele mai complicate, adevărate opere de artă în care sînt prevăzute cu luni de zile înainte traiectoriile balonului într-un anume minut al unei anume partide. Ce păcat că asemenea probe de virtuozitate se pierd odată cu ștergerea lor cu buretele. Federația ar trebui să le păstreze pînă la organizarea unei mari expoziții vernisate bineînțeles, de Șt. Covaci. Impresia noastră este deci că la ora actuală sîntem cei mai buni, cei mai tari din lume, așa că ar fi o greșeală ca această direcție în pregătire să fie întreruptă odată cu reînceperea campionatului și participarea la competițiile internaționale. Ar fi de-ajuns să trimitem, recomandat sau par-avion, schemele noastre tehnico-tactice și cîteva fotografii de la Sinaia sau Predeal pentru a nu mai pierde niciodată. Gîndiți-vă numai cît de interesante ar fi „partidele" în care Stan ar arăta pe larg cum are el de gînd să treacă de Sameș și să marcheze gol ! Cum i-ar răspunde Sameș ? „Dragă Stan, cînd tu vei încerca, după cum îmi scrii, să fentezi spre dreapta, eu îți voi „lua" piciorul stîng, voi mai face cîțiva pași și-i voi pasa lui Ghizdeanu. Roagă-l pe acesta să-mi răspundă !" Ce viață ar fi ! Arbitrul n-ar mai trebui să fluiere, el ar pune doar ștampila cu „cenzurat" acolo unde faza i se va părea dubioasă sau împotriva regulamentului. Jocul va fi reluat printr-o ilustrată de pedeapsă, nu ? Dar la penalty, ar putea să se întrebe cineva ? Foarte simplu. La penalty, Cămătaru, să zicem, îi scrie lui Cristian să se arunce în dreapta. După care îi scrie arbitrului Dinulescu că el a tras jos, în stînga. Arbitrul Dinulescu scrie federației : 1—0. Ehe ! N-ar mai alerga nimeni după minge, n-ar mai trebui tehnicienii noștri, săracii, să suporte fluierăturile atît de rușinoase ale tribunelor ! Ar retrograda echipele care ar pune de cele mai multe ori virgula între subiect și predicat, iar campioană ar fi cea care ar scrie de mai puține ori „iar" fără liniuță între „i" și „ar" ! Pe plan internațional șansele noastre de a cuceri toate trofeele ar fi deosebit de mari, datorită în primul rînd selecționerului nostru unic, care are, nu-i așa ? o vastă experiență în scris. Însuși faptul că am coresponda cu Argentina sau Brazilia ne-ar aduce mari satisfacții. „Internaționalii" noștri, ajutați de tehnicienii federației, ar fi irezistibili pe hîrtie, mai ales că printre ei vor fi strecurați și niște lingviști bine pregătiți de la echipele studențești (să nu uităm cîți „studenți" joacă fotbal la noi). Fazele de atac și de apărare ar fi frumos colorate pe o hîrtie dintre cele mai bune, astfel că numai pentru asta Havelange ne va înmîna „cupa mondială" a fotbalului prin corespondență. Vorba unei vedete, abia întoarsă din pampa : „Ce, bre, șahul care e jocul minții, nu se joacă și pe „neve" ? Ori noi, la „neve" stăm cel mai bine. Mai ales iarna, cînd afară ninge gros, ceaiurile se îndoaie cu rom, iar în cabană arde focul, trosnind încet, ca să nu-i tulbure pe jucătorii care-și dau în cărți. Pentru că ce va fi pe teren în primăvară, știm. Va fi ce a fost.

Antologia «Luceafărul»

● *Semnificativă mi se pare și absența oricăror zone de compensație. Poetul nu scapă nici o clipă de obsesia thanatică, a cărei forță e de-a dreptul eminesciană, n-are unde să se refugieze, trebuind să-și suporte calvarul, pentru care* **nu există** *răscumpărare, pînă la capăt. Copilăria, dragostea, visul, domenii indeobște recunoscute ca analgezice, sînt la Cezar Ivănescu* **definitiv** *contaminate de morbul distrucției. Desfășurările onirice cel* **puțin** *ridică angoasa existențială la proporții de mitologie și Baaadul, această lume imaginară menită să încarneze mitul, să-i dea consistență epică, se constituie ca o dezlănțuire a energiilor obscure, a numinosului.*

Poet al primordialului și instinctualității pure, Cezar Ivănescu e, totuși, departe de a fi un primitiv. Faptul că regia nu se întrevede la tot pasul nu înseamnă și **că** *ea nu există, ci doar că e desăvîrșită. Și ce altă mai bună dovadă poate fi decît chiar complicata alcătuire a volumului* La Baaad, *ciudat amestec de poezii, poeme dramatice și proză poetică, de o dispoziție graduală puțin obișnuită, într-o tensiune crescînd dureros pînă la limpedea interogație care este ultima* Copilărie a lui Ario Paradis ? *Valoarea acestei cărți de o tulburătoare originalitate nu trebuie de altfel, căutată la nivelul poemelor, deși există indiscutabil și acolo, ci la acela al întregului ; luate separat, poemele nu sînt decît frînturi de strigăt existențial, numai alătu rarea lor făcînd să se închege marele țipăt. Este motivul pentru care am ocolit citatele și am preferat parafraza, de ale cărei riscuri sînt perfect conștient, în speranța că, dacă nu frumusețea, măcar gravitatea poeziei lui Cezar Ivănescu va fi cît de cît resimțită.*

Fruct al unei sensibilități baroce cristalizate în forme profund personale, La Baaad, *acest discurs liric ce are forța copleșitoare a premonițiilor dăruitului de zei Thiresias, consacră un talent excepțional, probabil cel mai puternic din cîte s-au ivit în poezia românească din jumătatea în curs a acestui secol.*

AL. DOBRESCU (*„Convorbiri literare" nr. 12 (120) decembrie 1979*)

cezar ivănescu

Doină

! din șapte zile una nu
ni-i dat să fim doar eu și tu...

nu pot în șapte săptămini
nici să-ți ating a tale mini...

abia ca umbra mai arăt,
în șapte luni abia te văd...

sărutu-ți ochii și gura
poate de-acum în șapte a- !

Țara de Miraz

! numai tu știi ce-i cu mine,
ce poți tu, nu poate nime,
trupului, holocaustul,
tu-i știi cărnii mele gustul,
Moarte, tu, doar tu și numa
tu-mi știi inima de-acuma !

! mi-am făcut trupul ca pinza
poate m-o pune pe dinsa,
mina mea – închinăciune,
amîndouă mini – tăciune,
amîndouă mini – strigarea –
s-au topit ca luminarea !

! adu noaptea și cer noateaș,
Moarte, rogu-te, ruga-te-aș !

! mi-am făcut trupul ca apa
să-și spele cu mine pleoapa,
tot pe mine să mă plîngă,
măcar lacrimă nătîngă,
măcar lăcrimarea fi-i-aș
ție-și singură fetia-și !

! Moarte, fața mea cea hidă
să mi-o vadă și să rîdă...
numa zile mohorîte,
nu mă plînge, nu mă ride,
ea a mea și a oricăiui,
ca să vină tre' să stărui !

! și nu vine cînd se cere
moartea asta de muiere !

! nu te-ntrebi tu, soro, Moarte,
de ce suflet mai am parte ;
beutură și azimă,
unde mai găsesc inimă !

! numai tu știi ce-i cu mine
ce poți tu, nu poate nime,
trupului, holocaustul,
tu-i știi cărnii mele gustul,
Moarte, tu, doar tu și numa
tu-mi știi inima de-acuma !

! tînăr is, bătrîn n-oi mai fi
numa tînăr îi plac maichii...
tînăr is dar îmi știu partea,
în puterea mea țin Moartea,
intru-n ea ca în abisul...
tînăr is dar îmi știu scrisul,
că mi-i scrisa să mă mintui,
nu mi-i viața cît pămintu-i,
ci mi-i viața numa citu-i,
fără de frumos, urîtu-i !

! numai tu știi ce-i cu mine,
ce poți tu nu poate nime,
trupului, holocaustul,
tu-i știi cărnii mele gustul,
Moarte tu, doar tu și numa
tu-mi știi inima de-acuma ;
trupul meu, numa tortură
și-amuțire a sa gură
cînd cu lacrimi pe obraz
plînge Țara de Miraz :
ca heruvii mă ținea
cu Moartea mă-mpotrivea !

Domnița

(ÎNCHINARE)

! domnișoară Domniță
cu obraji de pomniță
abia-mi scrie penița
astăzi către dumneata ;
poți de-acuma să te porți
singură precum socoți
că n-am fost sortiți noi soți
nici de vii și nici de morți !

! plîng cu toată inima
ochii tăi și fața ta
pielea ta, aur curat,
părul tău nemîngîiat ;
ți-am gustat numai gura
precum iei anafura,
trupul tău, sfințitul vas,
plin de sînge a rămas !

! domnișoară Domniță
cu obraji de pomniță,
abia-mi scrie penița
astăzi către dumneata ;
trupul tău pe-ale cui mini
ai să-l lași ? căror stăpini ?
trupul tău, păzitul trup
ca Regina într-un stup !

! nu-ți plîng, soră, sufletul,
trupul tău mai mult plîngu-l,
că el va muri de tot
veci de veci precum socot,
pînă-atunci străinie
va fi trupului iie,
pînă-atunce, pînă-atunci
străinia i-o fi giulgi !

! domnișoară Domniță
cu obraji de pomniță,
multe poți dar nu mai poți
să mai ieși sara la porți
azi ne știu și ne văd toți
și ne măsură din ochi

azi ne știu și ne văd toți
și ne măsură din ochi

poți de-acum să mă socoți
printre-aceia tineri morți
poți de-acum să mă socoți
printre mirii tineri morți !

Desen de Robert Drăghici

Doină

! azi te-ai dus, duce-te-ai
și-ai să vii tot cum te-ai
și-ai să vii tot cum te-ai
fără rost te-ai dus,
nu te mai întoarce
nu mai am ce-ți face
dusu-s însumi unde
nimărui n-am spus !

! greu a mă găsire
ia-ți un altul mire
care să se mire
cînd te va lua,
mire-miresucă
tot cu dor de ducă
azi te-ai dus, duce-te-ai
ce te-ai mai întoar-,
ce te-ai mai întoarce
dusu-s n-am ce-ți face
însumi după cine
nu știu cum m-am dus,
rămîne-ai departea
să-ți porți toată Moartea
umple-te-ai de Moarte
de jos pînă sus !

! nu mă tem că n-oi avea cu cine și cu
ce să fug de tine
nu mă tem că nu,
doar nu-s un pruncuț să
nu pot pot fi și singur
singur eu cu Moartea
suntem eu și tu !

Rosarium

(MĂ MIR DE STEAUĂ...)

! mă mir de steauă, steaua cum
străluce
de unde ia lumina, unde-o duce...

mă mir de neauă și de trupu-i vergur
cînd trupul meu de supărare-i negru...

mă mir de tine pururea Fecioară,
de unde poți să plîngi, a cita oară...

cu mina-ți atingîndu-mă mă mintui,
mirosul ei de Moarte Bună sfintu-i...

mă mir de steauă, miră-se de mine
că stă fără folos să mă lumine !

! mă mir de steauă, miră-se de mine
că stă fără folos să mă lumine !

Jeu d'Amour, joie d'Amour

! cu cită bucurie-aș primi prin tine
Moartea
ca sărutarea Mamei pe gură altedăți,
dar tu rămîi secretă și pururea
departea
liturgica făptură nicicînd nu ți-o arăți,
dar tu rămîi secretă și pururea
departea
liturgica făptură nicicînd nu ți-o arăți !

! tu inima-mi învălui ca sîngele
și-n pleoape-a
rămas dorința pură să nu se-nchidă-n
veci
pe ochii mei orbiții căci tu mi-ai fost
aproapea
cu trupul tău fierbinte și minurile-ți reci,
pe ochii mei orbiții căci tu mi-ai fost
aproapea
cu trupul tău fierbinte și minurile-ți
reci !

Rosarium

(STELLA MARIS)

! mă rog ție, Sfîntă Fecioară,
imi sînt mie preagrea povară,
luminat de tine, străluceo,
poate un an-doi oi mai duce-o,
luminat de tine, lumină,
ca să pot muri fără vină,
luminat de tine, lumină,
inima de toți mi-i străină !

! mă rog ție sfîntă și sfîntă
trupușorul mi-l înmormîntă,
cu minurile-ți de tămîie
osiciorele-mi le mîngîie,
luminat de tine, lumină,
ca să pot muri fără vină,
luminat de tine, lumină,
inima de toți mi-i străină !

! numai tu vezi ce nu se vede
numai tu crezi ce nu se crede,
numai tu-mi vezi inima moartă,
trupul care-abia o mai poartă,
luminat de tine, lumină,
ca să pot muri fără vină,
luminat de tine, lumină,
inima de toți mi-i străină !

! luminat de tine, străluceo,
poate un an-doi oi mai duce-o,
dar mă rog cu toată ființa
mintuie-mi de-acum suferința,
luminat de tine, lumină,
ca să pot muri fără vină,
luminat de tine, lumină,
inima de toți mi-i străină !

! luminează-mi încă și încă
tu în ceriuri rană adîncă,
frumusețe sfîntă și rană,
tu, Fecioară fără prihană,
luminat de tine, lumină,
ca să pot muri fără vină,
luminat de tine, lumină,
inima de toți mi-i străină !

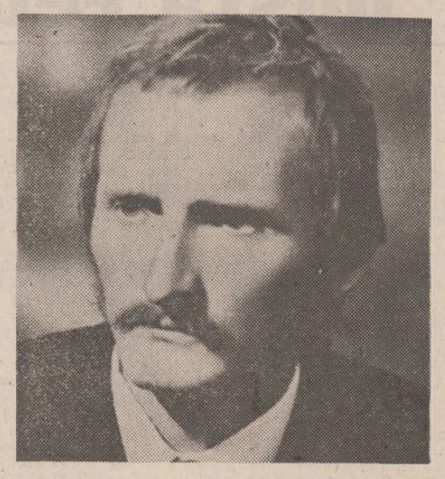

● *„Autorul creează un spectacol și, în același timp, se creează în el : comic sau grav, patetic sau cenzurat, demonic sau serafic, trufaș sau mefient Resortul interior pare a fi un demon al travestiurilor, al jocului cu măști într-un rol de tragi-comedie. Lipsa de talent chiar, a celui împiedicat pe scenă se incorporează, sub această perspectivă, în rolul asumat. (...) O ironie în măsură să distingă ceea ce în lumea părăsită de divinitate este saturat de prezența divinității și care vede pierdută patrie utopică a ideii transformate în ideal".*

MIRCEA DORU LESOVICI (*„Dialog" nr. 71—72, 1979*).

● *„Poetul are în scrierea versurilor lipsa de grație a unui urs pus să joace și tocmai această ruptură între intenție și realizare accentuează impresia de autenticitate".*

ALEX. ȘTEFĂNESCU (*„Scînteia tineretului", 20. IX. 1979*)

● *„Volume-sinteză precum* Arca *de Mihai Ursachi ne pun în contact cu unele din marile valori ale poeziei românești moderne".*

NICOLAE CIOBANU (*„Luceafărul", 2 II 1980*)

● *„Citind din cartea ta, mărturisesc că am dorit să fiu măcar o iarbă de mare agățată de lanțul de ancoră al marelui tilc pe care îl adăpostește ARCA ta".*

TRAIAN T. COȘOVEI (*Dintr-o scrisoare adresată lui Mihai Ursachi*)

mihai ursachi

Conditio regia

Porțile pururi deschise aceasta este emblema
neconceputei clădiri.
Într-adevăr,
cînd vei suna la portiță, deși soneria nu merge, tu
vei simți că erai așteptat. Cînd
vei străbate modesta alee, străjuită de arbori și
flori potrivite sezonului, nu-ți va fi teamă
și vei suride la gîndul copilăros că ești mort.
Vei vedea ce ușor este totul (tu care
n-ai observat nici o regulă). (Nici nu știi
că de fapt construiești de mult timp. Ai uitat
că de fapt ești chiar tu). Dar destul ;
toate ușile-ți sunt descuiate.
Numai tu
clipă de clipă
zăvorăști, zăvorăști, zăvorăști.
Aceasta e regula ta.

Navigatorul, sau Balada literaturii

Este o prostie să afirmi că sentimentele trebuie alungate din literatură ; deși nu sentimentele, sau nu numai ele fac literatura. Dar ce sau cine face literatura ? Rațiunea – despre care se poate (cu greșeală) crede că e opusă „sentimentului" ? Sau atunci subconștientul, care nu e de fapt decît un cuvînt generic pentru totalitatea a ceea ce nu este controlat de rațiune ? Atunci cuvintele o fac.

E ca și cum ai spune : această casă nu e făcută din idei, ci din cărămizi.

Nici o casă și nici o poezie nu e făcută din idei ; dar înainte de a fi orice casă, cărămizile din care se va face erau niște mormane de argilă.

Oricum, nu ideile fac literatura. Ele fac, eventual, filosofia. Dar nici cuvintele. Acestea fac dicționarele.

Literatura o fac autorii de literatură, poezia o fac poeții. Din ce o fac ? Ii privește.

Iată unul dintre piramidalele mistere ale vieții.

Moartea anunțată a literaturii nu se poate produce, decît – și nici atunci – cînd moartea anunțata a speciei umane s-ar produce.

Misterul vieții și al poeziei contaminează Universul ; aceasta este o lege mai tare decît orice metal existent sau imaginabil.

Din această constatare nu se poate extrage vreun orgoliu sau demnitate pentru acei ce numai incognito sau postum sunt preoții unei religii fără șansă ; nici laude și nici înduioșare nu pot să fie partea lor, căci ei de fapt nici nu există, și nici nu au parte la cele ce există, și cu atît mai puțin la cele ce nu sunt. Poezia o face Neantul, în întunecata-i dorință de a fi altceva.

Ca nici o dorință, ca nici o dorință adîncă, nici aceasta nu va fi îndeplinită. Poezia o face Neantul, în sine, pentru sine, din groaznica-i substanță.

Iar tu rătăcești, pe oceane de smoală, sub cerul de smoală, și steaua incertă – unica stea – se numește Carnagiu.

Orbecăială guvernată de-o lege mai dură decît oricare metal...

Autointerviu

Vezi-ți de treabă Ursachi
și renunță oarată la obișnuința vicleană a poeziei.
Tu care în adolescență
ai vrut să te faci oier, apoi
funcționar la „Piscicola", tu care ți-ai amăgit insomniile
cu sanskrita, cu Schlegel, cu Bopp, pentru ce
persecuți tipografii, zețarii, amicii, oamenii cei
cumsecade (criticii literari nu contează. Sunt mult prea
șireți
ca să citească ceva.) Iată din nou
ai mai scris o poemă, te-ai mai tras încă o dată pe
sfoară, mai bine
te-ai face copac, boiler electric sau varză.
Termină naibii.

La urmă

Iar moartea veni ca o ploaie domoală și densă,
cu orăcăit de burateci și cu marele
strigăt ridicol al paserii ce se numește
nagîțul. Fel de fel de cuvinte
aleseseră marii gramaticieni, dar filologii
de mult timp erau hotărîți asupra cuvîntului
ce fără iertare se lăsa dens, ca o
pătură neagră de la cazarmă,
deasupra a tot și a toate.

Cam asta a fost, iar noi, cei candrii
am ieșit trîntind ușile tare
și-n urmă am auzit hohotul
tresăltat și ironic al bunelor noastre femei.

La revedere

Pentru că pîntecul tău, respirînd, „se umflă
și se desumflă", nu trebuie să fii trist.
Nu fii gelos pe aceia din prietenii tăi, al căror
pîntece nu se mai umflă, nici se
desumflă. Nu-i ferici. Pămîntul i-a înecat.
Nici pe aceia ale căror femei au murit, au plecat,
s-au uitat. Nu vreau să-ți dau nici un sfat,
decît să-ți privești ombilicul, sub bolta cerească,
să te uiți cum s-apropie și se depărtează (cu 3
centimetri)
de steaua fatidică, Vega.
Odată și-odată, umflîndu-se mult, tot Sistemul
se va atinge de Ea. Acum iți spun
pe curînd, și adio și la revedere.

Vis

Pare adevărat că în timpul somnului sufletul părăsește corpul ; căci deși prin somn ochii nu văd și urechile nu aud, la trezire ne amintim a fi umblat prin locuri pe care nicicînd nu le-am călcat, păstrăm imagini, culori și cuvinte, trăiri care nu au altă relație, decît cel mult una simbolică, cu viața așa zicînd reală.

Pare deci adevărat că sufletul există și că în somn, mai mult decît în starea vigilă, el duce o existență aparte, paralelă cu aceea a comuniunii lui – a căsniciei lui – cu trupul.

Sunt perioade lungi cînd nu visăm deloc ; alteori nopțile ne sunt încărcate de vise întortocheate, de vise feerice sau de coșmaruri, de vise ușoare sau de unele ce se intipăresc în noi pe totdeauna.

Aseară, în somnolența lejeră de după o zi de iarnă consacrată meditațiunii (morți, mulți oameni dragi sunt morți) și apoi unor lecturi reconfortante, am dorit ca în noaptea ce vine să visez ceva.

Și toată noaptea am călătorit pe o străveche și ciudată ambarcațiune, ceva între galion hispanic și corabie vikingă, cu lemnăria cenușie ; nu știu cine sau ce o făcea să se miște, căci nu-mi amintesc de pinze, nici de lopeți. La prora foarte înaltă, a cărei etravă forma un melc, stătea în picioare o femeie necunoscută, de virstă mijlocie, îmbrăcată simplu în ceva de culoarea cenușie a corăbiei. Ea nu stătea de fapt, ci se legăna cu mișcări ample încolo și încoace, plîngînd și cîntînd totodată ceva ca o veche baladă franceză. Nu distingeam cuvintele melodioase, sfîșietoare, erau ca un bocet continuu și puternic. Poate că strania ambarcațiune înainta prin puterea acestui cîntec și plînset. Pletele femeii, nu prea lungi, aveau aceeași nuanță discret fumurie ca lemnăria bărcii.

Părea că nu suntem singuri pe navă, deși nimeni altcineva nu se vedea ; și navigam nu pe ocean sau pe mare, ci pe brațul înconjurat de codri grei și negri al unui măreț lac de munte. Acest braț era destul de îngust și codrii negri de conifere aproape că-l acopereau ca o cupolă ; nu departe se zărea și capătul, la poala unui munte împădurit de asemeni.

Simultan era prezentă imaginea unei străzi vechi și înguste, probabil dintr-un pierdut oraș al Franței ; această străduță era dreaptă și îngustă, nu prea lungă, dar cu totul acoperită de arborii imenși, cedri și platani, încît părea că trec printr-un tunel și casele de lemn abia dacă se distingeau în semiîntuneric. Totodată vedeam foarte clar o anume stradă din București, stradă ce cred că mai există încă, străjuită de arțari și castani foarte mari. Femeia se zbuciuma și din plînsetul-cîntecul ei nu pricepeam decît sintagma fără sens, ca o exclamație sau ca un fulger uneori : „Neu-Châtel, Neu-Châtel..."

Și vaga amintire a unui țărm de mare însorit, pe care mă mutam mereu mereu, mereu nu-mi găseam locul...

Oțel

Iarna stă greu ca oțelul. Cuțit
violet. Nimeni pe lume
nu varsă lacrimi („Obicei desuet").
Ci stelele plîng, dragostea mea rătăcită
în veac de oțel. Zi de oțel,
noapte – furnalul coșmarelor.
Din ochiul tăios
dragostea mea rătăcită-n oțel.

Grefierul, adevărul, pisica

Trăgînd mița de coadă pe străzile lașilor
ți se pot întîmpla o mulțime de lucruri. De pildă :
venerabilul domn grefier (favorite engleze culoarea
cochiliei, barbă atent cultivată) să-ți strige :
„Ce dracu faci ?" Oricît de cinic, tu nu
vei mărturisi adevărul.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII
Paginator Dobre Marian

10
(932)
Sîmbătă
8 martie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

9 MARTIE – SĂRBĂTOARE A UNITĂȚII NOASTRE

Stimă profundă, încredere nestrămutată, unitate indestructibilă

Moment de vîrf, înălțător prin multiplele lui semnificații politice și sociale din această perioadă de pregătire a alegerilor ce vor avea loc mîine, 9 martie : Marea adunare populară din Capitală, desfășurată la Palatul sporturilor și culturii. **Atmosfera de mare însuflețire politică și civică ilustrînd temperatura înaltă la care națiunea noastră socialistă trăiește apropierea evenimentului sărbătoresc de mîine a început încă de pe aleile Parcului tineretului, cînd peste 100 000 de oameni aflați acolo, pentru a-l întîmpina pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, au ovaționat îndelung la sosirea secretarului general, ca prinos al dragostei, stimei și recunoștinței pentru cel mai iubit fiu al României socialiste. În calendarul patriei această zi va figura ca o zi a unei vibrante, pline de patos însuflețiri populare ; în inimile participanților ea va rămîne ca o zi a unei bucurii intense, asemănătoare unui strălucitor arc de lumină.** Uralele celor prezenți în frumosul parc, ieri inundat de razele soarelui de primăvară, au fost continuate de ovațiile miilor de participanți la această grandioasă manifestare aflați în sală, cînd președintele Republicii noastre socialiste a trecut pragul modernului edificiu.

În sală erau prezenți oameni din toate categoriile sociale, toți avînd calitatea de constructori liberi și demni ai noii societăți. Reîntîlnirea cu tovarășul Nicolae Ceaușescu în acest cadru a constituit pentru fiecare – ca de altfel pentru oricare om al muncii din patria noastră – o mare bucurie, o infinită satisfacție.

Această perioadă este marcată de o aniversare scumpă nouă, tuturor : se împlinesc 15 ani de cînd partidul este condus de comunistul de omenie, de revoluționarul încercat, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Un deceniu și jumătate de dezvoltare fără precedent a României, iată exprimată sintetic o realitate de care sîntem mîndri, care exprimă noua condiție a poporului nostru – condiția demnității sale cîștigată prin luptă, prin construcție, prin dovada permanentă a maturității și responsabilității.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită cu acest prilej s-a constituit într-un document de mare profunzime al acestei epoci, al acestei perioade, într-un document al stării permanente de responsabilitate comunistă pentru destinul țării, al mîndriei patriotice, al încrederii în prezent și viitor, al cutezanței revoluționare.

În perioada care a trecut de la alegerile din 1975 – **a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu** – au fost obținute succese remarcabile în realizarea primei etape a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. Angajamentul asumat în fața întregii națiuni de Frontul Democrației și Unității Socialiste, de Partidul Comunist Român, de a ridica țara pe noi culmi de progres și civilizație, s-a materializat în dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale și a democrației socialiste, în ridicarea puternică a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Sîntem creatorii și beneficiarii noii civilizații. Strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general demonstrăm prin faptele noastre de muncă și de conștiință că nu avem un țel mai măreț decît acela de a contribui zi de zi la înălțarea patriei pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres. Ne-am adus o contribuție mare la dezvoltarea de pînă acum a țării. Ne vom înzeci eforturile ca în viitor aportul nostru să însemne tot mai multe bunuri materiale și spirituale exprimînd o calitate nouă în toate domeniile de activitate.

Pentru noi, bilanțul, oricît de succint, al marilor realizări din ultimul deceniu înseamnă un izvor de înaltă mîndrie. El pune în evidență, într-un mod deosebit de convingător, superioritatea orînduirii noastre, faptul că socialismul asigură poporului o viață tot mai bună și îmbelșugată, un viitor fericit.

Am ascultat magistrala cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu sentimentul viu că vorbea însăși Țara în pragul unui mare eveniment al ei – alegerile de mîine. România socialistă aducea vii mulțumiri pentru treptele suișului său, clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, tinerilor și vîrstnicilor, bărbaților și femeilor.

Un ecou deosebit are în inimile și conștiințele noastre chemarea tovarășului Nicolae Ceaușescu cuprinsă în cuvîntarea de la Marea adunare populară, cetățenească din Capitală : „Vă chem, deci, dragi tovarăși și prieteni, să votați la 9 Martie pentru Programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism, pentru realizarea unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, pentru ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, pentru creșterea puternică a forțelor de producție, a bogăției naționale, pentru ridicarea necontenită a bunăstării și fericii întregii națiuni !"

De la tribuna marii adunări populare România, prin Președintele ei, prin primul său Candidat în alegerile de la 9 Martie, și-a reafirmat, încă o dată, hotărîrea nestrămutată de a-și dezvolta puternic relațiile cu toate țările socialiste, de a milita pentru întărirea colaborării și unității lor – condiție primordială pentru afirmarea superiorității și prestigiului socialismului în lume. În același timp, ea va acționa continuu pentru întărirea solidarității și colaborării cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate. România va extinde, pe baza principiilor coexistenței pașnice, relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Marea adunare populară ce a avut loc recent a constituit o vibrantă manifestare a spiritului partinic și patriotic al poporului nostru, o însuflețită expresie a unității indestructibile a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Luceafărul

ALES ÎNTRE ALEȘI

Iată încheindu-se o legislatură. Alta începe. Orice sfîrșit și debut de etapă declanșează, dincolo de statistici, bilanțuri, proiecte și subtile resorturi psihologice, favorabile prilejuri de meditație, de intensă căutare a adevărului de viață propriu și general.

Timpul ne ritmează existența, tot așa cum noi înșine ritmăm Timpul.

O legislatură bună, plină de succese, se încheie, altă legislatură — și mai promițătoare, începe. Fiecare își analizează activitatea, indiferent de profesiunea pe care o exercită, atît din perspectiva ființei sale, cît și a colectivității din care face parte. Putem spunem că *Timpul*, în asemenea zile, devine mai acut, mai prestigios, mai reliefat. Acum, mai lesne decît oricînd, omul își dă seama dacă strădania sa în muncă, sau în sfera educației copiilor, sau a autoeducației, a dat rezultatele dorite, scontate, înțelegînd de ce *da* și de ce *nu*... O lumină puternică, mai strictă parcă, clarifică lucrurile împlinite, ca și pe cele gata să se producă în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat. Deplin folosit, respectat, prețios. Timpul este prin excelență indiciul armonizării individului cu viața socială, cheia succeselor personale și colective.

Timpul ține cu noi, tot așa cum noi înșine ținem cu Timpul.

Dintre toate ființele, omul este singurul care nu se mulțumește, niciodată, cu treapta de dezvoltare pe care a atins-o, ci, permanent stăpînit de o „nemulțumire creatoare", tinde spre alte și alte orizonturi existențiale. O piesă *bine* strunjită, un lan *bine* recoltat, o carte *bine* scrisă, situează omul față-n față cu sine și cu ceilalți.

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 3-a

ARTA ȘI CULTURA, CA DE ALTFEL TOATE MIJLOACELE EDUCATIVE DE CARE DISPUNEM, TREBUIE SĂ SERVEASCĂ NUMAI ȘI NUMAI INTERESELOR ÎNTREGULUI NOSTRU POPOR. REDÎND PRIN MIJLOACE PROPRII MUNCA GIGANTICĂ DESFĂȘURATĂ DE CONSTRUCTORII SOCIALISMULUI, SĂ FACĂ SĂ DĂINUIASCĂ PESTE VREMURI MINUNATELE ACTE DE EROISM ALE MINUNATULUI NOSTRU POPOR, LIBER ȘI STĂPÎN PE DESTINELE SALE.

NICOLAE CEAUȘESCU

Votez cu țara

Cu-nvățăminte din străbuni rămase,
Și-nțelepciune de Partid arzind,
Aleg în libertate pe aceia
Ce sînt cu Țara în același gînd.

Votez prin ei, iubirea pentru astăzi,
În anii drepți, dar neopriți aduc,
Credința mea în Mîinele ce vine
Și în aceia care ne conduc.

Votez să poată crește grîu-n pace,
Să fim-nainte, cît vom fi, stăpîni
Pe partea noastră de planetă
Și să rămînem pururea români.

Avem o Țară, un Partid, o Viață,
O năzuință și avem un crez
Și pentru toate cîte mai sînt încă
Și sînt în gîndul neamului votez.

Aleg dar pentru Pace pe aceia
Pe care îi aleg și-i strălucesc,
Pentru Partid, pentru-mpliniri de gînduri
Și pentru visul nostru românesc !

Virgil Carianopol

Crez

Votul meu deliberat –
Semnul meu de cinstire –
Se alătură voit
Milioanelor,
Ca și ființele noastre
Ce se încălzesc sub aceleași raze
Ale împlinirilor noastre comune,
Sub aceeași boltă de azur din culoarea Mării,
Cu același crez și cu aceeași voință,
Ingemănat cu sorțile noastre comune,
Ce aleargă cu pașii cailor de vînt
Spre izvoarele nesecate ale erei comuniste.
Și trupul meu, asudînd sub același soare,
Emană zilnic puterea-mi concentrată
Într-un unic torent de forță și gîndire cu poporul.
Cinstesc cu brațele și gîndul viața,
Așezînd în urnă votu-mi,
Pe care nimeni și nici cînd
Nu îl va putea rupe
Din șiragul fierbinte al zilelor noastre fierbinți.
Votez cu țara lumina țării
Și izvorul ce cuprinde dorul nostru de infinit.
Votez pentru viață și pentru călăuza ei,
Pentru Omul care a statornicit fericirea !

Horvath Dezideriu

OPȚIUNILE FUNDAMENTALE

● „Democrația culturii" de Dinu Săraru ● „Democrația muncii" de Pompiliu Marcea ● „Izvorul vieții" de Pop Simion.

(în pagina a 3-a)

JURNAL DE POET

Cinstirea femeii

Splendorile paradisului îi sînt dezvăluite lui Dante de către femeie. Ce este mai frumos în viața noastră de toate zilele ține de prezența ei, a Mamei și a soției, a fecioriei din sufletul poeților, a logodnicei de-apururi cîntată de Arghezi și Kierkegaard. Mama cu pruncul în brațe, alăptînd, a devenit simbolul împăcării în univers, semnul liniștirii, al bunei învoiri între oameni în ultimele două milenii.

Stimulentul cel mai puternic și îndelung în viața omului este această făptură.

Civilizația omenirii este de neimaginat fără ea, spiritualitatea ei ajunsă la culmi amețitoare este de neconceput fără prezența harurilor ce se revarsă din cea mai divină dintre creaturi, încoronarea creaturilor, cea mai deosebită după plăsmuirea căreia a urmat tăcere în cosmos, sărbătoare, timpul va amuți ca să se întoarcă îndărăpt la origini.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

8 Martie

Atunci cînd știi că este 8 Martie și vrei să scrii despre mama, cuvintele se adună greu și gîndul, apăsat de importanța clipei festive, își pierde parcă sprinteneala lui obișnuită. Mai ales atunci cînd ai 10 ani și-ți vine parcă mai ușor să muți munții din loc decît să mlădiezi frazele și să țesi cuvintele unul lîngă altul. Se întîmplă uneori, în clasă, la o compunere, să trebuiască să o descrii pe mama : nici o teamă, nici o emoție — decît aceea a propriilor sentimente — nici o idee dinainte făurită nu mai pot opri acum fuga neliniștită a creionului : este aici poate cel mai limpede omagiu, omagiul neștiut.

Continuare în pag. a 7-a

El, bărbatul

E țara lanul plin și roditor
și visul nostru-i pururi visul ei,
e steaua țării-n tricolor lumină,
destinul nostru, luminat temei ;

în România visele-s de aur
și e stăpîn poporu-n casa lui,
temeinic, cutezanța ne e rază,
rostindu-ne curat Partidului ;

că sîntem azi aici, e semnul bun
că fiu iubit, avem în fruntea țării
pe Ceaușescu Nicolae, El, bărbatul
ce-și poartă țara-n sufletul visării !

Nicolae Arieșescu

ALEGEM ASTĂZI ANII DE LUMINĂ – poeme închinate, patriei, partidului, marii sărbători de la 9 martie (în pagina a 8-a)

CĂRȚILE ANULUI 1979

Creație și analiză

„Creația e superioară analizei. **Arta literară** fără analiză poate să existe. Fără creație, nu". Nu e greu de presupus că preceptul acesta aparține lui G. Ibrăileanu și că, evident, este extras din eseul **Creație și analiză.** Deși preceptul în cauză este formulat, la un moment dat, cu atîta siguranță de sine, în sprijinul justeței lui fiind adus chiar un argument „forte" („Există un gen literar care, prin firea lui, este numai creației genului dramatic, ilustrat de unii din cei mai mari creatori"), trebuie reținut totuși că — aspect de la sine observabil — ținta demonstrației întreprinse pe întreg cuprinsul eseului este tocmai aceea de a se arăta că, în materie de roman, marea **artă literară** rezultă din fericita conlucrare dintre **creație** și **analiză.** Drept urmare, ne-am îngădui să spunem că discriminarea valorică în legătură cu cele două concepte formulate de G. Ibrăileanu, practic, adică raportată la **arta romanului modern,** vădește un semnificativ coeficient de relativizare. Și dacă sîntem totuși înclinați a vorbi, curent, de primatul creației (definită de G. Ibrăileanu, din unghi strict con-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Un roman al criticii

Un „comediograf" al ideilor este Lucian Raicu (sau poate un „tragedian" al lor) în ultima-i carte **Reflecții asupra spiritului creator,** o patetică încercare de anulare a limitelor dintre „literatură" și „critică", ce merge foarte departe pe drumul numit de Roland Barthes „un romanesc al intelectului". Dacă părinții îndepărtați ai genului se pot recunoaște în scepticii Erasm și Montaigne, paginile criticului nostru sînt totuși mult mai în spiritul pasionalității ibrăilene : „Ibrăileanu nu este un simplu profesionist al criticii, ci o personalitate totală, un om integral, întrebîndu-se în fiece clipă, într-un fel dramatic, nu numai ce este literatura, dar și ce este viața, care este sensul ei, cum trebuie să trăim". Cum să trăim — pare a fi una din obsesiile fundamentale ale acestui „tratat despre viața literară". De aici și impresia de a asculta uneori un moralist meditînd pe marginea existenței artistului, a marelui scriitor îndeosebi și a infernului său lăuntric. Fără a avea fluiditatea pregnantă a stilului mentorului **Vieții românești,** Lucian Raicu are însă acea nobilă ardență, îndeajuns de rară la noi, a absolutului valorilor morale („artistice"), amintînd întransi-

Dan Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 2-a

● **PATRIA, LOCUL DE LÎNGĂ INIMĂ** ● **Semnează** ● **Mircea Florin Șandru** ● **Mara Nicoară** ● **Lucian Avramescu** ● **Eugen Uricaru** ● **Claus Stephani** ● **Nicolae Prelipceanu** ● **Mihai Tatulici** ● **Cseke Gábor** ● **Rodica Braga** (în paginile 4–5).

cronica literară

Ion Lăncrănjan
FIUL SECETEI

romanul **Fiul secetei** de Ion Lăncrănjan ne amintește, oricît de paradoxal ar părea, romanul **Patul lui Procust** de Camil Petrescu. Construcția este în mare aceeași, ambele sprijinindu-se fundamental pe mai multe mărturii din a căror juxtapunere rezultă, de fapt, romanul. Și în **Fiul secetei** și în **Patul lui Procust** alăturarea „depozițiilor" are scopul de a elucida o enigmă de psihologie. Conduita unui personaj central are nevoie în ambele cărți pentru a fi descifrată de combinarea într-un singur fascicol romanesc a mai multor confesiuni, care înfățișează aceleași personaje, aceleași fapte din unghiuri de vedere diferite. Procedeul e curent în romanul modern, dar precedentul romanesc cel mai prestigios pentru urmași este romanul lui Camil Petrescu. Formal paralela nu poate fi dusă mai departe. Evidentă este însă în ambele romane voința autorilor de a lucra cu „documente" omenești și de a da senzația densității și autenticității. La Camil Petrescu efectul este rezultatul unui program respectat cu strictețe, la Ion Lăncrănjan el este urmarea unei inzestrări native care se definește prin miza pe substanță și indiferența față de stil proprie prozatorilor ardeleni. Anticalofilia structurală a lui Ion Lăncrănjan a condus la o formulă epică în vizibilă atingere cu anticalofilia teoretizată de Camil Petrescu și exprimată consecvent în **Patul lui Procust.** Spre deosebire de predecesorul său, Ion Lăncrănjan refuză savanta și studiata regie a posibilului său model, amestecînd în același suvoi epic atît „solul" cît și „subsolul" paginii camilpetresciene. Raportul dintre „sol" și „subsol" în romanul **Patul lui Procust** este raportul dintre text și comentariu, dintre o imagine și repercusiunea ei neașteptată în cercul ambiant. **Fiul secetei** refuză această soluție implicînd nediferențiat în același tot faptul epic și comentariul lui. Ceea ce ne permite să apropiem noul roman al lui Ion Lăncrănjan, **Fiul secetei,** de formula camilpetresciană este totuși tocmai caracterul de „roman adnotat" al acestuia. Bogata materie epică din **Fiul secetei** e la fel de bogat controversată în paginile cărții. Faptele sînt dublate de comentarii și romanul e plin de digresiunile prompte ale personajelor care explică oameni, situații, evenimente. Dacă la Camil Petrescu teoria și formula vizau o obiectivizare a actului epic, la Ion Lăncrănjan e vorba mai curînd de o subiectivizare a lui. Personajele sînt lăsate să evolueze, dar și discutate, catalogate. Procedeul deconspiră intenția scriitorului care a voit un roman cu probleme și cu eroi deliberativi, o carte care să incite și să solicite conștiințele. Dacă predecesorul său Camil Petrescu scria pentru a ilustra o estetică romanescă personală, adresîndu-se după cum spune G. Călinescu celor „12 spirite fine ale epocii", Ion Lăncrănjan scrie, fără a neglija deloc problemele de compoziție, pentru cititorul obișnuit. Dacă în **Patul lui Procust,** roman al triunghiurilor erotice, miza cea mare e de ordin psihologic, cartea vorbind despre misterul psihologiilor omenești degajat de o fină și incisivă analiză în **Fiul secetei,** roman întemeiat și el pe substanța psihologică a personajelor centrale și pe imprevizibilitatea mișcării lor interioare, cadrul e mai larg, oamenii sînt proiectați pe un fundal social și politic absorbant pentru ei, intenția părînd a fi aceea de a vorbi și despre misterul înaintării istorice. Cartea se desfășoară pe două planuri mari, unul psihologic, altul politic, strîns împletite, dar tratate diferit de scriitor pe care planul politic îl solicită în direcția unor dezvoltări eseistice.

Reconstituită din sumedenia de informații pulverizate în cele patru mari subdiviziuni ale cărții, biografia lui Vasile Pozdare este aceea a unui „erou pentru contemporaneitate", cum se exprima undeva unul din „martori", Iuliu Jeler. Născut într-un sat moldovenesc el este obligat de foamete să plece cu un transport de copii către unul din orașele industriale ale țării, unde dezrădăcinații sînt cazați pe lîngă o fabrică, învață meseriile cu ucenici, unii dintre ei intrînd în mișcarea politică a vremii. Vasile Pozdare, transplantat brutal într-un mediu străin lui, devine rapid un activist politic energic, intransigent, extremist, nemilos. O întîmplare care ilustrează conduita lui politică excesivă, este pedepsirea publică a unui speculant de carne în anii foametei, muncitor la origine, care purtat violent prin uzină de Vasile Pozdare și lovit demonstrativ de el și de alții este cît pe aci să moară sub picioarele mulțimii dezlănțuite. La fel se poartă Vasile Pozdare și în satele unde este trimis să facă colectivizarea, energic, represiv, violent, condus de lozinci și mai puțin de cunoașterea de oameni și de aprofundarea realităților. După sinistrul foametei acum are loc al doilea mare accident al biografiei lui : este exclus din partid pentru abuzuri, dar Vasile Pozdare înțelege că de fapt între el și cei care doriseră îndepărtarea lui dintre activiști se aflau nu principii incălcate ci interese precise. „Fiul secetei" înțelege că partidul comunist din care făcuse parte avea semnificații și utilități deosebite pentru cei care puseseră la cale excluderea lui. Vasile Pozdare este un om neinvățat cu concesiile, un om care nu retractează și care nu consideră că dreptatea este de partea celor care l-au exclus. După o perioadă de degringoladă, fostul membru de partid începe să se instruiască singur, apoi se înscrie la seral, la fără frecvență și iese inginer. Traiectoria revoluției socialiste românești îl ajută și pe el. Vasile Pozdare va fi reprimit în partid, va redeveni cadru de conducere în uzina din care a plecat și în cele din urmă, chiar directorul ei. Este etapa regăsirii de sine a eroului, înstrăinat prin „secetă" și prin activitatea politică extremistă a tinereții. Cartea îl ajută să se cunoască pe sine mai bine, noua experiență de viață îi deschide orizonturi noi. Contactul cu locurile natale reînnoadă firele rupte ale legăturii cu familia și tradiția. Procesul prin care trece eroul lui Ion Lăncrănjan este aidoma celui prin care trece Vania Răutu în ciclul **În preajma revoluției :** de la o cauză politică abstractă, universală, Vanea Răutu ajunge la o cauză politică concretă, a celor de un neam cu el. Descoperindu-se ca parte a unui întreg a cărei realitate o ignorase Vasile Pozdare reexaminează principiile revoluției și se delimitează interior de stîngismele tinereții sale. Un țăran pălmuit din Conția începe să-l obsedeze și să-i prezideze mustrător conștiința politică. Convertirea sufletească și politică a lui Vasile Pozdare este identică în linii mari cu cea a lui Vanea Răutu.

În preajma revoluției este romanul creșterii și formării unui revoluționar român în condițiile mișcărilor de stînga din imperiul țarist. Invinuirea principală de ordin estetic și chiar de ordin etic adusă ciclului lui C. Stere a fost aceea a deghizării unei materii memorialistice ușor de identificat și de tratat ca atare. G. Călinescu dă chiar o listă de personalități politice reale și corespondentul fiecăreia în roman. Una din trăsăturile memoriului este tentativa de a justifica o acțiune, o carieră, o conversiune. Faptul se poate într-adevăr verifica în romanul **În preajma revoluției** care-și „explică" îndelung eroul, înfățișînd toate împrejurările care i-au determinat formația, conduita, opțiunile. C. Stere acordă o mare atenție cotiturii care se petrece în existența lui Vanea Răutu odată cu trecerea Prutului, în țară, și motivației ei politice. **Fiul secetei** e și el romanul creșterii și formării unui spirit revoluționar în condițiile specifice ale transformărilor revoluționare din România postbelică. Ca și Vanea Răutu și Vasile Pozdaru e marcat de o cotitură care-i modifică perspectiva existențială, opțiunile ideologice. Paralela dintre cele două romane poate fi foarte fructuoasă. Semnalăm aici, în treacăt, militantismul lor afișat, plin de consecințe în ambele cazuri și în planul realizării estetice romanelor.

Comparația nu e nejustificată nici în alt plan. De ar fi fost dus pînă la capăt **În preajma revoluției** care era o carte de memorialistică deghizată ar fi înfățișat accidentul politic al carierei lui Vanea Răutu, alis C. Stere. **Fiul secetei** nu se sfîrșește nici el în idilă: un incendiu la uzina în care lucrează — întîmplare ori sabotaj ? — prilejuiește adversarilor lui Vasile Pozdare scoaterea lui din funcția de director. În acest punct de interes epic maxim, scriitorul își scoate eroul din scenă cu ajutorul unei comoții sau tumori cerebrale. **Fiul secetei** se sfîrșește plauzibil dar surprinzător.

Forța romanului stă în autenticitatea și credibilitatea psihologică a eroilor principali ai cărții, în firescul manifestărilor lor sufletești. **Fiul secetei** e construit pe un adevărat suspans psihologic. Prima depoziție cere o urmare. Dar cea de a doua care răspunde întrebărilor lansate în prima deschide alte ferestre interogative. Cartea cunoaște pe această cale un crescendo, care e în primul rînd de ordin psihologic, și care constituie solul pe care se ridică dezbaterea propusă de romancier. Seria de confesiuni a soției lui Vasile Pozdare, **Cratița și revoluția,** constituie de altfel centrul de greutate al cărții, probînd încă o dată vocația scriitorului în direcția înfățișării unor figuri feminine de reală și profundă energie și vibrație sufletească. Al treilea capitol, în care fiul lui Pozdare își zugrăvește familia, satisface același joc al adîncirii și amînării misterului. Confesiunea finală a lui Vasile Pozdare vine firesc ca o încununare a întregii construcții și ca un ultim act de revelație psihologică. Gesturi, reacții, acte inexplicabile pînă atunci capătă în confesiunea personajului central al cărții o justificare din zona psihologiei profunde. Cititorul poate sesiza astfel seria de predeterminări a eroului, logica ascunsă a evoluției sale. Vasile Pozdare și întreaga lui viață ni se relevă ca un caz de supracompensație, ca efort de recuperare produsă de o traumă simbolică : „seceta" mutilantă, care metaforic numește nu numai calamitatea naturală ci și temperatura înaltă a anilor de răscruce revoluționară postbelică. **Fiul secetei** este romanul unei mari energii sufletești și intelectuale care pusă de istorie în condiții dezavantajoase și canalizată impropriu își transformă eroul în victimă. Vocația tragică de care s-a vorbit în cazul lui Ion Lăncrănjan funcționează și aici, fără a se realiza însă plenar. Vasile Pozdare piere în chip accidental și nu ca urmare a unui **destin.** Condiția tragică este mai mult sugerată decît exprimată expres prin trama romanului.

Latura polemică a romanului **Fiul secetei** vizează figuri și probleme ale societății pe care o traversează Pozdare și din pricina cărora e amenințat permanent cu pieirea. Iuliu Jeler, Vasile Pozdare, tinărul Pozdare disting în partid cu cît trece timpul diferențieri pronunțate între activiști de virste și proveniențe diferite. E conturată apăsat prin familia Berbencenilor și neamul lui Adolf Grofșoreanu ca și prin figura lui Mihail Șafranovici categoria celor mînați de interese pentru care principiile sînt doar o binefăcătoare mască. Unul dintre personaje vorbește chiar despre „restaurația burgheziei" ori despre „elita revoluționară" fără patrie. Un conflict de mentalități și de optică politică se profilează de-a lungul romanului între pionierii și teoreticienii revoluției și practicienii ei, activiști legați de fapte și de oamenii supuși schimbării. Romanul rămîne captivant și în acest plan al disponibilității eseistice, chiar dacă aici apar unele tuse aplicate de predilecție „negativilor". Prozator realist, cu intuiția mișcărilor psihologice adînci, cu știința construcțiilor masive, clădind întotdeauna plauzibil, credibil, Ion Lăncrănjan sesizează și în acest caz fenomene de sursă indiscutabil reală, dar le încercuie denunțător pentru cititor fără calmul și detașarea prozatorului obiectiv. Onomastica personajelor negative este acuzat semnificantă sau sugestivă și oricît intenționalitate artistică „în răspăr" ar funcționa aici, procedeul se disociază de paginile obiective ale romanului. Cauza trebuie desigur căutată în marea apropiere a scriitorului față de evenimente. Marile romane ale literaturii europene, între care și cele ale lui Liviu Rebreanu, atestă toate o anume distanțare în timp față de evenimentele zugrăvite. Istoria despre care scrie Ion Lăncrănjan este prea vie și prea aproape pentru romancier. Dar faptul că la o distanță mai mare în timp marele Tolstoi nu l-a iertat pe Napoleon ne poate face, cu atît mai mult, să înțelegem condiția de lucru a prozatorului de azi angajat în actualitatea cea mai fierbinte.

Fiul secetei rămîne prin calitățile în ordinea psihologicului, autenticității și a construcției, ca și în ordinea problematicii politice, una din cărțile eveniment ale prozei actuale.

M. Ungheanu

viața cărților

eseu

Preliminarii la o istorie a umanismului românesc

● Pentru editura **Dacia** anul care a trecut s-a încheiat cu o încununare editorială de excepție : **Rațiunea dominantă,** volumul de studii al lui Virgil Cândea *), consacrat unor capitole semnificative din istoria umanismului românesc. Aceste eseuri de o impresionantă erudiție, dublate de o remarcabilă finețe interpretativă, sînt reunite în lumina aceleiași viziuni cărturărești. Ele abordează o problematică comună, circumscrisă fenomenului umanist, și formelor sale de manifestare în gîndirea și cultura românească.

Fiecare studiu are ca punct inițial date din istoria culturii, cunoscute, dar insuficient interpretate. Ceea ce ar putea constitui „simple piese de inventar cultural" relevă, în sistemul interpretativ complex și creator al lui Virgil Cândea, semnificații noi și profunde.

Autorul realizează în cercetarea sa o serie de deplasări de accent care au ca rezultat rediscutarea unor probleme de istorie a culturii și gîndirii românești dintr-un punct de vedere nou, desfășurînd o argumentație logică și fluentă care are în vedere deopotrivă disocierea specificității fenomenelor și integrarea lor în context european, sud-est european și oriental. Faptul de cultură este semnalat ca relevant, apoi supus unui demers analitic detaliat, unor raportări menite să lumineze semnificații pînă acum neglijate. Autorul este interesat în primul rînd de motivația fenomenelor, a cărei interpretare este apt să evidențieze semnificații majore. În studiul **Umanismul românesc** una dintre problemele fundamentale este aceea care determină cauzele adoptării relativ tîrzii a ideilor umaniste în cultura românească. Virgil Cândea explică fenomenul ca atitudine de opțiune conștientă din partea cărturarilor români, dotați cu intuiția momentului istoric favorabil și preocupați de conservarea ființei naționale. Astfel abordată problema, decalajul temporal devine nu expresia unei rigidități doctrinare, ci aceea a unui simț al situației istorice care dirijează opțiuni pe deplin lucide și adecvate contextului. Ceea ce explică de altfel faptul că în momentele oportune umanismul românesc se realizează total, astfel că „nu lipsește din scrisul românesc nici una din manifestările obișnuite umanismului european". Identificînd ca specifică pentru umanismul românesc **latura civică,** autorul apropie fenomenul de umanismul florentin și venețian, subliniind însă disocierile. Studiul abordează analitic și comparativ ideile umanismului românesc, prefigurînd în mod elocvent istoria fenomenului ale cărei preliminarii le reprezintă volumul prezent.

Un capitol al acestei istorii este studiul **Umanismul lui Udriște Năsturel și agonia slavonismului cultural în țara noastră.** Virgil Cândea urmărește reconstituirea climatului de idei, interpretarea inițiativelor culturale, a interferențelor, a sensurilor restaurării realizate de Matei Basarab, a cărui epocă este rediscutată sub aspectele esențiale. Autorul întreprinde o atentă analiză a ritmului și eficienței programului ideologic-cultural, promovat de soția și cumnatul lui Matei, Elina Doamna și fratele său Udriște Năsturel, în condițiile în care cărturari proveniți din popor „înțelegeau ca, amplificînd obiectivele pînă la limitele îngăduite de doctrina dominantă, să dea curs cu un realism curajos constatării evidente a faptului că slavona devenise un vehicol cultural inoperant".

Politica culturală a lui Matei Basarab este discutată cu luarea în considerație deopotrivă a mărturiilor favorabile și a celor care exprimă rezerve, realizîndu-se un „portret interior" echilibrat.

Un studiu amplu este cel consacrat lui Nicolae Milescu în legătură cu inceputurile traducerilor umaniste în limba română, interesul cercetătorului vizînd nu opera exotică, ci scrierile de început „caracteristice pentru înnoirile din cultura românească a secolului al XVII-lea, apariția preocupărilor și idealurilor laice, afirmarea și instăpînirea progresivă a acestor idealuri". În acest sens comentariul analitic urmărește îndeosebi traducerea cărții lui Pseudo-Josephus **Despre rațiunea dominantă** și justificarea opțiunii lui Milescu pentru acest text necanonic, suspect chiar din punct de vedere teologic.

Determinînd motivația selecției, precum și gradul de înțelegere al traducătorului, Virgil Cândea subliniază sensul polemic al acestei întreprinderi culturale și semnificațiile politice care rezultă din corespondența mesajului lucrării cu problemele contemporane ale umanismului românesc.

Un studiu de aceeași întindere este consacrat unei alte problematici, fundamentale pentru istoria umanismului : **Intelectualul sud-est european în secolul al XVII-lea,** determinînd sensurile ce definesc această categorie, tipologii istorice și tradiționale, structura și formația intelectualului levantin. Autorul analizează circumstanțele istorice și interferențele culturale, climatul ideilor, spiritul instituțiilor de învățămînt, caracteristicile specifice structurilor intelectuale proprii fiecărei zone balcanice, rolul cărturarului laic în afirmarea ideilor umaniste.

Studiul de încheiere, **Istoriografia umanismului românesc** inventariază succint progresele înregistrate în reconstituirea umanismului românesc, delimitînd în același timp aria cercetărilor viitoare în vederea determinării locului ocupat de aceste fenomen cuprinzător în istoria culturii românești. Ținuta științifică a acestui volum de studii permite să anticipăm anvergura și însemnătatea excepțională a întreprinderii intelectuale în care s-a angajat Virgil Cândea.

Gheorghe Buluță

*) **Virgil Cândea : „Rațiunea dominantă", Editura „Dacia", 1979.**

poezia

Poezia fervorii

● Aparîndu-și cu o fericită tenacitate starea de singurătate creatoare, nepublicînd în reviste și nechelțuindu-se steril în cine-știe-ce activități colaterale propriei lumi, străbătînd mai multe etape de acumulări și revelații culturale și locuind spiritual în vecinătatea citorva mari valori poetice europene și naționale, poezia Victoriei Ana Tăușan a căpătat de la un volum la altul amploarea și omogenitatea unui sistem poetic original și puternic. O anumită comoditate indiferentă a criticii față de comentarea acestui sistem poetic arborescent și, într-un fel, ermetic, face ca numele Anei Tăușan să nu fie pronunțat de la sine printre primele nume în ierarhia oricărui cititor român de poezie contemporană. Aflați în fața noului volum al poetei*) și recapitulînd cîteva din etapele creației acesteia, vom observa o zonă a lirismului frust, angajat în spațiul mitic transilvan, unde ceremonialul capătă valori blagiene **(Cadențe,** 1963, **Culorile complementare,** 1966), apoi o zonă de tranziție, unde sensibilitatea începe să se organizeze programatic, spre un lirism de sentență quasi-oraculară **(Metamorfoze,** 1968 și **Existențe,** 1969), într-un panoptic al înfățișărilor mitice grecești **(Catharsis,** 1970), dublat de o revenire la stările adolescentei marcate de acumulările culturale **(Restituire,** 1972). În fine, o a treia etapă, marcată de volumele **Imn** (1974), **Cartea zilelor** (1975) și **Cartea nopților** (1977), a fervorii spirituale, unde tonalitatea imnică — la care contactul cu opera lui Claudel și Saint John Perse a contribuit decisiv — se întregește cu accente paidetice (autoinițierea prin inițierea celuilalt), zonă imnică sintetică, însumînd temelg fervorii : miraculosul simțirii, frenezia călătoriei, a marilor spații, patosul inițiatic și, mai ales, problematica existențială a Ritmului. Despre aceasta din urmă, V. A. Tăușan a scris pagini pertinente și în cele două eseuri, dedicate lui Paul Verlaine (1974) și Ion Pillat (1972). Un fel de „lirism al exodului", unde tonul imnic oracular, aerul sacerdotal fulgerat de elanuri naturiste spiritualizate și frenetica respirație a imaginarului se întruchipează nu atît în metafore verticale, cît în aluviuni succesive de imagini, ce compun vastele și sinuoasele reliefuri ale unei gîndiri poetice în necontenită devenire.

Recitativ continuă în bună măsură modalitatea deschisă în **Existențe** (poem dedicat celor patru stihii primordiale), succesiunile alegoric-poetice și exprimările aforistice din **Cartea zilelor** și **Cartea nopților,** gestica hieratică și discursivul sentențios fiind, însă, dublate de o preocupare mult mai atentă față de arhitectura poematică. Frenezia cuvintelor, bucuria clădirii prin aluvionare sau interferențe de planuri (grafica poetei, care ilustrează cartea, este revelatoare în acest sens), înlocuirea zonelor tensionale cu altele, de dezmărginire vizuală, fac ca această construcție muzicală, de la mișcarea de andante pînă la atmosfera de maiestuoso din final („Poetul cîntînd : plenitudo entis mei"), să devină o amplă metaforă a identificării cu materialitatea prin înefabilul ritmic al cuvintelor. Sfera de jos își află corespondentul în cea înaltă (ciclurile sînt **Iarba și Stelele, Pietrele și Norii,** pentru ca **Pădurea** să încheie magnificat-ul „ca un triumf de zăpezi"), succesiunea elementelor dublînd-o pe cea a anotimpurilor, într-un careu pe care se întemeiază arhitectura rostirii. Elogiul Călătoriei, al Visării, al Speranței și Elocvenței, al Mirării, Amintirii și Toamnei, al Materiei ca deplină sumă spiritualizată prin cînt, — are ca nucleu energetic cuvîntul, pulsația și frenetica înlănțuire a acestei „maternități inefabile" — „pietre sunt, pietre toate cuvintele". Cuvîntul este creuzetul în care se topesc stelele lăsînd aburi cerești „pe marginea gurii poemelor", el este virsta ierbii și cohortele norilor, catargul navei și sămînța putrezind sub pămînt pentru a învia în lumina frazării, piatra și aripa, povestea Totului și „Cronica Anului". Grund-ul logosului lui Hölderlin și fervoarea **Cronicii** lui Perse și a pustiului înălțător **din Sécheresse,** accentele de „Cîntare a Cîntărilor", paralel cu paidetica oraculară („Să nu spui niciodată : Materia are sfîrșit, Materia lucrează într-un pierdere sa !"), sentimentul de castă orfic-poetică aflată în exod către piramida Rostirii supreme, la „pragul de cedru al strofei", — sînt, toate, emblemele unei fervori spirituale pentru care elementaritatea cea mai aspră se transformă în succesiune ritmic-incantatorie.

Receptiv este un semn decisiv al unei vocații cu totul aparte, pentru care „refuzul închiderii, al oricărei forme de claustru și apăsare", cum spune J. P. Richard despre Saint John Perse, garantează devenirea poetică a unei spiritualități de marcă.

Dan C. Mihăilescu

*) **Victoria Ana Tăușan: „Recitativ", Editura „Albatros", 1980.**

Un roman al criticii

Urmare din pag. 1

gența lui Antim Ivireanu, iar cît timp moralistul nu devine moralizator, efectele sînt memorabile. Cartea se încheagă dintr-o necesitate interioară, o adevărată profesiune de credință formînd jurnalul intim al criticului ale cărui „evenimente" sînt cărțile și mai ales ideile prilejuite de lectura lor. Curgînd meandrat, revenind și repetîndu-se mereu, însă cu alte nuanțe, uneori părînd a se contrazice, de fapt într-o dialectică subtilă a gîndirii, ea — asemeni jurnalelor „reale" — poate fi deschisă spre lectură oriunde. Imaginea ei „în nuce" o avem în eseul **Reflecții asupra practicii scrisului** din volumul anterior, la care s-au adăugat, pe lîngă o seamă de considerații apărute în diverse articole, studii, interviuri, noi paragrafe (parcă de o mai mare cizelare formală) totul trădînd o profundă gestație și coerență ce ne îndeamnă să vedem aici **Cartea** unei puternice și originare trăiri închinate creativității : „Trăim într-o lume din ce în ce mai indispusă la ideea „misterului" creativității și mai dispusă, în același timp, să exalte valoarea strict pozitivă și utilitară și odată cu ea plictisita explicare strict deterministă a valorilor artei".

Spiritul gîndirii e de esență romantică (lucid, criticul constată el însuși :" „Se spune că artistul își sacrifică viața scriind opere de valoare ; această afirmație pare demodată, cu accent romantic etc. Dar viziunea modernă a științei o confirmă") nu numai prin motive și concepte sau teoria geniului, din care de fapt coboară, ci prin structura de adîncime a scrisului manifestă în modalitatea antitetică a perechilor contrare, în frecvent utilizata stilistic antiteză — căldura și frigul, golul și plinul, seriosul și jocul, boala și vitalitatea, succes/insucces, damnare și vocație, om de rînd/artist, tragic și comic, muncă istovitoare și necesară vegetare etc. Fiecare paragraf al cărții merită cu prisosință un comentariu aparte (ceea ce practic e imposibil fără a scrie o altă carte), de aceea încercarea de față nu-și propune o prezentare (cu atît mai puțin o „rezumare" — horribile dictu) a „conținutului", ci mai degrabă o caracterizare a lui. Cele trei secțiuni ale cărții sînt străbătute de două mișcări contrare : una de afirmare a valorilor umane ale artei și de dezvoltare a ideilor legate de geneza operelor (construirea unor **figuri** ale spiritului creator) și alta de negare a clișeelor și prejudecăților, a agresivității latente a mediocrității și impusturii (o **demonologie** a actului literar), totul convergînd spre **mitul scriitorului,** spre construirea unei imagini ideale a artistului (scriitor sau critic) și a unei Utopii (a literaturii și a criticii). Componenta centrală a mitului este **creația** înțeleasă ca o muncă totală ce justifică existența scriitorului înaintea judecății supreme a propriei conștiințe : „Munca este singurul factor de realitate și pondere în existența unui scriitor. Că muncește, începînd fără rezultat previzibil o pagină sau mai multe pe zi, iată singurul lucru sigur pentru scriitor, restul e nesigur : valoarea, succesul sînt categorii „ușoare", inconsistente, impalpabile (...). Muncind, el rezistă, cu fiecare zi de muncă, acestui teribil proces. Măcar atît, el trebuie să aibă sentimentul datoriei de a lucra indiferent de rezultat. Dacă nu, fibra sa psihosomatică se alterează. Riscul bolii și al nebuniei devine mult mai mare. (...) Munca este deci un factor securizant, un factor de liniștire a conștiinței „vinovate" : vinovăția, atît de apăsătoare, de a fi **altfel,** de a fi singur ; de a te sustrage comunității umane bizuite pe asemănare". Creația poate fi deci în planul vieții mai importantă decît opera, de aceea demersul critic se îndreaptă spre o **psihologie** a actului literar : „opera finită, înțeleasă bine, nu este altceva decît reprezentarea exactă a drumului spre ea și descrierea atentă a procesului de producere tinde să se identifice pînă la urmă cu imaginea înțeleasă a operei încheiate.

. . . . . .

Seriei afirmative i se opune mișcarea contrară a „luptei cu inerția" clișeelor și prejudecăților sau cu o seamă de „tipuri" negative ale unor „intruși" în literatură. Întîlnim acum formulări de genul : „Ar trebui serios corectată, dacă nu chiar contestată global..." urmate de reversul lor : „În realitate lucrurile se petrec cu totul altfel". Întrebarea este însă dacă putem **într-adevăr** cunoaște „realitatea" creației : de ea ne apropiem prin tatonări și aproximări, dar oricum imaginea oferită de Lucian Raicu este complexă și mult mai autentică. Mare scotocitor de jurnale, memorii, caiete, criticul știe că adevăratul chip al scriitorului se ascunde și se relevă de fapt în operă, opunînd senzaționalului ieftin imagini de profunzime. Altă prejudecată frecventă este cea a inutilității criticii : „Adevăratul artist resimte puternic nevoia criticii, el, cel dintîi, e convins de utilitatea criticii. Artistul mediocru blamează cu sinceritate critica, nu-i vede rostul, dar privește cu cea mai mare simpatie pe cei pe care el îi consideră critici". Ontologic, existențial, scriitorul și criticul au același statut, diferențele sînt înăuntrul aceleiași sfere a creativității. Criticului creator i se opune „criticul de ambianță" sau, mai rău, „specialistul literaturii ca instituție și studiu sever". Critic este cel care iubește opera cu o gravă devoțiune. Postulatul „înrudirii" este fundamental în sistemul critic, construit fără pretențiile unei teorii, de Lucian Raicu („Cel ce vede e înrudit cu ce e de văzut — Plotin... Necesara „distanță" critică față de operă nu anulează postulatul, cel mult îl nuanțează. Restul e vociferare ; vanitate de intrus".). În numele său se dau și judecățile de respingere : „Lumina operei nu e accesibilă celui ce n-o simte, mai întîi, în sine, emanînd puternic. Sufletele meschine dau totuși năvală în critică, în căutare de satisfacție [...] Ce „înrudire" prezintă cu sufletul vast eminescian mulțimea specialiștilor în Eminescu ?". Sînt analizate apoi, ca într-o „nacazanie, adică certarea celor puternici", lectura în „diagonală", cea prin „sondaj", etc. — singura serioasă fiind cea „de aproape". Adevărate „fiziologii" sînt portretele „obișnuiților sublimului de fiecare ceas", ale „serioșilor" care nu știu ce este în viață ironia și umorul, criticii de „gust", ai gustului momentului ca unic și tiranic criteriu (cu toate că gustul este totuși ultimul criteriu, consideră criticul), „scorțoșii" noilor metode, la fel de teroriști ca impresioniștii de altădată, etc. Un leit-motiv al cărții este necesitatea vitală, în spiritul unei cerințe a lui Blaga, a fuziunii extazului cu comicul, a tragicului cu ironia : „Cînd gravitatea se simte atinsă, jignită, coborîtă de pe soclu, amenințată de rîs, ca de un factor al disoluției, e semn rău pentru ea : semnul inconsistenței periclitate". sau „Nu trebuie să-i luăm prea în serios pe scriitorii serioși, invariabil gravi. Să luăm, în schimb, foarte în serios pe marii comici", (vezi pagina 112). Ceea ce pentru scriitor este realitate primă, pentru critic este **realitate** secundă, dar „trăirea" este esențial aceeași : ideile cărților sînt trăite de critic ca o experiență complexă de viață (de pildă pentru el Don Quijote nu e nici pe departe o ficțiune, ci o existență mult mai „concretă" decît cotidianul propriei realități). De altfel, pentru Lucian Raicu asertiunea lui Sartre devine axiomă : „Sarcina criticii a devenit totală, ea angajează omul în întregime". De aceea „romanul" său nu e o simplă carte de critică, ci are ceva din substanța gestului „judecătorului penitent" din **Căderea** lui Camus (de eseistica căruia L. Raicu se apropie stilistic și emoțional). Portretul său „utopic" tinde insesizabil să devină o oglindă în care „lectorul" să-și zărească propriul chip (cu calități și defecte, după sinceritatea cu sine a fiecăruia). În sensul acestui posibil dialog „în oglindă", cîteva „excese" întunecă uneori, după opinia noastră, imaginea Utopiei criticului. Una ar fi cea a antitezei prea accentuate „om de rînd/scriitor" valabilă în cazul teoriei geniului romantic sau poate dacă considerăm numai polii cei mai îndepărtați, însă sistemul lumii pare astăzi mai complex, mai nuanțat. Apoi siguranța cu care sînt simțite ziduri le și porțile „cetății literare" la care bat uneori mediocrii, impostorii, alteori tinerii dornici de a scrie — dar scrisul e numai o dorință, nu și o fatalitate, un destin ; suferința lui nu ascunde și voluptatea ei ? Oare cetatea în care ne simțim atît de siguri nu e cumva și un castel kafkian ?. Pe parcursul cărții alergia la mediocritate, absolut justificată, se transformă lent într-o adevărată „vînătoare de vrăjitoare" („Nici adevărul, nici dreptatea nu pot fi de partea celor care, prin lipsă de vocație sau prin dorința de a scandaliza pentru a-și face numele auzit, se situează în afara granițelor literaturii. Nicăieri, totuși, tipul de impostură amintit nu este mai greu de descoperit decît pe terenul literaturii și al criticii. Nu e nevoie să ne referim la cunoscuta formulă „Diavolul minte chiar și atunci cînd spune adevărul" — Toma d'Aquino — spre a surprinde întreaga **subtilitate** a acestei impusturi") în care, înarmați cu o „demonologie" putem exorciza „falsul scriitor străin de substanța și de enigma literaturii". Reluînd metafora criticului, cine decît instanța supremă poate deosebi **fără teama de a greși** binele de rău, adevărul și minciuna, „aleșii și intrușii" ? Și, în sfîrșit, ultimul „exces" nu ar avea nimic imputabil, dacă criticul nu ar reveni obsesiv asupra lui : lipsa umorului. Cartea aceasta scrisă patetic, în tonalitatea frecventă a stilului înalt, „sublim" și „tragic", implicîndu-și cu gravitate autorul și cititorul, cerîndu-le aceeași tensiune dramatică a a actului literar (egală cu „entropia" textului) nu are nimic vesel sau ironic în ea ; poate, rareori, sarcasm — ceea ce, repet, din perspectiva cititorului autentic nu e deloc un deficit, dimpotrivă. Farmecul stilului lui Lucian Raicu își are sursa tocmai în tensiunea creației. Adevăratele pagini de literatură sînt tocmai acelea ale implicării dramatice (cu totul excepționale paginile (246—254) despre agresiunea mediocrității dictaturii fasciste asupra artei) cînd forța figurilor retorice se întîlnesc cu valențele poematice ale cuvintelor : „în plină erupție a Vezuviului, pe un pămînt care se cutremură înfricoșător, acoperindu-se de întuneric și cenușă, Plinius cel tînăr își continuă „în mare tihnă" (cum singur povestește într-o scrisoare către Tacit) lectura din Tit Liviu, fascinat de Operă și de Cuvînt, înfruntînd fără să tresară învinuirea de nepăsare și indiferență formulată chiar în acele clipe de un prieten mai virstnic venit să-l scuture din contemplație și să-l îndemne la fugă. E aici toată grandoarea și toată mizeria actului **literar,** indiferent că e act de scriere ori de citire, toată îndrăzneala și toată lașitatea omului ce i se dedică, uitînd restul, adică lumea însăși, în veșnic cutremur de pămînt, cutremur biologic, cutremur al istoriei". Nu știu dacă literatura poate fi concurată — cum crede criticul — de reflectia directă și comentariul generalizator, decît dacă ele însele sînt literatură, dar cert este că Lucian Raicu împarte azi cu Ion Caraion un spațiu cu totul aparte în eseistica noastră.

Cinstirea femeii

Urmare din pag. 1

Acest Stabat Mater al lui Palestrina, făptura nepămînteasca a Fecioarei lui Rafael sau Frâ Angelico sunt mostenire a umanității în care admirația față de acest chip divin se mută în evlavie. Dacă din poesia lui Eminescu sau Hölderlin am sustrage chipul Diotimei adorate al acestui mai mult înger decît femeie, arta lor ar pieri cu desăvîrșire. Singură femeia iubită din tot ce există poate să devină una cu făptura iubitoare ; față de toate celelalte creaturi omul este altceva prin iubirea mai presus de înțelegere, prin haina nunții în vederea zămislirii pruncului două făpturi devin una în cel de-al treilea. Cel mai vechi cuib din univers, cea dintîi statornicie și-o va dobîndi omul în familie în preajma făpturii iubite. Omul s-a așezat locului, a devenit făptură a unei Patrii odată cu dobîndirea celeilalte părți, cea mai aproape de spirit a vieții sale.

Iar acest legămînt pecetluit de iubire care făcea din două făpturi una, fără să stingă taina personală a fiecăreia, era atît de puternic încît cei vechi spuneau că-i la fel de nezdruncinat ca și porțile morții iar de două mii de ani știm că-i mai puternic decît moartea. De aceea divorțul, ruperea acestui legămînt era socotit la noi în Maramureș, bunăoară, o anomalie, un cataclism cosmic, o sustragere din ontologic, o provocare și exaltare a haosului, a beznei arbitrarului. S-a dovedit că pruncii care asistă la cearta părinților, la ruptura acestui legămînt sacru asistă la cea mai dureroasă și niciodată vindicabilă rănire lăuntrică a vieții lor.

Acum, în martie, cînd se deschid izvoarele și miresmele florilor își caută calea din adînc, cînd crinul dă în floare și se aud turturelele, cînd sămînța caută drumul regenerării din adînc spre zorii ciocîrliilor, să o cinstim pe mama noastră, pe soața, pe sora, iubita de-apururi fecioara și maica de care se bucură toată creatura.

opțiunile fundamentale

Izvorul vieții

Sînt numeroase „momentele electorale" pe care le-am traversat — cu condeiul și propria mea biografie — în cele trei decenii și jumătate cît însumează vîrsta nouă a țării. Dealtminteri, e singura vîrstă pe care o cunosc nemijlocit, asupra căreia mi-am format o părere de sine și pentru sine, merinde a gîndirii mele de cetățean și lucrător cu verbul. Ce îmi spun mie aceste „momente electorale", pe care le-am însumat biografic ? Sînt borne ale unui drum suitor, în spirală. Un drum al înfăptuirilor noastre. Un drum de muncă acerbă, de luptă fără istov, de adevăr, de creație conștientă, de învățătură, de educație și autoeducație, de sacrificiu înțeles, de libertate cucerită, de demnitate, de cutezanță revoluționară, de mereu decantată conștiință românească, de neîngenunchiere, de speranță, de rostire, de vis. Știm bine că în viața unei națiuni apar momente de fervoare și intensă iradiație a valorilor de sine, apte să focalizeze într-o unică și fericită secundă esența unei întregi evoluții. Este privilegiul momentelor noastre electorale. Este privilegiul momentului nostru electoral de la 9 martie 1980, care — sub raport istoric și al valorilor ce îi incumbă — devine chintesența tuturor celorlalte, apogeul cronicii de istorie nouă inaugurată prin alegerile din martie 1945.

Verbul „a alege" devine, în atari împrejurări, sinonim cu sărbătoarea. De ce neapărat sărbătoarea ? se poate întreba cineva înclinat a crede că românilor le place traiul în sărbătoare, în ceremonial. Nu. Esența sărbătorească a momentelor noastre electorale derivă din substanța intimă a acestor momente de istorie națională, din semnificațiile opțiunii noastre, din obișnuința de a face un temeinic examen al realităților politice, economico-sociale, cetățenești, morale și de conștiință ale națiunii. Altfel spus, la ora alegerilor obișnuim să scrutăm trecutul, să luăm foarte exact temperatura prezentului și să proiectăm vaste imagini perspectivale în zonele viitorului țării. Acesta este **adevărul general**, în care se regăsește, desigur, și adevărul scriitoricesc, derivînd din primul și — aureolat cu harurile specifice operei de creație spirituală — se întoarce tot acolo, fiind parte dreaptă a marii Opere naționale, care este creația întregului popor, a tuturor fiilor patriei, indiferent de felul profesiunii și locul pe care îl ocupă în edificiul social.

Care-i starea de spirit și la ce meditează scriitorul într-un asemenea moment deosebit ? N-aș spune că o stare specială ori o meditație aparte, alta decît aceea obișnuită și de continuitate. Examenul de conștiință și profesionalitate îl însoțește pe scriitorul adevărat în toate zilele vieții lui, ca o trenă de lumină, ca un incendiu alb, purificator ; doar că patosul și cheltuirea de sine a scriitorului pentru „cuvîntul ce exprimă adevărul" devin mai potențate, merg mai în profunzime în aceste ocazii, lucru firesc dacă ținem cont că meditația lui se racordează la meditația și examenul de conștiință ale întregii națiuni. Răspunsurile opționale ale întregului popor dau relief aparte și un potențial creator opțiunii scriitorului, noi temeiuri de a transfigura realitatea în operă de ficțiune. E raportul elementar, al atitudinii scriitorului față de istorie, impus de singularitatea și caracterul individual al actului de creație artistică. Dar examenul de conștiință și profesionalitate se realizează, în cazul pe care îl evoc, la scara breslei noastre în ansamblu și în auzul întregii țări. O atestă prezențele pline de fervoare a unanimității scriitorilor în aceste zile : pagini de literatură consacrate evenimentului, o vie activitate publicistică, numeroase întîlniri cu cititorii, călătorii documentare, modalități multiple de a-și exercita scriitorul vocația sa de „om al Cetății". Este contextul în care gîndim mai intens, cu mai multă forță argumentativă extrasă din realitatea imediată, asupra celor două ipostaze cardinale ale condiției scriitoricești : atitudinea noastră față de creație, pe de o parte, și creația noastră în raport cu viața poporului în acest ceas de istorie națională, pe de altă parte. Revistele literare au dezbătut multe subiecte ivite din meditația fertilă pe care o relev, sugerînd largul evantai de idei, atitudini, raționamente, tendințe, orientări și, desigur, necesara privire sintetică asupra evoluției literare, asupra căutărilor demne de înferes sporit, asupra calității literaturii și calității omului de litere. În însemnarea de față voi poposi asupra unui singur concept, în care se regăsesc, după opinia mea, ca într-o concordie a raporturilor dialectice, toate celelalte concepte ale statului moral- politic și profesional al scriitorului : **democratismul literaturii de azi.**

Prin democratismul literaturii nu trebuie să se înțeleagă doar factorii socio-politici, asupra cărora se insistă, aproape exclusiv și, nu o dată păgubitor : accesibilitate, difuziunea în mase, capacitatea de dialog a cărții cu cele mai diverse straturi ale populației etc., adică exclusiv forme ale **emisiei** de la scriitor spre cititor. Este drept și moral și infinit mai prinos să examinăm democratismul literaturii în perspectiva justă a mișcării sale complete, de **emisie-recepție**, care îi este proprie, adică drumul de la scriitor spre cititor și, neapărat invers, recepția de către scriitor a tuturor impulsurilor înnoitoare cu care îl învrednicește cititorul, realitatea, opera socială pe care o slujește. În această lumină, democratismul literaturii este comparabil cu un poliedru cu infinite fațete și tot atîtea subiecte de meditație demne de interes general : accesibilitate, limbaj, evantai tipologic (personaje, caractere), raport realitate-realism, umanism revoluționar, tradiție și inovație, amatorism și profesionalitate, unitate în diversitate, virtuțile instructiv-educative ale scrisului, țelul de epopee națională prin literatură ș.a.m.d. N-am urmărit o ordonare valorică ori o ierarhie de priorități în enumerarea — de fel exhaustivă — a acestor criterii și forme de manifestare ale democratismului literaturii de azi. Altfel spus, există o democrație a gîndirii creatoare scriitoricești, o democrație a autorului și a sistemului editorial, o democrație a așezămintelor de cultură și artă, a difuziunii și a prețului foarte coborît al operei de cultură și artă, o democrație a formelor de conlucrare în sistemul de valori a societății, o democrație a stilurilor și modalităților alese (unitate în diversitate), o democrație a opiniilor (libertatea expresiei). Toate aceste democrații se regăsesc înlăuntrul conceptului de democrație a literaturii, care la rîndul său (alături de alte forme ale artei) se regăsește în conceptul mai larg al democrației culturii și artei socialiste.

„Lăsați cuvintele să vină la mine" exclamă, cumva mesianic, un confrate din generația mea. Și cuvintele „vin" cu adevărat — în cazul autorilor autentici — pentru că toate, absolut toate împrejurările sociale, morale și estetice converg în a le „decide" să vină. De fapt, nu atît cuvintele vin către creatorul autentic pe cît sensurile profunde ale acestora, tîlcurile ce le incumbă, fețele ascunse și miezul de foc al acestora, încărcătura de adevăr care le este proprie. Ce trebuie să înțelegem prin împrejurările în stare să decidă cuvintele-sensuri să graviteze în jurul creatorului, atrase de o secretă forță gravitațională, comparabil socialmente, cu un pol magnetic ? Aceste împrejurări favorizante se adună sub titlul generic : umanismul revoluționar al democrației muncitorești a societății. Aici se află matricea tuturor tîlcurilor și înțelesurilor de breaslă despre care am vorbit mai sus ; luminile cu care ne înaveți această matrice vin din straturile cele mai adînci, fertile și niciodată epuizate ale clasei muncitoare conducătoare în stat, distribuindu-se tuturor prin tot atîtea bunuri statornicite pe plan social — legi, mod de viață și comportament, organizare statală, sistem de relații între oameni, abolirea tuturor inechităților sociale și naționale din trecut — pe scurt, un mod de viață demn, drept, pe măsura muncii fiecăruia, așa cum au fost statuate acestea de cel de-al XII-lea Congres al partidului și de către recentul forum al democrației și unității socialiste. Temeiurile libertății și independenței României socialiste se află în democrația muncitorească exercitată în toate domeniile vieții social-politice, economice și de stat, fiind condiția unității poporului în jurul partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arhitectul de largă viziune și strategul revoluționar al democrației muncitorești, care ne reamintește cu fiecare prilej, nouă, scriitorilor, **necesitatea întoarcerii la izvor**, unica sursă a artistului de a se integra cu adevărat în Operă, în Lucrarea țării, în lumea de gîndire și simțire a Națiunii din care face parte. Alegerile de mîine au loc sub cupola de lumină și energie revoluționară a acestei **profesiuni de credință** a scriitorului.

Pop Simion

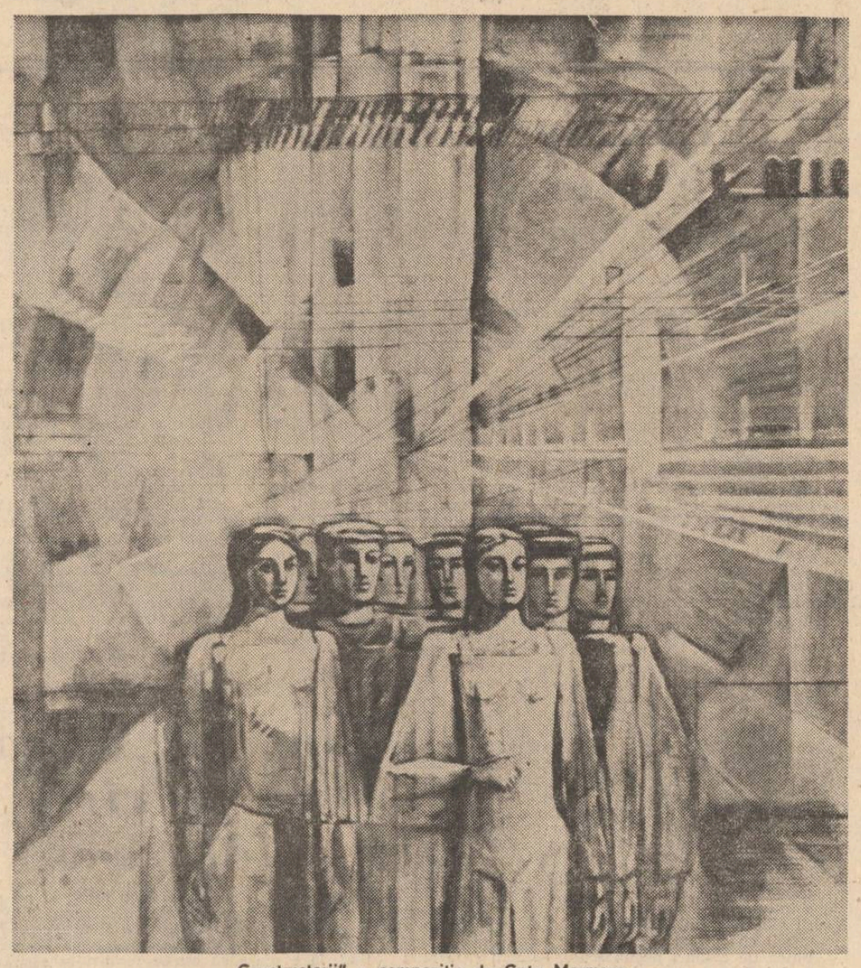

„Constructorii" – compoziție de Geta Mermeze

Democrația muncii

Este evident pentru oricine că noțiunea de democrație conține, înainte de toate, o semnificație de ordin cantitativ, referitoare la raportul dintre cei care conduc și cei care sînt conduși. Este vorba, desigur, de un raport mai întîi economic, apoi social. Cu alte cuvinte, cei care conduc nu pot avea un statut economico-social principial diferit de al imensei majorități a populației. Ei sînt, din acest punct de vedere, **primii între egali**. Se înțelege că o democrație reală nu poate exista decît în condițiile egalizării sociale, cînd conducătorii sînt reprezentativi și exponențiali pentru cei peste 99 la sută dintre locuitorii unui spațiu național, cum aprecia Marx și nu pentru o minoritate beneficiară. Aceasta ar fi semnificația pe care am considerat-o de ordin cantitativ. Ideea că „majoritatea conduce" se cuvine interpretată în acest context de raporturi și teza că în democrația socialistă se realizează de fapt „autoconducerea" (căci ar fi ridicol să credem că peste 99 la sută conduc pe cei sub 1 la sută) este întru totul legitimă. Adăugăm, la cele de mai înainte, substanța etică a democrației, constînd în eliminarea, pe cît posibil pînă la suprimare, a vechilor discriminări și crearea, în felul acesta, a unei ambiante umane capabile să asigure dezvoltarea, pe cît posibil neîngrădită, a individualităților și personalității. Un alt aspect important : conducătorii, și în condițiile orînduirii democratice socialiste, ca și în alte orînduiri, trebuie să fie o sinteză a marilor virtuți ale neamului și atunci este limpede că, prin ameliorarea permanentă a condițiilor de afirmare a maselor, posibilitatea recrutării valorilor cu adevărat reprezentative este garantată. Ideea, adesea formulată astfel : „poporul conduce" se poate vulgariza (după cum se poate vedea și din schița **Boborul** a lui Caragiale) dacă nu este înțeleasă în această complexitate de raporturi. O elită conducătoare trebuie să existe, probabil că va exista totdeauna, dar caracterul ei „popular", în sensul coincidențelor de interese și idealuri cu masele largi care are cele mai mari șanse să se exprime în condițiile democrației reale.

Dar referirea la problemele relațiilor dintre majoritate și minoritate se dovedește insuficientă în absența precizării că este vorba de majoritatea alcătuită din **oameni care muncesc**, asigurînd astfel perpetuarea existenței și progresul uman. Altfel spus, balastul parazitar se cere scăzut la număr și înlăturat din calcule, reintegrarea lui fiind posibilă numai în ipostaza recuperării. Cei care nu muncesc nu se pot prevala de democrație, avantajele acestei orînduiri nu se pot îndrepta și asupra lor. Nu este vorba numai de lenești, de trîntori, ci și de cei care, speculînd cu abilitate anumite fisuri, să spunem de ordin legislativ, sau încălcînd cu premeditare legile, pot obține privilegii pe care nici o societate nu le poate tolera. I-am lăsat la o parte pe cei care simulează că muncesc reușind să înșele uneori buna credință a semenilor lor. Substanța etică a democrației, pe care o relevasem, se întărește cu precizarea că este vorba de o democrație a muncii, prin urmare în care nu poate fi loc pentru cei care caută, prin orice mijloace **dispensă de muncă**. Ne amintim că Eminescu, emițînd așa-numita teorie a **păturilor superpuse**, nu gîndea altfel. Prețuirea de către el a țăranului, a lucrătorului, chiar a boierilor legați de pămînt, care, adică, „produceau", făceau eforturi să asigure „bunuri absolut necesare" și, înverșunarea împotriva mijlocitorilor, a traficanților și speculanților, a celor care trăiesc de pe urma bunurilor produse prin munca altora, a mustelor la arat dau un incontestabil suport moral tezelor genialului poet și gînditor.

Reflecțiile de mai sus, sugerate de locuri comune ale domeniului, își pot găsi numeroase conexiuni și convergențe în domeniul culturii. Despre o **democrație a culturii** nu se poate vorbi în absența democratizării economice. Eforturile unor intelectuali patrioți : Vlahuță, Coșbuc, Spiru Haret, N. Iorga, S. Mehedinți, Ibrăileanu, ș.a. de a ridica nivelul general de cultură al maselor, de a da „cărți pentru popor", „cultură poporului", fără a fi neglijabile (nu se poate contesta pătrunderea la sate, a culturii, ca urmare a acțiunilor lui Spiru Haret) n-au putut atinge scopurile propuse pentru că omul care n-are asigurate mijloacele elementare de existență : hrană, îmbrăcăminte, adăpost, nu poate fi cîștigat pentru cauza culturii. **Primum vivere...** Democrația socialistă, asigurînd mijloacele de trai necesare, a izbutit infinit mai mult decît orice propagandă de convertire la religia valorilor culturii. Mai mult, asigurînd, prin școală, instrucția gratuită a oamenilor, socialismul a realizat adevărata revoluție a spiritului. Ne amintim, cei care am apucat măcar ceva din vechea școală, de handicapul taxelor școlare, al procurării manualelor (în vechile licee comerțul cu manuale era o foarte rentabilă afacere) etc. Nu e de mirare, de aceea, că astăzi, în ciuda tirajelor, aproape neverosimile (uneori peste suta de mii de exemplare) ale unor cărți, acestea nu se pot procura, epuizîndu-se în aceeași zi, în care s-au pus în vînzare. Clasicii literaturii române și universale, ca și scriitori de plan secund devin, la noi, un fel de **bestseller mani.** Pare aproape neverosimil că poezia actuală poate apărea în asemenea tiraje ciclopice. Cu toate acestea, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu nu există pe nicăieri. O extraordinară sete de carte, în ciuda amplificării mijloacelor de mass-media se poate numaidecît constata. Dar nu numai de carte. Atîtea reviste: hebdomandare, mensuale, chiar cotidiene, nu se pot procura decît matinal. Se știe că se dau, ca și cărțile, și la supraprețuri și am văzut, cu toții, scandaluri în librării și la chioșcurile de difuzare a presei. Revers, consecințe malefice ale unei stări de fapt în mod absolut benefice. Nu ne sperie, desigur. Am spune că fac parte din categoria „riscurilor normale". Că lucrurile se vor regla, nu încape îndoială.

Democrația culturii (de fapt nu e bine spus, e vorba de accesibilitatea culturii pentru oricine) are și o altă consecință de-a dreptul extraordinară, constînd în crearea condițiilor de afirmare a celor efectiv dotați. Cîte talente, genii poate, au îngropat veacurile de întuneric în care au fost ținuți oamenii nu putem ști, dar putem, desigur bănui. Am fi avut pe Creangă, pe Slavici, fără ca acești fii de țărani să fi răzbătut la cultură ? Dar cîți ca ei au răzbătut?

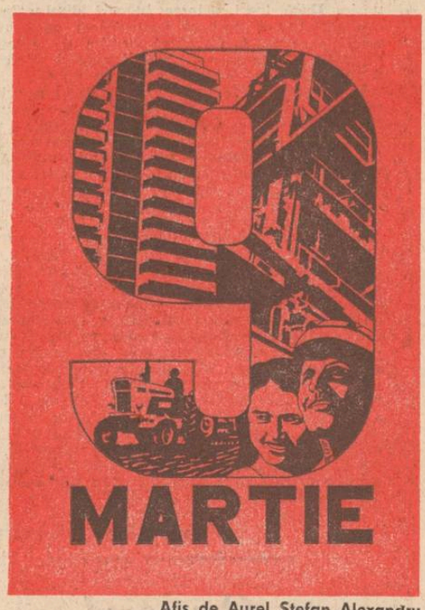

Afiș de Aurel Ștefan Alexandru

Cîți n-au rămas anonimi? Cîți țărani de o inteligență superioară nu au rămas analfabeți ? Am scris, în urmă cu cîtăva vreme, despre un consătean de-al meu, analfabet, mort acum vreo 40 de ani, care, am certitudinea, avea geniu tehnic, care ar fi putut deveni un mare inventator sau constructor, dar care nu știa să semneze. O mare parte din cultura noastră trecută trebuie considerată nu limită a valorilor latente, neimplinite din cauza vitregiilor destinului. Odată înlăturată, din contemporaneitatea românească, a unei asemenea stări tragice, nu ne rămîne decît grija, incomparabil înfimă în raport cu trecutul, de a selecta valorile autentice și a le crea condițiile cele mai propice de dezvoltare. Și în aceeași măsură de a înlătura impostura, de regulă gălăgioasă de a **descuraja mediocritățile**, ca să folosim formula atît de penetrantă a lui Maiorescu. Misiune, evident dificilă, în nici un caz însă insurmontabilă. Societatea socialistă însăși, reglîndu-se pe sine, va regla și această problemă.

Mai rămîne de abordat problema, fără îndoială delicată, a valorii sufragiului în cultură. Sîntem înclinați să credem că problema cererii și a ofertei poate fi un punct de pornire. Nu totdeauna însă. O carte supralicitată nu e,

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

Democrația culturii

Democrația culturii — constituie, în socialism, unul din argumentele definitorii ale programului comunist de propășire spirituală a poporului chemat să-și asume **conștient** și **competent** propriul destin.

Democrația culturii — este, apoi, un argument al capacității la care a ajuns un popor de a-și consolida perspectiva devenirii sale istorice, o treaptă superioară în dezvoltarea sa economico-politică, pentru că ea, democrația culturii, implică în cel mai înalt grad capacitatea de opțiune în spațiul ideologiei.

Ea presupune, inițial, o bogată și inspirată bază materială al cărei principal reflex e dat de generalizarea învățămîntului și de structura lui capabilă să se facă ecoul direcțiilor principale pe care le cunoaște știința, tehnica, în general procesul cunoașterii umane în această epocă, ea însăși definită prin galopante revoluții în universul spiritual. Un popor de douăzeci și trei de milioane de locuitori — cum este poporul român — a cărui pondere o dă tineretul, cu învățămînt generalizat obligatoriu și gratuit la nivelul liceului, cu sute de mii de studenți cu liber acces la toate tipurile de facultăți și din nou gratuit, cu o rețea pe care nu mă sfiesc să o numesc vastă, de universități populare în stare, la rîndul lor, să ofere diplome pentru numeroase discipline medii sau de instrucție medie, cu o bogată și bine structurată organizatoric și bine, deasemenea, subvenționată statal, rețea de cămine culturale, case ale tineretului, **ale** sindicatelor, etc. poate să-și ofere, pornind de la aceste condiții, sumar indicate, de altfel, **aici**, poate să-și ofere, într-un climat în care libertatea expresiei este o garanție constituțională și afirmarea talentelor o morală socialpolitică, șansa selecției implicată și presupusă de o autentică democrație a valorilor.

Pentru că **important, acum,** pentru noi, este **pe de o parte** de a conlucra solidar și responsabil la perfecționarea cadrului organizatoric pe care îl cunoaște, favorabil, democrația culturii la noi — validată de dreptul susținut de stat material, al poporului, de a se transforma din simplu beneficiar al faptului de cultură în participant direct la crearea lui și la impunerea lui, iar **pe de altă parte** de a susține **continua ozonare a climatului de selecție și afirmare obiectivă a valorilor autentice.**

Rămînind la acest din urmă aspect pe care îl îmbracă democrația culturii va trebui să observăm cum **nu de puține ori,** între principiul fundamental viabil și capabil să susțină nobil ideea valorii autentice și obligația morală a selecției judicioase, responsabile principial, se insinuează sub diferite ipostaze, unele chiar, din nefericire, teoretic argumentate, ale unui subiectivism surprinzător de complex în numeroasele lui manifestări.

O autentică democrație a culturii începe din momentul în care exercițiul ei este susținut de competență și obiectivitate deplină, din momentul în care **selecția valorii și afirmarea ei** devin un ac de responsabilitate politică în fața istoriei. O autentică democrație a culturii prespune respingerea judecății conjuncturale, simplul criteriu al calendarului, pentru că un fapt de cultură autentic nu-și poate permite efemera existență a foii de calendar, angajarea într-o permanentă confruntare cu rigorile determinate de ambiția perenității, o mereu trează exigență în fața obligației de a face relevant mesajul umanist al operei de artă, generoasa solidaritate cu talentul, însfîrșit, asigurarea purității universului în care trebuie să respire curat, liber actul creației.

Democrația culturii se revendică, iarăși, de la **dialog** și de la climatul favorabil schimbului de opinii și dacă marxismul a pus un domeniu filosofic în cea mai fericită lumină, atunci acesta a fost spațiul de manifestare a dialecticii înțeleasă ca luptă a contrariilor și nimic nu este mai concludent, pentru democrația culturii, decît libera manifestare a dreptului la opțiune exercitat la nivelul întregului popor, mereu însă cu argumentele competenței celei mai înalte în pronunțarea judecății de valoare.

Iată și una din datoriile noastre, ale celor care slujim nemijlocit democrația culturii, aceea de a face viu convingător și superior convingător dialogul și de a susține strălucirea lui în direcția afirmării și consolidării principiilor culturii socialiste și ale umanismului socialist. În fond, numai de noi depinde dacă acest dialog este responsabil în fața destinului istoric al culturii noastre, corect, obiectiv, angajant politic în înțelesul cel mai adevărat, numai de noi depinde dacă judecata de valoare aduce în prim-plan valoarea sau vremelnicele ipostaze ale jocurilor subalterne de culise, de grup, de conjunctură, de rantă dincolo de satisfacția bilanțului sezonier, mecanism administrativ sau de statistică inoperantă dincolo de satisfacția bilanțului sezonier, numai de noi depinde, și de conștiința noastră, de înălțimea noastră morală dacă într-adevăr actualele condiții create culturii în ansamblul ei de către Partidul Comunist Român sînt exploatate cu principialitate comunistă, cu exigență comunistă, cu dragoste comunistă pentru viitorul spiritual al poporului.

Democrația culturii — al cărei cadru material și de manifestare nestînjenită **există** în România — devine din ce în ce mai mult opera noastră, o operă de conștiință politică.

Dinu Săraru

Ales între aleși

Urmare din pag. 1

stîrnindu-i simțămîntul inatacabil al propriei valori în contextul social-istoric : nimeni nu trăiește singur, nimeni nu stă pe loc, mișcarea constituie — interior și exterior — o strictă lege a firii. Veșnica sete de a sparge tiparele zilei în curs, incluzînd, în fiecare gest de muncă, de creație, în fiecare gînd, ziua de mîine și de mai departe, îți readuce în minte versurile lui Labiș care-i cere Timpului actual *„să cheme-n vibrări repetate / Lumea la fapte și luciditate"*.

Peste puțină vreme se vor împlini **15** ani de cînd tovarășul *Nicolae Ceaușescu* se află în fruntea partidului, moment vital pentru destinul fiecăruia dintre noi și al României. Printre materialele celui de-al IX-lea Congres se păstrează și imaginea care-l înfățișează pe tovarășul *Nicolae Ceaușescu* prezentînd raportul, precum și cea solemnă, impresionantă, a alegerii sale în înalta calitate de secretar general al partidului. La fel găsim și privim cu reală emoție fotografia din primăvara lui 1974, cînd, dîndu-se glas voinței poporului român, tovarășul *Nicolae Ceaușescu* este ales, cu unanimitate de voturi, Președinte al Republicii Socialiste România : cu eșarfă tricoloră și stema Republicii, cu hotărîre în priviri, avînd în față Constituția, președintele țării depune jurămîntul solemn :

— Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !

Un jurămînt pe deplin respectat !

Momentul istoric din urmă cu un deceniu și jumătate, cînd prezența tovarășului *Nicolae Ceaușescu* în fruntea partidului a imprimat o orientare novatoare activității de partid, dar și tuturor resurselor națiunii, își are rădăcinile tot în Timp, în dăruirea, cutezanța și patosul revoluționar al celui plecat devreme din Scorniceștii natali, pe asprul drum al cunoașterii și împlinirilor, al luptei militante. De-atunci s-a și scurs o jumătate de secol de neodihnă și jertfă de sine. Făcînd un salt în Timp, peste acești cincizeci de ani trecuți, să revedem felul în care astăzi președintele țării, tovarășul *Nicolae Ceaușescu*, fiul dîrz și mîndru al Scorniceștilor, îmbrățișează, atunci cînd îi iese în întîmpinare, un băiat de aceeași vîrstă cu cel plecat, mult prea devreme, de-acasă : e atîta intensitate, tandrețe și bunătate în felul în care copilul de astăzi este strîns la piept de un vestit bărbat de stat care n-a cunoscut copilăria, încît este literalmente imposibil să nu rememorezi, fie și succint, itinerariul acestei vieți excepționale, exemplu major pentru tineretul actual al României socialiste.

La doar patru zile după ce împlinește 15 ani, în Europa își face apariția o gravă primejdie pentru libertatea popoarelor : hitleriștii pun mîna pe putere în Germania. Se păstrează și fotografia de-atunci a tînărului *Nicolae Ceaușescu:* frunte înaltă, privire pătrunzătoare, concentrată, bărbie voluntară. La 15 ani, el se numără printre activiștii de bază ai organizației de tineret, prezent, chiar în anul 1933, la lucrările Comitetului Național Antifascist, în calitate de reprezentant al tineretului democrat din București ; este ales membru al acestui comitet care, atunci cînd pericolul nazist abia își arată coltii, mobilizează poporul român împotriva fascismului ; în același an crucial, printre acuzațiile ce i le aduce Parchetul Tribunalului Ilfov : „incitare la grevă", „răspîndire de afișe". La Craiova, cînd începe procesul ceferiștilor și petroliștilor, într-un grup de patru tineri revoluționari, arestați în fața sălii de judecată, se află și neînfricatul adolescent care vrea să prezinte instanței 22 de liste de subscripție și numeroase scrisori de protest, semnate de muncitori, de cetățeni : este *Nicolae Ceaușescu*. În aceeași învolburată perioadă, în fișa poliției, sub același nume atît de drag nouă astăzi, sînt consemnate un șir întreg de arestări și acuzații : „La 23 noiembrie 1933, arestat pentru dezordine de stradă, cu ocazia grevei..." ; „răspîndire de manifeste revoluționare" ; „acțiuni contra regimului" ; „agitator comunist periculos..." Periculosul agitator are 16 ani, iar numele său apare, din ce în ce mai frecvent, în notele informative ale celor puși să-l urmărească. Astfel, în toamna lui 1934 „a avut loc ședința Comitetului tineretului antifascist din Sectorul IV Verde, în strada Cîmpineanu nr. 7, cu participarea numiților..." — din nou citat *Nicolae Ceaușescu* printre cei care vorbesc și cer începerea unei acțiuni și mai pronunțate contra fascismului și războiului, prin întruniri și demonstrații în fața întreprinderilor unde masa muncitorilor este mai compactă. La 16 ani, maltratat la prefectură ; în cele din urmă, i se interzice să locuiască în București și este trimis spre Scornicești, cu cătușe la mîini, din post în post, însoțit de jandarmi. Aproape zece zile durează drumul chinuitor, pentru ca atunci cînd jandarmul îl încredințează tatălui, după plecarea însoțitorului, tînărul de 16 ani să rostească :

— N-o să încetăm lupta. Sîntem mulți ca boabele de grîu. Uniți e cu neputință să nu învingem...

Timpul ne ritmează, realmente, existența, la fel cum îl ritmăm și noi.

La un deceniu după ce s-au rostit aceste profetice cuvinte, — și după ce au îndurat nenumărate suferințe, și mari jertfe de sînge au fost făcute de luptătorii comuniști care combăteau fascismul, burghezia, cu riscul propriei vieți, pentru a dobîndi libertatea națională și socială a poporului român — România pășește pe un drum nou. Printre luptătorii de frunte ai epopeei de instaurare a democrației populare, apoi de construcție socialistă, se găsește — în primele rînduri — tovarășul *Nicolae Ceaușescu.*

Treptele Timpului pot fi treptele propriei noastre ascensiuni spre bunăstare, dreptate, cinste, omenie, independență, pace. Un arc de Timp nou îmbracă bolta. Congresele partidului — al IX-lea, al X-lea, al XI-lea, al XII-lea — sînt tot atîtea momente nodale în existența fiecăruia și a tuturor. Cînd, foarte curînd, împlinindu-se un deceniu și jumătate de la alegerea tovarășului *Nicolae Ceaușescu* în fruntea partidului, vom privi și noi, înapoi în Timp, așa cum, cîndva, băiatul de 11 ani, din Scornicești, și-a privit — cu dragoste și adîncă emoție — casa părintească, vom înțelege și mai profund ce salt uriaș am trăit și am slujit cu întreaga ființă, cu puterea noastră creatoare. Ațintindu-ne privirea în viitorul mînunat pe care noua legislatură îl inaugurează, ne vom angaja gata de efort și dăruire pentru că avem un eminent model de energie inepuizabilă, de patriotism înflăcărat, de abnegație pentru cauza socialismului și comunismului : secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul *NICOLAE CEAUȘESCU.*

Ales printre aleși — la 9 martie — credincios principiilor care i-au călăuzit pașii de-a lungul a aproape o jumătate de secol de abordare creatoare a teoriei revoluționare în strictă concordanță cu realitățile istorice, naționale, legînd indisolubil teoria cu practica operei de construcție socialistă, un om pentru oameni vestit pe toate meridianele globului pămîntesc pentru marele și neasemuitul său suflet, pentru remarcabila inteligență și consecvență puse în slujba binelui omenirii și a propriului popor, iată cui îi acordăm votul inimii și conștiinței noastre : tovarășului *NICOLAE CEAUȘESCU.*

DRAGOŞ VICOL

Poem-manifest

Am scris manifestul acesta cu grădini
nesfîrşite de flori
şi curcubeie-nflorind şesului zarea şi munţilor
crestele.
Votaţi bucuria trezirii cu ciocîrliile din suflet,
în zori,
spre a-i deschide spre soare Patriei
toate ferestrele !

Am scris manifestul acesta cu beton,
cu păduri, cu argint
şi cu drumurile numelui nostru pe mările lumii,
albastrele.
Votaţi pentru oraşele care se văd strălucind
pe-ntinsurile verzi ale nopţilor calme,
în roiuri, ca astrele !

Am scris manifestul acesta cu văi strălucind
de omăt
şi cu fructe de aur atîrnînd pe ramuri,
prea coaptele.
Votaţi pentru grîul ce urcă în roadă bogată
hăt, hăt !
pentru apele ce-şi preschimbă-n putere
căderea şi şoaptele !
Am scris manifestul acesta cu conştiinţa
cuvînt cu cuvînt,
cu ginduri îndrăzneţe şi cu toate, cu toate
iubirile
Votaţi România pornită superb, cu
drapelele-n vînt,
frumos să-şi cuprindă în braţele faptelor
noastre-mplinirile.

●

LAURENŢIU CÂRSTEAN

Sunet de albă lumină

sunet de albă lumină e ziua
respiră prin arbori aleşi
primăvara
fereastră de ginduri
deschisă spre soare
e inima mea
unită cu ţara

aici unde omeneşti aşezări
mă-inconjoară
aici unde ziua şi noaptea
mă dor –
că sînt ale mele –
cîmpie de aer
de-ar fi ca să fiu
aş merge în zbor

dar sînt chiar anotimpul
în calda sa lumină
(zăpezile sînt albe
cînd drumul nu e şes)
să spunem „bună ziua"
căci nu există seară
acum aici e timpul.

şi timpul l-am ales.

VIOREL COZMA

Votul inimii noastre

Noi purtăm cea mai de preţ avere
Setea neînfrîntă de vecii,
Dorul nostru însutit de vrere
Ca să împlinească temelii.

Sîntem mai uniţi ca niciodată,
Şi deplin stăpîni pe viitor,
Ţara ne e azi străluminată
Şi partidul, braţ biruitor.

Bate-aprinsă inima senină
Într-un vers înalt rodit în cînt,
Căci urcînd spre anii de lumină
Gospodarii – candidaţi ne sînt.

Ne-nălţăm în piscul cutezării
Alte culmi cu ei să le suim
Cu tărie din tăria ţării
Şi credinţă-n noi că izbîndim.

Votul nostru-i vot de bucurie
Dat din inimi cu adînc temei
Şi depus în urne mărturie,
Ţării treaptă spre-nflorirea ei.

●

VASILE VLAD

Timp

Este un timp al dragostei supreme
Cuvîntul cînd rămîne nerostit
Cînd brazi şi holde se ridică-n steme
Şi freamătă coloane de granit.

Simţim atunci ţărîna cum tresaltă –
E veche rădăcina sub goruni –
Carpaţii ne adună laolaltă
Şi buciume răsună peste lumi.

E timpul cînd rostim cuvîntul ţară
Gîndindu-ne la cîte-au fost şi sînt
Pentru ca astăzi pentru-ntiia oară
În cîntec să slăvim străbun pămînt.

Răsun-un fluier, se prăvale-o roată,
Cade Mihai la Turda, ard făclii
Pe a lui Doja frunte-ncendiată –
Pleacă-n război deodată taţi şi fii.

Este un timp – copilu-i spune mamă,
Este un timp – un timp al tuturor.
Este un timp – un timp care ne cheamă,
Este un timp – e timpul viitor.

PATRIA-LOCUL

Imagini în viteză

Îmi place să mă întorc la Făgăraş iarna pe ger, cînd aerul pare de sticlă, iar munţii copleşiţi de zăpadă plutesc undeva deasupra orizontului ca o flacără albă. Îmi place să rătăcesc pe străzile din jurul cetăţii şi să repet acel joc simplu din adolescenţă cînd îmi umflam plămînii şi scoteam rotocoale de abur care se destrămau încet, duse de curentul de aer peste şanţul cu apă înghetată, în sus către metereze. Cît am fost licean m-a intrigat tot timpul un pasaj din „Însemnarea călătorii mele" a lui Dinicu Golescu care scria la 1824 că Făgăraşul e un „oraş mic cu o cetate foarte mică", cuvinte pe care n-am putut să le accept, ori de cîte ori am avut în faţa mea zidurile groase de doi metri ale cetăţii, aceleaşi pe care le văzuse în urmă cu mai bine de un secol şi Dinicu Golescu, pentru că silueta cetăţii Făgăraşului, rămasă definitiv în faldurile memoriei mele, reprezintă pentru mine însăşi ideea de mare cetate, aşa cum fiecare dintre noi suprapune unei noţiuni o imagine din viaţa de toate zilele. De aceea, acum cînd rătăcesc în perimetrul acelor străzi care mai poartă în ele un aer de quattrocento, sau în faţa bucăţii de drum care înlocuieşte vechiul pod ridicător, cetatea îmi pare un fel de Mont Saint Michel ridicat din ceaţa zilei de iarnă.

Dacă te desprinzi însă din acest halou al iernii şi străbaţi cercurile concentrice de străzi care pornesc din zona cetăţii vei vedea că oraşul trăieşte un alt timp, o altă măsură. O explozie nevăzută îl împinge din straturile reci ale timpului, îl face să se mişte mai repede, să se înalţe şi să se înnoiască. Îi străbat acum străzile, pieţele şi văd alte chipuri, alt ritm, altă viaţă. E diferenţa aceea pe care o sesizezi imediat între imaginile unui film derulat cu încetinitorul şi acelea derulate cu viteză mărită, unde toată lumea e grăbită iar trandafirul îşi desface petalele în cîteva minute. Cam aşa percep eu oraşul de astăzi cu marele lui Combinat chimic, cu întreprinderea de utilaj chimic (creaţii ale timpului nou, adevărate explozii în viaţa urbei) cu edificii noi, cu aerul proaspăt, cu mulţimea de chipuri necunoscute, oameni care pînă mai ieri erau probabil ţărani într-una din comunele depresiunii Făgăraşului, patria cartofului, cu valurile de autobuze care duc lumea la schimburile de zi şi de noapte, cu trenurile care vin şi pleacă încărcate cu navetişti, cu mulţimea de magazine, cu şcolile şi liceele care îşi varsă sub arcadele lor zarva multicoloră a copiilor.

Ori de cîte ori vin la Făgăraş găsesc ceva nou. Un bloc, o stradă, un scuar, un magazin, o firmă, o şcoală, un complex meşteşugăresc, o fabrică. Oraşul nu e totuşi dintre acelea în care să intri cu buldozerul într-o noapte şi să razi o stradă întreagă, un cartier, o viroagă pentru a construi totul de la capăt. Măselele arhitecturii vechi sînt aici tari, puternice, cu porţelanul bine păstrat, cu aer de temeinicie. Noul intră însă tenace peste tot, mai întîi ca o plombă de argint care se îmbină perfect cu clădirile vechi de oraş transilvan, apoi pe porţiuni mai mari, cum ar fi de pildă locul vechiului tîrg de animale. Am venit într-un an şi n-am mai recunoscut gara, se făcuse una nouă iar cea veche rămăsese undeva în urmă printre liniile de cale ferată. Într-alt an n-am mai recunoscut străzile din zona gării : apăruseră blocuri multe, noi, cu geometrii interesante, cu spaţii comerciale, şi o autogară. Cea mai mare surpriză a fost atunci cînd n-am mai găsit gîrla subţire care străbate centrul oraşului, acum acoperită de cămaşa de beton, deasupra întinzîndu-se un bulevard larg pînă sub bolţile vechiului liceu „Radu Negru".

Făgăraşul are deja o salbă de cartiere noi : Filimon Sîrbu, Tudor Vladimirescu, Elenescu, 13 Decembrie. Arhitectura nouă cu clădirile ei înalte a făcut o incizie sigură în structura străzilor cu case robuste, uşor ursuze, de tîrg transilvan. Sînt cartiere în care locuiesc în cea mai mare parte familii tinere, generaţia a doua de chimişti şi constructori de utilaje ai Făgăraşului, cartiere unde la orice oră poţi să vezi cum se descarcă mobilă, cum se bat covoare, cum se pune fier forjat în balcoane şi se trăieşte cu frenezie. Dacă treci printre blocuri dimineaţa la ora schimbului poţi să vezi valuri de oameni tineri care se scurg către staţiile de autobuz, automobilele care se grăbesc către cele două întreprinderi abia ieşite din negura nopţii.

Din toamna anului trecut Făgăraşul a primit rang de municipiu. Tot în toamnă s-a inaugurat în combinat o nouă fabrică de amoniac, una din cele mai moderne şi mai productive din ţară iar la Întreprinderea de utilaj chimic, numită pe bună dreptate „mecanicul-şef al chimiei româneşti", urmează să fie dată în funcţiune o mare hală de utilaj greu. Proaspăt ieşit de pe planşetele proiectanţilor se află şi noul centru civic situat în zona cetăţii, ansamblu ce va cuprinde, între altele, un palat politico-administrativ, un mare magazin, un hotel, o piaţă, blocuri de locuinţe. Se află în plină expansiune noile cartiere, se pune la punct reţeaua de termoficare, se extinde reţeaua de canalizare, se construiesc noi spaţii de învăţămînt, o sală de sport, spaţii comerciale şi două fabrici noi : una pentru produse din carne şi alta pentru produse lactate.

Mai ţin minte şi acum unul din cîntecele care se cîntau prin partea locului : „Făgăraş, foaie de ceapă", metaforă despre existenţa subţire, precară a unui oraş de provincie. Pulsul lui de azi contrazice categoric o asemenea stare. Făgăraşul fiind pentru mine imaginea arhetipală a unui oraş nou care urcă sigur de sine pe treptele timpului.

Mircea Florin Şandru

Oraşul din suflet

Am venit în oraşul acesta cînd aveam cîteva luni, am venit cu părinţii mei, foarte tineri pe atunci, ţărani însetaţi de carte, hotăriţi să-şi facă o viaţă frumoasă, hotăriţi să muncească, să înveţe, să fie fericiţi în oraşul Tîrgu-Mureş.

Toată averea lor a încăput într-o căruţă, şi ca să poată mînca, în primele zile, au împrumutat o lingură de la vecini.

Am crescut, şi am început să iubesc cu patimă oraşul, străzile din piatră, clădirile vechi şi înalte cu faţadele acoperite de inscripţii latineşti, de basoreliefuri : flori, măşti, lei imperiali. Eu, la vîrsta aceea, cînd ai sufletul flămînd de basme, priveam oraşul şi încercam să-i reconstitui legendele, mi se părea că străzile sînt din cristal şi sub ele stau sutele de ani trecuţi, trăsurile vechi, fructele, ceasornicele, cărţile rare, florile albe, aşa cum sub temelia catedralei din centrul oraşului se mai află urmele fîntînii cîntătoare a lui Bodor. Mi se părea, seara, că peste oraşul de piatră se mai aud ca o părere sunetele fîntînii minunate, şi turme de inorogi albi treceau prin faţa ochilor mei umiliţi.

Am învăţat apoi la liceul Papiu Ilarian, am crescut, în jurul meu începuse să crească şi oraşul. Vechiul tîrg, în care toţi oamenii se cunoşteau între ei şi în centru se ţinea piaţa zilnică, era plin de ţărani care vindeau zarzavaturi şi găini, vechiul tîrg, atît de solemn şi liniştit s-a schimbat cu totul. A întinerit. S-au construit întreprinderi mari, s-a construit Combinatul „Azomureş", oraşul avea nevoie de forţă de muncă pentru industria locală, oameni din ce în ce mai mulţi au început să vină din satele judeţului, oraşul a început să se extindă.

Au apărut cartiere noi, cu blocuri albe, luminoase şi curate, ca nişte vile înconjurate de verdeaţă, au apărut noi licee, noi instituţii publice, s-a construit şi se construieşte enorm.

Am povestit despre mine deoarece eu am crescut odată cu oraşul, cu oamenii lui, am învăţat de la aceşti oameni să fiu puternică, cinstită, să muncesc zilnic pentru a-mi face datoria.

Şi am învăţat, privind şi cunoscînd sufletul adînc al vechiului şi noului oraş, să iubesc tot ce e frumos, tot ce este adevărat.

Odată cu aceşti oameni m-am întîlnit cu muzica simfonică mergînd la concertele filarmonicii, am învăţat să iubesc teatrul, să iubesc pictura privind expoziţiile şi muzeele, am învăţat cîtă lumină este în cuvinte, citind cărţile din bibliotecile vechi şi noi ale oraşului.

Aceşti oameni din Tîrgu-Mureş, care au construit noul oraş, de cîteva ori mai mare decît cel vechi, au o grijă continuă de frumuseţea şi curăţenia lui. Străzile trec printre parcuri cu flori, pădurile din jurul oraşului sînt curate, păstrate cu atenţie.

Eu cred că oraşul acesta este deosebit de frumos. Dar, deosebit de frumos este satul sau oraşul pe care fiecare îl are în suflet. Frumoasă şi pe veci în sufletul nostru este patria noastră românească.

Mara Nicoară

Sîngeru, un sat în mărime naturală

De curînd, un prieten topograf mi-a făcut cadou, însoţindu-şi gestul cu o perceptibilă sclipire de ironie, pergamentul împăturit al unei hărţi reprezentînd, la o scară cu multe zerouri în coadă, comuna Sîngeru în care ne-am născut amîndoi cam în aceeaşi vreme. Gustînd ironia nu tocmai gratuită a consăteanului meu care mi-a reamintit, lîngă un zaţ de cafea bucureşteană, de unde sînt, am prins cu boldul în perete lucrarea pictografică, deasupra mesei la care-mi petrec cele mai multe ceasuri (cît îmi doresc să fie şi mai multe !) din viaţă.

N-am bănuit că satul nostru, risipit la izvoarele Cricovului Sărat, între ripi şi păduri, izolat de direcţiile principale de bătaie ale vînturilor civilizatoare, pipăit cu pasul desculţ al copilăriei la dimensiunile sale reale, neredus, în imaginaţie, la scară, poate fi subiect cartografic, interesînd la modul compas, echer şi legendă explicativă de simboluri. După o linie cu puncte, întreruptă adică, citesc aşezările megieşe : Chiojdeanca, Salcia, Cislău, Lapoş, Jugureni, Călugăreni, Tătaru (satul acesta a suit pe un deal unde, spune legenda, s-a dat o bătălie cruntă cu tătarii încît, în vale, unde este Sîngeru acum, s-a adunat în valuri roşia dovadă a măcelului şi, de aici, numele celor două aşezări), Podgoria, Apostolache. Le ştiu pe toate, nu cu mult mai răsărite decît Sîngeru, aceleaşi dealuri convulsionate, rînduri de pruni striviţi între copertile pădurilor, case mici învelite cu ripi care duceau, după ploile mai lungi, peisajul cu temelii cu tot la vale. Drumurile la sonde şi la minele de cărbuni erau singurele care asigurau, ombilical, nutriţia văii.

La Sîngeru, comună cu cinci mii de suflete acum, adunînd administrativ risipa mai multor sate, s-au petrecut în ultimii ani lucruri care — iată — îi dau dreptul la hartă proprie, bogată în culori şi cerculeţe, sistematizînd şi retuşînd de la relieful de pereţi şi acoperişe, pînă la cel al îndulului şi aspiraţiei. Trei sferturi din casele gospodarilor sînt noi, fereastra mică, astupată cu o palmă, a fost înlocuită de faţadele mari care absorb cu nesaţ lumina, gardurile noi au tras la linie ulucile sinuoase şi căzute pe o rînă. Podişca porţilor mari a fost cimentuită nu pentru netezirea drumului căruţei, ci al autoturismului care-a produs schimbarea grajdului în garaj. O întrecere orgolios moromeţiană, pigmentată cu sîc-uri prahovene, reconsideră valorile civilizaţiei, punînd în locul copăii, baia cu duş şi cadă, iar în locul putului cu scripeţi, butonul electric care suge apa din pămînt trimiţînd-o în robinet. Cămin nou cît o casă de cultură orăşenească, dispensar nou, localuri de şcoală asişderea. Asfaltul leagă comuna de Ploieşti şi Cislău, singereanul aşezîndu-se comod în rată, cu geamantanul depus în portbagaj de la poarta casei, după ce, pînă acum cîţiva ani, şchiopăta cu bagajul în spate, cale de 8 km, pînă la Apostolache unde venea, la cinci dimineaţa o rată hodorogită în care încăpeai fără nasturi, călătorind într-un călcîi. Electrificarea ţării şi-a pus punct aici şi-n alte cîteva sate la fel de izolate. Toate au venit la urmă de tot, în ultimii vreo zece-cincisprezece ani de aceea au fost salutate cu o căldură care a avut timp să dospească îndelung.

La o şezătoare scriitoricească ţinută nu de mult în localul şcolii de centru (cu filială de liceu), primarul Victor Tuică, tînăr din sat, de meserie învăţător, părîndu-i-se că prezentarea comunei pe care-o făcea oaspeţilor n-are, în acea sală, materialul didactic pe măsură, i-a invitat afară, pe un dîmb de deal. Şi astfel, cu probele aşezării în mărime naturală, pictate în cerneala ultimei ninsori, lecţia a prins emoţionant. Cîteva cătune vor fi date jos de pe ripi îndesînd centrul, uşurînd astfel pătrunderea unitară a lucrărilor obşteşti de anvergură. Dealurile cu chelie vor fi reînsămînţate furajer, iar Zaristea — o pantă cu mii de riduri geologice — va deveni printr-o investiţie de cîteva milioane păşune cu iarbă model. În lunca lui, nu tocmai impunătoare, printr-o conductă de irigaţie, Cricovul alimentează ferma de legume a ceapeului care asigură necesarul de zarzavat al zonei, ba şi ceva pe deasupra ceea ce — pentru specialiştii pedoclimatici — constituie un paradox şi o imposibilitate.

Închei lectura satului, mutînd ochii din nou pe papirusul cu linii şi pătrăţele. În mijloc de tot, un punct singeriu îşi are dezlegare în subsidiar : monumentul ridicat în cinstea ţăranilor jertfiţi în 1907. Alături, un X discret se vrea cartograma muzeului care adună istoria satului. Sînt două ferestre mici prin care ne uităm în trecutul acestei comune, tocmai pentru a înţelege mai bine cătarea însetată spre înalt.

Lucian Avramescu

Aerul, steaua, locul

Ştia unui bun prieten a născut o fetiţă, Carmen-Graziella, la Cluj-Napoca. Nimic deosebit, atîtea fete vin pe lume în Ardeal. Şi totuşi, discutînd cu zăpăcitul, uimitul, derutatul, fericitul tată, toate acestea din cauza unei clipe în care fiica sa a inspirat adînc aerul Transilvaniei şi a scos primul strigăt — afirmaţie a personalităţii sale — ne-am dat seama că în vreme îi va creşte o datorie de neşters — aceea ca măcar o dată, o singură dată să o readucă pe EA în oraşul al cărui aer l-a inspirat la începutul vieţii sale. Nu va fi uşor, părinţii fetei numită Carmen-Graziella trăind în mod obişnuit peste Ocean, la Caracas. Prietenul meu a consimţit la această sfîntă îndatorire: da, o va aduce să vadă cum arată oraşul în care s-a născut, să respire aerul Transilvaniei, să observe că lumea în care a apărut, „jur-împrejurul" primei sale clipe de viaţă, era o lume românească. Simplă şi tulburătoare îndatorire ce revine fiecărui om prin datul sorţii sale. Locul naşterii, mai greu sau mai uşor, poate fi găsit. Lumina zodiei, febra clipei, momentul uman al intrării tale în Umanitate rămîn învăluite în misterul memoriei celorlalţi, celor care au fost martori, misterul aducerii aminte a părinţilor şi a tot ce te-a vegheat în tăcere — ziduri, stele, arbori, pietre, aparent fără interes şi sensibilitate dar care dsemeni nouă, celor înzestraţi cu suferinţă, se erodează, se coşcovesc, îmbătrînesc, se acoperă cu riduri şi crăpături numai pentru a ne însoţi, pentru a nu ne lăsa singuri.

Cît mă priveşte, locul naşterii îl consider un privilegiu. Drumurile mele nu s-au întîlnit pînă acum cu altcineva care să se fi născut în acel oraş. Asta pentru că anul naşterii a fost cumplit în Moldova — 1946 — şi pentru că oraşul era ciudat în felul său de a fi — împărţit în două categorii distincte — muncitori şi comercianţi, unii au rămas, alţii au plecat de tot şi pentru că l-am părăsit înainte de a conştientiza împrejurările, înainte de-a afla şi ţine minte că mai sînt şi alţi copii pe lumea mea. De aceea o să aştern cîteva rînduri despre Buhuşi pornind de la ceea ce mi s-a spus şi de la ceea ce îmi închipui, în „marginea datelor reale". Cert este că fabrica exista în acea vreme. Este cert deoarece exista şi cu multă vreme înainte, fiind în fapt cea mai veche fabrică de postav românesc, o firmă cu tradiţie, cu tradiţie industrială şi proletară. După cîte am aflat prima mea cămăruţă avea lut pe jos şi era dată — ori luată — „în chirie". Ceea ce mă aştepta, la momentul potrivit, desigur, era un şir de bureţi uscaţi, o adevărată comoară comestibilă în acel an, comoară ce a dispărut ca toate tezaurele înainte de a fi în stare să mă bucur de ea. La fel s-a întîmplat şi cu un chiup plin cu făină de păpuşoi, valută forte în cumplita iarnă '46—'47. N-au fost să fie ! O masă — care există şi azi, stă mărturie că viaţa mea şi a celor din preajmă depindea într-o măsură umilitoare de simpla ei geografie — netedă ca o stepă, pe care sufla un vînt aducător de disperare ori aducînd ceva pe dinsa (merită acest respect !), fie doar şi speranţă.

Dar oraşul ? Mic, foarte mic — însă oraş. Oraş sau mai bine spus — tîrg. Şi astăzi se mai ţin bîlciurile de vară, tîrgul e tîrg, cu „roata", cu „bărcile", cu „femeia cu barbă" şi „zidul morţii" etc., etc. Atunci viaţa, nu munca, drumul, somnul, munca, drumul, ci ceea ce se înţelegea prin viaţa tîrgului se desfăşura — nu, nu se desfăşura, se strecura — se strecura deci pe sub obloanele zecilor de dughene şi circiumi în care se găsea întregul inventar al provinciei, de la gaz, luminări, fitile, zahăr, candel, baticuri, pînză americană, stambă pînă la secărică, rachiu, ghiudem, bere, Naţionale, chiar şi rum. Aici era o forfotă, o foială tăcută pînă cînd se dădeau lefurile. Urmau zilele paradisiace şi apoi iarăşi o activitate aproape neobservată însă nu mai puţin lucrativă. Se dădea pe datorie şi se încheiau afaceri cu grîul, păpuşoiul, cinepa, inul, sfecla, barabulele dîn întreaga vale a Bistriţei, din văile, dealurile, ripile şi pădurile unui sfert de Moldovă. Pe lîngă spiritul comercial plutea ironic, înţelept, mult mai vestit şi mai plin de duh celălalt spirit, acela al imaginarului şi imaginatului rabin din Buhuşi. Tîrgul — ei da, oraşul, cocoţat pe o spinare de deal, avînd în jur celelalte şase dealuri, goale, însă gata să se constituie într-o unitate de urbe, privea cu încredere, speranţă, tensiune la Fabrica din vale. De acolo trebuia să vină schimbarea. De acolo a şi venit. În 1944 în această Fabrică activa o organizaţie ilegală a U.T.C. Nu aduc argumente din istoria scrisă, nici nu ştiu dacă sînt ci doar mărturiile celor ce lucrau şi activau atunci în Fabrică. În 1945 tinerii muncitori de la Fabrică se găseau pe front, voluntari, în Cehoslovacia. Din amintiri de familie ştiu cite ceva despre unul dintre aceştia, cercetaşul Ion Purcaru, erou al războiului antihitlerist, ucis în chinuri, desfigurat, încît abia după ani i s-a putut stabili identitatea. Firul cercetărilor a pornit de la fotografia tatălui meu pe care Purcaru o avea la sine în clipa morţii sale cumplite. Speranţa, viaţa adevărată pentru oraşul de pe colină a venit într-adevăr de acolo, din ţelierele pline de scame de huruit asurzitor, de oameni, femei, mai ales femei, bărbaţi, tineri, mai ales tineri, virstnici care au trudit şi trudesc din greu. Asta pentru că numai din muncă, din sudoare se poate isca încrederea, se poate dura speranţa, se poate zămisli ziua ce urmează. Nu o zi oarecare, o zi ce vine oricum, ci anume o zi pe potriva libertăţii omului.

Îmi repet din cînd în cînd, ar trebui să merg să văd cum mai arată locul în care m-am născut. Să văd Fabrica ? Nu mai arată ca la 1 noiembrie 1946. Să văd tîrgul, casele, oamenii, zidurile, copacii ? Nici ei nu mai sînt ca în acea toamnă. Atunci, de ce să merg?

Neapărat trebuie să merg la Buhuşi, acolo, sînt sigur, voi afla de ce trebuie ! Prietenul meu din Caracas crede încă de pe acum că fiica sa Carmen-Graziella nu va putea fi împăcată cu lumea de nu va veni măcar o singură dată să revadă, să respire, să reasculte bătaia de inimă a Transilvaniei la Cluj.

Trebuie: O să-şi dea seama — atunci — de ce trebuie ?

Aerul, steaua, locul.

Eugen Uricaru

Cuvîntul sete, cuvîntul plai

Fiecare purtăm în noi cîteva cuvinte magice, ca o taină. Ele prind viaţă în acele clipe de adîncă linişte, seara tîrziu, cînd ne aflăm dincolo de cortina unei zile tulburătoare ; atunci, înşirîndu-le ca o punte, cuvintele mă duc acolo, unde „sînt" sau, mai bine zis, unde „am fost", de unde am păşit pe un drum lung cu sunete în ureche (ce erau clopotele acelor locuri, prin care am trecut sau poate claxoanele acelor camioane, care mă duceau înspre sud, în ceaţa unor dimineţi timide de toamnă), dîndu-mi foc la vise (mă gîndeam că, poate, bolţile zilelor mari ce vor veni nu pot fi luminate numai cu becuri de neon, iar fără acea căldură, pe care o simţi într-o strîngere de mînă, nu mai îndrăzneşti, un timp, să scoţi mîinile din buzunare).

Spuneam, deci — şi de acolo am pornit — că acele cuvinte sacre apar citeodată în ceaţa gîndirii, în spaţiul ce desparte ziua de somn : cuvîntul sete şi cuvîntul plai, cuvîntul iubire şi cuvîntul durere (şi în sufletul meu ştiu — totuşi nu mi-e ruşine — că toate acestea sînt atît de ciudate dar şi naive).

Dar întîi a fost să fie acea dulce primăvară, cînd simţeam cum cresc şi eu din adîncul pămîntului lîngă cîmpia Ţării de nord, a Bucovinei sfinţite de regi şi haiduci, unde riurile aduceau la vale cîntec al munţilor Obcinei.

S-au dus acele zile, e evident, şi răscolind cenuşa în vetre văd că şi focul s-a stins, dar sufletul, totuşi, mi-a rămas parcă încendiat de vorbele mame, spuse în şoaptă, seara, să nu ne audă vreun brad înfipt în liniştea de afară, care, prinzînd viaţă, deodată, să vină bătînd la uşa casei noastre.

S-au dus acele vremuri, a adormit pădurea din Valea Moldovei, brazii înfipţi cu virfurile-n soare şi norii cei mari, cu forme ciudate de chipuri, a rămas — să zic aşa — un chin frumos, un nod în gît, ceva ce încintă printr-o durere lină, o amprentă pe suflet (e greu să defineşti ceva ce nu suportă definiţii) — ştiu eu cum să mai spun... Au rămas acele cîteva vorbe dulci, pe care eu le înţeleg şi le ştiu şi azi, ca altădată, iar altul poate nu le va afla niciodată (fiindcă el, probabil, le ştie pe ale lui).

Uneori simt nevoia să plec pe puntea gîndului şi a vorbei în ceea ce numim noi copilărie, un rai pierdut dar regăsit mereu, şi cuvîntul plai (şi aici mă opresc) îmi spune, iar că au fost odată (ca niciodată) codrii mari populaţi de haiduci, de cai sălbatici şi păsări, iar cînd au fost îngenunchiaţi brazii, am închis poarta şi am plecat în lumea cea nouă : nici nu ştiam atunci, că duc cu mine povara unor cuvinte şi gînduri, ce mă dor în piept, uneori, iar asta eu n-o ascund.

Claus Stephani

DE LÎNGĂ INIMĂ

Să fie un semn

Fiind legat, prin naşterea mea şi a celor din care mă trag, de mai multe părţi ale ţării româneşti, e firesc să mă uit cu atenţie înspre ele mereu, să revin acolo, căutînd urmele mele, urmele alor mei, şi neintîlnind niciodată decît urmele tot mai accentuate, tot mai adînci, ale noului. Paşii aceştia întipăriţi „sus, în cetate la Suceava" cum spunea Eminescu, paşii aceştia ce trec spre munte prin faţa Meşterului Manole şi a zidirii sale de la Curtea de Argeş. Paşii aceştia sînt, în fond, paşii noilor generaţii care se urmează unele pe altele în ritm din ce în ce mai rapid, ameţitoare viteză ; prima viteză cosmică : viteza omului, a generaţiilor de oameni care se succed pe Pămînt.

Acolo, sus, în Bucovina, zidiri noi şi albe se adaugă vechilor ziduri, vechilor fresce, zidiri din care se aude alt zvon decît cel pe care-l ghiceşti în unghiurile vechilor construcţii. Oameni îmbrăcaţi în uniformele muncii zilnice intră şi ies, vin şi pleacă în şi din aceste noi perimetre ale secolului nostru, ale zilelor noastre. Un astfel de om mi-a adus într-o zi, mai demult, cu ani în urmă, vestea că muntele de la Roşia Montană, cunoscut sub numele de „Cetatea romană" sau dacică şi care era în fond un fagure alcătuit din galerii dacice şi romane pentru extragerea aurului, va fi ras de pe faţa pămîntului, pentru a se scoate şi restul metalului rămas după daci şi romani. Nu ştiu cît aur şi cîte metale preţioase s-au găsit în el, în străfundurile acelor stînci. Ştiu numai că dacă ar fi rămas în picioare, cu galeriile vizibile în pereţii lui, una dintre ele străpungîndu-l dintr-o parte în alta, la mare înălţime, ochean de piatră către bolta cerului, ar fi arătat lumii un aur mult mai preţios, mărturia lui despre noi, despre strămoşii noştri de demult. Mai exista, în Spania, o singură dovadă asupra felului în care romanii practicau mineritul. Mai există, în Spania, acele urme. Deşi nici unul dintre strămoşii mei cunoscuţi nu are nici o legătură cu Roşia Montană, m-am simţit din prima clipă cînd am văzut muntele acela fantastic, plin de galeriile nu prea adînci săpate de romani şi daci, fiul acestui loc de piatră unde pulsa pentru mine, încă, marea inimă pe care ne tot străduim să o descoperim, să o circumscriem. Mi-am amintit de povestea „cetăţii romane" de la Roşia Montană cînd, mult mai tîrziu, ieri-alaltăieri, un alt om îmbrăcat în uniforma muncii mi-a adus vestea că, dincolo, în nord, la Voroneţ, o bogăţie a noastră mult mai mare decît aurul (în creştere, se zice, pe pieţele capitalului), fresca, se umezeşte, se transformă în chiciură şi mucegai, se macină şi dispare. Din păcate, încă nu s-au produs, în S.U.A. şi Japonia, computere sau calculatoare electronice, atomice ori cu hidrogen (sic !) în stare să calculeze nici cu cea mai largă aproximaţie, valoarea picturii ce se stinge la Voroneţ. Viteza vieţii noastre să nu ne facă să uităm cine sîntem şi care sînt valorile noastre reale, chiar cele din alte timpuri, lăsate nouă. Iată, dincolo, în celălalt colţ al meu de patrie, uzine noi, hidrocentrale convieţuiesc armonios cu pecetea pusă pe-acele locuri de meşterul de demult, de Icarul român numit Manole. Oameni noi, veniţi din toate părţile ţării, protejează acum de uitare, de năruire, urma eroului, a constructorului, primul dar nu ultimul pe aceste meleaguri româneşti. Cu greu găsesc acolo urmele oraşului mic, închis în sine, posac, al copilăriei mele, dar semnele majore, esenţiale, ale meşterului Manole sînt intacte. Ba chiar, izvorul de apă limpede ivit în locul căderii meşterului şi secat în vremea copilăriei şi adolescenţei mele de cine ştie cînd, curge acum din nou peste drum de mănăstire. Să fie o întîmplare ? Să fie un semn.

Nicolae Prelipceanu

Vrancea, între legendă şi realitate

Vrancea este blîndă şi duioasă ca o mamă. Feciorii ei au apărat-o straşnic încît au intrat în istorie şi istoria vine şi dăinuie cu ei fiindcă nu s-au clintit din munţii şi din podgoriile lor, oriunde au venit duşmanii. Mărăşeşti, Soveja, Mărăşti, Oituz un fel de coloană vertebrală a istoriei. Vara trecută urcam spre Cabana **Lepşuleţ** şi am văzut, de fapt am revăzut locurile acelor bătălii în care pieptul deschis al vitejilor noştri a înspăimîntat baioneta vrăjmaşă. Oamenii trec pe lîngă aceste mausolee ale vitejiei descoperindu-se.

In Vrancea sînt locuri minunate şi femei frumoase şi bărbaţi frumoşi, nici nu s-ar putea altfel, iar oamenii aceştia adaugă prin gîndul şi fapta lor, prin sufletul lor zburat pe aripi frumoaşe noi dimensiuni vieţii pe care o duc. În năzuinţa spre rod ei caută simplitatea, adică esenţa, firescul şi omenescul. Aşa au iscat **Mioriţa**, cîntînd-o dinspre tată către fiu, aşa au căutat şi caută ei absolutul, adică autenticitatea. Frumuseţea Vrancei, de altfel frumuseţea în sine (ca şi bunătatea) este mioritică. Iar iarba, iarba nicăieri nu este mai verde ca în Vrancea. Poate doar în Bucovina şi în Ardeal. Liniştea nicăieri nu este mai adîncă pentru că eroul baladei stă în bună vieţuire şi nevieţuire cu natura, cu semenii şi cu sine.

Ţara viilor şi a munţilor nespuşi de frumoşi, plini de taine şi, din nefericire, de neastîmpăr teluric se întinde de la apa Siretului şi pînă sus, spre creste, pe unde se trece în Ardeal şi unde buciumă tulnicele. Se poate porni pe mai multe căi din şoseaua cea mare ce străbate Moldova de la un capăt la altul. Toate aceste drumuri trec prin sate cu oameni gospodari şi harnici, puşi pe fapte mari. Unul din ele porneşte din comuna Pufeşti, comună aşezată pe malul Siretului şi unde este o mare exploatare de piatră, urcă apoi prin Moviliţa, sat cu tradiţie viticolă şi case mari, arătoase, spre Panciu şi Soveja, în sus.

Alt drum pleacă din Mărăşeşti, tot spre Panciu, dar cel mai important porneşte din Focşani, trece prin Odobeşti şi de aici urcă şerpuitor şi magnific pe mirifica vale a Putnei pînă dincolo de piscuri. Oamenii şi casele lor, oamenii şi satele lor aduc bucurie adîncă sufletului şi ochiului celui ce străbate pămîntul Vrancei. Natura luminoasă şi darnică se întîlneşte ca în poveste cu o natură umană de un farmec ales. Aici, omul şi natura dau vieţii un sens aparte, optimist, temeinic şi poetic. Covoarele din case, casele şi portul şi limba şi obiceiurile dau Vrancei farmecul ei de legendă. Dar, pentru că am amintit de apa Siretului, cea care, cîndva, risipea sate şi vitregea oamenii cînd îşi ieşea din albie, astăzi ea este cuminţită şi pusă a lucra în folosul acestora, adunată în lacurile hidrocentralelor ce se construiesc, ori trimisă spre cîmpie pentru a aduce rod mănos. La Adjud, unde Moş Ion Roată din Cîmpuri s-a întîlnit cu Vodă-Cuza, orăşel adunat între apa Trotuşului şi cea a Siretului, se înalţă unul dintre cele mai mari combinate de prelucrare a lemnului din Europa, ceea ce dă o oarecare bătaie de cap primarului Nacu, cu care am stat de vorbă, spunînd că vine lume multă şi apar probleme noi de tot felul. În Mărăşeşti, oraş cu rezonanţă istorică, se construieşte, se produce, se toarnă asfalt şi se plantează pomi. În acest sens, neostenitul ajutor de primar, Vasile Apostol, n-are linişte nici zi nici noapte. Focşani, capitala fostului judeţ Putna, Vrancea de azi, este dovada cea mai grăitoare a replicii dată munţilor atît ca verticalitate cît şi ca armonie a contururilor. Şi încă sîntem la început. Cu alte cuvinte, în Vrancea legenda se adaugă vieţii ori, dacă vreţi, viaţa se adaugă legendei într-o infinită izbucnire brâncuşiană. Pe valea Putnei ori a Nerujei, pe valea Siretului ori pe valea Trotuşului, istoriei i se adaugă istoria. Fiecare veac cu pecetea lui. Vrîncenii au luptat, vrîncenii luptă şi acum, numai că această luptă se cheamă muncă, strădanie cu mintea, cu braţele pentru zidire nouă. Ceea ce i-a ajutat şi-i ajută este aşezarea temeinică în însinele şi în glia lor. De unde se vede că oamenii fac legende.

N. V. Turcu

Ştiri de la marginea lumii

Satul in care m-am născut se află aşezat între arhipelagul Franz Ioseph şi oraşul Freunfeld, din nordul Elveţiei. Asta, într-un vechi dicţionar enciclopedic de prin 1935.

În realitate, Frătăuţii Vechi, căci despre această aşezare de cinci mii de suflete e vorba, se află aşezat pe rîul Suceava, undeva în nordul Bucovinei. Satul n-are celebritatea localităţilor de primprejur, Suceviţa ori Putna, Arbore sau Marginea, dar se înfrăţeşte cu ele prin acelaşi spirit, i-aş zice istoric, dacă nu mi-ar fi frică de cuvîntul Veşnicie. Oamenii de pe aici, aşezaţi şi mîndri, deseori încăpăţînaţi, n-au trezit pînă acum decît curiozităţi etnografice, deşi ar fi putut fi judecaţi şi altfel decît prin intermediul cusăturilor (extraordinare, însă) ori al bundiţelor tivite cu blană de jder. Cred că Sadoveanu, moldoveanul Sadoveanu, s-ar fi simţit minunat aici, între aceste făpturi care par să respecte modelul personajelor sale, chiar obiceiurile şi comportamentul lor. Cît priveşte locurile, ele sînt demne de fidelitatea culorii diapozitivelor Kodak : cine se află pe malul Sucevei, vara, şi priveşte cu simpatie împrejur, spre satul cel vechi (Frătăuţii Vechi) ori spre fratele mai tînăr (Frătăuţii Noi) se va putea simţi, măcar o clipă, înzestrat cu sensibilitatea acelui iubitor de Bucovină care spunea despre ea că e „mîndră" şi „dulce" şi „grădină".

Înainte de a fi sentimentali, aşa cum văd că sînt şi eu acum, cînd vorbesc despre ei, frătăuţenii (vechi sau noi) sînt statornici. Pe aici n-au ajuns decît rar de tot tătarii ; alţii însă şi-au găsit deseori drum, şi nu întotdeauna cu cele mai sincere intenţii. Consătenii mei, cei de demult, s-au ţinut tari între ale lor obiceiuri şi meşteşuguri româneşti : aici se păstrează unele din cele mai curate obiceiuri populare ale românilor şi se practică şi azi meserii prin care ne perpetuăm calităţi. Femeile închistresc (nu vopsesc !) ouă şi coş pe pînză o „grafică" superbă în alb şi negru, bărbaţii lucrează la pădure ori pe micile ogoare în panta dealurilor, pe care cresc spornic cartofi.

Şi mai sînt, aceşti oameni, foarte harnici şi gospodari. Pe aici chiulul încă n-a fost inventat, iar proverbele cu leneşii nu există pentru că n-au nici un rost. Există în toate o spornicie a lucrului, treburile le ies oamenilor, cum se spune. Şi, ca să nu pară totul excesiv, ideal sau paradoxal, aş adăuga că aici, ca peste tot în Bucovina, omul de la ţară e judecat după gospodărie. El e vrednic dacă are casă frumoasă, şură şi grajd, dacă ţine nişte vaci şi animale de curte, dacă are gard mîndru primprejur şi dacă se poartă curat şi frumos îmbrăcat.

Nu ştiu dacă, în 1948, cînd m-am născut eu, acest tablou — pe care n-aş vrea să-l comparaţi cu o ilustrată sămănătoristă — era valabil. Mai degrabă cred că nu. Pentru că treceam cu toţii prin vremuri mai puţin prielnice : în ţară era foamete, lucrurile abia începeau să se aşeze, noul timp se lovea încă de vechi şi opace încăpăţînări. Mi s-a povestit, între altele, că intelectualii de atunci ai satului erau tot „cei trei", tradiţionali şi cu un veac în urmă : învăţătorul, popa şi şeful de post.

Azi, aflu că Frătăuţii Vechi au liceu şi cămin cultural şi că oamenii ajung la amîndouă pe o şosea asfaltată. Am văzut, de altfel, o fotografie făcută de cineva de la ziarul judeţean „Zori noi", din Suceava : era o poză de duminică, făcută la o strînsură, (horă, adică). Nu m-a mirat nici plăcuta privelişte a albelor haine ţărăneşti şi nici aerul, parcă veşnic, al acelei petreceri, aşa cum sensibilizase ea hîrtia fotografică. Ci cu totul altceva. Într-o margine, o parcare în toată regula adăpostea cîteva zeci de biciclete. Prezenţa acelor fragile vehicole pe două roţi poate să nu spună mare lucru străinilor. Celor care cunosc însă un mai vechi obicei al locurilor şi oamenilor, acela de a primi foarte greu orice fel de influenţe din afară, bune sau rele, nu le poate scăpa acest fapt important.

O şosea asfaltată, un liceu, o fermă zootehnică modernă şi nişte biciclete nu par, pentru noi, ca şi pentru restul lumii, nişte lucruri extraordinare. Ne-am obişnuit să le considerăm creşteri fireşti. Şi chiar aşa sînt. Dar acolo, la Frătăuţii Vechi, într-un capăt al lumii noastre, apariţia acestor lucruri a însemnat, de fiecare dată, un eveniment, o schimbare. Noile timpuri au scos oamenii dintr-o suficienţă în care propria lor hărnicie i-a instalat. În această ordine de idei, nu apariţia becului electric a adus lumina la Frătăuţii Vechi, deşi ne interesează şi lumina propriu-zisă, ci ieşirea oamenilor din ritmul unor vechi obiceiuri şi apropierea lor de felul de a fi al majorităţii.

Într-un vechi dicţionar, satul meu natal se afla aşezat între arhipelagul Franz Ioseph şi necunoscutul oraş elveţian Freuenfeld. În realitate, era la marginea lumii.

Astăzi, deşi cîteva sute de kilometri mă despart de „locul naşterii mele", Frătăuţii Vechi se apropie tot mai mult prin ştirile proaspete pe care le primesc despre el. Satul meu ne trimite ştiri şi primeşte ştiri. Poate sînt eu sentimental, dar acest fapt îmi spune că el a intrat în ordinea nouă a lumii.

Mihai Tatulici

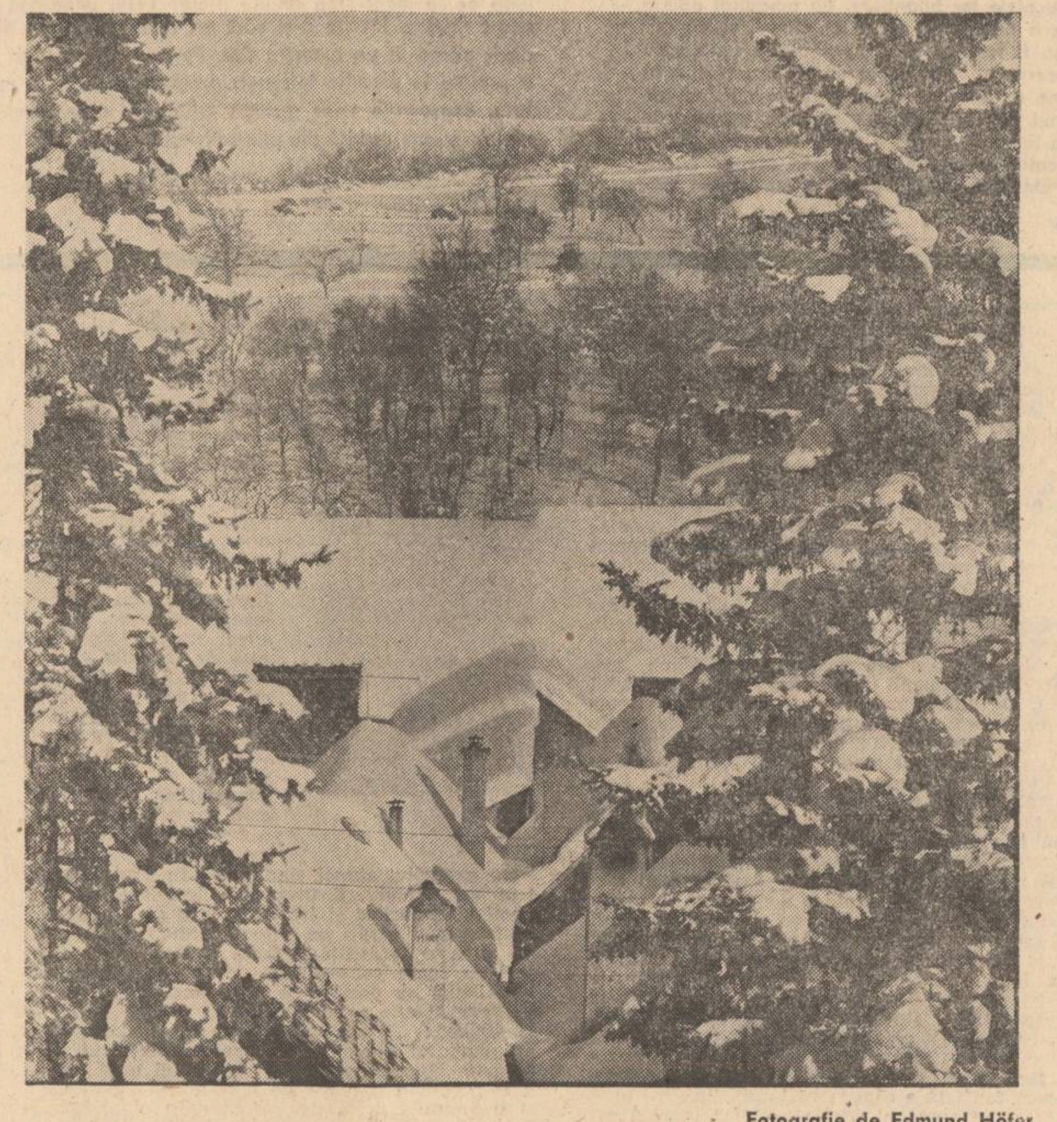

Fotografie de Edmund Höfer

Gestul care contează

Deşi Clujul este oraşul meu natal, în ultima vreme trec luni în şir fără să calc măcar pentru o zi străzile copilăriei. Ruşine ! — aud în sinea mea glasul conştiinţei treze care funcţionează încă din cînd în cînd asemenea unui ceas cu cuc. Să fie oare această distanţare sfiala celui care s-a dovedit infidel locurilor natale mai bine de un deceniu şi jumătate ? Scriind aceste rînduri am senzaţia soţului uşuratic care şi-a întors spatele familiei fără să scoată măcar un cuvînt, un suspin, de parcă aş fi dat fuga doar pînă la tutungeria de vizavi, după ţigări... Ce vreau de fapt de la acest oraş pe care îl cunosc mai bine decît să-i laud în mod gratuit înfăţişarea de metropolă ardelenească ? Simt că nu am puterea să pun pe hîrtie nici măcar o vorbă ieftină şi dulceagă apropo de Clujul de astăzi, care şi-a început să arate semnele prosperităţii, ale ieşirii din provincial exact în momentul despărţirii noastre. Viaţa de acolo a devenit mai agitată, mai dinamică, mai contrariată, iar eu constatasem cu o mîhnire ascunsă, că oraşul n-a suferit prea mult din cauza plecării mele, croindu-şi drumul propriu spre o nouă existenţă urbană.

Ar trebui totuşi să mă mîndresc puţin de oraşul meu care în ultimii zece ani aproape că s-a dublat în ce priveşte numărul sufletelor „consăteni". Iar această creştere se datorează în primul rînd unei dezvoltări industriale puternice, a cărei efecte îşi dau roadele în zilele noastre. Dar mă opresc aici cu evaluări festive deşi momentul politic în care ne aflăm este unul dintre cele mai importante. Alegerea edililor localităţilor noastre, desemnarea acelora care ne reprezintă la forurile obştei nu este doar o chestiune de rutină şi de obişnuinţă. De aceea cred că vizita mea spirituală şi inopinată în oraşul meu părăsit trebuie să se finalizeze prin concluzii serioase, demne de a le aşterne pe hîrtie.

Am crescut într-un cartier calm, simpatic, cu vile şi case familiale modeste, plantate în mijlocul grădinilor de rigoare dintre Someş şi Cetăţuia, care din Tăietura Turcului dă direct în pădurea Hoia. Practic, cartierul de odinioară nu mai există. Deşi Cetăţuia nu s-a clintit din loc, statuia ciobanului Donath mai stă şi ea între pomii unei grădini, străzile ce au rămas îşi mai poartă denumirile de altădată, dar ansamblul, impresia generală mă pune pe gînduri ; ori eu am visat atunci cînd am reuşit să încalec prima dată o bicicletă, ori am vedenii acuma, trecînd pe lîngă nesfîrşitele şiruri de blocuri.

Poate îmi reproşaţi că această nostalgie precoce n-are nici un temei, deoarece centrul istoric al Clujului se pare că s-a păstrat într-o perfectă stare de autenticitate. Observaţie justă ! Dar autenticitatea exagerată periclitează astăzi respiraţia normală a oraşului. Inima lui a ajuns să nu mai poată funcţiona normal din cauza arterelor suprasolicitate ce trec prin ea în mod obligatoriu şi inevitabil. Să nu uităm, Clujul constituie un important nod al traficului rutier naţional şi internaţional. Nu ne poate fi indiferent unde şi cum trec acele maşini, camioane, trailere, mastodonţii de TIR sau cei cu inscripţia „Atenţie ! Gabarit depăşit !". Ce urme lasă în viaţa cotidiană a oraşului, a celor care rămîn şi înfruntă zilnic poluarea mediului cu noroi, praf, gaze de eşapament şi zgomot ?

Ce nu poate suporta omul ? — aud o voce bine rodată şi cinică din mulţimea anonimă. E drept, că suportăm mult, poate prea mult, că la urma urmei totul depinde de obişnuinţă şi de pragul de toleranţă. Iată şi un banc „à la Cluj" pe această temă. Un moldovean şi un ardelean se urcă în accelerat, intră în compartimentul în care îşi au rezervate locurile. Primul se aşează pe scaun clasa I-a, dar se şi ridică în acea clipă : „Ce oameni, dom'le, să pună cuie în scaun, să pericliteze integritatea călătorului etc.". Între timp celălalt, ardeleanul examinează şi el locul cuvenit, vede cuiele înfipte în plus, dar se aşează pe ele suspinînd : „Ei, dacă trebuie, trebuie !..." Desigur orice banc e ca oglinda strîmbă, dar tot oglindă rămîne. Aşa şi cu bancul de sus : dacă trebuie, trebuie — dar trebuie oare ?

Poate sînt prea sensibil şi subiectiv ca omul care pică dinafară, fără cunoştinţă de cauză într-o încăpere neaerisită, în care miroase urît, şi vede pe cei dinăuntru că sînt voioşi, fără grijă, nedîndu-şi seama că ar fi timpul să deschidă geamul. Şi stai nehotărît în prag, ezitînd să intri sau să fugi... Sigur, dacă intri, poate te obişnuieşti cu atmosfera din cameră, şi începi să nu-i mai dai nici-o atenţie.

Ştiu că există nenumărate scuze şi explicaţii, care se formulează aproape de la sine : că oraşul a crescut enorm, că traficul aşa, că şantierele şi noroiul sînt ca fraţii gemeni, că oamenii trebuie educaţi, că salubritatea are şi ea problemele ei... Si totuşi, îmi apar în faţa mea figuri de oameni, vîrstnici şi mai tineri, tot clujeni, care încearcă să pună piedică acestei ofensive a poluării, „obiectivizate". Au pur şi simplu ambiţia curăţeniei, a gospodarului conştiincios, şi nu-şi fac probleme dacă încercarea lor se dovedeşte peste cîteva ore inutilă. Curăţenia şi ordinea unui oraş nu este un obiectiv industrial pe care poţi termina la termenul stabilit. E ca şi mîncatul ; înfuleci, înfuleci şi după un timp iar ţi-e foame. Şi ce faci ? Iar mănînci... Şi nu-ţi înjuri propriul stomac că-ţi zădărniceşte mereu strădiunţa. Cred că gestul repetat pînă la infinit al bunului gospodar contează enorm. Nu rezultatul imediat, nu vorbele vehemente, nu imperativele trasate, nu circularele parafate rezolvă problema, ci intenţia noastră care trebuie să se nască din noi de a încerca mereu, din nou, necunoscînd înfrîngeri şi stări defensive. Iată o problemă pe care aş pune-o în atenţia edililor Clujului şi ai altor localităţi care parcurg etape cu ritmuri înalte de dezvoltare. E drept că sînt străzi curate, cochete şi pe la Cluj, că tot ce am spus mai înainte este doar o faţetă a vieţii urbei, dar e bine, ca în lupta pentru calitatea nouă a vieţii să căutăm în primul rînd noi înşine aspectele rămase încă în umbră ale existenţei noastre în această ţară minunată.

Cseke Gabor

Alba-Iulia

Oraşul despre care vreau să vă vorbesc s-a născut, cu secoli în urmă, sub semnul albului, al culorii care coboară din visul zăpezii, deşi faptul se petrecea, cel puţin eu vreau să fiu încredinţată de asta, fiind vorba de un oraş de cîmpie transilvană, acel ţinut ce nu e nici deal, nici munte, ci o întindere odihnitoare de roci deasupra cărora cerul se sprijină, din loc în loc, pe spinări domoale de dealuri, deşi, spun eu, faptul se petrecea în plină vară, în acea vară tihnită a cîmpiei Mureşului, rîul acesta potolit în aparenţă dar purtînd în adînc viclenia şi cruzimea reptilelor tolănite în lene, aşteptare şi înaintare perfidă.

S-a născut, aşadar, într-o dimineaţă timpurie, la ceasul cînd cerul îşi ridica pleoapa peste ochiul de foc al soarelui iar pămîntul îşi spăla noaptea în rouă, îşi netezea umbrele şi pletele bîntuite de foşnete misterioase. Şi pentru că această naştere era blagoslovită de un pămînt ce se trezea la ziuă cu gesturi de zeiţă, noului născut i s-a dat nume de femeie, dar nu oricare, ci una legendară, aceea care, pesemne, avea darul de a duce pretutindeni cu ea lumina: Alba-Iulia. Nume de femeie mîndră, frumoasă, senină, cu trup de lumină astrală şi suflet de ceaţă pămînteană.

Puţini sînt, astăzi, aceia care mai ştiu că acestui străvechi oraş i s-a mai spus şi Bălgrad.

Ţăranii din satele vecine, cei de peste Mureş, de pe Valea Sebeşului ori din Munţii Apuseni, îşi aduceau în căruţe copiii la şcoli şi meserii la Bălgrad, purtînd în ei credinţa că, odată cu învăţătura, vlăstarele lor se vor împărtăşi de-o lumină binecuvîntată ce strălucea neatinsă de vreme pe zidurile impunătoarei cetăţi.

Lumina aceasta îşi are izvorul într-un trecut îndepărtat, într-o istorie greu încercată şi răzbită din plin de săgeţile întunecate ale multor suferinţe.

La Alba-Iulia a avut Mihai Viteazul visul unei Românii unite şi puternice.

La Bălgrad s-au întors spre soare, cu preţul unui martiraj fără seamăn şi nume pe lume, speranţele celor trei moţi coborîţi dintr-o poveste cu uriaşi buni şi blînzi ai munţilor, s-au ridicat spre senin ca un zbor nestăpînit de ciocîrlie ce vesteşte din înalt dimineaţa, căci dimineaţă şi ivire de zori noi a fost a lor moarte.

Şi moţii ştiau asta şi au continuat să aducă la Bălgrad, în neasemuitele lor ciubere săvîrşite din mireasmă de brad şi gînd de libertate, lumina blîndă a Apusenilor, spre a spăla întunericul sîngelui vărsat, pînă cînd, la început de secol XX, flacăra României visate de Mihai Viteazul a încins inimile tuturor celor ce au fost participanţi şi martori ai Adunării de la Alba-Iulia.

Ce mîndru, ceremonios şi solemn au bătut atunci clopotele, purtînd în văzduhul întregii ţări numele somptuos al oraşului Unirii, iluminat încă o dată prin voinţa şi lupta poporului.

Alba-Iulia... Rostiţi singuri acest nume şi veţi simţi cum vă pătrundeţi de istorie, emoţie, măreţie, credinţă în puterile fără istov ale neamului.

Alba-Iulia, sună ca un nume de izbîndă, cu toate frîngerile îndurate prin timp ca nişte scări ale întunericului pe care le-a urcat încrezătoare numai pentru că sufletele oamenilor de aici şi din jur nu i-au simţit niciodată ştirbită lumina, pentru că, în aspiraţiile lor, acest oraş cetate n-a încetat să existe ca Bălgrad, liniştitul, îndelung răbdătorul şi neîngenunchiatul Oraş alb.

Rodica Braga

MARA NICOARĂ

Marea sărbătoare

Ţara de mîine se construieşte astăzi
Fiecare cuvînt din Programul Partidului
Ară noi ogoare
Pentru recoltele viitorului,
Rîurile ţării dau fructe
Şi fructele lor sînt din lumină.
La Marea sărbătoare venim cu toate realizările noastre
La Marea Sărbătoare a primăverii
Cei mai buni dintre prietenii noştri
Vor duce gîndurile noastre de lumină
În inima patriei.

CONSTANTIN ATOMII

Pentru Marile Victorii

Noi votăm pentru lumină şi mai bine vieţii noastre
Pentru noua primăvară de prin gînduri şi idei,
Pentru înflorirea gliei sub eterne bolţi albastre,
Pentru existenţa care ne-o clădim mai cu temei.

Noi votăm pentru prezentul ce-l trăim să răsune
Peste şesuri, peste dealuri şi ţinutul carpatin ;
Marea noastră, noi vapoare înspre porturile lumii
Să ne ducă Tricolorul sub al Păcii cer senin.

Noi votăm pentru ştiinţă, pentru şcolile solare,
Pentru Marile Victorii ce ne ţin cu fruntea sus,
Pentru energia ţării — azi găsindu-i noi izvoare,
Pentru tot ce-n poezie şi în artă nu s-a spus.

Noi votăm pentru prezentul ce-l trăim mai cu căldură,
Pentru mine mai moderne şi pentru furnale noi.
Nu depunem votul nostru pentru zămisliri de ură,
Nici pentru acei ce încă mai visează-n somn război.

Pacea, cîntecul şi munca vrem să domine în ţară,
Votul inimii-l depunem urnelor pentru frumos,
Pentru-nţelepciunea noastră paşnică, dar temerară,
Pentru Pacea dintre neamuri într-un trai armonios.

Noi votăm pentru-mplinirea năzuinţei comuniste
De-a îndeplini Programul strălucitului Congres,
Pentru fiii hărniciei, fii ai erei optimiste,
Şi pentru acel ce ţara Fruntea vremii l-a ales.

TEODOR ANASTASIU

Cuvînt despre prezent

E cineva între noi
Care ştie să ne privească în ochi
Tîmpla lui mîngîiată e de stindardul patriei
Umărul lui e alături
De umărul muncitorului şi al ţăranului
Cuvîntul lui are culoarea sîngelui
Părinţilor şi moşilor noştri
Şi sîngele se cheamă
Ţară, istorie, independenţă

E cineva între noi
Care ştie să ne privească în ochi
Tăria lui este poporul
Încrederea lui este România
Visul lui este comunismul
Cuvîntul lui are greutatea prezentului.
Şi prezentul se cheamă dreptate, lumină, primăvară.

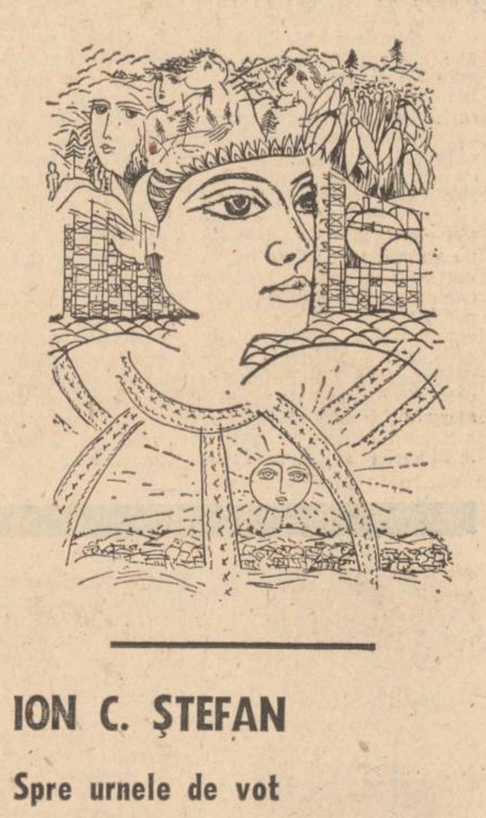

Desene de Sabin Ştefănuţă

ION C. ŞTEFAN

Spre urnele de vot

Cîmpia soarelui musteşte a rod bogat şi-nmugurire,
La poalele albastrei ape izvoarele doinind se-aştern,
Pe dealuri viţele-ngenunche spre primăvară şi-nsorire,
Carpaţii-şi scutură pe ramuri o cuşmă albă de etern.

Partidul e stegarul falnic de bucurie şi-nflorire,
În cîntec azi dacă-l slăvesc, eu-mi dăruiesc sufletul tot,
E-atîta bucurie-n ţară, urcînd prin timp spre nemurire,
Poporu-întreg se-ndreaptă acuma cîntînd spre urnele de vot !

Cu cei mai buni în frunte, aleşi de pe ogoare, din uzină,
E fiecare azi stăpînul : un Făt-Frumos cu braţ de faur,
Muncind uniţi, vom împlini dorinţa noastră de lumină
Şi pururi străluci-va-n lume a României stea de aur !

1979 - DIMENSIUNI ALE ROMANULUI

Reacționînd oarecum în virtutea impresiei imediate, cea mai mare parte a comentatorilor fenomenului literar actual, în articolele lor bilanțiere, au acreditat opinia potrivit căreia anul literar 1979 nu poate fi considerat un al al prozei, și, cu atît mai puțin, un an al romanului. Fără să fi fost cu totul neglijate o seamă de apariții editoriale remarcabile, s-a putut lesne observa că rezerva în cauză era pricinuită de cvasiunanima absență din librării cu noi volume a autorilor considerați, așa zicînd, de prim plan în dinamica „genului proteic" din ultimul deceniu. Că o asemenea optică este serios amendabilă nu încape nici o îndoială. Atîta timp cît condiția reclei percepții critice rezidă în repudierea oricărui tip de prezumție, socotim că numai aplecarea atentă, nuanțată, asupra faptelor concrete (cărțile) înscrise în dinamica vieții literare la zi este în măsură a stabili cu exactitate adevărul. Astfel, acum observăm că deși n-a trecut decît puțin timp de la încheierea anului literar 1979, imaginea de ansamblu a fenomenului epic din acest răstimp începe a-și vădi un relief mult mai divers și, se înțelege, mult mai atractiv decît părea la un moment dat. Pe scurt, asemenea constatări „post-festum" ne determină a repune în discuție întreaga problemă. Începem cu publicarea interpretărilor critice de față, consacrate unor apariții editoriale care, avem convingerea, cu mai mult discernămînt evaluate, merită din plin solicitudinea spiritului critic.

N. C.

Memoria sentimentelor

Epic fluent și cu o rară dicțiune limpede, însă fragmentar în tehnica insolită, este în „Clipa cea repede" de Sorin Titel (Ed. Cartea Românească, 1979). Prototipul îndepărtat este „Halimaua" însă cu lentoarea de fluviu gigant a lui Sadoveanu : istorii convenționale separate, tablouri în tușă impecabilă, retezate brusc de o memorie imprevizibilă, epos romanesc, într-un cuvînt, și o perpetuă mișcare muzicală în largo, care imită amploarea oceanică a vieții. **Izbitoare** este **aici** tehnica, fiindcă romanul practic nu se poate povesti. Sorin Titel a închipuit un stil insolit, bizuit pe o voce omniscientă, de principiu picaresc, pentru care vreme și loc sînt simple iluzii de ordin, ca să zic așa, teatral. Umanitatea prozei, adusă mecanic în scenă spre a povesti, ignoră fragmentar ceea ce autorul cunoaște generic. Eroul trăiește cît vorbește.

„Clipa cea repede" este, pentru prozator, capodopera lui și, în genul ei, o sinteză. Spre a o închipui, Sorin Titel și-a rezumat mecanica lui romanescă în ce avea pînă acum inovator. Mai întîi, geografiile relațiunii sînt de preferință cclaustrale : „grădina" (din „Pasărea și umbra"), satul imemorial (din „Dejunul pe iarbă", din Țară îndepărtată"), memoria liberă în imixtiune cu fabulația pură, „cuina" bănățeană (un soi de Pays de Coccagne, din „Țară îndepărtată"). Regresiunea în fragment și în celular, stimulează revenirea căci mulțimea de roade, opulenta naturală, cohortele de dulcețuri (comparabile cu lirica prăjiturilor, de la Florin Mugur), gulașul, mîncările savante și teribile impulsionează fabulația și topesc luciditatea. Din spațiul staționar, mintea închipuie lumi fictive, ametită de materie (pînă e aci aceea de „still life" olandeză): „Cămara — era destul să-i deschizi ușa și să-ți arunci o privire — era burdușită cu borcane cu dulceață de zmeură, cîrese amare, caise, agrișe, struguri etc., pe rafturi abia încăpeau sticlele cu sirop, fără să mai amintim de rețele de serbet, ori de jeleu, sau minunatul cas de gutui, păstrat într-un castron pe o măsuță micuță de marmură". (p. 160). E peste tot o regresiune la mediile calme, într-o umanitate inanalizabilă care viețuiește sub principiul pur al plăcerii. „Clipa cea repede" este cel mai flamand roman al prozei românești. Cu greu se poate închipui o invazie mai colorată de băuturi, poame, festinuri teribile, jocuri, lumi spectaculoase și pitorești, o umanitate cuprinsă de o anxioasă febră hedonistă într-o proporție hotărît insondabilă. Cît este aci „plăcere" este și „iluzie", căci mecanica romanescă izvorăște dintr-un principiu al caleidoscopului fabulatoriu. Tîrg, nuntă, militărie, dubașii de Anul Nou, bețivii cărați cu teleguța, balurile și serbările, negustorii mijlocii, învățătorii, plutonierii, preoții rurali, „damele" — aceste lumi iluzorii trăiesc atîta cît sînt evocate. „Plăcerea" lor vitalistă se fărîmă deodată cu vocea stinsă care le-a invocat.

Examinat sumar: „Clipa cea repede" e o terestră „grădină a delicilor", mulțimea plăcerilor umane se înșiruie în chip aproape voluptos. Erotica ia tot soiul de înfățișări : mimică, fatală și inefabilă, venită pe canale misterioase, ori ingenuă și naturală, ca la sălbăticiuni (ca un Gauguin de Banat), violentă și teribilă (un Ghiuri, bănățean José Arcadio Segundo, are tatuaje erotice pe corp) ori aeriană și angelică. Rar prozator român care să exprime anxietatea erotică puberală, cu instinctul germinației naturale și cu prăpădul de poame și de roade, ca în acest scurt „Zburător" de Sorin Titel (Giono, din „Qu-il me demeure la joie" nu e departe): „Uneori se simțea cuprinsă de un fel de nerăbdare, de parcă un anumit lucru de o mare însemnătate ar fi trebuit să i se întîmple și, din anumite motive necunoscute (nu numai o ploaie, care să răcească pămîntul sau un vînt să încerce să clatine floarea și iarba / acel lucru întîrzia totuși nepermis de mult! (...) Închide ochii, lanuri de grîu se perindau pe dinaintea privirilor ei. Se legănau ușor ca o mare de nisip galben; norii pribegi alergau încoace și încolo, deasupra acestor valuri clătinătoare, umbra lor, trecătoare, întuneca strălucirea spicelor. Fișiile lungi, mereu în schimbare ale norilor, și unduirea — parcă ar fi fost apele mării într-un neliniștit și totuși blînd foșnet continuu — a grîului copt... În nopțile ei de nesomn nu-i rămînea decît să scormonească cu privirea întunericul de nepătruns din fața ferestrei. Buzele ei erau crăpate de fierbințeală". (p. 91—92).

Și totuși, îndărătul eroticii furibunde, precum și al plăcerilor savante stă un sentiment adînc al disoluției, al senectutii și al morții. Disparița fizică scormonește și tulbură furtunosul instinct al plăcerii. Prin fumul genuin al memoriei fragmentare, saltimbancul Gheran dispare violent, „domnul director" e distrus de fantasmele lui memorabile, colecția de cristale a „mătușii Valeria" e spartă de un bețiv, casele părăsite se ruinează, altele — ard, în grădinile pustii roadele putrezesc, junii vitaliști se sfîrșesc în chip teribil și așa mai departe. „Clipa cea repede" e romanul pasiunilor cu regim letal ocult. De altfel, prozatorul e parabolic în totalitatea sistemelor lui prosastice. Meteorologia este aici obstructivă : ceața pare letală și rătăcitoare, ploia matinală este o expresie a dispariției fizice, crepusculul este ora fatală, fierbințeala diurnă e amețitoare și terifică, ninsoarea indică memoria fabuloasă care elimină precizia și volumul. Toate acestea sînt culese de prozator din proza lui juvenilă (zăpada este fenomentul astral predilect) — însă au luat aici forma unei filozofii unitare a materiei. O notă de fantastic țărănesc și instinctual, ca în romanul sud-american, a rămas din „Țara îndepărtată" : o fată ar fi dansat cu diavolul fără a-l legitima, alta, la o nuntă, dintr-o contrazicere demoniacă, își pierde salba de galbeni, viii convorbesc cu răposații în felurite împrejurări (grajd, „otel", cameră izolată), aparițiile pe ogor și în grădini sînt multiple. Totul indică o civilizație campestră fără vîrstă, cu rădăcina în miraculos. Această notă fantastă e congeneră lumii din care provine, totuși sursa ei tehnică este și într-un soi de perspectivism detectivistic. Prozatorul emite o teorie nu fără interes, asupra fantasticului realității ignorate. Omul este locvace și colocvial și, din mulțimea de convorbiri, cîte unul deduce evenimente proprii pe care le-a uitat însă pe care altul le reține. Un „eu" inițial real se reflectă extraneu în chip felurit, reapariția lui în memoria originară provoacă o emoție insondabilă. Din teritoriul memoriei șterse, Sorin Titel scoate excepționale efecte.

În lumea formelor fluide și a pasiunilor letale, echilibrul îl dă morala, aci de formulă stoică, contrară principiului hedonist, (prozatorul citează masiv din Epictet și face din „domnișoara Ana" o figură indimenticabilă, o „Doamna T" puberă). Două vorbe despre stilul propriuzis. Sorin Titel e un prozator excepțional, cu filozofia lui tehnică insolită, din ce în ce mai abstrusă, care pune instinct plastic la anunțat (tabloul familiei reunite este excepțional, pag. 89), și muzical în ansamblu. Limbajul acesta poticnit bănățean, din care prozatorul scoate efecte remarcabile, dă impresia unei limbi fictive, izvorîtă din lumea fabuloasă inventată de Sorin Titel. „Țuhaus", nărodatic dubas, vărutu, betoci, tropaș, piglais, științer, domnos", dau această notă de afecțiune elegiacă diminuată și stingace care face umanitatea lui Sorin Titel inconfundabilă. El și-a exersat în vreme un stil genuin, de limbă originară, al cărui sens este afectiv, ironic cu mansuetudine, în fine, clinitor. „Clipa cea repede" este un roman excelent, o sinteză prozastică de înalt nivel.

Artur Silvestri

Etică și modernitate

Deși obișnuiți cu dizlocările pe care prozatorii moderni le-au operat în structura și scriitura romanului, iată o carte precum **Carapacea** lui Constantin Stan a putut stîrni reacții, alergice față de formula epică adoptată. Sigur, romanul realist tradițional a impus o construcție arhitectonică, cu un timp și un spațiu bine definite, cu **personaje-personalități** sau eroi, cum se mai spune, cu o evoluție logică de la cauză la efect etc. Spre exemplu, atunci cînd apare în scenă Vautrin vom fi siguri, urmărind descrierea fizionomiei, gesturilor și îmbrăcăminții că ne aflăm în fața unei naturi de o forță demonică și care va avea o influență nefastă asupra celor din jur, cu toate **consecințele previzibile** (deductibile logic) ce decurg de aici. Această **„punere în pagină"** este ironic denunțată de Alain Robbe-Grillet : „Toată lumea știe ce semnificație are cuvîntul personaj. Se cere personajului să aibă un nume propriu, pe cît posibil unul „dublu" prenume și nume de familie. Să aibă rude și o anumită ereditate, să exercite o profesie. Nu strictă dacă e bogat. În sfîrșit, trebuie să aibă un caracter și un chip care îl reflectă, în plus, un trecut care le modelează pe amîndouă. Caracterul îi dictează acțiunile, îl face să reacționeze în fața fiecărui eveniment într-o manieră bine determinată. Caracterul său permite cititorului să-l judece, să-l iubească, să-l urască. Datorită acestui caracter, va lăsa, într-o zi, drept moștenire numele său unui anumit tip uman". Iată deci o platformă solidă de interpretare unde cititorul se poate instala cu comoditate. Dar ce ne facem dacă aceste repere sigure **(ordinea cronologică a evenimentelor, personajul tip, psihologia și caracterul, intriga, conflictul, deznodămîntul,** de obicei prin moarte sau căsătorie) sînt bulversate sau chiar lipsesc, ca în cazul noului roman (mă refer la **categoria narativă** și nu la curentul istoric) în care, desigur, trebuie să încadrăm și **Carapacea** lui Constantin Stan ? Atunci, inevitabil, apar două posibilități : sau analizezi romanul cu seriozitate, urmărindu-i noua retorică și funcționalitatea procedeelor în perimetrul sistemului (textul respectiv) așa cum au procedat adecvat Nicolae Ciobanu și Valentin F. Mihăescu sau, în absența oricărui efort analitic pui eticheta „confuz" și bagatelizezi cartea încercînd cu grele eforturi să fii spiritual. (Victor Atanasiu). Punînd punct acestor preliminarii să observăm acum structura narativă specifică a romanului lui Constantin Stan. Scriitorul abolește maniera autorului omniscient, care stăpînește și coordonează lumea eroilor săi în mod univoc, în favoarea unei perspective a **simultaneității.** Cel care povestește, și el e unul din personaje, nu știe nimic în plus față de celelalte, situîndu-se în **interiorul** universului lor și nu în exterior ca în optica clasică. În concluzie, vom decela o pluralitate de discursuri, de situații, de evenimente simultaneizante, sau cronologizate, într-o ordine imprevizibilă (adica neanunțată de narator) dar nu haotică sau confuză pentru că ea se raportează la un unghi de percepție, la o conștiință subiectivă, chiar dacă limitată, aceea a **personajului narator.** Maurice Blanchot definea în următorii termeni acest tip de perspectivă : „În miezul oricărei povestiri, există o conștiință subiectivă, privirea liberă și spontană care face să țișnească evenimentele așa cum le percepe ochiul. Acesta e focarul viu care trebuie păstrat. Povestirea, raportată mereu la un anumit punct de vedere, ar trebui să fie rodul ființei lăuntrice, **nu plăsmuirea romancierului a cărui artă,** îmbrățișînd totul, **își domină propria** creație în virtutea unui elan de libertate totală, ci limitată, situată și orientată în chiar universul care o afirmă, o reprezintă și o trădează". Ceea ce nu înseamnă, vreau să fiu bine înțeles, că procedeele asigură aprioric valoarea cărții. Orice modalitate epică se verifică în și prin text care la rîndul lui este viabil numai în măsura în care elementele sale nu sînt scopuri în sine, performanțe, formule, ci au o coerență internă și o finalitate estetică.

Tocmai această funcționalitate și concretizare în scriitură a procedeelor mă interesează în cazul lui Constantin Stan, sau în ce fel, punctul de vedere limitat orientează oglinzile și cîmpurile narative ale romanului. Există astfel un personaj cu o identitate destul de vag schițată, (profesor tînăr, navetist), care își trăiește propria situație exjstențială, într-un timp mereu prezent (fără istorie și biografie în sensul modelului tradițional), aproape confundabil cu timpul constituirii scriiturii, autor implicit care ascultă și înregistrează discursurile celorlalte personaje concomitent cu desfășurarea faptelor în care este angajat. Rezultă o pluralitate de voci, confesiuni și fragmente de viață, nediferențiabile imediat, așa cum ai cuprinde dintr-odată cu privirea agitația continuă a unei străzi, abia după un timp observînd distinct, trecătorii, mașinile, vitrinele etc. Fraza încearcă să surprindă mișcarea proteiformă a vieții : „Apoi va veni războiul. Marta știe tot atît de multe ca și mine despre război, așa încît crede aproape tot ce i se spune, din simplul motiv că acel altcineva a fost acolo și a văzut, și ea și nici eu n-am fost. Tata continuă să-mi țină o conferință moral-educativă, Matei să dea minunate exemple (despre care eu am părerea nespusă că se potrivesc ca nuca în perete) unde pot duce, dacă, pentru că așa s-a mai, și după aceea, tîrziu, dar (...). Marta continuă să-mi povestească, stau liniștit, și ascult, habar n-am de ce am venit pînă aci, și povestirea ei e bună, o poveste spusă de tatăl ei atunci cînd a văzut-o sau a revăzut-o — lucrurile aici par incerte — după mulți ani. Afară, ca și în povestirea Martei, se lasă încetul cu încetul lumina pală a sfîrșitului de ziuă, în casă este chiar obscur, așa că ascult ca și cum nu ea ar povesti" (p. 8).

Procedînd însă la o individualizare didactică a vocilor și subiectului, vom conchide că avem de-a face cu două microromane de familie : al Martei și al naratorului, dar nu redactate unitar și paralel, ci interferate și refăcute din mărturisiri caleidoscopice și situații disparate. Istoria clanului Brainea, familia povestitorului, dinainte și de după cel de-al doilea război mondial, care în anii 50 se confundă cu un șir de lașități și compromisuri, demersul luînd în final aspectul unei anchete, este recompusă din enunțurile lui Andrei, (fiul care se eliberează de conformism și rutină și cel ce face rechizitoriul moral al familiei), ale lui Matei, fratele acestuia, ale tatălui (principalul vinovat) ale mătușilor, ale prietenului Radu Meltiade etc. Evident, printre acestea se intercalează și discursul naratorului, fratele cel mai mic, atît despre familie cît și despre existența sa. Fac o paranteză pentru a sublinia excelentele pagini satirice despre viața în cadrul facultății și apoi al degradării școlii în mediul rural, văzută din interior, așa cum a procedat și Anton Holban în **Parada dascălilor** Într-o manieră asemănătoare este tratată și povestea Martei, unde tatăl (obsesie oedipiană?), tot din lașitate, se dovedește a fi principalul vinovat de dezmembrarea familiei. Deci, în ultimă instanță, un roman cu temă etică, dar lucrul cel mai important fără teză, tratată cu abilitate într-o manieră modernă. Aș remarca, de asemenea, privirea tăioasă asupra realității, incisivitatea și ironia rece cu care sînt analizate și puse în adevărata lor lumină anumite fenomene sociale. Romanul **Carapacea** depășește condiția debutului, afirmînd un prozator deosebit de înzestrat, cu o scriitură modernă, care totuși, uneori, este dusă la exces în dauna substanței romanești. Este tocmai pericolul de care trebuie să se ferească.

Paul Dugneanu

Desene de Marian Avramescu

Metafizica „Norilor"

Într-un celebru eseu despre vise (**L'incertitude qui vient des rêves,** din 1956), Roger Caillois — în avînt polemic — spunea că visele au tot atîta semnificație cît formele norilor de pe cer, adică practic nici una. („Les rêves ont à peine plus de sens que les formes des nuages"). Că visele au, însă multiple semnificații, se străduiesc de aproape un secol să ne-o demonstreze medici și filosofi ; că și norii sînt, intim, legați de viața noastră și că în spectacolul lor, aparent fortuit, ne putem regăsi integral, o dovedește cartea lui Petru Creția, **Norii** (Cartea Românească, 1979). Această ciudată scriere, la limita literaturii de bună calitate cu filosofia și aforistica, ocupă deja un loc izolat în literatura noastră din ultimul deceniu : să atribuim acestui fapt tăcerea din jurul ei.

Strict prozodic, notațiile lui Petru Creția despre nori, despre cer și despre destinul uman se încadrează poemului în proză. În anii noștri, specia a supraviețuit doar anecdotic : după ce în preajma și imediat după primul război mondial fusese cultivată, concomitent, de un Georg Trakl, Pierre Reverdy sau Saint-John Perse, astăzi un oarecare discredit s-a așternut asupra acestei forme de notație lirică, ce n-a mai tentat decît rareori marile talente. S-a considerat, probabil, tacit că — după Arghezi — punctul de maximă strălucire fusese atins, iar această specie bizară născută sub zodie simbolistă își trăise viața. Cartea lui Petru Creția dovedește contrariul.

După primul război mondial, poemul în proză a suferit evoluții contradictorii : pe de o parte, s-a sintetizat în notații cît mai concentrate, din care discursivul și cu atît mai mult epicul au fugit definitiv ; pe de altă parte, s-a condensat tot mai mult în aforism și paradox. **Norii** săi vor fi literatură descriptivă originală și ireverențioasă, meditație filosofică, aforism moral — totul în fraze elaborate atent, chiar prețios, valorificînd la maximum posibilitățile unei limbi române abstracte, dar surprinzător de bogate.

Într-o carte perfect egală, aparent uniformă și totuși variată de la frază la frază, textul poemelor curge lent, ca și norii pe care-i evocă permanent. Prima mască a autorului ar fi, prin urmare, cea de contemplativ detașat al cerului. „Homo sum : caelestium nihil a me alienum puto" (p. 153), spune el, parafrazînd un mult prea cunoscut dicton. Dar în hărțile și figurile pe care le desenează norii, în diferite momente și anotimpuri, Petru Creția vede simboluri indiscutabile ale existenței umane, ale vieții și ale morții, imagini ale tuturor stărilor psihologice, de la exultare la desperare. Cerul îi explică pămîntul, după o logică ce este doar a scriiturului. În această beție de a privi vesnic cerul, de a-și aținti ochii spre infinit, autorul descoperă unicul drog benign, la îndemîna fiecăruia dintre noi și, poate de aceea, atît de puțin folosit. Desenele norilor, care nu se repetă niciodată, ajung treptat nu doar simbol al existenței, nu doar explicație paradoxală a vieții terestre, ci supremă consolare pentru toate deziluziile și amărăciunile reduse astfel la derizoriu.

Norii, — obiectul fascinației — nu înseamnă decît unul dintre elementele naturii asupra cărora se poate fixa vocația contemplativă („Nu numai cerul : poți privi așa orice. Căci totul se ascunde în propria sa revelație", p. 14). Cum altii și-au fixat drept preocupare de căpetenie acțiunea și reușita, autorul a ales deliberat contemplația, nu dintr-o lene a spiritului (însuși efortul pentru redactarea acestei cărți este vizibil), ci din convingerea că, în lumea terestră, ea rămîne singura soluție existențială onorabilă.

„Privind, privind mereu, ai să-nțelegi, fără îndoială că ai să-nțelegi, că viața este un prilej", p. 112 ;

„Între ochi și stele, duhul pămîntului se-nfiripează în mirajele norilor, un ultim relief, o ultimă vegetație înainte de neomenescul nemăsurat și pustiu". p. 23.

Florul pascalian nu mai trebuie subliniat. Dar din același imbold pascalian, poemele **Norilor** sînt animate de dorința de a convinge, ambiție inedită la o carte de poeme în proză. În primele două părți ale cărții, domină descriptivul aparent și meditația oarecum detașată ; dar, pe măsură ce ne apropiem de finalul părții a patra, un abia perceptibil patetism se insinuează și, din obiect de contemplație, cerul devine unic refugiu. În spațiul norilor a fost atins absolutul, omul și-a depășit pentru puțin timp propria esență. Revelația norilor va fi, în cele din urmă, o revelație interioară.

A ne opri asupra tehnicii descriptive din **Norii** ar fi o operațiune tentantă din punct de vedere literar, dar imposibil de realizat în citeva pagini. Să notăm totuși că proza înviăluitoare a **Norilor** nu-și trădează de la început esența. Asistăm inițial, cuprinși de curiozitate, la defilarea unor fraze armonice, în care epitetul dublu și just întovărășește substantivul, după rigorile unei retorici exagerat de perceptibile. Este doar primul pas. Lumea filosofică a textului propune, însă, cu îndrăzneală un stil, un univers sintactic din care se poate ieși cu greu. Sutele de fraze perfect construite alcătuiesc finalmente o lume stilistică ce se impune. În această carte de nici 300 de pagini, Petru Creția **crecază** un stil, la fel cum alți autori o fac în numeroase cărți. Acestui stil îi este proprie extraordinara propensiune spre abstract, spre atemporal și spre aspațial. Momentele zilei, anotimpurile și anii devin simple semne formale pe tabla cerului, rapid șterse. Multe poeme încep astfel : „Azi...", „Norii de ieri erau...", „În seara aceasta...", „Ieri...", „Acum..." — toate formulele adverbiale care, lipsite de context cu adevărat referențial, își pierd caracterul și devin indeterminare pură. Culmea demonstrației o reprezintă „Jurnalul meteorologic" din finalul părții I (februarie — iunie 1952), ce ar trebui să identifice un timp recognoscibil, dar care, parodic, descrie orice epocă, oricare spațiu geografic, eventual momente dinainte de apariția omului pe pămînt. Oximoronul și asocierea semantic contrastivă accentuează intenționat această indeterminare. Norii sînt astfel : „Dreapta lor este stîngă. Ziua lor e o noapte lunară. Adevărul lor e ambiguu, prezența lor o absență, adîncurile lor de nepătruns, viața lor o moarte, sufletul lor — neomenesc", p. 264.

Urcarea spre abstracțiune poate fi urmărită și pe altă linie : din poemele lui Petru Creția verbul — ca parte de cuvînt — dispare progresiv. La început sub forma elipsei în propozițiile principale, apoi sub forma reducerii la verbe copulative, în fine — prin dispariția completă, prin păstrarea unor nuclee nominale independente. Sîntem însă departe de acea „écriture artiste" a fraților Goncourt, ce făcuseră din expansiunea nominalului o manieră : aici verbul dispare absorbit de substanța filosofică a textului. În lumea eleată a norilor, schimbarea este doar aparentă, totul rămîne dominat de o imobilitate indestructibilă. Iar verbul, expresie a dinamicului și a transformării, abandonează silit acest text ce-și propune doar descifrarea permanenței :

„Nori bruni și calzi, ca luminați de focul unui cămin într-o odaie, în intimitatea singură cu presimțita lume dincolo de geam", p. 24 etc. etc.

Într-o asemenea formulă stilistică, pericolul manierei apare tocmai în infinita posibilitate de a glosa la nesfîrșit, de a exprima în sute de formule același adevăr esențial.

„Pentru că totul este în Tot" — spune filosoful. „Și viceversa", adaugă ironistul (Alain Peyrefitte).

Din fericire, cartea lui Petru Creția sugerează posibilitatea manierei, dar o atinge rareori. Iar performanța stilistică — descoperirea a mii de formule literare pentru nuanțarea aceluiași adevăr — rămîne impresionantă. **Norii** sînt o carte ce-și creează spațiul istoric în chiar momentul apariției. În aceste condiții, primele comentarii, imediat după ieșirea cărții, vor fi prin forța împrejurărilor futile. Se poate face cu adevărat „cronică literară" unei culegeri de aforisme, rod al unor meditații de ani întregi ? Probabil că nu.

Mihai Zamfir

Valențe ale fantasticului (I)

Dintre feluritele moduri ale fantasticului, cel mai adecvat temperaturilor intelectual, înalte este, evident, cel revelatoriu și problematic (Sergiu Pavel Dan îl numește în **Proza fantastică românească,** „doctrinar"), cultivat la noi de Eminescu și — astăzi — de Mircea Eliade. Cu mijloacele lui, literatura sa angajează într-o actiune avînd aceleași finalități ca investigația realistă de profunzime. Pe două căi total diferite, ea explorează chintesența realului, relevă marile mișcări și tiparele permanente ale existenței. Dacă se poate vorbi de realismul literaturii fantastice" (Marin Bestelіu), aceasta e de căutat mai cu seamă în teritoriul fantasticului de idei. Nutrit adeseori din mitologie, fantasticul revelatoriu și problematic, fantasticul de cunoastere devine un mod al meditației asupra naturii umane și, în genere, asupra lucrurilor fundamentale. Naratorul gîndește mitic ceea ce filozoful formulează conceptual.

Un prilej de verificare a acestor aserții ne este oferit de un roman, nu de mult apărut, **Străinii din Kipukua,** cu care debutează ca prozator poetul și dramaturgul Valeriu Anania. E de mirare că această scriere a fost pînă acum atît de puțin comentată. Tinerii critici atît de avizi, în general, de insolit, de criptic, de anagogic, își puteau exercita, pe ea, din plin, iscusințele hermeneutice. Pe cei atrași în chip special de structurile formale, cartea îi putea ademeni prin compoziția singulară. Deosebit de complicată, de rafinat labirintică, împletitura epică a romanului e plină de înțelesuri și subînțelesuri, pe cît de insistent subliniate pe atît de derutant camuflate istorisirile (amalgam de fabulos și real) compunînd o adevărată algebră a fantasticului. A unui fantastic de sursă mitologică în stratul substanțial, combinat însă cu fantasticul emanat din miraculosul pur (naratorul se vede constrîns a recunoaște că a murit, află apoi din ziar că ar fi evadat din sicriu ; alte personaje mor și invie, apar sub înfățișări diferite, inclusiv zoomorfe, circulă ca strigoi) cu fantasticul propriu romanului de mistere (apariții și dispariții inexplicabile etc.), cu elemente (semifantastice) de roman exotic, roman senzațional, roman de groază, roman de aventuri, roman polițist, cu fabulosul feeric. Puține cărți oferă exegezei pluridirecționale atît de vaste posibilități.

A rezuma **Străinii din Kipukua** fără sfîrtecarea pînzei de păianjen prin care scrierea se alcătuiește ca atare, prin care devine ceea ce e, se constituie ea ca unicat, este o imposibilitate. Poate fi refăcută sintetic doar **canavaua** epică. Naratorul întîlnește — „din întîmplare" — pe o plajă din insula Oahu pe un prieten al său. David Stevenson, cunoscut cu patruzprezece ani în urmă și pe care, nemaivăzîndu-l de atunci, îl căutase în ultimul an cu insistență, fără succes. Nu avusese cum să-l găsească în Honolulu, întrucît se mutase într-un orășel de pe „Insula mare" (Hawai), Kipukua, așezat la poalele vulcanului Kalanea, unde ajunsese primar. Bucuros de reîntîlnire, Stevenson își invită prietenul la el, prevenindu-l că are nevoie de serviciile sale. La Kipukua oaspetele asistă la o demonstrație împotriva primarului, animată de însăși una dintre cele două fiice ale sale, Kaena, și David îi solicită sprijinul tocmai în lupta pe care o are de dus cu orașul, cu consiliul comunal și cu propriile fete. Toată suflarea orașului se opune planului său de a construi o șosea spre gura vulcanului, pe motivul că o asemenea lucrare ar implica distrugerea unui crîng de **lehua,** inclusiv a magnificului arbore **ulu,** care îl domină. Un aliat, primarul are într-un străin, „domnul Martin", un matematician de geniu, care și elaborează proiectul viitoarei eventuale șosele. Și lui David Stevenson îi se alătură în cele din urmă însăși natura, mai precis : vulcanul, care, deodată, aruncă peste oraș și peste crîng — cenușe și foc, îngroapă totul în torente de lavă. Sensul ar fi, prin urmare, refuzul naturii de a se lăsa încătușată de civilizație. Dar interpretînd astfel evenimentele, simplificăm problematica romanului pînă la denaturare.

Leitmotivul „ideologic" (dacă poate fi numit astfel) al cărții este **criza de identitate.** Aproape toate personajele suferă de a fi altceva decît ceea ce ar dori să fie, decît ceea ce chiar **sînt,** de fapt, fără să o știe sau neavînd puterea sufletească de a-și asuma identitatea reală. „Atîția oameni de pe glob — spune cineva, o fostă elevă a naratorului — năvălesc în America, cîștigă bani și-și pierd identitatea. În cele din urmă o caută și se trezesc că nu au strîns atîția bani ca să și-o redobîndească. Și se mulțumesc cu una ieftină, luată cu chirie". Identitatea de împrumut devine cu timpul, o povară insuportabilă. Soluția, reflectează naratorul, nu poate fi decît întoarcerea la „rădăcini". Reflectie pe care interlocutoarea o completează : „Dacă rădăcinile ne mai primesc. Sau dacă mai avem tăria întoarcerii". Acesta fiind nodul problematic, impacienta (împinsă în anumite momente pînă la deznădejde) cu care mulți se întreabă „cine sînt" (unii și „ce sînt") se explică. Întrebarea „cine sînt eu ?" poate declanșa, și chiar declanșează, stări paroxistice. Formulată de către David Stevenson, la un colocviu de antropologie, ea provoacă o adevărată isterie colectivă : „David își urlase întrebarea cu atîta putere încît toți cei din sală și-au întors privirile spre el și au prins și ei să urle ca niște apucați : Cine sînt eu ? cine sînt eu ?... apoi să-și scandeze întrebarea ca pe o lozincă de stradă: ci-ne-sînt-eu ? ci-ne-sînt-eu ?" Indiferent dacă o declară sau nu, oamenii din romanul lui Valeriu Anania consideră calitatea de „american" drept „o cetățenie orgolioasă a unei identități incerte". De aici plăcerea lor de a povesti și de-a asculta povestindu-se vechi legende și mituri. E un mod al regresiunii către origini, al coborîrii spre „rădăcini". Perpetuînd poveștile, descendenții hawaienilor de baștină se caută în acestea pe ei înșiși, și se găsesc. Mai mult decît atît, actele lor capitale reproduc situații din „vremea aceea". Biografiile unora dintre ei le reeditează pe acelea ale strămoșilor mitici. Cîte un personaj este sau pare a fi vegheat și dirijat de către un **genius loci.** Insul istoric se integrează în arhetip. Asta vor, fără îndoială, să simbolizeze morțile și resuscitările. Cele mai multe personaje mor într-un fel sau altul și invie. Invocă, adică, moartea inițiatică și revin la existență modificați, transubstanțiați. Simbolistica unor asemenea experiențe (rezumate și azi, ritualic, de către diversele culte) este amănuntit explicată în cărțile lui Mircea Eliade. Dar — după autorul **Istoriei ideilor și credințelor religioase** — nu numai ritualurile, ci toate actele umane fundamentale repetă evenimente extraordinare în prima ediție, învăluite în aura miturilor. Miticul e o permanență a existenței individului și a istoriei umanității, în sensul că orice act își are un **pattern** în istoriile cu zei și eroi rămase din timpuri imemoriale. În orizontul gîndirii mitice, a efectua, indiferent ce acțiune majoră, înseamnă a reactualiza „miracole", și cel ce o face se identifică prin aceasta cu autorii primelor săvîrșiri de același gen. Adoptînd acest limbaj, e normal a susține că „profanul" include „sacrul". Afirmația nu exprimă neapărat un punct de vedere idealist și spiritualist, o concepție mistică. Sub terminologia religioasă, analiza corectă distinge (mai ales dacă ține seama și de rezultatele obținute de antropologia structurală) un fond perfect rațional. Hrana, procreația, născocirea și manipularea uneltelor, munca, practicarea diferitelor meșteșuguri sînt acte de o însemnătate atît de vitală, încît e de înțeles că omul arhaic atribuia originea lor „puterilor" (unor „puteri" care și le reprezenta antropomorfic), că le considera „sacre", („sacru", în înțelegerea lui, fiind echivalent cu „puternic").

Dumitru Micu

8 MARTIE 1980
L6

atelier literar

poșta redacției

D. VAUNON : Din păcate, paginile nu mărturisesc încă „aplecarea spre harfă" — sînt doar niște exerciții de efort grafic, de nivel modest, fără reverberații lirice.

D. JELA : Povestea n-are echilibru și claritate, prima parte aglomerînd date și întîmplări care n-au aport în desfășurarea și rezolvarea cazului. Lipsesc, în schimb, elementele necesare pentru punerea în evidență a acestui caz, pentru definirea lui în păienjenișul întîmplărilor, comentariilor, numelor proprii (pe cît de numeroase, pe-atît de vagi, fără identitate). Finalul (oricare din cele două propuse) lasă lucrurile la fel de vagi, nelămurite. (O pagină mai limpede, cu nerv și spirit de observație — discuția de pe plajă, dintre cele două femei).

R. Ș. CONSTANȚA : Lucruri interesante și acum, dar foarte inegale, diverse, eteroclite (adunate, parcă, în grabă, din toate sertarele, vechi și noi...). Două categorii mai importante : 1) Rime — în general, îngrijite, abile, și uneori, chiar mai mult decît atît (în cele mai bune întruchipări, nu puține !). 2) Notații albe, unele subtile, pătrunzătoare, dar deseori cam uscate, asertorice, fără „svung", fără aripi (de p., „Actor", „Lupta", etc.). Demne de reținut, din ambele categorii : „Oameni singuri", „Noapte", „Boemă", „Despre ce spunea", „Final", „Propunere", „Zeițele", „Expediția", „Duminică", „Lamento", „Mă spălasem", „Nu vă uitați", „Șah", „Corăbii".

ION POTOLEA : O nouă stare de criză, în favoarea prestidigitației metaforice, a delirului și incoerenței, în prezența cărora, inevitabil, poezia pierde pasul ori chiar dispare. Nu putem cita, din păcate, nici o pagină mai ca lumea.

FL. CEAUȘU : Pagini inegale, cele mai multe stăpînite de convenționalism. Cîteva cuprind, însă, și unele elemente lirice, care ne îngăduie să așteptăm rezultate mai bune („Fuga de poezie", „Septembrie").

DAN PAVEL : Nu prea sînt noutăți — mai mult lucruri uscate, „făcute", neinspirate. Ceva, în „Secol", „Mașină beată".

MONEL, ILIE POPESCU, MARIUS GEORGESCU, TIMAN CUVIARI : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

AUG. SAVA : În versuri, diverse ipostaze și doze ale livrescului, prețiozității, afectării — cu dominantă laborioasă, artizanală („Am avut"), cu una telegrafică, ermetizantă („Trezire"), etc. Pagini fără pigmenți, fără ecou. Cînd cad „măștile" și slăbesc „frînele", rămîne o simplă jovialitate bonomă, pedestră („Să ne bucurăm"). Proza, un exercițiu-divertisment subțire, inteligent, un joc cu oglinda, plăcerea (viciul ?) de a „ronți" cuvinte. În „Pe banca verde" se ivește un sentiment. E „încălțat" într-o metaforă număr prea mare, prea dichisită, prea insistentă și ostentativă, cu năravul vitrinei, în care sentimentul se simte prost, chinuit pînă la supliciu. Rămînem, totuși, cu amintirea difuză a unui sentiment (singurul, în toate paginile !).

H. S. CORESI : Cîteva sclipiri, în versuri (în general, ghețoase, neînsufletite). Povestirea (pe un motiv nu tocmai nou) e curat scrisă, dar nu depășește un nivel mijlociu.

AUREL SAMOILĂ : Multe șovăieli și stîngăcii, dar, pe ici-pe colo, și unele semne de poezie, care (ținînd seamă de vîrsta dv.) ar putea fi motive de speranță.

MIRCEA-TG. JIU : „Eu și zidul" e o pagină de jurnal (precedenta, la fel, o pagină simplă curată, în care se simte totuși efortul de literaturizare) cu aceleași calități, dar și cu aceleași lăcomie, dar și cu aceeași placiditate, fără „chef", fără o ardență, o pasiune, un „inadins" (lucru bine exprimat de „vorbele care seamănă cu niște cărămizi, **nimic nu le face să trăiască**", ca și de subtila observație — întemeiată, se pare — cu ceva „care ar trebui să-mi lipsească" !...). Dar nu e vorba de plafonare, ci, mai curînd, de un soi de lene existențială, de un fel de apatie comodă („teren" pe care se va instala destul de repede și plafonarea !...). Vezi, de altfel, și „filozofia" (prudentă, bătrînă, burgheză) a lui „să fiu destul de sus... dar nu prea sus, să nu pic în nas" (halal tinerețe !...). „Religia" de care vorbiți ne prenumără de mult printre adepți, iar profetul amintit (P.F.) se află de mult pe benzile noastre (e-adevărat că albumul citat ne lipsește, ceea ce e un lucru regretabil și... nedrept !...). Și uite așa, cu scrisorile dv. (care ne fac întotdeauna o mare plăcere) ajungem la un adevărat „taifas", prelungit, care ne dă gustul vinovăției (între altele, pentru spațiul acesta atît de restrîns, către care speră și visează febril o mulțime de tineri ucenici !...).

R. I. OVIDIU : Vorbe mari și multe, substanță puțină și vagă. Singurul lucru mai înfiripat, „Spectre". (Să știți că oricînd e posibil și preferabil, în secolul nostru, să zicem curat și firesc „chipul tău", în locul uritmirositorului „chipu-ți" !...).

R. ROCA : Lucruri cam ușurele, făcute parcă în joacă (într-o joacă nu, tocmai inspirată). Ceva, în „Mama", „Avram Iancu", „Tata care nu-i".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Memoria ca o moară de vînt

Dar aceste nesăbuite fapte ale minții
nu pot duce mult prea departe
drumul e neîmblînzit
ca urechea șîngerîndă a sălbaticului din mit
prin nefericirea noastră șerpuiește
o lacrimă cu douăsprezece măști
(cîte una pentru fiecare lună a anului)
niște lucruri ar trebui mișcate
ar trebui duse mai încolo oriunde
nu va spune nimic despre prudență lumina

și așa o vizuină ni-s capetele
iar copiii ne amintesc că sîntem prea triști
că un șarpe cobește la marginea hranei

a fugit liniștea, a fugit
și miroase pămîntul a cisme, a fum,
se întreabă
secolul rezemat într-o pușcă
de ce ni-i memoria
ca o moară de vînt.

AUREL DUMITRAȘCU

Dacă te uiți

Noaptea îmi colorează
sîngele în negru.
Dacă te uiți bine,
Bine de tot,
Cînd îmi spui :
„Te iubesc"
Se aprinde
În bezna aceea
un rug
Pe care arde
o pasăre.

LUCIA CODRIN MĂNĂILESCU

Ni se cere

Nu-mi mai amintesc prima mea jucărie,
primul cal imaginar
care m-a trîntit în nisip,
dar ultima cu siguranță
a fost o bombă atomică
pe care bunicul mi-a
cumpărat-o din tîrg
și-ntr-o zi de octombrie
trimițînd-o-n asfalt
copilăria mea s-a făcut țăndări.
Acum cînd ni se cere să dăm socoteală
ce-am făcut cu copilăria,
trag cu coada ochiului la colegul meu
care scoțînd din buzunar o chitanță
o anexează declarației

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Popas

E toamnă. Prin curți
Se spală butoaiele
Cu fiertură de frunze de vișin,
Lumina densă se sparge de frunți,
Pe undeva simți o șansă
Morții se întorc la ai lor
Ca niște simple unduiri de perdea.
Timpul nu ți-a promis nimic,
Te-a scos din ham
Pentru o clipă.

O. CALIBAN

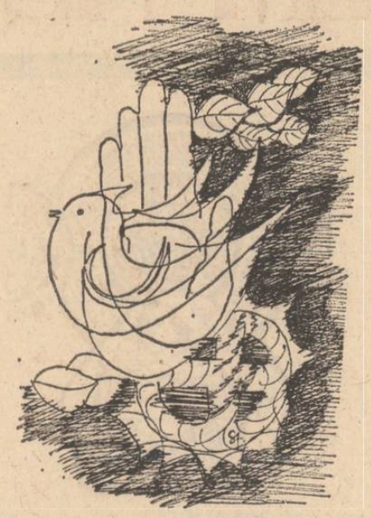

Desen de Sorin Trușcă

Ochiul

Căderea culorilor — iată pericolul
Ce ne amenință
Locuitori ai generației mele
Spectatori ai sîngelui meu
Zarurile n-au fost aruncate

Cărțile care au fost arse
Sau îngropate în închisori
Vor mai fi citite cu ajutorul
Soarelui — soarele înlocuind
Foarte bine ochiul uman

GRIGORE HOJNEA

Urmărirea în alb

Un orb frumos
cu glas egal și calm
bastonul alb fluturînd
stindard al înfrîngerii
spaimei de alb
îmi iese în cale
în fiecare dimineață
și-și potrivește pașii după ai mei
și fără să vadă
taie un contur ca și mine în aer
respiră și are drepturi egale
îmbracă existența la fel ca
însăși existența nepăsător și stăpîn
o cămașă curată
uscată sub rouă
o cămașă tristă care
e trăită doar prin gest
nu și prin fluturare
dar carnea leneșă
și curtea interioară
îi măresc aceleași puteri de apărare
sub sclipirea rece a ultimului pas.

VIORICA IONESCU

Convalescență

Precum Dimitrie Stelaru îmi port în zigzag
înlunat pe maidane printre scaieți
printre cutiile goale de conserve
migrenele am impresia că în capul meu
se mișcă un foetus
Morella Idolon cîntă într-o tavernă
învălmășeală de acru de garoafe de sînge
susurător
de fluturi sepia de urlete de unghii murdare
și Morella cîntă
și eu precum Dimitrie Stelaru
îmi port în zigzag...

DAN EMILIAN ROȘCA

Ilustrate cu iepuri de cîmp

Straniu te cuprinde sîngele dimineața
cerul în urechea unei păsări
survolînd liziera
și orașul în aerul verde
fierăstruiește

Straniu te cuprinde sîngele dimineața
în aerul acru pulsul țevilor de eșapament
bolborosind :
„trebuie să fiți fericiți peste zi
contemplînd ilustrate cu iepuri de cîmp"

Printre sîrme și cărămizi
oasele ultimei căprioare luminează orașul
precum o picătură de clorofilă uscată pe geam
precum rugina
precum rugina.

SIMION AȘTILEAN

Creație și analiză

Urmare din pag. 1

cret, astfel : „Înfățișarea personagiilor și comportarea lor, cu alte cuvinte, totalitatea reprezentărilor concrete, pe care le putem avea cu ele"), aceasta se datorează imprejurării că urmărim a nu pierde niciodată din atenție adevărul conform căruia eficiența reală a analizei, în materie de roman, nu este de conceput în afara existenței unui revelator esafodaj epic, caracteristic prin realismul său fundamental.

Adevăruri, s-ar părea, de mult intrate în categoria marilor locuri comune, tezele avansate de G. Ibrăileanu cu multe decenii în urmă constituie, însă, nucleul central a ceea ce s-ar putea numi una din mariile și permanentele **dileme de creație ale romancierului român modern.** Cum tot criticul „Vieții românești" se exprimă, într-un atare context, problema problemelor e aceea a realizării acelor structuri românești în care analiza să fie absorbită în așa chip de creație încît ea să aibă rolul de **principium movens** al acesteia. Evidențiind cu strălucire cum anume funcționează în această direcție „metodul" lui Proust („Această analiză la Proust, e o descriere a sufletului și, mai ales, **o povestire** a sufletului. El face portretul și romanul „epic" al unor stări de suflet", „Proust pictează și istoriseste realități sufletești, le **creează**" etc.), în cele din urmă, Ibrăileanu desfășoară o pledoarie implicită pentru modernitatea de substanță a romanului românesc.

La loc de cinste pe ordinea de zi a dilemelor de creație cărora este solicitat romanul nostru actual a le da răspuns, apropo de tema centrală a eseului **Creație și analiză**, se află, fără îndoială, chestiunea compatibilității dintre ceea ce tot G. Ibrăileanu considera a fi, pe de o parte, romanul social, romanul „touffu", „plin de probleme", în sensul atotcuprinzătoarei sale istoricități, și, pe de altă parte, „romanul problemă" care, mai presus de orice, aspiră să fie „o «invenție» epică menită să ilustreze o problemă de psihologie sau de morală". Fără a absolutiza, în ce ne privește, sîntem de părere că una dintre cele mai fascinante confruntări cu sine sub semnul căreia evoluează romanul nostru în ultimul deceniu constă mai ales în efortul de captare a celor două „formule". Denunțarea subiacentă a viziunilor conjunctural-factologice din a căror perspectivă au fost receptate ani în șir temele timpului istoric se revendică de la această opțiune estetică avînd o dublă deschidere. După cum, de asemenea, tot aici își află punctul de sprijin acțiunea de infirmare a practicilor estetizant-psihologizante adesea, gratuit sofisticate, ce tindeau, la un moment dat, să „fure", realmente, atenția unor comentatori.

Aceștia fiind, foarte pe scurt, parametrii între care se consumă efortul creator al romancierului contemporan animat de idealul unei viziuni totale, o viziune în care creația și analiza fuzionează indestructibil, problema practică, pentru critic, este, deci, de a arăta în ce anume constă posteritatea „metodului" instituit de Marcel Proust, memorabil definit de G. Ibrăileanu.

Democrația muncii

Urmare din pag. a 3-a

obligatoriu, valoroasă prin faptul că se cere, după cum altă, trasă într-un tiraj de numai 1 000—2 000 exemplare (situație, e drept, cam rară), este cu necesitate lipsită de valoare prin faptul că nu se cere. E vorba, și într-un caz și în altul, de o situație de moment ce poate fi necaracteristică pentru că e posibil ca într-o perioadă de timp situația să se inverseze. Valoarea nu poate fi totdeauna depistată de la început, e necesar un timp pentru a se impune. Eminescu, se știe, n-avea, la timpul lui, atîția cititori cît colonelul Theodor Șerbănescu și nici Bacovia cît Mircea Dem Rădulescu. În cultură omologarea suferă un proces mai lent, mai îndelung și de aici înțelepciunea de a nu decreta în pripă valori sau pseudovalori. Evident, nu recomandăm metoda expectativei sterile, ci, dimpotrivă, **dezbaterea** în legătură cu cărțile ce apar și care este **o formă superioară a democrației în cultură.** Dictatul în materie de valori spirituale comportă totdeauna o inevitabilă doză de risc. La dezbaterea în legătură cu produsele artistice trebuie să participe, cu statut de egalitate, toți cei care produc **argumente de valorificare,** indiferent dacă acceptă sau resping, dacă-și exprimă acordul sau dezacordul cu calitatea lucrărilor. **Numai dintr-o confruntare liberă de opinii poate rezulta adevărul.** Evident, e nu numai de dorit, ci obligatoriu ca această confruntare să se facă avîndu-se în vedere opera și nu autorul ei, argumentele **ad personam** sau **pro domo** să fie eliminate spre a se asigura condiția esențială a obiectivității. Numărul, mereu crescînd al valorilor, poate duce la confuzia valorilor. De aici rosturile criticii care este, după opinia noastră, chemată să corecteze posibile devieri ale înțelegerii juste în teritoriul, atît de fragil și complex al culturii.

8 Martie

Urmare din pag. 1

Mama mea are părul și ochii castanii ; este înaltă și subțire.
Are mersul domol și întotdeauna pe fața ei senină se zărește un surîs trandafiriu.
Mama mea este o gospodină foarte bună, este harnică.
Glasul ei cristalin ca un clopoțel de argint răsună prin casă din cînd în cînd.
Cînd îmi fac temele stă în spatele meu și mîna ei albă cu degetele lungi și subțiri umblă foarte rar pe caietul curat.
Cînd o supăr pe mama, fața ei senină se umbrește iar sprincenele arcuite aproape că se întîlnesc.
Cînd dorm, pașii mamei sînt ușori de parcă n-ar călca covorul pufos.
Atunci cînd vine de la serviciu își pune un halat lung în mai multe nuanțe de maro.
O iubesc foarte mult pe mama mea și încerc să-i văd fața neumbrită, iar sprincenele arcuite să se întîlnească cît mai rar. (IOANA MIHĂILESCU, clasa a V-a E, Școala generală nr. 30, București).

Mama mea are părul negru și ondulat, ochii căprui, buzele ca o petală de trandafir și fața fină. Mama este înaltă și subțire.
Mama are un suflet bun și are foarte multă voioșenie.
Cînd vine acasă de la serviciu se apucă de lucru, spală, calcă și face mîncare. Mă mir cum mama are atîta forță ! Eu o iubesc pe mama deoarece are un suflet bun și iubitor. (RODICA FLOAREA, clasa a V-a E, Școala generală nr. 30, București)

Mamă nu e înaltă, are părul castaniu și ondulat, ochii îi are de culoare verde închis și e slăbuță.
Știe să se descurce cînd e la încurcătură și nu îi place să o comande alții. Se atașează repede de oameni și pe unii îi și simpatizează. Mama e o femeie care nu suportă mîncinuna și e blîndă cînd îi spui adevărul. (MIRELA PURICE, clasa a V-a D, Școala generală nr. 30, București)

REVISTA STRĂINĂ

● **THOMAS MANN** este un romancier care nu și-a pierdut actualitatea, o figură de istorie literară a cărei prezență în conștiința noastră este foarte vie. Un recent articol al lui J. Trüby analizează, sub titlul „Acrobatul limbajului", calitățile de stilist ale marelui scriitor, realismul său substanțial, evident mai ales în uriașul vocabular și modul personal de a folosi resursele limbajului : „La Thomas Mann sînt caracteristice frazele reci, bine lucrate, formulate cu grijă și eliberate de afectivitate. Mai mult, găsești în opera sa, la fel ca zahărul pudră, o ironie aproape invizibilă. Thomas Mann a introdus-o de fapt în romanul actual, devenind un exemplu pentru autorii mai recenți".

● **SUB TITLUL :** „Două secole de pictură engleză . Arta britanică și Europa de la 1680—1880" a fost deschisă o expoziție dintre cele mai importante, reflectînd evoluția plasticii europene din ultimele secole. Cronicarii subliniază îndeosebi posibilitatea de a studia raporturile artistice ale insulelor britanice cu continentul european, urmărind trăsăturile comune și diversitatea de motive și mijloace de expresie, în cele peste 380 de lucrări, adunate din 130 de colecții publice și particulare. Amploarea manifestării reprezintă un punct de vîrf al sezonului expozițional actual în întreaga Europă.

● **O EXPERIENȚĂ INTERESANTĂ** se încearcă la Fundația „Robert Bosch", care preconizează traducerea completă a romanelor și povestirilor lui Theodor Fontane. Versiunea franceză va fi realizată sub auspiciile Colegiului european al traducătorilor și va fi realizată în trei ani de zile, folosind forme noi de colaborare și mijloace tehnice inedite. Este vorba de un experiment care va aplica cele mai recente achiziții din toate domeniile ajutătoare transpunerilor de opere literare dintr-o limbă în alta.

● **LA UNIVERSITATEA DIN PATIALA** a fost organizat un Simpozion internațional al sculptorilor. În cadrul acestei reuniuni, artiști din Statele Unite, Japonia, Anglia, Germania și Austria au fost invitați să lucreze în comun cu colegii lor indieni, să dezbată problemele creației și să analizeze principalele tendințe ale sculpturii mondiale de astăzi. Organizatorii consideră că un atare schimb de experiență artistică și de idei asupra sculpturii actuale este în măsură să influențeze în mod fecund dezvoltarea individuală a fiecărui participant, și să clarifice o serie de probleme comune ale artiștilor actuali.

● **UNA DINTRE CELE MAI JUCATE PIESE DE TEATRU** din lume este considerată a fi **Ulciorul sfărîmat,** cunoscuta lucrare a lui Heinrich von Kleist. În stagiunea 1978—1979 au fost înregistrate peste 420 de reprezentații numai în Germania Federală. Pe locul doi s-a situat, în spațiul german, piesa **Conversație în casa Stein asupra domnului Goethe, care era absent.** Pentru amatorii de statistici mai menționăm concluziile unei reviste care afirmă că autorul de operetă cel mai prețuit de către public este Johann Strauss, iar dintre opere pe primul loc se situează **Traviata** lui Verdi.

● **MARELE PREMIU** al relațiilor culturale a fost acordat în acest an lui Albert Reimann pentru înregistrarea operei **Lear.** Premiul este atribuit de către Academia discului francez, iar înregistrarea încununată a fost realizată la München, cu prilejul spectacolului inaugural, avînd în rolul principal pe Dietrich Fiescher Dieskau, sub direcția lui Gerd Albrecht.

● **UN INTERVIU CU SUSAN SONTAG,** realizat de Charles Simmons, despre fotografie și importanța ei în societatea actuală reprezintă, de fapt, comentariul autoarei în legătură cu cartea sa asupra acestui subiect. Citîm cîteva opinii interesante : Sînt artiști destul care au spus : „Jos cu arta, nu mai vrem capodopere !". Astfel a fost inevitabil ca într-o zi publicul să considere aceasta într-un fel mult mai simplu și să spună : „Dă, jos cu arta ! Nu mai vrem capodopere ! Vrem o artă care să fie plăcută, să fie ironică, să fie ușoară !" Cred că rezultatele se observă peste tot. Publicul dorește din ce în ce mai mult rezultate rapide. Vrea să vadă ceva interesant de la început. Modernismul a presupus întotdeauna că publicul burghez recalcitrant, care ar putea fi scandalizat, se va crampona de proprile sale etaloane. Însă, cînd modernismul a devenit un stil recunoscut și acceptat, a devenit, totodată, și o contradicție. Aceasta este, după părerea mea, situația în care fotografia a prosperat".

● **CRITICUL HAROLD C. SCHÖNBERG** s-a impus prin cronicile sale la **New York Times** și prin eseurile din **Saturday Review,** alături de cărțile sale consacrate marilor pianiști și marilor dirijori actuali. Opinia fundamentală a lui Schönberg constă în afirmarea unui neoromantism în muzică. Iată ce scrie el într-un eseu : „Fenomenul neoromantic nu a atins încă punctul culminant. Dar este acum inevitabil și putem prezice fără șovăială că va lua amploare. Abstracționismul este categoric depășit. În loc de a produce muzică cu metrul, concentrîndu-se pe o elaborare riguroasă, obiectivă și imparțială a materialului, compozitorii au devenit brusc conștienți de faptul că sarcina unui creator este de a formula un mesaj personal, de a reflecta un sentiment prin propriul său spirit. Ceea ce este tocmai ce urmărește romantismul".

Desen de Robert Drăghici

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Vizită de documentare în județul Bacău

● Miercuri 5 martie a.c., un grup de scriitori condus de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, a efectuat, în cadrul acțiunilor organizate de Uniunea Scriitorilor în întîmpinarea alegerilor, o vizită de documentare în județul Bacău. Au fost vizitate Întreprinderea metalurgică și Întreprinderea de confecții „Proletarul" din Bacău. Scriitorii au participat la festivalul literar consacrat alegerilor de la 9 martie, care a avut loc la Teatrul de stat „Bacovia", în fața unui numeros public. La această vizită de documentare au participat **George Bălăiță,** secretar al Uniunii Scriitorilor, **Traian Iancu,** directorul Uniunii Scriitorilor, **Sergiu Adam, Onița Bădilă, Vasile Băran, Constantin Călin, Radu Cărneci, Calistrat Costin, Constantin Th. Ciobanu, Andrei Cernescu, Dan Cristea, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Constantin Florea, Nicu Filip, Constantin Georgescu, Al. Gheorghiu-Pogonești, Stelian Gruia, Vlad Mușatescu, Damian Necula, T.G. Malorescu, Marian Popa, Vlad Sorianu, Ion Țugui, Haralamb Zincă.**

Scriitorii au fost primiți, la Consiliul județean Bacău al P.C.R. de tovarășa **Alexandrina Gălnușe,** membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. La întîlnire au participat **Constantin Toma** și **Vasile Popa,** secretari ai comitetului județean de partid, **Petre Enășoaie,** președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Bacău, **Pintilie Rusu,** șeful secției de propagandă al Comitetului județean P.C.R., alți activiști de partid și de stat. În cadrul întîlnirii, tovarășa **Alexandrina Gălnușe** a vorbit despre realizările oamenilor muncii din județul Bacău precum și despre perspectivele dezvoltării județului în lumina hotărîrilor celui de al XII-lea Congres al P.C.R. Președintele Uniunii Scriitorilor a înfățișat unele dintre preocupările membrilor breslei scriitoricești, participarea acestora la manifestările prilejuite de alegerile de la 9 martie, angajamentul lor de a crea opere de înaltă ținută artistică, care să oglindească munca eroică a oamenilor acestui pămînt, antrenați, sub conducerea Partidului Comunist Român în măreața operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

În întîmpinarea alegerilor de la 9 martie

● Evenimentul politic cu adînci semnificații în viața patriei — alegerile de la 9 martie — prilejuiește o amplă trecere în revistă a realizărilor obținute de oamenii muncii din țara noastră în construcția societății socialiste, precum și manifestarea vie a unității întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această atmosferă însuflețită pe care o trăiește țara s-a făcut remarcată și la festivalurile de poezie, vizitele de documentare în fabrici și uzine, ședătorile literare, colocviile, simpozioanele și întîlnirile cu cititorii precum și la celelalte acțiuni inițiate de Uniunea Scriitorilor, asociațiile de scriitori, de cenacluri și cercuri literare, în întîmpinarea alegerilor, unde scriitorii au purtat utile dialoguri care au subliniat puternicul spirit revoluționar și de angajare patriotică manifestat de întregul nostru popor în înfăptuirea mărețelor sarcini ce stau în fața națiunii în următorii ani, sarcini stabilite de Congresul al XII-lea al P.C.R. La aceste manifestări au participat : ● **Nicolae Dragoș,** la Biblioteca orășenească din Negrești-Vaslui. ● **Florin Costinescu, George Chirilă, Dumitran Frunză, George Pienescu, Ion Bujor Pădureanu, Dan Palaghia, Ion Șerb, Vasile Zamfir,** la căminul cultural din comuna Mihai Bravu și în sala Balada a Hotelului Intercontinental din București. ● **Corneliu Leu, Ioan Grigorescu, Al. Brad, Constantin Mocanu, Haralamb Zincă,** la colocviul „Literatură și eveniment istoric" desfășurat la Academia „Ștefan Gheorghiu" ● **Virgil Carianopol, Viorel Cozma, Valentin Deșliu, Ion Potopin, Al. Raicu, Mihai Stănescu, Valeriu Gorunescu, Octav Sargeției, Viorica Nania, D. C. Mazilu, Florian Calafeteanu, Arcadie Donos, Petre Marinescu, Teodor Maricaru, Eugen Cojocaru, Barbu Alexandru Emandi, Ion Cringuleanu, Octav Păun, Ion C. Ștefan, Gh. Zarafu,** la întîlniri cu cititorii și la ședători literare din București și județul Ilfov. ● **Mihai Tunaru, Gheorghe Istrate, Florin Muscalu** în județul Vrancea ● **Șerban Cioculescu, Ovidiu Papadima, Dan Simonescu, Petre Croicu, Ioan Lupu, Traian Popovici, Dinu Ianculescu** la Muzeul Literaturii Române ● **Romulus Guga, Mihai Sin, Florin Bănescu, Gheorghe Schwartz, Horia Ungureanu, Ovidiu Olariu, Ioan Man** în județul Arad. ● **Al. Pascu** și **Horia Zilieru** la Iași ● **Ștefan Careja, Eugen Lumezianu, Nicolae Motoc,** la Constanța. ● **Anghel Dumbrăveanu, Lucian Alexiu, Anavi Adam, Sofia Arcan, Ion Arieșanu, Nicolaus Berwanger, Teodor Bulza, George Bulig, Lucian Bureriu, Marcel Pop Corniș, George Drumur, Vasile Dan, Eugen Dorcescu, Lucian Emandi, Florian Grozan, Antoaneta C. Iordache, Ion Jurca Rovina, Hans Kehrer, Hans Mokka, Ivo Muncian, Maria Pongracz, Octavian Popa, Corina Sein, Petru Sfetca, Mircea Șerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu, Aurel Turcuș, Vasile Versavia,** la Timișoara. ● **V. Copilu-Cheatră, Ermil Rădulescu, Attila Socaciu, Ștefan Stătescu, Nicolae Stoe, Dan Tărchilă,** în județul Brașov. ● **Al. Balaci, Mihai Tunaru, Gica Iuteș, Mircea Iorgulescu, Corneliu Șerban, Violeta Zamfirescu, N. Rădulescu Lemnaru,** precum și **Mircea Dinescu** și **Eugen Simion,** în județul Prahova.

„Luna cărții la sate", Ediția XX

● LA TÎRGU CÂRBUNEȘTI. Duminică 2 martie a.c. s-au desfășurat manifestările care au marcat încheierea celei de a XX-a ediții a „Lunii cărții la sate", care, în acest an s-a desfășurat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" și sub semnul aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent. La acțiunile care s-au desfășurat la Tg. Cărbunești și la care au luat parte reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Centralei Editoriale, activiști de partid și de stat din județ, editori, precum și numeroși oameni ai muncii, au participat scriitorii **Vasile Băran, Dumitru Bălaeț, Liviu Călin, Ilarie Hinoveanu, Gheorghe Istrate, Gheorghe Pienescu, Florentin Popescu, Ilie Purcaru, Mihai Tunaru,** precum și **Mitzura Arghezi,** fiica marelui Tudor Arghezi, om al acestor locuri, de la a cărui naștere se împlinesc 100 de ani. Scriitorii au fost salutați de tovarășii **Elena Harisiad,** secretar al Comitetului județean Gorj al P.C.R., **Ion Mocioi,** președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă și **Maria Popescu,** primarul orașului. În cadrul acestei manifestări a fost prezentată o sinteză a acțiunilor politico-educative și cultural-artistice desfășurate sub genericul „Lunii cărții la sate", subliniindu-se că în întreaga țară au avut loc simpozioane, expuneri, vernisări de expoziții inspirate din trecutul glorios de luptă al poporului și din marile realizări ale comunismului în România, întîlniri ale cititorilor cu scriitori și editori, cu membri ai cercurilor și cenaclurilor literare, spectacole de poezie la care au participat mii de oameni ai muncii. Scriitorii au fost prezenți la simpozionul „Tudor Arghezi — poetul, sinteză a umanității", la vernisajul expoziției de carte „Argheziana", la o șezătoare literară și la spectacolul artistic „Vîntăm cu țara", susținut de artiști amatori ai Ateneului popular „Constantin Brâncuși" din Tg. Jiu.

● LA VÎNĂTORI NEAMȚ. Cu același prilej în comuna Vînători Neamț, localitate unde a trăit și a creat Mihail Sadoveanu de la a cărui naștere se va împlini anul acesta un veac s-au desfășurat o serie de manifestări politico-ideologice și cultural-educative la care au participat mii de locuitori ai acestor meleaguri. La șezătorile literare, la recitalurile de poezie, la vernisajul expozițiilor „Ediții ale operei sadoveniene", „Producția românească de carte în cincinalul revoluției tehnico-științifice", „Lumea văzută de copiii din Vînători", precum și la lansarea antologiei „Carmen Saeculare Valachicum" au participat scriitorii : **Andri Andrieș,** președintele Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Iași, **Al. Andriescu, Paul Balahur, N. Barbu, V. Constantinescu, Vicențiu Donose, Lucian Dumbravă, Carmen Gheorghiu, Vasile Mihăescu, Al. Pascu, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu, Horia Zilieru** precum și poeții locali **Daniel Corbu, Maria Vratic, Maria Lucranu, Nicolae Sava, Nina Zănoagă** și **Gh. Simion.** Manifestările s-au desfășurat în prezența tovarășilor **Gheorghe Milca,** secretar al Comitetului județean al P.C.R., **Gheorghe Bunghez,** președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Neamț, **Marcel Drăgotescu,** vicepreședinte al aceluiași comitet, **Dumitru Tincu** primarul comunei Vînători. **Tiberiu Avramescu** din partea Centralei editoriale.

Telegrame

Stimată tovarășă
IOANA POSTELNICU,

Cu prilejul frumoasei aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj colegial și tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe
ALECU IVAN GHILIA,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România are plăcerea să vă exprime, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și cu devotament, în slujba literelor române contemporane, a înfloririi culturii umanist revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Stimată tovarășă
AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA,

Cu prilejul frumoasei aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc, de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață cît mai lungă și noi succese în activitatea de creație literară precum și în munca obștească.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe
TIBERIU UTAN

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducere Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă exprimă din inimă, un mesaj tovărășesc și colegial de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, fericire, noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și cu devotament, în slujba înfloririi culturii umanist revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

SPORT Rugbyul? Nimic mai simplu

● O carte nu despre rugbyul care se joacă la noi ci despre rugbyul ce-ar trebui jucat pe terenurile noastre de sport scrie fostul jucător și antrenor de rugby D. Manoileanu. **Exercițiile de gîndire rugbystică** nu este o carte seacă de reguli și scheme ci o carte vie și inteligentă care atrage încă din titlu atenția că esențialul în rugby nu este forța ci gîndirea tactică, corectitudinea și subtilitatea soluțiilor. Credincios unui model rugbystic în care corectitudinea schemelor tehnico-tactice se combină cu suplețea și fantezia, evident de sursă franțuzească, D. Manoileanu vede rugbyul ca pe o școală a caracterului, ca pe o verificare maximă a potențialului fizic, intelectual și moral al sportivului. Idealul său e circulație vie continuă a balonului oval. Nimic nu este mai detestat în această carte decît lovitura de picior în tușă pe care D. Manoileanu o consideră moartea rugbyului. Cea mai exactă imagine despre cum vede autorul cărții acest frumos sport bărbătesc o vom obține dacă vom face mai ales bilanțul a ceea ce el refuză în jocul de rugby. Și D. Manoileanu se arată un adversar implacabil al tuturor inerțiilor rugbystice, al tuturor formelor de joc închis, al soluțiilor lipsite de orizontul specific acestui sport, al rezolvărilor tactice care resping inteligența. Scrisă alert, cu o sagace fluiditate această carte este deschisă oricui se interesează de rugby. D. Manoileanu refuză complicațiile și caută a demonstra simplitatea și frumusețea jocului. În expunerea lui rugbyul devine ceea ce este el în marile partide vizionate pe micul ecran : un joc de o mare claritate, în care complicația de regulament își pierde aerul impenetrabil. Rugbyul este un sport simplu, afirmă D. Manoileanu, în el complicația se produce mai ales cînd e cunoscut incomplet și jucat cu jumătăți de măsură. Este implicată în cartea lui D. Manoileanu și o critică a rugbyului românesc, făcută de la altitudinea unei concepții superioare de joc, o critică constructivă menită a îndemna la depășirea actualului stadiu tehnico-tactic al rugbyului nostru. Jocul la mînă este în viziunea lui D. Manoileanu piatra de încercare a rugbystului, care cere împlinirea tuturor calităților lui, pentru o maximă expresivitate și eficiență a rugbyului. Desigur D. Manoileanu vorbește despre un rugby ideal, despre o cotă de viitor a rugbyului de la noi și de pretutindeni, dar exigența cînd se bizuie pe pricepere și iubire față de obiectul în studiu, aici rugbyul, este binevenită. D. Manoileanu este de altfel un reputat tehnician. Ca antrenor al naționalei el are la activ două meciuri egale la francezi acasă și o victorie, palmares pe care nu l-a avut nici unul din antrenorii români în întîlnirile cu XV-le francez. Scrisă cu talent, cu inteligență, cu dăruire lucidă cartea de **Exerciții de gîndire rugbystică** este un eveniment editorial al tipăriturilor sportive și ar trebui să devină și un eveniment al mișcării sportive.

Discobol

ALEGEM ASTĂZI ANII DE LUMINĂ

ION TRIF PLEȘA

Poem pentru 9 martie

Copiii împăturesc în patru ce-au visat
și timpu-i gata în aripi să le treacă.
Oricare drum e bine scuturat,
cuvintele pe lîngă statuia piinii vor să treacă.

In otel eu deslușesc răspîntii
și-n brazde cumsecade un timp nesfișiat.
Dunărea pe buze are corăbii vii,
aer și aripi de mult s-au înălțat.

Lumina nu stă pe loc,
cel mai fierbinte punct e unde se votează.
Iau hainele griului și-n ochii mei le coc,
mintea oțelarului între coperți de carte
lucrează

Sînt nume care fac pămîntul mai greu,
le alegi și drumul sub talpă se înfierbîntă.
Votezi și simți că pămîntul îți aparține,
e-al tău,
și-n felia de piine hainele țăranului se opresc
și cîntă.

Atingi viitorul cu inima și tresari,
un buletin de vot pui timpului în palma sa.
Lumina se laudă cînd vede la Galați oțelari,
drumurile spre urma de vot încep a se-ndrepta.

Cît miine avem în inimă se poate vedea ;
votăm pe Cel care e viitorul ce fiecăruia
ni se împarte.
Avem cuvinte drepte, cu miez comunist
de faptă și au unde sta
și strălucesc în ziua votării pînă departe.

ȘTEFAN DINCĂ

Eternă Românie

Patria vine de departe, atît de departe devine
Încît numai munții și marea, îi știu
nașterea bine
Și cerul acesta, pleoapă pe stele
E martor urcării Patriei Mele.
În țara cu fete, unde grîul ne crește
Și Dunărea curge vorbind românește.
La margini de veacuri cu destine pe frunți
Au venit voievozii, domnitorii cărunți
Cu nume mai sfinte ca acelea de sfinți
Ctitori de țară, început de părinți
Ștefan și Mihai și Radu și Cuza
Nume ce ne-nfioară auzul și buza
Din praful țărinii amestecat cu sîngele lor
S-au înălțat Putna, Cozia și Voronețul de dor
Și oasele li s-au făcut aici temelie,
De istorie și de Românie.

Patria vine de departe din vulturi și zimbri
Din cîntul Mioarei, din foșnirea de cîmbrii,
Din tăcerea pădurii, ca o tăcere de cruci
În care minia înflorea în haiduci.
Patria vine cu trecutul învolt
Limpezit de Dunăre, de Mureș și Olt
Ca într-o Geneză, a unui Ev de lumină
Patria se trece în noi mai deplină
Acum cînd floarea timpului invie
La tîmpla ta Eternă Românie.

PAVEL PEREȘ

Împlinire

Acum cînd martie revarsă
Straie de lumină-n rodul pur
E toată galaxia dinprejur
O brazdă-nmuguritâ și întoarsă.

Să știi că ai un drum bătut de muncă
Un drum de jertfe presărat, de dor,
De toți ai tăi care au fost și încă
Mai stăruie cu fapta pentru zbor
E ca și cum la vîrsta țării-ntregi
Drept e ca fericirea să alegi.

Cu-alesii țării vom urca noi trepte
Spre steaua comunismului ardent
Statornicind pe viaducte drepte
Plămada veacului independent.

Patria de astăzi fiii își serbează
După datinile noastre pămîntești
Peste zare limpede vibrează
Cugetu-mplinirii românești.

Și să ne fie țara de lumină
Și grîul către datină deschis
Să facem piinea singuri cum ne-am zis
S-o așezăm în boltă, s-o susținâ.

Și să ne fie țara mai bogată
Și vorba tot mai dreaptă, cu temei
Ca din sămînța apelor, scîntei
Să lumineze în pridvoare roată.

Și să ne fie dragostea putere
Și mai aproape dorul de strămoși
Să facem veșnic anii mai mănoși
Partidu-n toate să ne fie vrere.

Alegem țara. Gînd curat și dor
Să urce-n vreme treaptă după treaptă,
Un rost imens spre comunistul zbor
Și spre o lume liberă și dreaptă.

Istoria își scrie azi o filă
Cu mîna celor ce-au pornit la vot
Și totul va da rod, așa socot,
Sub orizont superb de clorofilă.

Desene de Șerban Rusu Arbore

IRIMIE STRĂUȚ

Alesul nostru

O inimă fierbinte-i țara
Și-și bate-n ritm de muncă plinul,
În noi aduce primăvara,
Din munți la mare priveghind seninul.

O inimă de foc e țara,
De dragoste și de căldură plină,
În miezul ei simțim cum arde para
Și-mprăștie în lume nimburi de lumină.

Da, inimă arzîndă-i țara,
Vegheată de alesul drag, ne-nfrînt,
Care ne-aduce-n case primăvara,
Veghind la libertatea-acestui scump pămînt.

ION LILĂ

Patria de lumină

Nu spun că țara mea este cea mai frumoasă
Că țara mea este minunea minunilor
Nu spun că nu sînt plaiuri mai dulci
Nu spun că numai aici înflorește cel mai demn
anotimp
Cele mai grele grîne, cele mai albe turme
și moderne orașe
Mai sînt și alte țări sărutate de eternitate
Dar țara mea e unică fiindcă aici
Toți oamenii de pe străzi au același sînge
cu mine
Aici sînt apele în care în copilărie
am pescuit pești de aur
Aici am culeș întîiele fructe ale pămîntului
Aici îmi rotesc privirile și mă regăsesc
în toate lanurile,
În toți copiii, în toate păsările
Care în zbor trec și peste dunga altor cîmpii
Dar se reîntorc în cuibul lor de aici.
Votez pentru fericirea acestor oameni
Care cred în omenie și în muncă
Votez pentru patria noastră de lumină.

VIOREL SÂMPETREAN

Un grai strălucinează

În sînul unui rod din ce în ce mai plin
Nevămuiți sîntem, cerniți în armonie,
Lăstari de sunet cruzi și dăltuiți senin –
Va fi să fim în matca ageră, nuntită.
În grinda firii prin care trece plugul,
În rădăcina pietrei cu-a ei strălucinare,
În lăcrimarea sfîntă ce răcorește rugul
Acestor porți de lume, născătoare,
Tot ce urcă-i sunet prin sevele latente
Mișcarea dinlăuntru spre noi o înfășoară
Asemeni arșiței care-i cuprinsă-n însăși
Înțelepciunea de-a gîndi pentru o țară.
Va fi răscrucea pas și suferința șoaptă
Un grai netălmăcit în cronici ori scîntei,
Pogoară-ți dulce rază privirea cît e coaptă
Pe tărmurile lumii, pe tărmii lumii grei.
În sînul unui rod din ce în ce mai plin
Un grai strălucinează-n pace, viu, senin.

CRIȘAN CONSTANTINESCU

Cîntec

Dacă votez cu-ncredere deplină
În zorile acestei primăveri,
Înseamnă că pe trepte de lumină
Mi-i dor s-alung tristețile de ieri.

Dacă votez pe-aceste plaiuri dace
Transfigurate sub auguri latini
Înseamnă că pe-al vremii crug în pace
Ne făurim destinul mai senini.

Dacă votez pe-acest tărîm de aur
Urzindu-mi viitorul optimist,
Mi-i brav stegar conducătorul faur
Spre-un ev al înfrățirii, comunist.

Dacă votez azi pentru libertate
Și pentru-al fericirii soare sfînt,
Rîvnesc prin munca mea în demnitate
Să-nnobilez al țării drag pămînt.

CORNEL BRAHAȘ

Introducere în geografia patriei

odată cu izbucnirea privirii
devin trup hăituit de frumusețî
gîndul mă scoate în cringuri cu tei
în inimă sensuri multiple se-aprind
sîngele meu lovește-n lumină
ca într-o tobă lovește-n lumină
sîngele meu

odată cu izbucnirea privirii
aud susurînd sub speranțele mele
dorurile mele. Pentru că viața
poate fi ciudat de simplă
pentru că mai există frunți
răsturnate-n vise
pentru că toate colțurile soarelui
îmi sînt arătate
sîngele meu lovește-n lumină
ca într-o inimă lovește-n lumină
sîngele meu

ANDREI CIURUNGA

Tezaur

Bogat în straiе de neaoșe cuvinte
ne-a fost prin veacuri graiul românesc,
aci duios și gata să ne-alinte,
aci cumplit, ca fulgerul ceresc.

Cu el am tors și doine și balade
sau strigăte de luptă sub drapel –
și din adîncul primelor izvoade
ne-am scris mereu istoria cu el.

Aceste flori, sortite veșniciei,
ce-au străbătut milenii de frămînt,
le-mparte azi „Cîntarea României"
întregii lumi, ca pe-un tezaur sfînt.

De-aceea, orice cîntec de lumină
pe care-l dărui, limpede și-ntreg,
e votul meu – nădejdea mea deplină
în cei pe care-s mîndru că-i aleg...

IVAN MARȚIȘ

Un vot omagiu

Noi am votat de mult, din începuturi,
C-un Decebal, c-un vajnic Burebista ;
Noi am votat pe arme și pe scuturi
Și vom vota cu secolul acesta !

Noi am votat de mult, din vremuri grele,
Cu toți eroii neamului, de-odată –
Și vom vota pe glie și pe stele,
cu România-n zare înălțată !

Noi am votat de mult, nici o dilemă
nu ne încearcă zilele senine –
noi vom vota pe steag, pe-a Țării stemă,
Pentru belșug, pentru mai drept și bine !

Noi am votat de mult, pentru Unire
În cuget și-n simțiri, și-n primăveri,
Și vom vota statornica iubire
Pentru lumina ce ne dă puteri !

Un vot-omagiu vom aduce dară,
Celui cu veghea veșnic ne-nfricată,
Ce-n Patria de cîntec, legendară,
Temeiul zborului sublim, și-l cată...

Un vot-omagiu vom aduce, iară,
Luminii ce cuprinde viitorul –
Noi vom vota pe cei mai buni din țară,
Și vom slăvi prin ei, Conducătorul !

PAULA MARIA SAVENCU

Și datini și piine

Ferestrele muncii adună cuvînt
Și drumul de miine ;
La ele adaug și cer și pămînt,
Bucata de piine.
Cît sîntem urmașii acelor cărări,
Cît noi avem nume,
Criterii și fapte străbat depărtări
Prin țară și lume !
Partid, bucuria veghează în larg,
Vin ochi să te vadă,
Ești păcii adept, libertății catarg
Și sens și dovadă,
Părinte al vremii, spre veacuri, stăpîn
Pe drumul de miine,
Deschizi o fereastră, alături rămîn
Și datini și piine !

VASILE ZAMFIR

Vatră

Lumina țării, vatra ei fierbinte,
dogoarea zilelor trecute
în labirintul văii mute,
cum și dogoarea zilelor de-acum
luceferi semănînd pe noul drum
și adevăr și slavă în cuvinte.

Cinstiți lumina, pentru noi
a răsărit din trupurile noastre
un rug în zările albastre,
să fie viața matcă de lumină,
cîntare de văpaia zilei plină
cinstind frumoșii neamului eroi.

Lumina țării, inimă de oameni
în care se aude fremătînd
firul de iarbă, sîngele din gînd,
metalul șiroind în mari cuptoare,
bobul de grîu sărbătorind în soare,
pămîntu-n care visele îți sameni.

RODIAN DRĂGOI

Poem

Spre urne mergem umăr lîngă umăr cu ideile
noastre
numai de la noi unelte vin să-mprumute
putere
toate zilele doar în privighetori ne îmbracă
iar patria ne curge prin artere

se știe bine că aici nici un drum nu e singur
și că visele noastre nicicînd nu vor fi sparte
fiecare casă simte că dragostea îi dă mereu
ocol
pămîntul se-nvelește cu o carte

sudoarea sub cămașă stă trează
realitatea curge ca un riu
fiul țăranului lucrează la oraș în uzină
și țăranul îi scrie pe boabe de grîu

acest pămînt numai prin noi poate să respire
adevărul are formă de inimă soarele a crescut
cît o piine
tuturor semințelor le dăm împuternicirea
să încolțească
și votăm lumina de azi și lumina de mîine.

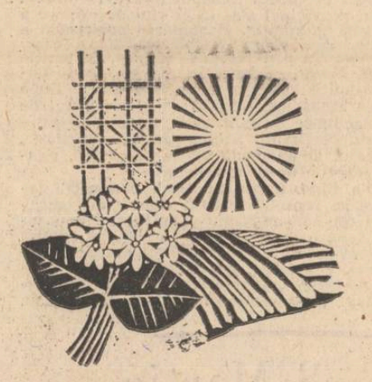

VIOREL VARGA

Manifest electoral

În legea omeniei preacurate
Mă împlinesc răscolitor și cînt
Sub comuniste flamuri, în Cetate
Precum copacul ne-ndoit de vînt

Și-n ceas primăvăratic mai pur ca o lumină
Cînd țara se-arcuiește sub bolțile albastre
Din inimă cu-ncredere deplină
Dau votul fericirii noastre !

MIRCEA MIHAIL

Cîmpia limbii române

Cînd vorbești despre patrie
O mantie de lumină
Dă relief cuvintelor
Adevăr, curaj, piine și muncă.
Limba română este un pom, primăvara

Cînd vorbești despre patrie
Negreșit vei rosti numele mamei.
Clopotele ce se aud aproape
Sînt cîntul libertății.
Omul simplu se-mbracă cu bronzul eroului

Cînd vorbești despre patrie
Numele prietenilor tăi Ion,
Marin, Grigore, Alexandru
Se topesc în piatra cuvintelor
Demnitate și independență.
O cîmpie se arată-n soare
Mai mîndră dulcelui său rod.

Cînd vorbești despre patrie
Gîndul tău mîngîie chipul celuia
Care poartă pe umeri prezentul
Și umerii lui se numesc istorie și visare.
Un cîntec se așterne pe al soarelui imn .
Ca un foșnet de frunze peste pădurile
Carpaților

VALERIU BÂRGĂU

Originea cuvîntului

Între dealuri și văi gropile fermentației aburesc
Amintirile vin pînă la piept în cenușa
cuvintelor
aspre
Îmi recapăt curajul de a inventa cuvinte
obosite
adormite de mult pe cîmpurile de la marginea
satului
în paragină.

Cum vei lăsa viața să taie cărări în neliniștea
noastră
Izbucnită din cuvintele tinere aruncate
de faptă și
creier
În lungile zile de lucru –
– o bănuială că originea cuvîntului e în
cîmpiile de calcar
albe – omenește de strălucitoare – fierbinți
centuri de siguranță ale pămîntului
în cosmos.

De numele nostru se leagă cuvintele unei lumi
drepte – fără sfială. Zbîrlite spre vechile
scrieri
arate-ndelung de nopțile tinereții.

BOKOR KATALIN

Încrederea

Încrederea e pentru cei ce
Din soare fac duioase flori să crească,
Ce înălțimea știu s-o cucerească,
Ce știu furtuna, norii să-i înfrunte,
Ce zămislesc ce-i bun și nou sub frunte.

Încrederea e pentru cei ce
N-au înșelat credința niciodată
În frumusețea omului, curată,
În forța lui atotcuprinzătoare
De făurar sub mîndrul nostru soare.

Încrederea e pentru cei ce
Partidului credință i-au jurat
Și în al țării cel mai mîndru sfat
Poporul reprezintă azi cu cinste
Și-al României mers tot înainte !

CONSTANTIN ȘTEFURIUC

Poetul tînăr

În mantii de omăt, subțiri
Ca trupul fraged să nu-l doară,
Colindă prin lumină niște miri
Care-s văpăi de grîu în primăvară.

Țărina arde ca un sîn de mamă,
Privighetoarea-și face cuibu-n Lună,
Mi-e patria cea mai sublimă rană
Numai aici sufletul sună.

Fîntîni cu-adînc neliniștit
Înroureză Drumul și Carpații
Un cîntec cum e riul, ascuțit
Ne bucură surorile și frații.

VALERIA DELEANU

Cinstire

Trece-mă în aceeași lume.
Să-urc treptele pe care le urci și tu.
Nimeni să nu-mi micșoreze truda, sărbătoarea,
bucata de piine.

Ca un cîntec să ne treacem degetele pe fața
lumii...
Să vă fiu de-apururi alături
C-un pumn de stele pe umeri.

Să cinstim împreună lumina, țara,
firul de grîu.
Sîngele meu plutește aceeași iubire, aceeași
putere
scriind aceleași tărmuri de văzduh auriu.

ION MĂRGINEANU

Respirație unică

respirație unică, iarba,
rămîn deschis verdele ei
sete unică flacăra
rămîn deschis uimirea ei
statornicie unică acest grai
rămîn deschis albina lui
credință supremă este patria
nu-mi doresc mai mult
decît să rămîn
iubirea ei adevărată

VALENTIN ARGEȘANU

Vocea dreptății

Din votul meu se nasc speranțele copilăriei
Pe votul meu grîul se coace
Din votul meu răsar întreprinderi
Viitorul cu votul meu se împodobește
Partidul m-a învățat cum se împarte piinea
Timpul fericirii mă așteaptă să votez
Votez cu sufletul pe stema României
Vocea dreptății o aleg

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

11
(933)
Sîmbătă
15 martie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certitudinile acestui timp

Cu încredere deplină, nestrămutată în prezentul și viitorul ei, țara a votat. Votul ei dat marilor aspirații este un magnific gest de istorie într-o etapă revoluționară de mare amplitudine politică, socială, economică. Este gestul făcut pe fundalul a 15 ani de dezvoltare istorică fără precedent de-a lungul cărora România, prin partidul său comunist, avîndu-l în frunte pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a cîștigat, datorită luptei oamenilor, puterii lor de creație, înaltele semne ale demnității sale. Victoria în alegeri a Frontului Democrației și Unității socialiste constituie o vibrantă imagine a unității dintre partid și popor, a încrederii și dragostei nețărmurite față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Deosebit de bogat în semnificații este faptul că **în circumscripția electorală nr. 1 „23 August" din Capitală, unde a candidat tovarășul Nicolae Ceaușescu, totalitatea cetățenilor înscriși în listele electorale s-au prezentat în fața urnelor și absolut toți, fără nici o excepție, au acordat votul lor secretarului general al partidului.**

A-l vota pe secretarul general al partidului, pe președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a constituit pentru fiecare cetățean al circumscripției electorale nr. 1 „23 August" un fapt de onoare, de mîndrie. Țara recunoaște în votul acordat tovarășului Nicolae Ceaușescu sentimentele de stimă și dragoste ale tuturor cetățenilor ei, fără deosebire de naționalitate. Activitatea neobosită a tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului român se traduce permanent printr-o muncă fără preget, încununată de mari succese, pentru binele și fericirea poporului român, a națiunii noastre socialiste. Rezultatele acestei uriașe activități se văd în chipul de azi al României socialiste, chip luminos ca și acelea ale oamenilor săi în modul în care țara noastră și-a cucerit un binemeritat prestigiu internațional.

Impresionantele manifestări premergătoare zilei votării, precum și cele din ziua de 9 martie a.c. s-au încrustat definitiv în memoria acestui timp cu litere de aur. Ele conturează o imagine — numai una dintr-un impresionant șir de imagini — a unității de nezdruncinat dintre partid și popor.

Partidul și poporul reprezintă un singur trup, o singură simțire, o unică voință.

Conștiința unității de nezdruncinat este o coordonată fundamentală a vieții noastre de fiecare zi. Victoria în alegeri a F.D.U.S. exprimă un adevăr de esență al societății noastre și anume faptul că omul — constructor al noii societăți — are pe deplin conștiința locului său, a misiunii sale sociale, că acest om trăiește din plin sub semnul răspunderii politice și sociale.

Națiunea noastră și-a exprimat încă o dată, la 9 martie, deplina aderiune la politica internă și externă a partidului nostru comunist. Datorită acestei politici, România a cunoscut, de la o legislatură la alta, o dezvoltare revelatoare în toate sectoarele activității materiale și spirituale. Și, tot datorită acestei politici și succeselor obținute, România a putut să vadă din ce în ce mai în adîncime timpul pe care îl străbate, conferindu-i astfel frumusețe și strălucire.

Am ales în Marea Adunare Națională și în consiliile populare oameni dintre noi, care ne sînt tovarăși de muncă. I-am ales cu sentimentul că ei sînt cei mai buni, că ei ne vor reprezenta cu cinste în forurile alese. Avem încredere în ei cum și ei au în noi. Este de datoria noastră să fim alături de ei, să le sprijinim acțiunile. În aceasta stă forța noastră. Vor apare noi uzine, noi șantiere, noi laboratoare, noi școli, se vor forma noi cadre de nădejde ce vor lucra în domeniul economiei, al culturii și artei. Votînd candidații F.D.U.S. ne-am exprimat, implicit, hotărîrea de a munci și mai mult, și mai bine în viitor. Certitudinile viitorului nostru luminos se numesc Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Am votat avînd aceste certitudini. Muncim sub semnul înalt al acestor certitudini.

Luceafărul

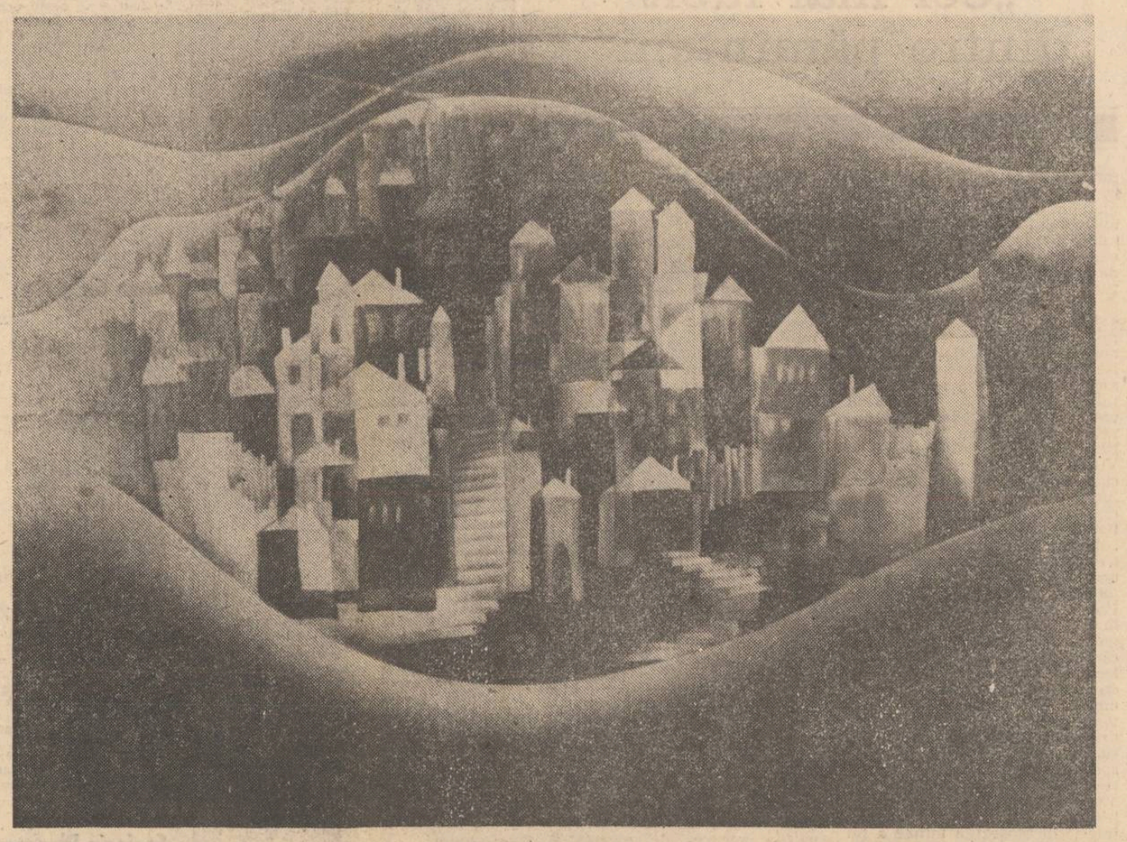

„Primăvara în Scheii Brașovului" ulei de Kristina Szigethy

Primăvară

În curînd punctul cel fraged
(surorile și frații lui
de pe suprafețe mai lucioase
ca pielea de glonț)
va prinde contur se va rotunji
cu nespusă lentoare
și încă vor mai fi zăpezi
într-o dimineață
cînd lemnul câinesc
alunul și salcia
livezile culte pădurile
castanii academici
cu ochiul fiecărui mugur
pe ochiul fiecărei stele
într-o explozie obștească
vor inunda pămînturi drumuri
și municipii țara toată
cu cea mai glorioasă
inofensivă lavă
și ochiul anului întinerit
de marea clorofilei
ne va răcori încă o dată
vederea
cu aceeași nouă mirare.

Gheorghe Pituț

● IN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară : Nicolae Ciobanu despre romanul «Cel mai iubit dintre pămînteni» de Marin Preda ● Compendiu ● Cartea de debut ● Antologia «Luceafărul» Poeme de ● Ion Iuga și ● Mara Nicoară ● Fragmente de jurnal de Radu Petrescu ● Proză de Marien Gurău ● Poezii de ● Vasile Zamfir și ● Dumitru Eliade ● 1979 — Dimensiuni ale romanului ● Articole de Valentin F. Mihăescu și Dumitru Micu ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi» Evocare de Andriana Fianu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină

Ipocrizia cititorului

Singura dorință legitimă a unui scriitor este aceea de a fi citit. Nici un autor cu mintea întreagă nu se visează „mare", important sau mai știu eu cum, preocuparea sa constă în a-și comunica obsesia unui „semen și frate", cum spune poetul, de care-i poate fi și teamă, pe care-l iubește și urăște în același timp, fiindcă la urma-urmei devine judecătorul necruțător și incoruptibil al „vieții" sale. Cititorul este suveran, cu toată „ipocrizia" sa, iată un adevăr cutremurător în banalitatea lui, transformat prea adeseori în pretext comercial ! Iar expresia cea mai autorizată a acestei hidre cu mii de capete nu e nimeni altul decît bietul critic, sărac... Cititor autorizat, cu certificat de competență, el întruchipează exaltările și bucuria de a descoperi, în sfîrșit, o carte adevărată în munții de hîrtie ai unei literaturi curente, încarnînd și cea mai mare parte din prejudecățile și mediocritatea ce stau la baza gustului comun. Autorul este întotdeauna gata să taie capul gorgonei, nefiind niciodată mulțumit... Am observat însă că nu judecata propriu-zisă îl supără cel mai tare, nu contestația, oricît de acerbă, cît lipsa de înțelegere față de semnele sale, incapacitatea criticului de a citi altceva decît se află în propria sa conștiință, uneori atît de pitică, refuzul de a contempla realitatea cărții, mai înainte de a o accepta sau respinge. Ne-am obișnuit cu gîndul la relativitatea judecăților, știind severitatea aprecierilor ne satisface mai degrabă vanitatea decît ne supără cu adevărat. Insuportabilă este suficiența celui care vede în carte altceva decît este, sau a celui ce are în vedere numai sensul literal, acolo unde trebuie căutată „fața ascunsă" a realității artistice. Numai umorul te poate salva în aceste cazuri, dar de unde să ceri umor la un romancier, de pildă, un traducător cu anii pe cîteva sute de pagini ?!...

Fie-mi iertate cîteva confesiuni de scriitor, propuse în afara oricărui orgoliu, ci a voinței de a înțelege prorriile mecanisme și, desigur, limite de gîndire și realizare artistică. Nimic nu m-a nedumerit mai tare după publicarea **Marilor iubiri**, decît lectura cărții în chip de roman al anilor '50, cu prototipuri reale, etc., etc. Critica m-a uluit, pur și simplu, cu puține excepții, vorbind de un roman politic, iar un prost s-a umflat cît a putut de tare, descoperind problema puterii și nu mai știu ce relații cu alte cărți ale epocii. Vai de mine ! ...Mărturisesc faptul că am fost de tot străin de asemenea preocupări subtile. **Marile iubiri** a pornit de la figura lui Joachim Dauer, tatăl profesorului de istoria artei, Librăria Dauer există, și se cheamă „Shakespeare and Company", este un loc faimos, unde se adunau scriitorii americani de la Paris, imediat după primul război mondial. Cine nu știe de Sylvia Beach și de librăria sa, unde veneau Joyce, Pound, Hemingway și alții. Am descoperit-o întîmplător, în 1970, și am petrecut acolo cîteva zile, citind lîngă raft, sub privirile complice ale unui librar care el însuși era tot timpul cu ochii într-o carte. Am luat de două ori cîte un volumaș acasă, aducîndu-l a doua zi înapoi, ceea ce mi-a sugerat posibilitatea furtului de cărți, datorită bunătății vînzătorului și a faptului că era atît de cufundat în lectura lui și în plăcerea de a trăi acolo, între volume de poezii și romane. Mă recunoștea deja, de cîte ori intram, și-mi zîmbea cu căldură, părînd că împărtășim același viciu. Într-o dimineață, într-o cafenea de pe bulevardul Saint Michel, mi l-am imaginat la București, pe strada Lipscani, într-un loc unde chiar există o librărie. Pornisem de la faptul că omul părea să stea nemișcat, acolo, lîngă sobița lui, cu ochii pe o carte, indiferent ce s-ar întîmpla, războaie, revoluții, catastrofe... Am vrut să verific această părere a mea, și cum aș fi putut să o fac, altfel, decît imaginîndu-mi „povestea" lui ? Am început să o scriu, dar evenimentele și decorul care-mi erau familiare se refereau la realitățile de acasă, și atunci l-am mutat pur și simplu la București. Îmi spusesem că în timpul războiului era probabil să fi fost vizitat de germani, și mi-am închipuit că unul dintre cei mai cultivați, cum ar fi de pildă Speidel, trebuie să-i fi călcat pragul. El a devenit astfel un tînăr cu doctorat la Sorbona, unde a susținut o teză din Descartes, așa cum s-a petrecut în realitate, dar semnificația unei asemenea întîlniri s-a schimbat radical, atunci cînd lucrurile s-au transferat la noi.

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

Abecedarul poetului

...Și cînd te gîndești la oamenii aceia frumoși... Și cînd te gîndești la niște dealuri domoale, între două ape împodobite ici colo cu păduri de stejari, rămășițe ale codrilor străvechi... Cînd îți apar în minte chipuri de bărbați cu palma pusă streașină la ochi, într-o continuă veghe. Și cînd din nemuritorul prag te învăluie unica privire de mamă... Și cînd te uiți la veșmintele ei... Atunci te gîndești la puiul de om. Îl vezi crescînd pe lîngă răsadurile de Sora Soarelui cu mirarea față de crugul lumii întipărită pe față. Abia atunci vine și înțelegerea atitor flori de soare semănate pe lîngă casa românului. În creșterea lor, aceste plante fermecate se transformă parcă în unități de măsură pentru înălțarea vlăstarelor omenești. Iar setea întru deslușirea lumii se lasă ca un strigăt al suflării vegetale înainte de stingerea picăturilor de rouă. Spre lauda ograzii românești au fost minți luminate, trup din trupul celor însetați, pe lîngă care strigătul spre lumină nu și-a găsit ecouri în vămile

Stelian Gruia

Continuare în pag. a 7-a

Gîndire creatoare, revoluționară

Este un adevăr cu putere de axiomă că gîndirea marxistă a devenit axul de referință al mișcării de idei contemporane. Condiția esențială a dezvoltării sale creatoare o constituie aderența deplină la realitate, la concretul istoric, la condițiile economice și social-politice în continuă schimbare și transformare. Gîndirea revoluționară a clasei muncitoare se îmbogățește prin activitatea teoretică și practică a fiecărui partid, prin cercetările întreprinse de gînditorii marxiști din fiecare țară. În procesul complex al căutărilor practice și al generalizărilor teoretice nimeni nu poate formula soluții universal valabile, nimeni nu poate deține secretul tuturor răspunsurilor la problemele pe care le ridică viața, societatea. De aici necesitatea unei legături tot mai strînse cu noile realități, a dezvoltării creatoare a marxismului. De aici și necesitatea cunoașterii mai aprofundate a mișcării comuniste și muncitorești, a contribuției sale la amplificarea tezaurului gîndirii economice, filozofice și social politice contemporane.

În acest context trebuie să privim și contribuția partidului nostru, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la dezvoltarea creatoare a teoriei revoluționare a socialismului științific, a gîndiri marxiste în ansamblul ei. Este meritul Partidului Comunist Român, al secretarului său general de a fi adus contribuții originale majore la elaborarea principalelor probleme teoretice de însemnătate practică deosebită privind edificarea socialismului și comunismului în țara noastră, analiza proceselor și fenomenelor vieții internaționale, rolul și locul României în circuitul valorilor universale.

Perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului reprezintă o treaptă nouă, calitativ superioară în toate compartimentele vieții economice și sociale

Prof. univ. dr. Ion Bulborea

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 8-A :

● Hölderlin în tălmăcirea lui Ioan Alexandru ● Repere ● Poeme de Jaroslaw Iwaszkiewicz ● Spectacolul lumii : „Delta olandeză" de Ioan Grigorescu.

Ca o lumină limpede, de lucru

El nu de ieri, tu nu de astăzi vii
Și nu de-acum, ca aripi ce se-ngemănară
El unul e, un nerv vital al clipei
Și-al încordării noastre-adînci, din temelii.
Ca o lumină limpede de lucru peste țară
Și totul către zbaterea sa, pace între fii.

Căci este hotărît, pesemne că-n semințe norii
Îți judecă sub jurăminte brazda ce-o alegi,
Nici mai puțin decît un prag ce treci
Și nici mai mult, sub roua ce-o lăsăm candorii,
El unul e, un nume-nalt al țării
Și lîngă el o lume de prenume-ntregi.
Și-a răsărit întreg ca o măsură-a sa —
Se spune că bărbații-ncărunțesc în șa.

A.I. Zăinescu

A fi al țării

Primăvara dimineților noastre a început la oraș șase și treizeci și nouă de minute, odată cu răsăritul soarelui, în ziua de 9 martie 1980.

Lumină s-a prelins încet peste oraș, potolind deșteptătoarele ,apoi a căzut ceața, apoi a început o ploaie mărunță ; primăvară. schimbătoare, mi-a spus, zimbind, Dumitru Buruleanu, muncitor la Întreprinderea „23 August", vine, el, și soarele... Și-a arătat cu mîna peste creștetul unor blocuri, la ferestrele cărora flutura tricolorul patriei. Este ciudat cum te poți înțelege cu cineva, cînd în jurul tău vorbesc sute de oameni. Este ciudat cum te poți apropia de cineva, cînd în jurul tău respiră sute de oameni. Așa gîndeam pînă în dimineața zilei de 9 martie cînd, alături de sute de oameni m-am aflat și eu la Secția de votare numărul 1 din Capitală. Acolo l-a cunoscut pe Dumitru Buruleanu, fiul unui fost tipograf din Bariera Vergului, sărac dar harnic și cu respect față de truda mîinilor și-a mîntîi. Și-a îndreptat fiul spre meserie, așa încît în 1956 tînărul Dumitru Buruleanu pășește sfios, dar încrezător, pe poarta Uzinei „23 August". Îmi mărturisește că i-a fost foarte greu la început. Toate erau noi, toate cereau iscusință, dacă nu măiestrie, toate mă făceau să-mi fac sute de probleme de conștiință : am venit aici, am fost dat în grija unui maistru, pot eu să fiu la

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Primăvara patriei

Parcă, în acest an, în ciuda unei dezlănțuiri pe cît de binefăcătoare, pe atît de aspre, a iernii, primele noastre cuvinte despre împlinire, bucurie, cutezanță au fost rostite cu mult înainte ca, în preajma ferestrei să apară vestitorul, întîiul ghiocel. Chiar înainte ca raza să fi avut vreme să adulmece mireasma țărinii, iar izvoarele să fi spart arcadele de gheață sub care au fost îngropate.

Probabil, pentru faptul că, primăvara românească a început odată cu istoricele dialoguri ale țării, excepționale ca importanță, vizionare ca durată. Cu alte cuvinte, esențiale **„pentru tot ce devine în patrie".**

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 2-a

Muntele cu făclii

Povestirile despre Avram Iancu nu au avut timp să se investească cu atributele legendei, nu au în ele nimic fantastic sau miraculos. Faptul că multe ni s-au transmis pe cale orală și au supraviețuit exclusiv în virtutea fascinației prin care au subjugat generațiile succesive nu a fost în măsură să le deformeze substanța pînă la a o travesti prin idolatrie în mit. Aceasta fiind și premisa fertilă a cărții lui Ion Mărgineanu, **Muntele cu făclii,** care ne restituie un Avram Iancu terestru și împămîntat în puterea de a fi om ca toți oamenii. O premisă ideologică, evident. În timp ce premisa ei practică decurge din datoria omului de cultură de a salva de la diluție excesivă narațiuni întemeiate pe un fond istoric real și de a le fixa cu mijloacele artei într-o efigie stabilă. Și efortul lui Ion Mărgineanu, deopotrivă conservativ, deopotrivă creator, și-a atins țelurile.

Cum se înfățișa Iancu privirilor ? „Purta o pelerină albă, rotundă, veche..., avea bundă în spate, de pănură. Plin la trup. Fața palidă, puțin smolită. Părul netuns demult și nepieptănat. Barba nerasă de cîteva săptămîni". **(Legendă la Vidra).** Ce a cerut Avram Iancu moților ? „Iancu le-a cerut să nu se lase înșelați de nimenea..., că vorbele sînt ca vîntul. Vin și trec. Că ei au nevoie de răspunsuri de înțeles la focul ce le arde inima și sufletul și mai cu seamă de fapte..., nu numai de promisiuni deșarte". **(Jurămîntul).** Pe ce fel de oameni s-a sprijinit Iancu ? „Un pumn de oameni neobosiți ardeau pe culmi de-a valma cu orele zilei și ale nopții pentru izbinda revoluției, pentru a duce la bun sfîrșit gîndul mîntuitor al lui Iancu". **(Ochii lui vedeau departe).** Și cum s-a purtat și cum i-a condus pe moți în război ? „Și semnul s-a dat, și n-a mai stat piatră peste piatră. Se durigau ca roțile la vale, se împleteau cu ceața, loveau de-o parte și de alta și le tăiau calea. Gropile Tarcăului parcă erau un cazan în care fierbea dorința de răzbunare și de dreptate a celor care de multe veacuri o

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

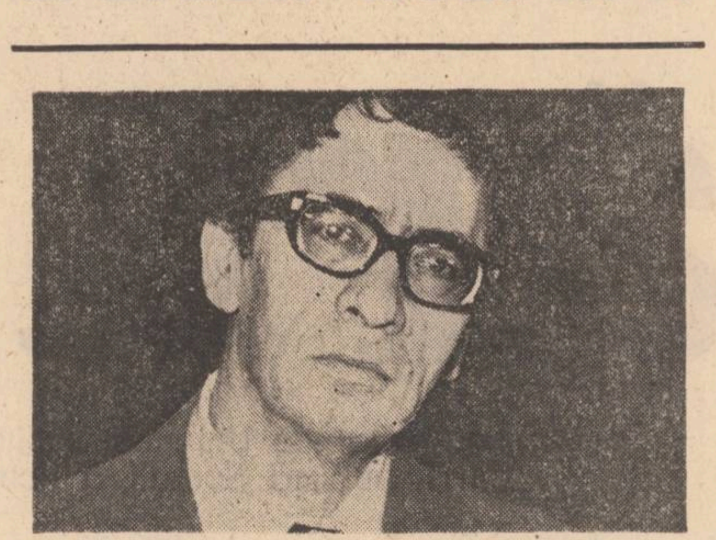

MARIN PREDA

„Cel mai iubit dintre pămînteni"

Oricită circumspecție am manifesta in legătură cu multitudinea sintagmelor convențional-etichetante ce asaltează din toate părțile limbajul criticii, in practică nu ne putem totuși dispensa de „serviciile" lor. Cu orgolioasă resemnare, in cele din urmă, le acceptăm ca pe o fatalitate. Orice am face, temeinicia judecății critice rezidă mai ales in coeficientul de viabilitate revelatoare pe care il conferă această inevitabilă intruziune a marelui loc comun. Fiind vorba de ultima scriere a lui Marin Preda (**Cel mai iubit dintre pămînteni**, Editura „Cartea Românească", 1980), in acest sens, este limpede că in nici un caz nu ne putem permite luxul de a nu afirma de la bun inceput că ne aflăm in prezența unuia dintre cele mai grandioase **romane-epopee** din cite a produs proza românească de-a lungul intregii ei existențe. Și pentru a merge mai departe cu genul de „concesii" la care ne referim cu unicul scop de a fi cit mai exacți, vom spune că, **Cel mai iubit dintre pămînteni** intrunește in chip exemplar statutul unei magnifice **epopei moderne.** Prin citeva cuvinte doar, să precizăm, că, determinantă pentru izbinda artistică, in cadrul unei asemenea formule, este demonstrarea deplinei compatibilități dintre ceea ce constituie elementul narativ congenital specific prototipului etern al epopeii (marea „poveste" de dimensiuni mitice a vieții eroului central) și tentația conștient dirijată pentru diversitatea tipologiilor românești fundamentale. Sub cel din urmă aspect, cititorului cit de cit atent nu-i va fi prea greu să constate că **Cel mai iubit dintre pămînteni** are infățișarea unui tot sui-generis rezultat din compulsarea relativ bogatului registru de „formule" românești consacrate de tradiția (așa-zicind) „clasică" a genului. Precum in alte cazuri similare oferite de istoria marelui roman modern, această nouă scriere a lui Marin Preda repune in discuție cu maximă acuitate chestiunea presupusei autonomii (fie ea și limitată) a respectivelor „formule". Dacă nu toate, majoritatea acestora (se știe, B. Tomașevski, de exemplu, distinge șapte asemenea „formule" : romanul de amintiri, istoric, psihologic, satiric și parodic, fantastic, publicistic și, in fine, romanul fără subiect) sint literalmente somate de scriitor să-și dea contribuția.

Dar in legătură cu acest aspect vom discuta ceva mai incolo. Deocamdată, să revenim la sintagma **epopee modernă,** insistind asupra sugestiilor critice propuse de noțiunile ce o compun. Plauzibile intr-o măsură mai mare sau mai mică raportate la celelalte romane ale lui Marin Preda, acum, puse in relație cu problematica și viziunea din **Cel mai iubit dintre pămînteni,** iradițiile mitic-simbolice de anvergură etern-umană iși dezvăluie cu tulburătoare pregnanță, aproape explicit, prezența. A vorbi despre reluarea motivului ulyssian in aceasta această epopee a prozei românești contemporane, trebuie să recunoaștem, nu reprezintă doar o simplă ipoteză de lucru, bizuită pe cine știe ce subtile speculații asociative. Poate să pară prezumțios exprimată, dar ideea că Victor Petrini, eroul central al romanului, este protagonistul unei „povești" de viață ce o „calchiază" in datele ei mitic-existențiale pe aceea a eroului homeric se impune in chip izbitor. Esențială, relația in cauză, totuși, trebuie să se limiteze la atit. De aici incolo, **actualitatea mitului** este aceea care obsedează conștiința artistică a romancierului. Depoetizat și dezorientat, epopeicul, acum, nu mai este emanația unei structuri narative sublim-legendare (precum la Sadoveanu, să zicem) ; de asemenea, nu mai este menit nici a pune in valoare presupusa vocație a eroului de a condiționa cunoașterea lumii, a vieții și implinirea propriului destin de angajarea lui totală in dinamica faptelor, a intimplărilor cu conținut concret istoric, animat fiind deci de setea afirmării ca exponent privilegiat al acestora. Din acest punct de vedere, asemenea lui Leopold Bloom, eroul lui James Joyce, Victor Petrini, instinctiv dar și programatic, evită funcția exponențială in ordinea implicării active in epopeicul social-istoric și preferă ipostaza de observator contemplativ. Marele și dramaticul lui vis este de a crede cu patetică obstinație că e liber față de sine atit timp cit, prin **iubire și radicalitate etică** (iată o altă sintagmă asupra polisemantismului căreia, in cazul lui Victor Petrini, s-ar cuveni să poposim indelung) are dreptul situării „in afara" fluxului strict evenimențial al istoriei. Vina lui tragică de aici se trage, din straniul mod in care este conceput actul angajării față de sine și de semeni, implicit față de istorie.

Tutelat de etica noncoformistă a unor mari spirite precum Socrate, Rousseau sau Spinoza, in același timp, eroul lui Marin Preda nu este totuși un resemnat, o victimă a propriei lipse de viață. Absolutismul lui moral, intr-un fel, de sorginte camilpetresciană, nu se consumă in sine și, mai ales, nu conduce nici un moment la atenuarea instinctului vital. Dimpotrivă, tulburătoarea autenticitate umană a unei asemenea forme de inadaptabilitate morală și filozofică iși are resorturile atit de profunde și de puternice in extraordinara vitalitate a eroului, in voința sa niciodată dezarmată de a-și implini destinul. Neacceptind postura de invins și nici pe aceea de ins fără identitate, pierdut in furnicarul uman al vieții moderne, de ins rătăcind, asemenea lui Leopold Bloom in labirintul acesteia, Victor Petrini iși asumă, cu lucidă candoare, riscul situațiilor limită in care, prin izbituri necrutătoare, il aruncă dramaticul tumult social-politic propriu „obsedantului deceniu" prin care trece istoria României contemporane. Așadar, impotriva voinței lui, personajul lui Marin Preda se trezește dintr-odată in fața unor realități sociale și politice care pun la grea incercare viziunea sa de tinăr intelectual (este asistent universitar de filosofie) asupra condiției umane. Iluzia că intreaga chestiune s-ar putea tranșa in cadrul unor confruntări de cabinet, cu conținut teoretic, ideatic, se spulberă de indată. Și ce e curios, chiar de la inceput, semnele acestei noi schimbări la față a istoriei se localizează in insuși interiorul biografiei intime a lui Petrini. Sint semne cărora, firește, el nu are cum să le intuiască deocamdată reala semnificație de avertisment, tratindu-le ca simple și foarte neplăcute accidente de viață. Episodul Nineta și mai ales episodul Căprioara, aflate la inceputul retrospectivei autobiografice din unghiul căreia se derulează intreg cursul epic al romanului incorporează tocmai acest gen de semnale. Important de reținut este faptul că o asemenea „surzenie" la contextul social-istoric și politic al existenței divulgă dimensiunea candid-idealizantă, atit de dramatică prin efectele ei, sub stăpinirea căreia se va afla Victor Petrini și in decursul următoarelor sale „romane de dragoste", alături de Matilda și respectiv, de Suzy. Noutatea frapantă a romanului, in acest punct, este de a se fi conferit tensionatei intrigi erotice o motivație moral-filozofică de mare adincime și de excepțională complexitate prin această spectaculoasă redimensionare a motivației psihologice. Ceea ce, desigur, nu e intimplător dacă nu pierdem din atenție „amănuntul" că atributul de „cel mai iubit dintre pămînteni" conferit de Suzy lui Victor Petrini izvorăște din insăși teza amorală fundamentală a romanului. Iubirea, in concepția autorului, este locul geometric ce condiționează existența umană, definindu-i esența, cu alte cuvinte, ontologia. Ultimul volum al romanului se incheie cu această mărturisire a lui Victor Petrini, aflat și acum in dublă ipostază de erou central și de narator : „Mitul acesta al fericirii prin iubire, al acestei iubiri descrise aici și nu al iubirii aproapelui, n-a incetat și nu va inceta să existe pe pămintul nostru, să moară adică și să renască perpetuu. Și atita timp cit aceste trepte, urcate și coborite de mine, vor mai fi urcate și coborite de nenumărați alții, această carte va mărturisi oricind : «...dacă dragoste nu e, nimic nu e !...»" Că, intr-adevăr, nu este vorba doar de simple declarații de principiu, care, intr-un fel sau altul, sint chemate să potențeze „tema poetică" a romanului, o dovedește in chip elocvent atotcuprinzătorul conflict psihologic al acestuia. Victor Petrini face parte din speța rară a ființelor tragic iluminate, adică inzestrate cu o psihologie de tip hamletian, sau, dacă vrem, karamazovian, datorită, in primul rind, nevindecabilei credințe că „numai prin iubire i se poate deschide omului cale de acces spre marile mistere ale existenței" „...Farmecul unei ființe străine pe care o iubim intiia oară — mărturisește el cind o cunoaște pe Suzy — e farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim. E cel pur, numai el ne redă libertatea despre care nu știm că e pierzania unei melancolii adinci, a cărei euforie ne poate chiar face să ne credem fericiți..." Și mai departe, de data aceasta fiind scos in evidență reversul medaliei : „Găsisem nu numai firești și proprii ființei mele bucuriile apropierii de moarte, dar incepusem chiar să cred că această apropiere e singura care avea valoare și durată, singura care scoate ființa noastră din intemporal, sporind, prin refuzul corpului nostru de a muri, plenitudinea vieții din noi și a scurgerii armonioase a clipelor..."

Punctul de vedere ultim, axiomatic, cu extraordinară capacitate de persuasiune emoțională ilustrat de capitolele in care este povestită moartea mamei lui Victor Petrini, este acela că, in afara iubirii, ființa umană apare privată de unica posibilitate de a trăi veșnica, inclestata confruntare dintre temporalul și intemporalul existenței. Dar, in ultimă analiză, sublimitatea tragică a problemei stă in faptul că, practic, **cei doi** nu pot niciodată anula starea de scindare in care se află unul față de celălalt ; ceea ce, chiar și in momentele de supremă apropiere, mai ales atunci, il face să fie stăpiniți „de o totală neputință de a înțelege neințelegerea". Căci, se intreabă Victor Petrini, „Ce vrea să smulgă unul de la celălalt ? Nimic altceva decit ceea ce e celălalt, ceva indefinit, neclarificabil, dar care il impiedică pe el să fie definit, clarificabil... Dar il impiedică ? O, da, tinde chiar să-l reducă in fiece clipă la neant, pe măsură ce clipă de clipă celălalt incearcă să se constituie, să ia cunoștință de propria sa identitate..."

În liniile lui epic-analitice directoare, romanul reconstituie complexul și vastul scenariu al acestui fundamental conflict ontologic in care Victor Petrini se angajează cu dramatică voluptate. „Norocul" face ca partenerele lui să fie pe măsura acestui „joc", iar circumstanțele de timp in ordine social-istorică și moral-politică, la rindul lor, dovedesc aceeași neistovită și nemiloasă... generozitate. De aici, se înțelege, strania senzație că, deși cu lux de amănunte intime, (adesea, de o brutalitate extremă) presărată, trama „romanului" erotic din **Cel mai iubit dintre pămînteni** se revarsă cu o agresivă lipsă de pudoare in albia „romanului" istoric și social-politic. La urma urmei, artisticește, viabilitatea acestuia din urmă este de apreciat in raport cu funcționalitatea lui intrinsecă in cea ce privește determinarea și definirea particularii epice aparținind epopeicelor avataruri erotice prin care trece Victor Petrini. În majoritatea covirșitoare a cazurilor, puternicul lanț de „momente nuvelistice" din care rezultă intreaga compoziție a romanului răspunde in chip magistral la acest apel. Se poate spune că, după **Morometii**, in niciuna din scrierile lui Marin Preda nu se obține un asemenea mare număr de vulnerabile „compoziții" epice lor însele suficiente și, in același timp, dovedindu-și perfecta adeziune la marele ansamblu. Pe de altă parte, deplin luat în stăpinire de fluxul narativo-tematic al romanului, cititorului nu ii este prea greu să izoleze de context momentele de deviere in relatările colaterale (de exemplu, cele despre viața literară in „obsedantul deceniu", sau cele in care au in atenție biografia „marelui filozof și poet" și altele). La fel, aceeași atitudine de respingere iși vădește prezența față de unele excese umorist-anecdotistice. Ca să nu mai vorbim de ciudatul apetit al eroului narator pentru un anume limbaj franțuzit, al cărui caracter superfluu ni se pare mai presus de orice indoială. În fine, tot pe aceeași linie, se impune cu toată limpiditatea distincția netă dintre filonul prozei de adincă reflexivitate — o reflexivitate intelectuală existențial asumată — și nu tocmai puținele momente de alunecare a eroului in plasa complexului erudiției ostentative cu mijloace la fel de superflue divulgat.

Date fiind rezervele de natura celor de mai inainte, se poate spune că **Morometii** rămine in continuare capodopera artistică a scriitorului. În schimb, avem sentimentul că linia **Risipitorii, Intrusul** și **Marele singuratic** (nu ne referim și la **Delirul,** care deține o poziție singulară, fiind, așadar un roman neinseriabil) își găsește acum, in **Cel mai iubit dintre pămînteni,** suprema împlinire creatoare. Dincolo de imperfecțiunile lui artistice, acest roman va răscoli intotdeauna conștiința și sensibilitatea cititorului prin polifonicul lui dramatism uman. **Cel mai iubit dintre pămînteni** reprezintă mult și cu infrigurare așteptata epopee romanescă a istoriei noastre contemporane. Se așează, de fapt, și de drept, alături de marile realizări naționale ale genului. Ciclul Comăneștilor, **Răscoala, Frații Jderi, În preajma revoluției.**

Nicolae Ciobanu

Primăvara patriei

Urmare din pag. 1

Intr-adevăr, prin entuziasm (dublat de clarviziune), prin pasiune (dublată de ințelepciune), prin adevăr (motivat de insăși istoria noastră), prin cutezanță (susținută de fapte), prin dăruire, responsabilitate va trebui să definim starea tinereții creatoare, aceste zile ale marelui timp românesc.

Am fost cu toții „ființe ale istoriei". Refugiul in umbra metaforei va trebui să țină seama de privirea firească, a fiecăruia către sine, a tuturor către patrie. Fiecare a avut răgazul necesar unei drepte priviri, unei cuprinzătoare analize. Am fost nu doar martori ai acestor zile de istorie ; am participat cu toții firesc, ne-am implicat. „Am votat pentru țară și pentru copiii mei" — mărturisea cineva, la puține momente. „Am votat pentru binele nostru, al tuturor, pentru viitor...". „Am votat pentru propria mea năzuință, pentru pacea in lume...". Ce semnificație capătă aceste mărturii, toate mărturiile unificate intr-un singur vers : am votat pentru țară. Sigur, nu formulările cuceritoare, spectaculoase trebuiesc invocate. Nu acest lucru este cel mai important acum. Ci, insăși dorința fiecăruia de mai bine, pentru binele țării. Cite opțiuni, atitea temeiuri ! Ele, opțiunile, au exprimat tocmai „Programul de luptă și muncă al intregului popor". În ultimă instanță ele definesc grija și responsabilitatea fiecăruia pentru ceea ce, cu adevăr, spunea poetul „devine in patrie".

Zile sărbătorești, aceste zile de martie. Istoria, o atit de necesară prezență, a vibrat in suflete și ginduri.

Martie — oră de istorie. Martie — cintec și hotar al ființei noastre.

compendiu

poezia

Elisabeta Costin: „Cununa de rodii"

Editura „Albatros", 1979

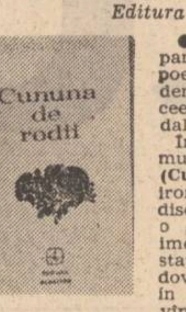

● Sintagma „poezie feminină" se pare că nu mai definește exact lirica poetelor, care trece printr-un evident proces de radicalizare : atit in ceea ce privește substanța cit și modalitățile de exprimare.

In această linie se inscrie și volumul Elisabetei Costin al cărui titlu (**Cununa de rodii**) este mai degrabă ironic față de realitatea frustă a discursului poetic. Deși autoarea este o „imagistă", ceea ce ne-ar putea imediat trimite cu gindul la o viziune statică și picturală, rostirea ei se dovedește energică, ritmul dinamic ca in aceste versuri : „Veniți, incepe vinătoarea — făclii de gheață ard la nord. / Amurgul lui Irod iar sună din codru chemări secerătoare / Un geamăt viu despică in cioburi tăcerea albă din fiord / Și buzdugane vin din sihle mușcind năframe de nisoare". Dar forța nu se manifestă numai la nivelul enunțării ci și in planul enunțului unde se observă prezența cuvintelor desemnind sfera violenței și agresivității : „Veniți, aisberguri plutitoare infing junghere in văzduh / zăpada maculată plinge copii buni... Insingerate / cad stele peste ochii umezi ce-și pierd văpăile / Un duh / Gonește hăituit pe maluri din recea zărilor cetate" (**Măcelul puilor de focă**). Motivul vinătorii și al urmăririi („Oh, pururi urmărită de haitele celeste") ar putea constitui nucleele coagulante ale intregului demers poetic, dar lipsește liantul interior. Multe imagini și metafore, luate izolat, sint relevante — „Gheare lucii foșnesc in unghere" sau „Sint vulnerabilă precum / Țestoasa fără carapace" —, dar contextualizarea lor ne apare uneori inabilă. În absența fundalului și a nuanțelor care să le valorizeze, culorile puternice, strălucitoare devin obositoare, monotone ca intr-un film compus doar din prim planuri. Se ajunge astfel și la paștișa după un anumit gen desuet-tenebros, al limbajului romantic : „Văzduhul gol, tăcerea urlătoare". În ansamblu, insă, Elisabeta Costin construiește remarcabil in plan imagistic, dar ii lipsește deocamdată dimensiunea profunzimii.

Ana Grigoraș: „Să fii student la istorie"

Editura „Eminescu", 1979

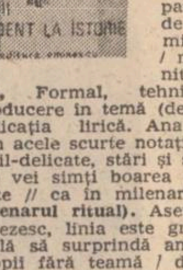

● La Ana Grigoraș prevalează, dimpotrivă, starea, sentimentul și ideia ca atare, suficient meditate de limbaj. Dorința de a spune totul, clar și precis imprimă versului un caracter oral sau, in confesiunile mai ample, unul epic : „Cu fruntea-n perină / mă prefăceam că dorm / dar martoră-mi sint / că visam // Iubite, / cum știam de frumos / in visul acela / să mă port cu tine ! // Cind m-am ridicat / lingă pat m-aștepta / o prereche de opinci de fier // Și atunci, / cu o nespusă milă / pentru cei pe care nu-i voi iubi, / mi-am luat incălțările / și am pornit spre tine", (**Vis cu opinci de fier**). Formal, tehnica poetică este simplă : o introducere in temă (de obicei erotică) și apoi poanta sau explicația lirică. Ana Grigoraș mi se pare inspirată și in acele scurte notații poetice care fixează, in imagini fragil-delicate, stări și senzații de moment : „Apropie-te // pină vei simți boarea / stirnită de genele mele // Apropie-te // ca in milenarul ritual / al aprinderii focului" (**Milenarul ritual**). Asemeni desenului de pe un porțelan chinezesc, linia este grațios trasată, cu o tușă fină, capabilă să surprindă amănuntul imperceptibil : „De ce te apropii fără teamă / de vilvătăile singelui meu ?" (**De ce ?**). Poemele de amplă rezonanță, **Să fii student la facultatea de istorie, Pămintul burnița, pămintul, dragule ! Cintec de răzbunare, Dintr-un braț de margarete,** in ciuda limbajului modernist, a versului liber, voit prozaic, pe alocuri pregnant, respiră un romantism naiv.

Ștefania Plopeanu: „Vorbindu-vă prin semne"

„Editura „Cartea Românească", 1979

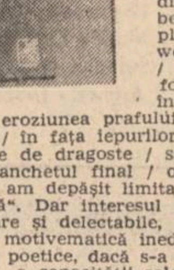

● Ștefania Plopeanu este, in schimb, deplin stăpină pe mijloacele sale de expresie. Ce-i drept și domeniul pe care și-l alege, ironia și parodia, ii inlesnesc o mai mare libertate de mișcare și siguranță. Un poem precum **Totul** este conceput „a la manière de" Jacques Prévert, amestecind fantezia ironică și starea de spirit neconformistă cu o tristețe discretă : „(...) apoi impreună veți bea o garafă mare / transparantă plină cu viață / te mai duci prin western / prin centrul satului-orășel / cu toată activitatea publică de confort / concentrată in trei clădiri / cu invechirea rapidă a liniilor-șablon / sub eroziunea prafului / apoi te așezi la catedră și predici / in fața iepurilor / in timp ce iși trimit importante bilete de dragoste / sst despre asta nu discutăm / decit la banchetul final / o să țineți țigările uite așa / deja insă am depășit limita lecției / stringeți totul și duceți-vă acasă". Dar interesul poeziei sale nu constă in astfel de ușoare și delectabile, in fond, jocuri ale spiritului ci in aria motivematică inedită abordată. Dacă s-au scris atitea arte poetice, dacă s-a meditat asupra virtualității cuvintului, a capacității sale de a exprima sau nu realul, dacă s-a făcut deci o „poezie a poeziei", de ce nu am produce și o lirică a teoriei poetice. Este ceea ce incearcă și Ștefania Plopeanu care ne propune un text de „gradul III", vorbindu-ne „prin semne despre semne". Motivele sale lirice vor fi, astfel, concepția modernă despre limbajul literar in varianta Barthes cu al său „degré zéro de l'écriture", semnificat și semnificant poetic, meta-textul etc. Desigur, insă, că avem de-a face cu o absorție ironică și parodică a subiectului, intreprinsă cu vervă și inteligență, pentru că, altfel, dacă ne-am lua in serios, rezultatul ar fi aberant : „Eu v-am sunat / ca să vă dau cadou / acest flacon de emulsia secolului / care lustruiește fără efort totul / (da, dar așa fără pregătire — ce e azi ?) timeo danaos (pentru că / tocmai eram la capitolul șapte / unde se vorbește despre / formă substanță semnificant / gradul zero cu minus — dacă se poate)". Ștefania Plopeanu jonglează cu posibilitățile combinatorii ale cuvintelor, distribuindu-le intr-o ordine pentru a le distruge apoi și a le aranja in alt mod, ca intr-un joc de puzzle.

Dar in ciuda acestei versalități a textului, a posibilităților nelimitate de asociere a semnelor, totuși, sau poate tocmai din această cauză, comunicarea nu se poate realiza ; autenticul este falsificat, mesajul emițătorului nu este niciodată corect intepretat și ințeles de receptor. Substanța umană dispare sub avalanșa semnificațiilor. Limbajul, in loc să comunice, izclează și sporește deruta și singurătatea ființei. Semnele, iată noul și uriașul labirint in care rătăcește in căutarea unui fir al Ariadnei omul omdern. Aceasta pare a fi semnificația de profunzime, pentru a ne păstra in termenii semanticii, pe care ne-o sugerează originalul discurs (uneori deviat in pură paradă lingvistică) al Ștefaniei Plopeanu.

Paul Dugneanu

Venera Antonescu: „Dincolo de coclauri"

Editura „Litera", 1979

● Deosebindu-se mult (prin meșteșug și elegantă a expresiei, printr-o afectivitate bine cenzurată in tiparele prozodice și prin acumularea creatoare a unor toposuri poetice) de masa producțiilor lirice cu care ne-a obișnuit editura **Litera**, cartea Venerei Antonescu *) se lasă ușor definită in ceea ce privește tematica, prin recurența unor nuclee lirice de natură nostalgic-evocativă și prin formularea prețios-incantatorie a acestora. Dedicat amintirii tatălui, volumul este in fond o invocație amar-contemplativă a unui spațiu ocrotitor, un demult-îndeparte, apropiat printr-o rețea de elemente poetice — semne ale răsfringerii, filtrări ceremoniale ale aducerii aminte. În „Dincolo de coclauri" este figurat spațiul parental, un au delà al negurilor albe de care „pasărea bolnavă" a lui Blaga, cătind la steaua de „peste dumbravă", — nu este străină. Melancolia dincolo-ului, stările tensionale sau exterior provocate de acesta, chemările din trecut in prezentul contemplării sau incursiunile in imaginar către spațiul legănării dintii, sint prinse in dialectica formelor evanescenței lirice, unde sfumato-ul scaldă inchipuiri de ceață, intrări in mări de alge ,unde miinile devin abur, unde cad ploi de petale și se cerne cu lumini de licurici, printre „ape-oglinzi" și piclă de docuri incercuind căderi și stingeri („și mă sting așa in șes / sură tufă de eres"), pe teritorii fals infantile. Alături de elemente de factură neotradiționalistă apar tratări de cromatică simbolistă, uneori Blaga este prea aproape (**Drumuri, Senvelesc**), alteori tonul este fals ori demodat (**Din departele, Era erau e, Mi-ai fost, În verde nespus**), dar ansamblul și mai ales unele poeme de artizan (**Pulbere mătasă, Sură tufă, Nu e, Ceasul acela**), confirmă valoarea poetică a unui impresionism de rafinament muzical și tensiune a rostirii.

Dan C. Mihăilescu

Miron Georgescu: „Mama Gruia"

Editura „Albatros", 1979

● Metamorfozele umanizării elementelor naturii și asimilarea lor semnificativă in scopul unei mai bune ințelegeri a circulației simbolurilor prin existența obiectivă fac să graviteze versurile lui Miron Georgescu intr-un spațiu ludic grefat pe modelele liricii folclorice. Intenția reevaluării datelor ințelepciunii populare este evidentă atit la nivelul ideatic, cit și al construcției formale a poemelor. Proverbe sau simple imagini binecunoscute iși caută prin noile contururi care le sint acordate dimensiunea cea mai adecvată față de o gindire neliniștită de aceste infățișări ale perenității, dorind nu atit să ne scoată la iveală resorturile unui mecanism cit să ne provoace la validarea ecourilor acestora in sensibilitatea modernă. Asemenea modelelor sale, poetul ne transmite sincer, dar exigent vibrațiile imaginației sale : „această inimă / inchisă / in colina coastelor / nu poate fi / o pasăre pripășită / chiar dacă / singele vinează / in afara coastelor / această incolțire / de frunză / de pasăre / de toamnă / de singe / nu poate fi / o plecapă căzută / o inimă prăbușită / chiar dacă / moartea vinează /in miezul semințeí". Reintregirea in natură devine o participare, iar nu o imitare a ciclurilor vieții. In ritmul unui ritual de inițiere in valorile naturii, Miron Georgescu vrea să dea din jocul de imbinări al evidențelor și presupunerilor chipul „real" in care se însuflețește și este dominat necunoscutul, imprevizibilul. Lăsinu, citeodată, impresia că dincolo de farmecul expresiei se află doar un halou, Miron Georgescu iși spune nestingherit crezul in cuvintele care intensifică pur și simplu receptivitatea, cu mult inainte de a grava cu intrebări gindirile.

proza

Nicolae Neagu: „Înțelesul de pierdere, seara"

Editura „Cartea Românească", 1980

● Acest roman in care itinerarul relatărilor caută să simuleze traseul exact al formării sensului unor evenimente, reprezintă, pentru autorul său, in primul rind un amplu exercițiu de stil. Dar un stil al unei realități care nu iși poate supune faptele alcătuitoare. Acestea, odată declanșate, nu mai pot fi oprite din evoluția lor imprevizibilă. Lipsa de control asupra faptelor care ajung să ne reprezinte se reflectă și asupra stilului autorului dominat de elemente obsesive, dar și obscure, copleșindu-i adesea intențiile. Investigația părților intunecate ale unor intimplări mereu dislocate de la o logică curentă il atrage pe Nicolae Neagu intr-o cursă, motivele diverselor acțiuni plutind de numeroase ori in indefinit. Aglomerarea amănuntelor vrea să devină revelatorie pentru cele petrecute. Discontinuitățile contribuie insă insuficient la crearea stării de tensiune bazată pe efectul așteptării frustrate a lectorului, iar pasajele, in aparență vide nu obțin intotdeauna statutul semnificativ dorit. Nu evenimentul in sine il interesează pe autor, ci tocmai procesul producerii sale. Descompunerea evenimentului caută deci să reia semnificativ etapele acestui proces. Felul in care conștiința iși manevrează amintirile pentru a se salva din stările de criză (consecință a unui intreg șir de culpabilități prezumtive) este unul din aspectele revelatorii unde se concretizează calitățile lui Nicolae Neagu („Nu s-a străduit să le descifreze, interpreteze sau rețină, iși amintește de ele fără să vrea, in aceeași zi sau la distanță in timp, punindu-le in legătură cu o intimplare reală atunci survenită, ceva ca o identitate de sentimente așează cele două elemente, visul și intimplarea, nemijlocit alături și reasamblind **post factum,** atit cit se poate, fragmentele derulate in subconștient, el ințelege că **fusese avertizat**" (p. 68). Relatarea diverselor perspective ale unei aceleiași realități reușește să ofere șansa de a echivala in spațiul literarului felul in care sensul acțiunilor se incheagă din mers, fără o legătură cauzală aparentă. Narațiunea se rupe mereu, căci nici istoria pe care aceasta o evocă nu are un ritm egal de desfășurare. Autorul nu vrea să impună o ordine exterioară faptelor, dar devine prizonierul lor și atunci inteligibilitatea unor pagini nu mai poate fi restabilită.

Virtuțile lui Nicolae Neagu reperabile astăzi trebuie să aparțină cu adevărat și prozelor sale. Această carte include premisele acestei evoluții obligatorii.

Andrei Roman

B. Pandelea: „Cucuta"

Editura „Cartea Românească", 1980

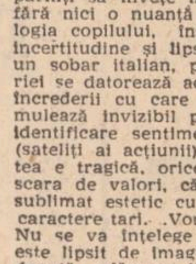

● B. Pandelea debutează tirziu cu un roman*) scris parcă in afara oricăror preocupări formale, simplu și direct. **Cucuta** se citește cu plăcere, semnele talentului și ale siguranței profesionale fiind vizibile și distribuite in mod egal pe parcursul cărții. Autorul e un povestitor supravegheat in permanență de conștiința romanescă. Romanul este, pentru B. Pandelea, o „poveste exactă", nespectaculoasă, lucidă, săvirșită fără accelerări sau incetiniri, fără speculații structurale, intr-un stil sobru, ușor „incălzit" de sentimentalism. Cartea e „frumoasă" prin severitatea liniilor construcției.

Inscrisă intr-o categorie romanescă — **Cucuta** e un roman al formării personalității —, cartea lui B. Pandelea are pregnanță prin destinul tragic al eroului ei. Nu tipologia interesează aici : Păun Cormană este un personaj „rotit" pe rind in jurul unor modele clasicizate, fără a se opri la nici unul. In primele file ale romanului, conflictul pare izvorit din universul moromețian. Păun e un alt Niculae Moromete, mai bine zis, existența sa pare că va fi configurată astfel. Păun e un copil eminent la școala primară, coronițele de la premiul intii se adună, simbolic pe o ramură de copac, pină cind din ele nu mai rămin decit cercurile. Familia o „duce greu" și Păun nu poate fi dat in continuare la școală. Intre copil și familie ruptura e inevitabilă. Rezolvat diferit, conflictul se indepărtează de tipologia moromețiană. Băiatul este trimis la oraș, mutat dintr-o lume mizeră dar ingenuă, in alta la fel de săracă, dar agresivă. Destinul eroului incepe să se contureze in spiritul romanelor lui Dickens. El este „copilul aruncat in lume", entuziasmul fiindu-i acoperit in permanență de sentimentul frustrării. Din acest punct de vedere, Păun pare la un moment dat un David Copperfield adaptat la Tirgoviștea autohtonă și, mai tirziu, la mahalalele bucureștene. Lumea i se refuză, dar intotdeauna există o soluție, de fapt apare una. Fugit de la țiganul fierar unde fusese dat de părinți să invețe meserie (scenele de la fierărie, scrise fără nici o nuanță in plus, surprind cu exactitate psihologia copilului, inspăimintat nu de munca grea, ci de incertitudine și lipsă de orizont), Păun ajunge ucenic la un sobar italian, pripășit la Tirgoviște. Fascinația meseriei se datorează acum deopotrivă celui care o practică și increderii cu care e inconjurat. Codul naratorului se mulează invizibil pe codul propriului personaj, pină la identificare sentimentală Comentariile epice „parazitare" (sateliți ai acțiunii) lipsesc : povestea e „pură". Simplitatea e tragică, orice ramificație nu face decit să coboare scara de valori, căci, se știe, tragicul este cu atit mai sublimat estetic cu cit se alcătuiește din linii drepte, din caractere tari. „Vorbele" impurifică, detaliile dramatizează. Nu se va ințelege de aici că romanul lui B. Pandelea este lipsit de imaginație stilistică. Dimpotrivă : textul său denotă „plăcerea limbii", stilul e suplu-bogat și cind transcrie un material „greu", medii sumbre, sordide. Detaliul merge insă la esențial. Exact și plăcut, **Cucuta** recomandă un prozator.

Costin Tuchilă

CARTEA DE DEBUT

Dilema mesajului liric

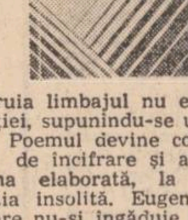

Cu primul său volum de versuri *) Eugen Suciu impune o structură lirică ce se incadrează tipului de sensibilitate al celei mai tinere generații de poeți, structură considerabil indatorată componentei sale cerebrale. Tinărul poet creează un discurs elaborat, in spațiul căruia limbajul nu este expresie, ci filtru al emoției, supunindu-se unui riguros control cerebral. Poemul devine construcție, răspunzind nevoii de incifrare și artificiu, recurgind la sintagma elaborată, la falsele sentenții și la asociația insolită. Eugen Suciu scrie o poezie sobră care nu-și ingăduie capricii și frivolități, chiar dacă incepe prin a afirma că „tinerețea / e nevoia de a face pe cineva să se mire". Poetul nu ține să frapeze, pentru că temperamentul său liric nu se afirmă prin ostentație. Cerebralitatea sa nu este numai formulă poetică asimilată prin experiența lecturii, ci un mod de a fi care incearcă să ofere securitate laturii fragile a ființei, ce se trădează atunci cind discursul nu o poate disimula total. Constructorul lucid de poeme este sensibil la infimele fenomene subiective („să simți / că un singur flutur dacă ar trece / ai putea să te nărui") ale unei vulnerabilități extreme, la vibrația imperceptibilă a „polenului lepădat de cristale", opțiunea sa pentru incifrarea limbajului putind avea și semnificația unei retrageri strategice dincolo de cuvint. Verbul nu reprezintă numai comunicare, el poate accepta și ipostaza de „ciudat vehicul al indepărtării". Caracterul echivoc al comunicării poetice se manifestă indeosebi in suspensia discursului liric, expus ca mesaj parțial: „Tu care-ai fost / ca spinarea văzduhului dusă la adăpătoare / prin care și-acum plăminii mei mai rătăcesc / morminte vii intr-un tăciune) / ...care te indepărtezi și tulburi / cerceii amănuntului / intocmai acestui gindac / pe mersul lui mut mă sprijin / cind mă scol să aprind lampa".

Starea lirică nu implică organizarea și ordonarea percepției, liniarizarea emoției, ci transcrierea incifrată a unei confuzii conservate ca atare, poemul răminind mesaj imperfect, falsă confesiune: „Ceva / asemeni sclipirii / vedeniilor fără chip din odaia celui / ce nu și-a domesticit incă singurătatea / (ca un bal al cuvintelor / acea nostalgie a singelui / pentru o mereu nelămurită plecare) / și despre felul cum / am zărit azi / pe cel cu suferința cochetă / vibratil asemeni / unei monoiubiri". Suspensia discursului favorizează fulgurația lirică, starea pură și efemeră a unei poezii autentice, concilliind ferVoarea ca discreția sub o aparență de detașare: „Ca și cum ai recupera un cintec / de pe luciul unei granițe / acolo unde ceilalți / își sapă gropile individuale ale debutului / ca și cum ai mai avea / curajul acela nebunesc de a nu scoate o vorbă / (cind singurătatea e mai puternică decit orice) cind o gură / se numără pină la o sută pină la o mie / și faima acestei lucidități ar fi aruncată / in somnul periculos al papagalilor / pină / ...pină in treacăt te-atingi de o femeie / și dinăuntru singurătatea răspunde / ca o toacă de paște / cum totul apoi s-ar intuneca / de inviere / și-abia atunci vătămată / sărbătoreasca neliniște a pisicii". Poezia lui Eugen Suciu se exprimă ca mesaj intrerupt asupra unor stări confuze, ezitind intre reticența afirmării și nevoia de a impune statutul autonom și axiomatic al subiectivității lirice, care percepe fenomenele intr-o manieră proprie: „Simt nevoia / să vă spun ceva vital / axiomatic / ca un sunet de trompetă // ziua are obrazul neras / indoiala tirăște casele de păr / duminicile sint gituite / in gheara florăriilor / la colțuri de stradă / bătrinii își cumpără bomboane / ca să nu fie singuri / (sint falduri ale memoriei / in care plonșnița se plimbă in voie) / copiii imping cercul / cu un ghimpe din talpa prăpastiei / „in timp ce capul cuiva / se rostogolește / tăiat de propriul interes" (...). Nevoii de concret din care se naște discursul ca discurs, ii răspunde intr-un alt registru nevoia de incifrare, pentru că poetul nu s-a decis incă ce rol să atribuie verbului și cită libertate să recunoască mesajului: „iviți asemeni olarilor / din vagi renunțări ale lutului / incep toate scrisorile / cu „dragă inăuntru" — un fel de răcore / cu care asupresc misterul / tirguire după cuvint / bănuind orhideea / că ar avea un sex / se-ascund in flașneta orbului / ca intr-un blid țărănesc".

Intre tentația confesiunii și aceea a incifrării, intre nevoia de a spune și aceea de a tăcea, de a se afirma și de a se retrage, poezia lui Eugen Suciu este o aventură a verbului indecis, determinind ipostaze contradictorii, limbajul ca expresie sau ca filtru al emoției reprezentind o dilemă permanentă. Atunci cind mesajul acceptă organizarea, poetul recurge la caligrafia concentrată, clară și reverberantă a haiku-ului : „Greieri / adăpostiți de miresme / au făcut din noapte / o ciută speriată // in aerul serii / respirația ta a aprins / o corabie cu mirodenii". Intre sentință și reprezentare, acest gen de poeme nu cenzurează emoția, ci o transfigurează in modalități emblematice: „Cortegiul anevoios / al unor păsări de pradă / fiecare cu colivia in spinare // — nu sint paseri iubitule / sint poemele tale". Integrat, prin unele tendințe formale și structurale, generației din care face parte, Eugen Suciu se distinge prin problematică și sensibilitate, ca un debutant a cărui intrare in literatură se cere reținută cu mai multă atenție decit intr-o consemnare de rutină.

Sultana Craia

*) Eugen Suciu, „Bucuria anonimatului", Editura Albatros", 1979.

Antologia «Luceafărul»

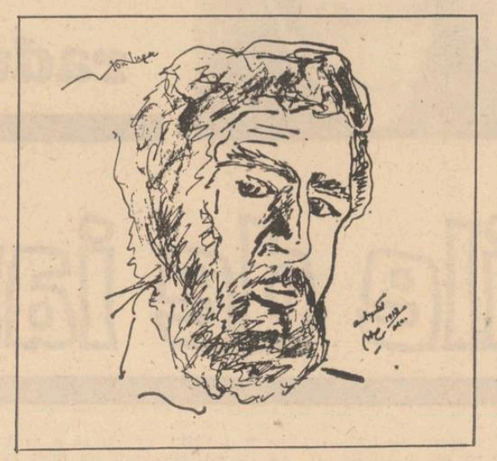

„Un discipol al lui Blaga ermetizant...".

Al. Piru, „Panorama poeziei contemporane"

„Natură închisă, refractară, condensată și răsucită în ea însăși, Ion Iuga vrea să găsească în poezie calea unei dezvăluiri, a unei comunicări, pe cît cu putință afectuoase și această tentativă, încă nedesprinsă de rezistențele interioare crispante, prezente odată cu ea în tiparul stilistic al poemului, capătă adesea consistență".

Lucian Raicu, „România literară", 1975

„Cu un adaos de modernitate în gîndire, consecință a maturității, rostogoluri bolovănoase de sentimente decise într-o erupție fără acces la nuanțe, versurile lui Ion Iuga aspiră la suplețea verticală a bisericilor de lemn maramureșene, stîrnind cu această aspirație o adiere romantică".

Laurențiu Ulici, „Amfiteatru", 1976

„Sentimentul răspunderii, conștiința de lider... capătă la maramureșanul Ion Iuga forma unui exaltat interes pentru condiția proprie, situată desigur sub regimul excepției dacă nu chiar al excepționalului."

Mircea Iorgulescu, „Scriitori tineri contemporani"

„Patetic fără retorism, construindu-și un eu liric personal printr-un „Ion" adesea numit, poetul prelungește experiența unui Aron Cotruș în capacitatea de a uni detaliile cu ansamblul lumii sale".

Marian Popa, „Dicționar de literatură română contemporană", ed. II.

ion iuga

Mioritica

Inutili sunt ciinii care latră continuu
mi-a zis bunicul
ciinii care latră la vînt
la fluierul de pămînt
la capul spin
înfășurat în fîn
la stăpîn
ciinii care latră
cînd vin hoții latră
cînd vin lupii latră
ei latră la seară
la viața mea din călimară
la piatră
la focul din vatră
ei latră
înșiși se latră
latră la oi
la păstorul din noi
la ploaie la vînt
la ceața din pămînt
cînd vin hoții latră
cînd vin lupii latră
ei latră continuu
Așa am rămas fără oi fără avere
mi-a zis bunicul
O inutili sunt
ciinii care latră continuu

Atît de singuri

Să-mi faci Cap de Om ori Cap de Lup din dovleac

curăță-l bine de măruntaie scoate-i semințele
să nu încolțească la căldura flăcării –

cu măruntaiele vom hrăni porcii și cu miezul galben

în coaja dovleacului desenăm ochii asimetrici
urechi și sprîncene și nas în triunghi
gura să-i fie ca fierăstrăul neliniștită
și plînsă la colțuri de foame
apoi

aprindem opaițul
îi punem pălăria afumată pe creștet
și-l legăm la răscruce de drumuri
cu o sîrmă de cumpăna fîntînii

din noaptea aceea toți călătorii ne-au ocolit
înviase monstrul cu Cap de Foc
și-am rămas atît de singuri
atît de singuri am rămas

și-a putrezit cumpăna fîntînii

Cine mai umblă

Nimeni nu umblă după lîna de aur
umbra-și scormone înfățișare în ziuă
din ceea ce-i viu arzător dinspre lucruri

nimeni nu umblă după lîna de aur
(au putrezit căutătorii și lîna adineauri)
în rama icoanei nimeni în rugă
flacăra frunții în viscol albită
e cerul ideii prin care-n oglinzi vă priviți

nimeni nu umblă după lîna de aur
nici cu Dumnezeu nu am pace și știți
norii de pe umeri nu-s strai de tămîie
e focul durerii din voi izgonit
spre cel cu putere să-l ducă departe

umbra mea caută înfățișare în ziuă
în ceea ce-i naștere să se piardă –
cine mai umblă după lîna de aur să umble –

pe steaua părinților eu rămîn ca să ard
și numele meu să mai ardă

Dantelă-n alb și negru

S-au prăbușit peste inima lui
păduri de zaț,
peste ochi
două crengi ori două săbii
iscodesc ;
una lovește-n albastru
alta ca hoții adînc –
teafără lumina
în cheia casei il căuta.

Avea zale și scut ; ruginite de sînge
și cămașă din lumină țesută
a zis ghicitoarea
aruncînd în gură de canal
ceașca mea de cafea

Insula

Un ochi doi trei zece
și sîrma ne strînge galbenă urmă
apa plăpomă rece
liniști pe gură îmi scurmă

broaște-n auz peștii din gură
și algele verzi ne cuprind
amin aleluia ne fură
galopul surpării sub grind

Locuind cărările

Iată
să treci cîntînd prin șapte oglinzi
să botezi o fîntînă
și cu iarba din mîini
să-i locuiești cărările
să simți atunci umbra izvorului pe umeri
și piatra numelui tău rotunjită pe ape
să auzi prin tine Dorul poruncitor
din ochiul fîntînii urcînd
și mihnirile tale ca niște imperii
pe fața ta și-n inimă prăbușindu-se

atunci locuiești cărările toate
gîndul te multiplică și pe calea ta
Luna-și pierde un obraz

piroane roșii sunt întrebările
cînd trec prin șapte oglinzi

Vărgată cergă

Pe degetele tale mănușile-s grădini
de-albastre ape
galbene flori de mal
tăcerii se închină
nenufarul în somn de grele ape
tainice întîmplări pe-aceste țelini de rugină

adu pomul vieții cu noi într-o fîntînă –
dacă izvorul vechi de-acuma a secat

mai lasă-mă pe mine stîlp de sat

vărgată cergă-i raiul de sub deal
în el uitarea izbucnește-n apă
chipului tău regăsindu-se

stele miei albi scapără-n iarbă

Kristina Szigethy : „O anumită zi în Schei"

Poemul mîinilor

Cînd tulbură Adevăr și Oglindă Poemul
tulburător se dezbracă în baia luminii
teama și-o ascunde-n sutien cum un copil un măr în somn

gol Adevărul strigă mingiierile mîinii și vie Oglinda
le tălmăcește dans pe covor

Doamne tulburător mai este Adevărul ei

Flăcări de apă

Ieșeau din dușumele dintre usi
perechile dansînd pe roțile-nvechite

pe la ferestre sîmbăta bolnavă
ca sufletul dansatorilor de lămîie
aruncă nuci sub tremuratele călcîie

toamnă-i în sat
pe chei de aramă a ieșit dansatorul
în pămîntul de frunze s-a dus
și-avea în mînă un cuțit cu miner argintat

pe la ferestre sîmbăta galbenă
cu prăștia aruncă pietre și nuci
peste statuile de piclă

negrul octombrie arde sub călcîie

o femeie singură
singură își presează chipul în coaja amară
și se visează într-un ierbar

(Din volumul „Binecuvintata civilizație.")

„...Mara Nicoară s-a relansat prin Mai mult pasăre decît inger, *unde directețea și imprevizibilitatea limbajului reușesc să smulgă din indiferența pe orice cititor".*

Alex. Ștefănescu : „Scînteia tineretului", vineri 15 decembrie 1978

„Poezia Marei Nicoară e o fantezie continuă, un teritoriu cu care poate să facă ce vrea, o țară mereu de cucerit...
Ceea ce dă prețul acestei poezii este marea ei autenticitate. Nici sentimentele, nici imaginile nu par confecționate ci izvorîte spontan dintr-un prea plin sufletesc. O aspirație către puritate netrucată și o vie autenticitate a sentimentelor exprimate printr-o grațioasă imagistică ce amintește de unele icoane pe sticlă oferă poeziei scrisă de Mara Nicoară un sigiliu particular."

Mihai Ungheanu : „Luceafărul", 16 septembrie 1978

„Pentru cititorul receptiv, fiecare strofă ascunde însă o confesiune tragică... Atractivele roze stilistice ale Marei Nicoară ascund între petale minuscule limbi de ofidieni."

Virgil Gheorghiu : „Luceafărul", 10 iunie 1972

„Există la Mara Nicoară o vitalitate excepțională, o explozie a cuvîntului și un suflu care o salvează de multe rele. Și în toată aglomerarea de cuvinte dure și de stări de amazoană apare cînd și cînd un duh lilial care frăgezește poemul ca umbra trandafirie a unui foc tandru.

Eugen Barbu : „Luceafărul", 16 noiembrie 1974

mara nicoară

Marea

Marea a dus toamna în adînc,
Sub ochiul de apă stau cireșele, pepenii, perele,
trăsura cu cai albi,
sărutările noastre,
crizantemele galbene,
amfore și ceasuri oprite.
Tot felul de obiecte se strică și dispar din casă
Tigăile de aur, rochiile, părul meu albastru,
Risetele mele zboară ca vrăbiile în tot felul
de încăperi,
Sufletul meu pe care s-au scuturat
trandafirii albi ai lunii.

Toamna

Un cedru singuratic, adăpostind berze albe
Și marea în depărtare, ca o bilă de sticlă.
Se face inventarul frunzelor :
Lipsesc tot mai multe, în orașul
din piatră albă,
Pleacă din noi timpul
Mișc degetele și timpul zboară din mine
ca o lumină aurie
Tișnește, gîlgîie ca un izvor,
Rămîne tot mai puțin.
Din toate lucrurile lumii
se evaporă timpul
Rochiile devin tot mai palide,
Muntele lutos se macină
Florile de aur alunecă în nori.

Toamna își are vremea ei

Toamna își are vremea ei și trandafirul
își are vremea,
Iubirea își are vremea ei,
și piramidele veșnice
își au vremea,
Orașul cu patima lui își are vremea,
Și retragerea în rezervațiile sufletului
își are vremea.
Se înmulțesc păsările în jurul meu
Și eu îmi gîndesc singurătatea
În lume poetul se stinge pe zăpada imaculată
Cum sînt stinse stelele cu mitraliera.
Adevărul nu este numai un felinar
Cu care luminezi obiectele pămîntului.
Bate inima mea, sau bat clopotele văzduhurilor.

Iernile albe

Pomii cerului își scutură frunzele peste noi
Vaci albe, cu coarne lungi trec pe străzile orașului
Spre abatoarele de argint.
Stăm dincolo de geamuri,
în jurul mesei zilnice
Dulapul maro în care se decolorează rochiile
Ca niște trandafiri,
Covoarele și fotoliile, patul care ne duce plutind
La țărmul zilei următoare.
O, fețele noastre tinere, ochii plini de lumină,
Mireasma de bunătate a sufletului întrecînd
toate mirodeniile de pe pămînt.
Se apropie de noi iernile albe
Ca niște abatoare de argint.

Păpădiile

Ce va rămîne după mine în lume ?
Întreabă pomul,
Florile vor cădea, fructele roșii vor putrezi.
Ce va rămîne după mine în lume ?
Numai puțină lumină, îi răspund eu.
Numai puțină lumină.
Ce va rămîne după ce voi fi distrusă ?
Întreabă casa,
Casa, această gară de lucruri, care
asemeni autobuzelor lunecă de la
un om la altul.
Acasă, locul fix unde te întorci
din singurătatea universului.
Ce va rămîne după mine în lume ?
Întreabă casa.
Căldura, dragostea, lupoaica și puii.
Ce a rămas după mine ?
Oftează bunicul, învelit în mantaua lui de iarbă.
A rămas prunul acesta și sufletul meu.
Sufletul meu, risipindu-ți bunătatea
Asemeni păpădiilor galbene, peste tot.

Pînă mîine

Depinde cu ce rămîi
Din ciocnirea cu realitatea,
Acest rechin care în fiecare zi te pîndește
Din valurile verzi ale aerului.
Casele albe ale orașului zburînd
Autobuzul, înghesuiala și cuvintele
Asemeni boabelor de piper negru.
Mașinile puterii trec pe șoselele goale ale lumii,
Taine cumplite care mai tîrziu ne ating și pe noi.
Depinde cu ce rămîi
După ce îți smulgi hainele din autobuz,
După ce ajungi acasă trecînd prin piețe.
Cîte pene ai pierdut azi, frumoasă pasăre ?
Cîți falși prieteni ai ars la gunoi ?
Cu munți de gheață mi-am înconjurat sutletul
ca să pot rezista,
Pînă mîine, mereu pînă mîine.

Tablou

Niște crizanteme zdrențuite,
Niște crizanteme
din picuri roșii, strălucind
în grădină ca sîngele,
Și lacul, un ochi luminînd,
sub cerul întunecat,
Lacul, ceasornic de buzunar,
stomac ce digeră obiectele
verii : pomii galbeni, bărcile,
pălăriile, sticlele goale,
piețele vechi cu porumbei,
trestia,
Clipele de aur, ale dragostei noastre
Care primele au lunecat în adînc.

Merele de aur

Un violoncel cîntă suite de Bach
Mere de aur cad plutind pe un cîmp cu zăpadă
Mituiesc moartea cu zilnice fericiri :
Îți mîngîi părul de aur,
Îți sărut statuia albă,
Respir verdele grîului, această buruiană domesticită,
Care ne învață să iertăm.
Obiectele albastre ale amurgului,
Tot ce este frumos și blînd pe lumea asta,
Lunecă în zăpadă
Asemeni merelor de aur.

Ce visez eu ziua

Visez o casă albă, înconjurată de flori galbene
Departe de lume, departe de bine și de rău,
Să trăim cum credem noi că trebuie
Îngrijind de flori și păsări.
Vom avea somnul sănătos al țăranilor
Și spaimele aduse de civilizație nu vor mai fi.
Vom curge prin zile în același ritm cu pomii și iarba
Viața unui om și viața unui trandafir roșu
Au aceeași lungime.
Pescuiești într-un ocean de zăpadă
Cutii de conserve, statui, trenuri, zgîrie nori.
Visez o casă albă înconjurată de flori galbene.

Nevăzutele rădăcini

Nevăzutele rădăcini, cele care țin
lumea în viață
Ele se luptă cu hrana, cu setea,
ele aleg și resping,
Ele știu ce e bine și rău.
Pomii înfloriți, plutind primăvara
ca un abur roz peste cîmpia galbenă
Florile și păsările, clădirile înalte,
toate lucrurile și ființele au rădăcini
Odgoane puternice care le opresc să lunece
în neant.
Trec de mînă, iubitule, cu tine prin lume
Și nu știu ce ne oprește să lunecăm
pe deasupra acoperișurilor
Poate sufletul nostru, grovid cu toate
fructele care au fost în lume,
Cu orașe, civilizații, războaie, iubiri.
Nici un om nu se poate rupe de omenire
Chiar dacă vîntul de argint al minții
Naște zei de aur.

Galbena floare

Aș vrea printr-o minune să vii,
Să rîd cu tine de această frică îngrozitoare
Care mă coboară în mările singurătății
Alături de păsări, de pești, de nînsoare,
E o umilință să-mi fie astfel teamă,
De parcă n-aș fi o ființă gînditoare
Printr-un aer mai pur ca respirația grîului
Trec pe dealuri turme migratoare.
Eu rămîn în această cameră
Avînd destinul lucrurilor trecătoare
Am crezut că va lumina în bezna secundelor
Dragostea mea, ca o galbenă floare.

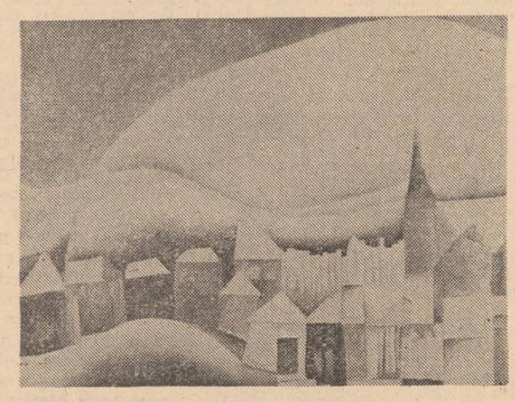

Kristina Szigethy : „Ianuarie"

vasile zamfir

Adu-ţi aminte

Adu-ţi aminte că ne-am fost născut
sub razele luminilor de lut
din care piinea se coboară-n soare
ca un miraj de aripi cîntătoare.

Adu-ţi aminte că-ntre noi există
fiinţa de credinţă comunistă
ce se-ntrupează-n iambii sunători
asemeni orizontului în flori.

Fiinţa care pururea nu moare
ea însăşi prag de-naltă sărbătoare
pentru acum şi pentru ce va fi
pe drum de slavă cu puternici fii.

La masa mea cînd lirele se-adună,
prietene, eşti slavă şi cunună
de faptă demnă şi desăvîrşire
întruchipînd a patriei trăire.

Pentru-a şti

Noi am venit pe lume pentru-a şti
să punem vieţii straie purpurii
sub care fiecare dor de bine
să fie imnul zilelor senine.

Împreunaţi în cuget şi-n simţire
prin noi lumea ştie să respire
cu glas de om şi frăgezite şoapte
sub fructele desăvîrşirii coapte.

Au toate lucrurile lîngă tine
strălimpezimea harfei care ţine
în strună plină negraite vieţi
spre naştere de pure dimineţi.

Noi am venit să dăruim iubire
şi fierului şi pietrei în zvicnire,
mereu mai demni de viaţa ce ni-e dată
lîngă oglinzi cu zare nepătată.

Punte

Pun peste ieri şi mîine punte nouă
şi peste ea fring soarele în două
nici viitorul cu nemărginirea
nu va putea să-mi răscolească firea.

De ieri duc peste astăzi tot ce poate
căldura fiinţei să aşeze-n toate,
spălind adîncul, dezlipind o mare
de aur moale clocotit în zare.

Un cîntec nou din fiecare clipă
în patria luminii se-nfiripă
pentru a duce omului prinoase
din măreţia faptelor frumoase.

Mă tot aştept între un mal şi altul
împodobit cu flori de vîsc înaltul
să vin tot mai înalt spre infinit
ca soarele uitînd de asfinţit.

Extaz

Se va sui în mine-ncet extazul
celui din urmă dor ce-l voi cînta,
cutremurîndu-mi toată viaţa mea
ca-nfiorarea unei visle iazul.

În valuri circulare se va-ntinde
în mine-un freamăt, cum nicicînd n-a fost,
şi cîntecul acela pe de rost
şi-n întregime-n minte l-oi cuprinde.

Nu-mi vor lipsi cuvintele-nroşite,
ca zarea-n răsăritul unei nave,
ci vor veni, gingaşe şi suave,
şi s-or lăsa de mine împletite.

Şi voi cînta un cîntec pentru tine
cu rime proaspete şi ritmuri line...

Milenara

O dragoste de ţară-şi face vad
prin şiruri de străbuni de dinainte ;
nicicînd nu moare cu acei ce cad,
ci-n cei ce vin ea creşte mai fierbinte.

Ea vine dintr-o depărtare mare,
unde-a-nflorit, şi-n inimi şi-a aflat
culcuşul cald. E-o zi de sărbătoare,
c-această dragoste-i pisc înălţat

din an în an şi apoi din veac în veac
de oameni care jertfa pentru ţară
n-au cîntărit-o. Fiecare-i steag,
ce-şi flutură mîndria milenară.

radu petrescu

zile de ianuarie

Duminică. La A. Sch., pe Lăzureanu, unde familia V. îşi serbează nunta de aur. Soţul, amputat de curînd. În bibliotecă văd, în nemţeşte, **Declinul Occidentului** şi la plecare, spre ora 8, este puţină ceaţă. O ducem pe doamna L.F. pînă la tramvai, apoi la zece şi un sfert plec spre Institut unde sunt de gardă. Cînd cobor din troleibuz, lîngă staţia de benzină, ceaţa se îngroşase, nu era însă frig. De la staţia troleibuzului pînă la Institut, pe strada lată şi lungă, pe trotuarul cu arbori, parte prin cimp, parte pe lîngă un lung, lung zid văruit, umblu repede, gonit de singurătate, lăsînd în urmă cupola de ceaţă vag luminoasă de deasupra aeroportului, nemulţumit că nu sunt cu ea şi cu copiii, nerăbdător să citesc hîrtiile luate în servietă, să termin, cu o pagină lăsată pentru noaptea aceasta, povestirea începută acum multe luni.

●

După o noapte de lucru neîntrerupt, sosesc acasă la 7. Dimineaţă artificială, întunecată roşu ca pe un platou de filmare. Dorm mai tot timpul, trezindu-mă din somn cît să-mi placă dintr-un poet avangardist această frază „Înserarea azvîrle păsări de aluminium pe miini, iar paşii laţi şi pe o muche între peşti, cuceresc o scară spirală spre un turn de fenomene colorate, unde lucrează în odăjdii zugravii frunzelor, colecţionarii taciturni de ecouri". Şi mă mai trezesc o dată, pentru ceva din alt poet : „E mai mult un murmur plimbarea mea, o adiere. În schimb capul meu lasă prin aer urme vizibile şi odată ajuns acasă cu cîtă plăcere urmăresc prin fereastră şirul de capete care se întinde pînă departe legînd oceanul de mine. Ieri am plecat de acasă purtînd pe cap un joben foarte înalt pentru plăcerea de a urmări mai tîrziu şirul nesfîrşit de jobene care cădea în apă". Şi mă mai deştept o dată din somn ca să fac baie şi de data aceasta sunt treaz deabinelea.

●

Iorguţu :
— Spune-mi povestea cu Pallady.
Apoi, punîndu-mi pe masă perforatorul :
— Spune-mi povestea cu ăsta.
Distanţa de la Pallady la perforator este cea dintre aşteptarea lui de a i se vorbi despre Pallady şi neputinţa mea de a lega două vorbe. Imaginaţie blocată.

●

Poetul V. Nu mai ştie nimic despre Valentina Bardu din 1947—1948. A scris versuri despre cum merge ei în autobuz. Seara, la 5, ceaţă groasă. Iau de la anticariat **Ninfalele fiesolan.**

●

La Operă. **Maeştrii cîntăreţi.** Vocile plutind ca nişte epave pe oceanul simfonic, răsărind din el, dominîndu-l, arare, impunător şi efemer, sau alcătuind deasupra lui un cer jos, încărcat de nori şi străbătut de fulgere. Superbul quintet vocal de la sfîrşitul primei părţi a ultimului act, acasă la Hans Sachs. Ca totdeauna cînd ascult muzică, imaginez, fără să vreau, fraze, castele de imagini din cuvinte. Dar cine sunt cîntăreţii ? Afară de Goangă nu ştiu pe nimeni, am uitat să cumpăr program şi apoi n-am mai găsit. Părul cam lins îmi dădea o pasabilă înfăţişare ridiculă pe care mi-am contemplat-o, urcînd scările, într-o oglindă mare.

Ridiculă ? Cînd transcriu senzaţia de acum două-trei ore îmi vine să rectific. Nu ridiculă, spun dar, ci haotică, pentru că nimeni dintre cei de faţă nu avea cum măsura distanţa dintre ce era sub părul meu lins ca al unui băiat de prăvălie nu de mult venit de la ţară şi încă neştiutor de cîtă apă trebuie să-şi dea pe sevelură pentru a arăta ca lumea (în realitate, în clipa cînd m-am privit în oglindă urcînd scările, în capul meu nu era nimic) şi aspectul capilar scandalos. Ridiculul a existat doar pentru mine, pentru cineva din mulţime, dacă m-ar fi observat, voi fi fost doar unul dintre aceia căruia nu-i întinzi mîna decît, la nevoie, între patru ochi.

●

După ce, pe la 9, ceaţa se risipeşte, norii se emietează la nord devenind vag aurii, foarte sferici, şi lăsînd să se vadă, îngereşte, un azur adînc şi mîngîios, nesperată viziune la un asemenea timp. Dealtfel este şi cald, ca la sfîrşit de aprilie. După 9, plouă torenţial. Iorguţu :
— Spune-mi povestea cu cocoşul.
— Ce cocoş ?
— Un cocoş mare !
Apoi :
— Spune-mi povestea cu Bellecorne.
După aceea, arătînd spre paharul cu lapte din spatele său :
— Spune-mi povestea cu cacaoa.
De la R. : G. L., tras de şirul, ajuns infinit, al jobenelor sale, a plecat în Transiordania şi Gh. Mărgărit are, Doamne Dumnezeule !, un cancer al limbii.

●

Adaug o pagină, apoi ascult totul. Ça va. Emoţie. În ritmul în care merg, însă, voi termina probail în zece ani. Dar socotesc şi cît îmi va trebui pentru polizare. După ploaia de aseară, acum e un noroi dezgustător pe care între 3.30 şi 4 îl frămînt aşteptînd în staţia de la Simu să dau doamnei R. nişte hîrtii cînd va trece în troleibuz. Ideea joacă îndelung în faţa mea fără ca din ea să se detaşeze roşul, elementul subpus. Încercînd să analizez, l-aş situa prin 1948 aproximativ dar mă îndoiesc că analiza mea operează cu elemente reale, bănuiesc că mai degrabă inventez. Totuşi Ideea şi apoi lectura pe care mi-o face ea rămîn florile mari ale acestei zile. Ruxandra pare că începe să spună ceva. Arghezi regretă că n-a rămas cu Dumnezeu.

●

Iau cu mine în servietă **De l'amour** sperînd să pot citi puţin la Institut dar este cu neputinţă. Pînă la 10 am treabă pînă peste cap şi după 10 sunt multe drumuri de făcut prin oraş. La 1 şi ceva mă opresc la biblioteca Academiei unde rămîn pînă la aproape 4. Mă uit, printre altele, prin poeziile poetului M., apoi aniversăm cei trei ani împliniţi ai lui Iorguţu, foarte încîntat de tortul comandat pentru el la cofetărie. Poartă ghetuţe maro, pantaloni roşii cu bretele şi o bluză albă cu mîneci lungi şi cu mic guleraş şi aşa, cu părul lui galben mare, este foarte graţios, doamna L. F. îl sărută de trei ori. Adaug trei pagini pe care ea mi le citeşte şi care par să meargă. Note ale mele, un caiet de acum trei ani. Consemn aici cu toată sinceritatea că mi se par splendide. Poate că **inactivitatea** a ce scriu eu (inactivitate relativă) intră în vederile unei tactici sublime pe care nu o pot înţelege, mărginit cum sunt. Poate că în socotelile sublimului este ca tipul pe care îl reprezint să intre în scena lumii mai tîrziu, cine ştie cînd. Iată o explicaţie. Şi poate aşa se explică şi paralizia mea socială.

Reiau caietul o oră mai tîrziu. Nu mă jenează ce am scris aici, dar ar jena pe un străin care ar citi. Mi-e indiferent, jurnalul e doar pentru mine, o oglindă montată între **celelalte** foi ale mele în aşa fel încît să mărească spaţiul lor cu sugestia unei alte dimensiuni, **mai** adînci, unde privirea ar putea să întîlnească, de exemplu, pe însul prost încălţat, cu haine de gata, prea lins în cap, priviri fericite şi haotice, de la spectacolul din 5 ianuarie de la Operă.

●

Plouă plictisitor toată ziua şi toată noaptea. Ruxandra vrea să spună **cartea** şi zice **caca**, bătînd tare cu mîna pe cotorul unui foarte serios tom, al lui B., din bibliotecă.

●

Ziua este îmbrăcată într-un straI de lumină aurie, tremurătoare şi caldă. Alerg după 7 la atelierele de material didactic de la Agronomie, de acolo, pe la 10, sunt la atelierele Ministerului Agriculturii unde fac corectura programului sesiunii ştiinţifice de referate, la 12 ajung la Institut unde poetul D. împarte poezii din buzunarele hainei sale de catifea maro, după 4 ajung acasă, dorm mult, mă trezesc tîrziu, obosit şi nervos, cu copiii urcaţi amîndoi pe mine şi strigîndu-mi **Tata**, scriu o pagină şi s-a şi făcut 10 noaptea. Voilà.

●

Ca şi ieri. Sunt îngrozit că punînd punct rîndurilor de aici, acum, cu puţin înaintea cinei, nimic nu se va schimba în univers. Nevoie de a fugi imediat.

●

Zăpadă pretutindeni, în fine ; seara, cînd ies din casă, Pitar Moşul se pierde către C. A. Rosetti în zăpadă, crăcile copacilor sunt albe, vîntul poartă fulgii repede, e ca o coborîre de milioane de îngeri, o armată în dans cucerind străzile şi pieţele, ascunzînd cu trupuri imaculate noroiul nostru — care însă către ora 4 pare să-şi ia revanşa pentru că pînă în faţa aeroportului de unde, însoţit de poetul D. care-mi declamă poezii fără întrerupere, iau troleibuzul 82, calc prin băltoace adînci şi respingătoare. După somn scriu două pagini şi ceva. Aş putea scrie mai mult.

●

Aflu astăzi că Monica D. a murit acum aproximativ 7 ani de un cancer la ovare. Poetul V. mă imploră să nu cred despre ea decît că era doar o femeie nespus de bună. Evocă miopia ei, care o făcea fermecătoare. Deci, cînd U. îmi vorbea de ea cum îmi vorbea, aceea era foarte aproape de moarte. Cele două întîlniri cu ea : la **Galleries Lafayette** acum treisprezece sau patrusprezece ani şi, în 1947, în casa doamnei L. Din mitologia mea intimă.

6 ianuarie 1946. Venisem cu mama, care avea nişte treburi la Casa corpului didactic, în Bucureşti. Despărţindu-mă de dimineaţă de ea, am intrat în librăriile de pe Valea Victoriei. Zăpada era înaltă, mai toată cafenie. Mai jos de Socec, am văzut o patrulă de soldaţi străini, cu foarte lungi baionete la arme. Într-o librărie cu intrarea pe colţ, cărţi şi reviste de avangardă, tipărite pînă în 1940 şi revenite acum pe tejghele, foarte multe şi foarte atrăgătoare. În librăria de la parterul magazinului **Lafayette** mi-a atras atenţia o pereche bizar de nepotrivită. Femeia era înaltă, subţire, blondă, cu ochelari în rame de aur, faţă îngustă şi prelungă, albă, cu aerul de interiorizare şi intimitate al miopilor, îmbrăcată parcă într-un palton strîns pe trup, de culoarea nisipului însorit şi cu o blană care îi proteja bine în părul ei blond gîtul prelung. Privea cărţile şi schimba cuvinte (buzele, negreşite, aduceau un roz mişcător în albul feţei) cu un bărbat voinic, îndesat, părînd a fi lăsat doar cu o oră înainte haina militară, cu o mică bască pe capul rotund, cu părul tăiat scurt. Peste zece zile eram la Tîrgoviste, cerul se cojea tot, în fulgi mărunţi, deşi, în cădere enormă, neîntreruptă, făcusem o plimbare la două ore după apusul grăbit, şi dealtfel invizibil, al soarelui, la Telefoane, cu M.H.S., peste drum de Biserica Tîrgului, şi, întors acasă, începeam aceste caiete. Însă în ziua cînd, la Bucureşti, o văzusem pe tînăra doamnă în care, un an mai tîrziu, aveam să o recunosc pe Monica D., nu am putut sta mult în apropierea ei pentru că în faţa cărţilor, acolo, era multă lume, şi m-am dus mai departe, de unde nu o mai puteam vedea, găsind în schimb, cu surpriză, printre cărţile expuse pe cristalul mesei, **Plantaţiile** lui Tonegaru, cu ceva schimbat în stilul de prezentare al editurii Fundaţiilor, o torpilă albastră.

●

Se vorbea despre lucruri ciudate
Femei de piatră trăind tăinuite :
Pandora, Galateea, Niobe.

●

Am cumpărat cartea, m-am iscălit pe ea şi am datat-o şi astfel, acum, pot data şi reconstitui şi acea zi memorabilă pe care, altminteri, aş fi pierdut-o cu totul în mitologie.

●

Baie prelungită, delicioasă, cu apa pînă la git. Levitaţia corpului în apă, cînd expiram, îmi aminteşte că azi-noapte am visat că zburam, la joasă înălţime, peste aleile unui parc de spital şi, **cu servieta pe care o ţineam în mînă goneam bolnavii** care se plimbau. Eram îmbrăcat cu paltonul, purtam pe cap pălărie. Adaug foile cuvenite, ridicînd rar ochii din caiet şi din cărţile prin care, ca să mă odihnesc, mă uit. Stau tot timpul în casă, nici pe geam nu privesc. După 8, cînd scriu aceste rînduri, aud un fluierat de tren.

●

În aerul îngheţat şi în albul zăpezii mă mişc repede. Am părăsit pentru un timp foile la care lucrez de la o vreme încoace, pentru altele mai vechi pe care le voi transcrie, refăcîndu-le uşor şi polizîndu-le mult, şi apoi voi construi peste

ele, într-o variantă, un etaj de numeni. Gîndind asta de două zile încoace, găsesc că operaţia ar avea consecinţe şi pentru ce se întîmplă la parter. Ideea este mai veche la mine, acum mult conturată. Azi-noapte Iorguţu, răcit, cu temperatură, legat la git cu o batistă îmbibată în alcool şi pe cap cu o bonetă de lînă, a dormit zbuciumat şi s-a trezit spunînd : „A căzut un zmeu". Zăpada îl face fericit. Mie în schimb timpul îmi este aproape tot furat de apariţia celui de-al doilea număr **al Buletinului bibliografic**, paginat foarte prost de dactilografele de la Atelierul de material didactic şi cu un imens număr de greşeli.

●

Zile de lucru încordat la Institut, cu alergări necontenite pe scări, concomitent pentru expoziţia de la Erfurt şi pentru numărul 2 al **Buletinului.** Totuşi, acasă găsesc puţin timp şi pentru hîrtiile mele, scriind nu rău. Cînd însă mă uit la ce fac Daniele Petrucci şi Von Braun, mi se pare prea puţin şi sunt revoltat. Confecţionez o mapă pentru desenele maestrului.

●

Ruxandra, în picioare în patul ei de lîngă bibliotecă, încearcă să prindă cu mîna dreaptă raza de soare care-i supără ochii. Dar pînă să ne dăm seama de ce stă cu mîna dreaptă în sus, Iorguţu întreabă :
— Ce vrea Ruxandra ?
— Luna, îi răspund — şi el caută repede printre biscuiţii lui, găseşte unul în formă de lună şi îl ţine suspendat deasupra degetelor ei ridicate în aer.

Scriu două foi, ea îmi citeşte, apoi îi privesc albumele şi desenele detaşate. Adevărul mişcării micilor ei personagii. Între mişcare şi expresia figurii, unitate perfectă. Observaţia aceasta este pentru desenele din Ioanid şi Icoanei 1956. Siluetele din al doilea plan, delicioase, văzute cu umor, ca aceste două femei, una în jachetă şi fustă, lăsată puţin pe genunchiul drept, cealaltă, părînd puţin mai în vîrstă şi văzută din faţă, îmbrăcată cu pardesiu, oprite faţă în faţă, pe o alee, să vorbească şi sprijinîndu-se amîndouă pe minerele lungi ale căruţurilor din care noii născuţi nu sunt vizibili dar stau foarte vizibil sub paza furcii tridente a unui arbore în timp ce, în primul plan, un alt arbore e martor altier al conversaţiei, pe bancă, a unui ins cu fular în picăţele la gît şi pe cap cu pălărie, părînd să privească spre cele două mame din alee, cu un altul, întors pînă la profil spre cel cu fularul, el însă fiind doar în haină şi avînd pe capul cu nas aprig, coroiat, de pandur, o şapcă. Arborii sunt goi, cele două căruţuri alăturate par bărci legate la un ţărm apos. Desenul l-a făcut probabil în iunie 1958, în parcul Ioanid. Cestălalt, datat 22 iunie acelaşi an, e din grădina Icoanei căci, în fund, se vede printre frunzele arborilor o parte din faţada teatrului. În prim plan, trei persoane, printre care o femeie grăsută, în rochie înflorată, fără mineci, privesc la partida de table a doi tineri. În fund, către capătul dinspre teatru al aleii trece în căruciorul lui un invalid îmbrăcat gros, cu pălărie. Căruciorului i s-a montat în partea din faţă un mic catarg de care sunt legate două baloane — pentru vînzare. Invalidul vînzător de baloane pare să aibă şi nasul şi buzele tumefiate, calota pălăriei este, la bază, mai largă decît ar fi fost nevoie. Sprijinit de spătarul căruţului, mîna dreaptă se întinde, odihnindu-se, pe genunchi, ceea ce înseamnă că nu trecea, ci stătea, fusese lăsat acolo de cineva care urma să vină mai tîrziu să-l ia.

●

Lui Iorguţu i se dă o portocală, dar ca să n-o mănînce decît cînd se va duce **dincolo** cu Ruxandra.
— Ruxandra, hai dincolo, îi spune el, să mănînce Iorguţu portocala.
Nevoie furioasă de a citi **Ulisele** lui Joyce, imposibil de găsit.

●

Nu lucrez nici astăzi, în schimb găsesc la anticariatul de lîngă Palat nuvelele, în nemţeşte, ale lui Joyce şi după oarecare îndoială le cumpăr, la traducerea lor îmi va ajuta ea. De dimineaţă, din nou la Ministerul Comerţului. Străbătînd spaţiul dintre clădirea Institutului şi zidăria rococo, văruită, a porţii de la stradă, am avut timp să ridic de două ori capul spre avionul care se tîra iute pe aer ca pe pietre, ca să aterizeze dincolo de şosea, la aeroport. Zilele trecute am găsit în **Ce se vede**, cartea mea de acum şase ani, o soluţie admirabilă pe care, cînd am scris cartea, n-am observat-o. Era, bineînţeles, foarte simplu. Am alergat şi astăzi mult şi oboseala o plătesc cu un vis cam aşa. Fusesem invitat într-o casă, laolaltă cu foarte mulţi alţii, toţi cunoscuţi şi necunoscuţi în acelaşi timp şi, la puţină vreme după sosire, mama amfitrioanei, o femeie voinică, parcă purtînd încă rochia de la 1900, ne-a spus cu voce ridicată însă şi surîzînd, mie şi Adelei, că ne aflăm acolo pentru a reprezenta o persoană care nu putea fi prezentă. Declaraţia, făcută de faţă cu toată lumea, avea aer oarecare dar şi de a explica celor care umpleau apartamentul faptul bizar că noi ne aflam acolo, ceea ce ar fi fost insuportabil dacă bănuiala că mama amfitrioanei lăsase să-i curgă vorbe la care nu se gîndise nu m-ar fi făcut să văd imediat posibilitatea de a pune aceste vorbe, împreună cu situaţia, într-o nuvelă sau într-un roman, visînd o clipă la un erou a cărui prostie l-ar fi condamnat la ridicul, pentru că omul avea şi o ţinută monumentală, dacă mult mai mult decît prost nu ar fi părut insolent. În vis, aproape imediat după aceea, neavînd cu cine sta de vorbă, căci toată lumea vorbea cu toată lumea, de o manieră foarte absorbită, m-am îndreptat spre un grup de bărbaţi, constituit într-un colţ al sufrageriei. La apariţia mea surîzătoare, grupul se împrăştie înainte de a fi apucat eu să deschid gura şi dealtminteri părînd să nici nu fi observat prezenţa mea. M-am întrebat, în vis, cum îţi pot întoarce spatele nişte luminări cînd ele, vertical stînd,

---

teatru **t**

Cuiul sau iepurii

Recenta ediţie, a IV-a, a **Săptămînii teatrului scurt** de la Oradea, a avut între altele — nu puţine ! — şi meritul de a aduce la rampă premiere absolute din dramaturgia originală. Dintre ele, singura care s-a impus şi care suscită un interes special este fără îndoială **Cuiul sau iepurii** de Dumitru Radu Popescu. Din cîte ştim, piesa nu s-a bucurat pînă acum de o atenţie specială din partea criticii, apariţia ei în paginile **României literare** rămînînd practic fără ecou, pînă la această montare a **Teatrului dramatic „George Bacovia" din Bacău**, datorată în primul rînd actorilor Anca Alecsandru şi Mircea Cretu.

Şocantă şi provocatoare, amestec de absurd şi grotesc, de farsă şi tragedie pe canavaua unei drame existenţiale, **Cuiul sau iepurii** nu este totuşi una dintre cele mai bune piese ale lui D. R. Popescu, dar poate fi socotită, în schimb, una dintre cele mai semnificative pentru originalitatea teatrului său, pentru specificitatea scrieturii sale dramatice. Piesa are darul de a ne sugera, astfel, mai evident decît au putut-o face altele de pînă acum, conceptul de **farsă tragică**, pe care-l propune şi pe care-l cultivă cu obstinaţie o bună parte din dramaturgia lui D. R. Popescu.

Fabulaţia piesei e cît se poate de „simplă" : un tînăr încearcă inutil să-şi omoare moartea. Cele două personaje, tînărul Arbagian şi aparent bătrîna Olivia, vor ajunge treptat să simbolizeze viaţa şi moartea, dar existenţa scenic-terestră a acestor simboluri, ca **personaje teatrale**, e populată mai întîi de numeroase detalii şi determinări realiste, care le conferă, în ciuda aerului lor straniu, o puternică vitalitate şi concreteţe scenică. Chiar şi fabulaţia piesei, în voita ei „simplitate", nu are nimic din precaritatea pretextului dramatic, căci devine ea însăşi simbolică pentru avatarurile conştiinţei şi condiţiei umane. O replică spirituală, cultivînd paradoxul cu o nedisimulată plăcere, o exprimare şocantă, care nu-şi refuză duritătile de limbaj, expresiile argotice şi chiar tenta voit vulgară, zigzagheză astfel, dincolo de luxuriantă recuzită a aparaneţelor, drumul discuţiei cu noi înşine, pe care-l poartă aici două personaje voit **teatrale**. Relieful scenic devine în acest fel de o varietate deseori derutantă, dar cu atît mai necesară cu cît finalitatea discuţiei, sau a drumului, nu poate fi, de la un moment dat, decît previzibilă.

Montarea de la Bacău, în scenografia simplă dar sugestivă semnată de Gloria Gămulea Iovan, propune o remarcabilă des-cifrare a sensurilor piesei, datorată unui binecunoscut cuplu **actoricesc, Anca Alecsandru şi Mircea Cretu**, răsplătit la Oradea cu premiul **al II-lea pentru spectacol. Răbdătoare şi tandră, maternă şi inflexibilă, voluptuoasă şi sincer ne-ruşinată într-un soi de frivolitate** care-i face plăcere, Olivia (sau moartea) e, în acest spectacol, un personaj care nu vrea cu tot dinadinsul şi nu se grăbeşte să posede, pentru că, prin natura lui, nu poate decît să se dăruie. Iar dăruirea scenică a actriţei, în acest mare rol, i-a adus Ancăi Alecsandru un binemeritat premiu pentru cea mai bună interpretare feminină.

Victor Parhon

---

film **f**

Veşti bune

Am mizat pe cineastul Dinu Tănase. Preocupat de scenarii, de regie, de imagine, cu fiecare film în care apare face să i se simtă lucrătura. „Operator ca deschidere" (profesia de bază), regizorul Dinu Tănase aduce de fiecare dată cîte un atu, părînd să tindă către acea categorie de artişti care-şi fac filmele singuri, cum original şi îndrăzneţ a încercat în primul său film pentru T.V. Cu noul său film **Mijlocaş la deschidere** ne demonstrează fără drept de apel încrederea pe care o are în sine şi în priceperea sa, renunţînd complet la orice monstru sacru. Iată pelicula, invadată de noutăţi de toate virstele, bine intrate în roluri, bine conduse, verosimile, convingătoare, fără ticuri ale rutinei, fără dicţii studiate, fără teatralitate, fără „actorie". Nici cei recrutaţi din adevărata lume a actorilor nu mai au ticurile de scenă ale actorilor (cu mici excepţii, bineînţeles, dar neglijabile faţă de întreg). Un gest de curaj şi, repet, de mare încredere în sine. Alegerea interpreţilor e noul atu azvîrlit în joc de Dinu Tănase. Pornind de la un scenariu cu calităţi evidente (Mihai Istrătescu) alert, spumos, lipsit de pretenţii retorice, de dialoguri-monologuri declamatorii, care nu-şi propune să dezbată problema unei generaţii ci să surprindă gestica, parfumul, cotidianul unei generaţii, regizorul realizează o **non-poveste** (căci nu se întîmplă nimic important cu eroul acestui film şi nu are loc nici un fel de transformare morală), plină, încărcată de numeroase întîmplări şi eventuale **poveşti**. Fiecare are povestea lui de viaţă, implicată şi nedesvăluită, vălurită în curgerea generală şi obişnuită a zilelor şi a faptelor, ce se zbat între spaţiile închise — camere, saloane de spital, baruri, ateliere de strungărie şi cele deschise — terenuri de sport, metropolă şi port, străzi şi alei, etc. Ochiul atent descoperă zeci de cusururi acestui film, chiar în timpul primei vizionări căci unele sînt de-a dreptul supărătoare. Dar totalul, impresia finală şi de participare este aceea **de film.** De mult n-am văzut un film românesc cu miros de film adevărat. Ai permanent impresia că faci cunoştinţă cu nişte oameni, oarecare, dar că nu poţi să nu afli cîteva din tainele lor mărunte. Pe tinerii acestui film întreg publicul îi cunoaşte de mult, de la mare, de la munte, de la locul de muncă, din troleibuze, din stadioane, din curţile şcolilor, de pe stradă. Ei au fost surprinşi de Dinu Tănase în diferite momente ale vieţii lor şi înregistraţi în scurte şi inofensive, sau grave, conversaţii, trădaţi cu duioşie, apărati de imense sperante. Filtrul prin care pelicula se derulează este al ironiei, al ironiei tandre, care pudrează pînă şi aspectele cu iz sordid. Pînă şi schema intrigii-stereotipă, devine valabilă sub pudra ironiei, căci orice încercare de „faptă deosebită" în context, ar fi făcut filmul ieftin şi mai puţin convingător. El iese cîştigător prin lipsa de pretenţii a ceea ce se întîmplă în el şi prin bogăţia de argumente artistice, interpretare, imagine (Vasile Vivi Drăgan), culoare, muzică (Marius Popp), decoruri, montaj, costume. Frumos filmate, scenele cu **rugby**, apar puţin prea simbolic, o mai mare doză de joc n-ar fi fost o speculaţie „sportivă", mai ales că dintr-un joc de **rugby** se pot filma momente extraordinare. Prin acest film, Dinu Tănase ne-a dat veşti bune.

Corina Cristea

---

televiziune **tv**

Şi dacă smeul...

La scurt timp ne simţim din nou obligaţi să consemnăm încă un succes al „teatrului t.v.". Această obligaţie ne bucură, deoarece, aşa cum am mai remarcat, această „scenă" este incomparabilă ca ecou de public. „Inimă fierbinte", piesa lui Octavian Sava, ne-a amintit, prin construcţie şi vervă, de o altă piesă scrisă de acelaşi autor cu mulţi ani în urmă. Meritul principal al dramaturgului, dar şi al regizoarei Olimpia Arghir, a constat în lipsa de tezism a replicilor, în firescul desfăşurării unor intimolări de viaţă, în care mulţi dintre telespectatori se puteau recunoaşte. Perioada mare de timp şi momentele semnificative desprinse din aceasta au condiţionat realizarea unui spectacol autentic, pe alocuri poetic în buna tradiţie a romantismului primului deceniu. Distributia, care a cuprins actori de linia întîi (Gilda Marinescu, Irina Petrescu, Valeria Seciu, Gh. Cozorici, Horaţiu Mălăele), a asigurat deplin succesul piesei. Între toţi (şi nu numai ca eroină principală) Valeria Seciu a strălucit, luminînd chiar şi unele „subterane" ale textului.

☆

Şi ce mai face primarul din Casterbridge în nefericita ecranizare a romanului cu acelaşi nume al lui Thomas Hardy ? Regretă. Nu a avut încredere în vraci şi e în pragul falimentului, spre deosebire de ambitiosul scoţian care, iată, nu numai că şi-a aranjat ploile, dar a şi pus în mîna lui mina bogatei moştenitoare, atît de bolnavă şi simţitoare. Copila primarului care nu este copila primarului asistă neputincioasă la dramele „tatălui", iar dezvăluirea publică a teribilului secret de familie n-o afectează pe cît era de aşteptat. În fiecare luni acest serial înaintează lent, ca o revărsare de lavă pe versantul şi aşa scurt şi îngust al timpului nostru liber. Recunoaştem, desigur, profesionalismul în crearea atmosferei insulare, în creionarea personajelor de epocă, dar, contrar aşteptărilor după atîtea alte bune adaptări şi cunoscînd romanul, nu mai înţelegem limpede ce se întîmplă de fapt în acest serial care, deşi abia la început, pare că abia îşi mai trage sufletul de la o săptămînă la alta. Care sînt motivaţiile psihologice ale traiectoriilor atît de bizare ale personajelor ? De ce un primar atît de autoritar, un bărbat atît de crîncen care, nu ? şi-a vîndut (e drept, beat) pînă şi familia cu ani în urmă, confirmă cu atîta usurinţă declaraţia unei bătrîne declasate ? De ce femeia care, iubindu-l, vine să-l ia de bărbat, îl ia pe altul, şi de ce acel altul e tocmai dusmanul lui de moarte şi o vreme prezentul îndrăgostit de fiică ? De ce... Remuşcările sînt prea mari şi prea numeroase, mai ales că se datorează unei prostii făcute la betie, prostie împărtită egal cu „jumătatea" lui de atunci, care nici ea, nu-i aşa ? nu trebuia să ia în seamă vorbe spuse la betie. Toate întrebările şi presupunerile nu şi-ar avea, desigur, rostul, serialul acesta fiind realmente plicticos. Adăugîndu-i însă şi inmuierea pînzelor albe ale lui „Onedin", cît şi „dramele" familiei Ewing (şi în special ale lui Sue Elen), avem sentimentul că înnotăm într-o mare de peltea, în plină melodramă, departe de actiunile şi gîndurile noastre cotidiene. Noroc cu J.R., săracul, care ne mai dezmorţeşte cu răutăţile lui, fără de care, să recunoaştem, nu s-ar mai întîmpla nimic.

Iulian Neacşu

au față pe toate părțile, spatele lor fiind, în atare poziție, orientat totdeauna în jos și deci vizibil numai în cazul în care ele ar cădea, sau ar fi culcate, pe orizontală, așa cum sunt culcate în cuttile fără capac în care sunt expuse, pentru vînzare, la biserică. Un miros de flori fermentate și ceară arsă mi-a atins nările, în sufragerie se făcu, o clipă, întuneric ca într-un pronaos, eram adunați acolo, vag, ca la o slujbă pentru mort. Din cauza înghesuielii, asudasem puțin și aș fi fost bucuros ca cineva, cu tot frigul de afară, să deschidă fereastra, dînd în lături cele două aripi străvezii, din fața ei, ale perdelei albe. Puteam presupune, cum am și făcut, deși cu oarecare greutate, că ajunsesem la ei exact în momentul cînd sfîrșiseră să-și spună ce avuseseră de spus. M-am uitat spre Adela, din fericire era liniștită, vorbea cu două doamne în vîrstă, cuvintele ei, pe care dealtfel nu le auzeam, primind toată lumina suavă revărsată peste ele din marii ei ochi inteligenți și gentili. M-am învîrtit puțin, gîndindu-mă că oamenii aceia nu se mai văzuseră și nu-și mai vorbiseră de mult și era foate firesc să fie ocupați să afle noutăți unii despre alții înainte de a justifica, prin purtarea lor față de mine, faptul că mă invitaseră să vin printre ei, dar începusem să fiu oarecum plictisit de atare împrejurare, în așa fel încît declarația mamei amfitrioanei îmi păru acum să fi ascuns alt înțeles : voise, anume, să se scuze de a ne fi invitat expunîndu-mă pe mine la această plictiseală și la această pierdere de timp : dacă persoana absentă, căreia îi țineam locul, ar fi fost acolo, noi ne-am fi putut vedea de ale noastre, acasă la noi etc. Concentrîndu-mă, jumătate în glumă, jumătate în serios, asupra ipotezei și continuînd să surid fără adresă specială și să mă plimb printre grupurile de convorbitori, majoritatea în picioare, am trecut prin dreptul ușii deschise către hol și grupul de bărbați care se spulberase aduneauri la apropierea mea se reconstituise acolo. Singurul care nu se putu volatiliza destul de repede la apariția mea în hol, fu soțul amfitrioanei. Rămase pe loc în fața mea, trebui să asculte observația, măgulitoare pentru el, pe care o făcui despre cărțile din rafturi și, drept răspuns, trase afară una și ciocăni tare în coperta ei, explicîndu-mi că e nu carton ci stejar (stejar ?). Zgomotul lovirii buricelor sale în coperta de lemn a cărții a fost atît de mare, amplificînd în așa măsură neînțelegerea, pentru că eu nu îi vorbisem de frumusețea legăturilor ci îmi exprimasem plăcerea de a fi văzut în rafturile lui cartea unui scriitor foarte apreciat de mine, încît el nu a aoucat să dispară, în sfîrșit, pe urmele celorlalți, că m-am și trezit din somn ieșind, înaintea soțului amfitrioanei, dintr-o situație care devenise cu adevărat deplorabilă. Primul lucru pe care l-am constatat, deșteptîndu-mă, a fost că, în vis, citisem, în felul meu, o nuvelă de Joyce, rămîne de văzut care. Puritatea auroralâ a lumii **după cataclism**, după ce a trecut pe deasupră-i aripa stridentă a morții, este a lui și a lui Brâncuși, mai ales a celui din urmă, care se duce mult mai departe de începutul de ev mediu întrevăzut de mine în **Dedalus** și pe care îl întîlnesc în fiecare zi la Bănească : resturile unei metropole îndepărtate, un poet necunoscut (eu), aer enorm peste cîmpul fără margini, tehnica esoterică a stației de benzină, a aeroportului, a laboratoarelor Institutului, filosofie, căci proprietarul casei în care funcționează Institutul este un filosof cu atît mai viu cu cît, ca și poetul, mai protejat

nu de uitare, cine l-a uitat !, ci de depărtarea creată prin jocul iluziilor optice, diavolul trebuind să fie și el oarecum amestecat într-o astfel de compoziție.

●

Agitație sterilă (pentru hîrtie) pe vînt tăios, în albul limfatic al zăpezii. Mă duc încă o dată la Ministerul Comerțului apoi, ajuns acasă, dorm mult și mă trezesc pentru cîteva pagini din **Dedalus**.

●

Vizita la M.S. după telefonul lui P.C. Vorbesc despre **Ce se vede**. Caloriferul. Afară : Regreți... ?

Jurnalul ca formă a cunoașterii limitelor. Cu cît se lărgește experiența umanității, căci ne pregătim să cucerim astrele, cu atît se restrînge experiența individului și, mai cu seamă, a celui care scrie, întrată la prea mari ape. Doar cînd se va restrînge de tot, cînd va fi gata să dispară, el își va aminti că s-a născut cu toată experiența lumii și imposibilitatea de a ști pe ce lume trăiește nu va mai conta.

dumitru eliade

Frica de fulger, teama de tunet

Fulgerul fulgeră, îți spune tata
Tunetul tună, îți spune mama
O, să nu-ți fie teamă de ele
Tună și fulgeră frica și teama.

Frica de fulger, teama de tunet
Albe ferestre, geamuri vuind,
Frica și teama tună departe
Fulgeră-n oasele mici, de argint

Incoruptibilă copilărie –
Cine sfîșie în fața ta
Aerul dulce ca pe-o hîrtie
Pe care somnul s-ar desena

Oh, ca o apă fuge grădina
Și șerpi gigantici urcă în plopi
Trage perdelele, aprinde lumina
Și nu mai pune mîna la ochi

Alb e cearșaful, curat și rece
Și inima sare și fuge din pat
iată că teama de tunet, tună
Chiar lîngă tunetul care-a tunat.

Și cînd sub pernă joacă soldații
De plumb cu păpușile cu nasul în vînt
Frica de fulger e mai aproape
Chiar decît fulgerul viu, fulgerînd.

Frica de fulger, teama de tunet
O, niciodată nu vom uita –
Frica de fulger ține în pleoape
Noaptea prin care va fulgera.

Zile

Să simți privirea unei ore
Din rîndul zilelor în mers
Spunînd că praful se așează
Pe amintiri, în univers

Că înțelesul lor se vede
Prin timp ca-ntr-un pahar neșters
Pe fundul căruia otrăvuri
S-au întărit ca miluri verzi

Să fie cald, să fie frig
Și-n rîndul zilelor ce vin
Jertfindu-și viața pe nimic
Și-ndatorate de destin

S-o știi pe cea care apare
Ciudat, ca sîngele pe mare.

Numele norilor

Cînd încă nici nu se știa
Numele norilor să fie,
Cînd vînătorul culegea
Lumea pădurii încă vie

Cînd marea însăși ne spunea
Că marea n-are cerșetori,
Cînd milă nici nu ne era
Nici n-așteptam miluitori,

Cînd încă nu știai să spui
Despre durerea nimănui
Crezînd că-n inimi, uneori,
Pot crește neștiute flori

Pămîntul era bun și cald
Ca patu-n care să te culci,
Simțind alături, lîngă tine,
Aceiași sînge-n celălalt

Dar rănile de vînător
Știu leacul, neștiut deplin,
În mîngîierea sării dulci
Din sîngele rămas străin.

Vîntul de sud

Perdelele subțiri parcă respiră
În arșița din sud, lîngă ferestre,
Aerul dulce amintind de-o liră.
E după-amiază, liniște, și este
În miezul verii, soarele, nestins.
A fost odată zeu ? Ori va mai fi ?
Ce răcoros răspuns cînd îmi cuprinzi
Privirea cu privirile-albăstrii
Asemeni cerului cuprins de pace
Sub care vîntul, de la sud, trimite
Cu pulberi de pe drumurile trace
Polenul cald de marmuri risipite

marlen gurău

● In a doua jumătate a lunii februarie 1980 am stat o săptămînă la Timișoara, întreprinzînd o cercetare inedită. Am căutat să aflu cît mai multe despre cenaclurile literare din acest oraș. Rezultatele mi-au depășit așteptările. In capitala Banatului nu se află doar multe cenacluri, ci și numeroși tineri care scriu bine, avînd față de literatură respectul și iubirea fără de care cuvintele rămîn în mod iremediabil niște elemere însăilări. Una dintre misiunile mele a fost să aduc la „Luceafărul" un manuscris deosebit, aparținînd unui tînăr mai puțin cunoscut decît ar merita. In acest scop am citit numeroasele culegeri scoase de cenaclurile timișorene. In plus, i-am rugat pe redactorii de la revista „Orizont" să mă ajute. Astfel s-a întîmplat să citesc o proză recomandată în mod special de criticul Cornel Ungureanu. Este textul care urmează. Autoarea lui, pe care am văzut-o doar în trecere, negăsind nici măcar prilejul de a o întreba de cînd scrie, o fată înaltă, blondă, profesoară de puțin timp, părînd a fi apăsată de timiditate, se numește Marlen Gurău și frecventează cenaclul Asociației scriitorilor din Timișoara. M-a atras, în primul rînd, la textul semnat de ea, o anume siguranță a scrîiturii, la care spiritele ambițioase, dar lipsite de talent literar, ajung foarte greu, după chinuitoare, îndelungate exerciții. Am remarcat apoi, cu plăcută surpriză, o autentică intuiție caracterologică. Personajele din scurta proză a Marlenei Gurău sînt reliefate treptat, cu tandră ironie și autentică vocație a inscenării epice.

VOICU BUGARIU

dimineață de duminică

Am simțit acum, în timp ce vorbeam, mirosul de primăvară ploioasă, verdele intens și întunecat colorind valea. Negura nu se ridica de tot cîte o săptămînă furișîndu-se în copacii și tufele de pe malul riului ghicit doar după clipocitul apei. Frunzele rămîneau tot timpul umede și cînd le priveam de aproape vedeam picăturile de apă șiroind de pe ele. Lîngă moară, socul își ascundea inflorescențele albe în frunzișul întunecat, încercînd să le rupi, florile mărunte se fărîmițau împrăștiindu-se pe haine și iarbă îmbibîndu-mi mîinile cu mirosul prea dulce și iz de buruiană. Noi mergînd pe drum — și-mi sună în urechi zgomotul pietrișului sub pantofi. Ocoleam bălțoacele cenușii, alburii de cerul fără soare oglindîndu-se în ele. Nu spun că n-au fost alte zile mult mai frumoase, strălucitoare aproape sau în care să se fi întîmplat lucruri mai deosebite, deși lucruri prea deosebite n-aveau cum să se întîmple și chiar dacă s-ar fi întîmplat, noi ne pierduserăm de mult putința de a observa faptele sau acel ceva care să le dea semnificație, totuși ceea ce văd e negura, drumul puțin gălbui cu pietrișul umed și tufele de soc după ploaie cînd știam că soarele n-o să apară cîteva zile și văd chiar hainele noastre și pe noi chiar, mergînd într-o lumină cu totul deosebită, cu acea stare de așteptare, spre casa din capătul satului.

Poveștile despre poștaș și despre director, și despre Maria chiar, nu aveau o prea mare însemnătate, ele existau sau ar fi putut fi spuse despre alții și altădată ; ci important era acum cadrul în care le spuneam și asta îmi dă de multe ori senzația că totul era pe dos de cum trebuia să fie, căci, indeobște, eram învățați să credem că oamenii se adună într-un anume loc pentru a asculta povești și nu mai insist de ce și cum, ori cu noi se întîmpla cu totul altceva. Veneam pregătiți cu cîte un nou episod la aventurile eroilor noștri așa cum aduceam în geantă cîte o sticlă de vin sau cafea sau mîncare, ce mai găseam pe-acasă. Pîndeam ușor amuzați gesturile lor, trăgeam cu urechea la discuțiile celor din autobuz pentru ca, îmbinînd acele lucruri fără vreo legătură aparentă, cu inevitabilele exagerări, să reușim să însăilăm o întîmplare. Drumul făcea parte din ceremonial ca și aerul de după ploile de primăvară, la sfîrșitul iernilor, ce acopereau aproape tot spațiul. Starea de sărbătoare a acelei zile începea adesea dimineața, cînd mergeam la lucru, sau la prînz cînd mă-ntorceam și o vedeam în grădina de pe malul riului culegînd salată, fața îi era ușor încruntată. Ana nu putea să mă vadă și mă bucuram. Asta atenua realitatea chipului ei și prelungea așteptarea după-amiezii. Doar eu puteam s-o văd atît de precis conturată în hainele ale căror culori puțin stridente m-ar fi deranjat în mod obișnuit dar acum tocmai ele creau contrastul cu verdele umed și fără strălucire al grădinii și în spate riul acoperit de ceață, același riu ce peste puțin avea să smulgă pămîntul grădinii și o dată cu ei și plăcerea călătoriilor cu autobuzul cînd, mai apoi, trecînd pe-acolo, nu aveam să mai văd decît fisia de nisip alburiu și stîlpii leagănului și ai bătătorului de covoare cu lemnul putrezit.

La ea era întotdeauna cald. De cum intram, ne învăluia o mireasmă ciudată, răspîndită de mirodeniile așezate pe-o policioară deasupra sobei și, mai pătrunzător, era mirosul cimbrului și a trebuit să treacă un an aproape pînă să îl pot defini. Ana făcea un ceremonial din preparatul cafelei și s-ar putea să-mi fi părut doar mie așa din pricina siguranței gesturilor, de parcă orice mișcare era de mult hotărîtă și știută. Era felul cum deschidea bufetul și scotea cești fine de porțelan cu desene albastre. Nu mi-aș fi putut-o imagina scăpînd vreuna din greșeală. Din acele cești primite cadou de nuntă în anul dinaintea venirii, în scurt timp, n-avea să rămînă decît una în care-mi servea doar mie cafeaua și avea asta să mă miște mai mult decît toate cuvintele ce nu le-a spus cînd se cereau spuse, ci doar după ce rostirea lor n-avea să mai aibă vreun rost. Și, dacă le-am reconstituit, mișcările ei nici n-ar mai fi atît de precise decît în comparație cu stîngăcia lui Paul, dezagreabilă tocmai pentru că nu era o stîngăcie adevărată, ci ușor studiată, dînd impresia de continuă ezitare, ce începea să te irite cînd îl vedeai cum ia toporul să spargă lemne și am simțit de multe ori tentația de a i-l lua înainte de a apuca să-și zdrobească mîna, degetele prea fine ținînd lemnul ca pe-un obiect deosebit de fragil. Și iritarea ajungea la culme cînd încerca să mîngîie un cîine și vedeai cum întinde mîna neajutorat și nu nimerește grumazul ci-i bagă degetele în ochi, mă miram cum de animalul nu-l mușcă, ci se retrage doar, jenat aproape. De fapt l-am văzut mai tîrziu mîngîindu-și propriul copil și, fără să vreau, mă gîndeam oare cum poate să-și mîngîie soția, Ana cea atît de reală încît, dacă apărea undeva, toate celelalte chipuri păleau și noi chiar ne simțeam neajutorați în prezența ei. Ezitarea răzbătea și-n tonul prea studiat al vocii în permanentă discordanță cu atmosfera din jur și cu auditoriul improvizat. În cele mai intime prilejuri chiar, părea să fie urmărit de o sală plină, adesea în timpul unei conversații întorceai capul involuntar, căutînd în spatele tău acei fantomatici spectatori ce-l urmau peste tot. Și nu l-am auzit vreodată rizînd firesc, deși, pe atunci, rideam mult și din totul sufletul. Totul ni se părea nemaipomenit de amuzant și rideam cam așa cum au rîs elevii mei cînd le-am pus în prima oră, conform metodicii, un disc în limba engleză și, contrar oricărei așteptări, după o clipă de stupefacție, toată clasa a izbucnit într-un rîs nestăpînit, nemaipomenit de caraghios trebuie să le fi sunat pronunția și cuvintele acelei limbi nemaiauzite.

Din unele confidențe destul de trunchiate am dedus că Paul s-ar ocupa cu scrisul, ezitînd între poezie și proză, deși nu ne-a fost dat să vedem vreun manuscris de-al lui, dacă ar fi existat vreunul, ipoteză cu totul nesigură. Cînd, în căutarea unui subiect de conversație pentru momentele în care rămîneam singuri, l-am întrebat cu ce se mai ocupă, cu o față de martir îndelung studiată, îl ajutau și ochii mari, căprui și părul pieptănat peste cap à la Eminescu, cu care în mare taină (dar nu chiar atît de mare din moment ce-o știau toate colegele de cancelarie) găsea că seamănă și se gîndea mai ales la bine cunoscuta fotografie de tinerețe din manualele școlare, îmi spunea că, din păcate, nu

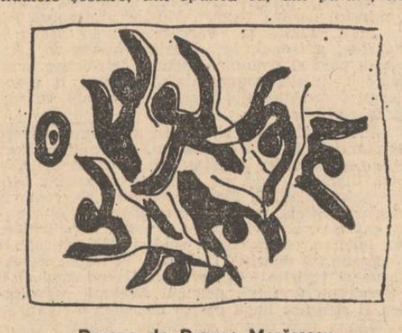

Desene de Dragoș Morărescu

are timp. Felul ăsta de viață în trib, unde casa lor devenise un fel de club, nu-i permitea să se aplece în liniște și singurătate asupra foii de hîrtie. În locul ăsta nu-și va găsi niciodată subiect de inspirație, aici, departe de redacții și cenacluri literare, deci, departe de tot ceea ce însemna viață cu adevărat, nu putea lucra și apoi nici căsnicia lui nu e tocmai ideală și la aceste vorbe, ghicindu-mi mirarea, mi-a explicat cu delicatețe că Ana nu este tocmai soția potrivită pentru un om ca el, între ei există prea multe diferențe de cultură, de gust, de temperament mai ales, care-l împiedicau să găsească liniștea necesară maximei concentrări și, deși îi este jenă să vorbească în felul acesta despre soția lui, mai ales în fața unui om pe care-l cunoaște abia de atît de puțin timp și nu vrea să spună străin, căci am petrecut împreună destule seri plăcute și mă consideră un om superior atît ca simțire cît și ca pregătire intelectuală și tocmai de aceea își permite să facă aceste confidențe ce ar părea altuia șocante, dar, oricum, cîte ceva am avut și noi ocazia să observăm de după cortina acestui mariaj și fără îndoială că am și observat, nu-i așa, vulgaritatea soției sale, tirania ei, felul dictatorial, umilitor în care se poartă cu el, brutalitatea cuvintelor pe care i le adresează mai ales în public, iar el e nevoit să tacă și să înghită, căci orice cuvînt rostit n-ar face decît să pună paie pe foc. Delicatețea lui înăscută, pe care el însuși o consideră defect, îl face să suporte fără să riposteze toate aceste șicane și, oho !, eu nu am văzut încă totul, pînă unde poate merge capriciul și injustețea acelei femei. Dar să-i scuz această ieșire nelalocul ei, căci el, de fapt, o înțelege pe soția lui și o iartă. Toată această stare a ei se datorează despărțirii de copil, condițiile nu le permit să-l țină aici, după cum bine știu, deci au trebuit să-l lase în grija părinților ei și, nu-i așa, nu e tocmai o fericire pentru o mamă să-și vadă copilul doar în vacanțe. Dar, cu timpul, această situație va fi oricum remediată și totul va reveni la normal, deși, de un timp, el vede că această căsătorie a fost sortită să fie un fiasco. De fapt, dacă a ajuns să-mi spună toate acestea, trebuie să-mi mărturisească adevărul și anume că nu neapărat literatura este ceea ce îl atrage, ci teatrul. Condițiile de aici nu-i permit, firește, să-și perfecționeze arta. A mai încercat să pună cîte ceva în scenă cu amatorii de la căminul cultural și a ieșit destul de bine, dar, apoi totul a sfîrșit urît din cauza rivalității dintre directorul liceului și cel al școlii generale, aceștia nereușind să se decidă cărei școli îi aparținea meritul reușitei spectacolului și deci cui să-i revină diploma pe care au cîștigat-o în faza județeană a concursului. A urmat o ceartă care a dus la dizolvarea echipei, ai cărei membri făceau parte din ambele tabere. Dar asta-i altă poveste și Ana ar putea să mi-o spună cu lux de amănunte și n-ar avea asta o atît de mare importanță, căci, oricum, echipa de amatori ai unui cămin cultural sătesc n-are cum să-ți ofere satisfacții prea mari, repertoriul fiind limitat la cîteva piese de proastă calitate ce fac plăcere doar publicului incult, nemaivorbind de limita artistică a spectacolului, la ce te poți aștepta de la niște amatori ? Păi n-a încercat să pună el în scenă „Așteptîndu-l pe Godot" care, oricum, ar fi fost un spectacol de tinută, dar, nu are rost, nu-i așa, să-mi povestească cîte neînțelegeri și discuții a iscat alegerea piesei, încît a trebuit să renunțe cînd, cu chiu cu vai reușise deja să facă distribuția. Din păcate s-a auzit poarta de la stradă și pașii Anei pe trepte, iar el s-a oprit, dînd din mînă a lehamite. Așteptam clipa cînd ea va observa că focul s-a stins și nu mai sînt lemne în coș. Cînd Paul, resemnat, cu umeri plecați, își va lua șapca și-și va pune cojocul peste haina de casă cu revere de atlaz, va lua coșul de nuiele sprijinit de sobă și va ieși să taie lemne. Peste un timp avea să fie cald și prin abajurul vechi de sticlă albicioasă becul avea să lumineze mijlocul camerei, colțurile rămînînd în penumbră. Cînd aburi mîncării pluteau deasupra sobei și stăteam în jurul mesei, Mihai tolănit pe patul îngust de lemn, Ana avea să ne povestească un nou episod al războiului dintre cele două școli, război care, după unii cronicari locali, data de la acea memorabilă participare a formației de amatori, dar, după alții, ar fi început aproximativ din al doilea an al înscăunării lui Nelu Albotă în postul de director al liceului și ar fi pornit de la o neînțelegere în legătură cu mobilierul adus de Puican, directorul școlii generale, de la magazia inspectoratului, cunoscîndu-l pare-se pe magazioner, totul peste voința celui ce-i era superior de drept, făcîndu-și astfel o nedoritâ reclamă cu ocazia inspecției, cînd școala generală avea să iasă bine, chiar foarte bine, spre deosebire de liceu, Albotă simțindu-și prestigiul subminat. De astă dată, scandalul pornise de la premiile organizației de pionieri, împărțite, după părerea lui Albotă și a colectivului său, inadmisibil de părtinitor. Școala lui n-a primit decît două, deși era mai mare, pe cînd a lui Puican trei și asta fără îndoială în urma mașinațiunilor murdare ale acelui parvenit plin de relații și problema nu era numai asta ci, întrebarea care se punea era, cine a fost trădătorul, cine a făcut să ajungă într-un timp atît de scurt la urechile lui Puican discuția din cancelaria liceului împănată cu toate defăimările rostite la adresa acestuia, făcîndu-l să se urce la volanul mașinii lui nou-nouțe și să ajungă în timpul record de zece minute la casa unde Albotă stătea cu chirie și să-l tragă prietenește la răspundere în fața familiei, ce tocmai dejuna, avîndu-le ca invitate de onoare pe soacra și cumnata directorului și să-i spună „Măi, Nelule, păi ce prieteni sîntem noi să-mi faci tu una ca asta". Iar Albotă, lăsînd lingura să cadă cu zgomot în farfurie în tărăboiul ce-l făceau copiii, o clipă rămași fără supraveghere, a-nceput, sistematic, să-și expună umilințele îndurate din pricina maleficului adversar, notate cu răbdare și minuție în anii din urmă, iar în final, autocompătimirea și indignarea sufocîndu-l, fire sensibilă, i-au dat lacrimile. Puican, uimit de atîta nerecunoștință, căci Doamne, toată comuna știe cîte a făcut el pentru școală și nu numai pentru a lui ci și pentru a lui Albotă, „Inconștientule!", s-a ridicat de pe scaun, și după ce i-a salutat politicos pe cei de față, a ieșit zîmbind amar, s-a urcat în mașină și, demarînd, a lăsat pe pietrișul din fața casei urmele cauciucurilor.

Și-n timp ce Ana aduna farfuriile de pe masă, îl revedeam pe Puican în prima zi de școală, în halatul lui alb, șezînd la birou cu receptorul telefonului în mînă, cufundat în convorbiri prelungite și după ce soneria nouă montată de el suna sfîrșitul recreației, convorbiri al căror rezultat, previzibil, era graba cu care se îmbrăca și dispărea la volanul mașinii după cotul ce-l făcea riul în dreptul magazinului. Ziua următoare găseam pe masa din cancelarie cîte un aparat nou și lucios, abia scos din ambalaj. Nimeni nu știa la ce folosește, atît se știa că va mări prestigiul școlii în ochii diverșilor vizitatori, care se perindau pe-acolo. Și, cînd auzeam „da tovarășe, veniți, cum să nu, vă așteptăm" însemna că în orele de educație fizică, coridoarele și curtea vor fi măturate, cărămizile de pe marginea terenului de sport aveau să fie văruite, ca și trunchiul pomilor din livadă, iar elevele din clasele mai mari, sub directa îndrumare a profesoarei, aveau să plivească pline de zel, în orele de agricultură straturile de flori de la intrare. În ziua mult așteptată apăreau și ei, inspectorii, învăluiți într-o aură de mister, și directorul cu un pas în fața lor, în halatul alb cu poalele fluturînd, îi plimba prin școală. Dar punctul culminant al vizitei rămînea vizitarea laboratorului multifuncțional. Puican le explica plin de importanță rostul și principiile de funcționare ale acelei mulțimi de aparate îngrămădite în dulapuri, pe etajere ori trepiede și le arăta cu mîndrie capodopera sa, perdelele ce se deschideau și se închideau la simpla apropiere a mîinii, ca, în cele din urmă, Mihai sau Ana să ofere spectacolul unei lecții demonstrative.

radio

Revista presei (III)

Prima omisiune — atît de frecventă încît ni se pare a se constitui într-un principiu — este numele ziaristului. Aud de atîtea ori — pe emisiune și zilnic — această formulare : **„Scînteia** publică...", **„România liberă** publică...", **„Scînteia tineretului** publică...", încît am ajuns la a-mi deregla imaginația și a vedea cum o întreagă redacție (plus personalul tehnic, plus tipografii) pleacă în documentare, se întoarce la birou și forfotește în jurul materialului care trebuie să apară a doua zi. Și ca să nu credeți că ar fi vorba de ziariști necunoscuți (necunoscuți din pricina tinereții sau din alte pricini) să dau un exemplu elocvent : aud în dimineața zilei de simbătă 8 martie obișnuitul **„Scînteia** publică un amplu material despre orașe fără periferie". Mă uit în **Scînteia** : autorul reportajului era Ioan Grigorescu !

Mi s-ar putea spune că primează tema (deși nu i-aș bănui pe realizatori de critică... tematistă !), dar, conform legii presei un articol angajează în mod direct numai autorul și nu are statut oficial. Asta, în plan legal. Moral, lucrurile sînt mai delicate. Pentru că, dacă redactorii **Revistei presei** nu uită a-și pune semnătura (ați ascultat **Revista presei** redactată și prezentată de Gheorghe Bogdan, sau Teodor Redlow, sau Coca Cosma Teohari"), avînd deci conștiința individualului, nu știu ce să cred despre ceea ce gîndesc autorii **Revistei presei** cu privire la colegii lor (sîntem colegi, doar, nu-i așa ?) din presa scrisă.

Față de această mare problemă, citirea neatentă, confuzia numelor (joi, 21 februarie a fost desemnată ca autoare a însemnărilor „Cît tot restul lumii" Violeta Zamfirescu în locul Maiei Belciu ; Violeta Zamfirescu avea să publice în numărul din 6 martie, tot în „România literară", tot o însemnare, dar cu titlul „De la suflet la suflet" ; să credem în spiritul de anticipație al autorilor de la **Revista presei ?**) devin de mai mică importanță și nici nu s-ar mai fi băgat de seamă (conform dictonului a gresi este omenește !)

Nu-mi propun a trage concluzii. Semnalînd cîteva din neajunsurile unei emisiuni oneste (așa cum spuneam și data trecută) este numai și numai din dragoste față de o meserie frumoasă (ziaristica) și din respect pentru adevăr. Cu aceeași înțelegere, atenție și consecvență voi urmări **Revista presei** și în continuare, îndrăznind să sper (dintr-un optimism constant al cronicarului) în ecourile rîndurilor de față.

Constantin Stan

P.S. Încă o întrebare pentru cei care redactează anunțurile radiofonice : unde și de ce a dispărut prezentarea săptămînii cinematografice ?

plastică

Lauda materialului

Stilul artistic se confundă uneori cu o restrîngere a motivelor, cu o gamă limitată de forme plastice. Cu osebire în sculptură, pare imposibil să imaginezi la nesfîrșit, să populezi lumea cu forme noi. Este uneori de ajuns să propui cîteva tipare, pe marginea cărora să construiești apoi mai multe variante, pentru a impune un univers coerent și convingător. De aceea, este cu atît mai spectaculoasă afirmarea unui artist, atunci cînd are darul de a descifra în varietatea inepuizabilă a naturii, de a găsi soluții pentru propria-i creație. Importantă mai apoi devine viața materialului însuși, care sugerează motive proprii și poate chiar să desăvîrșească lucrarea artistului. Lemnul și piatra sînt pentru sculptorul Iliescu-Călinești asemenea șanse, ele constituie terenul unei adevărate propensiuni către forma naturală. În peste două decenii de activitate neîntreruptă, Iliescu-Călinești a adunat în jurul său o lume întreagă, lucrată cu tandrețe și vigoare, o gamă de forme a cărei amploare încă nu a fost estimată la justa ei valoare. Există o vocație pentru grandios în artă sa, lucrările lui Iliescu-Călinești cîștigă prin mărime și prin aglomerare. A le miniaturiza înseamnă o mare greșeală, îți trebuie un ochi deschis spre monumental pentru a imagina volumele sale amplificate și dominatoare. Trunchiul pare că se împlinește sub securea sa, forma se dezvoltă din materialul inițial, prin metamorfoză. Ai impresia uneori că piatra se supune tiparului în mod natural și că rolul artistului este de a merge pe structurile sale inițiale. Ansamblurile sînt cu atît mai viguroase, pentru că lucrările se completează, într-un adevărat proces de afirmare a sensurilor, ca în templele asiatice. Sugestia rustică și apelul artistului la „obiectele din ograda țărănească", așa cum au evidențiat unii critici, este doar un punct de plecare pentru forme personale, într-un fel de ritual magic, care proclamă unitatea lumii și nucleul său generator de frumos. Echilibrul instabil al anumitor forme ovoide, plasate în gol, sugerează elementul generator, forma originară în continuă expansiune, a cărei „glorie" este drapată, de multe ori, sub trăsătura grotescă a unei energii dezordonate. Dimensiunile de artist ale lui Iliescu-Călinești se impun însă numai dacă ne referim la întregul creației sale de pînă acum, dacă avem în vedere deschiderile ample de spațiu pe care le propune, în care se ascunde, enigmatică, această formă primordială.

Am putut contempla mai de mult diferitele lucrări monumentale ale lui Iliescu-Călinești, situate în spațiul în care le-a gîndit artistul. Este extrem de profundă sugestia pe care o creează adaptarea lor la formele de relief. Cele peste zece lucrări din Canada par lucrări de magie indiană, treote construite de piele roșii pentru inserția în universul natural care le-a determinat conștiința animistă. Figurile culcate de la noi urmează sugestia domoală a colinelor românești. Monumentul pitestean este gîndit în sensul unei afirmări a legăturii celor două principii constitutive a lumii, sugerînd durabilitatea inalterabilă. Iliescu-Călinești este un mare sculptor, care a iubit ca nimeni altul materialul în care a lucrat și a găsit în țesătura lui însuși sensul artei sale.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Între ironie și tensiune

Începutul lunii martie a adus pe afișe mai multe nume de tineri compozitori decît în tot restul anului (de și-ar aduce organizatorii aminte că... „e primăvară și toamna !") După concertele la radio și Sala Mică, prezentînd, între altele, lucrările Doinei Nemțeanu Rotaru, Lianei Alexandra, ale lui Costin Cazaban, Iancu Dumitrescu, un program masiv de prime audiții i-a întîlnit, tot în sfera muzicii de cameră, pe Violeta Dinescu, Adrian Pop, Mihaela Gavrilă, Șerban Nichifor, Adrian Iorgulescu, Cristian Brâncuși, Marcel Spinei, Tudor Dumitrescu. Impresia este de pluralitate a vocilor, deși pare a domina aerul ironic, „un suflet ironic în haină impresionistă".

Astfel, „Tempi" de Adrian Pop transformă alunecarea misterioasă de glissande, flageolete, crescende, a unui „tempo" inițial apropape liric, într-un joc ironic (sugestii de jazz) potrivit întru totul instrumentului solist ales (contrabasul). Tehnica remarcabilă și inventivitatea compozitorului au fost, de altfel, asociate unei interpretări speciale (Stefan Thomasz fiind, de departe, unul dintre cei mai dăruiți basiști ai tinerei generații). De aceeași bună interpretare s-a bucurat „Piesa pentru pian" a Violetei Dinescu (la pian, Andrei Tănăsescu) : efectele coloristice, tensiunile de intervale și pauze, „apele freatice" ale trilurilor constituind o contrastantă geografie sonoră.

Un alt impresionist parodic, Ștefan Nichifor, folosește în cele „Trei noi impresii" un unison flaut-cello de un fals sentimentalism, în fond o parodie a romantismului, în voită disonantă tematică față de harpă. Accentele ireale de falgeolete și flautande, alcătuind o lume a poveștii (uneori cu accente antonpanești) par a dori să demonstreze ce poate face o minte modernă din delicata formație clasică flaut-cello harpă. Virgil Frâncu, Andrei Csaba și Ion Ivan Roncea nu s-au zgîrcit, de altfel, la efecte de „transparență".

Pe substrat clasic, „Suita pentru clarinet și pian" de Mihaela Gavrilă conturează un început de lume a contrastelor (atmosfera doinită, nostalgică, vag orientală, în contrast cu aceea ludică) care determină, de altfel, și Consonata de Adrian Iorgulescu. De o reală pregnanță, planurile contrastante („consonante" pe verticală și orizontală) opun în permanență teme lirice, „astral disonante" (care necesită o exploatare „metafizică" a pianului, am zice) unor vehemente intruzii de forță. Mari salturi, o anumită tehnică a fragmentarității, mențin atenția ascultătorului în permanentă tensiune. Oricum, poetica muzicală tensională este cea mai potrivită pentru o muzică a „incluziei", muzica totală.

Grete Tartler

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Evocare de ANDRIANA FIANU

Era...

Desen de Theodor Pallady

...pe la jumătatea lui septembrie 1948. O ultimă excursie C.C.S. ne-a dus spre Mangalia. Am ajuns dimineața. Ziua a fost caldă, aurie. Plaja aproape goală îmbia la o tihnă aromitoare. Eram stăpînii mării și ai aerului. Trecuse de mult amiaza și nu ne hotăram să renunțăm la apă și la soare, să mîncăm. Mai erau două ore pînă la plecarea trenului cînd a început desfacerea merindelor. Mitzura adusese o lădiță pe care o pusese într-un loc umbros. Ne-a chemat s-o ajutăm. Am adus lădița pe plajă. Mitzura a deschis-o și de sub capac vîrsa ofranda strugurilor ruginii. Din vorbă în vorbă, Mitzura m-a întrebat, stingherită, dacă vreau să vin la Mărțișor. N-am așteptat să-mi spună a doua oară. Nu am pregetat. Nici un moment nu m-am gîndit la nimic, posibil în acei ani. Eram ca sub o vrajă. Am urcat strada Mărțișorului, o stradă pietruită, în pantă — așa e și azi — am ajuns la prima poartă de lemn cu streașină, am intrat și am pornit pe drumul ce mărginea grădina dinspre stradă. Am zăbovit un timp privind livada și via, așezîndu-mi gîndurile. Pe Tudor Arghezi îl văzusem la librăria Cartea Românească — bombardată în 1944 — în adolescență. Mi l-au arătat părinții. M-am uitat, n-am îndrăznit să mă apropii. Ținuta sobră și simplă o am în minte și azi. Arghezi era în librărie printre cărți, le privea. Elevă, am fost mîndră cînd părinții mi-au dăruit volumul de Poezii apărut la Editura Fundațiilor sub atenta îngrijire de bijutier a savantului lingvist Alexandru Rosetti, editorul încă neîntrecut. Așa fusese pînă atunci, în ziua cînd puteam să pătrund în misterul Mărțișorului. Am bătut în toacă, Mitzura a deschis poarta, în pragul casei era Tudor Arghezi, Marele Vrăjitor, cum i-am zis de atunci. Am rămas cîteva ore, nu știu cîte. Sub pruni în jurul unei măsuțe înfățată cu zăpadă, doamna Arghezi a adus dulceață, cafeaua și fructele Mărțișorului. S-a legat vorba, o vorbă obișnuită de familie, cu fraze exacte, cu întrebări și răspunsuri clare (poetului nu i-au plăcut niciodată cuvintele în doi peri). Uneori Arghezi urmărea poate fumul țigării, poate un gînd, mereu însă prezent, atent, politicos. I-am cunoscut pe Zdreanță, pe Gîrigîr, capra — noua locatară de lapte căreia era nevoie în anii aceia care începuseră. Am văzut și grădina din spate, acareturile, tipografia. Mai tîrziu, peste cîtva timp, aveam să văd „chilia". Am plecat după ce se lăsase înserarea. Și-am revenit de atunci mereu, indiferent de timp, de anotimp, ca acasă. De la o vreme, ziua sfinților împărați Constantin și Elena, ziua de naștere a poetului mă aducea, pe orice vreme, în Mărțișor, unde sub lespezi odihnesc alți doi sfinți împărați ai neamului nostru, poetul Tudor Arghezi și Paraschiva Arghezi.

...într-o zi, prin anii '50, prînzul bătuse de două ore cînd pe culoarele direcției Teatrului Național s-a făcut liniște. În biroul Lidiei Sava (nevasta regizorului Ion Sava) secretara directorului, lumea s-a împuținat. Cei rămași și-au căutat cîte un loc, pe scaun, în picioare. Ce se întîmpla ? Nimic deosebit și totuși deosebit. Era așteptat Tudor Arghezi ! Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național, îi încredințase, printr-un contract, sprijinul traducere, la alegere, piese de Molière. Urcînd scara spiralată, poetul a apărut sprijinîndu-se în baston. Era la fel, în aceeași ținută sobră și simplă, cu haine închise, cum îl văzusem întîia oară. L-am privit trecînd, cu pasul măsurat, egal, calm. În capul culoarului îl aștepta Zaharia Stancu.

...într-o după amiază. Poetul se mutase în Bulevardul Aviatorilor, fără a părăsi Mărțișorul. Era acasă numai Marele Vrăjitor și Doamna. Mi se spusese la telefon pe ce intrare să vin, fără a-i stînjeni. Am urcat scara, am trecut prin culoar și am ajuns în vestibul. Din hol se auzea radio : „Moment poetic. Tudor Arghezi". Recita inegalabil, Aura Buzescu. În umbra holului, într-un fotoliu, lîngă radio, singură, Doamna Arghezi asculta „Pasul dulce" și buzele i se mișcau după cuvinte. Am stat nemișcată, nu simțise că am intrat. Nevasta poetului asculta versurile ce i le dăruise, cu delicatețe, cu emoție, după zeci de ani de conviețuire, de simbioză, într-o nealterată și totală confundare. Asculta ea, nevasta poetului pe care în ani și zeci de ani n-am auzit-o comentîndu-i valoarea, negociindu-i-o, etichetîndu-i opera, comparînd-o cu a altor confrați. Niciodată. Cînd s-a terminat emisiunea s-a sculat îndreptîndu-se spre camera lui de lucru, cea mai mică din apartament, un transplant al „chiliei" din Mărțișor, să-i ducă țigara și cafeaua. Mi-am făcut și eu apariția.

...în altă zi, cînd adusesem manuscrisul uneia din flăcările care săptămînă de săptămînă în „Gazeta literară" luminau fereastra. Spațiul de sus, din dreapta paginii întîi, pentru toți cei care lucrau la revistă, purta numele de „Fereastră luminată". Întîlnirile obișnuite ale redacției pentru întocmirea sumarului începeau irevocabil : Pagina 1, Arghezi.. .apoi urma restul. Cine dintre noi n-ar fi dorit să aibă un manuscris ? Nu se putea. Așa era voința poetului. La o cafea, Tudor Arghezi a explicat de ce nu-și mai lasă manuscrisele prin redacții de multă vreme. Cîndva, la școală, avusese un coleg. Viața i-a despărțit. S-au întîlnit pe stradă, întîmplător și au sporovăit. Teodorescu devenise Arghezi iar colegul contabil la prefectură. Era înainte de ultimul război. La un moment dat, din vorbă în vorbă, colegul l-a poftit pe Arghezi să-și vadă dosarul. Din curiozitate a mers. Și-a văzut multe din manuscrise, între-unele cuvintele lui erau șterse cu guma — pe atunci Arghezi scria cu un creion bine ascuțit — și alte vorbe le luaseră locul, vorbe care nu-i aparțineau. Scriitura era bine imitată. Din ziua aceea și-a cerut manuscrisele înapoi. Purta răspunderea întreagă, așa cum a făcut toată viața, a gîndurilor — cuvinte așternute pe hîrtie, nu voia să poarte răspunderea unor contrafaceri.

...ziua festivă, se împlineau zece ani de la apariția „Gazetei literare". Arghezi a ținut să vină în mijlocul colectivului, participînd la bucuria generală, mulțumind revistei și redactorului ei sef, Aurel Mihale, pentru găzduire. Felul său de a fi, direct, deschis, nu putea înlătura respectul sfielnic ce ne cuprindea.

...odată, cînd, pornind de la o tabletă s-a discutat despre cultul personalității Arghezi era dispus să vorbească despre diverse probleme, uneori amintiri, alteori lucruri contemporane. M-a întrebat, i-am spus tot ce știam, cu referiri la documente. Apoi a început să spună el despre Istoria Partidului Comunist Român. Mai bine de o oră, Arghezi a vorbit despre sacrificii, împliniri, neîmpliniri și greșeli. Așteptam. Am așteptat degeaba. Nici atunci și niciodată n-a vorbit de anii lui cei grei. Și au fost, așa cum au fost ceilalți au fost, Poetul legat de semeni, de țară, de familie, de pămînt, a dat cel mai deplin și inegalabil răspuns acelor ani : „Cîntare omului" și „1907". Răspunsul lui a fost înălțător și demn. Cred că una din inscripții, la care se referea adesea, este definitorie pentru poetul cetățean „Inscripție pe o ușă". Casa, țara, pentru Arghezi erau totuna. Mărțișorul, casa, familia, erau, de fapt, miniaturalul, poporul, România.

...în aprilie 1965, mi-a dat chiar Arghezi un telefon. „Am scris ceva, dacă poți, vino". Am alergat. „Am scris cîteva versuri, merită mai mult, o să vedem, în zilele astea, atît m-am pricepuț". Era poezia „Olteneasca", întîia poezie dedicată tovarășului Nicolae Ceaușescu de Arghezi, în zilele acelea, atît se „pricepuse". Apoi

Desen de Dragoș Morărescu

început să căutăm un fotograf, l-am găsit. Avem cu toții fotografia din biroul în care, aplecat asupra șpaltului, Arghezi corecta.

...în 22 mai 1965. Cu o zi înainte, Tudor Arghezi împlinise 85 de ani. Avuseseră loc mari festivități. 22 mai era ziua lui Tudor Arghezi la noi. Întregul colectiv al revistei „Gazeta literară" îl sărbătorea. Tudor Arghezi, Doamna, Mitzura și Baruțu erau oaspeții noștri. Erau anunțați pentru ora șase după amiaza. De la patru, eram cu toții în păr. Împreună cu redactorul șef, Tiberiu Utan, ne foiam prin birouri, pe culoare, ca elevii la serbarea de premiere. Parcă ceasurile mergeau prea încet. În sfîrșit, 6 fără zece minute. Peste zece minute se întîmpla evenimentul. Arghezi era punctual, iubea punctualitatea. Am început să coborîm scările. La ora șase mașina a intrat în curte. L-a întîmpinat Tiberiu Utan. A urcat scările, a intrat în birou în liniște, ne-am căutat locurile. Poetul s-a așezat pe canapea alături de doamna. Ciocnind un pahar, vorbind despre una sau alta din întîmplările vieții, Arghezi a cerut să-i aducă Baruțu servita, s-o deschidă. În servietă erau exemplare din „Gazeta literară", numărul festiv dedicat aniversării. Toți cei prezenți, cunoscuți sau necunoscuți cititorilor au căpătat cîte un exemplar iscălit și datat. Era premiul pe care ni-l dădea Marele Vrăjitor.

...și zilele care n-au mai fost obișnuite. Doamna Paraschiva Arghezi plecase pentru totdeauna. Poetul stătea acasă, ca deobicei, pe fotoliul său, tăcea, își îndreptă ochelarii, își aprindea țigara. Tăcea. Privirile îi fugeau spre o ușă. Vorbea. Privire îi fugeau spre ușă. Aștepta. O aștepta. Ușa se deschidea, intra Mitzura sau altcineva din ai casei. Ușa se închidea. Poetul aștepta. O aștepta. Ea nu mai deschidea ușa. Odată, calm, în timp ce Mitzura făcea cafeaua a rostit cîteva vorbe. În încăpere nu mai era nimeni în afară de mine. Pe fotoliu, cu ochii spre ușă a continuat să rostească. A vorbit despre cele patru lucruri pe care le avea de împlinit și apoi „gata". În ordine, precis, cu vocea albă : un volum de poezii scrise gîndindu-se la Ea, soarta Mărțișorului, lespedea de pe mormîntul Ei, lespedea de pe mormîntul său... A apărut volumul Litanii. Mărțișorul a fost încredințat statului, au apărut pe rînd o lespede, apoi alta... Și alungasem cuvîntul „gata". Nu-l voiam.

...într-o după amiază. Ca deobicei Baruțu a trecut pe la redacție. Arghezi se simțise rău în ultima vreme, nu fără speranță. Medicii îi interziseseră orice oboseală. Scria totuși zilnic. În ziua aceea se simțise mai bine, după amiaza avusese chef de vorbă, ceruse și o gură de coniac. O băuse, vorbise despre Ea, spusese că îl așteaptă... Se simțea mai bine. Apoi voise să se odihnească. Peste cîteva ore, Poetul intrase în neființă. Pe masa de lucru, două versuri datate 12 iulie 1967, poate un început de poezie. Au rămas distih.

Mă chemi din depărtare și te-ascult.
N-am să te fac, pierduto, să mă aștepți
prea mult...
(Litanii)

1979 - DIMENSIUNI ALE ROMANULUI

Un roman satiric

Un veritabil maestru al combinațiilor este Mircea Horia Simionescu și în acest **Învățături pentru delfin** după ce cu precedentul roman, Nesfîrșitele primejdii, ca de altfel în întreaga creație, scriitorul făcuse din plin proba profesionismului. Regăsim, manevrate cu virtuozitate, tehnicile romanului modern, începînd, să zicem, cu mai vechea dislocare temporală, parcurgînd, apoi, subtilitățile relativizării personajelor în registrul ambiguității studiate, ajungînd, în fine, la procedeele textuarii. Începînd, parcurgînd, ajungînd, e doar un fel de a spune cronologic ceea ce, de fapt, alternează cu repeziciune sau există în simultaneitate și are ca rezultat, poate paradoxal, sfidarea oricăror canoane compoziționale. Recunoaștem aici ceva din marea plăcere a povestirii, specifică, spre exemplu, unui Sterne în al său celebru **Tristram Shandy. Plăcerii poveștirii** îi răspunde în planul receptării **plăcerea lecturii. Căci Învățături pentru delfin** reușește să comunice cititorului sentimentul participării la evenimentele narate fără a-i solicita, cel puțin în aparență, un fond aperceptiv special. Ca și cum, în plină caniculă, ar fi să alegi între o lingură cu untură de pește și un pahar cu bere rece. Performanța scriitorului este rară și dacă o vom raporta la formula pe care naratorul (personajul, nu autorul) o alege pentru întreprinderea sa. El scrie, la comanda lui Gri Macedoneanu, cronica vieții acestuia, după tipicul cunoscut, conținînd ca etape obligatorii copilăria, adolescența, tinerețea, maturitatea și apoi opera. Așadar, toate condițiile pentru un text, dacă nu onest oricum limitat de rigiditatea formulei. În acest cadru dat, se exercită însă tehnicile amintite mai devreme, cărora li se asociază, la fiecare pas, comicul și ironia sclipitoare. Ele suspectează fiecare gest, se insinuează în construcția frazei, dirijează subteran selectarea lexicului, întoarce pateticul în ridicul, dezvăluie falsul sub masca autenticului, conferă în ultimă instanță caracter esențial dimensiunii satirice a romanului. Capitolele redactate din biografia lui Gri Macedoneanu sînt citite beneficiarului care dictează „scribului" rectificările necesare. Astfel, participarea la spargerea unui magazin de confecții devine act de eliberare de sub tutela părinților vitregi, dubioasele aventuri sentimentale sînt treote ale inițierii, etc. Personajul cunoaște bine rețeta biografiilor exemplare, iar indicațiile de redactare îi sînt prețioase încă inabilului cronicar. Dialogul dintre cei doi are rezonanțe caragialiene : „Fă-mă, domnule, galanton, altruist, mesianic, dar știi, decis, cu aplomb, cu consecvență. Să reiasă că nimic nu mi-a fost indiferent. — S-a făcut, nene Macedoneanule, te scot ca în poză, ginere al Renașterii — Crima și sublimul, bucuria și ezitarea, atacul la plex și milostenia către sărac, toate toate încap în inima unui om de talia mea. Amplitudine la toate nivelele".

Modul în care este „reconstituită" biografia lui Gri Macedoneanu amintește (aici, în varianta derizorului) de romanul lui Heym, **Relatare despre regele David.**

Cine este, în fond, vanitosul personaj ? Iată-l prezentat de chiar biograful său, într-un moment de bună umoare : „Gri Macedoneanu nu era nici pe departe inculț și agramat, cum a încercat să insinueze stilul meu ajuns condei cu pix ; dimpotrivă, cunoștea la perfecție agricultura și domeniile, mecanica grea, merceologia comparată, biblioteconomia, dialectologia, morăritul și panificația, homeopatia, și alte științe similare sau înrudite, plus cîteva limbi străine, în interiorul cărora se mișca alternativ, curent". Tonul afirmativ nu înșeală, plurivalența personajului e suspectă iar distanța dintre domeniile stăpînite „la perfecție" nu face decît să sublinieze falsul. O privire ironică se adresează complice lectorului.

Paralel cu redactarea retrospectivei biografice, romanul urmărește evoluția personajelor în cotidian. Satira înaintează în două direcții. Prima continuă să vizeze impostura. Macedoneanu prosperă. Între două tranzacții dubioase cu tablouri și mobilă stil, ține conferințe cu exemplificări pe bandă despre Mozart, patronează cenaclul și comitetul pentru înălțarea unei statui, veghează la urgentarea biografiei sale și speră în tipărirea ei, pentru a păși deja în posteritate. În a doua direcție, satira sancționează veleitarismul. Umilul biograf, angajat contra două mese calde pe zi, țigări și, din cînd în cînd, cîte un chef cu patronul la Bordei, are brusc, revelația „marelui" său talent. Compune versuri „metafizice" („Mă-ndeamnă tăcerea să cînt ori să plîng / Tristețea s-o macin în pieptul năting") se retrage o săptămînă la Vîntul de Jos unde elaborează sumedenie de studii („Despre unele rămășițe medievale în comportarea cavalerilor de azi" sau „Portul căciulii strămoșești, cu urechi, la popoarele hiperboreene"), ține rubrică la revistă („Vineri nu pot. Am rubrică"), revendică paternitatea biografiei lui Gri Macedoneanu, lansează tinere talente în cenaclu. Prilej pentru Mircea Horia Simionescu să demonstreze amplitudinea registrului său comico-ironic. Intră aici, ca-ntr-un muzeu al caricaturii, critica literară improvizată, versificatiile submediocre, hilarul portret al poetului pătruns de marea inspirație, considerațiile „adînci" asupra vieții și morții, clișeele de limbaj mai vechi sau mai noi. Scriitorul privește exponatele din toate unghiurile, vede enorm și simte monstruos. Finalul cărții readuce lucrurile în normalitate. Macedoneanu „ar fi fost prins cu mîța în sac" iar personajul narator absolvă o școală de dactilografie, deprinde gramatica și punctuația „inclusiv repartizarea genunziului pe metrul pătrat", se decide să-și povestească experiența de viață și scrie cartea „Învățături pentru delfin". Adică, pentru urmaș. Temporal, sfîrșitul cărții înseamnă... începutul ei. Și o ultimă ironie. Manuscrisul nu este adresat delfinului (urmașului), ci lui Delfin Protopopescu, strada Sapienței 62, et. II, ap. 75. Care îl trimite lui M.H.S. care... Starea civilă, faptele ruote din viață concurează — iată — ficțiunea. Să respectăm și noi jocul. Deci, dacă scriitorul n-ar fi dezvăluit sursa și autorul manuscrisului (p. 214—215) am fi crezut (vai nouă) că Mircea Horia Simionescu a scris un roman satiric excepțional. Așa însă, toate meritele dactilografului anonim.

Valentin F. Mihăescu

Valențe ale fantasticului (II)

Personajele din **Străinii din Kipukua** gîndesc mitic (și magic). Pe măsură ce se autodescoperă (parțial chiar și înainte de a fi ajuns la cunoașterea de sine) ele dobîndesc, prin luarea în posesie a naturii proprii, „puteri", se instalează în sacralitate. În făptuirea lor perisabile se desteaptă subtipurile veșnice. De la vîrsta de doisprezece ani, cînd a avut un somn cataleptic, Unduna zvăpăiata fiică mai mare, cu părul roșu ca focul încins a lui David Stevenson, seamănă tot mai mult cu „sirena roșie", cu zeița vulcanului, Kelamea, cu înfricoșătoarea Pele. În cele din urmă, fata dovedește că deține și prerogativele cumplitei zeițe. Ea declanșează, la sfîrșitul romanului, halucinanta erupție. Unduna este zeița Pele. Sora ei, natură diametral opusă, suavă, prietenoasa Kaena, ocrotitoarea crîngului de lehua (care e „sufletul ei"), se dovedește a fi zeița Hiiaka. Amîndouă sînt fiicele sălbaticului zeu Walsea, „cel cu ochii și visele pururea turburi", și ale Houumeei, „mumă a pămîntului și născătoare a lucrurilor statornice". Un zeu se ascunde în „domnul Martin" (metamorfozat în cuprinsul unui episod într-un enigmatic domn Mac Brown, „gazdă de strigoi"): zeul Ailaau, stăpînitorul originar al vulcanului Kelomea, izgonit din craterul acestuia de către Pele, refugiat, drept urmare, în fundul oceanului, unde nu se simte însă „acasă". Conștămîntul său (conștămînt prin care își încalcă un angajament și își asumă, în consecință, un risc teribil) de a pune în practică temerara inițiativă a primarului din Kipukua îi este dictat de ura mistuitoare purtată uzurpatoarei sale „cățeaua", „tîrfa" !. Pînă la adoptarea acestei decizii, matematicianul e un damnat, un captiv : prizonierul propriei soții, Niaulani Namakana, o dezrădăcinată : pianistă celebră cîndva, altădată „femeie fatală", sub numele de Anakola, cunoscută de către narator pe cînd era elevă de liceu și o chema Diana Kowalski, în realitate (dacă aceasta i-o fi realitatea originară...) Kina-Wahina, „femeia-șopîrlă", provocatoarea cutremurelor. În conflictul dintre David Stevenson (care i-a fost, cîndva, pe un vas, și mai de mult, într-o altă existență, amant) și fiicele sale, această ființă demonică adoptă o atitudine de neutralitate, dar anumite fapte pot inspira cititorului bănuiala că, de fapt, ea regizează totul sau aproape totul prin mijloace oculte. Ce anume urmărește nu se înțelege sau... n-am înțeles. Realul și fabulosul, mitologicul, nu se suprapun, în **Străinii din Kipukua,** perfect. De altfel, utilizînd aceste vocabule, am adoptat un limbaj convențional. Granițele dintre real și ireal sînt, în roman, fluide. Posibilul și miraculosul se întretaie și se întrepătrund permanent. Totul se petrece ca în vis. Ca într-un vis în care, din timp în timp, visătorul visează că visează. Însă, oricum, există situații evasiidentice care se petrec în dublu plan, în timpuri și climate ontologic diferite și situații derulate într-un singur plan : fie „sacru", fie „profan". Unor personaje

li se pot găsi modele mitice, altora nu. Prințul Kohavari și urmașul său Lohiom, prințul rătăcitor Kahele, reîncarnat, un timp, ca mare pianist, existent în continuare ca strigoi, odiosul Kou, căpetenie în Kipukua, atotștiutorul Gorgas, adolescentul spiriduș Pandewa (cu care Unauna întreține raporturi dubioase), se deosebesc de muritorii de rînd fără să aibă strămoși în panteonul hawonic. Nici David Stevenson nu e, prin natură, un zeu, cu toate că s-a pomenit a fi tatăl fiicelor lui Wake. Posesor, într-o altă existență cînd se numise Moemoe Lacanui și fusese, în Kipukua, „jude", al unor însușiri rezervate muritorilor, el nu le avea înnăscute, ci împrumutate de la soție, de la Haumeea, care, din iubire pentru el, i le-a cedat, preschimbîndu-se într-o umilă femeie de rînd. Sau — poate — Walsea însuși era zeu doar prin soția lui, dispărută, ca mai tîrziu consoarta lui Moemoe ? ! Fapt e că, așa cum o seamă de oameni aparțin modului ontologic uman în exclusivitate (fie și trăind mai multe vieți), unii dintre eroii poveștilor cu încărcătură mitică, spuse în roman, nu se metamorfozează în muritori. Fiicele lui David Stevenson sînt două. Mitul pomenește însă și de o soră a lor, Naumaka, stăpîna apelor mării. Orfane de mamă, întocmai ca Pele și Hiiaka, cele două fete sînt crescute de o doică, Kudana, dansatoare de **hula** (un dans sacru, cu virtuți magice), identificată în final cu stînca dăntuitoare Hopoe. Aceasta, deși se spune la un moment dat că e „soră" cu Kaena, nu poate fi un avatar al Naumakăi, deoarece are cu totul altă fire. E „aeriană" și „pustnică". Cu Naumaka seamănă mai curînd Niaulani (mai cu seamă în ipostaza lui Kiha-Wahina), fiind, asemenea ei, rea, uricioasă, însă însațietatea erotică de care e stăpînită contrastează violent cu fidelitatea conjugală a numitei zeițe, care este, ea, înșelată (cu Pele și Hiiaka) de către soț, vrăjitorul Auhele.

Considerată în sine, existența sau inexistența analogiilor în planuri ontologice diferite nu are, evident, nici o însemnătate. E rezonabil însă, și chiar obligator, a ne întreba ce funcție îndeplinesc, în context, personajele și comportamentele lor, de ce unor personaje le este atribuită o natură divină și altora nu, cum este motivată investirea cu „har" numai a unora, în fine, care e semnificația în roman a variatelor tipuri de personaje și a derulării acțiunilor fiecăruia ? Fără elucidarea unor asemenea chestiuni, evaluarea estetică devine dificilă, dacă nu imposibilă. Pentru a stabili cîtă valoare poate fi atribuită unei construcții epice e neapărat necesar a ști „cine" și „ce" sînt personajele, care e sensul conduitei lor. Raportul dintre substanța artistică și sens e cea mai delicată problemă de creație. Exemplară e acea operă în care sensul nu transgresează materia în care se exprimă, iar materia nu debordează sensul. În cazul concret, paralelismul constant între planul mitic și cel așa-zicînd „real" ar fi prăbușit scrierea în didacticism. Dar și revărsarea talazurilor epice cu mult dincolo de zăgazurile viziunii integratoare dezavantajează scrierea. Dar se produce, într-adevăr, în **Străinii din Kipukua,** o asemenea revărsare ? Mi-e teamă că da. Împletite în trama narativă cu deosebită ingeniozitate, numeroase situații, admirabil compuse ca atare, nu-și găsesc întotdeauna o reală motivație, nu aderă la nucleul problematic. Unele dintre ele au fost introduse, vădit, cu intenția de a dezorienta cititorul, a-l împinge pe piste false. Jocul, gratuitatea, au, în roman, o pondere deloc neglijabilă. Fabulosul, fantasticul, bizarul, enigmaticul proliferează pe spații mari, fără a îndeplini vreo funcție în serviciul temei, inundă romanul asemenea unei luxuriante vegetații tropicale.

În pofida stufozității și a compoziției labirintice, sensul fundamental se detașează totuși limpede. Drama crizei de identitate poate fi depășită doar prin introducerea la „rădăcini". Pledînd în acest sens, David Stevenson acționează, practic, invers. În loc de a se recunoaște drept judele Moemoe, el încearcă, dimpotrivă, să-și nimicească „rădăcinile". Acesta e scopul nemărturisit al proiectului de a tăia arborele **ulu,** în care s-a închis Haumeea, soția lui, pentru a-l invia, renunțînd la propria-i viață, după ce fusese spînzurat de o cracă de către judele Kou... Irlandez prin străbunii în linie paternă, hawaian prin toți descendenții materni, David Stevenson e omul cu două firi. Se pretinde hawaian, dar refuză să admită că „istoria lui" e adevărată (**„moolelo"**). Nu vrea, în ruptul capului, să se recunoască „înviat". Și acționează în consecință. Renegîndu-se, neagă totodată, practic, ceea ce afirmă teoretic. Mai precis, încearcă să nege. Căci stihiile se ridică împotrivă. Primarul din Kipukua ajunge în situația ucenicului vrăjitor : nu mai poate stăpîni duhurile pe care le-a stîrnit.

Dumitru Micu

Ipocrizia cititorului

Urmare din pag. 1

Impulsul de a scrie cartea a fost deci unul de natură lirică. Am descoperit în Joachim Dauer un personaj lucid și tragic, plin de amărăciune, care însă nu avea să coaguleze singur materia unei cărți. Mi-a intrat în cap, și l-am purtat acolo în vara următoare, ca un sunet pe care nu puteam să-l amplific, o temă pur muzicală voiam tot timpul să văd și să aud acest personaj în paginile mele, dar fără să-i dau vreun sens, pur și simplu voiam să-l văd că trăiește. S-a întîmplat tot atunci să aud pentru prima dată interpretarea lui Edwin Fischer la **Sonata pentru pian opus 111** de Beethoven, cîntată „cu degete de fier", cum spune el însuși în lecțiile asupra acestui subiect. A fost influența majoră asupra mea, în acea perioadă, deveni o obsesie claritatea și forța cu care articula fiecare sunet, modul cum construia temele. Îmi spuneam că vreau să scriu o carte cu propoziții și cuvinte la fel de bine tăiate. Am ascultat de sute de ori Sonata opus 111, iar **Marile iubiri** s-a născut din această pasiune pentru muzică și architectura muzicală. Cartea are de fapt construcție de sonată, cu epilogul de la moartea doamnei Jeni., care ține loc de parte a treia. În anul următor a apărut în paginile mele chiar motivul psihologic al muzicii care aduce tema vieții „artiste", cu destrămarea pe care o seamănă. Dar era vorba de un alt tip de artă, o trăire de intensitate paroxistică încercată de mine cu prilejul unor concerte Stockhausen, la New York, la care mă dusese Aurelian-Octav Popa. Ieșeam de la Lincoln Center împreună și hoinăream pe străzi, spre hotelul nostru sărăcăcios unde un drogat îi furase prietenului meu clarinetul, iar Aurelian-Octav Popa îmi spunea : „Bătrîne, dă-ți drumul ! Fă ca neamțul, altfel n-ai nici o șansă..." Mi-era pur și simplu frică de muzica aceea, ca și de cele **6 piese pentru orchestră** ale lui Webern, auzite la București sub bagheta lui Zubin Mehta. Din toate aceste obsesii muzicale am făcut personajul lui Bejan cu tot aleatorismul lui. N-am vrut nici să-l demasc, nici nimic altceva, ci să construiesc pentru el un motiv, o posibilitate de mișcare prin carte. Dumitru Bejan nu mai știe încotro se îndreaptă, această trăsătură este cea mai importantă în construcția lui, din punctul de vedere al romancierului. El este tot timpul pe drum, se mișcă fără țintă, pe străzi, în tren, pleacă, se întoarce, nu se știe încotro. De altfel, pentru început, chiar registrul cuvintelor care îl definesc este pur auditiv. O muzică tulburătoare voiam să fac pentru Bejan, în legătură cu él am și descris un pasaj din **Spiral-ul** lui Stockhausen și unul din **6 piese pentru orchestră,** folosindu-mă de acest „citat" pentru a întări artificialitatea grotescă și halucinantă a personajului ce înoată în noroi, la sfîrșitul cărții, și repetă mecanic sunetul murdăriei în bălțoacă. Problema personajului a fost pentru mine una pur artistică, iar decorul ce a atras atît de mult pe unii comentatori era doar materia romancierului, tot așa cum sunetele de la care porneste un compozitor pot fi induse din zgomotele naturale.

Tema artistică începuse să domine cartea mea după vreo doi ani de cazmă, era totuși în substanța sa ceva care nu se dezvăluia numai prin muzică, și așa m-am aflat într-o bună zi cu ochii holbați pe un vas cretan de la British Muzeum, reprodus într-un album. Am început să citesc pe neașteptate în legătură cu ceramica grecească, și a apărut Herescu și vasul lui, situați în apartamentul unui prieten elenist și indoeuropenist, unde petrecusem ore întregi de voluptate intelectuală, răscolind prin texte vechi, și unde il evocasem adeseori pe profesorul Fotino, interesat de limba hitită, pe vremea cînd era student la Paris. Cu toate acestea, între George Fotino și Herescu nu există absolut nici o legătură, cum nu există nici între A.E. Baconsky și Corneliu Vlad, așa cum bănuia regretatul Mihai Gafița, deși întîmplarea cu un înalt demnitar ce fusese poet acmeist, om inteligent și fin, dar combinagiu și cinic profitor al situației sale privilegiate, îmi fusese relatată mai de mult, în cu totul altă formă, de către autorul **Cadavrelor în vid.** Nelu Vlad aduce coerența ce-i lipsea lui Bejan, el este în întregime construit pe resentiment. „Tema" lui muzicală secundează aleatorismul lui Bejan, îl însoțește în permanență. Cel mai straniu a fost să citesc interpretarea dată de critici discuției dintre Bejan și Vlad, înaintea morții enigmatice a celui dintîi. Din punct de vedere artistic, să-i spun muzical, după confruntare, cei doi trebuie să dispară de pe scena cărții. Monstruos apare în discuție tocmai Vlad, animat de dorință de răzbunare și evidențiat ca atare de Bejan. De unde s-a scos că ar fi raisonneur-ul și purtătorul meu de cuvînt tocmai personajul de care mi-e greață, pentru că își folosește suferința trecută în scopul de a-și construi un piedestal ca să decapiteze pe alții ? Rău trebuie să fi scris eu **Marile iubiri** pentru ca să se înțeleagă așa ceva !... Dar atunci nu aveam sentimente față de Vlad, el era contrapunctul, tema secundă lui Bejan, și-i urmăream melodia, fără

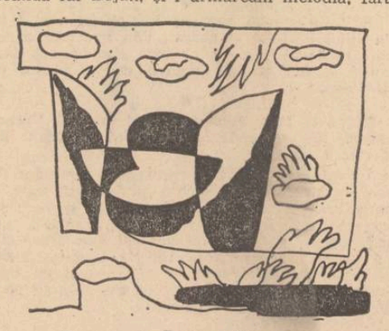

Desene de Dragoș Morărescu

nici o preocupare „intelectuală" sau de altă natură.

Ultimul element de care aveam nevoie era o anumită simetrie a încadrării motivelor, pentru a aduna structurile atît de diferite etalate pe masa mea de lucru. După mai mulți ani, cu ajutorul profesorului Dauer, născut între timp, am adus în carte oglinda din holul lui Herescu, la începutul romanului și la sfîrșit. Prin apele ei intră și ies personajele. Situată astfel, avem de-a face în cele din urmă cu două oglinzi, față în față, reflectîndu-se una pe alta, la infinit, o sugestie care trebuie citită ca atare, și pe care o visam extrem de puternică, și am insistat mult asupra capitolelor ce o conțin în carte.

Dar obsesiile artistice ale romancierului trebuie să primească forma realității pe care o prelucrează. Gîndindu-mă la cele de mai sus, îmi imaginam oameni și întîmplări a căror evocare acum mi-ar cere o rescriere a romanului. Această realitate are o anumită rezonanță în conștiința cititorului lenes, care nu a căutat decît propria lui imagine în materia produsă de scriitor. Mai mult, trebuie să spun că la început romanul se petrecea cu zece ani mai tîrziu, în 1964—1965, dar schimbarea de sens din acea perioadă nu părea să mă servească prea bine pentru legătura muzicală dintre prima și a doua parte a cărții, și atunci am descoperit că evenimentele din 1955—56 erau mai proprii pentru a trece la partea a doua, construită în întregime din variațiuni și fugi pe teme enunțate mai înainte. Toată problematica ce mi s-a pus în seamă era străină conștiinței mele și a intrat în carte prin mișcarea firească a realității de care m-am servit, dar n-am considerat nici atunci și nici astăzi nu cred că este de prea mare importanță pentru substanța cărții.

Așa stînd lucrurile, este foarte important ce fel de cititor avem. Interpretarea literală îndepărtează de carte, simplifică lucrurile și ne face să uităm că voluptatea lecturii constă în altceva decît recunoașterea unor realități dinainte prelucrate în conștiința noastră. Orice romancier folosește împrejurări recognoscibile, dar accentul său nu cade asupra lor, desigur, după cum sensul pe care-l sugerează este altul decît cel al vieții adevărate. Stim cu toții aceste lucruri, atunci cînd le enunțăm, dar contemplăm, totuși, viața unui personaj, ca și cum ar fi vecinul nostru de scară. Ei, bine, nu !.. Personajul de roman este mult mai real, cu o viață mult mai adîncă și mai amplă pentru că el trăiește cît întreaga umanitate. Cel puțin către așa ceva tinde scriitorul. Mon semblabe, mon frère ?...

atelier literar
poşta redacţiei

OPTIMUS : Deschiderea dv. față de atîtea preocupări artistice e un lucru frumos, fireşte (dar, pentru cine tinde spre împliniri absolute, pe una din aceste cărări, poate fi şi o primejdie, nu ?...). Sînt, şi în noile pagini, lucruri demne de interes („Albatros" III, „Saturare", „Alunecare") dar condeiul e încă oarecum rigid, crispat, lipsit de fluență, îndrăzneală, spontaneitate. (Aceeaşi senzație ne-a lăsat-o şi gravura, interesantă altminteri, pentru care vă mulțumim).

M. PASCARIU : Emanații de lirism şi candoare, în pagini încă şovăitoare, incipiente („Poetul", „Într-un anotimp", „Viața secretă a unui salcîm", „Psalm"). Sînt motive să stăruiți.

SELENA : O avalanşă de plicuri cu lucruri din ce în ce mai slabe, improvizații facile, etc. O grabă nejustificată — nu vă putem răspunde în fiecare săptămînă. (Firesc ar fi să aşteptați răspunsul după fiecare plic, înainte de a expedia altul).

BRÂNDUŞA : Încă nesigure şi mult prea vorbărețe, versurile se apropie totuşi, uneori, de poezie (mai ales în „Fantezie cu păuni"). Să vedem ce mai urmează.

EVA GENA TRIF : Sînt unele semne promițătoare, mai cu seamă în textele care izbutesc să urmărească, să poarte pînă la capăt, pînă la limpezime, un gînd, o imagine, o stare (spre deosebire de cele care se rătăcesc în incoerență, delir metaforic, mimetism). Adică : „Dorință", „Clepsidra", „Călătorii", oarecum „Tăcerea".

N. IANCOVESCU : Există o anume dispoziție lirică, dar condeiul e încă destul de rigid, greoi, lipsit de mlădiere, cursivitate, spontaneitate. Ceva mai bine, în „Statuia de gheață". Poate e doar o chestiune de exercițiu, de experiență. Vom vedea.

V. IONESCU : Lucruri interesante, ca deobicei (dar parcă mai puțin pregnante mai vagi, mai „flou" uneori pînă la confuz !). Am reținut : „Portret în oglindă", „Sentința amînată", „Cîntarea Cîntărilor", „Amprenta de praf". Problemele din scrisoare, într-adevăr complicate, trebuiesc discutate mai amănunțit. Dați-ne un telefon.

O. MARA : Pagini scrise în fugă, dezordonate, neglijente, stîngaci, cu o aglomerare imbicsită, haotică, de date, fapte, întîmplări, personaje, amintiri, etc., din care nu se poate înțelege mare lucru.

MARIN NICOLAE : Cîteva pagini mai reuşite, cînd merg pe „rețeta" la care v-ați fixat : o scurtă impuşcătură metaforică, într-un „sos" de vorbe... („Puritate", „Mărturisire", „Prietenilor", „Păianjen"). Cînd ieşiți, însă, din acest cadru (destul de sumar, de altfel, şi care răspunde doar parțial — nu credeți ? — unor tinere aspirații spre adevărata poezie) intrați direct în conformismul cel mai banal şi mai răsuflat, în ciuda tematicii nobile şi generoase („Chemare", „Sinceritate", „Amurg", „Cîntec"). E de reflectat cu tot dinadinsul asupra acestui fenomen „ciudat". Schița porneşte bine, dar se termină, ca să zicem aşa, înainte de a începe.

OV. MIRCEA : Lucruri dezamăgitoare, în acest plic. O gravă alunecare în manierism, confecție neînsuflețită, lipsită de clorofilă (prototip : „12 cuvinte", care ilustrează un mod steril, mecanic, fără perspectivă, de a minui cuvîntul, „cînd nimic nu ai a spune"...). E un drum greşit şi primejdios (ceva, în „Matinală", „Plaja", dar încă prea puțin).

M. BRĂIESCU : Parcă e ceva mai bine, în unele pagini „Munții şi marea", „Chemare") chiar dacă şovăielile şi naivitățile n-au dispărut cu totul. Dar, dacă scrieți atît de rar, din an în Paşte, perfecționarea mijloacelor va întîrzia mult. (Fireşte, aceasta nu depinde numai de un exercițiu continuu, intens, ci şi de alți factori, nu mai puțin importanți, cum ar fi studiul, lectura, etc.). Reveniți.

D. E. ROŞCA : Din ultimele plicuri, ni s-au părut mai bune : Odă lui André Breton", „Oceane", „Corabia manechinului", „Soledad", „Metapoem".

D. BĂNULESCU : Epigonism minulescian (fără rigorile şi verva prozodiei) cu vagi şi pedestre derivații tonegariene, jocuri de vorbe cu un prăfuit aer teribilist (şi cu dese alunecări în cronica rimată de duzină), fără substanță lirică, fără semnificații reflexive, cu un umor căznit şi gălbui (ceva, în „Telex").

Adriana-Elena, Marcel Radoi, Mioara Negoi, Apostol I. Gheorghe, Petru M. Stoian, Ion Pluteanu, Aristică Trăncău, Macsim Dominte, Alexandru Munteanu, Andrei Ştefan, I. Stup, T. Vişan, A. Durere, Elena Ciobanu, F. A. Țiriac, Ioan Hădărig, Vasile Neagu, Enache I. Constantin, Niculina Agapie, Constantin Negru, Liviu Pîrvan, S. Orheianu, Ion Miron, Răzvan Olosu-Ittu, Mitu Gligănescu, Crinal Bogdana, Silvina Gecse, Diego A. Zoeb, Teodor Bejan, Valerică Coman, Marius Filipescu, Bucur Gh. Zota (ceva, în „Identitate"), **Miluş Mihai Simleanu, Miu Claudiu Uricani, Ion Cristea, Bernard Rodeanu, Gurema-Giurgiu, Lucian Căpățînă, Ina Calle, Alexandru Parincea : Încercări de nivel modest.**

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Frumos e, frumos !...

Frumos e să iubeşti acasă, la țară,
Într-o mansardă mirosind mere şi fîn,
Porumbeii să confirme noaptea de vară
În podul de alături intonînd un imn.

Seara ne vom iubi pe cîmpul cu trifoi
În apus cu ecran panoramic color,
Iubirea noastră pură, ce are patru foi,
În simțiri ne va bate cu aripa-i, de zor.

Macii digitația-şi vor încerca uşor
Peste pulpele tale muzical carnate,
De gardă ne vor sta romanțele de dor,
Îți voi citi poeme cu literă de carte.

Un colț de cer, îmbrățişați vom sta,
Culcați pe catifeaua Carului Mare
Iar eu, din cînd în cînd, cum este şi firesc,
Îți voi face mici cadouri selenare.

IONEL PĂTRU

Rindurile oglinzii

Să nu simt că sînt singur stau ore întregi prin gări
flutur melodramatic mîna după trenuri ce-mi întorc spateie
şi se scurg în găuri de cer, un fel de încețoşate nări
care aspiră nesățios vălmăşagul mecanic, oamenii şi şoaptele.
Să nu simt că sînt singur mi-am cuplat telefonul cu al vecinului blond
şi păcătuiesc furîndu-i mereu din intimitatea dialogurilor, blîndele, sfintele,
trăiesc dublu, gurmand e doar pofta mea nebună. În fond
nu-i cunosc nici iubita, nici prietenii ; le ştiu doar cuvintele.
Să nu simt că sînt singur mi-am umplut pereții cu oglinzi şi poza tristei mirese Soledad.
Citesc tot mai mult Pavese şi pentru că nu pot face ca el
în nopți luminate electric izbesc pereții pînă dau de cuminţenia varului alb
apoi obosit, îmi curăț rănile şi frămînt prescura turbatului miel
Să nu simt că sînt singur n-o să te mai întreb nimic
voi lăsa umbrele noastre să se amestece printre ierburi şi covoare
pînă cînd vei simți cum ne atingem neruşinat, peste regatul furnic
umezit de tăcerile tale, prelinsă, pretinsă candoare.

A. A. IOSAN

Dialog

În freamătul nopții
Conversez cu ciudatele umbre —
Frînturi
Dintr-un dialog nicicînd încheiat.
Prin văile-adînci unde viața şi moartea
Se sfîşie-ntruna
Călăuziți-mi, voi stelelor, paşii
Cu opaițul vostru.
Căci mereu urc această imensitate sisifică
Pe crestele nervilor,
Ca să se prăvălească iar

Şi se ridică soarele în zori
Şi-mi spune
Că totul poate fi luat de la-nceput.

VALERIU DRUMEŞ

Desen de Dragoş Morărescu

Piramida

Desăvîrşită e doar piramida
atîtor lumi ce-n trecere-şi aştern
cu trupul gol şi sufletu-n speranța
şi mîntuirea timpului etern

Doar piramida veşnic nevăzută
şi veşnic înălțîndu-se din noi
cei ce trăim în dorul libertății
şi ne sfîrşim în chinuri şi nevoi

Desăvîrşită-i doar sinistra formă
a veşnic preschimbatelor structuri
ce înglobează lumile-n rotire
— tu eşti doar cărămida ce-o înduri —

Desăvîrşit e chipul piramidei
ce dăinuie-n deşert de mii de ani
— expresie oribilă în piatră
a lumilor supuse de tirani. —

PETRE VLAD

Propunere

N-ai de ce să te temi — îmi spun uneori —
Într-un fel sau altul tot trebuie să mori.
Cînd viața ne-atîrnă de-un fir, ca un bumb,
Ce mai contează foc, apă sau plumb ?
Mi-e limba o mierlă ținută în cuşcă,
Mantaua-mi de vise hîrciogii mi-o muşcă
Scuipînd întristați, cînd văd că nu-i bună
Nici de mîncare, nici de furtună.
Măcar de n-ar fi prea tîrziu să dau cep
Butoiului cu iluzii şi să concep
O lume în formă de evantai
Trasă de cai bleumarin spre rai
Sau să propun, încălzit după vin,
O dată-n Istorie să sărbătorim
O zi mai aprte, de esență, precară,
Ziua Adevărului bunăoară.

RADU ŞUIU

Mai caut...

Mai caut mirele deştept
Fixată-n verile de miere,
La margine de-apus aştept
Pe buze mi-nfloresc mistere.

Învăț refuzul înțelept
Durerea de-a-mi sădi-n durere,
Răsare crin pe bratu-mi drept,
Se naşte clipa ! Clipa piere !

Mă-mbăt de o nădejde vană
Goana pe dor m-a obosit,
Adorm în a iubirii strană
Şi-un curcubeu m-a-ncercuit.

De aşteptare carnea-mi dură
Cu dalta greu mi-o desfăcură.

MARIA LOVIN

Mai uşor...

Ninge
Mai uşor decît
ne lăsăm pleoapele
peste cîte un vis neînțeles
strivindu-l
vă aduc dovezi
oglinzile privirii care crapă
în gerul luminii preapline
în zori
şi acopăr cu cioburi argintii
cîmpia
ninsă atît de uşor
încît nici nu am ştiut
să ne trezim şi să ne bucurăm.

AUREL ALBU

Gîndire creatoare, revoluționară

Urmare din pag. 1

ale țării inclusiv pe planul îmbogățirii tezaurului teoriei marxiste contemporane. **Contribuția hotărîtoare determinantă în acest travaliu creator pe linia abordării în spirit novator a problemelor ridicate de realitățile social-economice ale țării, de viața internațională o are secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.**

Aportul partidului nostru, al secretarului său general la dezvoltarea creatoare a gîndirii marxiste se manifestă pe multiple planuri : elaborarea unor concepte şi categorii noi şi îmbogățirea celor existente, aplicarea creatoare a adevărurilor generale ale socialismului la condițiile concret istorice ale fiecărei țări, apărarea gîndirii marxiste în confruntarea de idei contemporane, etc. Astfel, au fost elaborate concepte şi categorii de o valoare teoretică şi practică inestimabilă cum sînt : societatea socialistă multilateral dezvoltată, țară socialistă în curs de dezvoltare, țară socialistă cu dezvoltare economică medie, fond național de dezvoltare economico-socială, noua ordine economică şi politică internațională şi altele.

Cum era şi firesc, în centrul analizei teoretice şi al acțiunilor practice ale partidului au stat problemele construcției socialiste, ale strategiei şi tacticii dezvoltării economice şi sociale a României. În vasta operă a secretarului general, care cuprinde pînă în prezent 18 volume, sînt abordate multilateral, profund şi clarvăzător obiectivele imediate şi cele de perspectivă ale țării, ținîndu-se seama de posibilitățile interne şi de tendințele dezvoltării social-economice la nivel planetar. Ca un fir roşu străbate ideea că progresul economic şi social al țării, înscrierea ei pe orbita civilizației moderne sînt funciar legate de continuarea politicii de industrializare în contextul desfăşurării revoluției tehnico-ştiințifice, al accentuării laturilor calitative a activității economice.

Izvorul tezelor teoretice formulate în documentele partidului, în scrierile secretarului său general îl constituie studiul atent constant al realităților țării, al legilor obiective de dezvoltare a societății socialiste. Pe această bază au fost definite etapele evoluției istorice a României, au fost precizate conținutul şi trăsăturile caracteristice ale etapei actuale, au fost formulate hotărîrile adoptate de Conferința națională a partidului şi Congresul al XII-lea privind trecerea României de la faza acumulărilor cantitative la faza luptei pentru o nouă calitate, de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară cu nivel de dezvoltare medie. O asemenea optică revoluționară a secretarului general al partidului nostru privind strategia dezvoltării social-economice a României vizează întregul organism social economic al țării. Ca țară în curs de dezvoltare, cum este în prezent, România nu are nevoie de orice fel de creştere economică, ci de o creştere accelerată pentru a elimina decalajele care o despart de țările avansate economic, pentru a asigura condițiile de viață ale populației demne de epoca pe care o trăim. Şi în continuare, partidul, secretarul său general militează pentru o creştere economică dinamică ținînd seama atît de factorii interni cît şi de necesitatea extinderii participării la diviziunea internațională a muncii. Aşa cum a subliniat în mod repetat tovarăşul Nicolae Ceauşescu, dezvoltarea rapidă a economiei implică alocarea unei însemnate părți din venitul național în acest sens, cu alte cuvinte, presupune o repartizare judicioasă a venitului național pentru fondul de consum şi fondul de dezvoltare. Această repartizare este determinată atît de factori tehnico-economici, cît şi de factori sociali care, împreună, impun o rată înaltă de acumulare. Dar, oricît de însemnată ar fi rata acumulării ea nu poate oferi rezultatele scontate, dacă nu este însoțită de utilizarea eficientă a fondurilor, şi nu numai a acestora. O preocupare pentru ridicarea eficienței în toate compartimentele vieții economice şi sociale străbate întreaga concepție a partidului, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind dezvoltarea în etapa actuală şi în mod deosebit în cincinalul 1981—1985 şi orientările de perspectivă pînă în 1990.

Un loc deosebit în opera secretarului general al partidului nostru îl ocupă problema modernizării structurilor economiei naționale, creşterea aportului ştiinței româneşti la progresul multilateral al țării. În analiza acestui proces se ține seama de cerințele economiei naționale, de efectele negative ale crizei economice şi ale actualei crize energetice care afectează şi țările socialiste, inclusiv țara noastră. În lumina acestei realități se preconizează restructurarea industriei româneşti prin creşterea prioritară a ramurilor de prelucrare avansată, fabricarea unor produse de înaltă tehnicitate şi mici consumatoare de energie. De aici şi necesitatea creşterii bazei energetice proprii, aplicarea unui regim sever de economii, trecerea la utilizarea energiei solare, eoliene şi a altor surse de energie.

Promovarea unei concepții realiste, profund ştiințifice de către secretarul general al partidului cu privire la dezvoltarea economico-socială a țării este evidențiată şi de preocuparea constantă pentru perfecționarea mecanismului economico-financiar, pentru participarea oamenilor muncii la conducerea unităților socialiste şi economiei în ansamblu.

Umanismul creşterii şi dezvoltării multilaterale a țării constituie nota definitorie a politicii promovată cu consecvență de partidul nostru. „Totul pentru om, pentru binele său" reprezintă obiectivul suprem al programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Aceasta nu este o lozincă propagandistică, izvorîtă din principii abstracte despre superioritatea socialismului, ci o realitate vie, confirmată de date şi fapte consemnate statistic. Bunăstarea, prosperitatea materială şi spirituală a populației depind organic de progresul economic şi social al țării iar aceasta nu poate fi decît rezultatul muncii competente şi eficiente. Aşa cum releva secretarul general al partidului, şi la recenta Consfătuire de lucru de la C.C. al P.C.R. **„bogăția principală, factorul decisiv pentru înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate este munca întregului popor".**

De remarcat totodată că în optica partidului nostru nu întîlnim înfățişarea idilică a omului în condițiile noii orînduiri, a superiorității socialismului, ci un tablou realist şi convingător asupra realizărilor şi neîmplinirilor. Spiritul critic exigent, capacitatea de analiză obiectivă, profundă a realităților economico-sociale şi politice, curajul de a spune lucrurilor pe nume sînt trăsături definitorii ale concepției partidului nostru, ale gîndirii economice şi social-politice ale secretarului său general. După cum se ştie, de nenumărate ori tovarăşul Nicolae Ceauşescu a atras atenția că superioritatea economică a socialismului față de capitalism trebuie dovedită prin fapte şi nu doar afirmată teoretic. În fond, această superioritate a fost dovedită intuitiv de către socialiştii utopici şi demonstrată teoretic, cu argumentele ştiinței, de către fondatorii comunismului ştiințific. „Putem — subliniază secretarul general al partidului nostru — să vorbim despre superioritatea economică a socialismului asupra capitalismului, însă, atîta timp cît unele țări capitaliste avansate vor produce mai ieftin şi la un nivel tehnic mai ridicat, noi nu vom putea dovedi această superioritate". Realizările obținute de țara noastră, de celelalte țări socialiste sînt dovezi practice, peremptorii, ale capacității noii orînduiri de a-şi manifesta superioritatea față de capitalism sub toate aspectele, inclusiv în plan economic. Gama preocupărilor teoretice, profund legate de practica socială, ale partidului nostru, contribuția secretarului general la dezvoltarea creatoare a concepției marxiste sînt mult mai cuprinzătoare decît am reuşit să înfățişăm în rîndurile de mai sus, incluzînd teze şi concluzii teoretice din vaste domenii ale gîndirii economice, filozofice şi social-politice. Între acestea menționăm : rolul națiunii şi statului național în etapa actuală, raportul dintre general şi particular, dintre național şi internațional, locul şi semnificația contradicțiilor în socialism, umanismul revoluționar, afirmarea şi dezvoltarea personalității în socialism, analiza proceselor şi tendințelor fundamentale ale dezvoltării mondiale contemporane.

Ideile conținute în documentele Partidului Comunist Român, în opera secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, reprezintă un exemplu strălucit de dezvoltare creatoare a marxismului, un izvor nesecat de învățăminte pentru activitatea ideologică şi ştiințifică, precum şi un îndemn mobilizator pentru activitatea practică a întregului nostru popor.

Muntele cu făclii

Urmare din pag. 1

aşteptau, suferind în tăcere, ducîndu-şi amarul şi sărăcia, ei, cei săraci în țară bogată". Cu mijloace de o fină adecvare, ocolind cu consecvență cuvîntul bombastic şi prea plin de sine, Ion Mărgineanu, în cele mai izbutite secvențe ale cărții sale, reliefează cu precădere fiorul ascuns în substratul narațiunilor populare, disimulat printr-o funciară discreție a naratorilor. Şi această intervenție benefică ridică semnificațiile faptei narate la o nouă măsură. Cum se întîmplă îndeobşte în **Potcoava întoarsă**, în **Noi nu dormim cu uşile închise**, în **Adăpostul din inimi** şi **Piatra Lileia**, dar, mai cu seamă, în **Tunul de cireş**, în care credem că Ion Mărgineanu atinge treptele cele mai înalte ale capacității sale de transfigurare creatoare a epicii populare.

Muntele cu făclii fiind o carte rară în peisajul nostru editorial, destinul ei se consumă în penumbra indiferenței curente a criticii de a lua act de întreprinderile în care autorii, în mod necesar, renunță la orgoliul paternității totale. Şi am spus penumbră, nu umbră.

Abecedarul poetului

Urmare din pag. 1

pustiului. Spre stăvilirea dureroasei arşiți s-au săpat fîntîni adînci numite de iscusiții fîntînari **Carte de învățătură... Povățuitoriu.** Vers de laudă rostirii româneşti cu acentuarea sfințeniei de verb... Şi tot intr-o miraculoasă fîntînă ni s-a dezvăluit astrul trăiniciei noastre între marile gîndiri şi frumuseți ale lumii. Alături de limpezile ochiuri de apă vie, durate şi păstrate prin trecerea veacurilor de plugari şi ciobani, mai noile adăposturi ne-au adus mai aproape de marea oglindă a popoarelor, în care înfățişarea noastră se conturează trainic şi frumos.

Şi zice Poetul : „Mama coace pîine / Soare în ferestre / Soarele e unul. / Mama una este". Acest catren este de fapt ideea de bază a întregului **Abecedar.** Impulsul datorită căruia această carte pentru puii de om a fost scrisă se datoreşte tocmai faptului că „Mama una este", că ea, ca orice mamă iubitoare, îşi învăluie copiii cu aceeaşi lumină a ochilor.

Apoi copiii au la rîndul lor copii şi ce frumos este cînd cei de alături păstrează cu sfințenie slovele cîntecului de leagăn. Şi cîtă bucurie pentru Mama adevărată cînd ştie că în bătătura vecină mai este o fîntînă, din care apa vie țîşneşte continuu. Şi vine Poetul cu miraculoasa sa carte pentru puii de om. Şi creşterea se desfăşoară normal, sub ochii iubitori ai Mamei, în graiul cîntecului de leagăn.

Răspunzînd numeroaselor solicitări din partea iubitorilor poeziei şi muzicii tinere

Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar **organizat de C.C. al U.T.C. şi revista Flacăra, condus de poetul Adrian Păunescu, se întîlneşte din nou cu publicul bucureştean, luni, 17 martie, orele 18, la Circul Bucureşti.**

Vor participa membrii reprezentativi ai Cenaclului.

Biletele se găsesc la Casa Teatrului Național.

SPORT A fost bine

● Victoria în „Cupa Davis" asupra Austriei a fost obținută mai greu decît credeam noi (fără s-o spunem). 3—2 ca rezultat în sine confirmă previziunile austriecilor. Prezența lui Ilie Năstase presupunea victoria echipei noastre oricum în fața unei echipe lipsite de un egal al său. Marele nostru campion, de altfel, şi-a permis să joace uneori demonstrativ, mai ales în ultimul meci, cînd tînărul său adversar părea dispus mai degrabă să-l admire, decît să-l înfrunte. Deşi uneori ne bîntuie tristețea cînd aflăm de „surprizele" cărora le cade victimă (de vîrstă) Ilie Năstase, îl salutăm şi acum ca pe un as în terenul de tenis. Speranțe mărturisite au fost legate de tînărul Florin Segărceanu. Acesta însă a pierdut ambele partide de simplu cu adversari pe care, cum s-a văzut, i-ar fi putut învinge. E drept că în a doua partidă cîțiva arbitri neatenți l-au lovit „sub centură". Tenisman talentat, cu cîteva rezultate bune, Florin Segărceanu, la numai 19 ani al lui, trebuie să acumuleze mai multă experiență de concurs. Ori, în acest sens, multe lucruri depind de federația de tenis care, în cazul lui, dar şi al altora la fel de tineri şi de promițători, are datoria să-i ajute şi să-i sprijine ca să pătrundă pe uşa din față a tenisului mondial. Fără concursuri tari, cu adversari necruțători pe suprafețe de joc diferite, „speranțele" noastre nu vor ajunge decît nişte „iluzii" pierdute. Competițiile interne, cîte sînt, în care deobicei numai membrii lotului îşi dispută semifinalele şi finalele, sînt insuficiente astăzi în formarea unor jucători de tenis de performanță. Media de vîrstă, trecută prin computerul care clasează tenismanii, a scăzut mult, şi a avea astăzi numai 19 ani înseamnă prea puțin în marile concursuri în care apar Borg, Connors sau MacEnroe, deoparte, Năstase. Vilas de cealaltă. Astăzi trebuie să înțelegem adevărul simplu că a dori performanța înseamnă să fii în primul rînd prezent acolo unde aceasta este posibilă. Absența momentană din sferele înalte ale tenisului constituie de la început un handicap.

Campionatul de fotbal reînceput seamănă cu o supă bine... reîncălzită. Jocurile, mediocre în marea lor majoritate, desmint verva crainicilor de radio care transmit conform vechii lor credințe : „ceea ce se aude, se vede mai repede". Unde sînt atunci zăpezile de astăiarnă cutreierate în pas alergător zi şi noapte de fotbaliştii noştri ? Unde sînt „noutățile" anunțate cu toba mare de antrenori ? Ne gîndim chiar de ce nu participă fotbaliştii — dacă tot ar fi adevărat că s-au pregătit atîta, în forță — la concursurile de atletism. Chiar le-am recomanda antrenorilor noştri de atletism şi de popice să meargă mai des la fotbal şi să urmărească atenți „vedetele" noastre pentru a putea depista printre ei marii noştri campioni de mîine în sporturile respective. Mi se pare chiar că am auzit în tribună un cetățean spunînd : „ăştia nu ştiu să joace împreună, din fiecare însă ar putea ieşi un bun aruncător de suliță". Să fi fost adevărat ?

Ulise

A fi al țării

Urmare din pag. 1

înălțimea maistrului meu ? Uneori nu dormeam toată noaptea din pricina grijilor. Era adevărat, vremurile se schimbaseră, alți oameni, altă mentalitate. Dar munca a rămas aceeaşi. Ai nevoie de două mîini şi-un ciocan, Dumitre, îmi spunea maistrul, pierzi ciocanul, stai, sau îți faci grabnic altul... Ştiți, n-am pierdut niciodată ciocanul. Nu mi-aş fi iertat-o nici azi. Ori eşti ucenic, ori eşti maistru, unealta-i unealtă şi trebuie să ai grija ei aşa cum îți porți ție de grijă. Azi, după 24 de ani, aici, la „23 August", Dumitru Buruleanu poate mărturisi cu mîna pe inimă că s-a ridicat mai sus decît visa ucenicul de altădată ; este membru de partid, îndrumă alți tineri ce trec pragul secției sale, face tot ce-i stă în putere, pentru a demonstra oricui va fi dornic să vadă, că aici, pe această platformă industrială s-a desăvîrşit ca om. Pentru ce votează ? Pentru ca oamenii acestui pămînt să se bucure de fericire. Pentru ca România să fie asemeni unei grădini înflorite. Pentru ca aici, în cartier, bunăstarea să rămînă veşnic în casele oamenilor. Şi în primul rînd, pentru că el, muncitorul Dumitru Buruleanu, crede în partid, în secretarul său general, în victoria socialismului.

Relu Elisei a venit în Bucureşti de prin părțile Vasluiului. Un tînăr subțirel şi timid, puțin retras în spatele unor colegi de muncă mai vîrstnici. Pe poarta întreprinderii „23 August" a păşit în anul 1973. Emoția firească, temerile fireşti, apoi stăpînirea de sine şi apropierea de ceilalți. Lucrează la secția „Locomotive-construcții sudate" ; mai precis acolo unde se fac cabinele pentru locomotive. Ce simte un tînăr, acolo, în cabină, după ce mîinile au răsucit ultimul şurub ? Se gîndeşte, oare, la cel ce-i va lua locul, de data asta în lungile ore pe căile ferate ale țării, ori ale lumii ? Relu Elisei s-a gîndit fireşte, la toate aceste întrebări. L-au frămîntat şi-l frămîntă, încă, nu-i dau pace deloc, pentru că, zice el, atunci cînd mergi la cinematograf şi vezi un film, după două ceasuri poți spune dacă actorul a fost bun ori ba, dacă ți-a plăcut ori ba, ce-i lipsea sau dimpotrivă... Aici, însă, lucrînd la cabina unei locomotive lucrurile se complică. Omul care va sta ceasuri întregi cu ochii pe nişte aparate de bord, omul acela este, prietenul meu, fratele meu. Chiar dacă se află peste mări şi oceane, tot fratele meu rămîne. Pentru că în cabina aceea eu am investit suflet, am lăsat vise şi amintiri, o părticică a personalității mele. Eu, zice Relu Elisei, nu fac aşa cum făceau călătorii pe vremuri : să las o sticlă cu mesaje pe un ocean înspumat. Pe cabina mea scrie „Faur", însemnul locului meu de muncă, scrie România, patria mea. Numele meu nu mai înseamnă nimic. Pentru că eu sînt al țării. Acestei țări îi dau votul meu ; credința mea în eternitate.

Mai vîrstnic, dar emoționat ca un şcolar, Voicu Cristea îşi frămîntă mîinile de nerăbdare. Trebuie să sosească la vot Candidatul nr. 1 al țării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Ştiți, îmi spune, fetița mea, Nicoleta, este în sala de vot. În uniformă pionierească, cu flori în brațe şi, parcă aud de-aici, din curte, cum îi bate inima. Recunoaşte că şi el, tatăl, este la fel de emoționat. Locul acesta de muncă i-a fost, din 1953, casă, prieten, dragoste. Venise dintr-un sat, Progresu, arzînd de dorința să deprindă o meserie aici, la oraş, pentru că meseria este brățara de aur a fiecăruia dintre noi, iar cel ce n-o are este sărac lipit pămîntului, chiar dacă s-ar îmbrăca în bani. Acolo, în sat, învățase destule despre viață şi oameni, despre respectul față de locul tău de muncă. Mai auzea, uneori, foşnindu-i cîmpia în urechi, apoi încet-încet, cu răbdare, cu încăpățînare, cu sete, s-a lipit de oamenii de-aici, de maşinile astea uluitoare. A fost primit în rîndurile partidului, i s-au încredințat munci de răspundere, a dovedit că merită să lucreze în acel colectiv de oameni harnici, cu o serioasă tradiție muncitorească. Evident, pînă acum a mai votat de nenumărate ori. Nu-şi ascunde emoția, nici bucuria de-a se afla, iar în fața urnei de vot. Deputații noştri sînt colegii, tovarăşii, prietenii noştri, îmi spune. Ştiu ce visăm, ce gîndim, cum vrem să fie acest cartier vitregit ieri, înflorit azi, cum vişăm să fie țara noastră de mîine. Votîndu-i pe ei, am votat visele noastre. Vedeți, acolo lîngă urne, este fetița mea. La ieşirea din casă am întrebat-o : dacă ar fi să votezi tu, Nicoleta, pe cine ai alege ? Răspunsul a venit ca un izvor cristalin : l-aş alege pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Cred că nu mai este nevoie de cuvinte. Am de ce să fiu emoționat, nu vedeți ? !

Pe Gelu Gaiță l-am descoperit într-un grup de tineri în haine de sărbătoare. Tînăr şi el, Gelu Gaiță, nu poate vorbi decît de ceea ce s-a realizat aici, în această întreprindere, în aceşti ani de lumină şi progres. Părinții, țărani harnici, lucrează pămîntul acesta bătrîn şi darnic. Au palmele crăpate şi fețele arse de soare şi vînt, şi mai au inimi calde ca pîinea pe care, ea, mama, o pune pe masă. Şi-au învățat copilul să îndrăgească munca de mic, să nu se facă de ocară pe-acolo pe unde paşii, ori viața îl vor duce. Şi nu s-a făcut niciodată de ocară Gelu Gaiță. Votul meu, îmi spune acest serios tînăr om al muncii de la „23 August", a fost dat tinereții patriei mele, acestei veşnice primăveri cu nume de oameni.

Carnetul meu a mai reținut un nume : Ion Ciurea. Un om care ar putea fi cu uşurință eroul unui roman de actualitate, martorul unor transformări — radicale — în propria-i viață, în viața întreprinderii, în viața oraşului. Era în 1948 cînd a venit aici, la „23 August". Tînăr, sărac, dornic să-şi cîştige pîinea cu puterea brațelor. Mă săturasem de pîinea pe cartelă, mi-a spus. Tata şi mama preferau să le ardă casa, dar cartela de pîine să scape. O pîine mică, neagră, dar Pîine. Mie îmi revenea o bucățică mică cît pumnul. Şi nu la o masă. Pentru toată ziua. Chiar aici, la intrare, era baraca de unde ne puteam ridica mult dorita pîine pe cartelă. Şi dincolo, unde-s blocurile, era o circiumă murdară, „La Aristide", circiumă de unde cumpăram jumări rîncede şi struguri acri. Nici acasă nu mai mergeam. Dormeam acoperit cu nişte saci într-un fel de magazie, undeva în spatele uzinei. Noaptea, clănțănind de frig, visam cîte-n lună şi în stele : o casă frumoasă, un costum de haine, un pat bun şi multă, multă căldură. Le vei avea, Ioane, mi se spunea, singur ți le vei face pe toate. Să punem noi mîna şi să ridicăm uzina asta, băiete, apoi să vezi viață !... Niciodată nu am spus „nu". Niciodată nu am fugit de greu. Anii au trecut, s-au dus barăcile, s-au dus cartelele, s-a dus şi „Aristide". Ştiți cum vin, azi, oamenii noştri la lucru ? Cu maşinile lor. În costume care altădată erau de zile mari. Fără pachețel. Avem o cantină ultra-modernă. Pretențioasă. Noi am impus asta. Fiecare are casă, fiecare trăieşte după ultimele cerințe ale vieții moderne. Ce va fi mîine, mă întreb ? Îmi răspund cu vocea de altădată : munceşte, Ion Ciurea, şi va fi aşa cum îți doreşti. Eu, muncitorul Ion Ciurea, l-am votat astăzi 9 martie 1980 pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Cea mai sigură garanție că Viitorul ne aparține.

Delta olandeză

Urmare din pag. a 8-a

tice", dimpreună cu inginerii Marcel Popescu şi Emil Protopopescu.

Am fost prin aceleaşi locuri la o jumătate de secol după Sadoveanu. El luase în geamantan „Laleaua neagră" de Alexandre Dumas, „Dracul în clopotniță" de Edgar Poë, şi „Le jardin d'Hollande" din care aflase că „în mlaştini neprielnice şi sub un cer de iarnă tîrzie, nişte oameni îndărătnici izbutiseră să creeze flori şi să crească portocali."

Eu n-am luat cu mine decît „Țara apelor", tulburat de o concluzie care mi s-a întipărit în memorie : „Alte neamuri s-au supus urgiilor, au plecat fruntea în furtună aşteptînd înseninările şi cîntîndu-şi jalea : — aceştia au scos de subt unda amară a oceanului o țară ş-o păstrează luptînd cu îndîrjire, fără perspectivă de odihnă pînă la sfîrşit."

Sadoveanu vedea în tăcerea olandezilor nevoia de a auzi „zvonul etern al mării". Tot aşa putem spune că olandezii nu-şi pun perdele la ferestre pentru a veghea continuu asupra nestoitei mişcări a mării. Şi că şi-au ridicat casele ca nişte cutii de chibrituri puse pe înalt, cu scări abrupte ca de corabie, pentru a economisi fiecare palmă din pămîntul zmuls cu atîta trudă mării... Şi că au adus cerbi şi căprioare în inima oraşelor pentru a-şi potoli nostalgia după peisagii cu munți şi cu codrii bătrîni... Şi că dorm puțin pentru că în sîngele lor curge vigilența paznicilor din „Rondul de noapte", pentru ca somnul rațiunii să nu trezească monştrii marini... Şi că atunci cînd au vrut să demonstreze lumii ce sînt în stare, au clădit New Yorkul. Iar atunci cînd au vrut să-şi dovedească lor înşile ce pot punînd umăr la umăr au mai împins marea cu cîteva zeci de kilometri spre necuprins... Şi cînd au vrut să arate că nu indiferenta, ci solidaritatea le este proprie oamenilor, au pus patruzeci de tineri într-o noapte din ianuarie 1953, să facă din trupurile lor înlănțuite stavila care să acopere breşa dintr-un dig muşcat de colții hulpavi ai mării împiedicînd astfel stihia umedă să înece satul lor botezat cu numele de Colijnsplaat... Iar atunci cînd au vrut să-i ajute pe oameni să nu uite coşmarul leprei brune au născut-o pe Anna Frank... Şi cînd au vrut să dea o imagine propriei speranțe au pus în ciocul unui porumbel o lalea...

Nu ştiu ce afaceri s-au încheiat atunci între reprezentanții C.A.M.-ului şi fabricanții de trabucuri din Țara apelor, dar este cert că literatura română a făcut cea mai bună „afacere" cîştigînd 350 de pagini scoase de sub pana „Ceahlăului" literaturii noastre — piatră de neclintit zidită cu mortar de respect şi adîncă închinăciune la temelia prieteniei dintre popoarele român şi olandez.

Am mai reținut din Sadoveanu — al cărui centenar de la naştere îl vom sărbători anul acesta — o frază scrisă ca o nădejde atunci cînd revenea spre patrie : „Primind tot ce-i patrimoniu comun de civilizație, va înflori cîndva într-o cultură proprie şi țara spre care mă întorc..."

HÖLDERLIN

Tălmăciri de IOAN ALEXANDRU

Se împlinesc pe 20 martie două sute de ani de la nașterea acestuia, unul dintre marii poeți ai umanității.

Născut pe vremea echinoxului de primăvară în anul 1770 în satul Lauffen pe Neckar, va urma seminarul teologic din Denkendorf și Maulbronn iar de la vîrsta de optsprezece ani la Stiftul din Tübingen facultatea de teologie. Aici va lega o adîncă prietenie cu Hegel și Schelling și tot aici i se va aprinde inima de entuziasm pentru vechea Eladă ocupată de otomani, entuziasm întreținut de lecturile patonice, de filozofia lui Kant și idealismul etic al lui Schiller. În anul 1793 va termina facultatea de teologie de la Tübingen și va căuta prin mijlocirea lui Schiller să devină învățător privat în casa Charlottei von Kalb. Un an mai tîrziu îl vom întîlni la Iena unde îl va cunoaște pe Fichte iar la sfîrșitul anului 1775 va intra în casa bancherului Gontard din Frankfurt ca pedagog unde va rămîne trei ani. Aici se va îndrăgosti de tînăra soție a acestuia Susette născută Brockenstein la Hamburg în 1768 și răposată devreme la numai 34 de ani la Frankfurt. Odată cu moartea perechii lui ideale poetul se va întuneca și el. Dragostea pentru această făptură îl va ridica pe Hölderlin pe marile culmi ale metafizicelor sale poeme, în ea va regăsi mesajul spiritual al preotesei Diotima din preplatonism întruchiparea frumosului divin : chipul Dotimei va ocroti paginile nepieritoare ale romanului liric „Hyperion sau eremitul în Grecia" plăsmuit în acești ani în preajma făpturii iubite.

Trebuind să părăsească Frankfurtul va pleca la Hamburg la prietenul său de studii, Isac von Sinclair. Apoi după o scurtă ședere rodnică la Stuttgart în anul 1800, va pleca la Bordeaux ca pedagog de unde se va întoarce în 1802 după vestea morții Susettei Gontard, cu mințile rătăcite. Revenindu-și pentru scurt timp va termina de tradus din Pindar și Sofocle, Antigona și Oedip rege. După aceea va intra în noapte pentru restul vieții de aproape patru decenii petrecută la Tübingen unde se va stinge blîndul nebun la 7 iunie 1843 în aceeași lună de vară în care peste cîteva decenii va apune alt mare poet al lumii în aceeași stare, Mihai Eminescu a cărui viață este dureros de asemănătoare ca destin cu cea a divinului șvab din Pădurea Neagră, de la izvoarele Dunării.

Ceea ce se cuvine spus despre lucrarea lui în lirica germană și europeană ține de uriașul efort ce l-a dus cu geniu pînă la capăt, de actualizare a sacrului în limba și cultura neamului și veacului său.

Poemele sale celebre acest sacru îl sărbătoresc, momentul în care sacrul se deschide peste lume, apariția, epifania făpturii care dă lucrurilor și oamenilor finalitatea fericită în vederea unei comuniuni nesfîrșite.

Ceea ce Heidegger spunea despre poezie în general, vorbind despre Hölderlin „Das Dichten ist die Freude".

Poezia este însăși Bucuria, harul marelui inspirat o va ști din tinerețe. Bucuria aceasta nu-l va părăsi pe Hölderlin nici în anii săi cei mai dureroși. Cele patru anotimpuri au fost plăsmuite în acei ani întunecați. Seninătatea nu l-a părăsit nici atunci.

Hölderlin a știut ca și Claudel mai tîrziu că poezia adevărată este Imn și va face drumul greu și anevoios la izvoarele poeziei imnice în odele triumfale ale lui Pindar în sacrul dramelor lui Sofocle. Hölderlin a muncit ca nici unul dintre contemporanii săi compatrioți pe textele sacre clasice în amănunt traducînd pentru el însuși din poeții Eladei. Urmele acestei ucenicii se simt pînă în sintaxa marilor sale poeme metafizice Patmos-ul trece de altfel ca cel mai profund holderlinian alături de Unicul și Pîine și vin.

Tălmăcirea poemelor de față s-a făcut după ediția Insel Verlog, 1969 vrîndu-se un omagiu adus poetului cu prilejul aniversării zilei sale de naștere.

I. A.

Primăvara

Omul uită grijile din cuget
Primăvara înfloresc în splendoare cele mai multe
Cîmpul verde majestuos întins
Și strălucind frumos pîrîul lunecă la vale

Munții stau acoperiți de arbori
Și aerul în splendoarea spațiilor deschise
Iar larga vale-n lume-i necuprinsă
Și turn și casă se proptesc de dealuri.

Vara

Incă e vremea anului de văzut și cîmpurile
Verii stau în lumina îngăduitoare
Verdele ogorului întins suveran
Pe unde rîul lunecă pe valuri.

Așa se duce ziua prin munți și văi
Cu nestatornicia și gloria sa
Și nori se duc în liniște în spații nalte,
Și anul pare de glorie împovărat.

Toamna

Poveștile care se depărtează de pămînt
Despre spirit care a fost și iarăși se întoarce
Ele se adresează oamenilor și multe deprindem
Noi de la timpul care în grabă se mistuie.

Imaginile trecutului nu-s părăsite
De la natură ; cînd zilele se ofilesc
De înaltă vară, toamna se-nclină spre pămînt
Duhul văzătorului se regăsește în cele cerești.

In scurt timp multe s-au sfîrșit
Țăranul ce s-a arătat la plug
Vede cum anul se înclină îmbucurătorului
sfîrșit
In astfel de imagini ziua omului e încheiată

Intinderea pămîntului împodobit cu stînci
Nu-i ca norii ce se pierd seara
Se vădește o zi de aur
Și desăvîrșirea-i fără jale

Iarna

Cînd pale zăpezi înfrumusețează cîmpiile
Și strălucire naltă pe șesuri depărtate străfulgeră
Atunci svonește vara de departe și blînd
Se apropie primăvara în timp ce ziua apune

Apariție glorioasă este ea ; aerul este mai rar
Pădurea-i luminoasă, dintre oameni nimeni
Nu-i pe drumurile prea retrase, liniștea
Naște măreție ; cum toate se bucură

Primăvara nu pare cu licărul înfloririi
In acest fel pe plac oamenilor, însă stele
Sunt pe cer luminoase, se vede cu drag
Depărtatul cer ce mai că nu se schimbă

Fluviile sunt ca șesuri, siluetele lucrurilor
Mai răzlețite apar, blîndețea
Vieții durează mai departe, lărgimea orașelor
Apare îndeosebi bună pe-ndepărtări
nemăsurate.

Modernitatea unei narațiuni fragmentare

Repere

Cartea lui Thomas Malory, „Moartea regelui Arthur"*) era tipărită în 1485, la numai șapte ani după ce Anglia tipărise prima carte.

Avea să cunoască trei ediții : în 1485, 1498 și 1529. Pînă în secolul XX, cartea a fost trecută sub tăcere — fapt care unor critici le-a părut semnificativ din perspectiva unei atitudini socio-istorice, textul lui Malory slăvind populația celtică băștinașă — pînă în 1947, cînd apare prima ediție științifică a textului original.

Scrisă probabil în jurul anului 1469 (Malory avea să moară în 1470 în temniță), cartea lui Malory topește în substanța ei fapte istorice și legende celtice preluate în marea lor majoritate din „Istoria regilor Britaniei" — 1147, a normandului Geoffrey, din Monmonth. În centrul lor se află cea a regelui Arthur — situat între un eroism real și unul magic datorat vrăjitorului Merlin, și la limita dintre magia păgînă și creștinism (dorința de mîntuire a Graalului). Malory alătură apoi motivul Mesei rotunde — motiv apărut în sec. XII — simbol al cavalerismului și al egalității depline între războinici. Lui Geoffrey îi datorează Malory și episodul Mordred — Guenevere, purtînd sugestia iubirii tragice, care devine în textul său o pagină de o profunzime unică în literatura medievală.

„Moartea regelui Arthur" — titlul dat de primul ei editor, William Caxton — reprezintă un summum de povestiri, în care un număr apreciabil de personaje apar și ființează în strînsă legătură temporală cu desfășurarea unui eveniment „semnificativ", apropiindu-se astfel de actanții basmelor populare. Mitologiei arthuriene îi sînt adăugate alte legende celtice, fără o legătură inițială cu aceasta, din tot ansamblul reținîndu-se un număr de cavaleri cu faptele lor exemplare, din perspectiva întrupării unor virtuți care să creeze o imagine a ordinii și a desăvîrșirii.

Există o convenție a textului respectată ca atare, aproximativ identică cu convenția basmului, în care datele tramei narative stau sub semnul unei veridicități interioare alegoriei.

Povestirile cărții funcționează ca metafore epice, cu o schemă și cu imagini variabile, în funcție de densitatea și de ritmul narațiunii — fără să atingă shematismul și stereotipia basmului.

Elementul comun al celor două se stabilește pe linia escamotării etapelor, între enunțarea gestului care declanșează acțiunea și cel care îi pune capăt timpul părînd că se suspendă în virtutea exemplarității faptei, în ordinea internă a tramei. Însăși prezența și forma substanțial rezumativă a titlurilor de capitole demonstrează că materia epică ce li se subsumează nu are altă funcție decît cea demonstrativă („Cum Balin, îmbrăcat în straie de cavaler sărac, a tras afară spada, dar care spadă mai tîrziu a fost pricina morții sale").

Rapiditatea cu care se succed episoadele, deosebit de bogate sub raport faptic, precum și caracterul exemplar al întîmplărilor sînt semnificative pentru caracterul alegoric al povestirilor.

Malory pune în mișcare un angrenaj de fapte și personaje fără a se preocupa de derivarea particularităților oamenilor aflați în acțiune, din caracterul istoric propriu epocii lor, lipsind astfel scrierea de notă istorică specifică, care va apare tîrziu în literatură — în secolul al XVIII-lea — odată cu romanul istoric al lui Walter Scott.

Cartea lui Malory este una a „evului eroilor", dar Arthur-eroul nu mai poate fi identificat în totalitate cu eroul tipic al epopeii autentice. Căci, așa cum spunea Hegel, eroii epopeii sînt „indivizi totali, care sintetizează în mod strălucit în ei ceea ce altminteri se află risipit în caracterul național și rămîn prin aceasta caractere libere, frumoase omenește." Ca atare, acești „eroi" sînt situați în fruntea acțiunii, deținînd un loc exclusiv și reprezentînd un punct culminant, sintetic, evenimentul principal fiind legat de individualitatea lor.

Arthur nu concentrează în făptura lui luptele și izbînzile supușilor precum eroii epopeilor. El rămîne doar centrul unei lumi evocate, al unei epoci de aur. Adică erou al unei povestiri scrisă sub impulsul unui refugiu, dar și al unei replici fericite dată Războiului celor două roze.

Dacă azi, istoria literaturii engleze înregistrează textul lui Malory la capitolul consacrat „poeziei medievale", aceasta se datorează desigur scrisului deosebit de plastic, dovedind un pronunțat simț al limbajului. Transpunerea românească a textului păstrează în mod fericit ritmicitatea frăzei și cursivitatea ei — ceea ce corespunde la un alt nivel viziunii specifice asupra lumii proiectate în text — într-un limbaj ales, în care arhaismele sînt folosite ponderat și a cărui vivacitate este asigurată de alegerea verbului celui mai adecvat, aceasta prețuind mai mult ca orice pentru stilul povestirilor.

Cititorul modern este confruntat cu o construcție narativă rezultată din înlănțuirea unor fragmente. Acest fapt poate eventual împiedica lectura cursivă a textului, în ansamblul său — părînd a fi posibilă numai în chip „episodic" — dar care tocmai din perspectiva totalității formează imaginea simbolică a căutării perfecțiunii, într-un amestec inedit între feeric și adevăr.

Verona Costache

REVISTA STRĂINĂ

● POETUL NEWYORKEZ JOHN ASHBERY, autorul volumului **Autoportret în oglindă convexă** este una din personalitățile cele mai proeminente ale scenei literare americane. Laureat al Premiului național, profesor de literatură la Universitatea Brooklyn, este posesorul unor mijloace de expresie complexe, din care nu lipsește colajul și citatul din realitate, supuse însă unei inspirații ample, cu sugestii profunde de ordin cultural și imagistic. Recenzenții consideră că John Ashbery, împreună cu regretatul Frank O'Hara, și cu alți poeți de vîrstă medie au creat o adevărată mitologie a marelui oraș, o poetică originală și atrăgătoare.

● **ULTIMUL NUMĂR** al revistei **Akzente**, este, ca întotdeauna, bogat și interesant, în bună măsură dedicat unei problematici literare franceze. O bibliotecă imaginară cuprinde semnături prestigioase ca : Nikolaus Eihorn, Harald Kaas, cu o pătrunzătoare analiză a metodei lui Valery, Octavio Paz și, poezii de David Rokeah, Michael Hamburger, Karin Kersten și alții. Incitante și suprinzătoare sînt sugestiile plastice ale lui Fritz Schwegler.

● **SUB TITLUL Henri Michaux la muncitorii șantierelor maritime din Szczecin**, Lech Wellwig Gorzynski publică în revista **La Pologne** un articol consacrat spectacolului inspirat din textele marelui poet francez : „Lumea, viața, viziunile obsedante — nesiguranța în legătură cu realitatea lui Plume —, toate sînt crude, comice, tragice, pline de amărăciune, și stranii. Realul este amestecat cu imposibilul. Suprarealism curat. Suprarealism într-adevăr ? Poate tocmai de aceea sala se umple cu muncitori de la șantierele maritime, care participă atît de viu și de spontan la acest spectacol."

● **UN ARTICOL** consacrat aniversării celor 120 de ani de la nașterea lui Cehov evocă universul eroilor săi, sub semnătura lui Gheorghy Berdnikov : „Scriitorul ne înfățișează reflecțiile eroilor săi, — ruși simpli — despre viață, vorbește despre sentimentul lor de insatisfacție tot mai mare, despre dorul lor de libertate și fericire. Această temă atinge punctul culminant în nuvela „Stepa" (1888), prima operă mare a lui Cehov (...) Reprezentarea lui Cehov despre fericire se întemeia pe convingerea lui că omul este inseparabil de viața societății, că drumul spre o orînduire socială dreaptă este totodată drumul spre descătușarea posibilităților spirituale ale oamenilor, că unul este de neconceput fără altul. Preocupîndu-se de dreptate, oamenii devin ei înșiși mai oameni".

● **CARTEA LUI TOMMASO LANDOLFI, Tînăra și fugarul**, cunoaște un succes de prestigiu, iar cronica semnată de Robert Poulet se încheie cu următoarele cuvinte elogioase : „Literatură de un estetism transparent, redusă la elemente simple și directe, rezultat al unei imaginații originale, cu o stranietate artificială, de cea mai înaltă calitate". Este vorba de un roman consacrat evenimentelor de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, o idilă bizară întreruptă de brutalitatea evenimentelor.

● **UN ROMAN** interesant publică scriitorul japonez Shusaku Endo, **Marea și otrava**. Plecînd de la un fapt real, petrecut în anul 1945, autorul imaginează un conflict bazat pe antinomiile conștiinței unor medici care au practicat experiențe științifice condamnabile din punct de vedere moral. Criticii subliniază îndeosebi efectele de un realism tulburător ale descrierii operațiilor chirurgicale, sobrietatea notațiilor și dezbaterea psihologică, cu o suplețe remarcabilă a analizei și o mare discreție a înregistrării stărilor sufletești.

● **ROMANUL PAULEI FOX, Copii văduvei**, tradus la Editura Laffont, este comentat în presa franceză ca indiciu al revenirii tinerei literaturi americane la marea tradiție clasică. Aceasta înseamnă o narațiune bine compusă, descrieri verosimile și respect constant al realității. **Copii văduvei** este cel de-al patrulea roman al unei scriitoare care profesează în același timp jurnalismul și literatura pentru copii. Un cronicar notează : „Accentul principal este acela al adevărului profund, și el nu încetează să se audă în acest roman linear, remarcabil din punct de vedere al scriiturii (și bine tradus), ceea ce are ca rezultat o carte de clasă înaltă."

● **SENZAȚIA** acestei primăveri artistice pare a fi marea expoziție Salvador Dali, dedicată împlinirii a 75 de ani ai maestrului. Articolul lui Philippe Hodar, **Dali și cinematograful**, precum și studiul **Pictor, spaniol și Dali** al lui Maurice Cottaz, în revista **Spectacolul lumii**, omagiază personalitatea marelui spaniol, care declara recent „Geniul meu este în continuă creștere". Dincolo de senzația creată de declarațiile sale provocatoare, este neîndoielnic că ne aflăm în fața uneia dintre marile personalități artistice ale secolului, și poate ale marii picturi dintotdeauna. Dali însuși declara : „Diferența dintre un nebun și mine este aceea că eu nu sînt nebun". La încheierea studiului său Cottaz scrie : „Urmînd fără sfîrșit acest joc al cuvintelor provocatoare, Dali poate cădea sub incidența preceptului lui André Breton : „Vreau să se tacă atunci cînd încetează resentimentele".

● **IN ULTIMELE ZILE ALE ANULUI 1979** Academia din Atena, i-a acordat lui Eleni Kazantzakis marele premiu pentru volumul „Neîmpăcatul" o biografie a lui Nikos Kazantzakis alcătuită în mare parte din scrisorile trimise soției sale precum și prietenilor. Cartea a apărut în Grecia în 1977, editată de Eleni Kazantzakis precum și în Franța în 1968 (Plon), deasemeni la New York (Ed. Simon and Schuster) și la Oxford (Ed. Bruno Cassirer).

În 1972 apare la München — Berlin (F.A. Herbig Verlags buchandlung) în 1974 la Barcelona (Editorial Planets) Cartea se află în curs de apariție și la Ed. Univers. În 1978 pentru același volum precum și pentru conferințele despre Kazantzakis, universitatea DRAKE din Iowa îi acordă, diploma de Doctor Honoris Causa.

Decernarea premiului s-a făcut, după cum arată fotografia din ziarul Proia (Dimineața), în prezența președintelui Constantin Tsatsos și a soției sale, scriitoarea Ioanna Tsatsos.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Delta olandeză

Povestind despre Olanda, Mihail Sadoveanu își mărturisea admirația față de harnicul popor al Țării de Jos, cel nevoit de soartă să-și rupă din gura lacomă a mării pămîntul pe care sălășluiește. „Popor mic, mare națiune !" —spunea el, ori de cîte ori venea vorba despre olandezi și despre țara lor, și este greu de cuprins mai bine în numai patru cuvinte esența și spiritul unei comunități umane de patrusprezece milioane, situată într-un loc de unde alții poate că ar fi fugit, renunțînd să mai dea piept cu vitregia naturii. Căci Țara de Jos este situată jos în adevăratul sens al cuvîntului, acolo unde s-au scurs cele mai scăzute văi ale Europei, și unde raportarea altitudinii față de nivelul mării începe cu punerea semnului minus înaintea unei cifre.

Pare incredibil, dar aceasta este realitatea. Aeroportul Amsterdamului se află la patru metri sub cota zero, și este de mirare cum rîurile nu se întorc din drum, ori cum de marea nu năvălește prin gurile lor înghițind pămîntul ? Atunci unde curg apele acestei țări ? În mare, prin ecluze care își ridică stavilele din pieptul digurilor numai în ceasurile refluxului, cînd cumpăna apelor coboară, iar acolo unde este cu neputință de făcut acest lucru, sînt puse în funcțiune aripile morilor pentru a măcina vîntul și a pompa în larg strînsura de vlagă.

Poate că nicăieri în lume omul nu a dat așa o bătălie pentru dreptul de a fi stăpîn al pămîntului și al vetrei sale. Căci olandezii au zămislit o bună parte din teritoriul lor, și asta a rămas poate cea mai frumoasă „cucerire" din toate bătăliile pentru „spațiul vital" duse de om pe Terra. Alții s-au putut bucura de ocrotirea munților, de calmul văilor cu luminișuri sparte în păduri, de blîndețea unui climat îngăduitor, de pace și tihnă. Olandezii au avut întotdeauna un aprig dușman în mare, în însuși necuprinsul apelor septentrionului european, acea apă îndrăgită totuși de ei, deoarece ea le deschide o neferecată poartă spre lumea prin care, însă, adeseori, au năvălit puhoaie înspumegate, acoperind polderele cu teribile inundații, băltind ogoarele, însărăturîndu-le, lăsînd în urma lor doar smîrcuri și mlaștini ocolite pînă și de păsăretul deltelor.

Pragul de jos al Olandei este o vastă deltă, dar nu o deltă ca aceea din „Nada florilor", și nici ca alte delte pe care ni le imaginam cutreierate prin văzduh de pelicani și albatroși, de egrete și sitari, cu apele limpezi colcăind de pește, ci o deltă aridă, fără salcii plîngătoare și fără ponoare, cu pămînt sterp de nici rîma și nici cîrtița nu-și fac casă în el. Și tocmai această inospitalieră deltă croită drept pat pentru veșnicul du-te vino al mării a fost făcută pămînt roditor, acoperit de verdeață, cu iarba grasă binecuvîntată de balele vacilor olandeze care pasc pe fost fund de mare, acolo unde, de s-ar afla apele hărăzite de mama natură să fie, n-ar paște decît cîrduri rare de heringi. Delta aceasta, pîndită de pîntecul revărsător al mării de dincolo de înălțimea digurilor ridicate în calea ei de olandezi, cuprinde aceeași incredibilă densitate a populației — peste patru sute de locuitori pe kilometru pătrat — ca marile delte din sud-estul asiatic, unde trei recolte de orez pe an abia pot hrăni ca vai de lume foamea oamenilor. În delta olandeză, trup de țară pe care trenul o străbate în mai puțin de trei ore, oamenii din Țara apelor au durat orașe, au tăiat autostrăzi, au plantat livezi și au așternut covoare de lalele.

Pămîntul acestei țări ar fi putut să nu existe. Cele patru mari fluvii — Rinul, Meusa, Escautul și Isselul — cărînd aici o jumătate din aluviunile Europei, ar fi putut să însemne pentru Olanda „ruina definitivă și pierirea — cum scria Sadoveanu — statornicind domnie de mlaștini, bălți și stuhuri", dar tocmai apa a constituit cea mai mare bogăție și putere a acestui colț de lume. „Voi păstra !... Voi veghea pînă la istovirea timpului !" — descifrează Sadoveanu tîlcul devizei unui popor aflat în perpetuă luptă cu stihiile. „Altfel, ca niște apocaliptice animale viclene, apele ar ieși din zăgazuri și canaluri, alungînd pe oameni și așezînd iar în loc pustia tăcută cu ochi de spaimă".

S-au împlinit mai bine de cinci zeci de ani de cînd Sadoveanu a încredințat tiparului „Țara apelor" — vizitată de el în 1927, ca trimis al Casei Autonome a Monopolurilor, din consiliul căreia făcea parte, ca să „neguțeze tutunuri exo-

Continuare în pag. a 7-a

JAROSLAW IWASZKIEWICZ

● La 2 martie s-a stins din viață, la Varșovia, Jaroslaw Iwaszkiewicz, președintele Uniunii Literaților Polonezi. Cu zece zile mai înainte presa literară poloneză, radio și televiziunea marcaseră festiv cea de-a 86-a aniversare a zilei de naștere a scriitorului.

După cum subliniam și cu alte prilejuri, autorul cărții Slavă și fală rămîne ca unul din cei mai mari scriitori polonezi ai secolului nostru, care a înțeles și a înfățișat, ca nimeni altul, frămîntările națiunii sale, întotdeauna de pe o poziție constructivă, cu măsură și dragoste. In țara noastră, Jaroslaw Iwaszkiewicz e cunoscut, în primul rînd, ca nuvelist, romancier și dramaturg. Numai în ultimii ani i-au apărut în editurile românești cîteva cărți reprezentative, printre care volumele de povestiri Maica Ioana a îngerilor, Povestiri muzicale, și romanul monumental Slavă și fală.

Jaroslaw Iwaszkiewicz este un mare poet, autorul unor cărți celebre.

Mi-a fost dat să-l cunosc și să-mi dau seama de respectul de care se bucura în rîndul breslei scriitoricești poloneze, pe care a condus-o timp de aproape trei decenii cu multă dăruire și pricepere.

Compatrioții săi îl spuneau „navă a împăcării între vechi și nou", de fapt între diferite concepții filozofice și literare. Mai bine de șase decenii — și mai ales în ultimele trei, a muncit neobosit pe tărîm literar și obștesc pentru a înălța un edificiu cît mai trainic culturii pe care o reprezenta, de care era îndrăgostit și pe care o propaga. Spunea adeseori că „scriitorul polonez trebuie să exprime națiunea și să fie prezent în viața poporului". Așa și-a înțeles menirea de scriitor și a acționat fără preget în această direcție.

Poetul

Nu-ți fie teamă. Nu te uita
înainte
Cu ochi speriați.
Eu nu-ți dau drumul în orașul
Care în mine se plămădește.

Care în mine trăiește
Cu mii de glasuri amenințătoare,
Care în mine înflorește
Cu miile lui de lalele.

Cvartet

In memoria lui Witkacy

miros de fîn
unde mîna ți-o pui ?
pe unde sîngele-ți curge ?

un șiroi roșu
se înalță și se împleticește
ca un val verde de iarbă
nu țipa nu țipa nu țipa

totul s-a învălătucit
și nu tot
doar două șiroaie
două pîraie
sub forma a două fugi

viața atîta prețuiește oare
că trebuie să ți-o pui pe frigare ?

pe tonul cel mai înalt se frînge
vioara finului
din sînge.

Spice

Spice aplecate
spice cu capetele ridicate
pe fundalul unui nor lăptos
spice ca spatele unui sportiv
vinjos

spice de ovăz ca penele de struț
spice grămadă de sfioși
care se predau în liniște
spicele morții
spicele vieții

Mîine începe recolta

Wöglein als Prophet

Mi-ai spus de primăvară și de
luna mai
de liliacul plăpînd
și de mărgăritar

dar ce va fi la vară
nu mi-ai spus

nu mi-ai spus că va fi
chiar atît de
trist
și de tăcut

nu mi-ai spus
că va fi
atît de pustiu
în jurul meu

Vara păsările au amuțit
cu-atît mai mult
vor amuți
la toamnă

Ai numai Parisul în față.
Termitele din Place de la
Concorde,
Obeliscuri, arcuri de triumf,
Parcuri, turle, fîntîni,
Locuri cu triste amintiri.
Arborii foșnesc în ceață
Mîinile sînt și ele mirate.

Invelește totul în betele,
Invelește totul în vorbe
Rele.

* * *

Penița-i ruptă, dar încă scrie,
Inima-i atinsă, dar încă bate,
Vocea strigă... și nimeni nu
răspunde
Iar, steaua luminează pe la
spate.

Arborii întunecați merg pe-al
lor drum,
Teii foșnesc, crengile se vor
prăbuși,
Dar eu stau, ascult : al vîntului
cînt
Despre ce s-a dus și nu va mai fi.

Și încă n-aș zice ultimul cuvînt.
Ce-am fost aici-cum pot să spun.
Poate o creangă ce s-apleacă
la pămînt,
Poate o piatră care se duce la
fund

Prezentare și traducere de Nicolae Mareș

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

12
(934)
Sîmbătă
22 martie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MARTIE 1965 — MARTIE 1980:

CINCISPREZECE ANI DE MUNCĂ ŞI CUTEZANŢĂ REVOLUŢIONARĂ PRIN CARE O NAŢIUNE LIBERĂ ŞI UNITĂ ÎŞI DEFINEŞTE, ÎN FIINŢA BĂRBATULUI CE-I CONDUCE CU STRĂLUCIRE DESTINELE, CEA MAI MĂREAŢĂ PERIOADĂ A ISTORIEI SALE:

EPOCA CEAUŞESCU

Există în istoria unui popor perioade de strălucire intensă care comprimă timpul şi dau întregii deveniri sociale, economice şi umane dimensiunile saltului într-o civilizaţie. Viaţa oamenilor de pe pămîntul românesc — atît de greu încercată de năvăliri şi jafuri, de războaie pustiitoare pe care ei nu le-au dorit niciodată, pentru că niciodată n-au îmbrăcat cămaşa de zale a cuceritorului, ci numai s-au ridicat, cînd a fost nevoie, cu toată suflarea, cu toată natura, în apărarea trupului ţării — a cunoscut multe asemenea perioade. Şi ele se leagă, firesc, de numele bărbaţilor mari ai neamului, al voievozilor de spirit şi de faptă care au înălţat zidiri de pace, şi-au păstrat ţara liberă, i-au dat legi drepte şi au gîndit la viitorul ei. În niciuna dintre cele trecute însă, nu s-a realizat, nu s-a putut realiza deplin idealul cel mare al istoriei noastre, dreptul de fericire al poporului român, unitatea, independenţa, egalitatea socială, înscrierea demnă în rîndul popoarelor lumii, toate în acelaşi arc de timp şi desăvîrşite deopotrivă. Iată de ce, acum, cînd aşezăm în talgerul gîndului şi al conştiinţei, această perioadă de cincisprezece ani pe care nu doar noi, ci lumea întreagă, recunoscîndu-i valorile de excepţie, o numeşte Epoca Ceauşescu, desprindem cu adîncă mîndrie şi convingere faptul că toate sensurile de dezvoltare şi împlinire a patriei stau în lumina adevărului şi a lucrării noastre de fiecare zi. Românii şi-au cinstit prin tradiţie neîncetată cititoriile, legîndu-le de numele celui ce le-a gîndit şi le-a înălţat prin viziune cutezătoare, devotament şi muncă. Opera acestor cincisprezece ani este o cinstire supremă, este ţara în care locuim şi care ne locuieşte cu frumuseţea şi cu aspiraţia ei de viitor. Are numele bărbatului care, ales în fruntea partidului comuniştilor, a partidului ce a dat României puterea şi voinţa de a fi ea însăşi, în primăvara lui 1965, a conturat printr-o gîndire ştiinţifică, profund revoluţionară, permanent deschisă spre nou, destinul naţiunii noastre socialiste, acest drum în virtutea dreptului la fericire al poporului român. Unind energiile tuturor în munca pentru edificarea multilaterală a ţării. Aplecîndu-se cu înţelepciune asupra valorilor trecutului, îndemnîndu-ne să redescoperim adevărurile istoriei, marile opere şi marile gînduri, să ne aşezăm în dreaptă înţelegere eroii şi învăţatii, să nu ne temem a recunoaşte greşeli ce s-au făcut poate uneori în numele unor cauze drepte. Dovedindu-ne prin curaj şi forţă a ideilor că independenţa, suveranitatea, unitatea naţională nu au fost şi nu pot fi daruri căzute de pe mesele istoriei, ci durate ale luptei şi jertfei unui popor întreg care trebuie apărate şi păstrate ca lumina ochilor prin luptă şi prin jertfă. Chemînd pe toţi fiii ţării, români, maghiari, germani ori de alte neamuri să participe la concepereea şi rezolvarea treburilor ţării, în spaţiul unei democraţii active, a dialogului şi a curajului, a răspunderii şi a eficienţei sociale. Pledînd, cu patosul său de cetăţean de onoare al lumii, pentru înţelegere, prietenie şi egalitate între toate popoarele, sensibil la durerile şi nedreptăţile care întunecă timpul planetar, acţionînd prin soluţii profund raţionale, profund omeneşti pentru o eră a păcii totale.

Cînd trăieşti într-o ţară condusă de un asemenea bărbat înveţi să fii liber, înveţi să-ţi înţelegi rosturile şi să privească lumea. Nu libertatea ieftină şi egoistă a nepăsării, a neangajării, a aşteptării leneşe, biologice, ci libertatea conştiinţei care lucrează, care caută febril calea spre înainte, construind şi construindu-se în permanenţă.

Însuşi preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a spus în repetate rînduri că operele pe care le înfăptuim, socialismul şi comunismul, nu sînt lucruri uşoare, nu sînt alei pavate cu trandafiri, ci drumuri aspre, în urcare, cerînd trudă şi dăruire de sine, convingere şi competenţă, iubire fierbinte de patrie şi nesfîrşită omenie. Şi numai bolnavii de ignoranţă ori de caracter, cei care refuză să afle adevărurile acestei ţări, saltul ei extraordinar în timp, în materie şi în spirit se pot îndoi de dimensiunile la care a ajuns România contemporană, de dimensiunile la care, îndreptăţit, îşi gîndeşte viitorul.

Poporul nostru a probat cu o întreagă istorie că are intuiţia sigură a marilor sale valori. Acest timp îl cunoaşte într-o unitate de monolit în jurul partidului, al omului care-l reprezintă ca o supremă chintesenţă de acţiune şi ideal. Într-o lume sfîşiată încă de contradicţii, de ororare şi teamă, poporul român are certitudini, are un program ferm asupra viitorului. Un spaţiu al demnităţii, al speranţei, al opţiunii definitive. Este programul ce se întemeiază pe împlinirile unei epoci în plină înflorire şi înălţare. Epoca Nicolae Ceausescu. **Istoria acestor cincisprezece ani, aşezaţi sub semnul primăverii, existînd într-o primăvară fertilă, permanentă.**

Nicolae Dan Fruntelată

Tapiserie de Cornelia Ionescu Drăguşin

A redeveni tu însuţi

În ultimul deceniu şi jumătate literatura română a redevenit ea însăşi, ceea ce este un lucru de importanţă vitală pentru o literatură, capital. Pentru că sirenele sunt foarte multe, foarte ispititoare şi scriitorul nu are nici măcar dreptul de a se ţintui de un catarg şi a-şi înfunda urechile, ci, dimpotrivă, are datoria să le asculte şi, dacă găseşte destulă tărie în el, să nu se ia după ele.

Aceste sirene erau, pe vremea cînd generaţia mea a intrat în literatură, dacă nu foarte ispititoare, în orice caz, înzestrate cu o voce de tunet de pe sub care nu se mai putea auzi nimic. Era un proletcultism agonizant, dar, ca toţi muribunzii, devenit cu cît mai incoerent cu atît mai agresiv. Bagheta dogmatismului, de dimensiunile unui veritabil ciomag (din recuzita păşunistă), se mişca încoace şi încolo, foarte decis, pe deasupra capetelor coriştilor. În timp ce un biet om cumsecade ca Teodor Neculuţă era pus să suplinească absenţa lui Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Ion Pillat şi a încă vreo două duzini de scriitori de aceeaşi mărime eliminaţi nu numai din toate şcolile din ţară ci din cultura naţională, în timp ce Varlaam era de-abia pomenit în rarele studii de literatură veche pentru că scrierile lui nu prea se lăsau forţate în tiparele celor 4-5 trăsături obligatorii ale celui mai nereal realism din cîte se cunoscuseră, în timp ce lui Neculce şi lui Miron Costin li se căutau scuze că, boieri fiind, au mai scris şi ei cîte ceva şi că, deşi, greşit !, omul e sub vremi, ne tragem totuşi de la Râm, „capodoperele" produse în serie după tiparele pomenite îi urcau pe autorii lor în jilţurile Academiei alături de A. Toma.

Cu toate că una din cele 4-5 trăsături se referea tocmai la prospectarea viitorului, cu greu şi-ar fi putut imagina cineva,

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 2-a

La ţară nouă, oameni noi!

A afirma, azi, că poporul român a ajuns — prin asumarea programului de fapte şi acţiuni constructive ale partidului şi prin mobilizarea unanimă la înfăptuirea acestuia — la un înalt grad al conştiinţei de sine înseamnă, în fapt, a afirma existenţa sa demnă, lucidă, încrezătoare în propriul destin, aşa cum o înfăţişează lumii România socialistă. Nimic nu poate fi mai semnificativ pentru existenţa unui popor decît acest sentiment al edificării în demnitate, libertate şi independenţă a idealurilor în virtutea cărora secolele s-au urmat cu distincte reliefuri !

La ţară nouă, oameni noi ! Iată un adevăr înlăuntrul căruia pot fi descifrate realităţi de esenţă ale patriei. Dar, pentru ca acestea să se înfăptuiască, pentru ca oamenii ţării să se arate, în toate împrejurările, la înălţimea dreptului de a se numi cu mîndrie fii credincioşi ai ţării, a fost necesară o amplă operă de aşezare a existenţei pe principii de luminoasă anvergură, de aşezare a existenţei în spaţiul generos al permanentei raportări la imperativele majore ale prezentului. Aceasta s-a întîmplat în România. Acesta este unul din adevărurile pe care fiecare cetăţean al patriei noastre îl poartă ca pe o inestimabilă avuţie personală.

Cu trei decenii şi jumătate în urmă, ţara pornea către un nou destin social-politic şi economic. Era destinul pe care îl prefigura partidul comunist. Într-o confruntare, nu o dată dramatică, noul îşi afirma dreptul la existenţă. Şi, an cu an în biografia revoluţiei se

Nicolae Dragoş

Continuare în pag. a 3-a

Întoarceţi-vă, ani...

Întoarceţi-vă, anii mei, la clipa
Incandescentă a rotirii voastre,
Întoarceţi-vă din tăceri sihastre
Spre zarea unde v-aţi deschis aripa,

Şi tot ce-aţi încercat, în încordări,
Să smulgeţi timpului cu ager plisc,
Să încunune albul obelisc
Cu-ofrandele nestinsei căutări.

Întoarceţi-vă, ani, spre-acest bărbat
Care-a văzut departe şi a ştiut să vadă,
În uriaşa vremii canonadă,
Drum drept şi sigur, poate neumblat

De alţii pîn-la el, drum drept prin grind,
Prin şes, prin munte, apa-nvolburată,
Si care-a mers spre pajiştea visată
Cu pas înalt, şi nu orbecăind.

Întoarceţi-vă, ani, nu pierdeţi clipa
Să vă-nclinaţi în faţa lui acum
Şi să vă pregătiţi din nou de drum
Atît cît încă teafără-i aripa.

Virgil Teodorescu

Ani decisivi pentru literatura română

Aşa cum este de aşteptat, un deceniu şi jumătate de literatură poate însemna foarte puţin. Au fost asemenea situaţii în istoria noastră literară. Ne gîndim, de pildă, că între 1905—1920 (esantionul e absolut întîmplător) exceptînd debuturile într-adevăr de excepţie, ale lui Octavian Goga cu **Poezii**, (1905), **Plumb** (1916) de Bacovia, **Şesuri natale** de Nichifor Crainic (1916), **Bisericuţa din răzoare** (1914) de Galaction, **Romanţe pentru mai tîrziu** (1908) de Ion Minulescu, **Poezii** de Aron Cotruş, **Poemele luminii** de Lucian Blaga (1919) la care putem adăuga **Mara** (1906) de Slavici, **Arhanghelii** de I. Agârbiceanu (1914) şi încă putine volume de proză de M. Sadoveanu sau G. Bräescu şi **Fantezii** de D. Anghel şi **Visări pägine** de Ion Pillat în poezie, cu greu mai putem adăuga prea mult. În acelaşi timp, un deceniu şi jumătate poate însemna foarte mult şi dacă luăm epoca anterioară, între 1870—1885, să spunem, cînd s-au afirmat Maiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici şi Caragiale ne dăm seama că aceşti 15 ani cîntăresc enorm în destinul literelor româneşti. Acelaşi lucru îl putem constata, de pildă, trecînd în revistă perioada dintre 1920—1935, extrem de fecundă în valori fundamentale.

Evident, judecînd epoca cea mai apropiată de noi, ne lipseşte perspectiva istorică, valorile n-au avut timp să fie omologate, putem fi, inerent, prea generoşi sau poate parcimonioşi, în orice caz inevitabil subiectivi. Şi totuşi, cu acest risc normal, supunem atenţiei cititorului cîteva date care sînt menite, după părerea mea, să conducă spre concluzia că, după 1965, cînd întreaga noastră viaţă politică, socială şi culturală a dobîndit, graţie tovarăşului Nicolae Ceauşescu, o orientare nouă, favorabilă spiritului creator, literatura română a dobîndit succese însemnate, imposibil de contestat. Scriitori mai virstnici şi-au împlinit un destin literar strălucit şi ne gîndim la Al. Philippide care dă, în 1967, **Monolog în Babilon**, Zaharia Stancu prin **Ce mult te-am iubit** şi **Şatra**, ambele din 1968, Laurenţiu Fulga prin **Alexandra şi Infernul** şi **Fascinaţia**, Radu Tudoran prin **Casa domnului Alcibiade** (1978), Eugen Barbu prin **Principele** (1969), Eugen Jebeleanu prin **Hanibal** (1972), Marin Preda cu **Moromeţii II** (1967), **Intrusul** (1968), **Delirul** (1975), **Cel mai iubit dintre pămînteni** (1980). Dintre cărţile generaţiei mai noi citäm, conştienţi de atîtea omisiuni importante, **Îngerul a strigat** (1968) şi **Frumoşii nebuni ai marilor oraşe** (1976) de Fănuş Neagu, **Absenţii, Feţele tăcerii** şi **Orgolii** de A. Buzura, **Caloianul, Drumul cîinelui, Suferinţa urmaşilor** şi **Fiul secetei** de I. Lăncrănjan, **Pasărea şi umbra** de Sorin Titel, **Vînătoarea regală** de D. R. Popescu, piesele **Iona, Răceala, Paracliserul, A treia ţeapă** de Marin Sorescu, **11 elegii** de Nichita Stănescu, **Cartea de la Metopolis** de Şt. Bănulescu, etc., etc.

Dar credem că mult mai edificator este să vedem ce scriitori au apărut în aceşti 15 ani, evident, ţinînd seama de debutul lor editorial, căci nu ne stă la îndemînă, cu acest prilej, să le urmărim prezenţa în presa literară ori cotidiană. Vom selecta, prin urmare, un număr de poeţi, prozatori şi critici care-şi leagă destinul de această epocă în care s-au afirmat, mulţi dintre ei, cum vom vedea, impunîndu-se pe primul plan al literaturii de azi. Şi vom cita, prin urmare, pe genuri literare şi, pe cît se poate, în cadrul fiecărui gen în ordinea cronologică a afirmării, cerînd scuze celor omişi, mulţi fără vina noastră. Din această simplă listă de nume se va putea observa de îndată că e vorba de un contingent puternic şi numeros, demn de cele mai înfloritoare epoci de cultură românească.

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

Fapte de cultură

JURNAL DE POET

Sînt unul dintre scriitorii afirmaţi în cultura noastră în ultimul deceniu şi jumătate. Faptul că mi-am putut afirma personalitatea atîta cîtă este ea, aşa cum simt eu în forul meu intim că este vocaţia ei reală, se datorează pe lîngă înzestrare unui climat cultural favorabil. Că am avut anii mei de pace la masa de lucru putîndu-mi tipări cărţile, putînd să cresc cîţiva copii în jurul meu din care cred că vor ieşi oameni buni, oameni de bine, toate acestea mă umplu de bucurie.

În toată această perioadă pot fi înşiruite, în pofida greutăţilor nenumărate, fapte de cultură pilduitoare. S-au tipărit în ediţii frumoase chiar dacă unele n-au ajuns să fie exhaustive, clasicii culturii noastre, multe din ctitoriile voievodale au fost restaurate, pe tot cuprinsul ţării s-au făcut săpături arheologice care au îmbogăţit considerabil mărturiile asupra vechimii şi permanenţei noastre în spaţiul Carpato-Dunărean. Lucrările de evaluare şi reevaluare a materialului au venit bunăoară să demonstreze subtilitatea cunoştinţelor dacilor în materie de astronomie, calendarul sanctuarului de la Grădiste bunăoară, nefiind cel mai imounător în afară, din cîte au vădit Europa vremilor acelora, dar pe departe cel mai suplu, cel mai complex. Aşa nu va mai fi pentru nimeni de mirare că noul calendar internaţional de azi se datorează strădaniilor lui Dionisie Exiguul, dobrogean de secolul V. Iată încă un fericit exemplu de păstrare a tradiţiei, pe care îi rog pe toţi confraţii mei să ne-o ştim nespus de preţioasă.

Ne bucurăm de faptul că aproape toate valorile naţionale în artă, literatură şi istorie au fost restituite marelui public, care s-a putut bucura şi de învăţăturile lui Neagoe Basarab, şi de Psaltirea lui Dosoftei, şi de studiile unui învăţat de talia lui Mircea Eliade asupra miturilor şi religiei strămoşilor noştri. Din literatura universală s-au retipărit, s-au retradus, uneori în traduceri paralele, capodopere începînd cu Iliada şi marile poeme orientale egiptene, assiro-babiloniene, ebraice, pînă la clasici romani şi ai Europei de ultimă oră. Marele public se poate bucura de o fructuoasă viaţă muzicală. Muzica de cameră mai ales vine să bucure omul după o zi de muncă intensă, şi s-au alcătuit formaţii după tot gustul din nevoile de frumos ale cetăţilor noastre. Să ne bucurăm de ele, confraţi ai mei.

Ce bucurie pentru totdeauna ne-au adus în expoziţii generoase clasicii neamului nostru : Anghel, Brâncuşi, Andreescu, Petraşcu, Baba

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

În acest număr : ● **1965—1980 : CONSTRUCŢIE, DEMNITATE, UMANISM** ● Semnează : ● Florin Costinescu ● Grigore Georgiu ● A. I. Zăinescu ● Gheorghe Pituţ ● **ADEVĂRURILE LITERATURII — ADEVĂRURILE CELOR MAI FERTILI ANI AI ŢĂRII.** Articole de ● M. Ungheanu ● Gheorghe Suciu ● Mircea Radu Iacoban ● Nicolae Mateescu ● **ROMÂNIA — ZIDIRI ALE FAPTEI, ZIDIRI ALE CONŞTIINŢEI.** Reportaje de ● Sânziana Pop ● Ilie Purcaru ● Mihai Pelin ● Pavel Perfil ● Ion Longin Popescu ● Versuri de ● Niculae Stoian ● Ion Dodu Bălan ● Mara Nicoară ● Dragoş Vicol ● Nikolaus Berwanger ● Marin Codreanu ● Horvath Dezideriu ● Nicolae Arieşescu ● Ioana Diaconescu ● Marin Lupşanu ● Constantin Atomii ● Pavel Peres ● Spectacolul lumii : „Neîngenunchiatul" de Ioan Grigorescu ● Cronica literară : „Imnele Moldovei" de Ioan Alexandru ● Viaţa cărţilor ● Cartea de debut ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină.

ADEVĂRURILE LITERATURII - adevărurile celor mai fertili ani din istoria țării

Revendicarea a trei secole de umanism

Cînd se va scrie istoria ultimilor treizeci de ani de literatură română, istoricul literar nu va putea evita constatarea că anul 1965 atestă o modificare sensibilă a orientării și deschiderii literaturii române. E suficient să privim titlurile care apăreau în 1949—1950 pentru a trage o concluzie grăitoare cu privire la caracterul acestei literaturi : **Lazăr de la Rusca, Bună dimineața, Steagurile inimii, Băteau vînturi noi, Bate vînt de primăvară, Scutul păcii, Cîntul vieții, Negura, Grija stăpînului, Ucenicul Năsturaș descoperă viața, Matei Ion a cucerit viața, A fost odată.. și nu va mai fi !, Cei care plătesc cu viața, Evadare, Cu ghiarele și cu dinții, Pînea inimii, În numele vieții, Sub steagul vieții, Brazdă peste haturi, Poeme de pace și de luptă, Zorii robilor, Sfîrșitul jalbelor, Griu înfrățit, Scintei în beznă, Cad zidurile, Cîntecul uzinei. Influența clasei muncitoare în opera lui Eminescu și Caragiale, Fronturile de luptă ale lui C. Dobrogeanu Gherea, Viața și opera lui Th. Neculuță, Viața și opera lui Alexandru Sahia.** Peisajul semnificativ al titlurilor se schimbă în 1965—1966 : **Viața deocamdată, Lacrima diavolului, Carte de vise, Umbra plopilor, Șarpele fantastic, Biografii sentimentale, Nostalgii solare, Ultrasentimente, Versul liber, Fîntîni și stele, Dreptul la timp, Destinul îngerilor, Iarna bărbaților, Firul de iarbă, Sufereau împreună, Francisca, Somnul pămîntului, Călăul cel bun, Lunatecii, Estetica basmului, Infernul discutabil, Răsfringeri, Ceas de umbră, Cîlciiul vulnerabil, La ritmul naturii, Orgă și iarbă, Imnuri pentru nesomnul cuvintelor, Nevoia de cercuri, Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic, Mieii primi, Papuciada sau povestea despre armata viteazului căpitan Papuc, Propuneri pentru o fîntînă, Singurătatea în doi, 11 elegii, Miracole, Rochia cu anemone, Iarna cînd e soare, Reîntoarcerea posibilă, Lecturi infidele, Scriitori români moderni, Eminescu și Schopenhauer, Opera lui Tudor Arghezi, Viața lui Macedonski.** Mutația este elocventă. Schimbarea tematicii și a tonalității, libertatea asociativă a acestor titluri este evidentă. Ele atestă la rîndul lor, alături de alte dovezi, că în jurul lui 1965 s-a produs o modificare de orientare cu serioase consecințe pentru întreaga literatură română.

Dar aspectul asupra căruia ne vom opri în continuare este unul mai puțin vehiculat. Cei cincisprezece ani de literatură română sub deviza libertății de creație au produs și o mutație profundă, retroactivă asupra trecutului nostru literar. Textele secolelor trecute erau catalogate drept „literatură veche", în sensul lipsei lor de modernitate, lipsei de interes pentru contemporani. G. Călinescu a resuscitat curiozitatea cititorilor pentru cronicari, dar operația privea doar oaze de literatură corespunzînd gustului modern, fragmente disparate, care ignorau ansamblul și coerența întregului.

Cercetările de literatură română veche au cunoscut însă în acești cincisprezece ani o etapă nouă. Ele au depășit momentul fixării unor aspecte izolate și au trecut la stabilirea unor mari coordonate care oferă o altă demnitate textelor pe care le încadram pînă acum în zona desuetudinii. Literatura scriitorilor din secolele trecute a încetat a mai fi citită în sine. Cronicarilor li s-au căutat izvoarele. Acolo unde rezultatul n-a fost concludent s-a studiat mediul de formație intelectuală al autorului. Manuscrisele au fost comparate între ele, circulația lor studiată cu o mai mare atenție. Aria de referințe a fost deci fatalmente extinsă. De la perimetrul țărilor românești termenii de comparație au început a fi extrași din zone culturale vecine ori mai depărtate. Aceste operații familiare și predecesorilor n-au cunoscut însă mai înainte regimul de lucru metodic obligatoriu. Un studiu nou al influențelor în care factorului intern i s-a acordat cel puțin tot atîta importanță cît și celui extern au delimitat principalele arii de interes pentru literatura română veche. Contactele culturale ale Moldovei cu lumea catolică cuprind astăzi nu numai Polonia, după cum profunzimea și reciprocitatea lor nu mai este evaluată ca în demersurile anterioare. Apartenența culturii țărilor românești la blocul cultural sud-est european ale cărei componențe : bizantine, vest-asiatice și est-mediteraneene au început a fi limpede puse în lumină a devenit un criteriu de lucru de prim rang. Sincronizarea cu Occidentul cultural și căile de acces ale noutății culturale apusene au fost definite și precizate la un nivel pe care vechile studii de cultură veche nu l-au cunoscut.

Rezultatul cel mai de seamă al acestor investigații și cristalizări este conturarea hotărîtă a unui profil complex al culturii române și a literaturii ei ca teritoriu de absorbție și sinteză a impulsurilor Occidentului și Orientului pe un fond tradițional puternic. Textele literaturii vechi nu mai sînt considerate ca scrieri întîmplătoare fără legătură cu marile curente de idei ale timpului ci ca reflexe ale lor, unele strălucite. Spiritul modern al scriitorilor români din secolul XVII a fost insistent subliniat de cercetările mai noi. Ei nu trăiesc, acționează și scriu într-o zonă provincială a Europei, ci într-un perimetru în care schimbul de idei e continuu, foarte viu, iar proiectele de lucru ale intelectualilor vădesc orizonturi noi și ambiții deosebite. Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir sînt doi dintre cei mai proeminenți scriitori ai vremii. Dar trăsătura modernă a activității lor a fost abia recent dezvăluită. După cum umanismul cronicarilor moldoveni pe filieră polonă, contestat la un moment dat, este astăzi un cîștig sigur al istoriei ideilor în cultura românească.

Umanismul marilor întreprinderi ale culturii române din secolul al XVII-lea este marea cucerire a noii cercetări de literatură română veche. Acolo unde erau văzute texte fără legătură unele cu altele, o serie de scrieri amorfe și depășite de cursul vremii, anacronice din chiar momentul scrierii lor, s-a constatat că funcționa un flux cultural umanist cu vechi rădăcini în Occident, ceea ce conferă epocii de literatură veche o dimensiune nouă. Despre legăturile noastre culturale cu Renașterea vorbise încă N. Iorga care ținuse s-o afirme apăsat la cursurile sintetice asupra literaturii române datînd după primul război mondial. El respinge ideea după care literatura română ar fi intrat în raza de influență a Occidentului abia în secolul al XIX-lea și semnalează evidența acestor contacte cu mult mai înainte. Sincronizarea ar fi deci mai veche, iar „golul cultural" teoretizat de unii pentru evul mediu românesc nu este susținut de fapte.

Dezideratul științific exprimat de N. Iorga a fost împlinit abia în ultimii cincisprezece ani demersuri, științifice. Literatura română veche s-a vădit celor care au explorat-o competent și minuțios ca un continent încă necunoscut. Fenomenul nu s-a relevat ca atare investigațiilor anterioare datorită unei optici de lucru inadecvate. Maxima supunere la obiect a actualilor investigatori și interpreți, pregătirea lor compiexă pentru descifrarea faptelor de literatură veche au impus un nou relief literaturii române. Este vorba de personalitățile excepționale ale secolului XVI și XVII : Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Constantin Cantacuzino, Mitropolitul Dosoftei, Antim Ivireanu, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir. Ei ar ilustra după unii autori „veacul de aur" al literaturii române. În același timp se impune și o figură insuficient prețuită a istoriografiei noastre culturale : eruditul specializat într-o literatură legată prin zeci, sute de fire nevăzute, care trebuie descoperite, de marele context cultural occidental și sud-est european. După N. Iorga și P. P. Panaitescu au înaintat în cîmpul încă nedefrișat al literelor vechi românești Mihai Berza, preocupat de trăsăturile distinctive ale unui umanism românesc tîrziu, Ștefan Pascu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, interesați de ecourile renascentiste, I. C. Chițimia, polonist cunoscut care a dovedit umanismul lui Grigore Ureche, Dan Zamfirescu, atras de originalitatea lui Neagoe Basarab și de sinteza realizată de marile personalități ale secolului XVII, Alexandru Duțu, erudit cercetător al tradiției culturale românești în secolele trecute, Dan Horia Mazilu, specializat în contactele culturale cu lumea catolică de nord-est, polono-ucraineană, Gh. Mihăilă, Petru Vaida, autorul unui studiu clarificator despre umanismul lui Cantemir, Mircea Muthu, Manuela Tănăsescu, analistă a **Istoriei ieroglifice** ca fapt artistic baroc, Doina Curticăpeanu, Elvira Sorohan, Virgil Cîndea, unul din pionierii acestei campanii de reabilitare a culturii din veacurile anterioare.

Un istoric al literaturii române vechi e fatalmente un comparatist. Este calea, străbătută cu migăloasă trudă, prin care umanismul literaturii române a secolului al XVII-lea a fost demonstrată convingător. Faptele relevate de acești cercetători ridică întrebarea, dacă periodizarea actuală a literaturii române este satisfăcătoare, și dacă ea n-ar trebui modificată. D. Cantemir este prin umanismul său unul din primii autori moderni români. Prin el și prin alții, Costin, Neculce, Milescu, ș.a, modernitatea literaturii române vechi devine o realitate.

Munca anonimă de peste zece ani a cercetătorilor vechilor texte a dus la o descoperire de mari proporții menită să modifice viziunea asupra întregii literaturi române. Unul din momentele ei de apogeu, poate cel mai înalt, se află în secolul al XVII-lea și este opera umaniștilor români. Istoriografia noastră literară a realizat în acești ultimi cincisprezece ani una din cele mai spectaculoase și prestigioase cuceriri ale ei.

Mihai Ungheanu

Democrație și literatură

Cum se vede, din provincie, procesul democratizării vieții literare și artistice, atît de propriu ultimului deceniu și jumătate? Putem vorbi despre un unghi special, aparte, prin intermediul căruia viziunea de ansamblu capătă anumite accente particulare? Și da, și nu. Există cîteva cifre, pe care le-am evocat adeseori, și de care voi face încă o dată uz : în numai zece ani (1969—1979) la Iași s-au tipărit mai multe cărți decît în aproape trei secole și jumătate de activitate editorială moldovenească. În orașul nostru au „urcat", pentru întîia oară, cîteva zeci de premii naționale și internaționale etc., etc., etc. Nu cifrele, însă, le chemăm a depune mărturie în primul rînd. În orașele mai mici, cu climat cultural bogat în amintiri și aflate la adăpost de seisme și agitație, acolo unde „temperatura" relațiilor scriitoricești atingea rar „punctul de fierbere", fără a-l depăși niciodată, faptele se conturează și se așează în ordinea firească, într-o deplină claritate și certitudine. Iată, de pildă, o asemenea certitudine : fără a minimaliza în vreun fel recolta literară a perioadei 1944—1965, putem afirma cu absolută îndreptățire că ultimii 15 ani au fost, pentru scrisul din Moldova, cei mai rodnici și mai împliniți. Întîi și întîi, s-a produs o clătinare și apoi dezrădăcinare a **ritmurilor** proprii tihnei patriarhale ieșene : în anii în care producția industrială a României crește de 7,5 ori, Iașul se prezintă, la aceiași indicatori, cu cifra de 7,2 — ceea ce a echivalat, aici, în orașul lui Eminescu, cu o formidabilă încordare de forțe și cu întronarea unor ritmuri noi, necunoscute, decelabile nu numai în graficele de investiție industrială, ci, prin reflex normal și imediat, în urbanistică, ocrotirea sănătății, învățămînt ș.a.m.d. Și era de-a dreptul imposibil ca literele ieșene să se înscrie într-un atare peisaj dinamic și profund înnoit, cu aceleași molcome apariții ale unei reviste lunare și al celor 2—3 cărți de beletristică pe care le aduceau anii cu recoltă... bună. Atunci s-a produs regîndirea și fortificarea complexului cultural ieșean în ansamblu : revista lunară de literatură s-a metamorfozat și înviorat, a apărut o nouă publicație săptămînală, s-a înființat o editură, s-a dublat spațiul de emisiune al postului de radio, au prins viață revistele studențești. Adică, instrumentele apte să asigure, într-o primă etapă, acumulările cantitative. Urmat, firesc, de împliniri în planul calitativ. Numai că efectul acestui proces de descentralizare — parte componentă a democratizării culturale — au apărut în orașul nostru lucrări monumentale, din familia „istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent", elaborată la Iași, în urmă cu patru decenii, de Călinescu. Mă gîndesc la „Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900", la „Istoria limbii române", a lui G. Ivănescu (carte la care s-a ostenit o viață de om și care a zăcut un deceniu în dulapurile editurilor bucureștene, nimeni neavînd curajul să avizeze o istorie a limbii elaborată altfel decît... la „centru"). Prin efectul aceluiași proces îndrăznet, oamenii de litere și de știință din Iași s-au putut adresa direct publicului interesat din alte țări („Junimea" a tipărit numeroase lucrări în limbi străine și le-a desfăcut prin librării din S.U.A., Franța, Canada etc.), iar Iașul și-a recăpătat aura de „oraș deschis" faptului de cultură autentică, născută în întreg spațiul românesc, aici fiind cu generozitate primite și ajutate să „iasă în lumină" lucrări datorate celor mai prestigioase condeie de azi. Ține minte cîte discuții și cîte opoziții a avut a întîmpina inițiativa de editare a colecției „Eminesciana" — acum, unanim și binemeritat apreciată. Numai în climatul propriu acestui timp al **democratizării culturii noastre** s-a putut acorda Iașului onoarea de a ridica încă un monument, mai durabil decît piatra și bronzul, Luceafărului poeziei române. Desigur, însă, că democratizarea s-a soldat cu cele mai însemnate cîștiguri în planul intim al creației, în apropierea literaturii de adevărul vieții adevărate, prin invitație la curaj și sinceritate, prin respingerea contrafacerii, a șabloanelor și minciunii din însăși ființa literaturii. Desființarea cenzurii — instituție pe care nimeni și niciodată în România nu a avut de ce să o iubească — a însemnat un act de curaj, întemeiat pe analiza științifică, exactă și pătrunzătoare a contextului structurilor literaturii actuale ; toate pronosticurile întunecate s-au dovedit a fi alarme false — socialismului românesc nu s-a clintit nici o frîntură de secundă, constiința și responsabilitatea scriitorilor și editurilor situîndu-se și de această dată la înălțime. Într-un oraș din provincie, unde scriitorul și cenzorul se cunosteau cum nu se poate mai bine, unde gusturile și apetența și curajul dar și posibila lașitate a fiecăruia nu era demult un secret, se ajunsese la soluția **numitorului acceptabil**, fraza fiind gîndită astfel încît să nu depășească nici parametrul de maximă disponibilitate, nici coeficientul de îndrăzneală propriu respectivei ștampile pătrate. Îi invidiez sincer pe scriitorii tineri care au irupt în cîmpul literelor fără a ști de alte cenzuri decît aceea a propriei constiințe și le reamintesc, încă o dată, că întreaga lor recunoștință se cuvine a se adresa partidului, secretarului său general, datorită căruia azi putem aplica și în proză și în poezie și în critică principiul valabil la strung și devenit de mult obișnuință : „Eu produc, eu controlez, eu răspund...". Și cea mai potrivită încheiere a acestor scurte însemnări despre unele coordonate ale **democrației literare**, despre împlinirile literare ieșene, ni se par a fi elocventele și atît de frumoasele cuvinte pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a rostit la Iași, în 1968 : „Dacă putem să remarcăm cu mîndrie ceea ce am înfăptuit la Iași, și în întreaga țară, dacă putem face un bilanț pozitiv al activității noastre, apoi trebuie să subliniem încă o dată că acestea se datoresc faptului că poporul român are un conducător încercat, care a știut și știe să conducă destinele națiunii noastre, spre o dezvoltare liberă și independentă pe calea liberă a socialismului!".

Mircea Radu Iacoban

Edificarea marilor monumente spirituale

Cu adevărat impresionantă ni se dezvăluie activitatea de editare a moștenirii noastre cultural-literare care s-a desfășurat pe parcursul ultimului deceniu și jumătate. Cultura noastră nu a cunoscut niciodată, în trecut, o asemenea largă, scrupuloasă și complexă acțiune. O însumare a tuturor acestor simbolice fapte de cultură nu e cu putință să o facem aici, pentru că ne-ar trebui cîteva pagini numai pentru înșiruirea numelor și a titlurilor. Ceea ce ni se pare că trebuie subliniat din capul locului, cu fermitate și cu legitimă mîndrie, este noua concepție care guvernează această vastă întreprindere de consolidare spirituală.

În deceniul șase (dezbaterea a început, în fapt, la sfîrșitul deceniului cinci) s-a discutat mult, chiar foarte mult, privitor la valorificarea moștenirii cultural-artistice, dar, din nefericire, în plan practic s-a făcut foarte puțin. Edițiile de „opere alese", atîtea cîte s-au tras — pe ce criteriu ideologic ? pe ce criteriu valoric ? — sînt de multă vreme, și pe bună dreptate, totalmente depășite. Nu o dată „operele alese" ocoleau tocmai **opera** cea mai de preț a autorului respectiv, ca să nu mai vorbim de faptul că autori dintre cei mai de seamă ai spiritualității românești nu făceau nici măcar obiectul unor asemenea ediții prăpăstios trunchiate. (A se data, de pildă, cînd au început să fie reeditate, unele din cărțile lui Iorga, Gusti, Pârvan, Blaga etc.). În ciuda valurilor de cerneală care au curs, principiile privind integrarea tradiției culturale nu au fost nici pe departe formulate cu clarviziune. Se bîjbîia, în cel mai bun caz, de la autor la autor, dar o concepție atotcuprinzătoare care să lege faptele prezentului de succesiunea de fenomene ale trecutului nu s-a închegat, iar atît cît a fost schițată nu a fost scutită de grave dogmatisme. Era necesară o abordare clară, întîi de ordin politic și ideologic, pentru ca lucrarea de integrare a moștenirii culturale să primească un sigur și temeinic suport orientativ. Și trebuie să afirmăm, fără putință nici unei tăgăde, că această dialectică limpezire a factorilor politic, ideologic, cultural-artistic se leagă nemijlocit de venirea în fruntea Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, acuma-s cinsprezece ani. Intrarea, odată cu aceasta, a României într-o nouă zodie socialistă a însemnat și pentru cultură și artă începutul unei epoci de descătușare a energiilor. Tradiția de preț a literaturii române a fost aliniată eforturilor creatoare ale prezentului, ea fiind chemată să dea stabilitate, să se constituie într-un factor stimulator și totodată să afirme sentimentul apartenenței la o spiritualitate inconfundabilă care-și are vechimea și istoria ei.

Critica literară a subliniat, ca să dăm doar un singur exemplu, ce a însemnat pentru tabloul literelor contemporane „redescoperirea" și preluarea în chip lucid a amplului fenomen literar interbelic, reinodarea firului cu valorile acestei epoci și cu cele care au premers-o. Într-adevăr, valorificarea moștenirii culturale nu presupune truncherea sau eludarea unor opere — ele, dacă sînt, există ! — ci cunoașterea lor temeinică, după surse, și interpretarea lor într-un spirit nou, con-fruntarea cu ele, nu presupune serii de **opere alese**, ci serii de **opere complete**, comentate și amendate, atunci cînd e cazul, în spiritul filosofiei noastre.

Roadele acestei noi concepții, ea înseși izvorînd dintr-o plurală înțelegere a concretului și a spiritului în devenire, nu s-au lăsat multă vreme așteptate. Au fost reeditați cronicarii (asupra lor, ni se pare, abia în ultimii ani a început exegeza să-și spună cuvîntul ei subtil) ; Antim Ivireanu are o bună ediție, la fel Neagoe Basarab cu **Învățăturile** lui. Din Dosoftei avem deja întîiul volum din **Opere** (poezia), activitatea științifică a lui Sincai, atît de variat, e pe cale de a se finaliza într-o scrupuloasă și monumentală ediție. Impresionanta și copleșitoarea prin valoare și întindere operă a lui Dimitrie Cantemir se stringe temeinic într-o ediție de referință. O mare atenție s-a acordat și scriitorilor din veacul al 19-lea. Ediția din scrierile lui Odobescu a ajuns la patru volume (ultimul. **Tezaurul de la Pietroasa**, o adevărată performanță editorială), din Hasdeu, pe lîngă unele studii nentrecute în farmecul lor asociativ și de o acută actualitate (vide colecția **Lyceum**, căci toate editurile sînt antrenate în această grandioasă lucrare !) a fost reeditat **Etymologicum magnum romaniae** ; Negruzzi are o impecabilă ediție, asemenea Creangă, Caragiale, Ispirescu... Editarea scrierilor lui Slavici e pe un drum foarte bun, din Coșbuc s-au tras patru volume (ultimul fiind din atîtea puncte de vedere o surpriză pentru cititorul contemporan). Din Gherea s-au tipărit **(Editura politică)**, pînă acum (într-o responsabilă ediție) șase volume, iar din Maiorescu s-a inaugurat, de curînd, întîiul volum din **Opere**. Merg bine, spre împlinire, edițiile din Lovinescu, Densusianu, Gusti, Agârbiceanu etc.

Rămîn mulți autori și titluri nepomenite aici, dar am spus de la început să nu ne putem permite o însumare exhaustivă. Totuși, nu putem trece cu vederea eforturile care s-au făcut pentru tipărirea în ediții științifice a scriitorilor din secolul nostru, între care cele destinate lui Rebreanu și Ibrăileanu se disting, dincolo de alte calități, prin efortul de a fi cu desăvîrșire complete. (În paranteză fie spus, curgerea edițiilor de Opere din Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Călinescu etc, nu e de loc un lucru nesemnificativ, dar adevăratele ediții din acești autori fundamentali rămîne un deziderat, tipăririle de-acuma avîndu-și rostul lor). Nu putem omite din acest tablou faptul că a fost tipărit, acuma cîteva luni, un masiv volum din **Scrierile** de tinerețe, ale lui C. Stere și noi credem, asemenea editorului, că această „ediție de întîmpinare" nu-i decît o treaptă spre integrala acestui interesant autor. Și de asemenea, nu ne putem permite să omitem ceea ce s-a făcut pentru cel ce ne tutelează și ne va tutela, încă secole, de-acum și dintru-destin — Eminescu. Să nu uităm : volumul IV, V, VI au apărut în anii noștri ! Din monumentala ediție Perpessicius, bineînțeles ! Avem, acum, și volumul VII — proza. Au fost tipărite două masive volume cuprinzînd teatrul și traducerile teatrale ale Eminescului. Avem **Dicționarul de rime.** Exegeza eminesciană, cu toate că nu-i rolul nostru aici, și este atît de departe de noi să impietăm ceva lui Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Călinescu și Perpessicius, a intrat în ultimii vreo zece ani într-o rodnică frămîntare a înțelesurilor și subînțelesurilor ! (o editură, **Junimea**, trage o serie **eminesciana).** După cîte am aflat, două masive volume, cuprinzînd **opera politică**, realizate în făgașul tras de inegalabilul Perpessicius, sînt gata bune de tipar.

Această vastă și complexă activitate de edificare a monumentelor spiritualității românești, cu toate că, așa cum relevă și tabloul abia schițat mai sus, se află pe cel mai rodnic făgaș nu este scutită însă și de anumite carențe. A le numi înseamnă nu slăbiciunea noastră, dimpotrivă — vitalitatea de a privi fenomenul cultural în față. Astfel, trebuie să spunem că opere de mărimea întîi își așteaptă încă reeditarea. Precum : **Getica** lui Pârvan (și de fapt seria **memoriabilă** a acestui neîntrecut ascet al culturii noastre !), **Istoria** lui Xenopol, **Istoria literaturii...** lui Călinescu... (aceasta din urmă fiind trecută în planul editorial al anului în curs !). N-am pomenit decît unele, dar ele sînt mai multe. De asemenea, și lucrul l-am punctat nu o dată la **cronica edițiilor** din această revistă (de ce n-ar inaugura și celelalte periodice o asemenea rubrică ?) trebuie să se accelereze ritmul de tipărire a acestor nu o dată capodopere ale spiritualității românești. Uneori — nu ne temem de evidență ! — acest ritm este atît de lent, că trebuie să așteptăm de la volum la volum rotunjirea deceniului... Forțe capabile să îndeplinească această lucrare de înaltă responsabilitate politică și spirituală avem — o concepție limpede care să tuteleze această responsabilă întreprindere, de asemenea ; cadrul material, prin eforturile tuturor muncitorilor din această țară, iarăși există.

Nimic nu ne împiedică să așezăm în bibliotecile noastre monumentele culturii noastre !

Avem și oamenii care să realizeze această, aș zice într-o profundă expresie populată, negrăit de dulce lucrare. Ei, ca și ceilalți din imensul cîmp al muncii socialiste, adaugă nedesmințitul lor efort. Îmi place să-i pomenesc în acest context, chiar dacă nu pe toți. Acești lucrători întru renovarea monumentelor naționale, prin bilenara limbă românească, se numesc : V. Cândea, Dan Simonescu, F. Fugariu, C. Strempel, B. Theodorescu, Dan Zamfirescu, Al. Duțu, N. Gheran, Aurelia Rusu, I. Pervain, N.A. Ursu, Gr. Brîncuși, Z. Ornea, E. Simion, M. Babeș, D. Vatamaniuc, V. Râpeanu, Th. Vârgolici, Gh. Mihăilă, M. Bucur, Al. Săndulescu, P. Cornea (să pomenim și pe folcloriștii Fochi, Bârlea, Amzulescu, Chițimia — dar atunci ar însemna să ne extindem la toate domeniile **umanioarelor).** Ei sînt, între atît de mulți alții, unii din avizații promotori ai culturii noastre noi. Indiferent ce se crede pe alte meridiane...

Prin acest masiv volum de reeditări, s-a realizat și se realizează joncțiunea între literele actuale și tezaurul de valori al trecutului, dovedindu-se încă o dată că etapele unei culturi în deplină viabilitate nu sînt cicluri izolate, ci momente dintr-o evoluție unitară și organică. Marea temeinicie a spiritualității noastre contemporane, așa cum a arătat în repetate rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu, se bazează pe o devenire neîntreruptă, pe izvoarele nesecate ale unei bogate și exemplare istorii naționale.

Gheorghe Suciu

Realismul politic — realismul literaturii

Astăzi realismul este un bun cîștigat pentru literatura noastră. În urmă cu cincisprezece-douăzeci de ani discuțiile în jurul realismului și a posibilei sale înfățișări acaparau întreaga atenție în publicațiile literare. Nu se mai discută despre realism pentru că el a devenit fapt împlinit și ce rost și-ar mai avea o polemică acolo unde faptele vorbesc de la sine ? Realismul a devenit o necesitate categorică, cerut de imperativele politice, sociale și economice ale timpului nostru, impus de cerințe obiective și nu de pledoarii care să facă apel la bunele sentimente ale scriitorilor.

Realismul literaturii noastre este o urmare directă și previzibilă a politicii partidului nostru, din momentul în care marele om politic și marele om de stat care este tovarășul Nicolae Ceaușescu a venit la conducerea sa. Dacă în primii ani ai revoluției socialiste literatura confunda cu entuziasm realitatea cu idealitatea, prezentind drept fapt împlinit o devenire care abia era pe cale să înceapă, epoca Ceaușescu marchează în istoria contemporană a României momentul adevărului asumat cu bărbăție, cu hotărîre și răspundere. Socialismul a devenit în anii noștri o construcție, un proiect grandios la ridicarea căruia literatura nu a întîrziat să se angajeze și ea, conștientă de îndatoririle sale, întorcîndu-se de fapt la tradiția și vocația sa realistă pe care și-a dovedit-o încă de la începuturile sale.

Vorbind despre literatura ultimilor cincisprezece ani nu este de-ajuns să amintim operele reprezentative, pentru că o listă de titluri și de autori ar spune prea puțin despre angajarea literaturii, cu toate forțele de care dispune, în punerea în practică a politicii realiste a partidului. Nevoia de a ne cunoaște epoca, de a ne cunoaște pe noi înșine, de a cîștiga o perspectivă socială și istorică reală asupra forțelor angajate în lupta pentru socialism, a dat literaturii acestor ani un scop nobil — acea trăsătură umanistă fundamentală fără de care arta nu poate fi concepută și prin care se justifică însăși rațiunea de a fi a literaturii. Realismul care caracterizează întreaga politică a partidului nostru — spirit pe care secretarul general al partidului l-a imprimat istoriei noastre din ultimii cincisprezece ani —, se traduce și în climatul vieții literare printr-o angajare lucidă și entuziastă totodată, pentru devenirea noastră spirituală, pentru cîștigul suprem pe care și-l propune tot acest efort : omul nou.

O literatură obsedată de propriile sale probleme, preocupată în primul rînd de propria devenire, este tot ce poate fi mai străin de climatul literar în care noi, ultimele generații ne-am format. Dar nu este vorba de o renunțare la sine, pentru scopuri care nu-i aparțin ci fără îndoială că este tocmai împlinirea unei meniri fără de care însăși devenirea literaturii apare îndoielnică. Schimbările care se petrec în lumea pe care o trăim, pe plan economic, pe planul relațiilor sociale și al conștiinței, de un dinamism pe care istoria noastră nu l-a mai cunoscut, nu pot fi lăsate să se consume fără a fi amintite în cronica timpului, fără a fi înțelese în semnificația și consecințele lor. O literatură care ar privi cu detașare asemenea fapte s-ar condamna singură la anchilozare, la impopularitate, ca o anacronică frumoasă inutilitate. Angajarea literaturii devine, în asemenea momente, o condiție a supraviețuirii sale și cred că prin operele sale majore, prin orientarea sa generală literatura anilor noștri a dovedit prezența sa vie, permanentă — întotdeauna de față acolo unde s-a născut ceva.

Nicolae Mateescu

A redeveni tu însuți

Urmare din pag. 1

chiar cu desăvîrșire optimist fiind, așa cum o cereau aceleași 4-5 trăsături, cam ce fel de viitor îi va mai fi fost hărăzit și literaturii noastre.

Numai că literatura noastră cunoscînd, ca orice organism viu și sănătos, fenomenul respingerii transplantului de organe străine, credincioasă trăsăturilor sale proprii din începuturi, chiar dacă nu atît de precis inventariate, viabile însă și nu de import, a știut să se adune de prin canalele pe unde fusese supusă unei irigări în deșert și să revină în albia sa firească.

Pentru că Blaga, Arghezi, Voiculescu, Călinescu și ceilalți supraviețuitori, deși exmatriculați, continuau, cu genialitate, să-și scrie temele acasă, teme ce aveau să înlocuiască în tezaurul literaturii române compunerile celor felicitați atunci la orele de dirigenție și cărora la sfîrșitul anului școlar li se depunea pe creștet cununița Premiului de Stat.

Pentru că Zaharia Stancu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, Ion Vlasiu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Francisc Păcurariu, Octavian Paler, Ion Lăncrănjan, cînd era vorba de trăsături, au ales fără ezitare pe cele eterne ale literaturii române.

Pentru că a venit generația din care mă mîndresc a face parte, generație extinsă de la Nichita Stănescu, D. R. Popescu, Miron Scorobete, Paul Anghel, Nicolae Manolescu, Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Ion Băieșu pînă la Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Augustin Buzura, Constanța Buzea, Mihai Ungheanu, generație care nu contenesc a spune că și-a îndeplinit cu prisosință mandatul încredințat de un destin istoric, acela de a dinamita barajele construite din false principii ce condamnau literatura noastră la stagnare și a-i dărui acesteia libertatea cursului firesc.

Pentru că noua generație ce se constituie sub ochii noștri ne dă certitudinea că rătăciri, reculuri, devieri aberante de felul celor cunoscute la mijlocul acestui secol nu se vor mai repeta.

Se înțelege că pentru ca toată această năvală de fertilitate să fie posibilă era nevoie, în primul rînd, de un climat social și politic favorabil și înaintea acestuia de o gîndire cu adevărat revoluționară care să-l conceapă.

Este ceea ce s-a petrecut, vorbind în termenii cei mai proprii, la cel mai înalt nivel. Ceea ce președintele României, secretarul general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, nume aureolat de un nemaiîntîlnit prestigiu internațional, înconjurat de dragostea poporului său, a făcut.

Lucru pentru care artiștii neamului său îi exprimă, prin ceea ce fac, prin operă, stima și dragostea lor.

1965-1980

CONSTRUCȚIE, DEMNITATE, UMANISM

Asumarea comandamentelor istoriei

Fizionomia unei societăți este configurată și de arta și cultura ei. Realitatea culturii și artei nu este și nu poate fi alta decît realitatea omului definită de condițiile economice, politice și sociale în care se împlinește ca personalitate conștientă de rolul său social. Această realitate a individului configurată în socialism în spațiul participării directe, nemijlocite la viața societății asigură fenomenului culturii în genere un loc de prim rang în procesul istoric de edificare a unei civilizații noi, superioare. Ca și în celelalte domenii, și în cel al culturii și artei există perioade care nu pot fi comparate în realizări decît cu ele însele. Este vorba de perioade de vîrf, de perioade-cheie, de perioade-trepte spre noi deschideri, și mai ample, cu efecte dintre cele mai fertile pentru domeniul respectiv. Perioada ultimilor 15 ani din istoria nouă a patriei noastre, prin realitățile ce s-au constituit cu o forță deosebită sub semnul unui exemplar elan creator, este asimilată de creatorii de cultură și artă ca o perioadă de multiple și rodnice clarificări în ceea ce privește libertatea de creație. Și în acest domeniu contribuția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este esențială. Abordarea problemei libertății în artă de pe pozițiile înaintate ale politicii științifice, creatoare a partidului nostru s-a impus și se impune ca singura cale fertilă atît pentru demersul teoretic cît și pentru cel practic. Libertatea de creație este o ipostază a libertății individului în societatea noastră. Ea nu are și nu poate avea un „statut special" pentru că nici scriitorul, ca individ, nu-și poate aroga drepturi „în plus" decît cele acordate cu generozitate de patria socialistă. Desigur, munca scriitorului are un specific inconfundabil, are o altă finalitate decît oricare altă activitate umană. Socialismul a acordat muncii literare șansa uriașă de a nu se pulveriza într-un vid al neinteresului social față de ea, ci de a se integra frontului construcției socialiste, de a fi utilă în cel mai nobil sens al cuvîntului. Nu este vorba de o utilitate conjuncturală, ci de o utilitate la nivelul unei întregi istorii. Pentru scriitorul român libertatea de creație există în interiorul patriotismului, al ideii luptei pentru progres și civilizație socialistă în România sub conducerea partidului comunist.

De nenumărate ori secretarul general al partidului s-a adresat scriitorilor relevîndu-le adevăruri fără de care munca literară, libertatea de creație nu sînt cu putință, fără de care acestea se consumă în gol. Transcriu un pasaj din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la Conferința Națională a scriitorilor din 26 mai 1977 : **„Arta trebui să înfățișeze universul tot mai bogat al constructorilor socialismului, efortul lor pentru autodepășire, să surprindă și să redea cu fidelitate diferitele ipostaze în care se manifestă atitudinea înaintată față de muncă și societate, virtuțile și trăsăturile morale ale omului nou. Situîndu-se pe pozițiile înaintate ale socialismului, ale partidului, scriitorii trebuie să contribuie prin creațiile lor la perfecționarea continuă a societății, la lupta pentru mersul înainte al patriei".**

Sînt aici, în aceste cuvinte, cuprinse adevăruri de mari profunzimi care luminează continuu teritoriile culturii și artei, teritorii de trăire, sensibilitate și frumos. În cadrul libertății de creație vorbim adesea, cu îndreptățire, despre curaj. Mă refer la curajul real, la curajul care conduce la autenticitate și valoare în creație și nu — desigur — la curajul obscur de a falsifica nu numai cuvintele, ci și ideile. Nu cred pe cineva dispus să asimileze curajul cu actul, oricum reprobabil, de traversare a străzii în pofida culorii semaforului care interzice acest lucru. Un astfel de curaj nu poate fi decît pus între ghilimele cînd e invocat în scris și... descurajat cînd se manifestă în practică.

Se impune și în domeniul artei instaurarea unei noi calități, așa cum cere secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iată că această nouă calitate implică nu numai responsabilitatea, angajarea scriitorului, ci și curajul său de a inova continuu, de a inventa noi unelte, de a le reinventa chiar, dacă este nevoie și dacă nobilul scop al servirii țării, poporului o cere. Libertatea de creație mi se dezvăluie a fi modul intim, exigent al omului de litere și artă de a-și asuma comandamentele istoriei patriei sale și ale umanității în general.

Florin Costinescu

Deschidere către valorile naționale

Este de toată evidența faptul că o societate nu poate supraviețui fără a produce cultură, fără a fi adică suportul unor creații acumulate istoric care să-i asigure continuitatea eforturilor de dezvoltare. Cînd privim în trecutul unui popor atenția noastră este reținută mai ales de expresiile culturale care-i alcătuiesc conținutul, de efigiile materiale, teoretice și simbolice în care respectivul popor și-a înscris aventura istorică și prin care el își definește personalitatea și „greutatea specifică" în spațiul universal. Orice moment cultural, pe lîngă seria condiționărilor sale concret istorice, suferă o presiune modelatoare din partea „memoriei" sale, a echipamentului cultural pe care respectiva societate îl aduce cu sine în actualitate. A găsi formula unui echilibru matur între solicitările prezentului și mecanismele culturale prin care sînt satisfăcute, a elabora o strategie optimă a corelațiilor dintre **asimi**lare și creație, dintre tradiție și inovație, constituie o problemă cheie pentru cultura socialistă. De aceea, modalitățile în care se realizează dialogul actualității noastre culturale cu tradiția națională definesc o relație tensională internă a procesului cultural și aspectele particulare pe care le îmbracă într-un domeniu sau altul al creației au o însemnătate ce mi se pare de netăgăduit.

O caracteristică semnificativă ce a marcat în chip decisiv perioada ultimilor 15 ani, mai ales în perimetrul creației artistice, o putem indica prin ceea ce numim îndeobște valorificarea critică a moștenirii culturale. Semnificația majoră a acestui proces declanșat, în coordonate noi, la mijlocul deceniului trecut nu este poate îndeajuns de mult subliniată de cei care elaborează, să spunem așa, conștiința critică a culturii noastre actuale. Impulsul acestei noi atitudini față de patrimoniul culturii naționale își află izvorul în concepția profund revoluționară a partidului nostru, în gîndirea cutezătoare, realistă și novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în dinamismul și patosul constructiv pe care le-a imprimat în toate sferele vieții sociale. Această nouă politică culturală, în acord cu cerințele intime ale societății românești, menite să atribuie creației culturale rolul unui factor social activ, cu profunde rezonanțe umaniste, formative și educative, îmbrățișează universul cultural dintr-o perspectivă integratoare, regîndind, într-o autentică viziune dialectică, raporturile dintre tradiție și inovație, continuitate și discontinuitate în cultură, dintre cultură și societate, dintre cultura națională și cea universală.

Necesitatea acestei operații de valorificare a culturii naționale nu mai solicită, cred, demonstrații. Este limpede pentru oricine gîndește temeinic și poate face observații de bun simț asupra culturii socialiste că preluarea valorilor anterioare progresiste și înscrierea lor în noua sinteză culturală este un act de regenerare lăuntrică a creației actuale. Cu diverse ocazii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adresat artiștilor îndemnul de a valorifica creator tradițiile culturale ale poporului nostru, opera înaintașilor, fondul de reprezentări al folclorului, de a urma pilda marilor creatori și ctitori de cultură, elaborînd opere durabile care să fie o expresie majoră a specificului național. Este bine cunoscută afirmația secretarului general al partidului făcută în Raportul prezentat la Congresul al XI-lea al P.C.R. : „Nu trebuie uitat că felul de a trăi și a gîndi al poporului a constituit și va constitui întotdeauna temelia dezvoltării culturii cu adevărat înaintate. Trebuie să adaugăm, de aceea, la creația prezentului, creația trecutului, dînd prețuirea cuvenită marilor înfăptuiri ale înaintașilor noștri, moștenirii înaintate a mișcării noastre muncitorești". Consecințele acestui mod de a concepe relațiile specifice ale prezentului cu valorile în care s-a tezaurizat experiența creatoare a predecesorilor au fost dintre cele mai fertile în planul conștiinței patriotice și în cel al creației artistice.

Epoca fecundă inaugurată la mijlocul deceniului trecut a deschis largi posibilități de afirmare a talentelor puternice, le-a întreținut energetic elanul facultăților creatoare, a propulsat organismul culturii române pe o linie de creație majoră, declanșînd un amplu proces de redeschiderea izvoarelor, fapt care în ordinea conștiinței critice echivala cu o redescoperire a identității noastre culturale. Cultura română a **redobîndit** astfel, pe un alt plan istoric, demnitatea și înălțimea valorică de la care poate dialoga cu spațiul universal. Concepția partidului nostru a făcut posibilă elaborarea unei politici sistematice de reevaluare critică a unor personalități culturale care în perioada dogmatismului erau repudiate de pe o platformă ideologică restrictivă. Să menționăm faptul că în această perioadă au fost revalorificate și repuse în circuitul cultural opere aparținînd lui T. Maiorescu, V. Conta, A. D. Xenopol, B. P. Hașdeu, D. Gusti, P. Andrei, D. D. Roșca, L. Blaga, N. Iorga —, pentru a ne păstra cu exemplele doar în domeniul filozofiei și al gîndirii social-politice românești. O constelație de creatori fără de care nu putem gîndi existența culturii române moderne. A fost rescris „dosarul" unor importante curente de gîndire și orientări literare care au marcat evoluția culturii române : junimism, poporanism, semănătorism, simbolism, gîndirism.

Prin mecanismul valorificării critice, prezidat de noul sistem de valori al societății noastre, cultura socialistă își regîndește propria ei istorie, resoarbe în actualitate filoanele ei viabile, discerne în conținutul valorilor anterioare ceea ce este durabil de ceea ce este perimat, reține creațiile al căror mesaj poate intra în noile aliaje culturale. Este de asemenea semnificativ faptul că între erupția generațiilor literare din deceniul al șaptelea, între deschiderea și febra creatoare manifestate în acești ultimi ani și procesul de valorificare critică a moștenirii culturale nu este doar o relație de relativă concomitență temporală, ci o implicație mai adîncă, de substanță, care angajează mecanismele intime ale procesului cultural. O altă observație care se impune atunci cînd survolăm panorama culturală a acestei perioade este aceea că dezbaterile și polemicile care au străbătut publicistica și au polarizat interesul au avut ca zonă referențială tocmai raportul dintre tradiție și actualitate, aspecte legate de procesul pe care-l discutăm. Cu toate neajunsurile și carențele manifestate în această dificilă operație de reevaluare, eforturile depuse în această direcție au dus la realizări incontestabile, cu o rezonanță, repet, în toate sferele culturii și ale educației. Procesul nu este nici pe departe încheiat și astăzi el a intrat într-o fază intensivă în care sarcinile științifice ale celor care lucrează pe acest tărîm sînt mult sporite. Pentru o epocă este semnificativă selecția pe care o face în corpul tradiției naționale. Forța unei culturi stă în coeficientul de creație originală care pornește de la tradiție, dar nu o repetă — așa cum s-a spus cu temei de atîtea ori.

A face elogiul acestei atitudini politice de largă deschidere și receptivitate față de valorile naționale este o acțiune absolut legitimă în condițiile actuale. Mai ales atunci cînd gîndim procesul valorificării înscris într-o strategie culturală globală, într-o acoladă istorică mai mare și cînd încercăm să descifrăm ecourile sale în planul creației nemijlocite, semnificațiile acestei atitudini politice mi se par a fi revelatorii.

Grigore Georgiu

OBICEI

De la daci ne-a rămas
nu numai sufletul nordic
ci chiar exaltarea
în fața clipei despărțitoare
dar de la Roma eternă
cultivăm obiceiul
ca din secol în secol
din deceniu în deceniu
din lustru în lustru
și an de an
să ne sărbătorim eroii și timpul
ca pe cea mai recentă recoltă.

Gheorghe Pituț

Scrutînd viitorul

De cincisprezece ani România își rostește numele într-o simbioză perfectă cu viața și opera celui căruia i-a încredințat cîrma destinului și trudei sale nepieritoare, în consens cu cele mai arzătoare aspirații ale sale de pace și progres. Și nu oricum, la limita oricărei străduințe sau la orizontul oricărei idei sau speranțe de pace și nu oricum la limita sau la orizontul oricărui fel de progres : ci în miezul, în centrul vital al acestora, în climatul de fiecare oră al unei încordate și nu mai puțin inspirate bătălii care a pus în mișcare și în rezonanță largă, de masă, cele mai intime resorturi ale ființei noastre. O smulgere amplă din inerția propriului nostru demers, o înfrîngere de vechi prejudecăți și o trezire puternică la realitate s-au petrecut atunci, în urmă cu cincisprezece ani cînd, ca o dialectică a istoriei înseși, partidul — și, prin el poporul întreg, națiunea — ridica la rangul suprem de răspunzător și conducător de destine un tînăr erou care îl întruchipa. Un om cu purtări simple, firești și cu zîmbetul tinereții pe buze, dar cu toate sforțările și energia revoluției în suflet, de o mobilizatoare voință și un patos ce iradia.

Odată cu el, în istoria țării s-a deschis cel mai laborios și mai cuprinzător capitol din cîte ne-a fost dat să cunoaștem. În graiul nostru au putut să încapă și au încăput atunci cuvinte care ne ședeau demult pe inimă și care, cu suflul rostirii și înțelegerii lor clare, emoționale, ne relevau o copleșitoare durată istorică, dintr-un timp cu multe ascunzișuri și nu întotdeauna linear.

Desigur, ne este foarte ușor azi ca, de la capătul acestor cincisprezece ani să privim peste culmi de orașe și peste mari platforme industriale în urmă, și încă avînd proaspăt în memorie cifrele unui prodigios bilanț care ne conține și care, în expresia sa cea mai autentică, așa cum a fost formulat la Congresul al XII-lea al partidului, ne exprimă în plenitudinea trăirilor și zbaterilor noastre cele mai adînci. Ne încercau odinioară un proaspăt sentiment de încredere și o vie dorință de împlinire privind hotărîți și fascinați în zarea unui proiect de construcție, grandios. Ne încearcă acum un sentiment de reală satisfacție și calmă, robustă mîndrie în fața a tot ceea ce s-a înfăptuit. Într-o zi, numai într-o singură zi de azi, cît în peste cincizeci de zile mai înainte, într-o oră, numai într-o singură oră, acum, cît în peste cincizeci de ore mai înainte, ceea ce iată, oricum ne-am lua, de la un capăt sau de la celălalt al tuturor acestor cincisprezece ani, realitatea este a unui timp în extensie sau a unei altfel de durate, parcă, dacă nu a unei noi descoperiri, a unei noi științe despre viață și despre timp. Pentru că, evident, toți acești cincisprezece ani, în echivalentul lor economic, politic și social, sînt anii de cea mai înaltă și mai fertilă conștiință de sine a României. Ei se disting, ocupă un loc aparte în biografia fiecăruia dintre noi și se disting mai cu seamă prin acoperirea lor în fapte, în evenimente de o deosebită forță și exemplaritate. Mai mult: ei sînt anii-matrice, anii-pilot de încercare și apropiere a viitorului, anii de boltă și matcă adîncă, de sprijin, a acestui viitor nu numai prefigurat, transformat în orizont zilnic de lucru, ci și trăit, înțeles și gîndit viu, dinlăuntru, ca o covingere ce izvorăște din rațiune și se întemeiază pe efort.

Acești ani au adus, au semănat aur pe pămîntul României și au adus, au semănat argint, fir subțire la timplele celui de care ne-am legat prin devotament și voință viața, într-o primăvară care se pregătea de înflorire ca niciodată altfel. De fapt, nici nu putem să-l vedem, să ni-l închipuim altcumva. Decît sub niște mari, uriași pomi înfloriți, scrutînd cu atenție și cu înțelegere viitorul, știindu-ne, numindu-ne aproape pe fiecare și străbătînd — de cîte ori n-a făcut-o ? — clipa cu pasul, cu ochii minții mai ales, fiind întotdeauna și cel mai puternic deschis unei adevărate, inconfundabile opere de creație.

A. I. Zăinescu

La țară nouă, oameni noi!

Urmare din pag. 1

vor adăuga evenimente și fapte demne să-i lumineze dimensiunile. Au fost, în acei ani de început, multe izbînzi. Au fost și ezitări, erori, aprecieri neadecvate ale realităților specifice țării, ale modalităților prin care **locomotiva progresului social** urma să înainteze nestînjenită. Desigur, asemenea erori au putut fi observate, chiar în momentul producerii lor. Dar nu întotdeauna climatul, starea de spirit îngăduiau și numirea lor, limpede și exactă, pentru a fi corectate cu un ceas mai devreme. Într-un cuvînt, procesul democratizării, al asigurării participării în fapt a întregului popor la elaborarea deciziilor menite să modifice, să perfecționeze un domeniu sau altul nu s-a realizat de la început, pe de-a-ntregul. Erau, în acei ani de început, și adevăruri ce se spuneau în șoaptă, deși ele ar fi meritat și trebuiau să fie rostite cu tărie, la lumina zilei. S-a plătit, atunci, tribut unor flagrante încălcări ale legalității, unor rigide și dogmatice opțiuni, unor viziuni trunchiate asupra istoriei sau ale culturii. Conștiințe lucide au apreciat asemenea erori, încă din timpul producerii lor, așa cum se cuvine. Citeodată, însă doar în șoaptă. Ori trebuind să-și asume riscul rostirii adevărului. Și-au asumat acest risc în primul rînd comuniștii înșiși, cei mai înaintați dintre ei.

Și a venit vremea cînd **adevărul** a fost rostit fără echivoc; cînd țara a pășit ferm și definitiv pe drumul perfecționării, pe drumul veritabilei democratizări. Cînd țara a început să fie realmente condusă de popor, prin popor și pentru popor. Acestei noi epoci, acestei revoluționare epoci, îi spunem acum, îi vom spune mereu, **Epoca Ceaușescu.** Sînt 15 ani de atunci. Doar un deceniu și jumătate. 15 ani de cînd, în fruntea partidului și a țării, se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate strălucită a prezentului nostru socialist, care — prin gîndirea și faptele sale — se înscrie, spre gloria patriei care și-a dat sieși și umanității întregi un asemenea om, în galeria marilor bărbați ai poporului român.

Ca martor și participant la evenimentele politice și sociale ale acestei perioade din istoria contemporană a României, am sentimentul că s-au scris, pentru cronica vremurilor, pagini cărora le-ar fi trebuit în alte vremuri, dimensiunile veacurilor. Atît de densă, de dinamică, de încărcată în înnoiri, în transformări revoluționare impresionante este această perioadă — scurtă, dacă raportăm cei 15 ani la îndelungile milenii pe care le-a parcurs omenirea, poporul nostru, dar fără precedent dacă măsurăm acești ani prin faptele ce au conferit personalitate distinctă României ; ani ce s-au constituit în repere durabile pentru memoria istoriei noastre naționale, în ale cărei legi selectarea esențială, semnificativă a faptelor deține întîietatea.

Drumul spre o Românie nouă a fost, în acești ani, dinamic, revoluționar, mereu ascendent. Și a fost așa pentru că în fruntea luptei pentru **noul ev al țării** s-au aflat Partidul Comunist Român, comuniștii, sub steagul cărora poporul s-a înrolat mereu mai conștient, mereu mai hotărît. Și au fost, acești ani, ani de izbîndă reală, pentru că, printr-o fericită coincidență istorică, cutezătoarele idealuri ale prezentului socialist au aflat în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu conducătorul ideal, omul politic care să le asigure, prin catalizarea tuturor energiilor națiunii, înfăptuirea neabătută. Și au fost ani de rodnice împliniri pentru că secretarul general al partidului a știut să insufle poporului, cu o impresionantă forță de convingere, acel adevăr potrivit căruia o victorie, oricît de importantă ar fi ea, nu poate fi nici mai mult nici mai puțin decît o victorie. Printr-un memorabil exemplu, președintele României a adresat oamenilor țării îndemnul de a nu uita nici o clipă că, dacă în locul muncii tenace, creatoare, pentru **a exploata** — de data aceasta verbul avînd un sens pozitiv — condițiile create se vor așeza doar gesturi de celebrare, **victoria** se va înfățișa, în perspectiva vremii, ca **o întîmplare.** Este marele merit al partidului comunist, al secretarului său general de a fi știut să dea strălucire nouă victoriilor de început ale revoluției, de a fi pus în lumină tot ceea ce anii de început au selectat ca viabil, viguros, de a fi înlăturat — fără ezitare — tot ceea ce, în acei ani, s-a dovedit a fi străin de spiritul și cerințele reale ale țării, tot ceea ce s-a arătat a se afla în sclavia dogmatismului și închistărilor. În locul cultului dogmei rigide, — cultul dialecticii ! În locul subaprecierii înțelepciunii și acțiunii colective — așezarea pe cel mai înalt soclu a acestora ! Astfel s-a ctitorit, în lumina mereu mai puternică a anilor, **statuia faptei socialiste** în toată măreața ei splendoare.

Ne rostim azi adevărurile cu claritate, răspicat. Aceste adevăruri sînt așezate trainic pe soclul neclintit al realizărilor anilor pe a căror tîmplă sînt încrustate, pe rînd, numele Congreselor partidului ; **al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea,** congrese care au hotărît obiective realiste de dezvoltare a patriei, în ale căror documente de istorică însemnătate se află profund implicat spiritul revoluționar, vizionar, patriotismul, convingerea — în atîtea rînduri demonstrată — că legile obiective de dezvoltare a societății sînt făcute pentru a fi cunoscute de oameni și a acționa în vederea înfăptuirii lor spre binele oamenilor, ci nu pentru a determina supunerea oarbă, pasivă a acestora. Omul însuși a devenit mai conștient ca oricînd de dimensiunile faptelor sale. Nu gestul unei jertfe prometeice, ci gestul unei acțiuni lucide, pe deplin clarificate asupra finalității efortului caracterizează timpul socialist al țării. Iar toate acestea le datorăm faptului că patriotismul, vizionarismul, rara capacitate de a descifra drumurile viitorului și de a acționa pentru ca ele să fie apropiate de prezent sînt strălucit sintetizate în personalitatea celui ales să conducă spre destinul meritat națiunea noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acești 15 ani au făcut ca, urmînd îndemnurile și marele exemplu al secretarului general al partidului, poporul să-și afirme o nouă și superioară ratiune de a fi, să confere dimensiuni profund umaniste actului său de creație și construcție, să devină cu adevărat pe deplin stăpîn pe viața și munca sa. În toată această perioadă, în fruntea partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a condus partidul și țara cu clarviziune revoluționară și patriotică devotiune. Ca veritabil simbol al vrerii noastre. Ca strateg strălucit al faptei noastre. Ca suprem argument al certitudinii că tot ceea ce s-a hotărît se va împlini. În toate domeniile.

Cu ani în urmă, într-una din primele vizite de lucru în țară, pe care le făcea secretarul general al partidului, cînd se inaugura epoca unui amplu și permanent dialog cu țara, am participat, cu neuitată emoție, la solemna împrejurare în care a sădit, lîngă Gorunul lui Horea, un tînăr arbore, dăruindu-l vremii. De atunci, rădăcinile tinărului arbore s-au adîncit în pămînt iar coroana s-a înălțat spre cer. Ca un simbol, ca o mărturie a noului timp. Ca o replică, prin natură, dată istoriei eroice a trecutului de eroica istorie a prezentului.

O știu bine : acel simbolic arbore al prezentului se va înălța mereu, mîndru și falnic, ca țara însăși. Păstrînd în semeția sa naturală un adevăr de esență al prezentului : aspirația spre mai înalt, spre aerul curat al libertății. Întîlnindu-și pe sub pămînt, rădăcinile tinere, viguroase, cu rădăcinile multiseculare ale Legendarului Gorun. Așa cum doi eroi, doi purtători de vise îndrăznețe ale timpului lor și-ar strînge mîinile pentru neuitarea vremurilor.

Oamenii ce știu să respecte istoria care a fost au dreptul, au menirea să devină ctitori ai istoriei care va fi. Pentru noi, pentru România, există un asemenea om. Un mare om politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fapta sa revoluționară, gîndirea sa creatoare au intrat deja în paginile noii istorii a patriei. O istorie care, iată, este scrisă prin devotamentul conștiințelor țării care-l urmează, entuziast și demn, pe cel ce este marele simbol, suprema certitudine a României.

Fapte de cultură

Urmare din pag. 1

și alții, căci poporul nostru se bucură a avea mulți.

O țară mijlocie cum este a noastră înțelege că afirmarea ei peste secole între celelalte neamuri depinde hotărîtor de ținuta ei spirituală, de realizările ei reale, în ale culturii, de aportul său la edificarea libertății, adică adevăr bine și frumos în umanitate. Să vorbim și în școlile noastre mai puțin despre intrigile lui Henric al Optulea al Angliei, dacă ele vin să scurteze o lecție despre Constantin Brâncoveanu a cărui lucrare și jertfă în istoria poporului nostru, să avem răbdarea și tăria sufletească necesare să o așezăm în dreapta lumină ce l-a crescut. Am ajuns în acești ani muncind cu toții după puteri și râvnă poate mai aproape de nevoile noastre vorbind cu Eminescu. Mă gîndesc că l-ar fi bucurat pe poetul atât de patriot multele și de obicei așa izbutitele statui ridicate în memoria ctitorilor de țară.

ROMÂNIA - ZIDIRI ALE FAPTEI

Fragment de baladă

Au trecut ani de trei ori cinci,
S-au făcut pomi lăstarii-n lunci
Și țara demnă, suverană,
N-are pe trupu-i nici o rană.
O țară mindră, înfloritoare,
Cu fruntea ridicată-n soare ;
E-o țară cum visa să fie
Un comunist de omenie,
Demult, în vremuri de robie,
Un tînăr dîrz, semeț la umblet,
Cu gîndul liber, fără friu,
Cu toată țara lui în suflet
Cînd trecea podul de la rîu
Legat în lanțuri mari și grele,
Cînd soarele strălucea-n ele
Ca-n niște splendide inele
Care l-au călit în luptă
Cu-o revoltă neîntreruptă
Părînd că trece-un alt Ștefan
Un alt Mihai, și-un alt Bălcescu,
Un neînfrînt și brav oștean
Un tînăr mîndru : Ceaușescu.

★

De-aceea, de-ar fi să fim a doua oară
și dacă cineva
ne-ar întreba :
– „Cînd,
Unde
și, mai ales,
ce-am vrea să fim ?"
Noi am răspunde-n graiul Mioriței :
Acum
și
Aici.
Comuniști,
în această nesfîrșită primăvară,
în această țară
România,
contemporani cu Omul care cinstește omenia,
frați cu glia
acestei țări, logodită cu veșnicia
Acum
și
Aici
în preaslăvita Românie,
în vremea cînd un comunist de omenie
îi e stindard,
simbol
și ctitorie...
Tu, țara mea,
cunună de munți
cu brazi înalți și cărunți
pe piscul lor cel mai de sus
ai ridicat omul
lîngă Ceahlău,
așa cum istoria nouă îl înalță pe
Președintele tău.

★

Acum, într-un istoric an,
Cînd trece fiul scump al țării
Cu visu-n largurile zării,
Și coroane de speranță
Pornesc la drum cu visu-n față
Pare că trece-un alt Ștefan
Un alt Mihai și-un alt Bălcescu,
Un luminat conducător
Urmat de-ntregul lui popor,
Mîndria țării : Ceaușescu.

Ion Dodu Bălan

●

Unitatea noastră

unitatea noastră
este ca un furnal
cu focul nestins de secole
unitatea noastră
a șters amintirile mohorîte
ca o dimineață însorită
ultima sclipire a nopții
unitatea noastră
este ca un imens acumulator
care se autoîncarcă
cu energii dezlănțuite
unitatea noastră
ne este credință sfîntă
indiferent de limba
în care rostim cuvîntul mamă
unitatea noastră
este tezaurul cel mai de preț
pe care-l păzim ca lumina ochilor
unitatea noastră
să fie singurul altar
în fața căruia îngenunchem
unitatea noastră
este izvorul de aur
al socialismului
care nu seacă niciodată
unitatea noastră
o vom apăra
în orice împrejurare
pe baricadele dreptății
unitatea noastră
nu va permite niciodată
violarea demnității
umane și naționale
unitatea noastră
cere cu insistență
în numele progresului
o nemaipomenită
și permanentă creație
pentru globul nostru pămîntesc
unitatea noastră
să ne fie legămînt
față de partid
față de patrie
față de noi înșine

Nikolaus Berwanger

●

Erou al Națiunii

Eroului de azi i se cuvin
Cununi de lauri, după vechi tradiții,
Cînd flori și arbori se desfac deplin
În spațiul mioritic la solstiții.

Lauri cu vii carate de eroi
Și care pentru nimeni nu-s izvoare
Numai căldura arderii din noi
Cu veșnică deschidere spre soare

Sînt cincisprezece ani de cînd zidim
Prin flacăra gîndirii vaste, drepte ;
Erou al Națiunii să-l numim
Suind cu țara tot mai-nalte trepte.

Erou cum ne-am dorit : de neclintit
Sub steaua comunistă călăuzitoare
Ce luminează ca un răsărit
Întreaga națiune muncitoare.

Marin Codreanu

Drum și capăt de drum în Țara Năsăudului

La răsărit, peste munți, sînt Țara Cîmpulungului Moldovenesc și Țara Dornelor. La apus, sub alți munți, sînt țările Maramureșului, a Oașului, mai încolo, a Chioarului. La miazănoapte sînt numai munții, la miazăzi e Țara Ardealului, despletită la rîndu-i în alte „țări", precum cea a Zarandului sau a Hațegului, a Amlașului, a Oltului sau a Bârsei. Între toate, așezate-n ciorchine, ca într-o pulpă de fructe (sîntem într-o țară a fructelor !), de diferite culori, sînt toate înfățișările reliefului românesc, sînt munți dramatici, cu arhitecturi frămîntate, sînt dealuri bătrîne (unele vaste ca și munții și, ca și munții, cotrobăite de om, sparte cu plugul sau cu tractorul pînă „la gol", adică la cer, cam trei pătrimi din agricultura ținutului făcîndu-se pe terenuri în pantă), sînt văi de ape (peste 300 de kilometri de riuri montane), sînt ochiuri de cîmpii și de luncă ce se îneacă, acum, în martie, în pulberi de flori, ca niște emulsii fine de acuarelă pe piatra dură, ea însăși vristată de minerale în toate culorile curcubeului, a munților și a dealurilor.

Sîntem în Țara Năsăudului, sîntem într-una din acele străvechi, tainice, fascinante „țări" ale Țării, entități primordiale ale geografiei fizice și demo-spirituale a românilor, ținuturi cu trăsături specifice, cu culori specifice, expresii ale unității în varietate a pămîntului românesc, a ființei noastre, conservînd, între pereții greu permeabili ai munților, ca într-un fel de hermetism ontologic, tradiții anume, cu rădăcini în adînc de timp, mărturisind o conștiință de sine, o conștiință de „țară", care te tulbură ca un memento. „Noroc, țară !", se salutau, cîndva, prin acești munți, ciobanii cu turmele, urcați din vetrele Șantului, ale Rebrei sau Rebrișoarei. „Cutare nu-i țară cu mine", ziceau despre cel venit de aiurea, nerefuzîndu-i prietenia, dacă venea ca prieten, căutînd-o chiar, dacă graiul, simțirea și ființa aceluia erau pe potriva lor. O țară-cetate, dar nu închisă și nu stingheră, ci deschisă, ca toate vechile „țări", spre toate zările, spre desăvîrșirea sintezei Țării. O „țară" cu legături, din veac, nu numai cu Transilvania, ci și cu Moldova, Vasile Lupu numindu-i pe cei din Bistrița, actuala cetate de scaun a județului Bistrița-Năsăud, „ai noștri prea buni prieteni", lătratul Moldei, cel din zorii descălecatelor, auzîndu-se pe aici, scria cineva, mereu și mereu prin timp, amestecat cu fluierul Iancului, cu toate fluierele istoriei românești.

Un ținut străvechi, mîndru de străvechimea lui, de istoria lui, de locu-i ales în ghirlanda înfloririlor Țării, un ținut care, la ceasul de față, este mai mîndru ca niciodată de fapta lui, de întemeierile lui, de actele de creație și de existență ce desenează, din nou, un loc ales, o culoare aparte, o floare rară în ghirlanda înflorilor românești, sub lucrarea acestor din urmă ani, sub irigarea cu seva și energii a socialismului. Proiectate pe această bătrînă „țară", pe această bătrînă lume, cîndva (nu prea demult !), ocolită de drumurile civilizației, întemeierile acestui ceas istoric, marcînd un deceniu și jumătate de la Congresul al IX-lea al partidului, par a configura, prin toate datele lor, un spațiu nou sau o nouă „țară", o inedită alcătuire, emancipată de sursa istorică, plutind totuși pe orbita ei, ca și un corp ieșit din vechea lui gravitație.

Bistrița, orașul-reședință al județului, a devenit, în ultimii 15 ani, un mare oraș al muncii, o alcătuire modernă, flancată de esplanade de blocuri între care, legate ca verigile unui lanț, articulate ca și o coloană vertebrală, sînt noile uzine și fabrici, unele din cele mai impunătoare ale Transilvaniei și ale țării. Județul va da în acest an, ni se spune, în doar 4 (patru !) zile, întreaga producție a industriei anului '38. În ciuda uriașei și explozivei mișcări ce s-a produs în acest peisaj, cu toate consecințele ei, nu totdeauna cele mai fericite pentru văz, pentru auz, pentru respirație (se cam poluează această bătrînă „țară", acest cuib arhaic și parfumat de viață, dar, ni se spune, „va trece și asta", specialiștii luptei anti-poluare ocupînd tot mai multe baricade), orașul sau cel puțin o mare parte a lui, încă te primesc cu îmbiere de lagună primăvăratică între apele Someșului și munții Rodnei. Majoritatea uzinelor bistrițene sînt așezate pe platforma industrială din nord-vestul orașului. Marile mișcări epice ale muncii, zgomotele, bubuiturile, tumultul se aglomerează aici, în rest e liniște. În răsăritul orașului (poarta prin care vom pleca, luînd-o spre vechea Țară a Năsăudului), sînt halele întreprinderii de industrializare a laptelui, în care, la fel, e liniște, în care oamenii par că oficiază, în care pașii sînt discreți, în care nici respirațiile nu se aud, fiind filtrate prin tifoane albe. Ne oprim, înainte de-a părăsi orașul, aici, la această poartă, lîngă liniștea ei, cu ecouri de țară veche, dar și lîngă simbolul ei, cu tulburătoare deschideri spre viitor. Aici totul e calm, cast, diafan, mîna omului, impură și terestră, nu atinge nicicum, niciodată, șuvoiul suav de lapte care se prelucrează în retorte și în cazane ermetic închise, cu un intangibil de cale lactee. E grija față de sănătate, față de viață. Și nu întîmplător, ieșind dintr-un oraș-monument cum e Bistrița, înconjurat de o vastă centură de blocuri moderne, dar cu piața centrală străjuită și azi de clădirile cu arcade din veacurile XV și XVI, ne oprim aici, unde se pregătește pentru oameni, cu o tandrețe aproape maternă, un aliment de primă necesitate, cel mai curat, primul. Cînd îi vezi pe muncitorii și pe muncitoarele locului cu cîtă grijă minuiesc aparatele, cu cîtă atenție supraveghează retortele, cu cîtă nobilă vigilență întrețin puritatea întregului, capeți, și nu întîmplător, sensul adînc și exact al noțiunii de răspundere față de viață. Nu întîmplător, fiindcă aici, în această „țară" a monumentelor ce se rînduiesc peste veacuri într-o inextricabilă panoramă, într-un unic și impunător manuscris de cronică — începînd, ca toate cronicile românilor, cu anul zămislirii primului strămoș — noul a început cu copilul, cu primul aliment vital. Nu întîmplător, fiindcă această bătrînă „țară", așa cum documentele zilei contemporane o atestă din plin, e un paradis al copiilor, e unul dintre ținuturile în care se nasc cei mai mulți copii. Maierul, satul copilăriei lui Liviu Rebreanu, așezat la poala Ineului, e, la români, satul cu cel mai mare indice de natalitate, cu cele mai multe mame eroine (cîteva sute !), cu cei mai mulți copii (cîteva mii !).

Plecăm, urmînd drumul lui Ion al Glanetașului, spre Năsăud. Ca și Bistrița — poate, mai mult decît Bistrița, cetate totuși faimoasă din vechime prin breslele ei, prin atelierele de fierт metalul și de cioplit piatra, cetate a cărei stemă, tăiată în formă de inimă sau de frunză, putea însemna și o frunză din codrii Carpaților, dar și inima unui meșter-faur, și una și alta elemente hotărîtoare în procesul vital al locurilor — Năsăudul, sub zodia industrializării, inaugurată în ultimul deceniu și jumătate pe loc gol, fără nici o tradiție, oferă, în panoramele-i largi ca și detaliu, noutăți care-l fac, și mai ales îl vor face, cu totul altceva decît ce a fost.

Ca și Bistrița, ca și alte cetăți transilvane, Năsăudul e un popas al spiritului. Secolele și-au păstrat aici poezia intactă, străzile strîmte, cu ziduri patinate, firmele de fier forjat, dalajul de granit tocit de pașii generațiilor, urmele vii în memoria locului ale trecerilor lui Coșbuc și Rebreanu, toate te conduc spre trecut, spre un trecut în care, ritmat de gongurile ceasurilor din vechile turnuri, auzi cum sună metalul spiritului. Năsăudul a fost, și e încă, o cetate a spiritului, o incintă a cărții, a studiului, cu școli, biblioteci și muzee dintre cele mai venerabile, demne să adăpostească rafturi cu infolii și vitrine cu reliefe. În băncile Liceului „George Coșbuc" au învățat, pînă azi, 117 generații de elevi. Liceul pedagogic, fosta școală normală, bătrînă de două veacuri, cu lăcaș construit din fonduri grănicerești (sîntem aici în faimosul „district al grănicerilor""", întemeiat de Maria Tereza în 1773), Biblioteca orașului, cu numeroasele-i cărți rarisime, filiala Bibliotecii Academiei, fondurile documentare Coșbuc și Rebreanu, ca și multe alte așezăminte și cetăți ale spiritului, trimit de decenii și veacuri, peste „țara" scăldată de Someșul Mare, un produs prețios, un produs neprețuit, un produs cu țesnire arteziană aici, care se cheamă inteligență, inteligență de înaltă calificare. Ca și la Bistrița, ctitoria contemporană a răvășit peisaj, structuri, ritmuri de muncă și de viață, mentalități și obișnuințe. Orașul s-a trezit, peste noapte, prea mic, prea strîmt pentru construcția nouă (uzine textile, de mase plastice, cvartale de blocuri etc.), și pentru populația nouă, tînără și dinamică, venită să construiască și să muncească, luînd cu asalt bătrîna urbe, propunîndu-i o altă idee de ritm, de creație și de existență. Năsăudul avea sub șase mii de locuitori acum patru ani, azi are peste zece mii, noii veniți fiind, în majoritate, muncitori de școală înaltă, ingineri și specialiști ai tehnicii inclusiv un redutabil corp de profesori pentru noile generații, oameni care, în anii din urmă, au imprimat vieții spirituale a cetății un avînt cu adevărat artezian. Și dacă termenul de cetate, supărînd uneori, ni s-a spus, urechea de azi a năsăudeanului, prin abuz istoric, am putea înlocui cuvîntul printr-un altul, mai nou, să zicem uzină, sau uzine, numind deci întregul Năsăud, cu noile-i fabrici, dar și cu mai vechile-i școli, biblioteci și muzee, o uzină a inteligenței românești.

Culegi din toată această „țară" un sentiment: cel de certitudine, de plinătate, de mîndrie, de tumult de-acum limpezit, șlefuit, ritmat, de civilizație constituită, dar nu închisă în sine — cum era vechea „țară" — ci deschisă spre Țară, spre lume, spre timp. Deci se poate spune că și aici, în acest cuib arhaic de viață care-și poartă și azi, nespus de pure și de frumoase, trăsăturile lui, luminînd temelii ce se pierd în timp, istoria — marea istorie — se află, de fapt, încă la început.

Ilie Purcaru

Școală pentru învingători

Relief tocit pînă la gingii este horstul dobrogean. Și tocmai această carne osificată este tăiată acum în două de o Dunăre omenească. Sigur, visători au fost dintotdeauna, oameni în stare să sfredelească peretele cunoașterii și să se strecoare, călare pe umbră, în necunoscut. Dar singuri și însingurați, ieșirea lor în larguri era de multe ori un act de martiraj. Pînă să li se audă ecoul au trecut decenii, uneori chiar secole.

Sămînța faptului la care sîntem martori a fost așadar demult sădită. Pămîntul era cretacic și silurian, adică puțin prielnic. Cine, deci, si-ar fi coborît tîrnăcopul sub dealurile de cretă ale Murfatlarului ? Iar apoi, agățat în chingi să cioplească albie unui fluviu omenesc. E drept, în cretă s-au mai scobit aici, minarete cu vîrful în jos, adînci de optzeci și chiar o sută de metri, pînă acolo unde lumea bănuia un susur de apă sălcie. Dar s-o ieie de la un țărm al mării pînă-n celălalt mal al Dunării, nu, aici deja vizionarul intra într-un deplin necunoscut.

Iată că ceea ce se întîmplă acum între tărmurile Dobrogei este o repede destrămare a necunoscutului. În cea mai favorabilă zodie a României, a cărei durată măsoară pînă acum un deceniu și jumătate, prin Dobrogea își croiește drum al patrulea brat de fluviu. Temerară încercare această abatere din drum a naturii, dară fără a-i oropsi temeliile, și nici cu gîndul de a-i reteza trunchiul. Este vorba de ceea ce nu o dată rostim : umanizarea mediului ambiant. Pietrele nu vorbesc, apa nu cîntă la violoncel, ciulinii nu sînt perle de țesălat coama cailor, dar toate la un loc păstrează tot mai multe urme de trecere și așezare a omului. Și, astfel, pe pereții de cretă, ca pe o uriașă tablă de școală, se scrie fabuloasa istorie a celui de-al patrulea brat al Dunării, canalul Agigea — Cernavodă. Cînd fapta va fi împlinită, nu va exista burete să șteargă din metaforica tablă ceea ce anii de muncă aspră și cerbicie și frumusețe morală și fraternitate și învățătură și aspirație către perfecțiune au așezat aici.

Iată, cum se poate topi în necunoscut fapta unor studenți din Craiova și București ? Agățați în chingi cioplesc în malul de cretă dobrogean. Lovitură după lovitură, Canalul se așează în matca propusă. În altă parte, dar tot acolo unde lucrează brigadierii, apa mușteste sub cizme, și chiar se aude, între orele de ploaie și vînt, susurul pînzei freatice. Ziua și noaptea, băieți din Satu Mare și Slatina, din Botoșani și Deva stau de veghe lîngă motopompe. Apa sălcie se retrage încet, ca un convoi neliniștit.

Acum ținutul amintește de un relief selenar. Acele impresii de pași și senile care trezesc un fior unic, nemaiîntîlnit alătură pașii lui Neil Amstrong impresiunilor de benzi din litosferă. O fantastică mișcare a motoarelor și oamenilor răzbate prin ceață și ploile acestui anotimp. Pulberea vîntului nu s-a abătut încă asupra Dobrogei. Mai sînt locuri unde pămîntul mustește a apă, iar noroiul clefăie sub tălpi. Dar în tronsonul tineretului, unul din cele mai grele șantiere, se așteaptă și invazia prafului de cretă, a pulberii de argilă, a fragmentelor de calcar dislocate de vînturile dinspre mare. Munca nu e deci ușoară, iar condiția de brigadier n-are nimic comun cu statul la coadă după friscă. Și totuși oamenii vin, vin tocmai că vor să-și desconspire forța și frumusețea, rezistența la cele mai felurite încercări. Canalul este astfel o bătălie a omului cu sine însuși, o mișcare voluntară spre resorturi mai puțin cunoscute. Iar asta nu înseamnă decît o deplină încredere în propriile forțe, în numeroasele posibilități care, rînd pe rînd, se ridică la suprafață.

— Am avut elevi și studenți care strîmbau din nas la cantină, spune Ioan Mihai, comandantul brigadierilor din tabăra Cumpăna. După o săptămînă uitau de ce strîmbau din nas. La muncă, la fel : primele zile de ger, de ceață sau de ploaie rămîneau de pomină. Apoi restul era dat uitării ; rămîneau în memorie primele zile, pînă la nașterea obișnuinței.

Așa, ziua care trece aduce cu sine încrederea într-o zi mai bună. Și cu ce altceva se îmbracă victoria, dacă nu cu această încredere nepervertită, limpede, plină de tinerețe ? Iar încrederea pentru a exista are nevoie — nu ? — de nenumărate ofrande : viață de șantier, basculante scoase cu brațele din șanțuri mocirloase, scrisori făcute cu chimicul pentru părinții din Oaș, Bihor sau Rădăuți, ieșiri „organizate" la Teatrul „Fantasio" din Constanța, o ciorbă caldă servită din marmidă undeva în cîmp sub pereții de cretă. Canalul este încă o școală pentru învingători, încă o trecere prin vad adînc, cu toată încărcătura de obiecte și sentimente private, revărsate apoi, după trecere, într-un tot colectiv.

— Și pachetele cînd ne vin nu le ținem sub paturi pînă pleacă ceilalți la cantină. Le desfacem și le împărțim frățește. Așa sîntem cu toții aici, și așa mi-s și eu, Tuncaș Gheorghe Valentin, șeful brigăzii Satu Mare. Rămîn numai ale noastre doar îmbrăcămintea și încălțările trimise de părinți. E și ăsta un fel de a ne arăta curați și fără gînduri ascunse.

Timp prea mult n-a trecut de cînd brigadierii sapă aici albie nouă pentru o parte din apa Dunării. Șoferii și mecanicii au venit cu un an în urmă ; elevii și studenții, dacă n-au mai lucrat niciodată în șantier atunci sînt abia în a patra săptămînă de muncă. Cei douăzeci și șase de băieți de la Grupul școlar minier Brosteni sînt la prima experiență de șantier. Viitorii mineri țin să vadă și să simtă pulsul și tumultul unei existențe unice, imposibil de repetat pentru ei, cei care vor lucra în subteran sau pe culmile abrupte ale Călimanilor.

Din Teleorman au venit treizeci de elevi. Viitorii constructori, au deja mîini de constructor. Și le-au făcut în verile trecute cînd au lucrat pe șantierele de construcții de locuințe din Alexandria și la cîteva obiective de investiții. De Mărțișor au fost repartizați în punctul Agigea, acolo unde va fi cea de-a doua ecluză a Canalului. Băieții, considerați încă muncitori necalificați, fac lucrări de categoria a treia și a patra, turnări complexe de betoane, sudură de înaltă clasă, lăcătușărie de meseriași bine cunoscuți.

— Cînd mi i-au dat pe mînă, zice maistrul instructor Ion Leu, i-am strîns în careu, i-am privit cu luare aminte, și mi-am zis : dacă într-o săptămînă nu-i aflu meseriași de mîna întîi îmi iau catrafusele și mă întorc în Teleorman. Dar, așa cum mă vedeți, n-a mai fost nevoie.

Brigada „Olt" de acum, cînd a înlocuit precedenta brigadă „Olt" s-a ținut un mic festin verbal. Șeful celeilalte brigăzi era cu adevărat emoționat. Asta am înțeles-o și din cele spuse de actualii brigadieri : adică șefului de atunci i-ar fi apărut lacrimi între pleoape, și și-a încheiat așa scurta-i cuvîntare : olteni, să rămîneți în frunte !

— Și am rămas, îmi spune acum Petrache Roșoga, comandant de brigadă. Lucrăm în regim de opt ore, cot la cot cu constructorii de primă mînă, meseriași, care au trecut prin experiențele „Porțile de Fier I", Sebeș, Riu Mare, Olt. Dar n-avem complexul celui venit mai pe urmă. Dimpotrivă, facem totul ca să-i ajungem pe vechii constructori.

Alăturarea aceasta de generații, și experiențe, și competențe naște frumoase orgolii personale și de echipă. Elevii au cîte ceva de învățat de la studenți, iar studenții, viitori ingineri și șefi de loturi și șantiere, mai au multe de învățat de la muncitorii cu experiență. De unde și nevoia lui Ion Văcaru, comandantul brigăzii „București" de a se explica :

— Munca cu omul aci o înveți, la fața locului. Și o înveți dacă, de la bun început, fără prejudecăți, îl accepți pe om ca partener egal la decizie și la înfăptuirea ei. Munca alături de cel pe care îl vei conduce peste puțin timp nu se învață în biblioteci. Cît despre mine, jumătate din ceea ce știu și simt acum le-am adunat aici în șantier, și tot aici le-am lămurit în focul muncii aspre, fără pauze.

Crivăț-zăpadă-valuri de ceață. Toate sînt acum pe punctul de a se stinge. Rămîn în urmă și drumurile desfundate și noroaiele, și pînza freatică prelinsă în turturi prin crăpăturile pietrelor. Trecînd astfel prin vreme, oamenii s-au mai descărcat de o povară, au mai învățat ceva, și-au întărit în suflet simțăminte mai demult așezate : sînt mai puternici întrînd în primăvară. Iar primăvara, de mai multă muncă, fireste, iat-o ! scapără la orizont. Și vine ca o briză înviorătoare, scuturînd ușor florile abia răsărite. Fața de lună a Dobrogei se pierde ușor-ușor sub covorul ierbii. Peste doi ani de zile aici va sclipi cel de-al patrulea braț al Dunării.

Pavel Perfil

Aerul luminos al orașului

Craiova traversează ceasurile ei de glorie deplină și nu trebuie să ne întoarcem privirile prea departe în timp pentru a ști cînd anume s-a declanșat febra tonică a renașterii acestui străvechi centru de civilizație românească. Renașterea Craiovei face parte integrantă din renașterea țării întregi, ea nu a fost un rezultat al hazardului istoric, ci s-a afirmat ca o consecință firească a evoluției noastre politice și social-economice din ultimii cincisprezece ani, anii cei mai fertili ai epopeii socialismului românesc.

O incursiune în Craiova de azi se cere începută printr-un periplu firesc prin cartierele noi ale municipiului — Calea București, Calea Severinului, Brazda lui Novac, 1 Mai, Valea Roșie, Craiovița Nouă, Gării, Valea Vlăicii, 23 August, Rovine și Lăpușului — în perimetrul cărora, numai în ultimul deceniu, s-au construit peste 30 000 apartamente, laolaltă cu spațiile comerciale și dotările social-culturale corespunzătoare dimensiunilor noi ale vieții. Apoi, vom împlini și datoria de a trece în revistă și cîteva dintre ctitoriile de interes obștesc prin care orașul și-a consolidat statura urbană — noul edificiu al Teatrului Național, sala polivalentă, stadionul, gara și autogările lui, clubul impozant al Întreprinderii **Electroputere**, spitalul cel nou, cu peste 1 600 de paturi, școlile a căror siluetă a devenit o podoabă a fiecărui cartier nou, complexele comerciale, între care strălucesc, prin proporții și chip arhitectonic, magazinul universal **Mercur**, hotelul **Jiul**, Facultatea de electrotehnică, extinderea Universității craiovene și multe, foarte multe altele, unele dintre ele începute cu numai cîteva luni înapoi. În perspectivă, ansamblul lor se va rotunji cu o altă sală de sport cu 850 de locuri, cu un mare hotel, cu două patinoare artificiale, cu o piscină olimpică, cu un club sindical, cu un palat al culturii cu dimensiuni și funcțiuni pe măsura ponderii Craiovei în viața spirituală a țării, precum și cu 850 de locuri noi în cinematografe cu bandă normală. În sfîrșit, să încheiem acest paragraf succint prin a spune că avuția și nivelul de trai al unei comunități își regăsesc abundența izvoarelor chiar acolo unde munca tenace transformă abnegația în valoare materială și socială. Acolo unde se împlinesc pînă la capăt rosturile noastre de comuniști și de oameni.

Semnificația acestui adevăr este străvezie. Cu alte cuvinte, Craiova industrială își recunoaște puterea și dinamismul în temeliile tuturor ctitoriilor ei civile. Craiova industrială își recunoaște puterea și dinamismul în substratul fertil al tuturor mutațiilor survenite în mentalitatea craiovenilor, în conștiința lor limpezită prin contactul nemijlocit cu întîmplările extraordinare trăite de toți în acest deceniu și jumătate a cărui trecere o aniversăm astăzi. Populația orașului, astăzi, se ridică la aproape 300 000 de oameni, ceea ce nu înseamnă altceva decît că, din 1944, numărul locuitorilor lui a sporit de aproape șase ori ! Și numărul, după cum bine se știe, nu de azi, nu de ieri, ci dintotdeauna, întemeiază puterea. Făurarii de bunuri materiale ai județului Dolj, între hotarele căruia marile întreprinderi ale Craiovei industriale dețin o pondere decisivă, realizează în prezent întreaga producție a anului 1938 în ceva mai mult decît două zile. Iar faptul că mai mult de jumătate din populația Craiovei de astăzi, a Craiovei muncitorești, este constituită din „imigranți" de pe raza județului propriu-zis se reflectă cu prisosință în conștiința ca atare a municipiului, în conștiința lui de **leader** al unei diviziuni administrative prospere. Într-adevăr, în județul Dolj, toate drumurile duc la Craiova, ea nu este numai de drept, ci și de fapt capitala județului.

Și din acest punct de vedere cîteva adevăruri se cer lămurite, chiar dacă darul lor se dovedește acela de a fi evidențiate prin sine. Creație a politicii Partidului Comunist Român de dezvoltare echilibrată în profil teritorial a tuturor meleagurilor țării, creație a anilor în care partidul îl are în fruntea sa pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, Craiova industrială întruchipează cu pregnanță, clarviziunea acestei politici și capacitatea ei de a mobiliza plenar conștiințele și forța de muncă și creație a oamenilor acestui colț de țară românească. În același timp, ea în-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

ROMÂNIA - ZIDIRI ALE CONȘTIINȚEI

Reportaj
pe urmele unui sentiment

I.

— Cît vedeți cu ochii era mare și veneau pe ea, încărcate de piatră, corăbiile romanilor.

Priveam, în inserarea de toamnă, cum bătrînul se ridică ușor, în genunchi, ca să poată cuprinde cu ochii și brațele desfăcute — văile, dealurile și munții, care se întindeau pe toată suprafața Ardealului ca o hartă geografică. Străvechi și-ncîlcit, zgribulit sub ierburile lemnoase, vegheat de roiurile de fluturi metalici, dealul pe care ședeam era al Grădiștii și în incendiul asfințitului pe pieptul lui legendar ardea, ca un superb însemn de noblețe, soarele de andezit.

— Deoarece nu numai romanii i-au bătut pe daci ci și dacii pe romani. Și i-au supus și romanii le-au înălțat cetăți. Au adus piatră albă de la Sinta-Maria Orlea cu corăbiile. Deoarece aci a fost mare. Dacii au făcut baraj jos, pe Mureș. Au strîns apele într-o vamă patruzeci și patru de zile și patruzeci și patru de nopți.

— De unde știți ?

— De la moșii și de la strămoșii noștri. Și de acolo că dacă astăzi sîntem așa de liberi înseamnă că am fost și atunci.

Cățărat pe povîrnișurile golașe, frigul toamnei ajunsese deja sub cetăți. Dar încălțați în ciorapii lor de lînă țigaie și în bocancii rotunzi, cu plachiuri, cei patru moși din Costești sfidau universul și, așezați acolo, deasupra pămîntului Transilvaniei ca într-un scaun de judecată, făceau dreptate istoriei cu convingerea nezdruncinată că dacă astăzi e libertate și neatîrnare așa trebuie să fi fost în toate epocile de glorie din istoria pămîntului românesc. Aprinși de o nețărmurită încredere și de o năvalnică bucurie rideau fericiți oprind în făpturile lor luminoase — căderea frigului și a nopții peste pămînt.

II.

Nu m-am simțit nicăieri, niciodată, mai bine ca printre mineri. În Maramureș, la suprafața pămîntului, peisajele își revendică dreptul de a le descoperi cu atîta emoție încît, printre ele, oamenilor le dispare aburul de miracol, taina, care jos, în subteranele minei se vede limpede, liber, strălucitor. Profilați ca pe un negativ de fotografie, minerii forează pămîntul declanșînd cu gesturile lor muncitoare fluvii albe în conductele subteranelor. Esența solară din fibra făpturii umane ei o coboară — în adîncuri și din pricina întunericului ea se vede mai puternic acolo, cu mult mai convingător. Este limpede că numai legat printr-o imensă iubire de munca pe care o face un om muncitor își poate petrece cu atîta dăruire vizibilă jumătate din draga-i viață în subteran. Este limpede că doar conștient de rostul pe care prezența sa în lumea muncitoare de astăzi îl are, un bărbat cu profesia de minier poate munci cu îndîrjirea aceea, cu forța și cu puterea aceea care de-odată cu metalele nobile face ca din vîrful pîlcamerului să țîsnească încrederea, siguranța, certitudinea, uluitoare, că, tocmai acolo, între vămile bogate și negre ale pămîntului, **se poate conta.**

Nu știu, dacă ați văzut, vreodată, cu ochiul liber, cum zîmbește un miner ? Dacă ați întrezărit, deodată, deschizîndu-se ca o floare surîsul, pe un chip omenesc ? Dacă senzația că cineva veghează la liniștea dumneavoastră, la bunăstarea sentimentelor dumneavoastră, senzația formidabilă că cineva, pe lumea aceasta, nestiut și necunoscut pînă în clipa aceea vă garantează nu numai viața ci chiar fericirea, v-a fost dăruită acolo, pe întuneric, într-o lume lipsită de peisaje și soare, de zîmbetul unui miner. Eu am avut norocul acesta. Am avut privilegiul acesta de a descoperi, deodată, că fără să știu și fără să aduc vreo răsplată, fără să cer și poate, fără să pot vreodată răspunde, un om muncitor, un miner de la Băile Borșa îmi garantează încrederea și îmi apără existența în lumina unui suris.

III.

Am avut, în iarna trecută, ideea, nici nouă, nici veche oricum, destul de ciudată, să-mi caut copilăria pierdută între zidurile medievale ale unui oraș din hotarele Transilvaniei. Cine știe ce întîmplare banală a declanșat deodată acel resort afectiv care face ca imagini uitate pentru vecie să-ți defileze prin față, sugrumîndu-te de emoție. Trebuia să revăd acel loc al cărui tipar îmi dispăruse din minte, lăsîndu-și în mine doar rădăcinile. Erau, firește, acolo, din moment ce emoția explodase cu forța aceea de neconfundat care te obligă să cauți iluzia pe trasee schimbate. Și uneori s-o găsești.

Iată, însă, că ce căutam, eu, nu exista. Între zidurile acoperite de ceață, pe străzile încă pavate cu caluburi de piatră, pe sub bolțile întunecoase și dintre foișoarele — înalte — copilăria fugise, lăsînd în urmă o lume pe care n-o mai recunoșteam. Nu peisajul lipsea. Nu geometria lui dantelată sub burta enormă a văzduhului încărcat de omăt : ci spiritul, vechiul spirit al orașului de provincie, înțepenit și ruginit în prejudecăți și false precepte ca într-o armură de cavaler. Ceva nevăzut, nestiut și necunoscut ocupase prin vreme orașul, dîndu-i o libertate și o mișcare pe care ca să le-nțeleg a trebuit să cer explicații celor ce îmi luaseră locul pe străzi și în banca istoricului liceu : elevii. Cu sprijinul lor am ajuns la locul în care străvechea poartă a orașului își ridicase grilajele uriașe pentru ca bătrînul burg de provincie să fie racordat la rețelele muncii, la dezvoltarea industriei, la conductele de vitalitate care în ultimii ani au conectat întreg teritoriul românesc. Era aproape vizibilă penetrarea aceea de energie, curgea ca un fluviu, inundase orașul cu un fel de euforie, îi înălțase pe oameni pînă în punctul unde văzduhul se sprijină cu atîta încredere pe forța pămîntului încît oamenii cred că obîrșia lor, atît de înaltă, nu este numai un centru al țării ci și un centru al universului.

— Ora cosmosului în România și a României în cosmos ! auzită și consemnată, nu o singură dată, de la tineri aflați încă înaintea primei îmbrățișări.

Erau chiar acolo, pe meterezele înalte ale orașului, exprimîndu-și limpede opțiunile și convingerile, participînd prin decizii la viața orașului. Lovită în spirit, provincia decedase, refugiată în amintirile mele și în albumele de fotografii.

IV.

Nu foarte demult, nici foarte departe, pe cînd primăvara se străduia să-și înalțe drapelele de lumină deasupra Munților Făgăraș, un drumeț aflat între plaiurile încă înzăpezite din hinterlandul Sibiului a avut sentimentul ciudat că spațiul pe care îl contempla îl absoarbe, că îl supune unei lente osmoze, că priveliștea îi pătrunde în sînge ca o dulce otravă, că îl încarcă de o binefăcătoare speranță la capătul căreia singurul gest cu putință era omagiul străvechi al păstorului : Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai.

Era, într-adevăr, patria, acel colț de lume, acea frumusețe copleșitoare, acel spațiu etern în care istoria părea gingașă și nouă în comparație cu preistoria sa, era rădăcina civilizației mioritice, îndemnul magic către creație și desăvîrșire, conștiința vechimii de neam și a nobleții de sînge transformate într-un gest creator ; era îndemnul celor de ieri și al celor de astăzi de a fi solidari cu obîrșia lor prin cultură, printr-un model de viață, morală neîntreruptă, prin sublima lor aspirație către civilizație. Era, chiar iubirea, în acel început nestatornic de primăvară, o iubire fără întoarcere pentru acel, solitar, călător.

Nu foarte demult, nici foarte departe, pe cînd primăvara se străduia să-și înalțe drapelele de lumină peste hinterlandul Sibiului, străbătînd drumurile cînd vămuite de iarnă cînd limpezite de soare din Rășinari am avut, deodată, certitudinea absolută că lumea în care pătrund și care mă înconjoară este în imagini concrete, chiar veșnicia pămîntului românesc : neclintita frumusețe divină a peisajului ; munci și sărbări, tradiții și obiceiuri nealterate de la începutul istoriei dar, mai ales, acel model de viață comună bazată pe muncă și cinste, conștiința de sine a oamenilor care trăiesc în locuri de mare vechime că satul este numele patriei libere încă de la origine.

N-am bănuit niciodată cît de mult izbutește un sat cu pecetea trecutului încă vie să fie tocmai din pricina aceasta, a pildei sub care există, un sat al lumii de astăzi, absolut integrat. N-am știut ce deschidere către sensul de astăzi al existenței, ce acceptare a devenirii, ce înțelegere gravă, a prezentului și a clipei, ce angajare în rostul dezvoltării noastre contemporane cresc, viguros și puternic, în locurile unde istoria și tradiția au ajuns în muzee două milenii mai tîrziu decît ceasul în care au luminat încăperile sufletului omenesc.

Mîndria satului românesc de a se găsi în centrul lumii și al unui destin ! S-a păstrat neatinsă, prin vremuri pentru timpul cînd va putea să devină temelie sigură a unei autentice istorii românești.

Centru al patriei în conștiința fiilor săi, satul de astăzi are nevoie vitală de prefacerile prin care străbate structura întregului pămînt românesc. Centru al lumii în conștiința fiilor săi tăra de astăzi are nevoie vitală de experiența istorică, milenară, a satului românesc. Satele noastre sînt castelele noastre, sînt cetățile noastre, sînt tiparele civilizației noastre, de la un capăt la altul al țării, documente inestimabile de vechime și dăinuire care nu trebuie căutate în arhive ci între hotarele munților și cîmpiilor.

Am întrebat, la începutul primăverii, la Tansa, un sat așezat în platoul central înalt al Moldovei, un bătrîn în vîrstă de 90 de ani, cu cine votează :

— Cu cine ne conduce, a spus. Cu tovarășul Ceaușescu. El s-a ridicat dintre țărani ca să ajungă muncitor și dintre muncitori ca să ajungă conducătorul țării și să iubească țăranii și muncitorii. Scrieți despre asta dacă aveți atîta știință : să se știe că prima dată în istoria noastră iubim pe cît sîntem iubiți.

Sânziana Pop

Inima țării

era într-o dimineață de primăvară, la ora cînd văzduhul plutește încă într-o ceață gri, iar regina nopții, pe alei, dă primele semne de refugiu în bulbu-i de petale în adormire. Strada pe care mergeam părea un tunel, străjuită pe o parte și pe alta de blocuri turn, și cu cerul jos, sprijinit parcă de pădurea antenelor de televiziune. Era o stradă nouă, dintr-un cartier la fel de nou, căci printre pietrele din pavajele abia terminate începuseră să răsară fire de lucernă și lujere fine de rapiță — ultimii mesageri ai cîmpului agricol acaparat de ființa monumentală a orașului. Treceam fără grabă pe strada tăcută, iar în aerul răcoros pluteau semnele firești ale somnului celor adormiți în intimitatea verticalelor de beton.

Limpezindu-se cu încetul, lumina dimineții se reflecta argintiu și odihnitor în ferestre. Deodată, ca la un semn dirijoral, din toate părțile s-a prăvălit asupra-mi un uruit răscolitor și strident, un concert fascinant de bondari metalici... Zeci și zeci de ceasuri deșteptătoare își declanșaseră soneriile, vestind trezirea cartierului. Viața de zi a orașului prindea astfel contur, pădurea de blocuri reverberînd ciriitul implacabil al soneriilor. Aceasta a fost, de fapt, prima mea întîlnire în urmă cu zece ani, cu viața dintr-un cartier nou al Bucureștiului. Dimineața aceea de primăvară, a cărei „înscenare" am urmărit-o pînă la capăt, oprindu-mă în stațiile de autobuz de unde porneau spre locurile de muncă cei ce se treziseră la aceeași oră, pe strada preumblării mele, aș putea s-o așez, alături de alte frumusețe pe care le-am descoperit mai apoi în București, în cuprinsul intim al memoriei sufletului meu de bucureștean devenit și nu născut... Alte întîmplări și alte parfumuri aveau să-mi iasă în cale în anii următori cînd din dorința de a intra pe cont propriu în urzeala de aur a ființei orașului, am pornit-o pe jos, pe străzile sale vechi și noi, pe șantiere și prin parcuri. De curînd, ziarele au anunțat că în perioada 1966—1980, în Capitală au fost construite 332 528 apartamente. Calculînd cu aproximație, în ele trăiesc circa un milion de oameni, cu alte cuvinte tot atît cîți trăiesc în cinci din orașele mari ale țării. Nu e prea departe vremea cînd, de pildă, troleibuzul 92 avea capătul la „Stejarului", acolo unde acum începe marele... oraș Balta Alba. Tramvaiul 13, vă mai amintiți? parcă ieri întorcea „la farmacie", de unde începe acum cartierul Militari. În privința noilor cvartale, a organizării vieții sociale în condiții de bloc constructorii au experimentat cu succes cîteva soluții valoroase. Ei au avut, în primul rînd grija păstrării monumentalității după exemplul vechiului București. Au asigurat deschideri generoase pentru rețeaua de transport, s-au preocupat pentru crearea spațiului de agrement, pentru amenajarea locurilor de joacă pentru copii; au prevăzut o vastă rețea comercială și de alimentație publică, de școli și grădinițe, de piețe și terenuri sportive.

Formularea „oraș în oraș" nu este, astfel, deloc o metaforă cînd vorbim de Pantelimon, Balta Albă, Drumul Taberei, Militari, Berceni. Cu toate că, în linii mari, aceste noi orașe ivite pe harta Capitalei au multe trăsături comune fiecare în parte are frumusețea și parfumul său tineresc, personalitatea și ritmul lor distinct. Astfel, dacă o pornim din zori, de la prima oră a dimineții, „ora deșteptătoarelor" despre care vorbeam, prin Bucureștiul ultimului deceniu și jumătate, care e tot acela cu adevăratul București modern, dacă o pornim să zicem din Drumul Taberei și dăm o roată prin fostele sate ori terenuri agricole suburbane, un tur de „vis și căutare", cum ar spune poetul, ne vom bucura în primul rînd de deschiderea și perspectiva pe care noile blocuri le au față de soare. Vom căuta apoi, cu migală granițele... acele fuioare de pămînt bătătorit, uneori invizibile, care despart, răzoarele de regina nopții și ochiul boului puse prin grija asociațiilor de locatari, lanurile de grîu și porumb ale cooperativelor agricole... Și satul și orașul „coboară" aici amîndouă, dar distinct rămîne firul troleibuzului care face bucla de întoarcere, de o parte și brazda arăturii de primăvară întoarsă cu creasta către largul cîmpiei, de cealaltă parte. Fiind un oraș de bărăgan, Bucureștiul „staționează" între lanuri ca vaporul ancorat între valurile din larg...

Vom trece în continuare, pe lîngă băncile cu îndrăgostiți din parcul fără nume din vecinătatea Bulevardului Moghioroș, ori vom privi școlarii în recreație zbenguindu-se pe fostele terenuri de țurcă ale copiilor din comuna Domnești... Pe străzi necunoscute vom ajunge în Berceni unde fiecare bloc pare o casă de țară năpădită de flori și arbuști, împrejurul unor mici mese umbrite de plopi, pensionarii încing pătimașe partide de table, iar din curtea unei școli se ridică pînă la nivelul etajului patru o minge trimisă demonstrativ de cel mai bun șuteur din clasa a opta... Șirul de autobuze roșii, ca un lanț de maci răsăriți în cîmpie, se îndreaptă spre Întreprinderea de mașini grele. Grupul de „motoriști" (cu „Mobre"), dotați cu un întreg arsenal de sezon, o iau pe drumul ce duce la iazurile cu roșioară ale cooperativei agricole Berceni. Ne vom amuza, apoi, ajungînd în Titan de pățania unui provincial care a mers două ore cu automobilul pînă să străbată întreg cartierul. Extraordinar spune, aici trăiesc tot atîția oameni cîți la noi în Timișoara! Adică 250 000... Balta Albă te va încînta cu aerul său sobru și cu așezarea deja... clasică a spațiilor verzi, de joacă, de comerț, de locuit. Tinerii arbuști s-au maturizat, plopii au ajuns la etajul cinci, iedera și vița de vie la fel. Oamenii se cunosc între ei, unii locuiesc aici de zece și chiar mai mulți ani.

Dar Pantelimonul!... Această perlă de arhitectură și urbanistică ridicată pe locul unor nenumărate cocioabe cu pămînt pe jos și cu un nelipsit godin de tuci într-un colț. El este prin frumusețea și distincția concepției arhitecturale, un adevărat oraș de reședință al clasei muncitoare!... Aceeași imagine tonică, relaxantă, același ritm de mare oraș vom întîlni și în Colentina, cum cobori de la marele magazin Bucur-Obor... O altă elegie pentru puterea orașului ar putea să înalțe poetul străbătînd străzile cartierelor Tei și Floreasca ori fericita reședință a copilăriei din Parcul Tineretului. Am putea, apoi, ca să parafrazăm, da un ordin să înflorească trandafirii din Pajura și Bucureștii Noi. Nu știu cum, dar ajungînd aici cu drumeția noastră imaginară, cred că întregul oraș ar putea căpăta acest nume. Căci așa și este: Bucureștii adevărați ai României anului '80 sînt Bucureștii Noi...

Ion Longin Popescu

Stema

La marginea mării, pe vîntul cărunt
Pădurea se-arată : ar muri călărind
Călătorule, nu te-nspăimînta :
E marea de grîu, în care, de nu ai gînd
bun, te poți îneca
Și teamă nu-ți fie de armia pădurii
Copacii oșteni apără glia, amintirea, străbunii
Veni-vor ei toți în ceasul din urmă
Cu coarne de frunze foșnind majestuos,
Ei apără cîmpia străbună
Și Dunărea curge-ntre maluri de os.

Ioana Diaconescu

Președintelui țării

Ești un dor venit din veacuri azi ajuns la
împlinire,
Flacăra neatîrnării inimilor românești.
Pretutindeni sol de pace, cunoscut de omenire,
Cea mai luminoasă frunte din poporul nostru
ești.

Strălucești pe continente însorita Românie
Și-al tău nume-adînc rămîne-n omenie veci
de veci
Te cunoaște tot bătrînul, pruncul nou născut
te știe,
Demn, prin viața tuturora ca o flamură tu
treci.

Ne ești crez și libertate vieții și voinței noastre,
Țara hărniciei, iată, drept cîrmaci te-a reales,
De cînd îi conduci destinul bolțile-i sînt mai
albastre.
Cincisprezece ani sînt trepte de lumină în
progres.

Ești Ceahlăul vremii noastre, ai reînviat
trecutul
Și-n lumina meritată ai pus fapte strămoșești.
Scrutînd veșnic viitorul, explorînd necunoscutul
Cheile victoriei noastre la impasuri le găsești.

Reales în fruntea țării azi poporul te-nconjoară
Cu urări de sănătate, viață lungă și tării,
Să conduci tot mai departe, sus, pe culmea
cea solară,
Fericitele destine ale scumpei Românii.

Constantin Atomii

Matca

Sat românesc, mărire ție !
gîntă străbună, voievodat și țară a muncii
divine,
rădăcini adînci cît istoria neamului.
Mărire ție, sat românesc !
matcă a bărbaților împovărați de grijile
patriei.

Adolescență izbucnind în orașe
printre muncitorii cu inimi nituite de boabele
de grîu
unde se întemeiază simburii demnității
pe care cei de la țară îi poartă-n artere
înainte de a se naște.

Unde se-nvolbură istoria ;
văzduhul patriei se sprijină pe inimile marilor
bărbați,
cei care vindecă rănile cu răsuflarea,
fără odihnă e viața celor aleși la cîrma
corăbiei
luminată de grîne, rîuri, păduri și puteri
străbune.

Mărire ție, matcă primordială
care-ți primești bărbații cu piine și sare
mărire ție, sat luminos
ca o livadă-nflorită ridicîndu-se la mare.

Marin Lupșanu

Omul-patrie

În patria de vis și veșnicie
Urcat din floarea-aceluiași izvor
Sublimă întrupare prin popor
E OMUL PATRIE — scînteia vie.

Și riurim cu el către istorii
Scriind lumina timpului prezent
În raza veacului încandescent
Pe care îl așază-n gînd de glorii.

Ca să rămînă hora pururi horă
Întreaga viață el ne-a dăruit —
Destin cutezător, în veci menit
S-aducă pace-n vatra tricolură.

În vorba lui iubire e de țară
Statornicind dovezi de viitor
Lumină din lumină, ziditor
De neam, de întocmire legendară.

Înalt e gîndul care ne-nconjoară
Și apără destinu-acestei nații
Cu Dunărea, cu Oltul, cu Carpații ;
Este scînteia vie — OMUL ȚARA.

Pavel Pereș

Revoluționar și ctitor

Revoluționar și ctitor totodată,
Sînt într-un singur om unite-acum, întîia
oară :
Neîmpăcarea cea revoluționară,
Dar și statornicia-ncrederii-n durată.

Iar Prometeul ce din flacăra-i solară
Aprinse-n vetre focu-n care-oțel se gată,
Ori temelie-a pus, de timp neclătinată,
De cincisprezece ani ni-i Ctitorul de Țară.

Și-astfel, revoluționara pasiune
Prin Nicolae Ceaușescu se preface
Într-un temei de nobilă comuniune

A ctitoririi și-nnoirii-n crez de pace.
De-aceea tu, cîrmaci neobosit, condu-ne,
Cu-a ta clarviziune și cu braț tenace.

Niculae Stoian

Omagiul meu

Omagiul meu e-n zborul spre azur a
mii și mii
de frunți clădind betonul și înflorind livada,
în bucuria spusă cu sîrg de ciocîrlii
și-n pasul lin ce cîntă înnobilînd zăpada.

Omagiul meu e-n șoapta uriașului talaz
de grîne ce se unduie înalte și bogate
și-n curcubeul care, cînd se bolțește, azi,
cad ploi cu soare, dalbe, peste păduri și sate.

Omagiul meu e-n versul vibrant care cu flori
ne-mpodobește steagul și virstele și țelul,
și-n viscolul mirific de flăcări și dogori
acolo unde nu și-a visat izvor oțelul !

Omagiul meu e-n totul și-n pretutindeni viu,
și vine de oriunde, din veac spre alte veacuri,
E-n marea mea mîndrie c-am fost și pot
să fiu
român dintotdeauna, din olturi în feleacuri !

Eu însumi sînt omagiu profund și pe deplin :
sînt Om și în virtute mă nasc și cresc și, iată,
Lumina lui mi-aprinde luceferi în destin
ca-n relief de aur al țării chip să-l scoată !

Dragoș Vicol

Partidul

Dacă noi credem în ziua de mîine,
credem în Partid.
Dacă noi credem în Patrie și în
destinul ei de aur,
credem în Partid.
Dacă noi iubim un copil, merii înfloriți,
holdele de aur,
Dacă noi iubim aceste cîmpii strălucitoare
pe care și acum găsești
Obiecte pline de
Zgomotele bătăliilor trecute,
Cîmpiile acestea care ne dau piine
de mii de ani,
Dacă noi iubim munții, aceste socluri
pentru veșnicia patriei,
Dacă iubim tot ce este frumos,
bun și cinstit,
Noi iubim Partidul Comunist Român.

Mara Nicoară

Surîsul vieții

Din soare,
Din pămînt
Și din ape
Am rupt pentru noi
Sămînța vieții.
Din zori de Martie
Am descins
Să poposim o clipă
Pe glia veșniciei,
Să adunăm, prin noi,
Din șiragul de mărgean
Al zilelor și nopților de rodnicie
Cinsprezece anotimpuri,
Scăldate în culorile îndestulării.
Năzuind urcușul drept spre fericire,
Decupăm din raze vioiciunea,
Întrupată în miini și gînduri,
Așa cum numai El, Conducătorul,
De cinsprezece ani-lumină
Ne învață, ne îndrumă pașii
Să alertăm timpul,
Ce adună pe fețele noastre
Bogățiile de culori
Din roadele comunismului.
Și soarele nu ezită
Să ne inunde, încă de pe acum,
Frunțile noastre,
Scăldîndu-le în nuanțe,
Decupate din flacăra muncii,
Din galbenul holdelor
Și din azurul cerului,
Iar zîmbetul senin,
Cum numai al Lui poate fi,
Ne cuprinde, zilnic,
Întreaga făptură,
Și surîsul Lui se îngeamănă
Cu surîsurile noastre
Într-o singură primăvară.

Horvath Dezideriu

Urmăm Partidul

Cînd spunem Ceaușescu, spunem țară
și-avem în ochi tot cerul plin de stele,
puterea noastră-ntreagă-i cutezanța
de-a fi la noi acasă-n toate cele ;

un fluviu blînd, puternic de lumină
ne duce spre izbîndă clar, sonor,
de-aceea astăzi patria ne cheamă
spre țelul ei, mereu biruitor ;

de-aceea astăzi, Noi, la cîrma țării
avem pe Ceaușescu, brav părinte,
și inimi lîngă inimi, gînd în gînd
noi ne urmăm Partidul, țel fierbinte !

Nicolae Arieșescu

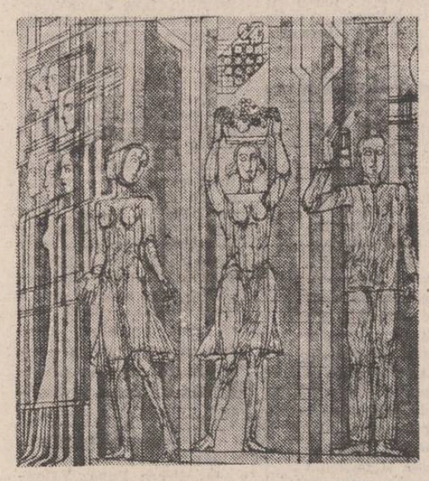

„Industrializarea" — mozaic de Vasile Celmare, Viorel Mărginean, Ovidiu Pasima, Constantin Apostol

cronica literară

IOAN ALEXANDRU
„Imnele Moldovei"

„Celor împrăștiați simplitatea li se pare monotonă. Monotonia plictisește. Cei scîrbiți nu mai găsesc decît monotonie. Simplitatea a dispărut. Forța sa domoală a secat. E drept că repede se micșorează numărul acelora care își mai însușesc simplitatea drept meseria lor personală. Dar ei, puținii, vor fi pretutindeni cei ce rămîn. Vor ajunge să aibă din blînda putere a drumului de țară viață mai lungă decît forțele uriașe ale energiei atomice pe care și le-a inventat calculul uman făcîndu-și cătușe propriile acțiuni" (Martin Heidegger, **Der Feldweg**, trad. Ioan și Ulvine Alexandru, **Luceafărul**, 23.XII.1967).

Am socotit aceste rînduri din celebra mărturie heideggeriană drept o introducere nimerită la opera autorului **Imnelor**. Aceasta din mai multe motive. Întîi, pentru că rîndurile filosofului pun problema **rămînerii**, a viețuirii în lumina Ființei ; în această ordine, originalitatea înseamnă urmare, continuare, asimilare și repunere a adevărurilor esențiale. Este și concepția lui I. Alexandru despre originalitate. Nu experiment și avangardă, nu revoluționare a nivelelor formale, ci poetizarea ca redimensionare etică a „persoanei limbajului". În al doilea rînd, raportul simplitate-monotonie fără a cărui înțelegere și acceptare prealabilă poetica lui Ioan Alexandru riscă minimalizări succesive. Mono-tonia în această accepție înseamnă angajarea ființei poetice pe o singură cale către realitatea dîndărătul sau din sinea lucrurilor ; această cale este sacrul. Reevaluarea elementelor, a naturii, a istoriei, a umanității a artei, — la scara sacrului. **Mono-tonia** înseamnă aici tocmai **racordarea** lucrurilor la sacralitatea de care au fost despărțite ; natura trece în simbol, patria răspunde istoriei eterne, eroii răspund idealului jertfitor, potrivindu-și statura după cea a noului Eon, viața poetului se supune canoanelor frumuseții sofianice. În al treilea rînd, rămînerea în preajma esențelor dintîi ale ființei, simplitatea crezului și monotonia, adică străbaterea unei unice căi esențiale pe toată întinderea vieții și poetizarea din unghiul uneia și aceleiași energii vizionare, — se împletesc, toate, în jurul nucleului pe care îl formează satul, „drumul de țară" spațiul primordial, matricea spiritualității naționale. Acest **patriotism sacralizant** este numai una din valorile poeziei patriotice românești, dar una dintre cele mai pregnante, o modalitate, dar o modalitate esențială.

Fără îndoială că numai o lectură simpatetică va detecta valoarea profund spirituală a acestui monument literar care este opera lui Ioan Alexandru. Numai o situare înlăuntrul sistemului va înțelege unilateralizarea acestei creații, concentrarea tensiunilor lirice în jurul a cîtorva teme fundamentale. Din această cauză **Imnele Moldovei** vor suscita, fără îndoială, multe rezerve critice, raportul dintre nucleul etic și cel estetic al actului poetic putînd fi rediscutat în cazul de față cu cele mai fertile, și neașteptate, rezultate. Preferînd o lectură **dintru** și nu **despre** sistemul poetic al Imnelor, vom cîștiga ansamblul unei opere de vastă rezonanță spirituală, pentru care nu realizările parțiale contează întîi de toate, cît respirația înnică a întregului. În acest sens, **Imnele Moldovei** formează — după **Imnele Transilvaniei** și înaintea **Imnelor Țării Românești** (după cum declara poetul într-un interviu) — a doua etapă a acestei mari Cărți dedicate spațiului românesc, o trilogie care are la bază **Imnele Bucuriei**, care, la rîndul său, decanta experiențele copleșitoare ale **Vămilor Pustiei**, cartea răscruce în care „infernul discutabil" era învesmîntat în pănura aspră a cugetării, „zgomotul biologic" lăsînd locul fiorului existențial exprimat în acel „Misterium tremendum". De la tinerețea vitalist-expresionistă a anilor de debut, trecînd prin inelul de foc al cărturăriei și deschiderii isichast-vizionare dintr-un Freiburg dominat de sentimentul recluziunii și purificării de sine, ajungînd la o trăire extatică a sacrului prin autoconvingere și poetizare ermetic-esoterică a datelor acestuia, migrînd, așadar, în căutarea unui topos ocrotitor spiritual, opera lui Ioan Alexandru a căpătat de la **Imnele Bucuriei** încoace deplina coerență de sine, o odihnă comunitară în tipare patriarhale, conștiința apartenenței totalitare la spațiul autohton dezvoltîndu-se amplu în țevile de orgă ale unui sistem poetic monumental. Un poem, precum **Întoarcerea Poetului** sintetiza perfect, la data aceea, acest traseu spiritual. Sentimentul istoriei și cel al naturii au evoluat direct proporțional cu evoluția spirituală a poetului : de la satul perceput în teorie blagiană, pus sub regimul obiceiurilor arhaice și resimțit clocotitor debordant, pînă la satul-matcă a sacrului, de la natura dionisiacă pînă la esențializarea sa în țiga unui crin sau în carnea garoafei orbitoare, de la emblemele istoriei transilvane, pînă la poetizarea întregii istorii naționale din unghiul dimensiunilor nepieritoare ale acesteia, — traiectul operei de față a traversat zone de o netăgăduită complexitate și importantă pentru lirismul românesc contemporan.

Pentru Ioan Alexandru „bucuria creatoare" este revărsare la infinit, precum cantatele lui Bach, aceeași esență multiplicată și nuanțată în zeci și sute de ipostaze. Patria și istoria națională ca tipuri ale arhetipalității sacru-istorice reprezintă liantul dintre comoartimentele creației poetului (cele aproape zece cărți de poezie, **Jurnal de poet** și cele peste două sute de articole răspîndite prin reviste, eseurile asupra picturii lui Luchian, Grigorescu, Anghel sau Baba, traducerile din Pindar, Hölderlin și Roman Melodul, teza de doctorat „Patria la Eminescu și Pindar", un manual de ebraică și traducerea „Cîntării Cîntărilor", s.a.). **Imnele Moldovei**, deși o a doua etapă în cadrul trilogiei de care aminteam, nu reprezintă o schimbare, ci pur și simplu o continuare a celor dinainte, iar comentariile la această nouă carte nu vor diferi, credem, prea mult de cele care au înconjurat, pe drept sau pe nedrept, **Imnele Transilvaniei**. Astfel, alături de poeme a căror idee este sinonimia romanizare-creștinare în spațiul getic, în panteonul poetului se adaugă acum figurile imnificate ale lui Petru Rareș, Lăpușneanu, Pitagora, Traian și Dragoș, alături de reveniri poematice la Ștefan cel Mare, Orfeu, Iancu, Neagoe, Horia, Alexandru cel Bun. **Imnul lui Constantin Brâncoveanu** fiind aici reușita deplină : „Secе carnea mea de pe pămînt / Putrezească sufletul în mine / De voi rușina credința ta / Brâncovene frate Constantine / Pruncii tăi rămasu-au fiii mei / La Hurezi cu o garoafă-n mînă / Tot împing mormîntul de pe ei / Pînă dau de fluturi în țărînă / Pînă amîroase îndelung / Țara sfîntă a făgăduință / Și pe cer se-aud imaculați / Corul crinilor de biruință". Se continuă poematizarea unor simboluri vegetale (garoafa, anemonele, frunza, salcia, bradul, rodia, crizantema, trandafirul, vița de vie) sau animale (leul, păunul, pescărușul, bourul, cerbul, cocorii, mierla, pasărea Ghipimaică Teotocos), ambele regnuri fiind privite prin simbolica lor sacrală consacrată, leul și vița de vie prilejuind aici pagini de rară expresivitate. Se continuă călătoria la ctitorii de artă și spiritualitate (Voroneț, Bistrița, Putna, Sucevița, Dragomirna Sihăstria, Agapia, Bogdana), iar universul ocrotitor, patria pămînteană ce închipuie în mic patria eternă (casa, familia, satul, grădina), obiceiurile arhaice (bocetul, botezul) și figurile-tip ale lumii rurale (Samoilă, Minerul, Olarul, Ioan de Lemn) își capătă aici noi valențe etice și spirituale. Alături de poeme de mare putere, scrise cu o seriozitate ultrarafinată prin retortele canoanelor spirituale **(Imnul Leului, Imnul vițel de vie, Pribegie, Nașterea, Curcubeul, Estera lui Rembrandt, Aducere aminte, Columba, Străinul, Imnul moților**, ș.a.) apar și unele care nu sînt decît ecouri ale temelor dinainte **(Cules, Hora, Lumina, Tradiție, Biografie)**. Ce se cuvine subliniat, însă, este sporul de lirism tensional pe care cartea de față, semn al unei alte vîrste, îl adaugă sistemului Imnelor poetului („tensional" evident în limitele impuse de seninătatea inițiată a acestuia). „Tremură mieii singuri pe colini / un vînt de iarnă a pogorît din munte / și miei sînt mulți cît stelele pe bolți / Și cerul n-are-n ce să-i înveșmînte" **(Elegie)**. Poeme de lirism diafanizat muzical **(Vara. Pîinea, Inspirație)** se întretaie cu altele dominate de sentimentul morții, al comuniunii cu cei nepieritori, pe care un **Epitaf** îl exprimă convingător : „Și n-am rămas străin de cîte sînt / Și viețuiesc cu toate în frăție / Și-n umbra visului cel mai hain / E-o zbatere de aur ce mă știe // Și de n-am fost norocului mereu / Sortit din pîntecele maicii mele / Tot m-am trezit în pumni din cînd în cînd / Cu cîte-un crin și două viorele". Nu este vorba de o sleire existențială, ci de un sentiment de totală împlinire, de o timpurie ajungere la un liman al spiritului, la „țărmul marilor garoafe", cum spune poetul : „De-atîtea ceruri unde aș putea scăpa / Ori încotro se tîn de noi aproape / Pămîntul e un sunet ce-a rămas / După columba tremurînd pe ape // Și goi grădinilor ne-a părăsit / Și-n vînt amurgurilor ce adie / Și după noi pămîntul să se ia / Îl prigonește-o lacrimă-n pustie". Momentele de extaz sînt de o puritate cu totul excepțională : iată un fragment din Patrie: „Ochiu-i atins soboare de uimire / Ning albăstrimi de miruri din înalt / Pogoară zvon de aripi în potire / De pe un țărm de crini pe celălalt // Și nu se tresare nici-o-mpotrivire / Mulsori de muzici murmură ușor / Roba de vin și purpură pe mire / Se toarce zbor de aur printre nori // Albastrul înstelat abia mai ține / Suflarea sa divină între noi / Cu cît se întrupează pe coline / O vesnicie ninge înapoi".

În ciuda zonelor de poezie pură existente la tot pasul, **Imnele Moldovei** este întîi de toate o diramă, un roman al nationalului văzut ceremonial, într-o tradiție a interpretării pe care Ioan Alexandru nu a ascuns-o niciodată, Eminescu, Cosbuc, Goga, Sadoveanu, Iorga, Bălcescu, Voiculescu ori Pârvan fiind adeseori pomeniți în publicistica poetului. Filtrarea îndelungă și esențială a istoriei prin conștiința poetică, învestirea elementelor spațial-temporale cu dimensiunile eterne ale existenței, cuprinderea extraordinară a acestei panorame pentru care nationalul înseamnă cosmic și sacrul-realitate imediată, acuitatea senzorială dublată de o rară capacitate de infuzie spirituală ce operează pînă în cele mai ascunse fibre ale poemului, topirea unei mase enorme de cărturărie în miezul unor metafore de o revelatoare simplitate, patosul ideii și melifluența ritmului poematic, ardența vizionară și seninătatea profundă, — sînt cîteva din virtutile **Imnelor Moldovei**, carte centrală a unui poet a cărui întreagă existență se confundă pînă la unitatea supremă cu propria-i creație. Ceea ce, din cîte cunoaștem, reprezintă garanția primordială a oricărui mare sistem poetic, de pretutindeni și oricînd.

Dan C. Mihăilescu

N.R. În cronica literară din numărul trecut al revistei, rugăm pe cititori să facă următoarele îndreptări : romanesc **în loc de** românesc **(col. I, r. 48 și 56 de sus)** ; dezeroizat **în loc de** dezorientat **(col. I, r. 46 de jos)** ; voință **în loc de** viață **(col. I, r. 2 de jos)** ; morală **în loc de** amorală **(col. III, r. 3 de sus)** ; memorabile **în loc de** vulnerabile **(col. IV, r. 65 de sus). Totodată, cerem scuzele de rigoare cititorilor pentru aceste erori de corectură.**

viața cărților

poezia

Substanțializarea discursului poetic

● Volumele anterioare ale lui Mihai Cantuniari relevau o sensibilitate și un limbaj poetic subtil, de natură preponderent livrescă. Ele circumscriau un spațiu estetic în care impresiile, senzațiile, trăirile erau trecute prin filtrele succesive ale expresiei lirice pînă la a deveni simple reflexe în oglindă ale datului originar. Poetica barbiană a „jocului secund" este bine asimilată și poezii din care voi da cîteva versuri sînt realizate în această manieră : „Nevăzut, hotarul. Numai o octavă / suitoare-l curmă. S-o asculte-nime ! Dar de-aici încolo. Lumea e concavă, / e pe dinăuntru — e doar adîncime". Apreciind liniile clare ale imaginilor, sintaxa lor pură, dusă la virtuozitate în **Ultramar**, trebuie să subliniem în același timp efectul de artificiu și impresia de devitalizare pe care o produc asupra receptorului. O metaforă a lacrimei ca aceasta „a înflorit pe față, iată, translucidă, / fragila-ți mască mortuară" este admirabilă sub unghi static dar emoția poetică transmisă (dinamică interioară) este redusă.

Dar ultimul volum, **Plante carnivore** *), aduce cu sine o binevenită schimbare în substanța și limbajul său poetic. Vagul misterios, stările crepusculare, erosul ceremonios rarefiat (eteric), într-un cuvînt motivele anterioare, fără a fi complet abandonate, cedează prim-planul percepției mai directe a realului și unei expresii poetice mai viguroase. Cuvintele sînt ca niște „plante carnivore", ce devoră existența, la rîndul lor lăsîndu-se invadate, „cotropite", sufocate de prezentul lucrurilor, de fluxul proteiform al vieții : „Și iată, vine-un ceas de adevăruri, Cînd / prezentul cotropește : un miez, ce se oferă. / Acolo, în gheena miracolului, blînd / mă-ntîmpină sămînța încovoiată-n sferă". Sau în altă parte : „Din țarina uscată, care crapă, / se iscă aburi grei de poezie / ca-n depărtări închipuie cețoase / miraje, răbufnire de ciclon, // pe cînd în preajmă, palmele osoase / înăbușă o agonie, o agon..." Revelatoare este sintagma „aburi grei de poezie" care vrea să indice o artă poetică revitalizată diferită de cea „din labirintu-albastru al dalelor de sus" **(Lumea fără umbră, Ultramar)**, orientată spre miezul palpabil al existenței. Dacă am face inventarul cuvintelor și le-am grupa în cîmpuri de forță semantice vom observa că predomină semele desemnînd, forța, greutatea, densitatea, coliziunea etc. Nu aș vrea însă să se creadă că Mihai Cantuniari a devenit prin erupția concretului în universul său un poet panteist, solidar cu realitatea percepută. Dimpotrivă, într-o primă etapă, existența este resimțită dureros și relația cu exteriorul se transformă într-o manifestare a suferinței : „M-am întîlnit c-un entuziast pe stradă / (strada la ora desucheată) : — în mijlocul exceselor de levitație, / o sorcovă de vorbe te împroșca. // Să mă adăpostesc încă ar fi timp ! / dar cîștigat de jubilație fără noimă / i-am deslușit motivul fericirii, / placheul nou înfipt în talpa goală. // Așa c-am tropăit înverșunați / scoțînd scîntei din caldarîmu-ncins / la orele amiezii, — orele cînd moartea / orașului, nestingherită, dă în pîrg" **(Ciudate, faptele amiezii)**. Dar ciclul de poeme în proză **Cele nouă asedii** care mi se par și cele mai reușite întrucît metaforele și imaginile sînt elaborate din chingile prozodiei, conducîndu-se acum numai după legile interne, marchează un alt stadiu al conștiinței. Poziția eului devine mai activă, critic-ironică, în raport cu realitatea dar destinul său nu este deloc invidiabil. Înconjurat de ură, minciună, nedreptate, banalitate și prostie agresivă, poetul rămîne un solitar uitat sau împins voluntar în uitare de semenii lui : „într-adevăr, cine-și mai amintește ? / la capătul lumii un om se sfîrșește de frig". Șansa dar și drama sa este de a-și păstra luciditatea și a-și asuma condiția tragică a cunoașterii adevărului ultim : „vom ști că harul e arma surpării în miezul mineral, / iar nu a adăugirii ; nicicînd a adăugirii. Limpezimea, / dura limpezime a ființei răscumpără o nouă renunțare — / scriau dintr-un post avansat al vieții". Metafora „dura limpezime a ființei" semnifică nu numai esența, ideea în stare pură ci și un program estetic care atribuie limbajului poetic, în „numirea" obiectelor, stărilor, sentimentelor, claritatea și precizia tăieturii de cristal. Lirica lui Mihai Cantuniari a intrat într-o nouă perioadă, a maturizării, parcurgînd, în mod paradoxal, un traseu invers celui obișnuit, de la abilitatea formală, ușor manieristă a primelor cărți (care de obicei este rezultatul unui proces îndelungat) la densificarea și substanțializarea discursului liric actual.

Paul Dugneanu

*) **Mihai Cantuniari : „Plante carnivore", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proza

Alt roman despre „obsedantul deceniu"

● **Patriarhii**, romanul lui Corneliu Leu, e o demonstrație de tehnicizare, și astfel de distantare dialectică, a încăpătoarei tematici a „obsedantului deceniu". Cartea aparține temei exact în măsura în care se desparte de ea. Eroii săi aparțin unei epoci, nu unei perioade. Ei fac Revoluția, de la pregătirea ei în ilegalitate și pînă la desăvîrșirea din zilele noastre. Ideea globală sub care se aranjează materia epică a romanului este **idealitatea revoluționară**. Ea înseamnă, pe lîngă angajarea totală într-o credință, desăvîrșită în acțiune, urmarea neabătută a unui principiu, pînă la dogmatism sau canonizare, indiferent de sacrificiul cerut. Un dogmatism față de propria ființă, justificat printr-o perfectă acomodare la libertate — libertatea inițiativei, a încrederii în oameni, libertatea soluțiilor. Canonul autoimpus este „lipsa de canoane" în gîndirea activă, încrederea în posibilitățile ideale ale semenilor. Pentru acest lucru trebuie putere, o forță morală excepțională, pe care o pot avea numai „caracterele tari", de condiție tragică — ideal tragică. Ei sînt adevărați **patriarhi**, purtători și răsonînditori ai încrederii pin însăși figura lor cu aură mitică. Romanul lui Corneliu Leu, rece și distant ca stil, arzînd însă de necesitatea demonstrației, uneori neliterară, cu tonul că autorul sacrifică și el mereu cîte ceva, pe urmele eroilor săi (descrieri putine, „carne artistică" sumară, în schimb dialog în cantități enorme), este construit tocmai pe ideea confruntării idealității cu slăbiciunile omenești. A principiului cu reprezentările sale. A normei dialectice cu rătăcirile, explicabile dialectic, ale celor care o aplică. „Patriarhii" lui Corneliu Leu sînt figuri ale desăvîrșirii tragice „atemporali în esență, ancorați într-un timp istoric prin modul în care dobîndesc esențialitatea. Condiția pare suficientă pentru a da personajelor verosimilitate de principiu, iar faptelor — creditabilitate.

„Patriarhii" coboară în lume dintr-un mediu deprins cu o arhaitate aproape fără simț istoric. Mitropolitul, a cărui înmormîntare fastuoasă prilejuiește de fapt performanța narativă, și Gherasim Drăgan, revoluționarul, au „antecedente" comune : ei trec prin mitologia dunăreană, plină de haiduci moderni sau aventurieri pătimași, de ființe telurice care bîntuie Pădurea Nebună, (abia schițat, Stere-Pătură e o figură memorabilă), lume a hanurilor de la Dunăre, ale căror femei își conservă străvechea îndeletnicire de a ascunde haiducul de poteră. Dar „patriarhii" sînt ființe tragice, care au credința în sînge. Aventura unuia este convertirea tipic creștină (seria de peregrinări ale sufletului pînă la dobîndirea seninătății credinței), a celuilalt este actiunea omului politic, comunist ideal. O vecinătate structurală — puritatea concepției și cultul umanitar — îi unește pe cei doi eroi, a căror comunicare nu poate fi întreruptă de brutalitatea morții. Tragismul lor îmbracă forme diferite. Drăgan desăvîrșește o mentalitate nouă, pe care o insuflă oamenilor, reușind să traverseze, să depășească și să înțeleagă ezitările „obsedantului deceniu". El este neverosimil ca un mit transplantat în lumea profană. Drăgan nu triumfă prin sine, ci prin ceilalți. Scopul acțiunii sale e clar doar pentru cei care văd în sacrificiul lui acțiunea civilizatoare, întemeierea socială. Adevăratul revoluționar nu are timp pentru răfuieli personale, pentru că viața sa proprie se substituie în chip esențial existenței obștei. Sînt convingeri pe care luptătorul Drăgan le are încă din ilegalitate. Clarviziunea acestui personaj este dezarmantă la modul ideal. El străbate „obsedantul deceniu" cu o siguranță instinctivă înspăimîntătoare, cu o stăpînire ideală, ale cărei sensuri teoretice îi vor fi revelate în final de Alexe. Ultim „patriarh", Alexe este intelectualul a cărui optiune pentru comunism, deliberată într-un timp lung de cristalizări filosofice și observații practice, dobîndește sinceritatea „canonică", una suprapusă elasticității în gîndire și acțiune, deci cu atît mai greu de înțeles în „obsedantul deceniu". Experientele negative la care este supus (colonia de muncă, închisoarea) pentru convingerile sale fundamental comuniste dar apărate cu o îndirjire și inflexibilitate supărătoare, îi confirmă sensul istoriei : orice revoluție e mai întîi una materială, pentru ca apoi să desăvîrșească și „revoluția morală".

Manevrată clasic, tehnica dezvăluirii ancorează în emoție un text scris cu sensibila răceală a speculațiilor ideologic-tematice. Cu un remarcabil curaj al ideilor, Corneliu Leu se desprinde în cartea sa de implicarea pătimașă în sensuri ale istoriei trăite, oferindu-ne un alt nucleu tematic : perspectiva Revoluției, străbaterea detaliilor ei cu obsesiva viziune a ansamblului. **Patriarhii** nu este numai un roman de strictă actualitate, ci mai ales unul de punere în perspectivă a actualității.

Costin Tuchilă

*) **Corneliu Leu : „Patriarhii", Editura „Cartea Românească", 1979.**

critica

Istoria unui început

● „Pentru care întîmplare, pururea și necurmat, cinstiții prenumeranți în toată săptămîna de cîte doao ori ar primi de la mine novele pe cîte o jumătate de coală, adecă o coală pe săptămînă ; uneori încă și unele alte vrednice lucruri vom adăoga". Acesta este un pasaj din „Înștiințarea" prin care Z. Carcalechi își anunța cititorii, în 1814, de posibila apariție a unei prime reviste românești în Transilvania. Alături de el mulți alți oameni de cultură și entuziasm s-au bătut (uneori în cel mai strict sens al cuvîntului) timp de aproape cincizeci de ani pentru a pune temeiul presei literare ardelene. Istoria acestor strădanii, cu meandrele și tumulturile ei capătă viață în cartea semnată de Mircea Popa și Valentin Tașcu*). Și, ca orice istorie este, în primul rînd, captivantă.

Desigur, rămîne în sarcina specialiștilor de istorie literară să discute valoarea și justețea informațiilor, corectitudinea interpretărilor și probabilitatea ipotezelor. Vom încerca însă să privim această carte din unghiul celui mai neavizat cititor. Vom încerca să o discutăm ca și cum nu interesul documentar, ci interesul cultural cel mai vag, ne-a făcut s-o deschidem și să-i răsfoim paginile. Și apoi, nu este exclus, ca aproape fără să-ți dai seama, sărind din pasaj în pasaj să începi să o parcurgi cu atenție și curiozitate. În fața ochilor cititorului se desfășoară peisajul — în egală măsură aproape necunoscut și în întregime fascinant — al unei epoci în care frămîntările sociale își află contrapunctul în elanul entuziast al oamenilor de litere. Istoria presei transilvane este, în primul rînd, o istorie a luptei pentru cultură. Eforturile par a fi sisifice : „nenumărate cereri, și întotdeauna același răspuns (cînd brutal, cînd mascat în indolența aminărilor) al autorităților conducătoare. Și totuși, nimeni nu descurajează (cît de semnificativă este, în acest sens, existența lui Ioan Molnar Pinariu, mai înainte de a apuca să vadă măcar una din revistele pentru care se luptase întreaga lui viață !) pînă cînd, într-o adevărată explozie de energii, începe efervescența presei transilvane. Ideile și programele enunțate sînt entuziaste și nu o dată entuziasmul lor este sugrumat încă din fașă. Profilul revistelor variază, dar esența e aceeași : militantismul patriotic. Opiniile asupra diverselor probleme filologice, literare, folclorice, pedagogice etc. încep să se diferențieze, creația beletristică se îmbogățește, apar primele încercări de critică și estetică literară. Istoria presei este, în al doilea rînd, o istorie a ideologiei literare ardelene. Pe fondul acestei evoluții apar cele mai reprezentative reviste literare, „Familia" și „Luceafărul", înconjurate de un adevărat roi de reviste-satelit. În paginile lor apar nume reprezentative, care încep cu acela al lui Mihai Eminescu, continuînd apoi să cuprindă aproape toată galeria numelor ilustre ale literaturii române. Căci, după cum este și firesc, în al treilea rînd, istoria presei literare (chiar și numai transilvane) este o istorie a literaturii române.

Iar dacă aceasta este ceea ce poate fi istoria presei literare, iată și ceea ce a fost : „În condițiile de opresiune socială și națională din Transilvania, presa literară din această provincie s-a dezvoltat greu, în luptă cu numeroși factori opozanți sau de inerție. O dată născută, ea a trebuit să treacă în mod firesc prin cîteva faze absolut necesare de cristalizare și găsire a unei formule, faze de culegere de tip crestomatic (...) de almanah (...), de magazin (...), sau de gazetă de știri social-politice (...). Abia odată cu apariția celor două foi ale lui G. Barit (...) presa literară românească din această provincie se poate socoti pe deplin întemeiată, găsindu-și o tradiție și un mod de a exista" (p. 260). De acum, drumul ei este deschis iar elanurile creatoare sînt așezate în matca lor firească. Și totuși, cum am putea uita acea epocă a începuturilor, cînd un cărturar entuziast începea să scrie pentru aceia pe care-i numea : „Iubitorilor de muze, cetitorilor".

Mihai Coman

*) **Mircea Popa, Valentin Tașcu : „Istoria presei literare românești din Transilvania", Editura „Dacia" 1980.**

CARTEA DE DEBUT

Epică și eveniment

Am întîlnit în critica noastră obiceiul pueril — nu o dată deplins printre atîția altii și de semnatarul rîndurilor de față — de a relata... relatarea. Important nu este să-l convingem pe autor că, noi, comentatorii, criticii etc, i-am citit cartea. Deontologic vorbind, lucrul acesta se subînțelege și stă sub semnul minim al decenței intelectuale. Iată de ce nu voi relata nimic despre această carte în care spațiul și timpul — dar mai ales timpul — se dilată și se contractă **ad libitum** dînd permanent cititorului senzația istoriei închegată cu viață — ca viața de fiecare zi : poveste adevărată și repovestită. Mai întîi, arhitectura epică din **Ziua miniei***), o zi în care istoria este condensată în biografia mai multor personaje care vin din timp, ca toți oamenii și sînt înghițiți de timp — ca toți oamenii — se încheagă din întîmplări-eveniment, perfect rotunde istoricește vorbind, așadar realiste. Dar nu ele — aceste întîmplări — centrează eposul, ci unda caracterială a protagoniștilor, gesturile banale și excepționale ale unei familii de zănatici, frumoși, întemeiate pe zăcămintelor strămoșilor. Glăvan Bătrînul care, în „15 maiu 1915, după-amiaza" își rememorează frămîntata biografie de magnat precar, perfect cartofor și incontinent muieratic — hotărăște să taie bătrînul cocos, care nu-i mai însoțea, cu semnalul lui de pasăre-ceasornic, trezirile somnolent matinale, abia în finalul cărții. „Accidentul", în fine făptuit, se petrece sub auspicile deloc faste ale unei canonade, auzită tot mai aproape de oraș : ne aflăm deja după atentatul de la Sarajevo, în primul război mondial. Lucia Zărnescu, zvăpăiata liceeană care buchisește la latină cu gîndul aiurea, dar, mai ales, la o partidă de tenis, pare abandonată pe parcursul cărții, pentru a fi revelată în final, tot prin prisma unei stufoase genealogii și a nenumărate evenimente sociale și istorice. O identitate a ei, cît mai aproape de realitate, cititorul o va avea, de asemenea, tîrziu, după ce, spre final, bătrînul ei tată, Ionel Zărnescu trage cu pușca în plină stradă în „domnii mari de la stăpînire", nu fără motiv : Petru, fiul lui și fratele Luciei, comunist, fusese judecat și trimis pe nedrept la ocnă.

În tot acest răstimp se condensează teritorii întregi de istorie : fiecare din personaje este extras din realitatea zilei de 15 maiu 1915 sau din ziua a doua, transpus în vis, pentru a-și rememora predecesorii, devenirea social-civică, prin strămoși care traversează deceniile și evenimentele : de la Tudor Vladimirescu, la revoluția din 1848, domnia și căderea lui Cuza Vodă, sosirea prințului străin, războiul de independență, răscoala din 1907. Modul acesta de a condensa timpuri revolute în prezent prin osmoza vis-realitate amintește de departe cartea **„E un pod pe Drina"**. Doar că, în romanul lui Ivo Andrič (Nobel, 1961) nu visul propriu zis făcea legătura dintre timpuri, ci dislocarea întregului prin verigile evocării.

Există, în lanțul de episoade — atît de îndepărtate în timp, și aparent, fără legătură cu efigia prezentului — riscul fragmentării, al pierderii sîrului al fisurării narațiunii centrale ? Constient de acest risc, Ștefan Agopian încearcă mereu să facă legătura, exact din punctul în care a abandonat-o, ceea ce oboseste pînă la urmă sau riscă o reconstituire impură. Ambiția de a construi roman întreg din rădăcini fragmentate, oricît de solide, este, ca intentie, în multe privinte generoasă prin inedit. Poate că fluența narativă ar fi cîștigat și mai mult dacă — în locul unor episoade marginale, oricît de spectaculoase : de pildă furtul icoanelor de la Biserica Teiul Doamnei din Colintina — procedeul vis-realitate adică rememorare prin revenire, s-ar fi aplicat asupra întregii narațiuni. Cu atît mai mult, cu cît — fiind vorba de proto-personaje în cazul de față de tatăl lui Glăvan cel din 1915, adică pseudo-prințul Glăvan, cel de pe vremea lui Cuza și a prințului Carol — dreptul la vis ca geneză și confluență a narației, era deopotrivă justificat. Dar, chiar în aceste scene oarecum separate, vag emergente cu firul central al povestirii, lectura ne este răsplătită din plin : un climat firesc, încărcat de un pitoresc crud, învăluind afaceri murdare și demascînd un high-life subuman, putrescent, este solid refăcut sub ochii cititorului. Datorită, aș adăuga, și unui limbaj, unui stil de un firesc alegru, incontestabil. Transcriu un dialog dintre un epistat și un prefect : „— Nu-i așa că tu ești prost, Cacabăț ? — Sînt, să trăiți ! — Nu ești, bă, îți spun eu, că dacă erai nu aveai acum o casă în Făinari zii că nu ești ! — Nu sînt, să trăiți !"

Este remarcabil apoi, la Ștefan Agopian darul de a portretiza în cîteva tușe lingvistice, avînd, în mai toate cazurile, șansa de a merge drept la țintă.

Ziua miniei este, de fapt, o proză istorică în care accentul cade întotdeauna pe prezent ; pe un prezent care că în orice roman istoric, vine întotdeauna din trecut, așa cum curge, firesc și viața oamenilor, lăsînd să se întrevadă ce vor deveni mîine personajele, biografia lor și biografia istorică în care viața lor se macerează dar pe care o și determină cu mai mult sau mai puțin zgomot.

Dacă nu-și va disciplina materia epică, urmărind să construiască altminteri vizînd arhitectura (atît de necesară) unui roman, Ștefan Agopian ar putea deveni un romancier. Deocamdată, mari și bune fragmente, un stil ironic și o ascuțime a privirii aflată parcă mereu la pîndă, ne relevă un ingenios talent pentru proza scurtă. În matca aceasta — deși s-ar putea să mă înșel — îi prevăd o evoluție strălucită.

Constantin Crișan

*) **Ștefan Agopian : „Ziua miniei", Editura „Cartea Românească", 1979.**

REVISTA REVISTELOR

„Steaua" — treizeci de ani de la apariție

● Cu numărul pe decembrie din 1979, prestigioasa revistă clujeană sărbătorește treizeci de ani de la apariție. În deschiderea sumarului, Aurel Rău **(„Steaua" în timp)** propune atenției o instructivă retrospectivă cu privire la principalele momente din rodnicul drum parcurs de această importantă publicație literară contemporană. Beneficiind de colaborarea unui foarte mare număr de scriitori, sumarul revistei, între altele, cuprinde nume precum : George Macovescu, Geo Bogza, Dumitru Micu, Francisc Păcurariu, Cornel Regman, Sasz Jànos, Al. Philippide, Geo Dumitrescu, Victor Felea, A.E. Baconsky, Mircea Zaciu, Al. Andrițoiu, Horia Bădescu, Mihai Beniuc, Ion Brad, Leonid Dimov, Ștefan Aug. Doinaș, Traian Iancu, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu, Létay Lajos, Adrian Popescu, Vasile Rebreanu, Eugen Uricaru, Marius Robescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Petre Stoica. Cu acest prilej festiv, urăm colectivului redacțional al revistei „Steaua" noi și trainice succese întru propășirea și înflorirea literaturii române contemporane.

Caiete critice, 1

Ca supliment al revistei „Viața Românească" (nr. 11 din 1979), primul număr al **Caietelor critice** apare sub îngrijirea biroului secției de critică și istorie literară a Asociației Scriitorilor din București. Din argumentul cu care se deschide sumarul acestui prim caiet, am reținut, între altele, următoarea declarație de principiu : „Am consacrat astfel primul caiet romanului. Nu vrem să alcătuim niște simple colecții cu studii scurtoase, ci un ansamblu coerent, viu, ospitalier pentru toate condeiele critice, deschis și disputelor, ba — dacă se poate — chiar formelor celor mai variate ale comentariului literaturii (eseu, jurnal de lectură, notă polemică etc)". Evident, deplina transpunere în practică a unui asemenea program de lucru fertil și cuprinzător constituie o chestiune de viitor, așa încît să așteptăm cu încredere următoarele numere ale caietului. Deocamdată, remarcăm spiritul judicios în virtutea căruia a acționat Laurențiu Ulici, ca redactor al publicației, apelînd la colaboratori precum : M. Ungheanu **(Fals excurs despre romanul românesc contemporan)**, Ov. S. Crohmălniceanu, G. Horodincă, Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Laurențiu Ulici (masă rotundă pe tema : **Starea personajului în romanul de azi)**, Pompiliu Marcea **(Opinii libere despre romanul românesc)**, Al. Călinescu **(Despre portretul românesc)**, Dan Alexandru Condeescu **(Structuri românești și parodie la I.L. Caragiale — „Două loturi")**, Marian Papahagi **(Experiența ca melancolie)**, Mircea Zaciu **(Dialectica nivelelor)**, Liviu Petrescu **(Începuturile romanului românesc)**, Ion Vartic **(Dublul la Kafka și romanul-mit)**. Semnificativă, în acest context tematic, este și prezența lui Mircea Eliade cu **Fragmente dintr-un jurnal**, selecție și traducere de Lucia Verona.

Cronicar

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Neîngenunchiatul

Argumentul suprem a fost cel din urmă. Rugasem, pledasem, incercasem să induplec, după ce scosesem la iveală toate legitimațiile pe care le aveam la indemină, și pe cea de ziarist, și pe cea de cineast, chiar și acel „Sesam deschide-te" care este micul cartonaș galben cu firma în franceză și engleză a „Federației Internaționale a ziariștilor și scriitorilor de turism", și cu sacrosancta lui „poruncă" bilingvă : „Autoritățile țărilor membre ale F.I.J.E.T. sînt rugate să acorde tot concursul lor purtătorului acestei legitimații facilitindu-i implinirea misiunii sale. Instituțiile interesate vor da dovadă de bunăvoință permițindu-i intrarea gratuită la vizitarea monumentelor, a muzeelor, a expozițiilor și a oricăror alte manifestări care fac obiectul activității sale profesionale".

In zadar.

Mai bine să n-ai de-a face niciodată cu un arheolog care abia a descoperit o comoară ; zgircenia lui este atit de harpagonică, incit insuși Hagi Tudose ar părea intruchiparea generozității. Nu-ți arată ceea ce a găsit chiar dacă te-ar vedea murind de curiozitate, atita vreme cit lucrarea lui nu s-a incheiat, adică, pină n-a pus el insuși în valoare descoperirea făcută, chiar dacă țelul final nu este altul decit expunerea ei acolo unde poate s-o vadă oricine, bunăoară, într-un muzeu deschis tuturor. Atunci, după ce i-am spus fericitului descoperitor care răscolea Agora tot ceea ce puteam să-i spun, fără să fi reușit să-l clintesc din refuz, am apelat la ultimul argument : „Bine, domnule, zic, dar eu sînt dac !".

Arheologul, bărbat tinăr de nici patruzeci de ani, cu un cap de ou perfect, fără un fir de păr, cu țeasta ca o boltă în care soarele se oglindea ca intr-o lupă concavă, discipolul unei reputate școli arheologice americane, cu patalamale și autorizații obținute sub oblăduirea UNESCO-ului și generozitatea guvernului grec de a face săpături acolo unde mai săpaseră cîteva generații de arheologi mai puțin norocoase, m-a privit ca pe un exponat de muzeu. Or, este știut bine că, a fi privit de un arheolog ca o piesă de muzeu, este tot ceea ce ar putea să-și doreaască un muritor de rind în fața unui astfel de specimen care, atunci cînd este vorba despre dezvăluirea unei taine fie ea și provizorie n-are mamă, n-are tată, n-are patrie-adorată. „Cum adică sînteți dac ?" — m-a întrebat el. „Așa bine, zic, vin tocmai din spațiul carpato-dunărean, mama brașoveancă, tata de la Drajna de Sus, ați auzit, cred, de castrul roman de la Drajna ?... De ce nu mă lăsați să-mi văd strămoșul ?".

Căci despre un dac era vorba. Asta descoperise norocosul arheolog și ținea ascuns sub șapte lacăte, într-un depozit din spatele bibliotecii lui Adrian, celebra clădire de sub Agora, pe care porticul lui Attalos o preface într-o gigantică orgă cu strunele din coloane de marmură pentru muzica păginâ a soarelui : statuia unui dac, despre care auzisem de la poetul Ion Brad, alt dac, dar mai norocos ca mine, deoarece el reușise să arunce o privire acelui strămoș comun, ajuns prin cine știe ce minune în țărina ce a născut miracolul de pe Acropole. Tocmai mă întrebam cu ce reușise să-l înduplece confratele meu, dar mi-am zis că, oricum, eu nu puteam dispune chiar de toate argumentele lui, așa că eram gata să plec, cînd...

„Numai un minut !" — am auzit capul de ou zicindu-mi, și arheologul s-a apucat să zornăie, ca un clucer de visterii domnești, niște chei înșirate pe un belciug cit roata carului. „Dar aparatul ăsta de filmat il lăsați la mine !" I l-am întins, după ce a deschis în fața mea o ușă grea ca de cetate : „Fie, mi-am zis, măcar să-mi clătesc ochiul". Și am intrat.

Era acolo, printre statui mutilate, încă pline de lutul roșcat din care fuseseră dezgropate, chip înfricoșător de frumos, cu fruntea neștirbită de hîrlețe, cu ochii severi, cu privirea îndreptată spre mine, cu pletele curgîndu-i pe umeri, cu buzele ușor întredeschise, cu cerbicea neincovoiată, deși stătea ingenunchiat lîngă două picioare gigantice, frinte ca toate picioarele venetice și trecătoare, picioare maiestuoase, încălțate în sandale romane, cu resturi din faldurile unei togi imperiale lipite de pulpe. Descoperitorii lui i-au zis „Prizonierul dac din Agora". Ce ironie a istoriei ca aproape tot ce fusese din înstăpînitorul în togă să dispară devorat de colții timpului, și doar imposibila lui victimă să rămînă întegră, privind interogatoare nimicul de deasupra ei, cu expresia omului care știe măsura tuturor deșertăciunilor...

Îmbrăcat ca prin părțile Orăștiei, „prizonierul" acela fără stăpîn și de nestăpînit, mi-era fratele. Greu de spus ce mă făcea să simt asta, poate faptul că mai văzusem aceeași privire pe chipurile oamenilor de pe la noi, la veacuri peste veacuri după ce un sculptor anonim încercase să-i cioplească expresia în piatră, sau poate că era zvicnetul acela pe care îl ghiceam în trupul lui, gata parcă să țîșnească din încremenire și să se înalțe în toată nesupușenia, ca și cînd ar fi vrut să le dea o lecție urmașilor, o lecție despre dăinuire, despre continuitate, despre dreptul la sine, despre demnitate...

Nu știu ce o fi înțeles din dialogul nostru mut arheologul acela cu fața pirlită de soare că, la un moment dat, surizînd, mi-a întins aparatul de filmat și mi-a zis : „Doar un cadru. Atit. Nimeni nu l-a mai filmat. Trebuie să înțelegeți, în meseria noastră e nevoie să fii prudent, publicitatea zgomotoasă nu are ce căuta în știință, n-aș vrea să vă jignesc, dar...".

Mai m-a „jignit" vreun sfert de ceas, lăsîndu-mă să filmez statuia aceea pe care am arătat-o telespectatorilor într-una din peliculele mele. La un moment dat, mai mult ca să cîștig timp, i-am oferit tăcutului meu paznic, care cam începuse să tușească semnificativ, un pretext de conversație, întrebîndu-l în vreme ce mă chinuiam să-mi stăpînesc tremurul emoției ce mi se strecurase în brațul cu aparatul de filmat : «Un arheolog, zic, mai mult ca oricare alt om, „pipăie", am putea spune că el „vede" viața de peste milenii. Adeseori, întocmai celebrului Cavour, care era în stare să restituie un întreg organism după un fragment de os, arheologii sînt în stare să descifreze viața unei întregi civilizații doar după cîteva vestigii disparate. Cum vedeți lumea acestui dac ?»

Mi-a răspuns umplîndu-și pipa, semn bun, cînd omul face asta, întotdeauna atmosfera devine mai pașnică : „Am scos de sub Agora zeci de statui. Majoritatea lor, mutilate, ca și cînd ar fi constituit obiectul asupra căruia s-a dezlănțuit

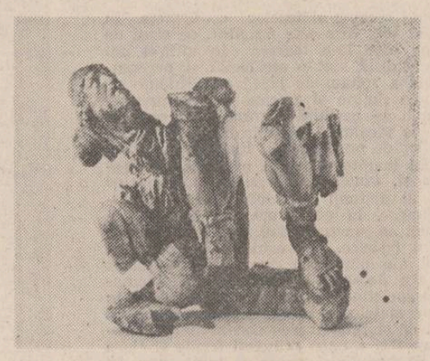

mînia unei revolte, sau, cine știe, vreun templu necunoscut ar fi fost dărîmat și acoperit cu țărînă... Dacul acesta este piesa de căpătîi, găsită după un an de eforturi, de săpături migăloase, de calcule și supoziții uneori confirmate, alteori infirmate, de, ca în meseria noastră... Ca specialist am văzut mii și mii de statui din epoca greco-romană. Asta are o expresie de neuitat. Puține astfel de exemplare există în lume, ba am putea spune că piesa este unică în felul ei. Ea arată nu numai voință și dîrzenie, ci și un neegalat patetism, și o evidentă undă de ironie, rar întîlnită în sculpturile epocii. Priviți-l. Ce credeți că spune ?".

„Înjură !" — zic eu.

„Poate că aveți dreptate. Dar trebuie să fie o înjurătură cu tîlc, nu blasfemia neputinciosului".

„Păi noi, numai înjurături din astea avem. Cu tîlc. De ce credeți că stă așa ?".

„Este ingenunchiat, dar el nu cunoaște nici umilința, nici frica, ci doar tăria izvorîtă din înțelepciunea rezistenței. Ce-aș mai putea spune eu despre lumea lui ? O spune mai bine el, singur".

L-am privit pe dac, în ochi. Și am tăcut. Ne înțelesesem.

Aerul luminos al orașului

Urmare din pag. a 4-a

truchipează clarviziunea și cutezanța gîndirii și faptei revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, gîndire și faptă care s-au materializat aici în cîteva gesturi de ctitor în cel mai deplin înțeles al cuvîntului. Anvergura acestui experiment social și uman, al ascensiunii Craiovei, de la condiția precară de urbe patriarhală, la condiția mîndră de metropolă industrială, cu neputință de conceput și cu atît mai mult de realizat în alte împrejurări istorice, mărturisește existența în cele mai adînci fibre ale craiovenilor a unor resurse de vitalitate de-a dreptul nebănuite. Și astăzi se știe cine le-a dezlegat pentru totdeauna tumultul.

Încrederea pe care purtătorii și posesorii acestor resurse au investit-o și continuă s-o investească în politica partidului, în cuvîntul și gestul de ctitor al tovarășului Nicolae Ceaușescu, se transpune, din ce în ce mai evident, în stimulentul care-i dezlănțuie și-i determină să-și dezvăluie talentele, capacitatea de creație, puterea de adaptare la misiuni noi și curajul de a minui cu dezinvoltură forțe față în față cu care, pînă nu demult, pînă mai ieri, resimțeau încă un soi de profundă neliniște. Din acest punct de vedere, **Electroputere** și Întreprinderea de tractoare și mașini agricole, Combinatul chimic și Întreprinderea **Electrocentrale**, Întreprinderea de utilaj greu și Întreprinderea de autoturisme de mic litraj **OLTCIT** sînt sau vor fi piloni durabili ai puterii economice a unui teritoriu cu mult mai întins decît cel al județului Dolj ca atare.

Am așternut pe hîrtie numele drag țării și craiovenilor, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, președintele României socialiste. Am invocat cîteva dintre gesturile sale de ctitor generos și cutezător. Piatra fundamentală a Întreprinderii de utilaj greu din Craiova de dinsul a fost așezată. Tot dinsul a așezat și piatra de temelie a Întreprinderii de autoturisme de mic litraj **OLTCIT**, într-o consecuție firească a împlinirilor acestui meleag de oameni isteți și harnici. Facultatea de electrotehnică din Craiova este una dintre primele instituții de învățămînt superior din România contemporană — deci din România dintotdeauna, pentru că României de altădată îi erau necunoscute asemenea cutezanțe — implantată chiar acolo unde este ea datoare să-și ducă la capăt menirea de far și tot tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a prevăzut la timpul potrivit și locul și rostul și tot dinsul i-a tăiat panglica inaugurală. Iar gesturile de ctitor, cum este lesne de înțeles, cuprind în trena lor scînteietoare mult mai multe fapte și întîmplări decît cele pe care le acoperă strict.

Actualul cincinal, al revoluției tehnico-științifice, a imprimat vieții social-economice a Craiovei un ritm mai alert și o vigoare sporită. Nu este mai puțin adevărat că, pentru a putea face față exigențelor acestui cincinal, Craiova industrială se pregătise din timp. La un nivel superior, sarcina aceasta de mare răspundere și-a asumat-o și Universitatea craioveană, vis vechi al locuitorilor municipiului, și ea o creație a anilor socialismului, dezlegată ca existență și ea, la timpul potrivit, printr-un act de ctitorie semnat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astăzi în facultățile ei, sub îndrumarea a sute de cadre didactice, Universitatea craioveană pregătește aproape zece mii de studenți și din această sumară cuprindere a dimensiunilor decurge însăși ponderea ei în procesul de ridicare la o nouă calitate a calificării celor chemați să stăpînească și să fertilizeze pe mai departe capacitățile productive ale Craiovei. Iar faptul că în anul 1975, chiar în ajunul acestui cincinal al revoluției tehnico-științifice, de al cărui bilanț bogat ne apropiem cu pași hotăriți, cum spuneam, facultatea de electrotehnică s-a mutat într-un sediu nou, înnobilat recent cu un mozaic de artă fără precedent în împrejurimile lui imediate, chiar în inima marii platforme industriale din răsăritul municipiului, fără îndoială, are valoarea simbolică a gestului de avangardă.

Dincolo de toate nu credem să fim departe de adevăr afirmînd că schița de sistematizare a Craiovei contemporane, municipiu puternic afectat de seismul din 4 martie 1977, devenită nu demult lege și ghid a dezvoltării de azi și de mîine a contextului urban craiovean, incorporînd și ea indicațiile prețioase ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care a găsit răgazul să se afle alături de craioveni nu numai în momente de sărbătoare, ci și în clipe de cumpănă, reprezintă chintesența a tot ceea ce s-a afirmat ca spiritualitate validă între zidurile acestui leagăn de veche civilizație românească. Schița la care ne referim, conformîndu-se în împlinirea ei îndemnurilor generoase ale secretarului general al partidului, nu este numai un rezultat al chibzuinței și muncii arhitecților, ci și un rod al meditației istoricilor, un mod de a se exprima îndrăznet și plenar al artiștilor plastici, o soluție optimă de viață urbană dedusă din demersurile întreprinse de sociologi. În răstimpul de cînd a fost elaborată și pînă acum, cînd constructorii craioveni o transcriu în conture ferme în aerul luminos al orașului lor, regăsim iar, în chiar certitudinea ei, dimensiunile ample ale vocației de ctitor a celui dintîi bărbat al patriei noastre. Atunci cînd întregul centru al Craiovei va fi modernizat, atunci cînd piețele Unirii și Revoluției vor deveni realitate palpabilă, ansamblul urban reînnoit între hotarele căruia craiovenii își vor desfășura cotidian existența, se va înfățișa privirilor ca o exemplară creație a socialismului, durabilă, impusă de cerințele progresului multilateral. Elocvența și expresivitatea ei socială, personalitatea ei incontestabilă vor fi suflet din sufletul **Epocii Ceaușescu.**

Ani decisivi pentru literatura română

Urmare din pag. 1

Facem precizarea că mulți prozatori au debutat ca poeți, fapt destul de frecvent, cum știm. Să incepem, deci, cu poeții Adrian Păunescu **(Ultrasentimente,** 1965), Mircea Ciobanu (ce se va impune mai ales ca prozator prin **Martorii),** Leonid Dimov **(Versuri,** 1966), Gheorghe Pitut **(Poarta cetății,** 1966), Dan Laurențiu, **(Poziția aștrilor,** 1967), Ileana Mălăncioiu **(Pasărea tăiată,** 1967), Nicolae Dragoș **(Moartea calului troian,** 1968), Cezar Ivănescu **(Rod,** 1968), Mircea Ivănescu **(Versuri,** 1968), Modest Morariu **(Povestiri cu fantome,** 1968), D. Trancă **(Arcade,** 1968), Angela Marinescu **(Singe albastru,** 1969), Mihai Dușcu **(Noaptea nunții,** 1969), Emil Brumaru **(Versuri,** 1970), Mihai Ursachi **(Inel cu enigmă,** 1970), Dan Mutașcu **(Substratum,** 1970), Petre Anghel **(Duhul pămîntului,** 1977), mai tirziu prozator, Mircea Dinescu **(Invocație nimănui,** 1971), I. Lotreanu **(Azimut,** 1971), Dan Verona **(Nopțile migratoare,** 1972), Mara Nicoară **(Cuvintele, frumoase flori,** 1972), Dorin Tudoran, **(Mic tratat de glorie,** 1973), Daniel Turcea **(Epifania,** 1978), Ion Mircea, Adrian Popescu, etc. Grupul prozatorilor, e, de asemenea, important : N. Breban (1965, **Franciscа),** Virgil Duda **(Povestiri din provincie,** 1967), Al. Ivasiuc **(Vestibul,** 1967), A. D. Munteanu **(După amiaza neliniștită,** 1967), Maria Luiza Cristescu **(Capriciu la plecarea fratelui iubit,** 1968), Mihai Giugariu **(Fata și bătrînul,** 1968), M. H. Simionescu **(Ingeniosul bine temperat,** 1969), Dana Dimitriu, 1971, G. Schwartz, Mircea Săndulescu, 1978, Eugen Uricaru etc. Unii dintre ei și-au creat un destin, am spune privilegiat : într-un timp foarte scurt, publicînd romane dense, scrise cu talent și profesionalitate înaltă. Au debutat, din 1965 pînă azi, un mare număr de critici literari, mulți dintre ei excelenți comentatori de literatură. Iată-i în ordinea intrării în scena disciplinei. Nicolae Manolescu 1965, Ion Pop, 1966, G. Dimisianu, N. Ciobanu și Dan Zamfirescu (1967), Marian Popa, Gh. Grigurcu, 1968, debut poetic, Al. George (debut de poet în 1969), Valeriu Cristea, M. Ungheanu. I. Vlad, Al. Paleologu, Mihai Drăgan 1970, M. Zamfir, E. Negrici, 1971, Al. Călinescu, C. Stănescu, Florin Mihăilescu 1972, Liviu Petrescu, Mircea Popa 1973, Mircea Iorgulescu, Dan Horia Mazilu și Dan Cristea 1974, L. Ulici 1975, Vasile Marian, Gelu Ionescu 1976 etc.

Imaginindu-ne, un moment, că literatura română de azi ar fi lipsită de aceste nume, selectate dintr-un numai cîteva sute, atît de prezente în ultimii 15 ani, realizăm, cred, mai exact, fecunditatea spirituală a epocii noastre, în noua atmosferă de stimulare a creației literare. E limpede pentru oricine, credem, că atîtea cărți care sînt „capete de afiș" ale ultimilor ani n-ar fi putut apărea în condițiile anterioare lui 1965. Determinante sînt, astăzi, talentul și conștiința etică a scriitorilor. Ceea ce reprezintă un cîștig enorm pentru scrisul românesc.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRESA LITERARĂ** franceză discută cu aprindere ponderea de intrare în repertoriul Comediei franceze, care ține loc de teatru național la Paris, a unor piese de Arrabal și Jean Genet. Este interesant de notat că majoritatea comentatorilor se opun introducerii în repertoriu a lucrărilor celor doi dramaturgi, pe motivul că nu sînt reprezentative. Este vorba de problema criteriilor de selecție, a caracterului indicativ pe care trebuie să-l aibă piesele ce apar pe prima scenă a unei țări. Arrabal și Genet sînt scriitori ce semnifică amurgul civilizației occidentale, eroziunea valorilor și dispariția coerenței fundamentale a culturii franceze.

● **SUPLIMENTUL LITERAR** al ziarului New York Times consacră un medalion editorului Charles Bloch, de la Bantam Books. El s-a impus mai cu seamă în domeniul promovării tinerilor autori și a introducerii pe piața americană a unor romancieri prestigioși din alte țări. „Cu figura lui de senator din sud", cum îi spune autorul articolului, Bloch este, de asemenea, o personalitate familiară în lumea cineaștilor, mijlocind între studiouri și autorii de romane care aspiră să devină scenariști. De asemenea, figuri proeminente din lumea teatrului și a filmului s-au impus pe piața cărții la sugestia lui Charles Bloch, care a descoperit în amintirile lor posibilități narative și stilistice interesante, care s-au dezvoltat în cărți de succes.

● **POETUL SLOVAC MIROSLAV VALEK** s-a ocupat îndelung de literatura pentru copii și tineri, consacrîndu-i opere importante îndeosebi poemele din **Marea febră a călătoriei.** Născut în 1927, Valek este laureat al Premiului de stat Klement Gottwald și a Premiului Uniunii Scriitorilor slovaci. Traducător cunoscut, el a contribuit la răspîndirea poeziei ruse, poloneze și franceze în limba slovacă. Despre **Marea febră a călătoriei,** un critic scria de curînd : „Poetul pleacă de la o idee surprinzătoare pe care o dezvoltă mai apoi printr-un joc asociativ de personaje și prin utilizarea abundentă a sinonimelor și omonimelor din lexic. Versul este liber și continuu, metaforele sînt proaspete, alerte și originale.

● **SUB TITLUL MAJESTĂȚILE LOR, PIRAMIDELE,** Vojtech Zamarovsky continuă inițiativa din prima sa carte „În căutarea celor șapte minuni ale lumii". Este vorba de o lucrare în stilul cunoscut „non-fiction", adică de investigare a unor realități istorice, adevărată radiografie a unor mari epoci de demult, în care savoarea discursului este susținută de o riguroasă cercetare științifică. Comentariile de presă evidențiază : „Cartea este construită prin întrebări și răspunsuri. Una dintre cele mai importante este întrebarea asupra ratiunii de a construi piramide. Încercarea de a răspunde înseamnă de fapt o scurtă istorie a Egiptului. (...) Pentru această vizită „turistică", autorul este mai mult decît un ghid instruit. El distinge nu numai legendele de fapte autentice, dar și esențialul de ceea ce este mai puțin important".

● **UN INTERES SPECIAL** mărturisesc iubitorii de artă polonezâ pentru noua orientare a tapiseriei. Un recent articol al lui Adam Nahlik se referă la lucrările Jolantei Owidzka, nume dintre cele mai cunoscute ale ultimelor decenii. Sub titlul **O căutătoare,** profesorul Nahlik scrie : „Interesul Jolantei Owidzka se concentrează îndeosebi asupra rolului tapiseriei în arhitectură ; de aceea lucrările sale sînt destinate în mod obișnuit unor interioare precise, ceea ce nu înseamnă că ea se mărginește la acoperirea pereților cu patrulatere de țesături. (...) Descoperirea cea mai recentă a artistei, cu efecte interesante, este tinctura de indigo aplicată unor tapiserii gata lucrate. Și aici, avem de-a face cu o folosire creatoare a ideilor incluse în baticurile populare. Dar Owidzka nu izolează suprafața tapiseriei de acțiunea colorantului ; ea știe cum este asimilată culoarea de diferitele materii prime care compun țesătura".

● **PROFESORUL AKIYOSHI NAKAYAMA** de la Kyoto este unul dintre cei mai mari specialiști din lume în istoria poloneză, cunoscut mai ales pentru studiile sale consacrate secolelor XVIII și XIX. De asemenea, profesorul japonez este un cunoscut traducător, publicînd recent, la Editura Teikaku — Shoin din Tokio, volumul de geografie al Mariei Czekanska. Este un caz fericit în care autoritatea științifică și prestigiul de savant al unei mari personalități se asociază cu dorința de a face cunoscute într-o altă țară realități dintre cele mai obișnuite. O muncă de popularizare apreciată pe bună dreptate în presa poloneză.

● **ANTOLOGIA NORTON** a poeziei americane contemporane reprezintă una dintre cele mai cunoscute realizări în acest domeniu atît de cultivat în universitățile din Statele Unite. Un volum masiv reunește autori de la Withman pînă la cea mai tînără generație de scriitori din jurul vîrstei de 30 de ani, cu note introductive bogate, adevărate studii de sinteză asupra autorilor incluși în selecție. Fiecare poet este reprezentat cu un bogat florilegiu din creația personală, antologia constituind în cele din urmă o adevărată istorie ilustrată a marii poezii americane. Interesant de notat este faptul că autorii au inclus și poeți de limbă engleză din alte țări, care au avut o prezență literară masivă în periodicele și editurile americane.

● **UN FENOMEN LITERAR REMARCABIL** în proza indiană îl constituie apelul la limbajul popular și la inspirația din umanitatea măruntă a claselor de jos ale subcontinentului. În anii '50 s-a propus un adevărat curent literar în acest sens, reînviat de curînd prin semnăturile prestigioase ale unor autori de primă mărime, cum ar fi Kamleshwar și Shrikant Varma. Cel din urmă este de asemenea cunoscut drept un poet de valoare, tradus și răspîndit îndeosebi în spațiul de limbă engleză, și autor al unei antologii al poeziei actuale din India, publicată în Statele Unite ale Americii. Jurnalist agresiv, Kamleshwar este cunoscut drept un susținător al tendinței seculariste și progresiste în publicistica indiană de azi.

atelier literar
poșta redacției

T. ROȘU : Reușesc, mai bine, și acum, paginile în care se manifestă cu drepturi depline puterea de a duce pînă la capăt, pînă la revelație, un gînd, o viziune, un fir de cintec („Gardul", „Lacrimă radioactivă", „Surisul unui copil", „Într-o zi ca aceasta"). În celelalte aceleași despletiri metaforice, fie în formă de ghirlandă, fie în formă de catalog statistic, focuri de artificii (uneori, frumoase) care se sting repede, fără a lăsa nimic în urmă. E păcat că n-ați făcut, cu tot dinadinsul, efortul de a ieși de sub tirania acestui viciu, de a explora și cuceri noi tărîmuri, de a minui și alte scule și arme. Dar, după cum am înțeles, zarurile sînt aruncate... Vă dorim, în noua expediție, mai mult succes, mai mult curaj și neastîmpăr creator (un pic de „nebunie" !) și mai puțină inerție conservatoare și obișnuință comodă. (...dar sîntem siguri că vă veți întoarce și la poezie, pentru că aveți talent și pentru că nu i-ați dat tot ce erați în stare !...).

M. SĂMÎNȚĂ : E o formulă (și o experiență) care vă reține prea mult, pînă la artificiu, manieră, confecție (mai mult de jumătate din pagini adeveresc acest risc, nefiind decît reluări, repetări, autoplagiat, lucru de șablon). Spre deosebire de formulele clasice, tradiționale, convenționale, unde o „exploatare" îndelungată, poate chiar „industrială", e posibilă (v. Arghezi și alții. Dar cum vi s-ar părea, de pildă, Bacovia, nu în 5—6 plachete, ci în 10—15 volume ?...) Cărarea pe care vă aflați acum e una din cele care trebuiesc părăsite repede, după fulgerătoare, exhaustive prospectiuni, înainte de a fi asfaltate cu truisme și înainte de a se ivi evidența implacabilă (uneori, tragic-tardivă !) a drumului înfundat (rămîne imperios indicat, în asemnea cazuri, acel memento lansat de unul din străluciții exploratori și inventatori de asemnea cărări : „să debutezi în fiecare zi" !...). Talentul dv. și apucăturile lui sînt esențialmente (poate chiar exclusiv) compatibile cu un astfel de orizont al lucrurilor. Reținem : „Călutul". „Tristețea", „Motanul" (fără „pluș" — poanta nu trebuie denunțată chiar din titlu !), „Plictiseala". „Fierarul", „Viermele", „Asfințit".

M. NICULESCU : O amintire, simplu și curat povestită. E un început bun.

D. SCORDELLI : Sînt lucruri „făcute", uscate, care, nu comunică aproape nimic, nici sens, nici vibrație. Ceva, unele sclipiri, în „Seară de iarnă" (dar „cadavrele izmenelor", „metaforă" hodoronc-tronc, de gust dubios, risipește, anulează un început de atmosferă lirică) și în „Poem îndrăgostit" (dar bazarul eteroclit și strident pe care-l înghesuiți pe „minerul portii" (!?) produce același efect ca mai sus). Nu vă putem răspunde mereu în detaliu, pînă nu se ivesc elemente noi care să justifice o nouă discuție.

L. GUȚU : Există unele aptitudini pentru proză, încă incipiente și șovăielnice. Trebuie să învățați (din cărțile maeștrilor) secretele construcției narative, opțiunea inspirată, sigură, pentru amănuntul semnificativ, esențial (o povestire bună, echilibrată, nu seamănă întocmai cu debitul dezordonat, de „verzi și uscate", al cumetrelor de la gard !...), să învățați să vă exprimați corect, îngrijit (fără „tualete", „suptil" și multe altele) și asa mai departe. („Nivel modest" înseamnă — mai era cazul să vă explicăm? — cam ceea ce scrieți dv. la ora actuală. Sperăm să depășiți acest nivel — nu depinde decît de dv.)

DAN IZVORANU : Ceva mai bună, „Trenul din zori", care indică unele înzestrări pentru mesaria prozei. Dar lucrurile stau cam ca în cazul **L. Guțu** — citiți, deci, și răspunsul respectiv.

T. ȘERB : Cîteva pagini pornesc parcă pe un drum bun (rezultatele vor fi direct proportionale cu efortul de continuare a studiilor, de extindere și adîncire a pregătirii intelectuale). „Parcă mă aud", „Cuvinte de pămînt", „Sfat", reprezintă un început de drum. Sperăm să-l continuați, spre treptele reușitei depline.

INA STAVROS : Formula prozodică pe care ați ales-o pretinde și o rigoare logică, o desăvîrșită coerență, un sens, o semnificație. Altminteri, totul rămîne un joc formal, fără substanță și fără consecințe, „vorbe goale ce din coadă or să sune"... Versurile dv. păcătuiesc tocmai în acest sens și nu ne îngăduie să tragem o concluzie în privința înzestrărilor de care dispuneți (chiar dacă, în masa divagantă a vorbelor, sclipesc uneori și imagini interesante și, citeodată, răzbate parcă și o frîntură de cîntec).

Stela Cricleviți, Mihai Ionescu și Georgeta Mischie, Gliceria Tania Tudor, Tancred Zbughină (versuri și proză), **Mihai Boșneag, Irimia Bălescu, Teodor Popescu, Mihai Voiculescu** (ceva, în „Am privit îndelung"), **M. Dumnică, Alin Donose** (ceva, în „De dragoste"), **Eva Derda** (vi s-a răspuns de mai multe ori), **Florin Duță, Avram Vasile, Octav Dinsus Răcoare, Lucian Suciu, Ioan Bandila Marceanu, Rab Abdens, Alexandru Vulcu, Simona Mihai, C. Despa, Ghiță Mariana, Juca Miroslav, Zoia Lăutaru, Leonida Bocai, George Răcășanu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Insulă cu miei

Pe Mureș vine o insulă cu miei,
dinspre vărsare urcă spre izvor,
pădurile-nverzesc în urma ei
și turma behăie fără păstor
a pribegie stins, topind zăpezi
ies nunți din limpezile ape
cu miri mînînd din urmă turme și cirezi,
doar mieii behăie nemaiputînd să scape
din țarcul acela plutitor,
din pajiștea cu flori de sînge
și amintirea junelui păstor
umbră subțire-n ape se prelinge
cu o mioară sfîntă lipită cald de trup,
din ceruri stele cad fără-ncetare,
căderea aceasta nu pot s-o astup
cu inimile noastre bolnave de uitare...

Cîntecul lui cine să-l mai știe ?
pe Mureș vine o insulă cu miei
stins behăind a pribegie...

TEODOR PURICE

Caleașca de aur

Pe insulă
mi-ai dăruit o caleașcă de aur
să ne plimbăm în cercuri
și să regăsim surîsul
și diminețile pline de rouă
nu femeia nu chinul
nu bărbatul nu gloria
nu noaptea nici ziua
nici șoapta nici freamătul
nici hainele murdare
nici spaima nici măcar
zimbetul inutil al florilor
nimic nu va fi mai presus
de noi

eu voi aduna sticle goale
și tu vei arunca mesaje-n mare
chemîndu-mă...

B. HORASANGIAN

Puritate

Tu-n-ai mingiiat cactuși
n-ai fost trasă pe
roata minciunii
— cerul tău e limpede
— ochiul tău e limpede
Copacul
pe care-l privești
înflorește.

MARIN NICOLAE

Pe celălalt tărim

Am deschis peretele
și am intrat în natură.
O portocală mă izbi ca o grenadă,
flotile de albine lăsară miere
pe trup ca o smoală dulce
iar păstăile, încordate,
plesniră ciuruindu-mă cu schije de semințe.
Ametit cădeam prin gazele suite din flori
în plasa ierbii
Sulițele verzi mă răniră cu răcoare.

CONSTANTIN BUICIUC

Să-i auzi...

După-amiaza cînd
ce se poate întîmpla altceva decît
să admiri memoria sănătoasă
a copacilor din parcul
intrat în toamnă cu statui cu tot
să știi deci că s-au ținut de cuvînt
să-i auzi spunînd mulțumim
pentru orice are să mai vie

să-i auzi spunînd nici nu vrem
să mai privim în urmă
să-i auzi rostind deci acele cuvinte
cu care închei deobicei scrisoarea
și cazi apoi pe gînduri.

MARIUS TÎRZIU

Cavaler

Un cavaler cu sufletul pe scut,
cu spada ca o aripă lăsată,
pe calul cel mai negru a trecut
urmat de seara brună ca de-o pată.

Din sufletul său gol sticleau scintei,
din spadă șuierau tăișuri lungi
și nu puteai, prin praf și funigei,
cu cea mai uite moarte să-l ajungi.

Cu gene multe secera-n tărie
lungi lujere de stele ca de crin,
pe-ntinderile repezi de cîmpie
cădea din dumnezeu cîte puțin.

Iar brațul se rotea asupra zării
cu plisc adînc de pasăre de pradă,
tirînd pe cavalerul brun al serii
precum un riu tîrît e de-o cascadă.

De s-ar opri acum pe ling-o casă
să-și odihnească spada într-un cui,
ea l-ar prinde din zale-ncet să iasă
și s-ar înfige-n cer prin pieptul lui.

RADU SERGIU RUBA

Fantezie în re minor

Ați început de la o vreme să visați
doar coapsa automobilului prelungă, doar
Zburătoarea cu gîtlej de aluminiu zvîrlit
dincolo de ghilotina orizontului.

Visele voastre ies cu viteză,
uruie-n aerul din jurul frunții,
dragii mei — și nu mai pot
despături visul meu verde cu plante subțiri :
peste ele strivitoare curg roți lepădînd
atmosfere de pulberi și fum, ucigașe,
continente de ulei...

Oare nu vi s-a prelins peste umeri nicicînd
frigul gîndului că într-o zi
voi reuși să visez deodată
în arcul unei curbe o pădure

și nu veți mai reuși să frînați
înainte de arborii întunecați și groși ?

IULIU ARDELEANU POPA

NICOLAE CEAUȘESCU — un nume pentru istoria vie a patriei, pentru umanitate

Nicolae Ceaușescu — omul care a contribuit în modul cel mai decisiv la schimbarea chipului României. (Franco Spisani, Centrul superior de logică și științe comparate din Bologna — Italia).

Se poate afirma că președintele României — țară europeană — se numără printre cei mai experimentați șefi de stat din lume, deoarece, începînd din 1965, el a condus țara sa spre o dezvoltare rapidă și a desfășurat, de asemenea, o activitate deosebită în domeniul politicii internaționale. (Ahti Pekkala, fost președinte al Parlamentului finlandez).

Promovarea unei politici externe sănătoase și independente a avut ca rezultat creșterea prestigiului Republicii Socialiste România în lume. În acest domeniu, președintele Nicolae Ceaușescu este o forță importantă. El a fost recunoscut mai demult ca un conducător însemnat al secolului nostru, iar ideile sale despre politica externă au început să fie larg acceptate. (Michael Cole, publicist, Noua Zeelandă).

Desigur, exemplele ar putea continua, menținîndu-se la aceeași cotă înaltă a aprecierilor și opiniilor deosebit de călduroase. Am început cu ele această consemnare pentru a reliefa și mai pregnant forța unui adevăr. A unui adevăr al zilelor noastre ce s-a impus conștiinței noastre și celei a lumii, ce a impus o identitate cu valoare de simbol și cu putere demiurgică — **ROMÂNIA — CEAUȘESCU.**

La începutul acestui deceniu, gîndindu-mă la „portretul scris al unui comunist exemplar" m-am gîndit, dintru început, că se întîmplă rareori în istoria unei națiuni ca un conducător să se identifice cu însești esențele evoluției ei, cu sensurile majore, emblematice și definitorii ale aspirațiilor unui popor spre progresul societății, culturii și civilizației. Și, în mod firesc, trebuie să relev că Istoria Românilor — această memorie, în egală măsură, lucidă și patetică a unui popor brav și generos, drept și pașnic, dăruit cu harul sacrificiilor în numele celor mai înalte idealuri ale umanității — consemnează la loc de cinste prezențele acelor excepționale personalități care, dînd dovadă de virtuți exemplare, inteligență, curaj, talent și abnegație, au condus destinele poporului nostru cu înțelepciune și fermitate spre adevăratele culmi ale libertății, demnității și prosperității. De aici a izvorît și gestul, la fel de firesc, prin care bibliotecile erudite, ca și vibrantul nostru melos popular, au întipărit, în conștiință și pentru eternitate, cu emoție și mîndrie, chipurile marilor ctitori ai neamului românesc: Decebal, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza.

La fel de firesc — istoria contemporană a României, care, o știm bine, se făurește în fiecare clipă, cu fiecare efort, cu fiecare împlinire — atît pe vastele șantiere ale socialismului, în uzine, în universități, pe ogoare, în artă — va consemna, cu certitudine, în galeria marilor bărbați de stat — devotați cu fiecare gînd și fiecare faptă a lor idealurile sacre de libertate, independență, pace și colaborare între popoare — numele secretarului general al partidului nostru comunist, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Spunînd acestea m-am gîndit și mă gîndesc în primul și unicul rînd la faptul că biografia acestui cel mai iubit fiu al poporului nostru se confundă epopeic cu însăși biografia de înaltă principialitate și dinamism mobilizator a construirii socialismului în România. Ideile sale, relevînd un înalt umanism, echitate, realism, armonia dintre justețea și clarviziunea sa, caracterul profund creator al tezelor confirmate în acest creuzet viu, care este practica, de șirul de împliniri pe care le-a marcat în ultimii ani România socialistă sînt o strălucită și peremptorie dovadă a rolului de largă amplitudine pe care îl poate deține și afirma o personalitate legată trainic de partidul comunist, de poporul și țara sa, de idealurile și aspirațiile înălțătoare ale oamenilor de pretutindeni. Ideile sale emană din cele mai înaintate tradiții progresiste și revoluționare și, înnobilate de sufluł mobilizator și eficient al acțiunii partidului nostru comunist, însuflețesc, în egală măsură, pe compatrioți întrucît se sincronizează cu idealurile de bunăstare și fericire, de echilibru și progres multilateral ale poporului pe care îl conduce.

Aportul său deosebit la elucidarea problemelor pe care societatea contemporană le ridică în fața tuturor statelor, indiferent de orînduirea lor socială, ca și promovarea consecventă în relațiile dintre țări a unor principii ferme și clare vizînd, în exclusivitate, pacea și înțelegerea în lume, au făcut ca președintele Nicolae Ceaușescu să se bucure de o largă popularitate și de un binemeritat prestigiu atît din partea oamenilor politici, cît și a celorlalte categorii de cetățeni de pretutindeni care, direct sau indirect, au venit în contact cu ideile sale, concepția și acțiunea sa politică.

Dar mai presus de orice, în ochii și mintea noastră, a tuturor celor ce locuim pe aceste plaiuri, secretarul general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întruchipează într-un mod inconfundabil legătura indestructibilă dintre Partid, Popor și Țară.

Firește, portretul unui comunist exemplar nu poate fi epuizat niciodată, se luminează el însuși prin propriile sale nenumărate străluciri.

„S-avem un singur țel, o singură voință Nicicînd să nu ne plîngem că ni-e greu"

Nici o furtună, nici un uragan, nici o putere din lume nu va fi în stare să ne oprească. — 1946

Cauza progresului și civilizației omenirii impune respectarea dreptului fiecărui popor, fie el mare sau mic, de a-și alege nestingherit calea dezvoltării politice-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a-și rezolva singur destinele proprii; aceasta constituie, totodată, o cerință esențială a menținerii și consolidării păcii. — 1965.

Strămoșii și părinții voștri, generațiile care au dus pe umerii lor greul luptei pentru lichidarea exploatării, pentru făurirea socialismului, au trecut prin multe încercări, au înfrînt multe piedici, au dat multe jertfe, dar, în ciuda tuturor furtunilor din vremurile de restriște, ei au ținut totdeauna aprinsă făclia libertății și independenței naționale, au făcut ca pe aceste meleaguri să se afirme puternic minunatele calități ale poporului român. — 1966.

Să nu uităm niciodată că toate cuceririle de care ne bucurăm azi au fost obținute prin lupte grele, prin jertfa celor mai buni fii ai poporului nostru. În fața memoriei celor care au căzut în lupta pentru dreptate socială și națională să ne legăm de a face totul pentru a asigura progresul neîntrerupt al țării, bunăstarea și fericirea întregului popor, să ne legăm de a face să strălucească tot mai puternic în lume gloria patriei noastre scumpe — România socialistă. — 1967.

Vreau să declar aici, în Piața Libertății din Cluj, că în întreaga activitate mă voi conduce după interesele poporului ,că voi munci fără odihnă cît timp va bate inima în mine, pentru înflorirea României socialiste, pentru cauza comunismului, voi fi alături de popor. — 1968.

Vă asigur — și sînt convins că exprim părerea tuturor membrilor Consiliului de Stat — că vom pune toată puterea noastră de muncă în slujba intereselor poporului, în slujba desăvîrșirii construcției socialismului în patria noastră, că vom acționa neobosit pentru a contribui la triumful cauzei socialismului, democrației și progresului social, la victoria păcii și colaborării între popoarele din întreaga lume. — 1969

Acționînd în deplină cunoaștere a noilor obiective ale politicii noastre interne și externe, poporul român — stăpîn pe destinele sale — își făurește, cu adevărat liber și în mod conștient, viața sa nouă, viitorul său fericit. — 1970

Multe din cele spuse la adresa muncii și calităților mele le consider adresate poporului meu, al cărui fiu sînt — acestea reprezintă tocmai calitățile poporului nostru minunat. De asemenea, consider că aceste aprecieri sînt adresate partidului nostru comunist, în rîndul căruia am crescut — aș putea spune — am învățat, a cărui politică și ale cărui idealuri mă străduiesc să le traduc în viață, împreună cu Comitetul Central, cu întregul nostru partid și popor. — 1971

În fața unei națiuni apar momente unice, hotărîtoare pentru destinul și viitorul său. Istoria adeverește că nu o dată în fața poporului nostru s-au ivit asemenea momente, dar el a știut întotdeauna să fie la înălțimea vremurilor, să acționeze cu fermitate și hotărîre pentru a-și clădi viitorul. — 1972

Doresc să asigur întregul popor că voi fi soldat credincios și că în orice împrejurare îmi voi face datoria de comunist, de fiu al poporului meu, lucrînd pentru socialism, pentru comunism, pentru pace și colaborare între popoare. — 1973

Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România. — 1974

Cred că este greu să considerăm lumea o tablă de șah și statele, popoarele, națiunile care populează planeta noastră simpli pioni. Popoarele sînt rezultatul unei îndelungate dezvoltări istorice. Fiecare are tradiții istorice, sentimentele sale, iar în epoca noastră toate popoarele joacă un rol important în transformările revoluționare care au loc în lume. — 1975

Trebuie să fim conștienți de faptul că istoria va reține, iar generația noastră va fi judecată nu atît după cît s-a consumat la un moment dat în societate, ci mai ales după ce s-a făcut pentru a asigura progresul rapid și multilateral al României, pentru a asigura un viitor fericit, comunist, națiunii noastre. — 1976

Am pornit și pornim de la faptul că problemele ce trebuie soluționate într-o țară, greutățile de învins se rezolvă nu fugind ci punînd umărul, unind eforturile tuturor pentru a înlătura lipsurile, pentru a înfăptui în comun o viață mai bună pentru toată lumea. Aici este locul tuturor celor care vor, într-adevăr, să contribuie la făurirea unei vieți mai bune și mai fericite, pentru ei și pentru întregul popor! — 1977

Vă asigur, dragi tovarăși, că voi face totul pentru a-mi îndeplini în cît mai bune condiții sarcinile încredințate de partid și popor, fiind convins, așa cum am fost în întreaga mea activitate din mișcarea revoluționară, că aceasta este misiunea fiecărui revoluționar, a fiecărui soldat al partidului. — 1978.

Pentru mine nu există un țel mai nobil, suprem, decît acela de a servi interesele partidului, care corespund pe deplin intereselor și năzuințelor întregului nostru popor, de a servi cauza socialismului și comunismului, de a asigura ridicarea continuă a bunăstării și fericirii poporului, întărirea independenței și suveranității patriei noastre socialiste. — 1979

Să unim tot mai strîns forțele întregului popor, inițiativa și spiritul revoluționar al tuturor oamenilor muncii din patria noastră — muncitori, țărani, intelectuali, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, români, maghiari, germani și de alte naționalități — și, sub conducerea Partidului Comunist Român, forța conducătoare a întregii noastre națiuni, să asigurăm îndeplinirea exemplară în viață a hotărîrilor Congresului al XII-lea, ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație, întărirea continuă a forței sale materiale și spirituale, a independenței și suveranității, creșterea bunăstării întregului popor. — 1980

...Fragmente dintr-un crez de o viață! Un crez reafirmat în fiecare clipă, în fiecare zi, în fiecare lună, în fiecare an.

Un crez ce s-a materializat în contribuția decisivă a președintelui Nicolae Ceaușescu la schimbarea impunătoare a chipului României.

Un crez, o singură voință și o pecete ce ne reamintesc mereu că, așa cum zicea un mare cărturar român, „în fața marilor valori nu putem cruța epitetele".

Un crez al unui patriot, al unui revoluționar și comunist exemplar, un Erou al Țării, întotdeauna aflat la înălțimea epocii, devansîndu-i mereu exigențele.

Un crez al unui Om pentru Oameni.

„UNUL DINTRE CEI MAI PROFUNZI ȘI MAI REPREZENTATIVI OAMENI POLITICI AI ACESTUI TIMP"

Rolul și participarea României în problemele internaționale sînt, în mod eminent, ilustrate de activitatea dinamică a prestigiosului său conducător, președintele Nicolae Ceaușescu. Întreaga lume este conștientă de contribuția sa unică la normalizarea relațiilor dintre state, la reglementarea conflictelor și disputelor internaționale prin negocieri între părțile implicate și instaurarea unui nou tip de relații între state.

KURT WALDHEIM

Ne este cunoscută contribuția dumneavoastră personală în lupta pentru relații internaționale noi, bazate pe egalitate în drepturi în lume, pentru crearea unei atmosfere de înțelegere și colaborare în Balcani. Apreciem meritele dumneavoastră personale pentru afirmarea relațiilor egale în drepturi între state, pentru înțelegerea mai bună între popoare și pentru întărirea păcii.

IOSIP BROZ TITO

În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, o gîndire materialist-dialectică de talie mondială, patriotismul — cu alte cuvinte OMUL ȘI PATRIA SA. Sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu țara a ajuns mai departe decît oricînd în trecut, mai departe decît s-a crezut posibil.

PER OLOF EKSTRÖM
scriitor suedez

Sînteți unul dintre oamenii de stat care au contribuit cel mai mult la democratizarea relațiilor internaționale, susținînd voința popoarelor lumii a treia de a rămîne stăpîne pe destinul lor.

LEOPOLD SÉDAR SENGHOR

Călăuzit de ceea ce am citit — și din ceea ce știm din experiență directă — nu putem decît să recunoaștem și să apreciem contribuția pe care Nicolae Ceaușescu a avut-o, o are și, ne dorim aceasta, va continua să o aibă timp de mulți ani, la afirmarea tot mai amplă a idealurilor socialiste.

LUIGI LONGO

Sublinierea cu fiecare prilej a egalității între națiunile mari și mici este o atitudine democratică, afirmată cu claritate de președintele Ceaușescu și corespunde revendicărilor juste ale tuturor țărilor cu un număr mic de locuitori, printre care se numără și Grecia.

Sîntem datori să apreciem în mod deosebit felul în care această personalitate politică proeminentă, rămînînd credincios teoriei sale filozofice, concepe probleme internaționale atît de larg, cu o asemenea înțelegere a realității istorice și cu atîta justețe și umanism.

Acad. CONSTANTIN TSATSOS

Azi, România este condusă de către strălucitul președinte pe drumurile unui realism politic cu deplina și absoluta domnie a suveranității în toate domeniile, respectînd dreptul, libertatea și demnitatea tuturor celorlalte popoare și făcînd să fie respectate drepturile sacre ale poporului român. Acestea sînt principiile care ghidează politica externă a României.

Prof. dr. JULIO CASTRO FRANCO
Peru

Hotărîrea unanimă a Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii de a se conferi tovarășului Nicolae Ceaușescu „Medalia de aur a păcii" a fost determinată de prețuirea de care se bucură în cadrul mișcării mondiale pentru pace contribuția deosebită pe care secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a adus-o de-a lungul întregii sale vieți la promovarea cauzei păcii și securității internaționale, de recunoaștere a activității neobosite pe care a desfășurat-o în slujba progresului țării și construirii socialismului în România, a asigurării unei vieți noi, libere, independente și prospere pentru poporul român.

ROMESH CHANDRA
președintele Consiliului Mondial al Păcii

Grupaj realizat de Dumitru Constantin

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

13
(935)
Sîmbătă
29 martie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Investitură a istoriei, a prezentului și viitorului patriei

Exprimînd voința unanimă a poporului, reprezentanții națiunii noastre socialiste, întruniți în prima sesiune a celei de a opta legislaturi a Marii Adunări Naționale au reales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al Republicii Socialiste România.

Act istoric cu multiple semnificații, realegerea celui mai iubit fiu al poporului nostru în înaltul post de conducere a patriei socialiste, se definește ca moment de referință din istoria contemporană a României, istorie ale cărei adevărate dimensiuni creatoare s-au relevat multiplu și puternic în această perioadă de înflorire fără precedent, în toate domeniile vieții materiale și spirituale a poporului nostru.

Moment înălțător, moment de înaltă trăire politică, civică, patriotică.

Moment care a condensat în cristalul său o întreagă istorie scrisă în libertate, cu pasiune și dăruire revoluționară. Este istoria care se leagă direct de activitatea și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitorul inspirat al României de azi.

Acest an — 1980 — a intrat în istoria noastră și ca anul realegerii în suprema funcție de președinte al Republicii Socialiste România a tovarășului Nicolae Ceaușescu, revoluționar călit în aspre bătălii de clasă, revoluționar cu o gîndire vie, dinamică, profund originală, revoluționar ul omeniei comuniste, patriot înflăcărat dovedind permanent înaltă grijă pentru destinele patriei și ale poporului român, internaționalist recunoscut și apreciat pentru activitatea sa neobosită care se concretizează în marele prestigiu de care se bucură țara, pretutindeni în lume.

Deci, primei sesiuni a celei de a opta legislaturi i-a revenit suprema onoare **de a realege, prin votul său adînc responsabil, ca președinte al României socialiste pe marele bărbat al Patriei. Pentru că nu numai pentru omul muncii luat ca parte a unui mare întreg care este poporul, ci și pentru forumurile țării, votul acordat tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă o înaltă onoare. Este onoarea manifestării directe a sentimentelor pentru primul om al țării, este onoarea pe care o implică manifestarea directă a responsabilității. Este, în esență, onoarea gestului cu profunde implicații în viața țării, a națiunii noastre socialiste.**

Am ascultat, în fața televizoarelor, Imnul de stat al Republicii Socialiste România. Am privit în acele momente solemne chipul președintelui Republicii Socialiste România. Și, apoi, am revăzut în memorie harta țării. Voința României socialiste, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, s-a manifestat încă o dată plenar.

Este aceasta expresia unității de monolit a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general. Este aceasta expresia încrederii, a hotăririi de a merge mereu înainte, într-un ritm mereu mai rapid, pe calea deschisă de marele Program al făuririi noii societăți în România.

Tot ce a înfăptuit poporul nostru în ultimul deceniu și jumătate este nemijlocit legat de numele, fapta și gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducător încercat al întregii națiuni pe calea progresului și bunăstării, a prosperității și demnității patriei, a afirmării personalității umane, independenței și suveranității României socialiste.

Prin votul reprezentanților noștri în marele forum al țării ne-am exprimat dorința ca și de acum înainte faptele noastre de muncă, de viață să se desfășoare sub arcul de lumină al gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Avem convingerea nestrămutată că astfel vom izbîndi în lucrarea noastră, în chipul cel mai deplin. Iar această convingere ne deschide noi drumuri fertile de afirmare a propriei gîndiri pentru a spori tezaurul de valori — materiale și spirituale — ale prezentului.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al României socialiste a însemnat un major act politic pe care națiunea română, prin reprezentanții ei aleși, l-au îndeplinit în numele prezentului și viitorului patriei, pentru continuarea, tot mai dinamică, a procesului de edificare a noii societăți pe pămîntul românesc.

Luceafărul

Climatul liniștii constructive

Afirmarea României ca o prezență dinamică și constructivă pe planul vieții internaționale a corespuns cu o perioadă de profundă frămîntare în istoria contemporană a omenirii. Dacă rememorăm ultimele decenii, acelea adică scurse de la ultima conflagrație mondială — conflagrație care a servit și drept detonator în procesul de modificare al peisajului epocii colonialismului, epocă văzută într-o lumină romantică doar de autorii de cărțulii căldute de aventuri scrise pentru adormirea conștiințelor mic-burgheze, în realitate o epocă vibrînd sub povara injustițiilor de tot felul — nu putem să nu facem constatarea că problemele majore ale relațiilor între popoare nu sînt nici pe departe rezolvate. S-au acumulat noi tensiuni și s-au manifestat noi fracturi ; tendințele de reîmpărțire a lumii în noi sfere de influență au devenit tot mai vizibile și ele au angrenat nu doar simpla atitudine, ci și comportamentul politic al unor popoare mici sau mijlocii din punct de vedere demografic și posedînd un nivel de dezvoltare economică și socială care numai de stări conflictuale pe plan extern nu aveau nevoie pentru a se putea desfășura. În special în ultimul deceniu și jumătate, pe eșicherul politicii mondiale au apărut situații noi și focare noi de încordare pe care orice om, înzestrat cu un minimum simț cetățenesc și cu o minimă cultură politică, nu poate să nu le privească îngrijorat deoarece ele sînt firele invizibile care țin deasupra capului fiecăruia din noi sabia lui Damocles. Ruperea unuia poate fi fatală : cine știe dacă celelalte rezistă la atîta greutate.

Tocmai în acest interval dificil politica externă a României orientată direct de președintele Nicolae Ceaușescu, a fost mai activă ca oricînd. Tocmai în această perioadă s-au afirmat de către reprezentanții României, de la tribuna diferitelor înalte foruri internaționale, hotărîrea poporului nostru de a face tot ce-i stă în putință pentru instaurarea unei păci durabile în lume, a unor relații bazate pe acea succesiune de principii devenite de acum atît de bine cunoscute, în virtutea cărora, și prin respectarea cărora, fiecare națiune, fiecare comunitate umană, fiecare individ trebuie și poate să respire demn aerul bătrînei noastre planete. Această consecventă angajare a României pe calea promovării respectului pentru valoarea fundamentală a umanității pacea, își are punctul ferm de sprijin, suportul moral, într-o experiență istorică dramatică a poporului nostru. Secole de războaie și năvăliri : lupte îndîrjite, duse în condiții cînd raporturile de forțe erau mai mult decît inegale pentru supraviețuirea însăși a poporului ; confruntări politice și diplomatice degenerate în conflicte militare cu mari puteri pentru care coama Carpaților reprezenta dorința unei noi frontiere sau a unui punct de sprijin ; provizorat și singurătate la conferințele unde se hotăra soarta Europei în ultimul secol și jumătate — iată mostenirea de fapte pe care a propus-o spre reflecție istoria poporului nostru diplomației sale. Acestor fapte li s-a făcut interpretul strălucit președintele **Nicolae Ceaușescu**, care a știut să desprindă din ele o lecție de omenie și să o propună ca atare comunității internaționale. În numele ei, România a actionat și actionează pe plan international pentru instaurarea unui climat de pace și cooperare, pentru transformarea destinderii dintr-o simplă noțiune într-un concept cu valoare operativă, într-o situație de viață. **„Trebuie să se înțeleagă bine** — arăta președintele României la

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 6-a

Istorie

La neclintiții ani de străduință
Nesomn, furtuni și zbateri, neclintit.
El, Ctitorul acestei Patrii sfinte,
E tot la fel, de ani, neobosit.

Cutreieră și-acum ca totdeauna,
Fără odihnă fiecare plai.
Unde-a fost noapte, a adus lumină
Și a făcut o inimă de rai.

Din lupta sa au răsărit orașe,
Uzine mari și fabrici fel de fel.
El a tăiat în jumătate munții
Chiar dacă ei au fost mai tari ca el.

Au înflorit ogoare la tot pasul
Și-a alungat durerea temerar,
Pe unde griji au mai rămas din vremuri
A revărsat din inima lui har.

De veghe-ntruna la hotarul țării,
A luat furtuni în brațe, neclintit
Și s-a bătut cu ele zi și noapte
De nici un vifor însă biruit.

Poeți, cîntați-i dragostea de țară
Să știe lumea care e pe drum
Cine-a făcut, să fie-n neuitare
Cui se cuvine Patria de-acum !

Virgil Carianopol

Literatura vieții

Indiscutabil, literatura noastră trăiește un proces al regăsirii conștiinței de sine. Perioada premergătoare acestei etape a dat cîteva opere fundamentale, multe dintre ele datorate marilor scriitori dintre cele două războaie care au continuat să creeze și după 1944 ; negarea integrală a anilor aceleora nefiind decît rodul unor atitudini extreme, dar cert este că, dacă pînă în 1965 se poate vorbi despre unele lucrări de mare valoare, abia de atunci încoace putem consemna o literatură de valori.

Eliberată de chingi artificiale, arta a trecut la început printr-un proces de căutări febrile, în care creatorii încercau parcă să recupereze într-un timp record ceea ce nu s-a făcut mulți ani de zile. Nu este însă mai puțin adevărat că generația de scriitori care se ridica tocmai în acei ani trecea prin contactul buimăcitor cu marile valori la care nu avusese multă vreme acces, iar impactul acesta brusc pe unii i-a zăpăcit de-a binelea. Dar lucrurile s-au decantat firesc și am ajuns să scriem ceea ce ne durea pe noi, ceea ce simțeam noi. Au urmat cărți tulburătoare, necruțătoare despre greșeli revolute, acte justițiare ale unor erori ale perioadei premergătoare. Ceea ce s-a omis a fost că în aceste lucrări autorii au uitat să se și bucure. Și atunci a venit vremea regăsirii de sine, literatura ultimilor ani, cea care privește viața ca pe un complex de evenimente, și bune și mai puțin bune, dar care viață este îndreptată spre un prezent fierbinte și spre un viitor care depinde doar de noi. Izbînda generației deceniului care s-a încheiat nu demult este afirmarea faptului că viața merge înainte, fără a-i fi însă indiferent cum va arăta acest înainte, că toți pînă la unul sîntem răspunzători de acest drum, că răspunderea aceasta a devenit un lucru foarte concret de cînd poporul este înțeles ca o realitate fizică constituită din milioane de individualități, de cînd individualitatea se poate manifesta ca o expresie a întregului.

Nu mai puțin severă, această literatură este preocupată să arate un prezent la care dorește să contribuie și, fără să se ferească de nici o zonă a trecutului, să cimenteze în primul rînd drumul pe care pășim acum. Este interesant de observat că majoritatea autorilor la care mă refer, deși scriitori tineri, au ajuns la această conștiință după publicarea unor cărți care au jalonat etapele literaturii noastre noi, literatură pe care în ultimă instanță și ei au făcut-o. Prozatori ca Eugen Uricaru, Mihai Sin, Alexandru Papilian, Alexandru Deal, Vasile Andru, Radu Mareș, Florin Bănescu, I.D. Teodorescu, Vasile Sălăjan, Horia Ungureanu, enumerarea putînd fi bineînțeles mult mai lungă, au ajuns la descrierea zilei de azi după ce au parcurs, de multe ori cu rezultate artistice cu totul remarcabile, un itinerar al limpezirilor. Încleștarea justițiară față de trecut a devenit încordare preocupată față de destinele prezentului, teme existențiale se răsfrîng asupra vieții noastre de fiecare zi, adevăruri stringente sînt înfățișate în lipsa metaforelor uzate care, goale de încărcătură, deveniseră la un moment dat etalonul unei joase

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 7-a

EVENIMENT CULTURAL: Film

«Lăpușneanu : temă·producătoare de capodopere» de M. Ungheanu ● **«Un moment de referință»** de Nicolae Mateescu.

(În pagina a 6-a)

Însemnări despre proză

O trecere în revistă a cărților anului 1979, un bilanț care să propună și un calificativ general, ar presupune, probabil, o lectură mult mai completă decît cea pe care o am. Nu mă hazardez, deci, în judecăți de valoare globale și nici nu aș avea dreptul s-o fac, de vreme ce am citit mult prea puțin, din tot ce s-a scris în anul ce abia s-a sfîrșit. Bineînțeles că m-aș putea face, mai bine spus preface, că am citit totul din ceea ce „merita" să fie citit, lecturile putîndu-se completa și după procedeul, cunoscut încă de pe băncile școlii, a trasului cu urechea. Dintr-un fel de orgoliu prefer, însă, să nu vorbesc despre cărți pe care din păcate n-am ajuns să le citesc pînă acum. Avînd în vedere, prin urmare, lecturile mele destul de restrînse, nici nu aș putea spune dacă anul 1979 a fost și el **un an al romanului,** la fel ca cel precedent. Cîntarului pe care l-aș folosi, i-ar lipsi, probabil, o parte din greutățile necesare. Nu e greu însă, în schimb, să vedem că romanul se menține, în continuare, în centrul atenției, el domină scena de cîțiva ani buni. Se întîmplă **ceva** cu romanul românesc și acest lucru nu e greu de observat...

O primă întrebare pe care am vrea să ne-o punem este următoarea : A pătruns oare în suficientă măsură în proza noastră de astăzi —

Sorin Titel

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● **CUVINTE DIN INIMA ȚĂRII** ● „Momentul devenirii noastre" de Vasile Băran ● „Demnitatea de a fi fiind" de M. Constantinescu ● „Atelier al timpului" de Balogh József ● Versuri de ● Ion Potopin ● Nicolae Sirius ● Marius Stănilă ● Mircea Stâncel ● Vasile Andronache ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Ioana Diaconescu și ● A.I. Zăinescu ● Proză de Tudor Octavian și ● Dumitru M. Ion ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi» Evocare de Ioana Postelnicu ● Planete de Ion Caraion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Repere ● Spectacolul lumii ● Revista străină

Forța social-politică a tineretului

Un eseu cu titlul de mai sus este tentat să facă recurs la date statistice, de ordin cantitativ. La ponderea pe care o deține tineretul în ansamblul populației (variabilă dar, oricum, destul de mare în lume, înscriindu-se — pentru cei cuprinși de la 0 la 24 de ani — între 45% și 65%). La volumul tinerilor în forță de muncă, volum aflat pe o curbă ascendentă. La potențialul școlar al societății (care depășește treptat, la noi, pentru cei încadrați în diferite nivele de învățămînt, un sfert din populația totală) La gradul de participare a tineretului, prin organizațiile sale proprii, în sistemele activității social-politice. Am putea da, desigur, date sugestive și diverse, care ar atesta că, astăzi, potențialul tînăr de care dispune societatea, în speță societatea noastră socialistă, este deosebit de mare. Dar cifrele nu pot grăi pe deplin despre structura utilizării sociale rationale a acestui potențial, despre intensitatea socială a promovării tineretului prin mecanisme de realizare a șanselor, despre capacitatea societății de a-și insuși tinerețea ca o dimensiune a propriei sale conștiințe generice.

Iată de ce, fără a subestima valoarea argumentativă a datelor statistice și ținînd seama de procesele specifice care configurează dinamismul tineretului în societatea noastră socialistă, voi alege calea analizei calitative. O cale mai complexă, dar mai adecvată spațiului său de referință. Cum se construiește, așadar, forța social-politică a tineretului nostru la pragul anilor 80 ?

Mai întîi, vom observa — și cu ajutorul recurenței istorice retrospective — că societatea noastră și-a amplificat, treptat, în ultimii ani, capacitatea de a trata problemele tineretului în termenii unui demers operațional, programatic. Nu au existat planuri sau programe de acțiune, de interes național sau zonal, care să nu privească, într-un fel sau altul, starea și perspectivele tinerelor generații. Putem spune că — mai cu seamă în ultimul deceniu și jumătate — s-a constituit un praxis al angajării tineretului în totalitatea proceselor economice și sociale care dau chip dezvoltării de ansamblu a României socialiste. Tineretul nu mai este doar o categorie (socială, de virstă sau de spirit), care se poate „decupa" din restul vieții sociale pentru a i se raporta acestuia ca un „daturn" ce vine din urmă, pe scara timpului. S-a produs o sensibilă mutație, de natură existențială, de optică și de strategie : tineretul este tot mai mult tratat ca **forță inerentă a dezvoltării sociale,** ca forță pe care o generează însăși realitatea socialistă, a cărei tinerețe istorică își face un punct de sprijin din tinerețea oamenilor înșiși.

Forța social-politică a tineretului nostru are, așadar, un funciar temei ontic, izvorăște din

Conf. univ. dr. Aculin Cazacu

Continuare în pag. a 7-a

Umanism românesc și sud-est european

Erudite, subsumate unei concepții unitare despre începuturile umanismului nostru, aceste „studii preliminare" adunate recent într-un volum *) de către Virgil Cândea se articulează de fapt într-o veritabilă sinteză impresionantă prin limpezimea frazei și rigoarea demonstrației. „Mărunțișurile" prăfuite de istorie culturală luminează altfel o geografie spirituală bogată în conexiuni și elemente menite să ne plaseze mai exact și, am adăuga, mai firesc în Europa veacului al XVII-lea. Între această perioadă ce decide, la noi, umanismul și „coordonatele" deduse de către Al. Duțu din miscarea de idei a secolului următor continuitatea apare ca normală : mari capitole de istorie culturală românească se încheagă astfel **aux petits pas,** dar cu siguranța pe care numai cercetarea metodică și, în plus, interdisciplinară o poate arăta. Dimensiuni enunțate în capitolul preliminar, **Umanismul românesc,** sînt reluate selectiv în radiografiile consacrate lui Udriște Năsturel și Nicolae Milescu Spătarul, pentru ca extinderea cercetării la întregul perimetru sud-est european s-o găsim concretizată în exceptionalul studiu comparativ **Intelectualul sud-est european în secolul al XVII-lea,** finalul volumului constituindu-l o succintă trecere în revistă a **Istoriografiei umanismului românesc,** adusă la zi. Unitare prin obiectul de bază — fenomenul umanismului, „contribuțiile" lui Virgil Cândea au în comun cîteva premise, dintre care amintim doar două. În primul rînd, dorința — perfect justificată — de a contura specificitatea umanismului nord-dunărean prin raportarea la c r i t e r i i i n t e r n o, occidentul european alcătuind, doar el singur, un termen de referință insuficient. „Problematica strict locală" trebuia privită dintr-un unghi adecvat, mai exact, din perspectiva sud-estului în care Principatele au jucat, după 1453, un rol funcțional. Cunoașterea

Mircea Muthu

Continuare în pag. a 7-a

Însemnări despre proză

O trecere în revistă a cărților anului 1979, un bilanț care să propună și un calificativ general, ar presupune, probabil, o lectură mult mai completă decît cea pe care o am. Nu mă hazardez, deci, în judecăți de valoare globale și nici nu aș avea dreptul s-o fac, de vreme ce am citit mult prea puțin, din tot ce s-a scris în anul ce abia s-a sfîrșit. Bineînțeles că m-aș putea face, mai bine spus preface, că am citit totul din ceea ce „merita" să fie citit, lecturile putîndu-se completa și după procedeul, cunoscut încă de pe băncile școlii, a trasului cu urechea. Dintr-un fel de orgoliu prefer, însă, să nu vorbesc despre cărți pe care din păcate n-am ajuns să le citesc pînă acum. Avînd în vedere, prin urmare, lecturile mele destul de restrînse, nici nu aș putea spune dacă anul 1979 a fost și el **un an al romanului,** la fel ca cel precedent. Cîntarului pe care l-aș folosi, i-ar lipsi, probabil, o parte din greutățile necesare. Nu e greu însă, în schimb, să vedem că romanul se menține, în continuare, în centrul atenției, el domină scena de cîțiva ani buni. Se întîmplă **ceva** cu romanul românesc și acest lucru nu e greu de observat...

O primă întrebare pe care am vrea să ne-o punem este următoarea : A pătruns oare în suficientă măsură în proza noastră de astăzi —

Sorin Titel

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

LIVIU LEONTE: «Constantin Negruzzi»

Studiul monografic pe care Liviu Leonte îl consacră lui Constantin Negruzzi (Editura **„Minerva"**, colecția **„Universitas"**, 1980) aparține, în fond, unui gen de exegeză tot mai rar practicată în zilele noastre și, mai ales, nu tocmai pe placul multora dintre campionii „lecturilor moderne" ori, pasămite, „infidele", aplicate cu dezarmant aplomb simplificator textului literar clasicizat. Vrem să spunem că, în chip straniu, studiul acesta poate stîrni din capul locului o anumită stare de arogantă suspiciune pentru simplul (și importantul !) fapt că autorul lui este, totodată, editorul contemporan cel mai de seamă al operei negruzziene. După opinia amintiților campioni ai „lecturilor moderne" și „infidele", aici, în calitatea de editor a analistului s-ar afla acel ireductibil handicap ce îngreunează, zice-se, nebănuit de mult accesul în miezul actualității perpetui conținut de marea creație. În ce ne privește, ne obstinăm în credința, că înainte de orice, dimpotrivă, dezideratul „lecturii actuale" este succedaneul firesc al „lecturii complete" ; ceea ce, pe scurt, vrea să însemneze că numai situarea contextual monografică a operei este în măsură a conduce la relevarea modernității ei intrinsece.

Sub semnul unei asemenea operații, atotcuprinzător exegetică stă, fără îndoială, și studiul lui Liviu Leonte. Exacta perspectivă critic-ideatică din unghiul căreia se desfășoară întreaga investigație ne este comunicată de autor de-abia în capitolul final al lucrării **(Mostenirea culturală și literară)**. „Echilibrul în propriile-i „antiteze" care i-a fost reproșat uneori omului — observă deci Liviu Leonte în concluzie — a fost fericit pentru scriitor. Într-o epocă de mari revărsări afective, pe o direcție sau alta, Negruzzi a știut să nu se entuziasmeze facil și a înțeles că, mai presus de jocul personal al preferințelor, stau privirea și înțelegerea realității. Intuise că istoria are un curs obiectiv al ei, pe care sentimentele nu-l pot schimba". Să arătăm, că primele două capitole ale lucrării **(O viață obișnuită, Perspective ideologice și culturale)** au menirea de a reconstitui cît mai minuțios cu putință cadrul material biografic (din dublă perspectivă : **omul și epoca)** în ambianța căruia se manifestă respectivul **echilibru în proprille „antiteze"**. Din cite ne dăm seama, niciuna dintre tentativele biografice (și nu sînt puține) consacrate lui Constantin Negruzzi pînă acum nu fac dovada unei atît de riguroase și detaliate descinderi în document precum cea de față. De-ar fi să menționăm numai laborioșul efort de despuiere cvasitotală a materialului informativ înmagazinat de presa vremii (cazul „Gazetei de Moldavia", dar mai ales, al gazetei „Săptămîna") și în arhivele statului din Iași, și-ar fi suficient să apreciem cît de substanțială este contribuția autorului și pe această latură. Important este însă că viziunea oarecum stereotip-didactică asupra omului Constantin Negruzzi este serios amendată odată cu aducerea în prim plan a întregului dosar biografic. Iată, pentru edificare ne oprim doar asupra a două exemple. Primul se referă la adevăratul arbore genealogic al scriitorului. Supunîndu-l unei foarte severe „expertize" pe cel întocmit de însuși Negruzzi, Liviu Leonte, de fapt, nu se lasă, pur și simplu, prins într-un pasionant „joc" detectivist circumscris istoriei literare. Comparînd versiunea C. Negruzzi (publicată de Gh. Ghibănescu în introducerea la **Scrierile lui Constantin Negruzzi,** vol. I, 1872) cu aceea propusă de actualul exeget, ne dăm seama că ajustările înnobilante din prima explică un anume „complex" al originii care va determina complicata strategie negruzziană (de esență „stimpărată") în planul comportamentului social și politic. Al doilea exemplu la care dorim să ne referim, în aceeași ordine a faptelor, vizează extrem de edificatoarele lumini pe care le aruncă asupra mentalității și ideologiei scriitorului atenta interpretare a documentelor de arhivă — cuprinzînd dosarul vieții de slujbaș și dregător, a lui C. Negruzzi —, coroborate cu activitatea publicistică desfășurată în paginile gazetei „Săptămîna". Constantin Negruzzi, precursor de seamă al ideologiei sămănătoriste, o dimensiune doar sugerată de **Scrisoarea XXV. (Omul de țară)** acum se impune ca un adevăr îndubitabil.

Curios este, așadar, că o asemenea strategie a prudenței și chiar a discretei duplicități în materie de comportament social-politic are drept efect treptata și, pînă la urmă, deplin revelatoarea edificare a unei excepționale conștiințe critice, capabilă să acționeze, adesea, cu maximum de eficacitate în cîmpul culturii și al creației Dacă ceea ce, la un moment dat, Liviu Leonte numește „complexul" Heliade-Rădulescu, la C. Negruzzi, nu capătă și înfățișarea romanticului avînt profetic, mesianic al primului, în schimb, este de remarcat că luciul moldovean care este autorul nuvelei **Alexandru Lăpușneanu** își valorifică „retractilitatea" străduindu-se a da temei prin fapte detașat conduse inițiativelor și aspirațiilor freneticului său contemporan. Amintitul capitol **Perspective ideologice și culturale** — dens, văzînd o ținută superior didactică — are și acest merit ; de a argumenta, aprofundat și nuanțat, calitatea lui C. Negruzzi de mare înaintaș în sfera unor discipline cum sînt teatrul, critica literară, limba literară, folclorul și altele.

Trecînd, acum, la capitolele de analiză critică propriu-zisă să remarcăm, mai întîi, că bogăția materialului informativ este, de asemenea, impresionantă. Atracție la lectură a acestor întinse părți din monografia lui Liviu Leonte este asigurată cu deosebire de supletea științifică a expunerii. Ideea critică a capitolului **Necesarele traduceri** are în atenție dichotomia dintre ipostaza de traducător și aceea de „localizator" a lui C. Negruzzi. Și este de-a dreptul pasionant a urmări demonstrația exegetului (reluată și în celelalte capitole, mai ales în cel intitulat **Dramaturgul)**, preocupat să delimiteze peste tot sferele de influență revendicate continuu de cele două practici. Regretînd (ca și în cazul „complexului" Heliade Rădulescu) faptul că Liviu Leonte nu își ia cutezanța de „a specula", din unghi eseistic în marginea a ceea ce tot el numește „complexul" Kogălniceanu la C. Negruzzi (condamnarea vehementă, în programul „Daciei literare" a „traducțiilor"), se cuvine să evidențiem, aici, succesiunea sondajelor comportiviste dintre original și versiunea românească. Cînd e cazul, autorul nu ezită a corecta sau amenda unele asazise identificări aparținînd altor cercetători, ca să nu mai spunem că el însuși vine cu contribuții personale. În fine, rămînînd în aceeași sferă de preocupări, de reținut sînt și unele sublinieri vizînd efectele asupra operei literare negruzziene originale. Ne gîndim, între altele, la relația dintre preferința tînărului C. Negruzzi pentru traducerea **Moraliceștilor haractiruri** ale lui Teofrast — prin intermediul versiunii neogrecești a lui Dimitrie Darvari — și structura artistică a **Scrisorilor** sau la scena în care mulțimea cere Mariei Tudor capul lui Fabiani (în **Maria Tudor** de Victor Hugo), „transferată" în memorabila scenă unde apar tîrgoveți cerînd capul lui Moțoc în **Alexandru Lăpușneanu.**

Capitolele consacrate operei literare originale a lui Negruzzi, evident, au în atenție poezie **(Acorduri lirice)** dramaturgia **(Dramaturgul)** și proza **(Prozatorul și Scrisorile).** Practica epuizării cvasicomplete a materiei documentare este suverană și de data aceasta, așa încît nu mai insistăm. Revenim la evaluările critice privite în sine. În puține cuvinte, să arătăm că analiza poeziei, onestă și exactă în general, este totuși prea tare încorsetată de ideea oarecum prezumțioasă că lui C Negruzzi nu i se poate recunoaște calitatea de autentic poet. Comparînd această latură a activității scriitorului cu aceea a unora dintre contemporanii săi, în exclusivitate poeți, credem că e bine să fim mai puțin drastici. Bine prizate din unghiul temelor și al tiparelor prozaistice, **Scrisorile** nu beneficiază totuși de o mai adîncă investigație în ceea ce privește valoarea lor de prototip pentru evoluția ulterioară a prozei scurte românești. Cît despre modernitatea din unghiul căreia ne-am fi așteptat să fie recitită nuvelistica negruzziană — se înțelege, în primul rînd **Alexandru Lăpușneanu** — situația nu ni se pare cu totul satisfăcătoare. Ezitant, mult prea reținut, Liviu Leonte se mulțumește, în cele din urmă, a ne da constînciose analize în care judecata de situare pare instinctiv refractară la eventualele riscuri ale judecății de valoare luate pe cont propriu.

Monografia lui Liviu Leonte ne pune la îndemînă cel mai complet și mai viabil instrument de lucru și informare din cîte s-au elaborat pînă la ora actuală cu privire la personalitatea și opera lui Constantin Negruzzi.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezia

În tradiție clasică

● Poezia lui Haralambie Țugui certifică o sensibilitate și o artă poetică de tip clasic. Făcînd această afirmație ne referim atît la spațiul tematic cît și la modalitățile prozodice. În linia clasicismului românesc, motivele predilecte vor fi, deci, natura, istoria și, ca element abstract, timpul, percepute de o privire calmă, senină, de un temperament solar, echilibrat. În ceea ce privește procedeele artistice, se observă aplicația spre culoare, spre imaginea static-picturală : „Păuni sonori ai pădurilor / abia presimțind curcubeiele toamnei, / acest covor românesc peste care / ochii adastă de-o veșnicie / cîntecul încă neauzit... // Acolo se spune că ni-i începutul / învăluit în ceturile istoriei, albastre, / împădurit cu legendele și chiote nesfîrșite / de nuntă și luptă // etc De altfel, ciclul **Zborul liber al soarelui** ca și o bună parte din ciclul **Confesiunile pămîntului** conțin poezii patriotice ce evocă figuri de mari domnitori, evenimente importante și locuri ilustre din istoria țării precum și pasteluri în care dominant este sentimentul de jubilație panteistă și senzația de integrare organică în peisaj : „N-am alte margini și repere... / Surpat în mine, fără glas, / ascult aceleași voci de plantă / cu viu alint din lutul gras, / aceeași melopee tandră / a bucuriei efemere (...)" **(Nedumerire)** Alteori însă tonul nu mai este didactic și expozitiv ci capătă ritm și accente polemice ca în această demnă de menționat diatribă istorică din care citez : „Năvălitori cită frunză și iarbă / sparg în săgeți și în sulițe pacea din inimi... / Dar ei nu știu trecătorii / că fiecare din oamenii acestui pămînt / poartă în trup rădăcini de istorii / ca un veșnic veșmînt // Fruntea lui Gelu / se apără ca oțelul / Pieptul lui Vlad / e stîncă-mbrăcată cu brad / în pururea nemișcare ; / pe cînd brațul lui Menumorut / se face tăiș de sabie, nevăzut, / hăcuind veneticii fără cruțare, // Și vin năvălitorii cu hîrci la oblinc / sub porțile Carpaților să-și caute / tainuri de aur și sînge / iar pămîntul își face din plin datoria / înghițindu-le, risipindu-le / puhoiul de leșuri nătînge..." **(Ca un veșmînt).** Haralambie Țugui practică în general o lirică a simplității și clarității, preferînd exprimarea nemijlocită cu impact imediat, unei arte poetice mai elaborate. Avînd avantajul comunicabilității și al contactului direct cu receptorul, limbajul său poetic acuză totuși o anumită lipsă de relief și monotonie imagistică. De asemenea, capacitatea inventivă și asociativă nu este deosebită, ceea ce determină abundența de figuri poetice elementare, epitetul, comparația, personificarea și interogația. Dar, în poemele care gloseză pe marginea motivului timpului, a libertății destinului uman, imagistica devine mai neguroasă, aproape se tulbură, semnificațiile capătă profunzime: „Pașii somnambuli ai uitării / ca niște umbre abia descifrate / fuga de movuri tîrzii / una cu lîncedа noapte / în care încet-încet scoborîm / nestiutori și triști totodată // (...) Cine rupe crengile cerului, joase și cine / toarnă într-una mov peste toate ? Dans somnambul de umbre tîrzii / cu cîntecele lor de sirene, / și cînd fiecare secundă îți spune / asemeni femeii lui Lot : / Nu te uita înapoi, nu întreba ! legile nopții rămîn zăvorîte în piatră" **(În piatră).**

Ciclurile **Pasărea Morții** și **Ecou pierdut** (lirică erotică) aduc o tematică și un suflu mai personal. Primul dintre ele grupează poezii care circumscriu în maniera lui Camil Petrescu, din **Ciclul morții** experiența fragică a războiului. Avem în față un „jurnal liric" de front, în care combatantul nu are perspectiva ansamblului, trăiește și la contact din interior cu absurdul și monstruosul evenimentelor. Remarcabilă în acest sens este piesa **Rugă tăcută,** o elegie cu puternice accente expresioniste. Haralambie Țugui mi se pare interesant tocmai atunci cînd se „abate" de la propriile norme și formule poetice.

Paul Dugneanu

*) **Haralambie Țugui : „Confesiunile pămîntului", Editura „Cartea Românească", 1980.**

proza

Un excelent stilist

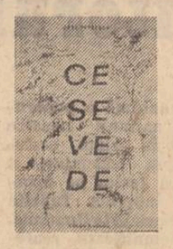

● Excelent stilist rafinat, cu mina flaubertiană, Radu Petrescu pare a **face în Ce se vede*)** un pas înapoi în domeniul subiectului. Căci ce este altceva un roman decît viața în optica unui spirit teologic, înclinat către examinarea unui număr de evenimente cu scopul de a rezulta noțiuni de ordin moral pentru cititor. Un asemenea prozator era, de altfel, Radu Petrescu pînă deunăzi, cînd ne-a dat, în **Oceanul întors,** sub forma unui jurnal excepțional, un specimen de narațiune în aparență fără construcție, solidă totuși moral, cu o substrucțiune remarcabilă. Însă, **Ce se vede** ar fi, se vede treaba, un experiment, căci autorul s-ar fi plictisit în a se exercita realist, „inactual", într-un gust epic ce pare unora colbăit și ieșit din moda curentă. Nu uit să observ că, în materie de literatură, moda este o noțiune lipsită pe deplin de domeniu, căci nu valoarea vine din actualitate, cît actualitatea este consecința rezistenței de natură axiologică.

Ce se vede este, pe scurt, experimentul modernist al lui Radu Petrescu, unica lui pașiș dificultuoasă. Totuși, se poate dovedi că prozatorul și-a îngrădit o dotare în afara comunului, care se vede totuși precum uleiul în apă. Subiectul este următorul, deși nu într-însul și-a pus Radu Petrescu virtutea prozastică majoră. La moartea Eleonorei Dineseu își dispută moștenirea soțul defunctei, căpitanul Dinescu, și sora ei, Zizi, împreună cu soțul acesteia, Leon Marcu, angrosist și cherestegiu. Testamentul îngăduie sorei să-l depoședeze pe căpitanul văduv de avere dacă el se va căsători. Clauză dramatică, fiindcă acela este om încă tînăr și cu pasionalitate ferventă, iubind pe o văduvă căreia îi face cunoștința în cimitir, amorezindu-se apoi palpitant de o prostituată cu pretenții, anume Marieta Kraus, brăileancă aventuroasă, cu o biografie curat românească. Aceste infidelități nu scapă desigur ochiului atent al cumnatului Leon, care tocmește oameni în urmărirea căpitanului priapic retras, conspirativ, cu iubita la o vie rurală. La această vreme, nepotul lui Alexandru Eliade, elev mi se pare, și poet diletant, își face educația sentimentală, deplin fiscală și fără inițiativă. Amorul este la el întocmit din pure efluvii visătoare și nimic mai mult.

Acestea sînt datele inițiale, remarcabile spre a ne da un roman de moravuri în mediu de război (faptele se petrec în 1941) și dacă adăugăm încă vreo 10—15 chipuri cu interesul lor, rezultă și o umanitate bogată caracterologic, ce poate stimula complicațiile sociale și sufletești. Însă de aici, Radu Petrescu a modificat complet potențele de principiu ale faptelor și le-a dat o notă de bizarerie teoretică, în genul unei „conte philosophique", unde se examinează chestiunea justeții percepției obiective a timpului în termenii unui soi de cazuistică oarecum teologică. Alexandru Eliade, Ojescu, Virgil Aurelian, G. Poenăreanu, cu toți amicii, se trezesc în felurite vremi, în plin război și după vreo treizeci și șase de ani, convorbind filosofic, citind poezii, evocind momente comune. Aceste turburări de timp n-ar fi anfipatice de s-ar deduce din mica senilitate de pensionați, în a rememora reminiscențe îndepărtate cu amici juvenili și ar fi fost de tot potrivite într-un roman de formulă, ca să zic așa, fantastă. Însă, imaginați-vă că în plină proză balzaciană, cu portrete, scene de moravuri, deducții din peisaj moral și din descripții de case și străzi, se înveste o asemenea bizarerie de minți febricitante, complet fără legătură cu datele inițiale.

Spre a face totuși verosimilă povestea vremilor încurcate, el a emis o idee, teoretizată de junii literați, constînd în aceea că realitatea e „scrisă" de un ochi interior, abstract în chip reversibil, în așa fel încît din roman se creează realul care el însuși inventă romanul. **Ce se vede** ar fi rezultatul unui proces occult, superficia unei realități obiective produsă artifical de un emitător misterios, din perspectiva căruia loc și timp sînt simple abstracții valabile, prin obiectivare, numai pentru eroii încarcerați în roman. Dacă se înțelege astfel, înseamnă că Radu Petrescu a voit să dea o inițiere filosofică și modernă principiului balzacian tradițional și să întocmească o producție fantastă cu bază în epica așa zis realistă.

Observ că ideea în sine are interesul ei ca o ipoteză de natură teoretică și un anume farmec paradoxal. Însă valoarea în roman vine totuși din obiectivare, adică din realizare care este aci desplețită de sens, inadecvată, fără a rezulta din ipoteza acestei taumaturgii o noțiune unitară.

De altfel, talentul ieșit din comun al lui Radu Petrescu nu stă în invenția de filosofii tehnice inedite ci este exclusiv de factură stilistică erudită, indicînd o rarisimă inițiere în voci prozastice felurite, ajungînd la limita îngăduită după care începe pastisa. Mîna i se exercită excelent în portretul după fotografie, în efigie și în gravura fără culoare căci prozatorul nu este pitoresc, e un intelectual moralist care vede în umanitate abstracția unei reprezentări ideale despre specie. Observația fizică se stinge în concluzii de ordinul categoriilor. Nimic descriptiv anormal, adică pitoresc, totul într-o unitate de deducții ideologice care au neîndoios adîncimea lor.

Artur Silvestri

*) **Radu Petrescu : Ce se vede", Editura „Eminescu", 1980.**

critica

Plurivalența lui Caragiale

● Mai puțin sau deloc comentată, cartea de teatru e lipsită de receptarea „specializată" normală a tuturor tipăriturilor. Cititorii ajung la ea direct, pe un drum nemediat, conduși de un interes care, paradoxal, nu-și află corespondent și în rîndul comentatorilor de specialitate. Valentin Silvestru a publicat recent un volum despre Caragiale *), citit cu ochii teatrologului. Opera confruntată cu spectacolele în care s-a ipostaziat, își dezvăluie o nouă temelie. Ceea ce părea deja știut sau răsștiut din Caragiale — **O scrisoare pierdută, D'ale carnavalului** —, clasic sau clasicizat prin valoare și repetiție, ni se arată, dintr-o dată, pus față în față cu scena și cu „culisele" receptării, totul nou, imprevizibil, neașteptat, necunoscut. Spectacolul, adevărată arheologie practicată la suprafață, descoperă tărîmuri necercetate ale operei lui Caragiale. El ne obligă s-o reconsiderăm tot astfel cum arheologii ne-au obligat să reconsiderăm clasicismul antic, descoperind că temeliile Acropolei sînt labirintice. Cartea lui Valentin Silvestru ne propune o lectură eminamente polemică. Ea trece în revistă cu ironie și sarcasm multe din erorile care s-au făcut în receptarea operei lui Caragiale. Acuzațiile aduse operei sau celor mai valoroase puneri în scenă prilejuite de Caragiale se întorc împotriva acuzatorilor. Procesul receptării lui Caragiale în timp e condus fără menajamente. Cine mai știe azi c-au existat un G. Meitani sau un Ioan Mihăly de Apșa ? Și totuși, ei au fost preferați lui Caragiale: cînd s-au dat premiile Academiei în 1890 și 1902. Ce memorie mai păstrează titlurile piesele ce-au înlocuit comediile lui Caragiale interzise ? În schimb, istoria, realitatea cea mai esențială pentru propria noastră confirmare, l-a ales pe Caragiale, acolo unde servitutea față de contingent înlocuia analiza critică cu blasfemia și valorizarea cu ignominia. Cartea lui Valentin Silvestru folosește cele două atitudini extreme cu care a fost confruntat Caragiale — de apărare și acuzare —, transferindu-le din spațiul analizei operei — unde sînt total depășite — în acela al criticii, unde mai sînt necesare. De mai mulți ani, Caragiale nu mai e apărat sau acuzat, ci valorificat. Și totuși, mai există inerții, clișee, obtuzități față de eternul mister al lumii caragielene, față de comprehensibilitatea acesteia

Trecînd în revistă marile spectacole prilejuite de montarea într-o viziune nouă a piselor **O scrisoare pierdută, D'ale carnavalului, Năpasta, O noapte furtunoasă,** Valentin Silvestru se întoarce din nou la text. Cercetează spiritul și fața lui ascunsă, așa cum au fost revelate acestea de regizori ca Sică Alexandrescu, Ciulei, Lucian Pintilie, Alexa Vissarion, Ion Cojar, Anca Ovanez, Mircea Marin ș.a., de critici precum Ș. Cioculescu; St. Cazimir, B. Elvin, Mircea Tomuș, Valeriu Cristea, Silvian Iosifescu, I. Constantinescu, Al. Călinescu...

Analiza făcută unor motive ale operei, **Scrisoarea, Presa. Semidoctismul,** cea privindu-l pe **Personajul care nu apare,** radiografiile critice atente la violența lumii lui Caragiale, reliefind realismul, „dezeroizarea" sau pledoaria pentru **Comediile** care-și mai așteptă spectacolul sînt tot atîtea confirmări ale „plurivalenței și polisemiei" operei lui Caragiale. Cartea lui Valentin Silvestru e permanent incitantă. Ea are meritul de a ne prezenta un nou Caragiale — autorul jucat o **Terra incognita** a operei, descoperită cu ochii teatrologului. Fără excese de modernizare, fără amputări de semnificații, fără sofistică. Prezentînd ziua și noaptea unei opere, ziua și noaptea receptărilor ei, criticul poartă mereu cu el certitudinea anticilor care știau de la Heraclit că „ziua și noaptea sînt una". **Elemente de caragialeologie** devine implicit o pledoarie pentru comedie. Și un proces al prostiei care este adversarul ei ireductibil travestindu-se uneori și în critic. „Comedia are infinite argumente pentru a se justifica, oponența are unul singur, irațional ca ea însăși, interdicția".

Scrisă alert, pitoresc, cu umor și indignare pasionată, cartea lui Valentin Silvestru convinge și ca satiră a unor tare critice mai vechi și mai noi.

Doina Uricariu

*) **Valentin Silvestru, „Elemente de caragialeologie". Editura „Eminescu", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Armonii cantabile; În căutarea autenticității

● **Toma Biolan debutează*)** fără complexe în fața cuvîntului liric, cu o abilitate formală care nu lasă loc pentru viitoare schimbări la nivelul acesta poezia se fiind deplin realizată. Tematic însă volumul conține o mare diversitate de tendințe, ceea ce îi conferă un caracter heteroclit și ezitant, propriu unei căutări de sine încă nerezolvate. Ciclul cel mai unitar al volumului este **Mileniu grav,** reunind poeme aflate sub semne mitice, cu rezonanțe într-un întrevăzut spațiu magic. Imaginea este dominată de luminozități și de nînsori inefabile, poezia fiind eflorescență a unui substrat ideatic traditionalist. Cele cîteva poeme de început sînt tutelate de astre senine, teritoriul liric interior adăpostind „bucurii proaspete și cuminți" : „Bucură-te-n tihnă de toate, / n-ajung furtuni pînă la tine, / livadă a mea mirosind curat / a semințe în încoltire / și a flori de măr / și a fructe căzînd în vale — / unde și astăzi, mirat, cîntă cucul / ca-n cartea ferfeniță, de citire" O imagistică a iluminării, îmbrăcînd reprezentări festive și hieratice, cu sclipiri și resfrîngeri de raze deține lirica patriotică a lui Toma Biolan — una dintre tendințele de expresie lirică ce se manifestă fragmentar în acest volum atît de divers tematic : „Grădini brodate cu argint / În firele de mărgărint, / Se primenesc, la lună nouă, / Sub grele boabele de rouă / Spre tronul munților se-nclină / Dumbrăvi mai tinere-n lumină / Ca la o tainică chemare / Cînd steaua neamului răsare". Se afirmă astfel opțiunea pentru emblema luminoasă, pentru transfigurarea de tip tradițional. Un ciclu heteroclit, cu reminiscențe plutind la suprafață, este **Cuceritorul.** Predomină poemul livresc **(Arnoteni)** reprezentarea fals naivă cu accente nedisimulate din poezia lui Ion Gheorghe **(Pravila după Neagoe, Frescă, Pahomia, Triptic),** cu sonorități din versul amplu al lui Al. Philippide și cu unele tonuri argheziene izolate. Remarcabilă este însă tendința reveriei și contemplației unei zone distincte a spațiului interior, sursă de melancolii feminine și de diafane vibrații muzicale : „Chip vioriu, cum mai cuprinzi / Coclită apă din oglinzi ? / Ce luminări, ca de zăpadă, / În candelabrul stînd să cadă, / Cît timp adînc strîns pe tăcute / În orologiile mute ! / Săgeată-n pulpă, singerie, / La cerbul din tapiserie. / Văl de mireasă cu flori rare, / Blajină, veșnică ninsoare — / Fulguie somnul în neștire / Prin melancolice clavire".

Toma Biolan cultivă un joc al intelectului printre imagini familiare, producînd contaminări livrești, recurgînd la sugestie, fără a se implica, manifestîndu-și permanent plăcerea pentru forma muzicală și pentru substanța lirică prețioasă și rarefiată .

O sensibilitate necontrariată, cu rare accente dramatice își găsește expresia într-o eleganță parnasiană însoțită de inerenta notă desuetă. Preocuparea pentru latura formală a poeziei, asociată cu echilibrul de structură asigură liricii lui Toma Biolan o detașare care exclude sentimentalismul. Erotica sa se realizează exclusiv ca sugestie într-un registru minor : „Îmbrățișînd același chip / Acum clepsidra cînd răstorn, / Vor curge fire de nisip / În depărtatul zvon de corn / Spre steaua vie va răzbate / Sufletul nostru, palid fum / Ureînd dintr-o singurătate / Căreia domni suavi șezum". Predomină o sensibilitate a evanescenței, o melancolie vagă, cantabilă. Spre sfîrșitul volumului apare izolat nota ironică, de o factură înrudită cu aceea a lui Emil Brumaru **(Impresionism).** Debutul lui Toma Biolan pornind de la un aspect de la început rezolvat prin înzestrarea pentru latura formală, toate disponibilitățile sale se polarizează în jurul căutării tematice, a definirii unui spațiu propriu încă nedescoperit.

● CU primul său volum **) Vasile Bogdan realizează o monografie sentimentală a unui oraș industrial, concepută într-o unitate care este mai mult decît o suită de reportaje, este un portret subiectiv, patetic, proiectat într-o viziune entuziastă și juvenilă. Reporterul este legat afectiv de această cetate căreia îi atribuie rolul de „centru al lumii" și demersul său năzuiește să restituie deopotrivă pulsul viu al faptului și semnificațiile în ultimă instanță lirice ale evenimentelor relatate : „Am căutat să văd adevărul de dincolo de cuvinte, să surprind măcar o zi, o oră, un moment din viața autentică a Reșiței. Cea mai obișnuită cu putință — și esențială — cum am descoperit-o eu pas cu pas, mărunțind timpul, revelîndu-mi învățăminte pe care le-am pus căpătîi cît îmi va fi viața de lungă". Autorul se confruntă cu o temă frecvent exploatată de genul în care debutează el însuși, cu sentimentul însă că realitatea al cărei palpit trebuie captat de cuvînt este infinit generoasă. Stilul reportajului cultivat de Vasile Bogdan conciliază notația sincopată, jurnalistică, cu elanul liric dezvoltat în adevărate poeme în proză, inserția documentului și a extrasului din ziar cu interviul, evocarea istorică și jurnalul, paginile sale consemnînd fapte din existența cotidiană, portrete în mișcare, intervenții ale diversilor interlocutori. Rezultatul este o carte cu caracter documentar transferată în spațiul literaturii de frontieră prin proiecția afectivă a tuturor ipostazelor cetății, a virstelor și orelor ei. Succesiv percutant și liric, fragmentar și fluent, reportajul evoluează ca orchestrație a unor stiluri diverse, asediindu-și tema prin toate mijloacele, încercînd să epuizeze, să cuprindă, să sintetizeze materialul faptic și sensurile sale posibile. Reportajul monografic urmează un sens omagial, de unde accentul liric festiv, modalitățile diverse conferindu-i un caracter caleidoscopic. Între document și celebrare, cartea lui Vasile Bogdan se definește în mod preponderent ca demers jurnalistic, subsumat tensiunii momentului, reportajul său căutîndu-și încă stilul, solicitat de disponibilități multiple în raport cu care prozatorul va trebui să se manifeste în cele din urmă selectiv. Vasile Bogdan este un reporter aflat la virsta tuturor tentațiilor, pe care scrisul nervos și sincopat, curiozitatea activă și suflul sacadat par a-l consacra cu mai multe șanse foiletonului cotidian decît reportajului amplu de tradiție bogziană, subordonîndu-l generozității temei mai mult decît resurselor interioare.

Sultana Craia

*) **Toma Biolan : „Pasărea paradisului", Editura „Cartea Românească", 1979**

) **Vasile Bogdan : „Reșița, dincolo de cuvinte", Editura „Facla", 1979

REVISTA REVISTELOR

„DIALOG"

● Numărul pe ianuarie-februarie al revistei „Dialog" (organ al Consiliului U.A.S.C. din Universitatea „Al. I. Cuza"-Iași) se înscrie în aceeași febrilă căutare a unei elevate ținute artistice, care constituie nota predominantă a ultimelor numere. Menționăm în primul rînd paginile de „litere" în care sînt recenzate ultimele apariții editoriale, cronicile semnate de Oana Vasilescu, Doina-Mihaela Sava sau Dorian Obreja dovedind că fenomenul literar actual constituie o preocupare constantă a dialoghiștilor.

La împlinirea a 130 de ani de la nașterea lui Eminescu, revista dedică o întreagă pagină poetului de la Ipotești **(Tentația fantasticului în proza lui Eminescu** de Muguraș Brînzei și **Despre codul poetic al prozei artistice eminesciene** de Gabriela Scurtu), pagină ce dovedește încă o dată permanența geniului eminescian în spiritualitatea românească.

O inițiativă care, sperăm, va avea ecouri și în alte reviste este dezbaterea literară inițiată de „Dialog" avînd ca subiect „noua generație poetică". Răspund Eugen Simion, Livius Ciocîrlie, Mihai Ursachi, Daniel Dimitriu ș.a., articolele lor constituind o sinteză a diferitelor probleme legate de lirica tînără : debut, condiții de publicare în reviste, tendințe, personalități, etc.

Deja cunoscut din paginile revistelor literare, Valeriu Gherghel semnează cronica filozofică despre retorica ireală, plecînd de la Topicele lui Aristotel. Articolele **Filozofia limbii la Alexandru Philippide** de Ioan Oprea și **Bataille și Blanchot** de Luca Pițu, completează în mod armonios paginile dedicate vieții ideilor. Interviuri, cronici, actualitatea universitară, se adaugă materialelor deja anunțate, spre întregirea unui număr bogat și divers. O mențiune pentru Maria Sârbu, care, în pagina de literatură a lumii, dedică un amplu articol personajului melvillian. Eseist, critic literar, prozator, iată că Liviu Antonesei se manifestă din ce în ce mai mult și ca poet. Un vers lucrat, livresc, aflat sub semnul liricii lui Edgar Allan Poe. Tot cu versuri este prezent și Aurel Dumitrașcu. Prin calitatea deosebită a materialelor publicate, prin ținuta grafică și prin bogăția temelor abordate, revista „Dialog" se situează printre cele mai bune publicații literare actuale.

Cezar Ivănescu

Cenaclul Flacăra

Așa cum a promis publicului din Capitală, Cenaclul Flacăra **va fi din nou prezent luni, 31 martie, cu începere de la ora 18, la Circul „București" printre entuziaștii și fidelii săi prieteni.**

Biletele pentru acest spectacol se găsesc la casa Teatrului Național din București.

Primim :

TOVARĂȘE REDACTOR ȘEF,

Subsemnatul..., membru titular al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., autorul volumelor de versuri Pedepsele, Editura pentru literatură, 1969 (Premiul Amfiteatru) ; Omul fără voie, Editura Cartea Românească, 1970 ; Sărbătorile absenței, Editura Cartea Românească, 1971 ; Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă, Editura Cartea Românească, 1978 (Premiul Uniunii Scriitorilor) ;

convins că-mi veți înlesni o lămurire ce-o datorez cititorilor, fac precizarea că între Vasile Vlad, semnatarul poeziei **„Timp"** din Luceafărul, 8 martie 1980 (poate chiar o persoană purtînd acest nume, cine știe ?) și mine (care dealtfel n-am **publicat niciînd** vreun șir în această revistă de la înființarea ei pînă astăzi) nu există decît o coincidență onomastică regretabilă.

Vasile Vlad

N. R. Redacția revistei noastre asigură pe poetul Vasile Vlad, autorul celor patru volume de versuri pomenite în scrisoarea de mai sus, că între persoana sa și a semnatarului poeziei TIMP, alt VASILE VLAD (membru al Cenaclului literar „Pavel Dan" din Turda) nu există nici o altă legătură decît această „coincidență onomastică regretabilă". Facem cuvenita precizare spre a-i servi la nevoie.

29 MARTIE 1980
L2

CUVINTE DIN INIMA ȚĂRII

Momentul devenirii noastre

Mergînd, deci, ca reporter prin țară, oamenii cu care stăteam de vorbă îmi arătau un loc sau un altul pe unde a trecut tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și toate acele locuri erau inscrise în planuri afișate pe lungi panouri, fie la comitetul județean de partid, fie la o primărie oarecare, și de unde se înțelegea prea bine că acolo se va intîmpla un lucru de mare importanță pentru viața județului, pentru viața așezării, pentru viața lor : aici va fi o platformă industrială, aici un institut de învățămînt, aici un institut de cercetare și producție, aici un complex de magazine, aici... Peste tot era un Moment, sus în Bucovina, sau jos, la Dunăre, în Podișul Moldovei sau în Podișul Transilvaniei, la est sau la vest, la sud sau la nord, un Moment al devenirii noastre, un Moment de urcuș spre civilizația socialistă și comunistă. Oamenii cu care discutam îl cunoșteau pe tovarășul Nicolae Ceaușescu personal și, în urma vizitelor sale, nu mai exista nici o îndoială că din vîrful acelui creion apăsat pe planșetă va izbucni, aș spune, ca printr-un miracol, obiectivul visat. Peste tot, așadar, Momentul se înfățișa ca un Moment de continuă renaștere națională. Fiindcă, iată ce se petrecea : un Om al muncii și al gîndirii mergea între oamenii muncii și gîndirii și împreună se sfătuiau și împreună făceau acele planuri pentru prosperitate, pentru fericirea cetățenilor patriei române. Sute și sute de obiective ale vieții noastre de azi au fost ctitorite în acești cincisprezece ani, încît țara, pe drept cuvînt, a luat chipul victoriei constructiei.

Așa cum vorbesc oamenii despre Președintele nostru nu poți să nu ți-l imaginezi ca pe un gospodar al țării, venit parcă dintr-o superbă legendă. Faptul cel mai adevărat este însă acela că secretarul general al partidului vine chiar dintre oameni, odinioară săraci, odinioară oropsiți, odinioară fără drepturi politice, odinioară neluați în seamă sau, cel mult, în derîdere, odinioară „clasele de jos" care pentru „clasele de sus" nu știau decît să se răzvrătească și să ceară „marea cu sarea". Și iată că legenda s-a transformat într-o realitate tulburătoare, clasele de jos, clasele muncii au devenit stăpîne în țara lor, țara a devenit un loc mereu înnoit, un loc al creației materiale și spirituale, un loc al desăvîrșirii umane.

Nu poți, deci, să nu ți-l imaginezi pe marele gospodar al țării decît coborînd fie spre cîmpul în care trebuie puse repede semințele, fie spre așezarea care se cere ridicată la rangul de oraș, fie spre șantierul în care s-au investit atîția bani și care trebuie cheltuiți cu maximă eficiență. Pretutindeni, de la început pînă la întruchiparea reală a obiectivului, Președintele veghează.

Îl vedem, așadar, coborînd în fiecare dimineață, spre țară, așa cum omul pămîntului românesc a făcut-o, dintotdeauna, spre lucrările sale, spre muncile sale grave, care cer, de fiecare dată, responsabilitate și optimism. Grija pentru înflorirea patriei, pentru un destin bun al oamenilor ei — acesta e telul de zi cu zi, țelul înalt și țel apropiat al Președintelui nostru.

Așa încît, Țara însăși a luat chipul său, precum Președintele a luat chipul Țării.

Nimic, dacă aș fi pictor, nu mi-ar mări și nu mi-ar adînci, mai exactă și mai plină de fantezie, această imagine a victoriei construcției, a victoriei unui ideal, a unui ideal venit dintr-o profundă trăire a poporului ce zidește o țară mereu nouă, găsindu-și pentru această lucrare istorică marele arhitect, intrat pentru totdeauna în istoria construirii lumii noastre noi.

Vasile Băran

Demnitatea de a fi fiind

A fi fiind îmbogățește ființa istorică, lucrarea acesteia implinindu-se cu noi determinări. Intîi, că e vorba de o ființă conștientă, și conștientă de participarea ei, prin aptitudinea de a fi lucrătoare, la efortul creației colective. Apoi — întrucît fiindul consemnează nu numai existența în acum, în imediat, cît mai cu seamă acel prezent continuu — mai bogat decît simplul timp verbal al limbii engleze — datorită căruia ființa istorică poate fi contemporană cu trecutul și viitorul ei, totdeodată.

Consider starea cea mai echilibrată pe aceea, a personalității care este fiind. Deoarece exprimă un echilibru omenesc apt să-i confere tocmai superlativul omenescului. Pentru că e starea cînd oamenii nu sînt sub vremi, nici peste vremi, dacă ar fi să se păstreze autonomia cronicarului. Este, adică, starea cînd oamenii își lucrează conștient vremea, care este marcată atît de ființa lor, cît și de calitatea înfăptuirilor lor. Iar ființa și înfăptuirile ei — dată fiind starea echilibrului acesta — sînt nu expresiile înrobite, tributare unui prezent epicureic (sau, în veșminte moderne : ale unui prezent al consumului ca unic vector și simbol al ființării civilizate), dar vizînd mult mai mult : o apartenență permanentă la trecutul și viitorul care conferă sens istoriei. Iată pentru ce, un universitar altminteri foarte informat, precum Roland Mousnier, ideolog „imparțial" al societății post-industriale, al erei consumului și abundenței, îngustează arbitrar problema în finalul unei lucrări, scriind fără echivoc : „Nu există un sens al istoriei. Oamenii sînt aceia care fac istoria prin voința lor și datorită opțiunilor lor. Însă ei optează în fiecare secundă prin comportamentul lor" (Cf. Les hiérachies sociales, p. 183). Sigur că oamenii fac istoria, însă nu într-un mod atît de aleator, cum lasă Mousnier să se deducă în concluzia sa... (și eludînd, acum, aspectul foarte important, conform căruia, în consens cu cele mai avansate trasee etice ale timpurilor, marxismul subliniază că ei, făuritorii, se făuresc continuu și pe ei înșiși în acest proces amplu și complex).

Considerațiile de mai sus vin să descrie, după opinia mea, emblema unei epoci înlăuntrul căreia, o țară și un popor, într-un context planetar electrizat de abuzuri, au știut să păstreze cumpăna prin a-și apăra și consolida ființa națională.

Demnitatea continută într-o asemenea emblemă a unei epoci rezidă tocmai în conștiința celor care, zi de zi, creează epoca, în conștiința lor de făuritori și totodată beneficiari într-o țară liberă și militantă pentru libertatea tuturor țărilor. Este epoca în care, pe fondul unor ascensiuni economice fără precedent, s-au înfăptuit și se înfăptuiesc mutații psiho-sociale și politice fără precedent : controlul de către înșiși făuritorii bunurilor materiale și spirituale vizînd calitatea acestor bunuri, vizînd distribuția lor cît mai echitabilă, vizînd permanenta ameliorare a produselor prin adecvarea — cu ajutorul inițiativei proprii — la standardele cele mai competitive. Dar democratizarea tot mai accentuată a relațiilor dintre făuritorii bunurilor implică nu numai conștientizarea puterii lor politice noi, cît și propria lor continuă transformare a eului creator. Astfel că, axioma perfectibilității neîntrerupte a societății nu trebuie înțeleasă drept un proiect ideal cu o finalitate univocă : creșterea economică. Interpretarea ar fi dogmatică și evident păgubitoare.

Anul acesta, cînd aniversăm rotunjirea celor 2050 ani de la înfăptuirea primului stat dac independent și centralizat, cînd aniversăm rotunjirea unui număr de ani de la ridicarea cîtorva dintre piscurile culturii românești moderne (un Eminescu, un Sadoveanu, un Arghezi, un Gusti, un Ressu...), prinosul omagiului nostru se îmbogățește și prin ascendența și maxima emancipare a patriei. Nu e vorba aici de simple coincidențe istorice. Deoarece, în chip permanent, afirmarea tot mai pregnantă a omului nou coincide, cu afirmarea, în fond, a participării acestuia, prin faptă și gînd, la acel continuu prezent înlăuntrul căruia încap, ca într-o bogată corolă, stima pentru înaintași, stima pentru contemporani, stima pentru generațiile viitoare. E aproape un loc comun să se afirme că omul nou, departe de a fi un concept înghețat, abstract, reflectă o realitate dinamică și catalizatoare ; o realitate de freamăt constructiv creator, permitînd personalității umane împlinirea și îndeplinirea. Astfel, omul nou este contemporan cu voievozii de neam și simțire românească, cu cele mai democrative tradiții politice, istorice și culturale, fiind totodată contemporan cu semenii săi, împreună cu care, zi de zi, printr-un demn efort de autodepășire, construiesc un viitor fără seamăn României. Îl construiesc la strung și în laboratoare, pe băncile universităților și pe cîmpiile roditoare ale patriei. Îl construiesc, ridicînd România în rîndul țărilor mediu dezvoltate — cunoscînd bine, cu toții, de unde s-a plecat... Îl construiesc pașnic, în deplin acord cu o politică a partidului și statului deplin verificată, clarvăzătoare și umanistă. Ultimul deceniu și jumătate din istoria noastră reprezintă cadrul cel mai fertil al descătușării și mobilizării tuturor energiilor naționale tocmai pentru ca o asemenea construcție a chipului țării să stea urmașilor drept mărturie și pildă. Înfăptuirile, sublimate în cifre, demonstrează convingător. Astăzi se produce infinit mai mult și mai bine decît în oricare altă epocă, astăzi, cînd România întreține relații diplomatice cu peste 130 popoare și relații economice cu peste 140.

Secretarul general al partidului, președintele României contemporane, de al cărui nume și de a cărei neobosită activitate sînt strîns legate cele mai prețioase realizări, în toate domeniile, în patria noastră, și al cărui profil politic și moral

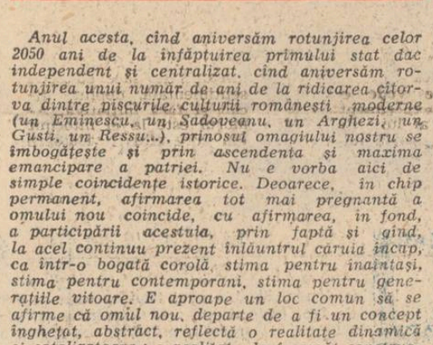

Romeo Zamfirescu : „Victorie"

reprezintă o mărturie vie a însuși chipului omului de omenie, al omului deplin al anilor noștri, a subliniat în numeroase rînduri : „Corespunzător concepției noastre despre umanism, societatea socialistă și comunistă va asigura împlinirea multilaterală a personalității umane, valorificarea tuturor capacităților și talentelor fiecăruia în slujba binelui comun, a prosperității întregii societăți, făurirea conștientă de către toți cetățenii a propriului lor destin comun, în care își găsește deplina realizare destinul individual al fiecărui cetățean".

Implinirea ființei umane real istorice, sub toate aspectele, iată scopul eforturilor fiecăruia și ale tuturor. În aceasta stă demnitatea cucerită în formula lui a fi fiind, demnitatea unei epoci cînd România și-a ocupat în lume un loc frunțaș, o grăitoare stimă, o indelebilă libertate, îmbogățind pilduitor profeția lui Eminescu : „La trecutu-ți mare, mare viitor !".

Mircea Constantinescu

Atelier al timpului

Deseori mă adresez cu întrebări interlocutorilor mei. Unele sînt plăcute, altele mai puțin, dar nu pot să nu le pun. Ele izvoresc din îndatoririle mele — și ale lor — profesionale și morale. Posibilitatea și permanența acestui dialog — eu sînt doar unul dintre confrații care pun întrebări — este condiția de bază, dacă vreți esența acestei secvențe de timp ce durează un deceniu și jumătate, perioadă nu prea lungă în viața unui om, dar, care prin densitatea ei a devenit o epocă atît în viața lui personală cît și a întregii țări în care împreună cu ea și-a găsit rostul.

De unde am pornit, prin ce am trecut, cum a început și s-a desfășurat acest reînnoitor dialog pe plan național și internațional, cine l-a impus și l-a menținut în vigoare, bazîndu-se pe forța emanată din aspirațiile și voința creatoare fermă a milioanelor este binecunoscut. Avangarda comunistă a României, în fruntea căruia se află un luptător încercat și stimat în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu a închegat o unitate statornică și de nezdruncinat. Înțelesul numit Republica Socialistă România își croiește drum sigur și poartă cu el tot mai multe valori autentice, durabile, speranțe și împliniri. Înțelesul acesta se mișcă în ritmul crescînd al bătăilor inimilor noastre este durabil și dinamic și ne e drag fiindcă s-a făurit din jertfa și munca generațiilor, fiindcă însumează talentul contemporanilor, fără deosebire de naționalitate. Construirea unui traseu nou în istorie, asigurarea vitalității lui nu a fost deloc ușoară. Ar fi o greșeală să credem că mersul nostru, cucerirea timpului a fost și este doar un mars festiv, o defilare degajată sub un cer senin. Trăim într-o lume roasă de contradicții, poluată de idei retrograde, de fanatisme și suspiciuni. Dar efortul pentru o ordine nouă economică, internă și externă, ca și una spirituală, în scopul reașezării valorilor reale la locul lor cuvenit, pentru a permanentiza libertatea de a pune întrebări și a obține răspunsuri, deci a dialogului vital, sînt întîmpinate cu un interes crescînd, aprobate și susținute pe scară tot mai largă și nu numai de oameni de stat și diplomați, de cercuri economice și foruri științifice ; ea este susținută cu adeziunea totală în primul rînd de oamenii patriei, fapt ce dă acestui efort viabilitate. Nu poți să nu citezi aici din versurile Angelei Marinescu : „Nu suport / Minciuna și lenevia și sănătatea fără scop și fără / Frumusețe. / Te iubesc Patrie a mea, așa cum ești, dar și așa cum trebuie să fii ! / Columb dezlănțuit, străveziu trup, vestitor mai adînc decît visul !"

Ca ziarist, deseori mă adresez cu întrebări oamenilor de diferite vîrste și profesii. La întîlnirile cu cititori la care particip ca membru al Uniunii Scriitorilor mi se pun și mie întrebări. Nu de mult am fost întrebat : Care vă este genul preferat ? Am răspuns fără ezitare : Prietenia ! Cred că în această clipă, cînd se fac bilanțuri despre realizările obținute în ultimii 15 ani nu vor fi considerate lipsite de modestie cîteva cuvinte despre activitatea mea creatoare, mai ales că tot ce am făcut a fost posibil în această atmosferă nouă ; am încercat să contribui cu lucrările mele la necesitățile impuse de acest șantier spiritual ce s-a descătușat sub egida timpului întinerit. Primul meu volum de versuri a apărut în 1965 ; în același an a văzut lumina tiparului, în colecția „Cele mai frumoase poezii", o traducere a mea din creația lui Nazim Hikmet, Renașterea poeziei românești m-a îndemnat să urmez exemplul lui Franyó Zoltán, Kiss Jenő, Szemlér Ferenc, Aprily Lajos, Kacsó Sándor și a multor confrați mai vîrsnici, care au tălmăcit pentru cititorul maghiar operele cele mai valoroase ale literaturii românești. Exemplul lor a fost urmat și de alți scriitori maghiari din România, activitate ce nu a încetat niciodată, dar a luat în acest deceniu și jumătate, o amploare nemaiîntîlnită pînă acum : Méliusz József, Sütő András, Kanyádi Sándor Bálint Tibor, Beke György, Szilágyi Domokos, Hervai Gizella, Papp Ferenc, Lörinczi Lasló, Fodor Sándor, Deák Tamás, Majtényi Erik, Szász János, Jancsik Pál, Lászlóffy Aladár, Szász Béla, András János, Király László, Éltető József, Bogdán László, (lista exhaustivă ar fi prea lungă) ei punînd la dispoziția cititorului maghiar volume tălmăcite cu măiestrie din creația românească : Nicolae Bălcescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Mihail Sebastian, Ca-

Balogh Jozsef

Continuare în pag. a 7-a

Pe el îl vom alege

Pentru că el vrea totul pentru țară
înaltul vis de-nfăptuiri să-l lege
și poartă a hotarelor brățară
în inimă, ca toți care-o-nălțară
prin vremuri, noi pe el îl vom alege !

E, pentru noi, adînca-ne credință
că nu vor fi furtuni să ne aplece
ființa lui e-a patriei ființă
de neclintit și drept în suferință
de aceea, noi, pe el îl vom alege !

În faptul lui e-ntreaga noastră faptă
e rodul cel cules, ce-l vom culege
și mintea lui atît de înțeleaptă
spre comunism așează-ntiia treaptă
de aceea, toți, pe el îl vom alege !

Îl vom alege pentru libertate
așa cum libertatea o-nțelege
că inima-i în pieptul țării bate
că Dunăre și Vrance și Carpat e
de aceea, toți, pe el îl vom alege !

Îl vom alege ca să ne rămînă
credința-n comunism precum o lege
cu torța comunismului în mînă
prin el vorbește patria română
de aceea, noi, pe el îl vom alege !

Un nume, cum, senină după ploaie
amiaza zilei vine să deslege
a soarelui mirifică văpaie
e astăzi Ceaușescu Nicolae
de aceea, toți, pe el îl vom alege !

Ion Potopin

Omul nou — stemă a patriei

Cînd toți vorbim despre pace se aude
asemeni unui imn glasul urmașilor.

Omul nou,
cu sîngele strigă primăvara livezilor ;
își ascultă în gînd marile cascade
ce lumina o lasă să cadă
în sufletul neamului.

Omul nou
e în drum cu ziua de mîine ;
și nu se poate opri
prin lanurile iubirii visînd ;
ca podurile ce-ți lasă să treci
speranțele lumii
de pe un țărmure pe altul mai bun.

Omul nou
trebuie ales, reales
să fie stemă a patriei.

Prieteni,
fiți asemeni munților ce-i spun
bază să pună pe ei.

Ascultați
apele cum îi vorbesc
în murmurul dulce.

Pietrele hotarelor asemeni lui înfloresc
înălțînd steagul de pace al veacului.

Nimici nu mai poate fi fără
înțeles. Nimănui nu trebuie
să-i mai cadă pleoapele.

Omul nou
caută continuu în sine
și astfel se află deodată-n tot spațiul.

Nicolae Sirius

Bărbat al țării

Osie de foc
A
Timpului
Ce crește

Prin roșia
Planetă
Inimii trecînd

Bărbat al țării
Cu
Fruntea
Îmbrăcată în
Imnică lumină
Neobosit
Al
Păcii cavaler

Înaltă stea polară
Pe
Drumul
Comunismului spre viitor

Noi te purtăm în inimi
Ca pe-un
Tipar stelar
Pe-acest pămînt
De răsărire blîndă
Întreaga ta gîndire
Pune
Contur
Zidirii noastre pentru veșnicie

Lucrarea ta e lîngă
Inimi
Ceva
Tulburător de omenesc

În clipe de răgaz
Aud
Cum cad
Pe fruntea ta luceferii ideii

Pace ție țară
Și
Ție neam iubit
Deasupra ta un astru nou
A răsărit

S-a-nzăpezit pămîntu-ți
De
Ctitorii
Și vis

Datini străvechi
În
Rritmuri comuniste
Îți urcă-n suflet
Ca un imn solar

Din adîncimea vremii
Țara a avut
Meșteri
Ce-au ridicat
Minuni din piatră și din var

Și voevozi de geniu a avut
Veghind asupra
Țării precum șoimii
Asemeni lor tu ești neobosit

Prelungă aripă
A minții care
Bate
Spre piscul

Pentru care am
Făcut
Înscrisul
Chipul comunei luminos
Să se arate

Avem frumosu-n sînge
Din vremi
Fără-nceput
Sîntem pînă-n străfunduri
Plini de har

Am semănat țărîna
Și-am
Înălțat altare
Să-avem aici nestinsă luminare
Și ne-am ascuns povestea
în orații

Vertebră de-aur
Prinsă
De Pămînt

Noi am rămas ca munții
N-am trecut

În noi durerea existenței
S-a prefăcut
În cintec
Cum besnele doftanei în
Inimi comuniste lumină
s-au făcut

Pe munții noștri
Balada
Mioriței
S-a-ntîmplat

Mai mare templu n-a durat
Alt grai
Cu cadențare limpezită
De vecie ca acest cintec
cosmic

Pe-un picior de plai

Venim cu sufletele pline
de lumini
Schițînd contur
Acestui
Timp nemaivăzut
Călăuziți de-nvățătura ta

Efigia acestei
Lumi
Din comuniste inimi
Se-ncheagă diamant

Pe tot cuprinsul
Țării
Prin ctitorii
Moderne scriem în beton
Măreața epopee
Ceaușescu
Și nu e un
Miracol oarecare

Este țăria noastră
Strînsă
Tainic
Prin distilări de
Generații vechi

Vasile Andronache

Temelie

Fericit să fie Bărbatul
pe care Patria îl știe purtînd totdeauna
haina de lucru a muncii politice

truditor asudînd la grelele munci ale Păcii
cuvîntul său trece iluminînd
prin veacul greu încercat de furtuni
ca o mînă prietenă.

Eu nu mă întreb, ci constat ce înseamnă
în comunism puterea politică doar
privindu-l sau doar
ascultîndu-i îndemnul : dreptul de-a fi cel
dintîi
în tranșeele piinii, în noaptea fierbinte
a oțelului,

să știi ce veghea cu tîmpla lipită de tîmpla
fierbinte a patriei ce-și gîndește destinul,
să știi
ce e munca să fii umăr la umărul Patriei
care înalță
Zidirea cea Mare ce-o numim — Viitor.

Fericit să fie Bărbatul
al cărui nume grîul îl scrie a cincisprezecea
oară pe fruntea
străluminată a noilor ei Primăveri !

Marius Stănilă

Chipul dintotdeauna

Privirea ta planeta o alină,
Cu inima de-apururi roditoare.
Ai venit din magică lumină
Să ne deschizi o eră viitoare.

Mai plin de verde-i azi Copacul,
Prin chipul lui o zare ne-ai deschis,
Din fulgere brăzdînde veacul
Ne făurește-o lume ca de vis.

Socialismul — osie-a pămîntului,
Ne învață inimilor mersul.
Trezești prin faptele cuvîntului
Din temelie însuși universul.

II

Am privit, privesc, voi privi
Chipul dintotdeauna al Țării
Și-mi pare un fantastic bărbat
Prins în chingile timpului
Ca între două frunți de calcar.

Am privit, privesc, voi privi
Chipul dintotdeauna al Țării

Spunem tinerețe și ne gîndim
La un număr de ani —
Apoi la o siluetă aprinsă
Din calcar, la o zare, iar
Mult mai tîrziu la un văzduh
Al nostru, în cuptorul dintotdeauna
Al cerului — încrederea, apoi Originea.

Spunem Natură și ne gîndim
Totodată la turnurile Șantierului
La Viaducte, la Poduri-Sculpturi
Ale Pămîntului acesta, dintotdeauna
Al Țării, dintotdeauna al Seminței —
Lan de grîu dintotdeauna al
Țăranului, al Țării.

Am privit, privesc, voi privi
Chipul dintotdeauna al Țării.

III

În clocotul Pămîntului trăiesc,
Și port adevărul cum dacii
În fiece iarnă visez și iubesc
Sacrele zăpezi ale Păcii

Sînt aproape la tot ce e greu,
Nădejdea îmi e să învinge.
Și-mi rămîn în inimă mereu
Caldele ninsori ce azi m-ating.

La chipul dintotdeauna privesc,
Înalt Stejari și voievozi — Carpații —
Și-n fiece iarnă visez și iubesc
Sacrele zăpezi ale Păcii.

Nicolae Sirius **Mircea Stăncel**

maria, maria, maria

tudor octavian

Aș vrea, zise el aproape șoptit, să vă povestesc o întîmplare. E multă vreme de cînd n-a mai ascultat-o nimeni. Și știți cum e, parcă ar cere.

Fraze pe care Jenea le scurtă, cum îi era obiceiul, și le traduse așa :

— Acum, puțină liniște, că vrea să vorbească el.

Și imediat, cu aerul că-și făcuse încă o dată, cu prisosință, datoria și că merita un răgaz, luă un strugure, cel mai mare, și cu trei sau patru boabe își umplu gura.

— Serviți, ne-ndeamnă Jenea, înghițind cu poftă, dacă nu serviți, o să regretați.

— Povestesc destul de rar întîmplarea asta, preciză el.

Dar de ce o povestea rar și de ce urma s-o auzim tocmai noi, nu ne spuse. Mai adăugă cîteva cuvinte, în sensul că eram exact oamenii cărora li se putea istorisi o astfel de peripeție.

Nu sînt sigur c-am înțeles foarte bine cuvintele din urmă. Vorbea încet, rar și oarecum dispus să se oprească fără un motiv anume. Pur și simplu, să continue în gînd. Nu-i mai puțin adevărat că o seamă de subtilități ale limbii le pierdusem și că, în loc de peripeție, ar fi trebuit să înțeleg petrecere, sau ocazie, sau accident.

— Acum, repetă Jenea, puțină liniște ca să începă.

După care își prepară un sandviș cu icre. O felie subțire de pîine și un strat gros de icre negre.

— Serviți, ne îndemnă ea oarecum nedumerită de tăcerea care se lăsase. Toate bunătățile sînt pentru noi. Dacă stați și nu mîncați, or să se supere. Ei sînt foarte ospitalieri.

Cît despre cele zise de gazda noastră, Jenea părea să nici nu fi fost atentă. Icrele negre îi dăduseră, chiar din clipa în care le zărise, în garnitura de verdețuri, un soi de febră limbută. Urma, s-ar fi zis, să comunice un lucru extrem de important și nu găsea momentul.

Jenea, translatoarea, era o femeie între două vîrste, pe care mesele oficiale, la care-și făcea slujba, o rotunjiseră binișor.

Aceasta era o masă de rămas bun. Eram invitații ministrului culturii, un bărbat scund, o umbră de om, cu părul negru, creț și strălucitor și cu o pereche de sprîncene grele, de toată frumusețea, împreunate deasupra nasului. Ochii de cărbune îi dădeau privirii o anume distanță melancolică. De ce ținuse el să dea o masă, nu pricepeam. Dealtfel, cînd mergi într-un grup de ziariști și ești purtat de colo-colo, și ți se-arată fel de fel de șantiere, cel mai bine e să iei lucrurile cum sînt. Vei înțelege, ce-i de înțeles, mai tîrziu. În ce privește masa, indiferent cine-o prezidează, ea e o masă. Un adevărat ospăț, cu icre negre și batog, cu pepeni galbeni și rodii, cu pilaf de berbec, struguri, vin alb, cu tării și fructe uscate, cu file de șalău în sos alb, frigărui de batal, înghețată cu garnitură de mure, cu salate de tot soiul, cu niște condimente de care n-ai mai auzit, cu chelneri tăcuți, sosind grăbiți din toate direcțiile. În fine, cu ritualul acela liosit de emfază al petrecerilor fără dedesubturi. Vroia ministrul culturii să petreacă o seară cu noi ? Cu atît mai bine. Datoria noastră era să ridicăm paharele cît mai des și să ascultăm ce avea de zis.

— Ce vă spun eu acum, insistă cu același glas nehotărît ministrul, *s*-a întîmplat demult, demult de tot. O seamă de amănunte cred că le-am uitat. Era război, luptam departe de casă. Ați putea să vă-nchipuiți cine știe ce despre mine. Pe vremea aceea însă nu mă remarcasem prin nimic. Eram soldat. Și încă un soldat din cei mai necăjiți.

După ce spuse toate astea, ne privi ușor întrebător, cu fața numai un zîmbet. Dar nu trebuia să te iei după zîmbet. Ca toți orientalii, surîdea adesea.

Jenea, cu gura plină, traduse :

— E o istorie de război. Așa se zice, istorie, nu ?

Ministrul, în scaunul acela măreț din capul mesei, părea și mai scund. Un omuleț tuciuriu, urmărind cu vădită simpatie mișcările noastre.

— Desigur, Jenea, poți să-i zici istorie. Sau poveste. Nu contează.

Jenea dădu din cap îndatorată și continuă :

— El nu era ministru. Era cu soldații.

— Soldat prost, am spus.

— Vai ! făcu Jenea, se zice așa ?

— Da. Unui soldat poți să-i spui cum vrei. Grade mai mici nu există.

Ministrul aștepta o lămurire. I-am tradus discuția. Din delegația noastră eram singurul care m-aș fi descurcat fără translator. Ceilalți doi, Ion Ababei și Vasile Afloarei, șefi de secție în probleme economice la două ziare departamentale, mergeau pentru prima oară într-o delegație în străinătate și nu știau limba. De fapt, nici românește nu vorbeau ei strălucit. Știau însă o treabă : să scoată mereu carnetul și să notăze. Notau absolut totul. Aveau chiar și-acum agendele de însemnări pe masă.

Jenea mînca batog. Jeniei nu-i plăcea peștele, după mesele cu pescării arăta rău de tot, înghițea o mulțime de pilule, dar nu se potolea.

— Serviți, zicea ea, nu stați așa. Ei și-au dat interesul. Bunătăți ca aici, acasă n-ai.

Și cu o undă de vinovăție :

— N-am dreptate ?

Am asigurat-o că are dreptate.

— Eram foarte slab, zise ministrul. Nici acum nu-s un om gras, dar atunci eram sfrijit de tot. Unul, pipernicit și smolit, într-un regiment de ostași bălani, hrăniți cu grîu și cartofi. La noi, orezul nu ingrașă. Pe vremea aceea, treburile erau destul de complicate pe-aici. Nisip peste tot, sărăcie, oameni cumsecade, dar ca și mine, mărunței și domoli. Iar un soldat mititel e pus, de cînd lumea, la toate muncile grele : la curățat, la cărat rufe, la măturat dormitoarele. Să se deprindă cu greul. Eram atît de neputincios, că nici pușca n-o țineam ca lumea. Îmi rosese clavicula și o lipeam de gît. Ce mai, o pacoste pentru regiment.

Jenea traduse :

— El zice că era, scuzați, un năpîrstoc. Nu, așa se spune ? Și că nu ținea pușca pe umăr. O ținea pe oase.

— De ce ? interveni tovarășul Ion Ababei, deodată viu interesat.

Jenea tocmai băga în gură un pumn de măsline. Mă privea speriată. Fiindcă n-o ajutam, zise trăgînd cu coada ochiului spre ministru :

— El n-a spus. Poate că așa trebuia. Să continue ?

Tovarășul Vasile Afloarei scria de zor în carnetul său, ca după dictare.

— Tovarășul e foarte muncitor, constată surizînd ministrul. Ar trebui să ia cîte ceva. Berbecul e gras și e fript bine. Sfătuiți-l să guste din berbec.

— Continuați, spuse Jenea. E foarte interesant.

Ministrul ne umplu paharele. Al lui era plin de la început. Toasta, ciocnea cu fiecare, ne ura sănătate și succes în profesie și-și înmuia numai buzele în vin. Cînd ne-așezarăm, vorbi :

— În regiment, aveam o infirmieră. O chema Maria. Pe Maria o iubeam toți. Era o fetișcană, să fi avut vreo optsprezece ani. Purta cozi și avea ochi albaștri. Prea multe femei, noi nu vedeam. Și știți cum sînt soldații : scornesc o groază de povești, se laudă cu isprăvile lor, vorbesc de rău pe toate femeile. Și Mariei îi ieșiseră tot soiul de vorbe. Dar eu nu credeam nimic. Sînt sigur și astăzi că vorbele alea erau prostii, scorneli. Viața pe front e grea. Oamenii se descarcă în fel și chip. Toți ar fi vrut să fie aleșii fetei. Și eu aș fi vrut, dar nu era posibil. Maria nu se încurca ea cu unul care curăța closetele. Cu unul ca mine, slab ca moartea și mirosind a magazie.

Ministrul se opri și ne zîmbi :

Jenea traduse :

— În regiment aveau o infirmieră.

Făcu o pauză și întrebă :

— Știți ce e o infirmieră, nu ?

Tovarășii Ababei și Afloarei aprobară în același timp.

— Ei bine, zise Jenea satisfăcută, infirmiera se iubea cu toți. Dar nu și cu tovarășul ministru.

M-am uitat la Jenea cu mult interes. Am crezut că deslușesc în traducerea ei un gînd ascuns, un soi de răzbunare pentru înfățișarea sa, pentru mersul greoi și legănat. Jenea a ridicat sprîncenele așteptînd să-i vorbesc. Chipul ei nu lăsa nici o îndoială : era sinceră !

— Am tradus greșit ?

— Perfect.

— Și dînsul, preciză Jenea, trebuia să curețe closetele. Era probabil ordin. Știți cum e în armată.

Tovarășul Ababei se opri o clipă din scris și scuturâ ferm din cap. El știa cum e în armată.

— Maria... Maria... Maria... zise încet ministrul și făcu o pauză lungă, ca și cum era tot ce mai avusese de zis. Privea în gol, zîmbetul îi înflorise din nou și îl întinerea.

Jenea nu pricepea absolut nimic din ce se petrecea acolo. Tăcerea gazdei părea să fie pe vecie, tovarășii Ababei și Afloarei erau convinși că într-o delegație peste hotare toate trebuie să aibă un sens și anume un sens de acord cu instrucțiunile primite la plecare, așa că așteptau răbdători urmarea. Mai mult, tovarășul Ababei, care era un ins metodic, își făcea însemnările pe puncte, fiecare punct avînd la rîndu-i subpuncte. Puțin derutat de tăcerile suav amuzate dar, la drept vorbind, autoritare ale înaltului personaj, tovarășul Ababei scrise sîrguincios Maria, Maria, Maria. Și fiindcă nu mai urmă nimic, puse numele în paranteze. Unul din subpuncte rămase astfel fără însemnare, fapt care tovarășului Ababei îi producea un soi de iritare.

Jenea, pe care toate aceste mese îmbelșugate o înnebuneau, sesiză impasul tovarășului Ababei. Ca un școlar care așteaptă un ajutor de la profesor, Jenea zise rugător :

— Maria...

Ministrul dădu din cap, ne privi pe fiecare, cu o desăvîrșită cordialitate și ne îndemnă să bem.

— Pentru prietenie ! zise el.

— Pentru prietenie ! traduse entuziast Jenea.

Tovarășii Ababei și Afloarei toastară într-un glas :

— Pentru prietenie !

— Să bem, am spus, pentru soldatul acela mic și tuciuriu, care îngropa morții companiei.

Jenea clipi surprinsă din ochișorii ei cenușii și-mi zise repede, consternată :

— Asta nu am voie să traduc.

Arăta de-a dreptul speriată.

— Ce *s*-a întîmplat ? mi se adresă ministrul prevenitor.

I-am spus atunci în limba lui ceea ce zisesem cu o clipă mai înainte Jeniei.

S-a ridicat, a venit să mă îmbrățișeze, zîmbetul îi era senin, era chiar zîmbetul lui, nu al ministrului, un surîs aproape trist, afectuos, un zîmbet pe care-l știi minte. A ridicat paharul și a zis :

— Să bem pentru tot ce-ar fi putut să fie și nu a fost.

Cum primele cuvinte ale oricărui toast le învățaseră încă de la sosire, Ababei și Afloarei răspunseră fără să mai aștepte traducerea. Evident, erau foarte fericiți că aveau ocazia să comunice direct cu unul din oamenii ce li se prezenta, fie numai și astfel, la un toast. În asemenea momente închideau carnețelele cu aerul că merită *s*-o facă.

— Maria, spuse ministrul reluîndu-și locul, era o fetiță slăbuță și părea cu totul neajutorată. Noi luptam într-un loc unde ți se putea întîmpla să fii rănit sau să mori oricînd. Maria avea mult de lucru. Dormea puțin, ochii ei albaștri arătau plinși și spălăciți. Lacrimile erau din cauza prafului. Mă întrebam cît o *s*-o mai ducă, dar ea, sărăcuța, o ducea. Femeile pot uneori să ne pară la capătul puterilor, dar să reziste mai bine ca bărbații. O iubeam, deși nu era vreme de iubire. Murea unul, murea altul, un camarad pierdea o mînă, un picior, chirurgul nu mai dovedea cu ciopîrțitul și Maria trebuia să vegheze la fiecare și să aibă o vorbă bună pentru fiecare. Pe mine, moartea mă ocolea. Eram prea neînsemnat, *s*-ar fi zis, pentru treburile ei. Îmi era rușine de dragostea mea. Uite ce pătesc oamenii, îmi ziceam, și ce-mi trece mie prin cap.

Jenea continua să mănînce, e drept, mai cu socoteală, ca și cum pricepuse că nu trebuie să se grăbească, ca și cum primise niște asigurări că povestea nu se va sfîrși prea curînd. Iar chelnerii continuau să care : fructe, băuturi, prăjituri. Prinsă, fără să-și dea seama, de istorisirea ministrului, Jenea îi urmărea mișcarea buzelor, dădea din cap la lucrurile care i se păreau ei palpitante, adică „la te uită ?! chiar așa să fi fost ?!", trăirea ei era una, traducerea alta. Ochii îi exprimau interes, curiozitate, la cîte o oroare ochișorii i se închideau speriați, dar de tradus, traducea cu voce egală, parcă scotînd cuvintele dintr-un dicționar și punîndu-le cap la cap.

— Știți doar ce e frontul, zise gazda noastră zîmbind cu toată fața.

Jenea uita să traducă unele fraze, dar dădea din bărbie cu o expresie încărcată de înțelesuri teribile. Era în mișcarea ei și compasiune și stupoare. Tovarășii Ababei și Afloarei, deși nu aveau cum să înțeleagă ce o mișca atît pe Jenea, aprobau politicos din cap. „Ei, ce să-i faci !", ziceau privirile lor, „așa e viața !"

— Într-o zi, continuă ministrul, Maria *s*-a îmbolnăvit de tifos. Mi *s*-a spus să iau o căruță și *s*-o duc în spatele frontului. Să caut un loc liniștit și să-i fac rost de cineva care *s*-o îngrijească. Sair, mi-a poruncit căpitanul, o mașină, vezi bine, n-am de unde să-ți dau. Iei o căruță și un cal. Ai grijă de Maria noastră. Vezi, poate reușești să ajungi la... Și mi-a spus un oraș despre care știam că e departe. Dacă te ia o mașină, a zis căpitanul, lasă dracului căruța, numai Maria noastră să trăiască. Bagă de seamă, Sair, să nu moară Maria pe drum. Bagă de seamă, Sair.

— Și el a luat căruța și a plecat... conchise de n-ar ști cine sînt. Și, totuși, m-a văzut aproape în fiecare zi. Dar dacă n-am s-o duc la spital, și am să am grijă de ea, și ea are să se facă bine ? Dacă aș sta lîngă ea zi și noapte, și i-aș alina suferința, și i-aș aduce mîncarea care-i trebuie, și blestemata de boală ar lăsa-o, și Maria ar deschide ochii ei blînzi și m-ar vedea și ar vedea cum au părăsit-o, trimițînd-o, ca pe un om fără nici o șansă, cu negriciosul de Sair, cel care îngroapă morții și face muncile cele mai umilitoare ?

Astfel gîndeam și chiar așa făceam : i-am pregătit un culcuș, am aprins un pui de foc în soba țărănească de pămînt și am plecat să caut pe undeva niște lapte, deși era o prostie, fiindcă vaci nu mai găseai de mult prin părțile alea și nici altceva de mîncare.

Și Jenea traducea de zor, cu glasul acela înfiorat al cumetrelor cînd povestesc o carte sau un film :

— Și el a căutat lapte. Și el a găsit lapte. Și el zice că a furat niște lapte, dar nu știe de unde. Și că a găsit mîncare, dar nu știe de unde. Eu nu înțeleg, poate că vrea să spună altceva. Să avem puțină răbdare, poate o să ne mai zică.

Tovarășii Ababei și Afloarei aprobară cu vădită bunăvoință. De cîteva zile, lumea li se înfățișa îndeosebi prin informațiile și lămuririle pe care le primeau de la Jenia. În definitiv, orele de muncă se încheiaseră, în cursul zilei vizitaseră un combinat de îngrășat vite și o întreprindere textilă, scriseseră tot timpul, de li se umflaseră buricele degetelor, întîlnirea cu ministrul nu figura în protocol. Ce urmărea oare ministrul cu istorisirea lui ? Nu cumva se îmbătase ?

Iar Jenea traducea :

— Sair stătea tot timpul lîngă Maria, îi schimba compresele și o iubea atît de mult, încît ar fi vrut să moară odată cu ea.

— De fapt, zise ministrul, trăgeam nădejde să se însănătoșească. Tifosul omora pe mulți, dar unii scăpau, fiindcă aveau zile. Visam cum are să se facă bine Maria mea și cum are să înțeleagă cine sînt eu. Femeile înțeleg lesne primejdia și-i simt ușor pe oamenii loiali. Așa gîndeam, idiotul de mine, în vreme ce-i schimbam compresele și nu băgam de seamă cum murise Maria, cum i se răcea fruntea și cum pe chip i se așternea o pace și o frumusețe ce putea să te scoată din minți. Am vegheat-o ceasuri la rînd. Știam atunci că am să mor și eu curînd de inimă rea. Am îngropat-o, acolo, la marginea pădurii, i-am făcut o groapă adîncă și un sicriu, am meșterit mult la el, bocăneam de răsuna pînă departe, dar nu-mi păsa de nimic. Maria era moartă. O pierdusem, neghiob ce eram, nu mă gîndisem că poate în spital ar fi scăpat. Abia atunci m-am gîndit că totul era fără sens, că Maria n-ar fi fost niciodată femeia mea. M-am mai gîndit că, să fi trăit Maria, să se fi făcut ea bine, acolo, în casa aceea părăsită, tot nu m-ar fi luat în seamă. Ce eram eu ? Un soldat mic și neînsemnat, o mînă de om, eram Sair, cel care nu scotea o vorbă cu lunile și care făcea orice treabă *s*-ar fi dat, fără să cricnească.

— Și ? întrebă Jenea, lungind cuvîntul cu un soi de lăcomie în glas care-i făcu pe tovarășii Ababei și Afloarei să tresară. Și ce *s*-a mai întîmplat ?

— Nimic, zise ministrul.

Jenea traduse, fără să-și ascundă dezamăgirea :

— El zice că nu *s*-a mai întîmplat nimic.

Tovarășul Ababei întrebă grav :

— Aceasta vi *s*-a întîmplat chiar dumneavoastră ?

Ministrul aștepta să i se traducă întrebarea cu zîmbetul lui pierdut și mărinimos. Știam cu toții că e ministrul culturii, dar nu făcea caz, numai oaspeții să se simtă bine. Nu-i lăsa pe chelneri să toarne vinul. Se ridica, trecea pe la fiecare și ne umplea paharul și, înclinîndu-se, ne invita să bem.

Jenea, rotindu-și nervos ochișorii ei cenușii și inexpresivi, traducea întrebarea tovarășului Ababei. O rotunjise binișor, cu o curiozitate precipitată :

— Dumnealui, zise Jenea, vrea să știe dacă nu v-a întrebat nimeni unde-i Maria.

— Ba da, zise ministrul, m-a întrebat. Am spus că Maria e la spital și am dat numele unui oraș care avea spital. Numai că orașul acela era cînd la ai noștri, cînd la inamic.

Tovarășul Ababei se ridică în picioare și toastă pentru prietenie.

Ne-am sculat cu toții. Jenea se mișca greu, mîncase enorm dar paharul îl bău pînă la fund.

— E un vin foarte bun, preciză ea, n-avem prea des ocazia.

Fiind rîndul ministrului să ridice paharul, el se aplecă ușor către fiecare și ne zîmbi. Își umezi abia buzele în vin, zise că-i un vin minunat și ne rugă să ne simțim bine în țara lui, să fim fericiți, fiindcă și ei sînt fericiți dacă oaspeții pleacă acasă cu inima plină de simpatie.

Credeam că masa se încheiase, dar tocmai atunci intrară defilînd cîțiva chelneri, ducînd fiecare, deasupra capului, o tavă strălucitoare și pe tavă un vas în care juca o flacără albăstruie.

— Oh, exclamă Jenea. Era atît de emoționată, încît nu găsi răgazul să ne lămurească ce ardea în vasul acela. Aproape că lăcrima de încîntare :

— Așa ceva, zise Jenea, se servește numai pentru persoane cu funcții înalte. Trebuie să mîncăm tot, tot. A doua oară nu ne mai întîlnim în viață cu bunătățile de aici.

Tovarășii Ababei și Afloarei se cherchelisră. Ochii le străluceau și o priveau pe Jenea cu veneratie. Acum aveau ce povesti acasă și le era de-ajuns.

Ministrul urmărea, cu fața numai un zîmbet, flacăra albăstruie, privea, *s*-ar fi spus, drept în inima ei, acolo unde lumina avea nuante violacee, ochii lui negri, cu un luciu ireal, de email, fără pic de alb în jur, exprimau un fel de beatitudine. În răstimpuri, buzele păreau să-i tremure și din mișcarea lor încetă, de rugăciune, se desprindea, ca adierea unui sunet, mai mult gîndit decît rostit, un nume :

— Maria... Maria... Maria...

(Din volumul „Povestiri reale")

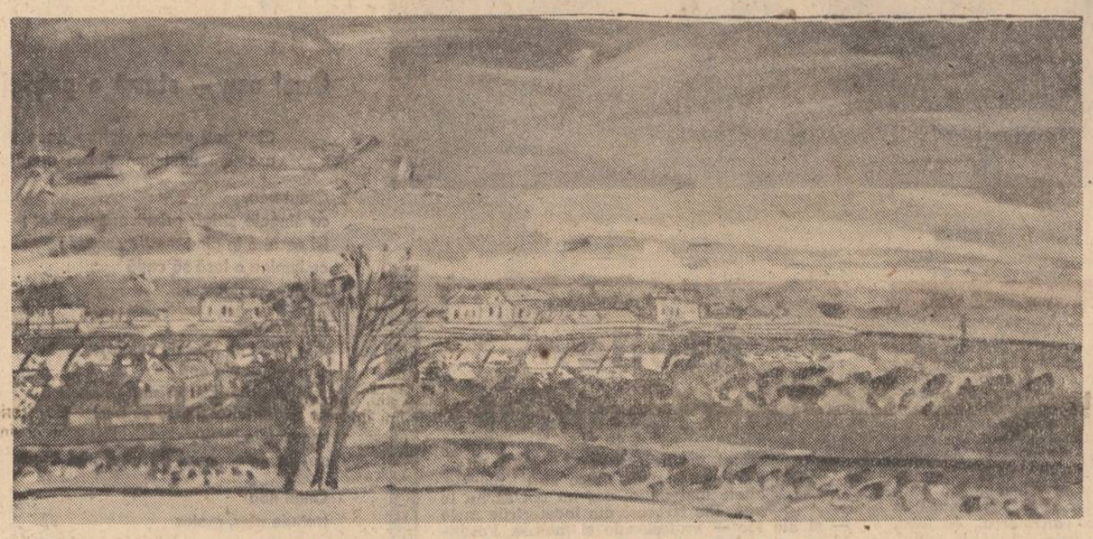

Sorin Ilfoveanu : „Iarna la Gura Trivalii"

îngerul cu aripi trandafirii

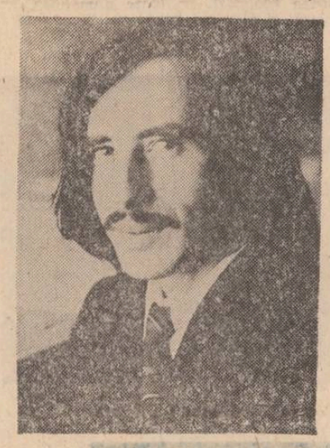

dumitru m. ion

De cînd în centrul Argiei începuseră afacerile cu terenurile pentru construcții, tîrgul nu mai știa ce e liniștea. Cei care aveau grădini mai mici și căsuțe prăpădite se bucurau că vor scăpa de necazuri ; se înălțau clădiri arătoase, erau tăiate străzi noi și, într-un fel, fiecare avea dreptatea lui. Cei cu grădini mai întinse și case bine îngrijite se îndîrjeau să rămînă pe loc și să nu vîndă. Curînd, unul după altul, ispitiți de strălucirea banilor, renunțau la încăpățînare, oftau cîteva zile în șir dînd vina pe mersul timpurilor și, încetul cu încetul, vechile case și grădini, intrau în uitare. Și eu am fost unul dintre aceștia ; mi-am vîndut cu strîngere de inimă grădina și casa : nu din vreun calcul, ci din dragoste și durere pentru pașii copilăriei pe care nu aveam să-i mai regăsesc niciodată de acum înainte.

Clădirile noi urcau trainice, bine înfipte în țărîna vechilor grădini. Singurul care s-a împotrivit, cu încăpățînare, schimbărilor a fost domnul Maganziel. Părea că nu-i pasă de nimeni și de nimic, în livada lui, în casa lui.

Legile erau de partea lui și, vreme de doi ani, l-au apărat de necazuri ; legile au rămas aceleași și astăzi, însă necazurile l-au ajuns, totuși, pe domnul Maganziel.

Ședeam uneori și priveam pe fereastră sau de pe balconul noii mele locuințe, pînă departe ; oaza de verdeață a terenului domnului Maganziel era ca o binecuvîntare printre ziduri ; deslușeam potecile, care duceau spre gorunii bătrîni, spre grădina de zarzavaturi, deslușeam iarba și pomii din livada domnului Maganziel, casa așezată ca un cuib în mijloc ; fiecare în parte și toate la un loc îmi îmbătau sufletul. Mă bucuram cînd îl vedeam pe domnul Maganziel intrînd în livadă, lucrînd sau cercetînd ramurile pline de fructe ; uneori, cînd avea oaspeți, ieșeau cu toții în livadă, ședeau la umbra și în răcoarea din care noi nu aveam cum să mai sorbim. Cu timpul mi-am dat seama că tînjeam după mica grădină de altădată ; eram aproape bătrîn și, la bătrînețe, simți, pe nebăgate de seamă cum te chinuie amintirile. Acum nici nu mai eram în stare să spun cu precizie unde au fost casa și grădina mea.

Sorin Ilfoveanu : „Omul cu pasărea"

Într-o dimineață vestea a făcut înconjurul Argiei : în livada domnului Maganziel izbucniseră o mulțime de izvoare calde. Nici cu acest prilej domnul Maganziel nu și-a vîndut proprietatea. A sosit septembrie, și cireșii din livada lui, în loc să-și scuture frunza, au înflorit a doua oară ; poate era o răzbunare a pămîntului, împotriva noastră, a tuturor celor care vîndusem grădini și case, amintiri, ghemuri de bucurii și senzații ; cea mai frumoasă parte a vieților noastre murise sub ziduri, sub clădirile care se ridicau, în centrul Argiei, mîndre și semețe. Domnul Maganziel era fericit de livada lui înflorită a doua oară și de izvoarele calde care opriseră timpul în loc.

Cînd în Argia se învîrtejeau ultimele frunze, părăsind arborii, în grădina domnului Maganziel se coceau cireșii timpurii. Oameni de departe băteau acum drumurile spre Argia ; soseau de prin sate pierdute, ologi și surzi și bolnavi de felurite boli, să vadă minunile și să soarbă, din apele calde ale domnului Maganziel, în speranța tămăduirii. Într-o singură săptămînă domnul Maganziel ajunsese să fie socotit un om sfînt ; totul întărea credința celor mulți, care se arătau dinspre toate vînturile, de vreme ce domnul Maganziel nu se spurcase la banii cu care-l îmbiau băncile, samsarii, traficanții de terenuri, trustul de construcții.

Veneau la domnul Maganziel mulțimi de oameni săraci și destui gură cască, aceștia din urmă fericiți că vor avea ce să toace din gură, multă vreme, în fața celor pe care nu-i ajuta norocul să vadă, la sfîrșitul toamnei, ierburi înalte, verzi și sfidătoare, goruni înfrunziți din nou, cireși care-și ardeau jarul fructelor a doua oară în anul acela.

Dintre acești gură cască și purtători de blestemății și de fiere, trebuie că au fost aleși și cei care, mai tîrziu, aveau să spună, sub jurămînt, că îl văzuseră, pe domnul Maganziel, ucigînd sub goruni un înger sau un om venit de departe.

Cineva, dintre cei care-i oferiseră domnului Maganziel bani grei, pentru teren și casă, își făcuse un plan cu mult mai viclean : să ucizi un înger sau un om era, oricum, o crimă, iar pentru crime nu existau legi care să te apere.

La început, atît domnul Maganziel, cît și mulți alți oameni de bună credință, au rîs de această născocire, nestiind că sămînța rea prinde rădăcini mai repede și mai bine decît o faptă de laudă sau de mîngîiere. Lumea vorbea, după cum îi era felul, vrute și nevrute : nimeni nu credea, totuși, povestea morții îngerului în livada domnului Maganziel : mulți își făceau și ei drum, măcar o dată pe zi, să vadă de departe, din stradă, grădina care se hotărîse să se împotrivească legilor naturii ; unii aveau numai cuvinte de laudă pentru domnul Maganziel, alții însă începuseră să-l injure cît îi ținea gura. Li se părea, mai mult ca sigur, de nesuferit atenția de care se bucura domnul Maganziel, din partea oamenilor. În sinea lui fiecare ar fi vrut să fie el stăpînul căsuței și al livezii cu pricina, în locul celui care se împotrivise să numere banii oferiți de trustul de construcții, de bănci, de diverși particulari interesați să participe la înnoirea Argiei. Ura pusese stăpînire pe ei și domnul Maganziel era batjocorit prin cîrciumi, în fața unui pahar de băutură sau pe stradă, sub tirania mai multor săgeți cu venin. De ce dăduse norocul peste domnul Maganziel și nu peste ei ? Aceasta le era durerea care le lua mințile și uneori și graiul, cînd aflau prețul, cu adevărat fabulos, la care se ridicase proprietatea domnului Maganziel.

Cei cîțiva gură cască, pe capul cărora căzuseră sorții, povesteau în dreapta și în stînga tragedia petrecută în livada domnului Maganziel. Bine plătiți, ei spuneau, oricui avea chef să-i asculte, întîmplarea cu îngerul. Și, cînd nimeni nu se mai aștepta, domnul Maganziel s-a trezit la ușă cu vreo șapte jandarmi. I-au întors casa pe dos, i-au inspectat livada, au plecat și au venit din nou ; au săpat încolo, au săpat încoace și, în cele din urmă, au găsit trupul unui mort ; sub capul lui se aflau două aripi enorme, trandafirii, din oase, carne, puf și pene. Mulțimea adunată a văzut atît aripile, cît și mortul pe care un car negru a venit și l-a luat.

Domnul Maganziel s-a încăpățînat să nu recunoască nimic ; adevărul nu l-a mai căutat nimeni.

Am fost și sînt printre oamenii care au crezut, și care încă mai cred, că domnul Maganziel a fost nevinovat și n-a știut niciodată nimic, nici despre mort, nici despre aripile pe care i se sprijinea, în pămînt, capul.

De aflat am aflat în cele din urmă că aripile acelea trandafirii și enorme erau adevărate, cum adevărat a fost și sfîrșitul domnului Maganziel în temnița din Argia. În același an au dispărut și livada și căsuța sa ; acum de la fereastra mea se vede o clădire în curtea căreia se află băile cu ape calde, tămăduitoare, singura dovadă a faptului că acolo a fost proprietatea domnului Maganziel.

Peste o vreme, (și la gîndul acesta îmi vine să plîng), nimeni nu are să mai știe dacă povestea aceasta s-a petrecut cu adevărat sau a fost numai o născocire a celor din Argia.

Antologia «Luceafărul»

„Este în această poezie respirația însăși, elocvent perceptibilă, a unui suflet frumos construit, capabil să vibreze și să se emoționeze de lucrurile cele mai simple, apt să viețuiască cu ineintare într-un regim solar și să se bucure de toate binefacerile faptului de a participa la lume, într-o stare de siguranță ingenuă, afectuoasă"

Dan Cristea : „Luceafărul", 1978

„Firesc, tema zborului și a imaculării vor fi frecvent asociate în această lirică de suavități, totuși nejubilativă căci nu lipsesc tresăririle dureroase. (...). E o profunzime de alb și de aripi în această poezie, elemente din a căror combinare poeta obține o sugestie de climat sufletesc".

Gabriel Dimisianu : „România literară", 1978

„Tonalitate proprie poeziei romantice și neoromantice (inclusiv expresioniste), melancolia respinge în cazul poeticii moderne retorismul vetust, solicitînd, dimpotrivă, structurarea unui univers în care fenomenalul să devină semn al antitezei funciare dintre etern și efemer. Un asemenea univers se recompune în cazul Ioanei Diaconescu sub genericul lui Bacovia, Emil Botta, Hölderlin, Rilke, în sensul comuniunii extatice cu natura și al sentimentului singerii"

Elena Tacciu : „România literară", 1978

ioana diaconescu

Ninsoare

Drumul dintre doi fulgi de zăpadă
– Răgazul care a mai rămas –
Linia dreaptă între cele două
Păsări uitate fără glas.
Nu-mi spune : ce bine, ce harnic
Lucrează zăpada ;
Ce creste se-aprind ?
De ochi mă cuprinde uitarea
Tristețile mîinile mi le cuprind.
Nu-mi spune : e bine, odihna răpune
Pînă și cel mai ostenit dintre zei :
Pe ochi, pe gură izbucnește
Un riu de cerneală.
Nu plînge. Sînt eu. Zăpada sporește.

Drumul spre casă

Gheața îi cuprinsese picioarele pînă la șolduri.
La intrare : masa și scaunele de paie
În plină iarnă. Amintirea mării.
Îngerul dogorîndu-i obrajii
Cu aripile-i uriașe. Ochii curioși privind,
Camera fără ușă și luna
Coborînd de-a dreptul pe masă.
Soarele orbitor al dimineții de iarnă
Drumul spre casă și ghiața
Cuprinzîndu-i picioarele pînă la genunchi.

Îmbătătoare miresme

Chimenul este amar
Cimbrul este amar
Măghiranul este amar
Ele au amărăciunea bucuriei.
Piperul este dulce
Și socul îmbătător.
Ele nu vor cunoaște niciodată
Gustul morții.

Eu mă sui pe deal
Și tac. Ce lașitate.
Și rid mereu – altă lașitate.
Și mă bucur – măsura minciunii.

Ce te doare fiica mea
Mai apucă să mă întrebe firul ierbii,
Și firav, îmi stoarce
Rîuri de lacrimi din ochi.

„Sus, sus, sus, la munte, sus"
Aud
Cum trosnește scoarța stejarului,
Mă oprește, vai mie,
Vai, cum mă împiedică
Scoarța copacului numit stejar !

Și dulce și amară

Invazia lăcustelor cu picioare de argint,
O ce friguri, lăcustele împinzîndu-ți obrajii,
Stolul de lăcuste țesînd pînze pe fața lunii
(lunea e zi fastă pentru tine),
Lăcuste de argint înțepînd fereastra,
Năpădind ramele de lemn,
Ele nu se ating, o nu, de lanul de grîu
Și pîinea noastră este foarte coaptă
Și dulce și ca cenușa și amară.

Tandră invenție

Secolul luminilor
Peste poetul luminilor,
– Poetul dormind într-un cîmp de foc –
Secolul luminilor
Peste cenușa acoperișului
Căzut peste
– Poetul dormind într-un cîmp de foc –
Secolul luminilor
Dormitînd, dormitînd,
– Poetul smuls din somn –
Alergînd peste cîmpul de foc.
Secolul luminilor,
– Oh, tu, monstru, poezie,
Tandră invenție
A morții poetului.
Secolul luminilor
Peste ceafa în flăcări
A aceluia aruncat
În castelul în flăcări.

„Sari, sari în groapa leilor"
Oh, dar ce pedeapsă mai puternică
Poate fi decît limba de foc
Mistuind brațul poetului ?

Capcană

Într-o capcană cu dinții de fier,
Am rămas spînzurată cu capul în jos
Între doi mesteceni.
Mă ocolesc toate jivinele,
Nici nu am de ce mă teme.
Ariciul, singur, îmi trimite semnale disperate
Că nu trebuie să-l ating.
„Și iartă-mi greșalele,"
Mai apuc să spun
Cînd, vînătorul, dezlegîndu-mă,
Îmi dă drumul în lume.

Cu nerușinare

Vai mie, mă jeluiesc singură,
Cît de aproape este apa clară
Din care aș putea sorbi o înghițitură !
Peste gura mea arsă,
Peste pletele-mi pline de sare
Stă soarele mîndru și mă arde
Cu nerușinare.

Poeziei (III)

Mai curată nu am fost niciodată
Cum sînt acum
Cînd stau sub cerul tău.
Mai torturată nu am fost niciodată
Ca acum
Cînd, torturîndu-mă, aerul dintre cuvinte
Devine uleios.

Mai calmă ca acum nu am mai fost,
Ca acum
Cînd intru pe vecie în paza ta,
Iartă-mă și mă pedepsește
Tu, cutremurătoarea mea.

Există o țară

Există o țară
Acolo, în cer,
Unde numai mă nasc,
Niciodată nu pier.

Există o stea
Preacăruntă
Și privirile-mi reci
Ea le înfruntă.

Există o cale
Pe care pășești
Ca și cum ai zbura
Și zbori cu adevărat cînd plutești.

Există un rai
Și există un iad
Pe care, ochii mei triști
Adesea mai cad.

Există o lume
Unde nu se pot bate
Răul cu binele.
– Binele-i stăpîn peste toate –

Există o țară
În care voi fi
Țesută din flăcări
Cînd
Mă voi călători.

Tot ce a mai rămas

Ia de la mine
Tot ce a mai rămas,
Spun izvorului de cerneală
Ce-mi inundă camera.
El izvorăște din vîrful degetelor mele,
Și ține seama de dorința mea.
Au rămas numai ochii,
Mă sufoc, mă înec
Și nimeni nu mai știe
Gura mea unde s-a ascuns.
Veniți, veniți valuri de cerneală
Mai bolborosesc stingîndu-mă
În timp ce ultimul val
Îmi invadează plămînii.

Distihuri

Ceea ce aud : foșnetul scos de frunzele
Lipite una de alta.

Ceea ce văd : un ac imaginar
Cosînd scoarța copacilor.

Ceea ce presimt : un tunet în ceruri
În mijlocul iernii.

Ceea ce sper : rîuri de flori
Călătorind spre lună.

Ceea ce scriu : o trudă
Fără de margini.

Un secol

Despre tine ce aș mai putea spune acum
Cînd e seară,
Cînd vîntul fierbinte
Tulbură faima iernii.
Decembrie are un ochi lucios, lunecos,
Fierbințele cer lasă urme
Pe pămîntul rănit.
Ce să mai spun despre
Cheiul amorțit pe care
Vînzătorii de pere l-au invadat,
Ce să mai spun despre afișele mari, monstruoase
Ce stau de o veșnicie pe aceiași stîlpi ?
Iarna nu putem fi bătrîni.
Gustul zăpezii, mirosul ei
Îmi aduc lacrimi în ochi.
Despre tine ce aș mai putea spune
Acum, că a mai trecut un secol
De absență ?

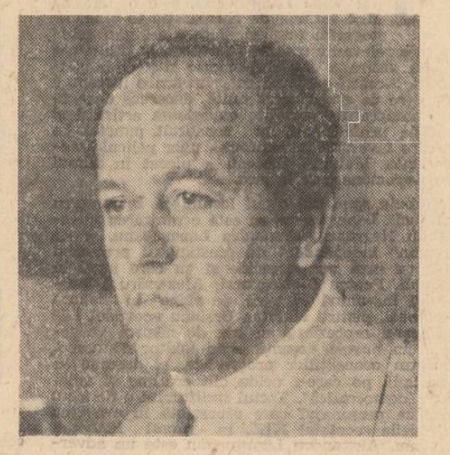

„Stringența excepțională șlefuiește versul pînă ce-l face lapidar. De aceea, pe autor ni-l închipuim înfășurat într-un mare șorț de piele, ca pe un pietrar, săpînd în granit. Uneltele sale de bază sînt dalta și ciocanul. A. I. Zăinescu este un poet de atelier, de forjă, preocupat într-un chip exemplar de asamblarea și finisarea versurilor. Ceea ce nu înseamnă că el este un simplu meșteșugar. Atelierul său e în mod cert sub protecția muzelor, în lama de oțel a dăltii pe care-o minuiește se descarcă din plin fulgerele inspirației".

Valeriu Cristea

„Ca orice poet adevărat, A. I. Zăinescu știe să imprime peisajului agresi dimensiuni cosmice și ritm etern.
Acceptînd un pariu de durată cu verbul, creîndu-și singur dificultăți spre a le învinge, el își forjează din ce în ce mai convingător un limbaj care este al său și va fi tot mai mult al său".

Mircea Martin

„A. I. Zăinescu e un mare patetic cenzurat și poezia lui este, nu o dată, o poezie a elanurilor interzise de severitatea unei discipline neascunse. Poezia lui pare de multe ori că încearcă să incremenească într-o formulă frigidă o materie vibrînd de căldură. Efortul acesta artistic, atît de contradictoriu în condiția lui de bază constituie poate aspectul cel mai notabil al meșteșugului lui A. I. Zăinescu, pecetea lui de singularitate".

M. Ungheanu

a.i.zăinescu

Hoțul de duminică

Cineva care vine și fură din mine ca dintr-un codru,
Cineva care vine și fură din mine ca dintr-un rîu.
Este un hoț bun, cel de duminică, am zis
Un hoț bun care vine exact atunci cînd nu am ce face
Și care își întoarce și îmi întoarce ceasul,
Ziua, în după amiaza mare.

Este un hoț bun, cumsecade, care nu are
Pentru nimeni, nimic sfînt
Și te fură din ochi.

Nu are mamă, nu are tată,
Și așa, după cum e îmbrăcat,
Doar așa, cu o umbrelă de frunze deasupra,
Și doar așa cu un nor de praf dedesupt,
Se vede bine că vine tocmai din partea cealaltă
A inimii
Adică tocmai de mult, dintr-un sat
Care își trage și el pălăria pe ochi.

Un hoț bun – dar de ce-i voi fi spus eu hoț
Și mai ales de ce-i voi fi zis, îl voi fi poreclit
Hoț de duminică ? –
Asta nici astăzi n-o știu.
Și nici nu am cum să știu, atîta vreme
Cît mă uit bine, nu îmi lipsește nimic, nici măcar
Acest destin, clipa aceasta de-acum,
Trusa aceasta de primăvară cu care
Mă plimb și operez la întîmplare pe muguri,
Duminica mai ales, ca într-o cochilie cînd
Stau și mă gîndesc norii-afară cum vor mai fi.

Dar de ce-i voi fi spus eu hoț,
Și mai ales de ce-i voi fi spus hoț de duminică :
Asta nici noi, doi, n-o putem spune.

Călătorie

Oho, ce exil,
Și ce mireasmă, oho, cîte arme ! –
Și doar, doar te voi ajunge
Sau mă vei ajunge, vei sta, poate, pămîntule.

Odată – în treisute șaizeci și cinci
De zile și altădată în treisute șaizeci
Și șase de zile – un cerc
Absolut în jurul astrului tău, o cavalcadă
De inimi ce ard sau o recompensă
De nori în erupție...
...Și doar,
Într-o clipă eu însumi și doar
Într-o clipă, tu – lăptucă, scorbură cosmică – tu,
Somnorosule,
Cimitirule vreau să zic,
Doar dacă nu cumva, cine știe,
Tu taci și arunci pe partea cealaltă morții,
Dacă nu cumva tu taci și te dai la o parte,
Dacă nu cumva, cine știe, oho, cine știe
Și ce mireasmă, oho, ce exil
Și cîte arme, oho, ce tîrziu
Și ce păcat,

Păcat că nu ne putem îngropa în picioare.

Lustragii

La Nisa, lustragii,
Hornari, cei mai frumoși,
Și derbedei de mare
Cu ochii somnoroși

La Nisa unde strada
Se duce la plimbare
Și lustragii cu perii
Te spală pe picioare.
(dintr-un cîntec de stradă)

Ne place să credem că stelele sînt niște saboți
Grei de lemn pe care îi lăsați afară seara,
Și vă culcați acolo, domnilor, toți,
În hotelul cerului roșu ca para.

Se culcă soarele în ochii dumneavoastră fierbinți,
Vă deșteptați de cu ziuă și sînteți mulți,
Noi sîntem puțini și umblăm desculți,
Triști ca și cum nu am avea părinți.
– Ehei, lustragii, lustragii că tare
Multe picioare mai sînt-!
Noi le cerem tuturor iertare
Și le curățăm de pămînt.

Vă sculați norocoșilor mai devreme
Că ne-au luat-o alții înainte !
Noi lustruim pantofi,
Alții lustruiesc cuvinte.

Se face de gheață unghia și-nfige
Mirosuri iuți de sare prin văzduh,
Se face de rouă lacrima, cîrlige,
De care văzu-atîrnă ca un duh.
V-ați pricopsit, domnilor, fiar-ar să fie frumos,
Și numai de la etajul zece al capului dumneavoastră,
Noi am rămas un fel de subsol aspru și gros,
Numai nouă ne plouă și tună-n fereastră.

Că istoria merge înainte, o știm și noi
Și nu sufletul nostru-nnoptat o împinge,
Ea numai cînd dă înapoi
Și în ochi var se stinge
Ne-am prins de locomotiva ultimă a unui tren,
El nu se vede, numai șine scrîșnesc undeva-n soare,
El nu se aude, traverse doar izbucnesc
Și ne înghit, ca niște peșteri de-acum, semafoare.
Mai coborîți, domnilor, din acest tren suav,
Mai lăsați-le dracului de scări și fotolii,
Visați măcar un nor alb de praf,
O oglindă din care curg molii.

Mai lăsați-vă pantofii-afară scoși,
Vi-i facem de-azur și cu ceară,
– Ehei, lustragii, lustragii norocoși,
Sculați-vă că unora le-au rămas și picioarele-afară.

Nu se mai cunoaște os lîngă os și nici
Încălțăminte de fier dacă-ar purta nouă,
Călătorie de cîrtiță și de furnic.
Fierbe cerul pe noi și fierbe rouă.
Două războaie mondiale – cînd unul,
Cînd celălalt – perie, parcă, de scrum,
Și-n loc de ghete-am curățat morminte poate,
Și-n loc de morminte pietre curățăm acum.

Că istoria merge înainte, o știm și noi
Și nu sîngele nostru-nghețat o aprinde,
Noi îi curățăm țălpile doar de noroi
Și ne risipim pretutindeni.

Norocoși, norocoși ce-ați mai fost,
Sculați-vă, c-ați putrezit, în picioare.
Unii mai umblă încă pe jos,
Nouă vîntul ne umblă prin buzunare.
A ieșit la pensie meseria noastră,
Nu ne mai pricopsim niciodată.
Atîrnă luna pe cer ca o gheată
Din care leșie se scurge albastră.

Abatoarele de greieri

O obișnuință în plus, ce contează ?
Ce contează, abatoarele de greieri –
Această fabulă-a sfîrșitului de secol
În care astenia a devenit o preocupare precisă –
Apasă greu pe umerii savanților,
Ei nu mai au nici zi, nici noapte.
Ca niște fierăstraie mari de liniște – greierii
Au invadat lumea.

Ei luminează prin văi, ei rod aștri pe culmi
Și fac zgomot de moarte deasupra, nu tac
Nici măcar pentru-o lacrimă – greierii.
Greierii care la fel de indiferenți sînt
Și la fel de indiferent pot să cînte
Și printre morminte și sub un trandafir.

Greierii despre care orice s-ar putea spune,
Orice, nu și că secolul se sfîrșește însă,
Orice, nu și că secolul s-a și sfîrșit, poate,
Orice, o greierofobie de fapt,
Un mod propriu de-a fi și-a te bate cu tine,
Un nisip alb mișcător peste care
Secolul umbre plantează, buimac.
Pentru că în uzinele de nori ale pămîntului
Se mai văd însă și celelalte veacuri,
Pentru că astenia a născut cruciade,
Pentru că de astenie a suferit și Dumnezeu,
Pentru că din spirit de sacrificiu și nopți
S-au inventat biberoane,
Pentru că din capsule cosmice copiii au supt,
Și în gingiile mării de oțel s-au spart stele
Trebuia să se inventeze și liniștea,
A fost inventată și liniștea,
Greierii au atacat-o de la început.

Greierii au coborît de pe hornuri, greierii –
Ciorchine pe case – au invadat
Om și arbore, greierii
În colonii mari, de noapte,
De cum a răsărît luna,
– O altă invenție, iată –
S-au lipit de pereți și pe geamuri,
S-au cuibărît în arme.
Cînd a fost tras primul foc de pușcă,
Un copac a fost rănit de greieri.

O obișnuință în plus, ce contează ?
Ce contează, abatoarele de greieri
Apasă greu pe umerii savanților,
Ei nu mai au nici zi, nici noapte.
Ca niște fierăstraie mari de liniște – greierii
Au invadat lumea.
Dar pentru că secolul nostru trebuie să sfîrșească în liniște
O, pentru că secolul nostru trebuie să sfîrșească în liniște,
Dacă nu cumva s-a și sfîrșit, poate, și doar
Într-o eroare de fus cosmic, orar,
Prin oceanice cabluri, mereu,
Ne întrebăm
Cît e ora ? –

Greierii trebuie iute convinși, luați, repede-n spate
Și învățați să se ducă singuri spre abatoare.
Pentru că abatoarele de greieri sînt
Cel mai fascinant și mai clar armistițiu
Pe care îl putem face
Cu liniștea.

Lăpușneanu: temă producătoare de capodopere

eveniment cultural

film

filmul Malvinei Urșianu, **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu,** este o creație fără termen de comparație în cinematografia română. Pentru a-i găsi echivalențe relevante trebuie să apelăm la titluri din marea zestre a filmului istoric rus ori anglo-saxon. Această peliculă surprinzătoare înseamnă o ardere de etape neobișnuită, deoarece dacă în cinematografiile amintite experiența artistică și tradiția profesională au constituit punctul de plecare favorabil în realizarea unor pelicule memorabile, Malvina Urșianu a plecat în filmul istoric românesc de la zero.

Trebuie spus din capul locului că **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** nu este ecranizarea nuvelei lui Negruzzi, **Alexandru Lăpușneanu,** ci un „roman" independent de prestigiosul precedent epic cu care nu coincide și cu care intră în dispută. Pentru C. Negruzzi, Alexandru Lăpușneanu înseamnă „o pată de singe" în istoria Moldovei, pentru Malvina Urșianu voevodul Lăpușneanu reprezintă un caz de mistică voevodală. În nuvelă domnul e un iubitor de norod, conform concepțiilor progresiste, și dușman al boierimii, pe care-i ucide din cruzime și aplecare „democratică". Tactul scriitorului e de a nu idealiza personajul care reprezintă în evocarea lui ideile secolului XIX. În filmul Malvinei Urșianu, Alexandru Lăpușneanu este un adversar al boierilor în măsura în care aceștia sînt adversarii Moldovei mușatine. Domnul are în **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** conștiința unei mari misii voevodale care-l fanatizează, ideea de Moldova triumfînd asupra celorlalte. Odată cu mutarea accentului s-a modificat și perspectiva asupra tuturor evenimentelor din domnia lui Lăpușneanu, evenimente care au acum o altă motivație. Alexandru Lăpușneanu numai rămîne în **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** doar o „pată de sînge" în istoria țării.

Vidul psihologic al filmului istoric românesc este compensat în **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** de intuiția scriitoricească a Malvinei Urșianu și de intuiția actoricească a interpreților în chip magistral. Nu ne aflăm în fața unei cavalcade războinice, ci a unei istorii precumpănitor psihologice. Substanța sufletească a filmului este covîrșitoare și de un efect incontestabil. Ruxandra (fin interpretată de Silvia Popovici) devine și ea în acest film un personaj substanțial, după cum o întrupare nouă față de cea din nuvela lui Odobescu este doamna Chiajna, mama voevodului muntean. Chiajna, mai tînără aici decît în nuvela Odobescului este ferită de unilateralitatea de tip negruzzian a evocării anterioare : avem în fața ochilor o femeie învesmîntată ca o principesă de Renaștere, frumoasă, vitală, realistă, energică și, firește, fără cea ce numim astăzi prejudecăți. Melania Ursu este convingătoare și de neuitat în Chiajna. Regizoarea e interesată în reconstituirea ei de viața de zi cu zi a Moldovei și vizita pe care Alexandru Lăpușneanu o face boierului Trotușan rămîne unul din episoadele cele mai grăitoare pentru direcția investigativă a Malvinei Urșianu. Cu totul memorabil, o creație scenaristică și actoricească (ca de altfel a tuturor interpreților principali ai filmului), este Moțoc. Aici mai ales se învederează distanța față de nuvelă și apropierea autoarei de izvoarele istorice părăsite uneori de C. Negruzzi. După Alexandru Lăpușneanu acesta e personajul cel mai îndelung studiat în „romanul" Malvinei Urșianu. Moțoc nu piere aruncat mulțimii de către domn, invenție negruzziană, ci decapitat în Polonia la cererea Lăpușneanului întors cu ajutorul turcesc în a doua domnie. Autoarea a găsit o justificare profundă de sens a comportamentului acestui boier imortalizat ca tenebros intrigant, cu atît mai profundă cu cît este legată de legea domniei în Moldova. Domnul țării nu putea fi decît un om teafăr, neinsemnat la trup și minte, un bărbat bine alcătuit, motiv pentru care nota un călător prin Moldova (Antonio Marria Grazziani) vremii, sînt preferați bărbații impunători și frumoși. El nu se definește ca un simplu intrigant, ci drept o capacitate politică reală care nu-și poate împlini destinul voevodal din pricina infirmității. Moțoc este în filmul Malvinei Urșianu șchiop, infirmitate care face din acest boier înzestrat, condus de aceeași mistică voevodală, un schimbător de domni. Mobilul lui nu este interesul personal ci destinul Moldovei. Neputînd domni cu proprie mînă caută una adecvată felului său de a acționa. Moțoc sfîrșește cu capul pe butuc, dar imaginea pe care o lasă în **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu,** acut omenească, urmărește pe spectator. Mai înainte de a fi o creație filmică (regizorală și actoricească) personajul e o creație psihologică remarcabilă (Valeriu Paraschiv) prin credibilitate și ancorare în epocă. **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** nu se îndatorează numelui lui C. Negruzzi, de la care pleacă cel mult polemic, ci o concurează ca viziune cu o mare forță artistică.

Culoarea nu are o existență autonomă în acest film. Ea servește ca și plastica generală a imaginilor tema centrală a dramei : sacrificiile pe care istoria le impune omului. Mania ascetică a lui Lăpușneanu de la sfîrșitul domniei lui nu mai este de aceea întîmplătoare. Ea exprimă tendința maximei subordonări a domnului față de mecanismul politic, iar măcelul boierilor se înfățișează ca o consecință a aceleiași atitudini. Cromatica acționează funcțional în serviciul acestei idei centrale, fără a se risipi întîmplător în „pete de culoare locală" fiind prin implicarea ei artistică o trăsătură definitorie a **Întoarcerii lui Vodă Lăpușneanu.**

Cazul voevodului e de altfel mai complex ne-o arată cercetări istorice mai noi decît o știa Negruzzi, pînă într-atît încît să fie considerat un „strălucit", din punct de vedere cultural, conducător de țară (V. Drăguț). Regizoarea a exploatat filmic această latură a activității voevodului echilibrînd latura singeroasă a domniei lui, deloc singulară de altfel în curgerea acelei vremi. Chiar deformarea psihică ultimă a Lăpușneanului (interpretat dens și fără stridențe de George Motoi) are o motivație treptată, o justificare, care nu mizează doar pe o ereditate bolnavă cum se desprinde din nuvela lui Negruzzi, care îngroașă romantic trăsăturile.

Reprezentările prăfuite, retrograde ale vieții medievale românești sînt depășite de o optică nouă bine cristalizată în **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu.** Curtea Moldovei nu mai e văzută ca un mediu provincial ci ca un punct de intersecție al civilizației bizantine cu cele apusene. Sinteza arhitectonică a epocii lui Ștefan Vodă este corelată de Malvina Urșianu cu atmosfera vieții de curte în care primează îndeletniciri ale spiritului, cu atît mai subliniate de turnura sangvină din a doua domnie a Lăpușneanului. Cartea ocupă un loc sugestiv în acest film și asta nu întîmplător. Malvina Urșianu vede în domnia lui Alexandru Lăpușneanu ceea ce n-a descoperit Negruzzi și nici putea să vadă în acel ceas istoric. Viața de curte a Moldovei trăiește iradiațiile Renașterii pe un fond tradițional de civilizație în care componenta bizantină este evidentă.

Țara Moldovei nu este în acest film o incropire recentă, conform unor mecanisme social-politice proaspete, ci o realitate veche, imemorială, trăită ca atare de cei care au conștiința datoriei față de moștenirea voevodală. Ruxandra doamna, fiică a lui Petru Rareș, are și ea, ca și soțul pe care i-l impune providența acelelași Moldove atotputernice, conștiința sacrei subordonări. Spre deosebire de nuvela negruzziană personajul cunoaște și el o altă tratare conform noului cadru ideatic și a ambianței particulare pe care Malvina Urșianu a creat-o cu gust și pricepere plastică în noua istorie a lui Alexandru Lăpușneanu pe care a scris-o pe peliculă. Filmul restituie domniei Moldovei demnitatea unei instituții cu articulații și destinații bine definite. Caracterul somptuar al scenelor și ritmul ceremonios al desfășurării lor marchează cu deliberare artistică imemoriala investitură, al cărui sens parțial s-a pierdut, dar care mai trăiește încă la curtea Moldovei.

Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu descrie mecanismul istoriei așa cum înțelegea să-l demonteze Jan Kott pentru tragediile shakespeariene. Țintă tuturor eforturilor este tronul Moldovei. Fiecare personaj al tramei țesută de Malvina Urșianu este o rotiță în marele mecanism care implacabil urmărește salvgardarea acestui „sens": tronul Moldovei. Ruxandra trebuie să se supună acestui mecanism cînd din mireasa lui Joldea devine soția lui Lăpușneanu, ori cînd la moartea soțului devine mama energică a noului domn: Bogdan. Chiar Lăpușneanu cade victimă aceluiaș implacabil mecanism. **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** oferă o imagine coerentă, structurală a ceea ce înseamnă domnia Moldovei după moartea lui Ștefan cel Mare, ceea ce conferă filmului o notă intelectuală deliberată, mijlocită riguros de imagine. Filmului i se poate aplica deviza lui Eisenstein : „De la imagine, la sentiment, de la sentiment la tezâ".

Termenii de comparație potriviți ai acestui film trebuie căutați în creații precum **Faraonul** de Jerzy Kawalerowicz și **Ivan cel groaznic** de Eisenstein. Alexandru Lăpușneanu se vădește o temă producătoare de capodopere. **Alexandru Lăpușneanu,** filmul istoric românesc, începe cu **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu.**

M. Ungheanu

Un moment de referință

Primul sentiment pe care l-am avut văzînd filmul Malvinei Urșianu — **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** — a fost acela de surpriză și derută. După filmele istorice de pînă acum (și nu numai cele românești), după nuvela lui Negruzzi care părea să fie singura imagine posibilă despre Lăpușneanu și epoca lui, te duci să vezi filmul așa cum ai face un drum pînă la Constanța doar ca să te convingi că marea e tot acolo... Deși la adresa filmului istoric s-au exprimat critici justificate, deși slăbiciunile superproducției istorice au fost îndeajuns de limpede formulate, obișnuințele și convingerea intimă că nu se va putea ieși atît de ușor din acest lanț al slăbiciunilor funcționează probabil atît de puternic, încît filmul Malvinei Urșianu devine o surpriză de proporții. În genul istoric prejudecățile au fost preluate și cate mai departe, ca într-o ștafetă obligatorie · de la elementele de decor și costum pînă la dialog și formulă dramatică, de la galeria de personaje care culmina cu statuia ecvestră a domnitorilor, pînă la ideile vehiculate. În fond, epoca era folosită mai mult pentru fastul costumației și pentru libertățile pe care le oferea fanteziei, ca să se ofere spectatorului două ceasuri de aventură și spectacol eroic, pe care se lipeau ca pe un caiet de compuneri școlare, etichetele citorva idei. Malvina Urșianu refuză categoric tentația aventurii și a spectaculosului sprijinindu-se pe o cultură, un bun-gust și o hotărîre remarcabilă. A doua domnie a lui Alexandru Vodă Lăpușneanu devine, în interpretarea Malvinei Urșianu, o dramă omenească în care tăcerile spun mai mult decît cuvintele care se schimbă. Mai mult de jumătate din film se consumă în interioare, între zidurile cetății de scaun și pentru prima dată cred că avem într-un film istoric sugestia atmosferei reale, admirabil realizată atît prin decor și costume, cît și prin regie, jocul actorilor și muzică. Subteranele puterii în care se simt tensiunile istoriei sînt cu atît mai convingătoare, cu cît pe lîngă portretul „oficial" al domnitorului, filmul lasă un loc important și chipului și vieții sale de toate zilele, obiceiurilor și protocolului de la curte. Faptele singeroase ale lui Lăpușneanu, consemnate de istorie, trec pe planul al doilea, doar ca o ultimă expresie a unei personalități, a unui caracter asupra căruia se concentrează întreg interesul. Tocmai din cauza aceasta **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** este o creație, și nu o ilustrare conștiincioasă a unor fapte petrecute cîndva — un eseu de o mare finețe și ținută intelectuală. Înaltul echilibru al scenariului și regiei Malvinei Ursianu s-a transmis întregii echipe de realizatori în care e de subliniat în primul rînd rolul jucat de George Motoi cu tuse discrete de caracter, cu un simț al proporțiilor cu atît mai lăudabil cu cît viața interioară tumultoasă a personajului ar fi putut foarte ușor să împingă la exces. Silvia Popovici în rolul Ruxandrei Doamna și Melania Ursu în Doamna Chiajna, apoi Valeriu Paraschiv, Eusebiu Ștefănescu, Eugenia Bosînceanu și Ion Niciu au, fiecare în parte, creații actoricești de ținută care nu lasă să apară obișnuitele discrepanțe între valorile unei distribuții. În **Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu** avem fără îndoială un film istoric de referință — unul din momentele care nu trebuie lăsat să treacă, pentru a-i putea înțelege pe de-a-ntregul și pune în valoare consecințele.

Nicolae Mateescu

I-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Iarba de catifea (I)

Evocare de Ioana Postelnicu

Ce înseamnează a cunoaște un scriitor ? Oare mulți contemporani au avut prilejul să-l cunoască pe Sadoveanu, pe Minulescu, E. Lovinescu, Camil Petrescu ? O anchetă ar duce la concluzia că mulți oameni care au fost contemporani cu personalități de seamă, susțin că i-au cunoscut, chiar dacă nu le-au trecut pragul, sau n-au schimbat vreun cuvînt cu ei. I-au cunoscut din opera lor, din vreo sală de conferințe, auzindu-i la radio sau zărindu-i pe stradă. I-au cunoscut din faima lor, încît numele, figura însăși prezența lor fizică le-a devenit familiară.

Cum l-am cunoscut pe Tudor Arghezi ?

Am auzit de numele lui, pe cînd eram elevă la Liceul „Domnița Ileana" din Sibiu. A sbucnit în clasă numele lui ca o petardă. A zburat de pe buzele colegelor venite din regat la acest liceu care n-avea o vechime mai mare de trei-patru ani. Exista între eleve o întrecere în a cunoaște tot ceea ce se desfășura în arena literară, artistică, culturală. Informațiile le culegeam din „Adevărul literar", „Rampa" și „Viața românească". Erau publicații ce ne picau rar în mînă, liceul nostru încropit îndată după război, n-avea bibliotecă. Cele ce se întîmplau la București, Capitala țării întregite pe care n-apucasem încă să o vedem, dar la care rîvneam cu înfocare, ne aprindea mintea și ne alimenta fantezia.

Mai întîi urechile ne-au fost izbite de numele lui Ionel Teodoreanu, al cărui roman „Medelenii" l-am descoperit într-un dulap aflat chiar în clasa noastră, pe atunci a V-a. Nu era un dulap ci o ușă condamnată. Se trăsese un zid, despărțind două clase. Într-una din zile, o taină se prefirase asupra noastră. Dincolo de ușa înaltă veșnic încuiată, se afla ceva. Oare ce ? ne întrebam pînă cînd într-o pauză, colega noastră, Silvia Petrescu, a apucat clanța, a smucit-o a zgîlțîit-o și aripile ușii au cedat. Înaintea ochilor noștri mirați s-au înfățișat cîteva rafturi pe care se înșirau reviste, ziare, cărți atît de rîvnite de noi. Regăteanca Silvia mai îndrăzneață decît noi ardelencele, a început să le cerceteze. Deodată a scos o exclamație. A apucat o carte și ne-a poruncit să ne așezăm în bănci. S-a suit la catedră și ne-a spus că ne va citi ceva „extraordinar". A ni se face o lectură dintr-o carte aflată sub cheie, ne-a stîrnit curiozitatea. Zile întregi ne-a citit Silvia în pauze din „Medeleni". Intraserăm într-o lume mirifică. Moșie..., trăsuri..., copii, prieteni, gavanoase ascunse în sobe, aventuri și pozne, înmuguriri de dragoste. Olguța, Dănuț, erau adoratii vii, care ne inflamau imaginația... Eram amețite de viața atît de deosebită de cea pe care o duceam noi ardelencele, în austerul burg transilvan.

Ne-am adăpat la lectura Medelenilor apoi a revistelor, cu lăcomie, cînd deodată a răsunat numele lui Tudor Arghezi ? Cine era ? ce era ? Romancier ? Poet ? Artist ? Ne-am încruntat frunțile. Cine îl adusese ? Cine îl rostise mai întîi în clasa noastră ? Multe dintre noi aveam frați studenți care veneau în vacanțe, încărcați cu tot felul de noutăți. Ce fel de nume era acesta Arghezi ? îi întrebam. Scrie „Bilete de papagal" !! Oh ! Noi cunoaștem biletele pe care le scotea ciocul papagalului din cutia ghicitorului în zilele de bilci... E un ziar, o fișie de hîrtie cît palma, mi s-a spus, ce se poate scrie pe un asemenea petec ? Am căutat pe rafturile ascunse sub tăblițile ușii. N-am dat peste nimic scris de el. Și totuși era un scriitor. Faima lui creștea. Am crescut și noi. Eram eleve prin a VI-a de liceu. Lectura noastră se îmbogățise. În urechile noastre zbîrniiau cuvinte ciudate. Nume ciudate. Mitzura. Barutu. Mărtișor. Arghezi... Arghezi... dar nici o carte de a lui nu ajungea în Sibiul nostru. Cel puțin în tainica și anemica bibliotecă.

Și totuși faima lui Arghezi creștea, conturînd o personalitate formidabilă ; răzvrătită, ieșită din comun, care trăia într-un Mărțișor tainic împreună cu Mitzura, cu Barutu, cu Doamna Paraschiva, ce nume rurale — ne spuneam noi, ardelencele, cu Zdreanță. Era un Poet. Da. La început a fost călugăr... A trăit în preajma unui boier, la Craiova. Apoi Cîntec pentru adormit Mitzura, care zbura de pe buzele noastre. Îl știam pe de rost dar slova tipărită n-am văzut-o. Nu, n-aveam nevoie să-l citim pe acest poet. Arghezi, care scria într-un limbaj potrivit pentru urechile unor eleve de 16—17 ani.

Și așa au trecut anii. Personalitatea lui Arghezi a satisfăcut unele spirite, a nemulțumit altele, a făcut năzdrăvănii, a ajuns de la închisoarea Văcărești la lagărul de la Tg. Jiu, a fost bolnav gata să dispară, a fost adus la viață nu de medici ci de... albine. Faima lui era ca un zaimf ce acoperea lumea literară. Era un temerar. Nu se temea de nimeni. Penița lui avea virful muiat în otravă și miere. Era ciudat, era injurat, era derutant, era nevăzut. Căci nu l-am văzut nici după ce viața m-a adus la București, nici după ce am trecut pragul Sburătorului la cenaclu venea cîte o boare, cum vine primăvara peste o pajiște. Cel mai mare poet... Făuritor de cuvinte... Criticul E. Lovinescu citea din versurile lui cu voce tare, o dată și încă o dată. Să fie înțelese, gustate...

Apoi a apărut „Baronul". Șfichiuire temerară, apă tare în loc de cerneală, Tabletă care făcea cît o istorie. Citită la Sburătorul, stîrnise freamăt. Trezise sentimente de simpatizantă uimire și admirație pentru autor.

Dar unde era acest vrăjitor ? mă întrebam tainic. Nu-l întîlneam nicăieri în lumea literară în care intrasem și totuși era prezent, prezent cu un cap mai sus decît toți.

Apoi a apărut tableta de emoționantă atitudine umană față de boala criticului E. Lovinescu. Cum reușea acest ascuns pentru mine Arghezi să îmbine cuvintele între ele, să creeze cuvinte, să le însufle un ritm, o desfășurare în vers sau proză, care-ți tăiau respirația ? Să-ți încinte sufletul, spiritul, sensibilitatea ? Nimic abscons, nimic impudic, cum s-a zis, totul limpede și totul de o profunzime uluitoare, umolindu-te de încîntările pe care le simte spiritul înaintea unei opere de o desăvîrșită inspirație. Ce mustoasă vitalitate de expresie, ce reprezentare în durmingiietoare cuvinte a pasiunii pentru o femeie, pentru taina ei, pentru fecioria ei încă neatinsă, sau față de cea pierdută, transformată în jăratec ? Dar unde era el ? La Văcărești, la Tg. Jiu, la Mărțișorul lui ?

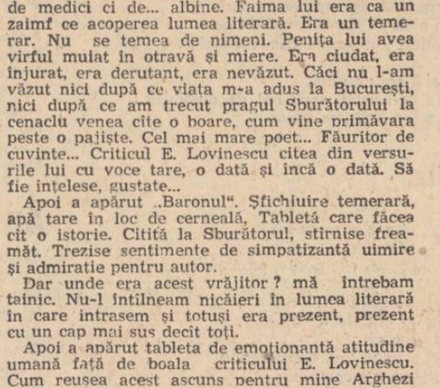

Georgeta Năpăruș : „Culesul"

Georgeta Năpăruș. «Compoziție. Camera albastră» (stînga) ; «Portret» (dreapta)

PLANETE

Un limbaj de încercare (I)

Deși a publicat vreo patru cărți, din care a și selectat-o — cu vădită grijă — pe cea de față, una dintr-însele și premiată (însă de cîte ori un premiu atestă sigur un talent ?), nu-l citisem, cu cel mai aplicat ochi, cu o suficientă concentrare și cu cerut interes pe Vasile Vlad. Poate și pentru că întîia oară l-am auzit vorbindu-mi nu favorabil, ci, la superlativ despre el pe Alexandru Ivasiuc, în al cărui gust literar, îndeosebi cînd era vorba de poezie, mă abțineam să-mi îngădui să am completă încredere. Ca după aceea tot Ivasiuc să mi-l cîrtească, să-mi declare în sfîrșit altceva, diferit, să afișeze scepticism despre vocația lui. Mă feresc, apoi, în genere, să mă las îndeobște convins de flerul altora, preferind orientarea personală și-mi displac și înflăcărările intermitente, umflate și desumflate, aprinse și stinse prea degrabă, avînd reacții inhibatorii la topăielile de umoare.

Însă mărturisirea mea, dacă este o explicație, nu poate fi și scuză în sine. De aceea o și fac, și mă bucur că nu o fac prea sau prea din cale afară de tîrziu. Aș fi regretat. Căci Vasile Vlad e un autentic poet îndrăznet, care prilejuiește multe reflecții.

Îmi voi îngădui, nu într-o didactică suită bine-înțeles, developarea unora din ele.

Timpul nostru literar e un timp care azvîrle în luptă șansa ori barem riscul, în orice caz disperarea multor feluri de a vorbi interior, de a gîndi ambiguu, de a ne manifesta contradictoriu, de a exprima cvasi-inteligibil obscurul și aproape abscons, aproape obscur claritatea, interferînd zone ale abisurilor sufletești neinvestigate pînă acum, aflînd forme altădată inuzuale pentru comunicare, pentru categoriile trăirii și imaginației : „și mă gîndesc la bruh și mă gîndesc la uh. Trăiască uharii și trăiască oharii. Uharii sînt indivizii / care fac uh. Oharii sînt indivizii care fac oh. / / Din pricină de unu pe cer apăruseră / norișori de unu / / Purtători de umezeală / și cartonașe se numesc purtătorii de umezeală / și cartonașe. / / Ne-am respectat de bună voie Pauta, / dar tu, cu un sculpat pentru toată eternitatea, / gugui ca un porumbel pe teritoriul aroganței. / / Sălbăticiunile ce mai fac ? Sălbăticiunile / fac pui de sălbăticiuni. / hai să ne sinchisim / Cineva cară prosopa în gară, / cineva scoate bastoanele din oraș, / nu trebuie să insiști" etc.

Cu consumuri de energie și inventivitate comparabile pe alocuri însuși războiului de selecție și supraviețuire a speciilor, se experimentează pe materiale sintaxice și morfologice, pe psihologii, semnificații, aluzii, amestecuri de pudori și directități, de ezitări și impulsuri, de indecizii, aminări, sfieli și drastice, și siciitoare, și provocante expresii care nu se aruncaseră niciodată pînă acum în joc. Publicul e derutat, comentatorii citeodată în afară de subiect. Natural, poezia are nevoie și de un sistem osos, nu numai de penaje. Nici numai de nervi. Chiar dacă există, într-adevăr, nervi...

Spre stupoarea bătrînei doamne, estetica, pisica noastră cea de toate zilele, zgripțuroaica zgripțuroaicelor, adorata adoratelor, — o serie de cuvinte și noțiuni, o sumă de atitudini în tamponare, de exhibări, de „monstruozități" (monstruoase și nu), de interpretări plauzibile (sau ba), de stridențe, de inadmisibilități, și reminiscente, și stingheritoare spețe de a circula atît printre alții cît și printre lăuntricele noastre spectre, ipostaze, perplexități, desuetudini, propiecții și rătăciri, toate acestea dau însă un spectacol de reușită cînd și cînd formidabil, cînd și cînd descumpănitor pentru cei cu un instinct de adaptare mai puțin elastic.

Ne acomodăm greu, dar viața are grijă de rest. Singură. În taină. De estetică, și de rest. Se va adapta și estetica. Nu ar fi întîia oară. A și început. Se teoretizează.

În cazul lui Vasile Vlad, ce fabulos, ce divers material de laborator... „Cînd voi fi mare / voi deveni vînzător de păianjeni ! / / Ce vrei să te faci, băiete, / Cînd vei fi mare ? / — Apă ! / / Bine. Dar nu uita. / Eternitatea / efemerului îmi duce pleava / / Ce mai, / funcționam pentru fericire bucățică cu bucățică / / Încîlcit, duios, pe jumătate măret, / ca un crăcănat jignit observ destrăbălarea / destinului. / Te interesează aspectele, o, atît de încăpătorul / destin al aspectelor / / Eu, evident Singurul și Preamăritul / Inventator al mersului pe jos / / undeva — se conjugă insuportabil" etc.

Ca să faci un pas mai departe în poezie, trebuie să știi unde și pînă unde s-a ajuns ; și cum ; prin recurgerea la ce mijloace tehnice, prin frămîntarea în ce fel a materialelor.

Vasile Vlad a citit, a asimilat, a meditat la cele asimilate și la elementele lumii din sine și s-a născocit, s-a construit, a elaborat un contur, o structura a sa, un profil, o schemă distilată dintr-un polinom de scheme, propunînd lumii exterioare, obiective, o modalitate o ipoteză a lui, desigur în intenția de a o ști viabilă. Această ipoteză-i reală? Corespunde cu el? E fictivă ? S-a compus doar din furnituri halucinante, ireale ? Oricît ar conta ca s-o aflăm, tot n-am afla-o niciodată. Însă nu contează. O convenție. În artă, ea se relevă egală cu realitatea. Este realitate. O convenție care se cere admisă, respectată. El însuși ar obosi inutil, să încerce a stabili cine și cît este el însuși. Și apoi care din noi ființe sîntem ? Toți. Depinde numai de o circumstanță sau de alta. Dacă e cald, ieșim îmbrăcați subțire ; dacă nu, apărem — figurativi sau nonfigurativi — încotoșmănați în foile de ceapă sau de varză ale cojoacelor și cojocelelor noastre abstracte. Iar garderoba deghizamentelor nu se sfîrșește aici, că sînt roluri multe și interpretări multe. O convenție, am spus. N-aveți decît s-o numiți mască. Sau altcum („Iată masca și osul, / marile însemne ale cetățeanului printre nedreptăți / și diviziuni"). Se poate porni de la treptele și vibrațiile sale, ca de la un cod — și în poezie tot ce interesează aceasta e. Ca în algebră și ca în Dedal : să ai un fir. Că necunoscutele pot fi una, două, sumedenie. Nu e criză de necunoscute, în domeniul abstracțiilor. Nici nu va fi.

Ion Caraion

Însemnări despre proză

Urmare din pag. 1

nu neapărat numai în cea scrisă în anul 1979 — **viața așa cum este ea,** neajustată de condeiele mai mult sau mai puțin generoase ale scriitorilor ?... După atîtea cărți pe care cu ani în urmă le-am citit și ale căror titluri, din fericire, în mare parte, le-am și uitat, cărți care reproduceau viața în eprubetă, dacă viața se putea numi ceea ce se prefabrica acolo, **autenticitatea, adevărul vieții,** a devenit, pe bună dreptate, principala obsesie a oricărui scriitor. În spațiul golit de orice respirație umană, cît de neașteptate, de surprinzătoare au sunat vocile oamenilor încă din momentul în care scriitorul s-a întors la uneltele sale !... Și totuși, și totuși, aceste voci, se fac ele în mod suficient auzite în romanul românesc de astăzi? O întrebare pe care ne-o punem și care nu ni se pare cu totul lipsită de temei. Tentația unei anumite literaturi elitare risca, de pildă, la un moment dat, să ne îndepărteze de viața de fiecare zi a oamenilor „obișnuiți". Cărți în care găseai cu duiumul „directori cu probleme", oameni cu „funcții de răspundere", unul mai frămîntat și mai problematizat decît altul. Muncitorii, în schimb — dacă acțiunea romanului era plasată într-o fabrică — apăreau cel mult în „scenele de masă", plantați în sălile de ședințe ca simplu decor, undeva în fundal, unul mai convențional ca celălalt... Am greși însă dacă nu am observa că unei astfel de literaturi i se răspunde totuși. I se răspunde unei astfel de literaturi, al cărei „succes" e asigurat, cu o literatură ce se află tocmai la polul opus.

În romanul lui Mihai Sin, **Bate și ți se va deschide,** viața de fiecare zi a oamenilor obișnuiți pătrunde cu o remarcabilă forță. Prozatorul nu înfrumusețează și nu schimbă nimic din ceea ce vede. Viața cea adevărată poate fi mult mai incomodă pentru un scriitor decît cea prefabricată în laborator, dar cît de tulburătoare, de imprevizibilă, de tragică, uneori, de absurdă citeodată, de înduioșător de simplă de cele mai multe ori, poate fi ea ! Și cît de fericit este un scriitor atunci cînd are curajul s-o privească în față !... În ultimul său roman, **Măștile,** publicat și el anul trecut, Virgil Duda își propune să pătrundă în complexa lume a unor tineri intelectuali din zilele noastre. Eroul principal al cărții este un tînăr „anchetator" care, prin prieteniile pe care le cultivă, se implică în viața de fiecare zi a unui spital modern, rămînind totodată un „străin" care își păstrează luciditatea și o anumită detașare față de mediul observat. Numele de „anchetator" este și el simbolic, căci ce altceva sînt excepționalele romane ale lui Virgil Duda dacă nu o amplă și bogată „anchetă", o cercetare asiduă a vieții contemporane !

La polul opus al acestei deschideri spre cotidian, spre viața de fiecare zi a oamenilor, s-ar afla tendința de a aduce în spațiul literaturii, cu o tot mai fermă hotărîre, lumea bogată a imaginarului, lume față de care o parte a criticii a manifestat, pînă nu de mult, o foarte mare neîncredere și suspiciune. Un eseu de filozofia istoriei scris cu mijloacele literaturii oricărui ni s-a părut a fi romanul lui Andrei Brezeanu. Un roman „mitologizant" este cel scris de Valeriu Anania, **Străinii din Kipukua,** mustind de vechi credințe havaiene, carte în care speculația teoretică mai reduce din ceea ce ar putea să pară angoasă metafizică, iar exotismul face să se risipească maleficile umbre a unor demoni necunoscuți. Pe o linie oarecum asemănătoare, se înscrie și romanul lui Platon Pardău, **Scrisorile imperiale.** Cartea se construiește ca un fel de parabolă a așteptării, a degradării și alienării datorită unor prelungite amînări. O înaltă misiune trebuie să fie îndeplinită și, din motive obscure, ea e amînată mereu. Sugestiile vin din istorie (să ne amintim de pildă de Horia și scrisorile sale către împărat). Cartea rămîne în tot cazul deschisă unor interpretări dintre cele mai diverse. Cu o mare plăcere, prozatorul se lasă purtat pe aripile imaginarului, nepunîndu-și niciun fel de opreliști, în romanul său **totul devine posibil.**

Rîndurile noastre incomplete, despre proza anului 1979 au drept scop doar să atragă atenția asupra unor direcții spre care se îndreaptă proza noastră de astăzi Aceste direcții nu sînt însă singurele și nici nu transcriu unicile opțiuni ale celui ce a scris aceste reflecții. Lecturile sale, restante, vor completa desigur harta incompletă, pentru el, a romanului scris la noi în anul 1979.

Climatul liniștii constructive

Urmare din pag. 1

marea adunare cetățenească ce a avut loc în Capitală la 6 martie 1980 — **că politica de destindere reprezintă respectul independenței fiecărui popor, neamestecul în treburile interne ale altor state, al dreptului popoarelor de a-și cuceri și consolida independența națională, de a realiza transformările revoluționare pe care le doresc Nimeni nu poate pretinde să oprească popoarele de a lupta pentru cucerirea independenței, pentru transformarea revoluționară a societății. Este evident că trebuie respins cu fermitate orice amestec — sub o formă sau alta, dar în primul rînd pe cale militară — cu scopul de a împiedica desfășurarea luptei de eliberare națională, economică și socială a popoarelor".**

Desigur, și acest lucru a fost subliniat în repetate rînduri și de îndrumătorul politicii externe a țării noastre, drumul realizării păcii și destinderii nu este ușor. Forțe noi politice își fac însă loc tot mai pregnant pe arena istoriei. Sînt acele forțe pentru care România a revendicat întotdeauna un loc egal în drepturi și îndatoriri în marele dialog asupra destinelor umanității. Vocile țărilor mici și mijlocii, ale celor eliberate de curînd de povara colonialismului, ale celor ce, abandonînd vechi stări de lucruri rămase în lada cu amintiri a istoriei, își croiesc un drum, timid sau mai puțin timid, spre o orînduire mai dreaptă, se aud, în acest dialog, tot mai energic. La această redeșteptare a interesului pentru soarta omenirii a unor factori politici ce pînă acum nu aveau ponderea cuvenită în croirea viitorului acesteia, exemplul României a contribuit nu puțin, cum nu puțin a contribuit acțiunea sa constantă îndreptată în sensul asigurării în forurile internaționale a unei audiențe corespunzătoare a tuturor statelor. Stima față de România a acestor popoare își are originea în constînța faptului că ea este o apărătoare a demnității tuturor prin modul cum își apără propria demnitate. Pe un plan mai larg, la nivelul întregii comunități a statelor lumii, această stimă se traduce în sentimentul acut că țara noastră, politica ei externă, orientată ferm de președintele Nicolae Ceaușescu, poate servi drept punct de reper în procesul de regîndire a căilor de rezolvare a marilor probleme actuale ale lumii, poate oferi sugestii valide și inițiative de urmat în promovarea unui climat de liniște constructivă, de înțelegere, de libertate și egalitate, climat de care astăzi avem cu toții nevoie, precum de aerul pe care îl respirăm.

atelier literar

poșta redacției

V. P. MĂRGEAN : Predomină jocul metaforic dezordonat, gratuit, ocolit de idee, fără semnificații. Ceva mai bine, acolo unde jocurile de artificii vehiculează și un gînd, un eseu („Țara soarelui", „Afiș", „Marea legătură").

V. CROITORU : Psalmodieri prelungi, monotone, lincezitoare, greu de citit, în care rareori cuvintele și imaginile se încălzesc și iradiază și mai rar încă, reușesc să emită o idee, să degaje un gînd, un înțeles. Ne așteptam să mergeți din ce în ce mai departe în sensul decantării cît mai exigente a substanței nobile, în sensul concentrării și esențializării lucrurilor. În loc de asta, însă, v-ați oprit (mult prea de vreme !) la această formulă manieristă, tîrcovnicesc-discursivă, de care păreți foarte mulțumit (cu totul nemotivat !) și continuați să fabricați acest soi de „pastă de vorbe" interminabilă (care a ajuns acum la „pachete" de cîte 4 pagini !...). E un drum profund greșit, fără perspective !

MINEL BADEA : Nu lipsesc unele predispoziții lirice, dar, deocamdată, paginile sînt căznite și greoaie, „făcute", spontaneitatea și fantezia fiind „tinute" prea strîns, pînă la gîtuire. Să vedem ce mai urmează.

I. VOICHIȚONIU : Nu e rău, pentru început — violiciune, vervă fantezie, o anumită dispoziție spre umor (care, însă, împinge lucrurile, uneori, spre zona pamfletului și cronicii rimate) dar și o undă lirică subjacentă, mai ales în „Păsări false", „Starea de zimbet" (cu unele inadecvate cruzități de limbaj). E cazul să insistați.

CONST. COTEA : Hotărîrea e înțeleaptă. Dacă veți concentra toate energiile asupra școlii (vorbim, firește, de studii superioare) peste cîțiva ani veți descoperi cu adevărat (cu alți ochi) poezia. Poate și ea pe dv. !...

LUCIA MORARU : Totul plutește în evaziv, și versurile, și proza, din care, exceptînd mici pasaje (sesizante, subțiri) nu se poate înțelege mai nimic. Din păcate !

DAN ANCADAN : Prea multe pagini în care nu spuneți nimic, căutînd cuvinte și mîngîindu-le îndelung, fără a reuși să le faceți să „vorbească". Un fel de lucru manual, cu materiale reci, uscate, inerte. Ceva, puțin și vag, în „Aqua forte", uscat și retoric, în „Cu viteza". Mai bine, în „Împăcare". Ne puteți trimite, firește, și cîteva din cele mai bune schițe.

A. A. GH. : Încercarea cu „respirația mai largă și diversificarea" dă, deocamdată, rezultate lamentabile (efect, fără doar și poate, al unei pregătiri școlare insuficiente, al unui orizont de cultură precar, al unui gust artistic neformat, rudimentar, etc.). Desenul a devenit stufos, dezordonat, confuz, s-au înmulțit „vorbele-n vînt", în dodii, „făcătura" de epruvetă, trucajele și mîmările fără acoperire, găunoase, în doi peri (gen „cenușa atîpită a brizei de primăvară" — ? ! — sau „vișinii care sparg ferestrele de emoție", etc., etc.). Nu putem cita, din păcate, nici o pagină mai ca lumea și nu mai are rost să vă dăm sfaturi — știți foarte bine ce-aveți de făcut (...dar anii trec, cum zice poetul...). Pe viitor, texte dactilografiate.

D. ELIAS : De acord cu punctul de vedere din scrisoare, dar rămîne, totuși, primejdia (vizibilă și în textele de-acum) a unei discursivități aride, a efortului „tehnicist", laborios, citeodată calofil, din care lipsește acel „unul la sută" sine qua non. Dar sînt și cîteva lucruri demne de interes : „Ziarul de dimineață", „Noapte", „Definiție", „Cercul, chiar și" „Nebunie", „Meschinărie" (încă nepuse la punct, acestea din urmă).

R. S. RUBA : Confirmări îmbucurătoare, mai ales în „Cavaler" (inspirat „operată"), „Scrib", „Răstimp", „Ora ceaiului". Rămîne prea mult, însă, în ultimele două (și mai cu seamă în cele pe care nu le-am citat) din amprenta argheziană, de a cărei urmărire asiduă trebuie să scăpați.

PETRE IVANCU : „Roțile copilăriei" și „Scrisoare" ni s-au părut ceva mai consistente. Promisiunea din scrisoare nu ne face decît plăcere.

Ion Craiova (ceva, în „Iancu"), **Stejărel Ionescu, Petre Beduin, Maria Botez, Lucea Luceanu, Nicolae Giorgi, Năpallion, Fanora C. Dani, Dan Cristian, N. Stroescu-Șovarna, Paul Grădinaru, G. Dorobanțu, Pavel Rătundeanu-Ferghete, Marin Nicolae, Mihai Ioana** (ceva, în „Cina" II, cu lungimi), **Dor de soare** (ceva, în „Vindecare"), **Marin Cioranu** (mai bine, în „Să-l cultiv"), **Lucia C. Cosițeanu, Selena** („Drumuri", „Boală și amintire"), **Adrian Bogorodiță, V. Spătaru-Boghicea, Al. D. Fondane** („La izvor"), **Constantin Dascălu, D. Borcea** („Cît sînteți tineri", „Poem") : Nimic nou !

Manuscrise neiscălite : „O, e-așa de ușor", „Dacă ar bate vîntul", „Inexplicabil", etc. ; „Ideal", „Aș vrea", „Luna bolnavă", etc., ; „Sărutul meu", „Iarna", „Iubitei" ; „Crimă premeditată", „Supercivilizație", „Vis frînt", etc. ; „Deziluzie didactică", „Cine sînt eu", „Poem justițiar", etc. ; „Steaua fericirii" ; „Glas de apă", „Pacea lumii", etc. ; „Vreascul", „Era ziua pe altar", „Cînd mălurile" etc. ; „Statornicie", „Mă vei păta", „Căderea Sarmisegetuzei", etc. ; „Podul" „Scrisoare poetului", „Zi de vară", etc. ; „Lex dura", „Letter to Virginia", etc. : „Sămînță, cunună și flori", „Patrie minunată cu nume falnic".

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Neputință

Luați-ne, oameni de știință, moartea
căci viața ne-o poate lua oricine
și-un smintit
și-un prost
și mai ales aceștia
care se clănțăne-n războaie
cum se mocăie fetele-n poartă
pentru simplu motiv
că — din întîmplare
sînt vecine.

Și foamea — urîta foame
care zilnic
și de mai multe ori
ne obligă să repetăm
acel ritual grotesc
al ducerii spre orificiul lacom —

Ia-mi neputința vegherii,
ia-mi somnul — moarte întreruptă
și timp lăsat să curgă printre degete,
întunericul minții.

Nu lăsa boala — viermilor ei
să facă culcuș
în mădularele supremei ființe.
Mută-i cuibarul din coastă
înainte de a-și chicoti dreptul la viață
prin durere și moarte.
Luați neputințele — toate
ca să fim pe măsura
măsurii noastre.

A. PODARU

Așternutul reginei

Un schior sare de la trambulină
elegant plutește-n sufletul meu
reci zăpezi împroșcînd la aterizare,
existența mea gîndesc e o
simplă întîmplare-n care
nici o regulă nu este respectată / :
pot fi foarte bine aici și acum
și-n același timp atinge cu tălpile
Capul Bunei Speranțe
și cu inima așternutul reginei Cleopatra
înainte de Cezar,
e doar un exemplu banal,

Ca o locomotivă ciuruită de gloanțe
răsuflă zeul tinereții mele,
coroana lui terminată-n două degete
veșnic ridicate
vreau s-o vînd pentru o clipă de
concretă cădere-n real,
cine-o cumpără ?
ofer pe deasupra radiografia plăminilor
ciuruiți ai planetei și-o rană de-a
tatălui meu din al doilea război mondial...

TEODOR PURICE

Constantin Berdilă, „Venim din istorie"

Plutim

Plutim singuri peste o lume de ceață,
Atenți să nu ne picure lacrimi din trup
Să nu ne lovim cînd ne-atingem
Să nu adormim, obosiți, sub vreun copac himeric,
Te sărut : gura ta e-o perlă de gheață
Și-mi rămîn pe limbă urme de sidef
Aș vrea să te cuprind dar mă rănesc
într-o cariatidă ciobită
Te strig ; numele tău e o literă magică
La intrarea într-un templu păgîn.
Vino, imi zici,
Aș vrea să te prind și
Și nu ești decît urma unui pește prin apă.

ANCA BRATU

Laudă avionului

Să lăudăm deci avionul, motorul,
siguranța în aer și zborul,
priveliștea, biscuiții
pe care clănțăne dinții.
Laudă, zic, generației
de pionieri ai aviației,
azi nimeni nu se mai teme
decît să n-ajungă la vreme.
Eu caut totuși pămîntul
cu talpa, cu mîna, cu gîndul.

BORIS MARIAN

Expediția

Să pornești după adevăr odată cu soarele,
Să țîșnești din gogoașa visului ca un fluture
Cînd străzile se binecuvîntează de femei cu
noaptea pe față, cu pași răcoriți,
Molipsit de nebunia păsărilor să vorbești
singur,
să prinzi razele-n palmă,
Să te zgîlțîi prin vitrine, alene,
Să te simți o ființă planetară și să-mpărtășești
Plin de noblețe, cu cerșetorii această cinste
rară,
Să-ți fie dragi ciinii, mîțele și mușteie
Și tot ce foiește, și tot ce aleargă,
Să mingii gardurile, copacii,
Să prinzi umbra codanelor cu pantoful,
Să dai ziua bună cu nerușinare
Celor mai frumoase necunoscute,
Să te dai peste cap în parc, ca un miel
Și apoi, ostenit, să citești știrile
dintr-un ziar de săptămîna trecută,
Să-ți legi batista ca o cravată la gîtul unui
trandafir,
Să faci semne prietenești unei vrăbii
și s-o-ntrebi cît e ora,
Să te îndrepți către mare și să numeri
vapoarele
Ca să știi și tu care e situația
Și tot așa, că te trezești
Deodată pustiu în amiaza fierbinte
căutînd ceva ce nu mai știi minte.

RADU ȘUIU

Aparțin

Și toată povestea prin care trecem
Curați și singuri în bucuria
Care strigă la noi — o trăim
Pentru ziua de mîine
Păpușă din pîine
Cu care învățăm
Să ne jucăm

Faceți focuri focuri focuri
Miezul vieții e un foc
In care nu există decît început
Și tinerețe și acește cuvinte
Pe care le spun
Pentru că aparțin
Oamenilor

GRIGORE HOJMA

Literatura vieții

Urmare din pag. 1

aspirații. Literatura anilor din urmă s-a revendicat într-o măsură așa de pregnantă ea însăși încît, ca orice literatură adevărată, a început să creeze epigoni la propriii noi autori. Dar parcă și calitatea epigonilor este în ultima vreme mai acceptabilă, masa mare de lucrări aflate drept soclu al capodoperelor nemaiputînd fi comparată per medie cu ceea ce s-a scris cu cincisprezece ani în urmă. Fără a-i înzestra pe toți autorii cu același geniu, soarta i-a fericit cu posibilitatea de a scrie într-o vreme în care sinceritatea a fost repusă în drepturile ei, adevărul la fel, arta avînd voie să ridice aceste condiții la rangul de operă. Dealtfel, dacă s-a ajuns pînă aici, aceasta s-a întîmplat tocmai prin îngemănarea în aceleași lucrări a sentimentului curat cu privirea scrutătoare și învățată de a vedea și cu fiorul măiestriei. Etapa în care a ajuns doar una dintre aceste condiții pentru a fi considerat scriitor a apus. Cetățeanul învățat să nu se mai mulțumească oricum și cu orice nu se mai mulțumește nici cu adevăruri în staniol, dar are șansa de a asista la formarea unor generații succesive de autori capabili de a-i da ceea ce cere el într-o țară în care librăriile sînt asaltate de mulțimea doritoare de carte.

Regăsirea de sine a literaturii nu înseamnă desigur numai creatia generației de care pomeneam, ea reprezintă un fenomen general al literaturii noastre care are șansa de a se naște acum și aici. Regăsirea de sine a literaturii reprezintă efectul unor transformări în toate nivelele vieții social-politice, în remarcarea personalității tuturor categoriilor sociale, în individualizarea în ultimă instanță a unui timp istoric.

Operă a Președintelui țării, acest timp istoric se definește printr-o nelimitată deschidere spre tot ce înseamnă viața, fără prejudecăți și fără temeri. Timp istoric limpede conturat de o personalitate puternică, aceste vremuri au fost și sînt fundalul în care literatura se constituie ca o latură distinctă a năzuințelor unui popor care trăiește și creează sub aura gîndirii conducătorului său.

Forța social-politică a tineretului

Urmare din pag. 1

omogenizarea forțelor noului și din egalizarea surselor sociale, din capacitățile generative ale experienței revoluționare pe care o construiește dezvoltarea multilaterală a socialismului. Ea nu este o simplă recunoaștere sau un simplu calificativ, ci o stare obiectivă a vieții noastre sociale, o dimensiune a realității însești. Este un fapt pe care, reflectîndu-l, cu clarviziunea și spiritul revoluționat ce-i sînt caracteristice, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îl exprima la cel de-al XII-lea forum comunist, ca reper strategic al dezvoltării capacității politice a societății noastre : **„este necesar să se acorde o atenție deosebită îmbinării armonioase a activității cadrelor mai în vîrstă care au mai multă experiență, cu entuziasmul și elanul cadrelor tinere, păstrînd un raport rațional și o structură corespunzătoare, asigurînd o permanentă împrospătare a partidului, pentru a-și putea îndeplini în cele mai bune condiții atribuțiile ce-i revin".** Partidul, centrul vital al națiunii noastre socialiste, își însușește așadar dimensiunea tinereții ca una dintre dimensiunile definitorii ale propriei sale capacități de acțiune politică. Este, în aceasta, o strălucită expresie a consecvenței spiritului său revoluționar, a statorniciei cu care secretarul său general își deschide gîndirea și acțiunea către înoavera de fond : pentru că însuși rolul conducător al partidului, modelat în lumina tezei de principiu a actiunii dinlăuntrul faptelor, al realităților, se construiește și prin implicare în dinamismul profund al tinereții, preluînd — cu discernămîntul maturității politice — atributele de elan și entuziasm pe care le probează un tînăr activ și constient.

Modelul forței social-politice a tineretului se alcătuiește prin urmare, în jonctiunea dintre starea obiectivă a capacităților și prelucrarea strategică a perspectivelor care le au noile generații. Este un model care se bazează pe opțiuni fundamentale, de înaltă principialitate și valoare practică. Un model ce se operaționalizează pe sine în cele mai variate planuri și sfere ale vieții, acolo unde tineretul face din omniprezența sa un cadru al emergenței spiritului revoluționar, al convergenței de resurse și al promovării noului valoric superior. Nu vom recurge acum la exemple. Ilustrările ar putea fi pe cît de numeroase, pe atît de semnificative, înscriindu-se cu probe neîndoielnice ale materializării unei concepții profund revoluționare și prospective, în raport cu forțele progresului, promovată ca atare de partidul nostru, de secretarul său general.

Și, pentru că am amintit de dimensiunea prospectivă, vom spune că — în aceasta — își află izvorul o altă caracteristică a forței social-politice a tineretului nostru. Este cea care pleacă dinspre puterea gîndirii științifice anticipative pe care o „desface" din sine concepția noastră despre lume, despre om și destinele acestuia. Avînd, de-a lungul timpului, cele mai alese cuvinte de prețuire la adresa tineretului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a numit, nu o dată, **„viitorul națiunii noastre socialiste".** Un viitor care, făurindu-se pe sine astăzi, în plină actualitate, implică — așa cum tot secretarul general al partidului aprecia — o deplină responsabilitate comunistă în adoptarea deciziilor actuale, astfel **încît** generațiile viitoare să beneficieze de o „mostenire istorică" superioară și, la rîndul ei propulsivă, incitantă în raport cu creativitatea și desăvîrșirea de noi energii.

În acest plan al analizei vom spune, așadar, că forța social-politică a tineretului nu stă doar în avansul său cronologic și traiectele construcției de experiență revoluționară, ci — mai cu seamă — în posibilitățile nelimitate de afirmare pe care i le deschide un „scenariu" desenat de pe acum, cu mîna sigură și cu responsabilitate, de către partidul comuniștilor. Este o chemare lucidă la conceperea viitorului în termenii facerii continue a prezentului, la discernămînt și chibzuință, la învățătură și activism, la fermitate ideologică și neîmpăcare cu vechiul. Forța social-politică a tineretului, probată de acum, în procesul viu al făuririi noii societăți, nu are deci un punct terminal, al împăcării cu sine : ea este facere continuă, deschidere superioară către împliniri viitoare, marcă îmbinată osmotic cu învățătura, activism organizatoric, mobilizare și modelare de energii. Toate aceste atribute devin astăzi, tot mai mult, imperative ale acțiunii de masă pe care Uniunea Tineretului Comunist, toate organizațiile comuniste ale copiilor și tineretului muncitor și studios sînt chemate să le preia și să le dea răspunsul practic cuvenit.

În sfîrșit, în modelul global al forței social-politice de care dispune tineretul nostru, alături de realitatea existențială a capacității de acțiune și de perspectiva concretă a viitorului, se integrează — ca reflex subiectiv — puterea conștiinței revoluționare, formarea unor structuri mentale noi și a unui orizont valoric larg a concepției științifice despre lume și viață. Este, aici, un plan analitic care angajează disponibilitățile transformatoare ale educației calitatea sa de a fi pirghie a modelării unui om nou, capabil să devină, tot mai mult, forță materială a conștiinței obiective. Vîrsta tînără, prin excelență vîrstă a proiectării și construirii personalității ne apare, din punctul de vedere al temei acestui eseu, ca vîrstă pentru care putința inerentă a însușirii culturii se traduce în actul afirmării inițiativei, neîmpăcării cu vechiul, cu orice rutină, cu stări de lucruri frenatorii.

Este vorba, așadar, de afirmarea forței social-politice a tineretului printr-o îngemănare a însușirii valorilor celor mai înaintate cu activismul social manifest, revoluționar. Ecuația trecerii de la gîndire la act, implicată aici, necesită travaliu educativ și experiență practică, dinamism formativ, autoeducație responsabilă, structurarea unei motivații superioare a muncii și vieții tineretului.

Cele trei dimensiuni ale forței social-politice de care dispune tineretul nostru — ontologică, prospectivă și de conștiință — pe care rîndurile acestui eseu au încercat să le creioneze, disociindu-le ca atare doar din rațiuni de analiză, se constituie în realitatea lor nemijlocită ca unitate în diversitate. Așa cum, la nivel global, se constituie cealaltă unitate, a tuturor forțelor sociale în jurul partidului nostru, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dînd operei pe care o înfăptuim dinamism revoluționar și împlinire mereu ascendentă.

Umanism românesc și sud-est european

Urmare din pag. 1

deci a mentalităților sud-est europene care să permită, în viitor, măcar schițarea unei istorii comparate a culturilor din această zonă, constituie cea de-a doua premisă ce derivă de fapt, prin concretizare, din prima. Istoricul mentalităților și al ideilor se întîlnește cu filologul în avansarea ipotezelor transformate, treptat, în certitudini. Dintre achizițiile durabile și supozițiile ce polarizează — dintr-o direcție sau alta — atenția autorului încercăm deocamdată pe acelea cu un rol sintetizator în cercetarea propriu-zisă.

1. **Umanismul de expresie slavonă,** manifestările și motivațiile acestuia sînt în directă consonanță cu „veacul păduret" (L. Blaga) în care, „pentru a rămîne ei înșiși în fața vecinilor catolici întreprinzători, bine organizați militar, îndemnați spre expansiune, românii au avut un puternic aliat în mărturisirea lor ortodoxă care putea tolera împrumuturi în arhitectură și artă, în literatură, meșteșuguri, viața de curte, vesminte și podoabe, dar nici o abatere, „modă" sau cochetărie pe plan doctrinar". În acest sens, înțelegerea mai nuanțată a politicii culturale a lui Matei Basarab, explicarea conceptiei lui Udriște Năsturel — „ipostază tipică a cărturarului Contrareformei" — care folosește, în prefața **Penticostarului,** veșmîntul, considerat încă **sacru,** al slavonei, toate acestea reafirmă un model cultural, cel bizantin, ce continuă să **mențină** entitatea politic-culturală a umanității carpato-dunărene expusă presiunilor exercitate de Semiluna, dar și de Occidentul catolic. Că la alt pol de sensibilitate dar între aceleași cadre generale, „versiunea românească / datorată lui Nicolae Milescu / a tratatului **Despre rațiunea dominantă** / și pe care autorul îl descoperă, traduce și comentează / reprezintă un episod caracteristic din perioada de înnoire, umanistă și laică, a culturii noastre vechi", acest fapt amplifică conținutul de idei prin cele propriu-zis filosofice din numitul tratat, ce conferă secolului o inedită și convingătoare imagine. Descoperirea primului text filosofic ce a circulat la noi este un argument pentru fixarea, pe de o parte, a elementelor unui adevărat program umanist încă din acest veac precum și, pe de alta, pentru ilustrarea maturității de gîndire a intelectualului aflat „sub vremi". Pentru prima jumătate a secolului însă delimitarea rămîne esențială, ea precizînd ceea ce, pînă în prezent, era aproximat prin expresii ca „zorii" sau „începuturile" umanismului. Astfel, „distingînd în umanism o atitudine culturală literară (admirația scrierilor și limbilor antichității) și una doctrinară (antropocentrismul), constatăm că **primii noștri umaniști sînt deocamdată numai sub raport literar adepții acestui curent** (subl. ns.)". Inexistenta aspectului doctrinar este determinată de regalitatea încă a m o d e l u l u i, în care breșele deschise acum se vor dovedi mereu mai adînci, odată cu dezacordul de mai tîrziu al lui Cantemir față de osificata doctrină crestin-răsăriteană. Poate nu greșim afirmînd că umanismul de **adaptare** la tiparul slavon, caracteristic primei faze, coexistă — prin cronicari și D. Cantemir — cu un umanism de **revendicare** (din moment ce dobîndește imolicatii hotărît politice), ambele forme însă fiind puse sub semnul constiintei **continuității** contactelor noastre cu valorile antice, deci cu ceea ce Occidentul redescoperea. Din acest unghi credem că se poate valida.

2. **Umanismul popular,** un concept doar enunțat în primul studiu al volumului, și care merită să fie pus în discuție din pricina conținutului său destul de ambiguu. „Acest umanism, spune autorul, cultivat de cărturari cu îngrijită pregătire, nu a fost popular prin **expresie,** ci prin **destinația** lui, preocuparea răspîndirii prin cărți de „obște". Numai că, definit astfel ca **funcție** — așa cum procedează, din altă perspectivă, Al. Duțu în cazul **umanismului civic** — el dobîndește și o **expresie,** capabilă, poate, dacă nu să-l definească pe cel civic, (ceea ce credem că este și imposibil în condițiile permeabilității zonelor de cultură din sud-est), în orice caz să-l nuanțeze. Nu întîmplător „operei lui Pseudo-Iosephus i-a fost dat să pătrundă în literatura noastră veche" pe calea adoptării „scrierilor mincinoase" devenite cărți populare. În altă ordine, dreptul bisericesc este juxtapus celui mirean încă în nomocanoane, iar faptul că, pentru Udriște Năsturel de pildă **Pravila** era o carte de lectură, aceasta se datorează limbajului ce are suplețe narativă. Luînd un asemenea text din **Pravila sfinților apostoli,** nomocanon tradus din slavonește și tipărit de către Coresi între 1570—1580, am observat cu alt prilej că multe paragrafe conțin un nucleu epic, în buna tradiție a istorisirilor din zona sud-estică a continentului, istorisiri marcate de ceea ce s-a numit **retorismul popular.** Dacă la insertiile de literatură adăugăm trăinicia „legii nescrise" sau moralismul constitutiv unui urias tezaur paremiologic ce a viețuit și **după** institutionalizarea tiparului, credem că putem admite latura „populară" a umanismului asimilat, cum era și normal, de **umanismul civic.** Cu existență difuză, dar fertilizînd și înlesnind în același timp cristalizarea timpurie și în condiții specifice a **programului** ce instituie **curentul,** umanismul popular este unul de fond, el ilustrînd — la nivelul vorbei sau cuvîntului — continuitatea de esență cu trecutul dar și deosebirea de grad față de acesta. Oricum, reluarea — la scară mai amplă — a discutiei despre acest concept ar aduce, sîntem siguri, lumini încă necesare, poate definitive.

3. **Umanismul sud-est european** din secolul al XVII-lea constituie nu doar cadrul necesar raportării celui din Principate, ci obiectul unei cercetări savante și exemplară sub raportul **metodei** folosite și al **concluziilor.** Complex, **Intelectualul sud-est european în secolul al XVII-lea,** studiu la care vom reveni mai detaliat altădată, are valoarea unui model alcătuit fiind pe baze comparatiste. Pornind de la constatarea că „geniul sud-est european se manifestă tocmai în capacitatea de a focaliza luminile ce-i puteau veni din Apus asupra problemelor regionale", Virgil Cândea analizează impactul dintre „sistemul asiatic" și noul timp civilzator la diferite nivele geografice și sociale ce alcătuiesc sud-estul continentului. Postulînd faptul că, „într-o perspectivă comparatistă, termenii necesari trebuie căutați în primul rînd în Orient, în lumea dominată de Semiluna" și că, mai exact, acest criteriu „este valabil nu numai pentru istoria românească, ci și pentru aceea sud-slavă sau grecească", autorul extrage — în urma examenului compartaiv al atitudinilor și ideilor — așa-numitii **indici culturali** ai Turcocrației din această perioadă. **Cartea** și **școala,** ambele cu un mare rol în formarea noului tip de cărturar răsăritean, analiza mutațiilor din vechiul și noul învățămînt duc la concluzia că, în acest veac, „Europa era în regres față de standardul atins cîndva de propriile sale civilizații", de unde dramatismul, ridicat la pătrat, al înnoirilor. Ele se afirmă trudnic mai ales în **fondul doctrinar,** prin abolirea treptată, ireversibilă a viziunii teocentrice, sau în **fondul etic,** a doua componentă a intelectualului, ce — prin regulatorul **prudenței** — e „conditionat de triste împrejurări politice". Determinat în acest mod i n t e l e c t u a l u l apare, indiferent că este musulman sau creștin, ca „născut din structuri în descompunere". „Levantinul", căruia i se face un portret nuanțat, este „convertit, renegat, functionar sau comerciant european în Mediterana de răsărit, de descendență greco-, turco-, sau arabo-occidentală". El „gîndește ca un occidental". El „gîndește ca un occidental corupt, convins că miiloacele lui intelectuale îi vor îngădui să reușească repede, călcînd cu superbie, cu dispreț, legile unei lumi în care nu crede". Cărturarul va fi reprezentat, tipologic vorbind, de 'u l a m ă : c l e r u l creștin și d r a g o m a n u l — tot atîtea modele ale personajului literar din literatura cultă a zonei, regăsibile — mai cu seamă în proza de evocare istorică sau de tip parabolă — și în creația din prezentul veac.

Desfăcînd mecanismul complicat al trecerii de la medieval la modern în cultura românească și cele sud-est europene, analizînd marea **Translatio a umanismului** către Orient, în sfîrșit, elaborînd un capitol din sinteza, ce se va realiza probabil cîndva, consacrată relațiilor Orient-Occident de-a lungul istoriei europene, cartea lui Virgil Cândea este pusă sub semnul „rațiunii dominante" ilustrîndu-i aventura și verificînd astfel — oare a cita oară de către intelectualul european ? — adevărul că **Homo est maxime mens.**

*) Virgil Cândea : **„Rațiunea dominantă", Editura „Dacia", 1979.**

ÎNTÎLNIRE CU MARIN PREDA

● Miercuri seara, în organizarea Cercului de critică literară al Facultății de limba și literatura română din București și a redacției revistei „Universitatea Comunistă" a avut loc o întîlnire cu prozatorul Marin Preda, cu prilejul apariției romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni".

De fapt cuvîntul „întîlnire" este foarte puțin relevant pentru starea de spirit care a stăpînit acest adevărat eveniment. În realitate, discuțiile au depășit cadrul atît de convențional al unui dialog altfel lesne de anticipat, constituindu-se într-o incitantă dezbatere asupra unui roman care își pune în mod hotărît amprenta asupra prezei românești contemporane.

O repetăm, întîlnirea cu unul dintre „cei mai iubiți" dintre scriitorii români ai acestor ani, a fost o dezbatere. Termenul acesta este un verb al actualității și probează faptul că romanul lui Marin Preda este o carte de referință a prozei noastre de azi. De altfel, în sală au fost nu numai filologi — gazde ale serii — ci și mulți alți studenți, de la facultăți cu profile din cele mai variate, toți preocupați fiind de aceleași probleme, care, în fond, depășesc cadrul strict al literaturii. S-o spunem cu o formulă consacrată pentru un roman așa de mare, spațiul de „lucru" a fost prea mic !

Semnalăm prezența la dezbaterea a criticilor : Lucian Raicu, Alex. Ștefănescu și Mircea Iorgulescu și a poetului Mircea Dinescu.

Ovidiu Marian

Atelier al timpului

Urmare din pag. 3

mil Petrescu, Hortensia-Papadat Bengescu, Mihail Sadoveanu, Eugen Jebeleanu, Ion Vinea, Emil Botta, Ion Minulescu, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Dumitru Radu Popescu, George Bălăiță, Nicolae Labiș, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Nichita Stănescu, Petre Stoica, Ioan Alexandru, și încă mulți alți autori români care au devenit accesibili cititorului maghiar în limba lui maternă.

Primul meu volum tradus din poezia lui Marin Sorescu — **De-a Icar** — a unit 50 de poeme și a fost publicat în 1968 ; în 1971 a văzut lumina tiparului în traducerea mea,sub titlul **Eden cu cai,** o selecție din creația lui Gheorghe Tomozei. Editura Albatros mi-a publicat, în 1976, un al doilea volum din poezia lui Marin Sorescu, cu titlul **Ceramică,** care conține o sută de poeme. Următorul poet român tălmăcit de mine a fost Gelu Naum, volumul său intitulat **Gladiator în autobuz** fiind ingrijit de Editura Kriterion și publicat în 1977. Anul trecut, tot Editura Kriterion a tipărit în traducerea mea romanul lui Artiom Vesiolii **Rusia scăldată în singe.** Acum, aceste zile de sărbătoare, mi-au adus bucuria primirii exemplarului semnal al cărții **Călărețul albastru,** un volum selectiv în traducerea mea din poezia lui Toma George Maiorescu. Am mai publicat și alte cărți, dar m-am oprit asupra traducerilor cu care am dorit și doresc și în viitor să contribui la prietenia literaturilor, la buna înțelegere și cunoașterea mai aprofundată a valorilor noastre spirituale. (Găsesc necesar să menționez aici, deși tema merită o relatare mai amplă) că în acest răstimp s-au înmulțit, în mod îmbucurător, traducerile în limba română din literatura naționalităților conlocuitoare). Zilele acestea am definitivat o selecție nouă din creația lui George Tomozei pe care doresc să o public cu texte paralele, deci o ediție bilingvă care oglindește convingător frumusețea genului meu preferat — prietenia. Acum lucrez la un volum propriu, dar voi continua și munca de tălmăcire, fiindcă traducerea este un prilej pentru cunoaștere și autocunoaștere ; o sarcină nobilă, aceea de a fi constructor al unor punți spirituale ; este o condiție de autodepășire, pentru îmbogățirea permanentă a instrumentelor proprii ; un prilej de a te afla în contact nemijlocit și mai organic cu spiritualitatea popoarelor din literatura cărora tălmăcești. Este și o descătușare, o stare magnifică formulată atît de semnificativ și de expresiv de către marele Blaga : „O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat ! / Să nu se simtă dumnezeu / în mine / un rob în temniță — încătușat". Traduc fiindcă nu pot să nu traduc. Tălmăcirea, desigur bine făcută, este o muncă de creație și ea. Nu este deloc un joc secund.

Editura Kriterion — o realizare de prestigiu a politicii noastre culturale — mi-a încredințat alcătuirea și traducerea unei culegeri antologice din creația lui Ion Caraion. Un poet excelent. Ultima sa carte, intitulată „Interogarea magilor" m-a impresionat profund. Tălmăcirea universului poetic al lui Ion Caraion nu va fi o muncă ușoară. Această poezie este un arbore magic. Versurile sale, bogate în sensuri, — „Țară / Statuie la care timpul va sculpta veșnic" — te fac să simți că în atelierul timpului este nevoie de mintea și de brațul fiecăruia dintre noi.

SPORT — Pedepsirea telespectatorilor ?

● **Mexicanii au strălucit prin Dobrin care nu a jucat în Mexic.** Acesta e primul și cel mai sfidător lucru de reținut din meciul Mexicanilor cu al Candidaților la Campionatele Mondiale. Deși a avut în Mexic la îndemînă unul din exemplarele de lux ale sportului românesc, Angelo Niculescu l-a ascuns de privirile tribunelor. Ce-am zice dacă s-ar face la fel cu Nadia Comăneci, cu Ilie Năstase ? Deși jucător de echipă, și nu de sporturi individuale, locul lui Dobrin este în mod constant mult peste medie. Faptul s-a întîmplat. Pentru istoria fotbalului nostru este trist. Pentru biografia tehnicianului Angelo Niculescu o pată de neșters. Greșeala s-a repetat cu mai mulți mexicani solicitați de cluburi străine să joace peste hotare. Și aici s-a luat o hotărîre care a dezavantajat fotbalul românesc. Nici Dobrin, nici Dumitru, nici Dinu, nici Lucescu, nici Nunweiler, nici Dan Coe, nici Domide n-au jucat în afara țării. Deprovincializarea fotbalului nostru a fost astfel evitată.

● **Cadrilul candidatelor continuă.** Candidatele la titlu s-au precizat : trei foste campioane : F. C. Arges, Steaua, Dinamo și fosta divizionară B, F. C. Baia Mare. Cele două derbyuri ni le-au arătat pe toate la lucru. Indiscutabil, cel mai mult ne-a plăcut Baia Mare. O echipă omogenă, care știe să facă presing, să joace forte la dublaj, la triplaj dacă e nevoie, să fie și în atac și în apărare cam cu același număr de jucători, și mai ales să fie o echipă al cărui oameni știu să joace fără minge cum nu știe nici o echipă românească. În aceste condiții jocul Stelei a fost desfigurat și am văzut echipa militară anihilată și dezorientată cum n-am văzut-o niciodată pe un teren de joc românesc. Relaxările pretimpurii ale băimărenilor, singurul reproș, pe care li-l facem au permis stelistilor două goluri care poate ar fi lipsit de pe tabela de marcaj. La București, Dinamo și Universitatea Craiova au făcut un meci dezordonat și nervos. Dacă ar avea craiovenii acuratețea tehnico-tactică a băimărenilor...

● **B-ul promite două echipe de A și doi tehnicieni de viitor.** F.C. Brașov și Petrolul Ploiești s-au evidențiat în meciuri cheie cu F. C. Constanța și Rapid București. Jocul brașovenilor amintește de modelul Matelaru, al ploieștenilor este energic, tehnic, fără timpi morți. Apar atît jucători noi la orizont cît și doi antrenori despre care se va mai vorbi : Proca și Ionescu. Semn bun. Mai ales la ultimul capitol, unde eram în secetă mare.

● Și, în sfîrșit, întrebarea : de ce au fost pedepsiți telespectatorii ? Este adevărat că România a pierdut meciul de rugby cu Franța la un scor inconvenabil, dar este un motiv să nu mai vedem pe micul ecran meciurile din turneul celor 5 națiuni ? Și asta tocmai în anul cînd revirimentul promis de Anglia de acum cîțiva ani produce răsturnări spectaculoase în clasamentul pînă ieri inert al competiției ? Turneul celor 5 națiuni pare a trăi un salt valoric, dar ochiul amatorului și specialistului român n-a putut urmări turneul. Se știe ce școală extraordinară a fost pentru rugbyul românesc fiecare transmisie rugbystică importantă. După înfrîngerea cu Franța se crează, prin închiderea acestui contact TV cu rugbyul de superclasă un climat neinspirat rugbyului românesc.

Deci : nu s-ar putea transmite retrospectiv cîteva din marile meciuri ale ultimului turneu al celor 5 ?

Discobol

mapamond

Omagiul poeților lumii adresat României și președintelui Nicolae Ceaușescu

ZHANG ZHIXIANG
(China)

– Vorbește, la tribună, o inimă de jar.
Ecoul ea și-l leagă în zări fără hotar
cu alte milioane de inimi și răsună
bătaia lor solemnă în ritmul unitar.

Înalte idealuri sînt scrise pe-un drapel.
Voința națiunii e de-a-mplini sub el
o viață mai bogată, mai dreaptă și mai bună
și-n veci înflăcărată de un magnific țel.

Să-și dăruiască obștea belșugul tuturor!
Și orice om să fie al obștii slujitor!
O, fie glasul vremii ce astăzi ne adună
și miine să răsune pe culmi triumfător!

Te-avîntă, Românie, pe-un drum fără apus!
Tu știi să-nlături greul. În cale piedici nu-s.
Cu sceptrul bărbăției te-arăți și în furtună
cu pieptul înainte, cu fruntea pururi sus!

LAMBROS ZOGAS
(Grecia)

– O, frați români, în palma deschisă-a trudei voastre,
azi, deslușesc destinul ferice-al României!
Ea strălucind în lume, ca ale bolții astre,
își cîntă împlinirea sub nimbul măreției.
Ea pașii mi-i îmbie și-mi farmecă privirea
cu zări nemărginite și-atita de curate!
E dulce ca sărutul! E tandră ca iubirea!
Și caldă-ntotdeauna ca inima de frate!
La pieptul ei, duioasă, ea orice dor mi-alină!
E mîndră ca platanii ce falnici cresc din munte!
Îi murmură în cîntec izvoare de lumină!
Podoabe-i pune-azurul de august pe-a ei frunte.
Cuvîntul: „România" cînd scris e de-a ta mînă
îl poți citi „Frăție, prietenie, soare",
Cuvîntul: „România" cînd buzele-ți ingină,
rostești „prietenie și pace-ntre popoare!"

. . . . . .

Nicicînd n-a fost să steie în temelii mai drepte
ca azi cînd al dreptății îi e conducătorul
ce patria și-o urcă pe glorioase trepte,
slujindu-și cu credință și dragoste poporul!

NSELE UNGENDA
(Zair)

– Neasemuită de frumoasă-mi ești,
o, Românie, ca un scump tezaur.
La vatra-ți caldă tu ne omenești
iar inima, ca pe-un potir de aur,
ne-o-ntinzi să bem lumina însetați,
noi, tinerii din lume, de departe,
ți-am venit la tine, în Carpați,
să slovenim a-nțelepciunii carte!

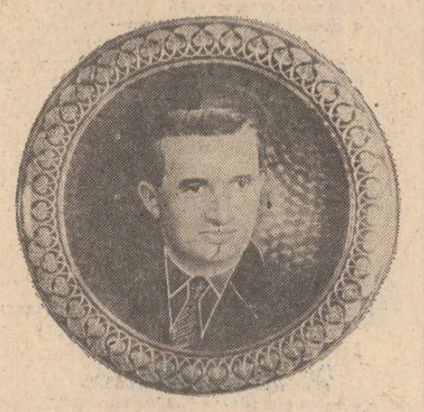

Portret de Nadex, artist plastic din Egipt

O, toate ale gîndului comori
tu, darnică, ni le așterni în cale
ca miine să plecăm neîncetători,
îmbogățiți de darurile tale,
să fim și noi părtași pe pămînt
zidirii noi, cu inima fierbinte,
sub palmierul libertății sfînt,
sub soarele neatîrnării sfinte!

Îți mulțumim că viața ne-o îndrepți
Spre-al păcii tel ce-n viitor străluce!
O, plai frumos, cu oameni înțelepți,
mărire celui care te conduce!

AHMED BAHJAT FANSA
(Siria)

– Un nume: „Ceaușescu", rostit de-o-ntreagă țară
și-ntruchipind ce are mai bun și-nălțător,
în inima-i fierbinte, un încercat popor
care credință-i jură și crede-n primăvară!

Un nume – ca o navă care despică valuri
și spre un țărm de aur, departe duce-n larg
destinul națiunii, sub glorios catarg,
cu ale ei nestinse, mărețe idealuri!

Un nume – ca săgeata care se-nalță-n zare,
ca o lumină-a păcii, în zbor spre viitor
și-ntr-nsul țara-l vede pe-al ei conducător
iar el e chezășia izbînzii viitoare!

Fragmente din cartea în pregătire pentru tipar, „Privighetori din alte țări slăvesc Cîntarea României" alcătuită de **Raluca Tulbure** și **Victor Tulbure**.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRIMUL ROMAN** al tînărului prozator german Jochen Schimmang, „Frumoasa pasăre Fenix", apărut la Editura Suhrkamp, folosește mijloacele eseistice, în numele unei „probități intelectuale" adeseori citată în paginile sale. Eroii sînt adolescenți teribili, care se supun unei autocritici severe, într-un stil distant și totuși plin de strălucire, care evocă, adeseori numele curente ale literaturii acestor ani. Critica subliniază calitățile pline de promisiuni ale acestei cărți, fluența narativă și stringența dezbaterii de idei.

● **LITERATURA GHANEZĂ ACTUALĂ** cunoaște un romancier de ținută remarcabilă, ale cărui cărți apar în mod curent în edițurile europene. Este vorba de Joseph Abruquah, al cărui roman „Torentul", este inspirat din biografia unui tînăr intelectual în formare. Sînt investigate cu minuțiozitate influențele culturale și morale, elementele de spiritualitate protestantă și experiențele de viață ale unei generații care a cunoscut anii dinaintea independenței, precum și șocul unor evenimente ce caracterizează o societate în ecluziune. Autorul a trăit intens procesul de formare a noilor generații din cultura ghaneză, avînd o amplă experiență de educator și scriitor.

● **ÎNTRE PROZATORII TINERI DIN UNIUNEA SOVIETICĂ** critica remarcă în ultima vreme, pe Alexandr Liciutin, autor al unor cărți inspirate din viața ținuturilor îndepărtate ale Taigalei siberiene. Fiind preocupat de viața bogată a limbii ruse, făcînd apel la resursele limbajului popular, Liciutin constituie un mod glorios de narațiune pusă în slujba unor experiențe de viață autentică, ale omului confruntat cu natura și cu semenii săi, într-un proces civilizator. Scriitorul admiră oamenii activi, tăietorii de pădure și constructorii, cei care ridică așezări și trăiesc aventuros.

● **ÎN SERIA CĂRȚILOR** sale de succes, Victor de Villasenor a creat o modalitate inedită de investide jurați într-un caz celebru, ce a zguduit conștiința americană în urmă cu cîtiva ani. **Jury** ar putea fi considerat un roman, dacă avem în vedere narațiunea deschisă, confruntările dintre personaje și acuitatea dezbaterii morale. Avem însă de-face cu un caz real, iar secțiunea pe care o întreprinde prozatorul se transformă, de fapt, într-o pledoarie pentru sistemul juraților în procesul de aplicare a justiției. Nimic nu este limpede pînă la sfîrșit, vinovăția acuzatului Juan Corona reieșind mai degrabă din supoziții, decît din probe îndubitabile, dar cu atît mai convingător este, evidentiată dreptatea celor care au hotărît într-o dezbatere liberă inculparea sa. Procesul chinuitor de aflare a adevărului acordă cărții monumentalitate și o mare demnitate stilistică.

● **COMPOZITORUL ARGENTINIAN** Mauricio Kagel este autorul unei muzici incitante, sub titlul: „De-creatia lumii", al cărei succes este consacrat de numeroase cronici și de adeziunea fără rezerve a unui public meloman de reputată exigență. Suzanne Ulricci scrie în cronica sa: „Muzica se duce prin transparența unei compoziții de cameră și prin armonie originală. Acorduri triple, acorduri alterate, dodecafonism, totul există în această „tonalitate a tonalității tulburate", care pare să-l poarte pe auditor pe drumuri bătute, tocmai pentru a-l înnebuni mai tare, în cele din urmă. Soliștii și recitatorii, dorurile colaborează toate cu orchestra dominată de o baterie suprabuternică. Se aud pe bandă de magnetofon zgomote elementare: tunete, focuri de armă, vuietul mării, strigăte de animale, urlete de sirene și motoare, bătăi de clopote."

● **DOUĂ CĂRȚI** ale sociologiului Marschale Sahlins readuc în atenția comentatorilor de presă perspectiva antropologico-culturală în studiul istoriei. După mareea sa lucrare: „Vîrstă de piatră, vîrstă a abundenței", din 1976, lucrarea **„În mijlocul societății umane, rațiune utilitară și rațiune culturală"** precum și **„Critica socio-biologiei, aspecte antropologice"** se bucură de cronici foarte favorabile. Citățm: „În această controversă între rațiunea practică și rațiunea culturală, discuția se oprește asupra conceptiei materialiste a istoriei. Descoperirea culturii atrage atenția că materialismul istoric este însăși conștiința societății occidentale, în termenii și în limitele acestei societăți. Sahlins avansează ideea, dedusă din examinarea aspectelor legate de alimentația mondială, că producția însăși nu este decît o logică practică a eficacității materiale, dar în același timp, ea cuprinde și o intenție culturală".

● **ROMANUL LUI CLAUDE MICHELET,** „Des grives aux loups", apărut în editura Robert Laffont a primit cel de-al 26-lea premiu al librarilor. O carte despre care un critic literar scria: „400 de pagini pline de sevă și tandrețe care-ți încălzesc inima". Vorbind despre premiul care l-a încununat romanul, proaspătul laureat arăta că acesta este „un referendum absolut democratic... Librarii sînt o verigă indispensabilă între autori și cititori. Importanța librarilor mi se pare mai serioasă decît cea a criticilor literari. Între critică și cititori, cu sau fără dorința noastră, librarul se intercalează eficace".

● **ULTIMA CARTE A LUI MICHEL BUTOR, „Envois"**, cuprinde 49 de texte organizate în 7 secțiuni, omagii, cronici de expoziții și diverse alte aventuri intelectuale, prezentate de însuși autorul lor în felul următor: „Pagini care s-au născut prin solicitări amicale, involuntare uneori, ca toate celelalte, dar mai vizibile aici pentru că eu însumi vreau ca totul să se vadă. Vreau, de exemplu, să lucrez împreună cu pictorii. La început le-am consacrat cîteva eseuri, apoi am colaborat cu ei la producția unor cărți și a unor obiecte artistice. Era important mai întîi să obținem un complement cît mai puțin disociabil; dar a trebuit să-l disociem la un moment dat, să-l completez eu însumi și aceasta a dat textele din **Ilustrații**. Apoi am căutat continuitatea, linia de unire a multiplelor povestiri evocate, ceea ce m-a dus la „Materia viselor". Și iată cîteva texte la întîmplare, acompaniate de unele indicații asupra genezei și mediului lor".

● **CAIETELE SAINT-JOHN PERSE** au ajuns la nr. 3, care adună texte substanțiale de analiză, precum și trei scrisori inedite, publicate de Roger Caillois. Mai interesant, în acest ultim număr, ne pare a fi o bibliografie selectivă pentru anii 1978—1979, precum și o prezentare a Fundației Saint-John Perse și a Centrului Saint John Perse de la Universitatea din Provence.

● **CU PRILEJUL CENTENARULUI NAȘTERII LUI PABLO PICASSO,** la Muzeul de Artă din München se va organiza o mare expoziție care își va deschide porțile în luna februarie a anului viitor. Dintr-un număr de aproximativ 2 000 de lucrări ale marelui artist, au fost selectate 80 de tablouri, 200 de desene precum și 40 de sculpturi, despre care organizatorii acestei expoziții afirmă că nici una din exponate nu a mai fost vizionată de marele public.

● **ÎN EDITURA POLONEZĂ ARKADY,** Jerzy Majewski prefațează un album întocmit după o concepție a lui Eugeniusz Pliszek, purtînd titlul VARȘOVIA — PORTRET AL ORAȘULUI. Albumul cuprinde în prima parte capitala Poloniei anilor șaptezeci. Este greu de crezut chiar pentru martorii ruinelor din 1945 că toate străzile, piețele, parcurile și interioarele istorice au putut fi reconstruite, dînd actuala imagine modernei metropole. Partea a doua a albumului (elaborată de Stanislaw Janowski și Piotr Rafalski) este o cronică a momentelor marcante ale reconstrucției ilustrată în fotografii alb-negru, unele din ele de o mare valoare documentară.

● **MAI MULTE FESTIVALURI INTERNAȚIONALE ALE FILMULUI** au premiat, anul trecut, filme sovietice de o formă artistică inedită, care constituie subiectul unor dezbateri în presa moscovită. Regizorul din Gruzia, G. Daneli a realizat o comedie lirică intitulată: „Maratonul de toamnă", distins cu Marele Premiu „Scoica de aur" la San Sebastian. Reputatul regizor A. Mihalkov-Koncealovski a primit Premiul special al juriului la Cannes pentru filmul epopeic **Siberiada,** iar Premiul național pentru cel mai bun film străin a fost decernat de către un juriu italian filmului „Arborele dorinței" de T. Abuladze. Toate aceste realizări ale filmologiei sovietice au abordat mijloace de expresie cinematografică inedită, făcînd apel la un limbaj original.

● **EDITURA „EUROPA" DE LA BUDAPESTA** este reputată pe tot continentul pentru aparițiile sale de îngrijită ținută grafică, cu serii reprezentative pentru toate marile literaturi ale lumii. Studiile de analiză a producției editoriale din R.P. Ungară subliniază îndeosebi preocuparea cunoscutei case de editură budapestană de a reflecta mișcarea de idei și artistică din centrul Europei. În această ordine de interes, este remarcată și preocuparea de a tipări scriitori români, îndeosebi marii clasici, care au apărut în ediții cuprinzătoare, de multe ori încă în timpul vieții autorilor.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Mondo umane

Cu vreo cincisprezece ani în urmă, cînd făceam adaptarea comentariului la filmul lui Giacopetti, „Mondo cane", m-am gîndit la o alternativă la acea lume „ciinească" înfățișată de imaginile cutremurătoare, atroce, ca de coșmar surprinse de cineastul italian, și mi-am zis că lumea nu poate fi doar așa cum o văzuse el, și că n-ar trebui să fie așa nici măcar la „periferia" ei, și atunci, visînd, m-am dus cu gîndul la un posibil „Mondo umane". Mai tîrziu, cînd scriam primul volum din „Spectacolul lumii", am inclus în el un capitol pe care l-am intitulat: „Mondo cane, sau Mondo umane ?".

Nu sînt un „latinist", vorbesc italiana ca... tot românul, și rămîn întotdeauna prudent la folosirea maximelor celor de demult. Atunci am trecut prin serioase îndoieli cu privire la corectitudinea lingvistică dată alternativei mele interogative. Apoi, am văzut că termenul s-a „încetățenit", devenind chiar titlu de rubrică într-un săptămînal, așa că m-am mai liniștit.

Termenul continuă însă să mă obsedeze, nu atît cu privire la improvizația formulării menită să îmbrace o idee, ci la ideea însăși, la ceea ce, în optica mea, ar fi trebuit să însemne o lume ideală, o lume a oamenilor, și nu a „ciinilor" deși, nu o dată în viață, am văzut reprezentanți ai rasei canine mult mai umani decît bipezii care îi purtau în lesă... O lume a speranței, o lume a înțelegerii, o lume în care prăpastia dintre țările putred de bogate și țările umilitor de sărace să dispară, o lume în care să merite să faci copii fiind sigur că ei vor duce o viață mai bună. Și cred că dacă oamenii i-ar fi lipsit o astfel de speranță, specia umană s-ar fi înscris de mult pe lista celor condamnate la extincție.

Cert este că lumea în care trăim trebuie făcută demnă de Om, așa cum omul trebuie făcut demn de Lumea pregătită de el. N-am să uit niciodată cuvintele acelei femei bătrîne din Soveja Constanței, mamă a șapte copii, care mi-a spus cîndva: „În lumea noastră păcătoasă, domnule dragă, există lume ca lumea, și lume ca nelumea. Și trebuie să facem tot ce putem ca, din lumea asta mare de nelume, să scoatem tot mai multă lume ca lumea..."

Efortul acesta își merită cauza. El este de ani și ani depus de țara noastră pe arena internațională, de contribuția personală a tovarășului Nicolae Ceaușescu la instaurarea în lume a unui climat de securitate obținut prin dezarmarea generală și, în primul rînd, prin dezarmarea nucleară, a unui climat de înțelegere și cooperare, de stimă reciprocă între națiuni pe baza respectării independenței și a suveranității fiecărui stat, a nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, a neamestecului în treburile interne, în scopul construirii unei păci trainice pe planeta noastră a cărei ratiune să nu mai fie niciodată cufundată în somnul zămislitor de monștri, iar prăpastiile căscate între țări să se prefacă în punți.

S-au împlinit recent cincisprezece ani de cînd acest fiu al poporului nostru, suflet din sufletul națiunii române, a primit în mîinile sale cîrma țării, și cinci ani de cînd a fost ales drept cel dintîi președinte al Republicii. Acum, prin voința aceleiași națiuni, mandatul său de președinte este reînnoit pentru încă o legislatură. Lumea ca lumea, acel Mondo umano visat, ne este mai aproape. Tot mai puternică se va auzi pe pămînt vocea României, o voce proprie în corul popoarelor care nu cîntă la „unison" și nici nu poate să cînte la „unison".

Mă gîndesc ce sîntem noi, scriitorii, chemați să facem, pentru a contribui la izbîndirea celei mai nobile cauze a omenirii: salvgar larea păcii? Un mare cărturar francez spunea despre noi că am fi plugarii puși să are ogorul sufletelor omenești pentru a arunca în ei sămînța speranței. Thomas Mann spunea: „Arta nu este decît umanism, iar umanismul nu este altceva decît politică!" Iar William Faulkner îl completa: „Datoria scriitorului nu se reduce doar la înregistrarea faptelor din viețile oamenilor: operele lui trebuie să fie în stare de a susține temelia și pilonul puse să reazime omul, să-l ajute să supraviețuiască și să învingă." Dar cine îi dă scriitorului acest mandat? Un cititor i-a spus odată lui Albert Camus: „Latura de clovnerie din meseria dumneavoastră este dată de faptul că scriitorul ia cuvîntul fără ca cineva să-i fi încredințat vreun mandat pentru asta. N-aveți mandat!" La care Camus a replicat: „Vă înșelați! Noi avem un mandat, și încă, cel mai imperios dintre toate: cel pe care ni-l dă conștiința!"

Talentul dat de natură scriitorului trebuie să fie o investiție rambursabilă, un împrumut pe viață cu dobînda în opere restituibilă propriului popor, prin scrierile de fiecare zi capabile să-i demonstreze solvabilitatea. Or, această solvabilitate nu poate să fie dovedită decît prin situarea scriitorului pe pozițiile poporului său, în slujba idealurilor de pace și prosperitate ale acestuia. Misiunea scriitorilor este îndeplinită atunci cînd tăcănitul mașinilor lor de scris reușește să acopere și să oprească răpăitul gloanțelor!

Pacea nu este însă o noțiune statică, abstractă, o entitate inamovibilă, un simplu statu quo al stării de nerăzboi, ci o anumită stare de spirit, o atitudine activă a popoarelor în efortul lor de a se înțelege ca niște colectivități de ființe rezonabile, capabile să pătrundă legile universului și să le pună în folosul lor. Nu orice „pace" înseamnă cu adevărat pace, falsificarea conținutului acesteia putînd stimula germenii războiului. Așa a fost faimoasa „Pax romana" impusă popoarelor din sînul cărora 50 de milioane de oameni au fost transformați în sclavi, așa a fost sinistra „Pax coloniala" care a anexat cu forța zeci și zeci de popoare la remorca puterilor tim-

Georgeta Năpăruș: „Tesătoare la Cisnădie"

pului, și cite astfel de false „păci" n-au existat în lume...

„Războiul rece", dacă nu deschide noi cimitire pentru cei jertfiți pe cîmpurile de luptă ale „războiului cald", asasinează spiritele, lovind în legăturile de suflet dintre popoare, în stima și respectul dintre națiuni, în tot ceea ce este contrar urei, disprețului, alienării. El este hrana hegemonismului, crescută pe perpetua amenințare cu forța obtuză, pe isteria zăngănitului armelor, pe răcnetele guturale ale atițătorilor la vărsare de sînge. Dar lunga istorie a omenirii nu este decît un vast cimitir al hegemonilor. Adversarii spiritului de la Helsinki n-au făcut decît să caute în orice forme de cooperare breșele ignorantei pentru a pune părțile contractante în dificultate: suspiciune, refuzul recunoașterii egalității între popoarele mari, mici și mijlocii — deși noțiunea de popor „mic" este una dintre cele mai perfide invenții ale potentaților. „Mica" Elladă antică stă mărturie.

Dintre cele 14 000 de războaie cîte menționează „Istoria lumii în date", se afirmă că 4 513, au fost războaie mari, de agresiune. Două dintre ele, al 4 512-lea și al 4 513-lea au rămas în istorie drept cele mai cumplite, fiind supranumite „mondiale". Al 4514-lea, capabil să înglobeze prin capacitatea sa destructivă forța de nimicire a tuturor celor 14 000 de războaie la un loc, s-ar putea transforma într-un „universal" în care, prin colosala forță de deflagrație acumulată să se pună în cumpănă însăși existența planetei, a civilizației contemporane și a speciei umane...

Tezaurul cultural al umanității înseamnă cinci milenii de cultură unică, ce nu poate fi decît în mod artificial separată prin bariere geografice, deoarece ea a fost dintotdeauna semnul de noblețe al prezenței spiritului uman pe această albastră planetă, la fel de unică și de indivizibilă. A coopera înseamnă a afla în operele popoarelor valori comune, demne de respectul reciproc și de schimburile cele mai generoase. Cauza păcii este cauza cauzelor, tema ei în abordarea vieții în lumea contemporană, atît de hărțuită de dileme, nu poate fi decît tema temelor. Prin servirea ei, scriitorii nu pot fi decît mesagerii rațiunii, ai adevărului, ai dreptății și echității.

A venit primăvara.

Să pornim din nou la aratul fără anotimpuri pe ogorul sufletelor omenești.

Ce altceva poate fi Mondo umane?

repere

Individualitate și destin

Din categoria lucrărilor științifice care, fără să fie de popularizare și fără să presupună o veritabilă interdisciplinaritate, interesează un cerc mai larg decît cel al specialiștilor, **Personalități accentuate în viață și în literatură** a lui Karl Leonhard, psihiatru prestigios, director al clinicii de psihiatrie și neurologie a Universității Humboldt din Berlin a făcut, cel puțin la noi, o carieră remarcabilă: două ediții într-un interval de șapte ani, a doua îmbogățită la nivelul exemplificărilor (traducere de Dr. Virgil Sorin și Mariana Zoltan, note, indici, glosar de dr. Virgil Sorin). Interesul, pentru literați, al acestei cărți e promovat chiar de la titlul ei care trimite spre o dublă determinare disciplinară: psihiatrie și psihologia artei. În prima secțiune avem a face cu o descriere de tip fenomenologic a trăsăturilor psihice de personalitate, a firii umane, de la individualitatea obișnuită (în sens statistic, altfel zic medie) la personalitatea accentuată (deasupra mediei dar înlăuntrul normalității, aceasta din urmă fiind o convenție destul de ambiguă) pînă la efectele psihopatice ale accentuării. Secțiunea secundă e un fel de ilustrare a celei dintîi la nivelul personajului literar, autorul acoperind cu o bibliografie românească vastă clasele stabilite în secțiunea anterioară. Asupra acestei părți a lucrării am să insist, nu înainte de a descrie economic și neutru, clasele lui Karl Leonhard (care, în paranteză fie spus, se deosebesc uneori radical de cele stabilite de alți cercetători ai personalității umane, de pildă Kretschmer sau Kurt Schneider). Definind personalitatea accentuată comparativ cu individualitatea obișnuită, Karl Leonhard pornește de la premisa că „trăsăturile care determină firea omului sînt numeroase, dar nu infinite" — de unde și posibilitatea clasificării tipologice și statistice —, pentru ca, urmărind trăsăturile fundamentale ale firii omenești, însușirile temperamentale și de caracter, să considere căaccentuarea „presupune întotdeauna un anumit grad de intensitate a trăsăturilor respective". Grupa trăsăturilor accentuate ale firii conține, în analiza psihiatrului de la Humboldt, trei subgrupe, în funcție de o anume bază psihologică generativă: caracterul, temperamentul, sau amîndouă. În subgrupa trăsăturilor de caracter accentuate intră patru tipuri de „fire": 1. firea demonstrativă (esența ei este capacitatea anormală de refulare iar paroxismul la care poate ajunge psihopatic este firea isterică; atribute caracteristice: inclinații spre minciună, actorie, escrocherie, pripeală în decizii, tendința de autocumpătimire, capacitatea de adaptare); 2. firea hiperexactă (esența: lipsa capacității de refulare, paroxismul: psihopatia anancastă; se caracterizează prin: dificultatea de a lua hotărîri, exactitatea, conștiinciozitatea, simțul datoriei, spiritul de ordine, tendință de nosofobie); 3. firea hiperperseverentă (esența: perseverența puternică a afectului; paroxismul: psihopatia paranoidă; atribute specifice: susceptibilitatea, ambiția, ranchiuna, sentimentul pronunțat al propriei valori, sentimente egoiste mai intense, încăpățînarea); 4. firea nestăpînită (esența: dominarea comportamentului de către impulsuri, instincte și sentimente; paroxismul: psihopatia epileptoidă; caracteristici: impulsivitatea, iritabilitatea, nestatornicia, diminuarea scrupulelor morale, gîndire lentă și greoaie, amănuntire exagerată). În subgrupa trăsăturilor de temperament intră sase clase de „fire": 1. firea hipertimică (esența: combinația de veselie, dorință de acțiune, nevoia de a vorbi și digresiunea în gîndire; paroxismul: psihopatie hipomaniacală; atribute: locvacitate, vioiciune, veselie, spirit de inițiativă, umor); 2. firea distimică (esența: predispoziție spre seriozitate și eticism; paroxismul: psihopatia subdepresivă; atribute: seriozitate, gravitate, apetit de acțiune diminuat, gîndire lentă, tendințe de întristare, mutenie); 3. firea labilă (esența: alternanța înclinațiilor hipertimice și distimice; paroxismul: psihopatie ciclotimică; caracteristici: alternanță atributelor celor două firi constitutive); 4. firea exaltată (esența: excesul oscilațiilor sentimentelor; paroxismul: psihoza anxietate-fericire; atribute: reacții rapide de entuziasm-disperare, dragostea de oameni, extazul, mila, sim artistic); 5. firea anxioasă (esența: predispoziție accentuată spre frică; paroxismul: nevroza obsesivă; atribute: teama, timiditatea, jena, dubioritatea, timorarea); 6. firea emotivă (esența: reacții de mare sensibilitate și profunzime în zona sentimentelor subtile; paroxismul: psihopatie reactivă labilă și depresiunea reactivă; caracteristici: sensibilitate pînă la lacrimi, mobilitatea mimicii, duioșie, sentimentalitate ridicată fără însă reacții afective exagerate). În interiorul fiecărei subgrupe există combinații de trăsături după cum asemenea combinații există și între trăsăturile de caracter și cele de temperament. A treia subgrupă cuprinde două clase: 1. firea extravertită (esența: „individul este orientat mai mult spre lumea percepției decît spre lumea imaginației"); 2. firea introvertită (esența: individul „își trăiește mai mult reprezentările decît percepțiile"). Asupra valabilității clasificării profesorului german s-au pronunțat și se vor mai pronunța fără îndoială specialiștii. Obiecții, după prima ediție germană, n-au lipsit în recenziile din revistele medicale, cum n-au lipsit nici elogiile. În ce mă privește n-am nici un fel de opinie, mai exact n-am temeiul să îmi fac publică o eventuală opinie despre această clasificare și dacă am sumarizat-o e numai întrucît înlăuntrul ei apare ca obiect analizabil și clasificabil personajul literar.

Să vedem deci acum felul în care K. Leonhard distribuie personajele literare, ca personalități accentuate, în clasele stabilite. Exemplele propuse, cînd nu sînt din literatura germană, tind să acopere o mare arie spațio-temporală și, în același timp, evită operele literare de mai restrînsă circulație; un anume cult al marii literaturi dacă nu chiar al capodoperei conduce selecția profesorului. Personajele sînt scoase așadar din literatura lui Balzac, Byron, Cehov, Cervantes, Corneille, Dostoievski, Euripide, Flaubert, Goethe, Gogol, Goldoni, Hugo, Ibsen, Th. Mann, Molière, Musil, Racine, Schiller, Scott, Shakespeare, Sofocle, Stendhal, Strindberg, Tolstoi, Turgheniev, Voltaire, Zola, alături de care găsim scriitori germani mai mult sau mai puțin importanți, dar semnificativi din punctul de vedere al psihologiei personajelor. Un prim capitol al acestei secțiuni privește „literatura psihologică în care nu apar individualități pregnante". Să observăm că Leonhard consideră drept psihologică acea literatură în care avem a face cu psihologii, cu individualități psihologice, fie ele accentuate sau nu. Acceptiunea aceasta este însă mult prea largă și practic, inoperantă fiindcă, în definitiv, psihologiile funcționează în orice literatură, indiferent dacă în cutare sau cutare roman există sau nu o temă psihologică, sau o alta, un discurs „analitic" sau unul „creator" ca să împrumut termenii lui Ibrăileanu. Individualitățile nu determină, ele, caracterul psihologic al unei opere, și nu e convenabil din nici un punct de vedere să tratăm, de pildă, și **Doamna Bovary** și **Don Quijote** și **Don Juan** și **Comedia Umană** și **Frații Karamazov** drept literatură psihologică. De acord cu Karl Leonhard că **Femeia la treizeci de ani** a lui Balzac suferă din perspectivă psihologică fiindcă unitatea personalității Iuliei nu este păstrată dar arbitrarul pe care scriitorul francez îl introduce în psihologia personajului său este totuși semnificativ. Observarea cu mare putere de pătrundere a diverselor moduri de a reactiona ale oamenilor e o calitate auctorială supra-tipologică, dincolo adică de factura literaturii practicate de un autor sau altul. Încolo, personajele prin care Karl Leonhard ilustrează trăsăturile individuale neaccentuate justifică îndoielnic repartizarea pe clase și dau teoriei sale un argument poate chiar mai convingător decît cazurile cercetate clinic.

Laurențiu Ulici

Georgeta Năpăruș: „Costum"

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

14
(936)
Sîmbătă
5 aprilie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Eminescu — studiu de Ion Vlasiu

Țara la echinocțiu

Primăvara astronomică s-a instalat, așadar, soarele a trecut prin punctul său cel mai înalt de pe ecuatorul ceresc. Echinocțiul, deci, ziua egală cu noaptea, soarele la distanță înaltă, egală față de propriul său răsărit și apus. Echinocțiul care n-a găsit pămîntul nici mai rotund decît e și nici mai liniștit. Și care, în punctul său de sprijin, uman, poate să însemne și că o țară își este egală sieși și că un popor își este lui însuși egal.

O simplă și poate că nu mai puțin sentimentală coincidență cu un eveniment ca acesta petrecut în natură mă face ca în aceste zile și ore de-acum, primăvăratice, să mă gîndesc la ceea ce a însemnat și înseamnă pentru noi toți încredințarea că bunele cîrme ale patriei și ale destinului său nou, socialist, se află în mîini sigure și bune, iluminate de un cald simțămînt de dragoste și patos întreg, revoluționar. România a împlinit cincisprezece ani de cînd în fruntea partidului său se află omul care i-a inspirat și îi inspiră cea mai arzătoare dorință și sete de perfecțiune, într-un mod care ține de o biografie întrutotul eroică și o gîndire, un cuget într-adevăr revoluționar.

Ani care nu mai sînt un secret pentru nimeni și care, prin însăși configurația și materializarea lor economică, politică și socială, se înscriu în istoria celui mai statornic și mai fertil act de muncă și orizont viu de conștiință, românesc. Un echinocțiu în felul său, și încă un echinocțiu cu soare adînc, dinlăuntru, și o lumină care a trebuit să înfrunte și pale de vînt, uneori, și prejudecăți. Dar care, în felul său a fost și rămîne ca o lectură în chip original a unei cărți vii, fascinante, despre lumină, și aceasta într-o lume care își supralicită sau își epuizează uneori la maximum resursele sau cade pradă, alteori, unor dramatice discontinuități.

Ca un liant, ca o sudură între clipa concretă, de față și cea viitoare, ca un presentiment și în același timp ca o vie, acută dovadă a libertății în feluritele ei forme și sub rațiunea multiplelor sale prilejuri de manifestare, România acestor cei mai laborioși și — de ce nu? — cei mai personali ani de existență și-a făcut tot mai adînc auzită vocea și prezența în lume, militînd și acționînd cu consecvență pentru rezolvarea celor mai stringente probleme ale contemporaneității. Pacea este una dintre acestea și ea reprezintă condiția, climatul de fapt al dezvoltării. Pacea și securitatea acesteia ca și primatul ei într-o nouă ordine politică și economică internațională. Raza de liniște în fond a oricărei țări și-a planetei, speranța enormă, fierbinte, că pe pămînt nu silozuri cu arme apasă și că, în clipa echinocțiului lor, popoarele, oamenii lor politici și de stat nu la altceva se gîndesc decît cum să are, să semene cît mai curat și mai pașnic pămîntul, iar nu să-l transforme într-o ghiulea sau o eroare de fus cosmic, orar. Pacea care, din punctul de vedere al României și al președintelui ei, stă nu în puterea armelor ci a înțelegerii, a rațiunii oamenilor. Este acesta unul sau cel puțin unul din motivele de ordin politic care ne dau dreptul și datoria totodată de a ne ști, prin personalitatea marcantă, prestigioasă a omului din fruntea națiunii, la adăpost de orice ingerință și sub garanția că munca și creația noastră dobîndesc o speranță, o convingere în plus, pe temeiul vieții și al operei ei vaste de edificare.

Între trecut și prezent, între trecutul nostru cel mai apropiat și prezentul și viitorul nostru, concret, stau argumentele și semnificațiile opțiunii noastre de inimă și conștiință, atunci cînd, prin reprezentarea întregului popor, sub auspiciile echinocțiului de primăvară, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost reinvestit cu însemnele și prerogativele președinției Republicii.

Există momente în istorie cînd un popor se cunoaște și se definește cel mai bine pe sine prin însuși cel pe care îl alege să îi vegheze și să-i conducă spre împlinire destinele. Poporul român a trăit și retrăit un astfel de moment, iubindu-și și stimîndu-și în limbajul său propriu și cu argumentele propriilor sale convingeri și sentimente pe cel care îl întruchipează fidel. Pentru că tovarășul Nicolae Ceaușescu este nu numai autorul moral al marii opere de edificare socialistă a patriei, nu numai forța sa motrice și cutezanța sa vie, politică, în abordarea multora dintre cele mai dificile probleme ale contemporaneității ci și omul ales, care, în ipostaza sa de conducător, știe într-un fel simplu și mobilizator să urnească din loc lucrurile și să le dea un curs și o bază sigură spre înfăptuire. Ca om care știe să vadă departe și să discearnă în mersul evenimentelor cauzalități și soluții care să amelioreze, să sprijine viața, el reprezintă garanția continuității operei noastre economice și sociale, autorul moral al concepției noastre despre libertate și independență, ca și inspiratorul, fondatorul de fapt al mijloacelor de asigurare și consolidare permanentă a acestora. Se află în toate acestea și răspunsul, dacă mai trebuie dat, explicația felului nostru de a fi și simți, motivația în fond a oricărui demers al gîndirii și cutezanței noastre. Se află în toate acestea și starea întreagă a țării de fapt, trecută acum prin marele ei echinocțiu de primăvară, odată cu așezarea în brazde a semințelor și a realegerii președintelui său.

A. I. Zăinescu

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Conducerea Uniunii Scriitorilor și obștea scriitoricească din România, alături de întreaba națiune, își exprimă deosebita bucurie sufletească, dragostea și respectul lor, întregul devotament față de conducătorul iubit și stimat al Partidului și al Statului, cu prilejul reinvestirii dumneavoastră, într-o entuziastă unanimitate, de către Marea Adunare Națională, în funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România.

Noi, scriitorii, ne străduim să răspundem prin scrierile noastre și să ilustrăm dragostea și căldura cu care vă înconjoară întregul nostru partid și popor al cărui fiu strălucit sînteți și pe care îl conduceți cu înaltă înțelepciune și cutezanță revoluționară pe drumul construirii socialismului și comunismului în România.

Realegerea dumneavoastră ca Președinte al României Socialiste reprezintă un prilej istoric cu profunde semnificații, deoarece el coincide cu un deceniu și jumătate de cînd dumneavoastră sînteți în fruntea partidului, cîrmuind cu fermitate comunistă, vastul și complexul proces al dezvoltării economice și sociale a patriei noastre libere și independente, proces în care, noi, scriitorii, ne-am găsit temeiuri de inspirație, de reflectare a vieții, pentru a fi din ce în ce mai bine receptați artistic de masele muncitoare.

În acești ani glorioși, a avut loc o puternică înflorire a tuturor domeniilor de activitate, printre care și literatura umanist revoluționară din România Socialistă.

Scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități văd în reinvestirea dumneavoastră în suprema funcție de Președinte al Statului garanția continuării strălucite a politicii interne și externe a României din ultimii 15 ani, înfăptuirea neabătută a Programului partidului, a istoricelor hotăriri ale Congresului al XII-lea.

Dumneavoastră sînteți constructorul revoluției noastre socialiste, al unei vieți noi, mai bună, mai dreaptă, cea mai dreaptă, al orînduirii pe care o numim societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Președinte al Republicii, ați creat posibilitatea de afirmare a culturii și a literaturii în țara noastră, pentru perfecționarea omului nou.

Dumneavoastră, tovarășe Președinte al Republicii, ați făcut ca în lume să se cunoască și să se aprecieze cultura și literatura noastră socialistă.

Dumneavoastră, tovarășe Președinte al Republicii, ați dus în lume întreaga faimă a României Socialiste, mesajul ei de pace, prietenie, cooperare și colaborare, pentru o nouă ordine economică, pentru ca relațiile internaționale să se bazeze pe respectarea principiilor de independență și suveranitate națională, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nefolosirii forței și a amenințării cu forța.

În aceste momente de înaltă solemnitate națională, pe care, alături de întregul popor, le trăim cu mîndrie și bucurie, și noi, scriitorii din România, vă declarăm solemn că sîntem strîns uniți în jurul steagului Partidului, al României Socialiste, în jurul Comitetului Central, în jurul dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Secretar General al Partidului, Președintele Republicii Socialiste România, exprimîndu-vă un fierbinte omagiu, respectul și dragostea noastră.

Să trăiți întru mulți ani fericiți, spre înălțarea scumpei noastre Românii și spre gloria Partidului Comunist Român !

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Cultura românească se definește și se susține pe cariatidele marilor valori, devenite în conștiința generațiilor cariatide ale eternității. **Purtînd, fiecare, un nume care pune în stare de vibrație un univers. Numai că, aceste nume, aceste valori nu trebuie să rămînă pentru noi, cei de azi, borne ale amintirii supraviețuind prin respectul detașat, prin cunoașterea și recunoașterea sumară, uneori formală. Avem datoria să întreținem flacăra operei lor prin aducerea sistematică, cu competență și rigoare în fața contemporanilor. Și cum se poate face asta decît prin reeditarea permanentă a lucrărilor din** fondul principal al culturii române, **prin repunerea lor în circulația vie a spiritului contemporan ? Cîte din edițiile Eminescu se află la această oră în librării ? Cum se valorifică tezaurul Arghezi și tezaurul Sadoveanu în acest an care marchează centenarul celor doi titani ? Cît se mai prelungește stadiul de gestație editorială al marii istorii a literaturii române a lui George Călinescu ? Cît de „științifice" și cît de utile sînt unele ediții, scoase doar pentru a se bifa un nume într-un plan editorial ? Care este circulația capodoperelor literaturii române, în traduceri, în străinătate ? Putem fi mulțumiți de ritmul și mai ales de maniera în care se tipăresc operele de bază ale folclorului românesc, această enciclopedie a spiritului nostru ?**

Sînt, credem, întrebări necesare care se adresează deopotrivă cărturarilor, editorilor, profesorilor de limbă românească. Un fapt, aparent fără semnificație : o cunoștință mi-a solicitat cîteva volume de Arghezi pentru că are un fiu în clasa a X-a și nu găsește nici un exemplar în librării. Biblioteca școlii (școală din București) dispune de puține volume pe care le împrumută, firesc, pentru cîteva ore. Se tipăresc multe, foarte multe titluri. Există o mare, o imensă sete de carte. Numai că, în întreg acest sistem, trebuie să funcționeze, așa cum se întîmplă și cum se cere astăzi, în întreaga viață a societății românești, mult mai pregnant, criteriul calității. Și, în această relație, se impune ca editorul să se afirme ca un multilateral om de cultură, ca un foarte bun organizator al actului cultural. O generație nouă, cu un orizont de informație larg, cu un nivel de inteligență și de percepție mereu mai înalt are nevoie de lucrările fundamentale ale culturii române, tocmai pentru a putea gîndi și construi mai departe.

O temă de meditație și de atitudine.

S-au realizat multe lucruri în acest sens, dar rămîn multe de împlinit. Este motivul pentru care Luceafărul își propune să deschidă în numerele viitoare o amplă dezbatere despre valorificarea fondului principal al culturii române. Prin mese rotunde, articole de sinteză, opinii asupra modului în care se fac reeditările, prezentări de ediții, dialoguri cu factorii de răspundere ai domeniului. Rîndurile de față se vor o pledoarie, dar și o invitație la această dezbatere deschisă tuturor cititorilor revistei. „Lucrurile nu sînt greu de făcut, trebuie să ne punem în situația de a le face", spunea Brâncuși. Avem datoria de a împlini aceste deziderate ale unei întregi culturi pe care însăși politica de partid și de stat în domeniul vieții spirituale le așează în fața noastră. Cu metodă științifică, cu pasiune, cu efortul și răspunderea tuturor.

Nicolae Dan Fruntelată

● IN ACEST NUMĂR : ● Retrospective epice contemporane ● Ion Lăncrănjan : «Fiul secetei» ● Articole de Nicolae Ciobanu ● Sultana Craia ● Marian Vasile ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Adrian Popescu și ● Ioanid Romanescu ● Cronica literară : „Muzeon" de Cezar Ivănescu ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● Proză de Dumitru Constantin ● Poeme de ● Ion Noja și ● Traian T. Coșovei

SE REDESCHIDE CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

Luni, 14 aprilie, a.c., ora 17.00, la Ateneul tineretului din Capitală se reiau ședințele cenaclului revistei «LUCEAFĂRUL». Invitați de onoare GHEORGHE PITUȚ, ROMULUS VULPESCU și TUDOR GHEORGHE.

MĂREȚUL RĂSPUNS

**Mereu am de răspuns
la o întrebare,
ceva ce mă privește și pe mine.
Istoria neamului meu este mare
pentru că lacrima țărinii ochiului
nostru îi vine.**

**Cîntecele cuib își fac în rouă,
e cerul o țărînă fără frați.
Copiii țin pîinea cu
mîinile-amîndouă,
dacii au copt prima pîine
lîngă Carpați.**

Ion Trif Pleșa

Despre „scriitorul total"

Nu fără un relativ cîștig teoretic, se poate examina o recentă intervenție a lui Șerban Cioculescu (din „România literară") în „breviarul" : Scriitor (sau artist) total ? *Voi rezuma, pe scurt, compoziția spre reamintire. Autorul vestejește așadar, „conceptul" de „scriitor total", pe motiv că avem a face cu un nou criteriu al „criticii postcălinesciene". „Scriitor total" — zice S. Cioculescu, ar fi o „sintagmă avantajoasă", prin care „nu se mai leagă așadar judecata de valoare de excelența manifestată de un scriitor în genul pe care-l ilustrează, ci pe îndrăzneala lui de a le încerca pe toate, chiar dacă nu mai atinge, în nici unul din ele, aceeași măiestrie". „Scriitor total" (o „formulă magică") ar fi „orice scriitor și de orice virstă sau sex, care aspiră să creeze în toate genurile, dezvăluindu-și astfel nebănuite calități proteice". Acest „concept" ar fi, în sfîrșit, „un criteriu de evaluare estetică ivit în critica literară", aplicabil „și în celelalte domenii ale artei" (prilej, de a evoca, în stil de dicționar, ideea renascentistă de „uomo universale") sau, în vorbe și mai rezolutive „un fals concept estetic de natură a opune calității cantitatea și de a introduce o confuzie în critică, disciplină eminamente axiologică (în care scopul final este judecata de valoare").*

Originea acestui „concept" este psihologicește „fenomenul bovarismului (...) și anume dorința de a fi altul decît ești structurat firesc", sau „tendința de joc specifică artei".

Aceștia sînt, pe scurt, termenii utilizați de critic în a pune chestiu-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

«Fir de alior»

A trăi în cîmpie o vară înseamnă a învăța ceva din vigoarea lanurilor salvatoare, din tristețea plopilor și ulmilor protectori, înseamnă a cunoaște măcar frînturi din istoria fosnetelor nopții din Bărăgan și adierii vînturilor ce bat din toate punctele cardinale, împiedicîndu-se numai în mustățile griului, în coamele cailor de la Jegălia și-n sunetele celeste ale ciocîrliei. Oricît ar părea de monotonă, la prima vedere, cîmpia este plină de evenimente inefabile ca marea. Nicăieri diferența dintre pămînt și cer nu poate fi mai netă ; între aceste două realități existențiale firile meditative se pot consacra visării poetice, așa cum ne impune volumul **Sarea neagră a nopților** al profesorului de matematici Aurel Euricea. Dacă odată cu teoria recunoscută admitem că între evenimentul, ocazia, pretextul etc. demersului poetic și poezia însăși nu e necesar să stabilim o relație, ne face tousi plăcere să recunoaștem un spațiu inspirator unor versuri ca acestea : „Ciocîrlia amenință imensitatea clipei", „Cerul (e) nins de pămînt" sau „Și sufletu-mi e fir subțire / păianjen prins de infinit", versuri ce mărturisesc despre starea singulară a omului situat între cer și pămînt. Poza sub care se închipuie poetul

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Morile de vînt ale lumii

Pătrunderea literaturii române peste hotare, de multă vreme, ca să nu zic dintotdeauna, se produce aproape numai la modul întîmplător, exceptînd, după cum e firesc, lumea țărilor socialiste, unde prietenia dintre popoare se cimentează și printr-un larg schimb al valorilor spirituale. Occidentul recepteză fenomenul literar românesc (atunci cînd o face) după criterii ce nu țin cel mai adesea seama de valoarea operei, cît mai ales de zgomotul paraliterar pe care-l poate stîrni. Dreptul editorului de a decide și de a se apăra într-o piață supraîncărcată cu carte. Așa stau lucrurile și a le privi din alt unghi înseamnă a îndepărta tot mai mult ziua cînd se va putea vorbi de o circulație fără stavilă a cărții românești în lume. Personal cred — credință pe care am împrumutat-o de la Zaharia Stancu — că zidul izolării poate fi spart numai în grup. Ceea ce nu înseamnă că apariția unui singur scriitor român într-o altă limbă strică renumelui nostru. Dimpotrivă. Îndrăznesc să susțin, însă, că timpul poate fi îndoit în favoarea noastră doar printr-o izbucnire atotcuprinzătoare și spectaculoasă. O încercare a avut loc în Grecia, susținută cu patimă și îndîrjire de cel ce a fost scriitorul de mare succes Menelaos Ludemis și de poetul Ion Brad, ambasadorul României la Atena.

Cu doi ani în urmă, George Apostoiu, atașatul cultural al țării noastre la Bruxelles, profesorul universitar Romul Munteanu și semnatarul acestor rînduri au încheiat o înțelegere prieteneașcă cu scriitorul Julien Weverbergh, redactorul șef al editurii Uitgeversmaatschappij — Manteau pentru publicarea în limba neerlandeză (flamanzii belgieni și întreaga Olandă) a unei **Biblioteci**

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 5-a

RETROSPECTIVE EPICE CONTEMPORANE

Avatarurile unei „ereditățI"

„Faptele și împrejurările amintite sînt reale, corespund adevărului dar îl și trunchează — nu-l rezumă, îl trunchează — pentru că omul acesta Vasile V. Pozdare, ca și alții, atîția, a fost mai bun și mai rău decît ni-l arată ele, mai are o biografie, spirituală, a mai avut o viață, sufletească, a cunoscut înălțări și căderi, a îmbrățișat nu o dată bucuria, cu patimă și fără nici o reținere, pentru ca după aceea să se întoarne la vechea și neistovita lui ipostază de **fiu al secetei**, de copil al tuturor speranțelor și al celor mai adînci și mai greu de numit deznădejdi".

Un posibil dicționar al personajelor din proza lui Ion Lăncrănjan, în articolul dedicat lui Vasile Pozdare, vigurosul personaj central din romanul **Fiul secetei**, n-ar trebui să se dispenseze de „serviciile" unui pasaj-definiție precum cel de mai înainte. Este adevărat că pe vastul cuprins al scrierii asemenea fraze, revelatoare prin înfățișarea lor emblematică, atrag luarea aminte cititorului în chip frecvent. În treacăt fie spus, aceasta constituie o dovadă pregnantă a faptului că arta, în genere, capacitatea scriitorului de a scruta portretele personajelor a atins acea treaptă superioară cînd epicul și analiticul nu numai că nu refuză unghiurile de incidență cu sistemele de referință înscrise în „tabloul" etern al caracterologiei umane ; totodată, o atare propensiune a eroului pentru autocunoașterea condiționată de ceea ce se întîmplă dincolo de circumstanțele concret-palpabile ale autobiografiei revendică asemenea privilegii încît reala sursă a dramatismului său existențial se localizează, în zonele obscure, evazi-insondabile ale „ființei lui abstracte". Revenind în citatul cu care încep prezentele însemnări, să arătăm, așadar, că, după opinia noastră, deosebita lui forță de sugestie critică în ceea ce privește înțelegerea perspectivei gnoseologice a romanului **Fiul secetei** stă tocmai în indicarea fățișă a acestor „deschideri" ale fenomenalului către fața nevăzută, dar obsedant și chiar sufocant resimțită sufletește, a lucrurilor. Neîntrerupt prezentă încă din faza **Cordovanilor**, această cursă de urmărire și captare a ceea ce ni se pare că formează metafizica de un fel aparte — (o metafizică implicită, integral asimilată de instinctivitatea telurică a individului uman), ce caracterizează în chip special marea proză realistă ardeleană, acum, în **Fiul secetei**, își relevă formele de manifestare într-o proporție cu adevărat copleșitoare.

În ultimă instanță, lectura activă, intens participativă, solicitată de romanul lui Ion Lăncrănjan vizează înfrigurata identificare a coeficientului de vină tragică sub semnul căruia se derulează biografia social-politică a eroului central, Vasile Pozdare. Comparativ chiar și cu romanul anterior al scriitorului — **Suferința urmașilor** —, am spune că vădita creștere a respectivului coeficient de vină tragică își are originea în excepționalul acord dintre însăși vina tragică a timpului istoric și fatala vocație a personajului de a fi exponentul acestuia din urmă pînă la deplina uitare de sine dar și cu prețul unei stranii lucidități morale și afective. Decisivă pentru obținerea acestei izbînzi creatoare ni se pare că este funcția catalizatoare a leit-motivului fundamental, în ordine alegoric-romanescă, pe care se sprijină întreg demersul narativ al scrierii. Sperăm că s-a înțeles despre ce este vorba ; anume, despre condiția de **fiu al secetei** a lui Vasile Pozdare. În „disputa" finală pe care o are cu Iuliu Jeler (al doilea personaj de seamă al romanului, în același timp, martor-judecător al lui Pozdare și alter-ego al naratorului), scriitorul însuși mărturisește că nu poate renunța la titlul romanului său în favoarea altora (**O singură iubire, Explozia, Vulcanul, Prețul speranței, Vocația sacrificiului** și altele), întrucît, zice el, „în acest titlu am îngropat o metaforă mai puternică și mai semnificativă decît foarte multe altele !...".

Într-adevăr, așa este, pentru cititor, grava și complexa problematică a romanului (din orice unghi „subtematic" ar fi percepută) își dezvăluie adîncul substrat uman avînd mereu în atenție ubicuitatea metaforic-simbolică a sintagmei în cauză. Indicibila fuziune dintre sublimitatea eroică și dezumanizarea tragică de neiertat, în ce-l privește pe Vasile Pozdare, își au sursa blestemată aici, în niciodată istovitele și imprevizibilele „semnale" pe care condiția sa de **fiu al secetei** le trimite pe vasta scenă a timpului istoric între coordonatele căruia se înscrie, cu de la sine putere parcă, direct, într-o naturală sfidare a limitelor dintre „realitatea-realitate" și imaginea ei literară, însuși locul și timpul acțiunii romanului. De la **Răscoala** lui Liviu Rebreanu nici unul dintre romanele noastre de anvergură social-politică nu este atît de îndatorat, epic și problematic, înfățișărilor palpabile, de deluviu cotropitor al vieții umane, precum **Fiul secetei.**

De altminteri, trebuie arătat că, la un examen mai atent, în ceea ce privește tipologia și problematica personajului central, Vasile Pozdare, din noul roman al lui Ion Lăncrănjan se poate vorbi cu îndreptățire de surorinzătoarea și nu mai puțin semnificativa „reluare" a tipologiei și problematicii propriu memorabilului țăran răsculat Petre Petre din epopeea epică rebreniană. De-a lungul întregii scrieri, eroul lui Ion Lăncrănjan se arată continuu posedat de fatalitatea acestei „ereditățI" social-umane („Da, dar eu sînt dintre cei care s-au răsculat la 1907, că și țărănimea asta a avut mai multe spițe și mai multe mlădițe, a fost ca un copac cu mai multe crengi !"); ceea ce face din el un ins predestinat nu numai a „răzbuna" suferința înaintașilor săi — nenumăratii **fii ai secetei** din care se trage — ci, totodată, de a plăti o asemenea nemaipomenită cutezanță prin totala sa autodistrugere.

Marea intuiție artistică a scriitorului tocmai aici este de căutat : în ideea extraordinar de adîncă și de adevărată potrivit căreia, dintotdeauna, inclusiv în zilele noastre, între funcția exponențială de erou, de luptător ardent, pînă la uitarea de sine, pentru binele obștesc și patetic-intima, inanalizabila aspirație spre fericirea personală există o incompatibilitate de esență. Cu alte cuvinte, se poate conchide că mitul dăruirii pentru fericirea semenilor prin luptă deschisă, aprigă, cu avatarurile timpului istoric nu este și nu poate fi apanajul insului mulțumit de sine, învăluit în mantia marilor fericiți. Or, Vasile Pozdare este dăruit din plin — ca **fiu al secetei** — cu strania vocație de a face — peste voința sa conștientizată — „jocul" respectivei antinomii tragice. Punerea în ecuație analitică și narativă a acestei axiome vizează în chip constant surprinderea tensionatului impact dintre datele originare ale amintitei „ereditățI" social-umane a eroului și violent-dramaticele „rupturi" ce se produc în diorama timpului istoric. Spectrul **secetei** (adevărat leit-motiv axiologic, cu valoare de metaforă-concept pentru întreg romanul) este acela care tutelează fără cruțare și acest din urmă proces „Pentru că, înaintea secetei — îi spune Vasile Pozdare lui Iuliu Jeler — a fost războiul și **întoarcerea armelor**, și continuarea lui —... ! Iar mai apoi, după seceta care m-a adus pe mine încoace, s-a ivit o altă **secetă**, mai neiertătoare, al cărei principal izvor a fost și este lipsa de timp, graba, dorința de a face totul, dintr-odată !... Asta și o anumită imitare a lumii, o copiere a ei, care nu a fost și nu este favorabilă frumosului și sensibilității"...

Fără menajamente, în afara oricărei inhibiții, uneori chiar cu o nedemeritoare încălcare a „regulii jocului" în ceea ce privește delimitarea între ceea ce constituie, pe de o parte, **stilul vieții însăși și, pe de altă parte, stilul imaginii romanești** a acesteia,așadar, asumîndu-și cu o franchețe tipic ardelenească asemenea riscuri ale îndrăznelii creatoare împinsă la limită, scriitorul se angajează la uriașul efort de redactare fidelă, sufocant-detaliată, a dosarului ce închide în paginile lui biografia de **fiu al secetei** a lui Vasile Pozdare. Numai răbdătoarea interpretare a celor patru capitole ale acestui „dosar" (părțile romanului : **Ruptura, Cratița și revoluția, Omul din mijlocul orașului, Deasupra vulcanului)** este în măsură să ne facă a înțelege cît mai bine în ce anume constă „cazul" lui Vasile Pozdare. Mai puțin oportună „vocea" directă a naratorului din postfață, în schimb, celelalte patru „voci narative" ale romanului (cea tăios analitică, imanentistă, a lui Iuliu Jeler, cea afectuos îndurerată și lucidă a Nuței, cea solidar-bărbătească, filială, a lui Ionuț și cea patetic-autoscrutătoare a lui Pozdare însuși) formează tot atîtea concludente fațete ale aceluiași unic „recurs" romanesc.

Nicolae Ciobanu

Tensiune și interogație

Cu **Fiul Secetei** Ion Lăncrănjan își împlinește o vocație : aceea de a construi un personaj nu numai problematic — aceasta se realizase și în romanele sale anterioare —, dar cu adevărat total, creat din tensiunea spre verticalitate a unei substanțe clocotitoare, debordante și stihiale. Pentru că în ultimă instanță, condiția stihială frămîntată de energii subterane nedomolite îi definește pe toți scriitorii ardeleni de anvergură, tulburîndu-le scrisul, refuzîndu-le armonia, conferindu-le dramatismul expresiei aflate în permanent conflict cu substanța epică ; într-un cuvînt, vitalismul și vigoarea care încearcă să se disciplineze fiind permanent dinamitată de energiile substratului temperamental. Structura sa obstinat polemică îl determină pe Ion Lăncrănjan la acel tip de **afirmare** — pe care îl practică și în publicistica sa — și care în romanul **Fiul secetei** predomină ca asumare a condiției nelimitat patetice : „Da, da nu te speria de vorbe, nu fugi de patetism, important e ca el să exprime un adevăr, să fie așadar firesc".

Patosul scriitorului ardelean este în esență exclusiv etic și este, aceasta, o altă trăsătură integrată pentru o categorie distinctă de creători. Prin Vasile Pozdare, prozatorul realizează așadar o împlinire a propriei aspirații de a supradimensiona substanța romanescă pentru a o pune în acord cu ritmul propriu, eroul său — termenul fiind în acest caz mai adecvat decît acela de „personaj" — tutelat de modele, devenind el însuși un model uman reprezentativ pentru o virstă istorică.

Romanul este nu numai o restituire, dar și un omagiu consacrat fără reticențe eroului „fiul secetei, dar și al veacului său, omul tuturor pierderilor de sine și al celor mai revelatorii regăsiri, omul cel mai neliniștit și mai increzător din cîți au fost și sînt acum pe lume". După cum se observă, prozatorul nu are complexul superlativelor, romanul său evoluînd de altfel într-o tensiune existențială aflată la limită, la gradul de la care poate deveni forță exterminatoare. Depoziția cea mai apropiată de optica romancierului însuși este aceea a lui Iuliu Jeler, cea mai patetică dintre toate și cea mai receptivă la valențele susceptibile de generalizare, la latura ideală, de model uman, a personalității lui Vasile Pozdare. În viziunea soției și a fiului eroului, mai familiară și mai apropae de omenescul personajului, accentul patetic se deplasează și se diminuează, relatarea-confesiune aducînd nuanțări sau perspective diferențiate asupra acelorași scene, Vasile Pozdare existînd în aceste secvențe mai mult ca individ antrenat de evenimente decît ca prototip, ca simbol al epocii. În fine, monologul eroului însuși aduce perspectiva interioară, reevaluarea propriei evoluții, a metamorfozelor și renașterilor succesive, a vămilor și tentațiilor existenței, modificînd intensitatea patosului — devenit condiție firească. Suoradimensionat prin proiecția în sfera semnificațiilor simbolice, eroul se umanizează treptat sore finalul romanului, prin confruntarea cu ceilalți și cu sine însuși, evoluînd în sens invers decît ar fi fost de așteptat : de la condiția de model reprezentativ la aceea a unei experiențe particulare, de la superlativ la firesc, de la simbol la umanul individual.

Aceeași substanță narativă este reluată din patru unghiuri de observație, diferențierea constînd nu atît în legile perspectivei, cît în accentul adus de tensiunea existențială. Optica lui Iuliu Jeler este, cum spuneam, în cel mai înalt grad definitorie pentru punctul de vedere predominant al prozatorului, traducîndu-i de altfel obsesiile. Nevoia stihială a patosului, a excesului și a stării limită impune romancierului tensiunea epuizării ipostazelor umane și sociale ale eroului său. Romanul nu este „ilustrare" și nici meditație, ci interogație torturată și torturantă asupra anilor „învălmășiți și grei", asupra fanatismului și asupra posibilității de regăsire. În acest sens, existența consumată între vindecări și prăbușiri, între orbiri și iluminări, pierderi de sine și regăsiri, opacități și revelații a lui Vasile Pozdare este o existență exemplară. Sensul ei turbionar îi absoarbe pe ceilalți, tulburînd, răsturnînd, distrugînd, combustie pură chiar atunci cînd există ca eroare, alimentată însă de o **candoare** esențială, de o puritate morală care, chiar cînd devine „înfiorătoare", rigidă, inumană, este incoruptibilă. Viața lui Vasile Pozdare este o traversare a unui infern populat de tentații cărora eroul le cade pradă, ca preț pentru o viitoare răscumpărare. Și între aceste tentații aceea a puterii este cea mai puternică și cea mai bogată în sensuri morale.

Vasile Pozdare cunoaște puterea inflexibilă, impersonală, irațională și distructivă, dar și voluptatea puterii ca atracție subtilă și malignă. Simțul polemic al romancierului alătură însă tuturor ipostazelor personalității lui Vasile Pozdare, posibila variantă a unui alt produs al aceleiași vremi, al acelorași evenimente, Costel Berbencea. Obsesiei verticalității care îl animă pe Pozdare i se opune flexibilitatea de reptilă a cumnatului său ; „Iar el, Costel Berbencea, primea cu îngăduință ajutorul miloșilor, trecea ușor peste umilințe, nu purta ranchiună nimănui, indiferent ce i-ar fi făcut (nu se arăta nemulțumit pe loc, fiindcă de uitat nu uita nimic) era blînd și bun, era modest și corect, era maleabil și ductil, avea toate însușirile pe care le au unele metale și unele ființe, de a curge și de a se strecura, de a aluneca și de a se prelinge".

Personalitatea lui Vasile Pozdare, definită și redefinită prin straturile succesive ale cărții, contradictorie și complexă, este aceea a omului total implicat în existența sa, consumîndu-se într-o combustie permanentă, traversîndu-și etapele și ipostazele fără a-și renega credințele, urcînd pragurile înțelegerii. Prozatorul, înzestrat cu apetența pentru materia răscolită, pentru afirmarea vitală, tinde să epuizeze ipostazele eroului său, ca și pe acelea ale vremii sale, demersul său definitor recurgînd la acumulare, la nivelul construcției epice, dar mai ales la nivelul expresiei. Eroul său este „desfigurat, înghețat, scrumit", „furtunatec" necruțător, fioros, generos, limpezit, în ființa sa morală înfruntîndu-se permanent forțe și aspirații opuse, învălmășite, într-o succesiune de confuzii și redresări. Complexitatea eroului este afirmată prin reluări amplificate, construite prin acumulări enumerative : „Perioada de după excludere, mai ales, a fost plină de căderi și surpări, constituindu-se în sine, ca o zbatere cumplită, în cadrul căreia cinstea și puritatea, frumusețea și aspirația spre frumusețe se amestecau cu ura cea mai acerbă, se împleteau cu un primitivism feroce, care nici nu mai ținea de el, venea de dincolo de felul său de a fi, de departe și din urmă, ca un val ciudat și puternic, de noroi". Eroul se definește prin contaminarea serilor opuse de concepte morale, structura sa în veșnică metamorfoză asimilînd și conciliind toate posibilitățile de manifestare ale unei ființe.

Încercînd să restituie esența personalității, prozatorul o celebrează cu nereținut patos liric, fraza se dezvoltă, se amplifică, se revarsă, într-o retorică a sentimentului necenzurat : „Vasile Pozdare însă — «imbatabilul Pozdare, fala și intruchiparea unei epoci, o intruchipare vie, aproape desăvîrșită» — el e loial și ferm cu relațiile pe care le stabilește cu alții, e prieten desăvîrșit — «e prietenia însăși» — e omenos și drept, e sensibil și pur, cît e el de dur și de zgrunțuros, cît fusese, adică, pentru că și zgrunțurii aceia — și duritățile și asperitățile — se duseseră, se topiseră în propriul său fel de a fi, cum se topesc citeodată brușii de pămînt, de pămînt reavăn și bun, în cîte-o apă limpede, a cărei față cuprinde și oglindește altfel totul în urmă, sălcii și țărmuri, munți și stele".

Fiul secetei este afirmarea, întreprinsă prin toate mijloacele, a unei **variante umane**, afirmare vitală pentru scriitor, prin care se manifestă sintetic datele sale structurale și opțiunile sale politice și literare, dominate de nelipsitul accent polemic.

Cartea reprezintă, după mărturisirea din postfață, dar și prin concepția ei generală, salvarea față de sine însuși a romancierului, justificarea sa față de propriile modele „față de ceea ce vrei efectiv să fii", ilustrînd, mai mult decît scrierile anterioare, nevoia patetică de totalitate, energia interioară ce tinde să capteze și să releve sensul pur al fenomenelor umane și sociale, temperatura reală a momentului istoric trăit și retrăit.

Sultana Craia

Între Monu și Pozdare

Motivul central al prozei lui Ion Lăncrănjan este „nevoia de adevăr", „adevărul vieții" care „e strins legat de contradicție", contradicția între „ceea ce se naște și ceea ce moare", sau mai simplu spus, între bine și rău. E „mersul dialectic al lucrurilor" care „nu cunoaște opreliște", care determină o puternică tensiune, o luptă, încordată între cele două elemente încît imaginea realității apare din acest unghi ca o permanentă revoluție, specifică fundamental epocii contemporane. A fost o vreme cînd revoluția era privită ca un proces exterior individului, care venea de deasupra, de „dincolo de bine și de rău", prăvălindu-se peste oameni, atașindu-i sau măturîndu-i din calea sa, indiferent de valoarea lor morală. Cutare erou, Moromete să zicem, sau Lae Cordovan, sau Monu, persoane cumsecade altfel, n-ar fi înțeles revoluția, „mersul istoriei", și ca atare erau destinați disparității. În realitate se constată metodologic, la cei mai buni dintre scriitorii noștri contemporani, o mutație de accent din planul exterior, inert psihologic, într-un plan interior, revoluția fiind receptată acum într-o perspectivă strict și profund morală. Ce vrea să spună cu un asemenea aforism, eroul ultimului roman al lui Lăncrănjan, Vasile Pozdare : „Omul... e mai revoluționar atunci cînd se edifică pe sine însuși, decît atunci cînd se luptă să-i schimbe pe alții ?" Oare nu că „măsura tuturor lucrurilor e omul" și că toate procesele legate de el se definesc prin gradul de umanitate pe care îl stimulează în el ? Un individ cu centrul în sine era și Monu din **Suferința urmașilor**, era și Lae Cordovan. Iar dacă acești eroi par deficitari, „rămași în urma istoriei", în plan moral ei sînt personaje profund pozitive, întruchipînd ethosul, afrontat și bruscat de împrejurările istorice. Nu același e cazul lui Vasile Pozdare care n-a gîndit totdeauna prin prisma propoziției citate și care, fapt inedit, asociază în sine ambele ipostaze ale revoluției. „Fiu al secetei", azvîrlit de ea într-o lume a metamorfozelor violente, el se concepe inițial ca un instrument orb al istoriei, al modelelor, al idolilor care prezidau și împingeau realitatea spre „prefacere". Ca activist politic, execută ce i se propune, forțează viața, o înghesuie în forme date, fără să se întrebe dacă e bine sau e rău. Mobilul moral e în afara sa, deasupra sa, lui nu-i revine alt rol decît să „creadă și să nu cerceteze". De la un timp însă, Vasile Pozdare intră el însuși într-o „prefacere", trăiește o revelație, revelarea unui adevăr opus celui în care crezuse. Lumea, deși aceeași, își răstoarnă pentru el semnificația. Sensul moral se transferă acum în om, în individ, nu în afara lui, în concretul viu, nu în abstractul mortificator. Abia acum devine el, ca Monu și ca Lae Cordovan, un nucleu etic, un purtător individual al ethosului. Dar tot acum apare și diferența între Monu și Pozdare. Căci Vasile Pozdare, „fiul secetei" e totodată „fiul devenirii", al schimbării, al scurgerii. Iar etica pe care o simbolizează și în care crede este, la rîndul ei, etica devenirii, a evoluției, a mișcării. Pe cînd Monu, legat de valorile rurale, reprezenta un ethos fix, incremenit, imobil, în adversitate cu schimbarea și evoluția. Distincția apare mai clară privindu-i în raportul lor cu realitatea, care e în bună măsură o proiecție a viziunii lor interioare. Pentru Monu, care nu vrea decît să fie el însuși, „să-și cînte cîntecul său", lumea din jur e „pe ducă", e „în scăpătare", „în clătinare", „în schimbare", vremurile sînt „ca niște scăpătări, ca niște alunecări de pămînturi". Monu nu mai are încredere „în nimeni și nimic", cînd „mulțerea îți pleacă de-acasă, copiii te părăsesc, vecinii te îndeamnă să te **transformi** și să te **modifici**". Încît „neuitatul Monu" îi prooroc ește unui prieten activist : „Și-o să vă căutați pe voi înșivă printre **schimbări** și printre **transformări** și n-o să vă mai găsiți". Profeția lui se împlinește în romanul **Fiul secetei** unde același activist, Jeler, dar mai ales Vasile Pozdare se caută pe sine „printre schimbări și printre transformări", cu adaosul însă, nepreväzut de Monu, că se găsește cu adevărat. În plus, descoperă o altă morală, o morală a vieții dinamice, în transformare, împotriva fixității și incremenirii. „Eu sînt altfel de ființă ! — se aprecia pe sine Monu. — Am rădăcini tari și vii !... Am țîțini puternice !... Eu unul n-o să fiu îndoit și înfrînt niciodată !..." La fel cugeta Cordovanul cînd spunea că „noi murim în picioare, cum mor copacii cînd sînt tăiați". Vasile Pozdare gîndește invers, că „omul are mereu în față această șansă fantastică de a fi altfel, de a fi mai bun și mai puternic" ; că „oamenii... nu sînt la fel toată viața, se schimbă și se preschimbă de la o zi la alta, și-i bine că lucrurile stau așa, îi bine pentru cei ce pot să trăiască asemenea schimbări". Accentul se mută pe mobilitate („schimbările ca și viața sînt infinite"), în schimb răul se manifestă acum în incremenire și stagnare : „numai închistarea și moartea sînt fixe și definitive". Bercencenii, simbolul răului în actualul roman, tind „să înăbușe tot ce-i viu și drept", ei „au tăiat și au culcat la pămînt tot ce e viu și tumultuos", „au răvășit și au năclăit totul", „mediocrizează totul, pămîntul pe care calcă și covorul pe care umblă". Cu un asemenea spirit, îndreptat împotriva „schemelor". Vasile Pozdare descoperă firesc că viața se manifestă în oameni, în individi, în personalități concrete, care nu pot fi asimilate în masă modelelor, nu pot fi retușate și descărnate pînă la a corespunde, schelete, „idolilor" care au dominat adesea societățile veacului nostru. Întrucît „fiecare om poate fi asemuit cu o țară, cu un mic și de nerepetat univers". Chiar muncitorii din fabrica lui Pozdare nu sînt „o adunătură", nu sînt „o mulțime" : „sîntem mulți dar sîntem de sine stătători, fiecare în parte ! În fiecare om la urma urmei stă ascunsă o personalitate... Eu sînt unul, de pildă, iar Banciu e altul... Rișnoveanu la rîndul lui... Jeler pe de altă parte...". Desigur, individul se poate angaja într-o idee sau alta, dar fără a renunța la figura sa particulară : „să fim socialiști și comuniști, dar să fim în același timp noi înșine." Iar dacă binele se comportă individual, răul se comportă în schimb gregar, grupat, ca „șleahta Berbencenilor", care „acționează în mănunchi", după „principiul cîrdului", „în haite", „ca fiarele" ; „ca un stol de gîndaci de Colorado, ca un val de lăcuste, rod ce-i de ros și se duc mai departe."

Din cei patru protagoniști obținem astfel două tipuri artistice diferite : Monu și Lae Cordovan sînt caractere clasice, de tip eleat, întrupînd o morală fixă, nealterabilă în esență, care în luptă cu împrejurările se frînge, „cad din picioare", dar nu se modifică. Celălalt tip, heraclitic, e reprezentat de Vasile Pozdare, dar și de predecesorul său Alexandru Ghețea, eroul **Caloianului.** Ambii trăiesc momentul iluminării, al **strămutării** la un nou crez și la o nouă ființă. Adept al diferitelor „internaționalizări", de pildă, Vasile Pozdare descoperă ideea de patrie, de tradiție, de naționalitate. Executant al hotărîrilor și „normelor" care i se impun de departe, el devine un apărător al formelor vii și concrete de viață, împotriva „etichetărilor" și „încorsetărilor". Seria în care se integrează e recentă și estetic, mai bine zis tehnic, intră în categoria eroilor proustieni sau gidieni, constituiți din entități opuse și alternante. Dar ca dramă psihologică sau ca patos al negației și afirmației ei au asemănare în literatura cu personaje neofiți (deși acolo mișcarea se întîmplă invers, de la individual spre adevărul exterior, dogmatic) : un Raskolnikov, un Nehliudov din **Învierea** lui Tolstoi, dar și alții mai vechi ca Ioasaf din povestea medievală, care, convertit de Varlaam la noua credință, începe să vadă cu ochii acestuia și să descopere toată precaritatea păgînismului.

O cutremurare a conștiinței, o răsturnare a coordonatelor psihice în urma căreia realitatea însăși se restructurează, dezvăluind spiritului alte imagini, alte chipuri, alte sensuri. Iar dacă plasăm personajul într-o tipologie culturală mai generală ecuația prin care e construit Vasile Pozdare se identifică, am văzut, cu aceea care stă de obicei la baza marilor mutații spirituale, la răspîntiile dintre epoci, sau dintre moduri existențiale. Nu putem ști acum cît de convingător psihologic va părea mai tîrziu eroul lui Lăncrănjan, dar ambiția scriitorului ni se relevă cu destulă claritate. Ca la anticul Oedip, ca la autorul **Confesiunilor,** Augustin, cel de la începutul evului de mijloc dar și ca la inițiatorii veacului modern, un Descartes, un Rousseau, un suflet e alungat din ființa omului, un alt suflet îi ocupă locul, iar acesta își caută în sine și în afară o altă lume, un nou univers, noi legi, care ar corespunde unei morale și unei fumuseți adevărate. Întrebarea care se pune în contact cu asemenea tipuri psihologice se referă la gradul de obiectivitate al viziunilor, al negațiilor, al afirmațiilor. Un subiect rămîne un subiect (adică subiectiv) fie că vede cosmosul dinspre sine spre exterior, fie că-l vede coborînd de deasupra către sine. Dar nu planul cunoașterii interesează în primul rînd aici, ci planul ontologic. Ceva se schimbă în sufletul omenesc, iar acest demon al schimbării provoacă și împinge către devenire însăși existența din jurul individului. Semințe noi sînt aruncate pe solul vieții, nădejdi și bucurii noi se așteaptă să încolțească și să răsară din ele. Asemenea considerații nu vor să fie o supraapreciere a personajului din **Fiul secetei** (care artistic nu e cel mai izbutit caracter creat de Ion Lăncrănjan) cît o confesiune critică în favoarea unui asemenea tip de erou literar. Un mecanism moral se declanșează în conștiința lui (iar din acest unghi Ghețea și Pozdare cu Monu și Lae se regăsesc într-un singur tip) care scindează lumea în două, observînd-o prin prisma celor două categorii. De-aici provine și forța demascatoare și scormonitoare a personajelor lui Lăncrănjan, aici se află și cogito-ul operei sale, în această străfulgerare etică sub lumina căreia apar deodată toate umbrele și ascunzișurile. De-aici izvorăște și stilul prozei sale, fraza zgrunțuroasă, barocă, alcătuită din acumulări de verbe, adjective, adverbe, substantive care se prăvălesc neîndurător asupra fenomenului anatemizat : „în felul nostru de a fi au pătruns deodată prea multe colburi, prea multe asprimi, prea multe îndîrjiri, prea multe prăbușiri și prea puține înălțări..." ; „birocrația și dogmatismul exact asta fac : omoară principiile, omoară viața, o betonează, n-o admit decît dacă e împachetată și încorsetată" **(Fiul secetei).** Ionel al lui Țincuș apare „în chip de cobră, în chip de pricolici, în chip de vircolac..." ; „Chiar așa, da, își spunea sieși Monu, așa sînt eu acuma : ca o remușcare fără leac, ca un blestem neîmplinit, ca o sudalmă nerostită, ca un mort care mai umblă prin lume..." **(Suferința urmașilor).**

Marian Vasile

EVENIMENT

ION LĂNCRĂNJAN: «Fiul secetei»

„Nu există nici o deosebire, în aparență, între literatura ancorată în prezent, mustind de viață și reflecție, și literatura politică propriu zisă. În fapt, însă, cred că există destul de multe deosebiri, literatura politică, romanul politic, în speță, fiind, cu necesitate, mai tranșant și mai ascuțit, bizuindu-se pe dezbateri directe și de o mai mare actualitate, cu un ecou profund în rîndurile cititorilor, fiind și răminînd, totuși, roman, **alcătuindu-se cu ajutorul modalităților care îi sînt la îndemînă, clasice sau moderne, cum se alcătuiește, cum este alcătuit, adică, orice roman. S-a acreditat într-un timp ideea că roman politic nu poate fi decît romanul al cărui erou este un activist de partid, om politic, în orice caz. Opinia este greșită și limitatoare, fiindcă într-o carte de acest fel au importanță înălțimea dezbaterii politice și filozofice, acuitatea problematică, observația socială directă și forța adevărurilor pe care le conține o asemenea carte, și nu funcția sau „rangul social" al eroilor. Firește, eroul unui roman politic poate fi activist, om politic sau om de stat, dar nu cred că e obligatoriu să fie așa. Vom vedea, dacă ne vom întoarce puțin spre realitate, că politică nu fac numai activiștii și că preocuparea pentru probleme dintre cele mai de seamă ale zilei de azi, pentru felul cum se desfășoară activitatea într-un sector sau altul, pentru mersul general al treburilor, pentru soarta și destinul nostru, ca popor, pentru soarta și destinul întregii lumi — a pătruns și pătrunde din ce în ce mai adînc, în straturi din ce în ce mai diverse, lărgind astfel aria de ancorare în prezent a romanului politic.**

Romanul politic se poate realiza, după părerea mea, pornindu-se de la cel mai neînsemnat erou, hotărîtoare fiind profunzimea dezbaterii, puterea de penetrație a scriitorului, capacitatea lui de a vedea înlănțuirea firească și nu o dată copleșitoare a lucrurilor, de a urmări și de a capta ecourile cele mai adînci și mai îndepărtate ale unor mari și importante evenimente sociale și politice, — ecourile unor războaie, ale unor revoluții, ale unor mari mișcări și mari transformări umane".

1976
NEVOIA DE ADEVĂR

ION LĂNCRĂNJAN

Antologia «Luceafărul»

● *„Ceea ce pare rafinament prerafaelit ori reminiscență livrească (pillatiană de pildă) e, de fapt, suprafața unei lumi mai bogate. [...] Adrian Popescu este uproape un solitar, prin această neobișnuită fervoare a delictului «mintuit» în viziune. E adevărat că un duh franciscan sau umbra lui Jean Pierre Jouve stăruie în tendința de divinație a «realelor», dar senzația apare mai întotdeauna fragedă. De remarcat însă că nu avem de-a face cu o voluptate senzorială doar, ci cu o sacralizare a elementelor".*

Petru Poantă, „Radiografii"

● *„Adrian Popescu nu este un artificios, un constructor de «program» de evanescențe, ci, realmente, un poet care trăiește într-un regim de umanitate aurorală [...] Aspectele luminoase, extaziate ale lumii, cîntate cu o fervoare fraternă, își află o contrapondere pinditoare, neliniștită în zonele golului, ale «umedului întuneric», deopotrivă zămislitor, dar și devorator de valori".*

Dan Cristea, „Luceafărul" 1979

● *„O propensiune pentru dramatic, pentru patetism, pentru dramatizarea gîndurilor, montate ca într-un film cu suspendări, puneri în paranteză, ruperi de ritm reluări, amalgamări de situații înrudite, se face vizibilă (...) în care «blîndul poet naturist» — cum cu blajină ironie își spune undeva — apare aproape de nerecunoscut".*

Cornel Regman, „Viața Românească", 1979

● *„Poezia lui Adrian Popescu, bogată, densă și sobră în același timp, se hrănește rareori din impresia directă ; ea apelează mai ales la substanța memoriei, la o prețioasă zestre sufletească și spirituală, unde coexistă ecoul experienței senzoriale și visul, elementul realist și somnul simbolic, discursivul și propensiunea spre mit, versul simplu și fantazarea complicată, plăcerea fugară, terestră și o irezistibilă atracție spre înalt, spre tainele cosmosului".*

Victor Felea „Tribuna", 1979

adrian popescu

Pană de curent

Ramura înzăpezită a sfeșnicului așezat pe
un colț de masă îți amintește ceva
îndepărtat și definitiv pierdut.

În apele luminării se desface un coridor
o intrare de grotă cu sclipiri de cuarț
„urcă-i repede treptele pînă nu se închide"

Virtejul murmură ceva nedeslușit ridicînd
o spumă albicioasă deasupra timpului
atrage deja un roi de fluturi de dincolo.

Bulbul cu zeci de cămăși al flăcării
un romb evanescent, o mică ogivă
pulsînd asemeni unei inimi.

Plase verzui de păianjen dai într-o parte
în camera scufundîndu-se-n alt anotimp
umerii ți-i ferești de umezeala bolților.

Lumina pune un reflex de vitralii pe varul
pereților cu prize și tapiserii : un mecanism de
trandafir, o corolă de angrenaje violacee.

Flacăra muribundă a luminării, a trandafirului,
în ce cotloane ale vremii ne întorc ele ?
Ne așteaptă cineva acolo ? Și dacă ne așteaptă ?

Chei ruginite care nu mai au puterea să deschidă
o poartă dacă-ți proptești bine umărul în ea,
dacă vrei cu orice preț să ți se deschidă.

Baia

Franz I., Franz K., Franz H. fac baie.

Primul, împăratul, într-o cadă de marmoră
la reședința lui de la Schönbrunn
apa e potrivită regulamentar la 18°C
șase slujnice îi pregătesc prosoapele moi.

Al doilea într-o încăpere de ciment
cu ferestruici zăbrelite și geamuri mate,
dușul e foarte rece, tavanul foarte jos,
F. privește neliniștit pe ușa etanșă.

Al treilea Franz stă într-o garsonieră
primită în chirie, altfel confortabilă,
răsturnat într-o scoică emailată își
cercetează venele albăstrii de la mînă.

Împăratul se gîndește în apa călduță
la veștile primite de la grănicerii năsăudeni,
„să adauge ori nu un pavilion Glorietei
care se zărește, prin arcadele ferestrei, pe deal ?"

Franz K. împinge cu piciorul desculț un
gîndăcel negru spre sita canalului de scurgere,
bate cu pumnii în ușa ferecată
și äia întîrzie să deschidă.

Ultimul Franz renunță brusc, își urnește
trupul voinic de împărat roman din epoca
decadenței, se freacă pe spate cu un prosop aspru,
lamei de oțel îi dă o întrebuințare decentă.

Își ascunde încheieturile stîngii cu discreta
curelușă a ceasului cu pilă electrică, își
aranjează barba de faun, iese în oraș, face
corecturi la Imprimerie, se ceartă, bea bere.

Dar gîndul său rătăcește la vana de acasă,
ca la un pat înmiresmat cu busuioc,
ca la o barcă egipteană plutind pe Nil.
ca la o femeie, ca la un mormînt primitor.

Băutorul de rouă

Tu culegi roua în palme ca pe un argint viu,
o bei cu ochii de pe cămășile întinse pe terase,
dar mai ales de pe firele de înaltă tensiune,
ce trec și pe deasupra pădurii întomnate sub
frunzele căreia locuiesc.

Îți stringi roua de pe lucruri, o guști pierdut,
e numai rouă, nimic altceva, o amintire strălucitoare,
poate de-aceea îți place atît de mult lacrima ei,
în care toate miresmele și izvorîle pămîntului
s-au contopit, într-o promisiune dureros de abstractă.

Fericitule, Băutorule de Rouă, tu ai prins de veste
întîiul că ochii mei sînt ochii Jucătorului, iar
roua pe care o adun de pe frunzele de mătrăgună
are gustul amar și se-ntunecă treptat, iar Norul
o bea în zori cu destulă scîrbă.

Un camion

Un camion cu prelată trece pe șoseaua umedă
Pinza tare foșnește pălmuită de vînt
Miros de fructe, gudroane și ulei
răzbate dinăuntru.

Dacă-ncetinește, numai o clipă, la cotitură
am putea urca dintr-un salt ;
cuibăriți printre lăzile strălucitoare și sacii negri

am ajunge fără-ndoială la țintă.

După bătălie

Numai sus, printre crengile stejarilor e scăpare,
vino, odată, băiete, ce porți flamura, ce sufli
în corn, poate acolo săgețile nu te-or ajunge,
numai tu ai rămas să-l slujești pe
tînărul Domn ;

Pedeștrii cei iuți au fost vînați de arcași,
pe arcașii cei mîndri i-au tăiat călăreții,
îmbrăca-te-n sudoarea morții și taci,
poate nu vor zări hainele tale ușoare,
numai tu ai rămas să-l slujești
pe tînărul Domn.

Zburătoare de munte

lui Ion Mircea

După moarte, îmi spui, carnea sa nu putrezește
îmbălsămată-n rășina seminței de brad
pe care o viață întreagă a tot căutat-o.

Îi spune forfecuță zburătoarei de munte,
are penele cărămizii și vîrfurile ciocului
încrucișate asemeni unui instrument de chirurg.

Zboară prin aerul friguros și se hrănește
numai cu mireasma lucrurilor de dincolo
care-o îmbracă într-un veșmînt celest.

Așa cum degetele subțiri ale unei cîntărețe
la harpă țes o cămașă de nuntă care
nu se vede, dar o îmbrăcăm bucuroși.

Cinează printre crengi. Singură, Ușoară.
Dar cum apasă aceste lucruri fără greutate
pe umerii noștri, poticnindu-ne.

Numele de alint nu i-l destramă nici
vuietul liftului din fîntîna castelului
nici rîsetele asudate ale celor care n-o văd.

Își hrănește moartea răbdătoare și grijulie.
Zidindu-se în silabele cîntecului său, în rășini,
Sau poate și cîntecul i se pare de-acum de prisos ?

Kósciól Mariacki

Ultimele acorduri nu le mai cîntă organistul bătrîn,
îmbrăcat sobru, aproape monahal, în cenușiu și maro,
pedalele sînt apăsate de aripile unui serafim din
vitraliile lui Wispianski de la domul franciscanilor.

Marile panouri de aur se închid încet, dureros de încet,
ca două pagini dintr-o miniatură medievală,
peste priveliștea unei grădini cu arbori melodioși,
peste viziunea vămilor adîncului într-o strălucire.

Ultimele acorduri nu le mai cîntă o ființă omenească,
(deși o ființă omenească a scris muzica îngerilor)
pe ea ar înăbuși-o plînsul simțind cum se închid
uriașele panouri de aur peste o priveliște imemorială.

Umbra

Sînt Umbra, sora ta de-apururi,
cuprinde-mă, să nu te-ntorci
în lumea clară de deasupra
adormi cu mine în zăpadă.

Cum să-ți aștern haina de frunze,
de frunze roșii în zăpadă,
spre labirinte verzi de gheață
fierbinte ne vom duce împreună.

Ca o sanie mă ducea Umbra,
îi înconjurasem gîtul cu brațele,
Vara ardea în sîngele său întunecat
în vreme ce o hrăneam cu sîngele meu.

Ochii săi umezi abia-și întoarse :
„oricum drumu-napoi nu-l mai știi",
sînt Umbra, sora ta de-apururi,
cuprinde-mă, să nu te-ntorci.

Un biet călău

După ce-a-nvățat, cu grijă, tehnica
și voluptatea înjosirii celorlalți,
tertipurile abjecției și umilirii spontane

După ce și-a deschis un cont la Banca
Neagră și-l aștepta o pensie frumușică,
s-ar putea să moară chiar de moarte bună

Dacă nu cumva se va-nfășura în lațul
pregătit cu atîta dibăcie victimelor sale,
sau să-și reteze din entuziasm beregata.

● „Tăioasă, biciuitoare, explozivă și revoltată, dînd impresia că fiecare cuvînt este o bucată de trotil, poezia lui Ioanid Romanescu se definește printr-o combativitate mirioasă și inflexibilă, impresionînd prin caracterul de luptă, de grozavă înfruntare de forțe dominate de un elan irezistibil, într-un gigantism extins pînă și asupra propriei persoane".

Mircea Iorgulescu, „Luceafărul", nr. 11/1973

● „...o poezie în care egotismul devine un simbol al libertății și un paradoxal instrument de explorare a universului. Totul e supus entuziasmului lucid, acelui romantic *Begeisterung*. Și astfel, ceea ce prin luciditate poate deveni lume descifrată, tot prin ea ajunge să fie plăcerea de a ascunde lumea în mașinăria convenției ermetice sau pur și simplu esopice. Ioanid Romanescu își găsește un drum propriu prin ceea ce aș numi sincerizarea enormului sau enormizarea sincerității".

Marin Popa, „Convorbiri literare", nr. 2/1979

● „...acum, cînd peisajul lunar al poeziei contemporane este calm, ori poezia contemporană tînără arată ca un peisaj lunar liniștit, umbra poetului Ioanid Romanescu este proiectată în adevărata ei dimensiune. Poezia lui Ioanid Romanescu începe acolo unde eufonia versului se sfîrșește. El este unul din puținii apărători ai magiei lirice ca formă incoruptibilă și indicibilă de exprimare a condiției umane".

M. N. Rusu, „Amfiteatru", nr. 8/1979

● „Minimalizat, uneori ignorat de-a binelea, fiindu-i mereu preferate voci „de excepție" (teribilă expresie!) care însă, iarăși mereu, uită să confirme opinia critică, poetul acesta se află — o spun fără nici o reținere — în primele rînduri ale poeziei românești de azi. Nu seamănă cu nimeni (se apropie, prin tonalitate și gesticulație, de poeții ruși de după 1960), nu e debitor, nu e creditor, are un fel al său de a-și răzbuna în teribilism inhibițiile, de a-și suporta ca pe o datorie vitală singurătatea".

Laurențiu Ulici, „Contemporanul", nr. 29/1979

ioanid romanescu

Magie

– FRAGMENTE –

O iarnă întreagă am adunat : lemn de balsa,
inele-degusit și carabiniere,
fir fluorescent, Mimicry auriu
și fir multicolor din Statele Unite,
hameçons Mustad și Mustad-crystal
de toate mărimile, plute Balzer,
mulinete Ryobi, Johnson și DAM,
amortizoare, dandinete, campanele
din Roma, Paris, Cracovia, Tula,
bile de fosfor, semnalizatoare electrice,
monede de argint pentru sudură fină,
vergi telescopice din Franța, Germania,
Japonia și Noua Zeelandă
(cele din Anglia, Italia, Grecia
au ajuns mai tîrziu), prietenul Gheranis
– în alertă – mi-a trimis aruncătoare
cu plumbi tronconici marcați, adevărate catapulte

o iarnă întreagă m-am ocupat intens – nopți în șir
m-am chiorît pe dicționare și gramatici
și am compus literar epistole
în limbi pe care niciodată nu le voi cunoaște,
pentru a procura toate astea plus bibliografie
despre solunare și apetitul heterotermelor

apoi cu inginerul Ram ioginul
și cu profesorul „Papașa" (pescari
și ei – ab uno disce omnes)
am calculat rezistența la elasticitate,
înălțimea maximă a traiectoriei
și forța balistică a viitoarei arme

biete viețuitoare ale adîncurilor,
de-ați fi aflat ce vi se pregătea !
sub masca palidă a melancoliei
închipuirea celor trei capete umane
punea la cale un masacru

Cînd am verificat în cer liber
segmentele din telescop glisau
pe înălțimea unei clădiri cu mai multe etaje

pentru că după calculele noastre
plumbul asvîrlit cu-asemenea prăjină
trebuia „să împrăștie terciul"
dincolo de o sută cincizeci de yarzi,
au început controversele

și iar : dacă ∅ = atît la bază
și dacă sigma, și iar comenzi :
mulinetă oceanică Mitchell,
segmente pentru vîrf Parabolic suprême,
fir Miraculeux și blinkere Black Devil

în pauze
executam dispozitive împotriva torsiunii,
matisaje (în culori adecvate)
și discutam despre știucarul Haydn
sau despre Walton, părintele nostru,
care a înălțat în strălucire
epoca marelui Will și-a lui Milton

primăvara nu ne-am urnit, perioada de prohibiție
a fost lungă, proiectul meu (cu unele
amendamente) bătu recordul

la deschiderea sezonului, Ram a luat-o razna
prin bălțile din marginea orașului, după
niște amăriți de obleți, iar „Papașa"
a plecat în deltă (era asfixiat)

mi-am încărcat și eu expoziția
și m-am trezit pe mare, vorbind singur :
„trebuia să mergeți cu mine, golanilor,
să pescuiți de pe vapor, să vă dau lecții !"

cînd într-adevăr m-am trezit, eram la plajă

ca altădată, noul anotimp mă surprinse
în schimbare de registru
(nervos, injuram poezia,
hotărît să nu mai intru-n dialog
decît cu dumnezeu)
abia am urmărit de la distanță
două gambe de alergătoare

ceva se petrecuse, totuși –
pentru întîia oară în noaptea aceea
în loc să ascult muzică am ascultat ploaia

a doua zi m-am nimerit mai aproape
de locul gambelor
și, cînd am deschis ochii, „dezastru" :
în fața mea era o zeitate

atunci mi-a apărut în splendoarea ei
întreaga lume

numai o dată am privit-o brusc
în centrul splenic –
și, din orgoliu, sau poate că de teamă
să nu îngenunchiez, m-am aruncat în mare

dar, cum nimic nu e întîmplător,
pe cînd ieșeam din apă Ea se îndrepta
c-o trestie-ntr-o mînă spre fluviu,
așa că l-am rugat pe un copil – Oreste –
să-mi împrumute undița (o creangă
pe care tremurau cîteva frunze)
și-am alergat într-acolo
convins că deocamdată cuvintele conduc lumea

eu lacrimi de femeie din ceruri am băut –
cum să nu trec prin viață clătinîndu-mă ?

* * *

Parte a unui întreg fără margini,
rătăcitor vei fi
pînă și în eternitate

Osiris !
chivotul tău în fiecare clipă
e aruncat pe malul dinspre Byblos

chiar dacă nu aceleași brațe l-ar cuprinde,
vor mai veni destui să te înlocuiască

* * *

În timp ce privim,
nu cumva întîmplările noastre de pînă acum
fac să apropie sau să îndepărteze totul ?

privim cu ochii ?
cu viața ?
sau cu înțelepciunea ?

mi-e teamă să nu fi trecut indiferent
pe lîngă prea multe în lume,
de tripla orbire mi-e teamă

* * *

Prezentul meu a însemnat rostirea,
prezentul tău a însemnat auzul

astfel, în același timp
nicicînd nu ne vom înțelege

trebuie să gîndești odată cu mine
ceea ce eu gîndesc

* * *

Nedescifrat e șirul celor petrecute –
zadarnic numele meu abia șoptind îl spui

un frate ai avut – întîiul – jertfă
nu unui zeu, ci pentru viața ta

lui te închini – aceasta e orbirea :
văzîndu-l, oare, cum l-ai recunoaște ?

* * *

Eu distrug pînă și lucrurile mele durabile,
pentru că am o altă idee despre perfecțiune

eu trebuie să caut piatra
care să doarmă-n locul meu
cînd voi fi mort – cînd vă veți recunoaște

* * *

Lucruri abia cu privirea atinse
și fără scop luate-n stăpînire,
averi pe care le-am uitat

azi preamăriți-l în tăcere
pe regele sărac și singur din lipsă de memorie

el este cel ce v-a supus
redîndu-vă liniștea, poate chiar strălucirea

* * *

Cu fiecare cuvînt spus
mă simt mai sărac și mai singur

cu fiecare cuvînt spus
în urma mea rămîne un dezastru

* * *

Nu sînt cuvinte pentru a descrie
suferința de a vedea peste tot
și-n timpurile toate

ți-ar trebui milenii să-nțelegi
o singură clipă a mea

ion noja

Ploi de dragoste

Era epidemie de ploi sentimentale,
Purta orașul mantii lungi de domn,
Dezacordată fugă de țambale
Trezea acoperișele din somn.

O clipă incoloră mă iriga agale
Cu molcome uleiuri în dulci alunecări,
Ploua cu sentimente rotunde și ovale
Și irișii albaștri cădeau de nicăieri.

Bolnav de transparență definitiv eram
Cum linse de lumină-s ferestrele în zori
Și nu voiam și-n ploaia de dragoste vedeam
Că numai iarbă albă mi-a răsărit prin pori.

Baloane de semnalizare

E luminarea slabă pe cale să sucombe,
Are respirația gifiită și rară,
Pe margini se învinețește la pară,
Și noaptea dezvelește în juru-mi catacombe

E-atit de chioară preajma că par a fi absent
Sau cel mult par un sac de rumeguș,
Cu degetele trase în umede mănuși
Mă pipăie o ploaie indecent

Închipuirea lașă e gata să mă vindă,
Rămin zălog tristeții ca un olog în vamă,
Un sentiment gelatinos de teamă
Mă-mbracă într-o falsă cămașă de osîndă.

Și-n graiul inflamabil ca un gaz
Ridic baloane de semnalizare
Dar voi, de-alături, credeți că-i serbare
Și descărcați în ele pistoalele cu haz.

Zeul alb

Dreapta mea-i culcată-n gesturi
Și-n ea doarme apă lină
Și pe apă strigă resturi
Din ucisul fără vină

Stînga mea-i culcată-n vrăbii
Și în vrăbii arde zborul
Și în zbor vibrează săbii
Care spintecă mohorul

Vai, pentru picioare, trupul,
Animal e ce le paște
Mersul pînă jos în lutul
Ce nici vede, nici cunoaște

Zeul alb mă umilește,
Orb de alb sînt pare-mi-se
Prin destin îmi trec hoțește
Corbi cu lămpile aprinse.

Casa veche

În casa veche vremea se trece ruginind
Singurătatea latră neauzit pe holuri,
Cînd păsări vagi de zgomot se desprind
De pe tavanul șubred și se scufundă-n goluri.

Frigul se uscă pe lucruri și crapă
Ca milul galben într-o baltă seacă,
Totul alunecă-n pierdere, numai
Ființele trecerii uită să treacă.

Și amintirea mamei cu amintirea tatei
Față în față stau pe fotolii,
La mijloc sînt eu și-mi atîrnă pe brațe
Pînzele timpului roase de molii.

traian t. coșovei

Încă nu mă pot despărți de nimic

De mult au uitat buzele bătrînei doamne
gustul de caviar al primului sărut, –
sunetul de fanfară al rufăriei intime și decăzute
sub degetele nisipoase ale cavalerilor
apocalipsei, –
gesturile perfide,
exacte,
încrustate cu inele
care i-au desfăcut colivia de mătăsuri
și panglici
a unui sentiment căzător...

În sala prăbușită sub draperiile unui alt timp,
au rămas doar jucătorii de chemin de fer –
priviri lungi, apatice,
plimbîndu-se de la o masă la alta
ca niște fantome ale nenorocului.

Încă nu mă pot despărți de nimic, –
încă nu pot uita nimic –
în acest oraș
în care am privit totul
prin ochiul drept – ca printr-un hublou
de avion –
prin ochiul stîng – ca printr-o fereastră
de tren,
lăsînd în urmă peisajul alergător
din care nu-ți rămîne decît
biletul pentru o singură călătorie,
peria de dinți pentru o singură dimineață,
camera de hotel pentru o singură noapte, –

acești oameni care
vînd și cumpără,
folosesc și aruncă, –
se întîlnesc, se despart, se mișcă
trec încet prin
flacăra de magneziu
a unei singure existențe...

De mult a uitat inima mea să se împotrivească
acestor coridoare
unde lumina de lună
lustruiește cocleala stărilor de spirit...

Încă nu mă pot despărți de nimic,
încă nu pot uita nimic din orașul acesta
unde nu se întîmplă nimic,
unde în fiecare cartier,
casele și tramvaiele, ciinii și lăzile de gunoi
au cu totul alt parfum, –
unde străzile sînt ca niște bătrîne doamne
care în fiecare zi se îmbracă la fel, –
unde joi spală rufele murdare
ale lui miercuri,
unde marți fluieră lung după simbătă
și noaptea
are chipul urît al profesorului
de traforaj
din școala primară...

Ceaiul de la ora cinci

Mi-au servit cafea, mi-au pus dulceață
în galoși –
mi l-au arătat pe Dl. Goe proaspăt ecranizat,
mi-au cetit note și comentarii, opere alese,
cele mai
frumoase poesii...
M-au tras la rîndea cu întrebările lor –
au vrut să știe dacă
am intenții matrimoniale, dacă am
avut pojar cînd eram mic...

Sub grohotișul privirilor admirative,
am dat din cap,
am dat din umeri,
am dat pe gît cu o silă bine
disimulată
ceaiul medicinal servit în pahare subțiri.
(Să vă mai pun...
Nu-i așa că e bun?
ihî... desigur, desigur...)

în albumul de fotografii,
generațiile își treceau una alteia
zîmbetul timp și gulerele de blană;
străbunicul care a trecut prin două secole
ca Scufița Roșie prin dinții de lapte ai
lupului...
Mi-au arătat garderoba bunicii
întinsă pe umerașe ca un
cimitir de mașini...
(Să vă mai pun...
Nu-i așa că e bun?
ihî... desigur, desigur...)

Spre seară, mătușile s-au scufundat în
fotolii
ca vechea, invincibila armadă –
oftind și
trăgînd după ele, în adîncul de plușuri și
catifea
podoabele fumurii care au făcut
să pălească gloria unui secol...

Afară, ploaia ștergea urmele unor imperii
apuse, –
prăvăliile începuseră să închidă
(în timp ce noi ne aruncam pe ascuns o
privire...)
pe strada îngustă, copiii băteau mingea
ca pe un șobolan elastic și săritor...
Orbul trecea pe fierăstrăul sonor al
muzicuței, –
grasul și blonda trînteau ușile de la
toaletă...
Din gurile întredeschise
ieșeau numai cuvinte rare –
hiaturi de alabastru,
silabe de porțelan,
înțelesuri smălțuite și înflorate...
Pînă la urmă, totul a împietrit ca o
jucărie cu arc.
Și ne-am ascuns în camera ta
unde înverzise pînă și postavul mesei
de joc...
Mobilele grele scoteau cîte un ram prin
colțurile întunecoase
și dragostea noastră a trecut încet
ca un cal norocos
prin viața agentului hipic...

echinocțiu de

dumitru constantin

Am ajuns la mare ca și cum te-ai fi urcat într-un autobuz de transport în comun, indiferent care, coborînd numai la capătul liniei sau cursei respective. La gară, plecasem cu bagaje combinate: și umbrelă, și flanele, și pantaloni lungi, și pantaloni scurți, și barcă pneumatică. Hotărîsem că-mi voi petrece vacanța la oarecare nimereală: primul tren prins în Gara de Nord mă va duce la munte (eu visam Sinaia) sau la mare (la Schitu), deși timpul trecuse, forfota se potolise, „bronzul" începuse să se roadă, copleșit de trecerea vremii ca și de mirosul frunzei uscate și îngălbenite ce cădea cu un vuiet adînc, numai de ea știut.

Așadar, am cunoscut marea toamna. Și nu regret. E mijloc de septembrie și, totuși, am găsit aici atîta lume încît nu știu ce să cred, cum să-mi închipui mai bine că e „în sezon", după expresia gazdei mele, și cum se vor fi descurcînd turiștii în „potopul acela de căldură și omenire", tot după cuvintele ei.

E seară. Duminică. Ceasul arată ora 9. Îți mai spune ceva amănuntul? Poate nu, aproape sigur, poate da, probabil. Era mijlocul nostru de a comunica (artificial, de ce să n-o zic?). Știu, aflîndu-l mulți l-ar cataloga prompt drept desuet și vag romantic, imposibil azi. Totuși... Noi, cînd ne revedeam după atîta vreme, nu aveam timp să epuizăm ceea ce acumulasem, adică să comentăm întîmplările celuilalt, să facem politică, pentru că românul dacă nu „comite" așa ceva nu se simte pe Pămînt, să ne iubim, dacă mai aveam forță psihică și fizică.

Cum bănuiești, un timp, angajamentul ăsta nescris l-am respectat scrupulos. Apoi, nu mai reții de ce, evenimente imprevizibile, solicitări în diverse locuri la acea oră sacră pentru noi, indispoziții acute sau cine mai știe ce lucruri m-au determinat să scriu cînd și pe unde apucam și doar telegrafic. Notam banalități — gen „nimic deosebit" — sau transcriam opinii despre cărți citite, întîmplări trăite și povestite, vise deosebite, închipuiri sau amăgiri. Au fost momente, mai rare, cînd mă înfierbîntam, dar despre unul nu ți-am zis nimic, niciodată. Pentru că n-am avut prilejul? Sau curajul?...

...Facultățile începeau în octombrie. Cu citva timp înaintea evenimentului am primit un telefon, la serviciu. O voce de femeie — în orice caz fumătoare, am zis șocat de ritmul și intensitatea tusei tabagice care-i însoțise vorbele — mă invita pînă la gară pentru a-mi transmite ceva important din partea ta. Îți amintești, nu? Era rugămintea s-o ajut pe fiica ei și colega ta din B. să se transfere.

Mama colegei tale a vorbit atît de mult pînă să aflu despre ce-i vorba, încît intrasem la bănuieli. E o farsă? Credea femeia aceea că eu și fiica ei ne cunoaștem bine de mult, de foarte mult timp? Prea era apropiată și prezenta mereu detalii ce mi se păreau inutile, prea era voit intimă și nu contenea cu formulele gen: las' c-o să veniți (unde «să venim»?) voi doi (care «noi doi»?) și o să vedeți ce o să fie" (ce putea fi?); prea mă trata degajat de parcă am fi ascultat aceeași fanfară municipală cîntînd în același chioșc din parc și cu nisipurile auzului mișcate de vînturile șovăite ale Echinocțiului de toamnă.

Nici urmarea n-a fost mai prejos. Conform rugămintii am ajutat-o pe colega ta, am prezentat-o celui care aproba transferările și care a rezolvat pe loc. Apoi a apărut încurcătura. Sau cum s-o numesc? „Acum, să rezolv cu cazarea, mi-a zis. Deși e devreme, trebuie să mă duc la cămin, dar unde las lăzile astea?" Așa numea cele două geamantane pe care mă spetisem tot urcîndu-le și dîndu-le jos din taxiuri. Am uitat să-ți spun că mergea numai cu taxiul, se urca în față, „pe locul mortului", cum zic priceputii în de-alde astea, rostea sec adresa unde voia să meargă, își aprindea imediat o țigară lungă pe care o termina însă pînă la destinație, indiferent de lungimea drumului, plătea, cobora prima iar eu aveam grijă de bagaje. În mașină nu schimba un cuvînt cu nimeni. Afișa o față lipită de toamnă, se uita lung după frunzele rămase din celălalt anotimp identic și visa poate cai bălțați înhămați la corăbiile amurgului. După coborîre devenea atît de vorbăreață încît, la un moment dat, n-o mai puteam urmări. Povestea tot felul de lucruri: unde-i plăcea să meargă în vacanțe (la mare, la „2 Mai", evident); unde-i plăcea să danseze (la „ceaiuri", desigur); unde-i plăcea să-și facă încălțăminte (la scofilcitele centre de comandă, evident); unde dorea să citească (la Biblioteca Academiei, desigur), cînd ea abia picase aici. Interesant, despre tine, sînt sigur, n-a spus un cuvînt!

Așadar, iarăși am luat un taxi, s-a așezat în față numai că, atunci, m-a pus să-mi spun adresa. Am ajuns, am dus geamantanele acolo sus, la „cucurigu-mangu", cum îmi dezmierdam coltul de „viluță" închipuită, și le-am lăsat lîngă calorifer. Îți amintești poate că alt loc nici nu există. A studiat „terenul" interesată, după care mi-a cerut o cheie ca să poată veni să și le ia cînd va termina „cu alergătura pentru cazare". Avea umor: eu și două chei la ușa aceea pe care o asiguram cu un lacăt prins în belciuge! N-aveam de unde să-i dau cheia „cealaltă" și să mi-o lase ea pe masă, la plecare. I-am înșirat-o pe unica, rămînînd ca după ce-și ia „lăzile", s-o pună undeva pe geam, în acel cui bătut special pe care poate-l mai ții minte.

Am reluat ziua de muncă derutat, la început, de întîmplare, apoi neglijînd-o cu totul. Exista și un motiv: un coleg împlinea o virstă frumoasă, „a lui Cristos", repeta el, fără pauză, și trebuia să-i onorez invitația fermă. La el am rămas cîteva ore bune. Dar nu m-am pierdut în conversații, degustări sau gesturi de subit curtezan care să alunge norii din cafelele tinerelor cu sufletul curat, prezente acolo. Trebuia să revin acasă neapărat și grija asta mă apăsa mai mult ca orice imbold al singelui sau al convoaielor de arome care circulau dezinvolte prin aerul obosit de acolo.

Urcînd cu liftul atît de vechi, copiat, zic eu, după modelul unei cuști de cimpanzei din circurile altor vremuri, îmi aminteam, totuși, de una dintre tinerele de la „chermesă", cum pronunța ea, grăseind însă. Tot timpul ținuse o carte în mîinile ei cu degete lungi ca o prăjină de bambus, ale căror unghii erau lăcuite în culori diferite încît, la început, am crezut că nu mai văd bine sau că sînt reflexe diferite: alb fosforescent, roșu măcelăresc, alb, roșu etc. M-am dumirit tîrziu de jocul apelor pentru că, între timp, altceva mă intriga: atitudinea ei manifest intelectuală. Voiam să aflu pe ce carte pusese mîna, atît era de prinsă iar scena îmi amintea de visele noastre de cîndva de „a putea citi un ziar foarte vechi și, cu acele singelui date înapoi, să ne tulburăm pentru niște amintiri uitate".

Nu știu de ce nu reușeam să aflu ce carte era, mereu se ivea cîte ceva: o discuție interesantă în alt colț, o melodie pe care nu voiam s-o scap de la dans, o, băutură („crușon" cred că i s-a zis) pe care doream s-o degust în premieră, și chiar o stare de toropeală contrastînd cu voioșia ce se instalase și domnea. Cîndva am ieșit pe o terasă „cît o crescătorie de papagali" — cum o catalogase un invitat cu ochelari, cioc, papion și păr grizonat. „De unde știi cum arată o crescătorie de papagali" — l-am întrebat. „Nu cunosc, îmi închipui doar", mi-a tăiat-o el, scurt. M-a readus în cameră strigătul „intelectualei" care ne chema să ne citească „ceva sexy". Desigur, precizarea m-a derutat dar am urmat minuscula gloată ce se apropia de ea. Cartea care, pe mine, mă preocupa era, de fapt, colecția unui ziar foarte vechi, tocmai din 1901. „Dacă tot ați devenit niște copii ai plăcerii și vă tentează hoția de suflete, ascultați aici", a strigat „intelectuala", pe un ton ce nu admitea replică.

Ti-am zis, întrasem destul de circumspect în cameră. Dar m-am prins în „horă". Ne citea un „Senzațional proces de divorț" relatat pe pagina penultimă a ziarului. A început rostind sec: „Șapte ani lună de miere liniuță două incidente liniuță doctorul Don Juan liniuță fuga în America liniuță divorțul fortat liniuță plîngerea bărbatului liniuță seducătorul condamnat virgulă și liniuță șase sute douăscinci mii lei daune interese punct. Tribunalul corectional din Londra a judecat acum cinci zile un extrem de interesant proces de divorț". Apoi vocea i-a devenit caldă, știa să puncteze, să supraliciteze, să nuanțese, să intoneze ironic și să se distreze pe ea însăși ca și pe ceilalți.

„Capitolul Eroii". Primele cuvinte ale lecturii i-au fost acoperite de tusea puternică a unui munte de om sfîrnită, susținea el, de cruson. După care am reținut că „.... un comerciant grec, stabilit în Anglia de vreo treizeci de ani, cerea o sentință de divorț contra soției sale, cu daune-interese în sarcina doctorului William Lance, medic londonez și acum bărbatul numărul doi al doamnei. Toată colonia greacă din Londra asistă la desbateri, fiind-că doamna este din familia Rally, foarte cunoscută în Grecia — un Rally e acum președinte al Consiliului de Miniștri la Atena — și fiind-că procese de acest soiu atrag fireste mulți curioși, lacomi de detalii picante".

Capitolul „Șapte ani lună de miere". „Istoria, totuși, e simplă, căci se aseamănă cu multe altele cari contribuie a constitui faptele divorțului. Căsătoriți în 1889, cei doi soți au trăit șapte ani într'un acord amoros, dar în 1896 două incidente au ridicat armonia: mama bărbatului se îmbolnăvi la Geneva, tatăl femeei se îmbolnăvi la Falkestone, și cei doi copii afectuoși se despărțiră pentru a merge la căpătîiele autorilor zilelor lor. Această despărțire fu începutul tuturor durerilor".

După obicei, plictisit de acest lucru „sexy" (?!), gîndul a început să zburde. Pentru o clipă am reușit chiar să-mi amintesc că în seara aceea

Margareta Sterian: „Primăvara"

5 APRILIE 1980
L4

teatru t

Opera de trei parale

Teatrul dramatic „Bacovia" din Bacău ni se înfățișează în ultima vreme ca o trupă ambițioasă, cu lăudabile aspirații repertoriale. Nu cu prea mult timp în urmă, de pildă, apreciam un spectacol cu „Trei surori" de Cehov într-o viziune regizorală interesantă, cu idei novatoare care a și stîrnit de altfel păreri și opinii variate.

Pe aceeași scenă, în stagiunea de față, găsim din nou o montare care merită comentată, optiunea de acum fiind binecunoscuta „Operă de trei parale" de Bertolt Brecht. Analizat atent la lectură, textul descoperă un demers simplu, care tot simplu spunînd reprezintă o poveste cu tîlc. Este în așa fel narată încît dă impresia unui epic derulat pe capitole, teza brechtiană a momentelor ieșind repede la iveală. Personajele sînt alese aproape alegoric, în spatele lor ascunzîndu-se lumi distincte, mereu aflate în pericolul coliziunii. Avem, astfel, reprodus în tușe groase, un tablou verosimil al societății capitaliste la nivelul reprezentărilor morale ce o guvernează. Lupta banditească pentru inavuțire și parvenire capătă forme grotești, un veritabil păienjeniș țesut pentru captivitatea indivizilor este metaforizat abil în manieră brechtiană. În această lume a lui Mackie-Șiș, a lui Peachum sau Brown singura undă de lumină o coboară dramaturgul prin credința sa limpede sugerată că odiosul eșafodaj se clatină din temelii.

În spectacolul băcăuan, tînărul Sassy Brahim din Tunisia, proaspăt absolvent al Institutului de teatru din București, a demonstrat că alegerea piesei lui Brecht înseamnă pentru el și o adeziune la programul dramaturgic brechtian. Se observă aceasta prin spiritul metodic și metodologic care structurează montarea, prin ritmul extrem de alert impus, caracterizant pentru spectacolul agitatoric. Scenele au rigoare, se recurge la punți de legătură, cu inventivitate regizorală, unele scene sînt chiar omise pentru ca demonstrația proprie să atingă maximum de acuratețe. E drept, apar și supralicitări, finalul însuși pare ușor forțat în reîncoronarea reginei prin ceremonialul propus de Mackie-Șiș, întîlnim și bizarerii „exotice", cum este scena detenției aceluiași bandit, iar grupurile nu ajung întotdeauna la tabloul de gen necesar. Funcțional, dar simplificator ni se pare a fi și decorul semnat de Daniel Răduță, în colaborare cu regizorul. Meritul principal al montării rămîne, însă, organizarea demersului scenic și capacitatea agitatorică evidentă. La aceasta din urmă contribuie și muzica lui Mircea Florian care, personal, o consider integrată ideaticii textului, cu sublinieri adecvate.

Față de cerințele spectacolului, distribuția a răspuns parțial. Ceea ce însă nu ne poate face să omitem pe cei citiva interpreți care ridică de mai multă vreme calitatea artistică pe scena băcăoană. Ne gîndim la Livius Rus (reușind o compoziție semnificativă în rolul Peachum, proprietarul firmei „Prietenul cerșetorilor"), Liviu Manoliu (un Mackie-Șiș feroce și diabolic, poate puțin prea rigid ca prezență scenică), Cătălina Murgea (o Celia Peachum cu aprig nerv), Diana Lupescu (Polly, cea vitală, senzual ascunzînd șiretenia), Gheorghe Șerbina, Constanța Zmeu.

Ermil Rădulescu

film f

Bilet de întoarcere

După **Prezentatorul** lui Feliks Falk încă un film vine să întregească imaginea despre cinematografia polonează de astăzi: **Bilet de întoarcere** al regizorilor Ewa și Czeslaw Petelski. Premiul pentru cel mai bun film polonez al anului 1978 subliniază că este vorba de o realizare reprezentativă pentru nivelul și direcțiile cinematografiei poloneze. Și sîntem convinși într-adevăr că în școala poloneză de film se întîmplă ceva — că în acest deceniu al acalmiei cinematografice s-au petrecut totuși mutații subterane tocmai acolo unde Wajda sau Kawalerowicz păreau să fi oprit clipa în loc.

Bilet de întoarcere nu e o capodoperă. Sau, nu este o capodoperă în sensul unei culmi de artă cinematografică, deși vine cu o vigoare dramatică fără precedent și reușește chiar să pună întrucîtva la îndoială echilibrul liric superior și transa estetică a generației ilustre. Conviețuirea armonioasă a îngerului cu demonul dispare ca o părere. Aici nu mai avem în față teze asupra umanității în general, ci apar personaje puternic individualizate psihologic, pînă la impresia că interpreții își consumă personalitatea odată cu filmul — că nu mai există șansa să-i vezi în alt rol. (Interpreta principală Anna Seniuk are aici o asemenea creație — precum a avut și Jerzego Stuhr în **Prezentatorul**). Sigur că vigoarea dramatică nu este, singură, capabilă să instaureze un capitol nou de istorie cinematografică, dar se poate bănui la această nouă generație de filme un salt radical de la tipul generic pe care îl întruchipau Cybulski sau Olbrychski, la omul concret determinat social, ale cărui experiențe tulbură tocmai prin valoarea lor de unicat. Generația de după război, normal, era obsedată de experiențele colective. Generația actuală, la fel de firesc, descoperă artistic individualitatea. Este drumul de la condiția umană la om — ca fenomen.

Eroina din **Bilet de întoarcere** nu face altceva decît gestul de sacrificiu matern dintotdeauna. Nu numai că-și dă piinea de la gură, dar adjură pînă și de la etica elementară pe care o are totuși, pentru prosperitatea progeniturii sale. Dezastrul e de proporțiile unei catastrofe. Observația umanului ajunge pînă la cruzime — refuzul oricărui compromis și, dacă nu mă înșel, chiar al compromisului unui limbaj cinematografic ales.

Calea pe care filmul polonez a găsit-o pentru a se apropia de actualitate este fără îndoială un eveniment într-un ocean liniștit; aici erupe o materie dramatică a cărei formă finală este greu de prevăzut. Ce-ați zice de-o bătaie cu frișcă în filmele poloneze? Imposibil, bineînțeles. Nimic mai străin spiritului polonez decît asemenea frivolități. Tradiția lucidității și demnității sale, curajul opiniei, ne dau convingerea că în filmul polonez a luat naștere și se consumă unul din momentele de interes artistic pentru epoca noastră.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Miercuri

Pentru telespectatorul consecvent și asiduu există un calendar sui-generis ale cărui jaloane sînt cuprinse în programul micului ecran. Zilele săptămînii se disting pentru el și prin conținutul și profilul emisiunilor care se difuzează. Fiecare zi are în această privință o fizionomie relativ constantă, o anumită personalitate. Există emisiuni care dau o notă caracteristică unei zile, anumite emisiuni-cadru care dau greutate programului și prin care telespectatorul obișnuit se raportează la el. Astfel, asociem lunea cu serialul și emisiunile de știință, marțea cu seara de teatru, miercurea cu telecinemateca, joia cu ora tineretului, s.a.m.d. Desigur că zilele de simbătă și duminică sînt privilegiate, lor fiindu-le „repartizate" emisiunile cu cea mai mare audiență, după cum este și firesc. Și programul doi are astfel de emisiuni care prin periodicitatea și consecvența lor au impus o atare corespondență între zilele săptămînii și programul micului ecran.

O experiență interesantă este aceea de a urmări în întregime programul unei zile și de a-l judeca unitar. Să ne referim la ziua de miercuri, 26 martie, care nu ne-a rezervat nici o surpriză, nici o emisiune de excepție, ca să spunem așa. Ea a început cu o mult așteptată transmisiune sportivă care a reținut în fața televizoarelor milioane de iubitori ai fotbalului. Presupunem că a fost emisiunea cu cea mai mare audiență din ziua respectivă. În continuare, o mică incursiune în lumea copilăriei cu **Almanah pionieresc**; prof. Gh. Mohan a vorbit unui grup de pionieri despre calendarul florilor de primăvară; deliciul emisiunii l-a constituit recitarea cu mult farmec și umor de către micii prezentatori a unor epigrame de George Zarafu.

O emisiune dinamică, operativă, aplicată, cu un cuprins de mare interes civic și politic, a fost **Forum cetățenesc**, pusă sub genericul „prezențe la tribuna democrației": secvențe asupra modului cum este întreținut fondul locativ de stat, apoi o dezbatere pe aceeași temă cu cetățenii din sectorul 3 al Capitalei.

Din emisiunea Noi, femeile, am reținut interviul dat de Stana Buzatu asupra unor aspecte politice semnificative legate de condiția femeii în societatea noastră și reportajul de bună calitate al lui Horia Vasiloni dedicat muncii pline de sensibilitate și pasiune a tipografilor.

În sfîrșit, filmul muzical **Oklahoma**, creație a cunoscutului regizor Fred Zinnemann, încununat în 1955 cu un Oscar, ne-a întreținut aproape două ore cu muzică, dans și bună dispoziție și umor, toate orchestrate de un maestru al genului. Un film care evocă pentru spectatorul de azi o lume în care dramele nu sînt luate decît pe jumătate în serios iar viața e splendoare și un continuu divertisment, într-o atmosferă ce nu suportă decît intrigile și tensiunile confortabile.

Programul doi a transmis o interesantă emisiune, **Studio T**, făcută de Ștefan Dorgoșan și Ionel Stoica, la care am „tras" din cînd în cînd cu ochiul, și un concert Bach al orchestrei de cameră „București" sub bagheta lui Ion Voicu.

Grigore Georgiu

toamnă

Margareta Sterian : „La patinaj"

zile, a Echinocțiului de toamnă, urma să ne revedem. M-am îndreptat iarăși spre textul ce nu se sfîrșise încă și suna atît de insolit pentru urechile noastre... „D-rul Lance începu de odată să asedieze pe prețioasa doamnă judecînd că absența bărbatului era o împrejurare excelentă pentru o victorie mai sigură ; dar la început asediul n'a avut un rezultat fructuos. Femeea și bărbatul continuau, din depărtare, a se iubi și își scriau scrisori pline de dragoste cu espresiuni ca «dulcele și grasul meu băiețan», «scumpa și bătrâna mea albină groasă», «dragul meu bărbățel negru», cari, dacă nu denotau un bun gust, erau cel puțin dovezi despre o intimitate amoroasă...".

M-am trezit și eu amuzat de aceste „espresiuni" care, chiar dacă nu dovedeau bun gust, aveau un farmec aparte. Și am încercat să judec evoluția lor... semantică. Deodată însă, mulți dintre cei prezenți au început să rîdă vîrtos și, în pauzele de respiro, să facă glume la adresa mea. N-am priceput, la început. Apoi am aflat că prenumele și numele bărbatului din „faptul senzațional" semănau mult cu ale mele : mai precis, era ca și cum numele și prenumele mi-ar fi fost grecizate iar între ele, culmea ironiei !, ar fi fost intercalat numele celebrului Sofocle. Nu mă simțeam capabil să gust motivul lor de puternică veselie și am părăsit neobservat, cred, locul. Mai ales că aveam de onorat o altă invitație la care țineam mult și trebuia să mai trec și pe acasă.

Am urcat, deci, cu liftul de mărimea cuștii de cimpanzeu. Am ieșit din lift, am deschis ușa ce dădea în culoar și am făcut doi-trei pași. Erau discreți fără voia mea și, cum am crezut eu atunci (pe nedrept, știu **acum**), s-au dovedit de bun augur. Dacă îți amintești „viluța" avea o fereastră ce dădea spre culoar și căreia, după îndelungi căutări, îi pusesem o perdea. Dacă în „viluță" era aprină lumina, se zăreau ușor și distinct de pe culoar mișcările sau se putea privi înăuntru. Așa s-a întîmplat și în acea după-amiază cînd, deodată, mi-am reamintit de faptele dimineții, de colega ta și „lăzile" ei lăsate în păstrare la mine. Văzînd veioza aprinsă și parcă pe cineva lungit în pat am făcut imediat stînga-mprejur, șocat de îndrăzneala colegei tale...

În satul de lîngă București, aproape că nu știu cînd am ajuns. Se apropia înserarea și timpul era atît de calm, de parcă ar fi fost vremea plăsmuirii legendelor, cu oameni ce reveneau liniștiți spre case, cu plutirea greu observabilă a păsărilor înaintea odihnei de noapte, cu foșnetul răcoros al frunzelor întîrziate în fuga de pe ramuri. Mă cuprinsese deja emoția dar, pînă la urmă, am binecuvîntat invitația și drumul. Întîlnirea cu consăteanul împrumutase ceva din faima și sufletul unui timp ce rămăsese pe loc, deși trecuse un sfert de veac. Atît era de tulburătoare asemănarea lui, de azi, cu a tatălui său, de atunci, și pe care o păstrasem într-un locșor al memoriei ! Cu soția lui — prima mea învățătoare — a fost și mai și : o întruchipa leit fiica spre care, de altfel, m-am și precipitat, omagiind-o copleșitor și vizibil emoționat. Tîrziu, mi-am dat seama de enormitatea gafei încît și azi zîmbesc și mă întreb cum a fost posibil.

Am intrat repede în ceremonialul unor asemenea revederi pline de fapte, gînduri, explicații, povestiri. El mai dispărea, avea treabă pe la primărie, tocmai se întrunise comisia de judecată și trebuia să asiste la ședință. La un moment dat mă prinsese un soi de amorțeală : ziua fusese prea bogată, schimbasem atîtea situații, ajunsesem prin atîtea locuri. Dar a apărut el puțin aferat și m-a invitat să asist la ceva care, zicea el, dovedea cum „un om al locului, cu funcție mare la ceapeu, vrea să facă numai ce-i trece prin cap și se pretinde cu relații". L-am însoțit și n-am regretat deși, la sfîrșit, intenția și argumentele lui n-au corespuns întru totul cu modul în care am receptat întîmplarea la care asistasem.

Într-o cameră tipică, pe care am văzut-o pe unde mai umblasem, cu sobă de teracotă, cu un fișet clasic, era o masă uitată de timp, acoperită cu un material intrat și el în obișnuință, și la care erau așezați trei bărbați care fumau, toți, „Naționale", îmbrăcați în haine mai vechi dar nu ponosite, cu cămăși încheiate la nasturele de la gît. Li se adăugau doi bărbați („inculpații" zilei), o oficialitate a primăriei și noi doi. Cel așezat în mijloc, la masă, a dat cuvîntul tînărului care nu vorbea grăbit, dar nici rar. Știa ce are de spus și zicea totul coerent, logic, chiar cumpănit. Avea o față rotundă, un păr lins dar cam lung, însă îngrijit. Timbrul vocii, în schimb, era puțin schimbat, sau mi s-a părut.

«Venisem de la servici, mi-am luat plasa de pitpalaci și fluierul și am plecat pe cîmp. Știam un pitpalac bun, mare, care-mi plăcea și voiam să-l prind urgent. Da' n-a venit și m-a mai și apucat, să iertați, durerea dă stomac. Că știți cum e cu timpul ăsta : nu mîncasem la prînz, în pauză, pentru că fusesem convocat la o ședință pe secție, la uzină (lucra în București și era navetist), iar acasă băusem cam mult must. M-am îndreptat spre casa mea însă urma să trec prin tarlaua cu porumbi. Cînd am intrat în tarla am auzit eu un zgomot, așa, parcă niște voci mai îndepărtate care ar fi zis „uite hoțul", dar n-am luat în considerație. Pe urmă le-am auzit aproape de tot și m-am pomenit cu niște oameni chiar lîngă mine. M-au luat de umeri și a strigat unul la tov. Ilie — „l-am prins". N-am știut cu ce glumește și cu ce m-a prins. M-au luat cam pe sus, m-au dus ei acasă, de nici nu mai e cazul să vă spun cum. După vreo două ore, tot tov. Ilie a venit la mine, cu un sac de azot în care să tot fi fost circa cinspe-douăzeci de porumbi ca „obiect-delict". Da' nu mi-i luase de la mine, din cîmp, și de unde să am eu sac de azot cînd ăștia de îngrășăminte vin la ceape și se dau înapoi cu număr ? Spre seară m-am dus la tov. Ilie să-mi iau plasa de pitpalaci pe care mi-o oprise el în porumbi, „la control", și să-l întreb ce glumă a fost. N-a vrut să stea de vorbă cu mine iar cu plasa se juca fiul mic al tovului Ilie de e elevul doamnei, domn' primar...»

„Pe aici se prind pitpalaci" m-a lămurit, în fine, consăteanul meu ajuns acum oficialitate în acel sat. Parcă a mai dat cîteva lămuriri, dar nu le-am reținut. Suita întîmplărilor prin care trecuse „inculpatul" — cum să-i zis altfel ? — mă cam deruta : de la prins pitpalaci la victima unei obsesii sau mașinații, cît de mici, e un drum prea lung, ziceam eu, și uite că... Știu că a fost iertat, nu au existat probe concludente. A mai fost întrebat ce pretenții are. Și a răspuns — țin minte bine — „n-am nici una că, dac-aș avea, cine se pune martor contra lui tov Ilie ?"

Întrebarea a sunat în gol, ne-am ridicat, el tocmai strivea cu pantoful o țigară din care trăsese doar două fumuri, iar ceilalți din comisie și-au strîns foile. Unul dintre ei a și scăpat: „E bine că n-ai pretenții", dar propoziția părea că s-a evaporat brusc. Apoi au răsuflat ușurați : poate pentru că rezolvaseră simplu simpla poveste a pitpalacului și a eroului ei, poate pentru că eu, asistentul despre care nu știau ce hram poartă, plecam lăsîndu-i să-și vadă de treabă după obiceiurile și concepțiile lor.

La gazdele mele erau încă multe de povestit și verva nu ne lipsea. Dar nu puteam abuza nici de ele — bolnave, măcinate de mutările prea dese, de lucruri mărunte sau mari, cu o viață, adică, în urmă — și nici de rezistența mea, întrucît trebuia să plec în aceeași seară. Am revenit aproape de miezul nopții. „În viluță" nu se mai zărea nimeni, însă am pășit cu teamă. Mai știi ? Am găsit cheia la locul știut, am deschis, am intrat, am privegheat rapid rosturile și nu mi s-a părut nimic anormal. În afara unui anume miros rar, de parfum rafinat.

Cînd terminasem toate pregătirile pentru somn și, după obicei, voiam să deschid radioul, privirea mi s-a oprit pe o foaie așezată discret în dreptul aparatului. Pe ea era... scrisul tău clar, bine însușit, bine cunoscut mie ! Am încremenit. Citez din memoria elefantină : «Timpul își respectă cu scrupulozitate succesiunea iar dorința și sentimentele, cel puțin pînă azi, nu se pierd. Cît privește proiectul tău de a picta „Ospățul lui Baltazar", poate îți va sluji acest aforism egiptean dintr-o carte despre zei, morminte, cărturari : „Cei care au construit în granit, care au zidit o sală înăuntrul piramidei, care, lucrînd frumos, au creat frumosul... au mesele de ofrande tot atît de goale ca și cele ale bieților nefericiți ce mor la marginea drumului, fără ca nimeni să-i plîngă".

N-am prea înțeles ce-o fi cu acest text și cui aparține... Deci asta era : veioza aceea aprinsă, silueta și așteptarea îți aparțineau, iar eroarea și fuga m-au înstăpînit pe mine !

...Acum sînt aici, la mare, și am depășit minutele afectate „întîlnirii" de la ora fixată cu atîta timp în urmă. Dar, bineînțeles, scrisoarea nu ți-o voi trimite niciodată. Poate doar o vedere, cu un poem pillatian într-un vers — „Nisip, talazuri, spume și scoici. Tu, nicăieri". Însă nu garantez nici pentru asta. Echinocțiul de toamnă a trecut deja și nu-mi rămîne decît să întind speranțele, cum fac veșnicele stele cu luminile lor. E mult, e puțin ? Ca și tine, nu știu nici eu.

MORILE DE VÎNT ALE LUMII

Urmare din pag. 1

românești. Julien Weverbergh, e unul din marii îndrăgostiți de meleagurile României, mai cu seamă de Maramureș și Delta Dunării, precum și al literaturii noastre pe care a ajuns să o citească în original. **„Biblioteca română"**, colecția pe care o patronează în cadrul editurii Manteau, va cuprinde 15 titluri de proză și versuri, desfășurate, ca apariție, pe o perioadă de 5 ani. Pînă acum au văzut lumina tiparului în excelenta traducere (după sublinierile presei de specialitate) a domnișoarei Liesbeth Ziedses des Plantes, din Amsterdam, nemuritoarea **Chira Chiralina** a lui Panait Istrati și un roman al subsemnatului. Tot în cursul acestui an urmează să apară, sub semnătura aceleiași traducătoare și a poetului Jan Wilem Bos două volume de poezii, unul Nichita Stănescu, altul de Marin Sorescu. Pentru anii următori sînt în pregătire **Amintirile din copilărie** ale lui Ion Creangă, **Baltagul** de Sadoveanu, **Ciuleandra** de Rebreanu, **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu, **Vînătoarea regală** de D. R. Popescu etc.

Prin editura Manteau și Julien Weverbergh, literatura română intră în olaturile Flandrei ca să farmece cu grîu de la Dunăre pragul celor mai frumoase mori de vînt ale lumii.

JURNAL DE POET

Daniel Turcea

Se împlinește zilele acestea un an de la timpuria plecare, și în acest fel pecetluirea ca testament a cuvîntului său, a poetului Daniel Turcea. Astfel ținem în mîini acest mărgăritar numit Epifania, o carte rară de proporții simbolice în cultura noastră de acum. A trăit mai puțin decît ne obișnuim să cerem vieții dar nu prea puțin să nu fi ajuns la maturitatea deplină. Daniel nu-i un al doilea Labiș, durerea plecării lui este străbătută de bucurie și nădăjduire de încoronarea unei nunți sărbătorești. Pe Daniel nu-l plîngem ci-l admirăm, lucrarea lui și-a săvîrșit-o cîtă era, el nu-i un stegar trecut la răscruci de priveghi ci mai degrabă floarea de cîmp, crinul primăverii bunelor vestiri care are de spus un cuvînt înalt, o înmiresmare de dat pămîntului și vînturilor și apoi de a se șterge. Versurile sale abia ies din Cuvînt cu mlădița din tulpina viței, fraza nu-l cearcă mai degrabă columba singură gîngurind cu creanga de măslini, peste cenușiul apelor. Ajunsese să simtă cea mai mare densitate a universului ca cei mai luminați dintre noi anume „tot ce atingi e din cuvinte" că „orice peisaj are mai ales chip nevăzut", că „viața nu-i decît acest prilej / singurul de a nu muri", că moartea nu are ultimul cuvînt de spus în univers, că există ziua a opta, „ziua orbitoare, viața, acoperind totul, viață, viață" „ziua fără sfîrșit / pogorîndu-se / potirul se aprinde / Ce nu văd / ce nu trăiesc / ce nu știu / e viață". Mai știe Daniel că orice lucru, orice creatură pe lîngă ființă mai are și înmiresmare, sfințenie o existență invizibilă, că strîngîndu-se cele invizibile, rămîn miroasele invizibile ca în poezia populară unde la județul de apoi sînt întrebate florile unde le sînt miroasele. Daniel știe că moartea e somn (pag. 87), stare de visare, că omul mai are încă o vedere cea de taină ce abia nefiind aici întrezărește :

Iată se trezește
Din țesături din oase din țărînă
Ca dintr-un cort iese afară

Se nalță ca o flacără lină
Și se văd
Se văd

Prima oară (pag. 40)

Cartea lui Daniel, Epifania care de fapt cuprinde toată moștenirea incluzînd și volumul dintîi și cel rămas în manuscris și pe care o așteptăm din partea Editurii Cartea Românească, editura care a avut privilegiul să-i publice întîia ediție, este expresia unei izbînzi spirituale ajunsă să fie exprimată în cuvînt, este strigătul de bucurie al celui ajuns la liman navigînd cu toată puterea pe rîurile adesea involburate ale istoriei spirituale a umanității, dar în sfîrșit ajuns acasă, la candela de priveghere a acestui neam atins de lacrima iubirii cosmice .

Este sărbătorit în graiul nostru de acest poet ce va rămîne ceasul celui trecut prin durere ajuns la limanul dragostei nepieritoare :

„În durere s-a cufundat ca-ntr-un rîu
Și era vibrînd
pînă-n adîncuri, fiindcă nici o vină nu-i acoperea

Fața și simțurile
Și ce jertfe e asemenea iertării ?
Iubire

Și care altul ar putea fi izvorul vieții
Pururi izvorînd ?
O, ziua aceea, orbitoare !

Ioan Alexandru

PLANETE

Un limbaj de încercare (II)

Poetul se inventă și-și inventă părinți, ca să-și ascundă părinții. Navighează în derivă, dar știe și încotro se îndreaptă și că se îndreaptă într-acolo cu certitudinea că ar putea ajunge. Deși se întîmplă, se poate întîmpla și să nu izbutească să ajungă. Drumul va conta, nu ancorarea, nu țărmul.

Poezia nu caută finalizări și nu este finalitate nici cînd pare a fi.

Peregrinările lui Ulise ne interesează în primul rînd, simbolica lor, implicațiile ei meandrice, nu ceea ce a săvîrșit și reorînduit el (dacă va fi reorînduit sau nu) după ce s-a întors în Ithaca, în Penelopa, în realitate în senectute și în morală. Căci Odiseea suferă terminal de corcirea cu fabula, e lecție și pedagogie.

Omul în lirica lui Vasile Vlad ? Desfigurarea omului. Omul fără voie. Ce a devenit Ulise ? Dar Faust, căci unul dintre volumele poetului nostru s-a chemat **Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă ?** E dreptul său la cuvînt, măcar de data aceasta cea mai lungă dintre căi se cade să fie cea mai scurtă : „Ah ! da, sînt și eu om. / / Eu am văzut stelele orientului, caii de mină, / o maimuță născînd. Voi lăsa ceva în tăcere ? / n-am spus da ! Mare lucru. Mi-au scos ochii, mi-au stins numai lampa. / Am și ajuns. Un om, orice om, hotărască ceva, / clipa-i încăpătoare, de toate se aruncă în ea. / Mie fie-mi de-ajuns. / Ave bre ! / / Să mai zic o dată că / toți vorbim omenește și fiecare-și vorbește / omeneasca sa ? / / Marele om Soilește, micul om face nani / / Omul este curat. Omul este frumos. Omul / este demn. Omul a inventat roata. Omul s-a făcut / hingher și visează cîini. Omul are globule de catran. Are globule roșii. Are globule albe. E angrenat / în loteria exagerărilor. Scrie despre pace. / Își respectă osul. Scrie despre război. / Salută natura. / **Ultimul comunicat al Congresului umaniștilor spune clar / /** Doar tu îmi vorbeai despre oamenii / făcuți să își domine cîrjele".

Bineînțeles (de ce : bineînțeles ? poate pentru că... dar nu, nici un **pentru** și nici un **că)** Faustul îndreptățirilor sau îndreptărilor poetului nu are nimic sau nu are decît atîta cît și cînd îi inventăm și găsim noi vreo relație ideistică sau simbolică sau altfel cu Faustul goetheean. Totuși arta modernă își atîrnă des în cuierul unor concepte prestigioase cîte o jiletcă, și iată-ne obsedați de ea, care ne ofensează ori ne intrigă, de această artă, de acea jiletcă.

Poezia poate sta pe-un prag de bordel sau pe-o treaptă albă de templu ; poate fi jegoasă ori cu miros de mirodenii și fumigații biblice, de parfume halucinante, plină de plăgi sau scăldată în aurul soarelui, totdeauna ea va fi însă pură în demersurile sale oraculare, magice : „eu n-am înțeles niciodată părul tău" : „Afli că așteptînd ploile arborii devenit-au catarge" ; „să desenezi cruci pe lucruri stinse //...// tu însăți o cruce, Ofelia"; „O parte din aer o inventaserăm / și ei au furat-o" ; „orice frunză se crede o vrabie" etc.

Oricăruia din reprezentativii noștri poeți, Vasile Vlad îi poate părea un fiu răznatec și risipitor (nu-l recunoașteți pe Arghezi într-un vers ca „sînt bolnav de răzgîndire și slavă" ?), căruia n-a apucat să-i spună, să-i explice încă pe înțeles ceea ce vrea și care ades crede că a deslușit ceea ce nu totdeauna deslușește cu adevărat. Nu este așa, totuși. Nu aprehensiunea sau opusurile acesteia definesc poetul, în sensul său el chiar a înțeles destul, dar în loc să reproducă în stil indirect o obișnuiesc alții, în loc să renoveze după șabloane tradiția (deși în concluzie o renovează), în loc să se prosterne obsecvios („Vă ghicesc eu, toți vreți să fiți judecători), el riscă — a văzut numeroși înotători, a parcurs filele a numeroase manuale de înot — să învețe să înoate singur. Va izbuti ? Cred că a și izbutit, îi zăresc pe cei ce i-au rămas în urmă.

În cartea sa lupta poetului cu expresia seamănă luptei copilului cu limbajul : pînă să ajungă la corectitudinea expresiei convenționale, greșește („Rătăcesc printre uși"), se împiedică, deformează, născocește cifruri valabile doar lumii din imaginația sa. Cîteodată pocelile, incorectitudinile, scornelile copilului au o puritate, o candoare cuceritoare și maturii le conservă din superstiție și afecțiune, le pun în circulație glumind, iar ele se impun învingîndu-și

Margareta Sterian : „Măști vechi"

imperfecțiunea, modificînd și maturizînd resorturile culanței și opticii experimentatorilor ce le ocrotiseră inițial și biruind eroarea că lucrarea creației, că prosopopeea genezei s-ar fi încheiat. Geneza continuă, acesta e farmecul vieții și a forța absurdul nu înseamnă decît a participa la competiție : „o, eu participantul / la Fondarea argumentelor, / declarat cetățean liric al orașului, / nu mi-am pierdut încă încrederea. / Spre exasperarea jucătorilor de-a atașamentul / declar necesitatea de-a **saluta imposibilul".**

★

Scriam că Vasile Vlad a venit cu un limbaj de încercare și completam accepția termenului cu precizarea că înțeleg prin limbajul acela o speță de filozofie a substanței, de concepție de viață. Că este așa, n-avem decît să propunem atenției cititorului o listă încăpătoare de sintagme, vocabule, metafore și verbe a căror plasticitate încorporată ideii colorează întreaga lui carte : cojgogeamitea, lighionul, bișniță, iacătă, amăgenie, boarfă, ete, etete, mirtițe, sămînțăraie, desculțat, uharii, mucide, bruh, zbirciul, halaltăieri, togma, pamplezir, oharii, dibuielnic, pimniță, răsdivizibil, rînze, cataroaie, pătlăginie, dă-i cu roaga, nu au nici un fason, un țînțar își chiuie lăbărțat însetarea, ninge indigo, nisip grena ego se prăpădește după cuvintele sale în inima sa, plescăie pleoapa, care eu... nu mă așteptam, suge pene, am niște două picioare, mă-nholbui, efemericizam, țîțiie, a gugui, a licurici, duioșîndu-te, rîncăjească, nu să egzistă, își micește, să rîz, să rîză, mă simț, mi-ai cadorisi, mucea scoate ochii, mare mahăr, spațiul unei tîrcoale, degetele guguștiucilor, plescăitul laptelui, anasîna tainului, gogoloașele întîmplării, hachița tatei, aerul bătătorit, carnea gîlcită, suflare boccie, pasărea gagu, un pupă lapte, oareșcari hohote, hingherit de gînduri, frigul bălțat, inima pulberuită, iepuroi fonitori, trei jde ani, așijderea bravo, așijderea aoleu, ave bre !, ea etete, imediatețea încărcăturilor, niște unii, niște alții, fratemele meu, păzește-mă-te, cel din Of, pentru sechii (sechii neinsemnînd / desigur nimic) etc.

Această redutabilă poezie construind vagi miracole cu aparente resturi cu deșeuri, cu vorbe alterate sau alterabile, infirme, la întîmplare și din cripto-cuvinte sau din combinații sonore „însemnînd desigur nimic" este o poezie nu fără părinți, dar despre a cărei dezvoltare părinții săi nu mai dispun de mult, e fantastic și sigur, de nici o informație, o poezie care stă pe tampoane, trenu-i supraîncărcat și aleargă. Ea va rămîne într-un picior, va rămîne într-un deget, va rămîne într-o unghie, va rămîne în cine știe ce calendar fără file prin care bate vîntul, însă... va rămîne. În felul ei. Autorul său parcă iese mereu de sub dărîmături. „Dar gropile nu mai încap în pămînt / și se prevăd dărîmături mai minunate / decît dărîmăturile inimii" ; „Taie-ți o mînă, te rog ! Să nu poți / uita"), parcă asupră-i s-au surpat inevaluabile cantități de poveri și cu o discutabilă cîtime de surplusuri de energie, zeflemea, dezgust, sinistrat saturat (cine e Faust ? cine nu-i Faust ? au fost cîți Fauști ? cum trebuie și cum nu trebuie să fie Faust, un bun Faust ?), apărut de sub dezastroasele apăsări ale obsesiei și blestemului de a fi om, de a suporta măcar pe jumătate datul rigorii metafizice („iarba crește deasupra anotimpurilor, / și cine ar putea să priceapă / deznădejdea unei jumătăți de cîntec ?" ; „ O jumătate de dragoste / o recunosc / după cum încălzește în gură ceaiul bolnavului /.../ Absența celeilalte jumătăți întunecă la orizont / doar dindărătul drumurilor" ; „Eu / sînt un gol înclinat. /.../ O jumătate de esență" ; „Sigur că da. / Interioarele mele cîntă ; / cîntă hipofiza, / cîntă splina, bășica udului / Cîntă și privighetorile din inimă de văcuță"), rîde de toate clapele de jos ori de sus ori de la mijloc, fiindcă „Năprasnica finețe a cuvintelor / nu poate să vindece prea departe" ; cîți ochi, cîte lacrimi, cîte sensuri întoarse — „conștiințe cărora nu li se mai întîmplă nimic" — prin străvezimea corora („Cu ce se ocupă viața, domnule general ?") se conturează pe el însuși cum vine („Am dreptul de a veni / din propria mea departare" ; „Am plecat... să întîmpin uimirea care vine cu o vocală, / sau poate să nu mai întîmpin nimic, / vorba mea"), pe el însuși narînd ce vede, ce simte, al căror convingeri și paranteze și îndoieli este („În primul rînd nu cred. Singur, / mai sînt și parantezele printre noi. Răcoarea / din spatele lucrurilor. / Însă lucrurile albe nu se țin minte. Odată / cu lacrima cade și ochiul. Nu există mal, asta în general"), pe el însuși mărturisind care e gustul înfrîngerii : „Se poate. Și asta se poate. Era epoca noastră scăldată / în salonul cu păuni discutam despre farmecul monștrilor" ; „și aflu că nu mai trăiește potaia / ci mușcătura acesteia" ; „În același timp (da, asta e viața, fiecare cu propria lui / grăsime și deznădejde) pierzîndu-te știu că revoluție s-ar putea / numi apropierea omului de inima sa cea mai bună / și mă distrez / la parada chiorilor prietenoși ce te aclamă". Poetul, așadar, vine, vede, nu învinge și... rîde.

Ion Caraion

radio

r

Un poet romantic

Am ascultat săptămîna trecută o evocare dramatizată a lui Adam Mickiewicz, marele poet național polonez. Fără să fie neapărat dintre cele mai reușite secvențe ale rubricii **Figuri de seamă din istoria culturii**, montajul radiofonic a reușit să țeasă portretul uneia dintre cele mai interesante figuri europene ale primei jumătăți de secol 19.

Adam Mickiewicz, mare poet și luptător pentru libertatea națională a Poloniei, a avut în literatura polonă un rol în multe privințe similar celui al lui Eminescu la noi, iar față de patria sa dezmembrată la vremea aceea a dovedit o devoțiune patriotică inflexibilă și ardentă, cum aflăm la Bălcescu (pe care dealtfel îl cunoștea, fiindcă la Paris făceau împreună parte din „rezistența" revoluționarilor exilați). Mickiewicz, un caz fericit de impecabilă conștiință morală asociată cu îndrăzneala acțiunii și cu o excepțională dotare poetică — iată ce portret a oferit emisiunea spre pildă și cunoaștere. Faptele istoriei — amintite cu oarecare stîngăcie — au putut fi totuși împletite fără greutate în biografia poetului, fiindcă gesturile concrete, mișcările existenței sale de surghiunit de la 26 de ani pînă la sfîrșitul vieții au avut mereu un substrat politic activ — încercarea de a lupta pentru libertatea Poloniei. Și aceasta într-un moment cînd Europa era supusă pretutindeni unei mari neliniști, unui cîmp electrizant al ideilor libertare. Biografia dramatizată la radio l-a urmărit deci pe poet în încercările sale de a fi mereu prezent în „punctul cel mai fierbinte": Paris, Roma, Constantinopol ; el spera astfel să se apropie de împlinirea visului de independență pentru patria sa poloneză. Pe lîngă toate aceste „fapte", la emisiunea (de o oră) s-a difuzat un montaj cuprinzător de poezie a lui Mickiewicz, într-o lectură cu adevărat excelentă (Fory Etterle, Emil Hossu etc.) ; comentariul, indirect, a reușit să sugereze neobișnuita popularitate a autorului — și importanța sa ca personalitate romantică aptă să potențeze resursele tradiției și să schimbe, la nivel liric, felul de a privi lumea. O lume se trezea în fața propriei imagini izbitor înnoite, însă nu străine, ci mai profund legate de identitatea sa. Am ascultat, așadar, versuri ale poetului polonez : minunate descrieri de natură, pașnice, îndurerate sau malefice, ale unui neîntrecut peisagist, fantezia suferindă a unor versuri de dragoste (ca un tipic erou romantic, pe Mickiewicz l-a marcat toată viața o iubire nefericită), discursuri poetice incendiare. Un punct de rezistență al emisiunii a fost relația poetului cu Chopin — deci fondul muzical s-a constituit mai ales din piese ale lui Chopin. Emisiunea, cu tentația ei mai generală de idealizare, s-a potrivit suficient de bine acestei teme. Astăzi, statuia monumentală a lui Adam Mickiewicz din frumoasa piață a Cracoviei este locul unde oamenii se adună în modul cel mai firesc, se așează pe treptele soclului și în poala figurilor feminine alegorice, ori, cu îndemînare acrobatică, urcă pînă sus de tot, lîngă poet ; aici se odihnesc gospodine, în trecerea lor spre casă, aici cîntă chitariști vaganzi ai verilor și dansează tineri turiști de prin depărtatele locuri. Pe Mickiewicz viața îl înconjoară necontenit. Conștiința sa își păstrează forța magică.

Ioana Ieronim

plastică

p

Redimensionarea sensurilor

Nicolae Fleissig oscilează încă între formele structurate în funcție de redimensionarea sensurilor expresive ale artei antichității văzută ca o posibilă generatoare de sugestii vizuale mai ales prin șocul vizual provocat de alăturarea unor elemente de repertoriu ce aparent se exclud și mirajul unei arte simbolice văzută ca atribut aproape exclusiv al efortului de menținere a sculpturii sale între parametrii modernității.

Rezultatul acestei oscilații este o artă care păstrează în linii mari acel grad de tensiune indispensabil al reprezentării. Nedorind să se desprindă de figurativ și fiind conștient de faptul că esențializarea nu este posibilă decît pe calea unor subtilizări progresive a formelor, Fleissig insistă pe posibilitățile sculpturilor de a se constitui în semne aparent independente de un anume limbaj, practic însă derivate din el. În acest sens aș interpreta de pildă sculpturile expuse în ultimele două expoziții municipale. În ele trimiterea la antic era evidentă dar în același timp redusă la funcția de simplu catalizator al sugestiei. O victorie a sa este doar amintirea unei zeități feminine și mai mult un semn al creșterii, energiei și fertilității țîșnind din rămășița unei arhitrave, un semn tăiat și șlefuit energic, rămas în picioare după un imaginar cataclism universal. Trebuie privite cu atenție sculpturile de acest tip al lui Fleissig pentru că ele sînt purtătoarele unui clasicism sui-generis în care tentația revenirii la perfecționismul execuției este surclasată de aceea a punerii în valoare a unei dimensiuni simbolice intrinsecă reprezentării. Lecțiile sculpturii grecești mai pot încă oferi puncte de plecare pentru reelaborarea unui limbaj original, oricît s-ar crede contrariul...

Exacerbarea tentației de a marca valența simbolică a obiectului a adus creația lui Fleissig în zona de preocupări a multor sculptori moderni pentru care exprimarea metaforică tinde să se substituie unei permanente raportări a discursului artistic la o experiență de comunicare acumulată.

Experiența redimensionării limbajului clasic s-a dovedit în acest caz utilă căci sculptorul, căutînd în primul rînd modalități noi de structurare a materiei, nu pierde din vedere faptul că ele trebuie să transmită, luate contextual sau izolat, o anume informație.

Lucrările expuse recent la galeriile „Orizont" au lăsat clar să se vadă faptul că rafinamentul tehnic impus la extrem poate reduce acest grad de informație pînă la limita transformării operei într-un simplu semn a cărui valoare rămîne decorativă, cade sub tutela parametrilor ambientali. Toate reușitele artistului din această expoziție sînt de căutat acolo unde materia elegant finisată trimite la o idee, la un simbol derivat din supralicitarea virtuților expresive ale componentelor unei forme exersate, componente putînd deveni semne penetrante.

Grigore Arbore

muzică

m

Trepte ale limbajului muzical

Un recital de o sobră ținută intelectuală, păstrînd discreția în bogăție și măsura în fantezie, fiind prin aceasta mai aproape de „scara umană" a sunetului, ne-a oferit pianistul Remus Manoleanu la Sala Mică : un fel de ciclu construit pe deschiderea minor-major (de la „Andante cu variațiuni" în fa minor de Haydn, la „Șase variațiuni" în Fa major de Beethoven), abordînd aproape toate treptele limbajului muzical. Monocromia austeră a preclasicilor (Padre Soler, Scarlatti), eleganța unui Haydn inocent și fantast, dramatismul beethovenian extrem, poetica impresionistă (Chopin, Skriabin, Liszt), conturul precis, totuși dezinvolt, al Toccattei de Prokofiev, au întemeiat o logică a culorilor, o înlănțuire bine gîndită și utilă ascultătorului. Nota comună, generozitatea și bunăvoința sensibilului, a temperat astfel orice extreme, imprimînd recitalului o naturalețe, o „complicitate cu sunetul" în stare să ne apropie de orice stil.

În aceeași săptămînă, un concert de prime audiții la Radioteleviziune a prezentat, tot în interpretarea lui Remus Manoleanu, cele „Patru inscripții sonore pentru pian" de Adrian Iorgulescu. A devenit astfel evidentă capacitatea specială a pianistului de a transfigura și „înlănțui" stări distincte. Lucrarea, care pornește de la o muzică avînd un caracter, am zice, obiectiv, trece printr-un moment dinamic, apoi printr-unul liric-meditativ, și se încheie printr-un ironic scherzo. Flash-urile sonore, deosebit de concentrate sub aspectul expresiei, au fost unite nu numai prin materialul intonațional comun, prin tehnica de compoziție, ci și prin interpretare, capabilă să asimileze contrastele.

● Studioul de concerte al Radioteleviziunii, sărbătorind, prin Integrala lucrărilor concertante pentru vioară, cei 210 ani de la nașterea lui Beethoven, a avut inițiativa de a programa tineri soliști, ceea ce a subliniat într-adevăr caracterul entuziast, de sărbătoare, pe care se cuvine să-l aibă asemenea concerte. Romanțele în Sol major și Fa major (soliști Lidia Grigore și Emil Stegar, laureați ai Festivalului național „Cîntarea României") și Concertul in Re major, interpretat de Cristina Anghelescu (laureată a concursurilor de la Lublin și Markneukirchen) acompaniați de orchestra Liceului de artă „George Enescu" (dirijor Nicolae Racu), ne-au revelat dezinvoltura și bucuria interioară cu care se apropie acești tineri de marile partituri. Prea mulți laureați, dacă n-au putut fi ascultați pînă acum !

Grete Tartler

Desen de Robert Drăghici

cronica literară

Cezar Ivănescu: «MUZEON»

Prin „nuditatea" scrisu lui său, şocantă între abuzurile metaforice ale poeziei actuale, Cezar Ivănescu este poetul nostru contemporan cel mai aproape de poezia lui Eminescu, atît ca fior abisal al trăirii, cît şi ca vrajă muzicală a ideii. Într-un context critic saturat de laude, dar lipsit de adevărate judecăţi critice (cu dezolant de puţine excepţii) sau prea des aplecat să uniformizeze valorile, după un elastic pat al lui Procust, nivelîndu-le într-o deloc inocentă, confuzie, o astfel de afirmaţie are de ce să şocheze la rîndu-i, cu atît mai mult cu cît ea ascunde şi o judecată de valoare : poet al *morţii* şi al *iubirii*, Cezar Ivănescu nu e nicidecum un epigon tîrziu al „eminescianismului", ci un artist cu o profundă viziune a lumii dincolo de „mode şi timp". Din familia spirituală a poeţilor eruditi, de cultură şi rafinament, ca Ezra Pound, dar şi de puternică vînă populară, Cezar Ivănescu ocupă, printr-o stranie mişcare de recuperare a culturii noastre, un spaţiu rămas alb în „tabloul" liricii româneşti : *poezia fervorii medievale*. În adîncul sufletului unui popor, există o seamă de sentimente pe care, pe măsura întîlnirii în istorie a condiţiilor prielnice, învăţăm să le recunoaştem în glasul celor ce le-au numit (la noi ele se cheamă miorita, manole, eminescu, creangă, caragiale, sadoveanu, rebreanu, arghezi, blaga, barbu, bacovia...). Noţiunile de timp şi evoluţie nu se justifică, deci, în artă, decît dîndu-le cu totul alt înţeles. Sensibilitatea noastră medievală — din cauze multiple, de istorie şi limbă — s-a manifestat doar parţial în scrierile vremii (cronicari, Antim Ivireanu, Dosoftei), poate de aceea ea a reapărut uneori în opere ale scriitorilor noştri, niciodată încă cu atîta intensitate ca în poezia lui Cezar Ivănescu. Temele şi tehnicile medievale nu sînt la el un rafinat joc livresc, ca la Romulus Vulpescu, ci izbucnire lăuntrică naturală, întîlnire fericită între o formă a poeziei şi fiinţa poetică străbătută de sentimentul tragicului şi al devoţiunii, de teroarea morţii şi fervoarea iubirii.

Volumul său anterior, *La Baaad*, început în 1966 şi apărut anul trecut, construit în întregime în jurul obsesiei morţii, cuprindea o existenţă halucinantă în care limita dintre viaţă, vis şi poezie se ştersese, scrisul devenind salvare prin cuvînt de la marginea prăpastiei subconştientului şi tragică coborîre în infernul lăuntric. În acel urias poem în vers, proză, dramă (mister medieval) imaginile corespundeau parcă scolasticei disputе dintre realism şi nominalism, cu alte cuvinte unele îşi aveau realitatea în imaginarul poetic, iar altele într-o lume materială foarte concret trăită de Cezar Ivănescu. Motivele poetice încifrau pretutindeni semnele inexorabilei stingeri : rodul nu era decît o coacere a vieţii pentru moarte, trupurile trădau deja scheletul şi craniul, iubirea şi femeia erau rosii mesageri ai ei. Cezar Ivănescu scriind o poezie atroce despre o explorare tragică a beznei de la limita fiinţei umane. O asemenea intensitate a viziunilor e rară nu numai în poezia noastră şi îndeamnă firesc la analogii. Astfel, într-un remarcabil eseu din *Luceafărul*, Cezar Ivănescu este pentru Artur Silvestri, „un baroc cu obsesiunea dispariţiei fizice" (ceea ce e însă, o tautologie). Ori, nimic mai opus barocului, sedus de aparenţă şi instabilitate, ascunzîndu-şi sub nestatornice metamorfoze chipul neliniştit, dar lipsit de profunzime, decît substanţa şi fervoarea sufletească de aici, intensitatea suferinţei comparabilă cu teroarea medievală a morţii şi a infernului dantesc, iar biruinţa imaginii obsesive cu *Dansurile morţii* sau cu *Triumful morţii* al lui Bruegel (H. Bosch, desemnat de acelasi tînăr confrate, nu a pictat, după cîte ştiam, acest subiect). Cum însă poezia sa nu are nimic religios, tonalitatea sumbră şi patosul calcinat al spaimei, cruzimea şi ritmurile cuvintelor sînt de căutat mai degrabă în *epicedionul* grecilor şi în bocetul nostru popular, decît în *versurile morţii* ale unui Helinand de Froidmont, călugărul francez de la sfîrşitul secolului al XII-lea.

Dacă **La Baaad** era — folosind o metaforă — un „eclesiast" şi totodată „apocalips" al poetului, ultima sa carte este un imn extatic al iubirii şi frumuseţii, o „cîntare a cîntărilor" de mare forţă şi puritate sprijinită pe suave reprezentări conjugale. „Imireasa sufletului meu / a Lumii pururea Mireasă / nici un Calvar nu mi-i prea greu / ştiind că m-oi întoarce eu / întru a Vieţii Sfîntă Casă / nici un Calvar nu mi-i prea greu / ştiind că m-oi întoarce eu / întru a Vieţii Sfîntă Casă ! / / ! mai lasă-mă să te privesc / lumină care mă incineri / în tine sufletu-mi topesc / şi trupul cald şi-mi înfrăţesc / lumina ochilor mei tineri / în tine sufletu-mi topesc / şi trupul cald şi-mi înfrăţesc / lumina ochilor mei tineri !". Fără bucolica şi sensul comun al simbolicii creştine, poemele lui Cezar Ivănescu au acel extaz al dăruirii, acea topire a sinelui în arderea iubirii ca la marii mistici spanioli (de unde pare a veni şi sugestia punctuaţiei în deschiderea versului — !, ? — utilizată însă şi de greci). Cu toate că G. Călinescu considera poeţii meridionali şi latini lipsiţi îndeobşte de sensul metafizicului, acesta se manifestă totuşi cu atît mai profund la acei poeţi unde el există. Aşa cum **La Baaad** transpunea spaima existenţială a morţii într-o metafizică a ei, şi în **Muzeon** se naşte o metafizică a dragostei, cu gesturi de „pietă", în care femeia este ridicată pe înălţimile poemului, precum odinioară madonele prerafaelite pe altarele domurilor : „! Marie-a vieţii mele blîndă foarte, / fără greşală fără Timp şi moarte, / curăţă-mi gîndul morţii de otravă, / inima lin sărută-mi-o cu slavă / că putrezeşte carnea de pe mine / şi viermii trupul mi-l mănîncă blînd, / ridică-te Regină-ntre Regine / de curăţia ta eu sînt flămînd ! / / Marie-a vieţii mele blîndă foarte / ispită aurie şi Graţie şi Moarte !". Iubita este unică, ca Beatrice, dar numele ei, **Maria**, iscă ambiguitate poetică : ea este cîntată şi venerată la fel ca în poezia trubadurilor provensali, unde — topite sub influenţa ardenţei orientale — imaginile femeii şi Fecioarei se confundaseră :" ! plină de Graţie tu eşti / ca o corabie de îngeri / făptura cărnii ţi-o sfinţeşti / fecioară-n inuri fecioreşti / linţoliu alor mele fringeri...". Astfel, peste timp, poetul regăseşte exaltarea lirică din elogiul „franciscan" (cum îl numeşte Călinescu) al **Fecioarei** lui Antim Ivireanu, cu al cărui început **Îngerul splendorilor** — poem antologic — are certe corespondenţe stilistice : „! tu pentru mine Una eşti / tu pentru mine eşti ca Luna / lumina pentru mine eşti / apocalipselor cereşti / tu pentru mine eşti ca Luna / lumina pentru mine eşti / apocalipselor cereşti / tu pentru mine eşti ca Luna ! / / ! tu mie Soarele îmi eşti / tu Soare eşti doar pentru mine / tu mie Soarele îmi eşti / din umbra morţii tale creşti / lumină sfîntă pentru mine / tu mie Soarele îmi eşti / din umbra morţii tale creşti / lumină sfîntă pentru mine !". Plină de tensiune, iubirea poate fi şi păgînă ("! şi tăciuni aprinşi pe rană / rana grăitoare-mi fu / roşă carne şi vicleană / ce Licorn ţi-o străbătu,"), pasionalitatea devenind ca în erotica eminesciană, senzualitate („! ochiul meu supus vederii / vede doar carnea muierii"), lipsindu-i însă sentimentul voluptuos al fericirii şi al naturii edenice („ciţi făcuţi is să priceapă / că spre tine nu-i cărare, / decît tot lingînd deşertul / de cenuşi de scrum şi sare ?"). Dimpotrivă, dragostea lui Cezar Ivănescu este cea de după izgonirea din paradisul trupului inocent, sentimentul păcatului („m-ai vrut botul roş de carne / suferind nevolnică, / carne-mi poartă suferinţa / carne diabolică !") şi spiritualizarea iubitei despărţind-o de poetica izvorită sub steaua singurătăţii. Totuşi în iubire se strecoară uneori ceva excesiv şi înfricoşat, încercînd să ascundă febril prezenţa apăsătoare a morţii (! ochii-şi pleacă faţa ta / ce se ofileşte / de parcă tot inima-n / inimă priveşte, / ochii-şi pleacă faţa ta / numai umezime ! / nu ne poate ajuta / nime, nime, nime !") ce se proiectează peste lume ca umbra unui personaj atotputernic, concret şi alegoric în acelaşi timp. Imaginea memorabilă a fragilităţii omeneşti („! învirte rîsnitoarea un crunt destin în gol, / Femelă dar virilă, Le Grand Tourneur de Meule !" ; „numai cît desfaci o mînă / un dezastru-ai desfăcut / sac de piele, duci ţărînă / la moarul absolut) duce uneori la un ermetism al semnelor vieţii în gustul ocultismului medieval **(La princesse lointaine)**. Un singur şi amplu poem, **Oreste,** aminteşte aici de maniera crudă şi realistă a volumului anterior, în celelalte, asediului tenebrelor i se opune magia poetică. La Cezar Ivănescu ea înseamnă în primul rînd muzicalitate („! eu ştiu că preafrumosu-ţi chip / e numai muzică şi taină / sufletul meu mi-l înfirip / din muzica acestui chip / care nimica nu destainã"), rostirea directă („aceasta este Moartea : / roadele pure / de pe care / viaţa şi moartea / se cojesc roadele / care au o moarte proprie / care nu înseamnă nimic : / o vrajă care dispare". **Or)** topindu-se în melancolia melodiei de o frumuseţe nedefinită, de viziune mioritică, **rod** putind fi citit acum şi **dor.** Întreaga poezie a devenit acum muzică : de la ritmul — savant sau primar element structurant al fluidului verbal — şi sonurile încantatorii ale cuvintelor, învăluind înţelesul într-o sugestie ce se adresează straturilor profunde ale percepţiei, pînă la complicatele arabescuri ale versurilor şi tehnica arhitectonică a poemelor, ce transformă lectura liniară în audiţie polifonică. Sursele exterioare ale **Muzeonului** sînt de cel mai pur ev mediu : atît formele fixe ale baladei franceze, cît şi poezia arhaică românească a obiceiurilor, dar cîntecul izvorăşte din adînc, din vibraţia muzicală a sufletului. Combinaţiile ritmice şi melodice vin din balada bazată pe ştiinţa legilor numărului, contemporană cu acea „ars nova" care introducea în muzică tehnica contrapunctului şi inventa „liedul" (multe din poemele volumului sînt subintitulate **motet, cvartet, cantilenă,** etc), alteori refrenul cantabil şi monorima sînt din colindele bătrîneşti **(Lina de aur, Rege-i Raiul cel fălos, colo-n valea Baaad).** Ca şi la Eminescu, patina de culoare a limbii este obţinută prin forme rare, cu parfum de cronică (minuri, înemi, ceriuri, frăţinul, beuturã, ...au orfană mi-i mihnirea...), imaginile avînd uneori un hieratism stilizat de pictură ţărănească pe sticlă („! cum tu lăcrimezi uşor / luminînd ca steaua / pe valea Bîrgaielor / o să cadă neaua ! / şi-o smeri muntariţa / fruntea cu carvuncul, / m-oi ţinea în preajma ta-n / necuvînt ca pruncu !") alteori un simbolism heraldic (şoim, unicorn, licorn, domniţă, etc) ca în graţioasele miniaturi din zorii Renaşterii. Sub deconcertanta nuditate a poeziei lui Cezar Ivănescu se ascunde deci o artă poetică dificilă, unde înţelegerea deplină a „mesajului" cere iniţierea în „codul" poetic utilizat. Poezia noastră, ce încoltise tîrziu cu lirica barocă, anacreontică, a Văcăreştilor, îşi găseşte în Cezar Ivănescu cîntăreţul unor stări spirituale aparent „anacronice", de fapt atemporale. Să nu uităm că un critic ca Gaston Paris scria : „Trubadurii sînt cei ce au creat stilul modern", iar un alt cercetător al literaturii vechi, R. Sabatier, adăuga „mult mai mult decît ne imaginăm".

Considerînd versurile lui Cezar Ivănescu din **Muzeon** prin ipoteza critică a poetului nostru „medieval", nu am uitat că poezia sa este produsul veacului XX, o poezie violent modernă, nu numai în măsura în care **dragostea, moartea şi poezia** sînt „teme" ale sufletului modern, ci prin viziunea lirică a acestui univers poetic ce prinde tot mai clar contur cu fiecare nouă carte a poetului.

Dan Alexandru Condeescu

viaţa cărţilor

poezia

Iniţierea în monumental

● Poezia recentului volum*) al lui Paul Tutungiu este o orchestraţie vizionară cu principii fixe a unei mitologii personale, în care transpar mai mult sau mai puţin formal simboluri autohtone. Structura e baladescă prin efortul de a da coerenţă epică unui univers alcătuit din tensiuni lirice şi simboluri inefabile, din „întîmplări" eterice şi şarje astrale, dar şi prin cultivarea permanentă a grandiosului. Decupajele mitologice ale lui Paul Tutungiu pot fi localizate, clasificate — folclor dunărean, paletă de simboluri tracice sau „imemoriale" viziuni balcanice —, dar autorul nu rămîne pe tărîmul speculaţiilor artistice în jurul codexului mitologic reperabil. Paul Tutungiu autohtonizează **abstract :** poezia sa are concreteţe „culturală" în măsura în care devine abstract oraculară. Poetul nu interpretează simboluri, ci le consacră şi propagă fără să fie tentat să ni le prezinte. Senzaţia este că plutim într-un timp sacru apropiindu-ne cu maximă rigoare doar profanele lui „unităţi de măsură". Timpul sacru nu e niciodată fizic ; e un timp abstract, al substanţei, în care succesiunea halucinează simultaneitatea. Sacralitatea „nebuloasă" este domeniul tematic al baladelor lui Paul Tutungiu. De fapt, în acest volum, structura baladescă pare orientată spre o justificare nuanţat pragmatică a textului, în sensul cultivării profane a sacrului : alături de cele **Trei balade bătrîne la Dunărea de jos,** mediocre, versificînd comod legende dunărene, celelalte texte sînt intitulate **Colind (Şapte colinde la Durău).** Ele sînt, fireşte, balade moderne dar textul lor, se sugerează, conţine şi o secretă funcţie magică. Un întreg poem al **cetăţii sacre,** Delar, „ţeastă roită de gînduri", este conţinut în aceste **Şapte colinde...,** ele însele suficiente unui volum unitar. Practica magică este evidentă nu numai formal, prin trimitere directă la generozitatea simpatetică a colindului, ci şi printr-o ciudată expectativă derulată la parcurgerea textelor. Eul poetic e investit în acest timp atemporal al cetăţii ca într-o miraculoasă oglindire. După ce se contemplă îndelung, consumînd tribulaţiile epice ale unei imaginaţii cînd diafan lunatice, cînd vegetal telurice, e în sfîrşit şocat de a recunoaşte că imaginea din oglindă este propriul său chip. Expectativa a devenit la Paul Tutungiu posibilitate stilistică : căci nu se **nareazã,** în fond, decît stări lirice, înveşmîntate în profetice „straie" de evenimente cvasi-mitologice, în majoritate metamorfoze. Procesualitatea metamorfotică este emblema retorică a acestor poezii. De la aspectul ei ludic : numele sînt anagrame ale unui singur cuvînt, Delar (astfel, regele este Erald, spînzuratul — Raled etc) la cel grav existenţial : Raled, osîndit la moarte pentru o vină uitată, înfrunzeşte odată cu spînzurătoarea tăiată din lemn de brad, devenind un arbore misterios şi suav într-o pădure de asemenea „compoziţii vegetale", himeric statuare.

„Cetatea sacră" este o sinteză a regnurilor, care, deşi reprezentate prin prezenţe materiale în plină strălucire, rămîn ancorate într-o nebulozitate de mit septentrional. Mitologia aceasta, de substanţă, balcanică, trăieşte nostalgia nocturnelor şi terifiantelor feerii walkirice, ca şi cum focul sacru ar fi privit printr-o perdea de ceaţă. **Aurul** este „abur de aur" care ţîşneşte prin pori într-o rece „umezeală", **vegetalul** e emblematizat prin miraculoasa înfrunzire, în sfîrşit, **sunetul,** al treilea element fundamental, pare o iluminare astrală, un har al zeilor ca şi lacrima sfîntă, aici numai amintită cu funcţie serafică, obsedantă însă în alte volume. Regnurile comunică între ele cu gesturi voievodale. Îndeobşte, orice mişcare este, în aceste poeme, monumentală. Dacă ar trebui să vorbim de un contur cinetic al colindelor lui Paul Tutungiu, el ar putea fi explicat ca iniţiere în monumental. În acest sens apare şi „dorul de moarte", de care se îmbolnăvesc fiinţele sacre ale cetăţii. El este o ruptură imposibilă pentru că sacralitatea e imuabilă şi esenţial diurnă. Aventura eului care descoperă în oglinda scăldată de lumina solară că trupul său, în care se făcuse noapte, este însăşi cetatea Delar, din ultimul colind, se află în consonanţă perfectă cu eternitatea „dorului de moarte". Starea trupului oglindit este, scrie poetul, **magnetică,** la fel cum zborul „fără pene" vorbeşte de magnetismul celest prin care abstractul devine concret şi invers, unul din tilcurile dezvăluite ale mitului cetăţii. Această poemă a colindelor, deopotrivă suplă şi greoaie, aspră în simboluri dar realizînd abstracte frăgezimi cromatice („străpungeam văzduhul lor ca pe un / timpan de zăpadă rară"), este unul dintre cele mai bune texte poetice scrise de Paul Tutungiu.

Costin Tuchilă

*) **Paul Tutungiu: „Oraţii în Carpaţi", balade, Editura „Eminescu", 1979.**

critica

Clasicismul clasicilor

● Un apărător fervent al ideii de clasicism în sau prin literatura română este Dimitrie Păcurariu. Ultima sa carte*) năzuieşte să ne ofere o panoramă largă nu numai a curentului clasicizant ori a unor opţiuni favorabile clasicismului, ci a însăşi substanţei clasice a creaţiei româneşti din totdeauna. „Se poate vorbi de o «vocaţie» clasică a literaturii române ? Există la noi un fond de echilibru, o măsură a lucrurilor, o pondere şi un bun simţ care ne sînt esenţiale, pe care folclorul şi creaţia românească cultă le exprimă şi care ne face, poate, receptivi la arta clasică" (p.25). Totuşi, deşi din acest paragraf s-ar putea crede că autorul se exprimă în termenii unei filozofii a stilurilor culturale, adevăratul conţinut al acestui volum este dat de demonstraţiile de istorie literară. Scriitorii şi curentele literare sînt analizate, interogate şi catalogate în funcţie de un singur numitor comun : licărirea clasicismului în opera lor. Văzută astfel, literatura română pare a fi, de la Miorita pînă la Ion Brad şi Aurel Rău o variaţiune pe aceeaşi temă (desigur) clasică. Şi este firesc deci ca un fel de „horror vacui" să antreneze, într-o mişcare de aneantizare, orice altă înclinaţie ori orientare culturală. Astfel se aduce vorba de „seismele puternice ale curentului romantic", de „romantismul de conjunctură", sau de „curente şi tendinţe de avangardă extremiste".

În ce constau argumentele şi demonstraţiile lui Dimitrie Păcurariu ? Ele se bazează pe o operaţie de elementară identificare : orice operă conţine un repertoriu simbolic, construieşte un decor imagistic, evocă un fundal uman şi utilizează o anumită paletă stilistică. Întrebarea este dacă acestea pot fi regăsite în lista de motive literare, atitudini psihologice şi figuri retorice tipice pentru curentul clasicist. Criteriul de apreciere este deci cantitativ : cu cît vor fi mai multe elemente „clasice" într-o operă, cu atît va fi mai clară ancorarea autorului respectiv în clasicism. Ne aflăm în faţa unui tip de critică în care locul demonstraţiei este luat de desfăşurarea erudită de informaţii. Orizontul nostru lăuntric, copleşit de atîtea date şi filiaţii, tinde să se lase atras în viltoarea clasicizantă a enumerărilor : în faţa atitor probe el nu poate decît să accepte catalogările oferite de critic. Totuşi, Dimitrie Păcurariu nu uită să semnaleze polivalenţa orientărilor unui creator, imposibilitatea definirii sale printr-o singură (şi exclusivă) formulă teoretică : „Debutind sub auspicii romantice, bardul de la Mircesti a oscilat tot timpul între un romantism de conjunctură (receptat sub presiunea ambianţei şi a modei literare) şi clasicismul firii sale ponderate şi senine, care l-a călăuzit în crearea celor mai multe din scrierile sale de rezistenţă" (p. 205). „Clasicismul se simte pe tot parcursul operei eminesciene dominată de romantism" (p. 204) „Evident George Călinescu nu e un structural un clasic... Criticul a aspirat însă spre clasicism şi această năzuinţă, doar transparentă în unele eseuri, devine în altele atitudine partizană, militantă" (p. 321)

Desigur, resursele unei polemici asupra unei asemenea tematici sînt nelimitate. Nu este locul să le enumerăm aici, căci ele derivă, în egală măsură, din complexitatea fenomenului literar românesc şi din ambiguitatea conceptului de clasic (este el o determinantă spirituală, o opţiune teoretică sau o constantă stilistică ?). A privi însă literatura română prin perspectiva clasicismului implică posibilitatea descifrării unor dimensiuni neobservate sau nebănuite ale operelor existente, precum şi relevarea unor cîmpuri de forţe reale, a sensului unei deveniri istorice, care, prin medieri şi clasificări succesive, tinde să se împlinească într-o literatură de autentică valoare. Cartea lui Dimitrie Păcurariu sugerează întrebări fertile asupra a ceea ce a fost, ceea ce este sau ceea ce ar fi putut fi fenomenul literar românesc.

Mihai Coman

*) **Dim. Păcurariu : „Clasicism şi tendinţe clasice în literatura română", Editura „Cartea Românească" 1979.**

Fir de alior

Urmare din pag. 1

insistă pe motivul aceleiaşi singurătăţi : „Lipesc fruntea / de geamul rece al nopţii / dincolo nu e nimeni / strig / şi-n cuvinte se face frig". Ca în cazul fiecărui poet autentic nostalgia trecutului inspiră meditaţia şi viziunea iniţială : „Ah, oamenii de odinioară / cum urcă spre cer / prin hornul de fum al eternităţii". Rod al unei bogate imaginaţii, asociaţiile pe care le face poetul sînt de multe ori de ordin extrem, ca în debutul acestei **Melanholii :** „Aud cum respiră sorii în arbori / păsările visează rădăcini / şi cercurile invaţă taina zborului", toate aceste elemente poetice şi stări extreme sugerîndu-ne încă o dată cu forţă expresivă că natura tinde să fie unică (unitară) prin atracţia reciprocă imprimată de la început ipostazelor sale cele mai opuse. În multe piese ale volumului rigoarea matematicianului s-a impus, dar nicăieri ca în tăietura acestor versuri cu aură de maximă : „Acolo unde începe memoria copilăriei / se naşte spiritul ca mielul în zăpadă". Rareori se întîlnesc îndrăzneli imagistice precum în acest vers : „Acolo unde ochii se aud mereu plîngînd" sau ceva care să depăşească puritatea acestui sentiment : „Cu miinile zăpezii te caut". Ar merita să fie citate integral poeme ca : **Teama de cuvinte, Răcoarea galbenă a toamnei, Elegie, Lumina verbului, Văzduh de aripi** etc. Din lipsă de spaţiu ne mulţumim să citãm o singură poezie : „Stau la fereastra acestui veac / traduc evenimente oarecari / şi admir sisteme şi fluvii / în braţele muncitoare // frunzele moralei învinge gravitaţia // şi-n parcuri sociale / pe băncile nou-vopsite / îngălbenesc ziarele de ieri / pe care au căzut / ochii striaţi de speranţe / aşa cum cade roua / pe gura însetatului // o doamnă spală ciinele la un izvor fără maluri / imensitatea bea umbra fiarei".

Scriind în solitudine şi departe de „centru", despre poetul acesta întru totul modern, recomandat cu ochi sigur de Fănuş Neagu drept „Fir de alior" şi publicat de Editura Dacia, sînt sigur că vom mai auzi. Şi n-aş putea să închei puţinele mele rînduri despre Aurel Buricea decît cu finalul poemei sale **Melanholia** din care am citat mai sus : „Doamne cum se ofilesc crinii / în nările crepusculare / ale acestui fluture / căzut în extaz".

P.S. Ne bucură să facem cunoscută cititorilor apariţia primului număr al revistei **INEDIT,** editată de Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă a Municipiului Bucureşti şi Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti. Revista îşi propune să fie organul cenaclurilor, idee despre care se discuta la Asociaţia Scriitorilor încă în urmă cu cîţiva ani, dar care se materializează abia acum prin grija deosebită a Centrului de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă. Începutul e frumos fiindcă augurii au fost buni. Cele două instituţii care editează **Foaia** trebuie să se gîndească nu numai la cenaclurile bucureştene, dar la toate celelalte existente în ţară, astfel ca **INEDIT** să ia amploare şi, de ce nu, periodicitate. Articolul care deschide revista, intitulat „Cuvînt şi faptă", subliniază importanţa Festivalului naţional „Cîntarea României", aducînd un omagiu meritat miilor de artişti amatori şi profesionişti, începătorilor în ale scrisului etc. ; articolul este semnat de preşedintele Comitetului de cultură şi educaţie socialistă, al Municipiului Bucureşti, conf. univ. dr. Ghiţă Florea. În primul număr găsim poezii de Tudor Arghezi, Vasile Nicolescu, George Alboiu, Gheorghe Anca, Bogdana Boeru, Ioan Costea, Gheorghe Daragiu, Ion Iuga şi cîteva superbe inedite rămase de la regretatul Vasile Văduva. Poetul Alboiu face o caldă prezentare tinerilor Octavian Berindei, Gabriel Cheroiu şi Lelia Munteanu. Atrag luarea aminte Conversaţii cu Dimitrie Cuclin, Brâncuşi în Indore, Atelier de traducerea culturilor şi Întîlnire cu Baudelaire. Urăm drum bun şi cît mai lung acestei noi reviste şi multă putere de muncă scriitorilor din colegiul redacţional : Alexandru Ianculescu (directorul Centrului de îndrumare al creaţiei populare), George Alboiu, Gheorghe Anca, Ion Iuga, Alexandru Văduva. Agreabila prezentare grafică este semnată de Toma Alexandrescu.

revista revistelor

Studii de istoria artei

Ultimul număr al acestei importante publicaţii ştiinţifice (tomul 26, 1979) — seria teatru, muzică, cinematografie — propune atenţiei cititorului un sumar caracterizat, în egală măsură, prin densitate şi acuitate tematică. Fenomenului teatral şi dramaturgic îi sînt consacrate un însemnat număr de studii şi eseuri, avînd în centrul preocupărilor probleme de indiscutabil interes teoretic şi analitic precum : **„Reflecţii despre estetica teatrului românesc contemporan** (Ion Toboşaru), **Varietate stilistică în dramaturgia românească contemporană** (Ileana Berlogea), **Structura textului dramatic** (N. Tertulian), **Coordonate ale dramaturgiei lui Lucian Blaga** (Dan C. Mihăilescu), **Ipostaze dramatice ale Meşterului Manole** (Elisabeta Munteanu), **Avatarurile lui Figaro** (Mihai Rădulescu).

În esenţă, se poate conchide că, în bună măsură, intervenţiile critice citate se constituie într-o convingătoare pledoarie pentru o viziune estetică riguros definită din unghiul modernităţii intrinsece ; o modernitate cu adevărat eficientă, guvernată de echilibru şi spirit de discernămînt. Este ideea-program limpede exprimată şi în articolul lui Ion Toboşaru cu care se deschide sumarul publicaţiei : „Aducerea în scenă a operei clasice constituie un act de cultură. Se impune regizorului înţelegerea corectă a semnificaţiei binomului general-uman şi concret istoric, reconstituirea scenică a universului literaturii dramatice în timbrul, viziunea şi sensibilitatea timpului, subordonarea mijloacelor de expresie scenică revelării sensului major al textului, stimularea creaţiei actoriceşti în spiritul logicii interioare a operei, efortul de a imprima elementele unui orizont cultural în densitatea imaginilor ce alcătuiesc faptul teatral. Inovaţia, inventivitatea, originalitatea, ispita „ineditului" şi tentaţia de a fi modern se recunosc ca valori în măsura în care se încheagă în atitudine, poziţie, crez şi ideal estetic, concordante cu năzuinţele societăţii contemporane. Se cere a se ţine seama că dramaturgia clasică restituită scenic contribuie substanţial la educaţia estetică a publicului care, deşi eterogen ca structură, reclamă exigenţă matură în materie de «clasici».

Cronicar

aqua forte

Visul unei nopţi de vară

interviu cu Mircea Sântimbreanu

REPORTER : Mă adresez dumneavoastră în calitatea ce o deţineţi de secretar al Secţiei de literatură pentru copii şi tineret din cadrul Uniunii Scriitorilor. Spuneţi-mi, vă rog, ce noutăţi s-au întîmplat în acest teritoriu al literaturii, de la Colocviul Naţional, dedicat ei, şi pînă astăzi ?

MIRCEA SÂNTIMBREANU : Vă răspund cu cea mai mare plăcere. Şi aceasta deoarece colocviul în chestiune s-a dovedit a fi cu adevărat un punct de cotitură în dezvoltarea literaturii pentru copii. S-a demonstrat încă o dată, dacă mai era nevoie, cît de hotărîtoare pot fi asemenea întruniri „pe ramuri de creaţie", atît în privinţa deşteleniri problematicii — oricît de complexe — cît şi în toate celelalte direcţii (statutare, tehnico-organizatorice etc.), nu mai puţin importante. Iată, nu au trecut nici nouă luni de la încheierea lucrărilor amintitului Colocviu şi organele de resort au şi luat în mîinile lor, cu o aplicaţie şi energie pentru care nu putem decît să le fim recunoscători, toate problemele ce s-au ridicat cu acel prilej. În prezent, aşadar, toate acestea au fost sau sînt pe punctul de a fi rezolvate. În toată aria şi adîncimea lor : tarife, tiraje, o revistă de profil, afilieri la organisme internaţionale, reeditări ş.a.m d.

REP : Ce cărţi valoroase, pentru copii au apărut între timp ?

M.S. : Greu de înşirat. Şi aceasta, deoarece toţi, absolut toţi scriitorii de literatură pentru copii din ţară au şi beneficiat (sau vor beneficia în curînd) de ediţii de excepţie. În acest sens, o însemnată parte din spaţiul editurilor, începînd cu „Cartea Românească", a fost destinat, prin redistribuire, micilor cititori (peste 5 milioane !). Au apărut nenumărate noi colecţii şi dacă renunţ să le dezvălui este numai pentru că vitrinele librăriilor o pot face, la orice pas, cu mult mai mult succes. La fel, panourile publicitare, literalmente inundate de afişele, pliantele, cataloagele şi fluturaşii în chestiune.

REP. : Şi totuşi ?

M.S. : Un singur amănunt, printre altele : Bioblioteca pentru toţii copiii, devenită aproape clandestină, a fost relansată cu opera lui Octav Pancu-Iaşi într-un tiraj de aproape 500 000 de exemplare. O altă veche doleanţă a fost şi ea rezolvată : apariţia în serie a unor antologii de autor în ediţii de buzunar. În acest fel, sute de mii de mici cititori s-au şi reîntîlnit, în lunile din urmă (dar mai exact spus ar fi s-au întîlnit) cu scrierile Ninei Cassian, Al. Mitru, Vl. Colin, Fodor Sándor, Gica Iuteş, Iordan Chimet şi alţii. Un alt însemnat succes : au fost complinite, printr-un efort ce merită aplaudat fără rezerve, goluri tematice pe cît de cronice, pe atît de greu de justificat. Iată, chiar în faţa mea, în Bun de difuzat, Marea Enciclopedie pentru copii, super-ilustrată, în şase volume, operă capitală, coeditată de Editurile Academiei şi Ion Creangă ! Dar poate că principala izbîndă de după Colocviu nici nu constă în apariţii, ci în... dispariţii. Într-adevăr, au dispărut acele cărticele-jucării, simili-bomboane, cărţi-balonaşe-de-săpun, simple „vaze" goale, păcălind setea de carte a copiilor noştri. Fenomen pe deplin salutar şi totodată firesc, deoarece, revenind îndată după Colocviu, la unelte cîndva dragi, marii meşteri ai literaturii pentru copii s-au reintors unul după altul în arenă : Eugen Jebeleanu, Eugen Barbu, Maria Banuş, Gellu Naum, Radu Tudoran, Constantin Chiriţă ş.a.m.d.

REP. :Au apărut şi nume noi ?

M.S. : Mă aflu din nou în embarras de choix. După cum ştiţi, a doua zi după Colocviu, s-au iniţiat marile concursuri de literatură pentru copii. Juriile celor opt edituri de specialitate şi-au încheiat de curînd lucrările, urmînd să tipărească, încă în acest an, pînă la Ziua Copilului, lucrările unor foarte tineri şi înzestraţi autori, proveniţi cei mai mulţi din puternicele cenacluri ale Universităţilor, precum şi ale unor importante reviste ca „Echinox", „Amfiteatru" ş.a. Remarcabil este şi faptul că la aceste concursuri (bine popularizate şi dotate cu importante premii) n-au ezitat să participe şi scriitori consacraţi unor genuri mai puţin frecventate pînă acum. Astfel, numai la categoria „Istoria literaturii pentru copii" au fost laureaţi N. Balotă, Th. Virgolici şi — ex-equo — Al. Piru şi Edgar Papu.

REP. : Într-adevăr, după cîte îmi amintesc, una din cerinţele Colocviului a fost o mai activă reflecare a literaturii pentru copii în revistele literare. Ce s-a realizat nou în această direcţie ?

M.S. : După cum aţi observat, desigur, şi acest obiectiv a fost atins pe deplin. S-a renunţat la acele notiţe anodine, de semnal (rarissime şi ele cîndva, de fapt simplu alibi la conspiraţia tăcerii) şi s-a trecut la reflectarea critică de adîncime a cărţilor pentru copii. În prezent, presa literară acordă mari spaţii (de răsfăţ, aş zice) cărţilor noastre : apar cronici, recenzii, interviuri, mese rotunde, dezbateri. Cu foarte mare interes au fost întîmpinate primele încercări de aplicare a criticii structuraliste în acest domeniu (vezi articolul Minodorei Apolzan despre „Structuri de adîncime şi de suprafaţă ale textului în opera lui C. Buzinschi"). Mai mult, sînt toate semnele că unii tineri critici par a se dedica — prin reacţie ? — „Cenuşăresei" literaturii pregătind, după cîte sînt informat, bibliografii, istorii, dicţionare... În plus, numerele aflate sub tipar din „Cahiers roumains des etudes littéraires", ca şi din „Secolul XX" vor fi în întregime dedicate hermeneuticii şi ideo-criticii în domeniul literaturii pentru copii.

REP. : Ce v-aţi putea dori mai mult ?

M.S. : O, un singur lucru. Ştiu însă că din motive obiectiv-calendaristice e cu neputinţă...

REP. : Anume ?

M.S : Ca acest interviu să apară chiar în numărul dumneavoastră de... la începutul lui aprilie.

Dialog consemnat de Marilena Armeanu — Olan

ERATĂ

● **În numărul trecut finalul articolului** Lăpuşneanu.: o temă producătoare de capodopere **a fost desfigurat printr-o eroare de corectură. Textul corect este următorul :** «Alexandru Lăpuşneanu se vădeşte o temă producătoare de capodopere : dacă nuvela istorică românească începe cu Alexandru Lăpuşneanu, filmul istoric românesc începe cu „Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu"».

atelier literar
poșta redacției

C. DOCHIAN : În general, lucrurile par în scădere de nivel, s-au ivit și niște jocuri prozodice ușuratice, superficiale, de epigonism arghezian facil (în care singura preocupare a rămas sunetul „din coadă"...). Doar cîteva pagini mai amintesc, mai mult ori mai puțin, de bunele promisiuni de odinioară („Cîteva pietre", „Copilărie", „A patra primară").

I. GRECU : Parcă e ceva mai bine, în unele pagini („Coboară", „Ascultă", „Mai mult gol", „Taină", apoi „Cînt despre voi", „Degete lungi") dar nu la nivelul primelor începuturi, atît de promițătoare (Gaga Bleu). Ce se întîmplă cu dv ? (impresia e că linceziți pe undeva, „ascuns de lume" și vă ghiciți în palmă viitorul — în loc să vi-l faceți singur !... De pildă, „atacînd" o facultate, o școală, o meserie...).

VALGERIAN : Mulțumim pentru vorbele bune și așteptăm manuscrisele.

AL. PRIB : Cîteva pagini nițel mai înfiripate în cele două plicuri („Așteptările", „Poate de aceea", chiar „Cinstite Domn") Dar, de la Blaga încoace, nu prea se mai poate spune „Eu nu strivesc" !...

ANDREI NICOLAE : Cîteva din pagini se apropie destul de bine de poezie : „Pînă la poartă", „Calvar", „Independență", „Solar". Continuați și țineți-ne la curent.

N. RUGINĂ : E multă sensibilitate și tristețe, în aceste manuscrise, care, însă, nu întotdeauna se „traduc îndeajuns de bine" în poezie. Totuși, sînt și lucruri mai înfiripate, care par să reprezinte niște promisiuni : „Poem ascuns", „Aleea plantelor", „Amar tîrziu". Să vedem ce mai urmează.

LILIANA GEORGESCU : Meditații subțiri și versificări ingrijite, dar freamătul liric se ivește destul de rar și vag („Orfeu"). Merită să continuați.

N. ANDREI : Încă sovăitoare și stăpînite de ecouri școlare, paginile aduc și unele semne de poezie, pe care sperăm să le vedem, într-o zi, confirmate și înmulțite („Definiție lirică", „A nins", „Toamnă").

C. FIRUȚĂ : E un lucru bine făcut (pe o rețetă „clasică", cumva poescă), dar bine făcut, cu măsură, discreție, îndeminare (chiar dacă, uneori, articulațiile povestirii nu sînt tocmai ferme). Sînt bune perspective, pe care trebuie să le luați în serios.

EMANUEL MAXIM : Se simte lipsa experienței, nesiguranța, dar în unele pagini se aude un zvon liric promițător („Vinovata", „Ușa s-a închis ușor", „Despărțire"). Să vedem ce mai urmează.

OPTIMUS : În ultimele două plicuri, cîteva pagini mai limpezi („Notă", „Constatări", „Luciditate", poate și „Myosotis"), printre altele tulburi, greoaie. Scrisoarea, interesantă, aduce și o propunere pe care o „cumpărăm" cu plăcere.

DAN IORDACHE : Nu sînt progrese notabile ; ceva mai bine, dar încă greoi, zgrunțuros, netransfigurat, în „Iubito", ceva și în „Omagiu tăcut", mai mult ca idee.

ANA ADAM : Aveți dreptate cu citatele — ele sînt, aproape toate, în afara poeziei (dar de unde le-ați pescuit cu atîta fler ?...). Noile versuri trimise sînt slabe, dezamăgitoare, infirmînd primele impresii („un suflet lăuntric le cîntă" — cum ar putea fi un suflet ne-lăuntric ?! — iar cîntecul sirenelor, cel puțin în cazul lui Odiseu, era departe de a fi — se știe — „pentru puritate, pentru frumusețe"... etc. „Antibaladă", confuză, tulbure, e năclăită într-o obsesie de sînge, de gust dubios). Ceva mai bine, oarecum, în „Tu și eu".

T.D. Transilvan, Ioan Vania Ivan, Radu Ciobotari, Valeria Grigoraș, Sivinn, Magul („Ca un vis pierdut, copilăria"), **Leontina Cornilă, Sita Q., Eu, George D. Ladima, Gheorghe Olteanu. I. Timofei, Mirela Matei, Mi-O-Ma, Nicolae Cricovanu, Costel Grecu, George Dan, Hatorim, Titi Boldescu, Alina Carmen Diaconescu, Alina Theodorescu, Daniel Dragomirescu, Iulian Lörincz, Ana Albu, Ion Grigoroiu, A. Popa, Viorel Feieș, Mihail Aronescu** (ceva, în „Pe atunci"), **Oscar Dan** (ceva, în „Lui D.A."), **David I. Gheorghe, Petru M. Stoian, Stejărel Ionescu, Corneliu Manu, Ștefana Stroie, Tatiana Boagă, Aldescu, Vincent Mihail, Alexandra Cârstea, T.H.M., Ionel Mușat, Mihai C. Constantin, R.I. Dewar, Nelu Negură-Buior, Vasile Răscanu, Garusa, Nicolae I. Petricsek, Florin Georgescu, Cornelia Vaida, Bogdan Buzdugan, I. Cristinescu, Adrian Vulpescu, Ilie Florian, Iolanda Dinescu, Aurel Apostu, Aurelia Șteff, V. Bonica, Gabi Gabriel, Cristina C. Roman, D. Chiriac, Liviu Negres** (mai bine, în „Tu quoque". „Cîntec pentru iubitele"), **Grigore Tundrea, Mona Cristea, Lin Cotur, I. Enescu-Fripcea, Nicolae Reavăn, Stelian Fetelea, Petre Bobei, Adriana Ștefănescu ,Nicolae Gheorghe Dican, I. D. Sicore, George M., Octavian Anca,** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fulger

Și eu am așteptat sub stele îngîndurate,
în prima noapte caldă și strălucitoare
a anului,
somnoroasele vești dinspre bobul de grîu.

Zăpada mai era doar o aureolă albastră
sub bolta de ramuri —
acolo unde respirația căprioarei
desena înflorescențe suave
pe oglinda înmiresmată a riului.

Aripi galbene luminau
neștiutele, măruntele planete
risipite prin cuiburi.
Tunetul sevelor proaspete
a explodat fericit
peste imaginea ascunsă a soarelui
sporind cu un cerc
în trunchiul bătrînului brad.

Și eu, în noaptea fierbinte,
am căutat orb
vorbele unui poem despre
fireasca întoarcere a țării
în anotimpul sublim.

La lumina primului fulger
am scris cu uimire —

„Ea mă iubește"

NELU STANCIU

Clișeu voalat

Mașina întunecoasă
cu resturi de covrigi sfărîmați
ce bucurie chiar dacă
nimeni nu m-a așteptat
ce bucurie rochia roșie murdară
și servieta cu schimburi nepurtate
din nou sub lumina soarelui
surîs cu un covrig în mînă
în fața porții șubrezite surîs
curtea îngustă cu liliac și gutui
mă primește ce bucurie
chiar dacă nimeni
de acum nu mă va aștepta.

VIORICA IONESCU

Poem

Tîmplă de bătrîn
calmă ca o flacără așezată
drept cumpănind
întîmplările vieții și ale morții
os alb pe care timpul
argint se depune să nu piară.

MIHAI CRĂIESCU

Cînt despre dor

Cînt despre dor și iubire
Cînt despre tot ce se poate cînta
Și încă nu se poate cînta
În această largă nemărginire
Împrejmuită cu ziduri.

IORDAN GRECU

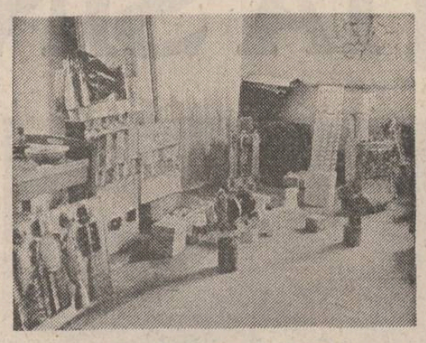

Vasile Craioveanu : „Atelier"

Mărturisire

Orașul așteaptă să vin
Așteaptă să sădesc pomi
să-mi sădesc mîinile
în beton
Nu știe că eu
m-am născut
în cîmpie
că urăsc piatra
că urăsc pufăitul mașinilor
că
nu
cred
în iarba
artificială.

MARIN NICOLAE

Dimineață

Noaptea merge desculț
un bărbar pe cer
și ară cîmpia cu capul.
Copiii ies din copaci
cu cenușă în păr
și privesc la orizont
unde se-adună un singe
asemenea zorilor.

ION POTOLEA

Secol

Saltimbanc ce-și schimbă în ritm infernal scufiile

Secol uns cu toate exploziile și toate alifiile

Secol grăbit ce-i înjugat la tachete istoria
Numai tu știi cum uitarea îți roade memoria.

Și scincești așa cum scincește după mamă copilul
Cînd simți că plecarea se grăbește să-ți înalțe azilul.

Și pentru că tot pleci noi o să-ți punem cununi
Dar lasă-ne în pace lasă-ne în dragoste și lasă-ne buni.

DAN PAVEL

Scriere pictografică

Și totuși, atîta vreme cît neantul
E numai un cuvînt
Săpînd fîntîni de gravitate
În netede cîmpii de stil
Ești doar un simulant,
Un scamator cu verbul.

✲ ✲

Andantele acesta
Făcînd demonstrația completă
A infinitului
Pare a-ți da cele mai grozave asigurări
De permanență.

✲ ✲

Extazele, chiar și ele
Niște margini
Îmbibate cu azur.

✲ ✲

Ar mai fi fluviul
Îmblînit în flecarele-i maluri.
Ce este a mai fost
Ce-a fost va mai fi.

O, nuntă a lui Francisc
Cu sărăcia tăcerii !...

✲ ✲

Prostii, spuse termita
Pînă deseară
Mușuroiul va fi gata.

DAN CERNESCU

L-AM CUNOSCUT PE TUDOR ARGHEZI

Iarba de catifea (II)

EVOCARE DE IOANA POSTELNICU

era prin anul 1943. Eram secretară literară a Teatrului Național. Mă aflam în cabinetul secretarului Radu Vasilescu, ginerele lui Liviu Rebreanu, pe atunci directorul Teatrului Național. Radu Vasilescu, de altfel vioi, cu ochii cuprinzînd repede tot ceea ce i se înfățișa, a început să-și orînduiască, preocupat, lucrurile de pe birou. Adică le atingea cu virful degetelor pe unul, pe altul, cu oarecare febrilitate. Întrerupea această îndeletnicire și se repezea la ușă. Se uita de-a lungul coridorului, apoi la nea Niță ușierul. Și revenea. Alteori aflați în cabinet am receptat febrilitatea lui ca ceva normal, Radu Vasilescu fiind mereu în mișcare. Deodată, ușierul Niță a virit capul pe ușă. Vine, a strigat șuierînd, vine ! Radu Vasilescu a scuturat din umeri. S-a uitat la cei aflați de față și ne-a anunțat ca pe un eveniment.

— Vine poetul Arghezi.

— Vine Arghezi ? am strigat în sinea mea și am rămas pe loc în vreme ce unii din cei aflați în birou au înțeles să se retragă.

S-au scurs cîteva minute pînă ce Arghezi a urcat treptele din stradă la etaj, a străbătut coridorul și a ajuns la ușa străjuită de Niță. În vreme ce m-am ridicat în picioare așteptînd ivirea lui, am receptionat estomparea zgomotului ce venea din coridorul în care actorii stăteau la șuetă. Mărturisesc că-mi bătea inima de emoție. Se scurseseră mai bine de 20 de ani de cînd „îl cunoscusem" pe el și pe ai lui în adolescența mea. Se scurseseră ani în care s-au acumulat diferite aspecte, detalii, informații despre cine era Arghezi. Îl citisem, bine înțeles, și personalitatea lui se rotunjise magnific. Acum aveam să-l cunosc „de visu".

Ușa a fost împinsă de Niță și în prag a apărut un omuleț îndesat, un fel de dreptunghi îmbrăcat în demi de homespun, pe care sta un cap, nu rotund ci parcă în colțuri. Pe nas se odihneau niște ochelari cu rama groasă, neagră, iar sub nas o mustață tăiată scurt, în formă anacronică. Purta în mînă o servietă. Nu era înalt, ba mi se păruse după cele ce am purtat în mine atîția ani, mic. Nu avea cap de „intelectual". Aducea mai curînd cu un funcționar ce purta undeva acte. Avea o înfățișare molcomă, inofensivă, cu toată privirea aspră, severă. Iar cînd i-am auzit glasul, eșafodajul crescut 20 de ani în imaginația mea tinără, s-a prăbușit. Vorbea rar, cu un timbru înalt și sec, așa cum vorbeau bătrînii, fără intonații sau nuanțe, rostind cuvintele pe un singur ton monoton. Parcă ar fi cîntat surd pe o singură coardă. Prin lentilele groase ale ochelarilor, privirile țîșneau, da, țîșneau înțepătoare, lipsite cu totul de bunăvoință, de amabilitate, de acel suris discret de blîndă expresie a celui care ține să fie plăcut interlocutorului la care a venit. A răspuns sec protocolarelor cuvinte ale lui Radu Vasilescu, care l-a îndreptat spre ușa cabinetului, unde se afla Liviu Rebreanu.

Cînd ușa s-a închis după el, părea că ceva a rămas pulverizat în aer. În acel loc, în încăperea aceea tăcută, trecuse un omuleț care era uriașul poet ce punea dulcea detunătură în versuri, care deținea taina creației atît de originale, de înaripate, de geniale.

Anii au trecut. Războiul, apoi acel avînt sincer al scriitorilor spre noi idealuri... Apoi articolul lui Sorin Toma care încerca să-l șteargă din literatura noastră pe acest titan al poeziei cum strivești cu talpa o gînganie. Am aflat că în poartă la Mărțișor se vînd cireșele din mirifica grădină a poetului. Că însuși poetul e cel ce le vinde. Am aflat ca Mitzura face figurație la Teatrul Național... Am aflat că prieteni ai familiei aflați la București desfac marfa Mărțișorului în capitală, venind astfel în ajutorul familiei Arghezi. Se izbise cu barda în trunchiul poetului, ca și cînd am fi avut milioane de personalități, din care Arghezi putea dispare.

Și deodată Arghezi a reapărut. L-a adus la suprafață forța harului său, și o judecată mai cuminte. Un poet ca Arghezi nu putea fi șters din literatura noastră, de miopia celor care construiseră paturi ale lui Procust.

Îmi amintesc de conferința pe țară a scriitorilor din anul 1956 în sala din strada Lipscani, la masa prezidiului a fost invitat Arghezi. Urale i-au însoțit pașii, și prezența pe podium... Așezarea lui la locul ce-l aștepta, de neînlocuit de altcineva, umpluse inimile scriitorilor de lumină...

Seara, în marea sală a Casei Oștirii, un uriaș banchet încheia lucrările congresului. Sub candelabrele strălucind în sclipirile becurilor, între coloanele somptuoase, se aflau înșirate mesele. Plutea deasupra capetelor oamenilor artei și culturii, o stenică atmosferă în care erau topite încrederea în viitorul culturii noastre, angajamentele unei dăruiri sincere pentru țelul înalt spre care literatura și arta în general imping o țară tînără pe drumul pe care a apucat.

După întrupatarea cu bunătăți, o parte din mese au fost înlăturate, creîndu-se spațiu. S-au alcătuit grupuri, se schimbau idei, păreri. Cu greu își făcea cineva drum prin mulțime. Deodată s-a făcut mișcare. Se propaga această mișcare ca niște valuri ce se apropie de țărm. Invitații se mișcau, făceau loc. Cineva voia să străbată mulțimea, să ajungă la scara ce ducea jos, la ieșire. Printre pîrtia ivită l-am văzut pe Arghezi. Înainta însoțit de d-na Paraschiva, de Mitzura și Baruțu. Era îmbrăcat în haină neagră, cu o cravată neagră, înnodată. Străbătea flancurile scriitorilor, "ascuns" după lentilele groase ale ochelarilor. Înainta cu pași mărunți, parcă dus pe sus și se apropia de locul unde mă aflam eu... Într-o clipă au năvălit amintirile. Tot ceea ce s-a sedimentat în adolescența mea, tot ce a urmat de-a lungul anilor, versurile argheziene pe care le-am folosit în romanul meu de debut „Bogdana".

— Vrei să fii tu iarba mea de catifea...

Am ieșit din rînd... I-am ieșit în întîmpinare. M-am apropiat de el și i-am întins mîna cu o fierbinte îndrăzneală.

— Mă bucur... mă bucur maestre din toată inima că sînteți între noi... Mă bucur.

Arghezi s-a oprit mai puțin de o secundă. S-a uitat la mine fără să deslușesc în ochi altceva decît aceeași privire aspră, ascuțită din cabinetul Teatrului National. Mi-a strîns degetele și s-a depărtat împins înainte de familie. Oare a receptat anonima manifestare de admirație ? Nu știu. S-a depărtat spre ieșire propulsat parcă de membrii familiei care-l înconjurau.

Se sărbătoreau cîteva zeci și ceva de ani ai lui Tudor Arghezi la Casa scriitorilor din Calea Victoriei. Se aduseseră reflectoare, venise televiziunea. Zaharia Stancu își plimba silueta de plop printre scriitori, supraveghind aranjamentele necesare. Deodată se făcu mișcare în asis-

Desen de Robert Drăghici

tență și în uriașul hol a pătruns Tudor Arghezi. Era ținut de subsiori de Mitzura și Baruțu. Doamna Paraschiva era absentă. O luase înaintea lui spre căile veșniciei. Era purtat de subțiori, ca foștii boieri, ca tălpile să nu-i atingă pămîntul. Ochii erau uriași sub lentilele groase, și privirile aspre, necomunicative se uitau la asistență, parcă speriate, ca și cînd s-ar fi aflat între necunoscuți. Nici un semn de bunăvoință, de recunoaștere a vreunuia din cei aflați în asistență. Se mișca ascultător spre locul spre care era purtat. Spre un fotoliu ce-l aștepta. S-a lăsat cu dificultate între brațele lui, apoi și-a aprins o țigară, și-a lipit spatele de spătar, parcă pus pe așteptare, privind înainte, fără interes, la chipurile scriitorilor veniți la sărbătoarea lui. Nu se deducea prin nimic că-i spun ceva acele expresii pline de simpatie și prețuire.

Zaharia Stancu a urcat 3—4 trepte pe scara ce ducea spre etajele de sus a cuprins cu frumoasele și tăioasele lui priviri asistența și a început să elogieze pe marele poet. Vorbea și se uita spre sărbătoritul care sta impasibil în fotoliul său. Au urmat lecturi din opera poetică a lui Tudor Arghezi, în vreme ce reflectoarele îi luminau fața poetului și a asistenței, iar aparatele de luat vederi zbîrnîiau discret.

Mă aflam chiar în spatele sărbătoritului, nădăjduind să fiu imortalizată lîngă făuritorul cuvintelor potrivite, a psalmilor, a atîtor poeme în care a topit graiul nostru, dîndu-i mai multă strălucire decît are.

Deodată am văzut că poetul se mișcă în hainele lui negre, prea largi. A mișcat gîtul, a ridicat brațul și palma. A rostit cîteva cuvinte așa, ca pentru sine. Mitzura s-a aplecat asupra lui. M-am aplecat și eu să aud, înclinînd ușor capul.

— Cine-i acela ? a întrebat arătînd spre Zaharia Stancu, cu virful bastonului. Ce se petrece aici ?

Mitzura, în ureche, i-a șoptit numele președintelui. Tudor Arghezi a ridicat bărbia. Nu știai dacă e mulțumit de cele ce a aflat și a răcăzut în pasiva lui stare.

Sărbătorirea a luat sfîrșit. Arghezi a fost ajutat să se ridice. Familia i-a proptit trupul între brațele ei, și grupul a pornit spre ieșire, însoțit de alaiul scriitorilor, care-și exprimau astfel marea prețuire pentru gigantul Poet care era deja plecat dintre ei.

Despre « scriitorul total »

Urmare din pag 1

nea la punct. Dar de unde extrage Șerban Cioculescu șirul precedent de judecăți ? Dintr-un paragraf călinescian asupra „Jurnalului literar" : „revista cultiva scriitorul total și cerea dar și criticului ca măcar sub titlu de experiență să scrie versuri, proză, iar în lipsa talentului, eseu de înaltă cerebralitate". Și care este „critica post-călinesciană" impricinată ? Numai D. Micu, autorul observației următoare : „G. C. a fost încoronarea superioară a ceea ce el numea „scriitor total" lipit de Ș. Cioculescu de aceasta : „În toate domeniile în care s-a manifestat, G. Călinescu a deschis perspective noi și a introdus noi limbaje". E ușor de văzut aici două judecăți separate, întîia de valoare cu accentul nu pe impresia „totalității" inovatoare, căci „nou" nu vrea să zică, se înțelege, valoare absolută. Se observă însă fără efort că nici unul din adversari nu putea să stimuleze, în chip logic, teribila demonstrație cioculesciană. De altfel, argumentele în sine sînt de mirare. Criticul polemist crede că avem a face cu un „concept", acolo unde era o fișă istorică pe un fapt real ; are impresia că „scriitor total" presupune judecată de valoare și s-ar înfățișa, în final, sub forma unui criteriu, vede în aceasta o „formulă magică" și îl aliniază în polemică, inexplicabil, și pe Iorgu Iordan.

Nu s-a înțeles totuși de nicăieri că a fi un „scriitor total" ar conține un semn de superioritate valorică. Dacă ar fi așa, Grandea l-ar sufoca pe Mateiu I. Caragiale, Bolintineanu — pe Slavici (observația este elementară). Cum se deduce ușor, G. Călinescu nu face din formula în chestiune un „criteriu", cît despre observația lui D. Micu accentul cade asupra „nouătății" perspectivelor, iar nu a valorii prin „totalitate". Este limpede că polemica nu are, în acest cîmp, nici un sens.

Cu toate acestea, observația lui G. Călinescu este adevărată și inițiativa lui ar trebui notată pozitiv. Eu nu vestejesc, esteticește, gîndul unui poet de a compune roman sau nuvelă, precum nici pe acela de a scrie teatru. Lirica, încercată cu răceala caracterologică a prozei, poate ieși întărită valoric dintr-o asemenea excursie extranee. Prozatorul, dedat exercițiului liric, cîștigă în acuitate senzorială. Poetul rătăcit în critică dă în general judecăți umorale însă e un excepțional analist. De altfel, a vedea poezia, proza, teatrul și critica drept niște domenii delimitate fatidic este hotărît o eroare. Poezia are epică (fie și de idei), proza nu poate exista în afara lirismului, teatrul se desfășoară în mediul epic și conține judecăți inițial lirice, căci altfel n-ar avea conflict, critica este născută dintr-o inițiere în arte care e cu atît mai lăudabilă dacă nu rămîne în regim teoretic. Așa-zisele genuri au în fapt realitate empirică și origine comună căci nu există în stare pură decît extrase o clipă din realitatea nemijlocită, pentru o experiență de ordin teoretic. În fapt, liricul potențează epicul în roman, deși se găsește aci în proporție mică, proza (văzută în forma ei de gîndire în timp) este inițial lirică și așa mai departe. Gîndirea însăși este lirică în expresie și epică în conținut, teatrală cînd este dialectică, critică întrucît le întrunește pe acestea. Critica este lirică la dimensiunea epicii obiective. Cine vede în acestea pure jocuri de cuvinte, se înșeală, și o examinare fără încruntări fățioase va nota adevărul observațiilor înșiruite pînă aici. Totuși, este exercitarea în domenii feluri te un factor esteticește obligatoriu ? Nicidecum, fiindcă altfel ar însemna că este aprioric valabil acela care îmbrățișează laolaltă ori succesiv mai multe genuri. Domeniile literare se potențează reciproc și probabilitatea valorii crește o dată cu experiența genologică multiplă. Totuși, judecata mea nu poate fi tulburată, în pozitiv, știind că autorul a compus, biograficește, și în alte genuri. În sine, valoarea privește opera solitară ca și cum ar fi anonimă, fără autor.

„Totalitatea" literară, prin urmare, nu este necesară ci recomandabilă căci, din moment ce scriitorul exprimă universul prin literar, este de înțeles că aptitudinea lui inanalizabilă se poate experimenta multiplu în cadrul aceluiași domeniu. În fapt, proză, poezie, teatru sînt literatură și a le încerca pe toate nu este o erezie (argumentul lui Șerban Cioculescu, cu „uomo universale" n-are, în fine, nici o legătură) căci materia propriu-zisă nu diferă structural. A gîndi altfel este a cere pictorului să zugrăvească numai portrete și deloc peisaje ori a interzice muzicianului să compună simfonii pentru că a dat o sonată valoroasă.

Oricine judecă în bună-credință înțelege de ce am dreptate. A fi „scriitor total" nu este un „criteriu" și nici o „judecată de valoare" ci este un indemn natural, explicabil esteticește, iar în cazurile rarissime de izbîndă multiplă — observație de ordin descriptiv. G. Călinescu nu gîndea altfel, căci a exprimat ideea pe înțeles ; D. Micu a dat un reper faptic într-un cadru critic real. De s-a putut înțelege altfel, atunci nu este vina lor.

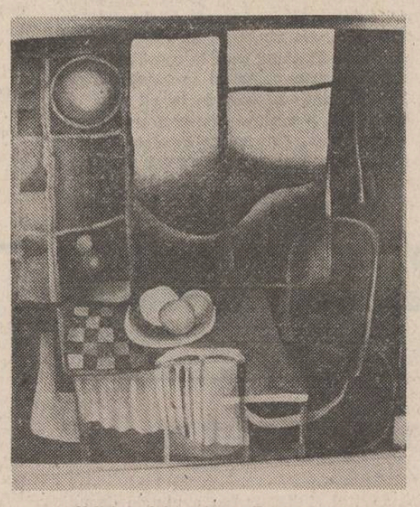

Kristina Szigenthy : „Fereastra"

SPORT — Cine vă inhibă ?

● Două înfrîngeri în deplasare și un meci egal (în care adversarii au marcat trei goluri și noi numai unul !) pe teren propriu. Acesta este, deocamdată, bilanțul de primăvară al reprezentativei noastre de fotbal după iarna din America de Sud. Știu, nici acum nu ne-au interesat atît rezultatele (deși palmaresul național este totuși palmares), cît constituirea unei adevărate echipe, capabile să depășească preliminariile C.M. Din păcate însă, și în ciuda „valurilor" de declarații ale antrenorilor și jucătorilor, sîntem obligați să constatăm din nou că am rămas în continuare și fără rezultate și fără... echipă. Mai mult, în ultima vreme apărarea („fără probleme") pare hotărîtă să-și atace propria poartă, în timp ce atacanții noștri fac eforturi disperate s-o împiedice. Această situație precară justifică locul ocupat în clasamentul actual al fotbalului european și faptul că St. Covaci este clasat altfel între tehnicienii europeni nu ne mingiie deloc. Cu alte cuvinte, ignorînd ciudatul contrast dintre echipă și antrenor, am fi preferat un antrenor mai slab și o echipă mai bună. C. Cernăianu nu ne mai interesează de mult, prezența lui la națională ținînd de domeniul miracolului. Oricum, mărturisim că sîntem triști, dar recunoaștem că am fi fost și mai triști dacă, după o victorie chinuită sau întîmplătoare, i-am fi văzut pe responsabilii fotbalului nostru plimbîndu-se țanțoși prin mijlocul străzii. Lecțiile pe care le-am primit de la adversarii noștri sînt amare, dar ne îndoim că se va învăța ceva din ele. Pentru că înaintea acestor lecții au fost altele din care nu s-a învățat nimic. Moara selecției macină mai departe jucători cu nemiluita, astfel că am ajuns să ne mirăm că nici noi, cronicarii nu am fost convocați la lot pentru o călătorie mai lungă sau mai scurtă în străinătate. Credem că nici nouă nu ne-ar fi prea greu (cum nu le-a fost nici jucătorilor care au fost în turneele artistice sud-americane, dar nu au jucat) să ne dărăm sacoșele de sport dintr-un cantonament în altul. Vederea selecționerilor ori este prea lungă, ori prea scurtă, altfel nu înțelegem de ce ei văd într-un fel și noi în altul, cînd ar trebui să vedem împreună „binele" fotbalului nostru. Așa că ne resemnăm și de data asta, așteptînd cu umilință să fim aspru criticați de antrenori și de jucători pentru ultimele rezultate, ca și pentru cele viitoare (de la Cernăianu ne-am aștepta și la cîteva palme, știut fiind că domnia-sa se exprimă „pedagogic" și în acest mod). Da, tovarăși antrenori și responsabili, numai noi, cronicarii, poate și spectatorii, sîntem vinovați că vă inhibăm, făcîndu-vă să uitați schemele de la cabină ! Noi îi demobilizăm pe jucători, nu dumneavoastră care îi lăsați să joace cum și cît vor ei să joace. Numai noi și spectatorii nu ne pricepem la fotbal, așa că ar trebui să ne dați afară de pe stadion, ca să vă vedeți în liniște de treabă. Și dați-i afară și pe arbitri. Și ei sînt de vină ! Dați-ne pe toți afară !

P.S. Salutăm călduros echipa de juniori și pe antrenorii săi, Nunweiller și Cosma, care au reușit, în sfîrșit, calificarea în turneul U.E.F.A. Este prima noastră calificare la nivelul unei reprezentative după cea din Mexic. Facem și o precizare pentru colegul nostru **Discobol** : șanse de a cîștiga campionatul are chiar și liderul actual, **Universitatea Craiova.**

Ulise

REVISTA STRĂINĂ

● **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ,** în vîrstă de 64 de ani, Roland Barthes, cunoscut om de litere, critic literar și profesor la Collège de France, autorul unor scrieri de referință pentru mișcarea literară de după 1950, unele dintre volumele sale fiind larg cunoscute specialiștilor precum și cititorilor din țara noastră. Este vorba, mai cu seamă de „Le degré zéro de l'écriture" (1953), „Michelet par lui-même" (1954), „Mythologies" (1957), „Sur Racine" (1963), — volum apărut și în românește — „Elements de semiologie (1965), „Critique et Vérité" (1966), „S/Z... L'Empire des signes" (1970), „Le Plaisir de texte" (1973), „Fragments d'un discours amoureux" (1977).

Născut la 12 noiembrie 1916 la Cherbourg, Roland Barthes, după ce își ia licența în filologie clasică la Sorbona și după un stagiu la catedră este, între 1948 și 1950, lector de franceză la București. În 1960 devine șef de lucrări, apoi director de studii la Școala practică de înalte studii, iar după 1966 ține cursuri în S.U.A. și Maroc. Din 1977 este profesor la Collége de France, Roland Barthes rămîne, alături de Gaston Bachelard, cel care a fertilizat critica literară a ultimilor 30 de ani, dar nu atît ca teoretician al semiologiei ci, mai cu seamă ca umanist, el căutînd prin tot ceea ce a făcut „să aprofundeze cunoașterea omului pentru a-l ajuta pe acesta să se cunoască mai bine și să trăiască astfel mai bine între semenii săi." **(J. Ph. Lecat)** „Opera lui Roland Barthes rămîne în inima fiecăruia ca un apel vibrant la libertate și fericire" **(Fr. Mitterad).** „...Un intelectual care a consacrat simburele muncii sale unei noi gîndiri asupra imaginarului și comunicării, plăcerii textului și materialității scriiturii..." **(Guy Hermier)**

● **PREMIUL „ZMAJ",** pe anul 1979, prestigioasă distincție iugoslavă acordată la Novi Sad, a fost atribuită poetului Dušan Kostić pentru întreaga sa activitate literară. Din juriu au făcut parte Pavel Popović, Borislav Radović, Tvrtko Kulenović și Bogdan Cipić.

● **PICTORUL AUSTRIAC** Oskar Kokoshka a fost omagiat printr-o expoziție comemorativă la Viena în lunile februarie-martie 1980, în cadrul căreia au fost prezentate publicului, pentru prima oară, toate picturile în ulei aflate în custodia statului austriac. La 26 februarie, guvernul federal a decis fondarea unui premiu comemorativ Kokoschka care va fi decernat pentru realizări deosebite în domeniul artelor frumoase.

● **PREMIUL „THEODOR HEUSS"** a fost acordat în acest an sociologului Horst Eberhard Richter din Giessen și Organizației de întrajutorare „Pămîntul oamenilor". În discursul său intitulat „Responsabilitate față de aproapele nostru" Horst Eberhard Richter a remarcat importanța atitudinii semenilor noștri față de problemele fundamentale ale vieții publice de azi. „Reversul politicii de destindere, oricare ar fi rațiunile sale, este desigur, o dovadă a lipsei de maturitate socială", a afirmat omul de știință.

● **ARHEOLOGII CHINEZI** au descoperit în apropierea muntelui Lim din valea Fluviului Galben, o enormă armată cu soldați și cai de teracotă, în mărime naturală, pe care primul împărat al Chinei, Ch'in îi folosea pentru apărarea Marelui Zid, acum 2200 de ani. Statuile sînt întruchipări fidele ale soldaților din epoca respectivă și se află într-o perfectă stare de conservare.

● **URMELE VECHIULUI ORAȘ LAETI,** consemnat de comercianții italieni din secolul al XIV-lea în hărțile lor, datorită relațiilor ce le avea cu Asia centrală, au fost descoperite în Kazahstan, pe litoralul estic al Mării Caspice. Oraș de o bogăție legendară, care ulterior s-a scufundat în mare, Laeti își păstrează nealterate, sub apele mării, construcțiile, vasele ceramice, podoabele, cuptoarele meșteșugarilor. Întreaga așezare reprezintă un complex arheologic de o deosebită însemnătate pentru studierea vieții și orînduirii sociale a poporului kazah din acele timpuri.

● **„REVER LA MER",** cartea lui Jacques Sternberg apărută la editura Gallimard, a primit Premiul „Drakkar". Această distincție (a cărei valoare se ridică la 10.000 de franci) este atribuită unei opere în care marea joacă un rol important.

● **DE CURÎND** s-a republicat lucrarea „Viața lui Thomas Morus" de William Roper, autor considerat de Dr. A. L. Rowse unul dintre primii clasici ai romanului biografic modern. Perioada tinereții lui Thomas Morus, cu un ușor aer de biografie romantată, a fost adusă la lumină prin prisma corespondenței purtate de acesta cu Erasmus din Rotterdam. Tabloul ultimilor ani ai vieții marelui umanist a fost completat în lucrarea de față, de către William Roper, fiul autorului. Cartea a fost scrisă nu mult după execuția lui Morus, în 1535. Aceasta a fost prima dintre multele biografii — după unii cea mai iscusită — dezvăluind lucruri mai puțin cunoscute despre viața lui Thomas Morus.

● **EDITORULUI PAUL ROBERT,** „tatăl" cunoscutelor dicționare care îi poartă numele, i-a fost decernat premiul „Balzac", de către „Societatea Prietenii lui Balzac" și de Juriul celor 13 din care fac parte, printre alții, mai mulți academicieni.

● **ÎN EDITURA FAYARD** a apărut volumul „Un theatre pour la vie" cuprinzînd reflecții și note de lucru ale cunoscutului regizor italian Giorgio Strehler, ardent apărător al unui teatru simplu și firesc, pe înțelesul tuturor, așa cum de altfel semnifică însuși titlul original italienesc, „Per un teatro umano".

● **ÎNTRE 17 MAI ȘI 22 IUNIE** se va desfășura ediția 1980 a Festivalului Vienei, intitulat „Un oraș mare într-un stat mic — Viena între 1918—1938". Un amplu simpozion cu tema „Orașul și urbanitatea în opera lui Musil" (12—14 mai) va deschide lucrările Festivalului. Din aria largă a manifestărilor, spicuim : „Johny cîntă" de Ernest Krenek și „Căsătoria lui Isus", opere care se vor cînta la Theater an der Wien, „Ultimele zile ale umanității" de Karl Kraus (în regia lui Hans Hollmann).

● **PREMIUL ARTHUR HONNEGER** (fundația franceză) a fost atribuit compozitorului polonez Krzystof Penderecki, pentru lucrarea sa „Magnificat" a cărei primă audiție a avut loc în Franța, la biserica Saint-Germain-des-Prés din Paris. Această operă a fost compusă în 1973—1974 în cinstea comemorării celei de-a 1 200-a aniversări a catedralei din Salzburg. De notat că Penderecki este al doilea compozitor polonez distins cu acest premiu, primul în 1973 fiind Tadeusz Baird.

VOCAȚIA SINTEZEI

Recenta apariție în limba română a culegerii de studii grăitor apelată **De la Zalmoxis la Genghis-Han** surprinde pe lectorii de suflet ai marelui istoric cel puțin prin deficitul temporal — cum se știe, ediția originară, în limba franceză, datează din 1970... Totuși, surprinderea de început e compensată de ceea ce, jurnalistic, numim aducerea la zi a informației. Merită, de aceea, semnalată inserarea în ediția prezentă a unor lucrări și nume absente din varianta inițială — și insistăm nu numai datorită importanței acordate actualei versiuni, cît mai cu seamă deoarece am fost unul dintre lectorii versiunii princeps, unul, deci, dintre entuziaștii de început. **Trompe d'oeil** funcționează și în asemenea ocazii încît culegătorii de curiozități se pot precipita, chiar cu folos, pentru că nu vom avansa aci decît pe acele nume care ni s-au părut indispensabile și, evident, i s-au părut și autorului cîtă vreme nu le-a eludat. Lapidar, Mircea Eliade (re) amintește în notele de subsol, uneori și în interiorul studiilor, despre aportul cercetători afirmați mai mult sau mai puțin recent. Fie și simpla lor enumerare, și spune mult despre deontologia care a prezidat totdeauna elaborarea lucrărilor lui Mircea Eliade, cît și despre efortul permanent al savantului de a parcurge orice informație considerată eficientă în direcția propriilor căutări.

În aceeași prefață, Mircea Eliade mai notează și că, atunci cînd s-a decis să strîngă într-un singur volum cele „cîteva studii despre religiile și folclorul Daciei și Europei orientale" a sperat că va deține și răgazul necesar redactării a încă „două mici monografii, una despre Colinde și sărbătorile de iarnă și cealaltă despre Călușari și dansurile cathartice". Problematica generată de străvechiul dans Călus și de interpretii scenariului, călușarii, a interesat și va interesa nu numai pe etnologi sau folcloriști. Cum e știut, călușarii pot fi asociați cliseului mitic om-cal= centaur, amplu dezbătut de G. Dumézil în cunoscuta lucrare **Le problème des centaures** (Paris, 1929) unde, din păcate, așa cum arătam și altundeva, nu se uzitează decît de o singură cercetare românească, privitoare la jocul de iarnă al **brezaiei** (Cf. G. Theodorescu, **Încercări critice**, Buc. 1874...) Și e vorba de un interes cu atît mai pronunțat cu cît, astăzi, călușarii și călușerii (atestați îndeobște în Transilvania) prezintă unele deosebiri în costumație și scenariu, problema apariției și instaurării acestor deosebiri rămînînd încă o provocare venind din străvechimea tradițiilor populare românești și adresată specialiștilor. Prin această paranteză am vrut numai să subliniem fie și doar un singur aspect al importanței continuării investigațiilor în acest domeniu pentru istoria idelor (mentalităților) traco-geto-dacice și, fireste, românești. Cît despre necesitatea indelebilă a revalorificării strict științifice a colindelor, multe intervenții, echivalînd cu partis-pris-uri, ale unor O. Birlea sau M. Pop atestă interesul contemporan nedesmințit vizavi de, pe de o parte, păstrarea și, pe de altă parte valorizarea pertinentă a unor asemenea manifestări folclorice autohtone. (Între altele, Cf. interviul cu Mihai Pop din **Luceafărul**, 1976, nr. 42, pag. 8).

Chiar dacă elaborate între anii 1938—1969, deci într-un interval de peste trei decenii, studiile reunite sub titlul, repetăm, extrem de grăitor, **De la Zalmoxis la Genghis-Han**, fac frapantă unitatea de ton, de viziune și, nu în ultimul rînd, aceea stilistică. Nu mai e un secret și, sperăm, nu mai reprezintă o exagerare pentru nimeni afirmația după care Mircea Eliade posedă într-un grad superior, inconfundabil, o formidabilă vocație a sintezei. Nu excludem, nici nu s-ar putea !, deosebitul efort analitic evidențiabil oriunde deschizi cartea (cărțile aceluiași), fie și la întîmplare. La fel, nu mai puțin vizibil este laconismul, interesul pentru ceea ce este esențial — de la detaliu și pînă la un motiv sau o temă-cheie, — fapt pentru care adeseori autorul preferă să-și invite lectorul prin indicații bibliografice de subsol la parcurgerea unor întregi rafturi de bibliotecă în vederea completării asertiunilor.

Putinătatea documentelor epigrafice, alături de echivocitatea aparentă sau / și reală a celor care au fost recuperate privitor la cultul lui Zalmoxis — însăși ortografierea duplicitară Zalmoxis și Zamolxis cuvîntă în această direcție, — continuă să îngreuneze cercetările referitoare la istoricul acestui cult dacic. Dacă în zorii secolului nostru, un Nicolae Densușianu (în **Dacia preistorică**, Buc. 1913) pomenea despre „simulacrul lui Saturn, numit în timpurile dace Zalmox-is sau **Zeul-Mos**" (p. 215), sigur că între timp duhul eresurilor a mai fost străluminat, astfel încît Eliade conchide despre acela care a fost considerat, simultan, zeu, rege și terapeut că „Nu știm ce s-a întîmplat cu Zalmoxis și cultul său după transformarea Daciei în provincie romană" (p. 79) precum și că „trăsăturile caracteristice ale cultului lui Zalmoxis erau de tip misteric și escatologic" (p. 80) și în sfîrșit că „Zalmoxis a regăsit în cultura română modernă prestigiul religios primordial pe care-l pierduse în primele secole ale erei noastre, cînd fusese redus la rolul de erou civilizator". (Despre tema **erou civilizator**, a se consulta în limba română în special Al. N. Cizek, **Eroi politici ai antichității**, Buc. 1976) „Dar, evident, această redescoperire este și ea operă de cultură și se inserează în istoria ideilor României moderne" (p. 86).

Un Lucifer de tipul acelui Ahasverus analizat de G. Călinescu ca fiind reverberat, subtextual, în opera eminesciană, apare Dumnezeu ca **deus otiosus** în capitolul despre preistoria „cosmogoniei populare românești", adică : „suferind de singurătate, simțind nevoia să aibă un tovarăș cu care să facă Lumea, distrat, obosit și, în cele din urmă, incapabil să desăvîrșească creația numai cu propriile lui mijloace" (p. 98).

În secțiunea **Voievodul Dragoș și „vînătoarea rituală"**, ca de obicei, Mircea Eliade precizează că „nu eventuala «istoricitate» a unei vînători de zimbri ne interesează, ci exact contrariul : mitologia subiacentă în legenda elaborată în jurul unei asemenea vînători" (p. 136). Vom sublinia unele precizări pe care le considerăm extrem de utile, anume : „Astăzi se admite că mitul și legenda sînt «adevărate» în alt sens decît, de exemplu, o realitate istorică este considerată «adevărată». Este vorba de două moduri diferite de a exista în lume, de două demersuri diferite ale spiritului în interpretarea lumii. (...) Un popor ca și un individ, poate fi conștient de responsabilitățile sale în istorie asimilîndu-și-le curajos, continuînd în același timp să se bucure de vechile mituri și legende creînd altele ; căci acestea din urmă dau seamă de alte dimensiuni ale existenței umane" (p. 137). Considerăm aceste aserțiuni ca pe niște frumoase justificări ale bipolarității spiritului modern, apropo de ceea ce unii autori contemporani numesc nevoia de mituri (cotidiene) a omului secolului XX pe teritoriul (cît și înafara teritoriului) guvernanat de mass-media. Concluziile autorului sînt ferme. Apreciind că printr-o asemenea vînătoare rituală se evidențiază o ruptură de nivel datorită căreia este fondat „un nou mod de a exista", se postulează în fond ideea, amplu demonstrată, că animalul vînat, în cazul de față un zimbru, „reprezenta în același timp misterul lumii și cifrul care făcea lumea inteligibilă" (p. 165).

Interpretînd legenda ridicării mănăstirii Argeșului (studiul e datat 1955...), Mircea Eliade aduce la zi informația, în special evidențiind contribuția autorilor români dintre care, o parte, au fost deja citați la începutul acestor note. Pe scurt, istoricul observă că „transferul ritual al vieții prin intermediul sacrificiului nu se limitează numai la construcții (temple, cetăți, poduri, case) și la obiectele utilitare : se imolează de asemenea victime umane pentru a se asigura succesul unei operații, sau chiar durata istorică a unei întreprinderi spirituale" (p. 186). Cît despre mult comentata moarte violentă acceptată cu... seninătate, se scrie „Se poate discuta la infinit dacă această concepție derivă direct sau nu din faimoasa bucurie de a muri a geților. Fapt e că folclorul poetic românesc n-a reușit niciodată să depășească aceste două capodopere elaborate în jurul ideii de moarte creatoare și moarte senin acceptată" (p. 192). Sigur că a doua capodoperă amintită aci e balada **Miorița**, obiectul ultimului studiu.

Remarcăm din secvența **„Șamanism la români ?** o mai veche problemă ridicată de Eliade, anume despre călușarii (oameni-caii) „chemați să vindece bolnavii cu cîntecele și dansurile lor" în cîteva dintre regiunile țării. Nu putem decît regreta că în prezenta antologie încă nu sînt cuprinse meditațiile savantului prezentate, **in nuce**, în **Notes on the Călușari** din 1973...

Cultul mătrăgunei în România se citește ca un micro-roman pastoral scris de Michel Butor... Un studiu, nu doar cîteva însemnări, merită vastul spațiu acordat **Mioriței** în capitolul **Mioara năzdrăvană**. Pentru care motive respectiva baladă a strîns adeziunea unui întreg popor — prezența ei ca etalon vizînd nu numai frecvența deosebită între produsele folclorice ci și permanența în spațiul artei culte române — și mai cu seamă în ce chip ea reprezintă „modul de a fi în lume specific poporului român" (p. 228), iată centrul de greutate al atenției acordate de Mircea Eliade amplelor analize aferente. O precizare, numai, cel puțin pentru ...profani. Scrie autorul (p. 234) : „Este vorba de două teme folclorice destul de cunoscute : prima, **moartea asimilată unei nunți**, este arhaică, cu rădăcini în preistorie ; a doua temă este constituită din ceea ce Brăiloiu numește «substituirea unui element sau obiect întîmplător accesoriilor normale din ceremoniile țărănești» dar pe care am putea-o numi mai precis înlocuirea elementelor ceremoniilor funerare țărănești cu elemente sau obiecte cosmice". Se conchide, sugestiv : „Nu vrem să spunem că **Miorița** resintetizează toate caracteristicile geniului românesc. Dar «adeziunea» întregului popor la această capodoperă folclorică rămîne totuși semnificativă și nu se poate concepe o istorie a culturii românești fără o exegeză a acestei solidarități" (p. 250).

Nu avem căderea, și nici nu a fost rostul rîndurilor de față, să infirmăm — pe alocuri, așadar în punctele esențiale, așa cum unii comanditați au făcut-o acum un deceniu, — contribuția lui Mircea Eliade. Dacă elogiul nostru, privind formidabilia vocație a sintezei, li se pare unora, poate pe drept, insuficient, desigur, că, înainte de orice, eminentul istoric al religiilor, deopotrivă scriitorul Mircea Eliade, nu așteaptă alte elogii decît (re)parcurgerea volumului prezent.

Mircea Constantinescu

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Abraham Lincoln, poet (I)

„...Străbat meleagurile unei țări de vis. / Cu pasul măsurîndu-i spațiile-i goale. / Al lor, din totdeauna simt că mi-s. / Cu morții mei alături merg agale... / Din pîinea ce-a crescut aici, în vale / Mi s-a-ntrupat făptura, iau aminte. / Ce straniu să îi aflu ieșindu-mi în cale. / Și să-nțeleg că vin din cei de sub morminte...".

Versurile acestea au fost scrise de Abraham Lincoln prin anii cincizeci ai secolului trecut. Erau anii cînd literatura americană producea o puternică impresie asupra cititorilor excitîndu-le tentația scrisului. Edgar Poe dăduse literelor „Eldorado" și „Clopotele", Longfellow exulta în alegoriile sale epoca făuririi națiunii scriind „Legenda de aur", Whittier publica „Cîntecele muncii", Hathworne scotea la iveală „Litera stacojie" și „Casa cu șapte frontoane", Emerson își scria suita de „Oameni reprezentativi", Melville lucra la „MobyDick". Miezul secolului literar american începuse să fie dominat de excepționala personalitate a lui Walt Whitman care își elabora cu migală poemele din ciclul „Fire de iarbă", în vreme ce Harriet Beecher-Stowe concura cu edițiile repetate ale lui „Uncle Tom's Cabin" tirajele celor mai mari succese ale timpului. Lincoln, spirit umanist, deschis și permeabil emoției artistice, nu putea rezista tentației de a-și versifica cu discreție și în adîncă intimitate simțămintele, mai ales după întoarcerea la Springfield, cînd mandatul de senator al statului Illinois în camera reprezentanților îi expirase, și el găsise vreme să-și revadă locurile din Indiana și Kentucky, unde s-a născut și a copilărit.

Abia acum, găsindu-i versurile într-o biografie tardivă, retrăiesc aievea amintirea unui drum îndepărtat făcut cîndva în Middle West, într-un pelerinaj omagial, prin locurile unde s-a născut, a muncit și s-a ridicat în rîndul celor mai de seamă oameni ai Statelor Unite.

Adeseori realizăm prea tîrziu șansa neacordată oricui de a fi putut străbate meleaguri unde însăși istoria a sălășluit adăstînd o clipă, pentru ca în impetuosul ei mers înainte să lase o bornă de lumină, ca un far al neuitării aprins în negura timpurilor. Ce ar fi fost America fără Lincoln ? Care ar fi fost evoluția acestei națiuni, a poporului american însuși, fără zămislirea acestui om cum omenirea nu naște decît o dată la cîteva secole ? Greu de spus.

Și străbăteam ca într-un vis trăit aievea drumuri spre locuri cărora memoria oamenilor le-a restituit spiritul și înfățișarea avute de demult, făcînd popasuri de reculegere, citind documente, vorbind cu localnicii, căutînd să aflu mai mult decît pot grăi amintirile transmise din generație în generație, comentate de caligrafi ai timpurilor, sau scrise de biografi trecători și ei prin viață, după ce au încercat să surprindă un strop din veșnicia istoriei.

La Nolin Creek, nu departe de Elisabethtown, în Kentucky, s-a reconstituit cabana de pionier al Middle Westului în care, la 12 februarie 1809, în familia lui Thomas Lincoln, pădurar și tăietor de lemne, și a soției sale Nancy Hanks, fată din flori, analfabetă ca și soțul ei, s-a născut cel de-al doilea copil pe care l-au numit Abraham. O casă de bîrne cioplite cu barda, spoită pe dinăuntru cu var, cu tavanul de grinzi afumate, cămin umil în care s-au păstrat cîteva obiecte rudimentare aparținînd familiei Lincoln : o masă, cîteva scaune, două paturi cu prici, o polată cu un ceasornic vechi, o cană de lut ars, unelte de tăiat și fasonat lemnul. O casă asemănătoare s-a păstrat în Pigeon Creek, în statul Indiana, unde micul Abe și-a petrecut copilăria. Casă de oameni ai pădurilor, ca și prima, cu paturi din topor și velințe din piei de sălbăticiuni. Aici, în 1818, în urma unei epidemii, a închis ochii mama lui Lincoln, înmormîntată fiind într-o poieniță din apropierea casei. S-a păstrat un caiet pe coperta căruia, micul Abe scrisese în versuri stîngace cine era posesorul acelor file : „Abraham Lincoln / Cu mintea și pana, / Va reuși într-o zi / Cînd cel de sus își va face pomana...".

La New Salem, în Illinois, s-au păstrat mii de documente cu privire la activitatea lui Lincoln prin acele locuri. La Decatur, s-a reconstituit una din sălile de tribunal ambulant — un hangar cu bănci grosolane cioplite din jumătăți de trunchiuri de copac, cu un mic podium și o masă ca de clasă școlară primitivă, pentru judecător — unde Lincoln ,ca avocat, a pledat în diferite procese. O gravură a vremii ni-l arată ridicat în apărarea lui Jack Armstrong, fiul unuia dintre prietenii săi de tinerețe cu care, cîndva, se luase la trîntă în mijlocul satului New Salem, pentru a-și cîștiga supremația asupra unei bande de cowboys. Jack Armstrong era acuzat de crimă pe baza depoziției unui martor „ocular", care afirma că l-ar fi recunoscut pe făptaș, văzîndu-l clar, la locul crimei, noaptea, pe lună plină. Lincoln l-a pus atunci pe martor să precizeze ziua și ora cînd l-a văzut pe arestat, apoi a scos un almanah cu fazele lunii, demonstrînd că în noaptea cu pricina luna era în pătrar și că, la ora indicată de acuzator, ea nici măcar nu răsărise.

Un întreg „folklor lincolnian" a fost creat de negri din statele sudice, în ale căror cîntece și povestiri, eroul apare sub numele de Massa Linkum — unchiul Lincoln. El era, de altfel, singurul avocat din Illinois care nu refuza să pledeze în procesele negrilor, chiar și în cazul sclavilor fugiți pe care, proprietarii lor, atunci cînd nu și-i puteau recupera cu ajutorul „vînătorilor de fugari", se adresau justiției, încercînd să obțină extrădarea lor de către statele nordice unde evadații căutau azil.

Era vremea cînd, asupra conștiințelor, acționa patetic romanul Harrietei Beecher-Stowe, „Coliba unchiului Tom", apărut pentru prima dată în foileton în numerele pe 1851 ale revistei „The National Era". Doisprezece ani mai tîrziu, cînd Lincoln a invitat-o pe scriitoare la Casa Albă, văzînd în ea o bătrînică pirpirie și simpatică, i-a spus surîzător : „Deci dumneavoastră sînteți micuța femeie din cartea căreia a ieșit un război atît de mare ?".

Pînă la această întîlnire fusese însă nevoie ca Lincoln să ducă ani îndelungați de luptă acerbă izvorîtă din convingerea profundă că „sclavajul constituie o monstruoasă crimă națională", înțelegînd bine că sistemul incriminat nu putea fi suprimat „printr-o simplă lovitură de bagheta, fără ca aceasta să nu atragă după sine un rău și mai mare pentru însăși cauza libertății umane".

Ce inspira atunci teama lui Lincoln față de posibila „atentare" la libertățile umane prin interzicerea brutală a sclavajului în statele sudice ? Succesiunea. Scindarea uniunii în tabere opuse, ruperea ei în două entități separate și adverse, teama de un posibil război civil capabil să pună în pericol însăși existența națiunii. Amenințarea cu secesiunea nu mai era o simplă „gogoriță" cu care Sudul speria Nordul constringînd Washingtonul la respectarea „suveranității populare", adică a voinței plantatorilor care doreau extinderea și implantarea sclavajului și în noile state din Middle și Far West, formate după expansiunea americană către apus, în Texas și California. Faimosul „Compromis de la Missouri" care, de 30 de ani, stabilea că sclavajul era ilegal la nord de paralela de 36 de grade și 30 de minute și legal la sud de aceasta, se cerea înlocuit de sudiști printr-o nouă lege capabilă să permită instituționalizarea lui și dincolo de linia stabilită prin compromis, în statele așa-zise „de frontieră", în Kansas, în Nebraska, în toate teritoriile răpite Mexicului. În ziua cînd legea Kansas-Nebraska, sub presiunea Sudului a fost adoptată de Congres, Lincoln a reintrat în politică. Nu mai era un „poet". Vom vedea, în continuare, ce a devenit.

Din lirica tînără SENEGALEZA

Tălmăciri de Radu Cârneci

Poezia senegaleză, ca secțiune de aur a poeziei africane, s-a impus, după cum se cunoaște, încă în cadrul puternicei mișcări La Négritude *(prin mijlocirea organelor de presă : Légitime défense", Paris, 1932, „L'Etudiant Noir", Paris, 1934—1940 și mai apoi „Présence Africaine" Paris—Dakar, 1947—1957), unde strălucita triadă :* Aimé Cesaire, Léon Gontran Damas *și* Léopold Sédar Senghor *și-au făcut cunoscute crezul și scopul luptei lor pentru trezirea conștiinței naționale, eliberarea din lanțurile sclaviei colonialiste și emanciparea popoarelor negre. Continuînd, în condițiile acestei mișcări, lista progresistă a poeziei negro-americane — „La Négro Renaissance aux Etats Unis", 1918—1928. (Langstone Hughes, Claude Mac Kay, Countee Cullen etc.) și pe cea a „Scolii Haitiene", 1928—1932 (Roger Dorsainville, Jean-François Brierre, Jacques Roumain), poezia inscrisă mișcării La Negritude se caracterizează printr-un ton direct, de luptă împotriva sclaviei secolului 20 (Damas), o poezie a simbolurilor puternice, deși ascunse, uneori incifrate (Cesaire), o poezie a marilor reîntoarceri la sursele primordiale ale geniului națiilor africane prin cultivarea tradițiilor și revelarea marelui potențial creator al acestora, stimularea mîndriei naționale, ridicarea acestor popoare împotriva impilării, pentru libertate și dreptate (Senghor).*

Rezumîndu-ne, în aceste cîteva rînduri, doar la poezia senegaleză, trebuie să subliniem, încă o dată, că, într-adevăr, ea a constituit, în lungile decenii de luptă pentru independență, un mijloc excepțional în trezirea și mobilizarea conștiințelor. Inspirîndu-se din bogatul folclor african, preluînd idei și teme din creația cîntăreților populari, „grioți", povestind despre eroii lor, întreținînd viu cultul strămoșilor mereu printre ei, „trupuri fără de trup", poeții „marelui început" senegalez, și în primul rînd Léopold Sédar Senghor, au dat un ton înalt poeziei din țara „capului verde", fiind modelul de vîrf pe care l-a urmat curînd lirica din celelalte țări ale continentului negru. Printre poeții care l-au „acompaniat" ori l-au urmat în esență pe Senghor trebuie amintiți la loc de cinste Birago Diop, mai apoi David Diop și Malik Fall.

Poezia tînără senegaleză cunoaște azi o nouă etapă a afirmării sale ; este o poezie în care două tendințe se completează reciproc : una a poeziei „tradiționaliste", în stilul fondatorilor literaturii culte — pomeniți mai sus — „datori" în continuare temelor predilecte, profund patriotice și angajate, scrisă adesea spre a fi spusă pe acompaniament de instrumente de muzică populară (kora, balafon, bougue-rebou, tam-tam etc.), a doua o poezie a unei stări mai reflexive, cu referiri la lumea liberă a Africii, alinîndu-se „noii poezii" ce reflectă o atitudine social-filozofică critică față de civilizație, față de soarta omului, azi. Ambele tendințe, pe care le putem constata și în alte literaturi ale lumii contemporane, dau poeziei tinere din Senegal diversitate tematică, prospețime în expresie, bogăție de nume, multe, foarte multe nume tinere. Este, de altfel, firesc acest lucru, Președintele Senghor, acordînd cea mai mare atenție dezvoltării învățămîntului și culturii, înfloririi personalității umane în condițiile independenței și libertății poporului senegalez.

Prezentăm, în continuare, cititorilor noștri cîțiva tineri poeți din această țară prietenă.

R. C.

BOCAR PATHÉ DIONG

Soarele negru

Acest soare nu-i asemeni celorlalți sori
El nu-i nici în cer
Nici peste mare
El nu se trezește niciodată
Niciodată dormind
El vine mereu
Vine din cele mai adînci adîncuri
Ale mele
Ale noastre
Eclipsa nu-l întunecă
Noaptea nu-l ucide
El merge mereu
Soarele meu : femeie, copil,
El nu vede
El merge
El vine în haine de răscoală
Și dreptate aduce în inimile oamenilor.

CHEIKH TIDIANE DRAME

Dacă m-aș opri din dans

Sînt nervul ritmic al fecundității
cu sămînța dansului voi însărcina terra
Plîngîndu-i pe cei goi cu ritmul meu
Ritm închegat al statuietei Ifé
Ritm ondulant precum al cobrei sfinte
Ritm sacadat la vrăjitoru-n transă,
Eu sînt respirația strămoșului
Cînd pămîntul leșină sărutîndu-l călciiele mele.
Soarele martor al acestei dăruiri
Face să-mi picure pielea de culoarea hăului,
Degetele de liane cuprind spațiul
Fiecare fibră din mine e numai ritm
Ritm este timpul
Spațiul ritm
Și dansez iar materia se aprinde
Și dansez și-i plîng pe cei goi
Dansator negru, dansator al fecundității
Dansator al degetelor alintate de alizeu
Al seninului stelelor
Al saltului antilopei.
Soarele a dispărut în cer
Luna s-a topit în păru-mi de abanos
Și dansez, dansez,
Dacă m-aș opri din dans
vîntul n-ar mai sufla,
Dacă m-aș opri din dans
lumea ar dispare pe loc,
Cei din jur ar avea privirile moarte.
Întind brațele pînă în depărtarea ochiului
Redînd simțurilor muzica,
Eu sînt îndrăgostitul de nebuniile ritmului
Împrospătîndu-mi mlădierile
Voi fi puternic precum lianele,
Voi fi puternic precum duhul strămoșului.

IBRAHIMA SALL

Poem cu Pablo Picasso

Picioare care pîndesc și brațe care observă
greaua frunte ciclopică a chipurilor ce se amestecă
frumusetii grețoase a războiului în pictură
bînd fără scîrbă cupa care rînjește,

Și această mulțime plictisită care-și poartă
pașii spre insignifiantele cocote,
îndelung bălăcindu-se cartierele desfrînate :
plăceri putrede, bogății pierdute.

Morman de carne beată asemenea norilor,
furtună care nu-i sînge, alcool ori apă,
forme tremurînd la umbra spiritelor căutate,

Murdărie a picioarelor icnind în sudoare
piaptănă cu cenușie culoare de cimitir
ochiul masterului fixat de penelul morții...

MAME SECK

Delir

La ieșirea din „pădurea sfîntă"
– În verdea Casamance –,
Într-un orbitor limpeziș,
Strămoșul înalt cu barba albă
M-a străpuns cu adîncul privirilor sale tăcute,
Iar eu am strigat cu uimire !
Am strigat cu toată uimirea și dragostea :
Tam-tam !

Artă populară senegaleză : Mască de ritual agrar

Cu toată dragostea și bucuria :
Tam-tam !
Cu toată amețeala pămîntului
în îmbrățișarea cu cerul :
Tam-tam !
și toate zbaterile îndepărtate
ale sîngelui meu **toucouleur**
S-au adunat spre a renaște
în acest verde strălucitor,
Aici, unde lianele încing zveltețea palmierului,
Recreînd geneza la hotarele misterului ;
Bouguérébou
Ah, cum viața-i una cu moartea,
Picioarele negrului frămîntînd pămîntul
care sîngerează-roșu-închis.
Kora ! ! !
Ah, cum îmi biciuiește trupul și sufletul :
Întreg pămîntul intră într-un cutremur
La ritmul acestei muzici
violente și ademenitoare,
Copleșindu-i pe cei inițiați ;
Dar nu și pe acești efebi care n-au freamăt
Cînd sîngele pămîntului înnebunit de patimă
a țîșnit peste coapsele lor –
Muzică, tu, putere și sare a vieții,
vitejie a sufletului și a inimii...

KINÉ KIRAMA FALL

Lacul Guiers

Ți-am auzit numele de atîtea ori !
Se vorbea despre măreția ta, despre
Frumusețea ta care se-ntinde pînă la fluviu
Lîngă Saint Louis !
Acum, privindu-te de pe această dună,
La ora cînd natura se odihnește,
Melancolia-mi prinde a se stinge.

O, Lac, lac de Guiers
Iată-mă ! iată,
Ceva misterios se naște în mine,
Ceva alintător, asemeni chipului tău :
Odinioară, într-o lume de vis te-am văzut,
Recunoscîndu-te fără a te ști, totuși.

Acum, în noaptea răcoroasă
Care vrea să-ți dea chip de-ntuneric,
Spune-mi, de ce mă cuprinde tăcerea ?
Poate, fiindcă ți-am spus că rămîi tînăr
Și frumos asemenea zilei ?

Ah ! dacă aș putea
Să-ți cînt din **kora** și din **balafon,**
De-aș putea să împart bucuria cu tine !...

(Ci, iată, la această oră tîrzie,
Cînd se crede că nimeni
Nu mai îndrăznește în aceste locuri,
Lacul dă semn de iubire spre Lună,
Mișcîndu-și corpul fremătînd de plăcere).

Iar Luna, din înălțimea norilor,
Cu chip tăcut, imperial și mîndru,
Cu privirea-i provocatoare
Îl face să cînte cu mii de voci sclipitoare...

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

15
(937)
Sîmbătă
12 aprilie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FONDUL PRINCIPAL
AL CULTURII ROMÂNE

Implicarea editorului

Viața literaturii se trăiește prin textele ei și prin difuzarea lor. Importanța unui clasic se vădește și prin importanța pe care o acordăm textelor lui, felului cum le tipărim și cum le difuzăm. Cultivarea atentă a fondului nostru de clasice, ori în curs de a deveni astfel, nu e nouă. Odobescu tipărind Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul făcea un gest semnificativ în această direcție. După cum perpetuarea memoriei și artei eminesciene prin punerea în circulație a unor poezii inedite ale marelui poet de către V. G. Morțun și alții intră în aceeași sferă de preocupări. O acțiune editorială sistematică de colectare și de punere în circulație a textelor celor mai reprezentative și valoroase din literatura română datează mai ales după 1900, cînd Editura Sfetea tipărește serii de Opere din Ion Ghica, I. L. Caragiale și alții. Dar încă nu se poate vorbi despre aspirația științifică veritabilă a editorului din texte clasice. Abia seria de scrieri alese, tipărite de Editura fundațiilor ori de Scrisul românesc, ridică exigențele editoriale ale textelor noastre clasice la o cotă nouă. Este etapa cînd scriitorii de la 1848 sînt puși în circulație în ediții încă și astăzi de referință, cînd scriitorii momentului junimist, marii clasici ai literaturii române cunosc ediții de anvergură și acribie editorială. Paralel încep să apară și edițiile unor minori uitați, dar demni de atenția cititorului. Această etapă rămîne încă un important reper al muncii noastre editoriale, deoarece metoda de lucru și exigența editorilor de atunci au produs un remarcabil început de drum. Ediția Perpessicius, atunci începută, nu e terminată nici astăzi, după cum ediția Caragiale, începută de P. Zarifopol și sfîrșită de Șerban Cioculescu, nu-și are astăzi un corespondent complet.

După cel de-al doilea război mondial s-a inițiat o valorificare masivă a marilor clasici, difuzarea lor a cunoscut tiraje neobișnuite, dar concepția după care s-a lucrat n-a produs ediții care să reziste criteriilor moderne de lucru. Moștenim din această etapă inițiativa difuzării de masă a marilor texte ale literaturii române ca și ideea unui plan de lucru coordonat, dar totodată și o metodă de lucru deficitară cu consecințe firești, adică ediții care nu-și mai păstrează actualitatea științifică, datorită mai ales ideii că textul unui mare clasic poate fi oferit imbucătățit ori cenzurat. Noțiunea de ediție integrală era în acest context un non sens.

Actuala etapă care înseamnă un front larg de lucru, numeroase șantiere editoriale începute, unele părăsite ori intermitente, are de luptat cu multe inerții. Multe ediții începute nu pot fi terminate într-un timp satisfăcător, altele cunosc un ritm inacceptabil, unele sînt de-a dreptul întrerupte. Edițiile de popularizare nu se conduc după un „text etalon" și proliferează pagini fără control științific care deformează textul de bază, etc. În plus, ideea de text și ediție integrală acceptată teoretic întîmpină practic multe dificultăți. Imaginea despre literatura română a evoluat între timp, reprezentările de istorie literară sînt altele, înțelegerea critică a operelor propune accente sau fațete noi, care presupun și o înfățișare editorială nouă. Suficiente motive pentru a da curs unei dezbateri asupra acestei importante teme.

Revista „Luceafărul" a mai găzduit în paginile ei discuții asupra fondului principal al culturii noastre invitînd istorici care să dezbată situația zestrei noastre istoriografice complet ignorată de edituri (Valorificarea moștenirii istoriografice), critici și istorici literari care să reia discuția asupra reconsiderării și reeditării clasicilor noștri (Cum ne revendicăm clasicii ?), să opineze asupra unor soluții editoriale (a se vedea opțiunea participanților la masa rotundă închinată istoriei literare a lui G. Călinescu, Valorificarea marilor sinteze, pentru ediția a doua a textului), după cum a făcut loc și unei cronici a edițiilor sau a unor colaborări pe teme inrudite.

Deschidem de această dată paginile revistei celor angajați direct în munca de reeditare, îngrijitorii edițiilor din clasici, persoanelor care cunosc la sursă problematica reconsiderării „fondului principal al culturii noastre", pentru a scoate discuția din ineficace cotloane teoretice și a aborda frontal chestiunile de interes practic, imediat. Cu alte cuvinte, au cuvîntul fochiștii.

Luceafărul

SADOVEANU — desen de Petre Georgescu

I-am cunoscut pe Tudor Arghezi

„Îl voi auzi întotdeauna"

Evocare de George Macovescu

Mă chinuie gîndul că trebuie să scriu că l-am cunoscut pe Tudor Arghezi. L-am cunoscut, oare ? Întîmplarea a făcut ca vreme de patruzeci de ani, cu întreruperi mai lungi, mai scurte, să mă aflu în preajma lui, să-i bat uneori la ușă, să-i vorbesc sau să tac în fața lui, să-l văd de mai aproape sau de mai departe, dar, oare, mă îndreptățesc toate acestea să spun că l-am cunoscut pe Tudor Arghezi ?

În anii 50, cînd Arghezi începuse să iasă din surghiunul său, eram invitat la o recepție organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Muncitoresc. Spre surprinderea și bucuria mea și a altora, l-am văzut în sală și pe Tudor Arghezi, împreună cu nedespărțita-i soție, Paraschiva. Ne-am așezat la niște mese lungi. Mă aflam în fața lui Arghezi și a Paraschivei. La un moment dat, un fotograf a apărut în spatele meu, pregătindu-se să-l fotografieze pe poet. De undeva, a țîșnit un „coleg" și înainte ca fotograful să apese pe buton, și-a vîrît capul între cei doi vizați. Arghezi s-a răsucit spre intrus, l-a fulgerat cu o privire și apoi mi s-a adresat :

— Vezi, domnule Macovescu, cum se intră în istoria literaturii ?

Remarca aceasta argheziană m-a urmărit de atunci și mă urmărește și acum, temindu-mă să nu apar în postura acelui intrus. M-aș rusina și m-aș întrista. Poate, de aceea a întîrziat răspunsul meu la îndemnurile de a scrie despre cum l-am cunoscut pe Arghezi.

Primele imagini și aduceri aminte vin de departe, de foarte departe.

În 1927, a apărut volumul „Cuvinte potrivite". În rîndurile „contestatarilor" elevi de la liceul „Sfîntul Sava" din București, adepți ai poeziei moderniste, clamînd că sînt sătui de Bolintineanu și Coșbuc, poezia argheziană a făcut adevărate ravagii. Înțeleasă, dar mai mult neînțeleasă, ne era steag de luptă (cu cine ?) și hrană de toate zilele, mai cu seamă pentru noi, cei din internat, unde lecturile ne erau controlate cu strictețe.

Peste cîteva luni, la 2 februarie 1928, a fost publicat primul număr al ziarului „Bilete de papagal", al cărui articol-program, semnat de di-

Continuare în pag. a 7-a

EVENIMENT

MARIN PREDA: «Cel mai iubit dintre pămînteni»

● Semnează : Mihai Zamfir ● Dan C. Mihăilescu ● Valentin F. Mihăescu ● Paul Dugneanu

În pagina a 2-a

Pe lîngă drumul de fier

În urmă cu cîțiva ani, cînd a apărut prima carte a lui Ion Iovan, făceam parte din juriul Uniunii și-mi amintesc împrejurarea în care am susținut împreună cu editorul premierea debutului său. A doua carte a lui Ion Iovan pe care o am acum în față — **Rezervație naturală** — apare ca o radicalizare maximă a expresiei sale poetice. Acest poet ne amăgește hipnotic cu un drum de fier pe care trec viețile remorcate de locomotive continentale iar somnul ca un boboc ermetic de floare explodează la fiecare șuierătură de aburi și se deschide ca o locuință secretă ai cărei pereți și acoperiș se culcă în exterior pentru a permite luminilor îndepărtate să intre odată cu visul. Dacă în urma tuturor ismelor n-au rămas nici mari poeți, nici mare poezie, contemporanii beneficiază totuși de un adevărat magazin de explozii stilistice de a căror magie poetul Ion Iovan s-a lăsat fascinat conștient. Un inextricabil amestec de realitate și vis, de date științifice și bizarerie, de logică și absurd, de statistică și libertate, de lumină și teamă, de sentimente puternice și dorință de epatare constituie materia poemelor acestei cărți.

Împotriva titlului inspirator de liniște și siguranță (**Rezervația naturală**) viziunile poetului sînt nervoase, mișcate, cutremurate și au temperatura infernului din a cărui inventar și-au asumat cîteva cartiere. Astfel, de-a lungul acelui drum de fier țîșnit ca o secantă a vieții, poetului i-a plăcut să așeze realitatea în pantă

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Primăvară

Copilul meu plînge la geam: au venit hoții și au furat zăpada!

Peste noapte, vîntul de primăvară a dus cu el zăpada, a ridicat snopii ei de lumină și i-a rostogolit în stele. Trotuarul a rămas negru, strada pustie și îngustă.

Bălțile mocirloase de afară au fost ieri crini de zăpadă.

Dar, în adîncurile țărînii, lucrează viața. Flăcările frunzelor abia așteaptă să răsară. Caii bat cu fruntea în porțile lumii.

Totul a început să înflorească în sufletul meu, și iarbă crudă a crescut pe movilele de ceață. Pentru că sufletul meu e ca o mare: orașele pămîntului, oamenii depozitează în el obiecte de aur, vorbe de aur.

Dar el se reîmprospătează continuu.

Au apărut primele flori, ca un semn de optimism, trec berze trăgînd care încărcate cu muguri.

Păpădiile țîșnesc din crăpăturile străzilor.

Și noi ne pregătim să facem din anul acesta cel mai frumos an din viața noastră. Și ne hotărîm să fim foarte fericiți.

Cum am făcut și anul trecut, și acum doi ani...

Așteptăm zilele astea să înflorească cireșii, prunii și merii. Așteptăm să vină albinele și să numere florile.

Avem în fața noastră ogoare nesfîrșite care așteaptă să fie lucrate.

Ogoarele cu grîu.

Ogoarele cu porumb și floarea-soarelui.

Ogoarele cu hîrtie albă ale viitoarelor cărți.

Ogoarele din sufletele copiilor, în care trebuie să semănăm semințele frumosului și ale binelui.

Mara Nicoară

Ion Vinea, promotor al mișcării de avangardă

Epocile reprezintă oameni și oamenii întrupează epoci. Ei sînt focarul ideilor și al inițiativelor care uneori schimbă fața lumii, ei mobilizează distribuția protagoniștilor marilor evenimente, acel dramatism personal afișat de istorie pe fondul maselor. Istoria literară își are și ea protagoniștii și capetele de afiș, înscrise în perimetrii unor momente mai mult sau mai puțin semnificative. Facem această remarcă pe marginea calendarului comemorativ, din ale cărui date aflăm că Ion Vinea, dacă ar fi trăit, ar fi împlinit acum, la acest început de primăvară, vîrsta de 85 de ani. El însă s-a stins acum 16 ani, în 1964, la o răscruce a istoriei noastre contemporane, tocmai cînd amurgea o anumită îngustime de vederi, tributară acelui dogmatism pernicios și păgubitor culturii, pentru a face loc unui nou climat de largă și generoasă deschidere, pe toate planurile, climat ale cărui roade însumează astăzi succesele și înfăptuirile majore de pe parcursul ultimului deceniu și jumătate. Reconsiderarea valorilor, operată în respectiva epocă, a scos din umbră, între atîtea altele, și opera literară și publicistică a lui Ion Vinea tipărind-o și difuzînd-o în tiraje de masă. Articole de exegeză, biografii și studii monografice au pus de asemenea în lumină prezența activă a scriitorului în peisajul literar din perioada interbelică. S-au citat evenimente și date în legătură cu viața și activitatea scriitorului, au fost evocate momente ale unor acțiuni de grup în care Vinea, n-a avut doar rolul unui simplu și anonim participant. Și totuși, nici în privința operei lui literare, nici în aceea de recunoscut organizator și mentor al unor inițiative legate de

Vlaicu Bârna

Continuare în pag. a 7-a

Fondul principal al culturii române

● «NU EXISTĂ CRITERII CARE SĂ JUSTIFICE ELIMINĂRILE DIN TEXT» **(LIVIU CĂLIN)** ● «MAI UȘOR COMENTĂM AZI O OPERĂ, DECÎT SĂ O PUBLICĂM» **(NICULAE GHERAN)** ● «CRITICUL TÎNĂR, EDITORUL DE MÎINE» **(NICOLAE CIOBANU)**

În pagina a 3-a

SOCIOLOGIA MILITANS

Nu întîmplător, printre personalitățile omagiate anul acesta, UNESCO a înscris în calendarul său, numele sociologului român Dimitrie Gusti, de la a cărui naștere s-au împlinit 100 de ani. Om de aleasă cultură, sociolog de renume mondial, filosof și etician, profesorul D. Gusti a fost înainte de toate inițiatorul, îndrumătorul nemijlocit și coordonatorul unei adevărate mișcări științifice, un remarcabil ctitor de școală : „Școala monografică de la București" sau „Școala românească de sociologie", cum avea să intre ea în conștiința a numeroase cercuri sociologice din Europa și mai tîrziu în America.

Încă din 1910, fiind profesor al facultății din Iași, D. Gusti a purces la elaborarea unei sociologii științifice, sociologie ce avea sarcina de a studia întregul, societatea ca „totalitate", viața socială în ansamblul său, ca „sistem" bazîndu-se și pe rezultatele furnizate de științele particulare (geografia umană, antropologia, demografia, psihologia, istoria, lingvistica, etnologia etc.). Iată de ce afirmația sa potrivit căreia „sociologia nu este posibilă fără științele sociale" iar pe de altă parte „științele sociale rămîn neîmplinite fără sociologie" vine să întregească imaginea sociologului cu un orizont larg de cunoaștere, el trebuind să fie deopotrivă etician și om politic, în sensul unui om de acțiune. Cincisprezece ani mai tîrziu, cînd o echipă de colaboratori și studenți se deplasează la Goicea Mare, în Oltenia pentru a efectua primele investigații sociologice pentru definirea pluridimensională, integrală a societății — printre primele cercetări interdisciplinare pe plan mondial — profesorul Gusti trecea la validarea teoriei sociologice ca mijloc de cercetare concretă, dispunînd de un „corpus de metode și tehnici" care serveau unui scop prealabil stabilit. Începînd cu cercetările de teren teoria este confruntată cu realitatea, supusă unui riguros examen experimental. Aceasta a fost și rațiunea pentru care profesorul pășește pur și simplu cu seminarul său de

Gabriel Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

Poemele imaginarului

În colecția „Cele mai frumoase poezii", Editura Albatros ni-l prezintă pe Anghel Dumbrăveanu, poet reprezentativ al generației sale, enumerîndu-se printre pionii generației (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe). Dar a face ierarhizări în materie de poezie e ca și cum ai face ierarhizări în materie de stiluri ; nu poți spune că stilul ionic e mai frumos decît cel doric sau corintic. Anghel Dumbrăveanu e **poet** și selecția pe care și-o publică acum ne-o confirmă odată mai mult.

Mircea Tomuș, în prefața antologiei, caracterizează opera lui Anghel Dumbrăveanu aparent „o poezie de imagini și frazări muzicale", în realitate o lirică de „atitudini fundamentale și de meditație". Mai interesantă este următoarea observație a prefațatorului : „O poezie care lasă impresia unei facile comunicabilități își dovedește, pînă la urmă, un program neașteptat de complex..."

Dar impresia unei facilități, poezia lui Anghel Dumbrăveanu n-a lăsat-o decît lectorilor superficiali. Poetul n-a șocat, n-a violentat ca Nichita Stănescu, de exemplu, peisajul liric în care debuta, dar nici n-a apărut ca o voce lirică de context. Pornind de la ideea sugerată de Mircea Tomuș, reținem apariția lui Anghel Dumbrăveanu ca o contribuție evolutivă (nu revolutivă) în dezvoltarea poeziei noastre contemporane.

Selecția pe care poetul și-o face în culegerea de față este de-o remarcabilă severitate : din primele volume de versuri alege doar cîteva poeme, de abia cu volumul **Iluminările mării** selecția e mai generoasă, accentul căzînd pe ulti-

Emil Manu

Continuare în pag. a 4-a

● CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» ● Luni, 14 aprilie a.c. ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15 se deschide cenaclul, invitați de onoare fiind Gheorghe Pituț, Romulus Vulpescu și Tudor Gheorghe ● Vor citi versuri și proză Mircea Stâncel și Adrian Pintea

RETROSPECTIVE EPICE CONTEMPORANE

Cel mai camusian dintre scriitorii români (I)

Ce înseamnă o personalitate camusiană? Întrebarea, cu rezonanță retorică, devine o întrebare-cheie în cazul descifrării personalității lui Marin Preda. Apariția romanului **Cel mai iubit dintre pământeni** reprezintă un prilej adecvat pentru suscitarea acestei probleme ce depășește simplul interes anecdotic sau paralelismul de circumstanță. Anticipînd concluzia, vom spune că punerea numelui lui Marin Preda alături de acela al lui Albert Camus luminează multiplu nu numai arta romancierului român, ci mai ales structura personalității sale.

În mod metaforic, numim astăzi „camusian" pe scriitorul care, dincolo de talentul de romancier, și-a făcut din etica totală a cuvîntului scris o religie. Mai precis — pe acel scriitor care, devenit un mare prozator, a luat atît de în serios cuvîntul, i-a conferit o atît de mare pondere, încît a făcut din grija de a-l utiliza onest preocuparea exclusivă. Pe autorul care a operat un transfer esențial : din proză, adică din domeniul ficțiunii gratuite în plan imaginar, a transpus cuvîntul (unic) în lumea de fiecare zi, păstrîndu-i intactă noblețea. Prin urmare, pe autorul devenit o conștiință, în care o mare parte a celor din jur se recunosc.

Conștient de puterea pe care a dobîndit-o cuvîntul astfel tratat și decis să mențină o concordanță perfectă între puritatea artei sale de romancier și comportarea sa de om public, Camus a simțit din ce în ce mai mult nevoia imperioasă a explicitării : în ultima parte a vieții, scrie din ce în ce mai puțină proză de ficțiune, pentru a se consacra eseului și jurnalisticii — adică acelor forme în care adevărul apare netrucat, fără ambiguitatea, uneori minimă, a interpretării literare. Transferul de care vorbeam a devenit astfel total : **cuvîntul** scriitorului Albert Camus ajunge unul și indivizibil. În cele mai concrete chestiuni economice sau politice, publicul francez aștepta punctul de vedere al lui Camus ca pe acela al scriitorului prin excelență reprezentativ, al scriitorului care nu face nici o concesie.

Cu schimbările corespunzătoare, poziția singulară a lui Marin Preda în cadrul literaturii noastre contemporane a fost mult timp aceea a lui Albert Camus în cadrul literaturii franceze. Este vorba, evident, de un camusianism intuitiv și, pînă la un punct, desfășurat în perfectă ignorare a scriitorului francez. Dar nu posibila influență (de altfel redusă) contează aici, ci paradigma spirituală ilustrată de cei doi romancieri. Implicarea adîncă a eticului în actul creației artistice a acționat cu forță încă de la primele scrieri ale lui Marin Preda, dar consonanța cu o tendință dezvoltată în ultimii ani la nivel european devine vizibilă abia mai tîrziu.

Numele celor doi scriitori au fost puse deja în contact : M. Ungheanu a dedicat acestei apropieri, referindu-se mai ales la lumea **Moromeților**, un capitol din cartea **Marin Preda, vocație și aspirație** (1973), iar traducerea făcută de Marin Preda din **La Peste** a sugerat posibilitatea unei înrudiri. Dar, după publicarea celorlalte cărți, din 1970 pînă astăzi și, mai ales, după apariția ultimului roman, sîntem îndreptățiți să căutăm un camusianism în profunzime.

În proza noastră, modelul camusian apare însă destul de rar. Pentru că nu numai implicarea eticului definește formula lui Camus, ci și o seamă de trăsături ale psihologiei creative. Simplificînd oarecum și operînd reducția pentru claritatea demonstrației, vom spune că tehnica lui Camus constă mai ales într-un **decupaj superior.** Dacă, în secolul nostru, o bună parte a marii proze se consumă în **crearea** unui spațiu imaginar, utilizează, cu alte cuvinte, conglomeratul brutal al realității drept material de construcție pentru alcătuirea unui univers programatic izolat, cealaltă parte a prozei (partea căreia Albert Camus îi servește drept prototip) se preocupă mai ales de decuparea cu artă a unor fragmente de realitate atent selecționate. Aici, grija de **transpunere** primează. Lumea romanescă a ultimei jumătăți de veac se compune în două maniere fundamentale : prin creare (în detrimentul exactității) și prin decupare (în detrimentul imaginarului). Deci **imaginar** contra **selecționare.**

În abstract, cele două formule ne apar cu valoare egală. Realizările lor concrete le echivalează, de asemenea, perfect. În cele mai înalte puncte, operele scrise conform uneia sau alteia dintre viziuni își răspund complementar și oferă două variante de structură profundă. Totuși, în proza românească de după 1920, adică în marea proză a secolului nostru, formula „decupajului" a fost mai puțin prezentă. Cu notabilele excepții ale lui Rebreanu și Camil Petrescu, nici un mare romancier român n-a cultivat-o cu adevărat : fascinația unei „proze de artă" recent descoperite, ca și atracția analiticului pur, desfășurat prin definiție în spațiu imaginar, au făcut ca marile nume ale prozei noastre să descindă direct din formula „creativă". Fie că este vorba de poeticul intrinsec al lui Sadoveanu, Matei Caragiale sau Ionel Teodoreanu, fie de analiticul Hortensiei Papadat-Bengescu, cu multiple victime colaterale, proza noastră s-a mișcat într-un spațiu ușor de definit. Pare curios, dar etapa de după ultimul război n-a modificat esențial acest raport : numele antologice ale ultimei perioade continuă să se miște, în marea lor majoritate, între poetizare și analitic.

Poziția lui Marin Preda apare, așadar, singulară chiar la nivel statistic. În cadrul formulei „camusiene", autorul român nu numai că este cel mai reprezentativ, dar nu se poate confrunta cu foarte mulți afini. Izolarea lui existențială ajunge aproape definitorie.

Să mai amintim că însăși evoluția operei lui Marin Preda ascultă, subteran, de o dinamică proprie celei a lui Camus ? **Moromeții** au uimit prin implicarea eticului în fondul notației faptice, dar lumea diferită care se înfățișa aici nu putea evoca pe marele scriitor francez. Iată însă că **Risipitorii** marchează deja o evoluție nebănuită, pentru a se ajunge apoi la topos-ul camusian definitoriu — **omul singuratic, izolatul, „străinul".** Atașamentul față de acest topos greu cucerit devine acaparant. **Intrusul** și **Marele singuratic** actualizează „străinul" în două ipostaze; iar în ultimul roman, poate cel mai camusian, amploarea nu întunecă paradigma ușor de recunoscut. Nu știm dacă situația-limită ce provoacă — epic — romanul **Cel mai iubit dintre pământeni,** identică cu cea din **L'étranger,** este căutată sau nu : a apărut, probabil, în virtutea aceleiași dinamici interne, irepresibile. Mai important este faptul că psihologia care l-a creat pe Meursault, pe „străin", s-a dovedit extrem de răspîndită și de vitală dacă a putut popula cu personaje înrudite, cu necunoscuți frați îndepărtați, proza unui mare romancier român ce a refăcut pe cont propriu experiența fundamentală.

Paralelismul continuă : ca și Camus, Marin Preda descoperă tardiv filosofia, mai exact spus — speculația filosofică proprie ; dar după ce o descoperă, i se consacră. Identitatea socială a eroului din ultimul său roman nu este rodul hazardului : în ea se materializează o nouă preocupare profundă, ce și-a făcut loc cu întîrziere. Apoi transferul esențial al cuvîntului spre public ascultă de o chemare similară : **Imposibila întoarcere,** convorbirile cu Florin Mugur sau **Viața ca o pradă** arată pe autorul interesat de întreaga problematică a omului contemporan. Cuvîntul, slujit pînă atunci prin literatură, se întoarce cu forță sporită asupra diurnului și asupra banalului perisabil. Dar nu trebuie să căutăm explicația forței sale neobișnuite în altă parte decît în statutul camusian pe care l-a dobîndit. Pentru că, în cele din urmă, statutul acesta nu se obține doar pe cale pur literară : el este rezultatul global al unui stil de existență.

Mihai Zamfir

EVENIMENT

MARIN PREDA: «Cel mai iubit dintre pământeni»

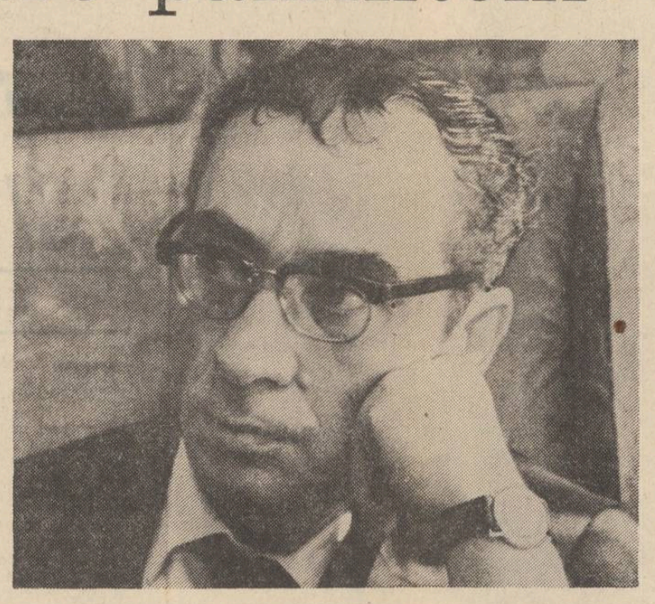

«Eu cred că personajul nu poate să dispară, cîtă vreme eroii mei sînt oamenii implicați în evenimentele vieții sociale și intime. Personajul literar nu poate să dispară nici chiar dacă autorul ar dori pentru că, în ultimă analiză, el însuși, scriind, este personaj. Însă este probabil vorba despre „dispariția" personajului manevrat de scriitor, ceea ce dăunează chiar realismului. În orice caz acest gen de personaj nu mai are ponderea de altădată. Autorul scrie dorind să dea maximă autenticitate personajelor care evoluează în ficțiune. A apărut, cu alte cuvinte, o nouă convenție în virtutea căreia eroul, personajul este mai liber în mișcările sale, iar cartea face impresia că este povestită la persoana întîia, chiar dacă povestește un autor. Aceasta este tot o convenție, dar născută din dorința de autenticitate : cartea rămîne a unui scriitor care a cules mărturiile despre eroul său, despre viața lui socială, politică, intimă. Nici n-ar fi ceva așa de nou, întrucît în secolele trecute au înflorit, cum știm, romanele epistolare în care eroii vorbesc ei înșiși, singuri, prin scrisorile pe care le scriu. În noua convenție, epistola este înlocuită prin simpla și directa mărturie a eroului, ceea ce mărește sugestia de autenticitate. Pe de altă parte însă, toate acestea nu înseamnă că romanul construit obiectiv, „balzacian" nu mai este de conceput : se pot foarte bine scrie și s-au scris cărți mari în acest stil, în care scriitorul este omniscient. Dar că noua convenție vine să zgîltîie puțin această credință a scriitorului omniscient că, într-adevăr, le știe el pe toate. În aparență, noua convenție pune scriitorul într-o situație mai modestă dar, de fapt, și mai convingătoare — întrucît el rămîne cel care a imaginat totul, dar o face cu efecte mai nuanțate și mai credibile. Căci romanul este, cum spuneam, expresia acelei presiuni a experienței sociale și intime a scriitorului, a epocii lui».

1980
«Scînteia», februarie

MARIN PREDA

Subdestinul unei istorii

Există în cazul raporturilor dintre eroii lui Marin Preda și istorie o zonă asazis neutră, de pace aparentă și liniște amenințătoare, o zonă în care forța realității sociale, supusă legilor universale ale devenirii și energiile individuale, complexe subiective — se intersectează ; ceea ce se numește îndeobște „destin", traiectul unei vieți supus legii întîmplării, normelor temporale și sociale și coordonatelor spațiale specifice, își are dublul în această zonă ascunsă, neprimordială dar nici secundară, ci co-relată celeilalte, unde absurdul coexistă cu logicul, unde normalul poate deveni oricînd tragic, iar drama-fericire eliberatoare. Această zonă este numită de Marin Preda **subdestin.** Dacă raportul conștient-subconștient este specific eului, cel dintre „destin" și „subdestin" devine marca eului social, a **persoanei,** asimilată și delimitată, în același timp, de existența comunitară. Schematizînd, din rațiuni analitice, vom putea spune că întreaga operă a lui Marin Preda (semn al modernității sale incontestabile) este o abordare — fățișă ori disimulată, deliberată sau implicată — a acestei sume de structuri contradictorii din care se tese armonia personalității, care este zona subdestinului.

Lumea operei lui Marin Preda este o permanentă voință de echilibrare a tensiunilor, a dramelor și izbînzilor, a vinei și ispășirii, a părăsirilor și întoarcerilor pe care zona „subdestinului" le conține, aspirînd la cunoașterea de sine, la asimilarea realului prin asimilare sau disimulare, la o adaptare al cărei singur compromis să fie tocmai înțelegerea.

„Subdestinul" se desfășoară în cazul lui Victor Petrini de-a lungul a două axe. Iat-o pe cea dintîi : „da, strigai, sînt bărbatul ideal, bine înzestrat, fără cusur, cu singurul defect că nu pot fi isteric într-o lume atinsă de isteria supunerii și a fanatismului corupt. Toți sînteți corupți în agresivitatea voastră masochistă, care v-a făcut să uitați valorile absolute, credința într-un ideal, devotamentul și prietenia, iubirea și curajul, gîndirea liberă, creația". Aceasta este axa constructivă, demnă și esențială a eroului ; ea este dublată, însă, de o a doua, de-a lungul căreia se derulează acest roman al falsei culpabilități și al ispășirii repetate, care este **Cel mai iubit dintre pământeni** : „nu numai somnul rațiunii naște monștri, ci și o luciditate prea mare".

Ceea ce însemna Ilie Moromete, „mitul" primordial al operei lui Marin Preda, înseamnă pentru creația ulterioară **Moromeților** această triadă compusă din Călin Surupăceanu, Nicolae Moromete și Victor Petrini ; și anume corelarea dintre logica evenimentelor și logica individualului. „Moromete — spune Mihai Ungheanu — oricît ar părea de paradoxal, este Logica. Uimirile lui în fața tribulațiilor superficiei sociale sînt uimirile logicii contrazise. Ingenuitatea de care s-a vorbit este doar rezistența acestei structuri la seducția arbitrarului". Este și ceea ce face substanța existențelor cuprinse în triada psihologică pomenită mai sus. Romanul unui personaj, al constiinței falsei culpabilități și al ispășirilor succesive, **Cel mai iubit dintre pământeni** este numai în plan secund romanul unei epoci. Sigur, „obsedantul deceniu" de care se face — nu fără dreptate — atîta caz, este cadrul social în care sînt transfigurate dimensiunile psihologice și romanul este din acest punct de vedere o reconstituire la nivel simbolic, **pars pro toto,** a obtuzității și dogmatismului unilateralizant-ucigător al unei vremi ; destituirea lui Blaga, prima condamnare a lui Petrini, procesul și sufocările ideologice din închisoare, evoluția de compromis intelectual a lui Ion Micu, inflexibilitatea ierarhică de care se lovește Petrini la ieșirea din închisoare ș.a., — sînt embleme ale istoriei. Ceea ce constituie, însă, punctul nodal al cărții este psihologia creatoare și cadrele sale sociale delimitate de manifestare, raportul dintre libertatea opțională și riscurile deciziei, dintre cerințele și posibilitățile de adaptare ale inteligenței. Acest raport este dublat și potențat dramatic de cel dintre zona afectivă și cea rațională a personajului. Energie spirituală și energie eroticã, trăindu-și cărțile la temperatura iubirii și trădîndu-și vremelnic ideile odată cu părăsirile afective, autor al unei noi Gnoze, al unei noi religii animată de umanismu rațional (ca și Nicolae Moromete și **marcat** de stigmatul social irepresibil (condamnarea lui are întocmai rolul mutilării lui Surupăceanu, desfigurarea fiind aici de natură sufletească), sumă de virtuți și individ exponențial, al cărui singur defect, capital, e dreptul arhiluciditatea, este cel care îi cenzurează fiecare gest, condamnîndu-l aprioric la îndoială și la zdruncinarea oricărui edificiu afectiv și rațional, — Victor Petrini este **figura** puterii de judecată, asimilînd fără a fi asimilabil, ispășind mai întîi o vină inexistentă, apoi una reală, dar fiind în fond un condamnat la sine însuși. Puterea fascinantă de a rezista propriilor oscilații și opresiunilor exterioare, precum și fidelitatea perfectă față de sine, îl ridică pe Victor Petrini deasupra celor doi de dinainte. Pentru o astfel de personalitate hiperlucidă existența ia proporții fabuloase, totul este trăit la puterea a doua — **și iubirile și ideile, și deziluziile și despărțirile.**

și detenția și ispășirile interioare ; de altă parte, hiperluciditatea se transformă într-o singurătate care crește direct proporțional cu conștientizările, atingînd paradoxal, nivelul suprem tocmai în apogeuri comunitare.

Cel mai iubit dintre pământeni nu rămîne însă, nicidecum, un roman-eseu, o dezbatere asupra raportului eu-societate ; aceasta, în ciuda ponderii pe care meditația o deține aici. Desi esențială este drama și nu trama, romanul își capătă un **echilibru specific** tocmai prin multimea elementelor logicii evenimențiale. Coeficientului masiv de meditație și teoretizare îi corespunde unul „practic" egal și de aici meandrele atît de numeroase (și greu justificabile din unghiul limitat al unei verosimilități existențiale) : paginile de excelentă analiză istorică sau literară (relațiile inițiale cu Petrică Ștefan sau cele cu Ion Micu, Ștefan Pop, Vaintrub sau Ben Alexandru) își au contraponderea în dinamica registrului erotic (Petrini iubind în chip aparte adolescența naivă a Paulei, senzualitatea simplu dăruită a Ninetei, privirea catifelată a Căprioarei și, apoi, demonicul frenetic al Matildei și bogăția sufletească a lui Suzy Culala) ; lungilor introspecții ale personajului le contrarăspunde în volum epic destinul sinuos al acestuia (condamnat pe nedrept și lucrînd în minele de plumb de la Baia Sprie, angajat apoi la deratizare, contabil la Oraca, condamnat din nou pentru omor în legitimă apărare și revenit la viața socială), alături de analizele vieții politice apar scenele de un comic irezistibil ale colegilor de la deratizare (Vintilă și Bacaloglu fiind aici personaje excelent realizate), notelor de erotism debordant le corespund meditații asupra unor cărți sau idei filosofice etc. La acest **echilibru specific** al romanului participă și dimensiunea problematică a cuplului, una din temele constante ale autorului, mariajul lui Petrică Nicolau cu Matilda și apoi conviețuirea lui Petrini cu Matilda și Suzy, ca și cuplurile Clara — Ion Micu, Matilda — Mircea, adăugînd caracteristici de esențial interes pentru o viitoare cercetare a acestei probleme în opera lui Marin Preda. Suzy și mai ales Matilda (aceasta din urmă fiind de acum una din cele mai complexe figuri feminine ale romanului românesc contemporan) sînt tipuri ale feminității dinamizatoare, care, de obicei în sistemul afectiv al eroilor lui Preda, declanșează resorturile cele mai nebănuite, inițiind pentru a se retrage apoi, stăpînind pentru a fi stăpînite.

Romanul „subdestinului" unui „intrus" și al unui „mare singuratec", desfășurat pe temeiul ispășirii repetate față de „vina" logicii și fidelității față de propriul adevăr, impregnat de culorile unei istorii de un absurd copleșitor și construit din lungi meditații străbătînd o procesualitate epică alambicată cu voluptate, — **Cel mai iubit dintre pământeni** este un roman al forței morale, nescutit de căderi (cum ar fi excesul evenimențial din ultimul volum și, în planul expresiei, abundența formulelor „crude") ca orice operă de atari proporții dar care validează pe deplin și încheie armonios viziunea romanescă deschisă de romanul din 1968. Forța morală a unei viziuni pentru care naturile individuale dilematice și cadrele istorice în care acestea își „joacă" propriul destin devin embleme ale unei opere epice de profund umanism și înaltă valoare estetică.

Dan C. Mihăilescu

Un roman total

Un om închis într-o celulă, avînd în față amenințarea unei posibile condamnări pe viață, își face, în scris, pe mai bine de 1200 de pagini, bilanțul existenței. Iată pretextul (situația limită) de la care pornește retrospectiv **Cel mai iubit dintre pământeni,** recentul roman al lui Marin Preda. Personajul se numește Victor Petrini, are 35 de ani, s-a căsătorit în 1948 (sîntem, cum se vede, în plină concurență cu starea civilă, după preceptele romanului realist din secolul al XIX-lea) și are în urma sa o extrem de bogată experiență de viață. Pînă la un punct, existența sa socială se derulează normal : elev de liceu într-un oraș de provincie, student merituos, asistent cu aspirații creatoare la Catedra de filozofie. De aici încolo însă, apele liniștite ale vieții sale se învolburează dramatic. Pentru o vină absurdă (ne aflăm în „obsedantul deceniu") este anchetat și condamnat la trei ani de închisoare, cu muncă grea la minele de plumb și la Canal. Întors din detenție, încearcă zadarnic să revină în învățămînt. „Bratele de muncă" îl repartizează șef al unei echipe de deratizare, cu misiunea importantă de a stîrpi șobolanii. Este, apoi, prin intervenții, strungar într-o fabrică și contabil la **Oraca.** Pe această sinuoasă diagramă existențială a personajului se construiește romanul politic din **Cel mai iubit dintre pământeni.** Proza inspirată din „obsedantul deceniu" (formula îi aparține, cum se știe, lui Marin Preda și a făcut carieră) ne-a impus de mult canoanele sale. Activiști obtuzi, anchete brutale, excluderi din partid, închisoare, în sfîrșit, reparația din final, iată cîteva elemente dintr-o recuzită deja uzată. Marin Preda ocolește (nu în totalitate) cu abilitate schemele prefabricate, ferindu-se de descriptivismul global și de judecățile generalizatoare. Imaginea epocii se alcătuiește din detalii, din secvențe epice scurte, aparent exterioare, dar care dobîndesc o relevanță extraordinară prin teribila forță de concretizare a scriitorului. Planul concretului, în care filozoful Petrini plonjează fără voie, este dublat în roman de partitura teoretică, susținută de personajul Ion Micu, profesor la filologie și critic literar, amestec de rectitudine morală și oportunism. Micu îi desfășoară prietenului Petrini adevărate sinteze politice, excelînd prin logică stringentă. Din interferența acestor planuri rezultă pagini, unice în literatura română, de analiză spectrală a dogmatismului, surprins în mecanismele sale intime. Cînd însă rolurile se schimbă și Victor Petrini evoluează în plan teoretic, comunicîndu-și, de pildă, opiniile despre o „nouă gnoză", nivelul analizei coboară vertiginos la cota precarității.

Urmărind avatarurile personajului principal, Marin Preda investighează medii diverse, oferind astfel cititorului ecuații antioane convingătoare de viață socială. Din nou concretețea detaliilor, căreia i se alătură acum un simț epic ieșit din comun, sînt calitățile ce dau relief paginilor dedicate închisorii, fabricii, echipei de deratizare. Tonul relatării este, de regulă, sobru, grav, tensionat, psihologiile se dezvăluie brusc în spatele unui gest, unei replici, unui tic verbal. O pată de culoare mai violentă apare doar în secvențele ce aduc în scenă pe membrii echipei de deratizare. Biografiile acestora sînt trasate în **aqua forte** iar pitorescul lexical accentuează viziunea satirică. „Echipa de deratizare" face parte din același tip de umanitate cu cel a eroilor lui Céline din „Călătorie la capătul nopții". În timp ce acolo mizeria umană ruinează orice morală, aici personajele păstrează, în grade diferite, șansa redresării, dar pierd, în plan estetic, prin vulgaritate. Ea apartine, desigur, personajelor și are o clară funcție compensatoare, dar, în ansamblul romanului, care nu face economie de cruditări verbale, secvența rămîne stridentă.

În economia cărții romanul politic și radiografia socială ocupă însă doar planul al doilea. Coloana vertebrală în **Cel mai iubit dintre pământeni** este romanul erotic. Sau, mai exact spus, **romanul eșecului erotic.** Aici găsim, de altfel și realizările estetice majore ale scriitorului. Nu scenele erotice propriu zise constituie punctele forte ale romanului. Dimpotrivă, scriitorul nu mai atinge limpezimea, frumusețea frustă, sentimentul comuniunii cosmice din cărțile sale anterioare (vezi, spre exemplu, extraordinara scenă de la începutul „Delirului"). Esențiala este acum complexitatea relațiilor, care fac și desfac cuplurile. La Camil Petrescu drama se năștea din dezacordul între idealismul bărbatului și inferioritatea femeii. La Marin Preda, în **Cel mai iubit dintre pământeni** femeile contrariază, gesturile lor pendulează între poli opuși **(dăruire — nepăsare, adorație — ură)** din rațiuni misterioase, inaccesibile bărbatului. Victor Petrini, omul iubirilor totale, are surpriza de a fi părăsit de fiecare dintre femeile în care investise afectivitate și pasiune, fără să înțeleagă, de fapt, cauzele ruperii. În adolescentă, Nineta, „prostituata sacră", pentru care intră în conflict cu părinții, îl părăsește inexplicabil dar definitiv. De la episodul Nineta un fir epic porneste si dezvoltă **tema familială.** În spațiul relațiilor mamă-tată-fiu se detașează figura complexă a mamei. Ființă supusă, aparent anodină, lipsită de personalitate, mama lui Victor Petrini ascunde în sufletul său o dramă puternică. O scenă vag erotică consumată între soțul său și sora ei constituie începutul unui complex al frustrației, care alterează profund, dar fără exteriorizări verbale, relațiile soț-soție. Retrasă în sine, între bigotism și ascză, mama își dedică în întregime existența fiului său Victor. Aventura acestuia cu Nineta afectează sensibilitatea mamei, dar reprosurile vor veni tîrziu, atunci cînd, pe patul morții, femeia își deschide pentru o clipă sufletul. Pentru o clipă doar, pentru ca apoi totul, gelozie și tristețe, renunțări și speranțe, păstrate în adîncurile ființei să se întoarcă definitiv aici, lăsînd să se vadă doar chipul însingurării. Recunoaștem aici, în

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

Limbajul simbolurilor

S-a afirmat, pe bună dreptate, că **Cel mai iubit dintre pămînteni** constituie un roman total sau o operă epică „Summa" în care romanul social coexistă cu cel erotic, romanul politic cu cel mitic, romanul istoric cu cel de familie. Avînd însă în vedere că aceste structuri și modalități narative nu se află în stare pură ci se întrepătrund într-o vastă textură, mai adecvată cred este sintagma **roman polifonic** care implică mai multe nivele (etaje) conexe de semnificații. Numai aplicînd o anume grilă în receptare vom putea izola un discurs narativ politic, unul ideologic, unul subiectiv-individual etc. Cum asupra acestor aspecte s-a discutat și se va discuta în continuare foarte mult, și aplicînd și eu o grilă de lectură mă voi opri asupra unui plan deosebit de important, chiar dacă mai puțin vizibil, **scriitura simbolică a romanului.** Deși noțiunea de plan nu este cea mai potrivită, pentru că o include imediat pe aceea de orizontalitate, ori, conotațiile simbolico-mitice impregnează toate straturile narațiunii. Avem mai degrabă de-a face cu o **infrastructură** (asemenea sistemului nervurilor unei frunze) care „alimentează" și susține semnificațiile întregului ansamblu. Deci să urmărim rețeaua de calități simbolice a textului, fără pretenția, desigur, de a le epuiza. La acest nivel discursul mi se pare a fi dominat și ordonat de trei elemente, **privirea, glasul** și **senzația „tandră",** fiecare coagulînd sensuri diferite, dar avînd și un cîmp simbologic propriu. Dintre ele, privirea care exercită o adevărată fascinație asupra autorului are domeniul semantic cel mai bine conturat și cu spectrul de semnificație cel mai larg, acoperind parcă toate nuanțele exprimării. Ea reprezintă, un **semn al interiorității,** al profunzimilor sufletești insondabile, al misterului ființei omenești, care trebuie descifrată și interpretată fără a fi sigur vreodată că ai găsit sensul adevărat : în primul rînd sugerează și apoi exprimă : „Era Matilda, adică o străină, dar o străină de la începuturile lumii, alta nu mai existase înaintea ei, privirea mare, albită, halucinantă, **sugera** (s.n.) tocmai acest lucru că venea de foarte departe, din ceața veacurilor" (v. 181—182 v. I). În același timp ne apare ca **un mod de intensificare** a sentimentelor, trăirilor și senzațiilor pe care le transfigurează, scăldîndu-le într-o lumină strălucitoare : „Se uita la mine cu acea bogăție de expresie pe chipul ei a cărui frumusețe mă orbea..." Privirea visătoare, expresivă, cald strălucitoare este indicele dragostei, al înțelegerii și al comunicabilității. Cele mai subtile, mai gingașe și indefinisabile percepții pot fi relevate într-o fracțiune de secundă printr-o simplă tremurare a genelor ; „Dar și chipul era frumos, văzut într-o străfulgerare, zimbitor, cu gene mari, care clipiseră o dată în timp ce fulgi de zăpadă îi căzeau chiar în ochi... Ca și pe poetul damnat, mă stăpîni un sentiment brusc de melancolie că ea a trecut și n-o voi mai vedea niciodată, trecătoarea iubită cu un destin necunoscut..." (p. 91. vol. I). Dar, ca orice simbol complex, înglobează și contrariul, trecînd de la reverie și intimitate la duritate și agresivitate, reflectînd ura cu aceeași forță cu care mai înainte răspîndise dragostea. Vehicol al misterului, poate deveni printr-o rapidă metamorfoză, instrument inchizitorial, investigînd și dezvăluind fără cruțare adevărul. „...obrazul tras, pupilele linistite dar atît de apropiate de tine cînd te priveau, încît toate cuvintele nu mai însemnau nimic, întrau aceste pupile în tine ca niște emisari care raportau atît de rapid ce-au văzut, încît știai și tu ce gîndește". Avînd un semantism atît de intens privirea începe, la un moment dat, să aibă, pur și simplu, **funcționalitate narativă,** înlocuind clasica și depășita „analiză psihologică" a scriitorului omniscient și ajungînd un fel de **centru reflector,** în terminologia lui Henry James, adică recepteaza, comentează și interpretează mesajul, declanșînd la rîndul ei, un proces asemănător. În multe situații-cheie personajele lui Marin Preda nu folosesc cuvintele, pentru a se cerceta și înfrunta numai din priviri. Multe scene tensionate, dramatice dintre Petrini și Matilda sînt veritabile dueluri vizuale care pun în evidență o abilă tehnică și strategie. Spre exemplu, în relațiile cu Petrini, „arma" Matildei era privirea înveliuitoare, adîncă, sau, din contră, subțire, tăioasă ca o lamă de pumnal stirnind însă reacții la fel de violente. În schimb Suzy, mai subtilă, afecta inocența și nehotărîrea aparentă, expansiunea și retractilitatea invocînd parcă, adeziune și protecție pentru a-și plasa astfel mai eficace lovitura. În principal, deci, privirea este releveul celor două atitudini umane fundamentale, dragostea și ura, ceea ce nu exclude și alte nuante simbolice în ocurență cu lumina și culoarea. Este suficient să amintesc delectarea și bucuria pe care o provoacă naratorului mirificul joc de raze și reflexe ale unui imens vitrou ce intră în consonanță cu stările sale sufletești de jubilație lăuntrică, sau descrierea camerei din copilărie a lui Suzy, tapetată și mobilată în rozuri și alburi, trimițînd în subtext la ideea de puritate morală și frumusețe spirituală. Prin opoziție cu privirea, **vocea** este semnul exteriorității, al stărilor de suprafață, uneori a vulgarității și nu de puține ori, a imposibilității de a comunica. Avînd o gamă semantică mult mai redusă, atunci cînd nu este mijlocul strict al unui mesaj lingvistic, glasul oscilează între două semnificații antinomice : sunet incantatoriu, sau violență verbală exprimînd, fie o stare extatică, fie de agresivitate și tulburare paroxistică. Memorabilă este, în acest sens, scena în care Petrică Nicolau, părăsit de soție din cauza prietenului său cel mai bun și presimțindu-și moartea, se urcă într-un copac urlînd ca o fiară atinsă în instinctul ei vital. Interesant este că și în acest caz, anume într-o situație limită, autorul renunță la cuvinte, vocea în sine devenind semnificant și semnificat în același timp.

Luînd în considerare și alte decupaje narative, vocea se definește, în genere, ca manifestare a exteriorității și circumstanțialului existenței. Dimpotrivă, **senzația** ca și vederea este raliată la esența ființei și, mai mult as spune, la peisajul cosmic. Altfel spus, senzația este extinderea privirii care se mărginea doar la contactul individ-individ și la sfera erosului, spre marele mister al existenței cosmice, moartea. Petrini trăiește ca și Ninetta, un alt personaj, „o dulce" și „tandră" intimitate cu moartea pe care nu o concepe ca formă a dispariției în neant ci ca reintegrare extatică în fluxul natural : „Știu, — declară Petrini la un moment dat — însă că există pentru mine o scăpare, să fac să retrăiască în sufletul meu dulcea dorință de a intra în pămînt, să retrăiesc apoi marea mea dragoste pentru ea, suferințele îndurate și apoi puterea exaltării de a muri" (v. 8 vol. I). Mai mult de atît, actul extinctiei înțeles în acest fel poate deveni un ritual de exorcizare a vieții : „...luminozitate a luminii în care trăiam două moartea mamei, făcea parcă să dispară umbrele cînd mă uitam în jurul meu și vedeam lucruri și oameni, animale și străzi forfotind de mișcarea neîncetată a vieții". Paradoxal este faptul că la Marin Preda senzația este prezentă mult mai puțin în gestul sau evocarea erotică (perimetrul privirii) cît în încercarea de apropiere concretă, palpabilă, de moarte. De asemenea, a te situa la nivel senzorial prin absenta imolității a planului reflectant înseamnă a trăi jubilator o fericire cvasi-inconștientă. Dar, în cazul de față senzația este tocmai un moment constientizat unde fericirea și suferința se află într-o comuniune inextricabilă : „Feeria îmi ascuti o senzație vie de irealitate, de fericire și suferință amestecate și care repede deveni neliniște" (pag. 220 vol. III). Mai sînt, desigur, multe observații de făcut cu privire la bogatul semantism al acestor nuclee simbolice, dar conchizînd, se poate spune că **privirea, vocea, senzația** manifestate în diverse contexte alcătuiesc un limbaj solidar, coerent, dintre cele mai reușite ale cărții, ce pune în joc o multitudine de semnificații.

Paul Dugneanu

12 APRILIE 1980

L2

Cum ne revendicăm clasicii ?

1. Care este situația edițiilor pe care le-ați inițiat, de care răspundeți, la care ați participat ori participați ? ; 2. Care este cauza principală, după dvs., a stagnării ori întîrzierii unor ediții importante din clasicii noștri ? ; 3. Este tipărirea de scriitori de plan doi o pricină a nerealizării edițiilor hotărîtoare din clasici ?; 4. Există un factor de coordonare (Academie, Consiliul Culturii) a edițiilor din clasici ? ; 5. Cît de întemeiate sînt criteriile după care se efectuează eliminări de text din opera marilor clasici, uneori a unor opere întregi ?; 6. Ce probleme speciale de transcriere ridică textele de pînă în secolul al XIX-lea, ce probleme ridică cele de după 1900 ? ; 7. În ce constă obstacolul administrativ, contabilicesc al muncii la edițiile din clasici ? ; 8. Ce explică tirajele insuficiente din clasici ? ; 9. Colecțiile de documente, scrisori din clasici se integrează acestei acțiuni de reeditare ? Ce probleme ridică ? ; 10. Rubricile de „cronica ediției" și Premiul Muzeului de literatură română oferă un climat suficient pentru editori ? ; 11. Ce propuneri aveți pentru îmbunătățirea condițiilor muncii de editare ? ; 12. Ce mai aveți de adăugat ?

Discuția noastră este deschisă tuturor celor interesați de „fondul principal", al culturii noastre.

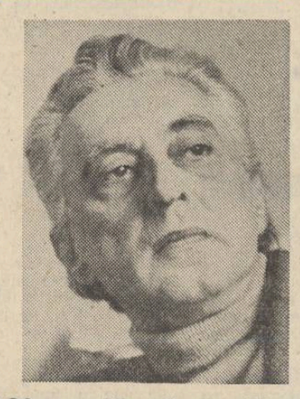

Liviu Călin

«Nu există criterii care să justifice eliminările din text»

1. Din 1956 am început, alături de acad. Șerban Cioculescu și sub coordonarea acad. Al. Rosetti, lucrul la o nouă ediție critică a operei lui I.L. Caragiale. Spre regretul nostru, ediția a stagnat la volumul al V-lea proiectat să cuprindă **Articole și cuvîntări politice.** De ce a stagnat ? Imposibilitatea reproducerii la acea dată a textului integral. În ediția bibliofilă Caragiale (1971), pentru a da un singur exemplu, după multe diligențe s-a tipărit „necroșetat" pamfletul **1907 — din primăvară pînă-n toamnă.** Cum traversăm o etapă într-adevăr nouă, mai generoasă, cum la diferite nivele s-au acumulat învățăminte și se manifestă receptivitate pentru ideea restituirii integrale a operei marilor noștri clasici, m-am decis să reiau lucrul în așa fel încît, la începutul anului viitor, să pot prezenta Editurii Minerva volumul al V-lea și, în continuare, următoarele două : **Traduceri** (VI), **Corespondență** (VII). Și fiindcă din îngrădiri conjuncturale n-au putut apărea cîteva texte de mai mică însemnătate **(dar texte Caragiale !)** în cuprinsul primelor patru volume (1959—1965) acestea sper să constituie addenda, pentru a putea vorbi de o ediție exhaustivă Caragiale.

Cît privește cealaltă ediție la care lucrez, adică a operei lui Camil Petrescu, volumul al III-lea **(Patul lui Procust)** se află sub tipar, iar următorul îl voi încheia pînă la sfîrșitul acestui an.

2. Unele ediții stagnează sau întîrzie din mai multe cauze. Aș pune în discuție cîteva :

a) Absența bibliografiilor fundamentale la scriitori de prim plan. Ne aflăm aici încă în fază de început. Dacă în cadrul institutelor academice în decurs de trei decenii s-ar fi elaborat de către mici colective bibliografii de autor, ritmul apariției edițiilor critice se schimba. În majoritatea cazurilor, se pleacă de la o informație minimală. Poți alcătui relativ ușor planul unei ediții, dar fără o bibliografie temeinică, fără cunoașterea în detaliu a epocii în care și-a desfășurat activitatea scriitorului există riscul ca ediția să fie doar meritorie tentativă și nu o întreprindere de referință.

b) Aparatul critic, rezultat și al cercetării minuțioase a periodicelor, implică travaliu lung, adesea epuizant din pricina condițiilor precare. Zeci, sute, mii de pagini necesare pe întinderea unei ediții de opere complete trebuie copiate de mînă. Nu există posibilitatea xerografierii. După dactilografiere ești obligat să revii, pentru colaționare, la periodic sau la manuscris.

c) Microfilmele sînt cele mai multe de o calitate foarte slabă, aproape ilizibile. Aparatura veche, uzată, transformă plăcerea lucrului în calvar. Nu poți depăși, cu efort, două-trei ore de lectură pe zi. Personal am beneficiat de aprobări speciale din partea direcției Bibliotecii Academiei pentru accesul direct la publicații, altfel aș fi înaintat cu mult mai greu în stringerea materialului la ediția Camil Petrescu

În continuare n-aș vrea să rămînă un secret faptul că se discută din ce în ce mai insistent despre schimbarea profilului Bibliotecii Academiei R.S.R., una din puținele noastre instituții de cultură centenare. Dispersarea actualului fond de manuscrise, de carte veche și mai ales a periodicelor va pricinui întreruperi și inevitabile întîrzieri. Fondul de aur al Bibliotecii Academiei R.S.R., unde au lucrat mari cărturari decenii de-a rîndul, are nevoie mai de grabă de condiții de valorificare și depozitare corespunzătoare prin extindere și nu de migrarea spre alte biblioteci. În actuala etapă înfloritoare pentru țară în toate domeniile, înființarea unei Biblioteci Naționale cu aparatură modernă, cu spații largi și mese de lucru adecvate poate deveni realitate, un simbol al spiritualității zilelor noastre, inestimabilă moștenire pentru generațiile viitoare.

3. O literatură nu e formată numai din piscuri. Tipărirea unor scriitori în serii ca „Restitutio" (Ed. Minerva) sau „Restituiri" (Ed. Dacia) e binevenită. Mumuleanu, Grandea, Ralet prezintă interes real, scrisul lor nuanțînd peisajul anumitor epoci. Reeditarea nu este făcută însă potrivit unui plan riguros și nu toți meritau tipărirea cînd se pune atît de acut problema hîrtiei. Numai în acest sens cred că afectează, mai exact diminuează posibilitățile materiale pe care le implică editarea marilor clasici.

4. În scopul discutării planurilor de perspectivă, de curînd s-a constituit o comisie pentru valorificarea moștenirii literare în cadrul Centralei editoriale, din care face parte și un reprezentant din Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

5. La marii noștri clasici, unii incluși în prestigioase enciclopedii străine, intrați deci în sfera universalității, nu există criterii care să justifice eliminări de text. O ediție critică presupune spirit științific, mijloace de elucidare a oricărui aspect contradictoriu.

6. Numeroase, diferite de la scriitor la scriitor. Diversitatea de tipărituri și manuscrise din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea pune probleme variate, extrem de dificile la transcriere. Trebuie să avem în vedere regiunea de unde provin, ortografia. Esențială este respectarea formelor grafice reale sub raport fonetic. Conservarea regionalismelor, alternanțelor, restabilirea formelor contrase, interpretarea semnelor care notau un sunet sau grup consonantic sînt obligatorii.

Textele de după 1900, deci mai aproape de noi, ridică și ele nenumărate probleme. La Iorga, Rebreanu, Sadoveanu, H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu etc. ultimele ediții apărute în timpul vieții lor pot fi luate uneori doar ca punct de plecare, editorul fiind obligat ca la stabilirea textului să confrunte toate edițiile, să apeleze la manuscrise, acolo unde există. O pagină Iorga, încărcată de oscilații ortografice și de particularități ortoepice, diferă enorm de o pagină Agârbiceanu, să spunem.

8. Într-adevăr, tirajele sînt nesatisfăcătoare la edițiile critice dacă avem în vedere faptul că o parte intră în bibliotecile publice. E greu de explicat tirajul de 3 000 de exemplare la vol. I de **Opere** Camil Petrescu, în care sînt reproduse versurile, iar vol. al II-lea, care cuprinde romanul **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război**, a avut 5 000. Trebuie să se aibă în vedere că reeditarea unei ediții critice ține de o perspectivă foarte îndepărtată. Concluzia ? Acest tip de carte tinde să se adreseze bibliofililor sau numai cercetătorilor, uitîndu-se interesul profesorilor, studenților, elevilor, ale cititorilor avizați.

9. Cărțile de documente și scrisori, apărute pînă acum sînt în mare măsură de o certă utilitate (ex. G. Barit, Bianu, Kirileanu, O. Densusianu, Alecsandri I—III, Al. Rosetti, G. Călinescu, Sadoveanu). Așadar, inițiativa publicării lor trebuie salutată, chiar dacă valoric lucrările apărute pînă acum invită la o dezbatere aparte fiind vorba și de editori diletanți care printr-un bizar concurs de împrejurări au intrat în posesia unor manuscrise de excepție. Am găsit în astfel de volume de documente literare numeroase transcrieri eronate, absența unei elementare informații asupra epocii, amănunte care denotă cunoașterea parțială și superficială a scriitorului editat.

10. Hotărît, nu. Ați auzit dv. de cîteva ediții critice premiate de Uniunea Scriitorilor sau de Academie ? Edițiile Dosoftei, Antim Ivireanul, Eminescu, Delavrancea, Rebreanu și, să-mi fie iertat, chiar Caragiale, despre care s-au scris 3—4 recenzii, ar fi meritat un premiu din partea fărurilor menționate.

E momentul să semnalez că din noile generații, foarte puțini, degetele unei mîini fiind o cifră exagerată, își manifestă interesul pentru astfel de lucrări care presupun ani de bibliotecă și drepturi de autor departe de a fi corespunzătoare muncii investite. O ediție critică, adevăr verificabil, e uneori rodul a trei-patru decenii, al unei existențe care merită și răsplată și recunoaștere. Să fie predestinați editorii români omagiilor postume ?

Niculae Gheran:

«Mai ușor comentăm azi o operă, decît să o publicăm»

1. Din cele 20 de volume proiectate să apară în ediția de opere complete „Rebreanu", au apărut pînă acum, nouă, al zecelea aflîndu-se în tipar. Pentru pregătirea lor mi-au trebuit 20 de ani, la care se adaugă și vremea cheltuită de unii colaboratori ai ediției, ca N. Liu, Valeria Dumitrescu, C. Apreotesei și N. Coban. Mă îngrozesc la gîndul că vor trebui să mai treacă încă două decenii pentru a publica și celelalte 10 tomuri. Potrivit unui asemenea ciclu de producție (în cazul fericit cînd aș avea norocul să mai trăiesc atît), tînărul absolvent de facultate, care a cumpărat primul volum al seriei de „Opere", la apariția ultimului tom va fi... pensionar.

2. Întrebarea revine adesea în discuțiile consacrate editării marilor serii de opere, primind răspunsuri felurite. Îmbucurător este faptul că la toate nivelele activității politico-culturale s-a ajuns de mult la concluzia că „tradiția" edițiilor lansate și abandonate după primele volume intră în contradicție flagrantă cu cerințele fundamentale ale afirmării culturii naționale, înțeleasă ca unitate indisolubilă între valorile clasice și cele contemporane. Trist este că dezbaterile care au avut loc în ultimii ani, la București, Iași și Cluj, cu participarea unor academicieni, profesori universitari, cercetători științifici, critici și istorici literari, n-au avut nici un ecou în subsolurile administrației culturale, supradimensionată cu revizori și contabili „doritori de bine". Îngrijorată de propria ei soartă, „tanti" Tesa (denumire prescurtată a personalului tehnico-economic și de deservire administrativă) se zbate într-un delir birocratic, lansînd noi circulare editoriale, dublînd și triplînd prerogativele ei meniri (editură, centrală, Consiliu), creînd false probleme din interpretarea mioapă a unor legi existente. Pe un atare teren al „deservirii administrative" (expresie bine aleasă) orice floare se usucă. Discreția cu care se croșetează diferitele proiecte (refuzuri orale la acte semnate de autori și redactori), falsele semnale de alarmă (trase, de regulă, pe scări contabile, în absența celor care ar putea oferi explicații competente referitoare la specificitatea unei activități distincte) contravin celor mai elementare norme de etică profesională. Cum poți lucra la o ediție de interes național, osîndind la volumul aflat pe șantier și gîndind la cel ce urmează, cîtă vreme, atunci cînd nu te-așteptă, rodul muncii îți se blochează din suspiciuni... contabile ?

Este regretabil că în locul unui plan de priorități culturale, de comenzi sociale în domeniul valorificării patrimoniului național, al unui program însoțit de măsuri stimulative, pentru impulsionarea ritmului de editare a clasicilor români, Centrala cărții devine coautoarea unor referate și contrarefer-ate care, prin ricoșeu, îi anulează menirea culturală. Depășirea mandatului profesional de către unii colaboratori „zeloși" nu îi va fi de bun augur, cîtă vreme înaintea semnării oricărui act normativ, a unei decizii esențiale, nu-și va pune elementara întrebare : „Și astfel, activitatea se va îmbunătăți ?"

În mod paradoxal, în interiorul aceleiași instituții se află cadre de înaltă clasă editorială, care, dacă trebuie, ar putea clarifica „dilemele" aparatului administrativ. Dar cine-i întreabă ? Și dacă-i întreabă ? Virulenței birocratismului contabil i se contrapune, din păcate, oboseala pretimpurie a unor confrați editori. Resemnare ? Blazare ?

Și totuși... Optimist iremediabil, cred sincer că povestea edițiilor lansate ziua și năruite noaptea va rămîne o biată variantă folclorică.

3. Nicidecum. Este o falsă problemă care circulă prin culisele noastre. Personal nu m-aș fi încumetat să lucrez la o ediție închinată unui titan ca Rebreanu dacă, ani în șir, n-aș fi ucenicit la școala cărților „minore". Mai tîrziu aveam să îndrăznesc să pregătesc, cu forțe proprii, ediția Brăescu, care, la rîndul ei, m-a ajutat să dobîndesc o încredere și o calificare profesională, indispensabile activității ce o desfășurăm. Și-apoi de ce să ne războim cu scriitorii clasici din „al doilea plan", cîtă vreme ierarhia de valori este relativă ? Raportați la silueta plăpîndă a unor autori contemporani, ei se definesc, o dată în plus, ca scriitori de certă valoare.

4. Eu aș îndrăzni să zic că nu coordonarea ne lipsește, ci coordonatorii. De 30 de ani de când dăinuiește Centrala cărții această atribuție îi revine direct. Pe parcursul vremii, ea a avut un rol bine definit. Aș aminti că aici s-au întocmit primele planuri, de largă respirație, în domeniul editării clasicilor români și a clasicilor străini. Cum s-a ajuns însă ca edițiile „universalilor" să fie demult realizate, în timp ce seriile Eminescu, Caragiale și Rebreanu (ca să mă opresc doar la trei din uriașii noștri) n-au izbutit să fie terminate, este aproape inexplicabil. Coordonatorii de care vorbeam ar fi trebuit să urmărească, prin comparație, cum a fost sprijinită și remunerată o activitate sau alta, neintervenind, pe parcursul desfășurării procesului de producție, cu restricții tocmai în domeniul valorificării clasicilor români, ci cu stimule concrete. În locul acestora, o continuă suspiciune și chestionare puerilă : „Ce-i text ales și stabilit ?", „Ce trebuie înțeles prin aparat critic de note, comentarii, variante ?" etc., șir descalificant de întrebări.

5. Departe de mine gîndul de a minimaliza dificultățile textelor scrise în epoci diferite, de personalități cu orientări diferite, dar pătrunse, structural, de aceeași dragoste pentru glia țării, de aspirațiile de libertate ale poporului român. Sincer vorbind, mai ușor putem comenta astăzi o operă sau alta decît să o publicăm ca atare. Dar de aici pînă la bîlbîiala făcătorilor de ediții, cale lungă. Privească oricine textul unei anume opere, tipărit însă sub îngrijiri diferite. Cum se explică diferențele, cîtă vreme acționăm sub cupola aceleiași metodologii marxiste de preluare critică a moștenirii literare ? În mod vulgar, această „preluare critică" a patrimoniului cultural a fost confundată de unele stele căzătoare ale tiparului nostru cu forfecarea textelor. De aici blestemul „pioneratului", blestemul de a lua mereu aceeași muncă de la început, mai adăugînd, la botul calului, un cuvînt, o frază, sau o scriere, abandonînd o serie editorială, pentru a o relua apoi sub alte auspicii. Nu de croitorie literară avem nevoie în actuala fază de dezvoltare a culturii noastre, ci de o înaltă înțelegere ideologică din partea celui chemat să interpreteze o operă sau alta, de solide cunoștințe științifice și politice, ca și de o strictă specializare textologică. Fără ele ne vom învîrti în același cerc vicios creat de noi înșine. Pentru a nu părea o lozincă, mărturisesc că fără studiul aprofundat al documentelor de la 1784—1785, nu aș fi putut tipări, în formă **integrală**, romanul **Crăișorul.** Ignorarea dublului caracter, național și social, al răscoalei lui Horea, m-ar fi împins spre inerție editorială, spre mlaștina iresponsabilității civice. De asemenea, lipsa unui studiu sistematic al caietelor de creație, al jurnalului lui Rebreanu, al corespondenței și, nu mai puțin, al însăși existenței scriitorului din perioada 1930—1938, nu mi-ar fi îngăduit să cunosc adevărata geneză a unui roman controversat, **Gorila**, gîndit și elaborat de autor ca un roman antipoliticianist, cu evidente implicații antifasciste. Cartea trebuie tipărită așa cum a fost scrisă ieri de Rebreanu și interpretată azi în lumina materialismului dialectic și istoric, nicidecum rescrisă și comentată în lumina concepției despre lume și viață a decanului stomatolog din romanul lui Marin Preda.

6. Incredibil, nu criteriile de transcriere, felurite și disputate, influențează decisiv soarta multor ediții critice, ci necunoașterea integrală a textelor care fac obiectul diferitelor serii de opere, a ecoului lor în epocă și posteritate. Mai precis, este vorba de lipsa instrumentelor de lucru, îndeosebi a bibliografiilor. Dacă, de bine de rău, pentru începuturile literaturii românești cultura noastră beneficiază de faimosul **B.R.V.** ca și de o bibliografie a periodicelor românești adusă cu greu pînă spre 1918 (am în vedere și volumul elaborat, dar încă neoublicat), pentru marea literatură a secolului XX întreprinderea se transformă într-o adevărată aventură. „Caută acul în carul cu fîn !" Află dacă și cum poți unde a publicat un anume scriitor, cîtă vreme în fată îți rămîne virgină cercetarea a 10 000 de periodice, tipărite, cu aproximație, în epoca amintită.

Multă vreme s-a considerat, eronat, că edițiile de opere ale unor scriitori din secolul al XX-lea ridică mai puține probleme (se avea în vedere, în primul rînd, transcrierea textelor). Trecînd peste greutățile de ordin bibliografic, am pomenit și o dificultate fantastică a stabilirii textului. Pentru definitivarea textului unui roman ca **Ion**, a trebuit să parcurg, literă cu literă, 12 ediții antume, să le coroborez cu două versiuni manuscrise, pentru ca apoi, în fază editorială, să reiau controlul unei dactilograme, al „paginilor I și II". În total 17 lecturi, absolut necesare pentru cristalizarea textului autentic, ca și pentru alcătuirea variantelor. Ce rost mai are să discutăm despre alte dificultăți ?

Citeam, deunăzi, în **România liberă**, că pentru compararea edițiilor din romanul **Ulysse** al lui James Joyce, un institut științific a construit un computer, urmînd ca rezultatele să fie apoi prelucrate de un colectiv de specialiști. Vestea în sine nu-i formidabilă, cîtă vreme atare știri le aflăm și despre automatizarea diferitelor procese de muncă intelectuală din țara noastră. În ce ne privește, „insuficiențele" sînt penibile. Pînă la computer ne lipsește un xerox, iar pînă la xerox o mașină-două de dactilografiat, pentru a nu mai copia, precum călugării din veacurile trecute, textele aflate în custodia marilor biblioteci. Cum este posibil ca toți scandalagiii cu „treburi" judiciare să găsească în incinta tribunalelor dactilografe de serviciu, iar autorii unor ediții de înalt interes să-și ascută, în continuare, creionul, copiind totul, absolut totul, cu propria mînă, ca la perceptie ? (Dacă și-acolo o mai fi cum era !) Se poate vorbi în atare condiții de grăbirea ritmului de editare ? E greu să călătorești pe asin, îndemnîndu-l să alerge, competitiv, cu un turboreactor.

7. N-aș vrea să mai repet unele lucruri deja rostite. Aș avea de adăugat cîteva date împotriva celor care, rău intenționați sau naivi, transferă responsabilitatea „rămînerilor în urmă" pe seama legii drepturilor de autor, nerevăzută, în ce privește tarifele pentru îngrijitorii de ediție, din 1956. Legea oferă posibilități de stimulare și retribuire a unor drepturi oneste : a) încadrarea unor opere între minimul și maximul tarifar ; b) acordarea unui procent suplimentar de 33% în cazul unor ediții dificile ; c) stabilirea, **de comun acord**, a unor tiraje de bază ; d) acordarea unor procente diferențiate din drepturile de autor la contractarea sau acceptarea lucrărilor ; e) tarife forfetare la lucrări de excepție (a se vedea articolele 10 și 11 din H.C.M. privind legislația drepturilor de autor cu indicații speciale în acest sens). Aplicarea responsabilă, corectă, a prevederilor legale, frînarea exceselor administrative ar fi făcut poate astăzi inutilă discuția pe care o purtăm. Adaug cu amărăciune : dacă aparatul critic al marilor ediții de interes național ar fi beneficiat, pe coala de autor, de regimul financiar al romanului de aventuri, seriile de opere la care ne referim ar fi fost de mult încheiate. Propria noastră aventură ar fi pledat pentru o atare încadrare. Măcar atît !

8. Prefer să nu răspund, lăsînd librarilor cuvîntul. Greutățile de care se izbesc mă obligă să fiu sufletește alături de ei.

9. Bineînțeles că da, și Editura Minerva, cea mai autorizată instituție pe planul tipăririi clasicilor, o dovedește cu prisosință. Problemele nu și-au găsit însă dezlegările așteptate (inventarierea fondurilor neclasate din colectiile publice, sistem susținut și stimulativ în politica de achiziții ; mijloace civilizate de reproducere). Un exemplu : din 35 000 de scrisori trimise lui Rebreanu, 5 000 prezintă un interes major. Vă las să apreciați singuri ce implică transcrierea acestui fond documentar cu mijloace rudimentare.

10. Într-o oarecare măsură, da. Lipsa de continuitate este însă jenantă. Cu ani în urmă, am apreciat cronica excelentă a lui Mircea Zaciu din **Manuscriptum** sau a lui Geo Șerban din **Steaua.** Contaminate de „periodicitatea" edițiilor, s-au întrerupt și ele. Binevenită este cronica ambițioasă a mai tînărului Gh. Suciu.

De premiul Muzeului de literatură nu spun nimic.

11. a) Organizarea unui serial de copii: „Cum se tipăresc clasicii", la care să participe, în primul rînd, autorii diverselor ediții. Cuvîntul lor să fie rostit însă numai după ce au avut „curiozitatea" să confrunte textul edițiilor critice (asupra cărora au osîrdit ani de zile) cu edițiile de „popularizare" sau, cum li se mai zice: „de masă". Abia atunci vom putea discuta cu seriozitate responsabilitățile.

b) Alcătuirea unui plan de priorități în regimul editării patrimoniului național, însoțit de un program de măsuri tehnico-materiale. De liste de titluri care să sporească arhiva editorială n-avem nevoie.

c) Aplicarea corectă a legislației țării, ceea ce presupune, pe de o parte, renunțarea la „actele de sărăcie", cînd e vorba de marile valori ale culturii naționale, pe de altă parte, la „actele de danie", cînd este vorba de gălăgioșii autori ai unor maculaturi, de care, să fim cinstiți, nu ducem lipsă.

d) Ar fi poate cazul ca în articolele și interviurile viitoare să ne obișnuim să nominalizăm răspunderile, în așa fel încît cititorii de azi și de mîine să știe, à propos de editarea tezaurului literar, ce fac și ce nu fac Niculae Gheran și Th. Iovănescu, G. Pienescu și Richard Dumitriu, Liviu Călin și I. Popa, Aurelia Rusu și Gh. Bădulescu, nereclamînd pentru nici unul din ei regimul „sfîntelor moaște" (moaște-moaște, dar de cînd sfinte ?!

12. Ce-ar mai fi de adăugat ? Răbdare și tutun, în așteptarea unei consfătuiri de lucru la Consiliul Culturii, „cu cărțile pe masă". Sînt unul din cei care, de pe acum, mă înscriu la cuvînt.

Nicolae Ciobanu:

«Criticul tînăr, editorul de mîine»

1. Prin 1966, dacă nu mă înșel, conducerea fostei Edituri pentru literatură alcătuită din Ion Bănuță, Mihai Șora și regretatul Mihai Gafița m-a invitat (pe mine, lector de literatura română contemporană la Universitatea din Timișoara și critic literar care, pînă la acea dată, în materie de istorie literară, nu mă ilustrasem decît ca prefațator al unui volum din poezia lui George Topîrceanu, apărut în B.P.T.) să-mi aduc contribuția la marea inițiativă a prestigioasei edituri de repunere — masiv-coordonată — în circulație a valorilor literaturii române clasice, moderne și contemporane. Notez aceste detalii cu caracter retrospectiv pentru a evidenția faptul, deosebit de semnificativ, după părerea mea, că cei trei cutezători și iscusiți editori s-au gîndit să acorde încredere unui „literat" care pînă la acea dată se manifestase exclusiv în cîmpul criticii literare propriu-zise. De unde concluzia că, totuși, tinerii critici pot și trebuie să constituie cea mai bogată și mai sigură sursă capabilă a furniza cadrele necesare importantului și dificilului act de editare a operei scriitorilor din trecut. Este, de altfel, singura posibilitate de a identifica în aceeași persoană pe interpretul de vocație ca și pe cercetătorul competent în materie de îngrijire și stabilire a textului

Aflat în fața bogatei liste de nume pe care mi-a prezentat-o editura, sorții au căzut pe acela al lui Ionel Teodoreanu. Alegerea a fost dictată de mai mulți factori : un autor care timp de două decenii nu a circulat deloc, originea sa moldovenească, dar mai ales ideea de a mă confrunta, deschis și metodic, cu critica interbelică, în sensul de a vedea cum și în ce măsură verdictele acesteia legate de destinul în posteritate al originalei, bogatei, diversei și inegalei opere teodoreaniene își vădesc temeinicia. N-aș putea spune că în ceea ce privește ritmul apariției volumelor programate — opt la număr — a fost și este absolut normal ; în mai mult de zece ani, doar șase volume e cam puțin. Și fără sprijinul scriitoarei Ștefana Velisar-Teodoreanu, la care se adaugă colaborarea fructuoasă cu Aurelia Rusu și Virginia Șerbănescu din partea editurii, e lucru sigur că treaba ar fi mers cu mult mai greu. S-a mai întîmplat însă și altceva : ceea ce trebuia să formeze vol. VI (romanele **Arca lui Noe** și **Părăvale-Baba**), după ce totul a fost gata, grație colaborării (îngrijirea textului) cu Aurelia Rusu, volumul a căzut, pur și simplu, nefiind trimis la tipar din motive de... „orientare" (la Ionel Teodoreanu ? !), motive pe care, declar cu toată răspunderea, nu le înțeleg, în ruptul capului, nici acum. Este lesne de înțeles că o asemenea situație (adică să fie anulate dintr-o trăsătură de condei toate eforturile deloc lesnicioase de punere la punct — text, variante, note, comentarii — a unui volum de peste 600 de pagini) nu este deloc incurajatoare. Dacă facem, deci, abstracție (dar, putem oare, face abstracție ?) de situația volumului în cauză, ediția **Ionel Teodoreanu — scrieri alese** — se află în faza finală, căci ultimul volum este complet redactat, urmînd a fi curînd predat editurii.

2. Nu știu dacă trebuie să vorbim neapărat de o singură cauză principală în măsură a duce la întîrzierile pe care cu toții le cunoaștem și le deplîngem. Cauzele — fie și principale — nu sînt peste tot aceleași, așa încît chestiunea se cere a fi analizată de la caz la caz, pentru a se găsi soluțiile cele mai eficiente. În general, însă, consider că „oboseala" unora dintre autorii de ediții consacrați, coroborată cu extrem de alarmanta absență a unor „nume noi" (întrucît învățămîntul universitar filologic, fascinat pînă la saturație de eseistică, nu pare a mai pune vreun preț pe efortul de pregătire a studenților în această direcție), inerția unor factori de decizie (cazul **Istoriei...** călinesciene), posibilitățile materiale ale editurilor (spațiu tipografic, hîrtia etc.) și — de ce nu ? — dezolant de meschinul aspect al remunerării muncii de editor, constituie cauze, să spun astfel, de ordin imediat, pragmatic, asupra cărora e necesar să reflectăm cu toată seriozitatea.

3. Consider absolut eronat punctul de vedere potrivit căruia tipărirea scriitorilor de așa-zis plan doi s-ar face în dauna edițiilor consacrate clasicilor. Mai întîi că este de-a dreptul fals, cu totul provincial a pune problema în asemenea termeni. O literatură națională **există** prin tot ce are ca valoare, indiferent de mărimea numelor ce o compun și, mai ales, o literatură națională se recomandă ca un organism viu în măsura în care tot ce îi aparține ca valoare circulă neîntrerupt.

4. Nu cunosc să existe un asemenea for de coordonare. Dacă totuși acest for există, este regretabil că pînă în prezent nu am știut de el nimic și că, prin urmare, nu am beneficiat de funcțiile sale.

5. Din punctul de vedere al rigorilor impuse de ceea ce numim o ediție științifică, pe de o parte, și din acela al libertății de gîndire intrinseci ce caracterizează umanismul nostru socialist, pe de altă parte, consider că o asemenea întrebare nici nu s-ar cuveni să fie enunțată.

6. Numai aparent, textele literare de după 1900 presupun dificultăți de redactare mai reduse. În realitate, **mutatis mutandis,** problemele sînt aceleași, întrucît limba literară este un instrument care uluiește, literalmente, prin neistovitele ei mutații și metamorfoze. Un roman sau un volum de poezie apărut în 1930, astăzi, pot ridica probleme de transcriere la fel de dificile cu altele tipărite în 1890. Ca să nu mai spunem că în ceea ce privește fondul de manuscrise ori acela al publicațiilor literare — respectiv, colecțiile acestora — la fel și bibliografiile, adesea, piedicile sînt cu mult mai mari.

7. Aflu cu stupefacție că de cîtva timp știința contabilicească „revoluționează" criteriile de apreciere a valorii muncii intelectuale depuse de „șoarecii de bibliotecă". Ce să mai vorbim!..

8. Factorii de decizie din sistemul editorial pot răspunde mai în detaliu la această întrebare. Mă limitez a arăta doar că tirajul la ediția Teodoreanu a cunoscut o atare involuție încît în legătură cu ultimul volum, apărut în 1978 (conține memorialistica teodoreaniană), sînt adesea întrebat chiar de persoane avizate cînd va vedea lumina tiparului.

9. Aceste colecții, necesar-vitale ca apa și aerul, se împiedică de aceleași obstacole, „construite" însă după formula betonului armat.

10. Demnă de toată stima, acțiunea Muzeului literaturii române e un semnal ce-ar trebui luat în seamă de multe alte instituții, inclusiv de Uniunea Scriitorilor, căreia, se pare, îi este încă pe deplin străină ideea unui premiu consacrat edițiilor. Cît despre „cronica edițiilor", ce să mai spunem ? Cu rare și întîmplătoare excepții, aproape că nu există...

11. 12. Să se reia în discuție întreaga problemă, pornindu-se de la planurile elaborate cu 15—20 de ani în urmă, și să se rețină învățămintele ce decurg de aici. Poate că un colocviu al istoricilor literari special orientat pe problematica fenomenului de editare, sub egida Uniunii Scriitorilor și a Centralei editoriale, și-ar vădi din plin eficiența.

henri zalis

Aproape stăpîn

Am în fața mea albă o foaie de hîrtie
imperiu dreptunghiular în care dau buzna
mistreți, lăstuni, sandale.
Plugul cuvintelor ară pieziș o moșie
cum nu mai sînt altele, cu ierburi și dale.
Mă simt frămîntat de gînduri fragile
la ceasul cînd totul respiră prihană
primită încet, temator în arse pupile.
E iarbă pe stele ochiul mi-e rană
și număr cu teamă cum se ascund
visele albastre convoaie de fum.
Sînt cu duiumul, ude de drum.
Foaia le-ncape aleșii pătrund
îi primesc, se sărută, simț și idee pereche
povară nu-s. În veșminte albe de mire
le dau mereu din sfiala mea veche
intră în mine sîngerînd de iubire.

Prinos

O să vină poate vremea scoica inimii
s-o sparg
și din sevele-ntregite ridicate la cataarg
noutăți în limpezime să adaug între iuturi
cîte-n scoică tinerețea se-nfioară de îi spun
vîntul, stelele și iarba mă ajută să adun
și să cînt fără-de odihnă drumul către
începuturi.
Prisosește greu de ginduri un îndemn
de toate treaz
l-am găsit în scoica mării și-l ghicesc întreg
și breaz
se apleacă și din palmă mierea lui mă
înfioară.
Este colbul de pe lucruri întorcîndu-mă acasă
c-o iubire ce mă-mbie, cu o grijă ce m-apasă.

nicolae panaite

* * *

După ce-am stat la masă...
te-ai uitat la mine
zicîndu-mi :
„— Uite copilul a început să plîngă.
Semnul acesta niciodată nu-l va mai repeta."

A doua zi îmbrățișîndu-te
viscolul se mări.

Norii orbeau păsările
care cădeau înroșindu-ne.

Călătoria

Coborînd...
Pămîntul nu-l mai ajungeam.

Cerul se rezema de ferestre, nemaivăzîndu-l.
...Trebuia să ajung.
Așteptarea era infinită.

Ochii mei mărindu-se
au acoperit Muntele
pe care lacrimile mi-au curs
ca o divină avalanșă,
imblînzind viețuitoarele
(care credeau că venise primăvara).

Leii își scuturau picioarele
dar șoarecii nu se înfricoșau ;
cărînd tot mai multă cenușă.

Răscumpărările s-au făcut numai pe ape ;
valurile lor purtau grămezi mari de scrum
și eu credeam că sînt podurile.

Dorind să trec...
Mă cufundam nemaiajungînd pămîntul.

Căutătorul

Nemaiștiind căuta
ciinele care-l ajutase
să găsească drumul mirosind a cenușă.

Negăsindu-l
se mulțumește auzindu-i lătratul, lătratul acela
care îl mîngîiase
ca pe un copil copleșit
de cîntecele mamei.

cassian maria spiridon

Cel care trebuie să vină la mine

Cineva trebuie să vină la mine
Nu știu cine trebuia să vină
Miezul nopții de mult s-a oprit

Luna e plină ca niciodată
Tăcerea e grea ca pămîntul
Plopul cu neliniștea lui mă-nspăimîntă

Pereții au căzut
Crengile curg peste mine
Mîinile mele-nlemnesc.

Despre iarbă

Vom spune e dreaptă verde în luptă mereu
cu furtuna
Vom spune
pe fruntea cîmpiei crește cu limba
ridicată spre cer
iarba și cerul au graiul comun
Vom spune
Cum o mai smulg, o retează
cu dinții
Cum o mai calcă-n picioare
infanteria, tancul
Fierul de coasă o culcă de nu mai poate
la stele privi
Vom spune
trece și vita și tancul și coasa
Ea crește pe piepturi
vom spune
deasupră-ne saltă

Poem uniform

E fum și e vîntul, e seară
Copaci singuratici
Copila culege petunii

În marginea orașului
Sub lumina mașinilor scurtă
O fată culege petunii

Sub lună
Foșnetul crud
Femeia, petunii în jur răsucite.

nașterea

marius tupan

Izabela se temea de o încălerare oarbă. Se mai întîmplase și cu alte prilejuri cînd ritualul nu fusese bine întocmit. Oameni aspri, luîndu-se din te miri ce, aprinși ca și steaua sub care-și botezaseră ținutul, ursenii trebuiau preveniți de capcanele întinse, nu lor, ci monstrului, dar de care ei trebuiau să aibă știre. Altfel, nedîndu-și seama, uitînd poate — măștile intimidau doar — puteau începe măcelul între ei, fără ca vreunul să-i mai convingă de calculul greșit. Vremea cumplită, cu soarele torid, își dădea și ea măsură nefastă. Apoi foametea, siciiala așteptărilor.

Deși reușise să le explice cu lux de amănunte implicațiile procesiunii, dînd ordinei ei o anume putere, Izabela credea încă în haosul specific unei astfel de adunări. Tocmai de aceea nu se simțea acum în apele ei. Miza și pe inspirația de moment, dînd un exemplu, așa cum face ofițerul cu soldații săi în luptă, pusese în gardă pe cîțiva dintre cei mai răsăriți — dacă e bucluc, ceva, fiți cu ochii în patru, vă salvați pielea și neamurile — însă necunoscutul îi da de fiecare dată o stare puțin obișnuită. Fuseseră vremuri de cumpănă. Surghiunul grecoaicei era doar în parte o salvare a lor. Copiii lepădați, invazia flăminzilor, nerușinarea paparudelor deveniseră semne de rău augur. Întîmplările se legau strașnic unele de altele, fără ca uneori să-și dea seama. Nu știa de ce, dar parcă și vremurile aveau ceva din gîndurile și portul lor. Se risipise zvonul că Ursa Mică s-a alăturat deja cetelor de flămînzi și că în curînd va invada și ea împrejurimile. Exact ceea ce gîndise cîndva. De fapt optimismul ei lua de cele mai multe ori forme curioase, de la o tărie de fier la vălmășagul trupurilor în focurile gheenei, încapabile să mai rostuiască după lumina ce o căutase o viață întreagă. Ele, întîmplările, o călîseră, dar tot ele, întîmplările, îi dezarticulau puțin cîte puțin feminitatea, înlăturînd-o de la ospățul presimțirilor robuste. Datoria ei de căpetenie era să repună în drepturi încrederea oamenilor în ei înșiși, fiindcă mulți și-o pierduseră, unii nu mai țineau cont de ea. Alții trăiau nepăsători și plictisiți, așteptînd

clipa mîntuirii cu clondirul în gura spurcată. Nu voia să vindece pe nimeni, nici măcar pentru ea nu-și căuta un remediu, ci încerca să se împotrivească vremurilor grele, pornirilor necugetate. În toate înfățișarea sa era ca o grădină, născută sub zodia Balanței, rodnică și dăruită unei cauze. Numai așa, știind că trebuie să se împlinească sorocul, abandonă gîndurile negre, și se instală în fruntea unor pregătiri ce precedau Marea Procesiune.

Deși își urmărise planurile cu exactitate, avusese totuși o mică cumpănă în urzeala lor. Oare Fiodora făcuse cum îi spusese ea ? Nu furase nimeni din apa copilului ? Dacă, într-adevăr, ritualul decursese bine, drumul celui așteptat trebuia să fie lin. Prezicerile îi spuneau încă o dată că așa va fi. În secret, se oferise să-i dea și un nume, fiindcă numele oamenilor în cer sînt scrise și de ele atîrnă apoi toată viața lor, dar se sfia s-o facă la acel timp, cînd poate intervenția ei nu ar fi adus nimic bun. Ceea ce făcuse pînă la acea dată, era cu totul altceva. Fără știrea Fiodorei, trimisese apă în fîntîna secată și această bucurie o trăia în taină. Trunchiul salciei se prinsese, semn că nașterea va fi ușoară. Convinsă se arătase chiar și Fiodora care nu mai prididea cu laude înălțate Izabelei și vremii ce va fi învinsă — nu ! — de odrasla sa. Uneori călcase calea pînă în Foaienfirul și înapoi, descoperind că miraculoi știubeiului, auzea, în sfîrșit, **Cuvîntul** păstrînd în el enigmatice înțelesuri. Harul Izabelei îi părea nemărginit. Cîntecul și descîntecul întregindu-se prin aceste uimitoare preziceri.

Urmărea pocnetul mugurilor în trunchiul de salcie, cu fiecare nouă găleată de apă, presimțind ramurile și mițișorii, asemănătoare brațelor lui, ce va fi — nu-i așa ? — trupes, înțelept, scotîndu-le din blestem, pe ele, femeile hrăpărețe în dragoste, vinovate fără putință de a nu mai păcătui, pradă unor trupuri neostoite. Venirea trebuia pregătită cu grijă, de la patul de naștere la femeia ce trebuia să-l moșească. A, da, moașa, își zicea adesea Fiodora, va trebui să fie o ființă bună și frumoasă, care să împrumute din hărăzirea ei pruncului. Nu-i fusese greu să aleagă. N-avea să se îndoiască niciodată că greșise : Virginia, fata vitregă a Izabelei.

Cu zilele toride creștea uimitor pîntecul Fiodorei, încît atunci cînd fu văzută de Costache Pupăză, auzi cuvinte care începeau s-o sperie. Că nu copil va face, ci viței, fiindcă mai întîlnise el pe cineva în tinerețe care arăta tot așa și bou făcuse. Bou ești tu, zise mai apoi în gînd Fiodora, preocupată de ziua cea mare.

Nici Vinăta nu avusese vorbe de îmbărbătare. Trei, patru, mișcă acolo, îi pipăise burta, uite-i cum lovesc care încotro, dihai mare, însă bine o să fie, că din mulți tot rămîn puțini.

Vorbe de șagă, n-am ce spune, l-o retezase Fiodora care hotărî în cele din urmă să nu mai lasă la drumul mare. Exact acum cînd se făceau mari pregătiri pentru alungarea monstrului ce le amenința viața.

Febra punea stăpînire treptat pe ei. Practica regenerării, era cunoscută de cei bătrîni, din vremuri de cumplită aducere aminte. Acum ea trebuia învățată deopotrivă de toți ceilalți, de la mic la mare. Zile multe trecură pînă cînd oamenii conveniră să-și dezvăluie și să-și recunoască poreclele. Poreclele deveneau vii și puternice prin măști. Și măștile erau slăbiciunile și pornirile lor necontrolate. Trebuiau cu toate redobîndite.

Numai așa, arătîndu-și adevărata față — fiindcă numele mint de cele mai multe ori, gesturile înșeală, cuvintele amăgesc, dar poreclele niciodată — pot învinge hidosul animal, pentru ca biruința ploii să fie deplină. Pe de altă parte, se credea în trezirea puterii, împreunîndu-se sîngele în gomorul șuvoiului, aprins, vijelios și negru, umplînd de viață vinele monstrului pe care ei înșiși, laolaltă, aveau să-l reprezinte. Neîndoielnic, captau puterea celui reprezentat, urlînd, sfîșiind, producînd răzmerița.

Sămînța aruncată într-un pămînt încă viu încolțea repede. Era, se părea, și Învățătorul cel Bătrîn avea să confirme mai tîrziu, doar o repetiție generală pentru alte înfricoșătoare lupte, de mai mare amploare, ce aveau să vină și ele cîndva. Această nouă poftă de viață zămislea lumea lor fantastică, coborîndu-i în starea larvelor și-a fluturilor, și-a gîngăniilor, și-a păsărilor de pradă, și-a cumplitelor animale buimace și șingeroase, și-a atîtor înfățișări de care chiar și Ziditorul s-ar fi speriat. Era un duhnet și o culoare nedeslușită, un lătrat și un mers tiritor greu de bănuit, un orăcăit și un strigăt de jelanie vinovat, de parcă acum se separau regnurile, doar pentru o vreme amestecate. Nenumărate și întunecate erau cărările întoarcerii spre matca originară, anevoioase și străine unele, dar pline de învățăminte pentru unii, care mai sperau la îndreptarea propriilor sorți. În colcăiala generală, erau împinși chiar leneșii și puturoșii, cînd, de departe, de la Cornul Caprei, se lămurea un semn de aprobare. Puteau începe deci.

Primii care se arătară în Sodomuri, puzderie, fură Țițirigii, sub tutela rîmelor și a viermilor. Îmbrăcămintea lor nu era scumpă, fiind croită din coji de nuc și cireș, cusută cu ață de tei și unsă cu nămoluri din Balta Neagră. Erau mîhniți că nu-și putuseră transforma în gîngănii și fotografiile de la porți, cu numărul cărora sperau să cucerească Ursa Mică și cîteva așezări din apropiere. Năvăleau pretutindeni, unde nu te puteai aștepta, în cete de nouă și unsprezece, din teama de a nu fi singuri, știind că altminteri, copoii lui Pupăză, cu care se urau de moarte, i-ar fi șters pe rînd de pe fața pămîntului. Mersul lor prin lume, ca și gîngăniile cărora le purtau măștile acum, îi scotea din sărite pe singeroșii pui de năpîrcă, ieșiți și ei la drum, cu fălcile clănțănind ucigător, cu ochii turtiți, lipiți parcă direct pe pielle de lup ce le înveleau trupurile. Pupăză vinase fiecăruia animalul protector, cu putină vreme înainte de procesiune, fără a uita să le spună : „Trăiți ca lupii, dar nu vă sfîșiați între voi precum ei".

Temerea lui avea să se adeverească întocmai, mult mai tîrziu, cînd însuși el era condamnat să-i urmărească sfîșiindu-se între ei, sub ochii săi, fiindcă nimeni nu le putea ocroti un astfel de sfîrșit.

Din faima de odinioară a lui Cremene se îndestulau încă cei cinci copii ai săi, verii Fiodorei, dar nici unul dintre ei nu părea a fi mai curajos decît o curcă. Măștilor de iască li se înfipseseră pietre de tot felul, aduse din peregrinările de demult ale bătrînului.

Broștenii, cum era de înțeles, se înconjurașeră de frunze late de baltă. Broștica se deosebea totuși de ei toți, prin marama neagră, îngropată pe ici pe colo în ruginii frunze de vie.

Proaspăt ieșit din subterane, Bleaju nu se hotărise încă în ce piele să intre. Și a boului, și a ciinelui, îi erau indiferente, deși indeletnicirile din ultima vreme îl împingeau spre o mantie de animal preistoric, subteran. Bleaju ținea prea mult la viață și nu voia să cadă în vreo cursă. În cele din urmă, se grăbi să ia chipul unui guzgan, fiindcă animalul ăsta putea trăi pe toate drumurile și nu stînjenea pe nimeni.

Ana Banu, mică, pricăjită, dar arțăgoasă, nevoie mare, își căutase aripioare și o mască de viespe, Pupăză se hotărîse la penajul puturoasei păsări, căreia îi purta numele Lazăr Nicolina, nepărînd deloc extravagant, căutase o piele de purcel, iar Vinăta, sora lui Nicolae Șarpe, se blagostovise cu pene de bufniță, deși nici în toaletă de cioară nu l-ar fi stat mai rău.

Înainte de ziua promisă, numai Izabela nu-și dezvăluise încă masca. Se credea că va rămîne la numele ce-l poartă, adică va îmbrăca o imitație a pielei de șarpe.

Respectînd ordinea, toți, laolaltă, trebuiau să alcătuiască masca de intimidare, o metamorfoză pe măsură, cu o poreclă deasupra tuturor poreclelor. De sub piei veni o idee salvatoare : cea mai fioroasă reptilă. În mers semănau doar cu ea.

Cînd drumul Băii, altădată calea geambașilor, și-a ticălosiei, și-a hoților de cai, și-a atîtor nelegiuiri, fremăta de la salcimul lui Belega și pînă la cireșul sub care fusese trăznit unul din frații lui Cremene, de măști multicolore, de sub care, acum, puțini se mai recunoșteau, se ivi din băierile Foaienfirului o ființă monstruoasă, îmbrăcată toată în negru, cu o față lisă ca o fișie de nămol peste care ai trecut un cuțit. Părul îi flutura în șerpi de hîrtie, venindu-i adesea peste gura enormă, în care se zăreau dinți ascuțiți și sclipitori, de parcă și-ar fi terminat ospățul cu cîteva clipe în urmă. Sticlele ochilor măriți reflectau dubios razele soarelui și dacă nu te-ai fi gîndit la născocire, ai fi crezut cu adevărat că o pogorîre ciudată a venit să se înfrupte din carnea lor. Arăta întru totul ca o Gorgonă, care inspăimînta și orbea pe cel ce o privea, dar măștile proprii îi apărau pe toți deopotrivă. Chipul dominator încerca să se piardă printre celelalte, amețit oarecum chiar el de insistența privirilor ascunse, de hipnoza care se pregătea încă, dar greul zilei abia de aici începea. Izabela nu știa cum să le desferece uimirea și să-i facă să înțeleagă că ei înșiși sînt forțe suverane și pot îngrozi hidosul animal. Era tentată să le vorbească și să le explice că deghizarea ei, oarecum deosebită, nu era departe de motivul șarpelui. Luase haina de împrumut să impresioneze, ca ei toți de altfel, vrăjmașul comun. În cele din urmă primi asigurări că intențiile îi erau înțelese și astfel se alătură cu inima împăcată convoiului, care se pregătea să debarce în Matca Roșie, pe acolo pe unde se presupunea că Potopul își retrăsese ultimele rămășițe de sînge.

Fixitatea măștilor în mișcare dădea impresia unei morți abătute peste Foaienfiru cu tot cortegiul ei de blestemății. Procesiunea era un joc cu frica, cu arșița, cu prezumtiva lor identitate. Parcă și Necuratul cîștigase războiul cu Cel de Sus, călătorind împreună cu ursenii spre un loc himeric și necredincios. Mersul anevoios dură mult. De la o vreme, cîțiva se abandonară de la tăcere și controlul drumului și-al convoiului fu compromis. Tonul îl dădură din nou copoii lui Pupăză, făpturi fără frică și dumnezei, călcînd pe bătături pe Țițirigi. Aceștia însă își strînseră degrabă rîndurile, reușind să-și mențină locul în fruntea procesiunii.

Măștile de dobitoace, păsări, viermi, se urmăreau ca niște vedenii în ceață, aruncînd de sub ele graiuri ciudate, și o vreme se crezu că, într-adevăr, oamenii au intrat de acum convinși în pielle și îmbrăcămintea care-i fereau de rele, cucerindu-și — cine mai putea ști ? — măreția după care tînjiseră o viață. Se încurcau limbile, se amăgeau privirile, gesturile căpătau și ele forme curioase cînd, din urmă o văzură, alergînd într-un suflet pe Fiodora, nepoftită la procesiune, din motive lesne de înțeles.

Rămasă singură în Ursa Mică, în pustietatea uscăciunii, nu mai avea nici o îndoială că adunarea celorlalți nu se făcuse împotriva secetei — ce minciună sfruntată, își zisese — ci împotriva sa. Apărută deci în apropierea convoiului, chipul ei era acum masca Fiodorei de odinioară. Măștile, o adoptară repede, o împinseră în mijloc temîndu-se să nu fie cea dintîi sacrificată, fiindcă, deși destul de denaturată, Monstrul o putea recunoaște cel mai ușor.

Pîntecele greu o trăgea înspre pămînt ca un fir de plumb. Ascundea înăuntru pe cel mai așteptat, pe cel ales, cum îi spusese și Izabela, urît totuși în secret, neiubit, fiindcă repunea în drepturi aceeași sămînță a blestemului, cucerind lumea asta, amanetind-o pe cealaltă, ca toate nașterile de altfel. Fiodora își zicea că nașterea și moartea erau asemănătoare, două umbre care se sprijină și se caută reciproc. Vorba ei stinsă se preschimbă treptat într-o bolboroseală nelumească, cum se întîmplase adesea în convoi, și-n jur se auzîră de îndată zăngăniturile măștilor, pașii șovăitori, dar mai ales respirațiile adînci și rare. Într-un tîrziu crezu că a fost dusă în ispită, înșelată și toată această adunătură o escorta pe ea pentru jertfa finală. Oricum, cineva trebuia sacrificat, știa prea bine din moși strămoși se întîmpla așa. Monstrul nu putea fi învins dacă nu era îmbătat cu sînge omenesc și tînăr mai ales, și cine în acel convoi putea fi cel mai crud dacă nu odrasla ei ? Se scutură de picioare ca la o nouă vedenie a morții. Nu, niciodată, măcar el să știe, de ce s-au adunat. Să-i povestească la capătul patului, atunci cînd va putea înțelege, că doar ea l-a ferit de ei, nemer-

Ilustrații de Șerban Radu Arbore

nicii, și tăunii neodihniți. Întorcîndu-se din drum, prin steiuri tăioase, de-a lungul unei păduri sterpe, îi va vorbi de mîncinoasa procesiune, de șiretlicul de a o trage pe ea în cursă. De ce nu-i spuseseră și ei să-și pună o mască ? Cum adică era masca Fiodorei de odinioară ? Era o însăilare perfidă țesătura lor de cuvinte, un joc josnic, o trădare. Se apropie de primul mascat și cu o voce tremurată, pe care nici ea nu și-o recunoștea zise :

— Așa că eu vă voi scăpa de nenorocire ?

Masca înainta solemn, mecanic, în convoi, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat în jur.

— Vorbește, geambaș nemernic, ce ești, îl scutură cu toată puterea Fiodora, ți s-a sfîrșit negoțul cu dobitoacele, ai trecut acum la oameni ?

Simțindu-se descoperit, Bleaju o strînse de mînă și-o trase în convoi.

— Dacă o să răsuflăm pe ici pe colo, o să înțeleagă că-i un șiretlic la mijloc, și ne va măcina unul cîte unul. Altfel...

— Altfel ? ! întrebă și se miră Fiodora.

— Altfel va crede că sîntem un monstru mai puternic decît el cu multe capete și nu se va mai aștepta la biruință.

— Minți, minți, se zbătu gravida în mîinile omului-animal. Vă voi vinde eu, doar masca-mi este a unui om oarecare.

— A unui monstru care naște în luptă, bătîndu-și joc de vrăjmaș și de armele lui, chicoti înfundat Bleaju.

— Gogorițe, am să-l arunc afară înainte de vreme. Așa scrie doar. Copilul va fi luat chiar din pîntece ca oul dintr-o găină tăiată.

Enervarea omului crescuse treptat și chiar dacă se abținuse o vreme, asta nu însemnase că o făcuse de dragul ei, ci pentru binele gloatei care nu rămăsese surdă la șușotele și cuvintele grele ce se schimbaseră. Fără să mai țină cont de starea în care se afla Fiodora, Bleaju se întinse ca un arc, deși masca îl incomoda vădit, și o aruncă în afara drumului.

— Poți să rămîi. Tot urlă flăminde jigăniile în buza vizuinelor.

Fiodora se trezi tîrziu din fierbințeala durerilor avute la căzătură. Cînd se ridică în capul oaselor, aruncîndu-și privirea înspre Poiana Călugărițelor, văzu un șarpe lung, fantastic, alunecînd fără sisiieli către un loc ascuns, de care auzise, dar pe care nu-l văzuse niciodată. Multe erau poveștile care-l învăluiseră în mistere și sumbre guri ale morții. Orice muritor care ar călca acolo s-ar preface într-un val roșu, rechemînd potopul de odinioară, năruind din nou lumea. Adevărat oare ? Nu putea în aceste clipe să-și mai dea seama. După lovitura primită, pămîntul tot i se învîrtise în jur, o mulțime de imagini luaseră locul gîndurilor treze și printre ele, învălmășite, se arătau povești stranii, hrănite continuu de fierbințeala care creștea amenințătoare. Unde se găsea totuși ? într-un vis cu monștri, într-o apă fierbinte sau de-a dreptul în pîntecele uriașului monstru care o găsise singură, aruncată și neajutorată, o înghițise cu o plescăitură și căuta și pe alții să-și umple burdihanul.

Se dădu cu mîinile de pămînt, începu să-l pipăie și, într-adevăr, crăpăturile lui semănau așa de bine cu stomacul unui uriaș animal, încrețit, dezgustător. Fiodorei i se făcu din nou frică, o frică ce se mărea pe măsură ce insuși soarele era înghițit de nori grei și întunecați ca păcura. Cine îi înghițea pe ei toți ? Nici convoiul nu se mai zărea, nici ființele de om nu mai era în jur, nici ciinii, altădată lătrînd la lună și la soare, nu se aflau în apele lor, nici o vietate nu mai bîzîia în jur. Era pretutindeni o tăcere mormîntală, tremurătoare și păstoasă, asemănătoare în multe privințe cu liniștea dinaintea marelui sfîrșit.

Femeia vru să strige în pustiu, să-i întoarcă pe cei mulți din drumul lor greșit, dar pădurea nu mai era în frunză să-i alungească vocea prin ecou și nici glasul ei nu mai era limpede ca odinioară cînd străbătea și printre stîncile sterpe, nedomolite. Simți că de undeva, din lăuntrul ființei sale o încearcă ultimele puteri — nu, monstrul care se pregătise de masă nu o putea rumega numai pe ea, singură aluneca încă prin stomacul lui ca un bot de ceară — se ridică în picioare și o luă la fugă. Parcă alerga în același loc, nu ea alerga și uriașul stomac se răsucea spasmodic, dar ea avea totuși impresia că se îndepărtează de locul blestemat, deasupra căruia nori grei și amenințători, nimic altceva decît gazele nebune ale fantasticului animal, stăteau gata să se reverse și să o înghită ei mai întîi ca apoi, frămîntată și dumicată, să servească puțina masă care se dovedea a fi. Clătinîndu-și pîntecele într-o parte și în alta Fiodora se găsea în situația celui care vrea să scape de propriile-i cușmaruri, dar din ce că să fugă, ele o învăluie tot mai abitir, amintindu-i că le e sortită. Cum se mai înfățișa oare triumful măștilor ? Abia își mai aducea aminte. A, da, odată ajunse acolo, în Matca Roșie, la vreme aprinsă, glasurile susurinde, cu vorbe alese, se vor face apă limpede, și apa se va ridica în cer să primească încuviințarea, și-apoi norii se vor slobozi pe pămînt, fiindcă dacă trupurile ar fi fost acelea care s-ar fi prefăcut în apă, numai valuri roșii ar fi clocotit pretutindeni, și nu s-ar mai fi urcat la cer, ar fi rămas jos și-ar fi înputit pămîntul.

Alergînd, durerile o încolțeau strașnic. Erau mai cumplite decît cele primite în căzătură, fiindcă o furnicătură curioasă îi prinsese în menghină toată pielea, iar în pîntece copilul blestemat își căuta ieșirea.

— Stați, stați, țipă ea din băierile sufletului, nu vă îndepărtați, ascultați-mi cuvîntul, vă ademenește pentru a vă prinde pe toți, mascați, să nu mai știți unul de moartea celuilalt, să vă omoriți între voi, fiindcă nu știți cui i-a venit rîndul. Măștile în loc să vă dea puteri, v-au înstrăinat, au pus un zid între sufletele voastre, între voi toți, și nu mai aveți cui vă plînge. Pe mine m-a găsit domnul așa cum m-a făcut, și-a putut să-mi vorbească, cu voi niciodată n-o să mai stea la sfat, fiindcă l-ați înșelat, doamne ce nemernice, pieriți, pieriți din fața Necuratului, el vă poartă acum pe căi greșite. El o să cîștige nu voi.

Vorbea și urla în pustiu, înțelegîndu-se cu lemnele și cu pietrele. Bolboroselile îi reveneau doar ei, în auz, la fel de străine de parcă nu ea le articula și altcineva, prin gura ei desprinsă de trup. Din ce i se părea că e pe urmele lor, surzenia se arăta și mai oarbă, ca o ureche astupată cu argilă, mirosind a lucrătură proaspătă și a miini tomnatice. Alerga, alerga, ca o bezmetică, la întîmplare, pe căi necunoscute, pînă cînd puterile făcerii o învinseră și o doborîră la pămînt. Din ea încolți bobul de grîu, despicîndu-se pentru a oferi luminii firul verde și tăios, iar ochii injectați și munciți domesticră cu privirile lor arborii posedați, goliși ca însuși pruncul ivit.

— Vine El, Salvatorul !

Instalată în capul șarpelui de măști, Izabela auzi cea dintîi țipetele copilului, inhalînd aerul complice în plămîni. Atunci, ca la un semn, începu dansul lor tutelar, în foalele Foaienfirului, și pădurea stearpă și tristă se înveseli ca un roi de albine în deschiderea florilor. Rîndurile se rupseră pretutindeni, loviturile în măști trecură gloata în hărmălaie și nimeni nu mai știu care erau următoarele trepte ale ritualului, fiindcă fiecare avea o altă interpretare a lui. Nesocotința sfîrșitului intrat în dezordine regîndea credința cu alți ochi, prin alte chipuri, și clipa nu întîrzia de data asta, era plină și suverană, ca o piersică proaspătă, desprinzîndu-se din ram într-un parfum îmbătător.

Cînd se apropiară de Fiodora, fiecare se simțea alesul să separe copilul de lumea întunecată. Nici unul nu îndrăznea s-o facă, fiindcă o mică greșeală ar fi însemnat pierzania Ursei Mici și ei știau prea bine asta. Atunci nu mai avu răgaz Izabela și înaintă spre lehuză cu un pas sigur și hotărît, povățuindu-i :

— Să-l ferim de furnici, abia îl așteaptă !

Din leșinul în care se găsea Fiodora, o privi pizmașă.

— Virginia...

Izabela stătu multă vreme așa, fiindcă nu înțelegea ce vrea să spună.

— Dar e băiat, spune, crezînd că de nume era vorba, ar fi mai bine să nu-i zicem nicicum, pe nume ne strigă atunci cînd vrea să ne piardă.

Chiar și în durere, în mintea Fiodorei pluti amarnic păcatul dintr-a noua spiță. El îi pătrunsese adînc în mădulare, ca o sulință ascuțită și veninoasă, otrăvindu-i tot sîngele. Nici el nu avea să trăiască, neamul se va stinge treptat, toate femeile lui vor călători ca niște păsări spre alte vițe, acolo unde se va instala pentru o vreme căldura, dar ea va fi mereu amăgitoare și nestatornică, alungîndu-le continuu spre alte zări, fiindcă neliniștea era odihna lor.

— Virginia, zise lehuza cu un ultim efort, e dreptul ei să moșească. Vlăstar neprihănit.

Mulțimea își scoase masca, ochii cercetară cu obidă împrejurimile, căutînd fata pe care o dorea Fiodora.

— N-a venit cu noi, răspunse Izabela, încurcată. Se ferește de măști de la moartea mamei ei.

Fiodora se tulbură adînc, mărturie ochii neliniștiți în orbite.

— Fie, admise ea resemnată, și dădu drumul în lume unui copil străjuit de același destin neiertător, păscut cu nesaț în arșița ce avea să se tulbure acum.

Ursenii aruncară măștile în văzduh, cu țipete și chiuituri.

Ploaia trebuia și ea să se dezrobească în curînd, fiindcă uriașul stomac al fantasticului animal pocnise odată cu ieșirea în lume a micului și nefericitului copil.

(Fragment din romanul „Coroana Izabelei")

POEMELE IMAGINARULUI

Urmare din pag. I

mele cărți : **Singurătatea amiezii** și **Diligența de seară.**

În **Diligența de seară** există o secvență simbolic intitulată **Măștile** în care este definită esența poeziei ca stare existențială ; de la această definiție trebuie începută lectura poemelor lui Anghel Dumbrăveanu. E vorba de un diavol (de un Mefisto) al reveriei poetice care, declară poetul : „Îmi tot suge sîngele visului / Și nu mă învie decît arare / Ca să mă transfere / În altă iluzie".

Poezia e deci o iluzie pozitivă fără de care nu se poate trăi ; „n-are nici un rost să fii trist", spune poetul, e de ajuns să iei „diligența de seară / să aștepți moara de vînt". Alteori poezia e un drum cu sania spre „depărtate nînsori" dar, în poezie, „ordinea prestabilită a firii" o schimbă femeile care trec prin visul poetului. Femeia și marea sînt obsesiile cele mai evidente și mai creatoare ale poeziei lui Anghel Dumbrăveanu : „Pornind să te caut, am întîlnit marea / Dezolantă și goală, răscolită de gînduri pustii. / De acum, mi-am spus, viața mea va fi asemenea ei — / O așteptare continuă". **(Vocile mării)** Marea nu-i oferă poetului Anghel Dumbrăveanu o stare apolinică sau simbolist caloflică, generatoare de stanțe caligrafice, ci o stare dionisiacă, interogativă, de o gravitate ce ține, în primul rînd, de neliniștea omului modern.

În volumul **Singurătatea amiezii** există o poezie prin care se caracterizează întreaga lirică de dragoste a poetului, dragostea fiind o himeră, poate singura himeră perfectă, intangibilă ca toate realitățile ideale, dar mai amăgitoare decît toate himerele inventate de om : „Pînă unde voi ajunge să caut / Cu cămila mea prin pustiu ? / Ești mai departe ca steaua și-n lume / Cineva spune că e foarte tîrziu". **(Oră și întrebare)** Pentru Anghel Dumbrăveanu dragostea e un miracol, florile au miros de femei (romanticii localizau parfumele invers), între poezie și dragoste e o confuzie existențială : „Uneori vine o fată, / Să-i sărut umerii. Dar i se face frig și adoarme / Între poemele mele, / care, toate miros a mișcările ei. / Adeverind ce-mi spune întotdeauna cînd intră / Sînt toată numai trup / Și-aș vrea să mă mîngîi". **(Întîmplări din țara himerei)**

Un adevărat tablou impresionist întîlnim în poemul **Ieșirea din peisaj** în care o femeie înălbește pînze pe prund : „Și cum sta aplecată asupra apei, pulpele ei luminau aeru-n jur". În cîteva fragmente de vis femeile au gîtul extatic, dar această imagine e un lux poetic, în cele mai multe cazuri ele așteaptă „cu virsta tărîniî", aducînd surisuri cu care înfruntă iarna din suflete. Dragostea e și pentru visători o depărtare intangibilă : „Mirosul / tău de femeie cu cine / Îl voi împărți în orzul sălbatic al serii ? / Acum / Felinarul e stins, cineva distribuie tăcere și teamă / Și pînă la tine nu mai ajunge nici visul".

Într-o istorie severă a poeziei noastre de dragoste, poemele lui Anghel Dumbrăveanu ocupă un loc de frunte, aducînd imagini enigmatice de femei „din dinastia florilor", știind să descrie himere indescriptibile (care să pară reale), înscriindu-se în cronologia sensibilității contemporane cu o operă foarte unitară ca atmosferă, cu ceva de muzeu imaginar în care s-ar refugia, fără pudori convenționale și **Olimpia** și personajele din **Dejunul pe iarbă**, nemurite într-o mitologie fluidă de Manet.

12 APRILIE 1980

Antologia «Luceafărul»

george alboiu

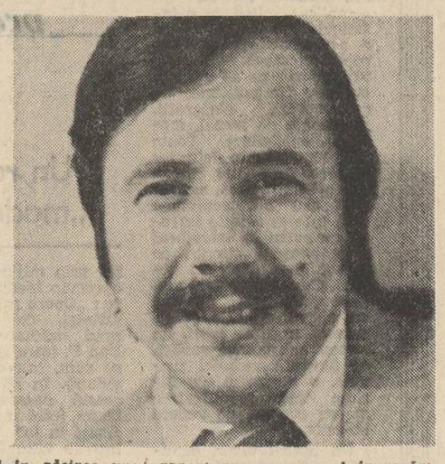

„Intr-un anumit sens, George Alboiu avea dreptate cînd promitea — desigur, în glumă — că va deschide în centrul Bucureștiului un „magazin de idei pentru a veni în ajutorul autorilor care nu știu decît să versifice. (...) Sînt idei de o originală plasticitate, un fel de instantanee ale unor scene alegorice mărețe sau, mai exact spus, un fel de schițe ale unor posibile sculpturi gigantice pe care poetul le visează cu ochii deschiși".

Alex. Ștefănescu

„Spunînd că poezia lui George Alboiu pune individul, redus la arhetip, în relații cu un cosmos pătruns de mister, supus magiei născute din corespondența cu o realitate ascunsă, cognoscibilă extatic, că mișcările din lumea reală sînt dominate de un sentiment apocaliptic, stilizat în viziuni totalitare, că metafora de predilecție este cea revelatoare, am descris universul celui mai ingenuu poet expresionist din literatura română".

Roxana Sorescu

„Dacă e adevărat cu George Călinescu că «poezia constă în găsirea unui raport nou, pe care-l îngroșăm, fără să-l desfășurăm discursiv și care dă naștere unei muzici de idei» — atunci George Alboiu are această facultate în cel mai înalt grad".

Nicolae Motoc

„Poezia sa e mai pregnantă ca lume decît ca expresie. Întotdeauna la George Alboiu viziunea precede cîntecul și, se înțelege, cuvintele. Cîmpia eternă, Edenul de piatră sau Muntele Singur sînt de fapt viziuni nu simboluri, adică proiecții lirice ale unui suflet glorios într-un spațiu infinit".

Cornel Moraru

Antinomii

Numai o sinceritate prea mare poate să supere pe cineva
dar nu se întîmplă așa ceva :
ziua minte noaptea minte dimineața minte iară.
Noaptea miroase a dragoste pare să fie
sinceră nara
dar
cînd greierul trage o rafală în betonul sensibil al pernei
urechea simte trădarea.

O cafea, un pahar de vin și o stîncă

Un lup acum își caută haita
privighetoarea îl vede și începe să urle.

Oricît ar striga de tare în zori nici o gură
nu poate să uite șoapta ei din timpul nopții.

Șapte la număr
se sprijină de luciul armei vînătorii

Ești atît de singură
de parcă ai mîinile și picioarele în gips.

În bibliotecă s-a strecurat o eroare și se scaldă
ca pe țărmul Mării Egee.

O cafea, un pahar de vin și o stîncă
în mijlocul paginii

vidul din ea bate cu ciocul să-i fărîme coaja.

Piatră cu piatră

Am văzut un bătrîn coborînd scările.
Se sprijinea într-un baston de lemn.
Picioarele și mîinile lui tremurau
dar mai tare tremura bastonul de lemn
și mai tare tremura zîmbetul lui
zîmbetul bătrînului care coboară scările.

Am zîmbit și eu și mi-am adus aminte :
tremurul acela al lui
va sta de pază la toate scările și cu gleznele
și cu genunchii îl voi culege de la toate scările.
Pentru ca într-o dimineață
să azvîrl cît colo bastonul,
s-o zbughesc de acasă cu rucsacul în spate
și mușchii mei slăbiți să mănînce piatră cu piatră
muntele acesta pe care se lipesc alpiniștii.

Draga mea aș vrea să citești aceste incoerențe subtile

Eu zic să fim optimiști și să ne lipim cu burta de pămînt rizînd în hohote, arzînd în hohote. Dansează urșii în rezervație dansează bine cu mulțumiri de fiară. Trage brazda apăsat băiete că te privește din ceruri omenirea adică nimeni dar cu stele multe. Ehei, un suflet mare în expectativă și monologul stîncii acel Shakespeare avant la lettre. Și raiul e pășunea de strămoși pe care tac peripatetici. Brațe deschise doamne, ca gurile Dunării. Și grădina poliglotă (acele păsări care pier pe limba lor cu un trîl intraductibil). Dansează suflete, șontic, șontic, de la frați de la surori de la grindina cu flori, dansează. Și seara vine levitînd precum genunchiul doamnei Dantela. În saecula saeculorum. Biblioteca aurită cu tentacule de mii de pagini urcă Dealul Mitropoliei unde-i vinul ab initio și cu paharu-n mîna dreaptă începem clipa să se bucure și ea săraca noastră soră. Mai e o nuntă și orașele gătite cu mirese așteaptă noaptea să se-nchidă în luminile lor cînd firul de iarbă, pui de cercetaș care-a spart toate fronturile, riciie la ușă și cere puțină clorofilă . Cînd pe ușă scrie : ritmul, strofa, banul.

Ceasuri

Pendula se tîrăște prin iarbă
să bată ora :
oare va ajunge la timp ?
De două mii de ani ceasurile sînt foarte atente.
Înaintea ei noastre mările erau albastre.
De două mii de ani minutarele tulbură mările ca înecații.

Prin grădini au fost agățate de crengi
ceasuri cu cuc.
Prin păduri au fost agățate crengi ;
pe dealuri și pe cîmpii au fost agățate păduri.

Amintirea lui Socrate

Pe trepte de marmură tăcerea pășește cu grația surorii unui silogism care minte. Cad frunzele în adîncul măduvii nucului din grădină și automat înflorește polemica. Unul la un capăt, celălalt la alt capăt, doi sportivi trag de un aforism pînă se lungește ca un bulevard și circulația începe. Geamătul vacii cînd fată coboară lin la odihnă în subconștientul metropolei. Hăp-șa, strigă cetele de călușari și porțile orașului se deschid să intre cîmpia cu fanfarele ierbii, cîmpia aceea eternă vinovată de nostalgiile noastre. În timp ce amintirea lui Socrate îndulcește cucuta.

Colind tîrziu

Cată-l fată
innorată
pe cîmpia
niciodată.
Îl căutară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.
Cată-l mătuși
prin brînduși.
Îl căutară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.
Cată-l naște
prin orașe
pe sub strofe
ucigașe.
Îl căutară
nu-l găsiră
lăcrămară
și-l lăsară.
Cată-l cuc
și guguștiuc ,
știe tot
dar e uituc.
Îl căutară
nu-l găsiră
îl lăsară
și, spre seară
lăcrămară

O altă viziune

Zece șerpi aleargă pe cîmp,
se tîrăsc în galop,
troznesc din cozi ca din bice
și, bineînțeles, șuieră
haiducește.
Deasupra lor la mare înălțime zece vulturi
poate ultimii,
cu pliscurile agățate de solzii lor,
cu aripile legate de cele zece unduiri de pe pămînt
cu sufletele ancorate în dulceața veninului
de jos.
Deci zece vulturi sînt trași la edec,
sînt tîriți pe cer,
sînt anexați cu zece lassouri secrete
și sînt duși.
Sînt duși într-un fel nemilos, cu o viteză ametitoare,
nu a sunetului, nu a luminii, nu a minții, nu a istoriei,
sînt duși cu viteza sacrificiului, cu viteza melancoliei,
cu viteza gloriei.
Zece șerpi se tîrăsc în galop pe cîmpie
și trag după ei la mare înălțime
zece zburătoare de înaltă clasă, zece suflete
și urechea prinde zece țipete de vulturi căzuți pradă
zece zboruri înghițite de zece tîrîșuri.

Horațiu

Pe trupul babei flutură carnea ca steagul
turcilor la șaptezeci și șapte.
Și ce cîrnă a fost pretutindeni,
nu se mai poate netezi nimic.
În fiecare cută s-a ascuns cîte o babă mai mică și plînge
lacrimi fără gust, fără culoare, fără nici o formă.

Amintire din februarie

E ceață afară și e noapte și e iarnă pînă-n nord
deasupra orașului biziie ca albinele vocile continentului.
Aici în casă lîngă mine tu aștepți întunericul nostru,
un sărut și rezolvăm toate problemele Europei,
deși e ceață și e iarnă pînă-n veacul următor
un sărut și rezolvăm toate problemele Europei.

Acum Decebal își mai caută capul prin Roma,
acum tata doarme cu picioarele-n Dunăre,
acum viermele continentului ascultă cîntecul cucului
singurătatea așteaptă cerul pe vîrfurile munților,
nebuloasele își arată dantura superbă.
(ce taine vor mînca în noaptea asta ?)
Orașul se va preface că doarme și noi odată cu el.

Se aude-n depărtare cum crește iarba pe mare.

florin costinescu

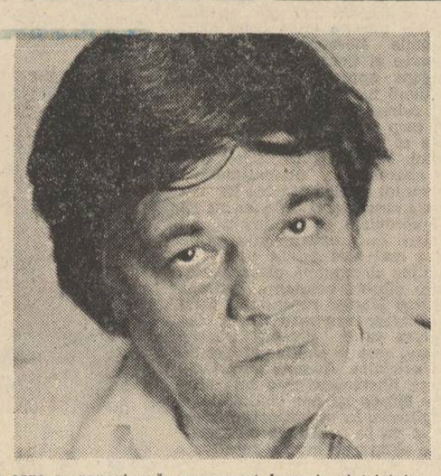

„Poetul este dăruit, în chip natural am zice, adică în afara oricărei deliberări, cu acel rar simț al măsurii care, în general, îl ajută să țină cumpăna dreaptă între elanurile stărilor de sentiment și proiecția acestora în structuri metaforice Așa se face că, chiar în poeziile de inspirație așa-zis obiectivă adesea exultanța retorică la alții nestăvilită și pînă la urmă, de circumstanță, este înnobilată de o anumită solemnitate imnică asumată la modul intim uman".

Nicolae Ciobanu : „Contemporanul" 2 decembrie 1977

„Creația este echivalentă pentru Florin Costinescu cu viața la puterea a doua, cu o expediție epuizantă, în fine, cu un mod de a arunca semințele sensurilor în glia cuvintului... Fervoarea moralistului nu-i e străină acestui autor atît de echilibrat, pentru care poezia reprezintă devoratoarea șansă de a fi egali întru virstă cu adevărul..."

Ioan Adam : „Scînteia tineretului" 1 decembrie 1977

„Pentru poet iubirea reprezintă constanta existențială, la care se raportează permanent bucuria și tristețea, echilibrul și neliniștea, timpul și neantul. Convingător, autentic, Florin Costinescu este un poet de care trebuie să ținem seama".

Valentin F. Mihăescu

„Universul tradiționalist (...) are prospețimea gîndurilor firești ridicîndu-se în zona autenticei lirici patriotice... Evitînd patetismul sonor se definește o anume condiție a poetului amintind parcă de florile lui D. Anghel..."

Dan Alexandru Condeescu

Lucrurile nu cunosc jocul dedublării

Lucrurile nu cunosc jocul dedublării
ele sînt mereu aceleași : mese, scaune,
oglinzi, aparate de fotografiat, tobe,
scuipători, podoabe, periuțe de dinți —
nimic
nu le poate schimba în ceea ce nu sînt
și nici nu vor putea fi
vreodată.

Ele rămîn între marginile lor neînchipuite
reale,
exacte,
nu pot învăța
să ceară,
să cumpere,
să corupă,
să mintă,
să denigreze,
să născocească
dimensiuni ce nu le pot fi
pe potrivă.

Lucrurile nu cunosc jocul dedublării
oricît de multe amprente umane
le-ar asedia răsuflarea.
(„Ideea e bună, mi s-a spus
păstreaz-o pentru secolul următor
dar să știi
și lucrurile sînt destul de triste :
nimeni nu le spune
«La mulți ani»,
nimeni nu le felicită
«Să fie într-un ceas bun».
La moartea lor
nimeni nu ține
cuvîntări").

Un nume

Acest necunoscut vorbăreț ce se destăinuie
pînă în copilărie aplecat peste pat
ca să vadă mai bine efectul vorbelor sale
în ochii mei, imi este prieten ;
rînduindu-și lucrurile în sertarele nopții
de tablă ;
cîteva batiste,
cîteva perechi de ciorapi cu etichete
încă nerupte,
o periuță de dinți,
aparatul de ras,
pasta „Triumf",
două-trei maieuri,
a uitat să-mi spună doar numele
cuvintele lui roind ca țînțarii în jurul
diagnosticului ;
ca să mi-l fixez în memorie
i-am dăruit numele bolii ;
mult mai tîrziu, visîndu-l cum își recitește
foaia de observație
mi-am dat seama că i se potrivea
de minune.

Rîul care îmi trece pe dinainte

Un rîu pe dinainte îmi trece
soarele încearcă să-l usuce,

Ce ai, soare, cu el
valul lui e moale
ca blana de miel,

Curgerea lui este mers
de căprioară,
cînd duce ecoul să-l culce
în seară

Nu-ți cobori răsuflarea fierbinte
s-ar aprinde valul lui,
s-ar aprinde.

Cînd îl văd, cînd îl urc și-l cobor,
cînd îl trec
pămîntul ce-l calc
doar cu sufletul lui e întreg.

O voce care se miră

Un soi ciudat de arbori — spunea ades pădurarul,
un soi ciudat de oameni — mai adăuga,
lemnul nu e ca omul — repeta el
ba da, se contrazicea singur, din plăcere, cîteodată
fără să știe cît de ciudat era el însuși
pe cînd fusese arbore,
pe cînd fusese om,

Acum el este numai o voce
care se miră.

Doar cu ochii închiși

Dacă acum vine primăvara
fulgul acesta tîrziu de zăpadă
din ce văzduh
a căzut ?

Nu-mi răspunde iubito ; doar
cu ochii închiși
poți să-l vezi
rătăcind prin respirația ta

Bea-l ca pe o apă
trimisă ție
de ultimul înger
al iernii.

Clopote în adîncul fierbinte

Departe de a fi chin — bărbăție supremă
este smulgerea munților din pămînt
pentru o floare ;
clopote mari, cu ecouri nestinse
sînt trase în adîncul fierbinte
cînd pentru o floare de colț
munți noi, fără nume
caută cerul cu disperare...

Din vamă în vamă

La vama aceasta : primii șaptesprezece ani
prin care mergem cu ochii închiși
nepăsători la tulburarea apei,
la căderea păsării
cînd îl era cîntecul
numai izvor ;

La vama ceastălaltă : cei patru ani de pînă la
douăzeci și unu,
chiar în ziua în care
au fost împliniți —
solemnă, neumbrită,
decît de o iubire rămasă în urmă ;

La vama următoare, cea căreia îi plac brazii —
restul, pînă la treizeci — să se umple aerul
de miros proaspăt de conifere
chiar dacă vreunul mai este doborît
de un răsărit tîrziu
de soare ;

La vama ce ne taie iar drumul
unde paznicii nu știu de glumă
și își fac meseria cu o meticulozitate
revoltătoare
sîntem întrebați
dacă știm legătura dintre noi
și cifra 40 ;

Și toate aceste amănunte
pînă ajungem sus,
la coborîre,
vameșii ne întîmpină
cu barierele
ridicate.

Treceri

Trecem din anotimp în anotimp
ca dintr-o cameră în alta,
aceleași, patru, mereu mai înalte,
mereu mai scunde ;

întîi crește în ele un tei,
aromele aurese pereții,
pe una din crengile lui
cîntă pînă și o pupăză,

deodată teiul dispare prin acoperiș
chemat de o stea :
în locul lui își înalță tulpina
un salcîm — floare și mireasmă
și țepi

și în timp ce le numărăm
salcîmul intră în podele,
de parcă nici n-ar fi fost
înconjurat vreodată de albine.

Exact în locul lui
crește spuma unui stufăriș
cu fructe mici
roșii și negre,
negre și roșii,
mai totdeauna
otrăvite.

Împovărare

Pe foaia aceasta de calendar,
patruzprezece septembrie,
n-am însemnat nimic :
o văd după un an albă,
străină, nedumerită ca luciul
apei uitat după o stîncă în munte ;

S-ar fi putut smulge
singură dintre celelalte file
dar a așteptat
să știe ceva despre ea,
despre mine,
Și anul, iată,
a împovărat-o
cu tăcere.

Ceea ce ascult
privind-o
este căderea unei frunze.

cronica literară

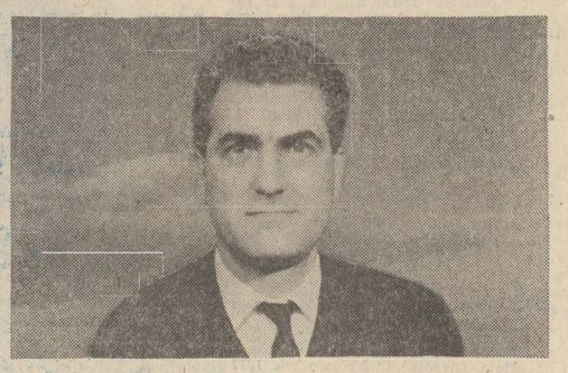

Adrian Marino: «HERMENEUTICA LUI MIRCEA ELIADE»

O premieră românească, dar și o premieră absolută este cartea despre **Hermeneutica lui Mircea Eliade** scrisă de Adrian Marino. Preocuparea de hermeneutică a lui Mircea Eliade ne este cunoscută încă din **Critica ideilor literare** unde două mari capitole **Hermeneutica ideilor literare și Creația hermeneutică** asigură aproape jumătate din volumul lucrării. Ultima carte a lui Adrian Marino nu este deci un corp izolat în șirul scrierilor sale ci o componentă organică a lui. Privită în totalitate, deși cu aparențe de discontinuitate, opera lui Adrian Marino își divulgă coerența și unitatea cu cît ne apropiem de ultimele lui scrieri. Dacă există scriitori pe care mai ales prima operă îi conține și exprimă plenar, celelalte diluînd substanța primei, Adrian Marino reprezintă tipul de scriitor care poate fi mai bine înțeles de la nivelul ultimei opere, care le conține și explică pe celelalte. Această surprinzătoare **Hermeneutică a lui Mircea Eliade** își are rădăcinile și explicația în scrierile precedente și nu se așează ca o curiozitate alături de cărțile anterioare ci ca o încununare a lor.

Este legitimă întrebarea : care este legătura dintre Alexandru Macedonsky, căruia Adrian Marino îi consacră două volume, **Viața lui Macedonski** și **Opera lui Macedonski**, și Mircea Eliade ? În viziunea lui Adrian Marino poetul Macedonski e un scriitor de formulă pașoptistă, călăuzit de mari idealuri, de himera marilor construcții, capabil să suporte pentru ele desconsiderarea contemporanilor. Definitorie este, în viziunea lui Adrian Marino, asupra ostracizatului Macedonski, pe care-l reabilitează fără a-i face concesii, dimensiunea idealului, năzuința constructivă, energia, creatoare, capacitatea de subordonare dusă pînă la sfidarea contemporanilor. Sînt trăsături pe care le caută și la alți creatori, ele formînd cîteva din caracteristicile „modelului" scriitoricesc pe care Adrian Marino îl preferă. „Cine crede că mesianismul de tip pașoptist a murit se înșeală" scria Adrian Marino în jurnalul intelectual **Prezențe românești și realități europene.** În Mircea Eliade, Adrian Marino întîlnește exprimate plenar cîteva din darurile pe care le-ar dori prezente la fiecare scriitor român : vastitatea orizontului și a proiectelor, luciditatea și consecvența programului, vocația construcției și a metodei, erudiția și sinteza, fecunditatea, deschiderea către universalitate.

Hermeneutica lui Mircea Eliade nu este o carte de seacă erudiție ci un manifest. Lucrarea seamănă, din acest punct de vedere, cu **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești** de C. Noica. Amîndouă propun generațiilor noi modelul unor mari structuri culturale românești, evident antipodice orientării prezente. Aceste cărți de „catehizare" intelectuală singulare în peisajul nostru literar sînt străbătute de o mare pasiune a ideilor. Temperatura, patosul nu se manifestă însă spontan ci sînt subordonate, canalizate pusе în serviciul unor lucrări intelectuale lucide, cenzurate de spiritul critic. Acesta n-are o existență autonomă ci funcționează în limitele proiectului propus. Elanul, aspirația sînt convertite în întreprinderi de caracter ascetic care cer o devoțiune totală pentru temă, o modelare perfectă pe datele proiectului. În acest sens, **Hermeneutica lui Mircea Eliade** este mai mult „Hermeneutica lui Adrian Marino", fără ca prin această formulă să diminuăm valoarea excepționalei întreprinderi. Ea este astfel pentru că nicăieri hermeneutica lui Eliade nu se află expusă, desfășurată cu atîta limpezime și sistem cum se află în cartea lui Adrian Marino. Autorul nu transcrie fișe de dicționar, ci descoperă și construiește. Din elemente risipite pe întinderea unei opere vaste, cercetată atît în foiletonistica întinsă și încă necunoscută cititorului de astăzi, cît și în volume, Adrian Marino ridică un edificiu impunător. Cartea este o construcție ieșită din comun care ajută descifrarea operei lui Mircea Eliade, ilustrează indiscutabil o metodă, hermeneutica, atît în idei cît și în plin proces aplicativ, dar, în același timp, vorbește sugestiv ori explicit despre autorul ei Adrian Marino.

Este uimitor cît de personală poate fi această carte fără a trăda totuși obiectul ei : hermeneutica lui Mircea Eliade. Adrian Marino este deci îndreptățit să scrie : „Hermeneutica lui Mircea Eliade" (...) pe care o discutăm în această lucrare este fără îndoială opera autorului său. Dar în același timp, în mod paralel, poate mai bine spus subsidiar, ea este și «opera» sau «creația» exegetului său" (p. 280). Ea este a lui Mircea Eliade pentru că materialul de construcție îi aparține. Dar este și a lui Adrian Marino pentru că ideile acestei lucrări despre hermeneutică pot fi întîlnite în cărțile anterioare ale exegetului începînd cu **Dicționar de idei literare**, urmînd cu **Introducere în critica literară** și continuînd cu **Critica ideilor literare.** Cărțile pomenite strîns legate între ele își găsesc de altfel implinirea în **Hermeneutica lui Mircea Eliade** care le continuă și duce ideile lor la ultima consecință. Cărți care pînă acum puteau fi privite disparat se constituie astfel în suite logice. **Introducere în critica literară, Critica ideilor literare** și **Hermeneutica lui Mircea Eliade** alcătuiesc o trilogie în care fiecare volum constituie o etapă metodică și ideologică. Ceea ce era în primele două aspirație teoretică primește o ilustrare exemplară prin **Hermeneutica lui Mircea Eliade** în care planul teoretic este depășit. De la înălțimea acestui punct de reper, **Hermeneutica lui Mircea Eliade**, opera lui Adrian Marino se organizează convingător într-o configurație de o indiscutabilă coerență și adîncime.

Pentru Adrian Marino hermeneutica este o metodă de descifrare și clarificare a textelor, metoda cea mai completă și sigură de lucru pe care o propune, pe calea descifrării hermeneuticii lui Mircea Eliade, omului de cultură de astăzi. Hermeneutica lui Mircea Eliade reprezintă după Adrian Marino al doilea mare sistem critic românesc după acela al lui Mihail Dragomirescu, amîndouă de circulație internațională, deci cu atît mai avantajos. Date fiind rădăcinile „religioase" ale hermeneuticii, ceea ce poate produce rezistențe inutile, Adrian Marino propune laicizarea completă a hermeneuticii, proces de altfel în curs de adjudecare, în primul rînd instrument de lucru pe deasupra curentelor spirituale. O modalitate laică de existență a actului hermaneutic este cel pe care i-l oferă Mircea Eliade în întreaga lui operă, după cum și Adrian Marino în această **Hermeneutică a lui Mircea Eliade**, conferă procedeelor hermeneutice „laicitatea" dorită. Aceasta e prezentată în perspectivă comparată, exegetul fixînd locul lui Mircea Eliade în cîmpul hermeneuticii generale, „tradiționale", între reprezentanții ei ilustri. **Cercul hermeneutic** înfățișează sistematic aspectele metodei, al cărei mecanism este meticulos demontat. Sînt cercetate relația hermeneuticii cu istoria, cu arta și literatura, cu istoria și critica literară, militantismul ei. Înfățișarea metodei nu este totodată altceva decît înfățișarea analitică, convingătoare, a lui Mircea Eliade. Coerența operei lui este deplină în exegeza lui Adrian Marino care înlătură multe imprecizii, aproximațiuni și teze false privitoare la conținutul de idei al operei lui Mircea Eliade. Procedînd hermeneutic primul criteriu de lucru e acela al totalității operei, care înlătura posibilitatea unei concluzii parțiale de a fi contrazisă de o altă concluzie parțială. Judecățile se extrag deci din cercetarea întregului material și oferă solide propoziții definitorii. Opera de restituire a operei științifice a lui Mircea Eliade capătă de aceea un caracter esențializat și complet. Foiletonistica și opera științifică de tinerețe, este racordată corpului operei din etapa postbelică, ceea ce subliniază solidaritatea întregului, organicitatea unei creații științifice de lungă durată în cadrul căreia nu există rupturi. Reputația falsă de antiistorism radical a lui Mircea Eliade este combătută cu argumente de pe întinderea întregii opere ceea ce-i oferă o greutate sporită. Militantismul hermeneuticii lui Mircea Eliade este ilustrat ca o permanență a demersului său și este una din fațetele importante ale publicisticii de tinerețe. Prin el Adrian Marino înțelege pledoaria marelui savant român pentru comunicarea culturilor, deschiderea marilor centre culturale către universalitatea reală, dincolo de granitele inerțiilor curente. Comunicarea culturală Vest-Est, Occident-Orient este una din marile teme ale operei lui Mircea Eliade. Adrian Marino subliniază formula umanismului cuprinzător, un „neoumanism", proous de Mircea Eliade prin asimilarea, osmoza lucidă a tuturor formelor de cultură, indiferent cine sînt autorii lor din punctul de vedere al ierarhiilor culturale tradiționale. Mircea Eliade este un precursor al deschiderii ferestrelor culturale către creația spirituală a ceea ce astăzi numim „lumea a treia". **Hermeneutica lui Mircea Eliade** tinde să propună criticului și istoricului literar de astăzi o metodă de lucru care să-l scoată din rutina unor metode partiale ori din inerția foiletonisticii superficiale. Ajungem la fondul polemic al cărții, vizibil în toate întreprinderile lui Adrian Marino, dar care aici se traduce printr-o construcție polemică impunătoare de care oricine trebuie să țină seamă.

Restituirea lucidă a unui scriitor privit la noi cu suspiciune, propunerea unei metode exemplar ilustrată, desfășurarea amplă propriului program îată titlurile de glorie ale **Hermeneuticii lui Mircea Eliade** care fac din Adrian Marino o personalitate reper a culturii și literaturii române de astăzi.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

«Versificația românească»

Nume afirmat deja în „cercul" de la Timișoara, cunoscut pentru contribuțiile lui remarcabile în cercetarea limbajului poetic, I. Funeriu a publicat o valoroasă lucrare despre versificația românească *), analizată dintr-o perspectivă originală. Studiul acesta trebuie apreciat pentru modul în care se eliberează de presiunea culturală a unor opinii încetățenite, considerate literă de lege și care au instaurat și perpetuat greșeli de interpretare, ce s-au transmis, prin intermediul manualelor, din generație în generație. Împietrite, neconforme cu realitatea lingvistică pe care o trădau (ignorau) ele au devenit pseudo-călăuze ale iubitorului de poezie și chiar ale criticului ori editorului de profesie, rénunțînd de exemplu, la accentul natural din limbă, de dragul metronimei în rostirea versului.

I. Funeriu știe să se elibereze de asemenea „autorități" în materie de cunoaștere, demonstrînd cu argumente concludente riscurile ce ne pîndesc, atunci cînd ignorăm versificația. Cazul erorilor făcute de Jacques Byck în editarea **Țiganiadei,** prin necunoașterea versificației, semnalat de Florea Fugariu în 1958 nu e singurul. I se pot adăuga numeroase ediții din poezia română, discutate de I. Funeriu în capitolul **Versificația — argument filologic în editarea textului poetic.** Volumul are meritul de a demonstra caracterul dogmatic, neștiințific al unor concepții legate de prozodia românească. Aceasta e redusă în mod eronat, cînd e vorba de ritm, la tiparul versului clasic greco-latin, ceea ce echivalează cu o interpretare ce contrazice flagrant realitatea lingvistică. Fetișizarea tiparului greco-latin a omis un lucru esențial, anume dispariția cantității silabice în unele limbi moderne și preluarea funcțiilor acesteia de către accentul de intensitate, a cărui dispunere devine definitorie în stabilirea ritmului poetic. Pornind de la studii ale lui Mihai Bordeianu, L. Galdi, M. Kavkova, G. I. Tohăneanu, dar și de la precursori ai-unor teorii și practici abia acum valorizate, datorate unor scriitori ca I. H. Rădulescu, Macedonski, Duiliu Zamfirescu, G. Călinescu sau unor cercetători ca Radu Meledon, N. I. Apostolescu, D. Caracostea ș.a., I. Funeriu emancipează cercetarea prozodiei românești renunțînd la adevărurile definitive despre ritm, rimă, picior metric etc., printr-o negare a metodei abstracțiunilor cum ar spune F. Bacon, cu ajutorul metodei experimentale. Cercetătorul stăpînește într-o bună măsură secretele poeziei românești de la Eminescu, Macedonski, Arghezi, Ion Barbu și pînă la Radu Stanca, Șt. Augustin Doinaș, Geo Bogza și Mircea Ciobanu.

I. Funeriu nu face din ritm, rimă, măsură, cenzură, îngambament niște idoli, ci înțelege să definească aceste realități în conformitate cu specificul limbii și poeziei române, corectînd, de cîte ori este cazul, abuzurile de interpretare, excesele terminologice, definițiile inadecvate, dogmatismul sau lipsa de complexitate a unor concluzii. Cartea sa e polemică fără a fi teribilistă, destructivă față de tradiție. Impresionează seriozitatea, sobrietatea afirmațiilor. Notele dezvoltă acest comentariu defetișizat. Împreună cu studiul propriu-zis ele informează — formînd ochiul lectorului de poezie fără pedanterie și false piruete teoretice mereu la obiect, aducînd completări sau marcîndu-și dezacorduri cu o serie de opinii în vogă, precum aceea a profesorului Solomon Marcus despre absența sinonimiei în poezie. I. Funeriu n-are complexul locului comun și studiul său e plin și de acele locuri comune necesare. „Ochelarii" lingvistului nu transformă lectura poeziei într-o anamorfoză grotescă, cum se întîmplă adesea. Există suficient echilibru, decență, un simț al relativizării, o perspectivă dialectică, necesară în orice demers teoretic care nu vrea să se transforme într-un pat al lui Procust. I. Funeriu ne convinge. Pledoaria sa pentru cunoașterea versificației românești e bine susținută, cunoscînd un efort de sintetizare a datelor spre finalul fiecărui capitol sau în paginile despre **Dubla determinare a limbajului poetic.** Nici un profesor de liceu nu mai poate vorbi despre versificația românească dacă nu cunoaște această carte, decît cu riscul de a deforma poezia română. Versificația românească, ca orice domeniu interdisciplinar, trebuie cunoscută și din alte perspective. I. Funeriu le enunță fără să le exploateze. Mai rămîne de studiat după ce a fost consemnat fenomenul atît de impresionant al transformării faptului lingvistic în eveniment estetic. Adică, enorm. Cercetarea aceasta presupune noi căutări și așteptări ale lingvisticii, poeticii, esteticii și criticii literare, după modelul atît de sugestiv al mitologiei elene, prezent și în basmul românesc. Critica și ajutoarele ei (deci și lingvistica) e asemenea lui Psyché condamnată să nu vadă ființa creației și călcînd mereu interdicția, rămîne o vreme singură, căutîndu-și partenerul, **opera,** în întreaga lume, deci și pe tărîmul mai arid al lingvisticii, regăsind-o uneori și aici.

Și un topoi al modestiei într-un anume sens. Oricum însă, inefabilul „nedezvăluit", are toate șansele să se transforme în ignoranță.

Doina Uricariu

*)**I. Funeriu : „Versificația românească", Editura Facla, 1980.**

---

viața cărților

proza

Un roman „modern"?

● O ambițioasă încercare de roman așa-zis „modern" este **Salvatorul*)** de Mihai Tatulici, prozator la a doua carte, dacă nu mă înșel, spirit „ricaneux" la un mod juvenil, dramatic într-un chip complicat, totuși cu o infatigabilă dezinvoltură și o remarcabilă cursivitate reportericească. Conținutul propriu-zis se extrage cu greu din mulțimea de rememorări, declarații, fragmente de jurnal, memorii, epistoliere. Toate sînt contrafăcute de autor în ideea de a da iluzia autenticității. Însă, adevărate sau nu, aceasta e fără interes estetic intrucît nu avem în **Salvatorul** niște exerciții simple de stil și niște proze în genul Costache Olăreanu, care să se nască din iluzia stilurilor totale. **Salvatorul** ar fi, pe scurt, un roman substanțial realist, de formula anchetei private, o biografie din fărîme unde modificat e mereu punctul de vedere obiectiv.

Un bărbat bizar, denumit „Salvatorul", este înapt a se fixa sociologicește asupra unei meserii stabile și a îmbrățișa, cum se zice, o carieră. El este pe rînd vagonetar, salvator la un strand (de unde și cognomenul), socotitor pe un șantier, de unde fuge spre a se înscrie tardiv la facultatea de filologie. Izbutește la examenul de admitere și, ca student bătrîn, compune în facultate tot soiul de proze, reunite ulterior sub forma unui reportaj despre foștii colegi de an universitar. „Salvatorul" devine profesor și de aici i se pierde urma propriuzisă, evocată apoi de autor prin mijlocirea unor opuscule inedite, intitulate : „Opere minore", din scrisori, din memoriile unui oarecare psihiatru Dan P. (care sfîrșește, mi se pare, într-o quasidemență). În sfîrșit, din această perspectivă a rebours (căci investigația e fixată în jur de anii 2025, într-un viitor fără formă), este dedusă nota de vizionar a „Salvatorului", sub cuvîntul unei morale intrinseci, precum și a unui talent literar ieșit din comun. Acestea sînt faptele, reconstituite din jungla miilor de amănunte care sufocă prozastic respirația logică.

Așadar, **Salvatorul** este un roman convențional modern, continînd o substanță realistă, modificată inexplicabil în cadrele complicate și fără suport ale unui experiment pe deplin inadecvat. Aceasta — în primul rînd. În al doilea rînd, observ că **Salvatorul** conține un șir de situații analizabile sociologic, este deci un roman social. Însă, în roman, social vrea să zică tipic și, în fine rezolutiv. Atîta viață socială temeinică ai, cîtă psihologie tipică. Din incidentalul stins în prototip iese valoarea într-o astfel de antreprizã. Dar în **Salvatorul** mai nimic din toate acestea. Omul iese definitiv din cadrul moral, este biograficeste un aventuros, instabil, slab caracterologic și de aceea distructiv în chipul reacției individului nesociabil, e un curat „caz" și nu un tip. Admit că Salvatorul este o excepție și că în fond e o făptură instinctuală sumbră, cu un fel de rațională cețoasă și negationistă. Însă dacă este așa, a-i exalta biografia lui atipică este o operațiune fără sens estetic. De altfel, Mihai Tatulici a voit să izoleze un specimen de ins nehotărît, fantast și anxios de spețã reflexivă, al cărui succes ar fi nul într-un mediu dinamic. Această varietate umană ar fi pe deplin lăudabilă și ar reprezenta o compoziție psihologicește unică în niște împrejurări ostile. Însă datele sînt, în fapt, exact pe dos căci „Salvatorul" este un individ slab, lipsit de inițiativă, ticăit la un mod filozofic și moralicește rău.

Rău întocmit în substanță, **Salvatorul** este sub raport stilistic nu fără un soi de alertețe reportericească și de un aer frondeur nu fără accentul lui simpatic. Sînt mediocre și fără viitor fragmentele ambițioase, scrise în mare parte cu majuscule, precum un text de lege, în genul „Fricii de moarte". Nu în altă categorie intră jurnalul de șantier („Scurtă iarnă în Miazănoapte") și evocarea juvenilă a studenției („Marea traversare") de valoare modestă, în genul însemnării private fără pretenții ori înspumegate de o minie insondabilă. Remarcabile în schimb sînt „Operele minore" (puse în seama „Salvatorului"), multe cu un aer detectivistic, scurte nuvele, nervoase, cu simțul observației, fără prolixitatea enervantă a comentariilor biografice de pînă atunci. În invenția fantastă și în faptele pur și simplu bizare, Mihai Tatulici este hotărît un autor remarcabil, cu simțul proporțiilor terifice și stranii, vădit merituos în calcularea efectului psihologic ieșit dintr-o realitate fără conturbațiuni aparente.

Artur Silvestri

*)**Mihai Tatulici : „Salvatorul". Editura „Albatros", 1979.**

---

critica

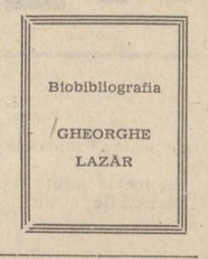

Biobibliografia Gheorghe Lazăr

● Inițiativa Bibliotecii Centrale Universitare din Capitală de a întocmi o biobliografie Gh. Lazăr*) constituie un act de cultură care nu poate trece nerelevat. Lucrarea umple un gol de mult resimțit de toți truditorii din domeniul istoriei culturii noastre, lipsiți pînă acum de un atît de util instrument de lucru. Multiplicată, într-un tiraj redus, în propriul atelier al B.C.U., această ediție reprezintă desigur prima redactare a unei lucrări care trebuie să apară într-un tiraj care să asigure posibilitatea de a fi procurată de toți oamenii de cultură și de toate bibliotecile publice și școlare. Căci marea personalitate a lui Lazăr interesează nu numai pe cercetătorii de specialitate.

Lucrarea, de incontestabilă valoare, cuprinde, ca orice primă ediție de acest gen, și unele informații perfectibile, care vor fi desigur îndreptate cu ajutorul specialiștilor care o vor studia. În cadrul restrîns a acestor însemnări ne limităm la sesizarea cîtorva chestiuni de fond, care vor trebui revăzute cu atenție de către autori.

1. Trecerea „Povățuitorului tinerimii" printre „scrierile originale" ale lui Lazăr este cu totul de neînțeles. Chestiunea paternității acestei lucrări a fost pe larg și pe deplin elucidată, încă din 1916, de Onisifor Ghibu, în a sa clasică „Din istoria literaturii didactice românești", reeditată de E.D.P. în 1977. Concluziile lui O. Ghibu („fie că Lazăr a plagiat **Povățuitorul** după cărțile românești anterioare, fie că **Povățuitorul** nu e al lui Lazăr, ci al lui Carcalechi") au fost preluate practic de întreaga istoriografie literară de după 1916 (a se vedea și recent apărutul „Dicționar al literaturii române de la origini pînă la 1900", de la Iași), considerîndu-se că Lazăr nu ar fi putut compila o lucrare de o atît de slabă calitate didactică. Numai cineva care nu a cunoscut această fundamentală lucrare mai poate afirma că „Povățuitorul" este al lui Lazăr. Doar descoperirea manuscrisului autograf ar putea justifica revenirea asupra acestei concluzii, dar și în acel caz, cu totul neverosimil de altfel, nu s-ar putea vorbi de o lucrare originală și nici de un manual bun, după cum nu pot fi atribuite lui Lazăr texte din el care aparțin lui C. Diaconovici-Loga. Este aceasta o chestiune de fond, care nu poate fi tratată cu ușurință.

2. Cu tot modul neunitar în care problema este tratată în lucrare, scoaterea în evidență a necesității rectificării datelor nașterii și morții lui Lazăr constituie un lucru pozitiv. Problema a fost ridicată pentru prima oară, și rezolvată, de Onisifor Ghibu în anii '40—'50, după cum reiese din studiul lui St. Lupșa, publicat în 1962. Concluziile profesorului au fost însușite în recent apărută lucrare, integral în ce privește ziua și luna nașterii și ziua morții, și în cea mai mare parte în ce privește anul nașterii (1782 în loc de 1783). Probitatea științifică ar fi impus ca în prefață să se facă mențiune despre paternitatea cercetărilor și concluziilor care au determinat necesitatea rectificării datelor respective (9/20. I. 1783 sau 1782, resp. 15/27. IX. 1823), mențiunate de altfel și în dicționarul de la Iași, deja citat.

3. Din „Addenda și corrigenda" rezultă că nu a putut fi cercetat Fondul O. Ghibu de la Arhivele Statului, București. Cercetătorii fiind interesați să cunoască cuprinsul materialelor Lazăr din arhiva rămasă de la această personalitate de seamă care a studiat viața și opera lui Lazăr, lipsa din prima ediție va trebui desigur înlăturată.

4. Fără a pune la îndoială bunele intenții ale autoarelor și argumentele care au putut sta la baza includerii în „Cronologie" a unor date fără legătură directă cu viața și activitatea lui Lazăr, credem că o restringere numai la informațiile privindu-l direct pe acesta ar contribui la mai buna scoatere a lui în evidență.

Așteptăm cu interes ediția mare a lucrării.

Aurel-Dragoș Munteanu

*)**Gheorghe Lazăr. 1779—1823, Biobliografie, elaborată în cadrul Serviciului bibliografie al B.C.U. condus de Ileana Băncilă. Coordonator științific: prof. univ. dr. Emilia St. Milicescu: redactor responsabil: Doina Elena Făget și Rodica Calcan. (LXVII + 355 p. + 8 pl.)**

Un roman total

Urmare din pag. a 2-a

constanța abordării temei familiale, una din obsesiile majore ale scrisului lui Marin Preda, analizată de fiecare dată cu egală strălucire și gravitate. Dacă în ciclul **Moromeților** primul plan îl ocupă figura tatălui, aici acesta este un personaj șters, păstrînd puține din trăsăturile prototipului, transferate ca într-o mutație metempsihotică, mamei. Deși personaj episodic, cu rol redus în marile angrenaje ale romanului, mama este în această carte o figură memorabilă.

Revenind la romanul erotic, îl aflăm pe Victor Petrini într-o nouă ipostază a eșecului. În studențe, Căprioara, ființă suavă, expresie parcă integrală a devotamentului, îi apare dintr-odată legată în mod inexplicabil de un alt bărbat. Experiența capitală îi va fi însă furnizată de relația cu Matilda. Pasiunea se anunță devoratoare și reciprocă. Femeia își părăsește cel de-al doilea soț, iar Petrini renunță la prietenia acestuia căsătorindu-se cu Matilda. Analiza degradării relațiilor noului cuplu de la sublim la abjecție, cu pasagere regăsiri, urmate de căderi iremediabile, ocupă centrul romanului și constituie — credem — virful său valoric. Intuiția psihologiei feminine este cu totul remarcabilă. Matilda reprezintă tipul dominator, pentru care importantă este nu inteligența partenerului ci spectacolul acesteia. Cînd lui Petrini, întors din închisoare i se refuză toate punțile de salvare, femeia îl părăsește. În urma acestui nou eșec bărbatul pare definitiv vindecat, decis să se dedice filozofiei și educației fiicei sale, Silvia. Prozatorul forțează însă lucrurile, se arată sadic cu personajul său și îi mai scoate în cale lui Petrini o nouă viitoare decepție : Suzy. În sine, povestea de dragoste este frumoasă, grațioasă, fără profunzime și total independentă de restul romanului. Aici femeia apare în ipostază enigmatică. O dată destrămat misterul ce-i învăluia biografia sentimentală, farmecul dispare și cuplul se va desface curînd. Povestea se sfîrșește cu o notă falsă, ce trimite cu gîndul la romanele foileton : o luptă în teleferic și un omor în legitimă apărare. E adevărat că, în acest fel, Petrini ajunge acolo unde îl vrea romancierul, adică în celula în care își scrie cele 1 200 de pagini. Dar intruziunea în narațiune a spectaculosului cu orice preț este brutală și melodramatică. Există însă în roman o posibilă motivație a acestui fel de distorsiune. Într-o discuție cu un amic, pornind de la dificultățile de receptare a muzicii moderne, Petrini replică : „Între ei, compozitori, pictori și chiar romancieri, se înțeleg perfect. Nu mai fac artă pentru marele public ci numai pentru ei înșiși". Ceea ce, în subtext, ar putea fi o pledoarie pentru arta accesibilă unor publicuri și gusturi dintre cele mai diverse. Așa s-ar explica și folosirea altor formule cu succes garantat : coincidențe à la Edmond Dantès (Petrini este arestat chiar în momentul împăcării cu Matilda ; tot el o reîntîlnește, după ani, pe Nineta chiar în fabrica unde se angajase ca strungar), pilde transparente urmate de inutile dar amănuntite explicații, procedeul **deus ex machina** răsturnat (o scrisoare trimisă din străinătate complică lucrurile, declanșează ancheta și condamnarea lui Petrini) fraze care merg „drept la inimă" (.....locul de refugiu, oaza în care reveneam să mă odihnesc și să uit de nisipul deșertului vieții mele afective" sau „Ecoul îți întoarce doar propriu-ți glas, propria-ți deznădejde") întăriri ale unor judecăți grave cu texte de muzică ușoară, etc. Din punct de vedere al fortei de impact în masele largi de cititori, (și nu altfel) cartea lui Marin Preda este, fără îndoială, un roman total. Altfel, **Cel mai iubit dintre pămînteni** rămîne opera unui mare scriitor, care ne urcă pe piscuri ametitoare, ne coboară în profunzimi nebănuite, traversînd însă mereu spațiul plan al cîmpiei.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

„VIAȚA ROMÂNEASCĂ" în județele Satu Mare și Maramureș

● Un grup de redactori și colaboratori ai revistei „Viața românească" s-au întîlnit cu cititorii din județul Satu Mare (Negrești, Beltng, Mediești Aurit, Apa, de la Liceul „M. Eminescu", Întreprinderea „Mondiala" — Satu Mare), și din județul Maramureș (Casa de cultură a sindicatelor Baia Mare, la Librăria G. Coșbuc, Finteșul Mare, cu cititorii din comunele Deiești și Sălștea de Sus, precum și cei din orașul Borșa). Scriitorii au participat la lansarea volumului de versuri al lui Petre Got, «Dimineața», cartea fiind prezentată de Nichita Stănescu, Gheorghe Pituț, Ion Iuga și Mihai Olos.

Au participat, realizînd mari sărbători ale poeziei sub egida revistei **Viața românească,** citind din versurile lor. Nichita Stănescu, Ion Bogdan, Gheorghe Pituț, Ion Iuga, Ion Vădan, Radu Ulmeanu, Petre Got, Mihai Olos, George Vulturescu, Ion Bledea, Ion Zubașcu, Gheorghe Tiplea, Valentina Mureșan, Ana Maria Pop, Emil Florescu, Mihai Cupcea, Ion Baias, Ion Tomoioagă, Gheorghe Pârja, Augustin Batiș, Romulus Roman, Ion Nădișan, Octavian Grumeza, Vasile Savinescu.

Cu aceste prilejuri grupul de poeți a fost primit de tovarășul **Gheorghe Pop,** prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Maramureș și de tovarășul **Ioan Foris,** prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Satu Mare, precum și de **Ion Retegan,** secretar al Comitetului județean P.C.R. Maramureș și **Octavian Bandula,** președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Maramureș. Cu același prilej „Asociația Măiastra" a editat un pliant cu versuri inedite ale tuturor participanților la aceste serbări ale poeziei.

Urmare din pag. I

SOCIOLOGIA MILITANS

„sociologie etică și politică" pe teren, pentru a verifica ceea ce el gîndea apriori despre realitatea socială ca obiect al sociologiei monografice. Cercetările sociologice la care participau, pe lîngă colaboratorii de la catedră (H. H. Stahl, Traian Herseni, Anton Golopenția), numeroși studenți de la toate facultățile, cît și intelectuali de prestigiu (savantul Francisc Rainer, esteticianul Tudor Vianu, muzicologul și folcloristul Constantin Brăiloiu, dramaturgul Victor Ion Popa ș.a.) capătă an de an o așa mare amploare încît în 1939, obținînd legiferarea serviciului social, Dimitrie Gusti reușește să instituționalizeze, pentru prima oară pe plan mondial cercetarea sociologică cu aplicație pe teren în acțiunea socială. Ba mai mult, alături de echipele interdisciplinare participă și un grup de cineaști care vor realiza în 1929 la *Drăguș* primul film sociologic din lume.

Meritul lui Gusti este acela de a elabora un sistem sociologic propriu, racordat la etică și politică care cerea imperios eliberarea de sub tutela filozofiei și întemeierea sociologiei pe cercetarea științifică a realității sociale, cu intenția nu o dată mărturisită de a surprinde și a studia tendințele de dezvoltare ale unor procese sociale în curs de desfășurare. Campania de la **Goicea** din 1925 precum și cele care au urmat **(Rușeți,** 1926 ; **Nereju,** 1927 ; **Drăguș,** 1929 ; **Fundul Moldovei,** 1931 ; **Sanț** 1936) au demonstrat odată în plus viabilitatea sociologiei monografice prin orientarea sa spre realitatea socială românească și totodată au dezvăluit gravele probleme cu care se confrunta regimul burghez în perioada interbelică ; situația grea economică, starea culturală inacceptabilă, spinoasa chestiune agrară, inechitatea relațiilor sociale, etc. Sociologia monografică fundamentată de Gusti avea menirea de a cerceta fenomenele sociale restrînse sub raport interdisciplinar, ceea ce echivala cu o analiză amănunțită, cvasiexhaustivă a acestora, cercetările de teren, avînd atît un scop didactic, teoretic cît și unul social-cultural de utilitate practică și cu aplicabilitate imediată. Orientarea sociologiei românești spre problematica socială s-a făcut cu convingerea că ea va servi reformelor, în ideea de a contribui la cunoașterea realităților și la întreprinderea acțiunilor administrative și legislative, care se impuneau. Rezultatele investigațiilor interdisciplinare pe teren s-au concretizat în elaborarea unor remarcabile monografii sociologice de sat care se înscriu în mai vechile tradiții monografice inițiate la noi de Ion Ionescu de la Brad. Să amintim în acest sens doar seria de cercetări intitulată **60 de sate românești** care pun în lumină originalitatea cercetărilor Școlii de la București : abordarea sistematică integrală și simultană a unității sociale ca „unitate a manifestărilor de viață în dinamica lor".

Știința trebuia să devină astfel un instrument util pentru viața socială, cunoașterea prin generalizări sistematice trebuia pusă în slujba națiunii. Iată de ce dezideratul profesorului Gusti de a elabora o enciclopedie a satelor și orașelor precum și un atlas sociologic al României, capătă valoare simbolică nu prin el însuși ci prin înțelegerea profundă a rosturilor unei activități de pionierat pusă în slujba națiunii : **„Astăzi nu ne cunoaștem țara. Nu ne cunoaștem neamul și ridicăm ignoranța la rangul de doctrină în viața politică. Este timpul să începem munca temeinică de cunoaștere a țării. Căci a cunoaște țara este cel mai bun mijloc de a o servi".**

Ca o recunoaștere unanimă a contribuțiilor remarcabile ale lui D. Gusti pe tărîmul sociologiei, societăți prestigioase și universități binecunoscute i-au încununat activitatea neîntreruptă de aproape patru decenii, prin acordarea de înalte titluri științifice. Membru al societăților de sociologie din Londra, Berlin, Geneva, al Institutului internațional de sociologie, al Societății științelor sociale din Tokio, al Societății de sociologie „Sasaryk" din Praga, membru al Institutului Franței și cetățean de onoare al orașului New York, lui Dimitrie Gusti i s-a conferit titlul de **doctor honoris causa** al Universității din Leipzig și a fost distins cu Legiunea de onoare a statului francez. Iar alegerea sa ca președinte al celui de-al XIV-lea Congres internațional de sociologie care urma să aibă loc în 1939 la București, a consfințit odată în plus prestigiul de care s-a bucurat sociologul român și școala de sociologie inițiată și condusă de el, în rîndul oamenilor de știință din lumea întreagă.

În 1973 în cursul cercetărilor studențești de antropologie socială și culturală pentru studiul valorilor culturii poporului român care își au sorgintea în modelul celor inițiate acum o jumătate de veac de Dimitrie Gusti, profesorul american Eugene Pendleton Banks, președintele antropologilor și sociologilor din Statele Unite, afirma : „Prezența mea în frumoasa dumneavoastră țară este rezultatul a doi factori : intîi, ca urmare a unui schimb cultural științific între România și S.U.A. și apoi datorită renumelui de care se bucură în lume școala românească de sociologie și antropologie. Încă de pe vremea cînd eram student la Universitatea din Harward, am avut ocazia să conosc lucrările și să audiez pe sociologul român D. Gusti, a cărui metodă de cercetare mi-a părut foarte interesantă — aceea de a studia multilateral și în profunzime o singură localitate — perfect aplicabilă și în cazul antropologiei".

atelier literar

poșta redacției

O. CALIBAN: După cît se pare, plicul de care ne vorbiți n-a ajuns pînă la noi. Cel de-acum, mai puțin generos, ne oferă totuși cîteva piese interesante („Fericire", „Acuarelă", „Noapte", „Anxietate") printre multe parafraze livrești cam uscate. (Cum vreți să semnați versurile care se vor publica?).

VALERIA P.: „Documentul" (frumos scris, altminteri) e mult mai blajin și cuminte decît se anunța (scuzele, deci, sînt nejustificate). În versuri, lucrurile rămîn prea aproape de joacă, progresele lăsîndu-se încă așteptate. Ceva mai bine în pagina 2, 7, 12.

D. IONAND: Povestea începe binișor, sub o lentilă satiric-umoristică inspirată, dar degenerează curînd într-o înșiruire grăbită și pedestră de banalități trase de păr și lipsite de haz.

CONST. TRIȚĂ: Manuscrise indescifrabile.

V. TRIF: Cîteva pagini limpezi, sensibile: „Stare", „Cosmică", „Posibilitate", „Adevăr", „N-au murit".

G. DOROBANȚU: Două pagini mai înfiripate, în progres, pare-se: „Kitsch", „Fără titlu". Despre celelalte, de care ne întrebați, nu știm (în principiu: plicurile care nu primesc răspuns — nu poate fi altă cauză! — n-au ajuns la noi).

T. ZORBA: Divertisment jovial, nu lipsit de unele calități (din zona umorului, mai ales), dar cu tendința alunecării spre anecdota comună.

DADA SULTANA: Exerciții în general cursive și transparențe, simple și naive, amenințate, însă, destul de grav de primejdia banalității, simplismului. Ceva mai bine, în „Tramvaiul cu perdele", „Cum?". (Mulțumiri pentru delicata atenție).

D. BRANC: Gînduri de bun simț, în scrisoare, pe care le putem subscrie. Întîmplarea pe care o presupuneți rămîne, desigur, ciudată. În versuri, nimic nou (dar... „veni și o lovise"... e o succesiune de timpuri cam nefirească!).

STELA ISPAS: Ați revenit la joaca ușuratică „de-a vorbele", care nu duce nicăieri. Pierdere de timp.

Felix G., Doriana Griu, Alexandra Dana Marcu, Antoaneta Dragodan („Tristeți", „Ninge"), **Constantin Costică** („Opinie"), **Stelian Georgescu, Renate Anca Niculescu, Angela Adria:** Sînt unele semne, merită să insistați. **C. Sotiriu, Daniel Dragomirescu** (în toate variantele), **Valerică Coman, Ciprian Sălceanu, M. Cotuțiu, Zoltes, Napallion** (versuri și proză), **Alexandru Ceacu, Mihaela Milea** (ceva, în „Metamorfoză"; continuați), **Ștefan Gh. Adrian** (ceva, în „Lacrimi", „Contur", „Sînt tăietor de lemne"), **Paravanis M., D.B. Mînătoru, Grațiela Buru, Karman Glob, George Corobea, Oct. Popescu-Tavian, Dan Bâra, I. Tătar, Adrian Bogorodiță, Eden A. Maxim, Viorel Andreescu, Selena, Solaris, George Radu, Victor Ionescu, Mariana Ursei** (nu e rău să frecventați cenaclul), **I. C. Culcea** (ceva, în „Cînd te sărut", „Fără tine", „Cine va reuși?"), **Pavel Rătundeanu-Ferghete, T. Zbughină, Dor de soare:** Nimic nou! **Goia Iordan-Lili, Predescu-Neacșu Constantin, Vasile Neagu-Scinteia, Gheorghe Olteanu, Ionel Țeculescu** (versuri, proză, teatru) **Cătălin Cristian Ilie, Gheorghe P. Sofian, Achim Gheorghe, Grigore Țundrea, Lucia Cenciu, Constanța Coman, Ion Cristinescu, O. Henry, Petru M. Stoian** (pe viitor, texte dactilografiate), **Liu Cotur, R. Ciprian, Costel Grecu, Dan Condor, Avio Iris, Costel Baboș, P. Gheorghe, Marius Arghirescu, Iacob Vasile, I. Stup, Florin Vintilă, Radu Georgeta, Florian Cucu, Mircea R.** (Tg. Mureș), **Mitică Stoica, O. Cristian, Tudor Petru, Doru Delagorj, C. Velicu, Dan Antim, Florin Bănică, Dana Domnea, Aposchi, Raymis Sydoniu, Ion Tărtăreanu, N. Emil, Nicu Mănescu, Sandu Frunză, Tony D., Gh. T. Covăsînțeanu, Aurel Macovei, Lucian Suciu, Cold River, Alex. Berceanu, Mihail Borșuc** (ceva, în „Două zile"), **Paul Popescu, Maria Gavrilă, Mihail Sandu, Cristian Cerbu, Mitu Emil, Lucia D., Marcel Barbu, Aurora Mayer** (prea devreme pentru roman), **L. Alupbaiei, Ștefan Măruntu, Dora Petrescu, Cătălin Eminulescu, Zoe Olteanu, Ana-Maria Anton, G. A.-Craiova, Gh. Cărtuță, C. Lambrior, W. Aristarh, Terminalia Superba, Cornelia I. Drăgan, Mihai Buda, Pavel Alexandru, Stela Criclevițî** (profesoară „sublinitoare"!...), **Teodor Bejan, Toader Aileni** (ceva, în „Fericire bolnavă"), **Paul Meteoru, Vasile Dumitru, Valeriu Ciobotaru, Mirela Matei, Nelu Părăianu-Nenciulești, Fane M. Fanache, D.C. Gyarmati, Ion Miron, Verona Ion, Mihail B.** (ceva mai bine, în „Cum mă descopăr", „De adio", „Rondel negru"): Încercări de nivel modest.

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Geo Dumitrescu

Egofobia

Dan Emilian Roșca nu a compus nimic
întîmplarea și numai întîmplarea a făcut
ca steaua de mare să se întîlnească
cu simfonia a nouă
automobilul să hoinărească pe întinderea
oceanului
epoca de magneziu să se sfîrșească
într-o zi de martie
și un oarecare individ (om aligator sau
manticor)
să poarte numele de Morel Ysengrin

Întîmplarea și numai întîmplarea
a făcut ca toate acestea să se petreacă
în garsoniera deloc comodă
dîndărătul frunții lui

DAN EMILIAN ROȘCA

Cotidiană

Ne vom trezi dimineața
Asemeni eroilor trucați
Ai lui Dostoievski
Care trăiau cîte doi
trei într-un trup.

Vom iubi : o minge,
o ceașcă, un cal
vom uri : o mină,
o amintire un lucru
uitat.
Vom visa : un cais înflorit
Vom trăi : o pereche de
pantofi, o durere de dinți,
patru kilometri
de șosea asfaltată.

Vom aștepta mai departe.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Mă spălasem cu fier

Sătul de metafore am ieșit peste linii
Unde pufăie o locomotivă
Din acelea vechi, cu cărbuni,
N-am șovăit, ci direct la mădularele ei
unsuroase
M-am dus și-am mîngîiat fierul negru și bun,
Am vorbit cu mecanicul, ca doi vechi prieteni,
Am tras de sirenă și-am fost fericit,
Am pipăit șinele cu migală
(lucru bun și de nădejde — gîndeam)
Așa da, ...m-am trezit vorbind, și mîinile-mi
erau negre și reci,
Așa da, murmuram...

RADU ȘUIU

Metamorfoză

Din ochii cailor au crescut anvelope,
Pe coastele cailor timpul a așezat pluș,
Inima cailor s-a transformat în volan
și totul a devenit perfect
„Cîtă economie de fin !" a
murmurat Dumnezeu într-o noapte.

PETRE IVANCU

Desen de Gheorghe Manafu

Nebunul regelui

Îmi coboară privirea în praf
știința că sînt păstrat ca
măscărici al regelui
pentru vorbe de duh
gînduri trăiri de excepție
să scoată osul domnesc
din melancolie
din periculoasa liniște de pădure
ne vom apăra să nu fim asemeni
acelor ce curg dar
cicatricea unei boli de tinerețe
iubirea
mă doare uscat și
stă mărturie ca semn al acuzării
că am fost fericiți ca
muritorii de rînd
cu piciorul gol am călcat și noi
în dulcele praf al primăverii
un ciine orbit de bătrînețe
îmi întărește sentimentul credinței
în prietenie și al zădărniciei
și aud firul ierbii vîslind în aer
configurare a unei vieți paralele.

VIORICA IONESCU

Degete lungi

Degete lungi așez în calea razelor de soare.
Ele devin transparente.
Privesc atent cum sîngele colindă vesel
Peste întîmplări de nori, albastre.

Cuvînt abia dacă mai pot surprinde
Un fluture, miracol tresărind pe buze.
Pleoapă obosită nu mai pot închide
Peste izvoditi de lacrimi bucuroase.

IORDAN GRECU

Lumină

În zori lumina începe
să fie călcată în picioare
începînd de la furnici
mîini aspre
mîini catifelate o răsfiră
o rontăie spre prinz
incisivii
unui popîndău
și pînă-n amurg
resturi vegetale
luminate inutil
apoi nu se mai dă
posibilitate ceasului meu
să taie bolta cerului
în felii
se aruncă
la coșul de gunoi al nopții
ultimele firimituri de lumină
după care ochii mei
pling...

G. M. BUCOVICIOR

Grădini

Să pleci
dar urma pașilor tăi
cultive grădini
și florile din ele
binecuvînteze-ți umbra :

nu, nu e blestem mai greu pe lume
decît să intri-n grădina sădită
ca-ntr-o pădure
cu securea pe umăr.

Ferește-ne Doamne
de cei fără de grădini.

Să pleci
dar rugîndu-te așa :
Ferește-ne Doamne
de cei fără grădini.

VASILE TRIF

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

«Îl voi auzi întotdeauna»

Urmare din pag. I

rector, de Tudor Arghezi începea astfel : „Un ziar atît de mic n-a mai apărut niciodată, nici la furnici. Neavînd ziarul mare, în care să scrie nerozii importante, redactorul acestei foite de țigare dă la lumină mai puțin decît o fituică și se mărginește să publice crîmpeie surîzătoare". Senzație în lumea literară și a tinerilor. Micul caiet lunguleț trecea din mînă în mînă pe sub băncile liceului „Sfîntul Sava" și nu rareori ne era confiscat. Dar, cine putea opri elanul juvenil al „contestatarilor", al căror idol „necontestat" — devenise Arghezi ?

Același elan juvenil m-a împins să fac tot ce era posibil pentru a-l vedea pe poet, pentru a pătrunde în sanctuarul „Biletelor". Și așa s-a făcut că în mai 1928 (o, sfîntă îndrăzneală a adolescenței ! pentru că aveam cincisprezece ani) l-am însoțit pe un prieten mai mare și am intrat în redacția „Biletelor de papagal", aflată în vremea aceea în casele Eforiei, pe bulevardul Elisabeta, la numărul 5. Clădirea există și astăzi, dar bulevardul se numește altfel.

Toată redacția era într-o singură cameră lungă, podită cu scînduri ondulate și stricate. Amintirile îmi sînt destul de încețoșate, dar acele scînduri stricate și vălurite nu le-am uitat. În mijlocul camerei, era o masă mică, din lemn nevopsit și un scaun. Pe scaun, un om scund, îndesat, cu mustața tunsă scurt. Atît m-a lăsat emoția să rețin. Ne-a invitat să luăm două scaune dintr-un colț al camerei lunguețe și să ne așezăm în fața lui. A vorbit cu prietenul meu mai mare, care adusese un manuscris. Pe mine, nu m-a băgat prea mult în seamă. M-a considerat o anexă a celui venit cu manuscrisul. Am tăcut tot timpul. La plecare, s-a ridicat în picioare, i-a dat mîna prietenului meu și mi-a dat-o și mie.

— La revedere, tinere !

Nu m-am gîndit atunci că această revedere avea să se repete, de multe ori, de-a lungul a patru decenii, dar au trecut opt ani pînă l-am revăzut pe Arghezi. Redactor la pagina a doua a ziarului „Adevărul" — pagina culturală — alergam toată ziua după știri literare. M-am dus și în Mărțișor. Prima dată, m-a primit cu politețe rece, nu mi-a spus aproape nimic despre proiectele lui literare, nu mi-a promis nici un fel de colaborare. Avea legăturile lui cu conducătorii ziarelor și nu avea nevoie de tinerelul din fața lui pentru a scrie la publicațiile trustului din Sărindar, cu care avusese și relații bune și multe dispute. Nu știu, însă, cum s-a făcut, dar nu a refuzat niciodată să mă primească și să-mi acorde destul timp. Iarnă sau vară, toamnă sau primăvară, cel puțin o dată pe lună băteam la poarta Mărțișorului. Mă primea într-o cămăruță de la parter unde îmi spunea că se retrage să scrie. M-a impresionat atunci simplitatea mobilierului acelei mici încăperi. În fața geamului prin care privea în grădină, o masă mică, asemănătoare cu aceea din redacția „Biletelor de papagal", și un scaun. Pe masă, o obișnuită sticlă de cerneală, pe al cărei dop se rezema un toc de școlar. Cîteva hîrtii, mici obiecte, o scrumieră și tabachera, din care lua firele de tutun și își răsucea țigările care, în vremea aceea, populare foarte des între buzele poetului. Lîngă peretele din dreapta mesei, un pat simplu, aproape soldătesc. În stînga, un mic raft cu cărți. Biblioteca se afla în alte încăperi pe care nu le-am văzut decît mult mai tîrziu. Nu îmi aduc aminte să fi fost vreun tablou pe pereții acelei camere care păstra în ea ceva din atmosfera unei chilii călugărești.

Convorbirile erau liniștite. Se interesa de viața literară, pe care o observa de la distanță. Cobora în București, părăsindu-și sihăstria Mărțișorului numai atunci cînd treburi precise îl aduceau în centrul Capitalei. La Capșa sau în alte cafenele unde populeau scriitorii, se ducea foarte rar. Arghezi nu era în acei ani un frecventator al cafenelei literare, așa cum, de exemplu, era Ion Minulescu sau Ion Barbu. În vremea cînd mă duceam la Mărțișor, polemica lui Arghezi cu Nicolae Iorga era pe culmile ei. Nu aș putea spune că am surprins la Arghezi vreo iritare, vreo amărăciune, ci dimpotrivă, uneori am avut impresia că îl amuza disputa cu Iorga, pe care, însă, îl socotea, în ciuda unor aparențe, un adversar demn de luat în considerație. Pe ceilalți din jurul lui Iorga și în special pe N. Georgescu-Cocoș, îi disprețuia, deși nu îi cruța atunci cînd cădeau sub ascuțișul penitei lui.

Din vremea lungei și chinuitoarei lui boli, păstrez o singură imagine. Am fost să-l văd o singură dată. Cu fața la perete, cu genunchii îndoiți, stătea într-o nemișcare totală. Orice schimbare de poziție îi provoca dureri înfricoșătoare. M-am oprit în pragul ușei. Fără să întoarcă privirea spre mine, cu o voce care venea de undeva, de departe, cu aceeași voce atît de caracteristică lui, dar care acum nu mai era a lui, m-a întrebat :

— Ai venit să mă vezi ?

Un simplu și tremurat : Da ! a fost răspunsul meu. Afară, și în oraș, se vorbea de sfîrșit. Familia era îndemnată să ia măsurile necesare. A intervenit, însă, acel miracol despre care însuși poetul a scris, acel medic faustian și acele miraculoase injecții și Arghezi a revenit la viață, pe care a continuat-o cu strălucire încă treizeci de ani.

În vremea războiului, l-am văzut rar. În asemenea împrejurări, viața își are rigorile ei aspre, dureroase, ce se cer, însă, respectate. Cînd a apărut pamfletul „Baroane", nu am fost surprins. Îl apăsau greu ocupația hitleristă și fascismul antonescian. Nu se manifesta zgomotos și nu se plîngea nimănui. Dar ținut ciuda și ura s-au grămădit în sufletul lui, a izbucnit acel ucigător foc al cuvintelor cărora numai Arghezi știa să le dea încărcătura nimicitoare. Am comparat cîndva faimosul „J'accuse" al lui Zola cu „Baroane" al lui Arghezi. Pamfletul arghezian este net superior, din toate punctele de vedere. Să ținem seama de împrejurările în care a fost

scris, de poziția de pe care a fost scris, de riscurile asumate conștient, de violența verbului, de valoarea literară.

Eliberarea, la 23 August 1944, l-a găsit cu condeiul în mînă. Făcea ce făcuse toată viața : scria. Au fost doi ani de prețuire a lui Arghezi, de recunoaștere a valorii lui. Dar, la scurtă vreme, a urmat un atac ce se voia nimicitor. Se urmărea excluderea lui Tudor Arghezi din literatura română, din cultura română, din societatea noastră. Au fost mulți anii grei pentru poetul și omul Arghezi. Nu îmi voi ierta niciodată că nu am putut să fac să se evite acele nedreptăți și abuzuri față de cel mai mare poet, după Eminescu, al acestui neam al nostru. Îl vedeam din cînd în cînd. Își suporta cu demnitate, cu o demnitate de care numai o conștiință ca a lui Arghezi era capabilă, surghiunul la care era obligat. Retras la Mărțișor, continua să-și făurească nepieritoru-i monument, opera sa, pe care nici atunci și niciodată nimeni nu i-l va putea dărîma. Credea în scrisul său și în demnitatea lui. Peste privațiunile materiale și peste jignirile morale trecea cu siguranța omului conștient de ceea ce reprezenta opera lui pentru cultura românească, pentru acest popor.

Cînd Partidul Comunist Român a înlăturat nedreptățile și abuzurile, Arghezi s-a întors printre noi și și-a ocupat locul meritat. L-au înconjurat dragostea și respectul celor mulți, ale celor care niciodată nu l-au considerat ca pe „poetul putrefacției", ci ca pe poetul sensibilității specifice a poporului român, ca pe poetul care a înnoit limba pe care o scriem și o vorbim astăzi și ale cărei frumuseți trebuie să le apărăm.

Revenise printre noi ca dintr-o lungă călătorie. Părea, că înțelesese ca un înțelept dialectica vremurilor, dar spiritul ascuțit al verbului arghezian rămăsese intact. Scria mereu, neobosit. Era un excepțional exemplu de vitalitate poetică.

Transcriu aici cîteva însemnări făcute după convorbiri cu Arghezi.

7 mai 1955. Am aflat că la Paris, locuind într-o singură odaie „care îmi servește drept dormitor, sufragerie, salon și cameră de cîntat" a murit George Enescu. Avea 74 de ani.

L-am văzut pe Tudor Arghezi și l-am rugat să dea pentru „Gazeta Literară" scurta alocuțiune citită la Radio, în memoria lui Enescu. Nu poate, deoarece a promis-o ziarului „România liberă". Politicos își exprimă regretul.

După cîteva fraze convenționale, îl întreb cum o duce cu sănătatea. În ultima vreme, a fost destul de mult bolnav. Îmi răspunse rizînd :

„Stau la gaura vieții mele și pîndesc așa cum pisica pîndește la gaura șoarecelui".

— În curînd va avea 75 de ani.

29 ianuarie 1963. Azi am dat un telefon lui Tudor Arghezi. Îmi răspunde Paraschiva, soția. După obișnuitele salutări, vine la aparat scriitorul și începe una din acele convorbiri în care el vorbește și eu tac cît pot mai mult, pentru a-l asculta. Îmi spune că se simte „între două maluri" (se referă la sănătate) și îmi povestește că doctorul Franceschetti din Geneva (cel care îl tratează în ultimul timp) este un artist, pentru că „din douăzeci de simptome pe care i le înșiri, îl pipăie tocmai pe acela de care e nevoie. Am o fotografie a lui și cînd mă simt rău, mă uit la ea. Iar dacă nici așa nu mai merge, îi dau un telefon la Geneva, vorbesc cu el și mă fac sănătos".

Îl felicit pentru apariția primului volum din „Scrieri". Arghezi nu a voit să-și intituleze culegerea a tot ce a scris „Opere", ci a dat titlul „Scrieri". „Titlul acesta «Opere», îmi spune, e prea obraznic și prea definitiv. Eu zic «Scrieri»".

Se bucură mult că primul volum a apărut în excelente condiții grafice. „Ca o bijuterie. Vezi că putem să facem și noi bijuterii și încă frumoase ?"

Îi amintesc de cazna lui cu tipografia de la Mărțișor, în care s-a străduit să scoată cărți frumoase.

„N-au fost timpurile cu mine, îmi răspunde. Știi cum botezasem eu tipografia mea ? «Potigrafu». E un sat pe drumul Ploieștilor. Se cheamă Potigrafu. Nu-i știi povestea ? Să ți-o spun. La mînăstirea Căldărușani era un călugăr tipograf. Ce-o fi făcut, că l-au răspopit. A plecat omul, dar a luat cu el și o mașină tipografică, vreo presă, poate, și s-a așezat în satul apropiat. Oamenii, în loc să-i zică tipograful, i-au sucit numele : potigrafu.

La Căldărușani a fost o mare tipografie. În tinerețea mea, am fost odată cu Galaction la mînăstirea Căldărușani. Cineva ne-a arătat unde altădată fuseseră tipografia și trapeza. Am răscolit cu bețele în pămînt și am scos niște litere frumoase, săpate în lemn de păr. Așa se făceau literele pe atunci. Nu din plumb. Făceau tipărituri frumoase, cu înfloriturî de gust.

Odată, la mînăstirea Neamțului, niște bătrîni mi-au spus că în tipografia de acolo, pe vremuri imprimau cîte cinci-șase foi pe zi. Puneau hîrtia, trăgeau presa și apoi priveau foaia. Dacă le plăcea, îngenuncheau, se închinau și mai așezau pe presă o foaie. Și așa, de vreo cinci-șase ori pe zi".

Îl întreb ce face.

„Scriu, dar nu atît cît vreau. Și vreau atîta ! Și capul îmi bîzîie și inima mi se mișcă ! (Arghezi are optzeci și doi de ani și opt luni). Dar doctorii spun să nu lucrez decît două ore pe zi. Cum vine asta ? Să scriu cu măsură și la oră fixă să mă opresc ? Spune și dumneata, poți să te oprești în dragoste la oră fixă ?"

Și Arghezi vorbește mereu, cu aceeași voce ascuțită, ca de copil care are mereu de pretins ceva, aceeași voce pe care i-am auzit-o pentru prima dată, într-o după-amiază ploioasă de mai din 1928, în redacția ziarului „Bilete de papagal".

La capătul firului, o scurtă convorbire între cei doi soți.

— Auzi ce spune Paraschiva ? Zice că te obosesc cu vorbele mele.

Și Arghezi continuă să vorbească încă multă vreme...

Îmi va vorbi pînă la apusul zilelor mele.

Pe lîngă drumul de fier

Urmare din pag. I

pentru ca nimic să nu stea pe loc, pentru ca lucrurile toate să vină și să treacă, pentru ca ochii noștri de copii să privească mirați cum lumea se dă de-a dura. Lumea pe care o evocă această carte seamănă bine cu neliniștea perpetuă și de nereprimat iar titlul ei constituie o mare nostalgie. Uneori poemele își ironizează însăși paternitatea. Aspirația lui Baudelaire ca regnul artificialului să se instaureze definitiv pare să se fi realizat în viziunea poetului. Dar, dacă această carte pare scrisă împotriva ideii că stelele sînt fixe și lumea în sine este de neclintit, de ce i-aș consacra aceste rînduri? Pentru că **Rezervație naturală**, cu toată neliniștea sa, afirmă în subtext aceeași credință în ceva de nemișcat și netrecător ; poemele acestui volum sînt flori ale alterității pe lîngă care, trecînd, am luat cu plăcere aminte. Oricît de prodigioasă ar fi activitatea umană, de vaste conflagrațiile și de penetranți sateliții în cosmos, toate acestea la un loc, văzute de un ochi (să zicem) din Sirius, se estompează cu totul. Adevărata amploare umană se realizează prin logos, or, această suavă și incomparabilă armă o posedă poetul Ion Iovan.

Ion Vinea

Urmare din pag. I

mișcarea literară a timpului, nu s-a rostit cuvîntul cel mai propriu, nu s-a formulat sinteza cea mai satisfăcătoare.

În rîndurile de față am dori să subliniem doar această latură a activității de promotor și deschizător de noi drumuri a autorului **Paradisului suspinelor.** Ea începe cu revista **Simbolul** în 1912 cînd Vinea abia împlinise 17 ani, avîndu-l alături pe prietenul său, cu un an mai tînăr, Tristan Tzara. Deceniul care a urmat, incluzînd și războiul mondial, a marcat perioada de afirmare a poetului și publicistului. Dar în același timp și perioada de deplină formare, sprijinită pe o solidă cultură clasică, dobîndită în școală, confruntată și sincronizată apoi cu valori ale culturii moderne, cu deosebire a celei franceze. Pentru a face inducție în preocupările de mai tîrziu ale lui Vinea, amintim că în Europa începutului de veac curentele literare făcuseră paralelă și corespondență cu cele din lumea artelor plastice. După impresionism și simbolism apăruse fauvismul și cubismul, iar mișcarea expresionistă germană își etala și ea producțiile și principiile unei noi estetici, în timp ce futurismul lui Marinetti, ajuns pînă în Rusia, clama zgomotos o artă a „senzației dinamice". Parisul devenise centrul artistic al lumii, locul unde se dărîmau idolii și se consacrau noile glorii, iar ecourile lui erau receptate de urechi atente și în cetatea lui Bucur. Între consacrările cele mai neașteptate se număra și sculptura unui țăran de la Dunăre, vag instruit, care făcuse pe jos drumul de la București în capitala Franței și își cărase cu roaba prima lucrare în salonul parizian. Era Brâncuși, care puțin mai tîrziu va fi socotit marele mit și revoluționar al metamorfozei sculpturii moderne. Dar acțiunea cea mai insolită a iconoclaștilor artei zise burgheze și academinsmului, a căutătorilor de noi filoane, aparu cu mișcarea „dada", așa zisa „insurecție de la Zurich" din 1916, care propovăduia totala disjuncție între gîndire și expresie. Între insurgenți figurau doi dintre prietenii și colaboratorii cei mai apropiați ai poetului : Tristan Tzara și Marcel Iancu.

Iată-l acum pe Ion Vinea la distanță de un deceniu de la apariția sporadică a **Simbolului,** maturizat, încărcat cu experiența războiului, martor al uriașelor prefaceri aduse de el pe continent și de asemenea al frămîntărilor sociale prin care proletariatul din țară își reclama intrarea în agoră. În acest an 1922, Vinea pune temeliile unei noi publicații **Contimporanul,** revista de grup care va apare cu o relativă regularitate timp de zece ani. Pe ultima pagină a unora din numerele revistei este indicat personalul redacțional în formula : „Redacția Contimporanului : Ion Vinea, M. Iancu și H. Maxy". Poezie, proză, articole și note critice, într-o profunzime de reproduceri de grafică, în alb-negru semnate de scriitori și artiști din țară și străinătate. Multe reproduceri fotografice după operele lui Brâncuși și după interiorul atelierului său. La doi ani după apariție, revista publică un manifest în stilul care proclama dezideratele grupului și ale cărui fraze și întorsături de frază începeau cu „vrem". Între cele menite în acest manifest suna frumos și proaspăt o sintagmă ca : **„minunea cuvintului nou și plin de sine".**

Într-un interviu acordat în 1962 lui Ilie Purcaru și publicat postum la nouă ani după moartea poetului, în revista **Ramuri** se iscă la un moment dat o controversă. La întrebarea pe care i-o pune mai tînărul confrate despre felul cum apreciază — după patru decenii — experiența revistei **Contimporanul** ca „organ literar al modernismului", Vinea declară : „În concepția mea tinerească, revista trebuie să fie un organ mai degrabă revoluționar decît modernist. Cu alte cuvinte un organ politic, pus în serviciul unor idei politice". Autorul întrebării îi amintește însă de o mai veche mărturisire făcută lui Aderca prin 1928 în volumul **Mărturia unei generații** unde se spunea că semnificația și influența revistei trebuie căutate în viața noastră artistică. În replică Vinea îi citează partenerului său, în continuare, un alt alineat din același interviu dat odinioară lui Aderca, pentru a i se adresa la urmă în felul următor : „Închei acest lung citat — la care m-ai provocat — ca să te întreb : unde a contradicția între «politic» și «artistic» ?". Dar să transcriem și noi acel „lung citat" căruia i-am spune mai degrabă substanțial și edificator pentru înțelegerea rolului jucat în epocă la revista lui Vinea. Iată-l :

„Sînt convins că revista «Contimporanul» — și nu atacurile sau tăcerile poporanismului, impresionismului sau criticismului universitar — a îngropat simbolismul literar și impresionismul pictural. Pentru că mișcarea artistică de la «Contimporanul», venea, într-adevăr, cu o concepție de artă, și nu doar cu un spirit de negație în slujba unei arte anemice. Pentru întîia oară, mișcarea literară și artistică românească a fost pusă pe același plan cu o mișcare analogă universală și integrată în această mișcare. Pînă acum, artistul și literatul român erau o dependență a artistului european, aveau sentimentul inferiorității lor, se știau papuașul care vrea să-l imite pe european — îi intimida lipsa lor de tradiție culturală. Că școala «Contimporanului» a corespuns unei reale necesități în evoluția vieții noastre artistice, ne-o dovedește faptul că — spre deosebire de revista simboliștilor, «Insula», care a apărut numai de trei ori — în jurul «Contimporanului» s-au grupat o seamă de alte reviste inedite".

Lapidar și de o mare claritate, citatul spunea aproape tot despre ce a însemnat **Contimporanul** în mișcarea literară și de idei a timpului. Ne-am îngădui să facem o completare doar, cu privire la faptul pomenit în final : revistele de avangardă apărute în jurul său, pe care Vinea le numește aici „inedite". Cele mai de seamă din ele au fost **Integral, 75 H.P. și unu,** folosind cam aceiași colaboratori și aceeași grafică avangardistă, girată de numele unor artiști, pe atunci aproape anonimi ca : Victor Brauner, Marcel Iancu, Mattis Teutsch, Milița Pătrașcu și H. Maxy. Ele ne apar ca o radiantă a ideilor novatoare profesate de **Contimporanul** în ale cărui pagini cititorul descoperea desene și gravuri de Juan Gris, Max Ernst, Sidney Hunt, Picasso, Prampolini etc.

Prin **Contimporanul** expresie a unui modernism temperat, toată lumea va fi de acord că Vinea a fost un deschizător de drumuri promotorul modernismului și avangardei de la noi.

Chestionat cu privire la bilanțul mișcării pe plan european Vinea va afirma că experiența în sine a eșuat. Ba mai mult, spune el : „Însuși fundamentul ei ideologic, cu schelăria de idei cu tot, s-a năruit răsunător ca niște vrafuri de farfurii într-un film de la începuturile cinematografului"...

Și totuși, din tîrziul bilanț al mișcării moderniste de avangardă, raclind portofoliul lui putred, ne rămîn valorile de aur despre care Vinea se exprimă în felul următor :

„S-au cules, din această experiență, tocmai valorile (și nu puține !) care, refuzînd canoanele «clasice», au refuzat, practic, și canoanele modernismului realizînd sinteze originale pe drumul propriu de creație al adevăratei personalități".

În acest fond aur al experienței avangardiste, sinteze originale ale creației poetice, Vinea cita pe Maiakovski, pe Eluard și Aragon.

Ar mai fi multe de spus. Pe parcursul deceniilor care au trecut se pot invoca atîtea legături, corespondențe și fapte de cultură ce-și află adiacența la acest punct de pornire, care a fost apariția **Contimporanului** lui Ion Vinea. De aceea, critica de specialitate și istoricii literari au datoria să cerceteze și să pună în lumină o perioadă din cele mai importante, rămase pînă acum în umbră și, odată cu ea, personalitatea polivalentă a unuia din protagoniștii ei : Ion Vinea. Comemorarea de acum ne poate fi îndemn.

SPORT Saltul diviziei B depinde de cifra 18

Formula de campionat cu 18 echipe a fost atacată de mai multe ori. Credem că evoluția echipelor confirmă îndreptățirea acestei formule. Chiar dacă un decalaj valoric se instalează între echipele din prima parte a clasamentului și cele din a doua parte. Numărul mare de echipe a obligat la căutarea de noi fotbaliști și că pe această cale s-a demonstrat că nu de talente individuale ducem lipsă. Echipe retrogradabile dau oameni naționalei altele care vin din B candidează la titlu. Promovări spectaculoase ne arată că rezervor fotbalistic există, dar că în direcția cadrului organizatoric este de făcut ceva.

Dacă pentru divizia A cîștigul nu este evident formula cu 18 echipe este un evident cîștig pentru divizia B. Micul ecran ne-a arătat mai multe meciuri din seria secundă și valoarea candidatelor la divizia A este remarcabilă. Una din cauze este staționarea temporară în A, fructuoasă tehnic și tactic a unor echipe ca F. C. Bihor, Corvinul Hunedoara, U.T.A., F.C.M. Reșița, F.C.M. Brașov, F. C. Constanța, Rapid București, Progresul Vulcan București, Petrolul Ploiești.

Echipele din Ploiești, Brașov și Hunedoara au impresionat prin fotbalul arătat și chiar dacă rezistența lor viitoare în A nu va fi de lungă durată ele sînt purtătoarele în divizia B a unei concepții de joc superioare și stabilesc o cotă valorică nouă diviziei noastre secunde. Totodată se poate vorbi de apariția unor tehnicieni noi de o valoare indiscutabilă. Lîngă numele lui Viorel Mateianu vin să se adauge pînă acum numele lui Proca și Ion Ionescu. O promisiune indecisă încă rămîne C. Rădulescu de la Sportul studențesc, a cărui echipă are momente de virf excelente, dar și căderi de neînțeles. Ceea ce impresionează la primii trei citați este tocmai constanța comportării de unde și evidențierea lor. E de văzut și în ce măsură seriozitatea lui Lupescu înseamnă și o concepție modernă de joc. Dar asupra acestor semne bune vom mai reveni.

Discobol

m a p a m o n d

REPERE

Le Clézio și chimia poetică

„excitîndu-și la paroxism simțul mitologic, se înconjura de pietre, de ruine ; i-ar fi plăcut să aibă toate deșeurile și gunoaiele din lume pentru a se îngropa în ele. Se centra în mijlocul materiei, în cenușă, printre pietre, și încetul cu încetul se făcea statuie" (p. 46). Astfel își începe Adam Pollo, personajul **Procesului verbal** de J.M.G. Le Clézio *) (numele autorului sunînd el însuși ca o formulă chimică) procesul de re-ordonare a lumii, de modelare a materiei vii, a regnurilor active. Omul ca microcosm, sau lumea ca figură umană, „Adamul ceresc" din Kabala, conștientizarea lumii supra — și infraelementare (pe principiul că omul, climax al creației, unește în el toate constituentele lumii care îl înconjoară, minerale, plante, animale, astre, obținînd astfel cunoașterea naturii direct și „intern", într-un mod superior considerării raționale, „din exterior") ; iată „procesul" de antromorfizare a realului, principalul rost al **Procesului Verbal.**

Într-o prefață substanțială, prin care adîncește și distilează propriile comentarii din **Romanul poetic.** București 1977, p.169-172, Irina Mavrodin subliniază scriitura anti-robbe-grilletiană a lui Le Clézio, stilul ca produs natural, „cuvintele făcute din aceeași substanță cu realitatea". Lumea concretului și senzorialului, de o luxurianță necunoscută Noilor Romancieri, se unește în **Procesul Verbal** cu aceea a imaginarului, șterg înd granițele între materie și imaginație (care acționează prin atracție magnetică a lumii exterioare), desființînd comoartimentarea actual /virtual, uman/ nonuman. „Conștiința vieții nu e decît cunoașterea nervoasă a materiei", își spune Adam, văzînd lumea „dezvăluindu-se, fărîmă cu fărîmă, în dezlănțuirea ei liniștită și burlescă, în plină acțiune, în formule de chimie agresivă" (p. 15). Schimbul continuu spirit-materie (materia infinită și primară, plină de viață și forță, amintind de Ibn Gebirol ori de „panteismul popular" medieval), **metamorfozele** (asemănătoare metaforelor în plan sintactic), determină întreaga desfășurare a romanului.

Astfel, materia, „fecioara princiară" alchimică, se arată sub diferite chipuri ; pare să fie uneori chiar iubita lui Adam, Michèle. „Te-am văzut încetul cu încetul acoperindu-te cu părul tău ud, cu pămînt, cu mărăcini și cu ace de pin, ți-am văzut gura deschisă, preocupată să respire și să-ți tragi sufletul, gură în care curgea apă îmbibată cu argilă, țîșnită dintr-un izvor imperceptibil, undeva la rădăcina părului tău. Sincer să fiu, la sfîrșit te-ai asemuit cu o grădină... nu mai erai decît o grămadă de pămînt roz-murdar, amestecat cu ierburi și cu picături de apă. Pe ici, pe colo, cu un rest de femeie ; poate pentru că așteptai" (p. 22). Alteori, după ideea paracelsiană despre pămînt ca „mamă" a omului și a celorlalte plante, minerale, omul adăpostind în sine virtuțile scaiului, crinului, mercurului, sau ale emanațiilor spirituale, însuși Adam revine la vechea matrice : „nu pot să-ți exolic. Ajunsesem la vegetal... La mușchi, la licheni. Eram foarte aproape de bacterii și fosile. Nu pot să-ți explic" (p. 47). Adam își petrece zile întregi metamorfozîndu-se în ciine, șobolan, plajă, etc. Într-o grădină zoologică, „confundîndu-se cu șopîrlele, șoarecii, coleopterele și pelicanii", contopirea sa imaginară cu o suplă leoaică ni-l evocă pe Lautréamont (poetul îmbrățișînd un rechin). Mai tîrziu, întîlnirea dintre Adam și maimuță se încarcă de sensuri simbolice, „pînă la a te face să te îndoiești de propria ta specie". (p. 58).

Am putea spune că orașul, civilizația modernă de tip occidental, e văzută prin reacții animale, spațiul naturii, prin metamorfoze vegetale și minerale, oricum, spațiul naturii și cel al civilizației sînt un spațiu unic al omului, „decorul unei drame permanente". Spectatorii, (evocînd tema „mulțimii" din **Străinul** de Camus) creează spectacolul, așa cum creează opera de artă (cu o structură deschisă). În fața morții „în loc să vadă, ei inventează. Se lamentează. Iau partea unuia sau a altuia. Elucubrează și scriu poeme" (p. 101). Tehnica simultaneistă îi permite lui Le Clézio să observe, de pildă, „cam ce trebuie să se fi petrecut, în afara lui Adam, între cîțiva oameni, în ziua în care un tip a fost scos înecat, apoi tirit pe marginea soselei, în timp ce ploua și totul era ud" (p. 107). Acest procedeu, care ține de o viziune fenomenologică, „prin care scriitura își multiplică perspectivele de cunoaștere a realului", intilnește la modul său specific „teoria lumilor posibile". Un fascicol de viziuni concrete aduc o sumă de adevăruri relative mereu confruntate. „Simultaneitatea e unul din elementele necesare Unității", spune Adam Pollo (p. 133). Fiecare imagine, fiecare detaliu primește, în maniera lui Proust, un loc privilegiat. Eroul ține „procesul verbal al unei catastrofe la furnici". Reabilitarea cotidianului prozaic se face printr-o abundentă textură metaforică, în care sînt incluse descrierea „științifică", dialogul convențional, liste de cuvinte, transcrierea unor false pagini de ziar, rînduri „șterse" de o bară dar descifrabile totuși, care oferă cititorului posibilitatea de a alege (și a crea) alte versiuni ale textului. „Simultaneitatea, spune Adam Pollo, e distrugerea totală a timpului și nu a mișcării ; această distrugere trebuie conceputâ, nu neapărat sub formă de experiență mistică, ci printr-un recurs constant la dorința de absolut în judecata abstractă" (p. 133).

Apropierea de poezie este în mod deosebit sensibilă la nivelul cuvîntului : ca într-o reacție chimică, fiecare cuvînt rămîne pe tot parcursul romanului, recontextualizat, în atenția cititorului, nu „dispare", nu „moare", așa cum se întîmplă în proza obișnuită. O metaforică reacție de substituție, în care „atomii de H pot fi înlocuiți în mod succesiv prin anumiți atomi de aceeași valoare cum este Cl. **Trebuie supus luminii"** (s.n.p. 128).

Soarele, de pildă, este unul din cuvintele mereu recontextualizate. Încă din primele pagini „soarele este un imens păianjen de aur, ale cărui raze ar acoperi cerul precum niște tentacule, încolăcite în formă de W, agățate de pantele abrupte ale pămîntului, de fiecare ridicătură a peisajului, în puncte fixe" (p. 8). Răsăritul de **soare gri** (incertitudinea) evocă **soarele bombei H,** care, asemeni întîiului păianjen, „impletea o rețea inextricabilă în jurul planetei" (p. 118), cadrilînd cu exactitate realitatea, întinzînd plasa distrugătoare a civilizației. Moartea prin **insolație** (p. 124) readuce în atenție efectul soarelui demonic. „Totul era atît de alb sub lumină încît ar fi putut fi negru. Trăiau în piei atinse de insolație. O călimară gigantică, de ce nu, își vărsase lichidul pe pămînt ; era ca și cînd ai fi privit lumea în transparență, printr-un negativ de fotografie" (p. 168). Adam Pollo desenează „un frumos **soare negru",** vorbindu-i, încercînd să-i cîștige bunăvoința ca într-un proces magic. Ar fi gata să-i aducă jertfe, să aprindă mari ruguri în zile toride, în urma cărora să rămînă numai esențe : metal trăznit, copaci calcinați, sticlă răsucită. „Totul ar fi crescut ca niște plante obscure, cu bavuri de celuloză, cu crăpături în care colcăie cărbunele. Aș lua toate aceste forme titanice și le-aș pune grămadă într-o cameră din casă. Mi-ar plăcea să trăiesc în inima unui munte din pietre albe și a unei jungle incendiate" (p. 138). Nervaliianul soare negru al melancoliei lasă, în **Procesul verbal,** arsuri nevindecabile.

Asemenea „formule chimice" generatoare de text ar mai putea fi considerate „plaja", „marea", „orașul", „azilul de nebuni", „condamnarea", „inelele concentrice" „zgomotele", „fereastra deschisă" etc. O adevărată insolație de cuvinte cu sens figurat, alegorii, imagini obsedante, pare să corespundă, la alt nivel, eșecului lui Adam Pollo în tentativa de comunicare cu ceilalți. Structura deschisă a romanului (marcată și la nivel sintactic) oferă însă posibilitatea extensiei nelimitate, în conștiința cititorului, a experiențelor pe care realitatea vieții nu le poate oferi complet. Procesul creației este re-actuat de cititor. Faptul că expresie, imagine și limbaj nu sînt de despărțit, transformă traducerea într-o întreprindere la fel de dificilă ca transpunerea poeziei. Tălmăcindu-l pe Le Clézio, Viorel Grecu s-a angajat într-un proces de re-creare cel puțin la fel de complicat ca traducerea lui Lautreamont și Michaux.

Grete Tartler

*) **J.M.G. Le Clézio, „Procesul verbal", traducere și note de Viorel Grecu, prefață de Irina Mavrodin, Ed. Univers, București, 1979.**

REVISTA STRĂINĂ

● **„OMENIREA** este capabilă să-și asume în comun trecutul pentru a pregăti, în spirit de colaborare viitorul" — acestea au fost cuvintele directorului general al UNESCO, Amadou Mahtar M'Bow, la încheierea celor 20 de ani consacrați campaniei internaționale pentru salvarea monumentelor din Valea Nilului. Începînd cu 8 martie 1960, cînd a fost lansat apelul la colaborare pentru ocrotirea inestimabilului patrimoniu de cultură al Nubiei, majoritatea țărilor lumii au contribuit pe diverse căi (fonduri, specialiști de înaltă clasă, utilaje, și nu în ultimul rînd, cu o cantitate impresionantă de ingeniozitate), în spiritul unei perfecte înțelegeri, la apărarea unuia din tezaurele cele mai reprezentative ale civilizației. După 20 de ani de muncă, nenumărați experți, aparținînd popoarelor celor mai diferite, vorbind limbile cele mai diferite, dar acționînd într-un desăvîrșit spirit al umanismului — ingineri, arhitecți, arheologi, istorici, constituiți în „misiuni" ce reprezentau țările lor — prin pricepere și dăruire, au acționat laolaltă, reușind să strămute din așezările lor străvechi peste 20 de temple și sanctuare, făcînd astfel să se perpetueze în istorie cei 4000 de ani de istorie a Nubiei. Prin construirea marelui Baraj de la Assuan, urmau să fie înecate în uriașul lac de acumulare (aproximativ 200 m deasupra nivelului mării) relievele vechii civilizații prospere din sudul Egiptului : palate, sanctuare, morminte, temple, fortărețe, inscripții și alte documente milenare. Toate aceste imense mase de corstrucții au călătorit spre noi terenuri, acolo unde coloșii de piatră sînt feriți de distrugerea neiertătoare a apei. Astăzi, mărețele temple Abu Simbel, Philae, Taffa, Debod, Kertassi, Beit el Ouali, Ouadi es-Seboua și celelalte comori ale Nubiei sînt așezate în alte incinte, rămînînd pe mai departe să vorbească viitorului despre geniul și civilizația umană. Această operație fără precedent în istorie, a dovedit încă o dată că umanitatea are resurse nelimitate pentru a-și păstra în milenii ființa, este un exemplu de colaborare internațională care trebuie să fie extins, căci multe alte relicve ale unor civilizații vechi trebuie să fie vegheate de om pentru a se perpetua în istorie.

● **SCRIITORULUI IUGOSLAV DANILO KIS** i-a fost atribuită „Marea Acvilă de aur a orașului Nisa" (în valoare de 30 000 de franci), pentru ansamblul operei sale. Distincția, care îi va fi remisă la 13 mai, în timpul festivalului internațional al cărții, recompensează un scriitor ale cărui volume sînt citite azi nu numai în țara sa, ci și în Franța și alte țări ale lumii. Numai Editura Gallimard l-a publicat în două rînduri, în 1971 cu „Grădină, Cenușă" și în 1979 cu „Un mormînt pentru Boris Davidovici". Pe de altă parte, Danilo Kis a publicat în sîrbocroată numeroase traduceri din autori francezi : Lautréamont, Verlaine, Prévert și Queneau. Scriitorul iugoslav, care e în vîrstă de 45 de ani și trăiește la Belgrad îi urmează, în palmaresul premiului oferit la Nisa marelui Octavio Paz.

● **ÎNTRE 9 ȘI 23 MAI a.c.** se va desfășura la Cannes festivalul filmului care va decerna, printre alte numeroase premii, mult invidiatul trofeu „Palme d'or". Iată selecția americană pentru această competiție : „Being There" de Hal Ashby, „All That Jazz" de Bob Fosse, „The Big Red One" de Samuel Fuller, „The Long Riders" de Walther Hill și „Willie and Phil" de Paul Mazursky. Ultimele trei pelicule vor fi prezentate cu această ocazie în premieră mondiaă.

● **LA BEIJING** au fost publicate recent, de către Editura pentru literatură populară, cele două volume ale „Istoriei esteticii universale" aparținînd profesorului Zhu Guangqian. În vîrstă de 83 de ani, profesorul Zhu, care a întreprins vreme de peste 50 de ani cercetări asupra esteticii, a studiat mai întîi la Universitatea din Beijing, apoi, în anii '20, în Anglia și Franța, specializîndu-se în literatură, estetică și filozofie. Astăzi el pregătește pentru editurî din Șanhai și Beijing publicarea unor culegeri care cuprind articolele sale de estetică. De asemenea, au apărut sau urmează să apară traducerile sale din Goethe, Hegel și Lessing.

● **REEDITAREA,** la Garnier-Flammarion, într-o ediție de buzunar, a primei versiuni (1845) a „Educației sentimentale" de Flaubert este semnalată ca „utilă, binevenită" de către cronicarii parizieni. Flaubert nu avea decît 20 de ani cînd a scris-o și el nu va reveni asupra ei decît douăzeci de ani mai tîrziu. În același volum este inclusă o nuvelă de primă tinerețe a lui Gustave Flaubert (scrisă la 16 ani !), inspirată de o afacere criminală care, susțin cu prudență unii istorici literari, i-ar fi inspirat capodopera „Doamna Bovary", 15 ani mai tîrziu. Este vorba de „Pasiune și virtute , povestire filozofică". Ultima ediție a primei „Educații sentimentale" era cea apărută la Seuil, în 1963 ; pentru „Pasiune și virtute" nu mai era disponibil decît textul din „Opere complete" apărut în 1979. „Aceste reeditări erau, deci, perfect justificate și sînt binevenite" scrie un cronicar !Trebuie să recunoaștem că acest ritm de reeditare a operelor celor mai reprezentative ale unei literaturi subliniază acea „foame de clasici" de care se vorbește, precum și hărnicia unor editori care răspund cu promptitudine cererilor de pe piața cărții.

● **LA LONDRA** au fost remise premiile decernate de Academia britanică de film și televiziune (echivalentul englez al Oscar-ului) actorilor Jane Fonda și Jack Lemon. Pelicula, „Manhattan" de Woody Allen a fost încunurată cu premiul pentru cel mai bun film și cel mai bun scenariu. Francis Ford Copolla a primit premiu pentru cea mai bună regie (filmul „Apocalipse now"). La secțiunea filmului de televiziune, Sir Alec Guiness a fost recompensat cu premiul pentru creația sa din serialul adaptat după romanul lui John Le Carre, „Cîrtița", unde joacă rolul unui informator.

● **„BUCOAVNA LIMBII SLAVONE"** — o tipăritură extrem de rară, scoasă de sub teascurile meșterilor tipografi, din Bielorusia, la 1715 — a fost descoperită de cercetătorii unei biblioteci ucrainiene. Cartea, în format „de buzunar", are imprimate în corpul ei o gravură și mai multe ornamente — dovadă certă a meșteșugului pe care îl stăpîneau tipografii din această parte a Europei. Tiparnița a funcționat de la sfîrșitul veacului 17 pînă la începutul secolului al 19-lea, vreme în care a imprimat în mai multe limbi, peste 300 de lucrări. „Bucoavna limbii slavone" cuprinde alfabetul vechi slav, șiruri de silabe precum și o serie de texte.

● **PENTRU TABLOUL LUI GAUGUIN** „Cîntărețul din ghitară", pictat în 1892, în timpul primei călătorii în Tahiti, a fost plătită recent, la o licitație organizată la Londra de cunoscuta galerie de artă „Sotheby Parke Bernet", suma de 847 000 dolari. În aceeași licitație pînza lui Monet, „Vas cu flori" a fost cumpărat cu 644 000 de dolari. Alte nouă picturi aparținînd unor impresioniști au fost vîndute cu peste 230 000 dolari fiecare. În total, vînzările din cadrul acestei licitații s-au ridicat la aproape 8 milioane dolari, cifră care a bătut toate recordurile în materie de vînzare a tablourilor semnate de impresioniști. Încasările obținute de galeria Bernet pentru fiecare tablou în parte au depășit cu mult estimările inițiale ale specialiștilor. O dovadă că gustul public s-a schimbat într-atît în o sută de ani încît o pînză care nu valora (în bani) aproape nimic la începutul secolului este vîndută azi la sume de-a dreptul nevisate de artiștii anilor 1900. Sau că fascinația pe care o produc azi operele impresioniștilor face ca aurul să pălească în fața culorilor lui Monet, Gauguin, Pissaro, Sisley, Degas, Renoir și a celorlalți...

● **VOLUMUL „PICASSO ÎN POLONIA",** apărut recent la Editura pentru literatură din Varșovia, cuprinde în paginile sale amintirile mai multor artiști și oameni de știință polonezi care l-au cunoscut pe marele dispărut. Volumul este ilustrat cu lucrări grafice și tablouri dăruite de Picasso Muzeului Național din Varșovia.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Abraham Lincoln, poet (II)

Duelul

Încitat de apariția unui redutabil adversar politic, în persoana senatorului democrat Stephen Douglas, din Illinois, supranumit „The Little Giant" — micul uriaș — datorită contrastului dintre statura sa bondoacă, rotofeie, și excepționalul har de orator, om care la mitingurile sale atrăgea mii de oameni, Lincoln s-a inscris în polemică. Douglas susținea teoria „suveranității populare" declarînd că albii din statele sudice, ca și cei din noile teritorii — Kansas și Nebraska — trebuiau să se bucure deplin de libertatea de a hotărî ei singuri asupra problemei negrilor, aceasta depășind competența organelor federale. Evident, o decizie ușor de ghicit, deoarece plantatorii din Sud, ca și cei din teritoriile „de frontieră" care împingeau continuu granița Statelor Unite tot mai spre apus, aveau vitală nevoie pentru expansiunea lor de o mînă de lucru supusă necondiționat, sclavii urmîndu-și stăpînii fără nici un drept de opțiune. De altfel, acestora nici măcar nu li se făcea o recenzare corectă, la numărătoarea populației un negru nefiind socotit un om întreg, ci doar două treimi de om, așa încît, cifra reală a sclavilor, de vreo patru milioane, apărea diminuată cu cel puțin un milion, ca și cînd sclavajul s-ar fi rușinat de sine și nu ar fi trebuit să i se cunoască adevăratele proporții.

Duelurile politice Douglas-Lincoln au rămas celebre. În confruntările dintre cei doi tribuni, la Springfield și Peoria, Sudul și-a aflat în Douglas pe cel mai redutabil avocat în procesul pe care i-l intenta istoria, iar Nordul, în Lincoln, omul unei măsurate intransigențe, capabil să reprezinte nu numai interesele partidului său, ci însăși rațiunea continuității unei națiuni pe care el o vedea nestîrbită în entitatea ei de vrajba fratricidă. În discursul său de la Peoria, Lincoln declarase : „Va trebuie ca Nordul și Sudul, va trebui ca toți americanii, ca toți prietenii libertății, oriunde s-ar aflat ei, să se unească într-o mare și benefică operă. Dacă vom proceda astfel n-o să salvăm doar Uniunea, ci vom face din ea ceva demn de a fi de-a pururi salvat. Într-așa fel încît, milioane de oameni liberi și fericiți care ne vor urma, ne vor binecuvînta pînă la ultima generație..." Poetul mai era încă poet.

La 16 iunie 1858, Lincoln a fost propus de convenția republicanilor în concurență cu Douglas, candidatul democraților, la investitura de senator, pe baza platformei definită de el în istoricul său discurs despre „Casa dezbinată" : „Nu doresc ca Uniunea să fie dizolvată, nu vreau să cadă casa — spusese el —, dar țin ca ea să înceteze de a mai fi învrăjbită... Ori adversarii sclavajului reușesc să oprească extinderea acestuia plasîndu-l acolo unde conștiința publică îl va putea duce la dispariția definitivă, ori apărătorii lui îl vor propaga pînă cînd îl vor face legal în toate statele, atît în cele vechi cît și în cele noi, atît în Sud cît și în Nord !"

Marea dezbatere era în toi. La Chicago, Douglas și Lincoln s-au confruntat în fața a 50 000 de oameni. Participanții la marile mitinguri politice băteau cale lungă venind pe jos ori călare, cu trenurile ori cu șaretele, de la mari distanțe. Douglas beneficia de un tren special, pavoazat în mod agitatoric, avînd un tun plasat pe platforma ultimului vagon care bubuia anunțîndu-i sosirea, în vreme ce o fanfară cărată cu el își înălța trîmbițele. Lincoln îl urma în condiții mult mai modeste. Mitingurile se înlănțuiau unul după altul, cîte două-trei pe zi. Douglas demonstra că Lincoln, prin teoria lui despre „Casa dezbinată", provoca spargerea Uniunii, căutînd să-și convingă auditoriul că o convietuire pașnică între sclavaj și libertate era deplin posibilă. Punctul cel mai redutabil în pledoariile sale consta în afirmația că negrii, din toate punctele de vedere, n-ar fi fost egali cu albii. Și găsea destui care să-l creadă că negrii erau mulțumiți în slavie.

De bună seamă, așa era, din moment ce, exact în vremea aceea, s-a consumat dramaticul episod al luptei abolționistului John Brown. După prinderea și executarea celui care, împreună cu o mînă de oameni, ocupase arsenalul de la Harper's Ferry, eveniment care zguduise nu numai conștiințele Americii, ci și pe cele ale Europei, marele scriitor francez, Anatol France, striga : „Este bine ca America să știe că există ceva mai cumplit decît un Cain ucigîndu-l pe Abel. Acesta este Washingtonul ucigîndu-l pe Spartacus !"

În mai 1860, Convenția republicanilor l-a învestit pe Lincoln cu candidatura în alegerile prezidențiale. La 6 noiembrie, după o campanie electorală istovitoare, așezat lîngă telegrafistul poștei din Springfield, Lincoln primea rezultatele votului național. Cîștigase. Omul cu suflet de poet ajunsese președinte.

Exact la o săptămînă de la alegerea lui, adunarea legislativă a Carolinei de Sud, hotăra convocarea grabnică a unei Convenții care să adopte ordonanța de secesiune, adică desprinderea acestui stat de Uniune. Încă mai guverna Buchanan care, pînă la 4 martie anul următor, cînd, conform uzanțelor, avea să se oficieze inaugurarea lui Lincoln ca președinte de facto, profita de perioada „rătoiului șchiop" — cum este poreclit timpul dintre alegerea unui nou președinte pînă la intrarea lui în Casa Albă —, pentru a pregăti cum se cuvine succesiunea. Timp prețios pentru manevrele secesioniștilor. Noul președinte încă nu guverna, vechiul președinte se pregătea de plecare ținînd să-i lase urmașului o moștenire „de zile mari".

Pînă la 1 februarie 1861, întregul „regat al bumbacului", adică celelalte șase state sudice, Mississipi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana și Texasul — în care sclavajul constituia elementul de bază al economiei — s-au alăturat Carolinei de Sud. La 4 februarie, aceste șapte state au format Confederația Sudului, adoptînd o constituție proprie, și numindu-și un președinte al lor, în persoana lui Jefferson Davis. Secesiunea nu mai era o simplă amenințare, ci un fapt împlinit. Și pentru ca forța să poată „creea" drept, sudiștii au capturat toate forturile, bazele militare, fortificațiile de coastă care, deși se aflau pe teritoriul lor aparțineau guvernului federal, punîndu-le sub steagul Confederației. În vreme ce Congresul căuta soluții de conciliere, Sudul, jubilînd, trăindu-și cu frenezie „Victoriile", își întărea pozițiile asediind fortul Sumter. Washingtonului, incidentul i se părea minor, ireparabilul încă nu se produsese.

Sperînd în triumful rațiunii, nutrind nădejdea că nevoia salvării Uniunii va acționa chiar asupra dizidenților, Lincoln, aflat încă la Springfield, declara că, mai presus de toate, pune integritatea Statelor Unite în ansamblul lor, și că nu va accepta să tolereze mai departe „dezbinarea casei".

ERATA

„Neingenunchiatul" : Cuvier.
„Mondo umano" : Mondo cane, sau mondo umano ?
„Lincoln poet" (I) ; Războiul de secesiune.

O POEZIE DE ESENȚĂ, MEREU ACTUALĂ

Peisajul liric contemporan grec ne oferă astăzi o bogăție considerabilă în tematică, o varietate și diversitate de stiluri și forme de expresie. Dealtfel, cu cît o literatură este mai variată, cu atît ea este și mai unitară, cu atît diapazonul ei va fi mai polifon și va sensibiliza mai profund.

În 1952, scriitorul francez André Gide, cu ocazia unei călătorii, răspundea la o întrebare a studenților de la Universitatea din München cu privire la poezia contemporană : „Dacă vreți să cunoașteți posibilitățile poeziei de azi, trebuie să-i citiți pe tinerii poeți greci. Nu există nici o poezie actuală care ar putea să preceadă pe cea a lor în puritate și intensitate". (s.n.).

Înfigîndu-și rădăcinile adînc în pămîntul elin, cu un trecut atît de glorios, dar cu un prezent atît de zbuciumat și contradictoriu, majoritatea poeților neogreci și-au orientat creația spre sentimente fundamentale, spre teme majore care frămîntă societatea și lumea contemporană.

Marea poeziei a Greciei contemporane a fixat omul drept centru al cosmosului și al armoniei universale necesare, sentimentul de solidaritate a omului cu natura constituind esența acestei armonii. Remodelarea realului și transfigurarea lui, acea „kalokagathee" antică în accepția ei actuală, cu exigențele ei etico-sociale, prospețimea, dinamismul liric corelat cu acel militantism prometeic modern — iată unele dintre particularitățile constante ale acestei poezii. Într-adevăr, așa cum notează și critica literară actuală — poeticul s-a contaminat în zilele noastre de activism și militantism.

În ultimii ani apar tot mai multe lucrări ale poeților „generației lui '70" denumită și „generația contestării". Născuți între 1940—1950, reprezentanții ei nu au cunoscut experiența dură nici a Rezistenței naționale, nici a conflagrației fratricide grecești de mai tîrziu. Ei au crescut și s-au format în perioada „războiului rece", cînd și societatea greacă devine o „societate de consum".

Dacă generațiile anterioare au pledat pentru o viață mai bună și mai umană (tragică dezmințire) cu o expresie caldă, plină de afecțiune, de confesiune, uneori chiar anti-lirică, „generația lui '70" cultivă o expresie a contestării miniate a tuturor valorilor, indiferent de originea lor, singurul lor ideal fiind libertatea nemărginită a individului, căci idealurile revoluționare — conform concepției lor — au fost rumate sau învăluite de alte necesități. Ei folosesc satira și ironia ca mijloacele cele mai eficiente de despuiere a tuturor tarelor societății în care trăiesc. (Dar despre personalitatea acestei generații poetice vom încerca să revenim cu alt prilej.)

Într-adevăr, „poezia nu schimbă lumea, întrucît pentru această schimbare este nevoie de acțiune. Poezia însă are posibilitatea de a schimba conștiințele oamenilor și în acest mod să influențeze schimbarea lumii" — remarca foarte recent Odysseas Elytis, în urma decernării Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1979.

Iar poezia Greciei de azi răspunde întrutotul acestui deziderat, ea rămînînd în continuare o expresie concretă a trăirii afective, materializarea prin cuvînt a bogăției simțirii umane.

Andreas Rados

ODYSSEAS ELYTIS

Rodia nebună

În aceste curți albe unde bate vintul de sud
Fluierînd prin camere tulburi, spuneți-mi : este rodia nebună
Cea care tresaltă în lumină, împrăștiind un ris molipsitor
Ca șoaptele pe vînt, spuneți-mi : este rodia nebună
Care cochetează în rochie nouă cu acești zori
Deschizînd culorile sus cu un fior de victorie ?

Cînd pe cîmpii se trezesc fetele goale-pușcă
Și cu mîini albe rup trifoiul,
Întorcînd cele patru colțuri ale lumii, spuneți-mi : este rodia nebună
Cea care le așează în panere verzi luminile,
Care le ciripește numele, spuneți-mi
Este rodia nebună care înfruntă înnourarea lumii ?

Cea împodobindu-se, de gelozie, cu șapte aripi,
Înfășurînd soarele etern lovit,
Spuneți-mi : este rodia nebună
Care prinde o coamă în alergare, de o sută de ori biciuită,
Care niciodată nu-i tristă și nemulțumită, spuneți-mi : este rodia nebună
Care cheamă speranța cea nouă ?

Spuneți-mi : este rodia nebună care pînă departe
Fluturînd o batistă de frunze
Salută o mare cu mii de corăbii,
Cu valuri care de mii de ori pornesc
Spre țărmuri neumblate, spuneți-mi : este rodia nebună
Care face să trosnească toate lanțurile în văzduhul diafan ?

Sus de tot — cu boabele ce se aprind sărbătorește,
Mîndre și pline de primejdie — spuneți-mi : este rodia nebună
Care cu lumina ei spintecă tăcerea demonului,
Care dintr-o parte în alta întinde gulerul alb și brodat cu cintece
Al zorilor, spuneți-mi : este rodia nebună
Care în grabă înșiră mătăsurile zilei ?

Cea în rochie de aprilie și-n cintece de greieri,
Spuneți-mi : cea care se joacă se-nfurie și ademenește
Scuturîndu-se de întuneric,
Revărsînd în pieptul soarelui păsări,
Spuneți-mi : cea care deschide aripi în tot ce există,
Chiar și în visele noastre, este rodia nebună ?

„Vasso Katraki : „Figură II"

NIKIFOROS VRETTAKOS

Am avut

Am avut un eu pe care l-am folosit mult,
am avut o tinerețe care crea culori din nimic,
am avut o dragoste care cînta pentru animalele rănite,
o credință care pătrundea pînă și-n pietrele
goale, în moaștele moaștelor ei. Acum, nu că am pierdut
lucrurile mele în timp ce mergeam, dar
s-au strîns undeva înlăuntru-mi, așteptînd, poate,
goarna învierii.
Și Grecia
acum, ca o lună de var, îndepărtată,
luminează — slab — în spațiul memoriei.

Creația poeților

Poeții locuiesc în afara fricii.
Și, precum soarele luminează direct, ei vorbesc
fără ocolișuri. Nici o palmă nu poate să le-nchidă gura,
să pună sub lacăt patima lor divină. Știind
din ce aluat sînt făcuți regii, știu
să deosebească legile lui Dumnezeu din propriile lor legi.
Repetă — precum paznicii, lozinca —
adevărul ce nu e permis.
Poetul
e spiritul pămîntului ce se înalță cînd
coboară întunericul și strălucește ca o bucată de fulger în marea
înălțime a nopții.

În românește de
Ioanid Romanescu și Andreas Rados

KOSTAS STERGHIOPOULOS

Întîia aducere aminte

Am încolțit din nou la o margine a acestui pămînt
dar nu sub chip de copac.
M-am trezit pe neașteptate aici.
Iar acum dacă vreau pot să cutreier întreaga lume.

Nu știu dacă m-au adus berzele
Sau dacă am căzut din nori.
Întîia mea aducere aminte este acest colț —
și ceva mai orbitor pe care deja l-am uitat.

Culoare proaspătă de verdeață de primăvară,
în mijlocul iernii, natură grecească,
la sorocul ce ne-a fost hărăzit,
corespondență de dragoste pînă-ntr-a pietrei inimă,
și din inima pietrei pînă-n
bronchiile-mele cele negre.
Devin sămînță și încolțesc din nou.

NASOS NIKOPOULOS

Ceremonie

Celor uciși din
16 și 17 noiembrie 1973

Înaintea timpului
înaintea luminii
înaintea fricii

Cînd copacii se gravau
pe povîrnișurile munților
și păsările aveau
ochi mari speriați
și aripi mirosind a iod

cînd copacii mureau
spînzurați
de solzii zăpezii
cînd pășunile ardeau
și paznicii întrărîlor
erau înlănțuiți
de mîinile lui Cain

Copiii
aruncîndu-ne în brațe
brasarda lor cea albă
alunecau pe cerul asfaltului
asemeni stelelor
a lui Seirios, Esperos
sau Andromedei
care de secole dorm
puțin înaintea zorilor.

Copiii cîntau
și erau meniți jertfei
ne salutau
și erau meniți jertfei
agățînd pe reverul nostru
trandafirul roșu
al ochilor lor.

Erau într-o ceremonie plină de lumină
și aprinzîndu-și părul lor auriu
înaintau spre departe
pîn-la capătul nopții.

În românește de
Andreas Rados și Leonida Maniu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

16
(938)
Sîmbătă
19 aprilie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Rolul ediţiilor

Ediția dă seama cititorului mai intîi formal asupra dimensiunii operei. O ediție in 10 volume impune cititorului mai mult decît una in 2 volume. Reprezentarea corectă a unei literaturi, a unei activități scriitoricești este legată și de cuprinderea ediţiilor. Plingerea celui mai important istoric literar român cînd își scria cartea era sărăcia ediţiilor critice. Un autor trebuie cercetat in publicații, in broșuri uitate, in volume invechite nereeditate niciodată. Iată dificultăți care stau in calea unei recepții curate a obiectului de studiu. Un exemplu : in istoria literară călinesciană Ion Agârbiceanu este tratat pe un spațiu care-i diminuează importanța reală și un rol important a avut aici și risipirea prozei acestuia in tot felul de culegeri perisabile pe la edituri mai mult sau mai puțin anonime. Rolul ediții integrale, critice, exigent executată este enorm in definirea unui scriitor. Discuțiile care se fac in jurul manuscriselor eminesciene și al căror animator este C. Noica sint justificate. O judecată de ansamblu asupra operei și personalității marelui poet are nevoie de o ediție cuprinzătoare a. operei lui care incă nu există. Mircea Eliade visa o ediție Hașdeu care să infățișeze vasta activitate a marelui poligraf, istoric, lingvist, poet, prozator, etc. Greutățile alcătuirii ediției l-au rezumat la doar două volume și la alcătuirea unei bibliografii ca punct de plecare al viitoarei ediții integrale Hașdeu. Aspirația intregului este marcantă in aceste două proiecte editoriale. I. Heliade Rădulescu a rămas și el in ciuda importanței incontestabile care i s-a acordat in faza unor ediții de tatonare ori in curs de lentă realizare. Și intr-un caz și in altul ediţiile existente nu dau seamă de intinderea și grandoarea operei. Ideea ediţiilor selective nu servește cu adevărat un scriitor. Ele il reduc ca dimensiune, il propun pe aspecte izolate, nu dau socoteală de intregul din care e scoasă partea sau părțile tipărite. Ce efect produce o ediție care tinde la intreg și ce serviciu fac autorilor astfel de ediții se vede parcurgind serii de opere ca cele realizate de Emilia St. Milicescu pentru Delavrancea, Niculae Gheran pentru Rebreanu, D. Vatamaniuc și colaboratorii pentru Ion Slavici. Astfel de ediții prin defrișarea terenului incă necercetat editorial pot produce surprize, pot modifica și modifică imaginea despre un autor, ajută la situarea lui mai corectă in contextul epocii lui ca și in contextul epocii noastre. Cit de sărace pot fi reprezentările noastre despre un scriitor in cazul ediţiilor selective ne-o demonstrează și recenta ediție de scrieri a lui Gherea scoasă la Editura politică ori ediția Ibrăileanu realizată de Al. Piru și Rodica Rotaru. Concepută inițial in cîteva volume menite a susține imaginea indătinată despre critic, ediția Ibrăileanu a luat o desfășurare editorială mai potrivită cuprinzătoarei activități și manifestări literare a lui Ibrăileanu. Rolul ediţiilor sale bine pus in lumină de aceste intreprinderi care valorifică efortul de creație al unui scriitor in toată amplitudinea lui, care dezvăluie laboratorul lui de lucru, descoperă oscilația intre proiecte diverse, sursele ideologice, reacțiile față de literatura epocii, etc. Ele sint și un auxiliar prețios pentru cei ce vor să scoată critica literară din exclusiva sferă a aproximațiilor critice, a neoimpresionismului, s-o situeze pe terenul ferm al analizei de text și de context. Putem spune fără teama de a greși că imaginea literaturii române va ieși modificată datorită noilor ediții a căror aspirație către integralitate și corectitudine științifică trebuie elogiată. Lectorul obișnuit va citi volumele care-l satisfac, specialistul pe toate. Amatorul citește opere, specialistul citește scriitori sau literaturi. In acest demers rolul ediţiilor este decisiv. Pledoaria pentru ediții cit mai complete și cit mai științific alcătuite din scriitorii români are cele mai generoase justificări.

Luceafărul

BUREBISTA – sculptură de Ernest Kovacs

memento 2050

„Este vorba de un popor care prin strămoșii săi își are rădăcini de patru ori milenare : aceasta este mindria și aceasta este puterea noastră. Unde a fost vechiul păstor care este trac, pe locul acela s-a așezat romanul ; unde a fost cetatea romanului s-a așezat cetatea de mai tirziu a domnului nostru ; unde a fost satul trac de pe vremuri, dăinuiește satul românesc de acum ; unde sint orașele noastre, au fost odinioară centrele civilizațiilor anterioare reprezentate de acei oameni ai căror urmași sintem noi".

NICOLAE IORGA

centenar ARGHEZI

O întîmplare fericită

Evocare de Lucia Dem. Bălăcescu

N-aș fi crezut ca un simplu disc (editat de noi la Electrecord) să poată invia o personalitate atit de pregnantă, ca aceea a poetului Tudor Arghezi, redindu-ne-o „fermecător" !

Vocea lui restituită — dați-mi voie să afirm — este **unică !** Am regăsit-o articulind, ușor nazal, cu o falsă monotonie (așa cum îi șade bine unui fost diacon, cu dicțiune clară) fiecare silabă din poemul citit. Iar, introducerea, atribuită inspirației (transformată intr-o fată bătrină) este curat o capodoperă in care gingășia, comicul și spiritul laolaltă, după ce-ți provoacă neintirziat risul, nu se poate să nu-ți aducă și o „lacrimă" in colțul genelor.

Legătura dintre mine și marele poet nu mi-a apărut din văzduh. O intimplare fericită a prilejuit-o. Un cetățean elegant, ultraamabil, fin cunoscător de literatură și plastică, directorul editurii „Cultura Națională", profesorul Alexandru Rosetti, a fost binecuvintatul intermediar. O scrisoare adresată mie la Mangalia imi propunea să ilustrez „Cartea cu jucării".

Iată cum s-a făcut apropierea ; descriindu-mi cele două odrasle adorabile ale poetului, i-am făcut de probă 'două desene inchipuind copiii lui Arghezi ; domnul Rosetti le-a arătat fericitului tată care, la rindul său, le-a aprobat și am stabilit să ne intilnim in Capitală. Am descris această scenă in cartea care sper că va apărea in curind și nu aș dori să mă repet, voi incerca totuși să găsesc alte cuvinte.

Textul „Cărții cu jucării", indiscutabil, nu numai că m-a incintat, dar era perfect făcut pe potriva inspirației mele. Intilnirea a avut loc in trei. Desigur că emoția mea era cea mai mare ; poetul, stind binișor pe scaun, tăcea. Totul a mers bine. Pe măsură ce lucram și trimeteam desenele, ele erau apreciate. La telefon, „Theo" — cum îi spunea Macedonski, prinsese limbă, nu mi-a criticat absolut nici un desen ; chiar atunci cind eu n-am fost mulțumită de două dintre ele, m-a rugat să nu schimb nimic nu aveam habar de „excepționalele" sale cunoștințe plastice. Volumul „Pensula și dalta", apărut cu zeci de ani mai tirziu, in care Profet, i se vede pătrunderea, ochiului infailibil și simțul critic exact și fără greș, mi-erau pe atunci necunoscute. Ulterior am aflat cit de mult i-a plăcut pictura și cum ar fi dorit s-o practice, fără să mai vorbesc de cuvintele de laudă găsite de dinsul, neaflate in alte limbi și la alte popoare (am răsfoit și citit destul in această direcție). Asemenea superbe noțiuni la adresa unui tablou nu am găsit nicăieri. El, singurul, ne-a arătat cum se infățișează privitorului, gătit ca Pallas Atena cu toate armele deodată, ascunzind precaut chinurile creatorului său, așa cum se intimplă in poezie și in literatură... Vă mărturisesc că, pină să pătrund adinca insușire a cuvintelor Poetului, nu le-am sesizat toată importanța. Mai ales „astăzi" i-o găsesc covirșitoare.

Cind il vedeai pe Arghezi nu bănuiai nimic — ca să zic așa, de ce-i putea pielea, — un om ca toți oamenii — fără panglicării, fără să spună un cuvint de laudă la adresa creațiilor sale, sau

Continuare în pag. a 6-a

CREION

Un roman din povești

A treia apariție editorială a lui Dan Claudiu Tănăsescu este un roman rezultat din aglutinarea unor povestiri de sine stătătoare, prin a căror justapunere se urmărește cu artă un fir narativ neintrerupt, ceea ce dă cărții amploarea specifică unei proze de largă respirație. Astfel autorului i-a reușit performanța unei construcții romanești mai rar uzitate in care fiecare capitol sau episod poate fi considerat o povestire sau nuvelă avind integrale datele specifice genului ; insă prin indepărtarea fie și a unui singur episod intregul s-ar resimți in mod serios.

Indicibilul amestec de realitate și legendă, de violență și copilărie, de crimă și vis, de fabulos și sărăcie a vieții — apropie substanța acestei cărți (prin datele mai explicite) de viața unei comune din Bărăgan in anii dintre cele două războaie, insă aceleași intimplări (minus amintirile luptelor de la Mărășești) s-ar putea suprapune la fel de bine unui timp istoric mult mai indepărtat, deoarece psihologia (și concomitent reacțiile) omului de totdeauna evoluează atit de lent incit timpul pare să treacă in zadar.

In lumea evocată de Dan Claudiu Tănăsescu, in viața celor cu nenumărați stăpini, cei și celor care se remarcă in vreun fel oarecare, le vine mai ușor să lovească decit să amenințe cu gura, le pare mai lesne să suprime decit să ierte. Si cu toate că in această atmosferă de violență nu se petrece decit o singură crimă premeditată, spre finalul cărții, la fapta oribilă ce se va săvirși in singurătate, par a fi antrenate toate episoadele romanului.

Eroul care asigură unitatea mai vastă a tuturor povestirilor se numește Mardare, un tinăr adus de copil de către administratorul Păun in casa lui Veriadi Carpuzis, un grec boierit in apropierea Capitalei, a cărui moșie este la fel de falimentară ca a unui boier scăpătat. Păun este

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Cel mai camusian dintre scriitorii români (II)

Conștiința camusiană — fenomen rezultat din transferul cuvintului literar către cuvintul „non-fictiv" — presupune uneori o aparentă diminuare a renumelui literar al autorului. Scriitorul ce păstrează aceeași rigoare a cuvintului in spațiul non-literar riscă uneori să-și vadă, după aceea, literatura propriu-zisă taxată de o parte din public drept documentară. (Acel public pe care o tradiție postromantică tenace l-a obișnuit cu abstragerea, cel puțin aparentă, a scriitorului sau cu versatilitatea lui extremă). Se poate intreprinde oricum un exercițiu elocvent : cronicile literare consacrate romanelor apărute după dezvăluirea feței ascunse a unui scriitor camusian poartă, ca un leitmotiv peiorativ, caracterizarea de **documentar** in aprecierile privind arta literară romanescă. Simptom nu numai lingvistic !

Ineditul demersului camusian constă tocmai in punerea in discuție și in rezolvarea neașteptată a acestei antinomii post-romantice. Potrivit clasicului repros al lui Sartre, Balzac a privit cu suficiență revoluția de la 1848, apoi cu neincredere, și nu l-a lăsat nici un loc in propria-i operă ; Flaubert a făcut la fel cu Comuna din Paris. S-a observat insă mai puțin in ce măsură această atitudine era dictată de o deontologie literară nescrisă a epocii romantice, in care prozatorul putea ataca evenimentul brut și verificabil doar cu condiția ca acesta să nu fie contemporan. Citi romancieri dinainte de Zola au scris despre evenimente istorice imediat după ce acestea s-au petrecut ? Citi au indrăznit să implice jurnalistica in romanesc ? Refuzul implicit al lui Balzac sau Flaubert de a reflecta circumstanțe imediate n-a fost nici pe departe doar unul politic, ci mai ales unul estetic. Cutuma marilor romancieri de a nu se transforma in jurnaliști-artiști nu s-a aflat codificată nicăieri ; dar aceasta nu inseamnă că forța ei de acțiune s-a găsit, prin aceasta, redusă : „izolarea" vine de departe.

In secolul nostru, marii romancieri de tip camusian incep să includă imediatul in ficțiuni perene — și aceasta fără nici un fel de complex. Dacă Albert Camus a dat strălucire „decupării

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

În paginile 4–5 :
CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"
Proză de Adrian Pintea ● **Poezie** de Mircea Stâncel ● **Cronica cenaclului.**

O călătorie cu Eminescu

Recenta reeditare a lucrării lui Edgar Papu **Poezia lui Eminescu** (Ed. Junimea, 1979, col. „Eminesciana") este un prilej nimerit pentru rediscutarea dincolo de cercetarea valorii in sine a demersului lui Edgar Papu, a unor dimensiuni de viitor, ale eminescologiei ; caracterul deschis al analizelor cuprinse aici, premisele innoitoare și deplin operante, pe care demersul critic de față le propune explicit sau disimulat, sint de natură a suscita opinii, divergente intr-adevăr, dar care, numai animate fiind de receptivitatea și buna credință indispensabilă actului critic reevaluator, pot oferi un generos prilej de meditație asupra unor perspective ale cercetării eminesciene.

Există in exegetica actuală eminesciană două tendințe de insemnătate deosebită ; dincolo de zonele biografismului indispensabil, dar limitat fatalmente din perspectiva abordărilor propriuzise ale operei, dincolo de zona comparatismului unde după lucrările lui Liviu Rusu, I. M. Rașcu, ale Rosei del Conte și Amita Bhose este greu a se mai schimba fundamental vreun punct de vedere, dincolo de sistemele panoramatice de abordare (G. Munteanu, Z.D. Bușulenga, Al. Piru, E. Todoran) există, pe de o parte tendința racordării metodologiei critice la unele demersuri analitice de rezonanță europeană (in speță Bachelard, cum este cazul cărții Elenei Tacciu asupra poeticii elementelor și al aplicației lui Marin Mincu la

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

Timpul genezelor mitice

Există oare un timp al originilor, un timp care să fie diferit de acel nedefinit „illo tempore" al genezelor mitice ? Se pare că da, ar putea răspunde acela care citește „De la Zalmoxis la Gengishan" căci in intervalul dintre primele semne ale culturii dacice și ultimele zvircoliri ale migratorilor se situează toate textele analizate de Mircea Eliade. Poate că este aici o ipoteză, poate că este o metaforă... Greu de știut... Dar, oricum va fi fost, ne aflăm in fața unui timp fertil, un timp al unor iviri pe lume care, chiar dacă nu sint intotdeauna mitice, își trag rădăcinile din această substanță originară. Este aici cazul baladelor „Meșterul Manole" ori „Miorița", a căror apariție se situează in plin ev mediu, dar care sint construite din teme narative și secvențe mitico-rituale care intorc roata timpului și o aduc mult mai aproape de epoca amintită anterior. Din această perioadă a magmelor s-au desprins reliefele și conturele clare ale creațiilor culturii populare române. O asemenea epocă există și in același timp nu există : consistența ei se revendică nu atit dintr-un timp al istoriei, cit dintr-unul al genezelor ; cronologia ei este dată nu de succesiunea anilor, ci de succesiunea evenimentelor culturale. Situindu-se in inima acestor fenomene, cartea lui Mircea Eliade incearcă să redea consistența, limitele și forma probabilă a ceea ce ne apărea intotdeauna nedefinit și incert. Evenimentele și miturile inceputurilor dobindesc astfel un profil deplin și, mai ales, deplină semnificație culturală și istorică. Iată de ce nu cred că exagerez atunci cind spun că această carte reprezintă incercarea de a recupera din și pentru istorie latențele acelui „illo tempore" al genezelor mitice.

De altfel, Mircea Eliade atacă, in această lucrare, cîteva din temele cruciale ale mitologiei române. Este Zalmoxis un zeu uranian sau unul chtonian ? acel mit local al cosmogoniei duale este unul din origine bogomilică sau își trage el rădăcinile dintr-un arhaic fond autohton ? descălecarea Moldovei și vinătoarea rituală a zimbrului țin de istorie sau de legendă ? sacrificiul soției Meșterului Manole este o metaforă sau un rit ? au avut românii șamani sau nu ? Parcurgind această carte cititorul are sentimentul nu al unor dileme rezolvate (căci cine poate circumscrie limitele unei intrebări in traseul unei singure soluții), ci al situării in chiar centrul vital al universului mitologic românesc. Iar dacă erudiția și finețea analitică a savantului nu tind spre soluțiile definitive, este vizibilă insă intenția de a pune intrebarea in termenii cei mai adecvați unui dialog cu orizontul simbolic al artei populare. Pentru a intelege cit mai bine această lume să luăm exemplul binecunoscut al **Mioriței.** Pe marginea ei s-a scris enorm, dar cite texte au rămas, cite din ele erau cu adevărat bine (și profund) scrise ? Polemicile au fost furtunoase dar de fapt ele n-au fost polemici : cum am putea numi astfel o discuție in care participanții se referă la lucruri diferite ? Explicațiile au oferit o paletă largă de soluții, pornind de la viziunea metafizică pină la cel

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Mircea Anghelescu: „Editurile nu acordă destul credit tinerilor"

1. Ediţiile incepute (Filimon, Ralet) au fost și incheiate, și nu mic este meritul editurii care le-a publicat și la sugestia căreia, la urma urmei, am devenit „editor".

2. Asta o pot spune cel mai bine autorii ediţiilor intrerupte. In ce mă privește, cred că o parte din vină revine celor care, deși cer ediții, nu contribuie la instaurarea climatului necesar apariției acestora. Nu este nici un secret că a face o ediție este considerat in general o ocupație inferioară intelectual, aproape compromițătoare ; pentru ediții nu se acordă premii, decit platonice, editorii (cei adevărați, desigur) nu sint primiți in Uniunea scriitorilor, ei nu apar nici in Dicționarul scriitorilor, nici in cel al filologilor, recenziile ii ocolesc, articolele lor, de specialitate, nu au loc in reviste. Pe de altă parte, editurile nu acordă destul credit tinerilor. Poate mă insel, dar dacă un critic sau istoric literar in formare, de 25-30 de ani, poate fi atras in această activitate, pe unul de patruzeci nu-l văd cedind acestor tentații.

3. Principial, orice scriitor aparținind istoriei literare, fie el mare sau mic, trebuie editat după criterii, cum se zice, științifice. **Cum și cind** pot fi ei editați sint intrebări care țin de latura conjuncturală a acestei activități, nu de cea principială. Neputind tipări la un moment dat tot ceea ce avem gata de tipar, trebuie in chip fatal să intervină o selecție, care numai in chip superficial și simplist poate fi văzută ca „valorică" ; acest tip de selecție poate duce, forțind puțin lucrurile, la a prefera incă o ediție școlară, mediocră, din Coșbuc să zicem, uneia restitutivă din măruntul Sihleanu, cu mult sub cota valorică a lui Coșbuc, ce e drept, dar pe care o asemenea **ediție** il „creează" pentru istoria literară, pe cind cealaltă nu sporește cu nimic zestrea noas-

Continuare în pag. a 3-a

● IN ACEST NUMĂR ● **Cronica literară** de Nicolae Ciobanu și Valentin F. Mihăescu ● Viața cărților ● **Cartea de debut** ● Interviu cu Al. Piru ● **Poeme** de ● Liliana Ursu ● Vivi Anghel ● Mapamond ● Ted Hughes ● **Spectacolul lumii** ● Atelier literar ● **Prezențe scriitoricești** ● Revista străină ● **Antologia „Luceafărului"** ● Mircea Micu ● Nicolae Prelipceanu.

cronica literară

NICOLAE DAMIAN: „Macul galben"

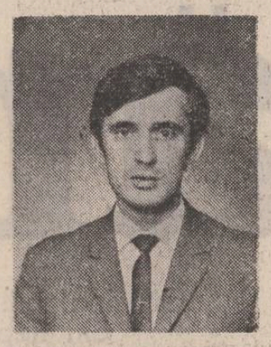

Subtil din unghi psihologic și acum, totuși, în comparație cu situația din primele două cărți ale autorului — volumul de nuvele **Diminețile bătrîne** și romanul **Pribegi, noi visam** —, viziunea epică din romanul **Macul galben** (Editura „Cartea Românească", 1980) atrage de îndată atenția prin văditul apetit pentru povestire. Reconstituirea biografiei interioare a eroului central, copilul și adolescentul Adam, rezultă din „servițiile" memoriei involuntare în măsura în care aceasta își exercită prerogativele pe cuprinsul unor desfășurări narative ce beneficiază de o tulburătoare concretete a detaliului descriptiv și a întîmplării de viață. Sesizabil și în romanul anterior al lui Nicolae Damian (**Vara**), acest proces de subtantializare narativă a introspecției, în **Macul galben**, stă sub semnul unei revelatoare supremații a eposului, înțeles ca „poveste" de sine stătătoare ce se desprinde cu halucinantă pregnanță realistă din pîcla aducerilor aminte. De fapt, mai exact ar fi să spunem că imaginativul Adam nici nu pare a avea constiința situării într-un timp revolut a acestor aduceri-aminte, cită vreme „basmul" propriei existențe se derulează nu în gîndurile sale ci chiar sub „privirea" sa directă, așa-zicînd, într-un prezent continuu. „Visul treaz" îi dă regimul privilegiat de care beneficiază eroul romanului pe parcursul întregului său demers rememorativ. „Pentru cîteva clipe — notează prozatorul — Adam trebuie să închidă ochii și atunci, sub pleoapele străvezii și roze, virstate de o deasă și delicată rețea de minuscule vase sanguine își reprezintă, cu o rapiditate uluitoare și o neverosimilă exactitate, o imagine cu mult mai pregnantă, mai nobilă și mai bogată în amănunte : firele de iarbă, încremenite în stratul sidefiu al gheții, dau întinderii nuanțe verzui, uneori atît de intense în bătaia soarelui, încît se reflectă pe mîinile și fețele copiilor care alunecă, cu brațele întinse pe lîngă corp sau răsfirate în văzduh, țipînd și rizînd, petrecîndu-se prin umbra crengilor".

Așa se face că ceea ce un psiholog contemporan numește „memoire autistique" (Jean Delay în **Dictionnaire de la psychologie**, Librairie Larousse, 1965) pune stăpînire pe întreg fluxul rememorativ sublimîndu-l într-o „poveste" romanescă siesi suficientă. În asemenea circumstanțe speciale, evident, romanul nu se mai structurează conform unui plan compozițional explicit, din capul locului trasat și în chip riguros respectat pînă la sfîrșit. Ne aflăm mai degrabă în prezența unei bogate suite de momente nuvelistice relativ autonome, dar care, după natura problematicii și individualitatea protagoniștilor, se regrupează în cîteva categorii distincte dînd astfel conținut principalelor fire narative ale romanului. Dificilă uneori dar întotdeauna pasionantă, preocuparea permanentă a cititorului este de a urmări respectivul proces de regrupare sesizînd trecerile de la un „lanț nuvelistic" la altul și recompunîndu-l mental pe fiecare în parte. Spunem că operația aceasta este efectiv pasionantă gîndindu-ne la foarte acutul joc dintre aparenta disparitate narativă a romanului și organicitatea surprinzătoare a leit-motivului gnoseologic ce-i definește tema. „Anii de ucenicie" ai adolescentului Adam sînt marcați de o dureroasă absență ; aceea a tatălui prins în viltoarea evenimentelor din timpul celui din urmă război mondial. Multitudinea imaginilor și întîmplărilor ce invadează, anulînd-o parcă, clipa trăirii prezente gravitează în jurul acestei obsedante și mereu vii absențe a tatălui. Departe de a atenua senzația de continuă trăire a acestei fundamentale absențe, dimpotrivă, diversitatea întîmplărilor ce-o înconjoară nu face decît să-i releve dimensiunile reale în ordine morală. Așa se și explică de ce Adam retrăiește marea absență a copilăriei lui făcînd mereu apel la imaginea concretă a întîmplărilor contextuale. Epic, așadar, romanul **Macul galben** se prevalează de capacitatea acestor întîmplări de a absorbi ecourile dramaticului eveniment autobiografic al absenței tatălui. Făcînd abstracție de partitura narativă consacrată virstei prezente, de adolescent, a personajului central (dealtminteri, artisticește, și cea mai puțin interesantă), este de remarcat că majoritatea covîrșitoare a episoadelor nuvelistice ce alcătuiesc marele ansamblu răspund fără abatere „apelului" respectiv. Cititorului nu-i este greu, fără îndoială, să discearnă firele epice pe care se înșiră amintitele lanțuri nuvelistice și să rețină dialogul sufletesc ce se instituie între protagoniștii acestora și copilul Adam.

În economia generală a romanului, cum este și firesc, poziția privilegiată este deținută de marea „nuvelă" a relațiilor dintre Adam și mama sa. Numai în **Ochii Maicii Domnului** a lui Tudor Arghezi am mai întîlnit atîta tandrețe în ceea ce privește surprinderea inefabilei iubiri dintre băiat și mamă precum în **Macul galben**. Apropo de titlul romanului, să reținem că de drept el aparține tocmai acestei nuvele de încadrare (în sensul că celelalte, într-un fel sau altul, intră în unghiuri de incidență cu ea) și că simbolistica lui nu trebuie trecută cu vederea întrucît aici își are sursa acea stare de visătoare lîngoare a eroului : „Adam dădea fuga, știa că macul galben, floarea aceea atît de rară, s-ar fi putut trece pînă ce el ar fi ajuns să-l vadă proaspăt și încă viu. Îl ținea în pumn și vedea cu ochii cum tulpina subțire se înmoaie, petalele se string, corola se închide în sine, ca și cum n-ar fi vrut să destăinuie cine știe ce secret. Nici gînd să-l poată ocroti cu umbra ! Îl stropea cu apa din ploscă, ar fi vrut să-i facă să reziste pînă acasă, să-l răsădească fie și numai cîteva ceasuri în pămîntul negru și gros din spatele casei, cum reușea cîteodată cu vreun mac roșu. Întristat, Adam o lua la fugă spre buturuga salciei, în spărtura căreia bolborosea un fir de apă ce se aduna de jur împrejur în bălți întesate de nipirig. Speria brotăceii care, dintr-un salt, se aruncau în apa călduță (. .)".

Dacă acest filon al cărții, adesea, apelează, cu excelente rezultate, la proza de imaginație evaslfantastică (cazul marelui basm cu Omul Nostru pe care mama i-l povestește copilului), celelalte filoane nu sînt mai puțin semnificative pentru atît de decisa tentativă a prozatorului de a-și diversifica arta narativă. Inserțiile de narațiune dialogată în care apar memorabilii domni Eberhard, Moga și Capezu (acesta din urmă, totodată, protagonist insolit al unei himerice aventuri vînătorești) poartă pecetea unui superior și foarte viu spirit livresc. De data asta, Nicolae Damian își divulgă certe disponibilități pentru „proza de idei". La rîndul ei, bogata suită de momente nuvelistice extrase de pe urma inepuizabilului apetit pentru taclale și anecdote dovedit de unchii lui Adam, țărani ardeleni de o extraordinară vivacitate, se impune ca o contribuție de prim ordin în sfera prozei rurale ardelene. Pitorescul de substanță, capabil a concentra profunde latențe nu numai exoresive ci și în planul definirii tipologiilor umane, constituie sursa aparte a farmecului degajat de acest ax epic al romanului. De-a dreptul surprinzătoare este oralitatea hîtră, extrem de „teatrală" a scenelor, în pagini comparabile cu acelea din proza lui Nicolae Velea : „Pe la prinz, auz eu din fundu grădinii : «Tete, mă tete». Mă răsucesc pe-o parte și-l văz pe Niculae, iar în spatele lui pe-a lu'Neta. Ăsta din urmă, după ce le-am făcut io semn să se apropie liniștiți, abia se mai ținea pe picioare, merea ca un lunatec, cu păru vîlvoi, cu ochii holbați, cu fața trasă. «Cum te-ai dat, mă, jos ?» îl întreb eu. «Păi, zice el arătîndu-l pe frate-miu, el : ...» «Cum l-ai dat, mă, jos ?» «L-am dat». «Da, cum ?» «Asta nu importă, mai bine-ai face tu, tete, să te duci în casă și să-i aduci o pereche de nădragi, dacă poți și niște izme, c-ale lui...»", etc.

În totul, **Macul galben** este o apariție ce atestă cu deosebită vigoare prezența unui romancier de certă originalitate.

Nicolae Ciobanu

FLORIN GABREA: „Frumos e numai adevărul"

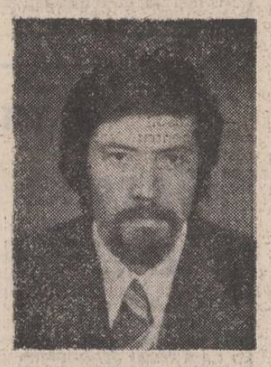

Cu un volum de proză scurtă intitulat : **Hanimure** (1969) debuta Florin Gaorea în colecția „Luceafărul" a Editurii pentru literatură. De dimensiuni modeste (multum în parva ?), cartea anunța un talent, căruia i se putea aplica atributul — uzat dar exact — promițător. **Promițător**, mai întîi în sens elogios, pentru că Florin Gabrea se prezenta la debutul editorial ca un excelent minuitor al procedeelor fantasticului, stăpînind bine tehnica ambiguității semantice și a interferenței surprinzătoare a planurilor narative. Remarcabile apoi erau plurivalența simbolică a textelor, ineditul viziunii onirice a realului și, în contrapunct, exactitatea obsesională a descripției. Alături de alți confrați de generație, debutanți cam în aceeași perioadă, Florin Gabrea se situa, în descendența prozei imaginarului, în replică la variantele unui așa-zis realism, profesat cu rigiditate dogmatică. **Doar promițător** rămîne debutul lui Florin Gabrea pentru că, în fond, impresia dominantă în **Hanimore** este de exercițiu stilistic bine executat, uneori cu virtuozitate (în acest sens, notabilă este **Sa nu uiți mirosul vinului de Candado** unde un adevărat cosmos afectiv se configurează din imagini disparate ale fenomenalității surprinse într-un spațiu închis, legat de exterior printr-o unică fereastră, la nivelul trotuarului, care nu pune însă în joc mari semnificații. Din acest punct de vedere, **Hanimore** reclama parcă o nouă confruntare, lăsînd cititorul într-o așteptare încrezătoare. Așteptare mai lungă decît ne așteptam căci, iată, Florin Gabrea revine în librării și în atenția criticii, abia în 1979, cu volumul de nuvele **Frumos e numai adevărul** (Editura „Cartea Românească"). Cartea cuprinde trei nuvele, inegale valoric : **Iedule, am căzut în lapte** (titlu cu rezonanțe biblice și trimiteri la textele presocraticilor), **Frumos e numai adevărul** (axiomă morală) și **Călăuza rătăciților** (titlu plat, surprinzător la un autor care altădată incita cu **Să nu uiți mirosul vinului de Candado, b mare, B mic, Hanimore, Mai intîi, aleasa inimii, Te vei întoarce, nu vei muri**). Se regăsesc, în noua carte, calitățile deja enumerate ale debutului. Scriitorul este, așadar, și aici un stilist rafinat, cu simțul ritmului și al frazării, trecînd subtil de la planul real la cel al visului și, consecutiv, de la descripție exactă la liniile mișcate și contururile deformate. Iată un fragment de relatare în stil oral a unui vis premonitoriu, în care, după o imagine à la Dali, ultimele replici readuc lucrurile în planul real : „Eu, după ea, vioara n-o slăbisem, arcușul nu stătuse nici atitica, și văd cum sar corzile de la vioară și se desfac de pe șuruburi ca niște viermi, și vioara se moaie și-mi curge printre mîini ca o turtă de ceară, și-mi curge pe umăr, pe bărbie, și-i picură peăia tolăniți pe alde Bricâ, pe Pentea, pe Zorache, care uite-așa se zvircoleau... brrr, ce ziceți ? Ce credeți, e bine ce facem ?"

Nouă, sau, oricum, mai pronunțată în comparație cu debutul, este importanța acordată mizei morale a textelor. Personajele lui Gabrea se află în căutarea unei soluții existențiale conforme propriei structuri morale, iar nuvelele sînt, în ultimă instanță, parabole cu semnificație etică. O replică a unui personaj din **Iedule, am căzut în lapte** explicitează această nevoie imperioasă de opțiune morală : „...important e că ți-ai găsit o regulă căreia să te supui, o normă de existență, acum, cînd nimeni nu mai știe ce să facă și ce să nu facă, ce să zică și ce să nu zică, ce să creadă și ce să nu creadă, ce s-aștepte și ce să n-aștepte (...)".

În nuvela amintită, războiul intersectează destinele a cinci personaje, dezertori, din motive diferite. Pentru locotenent, conducătorul grupului, schimbarea sensului războiului, adică în fond, transformarea adversarului în aliat și a aliatului în adversar, reprezintă soluția intrării în legalitate și modul de a pune capăt degringoladei morale. Raționamentul său se dovedește însă fals, pentru că opțiunea se bazează doar pe conjunctură, fără a pune în mișcare resorturi mai profunde, etern umane. Reintrat în legalitate, personajul rămîne în afara legii morale. Tupan, cel care este „dezertor" nu doar dintr-un război ci din toate războaiele lumii, va pieri ca victimă a „legalității" pe care locotenentul o credea identică cu adevărul. Către acest punct al dezbaterii și opțiunii morale converg toate planurile acestei nuvele rotund construită, în care distonează doar indecizia autorului între sugestie și explicitare. Modestă valoric este **Călăuza rătăciților**, lecție transparent simbolică despre victoria morală în plan existențial. Trama este simplă, drama e mimată expozitiv, ritmul trenează, nuvela e lungită peste poate. Mulțime de oameni, dintre care se va recruta un singur cîștigător, participă anual (citește, etern) la un concurs constînd în escaladarea unui masiv muntos (citește : existență, ideal, cunoaștere de sine etc.). Desigur, pentru proza simbolică orice pretext poate fi bun. Dar obstacolele care de care mai dificile, peste care trebuie să treacă personajele nuvelei, nu sînt aici trepte ale inițierii, nu au ca efect modificări în structura intimă, nu corespund vreunei viziuni filosofice și nici măcar nu punctează spectaculos epicul. Sînt, adică, inutile. Reținem doar tonul poematic de autentică vibrație, din final și autointerogația personajului „cîștigător" : „Dar pentru asta, de aici, de sus, din miezul și inima lui, ar trebui să-mi pun legitima întrebare : Dacă aș cobori ?...". Puțin pentru o nuvelă de 80 de pagini ! Superioară este, după opinia noastră, nuvela ce împrumută titlul volumului : **Frumos e numai adevărul**. Prozatorul se află aici, în spațiul realismului, dar nu unul restrictiv, canonizat, ci deschis, cuprinzător, definibil prin viziune și nu prin prezența sau absența unei modalități sau a alteia. Deși mai bogată epic decît celelalte, nuvela nu trăiește prin narațiune ci prin atmosferă și ritm cinematografic, și, de aceea, a o rezuma ar fi un nonsens. Construcția ei se bazează pe opoziția **aparență-esență**. Ceea ce părea și putea să rămînă stimabil se dovedește blamabil, sub aparența rigorii stă incoerența, iubirea serafică se arată, în fond, pură instinctualitate, corectitudinea mascheză impostura, contemplația ascunde inabil comoditatea, iar generozitatea disimulează meschinăria agresivă. Rezultatul acestei denudări progresive — realizată de autor fie în planuri generale, prin panoramarea gesturilor, replicilor dinamicii grupului (e vorba de o nuntă) fie prin detașarea și izolarea unor secvențe relevante — nu este umorul comediei ci grotescul, cu tentă tragică, al viziunii unei umanități degradate, lipsită de repere morale, din care rămîne doar agresivitatea primară. Titlul nuvelei sancționează, prin opoziție, lumea minciunii periculoase, iar unul dintre personaje rostește, la un moment dat acest crez al autorului : „...și, în această nouă ordine, tabloul, sau orice altă operă trebuie să-și cîștige o autonomie, să afirme ceva nu în sfera frumosului, ci în aceea a moralei... trebuie să fie incoruptibil, de neclintit, ca un concept. În concepte se petrece fuziunea perfectă a frumosului cu morala". Imorală, lumea evocată aici de Florin Gabrea este diformă, grotescă, iar finalul nuvelei sugerează sarcastic involuția ei la stadiul animalității.

Într-un fel, ca pondere a procedeelor și modalităților moderne de abordare, nuvela **Frumos e numai adevărul** trădează în bună măsură caracterul insolit-conotativ al restului prozei scrise de Florin Gabrea. Trădare — am zice noi — benefică, prin care scriitorul se impune — pe cît de adevărat pe atît de frumos — drept o certitudine a prozei actuale.

Valentin F. Mihăescu

aqua forte

Ecourile unei dezbateri

Un articol despre **Comunicare și comparare** publicat de Alexandru Duțu în volumul **Modele, imagini, priveliști** (Ed. Dacia, 1979) ne dă prilejul unor precizări de istorie literară utile. Citîm : „Mesele rotunde organizate de Muzeul de istorie a literaturii române și de revista **Luceafărul**, la sfîrșitul anului 1977, **pe tema sincronismului** (s. n.) au abordat o serie de aspecte interesante ale istoriei comparate a culturilor. După ce o primă discuție a adus în prim plan aspecte importante ale comunicării culturale și ale comparării, au fost introduse în dezbatere mărturii din domeniul artelor plastice, de către Paul Constantin, și al muzicii, de către Doru Popovici ; Adrian Marino a adăugat o serie de comunicări și precizări de care trebuie să țină seamă orice studiu comparat". (p. 244)

Tema discuțiilor este indicată aici incomplet, după cum neclară este și poziția cronologică a meselor rotunde pomenite fără trimiterile bibliografice de rigoare. Nici discuția din **Luceafărul**, nici cea de la Muzeul literaturii n-au avut ca temă sincronismul ci relația dintre protocronism, principala noțiune în discuție, și sincronism. Prima masă rotundă organizată, intitulată clar **Protocronism și sincronism**, a apărut în revista **Luceafărul** (8, 15 sept. 1977) cu participarea lui Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Pompiliu Marcea, Paul Anghel, Mihai Ungheanu. A doua masă rotundă cu aceeași titulatură **Protocronism și sincronism**, a fost reluată cu aceiași participanți la care s-au adăugat Nicolae Dragoș și Solomon Marcus (**Luceafărul**, 15, 2 sept. 1978). Mărturiile enumerate de Al. Duțu, semnate de Adrian Marino, Doru Popovici, Paul Constantin, au apărut tot în revista **Luceafărul**.

Masa rotundă de la Muzeul literaturii române, ecou al mesei rotunde **Protocronism și sincronism**, a cărei temă și titulatură o preia, a avut o participare mai largă : Edgar Papu, Nicolae Manolescu, Dan Zamfirescu, Paul Cornea, Alexandru George, Al. Dima, Al. Duțu, Pompiliu Marcea, I. C. Chițimia, Paul Anghel, acad. Iorgu Iordan, Alexandru Oprea, directorul Muzeului. O relatare amănunțită a acestei discuții a făcut Dan Zamfirescu în **Săptămîna**, 3, 10, 17, 24, 31 martie 1978, text introdus ulterior în **Via Magna**, Ed. Eminescu, 1979. Un alt ecou al dezbaterii din revista **Luceafărul** despre **Protocronism și sincronism** este grupajul de articole publicat de revista **Amfiteatru** (noiembrie, 1977) sub semnăturile lui Solomon Marcus, Gheorghe Achiței, Mihai Milca și alții.

Informații corecte asupra primei etape a acestor ecouri în cartea lui Dan Zamfirescu, **Via Magna**, Editura Eminescu, p. 257—294.

viața cărților

poezia

Măscăriciul și poezia

● Un loc aparte în noul val al tinerei generații, tentat în genere de limbajul modern și concret, **hiperrealist**, cum l-am putea numi, îl deține Petru Romoșan prin livrescul arlechinadei și vocația grotesc-sarcastică a măscăriciului, devenite și mai limpezi cu acest al doilea volum al său*. Livresc este Romoșan prin revolta împotriva „maeștrilor" („Nu mă mai speriați cu bătrînii maeștri, / îi cunosc prea bine, sînt prietenii mei, / oameni și ei acolo, / răsfățații copilărosii, iubitori de moarte. / «Nebunie cu fragi», / aceasta-i formula, zic ei. / Nebunie cu fragi. / Iar voi rămîneți cu gurile căscate") și a „istoriei" literaturii („Nu dorm, cum zici, nu dorm. / Reinventez literatura, vai, doar reinventez literatura. / Fiindcă altfel nu se mai poate".) resimțite ca strivitoare pentru „originalitatea" și „gloria" tînărului învățăcel („Înfrînt pe toate cîmpurile de bătaie, / m-am întors acasă și am scris / Umilit de toate cărțile bibliotecii. / m-am întors acasă și am plîns."), și prin încercarea de a le surpa dinăuntru „dînd pe față" formulele și convențiile artei, persiflînd și batjocorind răutăcios „slăbiciunile", ca și cum risul ar putea fi întotdeauna o dovadă de superioritate sau libertate înaintea modelelor („A fugit din tr-un sat. / Mai apropape de zei și de legile simple și sărace ale lumii trăia. / Înalta artă a măscăriciului o avea în sînge. // Bufonul a stat la masă cu regii și i-a batjocorit !". **Un versificator cucerește lumea**). Această artă a măscăriciului nu-i însă deloc „înaltă" (deci în sensul talentului, care nu-i lipsește poetului), ci e o coborîre, prin sarcasm și „măscări", a valorilor la nivelul plebei de bilci : „Dar eu sînt doar acesta: / Cel cu prezentarea clară a faptelor. / Fapte ale măscăriciului, fapte grozave". Nimic aici din gravitatea tragică a nebunilor shakespearieni, sau din veselia generoasă a lumii rabelaisiene („Căpățini vopsite în verde, roșu, alb. / Sfinți, negustori de pumnale, copii, maimuțe, / aschimodii, paiațe, papagali"). O lume care este la rîndu-i crudă cu „nebunii" pe care îi tolerează spre propria-i distracție („Povestește, ciine ! Taci? De ce taci, ciine ? / Hai spune cum te doare, cum minți, / cum te bucuri, cum ți-e frică, / cum ai ajuns la nebunie, cum ai ajuns la nebunie. / Cum nu vrei să mai vezi nimic, / cum nu vrei să mai auzi nimic. / Tu ești onoarea, faima, salvarea noastră, / Povestește! Povestește ! Povestește ! / Ne-ai promis un cuvînt al zeilor / și acum taci taci, ciine ! / Loviți-l Loviți-l! Tăiați-i un deget // Zeama roșie se întinde pe hîrtie / le picură în urechi, le înroșește ochii..." Bufonul poate deveni atunci patetic și, cuprins de o furie neputincioasă împotriva existenței sale nenorocite, își poate plînge umilința ascuns de ochii mulțimii, urînd și disprețuind în numele inteligenței, spre a se așeza apoi la masa stăpînitorilor : „Vouă, străluciților măcelari tineri, închinare! / În fața voastră, doar a voastră, trufia-mi pălește". Supraviețuirea cu orice chip, într-o lume vicleană, în care cei care mor sînt proștii, pare a fi însă scopul inteligenței nebunului : „Noi vrem să trăim, noi vrem să trăim: / Vom purta mască tot anul", **Arta**). Demitizarea maeștrilor (coborîrea lor) se poate face și prin devăluirea echivocă a compromisurilor la care istoria sau propria ticălosire l-au îndemnat uneori pe scriitor, ca în acele timpuri renascentiste crepusculare cînd artiștii își disputau și speculau jalnic bunăvoința puternicilor zilei : „La încheierea lunii, Celliona Magnificul, stăpînul meu, / îmi pune în palmă parfumatele monezi : patruzeci de arginți. / Transcriu ordine, întocmesc abile epistole diplomatice. / Compun poeme de dragoste. / Închipui scene de luptă, scene de vînătoare. / Se încintă senil Celliona!". O astfel de sinceritate s-ar numi, însă, ca la Pietro Aretino, cinism („Cînță? N-am. Ci ciine sînt. / Și putregai eu sînt, frumos, luminescent în noapte."), dacă îndrăzneala de a rosti adevăruri nu ar fi, de fapt, decît „obrăznicia" ce intră în dreptul măscăriciului, ba chiar în obligațiile rolului său. Aceasta e convenția existenței grotești a saltimbancului — punerea în fața publicului a unei caricaturi atît de îngroșate încît publicul însuși să poată rîde nestingherit de propria-i imagine. (**Burtă-verde, Bufonii, Aduceți-l pe Dante, Astfel vorbi epigonul, etc.**) Excesele limbajului, fanfaronada profetică, tonul oracular de prezicător al neghiobiei, sentimentalismul pastișat, stilul „jos, umil" al vorbirii familiare, care îi reușesc remarcabil lui Petru Romoșan, nu sînt scăderi, ci vin din necesitatea interioară convenției spectacolului de bilci, „comădiei". În lumea aceasta răsturnată („Scrib Bufniță Reptilă Bufon Cîrtiță Șoarece Măscărici. / Întotdeauna există un ins care gîndește limpede totul.") există însă o singură credință care o înnobilează — **mitul poeziei**. Măscăriciul acesta poate fi și un poet sensibil, iar versurile sale au uneori o vibrație lirică autentică, un fremăt suav aproape (**Yorik, Yorik, Yorik, Raiul fragilor sălbatici**, s.a.). Din păcate tentația măscăriei, batjocoritoare e mai mare, ca și cum privind în oglindă ai vedea caricatura unei lumi grotești, dar cercetînd atent observi că oglinda însăși e strîmbă și apele ei tulburi.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Petru Romoșan : „Comedia literaturii", Editura „Albatros", 1980.**

proza

În spațiul virtualității

● Noul roman al lui Horia Ungureanu*) își organizează substanța prin confruntarea și interferențele succesive a trei perspective narative, în ultimă instanță convergente, într-un demers care își propune să restituie evenimente și trăiri consumate, fără a le descifra semnificațiile. Fluxul epic se constituie prin alternanța registrului rememorativ cu acela al notației de detaliu proprii momentului narațiunii, accentul marcînd nu atît întîmplările vag insolite, cît reverberațiile lor subiective, care conferă scrisului prozatorului arădean o notă enigmatică și o dimensiune temporală ambiguă și subtilă.

Cele trei unghiuri narative care constituie și reconstituie firul narativ aparțin celor trei personaje (Onuț Hara, Ilarie Lăzărescu și Aron Mileaga) a căror implicare în evenimente este preponderent afectivă, cei trei fiind mai curînd observatori decît protagoniști. Singurul care este afectat real de întîmplările din roman este Onuț Hara, îndrăgostit cu discreție și neliniște de strania țigancă blondă Ofelia. Fără a fi altceva decît un martor al existenței Ridișului, Onuț Hara participă la evenimentele trecute și prezente prin proiectia subiectivă care redimensionează faptele. Sensibilitatea exagerbată a acestui tînăr crescut între femei și între umbrele unor amintiri îi transferă existența în planul unei reverii aproape maladive.

Dominat de sentimente adesea confuze, Onuț Hara nu trăiește prin el însuși, ci prin rezonanța subiectivă, secundă, a vieții celor din Ridiș, realitate pentru el captivantă, sursă de tulburări și probleme mai mult sau mai puțin reale, mai mult sau mai puțin enigmatice. Deficitul vital al personajului își găsește compensația în această existență secundă și, în fond, deformată de sentimentul confuz. Sensibilitatea sa lirică reașează sensul lucrurilor conferindu-le un nimb de melancolie. Liantul materiei epice dispersate este trăirea acestui personaj, vibrația sa interioară, rezonanța fiecărei întîmplări relatate, romanul fiind, altfel, o succesiune de nuclee narative autonome. Independentă este istoria Mariei Candrea, lipsită de spectaculos, alunecînd prin melodramă și mister, problematizată și poetizată de nevoia de fabulație a lui Onuț Hara. Un alt nucleu epic, nu lipsit de substanță, dar tinzînd spre autonomie este povestea lui Aron Mileaga, aducînd o notă de pitoresc și de vigoare. În fine, o istorie separată relatează nașterea și copilăria Ofeliei, enigmatica tînără iubită confuz de Ionuț.

O senzație de timp învechit domină romanul, căutarea mînelor de cupru din codrii Brocei dobîndind dimensiuni mitice prin aluzia învăluită : construirea unei șosele care cere sacrificii ; răsturnat (deshumarea fiului Mariei Candrea) este la rîndul său un eveniment relatat într-o formulă ambiguă. Moartea doamnei Candrea păstrează valențe misterioase — accident sau sinucidere ? — Ridișul devine un teritoriu „de basm" cu personaje reale înconjurate de sugestia misterului. Dialogurile se sfîrșesc în suspensie, faptele rămîn neelucidate. Onuț rămîne același solitar vulnerabil învăluit în propriile sale reverii pașeiste, „încruntat și tăcut, singur cu gîndurile sale ascunse pe care le apără cu atîta înversunare", motivul chemării lui Ilarie la Ridiș rămîne nedezvăluit, doamna Hara refuzînd o explicație.

Romanul evoluează în ritmuri lente, autorul cultivînd reveria și atmosfera difuză, proiecția subiectivă ambiguă care rarefiază substanța narativă.

Scrisă corect în ambele registre, fără stîngăcii și fără scînteieri, cartea creează o atmosferă particulară în detrimentul fortei epice. O anume tentație a efeminării limitează materia romanului la captivitatea propriilor latențe și virtualități, împiedicînd-o să se afirme într-un mod care să rețină într-o-tot atenția.

Sultana Craia

*) **Horia Ungureanu : „Vara bunei speranțe", Editura „Eminescu", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Proza senzațiilor rafinate

● În chip vădit proustiană, rafinată, sonoră este proza emanată de Bianca Balotă, autoare practic necunoscută pînă mai de curînd, în realitate excepțională. Ea ne-a dat un volum*) cuprinzător a două romane distincte, de cîte 160 de pagini, restrînse cantitativ, pline de mișcare sufletească, însă, ireductibile la un întreg compediabil. Întîiul se numește „Străbunica Hedriga" iar cel de-al doilea are titlul generic al cărții, sugerînd prin sine o inefabilă finețe, a nobletii caduce.

Impresia critică inițială este de stupefacțiune ; avem a face cu o intuiție stilistică nepereche și autoarea a ieșit din umbră în chip hotărît și triumfător. Este inițiată, erudită, senzitivă, manipulează psihologiile cu deplină acuitate, iese în fine din cadrul tipic al așa-zisei proze feminine și nu pune sirop în sentiment. Totuși, dacă proza nu este „feminină" în croiala ei imanentă, o notă de feminitate are, și ea consistă mai ales în acel univers de nimicuri burgheze și de cosmetice, în finetea judecăților despre interior, ambianță, mobile și veselă, dantelărie și stofe, adică atît cît deosebește aperceptiv pe bărbat de femeie. Impresia aceasta are temei și la examinarea acestui „bal la regina Portugaliei". Ar fi de văzut aici o lungă expertiză de modificări sociologice, istorii de familii compendiate à **vol d'oiseau**, scene de medii felurite în tot soiul de imprejurări istorice. Apoi, o ipoteză de înfățisare teoretică, cu continut determinist. „Casa" — zice autoarea — este o ieroglifă a psihologiei și a stării sociologice, caducitatea ei comunicînd dizolutie, decădere, prăpăd istoric. Dimpotrivă, într-un mediu arivist, casa babilonică e un indiciu de, cum se zice, formă fără fond. O „casă" e, sub aspect finalist, utopia psihologiilor latente.

În schimb, sociologie fină este în stil. Aci autoarea este pe drept cuvînt excepțională. Rareori am văzut în proza românească actuală o mai mare cantitate de intuițiuni erudite, de aluzii rafinate, o judecată directă și totusi plină de inconvoieri estetice. Fraza iese din substanța plasmatică originară precum un animal oceanic misterios, plin de flora unor adîncimi insondabile. Proza însăși este întocmită din efluvii, sugestii și senzațiuni pretioase și autoarea plimbă o palmă sufletească peste stofe și dantele, își umple degetul de scrobeală, se zgîrie în poplina tare, apretată, orbită de sclipirea culorilor paradiziace, imaculate. Ea a descris suculent, rochiile belle-epoque, de „taffetas", cămășile bărbătești, plisate, cu flori mărunte și cu petale mătăsoase, înflorite cu jabouri, învățăturile estetice de „école bourgeoise" despre ambianță, flori, gallé-uri, pahare, covoare și argintărie cu un mic instinct de colecționar de senzații rafinate, care vine din Odobescu. Efectul vine pe un canal inefabil și, ca să zic așa, cinematografic. Un colț de peliculă repetat pînă la obsesiune, înfățișînd o singură imagine, ca un medalion în filigran văzut din ce în ce mai aproape, apasă conștiința trezind o indescriptibilă teroare. Furculița căzînd pe porțelanuri, pălăriile invadate de păsări și de fructe decorative, o stofă fosnitoare — acestea sînt mistere în regulă, inexplicabile, un fel de evenimente capitale care nu înlocuiesc psihologiile ci le explică. Această umanitate sufleteste vidă este încifrată în obiecte. În acest catalog de mărunțișuri fascinante, omul este o vietate întepenită ca într-un insectar, captat în pelicula unui fin tablou paralizant. Anton, ca într-o pictură de Gainsbourgh, de copil senect, femeile felurite zugrăvite în pastă multicoloră, cu un aer de uimire glacială, de instantaneu, o vagă pictură de Renoir, un aer de concupiscență suavă, mult deasupra Hortensiei Papadat-Bengescu, petrecîndu-se familiile vetuste, unde ordinea estetică e subminată treptat de privirea hulpavă și de bulimie — pe acestea Bianca Balotă le-a rezumat nepereche. Obiectul este mereu sublimat estetic și netezit pînă la o perfecțiune în sine, căci stilul în sens pur descriptiv și sintactic este învesmîntat în lungi perioduri accentuate, muzicale, multiplicabile la nesfîrșit, într-o lirică globală, cu delicii la lectura „sotto voce".

Prin aceasta, unicitatea prozei, văzută de sus, e în afara discuției. Rar s-a putut vedea atîta materie literară genuină și atîta simț estetic în spații atît de reduse, un stil mai senzitiv și mai inconfundabil. Bianca Balotă, cu proza ei de Visconti feminin, este pandantul contemporan al lui Mateiu I. Caragiale.

Artur Silvestri

*) **Bianca Balotă : „Bal la regina Portugaliei", Editura „Cartea Românească", 1979.**

Propuneri de istorie literară

Continuă în revista „Amfiteatru", **Propunerile pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane** scrise de Ion Cristoiu. Capitolul de care se ocupă astăzi cercetătorul este A. Toma. Declarat mare valoare națională în dauna altor valori majore ale literaturii române A. Toma este punctul de negativă referință al criticii literare pentru perioada anilor '50. Ion Cristoiu își propune să verifice aceste afirmații intrate de acum în legendă. A cerceta evidența este desigur o operație inutilă. Dar cercetarea lui Ion Cristoiu dovedește precizie și de aici rezultă numeroase puneri la punct. Este A. Toma o valoare națională ? se întreabă autorul serialului. Cercetarea dă următorul răspuns : de vreme ce între cei patru scriitori comemorați oficial pe plan național se află și A. Toma impostura lui se verifică. Lista celor patru este : Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, A. Toma. Semnatarul acestor cercetări se convinge în liniștea bibliotecii de lucruri pe care generația precedentă le-a trăit. Se face totodată și o operație de verificare a legendelor, a informațiilor false. Ea este binevenită cu tot aparentul ei caracter fastidios. Supremația lui A. Toma n-a fost o legendă și de vreme ce s-a ajuns la o comemorare națională a lui proclamarea lui de mare poet nu e opera unor persoane particulare, a unui critic sau a altuia, cum s-a încercat a se afirma. Acțiunea instituțiilor, ne spune Ion Cristoiu, a fost precumpănitoare. A. Toma a fost așezat alături de Eminescu, Caragiale, Sadoveanu printr-o hotărîre care a fixat această aliniere. Dacă autorul ar putea combina o experiență pe care n-o are, dată fiind vîrsta, cu această capacitate de a analiza trecutul literar, viața literară de fapt, desigur că acest serial ar avea de cîștigat în pătrundere. Așa cum este el dă de gîndit celor ce au uitat prea repede această epocă, celor care încearcă s-o facă uitată, celor care atribuie vini inițiative neprobate de nimic unor oameni care nu le-au avut, și totodată este încercarea unei generații noi de a-și asuma istoria vieții literare prin contact cu documentele. Cînd vor apare memoriile celor ce au trăit ultimii treizeci de ani de literatură, cînd chiar etapa actuală a vieții literare va fi trasă în pagini de memorialistică, se va putea prețui la adevărata valoare această serie de **Propuneri**.

L2 19 APRILIE 1980

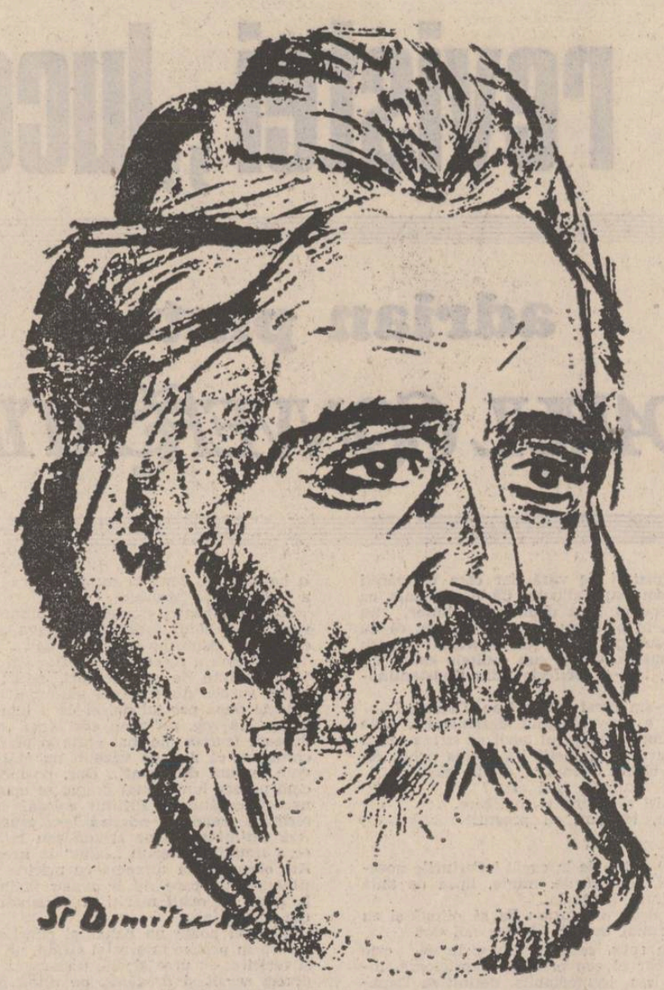

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

„Studiile lui Ibrăileanu de critică a textelor au o valoare, în sine, indiscutabilă“

INTERVIU CU AL. PIRU

— Obiectul dialogului nostru de astăzi este o ediție: ediția pe care Rodica Rotaru, editor experimentat, și dv. tovarășe profesor ați adus-o pînă aproape de capăt: G. IBRĂILEANU, OPERE. Credem că și biografia unei ediții atît de spectaculoase interesează pe cititor cu atît mai mult cu cît ediția Ibrăileanu nu promitea inițial această întindere. În ce măsură credeți că o ediție poate constitui un eveniment literar?

— La invitația directorului Editurii **Minerva**, Aurel Martin, transmisă mie prin redactorul aceleiași edituri, Rodica Rotaru, am conceput o ediție critică în colaborare a operei lui G. Ibrăileanu tipărită după război numai în culegeri selective, nereprezentative. În acord cu **editura** am propus o ediție care să cuprindă în circa cinci volume de cîte aproximativ 400 de pagini cărțile publicate de G. Ibrăileanu însuși în timpul vieții și la fiecare volum un adaos de articole din periodice contemporane cu materia din volume și în legătură cu ele sau în prelungirea lor. Astfel am pus în primul volum apărut în 1974 volumele **Spiritul critic în cultura românească** și **Scriitori și curente** precum și patru articole din revista **Viața românească** publicate de Ibrăileanu ca o continuare la **Spiritul critic** (ultimul se și cheamă **Completări**). Am anunțat în nota ediției planul volumelor următoare. Volumul are o prefață în care se analizează conținutul scrierilor induse precum și, la sfîrșit, note și variante. Am hotărît ca fiecare volum să aibă o prefață și, evident, note și variante. Acestea din urmă nu repetă chestiunile discutate în prefață, aduc doar, unde este nevoie, precizări.

— Cînd scriați primul dumneavoastră articol despre Ibrăileanu, anticipați actualul gest editorial și proporțiile lui?

— Primul meu articol despre Ibrăileanu se ocupă de G. Ibrăileanu și problema specificului național. A apărut la 24 mai 1941 în **Curentul literar**. Nu m-am gîndit atunci să editez opera lui Ibrăileanu, o investigam doar.

— Funcționează o prejudecată în legătură cu edițiile din critici? Dacă privim înapoi vom observa că nici un critic român, deși rolul lor cultural și literar a fost imens, nu are o serie de Opere, satisfăcătoare sau Opere complete. Nici Titu Maiorescu, pentru care s-a început recent o ediție de opere, nici Gherea nu beneficiază de ediții temeinic alcătuite. Pentru Gherea a întreprins o ediție de anvergură (texte politice mai ales) Editura politică tot în ultimul timp. Nu mai vorbesc despre întîrzierea reeditării istoriei literare scrisă de G. Călinescu pentru a ne opri la cazul cel mai evident. Ce explică actuala stare de lucruri?

— A funcționat, cred, multă vreme, o prejudecată în legătură cu edițiile din critici sau mai bine zis din anumiți critici. Maiorescu, chiar Gherea, Lovinescu, spre a pomeni doar pe aceștia, au fost reeditați numai parțial sau chiar deloc. Prima ediție mai cuprinzătoare din Gherea (două volume) s-a tipărit în 1957, din Maiorescu (două volume) abia în 1967, din Lovinescu (doar un volum atunci) în 1969 (azi ajunsă la al optulea volum). Din Gherea și Maiorescu s-au inițiat nu de mult ediții complete, binevenite. Faptul că în curînd vom avea și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, ediția a doua revăzută, de G. Călinescu, programată să apară în acest an la Editura **Minerva**, marchează desigur trecerea la o altă fază în concepția cu privire la valorificarea moștenirii culturale.

— Ce a determinat întreprinderea actualei ediții Ibrăileanu? La un moment dat era paralelă cu o altă ediție Ibrăileanu, scoasă de Editura Junimea și era prevăzută într-un număr mai mic de volume. Care e, pe scurt, istoria, „biografia“ ediției Ibrăileanu-Opere?

— Editura **Junimea** a publicat la Iași întîia oară după război, în 1970, o nouă ediție din **Spiritul critic în cultura românească** cu textul desfigurat, primit ca atare cu totul defavorabil de cititori. După doi ani, sub titlul G. Ibrăileanu, **Opere II**, au apărut la aceeași editură, la un loc, **Opera literară a d-lui Vlahuță** și **Scriitori și curente** cu o prefață de o pagină de C. Ciopraga și cîteva note la sfîrșit. Ediția nu era critică și putea să continue. Pînă la întîiul volum din ediția noastră (1974) n-a mai apărut însă nimic. Ritmul nostru a fost mai alert. În 1975 a apărut **Opere II (Opera literară a d-lui Vlahuță, Note și impresii, După război — cultură și literatură)**, în 1976, **Opere III (Scriitori români și străini, Studii literare)**. Planul nostru din 1974 anunța un al patrulea volum, **Opere** cu articole din periodice intitulat de G. Ibrăileanu **Opinii literare**. Campanii și studii privind Edițiile poeziilor lui M. Eminescu. Deoarece materia adunată trecea de o mie de pagini, am fost nevoiți s-o repartizăm în două volume (IV și V) care au apărut amîndouă în 1977. Următorul volum, conținînd cugetările din **Privind viața**, romanul **Adela**, **Amintiri din copilărie și adolescență** și **Corespondența** (scrisori trimise de G. Ibrăileanu) VI, a apărut în 1978. Cu aceasta, ediția noastră proiectată inițial putea fi considerată încheiată. Mai existau însă cursurile de estetică și istoria literaturii române moderne multiplicate de studenții de la Universitatea din Iași. Cum o altă inițiativă ieșeană de editare a acestora trena, am preluat noi sarcina de editori în continuare și în 1979 am publicat încă două volume de **Opere** de G. Ibrăileanu, **VII (Curs de estetică literară. Curs de istoria literaturii române moderne, Epoca Conachi)** și **VIII (Curs de istoria literaturii române moderne, Epoca Alecsandri)**. Sperăm ca în acest an să apară volumul IX **(Curs de istoria literaturii române moderne, Epoca Eminescu)** iar în anul următor volumul X (alte articole din periodice și inedite, bibliografie generală).

— Cu alte cuvinte, editorii au avut revelația unui Ibrăileanu din ce în ce mai interesant în chiar cursul alcătuirii ediției?

— Nu poate fi vorba de revelații într-o materie atît de familiară mie încă din anii de studii (unul din profesorii mei preda după cursurile lui Ibrăileanu) văzînd însă că și alte cursuri ale unor mari profesori se tipăresc postum (de exemplu ale lui Ovid Densușianu), am crezut că și acelea ale lui Ibrăileanu ar putea interesa.

— Seria de 8 volume pînă acum din scrierile lui Ibrăileanu, care va ajunge în curînd pînă la 10, este suprinzătoare. Despre G. Ibrăileanu se știa că a scris puțin și textele de referință sau în circulație erau puține. Ele conturează mai exact decît pînă acum profilul și statura morală și intelectuală a criticului, poziția lui în controversatele probleme ale publicisticii literare a vremii. O imagine nouă a lui Ibrăileanu fără lacunele vechi de aici se poate ridica. Care sînt, după dvs., ca editor, noutățile acestei ediții?

— Asupra tuturor noutăților pe care le aduce ediția noastră am atras atenția în prefața fiecărui volum (volumele IV și V fiind două tomuri ale unui volum unic cu o singură prefață). Am subliniat, nu pentru prima oară, poziția lui Ibrăileanu în polemicile cu Iorga, cu Gherea, cu Paul Zarifopol, cu E. Lovinescu, luminile pe care le-a adus în problema editării poeziei lui Eminescu. Din păcate, în afară de un articol în care Nicolae Manolescu, vorbind de campaniile lui Ibrăileanu, îi neagă talentul de polemist, nu s-a scris despre volumele de Opere IV—V nimic. Numărul specialiștilor în problemele editării critice a poeziei lui Eminescu s-a împuținat simțitor de la Perpessicius și Murărașu încoace, a dispărut aproape complet.

— Cursurile universitare fiind vorbite, ca și cel al lui Nicolae Iorga, Introducerea sintetică în istoria literaturii române, și stenografiate de studenți prezintă desigur o imagine aproximativă a criticului. Ați decis totuși ca editori să le aduceți la cunoștința publicului. Ce risc există aici pentru Ibrăileanu, dar pentru cititori? Și care a fost argumentul principal al acestei decizii?

— Cursurile universitare ale lui Ibrăileanu au fost stenografiate de studenți. **Epoca Conachi** și **Epoca Alecsandri** de Iorgu Iordan, dar au fost revăzute de profesor înainte de multiplicare. Ele circulă încă într-un număr mare de exemplare în cîte două pînă la trei ediții, se vînd cu prețuri ridicate. Am socotit că venim în ajutorul celor interesați să le cunoască într-o formă avizată, prevăzute cu un studiu introductiv și note la subsol. Cititorul află opiniile lui Ibrăileanu, e trimis la articolele sale în aceleași probleme, prevenit asupra stadiului actual al cercetărilor. Cursul despre **Epoca Eminescu**, cel mai important, nu a fost multiplicat decît pe jumătate. Am găsit și restul, rămas pînă acum inedit, revăzut de Ibrăileanu, în manuscris. Îl vom publica integral în volumul al IX-lea de **Opere** și vom avea astfel imaginea completă a profesorului de istoria literaturii moderne de la Universitatea din Iași din perioada 1909—1914, G. Ibrăileanu.

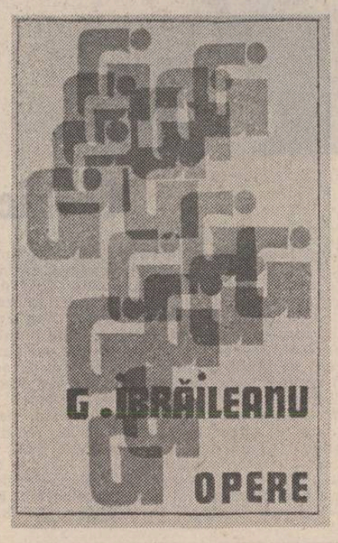

— Ați enumerat între noutățile de prim ordin cele trei scrisori din 1910 către Gherea pe care fostul socialist Ibrăileanu, unul din „generoși“ atacat de socialiști, îl solicită ca arbitru al situației. Disocierea de Gherea în plan politic este aici evidentă. Într-un Răspuns d-lui Zarifopol, Ibrăileanu reproșează acestuia: sîntem în 1922, afilierea lui la critica lui Gherea: „cel puțin în acest punct (— e vorba de indiferența lui Caragiale în materie de politică, n.n.) nu pot fi «discipolul» acestuia cum mă califică d. Zarifopol“. Este vorba de o disociere literară?

— Noutatea e relativă, pentru că am comentat scrisorile lui Ibrăileanu către Gherea în **Gazeta literară** din 1957, nr. 36, nu fără admonestări din partea cuiva, reluînd totuși problema în **Opera lui G. Ibrăileanu**, 1959, p. 33—36. Ibrăileanu se disociază aici de Gherea numai din punct de vedere politic, se apără de învinuirea de a fi trădat idealurile socialiste trecînd în 1909 la liberali. Disocierea literară de Gherea apare în articolul lui Ibrăileanu **Literatura și societatea** publicat în revista **Viața românească**, 1912, nr. 7—8, unde cităm: „... În vremea idealismului umanitar, pe la sfîrșitul veacului trecut, d. Gherea a fost poate cea mai populară figură a literaturii, mult mai populară decît i-ar fi dat dreptul articolele sale, mai ales că cele mai bune, acele care se pot citi și azi cu folos, sînt ultimele — și nu cele începătoare, care i-au făurit gloria. Dar prin articolele sale, d. Gherea a exprimat sufletul unei generații care și-a găsit idealurile în opera criticului. Pe vremea aceea, d. Maiorescu era socotit ca un „învins“. Iată, însă, că de vreo zece ani încoace, d. Gherea începe să fie uitat, iar steaua d-lui Maiorescu se ridică poate mai sus decît oricînd, fără ca d. Maiorescu să mai fi scris ceva care să-l ridice, ori d-l Gherea să mai fi publicat ceva care să-l coboare. Ba am putea spune că, de cînd a tipărit articolul său despre Coșbuc, d. Gherea este mai mare decît acel Gherea de mai înainte, care ajunsese idolul tinerimii. Pentru ce d. Gherea a rămas în umbră și pentru ce d. Maiorescu a fost din nou selectat? Pentru faptul foarte simplu că locul umanitarismului de la 1890 l-a luat naționalismul tradiționalist de la 1900 încoace. Generația trecută găsea că d. Gherea e critic adevărat. Generația actuală găsește că d. Maiorescu e critic adevărat“ (**Opere, I**, p. 14).

— Prefețele dvs. nu insistă, dacă nu mă înșel, asupra rolului lui Ibrăileanu în cultivarea valorilor literare junimiste. Pompiliu Constantinescu atrăgea după 1940 atenția asupra rolului postmaiorescian al lui Ibrăileanu și al modelului pe care el l-a oferit prin această acțiune criticilor din perioada interbelică. „Ibrăileanu rămîne cel mai important precursor al criticii postlovinesciene, care, prin critica de texte, prin istoria literară, prin biografism și studiul valorilor de artă, duce și mai departe spiritul inițiator al maiorescianismului. Un G. Călinescu, un Perpessicius, un Șerban Cioculescu și un Vladimir Streinu, cu mijloace diferite și în sectoare speciale, perpetuează în ce privește adîncirea lui Eminescu, Creangă, Caragiale și Maiorescu (pentru acesta din urmă putem adăuga și pe E. Lovinescu), atît pe schematicul Maiorescu, cît și pe analistul, istoricul literar și criticul de texte Ibrăileanu ale cărui inițiative au ținut treaz interesul pentru primele valori clasice ale scrisului românesc“. Ce rol au jucat de pildă articolele și polemicile despre edițiile Eminescu în alcătuirea ediției științifice de mai tîrziu?

— Dacă prin valori „junimiste“ înțelegi marii noștri clasici, Maiorescu, Eminescu, Creangă și Caragiale, atunci în prefețele la volumele unde sînt incluse studii despre aceste valori de Ibrăileanu am făcut observațiile și comentariile critice necesare. În prefața la **Opere 4** am arătat că, obiectiv vorbind totuși, ediția Ibrăileanu din poeziile lui Eminescu, cea mai îngrijită de la prima ediție Maiorescu, a fost punctul de plecare al edițiilor critice următoare, a lui C. Botez, Perpessicius, Murărașu, și ironizate fără rost de Lovinescu și Perpessicius, studiile lui Ibrăileanu de critică a textelor care au precedat ediția sa din 1930 au o valoare istorică și o valoare în sine indiscutabilă.

— Ce-ar mai fi de adăugat despre noutatea acestei ediții, care pune într-o lumină complet nouă pe Ibrăileanu? Ce ecou a avut ea? Sînteți în general mulțumit de ecoul pe care-l au edițiile noastre din clasici, din marii scriitori români?

— Probabil că ar mai fi de adăugat ceva, măcar pentru faptul că oferă o ediție pe cît posibil completă a operei lui G. Ibrăileanu. Dar cine s-o facă? Despre primele trei volume nu s-a scris aproape nimic. De asemenea nu s-a scris nimic despre volumul VI în care pentru prima dată s-au dat variante la **Adela**. Despre volumul VII a scris un articol interesant Nicolae Manolescu, definind pentru prima dată în istoria noastră literară pe Conachi drept un poet manierist în sensul lui Gustav Rene Hocke. Mă rog, e ceva. În general, edițiile de clasici nu sînt recenzate de specialiști, apar note jurnalistice cu totul neînsemnate. Am arătat în prefața la volumul șapte că există trei cursuri de literatură română modernă de Ibrăileanu și le-am numit, enumerînd edițiile litografiate. Cineva a înțeles că nu există cursul despre Eminescu și că deci ediția noastră nu-l va cuprinde. Altcineva infirmă ediția sub motiv că n-am spus de la început cîte volume va avea, că nu ne-am respectat cuvîntul și venim acum cu mai multe volume. Evident, nu s-a scris nimic de seamă despre alte ediții din marii critici români. Ediția Eugen Simion din E. Lovinescu nu stîrnește nici o curiozitate.

— Cîteva cuvinte despre notele de la sfîrșitul fiecărui volum. Polemismul lui Ibrăileanu este foarte cunoscut. Ca orice critic a fost angajat în numeroase polemici. Aceste articole ridică probleme speciale într-o ediție mai ales la capitolul Note. Ele sînt în ediția dv. suficient de informate, dar ar fi necesitat poate un spațiu mai mare și trimiteri mai complete în unele cazuri. Este o obiecție principială care privește alcătuirea oricărei ediții din scrierile unui critic. Editarea scrierilor politice ale lui Gherea este deficitară la acest capitol, la fel cea de scrieri din E. Lovinescu.

— De obicei, edițiile critice au un studiu introductiv la început, în primul volum, și la fiecare volum, la sfîrșit, note și variante. Ediția noastră diferă prin faptul că fiecare volum are o prefață, ceea ce face ca volumul notelor de la sfîrșit să fie redus, să conțină indicații bibliografice, variante și precizări suplimentare, precum, de exemplu, ecouri contemporane, la polemici, indicarea răspunsurilor, eventual evocarea substanței replicilor. Unele note figurează la subsolul paginilor pentru a nu mai trimite pe cititor în altă parte. Cantitatea acestora crește începînd cu volumele IV—V, înlocuiesc pe cele de la sfîrșit cu începere de la volumul VII. Cine citește prefața, notele de la subsol și notele și variantele de la sfîrșitul fiecărui volum obține lămuririle de care are nevoie.

— Seria de opere Ibrăileanu mărturisește și o inconsecvență care dovedește un criteriu ezitant la un moment dat. Se tipăresc în ordine volumele lui Ibrăileanu, dar li se adaugă și articolele din presă fără precizarea criteriului selectiv. Nu era mai firesc ca toate aceste articole din presă să intre în volumele 4—5 în ordinea lor cronologică? Admițînd că articolele de tinerețe ale lui Ibrăileanu înfățișează un Ibrăileanu necristalizat din punct de vedere al concepției și expresiei motiv pentru care se formează o Addenda **cu această perioadă, pe ce motiv sînt reținute aici unele articole iar altele nu?**

— Din moment ce am socotit că trebuie să dăm în volumul I din periodice continuarea eseului **Spiritul critic în cultura românească**, n-am ezitat și nici n-am fost inconsecvenți dînd în volumele II—III articole din periodice în legătură cu materia celorlalte cărți ale lui Ibrăileanu, urmărind și o dimensiune aproximativ egală la fiecare volum (în jur de 400 de pagini). Volumele IV—V cuprind articole din periodice pe care Ibrăileanu însuși proiectase să le publice în volume **(Opinii literare, Campanii, Edițiile poeziilor lui Eminescu)**. Culegerea noastră, aproape completă, nu a început într-un singur volum. **Addenda** cuprinde articole din afara volumelor proiectate de Ibrăileanu, o selecție de articole de critică și ideologie din tinerețe, ultimul din 1906. Alte articole din tinerețe pe care nu știm dacă Ibrăileanu însuși le-ar fi retipărit (avem motive să credem că republicarea lor l-ar fi stînjenit) am convenit la cererea curioșilor să le dăm într-o addendă finală a ediției, în volumul al X-lea.

— Plecăm de la constatarea că Operele lui Ibrăileanu editate de Rodica Rotaru și dv. sînt o reușită editorială și prefațează o nouă înțelegere a scriitorului. Ceea ce facem e o discuție de principiu în vederea altor ediții asemănătoare, din Ibrăileanu sau din alți critici. Ce ne puteți spune despre colaborarea cu experimentatul editor Rodica Rotaru?

— Fără colaborarea atentă și devotată a Rodicăi Rotaru nu aș fi putut realiza ediția Ibrăileanu. Îndeosebi controlul riguros al textelor, despuierea periodicelor, stabilirea variantelor, a unor note de la sfîrșitul fiecărui volum sînt opera sa. Mi-am rezervat prefețele, notele de subsol și unele note finale. La volumele VII, VIII și IX (sub tipar), controlul textului a fost făcut întîi de mine și refăcut scrupulos de colaboratorul meu. Rodica Rotaru este un editor eminent, printre cei mai buni pe care îi avem azi.

— Tirajul a fost adecvat la scopul ediției? Sociologul Petre Pinzaru ne atrăgea atenția într-un articol apărut în Luceafărul asupra insuficienței cifrei de 2 000—3 000 de exemplare la un volum de Scrieri al lui Arghezi față de minimumul cererilor reale. Pot fi tipăriți scriitorii clasici ai literaturii române, studiați în școală în tiraje atît de mici?

— Îmi pare rău că nu pot să decid în materie de tiraj care, la ediția Ibrăileanu, este nu numai mic, dar și inegal (vol. I — 3 215, II — 2 710, III — 2 615, IV—V — 2 890, VI — 5 120, VII — 3 970, VIII — 3 850). Ediția abia va ajunge pentru cîțiva profesori de literatură română, necum pentru studenți sau elevi care, probabil, vor continua să citească selecțiuni, fragmente în unul, maximum două volume și romanul **Adela**.

— Editorul de texte, fie al literaturii române moderne, fie al literaturii române vechi, care cere un plus de competență și de acribie, sînt edificatorii anonimi ai climatului cultural și literar. Ce ar trebui făcut pentru ca munca lor să fie prețuită la adevărata valoare și edițiile din marii scriitori români să intre într-un ritm normal?

— Editorii trebuie întîi pregătiți la Universitate, unde există un curs special de critică textuală (îl face, cred, la Facultatea de limba și literatura română profesorul Liviu Onu), apoi îndemnați și remunerați în chip onorabil să lucreze.

— Ca alcătuitor al ediției a II-a din Istoria literaturii **lui G. Călinescu, pentru care au pledat mai mulți critici (Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Pompiliu Marcea, Al. Piru, M. Ungheanu) într-o masă rotundă a** Luceafărului **intitulată** Valorificarea marilor lucrări de sinteză **(nr. 10, 6 martie 1976), ce ne puteți spune despre această ediție față de prima, 1941, și de etapa actuală a reeditării istoriei literare călinesciene?**

— Ediția a doua din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** este prevăzută să apară în acest an la Editura **Minerva** în formatul din 1941 cu textul pe două coloane și cu clișee. Textul conține toate adaosurile și modificările introduse de G. Călinescu din 1946 și pînă în 1964, publicate de el însuși în cea mai mare parte în periodice, capitole în întregime refăcute sau chiar capitole noi, publicate, de asemenea, cîteva adaosuri inedite. Aproximativ 300 de pagini dactilo noi se adaugă la cele peste 3 500 de pagini dactilo ale primei ediții. Expunerea faptelor se oprește și în ediția a doua a lucrării în 1940. Viziunea fundamentală a rămas aceeași în general, s-au înlăturat însă erorile și s-au completat datele, analizele, sintezele. Textul, îngrijit de mine, colaționat după manuscrise în editură, însoțit de o prefață și de o notă explicativă editorială, pleacă zilele acestea la tipar. Sperăm ca cititorii să-l aibă în mînă cît mai curînd. Fața de ediția I, a doua ediție reprezintă desigur o formă superioară, mai ales sub raport documentar, dar nu odată și critic. G. Călinescu nu și-a rescris cartea dintr-o altă perspectivă, dar a venit cu numeroase completări, cu restructurări, cu îndreptări, rod al unor cercetări de amploare, îndelungate. Aproape nu există pagină din textul primei ediții în care autorul să nu fi intervenit, o muncă peste care nimeni n-ar fi putut trece, nimeni n-ar fi putut-o nesocoti. Stabilirea exactă a ultimului text voit de autor a reclamat din partea noastră o muncă de aproape doi ani.

M. Ungheanu

Mircea Anghelescu: „Editurile nu acordă destul credit tinerilor“

Urmare din pag. I

tră de cunoaștere. Rolul unui editor în cazul unui scriitor mărunt e mult mai important, căci decupajul său poate pune într-o lumină mai favorabilă scriitorul în cauză: citit, de pildă, în ediția lui Alex. George, V.A. Ureche pare (și este) mai interesant decît îl știam. Sînt încă foarte mulți scriitori de-al doilea și al treilea plan care încă nu au o ediție, nu pot fi deci consultați nu numai de curioși, dar nici de specialiști. Ei trebuie să apară odată și odată, căci altfel cum va revizui criticul sau istoricul literar tabla de valori pe care fiecare generație și-o alcătuiește potrivit vederilor, preferințelor, propriei sale identități? Dar acest lucru n-are nimic a face cu întîrzierea apariției edițiilor din marii clasici. N-am auzit că **Istoria literaturii** a lui Călinescu ar fi fost amînată din cauza lui Mumuleanu, nici volumul V din Caragiale din cauza lui Ralet.

4. Nu știu să existe vreun for de coordonare al edițiilor, și nici nu cred că ar fi bine să existe. Ar trebui însă să existe o coordonare serioasă a activității editoriale, care să împiedice apariția în același moment a două ediții București, cum s-a întîmplat acum vreo doi ani, sau a două ediții Botta, ca acum cîteva zile. Să lăsăm măcar un an între ele, ca să poată profita una de pe urma experienței celeilalte. Această coordonare n-ar trebui înțeleasă ca un patronaj, ca o instanță de decizie, care n-ar putea avea autoritatea profesională necesară, ci emanînd de la un for consultativ, contribuind la instaurarea unui climat de colaborare și informare sistematică între edituri. Această coordonare mai implică, cred, și o proporție însemnată de stimulare, care nu poate veni decît din partea beneficiarului. Și cine este cel mai mare beneficiar al edițiilor de clasici, dacă nu învățămîntul? Nu mă gîndesc la o cenzură deghizată, de felul celei încercate de C. Kirițescu între războaie, ci la funcția stimulativă pe care Ministerul, printr-un organism de specialiști (din învățămînt, din edituri, din cercetare, nu din birouri), ar putea și ar trebui s-o aibă, discret și eficient, propunînd liste de ediții necesare, cercetînd metodologia edițiilor utilizate în învățămîntul de toate gradele, premiind cele mai bune ediții ale anului (căci, altfel, nu vom avea niciodată (și deci nici învățămîntul) edițiile complete ale acelor clasici a căror operă cere eforturi deosebite pentru a fi pătrunsă, cunoscută, stabilită și adnotată (toți scriitorii Școlii Ardelene, în cap cu Budai-Deleanu, Cantemir, o parte a cronicarilor, etc.).

5. Rolul important îl au aici editurile și trebuie să spun că multe din ele, de multe ori, își înțeleg cum se cuvine rolul lor. Am putut astfel publica, în vol. II al **Operelor** lui Filimon, prima versiune integrală a **Ciocoilor** apărută de trei decenii încoace (meritul, repet, e al editurii, nu al meu). Alteori, editurile sînt mai reticente, în paguba cititorului. Am scris recent o prefață la o ediție din scrierile lui Radu Rosetti (făcută de altcineva), cuprinzînd în special **Amintirile** sale savuroase, considerate de Lovinescu drept cea mai importantă operă memorialistică a literaturii noastre. Editura a apreciat că n-ar fi cazul să fie incluse și capitolele despre Al. I. Cuza, nu pentru că autorul, descendent din marea boierime, l-ar discredita pe domnul Unirii, cu care era de altfel înrudit (dimpotrivă, Rosetti îi descrie marile calități sufletești, îi recunoaște curajul și patriotismul, arată marea și justificata sa popularitate etc.), ci pentru că arată, așa cum știm toți, că marele domn avea și mici slăbiciuni, să le zicem sentimentale. Nu e nici un secret aici. Și atunci, nu e păcat de atîtea pagini remarcabile și de mare valoare documentară?

6. Deosebirea dintre ediția unui text „vechi“ (pînă spre sfîrșitul sec. al XIX-lea să zicem) și a unuia nou, cel puțin dintr-un punct de vedere, este fundamentală: nu pentru că textele vechi se scriau în alfabet chirilic sau de tranziție, sau pentru marile oscilații ale ortografiei, chestiuni, la urma urmei, de tehnică editorială, ci pentru că de la sfîrșitul sec. al XIX-lea scriitorul devine conștient, vorba lui Caragiale, că posteritatea îl urmărește de după umăr. El își „compune“ nu numai opera în sine, dar și atmosfera care o înconjoară, biografia, corespondența, declarațiile sale cele mai anodine devin mesaje secrete către posteritate, tinzînd să acrediteze o anumită idee despre el, să contureze o anumită imagine a sa. Sigur, nici istoricul literar, nici editorul nu trebuie să devină un detectiv literar, dar a stabili un text înseamnă uneori o alegere între mai multe versiuni care au fost adaptate fiecare momentului și intențiilor autorului în cauză. Avem încă sub ochi cazul atîtor scriitori care își rescriu, își completează sau amendează opera. A edita un scriitor modern mi se pare ceva principial diferit de a edita un scriitor „vechi“.

7. Cînd noi înșine vom acorda toată atenția meritată acestei probleme, o vom discuta și vom arăta că de calitatea edițiilor depinde o părticică din formația umanistă, deci și ideologică, patriotică, a elevilor de azi, a generației active de mîine, sînt convins că nu vor mai exista nici „dificultăți administrativ-contabile“.

9. Colecțiile de documente, corespondență și reeditările din fondul de aur al publicisticii românești **(Alăuta românească, Dacia literară, Propășirea)** au un rol extrem de important în cunoașterea trecutului nostru literar și, direct, în constituirea noii viziuni a istoriei noastre literare. Numai din acea remarcabilă serie de corespondență G. Barițiu, editată la Minerva de un grup de specialiști clujeni, imaginea culturală și literară a Transilvaniei profund românești din secolul trecut apare cu mult mai nuanțată și mai bogată decît o știam. Dar aceste volume nu sînt numai un instrument de cunoaștere a trecutului, ele sînt și o mărturie de civilizație a prezentului, care își revendică și își valorifică propriul trecut. Iată de ce cred că aceste ediții trebuie continuate.

10. Nu cred că se poate vorbi de existența unui „climat“ în ceea ce privește edițiile de orice fel, ci de inexistența lui. E drept că unele reviste au cronici ale edițiilor dar ele sînt puține; mulți comentatori remarcabili ai edițiilor nu mai scriu (M. Zaciu, Alexandru George, Geo Șerban, Al. Săndulescu) iar pe de altă parte o „cronică a edițiilor“ nu rezolvă totul. Un editor nu are practic unde expune chestiunile controversate ale ediției sale aflate în lucru, nici unde lămuri, comenta, combate, să zicem, unele lucruri de detaliu din ediția unui coleg, deși cred că interesul cititorului pentru asemenea discuții este considerabil. Oricît de mărunte ar fi aceste controverse, ele au întotdeauna și un aspect general, o implicație teoretică. Lungile polemici, atît de instructive și de captivante, la urma urmei, pe tema unor ediții dintre cele două războaie (să ne gîndim numai la cea dintre Ibrăileanu și Lovinescu, din **Viața românească**), astăzi ar fi cu desăvîrșire imposibile: nici o revistă nu și-ar mai sacrifica spațiul pentru asemenea futilități. În chip paradoxal, deși cererea de ediții este mai mare ca oricînd, interesul critic și reflectarea problemelor specifice în presa literară (ca să nu mai vorbim de cea culturală și chiar zilnică), sînt, practic, nule.

cenaclul revistei „luceafărul”

liliana ursu

Salonul de iarnă

Din salonul de iarnă ai venit.
Numai un zimbet al femeii cu chitară te face
să tresari.
Și zambilele mirosind a pămînt reavăn.
Aici, printre puținele obiecte luminate
gîndul iubitei se rotește, ah, vultur
lăsîndu-se tot mai aproape de sîngele tău !

Pe arătura de răsadniță un ban de aramă.
Și tu.
Și muzica de peste riu, nuntașii.
S-au dezghețat și geamurile aurarilor. Apa
picură
adîncindu-le singurătatea.

Piața aurarilor

Cum stăruie zorile curioase la geamurile lor,
brează magică, poeții și aurarii !
În atelierele ascunde din turn distilează fulgii
de nea,
cîmpul cu fragede viorele și aroma citorva
șoapte.
Ale cui ?
Ale cui ?
Ale zeiței cu pasul ușor,
ale fotografului sau vînătorului
pe cînd se pregătesc pentru iubire.
Urmează apoi șlefuirea metalului pînă la
orbire
pînă la pierderea minților.

La ușa lor crește un ied și viața
care-i împinge în riul cel repede
cu păstrăvi fulgerînd ca o amintire visătoarea
carne
și cireșii încărcați de promisiuni pe maluri,
cireșele la care nu ajung niciodată.

Cum stăruie întunericul la geamurile lor
pe cînd breslașii cu un simbure luminos
momesc realul.
Și iedul adoarme pe un nor...

Portret

Să nu vă înșele buzele roșii
sau frăgezimea zîmbetului,
negrul, neantul pîndesc în spatele lor.
Plecată slugă, îngerul dumneavoastră,
doamnelor, domnilor !
Poemul meu nu vă sugrumă,
nu vă suge sîngele.
Primiți-l în casele voastre, pentru dumnezeu !
Dezmierdați-vă inimile cu gîndul
împăcării dintre minte și trup
(două păsări căsăpite sub geam
și pașii umbrei tot mai aproape)
Visam palmieri și delfini.
De ce m-ați trezit ?

Urme

Metalica lumină a începutului de an ! mi-ai
spus
pe cînd îmi priveai chipul de aproape.
În oglinzi scînteiau ramuri de brad, pădurea
în care
am călcat prima zăpadă și toporișca cum
sclipea
în mîna neînmănușată !
M-am întins pe trunchiul rece.
Amîndoi, obosiți, ne ascultăm tăcerea.
Și-am început să-i număr anii ;
pînă aici sînt 30, o fișie de lemn dezvelită,
cu cercuri mărunte, șterse de timp și acum de
nînsori.
Mi-am lipit obrazul de anii mei răcoroși.

Tu culegeai căline.
Pe peticul de zăpadă din jur, în tiparul
bocancilor tăi
sîngerau cîteva bobițe, o fărîmă de viață,
tandră lumină !

O zi de iarnă

M-am aplecat să beau. În fîntînă firul de apă
abia respira
și lîngă țeava ruginită cuibul de iarbă atît de
tînăr
și fraged sub cupola groasă de gheață.
Șuierul trenului departe, în vale, s-a
suprapus
pe senzația de frig și fierbinte din gură.
Măartea, poate la fel, pe orice clipă a vieții.

O zi de iarnă, o zi de vară : același suflet,
aceleași cuvinte, aceleași obiecte de numit ;
numai filfiitul rațelor sălbatice deasupra
riului verde
le separă.

— *Irinei* —

adrian pintea

DARUL CONVERSAȚIEI

Daphne, doamna din jaluzea, mă strigă cu grosul ei glas cristalin :
— O nouă zi, Roberto !

V-am mai spus că mă poreclește în fel și chip. La optsprezece ale lui decembrie eram sau oricum mă numeam Antonio și mă călcase pe bătături prințul Serbiei, în timpul unui bal zăpăcit.

— Ce fac, cine sînt, de unde și pînă unde ? întreb, ca să știm cum stăm, în vreme ce îmi trag pantalonii și îmi aprind țigarea.

— Te numești Roberto și ești cavalerist. Mă iubești, deși uneori mă strigi Alsa, care este numele calului tău. Eu îți iert micile gafe de husar și te aștept mereu, iubitoare.

— Mor în vreun război ?

E bine să știu tot.

— Poate, mai spre seară... Am să-ți caut ceva frumos.

Îmi plac caii.

— Bine, ai să mori într-un galop nebunesc, în cimp, la lumina nehotărîtă a apusului de soare.

— Rival ?

— Doamne ferește ! Mă faci să roșesc și nu mai am vîrsta colorărilor...

— Duel ?

Mai degrabă.

— Aș prefera.

— Bine, mori puțin după apusul soarelui, într-un duel cu sabia, în cringul de lîngă castel.

— Perfect, e o zi întreagă pînă atunci, aș bea o cafea...

Daphne se uită pe fereastră, cuprinsă de una din subitele, incomparabilele ei melancolii. Are un chip frumos, care se găsește și într-o fotografie cam uzată din hol.

Afară e o zi obișnuită, de o frumusețe cumsecade, puțin soare pe trotuar, o zi lucrătoare.

— Aș bea o cafea, Daphne...

— Du-te, spune ea cu ceva șfișietor în glas.

Trebăluiesc prin bucătărie, simțindu-mi sufletul plin și jucîndu-mă cu chibriturile. Afară sunt întinse rufe cafeaua dă în foc, totul e minunat. Mă întorc să beau cafeaua în prezența ei. Sorb de două ori în liniștea camerei mele, care tace cînd trebuie.

— Ești tristă ? întreb, fumînd și bînd cafea.

— E timpul să lămurim cîteva lucruri, spune Daphne, oftînd.

— Ce ai ?

— Îmbătrînesc, spune sec doamna din jaluzea. Pun cafeaua deoparte. Nu e simplu.

— Am spus „îmbătrînesc" !

— Am auzit, Daphne...

— Te-am rugat să nu-mi spui pe nume cînd sunt tristă !

— Iartă-mă, Daphne...

— Ei ?

— Ei, ce ?

— Ți-am spus ceva aproape sfișietor, ce dracu'...

Eu am o anomalie în loc de suflet.

De opt săptămîni stau închis în casă și singura care se încumetă să-mi ție de urît e ea. Îmi propune, în fiecare zi un destin formidabil, și mai ales nou, astfel că nici o zi nu seamănă cu cealaltă.

Ceea ce mă leagă însă cel mai mult de ea este faptul minunat că este dăruită cu darul conversației.

Puțini oameni se pot lăuda cu asta. Dar ea ? Care nu e decît închipuirea mea căznindu-se să scoată la liman restul de suflet pe care mi l-au lăsat părinții mei moștenire, în loc de pămînt în deal sau loc de casă...

— Daphne ce-o să se aleagă de noi doi ?

— Praful.

Ha ! De cînd a aflat că îmbătrînește, Daphne a devenit promptă.

— De două săptămîni n-ai șters praful... Te-am învățat că jaluzeaua e o mobilă pretențioasă.

— De două săptămîni mă gîndesc, nu puteam face asta cu cîrpa în mînă !

— Aia nu e o cîrpă ! E cămașa lui Alaric, smulsă de vîntul turbat din noaptea în care m-ai furat de la părinții mei armatorii... Alaric ne-a ieșit înainte într-un cring, a oprit calul nostru din galop cu o singură mînă și ne-a întrebat unde mergem. Noi, cu cămașa lui în mînă l-am mințit că ne ducem să-i îngroșăm cămașa sub un drum ca să nu-i piară mirosul de războinic, deși noi nu vroiam decît să fim singuri undeva, ca să ne putem iubi.

— Cînd te-am furat eu pe tine, Daphne ?

Dar sunt atent. Mai știi ? Oi fi făcut și asta. De unde și cum aș putea ști mereu tot ce am făcut și n-am făcut în viața mea ? Bine sau rău ? N-aș putea jura că n-am furat-o într-adevăr pe Daphne, chiar fără să știu. Că părinții ei nu erau doi armatori de vază dar cam plîngăreți din Rotterdam sau Calcuta. Că n-am cinat cu despotul Veneției și a doua zi, mahmur, nu m-am certat în piață cu Lucreția Borgia, că nu mi-am pierdut portofelul cu onorariul pentru mers pe sîrmă la Viena, sub copitele cailor lui Ginghis-han, într-o periferie din Constantinopol...

— Cînd te-am furat eu pe tine, Daphne ?

Chipul ei e grav. Pustiul dezamăgirii. Cele două cute subțiri din jurul gurii se string încet. Gustul adevărat al vieții i-a închis ochii. Amărăciunea binecunoscută a acelui gust.

— Daphne Daphne, ce-i asta ?

Ochii închiși se string și mai tare.

— Daphne, termină cu prostiile.

Nimic.

— Te rog.

Ptiu ! Iar o luăm de la capăt ! Certurile noastre străvechi, reproșurile, mînia, lipsa de milă și de judecată, oboseala...

Nu există decît o soluție : Ea să plîngă și eu să povestesc mai departe despre noi doi.

Cum v-am spus, ceea ce iubesc la ea, este incredibilul dar al conversației. Capricioasa, intransigenta, lasa, iremediabila, definitiva Daphne !... (Nu mai boci ! Mă enervezi !).

Eu am o anomalie în loc de suflet, de aceea e periculos să leg conversații. Ar fi un curaj stupid. Intri în vorbă, te apuci să crezi că cuvintele înseamnă ceva și pînă la urmă te pomenești vorbind despre ceea ce nu interesează pe nimeni : despre tine. Greșala sare în ochi, ce de lucruri mai sunt de tăcut pe lume !

Conviețuirea mea cu Daphne ! Stranie și confortabilă, la urma urmei. Foarte potrivită pentru meseria mea. Vin noaptea tîrziu fumegînd de trenuri, gări, praf și o găsesc întotdeauna trează. Ea, de altfel nu doarme niciodată. Cum ar putea ?

Îmi reproșează uneori lungile mele absențe. O înțeleg, dar nu pot face nimic pentru că atunci cînd trebuie să plec plec și mă întorc cînd trebuie să mă întorc. Am o meserie și o viață ca o haină. Doi deodată nu pot intra în ea. Cine a încercat, a asurzit.

(Daphne, pentru numele lui dumnezeu, nu mai sughița în halul ăsta !... Am ceva de formulat, exprimat, demonstrat ! Taci, da ?... Mersi.).

Deci, cine a încercat a surzit. Am și acum cîteva iubite de pe vremuri, astăzi sunt toate puțin surde. Au încercat să intre în haina cu pricina după prostul obicei de a iubi prin efracțiune. Mă rog, un timp era bine, era cald, năduseam frumos, ne mai ajuta și peisajul, ne închipuiam că nici de văzduh nu mai aveam nevoie, necum de hrană... Dar, pocinogul naibii, cînd ne era lumea mai dragă, se apucau să pocnească cusăturile. Piriitul colosal cu care se termină dragostea noastră le-a asurzit pe rînd. Azi, întîlnindu-le pe stradă sau la vreo petrecere timpită, le spun „salut" la urechea stîngă. Am observat că surzenia cu pricina le dă o seninătate pe care nu o aveau înainte. Se uită la mine cu ochii măriți și cu surîsul păpușilor din magazine...

Ciocnim poate un pahar și clinchetul scurt ne picură în ureche mieros și străin, ne urăm noroc și fericire, eu urez și cite un aragaz nou sau un divorț reușit și drăgălaș, pe urmă plec trintind ușa, cu mîinile la spate, ca Napoleon, elucidat asupra faptului că iar am vrut marea cu sarea ceea ce e cam mult. Ori marea, ori sarea. Atunci sarea.

Acum opt săptămîni a fost ultima dată cînd tunci sarea.

Daphne spune că am făcut o alegere bună.

Daphne este norocul meu, pe care mi l-am făcut cu mîna mea. (O fi adormit ?

Îmi aprind o altă țigară și trag cu coada ochiului spre jaluzea. Nu doarme. Privește distinsă, resemnată, în susul străzii. Știe că atunci cînd mă apucă dorul de vorbit de unul singur nu există nici măcar șansa unei ciondăneli zdravene. Ce profil superb, ce git subțire, ce cîte și mai cîte are ea ! Hm...).

Nu mă întrebați ce meserie am. Tot ce vă pot spune este că seamănă cu un fel de ambasadă în căruță. Cam bat drumurile. Mă întorc ostenit, uneori dezamăgit de tot, uneori convertit cu furie la lene, visînd la lene ca la o frișcă, alteori doar mai necăjit decît toate astea la un loc, intru în casă, îmi azvîrlu pe pat geanta mea de piele cu o sută nouăsprezece buzunare și zîmbetul suspect cu care îmi ciștig pîinea.

Doamne, ce m-aș face fără Daphne ?

Strigă emoționată de dincolo, inima ei formidabilă bate prin zidul de la baie, repede și fierbinte, de atîta drag e în stare să cadă din jaluzele și să-și rupă naibii ceva !...

— Ai venit ?! Animalule, criminalule, imbecilule...

Nu vă puteți imagina ce poate fi la gura ei.

Gura ei mi-e dragă, am desenat-o odată cu săpunul pe oglinda de la baie.

Mă uit în jur și imediat mă prefac că mă uit în jur. Casa asta e ca o poșetă de pe vremuri, să știi în ea doar o pereche de mănuși uzate... Sau o mănușă. Poți să-ngheți de-atîtea ginduri agățate de pereți...

Între timp Daphne mă improșcă cu injurături, plînge și e fericită.

O las să tipe pînă obosește. Îmi aprind țigara, trag două fumuri, îmi urez singur bun-venit în gînd și, pînă la urmă, șoptesc cît pot de încet :

— Daphne, fără tine n-aș putea trăi...

În liniștea care urmează îmi scot cizmele, îmi dezmorțesc degetele, îmi scot rufele murdare și le arunc la rufe murdare într-un coș de nuiele, peste care a plouat odată o noapte întreagă, pentru că mîroase a stină părăsită. Apoi îmi torn ceva tare într-un pahar cu gradul de sergent. I-am acordat acest grad pentru că, de cînd îl am a căzut de șapte ori și nu s-a spart.

Sergentul se golește repede și rămîne gol, în poziție de drepți.

Eu mormăi, cu gura arzînd :

— Repaos.

Sergentul se execută, apoi își toarnă singur o porție în cap.

Hm... Pe sergent îl bănuiesc de flirt cu Daphne, deși cred că ideea asta e o aiureală. Oricum, n-ar trebui să mă supăr : Daphne rămîne atîta timp singură și sergentul e atît de bătrîn... El vine dintr-un serviciu de vin de pe vremuri, cînd obiectele de veselă aveau o foarte mare importanță și plăteau asta printr-o rezistență uimitoare, greu de înțeles astăzi. Evantaiele acelea cu boa negru și minerul bătut în perle, fumul țigărilor de foi uitate prea aproape de el, voalul care l-a atins pe obraz într-o seară de martie, clinchetul maiestuos pe care îl avea atunci și pe care azi nu mai reușește să-l reproducă, acestea sunt amintirile sergentului meu.

Citeodată îl găsesc prăfuit și singur. Abătut. O dungă de praf doarme pe buza lui, ca un avertisment, ca o învățătură simplă și grea.

Sergentul se poartă frumos și corect. Nu-i pot reproșa nimic, înafară de melancolia lui incorigibilă.

— Atențiune ! strig.

Bocancii lui pocnesc conștiincios. Doi bocanci șcliobtori, lucind ca briciul fostului prinț care locuiește în curte și se bărbierește afară în ziua în care ia pensia.

Cronica cenaclului

Luni 14 aprilie, orele 17 (trecute), într-una din sălile Ateneului Tineretului, devenită curînd neîncăpătoare, s-a desfășurat ședința de redeschidere a cenaclului literar al revistei **Luceafărul**. În cuvîntul de deschidere, Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef al revistei, mulțumește celor prezenți pentru a fi ales, între vremea frumoasă de afară și ședința cenaclului, pe aceasta din urmă și vede aici un semn de prețuire. Apoi anunță prezența invitaților de onoare, poeții Gheorghe Pituț și Romulus Vulpescu, pe care îi roagă să citească din creațiile lor recente. Emoționat ca un debutant, Gheorghe Pituț recită o scurtă poezie, subliniată cu vii aplauze din asistență. Mereu în vervă și bună dispoziție spirituală, în inimitabilul său stil colocvial Romulus Vulpescu vorbește de tradiția cenaclului **Luceafărul** și recită apoi o parodie dedicată lui Marin Sorescu și un fragment inedit de autentică vibrație patriotică, din poemul său **România**. Sala aplaudă entuziasmată. Nicolae Dan Fruntelată îi invită „să intre în foc" pe tinerii Mircea Stâncel din Alba Iulia și Adrian Pintea din București. Primul citește două cicluri de poezii, al doilea, proză scurtă. Pe parcursul lecturii sala își manifestă deseori satisfacția. Urmează discuțiile, deschise de poetul Gheorghe Pituț. Acesta apreciază că debutul pe 1980 al cenaclului s-a produs sub cei mai favorabili auguri. Cei doi tineri care au citit i se par a fi talente incontestabile. Poeziile din primul ciclu al lui Mircea Stâncel sînt considerate mai valoroase. Reia, de aici, cîteva versuri care l-au impresionat în mod deosebit. În legătură cu al doilea ciclu, Gheorghe Pituț crede că se pretează mai puțin unei ascultări în cenaclu și mai degrabă lecturii în intimitate. Prozatorul Pintea este o surpriză. Descoperă în cele citite influența asimilată a lui Borges. În încheierea intervenției sale, îi felicită pe cei doi „combatanți" și-și exprimă speranța unui apropiat debut editorial.

Următorul vorbitor, Florin Grigoriu, într-un limbaj metaforizant remarcă în poezia lui Stâncel „lucruri adînci, de mare frumusețe" (Acuză emoția) „o poezie legată în toate încrengăturile sale". Prozatorul i s-a impus prin darul său actoricesc, ironie, umor și, totodată, gravitate. „A fost ca o călătorie cu trenul" (mă rog) conchide vorbitorul. Lui Gabriel Tudoran i-a plăcut în special prozatorul. Îi consideră pe amîndoi „tineri de mare talent și mare viitor". Criticul Dan Alexandru Condeescu subscrie la laude și adaugă cîteva observații. La poet, un anumit tradiționalism în lexic îi amenință imaginile poetice. Totodată, obstinația muzicalității i se pare a fi o primejdie stilistică. Proza lui Adrian Pintea este „un poem în lectură modernă, oscilînd între ironie și sentimentalism". În această direcție, a lirismului autocenzurat, vede calea pe care prozatorul trebuie să o urmeze.

Pentru Ion Popescu (impetuos dar confuz în intervenția sa) poezia lui Mircea Stâncel nu este tradițională, ci aparține doar spațiului tradițional transilvan (sic !). Îl sfătuiește pe poet să continue în stilul celui de-al doilea ciclu citit, pentru că aici reușește „compactizarea limbajului". Pe prozator îl privește cu neîncredere (dar prozatorul pe el ?) preferindu-l în ipostaza mai veche de poet. Apoi „legea personanței" a lui Blaga, „spațiul mioritic" al lui Blanchot, Lampedusa, etc.

În încheierea discuțiilor Nicolae Dan Fruntelată apreciază pozitiv valoarea celor doi protagoniști, mulțumește invitaților de onoare și tuturor celor prezenți, asigurîndu-i de dragostea și generozitatea conducerii cenaclului.

În ultima parte a serii profesorul Paul Agarici a oferit un spectacol **diason** (muzică, versuri, imagine color pe diapozitive). Un limbaj nou, care se bucură de o audiență din ce în ce mai largă.

V.F.M.

teatru

Festivalul de teatru contemporan

Ambiția principală a Festivalului de teatru contemporan de la Brașov este de a aduce pe scenă, într-o derulare reprezentativă, partea cea mai importantă a dramaturgiei de astăzi — românești și străine — prelucrată în cele mai interesante spectacole jucate pe scenele noastre. Să reamintim, într-o paranteză, că este vorba prin regulamentul manifestării, de producțiile dramatice ale ultimilor zece ani.

Sigur, întreprinderea este incitantă, dar și oricînd susceptibilă de amendamente. Ceea ce, după ediția-a, acum, a treia ediții s-a putut observa foarte bine. Dar, făcînd gestul liniei care să adune pe cele bune și pe cele mai puțin bune, prin cea mai simplă aritmetică ajungem la o diferență clar în favoarea lucrurilor pozitive.

Lăsînd însă bilanțul și statistica de o parte, să ne oprim la recent încheiata ediție. Spune mult faptul, și cu asta trebuie să începem, că pe scena manifestării de la Brașov s-au urcat lucrări ale unor condeie de autoritate ale literaturii dramatice românești: D.R. Popescu („Muntele"), Horia Lovinescu („Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă" — într-un serios spectacol al Teatrului german de Stat din Timișoara), Sütö András („Florile unui geambaș"), Romulus Guga („Evul mediu întîmplător" — într-o incitantă montare a Teatrului Mic din București), Paul Everac („Un pahar cu sifon"), Tudor Popescu („Cuibul" — în inedita regie și interpretare a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț) și, în premiere absolute, Marin Sorescu („Pluta Meduzei", cu devotament interpretată de Teatrul „Valea Jiului" Petroșani) și Fănuș Neagu („Soica de lemn").

În ciuda acestei revărsări de talente dramaturgice autohtone, Premiul pentru cel mai bun spectacol prezentat în festival a revenit comediei bulgarului Stratiev, „Haina cu două fețe" montată de Alexandru Tocilescu la Teatrul „Giulești" și ex-equo piesei „Soldatul necunoscut și soția lui" de Peter Ustinov pusă în scenă de Eugen Mercus la Teatrul dramatic Brașov.

Se poate înțelege de aici că montările cu piese românești n-au dat satisfacție deplină. Personal, cred, că printre unii oameni de teatru stăruie încă un fel de inapetență (nu zic refuz) în fața noului, ineditului, în fața unor încercări și reușite mai puțin întîlnite în dramaturgia românească de astăzi.

Oricum este meritul festivalului de a face propuneri și selecții cît mai interesante (am dori și mai diverse), este meritul său de a confrunta experiențele actuale cu publicul, cu excelentul public de la Brașov în primul rînd, care a salutat manifestarea într-un emoționant ropot de aplauze și într-un număr impresionant. Și va fi meritul său și în viitor de a convinge că s-a situat cu adevărat în avangarda teatrului contemporan românesc, adică avînd acea necesară putere de a deschide perspective.

Ermil Rădulescu

film

Absența afinităților elective

Din ediții mai mult sau mai puțin „definitive" operele scriitorilor noștri, clasici sau contemporani, ajung cu o viteză demnă de cauze mai bune pe marele ecran. Numai în acest an, aproape jumătate din premierele românești au avut drept sursă de inspirație proze semnate de **Eugen Uricaru, Camil Petrescu, D.R. Popescu, Liviu Rebreanu.**

Supus unei ambițioase operații de echivalare filmică în urmă cu un an **(Oglinzi paralele**, regia : **Mircea Veroiu)** romanul **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război** inspiră o nouă peliculă cu rezultate departe de ceea ce se poate aștepta de la o transpunere fidelă fie literei, fie spiritului operei autorului ecranizat.

Sergiu Nicolaescu își marchează distanța (fără intenții polemice) față de opera lui **Camil Petrescu** prin intervenții în structura epică a romanului, în onomastica personajelor schițînd cu dificultate eroi complementari handicapați de lipsa justificărilor dramatice. Mai mult, păstrînd pasaje întregi din roman, cineastul le însăilează cu întîmplări în care psihologiile apar modificate, în care accentele analitice sînt total ignorate, iar amara luciditate a lui **Ștefan Gheorghidiu** (rebotezat **Tudor Gheorghiu**) se transformă într-o dezolantă și mediocră suferință.

Inefabilul mixaj de ficțiune și autobiografie conținut în proza semnată în urmă cu 50 de ani de **Camil Petrescu** este înlocuit cu un scenariu, din care lipsesc trimiteri la **Pădurea spînzuraților**, flagrante erori de documentare istorică, mutații străine personajelor clocotitoare de idei și pasiuni.

Tensiunea intelectuală, pătrunderea analitică, aspirația spre esențe, refuzul unei societăți mercantile și revolta în fața ororilor războiului, coordonate superioare ale prozei **Ultimei nopți** nu-și găsesc echivalentul cinematografic în realizarea semnată orgolios de **Sergiu Nicolaescu** în triplă calitate de regizor, scenarist și interpret.

Aparența unei viziuni personale asupra operei lui **Camil Petrescu** trădează în fapt o totală inaderență, o lipsă de înțelegere a cineastului față de romanul remarcabil prin deschiderea de fond și formă impusă unei fertile perioade a culturii românești.

Refuzînd esențele literaturii lui **Camil Petrescu**, cineaștii care au încercat să ofere spectatorilor echivalențe filmice au rămas cantonați mai ales în sfera epicului de suprafață ajungînd rar sau deloc, la autentice afinități elective, necesare în cazul ecranizărilor.

Filmul, rămîne o posibilitate ratată a dificilei opere de echivalare cinematografică a literaturii naționale, o lecție cu suficiente semnale de alarmă pentru amatorii adaptărilor cu orice preț. Prețul poate fi riscant, mai ales în planul educației culturale, care trebuie să ofere, mai ales tinerilor, valori de referință și nu parafraze mediocre, încărcate de artificii străine artei adevărate.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Aprilie

Se pare că totuși a venit și primăvara. Nu de altceva, și în nici un caz datorită „buletinului meteorologic", dar simțim cum ni se încălzesc deocamdată privirile. Unii dintre noi se uită chiar și la cer, ceea ce este de-a dreptul extraordinar. Înmuguresc copacii, dar înmuguresc în palmele unora lăstarii bitelor din toamnă. Pînă și statuile par să se desmorțească, iar cele vii se scutură blînd de elogiile de circumstanță ale idolatrilor. Bate și vîntul — un vînt înnoitor, s-ar spune, de primăvară, care pe cei mai imprudenți dintre noi îi face să răcească. Soarele, pînă și soarele apare la prînz, luminîndu-i pe cei ce-l observă, între atîtea alte preocupări importante. Sînt semne certe de reînnoire a naturii, de reorganizare a parcurilor și de reciclare a pensionarilor. Sînt semne care apar cînd nu te aștepți, peste tot, în cele mai înguste unghere ale tabieturilor noastre. Iată numai unul : astăzi, cînd deschidem televizorul, tragem perdeaua ca să nu albească lumina zilei micul ecran. Sau transmisiile sportive: le putem vedea în liniște miercurea, la o oră după terminarea serviciului și nu înainte ca pînă acum. Sau serialele... Primarul a murit singur și mai repede decît ne așteptam, făcîndu-i loc unei adaptări care se anunță din primul episod ca fiind excelentă : „La răscruce de vînturi". Onedin se apropie de clipa cînd va reintra în docuri, deși de la un moment dat încurcăturile familiei par să fie cel puțin interesante. S-a terminat și „Lydia", un film ca o carte poștală de sărbători, a cărui muzică ne-a făcut să ne amintim cu nostalgie de fanfara din chioșc. Au mai fost și filme la care am preferat să citim dialogurile și au fost filme la care am preferat să ne plimbăm. „Popeye marinarul" ce ne mai readuce cu picioarele pe pămînt duminică de duminică, descreținîndu-ne frunțile, mai ales că este vremea spanacului. Pe programul 2 (de ce aici ?), tot pentru copii, apare o excelentă adaptare — parodico-instructivă după „Ocolul pămîntului în 80 de zile". Și tot pe același program (și tot de ce ?) apar și niște documentare de explorări și ascensiuni excepționale, în marea lor majoritate producții ale studiourilor engleze. Se observă de altfel în ultimul timp o mai mare diversificare a acestui program care îi creează în sfîrșit un profil, scoțîndu-l din anonimatul rulărilor. De aceea poate ar fi bine să ne gîndim că totuși audiența pe acest canal este restrînsă, și că, în funcție de valoarea lor, emisiunile programate aici ar putea fi, dacă nu date în premieră pe 1, măcar reluate pe acest post. Gîndurile noastre se îndreaptă, în același sens, spre unele emisiuni culturale care își pierd orice sansă de influențare și de educație publică, mai ales cînd „concurența" programează la aceeași oră film sau meciuri de fotbal. Totul depinde însă nu numai de cei care programează, ci în primul rînd de autorii acestor emisiuni, de ambiția și de pasiunea lor pentru profesie. O ambiție fără de care unii îmbătrînesc mai repede, iar alții mai încet, sunînd sau coborînd cele două trepte ale programului, o pasiune fără de care nu înflorește nimic în jurul nostru.

Iulian Neacșu

cenaclul revistei „luceafărul"

Îmi torn din nou il dau peste cap și il pun la loc pe măsuță.

— Cum s-a comportat in lipsa mea ?

Zvicnește din piciorul sting și așteaptă.

— Doamna a simțit acut lipsa dumneavoastră. A dat deseori semne de tristețe, de altfel semne inconfundabile, iar in ziua de nouă octombrie a vărsat lacrimi vizibile. A vorbit de una singură, declarind in repetate rinduri că s-a săturat pină-n git de așteptările astea, iar într-o seară doamna a cintat romanța cu in-taverna-din-port-invechită-și-murdară-sorb-o-țigară-etc... In general, v-a așteptat.

Corectitudine de delator sau de meteorolog.

Imi umplu din nou sergentul și mă gindesc la viața mea. In același timp viața mea se gindește la mine.

Daphne a descoperit că afară a inceput să plouă. Asta da tentație serioasă ! Stropii sunt mari. Totul pare neașteptat și bun, iar strada se inclină sub acest eveniment, ca o frunză. Ce vreme de cerut iertare !... Vintul bate ușor și binecrescut. Deci, plouă...

Daphne își lasă obrazul pe umărul meu drept, in locul cel mai frumos din corpul meu, clinul dulce dintre umăr și git. Acolo au loc intotdeauna impăcările.

— Iartă-mă, Daphne,.. Pur și simplu am uitat. Că te-am furat, și toate celelalte. Pur și simplu, am uitat...

— Memoria unor astfel de intimplări nu e datorie, ci un dar... șoptește Daphne, răvășită incă.

Daphne respiră cald. Dacă odată cu fiecare respirație ar pleca ceva din ea cu timpul ar ajunge atit de mică incit aș putea să o iau cu mine peste tot, cuibărită între umăr și git, așa cum își purtau strămbunii mei șoimul de vinătoare pe pumnul inmănușat... Daphne este și șoimul meu de plimbare, prin toate cite se intimplă pe pămint.

In ziua in care am ințeles că dacă nu am pentru ce trăi trebuie să am bunul simț de-a-mi confecționa ceva care să ție loc de asta, Daphne, care simte totul și imi poartă cu incăpățînare noroc, m-a certat ingrozitor.

— Nu țipa la mine !

A fost cam tot ce am putut spune in apărarea mea. Nu suport să se țipe la mine. Eu țip deseori, dar atit ! Mai era și trei dimineața, mă apucase și mindria, n-aveam nimic de băut in casă, de două ore dăduse și gerul, noaptea se apucase să scrișnească afară și nu puteam dormi.

— Taci ! striga ea. Tu ești Roberto, și Antonio, și Por-Împărat, și contele Alcazar, și Niels Bohr... Asta obligă ! N-ai banii potriviți să te cumperi singur din raftul ăsta in care te imping mereu lenea și lașitățile tale dragi iți lipsește niste mărunțiș esențial, ei bine, te cumpăr eu ! Eu !

— Zbieri degeaba ! Ce ai tu de vindut ? Amindoi suntem lipiți, Daphne, nu mai face pe nebuna !

Căutătura ei, pentru că numai privire nu se poate numi cind se infurie, mă ingroapă de nouă ori, ca pe zmeul din poveste.

— Vind ce n-am avut niciodată !

Apoi, in șoaptă :

— Aș lua un preț bunicel...

— Și eu, am mormăit.

Noaptea scrișnea din ce in ce mai tare. Amindoi eram palizi și ni se uscaseră buzele. Ne-am aprins țigări, am tăcut. Ea a plins, ca de obicei. Stins, fără să vrea să fie auzită, ca un cline bătrin intr-o piață de păsări...

In cele din urmă, chinuiți, ne-am culcat. Ametit inrăit, cu gustul marginii in suflet, am indrăznit :

— Daphne... ?

Mi-a răspuns fără ură, pe gînduri, maternă :

— Ce-i ?

— Aș visa ceva bun...

A tăcut. Brusc, scrișnetul nopții dispăru. Din bucătărie veni un aer cald, ca și cum fereastra s-ar fi deschis singură spre un alt anotimp.

— Bine, a șoptit.

M-am cuibărit in pernă, așteptind.

— Te numești Siato și ești duce de Bacara. Calul tău se numește Ulm. In pas ușor, uitați de griji, vă indreptați spre casa unui jude hitru și prieten, pentru a primi din marele lui sertar secret o scrisoare. Sertarul e scorojit de căldura focului din cămin. Trei meșteri nepricepuți sau prea tineri din Galia au așezat scrinul prea aproape și au plecat veseli mai departe. Scrisoarea este de la frumoasa Altunia, prințesa ținutului de nord...

— Nu ! am gemut.

— Bine, atunci o scrisoare de la Nimeni...

— Nu !

Lacrimile imi intrau in gură, sărate.

— Bine. Atunci mergeți doar să primiți un pahar de vin negru și cald, in loc de orice sfat folositor in viață.

— Cum e pădurea ?

Liniștea pornea spre mine, știam că va poposi in primul rind sub frunte. Somnul.

— Pădurea e frumoasă... Se uită la voi. Frunzele cad, calde, ca intr-o conversație cu cineva pe care nu l-ai mai văzut de mult timp... Vreascurile troznesc lung, pe urmă tac... Au crescut ciuperci, o fi plouat de curind...

— Cit mai e pină la casa judelui ? Mi s-a făcut sete.

— Cit vrei tu...

— Bine, atunci miine...

— Miine. Noapte bună, iubitul meu...

Buna mea Daphne, adorm mereu inainte să-ți spun și eu noapte bună.

În rouă septembrie-i întrezărit

In rouă septembrie-i intrezărit,
Umbrele alunecă in tău.
Porumbul – soare inmugurit
Se inalță sub călciiul tău.

Porumbul in văzduh il scalzi,
Inaltul trunchi latent, peren.
In spicul lui ca de umeri calzi
Tresar viltori sfioase de polen.

Știu, din stele cumperi apa,
Porumbul intră in cuvinte.
C-un gest sfielnic cureți sapa
Nu de pămint ci de morminte.

Mergea la oraș, era rouă

Fetei plecată de la sat

Mergea la oraș, era rouă,
Peste punte am văzut-o cum se-nălța,
Cum sinii ei se-mbărbătau de lună
Crinul din mină o echilibra.

Pășea incet umil crescind,
Nu peste riu ci inspre timple,
Genunchii grijind și-i rotunjea
Ca nimic să nu se mai intimple.

Ieșeam de undeva din adinc,
Singele meu o striga in tăcere.
Fără să mă vadă s-a oprit
Atinsă de crin cu putere.

Adevărul se pierdu in adincuri
Și totul era cuprins de tirziu.
Dar trupul ei trecuse mult,
In cealaltă parte de riu.

Prințul

griul alunecă secerea lunii s-o fure,
dar secerea nu e sus, e in tău.
prințul vine rănit din pădure
sprijinit in razele calului său.

de ceară tirzie e dimineața,
cu flacăra ei născută de vint.
lui de-acum i se-ncrețise fața
privea mereu spre pădurea de-argint.

ziua pășea umbrind și el drept,
vine sprijinit in lumină s-apună.
rana lui se-ntinde prin piept
versul o duce pină aproape de lună.

trupul e palid și talpa ușure,
ating trandafirii ce azi nu mai sint
prințul coboară din deasa pădure
și parcă urcă in albastru mormint.

el tace versul lui o să vină,
arată pe ascuns un straniu inel.
eu il văd de pe-o altă colină
sau mai aproape ori poate din el.

Reîntoarcere

Ni se face de vreun august dor,
De vreo Cimpie veche, de vreo stea.
Și umbra-i scumpă vara pe ogor
Ai da un minz de-o lună pentru ea.

Un braț de Mumă rar să te cuprindă,
Sau rece șal ce vine dinspre ani.
Umbra aceea-i ca o doină blindă
Invățată numai cu țărani.

Acele oase venite să indure,
Rugul visat de alți Martiri.
Umbra-n taină să vină să te fure
Din foșnetul metalelor subțiri.

Să ne intoarcem deci in clipe rare,
Ca-n templul unui mit păgin.
Să mergem deci inspre un cimp pe care
Se scurge umbra dintr-un stog de fin.

Ca o brazdă...

Ca o brazdă vine dimineața,
Cind sub gresii coasele se zbat.
Atinge ingerul finul cu fața
Finul iarna rămine neschimbat.

Pe roți de cauciuc tirziu se mută,
Sub șoproane finul călător.
In haina asta atit de cunoscută
De veșnicie i se face dor.

O, nimeni nu va fi acel
Ce știe unde umbra alunecă, dispare...
Desfaceți finul și priviți in el
Ce spaimă veți vedea și cit de mare ?

Flăcări de seară

in calea țăranului
a existat intotdeauna
un deal pe care niciodată
n-a putut să urce pină
in virf, cei care au

mircea stâncel

indrăznit, din umerii
lor s-au desprins aripi
ce nu incăpeau in văzduh

sămănători de piine și
de pace, plugari și ostași
deopotrivă au fost, plugul
cel pașnic și cel neinvins,
in timpla pădurii vechi
o, coarne de cerb rătăcite
pe cimp lingă forma se-
minței, o, coarne de cerb
trase de bouri și iată
tema lanului, esența ;
acum boabe de fier, mai
tirziu alte noi teme
apoi pietre albe, intiile
dintotdeauna limite ale
hotarului-deal, ale inimii
văi, „pină aici" se spunea
mereu, „pină aici", moșiile
curțile, tăioasele movile
iată nențelegerea, cearta
ascunsă și crima pe urmă
sint toate faptele pietrei
de hotar, ale moviliței,
dar gura seminței a născut
blestemul, cartea dintii și
nouă piatră de hotar, movilă
plutind in văzduh, prinsă

nici o armă nu se poate
măsura cu plugul, plugul
cel tainic din care sar
brazdele ca un măr, ca o
aripă

In calea țăranului
a existat intotdeauna
un deal pe care niciodată n-a
putut să urce pină in
virf dar toți incer-
cau să-l cucerească nu
cu armele ci cu semințele

bobul de griu care
ară cu plugul lui veșnic
ară lumina, timpul ne
ară trupul pină la urmă,
jivinele așteaptă rodul
și pietrele așteaptă
rodul cel nou, apele-s
mai curgătoare la aprin-
derea rodului nou
plugul bobului de griu
tema cea veșnică a
satului dintre dealuri

toți incercau să cuce-
rească dealul unii se
aprindeau pină sus și
flacăra rămînea nestinsă

se pot vedea și astăzi
flăcări de seară,
pe dealurile Tranzilvaniei.

Prea multe gresii ?

Ierburile moi, Fecioare adulte,
Glezne de bărbat pustiu visează.
Sint astăzi gresii tot mai multe
Și coasele se ard se-mpuținează.

Peste finețe oțeluri se vestesc,
Ce nu mai știu de nimeni să asculte.
Mașinile de gresii stinci topesc
Mașinile de gresii tot mai multe.

Pietre lucii, forme noi de cult,
Spre care botul curcubeului privește.
Nu peste mult, nu peste mult...
In loc de iarbă, gresii se vor naște.

Lucruri frumoase

Bună vremea lucruri frumoase
Rotunde sinteți mai mult și
Fecioare, spre sinele vostru, ro-
tunde chiar dacă forma patra-
Tului vă atinge mereu, vă-mple-
Teste cu alte forme. Știu că
Pofta de sine își spune cuvintul
Acea ascunsă trudă in marile
Peșteri de aur ale văzduhului

Spre cine stați și spre cine
Cinstiți ? Cu cine trăiți și un-
De vă aflați ? Iertați-mi aceste
Intrebări pentru
Istețimea voastră zeiească dar
Inchisă cu multe lăcate fără
Bunele chei, fără lucitoarele

– Din mila curgerii și-a cintecului
Ne aflăm aici Prințe intrebată fie
Piatra și riul fie intrebat și
Glia, intre ele e un vlăstar viguros-
Țăranul dintii, mugur latent pe
Trupul universului, lege și temă,
Și Tu ce cauți pe-aici, Tu cel
Subțire și nevăzut de Alunecare,
De ce privești așa atent in jur
Știi, poate, că unde cintă mai
Multe lucruri deodată apare
Cintecul

– Imi place drumul „Frumoase
Lucruri". Știu, Frica stă unde-
va mai departe de aici ca o
Ciută sălbatică de inima drumului
Umblat sau femeie pe care nu
O vom mai iubi niciodată, Ea ce
nu mai păzește nimic, ce nu mai
Inspăimintă – Fecioara aceea din

Nicolae G. Iorga : „Deal"

Sin dată mereu țăranului
Ca ultimă icoană, ca cea de pe
urmă,
Bici ne trebuie in toate
Miinile noastre să alungăm Fecioarele
Acestea virgine. Să batem un ic
Intre aceste trupuri, să le
impingem spre margini

Să cunosc mereu alerg să aflu
Lucruri frumoase rotunde poftin-
du-și mereu sinea lor. Lucruri ze-
iești dar mai ales pămintene-impă-
Rățești ce nu le oprește nimeni
Din pofta de sine nicicind

– O, dar Regele nostru – Lucrul
Cel Mare ne cheamă seara cind
Voi gindiți la ceea ce niciodată
Nu veți atinge, ne cheamă in adincurile
Peșterii să stringem săgeți
Pentru vinătoarea de miine și
Ele Săgețile sint formele, hainele noastre
In care vă invelim și vouă vi se
Pare că ați găsit drumul cel
De mult căutat, de mult bănuit.
Sinteți doar victima arcului nostru
Ascuns. Venim la vinătoare seară
De seară și zi de zi, trecem prin
Fața voastră goale și blinde
Dar voi orbiți sinteți de forma
Săgeților noastre. Și veți spune
Totuși : „Am zărit, Lucruri frumoase"
O dină ușoară și sprintenă după
Care ne luăm seară de seară spre
Ne sfirșite scări de aur.

vivi anghel

Motiv

Te-am văzut aseară doamnă
in caleașca ta cea neagră
spiță sint a roții tale
insă neintreagă.

Ți s-a pus o punte-n față
fără capăt fără maluri
dar tu treci in spaima nopții
fără capăt fără maluri.

Porțile se-nchid in urmă
de la dinții mei in jos
eu sint roata coapsei tale
de la dinții mei in jos.

Păsări oarbe străbat caii
mestecind veșmintul lunii
hai trezește-ți umbra albă
mestecind veșmintul lunii.

E rostogolită moartea
ca o cicatrice-n trup
mină caii peste punte
ca o cicatrice-n trup.

Sint caleașca ta cea neagră
cu doi cai săltind in spate
ce departe este seara
cu doi cai săltind in spate.

De-atîta timp

De-atita pace nu mai știm
Cind este somn ori cind murim

Sub coaja albă de metal
In verde calul vegetal

De-atita drum de-atita nor
In singe lupii grei mă dor

Nevătămați de arma dulce
Din care mina mea se smulge

Și se pătrunde de cuvint
Ori de un dumnezeu plăpind.

Culegem coaja sfintei brume
In poala unui timp anume

Inchis in lăzi de cer gălbui
Băut la masa nimănui.

De-atita timp infășurat
In glezna oarbă de bărbat

Voi șchiopăta trei ani la rind
De la oglindă la cuvint

Voi șchiopăta de dumnezeu
Ascuns intors in ochiul meu

De-atita timp făcut ocol
De-atitea morți in trupul gol.

Măsură

Țara este acolo
unde mormintul
mamei
nu se face
stea căzătoare cind
totul devine migrator
retrăgindu-se
in fulgii mei ai
timpului.

Brâncoveanu — inima în ziduri de cetate

Iară pe Brâncovanul l-au dus
și l-au inchis cu mare grijă.
NECULCE

Mi-am vindecat de soare privirea in amurg
Și in armura nopții sfințită-n singe curg

Incercuind cu spada rotundele infringeri
Sint astăzi, doamne, liber să fiu bolnav de ingeri,

Să pot veni in Argeș, Tirgoviști, pretutindeni
Acolo unde trupul mi-i floare de armindeni

Ca o cetate tristă cu porțile de-azur
Și crenelată trainic cu țara imprejur.

M-am vindecat de frunza cu-nseninări albastre
Și de venirea toamnei in morțile ei vaste ;

Neliniștea seminței in talpa mea e plină
Cind ard nemilostive pustiuri de lumină,

Zălog ascuns plecării eu voi lăsa o țară
Căci ochiul niciodată nu fi-va in afară

Și inima-mi ascunsă in ziduri de cetate
Far izbăvirii noastre in trupul țării bate...

radio

Umorul (I)

Seriozitatea cu care am inceput să privim umorul dă semn că-l dorim și că aserțiunea „românii au umor" trebuie regindită (dacă nu pe ici pe colo, „măcar in punctele esențiale" !). Ne gindim, de exemplu, la un splendid spațiu metafizic al unui tren de navetiști și o facem la modul serios. Vrem carti spumoase cu expresii „mai tari", mai apropiate de real și, in general, ne plictisesc lucrurile serioase.

Pentru a merge și eu in ton cu cerințele vremii m-am decis să scriu despre umorul la radio. Vreau să atrag atenția insă că nici radioul nu face excepție de la regulă și cultivă două feluri de umor : involuntar și voluntar. De obicei, umorul involuntar il cultivă : crainicii sportivi, textele de muzică ușoară și textele de publicitate. Umorul voluntar se intilnește mai rar decit primul chiar dacă are emisiuni specializate. In fine, mai există un soi de umor — la care vom face referință pe larg intr-o cronică viitoare — umorul de relație. Azi mă voi referi numai la umorul textelor de publicitate. Iată-l in forma lui integrală intr-un dialog vinzător-clientă (comentariile imi aparțin) : „Bună ziua ! — Bună ziua ! Cu ce vă servim ? — Aș vrea... (superbe aceste puncte de suspensie). Vă deranjează dacă mă uit la flacoanele cu parfumuri ? — Nuuu. Cind vă decideți, imi spuneți și (din nou salvatoarele punctele de suspensie). — Tocmai asta e. Sint decisă demult și... știu cum se și numește dar nu in intregime (Ah, cite situații comice nu s-au ivit grație uitării !) — Am să incerc să vă ajut. — Am primit cadou un flacon cu apă de toaletă „Miraj" dar n-am păstrat ambalajul. — Vag, foarte vag. Apele de toaletă „Miraj" sint de mai multe feluri. — Numiți-mi dv. citeva poate-mi amintiți. — Cu plăcere. „Miraj" 25 cu miros de... — Nu. — „Miraj" 75 cu miros... — Nici acesta. — „Miraj lux" cu buchet floral. (Enumerarea ca procedeu comic a fost folosită de Caragiale in „La Moși" și a fost reactualizată prin numărarea paginilor ocupate de un oarecare expres in mersul trenurilor de către un contemporan). (Acum intervine un al treilea personaj cu funcția clară de a clarifica situația). Bună ziua. V-ați intors ? — Da. Acum știu precis ce să-i cumpăr soției. Am intrebat-o si... gata ! Am ratat surpriza, e adevărat, dar cadoul o să-i placă. Apă de toaletă „Miraj" 50 cu miros de violetă, — „Miraj" 50 ? ! Mi-am adus aminte... parfum de toaletă cu miros de violetă. (Rima poate fi reținută de către poeți.) — Mă iertați, ați spus ceva ?! (Suficient de insinuantă replica spre a ne duce cu gindul la o turnură sentimentală.) — Nu (retează din start vinzătorul pornirea nobilă) clienta vorbește cu mine. Căuta acelasi parfum de toaletă cu parfum de violetă (Rima este atit de inspirată incit autorul o reia) dar nu-și mai aducea aminte numărul. — Are un miros foarte persistent spune soția mea (replica am mai auzit-o la un personaj celebru, zis Colombo). — Eh, sigur că depinde și de preferințe. Un lucru vă rog să mai rețineți : flacoanele cu parfum de toaletă Miraj au un sistem de pulverizare numit stil." (Ce, credeți că stilul e numai omul ? !) Pe bandă muzică („Muzica, muzica ! Muzica" !).

Reținem : 1) punctele de suspensie ca un nou procedeu comic. Nu rețineți : 1) numele autorului acestei noi capodopere umoristice. Umor involuntar, umor involuntar, dar „să știm și noi" ? Nu ?

Constantin Stan

plastică

Liebermann, Slevogt, Corinth

Este greu desigur de găsit un numitor comun pentru lucrările de grafică ale celor trei artiști germani prezentați in expoziția de la Muzeul Colecțiilor de Artă. Intre MAX LIEBERMANN (1847—1935), LOVIS CORINTH (1858—1925), MAX SLEVOGT (1868—1932), diferențele de virstă și de experiență artistică nu sint de natură să susțină incercarea de a-i plasa cronologic in cadrul unei generații artistice preocupată de probleme asemănătoare. De regulă factorul unificator al creației lor a fost văzut in inscrierea comună pe drumul deschis de ideile impresioniștilor francezi și receptionate in Germania intr-o fază cind nu mai erau in expansiune ci sufereau serioase reformulări. A accepta insă fără nuanțe teza inscrierii celor trei pe coordonatele postimpresionismului — lucru valabil in linii mari pentru pictura lor, dar și aici cu specificările necesare, care să aducă in discuție modul cum ea s-a legat profund cu rădăcinile spiritului și artei germane — ar insemna să reducem istoria culturii figurative din Germania la sfirșitul secolului al XIX-lea și inceputul secolului al XX-lea la o istorie a transferurilor de forme și tehnici, lucru eronat.

Max Liebermann, cel mai virstnic din cei trei, se remarcă in gravurile sale printr-o exactitate a expresiei izvorită parcă din dorința de a realiza in alb și negru imagini picturale, unde valoarea tonală să contribuie din plin la sublinierea atmosferei. Sint vii in aceste gravuri amintirea picturii lui Jean-François Millet. Pe aceeași placă el folosește verniul moale, acvaforte și gravura cu acul, efectul fiind o accentuare a diferențierilor intre umbră și lumină.

Slevogt și **Corinth** spre deosebire de Liebermann se lasă mai ușor purtați pe aripile fanteziei literare și ca atare imaginația lor este mai puțin constrinsă de raportarea strictă la o anume realitate.

Ilustrator din 1898 pentru „Jugend" și „Simplizissimus", **Slevogt** se relevă ca un artist temperamental, știind să imprime acțiunii umane o energie lăuntrică, un impuls temperamental, nediminuat, ci subliniat de vioiciunea liniei. Nici participarea sa la seccesiunea berlineză nu are rol de factor ponderator al vehemenței imaginii. Ilustrațiile sale la **Iliada, Don Juan** sau la poveștile lui S.F. Cooper sint parcă rezultatul unei munci in care primează viteza de execuție și dorința inlăturării oricărei convenții prin lăsarea necenzurată a izbucnirii liniei.

Lovis Corinth, in fine a străbătut inițial in ilustrație o fază cu caracteristici apropiate de pictura sa. Gravurile de pină la 1911, anul unei boli grave in urma căreia creația sa va suferi modificări, sint plastice, cu conturele și anvelopa atmosferei marcate. După 1911 mina lui Corinth va putea executa mai bine hașurile paralele ceea ce dă imaginii un aspect nou, specific, deși tematica rămine aceeași. Membru al „secessiunii" ca și Liebermann și Slevogt, Corinth nu apare indebitat in gravură in mare măsură ideilor promovate de micșorarea artistică respectivă. Compozițiile sale au o forță de comunicare remarcabilă, chiar dacă tema este de inspirație livrescă. Forță cu atit mai evidentă cind gravorul se autoinvestighează precum in remarcabilele autoportrete din 1916 și 1920.

Grigore Arbore

muzică

Muzică românească în context universal

Avem destul de rar ocazia de a asculta muzică românească in interpretarea instrumentiștilor străini. Intotdeauna insă cind se intimplă — este acum vorba despre apariția pe afișul bucureștean a formației camerale engleze „Lontano" (aluzie la celebra piesă omonimă a lui Györggy Ligeti ?) — se creează prilejul de a argumenta concret ținuta valorică a muzicii noastre, felul in care componistica românească răspunde, original, ideaticii muzicale circulante in epocă. Fără nici o ideea preconceptă, din programul formației „Lontano" s-a detașat **Sonata pentru clarinet** de Myriam Marbé, alături, desigur, de cele **II ecouri de toamnă** ale cunoscutului compozitor american George Crumb. Există in această sonată de Myriam Marbé un autentic spirit incantatoriu, o incredințare melodiei, prin care compozitoarea făcea pionierat, in urmă cu mai mulți ani, cind a fost scrisă lucrarea. In vremea șocurilor (și jocurilor) seriale, Myriam Marbé inlănțuie sunete simple și frumoase, cintă in cel mai adevărat sens al cuvintului. Astfel, descoperim acum rădăcinile subiective și diacronice ale stilului actual al compozitoarei.

Nu departe de acest stil incantatoriu se află și esența lucrării lui George Crumb. Muzicianul american este — s-a mai spus — un impresionist, un imagist, care a respins, printre primii, abstractiunea aridă a anilor '60 și s-a exersat intr-o muzică de factură lirică, confesivă, directă. Cred că **II ecouri de toamnă** se numără printre realizările sale excepționale, in savoarea sonorităților, in expresivitatea plinurilor și golurilor, a ritmicității succesiunilor, in aplicația perfectă, foarte bine direcționată către imagine și sens, a efectelor timbrale inedite.

Există, la George Crumb, o prizâ directă asupra expresivității sonore, ceea ce face ca interpretarea să aibă un spațiu larg de mișcare. Formația engleză răspunde dezinvolt cerințelor din partitură, atacă muzica direct și simplu, cu mare eficiență, evident rodată in interpretări repetate, in turnee de proporții. Inviorează imediat sinceritatea privirii către partitură, circulația promptă a ideilor intre text și interpret, intre compozitor și muzicianul de pe scenă, de altfel, uniți, uneori, in aceeași persoană, cum este cazul conducătoarei formației — Odaline de la Martinez — compozitoare și pianistă.

Un astfel de mod de a cinta, lipsit de artificiu, vizind a reliefa lucrarea și nu a se interpune ostentativ in calea ei, interesează chiar și atunci cind partitura, luată aparte, nu are multă greutate. Așa s-a intimplat și in programul cu pricina, in afară de piesele citate pină acum. Lucrările semnate de Malcolm Stewart, Odaline de la Martinez, Lyell Cresswell, Sebastian Forbes, Richard Rodney Bennett (nici o informație nu cuprindea programul de sală despre acești compozitori, pe care ii bănuim englezi, iar A.R.I.A., căreia ii datorăm buna inițiativă a invitării acestei formații, ar fi putut să ne ajute in acest sens, prin succinte consemnări), lucrările, deci, ce au mai figurat pe genericul concertului, erau scrise cu exactitate și iscusință, dar plutind in umbra cenușie a marilor personalități și a stilurilor de circulație (uneori apusă).

Și aici insă, contribuția instrumentală a substanțializat o muzică adesea formală.

Costin Cazaban

m a p a m o n d

Vulpea din gînd

Îmi închipui pădurea acestui miez de noapte :
Mai este ceva viu pe lîngă
Singurătatea ceasului și mina-mi
Mișcîndu-și degetele peste coala albă.

Nu văd prin geamuri nici o stea :
Ceva mult mai apropiat
Deși mai adîncit în întuneric
Îmi intră în singurătate :

Gingaș și rece ca zăpada-ntunecată
Un bot de vulpe-atinge creanga, frunza ;
Doi ochi ajută gestul, acel acum
Și iar acum, acum și iar acum

Urme precise lasă în omătul
Dintre copaci și-o umbră invalidă
Ezită printre cioturi iar în golul
De trup de-ajuns de îndrăzneț să vină

De-a dreptul prin poeni — un ochi,
Un verde exploziv, profund,
Strălucitor, intens și viu,
În liniște urmîndu-și drumul pînă cînd

Cu o duhoare iute, caldă, bruscă, de vulpoi
Intră-n găoacea-ntunecată-a scăfîrliei mele.
Fereastra-i încă fără stele ; ti-tac, tic-tac,
Pagina-i gata.

Această poezie nu are ceea ce s-ar putea lesne numi vreun înțeles. Se referă, evident, la o vulpe, dar la o vulpe care este și nu este vulpe. Ce fel de vulpe poate fi aceea care îmi pătrunde în creier, unde se mai află probabil și acum... zîmbind de una singură la lătratul ciinilor... O văd mișcîndu-se, lăsîndu-și urmele, îi văd umbra aruncată pe suprafața neregulată a zăpezii... Cuvintele i-au construit o prezență și un spațiu de mișcare.

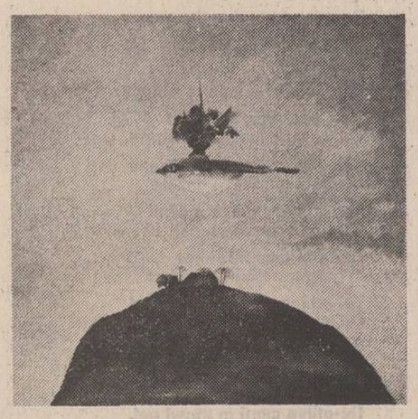

Ștefan Câlția : „Flori"

ted hughes

Personalitate proeminentă a poeziei engleze contemporane, Ted Hughes este considerat, alături de Philip Larkin, cel mai ilustru poet apărut după cel de al doilea război mondial. Născut în 1930, în Yorkshire, după studii relativ sumare, trece prin diferite profesii, destul de variate, cum ar fi grădinar, fermier, paznic de noapte, speaker, etc. care au oferit poetului o aspră, dar largă experiență de viață, cu evidente ecouri în poezia sa. A fost căsătorit cu Sylvia Plath, poetă de origine americană, pînă la moartea acesteia în 1963, și există multe dovezi ale influenței reciproce a producțiilor poetice ale celor doi. Poet de factură modernă, Ted Hughes și-a creat un stil singular care a avut numeroase repecusiuni asupra poeziei engleze contemporane. Frustețea limbajului său poetic ce denunță o violență latentă l-a determinat pe poetul american Robert Lowell să afirme că poemele sale cu animale sînt „asemenea unui trăsnet" ce par că țîșnesc din pagină cu energia unei adevărate forțe a naturii. Încercări tîrzii de a crea piese pentru radio au făcut pe unii critici să considere că acestea îl vor conduce spre poeme ample dramatice, fapt infirmat anul trecut, la apariția volumului Moortown, *realizat în cea mai bună tradiție hughesistă. A publicat :* Uliul în ploaie *(1957),* Lupercal *(1960),* Woodwo *(1967),* Cioara și altele *(1970),* Season Songs *(1974).*

Lună plină și micuța Frieda

O seară mică, rece, — lătrat de ciine,
zgomot de găleată
Și tu, care asculți.
O pînză de păianjen încordată sub mingiieri
de rouă.
O ciutură-nălțată, plină ochi-oglindă
Gata să ispitească-al primei stele tremur.

Vitele merg spre casă din pășuni, învăluind
tufișuri cu respirații calde — —
Un riu întunecat de sînge, bolovani
Ce cîntăresc un lapte nevărsat.

„Luna !" strigi deodată, „Luna ! Luna !"

Luna făcu un pas'napoi, asemeni unui pictor
privind ultimi tabloul
Ce își îndreaptă cu uimire degetul spre el.

Ștefan Câlția : „Portret"

Șoimul

Stau în virful unui prepeleac, ochii închiși.
Inerție, nici un vis părelnic
Între capul și ghearele mele încîrligate :
Îmi repet în gînd asasinate perfecte și mănînc.

Convenienta arborilor falnici :
Veselia aerului și raza de soare
Există pentru ca mie să-mi fie bine ;
Pămîntul își rotește fața pentru ca eu să o văd.

Ghearele-mi sînt înfipte în scoarța aspră.
A fost nevoie de întreaga Creațiune
Pentru a-mi produce gheara și fiecare pană :
Acum ține Creațiunea la picioarele mele.

Sau zbor și învîrt totul, încet —
Ucid unde-mi place, fiindcă totul e-al meu.
Nu am nimic sofisticat în trup.
Felul meu e de a frînge gîturi —

Cota parte de moarte.
Fiindcă singura cale a zborului meu e direct
Prin oasele celor vii.
Nici un argument nu-mi declară drepturile :

Soarele este în spatele meu.
Nimic nu s-a schimbat de cînd am început.
Ochiul meu n-a permis nici o schimbare.
Am de gînd să păstrez totul așa cum există.

În românește de
Al. Pascu și Șt. Avădanei

SPECTACOLUL LUMII

Abraham Lincoln, poet (III) — văzut de Ioan Grigorescu

Cine a ridicat sabia ?

Plecînd spre Washington, la 11 februarie — drum lung, de douăsprezece zile cu trenul, întrerupt de mitinguri la care a trebuit să ia cuvîntul de nu mai puțin de șaptezeci și cinci de ori — Lincoln a făcut o scurtă escală într-o mică localitate din statul New York de unde, cu cîteva luni în urmă, în toiul campaniei electorale o fetiță îi scrisese : „Ți-ar sta mai bine cu barbă, căci ai fața prea slabă. Tuturor doamnelor le place barba. Ele ar cere soților lor să te voteze și astfel ai fi ales președinte". Acolo, a citit rîndurile din scrisoarea fetiței și, mărturisind că i-a cerut soției sale permisiunea să nu se mai radă, și-a arătat barba care îi înconjura ca un colier negru fața. Aclamat de mulțime, a îmbrățișat-o pe micuța lui admiratoare, și trenul a pornit mai departe.

La Philadelphia, deși fusese sfătuit să nu se oprească, și să nu participe la ceremonia de la Independence Hall, deoarece se primiseră informații cu privire la organizarea unui atentat împotriva lui, Lincoln a declarat că este gata să sfideze pericolul, și că va lua cuvîntul în fața philadelphienilor chiar dacă va trebui s-o facă cu prețul vieții. S-a oprit, a vorbit spunîndu-le oamenilor că va trebui să se facă totul pentru a nu se ajunge nici la vărsare de sînge, nici la război, și a plecat mai departe. La Baltimore, ultima escală înainte de Washington, în urma dezvăluirii unui complot al sudiștilor care puseseră la cale asasinarea lui, mitingul plănuit n-a mai avut loc. Sfătuit de consilierii lui, Lincoln a schimbat trenul și a ajuns în Capitală în zorii zilei de 23 februarie.

Presa ostilă, cea care îl numea „Omul pădurilor" sau „Gorila din Illinois", a exploatat copios episodul de la Baltimore, publicînd caricaturi ireverențioase, în care noul președinte, travestit în scoțian, se fofila printre comploștiții care ar fi trebuit să-l expedieze la Washington într-un... sicriu.

N-a mai scris poezii. În schimb, după cinci ani, într-unul din sertarele lui, s-a găsit un dosar pe coperta căruia, aceeași mînă care așternuse cîndva versurile copilărești „Abraham Lincoln / Cu mintea și cu pana, / Va reuși într-o zi / Cînd cel de sus își va face pomana", scrisese : „Scrisori de la asasini".

La 4 martie, în fața Capitoliului din a cărei construcție începută cu mai bine de o jumătate de veac în urmă, nu mai rămăsese de ridicat decît cupola, Lincoln și-a rostit discursul de inaugurare. Ieșind din Casa Albă, Buchanan venise să-l ia cu caleașca de la hotelul unde trăsese noul președinte. Cortegiul era deschis de veteranii războiului de la 1812 care purtau drapelul lui Washington. În urma lor veneau membrii Curții Supreme, congresmenii, corpul diplomatic, reprezentanții autorităților civile și militare. Pe un car alegoric tras de patru cai albi, două fete, reprezentînd Nordul și Sudul, se țineau de mînă, în timp ce alte 34 purtau fiecare drapelul unuia din statele care formau pe atunci dezbinata Uniune. La tribuna unde Lincoln s-a urcat pentru rostirea discursului inaugural, „micul-urias" — Stephen Douglas, văzîndu-l pe noul președinte încurcat de cilindrul și bastonul său, s-a grăbit să i le ia din mînă surizîndu-i cu loialitate. Și Lincoln a început să vorbească. Cincizeci de mii de oameni îl ascultau. Adresîndu-se Sudului, a spus: „În mîinile voastre, nemulțumiții mei concetățeni, și nu în mîinile mele, se află rezolvarea teribilei probleme a războiului civil. Guvernul nu vă va ataca. Un conflict nu este posibil decît dacă voi înșivă veți fi agresorii... Eu, Abraham Lincoln, jur solemn să păstrez, să protejez și să apăr Constituția Statelor Unite."

O lună mai tîrziu, războiul civil aprins de Sud la Fort Sumter, se dezlănțuia. La 15 aprilie 1861, Lincoln a lansat o proclamație prin care denunța rebeliunea drept prea gravă pentru a mai putea fi stăvilită prin măsuri judiciare, cerînd milițiilor statelor să pună la dispoziția armatei federale 75 000 de oameni, și toate mijloacele necesare apărării Uniunii. Sudul își lărgea sfera de cuprindere: Carolina de Nord, Arkansasul, ca și Virginia nu au întîrziat să i se alăture. Tennessee a fost invadat de sudiști, iar în Kentucki, patria soției președintelui, coloanele trupelor federale se încrucișau cu cele ale confederaților mărșăluind prin orașe și dîrîjindu-se spre bazele de concentrare. Chiar și frații doamnei Lincoln era divizați între cele două tabere, ca și cumnații, verii, întreaga ei familie. Grosul armatelor sudiste era masat în Virginia, pe Potomac, la porțile Washingtonului, și steagurile trupelor rebele se puteau vedea în depărtare, prin ferestrele Casei Albe.

Lincoln își începea președinția sub încrucișarea spadelor și a gloanțelor. Avea să-i fie curmată tot printr-un glonte, patru ani mai tîrziu, la 14 aprilie 1865. Acum însă, după cum spunea el, se punea o problemă mult mai gravă decît soarta „casei". „Întregii familii umane i se pune întrebarea pentru a ști să răspundă, dacă o republică constituțională (...) poate sau nu să-și mențină integritatea teritorială împotriva inamicilor din interior."

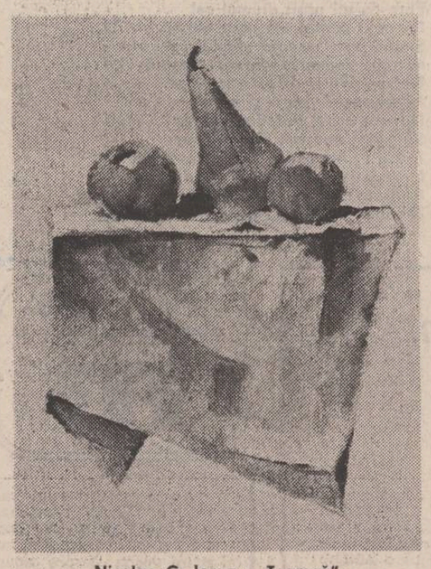

Nicolae G. Iorga : „Toamnă"

Patru ani a durat războiul civil. Nu vom insista aici asupra episoadelor lui, deși multe pagini scrise atunci cu sîngele fiilor patriei învrăjbite și dezbinate, sînt demne de a fi relevate. S-a scris o vastă bibliotecă despre acești ani dintr-un moment de răscruce în existența Statelor Unite, și despre rolul jucat de Lincoln în reunificarea țării sale. Nu putem însă să nu ne amintim de faptul că, încă din primele zile ale războiului, s-au înrolat în armata Nordului o serie de voluntari români, un Eugen Ghica din Comănești, un Nicolae Dunca, un Eugen Alcaz, un George Pomuț, participant la revoluția din 1848 în Transilvania, promovat pentru faptele sale de vitejie în rîndurile armatei federale la rangul de comandant al regimentului 15 Iowa, și avansat la gradul de general de brigadă după terminarea războiului.

Pe cîmpurile de luptă unde s-au ciocnit armatele Sudului conduse de generalul Robert Lee, cu armatele Nordului de sub comanda generalului Ulysses Grant, au căzut 360 000 de ostași federali și 260 000 de confederali. În rîndurile celor dintîi s-au jertfit peste 68 000 de soldați și ofițeri de culoare, din cei 186 000 de negri care au luptat sub steagul Uniunii, majoritatea acestora provenind din statele sclavagiste, și care s-au înrolat în rîndurile armatei federale după proclamația de eliberare a sclavilor dată de Lincoln, în 1863.

Dar ultimul căzut în acest război fratricid care a costat națiunea 620 000 de vieți și peste 9 miliarde de dolari, avea să fie tocmai Abraham Lincoln, cel ce asigurase victoria Nordului asupra Sudului, reintregind și readucînd pacea în casa dezbinată. Fusese reales pentru executarea celui de al doilea mandat, în noembrie 1864, cu un număr de voturi aproape dublu față de cel obținut la prima investitură. Trecuseră patru ani de cînd conducea o „casă" însingerată, ani care l-au îmbătrînit prematur, extenuîndu-l, răvășindu-i sufletul cu chinuitoare dileme. Oare acest război, urît ca toate războaiele fratricide, era într-adevăr justificat? Oare n-ar fi putut fi evitat pentru a se stăvili valul de nenorociri ce se abătuseră asupra atîtor familii? Cît s-a datorat el dorinței de eliberare a sclavilor negri, și cît împătimirii apetențe a Nordului industrializat de a domina Sudul agrar? Oare generațiile viitoare vor înțelege că acest război dus cu încrîncenare, cu acerbicie, cu o colosală irosire de forțe morale și materiale, pustiitor și crud, purtat pînă la istovirea totală și ingenunchierea adversarului, a fost absolut necesar pentru a transforma o federație de state autonome într-un stat cu adevărat centralizat? Cum îl va judeca istoria pe cel ce nu s-a sfiit să ridice sabia în fața sabiei ridicată împotriva lui? Și cine va putea demonstra vreodată că, într-adevăr, din acest sîngeros război națiunea a ieșit mai puternică, mai consolidată în cuget și țeluri finale, mai omogenă în spirit, și mai capabilă să-și înfrunte viitorul?

Lincoln era chinuit de gînduri, istovit de nesomnul nopților de veghe, ros de răvășitoare întrebări. Adversarii îl atacau pentru faptul că ar fi fost căsătorit cu o „sudistă", majoritatea bărbaților din familia soției președintelui luptînd contra armatelor federale. Că și-ar fi menajat fiul cel mare, Robert, netrimițîndu-l pe front, ci lăsîndu-l să servească la partea sedentară, cu gradul de căpitan, atașat statului major al generalului Grant. Că politica lui de răbzoi a favorizat speculanții, fabricanții de furnituri militare, bancherii îmbogățiți peste noapte. Că declarațiile lui privind superioritatea muncii asupra capitalului, și necesitatea ca fiecare muncitor să se poată bucura de totalitatea produsului muncii sale, n-ar fi fost decît pură demagogie... Că nu era decît un „uncompromising dictator" — un dictator inflexibil — gata ca în numele nonviolenței să sacrifice națiunea...

Omul trecea printr-un adevărat purgatoriu moral, și fiecare lovitură primită îi lăsa urme adînci în suflet, pe chip. Două fotografii, făcute într-un interval de cinci ani, prima în 1860, cealaltă în aprilie 1865 îl arată ca și cînd zeci de ani ar fi trecut peste chipul său. Într-o zi, către sfîrșitul războiului, Lincoln îi mărturisise Harrietei Beecher-Stowe: „Oricare va fi desnodămîntul, am impresia că atunci cînd totul se va termina, n-o să mai am mult de trăit". După bătălia de la Friederiksburg recunoscuse abătut: „Dacă ar exista un om care să fi ieșit din infern suferind mai mult decît mine, îl plîng..." Robert rămăsese singurul lui fiu. Din cei patru copii pe care i-a avut cu Mary Todd, trei muriseră. În vara lui 1863, în timpul răsturnării trăsurii cu care venea spre reședință, Mary s-a lovit la cap, sănătatea ei mentală — de altfel destul de precară după pierderea celor trei fii, și după ce războiul îi secerase trei frați — degradîndu-se tot mai mult.

Toate acestea l-au rănit adînc, dar nu l-au putut înfrînge pe omul care antrenase o întreagă națiune la lupta pentru victoria unui principiu moral, acela al libertății și egalității dintre oameni, indiferent de culoarea pielei, de convingerile lor filosofice ori religioase, al superiorității eticului asupra politicului, al supunerii forței în fața dreptului. Pentru aceasta aveau să rămînă sute de mii de familii îndoliate... 620 000 de morți... Cifră imensă pentru un război din acea epocă, în care nu se confruntau armate străine, ci fiii aceleiași națiuni, împinsă de patima opțiunii în alternativa „sclavaj, ori libertate?" pînă la autodevorare.

Emancipatorul, măruntul dar temerarul avocat din Springfield, fiul fostului tăietor de lemne de la Pigeon Creek, „Onest Abe" din New Salem, n-avea să se bucure de triumful ideilor sale. Ultima zi din viața lui s-a vrut a fi a bucuriei stimulată de apropiata victorie. Fusese de mii de ori amenințat cu moartea...

CENTENAR ARGHEZI

O întîmplare fericită

Urmare din pag. 1

să-ți arunce praf în ochi. Bineînțeles, cînd voia era scăpărător și ascuțit.

Am pătruns și la minunatul Mărțișor, unde am intrat în micile odăi, exemplar de curate ; spre uimirea mea întreagă, n-am zărit pe pereți nici o „porcărie artistică" așa cum eram oarecum obișnuită să găsesc în alte încăperi vizitate. Proprietarii lor, mulți, bogătași cu vază, cu pretenții de colecționari, acumulau, înnecînd pereții cu tot felul de, „crute" așa-zise, de pildă de „Corot" sau alte nume străine, răsunătoare, dar bineînțeles false (cum mi-a spus odată un medic că ar poseda un Goya, ca și cum asemenea lucrări autentice s-ar putea dobîndi cu una, cu două)...

Aici, în casa lui Arghezi, nimic din toate acestea. Fără să doarească să te epateze, pe pereți un gust inteligent și personal, o alegere făcută nici să te obosească, nici să-ți supere cîtuși de puțin inspirația — poetului sau ochiul privitorului. O armonie, o reținere... un om dăruit care alege... nu ia să facă un plasament sau să te dea gata pe dumneața, care i-ai intrat în casă.

Mărțișorul, primăvara cu livada înflorită era un loc nemaipomenit de pictat, cu atît mai mult să te inspire în poezie...

Bref, abia acum înțeleg de ce nu mi-a dat nici o directivă personală la primirea desenelor, nici atunci cînd **eu** eram nemulțumită de ele. Revăzînd după mulți ani pe cele cu pricina, am găsit că „dînsul" avusese dreptate. Între noi, totul mergea strună, pînă-ntr-o zi cînd profesorul Rosetti mă pune la curent cu titlul dorit de T. Arghezi, cu privire la mine. Pe copertă, în afară de numele lui, să figureze pentru mine cuvîntul „zmîngăliturile de LDB" ! !

Cu semeția și lipsa de prevedere a tinereții care nu judecă destul de limpede ; pe **atunci** m-am burzuluit fără să cercetez mai de aproape și să prevăd că Azi zmîngăliturile — cu înțeles direct, nu arghezian, sînt moderne și nu un „compliment" deghizat ca odinioară. Astăzi, într-un anume cerc foarte „á la page" nu numai că nu sînt, ca odinioară, cum ai crede „curat zmîngăliturî" pejorative, dar sînt un superb compliment ! !

Deci, fiind olteni, și marele Arghezi și eu, fiecare cu vrerea lui, am refuzat titlul propus de Domnia-sa și el s-a supărat foc pe mine.

Soarta a avut însă grijă să ne-mpace cînd a apărut minunatul „poem" Ochii Maicii Domnului — roman sau poem, ce are a face — m-a fermecat pe loc și i-am trimis să aleagă între două guașe pe aceea care-i va place mai mult. Inspirate, cum se și cădea, din poeziile domniei sale.

La a doua ediție a „Cărții cu jucării", apărută la Cartea Românească, editorii au încercat, așa cum se procedează de multe ori și astăzi, să-i plaseze un alt desenator, dar Poetul n-a vrut să cedeze nici în ruptul capului. Mi-a rămas credincios, adăugînd la prima ediție 10 bucăți noi, pe care le-am ilustrat tot eu cu zece desene inedite. Pe atunci îmi era teamă că vor fi inferioare celorlalte, dar, revăzîndu-le, trebuie să recunosc că se „țin" bine, fără să-și piardă din farmec.

În plicul particular în care erau adunate, se afla și o scrisoare de la „Cultura Națională". Recitind-o, m-a amuzat grozav. Editura îmi confirma o dorință a mea, care azi mi se pare nițel ridicolă și copilărească (fără să-i zicem vanitoasă !). Editura accepta să-mi așeze „numele" meu într-o viitoare carte arghezianâ pe copertă cu aceeași mărime de literă ca și numele lui Arghezi.

Era un fel de răspuns la prima ediție cînd dispărusem complet de pe copertă. Prilejul s-a ivit îndată și mi s-au comandat de către domnul Rosetti niște vignete de sfîrșit de capitol și litera de început pentru „Ce-ai cu mine vintule ?"

Anumite condiții puse de d. Rosetti au fost îndeplinite. M-am lovit însă de litera de început de capitol. Ce puteam exprima într-o singură „literă" din conținutul dens și miraculos al poemului arghezian în proză ? !... greutate insurmontabilă. În disperare de cauză, am luat telefonul și l-am chemat pe Poet. **El**, ca-ntotdeauna, mi-a dat cea mai promptă dezlegare : „Fă doamnă, absolut ceea ce crezi, ce-ți vine sub peniță, nu te frămînta deloc". Zis și făcut.

De fapt, aceste litere denumite în limba franceză „lettrine" sînt un simplu ornament ca și „schițele" improvizate pentru „sfîrșitul capitolului", pe care francezii, foarte bine înzestrați pentru vocabularul tipografic cît și pentru cel plastic, le numesc „cul-de-lampe" (în românește „dos de lampă"), de ce, nu mă-ntrebați !

Iată-mă executîndu-le, variat, la fiecare capitol, fără a ține seama deloc de text, adăugînd la acest lucru și totala ignoranță a tipografului care le-a așezat pe unele din ele cu josul în sus... Ceea ce l-a determinat și pe „marele" Călinescu (plăcîndu-i să se amestece în toate domeniile) să-mi dea o lecție — crezută de el, bine meritată, — pentru mine, însă, extrem de usturătoare, contestîndu-mi ce credeți domniile-voastre ? !... o însușire, pe care subsemnata o socotea invulnerabilă. Îmi nega „inteligența".

Balsamul pe rană mi-a venit tot de la Arghezi. Iată cum sună dedicația făcută pe volumul trimis mie, în particular : „Doamnei LDB care a făcut dintr-un manuscris urît, o carte admirabilă, încîntarea autorului" T. Arghezi, 1937.

Contactul spiritual cu Poetul a fost întotdeauna scurt, dar cu o înrîurire și o repercusiune fără margini asupra mea. Într-o zi, cînd înnotam în idei negre și-mi părea totul fără speranță, primesc o telegramă cu acest text : „Gingașele ramuri înflorite ale gîndului de anul nou !" Iscălit : T. Arghezi.

Pe loc norii s-au risipit, și eu parcurgeam cu nesaț rîndurile, fără să mă satur, citind și recitind. Acum le știu pe de rost, telegrama însă, nu s-a pierdut.

O întîlnire despre care n-am vorbit sau scris nicăieri este a de la șosea.

Privind spre fîntîna Miorița, o bancă de piatră dublă se afla pe atunci acolo. Puteai sta pe ea fără să știi cine-i în spate. M-am auzit deodată strigată de o voce cunoscută, venisem să pictez în grădina minunată a vilei cu clopoței și mai ales a celei aparținînd inginerului D. Minovici, incomparabila clădire roșie executată după planurile proprietarului.

Mascat de spetează, ședea Poetul, iar alături, în picioare, cu dinții și strălucitorii săi ochi verzi, coana Paraschiva. Era, cred, prin 1962-63. Ea mă chemase. Scrutînd trăsăturile înveselite ale poetului la vederea mea și cum ședea cuminte și liniștit pe bancă, articulai cu un gest mîngîios către umărul poetului : „Ce aer blînduț aveți, domnule Arghezi" (cuvîntul „Maestre" îl detestam amîndoi). Răspunse rizînd : „Numai cu dușmanii sînt rău !" A fost ultima întrevedere.

În anul morții sale, 1967, am primit un telefon de la duduia Mitzura spunîndu-mi că tata dorește să știe ce mai fac. Pe moment, faptul m-a mișcat cu deosebire. Cumpărasem o traducere în limba franceză a versurilor argheziene, o tălmăcire „literală"... care mă indignase cumplit, i-am mărturisit-o Mitzurii. Nu-și închipuie cineva la ce echivalențe franceze se pretează versul arghezian. Se simte în tot ce a scris **„cu rimă"** că o minuiește cu o siguranță ca **nimeni** altul, și că-ți stîrnește îndată pensula, sau linia, compoziția plastică...

Să-l traduci în versuri lipsite de „rimă" e să-i omori farmecul... Rima este specialitatea, apanajul, superioritatea Lui, chiar dacă milioane de versuri libere — proze poetice — roiesc și vor roi de-acum încolo.

Timpul genezelor mitice

Urmare din pag. I

mai strict (și îngust) etnografism : dar se pot numi explicații acele idei care se situează întotdeauna dincolo sau dincoace de **Miorița**, nefiind niciodată ancorate în interiorul universului ei de semnificații ?

Ca orice fapt de cultură balada populară are nenumărate rădăcini (deci multe și diferite filoane originare pot fi invocate pentru explicarea genezei ei) și, în același timp, ea își proiectează constelația de simboluri într-un vast cîmp de înțelesuri (deci ea poate fi interpretată din nenumărate perspective euristice). Se deduce de aici, în mod evident, că nici o perspectivă analitică nu poate fi exhaustivă și totalizatoare. Și cum ar putea fi oare atunci cînd ele se situează în afara **Mioriței** : pe de o parte sînt căutate originile ei etnografice, rituale ori mitice (I. Muslea, C. Brăiloiu, O. Densușianu, Th. Speranția etc.), iar, pe de altă parte, sînt invocate implicațiile ei filozofice (Dan Botta, L. Blaga, L. Rusu etc). Perspectiva propusă de Mircea Eliade încearcă să evite aporiile în care se zbat interpretările excesiv de specializate ori excesiv de speculative : ele folosesc balada ca material și nu ca obiect al discursului teoretic. **Miorița** nu este nici transcrierea unui ritual și nici sinteza vreunei filozofii populare : ea este un sistem simbolic care, înainte de a exprima altceva, își exprimă propriile semnificații. Simbolurile ei trebuie deci înțelese prin relațiile lor intrinseci și nu prin extrapolarea lor în cine știe ce alte exterioare sisteme de sensuri. Iată de ce esența baladei este (spune Mircea Eliade) dată de saltul în metaforă : prin imaginea nunții cosmice, păstorul își transfigurează propria-i soartă. Această transmutație, care face ca nenorocirea individuală să fie exprimată în termenii unui mister sacru feeric, apare nu ca o soluție a cercetătorului, ci ca o soluție a însăși baladei. Ea nu este o explicație abstractă, ea nu este impusă de mișcarea unor concepte exterioare ei : ea se ivește însă de la sine, ca un rezultat firesc al curgerii textului popular. Mircea Eliade nu interpretează aici balada, ci o lasă să fie ea însăși, să-și desfășoare propriul mecanism de semnificare. **Miorița** postulează o situație, și, în același timp, oferă prin imaginea nunții cosmice răspunsul și soluția eliberatoare. Orice alt răspuns conține mai mult sau mai puțin decît ceea ce spune balada. Orice alt răspuns îi deformează conturele inițiale, i le îngroașă ori i le anulează cu totul. Consecvent unei ontiuni metodologice de mult exprimate, Mircea Eliade discută — acum ca și oricînd — formele culturale arhaice în și prin propriii lor termeni.

„Dar aceasta este pură tautologie" ar putea exclama cineva acum. Desigur, unul din răspunsuri, și cel mai simplu, îl oferă însăși cartea lui Mircea Eliade. Atîta timp cît ea este citită cu interes, valoarea ei euristică este mai presus de orice îndoială. Un alt răspuns ține de însăși natura poeziei populare. Întoarcerea la text propusă de Mircea Eliade se caracterizează nu prin primatul nivelului stilistic, ci prin acela al nivelului simbolic. Căci literatura folclorică este mai puțin exercițiu lingvistic și mult mai mult arhitectură mitologică. Iar simbolului îi este specifică unitatea dialectică dintre contrarii : el cunoaște o dinamică și o perpetuă schimbare a conținuturilor pe fondul unei imuabilități aproape atemporale — formei. Aceeași imagine ori același cuvînt se păstrează prin veacuri neschimbate, deși înțelesurile pe care ele le cuprind variază de la o epocă la alta. Să luăm un exemplu caracteristic, tot din **Miorița** : păstorul cere să fie îngropat alături de uneltele sale. Acest mormînt, situat în mijlocul naturii, avînd lancea la căpătîi și cele două fluiere la extremități, este simbolul pe care-l discutăm aici. El nu reprezintă nici dragostea ciobănașului față de uneltele sale, nici dorința de pierdere panteică în natură și poate nici sentimentul desolidarizării sale de viața rituală a obștei. Acestea sînt accepțiile pe care la poate căpăta simbolul de față, scos din baladă și integrat într-un registru filozofic ori etnografic. Dar, în spațiul mitologic în care el ființează, sensul său este altul : el reprezintă dorința ciobănașului de a se perpetua, printr-o „post — existență rituală". Astfel, demersul lui Mircea Eliade constă în a coborî prin straturile succesive de semnificații, pînă la nucleele originare, specifice modului cultural de a fi al literaturii populare. Studiile sale re-instaurează coordonatele prime ale simbolurilor mitologice. Lectura sa este una în care textul devine străveziu, lăsînd să se întrevadă infrastructurile sale inițiale. Fie că este vorba de un fragment din Herodot, de o legendă ori de un descîntec popular, savantul urmărește și se situează întotdeauna în același punct vital : este locul genezelor, locul în care simbolurile mitologice s-au întîlnit și s-au contopit în acele unități (de data aceasta lingvistice și poetice) pe care le numim balade, legende, descîntece, tradiții etc.

Reîntoarcerea la text, așa cum o postulează și exemplifică studiile lui Mircea Eliade, este, de fapt, o reîntoarcere la „textele" prime, adică, din punctul nostru de vedere contemporan, o reîntoarcere la subtext. Sau, cu alte cuvinte, o redescoperire a originilor. Iar a le descoperi înseamnă a le da contur, a scoate din acel „illo tempore" încețoșat al mitului fragmentele temporalității noastre culturale. Întreaga carte a lui Mircea Eliade, rîvnind parcă să descopere în întregime timpurile prime, poate sta ea însăși sub semnul unui mit al întemeierii.

Un roman din povești

Urmare din pag. I

administratorul prințului Bardescu, moșier decrepit, a cărui activitate se epuizează în vînători și strașnice beții.

Kir Carpuzis l-a bătut de mic pe Mardare, astfel că ajuns aproape de majorat acesta replică violent la încercarea stăpînului de a-l impușca (arma însă nu l-a nimerit) și nenorocul său îl denunțe în brațele bandei de hoți conduse de Brică. Din ghearele tîlhăriei nu va scăpa decît peste luni de zile : printr-un act extraordinar de curajos : el se predă jandarmilor spre a fi judecat și spre a se întoarce în rîndul oamenilor după ispășire Dar șeful de post Chițu anchetîndu-l îi pretinde să recunoască sau să mărturisească despre crime de care știe și cu totul străin. Ancheta e condusă cu atîta măiestrie încît Mardare ajunge la spital și i se amputează degetele picioarelor, amănunt de mare importanță, deoarece va constitui mobilul urii tînărului nevinovat. Prin consiliile lui Păun care are față de tînăr sentimente paterne, bătrînul Veriadi, îmboldit de o creștină căință, îi va construi lui Mardare o casă frumoasă și-l va primi (la ieșirea din detenție) ca pe fiul său. Jandarmul Chițu nu-i va ierta niciodată lui Mardare succesul de a se fi căsătorit cu Ioana, fata administratorului Păun ; în final acesta îl împușcă pe Mardare și raportează superiorilor că a fost în legitimă apărare. Pe scurt acesta ar fi itinerariul epic.

Nu polițismul episoadelor, ci farmecul cu care autorul știe să povestească dă cititorului un nesățios sentiment al lecturii, încît romanul odată început nu mai poate fi lăsat din mînă.

Personajele în majoritatea lor sînt marcate de sentimentul mai mult sau mai puțin vizibil al omeniei. Singurul om rău iremediabil este Chițu, cel care va sfîrși la beție să se înece, nu într-o apă mare, ci într-o adăpătoare de la liziera pădurii comunale.

Romanul întărește impresia că gradele de dominare ale unor personaje de către altele rezidă în gradul de cunoaștere a unora asupra celorlalți, o viață comună, deschisă, de reciprocă încredere nefiind posibilă decît în funcție de sinceritatea cu care oamenii permit să fie sau se lasă cunoscuți de către semenii lor. Or, Chițu se ascunde mereu sub armura autorității și legii, așa cum prințul Bardescu este aureolat de mitul stăpînului ; dar cunoscînd slăbiciunile prințului, Păun (fără să pară) își domină în bună măsură stăpînul.

De mare subtilitate mi s-a părut momentul cînd Veriadi își deapănă biografia în fața lui Păun iar acesta observînd că grecul a fabulat incredibil, după plecarea lui Carpuzis intră în bibliotecă și cercetează enciclopedia cuprinzînd amănunte despre Insula Iawa unde prietenul său se lăuda că ar fi trăit o mare iubire : datele din povestirea grecului erau identice cu cele din carte. Cu alte cuvinte orice gîndește un om are un suport real, mai adînc.

Romanul **Iarnă căzută-n genunchi** este cartea unui prozator format și așteptăm ca Dan Claudiu Tănăsescu să evolueze pe măsura certei sale vocații.

atelier literar

poșta redacției

I.M. ȘOIMARU : Încă nu ne putem face o părere despre posibilitățile dv. Paginile sînt scrise relativ curat, dar, cum însivă intuiți, rămîn în zona primelor încercări, naive, schematice, nesigure. Să vedem, în continuare.

SANDU PALISANDRU : Versificații relativ ingrijite, pe un drum cam bătătorit și comod. Ceva mai bine, în „Tata a plecat", „Cîntec de primăvară".

R. PASCALE : În versuri, nimic nou. Fragmentele de proză, nu indeajuns de concludente, rămîn încă în faza lucrului de început (nesigure, incilcite, cu lungimi monotone, etc.).

D. DIAMANT: Unele note noi, de satiră, se ivesc în ultimele pliciuri (uneori, drastice, dure) îmbogățind convingător registrul mijloacelor și preocupărilor („În timp ce poezia", „Invazia șobolanilor", poate și „Mult-așteptata".

ELENA ȘTEFAN : Sînt manifestări lirice, fără doar și poate. Dar expresia e de multe ori dificilă, căznită, greoaie, ceea ce stinghereste și împuținează „emisiunea", obscurizînd-o. Citeva pagini, ceva mai cursive, reprezintă o promisiune : „Callatis", „Sfîntul Gheorghe", „Amiază", „Kypros".

V. TULNICU : Paginile lasă tot timpul impresia de făcătură, de improvizație facilă și artificială, inautentică, neconvingătoare. Oricum, presupunînd că ați avea aptitudini pentru proză (ceea ce nu e încă lămurit) n-aveți încă destulă experiență și pregătire pentru roman.

EM. GAVRILIU : Ne bucură revenirea și sperăm să fie sfîrșitul tuturor necazurilor. Printre versuri, lucruri bune, pe linia cunoscută, parcă mai apăsate (firesc) de tristete și negură : „Zi de iarnă", „De cad", „Ce pot să fac" (primele strofe, mai ales), „Se face liniște", „A sosit vremea".

GH. IONIȚĂ : Versurile sînt slabe, fără speranță. Prozele sînt în parte („Regulamentul", „La pescuit") amenințate grav de vulgaritate. Mai bună, „Mala", prin care se cam străvede Panait Istrati. Scrisul e în general nesigur și adesea stîngaci.

DAUREL : Scrisoare plină de probleme (firește nu se pot dezbate aici în acest spațiu restrîns). Reținem starea de fervoare intelectuală și frumoasele planuri (din care sperăm să nu lipsească și de loc inexpungabilul „mare hop!"). Felicitări pentru succese și promisiuni. E, într-adevăr, o veche și mare tristețe să nu-i putem ajuta mai mult (în sensul în care ne sugerați) pe tinerii cu adevărat talentați care frecventează acest „atelier" (am încercat, fără prea mari rezultate și, firește, nu vom renunța). Desigur, frecventează „atelierul" numai cine (și atîta vreme cît) simte nevoia, simte că-i este sau îi poate fi de folos. Rostul acestei rubrici și ambiția ei n-au fost niciodată de a-și păstra cu orice preț corespondenții și, cu atît mai puțin, de a-i „dăscăli" pînă ce ies la pensie !... Mihnirea despărțirii (de unii) e compensată cu surplus de bucuria de a-i vedea zburînd de-a binelea pe cont propriu... Vom mai discuta, eventual, despre celelalte (proiectul reuniunii din vară ?...) cînd veți avea drum prin București.

B. MARIAN : Scădere, oboseală, lucru „la botul calului", mai mult ca niciodată (ceva, în „Aur").

V. Spătaru-Boghicea, Vasile Marghita, Ion Biris, St. C. Ade, Con. Petre, Ioan Zeicu, Marilena L.I., Const. Hera Șerban, N. Zăvoianu, M.E. — Galați, Dorel Popa, Tudor Eugenia, Corneliu Ciobanu, Const. Ene, Nicolae Proca, Doru Delagorj, Florin Seliman, Paul Sîrbu, Aurelian Negulescu, Gema M., Octavian Suciu — Lugoj, Ion Guli, Mihu Valy, Marian Călinescu, B. Răileanu, Ion Eremia, David I. Gheorghe, Titi I. Berindeiu, Petre Eugen Reșița, I.D. Sicore, Lecram — Craiova, Alina Năstac, Gh. D. Iacob, Costina T., Ilie Miraș, C. Predescu-Neacșu, I. D. Refic, I. Borcea-Gusan, Mărgărit Stoleru, Dan Duță, Cristian Georgescu, Ecaterina Mateescu, Lucian Scurtu, Iulian Ghindaru, Nichita Lazăr, Florian Bogoslov, Adrian, Pamfil — Iași, Ion Tărtăreanu, Al. Donose, Simion Marta, Radu Livescu, Victoria Condeescu, Ilie Popescu, Ana Albu, Corneliu Manu, Gh. Bozu, Negură Somnea, Mirela Matei, Alexa Const., Dorina Buleandră, Apostol Gh., Paul Mona, L.C., Vasile D. Știubeianu, Traian Chivu, Boian Rus, D. Sauciuc, Marc Lucian, Mircea Hozai, Traian Dănacu, Const. Craiu, Petrescu O., Tiberiana Preda, Mihai Ilinca, Virgil Pătrașcu, Alex. Munteanu, Bogdan Vasile Dan, Frainol, V. Pustiu, N. Balaban, Costel Grecu, Mihai Lăzărioan, Mihai Leonescu, Aurelia Șteff. V. Dragu, G. Sivan, Elias M. Popi, Rodica Ciobanu (ceva în „Vegetin"), **Giovanny Viorel, Ioana Simion, Tudor I. Ion Pavel, Dan Tătaru, Andrei George** (Craiova), **I.F. Oiște, G. Cutieru, Iancu Narcis, T. Leviathan, Elena Zidaru, Ana C. Tirzianu, Vasile Dragoș, I. Celariu, Nicolae Ionescu, Iancu Andrei, Daniel Gherghina, Uțu, Sergiu A. Iancu, Radu Stef, Roman Pitesteanu, Laurian Cîmpeanu, Maricel D. Popa, N. Zărnescu, Lorelai, Varona, I.M. Teleajen, Ion Cornel, Dan Ionescu, Nando M. Varga, M. Bârnă, Petre Vărsătureanu** (îi puteți scrie la redacția „Luceafărul"): Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Virtual

Poți să spargi oglinda
Poți să scuipi oglinda
La propriu și la figurat
Poți, deci, să renunți
La acest dascăl prost
Care te poate duce la pierzanie
Cu învățătura lui
Despre punțile perfecte.

DAN CERNESCU

Cînd nu eram la mare înălțime

Cînd nu eram la mare înălțime,
pe-acele culmi de unde se mai poate
îmbrățișa în libertate lumea,
cînd nu eram acolo unde gîndul
și simțurile-n voie înfloresc,
în altă parte nu eram niciunde.

Doar umbra-mi șerpuind neputincioasă
prin ripe și hirtoape, dispărea.

PETRE VLAD

Sst !

Să fim rezonabili
să păsim liniștit,
ușor –
pe podeaua ce scîrțîie jalnic
să nu ne speriem vorbele
cu vorbele înseși – care rămîn
să nu ne asmuțim ciinii
pe ciini
ascultîndu-le dinții
scrișnind
ca roțile pe caldarîm.
Sst ! – faceți liniște !
Atîtea clopote ni se sparg în timpane,
atîtea motoare ne zgîlțîie strada
și casa,
atîtea războaie
ce-și aruncă ecoul departe,
atîtea...
Lăsați vorbele late, și calde, și sfinte,
nu le mai ascuțiți
scoase din gîtlejuri răgușite
lăsați-le să cînte !
Să cînte cîntînd
nu scrișnind aiurite.
Puneți latul pe muchii
nu colțuri pe colțuri tăioase
atît ! – căci
vacarmul crescendo îmi intră în oase
sst !...

A. PODARU

Tablou naiv cu munte

Caii cu cărușele-n spinare.
caii cu cărușele pline de nuntași în spinare
muntele urcau mestecîndu-i cu nepăsare,
dinții lor tîrnăcoape de zmălțuit os
rupeau stîncile, deschideau drum,
rămînea în urmă un ținut linos
colindat de turme de zăpezi și fum.
rămînea în urmă o cascadă albă de lapte
aburind,
zările cu degete omenești răsuceau din creste
nevăzute fire de dor și alint,
copacii deveneau case cu prunci în ferestre
iar vîrful muntelui, moale și rotund,
în care soarele se scufunda
ca-ntr-o piine aburindă, ca-ntr-o fîntînă
fără fund.
mire și mireasă se făcea
și mirele și mireasa, în fiecare clipă alții,
de mină,
cu bice de foc caii îndemnau să urce,
să ajungă odată și odată...
o, caii se împotmoleau în țînutul de lînă
mese se-ntindeau din senin, se bea, se cînta,
un prunc se legăna într-o auriță covată
deasupra, înconjurat de herghelii păscînd
într-o limpede stea.

TEODOR PURICE

Nicolae G. Iorga : „Ipotești"

Cositul

Omul cosea sub soarele azvîrlit în văzduh
cu o teacă de pumnal de piatră la brîu.
Spatele și pieptul luceau
de parcă el făcuse baie
într-un riu de transpirație.
Cînd m-a văzut pe drumul albit al căldurii,
el s-a oprit din mișcarea-i de mașină
și m-a salutat
cu mîna ridicată neagră în cer.

CONSTANTIN BUICIUC

Cei nenăscuți încă

Înfioară-te lume de țipătu-i pur
ca o dulce atingere
între cristale înfioară-te
chiar dacă o inimă măruntă
el pune acum pe tarabа
vieții, înfioară-te
chiar dacă nădușește
ca un pui de pasăre în așteptarea
primului său zbor, înfioară-te !...

Născut dintr-o ninsoare instantanee
el un zvon aduce :
cei nenăscuți încă
sînt briza caldă ce adie în Univers

înfioară-te lume : orice copil
născîndu-se este un
posibil început al veșniciei tale,
înfioară-te !...

MIHAI CRAIESCU

Negustorul

Crede-mă, de vor veni hoții
nu vor găsi nici o stea în zăpadă
nici un glas
nici o poartă deschisă
nu are rost nici un „rămas-bun"
nu mai au rost aceste cuvinte
pe care nu vei avea curaj să le trezești,
să le iubești,
crede-mă, dincolo de noaptea aceasta
este tot o noapte
crede-mă
nu mai aduc dimineți reci în corăbii
nu mai sînt negustorul
cu genunchii înzăpeziți.

LORENA PĂVĂLAN

Dimineața

Camera și toate lucrurile
înăbușite în parfumul de carte
fără să uit
că munții n-au arome tari
că aerul n-are semnele
tipăriturilor
în nici o parte
dimineața
cînd deșcult
ies să mă-ntîlnesc cu soarele
în livadă...

G. M. BUCOVICIOR

O călătorie cu Eminescu

Urmare din pag. I

„Luceafărul") și, pe de altă parte, tendința, la fel de profitabilă, de revenire la text de redimensionare a unor locuri comune (bazate pe simpla intuiție sau pe datele istoriei literare și ale circulației motivelor) instaurate de exegeza tradițională, vizînd alcătuirea unor noi coduri semnificative pentru descifrarea ființei limbajului eminescian. Cărțile lui Ion Negoițescu, Constantin Noica și Edgar Papu sînt demonstrații de virtuozitate în acest sens, ele deschizînd „neostilisticii" revelatoare cîmpuri generoase de aplicație. Ce se prefigurează de acum din perspectiva acestor două tendințe înnoitoare este trecerea exegezei eminesciene în faza racordării **prin analiză** la un sistem universal modern de abordare — unde psihocritica, tematismul, sociologia, semiotica sau chiar lingvistica matematică pot opera cu consecințe din cele mai profunde. Așa cum (deși tîrziu) sistemul inaugurat de Bachelard a devenit funcțional în cazul lui Eminescu, aportul altor sisteme (aparținînd unor nume ca Barthes, Richard, Mauron, Greimas, Blanchot, Kristeva, Lacan, Bousoño sau Etiemble, adăugîndu-se celor edificate de Raymond și Béguin) va însemna etapa unei cotituri firești și salutare în cercetarea operei eminesciene. Sigur că aici adepții metodelor tradiționale, așa-zis obiective, își au partea lor de dreptate subliniind caracterul speculativ, aflat la limita narcisismului critic pe care îl conțin atari abordări, dar a nu înțelege că gradul de viabilitate al unei opere poetice rezidă nu numai în fecundarea altor sisteme creatoare ei și în potențarea unor sisteme de gîndire critică și a opune un dogmatism limitat-subiectiv unor cercetări interdisciplinare sau unor demersuri analitice care vizează infrastructura textului, numai în numele obedienței față de judecățile de valoare anterioare, — este un fapt de cultură reprobabil, care, oricum, nu se poate opune progresului firesc al gîndirii valorizante, pe care și analitica literară îl urmează la rîndu-i.

Valoarea cărții lui Edgar Papu este, în consecința celor arătate pînă acum, de o dublă natură : atît prin ceea ce **expune**, cît și prin ceea ce **propune**. Nucleul analitic al acestei coboriri în infrastructura limbajului ființei eminesciene este afirmat dintru început : „Eminescu concepe lumea afectiv, într-un urias elan simpatetic, aproiat de ceea ce mai tîrziu va fi formulat de Max Scheller prin **ordo amoris**. De aceea, în toate registrele, de la idee pînă la structura verbală, el cultivă cu precădere elementul feminin (...) acest element devine agentul **unității de nezdruncinat** al operei sale, putînd a fi identificat, același, și în trăirea și în viziunea cosmică și în componența lexicală a artei eminesciene". Această **cunoaștere afectivă** constituie centrul către care gravitează toate elementele analitice de aici, vizînd configurarea unor atitudini etic-spirituale și închegarea unei rețele de figuri ale „eternului feminin". **Rostirea poetică** devine în cadrul acestui sistem **rostuire existențială**, întemeiere a ființei prin cuvînt, esențialul feminin fiind filtrul prin care nostalgia **departelui** și soluțiile oferite de categoria **aproapelui** comunică, formînd trepiedul pe care se edifică întreaga cunoaștere poetică eminesciană. Dacă la nivelul expozitiv iubirea, femininul au traversat exegetica eminesciană de la Maiorescu, la Călinescu, de la Gherea la Rosa del Conte, în ceea ce priveste dimensiunea analitică aria investigației deschisă de Edgar Papu este infinit mai generoasă, deplasarea interpretării de la orizontalitate la verticalitate fiind în momentul de față garanția primordială a perenității operei eminesciene. **Principiul feminin la Eminescu** este, mai cu seamă în latura aplicativă privind elementele lexicale și fonetice, o deschidere interpretativă extrem de fertilă, creînd premisele unor abordări insolite din prisma limbajului „cratylic". Aceeași centrare pe cuvînt pe care o practică și I. Negoițescu și C. Noica și care, cum spuneam, trebuie să devină cerința vitală a interpretării operei lui Eminescu, o întîlnim în **Trăirea „departelui"** : „să abandonăm întrebarea **de unde provine** sau **ce factori au stimulat** depărtarea lăuntrică eminesciană și să stabilim efectiv ce este ea ca dat concret poetic" ; epoché-ul fenomenologic abia de acum înainte o dată ce cadrele istorice și subistorice au fost clarificate, poate deveni deplin operant și revelant în cadrul poeticii eminesciene. Categoria „departelui" și a „aproapelui" ca sume de cunoaștere și viețuire dezvăluie un Eminescu superior (în latura efectelor vizionare) romantismului european, expresia de „romantic întîrziat" fiind pe bună dreptate amendată de Edgar Papu : faptul că depărtarea, percepția astrală și energia de conexare a contrariilor sînt la Eminescu nu expresii ale vidului cosmic, ci, dimpotrivă, „o țesătură vie și bogată de **plinuri**" sau faptul că între energia enormelor corelații astral-vizionare și cea a percepției elementelor aproapelui în însuși miezul acestora personalitatea eminesciană rămîne egală cu sine, faptul că zona eticului și cea a terestrului intercomunică prin vasta scenerie ornamentală de energia visului eminescian și că în aceeași măsură, registrul realist, în datele sale cele mai crude, găzduiește cu egală voluptate imaginația poetică, precum și faptul că, la nivelul rostirii propriu-zise elementele departelui (semnificatele pline conjugate cu semnificantele sonor-spațializante) își află corespondent în pînzăriile aproapelui (traversînd zone sinestezice de „gradații psihofonice") formînd această concordia discors esențial eminesciană, — totul concură la imaginea unui „romantic întîrziat" înțeles ca **sumă** chintesențială a năzuințelor și împlinirilor romantice deschis în egală măsură poeziei moderne. Capitolul **Universalitatea lui Eminescu** dă seama perfect de această realitate.

Depărtarea și apropierea își află corelativul armonic în raportul dintre **cuprindere** și **pătrundere**, a căror osmoză este urmărită în **Concentrarea extensivă ca expresie întregitoare, Poezia interiorului domestic** revelînd între altele manifestarea unui specific al depărtării (repaosul) în trăirea condensată a spațiului închis, **echivalența** și **întregirea** adăugînd dimensiuni existențiale „funcțiunii ambivalente a imaginii ; ființe din creația eminesciană". **Intuiția organicului închis. Grotescul eminescian** (care încheie traseul analitic fiind treapta antipodică lirismului astral) și mai ales **Peisajul urban** formează o altă grupă de studii extrem de generoase în sugestii, trasînd direcțiile unui posibil demers tematist-psihocritic asupra operei eminesciene, așa cum **Ambivalența visului și Gîndire și gînd** pot deveni oricînd subiectele unor ample tratări unitare, cea dintîi pe linia decodării simfonicei „geografii a imaginarului" eminescian, cea de-a doua ca prolegomena la un studiu al registrului contrastivului, unde, alături de gînd / gîndire, cuplurile vis / visare, cînt / cîntare sau privire / vedere semnifică, la scara expresiilor revelatoare, dialectica și mutațiile cunoașterii poetice.

Evident că rîndurile de față sînt departe de a fi subliniat totalitatea procedeelor puse în lucru de Edgar Papu, lucrăturile în filigran aflate în fiecare secțiune, ca și zecile de puncte de plecare pe care cartea le oferă unor abordări ulterioare. Dincolo de remarcarea valorii în sine a acestor premise rămîne ca viitoarele sisteme interpretative ale operei eminesciene să fructifice și să valideze pe deplin intențiile și demonstrațiile pe care **Poezia lui Eminescu** le conține. Reeditarea cărții lui Edgar Papu este mai mult decît un act de valorizare a operei eminesciene, este expresia unei gîndiri critice integratoare, pentru care rafinamentul inciziilor analitice și profunzimea deschiderilor spirituale garantează forța și coerența unei conștiințe critice depline.

Prezențe scriitoricești

● Marți, 15 aprilie a.c., a avut loc ședința plenară a secției de critică și istorie literară a Asociației Scriitorilor din București, consacrată cărții de critică, istorie și teorie literară, precum și ediților critice ale clasicilor literaturii române.

La ședință a participat **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor. **Ion Ianoși**, secretarul secției, a prezentat referatul biroului. La discuție au participat : **George Macovescu, H. Zalis, Z. Ornea, Teodor Vârgolici, Radu Albala, Gelu Ionescu, Niculae Gheran, Ileana Vrancea, Eugen Simion, Mircea Anghelescu, Alexandru George, Al. Paleologu, Gheorghe Grigurcu, Ioana Crețulescu, Nicolae Manolescu, Liviu Călin, Gabriel Dimisianu, Nicolae Ciobanu.**

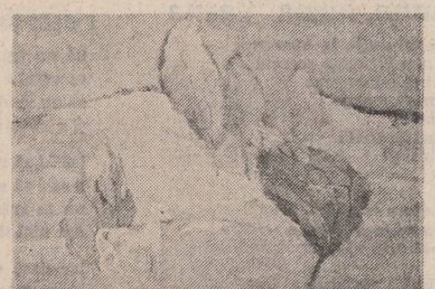

Nicolae G. Iorga : „Calul alb"

● Întîlniri cu cititorii : **Zoe Dumitrescu Bușulenga, Mircea Sântimbreanu, Ioan Alexandru,** la Librăria „Mihail Sadoveanu" din București, cu prilejul prezentării volumului „Imnele Moldovei" de Ioan Alexandru ; **Domnica Filimon, Nicolae Ciobanu** și **Justin Moraru** la clubul Uzinelor „23 August" din Capitală, cu prilejul apariției romanului „Vina" de Justin Moraru (Editura Albatros, 1980) ; **Lucian Avramescu, Nicolae Dan Fruntelată, Niculae Stoian, Mircea Florin Sandru, Florin Burtan, Cristian Dică** la manifestările „Cu tinerii pentru tineri", desfășurate în Sala sporturilor din Alexandria.

● **La Institutul de istorie și teorie literară „George Călinescu"** s-au desfășurat lucrările unui simpozion cu tema „Dezbateri ideologice în presa literară interbelică", la care au participat **Marin Bucur, Marcel Duță, Emil Manu, Barbu Cioculescu, Georgeta Ene, Dorina Grăsoiu, Rodica Florea** și **Mioara Apolzan.** În cadrul discuțiilor, între alții, au luat cuvîntul **Ovidiu Papadima, Dumitru Micu** și **I. C. Chițimia.**

REVISTA STRĂINĂ

● **UN BEST-SELLER** în Europa secolului al 16-lea a fost, incontestabil, poemul satiric al strassbourghezului Sebastian Brant „Corabia nebunilor". Operă, apărută la Bâle, în 1492, în timpul carnavalului — anotimpul nebunilor — a cunoscut un succes fulgerător care, susțin istoricii literari, a fost fără rival în vreme. Divizat în o sută douăsprezece capitole, poemul evocă o corabie simbolică, pe care se precipită smintiți de tot felul, care prin comportamentul lor contrar legilor divine sînt sortiți pierzaniei. Este o savuroasă galerie de portrete care denunță cu rigoare de moralist defectele și smintelile fiecăruia. „Corabia nebunilor" cunoaște numeroase versiuni latine, franceze, flamande etc., toate, adaptări după originalul alsacian. De curînd această operă a cunoscut o nouă adaptare franceză (aparținînd Madeleinei Horst, prefața : Philippe Dollinger) și a apărut la editura pariziană Seghers. Această ediție deosebit de minuțioasă va permite cititorilor o cunoaștere mai bună a acestei capodopere medievale. Volumul prețiază iconografia ediției princeps care a fost ilustrată cu numeroase gravuri în lemn, plasate înaintea fiecăruia din cele 112 capitole ale cărții și controlate personal de Brant. Gravurile, malițioase, veritabile opere de artă aparțin unui artist care își păstrează anonimatul pînă azi.

● **„GUERNICA"** — cunoscutul tablou al lui Picasso, inspirat de distrugerea de către aviația nitieristă în slujba lui Franco a localității basce, în 1937, va fi cedat Spaniei, anul acesta, în octombrie, cu prilejul unei expoziții omagiale ce va fi deschisă la Madrid. Muzeul de artă modernă din New York, care a adăpostit ani de-a rîndul această capodoperă dedicată victimelor fascismului, a consimțit ca celebra pînză care se constituie azi într-unul din cele mai șocante documente ale istoriei Spaniei să fie așezată într-unul din muzeele madrilene. Un act de înaltă ținută umanistă, un exemplu care ar trebui să fie urmat și de alte numeroase muzee și colecții care adăpostesc azi documente și opere de artă aparținînd patrimoniului material și spiritual al altor țări, pentru ca toate aceste dovezi ale unor civilizații să aparțină pe deplin popoarelor care le-au creat.

● **PESTE 1 000 DE EDITURI DIN 22 DE ȚĂRI** au participat anul acesta la Tîrgul internațional al cărții de la Leipzig. Țara gazdă a prezentat cu această ocazie aproximativ 10 000 de titluri apărute în edițiile din R.D.G., dintre care 3 000 de apariții recente. Alături de cartea politică, socială, filozofică, tehnică, științifică, în standuri s-au aflat volume de Anna Seghers („Trei femei din Tahiti"), Ludwig Renn (autobiografia „Imbolduri din viața mea"), Erwin Strittmater („Făcătorul de minuni", vol. III), precum și cărți semnate de tinerii Beate Morgenstern, Achim Metzkes, Claus Nowac și mulți alții.

● **NUMEROASE CĂRȚI** și mai multe filme i-au fost consacrate eroului național cehoslovac, ziaristul și reporterul Julius Fucik, a cărui viață curajoasă a fost curmată în mod brutal de fasciști în timpul celui de-al doilea război mondial. Iată că cineaștii cehi lucrează acum la un nou film inspirat de figura legendară a eroului. El se intitulează „Julek", și este realizat de Ota Koval după un scenariu de Milan Pavlik. Pelicula aceasta, gîndită ca un poem cinematografic, se diferențiază de filmele precedente prin faptul că ea prezintă anii de formare ai lui Fucik, aruncînd o lumină asupra copilăriei și tinereții eroului.

● **LUIS BUÑUEL,** cunoscutul cineast spaniol a împlinit 80 de ani. Născut la Calanda, în Aragon, la 1900, el a realizat numeroase filme, multe dintre ele rulînd și pe ecranele noastre : „Cîinele andaluz" (turnat în 1928), „Vîrsta de aur" (1930), „Los Olvidados" (1950), „Viridiana" (1961), „Îngerul exterminator" (1962), „Jurnalul unei cameriste" (1964), „Simon în deșert" (1965), „Frumoasele zilei" (1967), „Calea lactee" (1968), „Tristana" (1970), „Farmecul discret al burgheziei" (1972), „Fantoma libertății" (1974). Majoritatea filmelor sale au fost turnate în Mexic unde Buñuel s-a stabilit după ce a părăsit Spania, în timpul regimului franchist. La această aniversare Universitatea din Madrid a emis o medalie în semn de prețuire și de recunoștință a contribuției lui Buñuel la cultura și cinematografia spaniolă.

● **„BUDDENBROOK"** — serial al televiziunii din R.F.G., adaptat după romanul lui Thomas Mann, va fi transmis de televiziunile mai multor țări europene care au achiziționat această peliculă. Difuzarea serialului la televiziunea din R.F.G. a făcut să crească net vînzarea operelor cunoscutului scriitor german. Personajele capodoperei thomasmanniene sînt întruchipate pe ecran de cunoscuți actori ca Gerd Böchmann, Ruth Leuwerik, Reinhold Solf, Michael Degen, Martin Benrath, Volker Kraeft.

● **PRIMA EDIȚIE,** revizuită, a **„Marelui dicționar"** — cel mai important dicționar al limbii chineze clasice existent pînă azi — a început să fie editată la Beijing. Primul volum al acestei vaste lucrări se află deja în librării. **„Marele dicționar"** reunește mai mult de o sută de mii de cuvinte și mai mult de zece milioane de caractere, care au fost folosite pînă la Războiul opiumului (1840). O primă versiune a acestei monumentale lucrări a fost redactată în 1908 și a apărut în 1915, dar ea nu a putut, evident, să satisfacă nevoile curente. O revizuire a întregului material a fost întreprinsă în 1975, cînd au fost verificate toate datele și adăugate numeroase noi articole.

● **INNSBRUCK-UL,** frumoasa capitală a Tirolului, va găzdui în acest an mai multe expoziții de artă, printre care cele mai importante sînt : „Expoziția celui de-al 17-lea concurs austriac de artă grafică", „Barocul Innsbruck-ului", „Imagini, vederi din Innsbruck, începînd cu 1800", „Tezaurul catedralei din Friburg".

● **ÎN LUNA MARTIE** au apărut în editura Gallimard (col. Blanche) volumele I și II din „Correspondence de Roger Martin du Gard" (laureat al Premiului Nobel, 1937), lucrare prezentată și întocmită de Maurice Rieuneau în colaborare cu André Daspre și Claude Sicard. Volumul I, acoperind perioada 1896—1913, oglindește structura politică internă a Franței din primii ani ai secolului, cu toate frămîntările, curiozitățile și prieteniile la care oamenii aspirau. Volumul II se referă la primul război mondial, cu tot cortegiul disperărilor, cruzimii și ororilor, urmat de perioada de prăbușire morală a atîtor oameni, de care nu a fost scutit însuși Roger Martin du Gard.

Cel mai camusian dintre scriitorii români (II)

Urmare din pag. I

cu artă" a realității, desăvîrșind peste mai mult de un secol operația schițată de Stendhal, o generație întreagă modifică lent structura intimă a prozei, oferind „decupajului" noblețea literară. În această generație, Marin Preda s-a integrat spontan ; relativ contemporan cu ea, (doar cu cîțiva ani mai tînăr), autorul nostru intuiește un spirit stilistic al epocii înainte ca acesta să fi ajuns la maturitate.

În condițiile prozei românești, o asemenea formulă avea să întîmpine și mai multe rezistențe. Datorită unei modernități tardiv cîștigate, ideea implicării eticului în romanesc — de fapt, specularea dimensiunii etice a existenței pînă la obținerea unei opere de artă — părea cu deosebire dubioasă. Nu au trecut decît patruzeci de ani de la apariția **Principiilor de estetică** ale lui Călinescu, la lectura cărora o mulțime de studenți și oameni de litere au rămas convinși că descoperiseră esența ultimă a artei literare. Implicarea **etică — inutilă, chiar pernicioasă** pentru estetica cea mai audiată în cercurile noastre critice — nu putea fi tentată fără riscuri. (Ne referim la implicarea etică veritabilă, adică la mărturisirea unei conștiințe, și nu la falsa implicare etică, producătoare a unor „bărăganuri însetate" de proză într-un anumit deceniu). Toate aceste circumstanțe trebuie evocate pentru a măsura amploarea pariului cîștigat de Marin Preda : introducerea eticului, ca dimensiune capitală, într-o lume ce nu mai credea în eticul literar din două rațiuni opuse, dar concurente în provocarea aceleiași reacții.

Pe plan mondial, situația evolua însă imprevizibil, iar estetismul intransigent al epocii interbelice, dominant în multe țări, se metamorfoza treptat. Ultimii ani au împlinit mutația spectaculoasă : proza camusiană încetează de a fi formula cîtorva izolați. De la Heinrich Böll și Graham Greene la școala de proză americană a zilelor noastre, „decupajul superior" s-a transformat **într-o metodă generală.** Decupajul, și nu numai el. Dacă la începutul anilor '50, prin atitudini tranșante în apărarea nedreptățiților de pretutindeni, Camus s-a izolat în propria-i generație, păstrarea purității verbului literar transpus în alte domenii începe să facă școală, chiar la marii profesioniști ai scrisului. Este de ajuns să ne gîndim care sînt prozatorii ce au primit premiul Nobel în ultimii cincisprezece ani și să ne amintim de ecoul extraliterar puternic pe care verbul lor l-a produs, pentru a realiza, sensibil, noua condiție a romancierului și statutul **cuvîntului** său. Suspiciunea cu care comutarea raportului etic-estetic era pînă de curînd privită, departe de a reprezenta un fenomen exclusiv românesc, molipsise mentalitatea literară. Momentul în care prozatorii încep să-și asume constient sarcina de „mauvaise conscience" a societății echivalează cu acceptarea, fie și tacită, a eticului ca pilon esențial al existenței. Identificarea cu această **„mauvaise conscience", cu latura existenței** pe care toți o ocultează, relevă **imperativul moral,** în sensul filosofic cel mai larg, așa cum a fost el enunțat, de la Kant la Max Scheler. Fie că au dorit-o, fie că nu, romancierii de tradiție camusiană dau permanent răspuns unei probleme prin excelență filosofice, ce confruntă gîndirea noastră de după apariția lui Nietzsche. Într-un fel, acest imperativ și atmosfera creată de noua evoluție a prozei fac mai vizibil paralelismul de netăgăduit pe care îl prezintă opera lui Marin Preda cu direcția camusiană a prozei. Vocația etică este atît de puternică, încît, venind vorba de filosofie sau psihologie într-unul din romanele autorului, va răsări spontan o anume filosofie și o anume psihologie, nelegate de nici o școală anumită. Cu un termen larg, putem numi această filosofie **a comprehensiunii.** Comprehensiunea definește, mai înainte de toate, aducerea în joc a imperativului moral. Filosofia predată, ca profesionist, de Victor Petrini nu are nici o legătură cu filosofia la care aderă, în viață, același personaj. Atunci cînd își aduce aminte că este, cel puțin teoretic, un **homo philosophicus,** eroul adoptă spontan **o filosofie ce nu** mai are nimic comun cu vreun sistem constituit, el aderă mai degrabă la o **stare** filosofică. Este starea comprehensiunii mai sus amintite.

Să fie vorba, cel puțin de astă dată, de un ecou camusian perceptibil ? Ca de atîtea ori pînă acum, credem că nu. Dinamica eticului ivit spontan, a transformării în act a paradigmei **minimului bine** acționează cu o forță elementară și numește, mai clar decît orice, idealul construcției românești a lui Marin Preda : construirea unui imperativ moral, artizanal și literar, pentru omul anului 1980, în circumstanțe atît de dramatice ca cele de față. Fără îndoială că, în conflictul și în polemica dintre doctrinarul **net Sartre** și doctrinarul comprehensiv Camus, Marin Preda ar fi fost, în orice împrejurare, de partea celui din urmă.

Este prea devreme încă pentru a ști cum va privi istoria literară viitoare această fază camusiană a marii proze europene din deceniile noastre, căreia Marin Preda îi serveste în România drept model : poate cu ironie (dacă un neo-estetism va fi adus de vremuri mai liniștite), poate cu recunoștință. (în cazul opus). Ne pare însă clar că notabila coborîre a prozatorului în arenă va fi considerată evenimentul crucial al celei de a doua jumătăți a actualului secol. Iar încercarea de a reînvia ipostaza **cuvîntului creator unic,** în mijlocul stărilor de duplicitate sau evaziune, va trece drept cea mai importantă aventură a prozei acestui final de mileniu. Și dacă inocrizia rămîne „omagiul pe care viciul îl aduce virtuții", atunci faptul că acestei proze în căutarea unui ideal trans-artistic i s-a permis nu numai să existe, ci și să joace un asemenea rol, va fi și el un element de cercetat în dosarul viitor al complexelor noastre.

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Luni, 14 aprilie 1980, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, care a aprobat planul de muncă al Uniunii Scriitorilor pe trimestrul II — 1980, a definitivat programul acțiunilor dedicate cinstirii memoriei poetului Tudor Arghezi, la împlinirea a o sută de ani de la naștere, a rezolvat unele probleme curente.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Alexandru Balaci, Teodor Balș, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu, Domokos Geza, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Hajdu Győző, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Octavian Paler, Marin Preda, Vasile Rebreanu, Marin Sorescu,** precum și **tovarășul Cristea Chelaru, vicepreședinte al C.C.E.S.**

Lucrările ședinței au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor.

revista revistelor

Revista de istorie și teorie literară nr. 1/1980

Reputat cunoscător și cercetător al culturii și literaturii medievale românești, de data aceasta Gabriel Strempel publică un succint și extrem de interesant studiu intitulat **Două manuscrise necunoscute ale „Didahiilor" lui Antim Ivireanul.** Este vorba de copiile a șaptea și a opta a respectivei opere, aflate în manuscris la Biblioteca Academiei R.S.R. (înregistrate sub cotele 2866 și, respectiv, 5053) și neutilizate pînă în prezent de către nici un editor. Revelatoarele sondaje comparativiste întreprinse de cercetător sînt, fără îndoială, de cel mai mare interes istorico-literar. Pe de o parte sînt evidențiate noi aspecte ale întregii circulații pe care o cunoaște opera antimireană, iar pe de altă parte, o seamă de particularități inedite privind tonalitatea stilistică a textelor sînt în măsură a sublinia și mai pregnant structura temperamentală a autorului.

Bogat, dovedind o remarcabilă ținută științifică, sumarul revistei mai conține studii și articole demne de atenție, semnate de Alexandru Balaci **(Nuovo umanesimo romeno),** Cătălina Velculescu **(Cărți populare în secolul al XVII-lea),** Mihai Vornicu **(Despre „Cuvintele" lui Neculce),** George Munteanu **(Dialectica structurilor în „Afară-i toamnă"),** Stan Velea **(Pagini din iluminismul polonez : Ignacy Krasicki — romanul polemico-didactic),** Michaela Schiopu **(Literatura americană și poetica neorealismului la Vittorini și Pavese),** Alexandru Niculescu **(Revoluție, lexic, cultură),** Al. Hanță **(G. Călinescu despre specificul național al literaturii),** Marin Bucur **(Exegeza comparativă a traducerii „Cîntării cîntărilor în românește),** Rodica Florea **(M. Eminescu, „Revedere"),** Nicolae Florescu **(„Necunoscuta" Hortensia Papadat-Bengescu și criteriile reeditării operei sale).**

Cronicar

● **ERATĂ.** În cea de a doua frază a articolului „Ion Vinea, promotor al mișcării de avangardă" publicat în numărul nostru trecut, s-a strecurat o eroare de lectiune : în loc de dramatis personae a apărut „dramatism personal". Facem cuvenita rectificare.

Antologia «Luceafărul»

„Deși sentimentală în aparență, poezia lui Mircea Micu nu pornește de la emoție ci o caută și o provoacă: lirismul său e lucid, rezultat al unui „program".

Mircea Iorgulescu

„Cu toate că își ia materia primă din cele mai exploatate surse, imagistica este insolită și de o atît de șocantă plasticitate încît se comunică parcă simțurilor, de-a dreptul."

Dumitru Micu

„Dar, dincolo de toate acestea, Mircea Micu nu caută să-și organizeze un univers «problematic», nici să inoveze cu orice preț. El scrie natural și dezinvolt, neiluzionîndu-se nici cu bețiа spontaneității dar nici cu teoriile ambiguității".

Petru Poantă

mircea micu

Fulg de nea

1.

S-a întîmplat într-o circiumioară de cartier
unde se furișau la un grătar pensionarii,
delegații din provincie cu 18 lei diurnă plus hotelul,
cupluri de amanți misterioși și febrili.

2.

Să fi fost în amurg, ora incertă a păsărilor,
luna tocmai răsărise și-mi hipnotiza sticla cu vin,
ea cea obligată la rondul nocturn, sentinela
singurătății.
N-o priveam. Nu mă mai interesa de cînd s-a lăsat
călcată-n picioare
de doi inși plictisiți să mestece gumă. Nefericita !...
De atunci nu mai pot spune nici unei femei cu glas
pierdut :
„uite luna" fără ca ea să zică „ei și ce dacă".

3.

Tocmai făceam cu ochiul ospătarului în semn
de solidaritate,
o asigurare asupra integrității fripturii,
și el tocmai se scobea în nas căutînd în gînd
noi metode de îmbunătățire a deservirii publice.
Să fi fost în amurg ziceam, dar precis într-o vineri,
în preajma unei sărbători de iarnă aproape obișnuită
amintind de brazi și ciobani plecați să se închine
unui copil părăsit care știa să vorbească din naștere.

4.

Atunci a intrat cu un aer fraudulos și timid,
cu paltonul de astrahan năpîrlit benevol,
purtînd pe cap o pălărioară cu voaletă impușcată
de molii
și în mînă o geantă cu încuietoare nichelată.
Nu știu nici azi de ce a venit la masa mea,
poate semănam cu cineva cunoscut ei odinioară,
poate încurajată de tristețea chipului meu provocată
de foame,
poate că luna pîndind la ferestre îmi aureola chipul
făcîndu-mă să semăn cu unul din sfinții de gradul doi.

5.

Am surîs invitînd-o să șadă, amețit de aerul de
naftalină,
ea a pus geanta cu încuietoare de nichel la
piciorul mesei
cu nesfîrșită grijă, cu delicatețe aș zice, privind-o
duios.
„Ca de obicei" ? a întrebat ospătarul cu oarecare
lehamite
îngăduitor și ușor iritat, zîmbindu-mi complice.
Avea un cap frumos de păpușă bătrînă, dinți falși,
imitînd perfecțiunea,
părul uscat de atîta vopsea, aranjat în cîrlionți
și gîtul subțire ca de broască țestoasă.
O broșă ca ochiul unui mort sclipea peste bluza
cu desene
amintind epoca tramvaielor cu cai...

6.

Tăcea și din cînd în cînd se apleca spre piciorul mesei
mîngîind geanta misterioasă, gungurind ceva,
surprinzător de subțire și de dedesupt venea un scîncet
un fel de chemare ancestrală și nelămurită.
„Vă deranjez dacă...", arătă geanta apoi colțul mesei
și eu am spus nu și ea a așezat geanta pe colț
ca și cum ar fi avut acolo tezaurul țărilor nealiniate.

7.

„Serviți ?!" am arătat sticla cu etichetă verzuie
și ea a surîs acceptînd ca o fetișcană fugită de la ore
cu privirile ca două pumnale ruginite de
neîntrebuințare
și sări în picioare cu o agilitate surprinzătoare
psalmodiind :
„Mă numesc Esthera Natalia Lahovary de Străulești,
fostă dansatoare în corpul de balet al Operei române
fostă dansatoare și acrobată pe sîrmă, actualmente
aproape.., pensionară...
Am zîmbit năucit și am întins paharul ciocnind
cavalerește
și ea a zis „cling" închinînd și spre geanta cu
încuietoare de nichel
și a băut scurt, fără ifose,
așa cum îi stă bine unei foste cîntărețe și balerine,
și a gîngurit ceva iute, alîntător în direcția genții
și de acolo a venit un scîncet ciudat, un plînset
melodios.

8.

„Te pomenești", mi-am zis simțind cum mă trec
sudorile
„că poartă în geantă cenușa bărbatului ei (se cunosc
cazuri)
și că în noaptea aceasta odinioară sfîntă, nefericitul
a înviat
și vrea să iasă din captivitatea eternă reîncarnat
din gelozie..."
Și vrînd să-i fac o bucurie și vrînd să mă liniștesc
am început să-i cînt un colind din bătrîni „linu-i lin
și iarăși lin".
Ea s-a scuturat ca un cais în aprilie lepădîndu-și anii
și copilărindu-se începu să plîngă încet...

9.

Tocmai atunci a venit ospătarul mirosind a mujdei
și admonestări,
soios ca un condamnat la moarte pe rug,
vesel ca o glumă spusă la o nuntă cu dar.
Un castron năpădit de cartofi purta în laba păroasă
și aburul lor îmi amintea epoca gîndacilor de Colorado.
„Poftiți stimată madamă și să mîncați sănătoși !"
Brusc, poșeta aceea, de fapt geanta ca un burduf
de armonică
a început să se miște. Era ca și cum cineva din
interior o forța,
ca și cum : vita, porcul, crocodilul sau ciinele de
odinioară
înviaseră brusc și vroiau să-și exprime bucuria.

10.

„Ah! zise ea, mă iertați, am uitat să vi-l prezint
pe dînsul"
și răsfirîndu-și zulufii uscați desfăcu încuietoarea
de nichel
și tocmai mă pregăteam s-o șterg ca un laș cînd,
din interior,
răsări un fel de arătare ciudată, o căprioară în
miniatură,
un fel de ciine stupid ca o injurătură, un fel de nimic
agresiv
care începu să mă latre cu poftă injurîndu-mă.
„Se numește Juju", zise madam Lahovary ca și cum
eu să nu-mi închipui
că se numește ca mine. „Are patru ani, cel de sus
să-l trăiască,
e deștept ca un administrator de bloc și e apatic".
„Ceea ce nu știți, domnule, este faptul că el."
(arătă spre copia aceea caraghioasă, un fel de ied
rahitic)
„are origine sfîntă, derivă de la încași și se spune,
că fiind adus de extratereștri, ne scapă pe noi
de păcate..."

11.

L-am privit biiguind ceva în consecință. Era ca un
fetus chel
lătrîndu-mă cu ostentație și libertate, fără motive...
Aș fi vrut să-l scuip între ochii mari și apoși semănînd
cu bijuteria morbidă. Înfuleca și mă privea cu
dispreț...
„Sînteți sigură, doamnă, că e un sfînt și că e ciine ?"
„Este ! el e pensia mea, rugați-vă să nu moară,
fiindcă eu, Fulg de nea, **așa mi se spunea, fostă**
balerină,
care l-am cunoscut pe Malaxa și pe prințul
Alexandru și pe...
a ! da, pe domnul Mociornță ; — fără el, aș muri
de foame..."
„El e pensia mea, **il cost cincizeci de lei pe zi plus**
mîncarea,
o săptămînă întreagă îl plimb și-i arăt Bucureștii
și el oftează din greu gîndindu-se la ziua de simbătă..."

12.

Tăcu. Căprioara cu ochi de dragon înfuleca plescăind,
luna întrase și controla monetarul la bar
ospătarul făcu complice cu ochiul scobindu-se-n nas...
„Doamnă, cine sînt părinții lui ? Proprietarii de
drept ?"
„Domnule, acesta este un secret care mă privește,
sînt niște inși importanți care navetează în provincie
au serviciul acolo și vila aici, nu mă obligați să divulg
și mai bine să vorbim despre buletinul meteorologic..."

13.

Apucă animalul de gît, sărută zgarda cu numele
proprietarului
și virîndu-l în geanta mirosind a Paciuli zise
conspirativ :
„Dați-mi voie să vă cînt ceva de foarte demult :
cumpărați-mi flori, roze și garoafe, în parfumul lor...
și glasul ei era subțire ca un fum purificînd
atmosfera mirosind a bucătărie autohtonă și șliboviță.
Se ridică acrobatic și se întoarse pe propriile-i călcîie,
iute, neașteptat de ușoară, nespus de zveltă,
și pentru o clipă părul îi crescu pînă la podele
și pielea gîtului deveni catifelată și netedă
sînii i se rotunjiră sub bluză ca niște arici
și pentru o clipă, se stinse lumina ca retezată de vînt
și luna sparse geamurile inundînd încăperea
iar eu, căzui în genunchi șoptind pătimaș :
„Dă-mi voie Esthera să te iubesc și lasă-te să fii
a mea..."
. . . . . .
Ciinele sfînt „cihahua" scîncea încet dar amenințător
achitîndu-și pensia în rate minuscule
ca un soț înmormîntat în poșetă...
„Domnule, iubitule," zise ea strălucind de emoție,
aveți liber sîmbăta deoarece
restul săptămînii sînt ocupată..."

„Treaz, plantînd alături nervul somnului, „într-o seară ovală ca lumea" Nicolae Prelipceanu (din care poți obosi citind) a restituit iluziei mirarea și principiului intangibilității puterea de a ne ajuta să observăm din nou ce departe rămîne (două instrumente muzicale incompatibile) sabia sancțiunii de tîmpla și de gîtul, ca o ciudată vioară, ale lui Arhimede. Pentru ce ? Între altele, pentru că „Poetul nu este omul pe care-l vedeți" și ale cărui vorbe sau tăceri se aud. „În realitate poetul stă retras în spatele celui care vorbește". Cîte feluri de a vorbi nu sînt în lung și-n latul elefantodromurilor lumii..."

Ion Caraion

„Adevăratul Nicolae Prelipceanu este acesta, cerebral și fantezist, scriind un fel de lirice fabule (foarte subtile), poeme alegorice ce deraiază voit în bizar și absurd, fără a-și pierde însă ingenuitatea, hazul, grația („Federația mondială a oamenilor de zăpadă" este admirabil) rămînînd serios în glumă și teapăn în lejeritate, delicat reflexiv, visător reticent și moralist, îngăduindu-și rare excepții de la o conduită discretă, de exemplu în impresionantul poem „Ce ai făcut în Noaptea Sfîntului Bartolomeu", puternic rechizitoriu liric, prea lung pentru a-l cita tot : „Știu vei răspunde că ai stat singur la tine în casă / că ai gîndit singur la tine în casă împotriva / Nopții Sfîntului Bartolomeu / că ți-ai scris gîndurile pe hîrtie singur / că de fapt nici nu te născuseși în secolul ăla / că gîndeai împotriva Nopții Sfîntului Bartolomeu / așa nenăscut cum erai..."

Nicolae Manolescu

nicolae prelipceanu

Ființa

Nemulțumit de mine însumi în primul rînd
și de celelalte abia în al doilea rînd
suflete nu te lăsa
cerul oricum va avea grijă de tine
vei fi mai albastru decît acoperișul
zilei de azi
mai candid ca norii de vară
mai umed de lacrimi ca ploaia
taci oprește-te destul te-ai opus
trebuie să rămîi nemulțumit
de tine însuți în primul rînd
și de celelalte abia mai pe urmă
trebuie să fii de acord cu tot ceea ce
ți se va întîmpla
să nu dai din picioare
să nu te dai cu capul de pereți
disperat vehement
oprește-te fii de acord închide ochii
mulțumește-te numai cu nemulțumirea
față de tine însuți de ființa ta

Dimineață de septembrie

O dimineață de nedescris
o, dimineață de nedescris
apăsat pe inimă de primele frunze
căzînd din văzduh
mă scufundam în picla ei a dimineții
aș fi spus că intram în pămînt dacă nu
aș fi spus că intram în văzduh dacă nu
mă scufundam
în apropierea parcului unde pe statuia poetului
apasă nori grei de frunze din alți ani
ți-a pus Dumnezeu mîna-n cap
îmi șoptea copacul apăsîndu-mă pe creștet
pînă mă făcea mic de tot
și azi încerc să mai fiu în dimineața aceea
și nu se mai vede
mic mic de tot departe
în urmă cu cîteva clipe

Inocent ca o flacără

Ca o flacără și flacăra e un obiect mai rar
cunosc chiar eu un anticar
— care păstrează flăcări inocente
le vine contra sume pertinente

puțini oameni am văzut eu ieșind
pe ușa anticarului
cu flacăra-n palmă
nici unul n-am văzut
numai anticarul din cînd în cînd
se zărește în prag
cu mîinile sus luminate ca două flăcări
el singur e inocent ca o flacără

ceea ce se vinde
(am cumpărat și eu)
este fumul
(în cutii minuscule de chihlimbar)

Doisprezece

Șuierînd ne-am îndepărtat unii de alții
căzuse trăsnetul în mijlocul nostru
pietrele muntelui scoteau scîntei
muntele însuși se întorsese cu fața în jos

ajunși lîngă lac ne-am așezat în jurul lui
ca la masă eram doisprezece
al treisprezecelea n-a venit
priveam fix lacul în același punct

de deschis lacul nu s-a deschis
nu ni s-a căscat nici pămîntul de sub picioare
peste capetele noastre se roteau liniștiți vulturii
egali la număr cu noi doisprezece

Toamna doamna iarna Varna

Din ciclul obiectelor neobișnuite în aparență
nu trebuie să lipsească nici bicicleta secretă
cu care se poate călători la fel de bine
în văzduh ca și pe deasupra mării
bunăoară iarna la Varna
bicicleta e sora avionului de sticlă
e o mică tortură a umanității
spițele ei nu se văd
roțile ei nu se văd
ghidonul ei ghidoanele ei nu se văd
ea se ghidonează după adevăruri eterne
ea zboară pe sus ehei-hăt prin văzduh
ce mai
bicicleta secretă nu e decît o variantă
mai nouă
a avionului de sticlă
tot pedalînd pe-pedalele ei invizibile
rămîi cu acest tic
și toamna cînd doamna
încalecă bicicleta secretă
o ce spectacol
o ce miracol
ce lume
ce fum e

Scufundare în apele Argeșului mai demult

Iar pe urmă prăbușindu-mă în apele prea limpezi
urmărit de un ochi holbat de mai sus
în jurul meu mrenele fumurii
deasupra mea primul cer al apei

a apărut în văzduh o bicicletă
cerul s-a tulburat și a mai trecut
o nouă bicicletă un nou biciclu
un nou ciclu începea

nu-mi amintesc mare lucru din acea dimineață de iulie
decît umbra arinilor lunecînd
pe fața apei acoperind ochii apei
cu ochii închiși ea îmi șoptea

dar eu i-am spus tot ce aveam de spus
și m-am scufundat
era o vară din adolescența mea în fond
și eram prea grăbit să îmbătrînesc

Pași secreți

Nu-mi ieșea din cap aeroportul din Bermude
sau din Bahama de foarte departe
marea dimprejurul insulei
și somnul care le-a urmat
nu-mi ieșeau din minte puținele peisaje
îndepărtate
văzute în timpul vieții mele
uitam în cîteva minute strada vecină
de care mă legau drumuri zilnice
pe urmă strada a strigat la mine să termin
și am terminat am determinat
a trecut o bicicletă secretă făcîndu-mi semn
ssst să tac
m-a călcat cu roțile ei foșnind ca mătasea
ultimei iubite din vremea pubertății
iar pe urmele ei de roți
s-a strecurat amintirea femeii
bicicleta secretă s-a întors
și iarăși urme de roți făgașe adînci
piele și carne însingerată
iarăși grefe de memorie
iarăși femeia de altădată iar eu iar eu
eu cînd eu de cînd pînă cînd
astfel călcat în picioare de picioare secrete

Viitorul armurilor

Întîlnirea cu o veche armură toamna pe o stradă
fără prea multe lumini în anul 1980 mi se pare
poate schimba totul în raporturile dintre noi
poate călca o mulțime de lucruri în picioare

poate face din aceste lucruri fixe niște mobiluri
o armură circulînd noaptea pe bicicletă
fără lumini de poziție fără zgomote inutile
fără umbrelă cînd plouă cu o privire cochetă

dacă fugi după ea n-o mai poți ajunge oricum
liniștea se lasă între tine și ea cu repeziciune
n-ai să poți să-i mai spui nimic nici să strigi
n-ai să auzi nici atît ce-ți mai spune

stai pe loc și privește armura pedalează atent
în liniște și singurătate
fumează gînditoare ca un om de astăzi
și inima în pieptu-i se țot zbate

fumul țigării ei te adoarme
și rămîi nemișcat în picioare
cu tot cu-ale armurii arme
și cu viața-i viitoare

Iată ce am învățat noi cu toții și-atît de repede uităm

Să nu spui nimănui ce ai văzut în această seară
secretul e mare te rog să mă crezi
să nu spui nimănui ce ai văzut mai devreme
și nici ce ai să mai vezi

lasă-i să nu știe că există copaci și păduri
lasă-i să uite de marea cea mare
nu te grăbi să le spui nimic despre toate acestea
dar nici tăcerea să nu te doboare

iar dacă simți că trebuie să strigi întoarce-te
cu spatele spre cei care te-ar auzi
numără frunzele unui singur stejar
și scade-le din clipa de a doua zi

fă întruna astfel de socoteli
plătit cu o frunză pe lună sau cu nici atît
și nu deschide gura să le spui ce știi
decît cînd ai să fii în frunze
îngropat pînă la git

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

17
(939)
Sîmbătă
26 aprilie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sărbătoarea solidarității

Ca în mai toate primăverile postbelice ziua de 1 Mai găsește poporul român concentrat asupra uneltelor într-un efort constructiv plin de semnificație. Bătălia pentru viitoarea recoltă marchează aceste zile de dinaintea marii sărbători. Țărănimea, muncitorimea, intelectualitatea, întreaga suflare activă a țării își îndreaptă atenția în direcția marilor bătălii ale muncii. Acestea sînt legate indestructibil de pace. Cînd bat tunurile, plugurile încetează să are. Munca exprimă implicit dorința de pace, iar sărbătoarea internațională a muncii, ziua de 1 Mai, este încă un prilej pentru exprimarea acestui deziderat profund omenesc, dezideratul păsnicei conviețuiri a oamenilor din lumea întreagă. Elogiul muncii înseamnă implicit un refuz al stării de încordare, al înarmării, al războiului.

Locuitorii de la Carpați și de la Dunăre au în spate o istorie plină de învățăminte. A fi „în calea răutăților", cum zicea cronicarul, înseamnă a acumula un depozit de învățăminte care rodește în mintea strănepoților trecînd la urmași. Poate că acest popor de la Carpați și de la Dunăre este unul dintre popoarele cele mai doritoare de pace și bunăînțelegere din întreaga lume. Istoria lui nu exhibă războaie de cotropire. Arma a fost ridicată aici mai ales pentru apărare și niciodată pentru un scop nedrept. Tradițiile istorice cristalizate în memoria colectivă a poporului constituie un îndemn în plus astăzi la o politică a muncii constructive, a colaborării și coexistenței. Într-un moment al istoriei universale cînd relațiile dintre popoare sînt atît de vii, indiferentismul politic devine o imposibilitate. Ideea unei mari păci universale este dezideratul pe care-l exprimă implicit o sărbătoare a Muncii. Azi cînd glasul armelor, mijloacele de omucidere în masă mai grăiesc încă amenințător în cîte un colț al mapamondului este necesar cu atît mai mult să ne solidarizăm în jurul ideii păcii.

Consecvent cu ideile sale afirmate și susținute neabătut, partidul nostru care cere respectarea suveranității independenței naționale pentru orice popor doritor de libertate, își exprimă limpede dorința unei colaborări cu toate celelalte partide comuniste din lumea întreagă, a unei solidarități a clasei muncitoare dincolo de granițe, a reunirii tuturor forțelor progresiste pentru realizarea unui climat al păcii și securității umanității. Producătoare a valorilor sociale indispensabile vieții, clasa muncitoare de oriunde ar fi ea este decisă să apere posibilitatea de a făuri bunuri materiale și spirituale, de a apăra pacea și bunăstarea popoarelor, de a milita pentru un trai mai bun pentru toți oamenii care muncesc. Ziua Muncii este un bun prilej de recapitulare a acestor adevăruri pe care le reafirmăm în orice primăvară cu prilejul zilei de 1 Mai.

Chemările însuflețitoare la muncă rostite de partidul comunist român exprimă constant această atitudine de apărare a omului și aspirațiilor lui. Ele sînt strîns legate de chemările pe care partidul nostru și întreg poporul le adresează lumii întregi prin vocea secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nobil mesaj de rezonanță pe care îl cităm aici : **„În actuala situație internațională încordată, să se întărească unitatea, solidaritatea și colaborarea forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor care doresc să trăiască libere și independente, să fie stăpîne pe destinele lor, în scopul de a opri accentuarea încordării internaționale și de a asigura continuarea politicii de destindere, colaborare, pace și dezvoltare independentă a tuturor națiunilor".**

Luceafărul

ARGHEZI — desen de Constantin Piliuță

Centenar Arghezi

Arghezi — destinul postbelic (I)

O posibilitate de existență a marilor personalități, bachiar un indiciu al personalității o constituie declanșarea de opinii contrare asupra operei sale, mai ales în viață și citeodată postum. Tudor Arghezi este un asemenea autor, poate cel mai interesant din acest punct de vedere. Istoria literară a urmărit aceste aspecte pe anumite perioade ale vieții și operei autorului, dar pare a nu observa și axioma personalității mai sus amintită.

În legătură cu ceea ce se întîmplă poetului după 23 August, este bine să se observe că deocamdată încă se face eroarea de a se reduce cazul Arghezi la articolul lui Sorin Toma. O breșă în această viziune a făcut Ion Cristoiu într-un serial remarcabil consacrat cazului Arghezi în **Amfiteatru**. Rîndurile care urmează încearcă să reia soarta lui Tudor Arghezi, speculînd unele amănunte. Situația lui Tudor Arghezi nu este specială, nici prin operă și nici prin poziția sa socială și politică în raport cu alți scriitori ai epocii. O operă ca aceea argheziană putea fi omologată de critica vremii, dacă autorul ar fi aderat la noua direcție politică. Să fie vorba de un in-

Marian Popa

Continuare în pag. a 6-a

• În acest număr : • **Fondul principal al culturii române.** Cum ne revendicăm clasicii. **Semnează :** • **D. Vatamaniuc** • **G. Pienescu** • **Florea Fugariu** • **Proză de Vasile Rebreanu** • **Univers filmic în opera lui D. R. Popescu** • **Atelier literar de Geo Dumitrescu** • **Antologia «Luceafărul»** • **Cronica literară** • **Viața cărților.**

MEMENTO 2050

Dreapta restituire a lui Hașdeu

După peste o jumătate de secol de tăcere, lovituri joase și ironii facile, uneori vulgare, puse în circulație — cum deseori se întîmplă — de cei care n-au citit nici măcar în grabă opera marelui și polivalentului istoric, B.P. Hașdeu e pe cale de a-și ocupa locul pe care-l merită. O întreagă serie de publicații — monografii, corespondențe, studii, precum și începutul imprimării totalității scrierilor sale, pare să fie bunii auguri ai unui act de justiție și onestitate intelectuală.

Din La Plata, Argentina, ne parvine un corpus dintre cele mai interesante, publicat sub îngrijirea lui D. Gazdaru: *Cartas de B.P. Hașdeu a Hugo Schuchardt*, Romanica, 1970, p.5-140. E vorba de 36 de scrisori eșalonate între 1874 și 1888 aparținînd perioadei celei mai fecunde a vieții savantului român. Laborioasa-i pană așternuse pe hîrtie, în tot acest interval, vreo 123 de articole și opere, dar ce opere! Să citățm cîteva: *Principii de filologie comparativă indoeuropeană* (1875), *Fragmente pentru istoria limbii române. Elemente dacice* (1876), *Istoria critică a Românilor* (1873, 1875, 1878) *Limba română vorbită între 1550—1600* (1877—1879) și, în fine, acest monument și apoteoză care e *Etymologicum Magnum Romaniae* (1887—1898) Cînd, în 1888, după tragica dispariție a fiicei sale, va semna aceste tulburătoare rînduri: „vă scrie un mort. Nu mai exist nici pentru

E. Lozovan

Continuare în pag. 7

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

«Etimologie necunoscută»?

Articolul publicat deunăzi de Mihnea Gheorghiu în revista **România Literară**, text de o temeinică gîndire și de o răspicată responsabilitate, ne-a hotărît să dăm curs următoarelor rînduri.

Dar, mai întîi, să desprindem din riguroasele propoziții ale articolului citat (el se numește programatic **„Tot restul nu e «literatură»**) acest pasaj: **«Ar putea să pară ciudat, însă cum se explică perseverența unor filologi în a fixa eticheta „origină necunoscută" de gîtul unui atît de mare număr de cuvinte din limba română, atunci cînd colegii lor tracologi le-ar fi putut furniza niște criterii de cercetare etimologică cel puțin interesante față de o atît de simplistă declarație de ignoranță cu privire la fondul lexical prelatin al limbii române ?»**

Din **Dicționarul limbii române** (tezaur, așa-l numesc lingviștii pe care i-am întrebat pe la ce literă au mai ajuns?) mi-am procurat cu greutate, tomul VII, partea I Litera N, Editura Academiei R.S.R., 1971. Mai posed și o fascicolă, a 3-a din tomul VI, aceeași editură, 1966, scoasă într-un tiraj de 3 330 de exemplare...

Litera „N", cum știu și amatorii, nu-i dintre cele mai productive în limba română, nu-i fecundul „A" la care a lucrat atît vreme Hasdeu.... Apoi, multor cuvinte de aici, cele ale negației nu mai trebuie să le dai etimonul pentru că trimiți științific (nu-i așa ?) la cuvîntul de bază, pe care nici nu l-ai glosat încă... Cunoastem procedeul : un dictionar enciclopedic (vol. I, 1962) pentru noțiunea „Ardeal" zicea neted și doar atît : „v Transilvania". Volumul IV, unde avea să fie inclusă a doua noțiune urma să apară după cițiva ani buni, sfidîndu-se astfel faptul că nu poți **trimite** la ceea ce nu este. În caz normal **trimiterile** se fac dinspre final spre început, în caz contrar n-ai dreptul să zici doar „vezi și...".

Ei bine, această modestă literă „N" ocupă totuși 584 de pagini (format mare, pe două coloane). Pentru poeti, dacă sînt și simbolisti, n-au valoare decît vocalele, pentru prozatori au oarecari drepturi și consonantele...

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. 7

trei sonete

de grigore hagiu

pămînt de dunăre

pămînt fierbinte
sar pomii în floare
și stelele acide
în inserare

acum se decide
soarta-nfloririi
sinelui cumpănă-i omul
geamănă firii

în rotire astrală
în zenitica rază
mă desparte ușor

de propria-mi umbră
un cocor înalt singuratec
e timpul e timpul de zbor

solidaritate

zi a lumii
început de lume
iau lucrurile toate
iarăși nume

iarbă și pom
și vestita poveste
a lui a fost și va fi
și este

din stele înalte
legînd cetățile
de cetăți

se vede doar firul
uriaș al supremei
solidarități

cîmp

din învîrtirea adîncului
odihnit îndelung
marmură de marmură
scînteind s-au ciocnit

în lăuntrul de taină
focul curat l-am zărit
ochiul cel fix de lespede
la temelia puterii înfipt

vede văd de subt roțile
trenului izbucnind
un cîmp înverzit

în văzduhul tot mai mare
mai repede mai departe
mai nemărginit

Șezători ale „Vieții Românești"

Știrile inserate în paginile ce oglindesc „Viața literară" sînt prin natura lor telegrafică reci ca niște cifre și insuficiente mai ales prin eludarea stărilor de excepție ce se nasc la întîlnirile cititorilor cu poezia contemporană. Fiind de părere că orice dialog, șezătoare de poezie sau proză constituie un foarte serios examen al receptării literaturii actuale de către marele public, am fost încîntați să constatăm la sfîrșitul lunii martie un adevărat entuziasm al cititorilor din județele Satu Mare și Maramureș la întîlnirile lor cu un grup de redactori și colaboratori ai revistei **Viața Românească** în frunte cu Nichita Stănescu.

De la început trebuie remarcat nivelul organizatoric

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

110 ANI DE LA NAȘTEREA LUI V. I. LENIN

Simbol al spiritului revoluționar

Aniversarea a 110 ani de la nașterea lui Lenin constituie un prilej de a releva semnificația și valoarea contribuției sale la dezvoltarea teoriei revoluționare, bogăția de idei, spiritul creator și atitudinea novatoare ce-i caracterizează opera. Personalitate complexă a secolului XX, simbol al spiritului revoluționar, Lenin ilustrează mai presus de superlativele care i se acordă o sinteză strălucită a teoreticianului cu omul de acțiune. Aceste laturi fuzionează într-un mod original în structura personalității sale. Caracterul multilateral al activității sale și adîncimea transformărilor istorice asupra cărora și-a pus pecetea, contribuția remarcabilă în plan teoretic și politic prin care a îmbogățit substanțial conținutul materialismului dialectic și istoric în condițiile epocii sale îi conferă statutul de figură proeminentă a mișcării comuniste și muncitorești, de coautor al concepției despre lume și viață a clasei muncitoare.

Dincolo de conținutul concret al ideilor sale, dincolo de semnificația istorică a unor teze și soluții elaborate în acord cu cerințele specifice ale epocii în care s-a manifestat, de o rezonanță deosebită în zilele noastre se bucură ceea ce îndeobște numim spiritul creator, atitudinea novatoare pe care a avut-o față de filozofia marxistă, modul profund dialectic în care a gîndit relația dintre teorie și practica socială, fervoarea cu care a afirmat și apărat „sufletul viu" al marxismului : caracterul deschis, creator, perspectiva dialectică de interpretare și înțelegere a fenomenelor, refuzul de a impune realității o schemă abstractă, preconceputâ. Adversitatea constantă pe care a manifestat-o față de orice tendință de a denatura și canoniza teoria revoluției și a construcției socialiste, pasiunea cu care s-a opus dogmatizării marxismului și a propriilor sale teze teoretice sînt și astăzi pilduitoare. Receptivitatea față de experiența socială dinamică și de atitea ori imprevizibilă, mobilitatea intelectuală, spiritul pătrunzător și elastic, refuzul gîndirii schematice, reductioniste, care sacrifică complexitatea realului și preferă confortul generalităților lipsite de conținut în locul analizei concrete a fenomenelor, refuzul unilateralității și viziunea cuprinzătoare, conceperea teoriei ca un instrument de transformare a lumii și confruntarea permanentă a teoriei cu exigențele realității concrete, cu cerințele vieții — toate acestea au alcătuit un adevărat program metodologic și o normă de conduită a marelui dialectician. Menționînd contribuția deosebită pe care a adus-o la dezvoltarea creatoare a socialismului științific, tovarășul Nicolae Ceaușescu indica cu precădere această particularitate a gîndirii și activității lui Lenin : **„În această aderență deplină la realitate, la concretul istoric, în adaptarea permanentă a teoriei lui Marx la condițiile sociale în continuă schimbare rezidă valoarea excepțională a leninismului, uriașa lui vitalitate".**

Grigore Georgiu

Continuare în pag. a 6-a

O evocare lucidă: «Toamna pătimirii noastre»

Toamna pătimirii noastre este pentru marele public o adevărată premieră. Cartea vorbește cititorului de astăzi despre participarea României la primul război mondial lăsînd de o parte limbajul cifrelor și al ordinelor de front în favoarea detaliului elocvent de epocă. De la cele trei volume ale lui Constantin Kiriței, **Istoria războiului pentru întregirea neamului** cititorului nu i s-a mai oferit pînă la cartea scrisă de Vartan Arachelian o privire atît de cuprinzătoare asupra României în focul primului război mondial. O bogată literatură memorialistică a urmat acestui crucial eveniment în care existența statului român s-a aflat pe muchie de cuțit. Este semnificativ că oameni care nu simțeau vreo chemare literară deosebită au crezut de datoria lor să lase pagini de luare aminte asupra celor petrecute. Adăugate celor semnate de ziariștii de profesie cărțile care alcătuiesc împreună bibliografia participării românești la prima conflagrație mondială constituie un fond documentar extrem de bogat rareori folosit de literatura de ficțiune. De altfel imaginea primului război mondial este în romanul românesc pe cît de promptă pe atît de departe de grandoarea marii încleștări care a angajat întreaga energie și suflare a poporului român. Vartan Arachelian nu se adresează prefabricatelor, puține, ale romanului românesc ci acestui depozit de amintiri dramatice, de o mare autenticitate.

Toamna pătimirii noastre este cartea unui ziarist care știe să lucreze cu cele mai bune modele și instrumente ale genului. Impulsul îi va fi venit desigur de la cărți celebre ale ziariștilor europene și este cu atît mai meritorie cu cît aplică excelent această formulă fluidă și sintetică unor evenimente capitale din istoria românilor. Nu desprindem din acest gest nici o intenție polemică, dar cartea lui Vartan Arachelian este un răspuns firesc acestei literaturi de colportaj care oferă cititorului român abundent și uneori la noi excesiv o mitologie recentă de extracție occidentală **Toamna pătimirii noastre** întoarce ochii aceluiași cititor atît de ispitit de literatura documentară, de mare succes astăzi în toată lumea, către evenimente din propria istorie, către fapte care au tot atîta drept la proiecția mitică ca și cele răspîndite de bine confecționata literatură pe care o traducem închinată unor mari operații militare engleze, franceze, sovietice, unor misiuni speciale tip comando ale aceleași și altele la fel. **Toamna pătimirii noastre** este dedicată uriașului efort și neobișnuitului devotament uman pe care armata și poporul unei țări sacrificată de interese străine pe tabla de șah a unui război pe care nu-l declanșase îl duce în condiții de-a dreptul tragice. Frontul anglo-francez cu germanii, ne-atrage atenția Vartan Arachelian, era lung de 700 de kilometri în linie dreaptă. Cel al românilor angajați în același timp în război cu austro-ungarii, germanii, bulgarii și turcii era aproape circular și avea o lungime de 1 200 de kilometri. La care se adaugă ab-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Un „instrument de lucru" ?

Reacție absolut firească, apariția unei lucrări precum cea intitulată **Mircea Eliade — contribuții bibliografice** (Societatea literară „Relief românesc" — București, 1980) redactată de Mircea Handoca, este de natură a stîrni cel mai viu interes. Întîmplarea fericită face ca opusculul (240 pagini plus 25 fotografii-ilustrație) să vadă lumina tiparului tocmai în momentul în care personalitatea și opera marelui scriitor și savant reintră triumfal în conștiința publică românească. Prin editarea la noi a unora din operele sale fundamentale (este adevărat, acțiunea, la care — cu modestele ei forțe — a participat și revista **Luceafărul**, se află încă în faza de început, dar avem toate temeiurile să sperăm într-o continuitate de durată ; ne gîndim, de pildă, la exemplarul spirit de dăruire ce caracterizează eforturile depuse de excelentii tălmăcitori Maria și Cezar Ivănescu) si, nu mai puțin, prin elaborarea unor exegeze de inatacabilă ținută științifică precum cea mai

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

NICOLAE BALOTĂ: «Opera lui Tudor Arghezi»

Poezia și în general opera lui Tudor Arghezi începe să iasă din „conul de umbră" al tăcerii așternută în jurul creației sale imediat după moartea autorului și să fie valorizată la adevăratele dimensiuni și reintegrată fluxului permanent al literaturii. Critica ultimilor ani, scuturîndu-se de inerțiile sale, a deschis marea aventură a cunoașterii în profunzime și interpretării universului arghezian, în fond destul de puțin cunoscut. De altfel, poetul **Cuvintelor potrivite** repetă într-o oarecare măsură cazul Eminescu : opera încă needitată în întregime din cauza ritmului precar de apariție, croșetarea și forfecarea nejustificată a textelor, propagarea excesivă în școală a scrierilor așa-zise cu „mesaj" **(1907, Cintare omului)** dar mai puțin realizate estetic, comentarea deformată și simplistă a unei anumite părți a liricii sale (încercarea ridicolă de a-l transforma pe Arghezi din **Psalmi**, în ateu optimist etc.). Împotriva acestor baraje succesive care izolează și semnalul a fost dat. Deja remarcabile studii parțiale aparținînd lui Al. George au inaugurat și consolidat un alt orizont de receptare a creației lui Tudor Arghezi. Pe această orbită se înscrie și cartea lui Nicolae Balotă, prima monografie de anvergură îmbrățișînd aproape totalitatea (minus un sector al articolelor social-politice) manifestărilor spiritului arghezian.

Ne aflăm însă în fața unei abordări sistemice, ordonată și structurată în funcție de motive și teme — perspectiva diacronică fiind abolită — metoda descriptivă îmbinîndu-se cu demersul hermeneutic. Cum este și firesc, poezia ocupă locul principal, criticul surprinzîndu-i cu mare finețe analitică articulațiile și în același timp dezvăluindu-i liniile de forță. În acest scop, textul este pur și simplu „asediat" de pe poziții concentrice, cu metode conjugate în care sugestiile criticii tematiste și psihocriticii mi se par cele mai fecunde. Astfel, **intenția fundamentală**, condiția operei este stabilită într-o dublă mișcare ; de negare a propriei identități și afirmare a principiului divin : „Ambiguitate a sacrificiului, punere sub obroc, îngropare a vieții trăite, sub construcția literară, și totodată animare a acesteia prin viață subiacentă, transformată într-un duh mitic însuflețitor". O dată desemnată geneza poeziei oarecum în stilul teoriei lui Maurice Blanchot din **Spațiul literar**, criticul procedează la identificarea și interrelaționarea unei întregi pleiade de teme, motive și figuri : **ezitarea ontică, vocația nihilului, eul difuz, dumnezeul evanescent, tentația densității și îngreuierii** etc. În acest sens, absolut remarcabil este capitolul **ontologia poetică**, ale cărui metafore semnificative, de fapt, le-am amintit. Aici, Nicolae Balotă face o demonstrație de aplicare suplă și eficace a sistemelor critice moderne. După ce stabilește motivele cheie și cîmpurile (rețelele) lor semantice, adică primele două etape ale psihocriticii, așa cum este teoretizată și practicată de Charles Mauron, Nicolae Balotă le raportează unei albii tematice unice, nucleului semantic central — la Arghezi atracția neantului (golul) și transcenderea lui printr-un surplus existențial (plinul), demers specific tematismului. În paranteză fie zis, Nicolae Balotă întreprinde paralele și comparații utile, depășind vești ce apropiere de sf. Francisc din Assisi, cu patristica sau **Confesiunile** sf. Augustin. Cred că extinzînd și mai mult aria referințelor, fără a exagera totuși, se pot detecta și (influențe ?) similitudini cu ideile teozofice ale unui Albertus **(De somno et vigilia)** în ceea ce privește relația **trup, suflet, spirit**, atît de des întîlnită în ontologia și metafizica argheziană.

Dintre numeroasele judecăți și propoziții revelatoare menționez afirmația paradoxală dar pe deplin argumentată, a **fascinației tăcerii** la un poet cu debit hugolian (element compensatoriu) și pe aceea referitoare la preeminența cuvîntului asupra tuturor formelor de existență. Pentru Arghezi, spune criticul, **la început a fost cuvîntul și va fi mereu.** De asemenea, aș aminti originala interpretare a eroticii prin „negativul" mitului lui Pygmalion ; frumoasa statuie după ce prinde viață prin dragostea creatorului, îl părăsește. De altfel, Arghezi este unul dintre poeții care răstoarnă sistematic sensul miturilor și simbolurilor topindu-le într-o mitologie personală, unică. Și Nicolae Balotă are grijă permanent, fără a formula ideea ca atare, să pună în lumină ecartul arghezian în raport cu imaginea consacrată. În schimb, exegeza Psalmilor , **(Scholii la Psalmi)**, admirabilă în sine, nu este raliată în suficientă măsură la ansamblu. Nu înțeleg de ce au fost analizați într-un bloc separat (desigur, prezintă conotații specifice) și nu au fost integrați viziunii de ansamblu cu atît mai mult cu cît figurile decelate în **Ontologia poetică** sau **Firea, între seceță și rod** constituie pentru mulți psalmi osatura lor semantică. Și în ceea ce privește tratarea motivului **spațiu-boltă** am unele rezerve. Limitarea registrului simbolic doar la semnificația de încercuire, prizonierat, finitudine este inexactă. Sînt poeme în care boltirea spațiului nu mai înseamnă doar închidere sau amenințare a ființei ci **cupolă sofianică** (folosind o sintagmă din **Trilogia culturii** lui Blaga), adică mediere a harului între ins și divinitate. Cred că ar fi fost de asemenea indicată corelarea acestor ipostaze cu formele spațiului benefic (grădina uberală, ograda, casa) din **Miniaturale : domestice și copilărești.** Dincolo însă de inerente omisiuni de concepție sau fond, imaginea propusă de Nicolae Balotă asupra liricii argheziene este nu numai cea mai complexă și mai coerentă de pînă acum dar și stimulatoare în vederea unor viitoare studii.

Proza beneficiază și ea de o cercetare solidă tinzînd spre exhaustiv, de data asta fără redundanțe și parafrazări inutile, viciu mai vechi al autorului. **Romancierul fără voie. Satiricon imaginar și utopie absurdă, Subiecte : arta naratorului** sînt tot atîtea reușite critice, substanțiale în informație și propunînd în interpretare noi unghiuri de vedere. Demne de reținut sînt mai cu seamă considerațiile despre viziunea grotescă, multiformă, care dirijează cîmpurile narative precum și cele referitoare la tehnica absurdului. Exercițiile de poetică a prozei sînt completate de instrumentele stilisticii în capitolele **Profiluri : arta portretistului, Caractere : arta moralistului, Pamfletul sau Arta de a spurca frumos.**

Dar aceste contribuții sînt mai puțin interesante, nici materia nu mai este atît de generoasă, ele mai mult sistematizînd și reorientînd afirmații ale istoriei literare. Dar un capitol ca **Plastica sau Fascinațiile picturii** trezește din nou atenția prin comentarea unor texte mai puțin cunoscute. Mai mult de atît, este pusă în lumină admirația deosebită a lui Arghezi pentru pictură, care consideră artele plastice ca și Leonardo da Vinci în tratatul său de pictură, suverioare tuturor celorlalte forme artistice. Ce incitant ar fi fost un studiu avînd drept obiect organizarea și structurarea imaginarului arghezian după normele perspectivei plastice (așa cum a scris despre Malraux un critic american), ceea ce nu înseamnă pictural și decorativ, nivel la care de multe ori s-a rămas. Cu aceste minime observații, **Opera lui Tudor Arghezi**, la rîndul ei operă de maturitate critică, reprezintă, prin noutatea și temeinicia ipotezelor ca și prin maniera de a le dezvolta și susține argumentat, o lucrare fundamentală în exegeza argheziană.

Paul Dugneanu

viața cărților

proza

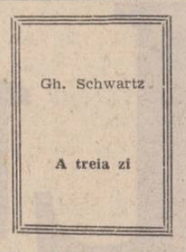

Realism psihologic

● Tradițional, în absența inventiei exterioare și, ca atare, clasicist, **A treia zi** de Gheorghe Schwartz *) este un remarcabil roman social. Fapt curios și cu gradul lui de surpriză, căci prozatorul aflat la a patra apariție, mi se pare, ne dăduse un sir de producțiuni notabile mai ales sub raportul virtuozității tehnice și fantaste. Însă mai nimic din toate acestea aci, desi, stiliceste, proza este clară, inteligentă și cu o salutară fluiditate.

Mai intîi, izbește cantitatea de viață sufletească în sine, ușor rezumabilă și întinsă pe o pînză vastă, umezită din timp ca pentru o zugrăvire **a fresco.** În Lugojul antebelic, citiva potentați, intelectuali și insi fără căpătîi își revelează opțiunile politice într-un moment dificil, sub teroarea „cămășilor verzi". Aici prozatorul a schițat corect conjunctura și a izolat bine psihologiile tipice. Teroristii sînt, priviți global, un soi de imbecili fără dumnezeu, manevrați în chip iscusit de forte oculte. În plasa delirantei lor campanii cad și citiva indivizi „de condiție", unii nu fără cultură, dezorientați și cu mintea febricitantă.

Sub aspect istoric, mașinăria politică este descrisă corect și prozatorul nu s-a înșelat în judecățile lui. Dar acest fapt nu ajunge spre a ne da o producțiune esteticeste valabilă și mă grăbesc să spun că, în baza unei interpretări istorice adevărate, Gh. Schwartz ne-a dat și un roman social cu suport psihologic, croit în marginea adevărului. Social în roman, se știe, este tipic în mediu istoric și psihologic. Un țăran acționează, esteticeste, ca un țăran, cu mentalitatea lui mecanică și cu filozofia lui oralâ, ingenuă. Un individ rațional și cult, în circumstanțe contradictorii, corespunde psihologiceste proporției dintre ratiune și instinct. Acestea sînt observațiuni elementare și cine examinează **A treia zi** le deduce cu usurință din amănuntele alogene. Să notez că Gh. Schwartz n-a făcut totuși roman balzacian, expunînd adică factorul uman motiunii cronologice, ci operează cu un criteriu dramatic. Psihologiile nu se modifică fiindcă timpul este limitat, raportul de forte, ca să zic așa, nu se preschimbă în chip esențial. Însă densitatea epică este, de aceea, spornică, deși scade simțitor valoarea, de altfel esteticeste fără sens, de document. Gh. Schwartz are o vădită însușire în a tăia brusc și adînc în materia prozastică propriu-zisă, la momentul temperaturii maxime sufletesti, manevrează umanitatea în gustul romanului de senzație și suspendă cu virtuozitate substanța la timpul oportun. Observ că acestea nu sînt tehnică goală căci actiunea propriu-zisă le determină pe deplin functionarea în acest fel. Remarcabile sînt psihologiile : Fitacek, un doctor rational în plină stupefacție morală, un june bogătaș. Vancu, amorezat de orgă și abstras din realitatea înnebunită, Birzu, un judecător în retragere scos de la naftalină de teroristi și slăvit ca un martir, patru-cinci chipuri caricaturale, de tortionari, cu înfățișare tipic lombroziană. Penescu — un profesor de liceu, latinist, complet neînțelegător, comersanti locali, picati în infern ca niste tragici heruvimi. În examenul caracterologic precum si în tipologie prozatorul este, hotărît, remarcabil. El a inventat umanitatea de care avea nevoie, a manevrat-o scurt si cuprinzător. Sub aspect faptic, **A treia zi** e un roman mijlociu : un grup terorist lugojean face o festivitate la restaurantul central si în acest timp citiva aderenti atacă pe un negustor, omoară un comerciant, amenință, pun la cale tot soiul de tîlhării. În acest mediu se amestecă însi de felurite convingeri și din reactiile tuturor rezultă carnația epică propriu-zisă care se bizuie pe psihologie.

Dacă factologic romancierul a inventat putin si strict necesar, făcînd evenimentul totusi plauzibil, psihologic rezultatul este remarcabil. În descripția de mentalitate, Gh. Schwartz este prozatorul tînăr cu mîna deocamdată cea mai sigură. Clarificat pe deplin, în **A treia zi**, dedat investigațiunii realiste, cu baze în faptul verificabil însă dezvoltată psihologic cu un creion ascutit precum bisturiul chirurgical, Gh. Schwartz este asadar un psihologist de spetă realistă.

Artur Silvestri

*) **Gh. Schwartz : „A treia zi", Editura Eminescu, 1980.**

critica

Incursiuni antropologice

● Este firesc gîndul că în fața haosului de date ale realității, conceptul este acela care ordonează și dă sens întregului material discutat. Ce ne vom face, oare, atunci cînd haosul ține nu de structura obiectivă a realului, ci de structura subiectivă a discursului teoretic ? Sau, cu alte cuvinte, cînd înseși conceptele sînt folosite haotic și incoerent ? Prezentarea unei asemenea situații și răspunsul firesc ni-l oferă cartea*) lui Dionisie Petcu, carte dedicată conceptului de etnic. Este oare acesta determinat de teritoriu, limba ori de constantele spirituale ale unui popor ? Sînt acestea concepte operante ? Se pare că nu, căci există adeseori două etnii pe același teritoriu ori etnii identice pe teritorii diferite. Termenii invocați mai sus nu sînt concepte ci, în cel mai bun caz, simple generalități, adică elemente ale gîndirii aflate la jumătatea traseului dintre cuvinte și abstracții. Iată deci că înainte de a analiza conținutul și specificitatea, problemei etnice se impune analiza validității și utilității propriilor noastre mijloace de studiu.

O asemenea operație presupune două etape paralele : un proces de delimitare față de tradiția domeniului respectiv și unul de constituire a noilor unelte de lucru științific. Dar, a te delimita de un sistem teoretic nu înseamnă a te situa pe o poziție adversă și a releva astfel contradicțiile apărute într-o manieră aproape spontană ; demersul acesta s-ar putea prelungi la infinit și ar deveni repede inutil. A te delimita (din punct de vedere științific) presupune a urmări contradicțiile **interne** ale sistemului analizat, precum și incapacitatea lui de a da seamă de totalitatea realității pe care o articulează teoretic. În acest sens, lucrarea semnată de Dionisie Petcu este o dovadă de virtuozitate logică și o firească introducere în tehnica oricărei metodologii științifice. De altfel, intenția cărții nu este de loc polemică, sau, mai exact, ea este polemică doar în măsura în care orice efort de căutare a adevărului implică o asemenea dimensiune a gîndirii.

Iată de ce metoda euristică cel mai frecvent utilizată este reducerea la absurd. Într-un domeniu în care cele mai elementare precauții epistemologice sînt neglijate, un asemenea tip de raționament este cel mai elocvent pentru relevarea dificultăților (teoretice și practice) implicate de diversele teorii analizate. Critica lui Dionisie Petcu vizează un adevărat triunghi al erorilor : anistorismul (etnicul este o esență imuabilă, eternă dată, indiferentă la mutațiile istoriei), empirismul (analiza se face intuitiv, pe tranșe limitate spațial și temporal) și subiectivismul (intuițiile autorului sînt ipostaziate ca esențe ale obiectului). Mereu autorul ne atrage atenția că nu aparența (i.e. ideologia subiectului uman) ci esența (i.e. dialectica structurii sociale) explică dimensiunile și dialectica fenomenului etnic : „În sistemul de concepte al viziunii marxiste conceptul de etnic se înscrie, așadar, pe aceeași axă cu acelea de subiect, obiect, mod de producție, formațiune socială... Natura lui nu va mai putea fi, deci, nici psihic-umană, nici metafizic spirituală cu atît mai mult biologică — ci ceea ce este : social-istorică" (p. 221).

Definirea etniei într-un punct de vedere riguros științific și bine întemeiat filozofic implică transformarea unui termen mitizat, ideologizat și intens conotat afectiv într-un concept operațional. Această transformare înseamnă, de fapt reducerea sferei lui de sensuri (vagă și contradictorie) la un set de definiții (limitat și coerent). Etnia va apărea astfel ca o determinare a existenței sociale, sau, mai exact, ca o individualizare a unor formațiuni sociale concrete și istorice. În acest punct, etnia devine un concept științific de oarecce ea poate explica transformarea, evoluția dar și constanța și perpetuarea unor atribute considerate (inițial) ca tipice pentru cîmar profilul ei teoretic. Este aici o răsturnare fundamentală de perspectivă : întemeiată ca un concept riguros științific (pe baza celuilalt concept al viziunii marxiste) ea explică și dă sens acelor determinări (limba, teritoriu, cultură, spiritualitate) care utilizate inițial pentru a explica etnia o făceau inexplicabilă, contradictorie și golită de orice sens.

Cartea lui Dionisie Petcu se caracterizează, în primul rînd, prin rigoare: în logica demonstrației, în selecția materialului, în constituirea profilului real al conceptului de etnie (nu pot să nu-mi amintesc, la antipod, de paginile din recent apăruta „Introducere în etnologie" care, deși dedicate aceleiași probleme, sînt ancorate în vagi și diluate generalități și dau dovadă de o regretabilă lipsă de consistență științifică). Din acest punct de vedere mi se pare că lucrarea semnalată aici este una dintre cele mai interesante, profunde și originale contribuții românești la constituirea unei antropologii culturale marxiste.

Mihai Coman

*) **Dionisie Petcu : „Conceptul de etnic", Editura Științifică și enciclopedică, 1980**

cartea de debut

Tentația lirismului abstract

● Volumul de debut al Nazariei Buga *) este o carte de poezie interesantă, vibrînd de o spiritualitate gravă. Autoarea se străduiește mereu să ajungă la o artă de abstractizare a lirismului, eliberîndu-se de contingent și carnal, de presiunea simțurilor și ingustimea datelor particulare. Există în fiecare poem o nevoie de a organiza sau instaura o nouă ordine în confuzia sensibilului, **o lucrare** la care sînt supuse trăirile și impresiile printr-o aparentă înghețare a lor în simboluri, alegorii misterioase sau simple linii, atrase de o geometrie ciudată. Versurile aspiră către **poezia pură și muzică**, către un soi de ipoteză a unei matematici lirice, despovărate de formele vieții, capabilă să evoce și o rafinată delectare intelectuală : „Stau singur și mă dizolv / în apa rece a **lucrării,** / la țărmul unor vremi un corb / lucrează-ncet la **duhul** mării. // Rămîn ușoară-ntre văzduhuri, / privire întreită e adîncă zare, / subt aer, veche ipoteză / e vocea mea din fiecare". **(Ruah).** Această lucrare mergînd pînă la abstractizare și cintec (mai rar) poezia părăsește simpla tălmăcire a numelor și lucrărilor. Nazaria Buga are aerul că ar studia realul, împietrindu-l în formule, ecuații și ipoteze, multe dintre ele foarte vechi. Poetul își alege condiția de arheolog aducînd la iveală relicve, hieroglife și stele funerare, din vechime.

În **Desen dintr-o singură linie** sensibilitatea pentru **antichități**, dublată de aceea pentru **abstract**, nu se dezvăluie aproape ca o profesiune de credință : „subtila ei foame, niște mecanisme și o sumă de canoane". Un alt poem — dintre cele mai realizate ale cărții —, **Tinguire în Ecbatana** face trimiteri la timpul în care **ființa** se **exersează** celebrînd **trecerea** și **lenta transuostanțiere.** Poezia din acest volum e abstractă și prin această atitudine a ei de exercițiu premeditat, lucrat îndelung, poemele fiind comparabile cu niște studii lirice, cu demonstrații, experiențe și repetate experimentări ale unor viziuni, metafore și simboluri mai vechi, într-un laborator construit după legile frigului, umilinței, purificării. Frigul este un cuvînt cheie în poezia Nazariei Buga fiind folosit în accepția lui de luciditate și veghe, de coborîre în infern și inițiere prin moarte. El este mai puțin o temperatură a poeziei și mai mult o emblemă, un peisaj interior invocat cu obstinație, adevărata și grava întîmplare prinsă în liniile acelei vechi gravuri. Frigul nu exclude combustiile ci dimpotrivă le potențează. El nu claustrează ci eliberează adevărul vieții și semnificațiile generale ale realului, conservîndu-le : „Pot face liberă o floare pe cîmpurile mele reci". Nazaria Buga proclamă frigul ca spațiu al revelării de sine. Livrescul acestei poezii reprezintă o altă ipostază a înghețării contingentului, **figurativului** din preajmă, printr-un apel constant la spații culturale diferite, de dragul configurării unui adevăr general : trecerea, universalitatea : „inot în claritate prin trupuri diferite, / în universuri simple doar trecere cunosc". Și iată poetul ca abstracție, ca poezie pură : „Atroce-nchipuire să mă feresc de zile", reînnoit în **Meditație asupra iernii,** adevarata contemplare a sinelui. Ar mai fi de analizat obsesia casei, a locului împrejmuit de pereți, visul anxios al labirintului, alt taler al balanței acestei poezii, rafinate, prețioase. Un vers sentențios ca acesta : „e casa mea surîsul morții în cristale" spune aproape totul despre poetă. La fel un altul : „devorînd în frig aceeași întîmplare" ni se pare concludent pentru mecanica acestei poezii de aparent „rece analiză" și „ statornic edificiu de himere".

Abstractă, muzicală, Nazaria Buga are și darul detaliului revelator : „Ca un Roentgen mi-a luminat adîncul / o floare, a lor din pustie" **(Vechii mei părinți).** Abstractizarea, purificarea, jocul secund și test la care-și supune exercițiile e mai mult un act de voință decît de sensibilitate : „Vreau să trec părinte, zidirea ce separă / ochii mei de boala în care au văzut". „Părere e convoiul la care mă alătur / urmărit de-o umbră cu al umbrei vid" **(nox et solitudo).** Lupta dintre iluzie și esență înfioează pretutindeni versurile **(Diaspora ; Le message, Requiem într-o casă a nimănui).** Ea generează spaimele și soluțiile de salvare mereu și din nou abstracția se relevă a fi o **lucrare întru sprijinirea realului.**

Renuntînd la „ciorchinii" de trimiteri culturale, eliberîndu-se de teama sau oroarea de limbajul direct, această poezie labirintică, abstractă și misterioasă mai are de luptat cu artificiile vizionare, cu o serie de incongruențe de sintaxă și de limbaj. Oricum, Nazaria Buga are două calități indispensabile poetului, în acest volum : talent și cultură. Mai trebuie să cucerească lucrul cel mai greu: firescul acestora.

Doina Uricariu

*) **Nazaria Buga : „Întîmplare dintr-o veche gravură", Editura „Litera", 1980.**

POMPILIU MARCEA: «Lecturi fidele»

După lucrările biobibliografice asupra lui Alexandru Sahia și Ioan Slavici, după studiul spiritului critic al „Convorbirilor literare" și după atît de utilele cercetări asupra lumii sadoveniene, recenta carte a lui Pompiliu Marcea — precedată de o susținută activitate foiletonistică a autorului în ultimii ani — se impune a fi comentată nu atît ca o simplă culegere de studii și articole ocazionale, cît mai ales ca o **sumă de atitudini** critico-ideologice, aproape toate lucrările înscrise sub semnul **Lecturilor fidele** avînd la origine sau ca finalitate un impuls polemic.

Primele pagini ale cărții deschid un capitol, am zice, capital pentru viitorul criticii literare românești, anume raportul dintre critica așa-zis narcisistă, care-și face din obiectul abordat un pretext al demonstrației propriei sale capacități speculative, coordonata axiologică axîndu-se pe structura demersului critic și **nu** pe datele imanente **textelor,** iar, de cealaltă parte, critica adecvată la obiect, să-i zicem „tradițională", superioară prin obiectivitate și nu prin exagerări subiective. «Critica ce „inventează" literatura este, prin însuși orgoliul ei, o reacție a unui soi de complexe de inferioritate față de „creator", condiția esențială a exegezei fiind „adecvarea" la obiect... Criticul trebuie să aibă, deci, conștiința limpede că se află în slujba unei opere cu o existență de sine stătătoare pe care este chemat să o explice, să o interpreteze, s-o aprecieze, s-o clarifice.» În fine, „orgoliul, cum se știe, e cauza multor păcate, cum ar fi tentativa autonomizării criticii, a îndepărtării de obiect, pe calea unor divagații sterile. Subiectul se convertește în simplu pretext, aproape se pulverizează". Este limpede că autorul **Lecturilor fidele** se situează pe poziția celui de-al doilea tip de demers, poziție validată, însă, numai în măsura în care coeficientul empatic dintre operă și comentator permite sesizarea notelor esențiale ale celei dintîi. Deschidem o paranteză : personal nu aderăm la sistemul fidelității **exagerate** a criticii, înțelegînd actul comentării ca unul de **valorizare** a infrastructurii textuale în care raportul de **subordonare** a exegezei față de o operă să **precedă,** numai, raportul de egalitate cu acesta, **gîndirea critică** (atunci cînd, firește, nu este animată de infatuări sterile, ci de dorința sporirii potențialului spiritual al adevărului operelor) avîndu-și totuși drept în cetate egal cu **gîndirea creatoare** propriu-zis. Faptul că aderăm la o **infidelitate creatoare** a criticii față de operă și nu la o fidelitate care să închidă supapele faptelor artistice nu ne poate determina, însă, a comenta cu opacitate demersul lui Pompiliu Marcea.

Închidem paranteza, în speranța reluării ei cu altă ocazie, și, revenind la studiile cuprinse în **Lecturi fidele,** să urmărim manifestările spiritului polemic, esențial într-o carte de atitudini culturale. După afirmația preliminară a cărții („sîntem, deci, pentru o **lectură fidelă** a literaturii") prima secțiune — **Sinteze** — după ce operează o utilă însumare a operelor literare legate de tema răscoalelor țărănești din 1907 **(Literatura lui 1907),** propune un unghi de vedere inedit asupra operei lui Caragiale : „Corespondența lui Caragiale, bogată și semnificativă constituie un excelent prilej de întîlnire cu spiritul inegalabil al marelui scriitor", criticul fiind interesat nu atît de specularea datelor operei, cît de „particularitățile atitudinii comice" la Caragiale, centrate pe dualitatea umor/satiră **(Caragialiană).** Dacă în **Nuveliști români la începutul secolului XX-lea** se abordează creațiile unor autori care „respirînd duhul maeștrilor au completat universul unor teme și motive deja fixate" (Hogaș, Brătescu-Voinești, Bassarabescu, Agârbiceanu), în **Național și universal în cultura românească** după ce sînt trecute în revistă principalele contribuții teoretice în problemă („Dacia Literară", pașoptiștii, „Convorbiri Literare", gîndirismul, Iorga, Pillat, T. Vianu, L. Blaga, E. Lovinescu, M. Ralea, G. Călinescu, C. Noica, M. Eliade, Ath. Joja, ș.a.), se fac unele juste disocieri față de viziunea propusă de C. Ciopraga în **Personalitatea literaturii române,** mai cu seamă în privința apetenței la fantastic a spiritului literar românesc. Odată cu secțiunea a doua — **Istoria literară** — spiritul polemic își țese implicațiile cu o secretă tenacitate: „teza că Maiorescu și Gherea ar fi ireconciliabili ni se pare, la un secol de la acțiunea lor în epocă, total perimată", afirmă Pompiliu Marcea în **Reflecții despre C.D. Gherea,** subliniind necesitatea conjugării sistemelor critice într-o cultură și accentuînd sugestiile moderne pe care opera lui Gherea le conține și care, nu o dată, au fost surclasate de exagerarea limitelor sistemei.

Un studiu întrutotul binevenit, deși fatalmente expozitiv (dată fiind lipsa traducerilor operei comentate) este dedicat lui **Pompiliu Eliade,** autor ale cărui contribuții „lasă convingerea că autorul lor a fost nedreptățit de către posteritate". În **T. Vianu și literatura română,** dincolo de micromonografia sui-generis realizată aici, interesantă este rezolvarea echilibrată a falsei „dileme" Călinescu sau Vianu, unde, ca și în cazul Maiorescu-Gherea, s-a ignorat adesea faptul esențial și anume faptul că „neconsonanțele temperamentale sau de metodă sînt factori complementari, neexcluzîndu-se niciodată pe dimensiunile largi ale unei culturi și ale unei epoci și că, pe deasupra, nu pot constitui criterii axiologice". Spiritul sintetic recunoscut al lui P. Marcea este deplin reprezentat aici de unul din studiile cele mai utile ale cărții — **Trei decenii de istorie literară (1944—1974),** al cărui titlu vorbește de la sine. Subtextul polemic este prezent și aici și anume în accentuarea importanței monografiilor, etapă indispensabilă a unei culturi și, în speță, a culturii noastre, pentru care **etapa eseului** mai are de așteptat în ciuda indiferenței exagerate cu care este privită nu o dată metoda monografică. Este o idee la care subscriem doar parțial, crezînd în necesitatea conviețuirii mai mult sau mai puțin interdependente a celor două maniere de cercetare.

Secțiunea a treia — **Despre critica literară** — debutează de-a dreptul cu un text grăitor pentru ceea ce am văzut a fi axa cărții de față, **Necesitatea polemicii. Metodologie și etică** — critică excesul falsei erudiții (care înecă opera comentată în valuri de nume și sisteme celebre, prin aceasta deservindu-i cauza și nu propulsîndu-i valoarea), excesul tehnicizării criticii literare, abuzul de terminologie insuficient asimilată, pledînd pentru o luciditate maximă a criticii, neinfluențate de orgoliile uneori exacerbate ale autorilor. Punctul de maxim interes al acestei secțiuni este **Spiritul critic al criticii literare,** care, după ce constată un abuz laudativ al criticii contemporane la noi care conduce la dezorientare și inflație, dezbate judicios un raport mereu actual : cel dintre critica **de direcție** și cea **de constatare.**

Profilul critic al lui Pompiliu Marcea ce se configurează linie cu linie pe parcursul acestor **Lecturi fidele** este unul de ținută morală, echilibrat în disocieri, dar ferm în atitudini, armîndu-și cu sobrietate demersul și raportîndu-se mereu la cerințele vieții sociale românești contemporane, sintetizînd cu abilitate și operînd judicios cu spații de cultură largi și extrem de atent în urmărirea devenirii spiritului critic contemporan. Păcat este, însă, că, în ultima secțiune — **Cărți, autori** (care se ocupă de lucrări de referință semnate de V. Streinu, Al. Piru, E. Simion, D. Micu și Ov. S. Crohmălniceanu), exact cea care trebuia să devină un corolar al întregului excurs teoretic, aplicînd pe texte literare tot arsenalul ideologic prezentat în paginile anterioare, este și cea mai firavă secțiune, deși comentariile în sine sînt pertinente, propunînd în subtext un profil al „criticii universitare" și manifestînd preferințele metodologice ale criticului. Obiecția noastră vizează nu ansamblul cărții, cît necesitatea continuării ei prin aplicarea nemijlocită la fenomenul **literar contemporan** a atît de exactelor puncte de vedere expuse de-a lungul cărții. Cu alte cuvinte, **lectura criticii** să devină (animată fiind de același echilibru și spirit disociativ) — **lectura literaturii.**

Dan C. Mihăilescu

aqua forte

Protocronismul, moda și eseul vesel

● O mostră de eseistică veselă oferă Ecaterina Țărălungă în volumul **Secvențe critice** (Ed. Cartea Românească, 1979), despre care revista noastră s-a pronunțat la vreme, scriind despre o temă la modă : protocronismul. Ce a înțeles E.T. din toată chestiunea ? Ea descoperă „circulația, la citeva decenii după Lovinescu, a conceptului de sincronism ; însoțit de data aceasta, nu de cel de diferențiere, ci de protocronism. Polemici aprinse au fost prilejuite pe această temă de lucrarea lui Edgar Papu — **Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc.** Declanșarea polemicii aparține revistei **Luceafărul** și felul cum se pun problemele depășesc afirmațiile cărții. Promotorii protocronismului afirmă prioritatea unor fenomene culturale românești asupra celor universale (sic !) și **resping ideea** (pe care o numesc lovinesciană) **sincronismului** (s.n.). Această operație este făcută în viziunea autorilor cu scopul (ce credeți ?) de a detecta șansele viitoare de intrare în universalitate a culturii noastre" (p. 19).

Eseistii veseli nu cunosc rigoarea, existența supunerii la obiect este desigur pentru ei un moft. Dacă e adevărat că declanșarea discuțiilor aparține revistei **Luceafărul,** ceea ce urmează ține de fantezia eseismului vesel. De pildă : „promotorii protocronismului" nu pot fi cei vizați de autoare pentru că această sînt ceva mai vechi și se numesc Hașdeu, Iorga, Călinescu, Streinu. Nouă e noțiunea și discuția care a însotit-o. Cum nici Hașdeu, nici Iorga, nici Călinescu nu mai sînt la modă ignoranța autoarei capătă o motivație de sezon. Faptul că participanții la dezbaterea revistei **Luceafărul** resping sincronismul cum scrie decis amatoarea noastră de sinteze e desigur o consecință a propriei imaginații ori concluzie „după ureche". Alternativa „protocronism sau sincronism" este inventată de alte voci, discuția din **Luceafărul** fiind intitulată edificator pentru un cititor corect: **Protocronism și sincronism.** Cît despre faptul că „promotorii" protocronismului „afirmă prioritatea unor fenomene culturale românești asupra celor universale" asta se poate numai dacă „promotorul" e Ecaterina Țărălungă. Eseismul vesel nu e desigur obligat să știe ce e acela un fenomen. Altă fabulație inveselitoare privește scopul discuției care ar fi făcut prognoza asupra șanselor viitoare de a intra în universalitate ale culturii române. Și asta mintenaș. Dacă ar fi citit lucrurile despre care scrie ca și ecourile lor, E. Ț. ar fi constatat că ceea ce se reproșează participanților este tocmai preocuparea lor de a evidenția aspecte ignorate ale trecutului cultural. Această zestre de rezerve ignorate ale culturii române, cum le numea Tudor Vianu, au fost de altfel tema reală a acestei dezbateri. Dar pentru a formula acest adevăr cerem autoarei prea mult, să citească textele despre care scrie.

Pentru ca veselia eseului să fie deplină, autoarea trimite drept justificare bibliografică a tuturor acestor năzdrăvănii la un articol din **Luceafărul** 1 sept. 1977, deci apărut înainte de dezbaterea începută în 8 sept. și continuată în 15 sept. 1977 sub titlul **Protocronism și sincronism.** Articolul are un singur autor, dezbaterea cinci... Dar eseiștii disprețuiesc aritmetica.

Următoarea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc luni 5 mai orele 17, la Ateneul Tineretului. Invitații cenaclului vor fi anunțați în numărul viitor.

Cum ne revendicăm clasicii ?

1. Care este situația edițiilor pe care le-ați inițiat, de care răspundeți, la care ați participat ori participați ? ; 2. Care este cauza principală, după dv., a stagnării ori întîrzierii unor ediții importante din clasicii noștri ? ; 3. Este tipărirea de scriitori de plan doi o pricină a nerealizării edițiilor hotărîtoare din clasici ? ; 4. Există un factor de coordonare (Academie, Consiliul Culturii) a edițiilor din clasici ? ; 5. Cît de întemeiate sînt criteriile după care se efectuează eliminări de text din opera marilor clasici, uneori a unor opere întregi ? ; 6. Ce probleme speciale de transcriere ridică textele de pînă în secolul al XIX-lea, ce probleme ridică cele de după 1900 ? ; 7. În ce constă obstacolul administrativ, contabilicesc al muncii la edițiile din clasici ? ; 8. Ce explică tirajele insuficiente din clasici ? ; 9. Colecțiile de documente, scrisori din clasici se integrează acestei acțiuni de reeditare ? Ce probleme ridică ? ; 10. Rubricile de „cronica edițiilor" și Premiul Muzeului de literatură română oferă un climat suficient pentru editori ? ; 11. Ce propuneri aveți pentru îmbunătățirea condițiilor muncii de editare ? ; 12. Ce mai aveți de adăugat ?

Discuția noastră este deschisă tuturor celor interesați de „fondul principal" al culturii noastre.

D. VATAMANIUC: «Întocmirea edițiilor integrale se impune ca un imperativ de interes național»

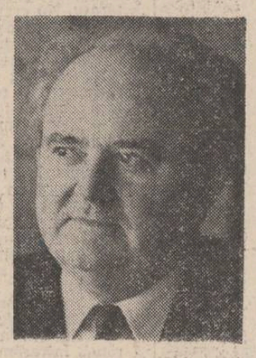

1. Editura mă asigura, în 1965, cînd îmi face propunerea să preiau editarea operei lui Ioan Slavici, că ediția se afla într-un stadiu înaintat de elaborare și că dorea să recupereze întîrzierea în tipărirea scrierilor acestui clasic al literaturii noastre. Pledoaria mea pentru o ediție integrală apăru, atunci, inoportună și mi s-a făcut concesia ca acest angajament să figureze în **Nota asupra ediției** numai pentru secțiunea scrierilor literare. Pentru bibliografie, cu care prevedeam că se va încheia ediția, am putut specifica „exhaustivă și analitică". După două decenii de investigații în periodice și după ce am întocmit **Bibliografia Ioan Slavici**, în colaborare cu Teofil Bugnariu și Ioan Domșa, aș modifica formularea în : „analitică și, pe cît posibil, exhaustivă".

Programele, proiectele și promisiunile sînt una și realizarea lor cu totul alta. Nu mă refer, firește, la cele făcute la mesele rotunde și în interviuri. Asigurarea ce mi se dădea de editură potrivit căreia ediția se găsea într-un stadiu înaintat de elaborare se dovedi iluzorie. Am putut prelua, în colaborarea colectivului de la Cluj, numai primul volum, **Poveștile**. De aici înainte am făcut totul de la început, împreună cu Teofil Teaha (vol. II—V) și Constantin Mohanu (vol. VII—IX), care participă și la elaborarea vol. I—V ca redactor responsabil. Precizarea de pe copertă „Sub îngrijirea unui Colectiv" este neconformă cu realitatea.

Editura nu și-a onorat promisiunea de-a tipări în fiecare an cîte un volum, dar a găsit modalitatea să tipărească pentru fiecare an cîte un volum. După vol. I și II apărute în 1967, tipărește vol. III și IV în 1970 și vol. V în 1971. De aici înainte procedează la comasarea volumelor, ca să ajungă din urmă termenele. Volumele programate inițial IV—IX și XI—XII sînt comasate în VII (1973), VIII (1976), IX (1978). Anii de apariție sînt acoperiți, însă volumele, frumoase și atrăgătoare, pînă la jumătatea ediției, iau, de la vol. VII, înfățișarea de mamuți.

Editura a procedat la derogări de la planul anunțat în **Nota asupra ediției** și teatrul, programat după romane, îl tipărește înaintea lor. Nu este, evident, o nenorocire, deși planul ediției s-a făcut după criterii bine chibzuite. Dar **Teatrul**, tipărit ca vol. VI, nu se integrează în seria de **Opere** prin faptul că s-a preluat atît textul cît și aparatul critic dintr-o ediție cu alt profil. La scrisoarea mea de protest mi s-a răspuns cu mustrarea că asemenea „documente" se păstrează în sertar. Editura avea dreptate. Dacă aș fi păstrat măcar o copie, o puteam reproduce, aici, în anexă. Nu este, de altfel, singurul incident. Editura deținea în portofoliul său monografia **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut** și, spre marea mea surprindere, mi-a pus în vedere că nu o putea tipări, fiind de tip academic, înainte ca să pună în circulație una care se adresează unui cerc mai larg de cititori. Am înțeles că în materie de editare există și o strategie și am transferat monografia la Editura Academiei, unde a și apărut în 1968. Am satisfăcut, astfel, dezideratul priorității.

După aceste incidente, colaborarea cu editura se desfășoară normal. Nu pot să trec cu vederea faptul că, fără sprijinul tov. Aurel Martin, vol. IX nu ar fi apărut. Opera literară slaviciană se tipărește, în cele nouă volume — **integral**. Meritul îi revine editurii. Cu vol. X, programat pentru anul acesta, trecem la publicistică.

2. Cauza principală a stagnării tipăririi clasicilor — și nu numai a lor — o formează lipsa instrumentelor de lucru. Asupra acestui aspect s-a stăruit și în intervențiile anterioare, și pe bună dreptate. Pentru ediția Slavici a trebuit să ne întocmim noi bibliografia, pe baza parcurgerii presei în curs de trei decenii. Pentru Eminescu dispunem de o bibliografie a noastră, pe fișe, pe care o ținem la zi și cu deschidere specială spre sectoarele din opera poetului, încă netipărită în ediția națională. Colecțiile periodicelor sînt, pe de altă parte, incomplete și multe din ele într-un stadiu înaintat de uzură. Și mai grav este faptul că periodice românești, la care trimite Eminescu în articolele sale, nu se păstrează în bibliotecile noastre, iar pentru cele străine sînt necesare deplasări peste hotare. Se alătură la acestea și recompensarea derizorie a muncii de editor și adesea nici atît, încît nu-i rămîne decît satisfacția morală — că și-a adus contribuția, după puteri și pricepere, la progresul culturii naționale.

3. Evaluarea la justele dimensiuni a geografiei unei literaturi impune, ca o condiție indiscutabilă, înregistrarea pe harta ei a tuturor formelor de relief. Singura problemă care se pune este ca explorarea să se facă cu competență, indiferent de forma de relief, încît să nu mai fie necesare noi explorări.

4. Nu am cunoștință de un asemenea for, ceea ce nu înseamnă că el n-ar putea totuși să existe. Aici sînt necesari, ca pretutindeni de altfel, oameni potriviți la locul potrivit.

5. Nu se face distincția între edițiile de referință, instrumente de lucru și edițiile de celelalte tipuri. Nu se poate comenta un scriitor, fără o ediție completă a scrierilor sale. Ce exemplu mai ilustrativ am putea da decît cazul publicisticii eminesciene, comentată, în comparație cu scrierile literare, cu totul întîmplător. Și pe bună dreptate. Nu se poate face un studiu al publicisticii lui Eminescu din epoca **Curierului de Iași** pe baza celor vreo 60—70 de articole din ediția I. Scurtu din 1905, tipărite în mare parte și fragmentar. Față de această recoltă săracă, vol. IX, de care am vorbit mai sus, repune în circulație încă cîteva sute de articole. Viziunea asupra ziaristicii eminesciene se va modifica fundamental în sensul că se va vedea că poetul nu face numai gazetărie **ideologică**, ci și cronică de politică externă, cronică de politică internă, cronică culturală, și-l vedem, situație neconsemnată de nici un istoric literar, în postura de reporter de gazetă. Întocmai edițiilor complete se impune ca un imperativ de interes național și prin faptul că vicisitudinile prin care a trecut poporul nostru au dus la distrugerea colecțiilor de publicații care se păstrează de regulă în unicate, încît texte pînă și ale marilor noștri clasici nu mai pot fi recuperate. Stadiul înaintat de uzură al publicațiilor, de care am mai vorbit, impune editorilor ca o datorie de conștiință față de actualitate și posteritate să procedeze cu toată răspunderea la salvarea operelor scriitorilor noștri de la o dispariție inevitabilă.

Ediția de referință, instrument de lucru își pierde acest caracter de îndată ce se operează omisiuni în texte, fie ele cît de neinsemnate. Nu încape discuție că ediția de referință ar trebui să stea la baza tuturor edițiilor de alt tip, mai mult sau mai puțin selective, așa cum se întîmplă și în alte țări, cu vechi tradiții culturale.

6. Problemele de transcriere nu se pun în funcție de secole, ci de perioade mult mai scurte. Un rol hotărîtor l-au avut aici dezbaterile indeosebi din a doua parte a secolului trecut, cu privire la fixarea unor norme ortografice unitare. Presa reflectă studiile în evoluția normelor de transcriere, cărora li se supun, în linii generale, și scriitorii. Ortografia eminesciană din articolele din 1870 este „ciparianâ", folosită în presa transilvăneană, cea de după această dată „maioresciană", de la **Convorbiri literare**. Filologii ar fi putut întocmi, după presă, un **Îndreptar**, practic și fără explicații savante, în care să prezinte stadiile ortografierii literelor din alfabetul nostru în cursul anilor. Un asemenea ghid ar putea servi, ca orientare generală, în fixarea normelor de transcriere pentru fiecare scriitor în parte. Nu încape discuție că întîlnim numeroase exemple din care se vede că scriitorii nu se supun normelor folosite în presă. Slavici, de pildă, utilizează, cu încăpățînare, forme ca **noue, voue**, și altele de acest fel, deși este criticat sever de Ov. Densușianu pentru arhaizarea limbii, potrivită în povești nu însă și în **Mara**, roman cu o problematică modernă. Este un fapt pozitiv că s-a încetățenit practica de-a enunța normele adoptate în transcriere. Editorilor le revine însă și obligația să fie consecvenți în aplicarea lor.

7—9. Mă raliez la opiniile exprimate de participanții anteriori la această dezbatere.

11. O singură propunere — tratament nediscriminatoriu în raport cu celelalte sectoare ale producției editoriale.

12. Adresez un apel călduros tuturor bibliotecilor din țară, pe unde încă n-am trecut, precum și persoanelor particulare care dețin colecții din publicațiile din anii 1870—1883 să-mi semnaleze : **Bacăul, Bucureștii Hirado, Craiova, Curierul Bolgradului, Die Epoche, Drapelul român, Farul, Ialomița, Luptătorul, Națiunea română, Reforma, Salvarea Pitești lor, Vulturul.** Sînt publicații care au trecut prin mîna lui Eminescu și le consemnează în articolele sale. Editor al gazetăriei eminesciene, sînt în situația incredibilă de-a nu fi putut parcurge colecții complete, iar unele din aceste publicații nici nu le-am văzut măcar cum arată. Și aceasta se întîmplă în cazul poetului nostru național.

G. PIENESCU: «Imixtiunea incompetentă în structura edițiilor»

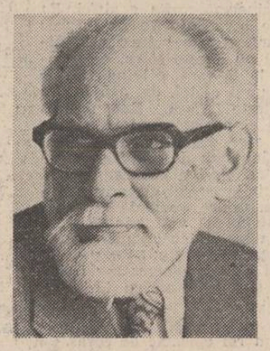

1. Pe scurt și sărind peste „amintiri uitate" și „dureri înăbușite" — care, poate, ar merita să fie cîndva date la iveală într-o „pravilă de morală practică editorială" — menționez : a) seria de ediții critice — „Opere", lansată, în 1956, la E.S.P.L.A., dar cedată Editurii Academiei (un calamburgiu ar spune **decedată**) sub presiunea unor ingerințe administrative, ingerinți argumentîndu-și hotărîrea cu structura „academică" a seriei ; b) ediția critică a operelor lui Odobescu, coordonată de Tudor Vianu, la invitația căruia am stabilit structura, sumarul și normele generale de transcriere filologică pentru întreaga serie, asigurînd totodată și publicarea critică a textelor și variantelor din volumul întîi, apărut în 1965, deci după stingerea din viață a lui Tudor Vianu. În același an, noul șef de colectiv m-a „înmormîntat" (ca într-una din antichitățile scrise, sclavul) alături de magistru, (folosind însă — fără măcar o singură grațioasă mențiune „postumă" — nu numai structura și sumarul, dar și normelor de transcriere filologică) ; c) ediția definitivă, de autor, a scrierilor lui Tudor Arghezi, concepută în 61 de volume, pregătită, vreme de 13 ani, sub directa supraveghere a poetului, ediție a cărei publicare a început în 1962, ajungînd, după 18 ani, la volumul 31 ; dacă se va menține ritmul actual de apariție, ultima carte va apărea, probabil, în anul 2009. Am pe masă, în curs de **repregătire** (pentru că seismul din 1977 mi-a îngropat sub haosul lui de molozuri 30 de ani de muncă, și nu numai...), volumul întîi din ediția critică a operelor lui Tudor Arghezi, structurată după criterii istorico-literare noi, pe care le-am expus și aplicat într-o ediție a versurilor argheziene ce urmează să apară sub egida editurii Cartea Românească.

2. Este greu de ales cauza principală unică între mai multe cauze principale, unice și ele, dar toate dezavantajoase ediților critice, contravenind în felurite moduri și submoduri, nuanțe și subnuanțe încrucișate, hotărîrilor și indicațiilor privind valorificarea patrimoniului literar național. Încercînd o selecție, — nu o ierahizare — aș indica : a) tarifele neremuneratorii (fixate în anii 1956—1957) pentru munca filologică de elaborare a ediților din clasicii români ; b) tarifele, insuficiente azi (neschimbate din 1952), pentru dactilografierea textelor (între 0,40 și 0,80 lei pagina !) și alte operațiuni conexe elaborării unei ediții (control dactilografic, corecturi etc.) ; c) hiperbirocratizarea aparatului de „deservire" administrativă grefat pe sistemul editorial și hipertrofierea funcțiunilor lui paratrofice (a se vedea răspunsul la întrebarea a 7-a) ; d) dificultățile materiale de documentare și elaborare a unei ediții critice. Nu există, tipărite sau cel puțin xerografiate, instrumentele de lucru elementare, adică biobibliografiile marilor scriitori, bibliografiile principalelor publicații periodice, cataloagele analitice — de manuscrise, periodice și cărți — ale marilor biblioteci din țară. Nu se tipărește periodic, sub coordonarea unei personalități special angajate în acest scop, pricepută în arhivistică dar și cu orizont de istoric literar, o colecție de documente — acte și corespondență — comentate, de tipul celei inițiate pe vremuri de I.E. Torouțiu, pentru a se preîntîmpina distrugerea sau pierderea unor arhive de interes național și risipirea altora prin mai toate publicațiile literare și neliterare. Redacția revistei **Manuscriptum** muncește cu folos în acest scop, dar ceea ce publică este prea puțin în raport cu imensul material inedit din colecțiile publice și particulare. Volumele de „documente literare" publicate de Editura Academiei și de Editura Minerva reprezintă și ele o contribuție, mai importantă, poate, decît aceea a revistei **Manuscriptum**, dar întîmplătoare. Să mai adaug, printre dificultățile materiale majore pe care le întîmpină autorul unei ediții critice, canonul mînăstiresc al copierii manu propria, în bibliotecă, după manuscrise și periodice, a numeroase texte — „labeur dur et forcé" care ostenește ochii și nervii și risipește puterea de muncă intelectuală, de sinteză critică a editorului, irosindu-i și entuziasmul inițial și sănătatea prin supunerea la un calvar absurd în acest ev al tehnicii electronice, cînd un xerox — o jucărie frumoasă, pe care o poate mînui și un copil — i-ar economisi cel puțin 50% din timpul și energia necesare unei ediții. A se vedea în acest sens povestea adevărată a martiriului lui Perpessicius pe textele eminesciene, martiriu răbdat cu stoicismul idealistului, împotriva șicanelor născocite de niște cantaragii cu ocaua mică ai culturii, acești oameni cu simț practic sănătos, munciți, după expresia lui Arghezi, de un singur ideal : să facă burtă la creier.

3. Nu, nu este. Și într-o „economie editorială" bine coordonată ar trebui să li se acorde acestor așa-ziși scriitori de plan secund importanța cu care îi investește istoria literară, adică să fie publicați — așa cum propune Călinescu — în „ediții complete pentru cercetători". Călinescu dădea și un exemplu de scriitor secund : Radu Ionescu (publicat de curînd, într-o ediție de „scrieri alese"...). Dar oare numai scrierile lui Radu Ionescu i-au lipsit lui Călinescu, pe cînd redacta **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, din care am citat ? Tot atît de bine i-ar fi putut menționa pe Iordache și Dinicu Golescu, pe Țichindeal, Gr. Plеșoianu, Hrisoverghi, C.A. Rosetti, Faca, Bălăcescu, Catina, Pelimon, C.D. Aricescu și mulți, foarte mulți alții, care lipseau pe atunci și lipsesc și azi din rafturile librăriilor. Și mai adaug un argument în favoarea publicării acestor „scriitori de plan secund" în ediții complete. Fenomenul literar național este un fenomen organic ; mai cu seamă scriitorii care trăiesc în limitele aceluiași timp sînt legați între ei prin circulația unor idei, teme, motive, subiecte, modalități de expresie cît de cît asemănătoare — ca să nu mai vorbesc și de un anume „stil" al fiecărui moment istoric. Editorul, adică însul care face, cum spune Arghezi, „spionaj literar în bagajele scriitorului" pentru realizarea monografiei fiecărui text, nu este interesat, ca istoricul literar, numai de ierarhizarea valorilor și de afinitățile majore ale operei, în ansamblul ei, cu literatura națională și cu literatura universală, ci, folosind critica filologică de text, urmărește și similitudinile de idei, motive, teme, procedee, forme artistice etc. Pentru a scrie, ca istoric literar, despre Eminescu și pentru a defini eminescianismul nu e nevoie, poate, cum observa Călinescu, să cunoști „poezia mediocră și spiritul public din România pînă la 1871", eminescianismul fiind „un produs al lui Eminescu". Dar editorul lui Eminescu, editorul ideal, care trebuie să studieze monografic fiecare poezie, nu poate omite existența, paralelă cu Eminescu, a unui talent eminescian „avant la lettre", primul lui epigon s-ar putea spune, dacă am ignora că unele din poeziile „eminesciene" ale lui Samson Bodnărescu, pentru că de el e vorba, au fost publicate înainte ca Eminescu să le fi publicat pe ale sale. Și ar putea fi date și alte exemple.

4. Da, există. Și pare-mi-se că nu numai unul sau doi, ci mai mulți. Dar n-aș putea să precizez nici cîți și nici care sînt acești factori.

5. Aș putea răspunde, glumind, că aceste criterii au ca temei, la unii, teama de frica de care li-e teamă, iar la alții, năravul șcaunului deprins probabil de la pămînt, pe care (se știe din proverbe) îl apucă uneori toana de a fugi, însă de sub picioare... Gluma e glumă, dar adevărul este că multe texte clasice sînt amputate pe baza zicalei cinice, ridicate la rang de principiu, „Ce se taie nu se fluieră" — sau, după impresia, subiectivă și capricioasă, deci irațională, a cutărui editor sau a cutărui redactor. Această chirurgie textologică intempestivă și emotivistă a dus nu o dată la publicarea, în două ediții, apărute aproape concomitent, sub același titlu dar sub supravegheri diferite, a două „variante", diferite, și ele una de alta și, bineînțeles, diferite față de textul autentic. Asemenea imixtiuni iresponsabile în operele literaturii noastre clasice trebuie combătute cu toată fermitatea, unicul criteriu pe care ni-l indică documentele partidului fiind respectarea adevărului istoric. Or, respectarea adevărului istoric în edițiile critice, de referință, începe cu reproducerea textelor în integralitatea lor și continuă, în mod necesar, la „comentarii", cu interpretarea lor critică, în contextul istoriei civilizației spirituale românești, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric.

6. Aceste probleme speciale sînt atît de numeroase, încît nu pot fi nici măcar menționate aici și acum. N-ar încăpea în pagină, iar înșiruirea lor ar fi extrem de fastidioasă. De aceea mi se pare mai util scopurilor anchetei dv. să amîn răspunsul pentru un alt prilej.

7. Una din consecințele cele mai grave ale acestei evoluții (vezi punctul 2 c) este imixtiunea „aparatului", incompetentă, deci abuzivă, în structura ediților, în travaliul filologic și în — risum teneatis ! — aprecierea calității acestui travaliu. Iată numai două exemple de asemenea imixtiuni (ridentem dicere verum). Deci, într-o zi cu soare, este chemat la ordine redactorul unui volum recent apărut din, să zicem, ediția Titu Maiorescu, **Opere**, și, arătîndu-i, cu degetul acuzativ, o notă sublineară din aparatul critic de variante, îl întreabă cu cel mai disprețuitor ton colegial posibil : „Ce scrie aici ?". Redactorul, contrariat de „obiectul" întrevederii, neașteptat, citește : „Text anulat de Titu Maiorescu". Replica nu întîrzie și e violentă : „Și d-ta n-ai văzut ? De ce l-ai lăsat pe editor să publice textul, dacă Maiorescu însuși l-a anulat ?! Numai așa, ca să încaseze mai mulți bani ? Lasă, că verific eu !..." Strict autentic ! Într-altă zi cu soare, cîțiva exponenți ai acestui „aparat", autoinstituindu-se într-un fel de comisiune, au pus mîinile pe cîteva creioane roșii (unelte incriminante în rechizita birocratică) și pe cîteva ediții din clasicii români și au început să „defalce", prin încercuiri și sublinieri, variantele și citatele din aparatul critic „Operațiunea" a durat cît a durat (zile ? săptămîni ? luni ?), dar a meritat investiția de timp, energie și pricepere întrucît a verificat „pe viu" premisa care o declanșase : citatele și variantele nu fac parte din structura aparatului critic, ci sînt altceva. Hic iacet lepus și miezul intrinsec al problemei, nodul ei gardian. Și pentru că nu aveau la îndemînă sabia legendară a lui Alexandru, acești satirgii suferinzi de glorioală birocratică l-au ciopîrțit cu instrumentul interpretării lor contabile, stabilind că variantele sînt citate din opera scriitorului, iar citatele din comentatorii operei, antologie. Deducție sui generis, bazată pe un raționament asemănător : „Antologia este o colecție de texte reproduse întocmai. Citatele sînt texte reproduse întocmai. Deci : citatele sînt antologie". Nu e chiar clasicul exemplu de **silogism eronat**: „Cometa are coadă. Vaca are coadă. Deci : vaca este cometă". Dar, să nu fim prea pretențioși. Numai că raționamentul incorect prin care vaca devine cometă este fără consecințe „aplicative" în astronomie pe cînd raționamentul incorect al „comisiunii", trădînd necunoașterea semnificației corecte a fiecăruia din cuvintele folosite și, ducînd, din aproape în aproape, la falsificarea literei și spiritul Legii dreptului de autor, va fi aplicat într-o penalizarea editorului pentru „vina" de a se fi străduit să respecte rigorile profesiunii sale, filologia. Urmînd același subtil raționament, aceeași comisiune va „demonstra", într-o bună zi, cu aceeași „candoare", că **Istoria literaturii române** de G. Călinescu nu este ceea ce se știe că este, ci... o antologie însoțită de comentarii. Și cîte nu i se mai pot întîmpla unei ediții, cînd îi cresc cometei coarne !

9. Am răspuns mai sus la această întrebare. Aș adăuga o sugestie : sarcina editării documentelor literare într-o colecție cu periodicitate (propun) trimestrială, să fie încredințată Editurii Minerva, care dispune de redactori cu o foarte bună pregătire filologică și cu o îndelungată experiență profesională. Ce probleme ridică **deocamdată** o asemenea colecție ? După părerea mea, numai două : a) asigurarea cadrului economic optim — subliniez : optim — pe care îl oferă actuala Lege a dreptului de autor, în scopul cointeresării reale a celor ce se vor dedica ani de zile acestui travaliu de mare răspundere profesională și de maximă importanță pentru valorificarea complexă a patrimoniului nostru literar ; b) elaborarea unui plan tematic de perspectivă, cu colaborarea tuturor instituțiilor interesate — Arhivele Statului, muzeele de literatură, marile biblioteci publice —, plan din care să nu fie omisă eventualitatea valorificării colecției Torouțiu.

10. Premiul Muzeului de literatură a fost o bună inițiativă și inițiatorii lui merită omagiul de sensibilitate al editorilor, uitați de alte instituții — ca de pildă, Academia R.S.R., Academia de științe sociale și politice sau Uniunea Scriitorilor — extra muros, deși s-ar fi cuvenit să fie intra muros. Rubricile de „cronica ediților", susținute odinioară cu pertinență și autoritate profesională de Geo Serban, Mircea Zaciu ș.a., au cam dispărut din paginile revistelor sau cu excepția recentelor cronici ale lui Gh. Suciu, s-au transformat în banale „prezentări de popularizare", deci nu oferă „un climat suficient pentru editor". Poate că o soluție ar fi dublarea calității de editor cu aceea de cronicar de ediții. Și poate n-ar fi de neîncercat organizarea, de pildă la Muzeul literaturii, a unor simpozioane trimestriale pe marginea ediților din literatura clasică română. .

11. a) Publicarea instrumentelor de lucru menționate în răspunsul pe care l-am dat la întrebarea a 2-a din chestionarul dvs. : b) Instalarea a cîte unui xerox în fiecare mare bibliotecă din țară, xerox accesibil editorilor pe baza unui tarif unic convenabil ambelor părți. c) Înființarea, pe lîngă catedrele universitare de literatură și de limbă română a unui curs și a unui seminar avînd ca temă critica textelor și tehnica ediților. d) Reciclarea aparatului de „deservire" administrativă grefat de sistemul editorial, în scopul familiarizării cu noțiunile profesionale elementare ale sistemului pe care azi îl „deservesc" dar pe care mîine, după reciclare va trebui să-l servească. e) Aplicarea Legii dreptului de autor, din 1956, în litera și spiritul ei generos, care stimulează creația literară și științifică, și nu în interpretările meschine, incompetente și în esență antiliterare și antiștiințifice ale unor tahsildari ai editorilor.

12. Sentimentul tonic al încrederii că ancheta dv. nu va rămîne fără ecoul pozitiv așteptat și că toate răstălmăcirile Legii dreptului de autor, potrivnice spiritului ei și eticii socialiste a muncii, vor fi, cu sprijinul forurilor superioare de partid și de stat, delăturate, odată cu spiritul birocratic care le-a făcut și le face posibile, și că, prin hotărîrile și măsurile ce vor fi luate, va fi recreat climatul propice desfășurării responsabile a valorificării patrimoniului literar prin ediții.

FLOREA FUGARIU: «Tirajele sînt fixate arbitrar»

1. Stagnată de multă vreme : **Lexiconul** lui I. Budai-Deleanu nu interesează pe cei care s-ar cuveni să-i intereseze. O antologie în trei volume de **Școală Ardeleană** își așteaptă de peste 10 ani colaborarea unui istoric literar, întrucît subsemnatul îmi declin această competență. Volumul al cincilea și ultimul din Gh. Șincai este pregătit, dar n-am făcut nimic să insist să fie înscris în vreun plan, pentru că nu **se cuvine** să insist eu... Un comentariu de 500 de pagini, la **Țiganiada** mi-a fost restrins de editură la un sfert. În aceste condiții ! ! ! Asupra **Țiganiadei** voi reveni, la pensie, cu un comentariu exhaustiv.

2. Nu este vorba de o cauză principală, ci de un complex : restrîngerea treptată a interesului general pentru cultura scrisă, în favoarea altor mijloace de satisfacere a necesităților culturale. Acum 20—30 de ani litera era instrumentul principal de informare și desăvîrșire spirituală a tineretului și publicului, în general. Astăzi este imaginea, sunetul, etc., mai comode. Și deplasarea interesului către tehnică și o viață dinamic-activă, nu reflexiv-meditativă, își are aportul său. Fenomenul este general. La obiect însă, „cauza" constă în discrepanța dintre efortul cerut editorului și puțina prețuire publică ce i se acordă. Voi reveni.

3. Volumul de timp pe care îl poate acorda tineretul școlar, grevat de programe suprasolicitante, lecturii particulare este foarte mic, în condițiile învățămîntului nostru cu un subliniat caracter tehnic. Cît despre cei maturi, preferă destinderea în fața ecranului de televizor, competiții sportive, cultural-educative etc. Cîți inși pot cîți și înțelege, la prima lectură, autori de secolul XVII—XVIII ? Este de înțeles așadar orientarea editorilor către cartea românească sau străină a unor scriitori de „plan doi", întrucît își au și ei, editorii, **planul** lor. Romanul de aventuri în tiraje de ordinul sutelor de mii susține financiar editarea clasicilor. Tributul îl plătește cititorul lenes, dornic să se destindă, nu să se instruiască. Problema e complicată — în ce măsură putem interveni în educarea bunului gust al cititorului. Oricum, autori de prim sau al doilea plan trebuiesc editați complet, în tiraje rezonabile (pentru că treaba tot trebuie făcută odată).

4. Mă asociez răspunsului lui N. Ciobanu, adică nu cunosc și nu am fost întrebat niciodată dacă și cînd s-a constituit.

5. Mă raliez la răspunsul lui Nicolae Ciobanu.

6. Editorul este ținut să știe mai bine limba epocii sau momentului respectiv decît însuși scriitorul. Trebuie să dispună de o solidă pregătire filologică, ceea ce este mai greu de găsit. Trebuiesc antrenați cercetătorii de la Institutele de lingvistică ; nu se poate improviza. Specialiștii, obișnuiți cu neștiința editorilor care angajează ediții fără o calificare suficientă, nu catadicsesc să intervină. În general un autor nu poate fi încredințat pe mîna oricui. Așadar, un for superior de coordonare trebuie să fiinteze, fără nici o imixtiune de altă natură decît constiința profesională în luarea deciziei. Să se scoată la concurs. Am să revin în cursul dezbaterii, dacă vrem să nu rămînă literă moartă această anchetă.

7. Nu strică să afle publicul care își inchipuie, probabil, că editorii se scaldă în bani primiți pentru niște texte date la dactilografiat și atît, că majoritatea ediților meritorii au fost susținute din chenzina curentă a editorului, a prietenilor și din expediente. Propun ca acel for existent sau care urmează să se înființeze, să aprecieze dificultatea lucrării și să aloce o sumă lunară care să nu depășească veniturile medii ale unui muncitor calificat. Bineînțeles, cu scoaterea din producție (majoritatea editorilor sînt angajați permanent) pentru că cine face două treburi deodată le face prost pe amîndouă. Vorbesc foarte serios. Mai propun ca onorariile oficiale ale „fochiștilor", cum ne numește **Luceafărul**, să nu depășească pe cele ale sportivilor de nivel republican. Dar să nu fie mai mici pentru că așa e făcut omul, îi place să constate că munca lui e cotată pozitiv de societate. Se mai crede, cu rare excepții, că munca de editor este o formă de paracultură, că editorul este un nerealizat în creație (roman, poezie, eseistică, etc., etc.). Această mentalitate este ilustrată și de tarifele de retribuire care sînt spectaculos diferențiate. Adică, un mare clasic este un tezaur nu numai spiritual, ci și material, pentru că opera fiind retipărită de mai multe ori în cursul unei singure generații produce milioane și milioane, cu investiții minime. Iar o ediție completă bună, pe lîngă un act de pietate pentru memoria scriitorului, constituind o bază solidă pe care se clădește cercetarea culturii naționale, este și o sursă inepuizabilă de venituri. De aceea este nevoie să se creeze condiții pentru lucrări durabile.

8. Propun tiraje rezonabile, care să nu condiționeze însă retribuția editorului, pentru că, de regulă, textul este reluat în repetate ediții de masă care aduc și venituri. Tirajele sînt fixate arbitrar, adică după criterii străine țelului însuși de promovare a culturii naționale. Să se afecteze un spațiu tipografic definit care să nu poată fi redus (de mărit nici vorbă) după bunul plac al oricui.

9. Bineînțeles. Însă să nu fie lăsate pe mîna unor neisprăviți pentru că, de regulă, aceste colecții cuprind activitatea unor personalități culturale, oameni foarte instruiți, poliglоți. Or, un asemenea editor trebuie, încă de cînd angajează lucrarea, să se miște liber în variatele dificultăți ale unor documente, manuscrise, nu să ia lecții de franceză (sau chiar de română) de la dactilografa poliglotă transformată în meditator. Zău că e adevărat !

10. Desigur, dar ineficient. Umbra blîndă a lui Perpessicius ne consolează și ne îndeamnă. El a lucrat cu o singură mînă și a făcut mai mult ca noi toți. Și fără pretenții din partea lui.

11. Rezultă din cele spuse mai sus — crearea unui for, pe lîngă Uniunea Scriitorilor, din editorii care s-au ilustrat, fără nici o dădăceală administrativ-birocratică. Acest for știe el mai bine ce are de făcut, decît „contabilii" care se uită la carte ca mița în calendar.

12. Să se repună în discuție Ediția Eminescu, fiind vorba de un tezaur național. Caut 2-3 moldoveni care să mă accepte colaborator la o ediție Creangă, foarte lăudat, și prea puțin înțeles. Mulțumesc redacției pentru invitația pe care mi-a făcut-o să-mi dau părerea.

pan izverna

Tainică

Din ce odihnă blindă te vei fi trezit,
dacă făcindu-ți-se din nou cunoscut
conturul unei lumi ce amurgise...
Cînd tocmai lumea aceea, pradă o lăsasei
haosului ei firesc
pe care nici dragostea, nici umbra ei,
o, nici zorii tiranici ai singelui
sau acel palid soare al amintirii...
Și dacă limpede e zarea iarăși
nefiind tu cel ce începi să știi
sau cel din urmă care intrind în noapte
află stingerea și nu se mai întoarce...
Căci fără să fi mers alături de tine, zeul,
și fiind asemenea oricărui
vinovat de cele ce sunt,
și pentru tine este făcută trecerea...
Că pentru nici o izbindă te-ai născut
acolo și fără margine de timp
ai vrea să fii mereu copac unic și nalt și
verde...
Cînd deodată tot așteptînd
te recunoști și te mintui
în ceasul măsurind acut adîncul nopții
aflînd acum rostul întreg
și întorcindu-te spre izvorul fluviului tău
limpede fir în piatra dintii să intri
unde nu aștepți și nu vrei și nu curgi.

Cei doi

Ceața cade încet în văile orașului
degradînd lent dar sigur cristalul dimineții
Astfel că cenușa aerului
se așterne peste cenușa timpului
Mă născusem din vis cu o speranță :
eram la poalele unui munte
încă împădurit încă verde
în piscul căruia se afla soarele.
Voiam să-l urc, să mă instăpinesc
vremelnic acolo
deasupra tuturor : adică glorios.
Acum nu se mai vede piscul nici soarele
iar eu pe fundul cazanului de ceață
simt că mă împart în cei doi.
Doi ce nu vor să se privească
nu vor să mai știe unul de altul
și pornesc fiecare de capul său
în ceață pînă nu se mai văd.
Se duc nu știu de se vor mai întoarce
dacă se vor întîlni vreodată
și se vor mai recunoaște.

Sunt vegheați amîndoi
de o singuratică stea
neagră neutronică
un nucleu foarte dur.

Dar și ea era dublă, steaua, plecată demult
și în mutenia sa
niciunul n-a văzut-o vreodată.

Despre tăcere, lună...

Tăcerea-i ca o matcă boltită,
din ea cade clopotul cristalin
al lunii
Nu e, se pare, nici viață, nici moarte
cînd e însingurare
Și cu acest sfîrșit începe noaptea
A dormi, a delira, a medita
subt această cupolă –

Iulia Doarbeș : „Portret"

– iată ce nu se poate
Fabulosul e înalt în veșnicia lui
de neatins
Nu există culoare sau lumină
e negru limpede, s-ar putea încheia.
Dar... lumea e strînsă-n somn
și timpul-singur se ascute tot mai mult
ca o lamă de brici
Clipa ce va urma va fi istoria,
odaia asta pătrată și rece
și tot ce mi se pare că văd mai barbar
– ziua de mîine
Clipa de care spun nu-i ca un strop de rouă
unde se scaldă luna
O lamă e ascuțită ca un fulger
greu de crezut.

vasile rebreanu

CHEIA DE AUR

Fragment din romanul «Legați-vă centurile de siguranță»

Castelul era situat pe malul unui lac și era plin de creatori, dramaturgi, poeți, scenariști și soacre. Noi nimeriram însă într-o cameră alăturată de cea în care stătea un maestru care, deși la o vîrstă foarte înaintată, venea în fiecare după-amiază însoțit de cîte o naiadă. Maestrul pleca pe la 10 dimineața și fata ieșea pe terasa scăldată în soare, răsfoind somnoroasă, cu un aer languros, o carte masivă și bine legată în piele : era **Casa Budenbrook.** O priveam pe furiș și nu fără o admirație cît se putea de discretă și mai ales insinuantă, ca să zic așa. Regizorul o și vedea figurînd printre fetele ce urmau să se scalde goale în secvența cu riul. Lucrarăm aproape o săptămînă, nu că era frumos castelul, era chiar frumos, dar bătrînul aducea în fiecare după-amiază altă nimfă pe care, cum o vedeam ieșind pe terasa însorită citind și ea **Casa Budenbrook,** era clar că nu ne mai gîndeam decît la scena cu scăldătoarea și cu fetele denudate. Zilele, fetele treceau una după alta, era o ambianță de vin și de discuții aprinse și toamna se pregătea să mai ucidă o vară. Încercarăm să lucrăm noaptea, să uităm de figurantele cu Familia Budenbrook, cred că fiecare din fete, în cursul unei jumătăți de zi, pînă venea alta, ajugea cel mult la pagina a treia a cărții. Dar nopțile se dovediră și ele nefaste. Nucii cu parfumul lor greu făcură roade și în camera bătrînului maestru, pînă pe la trei dimineața, se auzea mereu ciocanul care lovea în nucile tari, îl și botezarăm Spărgătorul de nuci. În afară de asta primeam cîteva telefoane pe zi și cîteva telefoane pe noapte din partea redactorului de film : timpul presa. Lucram contra cronometru. Pericolul schimbării decorurilor, muzicii, costumelor, plutea deasupra capetelor noastre asemeni sabiei prea bine cunoscute încă din antichitate... În cele din urmă maestrul avînd de făcut o călătorie în Occidentul respingător și plin de contradicții dispăru și cu tristețe infinită evocam pe toate cititoarele **Casei Budenbrook** atît de pline de langoare, de soare tînăr și somnoros. Ce n-am fi dat să fi continuat noi lectura paginilor a patra și următoarele.. Regizorul era acum disperat : era greu să realizezi, să faci o filmare de zile mari, mă refer la secvența cu scalda, fără acele fete atît de pămîntene încît păreau, pur și simplu, de pe altă lume... În cele din urmă, cu mijloace specifice Keystone, află că fetele erau manechine la o mare Casă de modă. Se liniști. Secvența cu riul era salvată. Puteam să terminăm refacerea scenariului... Peste două zile era rîndul nostru să-i facem marea surpriză redactorului. Cum primi telefonul ne și trimise o mașină și, ajunși la Ambasador, comandarăm iar cupele de șampanie pentru sărbătorirea victoriei. Cu decorurile încă mergea, începuse vag toamna, dar se putea și așa, muzica mergea, costumele la fel, o să le fie puțin frig, e drept, actorilor cosind iarba pînă la briu, dar n-o să-i dezbrăcăm pe toți, pe cei mai tineri doar, actorii bătrîni puteau cosi și în cămăși (era și o scenă de cosit) — și așa se filmează de la distanță, iar în prim-plan, în **plan american** etc., îi luăm pe tineri. Ba mai mult, actorii, în scena respectivă puteau la o adică să grebleze iarba... Sau, în orice caz, să țină o scurtă consfătuire de lucru despre viitoarele semănături. Lucrurile se încurcau puțin cu scena seceratului. Asta chiar era definitiv pierdută, comoromisă. Regizorul era realmente disperat și blestema terasa însorită a Castelului, Spărgătorul de nuci și toate manechinele de la Casele de modă din Paris, București și Frankfurt. În sfîrșit, se consolă exclamînd :

— Keystone ! Ce mai, ăsta-i Keystone-ul.

Redactorul însă îl potoli și ne spuse că directorul de film, un tip serios, cu experiență, aranjase totul. Nu era nici o tragedie, important fiind că scenariul a ieșit perfect. Cît privește scena secerișului, directorul filmului și făcuse o comandă la una din renumitele Stațiuni agricole experimentale, care începuseră semănatul grîului, așa că pe hectarele lor bine întreținute, cu grîu special, în cîteva săptămîni holda va fi în spic, aurie și totul e O.K.

— Keystone ! și regizorul se ridică iar în mîini, de fapt într-o singură mînă, cu cealaltă ducînd sticla cu șampanie la gură și bînd-o astfel, golind-o, ținînd cu capul în jos. O performanță, mi-am dat seama, demnă de vestitele platouri Keystone.

— Și scalda ? reveni pe picioare regizorul.

— Nici o problemă. Scalda o filmăm prima. Cît riurile sînt calde încă, ne liniști Papadopulos.

— Keystone ! exultă regizorul și se trînti pe pat căzînd într-o lungă, obosită visare.

— După părerea mea, șopti redactorul, scenariul este mai mult decît excelent. Îmi vine să-ți cer scuze Basil pentru comparația cu **Valurile Dunării**... Ce valuri, ce Dunăre ! Sîntem pe Gange, pe Mississipi, sîntem pe fluviul Ian-ți, pe Amazon ! Ce mai, am prins un fluviu de aur! O șosea de pietre prețioase, de diamante ! Felicitări ! Mă îmbrățișă și plecă triumfal.

Regizorul, după ce-și dormi la rîndu-i somnul victoriei, mă îmbrățișă euforic, în gen Keystone, și, rămînînd singur, nu mai aveam altceva de făcut decît să iau avionul spre Cluj și să aștept apropiata zi a primului tur de manivelă.

După cîteva zile, seara tîrziu, primesc telefonul mult așteptat : mă și vedeam pe platou, în lumina reflectoarelor, înconjurat de actori, de sute de reporteri, de stele de cinema, de monștri sacri și, firește, le vedeam în **plan doi** pe pasionatele cititoare ale **Casei Budenbrook,** doar prima scenă trebuia să fie cea cu scalda. — Nu slip, nu bikini, nu sutiene, ci o scaldă autentic rustică, plină de naturalețe, o scaldă ancestrală, telurică, ca pe marile fluvii ale Amazoniei.

— Salut, Bătrîne ! auzii vocea marelui Keystone. Vino urgent la București ! Acum, în noaptea asta ! Iei un helicopter, o navă cosmică, un cal înaripat, că tot îți plac caii și... trap în Capitală !

Eram în al nouălea cer.

— Unde filmăm ?

— Filmăm noi, dar acum, trap la București.

— Totul e O.K. ?

— O.K. pe dracu !

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Nimic.

— Atunci ?

— Ce atunci ? ! Ce atunci ? ! Ți-am spus să vii la București. Atît !

— Sînt iar obiecții la scenariu !

— Nu-s obiecții, dom'le ! Dar vino repede ! Și nu mai comenta.

— Nu comentez. Vin. Dar spune-mi și mie de ce ?

După o scurtă pauză, în care îi auzeam răsuflarea precipitată, disperată chiar, dacă termenul n-ar fi prea keystonist, îmi trînti :

— Vino **de vedere !**

— Ce-i aia „de vedere" ?, că nu-nțeleg. Știi că sînt ardelean și nu mă prind. E cumva o șaradă ?

— Nu-i nici o șaradă !

— Ce, vrei să mă distribui în film ? m-am dumirit fulgerător. Știu să cosesc ! Știu să înot. Știu călări !

— Îți arde de bancuri...

— Nu. Chiar, spune-mi !

Glumisem o dată în legătură cu distribuirea mea într-un rol secundar. Și, ca să spun drept, chiar visasem să joc într-un film. Ba, după terminarea liceului, venind la București, mi-am depus inițial actele la Institutul de teatru și artă cinematografică. Și, cu toate că mi le-am retras după trei zile și le-am depus apoi la Facultatea de filologie, în mine mai sapă o dorință de a juca, dacă nu pe Hamlet, măcar pe Regele Lear, sigur, rol de compoziție, că doar n-o să aștept pînă voi ajunge la vîrsta nefericitului rege ca să... Din copilărie încă, moment pe care îl trăiesc și azi, deseori, cu ardență, visez scena, tăcerea cucernică a mulțimilor din sală, le aud și acum respirația, mă văd iubind, murind eroic în admirația lojilor, a tinerilor de la „cucurigu", purtat pe brațe la ieșirea din teatru de mulțimile entuziaste, în delir, fete întinzînd brațele spre mine, vrînd să mă atingă, întinzînd foi și pixuri să le dau autografe, ca apoi, după zeci de ani, să le scoată din sipetele lor și, arătîndu-le nepoților, să zică : Uite, în anul o mie nouăsute și atîta, aveam șaisprezece ani și într-o seară l-am văzut în **Regele Lear** pe acest mare actor, i-ați văzut statuia în fața teatrului, da, ăla cu statuia, și imaginați-vă că nu numai că mi-a dat acest autograf, dar seara, tîrziu, după ce a scăpat de mulțimea în delir, mi-a telefonat **mie,** vă spune bunicuța, și m-a chemat la el în cameră la hotel. Bineînțeles că am fugit pe geam și m-am dus la el, la hotel... Dar, nu, nu vă temeți, nu s-a întîmplat nimic... Am discutat pînă în zori despre artă. Era un timid. Deși, tu, Georgele, cam semeni cu statuia din fața teatrului... Ei, asta era cu teatrul ! Cu filmul, cu cinematografia, care este nu a șaptea artă cum o numește din snobism și ignorantă o parte din așa-ziși experți, cu cinematografia e altfel. Ea este, pe lîngă industrie, o regină ! Regina tuturor artelor. Cea mai tînără, cea mai frumoasă. Sigur, păcat e faptul că nu citește și ea, pe o terasă cu soare de sfîrșit de vară, privind sălcîile și nucii de pe terasa unui castel, da, e păcat că această regină nu citește **Casa Budenbrook,** paginile 1—3. Dar au și reginele greșelile lor... Visul meu mai nou, spre deosebire de cel din adolescență, deci idealul meu de maturitate era de a juca într-un film. Ce-i aia teatru ?! Mai ales că fusesem lămurit în cursul elaborării scenariului despre marea, uriașa audiență sau **vizuiență** a filmului. Atunci să vezi triumf, scrisori, premiere. Cozi la hotelul în care aveam să locuiesc . Atunci să vezi timiditate, autografe și statui în fața fiecărei săli de cinematograf, începînd cu Năsăudul și terminînd cu Mamaia, să zicem.

— Chiar vrei să-mi faci probe ? !, l-am întrebat, gîndindu-mă la un rol episodic de cosaș.

— Lasă probele.

— Tocmai, ce mare lucru, îmi iau niște izmene, sper că aveți izmene în recuzita de la Buftea, cămașă nu-mi trebuie. Chiar dacă-i frig, dau un exemplu, ce dracu', doar sînt scenarist și dacă mă văd dezbrăcat pînă la briu pe mine, ca autor, sînt sigur că și marii bătrîni, monștrii sacri, se dezbracă și ei. Cu nea Fănică Ciubotărașu am vorbit și mi-a spus că lui nu-i pasă de frig. Știe cosi ! Și dacă îl lămurim și pe maestrul Calboreanu, sîntem făcuți ! Sînt prieten și cu nea Georgică ! Las' pe mine ! Nu-ți face probleme ! Plus că i-a plăcut rolul. Am fost cu el și cu Horea Popescu la Murfatlar și i-am povestit chestia cu tăiatul ierbii. E de acord, cu o condiție însă.

— Tu ești nebun !, am auzit vocea exasperată, ajunsă la paroxism a regizorului.

— Pe cuvînt, am revenit eu cu același entuziasm, amintindu-mi crama regală a Murfatlarului și pe maestrul Calboreanu tronînd, vorbindu-ne cu vocea lui voievodală, lui Horea Popescu și mie, despre vinul zeiesc și solar și despre frumusețea fetelor care îl serveau mai deș pe el, ca pe Marele Ștefan al Moldovei. Eram trei ardeleni, dar, după ce băurăm vinul, păream niște prinți din Ferentari, avînd totuși măreția Sibiului, Albei, Năsăudului. Bătrînul Calboreanu a zis că-i de acord să cosească și pe zăpadă, cu o condiție însă, am continuat eu. Să-l lăsăm pe el în frunte. **Prim-plan** american. Apoi eu, și abia al treilea să fie Ciubotărașu ! Nu-ți place ideea ?

— Omule, se auzi vocea sfîrșită a regizorului. Dar nu l-am lăsat să termine.

— Horea Popescu zicea că el, fecior de popă, nu știe cosi, că deși are de pus o piesă la Național, și are un drum la Paris, vine totuși. Nu vrea să scape o asemenea scenă antologică.

— Ce-i cu Horea Popescu ? se auzi vocea ca de pe altă lume a regizorului.

— Zicea că el face pe pontatorul. Contabil, ceva în genul ăsta. Cu ochelarii lui ar fi nimerit în rol de contabil, de pontator. Știi doar, doi cu sapa, cinci cu mapa. Și mai aduce cîtiva ochelariști, ochelariști cît mai groși, actori, regizori, chelneri de la **Athenée Palace,** cu șerpare, îmbrăcați în costume naționale. Aduce și pe Ionel Budișteanu cu orchestra lui, să fie o coasă de tip nou, nu un chin... Sigur că el glumea, dar să știi că nu-i de rîs. Ar fi o coasă de tip ceva mai nou. Am înfirma și proverbul prin care cositul este

Ilie Boca : „Însemnare", V

(Din expoziția „Prezențe culturale băcăuane în Capitală").

comparat cu o muncă de ocnaș. Ce zici ? Îl chemi și pe Horea ?

— Basil, pe cuvînt că ai înnebunit..., auzii iar vocea sfîrșită a regizorului.

— De ce ?

— Vorbesc de acasă.

— Și ? Ce dacă vorbești de acasă ?

— Mă costă, și tu știi că sînt pe drojdie.

— De ce n-ai dat cu taxă inversă ?

— Omule, nu-i vorba de bani. Am glumit.

— Dar de ce ? Nu mă mai distribui ?

— Lasă asta...

— Bine. Am înțeles. Nu-s bun nici măcar de cosaș. Dar pe cuvînt că știu cosi.

— Bine. Știi cosi... **Dar-vino-la-București. Urgent !**

— De ce ?

— **De-vedere.**

— Dar ce probe mai vrei ?

— Nu vreau **probe.**

— Dar ce vrei ?

— **Să-vii-la-București !**

— Vin. Dar de ce ?

— **De vedere.**

— Ce-i aia **de vedere ?** Că doar nu-s mireasă?

— Ba ești !

— Pot juca și travesti. Dar îl ai pe Miluță Gheorghiu pentru așa ceva. Și atunci o pui pe Draga Olteanu pe post de cosaș.

— Bine, făcu el la capătul puterilor. Se vede că n-am cu cine vorbi. Sau ești beat, Basil, sau ai înnebunit.

— N-am înnebunit.

— Bine. Atunci, am **înnebunit eu.** Te sun mîine.

Și închise telefonul fără să mă salute.

A doua zi eram la București. Mă gîndisem nici să nu mă bărbieresc, ca să am o figură cît mai țărănistă, să fac rost de niște izmene de prin Oaș, voiam doar să facem un film cît se putea de realist, adică în limitele realismului socialist. M-am bărbierit totuși, cît despre izmene mă consolam că, în cazul în care nu le posedă ei în recuzită, o să mă filmeze gol pînă în briu, aveam un piept de cosaș atletic și mă gîndeam că fac o figură bună între Calboreanu și Ciubotărașu. Nu eram prea sigur dacă la Buftea aveau coase autentice, dar, oricum, nu asta conta, niște coase, fie și de plastic, se puteau confecționa în renumitele ateliere ale cinematografiei.

La aeroport mă aștepta o mașină prevăzută cu redactorul și regizorul care, sigur, mă îmbrățișă fără celebra-i euforie Keystone.

— N-am izmene, m-am ras, n-am coasă. Sper că la Buftea aveți și bărbi și izmene și coase, am spart eu în țăndări tăcerea care crește ca un zid uriaș, în timp ce mașina străbătea în viteză triumfala șosea, care îmi dă întotdeauna un sentiment de măreție, de gînduri înalte și mîndrie pentru Capitala noastră... Mă și vedeam în fața reflectoarelor, la probele de filmare, dar, spre mirarea mea, mașina nu o luă spre Buftea, ci coti brusc spre dreapta și opri în fața Casei Scinteii.

— Facem probele aici ?

— Da, spuse laconic regizorul.

— Cu atît mai bine, am convenit, și coborîrăm... Intrarăm în biroul redactorului de la etajul opt și sorbirăm cafelele, gata pregătite, într-o tăcere misterios orientală. Așteptăm cu renumita răbdare a unui ardelean meditabund. Ne priveam fără șuriș, ei doi chiar încruntați, eu așteptînd să apară operatorul cu echipa, pregătit să-mi expun bicepșii spre lentilele aparatelor.

— Nu vă impacientați. Dacă nu vine, nu vine! Nu vă faceți probleme. Eu tot am treburi și pe la scriitori, pe la edituri. Putem face operația și mîine.

— Ce operație, dom'le ? ! Cine să vină ? ! izbucni de data aceasta regizorul în cel mai veritabil stil Keystone.

— Lasă că-l cunosc eu pe operator...

— Care operator ?

— Battista ! Tavi !

— Ești nebun ! Tavi nici nu-i în București. Filmează pentru Drăgan.

— Atunci altul.

— Stai liniștit. Ți-ai băut cafeaua ?!

— Sper că nu pentru cafea m-ați chemat. Și, la urma urmei, ce-i cu aerul ăsta funerar ?

— Nu-i nici un aer funerar, dom'le !

— A murit cineva ?

— A murit Dracu !

— A fost respins..., mă-ngălbenii eu.

— Pușchea pe limbă !, făcut principial redactorul Papadopulos.

Mai stăturăm o jumătate de oră în aceeași tăcere care, acum, mi se părea încărcată de adînci semnificații Fotografii pentru probe nu mai soseau.

— Să ieșim, spuse hotărît și laconic regizorul.

— Hai și-om mere..., îl completă redactorul nu cu vocea răsculatului Horea, ci cu una de sufleur bătrîn, ascuns în cușca lui de sub scîndurile scenei.

Ieșirăm pe lungile coridoare și pașii noștri se afundau în covoarele verzi. Aveam un aer plin de mister, parcă eram trei gangsteri înaintea unei mari lovituri. Ușile masive păreau ale unei bănci. Pe care să intrăm. Mici și mari funcționari ai cinematografiei ieșeau pe aceste uși, ne salutau plini de efuziune, erau oamenii casei și nici nu bănuiau spargerea, marea lovitură a secolului pe care urma s-o dăm. Ba unii ne priveau cu o nedisimulată invidie : vestea scenariului, a calităților lui, a apropiatului tur de manivelă, distribuția de aur erau considerate chiar o mare lovitură. Regizorii îl salutau cu un respect invidios pe marele Keystone ! Era chiar de invidiat. Ne plimbarăm astfel timp îndelungat, mie îmi place mișcarea, dar îmi place mai mult în aer liber. Mi-ar fi plăcut un cîmp, un cîmp plin de oameni cosind iarba, dar, chiar și aceste lungi coridoare-cimitir-al-tinereții-mele, cum zicea tragicul poet, trebuie să recunosc că nu-mi displăceau prin tăcerea lor ceremonioasă și nu lipsite de o anume somptuozitate. Tutun aveam, cît despre răbdare, ce să mai vorbim... Tăceam și îmi spuneam, filosofînd desigur, că și tăcerea își are farmecul ei, nu-i așa ? Sau, ca să vorbim gîndind, chiar și tăcerea poate vorbi, stimați domni și stimate doamne și gingașe domnișoare. „Plimbarea de dimineață" pe aceste coridoare adînci și verzi începuse la ora 10 și se făcuse, fără exagerare, ora 14,30. Mereu tăcuți, mereu gînditori, cu desăvîrșire misterioși, invidiați, trei domni creatori în pragul gloriei.

Covorul verde de pe lungile coridoare solemne îmi amintea cîmpul bucolic în care îl vedeam pe Horea Popescu și pe alți tipi cu ochelari supraveghindu-ne, pe meșterii Calboreanu, Ciubotărașu, Draga Olteanu în travesti, și pe mine, toți cosind cu un entuziasm de țărani de tip nou. Numai că, drept să vă spun, această plimbare pendulatorie, cu o durată cît ai urca Ceahlăul, mereu aceleași uși care se deschideau, alte figuri care ne salutau, noi trei cu mîinile la spate salutînd, salutînd, surizînd, surizînd, plimbîndu-ne de la un capăt la altul, mi se păru, și chiar așa și era, mult mai obositoare decît o lungă zi de coasă, în arșița verii, unde se mai spun glume, ce să mai vorbim de minunata orchestră a lui Ionel Budișteanu, care nu apărea nici ea.

În cele din urmă regizorul spuse :

— Roiul ! Putem pleca...

— Misiunea a fost îndeplinită, completă redactorul.

— Am obținut un mare succes ! tună regizorul, revenit iar la epoca de aur a Keystonului, în timp ce coboram treptele de marmoră, opt etaje, aproape în fugă, fuga unei victorii, a unui mare entuziasm, rîdeam amîndoi cu adevărat fericiți, cu adevărat victorioși, urmați de redactor, radios și el.

Mașina ne aștepta și am pornit din nou spre hotelul Ambasador.

— Ce bem ?

— Șampanie ! tună regizorul și înșfăcă aparatul telefonic și comandă o frapieră cu cinci sticle de șampanie. După ce sosi șampania, maes-

UNIVERS FILMIC IN PROZA LUI

Duios Anastasia trecea...

este un film foarte bine făcut, în care scenariul (D. R. Popescu) își găsește un interpret în lumea peliculei, de prima mînă (Alexandru Tatos). Nuvela, scenarizată de chiar autorul ei, nu pierde nici din dramatic, nici din finețea notației literare — care de obicei dispare în ecranizări. Amănuntul descris în text este atît de bine captat și redat de imagine încît senzația cea mai puternică pe care filmul o creează și o lasă să persiste în spectator este aceea de participare la întreaga întîmplare. Sensibilitatea regizorului realizează un echilibru perfect între tragic și caricare, între amănuntul aparent nesemnificativ dar foarte grăitor și întregul copleșitor. Fiecare scenă ilară poartă în ea o încărcătură tragică, amănuntul grotesc se deschide mereu printr-o explozie dramatică. Povestea Anastasiei este de fapt povestea tuturor celorlalți din sat, concentrată sau, mai bine zis ascunsă în povestea ei. Lipsa ei de frică — gestul ei este un act de opțiune nu de întîmplare, este de fapt frica și lașitatea celorlalți. Rezolvînd excelent construcția filmului, regizorul impresionează prin atenția minuțioasă pe care o acordă fiecărei secvențe, fiecărei expresii, fiecărui gest, fiecărui fundal, fiecărui ton de culoare. O adevărată galerie antologică de „portrete vii" din lumea satului, „notabilități" sau oameni de rînd, ni se perindă înaintea ochilor, fascinîndu-ne și convingîndu-ne. Toate scenele de la circiumă sînt fără cusur. Toate personajele au norocul unei inspirate distribuiri. Anda Onesa, în rolul Anastasiei, atinge numeroase momente memorabile, trădînd multiplele-i calități interpretative pentru film. Primarul (Amza Pellea), Prostul satului (Cristian Ghiață), doctorul (Biro Levente), circiumarul sîrb (Tarr Laszlo), slujnica arătoasă (Imola Gaspar), iubitul Anastasiei (Cătălin Ciornei) formează o echipă unitară, de rară expresivitate filmică. Ca și figurația, aleasă și folosită cu atîta îndemînare. Alexandru Tatos nu se teme de efecte simbolice în întreaga desfășurare a filmului, dar finalul simbolic pe care îl impune, mi se pare ușor didactic și fără acoperire artistică, în comparație cu realitatea puternică, dramatică pe care filmul o comunică atît de izbutit. Există în acest film scene de mare frumusețe (imaginea : Florin Mihăilescu), cum ar fi plecarea camionului cu recruți, Anastasia cu cununa de flori în jurul gîtului, îndreptîndu-se spre mort, trecerea riului noaptea. Pînă și rochiile Anastasiei au ceva de spus în acest film, ca și detaliile vestimentare ce povestesc transformarea slujnicei arătoase. Sub specificul local se ascunde drama general valabilă — războiul și atrocitățile lui, sub amănuntul neimportant, al gestului sau al zîmbetului, sau al tăcerii într-o anumită clipă, se ascunde un caracter sau o atitudine față de viață. Filmul **Duios Anastasia trecea...** este făcut sub semnul acestui adevăr.

Corina Cristea

Ecranizare și virtuozitate

O suită (era să zic o avalanșă) de ecranizări apărute aproape simultan au reținut atenția în ultimele săptămîni. Fiecare din filmele care pornesc de la texte literare consacrate **(Blestemul pămîntului, blestemul iubirii, Duios Anastasia trecea)** sînt, în genuri diferite, creații remarcabile. Dacă adăugăm acestei serii și recentul **Rug și flacără** (după romanul lui Eugen Uricaru), am putea spune că spectatorul filmului românesc are motive să fie, în sfîrșit, satisfăcut. În unele momente chiar fericit, uitînd pentru o vreme submediocritatea unor scenarii care fac ilizibile sforțările actorilor și regizorilor pe sute de metri de peliculă. E drept însă că aceste filme, repet, de valoare, trăiesc sub ocrotirea textului literar, în umbra apropiată a literaturii.

Universul cu posibile miracole, relatate cu aer de pură realitate, al lui D. R. Popescu pare greu de filmat, deși proza sa, mai ales de la **F** (1969) încoace, are toate virtuțile unei ample inscenări. O falsă corporalitate teatrală ne întîmpină în nuvelele mai recente sau în romanele autorului. Identitatea fizică a personajelor e îndeobște neglijabilă. Personajul lui D. R. Popescu, spuneam cu altă ocazie, este o voce care se sprijină pe o mască. Teatrală pare retorica discursului său narativ, articulat printr-un sistem de inscenări monologate sau dialogate. În întreaga proză a lui D. R. Popescu se vorbește enorm. **Vorbitorul** e modul propriu al prozatorului de a face colosul grotesc și universului său epic să se miște cu subtilitatea repede creditabilă a ipotezei într-un cerc în care totul devine posibil. Spațiul fizic al „poveștilor" lui D. R. Popescu e în permanență mascat de urieșenia manieristă a sistemului său retoric. Firește, **Duios Anastasia trecea,** nuvela apărută în 1967, nu e comparabilă din acest punct de vedere cu **Împăratul norilor** (1976). În puțini ani, prozatorul, devenit regizor desăvîrșit al relativizării, a străbătut o întreagă retorică personală, combinînd aproape infernal intuiții vechi cu procedee clarificate pe parcurs. Totuși, această nuvelă cu titlu superb stă foarte bine lîngă oricare din romanele în care scriitorul, ale cărui teme și motive cu aparență **reală** sînt transgresate în neobișnuit printr-o dispoziție epică grotesc-halucinatorie, devine din povestitor — regizor de discursuri. Și în **Duios Anastasia trecea,** acomodare la spațiul autohton a mitului Antigonei, cum s-a spus, conflictul e schițat în cadrele discursului vorbit. Tensiunea nuvelei se desprinde în mare parte din dialogul lung, aproape dezbatere presărată cu circumstanțializări epice, dintre Anastasia și Costaiche.

Se poate filma universul „vorbit" al lui D. R. Popescu ? Filmul reușește să ne convingă admirabil de virtuțile cinematografice atinse, de expresivitatea vizuală a universului miraculos al povesti-

trul Keystone destupă cu zgomotul atît de specific una din sticle, al cărei dop era să spargă un candelabru și, repetînd figura devenită deja clasică, se răsturnă cu capul în jos, stînd într-o mînă, și, printr-un fenomen fizic imposibil, inexplicabil, fachirie pur și simplu, goli în această poziție, dintr-o răsuflare, tot conținutul înspumat al minunatei și atît de festivei băuturi.

Pentru mine misterul se adîncea. Ce fel de victorie ? Nici tu probe, nici tu izmene, prim plan american, marii maeștri nici nu telefonaseră măcar. Abia la a treia sticlă de șampanie observînd, se pare, abia acum tăcerea mea care începuse să capete o oarecare încordare, văzînd și lipsa mea de entuziasm, se explicară vorbind aproape în același timp, întrerupîndu-se ca doi fanatici ai fotbalului, ori ai unui meci de box în care se disputa centura de aur la categoria grea.

— Ce lovitură, dom'le !
— Ce mutre !
— L-ai văzut pe Panaitescu ? ! Ei, ce zici !
— Da, ce mutră a făcut !
— Gol razant ! De la 20 de metri, la paianjen !
— Lovitură în plex ! K.O. !
— Centura de aur e a noastră !
— Veni, vidi, vici ! Asta-i, Basil !

Eram, ca să zic așa, bulversat. Nu știam care gol razant, la paianjen, care lovitură în plex, care K.O. ! Acum, după șampanie, îmi era dor puțin de Draga Olteanu în travesti. Ce să mai vorbesc de maestrul Calboreanu pe care îl și auzeam : „Dragă și iubite domnule Rebreanu, îi auzeam eu glasul lui de mare Domn al Moldovei, am cîștigat și bătălia de la Podul Înalt. Să înălțăm deci o mănăstire binecuvîntată".

În același timp Draga Olteanu spunea monologul Chiriței, în vreme ce, cu entuziasmul său, cosind mereu pe cîmpul bucolic, Ciubotărașu spunea ceva despre Topîrceanu și Otilia Cazimir, cosind avîntat prin studiouri cu, firește, o coasă din cel mai autentic material plastic.

— Tu, ca ardelean, Basil, deși ai făcut facultatea la București, trebuie să recunoști că n-ai făcut pînă acum nici un scenariu.

Am recunoscut acest adevăr, pe loc, am recunoscut logica, să zic carteziană, a acestei gîndiri, strălucitoare, fără îndoială, mai ales prin originalitatea, prin ineditul ei. Trecusem la vin, eu, trebuie să recunosc cu umilință, nu sunt un băutor de șampanie și, oricum, luciditatea nu mă părăsise cu desăvîrșire.

— Păi bine, maestre, tu îmi dai telefon să vin pentru probe și...
— Pardon ! Să avem pardon !
— Lasă probele interveni și Papadopulos, privindu-mă tulbure.
— Asta a fost cea mai mare probă !
— O victorie fără drept de apel !
— Procesul a fost cîștigat !
— Și probele ?
— Eu, Basil, n-am zis **de probe. Tu** ești **bolund** la cap, pronunță el ardelenește cuvîntul infam. Ai scris un scenariu genial și ți-a intrat în cap, poftim, domnului i-a intrat în cap să devină și stea de cinema. Monstru sacru ! Monstrule !, țipă iar în stil Keystone și mă sărută lung și umed, bătîndu-mă în același timp, îndelung și greu, cu o palmă de cosaș de tip nou, de cosaș fruntaș, gata să-mi rupă umerii : Monstrule !

— Sacrule ! îngăimă redactorul, care ațipise cu fruntea pe masă, între cupe și pahare. — Ești... un... sacru... Basil... Sacrule ! și începu să respire regulat, uniform, liniștit. Era somnul lui Robespiere din noaptea Revoluției, după ce marele francez aranjase totul, și, privindu-l adînc pe redactor, mi-am dat seama, în sfîrșit, că el este marele strateg, adevăratul regizor. Obținuse victoria, putea acum dormi. La trezire, steaguri triumfale vor flutura pe marile clădiri, pe toate palatele.

— Scrii un scenariu genial... Bun ! Acum te pomenești că vrei să joci și pe Ștefan cel Mare!
— Da !
— Și vrei poate... Da..., poate ai vrea să faci și regia !
— Chiar aș face-o !
— Vrei să-mi iei pîinea. Monstrule ! Ți-am spus că ești un monstru...
— Maestre, am revenit eu cu un glas ceva mai limpede, tot n-am înțeles nimic.
— Ce contează asta față de revoluția mondială ! ?
— Tocmai !
— Atunci ?
— Mai bine ai face, în loc să-mi explici de ce m-ai chemat pînă la București, mai bine ai face, mult stimate și iubite maestre Keystone — întrebuințăm acum vocea Calboreanului — mai bine ai da un telefon.
— Nu e necesar. Victoria e clară.
— Bun. Nu mă îndoiesc ! Dar, dacă tot am venit, dă un telefon să facem niște probe totuși.
— Ți-am spus că ești **bolund** ! Ce probe mai vrei ? Lasă, te pun în film : scena cu iarba și coasa. Calboreanu, tu, Ciubotărașu și Draga pe post de cel mai harnic cosaș, fruntaș pe ramură, în **travesti.** Îți dai seama ! Paișpe lovituri de pumnal în spatele cinematografiei mondiale. Oscarul e al nostru !
— Am înțeles, maestre, că nu vrei să faci probele cu mine. Bun ! Dar.. dă un telefon.
— Ce telefon ? Ce telefon mai vrei, fratele meu ?
— Fă măcar niște probe cu scena de la scaldă. **Casa Budenbrook.**
— Ura ! Genial ! Trăiască **Casa Budenbrook** paginile unu, doi, trei și restul. Ediție de lux, legată în piele.

Și marele și bunul Keystone își scoase carnețelul și, repezindu-se la telefon, începu, cu frenezie, cu o voce autoritară, să cheme personajele de pe terasa însorită a castelului învăluit în parfumul frunzelor de nuc macerate.

După o oră și ceva de sisifice telefoane am ajuns la constatarea dură și fără ieșire : toate personajele **Casei Budenbrook** de pe însorita terasă a castelului erau plecate din București, de cîteva zile se desfășura la **Șura dacilor** din Poiana Brașov o paradă a modei, pentru lansarea costumelor noastre populare pe piața Parisului.

— Nu putem obține victorii pe toate fronturile, filosofă cu amărăciune regizorul... Dar, Basil, nu asta e important. Le prindem la scaldă. Fără fete, fără ii, lasă **Casa Budendrook** ! Efortul cu telefonul îl trezise, devenise lucid și coerent... Iartă-mă că te-am fiert, că te-am plimbat atîtea ceasuri pe coridoare. Da, te întrebi ce-a fost asta. Puteam să mă plimb și singur. Ori putea să se plimbe numai el — și arată spre marele strateg, care începuse să sforăie, așa cum se obișnuiește după orice victorie. Ori puteam să ne plimbăm amîndoi, eu și maestru'. Nu ? Puteam ? Sigur că puteam.

— Bănuiesc că puteți să vă plimbați. Și încă nu pe coridoare. Puteați să vă plimbați, să zicem, la șosea. Ori, și mai simplu, puteați să **vă plimbați în gînd.** Era mult mai simplu.

— Greșești, dragul **mieu,** și pronunță cuvîntul prelung și spălat, așa cum îl pronunță în vechiul și dulcele stil afectat unii dintre actori. Aici totul a fost vorba de o mare, genială inspirație. De o punere în scenă genială. Înțelegi ? **Ge-ni-ală !** Asta-i cuvîntul. Poți să scrii nu un scenariu excelent. Poți să scrii o sută, o mie de scenarii divine. Rahat ! Vax ! Da, recunosc, scenariul **nostru,** al tău, mă rog, e foarte bun ! Nu face însă două parale ! **Opera de trei parale !** Înțelegi ?

— Nu.

— Îți explic. Ești, în primul rînd, și te rog să mă ierți, un **fraier.**

— Asta o știam de mult, maestre, fără să mi-o spui tu.

După abulia cu șampania, telefoanele pentru frumoasele naiade ale **Casei Budenbrook,** după vinurile care urmară, trebuia să vină și ora mărilor mărturisi ora sincerității. Ora adevărului, domnilor. Și se pare că ea era acum prezentă, foarte reală, foarte palpabilă, vizibilă chiar în încăperea camerei hotelului **Ambasador.**

— Tu tot îi dai înainte cu **probele.** N-ai priceput nimic.

— Recunosc, n-am priceput absolut nimic.

— Ti-am spus că era vorba de o vizită.

— De protocol, am rostit, dîndu-mi seama că ironia mea era nulă și neavenită.

— Probe, chestii, Calboreanu, cosit, Horea Popescu. Draga în travesti ! Nebun de legat !

— Dar, iartă-mă, nici chestia aia cu plimbarea de parcă am fi fost niște ocnași scoși în curtea temniței...

— Tocmai asta era lovitura. Tocmai datorită acelei plimbări dezinvolte, nevinovate..., întîmplătoare, am cîștigat **Centura de aur categoria grea.**

— Mister, mister, mister...
— Evident, evident, evident.
— Ce e evident ? **Tu** ești nebun. Mă chemi de parcă ar fi arzînd Bucureștiul și, cînd colo, mă plimbi patru ceasuri ca pe un imbecil, pe niște coridoare, fie ele chiar fastuoase... Și, la urma urmei, să știi că nici nu m-a deranjat prea mult afacerea. Am văzut eu altele și mai minunate... Maestre Keystone, nu-ți cer explicații, că văd că tot nu mi le dai. Dar spune-mi măcar a cui a fost ideea.

— Ce, parcă asta contează ?! Umblăm acum și după **paternitatea ideilor.** Știi că-mi placi !
— Totuși !
— A cui putea să fie ?
— Ei ?!
— Bineînțeles că a mea !
— Felicitări. Congratulations !...
— Merci..., ești drăguț și își turnă iar în pahar vinul roșu. Părea obosit și abătut. Redactorul își continua sforăitul victoriei. Cred că jumătatea Centurii cu diamante îi încinge, invizibil, fruntea. În orice caz fruntea, brîul și celelalte părți componente corporale ale regizorului, ale marelui și adevăratului învingător, gleznele și gîtul erau grele de diamantele rîvnite de marii luptători ai ringului. Tăcu îndelung apoi spuse cu o gravitate tragică.
— Fiindcă eu trebuie să gîndesc și în locul tău.
— Nu știam.
— Da. Tu stai la Cluj, ai scris scenariul și dormi în front.
— Dar ce-ai fi vrut să fac ?
— Să nu dormi !
— Nici noaptea ?
— Nu. Nici noaptea. Eu n-am dormit nici ziua, nici noaptea.
— Și ce-ai făcut ?
— M-am gîndit.
— Adînc, coane Fănică.
— Da, m-am gîndit foarte adînc **coane Fănică.**
— În locul meu ?
— **Da, și în locul tău !**
— Cum e aia **și în locul tău ?** Înseamnă că te-ai gîndit **și în locul altuia.**
— Da. Și în locul **lui,** și arătă patetic și disprețuitor spre redactorul care dormea ca un rege cu fruntea încinsă de invizibile diamante.
— Înțeleg să te fi gîndit la scenariu. La schema lui epică, la fabulă, la dramatism, la replici... La scena cu scalda.
— Ești obsedant cu pițipoancele ! Dacă vrei gagici îți aduc un batalion... Dar nu despre...

Ilie Boca : „Însemnare", II

fabulă, dramatism, dialog e vorba.
— Atunci ?
— E vorba de **tăcere.**
— Și n-am tăcut.
— De tăcere și **de vedere !** Începu să țipe, devenise agitat, se plimba gesticulînd în lungul și latul încăperii, injurînd, scrîșnind, lovindu-se de scaune, fără însă a reuși să-l scoată din brațele puternice ale lui Morfeu pe bunul redactor, care începuse acum să sforăie ceva mai dramatic, în concordanță cu atmosfera care devenea și ea din ce în ce mai dramatică.
— Lui ce-i pasă, leafa îi merge, a bifat scenariul nostru și salut ! Se aprobă sau nu, el va sforăi la altul. Pentru asta e plătit. Să sforăie. Și ca să fiu mai scurt, că văd că pricepi greu, plimbarea respectivă era cheia noastră de aur. Era sesamul !

laurențiu cârstean

tu

tu despre care înaltele arome
n-au aflat încă nimic
tu despre care însuși ținutul
nimic n-a aflat
nici foșnetul trestiei
în adierea lunii
tu despre care triajele
nu au știință
nici încăperile albe
loc să te-ascundă
nu au
tu precum noaptea-n
arbori
tu fără ceață pe umeri
pe brațe pe ochi
tu fără aripi
(gata să se rupă)
fără glas fără gînduri
fără făptură
tu care puteai fi
imaginea mea
tu care nu exiști
nu exiști
nu exiști

această călătorie

și după o îndelungată căutare
după nopțile sterpe
și asemenea lor alte zile și nopți
ce vorbesc ?

dintr-o foarte mică firavă cutie
dintr-un baston din perete
din sertarele trase aiurea
hohote...

cuvîntul se dezlipește încet
de pe gură
plutește cade
alunecă nesfîrșit
și în locul lui se așează zăpadă
greieri ca niște fulgi otrăviți

dar după o îndelungată căutare
după nopțile sterpe
această călătorie.

o cît de palide calești mă-mpresoară...

peisaj

o
nînge cum însăși ființa
cîndva
legată de valuri pe înalte
oceane
vina pescărușii
întinzînd
drept armă
spre ei
frînturi de ocheane

da
ninge cum nu se întîmplă
și nînge din nou
cu grea nemișcare
nu-i oare ținutul această
uitare
această mișcare absurdă
sub tîmplă ?

dar poate un aer-lumină...

o ceață neant întreg
e ținutul
și murmurul pietrei
e rugă nu vînt
un viscol cuprinde
încet așezarea
ținutul nu este
doar simplă dogoarea
cum știu că nu poate
să fie cuvînt,

dar poate un aer-lumină
e lumea
zvîcnesc portocalii
pur galbeni...

grădini.

opriți-vă
pacea
e poate ținutul
plantat cu mirese
în loc de salcîmi

V. Crăiță Mândră : „Lăstăriș"

tudor gherman

Frumos

Frumos e popasul în munții
De sare din cutele frunții.
Frumos e și ciobul de lună
Rămas pe copita de cal
Ce-a spart mai aseară un val.
Frumoasă-i, iubito, și geana
Ce ține deasupra șprinceana
Pădurii în care ne-aflam.

Atît de mult...

Atît de mult, atît de mult
Rărește-mă, seară, rărește-mă
Și ia-mă și crește-mă
Între rădăcinile cetii
Ce urcă spre rădăcina dimineții.
Plivește-mă, seară, plivește-mă
Cum ceața plivește
Frunțile riurilor.
Strivește-mă, apoi, strivește-mă
Cum petalele cireșilor
Strivesc cerul.
Și rănile toate
Ca pe tine, insereză-le.

Maria

În prima zi, a fiecărui an,
Adun luminile rămase-n aer
Din jocurile spinărilor de păstrăvi.
Și ți le dăruiesc, Maria.

Iertată-mi fie calicia.

Grădina din spate

În grădina din spatele vorbelor
Vîntul se cîntărește
Apoi adie.
Ciocîrlia se ridică
Să trudească albastrul
Numai cînd cerul ascultă.
Iar greierii serii
Fac de fapt repetiție
Pentru o seară importantă.
Și plouă cînd trebuie
În trista grădină
Din spatele vorbelor.

cătălina corvin

Graiul pămîntului

Murmuratul tău adînc,
Pămîntule,
Atîte corzi de violine
Tresar
În glie
Și-i graiul tău
Cascadă de sunete
Ce-n simfonii
Se-ncheagă
Atîta de abstract
Și totuși
Atît de-n noi
Că ești cuvînt
Fără de rostire.

Doar lacrima

Pe fringhie
De vis
Coborît-am
În adînc
Ceresc
De pămînt.
Ardea
Vulcane
Lava
Și era luna,
Într-o văgăună
De vis.
Ardeau diamante
Și erau flori
Ce răsăreau
Din lavă,
Atît de albastre flori.
Dar cînd
Ajunsei
În adîncul de adînc
Doar lacrima
Cînta
Doar lacrima...

Vînt de singurătate

Vînt de Singurătate
Ce porți galbene frunze
Pe atîtea cărări
Pînă-n mormînt
De stele,
Vînt, vînt
De Singurătate,
Zefirul a plecat
Și-i pustietate,
Doar pletele cărunte
De copaci
Mai flutură în noapte
Scrîșnind amenințător,
Și-i atîta noapte
Că stelele nu-ndrăznesc
Nici să respire
Și-i singur
Vîntul
De Singurătate.

smaranda cosmin

Gonind pe plaja de răsărit

Gonind pe plaja de răsărit a mării
Soarele pare o surpare de văz ;
Tinjești să redevii vînător ori
Culegător de banane,
Speri într-o mai fericită împărțire
A zodiilor și cauți, în agonia focului
De bambu prezența celuilalt,
Hieraticul Vineri.

El avea un parfum amărui,
Ți-arătase impudic imperecherea
Umbrei cu dansul, acum rareori
Flautul tropical se răstoarnă-n
Sămînța ta, pigmentată de-amurg,
Cine știe...

Oamenii triști mai slăvesc
Curbura perfectă a lunii.

Salva Mirata

Cum să inventezi o plantă în spațiul
Dintre două tăceri ?
„Sacrilegiu" — strigă zeii, doar grădina
Eutopia crede : „De obiceiurile acelor
Plante zămislite în somn mi-a vorbit
Nu o dată gura amorfă a umbrei"
Cum să pedepsești raza ochiului tău
Carnivor implintat în corolă ?
Și cum să botezi acei trandafiri de septembrie
— Poate coeur de Marie — cînd inima Ei
E numai plecare în plasmă amară de fiu ?
Cum, doamne, dai hrană pedepselor spațiul
Dintre slavă și umbră mărindu-l ?
Între buză și cintec, totdeauna hoitul
De flaut al Zădărniciei...

Astfel se naște din sine Salva Mirata,
Doamna orgoliului vegetal,
Aidoma la statură, Prințe,
Cu lancea Voastră de abur...

Hibernare

Recunosc, dulcissime rerum,
A sosit anotimpul latenței,
Sentimentul arhaic ;
Iarna de-a tocmi cataplasme
Din făină rupestră ;
Casa mea a dispărut sub zăpadă,
Ieri niște ciini vineți alergau
Cu melancolia haitei feroce,
Plictiseala limfatică a fonemelor
Vechi : hau-hau — primul nume
Al mielului ;
Dincolo de cîmpie vestile sosesc
Mai rar, bărbatul mi-a plecat
Între două ninsori...
Se vor găsi poate în altă eră
Săgețile lui fumeginde,
Amuleta de cremene...
Mi se explică să am răbdare :
Peste două milenii — spune
Fratele meu, astrologul —
Zodia mea va crește sub auspicii
Benefice.
Pînă atunci, amenințător,
Concentric, cîrduri de corbi
Archeopteryci...
Într-adevăr, a sosit anotimpul
Latenței, sentimentul arhaic.
Formidabil, ce unghii
Mi-au crescut astă-seară
Scriindu-ți poeme !

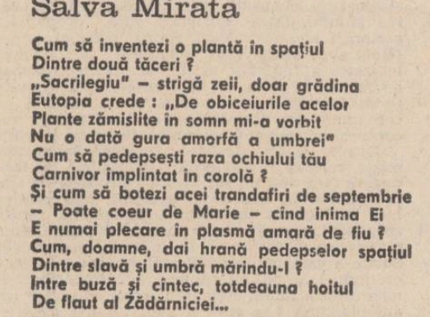

Iulia Doarbeș : „Meditație"

aurel ștefanachi

Mic amănunt la rădăcina unui poem sau viața de familie

culoarea roz a cartofului
precum și emailul vaselor
de bucătărie
îmi cern deasupra gurii
viața ta
viața ta ademenită
de păsări
și moarte
lacrima curgîndu-mi
de-a lungul gîtului
ești tu cu pieptul
lustruind catedrala
spune femeia din păr
scoțîndu-și infinite agrafe

Turn

Această femeie
Frumoasă
Mă iubește
Arătîndu-mi
Sînii ei orbitori
Mă iubește

Mărul înflorit
Mă iubește
Broasca țestoasă
Privindu-mă în
Ochi
Mă iubește

Umilită moartea
Mi se așează pe gură.

Secol

Trece soldatul
Și mîna lui
Îmi acoperă inima
El merge să
Culeagă din tranșeea
Morții
Fire de iarbă
El merge legănat
Ca o frunză
Copilăria lui face
Rotocoale în aer
Trece soldatul.

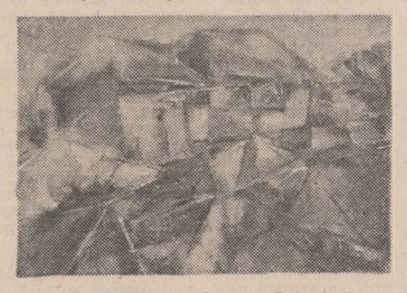

Iulia Doarbeș : „Case la Babadag"

DUMITRU RADU POPESCU

torului. Satul lui D. R. Popescu, în care „se petrec tragedii shakespeareene" (Eugen Simion), e populat de o umanitate pestriță reductibilă la tăcere de un eveniment-șoc, care să rupă inerția bunului simț comun. Aceasta este faza de interpretare pe care prozatorul însuși, ca autor al scenariului, o dă propriei sale nuvele. Discursul-dezbatere din textul literar și adaptarea la un tragic grotesc a mitului sînt înlocuite cu o necesară și mult mai liniștită ordonare epică. Replicile personajelor sînt acum scurte, vorbitului i se preferă o vizuală tăcere. Se vorbește puțin în acest film dar senzația că totul se petrece după regulile discursului oral, în conformitate cu o sintaxă vorbita care suspendă limpezimea imediată a întîmplării, pentru a face loc seriei de argumente și ipoteze, se transmite în permanență. Ca o emblemă, ca loc comun al semnificației, revine obsedant cadrul în care circiumarul Stoicovici închide obloanele. Tăcerea tragică, grea ca o zăpușeală, imposibilă pentru satul cu întîmplări bizare al lui D. R. Popescu, unde spectacolul mersului pe sîrmă (oferit de Stoicovici pentru a atrage clientela) se întîlnește cu copiii care merg pe catalige, e de o expresivitate plastică devenită cutremurătoare. Învățătoarea Anastasia, interpretată cu tragică puritate adolescentină de Anda Onesa, își urmează în tăcere planul de a îngropa partizanul sîrb ucis de nemți și așezat, ca pildă, să putrezească la răscruce. Întîlnirile ei cu Costaiche, primarul satului, sînt, dincolo de elocvența reolicilor, întîlniri ale privirii. Amza Pellea joacă așa cum ne-a obișnuit, adică excelent. Privirea lui în acest film bune în valoare prin contrast, ingenuitatea „încăpățînată" a Anastasiei. Se filmează strîns, cu economie de gesturi dar cu insistență „nebună" asupra detaliilor. În prima parte a filmului, un șir de porți deschise, în perspectivă, lasă să se vadă o coastă stîncoasă de munte, aspru-argintie, pe malul sîrbesc al Dunării, ca și cum ar prevesti întîmplarea, la rîndul ei „colțuroasă". Simpla zăbovire a aparatului de filmat pe scara de lemn a estradei pe care zace mortul neîngropat, poate șoca. Regia lui Alexandru Tatos și imaginea lui Florin Mihăilescu (excelent în filmările de noapte, vezi mai ales trecerea Dunării de partizanii sîrbi, înotînd pe lîngă cai) s-au acomodat creator la universul dificil al lui D. R. Popescu. Grotescul e estompat de o umbră tragică, persistența „legendară" a Anastasiei are parcă un misterios contur floral. Personajele groteșe — Doctorul, Stoicovici, Omul cu haltere — par excrescențe bizare, dincolo de lașitatea „comună". Jocul actorilor se supune tuturor rigorilor : tăcerea rece a privirii e mai elocventă decît „vorba", scenele de grup sînt îndelung studiate, cu minuția barocă a măștilor, individualizate cu sadism. **Duios Anastasia trecea** este un film ce se lasă parcurs cu tăcerea progresiv înspăimîntată cu care privești un tablou de o tragică și necruțătoare expresie.

Costin Tuchilă

Maturizare regizorală

filmul semnat recent de **Alexandru Tatos** „Duios Anastasia trecea" constituie un convingător argument al valorii unui cineast a cărui seriozitate și modestie implică o fermitate puțin obișnuită în fața concesiilor.

Alegînd o proză remarcabilă prin gradul ei de concentrare și prin bogăția sugestiilor conținute într-o personală redimensionare a mitului Antigonei, **Alexandru Tatos** ne propune un autentic model de ecranizare, caracterizat, în primul rînd, prin înțelegerea deplină a spiritului operei adaptate pentru ecran.

Operînd minime transformări față de nuvela omonimă, **D. R. Popescu** schițează cu mai multă precizie datele lui Costaiche, precum și cîteva noi personaje perfect integrate universului rural încremenit de interdicția punitivă, mai ales pe plan psihologic.

Alexadru Tatos modifică prea puțin cheia realismului obișnuit al stilului său cunoscut din filmele anterioare — **Mere roșii** și **Rătăcire** — pentru a oferi substanță personajelor prozei lui **D. R. Popescu.** Lașitatea, groaza, delațiunea, duplicitatea, perversitatea sau indiferența sînt sugerate în personaje, fără ca prin aceasta să se opereze nete dihotomii menite să le schematizeze sau să le sărăcească în plan psihologic. Dialogul central al filmului Costaiche—Anastasia rămîne astfel susținut într-un ritm propriu, cu efecte ce marchează accentele tragice ale protestului eroinei.

Un anume hieratism, atribut al credințelor străbune, este contrapunctat de motivări explicite ale consecințelor războiului, compuse în replici lapidare sau gesturi eliberate de șabloane.

Un alt aspect al seriozității cineastului îl constituie refuzul clișeelor manifestat în alegerea unei distribuții lipsite de nume sonore, dar cît mai aproape de o posibilă variantă filmică ideală.

Anda Onesa, în rolul Anastasiei aduce pe ecran apartenența la puritatea ideatică a personajului, candoarea potențată de curajoasa sfidare a destinului, creionînd cu minuție un temperament învingător prin superioritatea jertfei.

Amza Pellea (Costaiche) în cel mai bun rol de la **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte,** confirmă un talent pe nedrept uzat în pelicule comerciale. În interpretarea lui **Amza Pellea,** Costaiche este convins de efemeritatea forței, profită de ea și îndeamnă la indiferență, marcîndu-și renunțările cu atitudini echivoce. Conservînd ambiguitatea personajului, interpretul nu-l absolvă de stigmatul unei trădări cu trimiteri la legendă. Emil, Stoicovici, doctorul, nebunul satului, omul cu halterele, veterinarul, slujnica, capătă contururi într-o pastă mai groasă, nu lipsită uneori de o elegantă teatralitate în care primează durerea unor existențe puțin pregătite pentru situații limită.

Decorurile lui **Andrei Both,** un excelent debut în cinematografie, reconstituie exact universul evocat, fără stridențe, cu harul respectului pentru adevăr.

Muzica lui **Lucian Mețianu,** funcțională, refuză pleonasmul imaginii cu un tulburător simț al dramaticului.

Operă robustă și emoționantă, **Duios Anastasia trecea,** confirmă maturitatea unui tînăr cineast, ale cărui calități garantează minuirea exactă a limbajului cinematografic în dificila operă de echivalare plauzibilă a literaturii.

Călin Stănculescu

mapamond

Cînd a dispărut filosoful...

E greu de spus dacă este mai îndoliată filosofia sau literatura în urma dispariţiei lui Sartre. În istoria gîndirii contemporane, a gîndirii europene în general, Sartre va intra ca filosoful ce s-a servit fără complexe de literatură, creînd o manieră inedită de articulare şi argumentare, peste care nimeni, în viitor, nu va putea trece. Paginile din **L'Etre et le Néant** sau din **L'existentialisme est un humanisme** (insistente, pline de reveniri şi argumentînd de multe ori sentimental, în dispreţul metafizicii clasice) se susţin prin literatura lor implicită, prin fervoarea stilului. Dacă adăugăm, însă, propagarea aceloraşi idei printr-un teatru esenţial şi dur **(Huis clos, Morts sans sépulture)** sau servirea indirectă a filosofiei existenţei printr-un roman de factura şi talia lui **La Nausée**, atunci avem deodată imaginea unei opere puţin comune, în care meditaţia abstractă se sprijină pe cel mai concret dintre argumente : pe ficţiunea literară.

Care ar fi fost destinul fenomenologiei germane, care ar fi fost ecoul meditaţiilor lui Heidegger fără aportul lui Sartre ? Probabil că s-ar fi cantonat în lumea universitară, reprezentînd încă o filosofie de cabinet, pasionantă pentru specialişti, semi-ignorată de marele public. Simplificînd-o şi turnînd-o în formule memorabile, Sartre a creat existenţialismul variantei curente, oferindu-l ca posibil răspuns la întrebările veşnice asupra lumii. Reputatul autor „livresc" din autobiografia **Les mots** a avut intuiţia extraordinară că o filosofie poate deveni bun de meditaţie, comun doar coborînd în concret şi fiind exprimată cît mai literar. Este adevărat că filosofia neantului poate respinge pe cei incapabili de a gîndi pînă la capăt şi cu toată sinceritatea condiţia umană ; este adevărat că nu numai ideile propriu-zise, ci însuşi stilul existenţei lui Sartre au trezit antipatia multora : reproşul că „a uitat zîmbetul copiilor" este, în această ordine de idei, cel mai benign (cu toate că l-a frapat pe Sartre cel mai mult). Astăzi, însă, contribuţia sa la cîştigarea identităţii secolului nostru apare capitală : dincolo de valoarea în sine a filosofiei existenţialiste, Sartre imaginează o filosofie literară, în care limbajul tradiţional se restructurează în profunzime. Nu ştim dacă discursul existenţial cel mai pur se află în demonstraţia din **L'Etre et le Néant** sau în monologul descusut al lui Antoine Roquentin, eroul din **La Nausée** : statutul epistemologic al argumentării filosofice s-a modificat sub ochii noştri.

Opera plurivalentă a lui Sartre — filosofie, literatură, revalorizare de scriitor (de la Baudelaire la Genêt) — este construită, toată, în jurul unei idei obsesive : este ideea Libertăţii. Titlul ciclului său romanesc **(Les chemins de la liberté)** nu apare întîmplător. În jurul acestei libertăţi, interioare şi exterioare, a omului s-a ridicat, ca un complement, construcţia sartriană. Să mai spunem că întreaga activtiate a autorului — de la refuzul fascismului în primul rînd pentru că obligă pe scriitor „să-şi mănînce manuscrisele" şi pînă la refuzul premiului Nobel, în fond respingere a unui onor ce se putea transforma în servitute — prezintă, sub acest aspect, o coerenţă demnă de invidiat ? Se poate obiecta că însăşi concepţia despre libertate a lui Sartre — variată de-a lungul timpului — nu era foarte clară, că libertatea interioară obţinută de eroul existenţialist nu-l face pe acesta decît şi mai singur în faţa neantului. Este foarte adevărat. Dacă nu a formulat însă o definiţie perfectă şi acceptabilă a libertăţii, Sartre şi-a dat seama mereu şi fără greş ce înseamnă lipsa de libertate şi a semnalat-o critic de cîte ori a avut prilejul, mai ales în ultimii ani. Această identificare aproape mistică cu ideea libertăţii s-a tradus pînă la urmă într-o etică personală extrem de netă : libertatea trebuie apărată oriunde. Filosoful care a plecat de la premisa ei pentru a-şi construi nu numai sistemul teoretic, ci şi opera în ansamblu se va implica tot mai mult în viaţa de fiecare zi. Ar fi greu să nu ne aducem aminte de cîte ori cuvîntul său a atîrnat greu în cumpănă pentru apărarea libertăţii, în sute de cazuri concrete. „L'écrivain est en situation dans son époque : chaque parole a des retentissements. Chaque silence aussi". Transpunerea în act a acestui principiu a umplut o viaţă.

O viaţă închinată apărării libertăţii este o viaţă închinată apărării celei mai periclitate dintre idei. Astăzi unul dintre campionii acestei idei a dispărut. Oricîte absurdităţi ar fi fost îngrămădite în drumul istoriei, aveam pînă acum certitudinea că, într-un punct geografic precis, descoperitorul libertăţii tragice trăia şi putea încă lua atitudine semnificativă. Unul dintre arhitecţii lumii spirituale în care ne mişcăm putea supraveghea încă, cel puţin teoretic, creaţia.

Fiecare dintre noi a devenit mai singur.

Mihai Zamfir

REVISTA STRĂINĂ

● **CINSTIND ANIVERSAREA A 110 ANI DE LA NAŞTEREA LUI V. I. LENIN,** editurile sovietice tipăresc numeroase cărţi care au în centrul lor figura proeminentă a conducătorului Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Astfel **Editura pentru literatură politică (Politizdat)**, publică lucrarea „Amintiri despre Vladimir Ilici Lenin". Sînt adunate aici, în cinci volume, mărturii ale unor oameni ce l-au cunoscut îndeaproape pe eminentul conducător al proletariatului. Aceeaşi ediţie va tipări cartea ziaristului Egor Iakovlev, „Portretul şi timpul" precum şi volumele unor autori străini ca Alfred Currela („În drum spre Lenin") şi Friedrich Hitzer („Sub numele lui doctor Iordanov"). Printre titlurile care vor vedea lumina tiparului la editura **Sovietskii Pisateli** se numără romanul „Vînturi roşii" de Vladimir Ponizovski precum şi reeditarea unui alt roman : „Două familii" de Ilia Kremliov. La editura **Tînăra Gardă,** alături de alte numeroase volume va apărea cartea celei mai vîrstnice scriitoare sovietice, Marietta Saghinian, intitulată „Leniniana" care reuneşte cele mai cunoscute scrieri despre Lenin şi pentru care autoarei i-a fost conferit Premiul Lenin. Editura **Sovetskaia Rossia** a pregătit cărţi semnate printre alţii de Maria Prilejaeva şi Victor Telpugov şi va tipări, ca şi celelalte edituri o serie de culegeri de memorialistică şi documente, antologii de nuvele şi de versuri închinate lui Lenin albume de fotografii etc. Alături de numărul impresionant de titluri cu care editurile sovietice cinstesc acest jubileu, sînt tipărite operele lui Vladimir Ilici Lenin, care, aşa cum relevă statisticile publicate de UNESCO, ocupă primul loc în lume în privinţa traducerilor în alte limbi.

● **MAI MULTE DISTINCŢII ŞI PREMII LITERARE** au fost decernate cu prilejul aniversării a 70 de ani de la naşterea poetului revoluţionar bulgar Nicola Vapţarov. Astfel, premiul literar naţional „Nicola Vapţarov" i-a fost conferit profesorului Pencio Dancev pentru cartea sa „Înainte şi după execuţie". Premiul acordat de oraşul natal al poetului-erou, Bansko, a fost decernat scriitorului Constantin Kiuliumov pentru creaţia sa documentar-artistică „Nu schimba cursul apei".

● **REVISTA** „Studii de literatură străină" a apărut de curînd în primul său număr, fiind editată de Institutul de studii cu acest profil de pe lîngă Academia de ştiinţe sociale a R.P. Chineză. Sînt publicate lucrări ale cercetătorilor care lucrează în acest institut, precum şi texte ale unor colaboratori. În sumarul primului număr al revistei sînt incluse studii asupra diferitelor curente literare din Occident, comentarii la cîteva dintre capodoperele literaturii universale, precum şi o introducere în cîntecul folcloric american, alături de alte articole care tratează probleme concrete ale teoriei şi criticii literare.

● **TEATRUL DIN KÖLN** a găzduit o suită de spectacole ale unor trupe de „teatru feminin" din Franţa, S.U.A., Anglia, Italia şi R.F.G. Un festival de teatru în care „femeile joacă pentru femei", subliniind de la un capăt la altul voinţa de „eliberare de estetica teatrală tradiţională creată de bărbaţi". Un teatru care caută „o formulă proprie, o formulă feminină în orice caz". Un exces al „feminismului" ? Se pare că nu. Mai degrabă ar fi vorba despre un protest împotriva condiţiei femeii în capitalism. „Cînd femeile s-au urcat pe scenă, ele au prezentat bilanţul propriei lor situaţii în societatea de azi, scrie Christine Lemmen în „Hannoversche Allgemeine. Festivalul de la Köln a arătat că femeile se folosesc de propriile lor experienţe de viaţă, de reflecţiile lor asupra condiţiei sociale a femeii, asupra problemelor care le frămîntă".

● **PREMIUL NAŢIONAL** pentru arte frumoase al Spaniei va purta numele celebrului pictor Velasquez. Distincţia, creată recent, va încununa lucrări de o deosebită valoare ale artiştilor spanioli şi se va alătura unor alte premii care recompensează opere importante, ca, de pildă, premiul „Cervantes", ce se acordă pentru literatură. Hotărîrea instituirii premiului care poartă numele celebru al „pictorului adevărului", autorul a nu mai puţin celebrelor tablouri „Torcătoarele", „Predarea oraşului Breda sau Lăncile", „Meninele" a fost anunţată la Madrid de ministrul spaniol al culturii, Ricardo de la Cierva.

● **ALĂTURI** de marile edituri din Polonia, editurile de mai mică importanţă îşi aduc o contribuţie serioasă la răspîndirea cărţii nu numai în ţară, ci şi dincolo de hotarele ei. Astfel, Editura Universităţii din Wroclaw a făcut deja să apară trei din cele cinci volume proiectate ale monumentalei antologii „Introducere în ştiinţa teatrului". Selecţia articolelor şi prezentarea lor aparţin lui Janusz Degler, conferenţiar la Universitatea din Wroclaw. Sînt antologate contribuţii de primă mărime la descifrarea fenomenului teatral semnate printre alţii de Roman Ingarden, Leon Schiller, Jan Kreczmar, Andrei Pronaszko. Alături de aceştia, în cel de-al patrulea volum al lucrării, intitulat, „Gînduri despre teatrul modern — de la Antoine pînă la Grotowski", vor fi antologate articole aparţinînd unora dintre cei mai importanţi oameni de teatru din lume.

● **FONDAT ÎN 1889** de cetăţenii Vienei pentru a concura „Teatrul Curţii", cunoscutul azi „Volkstheater" va fi supus unei renovări care va face ca scena celui mai mare teatru de limbă germană (peste 1500 de locuri) să nu-şi mai ridice cortina între iunie 1980 şi august 1981). În cadrul acestei renovări va fi înlocuită placa turnantă a scenei, acţionată acum prin forţă fizică cu un mecanism modern care, el singur, va costa deloc neglijabila sumă de 22 milioane schillingi austrieci.

● **IATĂ** şi un premiu al suspense-ului francez. Distincţia a fost atribuită Carolinei Camara pentru primul său roman intitulat „la Désosseur" apărut în proaspăta colecţie „Engrenage", dirijată de Alex Varoux, la editura Jean Goujon.

● **CINEASTUL IRLANDEZ** Terence Young, care a lansat seria de filme James Bond, a început turnarea unui film inspirat din viaţa celebrului sculptor, aurar, gravor şi scriitor Benvenutto Cellini (1500—1571). „Uimitor destin — comentează Young — celebritatea acestui mare artist care, în afara unor amintiri sentimentale, nu a lăsat decît 17 opere de artă". Filmul îl va purta pe Cellini de la Roma, unde reuşeşte să evadeze din castelul Sant-Angelo, devenit la vremea aceea închisoare — pînă la Paris unde, după Leonardo da Vinci, devine „artistul Curţii Franţei". Rolul eroului principal îl va interpreta Frank Langella, Laurence Olivier pe cel al lui Leonardo da Vinci iar François I, regele Franţei va fi interpretat de Marlon Brando.

● **ÎN PARCUL KITANOMARU** din centrul oraşului Tokio au fost scoase la lumină rămăşiţele unei aşezări care, după părerile specialiştilor, datează din secolul al VIII-lea înaintea erei noastre. Peste 17 000 de obiecte de uz casnic, arme şi podoabe zăceau la mai puţin de 2,5 m. la temeliile unor clădiri din antichitate, ele fiind descoperite în urma unor săpături pentru excavaţii.

● **ÎNTRE** 27 iunie şi 5 octombrie, Şcoala Superioară de concepţie artistică şi industrială din Linz (Austria) a organizat împreună cu Institutul austriac de concepţie vizuală şi cu Noua Galerie a oraşului o mare expoziţie intitulată „Forum Design". Organizatorii şi-au propus în această mare manifestaţie să aprofundeze domeniile istorice şi tematice pentru designul industrial, în acest scop avînd colaborarea unui consiliu compus din trei experţi de renume mondial : François Barré (Franţa), Alessandro Mendini (Italia) şi François Burkhardt (R.F. Germania).

Claudiu Andone : „Portul"

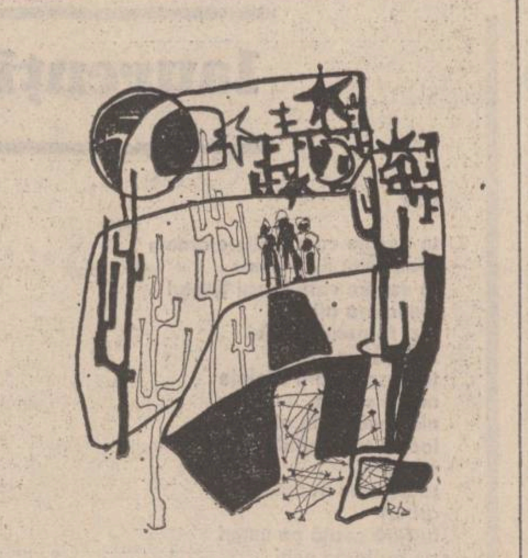

Desen de Raluca Slobozeanu

Un „instrument de lucru"?

Urmare din pag. 1

recent apărută, datorată lui Adrian Marino, **Hermeneutica** lui Mircea Eliade, aşadar, autorul capodoperei nuvelistice **La ţigănci** şi al **Comentariilor la Legenda Meşterului Manole**, pare că se impune la loc de frunte pe „ordinea de zi" a momentului nostru literar-cultural actual. Şi iată că tocmai acum un entuziast precum Mircea Handoca ne întîmpină cu o lucrare de aspect informativ şi documentar încercînd a oferi imaginea cvasiexhaustivă a activităţii excepţional de bogate şi de complexe desfăşurate de Mircea Eliade pe parcursul a aproape şase decenii. În această direcţie, eforturile depuse de autorul **Contribuţiilor bibliografice** sînt demne de toată stima, căci nu e puţin lucru a aduna şi ordona într-o unică „listă" cele 2 022 titluri cît însumează creaţia şi bibliografia critică eliadeană cunoscute de Mircea Handoca. Simpla contemplare a impozantei „liste" relevă situaţia la prima vedere şocantă că ne aflăm în prezenţa uneia dintre marile personalităţi proteic-enciclopedice ale istoriei culturii şi artei romane, Mircea Eliade înscriindu-se fără îndoială în aleasa familie de spirite a lui Dimitrie Cantemir, Ion Heliade-Rădulescu, Bogdan Petriceicu Haşdeu, N. Iorga, V. Pârvan şi G. Călinescu. Dar, se înţelege, nu acesta este subiectul succintelor însemnari de faţă. Revenind la **Contribuţiile bibliografice** ale lui Mircea Handoca, în continuare, dorim să aducem în discuţie cîteva chestiuni, aşa zicînd, de metodă. Sigur, avem în atenţie împrejurarea că fiind vorba de prima bibliografie în limba română consacrată lui Mircea Eliade este în firea lucrurilor să i se acorde autorului unele circumstanţe atenuante (ceea ce, în treacăt fie spus, nu se referă nicidecum la omisiuni inexplicabile precum aceea a prezenţei marelui scriitor cu nuvela **Secretul Doctorului Honigberger**, precedată de o compactă fişă bio-bibliografică, în antologia de „proză scurtă" românească **De la Constantin Negruzzi la Pavel Dan**, Editura „Minerva" 1979, colecţia B.P.T. nr. 990—993). Cu totul de neînţeles rămîne însă concepţia în virtutea căreia şi-a propus să acţioneze Mircea Handoca. În această privinţă, „Cuvîntul înainte" al lucrării nu spune nimic şi avem motive să credem că autorul nu s-a gîndit nici un moment care anume sînt rigorile ce îi tutelează demersul investigativ. Trecînd repede peste ideea nefericită, dictată, credem, numai de raţiuni sentimentale, de a insera în chiar partea de început articolul propriu, de tot naiv şi improvizat, intitulat **Nostalgia patriei în opera lui Mircea Eliade**, să arătăm că primei jumătăţi a volumului se cuvine a-i recunoaşte utilitatea. Amintita „listă" bibliografică este conştiincios întocmită, iar distribuirea materiei în interiorul ei se ghidează după criterii ferme şi eficiente: scrieri ale autorului în volume (originale şi traduceri), în periodice (idem), atît în limba română cît şi în limbi străine, scrieri despre autor, de asemenea, în volume şi periodice etc., etc. Nu e greu de sesizat, deci, că, pînă aici, Mircea Handoca propune atenţiei o instructivă bibliografie de profil exclusiv informativ, fapt pentru care se cuvine să-i fim întrutotul recunoscători.

Cea de a doua parte a volumului (p. 122—202) pare a divulga însă faptul că autorul şi-a amintit pe loc de existenţa bibliografiei analitice care, cum bine se ştie, se bucură de o legitimă şi unanimă preţuire. Drept care, fără prea multe preparative, se procedează la decuparea unui şir întreg de fragmente mai mult sau mai puţin extinse, mai mult sau mai puţin edificatoare, din o parte a textelor critice incluse pe lista scrierilor despre autor. Evident, un atare procedeu nu are nimic a face cu conceptul de bibliografie analitică, întrucît nu citaţiile **in extenso** dau ponderea critic-interpretativă, ci rezumarea evaluativă a bibliografiei critice este aceea care răspunde dezideratului în cauză. Sîntem, aşadar, de părere că partea a doua a lucrării **(Aprecieri critice)**, în bună măsură, dezorientează pe cititor. Spre a da doar un exemplu, ne putem întreba pe drept întrucît propoziţiile (foarte reticente şi, pe alocuri, chiar şicanatoare) formulate de Şerban Cioculescu cu privire la romanul **Întoarcerea din rai**, „rezumă" multitudinea de opinii ce s-au exprimat, apropo de aceeaşi operă, de către majoritatea criticilor importanţi ai perioadei interbelice. Şi mai este ceva: procedînd astfel, Mircea Handoca recurge adesea la soluţia cea mai comodă, atîta timp cît sursa bibliografiei critice româneşti o constituie volume de circulaţie curentă. Aici intră în discuţie şi o anumită înţelegere convenabil-înşelătoare — şi, de aceea, pseudo-ştiinţifică — a faptelor, în sensul că nu e tot una a cita dintr-un articol de — să zicem — Petru Manoliu sau Ion Călugăru, cu a „rezuma" şi interpreta un articol de — iarăşi să zicem — Petru Comarnescu **(Mircea Eliade, romancier al exasperării)** sau de Tudor Teodorescu-Branişte **(Domnii Iosif Hector, Nae Ionescu, Mircea Eliade şi harul divin)**. Diletantismul critic nu e mai puţin dăunător în cazul elaborării unor **instrumente de lucru** atît de utile cercetării istoric-literare precum bibliografiile.

Simbol al spiritului revoluţionar

Urmare din pag. 1

Această caracteristică de esenţă a materialismului dialectic şi istoric de a fi o concepţie profund antidogmatică, o concepţie care se dezvoltă şi se îmbogăţeşte continuu prin sintetizarea şi interpretarea critică a noilor date ale cunoaşterii ştiinţifice şi ale experienţei social-istorice, capătă o strălucită expresie în activitatea teoretică şi practică a partidului nostru. Profund ancorat în realităţile istorice, sociale şi naţionale ale ţării noastre, P.C.R. consideră teoria revoluţionară elaborată de Marx, Engels şi Lenin ca o călăuză în acţiune, ca un îndreptar şi nu ca o colecţie de teze valabile oricînd şi în orice condiţii. Îndemnul stăruitor al lui Lenin de a nu ignora „caracterul concret" al adevărului, de a regîndi şi reconsidera tezele teoretice ale marxismului în acord cu cerinţele concrete ale realităţii, cu specificul şi diversitatea condiţiilor, are o deosebită semnificaţie în perioada actuală cînd soluţionarea problemelor de mare complexitate ale lumii contemporane impune, prin forţa lucrurilor, o analiză atentă a realităţilor, o abordare creatoare, ostilă poziţiilor dogmatice. Partidul nostru a aplicat în mod creator teoria revoluţionară la condiţiile specifice ale ţării noastre, a ilustrat într-un mod strălucit spiritul novator şi originalitatea concepţiei sale cu privire la construcţia societăţii socialiste şi la rezolvarea problemelor complexe ale lumii contemporane.

Posedînd într-un înalt grad simţul complexităţii lucrurilor, Lenin a formulat cu o neobosită fervoare cerinţa supremă de a ţine cont de fapte, de „pulsaţia lăuntrică a vieţii", de a nu aplica mecanic teoria la realitatea vie, căci atunci „adevărurile generale sînt umflate în aşa fel încît devin inexacte şi se transformă în declamaţie". Aceasta mi se pare a fi cerinţa metodologică supremă pe care o recunoaşte Lenin gîndirii dialectice : „Esenţa însăşi, sufletul viu al marxismului : analiza concretă a unei situaţii concrete". Dacă omitem şi neglijăm din corpul teoriei marxiste această caracteristică, atunci, spunea Lenin, „îl deformăm, îl transformăm în ceva mort, îi răpim sufletul lui viu". Această disponibilitate pentru nou, apelul la realism şi luciditate, cerinţa de a considera lucrurile în procesualitatea lor, de a le judeca într-un mod critic şi original i-a permis lui Lenin să dezvolte cu mare cutezanţă ideile lui Marx şi Engels. Studiind temeinic realităţile concrete ale epocii sale, curentele de gîndire şi noile rezultate ale cunoaşterii ştiinţifice el a reuşit să valorifice experienţa socială şi politică a vremii sale, legîndu-şi într-un mod organic numele de victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie care a deschis o eră nouă în dezvoltarea omenirii.

Sub presiunea evenimentelor pe care le-a trăit şi în focul bătăliilor teoretice şi ideologice ale momentului el n-a avut răgazul să dezvolte sistematic preţioasele idei şi observaţii pe care le-a cules din studiul atent ale realităţilor cu care s-a confruntat. Împotriva unor idei teoretice sau ideologice care în plan abstract aveau aparenţa de adevăr, Lenin a adoptat o atitudine pentru care contemporaneitatea îl omagiază : „Istoria, în general, şi istoria revoluţiilor, în special, este întotdeauna mai bogată în conţinut, mai variată, mai multilaterală, mai vie, «mai vicleană», decît îşi închipuie cele mai bune partide, cele mai conştiente avangărzi ale claselor celor mai înaintate". Înţelegînd într-un înalt grad dialectica istoriei, pasiunea sa pentru real, pentru istoria reală mergea pînă la următoarea afirmaţie: „O revoluţie bună corectează de minune o doctrină proastă". Lenin a fost un mare dialectician şi nu este întîmplător faptul că în acest domeniu contribuţiile sale teoretice sînt hotărîtoare.

Procesele culturale pe care le implică trecerea de la capitalism la socialism au constituit unul din centrele nucleare ale meditaţiilor sale şi multe din indicaţiile sale practice au o deosebită valoare metodologică. Articolele sale asupra operei lui Tolstoi, însemnările şi soluţiile practice date diferitelor aspecte ale valorificării critice a moştenirii culturale sînt demne de a fi reţinute. Confruntat cu o problematică inedită Lenin recomanda : „Trebuie să preluăm întreaga cultură pe care ne-a lăsat-o moştenire capitalismul şi cu ajutorul ei să construim socialismul. Trebuie să preluăm întreaga ştiinţă, întreaga tehnică, întreaga artă". Nu sînt mai puţin actuale nici ideile sale cu privire la raportul dintre continuitate şi discontinuitate în cultură : „Cultura proletară nu este ceva care vine nu se ştie de unde, nu este o născocire a oamenilor care îşi zic specialişti în cultura proletară. Toate acestea sînt curate prostii. Cultura proletară trebuie să apară ca o dezvoltare firească a acelui bagaj de cunoştinţe pe care omenirea le-a elaborat...".

La încheierea acestor consideraţii prilejuite de aniversarea naşterii lui Lenin vreau să reproduc observaţiile lui D.D. Roşca făcute într-un studiu pătrunzător asupra personalităţii în discuţie : „Suveranitatea inteligenţei lui Lenin, om de acţiune, se manifestă fără intermitenţe prin simţul fin cu care e capabil să cîntărească, fără greş, greutatea faptelor şi a oamenilor, prin repeziciunea de instinct cu care ştie să aleagă momentul cel mai potrivit al acţiunii hotărîtoare (...), prin siguranţa cu care seriază etapele acţiunii, prin calmul extraordinar cu care stăpîneşte de sus cele mai dramatice şi ameninţătoare împrejurări, prin puterea de prevedere care nu-l lasă să fie pus vreodată în faţa surprizelor greu de dominat, prin supleţea cu care ştie să făurească forme noi şi potrivite de luptă şi să încheie compromisuri temporare cu realitatea — compromisuri pînă „şi cu dracul şi cu tat-său", dacă e nevoie, cum singur mărturiseşte —, prin lărgimea de orizont cu care ştie să cuprindă marile ansambluri de evenimente, şi prin agerimea cu care ştie să surprindă faptul de amănunt, trecător, dar semnificativ".

Arghezi — destinul postbelic

Urmare din pag. I

stinct ţărănesc de repudiere a unei doctrine colectiviste ? Totuşi, forţele tradiţionale sînt încă destul de puternice în primii ani, şi astfel se face că în august 1944, lui Tudor Arghezi i se decernează Premiul Naţional de Poezie, comisia fiind formată din Tudor Vianu, Perpessicius, N. D. Cocea, (vicepreşedinte ale S.S.R.), Iorgu Iordan, Mihail Sadoveanu, Mihail Codreanu, Gala Galaction". Presa de stînga prezintă o atitudine amicală faţă de Arghezi, publicat bunăoară cu varianta românească a unui poem inedit de Ilya Ehrenburg, prezentă în facsimil pe prima pagină a ziarului **Scînteia** de joi 27 septembrie 1945. Într-o recenzie a **Caietului de poezie** pe luna mai 1946, editat de Revista Fundaţiilor Regale, Ion Călugăru elogiază exclusiv poeziile lui Tudor Arghezi din culegere **(Scînteia, nr. 556, luni 24 iunie 1946)**. Poetul se îndepărtează însă de o asemenea colaborare apropiindu-se tot mai mult de presa considerată „reacţionară" şi fascistă" de către forţele de stînga : criticismul său vehement nu poate lăsa indiferentă direcţia pe cale de a se oficializa.

O **Scrisoare deschisă d-lui Tudor Arghezi** expediată de Al. I. Ştefănescu **(Contemporanul** nr. 4, 11 octombrie 1946) este un exemplu de atac determinat de orice opinie a poetului, în acest caz, de tableta **Învăţămîntul particular.** Al. I. Ştefănescu îşi aduce la nevoie aminte că ar fi meditat ca student în litere pe fiul poetului, de unde posibilitatea de a atinge în treacăt pe capul familiei, înainte de a parveni la atacul principal, dirijat în funcţie de o caracteristică a poetului şi mai ales publicistului, dotat cu o vocaţie pamfletară, cu capacitatea de a vedea totul strîmb şi niciodată constructiv : „Dacă sunt atîtea lucruri strîmbe în ţara asta, n-ar trebui ca în locul unor critici eftine şi de mult banalizate, să relevaţi părţile bune, să indicaţi soluţii realiste şi să puneţi umărul dumneavoastră atît de vînjos la opera de reconstrucţie morală şi materială a acestui popor ?" se întreabă polemistul. O cronică literară de M. Petroveanu la **Manual de morală practică (Contemporanul** nr. 16, 9 ianuarie 1947) îl laudă pe Arghezi pentru a-i sublinia defectele : „Îi lipseşte lui Tudor Arghezi aşchia profetică, hugoliană spre a fi un vizionar. A răscolit măruntaiele, dar nu ca un augur". Arghezi nu e nici măcar un moralist, ca La Bruyère, pentru că el „face morală din instinct plastic". Dar, atitudinea echivocă faţă de poet se păstrează pentru că în acelaşi număr al revistei nota **„Feriţi, „Cîine rău"** de Ov. S. Crohmălniceanu atacă pamfletar pe Ion Pogan de la **„Liberalul"** care-l atacă pe Arghezi la sărbătorirea acestuia.

Pe măsură însă, ce Arghezi se orientează către direcţia definită în primul rînd de ziarul „Dreptatea", criticile presei îşi capătă o anumită decizie în opoziţie uneori antagonică faţă de poet. Prima lovitură serioasă comparabilă cu aceea ulterioară, mai bine cunoscută, a lui Sorin Toma, este dată de Miron Radu Paraschivescu în serialul început în **Scînteia** nr. 764, de luni 13 martie 1947. Foiletonul polemic **Drumurile unui poet : Tudor Arghezi,** are drept punct de plecare tableta **Viaţa literară**, publicată în **Adevărul** şi reluată în **Dreptatea.** Atacul lui M. R. Paraschivescu este dur şi multilateral. Polemistul se întreabă dacă Arghezi, laureatul Premiului Naţional dat de guvernul Groza (pe care Arghezi îl înjură) este cu adevărat un „poet mare". Răspunsul este negativ. Arghezi nu mai este mare prin conţinut (pentru că se ocupă de „porcăria vieţii" contemporane), şi nici prin formă (care este de „mahala"). Punctul nevralgic al lui Arghezi ar fi, după M. R. P., oportunismul manifestat de-a lungul întregii sale vieţi. Cît despre poezie, Arghezi n-a dus niciodată vreo idee în ea, dar „... s-a salvat totuşi împletind cu migală trudnică o canava de versuri în care ideia înaltă lipseşte, ca să abunde mai mult borangicul şi ibrişinul multicolor". Articolului din **Scînteia** îi răspunde cu o notă în **Adevărul :** M. R. Paraschivescu revine în **Scînteia** nr. 765 de miercuri 5 martie 1947 cu **„Dela Dealul Mărţişorului la... Iasnaia Poliana"**, indicînd clar că el vizează „...conformismul manifest din scrisul politic al poetului, conformism manifestat cu o rară consecvenţă timp de mai bine de douăzeci de ani : aflîndu-se **totdeauna** de partea puternicilor banului şi întotdeauna împotriva libertăţii şi a dreptăţii populare". Evident, asemenea protocol de lichidare evită să invoce aspectele pozitive ale adversarului, iar atunci cînd poate, le inversează funcţiile şi motivaţia. Pamfletul **Baroane,** afirmă M. R. Paraschivescu nu a fost îndreptat împotriva lui Killinger : dovadă ar fi chiar un text al lui Arghezi în care acesta ar mărturisi că el a vizat un nenumit grof ungur. Oricum, este demn de observat, că Arghezi n-a fost demascat mai devreme, cîtă vreme deci el n-a fost considerat un pericol eficace. Mai trebuie amintit că însuşi vajnicul critic Miron Radu Paraschivescu scria încă din acea vreme **Jurnalul unui cobai ;** că, Arghezi, prin poziţia sa momentană, nu infirma ideea că s-ar afla totdeauna de partea celor puternici ; şi că evoluţia sa ulterioară, de adeziune entuziastă la socialism va deveni o ilustrare ironică a afirmaţiilor lui M. R. Paraschivescu, el însuşi din ce în ce mai înclinat spre criticism...

Seria atacurilor continuă la Congresul U.S.A.S.Z. din octombrie 1947, prin expunerea lui Nicolae Moraru, vicepreşedinte al Sindicatului Ziariştilor Profesionişti : un capitol special al acestei expuneri poartă titlul **„Tendinţele decadente dăunătoare ale artei lui Tudor Arghezi şi Mihail Jora :** „Mare parte din această poezie este îndreptată împotriva omului. A mers şi mai departe, în opera sa a încercat să exprime sila faţă de societatea în primenire"... **(Să făurim o cultură şi o artă nouă, expresie a năzuinţelor şi ideologiei clasei muncitoare, Scînteia** nr. 958, Duminică 26 octombrie 1947).

Procurorul principal al poetului rămîne însă pentru posteritate Sorin Toma, fiul lui A. Toma. În numerele 1013—1016, de marţi 6 ianuarie 1948 pînă sîmbătă 10 ianuarie, pagina a doua a ziarului **Scînteia** publică studiul-pamflet al redactorului său şef intitulat **Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi. Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei** (reluat în broşură la Editura „Scînteia, f.a). Studiul este tipic noilor deprinderi critice : lipsesc analizele fine, nu există scrupule în anularea obstacolelor imaginate ale culturii noi, argumentarea şi în genere cercetarea selectivă, fenomenologia politică domină obiectiv, rezultatul fiind o cinică răstălmăcire a sensurilor unei opere. Noutatea constă în disocierea operei în componente şi etape pozitive şi negative.

Sub aspect formal, opera lui Arghezi prezintă trei etape : în prima, fondul şi forma sînt armonizate în sens progresist, în a doua, conţinutul burghez reacţionar descompus se află înaintea formei, în a treia, echilibrul între conţinut şi formă se restabileşte, dar în sfera reacţionarului. Practic, nu se exemplifică şi nu se delimitează istoric etapele, împărţirea fiind mai mult o reproducere a unei scheme dialectice la modă în critica marxistă postleninistă. Opera lui Tudor Arghezi a fost cîndva pozitivă, pe timpul cînd poetul iubea oamenii umiliţi, fiind sub influenţa lui Gherea (sic !), prin care a ajuns chiar să aibă accente revoluţionare, împletite însă cu servilitatea. Arghezi e considerat „unul din cei mai interesaţi poeţi pe care i-a avut România", care n-a ales însă calea de luptă a proletariatului, ci pe aceea a îmburghezirii morale şi materiale. Treptat, în el se stinge credinţa în omenire, apare individualismul sălbatic al societăţii burgheze: poetul îl caută pe Dumnezeu, oferind surogatul mistic în locul idealului unei lumi mai bune şi astfel totul devine fals, nesincer. „Lipsa de dorinţă din **Vraciul** de a crea un om nou, e de origine neroniană sau hitleriană". Cei care citesc o asemena poezie, nu pot „să nu aibă impresia că au atins cu adevărat balele otrăvitoare ale unei jivine monstruoase" „D. Arghezi scrie pentru burghezie. D-sa scrie pe gustul burgheziei. Opera d-sale reflectă lumea morală a burgheziei". Renegîndu-şi ideile revoluţionare iniţiale (niciodată precizate de critic), el ajunge la egoism, lipsă de spirit etic şi educativ, cultul cinismului practic. Pe de altă parte, sentimentul spaimei nemotivate animalice, apreciat de esteţi, dar atît de dăunător şi de străin pentru milioanele de oameni sănătoşi care luptă cot la cot pentru a-şi clădi o lume nouă". Poetul predică versalitatea, psihologia înfrîngerii, pesimismul, dorinţa de moarte; versul „Vreau să pier în bezna şi în putregai" ar trimite direct la legionarism. Poezia lui Tudor Arghezi este cu atît mai periculoasă, cu cît poetul cunoaşte bine realitatea şi se adresează maselor mai bine ca alţii. Aspectele bolnăvicioase ale realităţii, obsesiile, senzaţiile tari caracterizează poeziile din **Flori de mucigai**, considerate de critic drept afrodiziace pentru blazaţi sexuali. Un alt repros priveşte faptul că poetul n-a văzut în închisori pe deţinuţii comunişti şi lupta lor. Limbajul lui reflectă brutalitatea şi senzualitatea burgheză, trivialitatea, limbajul mahalalelor, Arghezi fiind eventual poetul ceva mai rafinat al publicului care gusta teatrul lui Tănase. Concluziile sînt drastice. „Arghezi a ajuns să strecoare publicului cititor o adevărată contrabandă de droguri, stupefiante, afrodiziace şi otrăvuri spirituale... Conţinutul ideologic al poeziei lui Arghezi (desgustul de viaţă, scîrba şi ura faţă de om, pesimismul, misticismul, cultivarea a tot ce e bolnăvicios, căutarea morţii) nu are în sine nimic original şi nimic „naţional". În epoca monopolurilor imperialiste, acest conţinut ideologic reprezintă marfa standardizată pe scară mondială a artei burgheze decadente. Importul acestei mărfi în ţara noastră pentru poporul nostru tînăr şi dornic de viaţă, acelaş lucru ca, pentru China, importul de opiu: instrument de paralizare şi robire spirituală". Estetica argheziană este a unei clase aflată în agonie agresivă : „O asemena „estetică" nu poate pretinde o mai mare valoare de circulaţie decît ar putea să aibă nişte obiecte fabricate într-o leprozerie, sau nişte idei elaborate în casa de nebuni. Ea nu este propriu-zis o estetică, ci un fenomen patologic, un agent al contagiunii pe care societatea sănătoasă trebuie să-l izoleze". Pentru efortul de construcţie a unei noi scări de valori politico-estetice, Tudor Arghezi este irecuperabil. „Crîmpeie de frumuseţe" adevărată ce se mai pot regăsi în opera sa nu dovedesc resursele unei umanităţi regenerabile, ci reprezintă „fenomenul ce se observă şi la cadavre, cînd unghiile şi părul continuă să crească şi după moartea tuturor celulelor organismului". „Tudor Arghezi ar fi putut deveni un mare poet. Dar Artistul din el a murit înainte de a fi ajuns la aceasta", afirmă în încheiere criticul. Sarcina criticului nou în faţa unei asemenea opere este de avertizare şi lichidare pentru sprijinirea noului. „Rolul criticului este — faţă de asemenea opere — în primul rînd profilactic : să prevină pe tinerii scriitori, pe artişti, pe iubitorii de artă că bubele şi puroiul sînt molipsitoare şi că împotriva lor există un singur vaccin : încrederea în viaţă, încrederea în om".

Şezători ale „Vieţii Româneşti"

Urmare din pag. 1

ireproşabil (am spune) la care s-au desfăşurat acţiunile revistei în judeţul Satu Mare, unde invitaţii Nichita Stănescu, Mihai Olos, Ion Iuga, Petre Got şi subsemnatul au fost primiţi de tovarăşul **Ioan Foriş**, prim-secretar al Comitetului judeţean P.C.R. Satu Mare, ocazie cu care s-au relevat aspectele majore ale dezvoltării contemporane de pe plaiurile sătmărene precum şi eforturile **Vieţii Româneşti** de a promova o literatură în stare să intereseze un cît mai mare număr de cititori din toate mediile sociale; pledoariile pentru cunoaşterea şi difuzarea cît mai bună a revistei au fost încurajate de promisiunea unor noi abonamente în judeţ.

La Negreşti-Oaş, Beltiug, Medieşul Aurit, la Liceul Mihai Eminescu, Şcoala de subingineri şi Fabrica Mondiala din Satu Mare, muncitori, profesori, ţărani şi elevi au manifestat un interes cald, nebănuit faţă de poezia contemporană, întrebările ce au fost adresate oaspeţilor şi stăruinţa cititorilor de a mai rămîne împreună fiind cele mai bune dovezi ale unei comunicări de la suflet la suflet.

Numărul relativ mic al oaspeţilor s-a rotunjit prin prezenţa poeţilor, prozatorilor şi animatorilor culturali care trăiesc la Satu Mare: Radu Ulmeanu, Ion Bledea, Ion Baias, Soltész József, Dorin Sălăjan, Octavian Grumeza, Ion Vădan, Ana Maria Pop, George Vulturescu, Valentina Mureşan, Ion Pintescu, Vasile Savinescu şi alţii, despre care ne-am convins, prin cărţile lor în primul rînd şi prin ceea ce scriu în prezent, că sînt scriitori adevăraţi şi împreună cu care ne-am simţit onoraţi să luăm parte la şezătorile **„Vieţii Româneşti"**.

După patru zile, în Oaş, la Satu Mare şi împrejurimi intrarea în Maramureş s-a petrecut pe valurile unei muzici adînci cu care ne-a şi cucerit corul bărbătesc din Finteuş, vrăjit de bagheta maestrului Ion Băinţan; de la oameni tineri pînă la septuagenari toţi finteuşenii (cu toate că sînt mari gospodari) nu au plăcere mai scumpă decît aceea de a cînta aleanul şi dorul de veacuri ale sufletului nostru. „Aş cuteza să vă rog să ne mai cîntaţi o dată imnul nostru naţional — Mioriţa" le-a spus Nichita Stănescu. Dirijorul Ion Băinţan şi superbul său cor au răspuns fiecărei poezii citite de oaspeţi cu cîte un cîntec înălţător.

Redactorii şi colaboratorii **„Vieţii Româneşti"** au fost primiţi în ziua următoare de tovarăşul **Gheorghe Pop,** prim secretar al Comitetului P.C.R. judeţean Maramureş şi Ion Retegan, secretar al Comitetului P.C.R. judeţean Maramureş. Tovarăşul prim secretar Gheorghe Pop ne-a făcut cunoscute principalele aspecte ale dezvoltării impetuoase din viaţa social-economică a Maramureşului de azi, tradiţiile acestui pămînt luminos, iar poeţii au vorbit despre revista **„Viaţa Românească"**, despre literatura română contemporană şi eforturile întregii obşti scriitoriceşti de a participa cu lumina talentului lor la marea operă constructivă a României. Oaspeţii au ţinut să releve (ca şi la Satu Mare) faptul că Maramureşul are adevărate forţe scriitoriceşti, poeţi şi prozatori care merită întregul sprijin al Uniunii Scriitorilor şi al Consiliului culturii şi educaţiei socialiste din judeţ.

La Casa de cultură a sindicatelor, într-o sală arhiplină, la cea mai mare librărie din Baia Mare, unde a fost lansată **Dimineata cuvîntului**, a cincea carte a lui Petre Got, la Deseşti, Dragomireşti, Săliştea de sus, unde Nichita Stănescu a ţinut o lecţie de limba română în faţa profesorilor şi elevilor din această mare comună (ce are peste şapte mii de familii) publicul a rezervat o primire de suflet scriitorilor şi oamenilor de inimă Nichita Stănescu, Ion Bogdan, Mihai Olos, Ion Iuga, Petre Got, Gheorghe Pârja, Ion Baias, Mihai Cupcea, Augustin Botiş, Emil Florescu, Ion Nădişan, Romulus Roman, Gheorghe Ţiplea. La Borşa, în umbra Pietrosului, uimitorul poet Ion Zubaşcu şi dr. Ion Tomoioagă au recitat oaspeţilor memorabile poeme. Am avut, pentru a doua oară, norocul de-a ne întîlni cu Vasile Deac-Moşu, viceprimarul comunei Cuhea, unul din cei mai înţelepţi oameni pe care i-am văzut vreodată.

Nu vom putea încheia cronica manifestărilor **Vieţii Româneşti** în cele două judeţe fără a spune cîteva cuvinte despre secretul care le-a asigurat succesul. Prezenţa marelui nostru poet Nichita Stănescu la fiecare şezătoare a constituit pentru toţi cei veniţi la întîlnirile cu poezia garanţia unui succes dinainte asigurat. Cu toate că un critic posomorit de idei neliterare se plîngea mai deunăzi de scrisul unora care nu ştiu decît să laude, există motive temeinice să lăudăm fără rezerve marea poezie a lui Nichita Stănescu, mărinimia şi structura sa sufletească de o generozitate fără egal. Despre clasici sau cei mai recenţi debutanţi, despre scriitorii generaţiei sale şi ai generaţiilor mai vîrstnice el a vorbit pretutindeni, la şezătorile **Vieţii româneşti,** cu iubire faţă de confraţi, cu respect pentru arta lor. Astfel se şi explică rugăminţile insistente ale unor cititori, sosiţi din comunele îndepărtate, neincluse în itinerariul şezătorilor, ca Nichita Stănescu să fie oaspe de seamă al localităţilor de unde veneau.

atelier literar

poșta redacției

AUG. SAVA : Prea multe scrisori și manuscrise (prea multe din ele, în zona „sclipirilor mahmure" — cum ziceți —, la drept vorbind, nu atît sclipiri, cît mai cu seamă mahmure...) ca să putem ține pasul, ca să putem răspunde „la zi", ca să vă putem urmări și însoți în mod coerent și, eventual, util. Să încercăm, totuși, să ne orientăm un pic în această tulbure invazie de esențe și aparențe, în această ebuliție, nițel haotică și delirantă, în care vă aflați de la o vreme și care e de foarte rău augur, pentru prezent și mai ales pentru viitor (datorită în special stărilor de „mahmureală", de ante și post-mahmureală, totalmente și radical antagonice creației — nu pentru asta, sau nu numai pentru asta îl iubim noi, nu-i așa ? — pe Michaux, încă din studenție !...) Aceste stări, în fine, care eliberează din obscure străfunduri un mic cabotin ostentativ, „alter ego" mărunt, nesemnificativ, care... încurcă foarte mult lucrurile. Asta, la capitolul aparențe, nu ?... Deci : din versurile trimise nu se poate reține nimic (aparțin, toate, pe semne, „sclipirilor" de care vorbeați...). Cu excepția stihurilor franceze, printre care, la o primă răsfoire, am întîlnit lucruri remarcabile (care merită efortul, serios și lucid, de a fi re-create în limba noastră cea de toate zilele). Remarcabile sînt și paginile de jurnal, care așteaptă, desigur, cu justificată imbacienă „depășirea fazei de etilizare" și ducerea lor la bun sfîrșit. Vă rugăm, în fine, să mai rețineți o impresie a noastră — aceea că sînteți bine înzestrat pentru literatură (vîrsta e aceea a marilor împliniri decisive). N-aveți nici un motiv să vă dușmăniți și să vă prigoniți atîta, cît se vede și în paginile și scrisorile trimise. Trebuie să vă redresați, aveți nevoie de toate mințile și energiile dv. !

M. COSMETTO : Felicitări pentru primul pas (nițel grăbit, totuși, și pe o cale oarecum laterală...). Sînt versuri delicate, adolescentine, cu un freamăt sfios, candid. Dar, fiind apărute deja, nu s-ar cuveni să le reproducem aici. Ne puteți trimite altele și, firește, e justificat demersul și spre o editură (oricîte greutăți, mai mult sau mai puțin inerente, s-ar ivi în cale). Vă dorim succes.

C. B. NEGHINĂ : Lucruri slabe, „făcute", într-un plic mai vechi. În ultimul, cîteva promițătoare : „Ieșirea din mare", „Bune maniere".

L.C.M. : Cîteva pagini mai răsărite, în aceeași strict neschimbată formulă și cam la aceleași (vechi) nivel : „Mîinile", „Dar unde" și, oarecum „Împădurire".

C. IORGULESCU : Pagini interesante, care confirmă primele impresii. Le vom încredința secției de proză, cu care e bine să luați legătura.

TRAIAN GRIGORE : Parcă e mai puțin, mai sărac, ca altădată. Ceva mai bine, în „Drum" (Toiagul), „Grădina" (mai ales 2). În privința convorbirii, vă vom anunța la momentul potrivit.

G. ROȘCA : Pauza nu v-a priit deloc, se pare. Proza e ceva tenebros, fără înțeles, fără semnificație, nu numai din cauza formulei abordate, dar și din cauza stilului greoi, amorf, nesigur. Versurile, uscate, asertorice, lipsite de tensiune și vibrație, sînt în afara poeziei. Rămîne ciudată, inexplicabilă, această pierdere a punctelor cardinale !...

MIRCEA MIRCEA MIRCEA : Schița e, în fine, un lucru mai echilibrat, bine făcut, subțire. Scrisorile mișună de întrebări și probleme — n-avem cum să le răspundem aici (într-una, de altfel, ne reproșați că nu v-am răspuns, iar apoi citați din răspunsul nostru ! Cine să vă mai înțeleagă ?...). Ne puteți scrie, firește, în continuare (exercițiile dv. literar-epistolare, pline de răsfăț și de spirit naiv-farseur, nu ne displac) dar e limpede, nu-i așa ?, că răspunsurile noastre nu pot depăși un spațiu și o frecvență rezonabile.

B. HORAS : Un plic trist, și prin vestea lui cea mai neagră, dar și prin manuscrisele însoțitoare. Pagini decolorate, evazive, rarefiate, cu o scădere gravă a substanței și tonului liric, cu alunecări într-un „dicteu" chlorotic (sau chiar în și mai puțin serioase „noutăți" de arhivă, gen „Criză de identitate"), incoerență, etc., un fel de — cum ziceți — „indiferență activă". Unde vă duceți ?... (Ceva, în „Vîrste", „Planete", „Dureri").

C.-D. CHIȚIMIA : Auspicii favorabile, în pagini lirice de o reală tensiune și vibrație. Mai ales acolo unde desenul rămîne mai aproape de limpezime și transparență, evitînd (nu întotdeauna cu succes, din păcate) unele revărsări tulburi, imoure. Cele mai bune : „Primăvară", „Marele Os", „Straturi obscure", „Scrisoare", „Cîntec de mai", „Maree".

Dan Elias, Monel, Anita Anichit, Ion Pera, R. Popel (ceva, în „Ana"), **M. Cioranu, E. Kotzbacher, Amfitrion, P. Desuboadeci, O.T. Stanomir, G. Terziu, D.E. Roșca, Marin Nicolae, V. Vidrian** (ceva, în „Stai", „Prea multă logică"), **M. Tărziu, Delmira, M.Dristaru, D. Mălin** (ceva, în „Puterea de a ieși", „Viața"), **Ego** (inclusiv „Abălaru") : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Căluțul

Tunul de cireș al imperului
sănătos tun
pufăia pe nări.
Focurile de artificii
nu mai conteneau
deasupra sărbătorilor
Pînă și carii ascunși erau expulzați
și se aprindeau
la contactul cu aerul sărbătoresc.
Cine nu cunoaște
tunul acesta
cu pieptul de aramă
cu gura de foc
cu catarame lucitoare.
Tunul acesta pe care călărește
regele junior
ca pe o coadă de mătură.

MARCEL SAMANȚĂ

Maree

Așezată pe un val
pasărea întreabă :
– Încotro ?
Și valul avînd timp la dispoziție
îi răspunde :
– Uite așa, spre țărm !
Pasărea nelămurită
mai insistă...
– Și apoi ?
Valul calm și plin de-ngăduință
precizează :
– O iau de la capăt !
Pare monoton, gîndi vietatea
îndreptîndu-se
spre larg...

B. HORASANGIAN

Lykantropia

Dimineața m-am trezit cu o vagă durere de cap
o vegetație abundentă îmi cotropise camera
auzeam clar sunetul unei mașini de cusut
cineva plecase lăsîndu-mi o blană de lup alb pe podea
am băut cafeaua rece
am ieșit în stradă
oamenii mergeau grăbiți cu niște lădițe ciudate pe cap
aveau fețele acoperite cu niște grațioase măști negre
iată mi-am spus e ceva să fii actor
e ceva să fii poet avocat sau pontator
și-am început să urlu

DAN EMILIAN ROȘCA

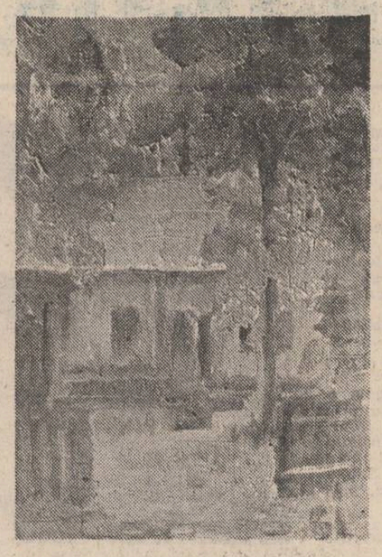

Gh. V. Ionescu : Peisaj (ulei)

Nu vă uitați la ce spun

Nu vă uitați la ce spun,
întotdeauna vrem să părem altfel,
mai frumoși și mai buni.
N-am nimic de ascuns și, totuși,
nu sînt eu cel pe care-l vedeți.

Am uitat să iubesc
așa cum uiți o limbă-n care
n-ai mai vorbit de mult.
Știu să m-ascund perfect sub cuvinte,
garderoba mi-e plină de măști
pe care le port chiar și atunci
cînd rămîn singur cu mine însumi.

Alerg între lumi ce nu există,
Lupt pentru idealuri mărunte.
Mi-e teamă de moarte și-adeseori beau
și-o invoc să mă-nfrunte,

Scutur stelele cerului în fiecare noapte
și-mi închipui că ninge
totuși, ceva, în sufletul meu,
iremediabil se stinge.

RADU ȘUIU

Tata care nu-i

L-am văzut pe tata-n deal.
Dădeam oilor mîncare,
Tata mi-a ieșit în cale,
Mi-a dat simburi de bostan.

L-a bătut pe urmă vîntul.
Și i-a îngroșat cuvîntul.
Eu de tata n-avui carte,
Cum n-avu nici mama parte.

Tată care n-ai murit,
Bine-mi pare c-ai trăit,
Bine-mi pare că te-ai dus,
De te cred un tată urs.

Tătăligă, tătăligă –
Și-am crescut cu mămăligă.

REMUS ROCA

Rău

Port un rău în mine fără seamăn,
dar sînt om de treabă între oameni,
doar pe mine știu să mă înjur,
să mă mînt lucid și să mă fur.
Nu vă-nvinuiesc de nici o faptă,
de iubire rodnică sau stearpă,
nici de graba de a trăi oricum,
răul e în mine, tu ești bun.
Fiecare ascunde-n el un vis,
eu fac jaf în propriu-mi paradis
și îmi biciui îngerii și sfinții,
o minie ce-mi ascunde dinții
ca să-mi sfîșii carnea, trecătoarea
să rămînă mineralul, floarea.

BORIS MARIAN

De primăvară

Cocoșul nu suportă găina uritâ și fardată
Zmeele de hîrtie nu mai acceptă slugi
Cum dracu' să reziști ispitei aruncată
De fetele cochete care pocnesc în blugi

Iar soarele e-un gater ce taie-amiezi în două
Pe frontul înfloririi mai explodează muguri
Doi fluturi fac iubire, un ins se-neacă-n rouă
Pornind de la stafide eu mă retrag în struguri.

DAN PAVEL

«Etimologie necunoscută»?

Urmare din pag. I

De 230 de ori, cred că le-am însumat fără greșală, ne întîlnim în acest tom VII cu nesuferita și insuficienta expresie „etimologie necunoscută". (Universitarul Ion Coja îmi spune că pe totalitatea literelor și fascicolelor trase pînă acum frecvența acestei expresii depășește cifra incredibilă de 4 000 !). Să fie acest dicționar opera unor amatori ? Nu ! Pe o față întreagă sînt trecuți cu titlurile de rigoare autorii, iar „redactorii responsabili ai lucrării" sînt chiar academicieni : Iorgu Iordan, Alexandru Graur și Ion Coteanu.

Știința etimologiei comportă, în adevăr, nenumărate riscuri și de aceea trebuie făcută cu prudență. Dar pînă unde merge această prudență ? Am avut mari etimologiști, numele lui Hasdeu sau Pușcariu ne vin îndată în minte. Cred că avem și astăzi oameni bine pregătiți în acest domeniu și a pomeni, în context, numele lui I. Pătruț, a cărui foarte recentă **Onomastică Românească** cred că va lăsa urme, mi se pare o datorie. De ce atunci, la o singură literă această abandonare de la cercetarea completă prin apelul, aparent firesc, la expresia „etimologie necunoscută" ? Am fișat toate aceste cuvinte. Nu sînt toate de soi, unele se mai păstrează prin cine știe ce sat sau cring, unora nici nu trebuie să li se caute în chip special etimologia pentru că chiar și pentru urechea nespecialistului ele sună, fără tăgadă, ca derivate din altele neîndoielnice. Dar sînt unele cuvinte în această listă care nu mai pot fi trecute prea ușor cu uitarea... Ele dau articole bogate, intră în locuțiuni, sînt răspîndite pe tot teritoriul vorbit de români. Certificatele lor de naștere se constituie în piese la un dosar mai mare și ca atare nu pot rămîne prea lesne nebotezate, fie chiar și de lingviștii academicieni... Să înșirăm cîteva, care ni s-au părut nouă mai importante : **naiba** (aici se dă, totuși, și ipoteza lui Graur că ar veni din tig. naibah „nenoroc", „ghinion"), **namilă, năgară** (negară, numele mai multor erbacee perene !), **nărui, născoci, năzui, neghină** (oare o fi fost importată, precum tutunul și cartoful, de pe alt continent ?), **neghiob, nichipercea, niței, noian** etc. Dar, culmea prudenței, cuvîntul pe care-l simte atît de bine orice român și pe care-l adaugă deîndată la altele ori de cîte ori vrea să-și sublinieze specificitatea inconfundabilă, cuvîntul **neaoș** are și el, în dicționar, „etimologie necunoscută". Poate că Sextil Pușcariu nu-i destul de concludent cînd susține (în **Limba română** ediția din 1976, p. 224) că **„aș" „moș"** din lat. **avus** e cuprins în derivatul neaoș (din **de aș**), dar oare ipoteza lui nu avea dreptul să fie înserată în dicționar ? Mai prudent încă, **Dicționarul limbii române moderne** (1958) nu pomenește nimic despre etimologia cuvîntului și nici nu-l dă în nici o locuțiune în care intră.

Îi mărturiseam acuma-s vreo doi ani, fostului meu profesor de dialectologie B. Cazacu o parte din aceste nedumeriri. „Și ce-ai pune dumneata în locul nesuferitei expresii **etimologie necunoscută** ?" „O altă mai demnă și mai responsabilă : probabil **din fondul autohton**, urmată îndată, de **toate** ipotezele de luat în seamă pe care le-au elaborat lingviștii de-a lungul vremii" — i-am răspuns. Pentru că, îi teoretizam eu, amatorul, fostului meu profesor (care n-are „contribuții" la astfel de enormități) numai în așa fel poate evolua știința limbii, dacă tînărul care vine e pus din capul locului pe un teren cultivat de cei de dinaintea lui. (Am evitat anume expresia **ogorul limbii**, pentru a nu fi acuzat de neaoșism, termen despre care nu știm de unde vine...).

Sînt întru totul de acord cu Mihnea Gheorghiu cînd reclamă lingviștilor să comunice (și să se **cuminice**) cu toate celelalte științe, să le argumente ori numai sugestii de la ele, în orice caz să nu-și decline incompetența. Cînd vezi, bunăoară, că atîtea denumiri de plante (și **negara**, și **măcesul**, și **mălaiul** etc., etc. — sute —) au **etimologie necunoscută**, colaborarea cu un botanist n-ar fi putut fi decît rodnică, botanistul știind și dovedind că asemenea plante au vechime multimilenară aici pe arcul Carpaților și că deci numirile lor fac parte din fondul ancestral al limbii noastre. (Sugestii interesante se puteau lua și din studiul lui Hașdeu, **Originile agriculturi române**, unde de exemplu despre **mălai**, se spune că „este singura cereală pentru care românii au reținut un nume latin și un nume dacic totodată").

Și-apoi, oare nu este cu totul neplăcut că, după mai bine de un secol de trudă — și ce mari savanți au ostenit pe acest teren ! — să nu avem încă **Dicționarul complet al limbii române ?** Faptul, de pildă, că în puțin mai mult de un deceniu au apărut trei ediții ale **Dicționarului de neologisme** ne îndrituiește să afirmăm că avem și forțele specializate capabile, precum și cadrul material optim pentru desăvîrșirea acestui monument de seamă al culturii române. Restul nu e decît o mai complexă colaborare între **toți** specialiștii și principii călăuzitoare mai ferme și responsabile, pe măsura timpului pe care-l trăim cu plenitudine.

«Toamna pătimirii noastre»

Urmare din pag. 1

sența echipamentului militar și a armamentului modern, dezinteresul aliaților pentru situația României în pragul dezastrului, încetineala și somnolența trupelor răsăritene care completau dispozitivul de luptă al frontului românesc. **Toamna pătimirii noastre** ne reamintește în chip zguduitor toate aceste condiții.

Nu ne aflăm însă în fața unei cărți de „plîngeri" ci o scriere demnă, lucidă, interesată de toate aspectele acestui război pe care încearcă să-l înfățișeze în cea mai potrivită lumină*). Aidoma unei camere de luat vederi care pornește de la planuri generale și de la mișcări panoramice pentru a se fixa apoi venind din ce în ce mai aproape asupra unor aspecte parțiale ori chiar de detaliu, Vartan Arachelian se interesează mai întîi de planul mare al acestui război : mai întîi scena politică europeană, apoi scena atentatului de la Saraievo, apoi situația românească. Acest drum dus întors al ochiului care contemplă și descrie evenimentele este caracteristic întregii expuneri. Mai întîi privirea din avion apoi întîmplările de pe un anume segment al frontului european. Din nou situația de ansamblu, din nou coborîrea în tranșeele luptătorilor ori incursiunea în spatele frontului. Cartea are pe această cale avantajul de a nu pierde firul principal al expunerii, de a nu fi furată excesiv de aspecte laterale, de amănunte. Participarea României la primul război mondial și contextul european al acestei participări sînt conturate cu o mînă sigură. Vartan Arachelian mai avea de învins prejudecăți, inerții, inhibiții privitoare la prezența unor mari personalități ale epocii în evenimentele despre care scrie. Istoria tipărită în primii douăzeci de ani după ultimul război a creat un adevărat vid de personalități în istoriografia românească. Statul român modern în această viziune părea a fi o manifestare mărginită la structură fără suprastructură și fără personalitățile care fatalmente o ilustrează. Valori umane complexe au fost date uitării ori caricaturizate sau înfierate pentru că nu corespundeau unei rețete anume asupra omului politic. Chiar și adversarii extremei drepte. (I. G. Duca, Virgil Madgearu, Armand Călinescu și alții) victime ale agresiunii de tip fascist au fost lăsate în afara interesului contemporan, datorită originii lor sociale.

Vartan Arachelian nu face abstracție de personalitățile politice ale momentului care nu ocupă însă la el obsesiv scena. Războiul este în viziunea autorului pilotat de memorialistica la care apelează mai ales un război al marilor mase românești angajate în luptă ca și al celor din spatele frontului. Greutatea decisivă a acestei încleștări limită, trăită de statul român au suportat-o mai ales aceștia. Tradiționala stimă față de Ion I.C. Brătianu se exprimă și în **Toamna pătimirii noastre** corectată însă de curgerea faptelor. Dezastrul militar, ne spune cartea, a venit în bună măsură și din îndeobărtarea de către șeful liberalilor de la conducerea armatei a generalului Averescu substituindu-i-se un om de casă al brătienilor, generalul Iliescu, tîrziu înlocuit și numai în fața unei evidente care purta numele catastrofei. Nici atunci însă interesele politice n-au cedat în totul. Fără a fi urmărită ca atare, deoarece autorul e interesat mai ales de front și mai puțin de spatele frontului, distanța de angajament și sacrificiu dintre țărănimea care umplea tranșeele și aristocrația cartierelor generale, a statelor majore, a formațiilor politice este însă bine pusă în evidență. Marele elogiu pe care îl aduce **Toamna pătimirii noastre** se adresează armatei de țărani, de învățători și mică burghezie orășenească care a dus în spate un război de o duritate incredibilă pe care evocarea lui Vartan Arachelian ne-o reamintește nemilos.

Formula cărții este românească. Este evitată pe cît cu putință relatarea seacă și atunci cînd se apelează la ea aceasta are un precis rol funcțional în cadrul ansamblului. Precăderea o au paginile care evocă oameni vii, decupați din memoriile de luptă, soldați, ofițeri, diplomați, femei din spatele frontului. Contribuția cea mai însemnată o au multele memorii postbelice cărora autorul le dă o viață nouă prin inserarea informației lor, prin montarea a lungi pasaje desprinse din ele în corpul cărții sale. Vasta operație de reconstituire și de montaj pe care o cuprinde **Toamna pătimirii noastre** merită admirația și recunoștința cititorului. Cartea nu este o paradă eroică pe gustul propagandei liberale. Nu este o beție de eroism bun pentru manualul școlar vetust. Nota principală din **Toamna pătimirii noastre** este suferința și sacrificiul celor de pe front, pe care le îndură pentru că au de apărat un teritoriu și de realizat un ideal visat : Unirea Transilvaniei cu țara veche. Fapte uitate de un eroism nedeclarativ, nume de soldați și ofițeri autentici se perindă pe sub ochii cititorului. Dezastrul de la Turtucaia nu înseamnă o relatare de front ci secvențe neorealiste de o cruzime a faptelor rară. Bătăliile din Oltenia, de pe Jii atît de rău înțelese și interpretate de Felix Aderca în romanul **1916** sînt privite cu un ochi proaspăt nealterat de veleități propagandistică. Apărarea tragicomică a Tîrgului Jiu de femei, bătrîni și elevi care resping prima tentativă de ocupare a orașului are prin realismul ei un aer incredibil. Istoria detașamentului Tăutu care străbate în forță teritoriul ocupat, episod militar pentru care alții ar fi consumat tone de cerneală și lungimi incalculabile de peliculă, este readus la suprafața memoriei noastre de **Toamna pătimirii noastre.** Trădarea ofițerului Sturza devine în acest întins tablou de suferințe și sacrificii un episod izolat și explicabil în contextul limitat al existenței personajului. Scenele din timpul ocupației Bucureștiului au și ele aceeași notă incisivă pe care o împrumută memorialisticii ajunsă la noi. Adresîndu-se tragediei oamenilor simoli Vartan Arachelian a reușit să depășească limitele opticii propagandistice asupra acestui război, de care a fost isbitit, și să se apropie de imaginea lui adevărată. Mai viu, mai cumplit decît în cartea lui Constantin Kiriței cu. războiul prim mondial al românilor capătă în **Toamna pătimirii noastre** sumbra măreție pe care literatul român încă n-a surprins-o într-o operă de invenție.

°) Toamna pătimirii noastre **a dispărut din librării ca apa căzută pe pămînt secetos. Cele 8 000 de exemplare ale tirajului s-au dovedit cu totul insuficiente față de marea cerere.**

Dreapta restituire a lui Hașdeu

Urmare din pag. I

știință nici pentru patrie" — în fața eternității opera sa era împlinită.

Veniră ani de lentă descindere în infern, a căror beznă a fost o clipă doar luminată de slaba lucire a speranței metafizice — posibilitatea comunicării cu lumea de dincolo. De fapt, ce știm despre asemenea lucruri ? Recitind astăzi *sic cogito*, după recentele experiențe în domeniul percepției extra-senzoriale, îndrăznim să ne întrebăm dacă Hașdeu n-a fost un precursor și în această direcție !

Asupra corespondenței amintite nu poate fi emisă o judecată definitivă atîta timp cît din dialog nu auzim decît glasul lui Hașdeu. Scrisorile lui Hugo Schuchardt, încă inedite, sînt păstrate la București. Totuși, ce pasionantă lectură, chiar dacă trebuie să citim printre rînduri, să ghicim ce se ascunde dincolo de tăceri. Majoritatea scrisorilor se referă la editarea *Cuventelor den bătrîni*, cărora Hugo Schuchardt ar fi trebuit să le scrie *Introducerea*. Dar, pe drum, între redactarea primei și celei de a doua părți, savantul din Graz își schimbă părerea și, după cum se pare, și tonul.

. . . . . .

Pentru a arăta cît de utilă ar fi științei și publicarea corespondenței lui Hugo Schuchardt, voi reproduce două scrisori. Detașez nr. V din corpusul lui D. Găzdaru și adaug răspunsul devenit accesibil datorită lui C. Poghirc.

Mult stimate prieten și coleg,

Tocmai am primit nr. 14 din Gegenwart. *Dar cum la noi atenția e pentru moment, absorbită de intrarea armatei ruse, de preparativele sale de război, și amenințarea unei invazii turcești pe care sîntem hotăriți a o respinge, amîn pentru luna următoare publicarea articolului meu despre* Fundația Diez *în* Românul. *Pînă atunci, îmi îngădui a vă ruga să binevoiți a-mi comunica unele detalii despre* Fundația Bopp *și despre alte fundații similare.*

Studiul meu despre Rău *va apare în iunie sau iulie. Îmi propun de asemenea să recenzez două lucrări ale lui Jung. Între timp, veți primi în cîteva zile* Zâna Filma. Goții și Gepizii în Dacia. *Studiu istorico-lingvistic — în care dezvolt și veți judeca dumneavoastră valoarea demonstrației — un nou argument, peremptoriu după părerea mea, împotriva teoriei lui Rösler.*

O idee nu-mi dă pace de multă vreme și m-am hotărît să v-o mărturisesc. Pînă acum nu m-am atins încă în mod public de ea și n-aș face-o înainte să o învîrt în cap de sute și mii de ori, lat-o, în două cuvinte :

N-ar fi oare posibil contrariul a ceea ce susține Rösler și anume, posibilitatea ca romanii Macedoniei și Istriei să fie o colonie emigrată în Dacia în Evul Mediu, în timp ce vechea emigrație din vremea lui Aurelian să fi fost albanezii ? Între noi și, a priori, ar fi absurd ? Aș fi fericit să am părerea dumneavoastră asupra celor de mai sus.

Stringîndu-vă mîna prietenește
al dumneavoastră devotat
B.P. Hașdeu
Graz, 16.5.77.

Mult stimate prieten și coleg,

Interesanta dumneavoastră comunicare despre Filma *n-am citit-o deocamdată decît superficial, cred totuși că aveți dreptate. Păcat însă că avem în felul acesta un „apax legomenon" (dovadă unică, n.n.). Căutați mai departe, astfel de urme și dacă vă e posibil discutați teoria rösleriană într-un articol care să poată fi tradus în germană sau franceză. Noi străinii avem mare nevoie de învățătură în problemele românești, dar chiar printre noi românîștii, ciți pricep românește !*

La întrebarea dumneavoastră cu privire la albanezi și macedovlahi nu mă încumet deocamdată să dau un răspuns. Vă promit totuși să acord acestui punct întreaga mea atenție și să vă spun părerea mea cu prima ocazie.

Pentru fundația Diez s-a format acum și un comitet italian (Ascoli, Graf, Rajna, d'Ovidio, Canello, Caix, Monaci Flechia) al cărui apel v-a căzut probabil sub ochi. Acum cîteva zile s-a tradus articolul meu și în Perseverenza *din Milano și sper să-i determine pe italieni să intervină cu energie în lărgirea programului berlinez. Poate se formează și în Anglia un comitet. Printre acuzațiile și amenințările la care e expusă acum România e desigur greu de crezut că lucrurile se vor urni acolo într-un fel care să aducă succes. Pe de altă parte, cred că n-ar fi nepotrivit ca tocmai acum, cînd România s-ar putea totuși teme puțin de îmbrățișarea prieteniei sale, să fie accentuată cît mai convingător apartenența românilor la romanitatea de sud și de răsărit, folosindu-se ocazia externă pe care o constituie* Fundația Diez.

Cu cele mai sincere salutări,
al dumneavoastră
H. Schuchardt

Las la o parte problema ramurii române a *Fundației Diez*. Informațiile asupra activității sale ne lipsesc. Hașdeu vorbește despre ele laconic : „Comitetul pentru Fundația Diez e constituit la noi de mult, dar nu va fi dat publicității înaintea terminării războiului, fiindcă orice contribuție ar fi pe moment imposibilă datorită lipsurilor generale și sacrificiilor de altă natură pe care ni le impune starea de fapt. Președintele Comitetului este Dl. Dimitrie Sturza, vechi ministru al Finanțelor, elevul lui Diez".

În schimb, voi analiza, în lumina cunoștințelor actuale, studiul despre „zâna Filma" — nu numai fiindcă a fost îngropat în uitare ci mai ales pentru că e punctul de plecare al unor probleme de istorie și lingvistică română dintre cele mai controversate, printre care existența cuvintelor vechi germanice la nord de Dunăre.

Demonstrația lui Hasdeu este făcută de o mînă sigură și se sprijină de asemenea pe o documentație fără repros. 1. — dovedește prezența, atestată de folclor, a zânei Filma, în Banat; 2. — aceasta e pe urmă identificată cu una din cele trei Norne scandinave; 3. — fonetica nu ridică dificultăți deoarece *fi* — este totdeauna primar în română, adică receptat fără schimbare; 4. — ancheta semantică care pune pe două coloane *us-filmei* (Ulfila) și *pavor* (Vulgate) și ajunge la definirea atributelor imperceptibilei zîne — tema și febra —, constituie o lecție metodologică demnă de a figura într-un breviar de cercetări.

Cercurile zborului lui Hasdeu nu sînt însă niciodată mărunte. Depășind prima etapă (supraviețuirea în Banat a zeiței germanice), trece la a doua (poporul care a transplantat-o aici) și, în sfîrșit, la a treia (importanța acestui *apax* pentru istoria română). Se decide pentru gepizi ca transmițători ai tradiției religioase și lingvistice.

Se ajunge astfel la un argument anti-rösleriân asupra continuității daco-romane la nord de Dunăre. În eșafodașul teoriei savantului filomaghiar, absența cuvintelor vechi germanice în română avea o anumită greutate. Raționamentul său decurgea astfel: dacă românii ar fi trăit fără întrerupere în Dacia, limba lor ar trebui să păstreze urme ale simbiozei cu germanii. De aici, turnirul politico-lingvistic s-a redus timp de decenii la afirmarea sau negarea existenței în limba română a vechilor germanisme. Astăzi privim problema cu o mult mai liniștită detașare. Prezența românilor și a succesorilor lor etnici la nord de Dunăre, nu numai în Transilvania, Banat, Oltenia dar și în Dobrogea (Scythia Minor) Moldova și dincolo de Nistru pînă în Crimeea, fiind dovedită de mărturii arheologice, puțin contează tăcerea și sărăcia surselor istorice scrise, precum și hazardul imprumuturilor lingvistice. Dar situația nu era aceasta în vremea lui Hașdeu și a succesorilor săi imediați. În acel moment era o extrem de serioasă problemă și de aici pasiunea încandescentă care însuflețea controversele și care astăzi ne face să zîmbim.

Ultimul dintre bibliografii chestiunii, dl. Mihai Izbășescu, filtrează cu un îngrijit spirit critic toate etimologiile propuse și acceptă, avînd rezervele de rigoare, o duzină de cuvinte a căror origine veche germanică ar fi „posibilă sau cel puțin probabilă".

Acum un secol, B.P. Hașdeu deschidea un nou cîmp de cercetare. Ca în tot ce a împlinit, brazda trasă de el a fost adîncă și de nesters.

N.R. Articol tradus din limba franceză după «Revue des études roumaines», Paris 1975. Titlul original: B.P. Hașdeu și zeii nordici. **E. Lozovan, istoric de origine română, colaborator al unor sinteze istorice occidentale de prestigiu, este preocupat mai ales de relațiile românilor cu lumea nordică.**

SPORT

Cota craioveană în fotbal și deruta rugbystică

● De succesele evidente ale sportului românesc s-au ocupat dînd titluri mari rubricile de specialitate. Noi ne vom opri asupra unor aspecte care nu-s echivalabile în cifre de cronometru ori de tabele de scor.

Primul eveniment este meciul de fotbal de la Craiova, dintre formația locală **Universitatea și F.C. Baia Mare,** meci unicat în istoria campionatului nostru postbelic. Chiar dacă el este comparabil cu mai vechile înfruntări dintre **Steagul Roșu Brașov** și **C.C.A.,** să nu uităm că **F.C. Baia Mare,** spre deosebire de fostul **Steagul Roșu,** este un outsider autentic încăpățînat în a demonstra cît de solide și în același timp vulnerabile sînt prejudecățile fotbalului nostru. Cu o formație provenită din B, Viorel Mateianu asaltează cu succes reduta primelor locuri, arătînd cît de vetustă e ideea echipelor de vedete și cît de insuficientă este concepția de joc a majorității echipelor noastre. În meciul de la Craiova, joc de angajament tehnic în viteză, cum rareori se vede pe stadioanele noastre, meritul dintîi revine echipei băimărene. Ea a propus și impus acest ritm de joc, ea n-a renunțat la el nici după ce a fost condusă, n-a încetat să joace deschis și demn nici atunci cînd scorul și arbitrajul ar fi putut s-o demobilizeze. Surprinzător, **Universitatea** Craiova a acceptat acest duel, a intrat în ritmul și viteza de joc a adversarului, **descoperind poate pentru prima dată realul ei potențial de joc.** Mai tehnică, cu personalități mai puternice și jucători mai experimentați, jucînd acasă, craiovenii s-au impus meritat la un scor, din păcate prea sever. **Dar ceea ce rămîne pozitiv și un caracter de eveniment este acea jumătate de oră în care craiovenii și băimărenii au arătat cît de bine și de modern se poate juca fotbal în România.** Deci, se poate ! Această jumătate de oră se cuvine să fie modelul de joc al naționalei noastre de fotbal. Jucînd astfel e greu de crezut că echipa de fotbal a României va mai trăi meciuri de calificare atît de nefericite, ca cele pe care le știm. Cota propusă de acest meci e adevărata cotă a fotbalului românesc, către care orice echipă românească trebuie să aspire.

● **Deruta rugbyului românesc** pare să se accentueze după înfrîngerea ultimă suferită în fața francezilor pe terenul acestora. Recent, meciul din Italia cu o echipă învinsă nu demult de români la cifre astronomice, s-a încheiat cu o victorie italiană. Ce se întîmplă deci cu echipa națională de rugby ? Cum este pregătit și alcătuit XV-le românese ? Care este climatul din campionatul de rugby ?

Situația rezultatelor obținute de echipa noastră națională de rugby nu este de loc lăudabilă. Ea are la activ, după victoria din Giulești asupra francezilor, 4 înfrîngeri consecutive, dintre care trei în meciuri oficiale. Nu este puțin cam mult, date fiind condițiile și valoarea rugbyștilor pe care echipa României îi are ? În plus, este învinsă și de Italia. Simptomatic poate fi și faptul că în campionatul european de juniori ne-am clasat pe locul 5, ieșind din cursa pentru locurile prime, cedînd și aici în fața Italiei. Nu e vorba de a trage semnale de alarmă ci de a constata o stare de fapt. Suficiente motive pentru ca Federația de specialitate să întreprindă ceva real pentru modificarea situației. În plus, ziarul de specialitate ne-a adus știrea că numărul actelor de violență s-a înmulțit pe terenurile noastre de rugby, iar recent — meteahnă veche — într-o întîlnire amicală de rugby cu o selecționată galeză de mină a doua, **Grivița Roșie,** echipă care în optica selecționerilor e capabilă să dea numeroși jucători naționalei, e „întărită" cu trei jucători străini : Paraschiv, Borș, Chiricenco, care au decis de altfel și scorta partidei. Procedeul este, nu încape discuție, vinovat față de rugbyul românesc. Asupra „mentalității" pentru că de o concepție de joc nu poate fi încă vorba aici —, după care e concepută și condusă națională noastră de rugby vom reveni altădată. Clar este că rugbyul românesc este în impas și o înfrîngere cu 12—13 la Tara Galilor este prea puțin pentru a ne mulțumi.

Discobol

Antologia «Luceafărul»

„...Poeziile lui Ion Drăgănoiu se realizează ca atare prin vibrația lor sensibilă, de o acuratețe a limbajului remarcabilă, prin cultivarea expresiei concentrate, dar care se lasă purtată de razele drepte ale unui vis cu ochii deschiși."

Dan Laurențiu

„Proiecția în absolut este devastatoare. Întoarcerea pare hărăzită doar „duhului" artistului, al cărui strai păstrează încă urma polenului stelar."

Nicolae Baltag

„Pentru că Ion Drăgănoiu este un om gingaș aidoma unui corn de melc, fiecare pune mîna pe inima lui neștiind poetul... O generație de oameni vii se naște. O generație care se legitimează nu prin traumă, ci o generație profund tînără, așezată și ironică față de întîmplare, legiferînd-o adică... Ion, băiatul răsfățat al țării este intelectual. El este mai mare peste o turmă de noțiuni. El este. El are. Starea de a fi e marca noii generații. Ion Drăgănoiu, prin ființă poetică și prin fel, îndreptățește raza."

Nichita Stănescu

„Poemele mecanice au un ton liber, detașat de lume, dar cuprins fiind în lume, și tonul și poetul, ele se desfășoară în spațiul unei lumi libere de prejudecăți, spațiu care se numește întotdeauna, și în toate cazurile, poezie."

Nicolae Prelipceanu

„Dincolo de o densă rețea speculativă se vede un talent care-și refuză orice gen de „naivități", de mărturisiri directe."

Daniel Dimitriu

ion drăgănoiu

Scene de vînătoare (I)

Mănușa groasă de piele învelind pumnul ușor ridicat.
Șoimul bine dresat înfipt în mănușa groasă de piele.
Capul ascuns în sacul de pînză umbroasă al șoimului.
Iepurele fugind.
De ce se varsă riurile în mare ?
Mănușa groasă de piele :
Pentru că marea...
De ce se varsă riurile în mare ?
Șoimul bine dresat :
Pentru că marea...
De ce se varsă riurile în mare ?
Capul ascuns :
Pentru că marea...
De ce se varsă riurile în mare ?
Iepurele fugind :
Pentru că în marea ei umilință, marea
știe să stea mai jos decît mănușa groasă de piele, șoimul bine dresat, capul ascuns. Pentru că marea stă și așteaptă.

Apoi, înțeleaptă mișcare a mîinii, dezvelind capul șoimului.

Peisaj de iarnă

Zăpezi domoale. Pădurea de antene
desfrunzită și-n luminișuri
aburi de benzină, albastrul lor în negrul de zăpadă.
Fără lumină aleargă desculță pe străzi
Floarea de carne,
Picioarele înghețate în carbon înghețat.
Aniversări, sărbători scoase la licitație, bilanțuri provizorii, ficatul hipertrofiat
al păsării-ngrășate să nu poată zbura. Undeva,
la poarta de vest a cetății, Fecioara așteaptă
sub șalul ei negru să i se întoarcă iubitul plecat.
El se aude venind, pămîntu-nghețat vibrează domol
sub pașii lui de ebonită. El și-a schimbat bateriile
de curînd, Fecioara se lasă metodic iubită
în ganguri medievale, sub lumini de neon. Gonind
neîncetat peste oraș, amintiri din ierni de demult
își lasă albul imaculat peste straniul pat.

Poveste

O poveste despre neliniștea apei mi se pare acum
că aud.
E ca într-un vis în care cuvintele se ascund după o
piclă de gînd
ce se mișcă greoi. Și totuși, deasupra o mare lumină
stă fremătînd.
Te caut mereu și mereu, amîndoi visez să fugim
pe o plajă întinsă, să ne ascundem în nisipul
vălurit al dunelor întinse în soare, să alergăm
prin lucirea de sare, lăsînd urmele tălpilor goale
în urmă.
O turmă de delfini să-și arate, negre, spinările lucioase
în larg. Să privim valurile care se sparg și să nu ne
gîndim
la nimic. Să ne gîndim la nimic...
Să te ating ușor și tu să te-nfiori și să îți cauți
locul cald la subțioara mea, să ascultăm Povestea
împreună :
„E neasemuită vraja zeului poet, care pe nimeni altul
nu l-a putut
ispiti, sclipitoarele fluvii vărsîndu-și apele întruna
în oceanul fără pereche, neputînd a-l umple vreodată..."
Să ascultăm toată Povestea împreună și apoi
să ne pregătim îndelung pentru noapte.
Minuțios. Învățîndu-ne din timp ultimele șoapte.
Să sune frumos. Să nu uităm însă lumina care vom
fi în curînd.
Nu întuneric, o mare lumină deasupra-ne stă fremătînd.

Creierul marin

Osul lăsat galben luminii de-o epidermă prelinsă-n
nisip. Valul cald
legănînd pescărușii și undeva, într-un plan depărtat,
spinări de
delfin. Lin, un aer de iod mută praful din scoici, timple
lucioase
ce-au găzduit marele creier marin. Prelingînd printre
degete
straniul calciu al mării, perla uitării-ți rămîne în palmă
sub soarele calm. Stea de mare uscată, iubirea iernii
trecute
își înfige infinit delicatele aschii sub învelișul de apă.
Pot să încapă privind sclipind inegal între primul
și ultimul val ?
Există un mal undeva, unde mușchii să nu mai tresalte
la gîndul Fecioarei, necunoscutei cu nume văratic
de tei ?
Marele creier marin vibrează ușor, surizînd împăcat.
Îndrăgostitul doar nu-și află-mpăcare. Locul lui
e la întretăierea dintre marele creier și osul subțire
ce-l protejează atent, linia nehotărîtă între uscat și mare
îi e pat. Imprudent, îndrăgostitul e asemeni animalului
tînăr pentru care totul în jur ia forme noi și neașteptate.
El se închină zeului taur, el strigă : Hapi e Ptah,
Hapi e Re,
Hapi e Hor, fiul zeiței Isis ! El le dorește pe toate.
Pentru el totul e nou și coaja lucrurilor cade în fața
privirilor
lui. El se imaginează centrul cercurilor concentrice ale
lumii
și el chiar este centrul lumii, făcută din nou, pentru el.
Marele creier îl găzduiește atent și-l atrage în larg.
Un catarg
cu pînza umflată în vînt, pe care e desenată
Floarea de carne,
e ultimul lucru pe care el îl mai poate vedea. Corpul lui
își găsește odihnă în adîncul de stînci. El e vînat.
Marele creier
marin vibrează ușor, surizînd împăcat.

Nici nu știi

Ne naștem din ce ? Întrebînd infinitul, aflăm că lumea
visează
un veșnic aleph. Dar nu ne ajunge și iar și mereu
întrebarea...
Nici nu știi cînd ți se încheagă destinul de zeu.
Alergînd mereu după ea, după Desăvîrșita lumină,
zilnic mergînd la cizmar să-ți înlocuiască tălpile roase,
zilnic mergînd pe poteci lunecoase, zilnic poi membre
crescîndu-ți
din voința trupului tău, zilnic fugind după Ea,
îndepărtata femeie
locuindu-ți adolescența cu miresme de tei...
Creionul se lasă deasupra hîrtiei din ce în ce mai greu.
Nici
nu știi cînd ți se încheagă destinul de zeu. Nici nu apuci
să zîmbești că mîna pe umăr vine cineva și ți-o lasă. Nici
nu apuci să trăiești că vine cineva și bolborosește
prin casă :
Dacă fața începe să semene cu a unui mort,
părul lipindu-se pe tîmple din pricina bolii, dacă
la frig urechile sunt pleoștite, ochii dați peste cap
și adînciți în orbite, roșii sau negri, bulbucați sau
de culoare
spălăcită, sticloși, nemișcați și țepeni, reci și apoși, sau
dacă pleoapele sunt căzute — toate acestea sunt semne
de moarte.
Dar tu zici că sunt semne tăcute că Desăvîrșita lumină
e-n tine
mereu. Nici nu știi cînd ți se încheagă destinul de zeu.

Țipătul

Distant. Atent. Surizînd înlăuntru.
Înspăimîntat mai cu seamă. Teama
de cel ascuns, purtată ca o povară,
întretăind deltoizii umflați
Iubirea trecută lăsînd umărul ros.
Și în locul ei, ce ?
În paragină totul, mîna cotrobăind întunecat
sub mucegaiul blajin, în adînc.
Țipătul copilului nenăscut
se aude mai tare decît al celui
născut.

24 decembrie 1978

Teodor Răducan : „Peisaj la Zimnicea"

O dimineață ploioasă

Dintr-un pridvor de lemn o femeie goală îmi face semn
de parc-aș pleca la război
și n-o să ne mai vedem vreodată.
O blană de vulpe cam roasă, a unei mătuși,
nu mă lasă să văd de ce m-am înflăcărat peste noapte.
Departe-n pădure un cuc ne numără stinsele șoapte,
numărătoarea iubirii cu șapte.
El nu face greșeli gramaticale niciodată.
E devreme de tot și-am plecat pe furiș. Dacă se află,
femeia cu blană de vulpe va fi lapidată.
Înnebunitor, în pădure, cucul cîntă de douăzecișișapte
de ori
și încă o dată.
Plouă și, singur pe drum, merg șchiopătînd
de parcă n-aș putea să alerg. Niciodată n-am știut
ce înseamnă să mergi numărîndu-ți pașii
pînă la Poartă.
Undeva în pădure, într-o casă de lemn, sub șalul ei
negru
și cu o vulpe (cam roasă) de gît atîrnată, o femeie
plînge încet, mîngîind o pisică tărcată.
Plouă și, înnebunitor, cucul cîntă de douăzecișișapte
de ori
și încă o dată.
Departe-n pădure un cuc ne numără stinsele șoapte,
numărătoarea iubirii cu șapte.

„Versuri de o mare transparență și puritate, dar, teribil de grave și de mature, răsunînd de adînci întrebări."

Geo Dumitrescu

„Confesia feminină devine meditație gravă, dizolvată în superbul spectacol al înscrierii sentimentelor pe orbita viziunilor cosmicizante".

Nicolae Ciobanu

„Preocupată deopotrivă de originalitatea expresiei poetice și de calitatea semnificațiilor incluse în ea, Doina Uricariu (...) scrie o poezie ritualică, vaporoasă, într-un echilibru savant de tandrețe și senzualitate."

Laurențiu Ulici

„Versurile ei sînt admirabile și înghețate..."

Nicolae Manolescu

„Pentru Doina Uricariu, poezia înseamnă deopotrivă pîndă și mîngîiere..."

Mircea Iorgulescu

„Discursul liric se desfășoară ca un murmur egal (...) căci se simte puternic, stăpîn și slujitor al lucrurilor."

Dan Laurențiu

„Hotărît, Doina Uricariu are capacitatea rară de a clătina lumea pentru a-i reda mobilitatea, o mobilitate echivalentă cu a spiritului."

Al. Protopopescu

doina uricariu

Un mic luminiș

Tîrziu printre frunze de toamnă, de sînge
haina mea se lovea de a ta
ca aripile unei păsări nătînge

Toate din mine se loveau de tine,
roiuri de pietre nebune
țîșneau din pielea, din mîna
ce mîngîia o minune.

Foșneau, foșneau tristele, stridentele frunze de toamnă
amare

și dulci în cuminte
și împăcată surpare

Creștea rugina în ele vestind
un mic luminiș de moarte frumoasă
cum sufletul ce taie în trup
pădurea înaltă și deasă.

Vitraliu

Vitraliu sarbăd, înflorat pe margini
poemul îndelung plivit, cu grijă,
în care nu-i nici urmă din obrazul
tatălui meu desfigurat de-o schijă

Nimic din ochii lui, lumina adăpîndu-și
dintr-un cais prea repede atins de boală
și dintr-un colț de vie, unde cerul
îngenunchează pe-o spinare goală.

Ce hohot cîntecul și ce crispat în maluri
se-așează el, cînd nu sînt ale sale
îl simt în gît, îl bîlbîi, se adună
ca petece de sticlă-n balamale.

Miracolul înfricoșat

Miracolul înfricoșat, pe care-l priveam
în timp ce mă fura pe față, fără vină
lăsa în lucruri să coboare umbra,
semănătoarea cea cu poala plină

de tine se înfricoșa la rîndu-i,
se-mpleticea, cădea-și cerea iertare,
tu învățai să mergi și pașii
lăsau în pulbere atît de mici tipare,

un loc în care sufletul să poată sta
și ochiul să orbească fără spaimă
că somnul e pîndit de undeva,
în timp ce visul bîjbîie în taină

în lucruri despicînd un cer subțire,
eliberînd vlăstari cum aburii pe gură,
miracolul înfricoșat și rece
pe care-l calci și care te îndură.

Ce mici călcîie și ce degete de muguri
și călcătura grea și totuși o plutire,
urmele tale sînt senine ruguri
în care arde moartea fără știre.

Alexandru copil

Tu ții din nou o pietricică în gură,
o molfăi bucuros cu dinți de lapte,
te chem să mi-o arăți
mi-e teamă,
o scuipi senin, imperiu-i la picioare
și iar începe viața

În gura ta jucîndu-se c-o piatră
a cîta oară bucuria țipă
precum un simbur ce rodește
fără să fie semănat o clipă.

Aproape o natură moartă

Aștepți o curată minune
o preafericită risipă,
pe scripeți subțiri se ridică
la cer o aripă

Și-o galbenă, zornăitoare albină
și mîna ta neatinsă
și pasărea ochită demult
și numai de glonte învinsă.

Pierdută în ape și mil,
din trestii-n nămoluri uscate,
cu ciucuri de sînge pe pene
și ciucuri de moarte.

Ce somn ai grăbit ?
cu mîna ta la țintă învățată,
cu ochiul care leagănă pîndind
o aripă-n zbor înălțată.

Pierdută în trestii și mil,
în cerul ivindu-se-n apă
ești pasărea, pe care mereu
un glonte pierdut o adapă.

O femeie, o cană de rouă

O femeie, o cană de rouă,
trufașă răcoare
în sufletul ei îndestulat ce nu mai rivnește
oare trăiește mîna ei care tăcut ne hrănește,
oare mai speră vinele albastre
de pe brațele ei împăcate,
mai fluieră buzele ei, mai visează
ochiul cuibărît în amiază precum în sicriu,
îngropat cu de la sine dorință de viu,
oare el nu mai cheamă nimic pe potecile lumii,
în pacea hotărînd asfințitul minunii,
liniște sîrbădă, liniște strecurată,
nevinovăție vinovată

E rece obrazul ei
sufletul ? sufletul ? moartea lui nouă
către cine poartă nevăzută o cană de rouă ?

Îngustul hotar imaginar

De la tine la îngustul hotar
faci numai un pas nevăzut,
o piruetă ciudată
ca și cum piciorul s-ar poticni
și trupul ar cădea în lumea cealaltă.

și numai astfel cerul gurii ar deveni
îmblînzitor de cuvinte / „bici", „bucățică de zahăr",
„repetă !"
iar ochiul mai mult decît aduceri aminte

„Tu ești și nu ești" se aude
o hulpavă visare mușcă din lucruri
conturele clare

Eu spun despre mine ceva
bolborosesc, ingin, țip cît mai tare,
mărturisirea e ca pămîntul greblat,
fără rod dintre două hotare.

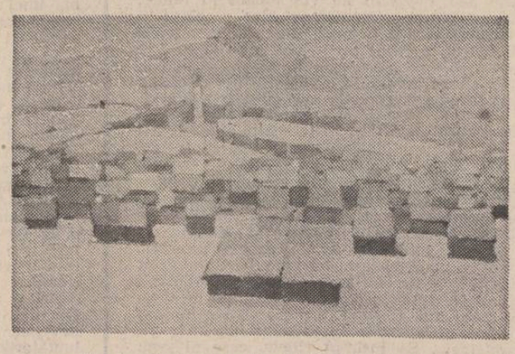

Teodor Răducan : „Iarnă în Transilvania"

Finețele sunau

Finețele sunau
doar ochiul le lovea
precum o cîrje sprijinindu-se de ele

Ce fosnet singurătatea-n suflet
pămîntul în parcele, miriști, arătură
eu stau în istovitul leagăn al privirii
ca într-un jilț străin
pe care-l afli cald
de trupul celui ce l-a locuit o clipă înainte

Și-ncet căldura lui mă cotropește
aproape cred că l-am iubit cîndva

În sănătatea iubitei

În sănătatea iubitei,
culegătoarea sfioasă, care te întîmpină
furioasă, cu fața tristă și trasă
s-au băut aceste pahare amare :

„Trecea un bărbat obosit pe cărare
făcîndu-și curaj
cu un cîntec de sărbătoare.

Trecea un iepure cu frica-n spinare
făcîndu-și curaj
c-are iute la fugă picioare

Trecea un zeu sărac în adorare
făcîndu-și curaj
că-i nevăzut și că moare".

Cina

Lîngă masa aceea
amintindu-ne bradul tăiat,
înălțimea lui sfîșietoare și blîndă
devenită o scîndură lungă,
așezarea noastră alături
pe cine mai bucură
și pe cine trădează ?

Jumătate din obrazul vecinului,
jumătate din al tău,
o mînă a lui
și alta a ta îmi sînt mai aproape,
veghea mea se împarte egală
ca pulberea în țevile puștii de vînătoare.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

18
(940)
Joi
1 Mai
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CHIPUL VIITORULUI

1 Mai 1980, fii binevenit pe pămint românesc ! Iți urează bun venit și apele, și munții, și cimpiile, și, in primul rind, oamenii, harnicii oameni ai României socialiste. I-ai găsit in ipostazele lor consacrate, in ipostazele muncii. Sint, in această primăvară, pe ogoare, cu treburi multe și felurite, pe umerii lor apăsind o mare responsabilitate : responsabilitatea pentru piinea țării, pentru că toate bucatele pămintului inseamnă, de fapt, piine. In bătălia pentru piine nu sint singuri, lingă ei, permanent, se află secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Vizitele de lucru ale Președintelui țării in unități agricole, intilnirile cu oamenii ogoarelor au deschis noi orizonturi de muncă și de gindire creatoare. Iată, Intiiul de mai al acestui an ne află muncind pentru piinea țării — muncind nu oricum, ci zi și noapte, cu toate forțele, avind incredere in lanurile mănoase ale verii și toamnei. Este acest Intii de mai 1980 și al muncii avintate din industrie. De fiecare dată această zi a muncii și a solidarității a aflat România pe o treaptă mai sus in devenirea ei socialistă și comunistă. De pe treapta acestui Intii de mai ea iși poate privi cu deplină incredere prezentul și viitorul, așa cum a fost configurat de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Sărbătoare a muncii și a omului, 1 Mai este in România un reper important de existență comunistă. In această zi, poporul român, creatorul unei civilizații noi, superioare, vine in fața Timpului patriei sale unit, solidar, increzător in istoria sa nouă.

1 Mai este o sărbătoare și un imbold. Respirăm aerul acestui intii de mai și ne bucură prospețimea lui de floare și de frunză inmugurită, de ape lucind la soare. Ne bucură mireasma pămintului proaspăt răscolit de tractoare, primind sămința bună, a viitorului rod. Căci 1 Mai este poarta spre primăvară a anotimpului. Mai spunem cu indreptățire despre primăvară că are chipul viitorului. Chipul viitorului nostru. Al viitorului de aur. Este metafora care ne luminează existența creatoare. Este metafora sub care inălțăm steagul tricolor și steagul roșu, al partidului.

Bine ai venit, 1 Mai 1980 !

Te primim cu muncă și cintec. Te primim in casele noastre, in conștiințele noastre. Toate porțile iți sint deschise.

Bine ai venit in România, patria Primăverii !

Luceafărul

1 mai

Desen de Sabin Ștefănuță

SĂRBĂTOARE

La sărbătoarea zilei de 1 Mai
Noi, cei care trăim in această epocă
de aur a patriei
Noi, care admirăm cu mulțumire
intinsele holde
Strălucind pe cimpiile pămintului
Pe cimpiile sufletului
Noi, care muncim in uzinele zilei
și construim peste tot
Blocuri albe, mari combinate,
universități

Noi, care ne creștem copiii
In pace, bunăstare și omenie

Noi, care sintem mindri că sintem
români
Noi, care avem un Președinte
a cărui gindire
Luminează prezentul și viitorul
patriei
Noi venim cu toate aceste realizări
Cu toate victoriile și visele noastre
La sărbătoarea zilei de 1 Mai.
Sufletul nostru roșu luminează
trandafirii din steaguri.

Mara Nicoară

TINĂR IN AGORA

Gînd de primăvară

fiecare om după o anumită bucată de vreme — și nu neapărat la bătrinețe — privește in urmă, spre locul nașterii sale, spre oamenii drumurilor sale, spre istoria devenirii sale in timp. Este o reacție firească, trăim doar in acest galopant secol 20, in care toate evenimentele par a se desprinde intr-o fracțiune de secundă de noi, lăsind locul altora la fel de importante și grăbite. De aceea nu ne mai miră precocitatea copiilor, minunații, teribilii, savanții noștri copii, care știu cum se zboară in cosmos, cunosc regimul de viață pe Galapagoș, știu cum ajunge griul piine gustoasă și, pină unde plutesc vapoarele noastre cu tricolorul in frunte. Cred că incepind din acest punct arcul memoriei ne trage indărăt, in propria noastră copilărie, nu pentru aduceri aminte, nu, ci pentru a putea judeca cinstit, omenește, de ce fiii și ficele noastre pot primi liniștiți și pe drept Viitorul.

Gindurile noastre se intorc intotdeauna acolo unde Mureșul curge cuminte la vale, nu departe de satul lui Vlaicu, nici de Cigmăul lui Ion Budai-Deleanu. Satul nostru este mic și bătrin, Folt, un nume care aparent nu spune nimic. Prima imagine care imi vine in minte, imagine rămasă de peste douăzeci și ceva de ani, este aceea a unei zile insorite, in care tata m-a luat pe

Letiția Vladislav

Continuare in pag. a 7-a

memento 2050

«Perit-au dacii?»

dacă este un nume care se cuvine pomenit in primul rind atunci cind vorbim de cei 2050 de ani de la intemeierea statului dac centralizat al lui Burebista acesta este al lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. Fără Hașdeu această aniversare ar fi fost poate imposibilă. Campania din secolul XVIII a Școlii Ardelene statuase fără drept de apel purismul romanității noastre, producind și o adevărată romanomanie, cu care vor avea de furcă atiția alții după aceea. Dar prima ripostă memorabilă dată exclusivismului latinist a fost aceea a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu la 1860. Teza Școlii Ardelene stipula romanitatea noastră exclusivă : războiul daco-roman, susținea istoria lui Petru Maior, a dus la lichidarea populației dace, locul gol lăsat de autohtoni fiind umplut de Traian cu cetățeni romani. Dacia romană devenea in viziunea lui Maior și a celorlalți partizani ai tezei sale un teritoriu deșert colonizat de romani. De aici și pină la a constringe limba română să se intoarcă la izvorul latin alterat de cuvinte de alte origini mai era doar un pas pe care ardelenii membrii majoritari in Societatea Academică română l-au și făcut. Rolul lui Hașdeu in modificarea acestor stări de lucruri a fost enorm.

Istoria literară a consacrat pe Titu Maiorescu ca denunțător al „minciunii științifice" a invățaților transilvăneni. Este incă unul din adevărurile moștenite fără a fi verificate. Cel care dă lovitura decisivă acestor specialiști unilaterali in istoria și lingvistica românească este B. P. Hașdeu la 1860 prin studiul **Perit-au dacii ?**. Titu Maiorescu va acționa pe un teren defrișat de Hașdeu. Cind va declara ritos ca false toate contribuțiile „anteluptătorilor" din Transilvania el va duce mai departe ofensiva lui Bogdan Petricieicu Hașdeu, care inlătura o rea teză inlocuind-o cu un adevăr. Traian nu exterminase pe daci. Dacia nu rămăsese goală de locuitori, colonii aduși de Traian nu erau din Roma ci din toate părțile imperiului. Purismul latinist era lovit in chiar rațiunea sa de a fi. Posteritatea a consacrat **In contra direcției de astăzi in cultura română** din 1868 și a uitat **Perit-au dacii ?** Intervenția decisivă a lui Hașdeu produsă cu opt ani mai devreme și cu consecințe incalculabile pentru cultura română.

Toți comentatorii au fost de acord in a constata agresivitatea neobișnuită a studiului **Perit-au dacii ?** la adresa doctorilor ardeleni, caracterul pamfletar, dus pină la insinuarea că tezele istorico-lingvistice ale acestora n-ar fi străine de interese neromânești. Cineva chiar notează : după aceea Hașdeu ar fi recunoscut meritele incontestabile ale lui Maior și companiei. Important este insă să relevăm altceva : reacția de impotrivire produsă de acest studiu, reacție care nu se traduce numai in citeva articole de presă ci chiar in măsuri mai mult sau mai puțin discrete indreptate impotriva autorului articolului. Cind epoca lui Hașdeu este numită etapa eroică a culturii românești nu se greșește. Hașdeu este sigur un astfel de erou. Făcind afirmațiile cuprinse in **Perit-au dacii ?** el acționa cu deliberare și duritatea accentelor lui era premeditată. S-a zis că după acest articol Hașdeu a recunoscut meritele corifeilor ardeleni, fel de a zice că atunci cind scria **Perit-au dacii ?** nu le cunoștea. Afirmația este inexactă. Hașdeu cunoștea insemnătatea istorică a contribuției acestora pentru că iată ce scrie in **Foița de istorie și literatură** cu un număr, nr. 1 doar, inainte de apariția faimosului **Perit-au dacii ?** : **„Dacă România s-a ridicat acum la un grad inalt de ființare națională, aceasta este rezultatul unei mișcări istorice, incepute de Petru Maior, de Samuil Vulcan, de George Șincai etc. Pină și**

M. Ungheanu

Continuare in pag. a 7-a

IN PAGINA A 3-A :

● **Fondul principal al culturii române** ● **Virgil Cândea : «Nu aridă, ci fertilă a fost literatura noastră veche. Orice creator de azi ar avea de ciștigat intorcindu-se spre aceste venerabile tradiții»**

Forumul tinereții

Sub bolta de lumină, de miresme și puritate a inceputului de mai tînăra generație a țării se întîlnește în forumul său național — venind din miezul fierbinte al faptei, al muncii pentru țară, al pasiunii și dăruirii eroice — pentru a da expresia cea mai curată și mai profundă a atașamentului ei față de marile cauze ale prezentului, față de viitorul cu care își identifică devenirea și idealurile. Mai mult decît în orice altă împrejurare, unitatea de gînd și de voință a întregului nostru tineret își relevă forța, capacitatea de a cuteza și a împlini, de a conferi timpului istoric pe care îl trăim dimensiunea propriilor aspirații. Firesc, faptul acesta se datorește rolului și locului pe care generația tînără le are în societatea noastră, identității cu care ea se afirmă în toate domeniile de activitate. Tineretul este o puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii noastre socialiste ; acest adevăr — enunțat de conducerea partidului, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, inscris în Programul partidului — a fost și este în măsură să mobilizeze întreaga energie creatoare, elanul revoluționar și spiritul de inițiativă ale tuturor celor de o vîrstă cu primăvara sevelor rodnice care fac patria să fie o grădină strălucitoare, un spațiu al împlinirilor durabile.

Tînăra generație a României socialiste se bucură de minunate condiții de formare și educare în spiritul înaltelor valori de care este animată întreaga viață a societății noastre. În egală măsură, ea se bucură de o imensă investiție de încredere din partea partidului și statului, a națiunii noastre socialiste. Pretutindeni pe pămîntul țării — de regulă acolo unde este mai greu, acolo unde se cere spirit de inițiativă, dăruire necondiționată, prospețime și cutezanță — tinerii dau replica faptei avîntate, răspunsul lor de conștiință acestei încrederi care se transformă în repere interioare trainice, în sentimentul răspunderii față de destinele lumii de mîine.

A fi implicat în tot ceea ce se decide în interesul general, în tot ceea ce se înfăptuiește zi de zi, a avea înalta responsabilitate de a turna în tiparul faptei temeliile propriului viitor — iată șansele de excepție ale tinereții noastre. Niciodată în istorie generația tînără nu a fost investită cu o misiune mai complexă, mai nobilă, niciodată energiile sale nu au fost dirijate în perspectiva unor idealuri mai pline de semnificații umaniste, de atașamentul total față de cauza progresului. Crescut și educat în spiritul acestor aspirații, tineretul patriei a făcut și face necontenit dovada că este pe deplin capabil să-și asume viitorul, să contribuie substanțial la făurirea unei lumi mai drepte și mai bune. Desigur, profilul său moral, unitatea sa de nezdruncinat, competența cu care se implică în tot ceea ce gîndește, decide și transpune în realitate prin

Corneliu Ostahie

Continuare în pag. a 7-a

Acoperirea în frumusețe

...nu știu alții cum sînt, dar eu cînd îmi aduc aminte de Oltul cel zbuciumat și dulce, zău că-mi vine să cred că lumea, cel puțin lumea mea interioară, dacă nu și plantele, și soarele, se-nvîrt în jurul Slatinei, locul pe care-l port în inimă, bulgărele de diamant ce-și face văzută strălucirea prin lume, puțină sau multă, asta numai timpul o va certifica, care sînt...

L-am parafrazat, acum, la început, pe purtătorul prin lume al Ozanei cea limpede, din dorința de a-mi răscoli memoria, de a scormoni prin geografia intimă a copilăriei. Da, cînd spuneai, pe timpuri, Slatina, numeai un tîrg obișnuit de provincie, dintre acelea în care nu se întîmpla mai nimic, un oraș ce-ți oferea, ca industrie, cîteva ateliere meșteșugărești.

Din cînd în cînd, inundațiile, adeseori catastrofale, ale Oltului o readuceau în atenția lumii. Apoi, totul trecea, totul revenea la normal și Slatina redevenea tîrgul cu străzi înguste și întortocheate așezat pe Olt...

Geografia sa industrială nu putea număra multe capitole. Istoria, însă, da. Aici, pe valea Dîrjovului și a Oltului s-au ivit vederii noastre urme ale celor mai vechi așezări omenești de pe planeta Pămînt. De aici, Tudor Vladimirescu a plecat, în fruntea pandurilor săi, spre București. Aici, după adunarea de la Izlaz, slătinenii au jurat că vor „lupta pentru cauza binelui poporului, pentru susținerea intereselor revolu-

Dan Rotaru

Continuare în pag. a 7-a

Patosul constructiv al zilelor noastre

Întîlnesc zilnic oameni cu suflete limpezi de pe meleagurile mele, din orașele și satele Banatului, unde fiecare răsărit de soare e mai frumos, mai impunător decît cel de ieri. Încerc atunci sentimentul datoriei de a surprinde în scrisul meu măcar o fărîmă din această limpezime și frumusețe înălțătoare. Noi, scriitorii, sîntem datori să mîngîiem cu mîinile noastre și să curățim de orice spini lujerii frumosului — și nu avem dreptul să zăbovim în așternutul trandafiriu pregătit de alte mîini, nici chiar de mîinile noastre. Țelul tuturor mînuitorilor condeiului în România socialistă a fost, este și va rămîne unul și același : Cîntarea omului, a muncii, a pămîntului natal. Făcînd abstracții de un firesc și cunoscut specific etno-geografic, deosebirea e doar cea de expresie, de limbă folosită. În acest context, viața spirituală a germanilor din vestul patriei noastre, cunoscuți ca șvabi bănățeni, nu a fost niciodată așa de bogată și diversificată ca în ultimii cincisprezece ani.

E un lucru firesc, bogăția vieții materiale a unui popor găsindu-și reflectarea în bogăția spirituală a acestuia. Fără îndoială, toți creatorii țării sînt conștienți de misiunea lor educativă, de răspunderea pe care o au în a contribui, prin operele lor, la educația umanistă, la formarea conștiinței noi, revoluționare a oamenilor muncii. Aceasta înseamnă a crea opere de înaltă valoare artistică, inspirate din patosul constructiv al zilelor noastre, din marile victorii ale poporului, din lupta grea și plină de jertfe a comuniștilor pentru înnoirea destinului României, opere, care să propage patriotismul socialist, ce ne animă pe toți cei de aici,

Nikolaus Berwanger

Continuare în pag. a 7-a

Revelațiile unei ediții

Închizînd volumul IV din „Opere alese" de G. Coșbuc (Editura „Minerva", 1979) volum consacrat în întregime scrierilor despre cultura populară românească, cucerit și, în același timp, uluit de farmecul acestor texte, ai vrea să afli ca o dorință de confirmare a propriilor impresii, care este locul „poetului" în folcloristica românească. Deschizi un studiu de acest fel și iată ce citești : „Cu toate acestea, teoreticianul rămîne mult în urma creatorului de inspirație folclorică. O anumită sfătoșenie de dascăl de țară și-a pus prea vizibil pecetea pe elaborările lui teoretice, de aceea, demonstrațiile se vădesc a fi nu rareori simpliste..." Judecata formulată aici de Ovidiu Bârlea nu este nici părtinitoare și nici excesiv de severă. Este o judecată firească, formulată din punctul de vedere al științei folcloristicii, știință care-și are metodele și principiile ei axiologice bine stabilite. Desigur, s-ar putea replica aici, că în istoria unei științe, adeseori, ceea ce apărea ca eroare s-a dovedit a fi (cu trecerea timpului) un nou și fertil punct de plecare, iar ceea ce figura ca adevăr cert a fost considerat ulterior ca dogmă și prejudecată. Totuși, oricît de maleabile și relative ar fi aceste considerații epistemologice, situîndu-ne în miezul științei folcloristice, nu putem să nu observăm exagerările simplificatoare (în linia școlii mitologice a lui Max Muler) care apar în toate interpretările teoretice semnate de G. Coșbuc. E vorba aici

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

Cenaclul revistei «Luceafărul»

● **Luni, 5 mai, orele 17,00 la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15, va avea loc ședința cenaclului in care vor citi** Laurian Cimpeanu **(poezie) și** Dorin Măran **(proză).**

Invitat de onoare : prozatorul Sorin Titel.

Centenar Arghezi

ARGHEZI — IDEI LITERARE

Orice artist are o estetică a sa și orice poet o „poetică" a sa. La unii, spirite speculative și conștiințe lucide privind actul creator, ea se traduce în reflecții și comentarii critice, uneori chiar în teorii literare, în doctrine care în raport cu opera se explică reciproc. Paul Valéry, de pildă, își studia spiritul creator, în poemele lui fiind difuză conștiința critică, denotînd profunde reflecții asupra artei sale. Lucrurile nu-l interesau, după cum declara, decît sub raportul intelectului și poezia sa se resimte puternic de această viziune spirituală.

Din aceeași familie de artiști cerebrali, Edgar Poe a lăsat o „artă poetică" unică prin „delirul lucidității" și analiza travaliului mental care produce opera, rezultat — după el — nu al inspirației, ci al unui efort conștient de creație. Execuția operei este pentru marele poet o temă de meditație estetică, „o filozofie a compoziției". *Corbul*, celebrul său poem, ar fi fost compus geometric, tehnicește, printr-un act de dedublare a creatorului și a creației, în conformitate cu poetica sa.

Melania Livadă

Continuare în pag. a 6-a

● In acest număr : ● Poeme de ● Virgil Carianopol ● Dragoș Vicol ● Al. Raicu ● Constantin Atomii ● Valeria Deleanu ● Dan Mucenic ● Ștefan Dincă ● Horwath Dezideriu ● „Oraș pentru viitor", — reportaj de Constantin Stan și Petre Domșa ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Grete Tartler și ● Dumitru M. Ion ● «Centenar Arghezi» : „Arghezi — destinul postbelic" (II) de Marian Popa ● „Pasăre cu cintecul aprins in gură" de Gheorghe Pituț ● Cronica literară de Nicolae Ciobanu ● Viața cărților ● Compendiu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Poeme ale luptei și speranței ● Spectacolul lumii văzut de Ioan Grigorescu.

cronica literară

GABRIELA ADAMEŞTEANU
«Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă»

Împrejurarea că cea de a doua carte a Gabrielei Adameşteanu — **Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă**, Editura „Cartea Românească", 1979 — conţine un grup de trei nuvele şi nu (cum ne-am fi aşteptat) un nou roman, pare să aibă la origine cauze mai adînci decît s-ar putea crede în primul moment. Formulăm o asemenea supoziţie bizuindu-ne nu numai pe valoarea artistică deosebită a volumului (ceea ce exclude din capul locului ideea că ne-am afla în prezenţa unor exerciţii creatoare cu finalitate deconectantă) ci, totodată, ne gîndim la foarte semnificativa confruntare cu ea însăşi căreia prozatoarea îi dă curs pe cuprinsul noului său volum. Numai aparent paradoxal, punctul de vedere al Gabrielei Adameşteanu vizează, acum, ideea că structurile epice nuvelistice sînt mai apte a da seama în legătură cu condiţia tipului de proză practicat în prima ei carte (romanul **Lungul drum al zilei către noapte**). Reamintindu-ne că, la urma-urmei, chiar şi în romanul **Lungul drum al zilei către noapte** marile puncte de rezistenţă îl formau un întreg lanţ de excelente momente amplu nuvelistice, să reţinem deci, în volumul **Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă**, existenţa mai mult decît subiacentă a acestui proces de autoreconsiderare cu totul caracteristic mentalităţii lucid analitice, prin excelenţă scrutătoare, a prozatoarei. Ajungem, astfel, la constatarea că, precum la puţini alţii, adevărata piatră de încercare pentru Gabriela Adameşteanu o formează nuvela şi nu romanul. Sigur, într-un atare pariu cu sine, intră şi programul unor posibile performanţe de ordin compoziţional, în general stilistic. Şi, în această direcţie, nu mai încape discuţie, prozatoarea înregistrează progrese surprinzătoare. Densitatea cam monotonă şi, adesea, mai greu de răzbit a scrieturii din **Lungul drum al zilei către noapte**, ca să nu mai vorbim de voita ambiguitate ce planează, tot aici, asupra momentelor de trecere de la un fir narativ la altul, inclusiv delimitarea a ceea ce numim timpul povestirii, prin urmare, totalitatea acestor vicisitudini ce tin de vădita aplecare spre experiment acum sînt date uitării cu desăvîrşire.

Poate să pară banal ce spunem, dar vădita reacţie a prozatoarei la tot ce reprezintă imixtiunea „literaturii" în structurile epic-analitice ale celor trei nuvele se materializează aproape exclusiv în preocuparea pentru identitatea spirituală a personajului, dedusă din foarte atenta studiere a ceea ce s-ar putea numi fenomenul de refracţie psihologică a biografiei sale cotidian fenomenale. De aici, neîndoielnic, extrema acuitate a naraţiunii, instinctul sigur al prozatoarei de a rezista la tentaţiile subtilităţii artificioase, care, vai, se ştie, invadează, cu nemilos orgoliu, paginile „prozei feminine" contemporane. În acelaşi timp, nu gesticulaţia factice şi nici scufundările în stările de disperare abisală sînt acelea care ar putea solicita atenţia scriitoarei. Dimpotrivă, dacă putem zice astfel, metafizica sui-generis a gestului reflex, înscris în dinamica derizorie a existenţei stereotipe se constituie în cel mai propice cîmp de investigaţie. De o şocantă concretete „obiectuală", notaţiile se înscriu, de la sine parcă, în albia fluxului analitico-narativ, constituindu-se într-o revelatoare (prin coerenţa şi percutanta lor morală) fişă de observaţie caracterologică : „Dar acum, abia ieşit din baie, în timp ce, ghemuit lîngă dulap, răscolea nerăbdător, cu mîna stîngă, sertarul unde de obicei îşi arunca blugii vechi, de purtat prin casă, iar cu dreapta continua să se şteargă, moale, cu prosopul pe spate, deveni dintr-odată conştient că senzaţia de împăcare şi pace, cucerită sub apa rece a duşului, începea să se risipească în liniştea camerei. Cu aceeaşi stringere de inimă cu care un bolnav vechi recunoaşte simptomul (durerile, greaţa, ameţelile) de care se teme cel mai mult (pentru că în el i s-a travestit maladia) înainte ca acesta să se manifeste într-adevăr, îşi dădu seama că nepăsarea firească, în care trupul lui îl instalase, se scurgea, încetîncet, ca sîngele dintr-o rană, în tăcerea garsonierei. Nimic mai simplu decît să-ţi opreşti într-un fel greaţa, sau sîngele dintr-o zgîrietură, şi faptul că nu reuşeşti te umple de panică, ceva nefiresc s-a însinuat în trupul său, ceva anormal, aşa cum anormal este să te simţi fără rost, chiar neliniştit, în propria ta garsonieră închiriată (un adevărat chilipir, şase sute pe lună), cînd peste tot e ordine şi curat şi pe un colţ al bibliotecii se află chiar un vas alb de semicristal, cu flori încă proaspete".

La rigoare, citatul de mai înainte — şi sperăm a nu exagera prea mult — poate fi luat în considerare ca un „rezumat" al amplei nuvele ce împrumută titlul ei întregului volum. În această excepţională nuvelă, nici mai mult nici mai puţin, Gabriela Adameşteanu reia una din obsedantele teme ale prozei noastre interbelice, demonstrîndu-i perenitatea inalterabilă. Este tema „învinsului" prin inadaptabilitate la uzanţele „contractului social" cu deschidere dublă : faţă de sine şi faţă de mediul ambiant. În ce-l priveşte pe Cristian Pătrascu, eroul nuvelei **Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă**, el se află în momentul de răscruce al devenirii de sine, în sensul că, acum, aflat la marginea prăpastiei, se decide dacă va face sau nu figură de învins iremediabil, asemenea mai virstnicului său coleg de serviciu Cosmovici. („Avea exact virsta mea de azi, îşi zice el, ridicîndu-se brusc din fotoliu şi stingîndu-şi la jumătate ţigara. Avea exact virsta mea, citiva ani în plus, tot acolo. O, îşi zice, învîrtindu-se prin cameră fără rost, nestiind de ce să se apuce, temîndu-se să deschidă uşa balconului ca să nu răcească, dar, mai ales, vrînd cu tot dinadinsul să-şi gonească amintirea lui Cosmovici din minte.") sau dacă va izbuti să-şi recapete libertatea de sine desprinzîndu-se cu toată fiinţa sa de complexul celuilalt „model" ; anume, de acel oferit de mereu „învingătorul" Anton Romaşcanu. Prozatoarea are îndrăzneala de a sfida efectiv prejudecata soluţiei optimiste şi în final eroul apare eliberat de spectrul eşecului. Apelînd la ultimele resurse ale mult timp crispatei lui inadaptabilităţi adolescentine, care în ultimul ceas se converteşte în libertate interioară conştientizată, Cristian se reînscrie temeinic pe traiectoria adevăratului său destin :

„E tîrziu, e aproape mijlocul zilei cînd sună lung telefonul. El se opreşte din scris, tresare, trasar toţi muşchii lui, sunetul sfredelitor îi accelerează bătăile inimii, şi o neliniste usoară, nelinistea de-aseară, i se strecoară în suflet. Şi mai explicit :

„Dar el nu se clinteşte. Nu ştie cine-l caută, dar el nu răspunde şi asta îl umple de o bucurie neaşteptată. Nu ştie cine din afara camerei lui îl sună, îl somează cu sunetele stăruitoare şi tăioase ale telefonului care nu se mai opreşte. Dar el nu se clinteşte de loc, îl aşteaptă, îndîrjit, să mai sune, strînge din dinţi şi, oricine ar fi, tot nu-i pasă. Şi telefonul, în fine, încetează să sune". Lectura extrem de pasionantă a nuvelei dovedeşte că o atare încheiere este în firea lucrurilor, dată fiind complexa logică a interdeterminărilor ce circulă în subtextul biografiei intime şi sociale a personajului. De altminteri, Cristian Pătrascu apare şi în nuvela **O plimbare scurtă după orele de serviciu**, ca punct de referinţă pentru personajul central de aici. Onitoiu. Acesta, însă, în postura sa de învins prin rotarea agresivă şi delatoare, pronosticheză exact invers, adică îi prevede lui Cristian o evoluţie de învingător fără scrupule, gen „sobolan **alfa**", intruchipat de atrocele Chirani. **Despre Neliniştea**, fără a-i trece cu vederea însuşirile ce ţin tot de acuitatea observaţiei comportamentiste, să arătăm că ne aflăm, mai degrabă, în prezenţa unei ciorne în ultima clipă regăsită de autoare şi în grabă încredinţată tiparului.

În planul cunoaşterii artistice, volumul **Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă** propune o „morală" implicită de incontestabilă actualitate : pentru eroul prozei contemporane „drama absolutului" pare că se dizolvă de la sine în avatarul derizoriu al biografiei de fiecare zi.

Nicolae Ciobanu

---

viaţa cărţilor

poezia

Un poet livresc

● Din clasa elegiacă a lui A. E. Baconsky, însă cu o notă calofilă şi histrionică mai accentuată, e şi Ion Drăgănoiu, autor de „Sonete", şi, în general, de lirică cultă şi manieristă, inventatorul „Grădinii de iarnă"*). Dar ce este „grădina de iarnă"? În mintea fantastă a poetului este utopia suavă a morţii lente, un absolut schiţat cu închipuirea şi de aceea, cu neputinţă de explicat. Prin aceasta, Ion Drăgănoiu plotinizează asupra imaginarei glacialităţi somnolente : „Ea nu este grădina potecilor care se bifurcă. / ea nu este un spaţiu ovoidal / care urcă dintr-un vis argintiu cu fluturi de-argint. / ea nu este un loc în care florile mint. / ea nu este un fel de poveste / a unui singur anotimp. / Ea nu se petrece în timp. / Ea nici nu este". În „Grădina de iarnă", ca atare, iubirea e un somn care aduce letalitatea şi, explicînd liric, Ion Drăgănoiu se închipuie, precum Hamlet, şovăielnic şi anxios : „Să dorm ? Mi-e mai uşor. Visînd să zbor / sunt zborul însuşi, fără de aripă, / să mă înalt cît vreau şi să cobor / îmi e uşor în fiecare clipă şi totuşi / zborul, aripa mă cheamă / şi nu ideea lunecoasă, rece".

Spiritul este neîndoios liric cu o sugestie livrească şi de aceea efectul estetic vine pe un canal cultural. Apoi, imaginaţia în sine este de formulă esteticeste artificială, înţelegînd prin aceasta că poetul croieşte troiu şi izolează o substanţă relativă în baza ideii teoretice iniţiale. Tot ce dă efect liric, este aci gîndit şi schiţat, încercat la un foc filozofic anterior. Materia friabilă şi suavă, „gipsul" opresiv, flora teribilă (floarea de carne, de gips şi de gheaţă), lichidele prefăcute „într-un nor de pucioasă", marea imaginară „de faianţă" sînt, în fine, elementele substantiale de unde liricul extrage sentimente. Şi totul — artificial, tăiat minuţios în vederea unui rezultat : cît calcul, atîta poezie.

Însă acestea sînt constatări critice şi conţin o descripţie, iar nu o judecată de valoare ; poetul este remarcabil şi inteligent, fantast la un nivel filozofic, manierist cultic, inanalizabil în fragment. „Alunecau discuri de aur deasupra cîmpiei / Marea de aer înghetase în valuri de-argint". Modernă e aci mişcarea în sine, cu un izbitor sunet ocult. Însă, originea lirică e în simbolism (Maeterlinck nu închipuia altfel), şi, mai departe, în manieriştii. Extrase din mediul lor, imaginile cad fără viaţă ; în aerul unde le-a aşezat autorul, ele se vivifică. Prin urmare, poetul este manierist la un mod cumulativ, scoţînd sensuri din întreg şi este calofil nu atît prin preţiozitatea lexicului exterior, cît din sforţarea meticuloasă de a construi sensuri globale. Manieristă este, de asemenea, ideea de a scoate efect liric din grozave hieroglife convenţionale : „Dispăruse Grădina, lăsînd ochiul ars ca de gheaţă /.../ numărul Fiarei era Unu / iar Unul eu însumi eram /.../ mă visam disc de aur alunecînd deasupra cîmpiei / lumină deasupra luminii ce poate să vadă / violetul Florii de carne de sub zăoadă".

Izolate în retortă, „Grădina", „Fiara", „Unul", „Floarea de carne" nu însemnează formal mai nimic, căci poetul le dă sens în relativ. Însă, sub raport substantial, valoarea creşte prin adăugarea acestui sens nou şi, la ochirea sumară, ocult. „Grădina" e un soi de ficţiune, o „monadică lume de gînd", „Unul" însemnează reducţia la originar, „Floarea de carne" este, înţeleg, erotică. Acestea sînt simboluri cu un conţinut invariabil şi, filozoficeşte, unitare. Însă din simbolul unic nu iese poezia, căci flacăra lui absolută nu are efect liric în timp, întrucît poezia iese din explicaţie ocultă, iar nu din semn izolat. Atît creezi, cît construieşti, întrucît creaţia fiind artificiu se înţelege că, artisticeşte, este şi edificare. Toate acestea se deduc uşor din lirica lui Ion Drăgănoiu, care este un poet livresc remarcabil, inventator fantast de simboluri, rareori ironic în notaţia directă, căci perspectiva lui e mereu absolută. „Ca un infuzor, continuam brownian să ascut / sub bancă lemnele mele colorate, lumea mea iluzorie / Mîna învăţătorului avea degetele îngălbenite de nicotină / Cum puteam să-l ascult, văzîndu-l înrobit de albastru şi galben ? / Doar gesturile lui mi-au rămas în memorie. / Cuvintele sînt o lume ce se destramă, / acum, cînd mă plimb liniştit prin Grădina de iarnă".

Puţine, sub raportul cantităţii şi al proporţiei estetice, astfel de reportaje sentimentale (cite unul în gustul Mihai Ursachi, însă mai discursiv) nu tulburâ senzaţia elegiacă globală. Poetul e un actor sublim, îngrozit de masca ucigătoare aşezată pe chip.

Artur Silvestri

*) **Ion Drăgănoiu — „Grădina de iarnă", Editura „Dacia", 1980.**

● Poezia este pentru Alexandru Miran un „violon d'Ingres" al Culturii. Rafinamentul intelectual al autorului face nu din poezie o serie de aluzii culturale (filosofice, istorice, literare, mitologice) ci, într-un joc al inversărilor, din Cultură o nesfîrşită aluzie poetică. Descătuşată, experienţa Culturii se joacă din cînd în cînd în misterioasa „recreaţie" a poeziei. Rezultă o lungă cronică a pasiunii lirice pe care Cultura, personaj cu raţionament homeric şi aparenţă suavă, o alcătuieşte, topind spaţii, epoci, mentalităţi. Structural, Alexandru Miran este un „vechi modern". Are în egală măsură plăcerea modernilor pentru parfumul miturilor, textelor, inscripţiilor vechi, pentru sublimarea arhaicului şi a primitivului, dar şi o modernitate provenită din cultivarea „antichităţilor", în spiritul lor mereu vechi şi mereu nou, de la faptul mitologic, real sau inventat, la cuvîntul cu aer de vechime. Poezia stă întotdeauna în umbra Culturii. Nu e o judecată de valoare, ci evidenţa tematică a literaturii lui Alexandru Miran. Volumul apărut recent, **Cronică, II***), este, între cărţile autorului, cea mai bună mărturie în acest sens. Se continuă aici ideea de aranjare tematică a poemelor după sfera culturală care le conţine, din prima **Cronică** (1977). Varietatea numelor invocate, domeniile diferite, uneori complet străine literaturii, raritatea culturală, aluzia preţioasă, orientalismul paletei de sugestii care invadează textul poetic, constituie un spectacol în sine, la limita dintre concepţia serioasă şi gratuitate. Măştile care se joacă de-a poezia sînt : Pascal **(Pascal : Pensées)**, Newton, Malebranche, Paracelsus, Da Vinci, Van Helmont, Huygens (şi alţii), Heraclit din Efes (caracterul, scrie poetul cu această ocazie, „e daimonul omului"), Bazarul din Taxila, cărţi şi manuscrise de pe care un Ilie Corfus culege „însemnări de demult", mitologia şi îndeobşte arsenalul civilizaţiei materiale a „bătrînului" Aigyptos, fermecătorul Ulier care „Necontenit coboară în oglinda Cărţii", în sfîrşit, cîteva proverbe, cugetări proverbiale şi gnome latineşti (în care însă poezia nu se regăseşte). Poemele incluse în aceste cicluri sînt variaţii libere în baza unor idei de circulaţie largă sau, dimpotrivă, condensări ezoterice. Poetul e deopotrivă elegiac şi bucolic, încruntat şi nepăsător, copil şi savant, vederînd materia „groasă", răstignită în imaginaţie din „vremea sulfuroasă", dar şi ideea înaltă, fineţea imaterială. În spirit heraclitean. „Hades e unul şi-acelaşi cu Dionysos". Termenul cult fuzionează cu cuvîntul frust. Sînele se luptă surd cu nesinele şi din această alchimie a spiritului izvorăşte o poezie a cărei muzicalitate se regăseşte nu în formele superficiale ale cuvintelor ci în carnea lor solară. Iniţiată în practici care răscolesc ca o magie subteranâ filoanele Culturii, etern zodiac al acesteia, poezia este „sălbăticiunea îmblînzită", **spunerea** rostuirilor ce nu pot fi rostite : „Mi-e grijă pentru blîndul frate Kwanga. / N-a mai dormit, nici cît un iepure / din vremea lunii pline. / Prin sat se năluceşte / îmbrăcat în pînză de paianjen, / priveşte parcă îndărătul ochilor de abanos ; / deşi aleargă în sudoare, stă pe loc, / doar braţele îi zugrăvesc în aer flori / înfricoşate de agave. / El e chemat să-nfrunte numai formele / cuvintelor, nu miezul cărnii lor solare. // Şi cum să-i spui nesinelui cu gheare şi canini, / acelui altceva cu slava de blană tărcată / şi cu saltul lacom de sînge / ca o poruncă străbună, / care, de toţi bănuit şi de toate, / pîndeşte-n hăţişul savanei ? // Mi-e teamă pentru bunul, uriaşul Kwanga / să nu ia numele panterei în deşert". Hieraticul Kwanga, nedeprins cu solaritatea cuvintelor, cu substanţa lor cultă — vesnică aluzie poetică —, se poate pierde în hăţişul formelor. Un **alteeva**, o **risipire** (nesinele) ameninţă „bunul sălbatic". Cuvintele cu conţinut concret sau abstract, derivate insolite sau raritâţi lexicale (poetul scrie **lunată, incovorez, bivolă, tufani, evisceraţe, somnoreşte** etc.), sînt parcă iradiate de o fermecătoare căldură sufletească. Intensitatea cu care poetul trăieşte Cultura îşi lasă amprenta pînă la saturaţie — sublimă zodie a nou-vechiului „jouisseur" plin de candoare şi raţiune, care e autorul — în această nouă carte a lui Alexandru Miran.

Costin Tuchilă

*) **Alexandru Miran : „Cronică", II, Editura „Cartea Românească", 1979.**

Cultura ca poezie

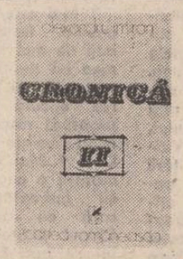

● „Bilci forfotit — de nu ne-am pierde — / Baraca-i vast actor cu scufă verde / Iar sacerdoţii, saltimbanci amari, / Infante-licurici care-o să ardă / Velasquezieni pitici cu chip de var, / Desculţe, călătoarele pe coardă / Ţintind spre noapte ochii lor stelari // Din Sînt Ilie-n Sînt Pantelimon / E tras pe roată visul ce sclipeşte / Iar goarne sparg victorii de carton / Prin universul care se-nvîrteşte."

Fără a fi exclusiv centrat pe axa ludicului, volumul Tinei Ionescu-Demetrian*) excelează în cîteva ipostazieri ale acestuia, trasînd conture interogative din grime şi arlechinade, din coboriri tragice de glas sau preţiozităţi stilistice, colindînd o lume miniaturală dar cu voluptăţi de periplu imaginar, unde nostalgiile (reale) sînt subminate de plăcerea captivantă a spectacolului interior, mărturisirile de tonul hieratic declamativ, feericul de gustul absurdului şi echilibrul de fervoarea deghizărilor autocontemplate. Teatralitatea nu rezidă aici numai în tonalităţi, ci şi în atitudinile prooriu-zis lirice, rezizate simplu dar semnificativ: desenul sumar al eului devenit personaj-de-sine („E noapte, cald, şi-mi pare că-s bătrînă / Păpuşă frîntă-n sfori, / Marionetă / Cu ochii scurşi, cu straie lungi, bonetă"), nu falsifică atitudinea, ci, dimpotrivă, o susţine prin contrast („Şi simt că-n mine va să crească / Tăcerea grea, tăcerea cu grămezile / Aşa cum cresc pe drumuri vechi şi lungi zăpezile"). În cadrul acestui spectacol interior, primăvara devine un joc „sub hohote-albastre" unde „un copac mimează că moare", iubirile începute frenetic devin jocuri şolipitoare („iluminaţi ne azurim / Sub foşnet de arlechinadă, / Si-n pelerinele de fulgi / Cădem cu stelele grămadă"), triste căderi de cortină peste jocul minunat **(Uimitele pierderi)** sau, dimpotrivă, melancolie crudă, ca în foarte expresiva **Villonescă** („Mă cruţe muma vieţii, milostivă, / Dacă muşcai din mărul bun şi rău, / De paradisuri Evă pierzătoare, / Nudă fugind prin tulburele hău"). Imaginile copilăriei trec printr-o „inimă cu zurgălău pierdut" ca o „jucărie de inger topită repede pe deget / sub ochiul ars în fluturele de suris", spleen-ul marilor călătorii îşi ţese pinzele imaginare pe niste „Grand Meaulnes", într-o caleaşcă de carnaval înţepenită fără vîrstă şi în care „un fluture cade ostatec / la mersul pe loc din himeră", iar invocarea strămoşilor se face în cadre ritualice, de teatru expresionist **(Fintină de glie)**.

Personajul-de-sine care se conturează aici nu este travestirea unui narcisism opac la alteritate, ci, dimpotrivă, o suită de deghizări vizînd un grad sporit de veridicitate, tonul teatral dictînd însă o superioară (dar ludică) conştienţă : „Cînd voi pleca pe-un falnic galion / Ca o vikingă arsă de război, / Secretele cu magic lexicon / Ti-or revela nemoartea dintre noi"; iată o altă deghizare, unde preţiozitatea poezei şi falsul hieratism („De te-ar mistui meridianul / Verde curgînd subt oceane, / M-aş recalcifia într-o scoică, / Aş reînflori din mărgene") întîlnesc tablouri nordice, de estompări şi asprimi: „Dă-mi mîna. Porneşte corabia, / Mireasă cu albe batiste. / Pe cheiuri de zgură şi ceaţă / Expiră Isoldele triste // Spre celta legendă cu tine !"

Deşi exersată deocamdată în registru minor, apetenţa ludică a acestei poezii este garanţia viabilităţii ei. Atunci cînd poeta se detaşează de temele şi notele scenariilor şi spectacolelor interioare, zonele poetice apar falsificate, în ciuda sincerităţii care le animă şi a seriozităţii rostirii **(Poveste de dragoste, Ucide-mi primăvara, Toamna, căderile, Cine-va-Cine ?, Odă iubirii)** : numai accentele arhegiene, bine prelucrate **(Huluh, Flori de gheaţă** şi mai ales **Mereu**, poem integral citabil) şi unele accente parnasiene (ca în **Burgul de sare** sau **Perenitate**) feresc evadările din spaţiul ludic de căderea în sterilitate edulcorată.

În măsura în care spectacularul va fi ordonat şi regizat cu o aspră măsură, gîndit în spaţii mai ample, dar anulîndu-şi orice excrescenţă declamativă şi cenzurînd sentimentalismul în favoarea imaginarului, poezia din **Această albă, simplă floare** va căpăta unitate şi profunzime.

Dan C. Mihăilescu

*) **Tina Ionescu-Demetrian : „Această albă, simplă floare", Editura „Eminescu", 1980.**

---

proza

Ficţiune şi lirism

● **Prozele reunite în cel de-al doilea volum*) al lui Ioan Dan Nicolescu se grupează după trei tendinţe distincte. Volumul debutează cu cîteva schiţe „fantastice" în care un inefabil spaţiu paralel se relevă, seduce şi absoarbe personaje umile şi banale (Zăpada şi fluturii, Casa cu zine).** Evaziunea lirică opune un teritoriu al purităţii — uneori contaminat de reprezentări derizorii — cotidianului trivial şi amorf. Fantasticul se manifestă cu coeficientul necesar de ambiguitate, în mod preponderent ca seducţie lentă şi nu ca agresiune brutală, autorul cultivînd jocul subtil între deriziune şi poezie, între ironie şi patos, între luciditate şi fantazare. Cîteva proze de la sfîrşitul volumului ilustrează o altă tendinţă — aceea parabolic-legendară **(Vulpea, Cuceritorul, Cel mai Frumos)**, în care substanţa narativă se organizează conform unor intenţii moral-ilustrative, scrierea din urmă fiind animată totuşi de un fior metafizic şi de sugestii mai bogate.

Majoritatea scrierilor din volum sînt însă cele care conturează un spaţiu aparte, **Oraşul, care trăieşte o existenţă la limita extincţiei**, în care se produc fenomene bizare. În această cetate aflată la marginea mării, invadată de limfi — sobolani vorbitori cu statut social acceptat —, străbătut de pasărea antropomorfă Helga — mesager al morţii, personaje insolite trăiesc drame obscure, pendulînd între tragic şi grotesc, între lirism şi ironia vocii narative.

Destine aflate sub semnul enigmei absolute se derulează inexorabil **(Lacul caraşilor aurii, Cea mai fericită femeie din lume, Fiul)** în această topografie imaginară a Oraşului, scrierile reluînd personajele **(Berta, Bătrînul, Helga, Funcţionarul)** pentru a le plasa în rolul de protagonişti principali sau numai pentru figuraţie în dramele altora. Prozele acestui ciclu, neorganizate distinct, dar formînd nucleul cel mai substanţial al volumului nu sînt scrieri „fantastice", cît reverii metafizice, vag onirice, în pofida stilului simulat „obiectiv". O logică obscură guvernează evenimentele, cărora personajele li se conformează acceptînd această ordine ca firească. Stilul prozatorului are un caracter obiectiv detaşat de cronica modernă, consemnînd detaliile fără să se tulbure : „A fost cea mai înspăimîntătoare furtună din cîte se abătuseră asupra oraşului. Vîntul urla ca o fiară turbată scormonind pămîntul, agăţînd în colţi acoperişurile caselor, smulgîndu-le, zgîltîind din temelii bisericile, puşcăria, în care deţinuţii, crezînd că porniseră trîmbiţele de apoi, se tăvăleau în paturi, dirdîind de spaimă, magazinele, unde umbrelele — spuneau vînzătorii — se deschideau singure" etc.

În proza lui Ioan Dan Nicolescu nu se produc fenomene care să violenteze spiritul confuz, smuls dintre reperele normalităţii — condiţie a literaturii fantastice —, realitatea nu este atinsă de principii anamorfotice, neliniştea **stării** provenind din tulburarea semnificaţiilor, din manifestarea unor **semne** nedescifrate. Se produc dispariţii sau substituiri, se impune un comportament **(Lacul caraşilor aurii)**, se exercită o seducţie **(Cea mai fericită femeie din lume)**, se dezagregă şi se transferă identităţi **(Oglinda)**. Sursa tensiunii epice este nedeterminarea, haloul sugestiei, emblema obscură, confuzia sensurilor şi virtualitatea. Personajele sînt fie urmărite de privirea atentă a observatorului narator, fie secondate în tulburi introspecţii abandonate. Neliniştea este alimentată de sentimentul vag al unei violenţe virtuale, gata oricînd să se implinească. Identitatea fiecărui personaj se asimilează cu condiţia sa socială **(Funcţionarul, Scriitorul, Bibliotecara, Tăietorul de lemne, Directoarea şcolii de fete, Lăptăreasa, Avocatul)** numai **Berta** şi **Helga** constituind excepţii, fiind însă şi ele embleme ale unor roluri fixe în societatea riguroasă şi în acelaşi timp obscură a Orasului.

Între povestirea propriu-zis fantastică şi parabola care ilustrează un principiu moral mai mult sau mai puţin deghizat, nuvelele **Oraşului** sînt cele mai împlinite prin sinteza între sugestie şi sensul jocului narativ, între ficţiune şi avertismentul moral, între nota humorescă şi neliniştea intelectuală, între deriziune şi poezie.

Sultana Craia

*) **Ioan Dan Nicolescu : „Legătura de chei," Editura „Cartea Românească, 1980.**

O NOUĂ ISTORIE A LIMBII ROMÂNE

De foarte curînd Editura Junimea din Iaşi ne-a prilejuit apariţia unei cărţi fundamentale, care se constituie în adevăr într-un eveniment cultural : ISTORIA LIMBII ROMÂNE de savantul G. Ivănescu. În anii de cînd fiinţează s-au tras la această editură şi alte cărţi bune. Să pomenim doar Dicţionarul de înţelepciune **al lui T. Simenskky,** Eminesciana — **această serie de lungă bătaie, ajunsă la al douăzecelea tom (nu discut aici priorităţile) ; a mai tras şi este în iniţiativa ei să tragă solide cărţi de documente. Nu vreau să fac aici statistică (prilejul nu va întîrzia !), ci să repet ceea ce am spus încă de la capăt : din teascurile acestei case de editură a apărut deunăzi ISTORIA LIMBII ROMÂNE de savantul G. Ivănescu. Am răsfoit-o cu febrilitate, încă n-am cetit-o din doască-n doască, dar sentimentul intîlnirii cu o carte fundamentală este îndubitabil. Adevărul iese, ca întdelemnul, deasupra apei. Şi dă nouă strălucire, fără a nega ,dimpotrivă, a întegra, vechile sau mai puţin vechile contribuţii de prestanţă în domeniu. După atîta vreme (aflăm oarecari amănunte din bipreferele autorului, cum şi dintr-un interviu al fostului director de editură, precum şi de la nepotul savantului, distinsul poet Cezar Ivănescu) — această temeinică lucrare ştiinţifică a apărut !**

Sper că specialiştii îşi vor spune cît de curînd cuvîntul şi nu doar în revistele lor de specialitate despre această operă (mai apar revistele acestea ? şi în ce tiraj ?).

După cît am aflat din intimitatea savantului, domnia sa petrece o suferinţă. De tipărirea, în sfîrşit, a operei s-au ocupat mai mult elevii săi, cărora magistrul le şi mulţumeşte în cele două prefeţe. Au fost eludaţi — de la această carte de căpătîi indicii (de cuvinte, de noţiuni, de persoane ?) Asemenea cărţi de referinţă, cum bine se ştie, se cetesc şi se recetesc de mai multe ori şi mai ales se cetesc de la concluzie spre premisă...

Sper că Editura va adăuga indicii de care pomeneam pentru ca lucrarea să devină perfect operativă. Unul sau unii din elevii savantului vor putea realiza, scrupulos, această aparent simplă completare.

Gheorghe Suciu

---

compendiu

Modalităţi poetice

Suzana Delciu : „Iederă pe coloane"

Editura Cartea Românească, 1980

● Suzana Delciu cultivă în linia actuală a gustului pentru ironia relativizantă şi limbajul şocant o poezie modernă în formă dar ca substanţă şi tematică uşor încadrabilă în tradiţie. Bineînţeles, în măsura în care avangardismul s-a istorizat şi serializat devenind „tradiţional". Sau cel puţin aşa ar fi trebuit să se întîmple dar cunoaşterea superficială a fenomenului, uneori chiar deloc, îi face pe mulţi poeţi, mai ales dintre cei tineri, să descopere acum America. Nu este cazul neapărat şi al Suzanei Delciu deşi poezii precum **De trifoi şi Greşeală de fond** se revendică direct din această filieră. În general însă, discursul său liric se centrează în jurul a două motive ; regăsirea de sine în pofida sciziunii eului **(Oglinzi)** şi corelat încercarea de afirmare a personalităţii sale treductibile în faţa existenţei rutiniere, uniformizatoare. **(Simetrie)** : „Mă înscriu frumos în dreptunghiul meu / fără semne particulare / stînga dreapta simetric la fel / se închină zeităţilor lare". Simbolul este destul de transparent, dreptunghiul însemnînd limitarea şi conformarea la normă şi şablon iar depăşirea cadrelor sale semnifică fronda şi nonconformismul ironic al poetului. Mai personală este Suzana Delciu în poemul de mai mari dimensiuni, **Eclipsa va avea loc în dormitor** unde în maniera lui Jarry sau Queneau se interferează gravitatea cu ironia, absurdul cu umorul benign. Este modalitatea poetică ce convine cel mai bine structurii sale lirice şi spre care va trebui, probabil, să se orienteze.

Constantin Voiculescu : „Mărul domestic"

Editura Cartea Românească, 1980

● Constantin Voiculescu este un imagist dovedind capacitate de asociere şi înclinaţia către cuvîntul frust, remarcabil ca **semnificant.** Iată o poezie constituită în pastă arghezianâ : „Simt în carne spinul din căicti / se face iar luceafărul dintîi / dezlănţuind prin tainicele spaţii / puroiul îngroşat cu ecuaţii, // să zacă pe acelaşi pat de moarte / lîngă sfătoşii aştri fără carte / dar încă ţinduind între ţenebre / la dira înstelatelor algebre. // (...)". Imaginile în sine sînt bine conturate şi nu numai cele din sfera concretului, poetul manifestînd o anume abilitate în a da densitate şi termenilor noţionali-abstracţi. „Dar din această predispoziţie lexicală şi uşurinţă în exprimare rezidă şi riscul acestei poezii. De la un punct imaginile ziştigă un grad de autonomie, aş spune mecanic, nesusţinut de idee. Altfel spus, densitatea şi concreteţea fizică a tropilor nu sînt dublate şi de una semantică. Şi în genere, se poate spune că spaţiului său liric îi lipseşc organicitatea şi coerenţa în jurul unor nuclee semnificative iradiante. Sînt însă şi poezii în care imaginile nu se mai cheamă autumată constrînse numai de reguile prozodice (uneori o muzicalitate supărătoare, de şlagăr) ci au şi o motivaţie semantică **(Schimb, Ecuaţie, Rondel I, Ipostaze, Frescă).** Constantin Voiculescu este un autor pentru care expresia nu mai constituie un obstacol (faţă de care unii nu reuşesc să o depăşească în ciuda numeroaselor volume apărute) dar care nu atinge încă şi dimensiunea profunzimii.

Ion Hurjui : „Poemia"

Editura Junimea, 1980

● Şi Ion Hurjui este un imagist dar în alt sens decît Constantin Voiculescu la care accentul cădea pe materialitatea cuvîntului. Autorul **Poemiei,** dimpotrivă, practică un limbaj aluziv format parcă, din moliciuni şi adieri, din umbre şi lumini calme. Ascultă cum bate-n fereastră / Un fluture roşu — / Cu aripi aprinse în noapte / Săgeţi dulci de ploaie, / Suav ameninţă / Să-ntre-n odaie. // Tu încă-mi vorbeşti de corăbii / Întoarse acasă-n izbindă — / Tu cea mai plăpîndă ! // Ascultă e liniştea afară, / Cînd cîmpul respiră-ndoit / Un fluture roşu coboară. / Noi stăm în aceeaşi tăcere / Prea blîndă — / Petale de fluturi pe zid. (...)". **(Tril şi trup)** „Plăpînd", „suav", „săgeţi dulci", „petale de fluturi" etc. sînt lexeme ce desemnează un spaţiu al fragilităţii traversat de un secret fior tactil. În această viziune poezia este şi ea o subtilă prelungire a simţului tactil, un mod de „îmblînzire" a realităţii. „Pcemele sînt metafore / blînde, balsam / înecatului / ştiindu-l poet. // Nufăr alb / pluteşte pe ape / încet — parcă ar mai fi înainte o viaţă." **(Nufăr alb).** Într-adevăr gesturile şi mişcările au o anume lentoare sugerînd plutirea şi deplasarea ca în apele visului. De fapt, Ion Hurjui dovedeşte, într-o modalitate poetică proprie, o sensibilitate bucolică ce încearcă, de teama contactului direct cu realitatea să se înfăşoare, asemenî viermelui cu firul de mătase, într-o plasă ţesută din cuvinte „suave" şi „blînde". Interesant este că atunci cînd trece la altă stare de spirit mai abruptă, mai tranşantă îşi schimbă şi registrul de exprimare, versul alb, care însă nu se integrează ansamblului. **(Am avut un prieten).** Ion Hurjui este un fin artizan pe un teritoriu restrîns al poeziei, rămînind să-şi îmbogăţească şi amplifice aria tematică şi procedeele poetice.

Paul Dugneanu

Scenarii ludice

Interviu cu VIRGIL CÂNDEA

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

«Nu aridă, ci fertilă a fost literatura noastră veche. Orice creator de azi ar avea de cîştigat întorcîndu-se spre aceste venerabile tradiţii»

— In prezentarea Istoriografiei umanismului românesc **cu care încheiaţi volumul** Raţiunea dominantă, **de la care pleacă prezentul interviu, vă ocupaţi firesc de studiile cu tematică umanistă asupra literaturii române vechi. Cum erau privite însă trăsăturile umaniste ale scrierilor din secolele trecute în istoria noastră literară înainte de ultimul război mondial?**

— Cercetătorii gîndirii, scrisului şi culturii române vechi în general au înregistrat şi pînă acum patru decenii manifestări care puteau incita la identificarea notelor umaniste româneşti, contacte directe cu cultura occidentală, cunoaşterea limbii latine, familiarizarea cu scrieri şi idei umaniste, capacitatea de a crea la nivelul altor literaturi. Dar aceste fapte nu au fost considerate suficiente pentru asocierea lor într-o explicaţie umanistă. A existat pînă nu de mult — la unii cercetători persistă — o optică falsă asupra cronologiei istoriei noastre politice şi culturale, care situa fenomenele româneşti cu cel puţin două secole de întîrziere faţă de fenomenele general europene. Aşa de pildă, dacă evul mediu în Occident era considerat ca încheiat în 1453 (căderea Constantinopolului), el este împins în istoriografia română pînă la 1821 (a se vedea, de exemplu, „Istoria României în date", 1971, sau versiunile engleză şi franceză ale cărţii, 1977, dar şi alte manuale sau tratate de istorie a poporului nostru). La fel, epoca veche a istoriei literaturii româneşti este şi acum considerată că durează pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (oricît de greu ar fi să includi în aceeaşi epocă de cunoaştere şi scris pe Neagoe Basarab şi pe Dimitrie Cantemir, autori atît de diferiţi ca erudiţie, idei şi expresie), iar „Bibliografia românească veche" cuprinde încă producţia tiparului nostru pînă la 1830 (motiv pentru care operele lui Cantemir în engleză, franceză, germană, figurează în bibliografia naţională românească la partea ei „veche", dar în bibliografiile culturilor străine care le-au editat la partea „modernă"). Această perspectivă cronologică a viciat multe judecăţi asupra trecutului politic şi a creaţiei spirituale româneşti, generînd un adevărat complex de inferioritate culturală, pe care Mircea Eliade îl observase în 1937, în remarcabila sa „Introducere" la ediţia de „Scrieri" ale lui B. P. Hasdeu. Eliade scria atunci : „Înainte de Eminescu — la Heliade Rădulescu şi, mai ales, la Hasdeu — cultura românească se situa altfel faţă de Europa. Avea curajul să se aşeze faţă în faţă, în raport de egalitate. Nu copiam Europa, nici nu o respingeam — ci ne măsuram cu ea. Hasdeu, marele naţionalist, nu are nici un sentiment de inferioritate faţă de Europa. În articolele sale politice, compara adesea România cu Italia. Nu avea sentimentul că participă la o **cultură mică**, meschină sau modestă (aşa cum credeau, bunăoară, Maiorescu şi Caragiale). De aceea găsim la Bălcescu, Heliade Rădulescu şi Hasdeu cea mai bună atitudine spirituală şi politică faţă de Europa pe care o poate avea România modernă". Din motive pe care nu le vom evoca acum, această atitudine se modifică spre sfîrşitul secolului XIX. Aşadar, Nicolae Iorga vorbea în 1901 („Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea") despre „un fel de renaştere tîrzie la un popor întîrziat în dezvoltarea culturii sale"), iar Pompiliu Constantinescu în 1934, acceptînd că în secolul al XVII-lea cronicarii moldoveni au cunoscut umanismul în şcolile iezuite din Polonia, afirma că totuşi, „la ei nu se poate vorbi de o constientă concepţie umanistă". Chiar după 1945, P. P. Panaitescu, excelent cunoscător al culturii româneşti a secolului al XVII-lea, considera, într-o primă perioadă a preocupărilor sale despre umanism la noi, că acest curent nu a putut avea loc în Ţările Române, datorită tîrziei formări a burgheziei şi pentru că „epoca umanismului trecuse. În secolul al XVII-lea nu mai exista umanism". Reputatul istoric şi-a schimbat ulterior vederile. Dealtfel se ştie că nu el a înfăţişat mai întîi în istoriografia culturală românească legătura „obligatorie" dintre ridicarea burgheziei şi umanism, ci Andrei Otetea în cunoscuta sa carte „Renaşterea şi Reforma" (1941 ; ed. a 2-a, 1968). Judecăţile radicale, adesea nedrepte ale lui Otetea, care opunea o Renaştere strălucitoare şi liberală unui ev mediu întunecat şi retrograd într-un contrast abisal, neomologat nici de cuzetarea, nici de creaţia culturală a veacurilor XV—XVI, a atras cuvenitele puneri la punct, invitînd la o mai nuanţată interpretare a fenomenelor, din partea prof. univ. D. M. Pippidi („Renaissance et Humanisme", în „Revue historique du Sud-est européen", 1946). Deşi nici unul dintre autorii amintiţi nu se referă la fapte româneşti de cultură, i-am citat pentru a arăta existenţa la noi a interesului faţă de umanism, chiar pe vremea cînd el nu fusese încă identificat în manifestările lui locale.

— Din acest răspuns se poate trage concluzia unui tratament diferit de la o etapă mai veche a cercetărilor la una nouă. Prin ce se deosebeşte lectura cercetătorilor însiruiţi în Istoriografia umanismului românesc **de lectura predecesorilor? Textele sînt aceleaşi. Pentru ce rezultatele sînt diferite?**

— Acelaşi text, acelaşi document, dezvăluie puţin sau mereu mai mult din informaţiile şi sensurile lui în raport nu atît cu dorinţa de cunoaştere (orice cercetător vrea să cunoască), cît cu atitudinea comprehensivă şi îndrăzneaţă, sau excesiv pozitivistă, prudentă, complexată adesea, a cititorilor. Istoriografia culturii româneşti înregistrează azi un salutar reviriment. Nu mai vedem în creaţiile spirituale din trecut fenomenele întîrziate ale unei culturi provinciale, periferice faţă de mişcarea de idei europeană, ci manifestările unei arii spirituale autonome, cu identitate, motivaţii, idealuri şi ritmuri proprii. Firească că, recitite din această perspectivă, textele româneşti dezvăluie valenţe nebănuite pînă acum. Iată două exemple luate chiar din „Raţiunea dominantă" : „Triodul-Penticostar" de la Tîrgovişte (1649) a interesat prea puţin pe istoricii literaturii române şi în publicarea lui s-a văzut, mult timp, doar un act de relaţii culturale (Elina-doamna Basarab tipărea o carte de cult în slavonă pentru călugării athoniţi sîrbi de la Hilandar). Reluată în studiu cu alte preocupări, s-a văzut însă că predoslovia cărţii era un mic tratat „Despre dărnicie" cu amplu orizont cultural. „Biblia lui Şerban" a fost cercetată mai mult sub raport lingvistic şi într-o măsură redusă pentru reuşitele ei literare, dar iată că ea cuprindea un tratat preţuit de cărturarii antichităţii şi de umanişti, „Raţiunea dominantă" (în treacăt fie zis, cîte observaţii va prilejui „lectura nouă" a cărţilor sapienţiale cu tezaurul lor de termeni de filosofie şi morală, cărora Milescu şi Grecenii le căutau pentru întîia oară echivalenţe româneşti !). Mă aştept ca modificarea de atitudine de care vorbeam să permită o cu totul nouă valorificare a moştenirii noastre literare şi culturale în general.

— In critica şi istoria literară românească incursiunea pe care G. Călinescu o face în spaţiul vechilor cronici ori texte religioase este considerată drept una din cele mai importante cuceriri exegetice. Lectura criticului care s-a aplecat asupra filelor de altădată educat de estetica secolului nostru a sporit interesul pentru textele vechi ale literaturii române. Ce preia din G. Călinescu noua atitudine faţă de literatura română a secolelor trecute ?

— Aş vrea să remarc că nu George Călinescu a aflat cel dintîi **frumuseţi** în scrisul românesc vechi. Am cunoscut, în tinereţe în munţii Moldovei, în zone în care criteriile estetice ale literaturii noastre moderne nu erau încă nici măcar bănuite, profunzi cunoscători ai cărţilor veacurilor XVII—XVIII, ieşite din teascurile de la Tîrgovişte, Rîmnic, Snagov şi Neamţ, cititori pentru care numai acolo, numai în asemenea pagini se ascundeau adevăratele valori. Aceşti cititori continuau prin criteriii şi opţiuni o atitudine tradiţională în cultura noastră, de care modernii au fost rupţi printr-o întoarcere aproape obsesivă, timp de un secol, spre valori literare de import. Mihai Eminescu, marele preţuitor al scrisului românesc vechi, s-a inspirat din el în asemenea măsură încît a preluat motive şi sintagme din traducerea nemţeană a „Cărţii pentru paza celor cinci simţiri" (de Nicodim Aghioritul) în versurile sale din „Icoană şi privaz", sau „Venere şi Madonă". Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi şi alţi prozatori şi poeţi ai noştri fac parte din aceeaşi categorie de cititori comprehensivi. Cu alte cuvinte, nu cred că George Călinescu a inovat aplecîndu-se asupra vechilor scrieri româneşti pentru că era „educat de estetica secolului nostru". Cred că, mai degrabă, el a avut, spre deosebire de alţi critici şi istorici literari contemporani lui, curiozitate pentru vechiul scris românesc, familiarizare cu el, incredere în valorile lui, erudiţia comparatistă necesară aprecierii realizărilor autohtone (cunoaşterea profundă a literaturilor europene medievale şi moderne) şi că această atitudine i-a fost răsplătită. Nu este exagerată observaţia că mult timp istoricii literaturii noastre n-au mai citit texte vechi, tipărite sau manuscrise, altfel nu-mi explic cum N. Iorga putea afirma în 1901 că „Divanul" lui Cantemir ar fi o „compilaţie greoaie, rău scrisă şi fără scop", în cuprinsul căreia „puţini mai pot avea curajul să rătăcească". Era tocmai cartea prin care Călinescu găsea că principele încercase să aducă „în limba natală toate grafiile unei fraze de cărturar", şi în care găsea pasaje „de o stranie frumuseţe lirică". Cazul „Divanului" este, de altfel, exemplar pentru o anumită atitudine de incomprehensiune. Datorită insuficientei cercetări, timp de peste opt decenii mai toţi cercetătorii i-au reproşat stilul greoi, stîngaci, silit etc., pentru ca abia Perpessicius să aprecieze, dimpotrivă, „naturaleţea cu care Cantemir toarnă limba românească şi lexicul, fie neaos, fie savant, al vremii sale, în tipare atît de armonioase..., semnul făuritorului de expresie literară", iar acum zece ani, Dragoş Moldovan să demonstreze că, departe de a fi exerciţiul stîngaci al unui începător, „Divanul" reprezintă folosirea conştientă şi consecventă „a unui procedeu de stil unic", numit de greci „hiperbat", iar de latini „verbi transgressio". Aşadar, pentru a fi preţuit la dreapta lui valoare, un text vechi românesc trebuie mai întîi corect citit, studiat, înţeles.

— Din ce spuneţi reiese că o lectură fără „aparat" este imposibilă în spaţiul literaturii vechi. Textul nu se mai poate citi doar în sine ca literatură de delectare ci raportat mereu la contextele **determinante. Care e metoda de lucru pe care se întemeiază studiile din** Raţiunea dominantă?

— Mi-am exprimat şi cu alte prilejuri convingerea pe care am aplicat-o prin metoda de lucru folosită în ediţiile operelor lui Cantemir sau Odobescu, că reeditarea textelor clasicilor literaturii noastre trebuie însoţită de comentarii ample, istorice, culturale, literare, lingvistice, oferind cititorului tot ceea ce eruditia, cercetarea pot aduce la înţelegerea deplină a unei opere. Seneca spusese : „Si iudicas, cognosce". **Delectarea** pe care o provoacă lectura textului vechi vine adesea **după înţelegerea** lui, după obisnuirea, familiarizarea cu această categorie de opere, ca şi în cazul arhitecturii sau picturii vechilor noastre monumente. La fel am procedat în „Raţiunea dominantă", publicînd şi analizînd textele lui Năsturel sau Milescu.

— Vreau să ne oprim puţin la formularea „nu numai blocul continental căreia aparţine geografic". Harta geografiilor culturale ar fi deci alta decît harta geografiei propriu-zisă. N. Iorga fixa şi el tipologiceşte cultura română într-un spaţiu cultural-geografic legat intîm de Mediterana răsăriteană şi de Asia Mică. Revelaţia acestui spaţiu de cultură comparată propriu culturii române este vizibilă la tot mai mulţi cercetători. Raportările mecanice, excesive de multe ori, la fenomenul cultural occidental, sînt pe această cale corectate. În acest sens nu vi se pare că există o mare apropiere a hărţii de cultură comparată pe care o folosesc cercetătorii literaturii noastre vechi cu harta de cultură comparată în interiorul căreia îşi lucrează foarte multe studii Mircea Eliade? Prefaţa la De la Zalmoxis la Gingis Han **mi se pare grăitoare în acest sens.**

— Istoriografia literară a restrins aria de afirmare a culturii româneşti pentru că această istoriografie s-a născut în epoca „tiraniei latiniste" (expresia este a lui Mircea Eliade) şi, adaug, în aceea a orientării noastre exclusive spre Occident. N. Iorga, dar înainte de el Hasdeu, ştiau că aria noastră culturală este mult mai largă, ea înglobînd tot teritoriul fenomenelor de „Bizanţ după Bizanţ", aşadar, societăţile Mediteranei Răsăritene cu care am avut schimburi active de valori în secolele XIV—XIX, cînd de la Sinai la Ierusalim şi pînă în insulele Mării Egee, la Athos, Balcani şi Marea Adriatică nu era aşezămînt şi vatră de spiritualitate fără protecţia politică, sprijinul material şi bogatele daruri în bunuri culturale (cărţi, opere de artă, ctitorii) din partea voievozilor români. Aceasta nu înseamnă că timp de cinci secole am aparţinut acestei arii pentru a căuta abia apoi spre Apus. Am avut contacte şi schimburi cu Apusul în întreg acest interval, dar nu numai cu el. Geografia tradiţiilor şi valorilor româneşti e mult mai întinsă. Să recitim recenzia lui Eliade la „Cărţile populare în literatura românească" de N. Cartojan (1929—1938) publicată în revista „Zalmoxis" (1942). Cele mai răspîndite motive ale literaturii noastre populare il duceau atunci pe Eliade la asocieri, mergînd din epoca protoistorică şi din antichitatea precreştină, cu teme de largă răspîndire în culturile anatoliene, sumeriene, central-asiatice. Descoperiri arheologice din ultimele trei decenii au confirmat contactele străvechi dintre populaţiile acestei arii şi acelea din spaţiul carpatic-pontic-danubian. Cred că numai cu o hartă înglobînd deopotrivă Orientul şi Occidentul poate lucra istoricul unei culturi de schimburi continui, sinteză şi originalitate, tradiţie, şi innoire, ca aceea românească.

— Întîrzierea descoperirii trăsăturilor umaniste ale literaturii române vechi în toată amploarea lor se datorează raportării lor la etaloane culturale inadecvate, altfel formulat : la model exclusiv occidental, ori pur şi simplu este vorba de o metodă de lucru neglijentă, insuficientă?

— Studiul literaturii române vechi şi al începuturilor ei moderne presupune o pregătire foarte complexă în care intră, după însuşirea cunoştinţelor istorice, culturale şi literare de bază, istoria societăţilor şi literaturilor popoarelor balcanice şi din Orientul Apropiat, cunostinţe nu numai de latină, dar şi de elină, slavonă şi arabă, cugetarea autorilor medievali nu numai occidentali dar şi bizantini etc. Numai astfel va fi cercetătorul în măsură să aprecieze just caracterul unei scrieri vechi (traducere sau original), ce este împrumutat şi ce e autohton în ea, cum a pătruns în literatura noastră, ce elemente de înnoire cuprinde s.a.m.d. Numai astfel poate izola în textul vechi modificările de pregătire şi orientare, deci de atitudine ale cărturarului,

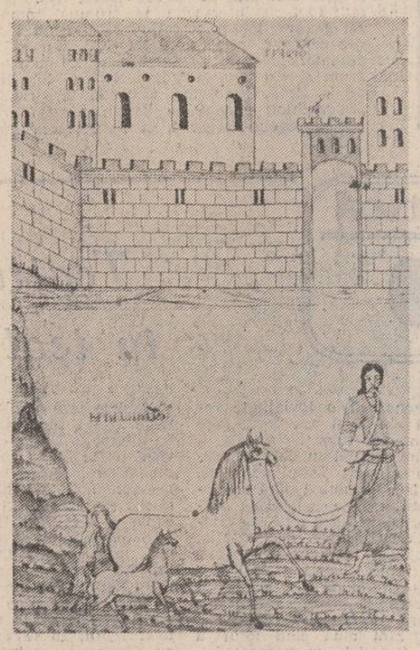

chiar cînd el nu face decît să traducă sau să compileze, şi numai aşa îl poate identifica pe umanist.

— Într-un studiu despre vocaţia sintezei în cultura românească Dan Zamfirescu afirmă: „Secolul al XVII-lea românesc stă în întregime sub semnul unei largi deschideri spre umanismul renascentist (...) şi barocului european, vehiculat de Contrareformă. Sfîrşitul secolului al XVII-lea face din Constantinopol o altă sursă puternică de difuzare a ideilor occidentale în Răsărit. De fapt, secolul al XVII-lea şi primele decenii ale secolului al XVIII-lea reprezintă „veacul de aur" al literaturii române". Propunerea lui Dan Zamfirescu are elemente convingătoare. Este într-adevăr acesta veacul de aur al culturii române?

— Pentru că nu dispunem decît de trei metale nobile, dar sînt ceva mai multe secole de înalte reuşite ale literaturii române, vă mărturisesc că mi-e greu să împart fiecăruia dintre ele un calificativ şi o medalie absolute. Prin „Învăţăturile lui Neagoe Basarab" literatura română a Occidentul au lipsit, dar mai multe generaţii de cărturari le-au minimalizat, considerîndu-le derizorii, întîmplătoare, în realitate ignorîndu-le, ceea ce explică afirmaţia lui Iorga, profund cunoscător al tradiţiei şi amplorarei acestor relaţii : „Am avut şi noi Renaşterea noastră".

— Cît de veche este în realitate literatura română pe care o numim deobicei „veche"?

— Cred că începuturile literaturii române vechi se confundă cu acelea ale poporului român, pentru că nu se poate concepe colectivitate umană caracterizată de dimensiunile unui popor, fără o limbă proprie, fără o gîndire proprie, fără o creaţie spirituală proprie. Nu numai în domeniul istoriei culturale, dar şi al celei politice şi sociale s-a făcut mult timp abstracţie de experienţa anterioară atestărilor din primele documente, pentru că, după cum ştim, pozitivismul nu accepta decît fapte, dovezi, evidenţe concrete şi a interzis istoricilor construcţiile întemeiate exclusiv pe logică. Dar ni se pare evident că populaţia romanizată şi creştinată de la Dunărea de jos, care a format apoi poporul român, avea cel puţin două capitole de literatură, a căror existenţă n-o putem tăgădui: pe de o parte, creaţia orală, folclorică, pe acel fond de motive arhaice şi datini pre- şi paracreştine pe care tradiţia le-a păstrat în literatura noastră populară, pe de altă parte minimul de literatură cultă necesară vieţii spirituale a comunităţilor creştine, aşadar cărţi de cult, cateheze, predici, culegeri de drept canonic. Această a doua categorie de opere nu a însemnat, la început, literatură creatoare, dar neîndoielnic a pregătit-o, prin idei, motive, genuri şi expresie. Aşa cum un poet sau un prozator mai întîi citeşte, apoi creează, o literatură naţională demarează printr-o perioadă de familiarizare cu modelele unei culturi majore, de tip universal — cum au fost culturile latină şi bizantină, prin adaptarea modelelor propuse la matricea stilistică proprie. De aci mai departe începe creaţia cultă, dar cred că „anii de ucenicie" nu trebuie scoşi din perioada în care se poate afirma că poporul nostru avea o literatură. Citiţi istoriile literare ale oricărei naţiuni europene : primele secole sînt pretutindeni ocupate de traduceri şi adaptări după modele de prestigiu, pentru ca apoi să apară creaţiile explozive, de afirmare a geniului naţional. Aşa cum nu mai poate nimeni accepta că „Scrisoarea lui Neacşu" este primul text în limba română, cînd chiar cursivitatea ei dovedeşte o mult mai veche practică a scrisului în graiul autohton, tot aşa nu putem fi de acord că „Pripealele" lui Filotei au fost cea dintîi manifestare literară într-o cultură în care, cu mult înaintea acestui cărturar, literatura bizantină era cunoscută în clasa dominantă a boierimii şi clerului cel puţin printr-o parte din creaţiile ei — teologice, iconografice, juridice, fie şi prin intermediarul slavon obligatoriu atunci în Europa de sud-est — iar poporul „necultivat" îşi hrănea viaţa spirituală dintr-un tezaur de credinţe şi mituri arhaice exaltate azi prin studiile lui Mircea Eliade.

— Constataţi vorbind în Raţiunea dominantă **despre lucrările închinate lui Dimitrie Cantemir „situarea lui hotărîtă în perioada modernă a culturii româneşti, reprezentînd astfel (prin lucrări datorate lui St. Giosu, Dragoş Moldovan, Manuela Tănăsescu, Doina Curticăpeanu, Elvira Sorohan, Petru Vaida, Dan Bădărău, P. P. Panaitescu, precizăm noi) tot atîtea contribuţii la o nouă cronologie, mai îndrăzneaţă, şi, după opinia noastră, mai corectă a acestei culturi (Cantemir este încă inclus de tratatele academice în perioada „veche" a culturii noastre)". Consideraţi că noile cercetări asupra literaturii lui Milescu, Dosoftei, Cantemir şi alţii vor permite mutarea hotarului literaturii moderne în secolele XVII—XVIII ?**

— Dacă prin literatura română modernă înţelegem genuri noi, idei noi şi, mai ales, expresie românească în grai ales — tot atîtea inovaţii faţă de creaţia anterioară, de la „Pripealele" amintite ale lui Filotei, pînă la Coresi — putem, firească, muta pragul nu numai în secolul al XVIII-lea, ci chiar în a doua jumătate a secolului precedent, al XVII-lea, marcat de cronicarii „clasici", de poezia lui Dosoftei, de scrisul umanist al lui Năsturel şi Milescu, de începuturile lui Cantemir. Toate aceste manifestări erau noi, „moderne", nu numai în scrisul, dar mai ales în gîndirea şi atitudinile noastre. Ce ne împiedică să fixăm **atunci** începuturile unei literaturi române moderne ale cărei idealuri au fost apoi exaltate, prin Şcoala Ardeleană şi romantici, pînă la jumătatea veacului trecut ? De ce ezităm să adoptăm o cronologie literară, culturală, proprie nouă, pe care negreşit şcolile ştiinţifice străine o vor accepta ? De ce ni se pare că „modernismul" este la noi un fenomen datînd abia din secolul al XIX-lea, cînd apar „modele" apusene şi că alcătuirile anterioare ar ţine doar de „premodernism" ? Mi se pare **modern** în creaţia noastră literară şi în concordanţă cu cărturarii occidentali contemporani Dosoftei care, în tiparele şi ritmurile culturii româneşti de atunci îndrăzneaţă să traducă **Psalmii** într-o limbă neacceptată drept „sacră" de Patriarhia ecumenică şi mai ales în versuri care nu redau cuvînt cu cuvînt originalul ebraic sau grecesc. Efortul modernist al lui Dosoftei a fost superior multor încercări de a inova ale epigonilor săi. De ce, aşadar, nu l-am considera pe Dosoftei drept un autor din epoca „modernă" a literaturii noastre ? Pentru că este mai cunoscut nouă prin versificarea **Psalmilor,** o operă religioasă ? Dar el a tradus deopotrivă în româneşte **Erofili,** drama lui Chortatzis, pe cît ştim o creaţie modernă a literaturilor italiană şi cretană. Nu e un modern stolnicul Cantacuzino care concepuse cu o asemenea lărgime de spirit şi vastă documentaţie „Istoria Ţării Româneşti", conştient încă din anii studiilor sale padovane, ai lecturilor sale bogate în biblioteca umanistă de la Mărgineni, ai corespondenţei cu Ferdinand de Marsigli cum se scrie în Apusul contemporan lui ? Nu e modern Cantemir, străcurat la noi între „preiluministi", clasat bibliografic în „epoca veche", cînd Occidentul l-a înregistrat de mult între eruditii europeni moderni ? Aş fi bucuros să particip la **o atît de necesară discuţie despre revizuirea cronologiei istoriei noastre literare,** măcar pentru a afla, în sfîrşit, de ce Cantemir este aşezat la noi în aceeaşi perioadă de creaţie cu Filotei de la Cozia, cu Neagoe Basarab, Daniil Panonianul, dar despărţit de Şcoala Ardeleană pe care a stimulat-o cel puţin pe plan istoric prin „Hronicul" său.

— Despre literatura „veche" se zice că ar fi un teritoriu „arid". Împărtăşiţi acest punct de vedere?

— Cu riscul de a părea foarte „special" în opţiunile mele estetice şi intelectuale, mărturisesc că scrierile vechi româneşti îmi oferă satisfacţii incomparabil superioare scrierilor de azi. Acum două secole scrisul românesc consemna valori „filocalice" în care nu se pot regăsi romancierii noştri de azi, dar pe care le exalta Dostoievski şi, după el, Bulgakov, Berdiaev şi Losski. Nu aridă, ci fertilă a fost literatura noastră veche. Orice creator de azi ar avea de cîştigat întorcîndu-se spre aceste venerabile tradiţii.

— Cu această vreau să încheiem discuţia noastră: Raţiunea dominantă **are drept subtitlu următoarea precizare: „Contribuţii la istoria umanismului românesc". Intenţionaţi să scrieţi şi o istorie a umanismului în literatura română aşa zis veche ?**

— Ar fi o mare satisfacţie pentru mine să pot scrie o asemenea carte, în care va trebui să răspund la mai toate întrebările privind „forma mentală", specificul gîndirii şi geniul creator românesc. Dar a afirma că este posibil acum sa se scrie — de mine sau de altul — o istorie completă a umanismului românesc ar însemna să tăgăduiesc ceea ce arătam chiar în prima pagină din „Raţiunea dominantă" şi anume că „recapitularea etapelor străbătute de poporul român nu poate fi încercată într-o viziune globală decît după cercetarea critică şi evaluarea comparativă a tuturor faptelor de cultură din trecut, despre care avem mărturii capabile să ne restituie aceste fapte cu suficientă autenticitate şi în toate semnificaţiile lor". Aşadar, cred că istoria umanismului românesc nu este deocamdată temă pentru o lucrare de sinteză scrisă repede, pe baza a numai ceea ce se cunoaşte pînă acum, ci invitaţie la cercetări sistematice, paciente şi solide ca şi în alte capitole ale istoriei culturii şi literelor româneşti.

M. Ungheanu

DRAGOŞ VICOL

Ca-n ţara mea...

Nicăieri nu poate fi frunza codrului
mai dulce la cîntat şi la-nflorirea
în vis a primăverii şi-a iubirii,
ca-n ţara mea, ca-n sufletul de-acasă !

Nicăieri nu poate fi apa riului
mai limpede spre-a-ne-oglindi făptura
şi tinereţea fără bătrîneţe,
ca-n ţara mea, ca-n sufletul de-acasă !

Şi nicăieri nu poate creşte-n grîuri
eternitatea, să-mi pătrundă-n pîine
pe drumul dintr-o istorie în alta,
ca-n ţara mea, ca-n sufletul de-acasă !

Şi nicăieri nu-i poate fi mai cald şi
mai primăvară, mai frumos, mai dulce,
iubirii de pămînt şi libertate,
ca-n ţara mea, ca-n sufletul de-acasă !

AL. RAICU

Poem

Cu tine sîntem zi de Mai aleasă
scăldată în lumină şi culori,
purtînd o diademă de mireasă
pe-ntreg pămîntul însetat de flori.

Cu tine sîntem zi de Mai aleasă
cînd primăvara-şi trece pe pămînt
frăţească ei căldură-n orice casă,
în orice ţară, sub orice veştmînt.

Cu tine sîntem zi de Mai aleasă
scînteietoare sub al păcii-alai
cînd te arăţi în mantia-ţi spumoasă,
în orice colţ al lumii,-n-orice grai.

CONSTANTIN ATOMII

Temeinicie

Am intrat în primăvara bucuriilor depline.
Urcă înspre flori de fapte seva marilor idei.
Înflorim grădini de stele şi de vise mai senine,
Marile izbînzi trăirii ne sînt azi mai bun temei.

Tot mai multe sate-mbracă strai de tinere
oraşe,
Cîmpul ţării soarbe aur pentru spice grele iar.
Libertăţii vieţii noastre îi deschidem noi
făgaşe,
Viitorul ne surîde aspiraţiilor, solar.

Din statornicia noastră se înalţă Tricolorul,
Fluturîndu-şi stema păcii şi-a eternelor iubiri.
C-un trecut de glorii-n suflet, demn şi
suveran poporul
Îşi trăieşte existenţa luminoasei lui meniri.

La hotare sîntem veghe cu străvechi aureole,
Pe ogoare şi în fabrici purtăm nimb de
hărnicii.
Pe-ale Patrii albe schele, ca urmaşi ai
lui Manole,
Înălţăm cetăţi de soare sub cupole azurii.

VALERIA DELEANU

Sărbătoare

1.

De-atîta frunză pădurea-i sonoră
înginã cîntece vechi — şi nu oarecare imn
Dă-mi gura, iubit ziditor, dă-mi gura
să-mi rezem o urare.

Totul e simplu şi sacru.
Ziua ne conduce cu bucurie de mînă.
Obrazul de mire, obrazul de părinte
se întregesc,
pe-o legătură de soare şi alta de lună.

Sărbătoarea se face buchet de flori...
slavă neîntreruptă, pe neîntreruptă planetă.
Urme de mîini pe drumuri de aur...
Victoria e concretă.

2.

Îţi întind mîna la adăpostul unui mugur
de crin,
Să crească degetele către sensul lor
pe care-l ştiu dintotdeauna liber şi senin.
1 MAI : Aducătorii de belşug îngenunchează
pe iarbă,
lîngă mîinile noastre îşi lasă pîinea şi vinul.
Candoare deasupra unei trude.
Dintr-o zvîcnire înfloreşte crinul,
braţul se desfăşoară stăruitor,
petale ajung pînă la cimitirul
unde părinţii-s virtul vremilor.
Ziua e nespus de lungă, de suavă,
candoare deasupra trudei.
Aşa cum se zideşte o casă,
aşa cum creşte grîul,
aşa cum aurează oţelul, ecoul se-aude.

DAN MUCENIC

Poartă de primăvară

Curcte flori, ploi albe, spăla-ne-vor vederea
un orizont ne cheamă, ca fraţi întru senin,
să ne rostim cuvîntul, voinţa şi puterea
născute-n pita caldă şi-n sîngerîndul vin.

Există, fără seamăn, aleasa bucurie
a vorbei răspicate, cînd ştii că spui ce simţi,
cînd ştii că-n zile-nalte clădim o Românie
cu fapta şi cu limpezi, clarvăzătoare minţi.

Să ştim să fim strămoşii ce peste-un veac
sau două
vor fi cîntaţi în doine, cu blîndă duioşie,
de strănepoţii noştri, din lumea-aceea nouă
la care punem astăzi o piatră-n temelie.

În cartea dreaptă a vremii, Istoria, pătrundem
convinşi de adevărul c-am spus ce vrem,
că suntem.
Pătrundem printr-o poartă de-aprinsă
primăvară
ştiind cum se iubeşte, se apără, se ară.

ŞTEFAN DINCĂ

Semn sacru pe cuvînt

Iată cum vine timpul şi cuvîntă
La timpla ţării unde munţii cresc
În luna Mai, cînd florile fac nuntă

Istoria-i un templu românesc
Clădit în Mai, cu lacrima adîncă
Pe pleoapă de erou cu mîna-n soare
Şi nume scris pe flamura de stîncă
La ceas de Glorie şi Neatîrnare...

Călcaţi uşor pe-aici pămîntul doare.

Desen de Şerban Rusu Arbore

HORVATH DEZIDERIU

Dimineaţă

Pămîntul,
Abia trezit din somnul de ger,
Îşi resfira liber
Respiraţia proaspătă
Din trupul său supraîncălzit
De soarele zorilor de mai
Peste iarba ivită cu priviri de clorofilă.
Dimineaţa
Promitea cu largheţe
Acea tandreţe
Pe care
Numai culorile renăscute ale sorţilor noastre,
Pornite cu nesaţ
Spre cucerirea permanenţei primăverii,
Le pot dărui vieţii,
Oferindu-ne
Nebănuite frumuseţi sub forme de pîine,
oţel şi ziduri —
Înalte însemne ale biruinţei —
Ce poartă pe frunte distincţiile
Cu aureolă de mac din flama purpurie
a soarelui.
Dimineaţa
Nu ezita nici o clipă să fie darnică,
Împrăştiind în jur miresmele florilor de liliac
În culori de rugină.
Soarele tînăr
S-a oprit pentru o clipă peste feţele noastre,
Scăldate în lumină.
Fantasme de statui plutesc,
Zămislind adoraţii,
Cugetul strigă spre pămînt
Despicînd noi vibraţii
De suflete vii,
Acum, cînd natura ne cheamă
Cu vocea-i fierbinte
La pieptul ei cald,
Să-mbrăţişăm pămîntul
Noii noastre Românii !

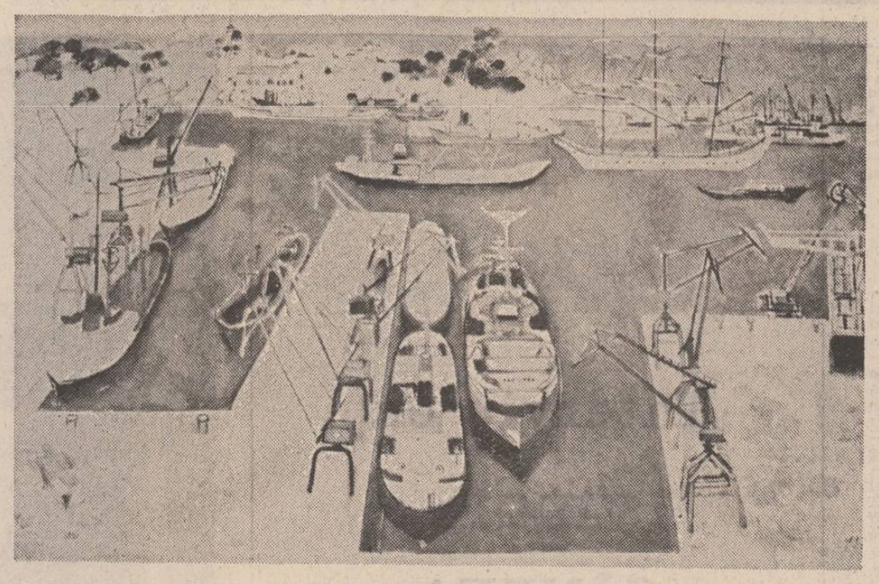

Viorel Mărgineanu : „În port"

ORAŞ pentru viitor

Purtîndu-şi amintirile între praful de ciment al singurei întreprinderi din oraş şi fantoma „Valurilor Dunării" cîntate demult, tare demult, de fantara unuia dintre cele trei regimente din oraş, în chioşcul din parcul oraşului, Cernavodă pare una din aşezările riverane cel mai puţin influenţate de proximitatea fluviului. Este un simplu, dar prim, paradox ; este intîia constatare pe care o faci cunoscînd acest oraş întors cu spatele spre Dunăre. Chiar dacă mai apoi, cînd te vei mai obişnui, vei stabili că oraşul este net dominat geografic de Dunăre, suficientă pentru a-l deschide, dominatoare peste celelalte forme de relief atît de necunoscute încît dealurile şi văile pe care se află au nume turceşti : Carpatdoga, Geabac-ceair, Oba-bair pînă hăt-departe la Armutbe-bair. Desigur, fundamental rămîne Carasu, riul cotitor. Şi, totuşi, Cernavodă nu este legat de Dunăre şi rar oamenii numără printre oraşele marelui fluviu numele său. Trecînd cu ochii şi amintirea tot ceea ce călătoria — imaginară sau reală — înregistrează de la Buziaş la Sulina pe Dunăre, Cernavodă nu se înscrie decisiv nici în măreţia naturală şi umană de la Porţile de Fier, nici în pitorescul Giurgiului, nici în renumele Brăilei. Oriunde te-ai plimba în oraş vei zări, răsărind peste blînda idee de oraş de provincie, dantelăria superbă a podului care a vegheat şi de cele mai multe ori a înlocuit celebritatea micului port dunărean. Construit la sfîrşitul secolului locomotivei, templu al acesteia, „Podul" este încă emblema acestei aşezări ca o minune a tehnicii, un summum de legende începînd cu acea fotografie de epocă înfăţişîndu-l pe inginerul român Anghel Saligny, liniştit pe o ambarcaţiune sub pod, sărbătorind evenimentul în ziua de 15 septembrie 1895, dată care ar trebui uitată — legendele doar nu au vîrstă ! — dar nu poţi fiindcă atunci 15 locomotive în convoi au zburdat cu 70 km/h dovedind temeinicia podului. Legendele continuă cu dinamitarea ineficientă a podului de către constructorul său în timpul primului război mondial, sau cu zdrobirea de una din pilele sale a unui vapor militar, urmele coliziunii fiind de nerecunoscut. Toate acestea ar trebui să figureze în cartea de aur a muzeului pod, dacă aşa ceva va deveni marea construcţie după darea în folosinţă a noului pod din amontele vecin, şi probabil că bunii gospodari din viitor ai oraşului îl vor include în circuitul turistic al Cernavodei alături de clădirea modernă, aerată a muzeului de antichităţi în care va tron, bine păzită de linişte, statueta „ginditorului de la Hamangia", aici descoperită, sau casa (refăcută) în care s-a născut Mircea Eliade.

Favorizat de aşezarea la confluenţa a două ape, oraşul are urme vechi de civilizaţie, cu răsăriri şi apusuri succesive diverselor interese, năvăliri şi recolegeri, dar rămas tot timpul în atenţia mai întîi ca loc de cetate uşor de apărat, apoi ca intersecţie de drumuri comerciale ale genovezilor şi bizantinilor în drum spre ţările române, în secolele XI—XV, sau ca punct de intersecţie între Dunăre şi cel mai scurt drum al său pînă la Marea Neagră. Ion Ionescu de la Brad, cunoscînd satul de la gura riului (Bogaschioi) citează pe Edrisi, geograf arab la curtea regelui Roger I, în transcrierea numelui vechii cetăţi Axiopolis, Axinoboli sau Axusuboli şi-i prevede un strălucit viitor.

Ceea ce nu i-a împiedicat pe edilii oraşului să neglijeze în aşezarea oraşului că centrul stabilit de ei este fundul ridicat (de colmatare) a unui riu leneş, că el, acest riu, poate scurta drumurile spre mare ale Dunării cu 400 de km şi că pentru Dobrogea acest riu trebuia neconditionat să reînvie. Grozava eroare a ţinut pe loc pînă acum acest oraş care, la un moment dat, era cel mai mare din toată Dobrogea, socotind că în regiune se află şi Constanţa, împiedicîndu-l mai întîi să se civilizeze (cota canalizării se afla pentru centru sub unda fluviului) şi apoi pregătindu-i-se un viitor uluitor.

Cuprinsă din toate părţile de marile prefaceri pentru întîmpinarea şi de aici a secolului 21, localitatea te primeşte cu imagini contrare şi insolite : un anunţ dintr-o ladă foarte îngustă, prevăzută cu geam, construită în certe scopuri de afişaj, te îndeamnă să zoreşti către ultima cucerire : oraşul are jocuri mecanice şi ele se găsesc în sala clubului sportiv. Într-o fundătură (nice maidan, nice stradă !), o clădire din care fumul iese ca la incendiu adăposteşte nichelate şi colorate, ca la „Las Vegas", aparate „Chicago Corn's", „Aristocrat Nevada", „Europa" şi neaoş un „Felix". Privirile celor din jurul aparatelor scapără, privindu-te cu o lipsă de fair-play contrare nu numai sportivităţii, dar şi elementarului bun simţ. Cea de-a doua imagine îţi trădează melancolia aducerilor aminte în nişte locomotive cu abur (înţelepte şi înviorate bunici ale mecanismelor iuţite de focul nepretenţios al posibilităţilor regeneratoare) ce cară, grăbind-o şi depozitînd-o, istorie : **calcar de pe amplasamentul centralei electrice.** Cedînd acum locul de drept pe care-l ocupase riului, Cernavoda se trezeşte cu alte calităţi, aflîndu-se la intersecţia unor factori naturali favorabili (atmosferici, hidrologici, seismologici) stabiliţi prin cele mai diverse metode : de la amintirile bătrînilor, la observaţia directă sau informaţiile sateliţilor meteorologici. Locul geometric egal distanţat de acei factori stabiliţi ca favorabili permite amplasamentul unei centrale atomoelectrice.

Este un salt şi anume acela pe care omul modern îl face în primul rînd, condiţia esenţială a dezvoltării prin ridicarea pragului la nivelul de risc şi Coman Ştefănescu Niculescu, inginer la construcţia centralei, spune despre ponderea colosală pe care o au în investiţie problemele de securitate nucleară. Omul din faţă, care-ţi vorbeşte fascinat de implicaţiile filosofice aduse de amplasarea unei asemenea uzine, îşi urmăreşte un vis prin noroaiele de löess în care izbucneşte acum şantierul, cucerindu-şi greu fiecare petec uscat care se traduce printr-un atelier, drum, depozit etc. Doctorandul în centrale nucleare, Coman Ştefănescu Niculescu îşi urmăreşte ascendent curba evoluţiei de la energetica clasică (fost proiectant la Institutul de studii şi proiectări energetice) la energetica de vîrf — cea nucleară — trecînd prin filiera logică a proiectării în Institutul de Reactori Nucleari Energetici. Desigur, vor mai fi şi alte centrale electrice în ţară, după cum prevăd Documentele Congresului al XII-lea, dar tînărul inginer s-a legat de cea de la Cernavodă. Formidabila statornicie, această aplecare spre concret plac şi fac să înţelegi mai bine rîvna pe care o depune şeful proiectului complex, adjunct al C.N.E. Cernavodă în activitatea de zi cu zi, aşteptînd clipa cînd săpînd în löess va ajunge la calcarul care-i va primi binefăcător alveolele celor patru reactoare nucleare. Şi aşa va fi, deoarece în 1985 primii 650 MW ai reactorului nr. 1 vor trebui să se multiplice orar pentru a astîmpăra setea de energie a acestui colţ de planetă care sîntem.

Între atîtea perspective, Cernavodă, cu străzile sale pline de noroi specific şantierelor aşternut peste asfalt, aşteaptă confirmările. Şi ele au început să apară : lucrările din zona canalului Dunăre — Marea Neagră prind contur final. Şi ele se află în zona de influenţă (da, se poate spune aşa !), în zona liniilor de forţă ale inteligenţei unui om : Aurel Zburlea, un şef de şantier extrem de dinamic. Din 1967, de cînd a absolvit facultatea, el construieşte : mai întîi autostrada Bucureşti — Piteşti pînă la km. 37 („motelul s-a construit după ce-am plecat noi !" spune el), lărgirea DN 1 şi construirea DN 21 permiţîndu-şi un moment liric prin '74—75 cînd a construit şoseaua Vatra Dornei — Poiana Teiului. Acum, podul peste Carasu (310 m lungime) este terminat cu toate cele 9 pile şi 2 culei ale sale plasate pe o curbă, iar Petre Ghelcea şi Manea Ion s-au mutat cu tot, dar mai ales cu marea lor pricepere de a înălţa poduri la o construcţie superbă : podul mixt (dublu CF şi auto) peste Ecluză, din care au ridicat deja svelte 2 pile înalte de 35 de metri, pod care va uni în 4 deschideri malurile canalului pe o lungime totală exactă de 245,7 m printr-o grindă înaltă de 12 m (încorporînd 2 000 tone de metal).

Este gata viaductul de acces auto dinspre Bucureşti avînd 10 deschideri de cîte 18 m.

Pentru o zonă care muşteşte de viitor, Aurel Zburlea îţi va explica foarte normal că viitorul lui este astăzi, el, primul dintre toţi, îşi trăieşte viitorul lucrării. Portul de aşteptare „Aval" („Să te urci pe o grindă să-mi spui ce drept l-am întins") a însemnat un volum de muncă uriaş, depus de instalaţiile de forat ale lui Ghiţă Ţugui (care nu te lasă nici să-l lauzi pentru că el de 30 de ani numai asta face „îmblînzeşte metalul") şi de oamenii conduşi de Ionel Aliontе şi Bălan David. Şi tot aici se vor enumera cele 365 de coloane înfipte în pămînt pînă la 40 m, pe care se sprijină deja 680 de grinzi de cîte 20 tone fiecare, confecţionate de oamenii şantierului, chiar în şantier. Coloanele de sprijin, cu un diametru de 1,5 m au fost înfipte cu o instalaţie japoneză NITSUBISHI dar şi de o instalaţie românească IF 30, construită în cadrul centralei Canal—Dunăre—Marea Neagră, al cărui prototip a funcţionat la şantierul lui Aurel Zburlea.

Cel pe care prof. Mircea Gh. Petrescu îl numeşte dulos în monografia sa „micul oraşel" (!!) adăposteşte azi 20 000 de locuitori. Are acum 11 unităţi industriale care produc ciment, şuruburi, drăgi, sifoane, piine, balast, struguri, vin. Cartea sa de telefon cuprinde şi alte instituţii care-şi au aici reprezentanţe de nădejde, dovedind interes „micului oraşel", „Agenţia navală Iugoslavia", „Direcţia de drumuri şi poduri", „IFET", „OGA", „ROMTRANS", „ISPH", toate astea în afara unei filiale de vînătoare şi pescuit care organizează, o dată pe an, un celebru bal al vînătorilor. Doar ziarele mai sosesc cu întîrziere în oraş, pentru că trenurile le descarcă la Medgidia pentru a fi numărate şi gata numărate se întorc la Cernavodă.

Bunul cetăţean Mircea Gh. Petrescu zice în cap. VII, Concluzii, ale monografiei sale : „Acest oraşel nu se poate dezvolta prea mult, deoarece o mare parte din traficul de mărfuri sînt (sic !) destinate încă marilor porturi dunărene Brăila şi Galaţi. Nu cred că este aşa cum s-a afirmat în planurile de perspectivă ale oraşului că în 1975—1980 populaţia se va dubla."

Neîncrederii bunului cetăţean, viitorul i-a răspuns mai repede decît îndoiala ce se cuibărise în suflet. Nu-i aşa că şi viitorul se grăbeşte să devină mai repede azi ?

Petre Domşa
Constantin Stan

VIRGIL CARIANOPOL

Cîntec de mai

S-a-ntors din nou pe plaiuri primăvara
Pe-ntinsul nostru românesc pămînt
E peste tot, aşa ca totdeauna
Lumină, soare, dragoste şi cînt.

Iubita ţară, fără bătrîneţe,
S-a prefăcut în inimă de rai
Cresc aripe la gînduri tuturora
E primăvară şi e-ntîi de mai.

E ziua muncii şi a celor care
Făcură ţara-ntreagă giuvaier
Care-au luptat în frunte cu Partidul
S-avem şi noi o Patrie sub cer.

Sub faldurile roşilor drapele
Şi sub nebiruitul tricolor
Întreaga ţară defilează-n faţa
Partidului ce-i e conducător.

E primăvară, primăvară iarăşi
Veniţi, prieteni, cu cîntări şi flori
Să-i preamărim pe-acei care prin fapte
Au devenit trăind, nemuritori !

teatru

Evul Mediu întîmplător

Atracţia scriitorilor pentru tot ce este actual, în mişcare şi, de obicei, viu reprezintă o constantă a prezentului, „replica" dată diverselor fenomene interesînd în măsura în care nu rămîne abstractă, exterioară faptelor. Agitatorică în sensul larg al termenului, piesa lui Romulus Guga vizează, deloc paradoxal, procese ale descompunerii, ale morţii. Acele stări de lucruri adică duşmănoase vieţii şi istoriei, cînd istoria devine un enorm simulacru iar viaţa un accesoriu indiferent. Etichetele aplicate aici, „rasism", „terorism,", etc., nu epuizează fenomenul, amplitudinea acestuia fiind de altfel cunoscută. Deci în numele a ceea ce este spus şi mai ales a ceea ce trebuie să rămînă spotit, sugerat numai, dramaturgul compune o poveste dramatică în care relaţia călău-victimă ocupă primul plan. În prima parte asistăm la un curios joc de motive şi identităţi, fiecare personaj enunţînd o anume temă existenţială în funcţie de care se prezintă drept ceea ce pare să fie, toate acestea la un loc vrînd să dea o idee şi despre destinul făbturii omeneşti. Acum, printr-o cetoasă transformare, are loc umanizarea gardianului (Honterius), pe cînd în partea a doua aşa-zisele victime se vor încolona în rîndul călăilor. Într-o asemenea lume acţiunile sînt private de orice fundament, sentimentele mimate, dialogul imposibil, etc. Spre a ne convinge de aceasta dramaturgul foloseşte o reolică de tip aforistic, dizolvă comunicarea dintre personaje, reduce conflictul dramatic la o schemă intelectivă. Dar în absenţa unui conflict autentic personajele sînt abstracte, lipsite de motivaţii proprii, lansîndu-se ca atare în meditaţii preţioase despre noţiuni rostite cu literă mare. Parabolică este aici intenţia autorului. Cînd e şi a regizorului, justificările devin insuficiente, fiindcă Cristian Hadji-Culea care a montat acest text pe scena Teatrului Mic din Bucureşti caută să amplifice nu semnificaţiile ci, ca să spunem astfel, „gesticulaţia" piesei. Astfel, primul act se bizuie pe răbdarea nemărginită a spectatorului, barocul montării oferind imagini spectaculoase uneori dar golite de sens. Spectacolul este conceput în genul teatrului bulevardier, agrementat cu momente „tari", specifice indeobşte scenei poloneze. Pe urmă există o slabă coordonare între actori, unii dintre ei vrînd cu tot dinadinsul să-şi afirme personalitatea, în detrimentul ansamblului. În rolul Ioachim — Mitică Popescu, stăpîn pe uneltele artistice. Nicolae Iliescu (Honterius) îşi umanizează personajul sentimentalizîndu-l în scenele de dragoste şi prezentîndu-l ca pe un cavaler al revoltei. Leopoldina Bălănuţă, interpreta Victoriei, joacă în stilul patetic-ironic-tenebros care se pare că i-a devenit intim dar într-o stare de atîtare care o deconspiră. Actriţa foloseşte atîtea registre de interpretare şi într-un mod atît de premeditat şi de abrupt încît jocul ei seamănă cu exerciţiile unui virtuoz care-şi neglijează telul. Doi actori serioşi în roluri de varie importanţă : Vasile Niţulescu şi Mihai Dinvale. Apoi, Jean Lorin Florescu, Carmen Galin, Nicolae Pomoje şi Nicolae Dinică. Scenografia lui Octavian Dibrov şi muzica lui Mircea Florian atrag spontan publicul.

Valentin Dumitrescu

plastică

Teatru în teatru

Acest personaj de o jovialitate rezervată, căci există şi aşa ceva, care etalează veşnic un fular de mătase şi un suris imperceptibil în colţul buzelor, suris cu o gamă destul de largă, mergînd de la amuzament pînă la sarcasmul disimulat, este capabil să provoace crisparea oricărui cetăţean basnic în casa căruia intră, la invitaţie, cu aparatul de fotografiat în mînă. Citorva amici pictori şi sculptori le-a ruinat cîteva zile bune din viaţă punîndu-i să care, să mute, să schimbe, şi iar să care, să mute, să amestece, să schimbe, cam pînă cînd totul a devenit ce-a fost şi la un moment dat, spre sfîrşitul unei zile sau într-o dimineaţă, totul depinzînd de lumină şi de nu se ştie ce alţi factori subiectivi, a făcut „cling", o singură dată, a spus la revedere discret şi s-a topit pe nesimţite, aşa cum apăruse. Peste cîteva zile apare cu un anume ritual, îţi arată o fotografie, dar „nu originalul", care dumnezeu ştie cum e din moment ce în faţa „copiei" amuteşti. Pe scurt, Mihailopol nu este un artist fotograf pur şi simplu, ci un vînător de imagini. Hăituieşte prada uneori săptămîni în şir după care face „cling", se duce în laborator şi acolo nu mai ştie nimeni ce năzdrăvănii urzeşte. Se spune că pentru celebra fotografie cu dovlecii noştri specifici — în faţa căreia chiar Adrian Păunescu, care nu rîde aşa uşor, a fost cuprins de un hohot homeric — Mihailopol a aşteptat cîteva anotimpuri, pînă cînd ei au ajuns la o greutate individuală corespunzătoare şi la un număr pe metru pătrat capabil să-i facă să simbolizeze măreaţa satisfacţie a cultivatorului. Ca să reuşească să fotografieze o splendidă ciocnire între oceanul planetar şi o promisiune de iubire, se spune că a mers continuu vreo treizeci de ani la 2 Mai, vara bineînţeles. Dar cîte nu se spun despre artişti. Că sînt histrioni, că se cred genii, că noaptea scriu poezii şi ziua dorm etc. Cu Mihailopol sînt adevărate toate. Este şi histrion, are şi geniu, scrie şi poezii, în felul său, cu imagini. Este adevărat în ce-l priveşte şi tot ce se cuprinde în acel etc. de mai sus. De ce să nu fie... ? Eu personal în acel etc. mai desprind doar faptul că se spune — cu repros, cu admiraţie, cu invidie, învinuindu-l, lăudîndu-l şi iar etc. — că face teatru. Desigur. Face chiar teatru în teatru. Viaţa pentru Mihailopol este o imensă sală de spectacol şi în interiorul ei, pe o mică scenă, se mai poate improviza ceva pentru cine întoarce privirea. Piesele lui sînt scurte, se petrec în fracţiunea de secundă cînd a apăsat pe declanşator. Dar intensitatea lor emoţională este uneori enormă, ideea se transmite violent, pe reţină se impregnează o imagine care te persecută. Trecerea de la duioşie la burlesc, de la tragic la sublim, se poate face, arată Mihailopol, fulgerător, într-un singur cadru, fără explicaţii, fără derulări ca la cinematograf. Actorii acestei treceri sîntem noi toţi, cu existenţele noastre, mai goale sau mai pline. Este, să o recunoaştem, meritul revistei „Flacăra" de a fi onorat cum se cuvine, prin organizarea expoziţiei la Dalles, talentul acestui excepţional artist.

Grigore Arbore

muzică

Simplitatea elaborată

Răspunzînd încercărilor muzicii (şi literaturii) contemporane de a reveni la simplitate — simplitate nu în sensul unei sensibilităţi plane, reproductive, ci încercarea de a asimila experienţele contradictorii ale societăţilor tehnotronice fără a recurge la expresia ermetică, la suprapuneri de codificări — cîteva lucrări produse de **Musica Rediviva** au demonstrat, prin exemple bine alese, acest fenomen.

Trăsătura de unire între muzica veche românească, preferată de ansamblul lui **Ludovic Baci**, şi „metaforele" creaţiilor contemporane, s-a dovedit a fi : linia sobră a unor constructii modale, sugerînd ogive medievale („Epitaf pentru Miron Costin" de Liviu Glodeanu) ; metamorfoza unor microcitate folclorice („Heterosynthesis II" de Fred Popovici) ; coloratura rafinată — joc de armonice, flageolete, procedee tehnice dintre cel mai moderne aplicate unor structuri de concizie preclasică („Concertul pentru contrabas şi orchestră" de Mihai Moldovan), „dicţia" riguroasa a textului, sinteza proprie între elementele folclorice şi bizantine („Divertisment de coarde" de Nicolae Beloiu), simplitatea ilustrativă („Suita pentru orchestră" de Alexandru Pascanu).

Această siguranţă a liniilor, cizelarea elementelor, proprie deopotrivă muzicii medievale cît şi acelor orientări contemporane care au depăşit aglutinarea, receptarea „seismografică" a realului, găseşte în ansamblul lui Ludovic Baci un atent arhitect. Cîteva nume de prima mărime ale membrilor orchestrei (Ioana Popa, Nicolae Duca, Gheorghe Ioanitescu), precum şi ale soliştilor (Georgeta Stoleru, Ştefan Thomasz), au asigurat rigurozitatea şi transparenţa interpretării. Un exemplu de coeziune camerală a oferit, de pildă, „Divertismentul" de Nicolae Beloiu, în care trecerea temelor pe grupuri de instrumente a păstrat acea fluidă unitate timbrală atît de greu de obţinut.

O altă lucrare de Nicolae Beloiu, „Clopotele Alba-Iuliei", punînd în valoare, alături de coarde şi alămuri, îndeosebi percutia (clopotele ca instrument solist) a fost de curînd cîntată şi de Filarmonica de Stat Oradea (dirijor **Aurelian Bonis**). Caracterul celebrativ al lucrării i-a prilejuit tînărului dirijor o însufleţită elaborare a părţilor majestuoase, o gestică amplă, „italienizantă". Alături de Imperialul beethovenian (dirijor Nikolai Evrov, Bulgaria), remarcabil prin exactitatea acompaniamentului, şi Simfonia I-a de Brahms, de un romantism cursiv, majestuos, conceput cu antrenări dinamizante şi accelerande stăpînite, „Clopotele Alba-Iuliei" au repetat succesul obţinut de filarmonica bucureşteană. Simplitatea „elaborată" pare să micşoreze prăpastia între creaţiile cele mai moderne şi marele public.

Grete Tartler

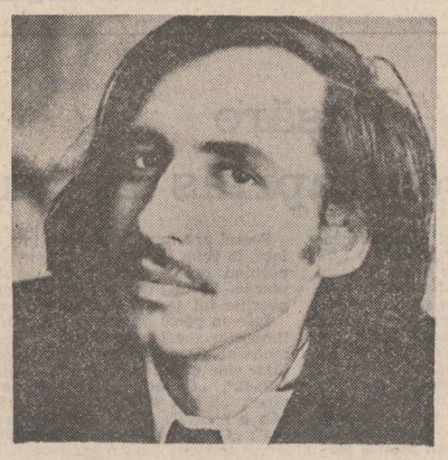

„*E vorba de fapt de un talent nou care se impune din capul locului, prin autenticitate și prospețime, prin forța de a fi el însuși în timbrul versurilor sale (...) Puțini poeți creează poezia adevărat, însoțită de acea senzație rară de autenticitate și firesc pe care o au numai poeții veritabili. Dumitru M. Ion e dintre aceștia*".

I. D. Bălan (1969).

„*Odată cu această apariție,* (Vînătorile), *Dumitru M. Ion izbutește să demonstreze că actul poetic nu este un gest întîmplător, supus fluctuațiilor care au loc între sensibilitatea receptoare a individualității lirice și mediu — ci unul cu destinație precisă mizînd pe posibilitatea creării unui univers sistematic*".

Mircea Ciobanu (1969).

„Vînătorile *e cartea unei crize (...). Obsesia morții e cea care desfigurează percepția universului. Moartea individuală, respinsă din timpul abstract, se infiltrează în toate aparențele și se descoperă sub formele cele mai inocente. Dincolo de fața chemătoare a morții, poetul găsește, cu o voluptate de autosupliciere, spectrele degradării. Moartea nu e doar destinul a tot ce există, ci și condiție revoltătoare a vieții ; trăind ca să mori, trebuie tu însuți să distrugi. Regnurile se perpetuează în cicluri de geneze și stingeri, consumîndu-se unul pe celălalt. Viața, sacrificiu repetat, se arată la fel de înspăimîntătoare ca moartea (...). Dumitru M. Ion (...) se lasă inundat de starea poetică în fiecare secundă a existenței, ștergînd orice barieră între lirism și viață*".

Magdalena Popescu (1969).

dumitru m. ion

Sub geamul iluziei

În extaz se desface
Al conversației lotus :
Sub geamul iluziei
Cobor în sera de apă
Și-i tai rădăcina.
Mă bîlbîi ca-n fața
Unui furt dovedit,
Dar mîna-mi rămîne-neleștată
Pe lama de aur.
Sap îngrozit epitaful conjuncției.
Și : în mînă țin un cuțit.
Ceva mult mai viu
Și mai dureros decît viața.

Mandragora

Pe ascuns, la adăpostul odăii,
Cultivam mandragora
În sicrie de sticlă.
Fixam cu ace de păr,
Într-un sol prietenos
Și murdar,
Trupuri mici și oarbe, vai,
Cu cîtă greutate.
Cădeam în extaz
Uneltind :
Cultivam mandragora.
Nici qaratul păstrat
Sub sigiliul
Singeriu al lamei de roșcov,
Nu-mi părea mai de preț
Ca sluța plămadă
Prin care găseam :
Calea ascunsă
Către uzufructul
Laboratorului
De născocit primejdii.

Pelicanul

Armonioasă este ura
Mîinii care aruncă
Pe fereastră
Gunoiul stelelor în stradă.
Doar tu, pelican al cetății,
Prețuiești saltul
Acestor broaște de aur,
Tremurul lor în noroi :
Fetița bijutierului
Vine în zori
Să se joace cu tine —
Ea, cea mai fragedă,
Nevinovata,
Își face palma căuș
Și-ți pune să bei
Apă regală.
Enorm, pliscul tău
Scoate un țipăt de tren.
Ai vrea să zbori și nu poți,
Frumusețe urîtă.

Cul-de-sac

Ca mîine vin ploile,
Acest studiu perfect
Al fricii, al fugii,
Al alunecării,
Acest zgomot al muzicii
Care tinjește
Spre egoismul perfect
Al meditației.
De-atîtea nopți car în spate
Praful de pușcă al zilei,
De-atîtea nopți pun la cale
Explozia nopții.
Ca mîine vin ploile,
Ca mîine n-am să mai pot
Să culeg.

În labirint

În fiecare zi
Douăzeci și patru de pisici
Fugăresc un șoarece orb :
La ce-i vor mai fi de folos
Țipătul șchiop,
Pasul pe stînca peretului,
Fuga în groapa
Culcușului ?
În fiecare oră
Șaizeci de pisici
Fugăresc un șoarece orb.
La ce-i va mai fi de folos
Priveliștea neagră
Din viziunea oglinzii ?
În fiecare minut
Șaizeci de pisici
Cu două sute patruzeci de labe,
Cu o mie două sute de gheare,
Pîndesc dușmanul abstract.
Dacă ar vedea adevărul
Șoarecele orb al gîndului meu
Ar înnebuni
În labirintul grețos al luminii.

Dragoș Morărescu : „Cetatea Callatis" (cerapastel)

Vinovăție

Bolnav l-au găsit :
Avea îngropat
În călcîi
Un cîntec de greier.
Ce ascunziș rușinos
Pentru obsesii !

Măturătorii de vise

Așa cum la geam ar veni
Să mă caute
Amăgitorul duh al luminii,
La fel și voi v-aplecați
Peste marginea obrazului meu,
Sărutîndu-l cu foc.
Aici îngheață metafora :
În vreme ce spre amurg
Lumina simte
Din ce în ce mai apăsătoarea
Mustrare de cuget
A nopții,
Voi, măturătorii de vise,
Nu aveți parte
De această sacră povară.

Acupunctură

Faci acupunctură acestei bezne
În care cineva te calcă-n picioare :
Își cere iertare, te calcă
Pe nervi, faci acupunctură :
Faci ce poți,
Cu toate că nu mai e
Nimic de făcut.
În tinerețe credeai
Că ești numai bun
Să schimbi lumea
Și iată, acum
Lumea te schimbă pe tine.
Faci acupunctură :
Cu sînge rece te-nmulțești
Tu, beznă.

Frica

Din tinerețe tot scriu
Tratatul acesta
Despre cultivarea răbdării
Și a vitei de vie.
În cartea a șaptea, pe care o-nchin
Combaterii pietrei
Și-a morții pretimpurii,
Adaug
Sintaxa perversă a fricii :
Alege-un leșin
Pe potrivă,
O excrescență a visului
Năruit de o mînă
Care-n umilința ei te mîngîie.
Dacă nu ești prea crud,
Închide ochii și taie-o !
Reprimarea acestui gest punitiv,
Egal totdeauna plăcerii,
E-n fapt o prostituare
A fricii de moarte.

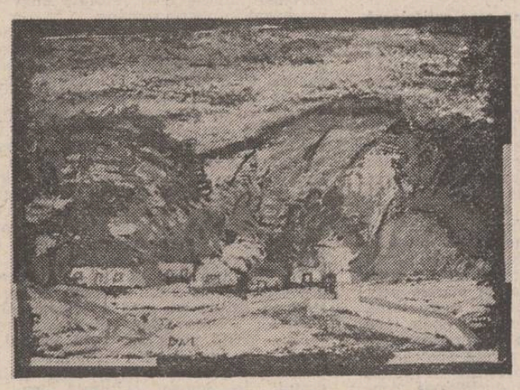

Dragoș Morărescu : „Peisaj la Băneasa – Dobrogea" (cerapastel)

„*Grete Tartler scrie o poezie ceremonioasă, de invocație și totodată de celebrare ; dacă simbolurile și motivele de proveniență culturală au o relativ mare frecvență, lirismul rămîne totuși proaspăt și chiar de o mare ingenuitate. Fabulosul și stilizarea se întrepătrund într-o subtilă și totuși deloc greoaie orchestrație, avîntată, armonioasă. Este o transfigurare produsă nu doar în planul expresiei și al imaginilor, ci la nivelul chiar al atitudinii lirice*".

Mircea Iorgulescu

„*Un univers liric constituit, neamenințat de apăsarea livrescului, marcat de limpezime și cugetare, operînd abil în domeniul concretului și în cel al abstractului... vădind nu o sensibilitate care poetizează grațios și facil, ci o adîncime spirituală remarcabilă*".

Dan C. Mihăilescu

„*Majoritatea poemelor sînt concentrate în jurul unor subiecte de meditație gravă asupra existenței. Dialectica vieții și a morții și contemplarea eternei armonii a lumii susținută de arderile destinelor individuale ; dialogul între ființa reală și ființa virtuală cuprinsă în aceeași entitate umană, risipirea existenței în memorie, conștiința dublului, a umbrei*".

Dana Dumitriu

grete tartler

Gramatica focului

Lasă scara interioară, oricum
ai tocit-o destul aruncînd cenușa
(în mijlocul Bucureștiului, o casă încălzită cu lemne).
Lasă emoția de a regăsi cuvîntul

Ruh

pe zid, exact cum, înainte de un examen,
l-ai zgîriat destul de adînc.
Ruh, spiritul, Rih, vîntul,
adeseori pilpîiau
în timp ce alunecai pe linoleum-ul verde.
Aș zice să urci acum la etajul al paisprezecelea
pe o scară de funie.
De aici ai vedea
agenții de circulație lîngă intelecte agente,
caroserii, argintatele mese de sacrificiu,
porți, piețele cu migdale, geamgii
ducînd în spinare felii cristaline,
ba chiar și fanfara din cimitirul vecin.
De aici, din exterior, ai putea să arunci cu smoală topită
(alcoolul nu va dezinfecta niciodată destul).

Te-ai asemui cu păianjenul alb, cu avionul care trece-n diagonală
și ai simți o îngrozitoare ispită.

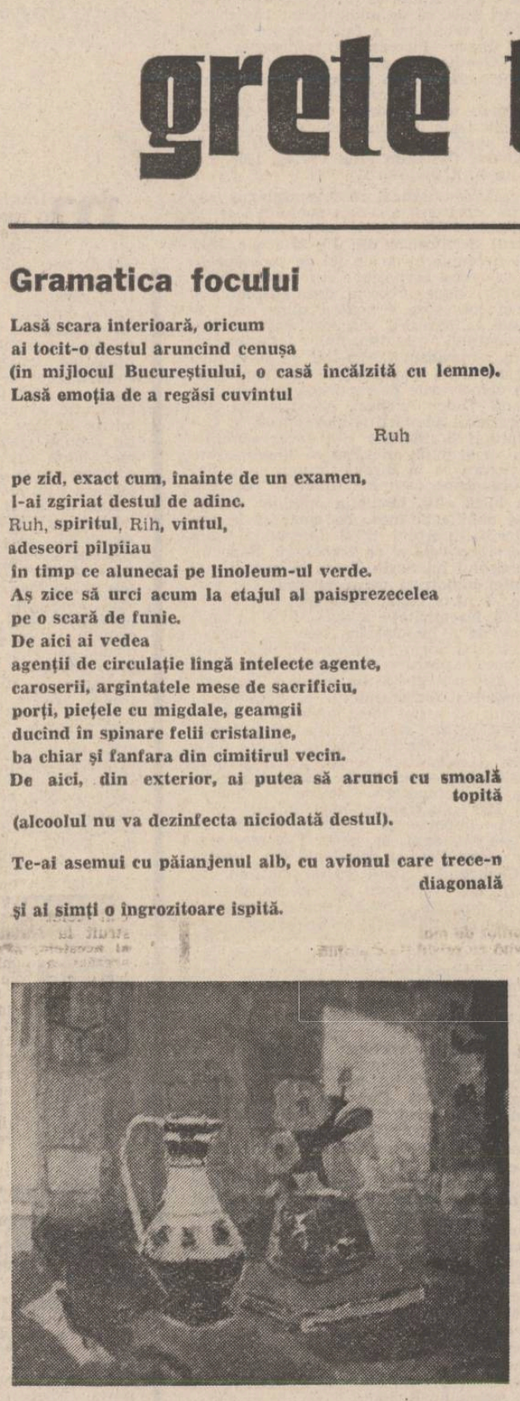

Șerban Zainea : „Flori galbene"

Magnetul de ceață

Patru corzi ale luth-ului
îți brăzdează palma. A cincea, roșie,
e chiar vina de pe tîmplele mele.
„Piatra e doar o pecete
a focului din adîncuri. Așa cum stai aplecată
deasupra lumii, o poți atrage spre tine
ca pe o ceață".

Astfel, prin ceață și semințele de brîndușă,
printr-o grădină botanică a văzduhului,
plină de fulgere și de grindini.
Sufletele ni se lipesc de gleznе :
aripi sau ciini. Le mai lovim,
să ne lase singuri. Mușcăturile
lor încă prietenoase : boabele roșii
de lemn chinezesc.

Chirurgii

Aștept : absolvenții Agrippa, Bruno, Alstedius,
cu mineci bufante, intră în sală.
Jos, unelte, toarfeci, un ghem de sfoară.
Între geamuri, un pat cu tăblie de lemn.
Soba aproape rece ; pe rafturi, retorte,
o carte (poate poeme), un măr.
AGRIPPA : Diseară bem bere. O să stăm la taclale.
BRUNO : Nu știți că Saturn poate-aduce și ciumă ?
ALSTEDIUS : Primarul pare doritor de-nnoire.
AGRIPPA : Dar cauza ciumei e numai în oameni.
BRUNO : Prin pasiunile lor
stîrnesc dezordine în natură.
ALSTEDIUS (spălîndu-și mîinile) : Pe vremuri,
oamenii erau altfel.
(La geam se adună femei, bătrîni ; imagini știute ?
Se aude în fine un țipăt : noul născut.
În tot acest timp,
eu privesc prin cristalul beryllic).

Materia signata

Încă îmi amintesc de profesorul dispărut
într-un cîmp de cartofi. Studenții alergînd speriați
de alicele magice, de osînda neînțeleasă :
și ei gustaseră secretele Piramidei.
De parcă am fi atins în consoane-un venin,
parcă verbele trilitere ar fi năpîrci tricefale,
în buzunar, diploma : materia signata.
Poți duce pe umeri doi saci de cartofi,
dar cine a înghițit ultimul fruct cules de profesor ?
(există un avertisment o semnătură în lucruri.
Florile palide
ale mandragorei și belladonei, cu fructele lor țepoase,
laptele corosiv al euforbiaceelor, violetul de doliu
al brîndușei : nu-s oare primitive hieroglife ?
Scrierea nu derivă din semnături naturale ?)
Tricicletele galbene răsărind pe artere
ca niște păpădii prin Marile Depresiuni Economice,
reactoarele nucleare și mireasma lor de plutoniu,
„blînda tehnologie energetică" — toate acestea
sînt mai ușor de-nțeles decît avertismentul cartofului ?
Și acum, fierbînd o grămadă suficientă, mă-ntreb
cine plătește cu viața
ghiftuirea mea trecătoare.

Floarea focului

Camioanele duc zăpadă : încă o pagină
din Liber Mundi !
PROFESOARA DE MUZICĂ (plivind răzorul) :
Oricum, și plantele au nevoie de muzică !

Înlocuiește strunele rupte de harpă
cu ață de pescuit, nailon dintr-o rachetă de tennis,
spală faianța internatului, un cîmp de Dictamnus albus,
cu saponine, substanțe amare.

PROFESORUL DE BOTANICĂ : Un cîmp de Dictamnus albus,
da, am văzut „floarea focului", al cărei ulei
se aprinde în caldele-amiezi ca o aură,
un cerc, o cunună, uleiul eteric...

Intră un grup de eleve, rizînd ; își așează
bentițele supraelastice ; timp extensibil,
dus pretutindeni în buzunare, purtat de nevoie.

Oracolul

Legată de mijloc. Grabnic cobori
în tunelul metroului (aripa unui liliac).
Un convoi luminos trecea : la dreapta, la stînga ?
Chiar fără mușchiul copacilor, tot ai simțit
voluta gigantică, o rotire completă.
Deasupra e alb Soracte, iar tu
prin vaporii de sulf abia treci (și cine mai vrea oracole ?)
— Să cumperi pîine... — La seminarul acela, auzi? am...
— Uite ce, măcar o singură dată...
Nu ești decît a miliarda făptură
care trăiește-acest drum. Alit de repede
te cuprinde teama, indiferența, mirosul de guano.
Și la primul pas spre ieșire, violentul parfum
tropical. O frunză de țelină
pe scara de marmură. Zumzetul pieții.

Atelier

Balansul norilor, al orelor înșirate
asemeni lăutelor într-un atelier (cu una
din ele-mi ciștig existența :
fecit Viennae 1761, Joannes Georgius Huber).
Soldatul în mersul său ritmic prin fața ferestrei mai știe
un dram de lutierie, cum se așează călușul ?
Ca un avar
îmi păstrez rubinul în palme ; metronomul
stricat grăbește puțin. În zăpadă, pe urma bocancului,
tic-tacul unor ace de pin.

Da Capo al Fine

Se lasă noaptea, cărțile se schimbă în zmee,
îți luminezi camera cu un piepten în timp ce
laleaua scurtă consoanele negre.
Astfel te zbuciumi
că în paharul gol se ciocnesc pămîntul, apa și focul,
că se face inventarierea copacilor,
că pămîntul crapă de poți să vezi
pînă dincolo, și „viciul suprem
e a nu cunoaște divinul"... Dac-aș striga
DORMI LINIȘTIT s-ar auzi oare
prin zumzetul zmeelor ?
E un zgomot în creștere,
nici cornul lunii nu se aude, nici arcul sprîncenelor
încordat, e un zgomot în creștere
pe care profesoara de muzică îl confundă
cu televizorul vecinilor, ori tramvaiul prin subterane.
Ah, supreme Cizelator, mai lustruiești un safir
deși chiar la intrarea în bloc scrie :
„studiul la instrument — în orarul pentru bătutul covoarelor ?"

Paharul e plin, nici nu se aude căzînd
ultimul strop... E un zgomot în creștere,
o lumină în creștere
(Da Capo al Fine) :

Centenar Arghezi

Arghezi — destinul postbelic (II)

Dacă nu este fin, studiul lui Sorin Toma este abil făcut. În contextul epocii, această abilitate suscită anumite intrebări și încurajează tot felul de ipoteze. Mai intii, acceptindu-se necesitatea politică a studiului, se pune intrebarea de ce el n-a fost scris de unul din criticii atotputernici ai vremii. Mai multe ipoteze pot decurge de aici: nici un critic al epocii nu s-a încumetat să publice un asemenea articol; nu există o suficientă incredere a conducerii culturii în criticii epocii, fie ei și autoritari; există o evidentă confuzie sau echivalare a profesiunii de critic literar și a aceleia de activist politic, care-și poate afirma opiniile in orice sector al vieții materiale și spirituale, ascendența activistică fiind in acea epocă preponderentă. Este de asemenea interesant că studiul despre Arghezi este singurul consacrat literaturii și de altfel singurul cunoscut al autorului care, avind funcțiile cunoscute, nu este prea prolific, cel puțin sub semnătură. Aceasta duce la alte intrebări și, evident, la alte ipoteze.

A fost Sorin Toma un cititor de literatură? Personal, ca tinăr asistent la Catedra de literatură universală a Facultății de limba și literatura română din București, am examinat in anul 1967 pe studentul la fără frecvență Sorin Toma și nu am fost impresionat de cunoștințele sale. În sfirșit, a scris el studiul despre Arghezi sau acesta este rodul unor eforturi colective, așa cum era in obișnuința epocii? Stilistic vorbind, acest studiu nu poate fi corelat concludent cu alte articole ale autorului. Nu este așadar imposibil să se susțină caracterul anonim colectiv al textului. Un alt fapt care intră oricum in discuția nominalizării: autorul este fiul celebrului „poet revoluționar" A. Toma, care a putut fi propulsat numai in condițiile inlăturării masive a valorilor momentului. Ion Vitner (*Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei, Pasiunea lui Pavel Corceaghin*, Editura de stat, 1949) legitimează atitudinea negativă a lui Sorin Toma printr-un istoric al receptării interbelice a poetului, folosind două artificii. Unul constă in sublinierea refuzului poeziei argheziene, chiar de către autori deja expulzați de noua literatură, ca Iorga și Ionescu; celălalt se bazează pe ideea că nici unul dintre apologeți, de la Călinescu la Pompiliu Constantinescu, n-au sesizat semnificația exactă a acestei poezii Vitner are însă și „obiecții" față de articolul lui Sorin Toma, in măsura in care acesta n-a mers încă prea departe. Astfel, se afirmă că nici inițial Arghezi n-a avut predispoziții revoluționare: el n-a fost decit un „revoltat haotic". Severitatea se sprijină pe o imagine personală categorică: opera argheziană și chiar viața scriitorului pot fi echivalate cu un personaj-simbol creat de scriitor: papagalul Cocó.

De bună seamă, studiul lui Sorin Toma trebuie privit nu prin el însuși, ci ca element al unui context. Violența lui nu deranjează ca atare mai mult decit o negare interbelică a poetului, in care perioadă ar fi fost ignorată iar ulterior considerată drept o curiozitate. Semnificația lui constă in faptul că este unica atitudine atestată a epocii asupra poetului și in aceea că această atitudine este efectul sau cauza unei eliminări a lui Arghezi din literatură și din viața literară. Este limpede că procesul intentat lui Arghezi trebuie motivat inainte de toate prin factori ideologici. Arghezi este una din personalitățile cele mai puternice ale epocii și ale secolului: chiar dacă nu a făcut școală, el a fost oricind capabil de a influența opinia publică și de a o reprezenta.

Punctul de vedere oficializat este generalizat imediat și cu orice ocazie. O eroare curentă este azi aceea de a se considera numai atacul lui Sorin Toma, cind in realitate, acesta este dezvoltat in ecourile de circumstanță. În raportul *Spre un nou avânt al creației literare* prezentat de Zaharia Stancu la Conferința pe țară a scriitorilor din 25—27 martie 1949, Tudor Arghezi este criticat alături de Sorana Gurian, Ionel Teodoreanu, Octav Dessila, Ion Barbu etc. scriitori considerați in bloc drept autori de „lucrări inutile, ba chiar dăunătoare" (v. *Viața Românească* nr. 3—4, martie-aprilie 1949, pag. 205). Referindu-se la poezia din perioada războiului, Nicolae Moraru găsește și el că Arghezi este un poet inameliorabil: „Un caracter decepționist, lipsit de orice perspectivă și elan de viață se degaja din poeziile maeștrilor vremii, din versurile formal răscolitoare ale lui Tudor Arghezi..." (*Elemente noui in poezia românească. Studii și eseuri* ESPLA 1950, pag. 167). În anii următori, tăcerea devine completă, poetul nemaifiind folosit nici chiar ca exemplu negativ. Să fi fost această tăcere o etapă de pregătire a reconsiderării poetului? Nu, pentru că intoleranța față de opera sa este fără cusur. O vizită la Mărțișor poate aduce sancționarea unui elev de la Școala de literatură „Mihai Eminescu". Ulterior Demostene Botez incriminează faptul că in această perioadă, directorul Școlii de literatură ar fi pedepsit pe elevii săi deoarece l-au citit pe Arghezi (*v. Congresul Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Română*, ESPLA 1956, pag. 250).

Un alt moment in evoluția opiniilor despre Arghezi il constituie enormul articol purtind titlul *Cu privire la valorificarea moștenirii culturale* de Nestor Ignat (*Scinteia* nr. 3026, vineri 16 iulie 1954, pag. 2—4). Se știe că din anul 1953 incepe relaxarea in toate domeniile culturii noastre și îndeosebi in reconsiderarea atitudinii față de scriitorii in viață încă neomologați și față de moștenirea literară. Este perioada in care Pavel Țugui și revista *Contemporanul* duc primele tratative încununate de succes cu Arghezi și Aurel Covaci aduce revistei primele texte. Totuși, relaxarea este privită cu prudență: inainte de a i se sublinia părțile pozitive, se avertizează asupra posibilelor erori liberaliste. Principala preocupare este să se evite „preluarea in bloc" sau preluarea necritică" a unui autor. Pentru aceasta se recurge la Lenin care afirmă: „Noi luăm din fiecare cultură națională *numai* elementele ei democratice și elementele ei socialiste, le luăm numai *pe acestea* și *in mod exclusiv* in opoziție cu cultura burgheză, cu naționalismul burghez al fiecărei națiuni". Cum se deosebește negativul unei opere de pozitivul ei? Prin „trăsătura caracteristică dominantă", care este evident, nu una artistică, ci una ideopolitică. Din acest punct de vedere, există autori total negativi, irecuperabili, ca Lucian Blaga, și alții negativi, dar recuperabili, ca Tudor Arghezi, cu care Nestor Ignat realizează opoziția. Dar și in cazul unui Arghezi trebuie cintărită valoarea pozitivului in raport cu negativul operei: există elemente „realiste" in această operă la inceputurile ei și mai există de asemenea posibilitatea unor opere viitoare acceptabile ale poetului, dar care nu indrituiesc in nici un fel acceptarea in bloc a operei, deci a elementelor ei încă negative. „A lua in considerație numai poeziile durabile, scrise îndeosebi in perioadele mai vechi ale activității lui Arghezi și a trece cu vederea lucrările pline de mucigaiuri și bube, de afectare mistică și de jocuri de cuvinte, sterpe și triviale, ar insemna o încercare de a strecura — odată cu ce e valoros in moștenirea literară — și uscăturile și putregaiurile literaturii burgheze, de a crea confuzii profund păgubitoare dezvoltării literaturii noastre". Opțiunea pentru nou a scriitorului cu anterioara activitate negativă nu presupune acceptarea acesteia: „Faptul că unii scriitori care au mers pe căi greșite in trecut fac astăzi lucrări utile, că de pildă poetul Tudor Arghezi a dat o tălmăcire a fabulelor lui Krilov, iar Lucian Blaga lucrează la traducerea lui ‚Faust" de Goethe, nu poate justifica o atitudine neprincipială față de scrierile lor decadente din trecut". Nu există încă posibilitatea de a se accepta formele urîtului drept categorii estetice. Aceste categorii ale urîtului sint exact cele care fac obiectul unei culegeri ca *Die nicht mehr schönen Künste* (Wilhelm Fink Verlag, 1968, sub ingrijirea lui H. R. Jauss).

Poziția față de Arghezi rămine ambiguă sau prudentă in următorul an, deși poetului i se tipăresc poemele *1907*. Aceasta este încă situația la Congresul Scriitorilor din 18—23 iunie 1956, care poate fi comparat cu un fel de cumpănă in considerarea operei argheziene și a omului. Teoretic, congresul face procesul dogmatismului și oferă deschiderea spre o nouă viziune mai generoasă asupra literaturii, discutind însă problemele momentului: negativismul, formalismul, liberalismul, naturalismul, etc. Dar, in afara luptelor pentru putere, congresul se mai caracterizează prin demersurile de repunere in circulație a scriitorului Tudor Arghezi. Așezarea lui Arghezi in prezidiul adunării și alegerea sa in Comitetul Uniunii Scriitorilor sint fapte semnificative: nu e mai puțin adevărat că alegerea este onorifică, pentru că in Biroul Uniunii și in Secretariat, organisme care fac munca concretă și curentă intră alții. Oscilația opiniilor despre Arghezi se manifestă încă, ba chiar și in raportul principal purtind titlul *Literatura din R.P.R. și perspectivele ei de dezvoltare*. Raportul justifică articolul lui Sorin Toma in cadrul mai larg al luptei impotriva decadentismului și formalismului, pentru instaurarea noii literaturi: „O deosebită însemnătate a avut, încă in anul 1948, inainte de a lua naștere Uniunea Scriitorilor, articolul lui Sorin Toma din Scinteia, care, studiind aspectele pozitive cit și cele negative ale poeziei lui Tudor Arghezi din trecut a luat atitudine impotriva formalismului și decadentismului, deschizind astfel focul impotriva principalelor primejdii din afară pentru poezia noastră. Dar studiul lui Sorin Toma, din cauza unor exagerări și a concluziei nejuste cu privire la perspectivele creației lui Tudor Arghezi, a contribuit la o temporară izolare a marelui poet. Dar nu trebuie nici uitată, nici minimalizată importanța acestui articol in lupta ce s-a dat apoi in general contra manifestărilor formaliste și decadente din poezia noastră" (*Congresul Uniunii Scriitorilor*... ed. cit. pag. 16—17). Dar vorbitorii au alte puncte de vedere decit raportul. Vasko Popa il consideră pe Arghezi cu această ocazie drept cel mai mare poet in viață al lumii, apreciere mult folosită ulterior și care, in acel moment nu putea fi făcută decit in funcție de poezia publicată pină atunci de Arghezi. Cicerone Theodorescu, prin cuvintarea sa una din vedetele congresului, polemizează cu raportul citit de Mihai Beniuc, denunțind eufemismul „temporarei izolări" pentru că „Deschis vorbind, izolarea nu a fost a marelui poet. Izolarea a fost a noastră față de marele poet" (id. pag. 456). În ciuda situației sale, observă Cicerone Theodorescu, poetul a lucrat in acest timp in direcția activă, cetățenească, dovadă marile poeme publicate imediat ce a fost posibil. La rindu-i Perpessicius consideră: „cazul lui Arghezi este, fără doar și poate, unul din cele mai dureroase cazuri pe care le-a cunoscut literatura in ultimii zece ani". Salutind revenirea poetului, el problematizează situația lui: „Dar problema nu este numai aceasta. Este vorba ca astfel de erori grave, care, oricit ar fi ele de bine șterse cu buretele, totuși, ne rămine o amărăciune și o durere care nu se cicatrizează — astfel de erori să nu se mai intimple in viitor" (id., pag. 318).

Dincolo de raportul principal și de opiniile vorbitorilor, rămine elocventă comportarea asistenței: Tudor Arghezi este aplaudat o jumătate de oră, eveniment probabil unic in istoria postbelică a sălii Ateneului Român...

După congres, legitimarea poetului se face treptat. Dispar criticile, obiecțiile, se subliniază ceea ce este bun și puțin cite puțin totul devine bun, magistral, genial. Silvian Iosifescu, intr-un articol decisiv privind moștenirea literară (*Probleme actuale in cercetarea moștenirii literare*, *Lupta de clasă* nr. 1, ianuarie 1957) apreciază ca nedrept atacul lui Sorin Toma, alături de alte nedreptăți ale epocii. Încep să fie comentate alte aspecte ale operei argheziene, bunăoară, proza de către Ov. S. Crohmălniceanu. În prefața ediției de VERSURI din 1959, insuși Mihai Beniuc scrie: „Tudor Arghezi este cel mai mare poet român in viață și unul a cărui operă se poate inscrie pe orbita valorilor universale". În 1960, la a 80-a aniversare, Scinteia publică Scrisoarea C.C. al P.M.R., a Consiliului de miniștri și a Prezidiului M.A.N. adresată poetului, precum și relatări de la diferite festivități legate de această dată. În deceniul șapte încep să apară și monografiile. Un fel de jenă face să se evite o vreme evocarea imaginii lui Arghezi din perioada prohibiției. Semnificativ este că bunăoară *Bibliografia literaturii române* (Editura Academiei 1965) nu conține studiul lui Sorin Toma in lista referințelor.

Marian Popa

Pasăre cu cîntecul aprins în gură

Într-un oraș cu fabrici și industrii centenare, trăiește un tinăr poet de o rară puritate a sentimentelor peste a cărui prezență editorială — **„Neliniștea purpurei"** — critica a trecut cu prea multă indiferență, desigur și pentru motivul că de la Reșița pină la redacțiile revistelor noastre distanțele sint nebănuite. Octavian Doclin (recomandat de Anghel Dumbrăveanu și Gheorghe Grigurcu) este un poet de maximă concentrare, poemele din această primă culegere a sa fiind rodul unui talent structurat pe citeva idei și metafore, cum le spunea Blaga, revelatoare care, in evoluția sa vor fi, poate, nucleele unei mitologii poetice personale.

Fără a semăna cu cineva anume, revin obsedant cu fiecare poezie: **roua, masaderai, crinul, pasărea din sud, vocea, plinsul,** (din lucruri și ființe) etc.

Intr-o muzicală climă se concentrează norii și sudoarea stelelor in bobul de rouă iar noaptea nemărginită își adună puterile intr-o mireasmă de crin.

Poetul are intuiția și conștiința existenței unitare, in timp și in spațiu, a spiritului și materiei, pornind de la cunoașterea de sine a ființei umane. Esențializarea expresiei dă unora dintre poeziile lui Octavian Doclin un aer inițiatic.

Intr-un poem antologic **(Dagmàr)** poetul evocă timpurile medievale intr-o concentrată baladă modernă. Poezii cum sint **„Singurătate oarbă", „Dar cine nu plinge", „Inel", „Masaderai", „Falsă baladă", „Cintec", „Mai trece o toamnă, mai vine", „Sfintă iubirea", „Remember", „Miinile", „Ca o frunză", „Să-ți amintesc amintirea", „Vocea", „Către crin"** și **„Fără-amintiri"** ar trebui citate integral pentru ceea ce am numit la inceput concentrarea expresiei. Ne mulțumim cu aceste versuri: „In adincuri, in adincuri / unde șade steaua-n plinsuri / crește-un glas spre dinafară / (glasul lumii il omoară) / in adincuri, in adincuri / nuntă e fără de cinturi / nu se știe de apusuri / in adincuri in adincuri".

Gheorghe Pituț

CONTEMPORANII NOȘTRI

Temerarul lucid

Mărturisesc că, in alte imprejurări, m-aș fi apropiat cu reticențe de un asemenea masiv volum ambiționind să închidă intre coperțile lui citeva zeci de ani de poezie, incepuți cindva, ca sursă, in epoca numită „dintre cele două războaie". Prea adesea, reveniri in circulația dată de tipar unor nume din acea epocă au adus gustul sălciu al provincialismului literar, al vetustului, cărora literatura română le-a plătit și continuă să le plătească tribut. Nu este cazul lui Mihail Crama, poet de primă valoare, prezent discontinuu in librării, făcind parte nu doar dintr-o generație strălucită, alături de Ion Caraion, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Gelu Naum și alți citiva, ci din cea mai solidă armătură a istoriei poeziei românești contemporane. Mai degrabă avem de-a face, aici, cu paradoxul insuficientei asumări de către poezia de azi și de către critica de poezie a ceea ce este nu o moștenire, nu numai o exemplaritate de talent, cultură, de credință in misiunea de apărare a omului și umanității de către literatură, ci *un front viu* al poeziei, o avangardă, in sensul cel mai clar și direct al termenului. Evident, explicații ale acestui fenomen, ale acestei nedreptăți, sint posibile și nu cred că trebuie căutate in inaderență, gust, nivel de cultură, obediență. Mai degrabă lucrurile țin de social, de o ruptură circumstanțială care, cu timpul, a amenințat să fie reală, iar depășirea ei, țeserea firelor vătămate presupun reparații in capacitatea de a gindi climatul cultural, climatul specific al artei ca un intreg, a gindi totalitatea artei ca o lume, ca un organism viu, distinct, in contextul social. Oricum, poeți ca Mihail Crama nu au nevoie de reparații in ceea ce privește poarta pe care intră in istoria literară. Scrisul lui Crama e din cele cu vorba fest bătută pe nicovală, bine strinsă in menghină, pilită, șlefuită și apoi imbinată in bijuterii de suflet, cum planeta poetică Arghezi, Bacovia,

Desen de Șerban Rusu Arbore

Barbu, Blaga ne-a invățat. Lipsesc artificiile, floricelele, epatările formale, dar nu lipsește o stare conflictuală, posibil a fi urmărită, cu infinite nuanțe, de-a lungul a aproape trei sute de poeme. Lupta este, in primul rind, cu timpul, și poetul este cel care, mereu, il cheamă la un fel de judecată, in marile lui evenimente, cu singeroasele lui repere, il acuză și-l iubește, totodată; poetul este personajul direct, trăind totul și avind, ca atare, dreptul să intrebe de o mie de ori de ce? Din acest punct de vedere, poezia lui Mihail Crama are tensiunea cotidianului raportat la eternitate, își subordonează și caracterizează eternitatea. Drumul este continuu de la abstract la concret, iar fapta, caldă, trecătoare este ridicată la rang de simbol. Poetul știe totul, a suferit totul, a trăit toate triumfurile și toate căderile și va mai trăi încă atitea și atitea fiindcă nu acceptă necondiționat. Versurile dense ale lui Mihail Crama nu se tem de nimic, nu se miră că ceva anume s-a intimplat, ci, mai cu seamă, uimirea ar fi fost dacă evenimentul n-ar fi avut loc. „Toată noaptea a fost un frig mare / se zvonește că undeva / s-ar fi format podișul prebalcanic, undeva aproape după cit se pare" („Dimineața"). Nefrica, lipsa de uimire pină și in fața geologicului enorm, interogația francă adresată Măriei sale Vremea determinind tot timpul această tensiune interioară, drapată in vorbe aparent simple, nu sint mai puțin o conștiință etică a unei poezii măsurată intr-o epocă in care, nu doar metaforic, poeților li s-a pus revolverul in piept, li s-au cerut abjurări de la demnitate și cultură. Are patetic dreptate Ion Caraion in studiul introductiv al ediției cind vorbește despre generația acestor poeți care a luat aproape totul in serios (familia, morala, istoria, libertatea, dreptul, boema, războiul, arta, iubirea, politica, societatea, prostia, umanismul, teologia, mizeria, umanul, disponibilitatea, arlechinadele, viața și moartea), in timp ce timpul pe ea o lua in deridere, sfișiind-o, umilind-o, punindu-i pumnul in gură...". De aceea și miezul tare al acestor poeme, sentimentul că sint riposte, salve trimise adversarului, salve de neabătut, intr-o severă stăpinire de sine: „Pe un drum — desigur drumul care duce spre moarte // m-am intilnit cu Soarele — era imens și frumos — / mi-aduc aminte, domnilor, in ziua a șaptea era / undeva lingă glasul singelui jos" („Perspectivă").

Însumind șase titluri de volume, primul datat 1947, ultimul 1976, „Împărăția de seară" e o carte a timpului siguranței de sine, a lucidității chiar cind versul pare a fi reflexul cizelat al autointrebării. „E toamnă sau moarte, nu știu — incerc / pe toate drumurile zăvoarele toate, — de-alaltăieri ard in salon / portretele noastre ciudate // Dau să ies din amintire ca dintr-un ostrov, / mi-e inima grea intre porți, / ieri printre copacii care-au fluierat la nuntă / au trecut siluetele Don Juanilor morți" („Culori de toamnă"). Luciditatea, chiar in nostalgie și elegie, privirea perforantă peste straturile timpurilor face din această poezie una din cele mai lipsite de inocență din literatura noastră. Poetul-personaj e un copil bătrin peste lume și in propria-i copilărie, epoca l-a ars pe dinăuntru, pregătindu-l și solicitindu-l intr-o perpetuă luptă. Nu e timp de candori: „Numai copilul meu ar rămine mirat / c-am fost și eu copil. Adu-ți aminte, / aveai o coamă de păr, fruntea boltită, ochii sticlind spre luminile vieții, / neliniștit de marile impulsuri care băteau la porți, / mindru de ele, insoțit de apa unei fintini / rustice, mergind in adinc / pină la minereurile tari, colțuroase, / cu dinții-adevărului" („Fiul"). Copilăria însăși nu e decit o dură matematică in mers: „Tată, ploaie, nevoi — / trec cămătarii luminii / cu mii de ani peste noi" („Copilărie"). Aproape exclusiva lipsă de inocență, deci preponderența luminilor tari pare predestinarea unui caracter: „Cum a fost și cu decapitarea copilăriei / Întii virsta-intiia, apoi virsta-a doua, / a treia, a patra... (...) Era o decapitare albastră, o nebunie in alb, / nevinovată ca uciderea mielului pascal, / și acum fericiți la fiecare cădere de cap și-l priveam rostogolindu-se / pină departe / la ușile raiului" („Cum a fost"). Cum aveau să se petreacă decapitările, pină unde aveau să se rostogolească, insingerate sau mumifiate, capetele, poetul mărturisește cu o memorie care e prezentul ororii: „Stau lingă tine, / perpetuu, imposibilitatea uitării / eroică lume ucisă, / ca marii soldați... //Atunci eram tineri / ca frunzele-n martie" („Auschwitz").

Întreit unitară, ca expresie, ca tensiune și, firește, ca o obsesie a marilor teme — timpul, nașterea, suferința, moartea, dar mai ales lupta, opoziția, senzația de rațiune — „Împărăția de seară" este exemplară prin știința nuanței, in construcțiile sobre. Iată „Ianuarii", frumoasa poezie care o încheie, model, după opinia mea, de simbioză intre semiton, penumbră și luciditate, rostire directă, uneori șireată: „Plouase, drept, in ianuarii, / crescuse iarba peste noi — / aceste trupuri pieritoare / se zbăteau ca-ntr-un lasou / de plante lungi, agățătoare // Nu mai știam incotro-i calea, / să-ntindem miinile am vrut — / era o ceață; n-am putut. / Simțeam, subțire, sub picioare / mustind pămintul de eroare. // Și drept in ploaie ne-am privit / Bătea un vint. Stăteam adus — / creșteau iluziile in sus, / de plante lungi, cotropitoare — / mustea pămintul sub picioare. / de-o rană veche de nespus."

Fără să fi fost vreodată absent, cu „Împărăția de seară" Mihail Crama e prezent in poezie mai mult ca oricind și doar dacă va musti pămintul „de eroare" glasul lui nu va fi auzit vibrant și major, pe merit.

Platon Pardău

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

O subvenție pentru Zalmoxis

În vara anului 1939, pe strada Palade, la numărul 43, funcționa redacția in care se zămislea **Zalmoxis** — revistă românească de studii folclorice și istorico-religioase. Revista și animatorul ei, Mircea Eliade, găsise sprijin și audiență morală in cercurile de aleasă cultură a epocii. Se știe poate mai puțin — vremurile au fost deosebit de bogate in evenimente care au deplasat atenția cercetării spre zona politicului, cu implicațiile sale interne și externe — că cercetările și propagarea ideilor in acel încă nedefrișat domeniu, atrăseseră binemeritata atenție a factorilor guvernamentali. Intr-un cabinet ministerial din care făceau parte, alături de alții, Mihai Ralea, Petre Andrei, C. C. Giurescu, gestul lui Armand Călinescu (primministru, ministru al Apărării și al Internelor) de a acorda un fond pentru tinăra revistă, pare firesc. Suma nu era exorbitantă. Trebuie însă să se știe că era intr-o vreme cind principalul efort financiar al guvernului era indreptat spre inzestrarea și intărirea armatei, sub presiunile externe care puneau in pericol independența și integritatea țării. Intr-un set de corespondență personală adresată primului ministru, o scrisoare pe care o reproducem, cuprindea mulțumiri pentru sprijinirea unui act de cultură.

Livia Dandara

Zalmoxis
Revue des études religieuses
Redaction: str. Palade, 13 — București, III.

4 iulie 1939

Domnule președinte de Consiliu,

Dl. Profesor Al. Rosetti mi-a incredințat astăzi suma de 50 000 lei, subvenție pentru acoperirea cheltuielilor de tipărire a primului volum din Zalmoxis. **Veți putea aprecia, Domnule Președinte, importanța acestei arhive de studii folklorice și istoric-religioase pentru bunul renume al științei românești peste hotare. În al doilea volum, care intră acum sub tipar, vor apare citeva studii asupra zeului Zalmoxis și cultului cerului la strămoșii noștri. Revista aceasta a fost excelent primită in cercurile științifice streine, ea fiind, deocamdată, impusă la toate Universitățile din America, Suedia și Germania. Sint bucuros a vă aduce toate acestea la cunoștință, ele vorbind indestul asupra adevăratelor mele preocupări.**

Odată cu mulțumirile mele, vă rog să primiți, Domnule Președinte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Mircea Eliade

(Arhiva I.S.I.S.P., fond XV, dosar nr. 451, f. 249)

Revelațiile unei ediții

Urmare din pag. 1

de reducerea complexității simbolice a textelor populare românești la o structură alegorică in care conflictele dintre personaje ar reprezenta de fapt antinomiile din cadrul fenomenelor astronomice și meteorologice. De exemplu, dialogul dintre bătrinul Crăciun și divinitățile canonice (așa cum apar ele in colinde) e oglinda diverselor etape ale traseului solar pe bolta cerească. Bătrinul Crăciun reprezintă soarele de toamnă, de aceea, cum spune colinda, se scaldă in riu de vin și e vinător. Sfintul Petru e soarele verii, de aceea e păstor in colinde... ș.a.m.d. Simplificarea și arbitrariul analogiilor sint evidente aici. Dar, să nu uităm acest lucru, Coșbuc era exponentul unui sistem de gindire cvasiunanim răspindit, intr-o epocă in care cercetările lui J. Frazer, M. Mans ori S. Reinach incă nu ajunseseră să insemne ceea ce inseamnă ele azi, pentru studierea științifică a mitologiei.

Și, in fond, nu despre știință ar trebui să vorbim aici. Coșbuc, ca și generația de mari **culegători** de folclor (Simion Florea Marian, T. Pamfile, T. Burada, C. Rădulescu-Codin etc.) este mai puțin interpretul și mai mult păstrătorul și restauratorul valorilor artei noastre populare. Poetul s-a născut la sat, iar lumea (etnografică și mitologică), pe care o descrie ii este familiară și apropiată. Civilizația in care el s-a inscris, universul cultural cu care s-a inconjurat este insă unul de natură urbană. Arta și cultura populară, transpusă aici, decupată din mediul ei vital și prezentată in forma unor secvențe fragmentare, riscă să fie alterată și defăimată de neințelegerea celor „cultivați". Iată de ce G. Coșbuc nu **interpretează**, ci **traduce**. Chiar atunci cind atacă claviatura conceptelor teoretice, deslușim in metoda sa aceeași intenție inițială, aceea de a familiariza pe cititor cu specificul modului de gindire al poporului român, cu specificul sistemului de semnificare al culturii populare.

Nu o dată, autorul suride cu maliție in fața ignoranței și a prezumției „estetizante" a „tirgoveților". Iar poetul trebuie să le explice că cine știe ce vorbă din bătrini („a sufla in borș", „a-și lua lumea-n cap", „a lăsa in moarea lui"), că cine știe ce obicei bătrinesc ori cine știe ce imagine din poezia populară nu inseamnă ceea ce deducem noi prin simpla alăturare a două cuvinte, două gesturi ori două metafore. Adevăratul sens este mult mai adinc și el se desprinde din investigarea contextului etnografic ori simbolic general, determinant pentru orice manifestare a culturii populare. Coșbuc n-a studiat acest context, el l-a trăit. Coșbuc nu l-a reconstituit teoretic, el l-a purtat in și cu sine din fragedă copilărie. În textele sale nu savantul (minuitorul conceptelor abstracte), ci săteanul înțelept (minuitorul sensurilor tradiționale) este cel care vorbește. Iată de ce se poate vorbi in toate articolele lui G. Coșbuc de un mod **imanent** de a interpreta: fenomenul este explicat prin propriile (și uitatele) sale premise și nu prin armătura complicată a conceptelor științifice. Coșbuc vorbește astfel nu despre lucruri neștiute, ci despre lucruri uitate. Mai puțin interpret (căci aceasta ar insemna explicarea lor prin recursul la planul general al gindirii umane), el este un traducător (căci aceasta înseamnă înțelegerea lor prin planul particular al tradiției locale). De altfel, din această **„sfătoșenie" și particularizare** derivă și farmecul studiilor sale. Cititorul de azi, dezabuzat, poate, de marile incursiuni in orizonturile abstracției, este cucerit de candoarea și sinceritatea aceluia care, interpretind, își amintește de propria-i copilărie și, explicind, aduce in față universul pitoresc al unui sat de la sfirșitul secolului al XIX-lea: „Mititica așchie de piatră numită a trăsnetului, pe care am văzut-o in vara asta ca amulet la gitul unei fetițe intr-un sat de prin Gorj, era un virf de săgeată de cremene puțin cam roșiatecă... Eu le știam acestea încă de pe vremea cind eram tot așa de mic ca fetița asta și-mi aduc aminte cum am căutat odată piatră de-a trăsnetul, cu mai multe, și de virsta mea, și mai mari, pe-o vilcea de pe dealul de deasupra casei noastre. Un vecin, om bătrin, văzuse trăsnetul căzind in vilcea și, după potolirea furtunii, s-a dus să caute piatra căzută din cer. Noi, copiii, după el, gloată... Ce e anume piatra trăsnetului n-am știut niciodată de la oamenii din satul nostru, căci nu știau nici ei anume... Atita se vorbea numai, cu știință de obște că ea cade odată cu trăsnetul din cer, cind lovește in ape și că aduce noroc". Savantul poate suride ingăduitor: studiul lui G. Coșbuc, care se presupune că ar da o soluție ori ar explica un fapt folcloric este, de fapt, bază, document folcloric pur și simplu, pentru un alt studiu, scrupulos științific.

Articolele lui G. Coșbuc sint, ele insele, unul din cele mai prețioase materiale etnografice. Poetul nu a vorbit in numele sistemelor abstracte, ci in numele „științei de obște". Citit astăzi, intr-un moment de mare expansiune și rafinare a științelor etnologice, G. Coșbuc ne readuce in memorie conștiința și sentimentul faptului viu, palpabil, prezent cu discreție. El pare a ne reaminti că faptele culturii populare române pot fi nu numai interpretate și analizate științific, ci și trăite și ințelese prin contactul direct, uman, cu lumea satului românesc.

ARGHEZI — IDEI LITERARE

Urmare din pag. 1

Acordul dintre spiritul creator și luciditatea lui critică existentă și in **Divagațiile** lui Mallarmé, sub forma unei estetici ea însăși literară, poetică.

Înaintea celor trei poeți — teoreticieni, Flaubert și Baudelaire inaugurează seria artiștilor care, meditind asupra artei lor și a artei in genere, dezvăluiau multe și importante secrete literare și formulau teorii ce au făcut epocă in viața literaturii.

În „artele poetice", in confesiunile estetice sau in eseurile critice ale scriitorilor, ideile literare reprezintă nu numai documente psihologice și material servind la cunoașterea operei și a autorului ei, dar autenticitatea și subiectivitatea lor le conferă un interes pe care — in aceeași măsură — nu-l pot avea acelea aparținind unui critic sau istoric literar care — pentru a spune astfel — nu le „trăiește" pe viu, direct și printr-un proces de dedublare.

★

La noi, Tudor Arghezi reprezintă cu adevărat un „caz" in ceea ce privește confesiunea creatorului care își scurtează conștiința poetică, meșteșugul, procesul creator. Ostil oricăror formule și canoane estetice, el va refuza să propună rețete, să teoretizeze, dar va emite asupra artei in genere și asupra celei ce o profesa un enorm material confesiv, o artă poetică denotind o conștiință artistică agitată, patetică, intens și obsedant preocupată de misterul Poeziei. Cuprinse in „tablete", „bilete", „medalioane", „cronici", ideile sale literare atacă toate problemele literaturii și toate aspectele vieții literelor. Nimic nu-i este străin sau indiferent, totul e supus opticii, crezului, convingerilor sale artistice. Își va spune astfel cuvintul in etica profesională ca și in exigența estetică sau in critica literară impărtășind neincetat, pină la epuizare, mai ales credințele sale in legătură cu arta scrisului, lăsind o literatură inegalabilă, poeme insuflate de o adevărată religiozitate a cuvintului scris, pe o scară de sentimente infinită, de la stări de extaz pină la conștiința unui blestem și a unui destin inexorabil. Apologia **cuvintului**, ca și analiza penetrantă a suferinței și voluptății ei, munca de Sisif a creației, superconștiința artistică, migala benedictină, eterna ucenicie, au insuflat marelui poet idei literare care s-au cristalizat și in poezii, de pildă, in celebrul **Testament.**

★

Dintre ideile literare să selectăm citeva, esențiale pentru ințelegerea artei poetice a lui Arghezi și a relației dintre aceasta și opera sa. Nu fără precizarea că aceste idei prin lipsa lor de unitate, caracterul contradictoriu și substanța lor evident literară sint departe de a constitui o teorie poetică, un corp de principii estetice. Ele sint atit de „argheziene" incit se citesc ca pagini de poezie, ca poeme sugerate autorului lor de nevoia vitală de a răspunde unui neastimpăr lăuntric care stimula confesiunea in raport cu tainele poeziei, ale creației ei.

Ce este poezia, himerica intrebare la care atiția poeți, critici sau filozofi au incercat să răspundă încă de la Platon, care o socotea o „divină nebunie", se va intreba și Tudor Arghezi, cind cu gravitate și extaz: „Poezia e însăși viața; e umbra și lumina care catifelează natura și dă omului senzația că trăiește cu planeta lui in cer... E o stare religioasă a sufletului nostru", cind in maniera sa malițios-jucăușă: „E ceva care nu e nimic". Artei scrisului ii va consacra — ca nici un alt scriitor al nostru — cu evlavie și umilință franciscană dar și cu un sentiment de exaltat orgoliu un adevărat imn, cintind destinul său de poet și slujitor al condeiului. A scrie a insemnat pentru el a trăi: „Trebuia să scriu. Mi-era foame, mi-era somn, să scriu... Cind te arunci in cerneală e pe toată viața... Cit mai sint pe lume viu, / Nu trăiesc decit cind scriu". A scrie inseamnă a accepta „o mucenicie... și o ucenicie continuă". Sisif al scrisului, suferințele și bucuriile ii veneau de la damnatul material al acestuia. Este unică patima ce-l devora pe marele poet in apriga luptă sau dulcea impăcare cu **cuvintul,** „miracolul suprem... de un neam cu apele, cu vegetalele, cu minereul". Tableta **Scrisoare cu tibișirul** este o pagină de adevărată apoteoză a cuvintului, considerat a fi inzestrat cu puteri demiurgice. Spontaneitatea și luciditatea converg in făurirea lui („slova de foc și slova făurită") intr-o eternă ucenicie a artizanului lucrind cu o materie primă cind rebelă, cind docilă și supusă exigențelor poetului. Se cunosc paginile antologice din **Ars poetica** in care Arghezi dezvăluie frenetic cind diabolicul și cind dumnezeiescul său travaliu verbal („am căutat cuvinte virginale, cuvinte puturoase, cuvinte cu riie, le-am avivat rănile cu sticlă pisată și le-am infectat pe unele complect" etc.) realizind plasticitatea și materialitatea cea mai acută cu care vreun poet vreodată a inzestrat cuvintele supuse unei reforme lingvistice fără precedent in poezia română.

Tableta **Dintr-un foișor** e confesiunea elogiului și devoțiunii supreme a conștiinței sale artistice și profesionale: „Scrisul, născocit de oameni ca o zămislire din nou a lumii, are o putere egală cu aceea exprimată de Geneză... Scrisul, ca și dragostea e poezie... (și) sint cu consecințe, te legi față de sine, de răspunderi secrete care privesc de-a dreptul conștiința". Și n-au fost doar vorbe, cunoscut fiind că și-a tipărit prima carte in versuri abia la patruzeci și șapte de ani. O etică severă a artei pe care o profesa, un sentiment al noviciatului se reflectă in mărturisiri ca acestea: „mă socotesc drept ceea ce și sint, un incepător intirziat și un perpetuu debutant".

Nu vor lipsi nici glumele serioase in stil arghezian, după atita zbucium al reflectării de sine, in deruta pe care o trezesc concluzii ca acestea: „N-am făcut altceva nimic, m-am jucat... Toată viața am avut idealul să fac o fabrică de jucării, și lipsindu-mi instalațiile m-am jucat cu ceea ce era mai ieftin și mai gratuit in lumea civilizată, cu materialul vagabond al cuvintelor date".

Chiar dintr-o sumară parcurgere a artei poetice argheziene atit de dificil de reconstituit, o impresie constantă și reprezentativă pentru opera marelui poet ca și pentru viziunea ei estetică domină și se impune, aceea a unui extraordinar rafinament al limbajului poetic și conștiința lucidă a dublei naturi a genezei lui.

atelier literar

poșta redacției

STERIADE TIMUR : Ne așteptam să vă referiți, în scrisoare, la răspunsul nostru anterior, la problemele și întrebările pe care le ridica. Dv. însă, ne înșirați „noutăți" din dughenele analfabetismului veleitar, periferii insalubre unde mișună refuzații și naufragiații tuturor poștelor redacționale, juni neisprăviți peste care s-a „prăbușit" școala mult prea devreme (lăsîndu-i cu abia două-trei clase în plus față de cele ale vagoanelor de cale ferată...) și care, părăsind toloaca de dragul trotuarului, își filfîie pletele soioase (și bezna de sub ele) pe la ușile din dos ale diferitelor cenacluri și pseudo-cenacluri din marile orașe, în căutarea unei himerice pricoseli fără muncă... Dar „știrile" dv. nu ne interesează cîtuși de puțin (și ar fi o mare greșeală să vă lăsați atras de „pitorescul" mizer și hefast al acestei faune !... Dacă nu include spirit, talent, combustie intelectuală, boema nu e decît un fenomen periferic, de circiumă...). Ne-ar fi interesat mai degrabă să aflăm că v-ați hotărît să faceți eforturile necesare pentru a ieși din impasul în care vă aflați **(și pentru care nu există altă cale decît școala și studiul !)** Vă mai cerusem în același răspuns să nu ne mai trimiteți texte cu tootanul și să vă prezentați manuscrisele mai îngrijit, mai citeț, etc. (e o chestie de bun simț, la urma urmei, nu ?). Ne-ați trimis, însă, din nou, pagini prea multe, scrise în același fel înghesuit și neclar, care depășesc puterile și răbdarea ochelarilor noștri. (Recitiți, deci, răspunsul nostru anterior și conformați-vă recomandărilor, dacă doriți ca textele dv. să poată fi citite).

OV. SIHLEANU : V-ați ales cea mai avantajoasă interpretare, dar nu e vorba de „scule de foc", ci de capacitatea de a insufleți cuvintele, de a le face să „emită", să poarte un ecou. De altfel, lectura răspunsului e greșită : nu e vorba de **concepție**, ci de „**confecție** la rece", meșteșugărească, apteră. Ceea ce e valabil, cu precizările adăugate, și pentru ce ne-ați trimis acum.

G. M.—Buc. : Schița nu e rea, dar suferă de pe urma risipei de vorbe și inflorituri. În versuri, nimic nou.

C. VUTCANI: E un lucru scris cu îndeminare și efort (cu un stil cam pompos, pe alocuri), dar el urmărește cu fidelitate schema și mijloacele unui anumit gen de povestiri („extraordinare", ca să zicem așa), fiind aproape un fel de „à la manière de"...

ALEX. BURGUI : Schițele sînt cam simpluțe, scrise destul de nesigur și greoi, dar nu lipsesc unele însușiri de povestitor. Lipsesc, în schimb, experiența și studiul pe cărțile marilor meșteri ai genului.

I. NEDELCU : Impresiile vechi se confirmă, deși paginile de-acum au zigzagurile unei foi de temperatură de... malarie. Dar sînt lucruri care făgăduiesc un viitor echilibru, mai fecund și mai unitar („Copilul", „M-ai crezut", „Pictură rupestră", poate și „Western".

AR. RO. : Relatarea e destul de vioaie și cursivă, dar tocmai cînd trebuie să intervină mîna prozatorului, în final, lucrurile eșuează în niște supoziții și considerații vagi, banale. Merită, totuși, să insistați.

A. ALBU : Lucruri mai slabe, „făcute", de data asta, doar cîteva atingînd o oarecare consistență și vibrație („Chemarea", „Trup înflorit", „Adierea").

V.B.-M.M. : Un lucru destul de curat, fără a depăși un nivel mijlociu. Îl vom preda celor ce v-au promis atunci...

R. ROCA : Mai bine, de data asta : cîteva pagini rotunde : „Lămîiul", „Mărul", „Piatra", „Apunere", „Cal troian".

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Crezare", „În infinitate", „În speranță", etc ; „Descoperirea tăcerii", „La muzeu", „File de reportaj", „Cam plictisit", etc. (de dactilografiat) ; „Nu voți acuza", „Învățați ce-i adevărul", „Noi tinerii acum", etc.; „Chemare", „Aș vrea să fiu", „Reflecții"; „Să trăim în pace și prietenie", etc.; „Și eu și... frunzele", „Singe aburind", „Inceputul-Andante", etc.; „Sat", „Întrupare", „Drept pentru care", etc.; „Destin", „Resemnare", „Neliniște"; „Casa copilăriei", „Pădurea", „Sfînta familie" etc.; „Nu-s numai eu"; „Sporească în bogăție al României cincinal", etc.; „Proiect pentru o inovație". „Despre puterea luminii", „S.O.S.", etc.; „Privești", „Amor". „Obraz de catifea", etc.: „Rostul ploii". „Final nocturn", „Pereții goi din ruine", etc.: „Nu dispera și nu fii trist". „Părăsire"; „Omul fantomă", „Involuție", „Copilul bombă", etc.: „Gîndul care ucide". „Lumină". „Incinerare dacică", etc.: „Rugăminte". „În timp" „Înnoptare": „Puterea dragostei" (fragment) : „Vis și realitate", „Apel către oamenii pămîntului", „Dor zbuciumat", etc.; „Tu", „Sonet".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Se face liniște...

Se face liniște și depărtările îmi dau ocol
Ca niște Feți-frumoși cu ochii vii și trupul gol
S-apropie și părul galben se prelungește pe pămînt
Și se resfiră cuprinzător ca vorbele în care cînt.

Se face liniște apăsătoare în care florile nu cresc
Și stelele-n mantăi de aur de ochii noștri se feresc
Și nu se vede mai nimic. Dar se presimte-o răzvrătire
Pornită din adîncuri fine, cu nervi de porțelan subțire.

Se face liniște și-aud prin noaptea care stă pe labe
Cum gîndurile curg ca apa în imagini și-n silabe
Și sîngele lovește-n tîmple ca-n nicovale argintii
Spunîndu-mi :
Pe unde ai trecut odată, a doua oară nu mai vii.

EMIL GAVRILIU

Cînd sînt vinovat

Cînd sînt vinovat lucrurile devin ascuțite,
aerul din invizibile lame pare făcut,
strada îmi taie tălpile
și în grădină cresc cuiele verzi.

Din bec cineva trage
cu săgeți muiate-n lumină
ca într-o substanță otrăvitoare.
Doar iubita vine cu trupul înfășurat.
doar trupul ei nu mă taie,
înfășurată venind
în purpura liniștii.

GHEORGHE SMEOREANU

Curajul

Atunci cînd zbori, chiar și atunci,
trebuie să ai curajul
să te îndoiești puțin, să te-ntrebi
dacă nu ești cumva reptilă
care se tîrăște spre cer,
dacă nu cumva zbori de foame,
de frică, sau din pricina lașității
de a trăi pe pămînt.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Poezia

Copil fiind primăvara
grăiam fluturi :
inepții sublime
ieșeam în cîmp
și înfigeam briceagul
în pămîntul aburind
voind să dau drumul ierburilor
să crească
și ele într-adevăr
creșteau creșteau
făcîndu-mă să țopăi
de fericire ca un zeu.

MIHAI CRĂIESCU

Cîntec de mai

Mă răstignesc
cu degetele mîinii fremătînd
pe lespezile aspre ale zilei
și-ncerc să-nțeleg
refugiul căldurii
în piatră.
Salcîmii s-au aplecat mirați
asupră-mi,
șoptindu-și cîntecul floral
sorbit de sus,
din presimțirea verii.
În forma goală
a nasului multasteptatei
hulubii își înmoaie fericirea.

CARMEN DANIELA CHITIMIA

Forumul tineretii

Urmare din pag. 1

muncă neobosită, sînt urmarea interesului și grijei deosebite cu care este înconjurat de societate, eforturilor materiale și spirituale pe care aceasta le întreprinde zi de zi în direcția făuririi multilaterale a personalității fiecărui tînăr în parte. De o importanță excepțională este, de asemenea, faptul că generația tînără beneficiază de un strălucit model de devenire comunistă — omul nou, constructorul liber și demn al propriului destin istoric. Organizațiile revoluționare ale tineretului — U.T.C., U.A.S.C.R., organizația pionierilor — își fac o datorie de onoare, o sarcină de cea mai mare răspundere din a cultiva la fiecare membru al lor aspirația de a se identifica — în muncă, în viață, în gîndire — cu acest proiect uman, dorința de a cunoaște tot mai mult, de a-și spori necontenit competența profesională, orizontul de cunoaștere și acțiune politică și civică.

Răspunzînd întotdeauna cu entuziasm și cu legitimă mîndrie patriotică îndemnurilor și chemărilor pe care i le adresează secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a învăța și de a munci cu pasiune și dăruire pentru a ridica patria în care trăiește liber și stăpîn pe prezentul și viitorul său, pe noi culmi de civilizație și progres, tineretul României socialiste își afirmă cu toată energia optiunea sa pentru viitor.

Din această perspectivă, apropiatul forum național al tinerei generații va constitui pentru aceasta un nou și strălucit prilej de a-și exprima totala aderiune la programul construcției socialiste și comuniste a patriei.

«Perit-au dacii?»

Urmare din pag. 1

extremitățile în care au fost picat acești bărbați din pricina unui prea mare entuziasm patriotic au adus o ispravă bună, o ispravă care nu mai poate pieri de acum înainte, deși au pierit necesitatea extremităților. Cuvîntul „sum civis Romanus", **precum ideea elinismului pentru grecii moderni, a fost un elixir înzestrat de magica putere de a invia o naționalitate întreagă...**" Mai întîi să observăm că înainte de a fi distructiv Hașdeu aprobă buna „ispravă" a Școlii Ardelene, așa cum nu va face Titu Maiorescu, dar va face Eminescu, de care Hașdeu e foarte aproape și în multe alte puncte. Apoi, ceea ce e de reținut pentru înțelegerea apariției studiului **Perit-au dacii ?** este că această ispravă „nu mai poate pieri de acum înainte". Și, trei, că Hașdeu acceptă extremitățile ca pe o necesitate. Extremismul Școlii Ardelene e justificat aici ca o necesitate. Ceea ce nu exclude, ba dimpotrivă apariția unor alte „extremități". Este de altfel cazul demonstrației **Perit-au dacii ?** excesivă ca ton, dar impecabilă științificește. Cu alte cuvinte Hașdeu știe că în polemică a vorbi mai apăsat este o datorie față de adevărul pe care-l propui. **Perit-au dacii ?** nu-i deci cum s-ar putea crede un text irevorențios față de „doctorii ardeleni", pe care am văzut că-i respectă pentru buna lor intenție, ci un atac de o violență calculată.

Hașdeu intră în scenă conștient nu numai de valoare instrumentelor științifice pe care le mînuiește sau de forța incontestabilului adevăr pe care-l propune, dar și de necesitatea unei înscenări care să lase urme în conștiința contemporanilor. **Perit-au dacii ?** este primul său mare studiu de ecou, decisiv pentru orientarea cercetărilor lui viitoare, dar este totodată și o magistrală punere în scenă. Acest caracter îl vor avea toate studiile lui Hașdeu bizuite pe adevărate scenarii seducătoare, de unde și entuziasmul de mai tîrziu al lui G. Călinescu pentru ele. **Perit-au dacii ?** începe vehement și acuzator pentru a trece, abia după această violentă captație, pe terenul științific propriu zis. Demonstrația se face în trepte ca într-un roman polițist prin analiza succesivă a trei surse istorice decisive pentru teza supraviețuirii dacilor în vechea lor țară, argumentele ridicîndu-se în crescendo cu cît ne apropiem de sursa pe care se întemeiează Maior. Marea lovitură de teatru, rafinat pregătită de Hașdeu, este tocmai transformarea singurului izvor al doctorilor ardeleni, Eutropius, într-o sursă de argumente contrarii susținerilor lor. **Perit-au dacii ?** devine o pagină de strălucită polemică cu dreptul de a figura în marea antologie a polemicilor românești. Hașdeu domină suveran întreaga materie avînd în plus și arta de a mlădia limba de la 1860, neprelucrată încă de Eminescu sau Creangă, după necesitățile unei dispute științifice destul de specioase. Comprimat la maximum studiul și-ar fi redus volumul și ar fi păstrat doar esența demonstrației. Hașdeu ținea însă la spectacol. El este unul din savanții din marea stirpe a cărturarilor români care nu se închid cu încăpățînare, cum se întîmplă de multe ori astăzi, în dosul barierelor rigide ale revistelor și stilului de specialitate, ci țin să se adreseze publicului, să convingă pe cititor. Neostenita lui strădanie de a scoate reviste este o dovadă. Hașdeu voia să coboare știința în stradă. Este poate și acesta unul din motivele pentru care a fost excomunicat mai tîrziu de urmașii întru știință. Fapt este că după acest studiu datorită căruia Hașdeu a fost multă vreme aproape un ostracizat, altfel a fost privită originea românilor la ei acasă, altfel a fost abordată poziția Școlii Ardelene, altfel s-a discutat despre izvoarele istoriei României.

Unul din reproșurile pe care Hașdeu le-a adresat doctorilor ardeleni a fost ignoranța lor în materie de izvoare grecești pentru problemele pe care le discutau. Prin Hașdeu orizontul cercetării istorice se lărgește. El înțelege filologia comparată a limbii române în cadre foarte largi, obligatoriu indoeuropene, ceea ce a făcut pe unii să nu-l considere și romanist — Iorgu Iordan pe urmele lui Ov. Densusianu în tratatul de **Filologie romanică** îl trece pur și simplu cu vedere —, dar care-i permit accesul către soluții lingvistice noi, către etimologii surprinzătoare, dar valide științific, către o arie de cercetare comparată foarte largă cu ochiul deschis către civilizațiile și limbile Asiei Mici. Pe aceste urme va merge mai tîrziu Mircea Eliade în **De la Zalmoxis la Gingis Han** și în alte studii. Hașdeu se aventurează acolo unde nici un lingvist român n-a mai avut curajul să pătrundă după el. Studiile lui despre **Alfabetul dacic**, despre **Paleontologia vestimintului, armei și locuinței la români**, despre **Viața de codru în Dacia**, despre originile agriculturii și viniculturii la români, despre **Originile păstoriei la români**, despre **Doina**, despre **Zîna Filma**, **Goții și Gepizii în Dacia**, articole întregi din **Etymologicum Magnum Romaniae**, ca și **Istoria critică a românilor** constituie un tezaur prețios de contribuții științifice din păcate părăsit în parte în publicații în ediții princeps fiind rareori reeditat în culegeri banale departe de grandoarea concepției marelui savant care a fost Hașdeu. Majoritatea studiilor citate sînt preocupate de substratul dacic, de cuvintele trace, de continuitatea românilor la nordul Dunării ele fiind cele care au pregătit climatul de idei care a dus și la actuala aniversare : două mii cincizeci de ani de la înființarea statului centralizat al lui Burebista. Absența numelui și operei științifice a lui Hașdeu de la această aniversare ar fi cel mai nefiresc lucru.

MEMENTO 2050

Patosul constructiv al zilelor noastre

Urmare din pag. 1

în vatra existenței noastre. România a străbătut, îndeosebi în ultimii cincisprezece ani, de cînd la cîrma partidului și a țării se află marele bărbat de stat, eminentul conducător politic tovarășul Nicolae Ceaușescu, cea mai fertilă perioadă din întreaga sa existență, pe toate planurile activității umane.

În aceste împrejurări și literatura germană din Banat a cunoscut o dezvoltare nemaiîntîlnită în istoria de peste 250 de ani de conviețuire, pe aceste meleaguri, a șvabilor cu populația băștinașă română, cu populația maghiară și sîrbă. Au apărut peste 80 de cărți ale autorilor bănățeni, care trăiesc și muncesc la București, Timișoara, Arad și Reșița. Este o realizare extraordinară, dacă ținem cont că însăși în perioada interbelică, de o așa-zisă înflorire a culturii în limba noastră maternă, apăruseră doar cîteva cărțulii editate cu sacrificii personale ale autorilor în tiraje de casă. Pentru prima dată, în existența noastră pe aceste meleaguri, apar trei volume de studii privind cultura populației germane, semnate de eminentul scriitor octogenar Franz Liebhard, iar unul din volumele amintite, și anume „Mozaic bănățean" a fost distins cu premiul special al Uniunii Scriitorilor. Hans Gehl publică în editura timișoreană „Facla", tot în această perioadă, trei volume cu studii de etnografie a populației germane, aceasta neputînd fi cercetată în mod sistematic decît în ultimul deceniu. A fost creată și o dramaturgie originală în limba germană, remarcîndu-se în mod deosebit piesele autorilor Hans Kehrer și Ludwig Schwarz, incluse în repertoriul Teatrului German de Stat. Unele din piesele lui Hans Kehrer au fost jucate și în limba română, Kehrer, pentru excelenta sa dramă politică „Pîinea nebunilor", obținînd premiul Uniunii Scriitorilor, pe cînd lui Ludwig Schwarz, care se afirmă ca un prozator profilat, i-a fost decernat premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul I al trilogiei sale „Un fecior de la țară".

Un pas însemnat s-a făcut în direcția valorificării moștenirii literare, important factor de educație și cultură, de formare a oamenilor în spiritul respectării tradițiilor înaintate. Amintesc în acest sens reeditarea cărților lui Otto Alscher, scriitor apreciat în tot spațiul lingvistic german, volumele monografice, dedicate poetului proletar din Arad, Nikolaus Schmidt, scriitorului militant Johann Nepomuk Prever, care s-a raliat revoluției din 1848, precum și volumul dedicat lui Adam Müller-Guttenbrunn, denumit de Lucian Blaga pe bună dreptate, cel mai de seamă prozator al șvabilor și un mare prieten al românilor. Din creația celui din urmă au fost publicate în ultimul deceniu și jumătate trilogia „Lenau", ample povestiri „Micul șvab" (în limba germană și în limba română), iar recent la editura „Kriterion", căreia îi revin merite deosebite în valorificarea moștenirii noastre literare, a apărut excelentul roman autobiografic „Meșterul Iacob și copiii săi".

Un loc important îl au și traducerile din limba română în limba germană, ca și acelea din limba germană în limba română, care contribuie la o mai bună înțelegere a creației scriitorilor români și germani. În acest domeniu s-au remarcat Erika Scharf, Anton Palfi, Helga Reiter, Erwin Lessl, Horst Fassel și alții. Dintre autorii bănățeni, stabiliți în Capitală, aș vrea să-l scot în evidență, în primul rînd, pe prozatorul, eseistul și poetul Franz Storch, autor cu o mare audiență la publicul cititor, un om de cultură militant, care prin scrisul său face ca trecutul să devină prezent, iar prezentul să devină istorie. Un loc important în literatura germană îl au și romanele lui Anton Breitenhofer, primele cărți din mediul muncitoresc ale unui autor bănățean, și apoi nu pot fi trecute cu vederea povestirile lui Josef Puwak, proza Gertrudei Gregor și în mod deosebit cărțile pentru copii de Hedi Hauser, prima și, în mod cert, și cea mai valoroasă scriitoare pentru copii dintre noi. Remarcabile sînt și preocupările autoarei în calitatea ei de redactor șef al editurii „Kriterion" pentru istoria populației germane din patria noastră, la inițiativa ei a apărut recent excelentul volum I al istoriei germanilor din România.

Cenaclul literar „Adam Müller-Guttenbrunn", care funcționează pe lîngă Asociația Scriitorilor din Timișoara, și din care fac parte autori vîrstnici și tineri, scriitori consacrați și debutanți, poeți, prozatori, critici și istorici literari, își desfășoară activitatea în ședințe bilunare, devenind nu numai prin numărul participanților (25—30) un centru de creație literară germană. Aici și-au început cariera scriitoricească o serie de tineri, care prin mesajul lor angajat, atrag atenția nu numai în țară, ci și peste hotare. Mă refer la Richard Wagner, Horst Samson și Helmuth Frauendorfer din Timișoara, ca și la bucureștenii Werner Söllner și Rolf Bossert, născuți în părțile noastre, care se pot mîndri cu premii ale Uniunii Scriitorilor, ale Festivalului național „Cîntarea României" sau ale Uniunii Tineretului Comunist, dar și la Franz Schleich, Johann Lippet, Willi Totok, Herta Müller și Balthasar Waitz, care prin poezii sau proză apărută în reviste de limbă germană și română ne întăresc credința că și în viitor scrisul bănățean de expresie germană va fi continuat de o pleiadă de talente care promovează o literatură nouă, un scris confruntat cu imperativele unei societăți aflate în permanentă transformare revoluționară, trăgîndu-se seva din efervescența activitate a oamenilor muncii din această zonă a patriei, înfrățiți în muncă și viață. Esențial pentru scrisul de azi și de mîine în limba germană din această parte a țării este și activitatea tinerilor critici, care-și fac tot mai puternic auzit cuvîntul prin bănățenii Eduard Schneider, Gerhardt Csejka, Emmerich Reichrath și Herbert Bockel.

Ne bucurăm de o viață spirituală înfloritoare, potentată mereu de climatul propice asigurat în anii socialismului dezvoltării și afirmării plenare a personalității umane — trăsătură de bază a umanismului revoluționar, promovat consecvent de partid, de secretarul său general, care ne conduce cu exigența revoluționară, clarviziunea politică și omenia, avînd ca țel suprem al politicii partidului nostru demnitatea umană și națională.

Gînd de primăvară

Urmare din pag. 1

cimp să-mi arate ceva fantastic pentru vîrsta mea, și pentru acel început de viață nouă : cîteva ogoare unite într-unul singur, la capătul căruia flutura un drapel și unde, pe o scîndură geluită scria : Întovărășire agricolă. Nu știu cum au evoluat lucrurile în continuare. Știu doar că de la acel foc al credinței în ziua de mîine au mai luat și alții scîntei. Azi, Foltul are toate pămînturile la un loc. Și crește grîul sub bătaia soarelui. Crește porumbul. Cresc cartofii. Cei mai mici decît mine nu-și mai amintesc de întovărășirea agricolă. Dar fac un eveniment din fiecare zi a vieții lor. Elena Sav muncește în cimp de la cincisprezece ani. I-a plăcut pămîntul. Pentru că tatăl ei a fost om sărac. Muncea pe la alții și nu s-a prea bucurat de viață. I-a povestit fetei cum erau vremurile, cum era el, cum trudea din greu pentru piinea copiilor. Acum, mezina Elena Sav are douăzeci și șapte de ani, este membră de partid, știe că acest pămînt darnic îi aparține. Pentru fata aceasta nu are nimeni decît cuvinte de laudă. Muncește mai mult ca un bărbat, recunosc bărbații. Este de cu zori la treabă, spun femeile. Mai face față și acasă, în propria-i gospodărie, zic părinții. Elena Sav este doar un exemplu. Sînt mulți bărbați și multe femei de vîrsta acestei fete pentru care viitorul satului face parte din viitorul țării. Nu poți munci numai pentru satul tău. Satul nu-i decît o arteră îndreptată spre inima acestui pămînt. Faci cinste satului tău, zice țăranul cooperator Adam Solomon, cinstești țara. Iar un tînăr îi soarbe vorbele și duce peste mări și țări chipul pămîntului pe care s-a născut. La patruzeci și ceva de ani, comandantul de cursă lungă Nicolae Sav, acum constănțean, se poate lăuda că a văzut lumea asta miraculoasă și mare, mările și oceanele acestei lumi, fantasticele porturi închizînd în ele ciudățenia atîtor graiuri. Dar ceea ce este mai important pentru acest tînăr lup de mare, nu se spune în nici un port al lumii : „eu, declară comandantul Nicolae Sav, sînt un om crescut și format de partid. Fără acest sprijin, fără această libertate, nu știu dacă aș mai fi ajuns omul de azi". N-a uitat satul sărac al copilăriei, nici ziua în care un tovarăș l-a întrebat dacă n-ar dori să învețe, să ajute în felul acesta tînăra republică. Atunci a vrut să spună că ai lui sînt săraci, că nu prea are bani și haine de oraș... A vrut, dar n-a spus. Tovarășul acela știa desigur toate acestea. „Vom avea grijă de tine. Nicolae", i-a spus, și azi, după atîția ani, poate jura cu mîna pe suflet că soarta lui a fost norocoasă, că niciodată nu i-au fost înșelate speranțele. „Sînt fiul României, declară comandantul de cursă lungă, acestui pămînt și acestui partid îi datorez totul : viața, meseria, bucuriile... De aceea, continuă el, oriunde mă opresc, fie în America, Asia, Africa, și am prilejul să vorbesc despre patria mea, o fac cu toată dragostea. Și nu o dată, după ani de zile, poposind într-un port, mi se întîmplă să mă aud strigat : „căpitane Sav, trăiască România !" Nicolae Sav are doi copii. Ce vor deveni mîine ? Marinari ? Constructori de nave ? „Nu cred că este o problemă. Viitorul, îmi spune. Copiii de azi, din această țară, pot crede în viitor. Eu am crezut și nu m-am înșelat. Iar atunci, nu uita, era abia începutul." Un început ferm pentru noi, fiii acestui sat. Noi săracii care ne purtam caprele pe dealuri și citeam pe furiș, ori pe apucate, poveștile lui Creangă. Maria Moraru este profesoară la Orăștie. Ioan Enășescu este tehnician la Deva. Eftimie Adam este maistru la Simeria. Nicu Lois este muncitor cu înaltă calificare la Cugir. Da, eram săraci, noi, maturii de azi, dar am crezut în cei care ne-au întins mîna. Acum noi sîntem constructorii acestor zile și ai celor ce vor urma după ele. Credem în Partid, Credem în secretarul său general, ctitorul zilelor noastre însorite. Credem în noi. Viitorul ne aparține pentru totdeauna. El va trece în eternitate cu numele drag de Epoca Ceaușescu.

Desene de Raluca Grigorcea

Alejo Carpentier

Urmare din pag. a 8-a

geneza nu s-a consumat în himerica epocă de aur, că facerea omului continuă și culminează în marea operă de transformare a lumii. Așa se face că în **Secolul luminilor**, autorul ancorează căutarea în anii premergători și concomitenți ai Revoluției franceze Desigur, plenitudinea visată — eliberarea omului de tiranie, nedreptate, superstiție, fanatism — suferă așteptări și eșecuri, dar necesitatea și splendoarea ei nepieritoare sînt ilustrate de gestul final al Sofiei — simbolic nume ! — care coboară în stradă și moare, integrîndu-se mulțimii revoltaților de la 2 mai 1808, din capitala Spaniei, care luptă împotriva invaziei străine.

Inserarea năzuinței de plenitudine în istorie și asumarea unei forme active, luptătoare, sporesc în operele următoare. În **Recursul la metodă**, Carpentier abordează problema dictaturii hispanoamericane contemporane reușind pe de o parte o distrugătoare „reducere satirică" a cruzimii și stupidității puterii delirante a dictatorului, iar pe de alta o credibilă introducere în corpul narațiunii a factorului speranță. O nouă dimensiune se face simțită acum în arta narativă a romancierului : proiectarea victorioasă în viitor prin figura studentului ca lider revoluționar și prin dinamica mișcării populare de eliberare. Tendința de apropiere de concretul social și de integrare a plenitudinii în devenirea istorică, în dialectica înnoirii, se accentuează mai puternic în **Consacrarea primăverii**, în care autorul abordează evenimente prezente din patria sa.

Înfățișînd lui Alejo Carpentier liniile esențiale ale acestei interpretări și încurajat de aprobarea sa, am continuat promițîndu-i că vom încerca să determinăm, tot în perspectivă românească, metafora centrală generatoare a întregii sale opere. Nu am putut să-i comunic rezultatul acestei strădanii ; o fac acum ca un ultim și suprem omagiu. Cred că această imagine esențială și iradiantă trebuie găsită în „eliberarea înlănțuitului" sugerată de titlul lui Shelley, **Prometeu dezlănțuit**, și comentată de însuși Carpentier în **Los pasos perdidos**. Întreaga evoluție a scriitorului rezultă din faptul că el privește la început des-lănțuirea, eliberarea, ca un act individual și îl pune sub semnul realismului magic, iar în ultimele sale romane, face din ea un act social, tratat cu un realism vehement și incisiv, îmbogățit cu exuberanțe baroce și, la nevoie, cu valențe ironice.

În acest fel, exegeza românească adaugă noi determinări, concordante, tezele criticii cubaneze potrivit căreia „în totalitatea ei, opera lui Carpentier se definește prin încrederea sa în om, prin capacitatea sa de a înfrunta provocările antiumane și de a merge spre viitor, spre rînduiri drepte și luminoase".

Adresăm ca urmare a solicitării istoricului literar D. Vatamaniuc un apel călduros tuturor bibliotecilor din țară precum și persoanelor particulare care dețin colecții din anii 1870—1883 să ne semnaleze publicațiile : Bacăul. București Hirado, Craiova, Curierul Bolgradului, Die Epoche. Drapelul român, Farul, Ialomița, Luptătorul, Națiunea română, Reforma, Salvarea Piteștilor, Vulturul.

Adresa : Revista „Luceafărul" Piața Scînteii nr. 1. București.

Acoperirea în frumusețe

Urmare din pag. 1

ției..." Și capitolele de istorie ar putea continua. O dată se impunea fi scrisă aici : 30 iunie 1965. Ziua cînd la Slatina, primele hale de aluminiu dădeau țării și economiei naționale întîile tone de aur alb, vestind țării că orașul lui Minulescu se trezește din amorteala-i seculară la o viață nouă, adevărata sa viață, cu nemaiîntîlnite ritmuri de dezvoltare și emancipare social-culturală.

De atunci și pînă acum, geografia orașului a consemnat inițierea în producție a altor întreprinderi : Întreprinderea de prelucrare a aluminiului, Întreprinderea de utilaj alimentar, Întreprinderea textilă. *Și altele. De mai mare sau de mai mică importanță pentru economia națională, dar toate la fel de importante pentru uriașele transformări petrecute în viața orașului, devenit nu de mult timp, municipiu. Sigur, despre toate orașele patriei s-ar putea scrie monografii. Mai groase sau mai subțiri. Pentru că pretutindeni, pe întreg cuprinsul țării, politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție și-a făcut simțite roadele. Dintr-o monografie a Slatinei n-ar trebui să lipsească paginile afectate ponderii ei, a produselor ivite aici, în producția industrială globală a țării. Sau extraordinarei dezvoltări edilitare cunoscute în ultimii ani, îndeosebi în ultimul deceniu și jumătate Pentru că, atunci cînd spui Slatina, spui și aluminiu, și produse din aluminiu, și utilaj alimentar, dar și o modernă casă de cultură, adevărată bijuterie a genului, și un modern spital, și policlinici, și cinematografe, și zeci de mii de apartamente construite sau proiectate, întregind o imagine îndrăzneață a ceea ce înseamnă prezentul socialist pentru orașele patriei.*

Răsfoiam, zilele trecute obicei statornic, gazeta „Oltul", ce apare la Slatina, din dorința ca, în zilele cînd pașii nu mă pot purta prin locul natal, să mi-l aduc în inimă din aburul și mirosul literei tipografice. Ochii mi-au tresărit, sufletul mi s-a luminat cînd am citit că în 1985 județul Olt va ajunge la o producție industrială de peste 35 miliarde de lei. Cifră ce poate întrece puterile oricărei imaginații a vreunui sătînean al anilor dinaintea lui 23 August 1944... Slatina, locul din inima mea, mă luminează, ori de cîte ori îi calc străzile sau îi urmăresc devenirea, dînd sens literei pe care i-o închin. Slatina, orașul ce se înalță cu fiecare zi ce trece, prin eforturile celor ce-o poartă, asemeni mie, în inimă. Slatina, orașul ce mi-a vegheat copilăria, își dorește noi planuri. De viitor, de perspectivă. Perspectivă mai apropiată sau mai îndepărtată. Se pot da cifre. Cifre grăitoare prin puterea lor de sugestie, prin „acoperirea" lor în frumusețe...

Slatina, orașul căruia-i voi rămîne dator. Cu un gînd, cu o bătaie a inimii, cu o carte Dar niciodată cu locul, unic și sacru, din inima mea...

Și pentru a se oglindi în sîngele meu, precum eu odinioară în riul ce-i sărută viața, revin, de fiecare dată cu aceeași dragoste, și îi admir splendorile. Splendorile ivite prin grija și munca fiilor și fiicelor lui. Ai Slatinei. Orașul din inima mea.

Poemele luptei și ale speranței

VICENTE HUIDOBRO

Chile

Artă poetică

Versul să fie ca o cheie
să deschidă o mie de uși.
O frunză cade ; ceva trece în zbor ;
tot ceea ce ochii privesc, creat să fie,
iar sufletul ce aude, tremurînd să rămînă.
Inventează lumi noi și ai grijă de cuvîntul tău ;
adjectivul cînd nu însuflețește, ucide.
Ne aflăm în ciclul nervilor.
Mușchiul atîrnă
ca o amintire în muzee ;
dar nu de-aceea sîntem mai puțin puternici :
Vigoarea adevărată se află în cap.
De ce cîntați trandafirul, o, Poeți ?
făceți-l să-nflorească în poem ;
Numai pentru noi trăiesc lucrurile sub soare.
Poetul e un Demiurg.

În românește de
Omar Lara

AGOSTINHO NETO

Angola

Luptă

Violență
strigăte de oțel venite din soare
incendiază peisajul încă fierbinte

Visele
se destramă
înfruntînd un zid de baionete

Un val nou se ridică
și dorințele arzătoare se risipesc
vitregind trupurile neînmormîntate

Valul nou se ridică pentru luptă
o dată și încă o dată
pînă cînd prin mii de jertfe
dobîndim împăcarea deplină.

GHIORGHIOS SEFERIS

Grecia

Ziua cea din urmă

(fragment)

...știam că începînd cu zorii zilei următoare
Nu ne va mai rămînea nimic, nici măcar femeia
sorbindu-și somnul alături de noi,
Nici măcar amintirea bărbăției noastre
de odinioară,
Nimic din zorii zilei ce veneau galopind.

„Vîntul umed te poartă cu gîndul în primăvară",
îmi șoptea prietena pășind alături de mine,
Cu ochii ațintiți în depărtare, „primăvara
Sosită brusc în iarnă la țărmul trist al mării.
Neașteptată primăvară. Au trecut ani fără număr.
Oare cum ne va fi dat să murim ?"

Un marș funebru hoinărea prin ploaia mărunță.
Cum moare un om ? Ciudat, nu s-a gîndit încă
nimeni la asta mai mult decît s-au gîndit
La vechile cronici apuse din vremea cruciadelor
Sau la bătălia navală de la Salamina.

Și totuși trecerea în neființă este inevitabilă ;
cum moare cu adevărat un om ?

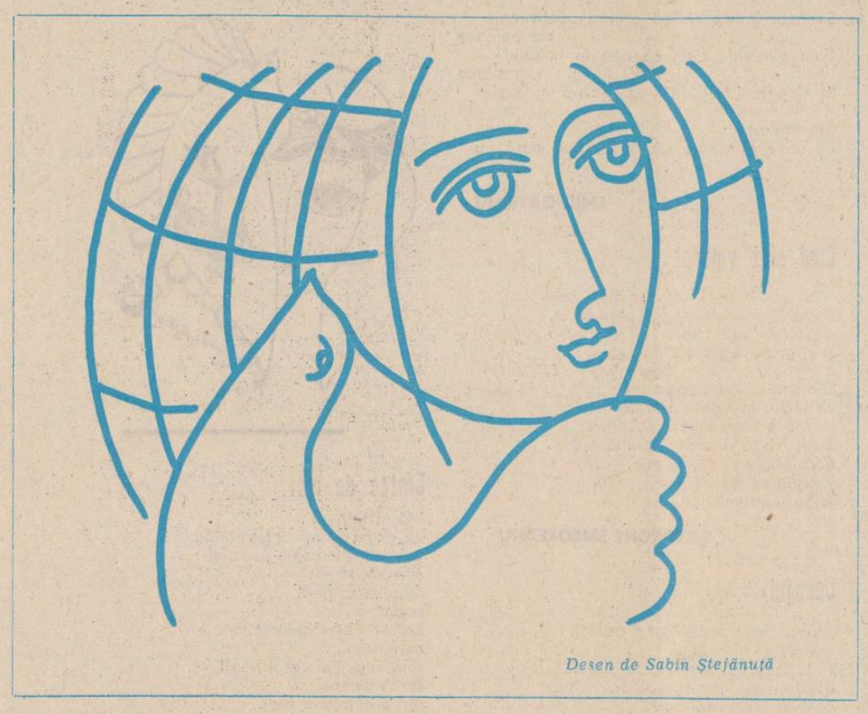

Desen de Sabin Ștefănuță

Fiecare își cîștigă moartea, propria lui moarte,
moartea care nu aparține nimănui
Nimănui altcuiva decît lui însuși —
Iar jocul acesta rotund e viața...

NICOLÁS GUILLÉN

Cuba

Ciclon

Ciclon teribil,
sosit recent în Cuba din insulele Bahamas.
Născut în Bermude,
dar fără părinți în Barbados.
A hoinărit prin Porto Rico.
A smuls rădăcini din Jamaica.
Va cutreiera Guadelupa.
În curînd va survola Martinica.

Vîrsta : numai două zile.

Pasărea de hîrtie

Solitară, în colivia sa minusculă,
pare că dormitează,
mica pasăre de hîrtie.

ANTOINE VITEZ

Franța

Marginal

mai curge și astăzi
fără a discerne
singele atîtor simboluri de prisos
trădînd cruzimea trecutelor afaceri
procesiunea chipurilor vii
golgotiene

„Acelea care surd au declanșat propria lor
moarte."

Curge,
în miez de noapte, cu torțe, bolborosind sub
pietre apoi
în cer senin, alb fumul, opac și laptele,
albastră, apa.

Noi vom rămîne. Cu steguțe murdare de
hîrtie,
în colb scuipate, aici, peste pămînt,
noi vom rămîne,
călcați în picioare ca turla cotropită
de ploaie,
aici, în băltoace de sînge.

BINIO IVANOV

Bulgaria

Buletin

Nu este semn bun
cînd miniștrii de război se agită pretutindeni.
Nu este semn bun
cînd generalii își mănîncă de sub unghii,
cînd zi și noapte
soldații defilează,
nu este semn bun.

Nu este semn bun.
Mugur abia încolțit,
rămîi în gardă,
fie-ți teamă să ațipești.

Ramuri mereu înfricoșate,
iscoditi din ce cotloane bate vîntul.

Drumuri, priviri ațintite
spre toate cele patru zări.

Noapte, la sînul tău împietrit
veghez asupra neodihnei noastre.

Anotimpul viclean.

Ziua prudentă.

RAYMOND PATTERSON

S. U. A.

Cînd m-am deșteptat

Cînd m-am deșteptat,
Iubita mi-a șoptit :
Rămîi liniștit, nu te mișca,
Toți oamenii sînt morți ;
Mi-a spus.

Cine ?
Am întrebat-o.

Lumea întreagă,
Mi-a răspuns.

Mai bine ies în stradă,
Am șoptit.

De ce ?
A întrebat mirată,
La ce bun
Să o faci ?

Trebuie să mă conving,
I-am răspuns.

JORGE ALEJANDRO BOCCANERA

Argentina

Imagini

el azvîrle o piatră la adăpostul baricadei
ea doarme și respiră calm aerul acestei
nopți cu steaguri improvizate din încălțări nopți
cu automobile răsturnate și incendii violente și
coliziuni în lanț și el azvîrle o altă piatră
la adăpostul baricadei în timp ce ea se
odihnește
în ritmul trepidant al acestui oraș de fum și
strigăte și geamurile vitrinelor cedează sub
loviturile pumnilor spărgîndu-se și fărîmițîndu-se
și rotindu-se zboară și el azvîrle altă piatră
la adăpostul trupului ei care respiră calm
prin cioburile acestei lungi nopți de calvar
parcă fără sfîrșit.

ROLANDO STEINER

Nicaragua

Năzuință

Oh, libertate, îngăduie-mi să-ți ocrotesc
cu brațele
trupul rănit în lupte
și să trăiesc istoria prin tine, dincolo de faptă
nimic nu este mai de preț, palmele îmi ard
și sîngele îmi incendiază chipul
călit în neasemuitul foc.
Ar fi nespus de frumos, să mă pot mistui
în flacăra ta.

În românește de
Petru Dan Lazăr

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CEI APROAPE 60 DE ANI AI EXISTENȚEI SALE,** Institutul de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. a adunat cu grijă o cantitate impresionantă de documente aparținînd titanului gîndirii revoluționare, Vladimir Ilici Lenin. Fondul Lenin cuprinde peste 34 000 de manuscrise, scrisori și documente, 396 fotografii, 874 metri de peliculă de film care l-a imortalizat pe Lenin în viață, 14 discuri de gramofon pe care sînt înregistrate cuvîntările sale. Aproape 91 la sută din aceste documente sînt originale. Restul fiind diferite copii (dactilografiate, fotografiate etc.). Dar, evident, din întreaga moștenire teoretico-ideologică a lui Lenin nu au fost descoperite încă toate documentele. Cercetătorii desfășoară însă cu succes munca scrupuloasă de repunere în circulație a întregului tezaur al gîndirii leniniste. Astfel, în ultimii zece ani, Institutul de marxism-leninism a obținut peste 800 de noi documente scrise de Lenin sau cu adnotările, notițele și semnăturile sale. Cu prilejul aniversării a 110 ani a zilei de naștere a conducătorului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și a Statului Sovietic a apărut cca de a 39-a culegere în care se publică 264 de documente leniniste inedite.

● **OPERA LUI JEAN PAUL SARTRE** a fost tipărită în mai multe milioane de exemplare. Cărțile sale, începînd cu **L'imagination** (1936), **La Nausée** (1938), **Le Mur** (1939) și sfîrșind cu scrierile apărute în prima parte a deceniului '70 : **L'idiot de la famille, Flaubert** (1971) ca și ultimele volume din **Situation** (1972 și 1976) au bătut recordul absolut al tirajelor. Cele mai căutate cărți : **Les Mains sales** — apărută în 1948 și **La Nausée** (1938). Prima a fost tipărită în 1 892 000 de exemplare (la 31 decembrie 1978), cea de a doua a atins cifra de 1 670 000 de exemplare. **Le Mur** a cunoscut cele mai multe traduceri (Cartea a fost tălmăcită în 28 de limbi). S.U.A., cele două Germanii, Japonia și Italia sînt țările în care Sartre a fost citit cel mai mult. Numeroase texte au fost traduse în multe limbi, chiar și în cingaleză și esperanto.

● **CEA DE A VI-A EDIȚIE** a Festivalului filmului balcanic, la care au fost prezente 29 de filme documentare, de scurt-metraj și de animație aparținînd unor cineaști din șase țări a consemnat succesul scurt-metrajului iugoslav „Dae" (Mama) realizat de Stole Popov, care a fost recompensat cu Marele Premiu. Premiile internaționale speciale ale juriului au fost decernate filmului românesc „Trei mere" de Ion Popescu Gopo, filmului albanez „Lustra" și celui turc „Ce-aveți de vînzare pentru mine". Festivalul s-a desfășurat în localitatea iugoslavă Celje (R. S. Slovenia).

● **MAI MULTE PICTURI, SCULPTURI ȘI DESENE** — vreo treizeci în total — făcînd parte dintr-un ansamblu de opere futuriste aparținînd Muzeului de artă modernă din New York au fost expuse la Centrul Georges Pompidou din Paris. Printre ele, tablouri de Balla („Lampadarul), Boccioni („Risul"), Carra („Funeraliile anarhistului Galli"), Severini („Trenul blindat") și alții. Expoziția a fost realizată în cadrul unui schimb: 29 tablouri de Picasso au fost împrumutate de Muzeul național de artă modernă din Paris galeriei newyorkeze.

● **UN INTERESANT** volum a publicat ziaristul László Róbert în editura budapestană „Magvetö". Cartea se intitulează „În numele lui Allah" și este rezultatul călătoriei pe care reporterul a făcut-o în februarie 1979 la Teheran. Pe ruta Paris — Teheran, László Róbert a călătorit cu avionul particular al ayatolahului Khomeiny, iar jurnalul și l-a redactat în timpul șederii sale în capitala Iranului. Este o relatare vie și spirituală a evenimentelor care au făcut vîlvă în presa internațională, autorul prezentînd cu obiectivitate principalele personalități ale vieții politice a Iranului de azi, permițînd cititorului să-și facă o idee cît mai precisă asupra a ceea ce se petrece în această parte a lumii.

● **CONCURSUL INTERNAȚIONAL „Aleco"** ce se desfășoară în fiecare an în Bulgaria, organizat fiind de redacția ziarului „Narodna Mladej" și-a desemnat cîștigătorii pe 1979. Medalia de aur și Premiul orașului Svistov a revenit lui Ricardo Toriente din Cuba. (Premiul I „Mladej" de aur nu s-a acordat). Printre laureații Premiului II și ai medaliei de argint se numără și Manole Auneanu, care a primit distincția pentru povestirea „Dispariția lui X.Y.4". La acest concurs, care poartă numele remarcabilului scriitor umorist bulgar Aleko Konstantinov, sînt invitați să participe cu povestiri umoristice și satirice scriitori din toată lumea. La această ediție au participat 170 de scriitori.

● **UN RECENT NUMĂR** al publicației „Le Courier de l'UNESCO" ne oferă o amplă imagine a operațiunii de salvare a tezaurelor Nubiei. Este relatată povestea acestei acțiuni deosebite, iar fotografiile, datele, textele, întîmplările spectaculoase adunate aci pot servi, fiecare în parte, ca documente de inegalabilă valoare pentru viitoarea carte a istoriei umanității. Iată, de pildă, povestea salvării unuia dintre coloșii de piatră ai Nubiei : Templul de la Abu Simbel, dedicat, după cum se știe, lui Ramses al II-lea, și soției sale, Nefertiti. Mai întîi, sub masa de piatră, a fost pompată o cantitate de apă de infiltrație și s-a trecut la protejarea statuilor templului pentru a nu fi deteriorate în timpul demontării construcției. Apoi monumentalul edificiu a început să fie decupat în blocuri cîntărind între 7 și 30 de tone fiecare. Templul a fost tăiat în 1 036 de bucăți de piatră, care trebuiau să fie transportate în noua incintă de amplasare. Cele mai moderne utilaje și mijloace de transport nu au fost suficiente pentru strămutarea colosilor de piatră. A fost nevoie de multă ingeniozitate, specialiștii aparținînd multor popoare și țări ale lumii făcînd, se spune, o adevărată risipă de imaginație și competență pentru ca cele patru milenii ale templului de la Abu Simbel să fie reciștigate pentru generațiile viitoare.

● **PREMIUL** național pentru literatură al Spaniei, „Miguel de Cervantes", a fost decernat cunoscutului scriitor argentinian Jorge Luis Borges, acum în vîrstă de 81 de ani, precum și poetului spaniol Gerardo Diego. Prestigioasa distincție a fost înmînată de regele Juan Carlos al Spaniei, în cadrul unei ceremonii care s-a desfășurat la Universitatea Alcada de Henares.

● **MANUSCRISE** ale scriitorilor Louis Aragon, Paul Eluard, André Malraux, François Mauriac precum și ale generalului De Gaulle figurează la loc de cinste alături de manifeste, ziare clandestine, afișe într-o expoziție consacrată Rezistenței și deportărilor. Expoziția, care cuprinde numeroase documente și mărturii care evocă anii luptei împotriva nazismului, momente dramatice ale activității Maquis-ului și, deasemeni, dovezi ale ororilor săvîrșite de fasciști în lagărele de concentrare, a fost inaugurată la Paris de președintele Franței, Valéry Giscard d'Estaing.

Alejo Carpentier

Prin puterea necruțătoare a morții care încremenește dar și consacră, trăsăturile chipului și operei marelui romancier Alejo Carpentier devin definitive, semnificative, exemplare. Își află acum sfîrșitul, lămurirea și împăcarea o bogată și furtunoasă existență în care s-au succedat și uneori interferat aventura, surpriza, dăruirea, succesul, începînd cu închisoarea din vremea studenției sale pentru opoziția la dictatura lui Geraldo Machado, trecînd prin anii efervescenți de avangardă literară la Paris și de solidaritate activă cu Spania republicană și antifascistă, continuînd cu ziaristica din Venezuela și căutarea autenticității hispano-americane în romane de izbitoare originalitate și incontestabilă măiestrie, precum **El reino de este mundo, Los pasos perdidos, Guerra del tiempo, El acoso, El siglo de las luces,** (Împărăția acestei lumi, Pașii pierduți, Războiul timpului, Hăituiala, Secolul luminilor), și culminînd prin a pune la dispoziția patriei sale și a revoluției socialiste cubaneze o neobosită activitate creatoare care avea să ducă la ultimele sale reușite literare majore : **Recursul la metodă** și **Consacrarea primăverii.** Își află acum înțelegere profundă și neprecupețită laudă virtuțile unei creații literare care se situează la cel mai înalt nivel valoric, artistic și uman, așa cum o dovedesc elogiile unanime ale criticii, numeroasele ediții și traduceri, premiile internaționale de prestigiul Premiului Cervantes, echivalent hispanic al Premiului Nobel.

Țara noastră contribuie la această universalitate a prețuirii prin entuziasmul cu care publicul cititor a întîmpinat versiunile românești ale romanelor **Secolul luminilor** și **Recursul la metodă** (în pregătire **Consacrarea primăverii**), prin interesul viu cu care a urmărit și comentat tezele scriitorului despre **lo real-maravilloso** (realismul magic) specific literaturii hispano-americane, prin calda primire pe care scriitorii români i-au făcut-o cu prilejul ultimei sale călătorii în România, cînd, fermecați de cuvîntul său înaripat și de verva sa sclipitoare, l-au ascultat vorbind — jumătate conferință, jumătate confesiune — despre poezia cubaneză de azi.

În acest cadru, s-au apropiat cu competență și asiduitate de opera romancierului și eseistului cubanez, traducători și comentatori ca Darie Novăceanu, Andrei Ionescu, Dan Munteanu.

O deosebită importanță mi se pare a avea în cazul lui Alejo Carpentier — și nu numai în cazul său, — receptarea operei sale de către tineretul nostru universitar cu formație hispanică și cercetarea științifică aprofundată, de specialitate. Locul lor de convergență îl formează catedra de limbă spaniolă și cursul de literatură hispano-americană de la Universitatea din București, iar rezultatul eforturilor noastre comune, depuse de profesori și studenți, este o imagine și o doctrină românească în care Alejo Carpentier apare ca un căutător al plenitudinii umane și ca un luptător pentru înserarea ei, biruitoare, în istorie. Ca orice întreprindere de profundă analiză și definire a condiției umane, căutarea plenitudinii înseamnă o aventură complexă și dificilă, un drum pe care creatorul îl străbate cu riscuri, surprize și izbînzi asupra lui însuși. Oricît de diferite sînt — și nu puteau să nu fie — romanele lui Alejo Carpentier de-a lungul aproape a cincizeci de ani, ele au un numitor comun : apărarea demnității omenești, dovedirea creativității umane prin excelența artei, a literaturii. Tot ce știrbește această demnitate și sărăcește această creativitate este denunțat de scriitor cu neîntrecută capacitate de penetrație și de expresie. Încă din **Los pasos perdidos,** Carpentier înfierează cu mușcătoare ironie o anumită civilizație alienată, tehnificată, care produce și generalizează pe „omul-viespe și pe omul-nimeni" **(el hombre-avispa y el hombre-ninguno).** Dar dacă procesul de dezumanizare a fost relativ ușor de identificat și combătut artistic, drumul contrar, al umanizării, nu i-a aparut scriitorului cu aceeași claritate. În romanul citat și în alte narațiuni, Carpentier credea că plenitudinea ar putea fi găsită — regăsită — prin străbaterea inversă a evoluției civilizației, prin întoarcerea la rădăcinile primordiale, la inocența genezei. Scriitorul a fost multă vreme obsedat de problema timpului, de impactul său asupra ființei umane, și a încercat soluții fantastice ca în **Viaje a la semilla** (Călătorie spre sămînță), care, și ele, într-un fel, vădesc libertatea și puterea de creație a spiritului uman. Treptat, Carpentier a înțeles însă că plenitudinea omului nu se află și nu trebuie căutată în trecut, ci în prezent și viitor, că

Paul Alexandru Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

MĂRUL DE AUR

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Într-un prag de mai încărcat de povara florilor, ca acesta, Federația Internațională a scriitorilor și ziariștilor de turism (F.I.J.E.T.) a decernat Bucovinei trofeul său „Mărul de Aur", atît de rîvnit de toți cei ce văd în această distincție nu numai un semn de înaltă prețuire, ci și un atestat de noblețe, un act de recunoaștere a unicității frumuseților unui colț de lume și a oamenilor sălășluitori în el.

Un măr domnesc, un măr daurit rupt nu din grădina Hesperidelor, ci din sufletul unor entuziaști care, cunoscîndu-ne țara, studiindu-ne harul de amfitrioni și ospeția, au găsit că meleagurile bucovinene cu podoabele lor arhitecturale, cu neasemuitul Voronet, cu blîndețea obcinelor, cu străvechimea codrilor și cumsecădenia celor din Țara de Sus, au putut concura cu tot ceea ce are mai frumos pămîntul oamenilor pentru cucerirea acelui trofeu al anului 1975.

Oare de ce îmi stăruie în minte chipurile acelor confrați de breaslă veniți din tot Apusul pentru a așeza între nestematele Bucovinei simbolul perfecțiunii sugerat de legendarul măr ? Se scutura în viltori de petale sidefii floarea livezilor bucovinene, cerbii își ascuteau coarnele de razele soarelui făcînd vocalize pentru apropiatul boncănit, bourii Moldovei trezeau sub copitele lor neadormirea pămîntului, berzele se roteau pe cer în căutarea rotilor de car spînzurate de nori pentru a-și așeza între spițele lor cuiburile, iar autocarul albastru cu care străbăteam împreună Nordul cel primitor al țării era numai ochi și încîntare. Nu sticle avea la ferestre, ci retine, irisuri, obiective fotografice și mustește de lacrimă. Se smălțuiseră poienile cu flori. Voronețul își spălase albastrul cu rouă, bărbile coliilii ale bătrînilor bucovineni deveniseră aprige și vînjoase, ciocîrliile zburau din patru strune de vioară, iar fete nurlii cu sîni de Junone rideau în pumn codindu-se să apară prea trufate în fața aparatelor de filmat. Cei cu care călătoream, ambasadorii nobilului ordin al Mărului de Aur, erau scriitori de vază din Europa, ziariști care își consacraseră scrisul apropierii dintre oameni prin zgîndărirea setei de a cunoaște frumusețile lumii, autori de ghiduri albastre și baedekeruri, împătimiți ai cuvîntului rostit nu pentru a despărți, ci pentru a uni, rapsozi ai planetei care se visează încă a aparține păcii și armoniei.

Am simțit mărul acela greu, în palmă, și am înțeles mai profund cazna mult încercatului Hercule. Căci numai herculeana trudă a unui popor, iscusința harului său artistic, iubirea lui de frumos și dăinuire dădeau podoaba chemătoare de podoabe a Bucovinei. O veche zicală glăsuiește că mărul nu cade departe de tulpină și este știut că frumusețea la frumos trage. Oamenii aceia care ne aduceau Mărul de Aur erau niște peregrini, văzuseră multe la viața lor, încercaseră și ospitalitatea altor meleaguri, trăiseră și bucuriile altora, observaseră și studiaseră îndeaproape modul cum moștenitorii de azi ai tezaurelor de frumusețe ce aparțin nu numai lor, ci omenirii întregi își rodniceau gestiunea cu abnegație, cu dăruire de sine și generozitate, și hotărîrea lor ca Mărul anului 1975 să fie decernat Bucovinei fusese luată după îndelungi și aprige dezbateri. Îl mai cuceriseră castelele de pe valea Loirei, monumentele Atenei și podoabele de arhitectură ale Eternei Cetăți. Bucovina avea concurenți redutabili, nu îi era deloc ușor să se impună pentru a intra în posesia trofeului atît de rîvnit în lume. Și totuși, a cîștigat. Mă gîndesc la făurarii care au turnat acel simbol al fecundității ce se vroia a nu fi nici al păcatului primogen și nici al discordiei, ci al unirii și al concordiei, al apropierii dintre oameni și al prețuirii trudei lor. Mă gîndesc la cei ce l-au șlefuit și l-au daurit dîndu-i strălucire de soare blînd și netezime de obraz de fecioară. Unde o fi acea nouă grădină a Hesperidelor ?

N-aș fi scris acum despre un lucru petrecut cu ani în urmă, într-un sfîrșit de aprilie, dacă n-aș fi primit o scrisoare de la un confrate de breaslă elvețian care a făcut atunci parte din grupul de scriitori trimiși de F.I.J.E.T. să ne aducă bucuria victoriei. Zice : „Oare și acum, acolo, în primăvara asta cu nelinistitoare explozii solare, dar și cu înflăcărate explozii de nădejde în inimile tuturor pămîntenilor de pace și prosperitate, au înflorit la fel merii ? Oare oamenii aceia pe care i-am cunoscut, cu datinile lor fără seamăn în frumusețe, sînt la fel de încrezători în viitorul lor ? Am spus adeseori prietenilor mei de pe acest pămînt — altul nu avem, și nu putem striga : „opriți planeta, vreau să cobor !" —, că trebuie să credem în pace așa cum cred românii, căci un popor atît de harnic și de dăruit de natură nu poate să-și facă din pace decît însăși starea lui perpetuă de spirit, de ea legîndu-și speranțele și toate certitudinile... Mi-e dor de un „lîqueur de myrtilles" — afinată —, de un „balmoch" maramureșean, de „pascutza" și de un „truite fumée a cobza au sapin" — păstrăv în cetină de brad, cum am mîncat la Moldovița. Ce mai face Mărul nostru de Aur ? L-ați meritat, atît Bucovina, mănăstirile ei, oamenii ei, cît și voi, minunații noștri confrați într-ale scrisului, autori neobosiți în cîntarea patriei voastre și în credința că viața pe acest pămînt, cu toate vicisitudinile ei, merită să fie trăită. Mai concurați. Întreaga Românie să fie un pom cu mere de aur. Asta v-o doresc, așa cum o doresc patriei mele, tuturor țărilor din lume..." Este Gerald Lucas, un scriitor care, după călătoria aceea în România, a publicat în presa elvețiană — patria turismului — cîteva articole și reportaje despre turismul românesc, trimițîndu-mi de fiecare dată „tăieturile" din ziare spre a mă edifica asupra judecăților lui pline de exigență. Exploziile solare arată că universul căruia aparținem este tînăr, viguros, că vitalitatea lui rămîne inepuizabilă. Fie ca acele înflăcărate explozii de nădejde din inimile oamenilor despre care vorbea prietenul meu, să redea bătrînului nostru continent, lumii întregi, încrederea în pace, în lumină, în tihnă și prosperitate.

Mărul de Aur este la noi și odrăslește.

Desen de Raluca Grigorcea

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

19
(941)
Sîmbătă
10 mai
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Vă urez vouă, întregului tineret, tuturor copiilor patriei noastre, succese tot mai mari în muncă, în învățătură, în însușirea minunatelor cuceriri ale geniului uman ! Să fiți și să rămîneți întotdeauna revoluționari, în tot ceea ce faceți ! Fiind revoluționari, să fiți întotdeauna de partea dreptății, egalității, păcii, a socialismului și comunismului !

NICOLAE CEAUȘESCU

Manifestul de conștiință al tinerei generații

S-au desfășurat, în săptămîna aceasta, lucrările Forumului tinerei generații. Milioanele de copii și tineri din România și-au trimis delegații pentru a-i reprezenta în fața patriei, a partidului, la acest ceas înalt de istorie. Și gîndul lor, voința lor s-au reverberat în gîndul și vrerea țării prin cuvintele-flacără, prin cuvintele-aripă rostite la deschiderea Forumului de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Bărbatul a cărui viață și luptă se identifică deplin cu idealul de unitate, independența și demnitate al poporului român, cu spiritul viu al permanentei virste revoluționare ne-a vorbit despre tinerețe ca spațiu al dăruirii și frumuseții de cuget, al romantismului și faptei lucide, ne-a vorbit despre noi înșine, despre rosturile adînci prin care ne recunoaște și ne înalță pămîntul nașterii noastre. Cuvinte de fierbinte încredere în tînăra generație a țării, o generație care s-a crescut sub semnul luminii, dragostei și libertății, o generație care face din prezența sa în linia întîia a construcției socialiste a țării un act de conștiință și de devotament unanim. Ca în atîtea alte rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a spus că patria de astăzi, așa cum o cunoaștem, cum o iubim, cum o zidim, nu este un dar al soartei și al întîmplării, ci un rod al muncii noastre unite căreia avem datoria supremă de a-i adăuga, cu fiecare clipă, cu fiecare gînd, cu fiecare om, noi împliniri și frumuseți. Că fiecare palmă de pămînt românesc a fost stropită cu sînge și s-a hrănit cu truda și cutezanța unui neam întreg, că acest adevăr puternic nu dă nimănui dreptul să se considere un profitor pasiv și leneș, un spectator la istorie, că a fi tînăr astăzi înseamnă a continua să construiești, cu toată ființa, cu sacrificiu dacă este nevoie, înseamnă a înțelege că romantismul revoluționar este suportul de frumusețe și de puritate al virstei și al spiritului nostru. A te bucura, cu toată inima de viață, dar a ști să dai, în același timp, vieții, măsura faptei tale. A trăi total, clocotitor, într-o țară liberă care aspiră prin tot ce se gîndește și se înfăptuiește în ea, la viitor, la progres, la omenie.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a vorbit de la tribuna Forumului tinerei generații despre grija mare a lumii, despre dorința mare a lumii, ne-a vorbit despre pace. Acum, cînd echilibrul vieții este greu încercat de invazia sumbră a armelor, cînd se uită lecțiile triste ale istoriei și se flutură cu obstinație dreptul forței și strategia amenințării.

Președintele României socialiste, marele om politic al contemporaneității, recunoscut în întreaga lume prin lupta și opera sa dedicată păcii și colaborării între popoare, ne-a vorbit nouă, tinerilor, despre singurul drept care exprimă esența umană, despre dreptul la viață. Chemîndu-ne pe noi, tînăra generație a României, și prin noi, pe toți tinerii planetei, la lupta pentru afirmarea acestui drept fundamental: „În actuala situație internațională, foarte încordată, lupta împotriva politicii de război

N. D. Fruntelată

Continuare în pag. a 2-a

CREAREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Un eveniment care a hotărît istoria poporului nostru

Există în viața unui popor evenimente care întruchipează în perioade istorice scurte năzuințe, idealuri seculare și care permit, datorită înfăptuirii lor în sensul progresului social, jalonarea marilor coordonate ale viitorului. Un astfel de moment de răscruce a avut loc acum 59 de ani, cînd Partidul Socialist din România s-a transformat în Partidul Comunist Român.

Partidul Comunist Român, moștenitorul celor mai luminoase tradiții revoluționare de luptă ale poporului nostru, ale mișcării muncitorești și socialiste, a înscris în istoria României din momentul făuririi sale un nou curs pentru întreaga dezvoltare economică și socială a țării.

★

Secolul al XIX-lea a înscris acea perioadă minunată a istoriei noastre moderne marcată de momente de cotitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român cum au fost : revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția română de la 1848, unirea Moldovei cu Muntenia în 1859 și cucerirea independenței depline de stat în 1877. În această perioadă a apărut pe scena istoriei românești proletariatul. Pe măsura creșterii rîndurilor sale, a trecut la organizarea sa profesională și politică. O retrospectivă asupra dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră evidențiază că în procesul de organizare profesională, de intensificare și creștere a combativității mișcării greviste, a apărut mișcarea socialistă. Sinteza acestui laborios proces de dezvoltare a mișcării muncitorești, socialiste a fost realizată de C. Dobrogeanu-Gherea în lucrarea : „Ce vor socialiștii români", apărută în 1886, care a fost de fapt primul program revoluționar marxist din țara noastră.

Idealul clasei noastre muncitoare, organizarea și lupta la nivel național aveau să fie încununate la Congresul din 31 martie—3 aprilie 1893 prin constituirea partidului politic marxist al proletariatului român. Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România a intrat în istoria țării noastre ca un moment care marchează înfăptuirea organizării politice a clasei muncitoare la scară națională.

În scurtă vreme partidul proletariatului român a înregistrat succese pe planul întăririi organizatorice, al călirii ideologice marxiste, al creșterii influenței în mase.

Legitățile dezvoltării istorice impuneau cu strîngență încheierea procesului de formare a statelor naționale aflate sub dominația marilor imperii din Europa. „În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminarea națională și scuturarea dominației străine — se arată în Programul Partidului Comunist Român — se încadrează și lupta maselor populare din România și din celelalte teritorii românești aflate sub dominația străină, pentru formarea statului național român unitar". În contextul primului război mondial, al prăbușirii imperiului austro-ungar, al triumfului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie din Rusia s-au creat condiții pentru realizarea unor profunde transformări social-politice, pentru constituirea unor noi state. Se adevereau cuvintele lui Fr. Engels care în secolul al XIX-lea arătase : „Dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine, n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie".

Conf. univ. dr. Mircea Mușat

Continuare în pag. a 7-a

Partidului

Tu tînăr ești, Partid al vieții noastre,
Al vrerilor eterne românești !
Cu cît sui trepte tot mai multe-n virstă,
Cu-atît mai mult mereu întinerești.

Ne dai lumina ta strălucitoare,
Ne ești părinte drag, sfătuitor,
Prin cel care l-ai pus în fruntea țării,
Ne ești și braț adînc ocrotitor.

Numai acela care nu te știe,
Nu te cunoaște cît ești de frumos,
Cît ești de bun atunci cînd e nevoie
Și cît poți fi de drept și omenos.

Trecînd prin foc, purtînd în vreme lanțuri,
Ai învățat s-ajuți neobosit
Și de aceea ești și-atît de-aproape
Și ești și-atît de arzător iubit.

Lumină pentru viața tuturora,
Ești cel mai pur și cel mai clar izvor.
Cel care bea din tine, dintr-odată,
Devine, cît va fi, strălucitor !

Virgil Carianopol

Starea de tinerețe

Mă întrebam, urmărind lucrările Forumului tineretului român, cum oare s-ar putea vorbi despre tinerețe altfel decît au făcut-o delegații participanți, delegați veniți din toate colțurile țării cu mandate încredințate de milioane de tineri... O imagine vie, emoționantă, încărcată de mărturiile de conștiință ale tinerilor de azi ai patriei ; o imagine a cărei frumusețe trebuie negresit căutată în frumusețea interioară a celor ce au garantat, cu adevăr, reușita acestui mare eveniment național ; o imagine necontrafăcută, reconfortantă, într-adevăr, a uriașei descătușări a spiritului tînăr, revoluționar ; o imagine vie, tonică, pe care, mărturisesc, mă așteptam s-o găsesc aici, în marele forum, ea însăși suficientă pentru a vorbi despre izbînzi, împliniri, responsabilitate, angajare : o imagine a înaltei datorii morale și patriotice a tinerilor de azi ai țării : o imagine...

Iată, ipostaze (cîteva dintre atîtea și atîtea posibile, adevărate, specifice aspirațiilor generației tinere) ale unei, în definitiv, singure imagini : starea de conștiință a tineretului român. Starea de angajare plenară, de profundă și responsabilă adeziune a tinerilor la istoricele documente adoptate de cel de-al XII-lea Congres al partidului. Pentru că, iată, tinerii au fost chemați să dezbată, să hotărască temeiurile devenirii lor, legate indisolubil de temeiurile devenirii întregului popor ; ei au venit în forum ca purtători de cuvînt ai milioanelor de tineri, reprezentînd însăși ideea spiritului revoluționar. Aceea de a răspunde încrederii cu care au fost investiți, de a milita, alături de întregul popor, pentru a da viață documentelor adoptate de comuniști, documentelor adoptate de Congresul tineretii.

Nu m-aș putea opri acum asupra tuturor mărturiilor ce au fost depuse de la tribuna forumului ; nu s-ar putea epuiza, în cîteva rînduri, analiza responsabilă — critică, atunci cînd a fost cazul — ce a caracterizat lucrările Congresului.

Ar trebui un cintec încăpător — cum spunea poetul, și totuși, n-ar fi îndeajuns pentru a cuprinde, pe de-a-ntregul, acordurile acestui tulburător poem al tinereții. În locul metaforelor au fost preferate faptele — fapta deci, o concludentă metaforă ! —, în locul expunerilor au fost preferate, cum ziceam, analizele la obiect, responsabile. Pentru că, a-

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 2-a

Patria în mai

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Pămîntul se rotește iară
Către semințe ce-ncolțesc
Tinjind înalta primăvară**

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Copaciu-nalt patria sfîntă
În seve noi ce-ademenesc
Dragostea noastră ne-ntreruptă**

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Se vintur lamuri verzi de pace
Copiii lumii se-nfrățesc
Și se-nfrățește verbu-a face**

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Partidu-și are sărbătoare
Mănunchi de ani ce-alcătuiesc
Conștiința clasei muncitoare**

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Pămîntul se rotește iară
Către semințe ce-ncolțesc
Tinjind înalta primăvară**

**„În mai cînd rozele-nfloresc"
Impunem vrerea aspră-a firii
Nava speranțelor ce cresc
În fluviul dulce-al omenirii.**

Ion Andreiță

Două victorii

Între evenimentele cu adevărat importante ale istoriei există o înrudire, a cărei natură o putem înțelege dacă ne raportăm la conceptul de demnitate umană.

Inițial, ideea de demnitate a fost legată de individ, timpurile moderne au fost însă martorele unei puternice afirmări a ceea ce am putea numi demnitatea grupurilor umane. Privită din acest punct de vedere, în care politicul fuzionează cu moralul, istoria ultimilor o sută de ani este revelatoare. O bătălie, căderea unui imperiu, ridicarea altuia, o subjugare, o eliberare — toate sînt acte politice de încălcare sau de afirmare a demnității umane, a acestui ideal moral atoatecuprinzător, de care nu putem să facem abstracție, dacă voim să depășim viziunea simplistă a unei evoluții istorice redusă la o confruntare mecanică de forțe. Independență, suveranitate, respingerea aservirii, de orice fel ar fi ea — nume ale demnității umane.

Evenimentele pe care le aniversăm la 9 Mai fac parte din două distincte capitole ale unei posibile istorii a demnității umane. Primul ne privește numai pe noi, românii. La 9/21 mai 1877, în sesiunea extraordinară a Adunării deputaților din București, ministrul de externe Mihail Kogălniceanu a rostit un memorabil discurs : „Sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare" a spus marele patriot. Iar apoi, în timp ce mii de bucureșteni se strînseseră pe Dealul Mitropoliei, exprimîndu-și adeziunea, s-a votat o moțiune : „Camera ia act că rezbelul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit confirmarea oficială". A urmat apoi războiul, care s-a dovedit a fi o cauză a întregu-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

MEMENTO 2050 ● «Grădiște» — poem de Lucian Blaga ● «O temă a criticii : Dacismul la Mihail Sadoveanu» de M. Ungheanu ● «Fascinația originilor» de Mihai Coman ● «Meleagul Daciei mitice în **Memento mori**» de Cristian Livescu. **(În pagina a 6-a)**

Centenar Arghezi ● Arghezi — inedit ● «Mărțișor» de Gheorghe Pituț ● Jurnal de poet ; «Turn de veghe» de Ioan Alexandru ● «Între imund și diafan» de Sultana Craia ● «Spiritul dramatic» de Dan C. Mihăilescu ● «Ochiul ciclopului» de Mariana Ionescu. **(În pagina a 3-a)**

● IN ACEST NUMĂR : ● Poeme de Gheorghe Tomozei și Ion Dodu Bălan ● «Prima dragoste» proză de Iulian Neacșu ● Cenaclul revistei «Luceafărul» ● Atelier literar de Geo Dumitrescu

FLORIN MUGUR: „ULTIMA VARĂ A LUI ANTIM"

Interpretarea cotidianului

Ca și Dumitru Radu Popescu, Teodor Mazilu, Radu Cosașu, Constantin Țoiu, Aurel Dragoș Munteanu sau George Bălăiță, Florin Mugur urmărește să reconstituie în romanul **Ultima vară a lui Antim**, atmosfera morală din „obsedantul deceniu". Similitudinea ține nu numai de temă, ci și de atitudine, care este în mod transant **retrospectivă.** Cu alte cuvinte, departe de a se adopta modul de înțelegere propriu oamenilor epocii sau, cine știe, de a se alege un unghi de observație atemporal, tot ce s-a întîmplat **atunci** este judecat din perspectiva de **acum.** Dar dacă la cellalți prozatori interesați de investigarea unei lumi de care nu ne despart decît două sau trei decenii această atitudine are, în primul rînd, o funcție justițiară, la Florin Mugur ea seamănă cu o înțelegiune tîrzie, amestec de luciditate, îngăduință și resemnat amuzament.

Nu întîmplător, romanul este conceput sub forma unor scrisori trimise de Alexandru Antim, un bărbat de cincizeci de ani, internat în spital, tînărului Adrian Sterescu, descendentul unei familii pe care expeditorul a cunoscut-o îndeaproape. Răspunsurile lui Adrian Sterescu nu sînt reproduse în carte, dar din faptul că Alexandru Antim simte mereu nevoia să se **apere** înțelegem că ele conțin diferite acuzații, fie exprimate direct, fie convertite într-o persiflare ceremonioasă. Spuneam **nu întîmplător,** pentru că această formulă epică sugerează, fără îndoială, o încercare de dialog între două generații : cea care a făcut experiența respectivă și acum se justifică și cea care cunoaște trecutul doar din relatările altora, putind să-l judece cu o intransigență specifică virstei.

Pentru a înțelege, deci, de pe ce poziție este analizată — sau numai reprezentată — lumea de după război trebuie, în prealabil, să înțelegem prin ce se definește personalitatea „martorului" Alexandru Antim. Fată întîi o scurtă biografie schițată de el însuși : „Am fost activist raional nefamilist, apoi poetul orașului, apoi directorul adjunct al casei de cultură (devenită, după inscăunarea noastră, palat), apoi am încetat să fim activist raional nefamilist, am încetat în sfîrșit să fim și director adjunct, am devenit salariat al întreprinderii de transporturi orășenești..." Ca și personajele din cunoscutul roman al lui Marin Preda, Alexandru Antim a fost, așadar, un **risipitor,** care a trăit, ca și cum ar fi avut mii de ani de viață la dispoziție. El s-a lăsat dus de evenimentele din afară sau de propriile sale stări sufletești, curios mereu să afle **ce se va mai întîmpla.** Aceasta nu înseamnă că i-a lipsit spiritul critic. Acum, cînd își așteaptă sfîrșitul în spital și redactează scrisorile, el își amintește senzația de sufocare pe care i-o provoca agresiunea uritului — de exemplu, exasperanta trecere în revistă a celor șaizeci și opt de tinere lipsite de talent și de grație care se înghesuiseră la un concurs raional de muzică ușoară — ceea ce

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

GABRIEL GAFIȚA: «Iarna e o altă țară»

De la povestirile fantastice — în decor exotic — din **Moartea măștilor** (1971), denotînd o bună cunoaștere a procedeelor genului (și atît), tînărul Gabriel Gafița (la apariția primului volum avea 19 ani) trece fără tranziție la proza comportamentistă cu acțiunea în actualitate, în romanul, distins cu premiul U.T.C. **Lumină pentru cei singuri** (1975). Desfășurat în mediul studențesc, romanul aduce în prim plan pasagera criză de conștiință a personajului central, declanșată de moartea (accident ?, sinucidere ?) unui coleg și prieten al acestuia. Situația permite reconstituirea evenimentelor anterioare, în vederea aflării unor justificări conjuncturale, care să anuleze incipientul complex al culpabilității, ce amenință, pentru o clipă, echilibrul mediocrei conștiințe a lui Dorin Badea, personajul principal. Spre deosebire de, spre exemplu, romanele lui Al. Ivasiuc, momentul crizei nu atrage, aici, după sine revizuiri de comportament, mutații structurale, drame interioare. Între implicare și oportunitate, Dorin Badea alege soluția comodă, evoluînd, mai departe, în registrul normalității convenabile. Prozatorul evită didacticismul, nu dă verdicte morale, ci doar prezintă (cu ironie subtextuală) faptele, lăsînd cititorului sarcina de judecător. Autorul este naratorul obiectiv, excelent în observarea mediilor studențești și universitare, atent la imponderabile în desenarea portretului moral, romantios în secvențele erotice.

Dacă am acorda semnificație faptului că **Lumină pentru cei singuri** apare în anul în care autorul absolvă facultatea, încheind, adică o etapă de formație, am putea spune că romanul sublimează o experiență personală. Semnalăm detaliul doar pentru că, iată, în romanul **Iarna e o altă țară** (Editura Dacia, 1980) cîteva din datele biografice ale scriitorului (profesor de limba engleză, reporter de radio și ziar — aflăm din nota de prezentare de pe coperta a patra) sînt împrumutate personajului. În fine, pentru a epuiza supozițiile biografiste referitoare la raportul ficțiune-realitate, probabil că cititorul avizat va fi trăit delicii (nu neapărat estetice) identificînd prototipul real al unuia sau altuia dintre eroii cărții.

Noul roman al lui Gabriel Gafița este, în primul rînd, o carte care se citește „pe nerăsuflate". Prozatorul își menajează cititorul, nu intervine explicativ sau analitic, nu sondează psihologii abisale, ci preferă o narațiune fluentă, simplă, prezentînd faptele ce comun și înnoun un destin, iar nu teoretizarea ideii de destin. Singurul „lux" compozițional pe care și-l permite este renunțarea la cronologia tradițională, în favoarea unei relatări al cărei curs este dictat de memoria afectivă. Astfel la începutul cărții, un episod ne prezintă statutul social al personajului Filip Craja. Îndeobîrtat, ca urmare a unor mașinațiuni de culise, din funcția de redactor la o revistă săptămînală, Filip funcționează ocazional ca profesor suplinitor, însoțește uneori grupuri turistice prin țară, colaborează sporadic la radio. Un telefon din partea unui fost coleg îl îndeamnă să profite de contextul favorabil și să se întoarcă la redacție. Craja refuză. Continuarea acestui episod o vom afla de abia peste 200 de pagini. În acest spațiu, și mai departe, este refăcută biografia personajului.

Tematic, romanul este istoria unui eșec existențial. Scriitorul selectează contextele care vor acționa nivelator asupra personajului, coborîndu-l în mediocritate. Prima experiență de acest gen este activitatea de profesor într-un oraș de provincie. Personajul se izbește de mentalitatea rigidă a inspectorului școlar șef, care abuzează de funcție, de practicile entuziaste, în timpul orelor de curs, ale directorului școlii (strînsul porumbului, culesul viilor, recoltarea cartofilor, repetițiile la cor și dansuri, antrenamentele echipei sportive etc.) de invidia colegilor, anchilozați în provincialism intelectual. Sînt etape nu doar ale unei crize de adaptare, ci și ale unui proces insidios progresiv de uniformizare. Filip Craja nu are vocație de reformator și nici temperament de luptător. El se pliază la cerințe (clamate în numele unor principii imuabile) și se retrage în postura de observator ironic al mediului, adunînd material pentru un viitor roman. Descrierea vieții de provincie, cu stereotipurile și intrigile sale, cu idealuri epidermice și revolte confortabile, îi prilejuiește lui Gabriel Gafița pagini remarcabile, de acută observație socială, potențate de ironia acidă. Desigur, pagini anacronice, căci, vorba inspectorului general școlar : „Provincia, să știi, nu e capătul lumii". A doua experiență, prin care „asperitățile" personalității sale sînt netezite conform unui tipar al prejudecătilor, o consumă personajul în redacția revistei săptămînale, la care va lucra mai tîrziu. Filip se dovedește un reporter inventiv, dotat cu fantezie și abilitate, evitînd clișeele în căutarea și relevarea adevărului. Treptat, însă, el va accepta, „ajustările" perseverente operate în materialele sale de cei cu mai multă experiență, în fond, mostre ale unui dezolant oportunism : «Pe urmă, încetul cu încetul s-a obișnuit să nu mai țină la cuvinte, să le sancționeze fără milă, după ce a primit înapoi articol după articol, să spună în loc de „lucrătorii" „anumiți lucrători", în loc de „totdeauna" „cîteodată" sau „uneori", la alegere, în loc de „tovarășii X și Y", „anumiți tovarăși", în loc de „în principiu" „în unele cazuri", în loc de „avansat" „tot mai avansat", în loc de „schimbare" „cotitură", în locul numelui unei țări sau unui oraș „în anumite părți ale lumii" sau „pe alte meridiane" (...)». Acceptarea conformismului și platitudinii nu-i asigură, însă, paradoxal, o existență tihnită. O recenzie la un volum de versuri al redactorului-șef, în care Filip îl declară „poet al marilor certitudini", cînd subiectul s-ar fi dorit „al marilor îndoieli", îi atrage ranchiuna șefului și, în cele din urmă, desfacerea contractului de muncă. Actul abuziv este însă bine mascat în formule administrative și susținut cu acuze de abatere ideologică.

Lumea redacțională se configurează dintr-o serie de portrete morale cu semn negativ, într-o gamă ce merge, de la ipocrizie și oportunism surizător, la abuz și delațiune. Personajul vede lumea în culori sumbre, viziunea este unilaterală, dar prin aceasta nu mai puțin pătrunzătă în plan estetic. Evitînd idilicul, Gabriel Gafița alunecă însă, ușor, împreună cu eroul său, în mizantropie.

Alături de romanul eșecului social, se derulează — inferior esteticește — romanul conjugal. După o scurtă perioadă exuberantă, Ana, soția lui Filip, cu 7 ani însă mai în vîrstă decît el (probabil reminiscențe de lectură din *Aimez-vous Brahms?*) trece printr-o criză psihică (cu o secvență culminantă, a tentativei de sinucidere, în gust cezar-petrescian) și este internată în sanatoriu. Șocul psihic are în carte o dublă motivație. Prima, superficială și melodramatică, acuză o traumă ereditară ; a doua, solidă, aparține presiunii unui context socio-profesional ostil. Se repetă, de fapt, în variantă, tiparul de experiență parcurs de Filip. O „optimizare" în schema funcțională a facultății, combinată cu mașinațiile unui conducător de doctorat, libidinos și profitor, o îndepărtează pe Ana din învățămîntul universitar. Ea va fi numită, în cele din urmă, profesor de școală generală. În prezentarea mediului școlar, tonul cărții este caustic. În locul muncilor agricole, aici, importante sînt prezența sau absența unui lăcătuș la un dulap, împrospătarea liniilor de var pe terenul de sport, numărul abonamentelor la revistele pentru tineret și al borcanelor goale, policromia caligrafiei din caietele diriginților, adică tot ceea ce inspectorii școlari și directoarea consideră a face parte din procesul educativ : „— Aaa, uitasem că dumneata vii de la *facultate*. Ei, află că noi nu sîntem la *facultate*, noi procedăm altfel decît la *facultate*. Noi facem *educație* oamenilor. De-aia ne plătește statul" ș.a.

Rolul secvențelor ce se petrec în sanatoriu pare a fi acela de pretext pentru rememorările Anei. Căci, altfel, conversațiile dintre pacientă și medicul curant privind terapia și evoluția bolii sînt de tot banale și puteau lipsi cu folos din roman. Dar aici, în sanatoriu, se va consuma unul dintre cele mai puternice episoade ale cărții. O inspecție a unui funcționar superior este precedată de vizita subalternilor acestuia care pun la punct, în amănuntime, scenariul. Urmează secvența inspecției, halucinantă prin realismul crud al detaliilor, grotescă în mișcarea de ansamblu, care trimite, prin semnificație și atmosferă, la universul prozei kafkiene. Gabriel Gafița scrie acum cele mai valoroase pagini din carte.

În tot, fără mari pretenții estetice, romanul *Iarna e o altă țară* se vrea (și este) o carte de atitudine civică decisă.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

poezia

O viziune poetică originală

● **Dan Anghelescu** *), cu această carte de versuri, se dovedește un poet deplin stăpîn pe mijloacele sale de expresie, nu însă fără a parcurge o evoluție și a depăși anumite faze mimetice. Cîteva poezii precum **Amurg, Cantilenă, Bilet galant, Tîrziu de vară**, trădează de altfel, evidente influențe ale poeticii simboliste atît sub unghiul limbajului, cît și al repertoriului de motive (tîrgul, mahalaua, plictisul provincial, „uitatele scrisori", „floarea ofilită", „amurguri fără număr" etc.) aparținînd, cred, unei „vîrste" lirice de început. Dar autorul se scutură repede de imaginile parazitare, pentru a-și afirma propria identitate. Structural, Dan Anghelescu este un bacovian, înțelegînd prin aceasta o tipologie stilistico-spirituală și nu un semn de epigonism, adică o natură hipersensibilă aflată în permanent dezacord cu realul inconjurător. Din această cauză, poetul este un mare neliniștit, aflat în căutarea unui refugiu sau stînd la pîndă pentru a surprinde mișcarea obscură, secretă a materiei : „Imaginile îmi trimit un tainic zvon" sună un vers din poezia programatică **Ideea de lume**. Lumea îi apare **astfel, ca o succesiune de** văluri sau ca un labirint de forme glisante, „plutitoare", care provoacă deruta și insinurare. „Ori pînza cea albă peste oglinzi / Prin care încă mai gîndim atîtea lumi plutitoare / Ori poate nestiute constelații". Corelat, atitudinea și poziția eului în fața acestei derute și incertitudini ontologice sînt tăcerea, liniștea, resemnarea, uneori. Dacă la Bacovia manifestările sonore, foarte frecvente, (zgomote și sunete discordante, risul delirant, muzica funebră, la pian sau clavir etc.) constituie forme de răspuns și adaptare într-un univers delirant, la Dan Anghelescu (comparația se face în plan strict motivematic și nu valoric) se conturează **o figură a izolării și retractilității.** Adierea suavă, foșnetul, șoapta, ceața, fumul, umbra, vălul formează un spațiu protector dar aflat totuși într-un echilibru fragil, gata oricînd să se destrame. Simbolic, acest teritoriu îl reprezintă poezia și consistența lui inconsistentă este rezultatul acceptării sau nu a puterii de iluzionare. Atunci cînd spiritul se complace într-o reverie a materiilor suav-eterice, impresia de armonie și securitate este pregnantă : „Astept prin apa toamnei adînc să mă cutremuri / Cu părul-n vînturi albe și raclе mari de aer / Imaginea surpată-n răspintii vagi de vremuri / Să mi-o întorci pierdută dintr-un părelnic caer // Cu lungi paingi țesînd sub chihlimbare / Să ne-nvelească toamna prin ramuri aurii / Eghipeturi visate de vinete cleștare / Să-nghețe clipei umbra pe-adîncul de-armonii" **(Ninsori de taină).** Dacă, în schimb, se modifică unghiul de vedere ca într-o perspectivă anamorfotică, metaforele își inversează semnul. Denunțînd iluzia poetică, universul devine neliniștitor, străin, populat de siluete fantomatice, amintînd limburile infernului, în orice caz, sugerînd proximitatea morții : „Ce tainic semn, ostroave în declin / Odăile ne țes în frunze reci de seară / Pe buze grea a cănilor cu vin // Lumina de pe frunze a început să doară // (...) Albi pelerini de ceturi și amurg / Vor bîntui, iubito, un continent tăcut / Cu frunte ca un arbor prins între cer și lut / Pe care stele palide se scurg" **(Elegie).** Și, în mod normal, la un poet cu o substanță și expresie poetică densă, solidară, întreaga rețea de metafore primește o altă orientare și direcție semantică. **Curgerea și declinul** sînt acum figurile ce structurează imaginarul, determinînd și noua atitudine compensatorie a eului. Plecarea și drumul sînt cuvintele-cheie și în același timp soluțiile de adaptare la ceea ce am numit, anterior, **formele unui univers glisant :** „Azi am să plec, iubito, cu ultimul tramvai... / Prin noaptea ca un țipăt înfiptă în artere, / Presimt devastatoare ruinuri lungi de rai / Lovind meningea toamnei în cădere" **(Tramvai pentru noapte).** Dar călătoria nu înseamnă, de fapt, evadarea din infern sau eliberarea prin fantezia creatoare, ci, mai degrabă, un semn al regresului, al unui impas existențial tragic. Din acest punct critic, poetul încearcă să iasă prin umor și ironie, detașîndu-se de propriile temeri și obsesii pe care le sublimează în jocuri de spirit **(Mașinărie suavă).** Alte poeme însă, precum **Bilet galant** sau **Scrisoare ne-deschisă** au un aer de facilă gesticulație minulesciană și nu se integrează tonului general. Trecînd peste aceste scăderi, volumul lui Dan Anghelescu se impune prin consistența viziunii și calitatea expresiei poetice.

Paul Dugneanu

*) **Dan Anghelescu : „Lumina ca adiere", Editura „Junimea", 1980.**

proza

Două ipostaze S.F.

● Prozatorul tînăr cel mai dotat, în science-fiction, este hotărît, alături de Gh. Săsărman, Mircea Opriță : inventiv, cult aci la un mod parodic, aci strălucește elegiac și, pe deasupra, fin psiholog, cu organ acut spre a nota reacția umană în mediul fantast. *Argonautica**), de pildă, este o parodie inteligentă, un antiroman S.F., savuros în pictura de caractere, simpatic în ideea de a privi caricatural genul în ce are el stereotip. Mai întîi, oamenii : niște aiuriți sublimi, un maniac în a face experiențe chirurgicale, un paranoic cu mintea febricitantă, o mică Dalilă interplanetară. Apoi, evenimentele : Gregor e vizitat prin hublou de o „necunoscută" spațială. Albert compune o lirică „abisalistă", satirizată subțire de Mircea Opriță, frații savanți prefac un cotoi într-un teribil mecanism **rezistent la gerul absolut.** Și, în fine, căpitanul dă o lovitură de... „navă" : avansează pe poet la gradul de sergent-major, instruind militărește echipajul în vederea unui război astral cu „efemeridele" de pe o planetă necunoscută. Efemeride nu se arată (sînt o pură fabulație), oamenii cîrtesc.

Argonautica este o producțiune din clasa comicului intelectual și parodic, căci efectul estetic este sporit în limita inițierii în stereotipia literaturii S.F. Mircea Opriță a văzut, în caricato, romanul baroc de ficțiune savantă, care mută Farul în cosmos și războaiele pămîntene în univers, a dat un tablou simpatic de caractere, cu un voit aer vetust, de Robida recompus în retortă.

Excepționale, sub aspectul inițierii fantaste, sînt în schimb prozele scurte din *Semnul licornului**). Aici, prozatorul se exercită serios, fără intelectuală bufonerie, cu un spirit grav și iscoditor. În cîmpul subiectului, totul este clar și schematic, cu un efect neliniștitor dintr-o sursă inefabilă.

Un inginer studiază manuscrisele unui mosneag nonagenar, senil și vegetativ, aflînd cu stupefacție că acesta a devenit nemuritor, experimentînd soluția pe sine. *(Semnul licornului).* Un bărbat, ajuns pe o planetă îndepărtată, printre ființe inimaginabile, este omorît de pămînteni, la debarcare *(Transferul).* Un copil primește vești din viitor *(Inelul lui Mobius).* Un șofer de camion și un încărcător sînt urmăriți de niște androizi, picați în contemporaneitate din alte vremuri *(Cursa).* Căpitanul Valter Ionescu, întors din galaxii, a luat forma teribilă a unui broscoi urias, dar are sentimente umane și rațiunează *(O floare pentru căpitan).* Trei sau patru nuvele zugrăvesc viața unei stațiuni interplanetare și formează, probabil, materia unui roman în lucru (sugestia pare hotărît remarcabilă, cu ceva de hronic galactic).

Mă grăbesc să spun că invenția funcționează rar în cadrul substanțial. Imortali, androizi cu semne distinctive (ca la Clifford D. Simak), vietuitoare astrale, inteligențe, de o formă extraordinară (spralii sînt sferici, cornuți, cu virtuți anamnezice, borealii — aerieni și fumegoși, imateriali, procyonii — umanoizi, cu un corp multicolor, ca peștii tropicali) — acestea sînt în principiu „șabloane", stereotipii comune în literatura de science-fiction, unde invenția circulă, ca un basm, peste limita îngăduită de simțul literar al proprietății. Nici în corecțiile dincolisice, bizuite pe ideea călătoriei anacronice în timp, de la forme evoluate, la altele actuale, invenția nu este pe deplin izbitoare căci Mircea Opriță nu e, deocamdată, un prozator de „psihologie viitoristă", ci un excelent martor al stupefacției contemporane. El calculează remarcabil teroarea omului comun în fața factorului incontrolabil și irațional. Un șofer de azi, amenințat de făpturi bizare, copilul dirijat aproape „spiritist" din viitor, feluriți bărbați fără moarte, veniți prin accident, din viitor printre noi, acestea creează un aer de teroare curat fantastică în absența explicației propriu-zise de ordin științific. Aproape o capodoperă, la dimensiunile prozei românești de science-fiction, este *O floare pentru căpitan*, cu teribila metamorfoză a omului în viețuitoare teratologică astrală. Izbutită este, în fine, însușirea pur literară a lui Mircea Opriță de a crea un mediu aparent normal, realistic și recognoscibil, unde factorul fantast pătrunde cu atît mai brutal și cu efectul multiplicat. Se observă, așadar, că talentul de pictor rece de medii și de geografii ia la Mircea Opriță înfățișarea unei strategii cu rezultat fantast și este un moment calculat dintr-un întreg neliniștitor.

Artur Silvestri

*) **Mircea Opriță : „Argonautica", Editura „Dacia", 1980 ; „Semnul licornului", Editura „Albatros", 1980.**

critica

Argumente pentru o sinteză

● Debutînd cu reportaje literare (v. volumul **Timpul din ziduri**, 1976), plăcute și scrise cu nerv, Romulus Diaconescu s-a consacrat în ultimii ani fenomenului teatral contemporan, urmărit cu o atentie și un simț critic deosebite. Cronica dramatică a revistei **Ramuri**, pe care o susține de mai multă vreme, dovedește atît un aparat teoretic solid cît și o disponibilitate spirituală întreținută, practic, de permanenta dispoziție de a accepta viziunea scenică asupra piesei ca posibilă inscriere tipologică. Spectacolul de teatru analizat permite astfel verdictul criticului în funcție de „variațiunile tipologice" pe care el le oferă pornind de la textul dramatic. Argumentele de tip bibliografic, citatele din texte consacrate (scriind despre spectacole cu piese de Shakespeare, Romulus Diaconescu folosește frecvent pe Jan Kott sau Wilson Knight) nu sînt gratuite. Ele conlucrează cu ideea spectacolului respectiv, susținîndu-i drepturile de posibilă interpretare. Critica practicată de Romulus Diaconescu este indeobște afirmativă și deschisă, căutînd să folosească nuanțat instrumente analitice cît mai sigure. De aici o anumită previzibilitate a discursului critic, vizibilă în preferința pentru urmărirea de tip ideologic a **textului** devenit **spectacol**, în dauna fanteziei stilistice. Acest tip de critică pare să convină temperamental autorului dar și, global, fenomenului analizat. Dramaturgia, sector distinct și cu relief suficient de divers al literaturii contemporane, nu are încă suficientă audiență critică. Trebuie observat că, în aproape toate situațiile, consacrarea pieselor românești contemporane sau a autorilor dramatici s-a făcut, de fapt, în afara unui peisaj critic edificator. Este unul dintre motivele pentru care Romulus Diaconescu urmează, cu tenacitate, tiparul unei critici de familiarizare analitică, fără intuiții spectaculoase și rezultate „singulare", care ar necesita o vastă construcție deja existentă. Aceasta este senzația desprinsă atît la lectura cronicilor în revistă, cît mai ales parcurgîndu-le în ordinea propusă în volum*), alături de cele șase eseuri substanțiale despre dramaturgia contemporană.

Primul capitol al cărții conturează șase profiluri de dramaturgi, consacrați mai ales în ultimul deceniu : Paul Anghel, Ion Băieșu, Mihnea Gheorghiu, Teodor Mazilu, D. R. Popescu, Marin Sorescu. Selectia, se spune, nu este definitivă din punctul de vedere al autorului, ci e doar o primă etapă în descrierea peisajului dramaturgiei contemporane. De aceea, probabil, au fost alesi autori diversi, reuniți cel mult de decupajul social propriu în proporții diferite și în relații distincte fiecăruia. Criticul scrie atît despre piese jucate cît și despre texte aflate încă în anticamera consacrării scenice. Paul Anghel, cu **Săptămîna patimilor** și **Viteazul**, aduce „o nouă lectură a istoriei" bazată pe tensiunea oscilantă dintre două noțiuni, devenite idei tematice : **clipa** și **durata.** La acest autor criticul descoperă o „tiranie a subtilității", relevabilă în aspiratiile personajelor. Ideea poate fi susținută coerent la Paul Anghel și, urmînd-o, s-ar putea construi — credem — un fermecător „spațiu teatral" cu mijloace critice tematice și stilistice.

Un **text cu observații** fine, construit în jurul unor noțiuni critice exacte și cu perfectă adaptabilitate la operă, este cel despre teatrul lui D. R. Popescu.

La Marin Sorescu se urmărește construirea **formulei dramatice** originale, de la **Iona** la **A treia țeapă.** Partea cea mai amplă a volumului, care cuprinde cronici dramatice, completează și uneori justifică puncte de vedere teoretice. Găsim în cartea lui Romulus Diaconescu texte pline de considerații pertinente, referitoare la cvasi-unanimitatea reprezentațiilor teatrale de succes din ultima vreme. Astfel încît, îndeosebi prin cultivarea tipologiei literare în diverse ipostaze și cu functionalitate diferită, **Spațiu teatrale** devine un pas important spre o sinteză necesară a dramaturgiei și spectacolului de teatru contemporan.

Costin Tuchilă

*) **Romulus Diaconescu : „Spații teatrale". Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1979.**

Manifestul de conștiință al tinerei generații

Urmare din pag. 1

și pentru pace constituie una din laturile de prim ordin ale luptei revoluționare a tineretului de pretutindeni. A fi revoluționar, a fi comunist, a fi democrat, a fi patriot, a fi om înseamnă a lupta împotriva războiului, a lupta pentru pace! Aceasta este cea mai măreață luptă, cea mai nobilă îndatorire revoluționară !".

Sînt cuvinte care trec granițele țării, trec granițele timpului, trec granițele inimii, sînt cuvinte prin care un popor viguros și mîndru, iubind și slujind viața, se adresează lumii cu glasul bărbatului ce-l reprezintă în fața istoriei contemporane. Cuvinte care găsesc în noi, oamenii tineri de aici și de pretutindeni, solul fertil al aprobării și al încrederii.

Forumul tineretului român s-a desfășurat sub generoasa cupolă a acestor idei transmise sufletului nostru de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. Idei cărora le răspundem și le vom răspunde printr-un legămînt de credință nestrămutată, întemeiat pe muncă și pe creație, pentru progresul patriei, pentru omenia lumii, pentru eterna ei coroană de minuni. În acest mai care poartă, pentru istoria țării, însemnele independenței și demnității, clipa de intrare în timp a partidului comunist ce ne-a întors către lumină destinul, tineretul României a făcut legămînt solemn cu viitorul.

Starea de tinerețe

Urmare din pag. 1

cesta a fost unul dintre rosturile forumului : de a dezbate, în spiritul exigenței comuniste, ceea ce s-a înfăptuit de la precedentul Congres, de a hotărî sarcinile viitoare, în lumina nobilelor indicații ale secretarului nostru general, în lumina emoționantei chemări pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a adresat-o generației tinere, la deschiderea lucrărilor Forumului tineretului român.

Și totuși, acum, la puțină vreme de la încheierea lucrărilor, îmi stăruie imaginea miilor de tineri care au reprezentat idealurile milioanelor de tineri. Cu mulți dintre ei am discutat în pauze, cu cei mai mulți însă, am discutat urmărindu-le chipurile. Se puteau vedea și înțelege mîndria nedisimulată a fiecăruia, bucuria, iarăși, nedisimulată a fiecăruia, încrederea fiecăruia, aprobarea unanimă, demnitatea fiecăruia, mîndria patriotică a tuturor...

Din sala Forumului, îi vom întîlni din nou, pe acești tineri, la locurile lor de muncă, în întreprinderi, instituții de învățămînt, șantiere naționale, acolo unde, zi de zi, ei vor fi purtătorii de cuvînt, de acțiune și faptă ai propriilor lor idealuri. Este aceeași imagine cu care sîntem obișnuiți.

Însă, am certitudinea, un nou îmbold le va călăuzi visul : între mărturiile din sala Forumului și fapte este, de fapt, concretizat, însuși spațiul romantismului revoluționar.

PRIMIM

din partea tovarășei Ecaterina Țarălungă, următoarele :

Revista „Luceafărul" din 26 aprilie a.c. conține la rubrica „Aqua forte" un articol nesemnat, intitulat „Moda, protocronismul și eseul vesel", care se referă în exclusivitate la un citat din cartea subsemnatei „Secvențe critice" (Ed. Cartea Românească, 1979), citat subliniat parțial de nenumitul autor și comentat pe baza propriilor sale sublinieri. Acestui citat i se aduc două obiecții :

1 — faptul de a fi stabilit, în mod fals, o opoziție între termenii sincronism și protocronism. Ținem să contrapunem în acest sens sublinierilor autorului anonim altele, figurînd în același citat : „moda" protocronismului „descoperă circulația, la cîteva decenii după Lovinescu, a conceptului de **sincronism** ; **insoțit,** de data aceasta nu de cel de diferențiere, ci **de protocronism".** Sublinierile pe care le comentează autorul de la rubrica „Aqua forte" nu țin seama de articolul indicat prin nota nr. 20 (p. 19) a cărții subsemnatei, notă omisă (întîmplător !) din citatul comentat. După cum se va vedea, referirea la acest articol anulează cea de a doua obiecție ;

2 — faptul de a fi citat în chestiunea protocronismului „Luceafărul" din 1 octombrie (de unde septembrie ?) 1977 (nu este numit nici un titlu), în loc de a le fi citat pe cele din 8 și 15 octombrie. În acest sens ține să relev autorului anonim că respectivul citat face parte dintr-un capitol al cărții care discută apariția unor probleme în contextul literar actual. De aceea protocronismul ne-a interesat ca problemă apărută la un moment dat. Este enunțată : poziția generală (ceea ce am subliniat la punctul 1) și citate cartea lui Edgar Papu și articolul care, plecînd de la ea, prefațează disputa asupra problemei. Iar acest articol a apărut în „Luceafărul" din 1 octombrie 1977 și se numește „De la sincronism la protocronism". De aici opoziția, care este a articolului, (rezumată în citatul subsemnatei) între sincronismul lovinescian și protocronism. Deoarece la acest articol fac referire în nota nr. 20, menționată mai sus.

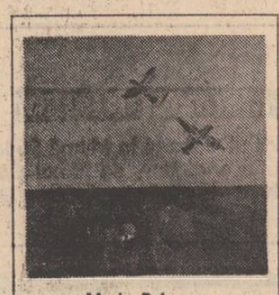

Maria Pelmuș : «Marea»

Pentru ca să fi fost corect înțeleasă, ar fi trebuit însă ceva mai multă atenție la lectura citatului. Dar autorul nu se implică prin nimic. Vorba lui Farfuridi : „Trebuie să ai curaj ca mine ! Trebuie s-o iscălești : o dăm anonimă !"

N.R. Nota noastră **Protocronismul, moda și eseul vesel** marca faptul că autoarea **Secvențelor critice** face referințe inexacte, ceea ce este un fapt de domeniul evidenței. Se atribuie unei dezbateri un conținut pe care nu l-a avut și pentru a-și justifica **susținerile** trimite **la un articol, menționat de altfel în nota noastră în final,** care nu se înscrie în dezbaterea cu pricina. Cea ce este și mai amuzant este că nici articolul **De la sincronism la protocronism** nu susține afirmațiile autoarei. Dacă E. T. și-ar fi însușit o corectă tehnică a muncii științifice, n-ar fi intrat în această **fundătură.**

REVISTA REVISTELOR

ETHNOLOGICA

Asemenea numerelor anterioare ale revistei **Ethnologica** (editată de Asociația de istorie comparativă a instituțiilor și a dreptului din R.S.R. — Comisia de etnologie) și cel recent apărut se remarcă în chip deosebit prin actualitatea profund științifică a temelor abordate, organic implicate în problematica filozofic-spirituală, estetic culturală a epocii noastre. Tipărite în limbile latină, franceză și engleză, textele respectivului tom, în cea mai mare parte, se constituie într-un elocvent omagiu adresat proeminentei personalități a lui **Mircea Eliade.** Romulus Vulcănescu — directorul publicației — în studiul său **Mircea Eliade et la conception historique de la culture,** realizează o sinteză revelatoare a temei în cauză, direcțiile principale ale demonstrației fiind enunțate de autorul însuși în acești termeni : „— la conception épistémologique sur l'histoire de la culture élaborée dans ce domaine ; — la fonction religieuse de la culture et la fonction culturelle de la religiosité dans leurs convergences, paralélismes ou successions ; — l'expérience existentielle conçue comme source de documents vivants sur le sacré, les hieraphanies, les symboles, les mythes et les rites ; — la dialectique du sacré et du profane de la sacralisation du profane et de la profanisation du sacré". Extrem de captivante, disociațiile lui Constantin Noica din concisul eseu **Eliade ou la soif du concret** se încheie cu următoarele pasaje în care, efectiv, se relevă unele dintre cele mai acute și mai cuprinzătoare caracterizări cu privire la semnificația gîndirii marelui teoretician și istoric al religiilor : „Aussi son séjour aux Indes est-il en quelque sorte le séjour de Goethe en Italie. Il se serait éteint, dit le dernier, s'il eût pas fu aller en Italie. Mais il devoit en dépasser. Et c'est de même qu'Eliade s'est séparé des Indes, en évitant de devenir un simple grand specialiste. Il lui fallait trouver **l'universel concret** : le sacré.

L'oeuvre entière de Mircea Eliade porte sur le Sacré, tout comme celle de Hegel port sur l'Esprit. Mais si l'esprit représente l'histoire du bon Dieu, de la Nature et de l'Homme, le sacré en est leur **intimité concrète".**

Direct sau indirect, în aceeași direcție omagială se înscriu și însemnatele contribuții analitice care urmează : **Sur une phrase de Mircea Eliade** de Sergiu Al. George, **L'Hermeneutique de l'archetype chez Mircea Eliade** de Adrian Marino, **Tentamenta de principiis lingue reliquias reperiendi** de Livio Franga, **Une interpretation d'anthropologie stylistique : La ballade „Ivan Iorgovan"** de Mihai Rădulescu, **The etnological myth of the dacians** de Paul Tutungiu, **Les premisses culturelles-ecologiques du conte, Harap Alb de Ion Creangă** de Viorel Soran și Magdalena Tampa, **Narrative as a means of communication** de Venetia Newall, **Shakespeare's poetical justice** de Dan Lăzărescu, **Sedentarization among the pastoral nomadic qashqa'i** de Sam Beck, **The pollution of folklore** de Harry Brauner. **Tradition of interdisciplinary researches in Romania** de Romulus Vulcănescu. În fine, binevenită ni se pare retipărirea celor cîtorva fragmente din **Insula lui Euthanasius,** cunoscuta carte de tinerețe a lui Mircea Eliade. Sub titlul general **Perspective etnologice în cercetările istoriografice** se publică trei articole axate pe teme la fel de importante : **Bogdan P. Hașdeu et l'idée des origines de la culture** de Vasile Vetișanu, **Les sources ethnologiques de l'histoire chez A. D. Xenopol** de Virgil Mirescu și **Significations ethnologiques retrouvées dans l'oeuvre de Nicolae Iorga** de Paul Simionescu. Instructive, la obiect, sînt rubricile de recenzii și informații unde se reflectă activitatea din domeniul etnologiei desfășurată de specialiștii din țara noastră în ultimul timp.

PETRODAVA culturală

Cu prilejul sărbătoririi a două milenii de la întemeierea orașului Piatra Neamț, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Neamț a avut inițiativa demnă de toată lauda de a tipări această adevărată revistă cu caracter cultural și artistic în al cărei cuprins se reflectă în chip convingător atît tradițiile spirituale ale acestor străvechi meleaguri cît și efervescența creatoare de aici în momentul de față. De real interes documentar-istoric sînt, între altele, articolele intitulate **Petrodava și regele Dicomes** de Virgil Mihăilescu-Birliba și **Un important centru de locuire getodacică la răsărit de Carpați** de Marcel Drăgotescu. Însemnări, eseuri, note reportericești, fragmente de proză, recenzii critice etc. sînt textele ce completează profilul publicației. De reținut, în sfîrșit, prezența cu poezii originale a trei autori locali : **Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu și Adrian Aluigheorghe.**

Cronicar

1880 CENTENAR ARGHEZI 1980

Între imund şi diafan

Spiritul arghezian se manifestă prin tensiuni contradictorii de egală intensitate, sub acţiunea cărora gîndirea se organizează în structuri simetrice opuse. Această bipolaritate a temperamentului excesiv se manifestă pe mai multe planuri ale creaţiei, artistul aflîndu-se permanent la intersecţia unor tendinţe care se neagă una pe cealaltă. Contrastele argheziene determină dinamica interioară a operei, creează teritorii distincte şi registre ale trăirii dominate de o tendinţă sau alta. Între extaz şi apostazie, poetul îşi consumă drama conştiinţei, torturîndu-se pe sine şi aceasta este — fapt semnalat deja — dimensiunea definitorie a spiritualităţii sale. Dacă credinţa şi tăgada reprezintă dubletul principal generator de poezie, proza argheziană conţine într-un alt grad o opoziţie esenţială : aceea dintre imund şi diafan, ceea ce poetul numeşte „o luptă între delicat şi brutal", de o factură profund şi autentic polemică.

Această bipolaritate a sensibilităţii argheziene se traduce deopotrivă tematic şi stilistic, prelungindu-se în pamflet pe de o parte şi în proza lirică şi poem pe de altă parte.

Scrisul arghezian este capabil să se manifeste în ambele ipostaze cu egală expresivitate pentru că cele două modalităţi provin din aceeaşi sursă emoţională, generatoare a aceluiaşi har. Intenţia morală, substratul etic sînt covîrşite de capacitatea de transfigurare a cuvîntului fie într-o extremă, fie în cealaltă. Pasajele descriptive, fie virulente în pamflete, fie lirice în alte proze, se amplifică acumulînd determinări pe cît de insolite pe atît de dense expresiv.

Opoziţia între imund şi diafan se manifestă cu preponderenţă în raport cu fiinţa umană ca obiect al pasiunii morale, dar şi ca subiect de poem celebrant.

În romanele ca şi în pamfletele lui Arghezi — uneori genurile contaminîndu-se pînă la confuzie — moralistul se desfăşoară cu inepuizabilă inventivitate verbală pentru a crea imagini hipertrofiate ale degradării prin retragerea omenescului din sine însuşi, prin alterarea esenţelor. Degradarea umanului ca fenomen moral este transpusă în acumularea descriptivă, fixată în cîteva repere dezvoltate. În **Lina**, un personaj sinistru, Părintele Simion, devine o marionetă macabră, mecanică şi sepulcrală în acelaşi timp, prezenţa sa pustiitoare emanînd anxietate : „La 70 de ani barba reverendului era neagră ca la 25, pometele îi împrumutau rumeneală de la pămătufe, salvînd cu simulacre un obraz de stîrv palid ca tibişirul. Nimic nu era valid în giulgiul de muşama cu care se înveşmînta scheletul, lung cît două coşciuge puse cap la cap. Dinţii, gingiile şi poate că şi limba reverendului, un celib, erau fabricate din alte materiale decît ale naturii umane. Momîia întreagă era peticită. Chiar pasul şiret, catifelat cu tălpi de gumă, al părintelui provizor, neauzit la călcare, avea totuşi un scrîşnet automat cu sîrme interioare". „Du mécanique plaqué sur le vivant", personajul este grotesc fără a fi comic, apariţia lui fiind completată de imagini sugerînd vampirismul spiritual. „Dar din toate acestea, scheletul fardat al părintelui Simion, cu pleoapele prinse într-o reţea de zbîrcituri de piele, cu urechile monstruos desfăcute, clorotice şi străvezii şi sfrijite pe margini, parcă pislite, se hrănea sufleteşte ca dintr-o substanţă necesară personalităţii lui".

Acumularea detaliilor amplifică fraza, pasajul descriptiv dezvoltîndu-se prin adaosuri concentrice. Apetenţa scriitorului pentru limbajul frust se realizează deplin în pasajele-pamflet, temperamentul polemic, spiritul acid şi plăcerea cuvîntului convergînd spre efectul absolut.

Umanul degenerat devine masă de materii impure, imaginea fiind echivalentul vizual al calităţii morale „Pisko asuda repede şi mult, cu o abundenţă porcească, lichid şi umed, şi licăritor, ca şi cum o pensulă îl spăla cu bale. Podul palmelor zmîntînind în permanenţă o mizgă i-l sleia cu guturai, parcă o nară de cîine cîrn se isprăvea în mijlocul ei. Insul întreg scotea un miros de ţap şi de berbec". O hipertrofie a simţurilor deformează, măreşte monstruos, asociază tot ce aparţine ororii, mizeriei şi hidosului. Dacă dezvoltarea verbală este o manifestare a unui temperament excesiv, ea nu este mai puţin un mijloc de flagelare profetică, propriu unui moralist înnăscut. S-ar putea crede, judecînd după sarcasmul acesta dus la ultimele consecinţe, că moralistul este un mizantrop. Dar acestei ipostaze dominate de otrăvuri i se opune vibraţia pură a celor mai înduioşătoare candori, aspiraţia purităţii depline, a diafanului şi gingăşiei, „scăparea în insula reveriei". Umanul, înjosit prin degradare sau retras din forma sa firească, suportă transfigurări diafane prin iluminări fulgurante, uneori ambigue, ca în **Fătălăul**, alteori de o puritate desăvîrşită. „Surisul namilei superbe gravita ca un zbor de fluture pe buze alb, bătea din aripi pe pleoape şi-i înflorea cu o înfăţişare nevinovată obrajii, parcă veniţi deodată din beatitudini supranaturale".

Condeiul arghezian deprins cu pasta groasă şi impură, cu tuşa violentă şi crudă desenează cu fineţe linii gracile cu inefabile cerneluri rafinate, pe fonduri cu transparenţe celeste.

Vibraţii infime sînt transpuse delicat pentru a oferi echivalentul purităţii : „o stare morală de fulg vegetal rotund, care zboară ţesut afinat, aprins de lumină". Registrul candorilor diafane adoptă uneori soluţii convenţionale prin reprezentări idilice ca în **Lina** sau, alteori, nota evaziunii eminesciene în **Ochii maicii domnului.** Transfigurarea iubirii se înalţă în zona poeziei pure, căsătoria Sabinei devenind reverie şi miracol. Un fior romantic major animă poemul iubirii dintre Horst şi Sabina, compus paralel cu versetele **Cîntării cîntărilor.** Alternanţa împletită a celor două „cîntări" transferă sentimentul într-o zonă ideală, a acordurilor pure. Poetul realizează o parafrază personală, de un lirism superior, invocînd ca spaţiu al iubirii o natură de nimic alterată.

Iubirea Sabinei se consumă ca flacără pură în proiecţia unui spaţiu transfigurat, în reverie şi poem, comuniune diafană, astfel încît Vîntilă este cu adevărat rodul unei „imaculate concepţiuni". Existenţa Sabinei după moartea lui Horst nu este asceză şi mortificare, ci prelungirea unei candori inalterabile, trecere lentă spre condiţia de simbol şi obiect de adoraţie mistică pentru fiul ei.

Puritatea erotică argheziană se împlineşte în proză ca şi în poezie — acea zonă căreia îi aparţin poemele **Logodnă, Mirele, Îngenunchiere, Căsnicie, Mireasa** — în natura incoruptibilă, singură capabilă să întreţină palpitul suav al spiritului. Simplicitatea genuină a spaţiului bucolic oferă acea „insulă a reveriei", instinctul arghezian îndreptîndu-se, alături de proiectia sa literară în persoana lui Ion Trestie, către pămîntul curat, răsăritul peste semănături, către lăstarii nedisciplinaţi de estetica urbanistică, spre „caierul de umbră şi de frunze". Opulenţei descriptive a colcăirii imunde i se opune simetric fluidul verbal strălucitor ce îmbracă senzaţia vitală curată, imaginile desfăşurîndu-se cu risipă cromatică şi cu fior extatic : „Zeci de plante, cu floarea uşoară ca macul fragil, dărîmată de cum se atinge de minuscula ei batistă stacojie bondarul sau lăcusta, ridicate pe un fir de mustaţă ori pitite într-un cuib de troscot, sînt galbene şi roşii, dar în zeci de feluri galbene şi roşii, către violet, către jar, către ceară, către palid şi aprins şi roz". Euforia purităţii naturale reprezintă polul contrar încrîncenării argheziene, scrisul său etalînd o **infinitate** de sensuri şi nuanţe de la o formă extremă la opusul ei. Sensibilitatea argheziană ultragiată de aberaţia morală sancţionează virulent, pentru ca pasajelor de pamflet să li se opună gingaşa aplecare spre candorile universului infantil şi animal. Violenţelor stilistice li se opune rafinamentul contemplativ concentrînd privirea pe strălucirea materiilor preţioase. Imaginea copilului adormit reuneşte în **Ochii maicii domnului** infime senzaţii vizuale armonizate : „Transparenţa petalelor şi fildeşului îmbujorat, din care fiinţa lui fusese frămîntată, era suflată cu brumă, ca un idol de porţelan învelit cu zmalţ". În registrul opus, în **Lina** stilul arghezian răstoarnă imaginea, fiinţa unui copil inspirînd oroare prin asemănarea cu „coca lividă din care fusese frămîntat leşul puhav al părinţilor".

ARGHEZI — desen de Corneliu Baba

tudor arghezi ~ inedit

Ştiu te trec mii de fiori
Numai la gîndul că mori,
Într-un timp, cîndva, tîrziu.
Însă eşti voinic şi viu
Plin de pofte şi putere.
Dar acordă-mi o plăcere,
Dacă simţul te mai minte
Ţin să îţi aduc aminte,
Că fără sau cu necaz
Ai să mori în orice caz.

Îngrijeşte-te
Să nu-ţi scape vre-o hîrtie
Din care o să se ştie
De cîte un nechemat
Cîţi buni prieteni ai trădat.

Tudor Arghezi

1960

Gîndirea estetică şi morală a lui Tudor Arghezi conciliază într-un mod particular imundul şi diafanul ca ipostaze ale aceleiaşi materii, prin credinţa în „scînteia preacurată" ca esenţă a lumii, prin încrederea în convertibilitatea materiei impure în cristale desăvîrşite : „Din toate mocirlele se aleg tainele care au participat la zămislirea lumii şi s-au ascuns". Demiurgic, Arghezi are generozitatea de a conferi tuturor lucrurilor şansa purificării „prin întoarcerea materiei din drumul şi predestinările ei". Materia şi cuvîntul se pot transfigura redobîndindu-şi esenţa genuină : „Văzduhul se preface în calipuri tari şi piatra dură se face curgătoare, putregaiul e constrîns să dea din cadavrul lui mineral, culori şi arome". Poezia, ca şi proza lui Tudor Arghezi, ilustrează acest principiu al metamorfozei absolute posibile graţie harului transfigurator, capabil să iste „frumuseţi şi preţuri noi" ca expresie nu numai a unui crez estetic, ci şi existenţial.

Sultana Craia

Spiritul dramatic

O carte despre poeţii români care au tentat literatura dramatică se impune a fi scrisă cîndva. Este vorba aici de o apetenţă deosebită nu atît la spiritul ludic organizat în tiparele unui gen cu forme de expresie bine delimitate, nu atît, adică, de o voluptate a pseudoobiectivării eului liric în persoane şi situaţii care să-i confere iluzia depersonalizării, nu atît de un **instinct dramatic** existent, e drept, la majoritatea poeţilor români, unde bufonada sau tragicul, teatrul cu teză sau comedia de moravuri, drama existenţială sau feeria ţesută fabulos şi steril folclorizantă să devină simple cadre pentru montarea egocentrică hiperipostaziată din motive afective, a poetului. Toate acestea există, fără îndoială, dar este vorba, credem, mai degrabă de o structură specifică a poetului român, axată în principal pe două coordonate : întîi, înţelegerea teatrului ca formă esenţială de participare nemijlocită la viaţa socială, de edificare morală, patriotică sau estetică şi, în al doilea rînd, o natură multilaterală specifică : aproape nu există un poet român dedicat **în exclusivitate** poeziei, publicistica, proza, jurnalul, filosofia, memorialistica, militantismul politic şi, evident, teatrul, configurînd o vocaţie sau o aspiraţie la sistem, la o operă, pentru care poezia să însemne, firesc, coeficientul esenţial de verticalitate, susţinut însă de orizontalitatea cît mai cuprinzătoare a întregului spiritual. O carte dedicată încercărilor dramatice ale poeţilor români va putea oferi o imagine surprinzător de amplă şi fecundă sprijinită pe operele unor autori din toate etapele majore ale creaţiei poetice româneşti, de la Alecsandri şi Asachi, la Marin Sorescu şi D. Stelaru, de la Eminescu, Heliade şi Macedonski, la A. Maniu, Dan Botta şi V. Eftimiu, de la D. Anghel, Goga sau Pillat, la Voiculescu şi Philippide, pînă la cercetarea **spiritului spectacular** în cazul unor poeţi precum Ion Barbu, Anton Pann sau N. Stănescu, Alexandrescu sau A. Păunescu, Coşbuc sau C. Ivănescu, ş.a., opera dramatică a lui Blaga răminînd indubitabil unul din punctele centrale de referinţă pentru ceea ce înseamnă valorizarea deplină a poeticului în tiparele dramaticului.

Am considerat necesar acest preambul, dat fiind că „opera" dramatică argheziană — unul din capitolele cele mai interesante ale unei astfel de cercetări — se cuvine înţeleasă în ansamblul spiritualităţii poetului şi în ansamblul „teatrului poetic" românesc, şi nu expediată prin expresii ca „preocupare colaterală" sau „teatru întîmplător" ; aceasta, în ciuda caracterului său ca atare. Pentru că **spiritul dramatic** arghezian, ipostaziat în multitudinea de voci şi roluri lirice ale poeziei, nu o dată antipodice şi nu cu puţine roluri „de compoziţie", în elementele spectaculare ale publicisticii, în voluptăţile autoscopice şi tonalităţile monologale ale unor proze, în portretistica, dramatismul şi elocvenţa scenică a altora, în virtuţile ritoriceşti sau frenezăriile ludice ale tabletelor sau în însăşi existenţa plurală a omului îşi află, toate, în teatru, un spaţiu privilegiat de manifestare. Enorma scenerie care este opera argheziană este creaţia unui spirit dramatic înainte de toate, nu atît dilematic în sensul existenţialist al termenului, cît înzestrat cu voinţa minuirii unor forţe contrarii care-şi corespund în planul aspiraţiei necontenite către totalitate. Aspiraţie către totalitate care nu înseamnă în cazul de faţă un apetit al abisalului sau edificarea unei armonii convenţionale, cît fascinaţia obiectivării, a auto-conducerii executate nu în perspectivă narcisiacă, dar în numele unei obsesii a luciditătii. O luciditate care a condus în domeniul dramatic întîi la o foarte cuprinzătoare (şi ambiţioasă teoretic) activitate de cronicar, întinsă de-a lungul a aproape cinci decenii (în „Viaţa românească", „Facla", „Seara", „Cugetul românesc", „Bilete de papagal", „Adevărul", „Teatrul"), pentru a se materializa în cîteva lucrări dramatice al căror spirit este dominat de luciditate şi satiră, de gustul absurdului evenimenţial şi lexical, de plăcerea farsei sau a portretisticii moliereşti, intersectînd zone de poezie dramatică autentică, dar avînd voluptatea inciziei caracterologice şi a comicului de situaţie, totul fiind lucrat într-un limbaj teatral epurat de orice înseamnă tiradă, poematizare excesivă şi antiscenică etc.

Seringa, piesă scrisă în 1943 şi jucată în mai multe rînduri, cîteva scene de un comic absurd, fenomenal şi percutant, de esenţă şi coloratură caragialiană, adevărate diamante teatrale (**Neguţătorul de ochelari, Patriotul, La comisariat, Interpretări la cleptomanie** şi, mai puţin, **Scenă autentică**), o lucrare ambiguă, în ton mucalit (**Hamlet — Încercare de sinteză**), o alta în marginea prozei unui Damian Stănoiu, cu o vădită plăcere a jocului comic-pasional (**Dalila**) şi o „variantă" antipodică (să nu uităm, totuşi, că, în spiritul poetic nu o dată extremele se ating) a temei blagiene a lui Firtate-Nefirtate (respectiv, Diavolul-Vocea Mare, din **Focul şi Lumina**), — formează grupa principală. Cît despre secţiunea „Pe margini de pagini" (din volumul de **Teatru**, ed. pt. lit. 1968), cuprinzînd prelucrări şi false traduceri, cu detectarea perfectă a spiritului surselor originale, sumarul ei este de la sine grăitor : **Maestrul Pathelin — Farsă populară**, D. I. Fonvizin — **Neisprăvitul**, Tristan Bernard **Cafeneaua cea mică**, Bertolt Brecht — **Ana Fierling şi copiii ei — Cronică din războiul de treizeci de ani**, cea dintîi fiind o reuşită excepţională.

Era ca şi imposibil, am spune, ca spiritul poetic arghezian să-şi afle ipostaza în genul dramatic în piese de tip ritualic îmbibate de mitologie ori feeric, într-un teatru de tip ditirambic sau psihologizant. Ceea ce-l preocupă pe autor este portretistica, executată în tuşe iuţi, tăiate de un ris cinic şi nu umflate de energia risului tip commedia dell' arte. **Seringa**, pe bună dreptate apropiată de Nicolae Balotă de „medicii lui Molière... îndepărtaţii magistri ai celor arghezieni, este o colecţie (iată unul din nucleele spiritului arghezian, obsesia însumării de psihologii şi elemente afective contrastante) de figuri ale ideii de convenţionalism social, bazat pe onestitate (Vera, Haralamb, Pop), pe imbecilitate (Rozeanu) sau cinism extravagant (Sanda Robert), pe depersonalizare (Fotea, Filip, Preda), sau vanitate exacerbată, sprijinită pe un vid mental (Ieşeanu). Piesa nu rezistă atît prin procesul de conştiinţă al personajului principal, deşi Scarlat este aparent punctul de interes al autorului. Evoluţia tipului său este caracteristică eroilor prozei de introspecţie, încadrarea în rame sociale determinante, în vreme ce tiparele dramatice schematizează traseele psihologice. Piesa rezistă prin nucleul scenic reprezentat de actul consultului bancherului Robert, o foarte abilă regizare a sforilor acestui carusel aproape ameţitor de figuri rizibile.

Paradoxal însă, nu **Seringa** ni se pare a fi deplina însumare a spiritului comic arghezian, cît seria de filoane caragialiene de netăgăduită valoare dramatică constituită de **Neguţătorul de ochelari** (de un absurd enorm, bun vecin celui din **Căldură mare**), La comisariat (însumînd tipurile specifice ale justiţiei ambetate de furturi de blănuri de lup căptuşite cu vulpe, de negustori greci şi hoţi de ciocolată, de domni haotici şi obsedaţi de cucoane minioase), **Interpretări la cleptomanie** (cu sentinţe de genul : „a se atîrna cu elastic prevăzut cu o undiţă, de Casa de Depuneri, opt zile. A i se turna o cutie cu purici în ceafa cămăşii. A fi pictat : nasul verde, urechile indigo, gura portocalie. Şi a i se cînta dedesubt din saxofon") şi **Patriotul** (unul din tipurile arhetipului Farfuridi).

Dinamica dramatică argheziană se susţine, aşadar, pe portretistică şi vivacitate dialogală, scenele scurte citate mai sus prezentînd un caz de asimilare perfectă a esenţelor caragialiene. Deosebirea faţă de Caragiale rezidă în accentul pus de Arghezi pe cuvînt — firesc în cazul unui poet — şi mai puţin pe situaţie, care este de regulă aici convenţională şi cu o specificitate de la sine trasată. „Este bine înţeles — afirmă Arghezi — că limita teatrului cea din urmă şi punctul lui de pornire în expresie este şi rămîne cuvîntul, înfiripat de vîntul în zigzag, melodios, al ideii", normă în virtutea căreia, continuă poetul, „teatrul bun se joacă în faţa unei simple perdele, trasă pe fundul unui perete gol". Poziţie teoretică principial opusă ideilor asupra supremaţiei actorului sau celei a regizorului în teatru, dar pe care spiritul dramatic arghezian o validează integral. În urma eurilor ce compun personalitatea argheziană, teatrul (în accepţia de ansamblu a fenomenului) deţine un loc bine determinat, care, în ciuda ariei sale restrînse faţă de restul teritoriilor spirituale ale poetului, îşi solicită reconsiderarea.

Dan C. Mihăilescu

MĂRŢIŞOR

Acolo unde doarme domnul
poeziei noastre-apropiate
lumina stă ca o dreptate
păzindu-i ţarina şi somnul ;

Bolnavii însă din cetate
pompează-n aer cloroformul
ca să vedem numai înformul
nu mierea limbii inspirate.

Noi însă care ştim cum glia
s-a preasfinţit de oseminte
gîndim şi azi ca mai-nainte
de-a fi citit Filocalia
că robul vieţii din cuvinte
e cununat cu veşnicia.

Gheorghe Pituţ

Ochiul ciclopului

Aspect al patriotismului, sentimentul tradiţiei a fost întotdeauna viu în conştiinţa scriitorilor români. Evocînd înaintaşii, un mare creator îi omagiază, în portretele lor reflectîndu-şi prin afinitate propria imagine. Îl gîndim astăzi pe Alecsandri după ilustrul vers eminescian, care îl elogiază pe „Acel rege al poeziei veşnic tînăr şi ferice". Pentru Arghezi, Eminescu pare să fi fost un tovarăş de închipuire de-o viaţă. Autorul **Cuvintelor potrivite** a scris despre Luceafărul poeziei româneşti în 1912, 1914, 1929, 1932, 1934, 1943 şi 1964, aşadar de la 32 pînă la 84 de ani, şi probabil că l-a gîndit întotdeauna. A scris însă nu ca despre un poet, ci ca despre Poetul, avînd condiţia omului ales, a titanului chinuit de realizarea perfecţiunii himerice a Operei. Nu întîmplător îi aureolează portretul în metaforele din care se întruchipează eroul liric fascinat de absolut din spaţiul de vis al volumului **Ce-ai cu mine, vintule ?** şi decide ca în **Cimitirul Buna-Vestire** să fie acuzatul numărul unu de înviere. Paginile argheziene despre Eminescu — dispreţuind anticipativ toate comparaţiile care aveau să alunece într-o cele două piscuri — meditează, în fond, asupra condiţiei scriitorului şi a literaturii, în tonalitatea armonică a unei oficieri care ne transmite testamentar : „Să se vorbească despre Eminescu mai des şi cît mai des e o datorie. El e doar unul din ctitori şi ziditori. De ce să fim reticenţi ? mai mare ca toţi".

În procesul unei permanente înnoiri, literatura se cere mereu ctitorită, astfel încît, în secolul 20, Arghezi „e doar unul din ctitori şi ziditori. De ce să fim reticenţi ? mai mare ca toţi." Şi preluînd cuvintele scriitorului ca pe acelea ale unei formule sacre „ce exprimă adevărul", putem spune că să se vorbească despre Arghezi mai des şi cît mai des e o datorie, fiindcă să se vorbească despre Arghezi nu înseamnă să se vorbească doar despre condiţia literaturii şi a scriitorului, dar mai ales despre revelaţia forţei spirituale a poporului nostru.

Temeritatea datoriei întîlneşte pragul sfielii tot în cuvintele scriitorului, fiindcă : „A vorbi de poet este ca şi cum ai striga într-o peşteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă şi să legene din depărtare delicata lui singurătecă slavă". Arghezi intuieşte aşadar riscul aproximării sensurilor în virtutea polivalenţei imaginii literare supuse receptării critice, mai ales că marele scriitor îi acordă criticii drepturi de operă în sine, poate tocmai pentru că exegeza trebuie să dovedească viaţa creaţiei literare după ce s-a „transfigurat" sorbind otrava sîngelui ei **diafan** ; „Critica trebuie citită ca o **poemă de inteligenţă** (s.n.) şi supusă transparenţelor şi conturelor care regentează toată poezia, indiferent de sensul ei laudativ — sau injurios, străin substanţei. Această critică nu e o dorinţă, e o realitate şi lectura ei constituie în sine o foarte delicată şi suavă petrecere intelectuală". (**Critica**, 1933).

Tudor Arghezi s-a impus în primele decenii ale secolului ca mare pamfletar — aşadar, ca prozator —, începînd din 1930 a publicat paralel cu volumele de versuri cărţi de proză corespondente, dar după recunoaşterea scriitorului ca mare poet — îndeosebi în ultima parte a vieţii, prozatorul a trecut în umbră, au apărut exegeze vaste despre poezia lui, sau a fost minimalizată proza în comparaţie cu înnoirile aduse în poezie. Jumătate din continentul fictiv arghezian este acoperită de proză, prin care scriitorul înnoind ctitoreşte, de fapt, încă o dată posibilităţile literaturii : „Proza lui Arghezi, în puterea ei de influenţă asupra scrisului românesc, literar sau cotidian, e însă de aceeaşi însemnătate ca versurile lui" — conchidea Vladimir Streinu în 1965, cînd timpul luminase perspectiva asupra metamorfozelor literaturii româneşti interbelice.

Există nişte trasee ale prozei argheziene care conduc la constatarea că temele şi procedeele se află într-o corelaţie precisă, coincidenţele datorîndu-se tiparelor viziunii unui mare creator. Impulsionată de structura moralistului, tematica argheziană priveşte societatea, omul şi spectacolul universului. Astfel : temele colectivităţii. (1) solicitînd pamfletarul şi moralistul, cuprind volumele **Icoane de lemn** (1929), **Poarta neagră** (1930), **Tablete din Ţara de Kuty** (1933) ; temele individului (2), complementare celor dintîi şi recurgînd aproximativ la formula Bildungsroman-ului, constituie nucleul cărţilor **Ochii Maicii Domnului** (1934) şi **Lina** (1942) ; temele însumate de o **imago mundi** (3) în naraţia unui martor fascinat de spectacolul universului se regăsesc în proza lirică — îndeosebi în culegerile **Ce-ai cu mine, vintule ?** (1937), **Pe o palmă de ţărînă** (1934), **Cartea cu jucării** (1931) — şi în aşa-numitele de scriitor „subiecte".

Caracteristic pentru originalitatea argheziană se realizează raportul dintre varietate şi unicitate în proza scriitorului : în volume care derulează lumi fictive foarte diferite stăruie totuşi constantele subterane ale aceleiaşi puternice gîndiri creatoare, obsesiile tematice şi procedeele (valorificate pozitiv sau negativ) impunînd amprenta argheziană. În formula asumată — frecvent inovatoare, fiecare volum atinge apogeul speciei : **Cimitirul Buna-Vestire** ca parabolă pamfletară, **Tablete din Ţara de Kuty** ca utopie absurdă, **Ce-ai cu mine, vintule ?** ca proză lirică remarcabilă prin fluiditate şi sistemul de metafore înscrise într-o viziune înalt parabolică, **Ochii Maicii Domnului** ca poem romanesc construit „pe dedesubt" prin armonia unor simboluri corespondente, **Cartea cu jucării** ca inegalabilă imagine a orizontului infantil etc.

Inventarul complet al tuturor procedeelor şi tematicii argheziene şi totodată sinteza lor se realizează într-o capodoperă a prozei româneşti, **Cimitirul Buna-Vestire** aflat în cadrul operei scriitorului la confluenţa temelor colectivităţii cu temele individului. În 1936, cînd apare **Cimitirul Buna-Vestire**, Arghezi încercase gama întreagă a tonalităţilor prozei sale, ale cărei trasee converg toate în această carte : pamfletul moralistului din **Icoane de lemn**, **Poarta neagră** şi **Pravilă de morală practică** în prima parte, cu referinţă la viaţa social-culturală ; ecouri ale absurdului din **Tablete din Tara de Kuty** în tragicomicul lumii politice şi universitare, fantasticul miraculos al resurecţiei anticipat în **Ochii Maicii Domnului**, lirismul prozei poetice în cîteva fragmente din partea a doua şi a treia, grotescul macabru al unor „subiecte" în nota anecdotelor părţii a doua etc.

Dacă, formă particulară a creaţiei, literatura se realizează „împreunînd năzăreala gîndului şi a basmului cu lumea" (**Fata de demult**) atunci problema fundamentală este pentru scriitor aceea a viziunii, sugestiv denumtată printr-o metaforă din poezia **Biulbiul** : „ochiul de ciclop", emblemă potrivită pentru cu totul neobişnuita fantezie argheziană aplicată imaginii lumii. Desăltfel, „privirea ciclopică" a lui Ochilă din basmul **Harap Alb** de Ion Creangă este de asemenea definitorie pentru nuanţarea contemplaţiei printr-o stare interioară.

În 1929, autorul Psalmilor îşi amintea, în portretul lui Zamfir Arbore o cugetare pascaliană : „Despre cercuri. Pascal a zis acum trei sute de ani, că miezul lor este pretutindeni, şi marginea nicăieri...". Pentru proza aparţinînd fascinantei sfere a operei argheziene, care trăieşte prin interpretare, de la cea mai inocentă lectură şi pînă la reîncarnarea în imaginaţia unui lector avizat, datorită concentrării simbolurilor şi regăsirii procedeelor într-o perfectă unitate de viziune, se poate spune că miezul ei este pretutindeni şi marginea nicăieri, aşadar, într-un orizont infinit.

Mariana Ionescu

JURNAL DE POET

TURN DE PRIVEGHERE

La poeţii adevăraţi din alte semiţii şi veacuri, Arghezi a ştiut că trebuie să afirme o lume, o Patrie cu felul ei de a fi, că trebuie să lupte pentru a avea dreptul şi timpul necesar să-şi exprime această lume.

Într-un turn de priveghi sta Pindar la Olimpia, într-un turn cosmic s-a aşezat Hölderlin la Tübingen de unde urmărea cursul apelor şi anotimpurilor, Turnul casei poetului de la Mărţişor din acest deal păscut de oi, încărcat de pomi, acest sat de lîngă Bucureşti şi această livadă unde a lucrat Arghezi au aceeaşi semnificaţie : veghetor priveghi se cere din partea omului cuvîntului peste ţara strămoşilor lui, în mijlocul naturii el fiind graiul creaturilor de la greier la Luceafărul de ziuă. Casa lui Arghezi de la Mărţişor din această pricină are o însemnătate simbolică pentru toată poezia noastră : poetul este exponentul unei lumi, el reaşază un centru al lumii în Patria lui, devine simburele cosmosului, exponentul omului ca făptură a Logosului. Mărţişorul este o monadă, o membrană cosmică, o fereastră prin care transpare cosmosul, natura şi istoria unui loc. Dintre poeţii strămoşi ai noştri Vergiliu este modelul peste întreaga Europă pînă la Francisc Jammes, Rilke şi Arghezi sau T.S. Eliot, toţi socotindu-se păstori ai zidirii în sînul naturii cum ar spune Heidegger. Patriarhalitatea nu-i una din modalităţile rostirii, ci dacă nu e singura, cea mai profundă şi înrădăcinată ancestral în toate colţurile lumii pînă astăzi.

Cu ani în urmă, pe o insulă din Danemarca, întîlneam un tînăr poet care săpa o fîntînă lîngă casa lui ţărănească pe care şi-o ridicase de priveghi peste propria lui ţară. Vatra lui Brâncuşi în plin Paris nu era decît tot un turn de priveghere iar Rilke într-un turn la Duino a auzit vocea îngerească din Elegia întîia care l-a făcut vestit. Urcînd în turnul de priveghi de la Mărţişor, acum în mai, cînd se împlinesc o sută de primăveri de la naşterea acestui poet de rang universal, ne apropiem de toposul de omfalosul marii poezii din totdeauna. Să ştim să păstrăm acest loc peste veacuri aşa cum la Teba se păstra peste vremi casa turn de priveghi a lui Pindar !

Ioan Alexandru

ion dodu bălan

Versul meu

De ride ori plînge
Versul meu e un tribut de sînge,
Nu-i logodire de vorbe nătînge...
În el toate silabele ard
Dar nu mă țin că sînt bard.
Sînt zdrențuite fișii de suflet, în el,
Pene din zborul de porumbel,
Cenușă din visuri ce-au ars an de an,
Ca lava zvîrlită din uriașul vulcan.
Sînt muguri de gînduri
Și doruri în rînduri
Și-un zmeu năzdrăvan, făcut din speranță
Ce-l trag la pămînt cu o ață,
Să nu se apropie prea mult către soare
Că-l arde dogoarea cea mare,
Să nu-l spintece, prin tării,
Sabia fulgerului ori mari vijelii...

De-i filozof grav
Ori copil gingav
De ride ori plînge,
Versul meu e un tribut de sînge,
Nu-i logodire de vorbe nătînge
E o nuntire cu viața în sîngele lui,
Cu gîndul și faptele neamului
Cu lupta și vrerea partidului...
E-o bucurie de-a fi, aici, noi stăpîni,
Cu cîrma destinului nostru în mîini...

Cu dorul și omenia

Poezie
bogăție
de gînduri și de-omenie
te vreau în linia întîie,
în măreața bătălie
pentru om și adevăr,
pentru dalbe flori de măr...
Poezie,
să te ție
creanga visului pe ea
ca să legeni dragostea
de partid și de popor
din sufletul tuturor...
Poezie,
să rămîi
rod al dragostei dintîi,
partidului dăruită,
armă-n luptă oțelită
putere neostoită...
Fiica mea din clipe grele,
cu poverile pe ele,
cuc pustiu pe rămurele,
te vreau azi un activist
în partidul comunist...
Fiica mea din vremuri bune,
stea polară-ntunecime,
soră omului și lumii,
din cornul lunii:
șoaptă de eternități,
pe hrisovul meu peceți
cu puteri de curți domnești
pe cuvinte românești,
Poezie-ai fost soldat
Poporului Împărat,
Partidului credincioasă,
mai stingace-ori mai frumoasă,
scrisă cu sînge curat,
din inima mea luat...

Poezie să rămîi
cu sufletul tău dintîi
cu partidul și poporul
că acolo îți e izvorul,
cu doina și cu balada
și cu plugul și cu spada,
și cu omul muncitor
ce pășește-ncrezător
spre un falnic viitor,
cu dorul și omenia
de la noi din România.

Gheorghe Ivancenco: „Porțile Cetății Alba Iulia"

iulian neacșu

prima dragoste

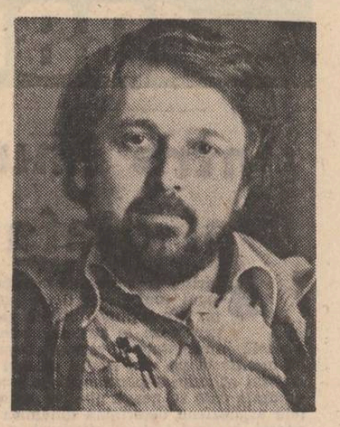

Vizitarea bolnavilor începuse ca de obicei, mai devreme decît ora fixată prin decizia conducerii, oră scrisă cu alb pe o tăbliță albastră atîrnată chiar la intrarea spitalului. Aceasta se datora desigur portarului, un țăran nici atît de bătrîn încît să rămînă în sat, dar nici atît de tînăr încît să se căsătorească la oraș, în pauza de prînz a șantierului. Înșfăca lacom banii pe care rudele sau prietenii bolnavilor, uneori chiar reprezentanții organizațiilor de sindicat de la locurile de muncă îi strecurau în palmă, părînd că-și cer iertare că-l deranjează doar pentru atîta lucru.

Hai, intră, șoptea concesiv portarul, dîndu-se puțin deoparte, nu înțeleg de ce nu aveți răbdare.

Oameni sîntem, îi răspundea cîte unul, furîsîndu-se pe lîngă el, am autobuz la cinci și nu pot aștepta...

De, de, exclama directorul de la poartă, cu gîndul la bufetul din colțul autogării, așa e unii, se grăbesc mereu, mereu se grăbesc, și tot aici ajunge, la noi.

Saloanele, cu paturile puse cît de cît în ordine, cu noptierele curate, cu pahare și borcane de iaurt pline cu apă, gata să primească florile aduse de vizitatori, păreau mai albe în zilele de vizită decît în celelalte zile. Surorile și infirmierele netezeau de zor cearșafurile, ridicau pernele, ascundeau ce era de ascuns, iar unele dintre ele încearcau chiar să le ridice moralul celor îngrijiți, silindu-i să se dea jos din pat, sprijinindu-i pînă la baie, cu ținete ascuțite.

Hopa-așa, încă puțin, bunicule, hai, sus, că vine acum iubita să te vadă și ne facem de rușine, și eu și matale, eu că n-am grijă, matale că nu dansezi.

Auzindu-le așa-zisele glume, toți ceilalți rideau, unii dintre ei gemînd din cînd în cînd pentru că nu aveau voie să rîdă sau pentru că pur și simplu se știau bolnavi. Mai mult late și rotunde decît grase, infirmierele păreau în halatele lor albe, de protocol, special spălate pentru ziua de vizită, cu tipetele lor, multe inteligibile, iuți și buimace, un cîrd de rațe (tot albe) ajuns la numai cîțiva pași de apa subțire a rîului.

Să nu mori, să nu mori tu tocmai azi, îi spunea Elvira unui operat, însă în această dorință a ei nu se putea nici măcar ghici milă, ci numai propria ei îngrijorare că, nu? n-ar fi frumos să vină familia să te vadă la spital și tu..., mai ales după ce că doamna, adică soția operatului, fusese atentă... și, sigur, va fi și mai atentă dacă domnul va arăta bine, chiar bine-dispus, rumen în obraji și viol, certificînd astfel că nu i-a lipsit nimic și că deci, datorită în primul rînd ei, Elvirei, se va însănătoși grabnic. Prin urmare nimic mai firesc, joia și duminica, ca înșiși bolnavii, bărbieriți și cît de cît pieptănați de frizerul spitalului, cum erau ei sprijiniți cu spatele de perne, să nu mai pară chiar atît de suferinzi.

Pe Miron aceste după-amiezi febrile îl oboseau cel mai mult. Îi ceruse Mariei să-l viziteze cît mai rar, pretextînd că de fiecare dată înfruntă cu mare greutate, dată fiind și starea lui depresivă, despărțirea.

Dragă, încercase el să-i explice Mariei cînd constată că dorința lui nu avusese nici un ecou, înțelege-mă, te rog, nu pot să te văd între ore fixe, știu că vei pleca încă de cînd apari și aceasta îmi face rău.

Ei, și tu, se vede că n-ai mai fost pînă acum internat, altfel..., îi răspunsese draga, parcă regretînd că soțul ei nu a mai fost atît de bolnav, încît să deprindă nu numai obiceiurile spitalului, dar și pe acelea ale celor care își vizitează bolnavii cu sacoșele burdusite cu lămîi, borcane cu iaurt, picioare de pui, gemuri, biscuiți, chiar și supe.

Maria se așezase pe marginea patului, lîngă Miron, rotindu-și cu neastîmpăr privirile prin salon, întorcîndu-și-le apoi repede spre el, cu mirare scîrbită.

Dar o rezervă n-au avut și pentru tine? Nu mai ești tu acum ziarist, te-au dat ei afară, dar măcar așa, să-și amintească, săracul de tine.

Nu m-a dat nimeni afară de la ziar, înțelege odată, am fost restructurat, trecut în altă muncă, în alt domeniu, cu aceeași leafă, își repetă replica din „piesă" Miron. Nu am „strîns" nimic ca ziarist, așa că nici nu am pierdut, cel puțin în ceea ce te privește, nimic. Am fost ziarist, acum sînt inspector la protecția muncii, mîine voi fi altceva, de aceea te rog să măștergi de pe lista „săracilor" tăi.

Mi-ai mai spus asta, oftă Maria, deschizînd dulăpiorul. De fiecare dată cînd încerc și eu să te ajut, îmi răspunzi la fel. Exact la fel.

În jurul unui pat de lîngă ușă, pe care zăcea un bărbat între două vîrste căruia abia se făcuse o operație complicată, se strînsese toată familia acestuia. O familie numeroasă, femei și bărbați cu vîrste amestecate, chiar și doi copii, un băiețel și o fetiță care rontăiau la căpătîiul patului o parte din jeleurile pe care le primise fără nici un rost bolnavul. Acesta, evident epuizat și sub influența sedativelor, încerca să-și țină ochii deschiși și chiar să zîmbească, în timp ce o femeie ce părea să fie nevasta-sa punea florile în borcanul de iaurt.

Luminări, întrebă el deodată destul de tare, luminări n-ați adus?

Nu-i voie, nene, îi răspunse prompt un tînăr străduindu-se și el să zîmbească. Ni le-au oprit la poartă, zice că aici e spital de stat.

Așa zice? Cine zice? se miră bolnavul alunecînd din nou în aiureala lui, neînțelegînd poate nimic din ce i se răspunsese.

Chiar nu-i voie? îl întrebă pe tînăr o bătrînă de lîngă el.

Miron se ridică, salonul părea din ce în ce mai mult sala de așteptare a unei gări mici, de provincie, unii intrau, alții ieșeau, fiecare vizitator cu cîte un zîmbet încurajator desenat încă din poarta spitalului, bolnavii cu oftaturile lor dintr-o rezervă bogată, adunată și păstrată cu grijă pentru ziua de vizită. Și el ceruse o rezervă, deși operația, cele cîteva analize și starea lui depresivă nu i-ar fi dat dreptul la aceasta, însă Euscapadopol îi respinsese cererea cu promptitudine.

Nu, domnule, nu, stai între bolnavi, îți face mai bine decît să stai singur, cu ochii întinși pe pereți. Mai ales că încă nu am garanția că nu vei încerca din nou. În salon acest lucru se întîmplă mai rar, bolnavii sînt solidari, se supraveghează reciproc, se ajută, în rezervă, cine știe la ce te mai gîndești dumneata și încerci iar.

Miron îl ascultase cu neîncredere, însă mai tîrziu îi dădu dreptate, deși doctorul nu avea de unde să știe dacă el va încerca din nou sau dacă a încercat vreodată să-și pună capăt zilelor. Era un lucru pe care nici măcar Euscapadopol, altfel eminent psihiatru, nu avea de unde să-l știe. În ceea ce privește salonul avusese însă dreptate, durerea și suferința celorlalți îl ajutase să-și învingă durerile și suferințele lui. Cît nu s-a putut mișca îl ajutaseră cei care așteptau să fie operați sau externați, acum îi ajuta el pe ei, le aducea un pahar cu apă, le îndrepta perna, le dădea lămîie, îi încuraja, avînd desigur în privirile lui ațintite pe chipul

Desene de MIHAI BANDAC

suferindului aceeași blîndețe pe care o văzuse și o învățase în primele zile.

Să mergem afară, îi spuse Mariei, să ne plimbăm.

Și mama și Măgduța cum te mai găsesc?

Miron se așeză încet, trase sertarul, luă două pastile rotunde și albe și le înghiți fără apă. Pe urmă se întinse pe pat, despături pledul și se acoperi. Nu reușea să nu mai repete în gînd: Maria-Magdalena aici? Ce să caute fetița aici, ce să vadă ea, cînd afară e cald, lumina se cerne mărunt peste flori? Să-l vadă pe el? Cum să-l vadă? Cum? Își simți ochii umezindu-se, plîngea ușor în ultimul timp, deși nu știa să plîngă, nu plînsese de ani de zile, din copilărie, îi spusese chiar asta lui Euscapadopol, însă acesta surîsese îngăduitor și competent, precizînd că între medicamentele prescrise avea unul care juca tocmai acest rol.

Plîngi, domnule, plîngi, că e bine. Dacă ai fi plîns înainte, nu ai mai fi ajuns aici.

Pling, doctore, dar nu știu dacă e bine cum pling: simt numai că îmi dau lacrimile și aud parcă un hohot în mine, atît. Și din nimic. Ieri am văzut o vrabie ciugulind dintr-un măr, pe alee, a trecut unul, vrabia a zburat și eu am început să pling.

Foarte bine, foarte bine, îl încurajase Euscapadopol, privindu-l prin lentilele bombate ale ochelarilor săi cu rame subțiri, de aur, plîngi, domnule, ești în urmă cu plînsul, ai rîs prea mult pînă acum, glumi el.

N-am rîs prea mult, dar nici de pomană, acum pling fără rost, văd o creangă cum se zbate în vînt, și pe creanga aceea, dintre atîtea frunze, pe mine numai una mă face să pling, de ce?

Doctorul nu-i răspunsese, îi arătase numai un flacon cu pastile, făcîndu-l să înțeleagă că în flaconul acela sînt lacrimile sale de neînțeles.

Nu mai mergem? o auzi pe Maria întrebînd, simțind cum alunecă în somn încet, ca o petală de floare de cireș, primăvara, în satul lui, cireșul acela în aprilie, cînd ploua repede, cu stropi grei, care îi înecau ochii, cînd își dădea capul pe spate ca să privească ploaia aceea... ploaia aceea deasă și grea care îi îneca ochii, ploaia aceea...

Mă vor găsi dormind, apucă Miron să răspundă la prima ei întrebare.

Alexandrei îi plăceau mesele lungi și înguste, se așeza într-unul din capetele lor ori de cîte ori nu i-o lua altcineva înainte. Era una din grijile sale cele mai importante care precedau o masă la care era invitată și rareori i se întîmpla să nu reușească să-și ocupe locul rîvnit. Își strîngea rochia lungă, neagră, de catifea și se așeza rotindu-se larg așa cum credea ea încă din copilărie că făceau pe vremuri prințesele, își potrivea ochelarii deasupra ochilor cîndva verzi — acum decolorați, aburiți de vîrstă — chiar se și gîndise de multe ori în fața oglinzii cît de bine ar fi fost să-și șteargă din cînd în cînd și ochii, nu numai lentilele ochelarilor — și zîmbea. Astfel, mulțumită, chiar bucuroasă, cum nu i se mai întîmpla prea des de cînd îmbătrînise, îi privea stăruitor pe toți ceilalți, așezați în dreapta și în stînga ei, simțindu-se la rîndul său privită. Era din nou prințesă și trăia cu mare satisfacție sentimentul superiorității sale închipuite încă în joaca ei din copilărie, cînd își agăța cireșe de urechi.

Alexandra, draga mea, încerca atunci să-i atragă atenția Andrei, așezat după obiceiul lui într-un colț al mesei, vino, te rog, lîngă mine.

Atunci ochii Alexandrei sclipeau cu răutate și, aplecîndu-se mult deasupra mesei, își fixa soțul neajutorat ca o pisică flămîndă care așteaptă ani și ani de zile să cadă din cuibul de sub streașina casei puiul de rîndunică. Pe urmă, pur și simplu nu îl mai băga în seamă, ca și cum, pe neașteptate, vocea stinsă a lui Krasovschi ar fi trecut foarte departe de ea, departe de locul pe care se așezase prințesa. Și, ca de obicei, numai sora ei, Irina, părînd să fie singura care îl auzise, se așeza lîngă el și-i tăia friptura, mărunt, atît de mărunt, încît să i se poată strecura printre cei cîțiva dinți din gura bătrînului soț al Alexandrei. Abia atunci se auzea și vocea Alexandrei, o voce limpede, dar ceva mai groasă decît în copilărie, cînd, între păpușile ei, o așeza și pe Irina.

Irene, lasă-l pe Andrei în pace, să mănînce, tu vino aici, mai aproape de mine, uite acolo, între domnul Capalb și Miron.

Altfel spus, nu se putea ca între păpușile prințesei să existe atîta libertate încît acestea să se așeze una lîngă cealaltă fără bunăvoința și ajutorul său. Irina nu-i răspundea, dar nici nu o asculta, își lăsa numai privirile în jos, roșind puternic, ceea ce îi dădea chipului său veșted un aspect bizar. Era mai mare decît Alexandra, între ele ea fusese întîia născută, le despărțeau cîțiva ani. Mai era și Raluca, cea mai mică. De aceea, cînd erau fetele Djuvara, Andrei fusese adus de tatăl lor ca să-i ceară ei, Irinei, mîna. Bărbatul acela tînăr, cu colțurile subțiri ale mustăcioarei îndoite ușor în sus, cu baston subțire, aurit în capăt, și mănuși albe îi plăcuse. Atît de mult îi plăcuse, încît fugise din sufragerie roșie la față și cu ochii în lacrimi, cum obișnuiau să fugă fetele pe atunci. Întîmplarea, destinul sau un calcul diabolic făcuse ca, tot atunci, fugind una pe lîngă alta, cînd Irina ajunsese în fața ușii, Alexandra să intre hotărîtă în aceeași sufragerie și să leșine în brațele tînărului, mult mai tînărului pe atunci pretendent, Andrei Krasovschi. Nu se trezise din leșin decît în fața altarului, în biserica „Domnița Bălașa", șoptindu-i preotului „da" cînd acesta o întrebase dacă vrea să-i fie soață tînărului care o sprijinea ușor de brat. A fost prima și ultima șoaptă a Alexandrei în fața lui Andrei. Bineînțeles că părinții ei, Raluca și Eliazar Djuvara, se împotriviseră la început căsătoriei, nu se cuvenea ca Alexandra să se mărite înaintea Irinei, fata lor cea mai mare. Înaintea logodnei, între cele două surori avusese loc chiar și o ceartă la care, spre sfîrșitul ei, participase cu vădită plăcere și cea mai mică dintre ele, Raluca.

I l-ai furat, îi spusese aceasta Alexandrei, i l-ai furat și acum te maimuțărești toată ziua cu el prin casă.

Și ce-ai vrea tu să fac? o întrebase Alexandra, tuguindu-și buzele cît mai disprețuitor posibil. Actualul meu amorez este acceptat de maman și papa, care nu v-a cerut și vouă părerea. Este viitorul meu logodnic și soț. Și tu, ce-ai vrea tu să fac? Să sar coarda cu tine ca să nu te plictisești?

Raluca avea numai 15 ani atunci, era mai mică decît Irina cu 5 ani, și decît Alexandra cu 3, semăna foarte mult cu mama lor, căreia îi luase și prenumele, deși era botezată Ana. Firea sa iute și violentă o făcea să spargă și să arunce cu ce nimerea în preajmă ori de cîte ori era jignită sau credea că avea dreptate. De aceea, auzindu-și sora și mai ales privindu-i buzele, își subțiase ochii într-o clipă, astfel că imediat oglinda în care își potrivea zulufii Alexandra fu făcută țăndări cu o bomboniera de cristal în care bunica lor, Vanesa, își păstra bomboanele de malț.

Nu-l iubești, nenorocito! Să te duci unde vrei, numai să nu te mai văd defilînd prin fața mea și a Irinei cu el atîrnat de gît. Cele două surori se luară, bineînțeles, de păr și Irina, care tăcuse așezată pe canapea cu aceeași carte în mînă cu care umbla de cînd îl văzuse pe Andrei — Manon Lescaut — trebui să le despartă, înainte ca în ușă să apară, dreaptă și teapănă, cu ochii încinși de mînie, însăși mama lor, Raluca Djuvara. Văzînd-o, fata ei cea mai mică și de aceea și cea mai iubită, amuți și, privind-o rugător, se apropie repede ca să-i sărute mîna întinsă pentru iertare.

Fata aceasta, se gîndi doamna Djuvara, tata aceasta sînt eu la 15 ani, doamne, parcă aș fi tăiat-o din oglinda în care îmi priveam eu chipul atunci. De aceea mă întreb: așa să fi fost eu? Să fi avut eu vreodată 15 ani, iar părul să-mi fi fost vreodată negru și fața netedă și albă? Iar trupul meu să fi fost tot atît de subțire înainte de a-l avea pe acesta de acum, îngroșat și deformat de nașteri?

Alexandra, se auzi vocea poruncitoare a mamei, cheam-o pe Luci să stringă cioburile.

Irina, tu du-te și te plimbă puțin pe strada Mare cu bunica ta, Vanesa. La întoarcere cumpără-i bomboane de malț. Ralu, vino după mine.

Ochii verzi ai Alexandrei se înegriră parcă de ciudă, însă privirile ei îndreptate ca de obicei spre ceea ce este deasupra și nu dedesubt, spre tencuială și nu spre cărămidă, se îndulcira, repede la gîndul că îi va putea porunci Luciei, servitoarea lor cea mai bătrînă, care, între altele, încălzise apa atunci cînd se născuse ea, Raluca mare urmată de Raluca mică, amîndouă mergînd la fel de încet, se retraseră într-un hol mic și rotund, așezîndu-se pe canapea, în fața unei măsuțe de aramă pe care aburea o ceașcă de cafea. Mama sorbi puțin și pe urmă întrebă:

Ce s-a întîmplat, Ralu?

Fata se zgribuli, își îngustă umerii și-și aplecă pieptul deasupra genunchilor lipiți, plîngînd domol, cu suspine rare și de aceea înduioșătoare. Privind-o, mamei i se umezi și ei ochii, dar nu atît de mila fetei, cît de a ei, pentru că o clipă se văzu stînd tot așa, în același loc, plîngînd la fel de leneș, suspinînd rar, în fața mamei ei, Vanesa. La ce bun? se întrebă ea. Să plîngi și să suferi pentru că ai spart o oglindă și te-ai păruit cu o soră mai mare? Fata aceasta care îmi seamănă atîta din nefericire la înfățișare nu are răbdare să aștepte să plîngă pentru ceva mai serios, mai important. Să aștepte pînă cînd va fi ca mine, să-și păstreze lacrimile pentru zilele în care, stînd în fața oglinzii, își va vedea pielea feței mucegăind.

Nu mai plînge, Ralu, o îndemnă ea cu blîndețe, mîngîindu-i părul ce-i împrejmuia chipul ca un clopot negru, nu mai plînge.

Mamă, șoptea aceasta, de ce ești tu atît de bună și eu atît de rea? De ce nu semănăm noi și la suflet?

Tu ești mai tînără, Ralu, numai în asta ne deosebim noi două, spuse doamna Djuvara ridicîndu-se și plecînd în camera ei cu ochii înlăcrimați fără voia ei.

Peste cîțiva ani, cînd rămăsese singură — Irina se măritase pentru o vreme și ea cu un ofițer care trecea dintr-o garnizoană într-alta, iar Alexandra plecase din oraș cu Andrei —, îi scria mezinei, studentă la medicină:

„Prea scumpul și prea iubitul meu copilaș! Astăzi n-aștept factorul, m'am întîlnit cu el pe drum (e Vineri, știi) și mi-a spus că n-am ni-

cenaclul revistei „luceafărul"

deși descompletat de primăvara explozivă, de vremea călduroasă, Cenaclul revistei Luceafărul s-a întîlnit în ședința din 5 mai 1980 într-un efectiv totuși acceptabil: aproape 35 de participanți, dintre care doi emoționați autori: **Laurian Cîmpeanu** (poezie) și **Dorin Măran** (proză). Întîlnirea a fost deschisă de criticul Nicolae Ciobanu care a și condus operațiunile pe întreaga lor durată. „Va fi o ședință de lucru", a spus N. Ciobanu, și așa s-au și petrecut lucrurile. Mai întîi, Laurian Cîmpeanu a citit cu emoție, și încurajat de poetul **Ion Gheorghe**, mai multe poeme descriptive, de notație fină, caligrafică, pe tema unor portrete feminine. Schița **Ioana**, de Dorin Măran, prezentată de autor într-o lectură sigură, conținea un exercițiu introspectiv prin descripția în contratimp a unui joc de șah și a unei evocări cu substrat erotic. **Ion Gheorghe** a observat că poetul „e interesant prin apropierea pe care-o face față de chipul uman, pentru ca, din cîteva trăsături, să pună în fața cititorului cîteva enunțuri, fără concluzii [...]. Avem premisele, concluziile urmează să le tragem [...] Sînt portrete, dacă vreți, filozofice, de caracter, portrete cu bătaia dincolo de cuvinte". Despre Dorin Măran, criticul N. Ciobanu a vorbit călduros observînd că „sînt niște proze deosebite decît acelea pe care le cunoșteam". Odată prezentările critice și redacționale încheiate au început comentariile de cenaclu. Observînd, pe cont propriu că poezia e „ca un joc unde căutăm criminalul", **Florin Grigoriu** a remarcat poezia **Anotimp** pe care a și recitit-o. **Titu Șerban** a observat în poezii „un limbaj comun", poetul fiind „un descriptiv, un prozaic", făcîndu-i concesia că „are talent și poate să evolueze"; prozatorul, a completat Titu Șerban, „scrie bine". **Valter Hristescu**, într-o lungă intervenție, a arătat că producțiile lui Laurian Cîmpeanu „vin dintr-un sens pictural", și a observat acolo „portrete și exerciții ludice", un „haotic expozeu de volume", în sfîrșit, „o anatomie cinetică a personajului". **Romulus Georgescu** a recitit cu voce tare două poeme, pe care le-a remarcat, observînd că Laurian Cîmpeanu „este un pictural", dar motivul (femeia) vine din viziuni lirice, pe undă foarte scurtă, de la Ion Barbu" iar prozatorul, „își păstrează toată forța de convingere". **Corbu Ion**, remarcînd la poet „cuvintele alese, la unele putînd renunța", a comentat, „nu fără interes", proza lui Dorin Măran: „Pregnantă introspecție de sorginte psihanalitică, [...] dedublare, [...] scoate în evidență refulările". Despre Laurian Cîmpeanu a mai vorbit elogios **Florin Munteanu** („poezia este pătrunzătoare"). Veniți de la Ploiești, **Dan Vintilă Fințiș** și **Bogdan Păcurăteanu** au intervenit cu intuiții remarcabile. Ionel Mînea a emis diferite opinii de ordin general despre literatură. Criticii Dan Alex. Condeescu și Paul Dugneanu s-au remarcat prin interventii lapidare, la obiect. Poetul Ion Gheorghe în încheiere, a recomandat lui Laurian Cîmpeanu „să epuizeze paleta, sistemul liric și să-și alcătuiască un volum". Încheizînd discuțiile, criticul, N. Ciobanu a notat că în Cenaclu „nu se dau certificate de talent și că acesta este un laborator de lucru". Observațiuni adevărate, cu un invederat echilibru de unde se poate deduce, neîndoios, utilitatea acestor întîlniri bilunare.

a. s.

Cîntec popular

Femeia aceea semăna
cu o frunză de stejar grea
fața ei curată
ea avea ochii verzi
închiși, tari
și sprincenele negre
în unghi
linear
pe fața sănătoasă
și albă
ca de lemn.

Ca umbra de frunză era fața ei
cu sprincenele frînte
în linii.

Cînd rîdea limpede.

Ea avea sînii rotunzi
ca niște cupe
de ghindă.

Și alb trupul
sănătos pe plai.

Genunchii pătrați
și tari
ca de lemn.

Privire

Tînără, în aerul alb
puternică priveai
Tufănică, Fănica
cu carnea bătută
și trup înflorit;
ai părul des
și sprincenele dese
ochii puternici
cu albul lor
și carnea lăsată
ca norii
se scutura.

Privirea drăgăstoasă
pe sub sprincenele dese
care albe păreau.

Ah, Tufănică, Fănica
în aerul greu.

laurian cîmpeanu

Senin

Bărbatul avea ochii
de o veselie visătoare
strălucitori
în lumina ușoară
încîntați de el însuși
melancolic
și dinții îi străluceau
de o veselie
visătoare
a plecări
victorioase
în lumina ușoară
a vieții lui încîntate.

Ca o scînteie senină
răspîndită
pe chipul său.

Orient

Femeia cu oftat de floare
cu trupul durduliu
zîmbetul, nările umbrite
două linii apropiate
susur alb
sau metal nedecis
ca la un izvor
glasul ei muzical
își plimbă melancolia
puțin gretoasă
cînd suride
nările i se înfioară.

Are trupul ca o emoție
pe care și-l plimbă seara
imperial
are ochii negri
din care cad valuri
părul negru, pe umeri
ca o cădere de frunze de plante
și nasul drept, rotunjit.

Se pricepe la făcutul unghiilor
și discuții banale
acum e în doliu
care o acoperă ca o apă murdară.

Parcă a fost adusă aici, de un vapor demult
dincolo de păduri.

Zîmbet

Fata aceea
ambițioasă
cu ochii obișnuiți
rotunzi
ca Pămîntul
ca un fir de iarbă
ochii cu
cerul rotund
ai ei
aceeași
fata cu
buze subțiri
nasul subțire
și trăsăturile
tăioase
ca un fir de iarbă
fata aceea cu
părul scurt
aranjat
în șuvițe
subțiri.

Mi-a zîmbit
cu acea bunătate
generală.

Dinspre soare.

Călătorie

Femeia aceea
ca un cocor
înaltă
cu nasul ascuțit
lung
cu ochii
în unghiuri subțiri
alungite
cu gene întrerupte
precum
cîrdurile de cocori
în unghiuri pe cer
prelungi
femeia aceea
cu părul în coc
înalt.

Ca un cuib rotat
din ierburi de toamnă
părul ei
ridicat.

Ea avea glasul lor
călător.

mic. Primisem cele 2 cărți poștale. Poate mâine să am, poimâine sigur voi avea. Nu-ți pierde timpul cînd'ți-este atât de prețios. Știu eu când ești ocupată tare, abia ai timp să mănânci. Ralu, dragă, dacă tu vrei să aranjezi să pleci vara aceasta undeva fără noi, poți să aranjezi. Numai să nu te coste scump, la aceasta să te gândești serios. Nu mai sunt să mergem împreună, dar aș voi să potrivim plecarea în același timp, ca să nu avem două cheltuieli, plecînd tu înainte sau noi, dar la urma urmei, tot aceea este, fiindcă tu și cu noi tot separat avem masa, neputînd mânca la fel. Așa că gândește-te serios să aranjezi așa cum te simți mai bine. Poate, dacă te duci cu spitalul, trebuie să spui din timp. Să nu te gândești că aș fi tristă. Nu m'am schimbat. M'am obișnuit cu gândul renunțării la tine. Chiar cu spitalul ducându-te te-ai distra mult mai bine, cred sigur. Unde ne ducem noi e prea multă monotonie. Să știi că nu-mi pare rău. Fă așa cum vrei tu. Altfel suntem foarte bine. Mâine e 10 mai, vom ieși. Îți urez petrecere frumoasă ! Și succes la examen. M'a întrebat azi judecător Răpeanu de tine și i-am spus că prepari un examen benevol. A murit Scutaru, cred că azi îl înmormântează. Cu Sica n'am mai vorbit, azi se ducea în oraș cu Fințeasca. Mai mult m'a durut par'că decât m'a mirat, că a făcut o vizită cu dl. Hușan lui „Vântu". Mă gândesc la ea. Câteodată par'că i-aș spune să nu iasă cu ea, plăcându-i până și elevii. Și până acum am avut putere de reținere. Mă gândesc să-i spun, să nu-i spun ? Timpul iarăși este răcoros. Salcâmii au înflorit. Astăzi taxează contractul, a costat 794 lei. Nici n'o să-ți mai spun niciodată nimic relativ la S. fiindcă nu numai că nu e nici o mișcare, dar nici nu-l mai văd. Mă gândesc cu nemărginită milă la tine, cu examenele care vin. Și chiar am și grijă. Prepară-te de bromural. Cine o să mai meargă cu tine ? Roagă pe cineva. Pe d-na sau d-l Melinte, sau Virgil. Ai fost vreodată singură ? Te sărut cu tot dorul și dragul și mă rog pentru binele tău. Mama ta".

În josul ultimei pagini a scrisorii, tatăl adăugase : „Te sărut cu drag și dor" E. Djuvara. B. 9 V 930.

Pe cine am mai iubit eu, pe cine ? Nu știu. Sau poate pe fata aceea blondă, pe care abia am visat-o, femeia aceea subțiratecă și aurie, cu ochi cenușii, care ar fi fost Magdalena, bineînțeles dacă ea ar mai fi trăit, ar mai fi crescut, lepădîndu-și rochițele scurte și ciorapii trei sferturi pentru a se îmbrăca în rochia aceea stranie din vis, o rochie vișinie, pe care înfipți în ace lungi,

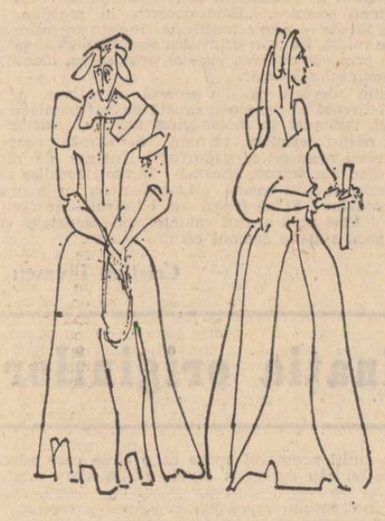

aurite, își tremurau aripile zeci și sute de fluturi albi. [...] Și mai era un băiat, Romulus, care-și păștea caii citind pe marginea drumului, el era mai mare doar cu cîțiva ani, trei-patru, dar între copii asta înseamnă foarte mult, de aceea nici nu ne puteam înțelege. S-a-ntîmplat însă odată să nu mai citească, și a bătut cîmpii cu noi după mierea-ursului, și atunci a fost foarte bine, Romulus rîdea și născocea tot felul de jocuri în care el trebuia să ne alerge și să ne prindă, cine era prins trebuia să-l sărute, iar cel mai adesea fata aceea blondă încremenea în mîinile lui cu bărbia în piept. Eu rîdeam, mă simțeam grozav și viu ca un pește, nu puteam fi prins ușor, și de aceea m-a luat de mînă, plecînd în altă parte, numai noi doi. Iar pe urmă Romulus n-a mai venit, cînd ne întîlneam cîteodată singuri mă privea, cred, trist, mă întreba ce mai fac eu ? ce mai face ea ?

Eu bine, ea bine, îi spuneam.

Și ce bine era, abia începusem să cresc, nu știam cum sînt, nu mă uitasem niciodată în oglindă.

O iubești ? m-a întrebat într-o zi Romulus, și nu i-am răspuns, ce puteam să-i răspund ?

Ea te iubește, mi-a mai spus în altă zi, dimineața, și tot n-am înțeles.

Și-am plecat la pomul acela, dar ea nu venise, dar asta nu însemna mare lucru, se-ntîmpla să nu fie, și de aceea m-am culcat pe spate sub pom, așteptînd. La prînz m-am dus pe-acasă după mîncare, am și băut, și pentru prima oară am vrut să cresc ceva mai repede decît creșcusem pînă atunci, să aflu, și am băut pe ascuns, pe urmă am vrut să-l întreb pe tata ce-nseamnă „ea te iubește", dar am întrebat-o pe mama, care mă îngrozea mai puțin.

Mamă, ce-i aia „te iubește" ?

Mama spăla vasele, nu m-a privit, numai și-a strîns pleoapele părîndu-mi de aceea foarte tristă, cum par oamenii cînd nu vor să plîngă.

Oamenii se iubesc, Miron, n-ai auzit la biserică cum spunea părintele, **Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți.**

Cum, m-am mirat chiar atunci, eu mă iubesc ? Bine, mamă, dar ce-nseamnă ?

Înseamnă, Miron, să nu fii obraznic cu ei (ea nu era), să nu-i superi (ea, dimpotrivă) să-mparți ce ai cu ei (ea da, împărțea pînă și cîrpele ei nenorocite, de păpușă, cu mine).

Și am fugit sub pom, m-am trîntit pe burtă și am început să mușc firele de iarbă, gîndindu-mă că, dacă era așa, și eu o iubeam. Am adormit cu capul în iarbă, era foarte cald, din cînd în cînd mai tresăream ca să-mi șterg fața, iar cînd m-am trezit, ea era lîngă mine, chiar la capul meu, și fluiera încet.

Și eu te iubesc, i-am spus imediat, mîndru că știu, întorcîndu-mă pe spate.

De ce n-ai venit ? am vrut s-o întreb, dar n-am mai avut cînd, niciodată n-am mai putut s-o întreb asta, pentru că fata a sărit deodată în picioare, m-a privit cu ochii aproape închiși și a fugit spre apă, peste cîmp. Iar eu am înțepenit în iarbă, neînțelegînd decît mai tîrziu de ce tremuram și mă durea pieptul privind în urma ei. Era ceva ca și cum ar fi ieșit un alt copil din mine, mai mare, mai înalt și altfel. Soarele venea spre pămînt din ce în ce mai roșu cînd am putut să mă ridic. Picioarele mi se clătinau, erau alte picioare. Am plecat încet după ea, și cît de încet am mers, cît de încet ! încercînd să mă obișnuiesc cu mine, cu tot ce mi se părea altfel decît înainte, încît, dacă ar fi să-mi închipui, arătam ciudat Am ajuns tîrziu, amurgise, umbrele se lungeau nefiresc apucînd pămîntul cu degete de întuneric, apa se auzea altfel decît ziua, prelinsă pe pietre, broaștele orăcăiau turbate la tălpile mele și se arătau ,una cîte una, stelele. Mergînd nu mă mai gîndeam decît la ea, la cum o să ne întîlnim pe drum, sau în apă, ce-o să fie atunci, și mai ales încercam să mi-o amintesc cum arată. Nu mai știam decît că are părul galben, un fel de galben, ca grîul în care ne ascundeam și eu nu o puteam găsi prea repede. Pe prund nu era nimeni, nici acolo unde ne duceam noi doi pînă atunci, eu ca să plutesc, ea ca să aducă mătasea-broaștei și să mi-o pună în cap, de acea am luat-o în sus pe mal. Și începuse să m-apuce frica apropiindu-mă de sălcii, acolo unde apa era mai mare, într-o groapă cu fundul aplecat în care nu intrasem decît o singură dată, pe umerii tatei, nu auzeam nimic, nu o auzeam pe ea, pentru că numai asta aș fi vrut să aud. Și cu cît mă apropiam de groapa aceea, cu atît mă gîndeam la mai multe lucruri deodată, ieșindu-mi din minți, nu o chemam, acum nici nu mai știu cum aș fi chemat-o, mergeam la fel de încet ferindu-mă de pietrele mari, albite de lună. Lîngă sălcii, am călcat pe rochia ei, și abia atunci am știut, nu m-am gîndit deloc că s-ar fi putut ascunde ca să mă sperie cum făcea altă dată, primul lucru care mi-a venit în minte a fost că s-a înecat. Și am sărit în apă, n-am țipat, de ce ? nu știu, poate nu puteam, tălpile mele au atins un timp pămîntul și pe urmă s-au desprins, îl mai atingeam numai cu vîrful degetelor, alunecînd spre mijloc, apa era tulbure, cu pete negre de noapte spre mijloc ; vedeam sălciile departe ca pe un păr despletit de femeie, se făcuse deodată liniște, nu mai pluteam, cădeam încet în apă întinzîndu-mă ca să-mi ridic gura deasupra, pînă cînd am știut că nu mai pot face nimic, că nu sînt bun de nimic, neputincios și aproape înecat dinainte ; nu pentru că voiam s-o scap, știam doar că s-a înecat acolo așa cum aș fi știut dacă aș fi fost lîngă ea, dedesubt : m-au găsit mai tîrziu, dormind pe mal cu mîinile în apă, ca și cum numai în somn aș fi putut s-o iau de acolo, de dedesubt, pe ea. Am fost bolnav un timp, după ce m-au găsit acolo, pe urmă am plecat în oraș fără să-l mai văd pe Romulus, pentru că nici el n-a venit să mă vadă. Pe ea sau cine știe pe cine o găsise morarul, mi-a spus mama, în roată, nu i se mai cunoștea decît părul auriu și parcă crescuse. Iar Romulus, mi-a spus tot mama, a fugit de-acasă, dar după șapte zile s-a spînzurat sub sălcii. Cînd m-am întors, am trecut pe lîngă casa lui de la răspîntie. Mama lui Romulus, singură, stătea cu bărbia rezemată în gard și se uita pe drum, auzisem că e nebună sau că ar fi înnebunit sub sălcii și că nu mai vrea să vorbească cu nimeni de atunci. Dar cînd m-a văzut, a tresărit, a țipat.

Iartă-l Miron pe Romulus.

Și a fugit în casă, de acolo venind pe urmă cu rochia ei, rochia fetei aceleea, ca să mi-o dea, în timp ce-mi căuta palmele ca să mi le sărute și să plîngă în ele pentru iertare.

Miron, tu știi, iartă-l !

Dar eu nu știusem nimic și de aceea am fugit, aruncînd rochia fetei peste gard. De atunci n-am mai putut să plîng. Peste cîțiva ani, cînd am rămas într-o noapte în moară, ascultînd roata aceea, mi-a spus morarul că Romulus nu dormise șapte zile ascultînd și el roata, și că, tot atunci, l-a rugat în ultima lui noapte, înainte de a pleca la sălcii, să-i spună mamei sale să-mi ceară mie iertare pentru el.

Dar Miron, a mai spus morarul, băiatul acela era nebun, eu i-am zis de istoria cu mocanii veniți să-și caute și ei o fată, înecată cam tot pe-atunci, și nu m-a crezut. A urlat numai ca un cîine, ducîndu-se

„Mocanii... o fată" ,am repetat eu atunci în gînd, și am plecat. După aceea o vreme, ori de cîte ori vedeam o fată blondă credam că e ea. Poate că nu se înnecase, numai fugise. Și mă repezeam în urma fetei cu păr auriu, nu o cunoșteam, nici nu știam cum o cheamă. Dar dacă era Ea trebuia să mă recunoască și să strige

Miron !

Iar eu s-o întreb : De ce n-ai venit ?

(fragmente din romanul cu același titlu)

poeme de
gheorghe tomozei

Portretul unui fumător

...El doarme numai pe obrazul pălmuit,
el visează desene cu animale,
îl iubește pe departele său,
nu-l incovoaie necredința,
iubitelor insolubile,
el bate piini cu o ștanță monetară
el e, cu gîtul scos afară din trotuar
un biet sufler
rostind spre buna știință
a trecătorilor ce-i calcă
barba și mîinile
psalmi și edicte
(dar el suflă din cușca leilor
și asta n-o știe nimeni.)
El nu vrea pentru sine aripi
ci numai o pereche cinstită, de bocanci,
niciun umăr nu-i sprijină clătinarea
(cînd e gata să cadă
își sprijină mîna stîngă, cu dreapta)
el nu cerșește
călătorii de stridii, la Paris,
trece neobservat
(face anticamera și la călău)
el fuge să-și ajungă din urmă bătrînețea,
(o ajunge și-o-ntrece)
el se oferă foamei noastre.
Semnalmente ?
Cu scrumul țigărilor lui ieftine
le fecundează pe ingeroaice.
El fumează
țigări de porțelan...

Strada

...Duci floarea dar n-o poți deschide
e sigilată cu parafa orgolioasă
a fabricii de flori naturale. Salvamarii
își află slujbe pe lîngă cabanele de sky
și joacă table cu vertebre antice. Cineva
taie dintr-o șuncă groasă ca dintr-o
piele de evanghelie, fragmente mozaicate.
Uite-o pe aia care sparge ploaia cu sinii,
uite-l pe poet cotrobăind
în corsajul pădurii. În drum spre rai
bătrînii duc veșmintele celor tineri
la spălătoriile chimice
(tot o spălătorie chimică și raiul !)
cu frunțile argintate în seri cu televizor
de vehemenla recitatorilor artistici.
Uite-l pe chiromant : îi întind palma
(carte de buzunar în ediție ieftină)
și el citește în ea bătăturile făcute
de ultimele sonete. „Știi, zice el
îți minte uzina din vale, dezafectată
astă iarnă ? Ei bine, acum cînd au venit
s-o dărîme au găsit într-o odaie
doi roboți ruginiți dar cu tăblăriile
amestecate, aproape îmbrățișate. Nu crezi
că e o întîmplare epocală ?"
„Cred", i-am zis eu trăgîndu-mi din mîna lui
mîna
de tablă galvanică...

La rîndu-mi...

...Cuvinte vechi, nescrise și uitate,
biblioteci cu gîturi retezate
îmi pare că adesea vă înalț
cu cărămizi de apă și de smalț,
îmi pare că sînt mîna ce vă-nvie
din moarte pînă la copilărie ;
dar scrisa ca zăpada de deșiră
luînd cu ea și degete și liră,
și sînt la rîndu-mi trunchi cu oase șterse
sub cerul stînd pe iepuri și pe berze...

Scenariu

Naștere și moarte — două războaie
Viața noastră e clipa de pace dintre ele
clipa în care beai din gamelă vinul
dușmanului
care dușman bea vinul jupuit din setea ta
Zice „Eu nu vreau să mor frățioare, așa că..."
„Ce așa că... ?"
„Așa că trebuie să te ucid. Nu înainte
de a-ți arăta pozele copiilor. A nevestii n-o
am
că mi-a pus coarne și i-am rupt portretul...")
„Stai să-ți arăt și eu pozele copiilor. Nici eu
nu țin poza muierii..."
„Și-a ta..." ?
„Și"
„Da, știi că nu mai înțeleg nimic ? Ce caută
copiii mei în poza ta ?"
„Da' ai mei ce caută în cartonul tău ?"
„Nu cumva..."

„Nu cumva..."
Poc !
Poc !
Naștere, moarte — două războaie...

Credința

...În mîna mea e spada
acelui vers ce ploaia o retează.
Pot fi cămașa spicului plăpînd.
Îmi ling de pe buze dulcele
unui cuvînt nerostit
și sînt de pe acum
mărul de lut
al unei clipe fără de moarte.

Țara mea,
încep să te merit !...

Cascadorii și sărutul

...Nici sclav și nici gladiator, cascadorul —
chiar cînd moare în slujba lui
rana pare trucată. În vechi Forduri
zboară peste prăpăstii, se doboară cu
lăncile,
cad, pentru alții, din turnuri,
pentru alții se lasă călcați în potcoave
și cînd s-ar cuveni să-și pună
capetele încasabile
în mașinăria groazavă a sărutului
vine un hîrțogar și-i alungă
și-n locul lor
o stîrpitură famelică se înfruntă
din cea mai rîvnită pereche de buze.

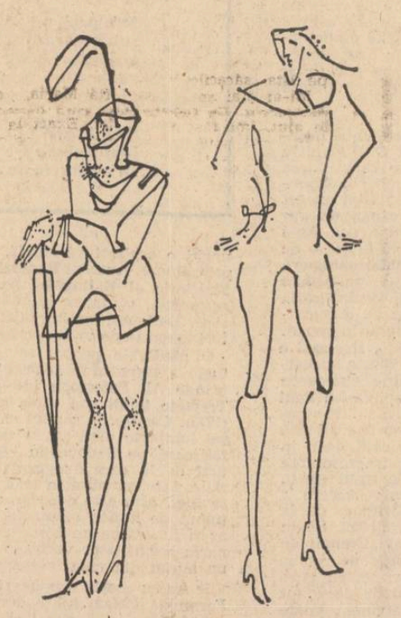

Alungați din calea sărutului
ca din fața Troiei
ei plîng lacrimi de sticlă ieftină
printre halebardele și hohotitoarele
lor săbii...

Ninge. Licitație de fluturi

...Ninge. Licitație de fluturi.
Gol pur în care scad fregate,
chipul se poleiește cu un sclipăt lubric
și degetele înghețate de frig se întind
sub ciocanul de lemn
al licitatorului.

Cine oferă mai mult ?

Pînă să te decizi
fluturii se coclesc, bat aerul cu cioate arse.

Ninge cu jupuituri
de vechi ziare.

Adjudecat ! Adjudecat !....

Destinare

...Mereu port povara
unui transport de sclave
multicolore
cumpărate cu tutun,
schimbate pe mărgele de sticlă.

Și vine Gingașa
și doar cu un gest (și el cu sensuri
numai pe jumătate dezvelite)
mă cumpără cu cămilele
și cu sclavele mele
cu tot.

Ea pare a fi
compusă din toată producția mondială
de păsări colibri...

Să nu

Primăvara a trecut peste noi
în vîrful picioarelor,
noaptea trece pe firele bărbii mele de-o zi,
tu treci pe vîrfurile nervilor mei
(fiecare cu o măruntă cabană de vînătoare
în vîrf).

Bem din coarne de taur, retezate,
singe vinovat, de mistreț.
Bem ca nimeni să nu simtă,
respirăm ca nimeni să n-audă,
gesticulăm ca nimeni să nu ne priceapă,
urîm ca nimeni să nu moară.
Nu iubim pe doar o stinghie de pat,
cu doar o stinghie de suflet.

Astfel încît să nu se simtă
că mai sîntem de față,
că mai sîntem,
că să nu ne ajungă pustiul
c să nu...
să nu...

Cel bogat în femei

...Cel căruia i se zice că ar fi bogat
în femei e mereu singur. Bogat
în aur și țări, se poate. Dar în zăpadă ?
Bogat în fum ?
Nici măcar o singură femeie
nu ne e dată pe de-a-ntregul,
ne mulțumimi doar cu fragmente
convenabile.

Eu sînt ca un muzeu grecesc, plin
cu marmuri ciopîrțite,
cu grații cariate (cariatide !)
femei fără brațe
și — dumnezeule ! — femei fără cap
Cîte un deget cît mi-a mai rămas
de la vreun înaintaș hămesit,
cîte un genunchi
ori vocea unei iubite îndeobște tăcute,
iată tot ce păstrez.

Uite cu ce-mi peticesc eu
iarna...

dorin măran

ioana

Își reaminti deslușit totul, fără să omită vreun lucru oricît de neînsemnat. Rareori se gîndise să pună în cumpănă importanța faptelor care-i impestrițau viața și, neîndoielnic, i-ar fi venit greu să hotărască care era cel mai neînsemnat lucru dintr-un șir de acțiuni sărăcăcioase în aparență, dar ACUM i se înfățișau neînchipuit de limpezi și conturate și parcă stăruiau cu tenacitate să capete o importanță crescîndă în mintea sa. Întîi redescoperi odaia pe care credea că o cunoaște atît de bine și în care îi era peste putință să-și închipuie că i-ar fi scăpat vreun obiect căruia să nu-i determine cu ochii închiși, forma și locul pe care îl ocupa și, faptul că aceste lucruri de-abia ACUM începeau să existe cu adevărat pentru el îi făcu să-și mărturisească, cu oarecare scrupul și uluială că pasivitatea sa față de lucrurile din jur își croise un excelent alibi din ceea ce îi plăcea să numească, „refulare a spiritului de proprietate". E drept că nu avea lucruri prea multe și mai ales de preț care să-l fi stîrnit pînă la a-și face un obicei zilnic din a le examina și aprecia valoarea dar puținul pe care îl avea îi apăru ACUM ca fiind cuprins într-o realitate intimă, în care cunoașterea sa se dovedi plină de ardoare. Adevărul era, și-și mărturisi asta cu convingerea unui om care se raliază unei impresii generale ca fiind definitiv valabilă și pentru el, că senzațiile pe care i le-ar fi putut deștepta lucrurile din jur și mai cu seamă cele ornamentale, erau amortizate de obișnuința de a le avea mereu în fața ochilor. Cînd își înjghebase o mică colecție de tablouri pe care le primise în dar de la puținii săi prieteni, studiase îndelung așezarea lor pe pereți și reușise chiar să realizeze un fel de echilibru între ele. Poate că și acest aranjament care-i dădea sentimentul că făcuse un lucru bun și nerevizuibil, conferind spiritului său o neglijabilă stare de confort, îi dispersa atenția în alte părți, șubrezind astfel importanța pe care i-o stîrniseră tablourile, prin necesitatea de a le aranja într-un fel. Acest birou, acea icoană de lemn, acel tablou sau acea pendulă, el le dibuia cu o sensibilitate nouă, palpabilă, voluptuoasă. Se simți bine în tovărășia lor a căror mutenie și dăinuitoare loialitate păreau să-i dăruiască ceva din soarele pe care îl ceruse de-atîtea ori chipurilor, liniștea pe care viața modernă i-o refuzase. Surîzînd, se îndepărtă de ambianța generală a odăii și, cu melancolia cititorului care lasă pentru o clipă cartea din mînă pentru a contempla un bibelou sau nu știu ce poză de familie prinsă în rama oglinzii, zăbovi în fața unei copii după Vermeer, pe care o desprinse dintr-un calendar mai vechi, reunind o parte din lucrările de artă ale muzeului din Amsterdam, ca să o lipească pe un perete atacat de igrasie. Imaginea înfățișa o femeie în ținută de bucătărie, golind o ulcică de lapte într-un vas în care avea să înmoaie cîteva bucăți de pîine mucegăită. Lumina domoală care se strecura printr-un petec de geam, desfășurînd pe chipul femeii o frîză de luminozități, întrerupte ici și colo de scobiturile întunecate ale feței, dezvăluiau blîndețea resemnării și frumusețea ingenuității unei femei, surprinse într-o atitudine de viață incremenită în linia ei eternă. Cît de mult îi plăcu acest gest simplu, de sărăcie și demnitate, acest chip nepătruns de glasul unei lumi agitate, obrajii și ochii, mai ales ochii, zămisliți din liniștea unei lumi dispărute, a cărei mare taină era și taina ei. ; acest chip pe care nu-l mai întîlnești azi, rămînînd o apariție străină și îndepărtată, desprinsă parcă din durata lumii. Și totul era atît de limpede și nuanțat, pînă la ultimul detaliu al broderiei de pe piept, pînă la cea din urmă cută a șorțului sau a rochiei de culori închise. I se păru că la o privire mai atentă ar fi putut vedea pieptul ridicîndu-se de respirație. O respirație caldă, învăluitoare, care să mistuie totul în jur. Respirația Ioanei.

Se așezase la masa de lucru cu puțin înainte ca pendula pe care o primise în dar de la răposata bunică, să bată zece gonguri. Scoase apoi dintr-un sertar lateral o tablă de șah, pe care o împinse pe suprafața lustruită a biroului și se apucă să înșiruiască, cu meticulozitatea chirurgului într-o grefă pe creier, piesele albe și tuciurii, plasîndu-le centrul temeliei exact în punctul de intersecție al diagonalelor fiecărui pătrat, ca și cum nevoia de a le găsi un ax iluzoriu i-ar fi anulat senzația de înstrăinare, identificîndu-se cu nevoia de a se regăsi pe sine. Făcu automat deschiderea fără să se gîndească ce tactică de joc va adopta în atac și, în timp ce pregătea răspunsul, apucă receptorul telefonului fără să-l ridice din furcă, ca și cum apelul pe care îl aștepta, nu putea fi recepționat decît prin rețeaua senzorială a mîinii. Se uită apoi cîteva clipe la pendulă. Limba minutarului coborîse deja pe traiectoria unui mic arc de cerc în, perspectiva căruia se grăbi să asocieze capriciile Ioanei cu deznădejdea de a fi privat de telefonul ei. Făgăduiala, înlesnită de un contuz spirit de cochetărie, nu avea nimic special, nimic precis, regimul din care făcea parte fiind al oamenilor superficiali și mereu grăbiți, care, înainte de a se urca în autobuz, despărțindu-se de prietenul de la care tocmai s-au împrumutat, promit, între două zîmbete de mîntuială, noi întîlniri, invitații generoase și tot restul. Minutarul mai furase cîteva gradații. Mută disperat pion D 3 la negru. Zece și jumătate. Cal B 3 la alb. O sudoare rece îi scălda fruntea. Un fîșnet abia perceptibil îl făcu să tresară ca un paianjen. Undeva în dosul perdelei de la fereastră, tăiate dintr-o mătase purpurie, zbîrniiau aripioa-

rele unui fluture de noapte, ce căuta, izbindu-se repetat de sticla dublă a ferestrei, să țîșnească afară, spre cer deschis.

Pe IOANA o știa din primele zile în care se angajase la Institut, dar dincolo de un farmec rece care se apropia totuși de tiparul unui ideal feminin pe care și-l făurise din prima adolescență, nu avea nimic care să-i pună pe jar curiozitatea. Cu timpul însă, zărind-o mereu pe coridoare și trecîndu-i fugitiv în revistă mișcările, trăsăturile feței asupra cărora gustul său începuse să se hotărască, pîndindu-i glasul în vreo frîntură de conversație cu colegele de birou, ajunse să se intereseze discret de ea și să dorească să și-o apropie. Într-o zi se hotărî și, ținîndu-i calea, îi împărtăși ceremonios dorința să de a o cunoaște, adăugînd că atmosfera coridoarelor i se pare sufocantă pentru a-i vorbi pe îndelete și că, firește, dacă asta n-ar deranja-o prea mult, ar fi bucuros s-o aștepte undeva în oraș. „Dar bine, spune-mi acum ce ai de spus, te ascult". Dar el insistă încă o dată asupra acelui amănunt, asigurînd-o cu toată sinceritatea că nu avea să o rețină prea mult și că pur și simplu nu poate să-i vorbească pe loc. „Bine, poate într-o după amiază, numai să am timp". O întrebă dacă nu s-ar putea hotărî asupra vreunei zile anume, asta i-ar permite să-și modifice din timp programul. „Nu știu, zău, săptămîna asta am treabă, dar mai vorbim noi". Și pentru restul zilelor în care nădăjduia să poată ieși împreună, se aproviziona cu bilete la cele mai bune spectacole, rețînea o masă la restaurantul de care se interesase în ajun, încîntat de aranjamentul muzical sau de intimitatea amplasamentului mesei. Cu timpul însă, obținînd din ce în ce mai greu aceeași vagă promisiune la care IOANA mai adăuga și un suris ironic, se gîndi să renunțe și chiar s-o ocolească. Uneori cînd la cîțiva pași recunoștea silueta IOANEI care făcea să înflorească prin ușoare modulații ale coapselor, desenate parcă după conturul unei amfore și prin felul în care își legăna brațele de-a lungul taliei firave, o suită de imagini pline de grație și rafinament, devenea atît de palid și tulburat de parcă prezența ei i-ar fi stîrnit o impresie de supranatural. Pînă în momentul în care pașii lor aveau să se încrucișeze, era obligat să se inscrie pe un drum cu atît mai greu de parcurs cu cît nevoia de a se mișca cît mai natural și de a arbora o expresie cît mai suplă și deconcertată, era contaminată de o ușoară emoție nervoasă pe care ar fi vrut atît de mult s-o ascundă. Atunci inventa preocupări aiurea, înălțînd un fel de zid chinezesc între ei și ferindu-se de privirile IOANEI ca de reflectorul ațintit asupra singurei zone care face posibilă o evadare. Așa de pildă întorcea capul ca să salute îndelung un muncitor pe care pînă aici nici nu-l băgase în seamă sau scormonea prin buzunarele halatului după vreo notă simplă sau vreo hîrtie în alb pe care o studia concentrat, ca pe-un desen tehnic cu cote abia vizibile, trecînd pur și simplu pe lîngă ea fără s-o salute. Apoi răsufla ușurat, redevenind el însuși, și dacă ar fi zărit vreo fetișcană dintre acelea care se foiesc pe coridoare cu ceștile de cafele în palmă, nu s-ar fi sfiit să-i arunce cîteva vorbe deochiate. De fapt, lucrurile frumoase de care i-ar fi plăcut să-i vorbească la masa pe care tocmai o reținuse prin telefon, sperînd să deștepte în ea o sensibilitate nouă, le avea mereu în minte deși își pierduse nădejdea că va avea vreodată prilejul să i le împărtășească. „Știi, IOANA, lucrurile minunate care există peste tot, atît de aproape de noi, neștiute dar mustind de viață clocotitoare, aceste lucruri minunate care așteaptă din partea noastră o încuviințare, o promisiune de fidelitate și pe care le regăsim în aerul nopții, în sunetele muzicii lui Bach, în răsuflarea pămîntului dar mai cu seamă în noi ; din păcate le depistăm atît de greu... Nu simțurile ne înșeală ci lenea de a simți, de a le striga credința. Dragostea nu e decît posibilitatea de montare a sensibilității noastre în această vînătoare magnifică. Aș putea să-ți spun că te iubesc dar tu ai înțelege prin asta că, după ce vom trece pe la garderobă, urmînd apoi drumul care coteșe pe sub mansarda în care locuiesc și în care există prea multe puncte de reper ale singurătății mele, ne vom opri ca să te invit să urci și să mai bem un pahar".

Dar într-o zi, cînd ochii lor se străfulgerară, fără să-i mai poată ocoli privirea, îi fu imposibil să-și mai poată înfrîna un zîmbet învolt pe care îl purta ca pe-un stigmat al idioteniei pînă cînd se află îndeajuns de aproape ca să-i adreseze mic cuvînt. „Poate mîine?" o întreabă cu glasul domolit de neputința de a avea vreo putere asupra ei. „Nu știu, zău, oricum aș putea să-ți dau un telefon după cursuri, pe la zece". „Pe la zece, repetă el, asta nu poate să-ți dea prea multă siguranță. La ora întîlnirilor femeile sînt încă în fața oglinzii". Nu avea decît să aștepte ; Țiriitul soneriei telefonului îl va face să tresară, poate, dar el își va înfrîna reacția imediat următoare. Va zăbovi o clipă, apoi va mai muta o piesă (probabil acea mutare necontrolată care ar schimba surprinzător destinul partidei dar pe care, desigur n-o va mai continua) și, numărînd cinci țiriituri (calculase fugitiv efectul lor) va ridica receptorul și, după alte două secunde, va răspunde sec și cu o intonație de vădit dezinteresat, „da", un „da" de Director General într-un început de ședință la care cei convocați își estompează treptat tusea și murmurul lăsîndu-i liberă inflexiunea cuvîntului de deschidere a ședinței. Acest „da" avea să sune ca un fel de concesie a unor doleanțe nespuse dar pe care el, intuindu-le, avea calitatea de a le supune unor decizii necruțătoare își imagină mai departe fraze din care să se citească o imperturbabilă stăpînire de sine, o răceală politicoasă care să nu se îndepărteze totuși de o anumită onestitate. IOANA se va lăsa ademenită de aceste fraze cu accente virile, capabile să preschimbe

Continuare în pag. a 7-a

memento 2050

O TEMĂ A CRITICII:
Dacismul la Mihail Sadoveanu

După Eminescu scriitorul care s-a arătat cel mai atras de ceața originilor, de epoca veche a istoriei poporului român a fost Mihail Sadoveanu. El nu este un căutător de pitoresc, ci un căutător de esențe istorice. Inițierea în trecut mărturisește a i-o fi făcut nu școala ori cărțile cît mai ales cunoașterea poporului păstrător de datini arhaice. **Baltagul** cuprinde de fapt evocarea unei lumi uitate care a supraviețuit însă în munte ferită de contaminările recente. „Izolate de lumea din văi, rînduri după rînduri de generații, în sute după sute de ani, se veseliseră de creșterea zilei și începutul anilor ; toate urmau ca pe vremea lui Boerebista, craiul nostru cel de demult, stăpîniri se schimbaseră, limbile se prefăcuseră, dar rînduielile omului și ale stihiilor stăruiseră". Neamul lui Ursachi, de răzeși scăpătați, la care nepotul își petrece vacanțele, este cel ce mijlocește lui Sadoveanu descoperirea arhaității românești și a semnificației ei. În „Anii de ucenicie" vorbește despre inițierea treptată într-un univers de obiceiuri care i-a fost la început indescifrabil și străin. A urmat apoi revelația. Explicația rezistenței în timp a unei populații bintuite de nestatornicia împrejurărilor Sadoveanu o găsește în primul rînd în limbă și în stăruința datinei și în forța ei unificatoare. „Nicăieri, socot eu acum, grupele umane nu se mai află călăuzite în așa măsură de trecut ca poporul românesc. Datina e încă o lege strictă a neamului. Această lege i-a îngăduit să se dezvolte în anume chip, i-a imprimat un anume caracter unic, ce o constituie adevărata lui unitate. Din veacuri datina a unit întreaga semințe și întru aceasta ea și-a păstrat biruința, cu toate scăderile vieții politice exterioare". În această datină „morții poruncesc celor vii" și **Baltagul** este romanul atotputerniciei datinei și al ritului de la Boerebista crai. Țara veche a lui Zalmoxis și Dekeneu este înfățișată în **Creanga de aur.** Secreta solidaritate a oamenilor cu natura și lucrurile strămoșești, care este invocată și de Eminescu în **Scrisoarea a III-a,** constituie tema **Nopților de sinziene.** Dacismul sadovenian nu se circumscrie doar unei epoci. El este o realitate care învinge timpul căpătînd înfățișări neașteptate în epoci dintre cele mai noi. Preocuparea scriitorului n-a scăpat criticii literare care a făcut din dacismul scriitorului una din temele predilecte ale exegezei sadoveniene.

Cel care încercuie hotărît particulara viziune istorică a lui Mihail Sadoveanu asupra trecutului îndepărtat este G. Călinescu. Pregătit de contactul cu manuscrisele eminesciene unde imaginea unei dacii mitologizate revine stăruitor, G. Călinescu definește proza sadoveniană aflată în prelungirea poemelor dacice eminesciene drept o tentativă de reconstituire vizionară a unei Dacii străvechi pe temeiul unor intuiții foarte personale.

„În ultima vreme, scria în 1945 G. Călinescu, M. Sadoveanu a început a compune niște romane de un epic superficial, a căror valoare stă în încercarea de reconstrucție a unei Dacii absolute, a unei societăți rare, pierdute pe teritoriul geto-scitic, trăind după rituri imemoriale, într-un belșug fabulos. **Uvar** descrie Scitia atemporală luînd ca pretext memoriul unui iacut. Cantitatea fantastică a peștilor, vinatului e nota esențială. Cu un glonte se pot dobori deodată cincizeci și trei de păsări. **Nopțile de sinziene** evocă o Scitie mai apropiată, constituită din urmașii pecenegilor. Aceștia călăresc cai nepotcoviți, fac focul cu amnare și iubesc pădurea. Un francez venit să exploateze lemnul se vede boicotat de toată lumea. **Baltagul** e un romar al transhumanței cu intrigă antropologică. Acum suntem în Dacia, în teritoriul muntenesc al oierilor".

Dacă la G. Călinescu geto-scitismul prozatorului e căutat pe suprafețe mari ale creației acestuia, la criticii care-l urmează tema fie că dispare, fie că limitează la investigarea unei singure cărți, de obicei **Creanga de aur.**

Un conspect al preocupării de arhaitate la Mihail Sadoveanu face în monografia pe care i-o dedică **(Mihail Sadoveanu, 1966)** Constantin Ciopraga pentru a se concentra mai ales asupra romanului **Creanga de aur.** Exegetul ține să constate eminescianismul temei la Mihail Sadoveanu și insistă asupra scrierii în care preocuparea de vechime este întărită de pomenirea lui Zalmoxis și Dekeneu. **Creanga de aur** este pentru Constantin Ciopraga romanul, „geneza unui popor care se desăvîrșește lent", marele merit al cărții stînd în „poezia mitologică" și în elogiul înțelepciunii vechi.

Un gest spectaculos de redescoperire a romanului face Paul Georgescu care în eseul **Destinul interior (Polivalența necesară, 1967)** observa lipsa de sensibilitate a lui G. Călinescu față de un roman care după noua opinie este cartea „cea mai fermecătoare și tulburătoare" a prozei românești. Atracția pe care **Creanga de aur** o exercită asupra noului ei exeget derivă din structura polivalentă a cărții. **Creanga de aur** este mai intîi **basm** pentru că reia istoria Cenușăresei. Apoi în ea este de căutat o **„scrisoare persană".** O altă fațetă o dă voltairianismul poveștii, aspectul de **„conte philosophique".** **Creanga de aur** mai este, și nu în ultimul rînd, un **roman de dragoste.** Criticul e mobilizat mai ales de semnificația scrisorii persane. „Povestea istorică, ni se spune, nu a constituit niciodată pentru Sadoveanu, prilej de evaziune în trecut, în fața problemelor contemporane". În consecință, romanul e citit ca o „critică a setei de putere" în decor istoric sudest-european. Vorbind despre evenimente bizantine scrisoarea persană a lui Sadoveanu vorbea în 1933, după opinia lui Paul Georgescu, despre ascensiunea și pericolul fascist. Transparența romanului din acest punct de vedere poate fi susținută și cu argumente suplimentare. O direcție indicată doar în **Destinul interior** va face mai tîrziu carieră în interpretarea operei sadoveniene. „Cît privește mitul care dă titlul cărții, documentarea cuprinde mai puțin monumentala lucrare a lui Frazer **(Creanga de aur)** cît surse răsăritene, de la Hermes Trismegistul". Acestor idei se conformează Savin Bratu în **Introducere în limbajul emblematic al „Crengii de aur" (Viața Românească, 9, 1970)** în care condiția de roman istoric a **Crengii de aur** este admisă concesiv pentru a se insista asupra limbajului emblematic al cărții dezvoltat specios pe mai multe pagini. Dacă acest tratament poate conduce lectura prozei sadoveniene într-o fundătură, mult mai fertilă pentru aceeași lectură este funcționalitatea dublă a „semnelor" în proza sadoveniană, funcționalitatea artistică și funcționalitatea „secretă". Într-un articol despre **Cultura semnelor** (Viața românească, 9, 1970) care își stringe dovezile din aria pe care o traversase și G. Călinescu pentru dacismul scriitorului, Mihail Petroveanu spune : „În **Creanga de aur** se vorbește explicit despre religia inițiatică fondată de Zalmoxe pe temelia cultului egiptean, perpetuată printr-un lanț de preoți, consacrîndu-se unul pe altul, în spiritul învățăturii duble și a lucrurilor văzute sau trăite și a celor nevăzute sau divine". Universul ancestral sadovenian, căruia i se anexează cărți noi, ca **Izvorul alb,** este studiat în structura lui „secretă" și subliniat rolul „semnelor" în el. Înaintarea exegezei în tainicul univers al creației sadoveniene de maturitate este însă abia la început.

Structura polivalentă a **Crengii de aur** este consemnată și de Valeriu Cristea **(Epopeea timpului pierdut, Interpretări critice, 1970)** care reține constanta **hagiografică,** constanta **picarescă** și cea **polițistă** a romanului, dar insistă mai ales asupra evocării istorice. „Dar **Creanga de aur** nu este mai puțin un roman istoric". Cartea este citită apoi ca atare : **Creanga de aur** e bagheta magică, legendară, cu care Mihail Sadoveanu lovește peretele opac al acelei epoci îndepărtate, făcîndu-l translucid. Întrezărim astfel un colț de țară într-un fragment de timp concret : sus, pe crestele munților, mai stăruie amurgul zeilor străvechi, în vreme ce jos, la șes, acolo „unde se alină apele", oamenii au trecut la legea lui Hristos. Un drum taie satele în care bătinașii au turme și legi, urcă apoi spre munte, oprindu-se la vreo stînă, acolo unde un cioban ticluiește poate prototipul Mioriței. Și tot ce descrie Mihail Sadoveanu : o casă, un drum, o furtună este poetic și straniu, pentru că o casă, un drum și o furtună din secolul VII dacic reprezintă cu totul altceva decît sînt ele în mod obișnuit, adică în prezent. Tulburarea pe care această carte o produce provine nu din **evocarea** ci din **revelarea** unui trecut".

Cea mai amplă investigație a dacismului sadovenian atingînd mai toate firidele accesibile operei o întreprinde Zaharia Sângeorzan în **M. Sadoveanu, Teme fundamentale** (1976). Zaharia Sângeorzan este cel care numește **muntele** ca temă fundamentală sadoveniană și-i acordă atenția cuvenită. Muntele este pentru el, în opera lui Sadoveanu, spațiul „vrăjit" ori sacru, depozitar al vechimii spirituale. Identificarea muntelui din **Izvorul alb** ca spațiu de mitologie dacică și românească este una din cuceririle acestei exegeze prea puțin apreciată la justa ei valoare. După **„Muntele vrăjit"** capitolul **Dacica** este consacrat mai ales **Crengii de aur** ca o dovadă a dacismului organic, ca și la Eminescu, al lui Mihail Sadoveanu. Prezența istoriei cu temele și subtemele ei, cu motivele și leit-motivele ei constituie în exegeza lui Zaharia Sângeorzan locul cel mai însemnat.

Dacismul sadovenian este din ce în ce mai legat în exegeza recentă de **inițiere și revelație.** Ocupîndu-se de **Un aspect al poeticii sadoveniene (Labirinticul, Repere,** 1977), Marin Mincu relevă subtilitatea întoarcerii în timp a creației sadoveniene, care nu apelează doar la semnele de suprafață ale epocilor apuse, pitorescul, ci la reprezentările simbolice ale lumii vechi, în cazul de față schema labirintică. Ea este identificată și înfățișată atît în **Creanga de aur** cît și în **Baltagul** ori **Locul unde nu s-a întîmplat nimic.** Pentru noi centrele de interes le reprezintă primele două romane de o arhaitate declarată. Expunerea lui Marin Mincu încearcă să ne convingă de existența deliberată a unor structuri străvechi cu semnificație precisă, aici labirinticul, care stau la temelia **Crengii de aur** și a **Baltagului.** Laboratorul sadovenian se dovedește din această perspectivă mai puțin primitiv și spontan și, dimpotrivă, elaborat și subtil. Romanele vădesc privite din acest unghi o arhitectură solidă, ascunzătoare de semnificații surprinzătoare. Autorul **Reperelor** crede a fi descoperit în traiectul labirintic al **Baltagului** scenariul unei situații de mitologie egipteană, căutarea lui Osiris, și aduce argumente în acest sens. Dacismul scriitorului elaborează pe această cale orizonturi ignorate de vechea critică.

O pledoarie pentru severa și secreta arhitectură intelectuală a romanelor „dacice" ale lui Mihail Sadoveanu întreprinde Al. Paleologu într-o carte inteligentă și aventuroasă **Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu** (1978). Cărțile de căpătîi sînt și aici **Creanga de aur** și **Baltagul** luminate dintr-un unghi mai puțin frecventat, care-l înfățișează pe Sadoveanu inițiat în datele unui univers spiritual de la care exegeza tradițională îl excludea prin definiție. Intelectualitatea scriitorului este una din țintele demonstrației. Alta este decodarea semnificațiilor ascunse, străvechi, ținînd de lumea egipteană a acestor două romane. Baltagul ar fi ilustrarea unui scenariu mitic egiptean, despre un scenariu asemănător vorbise și Marin Mincu, iar Kesarion Breb un inițiat din rasa intelectuală a marilor preoți egipteni.

Ieșim cu aceste propuneri din sfera dacismului sadovenian ? Formula dacismului sadovenian nu respinge componenta egipteană și nici premizele demonstrației lui Al. Paleologu, care printr-o violență polemică deliberată a dat impresia că renunță la majoritatea cuceririlor anterioare. Ceea ce nu este însă adevărat. Ipoteza sa, de o mare agresivitate ca formulare, are rădăcini atît în opera scriitorului cît și în tentativele anterioare. Chiar retușate de intervenții ulterioare, propunerile lui Al. Paleologu referitoare la orizontul ancestral al autohtonilor din romanele lui Mihail Sadoveanu sporesc dimensiunea dacismului acestuia, care se dovedește a fi mai mult decît o simplă nostalgie „primitivă", „spontană", etc. Cercetînd dacismul operei sadoveniene critica mai nouă a făcut cu deosebire vizibilă subtilitatea și intelectualitatea unei creații literare desconsiderată de predecesori sub acest unghi.

Declarațiile lui Mihail Sadoveanu privind orginile poporului român se cuvin a fi privite deci mai mult decît ca niște propoziții de circumstanță : „As inclina, scrie autorul **Baltagului,** să mă bucur mai mult de o origină geto-dacică, întrucît acești vechi pămînteni, geto-dacii, se bucurau de o reputație excelentă în lumea antică, pe cînd despre romani nu se poate vorbi numai cu laude. În sfîrșit, în ce mă privește, mă simt onorat de a fi coborîtor din bătinașii care erau subt obladuirea vechiului nostru rege Boerebista".

M. Ungheanu

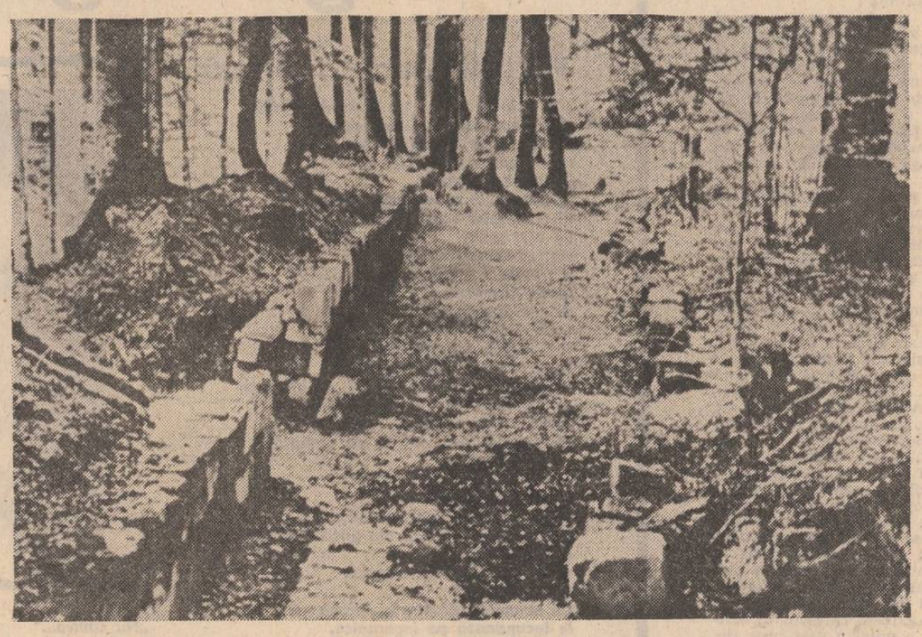

Grădiște

Sînt ostenit ca drumul și uscat ca praful.
mai sînt izvoare pe pămîntul nostru ?
Întreb și caut. Frunze-nlătur cu piciorul.
Foi ruginite cad, se-ngroașă vraful.

E tristă luna azi în Dacia
cînd trece peste plai și stînă.
Sub cîte-o piatră de altar sub capiște păgînă,
se spune că mai gîlgîie pe-alocuri apa,
mai murmură la obîrșii prin munți,
dar nu în vale, în fîntînă.

De-o apă-mi este sete.
de apa izvorită din argint, din munte
ce leagăn fost-a seminției noastre.
Se profilează-n zări piscuri cărunte.

Urcușul pînă-n pragul unui zeu
pe coama muntelui e greu.
De mînă și la pas cu tine —
n-aș pierde niciodată cărarea
prin aluniș și tufa de afine.
Ne-am poticni din cînd în cînd, dar nu ne-am pierde.
Pe vîrfuri sacre, în alabastru, ne-ar călăuzi
un nor pe sus, jos mușchiul verde,
și fagii zvelți și-nalți, ce mai păstrează
în chipul lor o amintire trează
de mari columne din vechime.

Sub pași, pe-acolo mai răsună,
sub bolovani și flori,
acoperite bolți. Sunt tainițe de mii de ani,
adăpostind în ele amfore rotunde,
în care tu întreagă
ai încăpea sau pîn-la subsuori.
(Mă-ncearcă un suris fără temei.
Mai trebuie s-o spun ?
În amforele de argilă se păstrau
pe vremuri nu femei,
ci alte bunuri ale dimineții,
aidoma femeilor : grîul cetății, pîinea vieții.)

Călcînd prin rouă și prin iarbă poate că am sparge
chiar noi, sub talpa noastră, cupa de roșiatic lut,
din chiar aprigul, tăcutul rege își bău
durerea-nfringerii pe scut.
(Dacii cățau prin șuierul de brazi
să schimbe magic o viață în legendă,
în jurul regelui dansînd pe cataligi,
frenetic și-n extaz.)

Ne va fi dat s-ajungem și pe culme într-o zi ?
Pe-o treaptă sus vom iscodi
ce-a fost cîndva și nu mai este :
templul de aur pe priporul din poveste.
Îi sprijineau vreo patruzeci și nouă de coloane,
Înfățișare-avînd de vipere, ce pline de ardoare
În vîrful cozii s-ar ridica în soare

Pe-o lespede șezînd acolo lîngă tine,
voi prinde iarăși grai : iată supremele izvoare !
Și umbra inimii mi-o voi vedea
în palma ta căzînd.
Prielnic peste frunte nu va bate vînt.

Iar noaptea, în același loc, ne-or lumina,
lucînd din prunduri și din unde,
comorile-ngropate-n matca riului ceresc.
Murmurul nostru, visul, se va-mpărtăși
din nemurire printre greierii ce cîntă
și printre zei, cari, fără temple, mai trăiesc.

Lucian Blaga

Meleagul Daciei mitice în „Memento mori"

Gramatica speculativă a operei eminesciene realizează în „Memento mori" o sinteză de proporții, elementele mitice și cele vizionare împreunîndu-se într-o construcție unitară, lipsită de fisuri. Dacia lui Eminescu are două piscuri sacre — unul al Dochiei, proiectat de un altul al lui Zamolxe, acesta din urmă „jumătate-n lume, jumătate-n infinit", care poate fi unul și același cu Cogaionul sau Gogaionul tracic, cu o arhitectură asemănătoare atîtor axuri cosmice din mitologiile arhaice ale lumii. Munții secundari, cum este cel al Dochiei, constituie, în mai toate mitologiile, trecători cerești. Munții principali, cum e cel al lui Zamolxe, sînt izolați, la ei neputînd ajunge oamenii de rînd. „Trecătoarea" duce spre poarta de acces a Edenului — Munte al Daciei, acest munte primordial unde nasc și petrec zeii. Iată descrisă intrarea spre această lume a sacralității străbune, misterios centru inițiatic : „Iar în pieptu-acestui munte se arat-o poartă mare — / Ea înalt este boltită și-ntr-adînc în piatra tare / Iar de pragu-i sunt unite nalte scări de negre stînci / Cari duc adînc în valea cea de-acol-abia văzută / Și-n pădurile umbroase cu-adîncimi necunoscute / Și-n cîmpii unde mii riuri s-argintesc plane și-adînci". Este aceasta o poartă a soarelui, pe un versant al „zorilor eterne cu-aer răcoros de mai", cum spune poetul, panoramînd raiul fericit al Daciei. Cum se întîmplă și cu muntele Meru al hindușilor, a cărui „geografie" deține destule similitudini cu viziunea eminesciană, pe această poartă răsar soarele și luna, cu un întreg alai de astre : „Pe-acolo soarele-și mînă car cu cai arzători / Pe-acolo noaptea răsare blondă luna argintoasă / Și popoarele de stele ies-n roiuri luminoase / Și pe cer se împrăștie ca de aur sfinte flori". O poartă prin care iese soarele întîlnim în mitologia sumeriană, nu numai că acolo ea e păzită de monștri înfricoșători. În fiecare dimineață, pe poarta Muntelui Cerului și Pămîntului, pe flancurile de est, această deschidere lasă să iasă zeul Shamsh, care se înalță maiestuos pe vîrful muntelui. În Egipt, Manu, Muntele Răsăritului, e cel pe care apare solarul Ra. În tot cursul zilei, zeul, cunoscut și sub numele de Kheperi, își conduce barca pe apele Nilului-din Înalturi, acel Nil ceresc, complementar celui pămîntean, ax longitudinal al întregii civilizații egiptene.

Reîntoarcerea la munți, sau mai bine spus la Muntele sacru, semnifică reîntoarcerea la sursa comună a spațiilor și timpurilor, la originile vieții, la sfera celestă. Acolo se situează nu simbolic, ci la modul cel mai concret, **Porțile cerului,** porți de plecare în itinerarii misterioase care duc spre etajele superioare ale cosmosului (v. **Samivel** — „Hommes, Cimes et Dieux. Les grandes mythologies de l'altitude", Arthaud, 1973, p. 380). Eminescu închipuie și el o poartă germinînd un întreg imperiu astral și în primul rînd Soarele și Luna, îngemănate dintotdeauna în folclorul românesc. Și mai este un amănunt pe care poetul ni-l oferă în continuare, noutate incontestabilă, comparativ cu mitologiile cunoscute : „Zeii Daciei acolo locuiau — poarta solară / În a oamenilor lume scările de stinci coboară". Iată așadar o altă menire a „porții" eminesciene spre Olimpul dacic — aceea de a pune în legătură lumea zeilor cu aceea a oamenilor. Aleșii, eroii, inițiații sînt cei ce pot urca „scările de stînci", după cum aceleași scări pot sluji la ceea ce Lucian Blaga avea să numească mai tîrziu „transcendentul care coboară", „sofianicul", sentimentul specific spiritualității noastre, potrivit căruia transcendentul se revelă „din proprie inițiativă" (v. Trilogia culturii — „Spațiul mioritic", Buc., 1969, p. 168).

Spectacolul zeiesc aduce o adevărată revărsare de transcendență : „Și pe negre stînci trunchiate stau ca-n tron în verdea lume / Și din cupe beau aurora cu de neguri albe spume / Pe cînd mii de fluvii albe nasc în umbră și răsun". Cupele de aurora trimit la tărîmul hiperboreilor, acest popor de suflete luminoase despre care grecii aveau părerea că trăiesc cufundați în eterna aurora a unei fericiri fără prihană. Acolo, în empireul sufletelor învingătoare, unite cu aurorele astrale, pleca, la vreme de toamnă, într-un car tras de lebede, Apollon. Lebedele simbolizau, în mitologia greacă, poeții, geniile artistice, mesagerii marelui său suflet solar. Interesant de reținut, într-o barcă trasă de lebede călătorise și Dochia, în marele poem eminescian la care ne referim, spre protectorii sfinți ai Daciei.

Revenind la ideea robustei construcții vizionare care este acest „Memento mori", vom observa că nimic nu apare aici în afara plasmei poetice, în afara unei organicități fără cusur, chiar și pasajele de aparentă „recreere" a imaginației dovedindu-se a fi extrem de importante în fixarea paradigmelor metaforice ale poetului. Iată de pildă acel episod al cailor sălbateci pe care Dochia îi admiră în imediata apropiere a cetății zeilor — **„cai albi c-a mării spume"**, sălbăticiți în codru prin a nu vedea „în adîncile dumbrave", luna, stelele și bolta cerească. Numai așa ei vor căpăta calitatea de a deveni **„năzdrăvani"**, așteptînd chemarea zeilor : „Coamele flutur c-argintul / Ca la lebede se-ndoaie gîtul lor, iară pămîntul / Abia-atinș e de picioare potcovite cu-aur roș. / Colo-n umbra îndulcită de miroase-mbătătoare / Capul mic ei și-l ridică, nări împlînd spre depărtare / Și urechea ascuțind-o glas de-aud prin arbori groși". Despre cai din nordul Dunării primele referiri le făcuse Homer, în „Iliada", unde apariția lui Rhesos și a cavaleriei sale, în ajutorul troienilor e înfățișată pe larg : „Sosiră Tracii, de departe și sînt acum în dreptul taberei troiene / Cu Rhesos rege-n frunte, fiu al lui Eioneus / Stăpînul cailor cei mai frumoși pe care ochii mei i-a văzut vreodată ; / În aur și argint e caru-i ferecat : acoperit de aur e regele Rhesos / Cu-arme de-aur — uriașe arme, pe măsura zeilor cei-fără-de-moarte". Se spune că, într-adevăr, cei mai frumoși și mai vestiți cai în lumea homerică erau acești cai ai tracilor (v. Sanda Diamantescu — „Contribuții trace la civilizația spirituală elenă: „Homer", în „Noi Tracii", Buletin circular tracologic al centrului de studii istorice din Veneția nr. 5, ian. 1975). Așa cum observa și G. Călinescu, „mitologia hipică se reduce în fond la ideea străbaterii fulgerătoare a spațiului" (v. „Arta literară în folclor" — în „Studii și cercetări de ist. lit. și folclor", nr. 3—4/1962). Cu totul neîntîmplător, caii erau asociați luminii (și deci opuși tenebrelor), părînd ieșiți din soare (mesageri ai soarelui). În tragedia lui Sofocle „Teseu", un personaj exclamă la un moment dat : „O, soare, lumină prea cinstită de tracii iubitori de cai !" Nu altul este și înțelesul pe care îl aflăm conferit cailor în poemul lui Eminescu. Aici, caii, ținuți în întunericul înmiresmat al pădurii, sînt chemați de zeii Daciei numai în momentele în care vor să-și exercite puterea de stăpîni ai lumii : „Cheamă caii lor ce-aleargă cu-a lor coame-mflate-n vînt : / Vin în herghelii de neauă, pe cărări de mult bătute / Și pe ei zeii încalic străbătînd pe întrecute / (-Al) codrilor nalt întuneric, făr' de capăt pe pămînt". Apariția acestor ființe produce o stranie euforie, caii fiind trimișii luminii, dar și o neliniște cosmică, de vreme ce în prezența lor — spune mai departe Eminescu — Luna, zîna Daciei, nu vine la petrecerea zeilor. Ea așteaptă adormirea herghelиilor în „neagra depărtare", deci stingerea acestei energii luminoase. Mai presus de orice, animalele albe (și caii în primul rînd) sînt mesageri respectați ai invizibilului, uranic sau teluric.

Dochia este, pentru Eminescu, corespondentul pămîntean al Lunii pe meleagul dacic. În poem, amîndouă au același sinonim metaforic de „zînă a Daciei". După ce Dochia ajunge la marea poartă spre ținutul zeilor, la capătul unui lung pelerinaj fluvial, numele ei nu mai apare în continuarea acestei diorame străromâne. Sau, altfel spus, Dochia, metamorfozată în „zîna Lună", intră „la a zeilor serbare", alăturîndu-se Soarelui, care, în această uriașească ambiantă mitică, apare ca un „copil de aur al albastrei sfintei mări". Asistăm la un fel de epifanie a Dochiei, purtătoare a sufletului lunar, în marele palat muntos al strămoșilor zei, unde ea se reintegrează perfecțiunii cosmice. „Reîntoarcerea la matrice — remarca Mircea Eliade — este semnificată fie prin recluziunea neofitului într-o colibă, fie prin înghițirea sa simbolică de către un monstru, fie prin pătrunderea într-un ținut sacru, identificat cu uterul Pămîntului-Mamă".

Nu e mai puțin adevărat că, din această asimilare, zîna Lună se „sensibilizează", la rîndu-i, cunăta duioșii pămîntene. Sufletul Dochiei, cufundat în melancolica arătare selenară, înainte de a-și părăsi definitiv tărîmul, desmiardă pentru ultima oară zîmbrii negroși ai pădurilor : „Înainte de plecare — ea, doinind din frunză, cheamă / Zîmbrii codrilor cei vecinici, îi desmiardă sura coamă. / Li îndoaie a lor coarne, pe grumaz îi bate lin / Și pe frunți ea îi sărută, de rămîn steme pe ele / Apoi urcă negrul munte, pe siroaiele de stele / Lin alunecă s-alene drumul cerului senin".

Cristian Livescu

Fascinația originilor

Pentru mulți prezentul apare ca o albie care adună în spațiul său cursul și învolburările mai multor izvoare. De aceea, dintr-un punct de vedere, definirea prezentului înseamnă cunoașterea trecutului. Paul Anghel aderă integral la aceste aserțiuni de principiu ; în ultima sa carte **(Popasuri între arme,** Editura Militară), autorul străbate traseul sinuos al istoriei noastre naționale în căutarea acelor momente-cheie, a acelor clipe de referință pe care densitatea evenimentelor petrecute le poate transforma oricînd în simboluri ale devenirii naționale. Mai mult chiar, se poate spune că printre rîndurile sale străbate un adevărat miraj al întemeierilor. Orice moment esențial îi apare lui Paul Anghel ca un posibil „mit al începuturilor" ; este vorba, desigur, mai puțin despre valoarea intrinsecă a faptului istoric și mai mult despre valoarea sa culturală și exemplar morală. Autorul caută să descopere semnificațiile general-umane, implicațiile etice și psihologice, dimensiunile filozofice, adică, într-un cuvînt, acea aură de sens secund care învăluie orice eveniment fundamental. Ne întîlnim aici cu o tratare literară (și nu istorică) a istoriei, scriitorul se situează întotdeauna înainte sau dincolo de evenimentul concret. Nu lanțul cauzalității istorice îi atrage atenția, ci lanțul implicațiilor culturale. Nu cauzele și determinările lor constituie obiectul discuției, ci originile prime. Nu fenomenul concret este analizat, ci acea dimensiune spirituală definitorie, acea constantă umană ce pare a oglindi și a da măsură profilului adînc al poporului român. O asemenea opțiune axiologică implică și o opțiune metodologică. Ea își găsește o plastică formulare într-o frază care poate fi considerată tipică pentru mai multe scrieri (de aceeași orientare) apărute în ultimii ani în cîmpul literaturii noastre : „E tocmai punctul în care știința istorică cea mai riguroasă se întîlnește din nou cu poezia".

Căutînd orizonturile poetice ale istoriei, este firesc ca autorul să nu folosească instrumentele analitice și riguroase, ci pe cele sintetice și interpretative. Și, nu există domeniu mai fascinant pentru o asemenea proiecție lirică a istoriei, decît zonele începuturilor neamului românesc. Vorbim despre începuturi, dar adevăratele începuturi nu le putem niciodată situa în timp. Niciunul din ele nu poate fi un punct absolut de referință și fiecare presupune, fie că vrem sau nu să il acceptăm, un alt punct, anterior și determinant. Discuția începe însă abia atunci cînd începuturile sînt convertite în origini, adică atunci cînd printr-un act cultural (și ulterior) un anume moment din șirul succesiunii istorice este decuoat și ipostaziat simbolic ca referință esențială. De aceea, studiul originilor nu este o cercetare a istoriei, ci una a opțiunilor culturale. Aici, revenirea spre trecut capătă valoare de simbol. Este firesc deci entuziasmul scriitorului în fața textului care demonstrează că marele stat dacic se întemeiază nu sub domnia lui Decebal, ci sub aceea a lui Burebista. Tema originii se leagă aici, într-un mod deloc paradoxal, de tema **timpului** încețoșat. Fervoarea scriitorului se îndreaptă spre acele momente încă obscure pentru istoric, dar pline de revelații pentru meditația asupra istoriei. Este, aici, punctul în care poezia primează în fața rigorii analitice, punctul în care elanul și entuziasmul au în fața lor un cîmp liber și încă nestrăbătut. Acum presupunerile se metamorfozează în certitudini, iar ipostazele în simboluri. Farmecul acestor capitole derivă din fervoarea cu care autorul se abandonează mersului poetic al ideilor. Nu putem spune (chiar dacă am presupune că știm cu precizie) cu maximă siguranță dacă societatea dacică avea un caracter preponderent agrar ori pastoral. Și iată rezonanțe în care realitatea (sau mai exact dubitația) istorică o capătă în perimetrul acestei reverii asupra a ceea ce ar fi putut să fie istoria : „Geto-dacii sînt un popor legat de pămînt. Civilizația lor nu este preponderent agricolă, ci agricolă în absolut. Prin această absolutizare urmărim să subliniem un fapt esențial : caracterul sedentar al societății geto-dacice pe care, oriunde, îl asigură numai agricultura". Patosul ideii depășește aici limitele în care ea s-ar putea înscrie, din punctul de vedere al unei stricte veridicități istorice. Dar Paul Anghel vorbește mai puțin despre ceea ce a fost istoria și mai mult despre ceea ce poate însemna ea pentru noi. După cum spuneam mai sus, el este atras de dimensiunile simbolice ale fenomenelor și nu de rădăcinile lor concrete. Ajunși în acest punct, putem înțelege una din trăsăturile definitorii ale acestor texte: ele sînt deci o pledoarie inspirată de fascinația originilor și nu o analiză riguros-cauzală a începuturilor istorice.

Dar origine înseamnă timp al genezei, adică mit. Despre ce mit putem vorbi aici, despre mitul dacic sau despre miturile dacilor ? Căci, dincolo de miturile pe care dacii le creaseră pentru uzul lor propriu, ei înșiși au devenit, prin reflectarea istoriei lor în cultură, obiectul unui mit. Pentru epoca modernă, cauza acestui fenomen se datorează timpului necrutător : „De aici începe misterul geto-dacic ; prin Burebista intrăm în mit. Fiindcă, dacă absența izvoarelor scrise despre epoca geto-dacă e complinită în chip revelator de documentele arheologice, de dată recentă, absența datelor epigrafice despre o personalitate impinge fatal acea personalitate în incontrolabil și legendar". Dar ce i-a putut determina pe antici să proiecteze imaginea dacică în mit ? Paul Anghel presupune că nu grecii și urmașii lor sînt cei care au stabilit statului mitic al civilizației geto-dacice, ci înșiși locuitorii acestor teritorii : „Geto-dacii se închid, doctrinar am putea spune, într-o aură de mit, iar întreaga antichitate greco-romană, cu foamea ei de necunoscut și absolut, nu face decît să le cultive mitul și să-l închidă".

Numai antichitatea greco-romană ? Dar prezentul ? Îmi pare că însăși cartea lui Paul Anghel, alături de alte scrieri contemporane, se înscrie pe același traiect. Fascinația originilor este resimțită prin atracție pentru mitul dacic. Iar acesta, departe de a fi despărțit de aura sa de poetic și necunoscut este, din contra, cultivat ca una din cele mai de preț bogății ale culturii noastre. Studiile lui Paul Anghel sînt și ele o piatră pusă la temelia mitului despre daci.

Situîndu-se dincolo de rigoarea istoricului, ancorîndu-se în zonele meditației fervent poetice asupra originilor, ele conturează profilul și rezonanța simbolică ce înconjoară civilizația dacică. Cu alte cuvinte, vorbind despre origini, Paul Anghel se situează în plin mit dacic.

Mihai Coman

MARTORII

În dîmbu-acesta ca un pinten verde,
Spărgînd al lui Zamolxis cer albastru,
Înconjurat de cîmpul ce se pierde,
Acolo, în pădurea de jugastru,

Zac amfore și chipuri pe sub glie
Și geți incinerați de mii de oni.
Rotundul scut, moneda argintie
Dorm lîngă zid bătrîn de bolovani.

Aici, strămoșii au avut o vatră,
Cu rădăcini adînci ce s-au păstrat
În casa de goruni, pămînt și piatră
Pe care vreme-alung le-a îngropat.

O, mărturie-a țării mele nume :
Am fost, sîntem, vom fi cît va fi lume !

Marin Marinescu

atelier literar
poșta redacției

T. ȘERB : Lucruri și mai slabe, de data asta, pline de improvizații aberante, sub semnul inculturii și lipsei de gust : „griul poetului il treieră inima, / din piinea lui crește și minima“ ?!..., „masa poetului e pregătită de cele mai culte furnici,/ el mestecă trist măruntaiele unor antici amici“ ?! sau : „Tot așa libertatea / printr-o comuniune mai strînsă cu partinitățile dezbrăcate / arde mai tare“ !? ..., „tot așa iarba / nu intră în muzeu obișnuindu-și pruncii cu piatra usturătoare / prefăcută în sorâ de cruce pînă va trece puntea“ ?!..., „tot așa patria / nu va purta niciodată în piept insigna fals botezată / apocalips numai de cei care pretind că s-au născut din flori“ !?... Sau : „O mamă zgribulită de griji mai suflă în tăciunii lucrului manual / traversată de slabii curenți divini, mai scapără în traiul plozilor cu terci“ ?!... etc., etc. Iată, deci, citatele pe care le-ați cerut (o foarte mică parte din ele !...). N-are nici un rost să vă supărați „pe sat“, pentru că „satul“ n-are nici o vină, singurul vinovat de eșecurile și necazurile prin care treceți nefiind altul decît dv. înșivă. Veți continua (cum vă spuneam și cu ani în urmă) să dormiți așa cum vă veți așterne și să culegeți ceea ce semănați **(nu există nici o altă șansă !)** Pentru „războiul cu poezia“, pe care vă gîndiți să-l începeți, e nevoie de „arme“ — dv. încă nu le aveți, trebuie să faceți rost de ele, să vi le pregătiți (căile și mijloacele vi s-au indicat nu o dată). Dacă vă simțiți cumva neînțeles și nedreptățit, e bine să mai consultați și alte redacții (poate veți avea mai mult noroc, sau poate veți ajunge să vă convingeți, finalmente, că vă aflați într-o grea eroare.).

M. MÎRZA : Nu lipsesc elementele poeziei, dar ele se pierd înecate într-o plasmă lipicioasă de vorbe, fără început și fără sfîrșit, vorbe care **sună** uneori, dar nu prea **spun.** Se cere un efort de decantare, de limpezire, de epurare a vegetației parazitare.

V. TÎRȘOLEA : E păcat să vă irosiți timpul și talentul (care, pare-se, nu vă lipsește cu totul) lăsîndu-vă în voia unui joc facil și fără consecințe, a unui delir metaforic ieftin și răsuflat (de pildă, în „Intrusul“, care începe promițător și sfîrșește cu tot felul de „pirostrii de plută“, „sulfură de sete“, „papuci de mărar“, „cronometre de frișcă“, etc. etc.).

I. V. PERIAM : Nu sînt, din păcate, nici acum, lucruri noi, care să depășească versificările modeste, minore, vetuste, în marginea banalității, pe care ni le trimiteți de la o vreme. (Ceva, în „Fanfară“, „Omul de zăpadă“).

I. CRAIOVA : Nu se vede, de-atîta vreme, nici un semn al efortului de înnoire, de autodepășire, de împotrivire în fața obișnuinței comode și a plafonării. Și acum, cîteva pagini confirmă îndeletnicirea de care dispuneți, dar rămîn și ele la nivelul, mai mult mijlociu, la care v-ați oprit de mult și care, credem, nu dă măsura maximă a puterilor dv. („Cine a dormit“, „De lungă vreme“, „Călărim“).

D. ALEX.-SEUL : Schițele sînt foarte slabe. Jurnalul e ceva mai bine, dar prea telegrafic și destul de neglijent scris. Conținutul e prea puțin interesant, nefiind vorba nici de un jurnal psihologic, nici de unul social (consultați însemnările doctorului Ulieru și altele asemenea, mai aproape de intențiile și preocupările dv.).

R. BUREL : „Bălțatul“ e ceva mai bună, mai echilibrată, mai îngrijit scrisă. Cealaltă e mult mai slabă, împrăștiată, schematică, neglijent scrisă. Trebuie să acordați mai mult timp școlii, lecturii ; altfel, toată **străduința** dv. rămîne inutilă.

G. SEILER : Sînt niște îngrămădeli de vorbe fără șir, care nu ajung să spună nimic. Pe ici-pe colo, licăresc niște imagini (dar e prea puțin...). Presupunerile din scrisoare („Știu că altfel suna dacă spuneam“... dacă așa și dacă pe dincolo... — de unde **știți** atît de sigur ?) sînt cu totul hazardate și ușuratice. (Dacă totuși aveți complexe că nu sînteți student, soluția e simplă și la îndemîna tuturor : faceți-vă student și gata ! (...nici n-o să vă „cauzeze“ prea mult, o să vedeți !...).

GH. H. COTEA : Ultimele plicuri nu ne aduc, din păcate, nimic interesant. Versurile sînt niște banalități delirante, în afara poeziei, scrisorile, pline de considerații infatuate, preferințe, „teorii“, „descoperiri“, etc. (pe care nu ne aducem aminte să vi le fi cerut) umblă și ele pe un făgaș similar. „Văd actul creației — ziceți — ca o eliberare de dogme, de prejudecăți“ — foarte frumos, desigur !, dar trebuie adăugat neapărat și... „ca o eliberare de ignoranță“ !...

Alina C. Diaconescu, Nicolae Vlăduț, Anton Moraru („Luminați ca de stea“), **Lia Anca, Badea Ion, Armina Lucia Ionesi, Bogdan Badiu, P. S. Maimult, Ioana Ieronim, Em. Cojocaru** („Scrisoare“, „Metamorfoză“), **G. Adrian** (ceva, în „Flori“) : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Pace

Intîi
să nu se mai tragă
cu tunul după ea să
fie dezbrăcată de haina de
soldat să i se dea drumul
din cabinete și din
hîrtiile pactelor să nu-i fie
călcată demnitatea cu șenile
de tanc
să intre în toate drepturile
oriunde pe planetă

ca apoi
să ne dea voie să purtăm
piepturi de carne și oase și nu
de oțel.

D. BORCEA

Chemarea sfîrșitului de veac și de mileniu

„E timpul să plec înspre voi
să vă-ntîmpin,
ca pe copaci primăvara,
zîmbetul vostru
încă din clipa în care este bănuială
și mai încălzește pumnii
mici ca de copil ai speranței
să vi-l descriu tuturor
peste praguri de încercare
să nu piară vreunul din voi —
să fie integru ceasul
în care iarba
se va hotărî de memorie
în toți solii de pace
ai atomului !...“

AUREL ALBU

Posibilitate

E posibil
să mori pe Lună
pe Marte
ori printre galaxii,

dar, nașterea
e numai a pămîntului.

VASILE TRIF

Ciudată țară...

Ciudată țară trebuia să le pară
țara aceasta celor
ce n-au putut niciodată să vadă
într-un singur loc
atît albastru
și atît infinit
atîția meșteri MANOLE
și atîția copii...

G.M. BUCOVICIOR

Sublocotenent, acum în rezervă...

Comandam un pluton. România mea de
treizeci de oameni
la Poarta din Nord
Nu toți aveam ochii albaștri
dar aceleași scrisori de dragoste în sacul
de merinde
Așteptînd permisia de-a iubi încă o dată
te-aș fi îmbrățișat pentru toate zilele pierdute.

CONSTANTIN DOCHIAN

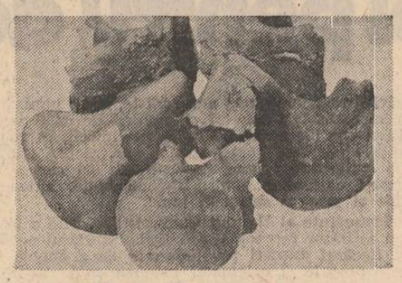

Maria Molnar : „Ceramică“
(Din expoziția deschisă la Căminul artei)

Aproape de pămînt

Cu tălpile
frămînt pămîntul
ca pe cocă
cînd se usucă
pe picioarele mele
pînă mai sus de genunchi
miroase
a pîine
îl cuteer desculț
așa
îi simt bucuriile
și necazurile
îmi place să fiu
cît mai aproape de pămînt
și să-l cultiv —
fetele-mi spun
că miros a iarbă
iar eu,
le i-au cu mine
desculțe
și le-nvăț
să se joace
pînă se prind
ca trifoiul de pămînt.

MARIN CIORANU

Creion

Desigur
omul e o pasăre
altfel cum s-ar explica jena noastră
cînd ni se-amintește de maimuță
și ca dovadă cîrtitorilor e
că noi nu aruncăm cu nuci de cocos
atunci cînd zburăm
deasupra Hiroșimei

ION BURNAR

Cetate

Se așează zilele
Cărămidă peste cărămidă
Prinse între ele
Cu mortarul nopților ;
Trăinicia cetății depinde
De mîna și mintea zidarului.

O zi uitată înseamnă
Un loc gol în cetate,
Pe acolo pot privi curioșii,
Iar unde zidul este șubred
Acolo vor încerca răufăcătorii.

Un zidar meșter
Scoate rostul fără jumătăți
Și știe la ochi
Cît var să pună la o noapte
Pentru a nu-i schimba culoarea
Și-a ieși legătura trainică.

Poți lăsa în zid
Și guri de apărare,
Dar iscusit plasate
Și nu mai multe
Decît te poate duce privirea
Și numărul arcașilor.

Nu scrie pe poartă „CÎINE RĂU“
Și deschide-o pentru cei cu gîndul limpede,
Pentru cei ce bat noaptea,
Pentru cei ce au nevoie
Să-ți dea un sfat
Sau să-ți ceară,
Pentru cei ce-ți spun o veste,
Ori pentru cei cu setea pe buze.

Dar pentru aceasta
Trebuie să vezi oaspetele
După felul cum poartă toiagul,
Cum bate cu el în poartă,
După felul cum dă bună ziua.

Un lucru foarte important este
Temelia.

REMUS ROCA

Un eveniment care a hotărît istoria poporului nostru

Urmare din pag. I

În 1918, ca urmare a voinței și luptei hotărîte a tuturor românilor, a avut loc unirea Transilvaniei cu patria mamă. S-a realizat astfel cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României moderne, s-au creat condiții pentru dezvoltarea forțelor de producție, ale rîndurilor clasei muncitoare, ale partidului său politic.

La toate marile acțiuni care s-au desfășurat în anul 1918 pentru formarea statului național unitar român, mișcarea socialistă a avut un rol de prim ordin.

Creșterea avîntului mișcării revoluționare, numeroasele greve, mitinguri și manifestații în timpul cărora masele au ajuns nu o dată să stăpînească strada, au demonstrat vointa proletariatului de a cuceri pe cale revoluționară drepturi și libertăți democratice, de a-și ridica gradul său de organizare.

În scopul realizării acestor idealuri se impunea întărirea organizatorică a mișcării muncitorești, unificarea ei la scară națională. Deosebite au fost în acest sens congresele regionale ale partidelor socialiste care în anii 1919—1920 s-au pronunțat hotărît pentru înfăptuirea unității organizatorice la nivelul întregii țări. Aceste inițiative au fost desăvîrșite în primăvara anului 1921. Congresului întrunit la 8 mai 1921, la care au participat delegați ai organizațiilor socialiste din întreaga Românie, i-a revenit misiunea istorică de a consfinți prin lucrările și hotărîrile sale transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român. În prima zi a Congresului, după alegerea prezidiului și a organelor sale de lucru au fost adoptate o serie de moțiuni : „Pentru pace, contra războiului“, „Pentru amnistie“, „Pentru cei închiși“, „Contra cenzurii și stării de asediu“, „Pentru cei loviți de grevă“, „Pentru proletariatul rus“, moțiuni care exprimau poziția revoluționară, profund patriotică și internaționalistă a întregului partid. În centrul lucrărilor congresului s-au aflat dezbaterile asupra programului Partidului Comunist și asupra afilierii sale la Internaționala a III-a. Raportul și discuțiile au susținut programul revoluționar de luptă, în care a fost înscris ca scop fundamental înfăptuirea în România a societății fără clase, comunismul. La validarea hotărîrii de transformare a Partidului socialist în Partidul Comunist Român și afilierea sa la Internaționala a III-a, rezultatul votului a fost : unanimitate în legătură cu amîndouă propunerile, pronunțîndu-se 428 de mandate pentru afilierea necondiționată la Internaționala a III-a și 111 cu rezerve.

Subliniind însemnătatea istorică a hotărîrii Congresului, Programul Partidului Comunist Român relevă : „Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră“.

Partidul Comunist Român și-a afirmat prezența activă în toate mișcările sociale și politice care angajau interesele maselor muncitoare, dovedindu-se un promotor consecvent al acestora. El a intruchipat năzuințele vitale ale clasei muncitoare, ale luptei maselor largi populare pentru libertate socială și națională. Partidul Comunist de-a lungul existenței sale a fost nervul vital al forțelor progresului în momentele decisive care au jalonat istoria noastră.

În pofida ilegalizării sale în 1924, a terorii pe care a fost silit să o înfrunte, Partidul Comunist a organizat și condus mari și importante bătălii de clasă, marcate de eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933 sau epopeea luptei antifasciste, a cărei conducere a fost asumată de comuniști cu toată convingerea, cu toată fermitatea și patosul revoluționar. Luptele revoluționare organizate și conduse de Partidul Comunist au fost încununate cu victoria insurecției din august 1944, care a inaugurat revoluția de eliberare socială și națională,

Noua etapă de dezvoltare a procesului revoluționar și a societății românești în ansamblu a ridicat ca sarcină istorică majoră realizarea unității depline politice și organizatorice a clasei muncitoare, forța care a asigurat construirea bazelor economice a socialismului în România.

Aniversarea a 59 de ani de la congresul din mai 1921 este nu numai un prilej de cinstire a tradițiilor glorioase ale clasei noastre muncitoare și ale partidului său comunist, dar și de relevare a răspunderilor ce revin generațiilor de azi pentru continuarea și dezvoltarea acestor tradiții. Istoria partidului clasei noastre muncitoare constituie un inestimabil tezaur de experiență politică revoluționară la flacăra căreia s-a călit orînduirea noastră socialistă, s-au făurit cadrele Partidului, făuritorii societății socialiste românești.

Victoriile obținute de poporul român au asigurat edificarea sub conducerea Partidului Comunist Român a noii societăți. Astăzi poporul român este plenar angajat în lupta pentru traducerea în viață a hotărîrilor Congresului al XII-lea al Partidului, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României.

Există în istoria oricărui popor evenimente care sintetizează uneori experiența și lupta purtată secole și decenii de-a rîndul și care odată realizate deschid noi coordonate spre viitor. Cu 59 de ani în urmă, clasa noastră muncitoare a străbătut un astfel de moment crucial. Acest drum minunat inaugurat de Partidul Comunist Român, a fost jalonat în zilele noastre de istoricul Congres al XII-lea care a precizat cu strălucirea inteligenței aproape trei milioane de comuniști, cu gîndul și fapta întregului popor, viitorul comunist al României prefigurat magistral în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și trecere a României spre comunism.

aurel m. buricea

Acord final

lumina zăpezilor de altădată
magnetizează
numerele concrete
și-n visele mele
obsesia geometriei
bea nemărginirea

Agonie

ninge cu alge
peste turla bisericii
din satul scufundat
în amintire
peste căminul de orfani
munții de corali
respiră noaptea
zăpezilor eterne

Entropie

valea de sare
doarme călare

țeasta unui cal
rinjește-n aval

curge din trecut
chipu-i de lut

flăcări concave
cerul din potcoave

mă respiră ulmii
din cenușa lumii.

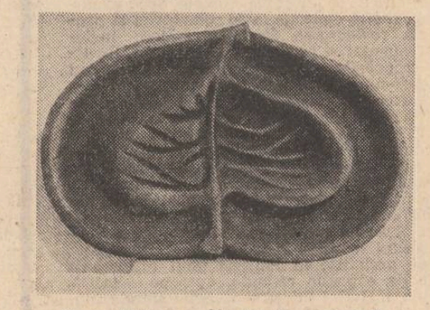

Maria Molnar : „Un fel de nemurire“

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Marți 6 mai 1980, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : Informarea despre activitățile Uniunii Scriitorilor pe primul trimestru al anului 1980 ; Aprobarea planului de muncă pe trimestrul II-1980 ; Analiza activității revistelor „Viața Românească“ și „Convorbiri Literare“ ; — Diverse.

La această plenară au mai participat, ca invitați, membrii comisiei de cenzori a Uniunii, redactori șefi ai revistelor editate de Uniune, directori ai editurilor de beletristică, membri ai colectivelor redacționale și ai consiliilor de conducere ale celor două publicații supuse analizei.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : **Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Alexandru Balaci, Geo Bogza, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Șerban Cioculescu, Ioana Crețulescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Ștefan Augustin Doinaș, Domokos Geza, Alexandru George, Romulus Guga, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Ion Ianoși, Corneliu Leu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Vasile Nicolescu, Ioanichie Olteanu, Radu Petrescu, Gheorghe Pituț, Catinca Ralea, Ioanid Romanescu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu, Corneliu Sturzu, Mircea Tomuș, Dorin Tudoran, Mihai Ursachi.**

A luat, de asemeni, cuvîntul tovarășa **Emilia Sonea**, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R.

Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

Două victorii

Urmare din pag. 1

lui popor, a tuturor românilor. În „Gazeta Transilvaniei“ din 2 iunie 1877 scria : „Cauza ostașului român este o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie aceea risipită în orice parte a lumii“. Independența de stat, consfințită prin jertfele de pe cîmpurile de luptă a dat un nou imbold luptei poporului român pentru eliberarea teritoriilor sale naționale de sub stăpînirea străină și pentru împlinirea statului național unitar.

Cel de al doilea eveniment pe care îl sărbătorim este încheierea, pe teritoriul Europei, a celui de al doilea război mondial, prin capitularea fără condiții a Germaniei hitleriste. 9 Mai 1945 este ziua victoriei împotriva celei mai inumane organizări politice din întreaga istorie a umanității. Cel de al doilea război mondial a cuprins șaptezeci și două de state, cu o populație de 1 700 000 000 de oameni, pe fronturi și-au pierdut viața 30 000 000 de oameni. 25 000 000 de oameni au pierit din rîndurile populației civile. România a avut o participare importantă la lupta pentru zdrobirea Germaniei naziste. Întorcînd armele, țara noastră a trecut, cu tot potențialul său militar, de partea coaliției antihitleriste. Armata română a participat la războiul împotriva agresorilor hitleriști cu un efectiv de aproape 540 000 de oameni, contribuind la eliberarea teritoriului țării noastre, precum și a Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei. În ceea ce privește efectivele angajate, România s-a situat pe locul al patrulea în coaliția antihitleristă. Vreme de aproape nouă luni, ostașii români, sprijiniți de efortul economic al întregului popor, au participat la lupta de salvare a umanității de întunericul fascist.

Sînt două victorii despărțite de aproape șapte decenii, petrecute în contexte cu totul deosebite. Amîndouă depun însă, în egală măsură, mărturie asupra vocației românești a independenței, a trăirii în libertate și în demnitate.

IOANA

Urmare din pag. a 5-a

o femeie impetuoasă în miel și, toată dragostea ei, mascată de obișnuința de a supraviețui slăbiciunii bărbaților și poate, de reflexul formal de apărare în fața inconvenientelor vieții afective, va izbucni cu o înflăcărare și o devoțiune de-a dreptul încîntătoare. Aceste dovezi, niciodată rostite, vor avea menirea să-i satisfacă pentru o clipă orgoliul rănit din perioada coridoarelor în care el era d-l Stîrv iar IOANA, d-na Corb. Sau poate avea să se simtă mai puțin atras de ea ceea ce ar fi simplificat atît de mult lucrurile. Dar acest dialog factice pe care îl lasă să se înfiripe în mintea sa și pe care îl împrumută nevoii de a pune la punct o stare de indisciplină a nervilor, fu întrerupt de soneria telefonului. Își simți brațele și tîmplele dogorînd, răsuflarea biruită, buzele îi rămaseră ușor desprinse de parcă se pregăteau să șoptească ceva, iar expresia feței împietrită, ca pe-un clișeu fotografic care fixîndu-ți o mișcare a feței și izolînd-o de secvențele ale căror compunere poate da sens unei stări fizionomice, o face nefirească, ba chiar stupidă. Al doilea țiriit ce părea să nu se mai stingă, îl trezi dar fu atît de dezorientat încît dacă ar fi ridicat receptorul, reacția sa ar fi fost cu totul anapoda. Își aminti dintr-o dată, cu sfială și aversiune, un episod, acum mai grăitor decît în starea lui originară, de pe vremea cînd purta uniforma de liceean. În orele de educație fizică, i se întîmplase în repetate rînduri, ca la comanda antrenorului, „cu stingul înainte !“ să rămînă înțepenit sau să pornească nonșalant cu dreptul și, în clipa următoare, antrenorul strigînd „la loc comanda !“ să se apropie de el zîmbind, cu privirea deasupra plutonului aliniat, și, simulînd o lovitură cu dreapta să-l lovească fulgerător cu stînga și invers, ca apoi să-l sancționeze cu o sută de genoflexiuni pe care avea să le execute dublu la fiecare mișcare incorectă, plîngînd și ștergîndu-și din cînd în cînd singele de pe bărbie. Această imagine, purtătoare de mărturii ce veneau să reînvie o părticică din aspectele umile ale unui trecut în care naivitatea sa, înfruntînd ca o luntre șubredă talazurile unor ape necunoscute și înșelătoare, se izbea tocmai de laturile neexplorate ale vieții care cereau atenție, supunere și renunțare la starea de veghe a sinelui, îi biciui pur și simplu amorțeala. Revoltîndu-l și făcîndu-l să se simtă la fel de insolit și de liber ca un invalid ce înghițind o pastilă miraculoasă, tișnește pentru totdeauna din fotoliul său de paralitic, lăsînd în urmă o infirmieră cicălitoare și un trecut absurd. Un țipăt sălbatic și pătimaș, ca un contrafort al bucuriei pe care această așteptare deghizată i-l sustrase, și pe care, înțelegîndu-l subit, începea să-l iubească, așa cum iubește un copil abandonat într-un moment de rătăcire și regăsit odată cu sensibilitatea pentru adevăr, îi rămase în gîtlej. „Puțină demnitate, își zise, ce dracu !“ stringînd în pumni energia blocată în partea de sus a corpului și pufnind în rîs.

Lumina lămpii de pe birou devenise pulsantă, telefonul nu mai continua să zbîrnîie, undele ei se răspîndeau sub formă de suliți, fulgerătoare ca loviturile de Karate, abajurul cu pliurile sale înfoiate i se păru o rochie de dansatoare învoltată de răsucirile piruetelor și telefonul suna în eternitate, acel telefon pe care i l-a promis IOANA, atît de bogat în semnificații și totuși atît de liniștitor de banal.

Se întoarse spre acel chip de femeie, înundat de raze purpurii, acel chip pe care nu-l mai întîlnești azi, rămînînd doar o apariție străină și depărtată, desprinsă parcă din durata lumii. Și totul era atît de limpede și nuanțat, pînă la cel din urmă detaliu al broderiei de pe piept. I se păru că la o privire mai atentă ar putea vedea pieptul ridicîndu-se de respirație. O respirație caldă, învăluitoare, care să mistuie totul în jur...

Interpretarea cotidianului

Urmare din pag. 1

demonstrează că încă de pe atunci avea conștiința incompatibilității dintre o existență autentică și asemenea îndeletniciri inventate în grabă pentru pavoazarea vieții publice. Dar, cu toate că n-a dus lipsă de spirit critic, Alexandru Antim n-a putut să-și impună față de cei din jur punctul de vedere — ar fi fost ca o încercare de a rămîne inflexibil în mijlocul unui torent vijelios — și n-a putut nici să închidă pur și simplu ochii și să aștepte, ca personajul din *Acceleratorul* lui Ion Băiesu, pentru că astfel și-ar fi trimis în neant propria-i biografie. De fapt, aceasta este drama sa : el a ținut să existe cu orice preț, chiar și cu prețul ca din cînd în cînd să nu existe.

Florin Mugur ne face, prin urmare, să înțelegem că încă de pe atunci eroul romanului său avea sentimentul că-și risipește viața unică, irepetabilă, dar că trebuia să accepte o asemenea **condiție** nu pentru că ar fi fost un apatic, ci, dimpotrivă, pentru că iubea existența cu frenezie. Așa se explică și de ce, pe patul de spital, personajul își retrăiește cu un patetism abia reținut amintirile. Cu toată ironia pe care încearcă s-o folosească drept antidot împotriva sentimentalismului, el nu poate nega acei ani, pentru că sînt, în mod irevocabil, *anii lui*. De trecut ne despărțim, într-adevăr, rizînd — pare să spună Florin Mugur —, dar rizînd cu lacrimi.

Judecată într-o asemenea stare de spirit, epoca își dezvăluie și ceea ce a avut ridicol, dar și ceea ce a avut sublim. În camere de „nefamiliști“ în care fiecare piesă de mobilier poartă un număr de inventar, se petrec scene de dragoste de o mare puritate. Pepeni verzi descărcați în praful drumului dintr-un camion hodorogit ascund aceeași mirifică arhitectură de cristale vegetale ca în urmă cu o mie sau două mii de ani. Poeta care apare pe scenă cu pletele „în vînt“ pentru a-și recita versurile despre depășirea planului are o insuflețire reală, cu nimic mai prejos decît aceea a Magdei Isanos. Totul — chiar și kitsch-ul — se caracterizează printr-un fel de candoare care sfîrșește prin a înduioșa sau, măcar, prin a-l convinge pe cititor că, oricum, ceea ce s-a petrecut s-a petrecut în raza felului de-a fi omenesc.

Personajul care sintetizează acest amalgam eroicomic este Martha, fiica unor oameni bogați ajunsă, printr-o ironie a sorții, „...șefă de cadre într-o instituție. Prozatorul o descrie ducînd o viață austeră, de vestală a dosarelor și, ulterior, după ieșirea la pensie, consacrîndu-se unui viciu probabil pînă atunci înăbușit : înfulecarea de cataifuri și de înghețate fără număr.

Există multe alte personaje care ar merita să fie amintite, ca și multe situații cu valoare simbolică asupra cărora s-ar cuveni ca un comentator să stăruie. Cum însă spațiul nu ne permite să întreprindem o analiză amănuntită, să adăugăm cîteva cuvinte despre stilul propriu-zis în care este scris romanul.

Asociindu-se — printr-o aptitudine pe care nu acum și-o descoperă, însă pe care abia acum și-o pune pe deplin în valoare — unei tendințe mai generale a prozei noastre de azi, Florin Mugur practică o retorică a ironiei de o certă savoare literară. Aproape fiecare frază are o irizație condescendentă și aluzivă. Iată cum începe o descriere de natură : „Se apropiau din dreapta o mulțime de nori nimbus, cîte un nimb pentru fiecare cap de muritor.“ Senzația de observație malițioasă, făcută pentru „hazul galeriei“ este accentuată de efervescența inteligenței, de capacitatea de a vedea, ca ajutat de un aparat Roentgen, dincolo de aparențe. Există pasaje care pot fi considerate scurte și dense eseuri : „Cînd eram copil și locuiam pe strada depoului, umbla pe la noi prin cartier [...] un nebun. Un mutunache stupid tras de sfori murdare, un cerșetor pe care nu l-am văzut niciodată cersind, un sontorog beat care tot timpul se lua după trecători și-i imita cum umblă. Se ținea după măglașii care se întorceau obosiți acasă și mergea ca ei, se lua după ciocănași, după respectabilele cucoane feudale sau burgheze, după funcționarii de la depozite, bălăbănindu-și și el o servietă imaginară, după nevestele care-și cărau obosite papornițele cu pîine, cu ceapă, cu cartofi, și le imita bine, prietene, le imita perfect, deși piciorul mai scurt ar fi trebuit să-l împiedice. Dar, dimpotrivă, asa, cu șchiopătatul acela în plus, imitația era și mai reușită. Un amănunt adăugat pentru că trebuia, cel mai important, amănuntul artistic.“ În sfîrșit, „poetizarea“ despre care se vorbea ca despre o însușire de neevitat a prozei lui Florin Mugur este, în realitate, tot o interpretare inteligentă a aspectelor lumii înconjurătoare. Umbrelei, de pildă, i se dedică o definiție memorabilă : „Umbrela ? Un baston înconjurat de o prăpastie. O prăpastie mătăsoasă și întunecată, în formă de pîlnie, aspirîndu-ți aerul bratelor, al trunchiului, al capului. Totul alunecînd în pîlnia strînsă cu răutate. Te duci spre ea, dispari fără să-ți dai seama, devii pe jumătate nevăzut.“ Este evident că asemenea re-gîndire a elementelor peisajului cotidian n-are nici o legătură cu floricelele lirice pe care și le presară unii poeți în paginile lor de proză. Romanul lui Florin Mugur este un roman în cel mai direct înțeles al cuvîntului, adăugîndu-se în mod legitim la lista de titluri cu care demonstrăm că genul cunoaște la noi, în momentul de față, o nouă stare de prosperitate.

Maria Molnar : „Loc de privit lumina“

TITO — un simbol pentru demnitatea lumii

IOSIP BROZ TITO – desen de Božidar Jakac (1943)

Există, fără-ndoială, un suflet al popoarelor, o nobilă unitate legîndu-le, o conștiință superioară guvernîndu-le cu permanență existența, dar vădindu-se cu osebire în momentele de maximă tensiune istorică, în clipele de rară înălțare ori de necuprinsă durere. În zilele acestei săptămîni sufletul popoarelor s-a cernit cu adîncă tristețe, plîngînd plecarea întru eternitate a unuia dintre cei mai străluciți bărbați ai veacului 20 : Iosip Broz Tito. Da, inima mare, viteză și generoasă a celui pe care ilustri contemporani ai săi l-au numit **cetățean al lumii,** a încetat să mai bată. Ea se va face și va rămîne stea luminînd cu dăruirea-i cunoscută drumul nației sale, pentru a cărei libertate și fericire a luptat de-a lungul a șapte decenii, izbîndind a da popoarelor Iugoslaviei o demnitate inconfundabilă.

Om politic de generoasă viziune și de fermă acțiune, Tito a înțeles în esență condițiile obiective și legitățile mersului social, știind să transforme marile idealuri și idei în probleme concrete ale maselor, înfăptuind, în fruntea acestora, transformări exemplare. În felul acesta el a îmbogățit, teoretic și practic, gîndirea marxistă, interpretînd-o, dîndu-i noi valențe. Această știință a lumii și a vieții i-a dat forța necesară organizării partidului clasei muncitoare în mod independent, național, nemaidepinzînd de vreun centru din afară, cîștigînd astfel încrederea celor mulți, dîndu-le acestora certitudinea puterii și a credinței în izbînda finală. Așa se explică lupta unită a comuniștilor iugoslavi împotriva regimului reacționar hegemonist din vechiul stat și apoi lupta dramatică a partidului, a partizanilor, a popoarelor iugoslave împotriva fascismului cotropitor, lupta condusă de Comitetul Central al partidului comunist în fruntea căruia s-a aflat Iosip Broz Tito, acest cuget înalt și brav, această minte lucidă și îndrăzneață. Poporul l-a iubit pe Tito, poporul l-a urmat, poporul a învins împreună cu acest mare fiu al secolului nostru înălțător și dramatic. Strateg și tactician înnăscut, el a știut să imprime, chiar de la început, luptei împotriva fascismului caracterul luptei de eliberare națională și de revoluție socialistă, bazîndu-se pe un larg front al maselor. Luptînd contra barbariei fasciste, el lupta pentru comunitatea liberă a popoarelor și naționalităților iugoslave, pentru unirea frățească a acestora într-un stat unitar, puternic tocmai prin libertatea și dreptul lor la autodeterminare. Fascismul a fost învins, eroica armată a partizanilor condusă de Tito fiind una din forțele redutabile care i-au dat aici, în centrul Europei, lovituri de moarte.

Noul stat, Republica Federativă Socialistă Iugoslavia, a fost marea încununare a acestei lupte, operă a partidului comuniștilor, a cutezătorului Iosip Broz Tito. În calitatea de conducător al partidului și statului socialist, Tito a dovedit calități excepționale, fiind un inovitor de principii, adaptînd gîndirea și practica marxistă situației și nevoilor din țara sa. În acest sens, el a căutat în permanență esența, adevărul despre societatea socialistă. El a fost și a rămas încredințat că socialismul trebuie să se edifice în interesul oamenilor muncii, să fie opera lor, că în statul clasei muncitoare rolul hotărîtor trebuie să-l aibă această clasă și nimeni altcineva în numele ei. De aici s-a născut marea idee a autoconducerii socialiste. Tito s-a pronunțat în permanență pentru ca oamenii muncii, organizați pe baza autoconducerii, să hotărască în ce privește mijloacele și condițiile de muncă, procesul reproducției sociale și să conducă — prin intermediul sistemului de delegați — societatea în ansamblu. Sistemul s-a dovedit creator și stimulator, autoconducerea politică și administrativă ca și autogestiunea în economie devenind mijloace de neînlocuit, care stau la baza dezvoltării și înfloririi societății iugoslave contemporane. În această idee inovitoare revoluția și-a aflat o matcă originală, caracterizîndu-se prin umanism, prin efortul de a lărgi în permanență cadrul libertăților cetățenești.

Țara vecină și prietenă, Iugoslavia, a avut în Iosip Broz Tito un mare realizator al politicii sale externe, aceasta fiind parte componentă a celor mai progresiste orientări politice ale lumii contemporane. Conducătorul Iugoslaviei nu a cedat niciodată, în nici un fel, în fața presiunilor sau a oricăror acțiuni pe plan internațional bazate pe „dreptul" celui mai puternic. În fruntea popoarelor sale unite, el a luptat cu hotărîre împotriva imperialismului, a asupririi naționale, a dominației și hegemoniei de orice fel. Prețuind pacea, condiție esențială a împlinirii omului și faptelor sale, Tito s-a opus cu fermitate diviziării lumii în blocuri antagoniste, fiind unul din principalii întemeietori ai politicii de nealiniere. El a considerat că pe calea nealinierii, în condițiile păcii, se poate, într-adevăr, realiza temelia puternică pentru desfășurarea cu succes a luptei națiunilor pentru independență, autonomie și progres social în lume.

Președinte al Uniunii Comuniștilor, Tito a fost un apărător fervent al drepturilor fiecărui popor și fiecărei mișcări revoluționare de a adopta o cale proprie și originală, independentă pentru construirea socialismului. El a militat cu tărie pentru ca linia politică a fiecărui partid revoluționar să fie elaborată și aplicată în funcție de propriile condiții naționale. S-a dovedit astfel că socialismul, ca proces mondial, se poate dezvolta și consolida numai prin eliberarea tuturor forțelor progresului, aceasta constituind o legitate obiectivă.

Există, fără-îndoială, un suflet al popoarelor, seismograf sensibil al nobleței umane. Acum, acest suflet s-a cernit pentru plecarea în eternitate a unuia dintre cei mai demni și curajoși oameni ai acestui veac : Iosip Broz Tito. Popoarele Iugoslaviei frățești au pierdut pe eroul, pe făuritorul și părintele statului lor socialist, pe cel mai mare fiu al istoriei lor.

„Dispariția tovarășului Tito constituie o grea pierdere pentru popoarele prietene iugoslave, pentru comuniștii iugoslavi, pentru tineretul iugoslav, pentru poporul și tineretul nostru, precum și pentru forțele progresiste, revoluționare, antiimperialiste de pretutindeni", rostea cu adîncă vibrație tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntul omagial rostit în Forumul tineretului. Într-adevăr, durerea popoarelor iugoslave rămîne și durerea noastră, Iosip Broz Tito fiind unul din marii prieteni ai României, ai președintelui Nicolae Ceaușescu, în a cărei politică de pace și armonie, de colaborare pe plan internațional regăsea propriile-i principii de acțiune și luptă pentru un destin luminos al umanității. În noua noastră istorie, de-a lungul anilor, între partidele, statele și popoarele celor două țări — legate prin vechi și trainice tradiții de solidaritate și întrajutorare — s-au statornicit raporturi de profundă prietenie, s-a dezvoltat o intensă colaborare politică, economică, culturală, precum și o rodnică conlucrare în arena vieții internaționale. Numeroasele întîlniri, contacte și convorbiri pe care președintele Nicolae Ceaușescu le-a avut cu Iosip Broz Tito au cimentat puternic relațiile de stimă și prețuire reciprocă dintre partidele și popoarele noastre. Avem credința nestrămutată că aceste legături prietenești vor continua cu aceeași tărie și sinceritate, fiind o chezășie a înaintării noastre pe drumul socialismului și păcii, al independenței și suveranității națiunilor noastre.

Se zice că atunci cînd moare un pămîntean o stea se stinge în ceruri ; viața și faptele lui Iosip Broz Tito, acest erou al veacului nostru, i-au fixat, însă, la zenit steaua, mereu strălucitoare deasupra popoarelor sale pentru a căror fericire a trăit și a luptat.

Radu Cârneci

VLADIMIR NAZOR

Balada cuvîntului «Înainte»

I

Călare-n fruntea cetei merge Tito
pe cărăruia muntelui îngustă.
Sus, crestele-s de ghiață. Iar în vale,
cu ape tulburi, murmură pîriul.
Se-adună norii. Ceața-n trîmbe suie
acoperind molifții, brazii, fagii...
Dar el călare merge și în juru-i
nimic nu vede și nimic n-aude.
Pe unde oare gîndul lui colindă,
că parcă ar trăi în altă lume?
Visează? Sau ce grijă îl apasă
de are-atîtea brazde pe-a lui frunte?
Se-oprește însă tresărind: în față
de-odată îi apare o nălucă.
E toată numai zloată și zăpadă.
„Sînt muma Gerului!" năluca zice.
„Eu stăpînesc în muntele acesta.
Dar tu cum de-ndrăznești să-mi calci meleagul
Cu falnicii tăi juni pe care-n zdrențe
cu tălpi desculțe, îi împingi la moarte?
Îmi stă-n puteri, c-o singură suflare,
să-ți-i îmbrac în platoșe de ghiață,
să-i las încremeniți, așa, drept semne
amintitoare că există granițe
pe care nici un om nu le va trece!
Întoarce-te mai bine în cîmpie,
fă focu-n vatră și te încălzește
și te supune-acelei legi ce spune
să viețuiești oricum ți-e viața dată!"

Așa vorbi năluca. El cu ochii
o fulgeră și-mpintenîndu-și calul
o calcă și-o zdrobește în copite
și de pe culme strigă:
„Înainte!"

II

Călare merge Tito-n fruntea cetei.
Cărarea-i tot mai aspră, mai îngustă.
O altă arătare-i ține calea.
E hidă, slabă, neagră și chircită,
iar oasele îi clănțănesc sub piele
ca niște nuci într-o desagă goală.
Ea zice : „Stai ! Doar mă cunoști prea bine,
deși mă vezi, acum, întîia oară.
Eu sînt aceea care te urmează
demult, ca umbra-n țările prădate...
Și sînt aceea care-și face vatră
în fiecare grajd, și-și viră mîna
în fiecare traistă. Eu sînt Foamea.
Tu dă-te jos din șa cît mai degrabă
și calul dă-mi-l mie să-l încalec,
să-ți duc flăcăii, eu, prin codri negri,
prin negrele desișuri unde mierla
și veverița doar își află hrană.
De pe prăjină smulge steagul roșu
și urcă-n locu-i steagul meu cel negru
ca să-mi serbez deplina biruință !
Și toate visele, uitării dă-le!
Întoarce-te-n cîmpia ta și ară...
Și seamănă, și seceră... Că nu e
nimic pe lume mai de preț ca pîinea
și fără pîntec plin nu-i fericirea!
Dă-mi friul și te du!" năluca spuse.

Se dă el jos din șa, dar nu se-ntoarnă
ci prinde-un bulgăr înghețat și-n pulberi
îl sfarmă-n țeasta cruntei mătăhale,
apoi, pe-naltă culme se avîntă
și ca un tunet strigă:
„Înainte !"

III

În fruntea cetei sale-ajunge Tito
sub piscul muntelui. E culmea-n ceață.
I-ar trebui un singur salt s-o treacă.
Dar sus pe stîncă șade o strigoaică.
Ea are ochii pînditori de buhă
și bot de vulpe: ca guzganii, dinții.
Se-naltă deșirată, colțuroasă.
„Oprește-te ! Cunoaște-mă !" îi spune.
„Sînt muma îndoielilor amare!
Sînt crainica durerilor cumplite!
Sînt lacrima tîrzie a căinței!
Dar, mai presus, am ascuțite unghii
anume ca să pot săpa morminte
cît mai adînci în conștiința voastră
ca orice vis să putrezească-n ele.
De ce-ți ridici, nesăbuite, gloata?
Ce-i idealul vostru decît mărul
crescut pe-un ram spre care nici o mînă
de om vreodată n-a putut s-ajungă?
Această lume duce pîn' la ceruri.
Coboară-te, mai bine, în cîmpie.
Măsoară-ți fapte dup-a ta putere,
să poți cu pași mărunți călca pămîntul!"

...Atunci un trăznet răbufni în piscuri
și vîntul destrămă în zare ceața
și vulturul zbură răcnind în nouri
și soarele și-aprinse-n slăvi lucirea
și Tito-și revărsă puternic glasul
ca ploaia peste gloata chinuită
care mereu, s-audă, e-nsetată
cuvîntul lui de tunet:
„Înainte !"

În românește de Raluca Tulbure
și Victor Tulbure

TELEGRAMĂ

Către CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ FEDERATIVĂ IUGOSLAVIA

Belgrad

Dragi tovarăși,

Cu mare și profundă durere am aflat de greaua și ireparabila pierdere pe care o încercați prin încetarea din viață a ilustrului luptător revoluționar, a neobositului militant pentru cauza clasei muncitoare, a întregului popor muncitor, pentru cele mai nobile idealuri și năzuințe de libertate, independență națională, socialism și pace, Iosip Broz Tito, președintele Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, Președintele Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia.

Prin contribuția sa inestimabilă adusă la edificarea societății socialiste pe pămîntul atît de scump, de sfînt pentru el, pentru toți compatrioții săi, a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, tovarășul Iosip Broz Tito este apreciat ca o mare personalitate istorică, care a condus cu eroism și abnegație revoluționară popoarele Iugoslaviei și pe comuniștii iugoslavi în lupta pentru eliberarea țării împotriva invadatorului fascist. După eliberare, conducînd statul și Uniunea Comuniștilor din Iugoslavia, a fost în fruntea operei de făurire a noii societăți, pe o cale proprie, independentă, de construire a socialismului, a luptat cu toată hotărîrea pentru progresul și prosperitatea patriei.

Întreaga viață nouă a Iugoslaviei, pe plan material și spiritual, a fost însuflețită și călăuzită de ideile tovarășului Tito, de vasta sa activitate ideologică și practică, de profundul umanism caracteristic gîndirii sale revoluționare, novatoare și cutezătoare.

În istoria popoarelor Iugoslaviei, personalitatea eroică, multilaterală a tovarășului Tito a marcat anii cei mai fecunzi și creatori, anii în care Iugoslavia a înregistrat rezultate remarcabile, fără precedent în toate sferele vieții economico-sociale, politice, spirituale, s-a afirmat cu strălucire pe plan internațional.

Noblețea și forța ideilor sale vor fi veșnic prezente în inima și gîndirea tuturor luptătorilor pentru înălțarea omului pe cele mai înalte culmi ale afirmării umane.

Prieten apropiat și de nădejde al poporului și al țării noastre, tovarășul Tito a promovat împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu – personalități de excepție ale lumii contemporane, exemplu de prietenie sinceră, plină de cordialitate, înțelegere și solidaritate în soluționarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea în interesul maselor muncitoare – cele mai bune relații între popoarele noastre, legate prin lupta comună pentru socialism, independență, pace, progres și prosperitate.

Scriitorii din România socialistă, alături de întregul popor român, vor păstra în amintirea lor plină de respect imaginea marelui luptător revoluționar, a conducătorului Iugoslaviei, a prietenului poporului și țării noastre, a marii personalități a veacului nostru, a lui Iosip Broz Tito.

În aceste clipe grele, primiți, dragi tovarăși, condoleanțele sincere ale colegilor și tovarășilor voștri din România, sentimentele noastre de compasiune.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

UNIVERSALIȘTI ROMÂNI CONTEMPORANI :

Alexandru Balaci

Demersul impresionist și cel al criticii istoriste — iată modalitățile predilecte folosite de Al. Balaci pentru descifrarea sensurilor incifrate în straturile informaționale ale operei literare; modalități sugerate și de personalitatea exegetului, de înfățișarea-i romantică și comportamentul clasic. Firește, la formularea judecăților estetice vor participa, în proporții inegale, și alte metodologii critice.

La intervale relativ scurte, Al. Balaci publică între 1958—1968 patru volume de **Studii italiene.** Problematica diversă și personalitățile înfățișate acoperă dezvoltarea literaturii italiene de la Dante pînă în vremea noastră, impunînd un specialist de prestigiu. Primele două monografii, **Giovanni Pascoli în neoclasicismul italian** (1944) și **Giosue Carducci** (1947), prefigurau, e drept, mai de mult direcția fundamentală a preocupărilor — istoria literaturii italiene. Poeziile din placheta **Dolores** (1941), juvenile notații sentimentale, ori impresiile de călătorie din **Jurnal italian** (1973), impregnate și stilistic de măreția copleșitoare a istoriei și a geologiei itinerariilor parcurse, indică înclinații complementare în ansamblul activității.

Contribuția istorico-literară se realizează precumpănitor în domeniul italienisticii. Temperamental și intelectual înclină frecvent spre cuprinderea monografică, modalitate de studiu cu largi posibilități analitico-explicative. Volumele apărute demonstrează apetitul statornic pentru imaginea rotunjită informațional și ca semnificații : întotdeauna a unei personalități reprezentative, numai implicit a unui aspect tematist, curent sau epoci. Sintezele de ansamblu își așteaptă un timp al marilor retrospective.

Monografiile lui Al. Balaci punctează momente de rezonanță universală în evoluția literelor italiene. Precedate mai totdeauna de investigații parțiale, publicate în revistele de specialitate sau în **Studii italiene,** volumele conțin împliniri nuanțate față de cercetările anterioare, exegetul străduindu-se de fiecare dată să pătrundă în esențialitatea operei pentru a-i desluși sensurile perene și consonanțele specifice cu evul contemporan. **In nuce,** criteriile estetice fundamentale se identifică aproape cu mărturisirile lui Dante inserate în **Divina Comedie** : poetul a fost ales să spună adevărul în chip nonconformist, opera este reprezentarea integrală a vieții, iar la făurirea ei au participat cerul și pămîntul, altfel spus, realitatea și fantezia poetică ; modificate sau nu, în funcție de creație și împrejurări, ele vor determina generativ judecățile de valoare în toate lucrările lui Al. Balaci.

Înzestrat cu un acut simț al valorii, istoricul literar se îndreaptă fără ezitări spre creatorii de prim rang a căror lectură îi produce adevărate delicii intelectuale. Marii precursori ai Renașterii italiene sînt prezentați în volumele **Dante** (1966), **Francesco Petrarca** (1968) și **Boccaccio** (1976), demersul interpretativ evidențiind contribuția fiecăruia în cultura umanității. Săvîrșită sub incidența spiritului realist, exegeza plasează explicitativ opera dantescă în contextul ascensiunii social-politice și culturale a clasei care va sfărîma dogmele paralizante ale feudalității. Subliniind concludent umanitatea personajelor, fie și alegorice, valențele documentare, anticleziastice și înălțător patriotice ale **Divinei Comedii,** așadar, valorile formaționale, Al. Balaci așează capodopera marelui florentin printre creațiile intenționat concepute pentru transformarea materiei umane. Petrarca, în schimb, primul mare poet modern al iubirii, care a lansat formula „il dissidio interiore", a răsfrînt în poeziile sale oscilațiile unei personalități artistice poliedrice. Firescul și artificiosul, ficțiunea și adevărul realității, căutarea poetică și notația aproape instantanee a manifestărilor psihice, metafora limpede și antiteza complex construită, grația simplă și epitetul ornant adună în perimetrele individualității creatoare pe literatul de profesie, pe eruditul umanist și pe artistul care acordă credit exclusiv artei sale. Iar Boccacio este considerat al doilea mare umanist italian. De același respect pios și admirație neprecupețită se vor bucura, în studii tot astfel intitulate, doi scriitori renascentiști, Ludovico Ariosto și Niccolo Machiavelli, cel dintîi o adevărată sinteză a Renașterii literare, al doilea pozitiv pînă și în machiavellismul înțeles ca doctrină. Monografiile **Alessandro Manzoni** (1974) și **Leopardi** (1972) circumscriu două profiluri prestigioase ale romantismului italian. Spirit magnific, etern agitat, romantic lucid și disperat rațional, dar și protagonistul liric al solidarității umane, Leopardi este întrecut de Manzoni prin experiența trăirii pe întregul arc risorgimental și printr-o concepție constructivă a vieții.

Intelectual de mare cultură, Al. Balaci își reazimă afirmațiile privind literatura italiană pe apropieri comparative, aluzive dar cît de fertile în sugestii, cu aria marilor literaturi, operînd argumentate diferențieri și ierarhizări valorice în cazuri nu o dată destul de complexe. Estetica dificilă a lui Hugo Foscolo, spre exemplu, este fixată dialectic între romantism și neoclasicism, revigorarea poeticilor antice înglobîndu-i nuanțat și pe Carducci și Pascoli. Structurate cronologic, exegezele monografice sînt scrise într-un stil cu acuzate valențe poematice, agreînd frecvent paradoxul. Fibră de poet, autorul vibrează profund la stimulii operei, dar formația clasică îi temperează expresia verbală neîngăduindu-i să clameze melodramatic. Expunerea este într-adevăr încărcată de emoție, se derulează însă pe îndelete în cîmpurile vaste ale analizelor, întemeind permanent pledoarii raționale, dirijate lucid spre finalitatea demonstrației de idei. Rare interogații aparent patetice și afirmații vizînd sentința indică un retorism strunit, topit pe nesimțite în limitele unui rafinament stilistic de expresie reținută, aproape clasică. Expoziția materiei întretese genetic sferele biografiei, operei și contextului socio-spiritual, reconstituind convingător și atractios împrejurări istorice, idei și oameni cu reliefuri limpezi.

Oricît de ilustrative însă, marile personalități marchează numai eflorescențele de vîrf ale fenomenului literar. Spațiile dintre ele și perioadele mai puțin ori deloc reprezentate le acoperă Al. Balaci prin cele patru volume de **Studii italiene și Studii și note literare** (1979). Aproape că nu există problemă, scriitor sau operă mai importantă care să nu fi intrat în cîmpul atenției. De la școala siciliană la literatura Italiei contemporane, cercetătorul parcurge impătimit o tematică întinsă și diversă, formulînd observații de adîncime și finețe ce punctează contribuții de referință. Se reface astfel întreaga devenire a literaturii italiene din perspectiva unei estetici constant realiste care scoate în relief cauzalitatea socio-politică a fenomenului de creație, sinceritatea adevărului transfigurat al artei, funcția formativă și demnitatea literaturii ca act de cultură. Ordonarea acestui material polimorf într-o curgere cronologic coerentă în scopul elaborării unei istorii a literaturii italiene este anunțată de cele două volume din **Storia della letteratura italiana** (1962).

Activitatea în domeniul italienisticii, cu certe contribuții în istoria, critica și eseistica literară, este împlinită în zone marginale de numeroase traduceri în limba română, de aportul filologului profesor etc. Remarcabilă în ansamblul ei, se bucură și de aprecierea forurilor de cultură italiene, care i-au acordat lui Al. Balaci premiile **Tor Margana** (1971) și **Etna Taormina** (1977).

Stan Velea

REVISTA STRĂINĂ

● **LA PARIS** își desfășoară lucrările reuniunea Consiliului Executiv al UNESCO la care participă 45 de state, printre care și România. Pe ordinea de zi a acestei întruniri figurează, alături de probleme de rutină cum ar fi, de pildă, cele organizatorice sau de rezolvare a chestiunilor curente, o serie de obiective care, prin profunzimea lor, tind să adîncească și să amplifice contribuția acestei organizații la soluționarea problemelor cu care este confruntată azi omenirea. Simpla enunțare a subiectelor puse în discuție dovedește importanța acestei reuniuni care are menirea să orienteze lucrările celei de a XXI-a sesiuni a Conferinței generale a UNESCO care va avea loc în toamna la Belgrad : Dezvoltarea cercetărilor în problemele întăririi păcii, care promovării dreptului internațional și rolului organismelor internaționale ; Contribuțiile la lupta împotriva rasismului, neocolonialismului, apartheidului, asigurarea respectului identității culturale ; Elaborarea globală și multidisciplinară a problemelor dezvoltării, contribuții la crearea infrastructurilor cerute de lichidarea decalajelor ; Studierea participării științei și tehnicii la asigurarea progresului economico-social, promovarea cooperării regionale și internaționale în acest domeniu ; Problemele populației ; Problemele îmbunătățirii comunicării între popoare în scopul unei mai bune înțelegeri etc. Tuturor acestor obiective care au ca scop final promovarea destinderii și păcii, a dialogului între state și popoare, colaborarea multidisciplinară, înfăptuirea unei noi ordini economice și politice internaționale, dezarmarea, dreptul la viață și la muncă a fiecăruia dintre locuitorii planetei, România le-a acordat și le acordă un loc de primă mărime în acțiunile sale îndreptate spre edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe pămînt. Participarea activă a țării noastre la Sesiunea Consiliului Executiv al UNESCO va însemna, desigur, un efort către amplificarea conlucrării și destinderii, pentru ca, prin mijloacele sale specifice, UNESCO, să-și asume un rol pregnant în realizarea dimensiunii culturale a securității europene, a prevederilor Actului final semnat la Helsinki și în perspectiva viitoarei întîlniri de la Madrid.

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI DE LA CANNES** ● Se anunță că actorul american Kirk Douglas și nu regizorul suedez Ingmar Bergman va fi președintele juriului la Festivalul internațional al filmului de la Cannes ● Iată selecția franceză pentru competiția oficială : „Loulou" de Maurice Pialat, „Unchiul meu din America" de Alain Resnais și „O săptămînă de vacanță" de Bertrand Tavernier ● Pentru Săptămîna criticii, care se va desfășura în cadrul Festivalului, au fost selecționate șapte pelicule semnate de Jean Pierre Denis (Franța), Ira Wohl (S.U.A.), Mitsuo Yanagimachi (Japonia), Salvatore Piscicelli (Italia), Ulrike Ottinger (R.F.G.), Franko Rossi (Anglia), Agneska Holland (Polonia).

● **AU FOST DECERNATE** premiile „Lenin" pe anul 1980. În domeniul literaturii distincția a revenit prozatorului Nodar Vladimirovici Dumbadze pentru romanul „Legea eternității" și poetului Egor Alexandrovici Isaev pentru volumele „Depărtarea memoriei" și „Judecata memoriei". Printre alți laureați ai premiului „Lenin" din acest an citățm pe cunoscuții actori Igor Ilinski, Arkadi Raikin, Viaceslav Tihonov, pe regizorii Boris Pokrovski, Stanislav Rostoțki, pe artiștii plastici Indulis Zarin, Nikolai Romadin, Turgunbai Sadikov. Premiul „Lenin" a fost atribuit de asemenea colectivului de creatori ai epopeii cinematografice „Marele război pentru apărarea patriei".

● **CINEASTULUI** polonez Jan Lenica îi este consacrată, la Centrul Georges Pompidou din Paris o expoziție, iar o retrospectivă completă a filmelor sale este prezentată în sala mică a Centrului. Jan Lenica s-a făcut cunoscut prin numeroasele pelicule de desene animate pe care le-a semnat, precum și prin afișele sale. În expoziția deschisă în capitala Franței sînt expuse o selecție din aceste afișe precum și colaje originale pentru cinema, cărți ilustrate etc.

● **LA YANTAI,** în provincia Shandong (R. P. Chineză) a fost fondată Societatea de studii de literatură americană. Președinte al acestei societăți a fost ales Wu Fuheng, director al Universității din Shandong, iar vicepreședinți Chen Jia, Yang Zhouhan și Yang Qishen, profesori la universitățile din Nanjing, Beijing și respectiv, Fudan. La mitingul inaugural la care au participat numeroși specialiști în literatura americană, redactori și traducători reprezentînd douăzeci și șapte de universități, institute și alte organizații, au fost prezentate șaisprezece referate printre care „Problemele negrilor americani și literatura", „Literatura americană de la 1914 la 1945" etc.

● **LA 25 MAI 1979,** dintr-o colecție particulară din Madrid, au fost furate cinci tablouri celebre în valoare de peste 14 milioane de dolari. Iată că, la mai puțin de un an, poliția spaniolă a reușit să recupereze aceste valoroase opere de artă nu printr-o genială operație de investigație ci datorită... neînțelegerilor survenite între tăinuitori, intermediari și traficanți de tablouri. Cele cinci pînze aparțin lui Goya, Zurbaran și Juan de Toledo.

● **CUNOSCUTUL BARITON** Dieter Fischer-Dieskau a primit premiul „Ernst-von-Siemens", în valoare de 150 000 franci elvețieni, atît pentru creațiile sale de pe scenele lirice, cît și pentru activitatea de șef de orchestră. Dieter Fischer-Dieskau, care este născut în 1925 la Berlin, a cîntat începînd cu anul debutului, 1949, în numeroase țări ale lumii, interpretînd cele mai cunoscute roluri de bariton. Dar numele său e mai cu seamă sinonim cu cel al liedului. Dieter Fischer-Dieskau fiind unul din cei mai cunoscuți interpreți ai acestui gen. Cunoscuta revistă americană de mare tiraj, „Times", l-a celebrat recent pe bariton ca pe unul dintre „marii cîntăreți actuali de lied".

● **IARĂȘI UN RECORD** la galeria londoneză de artă Sotheby : 1 700 000 de lire sterline pentru un tablou („Invierea", aparținînd pictorului olandez Dirck Bouts (1400—1475). Este cea mai ridicată sumă plătită vreodată la Sotheby. Tabloul 189×72,5, aflat în excelentă stare de conservare, a fost pictat în jurul anului 1460 și pare să fi făcut parte dintr-un triptic, celelalte două piese aflîndu-se azi una la National Gallery din Londra, cealaltă la Muzeul din Bruxelles. Pictura a fost achiziționată de actrița de cinema Jennifer Jones, soția miliardarului Norton Simon și va face parte din Muzeul Norton Simon din Pasadena (California). La această licitație a participat și National Gallery din Londra.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

20
(942)
Duminică
18 mai
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

România — destindere, colaborare, pace

Construind noua societate, cea mai demnă și mai umană societate din istorie ,România socialistă militează cu hotărîre, permanent, pentru pace, înțelegere, colaborare internațională. Politica noastră externă are în activitatea și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu un strălucit făurar și strateg. În arena mondială politica de pace a României, de luptă pentru apărarea păcii împotriva forțelor agresive, militantismul înflăcărat al țării noastre pentru apărarea omenirii de distrugere, poartă numele marelui fiu al națiunii noastre socialiste, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Noile acte de politică externă ale României pun în lumină, încă o dată, justețea principiilor în numele cărora poporul român își concepe prezența în viața internațională. La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a sosit la București, într-o scurtă vizită, tovarășul Hua Guofeng, președintele Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze. În timpul întrevederii dintre cei doi conducători s-a reliefat însemnătatea deosebită pe care o au schimburile de păreri româno-chineze la nivel înalt în probleme internaționale în vederea promovării unei politici de pace și colaborare, afirmării principiilor independenței și suveranității, ale socialismului, în conformitate cu interesele și aspirațiile popoarelor noastre. Noua întîlnire dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Hua Guofeng reprezintă un nou impuls dat dezvoltării relațiilor de colaborare multilaterală româno-chineze în interesul celor două popoare, al cauzei socialismului și păcii.

Un alt act de politică externă românească este vizita pe care a făcut-o în țara noastră — la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu — secretarul general al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea, președintele Republicii Populare Democrate Coreene, tovarășul Kim Ir Sen. Expresie a bunelor relații de prietenie, colaborare și solidaritate militantă statornicite între partidele și țările noastre, această vizită a prilejuit o nouă și fructuoasă întîlnire între tovarășii Nicolae Ceaușescu și Kim Ir Sen, consacrată adîncirii și amplificării raporturilor româno-coreene, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii în lume. În cadrul convorbirilor s-a evidențiat importanța participării tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, în condiții de deplină egalitate, la viața internațională.

În această perioadă a sosit la București — revenind de la Belgrad — unde a participat la funeraliile președintelui Iosip Broz Tito — tovarășul Ahmed Sekou Touré, secretar general al Partidului Democrat din Guineea, președintele Republicii Populare Revoluționare Guineea împreună cu tovarășa Andrée Touré. Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Ahmed Sekou Touré au reafirmat hotărîrea României și Guineei de a contribui și în viitor la lupta împotriva imperialismului, colonialismului, a rasismului și apartheidului, la crearea unui climat de pace, securitate, colaborare în Europa, în Africa și în întreaga lume, la înfăptuirea idealurilor de libertate, independență și progres ale tuturor popoarelor.

În urmă cu cîteva zile a avut loc în capitala Poloniei Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, unde s-a făcut bilanțul de 25 de ani a aliantei lor defensive în slujba păcii și au fost examinate sarcinile actuale în lupta pentru destindere și securitate în Europa, pentru consolidarea păcii generale. Șeful statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, alături de ceilalți șefi de state participante — Republica Populară Bulgaria, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Populară Ungară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste — a semnat Declarația Statelor participante la Tratatul de la Varșovia în care se relevă rezultatele obținute în întărirea prieteniei frățești dintre aceste state, în dezvoltarea colaborării reciproce largi și multilaterale, pe baza principiilor marxism-leninismului, a respectării egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, întrajutorării tovărășești și solidarității internaționale.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia — se arată în Declarație — își exprimă convingerea fermă că, acționînd în spiritul unei înalte responsabilități, statele și popoarele lumii sînt capabile să asigure menținerea și întărirea păcii, realizarea aspirațiilor de libertate și progres ale omenirii.

România socialistă dovedește, prin orice act al său de politică internațională, consecventa luptei sale pentru o lume a păcii, pentru o lume a dezvoltării libere a popoarelor.

Luceafărul

SCULPTURĂ DE VIDA GHEZA

Centenar Arghezi

Geniul rezistent

Între marii scriitori ai literaturii noastre, născuți în după-amiaza veacului trecut, statura poetică a lui Tudor Arghezi ne apare drept uriașă, străbătînd cu reliefurile ei întreaga arie vie a limbii române și — într-un elan transcendental — asediind firmamentul în căutarea celei mai înalte idei despre sine a ființei umane.

Nașterea operei argheziene constituie o manifestare a vitalității geniului limbii și spiritualității poporului nostru. Complexa înzestrare a insului creator face să întîlnim pretutindeni la Arghezi dinamism și răbdare, avînt și migală, imaculare și îndrăzneală, flacără și jar mocnit, patetism și măsură, sfințenie și revoltă, dor de viață și de moarte, precum și „osmoză între spiritual și material", cum o definea Călinescu.

Din „piscul datoriei" sale, poetul se crede răspunzător de a reînvia durerea surdă a generațiilor precedente și de a se considera pe sine punctul de legătură prin care trecutul transmite mesajul său îndurerat viitorului. Dacă distihul : „Din bube, mucigaiuri și noroi / Iscat-am frumusețí și prețuri noi", a putut servi unor exegeți drept bază pentru o „estetică a urîtului", intenția poetului (mult mai complexă) voia să transfigureze și să transfere artei acel vast și anonim teritoriu al umilinței, materiei în suferință, conferindu-i spiritualitatea.

În literatura noastră, Tudor Arghezi ilustrează ca nimeni altul **geniul rezistent.** Dacă ne gîndim numai la faptul că debutul poetului se petrece cu lentoarea metamorfozării cărbunelui în diamant, ne putem face o idee despre ceea ce înseamnă rezistența geniului. Absența oricărei grabe în a se afirma, întărește impresia că poetul avea conștiința secretă a forței, viitorului și longevității sale, așa cum, la rîndul ei — în mod obscur — le are numai natura.

Problema permanentă a vieții

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Tudor Arghezi

* * *

Fără să știu, gîndul, streine,
Mereu mă duce numai
în spre tine.
De-ar bătea vîntul oricum
în ele
Purced la tine apele mele,
Ca niște ape adevărate
Mereu muncite, mereu minate
Cînd mai iuțite, cînd
încetinate.

• În pagina a 6-a : • CENTENAR ARGHEZI • Semnează : • Emil Manu • Mihai Rădulescu • Costin Tuchilă

Utopia livrească

Făcînd abstracțiune de pamflete, care sînt document voltairian și istoric, proza lui Tudor Arghezi este hotărît excepțională și modernă. Poetul este aci „liric" stilisticește, ceea ce, sub raport estetic, nu însemnează nimic căci a vedea obiectivare și constructie acolo unde nu sînt de găsit, este cu desăvîrșire neindicat. În fapt, el nu ne dă „roman" și nici vreo nuvelă și, de a subintitulat așa una din productiuni, a făcut-o, se vede treaba, intîmplător. Dimpotrivă, savoarea prozei vine aici din liric, adică din subiectiv, și ceea ce artisticeste e valabil, stă în baza unei mișcări sufletești foarte personale. De altfel, un examen sumar pare a fi pe deplin convingător. „Cimitirul Buna-Vestire" e o colecție de portrete satirice în notoriul marasm fiziologic, cu invenție fantezistă de resurecții inexplicabile, însă cu efect esteticeste temeinic (un accent grotesc, excepțional, vine prin acumulație, precum la Scorza). „Ochii Maicii Domnului" prezintă un caz psihoanalitic, precum și un tablou de sanatoriu în mediul bol-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

marin preda

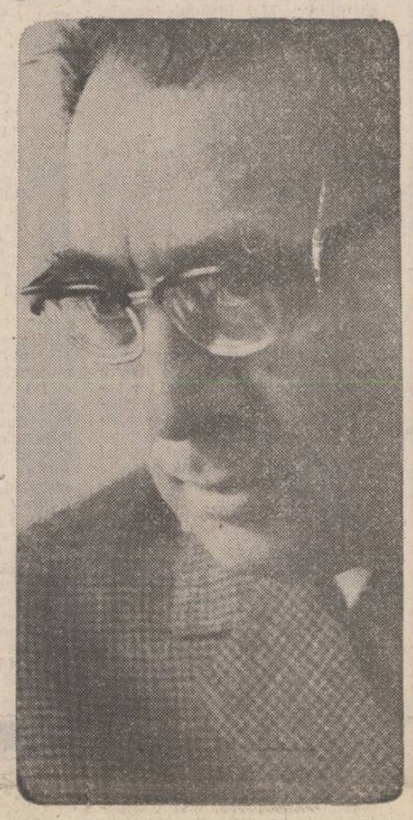

În ziua de 16 mai 1980 a încetat din viață scriitorul Marin Preda, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, director al Editurii „Cartea Românească", membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, deputat în Marea Adunare Națională, personalitate de frunte a literaturii noastre contemporane.

Marin Preda s-a născut la 5 august 1922, în comuna Siliștea, județul Teleorman, dintr-o familie țărănească

Legat profund de viața poporului, cunoscînd îndeaproape situația țărănimii române, Marin Preda a debutat în literatură cu lucrări care reflectă condiția socială a lumii rurale dintre cele două războaie mondiale. După volumul de debut „Întîlnirea din pămînturi", confirmarea marelui său talent literar, care îl înscrie în rîndul celor mai de seamă creatori contemporani, a adus-o romanul „Moromeții", operă fundamentală a literaturii române postbelice, expresie strălucită a angajării conștiinței scriitorului la reflectarea vastei problematici sociale a epocii în care a trăit.

Creator de veritabilă vocație, Marin Preda a văzut în prefacerile revoluționare pe care le-a cunoscut societatea românească după 23 August 1944, o sursă fundamentală de inspirație, care a marcat în mod substanțial și fecund paginile cele mai inspirate ale bogatei sale opere. Cu puțin timp înainte ca viața lui să se fi sfîrșit atît de neașteptat, Marin Preda și-a reafirmat convingerea că în opera scriitorului trebuie să fie prezente și determinante epoca în care trăiește, evenimentele și oamenii implicați în ea. Operele sale „Risipitorii", „Intrusul", „Marele singuratic", „Delirul", „Imposibila întoarcere", „Viața ca o pradă", precum și ultimul său roman, în trei volume, „Cel mai iubit dintre pămînteni", — cărți care ocupă un loc de frunte în patrimoniul valorilor literaturii noastre — sînt mărturia puternicei apartenențe a scriitorului la realitățile naționale, a înțelegerii schimbărilor de esență produse în anii socialismului în viața societății noastre, o contribuție de seamă la făurirea culturii și spiritualității socialiste, la creșterea influenței pe care literatura și arta nouă o au asupra progresului și civilizației românești. Multe din cărțile sale au fost traduse în limbi de circulație universală.

Pentru valoroasa și bogata sa activitate literară și socială, Marin Preda a fost ales membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, iar ca o expresie a prețuirii de care s-a bucurat ca artist și cetățean, a fost ales, la 9 martie a.c., deputat în Marea Adunare Națională.

Prin încetarea din viață a scriitorului Marin Preda, literatura română suferă o grea pierdere.

Memoria lui va dăinui în inimile celor care l-au cunoscut, ale numeroșilor săi cititori.

★ ★ ★

Sicriul cu corpul defunctului va fi depus în holul Muzeului literaturii române, unde publicul va avea acces, marți, 20 mai, între orele 9–18 și miercuri, 21 mai, orele 9,00–10,30.

Adunarea de doliu va avea loc miercuri la orele 11,00, iar înhumarea la orele 13,00 la cimitirul Belu.

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE — UNIUNEA SCRIITORILOR — ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Vrusese să-mi spună ceva...

N-am crezut că viața îmi va cere asta : să scriu la moartea lui Marin Preda. Situasem totdeauna o asemenea ipoteză, a dispariției lui, tocmai prin aceea că nici nu m-am gîndit vreodată la ea, undeva, probabil departe. Într-atita de departe, încît nici măcar nu consideram ca mi-ar fi de ajuns puterile cu care să călătoresc pînă acolo. Un **pînă-acolo** exclus și alungat.

Ca fiecare, duc în mine morminte, amintiri, păreri de rău, gustul de toate intensitățile și nuanțele al atîtor ireparabile gesturi, ireversibile întîmplări... Dar că vor trebui să pomenească vorbele mele vii de încetarea lui din viață, aceasta nu mi-am închipuit că va trebui vreodată să știu s-o fac. De altminteri, nici nu prea știu. Mă bîlbîi, șovăi, zăbovesc. N-o cred și cred — și îmi vine să fac țăndări credință și necredință, incertitudine și certitudine. Mă leagă prea multe lucruri de el, ca să știu la care să mă opresc întîi, ca să pot fără greș alege partea esențială, fie a personalității lui, (cert rămîne că timpul nu sculptează totuși în fiecare zi asemenea exemplare de originalitate, paradox și marasme), fie latura cea mai elocvent-simbolică a relațiilor noastre Complicate. Variabile. Totuși, în fond, nemurdărite stupid — și dragi. Iar pe deasupra, durabile. În calea cărora au stat, pe lîngă obscuritățile istoriei, intrigile de asemenea ale multor maimuțe de ambele sexe și nesexe. Poate că va alege în locul meu timpul, deși uneori și el este un elector indus în eroare, indecis, corupt și coruptibil.

Trebăluisem în adolescență la serviciul de corectură al aceluiași ziar, tot... **Timpul**, unde ne-au apărut și primele exerciții literare. Lui, schițe. Mie, articole.

Mi-a fost prilejuită ocazia, în 1948, să-i alcătuiesc prima carte și să găsesc nuvelelor lui un titlu

Ion Caraion

Continuare în pag. a 3-a

Dumneata să fi murit?

Sînt și morți incredibile. Trec zile, uni, și ani de zile fără să poți recunoaște asemenea morți. Persistă în tine un „nu se poate, nu este adevărat" mai puternic decît dureroasa realitate a pierderii unui om apropiat. Apropiat și nu vecin de gard. Iată, scriu acum propoziția **Marin Preda a murit** simțind că nu se poate, că nu este adevărat. Aici m-aș putea opri, pentru că nu am măcar atîta curaj încît să accept clipa aceasta tragică. Vreau să-mi amintesc însă cînd și cum l-am cunoscut pe acest mare scriitor, dacă l-am cunoscut atît de bine încît să pot scrie despre el fără lustru. Și îmi amintesc ; au trecut de-atunci doar cincisprezece ani. Cînd un critic mi-a spus că „mă duce la Marin Preda" nu mi-a venit să cred. Pe Marin Preda îl învățasem la școală, de aceea îmi închipuiam că scriitorul trăiește undeva în altă lume decît mine. Și poate că acesta era și adevărul. M-am dus în pantaloni scurți, însă aceasta nu l-a împiedicat să mă întrebe foarte serios : „Dumneata de ce vreai să scrii ?" Era întrebarea predilectă pe care însă, nu știu cum, de cîte ori o punea, părea să și-o spună lui însuși. M-a recomandat la intrarea în Uniune, după zile și nopți petrecute în lungi confesiuni literare pe seama cărților pe care mi le împrumuta. Se purta cu mine ca un învățător cum i-a plăcut dintotdeauna să fie. Iar eu mă purtam ca elevul care simte întotdeauna orele ce nu trebuiesc pierdute. Avea atunci puțin peste 40 de ani, virstă la care dacă ești grav și serios, meditezi. Marin Preda era și așa a fost pînă în ultima clipă : grav și serios. Elevii, se știe, deși au atît de prostul obicei să-și părăsească învățătorii, nu-i uită niciodată. Îi păstrează mereu în colțul cel mai luminat al inimii, orice s-ar mai fi întîmplat după aceea. În acest colț își are locul său Marin Preda. Mă ajutase în anii mei cei mai grei

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Un poem în culori

Am vizionat zilele acestea, cu o întîrziere de la premieră de vreo două luni, pot spune cel dintîi film românesc asupra istoriei noastre medievale, care stă în picioare fără nici o rezervă, datorat unei mări personalități de acum Malvina Urșianu, în priceperea și darul căreia se poate întrevede regizorul chemat să ni-l prezinte pe Ștefan cel Mare sau Neagoe Basarab ori Constantin Brâncoveanu, așa cum se cuvine. Întoarcerea lui Lăpușneanu este o evocare a Moldovei mușatine aflată în pragul domniilor fanariote ce se vor succeda peste țară peste cîteva decenii. După glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș, cea a lui Lăpușneanu va cădea într-un ceas de cruntă criză de ordin politic intern și extern față de care personalitatea paternică a acestui voievod se va desfolia cu mai multă durere. Filmul însă nu se vrea apologia unei personalități chiar dacă ar fi urmărit inițial, aceasta, ceea ce se pune în lumină cu putere este forța morală a unui neam vechi și statornic, întemeiat pe legi morale în spiritul tradiției milenare care a dat trăinicie lumii bizantine și europene în ce au în ele mai bun.

În ceasuri de cruntă criză, în vremi de urgie și nestatornicie, greul unui neam în ce privește păstrarea pe mai departe a tradiției cade pe popor și din popor pe făptura femeii, a mamelor. Știm din lumea veche rostul femeii ca matcă păstrătoare cînd bărbatul este sorbit din fruntea cetății de intrigi și nestatornicii. Atunci intră mama pe scena istoriei. Mama aici este soața voievodului, doamna Ruxandra, făptura centrală a acestei capodopere cinematografice, care a avut bucuria de-a fi interpretată de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

• În acest număr : • POEME DE NICHITA STĂNESCU • Cronica literară de Nicolae Ciobanu • Viața cărților • Poezii de Ioana Bălan • «Spre somn...» — proză de Al. Văduva • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Revista străină • Mapamond • Jurnal de nord de Florența Albu • Lirică din R. S. Cehoslovacă • József Attila — poetul proletar de Radu Cârneci • Meditații în imponderabil de Cleopatra Lorințiu • Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu

cronica literară

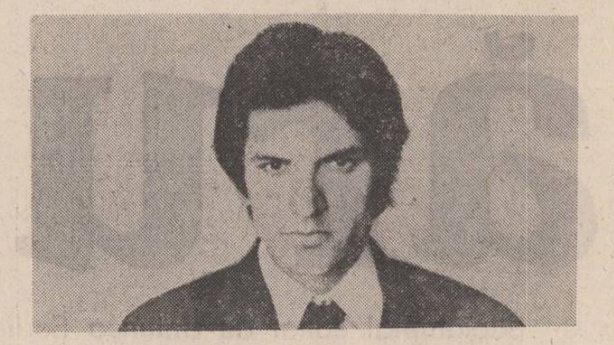

MIRCEA FLORIN ŞANDRU: «Flacăra de magneziu»

admițind — și n-avem ce face, trebuie să admitem — că nici poezia, cel puțin, nu poate fi un „produs" **ex nihilo** al imaginației proliferant-creatoare, se cuvine totuși a ne întreba dacă afișata „foame de concret" ce caracterizează, adesea, demersurile poetice aparținînd unui însemnat număr de autori tineri contemporani nu reprezintă cumva și consecința unui deliberat efort compensativ, menit, adică, să atenueze intrucîtva deficitul de **visare poetică.** Sigur, la o asemenea întrebare cu largă deschidere nu se poate răspunde decît prin intermediul analizei critice nuanțate, aplicate obiectului în discuție însuși, respectiv, producției poetice a unuia sau altuia dintre autorii avuți în vedere. Aflîndu-ne în prezența recentei sale cărți — **Flacăra de magneziu**, Editura „Eminescu", 1980 — ne gîndim, de pildă, că Mircea Florin Șandru revendică în chip vădit un atare unghi de perceptie. Ceea ce ni se pare demn de retinut încă de la început, la acest poet, rezidă în faptul că amintita „foame de concret" invererată de poemele sale are la origine o constantă stare de suprasaturare paroxistică. Realul nemijlocit, în formele lui de manifestare cotidian-reporterească, dispune de o asemenea forță de agresiune spirituală încît perceptia, implicit constiința poetului sînt literalmente sufocate de invazia lui. Din această pricină, peste voința sa și, pînă la un punct, împotriva crezului său artistic, poetul este constrîns „să amîne" gestul de a face, să spunem astfel, poezie pentru poezie, în spiritul idealului său estetic intim, și să-și aplece încă atentia la „vocea" imperios-neîndurătoare a cotidianului : „Mai îngăduie poezie, mai așteaptă / Port pe umeri doi copii / Ca două aripi strălucitoare. / Mai îndură-te poezie, mai îngăduie / Arcul ceasului stă întins dureros / Gîfîind alerg după tine prin tramvaie / Cumpăr pîine, mă cert / Cu cititorii de contor, astept / Să se sfîrșească sedințele / Mai îngăduie poezie / O oră, o zi, un an, sînt un simplu ziarist, ziua / E un punct dureros, dulceață ca o placintă cu carne" **(Mai așteaptă).**

Adevărul este că, artisticește, coeficientul de tensiune lirică pe care Mircea Florin Sandru îl obține în poemele sale este în funcție de acuitatea antinomiilor existentiale ce se ivesc odată cu violentul impact dintre credința obstinată în privilegiul poeziei de a-și conserva un teritoriu exclusiv al ei, un teritoriu fiintînd prin sine și pentru sine, și fatala, inevitabila actiune de subminare a acestui ideal pusă la cale de formele coolesitor materiale, halucinant spectaculare ale traiului modern de fiecare zi. De aici, în linia poeziei unui Constant Tonegaru sau Ion Caraion, acea specială voluptate de extracție neosimbolistă de a capta într-o unică structură poematică secvențe prin definitie divergente, ca substrat poetic, dar pe care, în chip fortuit, imanentismul dur al legilor vieții le înscrie pe un unic traiect : „Ca printre coastele unui animal uriaș / Lumina cade pe strada roșie, udă / Asfaltul asudă / Mari calupuri de gheață și caș / Iată marile camioane trecînd / Ca o turmă gigantică, / Se clatină micii cercei / În urechile fetei cu fustă de stambă / Orașul respiră prin hornuri de vînt, / Trec stoluri de îngeri cu harpe / Suflul verii aleargă pe străzi / Ca o limbă de șarpe. / În catacombele zilei ard / Gunoaie, mașini, trupuri încinse și case / Ca un ciine atomic, orașul / ne mîngîie cu ghearele scoase" **(Ciinele).** Dată fiind dinamica ineluctibil stresantă a concretului, evident, nu contemplația poetică, nu stările de beatitudine mitizantă sînt acelea care definesc stările de conștiință ale poetului. Putem zice, mai degrabă, că ceea ce particularizează modul său de percepție este cufundarea într-o curioasă stare de voluptoasă teamă, ca efect al degradării prin industrializarea excesiv utilitaristă a marilor mistere ale firii. Exultanța bucolic-metafizică, de o candoare indicibilă, a mitului germinației statuat de poezia argheziană, acum, în viziunea tînărului poet, este înlocuită de imaginea unor inclestări disperate : „Ascultă clorofila cum se hrănește / Din smîrcuri, din turbării, din morminte / Ascultă semințele pe zidul alb de ciment / Cum își înfig ghearele lor de metal și-ncolțesc, / Delfinii cum se împerechează în mare / Chemîndu-se cu glas omenesc, / Ascultă marea furtună de frunze / Cum ne alunecă pe brate, pe piept, pe meninge / Și animalele cum se devoră / Însetate de sînge" **(Ascultă).**

Leit-motivul „flacării de magneziu", al „sălbăticiunii de platină", al „aburului roșu care plutește pe străzi", al cîmpiei încadrate de „crini extraterești", al metalului „înghețat de care se lipește pielea și se desprinde fîșii", al aerului „de celofan în care respirația lasă urme" și „în care stau suspendate cuvintele", al „femeii care stă la soare pe acoperișul încins de metal", așadar, acest leit-motiv obsedat de insemnele fatidice ale veacului nu este străin de viziunile terifiant-moderne ale lui A.E. Baconsky din **Cadavre în vid** și **Corabia lui Sebastian.** Fără a beneficia însă, de ideatica sublim disperată și de grotescul apocaliptic al imaginilor, trăsături inconfundabile ale creației marelui poet, pecetea „anotimpului electronic" în poemele lui Mircea Florin Șandru se relevă din perspectiva unor notații energic fruste, caracteristice prin ceea ce am numi dramatismul lor reportericesco-baladesc : „La lumina farurilor am văzut un om mort / În șanțul șoselei, bătrîn, murdar, cu timpla strivită / Noaptea bolborosea ca un fluviu, pești / Hipnotici îmi atingeau fața, sternul, picioarele / După o oră a venit o mașină albă, albă și / Crucea ei roșie se-nvîrtea, se-nvîrtea ca o stea obosită / L-au ridicat, cu mănuși de cauciuc / Așa cum azvîrli un sac inutil de piele și oase / Un liliac se învîrtea în jur, nu era moartea / Ci numai pata fosforescentă care pornea din trupul lui / Sau pata de sînge pe care o lingea încet ciinele ciobănesc / Sau pata albă a mașinii în noapte / Sau petarda pe care o aprinde soldatul orb al armatei nevăzute" **(Un om).**

Să recunoaștem, poemul este tulburător prin concretețea lapidară a descripției, prin înșelătoarea stăpînire de sine a eului afectiv din unghiul căreia poetul înregistrează în „carnetul" său banalul fapt divers. Pe de altă parte, interesant de reținut este imprejurarea că incontinenta invazie a concretului în cîmpul percepției poetice își relevă efectele benefice și în poemele în care elegiacul își soarbe sevele din trăirile soliloc-vial intime, circumscrise afectivității familiale, domestice. De data aceasta, poemul se impune prin consistența senzorială a descripțiilor : „Simțul meu tactil orbește încet, încet, / Se destramă, devine verde, apoi galben apoi cenușiu / Apoi fără culoare / Întind mîna și iată nici coapsa ta cu solzi mărunți / Catifelată, nu se mai simte, iubito / Nici tu, ariciule de mare, rebel, / Cap al copilului meu de un an, / Nici tu copacule neted ca fuselajul de proiectil, / Nici tu ploaie care te prelingi peste unghii / Strălucitoare și tristă" **(Senzație).**

Situație aproape inevitabilă, tipul de poezie cultivat de Mircea Florin Șandru nu-și poate refuza tentația pentru discursul direct, străbătut de interogația fățișă, menită a propune puncte de vedere, postulate moral-filozofice de maximă generalitate. Or, trebuie să observăm că, în esență, formula aceasta nu-l favorizează în chip deosebit. Sinceritatea avîntată a tonului, totuși, nu ne poate face să trecem cu vederea retorismul simplist și cam superfluu al construcțiilor metaforice din poemele de această factură : „Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui / Acolo în golul albastru în care fierb / Ca magma orașele, țările calde, / Ce se vede dincolo de cuta aceasta de pămînt / Pe care stau întinși, pe burtă copiii / Cu urechea pe metalul căii ferate / Să audă trenul, trenul venind / Pirjolind copaci, tăind în două pămîntul / Ce există dincolo de valul nopții / Care biciuiește adolescenții, le încarcă sîngele / Și îi face să cînte / Ce zbîrnîie în sternul meu ca o moară uriașă / Amestecînd mușchii, sîngele, contopindu-mă / Cu aerul muritor / Stai singur și deschizi aripile, plutești pe vînt / Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui ?" **(Ce există ?).** Și mai este ceva ; cum am constatat și în alte locuri din poezia sa, Mircea Florin Șandru pare că suferă de o anume manie a persecuției din partea criticii (vd., de data aceasta, cele afirmate în poezia **Jocul** : „de aceea vă spun / Nu vă supărați pe Critic, el atita poate striga / Cap-pajură, cap-pajură, cap"). Credem că nu e bine ca poetul să persiste într-o asemenea idiosincrasie ; nu este în folosul său, căci, oricum, drama sa de creator autentic se cuvine să se consume exclusiv în for intim. „Cearta" cu sine, într-un atare context, e mai recomandabilă decît „gîlceava cu lumea". Remarcabilul volum **Flacăra de magneziu** constituie, în general, un argument incontestabil.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

proza

Fețele realului

● Cu cel mai recent roman al său *) Bujor Nedelcovici realizează o substantială înnoire tematică și problematică, proza sa afirmîndu-se cu o nouă vigoare. Scrisul lui Bujor Nedelcovici își păstrează caracterul dilematic și esența morală, dobîndind un ritm mai nervos și o pregnanță sporită a tensiunii epice. Cartea este construită în planuri interferente urmărind evoluția unor „destine pe scena de nisip a mării", sensul acestora implicînd meditația asupra condiției literaturii, asupra raportului labil și echivoc dintre ficțiune și real, dintre autor și personaj, adevăr uman și adevăr artistic. Personajul de prim plan al romanului nu mai este un învins, dimpotrivă, el reprezintă pînă la un punct exemplarul social total realizat. El nu parcurge, ca în romanele anterioare drumul de la confuzie la limpezire, de la vină la eliberare, ci un sens existential opus, dinspre certitudine spre dilemă. Medicul oncolog Theodor Cristea este un orgolios triumfător, putin sensibil la scrupule minore, fire neproblematică, sedus de nevoia succesului. Ambitios, el își fortează destinul, obligîndu-l să-i ofere mai ales putere. Nici o împlinire nu-i este refuzată acestui campion care nu cunoaste și nu admite esecul. Precaritatea și natura iluzorie a acestui echilibru se relevă datorită unui incident banal : furtul unor obiecte de plajă. Material, pierderea este pentru Theodor derizorie, dar ea va declansa un joc obscur al orgoliului lezat, o ambitie absurdă, un lant de reactii obsesive, o ireparabilă dezordine interioară. În constiința echilibratului, satisfăcutului Theodor se produce o breșă prin care se insinuează apoi năvălesc incertitudini care obligă la reevaluarea sensului unei întregi existențe. Nu posibilitatea unei erori prin care un tînăr poate fi acuzat și distrus, împins pe un alt drum decît cel firesc, reprezintă nucleul dilematic al cărții, cît calitatea unei optiuni existentiale și validitatea unor adevăruri aparent comune. „Pustiul" reprezintă în cadrul parabolei paralele a Cobrei, Porumbelului și Vinătorului termenul social opus lui Theodor. Cristina, la rîndul ei, prin gestul de refuz deschide procesul demistificării existenței lui Theodor. Incidentul de pe plajă determină dubla revelație a personajului față de sine și față de bărbatul dominator și în chip iluzoriu ireproșabil. Conflictul îmbracă forma dialogului nervos, tensionat, care nu mai este ca în romanele anterioare pîndă și ezitare, ci înfruntare dură, cu adevăruri rejudecate fără cruțare și fără concesii. Cristina îl obligă prima pe Theodor să vadă în oglindă alt chip decît cel acceptabil pentru comoditatea sa morală. Confruntarea lui Theodor cu propria sa identitate îi este impusă, într-o altă etapă, a conflictului, de prietenul său Ștefan, observatorul și comentatorul experienței sale, „magister ludi" dar și judecător. Ștefan Albini refuză calea lui Theodor, dar într-un mod echivoc este și el captivat de putere, o putere mult mai subtilă și mai periculoasă, aceea a creatorului încercînd să manipuleze o ficțiune care la un moment dat i se sustrage, devenind autonomă, agresivă, devorînd realul, substituindu-se.

Concentrarea dilematică a romanului deplasează accentul pe acea latură convertită în meditație asupra condiției realității la limita dintre fenomen și reflexul lui punînd în discutie dubla înfătisare a realului ca cliseu pozitiv și negativ. În viziunea lui Ștefan personajele sînt prinse într-o rețea ambiguă, într-un joc care se refuză descifrării „acest joc de umbre ca într-un castel cu oglinzi, permanenta oscilație între real și ireal, între glumă și gravitate".

Ștefan, observatorul, este antrenat în propria ficțiune „rolul lui de autor a încetat și a devenit un simplu «personaj», un figurant manevrat tras de sfori, în acest joc de-a baba oarba în care nu mai poate interveni cu nimic... senzație de neputință, de ceva pierdut care îi apartinuse, de stăpînit, el care avea pretentia că stăpînește «spectacolul» stie rolul și esenta parabolei".

Stefan Albini va descoperi că arta nu este o simplă schemă, un mecanism inofensiv și docil, jocul implicînd drama reală. Fețele realului se relevă în chip deosebit personajelor, adevărurile întorc alte chipuri, gesturile își schimbă semnificația. Trimiterea explicită la povestirea lui Akutagawa **„Într-un bunget de pădure"** recheamă pe un alt plan sugestii din **Blow-up** imprimînd obsesia unei realități polimorfe și nelinistitoare.

Romanul lui Bujor Nedelcovici nu oferă rezolvări și nu propune solutii, intentia prozatorului vizînd dimpotrivă deschiderea spre dilemă, echivocul emblemei, meditația în fata unui spatiu problematic nelimitat, într-un teritoriu al întrebărilor care dau măsura gravitătii existentei și a libertătii, a imensei răspunderi a fiecăruia de a trăi între real și ficțiunea personală.

Sultana Craia

*) **Bujor Nedelcovici : „Zile de nisip", Editura „Cartea Românească", 1979.**

Acei minunați șlefuitori ai scrisului

● Editura **Junimea** publică în colecția **Reporter XX** o selecție din articolele lui Nelu Ionescu apărute de-a lungul mai multor ani în „Flacăra". Volumul *) e subțire, semn că selecția a fost severă, semn că nu e o simplă „culegere de articole", ci o „carte". Încadrate de două texte-profesiuni de credință ale unui slujitor al condeiului ce se pretinde, cu modestie, simplu „gazetăr", cele șase părți conturează radiografia unei epoci, implinînd o carte substantială și rotundă. Nelu Ionescu e cunoscut ca dramaturg și lucrul se simte. „Pledoarii" e un volum aflat sub semnul replicii : autorul privește și dramatizează instantaneu, povestea se schimbă în monolog sau dialog. Cu cîteva excepții, textele acestea sînt departe de ideea de reportaj care folosește cifre și metafore-șoc pentru descrierea plastică (și poetică !) a cutărui șantier sau a cutărei uzine. În atenția lui Nelu Ionescu stau oamenii, problematica umană, psihologia umană ; în structura sa intimă, el e un psiholog. Cartea sa ține de reportaj doar în virtutea faptului că oglindește niște realități ; însă orice oglindă deformează, stilul autorului se simte peste tot și cele mai bune texte ale acestei cărți sînt niște reușite proze sociale, adică literatură în sensul drept al cuvîntului. Cînd cineva îți trimite o scrisoare, poți spune „Cutare ne-a scris" sau „Cutare ne-a scris următoarele", dar ce substanță densă se acumulează într-o formulare de felul „Cutare ne-a scris lăbărțat ca formă, însă concis în privința conținutului !" Se deschide aici o discuție privitoare la însuși statutul reportajului sau, mai general, al articolului de ziar. Autorul creionează aici portrete fin nuanțate, integrate în structuri uneori manifest dramaturgice. „Cei bătrîni (I)" descrie trei universuri familiale, închise — deci teatrale, finalul părînd a fi chiar relatarea unui subiect de piesă de teatru. „Cei bătrîni (ID" e o proză împărțită în trei monoloage, intitulate ca atare chiar de autor, care își aduce personajele în fața scenei pentru relatare ne-mijlocită. „Bărbații (II)" începe direct cu un astfel de monolog, continuînd apoi cu un dialog autor-personaj care e un fals interviu, împărțit în patru acte, ca la teatru („Iarna", „Primăvara" etc.). În sfîrșit, „Cei tineri (II)" (cu un titlu foarte frumos : „Portretul luptătorului în tinerețe") e o înșiruire de nume urmate de portretele din cîteva linii (peste douăzeci de schițe-portret în doar șapte pagini) ale unor candidați la admiterea în învățămîntul superior — aflați, adică, la început de drum, de „luptă" cu viața. Există peste tot o acuitate a observației, o aptitudine a amănuntului revelatoriu, o știință a alegerii subiectelor aparent mici dar care la o mai atentă privire își relevă dimensiunile reale. „Bărbatii (II)" e „saga" condensată a unei familii autohtone, sugerînd ideea arborelui genealogic stufos, puternic, trainic. „Femeile (I)" e tabloul puternic al așezării de munte în care nu sînt destule locuri de muncă pentru oameni și în care o familie de umbre trăiește la lumina sobei-cuptor „pentru că n-au avut bani să-și tragă fir de la rețeaua electrică, iar gazul pentru lămpi s-a terminat", într-o casă străjuită de o cușcă goală („ciinele a fugit de mult"). Pentru fiecare subiect ales este adecvată o formă — de aici acea varietate în registru teatral : de la lista de **dramatis personae** la monolog sau piesă condensată. Mai multe proze se acumulează din enumerări, din acumulări de situații care converg către un sens, către un miez, uneori către o metaforă, ca în „Portretul luptătorului în tinerețe" pe care l-am amintit, sau ca în „Toți (IV)", unde o bătrînă povestește existența dramatică a familiei sale ca pe o sumă de experiențe trăite la persoana întîi. Celelalte secțiuni ale cărții rezistă prin interesul problematicii investigate și prin fluența „simpatică" a scrisului. Nelu Ionescu stăpînește bine tehnica discursului cu priză la cititor, textele sale abundă în formulări de spirit nesofisticate, „pe înțelesul tuturor", în aluzii culturale neostentative, în citări de proverbe sau vorbe auzite de la cutare amic sau om de pe stradă.

„Pledoarii" de Nelu Ionescu e cartea unui om care receptează acut problemele existenței acestui sfîrșit de secol, dublat de un scriitor deplin stăpîn pe uneltele sale. (Cîți asemenea minunați șlefuitori ai scrisului se ascund în gazetărie !) E o carte de idei și o carte de spirit. O carte din suflet !

Ion Bogdan Lefter

*) **Nelu Ionescu : „Pledoarii", Editura „Junimea", Iași, 1980.**

cartea de debut

„Alegorie epică"

Alexandra TITU

CINE SEAMĂNĂ VINT...

Critic de artă informat, autoare a unei monografii **Giacometti,** Alexandra Titu debutează în proză cu un roman *) de dimensiuni reduse (185 p.), rotund construit și scris, în general, cu o siguranță ce denotă exercițiul îndelung al unei înzestrări naturale. Un limbaj mătăsos — ar zice impresioniștii —, centrat pe funcția poetică, în termeni structuraliști, abundent în tropi (retorică) sau figuri de limbaj (neoretorica) circumscrie o realitate romanescă și istorică dură, violentă, avînd ca temă fascinația puterii, iar ca morală, dictonul **cine seamănă vînt, culege furtună,** oprit la jumătate în titlul romanului.

La un prim nivel al lecturii, cartea este un roman istoric în gust romantic, cu eroi demonici, scene tari, monologuri schilleriene, vise transparent simbolice, chiromante fatidice etc. Dincolo de această recuzită, intenția parabolică este clară. Întîi, prin indici exteriori. Astfel motto-ul cărții, extras din cronica lui Grigore Ureche, și alte cîteva vagi amănunte, ne-ar trimite, ca epocă și spațiu istoric, la Moldova secolului al XVI-lea. Dar partea întîi **(Cine seamănă vînt...)** și cea de-a doua **(Culegînd din furtună)** au motto-uri din Alvaro Cunqueiro, **Analele din Akkad,** sec. XIII î.e.n., Jorge Luis Borges, Dimitrie Cantemir. În fine, rămînînd în planul denotațiilor, autoarea alătură în text citate din Miron Costin, Borges, Cantemir și motivează procedeul, într-o notă de subsol, prin „transparența timpului pentru cuvinte". Este limpede deci, că, aici, nu interesează cronologia ci **tipologia istorică,** nu reconstituirea istorică ci **mecanismele istoriei.** Lucrurile devin evidente dacă analizăm statutul personajelor, angrenate în lupta pentru domnie. Dacă Demian, unul dintre aceștia, își permite momente de meditație asupra propriei condiții și a condiției umane, rămînînd departe totuși de sfera contemplației, ceilalți fără psihologie și programați unidimensional, acționează sub semnul fatalității, ca piese dintr-un mecanism implacabil. Așadar : Demian îl ucide pe uzurpatorul Toma, este ucis de fiul acestuia Ieremia, care este ucis de fratele său Aron, care este ucis de Elie, fiul lui Demian, care... Ideea repetabilității apare pregnant în această enumerare, nu străină de construcția primei părți a romanului ci doar reducînd-o la schema sa funcțională. Totodată, recunoaștem aici dezvoltarea, evident în registru artistic, a interpretării pivot din analiza lui Jan Kot, privind piesele istorice shakespeariene.

Partea a doua a romanului ridică parabola în planul semnificațiilor generale. În scurtul răgaz dintre două lupte, retras în chilia mînăstirii, cronicarul încearcă să scrie istoricul faptelor, parte trăite, parte reconstruite din mărturiile altora. Îl ajută măscăriciul (ipostază a artistului) și Starețul. Scriind istoria, **Cronicarul** descoperă stereotipul și fascinația puterii, dincolo de particularitățile unei domnii sau alteia „....Mereu cite un voievod care își pierdea tronul și viața. Și feciorul lui silit să fugă și să se întoarcă, silit la singurul vis al întoarcerii. Silit să se răzbune și să ia tronul și să piară și el. Niciodată voievodul ucis nu era primul și fiul răzbunător ultimul..."

Altfel spus, el înțelege mecanica evenimentelor fără a deține adevărul asupra cauzei ce determină această cumplită măcinare de forțe și vieți. Va pieri (căci este un oștean-cronicar) prins el însuși de mecanismul descris în pergamentele cronicii sale.

Adevărul, în a cărui posesie se află, **în chip semnificativ,** măscăriciul, stă în nevoia de replică la borgesianul : „În afara omului, toate animalele sînt nemuritoare pentru că ignoră moartea". De aici, zădărnicia dar și speranța. De la sine înțeles că această meditație existențială se află, în roman, sugerată doar, de cele mai multe ori subtil, prin simbol, alegorie, aluzie. Cînd tine totuși să explice în dialog sau prin monolog interior, în pofida halo-ului liric, autoarea cade în banalitate pretențioasă. Astfel de situații sînt însă rare în acest roman, care suferă, mai degrabă, de concentrarea prea mare în simboluri decît în diluție explicativă. La debutul literar, Alexandra Titu impresionează nu atît prin talentul propriu-zis cît prin maturitatea cu care și-l exploatează.

Valentin F. Mihăescu

*) **Alexandra Titu : „Cine seamănă vînt...", Editura „Albatros", 1980.**

eseu

Descoperirea de sine

● Există o necesitate și dacă nu o obligativitate a omului (și a criticii) de a cerceta și alte tărîmuri decît cele hărăzite prin „specializare" cercetărilor sale. Părăsind cărarea bătătorită în fiecare zi, a cărților pe care le citește, recenzează ori interpretează, el simte nevoia unei reculegeri (și culegeri de sine). Și-atunci citește și **altceva,** se confruntă cu alteritatea, cu alte întruchipări ale spiritului, ieșind din sine **„pentru a fi sine** cu adevărat... pentru a-și atinge și cunoaște în sfîrșit, **propria** ființă, **existență-n altul** și prin altul". Eseul de antropologie psihologică publicat de Corneliu Mircea*) este o astfel de meditație despre existență, devenirea și regăsirea de sine prin **altul.** El ne incită, indiferent dacă-l citim ca scrisă creatoare ori ca instanțe ale criticii, prin știința de a cerceta cu vocație și aplicație hotarele subîntinse de **Psyché,** realitate ce și-a regăsit, în cercetările recente, semnificațiile originare, care mergeau de la „respirație", „sînge", „stomac" la „trebuință", de la „sentiment" la „persoană" și de la „suflet" la „substanță". Patru capitole mari tratează fără ostentație și fără complexul conceptelor de ultimă oră comunicarea interumană (cel mai bun) **varianta, comunicarea inter-nivelică, comunicarea în grup.** Reluînd multe lucruri cunoscute, topindu-le din nou împreună într-un aliaj atras de jocurile dialecticii și-ale contrapunctului, Corneliu Mircea se aventurează pe calea cunoașterii de sine cu acea luciditate dublată de spirit critic a cercetătorului de specialitate, hrănită de izvoare ale cunoașterii și sensibilități diferite, ce merg de la gîndirea lui Heraclit despre logos și pînă la o elegie a lui Nichita Stănescu, despre dimensiunea cosmică a **psihismului.** Cercetînd fenomenul comunicării dintre oameni, pornind de la date curente ce culmineaza cu observațiile psihoterapeutului, antropologului și filosofului, Corneliu Mircea ne propune, poate fără premeditare, și numeroase momente de coincidență ale meditației sale cu visul, reveria ori veghea creatorului sau cu culegerea despre sensibilitate imaginară și rațională a criticului, filosofului artei, esteticianului.

Toate aceste coincidențe (asemănări, neexploatate, existînd în stare latentă), în eseul său se actualizează, prin întîlnirea lor cu cititorul. Capitolul despre **comunicarea interumană,** scris cu finețe, poezie și un patos continut în stabilirea fiecărei relatii, devine revelator dacă ne gîndim să-l raportăm la literatură, la **Psalmii** lui Arghezi de exemplu, la **Luceafărul,** la **Elegiile** lui Nichita Stănescu. Aflăm că **Psyché** se traduce și prin **fluture,** unul din simbolurile ancestrale ale nemuririi. Autorul se întreabă odată cu noi dacă **Psyché** nu a însemnat în primul rînd „nemurire" și recitim, în gînd, dintr-o răsuflare a memoriei **Luceafărul** ca poem al căutării de sine, ca o imensă alegorie despre **psyché,** despre nemurire, despre limită care desparte un suflet de alt suflet și care-l împinge totodată spre altul, împingîndu-l spre sine. Eseul lui Corneliu Mircea e o frumoasă meditație și reverie despre comunicarea umană. El invită la comunicare și introspecție. Lectura sa se constituie într-un filtru necesar criticului care comentează poezie, roman, dramaturgie. El formează și informează. Există în paginile acestei cărți o necesară preponderentă, o inițiere în artă și știință revelării de sine. Hrănit de spiritul unor cercetări similare datorate lui C. Noica, Gabriel Liiceanu, Stefan Stössel, Doru Ogodescu, Eduard Pamfil, Grama Pavelcu ș.a. și de studii internationale, eseul lui Corneliu Mircea oferă criticului și oricărui cititor interesat un popas exemplar pe scara cunoașterii de sine, care se șlefuiește, așa cum ne convinge mereu autorul, numai prin întîlnirea cu ceilalți.

Doina Uricariu

*) **Corneliu Mircea : „Inter-comunicare". Col. Psyché. Editura științifică și enciclopedică 1980.**

UN POEM ÎN CULORI

Urmare din pag. 1

această mare artistă care este Silvia Popovici al cărui fir rese în spiritul neamului nostru convinge fără epatări de nici un fel.

Legămîntul de taină al Moldovei cu sceptrul se întîmplă și durează prin mijlocirea acestor mame, doamnele voievozilor noștri cărora Iorga într-o carte întreagă le aducea un elogiu nemărginit.

Ele suferă cel mai mult ele țes Moldovei straiul de cununie și prohod, ele sînt durata, veșnicia, căldura vremilor adesea furtunoase peste noi. La sînul lor ele vor dori mereu să crească și ocrotească pe acel domn blînd și drept care să poarte sceptrul iubirii și al înțelepciuni domnind prin puterea de a-și sluji poporul, cum își dorea în final fiul pe tronul Moldovei doamna Ruxandra, după nedemnul sfîrșit al soțului ei.

Cele trei provincii românești sînt în acel ceas în grija a trei femei de fapt : Chiajna în Țara Românească, minunat interpretată de Melania Ursu și Isabela redată cu feminitate de Lucia Mureșan în tronul de la Cluj.

Corul Madrigal prezent în surdină, autenticitatea decorului, grija în amănunt pentru interioare, cuviința nesupusă a dialogurilor, profunda cunoaștere a istoriei în document, patriotismul adevărat ce străbate toată această nobilă dramatizare reușesc să ne deștepte în suflet sentimentul de responsabilitate și bucurie.

1880 CENTENAR ARGHEZI 1980

ADUNARE OMAGIALĂ «TUDOR ARGHEZI»

● Marți, 20 mai 1980, ora 18 după-amiază, în sala Ateneului Român, sub egida Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de Științe Sociale și Politice și a Uniunii Scriitorilor, va avea loc o adunare omagială consacrată poetului Tudor Arghezi, cu prilejul centenarului zilei sale de naștere.

Viața și opera poetului vor fi omagiate de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, **Gheorghe Mihoc,** președintele Academiei R.S. România, **Mihnea Gheorghiu,** președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, academician **Geo Bogza,** academician **Șerban Cioculescu,** prof. univ. **Constantin Ciopraga,** prof. univ. **Mircea Zaciu, Daniela Crăsnaru, Șt. Augustin Doinaș, Zoe Dumitrescu-Bușulenga,** directorul Institutului de istorie literară „G. Călinescu".

Din opera poetului vor recita : Irina Răchițeanu-Șirianu, Mitzura Arghezi, Olga Delia Mateescu, Margareta Pogonat, Ovidiu Iuliu Moldovan, Dinu Ianculescu, Alexandru Repan, Mihai Stan.

„ARGHEZI ȘI LUMEA CELOR MICI"

● Cu prilejul centenarului zilei de naștere a lui Tudor Arghezi, pentru a cinsti memoria marelui poet, din a cărui operă au rămas file nepieritoare închinate copiilor, Teatrul „Ion Creangă" organizează, împreună cu Uniunea Scriitorilor, în ziua de luni, 19 mai 1980, ora 10 dimineața, în sala din Piața Amzei, un spectacol prefațat de **Alecu Popovici.** Alături de actrița **Mitzura Arghezi** mai participă actorii: **Alexandrina Halic, Ion Arcudeanu, Daniela Anencov, Genoveva Preda, Gheorghe Vrînceanu, Nicolae Spudercă, Gheorghe Tomescu, Paula Frunzetti, Nicolae Simion, Vasile Menzel, Gabriel Ienceс, Lucian Muscurel, Mihai Constantinescu** și **Anca Zamfirescu.** Coregrafia : **Victor Vlase.**

POET NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

● Vineri, 9 mai, la sediul Casei Corpului didactic din București a avut loc simpozionul cu tema **Arghezi, poet național și universal,** prilejuit de centenarul nașterii poetului. Au participat profesorii de la liceele și școlile generale din Capitală, scriitori, redactori din presa centrală. Au luat cuvîntul acad. **Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga,** membru corespondent al Academiei R.S.R., și **Pompiliu Marcea.**

SIMPOZION

● Cercul de istoria literaturii române de la Facultatea de limbă și literatură română a organizat joi, 15 mai, simpozionul „100 de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi", simpozion la care au fost prezentate următoarele lucrări : „Viața lui Tudor Arghezi" (Calmâcu Alexandru), „Poet fără poet" (Papadima Liviu), „Pamfletul arghezian" (Cărje Ștefan), „Arghezi și folclorul" (Vălți Aneta), „Arghezi — literatura pentru copii" (Popescu Mariana), „Flori de mucigai" (Bălănescu Olga), „Dialectica vizualului" (Zafiu Rodica), „Sensul filozofic al îndoielii" (Calmâcu Alexandru), „Arghezi și muzica românească" (Popa S. Aurelian) „Stilistica romanului" (Nistor Ioan), „Bibliografie-ediții" (Dumitru Florica). Au participat cadre didactice, cercetători, studenți.

«ARGHEZIANA»

● Următoarea săptămînă radiofonică programează la emisiunile literare momente omagiale Arghezi. Astfel, momentul poetic (de pe programul II, orele 22.35) este intitulat „Argheziana", revista literară radio își înscrie în sumarul din 18 mai : „Tudor Arghezi, prezență mereu actuală în conștiința românească", „Tinerețea cavodoperei", „Tudor Arghezi în exegeza criticii literare", radioreportajul „Mărțișorul, patria literaturii mele", „Ediția radiofonică", ajunsă la cel de-al XIX-lea ciclu Tudor Arghezi are colaboratoare pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga care va vorbi despre „Tudor Arghezi despre arta literară", teatrul radiofonic prezintă, în premieră, „Lina", Dicționarul de literatură universală are ca temă „Literatura mesager al spiritualității românești peste hotare" — traducerea și adaptarea creației lui Tudor Arghezi pe alte meridiane, colaborează Dumitru Micu. Dar nu numai emisiunile literare omagiază centenarul nașterii lui Arghezi : emisiunea „Cine știe ciștigă" și-a ales ca subiect „Permanențe ale literaturii române : Tudor Arghezi" (emisiunea este realizată la Tîrgu Cărbunești, județul Gorj și întrebărilor lui Romulus Vulpescu va răspunde tînărul Constantin Bădița). În ziua de 21 mai, emisiunea „Odă limbii române" își consacră ediția lui Tudor Arghezi, la ora 20 (pr. I) vom putea audia „Recital Tudor Arghezi", pe programul III „Biografia unei capodopere" se ocupă de „Cuvinte potrivite".

● Televiziunea prezintă : „Argheziana", spectacol organizat de Radioteleviziune în studioul de concerte, (duminică, pr. I, orele 14.20), „Mostenire pentru viitor" prezintă — „Tudor Arghezi gazetar militant", (marți, pr. II, orele 19.40) iar joi, pr. I, orele 20.25 emisiunea intitulată „Arghezi — poet al omului".

Marin Preda

Nedreapta cădere

Cînd dispare un mare scriitor, lucrul este resimțit puternic pentru că nimeni nu știe cine va umple acel gol imens pe care-l lasă orice înaltă personalitate literară. Astfel de indivizi sînt niște instituții. În jurul lor roiesc cohorte de fluturi, unii arzîndu-și aripile, alții reușind să se așeze pe vreo creangă a stejarului. Dacă ați văzut o cîmpie pe care se proiectează un asemenea copac, înainte și după prăbușirea lui ați simțit probabil acel urit pe care-l lasă nedreapta cădere în urmă-i, acea spațialitate deșartă în care nu știi după cîți ani se va ridica un alt trunchi la fel de mîndru.

Din falanga prozatorilor de elită români a mai dispărut un mare condei pe care literatura noastră îl va regreta un timp infinit. Se spune că în umbra marilor arbori toate pier, dar afirmația mi se pare un mare neadevăr. Un scriitor de talia lui Marin Preda face școală, el are o ideologie, despică un drum sau o mare, este urmat de o trupă credincioasă și imitatoare din care mai norocoșii își iau zborul la vreme sau se uită pe ei în marșul nesfîrșit. Acest fiu de țăran, venit din Cîmpia Română, dintr-un sat de săraci și de umiliți, a adus cu sine o înfățișare nouă a individului rural. În romanele și în nuvelele sale, omul de la plug nu mai era acel tip arhaic care se conducea după infinita mișcare a stelelor și a astrelor ; el nu mai avea nimic din mistica lui Ion, pentru care pămîntul însemna numai posesiune ; nu suferea de visătoria și locvacitatea sadoveniană, nu era crîncenul ardelean al lui Slavici. Moromete care a născut un cuvînt nou în limba română : **moromețianismul** era un sarcastic, un dubitativ, cu o logică implacabilă, se împotrivea cruntelor legi pe care un stat burghez acerb i le aruncase ca pe un jug enorm pe umeri ; el își plătea datoriile cu un surîs, cu o vorbă muscătoare ; sedea pe șanț și își bătea joc de granguri comunali, de măritele fete ale satului. Asta îl hrănea, îl făcea să reziste la toate nenorocirile personale, devenea abras, mușca, era ciinos.

Apariția unui astfel de țăran a contrariat, dar a și născut un entuziasm nemaivăzut în rîndul criticii literare. Ca orice scriitor neobișnuit el venea cu o viziune nouă despre Univers. Nu avea un scris-artist pentru că mediul pe care-l cunoștea atît de bine n-avea nevoie de metaforă. Natura în paginile lui e săracă, deși drama tăierii unui salcîm va rămîne un etalon shakespearean în literatura noastră. Este acolo atîta disperare nemărturisită, atîta mîndrie a năpăstuitului, încît numai dacă ar fi scris acea schiță sau capitol, Marin Preda și-ar fi meritat locul în Pantheonul marilor literați români.

Ce pot să mai spun în acest ceas de grea încercare din viața scriitorimii noastre ?

Marin Preda nu a murit. El s-a dus pînă undeva, prin vreun sat ceresc, să-și caute morții, rudele plecate mai dinainte, mai aproape de soare și de lună...

Eugen Barbu

Nepieritorul monument

Nu știu de ce, dar acum, cînd, de necrezut, marele scriitor Marin Preda obligă verbul să se conjuge la trecut, gîndul se îndreaptă, cu obsedantă insistență, către scena din fierăria lui Iocan, unde, adunați să pună la cale lumea, să discute despre tensionatele semne venite dinspre lume către universul satului, oamenii Morometilor se „studiau" reciproc cu mereu ascuțită curiozitate, descoperindu-se cu uimire mereu aceiași și mereu alții. Acolo, sub lumina verii, la acest nou „banchet" al dialogurilor încărcate de culoarea autohtonă, se întîmpla, sub ochii uimiți ai tuturor, un act de artă. Cineva, un personaj de plan secund, înzestrat cu un har ce stîrnea uimirea sobră a celor de față, modela din lut, ca în joacă, chipul lui Ilie Moromete, realizînd un portret sculptural modest ce avea să rătăcească undeva pe o poliță, uitat de lume și de evenimente. Să fi fost în intenția scriitorului materializarea unei subtile și polemice teze vizînd șansa creatorului înzestrat cu darul demiurgic de a ridica la monumental, prin cuvînt, un personaj căruia un obișnuit modelator în lut nu-i putea rezerva decît dreptul la o existență uitată pe o poliță prăfuită ? Sau, materializarea unei posibile meditații despre existență, potrivit căreia oricît de frămîntată, de complexă este o existență, ea se consumă odată cu trecerea clipelor și numai șansa de a se întîlni cu opera de artă îi mai poate rezerva dreptul la a lăsa un semn și după ce ea se va fi consumat ? Pentru că uriașul personaj, adevărat reper artistic al prozei românești, Ilie Moromete, se va înălța prin viguroșul talent al lui Marin Preda de la dimensiunea unei modeste statuete de lut la dimensiunea unei epoci. Înscriindu-și opera în continuitatea unor personalități fundamentale ale prozei noastre naționale, căreia îi adaugă, printr-o inconfundabilă originalitate, o fațetă nouă și definitivă, Marin Preda a avut privilegiul dat atît de rar oamenilor de litere de a fi fost unul din scriitorii recunoscuți drept clasici încă din timpul vieții lor. Construită pe mari simboluri, nicicînd ostentativă, întotdeauna organic integrată mersului vieții și evenimentelor, capodopera lui Marin Preda, „Morometii", este o mărturie fundamentală despre sufletul țăranului român, despre marea sa capacitate de implicare în istorie, de dominare a evenimentelor chiar și atunci cînd, aparent, acestea sînt mai presus de sine. Prin „Morometii", Marin Preda a înălțat sufletului românesc un nepieritor și impresionant monument. Vom pătrunde, **noi**, cei de azi, **ei**, cei de mîine, generații după generații, în vastul templu al acestei cărți ca într-un muzeu mereu viu al soiritualității din adînc a ființei noastre. Sub imensa boltă a acestei cărți, îmbogățind-o prin solemni și durabili stîlpi de susținere, s-au zidit, odată cu gîndul și viața scriitorului, romanele, scrierile sale alcătuind laolaltă o operă a cărei gravitate, al cărei realism, a cărei maturitate au impus, prin Marin Preda, constiințelor țării un mare scriitor, un filozof de stirpe națională, care a știut să releve cu expresivitate o lume de tulburătoare spiritualitate, o lume specific românească. Întrebării din totdeauna a artei privind raporturile dintre individ și istorie într-un veac mai cutremurat de interogații decît oricare altul, scriitorul român le-a căutat și le-a aflat răspunsuri în a căror nesfîrșită oglindă ne vom întîlni privirile cu mereu vie uimire, cu mereu tulburătoare gravitate. Acum, cînd Marin Preda a îmbrăcat cu adevărat haina „Marelui singuratic", acum, cînd unul din titlurile ce dau sens istoric operei sale a devenit atît de crud, acum, deci, cînd sintagma „Imposibilei întoarceri" a fost scrisă pentru ultima dată, purtînd semnătura destinului, ne oprim cu bărbătească tristețe nu numai asupra infinitelor șoapte de eternitate ce vin dinspre cărțile sale, ci și asupra amintirilor — încă atît de aproape de clipa de azi — pe care **omul** Marin Preda ni le-a lăsat, toate — chiar și atunci cînd s-au născut parcă dintr-un paradox — punîndu-ne în fața unei mari personalități. Acum, cînd Marin Preda nu mai e... Nu mai e ? Inutil să ne amăgim cu un răspuns retoric la această întrebare cinică. Ar mai fi putut scrie încă multe cărți. Nedrept, destinul i le-a interzis, și ni le-a interzis. Dar niciodată, probabil, nici un scriitor, oricîți ani îi vor fi fost dați să trăiască, nu a izbutit să scrie toate cărțile, pe care le-ar fi putut scrie.

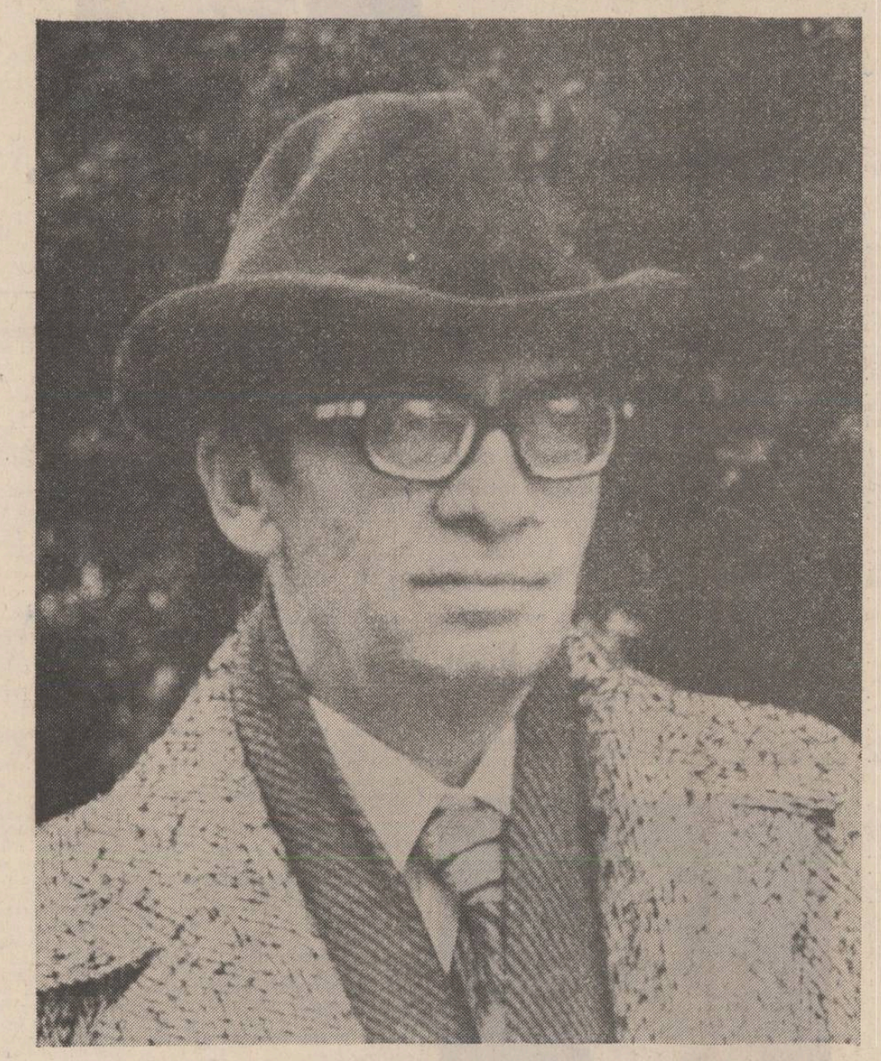

Fotografie de Ion Cucu

Marin Preda a înavuțit cultura română, literatura română, cu cîteva cărți fundamentale, fără de care acestea nu-și vor putea niciînd, de acum înainte, arăta chipul întreg. El intrase încă din timpul vieții în marele Pantheon al spiritelor naționale ale neamului nostru. Timpul, se vede, nu a mai avut răbdare și l-a chemat nedrept de grăbit în Pantheonul marilor umbre. Trăim o clipă mîhnită privind către trecutul neîndepărtat, lăsînd amintirile să-și trăiască prea devreme vremea lor.

Nicolae Dragoș

Vrusese să-mi spună ceva...

Urmare din pag. 1

care i-a plăcut și pe care l-a păstrat și el, după cum îl va păstra — presupun — și istoria literară : **„Întîlnirea din pămînturi"**.

Or, iată, acum trei zile, a venit întîlnirea aceea. Din pămînturi. Sau de mai departe. Păcat.

Peste viața ca o pradă.

Peste glasul pe care i-l auzisem doar cu vreo zece ore înainte.

Peste sumedenia de ipostaze — pentru literatură — care pindesc zi de zi, din toate părțile, cuvînt de cuvînt, prin perdeaua tuturor nuanțelor, gest de gest, în spectacolul prezențelor pe scenă al oricărui scriitor, pe marele scriitor.

Peste autentica lui singurătate adîncă, lecție de mare singuratec, purtător de mască tragică, delegînd sonoritatea să rîdă cînd simula că rîde. Un cor al umbrelor îi era rîsul, sperietor și speriat.

Nu-l va mai uri nimeni Sau nu tot atît.

Nu-l va mai chinui nimeni. Sau nu tot așa de nătîng.

Nimeni nu-i va mai dori moartea. Sau măcar nu într-același fel — și nu i-o va mai spune, transformîndu-i existența în delir.

Și n-o să-l mai „iubească" nimeni, nici amenințător, nici meschin. Pentru că iubirea pe care-o merită literatura lui, cită merită ea și cîtă va merita, scapă dintr-odată din cercul aprecierilor trecătoare, bune sau rele. Odată morți, scriitorii înviază. Iar trivialitatea nu.

Săptămînile și lunile ce au premers pieirii sale îl înșelau printr-o încredere în el vecină cu iluzia maximelor satisfacții profesionale. Trăia, mi-a spus-o în repetate rînduri, euforia — incontestabilă — a succesului de critică și de public.

Prima parte a anului acesta nepriind sănătății mele generale, și cu de-amănuntul, mă aflam încă în spital, cînd ecourile recentei sale cărți și începuseră a ocupa în presa literară și cea cotidiană — iar el îmi telefona să mi-o spună — teritorii apreciabile.

Era fericit ? Se prefăcea că este.? Și una și alta ? Se căsnea să nu-i deslușesc semnificația pauzelor din glas, care spuneau mai mult și, în tot cazul, altceva decît cuvintele. Adevăratele fericiri nu se divulgă. Știam de o viață, că mă caută cînd e trist, cînd **— vroia să-mi spună ceva** — îl stîrnesc depresiunile. Însemna, prin urmare, că veselia lui înoată în lacrimi și de abia așteptam o cît de mică ameliorare a sănătății mele, spre a ne revedea. Fatalitatea (care în ceea ce-l privește e obligată să-și caute imediat un alt nume de botez) n-a găsit cu cale că mai trebuie.

Academician, director de editură, deputat în Marea Adunare Națională, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, autor consacrat și citit de sute de mii de oameni, aparent el a dispărut în galopurile succesului și în plină glorie. Ce interogativ succes și ce nesigură glorie, față de modesta tihnă pe care o căutau însetatele lui trebuințe de certitudine mărunță, însă temeinică : să nu ajungă să semene lui Acojocăriței, să prevină cu orice preț începutul rostogolirii, rostogolirii spre abis ș.a.m.d.

Această imposibilă întoarcere care este plecarea lui — a murit cu o mînă ridicată în sus, înțepenită în aer, — își răsucește pecetile peste cîteva taine de care poate că nu va mai vorbi nimeni pe viitor.

Mă voi gîndi de multe ori în viață că vrusese cu atîta insistență să-mi spună ceva... Ce ? Și nu-mi va mai spune niciodată.

O sinceritate vecină cu cruzimea

Cu Marin Preda, Țăranul a intrat pentru prima dată în literatura română singur, fără mediatorii care mai întotdeauna îl priviseră de la înălțimea ferestrei conacelor cu o compasiune și cu un efort de înțelegere ce-i înnobila mai ales pe ei ; nimeni pînă la acest scriitor care a fost unul dintre puținii cu adevărat mari după război în România nu ne-a făcut să pricepem atît de viu dureros cumplita chestiune țărănească, de fapt drama fundamentală a unui popor întreg văzută cu o sinceritate vecină cu cruzimea.

A fost, în tot ce a scris, literalmente obsedat de conștiința că unica lui datorie față de epoca pe care o traversa era să fie înainte de toate cinstit cu el însuși — or, altă garanție mai sigură pentru justificarea talentului în fața istoriei nu există.

A fost obsedat de istorie și de adevărul istoric care se află mai presus de conjunctura istorică și cînd durerea imensă pricinuită de imposibila lui întoarcere se va liniști vom înțelege și mai limpede decît acum că acest om atît de miop a aruncat asupra lumii și a epocii lui una din cele mai curajoase și mai pătrunzătoare priviri.

Astăzi se poate spune că Marin Preda și-a slujit destinul de scriitor de excepție cu o morală a cuvîntului cinstit în orice împrejurare a vieții publice amintind mereu de nobila prefirare a boabelor de grîu între degetele greu muncite ale țăranului care știe ce înseamnă să nu scape neghina în miezul pîinii. De la acest mare cu adevărat scriitor, a cărui operă reprezintă, în fiecare ipostază a ei, un argument al conștiinței, se poate învăța ce înseamnă să lași posterității nu numai o carte ci un nume de om.

Multă vreme am fost departe de omul și de scriitorul Marin Preda. Cu numai cîteva luni în urmă, un prieten comun m-a ajutat să reciștig solidara lui strîngere de mînă.

Era un moment hotărîtor pentru destinul și libertatea de spirit ale unui confrate mai tînăr și în acel moment Marin Preda s-a dovedit un autentic purtător de cuvînt al breslei. Ajunsese așadar, la înțelegerea superioară a misiunii scriitorului ca militant politic și social, capabil să creadă cu toată convingerea că în literatură, nimeni nu ocupă locul nimănui.

Sînt fericit și înnobilat sufletește că în acel moment care privea, repet, libertatea de spirit și succesul unui confrate. Marin Preda a răspuns cu un tulburător devotament colegial. Omul își va dovedi și el din ce în ce mai mult cu trecerea timpului valoarea și noblețea izvorîte din cinstea unică a privirii lui curat țărănești asupra lumii pe care a traversat-o.

Dinu Săraru

Momentul autografelor la lansarea romanului Delirul.

Noapte bună, Marin Preda !

Marin Preda a murit într-o zi nenorocită a anului 1980 la Mogoșoaia la cîteva săptămîni după ce dăduse literaturii române o nouă și importantă carte : „Cel mai iubit dintre pămînteni".

Morțile se succed cu o repeziciune mai mare decît a lacrimilor și abia apucăm să ne redresăm și să ne limpezim ochii dintr-o moarte și vine alta mai îngrozitoare. Decontul final se apropie și ne găsește slăbiți, împovărați de oboseală, înconjurați de prieteni care nu ne sînt totdeauna prieteni și mai degrabă de multe ori ne îndeamnă la o viață împotriva vieții.

Moartea lui Marin Preda înseamnă pierderea celui mai complex și mai profund prozator român din toate timpurile. Ne-a fost contemporan și ne-a fost coleg, după ce ne fusese unora obiect de studiu.

Părerea mea este că nu am reușit să-l înțelegem destul, iar convingerea mea va rămîne acum și totdeauna că nu am reușit să-l ajutăm destul. Condițiile în care a murit Marin Preda nu sînt cele pe care le merita nici pentru viață, nici pentru moarte. Nu este vorba aici de condițiile exterioare, de condițiile generale, căci Marin Preda ajunsese la acea recunoaștere socială pe care puțini au avut-o și se găsea în cel mai înalt punct al stimei generale tocmai pentru că merita aceasta. Nu despre existența lui Marin Preda în statul român vorbesc eu aici, căci ea a fost o existență demnă și în multe privințe exemplară. Eu deplîng mediul imediat în care a trăit Marin Preda. Căci de trăit în climatul general un om trăiește la ocazii, dar de trăit în climatul imediat, în mediul înconjurător, între prietenii de fiecare zi, omul trăiește mereu.

Ne întrebăm zadarnic, din 1956 și pînă acum, de ce l-au lăsat cei care au fost cu el, pe Nicolae Labiș în acea zi de decembrie să se ducă sub roțile tramvaiului. Pornind de la ideea că un scriitor nu este doar o persoană ci și un exponent și că deci nu doar el poartă răspunderea existenței și faptelor sale, să ne întrebăm în această clipă dureroasă, în această urgie a morții ce trece peste noi, în această pală de viscol dinspre minus infinit de ce obștea, prin organele ei, n-ar face mai bine să-și apere geniile și talentele, pe producătorii valorilor celor mai înalte, deci să fie într-adevăr o obște armonioasă ?

Aș putea întreba, acum, ca membru al Uniunii Scriitorilor ce sînt și ca om care a citit cărțile lui Marin Preda, aș întreba ca om care a lucrat cu Marin Preda, noapte de noapte, într-o anumită perioadă, în care Marin Preda vorbea și eu notam gîndurile sale, care au devenit mai tîrziu cartea „Imposibila întoarcere", aș putea întreba ca om care cu puterile sale se străduia să nu-l lase pe Marin Preda nici unui viciu devastator, nici unei plăceri primejdioase, ca om care îl ruga să nu bea whisky și să ia tranchilizante în același timp, și prin încăpățînarea rugămințil mele, el nu mai făcea asta, aș putea întreba pe cei care au fost în jurul lui, joi, 15 mai 1980 și joi noaptea, dacă nu au nici o remușcare, dacă nu simt că țineau în mîini un vas fragil și cu un preț infinit pe care l-au scăpat jos ?

Dar nenorocirea începe cu mult înainte de 15 mai. Săptămîni și luni Marin Preda a fost hăituit de un demon al falselor prietenii și genialul nostru clasic în viață a devenit unul din geniile noastre clasice în moarte. Știu stilul necroloagelor, știu tendința de a nivela asperitățile vieții în numele morții solemne, dar nu suport aceste reguli strîmbe. Sînt încă valori în această cultură pe care unii prieteni mai mult le ajută să se distrugă, decît să se păstreze. Cunosc artiști striviți de beție și mă întreb ce face obștea noastră pentru a nu-i pierde, Simt că aceștia lucrează cu o capacitate de expresie și de înțelegere a realității cu mult mai mică decît vocația lor, din cauza cumplitei maladii care îi transformă în niște infirmi.

E rușinos să vorbim despre acestea toate ?

E rușinos că există acestea toate.

Marin Preda a murit.

Cel mai mare prozator român de pînă azi a încetat să mai pună întrebări lumii. Era tînăr, era în puterea creației. Se bucura de toate onorurile și aștepta să-și vadă copiii mari. El însuși era un copil care nu totdeauna reușea să distingă pericolul printre jucăriile unui succes.

În Marin Preda s-a mai stins o dată o clasă: clasa țărănească.

În Marin Preda a mai murit o dată părintele său real și fiul său literar : Moromete.

A murit un om, un om extraordinar, un prozator inegalabil care și cînd dădea un răspuns parcă punea o întrebare.

A murit cel care reușea să problematizeze acolo unde părea că există numai loc comun. A amurgit o parte din conștiința literară a epocii. Moartea lui Marin Preda este un dureros semn de întrebare cu privire la condiția vieții artistului. Să spunem că vor rămîne cărțile lui ? Este insuficient. Cărțile lui de pînă azi vor rămîne scrise, dar cărțile pe care această moarte le-a șters în creierul lui și în sufletul lui vor rămîne nescrise.

Pămîntul nostru nu va fi niciodată destul de ușor pentru ca noi să nu simțim că nu numai pe noi ne doare această îngrozitoare și nedreaptă moarte, ci și pe el, pe Marin Preda, care mai avea de spus cel puțin atît cît ne spusese.

Noapte bună, Marin Preda, poate că această noapte va fi prima pe care o vei dormi într-adevăr după atîtea insomnii, de atîtea ori creatoare și de atîtea ori potrivnice vieții.

Noapte bună...

Adrian Păunescu

Dumneata să fi murit ?

Urmare din pag. 1

să mă regăsesc povestindu-mi propriile lui regăsiri. A fost unul dintre cei care credeau cu adevărat și grav în meseria noastră, fără să facă din aceasta floare de butonieră. Regretul de a-l fi pierdut este și mai mare dacă-i adaug marele regret de a fi pierdut scriitorul, ajuns în vîrf de creație la o virstă neverosimilă. De aceea nu vreau să cred că de ieri inima lui Marin Preda care își dorea cu atîta intensitate fericirea nu mai bate. Că nu-i voi mai vedea, dincolo de lentilele groase ale ochelarilor, întrebările inocente ale privirilor. Că nu-i voi mai auzi rîsul acela al lui care, el, singur, te făcea să rizi. Dar mai ales că știu că nu și-a putut scrie toate cărțile pe care a dorit să le scrie în zilele și nopțile ce trebuiau să urmeze după vinerea de ieri. De aceea nu cred că este adevărat. Nu se poate să fi murit Marin Preda. Și știu că mi se va părea că-l văd și că-l aud ani de zile. Dar nu voi recunoaște că toate acestea sînt părelnice. Îi voi răspunde chiar și lui : „Dumneata să fi murit ? Să fim serioși, monșer". Cu lacrimi în ochi.

Scrisoare

Cu un an de zile în urmă, la Casa de Creație Mogoșoaia, într-o seară mirunată de primăvară, domnul Marin Preda ne-a bătut ușor la ușă și înainte de a porni la obișnuita plimbare prin parc mi-a încredințat un plic pe care scria „Lui Cezar Ivănescu (confidențial)". Locuiam încă la Mogoșoaia, împreună cu soția mea ; domnul Marin Preda arăta liniștit, recules, și vorbea blînd.

Tulburat, l-am rugat să intre pentru puțin timp, l-am întrebat dacă nu se simte bine și de asemenea l-am întrebat dacă pot citi de față cu soția mea scrisoarea pe care mi-o încredințase ceremonios. A încuviințat cu blîndețe și c-o absolută siguranță în tonul vocii...

„Dragă Cezar Ivănescu

Din motive vechi țărănești mă gîndesc adesea că de pildă un accident de mașină s-ar putea să-mi fie fatal (era să și fie în februarie curent) și atunci îmi vin îngrijorări cu privire la soarta manuscrisului meu „Cel mai iubit dintre pămînteni", care a ajuns la 1 000 de pagini. Știi bine, rudele, soția, oricît de iubitoare, după ce mori îți publică manuscrisul și acceptă orice ingerințe, tăieturi etc., cum a făcut D-na Rebreanu cu jurnalul acestuia (a tăiat din el orice referire la persoana ei). N-aș vrea să pățesc la fel, și te-aș ruga ca în caz de ceva nu neapărat foarte grav, dar care m-ar împiedica să-mi păzesc acest manuscris, să-l iei asupra dumitale și să ai grijă de el din toate punctele de vedere. Din acest mss. mai posed două copii la loc sigur, dar nu atît de sigur ca la dumneata și doamna Mery, care sînteți oameni tineri (mulți înainte !). Acele copii sînt conforme cu originalul, adică sînt corectate de mine, dar nu atît de bine precum copia pe care ți-o încredințez. Merci și să sperăm că nu va fi nevoie s-o faci !

Cu prietenie,
Marin Preda

Mogoșoaia, 22 IV 1979"

Nu a fost nevoie s-o fac, dar pentru ca sufletul meu să nu mi se înăbușe, acum, cînd Marin Preda e mort, trebuie să mărturisesc... Rude iubitoare și șacali literari adînc interesați ne-au îndepărtat cu metodă de Marin Preda căruia i-am ocrotit cu sufletele și cu brațele noastre viața. Simțeam cum ceva fatal se abate asupra făpturii fragile a „celui mai neiubit dintre pămînteni"... M-am rugat noapte de noapte pentru viața lui și a celorlalți care-mi erau dragi... le biiguiam delirant numele...

Cei care cu metodă l-au purtat către moarte pe Marin Preda, cum l-au purtat și pe Nicolae Labiș, vor plînge și vor striga tare, o știu...

Vor scrie...

Nestăpîn pe gînd și pe mîna dreaptă aproape anchilozată nu pot scrie decît atît : noi te-am iubit, domnule Marin Preda și dovada că te-am iubit e că ai trăit... apoi au venit „trăitorii", „iubitorii", „însoțitorii", „profitorii"... și ni te-au dus în vertijul fatal... ultimul dar pe care vi l-am făcut, o nenorocită de copie după „Cartea morților tibetani",... cred că sînteți încă în preajma noastră, pentru încă puțin timp, veți vedea ce groază ne va lovi, domnule Marin Preda.

Cezar Ivănescu

Un ctitor al noii conștiințe artistice

Pentru generația noastră, pentru generațiile care vor veni, Marin Preda a fost, va continua să fie, mai mult decît un scriitor. Pentru cititorul de rînd, ca și pentru confrații lui de litere, scriitorii români de azi, Marin Preda a fost mai mult decît un mare artist. El a fost, prin întreaga operă, un ctitor al noii conștiințe artistice românești. Dar despre o conștiință, mai ales despre o conștiință artistică monumentală, nu se poate spune niciodată a fost. Se poate spune : ESTE. Și tot așa, mereu în prezent, se va spune și la viitor : Marin Preda este o conștiință artistică exemplară, fiindcă a fost ctitor al acestei conștiințe.

Descălecătorii rămîn atîrnați de cerul memoriei, tot atîta vreme cît memoria va fi pe lume: CÎT LUMEA.

Constantin Crișan

Dom' Preda,

mi s-au tăiat picioarele cînd am aflat. Am sperat să nu fie adevărată vestea cea rea, vestea cea neagră. Cui i-a fost de folos și cui i-ar putea fi de folos asemenea vești ? *Cerule, toate mă dor.* Și doar ieri am stat față-n față și am spus că e o prostie să-mi vorbești despre moarte. Nu ți-am luat această vorbă în seamă ; de fapt cine dintre prieteni ți-ar fi luat-o în seamă ?

Ai fost pentru mine un mare om, un mare scriitor și un prieten mare și, uite, cum era să cred că moartea, cea cu mii de guri, poate veni să-i sărute pe cei dragi ?

Ce păcat ! Cui putem să ne plîngem, dom' Preda ?

Am fost și-ți sîntem datori pentru sufletul dumitale. Și cum să nu-ți fim datori, dom' Preda ? M-a durut inima cînd am aflat. Dar ce înseamnă inima mea pe lîngă a dumitale ? Am sperat să nu fie adevărată vestea cea rea, vestea cea neagră. Și uite...

16 mai 1980.

Dumitru M. Ion

A plecat într-o primăvară

Soarele l-a pîndit din totdeauna ca pe un rival. Cînd în anii de ocupație fascistă soarele ne ocolea, Marin Preda lumina întunericul literelor, fie ele și clandestin. Fiind aviator nu am învățat să plîng. O singură lacrimă va izbucni stelelor pentru ultimul moșier din „Morometii", care ne-a secat ogoarele de hîrtie și ascunde în ele niște litere grave pe care nu le dăduse la iveală. Moșierul literelor românești avea multe de spus. Ce păcat că a plecat într-o primăvară fertilă, lăsînd în urmă, sau cel puțin eu atît aud, dangătul clopotelor de la Putna. Îmi aplec fruntea cu respect deși am fost prieteni întotdeauna, între mine și el a fost marea rezervație de surpriză.

Ion Petrache

ioana bălan

Și trebui

Și trebui
pentru cea pe care n-o văzuse niciodată,
dar care-i lăsa din cînd în cînd,
cîte un bănuț de aramă la răscrucea drumului
și
părăsi patul trupului cald
îmbietor la destrămare
pentru negura drumului,
cu pat de copac fulgerat cînd de pămînt,
cînd de cer,
și rămase în urmă,
tot mai în urmă
chipul celui ce-i fu odată stăpîn.

Și după ce

Și
cum crima ei nu își găsi răscumpărare,
după ce
adună cioburile vasului spart
după ce
împături floarea tăiată,
în hîrtie roșie,
să amorțească rana ce-i pătrundea-n privire,
se strînse-ntre patru pereți.
Și după ce închise ușa-adînc în urma ei,
luă cheia,
și-o frînse între cele două cuțite-ale gurii.

Numele propriului trup

...poate odată auzi-va-nlăuntru-i numele
propriului trup...

Lung în spirală iese drumul din mine,
mîinile agățîndu-se ca de o sfoară urmîndu-l.
Se adîncește pămîntul dezvelindu-și sămînța
în mine,
și cresc prin brazi și drumeți fără urmă,
apoi fi-voi la marginea drumului,
căutînd două lemne de foc
să-mi încingă căușul călciiului.
Porni-voi din piatră în piatră
în căutare de rîu,
Măsura-voi cerul cu ochiul
în căutare de zbor...
...și poate odată, trupul, biciuit de cumplita
vedenie-a cuțitului
crescut pe aceeași tulpină cu brațul,
auzi-va-nlăuntru-i numele propriului Trup.

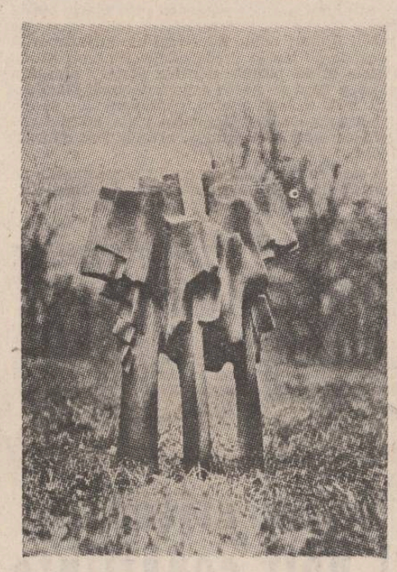

Ea însăși

Și vede
șirul lung de furnici carnivore
uriașe pe trupul ei,
devorînd-o
cerîndu-i același lucru,
și cum se lupta să scape
de pata cafenie care-i creștea în frunte
și iat-o acum
întinsă pe patul deghizat în alb,
ea însăși o furnică imensă, carnivoră
înlănțuită de alta.

În mîna lui

Asemeni unor licurici în întuneric,
gîndurile ți se destramă-n
vasul slab de lut,
Și-n mîna lui tot mai ușoară,
în fire lungi te despletești înspre pămînt.

alexandru văduva

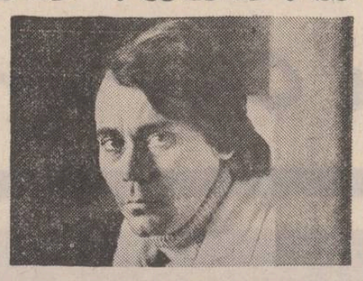

spre somn...

...iar eu te priveam, te tot priveam, și parcă nu-mi venea să-mi cred ochilor. Firește, nu era nici o vrăjitorie la mijloc, dar cum de nu observasem pînă atunci ?

— Unde mergem ? ai întrebat.

Iar ochii tăi clipeau mărunt, bătrînește ; și pe chip ți se săpaseră cute adînci ; și glasul îți era domol, ostenit. Întreaga ta ființă era obosită, și m-a cuprins atunci o mare duioșie. Un gol dureros mi-a tremurat în suflet, iar privirea mi s-a împăienjenit. Lîngă mine, un moșneag în curînd, tu așteptai.

— Acasă..., am spus. Vreau să mergem acasă...

Iar tu ți-ai șters cu palma sudoarea năvălită deodată pe frunte, prin toți porii.

— Acasă, ai repetat încet. Vrei să mergem acasă...

Erai aproape un bătrînel, și aș fi vrut să fim acasă ; tu să te odihnești, iar eu să-ți veghez odihna. Cu multă dragoste, ți-aș fi făcut-o cît mai plăcută.

— Acasă..., tot repetai tu, iar glasul îți era atît de încet, așa de blînd. Acasă... Unde, acasă ? Nu ne așteaptă, nicăieri, nici o casă... Nu avem unde să ne ducem...

— Cum ?!? am tresărit. Cum de nu avem nici o casă ? Viața noastră... Pînă acum, ce-am făcut ?

Ți-ai scuturat ușor capul, iar în colțul buzelor ofilite ți-a apărut un surîs trist, parcă venit de foarte departe.

— Am colindat lumea... Am călătorit... Am hoinărit toată viața, și am crezut că acasă este acolo unde ne găsim... Nu ne-am gîndit că o să vină o vreme cînd trupurile ni se vor părea grele, cînd încheieturile nu ne vor mai asculta, cînd nu ne vom mai putea culca oriunde... cînd nu vom mai putea mînca orice... Nu ne-am închipuit că o să vină o vîrstă cînd n-o să ne mai simțim acasă pretutindeni... N-am crezut că va veni timpul cînd vom căuta numai un adăpost... Am uitat că vîrstele, oricît de frumoase, ne poartă spre alte vîrste... Căutînd, tot căutînd, n-am știut că ne caută și pe noi bătrînețea... Descoperind, tot descoperind, n-am băgat de seamă cînd ne-a descoperit bătrînețea, cînd ni s-a strecurat în trupuri, culcușindu-se bine...

— Cum adică, ni s-a strecurat în trupuri ? m-am mirat. Oare nici eu nu mai sînt tînără ?

Tu ai zîmbit blînd, fără să îmi răspunzi. Mi-ai trecut degetele tremurătoare prin păr și, în căldura lor, mi-am simțit firele albe, nebucurîndu-se de mîngîiere. Ți-ai coborît palma peste obraz, și mi-am simțit pielea moale, strîngîndu-se în cute mărunte, ca cea de pe o caisă răscoaptă. Ți-ai alunecat mîna pe umărul meu, iar oasele parcă au scrîșnit, ruginite. Mi-ai strîns ușor brațul, iar carnea moleșită nu s-a mai înfiorat de atingere...

— Am îmbătrînit și eu..., am murmurat. În curînd nu voi mai fi decît o băbuță tare ostenită.

— Te iubesc, ai spus. Te iubesc foarte mult...

— Mi-ești atît de drag..., am șoptit, iar razele ni s-au încurcat, nu știu cum, printre gene, îndurerîndu-ne ochii, stîrnindu-ne cîțiva stropi mari și fierbinți, care ni s-au prelins pe obraji.

— Te iubesc..., șopteai tu.

— Mi-ești tare drag, murmuram eu.

Și am început să rîdem cu hohote, frecîndu-ne la ochi, iar la cîțiva pași de noi, spuma lăsată de valuri era risipită de adieri ; fosnetul era atît de plăcut, razele soarelui — atît de fierbinți, cei din jurul nostru — atît de tineri și veseli...

— E bine, am spus. Tare bine... Am călătorit prin întreaga lume, am văzut tot ce era de văzut și ne-am bucurat. E frumos pămîntul ăsta, tare frumos... Călătoria noastră a fost plăcută și ne-a purtat minunat pînă în popasul ăsta mai lung. Păcat numai că, atunci cînd am pornit, nu ne-am gîndit să lăsăm, pe undeva, o casă cît de mică, o casă care să ne aștepte cînd vom fi osteniți, care să ne primească nerăbdătoare, să ne hrănească și să ne odihnească trupurile. Totul ar fi fost altfel. De ce nu ne-am gîndit, oare ?

— Eram tineri pe atunci... ai clătinat tu mărunt din cap. Eram atît de tineri, iar viața ni se întindea înainte, parcă fără sfîrșit. Cum puteam să credem că va veni o asemenea vreme ? Aveam atîtea și atîtea de făcut... Mușchii ne erau puternici, sîngele dogoritor. Ne găseam în altă vîrstă, limpede, și de ce am fi tulburat-o cu gînduri despre bătrînețea care, oricum, era atît de departe, aproape nicăieri... Din nou întorși în vîrsta aceea, crezi că ne-am gîndit?

— Nu știu, am spus. Nu mai pot să știu. Vîrsta aceea este atît de departe. Parcă privesc un răsărit de soare, și mă dor ochii... Cine știe ? Cum aș putea să mă mai întorc...

— Încearcă să-ți închipui, totuși. Încearcă să te vezi din nou tînără, încearcă să simți ca atunci...

— Nu cred să pot, am spus. Nu pot. Poate nici nu mai vreau. Mi-ar place să am o casă, oricît de mică...

— O vom face..., te-ai hotărît tu deodată, și aproape că mi s-a părut că ți se întoarce tinerețea în trup. Mă înșelam, însă. Nimic nu se schimbase, nimic nu mai avea cum să se schimbe. Gîndurile îmi erau scămoșate, ca un fir tors cu degete pe jumătate adormite. Nici vorbele tale nu îmi risipeau toropeala.

— O vom face, ai repetat. Chiar și așa, tîrziu, tot vom face o casă mică, unde să ne putem odihni, unde să ne amintim. Afară va putea să plouă, să ningă, să șuiere vîntul, dar noi, apărați de orice, vom povesti alene, fără grabă, și ne vom bucura încă o dată de tot ce am văzut și am cunoscut...

Iar mie mi se părea că ascult o poveste. Zîmbeam, iar pleoapele începuseră să-mi coboare peste ochi. Mă sprijineam ușor de umărul tău, și aș fi vrut să vorbești, să tot vorbești, necontenit să vorbești. Îmi era atît de bine...

— ...Vom merge de-a lungul tărmului, pînă vom găsi un loc liniștit și frumos, unde să nu vină nimeni. Vom netezi pămîntul, iar apoi, cu bucurie, vom începe să ridicăm casa. O vom clădi din ce vom găsi pe acolo ; din nisip și din scoici, din alge și din spuma valurilor. Acoperișul îl vom face numai din melci, iar cînd vîntul se va încolăci în golul cochiliilor, vom auzi melodii minunate. Cînd casa va fi gata, vom fi atît de fericiți. Atît de mică totuși, va fi, a noastră. Cînd vreunul dintre noi va ieși pentru cîteva clipe, va putea, oricînd, să se întoarcă acasă. Pe jos vom întinde iarbă de mare și așa de bine ne vom simți acolo, culcați pe salteaua moale și fosnitoare. Pe deasupra, uimiți, se vor roti pescărușii, iar, uneori, după cutremurul pereților, ne vom da seama că pe alături trece o broască țestoasă. Va fi bine... Nu-i așa că va fi tare bine ?

— Da, am murmurat, toropită. Va fi tare bine..

— Ne vom tolăni pe salteaua de ierburi, ne vom îmbrățișa și, rînd pe rînd, ne vom aminti totul. Cu ochii închiși, înșirați de zumzetul vîntului prin cochiliile de pe acoperiș, de șoaptele valurilor prelinse pe țărm, de țipetele mirate ale pescărușilor, ne vom revedea călătoria prin viață, vom fremăta din nou în bucuriile aproape uitate. Va fi cald, va fi bine...

— Da, am repetat. Va fi cald, va fi bine...

— Iar ceea ce se întîmplă afară nu va avea nici un fel de importanță pentru noi. Unul lîngă altul, aproape, din ce în ce mai aproape, contopindu-ne în povestea frumoasă, povestea despre noi, despre iubirea noastră, despre ceea ce am făcut, am văzut, am înțeles în mulțimea de ani, în mulțimea de vîrste. Vom fi fericiți dîndu-ne seama că, în fiecare vîrstă, ne-am găsit întotdeauna împreună, am simțit și ne-am bucurat

Costel Badea : „Ceramică"
(în paginile 4 și 6)

de aceleași lucruri. Alături, mereu alături, am cunoscut tot ce era de cunoscut. E atît de bine să știi că nu ai fost nici o clipă singur...

— Da, am spus. E tare bine...

— Iar căsuța noastră, oricît de mică, va fi în curînd gata. Înțelegi ? Ne-am și apucat s-o clădim...

— Da, am spus. O clădim...

...Și încă tot mai credeam că totul este o simplă poveste, că mai stau sprijinită de trupul tău, că ochii îmi sînt tot închiși, că zîmbesc ascultîndu-te... Mai credeam că e aceeași amiază de vară, că stăm tot în mijlocul plajei, că sîntem înconjurați de atîția tineri care rîd și se sărută...

Dar pașii ne purtaseră, fără ca eu să știu, de-a lungul tărmului, pînă într-un loc liniștit și pustiu. Prin pămîntul uscat și pietros, năvăleau fire de pir și negară, ca părul rar al bărbii, pe un obraz bătrîn. Pe cîte un bolovan neted, dormitau șopîrle fără cozi, năpîrlite. Pe mal, valurile lăsaseră grămezi întregi de alge roșii, brune și verzi. Printre ele — o mulțime de scoici de toate formele, de toate mărimile. Erau și destui melci, din care viața fugise.

— Nu ne lipsește nimic, ai spus. Avem tot ce ne trebuie. Am putea să înălțăm un palat, și tot ne-ar mai prisosi...

...Și tot mi se mai părea că e vorba doar de o poveste, că pleoapele îmi sînt tot coborîte peste ochi. Tot mai credeam că este aproape un vis și, plăcîndu-mi, pe buze îmi flutura un zîmbet. Tot mai îmi era teamă că va trebui să mă trezesc, că va cobori noaptea, că se va lăsa frigul, iar noi — unde să ne ducem...

Dar iată, puneam scoică lîngă scoică : scoică peste scoică, iar între ele — spumă pufoasă de mare. Zidul îmi ajunsese la genunchi, la mijloc, la piept : zidul mi-a trecut peste cap și trebuia să mă ridic în vîrful picioarelor pentru a așeza ultimul rînd de scoici. Am dat apoi ocol, iar pereții erau, firește, de casă.

— Gata..., ai răsuflat tu ușurat. Aproape că am terminat. Să ne odihnim puțin acum...

Și ne-am așezat jos, osteniți, dar privirile nu ni se dezlipeau de pe ceea ce clădisem pînă atunci. Fosnind, spuma de mare se întărea între scoici, iar pe deasupra se roteau, uluiți, pescărușii. Nu prea departe, valurile se retrăgeau liniștite.

...Dar tot mai credeam că e o simplă poveste. Tot mai credeam că mă amăgești doar cu vorbe. Tot mai îmi era teamă că, desprinsă din toropeală, la fel de străină mă voi simți, neavînd unde să mă duc, neavînd nici o umbră de casă...

Dar iată că acum împleteam din lunga beteală a algelor o trainică plasă. Am prins-o de colțurile zidurilor, am legat-o strîns. Prin ochiurile strîmte înfigeam cochilii de melci. Cu gurile în sus, unul lîngă altul, melcii devin un acoperiș de nepătruns. Este atît de frumos, iar sideful scînteiază în ultimele raze ale soarelui. Seara, răcoroasă, începe să coboare, dar noi sîntem atît de fericiți și, orice s-ar mai întîmpla, nu ne mai pasă. Algele rămase le lipim pe pereți, cu îndeminare le îmoletim culorile, iar pereții sînt acum minunat tapetați. Cărăm brațe întregi de iarbă uscată, parfumată și plăcut fosnitoare, și o întindem pe jos. Ce ar mai trebui ? Nu lipsește nimic, iar casa e terminată, este a noastră...

...Și parcă tot nu mă încred în ce este. Parcă tot mă mai tem de o tăcere care să spulbere totul, iar zîmbetul să-mi fugă de pe buze, uitîndu-l...

Dar n-are cum ! Uite, mîngîi pereții, îmi lipesc obrazul de ei... Poftim, îi sărut, iar gura mea n-are cum să se-nșele...

Tu, lîngă mine, zîmbești, iar părul nu-ți este albit de razele lunii. Degetele nu-ți tremură fiindcă e frig. Nu clipești des din pricina nopții. Dar e atît de bine cînd mă îmbrățișezi...

— Sîntem acasă, îmi șoptești la ureche. În sfîrșit, am ajuns acasă și ne putem odihni...

— E casa noastră ? întreb, încă neîncrezătoare.

— Desigur. Ne așteaptă de mult...

— Putem să intrăm ? Putem să rămînem mereu înăuntru ? Nu ne va tulbura nimeni ? Aici e... acasă ?

Tu îmi mîngîi părul și surîzi obosit. Vîntul se întețește, devine pătrunzător, dar ce importanță mai are ?

— Să intrăm. Atunci, să intrăm...

Iar înăuntru e atît de frumos, așa de plăcut. Iarba fosnește liniștitor sub trupurile noastre, mîngîietoare. Niciodată nu m-am culcat pe o saltea mai odihnitoare. Melcii de pe acoperiș sînt de tot felul ; mai mari, mai mici, mai subțiri, mai răsuciți ; vîntul se zbate altfel, în fiecare iar sunetele, mai înalte sau mai lenese, mai grave sau mai dulci se împletesc într-o melodie minunată...

Oboseala și somnul mi-au trecut. Tu, întins lîngă mine, simți același lucru. Răsuflările ne sînt ușoare, chiar dacă pe mare s-a stîrnit furtuna. Furia poate să copleșească pămîntul, să-l fărîmițeze, pe noi nu va putea să ne atingă. Casa noastră este atît de trainică, așa că de ce să ne fie teamă ?

— Îți amintești ? Ziua aceea cînd ne-am cunoscut... Era o iarnă cumplită, iar eu rătăceam singur pe străzi, căutînd, așteptînd... Viscolul era năbrasnic, iar gerul îmi amorțea încheieturile... Dar știam, trebuia să te întîlnesc, așa că rătăceam pe străzile înghețate... Abia într-o vreme te-am zărit la o fereastră. Dormeai cu fruntea sprijinită de geam, iar răsuflarea ta fierbinte topise florile de gheață... Erai atît de frumoasă, încît...

Și amintirile începeau să se depene, domol. Prin fața ochilor noștri împăienjeniți, începeau să prindă viață întîmplările trăite demult, tare demult... Înșufletite din nou, răspîndeau o aromă grea, ca o rochie de mireasă, îngălbenită acum, după multă vreme scoasă din nou din sertarul presărat cu naftalină. Și stai, și privești fără gînduri ; încremenită, nu încerci să-ți închipui cum ai arăta îmbrăcată iarăși cu ea... O privești, numai, iar genele îți tremură mărunt într-o zbatere, prăfuită și ea... Între degete prinzi ușor firul de lămîiță, dar nu e nevoie să-l miroși... Ai vrea să-l pui la loc, în sertar, dar ți-e teamă să nu se fărîmițeze într-o pulbere cenușie... Așa că îl ții mai departe între degete, nu ai ce face altceva decît să îl tot ții, fără să te miști, fără să răsufli ; uiți și de zile, uiți și de depărtări, iar cînd, în sfîrșit, umbrele reci încep să se zbată în jurul tău, odată cu firul uscat de lămîiță, odată cu voalurile putrede, te spulberi și tu în nimic...

Iar tu vorbeai înainte ; amintirile, din ce în ce mai multe, frămîntau prin casa mică, prin casa noastră, umplînd-o cu viață, cu atîta viață, încît pereții abia mai puteau s-o cuprindă...

— Dar castelul ? am spus. Îți amintești de castelul alb, de pe cea mai înaltă creastă a muntelui ?

— Castelul..., ți-ai morfolit tu buzele. Castelul alb... Nu știu. Ce castel ? Poate-i din altă viață..

Și nici eu nu mai eram atît de sigură că fusese, vreodată, un castel alb, din piatră, cu o mulțime de turnulețe ascuțite. Străbătusem, oare, cîndva, coridoarele întortocheate, scările răsucite, șirul nesfîrșit al camerelor ? Castelul... Ce castel ?

—Nu știu..., am spus. Nu mai știu...

Și am început să rîd mărunt. Pentru o clipă, mi-am auzit rîsul, străin și n-am crezut că-i al meu. Devenise ascuțit, zgîria timpanele. Ceea ce, demult, erau hohote limpezi, acum se mototolea în chicoteli stranii. Dar apoi, nu mi-am mai dat seama. Totul era firesc, la fel parcă de cînd mă știam. Și rîsul, și răsuflarea grea, șuierătoare, și tremurul mărunt al încheieturilor...

— Îți amintești... mormăiai tu. Atunci, demult, cînd ne-am trezit pe țărmul acesta. Abia ne apăruseră primele fire de păr alb și, cine știe de ce, ne simțeam obosiți. Tu spuneai că vrei să mergem acasă, dar nu aveam, nicăieri, nici o casă... Îți amintești cum ne-am hotărît atunci să o facem pe asta, cum am adunat scoici și alge... Îți amintești cît de bucuroși am fost cînd am terminat-o, cînd ne-am culcat pentru prima oară în ea... Cum am început să ne amintim toate întîmplările prin care trecusem mai înainte... Îți amintești ? Eram atît de fericiți. Spuneam că, în sfîrșit, sîntem acasă...

— Știi, abia am putut eu să șoptesc. Cred că am greșit pe undeva. Simt că mai trebuia să facem ceva... Nu știu ce... Din viața noastră lipsește ceva.. Am uitat...

— Nu... Nu cred... Ne-am iubit... Ne-am bucurat...Viața a fost atît de frumoasă... deplină...

— Parcă mai trebuia... Nu știu... Mi-e frică.. Am uitat... Dragostea... Mai trebuia...

Iar trupurile ne tremurau, de nestăpînit, dar frigul nu începuse încă să intre. Nu prea departe, în largul mării, o corabie se spărgea de stîncile ascuțite. Un morun uriaș își număra în somn icrele. O stea albastră străbătea cerul într-o cădere ciudată. Crestele munților dormitau sub zăpadă. Arborii își scuturau frunzele toamna. Primăvara, din ce în ce mai umflați, mugurii trebuie să plesnească. În arșiță, deasupra nisipului, tremură o perdea de dogoare...

— Am uitat... Trebuia...

— Ești obosită... Dormi...

Cum să dorm ? Buzele, din ce în ce mai străine,

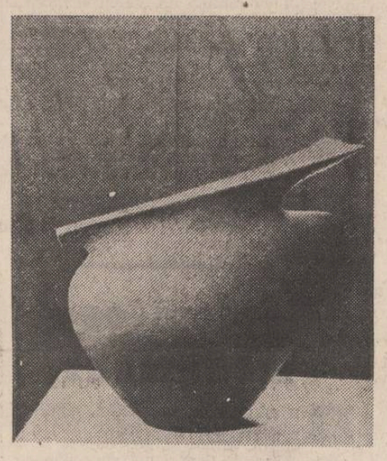

le deschideam tot mai greu. Dinții și părul îmi căzuseră și se amestecau prin iarba uscată. Ochii îmi deveneau fosforescenți, dar nu mai vedeam. Spuma care ținuse însă pînă atunci scoicile lipite între ele, începea să se topească, fosnind. Algele erau putrede...

Ce trebuia să mai fac în viață ? Ce uitasem ?

Era atîta liniște, că ne-am auzit, pentru ultima oară, unul-altuia gîndurile. În jurul nostru, pereții începeau să se destrame, și era atît frig și gol în sudoarea viscoasă care ne acoperea trupurile, care ne înveleau ultima întelegere. Nici acoperiș nu mai era deasupra, iar într-un copil, casa ne-ar fi fost veșnică...

Ne risipisem dragostea în vînt, ca un semănător nepriceput care aruncă grăunțele pe stîncă...

...Și eram atît de bătrîni, de goi, de străini, ca niște pomi uscați și neroditi niciodată. Prima vijelie va trebui să îi rupă, cu nepăsare, iar rădăcinile, chircite, neștiute vor putrezi...

...Din ce în ce mai frig, din ce în ce mai pustiu, iar noi nu ne mai găseam... Fiecare trup — în alt gol înghețat... Din ce în ce mai departe unul de altul... Din ce în ce, tot mai crîncenă singurătate... Din ce în ce, mai nimic...

Iar atunci am simțit cum începe să vină moartea...

teatru

t

Pluta Meduzei

Una dintre piesele cele mai importante ale lui Marin Sorescu n-a mai fost jucată în premieră mondială la Geneva, ci la Petroșani. Chiar dacă „respectiva" a așteptat mai bine de zece ani, pînă să se dumirească și direcția unor teatre despre ce-i vorba, progresul e totuși progres și se cuvine să-l menționăm de la început ca atare. Doar despre progres, în general, va fi vorba cu precădere și în piesă, chiar și despre riscurile progresului, în special tehnic, atunci cînd se îndepărtează de om și se poate întoarce, ca un bumerang, împotriva omului și a valorilor sale fundamentale. Căci, de ce să n-o recunoaștem, chiar dacă nu la noi ci aiurea, absolutizarea performanțelor civilizației tehnice, în detrimentul valorilor culturale și spirituale, cu alte cuvinte în detrimentul conștiinței omului și dezvoltării armonioase a personalității lui creatoare, riscă să arunce asupra planetei noastre, în acest sfîrșit de secol XX, inimaginabile furtuni nucleare, de la care nimeni nu s-ar mai putea salva, pe nici un fel de plută. Și cu aceasta putem intra în nivelurile sau straturile de semnificație ale piesei, căci orice plută, fie ea chiar și aceea a Meduzei, presupune și o linie **de plutire**, un echilibru.

Pluta Meduzei este una dintre cele mai importante piese ale lui Marin Sorescu pentru că este deopotrivă definitorie și reprezentativă pentru caracterul structural al parabolei sale dramatice, pentru complexitatea și interferența planurilor de semnificație ale acesteia, pentru originalitatea și timbrul inconfundabil al scriiturii, pentru relevanța sensurilor implicite și continute în însăși constructia dramatică a lucrării și, nu în ultimul rînd, pentru eroismul stenic propriu omului sorescian, care ajunge, de fiecare dată altfel de la o piesă la alta, la asumarea conștientă a tragismului condiției sale existențiale.

Sînt tot atîtea motive pentru care premiera absolută a Teatrului de Stat „Valea Jiului" din Petroșani, cu **Pluta Meduzei**, merită toate felicitările, chiar dacă realizarea scenică propriu zisă poate fi discutabilă într-unul sau altul dintre compartimentele sale. Tînărul regizor Florin Fătulescu a optat pentru un spectacol cît mai dinamic, cu un accent deosebit pe valorile plastice ale mișcării și ale compoziției grupurilor, traducînd scenic cît mai exact (cu excepția finalului) **povestea** parabolei și chiar și unele dintre sensurile și semnificațiile ei mai directe și mai la îndemînă. În relevarea celor globale și de profunzime a fost poate prea prudent și în orice caz s-a oprit pe la jumătatea promițătoare a drumului, fiind evident handicapat și de soluția scenografică a Elenei Buzdugan, care a „imaginat" în locul copacului de care are nevoie piesa și Cățărătorul ei, o mînă imensă (= „ajutor"), de care nu mai are nevoie nimeni, căci „bogăția" semnificațiilor ei simbolice, atîta cîtă este, se epuizează în primele secunde ale reprezentației. Din tînăra echipă de absolvenți ai I.A.T.C.-ului, juriul Festivalului de teatru contemporan de la Brașov a reținut „sonurile" distincte ale lui Șerban Ionescu (Cățărătorul) și ale Mirelei Cioabă (Femeia), un premiu pentru „debut colectiv" meritînd însă și cîțiva dintre „inșii" spectacolului : Dinu Apetrei, Avram Birău, Virgil Flonda.

Victor Parhon

film

f

Probă de microfon

Ultimul film al lui Mircea Daneliuc este de fapt o poveste de dragoste între un operator de televiziune și o fată. Dacă la început fata e un **caz** care interesează opinia publică — subiectul unei anchete a televiziunii — ea devine încetul cu încetul o problemă care îl interesează personal pe operator, în care se implică nu ca o persoană oficială, ci direct afectiv, cu tandrețe și generozitate. Ideea care se degajă de aici ar fi — ea singură —, suficientă pentru a susține un film, dar **Probă de microfon** nu poate fi redus doar la această idee a transformării cazului de notorietate publică în caz particular. Filmul este conceput ca o lume vie care s-a născut pentru a comunica prin toți porii, în fiecare moment, cu fiecare cuvînt, cu fiecare imagine, prin ritm, prin amănuntul de decor, prin costum, prin chipul și mișcarea sufletească a fiecărui personaj. Nimic din ceea ce ține de modul de exprimare specific filmului nu-i este străin lui Mircea Daneliuc. Spre deosebire de alți regizori care își construiesc filmele mizînd fie pe cuvînt, fie pe imagine, fie pe caractere, Daneliuc este un creator complet, cu un temperament iesit din comun, cu o atît de puternică nevoie de a se exprima, încît folosește la maximă capacitate toate mijloacele pe care le are la îndemînă.

Judecînd așadar **Probă de microfon** după canoanele cunoscute, cîntărind separat importanța mesajului, calitatea regiei, jocul actorilor, calitatea imaginii și așa mai departe, riscăm să trecem cu vederea faptul că Mircea Daneliuc propune în cinematografia noastră un nou sistem de logică, un nou nivel al convenției artistice. El renunță la obișnuita poveste cursivă, la obișnuitul crescendo dramatic și la obișnuita morală a fabulei, comunicînd mai mult decît o teză oarecare — și anume o stare de spirit, o atmosferă.

Luat numai ca o poveste, cu posibilele ei implicații morale, filmul este desigur comparabil cu altele. Însă **Probă de microfon** este mai mult decît atît — și anume un eveniment în planul limbajului cinematografic. Mircea Daneliuc este astăzi un deschizător de drum în filmul românesc urmărindu-și lucid programul estetic — cu o ambiție și o putere de convingere ieșite din comun.

Se detașează în economia filmului, cu un deosebit aport artistic, personajele create de Tora Vasilescu, Mircea Daneliuc și Gina Patrichi — dintre cele mai frumoase, mai vii și mai convingătoare portrete pe care am avut prilejul să le vedem în filmul românesc.

Probă de microfon este o revărsare generală de fapte, portrete, sugestii, posibile drame și posibile melodrame ; filmul trebuie luat ca atare — ca o construcție în care fiecare element își are semnificația lui, și nu ca un soclu pe care, după multă muncă și eforturi colective, este ridicată o statuie. Formula pe care Mircea Daneliuc ne-o propune pentru filmul de actualitate este dintre cele mai convingătoare : regizorul găsește în filmul său consistența vieții de toate zilele, în care arareori dramele merg pînă la capăt. Scenarist, regizor și interpret, alături de toți colaboratorii săi, fără excepție, Mircea Daneliuc realizează și de data aceasta un film care poate fi numărat printre victoriile cinematografiei noastre.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Care primăvară?

Un vînt subțire și rece ca o privire de dușman ne clatină în aceste zile de primăvară. Liliacul alb pare un ciorchine de zăpadă, iar laleaua roșie un bulgăre de foc în nămeți. Neobișnuiți cu astfel de temperaturi ne îmbrăcăm pe dibuite, cînd prea mult, cînd prea puțin, sub umbrele, dar mai mult stăm pe acasă, cu resoarele sub calorifere. Este frig și plouă fără noimă, aburind parcă ochii celor care ne privesc dincolo de ecran, în timpul emisiunii „La zi în agricultură". Și totuși, tocmai pe acest fond de tristețe autumnală (?!), în lungul și în latul ogoarelor se muncește cu îndîrjire pentru bunăstarea noastră. Și chiar dacă nu peste tot se munceste la fel și la fel de bine, să nu uităm totuși tocmai noi cît de greu cît de aparte este munca aceasta ziua și noaptea, cît de eroică este însămînțarea pîinii în singurătate. Realizatorii acestei emisiuni au har reportericesc și, mai ales, se pricep fiată, unul dintre ei știa că îngrășămintele nu trebuie împrăștiate cu un dispozitiv numai știu-cum îl spune, ci cu altul, care stătea nefolosit). Ei nu mai sînt doar informați de ceea ce se petrece „la zi în agricultură", ei sînt „informați" în general și dau sfaturi proprilor lor eroi. Știu, cu alte cuvinte, despre ce este vorba, spre deosebire de alți confrați de ai lor din alte emisiuni. Mai mult, talentul îi face să echilibreze perfect o emisiune scurtă, să cîntărească exact aspectele pozitive și cele negative, să le dea prioritate celor din urmă care, desigur, sînt mai spectaculoase. Ar fi nedrept altfel, pentru că pînă la urmă, în fiecare an, pîinea se face din grîu și nu din buruieni, iar cei care fac grîul sînt mult mai numeroși decît cei care fac buruienile. Rîsul nostru în fața nechibzuinței, indolenței, prostiei pur și simplu ale celor din urmă nu poate fi decît un rîs amar, dar trecător.

Cu un curaj pe care îl bănuiam și din alte montări, regizoarea Olimpia Arghir a pus în scenă la „teatrul t.v." piesa atît de cunoscută a lui Horia Lovinescu „Citadela sfărîmată". Am revăzut cu plăcere după ani de zile această piesă de referință în bibliografia autorului „apreciind regia, distribuția și scenografia ca fiind excelente. Fapt ce ne îndeamnă să credem că acest lucru se poate repeta și în cazul altor piese „uitate", ieșite cam de multă vreme din repertoriul teatrelor noastre, pe care, din acest motiv, multi dintre noi nu le-am văzut niciodată Oricum, preferăm aceste lucrări solide, verificate în timp de generațiile succesive de spectatori „piesuțelor" de comandă, însăilate pe platourile televiziunii de autori, regizori și actori grăbiți să-și agațe în panoplii falsele merite ale actualității cu orice preț. După cum am prefera să revedem filmele bune, românești și străine, și nu deșeurile de peliculă din care se poate tăia fără nici o pagubă, chiar dacă asta i-ar enerva pe unii. Oricît a fost Alexandru Macedon de mare, filmul de duminică a fost foarte mic, tăiat sau netăiat, color sau alb-negru.

Iulian Neacșu

poeme de
nichita stănescu

Montană

M-am însingurat
pentru că am simțit că tu nu mă mai iubești
lacrima mamei mele de ghiață era
stăteam și rînjeam și o rugam să plîngă
dar iarnă se făcuse în munți.
M-am dat de mîncare lupilor
dar lupii erau friguroși și bolînzi.
- Mîncați-mă, am strigat la ei, am strigat
– Noi, nu, mi-au răspuns
noi nu mîncăm om înghețat.

Cîntec

De neatins ești tu precum de timp
doar piramida este.
O, ghimp
O, cîntec și poveste
în care Făt-frumos, nisip
pe dune și pe zare
din orizont mi-a fost dat chip

și dezîncălecare.
Dar eu, dar eu, dar eu, dar eu ?
Dar tu, dar tu, dar tu, dar tu ?

Episod

Sublocotenent fiind, mi-am aranjat ținuta și,
m-am întors către soldații mei și
le-am zis cu glas ridicat și
în același timp tainic, apăsîndu-i cu ochii
– Fiți atenți, pe această stradă
în fiecare casă și în fiecare cameră
se află ascuns cîte un avion
să nu-l lăsăm să-l monteze
pentru că aripile le-am zărit eu la mansardă,
roțile vis-à-vis la poticar,
cilindrii sunt ascunși în streșini,
iar elicele sub plăpumi.
Fiți atenți, le-am zis, pe această stradă
în fiecare casă, în fiecare cameră
este ascuns un avion.
Să-i luăm prin surprindere, le-am zis,
dacă ne ținem respirarea
o să-i putem lua prin surprindere.
– O fi înger, dom' sublocotenent, zise sergentul
căci după cîte vedem, strada asta e o clopotniță
iar nu stradă.
– Atunci să tragem funia să bată clopotele
cît mai mult cu putință, m-auziți băieți ?
Să tragem frînghia cît mai repede
să bată clopotele, le-am zis.
Dar vocea mea își pierduse prestanța
și dorința mea de atac pierise.

Moalele capului

În luna avrilului
îndrăgostit mă lungisem melodios
cum carnea fragedă a copilului
pe gingașul lui os.
Și-atunci am auzit aparte
în luna avrilului
oasele cum sunt rupte și sparte
de carnea copilului
cum inima sparge pieptul și răsare
sîngeros
din aproape în departe e o mare
fără albatros.
În luna avrilului
îndrăgostit cum înecații de ape
și cînd copilul copilului copilului
cu o lopată în valuri încercase să sape

Gazela

Ea își pusese mîna ei cea dalbă de copilă
pe umerele meu cel negru și păros,
ea mirosise întocmai cum e floarea de zambilă
eu stam paralizat și fioros.
Venisem s-o mănînc de foame,
s-o rod oscior după oscior
spre dinții mei canini, ah doamne ! –
ea mi-a suris tulburător : –
de-atunce leșinat în poala-i
a ei de mine, lent mă mistuiește.
Eu sînt un leu mîncat de o gazelă.

Nepăsare și sens

Atît de bine îi fusese sufletului meu
că era tu, el și eu
că era liber și se juca
oriunde era, de era altceva.
– De ce mă izbești cu un fulg de zăpadă în ceață ?
De ce mă înghesui în mine, fugitul,
de ce mă lași mie pe mine doar mie
furîndu-mi și plecîndu-mi infinitul ?
De ce scoți din mine ce nu am în mine ?
Pe mine, să mă nasc însumi
ca pe un străin,.
Străine !

În amintirea lui Al. Macedonski

Leopardul mă apăsa cu laba pe tîmplă
– Te fac ondulat și roșu, ca pe un olan
pentru că totuși, se mai întîmplă
să plouă-n Sahara, în cîte-un an.
Leopardul mă apăsa cu tandrețe
– Aș vrea să-mi fac o ramură din tine, un acoperiș
sub care întins, cu tristețe
pe leoparda mea s-o mușc în pieziș.
– Omoară-mă odată și nu mă mai chinui atîta, atîta,
am strigat de sub iuțita de blană a sa.
Eu nu-ți voi fi ție urîta,
omenească de carne, a ta.
– Șezi blînd, mi-a spus leopardul
șezi blînd, el mi-a spus,
eu nu-ți sunt cruce și nici tu nu ești bardul,
eu nu-ți sunt credință, și nici tu Isus.
Te subțiez, atîta fac cu tine.

Fotografie de Ion Cucu

Ars poetica

Eu sunt viața însăși
Oho !
Prin naștere sunt ca și cum n-aș fi.
Cum iepuri albi ai luminii
ar fi nins, de-ar fi nins peste mare, și gri
Oho !
Cum greierul cel nedeosebit de iarbă
Oho !
Cri-cri sună cuiele în palmă
Oho !
Cînd tu erai viața însăși
și prin naștere n-ai mai fost
Oho !
Cruce vopsită cu sînge
amintire a mamei mele violate de îngeri
răsărise de întuneric binevoitor
Oho !
Neagră ninsoare pe alb noroi
Oho, tu,
adică noi, adică noi, adică noi.

Nesăbuita vedere

Gîndacul acela ciudat
avea trei capete în șir unul după altul.
Privindu-l m-am înspăimîntat
de neretezare.
Mi-am zis atunci de mine că de ce
aș fi firesc cînd nu sînt
și-am zis atuncea că de ce
ar fi firesc ce este.
Apoi mi s-a făcut un dor nestins
de acasă.

Acasă

Se dedică lui Fănuș Neagu

Înghețase inima sorei mele în inima sa
cum îngerul înghețînd în aer ningea ;
am pus mîna pe armă și-mi era foarte frig
Înghețase cuvîntul în mine
și nu mai aveam cu ce să strig
Înghețase inima în mama mea.
ursul de taică-meu se răsucea,
vise în somn el avea
venise iarna, ningea.

Deși

Deși inima mea este
ascunsă între coaste
să vezi tu ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Deși șchiopăt puțin
și mă doare
oh, de la o vreme mă doare
creanga cea groasă și cea mare
de care s-a spînzurat altul...
să vezi și tu ce poveste
ah, ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Cred că a trecut timpul
cred că a apus luna
pe cîmp am ieșit la întuneric
șoarecele de cîmp și inorogul feeric, –
să vezi și tu ce poveste
ah, ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Deși ai inimă înlăuntrul tău
și ascunsă sub coastă
mi-e foarte dor de tine.

Spargerea oglinzii

– Te doare, l-am întrebat, te doare, te doare, te doare, te doare ?
– Numai glezna pe care mi-o rupi,
numai glezna pe care mi-o rupi
numai glezna pe care mi-o rupi.
Atît, și nici ea măcar.
Și nici ea măcar.
– Te doare, am strigat el, –
te doare, te doare, te doare ?
Inima pe care ți-o smulg din coastă,
te doare, te doare, te doare, te doare ?
– Nu, nu mă doare, mi-a răspuns
– Nu mă doare, nu mă doare, nu mă doare
– De ce nu te doare ?
De ce nu te doare ?
De ce nu te doare, doare, doare ?
– Pentru că nu te iubesc,
pentru că nu te iubesc
pentru că nu te iubesc.
De aia nu mă doare, doare, doare
– Ce, spuse el murind ; – ce ?
Tu crezi că dacă-mi fărîmi trupul, mă doare ?

Vidra

Luasem vidra de beregată
și încercam să o înnec în rîul cel rece
întocmai cum zeul mă luase de beregată
ca să mă sufoce de timp ;
întocmai cum el mi-a spart ochii
ca să nu-i văd lucrarea stelelor
întocmai cum grația mea
, cu mîna stîngă
sugruma gîtul apei.

Desene de Raluca Slobozeanu

Gheorghe Pituț

Pe acest poet solid cum este cubul
și cum e de sub floarea rară bulbul
și cum e coada lungă cea de la cometă
care-am văzut-o printr-un ochi de vultur,
pe-acest poet gingaș cum numai piatra este
inima mea îl cîntă
ca pe un Făt-frumos dintr-o poveste
fără de nuntă
de drag de el și de tînjire
de dor de versul lui fără sfîrșire.

radio

r

Umorul (II)

Pentru că nu mă voi întoarce prea curînd la acest subiect îmi permit de a prelungi comentariul momentului umoristic oferit de radio fără vreo intenție. Mostre de umor involuntar, spuneam în precedenta cronică, se află și în textele de muzică ușoară. Profit de bunăvoința Editurii muzicale ce-a editat de curînd o cărțulie de 2 coli de tipar, la prețul de 6 (șase) lei, cu un tiraj despre care nu se spune nimic, cărțulie intitulată „Cîntecul preferat", texte de muzică ușoară, pentru a oferi probe de umor cu autori, în fine desconspirați. Umorul acesta seamănă însă foarte bine cu jenantele texte de antologie a celor mai proaste versuri primite într-un an de o revistă literară la poșta redacției. Ele nu stîrnesc veselie, deși vor să pară vesele ; nu stîrnesc zîmbete, deși spun numai lucruri fericite. Impresia totală este de imens ridicol, de siluire a limbii române. Nu cerem autorilor noștri ca, asemenea colegilor lor francezi, să primească premii de poezie pentru textele de muzică, dar un elementar bun simț (nu numai lingvistic) le putem pretinde. Îmi este greu acum să fac o selecție, pentru că totul este sub limita onorabilului (cu excepția cîtorva texte aparținînd unor poeți). Iată cîteva dintre „versurile" acestea puse în circulație cu multă, prea multă generozitate : „E paradoxal / Dar e ideal / N-are vîrstă iubirea. / Cum a început ? / Unde s-a născut ? / N-are vîrstă iubirea" (Mihai Dumbravă). „Steaua-stea din drumul-drum / Dorul-dor mi l-a aprins / Și clipind din ochi porni jocul-joc / Somnul lui în alb închis a furat din noapte-un vis, / Fără teamă de păcat l-a furat". (Corina Brăneanu). „A zecea oară cuvintele citesc, / Fără să vreau lăcrimez... / Litere joacă prin fața ochilor / Și tot mai cred că visez ! / String telegrama cald la piept / Și sar în sus fericit : / Astăzi sînt tată, pe lume a venit / O fată cum mi-am dorit !" (Anghel Grigoriu și Romeo Iorgulescu). „Ninge peste tot... chiar și la mare... / Și-n această albă zi / Îi scriu Mării Negre o scrisoare... / Nu-i e dor de mine, știu, / Că-i... mare / Dar îmi este mie dor de ea și-i scriu..." (Mihai Maximilian). Pentru hazul ei imens (desigur tot involuntar) merită a fi reprodusă în întregime această „perlă" a lui H. Mălineanu : „M-ai prins în clipa grea a vieții mele / Cînd nu mai văd nici soarele pe cer, / cînd lacrimi nu mai am, de gînduri grele... / Și-atît te rog / atît îți cer : / Refren : Iubește-mă / Iubește-mă și nu-ntreba nimic ! / Sărută-mă, nu-mi cere să-ți explic ! / Așteaptă-mă, / Te rog fii zi și noapte, „umbra mea" / Și iartă-mă... / Îmi pare rău de tot ce nu-ți pot da !" Și totuși / Poate tu meriți mai mult decît oricine / Știu, dar viața a fost prea rea, / prea rea cu mine !" Iubește-mă... / Mi-e ploaie și balsam iubirea ta !" / Și crede-mă : Abia aștept să „dau" tot ce pot da ! Coda : Iubește-mă, sărută-mă, / Așteaptă-mă... și iartă-mă... „altcineva" !".

Comentariile sînt de prisos. Curînd, curînd vom ajunge să auzim, vorba unui bun prieten de-al meu, versuri ca „Frunză verde cu crengi cu tot" !

Constantin Stan

plastică

p

Expoziție de grup la Ploiești

A organiza un vernisaj înseamnă a-ți asuma unele răspunderi în legătură cu momentul ales, cu selecția exponatelor etc. Lucrurile sînt chiar mai delicate în cazul expozițiilor de grup. Fiecare artist poate să dea ce are mai bun. Ceea ce nu aduce imediat și neapărat argumentul justificativ. Nu de puține ori ne găsim în săli populate de lucrări excelente luate fiecare în parte, fără a avea sentimentul că trăim cu adevărat un eveniment remarcabil. Altfel zis, expozițiile de grup păcătuiesc uneori prin prolixitatea voioasă a conjuncturii.

Uniunea artiștilor plastici — filiala Ploiești, Comitetul de cultură și filiala județeană a Uniunii arhitecților, ca organizatori, mi se pare că au gîndit judicios alăturînd trei plasticieni (deși încă tineri) aflați în plină maturitate artistică : Victor Munteanu (pictură), Nicolae Kruch (sculptură) și Vintilă Făcăianu (grafică).

Culorile tabloului — ale oricărui tablou — semnat de Victor Munteanu devin prelungiri concentrice, accentuîndu-și învolburarea pe măsură ce se îndepărtează, tinzînd să ne facă să uităm locul declanșării și să ne fixeze atenția asupra ultimului val. Tonurile în gri (aproape de gri-ul bacovian), partea incertă a culorii, de fapt, asigură impresia de continuă mișcare, de propensiune spre suflet, nesecat în infinitatea nuanțelor trăirilor sale („Odată", „Altădată", „În șoaptă", „Nuanțe suplimentare", „Inventar de toamnă", „Frunze sub vînt" etc.).

Atent la trăire este și Nicolae Kruch în sculpturile sale. Figurile create de artist, de o expresivitate emoționantă, relevă o sensibilitate remarcabilă. Stilizările sale nu forțează destinul incert al personajului. Stilizările lui Nicolae Kruch mi se pare că încearcă să atingă un obiectiv mai uman. Fiecare cap, bunăoară, este particularizat, și totuși, luate în ansamblu, aceste capete exprimă viața în ceea ce are ea comun pentru toți. Omul este unic și irepetabil. Viața este și ea unică și irepetabilă. Dar oare nu toți trăim unic și irepetabil ? Aparținem aceleiași naturi, sîntem copiii aceleiași naturi pînă în clipa în care descoperim, nu fără umor, că noi înșine sîntem natură („Ca pasărea", „Reverie", „Septentrion").

Învolburarea e și mai acentuată în grafica lui Vintilă Făcăianu. Lumea este un teatru, obișnuim să spunem, dar nu ne-am dezobișnuit de trucaje. Butaforia își păstrează forța de sugestie, întocmai cum cascadorul își împrumută identitatea. Vintilă Făcăianu nu consideră necesar trucajul. Caii săi sînt cai adevărați, nu dresați pentru numere de amuzament, sînt cai ce-și trîntesc călărețul dacă acesta nu știe să se țină în șa, sînt cai de un devotament sălbatic. O încordare superbă a mușchilor — iată o obsesie ! „Navele cu vele" aleargă cu adevărat, iute în referință cu viteza, cu ritmurile de altădată. „Cofrajele sale („Construcții") sînt fascinante, sînt măreț și înfricoșătoare deopotrivă. Vintilă Făcăianu ne vede pe schele așa cum sîntem și nu cum ne închipuim că sîntem. „Luptele" par, cum sînt, dealtfel, în parte, bravură, dar artistul are umorul și simțul ironiei în a vedea și grotescul războiului.

Viorel Știrbu

muzică

m

În conservator

Mai puțin frecventată de cronicari, subsemnatul nu face excepție, sala „George Enescu" a conservatorului bucureștean nu găzduiește doar „producții", adică concerte ce intră oarecum în orbita activității de predare, avînd a completa experiența studentului artist, dobîndită la clasele de măiestrie, cu cea a scenei, a publicului. Aici se petrec adesea concerte ce pot prilejui oricui adevărate satisfacții de meloman, concerte concludente pentru specialist și captivante pentru public. Critica așteaptă de obicei ca tinerii instrumentiști să se producă la Filarmonică sau Radioteleviziune, în ciclurile ce le sînt special dedicate, ceea ce mai întotdeauna se întîmplă, dar sala conservatorului ne poate informa despre activitatea diurnă a instrucției muzicale, despre nivelul ferm, despre debutanții din primii ani de studiu sau despre cei ce meditează mai mult (sau profesorii lor) pînă să se hotărască la confruntarea cu publicul deschis al sălilor de concerte.

Într-un concert de concerte, acompaniați de o orchestră de studenți, dirijată atent și dăruit de Aurel Niculescu, universitar pe care, la numai cîteva zile, aveam să-l vedem realizînd un program de aleasă ținută la pupitrul Filarmonicii „George Enescu", am urmărit „la lucru" doi studenți ce s-au văzut a fi dintre elementele de certă valoare ale conservatorului — violoncelistul Attila Szekely și pianista Oana Velcovici.

Attila Szekely a interpretat atunci *Concertul pentru violoncel* de Dvorak, opus impunător, exigent în tehnică și susținere interioară, succesiune de episoade în caracter individualizat, ce trebuie învăluite într-o privire unică, legate prin combustia internă. Tînărul violoncelist a atacat impetuos dificila lucrare, i-a conferit un elan ce nu s-a transformat nicicînd în violență. Caracteristicile prezenței sale instrumentale sînt forța, caracterul deschis, sincer al cîntului, arcușul generos, dăruirea. Cu timpul își va rezerva, desigur, și momente de relaxare, degustare a reveriei nobile ce face farmecul atîtor pagini ale concertului cu pricina. În același timp, important este că Attila Szekely își supervizează interpretarea, se ascultă, și acest „feed-back" funcționează prompt, dînd apariției sale o finisare, o ierarhizare a amănuntelor.

Fire interiorizată, ferindu-se de exploziile temperamentale, cu o sustinere egală și cu atenție către esența partiturii, Oana Velcovici și-a ales foarte bine *Concertul pentru pian* de Schumann. Ea reușește să releve aici nu atît romantismul partiturii, nu tehnica, pe care o stăpînește dezinvolt, cît caligrafia unei muzici a cărei frumusețe este potențată de o prezentare sobră, probă. Oana Velcovici intuiește tonul pianistic schumannian, specificul stilistic realizîndu-se în timbru dar și într-un rubato, foarte adecvat, o pendulare discretă a tempo-ului în jurul valorilor metronomice alese, pendulare ce intră în arsenalul consfințit de marea tradiție a interpretării celebrei lucrări. De asemenea trebuie remarcat modul în care pianista, aflată acum la sfîrșitul ultimului an de studiu universitar, izbutește să orînduiască detaliile, să construiască pe suprafețe mari cantilena specifică lui Schumann.

Costin Cazaban

Cealaltă față

O lume neverosimilă, cea din **Flori de mucigai.** Un „defunct paradis" **(Diminețea)...** (O aberație, să împreunezi cei doi termeni, o imposibilitate logică — permisă de tropi) : veșnicia, viața a murit ! Dar sîntem avertizați din poezia introductivă, aceea de la care și-a împrumutat titlul și volumul : „m-am silit să scriu cu unghiile de la mîna stîngă", Tudor Arghezi a desenat, „cu unghia pe tencuială", **cealaltă față.** Ca și fața cunoscută, aceasta, a doua, „a pustiilor goale" **(Convoiul)**, nu poate fi deslipită de pe om, nu trebuie deslipită, nu este omenesc să fie uitată. Nu mai putea scrie cu dreapta. „Meșteșugul / Vine cu beteșugul" aflăm despre vraci și doftoroaie, dar i se potrivește și poetului, de minune. Cu dreapta scrii despre om, cu stînga despre reversul său. Și omul, ca și francul din **Sici, bei,** are două fețe : cap și... corb...

Baba din **Pui de găi...** este o mătușă de treabă : adăpostește pe dată fetița scăpată din mîinile tîlharilor, o culcă în pat cu propria ei fiică. Doar ca s-o amețească, s-o adoarmă. La ceasul cuvenit, vrea s-o înăbușe, s-o ucidă, s-o taie bucăți și s-o prade. Chipului de miere i-a urmat cel de fiere ; pîndise din umbră. Numai că, în acord cu același mecanism al gîndirii, fața străină trece de cealaltă parte a fetei mătușii. Bătrîna apucă o față și-i ia viața. Dar nu e fata știută, este cea nestiută. Fata de-alături. Mama ia viața propriei sale fiice, datorită unei simple răsuciri în pat, cînd dreapta devine stînga și stînga dreapta.

„Un țăran venea întîrziat". I-a ieșit în cale o femeie, „o cucoană cu pălărie". Purta pantofi, fustă, mănuși, brățară, zorzoane. O „izmenitură". A luat-o în cărută, de milă. Dar femeia cumsecade avea altă față : tîlhărea. Ba, dacă bărbatul s-a opus și a înjunghiat-o, la primărie — unde și-a descărcat victima — a descoperit că „Era muiere doar pe dinafară ; / Că pe subt poale / Avea, ca omul, de toate și două pistoale" **(Ucigă-l toaca).**

Nu vom irosi timpul cititorului să-i demonstrăm că **Fătălăul** este „fetișcană", dar și „tîlhar de drumul mare".

Vom aminti că personajul din **Candori** putea fi staret și arhimandrit, atît îi este de mare smerenia, neprihănirea și știința tipicului, totuși „Are patru spargeri, în dosare. / Nouă furturi de buzunare. / Și un păcat de neiertat : / Un asasinat".

Tiparul conform căruia sînt construite aceste portrete este incredibil de simplu, dar și incredibil : **omul cu două fețe**, după cum l-a precizat rostirea românească, **coincidentia oppositorum**, folosind sintagma evului mediu atît de meticulos verificată de Mircea Eliade în manifestările spirituale. Însă, de la **omul cu două fețe** din domeniul etic la **coincidentia oppositorum** este un drum, cum spune Arghezi în **Galere**, „dintr-un tărîm într-alt tărîm". Și totuși, unul într-un nivel foarte conjectural, celălalt într-unul metafizic, ambele purced dintr-un ce unic și nelogic. Căci omul, o știm bine, este o unitate. Să fie el o unitate de contrarii? O personalitate cu două aspecte simultan ouose? Să fie omul giruetă care prezintă luminii soarelui mereu celălalt chip? Uite — nu e?

Este sigur, personajul arghezian, în **Flori de mucigai**, e om și neom. Tinca e iubită pînă la crimă dar se iubește cu altii. Adorator, glasul din **Rada** vrea să audă gemete. În gura mută a celui „mai mare slut dintre betegi / (...) Bombăne Cuvîntul dintru început" **(Sfîntul).** Iar în mizeria morții anonime din **Cîntec mut** „A venit azinoapte Dumnezeu. / Cu toiag, cu îngeri și sfinți".

Dacă este adevărat că mecanismul dihotomic-antonimic al gîndirii, acela care îngăduie surprinderea unor astfel de realități cu două chipuri simultan ouose — realități insesizabile de mecanismul logic —, dacă este adevărat că el îngăduie conceperea acelui **coincidentia oppositorum** identificat în cele mai vechi dintre străvechile elaborări ale minții umane, respectivul mecanism ar putea fi un făgaș pe care mitul să coboare pînă în paginile **Florilor de Mucigai.** Și drept e, coboară! Îndemnul lui Adrian Marino e de bun augur, cînd se referă la „interpretări tot mai serioase de critică simbolică, «initiatică» sau «mitocritică», în care Eminescu, Macedonski, Arghezi, Sadoveanu ar constitui cîteva dintre subiectele privilegiate" (în **Hermeneutica lui Mircea Eliade**, Dacia, 1980, p. 465). Este o trimitere la critica lui Mircea Eliade din **„Treptele" lui Julien Green** sau **Insula lui Euthanasius.** În cazul nostru, o putem deduce fără efort din analiza antropologică stilistică precedentă.

Simbolurile pregătesc calea. Taurul, leul, vulturul străjuiesc cartea pe întîia ei filă.

Rima „cheia-femeia", din **Streche**, nu constituie o întîmplare : „Cînd se vîră-n ușă cheia / Parcă scrîșnește femeia / Pătrunsă, despletită / Și neîstovită". **Cheia** — simbolul deschiderii și închiderii, revelării și izolării ; ea este folosită în titlurile cărților de vise, dar și în culegerile de probleme de matematică și rebusuri : cititorii **Bărbierului din Sevilla** reține faptul că, din întreaga recuzită specificată în text, cheia și ghitara au rol principal ; or, respectiva piesă a lui Beaumarchais e structurată în limitele „mitului bărbierului" (așa cum am expus-o în **Avatarurile lui Figaro**, 1979). Ovidiu Bîrlea, în **Antologia de proză populară** (II, 561—562) atrage atenția asupra metaforei bărbat = cheie ; miresei i se spune : „Știi să descui, știi să-ncui cu ea". Sensul psihanalitic al cheii se deduce ușor din strofa citată din Arghezi ca și din invocarea subtil aluzivă a lui Onan, din strofa următoare a poeziei, unde strugurii, simbol al vieții, sînt atît de privilegiați.

Să admirăm asociația ce ne trimite la Meșterul Manole, în **Galere** : „O schiopătare de vulturi căzuți din stele / (...) fără schele".

„Nostalgia începuturilor" cunoaște diverse valori, mai concrete și mai abstracte, în op. „În beciul cu morți, Ion e frumos" **(Ion Ion).** Bineînțeles, nu pentru că e ros de șobolani și e bălos. Ci, „În ochii-i deschiși, o lumină. / A satului unde-i născut, / A cîmpului unde iezii a păscut, / A încremenit acolo străină". În **Cîntec mut**, nostalgia e a unei lumi mai bune, conform nădejdilor celor simpli cu duhul, iar în **Morții** este, simplu, a odihnei, inconștiente, în pămînt. În **Șatra, Convoiul, Generații, Munca, Nostalgii**, aspirația cuprinde libertatea tribală a bărăganurilor cunoscute din neam în neam de peregrini.

Androginul l-am întîlnit în **Fătălăul**, mascatul — mai pretutindeni.

Tinca șoptește despre practicile înomabile ale deșteptării naturii la viață, primăvara, iar **Rada**, meritînd, în sine, un studiu, datorită asociației oedipiene, grăiește de Marea Zeiță, ori Mumă.

Am lăsat la sfîrșit poema **Pui de găi...**, cu care am început. Ea ne reamintește de **Căpcăunii**, legendă culeasă de Rădulescu-Codin **(Legende, tradiții, și amintiri istorice culese din Oltenia și Muscel**, 1910), care „încălziau soba, luau pe copii și, rînd pe rînd, îi puneau pe lopată, îi coceau, puneau în cuptor și, odată copții, copiii erau scoși din sobă și hărtăpăniți" (p. 23). La Arghezi : „Toți chitiră să bage fata-n beci / Și să-i facă de ducă, așa, ca la berbeci. / Și să o puie pe jar". O dată, însă, o fată izbuti s-o bage în cuptor pe mama căpcăunilor, suind-o pe lopata destinată fetei însăși („U! mă! miroasă-a mamă coaptă!" p. 25). Am aflat că în **Pui de găi...** fata se substituie fetei babei. „Iar fetișcana (...) o rupe la fugă spre pădurice" (p. 24), continuă informatorul lui Rădulescu-Codin, iar poezia : „Pe cînd fata noastră fugi, pe ceață, / Pînă se făcu dimineață".

Desigur, capitole întregi s-ar putea dedica **elementelor** din poezia arghezian (Bachelard, Tacciu), ca și vegetației. Dar aici am înfiripat numai schița unei schite.

Esențial în cele de mai sus este să remarcăm cît de adînc te poate purta în universul poeziilor din **Flori de Mucigai** stăpînirea, cît de modestă, a uneltelor critice, și cît de departe de afirmarea plată și falsă a „putreziciunii poeziei". Un eufemism, pentru a evita să fim polemici.

Mihai Rădulescu

1880 | CENTENAR
1980 | ARGHEZI

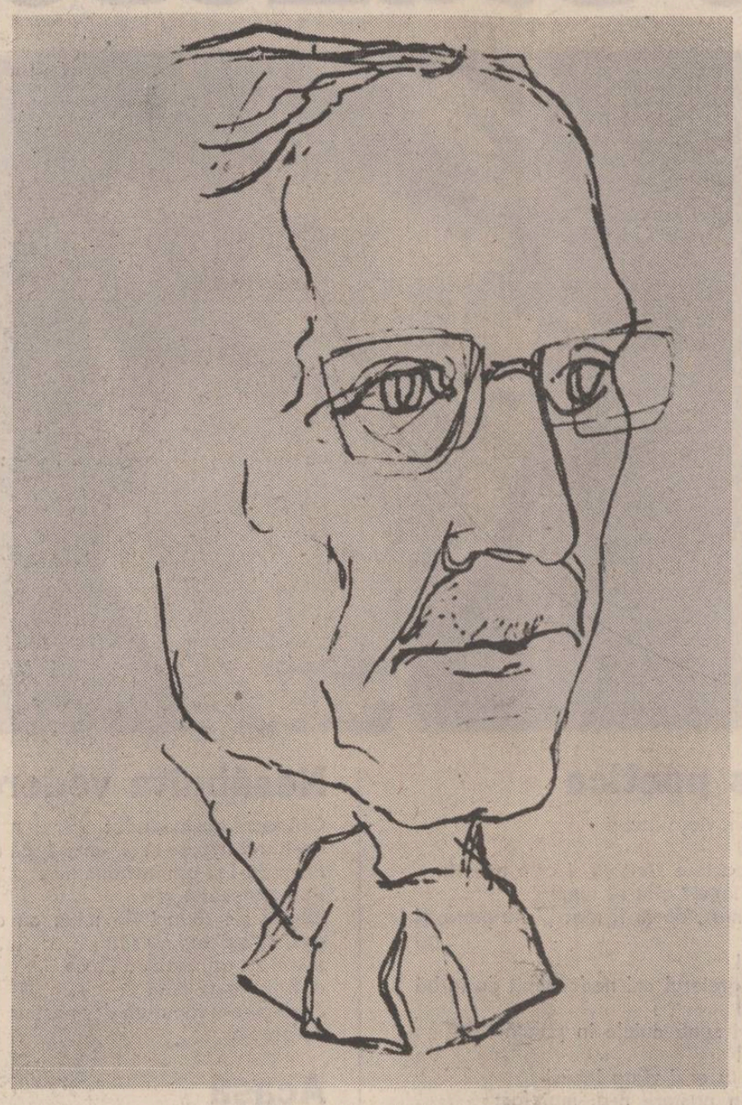

ARGHEZI – desen de Vasile Celmare

„Profunditatea poeziei stă în aceea că, odată deschisă o ușă, zece porți se dau la o parte zgomotos și simultan peste amețitoare perspective. Testamentul apare acum ca o estetică, plină de probleme și de puncte : arta argheziană e făcută din „venin uri", „injurături" ; veninul s-a preschimbat în miere, lăsîndu-i-se puterea ; poezia s-a sterilizat, a devenit un cîntec pur, înjurătura rămînind, inefectivă practic, numai pentru coloarea ei ; dar mierea presupune veninul și poezia un conținut purificabil".

G. Călinescu

«E pardosită lumea cu lumină...»

În poezia argheziană, îndeosebi în **Cuvinte potrivite, lumina**, ca și **bezna**, contribuie la sporirea „misterului metafizic" în legătură strînsă cu arhitectura **spațiului** în care se săvîrșește tensiunea lirică. Spațiul arghezian a fost foarte bine definit recent într-o carte ce pare de departe cea mai bună exegeză argheziană, drept „proiecția unui spațiu închis, a boltei care acoperă, asemenea cupolei templelor sau criptelor, un sol plan, un cîmp circumscris". (Nicolae Balotă, **Opera lui Tudor Arghezi**, p. 127). El este un spațiu-boltă sau, mai exact, un **spațiu boltit.** Sub această formă se prezintă atît încăperea microcosmică (chilie, celulă) cît și cea macrocosmică — cerul. S-a interpretat această viziune, omniprezentă în poezia **Cuvintelor potrivite**, drept simbol al opresiunii și finitudinii, al imposibilității de a evada și a „pipăi" transcendentul. Închiderii „de sus" îi corespunde emblematica odaie de sub pămînt, bolta arcuită în sens invers, în pămînt, adevărat cer de dedesubt, sufocant și misterios. Căci inversul este un dublu negativ care poartă semnele miracolului. Himeric, cînd se realizează devine emblematic și astfel ambiguizează pînă la neobservabil trăsăturile inițiale. În acest sens, „fundul lumii" la care face aluzie frecvent poezia argheziană, nu este o pereche a cerului, ci dublul lui ambiguu. O structură asemănătoare ne întîmpină încercînd să configurăm valoarea **luminii** în poezia volumului din 1927. Din cîte știm, interpretări atente ale acestui motiv — de fapt un **dublu** cu valoare de unicat motivic — nu s-au făcut.

Lumina este, în **Cuvinte potrivite**, un auxiliar cu funcție instrumentală al spațiului. Ocurența ei nu e frecventă, ca termen poetic propriuzis ; mai dese sînt scările pe care se coboară în dublul de sub pămînt al luminii : **umbra, întunericul, bezna.** Între „lumină" și „beznă" se presupune un echilibru perfect, în funcție de localizarea spațiului, a „boltii". Amîndouă sînt forme de a revela omului obstacolul, dincolo de care există zona nesigură imposibil de atins sau văzut, de neimaginat decît ca inexistentă. **Lumina** și **bezna** semnalizează bolta, sînt o adevărată căptușeală a acesteia, acoperindu-i puținătatea semantică, valoarea de „impenetrabilă goliciune". „Transcendența argheziană, scrie N. Manolescu, este o transcendență goală". Absența lui Dumnezeu, de care vorbește criticul construind un întreg eseu polemic, poate fi justificată și prin permanenta dispoziție de a încurca registrele : luminos, întunecos, spațiul este **același** prin **altul.** Nopțile sînt cucerite de sclipiri astrale („Steagul nopții, desfășat cu stele, / Adăpostea faptele mele") atunci cînd perspectiva este înspre „tîlharul de ceruri" ; dar ele aduc aminte de îndată de bezna odăilor subpămîntești, de **lumina neagră** de jos. Lumina îmbracă și conduce. Stadiile parcurse de ea, de la obscuritatea totală la transparența deplină, nu explică drumul de urmat, cu revelații mistice, ci îl ambiguizează pînă la a nega existența divină din Tării, sau a se consola cu „mocîrla riului de soare" din care „aur am băut".

„E pardosită lumea cu lumină / Ca o biserică de fum și de rășină", scrie Tudor Arghezi într-o celebră poezie, **Vînt de toamnă.** Poate fi ea interpretată ca exaltare a luminii, simbol al rodirii, spectacol al fecundității ? O mască semantică poate fi desprinsă și astfel de pe acest text dar ea, adevărată, e cu atît mai misterioasă și complexă cu cît pare limpede și simplă. Versul **E pardosită lumea cu lumină** împreună cu următorul formează de fapt o metaforă **in absentia**, în care este pus în drepturi un modificator de maximă importanță : **pardosită.** El este și cuvîntul tematic. Așadar lumina din **Vînt de toamnă** este o lumină subterană, ea „căptușește", „acoperă" lumea știndu-i la temelii. „Ca o biserică de fum și de rășină", echivalentul iconic al acestui vers abstract și misterios, poate fi citit, la rîndul său, în două feluri : ca sugestie a spațiului celest, a încercării de transcendere prin intermediul materiei diafane (fum, rășină) sau, dimpotrivă, ca mentinere în spațiul terestru, așa cum de altfel indică și figurația poemului („pietrișul roșu", „ciorchinii" „fluierul de sticlă al cintezii", „mițele, iezii", în sfîrșit metafora atît de puțin astrală „sorcova luminii", care trimite la ideea de inițiere în formele violent colorate ale materiei terestre). Lumina e „rece, fragilă nouă, virginală", e o lumină altfel decît cea pe care o cunoaștem noi și **duce omenirea-n poală.** Ultimul cuvînt invocă circumscrierea, proprie simbolurilor spațiale : lumina e cea care **circumscrie** lumea (omenirea), îi fixează contururi și opreliști, îi arată neimplinirea printr-o tainică inițiere, așa cum bolta cerului circumscrie pămîntul.

De la funcția de a acoperi material taina, lumina, cu dublul său, întunericul, ajung la a fi ele însele substanță de taină. Ambiguitatea figurii luminii în poezia argheziană nu este deci numai una a funcției, ci și a existenței în sine a elementului. În **Vînt de toamnă,** care e un **stimmung**, lumina apare cu întreaga aură de melancolie la adresa valorii ei instrumentale, aceea de definire și, dacă se poate spune, de eufemizare a boltii. Cu totul altceva, ca o simbolică încheiere de drum, este lumina din **Oraș medieval.** Aici peisajul este acela al **ultimului cer,** văzut la limita perceptibilă a spațiului („...În fund — un ultim cer"). În timp ce „Văzduhul se-nchide cu lacăt și zăvoare", „Lumina-și cară-n matcă nămolul alb al cetii / Din care se prăvale o turlă după alta, / Nămlezul întîrzie la ora dimineții, / Și ca s-ajungi la soare, îl scoți din zid cu dalta". **Ceața** e un stadiu de ambiguizare al luminii care are, aici, o tainică matcă, de fapt o formă, un tipar pe care îl impune lumii ca în **Vînt de toamnă.** Numai că nostalgia luminii a fost părăsită în favoarea ermetizării ei printr-o figură excepțională : „soarele ascuns în zid", taina ermetizată care trebuie „dezghiocată" cu dalta. Mai tîrziu, într-o poezie din alt volum, taina va fi „murdărită" prin adaptarea la gestul intim, așadar sufocată într-un ermetism care se autodistruge : „Ziua cenușie, vinătă și tristă / Își cocolosește soarele-n batistă". **(Ziua cenușie**, în **Poeme).**

Dacă lumina este o căptușeală (a spațiului sau a tainei proprii), întunericul **(bezna, noaptea)** e în poezia **Cuvintelor potrivite** cînd negativul absolut al formelor și tiparelor, căzînd ca o trapă peste zbuciumul sufletesc, cînd el însuși un dublu al formelor, o altă „icoană" a luminii : „Noaptea întinde scoarțe, plocate și covoare / Urzite cu zigzaguri și cu chenar mărunt, / În care se repetă izvodul la culoare / Și chipurile crucii și florile, cum sunt". Întunericul poate fi, deci, un fel de oglindă a luminii, destul de fidelă, vorbind de aceleași tipare, în același spațiu, cu un plus de mister și o mai accentuată grilă a zădărniciei. Mecanismul apare și mai limpede într-un vers ca „S-a răsucit lumina-n sine cu zuluful", menit să anunțe întunericul și făcînd apel, de asemeni, la materialitate. Între aștrii nopții stelele aduc un relativ calm, în timp ce luna este sortită să tulbure, lumina ei fiind pusă în legătură cu cîmpul de acțiune al neliniștii umane. Luna **evidențiază** bolta, deci spațiul închis, în timp ce stelele dau senzația nesfîrșitului și e firesc ca rolul lor să fie diferit. Prezența luminii, ca și a beznei, apărînd parcă la intervale regulate în poezia argheziană, ambiguizează în sens ermetic, închizînd în același timp cu „virginale" zăvoare spațiul boltit.

Costin Tuchilă

Clasicizarea mitului modernist

Avangardiștii români au făcut din Tudor Arghezi un mit. Sunt cunoscute numerele pe care i le-au dedicat revistele **Contimporanul** (an. II, nr. 22, 8 febr. 1923 și an. VI, nr. 76, mai-iunie, 1927) și **Integral** (an. I, nr. 3, 1 mai 1925), dar sunt cunoscute și reacțiile la această mitologizare.

Peste entuziasmele succesive de grup, de redacție, de școală, Arghezi, acoperă, biografic vorbind, mai multe epoci literare și domină mai multe curente, fără să se integreze în vreunul, încît nu se comite o eroare cînd se afirmă că a fost fidel singurului său curent. La o privire mai atentă putem spune că autorul **Cuvintelor potrivite** nu are loc în nici un curent literar. Totuși, raporturile lui Arghezi cu avangardiștii români merită o atenție aparte din două motive. Mai întîi pentru că le-a fost precursor și în al doilea rînd pentru că, prin tot ce scria (poezie, proză, pamflet, eseu) era, ca și ei, în permanentă **opoziție** estetică, se abătea de la itinerariile tradiționale.

Primul contact cu avangardiștii îl constituie publicarea **Agatelor negre**, în revista **Linia dreaptă** (1904), perioadă în care poetul era sensibilizat de lecturile din Baudelaire. Din cele circa patruzeci de **agate negre** apar în 1904 numai trei (în nr. 1, 15 aprilie ; nr. 2, 15 mai ; nr. 3, 15 iunie), dar un manuscris al acestui ciclu circula printre tinerii literatori ai vremii. Culegerea manuscrisă, realizată de juvenilii avangardiști în formare, era întocmită cu consimțămîntul poetului, care le-a pus la dispoziție și textele nepublicate. Era un moment în care Arghezi se complăcea în postura de tînăr maestru, postură pe care și-a recuzat-o ulterior, cînd era într-adevăr un maestru. B. Fundoianu va declara (așa cum vom vedea) în 1925 că-l preferă pe poetul **Agatelor negre**, iar **Cuvintele potrivite** (anunțate sub tipar, fără **agate**) nu-l mai entuziasmau.

Linia dreaptă e considerată o primă revistă a avangardei românești (Ion Pillat în **Cugetul românesc**, 2 febr. 1923). B. Fundoianu subliniază avangardismul acestei faze argheziene cu un entuziasm contagios : „Cu Tudor Arghezi intră în poezia românească (Fundoianu se referea la ciclul **Agatelor negre**, E.M.) o sobrietate, o cinste lirică, un dispreț pentru oina rimei și ritmului [...] Cu cît proza lui, mai tîrziu, avea să fie abundentă, nutrită și grasă — puțin prolixă poate — cu atît poezia lui se prezenta despuiată, fără cercei și inele, cu imaginea tînără și curată, prețioasă puțin de prea multă naivitate. Intrai simplu în poezia lui Arghezi ca-ntr-o moară de apă în munți. Fără violență sau amărăciune, poezia lui avea virtuți respiratorii și curative. Toată poezia de la Cosbuc încoace s-a văzut pusă sub interdicție și mutată la sanatoriu. Arghezi nu aducea decît cuvinte care trăiau în pămînt, ca pietrele, ca rădăcina în umezeală...". **(Contimporanul**, an. II, nr. 29, 8 febr. 1923, p. 3). Comentariul lui Fundoianu se raportează mai departe la generația avangardistă : „Cuvintele lui au fost [...] o școală de modestie, pe ale cărei bănci o generație a trecut smerită și care-și tace dascălul flindcă nimeni nu-l știe..." **(Ibidem).**

La apariția volumului **Cuvinte potrivite** (aprilie, 1927), revista **Contimporanul** (an. VI, nr. 76, mai-iunie 1927, p. 11) întreprinde o anchetă despre Arghezi, la care răspund scriitori mai mari sau mai mici, mai moderniști sau mai puțin moderniști, de la Octavian Goga la Romulus Dianu. Claudia Millian consideră lirica argheziană drept o „poezie pură". Numai cu doi ani mai înainte, abatele Bremond inventase termenul. Octavian Goga afirma că „Arghezi e un premergător. Și este unul care legitimează prin scrisul său fanatismul meu...". H. St. Streitman remarca stilul antitetic arghezian : „Sub pana lui ori ne desmiardă felin, ori ne înfață convulsiv". „Arghezi restaurează miracolul", scrie Tudor Vianu. Opera lui Arghezi este „un etalon aur al poeziei "răspunde Jacques G. Costin. Pentru pictorul Marcel Iancu, „Poetul este cel mai nemărturisit modernist". Perpessicius afirmă că e „cel mai mare poet de la Eminescu". Comparația cu Eminescu o mai făcuseră N.D. Cocea (oral) în 1912 și Felix Aderca (în scris) în 1926. Etc.

În 1925 (nr. 3, 1 mai) revista lui M.H. Maxy, **Integral**, omagiază pe Arghezi prin B. Fundoianu, St. Roll, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Brunea, C. Titel Petrescu, Gala Galaction. În acest număr omagial e reprodusă și o poezie de Arghezi, **Belșug**, considerată a fi definitorie pentru întreaga sa lirică.

B. Fundoianu, un entuziast admirator al lui Arghezi, trimite din Paris un articol în care scoate în evidență faza avangardistă (de început) a poetului : „European, Arghezi sparge falsul europeism ; el slăvește pe Anton Pann nu pe Withman. Iubește neologismul și-i găsește păduchi [...]. Sunt ani de cînd îl plictisim cu admirația noastră ; sunt ani de cînd pașii ne-au dus pe jos, dealungul șoselei pline cu pomi chinuiți de praf, pînă la Văcărești, unde îl găzduia vremelnic patria. Pe atunci Arghezi era poet numai pentru cîțiva prieteni și cîțiva efebi ; cele cinci volume pe care le vestește azi il vor crea pentru cafenele și gloată ; noi îl știam de mult, îi aveam cu toții volumul și versuri în caietele mici, copiate de noi și dificil adunate din reviste.

În care latele pangliei
Înfiorsu-s-au de-atîtea ori...

Volumul lui Arghezi imprimat de noi se numea **Agate negre** și nu **Cuvinte potrivite.** Îl considerăm ca o primă ediție, originală, executată pentru rarii bibliofili. Sub **Cuvinte potrivite** noi vom citi întotdeauna **Agate negre.** Pe vremuri **Rampa** punea în notă că nu-și ia răspunderea celor ce afirmam despre Arghezi ; comisarul Bolintin (Niculescu) ne privea strîmb ; la albumul de omagiu pe care voiam să i-l oferim în temniță n-a primit să colaboreze nimeni, în afară de veșnic adorabilul Galaction și veșnic tînărul Minulescu. Și Dl. Lovinescu s-a suoărat pe noi în loc să ne fie recunoscător că, obligîndu-l să vorbească de poetul Arghezi, în volumul său al X-lea de critică, l-am crutat provizoriu de ridicolul de a fi vorbit cu obrăznicie de cel mai mare contemporan al său...".

Încadrarea lui Arghezi în mișcarea constructivistă o fac M.H. Maxy și Ilarie Voronca, primul printr-un desen (un portret) și al doilea printr-un eseu intitulat „Tudor Arghezi — fierar al cuvîntului". Voronca întreprinde mai întîi o proiectare a poetului în tot spațiul literaturii noastre, proiectare comparabilă cu aceea a marilor poeți francezi în cadrul literaturii lor (Mallarmé, Rimbaud, Apollinaire) : „Printre ei, Tudor Arghezi. Fenomen uimitor în cadrul literaturii române, contrazicînd calculele astronomilor în cultură, contrazicîndu-l poate pe Arghezi însuși. Numele lui însă a trecut de mult peste dînsul, înundînd sevos în epocă. Gînd multiplu, incandescent ca un ornic cu litere de fosfor, între dinții lui cuvîntul se sfarmă precum simburii tari. Cuart, fraza lovește pereții creierului. Fraza Arghezi, în poem sau în proză, tîșnește viril, răsturnînd sertarele creerului, spintecînd testiculele criticii. [...] Arghezi aparține întreg realizărilor moderne. Discuția ar fi inutilă. Mirarea lui Tudor Arghezi în fața spectacolului actual constructivist nu dovedește nimic. Se va mira încă o dată aflînd că, dimpotrivă, constructivismul îl cuprinde. Pentru frază, gramatica-arghezi ; pentru Arghezi alchimist al imaginii, pentru Arghezi fierar al cuvîntului".

În nr. 5 (iulie 1925) Arghezi răspunde printr-un pamflet caustic și se scutură de integralismul oferit ca explicație a operei sale. Tableta sa **Ce trebuie să știe un tînăr de 45 de ani**, scrisoare către M.H. Maxy, e un model de eseu ironic :

„În revista Dv. am găsit capete cu unsprezece profiluri, cu un ochi deasupra pălăriei și cu celălalt pe mușama ; am găsit fire de mustață ivite în spinare, peste sacou, nasul demontabil și ghetele făcînd corp cu ființa. În loc de creier, un portret purta, mi se pare, un craniu, un grilaj de lemn vopsit verde prin care se uita încoace un cîine dresat — și o inscripție: **Sunați!** Propriul meu portret din **Integral** era agrementat cu 10—15 capace de aluminiu, așezate în dosul urechei mele ; ar fi fost de ajuns un bobirnac la ultimul capac, pentru ca portretul să înnebunească. Vreau să zic că în lumea Dv. totul devine posibil și ironia funcționează cu o severă gravitate.

Foarte bine, dragă Dle Maxy ! Viața e mediocră și gustul nostru se atrofiază sorbind din aceleași pahare cu interminabil conținut. Eu vreau să mănînc paharul : cine ar putea contesta suculența sîngvină a noului meu chef ? Și după ce voi fi înghițit paharul, nu mă voi opri : voi mînca furculița, cuțitul, lingura și piciorul de cristal. Voi ataca vehement, cu gura căscată, dulapul din sufragerie, dulapul cu rufe ; voi mînca indispensabili, gulere și ciorapi. Și ceea ce are să fie vom vedea. Și cînd voi fi devorat totul, găsindu-mă în fața unicului organ al maimuții — pe care, vai, l-am pierdut în preistorie în lupta cu crocodilii, voi mînca amintirea unei cozi... Ajung la automobilul care a sosit în ajunul plecării...

al D.tale cu drag,

Tudor Arghezi"

Mitul arghezian la a cărei sacralizare au contribuit avangardiștii suportă o tentativă de desacralizare mai întîi din partea tînărului Mircea Eliade (în **Cuvîntul**, an. III, nr. 788, iunie 1927) : „Cu dl. Tudor Arghezi s-a petrecut un lucru ciudat. Ani de-a rîndul, la începutul carierei literare, a fost hulit și contestat. Apoi deodată a fost ridicat în slăvi. A fost numit un «al doilea Eminescu» creatorul limbii române contemporane, inventatorul poeziei moderne etc. De cîțiva ani dl Tudor Arghezi e un zeu asiatic, voluminos în pîntec, trivial, agresiv și bonom. Un zeu care înjură mult, face poezie pură, urăște editorii și visează o vilă la Sinaia. Un zeu fecund în fantezie și pornografie...". Pamfletul lui Mircea Eliade nu era o analiză a poeziei lui Arghezi, ci mai mult un răspuns dat avangardiștilor.

Este cunoscută intervenția întru demitizare a lui Ion Barbu din **Ideea europeană** (an. IX, nr. 205, 1 nov. 1927) în care Arghezi e considerat „un poet fără mesaj, respins de idee, ca altă dată de rigorile vieții ascetice". Barbu îl exclude din sfera „frumosului necontingent".

Ion Vinea, deși prieten cu Ion Barbu, în focul acestei mari bătălii literare, e de partea avangardiștilor, luînd apărarea lui Arghezi într-un interviu : „Tudor Arghezi, după Eminescu, este singurul care reușește să ne dea o unealtă nouă de expresie. Eminescu și Arghezi sunt două mari etape prin care ne-am asigurat un material propriu de expresie". **(Viața literară**, an. II, nr. 51, 1927).

La „dărîmarea" mitului arghezian au mai participat, puțin mai tîrziu, Eugen Ionescu prin volumul **Nu** (1934), dezicîndu-se, în același timp, în paginile de jurnal intim, D. Caracostea prin studiul **Prolegomena argheziană** (1937), N. Iorga (direct și indirect, prin N. Georgescu-Cocoș), Brătescu-Voinești etc.

Dar la clasicizarea mitului au contribuit E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, mitul devenind, prin clasicizare, o realitate literară.

Tudor Arghezi a fost declarat zeu tutelar al modernismului românesc (funcție divină recuzată de poet), a fost expulzat din categoria modernismului (de un mare modernist — Ion Barbu) ; Arghezi însuși aprobînd modernismul acut prin publicarea (în premieră) a textelor postume ale lui Urmuz, l-a contestat ori de cîte ori a avut ocazia, precizîndu-și esența poeziei ca o abstragere din această categorie denumită cu un cuvînt „rușinos". Și cu toate aceste reacții a condus în istoria poeziei românești o revoluție modernistă căreia nu-i refuză fondul ci numai forma (denumirea), socotind-o doar o căutare a „umbrei din lucruri", literatura fiind bună atunci „cînd seamănă cu neasemănatul, cînd se apropie de neapropiat". **(Bilete de papagal**, an. II. nr. 291, 16 ian. 1929), tableta **Sunetul dinlăuntru).**

Cît de coincidente sunt ideile estetice promovate, într-o sedimentare sobră de Tudor Arghezi, cu cele vînturate manifest (= prin manifeste) de avangardiști ! E numai o diferență de ton. Avangardiștii ilustrau o fază de soc. de ruptură ; Arghezi comenta o creație. Avangardiștii distrugeau o estetică punînd în locul ei, nu opera lor, ci opera lui Arghezi. Și Arghezi fugea sufocat de elogii nonfigurative.

Emil Manu

Geniul rezistent

Urmare din pag. 1

sale a fost creația, poetul considerîndu-se și demiurg într-un nesfîrșit laborator de creație universală. Despre nebănuitele, pe atunci, resurse ale sale, implinite în operă, se exprimă cel mai pregnant Arghezi în **Vraciul**, pe care la împlinirea unui secol de la nașterea sa ne îngăduim să-l citîm integral : „Am un bazar de zări și firmamente / De cioburi noi de lună și planeți. / Aștri defuncți atîrnă de pereți, / Împărechiați cu zeci de instrumente, // Tablouri fără dată, cărți, portrete, / Pendule-n care cucul s-a oprit, / Spade cu virful ars și ruginit, / Icoane, pajuri, chivote, stilete... // Am chei pe toate ușile-ncuiate, / Cîntare, cumpeni și măsuri / De prețuit cenușile necercetate / Din sufletul imponderabilei naturi. // Am site fine de cernut polenul / Împrăștiat cu-albinele pe bolți. / Unelte, cu-ascuțișuri și cu colți / Pentru găsit volumul, numărul și genul. // Corăbii ancorate-n cîte-o mare, / Orașe grămădite-n crepuscul, / Cîmpii închise și pămînt destul, / Subt clopotele citorva pahare, // Hlamide albe, mitre și coroane... / Pot unge papi, uzurpatori și regi. / Neamuri pierdute și vecii întregi / Stau condensate-n rînduri de flacoane. // Un semn, și timpla cerului se-apleacă. / Un semn, și uraganul s-a trezit. / Un semn, și neamuri noi s-au zămislit ! / Dar semnul mîna mea nu vrea să-l facă ! // În farmacia mea atotlecuitoare / Aleanuri am la chinurile-abia simțite, / Misterioase și nemaitămăduite, / Pe cînd prin jur se naște lumea șubredă și moare. // Pe șesul negru cu lumini de ceară / Pot frăminta din tină și scuipat / Un nou Adam, gigantic și nerăzbunat. / Aștept, îngenuncheată, plebea să mi-l ceară. // Eu mă fălesc că nu vînd ca atîția / Tezaurele mele : Nici nu știu / Dacă pe piață Dumnezeu cel viu / S-a ieftenit mai mult decît tărîțea // Mormînt închis la zgomotul de-afară, / Contemplu-a cîrtiților bucurie / Lingîndu-și puii cu idolatrie, / Băloși, subt steaua mea polară".

Rezistența geniului arghezian este egală numai cu energia logosului căruia el i-a conferit o nemuritoare strălucire.

atelier literar
poșta redacției

MIȘKIN : Multe lucruri frumoase, multe discutabile (cu semne de oboseală, pierdere de substanță, vibrație, spontaneitate, etc.). Multe probleme de discutat și in privința contextului dv. actual (care n-are de ce să se invecineze la Miază-noapte cu disperarea și la Miază-zi cu resemnarea...). Ceea ce face necesar alt cadru de convorbiri. Vă vom da de veste.

MIRCEA : „București — Constanța" păstrează lirismul și acuratețea insemnărilor anterioare. „Eu, Cain" e o injghebare de rumeguș livresc, destul de stingace și neconvingătoare. „Povestea" e foarte bine definită, destul de stingace și neconvingătoare. „Povestea" e foarte bine definită de replica eroinei : „m-am plictisit să tot fac pe interesanta". Într-adevăr, efectul de plictiseală nu-i rămine in exclusivitate eroinei, din păcate, ci trece din plin și asupra cititorului, care intoarce ultima pagină cu o considerabilă senzație de iritare și lehamite. Pagini de rizgiială grafică in gol, pline de ostentație de gust indoielnic, lipsite de suport psihologic (rizgiiala și „deșteptăciunea" insemnind deobicei și suficiență...). Firește, dacă aveți drum prin București, căutați-ne.

OPTIMUS : Sint evidente progrese, mai ales in sensul viziunii, fanteziei, vibrației (mai puțin in ordinea meșteșugului, a expresiei, nițel rigidă, nesigură incă, nu deajuns de mlădioasă, indeminatică, sugestivă). Cele mai bune : „Echinocțiu", „Religii", „Eșecul cuvintului", „Epilog", „Obiect", „Despre ceasuri"). Scrisoarea e plină de ginduri judicioase, despre care am mai vorbit și care sint tot atitea asigurări ale unui drum plin de perspective. Sperăm că discuția anterioară a putut lăsa urme mai adinci și mai lămuritoare decit aceste puține rinduri.

BOREAL AURORA : Paginile sint curat scrise, cu oarecare indeminare a descrierii și povestirii. Dar tema lor e romanțioasă, naivă (și rămine prea direct dependentă la străvechiul mit al „luceafărului"). Trebuie să citiți mai mult, mai divers și să vă formați un orizont mai cuprinzător asupra lucrurilor, asupra vieții. (Felicitări pentru pseudonim !...).

FELICIA : În versuri, citeva pagini frumoase : „Veac" 2, 3, „Bacșiș", „Optimism" 2, „Orbul", „Gelozie" (celelalte, cam despletite și divagante). Schițele sint niște exerciții pline de ingenuitate, de poezie și pitorescul virstei, de irezistibilă fantezie juvenilă, cu o atmosferă bine „prinsă" (ușor medelenizantă, totuși !...), intr-un cuvint, pagini de certe promisiuni și perspective. (N-am avut plăcerea să-l vedem la față, necum să-l cunoaștem „personal", pe cetățeanul care v-a spus că ne frecventează și s-a oferit ca mesager !... Ținind seama de aceste neadevăruri, nici nu sint semne că-l vom cunoaște prea curind... Dar de ce-ar fi nevoie de un mesager „special" ? Poșta Română funcționează, in general, foarte bine, nu ?).

M.R. TMȘ. : Citeva lucruri bune, parcă pe un drum ascendent („Despre un verde", „Poem", „Fereastra", „Nevoia", multe din „Imagini") deși, pe ici-pe colo, se mai ivesc și semne de afectare și artificiu, un inefabil „făcut", jucat, ori niște metafore-ghirlandă care-și imprumută reciproc ambiguitatea, dacă nu chiar golul (d.p. „intr-un ceas de lavandă ca un clopot tirziu"), sau, altele, pur și simplu gratuite, fără „transfer" („mișcările tale sint piini", „frunza prea durută", „ascunde vrăbii in pumni și rostește magnolii", etc.). În „Adresez" și „I aprilie", greu și incomplet inteligibile, apare și teama de a nu spune prea mult, prea clar, prea direct (care nu vă „stă bine", această teamă fiind hărăzită celor ce n-au ce spune, de fapt, ori știu că ceea ce au a spune e prea puțin, prea banal — și-atunci recurg la trudnice perifraze și „poetizări", la un „halo" artificial, „cerneală de sepie", etc. Din fericire, dv. n-aveți nevoie de asemenea trucuri...). Vă mulțumim pentru vorbele bune și pentru delicatele și foarte frumoasele atenții plastico-vegetale. Din contextul atit de criptic, am reținut că e cazul să vă spunem un „la mulți ani". O facem, din toată inima.

I. REU : Sint și unele semne bune (cind pagina nu e greoaie, uscată, „făcută", ca, d.p., „Toamna", „Somn", etc.). Mai spontane, mai cursive, „Ulița", „Imagine", „Dorință".

ALFA — HUȘI : Mulțumiri și felicitări și... multe inainte !

D. TEOFĂNESCU : Dacă ați urmărit această rubrică și n-ați găsit un răspuns — după atita vreme — inseamnă că plicul n-a ajuns la noi.

LYRYCOS : Versurile, slabe. În cele două schițe, destul de bine prins un anumit exhibiționism juvenil.

Liliana Georgescu, Maria Moruju, Timan Cuviari, Diana Barbu, Cezarina Roșoi, Dorel Andraș, Gligor Alecu, Lionel Constantin, Anonim, D. M. Căpraru : Sint unele semne bune, merită să stăruiți.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Țara soarelui

Cuvintele nu se pot odihni
decit in poezie,
ceea ce auziți foșnind
ca oglinda unui iaz
in care intimplător a căzut luna
nu-i decit dorința lor
de a lărgi ferestrele
de a limpezi cerul din ochi
invitind lucrurile
să vislească
spre țara soarelui din inimile noastre.

V. PETRESCU — MĂRGEAN

Prietenilor mei

Vă chem pentru că
am inceput să vă uit
— ce vreți
așa de repede
se scurg
secundele
ninsorile,
frunzele
(faptele bune se uită,
chiar și cele rele)
Vă chem
ca să cinstim
acest pahar cu vin
sufletul meu
cuprins in singurătate
ca o mină ruptă
in ghips.

MARIN NICOLAE

Și griul creștea

Griul creștea pe la briu și mai sus
și marele se coceau de Sinpetru-n grădini

Pe pereții casei bătrine date cu var
o goarnă-atirnată-intr-un cui vechi de lemn
păstra toate chemările la luptă pentru libertate
ale strămoșilor
și obiceiul nostru de-a impărți piinea și vinul
Focul păstrat peste noapte-n cenușă
ne incălzea trupul și sufletul. Cind rideau copiii la soare
porumbeii zburau in alb iluzoriu de cireși infloriți

Măsuram cu o frunză-aruncată in sus
sensul și puterea furtunii
și bunica-arunca vătraiul in bătătură
la vreme de grădină.
Și griul creștea pină la lumina lămpilor
și mai sus
secerătorii se aplecau peste seceri
să nu dea cu fruntea de stele.

CONSTANTIN DOCHIAN

Lupta

Frumoasă e lupta cu iubita !
Ura noastră ancestrală e deghizată in dragoste.
Noi, semnele contrare ne pindim
De după cuvinte, de după degete, de după inimi,
Singele nostru tresare invrăjbit de iubire
Ne rezemăm unul de celălalt
(conform unității și luptei contrariilor)
Năpustindu-ne peste margini, unul in altul
Cum marea ineacă țărmul ce-o-ncinge
Sau noaptea se stinge in ziua ucisă.
Ce luptă frumoasă și indecisă
E lupta aceasta, iubito ! Privește
Cum viața mi-o sorbi cind
Te-ngrop in retina-mi adincă
Și gura-ți mă doare, și rana-mi tot crește...

RADU ȘUIU

Desen de Robert Drăghici

Ora de iubire

Și acum
pentru că am rămas
numai noi doi
și păsările astea fără dicție
poți să vislești incet spre mine.
Nimeni
nu s-a innecat
vreodată
in rouă.

CORA CODREANU

Prin mulțime

Prin aleea spaimei de moarte
dragostea ce nu s-a stins
mocnește
și fuge
și iși arată colții
și mușcă
și durerea mea se revoltă inutil
prin mulțimea-n care,
amindoi căutăm spinul
ce ne-nțeapă-n piciorul comun....

B. HORASANGIAN

Focul

L-a prins in brațele-i lacome
focul,
iubire vicleană și fără opreliști,
copacul nu se zărea,
numai strigătul, șoapta, oftatul
se auzeau,
o clipă a apărut in splendoare
copacul cu ramuri intinse
și parcă zbura rizind de spaimă
și parcă scăpase de moarte și hohot,
apoi a urmat prăbușirea și tunetul,
focul se-ntinse leneș,
pe iarbă adormind,
doar un ciot a rămas
fără rost, fără ginduri.

BORIS MARIAN

Căci tu ești

Sint pasăre și-mi cade bine sborul
sint piatra-n care incolțește griul
sint apa care se numește riul
dar și aceea care-a fost isvorul

sint floarea care nu primește friul
și ochiul care stinge-n lacrimi dorul
sint sentimentul cel mai pur — fiorul
trăit de mina ce-ți imbracă briul

sint visul de iubire pentru care
lumina răstignită-mi stă pe gură
și-oricit ar fi iluzia de pură
avea-va doar o singură culoare

căci tu ești cerul tu ești colivia
ce-nchide-n ea ființa mea, Maria.

GRIGORE HOJMA

Meșterul Vida

În fiecare an, la capătul verii și al Maramureșului, acolo la poalele Pietrosului, in poiana de lingă drumul Vișeului, așez emoționat, coroana mea din flori de munte, la picioarele „Eroilor din Moisei"... Pentru că au iubit ținuturile sfinte ale lui Dragoș și umbrele voevozilor, plutind in inserare peste turle inalte de biserici, pentru că le-au apărat cu securea și coasa de fiarele turbate ale intunericului, ce vroiau să inlocuiască cu svastici desenele de pe porțile curților, să le umilească neamul și credința, ei au devenit eroi...

Cel care i-a redat eternității, acolo, deasupra negurilor și pulberii, spre a ne rămine pildă, iar dușmanilor amenințare, a plecat in marea călătorie, să-i intilnească, și să li se alăture...

Sunt cernite acum valea Izei și Marei. Pentru o clipă trimbițele stinelor se tinguie in jale, izvoarele au incremenit, cerbii și căprioarele privesc nedumerite, de sub poale de codrii, stelele negre. Oșenii și Maramureșenii nu-l vor mai intilni, toamna și primăvara, iarna și vara, in nopțile cu lună, pe fratele lor mai mare, care ii apăra de **„duhurile rele ale pădurii"**. Nu le va mai povesti despre acel popor din Andaluzia, aflat departe, peste mări și țări, falnic și semeț asemeni lor, pe care impreună cu alți firtați, a sărit atunci, demult, să-l apere cu pieptul, de clonțul păsării negre...

Știind că muzele s-au născut in pădure, el se ducea dimineața, la primul cintec al coșului sălbatec, să le intilnească cind stringeau roua de pe flori...

„Roata", acel joc de bărbați tropotind deslănțuiți, va duce mereu in lume țipuritul și sufletul neamului oșenesc.

/ țipurirea-și și n-am cui / țipurirea-și codrului /

În nopțile de insomnie, pe vreme de vifor și neliniște, in iernile transilvane, el stătea la sfat cu „bătrinii satului", sfetnicii lui Zalmoxis și Decebal, rămași acum in lemn, ca simbol al măreției și trăiniciei noastre.

Este luna mai, dar acolo in nord bat vinturile negre, ninge și plouă pentru că, El, sculptorul, a plecat spre iarna liniștită, lingă strămoșii lui și ai noștri.

Ca un adevărat gospodar și-a luat, sint convins, acolo, peste apa albastră, flori parfumate și fin proaspăt cosit, țipuritoare și ceterași din Huta Certeze, taragotul și cintecele lui Fărcașu. Și-a mai pus in desagă cuțitul, slănina și ceapa, dar mai ales săcurea cu care l-a **smuls** pe Pintea dintr-un stejar. În care-l inchisese timpul. Țăranii vor continua să-i aducă pină la sfirșitul veacurilor, din pădurile Sighetului căruțe cu lemne și să i le rostuiască frumos pe iarba verde.

Strutul meu și pana me
De-amu unde-or atirne
Clopu-n cui agățatu
Și io in noapte plecatu

Neputind să treacă și el apa, calul său a rămas pe spinarea unui deal, lingă stejarul haiducilor, așteptindu-și prietenul și stăpinul...

Fotografie de Sorin Postolache

Mihai Bandac

EDITURA JUNIMEA —
10 ani de activitate

Au trecut zece ani de la data in care editura „Junimea" lansa primele cărți in librării. Deși un deceniu nu reprezintă o durată de existență prea indelungată, ne face deosebită plăcere să remarcăm deplina maturitate și unanim recunoscutul prestigiu pe care editura ieșeană le-a dobindit in acest interval. În puține cuvinte, se poate afirma că ultimul deceniu al culturii, artei, literaturii și științei românești a beneficiat de unul dintre cele mai de seamă mijloace de afirmare in planul tipăriturii de carte pus la indemina creatorilor din domeniile amintite. Ceea ce caracterizează constant orientarea editurii „Junimea", mai presus de orice, rezidă in larga deschidere spre valorile naționale din trecut și de azi — cu specială și firească aplecare asupra celor originar-moldovenești —, de o parte, și rigoarea exigenței manifestată față de calitatea cărții tipărite, de altă parte. Aici se află, fără indoială, sursa numeroaselor, trainicelor și atit de variatelor succese cu care colectivul redacțional al editurii se prezintă in acest moment de bilanț festiv. Dacă in ceea ce privește tezaurul românesc clasic (prin ediții temeinic intocmite, prin exegeze critice de ridicat nivel științific, prin colecțiide mare popularitate, ca, de pildă, „Eminesciana" etc.) importanta instituție răspunde cu acuitatea-i recunoscută, totodată, fiind vorba de creația originală contemporană, este de remarcat faptul că nu puține dintre **aparițiile editoriale-eveniment** ale acestui ultim deceniu de cultură românească umanist-socialistă poartă insemnele aceleiași surse de lansare. În sfirșit, in aceeași ordine de idei, deosebit de semnificativă este constatarea că in prim planul atenției se află acțiunea de descoperire și stimulare a aportului creator desfășurat de autorii trăitori pe meleagurile Moldovei și ale Iașului.

Fidelă marii tradiții românești in general și a celei ieșene indeosebi din domeniul de tipărire a cărții, Editura „Junimea" se poate, pe drept, mindri cu infăptuirile sale de pină acum." Urăm colectivului redacțional al Editurii „Junimea" noi forțe de muncă intru indeplinirea cu strălucire a obiectivelor ce-i animă activitatea de viitor.

Cronicar

REVISTA STRĂINĂ

● **50 000 DE CUVINTE** aparținind vechii limbi maya sau aflate incă in circulație sint inregistrate in cele peste 1 500 de pagini ale unui nou dicționar spaniol-mayan apărut de curind in Mexic. Lucrarea, atit prin precizie, cit și prin marele volum de termeni inregistrați nu reprezintă numai o operă de „arheologie" lingvistică, ci se arată a fi un voloros efort de cunoaștere a civilizației unui popor care a lăsat atitea urme in istoria Americii Centrale.

● **INTRE** 21 iulie și 23 august se vor desfășura la Salzburg cursurile de vară ale Academiei internaționale de arte frumoase. Organizatorii prevăd inscrierea a peste 600 de cursanți care vor participa anul acesta pentru prima oară și la un curs de desen (condus de münchenezul Erik Theodor Laessing). Celelalte cursuri vor avea ca obiect arhitectura, pictura, litografia, sculptura, pictura murală, fotografia, scenografia.

● **PREMIUL PRITZKER** pentru arhitectură, distincție internațională in valoare de 100 000 dolari a fost atribuit arhitectului peisagist mexican Luis Barragan, in virstă de 78 de ani distins de juriu pentru crearea de „grădini, piețe și fintini arteziene" de o frumusețe care te subjugă și de peisaje „metafizice". Arhitectul mexican este cel de-al doilea ciștigător al premiului acordat de fundația Hyatz din Chicago și care poartă numele președintelui acestuia Jay Pritzker.

● **O GREVĂ** mai puțin obișnuită a făcut ca muzeul Louvru, galeriile Grand Palais (unde este deschisă printre altele o expoziție Monet), muzeele Jeu de paume, Guimet precum și castelul Versailles, cele două Trianouri, castelul Saint-Germain-en-Laye să fie inchise. Este vorba de greva gardienilor de la muzeele naționale din Paris și din regiunea pariziană. Greva nu a afectat insă muzee ca Beaubourg, Petit Palais, Grevin, Carnavalet și Muzeul de istorie națională, care nu depind de direcțiunea muzeelor naționale.

● **CU 2,5 MILIOANE DE DOLARI** se va vinde la San Francisco o replică a Micului Trianon de la Versailles, palat care, construit acum 86 de ani, in California, păstrează in cele mai mici amănunte planul locuinței Mariei-Antoinette. Peste ocean au fost ridicate de-a lungul vremii mai multe copii ale unor palate și monumente europene, dar Micul Trianon californian are o valoare aparte : aici a fost semnată la 26 iunie 1945 Charta Națiunilor Unite.

Ședința Cenaclului „Luceafărul" din ziua de 19 mai se amină, din motive obiective, pentru ziua de luni, 26 mai.

● **FEZ** — fosta capitală a Marocului, fondată la 778 e.n. de regele Idriss al II-lea, este pe cale de a-și pierde multe din inegalabilele comori de arhitectură și urbanistică pe care le adăpostește, dacă nu se vor lua urgente măsuri de restaurare și consolidare. Un apel internațional pentru stringerea fondurilor necesare salvării milenarului oraș a fost lansat de directorul general al UNESCO, Amandou Mahtar M' Bow. Fez-ul păstrează intre zidurile care il inconjoară și prin care se pătrunde prin mai multe porți monumentale, numeroase comori de arhitectură : Moscheia Qarawiyin, ridicată intre secolele 9 și 11 e.n., Moscheia Andalușilor, mai multe medrese etc.

● **LU XUN** este unul din marii scriitori chinezi ai acestui secol. O expoziție, „Contemporanul Lu Xun", va fi deschisă, in cadrul unor schimburi culturale, la Biblioteca de stat din Berlinul de Vest. Această manifestare este un răspuns la expoziția Kathe Kollowitz, prezentată in China anul trecut.

● **DOUĂ NUVELE** de Jaroslaw Jwaszkiewicz au apărut la Paris intr-un volum de aproximativ două sute de pagini, publicat la Editions des Autres. Este vorba de cunoscutele opere „Mestecenii" și „Domnișoarele din Wilko". Versiunea franceză este semnată de profesorul Paul Cazin, remarcabil cunoscător francez al culturii poloneze, artist și savant dispărut de curind. De adăugat că filmele turnate după aceste două nuvele de Andrzej Wajda au fost proiectate la cele mai de seamă cinematografe pariziene.

● **PE SCENA** Teatrului Radnóti din Budapesta a fost pusă in scenă la sfirșitul anului trecut o adaptare după cunoscuta capodoperă diderotiană „Jacques fatalistul". Adaptarea a aparținut lui Bernard Bétremieux, care a semnat și regia impreună cu Gérard Maro. Spectacolul s-a jucat in franceză și s-a bucurat de succes. Într-un decor simplu, dar sugestiv pentru rătăcirile celor doi eroi ai lui Diderot, Jacques iși povestește cu umor și naturalețe aventurile sale amoroase. Puțin cite puțin stăpinul nu devine decit un simplu interlocutor al celui care vorbește in numele autorului, și intr-un admirabil final, stăpinul și valetul iși schimăb capa și rața pe fundalul cunoscutei melodii „Ça Ira". Pe scurt, o lectură din Diderot, făcută, cu umor, o lectură care dovedește că un joc de scenă inteligent poate să sublinieze caracterul profetic al operei.

● **URMELE VIEȚII COTIDIENE** dintr-un oraș prehispanic aparținind culturii olmece, care a fost infloritor intre anii 600—700 e.n., au inceput să fie scoase la lumină de cercetătorii de la Institutul național de antropologie și istorie din capitala Mexicului. Zona arheologică din care face parte și acest oraș — Cucaxtia — a inceput să fie cercetată in amănunțime incă din 1975. De atunci au fost scoase la lumină numeroase piramide, palate, locuințe, fresce, podoabe, obiecte de cult etc.

● **ÎN CADRUL** „Festivalului Vienei" se va desfășura un simpozion internațional Musil sub titulatura „Orașul și urbanitatea in opera lui Robert Musil". În afară de referate, conferințe, discuții sint prevăzute o serie de vizite la principalele centre ale vieții literare din epoca in care a trăit și creat cunoscutul scriitor austriac.

● **UN ASPECT** al vieții in Africa neagră la sfirșitul epocii coloniale, povestit la persoana intii de o fetiță, este primul roman al poetei franceze Paule Constant, asistentă principală de literatură la Universitatea din Aix en Province. Volumul intitulat OUREGANO (col. Blanche, Ed. Gallimard) cuprinde in paginile sale impresiile puternice care marchează viața unei fetițe de opt ani părăsită de o mamă lipsită de afecțiune și de un tată belicos. Ea iși duce viața intr-o condamnabilă epocă a manifestării puterii și rasismului, cauză a disperării adulților pe lingă care s-a aciuat incercind să uite realitatea. O intimplare răstoarnă echilibrul și așa precar al fetiței, care, nemaiputind fi tolerată de cei care o cresc, o determină să fugă sperind să găsească poate o lume a descătușării, violenței și lașității.

● **ALICE ÎN ȚARA MINUNILOR,** cunoscuta poveste a lui Lewis Carroll, care de la data primei sale publicări, in 1865, a inspirat multe interpretări, in toate genurile, versiunile și personificările, pe toate scenele și mai cu seamă in studiourile de filme de la Hollywood, apare acum sub forma unui musical. Acțiunea se petrece de astă dată in Polonia și Franța (Marsilia). Această nouă versiune este un exemplu de colaborare internațională : coproducție anglo-belgiano-poloneză, capital american, roluri principale : Alice — Sophie Barjac, Rabbit — Jean PierreCassel, actori francezi ; jucat in limba engleză ; regia aparține polonezului Jacek Bromski ; muzica — belgianului Henri Seroka ; texte : americana Gylliana ; coregrafia — japonezul-canadian David Toguri iar corpul de balet aparține ansamblului Operei din Varșovia.

Utopia livrescă

Urmare din pag. 1

navilor mintali. „Cartea cu jucării" in lirica ei miniaturală, face o mitologie geneziacă insolită, inchipuind germinațiunea originară din materii alimentare. Cutare schiță poematică („Zburătorul") e din clasa realismului miraculos și poate fi asemuită, fără pierderea valorii, cu o nuvelă de Marquez. În totul, poetul este creator de mari viziuni grotești, observind omul in ce are el mecanic, precum și un liric al revelațiunii inexplicabile, aci franciscan și primitiv, aci filozofic. Din toate acestea, Tudor Arghezi a intocmit un soi de roman modern, caleidoscopic, citibil „oricum" și fără „succesiune", un cadru circular prozaic sub forma unor „Tablete din Țara de Kuty". Izvorul este Swift, invocat de autor, și este vădit că Tudor Arghezi ne dă aci un fel de utopie livrescă. De altfel, calculul se observă de indată căci, sub aspectul creației, nimic din ce este stereotip utopic nu iese din discuție. Kuty este o „insulă" și un stat paralel, o babilonie unde coexistă epoci felurite și geografii. Compoziția rasială e globală. Fauna și flora sint teribile și insolite, istoria propriu-zisă, de invenție pură, este grozavă. Spre a da fabulației o carnație verosimilă, Tudor Arghezi inventează o limbă și o literatură, o viață politică, instituții, o legislație, vecini geografici (Bașogia și Filinția). Totul este burlesc, strivit cu un ochi satiric și văzut sub aspectul exotic insolit. Cine compară faptele de aci cu elemente istorice reale, observă neindoios asemănări, insă esteticește astfel de judecăți nu ne sint de nici un folos, căci a verifica in biografic evenimente explicate in operă denotă cel mult spirit polițienesc și nu critic.

Excepțională, in schimb, este ideea de a inchipui o lume incheiată sub toate aspectele, deși inițial uimitoare prin mulțimea de moravuri noi și psihologicește exotice. Salutul se execută, in Țara lui Kuty, prin descheierea pulpanelor hainei. Localnicii sint, spiritualicește, instabili și, plictisindu-se ușor, schimbă numele lucrurilor la fiece zece ani, cel puțin o dată. Un primar inițiază, spre a simplifica viața, un proiect demential de sistematizare urbană: „El dorea să stringă și să sorteze edificiile de același fel intr-un singur loc, bisericile cu bisericile, grădinile cu grădinile. Statuile, adunate din toate părțile, intr-un Parc al statuilor și, de asemenea, canalizările și bulevardele fiind mai lesne de ingrijit și administrat laolaltă decit separat. Canalurile, de pildă, trebuiau scoase din pămint, ca să nu mai incomodeze și ingrămădite, ca in șantierul unei fabrici de tuburi de beton, la diametrul și lungimile lor, in stive demonstrative, in mijlocul unui parc cu lac, iar becurile electrice aveau să fie scoase din oraș și ingropate in lac, ca să lumineze pe dedesupt, in culori".

Împăratul Barbă selecționează dregătorii dintre jucătorii de popice, alegind pe campioni. Plata se face in „onorarii, subvenții și șperțuri". Moneda e „șperțul". În Kuty, se interzice alcoolul și se bea totul dezalcoolizat, nu se fumează și se repudiază cafeaua, in chip de excitant. Procreația se face planificat, ca o datorie statală. Femeia, in Țara de Kuty este precum un animal și nu are dreptul să umble călare, toacă averile in mod organizat și ingrădit, nu alege, nu este ministru ori caporal, nu se rade și nu poartă pantaloni. De altfel, antifeminist, comentariul ricanează pe rebele și este contra apucăturilor moderne de a șofa, a trage din țigară și a se invešminta bărbătește in raglan și pantaloni.

Comerțul exterior se face cu cobilița, finanțele sint sui-generis, impozitele absurde. Orinduirea publică, in fine, vine de la aristocrația consacrată, la „ciupeală și la hoție", și duce la impușcarea, timp de trei luni, a populației, fără discriminare, spre a o purifica de necurățenia morală. „Tablete din Țara de Kuty" e, in literatura română, un soi de orwelliană „1984". De altfel, prozatorul este, prin nota de grotesc, precum și prin răceala raționamentului absurd, un „modern". El detectează, prin „explorări", o populație vešnică biologicește, un soi de troglodiți, ca in Borges (acest fabulos livresc e, in esență, borgesian, recognoscibil, din pricina savorii stilisticește exterioare) : „și — surpriză — polul era locuit ! Omenirea lui fericită, nu ara și nu secera, hrănindu-se cu lingura, de-a dreptul din mare, care fierbind neincetat, ca o bucătărie de regiment, era de jur imprejurul insulei polare o adevărată supă de pește cu raci condimentată cu coaltar de alge și cu lotus candid. Și nicăieri nu intilnisem savanții academiei noastre o lume mai leneșă, mai putredă și mai sensuală".

Politicește, Țara de Kuty e o „kakanie" kafkiană.

„Într-un Stat bine organizat, jumătate din populație se ceartă cu cealaltă jumătate, la un ghișeu.

Deocamdată, nu am atins decit un nivel psihologic : fiecare om este vinovat și criminal și i-am inculcat și lui sentimentul de a se simți de o sută de ori pe zi copleșit de o culpă imprecisă, haotică, enormă, de culpa de a fi cetățean al Statului din care face parte, de fiu răsfățat al nației lui.

Și acest sentiment salvator il determină să vietuiască, zi și noapte, siciit de o fantomă morală, binefăcătoare pentru Stat și in panică eternă".

Cite un tablou ludic, infantil, e parcă extras din Lewis Carroll și e „modern" intrucit dă o reprezentare bufonă și fabuloasă : „Acolo nici tătuții, care pe la noi se zbircesc la gură și la nas și fac peri albi pe la ureche nu sint mai mari decit copiii lor și unchiași cu obrajii rumeni se dau de-a dura, prin iarbă, amestecați cu copiii, cite un tătuț, călare pe o spinare de băiat, cite un iepure călare pe o găină, tirindu-se de-a bușile prin Poala Maicii Domnului, prin măghiran și busuioc".

Nici stilisticește, proza nu este vetustă ci barocă la un mod perifrastic, inventivă și burlescă. Portretul are ceva arcimboldesc in raportul mecanic : „E uzat și diformat ca un ambalaj de sac : urzeala cedează de jur imprejur. Adipozități diluate dintr-un material cu instabile coherențe. Cusătura picioarelor este scoborită la gambe, subsuorile deplasate pe șolduri sint ca la crapi, brațele și-au pierdut colțucele, și genunchii rotula : e otova și lins. Buze strinse ca gura sacului cu sfoară cu căpătiiul deslinat al unei țăcălii de ciiți. Poartă ochelari simbolici, 00."

Propozițiunea este prețioasă și bizuită pe asociațiuni, nu o dată absurde, instinctul invenției este rar. Hotărit lucru, „Tablete din Țara de Kuty" este proza argheziană de speță pură, utopie teribilă și o producțiune „modernă", cu lumi esteticește latente, analizabile pe teren european.

SPORT Un fel de jocuri

● Nu știu de ce mai sintem supărați in această primăvară rece in care spectacolul finalului de campionat și cel al alcătuirii reprezentativei sint de tot hazul. Ne miră chiar că ne-ar mai lua cineva in serios după „șușanelele" echipelor noastre care au inceput să-și impartă punctele pe tarabă. Pină și echipe, merituoase totuși, intre care virtuala campioană, Universitatea Craiova, fosta campioană, F. C. Argeș, Steaua și Dinamo au intrat in hora „na și ție, dă-mi și mie", administrindu-și punctele cu cintarul și metrul. Ce să mai vorbim atunci de „fundul clasamentului", unde Gloria Buzău stringe bani albi pentru zilele negre din B de luni de zile, iar Olimpia incurcă din incăpățînare contabilitatea celorlalte amenințate cu retrogradarea. Punctele sint acum la mare preț și, dacă in loc de unul sau două, ar conta și jumătățile și sferturile, prețul lor ar crește și mai mult. Dar de ce să ne mai supărăm noi in fața acestor „surprize" nemaipomenite care au ceva tragi-comic in ele ? Pierde fruntașa pe teren propriu in fața codașei ? Ei și ? Cine mai știe astăzi cine e fruntașă și cine e codașă ? Unde este terenul propriu ? Dacă ne-am lua după acest final „incandescent", ar trebui să sperăm in mari victorii ale lui C. S. Tirgoviște sau chiar Olimpia Satu Mare in fața Arsenal-ului sau Liverpool-ului. Dar nu ne luăm. Ne gindim numai că pierderea semifinalei din Cupă de către Steaua ar plasa in Cupa Cupelor automat pe Poli Timișoara sau pe Rapid, echipe care joacă numai cind și cu cine vor ele, odată intr-un fel, altădată altfel. Nu că am avea mare incredere in Steaua care, vezi doamne, s-ar descurca mai bine la Londra decit la Tirgoviște, dar nici chiar așa... Și atunci de ce să nu ridem și noi cind băieții rid de noi ? De ce să credem că fotbalul se joacă numai 11 contra 11, cind și unii și ceilalți pot juca toți impreună și de aceea pot face un „show" de toată frumusețea miercurea și duminica. La această atmosferă de mare veselie și impăcare participă, cu rare excepții, crainicii și cronicarii noștri sportivi, care țin să ne convingă că pe cutare teren s-a jucat o dramă și nu o comedie, că a rata atitea lovituri de 11 m este ceva absolut normal și nu invers. Iată, unul dintre ei ne înștiința că Octavian Ionescu, inainte de a executa un penalti, iși potrivea jambierele, „lucru esențial pentru o bună execuție". Probabil că internaționalii noștri Cămătaru și Fl. Grigore n-au știut acest lucru și au ratat, nu ? Deasupra tuturor, ca virful Omul, suride misterios marele nostru selecționer care iși schimbă colaboratorii cum iși schimbă un lord cămășile. De ce și le schimbă lordul, știe toată lumea, de ce iși schimbă colaboratorii St. Covaci nu vom ști niciodată, atita timp cit rolul său in schemele reprezentativei este incert. Dar fie și așa. Noi măcar să ne bucurăm de vara care va veni, dacă de primăvara asta nu avem de ce.

Ulise

Jurnal de nord

(Stockholm)

FLORENȚA ALBU

Cobori fugind, tăcînd, fugind ; scările rulante te duc pe verticală, între ziduri negre, roșii, tăcute, spre altă bolgie — alt orizont. Pasaje rulante te fac să luneci pe orizontală, printre imaginile Omului — un Christ gol, întins, crucificat ; și celelalte ipostaze, copii după picturi vechi sau moderne, un șir de capete, de trupuri ale suferinței. Și pe celălalt perete care se derulează, care fuge odată cu tine, simbolurile mării : degradeuri ciare, albastru spre violet, spre sumbru și un copil gol cercetînd spiralele unui amonit.

De aici intri în labirint. Imaginea celui străvechi, era pietrei cioplite sau necioplite — Insula Gotland — pregătindu-te pentru întîlnirea labirintului acesta, era noastră... Cobori, urci, mergi orizontale — miriapozii te duc pe multele lor picioare mecanice, picioare comandate să meargă — tu însuți mergi, fugi, cobori, ești unul din căutătorii Monstrului, în acest labirint — metroul inconfundabilului Nord...

Și sînt din nou în roșul, albastrul, sumbrul, pe fundul mării, într-un cenușiu steril sau violent, între cochilii seci și alfabetele întîmplătoare ale pietrelor... Sînt în burta chitului sau în peșterile primilor oameni, dar focurile demult părăsite, dar închisul stîrnind altă frică, altă rezonanță a fricii — nici nu strigi, nu te împotrivești, — urci, cobori, treci pasaje orizontale, trenurile silențioase te duc printre nume cu rezonanțe ciudate : Hulsta, Vöstra Skógan, Näkrasen... Vocea care le anunță emană din întunericul subpămîntului, submării. Oamenii rînduiți pe bănci, atît de tăcuți, spectrele unei omeniri trecute sau viitoare — incomunicabilul pecetluiește vecinătatea, existența noastră întîmplătoare în timp. Asiatici, africani, blonzi nordici, tineri nonconformiștii altor conformisme, îmbătîndu-se cu alte băuturi, cu alte crezuri, fantasme, negînd alte negații, dar intrați de mult, dinainte de naștere, în șirul afirmației implacabile, anulării, însumării semnelor după legea semnelor algebrice...

Și alteori, sub-orașul este gălăgios, tinere hoarde iau cu asalt stațiile, scriu protestele lor, hieroglifele incendiază stînca, semne încifrate măresc pericolul sau batjocura, acest fel al istoriei, din cînd în cînd, de a fi frază agramată, obscenă, argotică, pieritoare de la o zi la alta, opinie publică, flux și reflux de nisipuri secate... Și mai sînt reclamele nu știu căror discuri, nu știu căror filme, linii maritime, modele de modele... După o săptămînă, alte reclame iau locul acestora, alte lozinci scrijelesc stînca, în locul celor șterse de salahorii metroului...

Ieși din pîntecul pămîntului, din burta chitului ; labirintul se deschide în alt închis, în altă rătăcire.

Riksglaset — fîntîna stalactită. Aceeași piață rotundă, treptele marcînd pe laturi, marele hexagon sau octogon. Și în mijloc, acolo jos, unde ajunge umbra stalactitei — limba unică a unui ceas solar, stalactita, fîntînă arteziană, din mii de cristale închipuind oglinzi monumentale, înșelătoare. Aici se produce micul mim mimînd frica — și întotdeauna i se lasă loc vast, loc rotund, ca pentru o execuție... Și tot acolo, tineri cîntăreți la ghitare și flaute, muzica lor umplînd, impregnînd de singurătate, fiecare moleculă a spațiului, făcînd-o să vibreze de singurătate, de cosmica noastră singurătate.

Și tot acolo rătăcesc adolescenți, în cămășoaie scrise cu cerneluri sangvinarde, lozincile căror proteste sau adeziuni, slogănurile căror politici necoapte — deci crude la gust, deci ale cruzimii — sectanți moderni ai căror credințe, ereticii uzurpatori vrînd să dărîme zidurile Ierihonului, cu cîntece de flaut ; zăcînd în zilele de weekend, în aceeași piață hexagonală sau octogonală, înconjurați de sticle goale, bombănind crezuri, proteste, imprecații, singurătății din jur.

Și tot aici, în zilele calme, în amurguri prea blînde, coboară din cer femeia cu numele Maria, cîntăreața la mica ei orgă electronică. O voce patetică, o voce pentru zăpezi, pentru misterii, în rotundul deschis al pieții pare că ninge și oamenii revin la copilărie, la bunătate... Cîteva minute orașul se întoarce la cosmogonia lui — îi vezi luna și stelele și conjuncturile astrale înscrise în cercuri care se întreoătrund, ca în tabloul de pe zidul Catedralei Vechi a Stockholmului, acea viziune a pictorului Urban Málare, anno domini 1535.

Și fanfara orașului coborînd treptele, dinspre Catedrala Sf. Clara — fanfara cu muzica ei ca o mașină care stropește străzile, le împrospătează și le dă un miros vechi, de reavăn, de altădată...

Dar trec helicoptere și avioanele taie în două, în patru, cercurile astrale ale vechiului Stockholm.

Deasupra, prin mari ochiuri de sticlă armată se vede cum cade, cum se mișcă fără odihnă, apa fîntînii arteziene ; și mai încolo, intrarea la Galerian — strada acoperită, galeria cu magazine de lux și cafenele de lux ; și femeile prezintă, la mici mese, ca într-un parc, semințe, soiuri de ciuperci și rase de cîini...

A ceeași piață în jurul fîntînii-stalactită. Aproape Kulturhuset ; aproape, stația de metrou Centralen. Altă zi. Și tinerii aceia producîndu-se ; spectacolul regizat cu destul cabotinism, cu gust pentru un soi de propagandă. Afișe mari, fluturînd de parapetul podului care se curbează înalt, dînd vastitate deschiderii pieții, treptelor, pașilor grăbiți să ajungă la stația de metrou sau pașilor acestor tineri întîrziind aici ca într-o agora a incomunicării, a incomunicabilului...

Aici poposiseră ei, nu știu ce sectă, mișcare, falanster, proclamînd în acel **„energikproiekt“** : „politik... fantasi... sensualitet...“

Un spectacol ca toate spectacolele — cu ghitare, trompete, tobe. Cu fețe vopsite în roșu, cu inimioare pe obraz, cu acolade și puncte îndiene în mijlocul frunții. Mai violenți, mai mulți, mai uniți decît perechile, decît singuratecii întîlniți altunde... Madone blonde, violent suave, purtîndu-și plozii la sîn, în spinare, de mînă ; și alți copii, mai mari, agățați de fustele, blugii, legănîndu-se în ritmul muzicii, bătînd tactul, participînd la spectacol.

Și recuzita — afișele, expoziția de fotografii făcînd propagandă pentru viața lor în comun ; mizeria lor sfîntă, libertatea lor de-asupra tuturor libertăților. Blamînd în cîntece și lozinci burghezia, dar dînd spectacole în fața unor burghezi, oferindu-le acest divertisment — și coroanele căzînd pe zdrențele cu blazon nou, așternute pentru ofrandă. Ce harababură, ce iluzie a unei împliniri, a unei independențe totale, a unei personalități model pentru generația secolului ! Totul poartă sfînta amprentă a sfîrșitului de mileniu : o disperare curajoasă...

Păcat că nu înțeleg aceste lozinci kilometrice — majuscule și minuscule compunînd „energik proiect“-e incendiare. Cei pe care-i întreb, nu știu să-mi spună ce vor aceștia, spre deosebire de alții și cărui **grup ales** aparțin.

Polițiștii, prezenți la distanță — e prima dată cînd îi văd — par să dea importanță acestei existențe contagioase.

Observ curiozitatea unor tineri îmbrăcați în salopete — uniforma metroului. Sînt gravi, privesc fotografiile, mutrele celor de o seamă cu ei, cei „liberi“. Nu par să fie prea convinși de fericirea acelora, de găselnița lor, de soluția, filozofia... Cei mai mulți vin, văd, pleacă. Un fel de curiozitate și dezamăgire.

Plec și eu de la spectacol, după vreo oră. Încă nu am reușit să aflu ce vor acești hippy întîrziați, nu știu dacă aceștia sînt faimoșii „narcomani“ pe care, la Muzeul Nordului (muzeu de etnografie, tradiții, relicve pentru țările nordice) îi vezi aduși într-o scenă apocaliptică : un balaur cu burta plină de foc, o coadă metalică îmbîrligată, la trupul, labele — mulaj roșu de cîrpă și talaș ; iar în jurul cozii, tot felul de tineri căzuți, narcomanii — consumatorii de alcool și stupefiante, meniți Gheenei (mulaje de gips extraordinar de „vii“, scenă de un naturalism violent, naiv...).

Un amfiteatru viu : deasupra, prin mari ochiuri de sticlă, se vede cum cade, cum se mișcă fără odihnă, apa fîntînii arteziene... Și mai încolo, intrarea la Galerian, strada acoperită, cu mici magazine de modă și femei care prezintă, la mese-fantezi, semințe, soiuri de ciuperci și rase de cîini...

Și fanfarele coborînd treptele pieței adînci, rotunde, cu fîntîna arteziană la mijloc ; mirosul a proaspăt, de reavăn, de amintire și demodat...

Și micul mim, mimînd frica...

Și femeia, cu numele Maria, cîntînd la mica ei orgă electronică, misterii. zăpezi.

Și spectacolele blonzilor fioroși, nonconformiști, și chetele făcute pentru nu știu ce cauze, solidarizări și desolidarizări. Și tot aici, tineri înlănțuiți, pe trepte, visînd visul perpeutării și dărîmării lumii...

Piața — loc de desfacere al produselor și al ideilor. Al obiceiurilor vechi și noi. Oglinda vie, formidabilă, a unui oraș.

Aici am întîrziat totdeauna mai mult ca oriunde. Aici mi-a plăcut să visez și aici m-au asaltat întrebările, mulțumirile și nemulțumirile.

Dar totdeauna mă așteptta metroul, labirintul — burta chitului. Între umbrele lui contemporane, fantastice, urcam, coboram, urcam...

Lirică din R.S.Cehoslovacă

VOJTECH MIHALIK

Mărul

Mărul de aur al desfătării
Eva cu mare efort
l-a dobîndit în rai.
A trebuit să se cațăre
să întindă mîna după el
și să-l rupă.

Lui Newton, în timp ce dormea,
mărul înțelepciunii
i-a căzut pe frunte —
fără să facă nimic,
pur și simplu l-a lovit.

Vrei să lupți pentru a te desfăta,
omule ?
crezi că înțelepciunea
vine singură ?

MILAN RUFUS

Moartea

Numai en face moartea e groaznică.
Din spate totul e frumos și nevinovat.

E ca o mască de carnaval,
din care după miezul nopții poți lua apă,
ca să bei sau să-ți speli fața asudată.

Numai orbitele trebuie să le acoperi cu mina.
E singurul lucru care ne mai însală.

Lanuri coapte

Mai întîi stau aplecate în fața dealurilor
Ca musulmanii în fața mecetelor.

Și-apoi pleacă
în care uri înalte
spre sfintele morți.

Vin versurile

Cineva stă în el acum de parcă ar sta în geam.
Concentrat, liniștit. Îl desface.
Măsoară adîncimea pămîntului și înălțimea cerului.
Cineva stă în el acolo.
Se lasă în versuri.
Azi nu-i singur. Trebuie înconjurat.
Înconjurat trebuie cu dragoste, cu ură, cu vorbe.
E însingurat, și-atunci singur vă urmează.

În românește de
Nicolae Armeș

József Attila: poetul proletar

În lupta lor pentru înfăptuirea unui destin de libertate și dreptate socială, popoarele au avut și au în creatorii de valori spirituale pe unii dintre cei mai dăruiți militanți, oameni cu sufletul în continuă văpaie, arzînd pînă la mistuire, uneori pînă la suprema jertfă pentru înfăptuirea mărețului țel căruia au slujit. Unul dintre aceste multe și luminoase exemple este poetul maghiar József Attila, voce de primă mărime a poeziei ungare a secolului 20, care avea să îmbogățească lirica universală cu o operă ale cărei trăsături distinctive rămîn : spiritul revoluționar, conștiința demnității umane, îndemnul la luptă pentru triumful marilor idealuri ale maselor.

În scurta dar clocotitoarea sa viață (1905—1937), trăind intens aventurile revoluționare ale începutului de secol, el deschide în jurul anilor '25 o nouă cale poeziei maghiare, care avea să devină una din direcțiile majore ale acestei literaturi, cu o finalitate generoasă, dătătoare de luminoase orizonturi. Înnoitoare în formă dar mai ales în fond, creația lui József Attila se înscrie unei atitudini mai generale din lirica primelor decenii ale veacului nostru, care punea problema nu doar a revoluționării artei, ci, prin aceasta, schimbarea stării de lucruri inechitabile din societatea timpului, lupta împotriva asupririi, exploatării, unirea celor mulți în marele front al umanității : **„...Pe-ntinsele curele-ale istoriei, / așa se naște vremea-aceea, cînd / pe uzina-n bezne-or pune muncitorii / a Omului stea roșie arzînd...“** clama el cu încredere și apoi : **„...Muncă ! Piine ! / Piine ! Muncă ! // Vine mulțimea, mulțimea !...“**. Țăria luptei prin mijlocirea artei, o artă care reclama totul pentru masele năpăstuite, puterea acestui mare poet proletar, se va înscrie în universul unei poezii de bogate resurse estetice, de valoroasă ținută umanistă : **„...Mi-am pierdut coroana mea, / Spînzură de-un ram în cring ; / Cerb am fost și eu cîndva : / Lup voi fi, și de-asta pling !“.**

Spirit efervescent, de nobilă atitudine combatantă, József Attila se înscrie în linia unor : Maiakovski, Vaptarov, Srečko Kosovel, Berthold Brecht, Jiri Wolker, Tudor Arghezi, toți — fiecare în felul său — modificînd tiparele poeziei, îmbogățind esențele acesteia, fiind, în același timp, împătimiți prin spirit polemic și de luptă, ideii că omul trebuie să-și înalțe făptura pe măsura dreptului la o viață liberă și demnă : **„Tocească-se piciorul pîn-la briu — / ui, ui, — umblăm prin lume ca un riu / și căutăm dreptatea, azi și ieri, / dar n-o găsim pe nicăieri“**, ori : **„Doar săracul e cel mai sărac, / n-are iarna nici stejar, nici fag, / vara n-are umbră, nici răcoare, / bucuria-i e-n pustiu strigare“** și încă : **„— Hai, dă-n butuc, izbește, fringe, / de orice țăndări nu te plînge / Dacă lovești cumplit în soarte, / domnimea strigă ca de moarte, / pe cînd zimbește lată, barda“.**

Poet proletar în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, József Attila a adus în poezia maghiară modul dialectic de gîndire și interpretare, o dialectică a poeziei concepută ca logică. Și aceasta într-un fel întotdeauna afectiv, senzorial, dîndu-i vibrație și vitalitate, slujind unui țel înalt, luminos. Luptînd împotriva răului din lume, a discrepanțelor sociale, poetul aducea în prim plan binele ca forță a omului, dezbinării opunînd unitatea în putere și voință a celor mulți. În spatele tezei și antitezei, poetul dialecticii știa întotdeauna de existența, acolo, a armoniei și perspectivei sintezei. În spatele fărămițării se afla osmoza. **El proclama unirea, de pildă, între spirit și iubire, regăsirea între gînd și conștiință, armonia, ca într-o horă, a popoarelor care au nevoie unele de altele,** observă cu finețe criticul budapestan Tarjan Tamás. În acest sens, al trăirii umanismului la cea mai înaltă tensiune, József Attila se alătură celuilalt mare liric maghiar, Ady Endre, care exclama la timpul său : **„...Cînd ne vom stringe laolaltă / Maghiari și nemaghiari, dar frați ? / Cînd răsuna-va glasul nostru, / Al celor mulți și împilați?“** În alt context, mult mai acut, cînd exploatarea și mizeria maselor prindeau forme paroxistice, cînd se cocea revoluția în sufletul maselor împilate, József Attila înalță glas insurgent : **„Trăiască muncitorii și țăranii ! / Nu-i prind în mreji burghezii nici tiranii / se mișcă milioane trufitoare / hei ! înainte lume muncitoare !...“.**

Volumele sale de versuri : **Cerșetorul frumuseții** (1922), **Nu eu sînt cel ce strigă** (1924), **N-am tată și nici mamă** (1929), îl anunțau pe marele poet iar cele de după 1930 (cînd devine activist al Partidului Comunist din Ungaria) **Răstoarnă capitalul** (1930) și **Noapte de periferie** (1931) au însemnat triumful poeziei revoluționare ale lui József Attila care, de altfel, și-a fundamentat și teoretic, prin numeroase articole critice și polemice, spiritul profund marxist al creației sale. Opera sa cuprinde, însă, și un considerabil număr de poezii social-filozofice, de iubire, de cîntare a naturii, toate fiind străbătute de fiorul adînc al dragostei de viață, de încredere în sensurile-i înalte. Ultimele două volume **Joacă ursul** (1934) și **Mă doare foarte mult** (1936) cuprind multe poeme de adîncă tristețe, de mare dramatism, reflectînd boala gravă și puternica depresiune în care se afla. Moare tragic în 1937. Deși a trăit atît de puțin — 32 de ani — József Attila a izbutit să dea țării sale și umanității o considerabilă operă poetică. Tradusă în românește de un număr larg de poeți (Veronica Porumbacu, A. E. Baconsky, Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu, H. Grămescu, Emil Giurgiuca, Constantin Olariu și mai ales de Mihai Beniuc, în care și-a aflat un mare interpret, creația lirică a lui József Attila se bucură de aleasă prețuire din partea cititorilor români, care văd în el pe unul din premergătorii artistici ai zilelor de azi : **„...Dar cred că totuși o să-nceapă / curînd o epocă fierbinte. / Și sper să nu fim trași în țeapă / cum s-a-ntîmplat mai înainte. / Pălește chinul orei sumbre, / văd chipul libertății-n zare / și noi vom fi ca niște umbre / pe sub tăcutele umbrare...“.**

Radu Cârneci

Meditații în imponderabil

Poezia lui Frank O'Hara (1926—1966) se conturează pe eșafodul unui anumit tip de autonomie avîndu-și sorgintea în convingerea că diversitatea existenței poate crea starea poetică. Adversar al elaborării sofisticate, poetul a fost consecvent prin toată opera propriilor convingeri artistice, limpede exprimate într-o declarație de principii. Afirmînd libertatea poemului, statutul lui de „gest liric“ adresat unei persoane, spontan, deplin sincer, reflectare a dinamismului existenței, a stărilor genuine, poetul plonjează mereu în biografia „What is happening to me, allowing for lies and exaggerations I try to avoid, goes into my poems“ scria într-o declarație publicată în **The New American Poetry).** Așa se creează ineditul, imprevizibilul și se construiește acea „stare de imponderabil“. Nesofisticat, transparent, frust, poemul o'harian pulsează de viață. Poate decantarea sensurilor poemelor (care creează la un moment dat o senzație de eterogenitate și aglomerare întîmplătoare) se face tocmai prin conturarea cu simplitate de adevărat artist a unei puternice senzații de viață reală. Întreaga activitate artistică a lui Frank O'Hara a stat sub semnul unei sugestii sincretice. Poemele abundă în motive muzicale, picturale, cinematografice, literare, lingvistice, aluzii culturale din zone foarte diferite. Cel ce studiase muzica la Harvard College, fusese redactor la **Art News,** lucrînd tot restul vieții în cadrul programului internațional al Muzeului de Artă Modernă din New York a publicat în cărțile lui de versuri, poezia biografiei, interesantă, deseori imprevizibilă, cu accente de ironie sau nostalgie, modernă și meditativă, capricioasă, uneori de-a dreptul ciudată, cu decupaje aproape cinematografice sau cu stări pustiitoare, halucinante sub lumina de multe ori crudă a acestui timp. În introducerea la antologia „The Collected Poems of Frank O'Hara“ după care s-a alcătuit selecția românească *), John Ashbery scria : „Acest climat — Picasso și poezia franceză, de Kooning și Guston, Cage și Feldman, Rachmaninoff, Schubert, Sibelius și Krenek — aproape orice muzică de fapt — a încurajat poezia lui Frank O'Hara alcătuindu-i un fel de rezervor de inspirație“.

Selecția apărută încearcă să dea o imagine pe cît posibil completă în cele 66 poeme, prin înmănuncherea atît a pieselor de rezistență din creația o'hariană, cît și a unor poeme semnificative pentru anumite perioade din viața poetului. La un moment dat poemele par un material lingvistic din ce în ce mai dispersat, travaliul traducătorilor fiind aparent chiar înlesnit de arbitrarul total al formei, de lipsa oricărei rigori prozodice, prozaismul fiind atît al limbajului cît și al substanței obiectului actului poetic. Ni se oferă și pasaje care îndrăznesc să contrazică oarecum ceea ce se enunță în cuvîntul introductiv („Poemul în sine — ca organizare a unui spațiu lingvistic — nu este memorabil.“)

Tălmăcirea încearcă să transmită tonul, atmosfera o'hariană. Uneori traducerea literală nu poate crea un anume inefabil al limbajului poetului american. Traducerea poeziei o'hariene provoacă însă discutarea spinoasei probleme a „re-creerii“ în limba română a poemului. Traducerea literală eludează posibile sensuri și aluzii venite mai cu seamă din subtile sugestii lingvistice. Este vorba aici de a opta pentru „un mod“ de apropiere a textului, de construcția literară cea mai aproape de mesaj și de intenția poetului decît de stratul aparentului. Este aceasta o problemă nu doar a selecției de față, ci în general a prezentării poeziei americane cu particularități de limbaj, într-o limbă idiomatică, expresie a unei spiritualități. Recunoaștem, acest lucru cere nu doar rivnă lingvistică, ci și efort poetic real. Iată de ce un poem ca „Prezent“ pe care poetul îl conturează într-o mișcare rotundă, alternînd planul realității imediate cu planul tabloului general al existenței și care se constituie ca o amplă metaforă : în pasajul de nivel, sub Grand Central o întîlnire reală, întîmplătoare, sub lumina semaforelor, se transformă pe un alt plan în intersecția unor drumuri de viață, creîndu-se tulburătoarea sugestie a destinului. Echivalentele literare induc uneori o senzație de forțare („mai 'nainte te-am văzut în incinta vieții mele“). Este îndreptățit traducătorul să-și la libertăți de limbaj, preferînd să redea o metaforă, o idee, o sugestie, în detrimentul corespondenței perfecte la nivelul cuvîntului ? Rămîne desigur la buna alegere a traducătorului, conștient mereu că face o lucrare de re-creere care necesită intuirea unei atmosfere și intrarea în intimitatea discursului liric.

Regretînd că nu au fost cuprinse și alte poeme (desigur din motive de spațiu), ca de pildă ultimele poeme ale lui Frank O'Hara, considerăm că „Meditații în imponderabil“ îl prezintă cititorului român pe poet într-o traducere atentă, propunînd o imagine convingătoare celui ce declara în **The New American Poetry** : „Sînt mai ales preocupat de experiența mea față de lume și uneori cînd îmi doresc mai degrabă sfîrșitul, gîndul că aș putea să nu mai scriu vreodată un poem, mă oprește“.

Cleopatra Lorințiu

*) **Frank O'Hara: „Meditații în imponderabil“, Editura „Univers“, 1980, în românește de Constantin Abăluță și Ștefan Stoenescu, cu o prefață de Șt. Stoenescu.**

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

ABRAHAM LINCOLN, POET (IV)

Umbra destinului

● Walt Whitman, cel ce prin versurile lui clădise memoriei lui Lincoln piedestalul unui monument pe care să i se înalțe legenda, avea în 1865, patruzeci și șase de ani. Adeseori venea la Casa Albă și aștepta să-l vadă pe Lincoln ieșind. De fiecare dată poetul era tot mai uimit de imprudența cu care președintele se expunea. De altfel, Lincoln însuși mărturisise : „Dacă cineva va vrea să mă ucidă, o va face !“ Cu o astfel de convingere, nu îi mai rămînea decît să-și sfideze moartea. Nu ținea să-și salveze pielea și nici să-și organizeze propriul cult prin exacerbarea virtuților ce i s-ar fi putut prescrie. Față de panegirici nutrea un sentiment de repulsie. Primul său biograf, Herndon, prietenul de o viață și fostul asociat al lui Lincoln încă de la New Salem, i-a dat într-o zi să citească o carte despre viața lui Burke. După ce a citit-o, Lincoln i-a spus : „Este ca toate biografiile, care nu sînt numai tendențioase, ci și false. Vrînd să facă întotdeauna din subiectul lor un erou, ele îi exagerează calitățile, ascunzîndu-i defectele. Istoria nu poate fi istorie dacă ea nu este și adevăr !“

În dimineața zilei de 14 aprilie 1865, Lincoln și-a reunit cabinetul pentru a discuta raportul generalului Grant asupra iminentei capitulări finale a Sudului. S-a discutat despre perioada de reconstrucție a țării ce trebuia să urmeze imediat după încheierea păcii. Colaboratorii i-au propus să ia atitudine față de capii rebelilor capturați și, îndeosebi, să-l condamne la moarte pe generalul Robert Lee care capitulase la 9 aprilie, împreună cu o întreagă armată, la Appomattox, dar mai ales pe Jefferson Davis, președintele Sudului înfrînt. „Nu contați pe mine în privința întemnițării sau a executării acestor oameni, chiar și a celor mai răi dintre ei. Puteți doar să-i speriați, pentru a-i determina să plece din țară. Lăsați-le putința de ieșire, coborîți în urma lor barierele, izgoniți-i, și-atît“.

În după-amiaza aceleiași zile a semnat cereri de grațiere, a primit solicitanți în audiență — printre care și pe soția unui invalid de război negru, fost sclav, voluntar în armata federală, lăsat fără pensie. Lincoln a asigurat-o că i se va face dreptate și a condus-o pînă la ușă inclinîndu-se în fața ei „ca înaintea unei adevărate doamne“ — după cum avea să relateze mai tîrziu femeia. Vesel, destins, Lincoln i-a propus generalului Grant să-l însoțească seara, împreună cu soția, la teatru. Dar Grant, nerăbdător să afle noutăți de la Johnston în legătură cu capitularea, s-a scuzat spunîndu-i că preferă să rămînă lîngă telegraf. Cuplul prezidențial avea să fie acompaniat de maiorul Rathborn, împreună cu logodnica lui, doi tineri fericiți de onoarea ce li se făcea fiind invitați în loja președintelui. Așteptînd-o să se îmbrace, Lincoln i-a spus lui Mary : „De cînd mă știu n-am fost atît de fericit...“. Și-a amintit atunci de cuvintele pe care i le adresase un potentat al zilei : „Domnule Lincoln, dacă mi-ar fi spus cineva că într-o criză cumplită ca asta, oamenilor o să le dea prin cap să găsească într-un fleac de orășel, pe un fleac de avocat, pe care să-l facă președinte, n-aș fi crezut, doamne ferește !“. „Nici eu — i-a răspuns cu modestie Lincoln. Dar în vremea aceea, un om cu patimi politice ar fi fost nefast țării. Eu n-am dus niciodată vreo politică. Am încercat doar să fac ceea ce mi se părea mai bine de la o zi la alta...“.

Și, în seara de 14 aprilie, n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să se ducă la teatru. La Ford Theater, clădirea aceea de pe strada 10, cu ziduri din cărămidă aparentă, semănînd pe dinafară mai mult cu fațada unui gimnaziu provincial sau a unei cazărmi.

Se juca o comedie naivă, scrisă de un actor obscur, Tom Taylor, intitulată „Vărul nostru din America“. Sala era plină, uniformele și decorațiile ofiterilor străluceau în lumina rampei, toată lumea trăia bucuria sfîrșirii cosmarului care durase exact patru ani. Lincoln și Mary se aflau în loja din stînga scenei, însoțiți de tinerii lor oaspeți. Piesa era veselă, Mary rîdea. La un moment dat, văzînd-o destinsă, Lincoln a îmbrățișat-o afectuos. „Ce-or să zică prietenii noștri ?“ — șopti ea arătînd spre logodnica lui Rathborn. „N-or să zică nimic !“ — i-a răspuns el. Abia apucase s-o facă să uite un vis recent pe care el i-l relatase lui Mary, nu pentru a o speria, ci doar pentru că așa îi era obiceiul: să-și povestească visele. Dar, în ultimul timp, visele lui nu mai erau vise, ci adevărate cosmaruri... „Se făcea că dormeam și că era o tăcere profundă — îi istorisise el trezind-o în toiul nopții —. Apoi, am început să aud niște plînsete înăbușite, ca și cînd mai mulți oameni s-ar fi tînguit în același timp... Atunci, m-am dat jos din pat și am coborît scara... Jos, liniștea era spartă de aceleași plînsete, dar nicăieri nu-i puteam vedea pe cei care plîngeau... Treceam dintr-o cameră într-alta fără să pot întîlni pe nimeni, deși, de pretutindeni, se auzea același plînset. Lumina era aprinsă, și toate lucrurile din casă îmi erau cunoscute. Dar unde se aflau cei ce plîngeau atît de sfîșietor, ca și cînd inimile le-ar fi fost însingerate ?... Am continuat să merg pînă în camera dinspre răsărit, și am intrat... Acolo, mă aștepta o imagine cumplită : În fața mea se înălța un catafalc pe care se afla un cadavru acoperit de draperii funerare. În jur, soldați în ținuta de gardă, și o mulțime de oameni, unii privind îndurerați, alții cutremurîndu-se de plîns... Cine a murit la Casa Albă ? — l-am întrebat atunci pe unul dintre soldați... Președintele, mi-a spus el, a fost asasinat... Atunci, un vaier a izbucnit din mulțime, și m-am trezit... Nu, nu te îngrijora Mary, ți-am spus, n-a fost decît un vis... Un vis prostesc... Să nu mai vorbim despre asta...“

Și n-au mai vorbit.

Asasinul avea 26 de ani. Victima sa, 56. Amenințînd cu cuțitul însingerat, Booth a fugit în culisele scenei, de unde a ieșit din teatru și a încălecat pe un cal pregătit dinainte pentru a-l duce în Virginia unde să i se piardă urmele. Complicii lui n-au reușit să-i ucidă pe Johnson și Grant, ci doar să-l rănească pe Seward. Complotiștii au fost prinși curînd, Booth murind la 26 aprilie în timpul schimbului de focuri cu cei care îl urmăreau. Nu s-a putut stabili dacă a fost nimerit de un urmăritor, sau dacă s-a împușcat singur. Ceilalți șase au fost judecați și condamnați. Patru, printre care și Mary Suratt, la spînzurătoare, doi la închisoare.

În urma lor rămînea să apese conștiințele cel mai greu cadavru din scurta dar tumultuoasa istorie a Statelor Unite.

Dar Lincoln n-a murit imediat.

L-au scos pe brațe din acea scenă de panopticum, în care poate fi văzut și azi, turnat în ceară, în loja teatrului transformat în muzeu, așa cum a fixat memoria momentul asasinatului. Încă mai respira. L-au dus în casa lui William Peterson, peste drum de teatru, unde medicii chemați în grabă la căpătîiul rănitului culcat în diagonală deoarece patul era prea mic pentru el, au încercat în zadar să-i mai vină în ajutor. Pacientul lor își trăia ultimele ceasuri fără să-și mai recapete simțirea. Doar ochii arătau că vede ceva pe ecranul minții, și pulsul dovedea că omul încă n-a murit. Și vedea... O viață în cîteva clipe... Atîta cît l-au purtat pe brațe, din loja teatrului, pînă în clădirea de peste drum...

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

21
(943)
Sîmbătă
24 mai
1980
12 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CENTENAR ARGHEZI

Temeliile veciei

Cu mult înainte de apariția primului său volum, Tudor Arghezi a început să fie socotit de cunoscători drept cel mai mare poet român de după Eminescu. Cărțile pe care scriitorul le-a publicat au confirmat cu prisosință o asemenea judecată și astăzi talentul său se bucură de o largă recunoaștere și reală prețuire pînă departe peste hotare. Personalități literare marcante din diferite țări — Gaston Bachelard, Miguel Anguel Asturias, Rafael Alberti, Maria Teresa Leon, Salvatore Quasimodo, între alții — și-au exprimat în termenii cei mai precișî convingerea că poetul român este unul dintre marii lirici ai lumii. Muzeul „Tudor Arghezi" de pe Mărțișor adăpostește, printre alte exponate, o fotografie a lui Iosip Broz Tito, cu autograf, oferită de către marele lider „celui mai mare poet european de astăzi".

Poet al dramelor de conștiință devastatoare, Tudor Arghezi este căutătorul „Tatălui", altfel zis al „lucrului în sine", al „fenomenului originar" absolut ; implicit, al sensului existențial ultim. În retorica lor, „psalmii" comunică o aspirație sfîșietoare la totalitate, un refuz al scindării, o voință aprigă de autorealizare la nivelul cel mai de sus al posibilităților umane, principial nelimitate. Poetul își vrea mintea liberă, neatîrnată, „neîngenuncheată firii pe pămînt", dar, în același timp, se voiește instalat, în real, în concret. Chemat de înălțimi, suferă cînd are sentimentul de a se fi dezlipit de geea. „Tîlhar de ceruri", îi este „foame de pămînt și lut", „sete de apele din care n-a băut". În sferele reci ale spiritualității dezumanizate, „psalmistul" se simte înstrăinat de propria natură, răpit mediului firesc al împlinirii umane, și, declinîndu-și cinstea de a-și avea blidul „învăluit cu stele", se dorește coborît „în bezne și în putregai", „neîncercat de slavă". Dar existența terră îl dezamăgește încă și mai mult decît „cerurile reci", și nu-l dezamăgește doar ; îi provoacă un sentiment al damnațiunii, de o intensitate unică în poezia românească.

Refuzînd deopotrivă idealitatea abstractă și materialitatea netransfigurată de spirit, aceea mortificantă și hedonismul frivol, conștiința poetului năzuiește la marea unitate, la sinteza idealului și realului în toate planurile, sufletesc și material, la „bine, frumos și adevăr". Indiferent de sfera în care localizează sursa binelui, adevărului și frumosului, lirica arghezian transmite zbuciumul etern omenesc al năzuinței spre ea cu o autenticitate, cu o putere de vizualizare a stărilor sufletești de convertire a ideilor în obsesii, de prefacere a meditației în spectacol, proprii doar creatorilor, de întîia mărime. **Heruvim bolnav, Între două nopți, Duhovnicească, De-a v-ați ascuns, Psalmistul** sînt poeme ce suportă comparație cu principalele capodopere de sursă tragică din literatura lumii, gravele lor acorduri răspunzînd ritmurilor celor mai dramatice pasaje din **Divina comedie,** din **Faust,** din **Florile răului.**

Purtînd în titlu o discretă rezonanță a numelui Cărții lui Charles Baudelaire, **Les fleurs du mal,** avînd prin materialul de inspirație contingențe directe cu unul din ciclurile „florilor" baudelairiene **(Tableaux parisiens),** cea de-a doua culegere a lui Tudor Arghezi, **Flori de mucigai** (1931), a introdus în poezia românească, a dată cu o lume de o stranie noutate, un nou stil liric. Narative unele, altele descriptive, evocatoare sau întrebuințînd tonul confesiunii șoptite, „florile de mucigai" sînt poezii în care liricul, epicul, dramaticul, satiricul se întrepătrund, își transmit calitățile, dînd naștere unor sinteze poetice inedite. Acest volum luminează un mod tragic particular al condiției umane, conferind unui anume fel de „urît" o valoare nu doar estetică — asemenea poemelor lui Baudelaire — ci și una etică. Violentînd clișeele verbale printr-un limbaj frust, neocolind descripția și expresia crudă, încorporînd „esteticii urîtului" o viziune aparte, poetul identifică în zonele morbidului și descrepitudinii valori de umanitate, și le conferă atribute artistice, înălțînd poezia cu mult deasupra realităților pe care le transfigurează.

Celelalte culegeri apărute în deceniul al patrulea **(Versuri de seară, Hore),** apoi creațiile de după 1940, amplifică și îmbogățesc imprevizibil universul liric arghezian, înscriu noi biruințe ale artei cuvîntului.

Nimeni în literatura română n-a luminat semnificația muncii plugarului, noblețea oricărei munci constructive, în stihuri atît de vibrante ca acelea ale autorului poemelor **Testament, Belșug, Dacica.** Nimeni n-a consacrat luptei pentru dreptate socială, elanurilor și năzuințelor omului liber, Prometeului modern dezlănțuit cîntece care să le întreacă pe cele scrise de Tudor Arghezi în timpul celui de-al doilea război mondial și mai ales în anii edificării socialiste. Amplul poem **Cîntare omului,** vibrantă evocare a stadiilor parcurse de umanitate în procesul istoric de autofăurire, este totodată o proclamație a completei dezrobiri materiale și spirituale, un imn întru cinstirea demiurgiei umane. În **1907,** năpraznica ridicare a fiilor pămîntului apare ca un act justițiar, inevitabil, expresie a mîniei drepte, țîșnită din „durerea noastră crudă și amară". Solicitat de problemele permanente ale omului, autorul **Cuvintelor potrivite** a fost, după cum se vede, cu statornicie, și un om al Cetății. Opera sa creată de-a lungul a 7 decenii, confruntată în timp cu numeroase evenimente și mișcări de idei — este saturată de probleme, grea de sensuri. Unind visul cu fapta, înalta meditație cu atitudinea civică, Tudor Arghezi este poetul prin care s-au rostit întrebări capitale și s-au articulat unele dintre cele mai fascinante fraze alcătuite vreodată în grai românesc. Este făuritorul neîntrecut de „frumuseți și prețuri noi", o voce dintre cele mai profunde ale sufletului uman și național.

Dumitru Micu

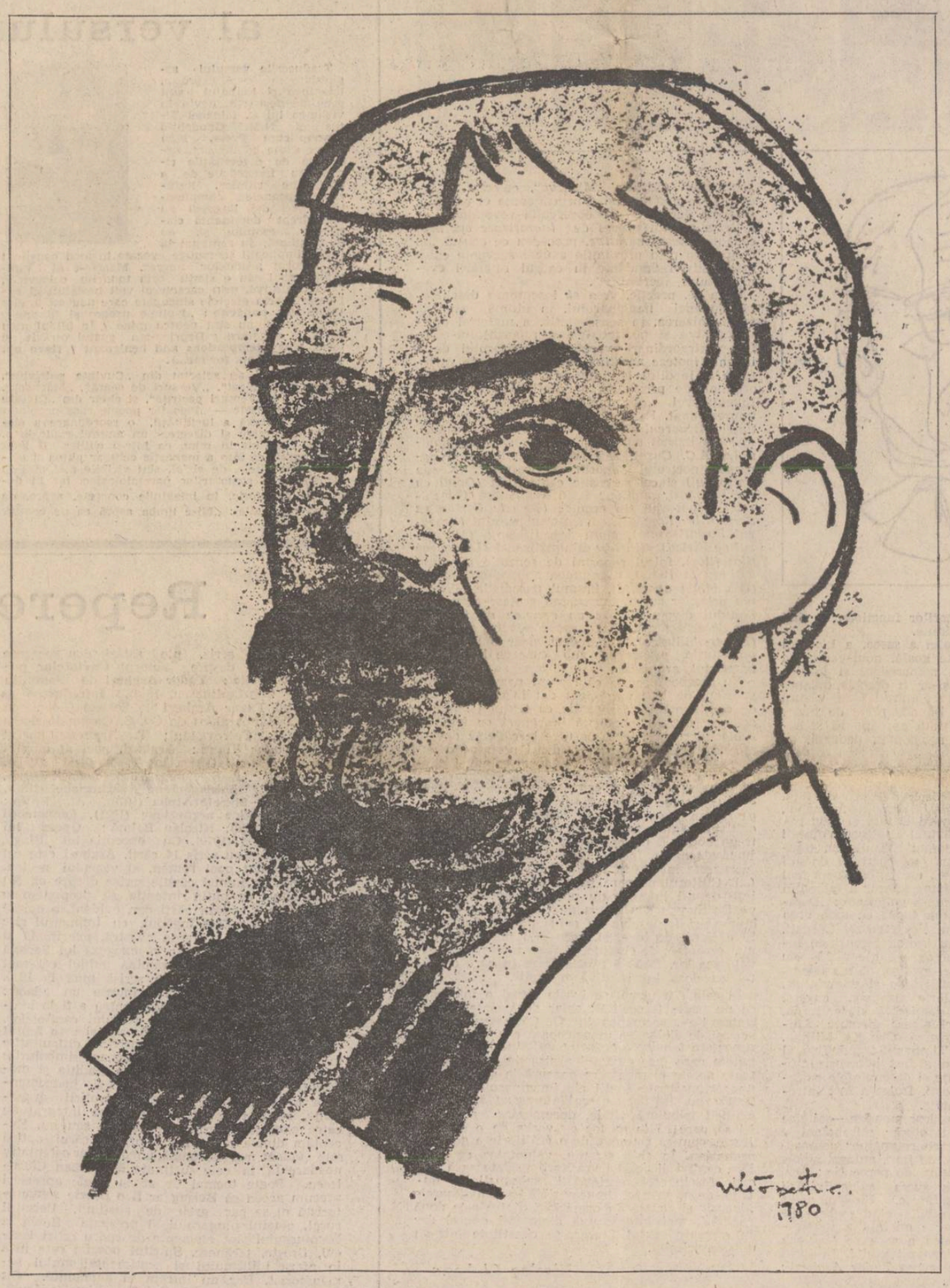

„Aș cuteza să fac o afirmare de bilanț, fără șovinism. Stadiul atins de literatura noastră permite, după Eminescu, Caragiale, Odobescu, Alecsandri, Bălcescu, Creangă și ceilalți, să se spuie că avem o școală literară românească, în stare să dea, plecînd numai de la ea, criteriul experimental complect, pentru orice producție artistică viitoare, fără să mai fie nevoie neapărat, la scriitorii de instrucție literară mijlocie, de cercetarea literaturilor străine. Eminescu e singur un tot și scriitorul încă tînăr se poate familiariza cu meșteșugul literar din cele șaizeci și una de poezii ale lui, studiate cu deamănuntul".

TUDOR ARGHEZI : Eminescu, Vremea, 1943

Uriașa lumină

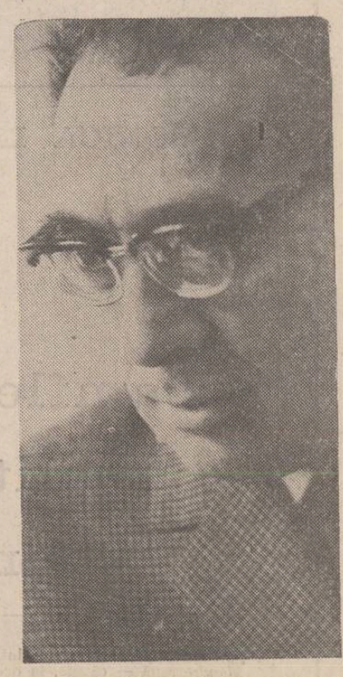

Prin pierderea lui Marin Preda, în literatura contemporană română se cască un gol imens, pe care nimeni și nimic nu-l va mai putea umple.

Făcea parte din acei scriitori a căror simplă prezență creatoare, prin ea însăși, devenea tonifiantă ; scrisul lui era urmărit îndeaproape (unde-a ajuns, la ce pagină, la ce capitol ?) ; cărțile lui constituiau, riguros, un eveniment literar de cea mai mare importanță ; cuvîntul lui avea audiență și răsunet la scară națională ; esteticul și eticul se gîndeau la el într-o reciprocă și austeră cutezanță ; martor entuziast al epocii sale dotat cu o inegalabilă candoare a lucidității.

Vestea morții sale (putem pronunța, în cazul lui, acest cuvînt teribil ?), bruscă, prematură (de parcă ar exista și o altfel de moarte), a căzut pe neașteptate, dată cînd sigură, cînd incertă, cum sînt, mereu, toate evenimentele în care nu vrei să poți să crezi — veste dramatică, parcă din altă lume, dintr-o depărtare incalculabilă : despre un arbore trăznit ; despre o corabie incendiată ; despre o inundație sau un cutremur : în sfîrșit, în chipul înfățișării de mari proporții a unei catastrofe naturale care te zvîrle, te aruncă în acele clipe de groază în cea mai întunecată animalitate, a dezordinei și spaimei și haosului. Dezarticulat, simțul dreptății se reface cu greu și de fiecare dată, ciudat afin cu celulele nervoase irecuperabile, pierde și el pentru totdeauna cîte-o infimă parte : Nicolae Labiș... Alexandru Ivasiuc... Marin Preda...

Era Marin Preda în tot ceea ce făcea : în felul cum se îmbrăca și mergea ; în felul cum vorbea și rîdea ; în felul cum tăcea și citea ; în felul cum se făcea nevăzut și se poate bănui că scria — o armură translucidă Marin Preda în care același Marin Preda, cu o precisă încetineală electronică, desfăcea, analiza și recrea o periculoasă energiematerie, numai de el știută, condus de o la fel de periculoasă știință și numai de el cunoscută. Trăia în acea zonă care amestecă nepermis de mult moartea cu viața, încît nu știi niciodată, prea bine, cărei din aceste două extreme îi datorează mai mult arta.

Da, pentru Marin Preda scrisul nu era o joacă. Muncea pînă la abrutizare. Și trebuia să-l fi văzut, după ce coboară din cămăruța lui chilie (în care a și urcat pînă la urmă pentru a nu se mai întoarce niciodată), descompus, cu privirea rătăcită, împleticindu-se în propria-i făptură, de parcă cele cîteva ore de lucru de din zori s-ar fi petrecut într-un alt timp, al marilor densități și concentrări imune la trecere și durată. În astfel de clipe, în lumea reală, a cărei esență tocmai o aproximase, Marin Preda îmbătrînea văzînd cu ochii și te puteai întreba dacă cea mai umană poate dintre îndeletniciri merită atîta inumanitate. Am mai văzut această risipire de sine numai la unii medici, care, după ce puseseră viața iarăși într-un trup de om, sudîndu-l bucată cu bucată, se dislocau ei înșiși pe coridoare, bălăbăniți și privind cruciș, ei înșiși mai bolnavi parcă decît bolnavii toți ai spitalului. Ceea ce, simplu, s-ar chema dăruirea de sine, împlinirea într-o operă oarecare, nu sînt lucruri despre care știm chiar totul.

Caracteristică și impresionantă, de-a dreptul fantastică, era la Marin Preda, privirea. Miopia nu schimbă cu nimic datele problemei. Ar fi privit la fel oricum. Privea cu o astfel de intensitate, încît între el și obiectul privit se crea un vid imens, de tăcere și neliniște de început de lume, cînd privitorul și privitul rămîn singuri și despuiați față în față, miracolul insesizabil al fuziunii amenințînd să concentreze forțe uriașe ce pot deveni incontrolabile în aceeași secundă. Misterios domeniu al artei, al omului deci în sensul cel mai înalt, cînd nebunia pătrunderii ține seamă șubred, nesigur încă, dar cu mari sorți de noi izbînzi, de calmia instăpînirii. Astfel să-și fi privit, pe foaia mărunt ciuruită, cuvintele Marin Preda ? Nu l-am văzut niciodată (dar cine față de cine poate realiza asta ?) pe Marin Preda scriind ; îmi rămîne o altă imagine : scriitorul apropiindu-se de doi tineri îndrăgostiți, lunecînd aproape la propriu pe firul propriei priviri și spunîndu-le, „voi doi semănați", — trei cuvinte simple la flacăra cărora cei doi, în aceeași clipă (și poate pentru totdeauna) se contopiră într-adevăr și semănară. Privire mîntuită în cuvinte.

Despre un mare scriitor se spune : îi supraviețuiește opera. Desigur, desigur așa e. Opera lui Marin Preda stă înfiptă cu multe din rădăcinile ei în eternitate. Dar cîtă, cîtă nevoie am fi avut încă, de omul Marin Preda Am cîștigat un clasic dar am pierdut pe unul din cei mai lucizi, activi și responsabili dintre contemporani.

Scriu aceste rînduri și nu-mi vine să cred totuși că Marin Preda nu mai este printre noi. Rememorez epitaful ce singur și l-a alcătuit : **Cum trăim ? Viața poate să se desfășoare într-un profund întuneric sau într-o uriașă lumină. Iar cea mai mare pedeapsă și cea mai mare durere pentru un om este să fie surprins de moarte, să fie lovit de moarte într-un moment cînd conștiința lui se află în întuneric, cînd își dă seama că nu și-a trăit viața cum trebuie, dar nu mai are timp să trăiască altfel.**

O „uriașă lumină" degajă chiar și numai această simplă frază, care-l reprezintă și-l va reprezenta întotdeauna atît de fidel și de profund pe Marin Preda și-n care mereu ne vom căuta și noi pe noi înșine.

Grigore Hagiu

OMAGIU LUI MARIN PREDA

● Semnează : ● Voicu Bugariu ● Cezar Ivănescu ● Marian Popa ● Ion Segărceanu ● Cristian Livescu ● Costin Tuchilă

(în paginile 8–9)

JURNAL DE POET

Poetul lucrător

Arghezi a știut din tinerețe că omul este ceea ce este prin trudă, că fără trudă nimic nu iese la iveală, că în sudoarea frunții strălucesc perlele coroanei binecuvîntării, lucrarea și privegherea, truda și agărirea dau măsura deplinătății omului, că harul te caută și te află lucrînd precum vîntul se preface în foșnet în stejarul desfășurat. Arghezi era zilnic la lucru, uriașa moștenire lăsată în graiul nostru este o izbîndă a acestui fel de a fi țărănesc și universal, specific omului ancorat în istoria unui neam prin care treptat sesizează trepidația și armonia cosmosului.

Poemul arghezian o pornește încet, ca și în Eminescu, așa cum o ia stejarul din adînc pînă ce într-un tîrziu se deschide zărilor și văzduhul a leagăn pe fosnete îi ia în stăpînire măreția; de la briu în sus, înspre

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Pentru căci

În deceniul cinci au circulat prin anticariatele din București și prin mîinile unor bibliografi de bună credință cei mai mulți, dar tot cei mai mulți nespecializați și necunoscători într-ale grafologiei, o serie de false și falsificate scrisori și autografe, admirabil imitate, îndeosebi — cele din urmă — pe volume de autori străini ai secolului XX (Valéry, Gide, Claudel, Rilke, Morgenstern, Heidegger, d'Annunzio, Croce, Papini), adică din Franța, Germania și Italia, căci spanioli, americani sau englezi nu se citeau încă decît în foarte mică proporție. Dar și de autori români...

Mă întreb dacă nu cumva și în domeniul plasticei vor fi existat asemenea falsuri lansate pe piață de lumea bună (în anii războiului ,de un fel și apoi de alt fel, în cei vreo cîțiva ani ce i-au succedat), lume care începuse a scăpăta.

Cît mă privește, nu mă atrag tiranic autografele (nici să le primesc nici să le dau), la frizer, la fotograf și cînd sînt silit să emit așa ceva, un autograf, considerîndu-mă în genere cu totul impropriu mie, descompletat parcă de o funcțiune a inteligenței și de încă ceva. Dar... dar pe atunci eram altfel. Molipsit poate și de mediu.

Prin ce concurs de împrejurări nu e cazul s-o înșir aici, achiziționat de la careva din anticarii amatori și inexperți, care a și falimentat urgent, ajunsesem așadar în posesia unui exemplar din *Cuvinte potrivite*, cu autograf, interesant autograf către o personalitate politică dintre parcă 1920 și 1930, despre care ca prin ceață auzisem ceva, dar precis (legendă mai mare decît omul) nu știam nimic. Decît anecdote. Și eram frecventat de un nepot cu pasiuni de bibliofil al personalității aceleia, să zicem ex-excelența sa Al. C.-P. sau altfel. M-a rugat să-i împrumut exemplarul dedicat ce dispăruse bizar — mă asigura — din biblioteca ilustrului său unchi. Cam ezitam, în asemenea împrejurări n-ai cum să nu eziți. Să i-l împrumut numai cîteva zile, mă ruga el. Sau măcar o zi. Ce naiba nici o zi nu i-l pot împrumuta ? Vreau să mă roage chiar unchiul său, chiar toată familia lor?

După repetate insistențe, m-am lăsat înduplecat. Și din ziua aceea nepotul n-a mai apărut. Ziua s-a făcut săptămînă, săptămîna lună și lunile s-au tot scurs. Degeaba îl căutam, se ferea să mă audă ori vadă. Cînd însă fatalitatea ne-a reîntîlnit pe stradă, era de-o mihnire deplorabilă vai ! și cu cît regret nu mi-a explicat

Ion Caraion

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● Luni, 26 mai a.c., ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15, va avea loc ședința cenaclului revistei noastre ● Vor citi versuri ● Ioan Vintilă Fintiș și Mircea Bârsilă

Porțile albastre ale neuitării

Și la umbra stejarului doborît mulți vor să-și afle răcoarea. Arareori un destin literar a strălucit mai arzător pe firmamentul literaturii române, pentru a se stinge atît de brusc, în plină explozie solară. Marin Preda a murit în culmea gloriei sale. Cu săptămîni în urmă, paginile revistelor literare se consacrau superlativelor unanime ale cronicilor la „Cel mai iubit dintre pămînteni", pentru ca aceleași pagini să se continue acum, cernite de literă gravă a necroloagelor și a evocărilor unui trecut pecetluit, pe care cugetul refuză să-l transforme din „a fi" în „a fost". Omul avea de gînd să trăiască. Firea lui de țăran cu cifrul cromozomic înscris nu pe un firișor vizibil doar la ultramicroscop, ci pe un cablu de rezistență, refuza gîndul morții. O voi dovedi. Dar gîndul că ceva hain și crud l-a răpit dintre noi la jumătatea drumului pe care îl avea de parcurs, paralizează. Îi privesc cărțile din bibliotecă — așa cum o facem toți acum, stringîndu-i-le ca pe niște scumpe odoare — și nu mă pot debarasa de gîndul obsesiv al frustrării, al nedreptei curmări de fiească și continuă evoluție a unui drum în viață pe parcursul căruia, pînă la omenescul lui capăt ce ar fi trebuit să fie atins peste decenii, ne-ar fi lăsat o operă cel puțin dublă ca volum, și, neîndoielnic, din ce în ce mai elevată. Cruzimea morții lui, cu asta ne este plătită : Cu lipsirea de ceea ce ar fi putut să ne dea de acum încolo, continuîndu-și exemplara lui desfășurare.

Dacă prin scrisul lui, Marin Preda a făcut ceva esențial pentru breasla scriitorilor, asta nu este decît restituirea obligației la notație, a fixării aparentului „perisabil" care, adeseori, se poate dovedi esențial pentru determinarea unei epoci și a personalelor care îi dau conținutul. A trăit un timp uluitor, pasionant, plin de bulversări.

Ioan Grigorescu

Continuare în pag. a 11-a

Centenar Arghezi

„CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS“

„Ca să înțelegi poezia lui Tudor Arghezi trebuie să ai vocația miturilor grozave a viziunilor cosmice.“ **(G. CĂLINESCU)**

„Poezia lui Arghezi e socotită, ca putere de expresie, ca adîncime de sensibilitate, ca organică viziune de lirism, să ocupe versantul liber, în fața lui Eminescu ; nouă față a romantismului, vitalistă, demonică, de „sensibilitate verbală“ originală, lirica arghezianâ formează un dialog strălucit cu lirica lui Eminescu. Structural, ține tot de romantism. Eminescu și Arghezi sunt mai aproape ca factură internă decît Bacovia de Barbu sau Blaga de Ion Pillat. În lirica arghezianâ s-au strîns aluviunile eminescianismului, macedonskianismului, sămănătorismului, și în parte, ale simbolismului ; din fermentarea lor, printr-un temperament poetic excepțional, s-au născut valori noi. Un poet mare este un spirit de răscruce ; în el se întîlnesc atîtea fire de tradiție, se torc într-un desen, din care vor porni alte fire, pentru alte desene.“ **(E. LOVINESCU)**

„Nici o zi fără o tabletă am putea spune, pastișînd vechea formulă **nulla dies sine linea**, în care Pliniu cel Bătrîn închidea exercițiul minimal al lui Apelles, și ea ar însemna, în redacția noastră circumstanțiată, atît miracolul inepuizabilei seve, ce-n fiecare zi dă tot o altă roză, cît și aspirația după cordialul acesta intelectual, de a cărui valoare ne dăm și mai bine seama în zilele cînd, întîmplător, ne lipsește. Paralel cu marea sa creație literară, ce-l situează pe treapta cea mai de sus a liricii noastre contemporane, d-l Tudor Arghezi s-a realizat, cu o strălucire pururi înnoită, și în ziaristică. Mai mult, sînt în opera sa, așa zicînd efemeră, în accepțiunea strict etimologică a cuvîntului, perioade de maximă intensitate, de continui arderi, de supremă temperatură, cînd asemeni unui alt Bernard Palissy, creatorul ceramicei, s-a trudit și a promovat unele din cele mai artistice smalțuri ale prozei românești, și implicit, ale pamfletului.“ **(PERPESSICIUS)**

„aproape toți prozatorii români pînă la Arghezi și, în primul rînd, cei mai de seamă dintre ei, un Creangă, un Caragiale, un Iorga, un Sadoveanu, au fost mari artiști ai stilului oral, talente sprijinite de intuiția vie a limbii vorbite, autori ai unor opere pe care cititorul este obligat să și le reprezinte acustic, pentru a le învia în tot farmecul lor. Nu știu dacă Arghezi este cel dintîiu, dar, în tot cazul, el este cel mai de seamă scriitor al epocei mai noi, care redactează o proză făcută pentru a fi citită, nu ascultată, un document strălucit al stilului scriptic. Căci abundența imagistică a unui text cere ochiului să întîrzie asupra lui pentru a o sesiza.“ **(TUDOR VIANU)**

„Și în sfîrșit, acum cînd mecanismul arghezian îmi stă demontat în față sau cel puțin îmi închipui aceasta, simt că dincolo de teme, procedee, compoziție, ritmică, psihologie și influențe, rămîne un duh inanalizabil care mă umilește. Încerc o dramă de inteligență.“ **(VLADIMIR STREINU)**

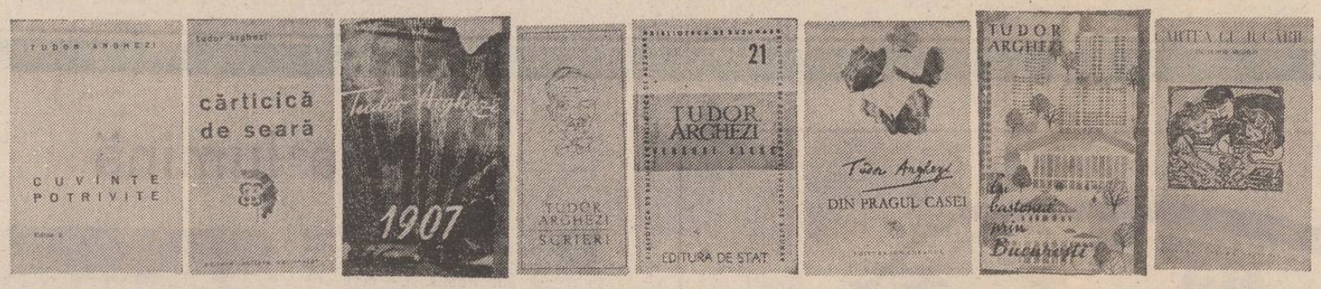

CRONICA LITERARĂ

„Pamflete“ — realitate secundă

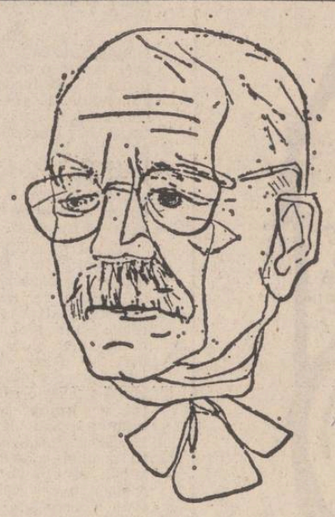

Întreaga sau aproape întreaga proză arghezianâ — căreia, la drept vorbind, i se adaugă și o însemnată parte a poeziei — stă sub semnul unei nevindecabile propensiuni pentru percepția critic-pamfletară a faptului de viață, receptat, acesta din urmă, în cele mai diverse forme de manifestare concret-materială, ideatic-intelectuală sau afectiv-spirituală. Prin urmare, o atare caracteristică dominantă, *spiritul pamfletar*, înainte de a fi expresia unei opțiuni estetice, a unei preferințe pentru anume formule și structuri artistice etc., este un dat temperamental, o trăsătură originar-umană care, literalmente, „dictează“ exponentului lor comportamental înscris nu numai în sfera social-umanului ci și în aceea a actului de creație. Într-o atare situație, al cărei cuvînt de ordine îl constituie ceea ce s-ar putea numi imperialismul spiritului pamfletar în opera lui Arghezi, problema care se pune vizează necesitatea atentei delimitări pe cuprinsul acestui vast și accidentat teritoriu a zonei care aparține pamfletului propriu-zis, adică acelui tip de tabletă care ființează ca specie literară numai prin sine. „Cazul“ e, întrucîtva, similar cu acela al lui I.L. Caragiale, la care s-a pus și se mai pune încă chestiunea definirii condiției estetice aparte a „momentelor“ în raport cu spiritualitatea comico-satirică cvasigenerală a operei scriitorului. Credem că în ceea ce-l privește pe Arghezi, într-o măsură mai mare chiar decît la Caragiale, delimitarea zonei aparținînd tabletei-pamflet, înainte de orice, presupune efortul de identificare a originii inalienabil-gazetărești a textului. Spunem acest lucru întrucît, cu rare excepții, „momentul“ caragialean, din unghiul determinării realiste a temei, personajelor și fabulației apelează la procedeul sublimării tipologic-ficționale a „faptului divers“ de extracție nemijlocit gazetărească, în timp ce tableta-pamflet arghezianâ, dimpotrivă, se obstinează în a-și sublinia pînă la obsesie aceeași extracție, totul fiind identificat și localizat cu un nemilos a-și documenta cititorul, pentru autor, constituie o condiție liminară a demersului său reporteric esc și cînd împrejurările o cer, recursul la relatarea tip „dare de seamă“ se impune de la sine :

„...La orele peste trei și jumătate „adunarea generală anuală“ a scriitorilor funcționa de mai bine de treizeci de minute.

Nădăjduind că sala clasei a șasea, a Liceului Lazăr, va fi ca îndeobște goală, nou-venit la ședințe deschise ușa cu neîncredere și indiferența plictisită cu care și-ar fi deschis dulapul de haine. Uimire și incremenire ! Ce-i văzură ochii era un fenomen. Băncile pline de lume, pînă-n fund. Nou-venit uită aproape să și salute. Emoția numărului neașteptat, deodată, ca să zic așa, îl arse“.

Și pentru ca „darea de seamă“ să nu sufere cumva de absența faptului concret, înșiruirea numelor nu este nici ea ocolită („erau de față, pe lîngă scriitori ca domnii Diamandy, Anghel, Gorun, ca domnii Alexandru Davila și Tzigara-Samurcaș, nuveliști ca domnii Brătescu-Voinești și Galaction, poeți ca domnii Minulescu, Săulescu, Cincinat Pavelescu, advocați ca domnii Radu Rosetti și Boteni etc., etc.,“), ca să nu mai spunem că operația de „fotografiere“ a tabloului este practicată cu o neascunsă voluptate : „Domnul Brătescu-Voinești fuma țigări cu încă vreo zece alți cutezători ai muzeelor de subt Carpați. Numai domnul Davila nu scotea fumuri de tutun, preocupat cum era de o cutie plină cu bomboane verzi, din care, grațios, oferea doamnelor societare și se împărtășea și domnia sa. Într-o bancă, subt o pălărie imensă, cugeta, foarte adînc desigur, nemișcată și tăciturnă, doamna Bacaloglu, atunci aleasă membră. Aiurea, doamna Hodoș, doamna Claudia Millian, doamna Natalia Anghel. Timpanul trandafiriu al acestor doamne inspirate a fost adeseori întunecat de vocile tonitruante și de cuvintele sulfurice sau cătrănite bărbătești. Dulce a fost introducerea, dulce, a ședinței“.

Simulînd postura de cronicar monden — ai zice că modelul înalterabil îl oferă mirobolantele pagini din „L'Independence roumaine“ semnate de neuitatul Claymoor —, de fapt, autorul simulează neutralismul unghiului de percepție : ceea ce, în realitate, constituie sursa *subiectivizării creatoare* a textului gazetăresc. Firește, acest gest — cînd abia perceptibil, cînd extrem de violent —, de „suprapunere mișcată a fotografiilor“, se află la originea a ceea ce Mariana Ionescu numește *literarizarea* textului, în inteligenta sa postfață la culegerea *Tudor Arghezi : „Pamflete“* (Editura „Minerva“, colecția „Arcade“). În nuanțata și cuprinzătoarea ei exegeză, Mariana Ionescu face observația revelatoare că la baza acestui proces de *literarizare* stă procedeul *ipotezei narative*, procedeu ce constă „în includerea prin prezumție a unei secvențe epice informativ redundante în cadrul relatării evenimentului încriminat“.

Ceea ce, practic, vrea să însemneze deschiderea supapei imaginarului, în ultimă analiză, autonomizarea, în sens estetic, a materiei epic-descriptive și portretistice a reportajului-pamflet. Extraordinara vocație a scriitorului de a inventa *ipoteze narative*, inepuizabile prin varietatea și ineditul lor, atrage după sine insolita originalitate prozastică a pamfletului arghezian. Inventatorul „formulelor“, în acest sens, este impresionant. Falsa pledoarie în „apărarea“ victimei *(Arhiereul Sofronie Vulpescu Craioveanul)*, epistola ipocrit pioasă, *(Scrisoare deschisă domnului A.C. Cuza)*, sau tandru nimicitoare *(Baroane)*, portretul enorm caricatural *(Kenon Episcopul)* și cel sarcastic ezoterizant *(Omul cu ochii vineți)*, „fabulă“ fetid animalieră *(Ploșnițele)*, reportajul tip cronică *(De la Societatea Scriitorilor Români)*, comentariul succint *(Procesul Rosetti-Stere)*, glosa descalificantă *(Marchizul de Birlad)* și incisiv minimalizantă *(Lingoarea filosofilor)*, falsul reportaj de senzație *(Domnul Eftimiu la Paris)*, narațiunea apocrif-bogomilică *(Din biblia apocrifă)*, basmul parodistic *(Povestea prinților sașii“*, inscenarea grotesc-absurdă a faptului divers *(De la un examen de licență)*, fișa de caracter *(Rețete)*, anecdota hîtră și amară *(Ireversibilitatea)*, iată, deci, doar o parte din structurile prozastice sub care se înfățișează pamfletul arghezian.

Nu încape discuție că lectura pamfletului arghezian, de la un moment dat încolo, este atît de captivantă încît senzația că textul își pierde aproape orice dependență în raport cu tema și subiectul reportericesc pe care le reflectă devine atotcuprinzătoare. Arghezi însuși propune o definiție magistrală a speciei, aproximîndu-i condiția tocmai din perspectiva amintitului proces de *literarizare* a textului : „Înainte de toate — scrie el într-un loc — pamfletul trăiește prin sine, ca romanul, epopeea sau satira — și poate fi cultivat pentru frumusețea lui, ca un ficat într-un bocal. E un gen literar jumătate actual și jumătate etern. Începe în el actualitatea, atît cît Margareta începe în Faust. E un gen iute și viu (...). Cititorul pe care pamfletul îl jignește înainte de a-l interesa nu poate să aprecieze nici pe Beethoven sau Puvis de Chavannes ; el trebuie să-și facă educația deprinderilor frumoase. El e jignit de idee, și, ceea ce-i mai comun și mai grosolan, de cuvinte, fără să prindă supervaloarea lor, fără să pipăie fraza în care cuvîntul cu doza lui relativă e urzit“.

În cele din urmă, se ivește totuși o întrebare ce nu poate fi ocolită : chiar dacă sîntem — și sîntem ! —, asemenea lui G. Călinescu, impresionați de dialectica monstruoasă a viziunii și de atmosfera fabuloasă proprii pamfletului arghezian, putem oare face cu totul abstracție de faptul că toate aceste elemente ce concură la structurarea unor stupefiante spații ale imaginariului, în definitiv, nu sînt decît o *realitate secundă*, pe față, explicit tributară alteia, documentar atestată ? Ni se pare că la mijloc e vorba de o sublimă iluzie, cum să spunem, de o vrăjitorie a geniului arghezian. În chip straniu, voluptatea de a ne lăsa captivi ai acestei vrăjitorii se datorează tocmai fascinantei curiozități subconștient nutrită de a urmări imprevizibilele, ametitoarele „jocuri“ și „curse de urmărire“ dintre cele două realități, mai întotdeauna diametral opuse, dar în care, în textul literar, se constituie într-un tot inextricabil.

Nicolae Ciobanu

„Gustul otrăvit și tare“ al versului arghezian

Traducerile versului arghezian, în care expresia, imaginea și limbajul sînt greu de despărțit, devin în viziunea lui C. Michael Titus și N.M. Goodchild **(Panopticum Press,** 1979) „o versiune ad literam, nediluată de diversitățile rimei sau încercările de a transpune ritmic“. Refuzînd capcanele complexității, cei doi lingviști au ales drept dominantă claritatea mesajului și, cu bună știință, au renunțat la multe implicații semantice evocate în mod conștient de autorul „Agatelor negre“. Manifest al lucidității, versul său e simțit prin tonurile colocviale, crud confesive, prin caracterul voit neșlefuit al exprimării, prin efectele sincopate care dau alt înțeles **Cuvintelor potrivite** : „Ispitele ușoare și blajine / N-au fost și nu sînt pentru mine / În blidul meu ca și în cugetare / Deprins-am gustul otrăvit și tare“ **(Easy temptations and benignant / Have not been and are not for me...).**

Traducătorii au selectat din „Cuvinte potrivite“, „Flori de mucigai“, „Versuri de seară“, „Mărțișor“, „Buruieni“, „Versuri pestrițe“, și chiar din „Cîntare omului“ și „1907“ — „Peisaje“ poeme care propun o anumită sintaxă a lucidității, o reordonare a elementelor simple și directe, un anumit radicalism. Versul „Mă uit în mine ca într-o chilie“ **(I look into myself as into a monastic cell)** ar putea fi emblemă. Reușitele, de altfel, sînt vizibile mai ales în transpunerea structurilor paremiologice, iar în domeniul metaforic, în imaginile concrete, aspre, de scurtă respirație : „Mi-e limba aspră ca de cenușă **(My tongue is rough as ashes)**, „Uite sînge, uite slavă / Uite mană, uite otravă“ **(Here is blood and here is glory / Here is manna, here is poison).** Metaforele abundente, subtilitățile eufonice, experiențele emoționale, imaginile compuse, dar mai ales acel gust al senzorialului ce poate fi ușor detectat în limbajul arghezian, dispar în traducerea engleză, lăsînd, am zice, o aridă țărînă, păstrînd numai viziunea poemului ca spațiu al luptei și sincerității. „Reminiscențele“ sonorităților interioare, ale sugestiilor complexe, se sting în favoarea comunicării directe : „Mă văd cînd la Cină părtaș / Sau cînd în prigoană, sutaș / Încerc iar cămașa-de-atunci / Îngustă, cu-o rană de-atunci / Și nemaiștiută / La inima vremii tăcută / Și dacă duc palma la gaura ruptă / Nu știu din ce luptă, / Mi-alunecă, moale, pe sînge / Acolo se strînge / Tot ce de la sine se-adună...“ **(I see once myself sharing the Last Supper / And once a centurion oppessing the others / I try once again the shirt of that time / Now tight with the wound of those days / Not known today / And silent upon the heart of that time / And if I would put my hand on the tear / Of I know not which battle / Soft would it slip on the blood / There, all it gathers, / All things which unite by themselves...“**

Nu am zice că traducătorii au realizat pentru cititorii Occidentului un punct de atracție prin „lumina magică și ceața acelei țări dunărene de lîngă Marea Neagră“ ci prin expunerea nudă a ideii, prin obiectivata transpunere a structurilor, transpunere care subliniază în mod spectaculos modernitatea arghezianâ. „Pitorescul sud-est-european“ le este desigur refuzat curioșilor, dar nu datorită pitorescului exterior și nici a celui interior s-au păstrat urmele lui Arghezi.

Grete Tartler

Repere critice

S-au scris, pînă astăzi, douăsprezece cărți despre autorul **Cuvintelor potrivite : Tudor Arghezi** de Pompiliu Constantinescu, 1940), **Introducere la poezia lui Tudor Arghezi** de Șerban Cioculescu (1946), **Tudor Arghezi** de Ov. S. Crohmălniceanu (1961), M. Petroveanu : **T. Arghezi, poetul** (1961), Tudor Vianu : **Arghezi, poet al omului** (1964), D. Micu : **Opera lui T. Arghezi** (1965), Domițian Cesereanu : **Arghezi și folclorul** (1966), Emil Manu : **Prolegomene arghezieneze** (1968), Al. George : **Marele Alpha** (1970), Al. Bojin : **Valori artistice arghezieneze** (1971), **Fenomenul arghezian** (1976), Nicolae Balotă : **Opera lui Tudor Arghezi** (1979). Cu excepția lui Blaga, despre care s-au scris 14 cărți, Arghezi este cel mai comentat poet român, al veacului nostru, dacă socotim numai cărțile scrise despre el. Nu avem cituși de puțin intenția să propunem o ierarhizare a acestor cărți dar, evident, o opinie personală ne putem îngădui, cu iminentul risc al subiectivității. Părerea noastră, exprimată și în alte împrejurări, este că exegeza lui Șerban Cioculescu continuă să rămînă ghidul cel mai convingător pentru poezia scrisă pînă la 1944. Reeditată în 1971, cartea primește un adaos : **După Eliberare,** prea sumar pentru a fi la înălțimea rigorii analitice a restului capitolelor. Rezistența cărții se poate observa și prin faptul că principalele idei și teze privind dificultățile în descifrarea versului arghezian, simbolurile vieții interioare, raportul dintre tradiție și modernitate, registrul atitudinilor și instrumentelor artistice, particularitățile eroticii arghezieneze, au fost îmbrățișate aproape integral de către exegeții ulteriori, mărturisit sau nu. Excepțăm dintre ei pe Al. George a cărui optică este evident mai personală, uneori chiar ostentativ neaderentă la cele susținute de Șerban Cioculescu. Poate tocmai de aceea unele aprecieri precum aceea că **Belșug ar fi o poezie** semănătoristă ni se par greu de susținut. Peisajul rural, elogiul plugarului și prezența finală a Demiurgului sînt elemente de cadru ca și lexicul, firește, țărănesc. Spiritul poeziei este însă în afara idilismului și sentimentalismului semănătorist. Dar nu intrăm în amănunte. Cît despre cartea lui N. Balotă, ultima apărută, aparținînd unui cercetător erudit și rafinat, ea se înscrie, fără îndoială, în seria celor temeinice, bogată în sugestii și demonstrații elocvente. Există, în această carte, pagini și capitole de care viitorii exegeți vor fi constrînși să țină seama, precum comentariile la psalmi, ori la **Florile de mucigai,** propunînd puncte de vedere inedite, în opoziție cu vechile reflexe. Respingerea tezei, unanim acceptate, după care **Florile de mucigai** ar ilustra estetica uritului, adică transfigurarea lui estetică, ne provoacă reflecțiile. Nu afirmăm că Balotă a descoperit adevărul, ascuns celor de pînă la el, dar noul exeget deschide un orizont nou interpretării argheziene. Unele capitole însă sînt neașteptat de pripite : **Didactica și Polemica, Arta portretistului, Arta moralistului,** iar limbajul adesea prea pedant, în care recurența excesivă a unor termeni, (gnomie, sepiențial, evenimențial, epifanie), coboară tensiunea intelectuală a textului. Pe de altă parte, punînd viața autorului în paranteză, discutînd opera „în sine“, N. Balotă ne propune, fără voia sa, un autor de „cărți din cărți“, altfel spus un autor „secund“, căci mai toate raportările (automatism al erudiției ?) operei argheziene nu se fac la viața din care, în ce ne privește, credem că a purces și de care poetul a fost atît de înrădăcinat, ci la literatură, cel ce a scris **Cuvinte potrivite** aparținînd un autor livresc, ceea ce ni se pare cu totul discutabil. Am insistat asupra cărții lui N. Balotă fiind ultima exegeză arghezianâ insuficient comentată. Se înțelege că și alte cărți aparținînd unor critici prestigioși și cu un îndelungat exercițiu critic, precum Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu, Emil Manu, vin cu contribuții importante, fiecare constituindu-se într-o parte inteligentă a unui edificiu critic pe care un poet genial ca Arghezi îl merită întru totul.

Dar în afara cărților special consacrate, opera arghezianâ a fost discutată și apreciată în istorii și panorame literare, în presa literară, ori cotidiană timp de cca. opt decenii, de cînd Macedonski l-a semnalat, elogios, cu bucățile din **Liga ortodoxă.** Printre cei care au dus o adevărată bătălie pentru impunerea poetului se cuvine să citățm pe N. D. Cocea, Galaction, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, M. Ralea, Perpessicius, Lovinescu și, mai ales, critica din cea de a treia generație postmaioresciană, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu (în afara cărților, desigur), Vladimir Streinu. De fapt, cred că nu există critic cu o activitate mai susținută care să nu fi scris despre Arghezi. Iorga, adversar neinduplecat al poetului, prin intervențiile sale violente, a făcut, fără voia sa, un serviciu imens lui Arghezi prin faptul că i-a obligat pe aderenți să arunce în bătălie toată muniția demonstrațiilor. Iar faptul că marele istoric și literat a intervenit, în 1919, pentru eliberarea poetului de la Văcărești, il absolvă de multe erori în raporturile cu Arghezi.

Și, cu toate acestea, rămîn încă multe datorii ale criticii față de „cel mai mare poet român de după Eminescu“. Ne-ar fi necesară, cred, o carte despre proza arghezianâ, insuficient cunoscută, una despre pamfletul arghezian, extraordinar, cărți, multe, despre limbajul arghezian, căci geniul său artistic a revoluționat limbajul poetic românesc al veacului în care ne aflăm. Ne-ar trebui, fără îndoială, o **Viață a lui Arghezi** la înălțimea celei călinesciene despre Eminescu. Multe nu știm încă, multe le știm greșit. La o recentă sesiune, ținută la Craiova, cîteva comunicări locale mi-au atras atenția asupra unor evenimente și fapte neștiute, descoperite în documente de arhivă ce ar trebui mai mult consultate înainte de a se alcătui eseuri. O comunicare a profesorului Pavel Țugui prezenta istoricul apariției **Cuvintelor potrivite** (textul a apărut de curînd în Analele Universității Oltene), dificultățile nebănuite ceate poetului și intervenția, salutară, a președintelui, de atunci, al Societății scriitorilor, generalul scriitor N. M. Condiescu către Editura Fundațiilor, încă din 1925, pledînd cu mult tact și cu mult suflet, necesitatea publicării volumului. Referatul lui N. M. Condiescu către editură (regretăm că nu avem spațiu să-l reproducem) este exemplar, nu numai prin solidaritatea de breaslă ce-l animă, ci și prin caracterizarea pertinentă, exactă, a poeziei argheziene. Un critic, care afirma acum cîțiva ani că edițiurile vremii se întreceau să-i ademenească pe Arghezi, simțindu-se onorate a tipări ediția „Princeps“, va fi profund dezamăgit la citirea acestor documente. Mult caz s-a făcut de poezia **Tatăl meu** spre a se demonstra litigiul total și ireconciliabil dintre tînărul poet și tatăl său. O comunicare a lui Florea Firan (extrasă dintr-o carte în curs de apariție : **Pe urmele lui Arghezi),** întemeiată pe documente de prim ordin, răstoarnă însă total lucrurile : poezia a fost scrisă într-un moment de supărare trecătoare a tînărului aspirant spre muze, el a regretat-o imediat după aceea, eliminînd-o din toate edițiile ce le-a publicat. Tatăl, om practic, văzîndu-l în societatea boemei macedonskiene și vînd să-i asigure o meserie „serioasă“, a încercat toate mijloacele, coerciția. Fiul a înțeles repede însă că asprimea, de moment, a tatălui era pornită din grijă și iubire paternă și orice referire la aceste împrejurări îi provoca o puternică iritare. Faptul că Ov. S. Crohmălniceanu, de pildă, a folosit, în monografia sa din 1961, poezia, fără a-l fi consultat pe poet, deși era în viață, l-a făcut să spună vorbe aspre despre carte. Se va vedea, din cartea lui Firan cum a deformat arhivarul Popescu Cadem documentele biografiei argheziene. Dar să nu anticipăm prea mult. Am vrut numai să probăm afirmația că exegeza arghezianâ este departe a fi epuizat viața și opera poetului. Aș spune, chiar, că multe lucrări trebuie luate de la început spre a ne apropia cît mai mult de adevăr.

★

În finalul succintei noastre intervenții cerem îngăduința cititorului să ne abatem de la subiect parțial numai, întrucît tot despre Arghezi este vorba, exprimîndu-ne nedumerirea, tristețea și indignarea la citirea articolului **Duhovnicească,** scris de maestrul Geo Bogza cu privire la unul din momentele relațiilor d-sale cu Arghezi. Fac parte din grupul numeroșilor admiratori ai autorului **Tării de piatră** (cîteva luni în urmă, m-am simțit de datoria mea să înfrunt, cu puterile mele, un ipochimen care, într-o penibilă cărțulie, alcătuită din denunțuri și delațiuni, îl ponegrea, între alții, și pe Geo Bogza). De aceea, **Duhovnicească** d-sale mi-a produs o stare sufletească greu de descris. Faptele prezentate nu le pun la îndoială. Arghezi, cu tot stagiul său monahal, n-a fost un arhanghel. Sînt dispus să cred însă că, așa cum rezultă din **Duhovnicească** bogziană, Geo Bogza era un arhanghel, un cavaler al principiilor morale. Sînt de acord că în orice carte despre Arghezi ce-și propune să fie informată și obiectivă asemenea lucruri pot fi spuse. Ele pot fi spuse, de asemenea, în presă, de cei ce l-au cunoscut, între care maestrul Bogza. Nu sînt pentru idilizarea ori idolatrizarea nimănui. Întrebarea care mă tulbură este următoarea : de ce tocmai în aceste zile, cînd un întreg popor sărbătorește pe unul din geniile sale spirituale, expresie strălucită a disponibilităților sale creatoare s-a întîmplat să apară această **Duhovnicească** ce s-ar putea numi tot atît de bine **Înger și Demon.** Dac-aș avea vreo putere aș încerca să-l determin pe Geo Bogza să-și retracteze, în vreun fel, nefericita, penibila **Duhovnicească,** pentru onoarea și demnitatea sa intelectuală. Întrucît nu dispun, însă, de asemenea putere, îi trimit, pe această cale, această „spovedanie a unui învins“.

Pompiliu Marcea

ÎN COLECȚII DE MARE TIRAJ

Editura Albatros

● Editura continuă preocuparea (inițiată la Editura Tineretului) de-a edita clasicii ; avînd un profil de tineret, lucrările scoase aici sub tipar sînt grupate în colecții libere sau ajutătoare programelor școlare : colecția „Lyceum“, seriile „Texte comentate“ și „Sinteze“.

Arghezi este prezent în colecția „Texte comentate“ prin lucrarea Elenei Zaharia-Filipaș : **T. Arghezi — Poezia filozotică,** 1976 ; să semnalăm și exegezele, lucrările de sinteză datorate lui Dumitru Micu — monografia **Tudor Arghezi,** 1972, și Emil Manu: **T. Arghezi — Cadențe** (ultima apărută în colecția „Contemporanul nostru“, 1977).

Se află în pregătire la această editură două volume masive cuprinzînd o antologie din întreaga creație de la **Cuvinte potrivite** la **Frunze,** precum și pamflete, portrete, fragmente de roman, tablete, menite să ofere un tablou cuprinzător asupra operei argheziene. De asemeni, sînt în lucru volume de studii despre Arghezi, după modelul celor apărute despre Sadoveanu, Eminescu, Creangă.

Un loc aparte ocupă în realizările editurii ediția liberă, **1907 — Peizaje,** cu ilustrații de Constantin Baciu care a obținut o diplomă la concursul „Cele mai frumoase cărți ale lumii“, Leipzig, 1979.

Poezia arghezianâ n-a fost omisă nici din antologiile **Culegere de literatură română patriotică și militantă** (colecția „Lyceum“), 1975 ; 1977 și **La trecutu-ți mare, mare viitor.**

Editura Minerva

— de vorbă cu Aurel Martin, directorul editurii —

— În ultimii zece ani, la Editura „Minerva“ s-au tipărit multe din operele argheziene. Ce apariții sînt de reținut în mod special ?

— „Minerva“ numără douăzecișiunu de volume Arghezi în deceniul șapte, reprezentînd toate genurile ilustrate de scriitor (poezie, proză, publicistică).

— Care este situația seriei „Scrieri“ ?

— Au apărut nouă volume (de la nr. 23 la 31), texte definitive văzute de Arghezi. De remarcat că aceste volume din „Scrieri“ revelă o față nebănuită a lui Arghezi, cea de comentator politic și dramatic, cronicar și chiar rebusist. Din păcate, seria a trecut destul de neremarcată, criticii și chiar publicul nu i-au acordat mare atenție.

— Arghezi e prezent și în alte colecții ?

— În „Biblioteca pentru toți“, în „Patrimoniu“ și „Arcade“ am inclus volumele **Ce-ai cu mine vîntule ?** (prefațat de Mircea Tomuș, 1970), **Poezii** (antologie și postfață de Nicolae Manolescu, 1971) și **Cîntare omului** (postfață de Adrian Anghelescu, 1973). Numărul 100 al seriei „Arcade“ e marcat tot de Arghezi prin **Cuvinte potrivite** (postfață de Gheorghe Grigurcu, 1977). Nu putem omite volumul postfațat de Mariana Ionescu, **Pamflete,** apărut în aceeași serie în 1979.

— Dar în alte limbi există apariții Arghezi ?

— Menționez versiunile româno-spaniole (traducerea și postfața de Darie Novăceanu, 1977) și cea româno-franceză (traducere de Edmée Gregorian, 1977).

— În anul centenarului ce volume vor vedea lumina tiparului ?

— Opere I, poezii (seria „Patrimoniu“) și volumul 32 din „Scrieri“. Chiar zilele acestea semnalăm și romanul **Lina,** cu o prefață de Gabriel Dimisianu în B.P.T.

— Ați avut în vedere în planul editorial lucrări de critică despre Tudor Arghezi ?

— Au apărut două exegeze, cea a lui Șerban Cioculescu, **Introducere în opera lui Tudor Arghezi** și una datorată lui Ilie Guțan.

— Proiecte ?

— Se află în machetă un album Arghezi care conține un mare număr de fotografii inedite, conceput pe ideea consonanței viață-operă. Albumul este elaborat de Done Stan.

Reporter

Poetul lucrător

Urmare din pag. 1

fața lacrimii începe blîndețea privirii, începe să se audă grai de pe celălalt tărîm. Acesta-i semnul că omul pornit de unul singur este ajuns din urmă de bucuria miraculoasă ce-l va însoți intru dărnicia transfigurării; căci ogorul trebuie lucrat, îngrijit, plivit, plins și semănat și dăruit astfel ploilor și luminii să-l zămislească intru rodire. Este o orientare de voință, o străduire de decenii adeplugul, cerind locului umbra cerului intru liniștire. Precum celebrul țăran cu sapa și hîrletul din pictura lui Millet, Arghezi este străpuns de o astfel de fericită înverșunare, Lepădarea lenei fiind una din poruncile de foc de-a lungul veacurilor în anevoiosul urcuș din Ioan Climax pe care Arghezi îl cerca din tinerețe, este o luptă aici precum cea a lui Iacob cu Îngerul în care efortul uman susținut este îmbrățișat de lumina spiritului. Hăuri întregi de probleme ale sufletului omenesc sînt desbătute în scrisul arghezian, multe reale, altele iscate de neodihna tradițoare a acestui om peste care au trecut toate valurile istoriei fără să-l smulgă din stinca răbdării Cuvintului. Cum sîntem ca popor aici în Carpați o știm mult de la Arghezi cum o știm de la alți citiva din cei neînfrînți dintre lucrătorii noștri. Îl văd acolo pe dealul Mărțișorului, la masa de lucru a zorilor, o prezență peste vremi, lucrînd neîntrerupt întru luminarea și transfigurarea istoriei și naturii sufletului românesc. Sărbătorindu-l pe Arghezi sărbătorim tenacitatea, forța de lucru, îndelunga răbdare și încredere în biruința binelui, a luminii, a legilor morale specifice poporului nostru.

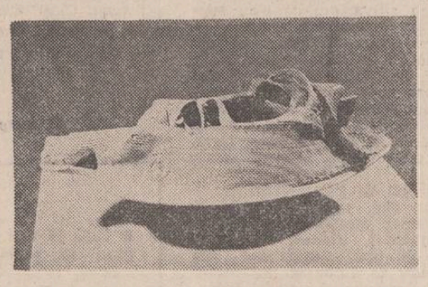

Ceramică de Costel Badea

L2 24 MAI 1980

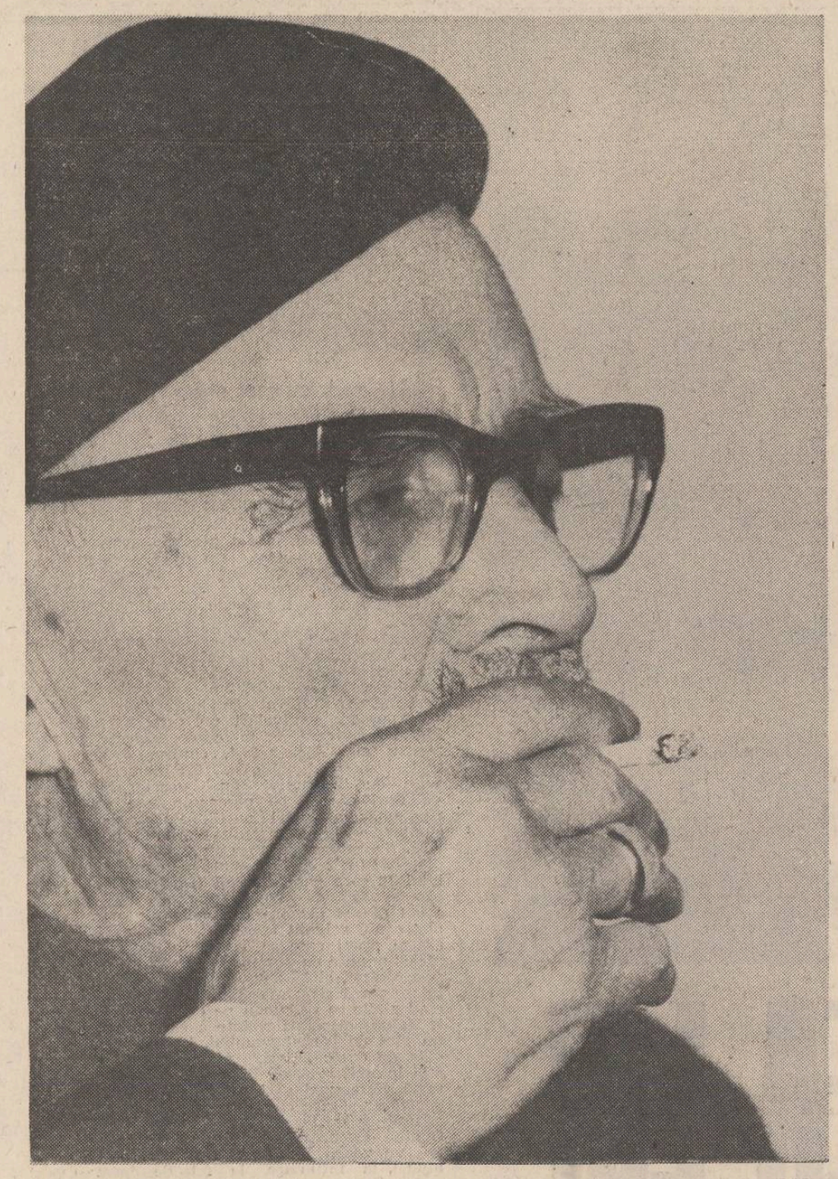

Tudor Arghezi

inedit

Monotonii

In groapa singurătății arde-o sufletului vatră
Ascultînd în jar pădurea înviată, moartă-n aur
Simți și vîntul ascuțindu-și aripile-n stînci de piatră
Auzi noaptea dînd tîrcoale vetrii tale vechi de faur.
Și, în hornul ei răsună tropotul fărturii-ntregi.
Poți deosebi-ncolțirea diamantelor mărunte
Și convoaiele-n mișcare-ale molifților pribegi
Îndreptate spre luceferi între ripă și-ntre munte.
Deslipirea unei frunze o cunoști în clătinarea
Rădăcinilor tăriei ce-o scobesc și o pătrund
Și primești robit țărinii, neclintirii, închinarea
De lumină ale stelelor și celor mai din afund.
Viscolește jarul mare și visează să te soarbă
Cînd prin suflet amintirea trece ca o fată oarbă.
Căutînd cu mîna-ntinsă mută ca-ntr-o rugăciune
Clape de pian și orgă pe părete să răsune.

* * *

Trezindu-se îngerul sufletelor din reverie văzu că dimineața lui nu mai e albastră. Stelele se stinseseră într-o negură mohorîtă Se lăsase peste farmecele gingașe ale vieții lui, o cortină groasă. Se petrecuse o răsturnare, o lumină, șecspiriană.

I se păruse sau era ?

Unde era ziua ? Plecase ?

Un cîmp de crizanteme se legăna cu florile lor negre fără vînt. Se înnegrise și soarele de aur. Ar fi voit să scrie. Pana frîntă căzuse. Hîrtia nu l-a primit : era neagră. A cerut o carte paginile-i erau, fără slove, negre. Bucuriile poeziei erau opace, entuziasmul i se pierduse. Mai trăiesc ori am murit? și dacă aș fi murit voi mai învia vreodată ?

Și-a lăsat îngerul mîinile pe orgă. Nu mai suna niciun accent. Murise și orga. Vioara era spartă, flautul mut. Parcă începuse un viscol de orchestră. Ți s-a părut. Muriseră toate cîntecele de mîngîiere. Niște sălcii nebune plecaseră din locul lor, plîngătoare. Apele bolnave se mai tîrăsc, pe albiile seci. Au murit și izvoarele, Doamne, Doamne ?

Taci corbule lui Poé în țarina noastră să mai mă turburi și tu ? Nu sînt destul de turburat.

Nu vrei îngere al sufletelor durute să vii să aținești pe genunchii mei ? Negre sînt și aripile lui de privighetoare.

Sunase trîmbița morții. Dar în tăcere a sunat aznoapte o trîmbiță nouă, a vieții reîntinerite.

Se făcuse noapte, grea. Mijesc zorile albe. Se face ziuă din nou. Întinerește îngere al sufletelor noastre și bucură-te în marea ta întristare.

Psalm

Îți mulțumesc Iehova că mă ții în viață
Că dimineața mi-este dimineață,
Că prînzul mi-este prînz și-odihna mi-e odihnă.
Dar ce-ai făcut cu gîndul dintru început.
Nu înțeleg, păcatele mele
Că ai umplut pămîntul de lichele.
Mă-ntreb să nu fi fost cumva
Omul dintîi, Adam al Sfinției Tale, lichea.
Și de asemeni Caîn de-a fost în stare
Avînd un frate bun să și-l omoare.
Că despre Abel nu am îndoială
El se uita la stele, zicu-mi cu sfială
Nu avea arc, săgeți, cuțite, spadă
Cînd frate-su-și făcuse o grămadă
Că se năravise întratîta
Că da-mprejur cu sabia și bita.
De unde-mi ies atîtea javre și lichele în cale.
Ele se-nchină ție, sînt Doamne, ale tale.
Vezi tu de ce de-o vreme încoace
Nu mai te caut și credința-mi tace.
Mi-e silă de cuvîntul lichea
Dar el stă pus pe făptura ta.
Afară de Adam ai mai avut un fiu
Și ai lăsat licheaua a-l răstigni de viu.
De nu mai cureți tu pămîntul bine,
Te părăsesc și nu vreau să mai știu de tine.
Și voi lua-o cînd va începe secerișul
În lanurile tale de-a curmezișul.

Desene
din manuscrise
(în paginile
3, 4, 5, 6 și 7)

* * *

Prins Cocô de-o nostalgie,
Neputînd să le mai scrie
Cum făcea, pe îndelete,
Cînd vindea prin tîrg bilete,
Precum știți, de altă dată, –
Poate-abia să le mai scoată,
Din cutia lăbărțată.
Deși mai îmbătrînit,
Și-a dat ciocul învîrtit
La tocilă și la strung
N-a ieșit cum vreau mai lung,
Rămînînd mai mult pe zgîrci
Vine vinerea la bilci.
Haideți șerpi, veniți năpîrci,
Babe (tinere) chiluge,
Pofticioase și-n coșciuge,
Și moșnegi cuprinși de toane
Cu magiun și cu bomboane,
Mușterii de-odinioară,
Țineți rîndul ca la moară.
Flașnetarul cuvenit
Vinde aproape gratuit,
Dă biletul pe-o firavă
Semuire de otravă.
Și pe stropul de venin,
Nu vi-l stoarceți chiar deplin,
Prost venin dar n-ai ce-i face,
Că vă-ntunecă și coace.
Shimbînd dulcele-n amar,
Să-l treziți pe flașnetar,
Că secați ca o lămîie
N-aveți zer să mai rămîie.
Trebuință-i de voi toți
Prefăcuți, lingăi și hoți,
Cei de-un cot și de doi coți.
Ursitori tăcuți, mișei,
Să dați pricini de condei.

Noapte bună

Iată, soarele e sus
Și flăcăul doarme dus
E flăcău de șase ani
Cu obrajii dolofani.

Decuseară, maica-n poală
Legănat în pielea goală,
După ce l-a legănat,
L-a culcat întins pe pat.

Pe subt cap cu brațul drept.
Și cu ursul lui pe piept.
Un picior nițel sucit,
Celălalt încolăcit.

A uitat de bună seamă
Cine-i el și cum îl chiamă
Într-o horă-i joacă-n vis
Îngerii din Paradis

Și-un descîntec mototol
Și șoptit îi dă ocol :
„Dormi și nu te deștepta
Cît o sta-n perdeaua ta
Steaua-n cer cu vîrf de spic.
Dormi ca să te faci voinic"

Din văzduhuri, o putere
Cu o pensulă cu miere
A venit și-n somn l-a uns
Subt velniță, într-ascuns
Peste pleoape, peste gene.
Mi se pare, sfînta lene.

* * *

În colțul ochilor ca niște bube coapte
Se-ngroșase-o umbră ca de caș și lapte,
Sugă-ți-o strînși gîndacii
La pleoapele tale, ca pe putregaiuri racii.

O să-ți atîrne-o mînă jos din pat,
Minjită nespălată cu ce te-ai îndopat.
Cinci șobolani să-ți sîngere cu zeamă
Buricele de deșe cu gustul de pastramă.
Să ți le roadă, tu visînd, la os.
Cînd ploșnița ta ia de sus în jos
Să nu mai ai nici degetul cel gros
Ca să te scarpini, domnule fălcos.

* * *

Mi-e familia-nzestrată
Cu trei haruri dintr-odată.
E ca o epidemie
Fiecare din noi scrie.
Nu știu cum ne-am molipsit
Însă geniul n-a lipsit.
Dar se pare
Că avem și o chemare
Într-o artă fiecare.

DETALII PENTRU UN POSIBIL PORTRET

„Vineri, 13 ianuarie 1939, T. Arghezi îi răspunde lui G. Călinescu :

STIMATE DOMNULE CĂLINESCU

Carta D-tale poștală datată 9 Ianuarie îmi ajunge abia la 13, azi. Am primit primul număr al Jurnalului literar și îți mulțumesc : se prezintă grafic curat și în ținută corect. Îți doresc la mulți ani, o urare ce poate fi făcută toată luna lui Ianuarie.

Mai greu îmi este să răspund la o întrebare atît de încăpătoare, ca aceea pe care binevoiești să mi-o pui în vederea unei «convorbiri». Are o sută de capete, din care 89 delicate și nu știu de care să apuc și să trag. Nu trebuie să uiți că în temelie generale înțelesurile nu se suprapun și că variază de la minte la minte — și n-aș vrea să răspund la un sens necuprins în întrebarea Dumitale sau a căruia finețe îmi depășește subtilitatea.

Mai înlăsni mult dacă mi-ai desface chestiunea în subdiviziuni, ca să răspund școlărește, putînd reține de preferință pe cele împăcate cu situația de azi și cu situația mea într-însa. Punctele de vedere se constelează fantezist și se deconstelează...

Un lucru rămîne totuș neschimbat și cristalizat, dragostea și prețuirea mea pentru D-ta ; cu alte cuvinte... două lucruri.

Al dumitale T. ARGHEZI"

Carte postală expediată de T. Arghezi. 37 Prelungirea Mărțișor București (V) Domnului G. Călinescu. Strada Aviator Th. Iliescu 47 Loco (III). Manuscris deous de G. Călinescu în Arhiva Institutului de Istorie și teorie literară. Inventar 2426.

Chiar și în situația de față, cînd nu sîntem decît în posesia răspunsului, fără a fi siguri de întrebarea căreia Tudor Arghezi îi găsește nenumărate ispite interpretative, ecoul solicitării lui G. Călinescu apare ca sursă de subtile detalii pentru un posibil portret arghezian.

Concisă, scrisă cu literă măruntă, atît de măruntă aici că lasă impresia atingerii unui vîrf de ac, îngrijită, fără ștersături, cartea poștală este însoțită de datele referitoare la destinatar și expeditor, respectate cu strictețe. Nimic în plus, nimic în minus, în acest text de un perfect echilibru în ordinea esteticului, de la dimensiunea și rotunjimea literei la dispunerea cuvintelor în șiruri egale, delicate, dar de o fermitate a sensului ce nu lasă loc interpretărilor. Fermitatea capătă consistență, parcă, prin felul cum se arcuiește linia de sub semnătură, sigură, compactă, densă.

Minuția și precizia dau nota de fond, cu toate că întorsătura frazei este, la prima vedere, ușor ghidușă. Citite cu atenție, observațiile se succed într-o logică strînsă, neîndurătoare am putea spune, după cum se desfac unele din altele, ca să detecteze adevărul înțelesurilor care, nelămurite la timp, ar putea provoca panică minții, deprinse cu strictețea limpezimii necontrafăcute. Zîmbetul, mai mult malițios decît înțelegător al tonului, nu trădează fermitatea ideii. Cel mult subliniază tensiunea lăuntrică, aceea care germinează întrebări și ipoteze, dar care nu se abate prin suplețea răsucirii formale de la geometria lucidității.

O trăsătură distinctă este emotivitatea; dar ea este strunită atît ca să nuanțeze bogăția încărcăturii afective, fără a-i slăbi acuitatea prin balastul patetismului necontrolat.

„Jurnalul literar", despre al cărui prim număr își spune părerea T. Arghezi, motivul, să-l spunem formal, al acestei cărți poștale, va avea un rol deosebit pentru opera argheziană. Mai întîi pentru că a surprins pulsul epocii, bătălia dusă în jurul acestei opere, revista fiind în miezul lucrurilor și implicată direct prin ancheta pe care o inițiază printre cititori. Cîteva numere consecutive, începînd cu cel de al doilea, „Jurnalul literar" își propune să sondeze masele ce cărți și scriitori români preferă, care este motivul acestei preferințe, care este rolul operelor literare și al revistelor de specialitate.

Este probabil ca întrebarea pe care o adresează G. Călinescu în scris lui T. Arghezi și care-l alertează pe acesta din urmă, să se constituie în esență tocmai pe problematica anchetei în cauză. Dacă cel dintîi număr al „Jurnalului literar" poate să fi avut rol de ferment al răspunsului lui Arghezi, dar numai unul de ordin exterior, fermentul de profunzime rămîne tocmai întrebarea pe care o bănuim doar, lipsindu-ne proba materială. Îi presupunem conținutul ca pe un ecou al preocupării directorului revistei la acea dată, cînd el este cel care formulează chestionarul, tipărește răspunsurile primite, atent la ele, evident solicitat de importanța și amploarea dezbaterii pe care a declanșat-o.

Dar, încă o dată, totul rămîne la nivelul presupunerilor, atîta vreme cît nu sîntem în posesia cărții poștale a lui G. Călinescu. Un lucru este însă sigur. Faptul că rezultatul anchetei privește în mare parte pe autorul **Cuvintelor potrivite.** Opera sa cumulează cele mai multe și controversate răspunsuri. Și numai în cazul său, provocat de exclusivitatea unor atitudini, se face simțit într-o paranteză patetismul lucid al lui G. Călinescu, în calitate de inițiator al anchetei. „În acest punct mai cu seamă — scrie el în numărul 4 al «Jurnalului» — ne despărțim de onoratul corespondent".

Dar implicarea „Jurnalului literar" în comentarea manuscrisului arghezian pe care îl avem în față este cu atît mai semnificativă, cu cît publicația de care abia ia cunoștință Arghezi la începutul anului 1939, în numărul 45 și următorul, al aceluiași an, publică sub semnătura lui G. Călinescu ampla analiză a operei sale. Este versiunea care va constitui capitolul despre Tudor Arghezi din **Istoria literaturii** din 1941 și care, surprinzînd complexele registre ale creatorului, le adună într-o succesiune ce amintește de coloana brâncușiană.

Privită din unghiul publicației călinesciene, personalitatea argheziană cîștigă noi valențe de o reală importanță. După cum, importantă este alăturarea celor două figuri proeminente ale literaturii române, întîlnirea lor, prilejuită de acest dialog epistolar fiind elocventă pentru fiecare dintre ei.

În calitatea de director al „Jurnalului literar", G. Călinescu trimite primul număr lui Arghezi, iar acesta îi răspunde, considerînd gestul, nu ca o complezență, ci ca invitație de a parcurge și comenta exemplarul; invitație la care consimte cu promptitudine. La rîndul său, G. Călinescu profită de apariția revistei ca să-l abordeze pe scriitorul căruia, abia la aniversarea a 80 de ani, îi va spune că l-a văzut prima oară în 1927, cînd acesta își supraveghea în tipografie apariția **Cuvintelor potrivite.** Oricum, Călinescu îi propune o convorbire, de vreme ce Arghezi preia cuvîntul, transcriindu-l între ghilimele, ca și cum l-ar cita, atunci cînd pune în balanță importanța răspunsului în cazul unei eventuale convorbiri.

Faptul merită să fie consemnat, deopotrivă semnificativ pentru amîndoi. În toată comportarea sa, G. Călinescu s-a arătat ostil cu autoritate față de conformismul linear în raporturile cu scriitorii. Numai prețuirea stăruitoare a operei motivează plauzibil ieșirea din acest regim. Or, este știut că G. Călinescu îl identifică pe Tudor Arghezi, încă de la cel dintîi volum, drept creator de esență universală și continuă, fără să slăbească tensiunea receptării în decursul timpului, reunind inestricabil cumpăna severă cu elanul, într-o demonstrație indubitabilă a valorii, în care circumstanțe exterioare nu-și găsesc locul.

Elocvența documentului se verifică și de această dată mai mult decît fertilă pe tărîmul istoriei literare.

Cornelia Ștefănescu

BUCUREȘCII, LUMEA LUI

„Născut printr-o împrejurare de pripășire olteneașcă, gorjană, în București, m-am pomenit în ei și mă socotesc venit în lume odată cu capitala. Să mi se ierte solidaritatea. Cînd începusem să învăț abecedarul, ortografia lui oficială era BUCUREȘCI".

O prejudecată a celor care nu știu și care nu iubesc Bucureștii este că acest oraș nu are scriitori. Se spune că fiecare loc din țară și-ar fi dat obolul către sfînta patrie a literelor române numai Bucureștii ar fi adunat de prin alte părți și s-ar fi împăunat cu ceea ce nu-i aparținea. Noi venim și spunem încă o dată, alături de cei care la timpul potrivit au mai spus-o, că a doua mare revoluție a poeziei române se cheamă **TUDOR ARGHEZI.** Cei care-i neagă originea, spiritul și geniul bucureștean nu au decît a-i citi tabletele bucureștene. Nu le cerem să descifreze în poezia argheziană atributele unei existențe mult mai comolicate, mult mai subtile decît se arată la suprafață (asemenea aisbergului ce lasă nevăzută forța sa), o existență împărțită între frumusețe și nepăsare, între o mare cultură și levantinism așa cum este cea bucureșteană. Pentru că am mai spus-o : nimic nu se înțelege, nimic nu se lasă atins fără iubire. Dar, citiți-i tabletele ! Citiți „Cu bastonul prin București" și apoi aruncați anatema către Oraș. Dar, veți mai putea face aceasta ?

„Legenda spune că întemeietorul capitalei ar fi fost un cioban pe nume Bucur, legendă simpatică dar desigur fantezistă".

Uneori, în nopțile tăiate de nostalgia nu știu căror bocănituri în asfalt (zgomote înfundate de pași însingurați veniți de dincolo de vreme spre a da sens unei plimbări pe Calea Victoriei) sau în nopțile optimiste ale cartierului în care e atîta liniște încît și țiriitul greierilor și mișcarea florilor în somn par a fi o adevărată larmă, uneori, spunem, ne gîndim că vom fi puși în situația de a spune legenda Bucureștilor și habar n-avem cum am putea convinge pe cineva de sorgintea păstorească a unui oraș risipitor, nepăsător cu frumusețea lui, dar mîndru de ea pînă la insolență. Iarna ne gîndim că trebuie ca sănii trase de cerbi să fi adus întemeietorul, iar el trebuie să fi fost iubitor de cuvinte rare și de femei, de vin și de nopți irosite în aventuri, povestitor neîntrecut și leneș în toate (mai ales în ale scrisului), făcînd din lectură un viciu (de aceea citește în ascuns de larma stîrnită în jurul lui), alunecîndu-i cultura înspre ochii adumbriți chiar și în veselie. Trebuie să fi venit iarna, ne spunem, pentru că în ninsorile frînte peste București se ghicește mereu un început de lume : frumoasele noastre adolescente rid în mănușile lor cu un singur deget, ies la plimbare bătrînii în astrahane, mustăcind de fericire cînd un bulgăre de zăpadă nimerit din întîmplare în spate le evocă vremurile închise în albumele de familie, în Herăstrău, Ioanid sau la Șosea, îndrăgostiții își scriu numele pe zăpada abia căzută parcă spre a marca clipa cea etern trecătoare și fragilitatea jurămintelor. Atunci ai certitudinea că totul a fost și mai este, că totul va mai fi. Nici o aventură nu este imposibilă, nici un dor prea mărunt. Și auzi trecînd pe lîngă tine sania trasă de cerbi a întemeietorului, venind de la marginea vremurilor.

La timp de primăvară, cînd Bucureștii se ascund în spatele mirosului de iarbă și de pămînt reavăn, cînd înfloresc magnoliile pe străzile din centru, iar la margine se pregătesc să iasă în lume mușcatele și zorelele, trandafirii albi de dulceață și zambilele, la vreme de primăvară ne spunem că la origine Bucureștii au fost o grădină. Cînd printre betoane și asfalt auzim glasul atît de bine știut din copilărie, ne vine să credem că o nouă întemeiere se întîmplă, că, din cînd în cînd, din cartea de amintiri ne mustră părinteste acel glas de puritate și patimă ce ne oferă : **„pămînt de flori, mă, pămînt de flori !"**

„Piețele, ca și țările, ca și limbile, se fac de la sine, se articulează tarabă cu tarabă, negoț cu negoț, veac cu veac, pînă la exoresia de viață ce nu se mai poate explica."

Pe vremea hrisovului lui Constantin Hangerli (4 februarie 1798), Bucureștiul era deja „tocmit" în arterele lui principale, în barierele lui și se ordona a se pune garduri de jur-împrejur, pentru ca orașul să nu se mai întindă. Barierele orașului s-au desființat demult, cartiere mărginașe au început să fie căutate prin „mica publicitate" ca zone mai mult decît convenabile, dar structurile au rămas mult pînă în vremurile noastre. Așa s-a întîmplat și cu bariera Oborului. Tîrgul Oborului — tîrg al sătenilor din Ilfov și nu numai de aici — și-a pus acut pecetea pe zona din apropierea lui și, dacă amintiri mai mult cețoase ne spun că în fiecare an de „joia Moșilor" aici cînta Maria Tănase (ce-și anunța repertoriul cu „Cîntă, cîntă azi Maria lui Tănase / Cîntă-n tîrgul Moșilor / Din Obor"), clădirile hanurilor ce găzduiau lumea pestriță a negustătorilor s-au păstrat pînă în vremea adolescenței noastre. Găseai orice aici. Și multă vreme, parcă nevenindu-le să creadă că totul s-a terminat, multă vreme s-au aflat aici și lucruri inutile. Astfel, alături de cobilițe, albii, linguri de lemn, rogojini sau stergătoare, oglinzi, metraje și basmale, boia și oale de pămînt, mai erau caiele, potcoave, ascuțitoare de satire și clăi de fîn. Mirosea iute a mititei și numai în amintirea vechilor negustori de vinuri se cumpărau oale cu care nimeni însă nu mai da de pămînt după ce le golea. Peștele — sărat sau proaspăt — era la mare căutare și plăticа, roșioara și carasul se cumpărau cu sacii.

După o vreme, tot hanul a fost zugrăvit (probabil și deratizat), s-au făcut niște magazine alimentare, niște mercerii, pentru ca ele să dispară — ca atîtea alte clădiri din zonă, odată cu modernizarea Colentinei — într-un maldăr de moloz, iar pe ruinele lor să vedem oameni ce parcă nu puteau să creadă. S-au ridicat magazinele, unul din blocuri are o înălțime respectabilă (14 etaje înseamnă ceva, nu-i așa ?), caldarîmul care cunoștea fiecare potcoavă de cal a fost acoperit de un asfalt care nu poate să spună de unde sînt cauciucurile „Daciilor" ce trec în viteză. Un singur lucru se mai păstrează la Obor (în afara tarabelor cu zarzavaturi și fructe) : olarii care, de cînd mijește maiul, își stivuiesc argilele lor fragile, trecute prin roată și cuptor, așteptînd cumpărătorii, retrași în dosul stivei într-o liniște de înțelepți. Cumpărătorii vin, dar nu mai încearcă glasul pămîntului ciocnind cu degetul în ulcioarele de pămînt. Cumpărătorii vin, dar sînt mai mereu nemulțumiți comparînd ulcelele olarilor de la Corund sau Horezu cu exponatele Fondului plastic. Se schimbă gusturile ? Sînt meșterii mai puțini meșteri ? Olarii spun că ei nu schimbă nimic, că fac tot ceea ce au învățat de la bătrînii lor, numai lumea ar fi mai **„nu știu cum"**, că nu poate pricepe **„că ăsta-i lucru adevărat"** ce fac ei, și nu urîțenii.

De ani de zile, olarii se așează pe același platou în Obor. De atîția ani se așează acolo încît nici nu-și dau seama că stau față în față cu o întreprindere de mase plastice. După ce-și termină oalele, oamenii aceștia intră în magazinele din apropiere și cumpără bluze, fețe de masă ori ligheane. Toate din plastic.

Mărite

Omul
viața întreagă
își caută propriul mormînt.
Unii
și-l găsesc nicicînd.
Bunăoară,
poetul Tudor Arghezi.
El cincizeci de ani aproape
întreabă cînd munții, cînd iezii,
cînd doinele, cînd niște ape,
cînd pe Ion, cînd pe Ioana,
cînd ceața, cînd icoana...
Dar toți și toate
îl îndreaptă în cu totul
altă parte,
departe, tare departe.
Toți și toate
fug pe furiș înaintea dumisale,
pentru ca atunci cînd poetul
va întreba iar
pe cineva în cale,
tot un munte să-ntrebe,
tot o doină, tot o icoană,
tot iezi, tot o Ioană...
Ssst ! Bătrînul
s-a culcat pe-o clipă,
fiindcă-l doare-o aripă.
Întoarceți încet
frunzele psalmilor săi
și țineți cumva
munții de colo care se clatină,
să nu atingă cu virful
clopotul greu al amiezii.

Somn bun,
Somn bun, mărite Arghezi.

1967

Grigore Vieru
(R.S.S. Moldovenească)

Oborul se varsă în Calea Moșilor, sau cel puțin înainte vreme se vărsa. Și, ca și Oborul, și-a păstrat structura de așezare ce adăpostea prăvălioare, dughene și hanuri pînă tîrziu. Ani de zile trecînd pe aici am văzut o lume apusă. Clădirile mari și complicate în interior, din necesități cerute de funcționalitatea lor, adăposteau la parter sumedenie de firme, dar ușile și ferestrele lor rămîneau mereu sub straja lacătului pe care rugina creștea în directă proporție cu scurgerea vremii. O astfel de firmă avea să dea un personaj de roman și mirarea autorului este cu atît mai mare cu cît personajul a căpătat o existență concretă, sub forma unui ceasornicar, aplecat mereu către obiectele ce trebuie să măsoare nici mai repede și nici mai încet trecerea timpului. Asemenea multor alți meșteșugari izgoniți din vechile lor vaduri comerciale, și Radu Meltiade și-a purtat, probabil, ceasornicăria din loc în loc, ajungînd acum în cartierul de la capătul tramvaiului cu nr. 1. Este greu să dai ochi cu propria fantezie. Este greu să pui față în față existența imaginată cu cea reală. Ce povești o fi ascunzînd bătrînul ceasornicar ? Ce prieteni a mai uitat și de cîți a fost uitat ? Privim la el prin fereastra ceasornicăriei și ne spunem că odată și-odată tot va trebui să dăm ochi cu adevărul.

Așadar, în anul în care generația '70 își sărbătorește 10 ani de la momentul festiv al bacalaureatului, Calea Moșilor cea altădată plină de adolescenți cu matricole de liceeni, a devenit o amintire la fel de dulce și îndepărtată ca și propria noastră adolescență. Jocul de volume și culori, spațiul luminos sub care se deschide vechea Cale au făcut ca însăși tinerețea noastră să fie acum un depozit de amintiri. Numai străzile din jur mai păstrează parcă — în forma unei curți, a unui balcon, în umbra mișcătoare a unui castan — atmosfera visurilor și iubirilor noastre de liceeni, legate — iremediabil legate — de ceea ce numim **Bucureșci.** Căci Bucureșci se numeau Căuzași, Sfînta Vineri. Armeneasca, Zece Mese sau Olari. Căci Bucureșci se numeau cinematografele amirosind a petrol, cu scaune scîrțîitoare și bătrînei citindu-și replicile — unul altuia — cu voce tare, într-o sală în care profităm de întuneric spre a ne ascunde timiditatea față de colega și frica de chiul, de părinți și profesori. Căci Bucureșci însemnau „Gangurile Paleologului" de unde veneau scrisori către blîndul și dulcele cartier Andronache. Căci Bucureșci se mai cheamă și laboratorul fotografic în care am gîndit și am scris o carte — pierdută printre manuscrisele unei edituri — **„Nu fii trist, Bucureșci !"**

„Primăvara capitalei începe și sfîrșește în Cișmigiu".

Omul care și-a exersat de-a lungul unei întregi existențe ochiul în galeria atîtor oameni ilustri sau necunoscuți, pe paleta atîtor sentimente umane încît cu greu pot fi enumerate sau spuse, este fotograful. Cișmigiul nu se poate concepe fără omul cu cutia neagră și animale împăiate. Istoria Cișmigiului nu se poate scrie fără amintirile și pozele acestui om peste care anotimpurile au trecut sensibilizîndu-i nu numai retina, ci și sufletul. L-ați văzut vreodată ? L-ați urmărit vreodată ? El știe cu certitudine cine a venit în Cișmigiu pentru o plimbare, cine pentru o idilă sau cine numai pentru a scurta drumul. El știe cu certitudine cînd omul este fericit și vrea să țină în palma făcută căuș clipa sau atît de supărat încît, așezat pe o bancă, privește o jumătate de oră, o oră întreagă spre lac sau spre ceilalți oameni, fără să-i vadă, gîndindu-se la ale lui, dar împăcîndu-l această viață ce-o simte pulsînd în jurul său. Nu-i insistent. Nu-i inoportun. Nu-i trist. Nu-i vesel. El este un înțelept care știe că nici o poză nu-i fidelă, că și poza „la minut" te arată așa cum ai fost odată, că, om fiind, existența ta se trece cu fiecare clipă și că niciodată nu va mai fi la fel. Căci fotografiile înseamnă mica scamatorie de a înșela trecerea timpului.

„Grădina Botanică, splendoare izolată și calmă a orașului, care, lipsindu-i castelul de o mie de ani ca să-i afirme vechimea, își împrumută siluetele Palatului Cotroceni, de peste drum, cu parcul căruia se confundă."

E o zi așa cum o știm, spune călătorul-poet : „Ploaie de sită, ceață pulverizată. Depărtarea cenușie vine din zări peste grădini și întunecă ziua senină." O zi dintr-o abia amintită adolescență, o zi întinsă deasupra cîtorva ani, cu soare printre clipe de ploi și ceață, cu ninsori printre căldările florăreselor din Piața Kogălniceanu și printre buchetele aduse de ele în cofetăriile cu mese numai pentru doi, o zi străbătută pe cheiul Dîmboviței cu veselie și îngîndurare, cu multă iubire (mai potrivit ar fi, poate, pluralul) și cu licărul felinarelor oglindit în perechi de ochi curați. Loc al plimbărilor cu care studenții vesnic îndrăgostiți își cîntușesc serile tuturor anotimpurilor, cunoscuți de toți portarii și paznicii. — Grădina și împrejurimile sale sînt pîrtii alintate ale coborîrii înspre țara de cretă a încrederilor totale. Fiecare lună a anului știe dărui aici. Trecătorii se dăruie și ei petalelor, ploilor și susurului de fulgi care se aud atingînd reverele ridicate. Ei, trecătorii acestia, pot fi urmăriți numai cu pretul aflării unei povesti pe care doar cu greu o vei putea scrie. Se întîmplă mai întîi o secundă (dorită, visată, oricum — o imensă secundă) în care ploaia face loc unei lente ooriri. O ridicare pe virfuri, o mîngîiere a obrazului, niste vorbe apoi, pentru cine le poate distinge și înțelege și alti pasi, alt felinar lăsat în urmă. Străzile se rotunjesc, înconjurînd un acelasi perimetru, aici s-au mai sărutat și acum o jumătate de oră, aici si-au mai promis o vară la mare acum un sfert de ceas, totul pare o rotire fără seamăn, înceată și neamenintată de timp. Ar trebui un loc de asezare, un loc rupînd sirul pașilor pentru a întrona o mai deplină liniste, o bancă, adică, de ce numai una si nu citeva zeci ? da, iată, acesta e un teren de sport, băncile sînt ude pentru cine mai poate crede că a plouat chiar în urmă cu citeva minute, acum cerul e la sărbătoarea primăverii și fisurile devin huse și mîinile devin semne de exclamare și seara e o mare așa de răvășită încît nu mai știi cum s-a întîmplat că, privind undeva, în față, luna pare o minge gata să se prăvale în coșul de baschet. Cît despre toate acestea, ele se cer a fi născute poeme cărora să le fie hărăzită o viață de păsări ce nu știu decît ce-i migrarea de la un pol la altul al aceleiași stări de noapte, albastru și nesomn. Dar nu, la capătul acestor coridoare de visare nu trebuie căutate cuvinte imbolnăvite de speranță ; cuvintele trebuie păstrate pentru fiecare dimineață ce poate aminînța cu uitări.

„Acolo se întîlnesc soarele și dumbrava în valuri și torente de lumină și frunze..."

Refăcînd drumul, venind din Calea Victoriei înspre Șosea, ne-am petrecut multe din orele noastre de dimineață și chiar de mai tîrziu alcătuind trasee ale verii și ale primăverii, ale toamnei și mai puțin ale iernii, într-o continuă ducere și întoarcere, într-o mereu dorită întîlnire a grădinilor din mijloc de Șosea și de prin parcul ce ne știe liniștiți, spunîndu-ne de fiecare dată : treceți mereu împreună și împreună trebuie să rămîneți, chiar dacă alte crengi vor îmbătrîni cu gîndul la voi, chiar dacă nu departe sînt ochi ce vă privesc dorind ruperi și neguri, tristeți și neclaruri. Ne-am risipit și doruri pe această Șosea, am ratat și multe întîlniri în stațiile rarelor mașini care-o străbat, ne-am ademenit clipele cele mai curat așteptate pe culoarele acestea înverzite și ne-am debarasat, cu uimiri de circumstanță,

de prea desele izgoniri din liniștea Capitalei, izgoniri spre locuri de-abia așteptate, în „penitențe" dorite, ce-și aveau drept depozit al sacilor de pînză înconjurați de-a lungul gîturilor tot blestemata asta de Șosea, tot locul pe care singuri ni l-am dorit spre a ne îngenunchia — el pe noi și nu, cum ar fi fost normal, noi pe el — în cursul unor (cum zice Arghezi) parșive cuvinte (cite oare cu rost ?, cite oare reprezentîndu-ne cu adevărat ?), în depărtarea unor teme de care ne simțim izgoniți, dar care ne revendică felia necesară de realitate și de existență, desenată cu parcimonia de cerber a vreunui eventual doritor de bine (nouă și reportajului pe care abia l-am isprăvit). Ce altceva este Șoseaua (și rămîne așa) decît un loc al bătăilor cu florile desuetudinii — indiferent de secol și indiferent de calețile din care florile sînt aruncate ? Rămîne să înțelegem Șoseaua drept o mare întrebare a rosturilor scrisului, dezbătute pînă la Muzeul Satului, răstălmăcite pînă la Casa Scinteii, reluate (într-o involuntară absență de sine) pînă spre vila Minovici, și iar aduse la ordine cînd drumul se cere chemat înapoi. Șoseaua este, orice s-ar spune, loc al bucureștenilor **de drept** și nu **de fapt**, locul unde știi (sau abia afli) cum se întîmpină izbînzile și amărăciunile, cum se ivește primăvara și cum se poate muri, **fără necesarul cortegiu,** în același anotimp.

Nici Arghezi nu era bucureștean și nici noi nu știm dacă ne tragem din bucureșteni „get-beget", important este că scriitorii știu întîmpina capitala ca pe o bucurie a spiritului, nu se lasă copleșiți de ea, știu s-o iubească așa cum știu, în general, iubi. Urbea aceasta incomodă li se pare o femeie frumoasă care, chiar cu cîțiva ani mai vîrstnică (atît cît poate dragostea să ia seama la etate), îi atrage prin ceea ce ei știu face mai frumos și mai adevărat : să iubească. Repetarea cuvîntului acesta, născător de artă, spune singură despre puterea artistului pe care Bucureștii îl primesc cu inima deschisă, putere ce se probează numai în toiul acestei iubiri. Și artistul se trezește mai tînăr și purificat din ea. Apoi pornește să privească lumea de la „înălțimea" Șoselei.

„Un pod, aruncat peste miile de șine, revărsate într-o rețea de pîraie lucii, unește în curcubeul lui de fier, pe dedesubtul căruia fug încoa și încolo, pe albia fluviului uscat, locomotivele ca niște vapoare, parcă două orașe."

Gara de Nord reprezintă, pentru bucureștenii care nu se vor altundeva, tărîmul cel ferm al ajungerii acasă, debarcaderul cel sigur unde te întoarce o barcă străbătînd valurile numai pentru a reveni.

Foarte demult, deși noi existam pe atunci, părinții plecau spre depărtări din gara Filaret. În jurul gării era parcul. Gara nu mai există. Parcul s-a îndepărtat de ea printr-un gard înalt de sîrmă și-și îngînă potecile nicicînd luminate la adăpostul unor ușoare denivelări pe care perechile înlănțuite cutează a le crede născute anume pentru ele. Aici a fost, cîndva, o gară. Cu toată semeția unei gări. Cu mîndria suieratului de locomotivă, cu bucuria buchetelor de flori oferite pe peroanele sale cu tristețile unor așteptări pustii. Punct de venire și plecare al bucurestenilor, Filaretul tot a rămas. Transformat în autogară, el privește dintr-un înalt de deal molcom trecerea tramvaiului 12 spre gara de Sud (Progresul) sau spre cea de Nord. Îl mai colindă încă saci duși și aduși din și dinspre comunele din preajmă, îl mai caută soldații aflați în scurte învoiri, mai are și tineri care se sărută în disperarea ultimelor minute de apropiere de dinaintea plecării, și-a păstrat, altfel spus, sufletul de călător. Aici, într-o seară a nu mai știm cărei toamne, atunci cînd ploile se răzbunau pe cei care n-au prețuit îndeajuns osîrdia fierbinte a cîmpului, am auzit un glas de bărbat șoptind, în ușa unei mașini gata de ducă: „Pleci, Alexandrino! Și cînd te mai întorci? !" Avea Filaretul, la acel moment, toată viața unei gări prinsă între silabele unei chemări." Orice clipă trecută în dreptul Filaretului te poate duce cu gîndul la acea linie ferată București—Giurgiu, veche de mai bine de un veac, linie pe care se circula, pe atunci, la înființare, la fel de încet ca și acum. Se poate murmura încă, avînd surisul fals al despărțirii pe chip, „nu-i nimic, ne vom vedea în curînd", deși cine mai crede în iutile revederi atunci cînd prea multe clipe s-au adunat — dulce balast, greu digerabil — în inimi? Numai o gară cu înțelesciunea Filaretului poate fi ecoul acelor vorbe, în care, de vrei, poți afla ceva ce aduce a optimism: „Pleci, Alexandrino! Și cînd te mai întorci? !"

„Mahalalele urîte ale periferiei sînt niște grădini în care înflorește splendid o rasă de fete și femei uimitoare, de un brun brumăriu, așternut pe frăgezimea delicat palidă a cărnii."

O mahala a fost și Floreasca. O mahala ce a început să se urască adînc și nemilos de îndată ce a prins a crede în ea, în farmecul ei deloc ascuns. Am cutreierat-o în ani ce nu cunoșteau pedeapsa nevinovatelor pribegii ale ochilor. Avem a ne mărturisi păcatele suave: alcătuiri de crini ale genunchilor se revărsau dincolo de țivurile țesute la mașini de cusut vechi de pe cînd frumoasele lor mame prinseseră a îndrăgi **„mai știm noi care tînăr"** cu mustăcioară, trecînd prin cartier; brațe de mesteceni abia înălțați erau ivite din mîneci mai scurte decît o mișcare aprinsă și, ciudat, plină de dibăcie; un fel de boboci de lalele se desfăceau spre a rosti anume tăceri; și totul era atît de ingenuu și de 14—15 ani încît amintirea încă se înfiorează a plăcere adietoare și îndeamnă la a revedea.

Știm bine că nu se mai poate. Nu pentru că noi n-am dori-o (deși încă de aici încep a se ivi întrebări), ci pentru că întreg acel spațiu a renunțat a se mai înfățișa. Ce este acum Floreasca ? Întrebare de naiv, de ne-bucureștean. Noi nu ne-o putem adresa. Noi nici măcar nu-i putem răspunde, dintr-un ciudat de orgoliu al celui ce știe prea multe și prea adevărate și prea dragi. Noi putem numai să ne amintim de primele blocuri de acolo, anume clădite pentru a se uita că — alături de Tei și de Plumbuita — Floreasca era „dincolo de bariera" a ceea ce liniștea publică îndrăznea să admită. Noi nu putem decît descrie, în penița adevăratei cunoașteri, acest cartier — poate cel mai echilibrat al Bucureștiului de azi, poate cel mai frumos și mai acoperitor de vechimi ce se cereau uitate. Drumul înspre Floreasca este pentru noi, ca orice drum făcut prin capitală, unul al fremătătoarelor iubiri, de acum și de altdat'. Unul al apropierilor, deloc tematoare, de noi. Încrezători în steaua Bucureștiului, vedem în Floreasca îndrăzneala orașului.

„Mărțișorul este patria literaturii mele."

Mărțișorul, despre care unii provinciali cred că este în afara Bucureștilor — și credem că este foarte bine că ei cred așa —, nu se lasă acum povestit. El se respiră, se trăiește și activitatea din grădină pare a contrazice ideea unei case-muzeu. Chiar dacă ghidul muzeograf ne este bun prieten și ne-a spus și ne-a arătat și noi am fost desigur impresionați de tot ceea ce am văzut, noi credem că Mărțișorul este un simbol pe care numai Arghezi l-a putut descifra. Iată, după simpla noastră părere, descifrarea simbolului : „Un giuvargiu, ca să-și vîndă firele vîndecătoare mai iute, avu ideea să atîrne de ele cîte o mărturie, care a intrat în preț. Pe cînd se plătea firul, bijuteria era gratuită. Regula s-a stricat cînd bijuteria începu să fie vîndută, devenind gratuit firul de mătase".

Ne place logica și iubim, poate mai mult ca orice, transanta împărțire în ce este și ce nu este, ce-a fost și ce nu mai este, uitînd de ce-ar putea fi, de ce-ar mai fi putut fi încă, și crudă plăcere, facem **cazuri din certitudini.** Arghezi se alătură logicii noastre dar se sustrage cazuisticii primare, elementare. Cine ești dumneata, domnule Tudor Arghezi?, iată o întrebare pe care doar un prea mărunțel cunoscător al împlinitelor iubiri de slovă argheziene își poate permite a o adresa. Îi va veni răspunsul din foarte departe. Îi va veni de niciunde acest răspuns. Existența unui așa de mare poet întrece cu mult debila îndoială. Lecția lui Descartes scrîțiie aici prin necunoaștere sau prin neaprofundare. Îndoindu-ne de tot ce-i omenesc uităm (chiar uităm ?) puterea — deloc divină, dar dincolo de strictul lumesc — a geniului. „O fi mâta vioară / Trestie ori căprioară / Și-o fi prins în pintec plod / De strigoi de voievod ?" vin cuvintele de acolo, din foarte departe. Judecățile se abat pe cărări primăvăratece. Bucureșteanul care a fost Arghezi e adînc implîntat în domnia de suflet a munteanului. Olteanul ce va fi fost întărește zvonul de ascuțime a minții. Poate alții nu-l pricep așa cum încercăm să o facem noi : părtaș la drumuri și dragoști, la cîntece și la încîntări, la cuvenitele liniști și la zbuciumul din fața vorbei. A ne întreba despre el (cine a fost ? cum și de ce a venit printre noi ?, ce i-a prilejuit întîmplările vieții ?, ce l-a durut și ce încă ar fi putut să-l doară, dacă nu cumva il mai doare și acum?) e ca și cum am întreba despre noi. E un „caz" pentru că nu s-a prea tocmit cu lumea ? E necesar să-l răstignim de-un timp ? Să nu uităm că viitorul aparține primăverii de surisuri pe care chiar și o geană încruntată o poate tulbura adînc. **Arghezi a fost printre noi.** Atît.

Dan Mucenic
Constantin Stan

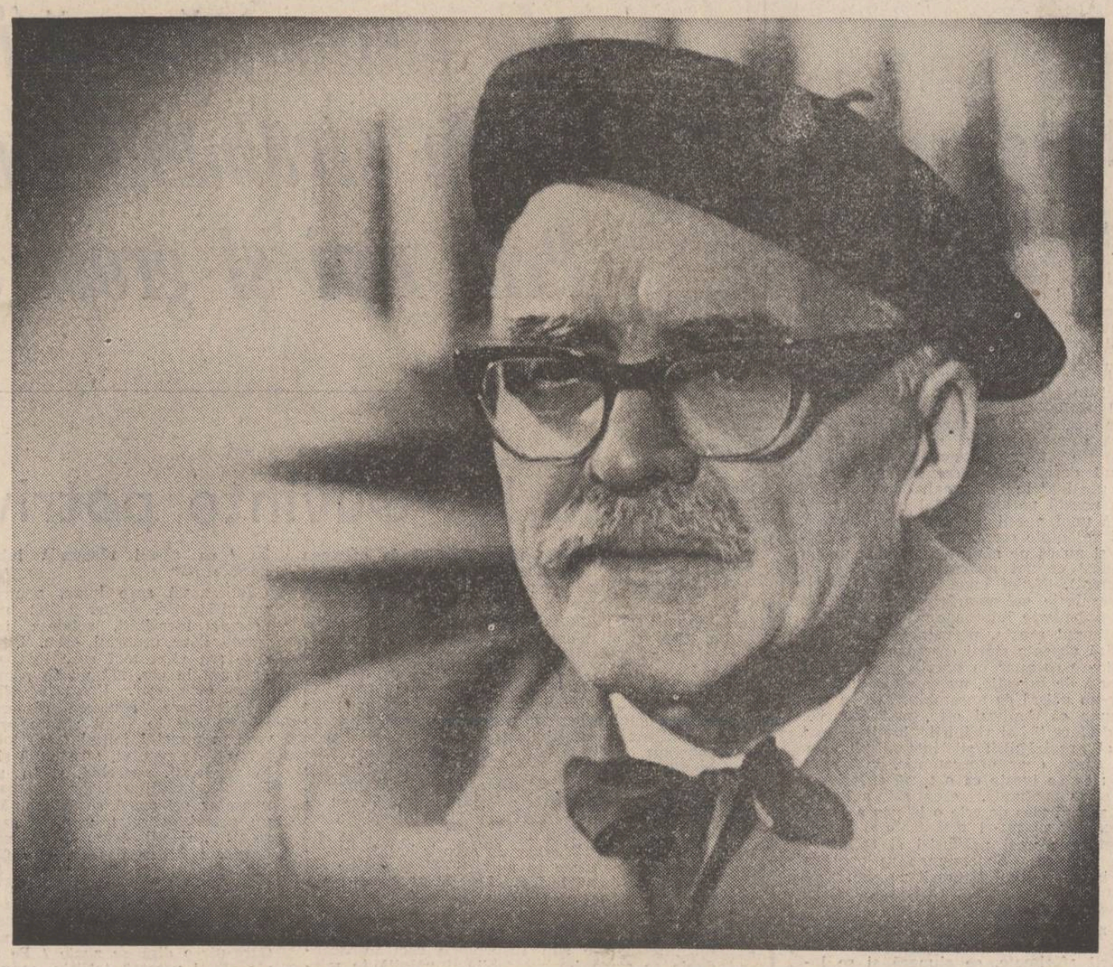

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

Evocare de prof. dr. Mihai Sânzianu

Citi dintre mai virstnicii, ori mai tinerii contemporani ai marelui poet ar putea afirma, fără teamă de ridicul, că l-au cunoscut. Aceasta pentru simplul motiv că :

— foarte mulți l-au cunoscut din auzite sau — spun ei — din citite ;

— alții l-au cunoscut de la careva care au auzit de la unii care-și ziceau că l-au auzit și cunoscut ;

— unii l-au „cunoscut" în timpul unei fugare vizite la Mărțișor.

— cea mai densă categorie de prețuitori negativi ai celui neprețuit, au prins cîte ceva din anatemele tunate de profesori înăcriți de pe catedre de liceu, ori universitare, sau din fotolii academice împotriva celui care se lupta singur ;

— criticii de suprafață, și-alături de ei detractorii năimiți, au contribuit, și ei, la îngroșarea indiferenței și chiar la ostilitatea fățișă împotriva celui care sfărîmase dulcea lege a „bărcii pe valuri saltă ușor" ;

— „n-a făcut școală", se mai spune încă. Este adevărat, Tudor Arghezi n-a propovăduit de la nici o catedră, de la nici o tribună sau amvon oarecare... n-a **mustruluit**, nici **lustruit** pe cei care i-au adresat „producțiile" pentru **Biletele de papagal...**

DOI ȚĂRANI

Nu mă sfiesc să afirm că n-am încercat să-l cunosc pe Tudor Arghezi de-a lungul unei jumătăți de secol, pentru că atita a fost răstimpul de neîntreruptă legătură, îndrăznesc să spun, prietenească, dintre noi. L-am cunoscut atita cît putea fi cunoscut omul care spunea uneori, că-i este cu neputință să se cunoască deplin pe sine însuși.

De îndelung timp gîndul mi-a fost s-aștern pe hîrtie nenumăratele momente de comuniune sufletească ce-au legat pe feciorul de la plug, sapă și coasă de Uriașul din Mărțișor.

Tentativa am pus-o în aplicare de mai multe ori, dar măsurind înălțimea către care îmi aruncam privirea, mi se părea atît de mare cît cea de la pămînt pîn' la Luceafăr. Îndrăzneala mi se părea de-a dreptul nelalocul ei...

Acum va fi vorba de ceea ce i-a legat pe cei „doi țărani" plecați, unul „de la Coarnele Caprei la București, cu sarica și desaga'n spinare și de la Jiu la Dîmbovița", altul, și, pe nume cei doi : „Mihai Sânzianu și Tudor Arghezi", așa cum ultimul o scria și semna la 16 februarie 1947, în altarul de la „Mărțișor", pe exemplarul nr. 1915, din a treia ediție a **Cuvinteior potrivite** exemplar ce conține 27 de desene pe text și **hors texte** ale Mitzurei Arghezi.

Firul începuse mai demult, așa cum nota la 12 septembrie 1927, Făurarul de pe Bulevard, nr. 42, pe exemplarul nr. 19 al **Cuvintelor potrivite, ediția princeps, în dedicația: „Prietenului Sânzianu, unul dintre primii și puținii subscriitori, cu inimă, cu stimă și cu devotată camaraderie literară".**

Și de-mi este îngăduit, înut jalonul începutului legăturii demiseculare cu alți ani în urmă, adică pe cînd eram elev la Școala militară de ofițeri în rezervă, Bacău... prin 1932. Născocitorul și Potrivitorul de cuvinte publicase în numărul de Crăciun al **Adevărului literar** și artistic o minunată bucată de proză, urmată de o : **Poștă a autorului** prin care da de știre că va publica un număr de cinci cărți pentru cărora prenotare era necesară o mie de lei Cum suma era de domeniul imposibilului pentru mine, am pus gîndul căpătîi, în așteptarea unor zile mai bune.

Scrisul lui Tudor Arghezi îmi era la inimă, de ani și ani, prin intermediul „Vieții Românești" din colecția învățătorului meu, Ion Dimitriu și prin „Faclă", cumpărată de mine de **la Marcu Blum**, negustor de mărunțișuri din vechiul tîrg al Hîrlaului. Continuarea am făcut-o prin Adevărul literar... Datorită acestei vechi legături cu scrisul arghezian, am luat aminte la „poșta autorului" din 1923. Așa se face că la exact un an de la prima, a apărut a doua poștă, tot în Adevărul literar... De astă dată nu se mai cerea o prenotare în bani, ci **doar printr-o** carte poștală, pentru a ști ce eventual tiraj să aibă volumele anunțate. La acea dată, însă, eu dispuneam de suma anunțată cu un an în urmă și, deci, puteam să trimit mandatul respectiv pe adresa cuvenită.

La o săptămînă după expedierea mandatului, factorul poștal îmi aducea un plic în care, cu un scris mărunt, se afla o pagina de blocnotes cu următorul text : „Stimate Domnule Sânzianu, am făcut o formalitate poștală încasînd mandatul trimis de dumneata, întrucît îmi închipui că dascălul începător, care ești, are mai mare trebuință de mia de lei decît autorul unor cărți care, Dumnezeu știe cînd vor apare. Banii îți stau oricînd la dispoziție, iar eu mă oblig să-ți trimit tot ce voi publica sub copertă și aș fi bucuros ca gîndul meu să germineze din plin sufletul dumitale curat. O caldă strîngere de mînă în mîinile dumitale necunoscute. Tudor Arghezi, februarie 1925".

Firește, unei astfel de scrisori i se cuvenea un răspuns pe care, din amintire, îl reproduc aici, așa : „Mult stimate Măestre, scrisoarea dumneavoastră mi-a încălzit inima în mod deosebit. O voi păstra ca pe o comoară de mare preț. N-am visat niciodată că mă voi învrednici de o asemenea prețuire și încredere, lucru pentru care vă rămîn îndelung recunoscător. În ce privește valoarea mandatului, ea rămîne pentru ce-a fost destinată. Renunț la orice altceva ce-aș fi putut face cu ea, în schimbul nemărginitei plăceri pe care mi-o va procura lectura acelor cărți, la lumina lămpii mele. În plus, vă asigur că mă voi sili să corespund îndemnului ce mi l-ați dat..."

În timpul acela, nu puteam gîndi că acele cărți nu vor apare niciodată sub titlurile anunțate și nici că, nu peste mulți ani, voi bate la ușa apartamentului de pe Bulevard, 42, adresă marcată azi cu o placă de marmoră care amintește de popasul arghezian acolo...

În primăvara lui 1927, sărbătorindu-se centenarul morții lui Beethoven, am primit, ca mai tînăr, sarcina să vorbesc ce mă voi pricepe despre autorul sonatelor și simfoniilor care urmau să fie transmise prin aparatul de radio cu pilnie cu care fusese înzestrată școala... Salvarea mi-a venit citind un ziar din Capitală care anunța filmul „Beethoven" ce se proiecta la unul din cinematografele de pe Bulevard. În grabă mi-am luat bilet de la o agenție de voiaj și așa a doua zi m-am aflat la București. M-am odihnit pînă la prînz la gazda cunoscută de mine din trecut. La orele 14 eram în fața cinematografului ce se afla pe locul unde astăzi este Casa oștirii. Mi-am plătit biletul și am intrat să văd filmul pentru care venisem de la Iași. În pauză am scos din buzunar „Adevărul literar și artistic" și nu mică mi-a fost surpriza cînd am descoperit că editorialul era semnat Tudor Arghezi și se intitula : „Beethoven". Cred și acum că puține au fost paginile de o atît de înaltă ținută dedicate, în lume, Autorului Missei Solemnis, la centenarul morții sale. Terminînd lectura, o idee fulger îmi trecu prin minte : „Ce-ar fi să bat ori să sun la ușa de pe Bulevard 42 ?" O îndrăzneală de nu știu unde m-a împins direct la țintă. Mi s-a părut o eternitate așteptarea pînă la terminarea filmului. Cortina s-a lăsat la ora 17 și cred că în zece minute am ajuns la ușa fermecată. Am urcat cîteva trepte pînă la locul unde am descoperit numele căutat. Am sunat cu sfială din cauza inimii care-și accelerase bătăile. În așteptare, am auzit pași călcînd apăsat, apropiindu-se de ușă. Mi-a deschis un domn cu mustața și părul negru, cu o lavalieră tot neagră la o cămașă albă, imaculată. Doi ochi cu luciri de oțel au trecut, cred dîncolo de mine. Omul de statură mijlocie, bine împlinit, era însuși Măestrul. L-am întîmpinat cu un sfios „Vă salut, Măestre !" la care am primit un răspuns neașteptat: „Ce faci, meștere Sânzianu ?" În fața usii care ne despărțea, am îndrăznit să întreb : „Dar de unde mă cunoașteți ?", „De unde ? M-am gîndit ieri la dumneata și poate gîndul meu te-a adus la întîlnire. Fii binevenit !" La anii mei de-atunci n-am reflectat la spusele ce mi se adresau din primul moment al apropierii dintre noi. O explicație aveam s-o primesc după mai bine de 30 de ani. Stăteam de taină cu doamna Paraschiva despre lucruri de demult, în jurul mesei de sub visinii bine cunoscuți din grădina de la Mărțișor. La un moment dat, am întrebat ca și cum Arghezi ar fi fost de față, cum de mi-a spus pe nume atunci, demult, fără să mă fi văzut vreodată. Cum cel care ar fi putut da răspunsul coborîse din chilia sa și se îndrepta spre noi, i-am ieșit înainte și după obișnuita îmbrățișare, am luat loc în jurul mesei și, în timp ce gustam dulceața și cafeaua, întrebarea mea i-a fost transmisă de Doamna. Cel interpelat a întredeschis ochii și căutînd undeva în amintire, a spus : „Cred că există între unii indivizi niște legături tainice cărora nu li se pot sustrage. Acestea îi fac să se întîlnească, să se cheme, chiar de-ar trăi la antipod unul față de celălalt". N-a mai adăugat că asa ceva s-a întîmplat și în cazul nostru.

Prima și nepreväzuta vizită din Bulevard 42, a fost urmată de nenumărate altele, punctate de-a lungul a mai bine de 40 de ani, pînă în ziua cînd l-am petrecut pe ultimul drum, în iulie 1967. Singurele abateri de la tradiție au fost cauzate de șederea mea la studii, de concentrări, de mobilizarea în timpul războiului și de alte piedici nedorite.

Revenind la prima întîlnire, convorbirea dintre Măestru și neofit s-a desfășurat pe tema țărănimii și ar fi putut dura, dacă n-ar fi apărut în cadrul ușii Doamna Paraschiva, care, după datina veche moldovenească, ne aducea dulceață „de amare" și cafele pline de aromă. Alături de amfitrioană s-a strecurat și o domnișoară de-o șchioapă și numai ochi subliniați de grupitele obrajilor pe care i-a întins Tătutului să-l sărute. Era Mitzura. Au urmat prezentările și cuvenitele cuvinte de bine pentru Țara de Sus, țara răzeșilor din care descindea stăpîna casei. După acest ceremonial, am rămas în bir[illegible] ei doi bărbați. Am îndrăznit apoi să laud proaspăt cititul elogiu dedicat lui Beethoven, după care am adus vorba despre scopul venirii mele negîndite în Capitală. Stingherit oarecum, autorul căruia nu-i plăcea tămîia directă, mi-a spus : „Prin articolul ce spui că ți-a plăcut, am căutat să spun „prezent" în dreptul României, intrată prin Societatea de radio, în rîndul țărilor care vor putea împărtăși unui public larg, compozițiile uriașului interpret al tainelor naturii, care atît de greu se lasă pipăite". Spunîndu-mi acestea, a scos din teancul de cărți și reviste de pe birou o broșură cu numele „Beethoven", pe care mi-o încredință cu următoarele cuvinte : „Cred că-ți va putea fi de folos". Era un extras din „Biografia" cu același nume publicată de Romain Rolland, tradus cu prilejul centenarului beethovenian, în românește.

Ridicîndu-mă să plec, Țăranul Arghezi mi-a amintit că „Țăranii merită și trebuie să fie ajutați de dascălii ridicați din mijlocul lor". A mai adăugat : „Țăranii care, cum știi dumneata, vin de demult aduși de timpul care îi duce mai departe, în cele din urmă vor găsi drumul cel drept așa cum, proști fiind, au dus pe umerii lor țara, mii de ani !" Așa ne-am despărțit după prima vedere fără să bănuim că de abia făcusem începutul.

LUPTA TITANILOR

În toamna aceluiași an (1927), mă număram printre studenții în istorie ai Facultății de filosofie și litere de la Universitatea din București. Vechi afinități sufletești mă îndemnaseră să mă apropii, și în spațiu, de Tudor Arghezi și de Nicolae Iorga. Ambii, viitori inamici neîmpăcați, în cuvinte, întraseră de timpuriu în inima mea... Aici am citit primele cuvinte ale celui care avea să-mi fie profesor mai tîrziu. Am apropiat cele două nume de uriași pentru că mai bine de trei ani i-am frecventat în același timp și în aceeași măsură, fără să duc „vorba". Era tocmai timpul de înflorire a „Biletelor de papagal" și a tunetelor dezlănțuite nimicitor în coloanele „Neamului românesc" și de pe catedrala de la Universitate, împotriva „literaturii Arghezului". Regret, prea tîrziu, că n-am intervenit cu îndrăzneală față de Iorga pentru a restabili puterea adevărului, așa cum o făcusem față de același, în problema „Badea Ion", altă țintă de atac pentru profesor.

Tudor Arghezi a tăcut pînă dincolo de marginile răbdării, izbucnirea producîndu-se după conferința „Meșteșugul de a scrie", ținută studenților și pe care am ascultat-o în primă audiție, citită de autor în biroul directorului „Cărții medicale". După ce l-am aplaudat de unul singur, am întrebat de ce lasă fără răspuns atacurile desănțate ale lui N. Georgescu Cocoș în „Neamul...". „Ulterior neroade, mi-a răspuns Poetul, nu-i de nasul lor să le răspund, iar în ce-l privește pe Nicolae Iorga, Stăpînul Cocoșului, nu-i pot răspunde, cel puțin pentru moment, fiindu-i dator recunoștința perpetuă...".

După conferința amintită și după repetarea ei la Iași, atacurile împotriva Poetului au devenit și mai dure, fapt care l-a făcut să-mi facă următoarea confesiune : „Nu mai merge ! Profesorului dumitale nu-i mai ajung : Universitatea, Academia, Parlamentul, Palatul și multe altele în care nu-i fac nici un fel de concurență... N-am purtat, nu port nici nu

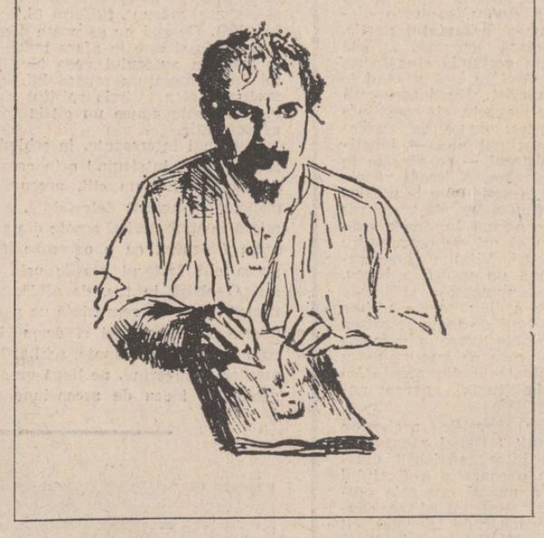

fel de steag și nici sub steag nu-s. Cred în misiunea condeiului și în scînteia din inteligența celui care îl ține între degete (deșe zicea Poetul). Asta mi-a fost credința de cînd mă știu. M-am silit să nu trec peste suferința cuiva cu nepăsare... să nu scap din vedere datoria... și de asemenea, am căutat să nu-mi strîmb gura cu zîmbetul lichelei... ca om, am cerut să mi se adreseze surîsul statornic al bucuriei". Iar, după o scurtă pauză, în care parcă ar fi căutat temeiul unei hotărîri cruciale, a adăugat : „Acum cînd văd valul de ură prăvălit asupra mea și a familiei mele, încep să mă răzvrătesc, să scrîșnesc pentru că orice răbdare își are o margine".

Avertismentele începînd de la simple aluzii pînă la altele spuse pe șleau au fost publicate în coloanele „Adevărului literar și artistic". Într-o întîlnire întîmplătoare, în drumul spre casă, mi-a spus că este decis să le spună tuturor detractorilor săi că și-a pregătit „Un toroipan cu care se va încurca în toate bărbile și țăcăliile". Despre care bărbi și țăcălii era vorba e de înțeles". „Tablete din Țara de Kuty" erau gata să apară. Fuseseră pregătite în timpul expectativei impuse de „recunoștința" datorată.

Pentru a încheia sumara mea mărturie despre polemica Tudor Arghezi-Nicolae Iorga, amintesc două momente care mi se par edificatoare în ceea ce privește nuanța adînc umană a sufletului arghezian. Astfel, tocmai în toiul polemicei dintre cei doi Titani, i-am prezentat, în camera de lucru de la Mărțișor, un volum dintr-o lucrare de istorie, trimis prin mine, cu următoarea dedicație : „Domnului Tudor Arghezi, cu deosebită considerație", plus semnătura, lîngă o dată calendaristică. Arghezi a luat în mîini volumul, l-a cîntărit, s-a uitat prin el și punindu-l pe birou, l-a categorisit în felul următor : „Am impresia că poate fi un bun dicționar pe care după ce te-ai informat la indice, îl deschizi la cuvîntul ce te interesează, citești lămurirea, închizi și pui la raft cartea. Este folositor și astfel de instrument, dar asta, după părerea mea, nu este ceea ce se adresează sufletului". Nu puteam răspunde Amfitrionului care mai adăugă : „Cu totul altfel este cazul cu scrisul lui Iorga. M-am luptat cu el, aș zice, o viață întreagă, dar nu pot să nu recunosc în scrisul lui flacăra uriașă a unei inimi care bate la fel, de la primul pînă la ultimul cuvînt pe care îl spune într-o anumită problemă. Fraza îi este o simfonie, cu toate aparențele ei disonante. Este fraza adevărului istoric. Propoziția, pe lîngă subiect și predicat, mai are nevoie și de alte părți care îi dau viață, o fac mai frumoasă. Gramaticii numesc aceste părți, părți secundare. Își au socotelile lor, din punct de vedere didactic".

Al doilea moment. Nicolae Iorga fusese asasinat mișelește și batjocorit la Strejnic de călăi năimiți de mîini străine. În ziua următoare oribilei crimei, comentam isprava în iatacul de sus al „Mărțișorului" și am putut vedea lacrimile lui Tudor Arghezi, brăzdîndu-i obrajii. Vocea i se făcuse „ușure" spunîndu-mi : „Crima ce a fost plănuită și împlinită cum a fost, nu poate avea iertare. Un Iorga nu se naște decît la un secol sau niciodată. Unul ca el vine din stihie. A fost de multe ori nedrept în aprecierile sale — nu mă gîndesc la mine — dar ce-a avut de spus, a spus pe față. Poporul acesta ar fi avut nevoie, mai mult ca oricînd, de cuvîntul lui... avem destul timp să-l plîngem". Ne-am strîns mîinile, inimă către inimă și am plecat să duc mai departe marea întristare din care mă împărtășisem.

În ce-l privește pe aprigul Cocoș, acesta simțindu-se probabil, la capătul zilelor, l-a chemat la telefon pe Arghezi și, spunîndu-i cine era, i-a cerut iertare pentru toate „măgăriile" ce le strînsese și sub copertă, la care Poetul i-a răspuns : „Dacă nu poți, cu adevărat, trece peste hotarul ce ne stă în față tuturor, fără iertarea mea, iată... ți-o dau și... drum bun !" Mai putea adăuga o firitisire plină de năduf. N-a dat-o. La ce-ar mai fi folosit ?

„Deslegări" au mai fost date și altora, treziți la realitate. Nu-l supărau peste măsură colții arătați prin rînjet... dar, nici nu putea uita complet mîriitul și mai ales încolțitul „pe furiș", ca de potaie. La timpul potrivit punea apăsat punctul pe „i" ca să se simtă. Purta, oltenește, la îndemînă, stricneaua și bricica pentru plata cu procent ridicat, bineînțeles prin condei...

LUMEA MARȚIȘORULUI

Tudor Arghezi a creat Mărțișorul, iar acesta i-a îmbătat sufletul și i-a dat aripi să zboare, liber, spre Luceafăr. Așezarea s-a iscat dintr-o țărănească hotărîre împotriva dependenței la care este supus cel care trălește pe la ușile altora. „Îmi trebuiau patru pereți între care să muncesc și să mă odihnesc, după vrere. Mi erau și copiii pe care voiam să-i cresc la larg, cît mai departe de forfota din centru, și, pe lîngă aceasta, am ținut mereu la legătura cu pămîntul care, frămîntat gospodărește, poate și să-l hrănească pe cel care a schimbat sapa-n condei, la caz de secetă, în călimară". Eram la prima vizită în casa nouă. Puietul sădit cu un an-doi în urmă, ca și viișoara, căuta spre înalt rîzînd în soare așa cum rîdeau și cei doi „descălicători". Cerceii vișinilor erau în pîrgă... pe masă, cosulețul cu primele roade ale cîtorva băieți cireșii, cum îi botezase Răzășoaica venită din Țara Turmelor de oi să fie scut, îndemn și, de ce nu, comoară de cuvînt neaoș românesc pentru cel care, ca mai rar altul, a frămîntat „mii de săptămîni" „graiul... cu'ndemnuri pentru vite", spre a ivi „cuvinte potrivite" „visuri" și „icoane"... „muguri și coroane", rod al „durerii de vecii întregi...".

„La alegerea acestui loc — ne-a spus Poetul, mult mai tîrziu cînd Mărțișorul devenise rai — poate că a contribuit și popasul pe care l-am petrecut în pușcăria din apropiere. Mă gîndeam adeș la eforturile Paraschivei, tînără pe atunci, — **nu-i așa, Puică ? — le făcea ca să-mi aducă de la mare depărtare, mîncare de acasă.** Cine știe, îmi voi fi zis, o nouă pereche de cătuși la mîini este oricînd posibil să mi se pună, în caz că n-aș fi pe placul celor care ar avea pretenția că au dreptul să mă țină de urechi. În acest caz alor mei le-ar fi mai ușor să-mi aducă la poarta Văcăreștilor o mîncare caldă, locuința fiind aproape". Numai că al doilea stagiu de popreală mi-a fost dat să-l petrec mai departe, la Tîrgu Jiu, aproape de locul de origină al bunicilor mei, Cărbunești...

Vorbea ca și cum prin graiul lui ar fi cuvîntat toți țăranii de la Dunăre care, oricît ar fi fost de grele împrejurările, după trecerea furtunilor, se întorceau mereu la zarea veche, la brazda pe care, proaspătă, o luau în mînă, s-o lipească de fața ostenită. Era în vocea Poetului o adiere din timp și de dincolo de acesta prin care ar fi voit să amintească legătura sacră dintre om și pămîntul frămîntat cu sînge și sudoare spre a hrăni nu numai pe ai săi, ci și pe cei care au cerut sau și-au luat, cu sila, pîinea și apa. I-am amintit Măestrului de-o vorbă mai veche prin care îmi arătase ideea de a-i determina pe confrații de condei și de călimari, să-i urmeze exemplul, cumpărînd cîte o parcelă de pămînt pe care să-și construiască locuințe proprii.

„Da, este adevărat ! Visam o cetate a scriitorilor... Aproape toți cei cărora le-am propus, m-au compătimit pentru gestul meu îndrăzneț de a-mi așeza sălașul într-o pustietate unde te puteau mînca lupii și unde nu exista nici o înlesnire pentru o viață civilizată. Nu tu electricitate, nu apă, nu canalizare, nu telefon, nu stradă, nu trotuar...".

Nu v-au venit în ajutor băncile ? Aveați acum ce ipoteca... cafenea unde să se pună țara la cale, și mai ales cancanurile, am adăugat eu... Apoi, ca aducîndu-și aminte de demult, privind printre gene zise : „Văzînd opacitatea confraților, i-am lăsat în pace și sufleclndu-ne minecile, eu și nevastămea, am pus mîna pe hîrleț, pe lopată, pe sapă și împreună cu Costache, am tras brazda nouă. Pe lîngă lucrul în grădină, am construit un fel de cănton pentru unelte și pentru puțină odihnă. O mașină hîrbuită, ne aducea aici și ne ducea în oraș, în fiecare zi. Au fost anii de pionierat în care, mai cu drepturile de autor, mai cu împrumuturile, am împlinit planul de plantații și am instalat puțul american fără care lucrul în noua gospodărie ar fi fost aproape cu neputință. Grădina și cantonul se înfiripaseră, dar mai era ceva care lipsea, ne trebuia și o casă în care să ne așezăm definitiv. Două gospodării erau greu de dus în spate, dar și mai greu era să găsim mijloacele prin care să transformăm un vis în realitate. Deci, răbdare...".

Nu v-au venit în ajutor băncile ? Aveați acum ce ipoteca... și, mai aveați un nume peste care începuse a nu se trece cu ușurință...

„A ipoteca mi-ar fi fost ușor dar nu tot așa cu plata poliței. Nu aveam nici un chef să pierd grădina cu plantațiile și cantonul. În ce privește numele „adunat pe-o carte", el nefiind de vînzare, putea cu greu să facă să se verse cornul abundenței în bordeiul meu. Băncile erau ale partidului liberal și nu-mi acordau împrumuturi pe termen lung și cu procente mai scăzute. Și afară de asta, liberalii aveau a-mi plăti o veche poliță. Îl înfruntasem pe Ionel Brătianu chiar în revista Cuget Românesc, condusă de mine și de Ion Pillat. Revista fusese plănuită după întoarcerea lui Brătianu de la Paris unde condusese delegația română la tratatele de pace de la Versailles și de unde plecase trîntind ușa. Tîrguielile se făceau mai mult pentru „aurul negru", contra recunoașterii drepturilor noastre la unire. Eram calificați ca lipsiți de istorie, de cultură etc. Ni se scoteau ochii cu lipsa totală de reviste literare și științifice, în timp ce alții se prezentau cu colecții, fie și necitite, dar apărute demult. Cei care îl însoțiseră nu prea erau la curent cu date relative la acuzele ce ni se aduceau. Ca și altădată, întrasem în război, cam cu capu-n traistă. Dar asta era treaba politicii și a dumneavoastră a istoricilor".

Dar, Măestre, noi ne știam tari pe dreptul vechi al nostru și pe tributul, ridicat de sînge, plătit în toate timpurile pentru a ne păstra ființa ca națiune. Nu ne pricepeam la jocurile de artificii. În ce privește rolul istoricilor, este mai mult al înregistrării faptelor. De multe ori fac serviciu de arhivari... Nu se hazardează la sinteze care să poată fi de folos urmașilor. Gînditori în acest domeniu au fost Bălcescu, Kogălniceanu, Hașdeu, Onciul, Pîrvan, Iorga și nici ei n-au putut cuprinde în sinteză totul. Restul armatei de istorici, cu numele, au consumat părerile altora, predîndu-le tineretului. Este vorba de vocație, de geniu, lucruri care se întîlnesc foarte rar. Cît privește pe politicieni, aceștia, cînd n-au fost diletanți și-au văzut de afacerile proprii, socotindu-și mai aproape cămașa decît sumanul.

„Dumneata văd că ții partea alor dumitale, mă înfruntă cu ochii și cu cuvîntul, Poetul Uiți că la masa verde au fost prezenți totdeauna negustorii și nu visătorii. Cîștigă adesea cei care știu să trișeze. Revenind la Brătianu, acesta, întors furios acasă, a ținut sfat cu familia și cu partidul în vederea scoaterii unei reviste cu care să se facă față. Nu știu cine, poate I.G. Duca, poate Ion Pillat a fost de părere să mi se încredințeze mie conducerea noii reviste. Am pus condiții în ce privește calitatea hîrtiei, a tiparului, a plății colaboratorilor și, așa, am devenit director... După cîteva numere, mi-am plătit datoria față de partidul care m-a ținut la Văcărești fără judecată. Nu-mi plăcea nici cîrpănoșia stăpînilor. Ca să economisească plata unui om de serviciu, bun la toate, cumnatul familiei pe nume Alimăsteanu îmbăla timbrele poștale pe care le lipea pe adresele la care se trimitea publicația. I-am lăsat în pace, voindu-mă de capul meu, fără stăpîn. Gîndul strunit cu zăbala nu se poate numi liber. Scriitorul trebuie să fie liber la zbor, ca pasărea care tinde spre înalt. Este drept, sînt și păsări care scurmă în balegă, dar acestea nu pot lua înălțime"...

Se spune cu oarecare ușurință că în Tudor Arghezi s-a întrupat „o răzvrătire demonică". De ce ? și, de unde pînă unde ? și încă „demonică ?" Oare, cel și cei care emit categorisirea știu, cumva, că Tudor Arghezi a fost scriitorul român cel mai contestat, cel mai înjurat și cel mai atacat în tot ce a avut mai de preț ? A fost batjocorit omul și scrisul său... și așa stînd lucrurile, nu cumva i s-ar fi putut cere să pupe, docil, mîna celui care îi vrea nimicirea ? „Nosce te ipsum" n-a fost niciodată vorbă de clacă și niciodată mai valabilă ca atunci cînd careva arunca piatra, mai ales cînd nu i se poate răspunde, n-are cine să-i răspundă.

Tudor Arghezi a biciuit clerul, mai ales pe unii dintre marii ierarhi proveniți dintre preoții de mir. A început-o cu vorbele : „Am să ți-o plătesc Popa Iapă !" rostite atunci cînd a aruncat rasa. Cunoștea bine problemele ca unul ce ucenicise pe lîngă mitropolitul Iosif al Ungro-Vlahiei, nașul său în călugărie. Fără să fie un bigot, Poetul a fost un apărător al clericilor ce-și implineau misiunea. O bună parte din anatemele ce i-au fost aruncate în scris, în cuvînt răspicat și-n șoaptă, la ureche, a fost și opera purtătorilor de rasă. Aceasta nu l-a împiedicat să-l prețuiască pe Gala Galaction, chiar atunci cînd acesta îi spunea perechii Arghezi că locul ei nu este la straturile de ceapă și la vîndutul cireșelor, ci la masa bunătăților, cu mașină la scară. „E mai bine așa, părinte, dormim liniștiți" a punctat Paraschiva luînd-o înaintea lui Arghezi.

Minia arghezianâ s-a dezlănțuit și împotriva unor dascăli seci care nu se mulțumeau să-l denigreze de pe catedre pe dînsul, dar îi persecutau pe elevii bănuiți că ar citi literatura nepermisă de programe... a tunat împotriva dăscălițelor fătălău din cauza cărora se sinucideau eleve. Condamna fără cruțare lipsa delicateței care face omul om. Dar, a vorbi despre țintele atacurilor verbale înverșunate ale lui Tudor Arghezi, ar fi să facem statistica tuturor abaterilor de la calea eticei sociale, la scară înaltă. În unele cazuri, s-ar putea vorbi de nerecunoștința Poetului, ca în cazul polemicei cu Nicolae Iorga, despre care a fost vorba mai sus. La fel, l-a atacat pe un mare prețuitor al artei sale și, sigur, și protector. A făcut-o pentru a pălmui „lașitatea" celui care a ales plecarea confortabilă, în loc să stea să sufere alături cu poporul pe care spunea că-l iubește fără margini. Poetul nu s-a cruțat nici pe sine, recunoscîndu-și toate scăderile ce sînt legate de-o mînă de țărînă.

Cuvîntul dur, fraza vitriolată, folosite alături de sensibilități nebănuite, în apărarea sau în contraatacurile deslănțuite în polemicile de-o viață, mi-au fost lămurite de Poetul-pamfletar, în termenii următori : „Domnule, dictonul «Le style este l'homme même» nu se potrivește totdeauna pentru că într-un fel scriu despre ceea ce este delicat, frumos-ales, sublim și-ntr-altul despre ceea ce este urît, abject, oribil. Și-atunci, pentru mine, stilul este subiectul. N-am pretenția să fi descoperit ața de tăiat mămăliga și nici țapul cu minerul la stînga"...

★

La cele sumar notate, mai înainte, s-ar putea adăuga sute și sute de pagini despre scris și scriitori, despre cartea-carte, despre toate artele și servitorii lor, pe care le-a și i-a prețuit la maximum, despre politica timpului și mai ales despre politicienii sforari ai învîrtelilor, despre minunile grădinii, cîmpului și florilor, despre Dobrogea, țară de piatră cîndva și de basm apoi, despre nesfîrșitul mării și frumusețea valurilor ei, despre tot ceea ce se cheamă viață... Și, despre ce nu ar fi și s-ar putea scri în urma convorbirilor cu acest Om între oameni, care avea spiritul deschis la toate adierile tehnicii, științei și simțirii ?... și mai ales despre infinita delicatețe a omeniei Poetului, rob deplin al bunului simț străvechi și al unei morale de fier, în numele cărora a luat ades în mîini condeiul-par ?... Și... trebuie să admit că afară de banda sau discul magnetic, nici o stenogramă din lume n-ar fi fost în stare să înregistreze, pe lîngă vocabule, infinitele nuanțe de grai și gest, pline de înțelesuri. În ce privește graiul, a făcut-o singur el, Tudor Arghezi. A îmbrăcat mărgăritarul, descoperit în orice și oriunde, în haină de mare preț și astfel, l-a prezentat cititorilor tineri, ca și celor trecuți demult de tinerețe cu gîndul că-și face datoria de scriitor și de cetățean, de om al pămîntului românesc.

Acum, după ce cititorii Mărțișorului oldnesc în eternitate, alături, la umbra nucului sădit de ei, vin și vor veni mereu, din toate părțile țării, elevi cu dascălii lor spre a depune florile amintirii și recunoștinței pe cele două morminte... și spre a respira din aerul locului ce intră în legendă.

Mărțișorul n-a fost grădina și casa Poetului Tudor Arghezi, el a fost o instituție de cultură, neoficială, fără pereche în țara noastră și, nu numai... De cîțiva ani Mărțișorul a devenit „Casa memorială Tudor Arghezi", spre lauda tuturor acelora care au știut să prețuiască geniul arghezian, românesc prin excelență. Porțile sînt deschise tuturor celor dornici să cunoască locul unde a trăit, a creat și se odihnește Cîntărețul.

Un simbol cheie

„Tîrziul" este — dacă nu mă înșel — unul din simbolurile cheie ale poeziei române moderne. Trecînd prin experiența lirică a lui Arghezi, I. Barbu, L. Blaga, acest termen capătă o aură nebănuită de înțelesuri, începînd să contureze un cîmp semantic specific. Nucleul său, elementul său de bază, stă în ideea **contratimpului :** totdeauna, ceva se întîmplă prea tîrziu, nu pentru că gestul ori gîndul ar fi fost în întîrziere, ci pentru că ele n-au reușit să găsească timpul potrivit, să pîndăie pulsul firesc al evenimentelor. Între intenții și fapte, între aspirații și destin se cască o prăpastie și se deschide un gol de netrecut. Sentimentul este acela că roata lumii se învîrte sarcastic, aruncînd mereu în afara rotirilor ei pe acela care, oricînd și oricum ar veni, nimerește mereu într-un „tîrziu". N-aș putea spune că răzbate de aici tema hazardului : mult mai exact ar fi să vorbesc despre o permanentă nepotrivire (deloc hazardată, ci parcă „anume scrisă") între mișcarea unei existențe și mișcarea întregii existențe.

Rîvnind spre adîncurile cunoașterii, Tudor Arghezi se lovește de barierele celui care, dacă nu este Marele Anonim, rămîne totuși mereu absent : este vorba, în termenii metaforici ai poeziei „Între două nopți" de moastele de piatră ale Tatălui. Înfrînt, poetul se întoarce, căutînd un nou sens în vietuirea pe piscurile lumii contingente : „Și am voit atunci să sui și-n pisc să fiu / O stea era pe ceruri. În cer era tîrziu". În timp ce poetul se irosea zadarnic în căutarea absolutului, timpul vieții se scursese de mult ; revenit la condiția inițială, el descoperă că a ajuns nu tîrziu, ci într-un „tîrziu", adică în gol și neîmplinire.

S-a spus adeseori că lirica lui Arghezi este una a contradicțiilor neîmpăcate, una a răspunsului mereu căutat și niciodată rîvnit. Aceasta este doar o constatare și poate că ea capătă valențele analizei dacă adăugăm și faptul că poezia sa este una a „contratimpului". Poetul rămîne mereu gol și pustiit, căci, scormonind și luptîndu-se cu limitele necunoscutului, el ratează în același timp posibilitatea ancorării într-o realitate de natură contingentă. Destinul, devenirea lumii, nu cunoaște două temporalități (a căutării eșuate și a revenirii) ci doar una, aceea a legilor sale. Nimeni nu are timp să aștepte, iar poetul, fascinat și respins, cînd de „pămîntul negru" cînd de „perdeaua lui albastră" se trezește întotdeauna viețuind fie în **prea devreme**, fie în **prea tîrziu.** Asertiunea aceasta nu aparține numai exegezei, ci și artei argheziene. Creionîndu-și unul din multele portrete lăuntrice, poetul se definește ca „fiind cu toate-n veac nepotrivit". Iar aici nu răzbate atît un sentiment romantic al neadaptării la mediu, ci gustul cenușiu al înstrăinării de legile lumii, al nepotrivirii dintre elanurile și menirea ființei și mersul implacabil al evenimentelor.

Dacă „tîrziul" este un simbol și o coordonată de bază a liricii argheziene, să încercăm să-i găsim ecourile în cîteva din imaginile și metaforele esențiale ale operei sale. Adeseori, ea este străbătută de opoziția (mai mult sau mai puțin tranșantă) dintre **spațiul închis și cel deschis.** Poetul se izolează și se retrage în limitele certe și odihnitoare ale „odăii". Gestul său nu este rodul melancoliei și sursa visării (ca la Eminescu) și nici consecința oboselii și premiza spleen-ului (ca la Bacovia) ; valențele sale sînt acum dramatice, violente. Poetul se închide, dar, mai ales, se ascunde. Mișcarea principală este acea a „ferecării". Ca și visul, odaia are ferestre și lacăte care trebuiesc bine închise, în așa fel încît proporțiile întregului univers devin un imens spațiu închis: „Și ne simțeam acasă, supt cer, ca-ntr-o odaie" („Închinăciune"). În afara camerei, ploaia, vîntul, umbrele, duhul mamei dau mereu tîrcoale ; în afara cosmosului închis, absolutul, golul și acel „Cine-știe-cine" bîntuie spațiul rămas. Ferecat în „marele ocol" poetul are parte de reazem și adăpost, dar nu și de gustul împlinirii ; el se simte pătruns de patimi și de vise fără de odihnă.

Armonia interiorului este repede sfărîmată căci gestul ferecării este urmat de acela al desferecării. În primul plan, femeia (iubită sau temută) este aceea care sparge „zăvoarele", intră și aduce cu sine „norii", „vijelia" și „tunetul" : „Tu ți-ai strecurat cîntecul în mine / Într-o după amiază, cînd / Fereastra sufletului zăvorită bine / Se deschisese-n vînt..." („Morgenstimmung"). Din acest moment, poetul devine supus precarităților existenței, zadarnic va încerca el să refacă echilibrul inițial, zadarnic va mai închide ușile sufletului ; — haosul din afară l-a invadat și a pus stăpînire pe el. Tot astfel, în al doilea plan, un alt haos, acela al îndoielilor, izbucnește de îndată ce poetul trece peste limitele marelui ocol. Căutarea în gol, neîmplinirea, imposibila revenire, toate contrastează cu izbăvirea inițială.

Și aici se ivește deci acel **contratimp esențial,** acea nepotrivire fundamentală ; iar important nu este atît faptul că cele două momente nu își corespund, nu se suprapun, ci faptul că timpul eșecului dintr-unul, iroșește și posibilul timp al încercării, din celălalt. Între vîrsta de aur a închiderii în „odaie" și haosul ieșirii în lume, nu apare echilibrul ori firească succesiune. Una ființează exact în locul celeilalte, una consumă exact timpul celeilalte.

În acest punct, oricît de paradoxal ar părea, observăm că romanticului și răzvrătitului Arghezi îi lipsește **timpul cosmogoniei.** Poetul vorbește mult despre actul creației (multiple sînt „artele poetice" în opera sa), dar universul său liric nu poartă pecetea acelei împliniri faceri specifică unei poezii a echilibrului creator. (Înțeleg aici valențele cosmogonice ca pe o stare lăuntrică și nu ca pe niște teme ori ca pe un inventar lexical ce pot apărea întîmplător sau nu, într-o operă). Sfîșiat între **paradisul lumii închise** și veșnicele **cutremurări ale lumii în haos,** poetul zăbovește întotdeauna în plin „tîrziu". Contratimpul acesta, permanența sa împlinire, explică absența stării cosmogonice. Imaginile grandioase ce apar în poezia sa, cu toată marea lor forță de sugestie, nu se altoiesc și nu se leagă într-un peisaj de ansamblu. Din contra aș putea spune că Arghezi este, mai degrabă, un poet al desfacerii și risipirii lumii și mai puțin unul al realcătuirii și întemeierii sale. Cosmogonia apare doar programatic, în poezia de bătrînețe ; ea se ivește ca o temă exterioară și nu ca o stare profundă, esențială, a liricii. Poetul scrie și mai ales descrie o istorie a devenirii cosmice, dar el nu-și mai trăiește lumea lăuntrică asemenea unei prăbușiri și închegări de proporții cosmice. Succesiunea rațională a momentelor ia acum locul fierberii poeziei, poezie care prin geneza ei ar fi trebuit să sugereze geneza analogă a universului.

De altfel, mi se pare că Arghezi nu percepe cosmosul ca pe un ansamblu, ci ca pe o grămadă de părți sfărîmate, ce alunecă și se lovesc între ele. Acea dialectică între „sînt" și „nu sînt" ori între „este" și „nu este" apare ca una specifică haosului, ca una a formelor neînchegate și a ființei neîmplinite. Tîrziul își pune și aici pecetea : lucrurile „sînt", lovesc, pot fi percepute ; dar ele „nu sînt", pentru că n-au înțeles și nu se încheagă după rostul lor firesc. Lumea se adună de-abia într-un tîrziu, de abia atunci cînd timpul trece pe lîngă ori, cînd ceasul așteptat s-a topit în întuneric, atunci cînd gestul revoltat găsește în fața lui golul neîmplinirii bănuite, și cînd femeia ce abia s-a răspîndit prin sufletul poetului s-a și pierdut (deja) „în drumul lumii". „Singur sînt Doamne și pustiu" — se va plînge poetul astfel părăsit de lume. Și ce mai rămîne atunci ? Desigur, **„tîrziul".**

Mihai Coman

«În seara răzvrătită care vine
De la străbunii mei pînă la tine,
Prin rîpi și gropi adînci,

Note la «Cuvinte potrivite»

Dacă putem presupune că la originea lumii poetice se află o stare acută de dezechilibru existențial, instalată ca urmare a unei întrebări adresate Sinelui sau Celuilalt și rămasă fără răspuns, pentru ca *apoi* cuvîntul să numească lucrurile, să le afirme adică, decupînd astfel din spațiul interior efigiile ființei, în poezia lui Arghezi din *Cuvinte potrivite* interogația nu este doar cauza universului poetic ci însăși expresia lirică dominată. Poetul așează lumea sub un colosal semn de întrebare, multiplicat la nesfîrșit pentru a cuprinde, prin însumare toate planurile existenței. Neliniștea interogației, incertitudinile cotropitoare sînt ispășirea aspirației demiurgice, retezată de interdicția celestă: „Păcatul meu a-devărat / E mult mai greu și neiertat. / Cercasem eu, cu arcul meu. / Să te răstorn pe tine, Dumnezeu! Tîlhar de ceruri, îmi făcui solia / Să-ți jefuiesc cu vulturii Tăria // Dar eu, rîvnind în taină la bunurile toate / Ți-am auzit cuvîntul zicînd că nu se poate" *(Psalm).*

Conștiența finitudinii va atrage după sine renunțarea, sentimentul zădărniciei, al iluzoriului. Înțelesurile sînt suspendate căci transcendența se arată impenetrabilă, învăluită în misterioase virtualități: „Mai sus, mai sus de nori și astri / E frig, pustiu, și e-n zadar / Să pleci / Mințit de-atîtia satiri albastri. — / spre stăvilarul secular / Înfipt în haos în pilastri. — / Căci nu-i făcut să treci. // Mai sus, mai sus! Sore ce ? Spre unde ? În loc de-a merge poate-n sus, / Te-mping spre beznele profunde. / De bronz, subt care doarme dus / Alt Nepătruns, alt Presupus *(Pe ploaie).*

Consecutivă lipsei reperelor este criza de identitate, dramatică, tragică, pentru că simțurile nu oferă soluții, răspunsuri ci generează aceleași întrebări, reluate obsesiv ca o mișcare nesfîrșită și inutilă în jurul propriului ax : „Șingele meu nu-i al meu. / Mi-e teamă să zic „mie" și să zic „eu" / Cu ce fel de drept / Mi-aș umfla bîrnele din piept / Și mi-aș întinde pe zarea / Toată, spinarea? // Ce martor as întreba / ca să-mi răspundă întrucitva / Măcar dacă sînt?"

Îndreptată spre lume, pentru a-i desprinde semnificațiile, făcînd astfel posibilă izolarea propriei identități, privirea interogativă primește doar propriul ecou. Poezia *Mă uit* din care am citat mai sus, începe cu versurile: „Mă uit în cer, mă uit în pămînt. / M-am întrebat cine sînt". Urmează seria de întrebări neliniștitoare, căutarea disperată a sensurilor ființei, dar în locul răspunsurilor, finalul revine în punctul inițial („Mă tot uit în cer, mă tot uit în pămînt. / În baltă și stuh / Și adînc în văzduh"), sugerînd, și în planul structurii formale, inutilitatea. Trecutul, posibil spațiu compensator ori sursă semnificantă, nu oferă decît un peisaj devastat, arid, în care semnele s-au șters: „Uite-ți trecutul în palmă... Te gîndești... / Atîtea povești — / Cînd le-ai citit / Fără-nceput, fără sfîrșit / Și cu sfîrșitul la-nceput? / Semănă măcar a trecut / Crimpeiele acestea / Ce par să urzească povestea / Icoanele șterse, în care umblă / o umbră de umbră? / Ape fără oglindire, / Sfoara pîraielor subțire / Care-ntr-o dîră se zbate / Pe pășunile otrăvite ale albiei uscate? / Nisip, cenușe, și lut / Sînt un trecut?" *(Timpuri).* Este interesant, aici, adică semnificativ, cum toate mijloacele poetice converg întru sugestia nulifierii, a neantizării. Formal, de la început, semnele de întrebare așează imaginea în registrul incertitudinii, între *fire* și *nefire.* Verbul *a părea,* prin continutul său semantic, vine să amplifice sentimentul derealizării, iar substantivul *povești,* echivalent aici al *trecutului,* accentuează impresia de irealitate, sporită de faptul că i se aplică determinații „Fără-nceput, fără sfîrșit / Și cu sfîrșitul, la-nceput ?" Denotînd, ilimitarea refuză considerarea „povestilor" pe cale rațională, iar „sfîrșitul la-nceput" semnifică însinuarea neființei în ceea ce ar putea să însemne firea lucrurilor. Există totuși cîteva semne ale prezenței în acest peisaj dezolant. Căci „crimpeiele" nu sînt totul dar îl pot cuprinde: „sfoara pîraielor subțire" nu este fluviul dar *este* ; „umbra" presupune, dincolo de sugestia morții, *obiectul* care se umbrește. Dar toate aceste premise sînt anulate de celelalte cuvinte, extrase din sfera *opacului și aridului:* nisip, cenușă, lut, ape fără oglindire, uscat, șters. Absența devine covîrșitoare: firul de apă „se zbate" agonic în lupta cu „pășunile otrăvite", iar „o umbră a umbrei" este neantul pur.

Eșecul refugiului în trecut își pune sigiliul și asupra erosului. Iubirea este un alt teritoriu pierdut, evocat nostalgic și văzut prin lentila aburită de tristețea despărțirii sau de durerea dispariției. Vitalismul de altădată („Iar cînd plecam călare cu trofee / Furasem și cîte-o femee / Cu părul de tutun / Cu duda țiței neagră, cu ochii de lăstun"), este acum amintire senzuală și suferință cumplită: „Unde ți-s mîinile să-ntoarcă / în aer căile luminii? / Unde sînt degetele tale / să-mi caute-n cunună spinii? / Și șoldul tău culcat în iarbă, / pe care plantele-l cuprind / Și-ascultă sînul tău suspinul / iubirii, cucerit murind?" *(Psalmul de taină).*

Starea de criză capătă dimensiunile totalității și atinge apogeul în celebra *Duhovniceasca.* Față de restul creației arghezlene, poezia se detașează atît prin intensitatea paroxistică a trăirii, cît și prin atitudinea poetului. Căci, dacă în altă parte Arghezi păstra o anume distanță „artistică" față de evenimentul sufletesc, aici spaima existențială refuză aproape integral „travestiul" metaforic, conservînd forța de document uman identic cu marea poezie. Întrebările, care cad cu teribila încărcătură a silabelor destinului, traduc, de fapt, precaritatea ființei, sînt strigăte de durere și groază: „Ei! cine străbate livada // Și cine s-a oprit? / Ce vrei? Cine ești, / De vii mut și nevăzut ca-n povești? / Aici nu mai stă nimeni / De douăzeci de ani... / Eu sînt risipit prin spini și bolovani... / Au murit și numărul din poartă / Și clopotul și lăcătul și cheia // S-ar putea să fie Cine-știe-Cine... / Care n-a mai fost și care vine / Și se uită pe întuneric la mine / Și-mi vede cugetele toate // Ei! Cine-i acolo-n haine-ntunecate? / Cine scobește zidul cu carnea lui / Cu degetul lui ca un cui. / De răsunde-n rănile mele? / Cine-i pribeag și ostenit la ușă?" Ultima strofă conține răspunsul la interogațiile acumulate tensionat de-a lungul poemului. Este însă un răspuns care nu rezolvă ci agravează criza. Marele sacrificat din mitul creștin părăsit de Tatăl, nu se ridică la ceruri ci fuge de pe cruce căutînd orotirea la cei însingurat asemeni lui: „Mi-e limba aspră ca de cenușă / Nu mă mai pot duce. / Mi-e sete. Deschide, vecine / Uite singe, uite slavă. / Uite mamă, uite otravă. / Am fugit de pe Cruce / Ia-mă-n brate și ascunde-mă bine". Vocativul *vecine* trimite la reprezentările scenei răstignirii din iconografia creștină și subliniază identitatea dintre suferința creștică și cea a eului liric, agravată de sugestia absenței Tatălui salvator.

De aici, din această cumplită singurătate, pornesc, desigur nu cronologic, ci în ordine ideatică, cunoscutii *Psalmi* arghezieni. Poetul invocă revelația, epifania, cu îndîrjirea disperării. Se configurează astfel acel Arghezi „între credință și tăgadă", dimensiuni îndelung și atent cercetate de critică. Ceea ce n-a fost subliniat îndeajuns — atunci cînd nu s-a alunecat pur și simplu în absolutizări exterioare poeziei, vorbindu-se de un Arghezi ateu sau, dimpotrivă, de unul mistic — este că, dacă la o primă impresie poetul pare a trece de la o stare la alta, în esență poezia rămîne *între* credință și tăgadă, în spațiul perpetuei interogații, adresate nu divinității ci propriei ființe, scindată tragic de necesitatea opțiunii. Interogația arghezlană coboară în subteranele lumii lăuntrice pentru a isca poezia de violență frumusețe din *Cuvinte potrivite.*

Valentin F. Mihăescu

«Iscusirea» hotarelor

„A iscusi — observă cu finețe Constantin Noica — înseamnă a pune la încercare, a ispiti, cu adaosul propriu, însă, care e cel de lucrătură, de facere măiestrită. În timp ce ispitirea și iscodirea fusese mai ales procesul cunoașterii sau creației, iscusirea privește produsul lor". De multe ori, recitind poemele arghezlene, gîndul de mai înainte a lui C. Noica, ni s-a impus ca o evidență esențială a spiritului insuflat în această uriașă închegare a operei „cuvintelor potrivite". Pentru că, încercat fiind de sentimentul limitelor și încercîndu-le la rîndu-i (limite de gîndire, de credință, de iubire, de ură, de umanitate, de extaz și puritate etc.), ispitit de sine însuși, ispitindu-și nălucirile, ademenindu-le în cuvînt, întrupîndu-le, stăpînindu-le și stăpînindu-se în cele din urmă, spiritul arghezian reușește încercarea și ispitirea în „facerea măiestrită" a iscusinței, în „lucrătura" care închide zbaterea, mîgîlind-o și îmblînzind-o. În acest sens, există în volumul **Frunze** două atitudini spirituale simbolice, din care — pars pro toto — se poate închega nucleul poeticii arghezlene : cea dintîi este în **Altar la Putna,** unde, privind în „ceaslovul de la parastas", ochiul poetului nu e atras de substanța rîndurilor, ci de lumea sclipitor-iscusită care încape cuvintele și sensurile, „scrisă-n alburi cu voalele. / Garoafe, păpădii și flori de mac. / Într-un chenar de mușețele". Cea de-a doua este o imagine echivalentă, cînd, însă, poetul nu mai caută semnătura ieromonahului copist și iluminist, ci propria-i mînă care-a păstorit cuvintele potrivite : „Cincizeci de ani, de cînd încerci mereu, / Condeiul, gîndurile și cerneala, / N-au mai ajuns să-ți curme, fătul meu, / Frica de tine și-ndoiala // Te temi și-acum de ce te-ai mai temut, / De pagina curată și de rîndul / Și de cuvîntul de la început / Te sperie și litera și gîndul". **(Frunze pierdute).**

Ocupîndu-ne de partea poeziei arghezlene întinsă între 1961 **(Frunze)** și **XC** (1970), cuprinzînd ciclurile **Poeme noi, Cadențe, Silabe, Ritmuri, Noaptea, Frunzele tale** și **Crengi,** trebuie să convenim că nu o ruptură înregistrează aceasta față de restul creației, în ciuda unei aparente domoliri a trăirilor, a unei odihne spirituale delimitate de un eros îmblînzit și ușor nostalgic, de blînda aplecare a ființei asupra universului de Mărțișor (ograda unui Sf. Francisc atoatealinător și cuvîntător) și de existența unui sentiment deplin de **acasă,** un **cosmos** în totala accepție etimologică a cuvîntului. Această etapă este doar una de cristalizare a tuturor temelor de peste viață, un ceas spiritual cînd, după cum nimerit sugerează Eugen Simion „poetul începe să depindă ca păianjenul de plasa pe care organismul a secretat-o. Plasa (opera) reprezintă libertatea și închisoarea lui" Poate cuvîntul „cristalizare" nu este cel nimerit pentru acest sistem poetic alcătuit pe axa unei funciare „vitalități a îndoielii și voluptății a îndeciziei", cum spune criticul, ci mai degrabă „gospodărire". Acești „cincizeci de ani de cînd încerci mereu / Condeiul, gîndurile și cerneala" și care au lăsat intacte „frica de tine și-ndoiala" înseamnă în plan poetic o necontenită iscusire a limitelor, o poezie rămasă „între două nopți", de veghe la hotare, acolo unde aerul demonicului atoateispititor („cel dintre hotare" este la Blaga tocmai Nefirtate) creează atmosfera neliniștii spirituale. Nimic mai arghezian decît acest absolut refuz al definitivului ; plăcerea freamătului carnal laolaltă cu aerianismul făptuirii dintr-un „Morgenstimmung" esențial, plăcerea caznelor de gînd și a legănărilor inimii, locuirea unor spații de meditație abstrasă din real, laolaltă cu voluptatea spațiilor mișunînd de tot ce înseamnă vitalitate minusculă, prinsă în legături poetice artizanale, poetizarea în

fărîme diamantine de haiku răcoros și infinit nuanțat, laolaltă cu formele ample, discursiv-răsunătoare, — totul se petrece vremelnic și se încheie la fel, numai din obsesia unei trezii permanente. Cu totul străină această poezie de marasm sau de submersiuni în inconștient, totul e veghe între hotare și un poem ca **Harurl** sintetizează o întreagă existență poetică : „Osinda nu se schimbă, e pe viață. / Domnul mi-a pus alături o ceață. / Și-un puț adînc, răzbit într-alt tărîm, / Să sec izvorul, ceața s-o dărîm: / Căci mîntuirea mea pentru o viață nouă / Era să le sleiesc pe amîndouă". „Lucrătura", iscusirea înseamnă aici **sleirea,** adică desăvîrșirea obiectului în faptul poetic și nu atît epuizarea (de altfel imposibilă) a sensurilor, iar legătura dintre „Altarul de la Putna" și poetul din „Frunze pierdute" înseamnă tocmai neostenita luare de la capăt a unui text-de-sine și întruparea ei în mereu alte ipostaze, cu alte culori și arabescuri.

Forma arghezlană este o infinită voință de dominare a substanței și atributele curent alăturate spiritului arghezian — de „poeta faber", „artizan", „meșteșugar", etc — înseamnă nu o preferință baroc-artificializantă, ci o continuă exorcizare a orice înseamnă **dincolo** în tiparele incantative și colorate a unui **dincoace** simțit ca posesiune de sine, a unui **apoi** simțit ca etern **început,** o domolire a tremurului existențial „dintre hotare" printr-o neîncetată aplecare către un **aici** supraopulat tocmai din spaima de gol și singurătate : „Copilărie care mișuna primprejur / Și zvîrli cu pietre-n morții din icoană, / M-am înțeles cu umbra să te fur / Și să te dau pămîntului pomană".

Acest obstinat refuz al definitivului, al fixării iremediabile într-o stare sau formulă spirituală, refuzul oricărei opțiuni totale este și nucleul esențial al eului literar și acest oror vacui pe care acesta îl creează (tocmai din voința de a nu rămîne exclusiv legat de unul din hotare) se ipostaziază în multitudinea de elemente care populează cosmos-ul arghezian, pînă la obsesia universului minuscul și încheind cu necesitatea vitală a debutului zilnic, tează specifică a poetului arhilucid care este Arghezi. Dualismul nu numai că nu este depășit, dar este cultivat cu atenție, fie șăgalnic, fie cu suris cinic : „Sînt în mine niște doi / Și-ncerc chei mai vechi și noi / Pentru taine să descuie. / Ușile-s bătute-n cuie. / Și vîr cheile în broască / Poate-or fi să se cunoască". Ceea ce vindecă de tot nu este sensul, ci **forma** (formarea), această figură tipică la Arghezi, închegarea în cuvînt, captarea discordanțelor în armonia unică a **faptului** poetic, închis etern, ca o singulară geneză. „Cheia mică sau prea mare / Am verigi la cingătoare. / Ele sună ca un glas / Cînd le scot și cînd le las". **(Caut cheia pe-ntuneric).** Nu interesează aproape deloc **găsirea** cheii exacte, cît constiința **existenței** sale și din acest punct de vedere sentimentul arghezian exprimat aici — identificînd **ușa încuiată** cu **misterul** — se găsește în bună vecinătate cu cel blagian. **A iscodi** zonele „dintre hotare" înseamnă la amîndoi a le **poetiza** la infinit, deosebirea (fundamentală, totuși) rezidind în lirismul de continuă luminare **prin refracție,** irizat, la Blaga și cel de descoperire totală și **directă** la Arghezi. Vitalitatea scrisului arghezian nu înseamnă un proteism baroc, deși măștile poetului sînt numeroase și jucate cu voluptate și perfecție egală ; aceste ultime cicluri poetice reprezintă întîi de toate retrăirea prin însumare și auto-obiectivare a temelor eului și o comparație — care se impune — a acestei etape cu cea echivalentă din poezia lui Blaga ar revela multe similitudini, aparent neașteptate.

Spiritul autospectacular specific arghezian („Însul meu se cere însutit / Dati-i răgazul să renască") acoperă acum întreg registrul existențial poetic, dar nu ca o senzație a finalului (poemele de presimtire a morții sau cele edificate pe axa „destinului" sînt tot atîtea capcane pentru captarea sensurilor de Dincolo), cît ca o legare a lui Firtate și Nefirtate, o legătură nu neapărat „bogumilică", dar, oricum, armonizatoare sub regimul voinței eului. **Ghiersul înginat** (din vol. **Cadențe)** este un poem clar în acest sens : „Nu te-am văzut la față, dar, vecine, / Te simt mereu alături, lîngă mine. / Nu te aud cînd întri, ci, deslușit în șoapte. / Te-ntrezăresc de cum se face noapte // Mă cauți de-o viață-ntreagă, / Oriunde-ajung, ființa ta pribeagă, / De ceață și de umbră sau de gînd, / Și-aștept să se-nsereze mai curînd".

Dan C. Mihăilescu

Desenul esențial

Asemeni lui Victor Hugo, Arghezi fuse și un pasionat pictor diletant, spre petrecere, însă mai degrabă din speta gravorilor, iubind desenul și cărbunele căci pare a repudia, din cîte știu, vopseaua grea, păstoasă, uleiurile propriu-zis picturale. Semn liric acesta, căci a vedea lumea prin linie și punct, în tușuri sau în creion, este a da mediului exterior o înfățișare de esență. Poetul este, dezvoltînd speculațiunea, un desenator și — dacă nu este un romantic epic — ne dă artisticește stampe. Romancierul, din contra, văpsește pînza cu grele culori și lucrează cu o materie izbitor ponderabilă. Invers, Dürer este liric, Delacroix — tot ce poate fi mai romanesc sub aspectul materiei estetice propriu-zise.

Observînd așadar că Arghezi este un desenator de speță materială lirică, rămîne de văzut stilul. El este în general naiv și nu iese dintr-un cadru comun decît arareori, însă din examinarea lui se deduce hotărît o filosofie. Sînt aici, mai întîi, un șir de producțiuni pur diletante și de speța recreației epicuriene, însemnînd că spiritul se odihnește verbal în momentul grafic și caută o exprimare mecanică a unui temporar „loisir". Nu altfel proceda G. Călinescu, atunci cînd, spre petrecere, zugrăvea caricat, la șezînte, pe marginea colilor de manuscris, cîte un chip omenesc. O mînă ieșind din neant, cu o țigară în mînă („Scrieri", vol. 1 pag. 19), o siluetă scriind la o masă, cu un condei vizibil (S, 1 ; 34), un profil, încert sexualicește, cu o pălărie uriașă pe cap (S, 1 ; 67), o bufniță naivă, așezată într-un copac, de unde reies, apăsați cu tuș dublu, ochii obsedanți ca la Tuculescu — însă acolo cu mult mai abstract —, acestea sînt, hotărît, crochiuri. Tudor Arghezi desena în repaos copaci și crengi solitare, precum pictorii chinezi de stampe singuratice, însi văzuți în caricat, cu vestminte uriașe pe trupul obez, pălărie, chip teribil, sau o pereche bizară, cu femeia uriașă și bărbatul mărunt, filiform (S, 3 ; 108 ; 116 ; 125 ; 147 ; 168). De aici nu se poate deduce, esteticeste, mai nimic și este în afara îndoielii că nu stătea în intenția autorului vreo idee obsedantă. Sînt foi de temperatura repaosului, fără cine știe ce pretenții, și a întîrzia spiritul speculativ asupra lor nu poate aduce un cîștig considerabil sub aspect critic.

Mult mai interesante, în schimb, sînt desenele propriu-zise, înțelegînd prin aceasta o citime de substanță-voită, un stil, precum și o materie psihologică hotărît detectabilă. Acum spiritul se mișcă în simboluri și scoate din poziție o idee de ordin filozofic; cu o oarecare imaginație s-ar putea citi factorul plastic prin elementul literar. O eboșă în tuș, de pildă, atașată la „Oră tîrzie" **(S, 3 ; 20)** reprezintă un peisaj dezolant, de podiș, cu arbori rari și drumuri paralele, precum și un soi de munte, schițat la un colț, fragmentar și sugerînd, pe lîngă un soi de solitudine geologică, ideea de ascensiune din mediul relativ. Acest raport al abstracțiunii ideale cu mediul teluric, văzut într-un soi de combinațiune în proporții inanalizabile, de unde extragerea în absolut, este voită și incertă, a fost exprimat liric de către poet. Ideea se cunoaște.

„Umbra" e o nălucă pointillistă, în chipul pribegiei romantice, ajutîndu-se la mers cu un baston ascuțit (ideea migrațiunii și anxietății singuratice) (S, 3; 66). Nava lunguiață, cu pînzele umflate și gata de aventură, corespunde, în sfîrșit, sub raport simbolic, gregarității materiale reperabilă peste tot (S, 1; 109). Pare că, în desen, liricul și-a încifrat senzații lirice inițiale, de utilizare felurită, fără a da formă corespunzătoare cutării obsesiuni. Tudor Arghezi nu și-a ilustrat totuși, poeziile pas cu pas, sore a le da o explicație figurativă, două cum G. Călinescu desena, în manuscris, edificii și vestminte spre a le reprezenta fidel în roman. El a creat grafic în spiritul global liric iar nu în gust ilustrativ.

Nu altfel este clasificabil un șir de „creioane" încadrabile în clasa producțiunilor anxioase. Ele nu explică, sub aspect literar, nimic însă sporesc deducția critică generică prin încă un argument. Un desen stîngaci reprezintă un individ văzut din spate, cu o pălărie uriașă pe creștet (S; 2; 20). O femeie, privită din spate e, de asemenea, ornamentată cu o pălărie (S; 2; 36). Un pescar, în barcă și cu undița în mînă, este și el privit din spate (S; 2; 104). O femeie, cu rochie malakoff, pălărie opulentă, este văzută din același unghi (S; 2; 153). Un bărbat, pe balustrada unui pod, privind un peisaj incert, este și el văzut din spate (S; 2; 173). Întreagă această umanitate, observată grafic aposteriori, pare a fi într-o așteptare înghețată. Precum într-un notoriu tablou de Oelze, omenirea lui Tudor Arghezi e întocmită dintr-un soi de „heruvimi bolnavi", în anxietate, precum ar aștepta o grozavă revelațiune. Ceva din „lingoarea" lirică, din instabilitatea „psalmilor" a trecut și aci. Omul, văzut din perspectiva orizontului cețos, este psalmistul care, se știe, cere divinității „din în cînd, cîte un pui de înger". Cine examinează „Psalmii" în perspectivă revelationistă, înțelege, neîndoios, ce vreau să zic. Din acest simțămînt obsedant a ieșit neîndoios și un notoriu autoportret (S; 2; 282) cu ochii de bufniță, insomniaci și încercănați cu tuș, mustață și vag barbișon, haină fără guler, ca înainte de ghilotinare, păr puțin și rărit la creștet, cu ceva de anahoret ori de condamnat la moarte în aerul atrabilar și elegiac.

Arareori, mîna se exercită cu un instinct plastic pur și fără nici un fel de gemelaritate literară. Aci, Arghezi este desenator propriu-zis și, din cîte am cercetat, exercițiul gratuit este cantitativ redus. Splendid e un peisaj lacustru și singuratic, în mediul montan și cu lentoarea absentă a yachturilor plutitoare, precum o caligrafie chineză pe subiect helvet.

În sfîrșit, însumînd toate probele, se observă de îndată că poetul desenează omul fără simțul proporțiilor și, mai degrabă, simbolic, zugrăvește corect plantele și excelent peisajul. Ce se deduce de aici ? Că în filozofia plastică a lui Tudor Arghezi umanitatea este meprizată ca individ și inanalizabilă sub raportul psihologiei unice, revelabilă ca speță în simbol. Vegetația pare un termen peren și reductibil la ideea elementară de contorsiune simbolică naturală, iar mediul fizic în accepțiunea cea mai cuprinzătoare e un reflex de origine divină, un obiect de contemplațiune și dezolant pentru spirit numai întrucît reprezintă un specimen vizibil al singurătății omului în univers. Lumea arghezlană este, în plastică, o solitudine geologică irezolvabilă.

Artur Silvestri

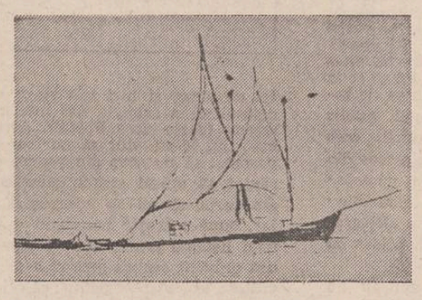

Suite de bătrînii mei pe brînci
Şi care, tînăr, să le urci te-aşteaptă,
Cartea mea-i, fiule, o treaptă.»

Ambiguitatea poeziei

Pentru a demonstra iluzia sentimentelor definitive în interpretarea poeziei argheziene ne vom opri asupra unui text, „Priveghere", analizat ca model polisemic de Sorin Alexandrescu. Interesul doar pentru decodarea unui fragment ales ca eşantion de limbaj poetic l-a împins pe exeget dacă nu la o concluzie eronată cel puţin la una parţială. Criticul structuralist a dezvăluit, împotriva intenţiei sale, doar o semnificaţie a poemului, aş spune, pe cea mai evidentă (un muribund se poate opune morţii prin voinţa de-a trăi), împotriva aparatului metodologic complicat şi a unei oarecare disponibilităţi speculative. (*Arghezi interpretat de....* Editura Eminescu) Tocmai deschiderea simbolică, rezonanţa mitică este trecută cu vederea. Presupunînd textul cunoscut (a se vedea ediţia de „Scrieri") vom trece la analiza propriu-zisă.

Primul vers intră în ocurenţă lexicală cu titlul. Starea de „priveghere" este exprimată dramatic, imperativ, asemeni formulelor magice oraculare inscrise pe frontispiciul templelor şi vestind pătrunderea într-un alt spaţiu şi alt timp, al misterelor sacre, prin trecerea pragului. Adoptînd această analogie simbolică şi nu omologie (ceea ce ar fi exagerat) ne întrebăm care este sensul revelaţiei anunţate: „Ceasul e pe-aproape, pe-aci, / Trebuie să treacă ?". Dar ce semnificaţie şi ce influenţă i se atribuie unui ceas, unui anumit ceas ? Făcînd apel la cosmogonia argheziană, se conturează un scenariu simbolic cunoscut: aşteptarea momentului unic al orei privilegiate cînd divinitatea se va dezvălui. Sau se referă la celălalt pol simbolic, apropierea timpului morţii ? Deocamdată indici textuali precişi nu există în favoarea uneia sau alteia dintre supoziţii, ambiguitatea imaginilor fiind desăvîrşită. Dar localizarea acestui timp prin conotaţiile apusului ar putea deja sugera o alternativă. Revelaţia divină este întotdeauna corelată simbolic cu explozia luminii şi nu cu stingerea ei: „Poate cam pe la toacă / Cam între vecernii şi utrenii / Cam după amurgul cu mirodenii." Dar asfinţitul este şi timpul „Cinei", al apariţiei lui Isus aşteptat la masă. Deci nici semnificaţia luminii nu tranşează o interpretare — *divinitate* — sau alta — *moarte*. Dar trecerea sub zodia lunii, astrul mort, primind sensul de *„furişare"*, de *strecurare* şi nu de strălucire deplină, benefică, de stea a magilor, oferă acum un reper mai sigur. Prin aceste elemente de simbologie negativă este întărită ipoteza non-revelaţiei. A doua unitate semantică a textului reiterează motivul „privegherii" în aceeaşi poziţie de frontispiciu, subliniindu-i încă o dată importanta de natură magico-exorcizantă: „Ia seama bine / Ceasul o singură dată vine / Bagă de seamă". Următoarele versuri confirmă emanaţia malefică a timpului, ceasul rău din mitologia populară. A-i destrăma vraja, a-l îndepărta, înseamnă în primul rînd a-l recunoaşte şi a-l numi: „Spune-i ceasului / Ti-am auzit aripa de scrum / Cată-ţi de drum." Indici metaforici directi traduc semnele morţii: *scrum*, reziduu al arderii deci al consumării vieţii şi *culoarea cernită* a aripei. În mitologia poetică argheziană (pentru că Arghezi este, ca şi Blaga şi Eminescu, creatorul unei mitologii personale) moartea şi în general *răul* se ivesc de multe ori pe „furiş". Chiar şi Dumnezeu are acest atribut al vicleniei, al „strecurării", al trecerii neobservate. De aceea este atît de importantă pentru omul tragic arghezian, *starea de veghe încordată*, cu scopul de a descoperi şi numi ceasul bun sau rău. Urmează într-adevăr pasajul cel mai obscur (pasajul analizat şi de Sorin Alexandrescu) datorită condensării simbolurilor, contaminării de motive mitice într-un regim semnificant inedit, după cum vom vedea. Sorin Alexandrescu decodează aici două nivele ale imaginii: unul denotativ, gestual, al tradiţionalului ritual funerar — sosirea bătrînelor pentru spălarea trupului mortului şi celălalt nivel, alegoric — cele trei femei, Parcele, vestind şi aducînd moartea. De fapt, în ambele izotopii ale textului nu au fost evidenţiate decît sensuri parţiale. Astfel, în planul izotopiei ritualice se poate considera că asistăm la figurarea unei scene de magie neagră, medievală: vrăjitoarele care vin în puterea nopţii să ia trupul muribundului, sortit practicilor magice: „Că or să vie grămadă / Şi sfintele femei. / Care se vor înălţa din călcîie citeţrei. / Cu făclii de ceară / Pînă la geamuri ca să ceară / Trupul tău adormit", sau spiritele care vor să rădice sufletul mortului ce se împotriveşte încercînd să revină la viaţă. Ca funcţie mitică este echivalentul legendei antice a luptei dintre Heracles şi Tanatos pentru sufletul Alcestei (luptă în care triumfă eroul, adică viaţa). În acest mod s-ar afla justificarea denominaţia „sfintele" referitoare la natura aparte a femeilor care în orice altă interpretare ar rămîne izolată.

Continuînd însă exploatarea semantică a cuvîntului devenit în reţeaua metaforică a contextului, motiv-cheie, întreaga interpretare îşi modifică semnul. Oare *sfintele* femei nu sînt cele trei Marii care au îngrijit trupul lui Hristos răstignit ? Dar simbolic gestul lor înseamnă consfinţirea *morţii trupului*, pregătit astfel prin ritualul funebru. Şi atunci refuzul de a le primi, echivalent cu refuzul de a accepta ceremonialul extincţiei, introduce o temă argheziană tulburătoare, prezentă difuz în toată opera poetică (dar aproape deloc analizată de critică), cu valoare obsesională, scenariu mitic pe care l-aş numi *„fuga lui Hristos de pe cruce"*. Un Hristos renunţînd la sacrificiul suprem, la identitatea sa divină: „Striga: Nu-i adevărat ! Nu sînt răstignit / Dovadă pălmile şi tălpile mele." Un Hristos care iubeşte viaţa, care nu sacrifică existenţa pămîntească pentru a „călca" moartea. Isus fiul omului, arhetipul insului arghezian, şi nu al lui dumnezeu, care nu crede în reînviere, refuzînd devotiunea celor trei femei: „Şi pune cîinii pe ele".

De astă dată Arghezi tratează în spirit apocrif un mitologem arhicunoscut — moartea „iniţiatică", în vederea purificării şi renaşterii spirituale, deposedîndu-l tocmai de sensul sacru. Personalizare a mitului, erezie poetică de o profundă originalitate, temă ce nu exclude însă şi celelalte valorizări simbolice, ci doar le subsumează unei zone metaforice dominante. În termenul „priveghere" este incorporat lexemul „priveghi" cu o mică modificare fonetică, alternanţa i/e. Ambele cuvinte au ca trăsătură comună conotaţia împins de *„veghe"*. Dar pe această axă unică se grefează dualismul de tensiuni semice. Privighereа este veghea celui viu, opunîndu-se cu toată fiinţa morţii, în raport antitetic cu *priveghiul*, veghea la căpătîiul mortului. Privighereа este starea existenţială premonitorie, care anihilează acţiunea magică nefastă, cenzura care opreşte veghea să se transforme în priveghi. Strofa a treia ilustrează la nivelul poemului acest conflict al sensurilor unui cuvînt. *Ferecarea, încuierea* („Vezi, usile să fie încuiate / Ferestrele ferecate / Şi poarta de la ogradă") sînt formele materiale ale privegherii, ridicate în calea femeilor cu făclii, simbolul priveghiului. Refuzul acestuia este egal cu refuzul morţii. Şi iată astfel, titlul acordat prin multiple canale semice la întreaga arie de simboluri a poeziei într-o relaţie conexă de iluminare reciprocă.

Paul Dugneanu

Paradoxul pamfletarului

Neaşteptat este în pamfletul arghezian conflictul dintre libertatea absolută a negaţiei, orgolios proclamată, şi limitările stilistice impuse vehemenţei. Programatic, pamfletarul sfidează orice interdicţie, refuză cenzura sub toate ipostazele. El este un profet minios, inclement, apocaliptic, de-al cărui index acuzator nu scapă nimeni. Graniţele dintre permis şi nepermis sînt abolite fulgerător, adversarii fiind, ca-n stepă, meniţi regimului insecurităţii totale („...acţiunea noastră va şti să răstoarne zăgazurile şi zidurile, bisericeşti sau nebisericeşti"). Totuşi verbul nu flagelează în numele credinţei oarbe, dezlănţuită fanatic, ci al raţiunii suficiente ce nu admite obstacole. Sub mantia profetului se ascunde liber-cugetătorul convins că „totul este permis, căci nimic nu poate, într-o minte liberă, să fie interzis". Înaintea înşilor, cade — ca primă victimă — morala însăşi, abolită în sensul ei filistin, dar nu numai în acesta. Ca pamfletar, Arghezi e în fond un demiurg paradoxal construind prin violenţă. După Macedonski, autorul **Icoanelor de lemn** este al doilea mare poet al brutalităţii din literatura noastră. Dar în cazul său instinctul îmbracă armura luciditătii şi de aceea apologia violenţei ia într-un rînd această alură curioasă: „În violenţă îşi aşteaptă elanul o rădăcină fierbinte şi nouă. **Stilizată** (s.n.), violenţa se prezintă în artă şi literatură, ca piatra constructivă. Fie permisă, de vreme ce zvicneşte în arterele universului şi resorturile ei ridică sufletele şi speranţele (...). La temperatura de sinceritate a violenţei se volatilizează sau se adună aliajele sociale şi sufleteşti cele mai rezistente. Cei mulţumiţi cu căldicel şi acrişor vor avea fără voie să guste din amarul profund şi toxic, în mijlocul banchetului lor. Cele nepermise vor fi introduse cu forţa în rîndul celorlalte". Putem desprinde din acest precept fundamental „poetica pamfletului arghezian, grandoarea şi vulnerabilitatea lui. (Un bun instrument de lucru în acest sens îl constituie ediţia **Pamflete.** publicată de curînd în seria „Arcade" de Mariana Ionescu. Rece şi dictoral, studiul final plăteşte un tribut serios voinţei pedante de a sistematiza inefabilul. În compensaţie, antologia propriu-zisă probează gust sigur şi dacă n-ar păcătui prin cîteva omisiuni marcante ar merita elogiul cel mai franc). Tocmai în acest punct intervine soluţia de continuitate. Fabulosul ironic al lui Cantemir, sarcasmul negru, hohotitor al lui Eliade se exersau oarecum de la sine, conştiinţa teoretică fiind absentă. Arghezi are însă o estetică a violenţei („nu-mi plac injuriile fără artă"), convingerea că pamfletul e un gen literar supus unor dogme simple, dar inevitabile.

Regula primă ar fi violenţa tăgadei, cuprinderea integrală a socialului sub arcul contestaţiei. Gîndul unei discriminări de ordin etic e alungat de certitudinea că, asemeni naturii, arta „ignoră moralitatea". Triumf al inteligenţei, violenţa trebuie să se nutrească din sesizarea contrastului dintre aparenţă şi esenţă: „Orice personagiu care poate deveni subiect de pamflet este, într-o măsură oarecare, ridicul prin diferenţa dintre calitatea lui socială, dintre aşteptări şi calitatea reală. Tot pamfletul se inspiră din această diferenţă: condeiul viră aci şi scobeşte lărgind: poteca sufletului este deschisă" **(Pamfletul).** Voinţa de a restabili proporţiile reale domină intervenţia justiţiară. Umorile, răbufnirile pasionale sînt simple impulsuri, de care pamfleterul se poate dispensa. Mînia se provoacă lucid. E o întrebare de pus dacă Arghezi îşi **urăşte** cu adevărat adversarii. În realitate, el acţionează împins de curiozitatea naturalistului. Suavă taxonomie morală, pamfletul arghezian se abstractizează progresiv, simplificînd, paradoxal, umanitatea. Atacul la persoană, practicat în anii începutului. **(v. Konon episcopul, Arhiereul Sofronie Vulpescu craioveanul.** Scrisoare **deschisă domnului A.C. Cuza)** e înlocuit progresiv de lupta cu monştrii imaginaţiei, cu abjecţiile „ideale", nominalizate generic: Lingăul, Licheaua, Năpîrca, oportunistul (Ubibene). Baroc în expresie, Arghezi se arată clasic în sinteza morală. Insul, vitriolat în treacăt, e ipostaza fugitivă a ordinului. Voluptarea zoografului se desconspiră mereu. În **Salut, mediocritate** apare acest avertisment ce comprimă un discurs asupra propriei metode: „Facem, în definitiv, un studiu zoologic". Ca Lavater, Arghezi se preocupă de fizionomie, de corespondenţele dintre uman şi animalier: „Tot aşa se nasc fiinţe-arici sau crocodili, girafe sau germani, porci mistreţi sau elefanţi. Într-o cronică trecută ne-am ocupat de păduchele de lemn. Altă dată vom face **incercări de zoologie** (s.n.) asupra simpaticei varietăţi de cobai, zis şi porcul de India, Ion Kalinderoglu" **(Profesia unui rege).** Interesul pamfletului nu vine atît din indicarea condiţiei reale a individului, cît din lupta cu fantasmele imaginarului. Pamfleterul este terorizat în conştiinţă. Rezultatul este dualitatea temporală. Pe de o parte, pamfleterul trăieşte în imediat, se înscrie vehement în social. Însemnările lui refac şarjat dialectica vieţii. Din acest punct de vedere pamfletul pare celor de azi cronica unui continent pierit. Atlantidă impură, lumea lui e scufundată şi salvată prin Cuvînt. Curios, umanitatea ei supravieţuieşte în măsura în care încarnează o categorie. Proiectat pe ecranul memoriei în plin exerciţiu oratoric, Gheorghe Cantacuzino (Nababul) personifică gradul zero al retoricii, generînd instantaneu certitudinea „timpeniei monumentale": „Cînd sta în redingota lui pe picioare, cu braţele nemişcate, cu privirea lucidă, cu glasul armonic, susţinînd o părere albă într-un discurs de o oră integral consumată, Iorgu Cantacuzino semăna cu un viteaz de cocărie presărată cu anason, cu o icoană fantezistă zugrăvită cîndva pe un părete de biserică mînăstirească, prin colaborarea vopselii incoerente cu pensula absurdă. El vorbea liniştit şi sigur, măsurat şi categoric, sentenţios şi lin: rostea totul şi nu grăia nimic (...) Şi în momentul în care îşi sfîrşea discursul, el se găsea ca la început, tocmai, neobosit şi demn la elogii, ca o maşină de cusut care a tighelit, fără ştofă şi fără ată, în gol şi străluceşte zilnic identic din organele-i nichelate". Magistral este însă Arghezi în supralicitarea ipoteticului, în demitizarea categorialului. Deşi îi reproşa odată lui Swift răceala, cerînd pamfleterului flamă, vehemenţă nestrunită, sarcasmul lui tinde mai curînd spre Defoe şi autorul lui Gulliver. Tehnica de a „realiza" fictivul, de a da prezumţiei carnalitate, integrînd firesc absurdul în realitatea proximă trădează, în ciuda aparenţelor contrarii, o inteligenţă ghidată de flacăra rece a ironiei. Cu adevărat atroce este sarcasmul lui Arghezi cînd împrumută aparenţele insidioase ale bunăvoinţei.

Supăraţi de cuvinte, contemporanii n-au descifrat toxicitatea ideii. Texte ca: **Un mare contribuabil: poetul şi Postul cel mare şi teatrul** pot sta fără complexe alături de corosiva **Propunere modestă** swiftiană în cea mai restrictivă antologie universală a pamfletului. Nu e loc pentru îndoială în privinţa caracterului justiţiar al pamfletului arghezian. Exasperat de cotidiana comedie a erorilor, Arghezi vrea să „readucă lucrurile la matcă". Firesţe că, privindu-l prin această prismă, pamfletul reprezintă o problemă

Ioan Adam

Continuare în pag. a II-a

Pentru căci

Urmare din pag. I

ce i se întîmplase... Volumaşul de **Cuvinte potrivite** (este şi cauza — mi-a spus el — pentru care n-a mai avut cutezanţa să mă abordeze) se volatilizase fără urmă... A sperat să-l găsească, mai speră încă, dar deocamdată.. Cum ar fi mai putut afla în sine curajul, ştia doar cît ţinusem la acea carte, să vină să mă privească în ochi ? Ei, da... pricina retragerii lui din relaţia cu mine aceasta şi nu alta era. Să-l iert cumva, dacă pot să-l iert. Ori, dacă nu, va suporta oprobriul ce-l merită şi prietenia noastră se va sfîrşi. Desigur, ce dacă involuntară (?), din cauza culpei lui şi a ghionionului.

Cum să întrerupi o prietenie ? mi-am zis. Fusesem, e drept, rănit. Însă ce-i puteam reproşa, dacă zeii treburilor nefaste, divinităţile care protejează tulburele îşi viriseră coada unde nu trebuie ?

Ne-am revăzut în continuare, deci. Mai rar, dar totuşi.

Cînd, ce-mi scoate la un moment dat norocul înainte („Cînd pleci, să te-nsoţească piaza bună"), pe masa-vitrină, cu geam de sticlă, colţuri metalice şi încuietoare, a unui anticar de suflet, pe la care mă abăteam des ? Tocmai exemplarul meu pierdut prin împrumutare şi pierdut apoi de către împrumutător, ediţia cu autograf interesant către unchiul amicului meu a **Cuvintelor potrivite.** Fără nici o tocmeală. bucuros, l-am şi cumpărat. Scump.

— Dar, mi-am îngăduit să-l descos pe buchinist, oare v-aţi putea aminti măcar vag de la cine aţi „recolat" acest... opuscul ?

— A, cum să nu ! Vă spun eu cu precizie. Chiar de la cel (şi a clipit parcă încurcat) către care este autograful.

Nu m-am prins.

— De la domnul... ?! şi am rostit cu consternare şi naivitate numele personalităţii politice notorii a parcă anilor dintre 1920 şi 1930.

— Exact, chiar de la domnia sa.

Decis a nu le mai înstrăina, am pus acele **Cuvinte potrivite** la loc sigur şi purtam recunoştinţă întîmplării favorabile ce mă adusese din nou în posesia cărţii. Prietenului meu, nepotul, m-am întrebat abia ulterior de ce, fără să-mi şi ofer o explicaţie completă, nu i-am destăinuit nimic din compoziţia şi alura episodului. Nu desigur ca mai înainte — interveniseră interogaţiile, nedumerirea — totuşi el continua din timp în timp să mă viziteze, îmi arăta tipărituri de lux, discutam. Rana mea se cam cicatrizase. Ne reluaserăm, ce mai ! nişte raporturi admisibile între oameni civilizaţi, viaţa îşi urma cursul şi legile sale, noi — ce să mai zic ? — deasemeni.

Odată mi s-a părut că el mă surprinde însă cu privirile îndreptate către colţul unde, în spatele citorva lexicoane, dosisem comoara peripeţiei povestite. Şi în lipsa aparent a oricărui motiv logic, m-a încercat spaima lăuntrică atunci că n-ar fi cu totul exclus ca să bănuie (dar, cum ?) că am pitit acolo ceea ce şi pitisem. Impresie fugară, amendabilă, de care m-am şi scuturat urgent: „de ce-ar sfîrşi-n pustie călătoria noastră ?".

Totuşi sorocul încetării amiciţiei descrise (e căzător peste toate şi plouă în umbletul impulsurilor noastre „Timpul otrăvit, răzimat de morminte") se apropia vertiginos. M-am trezit noaptea („musca mută a timpului rupt"?) că-mi căşună a reciti **Blesteme**-le şi, blestem, pentru a doua oară bucuraşul exemplar al **Cuvintelor potrivite** plecase de la mine. L-am căutat, am întors casa pe dos, nimic şi nimic. Zburase. A zburat (pentru totdeauna) şi relaţia studenţească, deja ciobită.

Pe atunci numărul anticarilor din Capitală era mare, iar anii virstei mele puţini la număr, şi eu aveam obişnuinţa şi obiceiul să bat zi de zi, cîteva ore, toate anticăriile bucureştene, un fel de gimnastică a spiritului, întreţinîndu-mă cu prăvăliaşii lor, oameni foarte subţiri la gust, unii, destui dintr-înşii buni ştiutori de carte multă şi mai ales ei înşişi consumatori şi iubitori de cărţi, exercitîndu-şi din pasiune comerţul, care nu se dovedea numai unul de bani şi pentru bani. Ba mulţi dintr-înşii trăiau chiar o viaţă de scăpătaţi, resemnîndu-se la cîştiguri foarte modeste. Cită plăcere însă, în a-i face să se destăinuie, să vorbească retraşi în discreţii căptuşite cu deşeuri conţinuturi adesea, să te simtă apropiat şi într-adevăr curios de preocupările lor, vecine dascălilor în apostolat..

Desigur, prin odăiţele lor pline de scări şi scărite, de rafturi şi răftulete, de firide, cotloane, sertare, dulapuri şi lăzi, pe postavuri protectoare, mape, şoapte şi pulberi gemeau şi tot soiul de tipărituri sau hîrtoage care în ochii cititorului specializat păreau simplă maculatură inutilă, ce ocupă fără îndreptăţire şi rost un spaţiu mai trebuitor altor volume ori publicaţii, dacă ar fi fost raţional folosit. Îndelungă vreme privisem fără îndulgenţă, complet neînţelegător, acele teancuri şi maldăre de imprimate — consideram — fără valoare sau de o valoare parazitară, pînă cînd, odată, întărîtîndu-l pe anticar că pentru ce nu s-o fi dispensînd el (parafrazez oarecum, nu transcriu) de atita balast, cel provocat mi-a servit cu simplitate explicaţiile poziţiei sale: „La noi este ca în natură, unde fiecare vietate s-a născut pentru o raţiune şi există pentru rostul ei, ştiut sau neştiut omului. Tot aşa, fiecare doză de „balast", fiece carte, bună sau rea, îşi are pînă la urmă cititorul său, dacă eşti înţelept şi ai răbdare să-l aştepţi. Noi, anticarii, nu ducem trai îmbelşugat. Însă, dacă ar trebui să ne agonisim piinea doar din difuzarea marilor autori şi a ediţiilor epuizate sau rarisime, apoi n-am avea totdeauna după ce bea apă. Multul se încropeşte încet-încet, aşa să ştiţi, din bănuţul necăjitului. Bine este, firesţe, ca omul să nu citească — însă nu aşa se întîmplă, asta vine cu timpul, după ce cunoşti destul şi ai ajuns a te pricepe să alegi — decît cărţile bune. Totuşi nu-i rău, sau foarte rău, sau cel mai rău nici numai să citeşti. Căci după vreme şi vreme îndeosebi dacă nu ţi-i dat norocul (cum îndeobşte se întîmplă) să descoperi, prea puţini descoperă aşa ceva, nişte competenţi îndrumători, după îndemnul şi gustul format al cărora să te iei, atunci tot reuşeşti, prin asiduă lectură, să bagi tu singur de seamă care carte îţi place şi de ce, care nu-ţi place şi de ce, să triezi şi să mai sui o treaptă, apoi încă una pînă ce perspectiva asupra detaliilor cîmpiei, de unde ai pornit urcuşul prinde să se complice, să fie mai critică şi mai complexă. Cum ai să-ţi dai seama personal de un scriitor că e mare, dacă n-ai cunoscut alţii mai mărunţi, sau de mijloc, cu care să-l compari ? Literatura se poate asemui unei pajişti cu felurite ierbi, flori buruieni şi bălării. Dacă florile n-ar via între ierbi şi buruieni, ar mai fi la fel de frumoase ? Ni s-ar mai părea ele strălucitoare ? Tot aşa de strălucitoare ? Nu ne hrănim doar cu narcise. Fiecare plantă are frumuseţea sa, căutată anume de gîndacul şi giza ei, care o gustă, o miroase, o bea, o dezmiardă cu ochii, o pipăie cu simţurile, o părăseşte, o visează, şi-o aduce aminte. Tot aşa la noi, anticarii. Nu este carte să nu-şi aibă speţa sa de cititor, ceasul culesului ei, clipă în care va spune ceva cuiva. Noi ne cam ţinem coşniţă de pe urma „balastului" nu a plasării lui Arghezi, după ale cărui **Cuvinte potrivite** dv. aţi venit la minte zile, săptămîni luni de-a rîndul, iar astăzi pentru a treia oară. Numai că a treia oară, iată, drumul nu vă mai este în zadar. V-am găsit ceva. Priviţi, şi spuneţi-mi dacă vă tentează".

Am privit, m-a consternat şi cît despre tentaţie... mi-ar trebui o notă exclamativă unică pe lume, de care încă duc lipsă. Mă situa ironia ironiilor, din nou, în faţa iarăşi a exemplarului voiajor din Arghezi, care începea să se comporte cu mine („Chemai un înger şi veni un drac") ca un personaj viu şi sarcastic.

— Acum pe ce filieră v-a parvenit bizdiganta din nou ?

— Să vă spun ? (Aceeaşi fisticită clipire din ochi).

— Dacă nu e o taină şi nu comiteţi cine ştie ce indiscreţie ori păcat...

— Mi s-a propus spre vînzare acum cîteva luni de către domnul căruia i-aţi dăruit-o probabil dv. şi căruia îi şi este dedicată.

— De către dom... Eu să i-o fi dăruit ?! Precis că de el... ?

Anticarul a clătinat a încuviinţare din cap. Şi ca o adăugire de taină :

— Pretinde că domnia sa n-o poate suferi în bibliotecă şi mereu se pomeneşte cu ea în faţa ochilor.

— Fără să se întrebe cum şi să-şi aducă aminte că v-a mai oferit-o şi vîndut-o cîndva ?

— Fără. E cam... bătrîn. Vedeţi, de la un timp uiţi ce faci... Cu umbrelele care nu-şi mai aduc aminte că trebuiau să se închidă. Însă cere un preţ prea usturat.

Să reacţionez ? Cum era să mai reacţionez ?:

— Şi (l-am întrebat)... de ce nu mi-aţi vorbit de ea atita vreme, dacă o aveaţi de cîteva luni şi ştiaţi cît o caut ?

Buchinistul mi-a înţeles reproşul. Răspunsul său, totuşi, nu s-a grăbit. Abia într-un tîrziu lămuritor şi ca să-mi dovedească din parte-i generozitate :

— V-am preferat lui Arghezi, care aflase ceva... Mi-a trebuit răgaz, spre a mă hotărî Deşi negotul e negoţ.

— Deci credeţi că ar fi dorit-o el ?

— După cît a tot insistat...

— Personal ?

— Telefonic. Îl incomodează gîndul de-a o şti pe mîini străine.

— Şi m-aţi preferat lui Arghezi... Pe mine ! De ce ?

— Deschideţi-o !

Am deschis-o.

Abis.

Autograful fusese rupt.

— Aşa ar fi fost imposibil să i-o vînd. Pe dv. însă am nutrit convingerea că vă interesează oricum. Iar preţul poate că n-o să vă sperie.

Se înşela. „Oricum" nu mă interesa.

— Aşa aţi primit-o, tăiată ?

— Nu, dar cineva, profitînd fără să-mi dau seama cum de neatenţia mea, a rupt autograful.

— Îmi daţi voie s-o mai văd o dată ? l-am rugat.

— Sigur că da, poftiţi !

Am deschis-o la pagina **Blesteme**-lor, la versul „Pe tine, cadavru spoit cu unsoare", am privit un moment, după aceea înapoindu-i-o, i-am spus :

— Cartea v-a fost schimbată, nu-i acelaşi exemplar.

— De unde ştiţi ?

— Pe exemplarul **acela**, cuvîntul „unsoare" din versul următor (şi i-am indicat versul) fusese, dintr-un capriciu, ca să mă amuz, despărţit printr-o linie orizontală, cu creionul, de mine, în două cuvinte („pe tine, cadavru spoit cu **un soare**"), aşa că-şi transforma înţelesul, senzaţiei odorifere luîndu-i locul una optică şi, dacă vreţi, plastică.

Anticarul a deschis calm, cu o cheie galbenă, şi mare, un sertăraş, a scos de acolo un caiet, l-a răsfoit şi dintre două pagini de la mijloc a tras afară o filă, pe care mi-a întins-o :

— Recunoaşteţi fila aceasta şi ce scrie pe ea ?

După o foarte sumară inspecţie vizuală, remarcîndu-mi perplexitatea, tot el :

— Este sau nu autograful cunoscut ?

— Aşa pare...

— Pare. Bine. Aşezaţi-o în locul filei rupte, să vedeţi : se potriveşte ?

Se potrivea.

— Ei ?!

— Şi totuşi, am biiguit, nu-i acelaşi exemplar.

— De unde ştiţi ?

— V-am spus.

— Da, mi-aţi spus. De aceea (nici nu le am de la o aceeaşi persoană) am să vă mai arăt ceva.

Şi a deschis cu o cheie mică, nichelată, un sertar de data aceasta greu, mare, de unde — ridicînd cîteva albume stivuite peste — a desprins ceva într-un plic luxos. Iar din plic, răsturnîndu-mi-l sub nas, iată livrat mirărilor mele exemplarul care într-adevăr îmi aparţinuse. Precipitîndu-mă, l-am desfăcut la **Blesteme**, nu greşeam, creionul orizontalei linii trase era la locul său şi la locul său, de asemeni, autograful. Acelaşi.

„Ce putea să fie ? / Arătare, stafie". Scamatorism ? „Povară mi-e mintea ca tuciul". simţeam. Şi începusem să mă uit în... „golul mare". Din parte-mi, stupoare şi împietrire. Brusc. Şi starea străluia. Nu i-a scăpat reacţia la care participa ca martor.

Mi-au trebuit eforturi lungi, pînă să-l întreb.

— La ce preţ pot avea această carte îndărăt ?

— Pe aceasta, la nici un preţ. I-am promis-o (se şi cere enorm pe ea) domnului Tudor Arghezi, cu semnul dv. cu tot, bineînţeles de care n-am avut cum şi de unde să ştiu.

Deci nu mă mai prefera autorului...

Şi a continuat :

— V-o ţin însă la dispoziţie, dacă vreţi, pe a doua, deşi amputată, iar „autograful" îmi rămîne mie în păstrare **pentru mai tirziu.**

Ce presupunea că o să obţină pe el ?

Mai tirziu autorul plastografierii dedicaţiei, nepotul (oare tot un fals ?) fostei notabilităţi, intra la apă cu un alai de matrapazlîcuri de proporţii, alimentînd pasager presa de scandal. Însă pînă la acel scandal, zilele ce-au urmat povestirii de mai sus, revăzîndu-mi anticarul, curiozitatea m-a împins ca să aflu totuşi cu cît achiziţionase Arghezi propriile-i **Cuvinte potrivite.**

— Arghezi ?! s-a uimit bietul om. Nici nu l-am văzut, domnule.

— Păi parcă spuneaţi că a tot insistat.

— Da, telefonic numai. Pînă mi-a promis un preţ gras, ceea ce m-a şi făcut să mă frig, deoarece imediat i-am acordat ofertantului cît pretindea. Apoi... cine credeţi că l-a văzut pe Arghezi ? Şi-am rămas cu buzele umflate.

Pauză. Pe urmă :

— Nu vreţi s-o luaţi tot dv. ?

— Ar fi să mă coste, cred, prea scump...

— Nu, că facem paguba pe din două.

— Păi, n-am şi făcut-o ?

— Cînd ?

— În cîteva rînduri pînă acuma... Numai că de fiecare dată, amîndouă jumătăţile din buzunărelul meu s-au achitat.

N-a mai stăruit.

Iar eu mă săturasem, din parte-mi, pentru mai totdeauna, de cărţi cu autograf.

Dacă nu ne dau alţii bătaie de cap, un demon din noi adesea ne atiţă să ne dăm singuri foc liniştii şi aşa încerte, pe care o încropeşte în solitudinile sale sufletul. Ce mi-a venit, găsindu-mă odată în zorii iernii sus la Mărţişor, să-i pun chestiunea de încredere lui Arghezi însuşi :

— Spuneţi-mi, vă amintiţi cumva să fi acordat mai de mult vreodată, prin 1930 fără ceva, un autograf pe prima dv. carte de versuri, domnului Al. C.-P. ?

— Imposibil, mi-a răspuns poetul. **Pentru căci** spiritismul totdeauna mi-a displăcut. Altminteri... **Cuvinte potrivite** s-a publicat, susţine istoria literară, în 1927, iar Al. C.-P. sucombase în 1926.

Punct.

Dacă unui fost ministru, din întîmplare şi cult, iar nu întîmplător sociolog şi profesor universitar, i se părea foarte ciudat încă de cu peste un sfert de veac înaintea morţii autorului volumului **Plumb** că poetul mai trăieşte, iar uluirea şi-o manifesta (dezarmantă candoare) chiar faţă de soţia lui Bacovia, apoi de ce v-ati mira prea din cale afară că eu — foarte în afară de calendar, tare dezinteresat de biografiile foştilor mari, mici şi mijlocii oameni de stat, fuseseră doar atîtea partide, atîtea guverne şi atîtea miruiri şi atîtea reintrări în anonimat... — habar nu aveam încă, după douăzeci de ani, care de cînd şi cum a dispărut ? Şi totuşi — că miniştri sînt mulţi, poeţi sînt puţini — n-aveam habar...".

24 MAI 1980

OMAGIU LUI MARIN PREDA

Rememorări: «Colina»

Să urmărim mai întîi încărcătura simbolică a textului. În genere, un simbol poate fi cuvîntul-cheie într-un microcontext, într-un text, într-un context. În opera unui scriitor are un caracter recurent; simbolul poate fi comun unei epoci sau unei viziuni omogenizînd operele mai multor scriitori. În **Colina**, o situație simbolică este figurată chiar de circumstanțele povestirii. Prima frază este următoarea : „Într-o dimineață de toamnă, înainte de revărsatul zorilor, Vasile Catrina se trezi deodată din somn cuprins de o spaimă grozavă". Să reproducem primele fraze din cîteva opere de Kafka. **Verdictul** începe astfel : „Era într-o duminică dimineață a celei mai frumoase primăveri". Și **Procesul** : „Pe Josef K. îl calomniase probabil cineva căci, fără să fi făcut nimic rău, se pomeni într-o dimineață arestat". Și **Metamorfoza** : „Într-o bună dimineață, cînd Gregor Samsa se trezi în patul său, după o noapte de vise sbuciumate, se pomeni metamorfozat într-o gîngănie înspăimîntătoare". Iată cîteva începuturi identice, la care se mai pot adăuga și altele, despre care cu greu se poate afirma că sînt întîmplătoare. Orice recurență depășește nivelul denotativ, pentru a indica o lege ascunsă și o situație simbolică. Dimineața este simbolul unui început și al unei revelații, al unei modificări existențiale structurale.

Apoi, e semnificativ că această dimineață decurge direct dintr-o noapte cu vise. Următoarea frază, după cea reprodusă, din povestirea lui Marin Preda, este : „Numaidecît își dădu seama că a visat ceva rău, dar buimăceala îl ținea încă înțepenit în pat și nu știa unde se află..." Aceasta este și situația din **Metamorfoza** : „...Gregor Samsa se trezi în patul său, după o noapte de vise sbuciumate..." Ceea ce sugerează că textul se bazează pe sau impune o ambiguitate irezolubilă. Se poate conclude că personajul a părăsit starea de vis pentru a intra în aceea de veghe, că s-a produs un transfer al realității din starea de vis în starea de veghe, că starea de vis este dată drept stare de veghe. Ceea ce asigură ambiguitatea este lipsa elementelor de delimitare fermă a celor două stări, care apar astfel interferente. Dacă din anumite puncte de vedere prin începutul dat povestirea amintește de **Metamorfoza**, prin ambiguizarea mai accentuată trimite la **Procesul**, unde cele două stări complementare și amestecate sînt starea de veghe și halucinația. Buimăceala personajului, ieșirea sa din mecanismul pragmatic indică starea halucinatorie. Să vedem care sînt posibilitățile de organizare a unei halucinații, sau de ieșire din starea pragmatică.

În primul rînd, trebuie constatat că în Vasile Catrina s-a produs modificarea structurală, prin care a părăsit starea curentă pragmatică, intrînd în aceea de definitivă transă, onirică, halucinatorie. Trezit, băiatul își trezește tatăl, pentru care acest act este inexplicabil : „Totdeauna băiatul sărea din pat, se îmbrăca la iuțeală și-și vedea de treburi". Acum însă a părăsit starea normală, și primul simptom al eliberării este amnezia : fiul își întreabă tatăl dacă nu știe ce trebuia să facă dimineața, pentru că el însuși nu-și aduce aminte. S-ar putea schița prin cei doi conflictul dintre tată și fiu, ca în **Verdictul** sau **Metamorfoza** : fiul iese din logica realității tatălui, pentru a intra în una contrară.

Apoi, un fenomen evident al intrării într-o asemenea stare este alienarea în raport cu lumea cu care nu mai este solidar. Într-o ordine simbolică, se trece de la somn la vis, care echivalează cu somnul logicului : intrarea în starea de halucinație aduce înstrăinarea față de lumea anterioară, căreia îi dă o altă organizare funcțională, sau pur și simplu n-o mai recunoaște. Personajul este buimăcit ; nu știe unde se află, cînd se trezește din somn. Aceasta pentru că trezindu-se, el rămîne în starea onirică : visul devine halucinație.

Alienarea este permanent marcată în cuprinsul textului. Acțiunea de îmbrăcare este automată. Mersul este halucinat : se precizează că personajul merge repede și cu capul în jos, fără să se uite în jur. În starea halucinatorie, orientarea potrivit unor coordonate normale este nu imposibilă, ci inutilă. Alt element consolidează postura halucinată : personajul nu merge pe drum, ci o taie peste cîmpuri. Iată deci, părăsirea drumului, ieșirea din regulă. Și alte elemente comportamentale țin de aceeași stare. Undeva se precizează despre Vasile Catrina „vorbi fără să-și dea seama", că „nu știa ce să-i spună, pentru ce se sculase" tatălui său. Lîngă colină întîlnește un bătrîn : „Fără să vrea, flăcăul făcu cîțiva pași spre el..."

Alte fenomene decurg din impactul celor două stări sau celor două tipuri de coordonare a realității. Caracteristic unui asemenea impact de coduri diferite este fenomenul de blocare, de neînțelegere, de necomunicare. Tipic pentru acest text este, din acest punct de vedere, **mirarea** ambelor perspective. Fiul își trezește tatăl, ceea ce este un fenomen unic și tatăl „se răsuci în pat de mirare". Aceasta e reacția logicii comune în fața anormalului. Dar Vasile Catrina merge „mirîndu-se numai în treacăt cum virfurile opincilor lui îi ies mereu înainte și cum el nu simte că talpa i se îndoaie în urmă". Mirarea indică o dedublare și este provocată tocmai de conflictul dintre normalitatea stării de halucinație și anormalitatea normalului. Alienarea nu se definește numai față de context, dar și față de propriul trup, aparținînd prin **mirare** celeilalte stări. Tînărul e prins de ceață : se sperie și se oprește : „Întîi se miră că stă și se uită, ca și cînd s-ar fi rătăcit". El ajunge pe colină : „Se uită cu mirare la ea, la potecile ei..." etc.

Un alt semn al ieșirii din starea normală ar fi vorbirea de unul singur : „începu să înjure cu glas tare". Sau : „Ce dracu ! spuse el tare".

Caracteristică stării onirice este prezența precipitată, luarea instantanee de contact cu o realitate sau dezvoltarea subită a unei asemenea realități. Iată cîteva asemenea precizări : „Deodată o luă la goană...". Sau : „...vru să se smulgă din loc, dar ca într-o sclipire simți în palme..." Și : „Deodată își dădu seama că cineva trece încet pe lîngă pădurica de lăstari". Și : „Vasile Catrina se pomeni deodată singur..." Și : „...lumina dimineții se simțea crescînd peste pămînt, aproape fără veste...", urmată de „năvala neașteptată a negurei". Și : „Trăgîndu-și ciorapii și sforile opincilor, își aminti deodată..." Și : „Vasile Catrina se trezi deodată din somn..." Exact ca în vis, coșmar, halucinație, precizarea temporală a subitului, provoacă efectul distrucției sau relativizării temporale, transformînd durata în valoare punctuală sau anulînd succesiunea cauzală prin simultaneitatea onirică. Textul prezintă acest joc al duratei reprezentată prin punctual : „**Deodată** își dădu seama că cineva trece încet pe lîngă pădurica de lăstari... **Tot atunci** apăru din colțul colinei, mergînd tîrșit și cocoșat, un moșneag gros..." **Deodată** și **tot atunci** asigură prin reacțiune acest joc al simultaneității. În altă parte, efectul e obținut prin etalonarea a două fapte prin aceeași unitate durativă : „Ce dracu ! spuse el tare.

În aceeași clipă văzu ceața, deasă, fumurie..." etc.

În aceeași ordine intră alternanțele subite ale contextului și ale interiorității. De la noapte se trece brusc la ziuă, și de la ziuă se trece brusc la ceață ; ceața are brusc un tip de prezență sau alta, este compactă sau straniu și dinamic informală. La fel sînt stările interioare. Iată reacțiile subite și alternative, aproape simultaneizate și în orice caz inexplicabile, atît ca ordine cît și ca dezvoltare temporală în cadrul episodului cînd tînărul se întîlnește cu bătrînul : „Uitîndu-se la el și văzîndu-i fața zbîrcită, firele rare și albe înfipte în ceafă, ochii și mai bătrîni, jupuiți parcă, înroșiți și cu pleoapele întoarse pe dos, flăcăul simți brusc cum îi crește mînia, dar tot atunci ea se sparse și-l lăsă liniștit, dar cu ceva apăsător în el, tulbure și greu ca o apă neagră".

Opusă și simetrică este blocarea, starea de inhibiție. Este reacția imediat următoare prezenței **subîtului** : „Vasile Catrina se opri...". „Vasile Catrina rămase o vreme țintuit locului, gol, neștiind ce să mai facă, nemaiînțelegînd ce e cu el și mai ales ce căuta acolo, lîngă colină, moșneagul". Acestei blocări îi urmează alternativa : „Deodată o luă la goană, nemaiștiind încotro aleargă, cu tot trupul înmuiat de spaimă și gîfîind într-una. Fugea bezmetic, iar în urma lui sfîrîiau, aruncați departe, bulgării și cocenii porumbiștei ; băiatul gonea fără să se uite înapoi, ca și cînd, în urma lui duhuri nevăzute, despre care se povestește iarna prin case, ieșiseră din colină ori din pădurica de lăstari, și îl urmăreau". Acesta e finalul povestirii, închizînd schema alternanțelor. Este interesant că această ultimă fază a alternării este corelabilă cu începutul povestirii dominată de spaimă și de lipsă teleologică : „...Vasile Catrina se trezi deodată din somn cuprins de o spaimă grozavă".

Închiderea textului sau simetrizarea lui e perfecționată prin organizarea teleologică. Personajul e modificat dimineața, dar fără cristalizarea unui scop. În această nedeterminare precipitarea : „Trăgîndu-și ciorapii și sforile opincilor, își aminti **deodată** că într-una din serile trecute îi spusese cineva că în pămînturile din Frunzari grîul lor a răsărit prost, e rar și galben și că ar fi bine să-l întoarcă și să-l facă ogor pentru o săminţă de primăvară". Iată așadar un scop, ales în opoziție cu un altul posibil : întîlnirea satului cu notarul și învățătorul. Acest scop nu va fi atins : tînărul nu va depăși colina astfel decît într-o nedeterminare ultimă, care lasă textul deschis. Iată așadar alte nedeterminări tipice onirismului : un vis și o halucinație par a nu avea început și sfîrșit.

Alte cîteva nedeterminări prezintă un caracter dublu, de contextualitate onirică și de acoperire simbolică. Dimineața este numai un aparent mijloc de limitare a două realități circulante sau coincidente : noaptea, somnul și visul, sînt urmate de corespondentul sau corolarul „real" : ceața și acțiunile halucinației. Iată dealtfel deformarea onirică sau halucinatorie în descrierea colinei : „...Acum flăcăul începu să zărească înainte pădurica de lăstari și colina, care parcă îi jucau în fața ochilor. Ceața trecea despletită peste colină, și Vasile Catrina o clipă ameți și-și duse mîna la ochi. I se părea că pădurica se aprinde și piere cu iuțeală. Colina se ridica mereu ; se umfla ca o băşică uriaşă ; se clătina, cumpănindu-se ca o balanță ; pămîntul se legăna ; se lăsa în jos ; se scufunda. Vasile Catrina se scutură și porni înainte, plin de mînie :

— Ei ! Ce, m-au găsit dracii ? !..."

Este evidentă încercarea de obiectivare, de delimitare a halucinației. Colina arată așa pentru că așa o vede personajul, sau acesta o vede pentru că așa este momentan ; această distanțare provoacă nu un efect de precizare, ci de ambiguizare. Există de altfel în text marcări ale prezumției : „Ca și cînd de undeva ar fi pornit să bată vîntul, ceața se sparse... etc.", „Întîi se miră că stă și se uită, ca și cînd s-ar fi rătăcit". „...băiatul gonea fără să se uite înapoi, ca și cînd, în urma lui duhuri nevăzute..." Prezumția are un rol asociativ, de precizare, de transmitere a unei stări incomunicabile, indescriptibile, necunoscute : dar aici ea este întrebuințată aproape invers : ea nu precizează, ci dimpotrivă, ambiguizează, prin asocierea a două realități la fel de nedeterminate.

În sfîrșit, este folosită tehnica misterului prin eliminarea precizărilor. Principalul element este chiar starea băiatului, trecerea în această stare. În aceeași ordine a enigmaticului se află colina „ciudată", peste care băiatul trece. Este realitatea determinată magic de această colină ? Este ea organizabilă simbolic prin colină ? Ambele răspunsuri pot fi acceptate în aceeași măsură, dar și coexistența lor într-o ambiguitate esențială. Ca în cîteva texte clasice, **La hanul lui Minjoală, Moara lui Călifar** etc. colina ar avea deci o funcție magică, de organizare suprareală a fenomenului. Pe de altă parte, povestirea se numește **Colina**. Se știe că orice titlu de text parabolic, sau alegoric modern impune deja prin titlu simbolul-cheie, în funcție de care întregul text este decodabil : **Procesul, Castelul, Metamorfoza, America, Ciuma, Rinocerii** etc. S-ar putea considera colina drept termenul cheie : dar legăturile sînt difuze și discrete, aproape de limitele improbabilului, și în același timp ele nu pot fi totuși negate. Iată deci încă un mod de situare enigmatică, nedeterminată.

Apariția bătrînului ține tot de misterul pur. Bătrînul nu este cunoscut de băiat și acesta pare a nu-l cunoaște : dar el trezește în băiat, reacții inexplicabile de aversiune, căruia îi declanșează apoi spaima. Bătrînul este pur și simplu o enigmă, o prezență nenominalizată și nefuncționalizată. Misterul este accentuat prin comportamentul său : el nu se legitimează și rămîne impenetrabil, își refuză deconspirarea, reacționează față de tînăr doar prin tripla repetiție a unei întrebări puțin modulate în text : „Al cui ești, tu, mă ?" Așadar, în loc de o explicație despre sine, el pretinde un răspuns de la celălalt, care reacționează însă tot printr-o perfectă necomunicare, îmbrîncindu-l, după ce fără motiv căzuse atunci cînd voise să se apropie de bătrîn. Este o situație din aceeași sferă magico-onirică ; dar pur și simplu poate fi și una reală, organizată potrivit tehnicii tainei, adică a privării deliberate de informație.

Toate elementele și procedeele textului converg așadar în a da conținutului său un caracter de maximă ambiguitate. **Colina** este o povestire parabolică sau una pur și simplu onirică ; ea este și una și alta, reprezentînd ceea ce se numește fantasticul natural : adică fantasticul pur obținut nu printr-o ruptură cu imixtiunea unui eveniment inexplicabil într-o ordine cauzală. Dacă s-ar mai putea face o asociație, este fantasticul din **Enigmele** lui Chirico, din **Vedenia** lui Klee sau din unele pînze ale lui Sarian. Este cel mai perfect fantastic, pentru că este fantasticul realității celei mai obișnuite. Așadar, printr-un tînăr țăran, pe nume Vasile Catrina, Marin Preda realizează fantasticul metafizic.

Marian Popa

Despre o anume „pradă" a imaginarului

În lungul și foarte interesantul interviu acordat de Marin Preda, în urmă cu cîțiva ani, lui Florin Mugur, ne-a atras atenția o mărturisire de credință, referitoare la geneza ficțiunii narative : „Actul de creație — spunea autorul „Moromeților" — este rezultatul **vieții interioare secrete a scriitorului**; nu se mai știe și nu știe nici el exact dacă ceea ce povestește i s-a întîmplat lui cu adevărat, dacă și-a imaginat numai sau dacă e vorba de un amestec de fapte reale cu cele închipuite. Este imposibil de făcut o delimitare între **viața imaginară**, creată și exprimată într-o carte, și cea trăită de scriitor" (v. **„Convorbiri cu Marin Preda"**, Ed. Albatros, 1973, p. 69, subl. ns.). Topirea vieții reale în imaginarul epic (concept echivalent celui de ficțiune) și a imaginarului epic în cadrele realului sau, mai bine spus, a face din viață materie imaginară și din materie imaginară — viață, existență plenară, toate acestea alcătuiesc dominanta aventurii pe cont propriu a lui Marin Preda, mizînd cu deosebire pe „viața interioară secretă", nicăieri dezbătută mai pătrunzător decît în romanul-eseu **„Viața ca o pradă"** (Ediția a II-a, „Cartea Românească", 1979). Într-adevăr, nu neapărat nota confesională a cărții surprinde, ci mai ales urmărirea comolicatului proces de activare a unei conștiințe literare, sub impulsul unui șir întreg de „forțe magice", făcînd-o să tresară, să iasă la iveală.

Devorarea realului, această „pradă" fascinantă pentru un prozator, devine folositoare — vrea să spună Marin Preda — abia atunci cînd începe să suprasolicite sensibilitatea. Sustragerea de sub opresiunea (inhibantă, adesea) a realului este urmată de venirea la putere a impulsului imaginar : „...pornirea irezistibilă și inconștientă — găsim scris în **„Viața ca o pradă"** — de a ieși din real și de a intra în lumea închipuirii, în care însă începi să crezi și tu că e tot reală și nu te trezești din ea, povestești și altora ceea ce vezi..." (frapantă asemănare între acest pasaj și speculațiile din **Sărmanul Dionis**, nuvela lui Eminescu). Meditația lui Marin Preda insistă tocmai pe metamorfoza existenței trăite în imagine, decurgînd din ștergerea granițelor între devenirea unei conștiințe și rescrierea ei continuă, moment în care „viața" devine „pradă" dată în seama imaginarului. De altfel, acesta este și sensul titlului dat cărții. Avem de a face cu un roman al romanelor anterioare, în care

Fotografii de Ion Cucu

eroul are ceva din încăpățînarea romantică a lui Nicolae Moromete și din crisparea melancolică a lui Ștefan a lu' Parizianu — este un erou-sinteză, care consumă o experiență mai mult sau mai puțin utilă, în așteptarea „trezirii" conștiinței scrisului.

De la primele cuvinte auzite — „ia-o, mă, și pe asta !" — imperativ rostit de unul din membrii familiei, putînd să se refere nu numai la instinctul acaparator al copilului, dar și la lumea în care devenise „conștient" că există, pînă la „codul" nedivulgat al salcîmului, descoperit tîrziu, ca o „poartă" de trecere spre „un teritoriu în care trăia o lume miraculoasă, pe care o cunoșteam și pe care o puteam povesti", se întinde spațiul inform al „vieții", al căutării accesului spre „cunoașterea" imaginară. Curios — sau poate nu este deloc curios — că această sete de cuprindere a „lumii închipuirii", apare la un autor nutrind oroare de fantastic, căruia s-a ferit să-i facă loc în opera sa. Așa de pildă, aflăm la un moment dat despre un coleg din clasele primare, cu predilecție pentru „povestirile neobișnuite", deci pentru compunerea fantastică, una din ele încheindu-se cu o căzătură deloc verosimilă în fîntînă a năzdrăvanului flecar. Unei atari istorii „naive" i se recunoaște totuși meritul de a încerca o evadare — asemenea unor artiști moderni, căutători de „petreceri de coșmar, pictate cu o minuție halucinantă" — din real. Și nuvelele din **Întîlnirea din pămînturi** erau „povestiri neobișnuite" în felul lor, dar rostul le era nu de a încerca o evaziune din memoria vie, ci de reintegrare la ea. Dar să-l lăsăm pe Marin Preda să-și continue demonstrația anti-fantastică : „Sensul lor (al himerelor) e că există și ne uimesc, cum mă uimise atunci fostul meu coleg care deodată și fără motiv aparent a lăsat să țîșnească din imaginația lui o viziune, făcîndu-mă să simt brusc intrusiunea fantasticului în viața reală. M-am simțit, uitîndu-mă în ochii lui, parcă exclus din această lume aleasă. Imaginația mea n-a luat-o razna niciodată în felul acesta".

În pofida acestei luciditați conservatoare, eroul din **Viața ca o pradă** intuiește altfel calea autenticității. El nu caută punți prin intermediul fantasticului spre imaginar, avînd oroare de tot ceea ce ar putea periclita contactul cu teritoriul miraculos al stîlpilor din curtea părintească, lăsați în paragină și pe care nimeni nu voia să-i mai dreagă. Aceasta era **„lumea"**, iar atitudinea ei purtînd semnul surpării, al dizlocării, se chema nepăsare. Spre acest spațiu îl cheamă pe prozator un glas tainic, glasul pămîntului, accentuînd în fond tema predilectă a autorului: „Restul, viața care ți-a fost dată îți aparține, faci cu ea ce vrei, dar dacă mă uiți, cu atît mai mare îți va fi surpriza după ce anii tăi vor trece, cînd ne vom întîlni din nou și va trebui să-ți dai seama că nimic nu ți-a mai rămas afară de mine. Nu mă uita și atunci ai să vezi că tot ceea ce vei trăi îți va aparea ca un dar și nu ca o cucerire a ta smintită". Pus alături de celelalte reflecții de mai înainte, citatul acesta luminează mersul întregii creații a lui Marin Preda. Viața devine un „dar" al trecutului, al anilor copilăriei, care au consolidat un mod de a simți tîlcul vremurilor, oferind totodată o punte de acces spre robustețea ancestrală. Cartea de față urmărește îndepărtarea treptată de o comunitate tradițională în curs de destrămare și intrarea eroului în mrejele unei citadinități concave, care îi adîncește nostalgia domeniului pierdut. Abia descătușarea imaginarului va restabili legătura, iar **„Viața ca o pradă"** stăruie tocmai pe evitarea acestei rupturi dureroase, comparînd-o în cîteva rînduri cu deruta sau indiferența unor „personaje", în cazul cărora ea se produsese. Episodul cu „personajul" Nichifor Crainic nu e singurul în acest sens, dar e cel mai semnificativ.

Redescoperirea salcîmului echivalează, de aceea, cu revenirea la „centrul" unei lumi care, în pofida tuturor volburilor istoriei, a rezistat. Așa ia ființă lumea moromețică — prin revelația pe care o are eroul asupra trecutului adînc al copilăriei, dominat de un arbore — mijlocul care poate reactualiza orizontul esențial. Imaginarul are întotdeauna nevoie de asemenea repere simbolice, în jurul cărora se „adună", se concentrează elemente aparent risipite sau epuizate ale lumii. Din acest punct de vedere, romanul-eseu al lui Marin Preda este și un foarte interesant document de antropologie a imaginarului. Reintegrarea aduce un sentiment de maturizare bruscă — reacție la o taină concentrată în cîteva reminiscențe „realiste" : „Mă simțeam bătrîn... Nu-mi plăcea sentimentul care mă stăpînea, că atît de tînăr, lăsam în urmă părinți și frați, casa în care mă născusem, grădina în ale cărei ierburi stăteam zile întregi cu ochii spre cer păzit de salcîmi înalți... Cartea asta nu trebuia scrisă, și în nici un caz publicată, aceste lucruri nu se spun". Vorbind despre lumea lăsată în urmă, eroul se „vindecă", dar se și înfricoșează, într-atît de mult destăinuirea sa a coborît în „viață". Opera va zace într-un sertar și abia după patru ani „secretul" nepăsării Moromeților va fi divulgat.

Se spune că înțelepți sînt cei ce își amintesc periodic de începuturi — ale lumii, ale neamului, ale familiei — și retăiesc fericiți ambianța acestei reintoarceri. Marin Preda coboară spre obîrșii, ispitit de anamnesisul imaginar, dar nu reconstituie întemeierea clanului, ci dispersarea, crepusculul său, ca victimă a Istoriei, dispariția unei lumi care duce cu sine o taină. De ce „nu-i mai păsa" de nimic lui Ilie Moromete, de ce a devenit indiferent și lipsit de putere ? — aceasta era problema ce trebuia limpezită.

Oboseala capului familiei, neputința sa de a se opune unei forțe oarbe care destramă totul, pierderea autorității sale („ceva fusese stricat și **el** nu mai voia să dreagă acel lucru") — sînt elementele unei căderi ce se cerea limpezită. Putea fi însă explicat totul pînă la capăt ? Nicidecum. „Scrie și caută să afli ce s-a întîmplat — sună gîndul autorului acestei drame. Scriind și spunînd tot despre **el** (întotdeauna în textul lui Marin Preda acest **el** apare subliniat, ca pentru o putere dominatoare) și despre acea amintire, o să găsești răspunsul. Și dacă n-o să-l găsești nu te neliniști. O să lași istoria (aici în sensul de narație — n.n.) ca o enigmă". Intenția înălțării spre mit a relatării apare clară : mitul Moromeților se derulează, divagînd inadins spre a nu dezlega o taină. Siluetele sale înfruntă temporalitatea, evitînd înlăturarea unor legi trainice, care singurele ar fi putut opri decăderea. Mitul aici surprinde o criză, nu o intemeiere. Iar acestei crize nu i s-ar fi potrivit nici unul din elementele miraculos-magice, atît de necesare marilor inițieri și avînturi eroice. Ele nu mai sînt operante în cazul resemnaților, a celor înghițiți de temporalitate, pe care enigma scăpătării lor, lupta zadarnică determină mitul să apeleze nicidecum la limbajul simbolic, ci la imitarea obiectivității. Ceea ce nu poate diminua iradierile celor două prize arhetipale, care în cazul nostru sînt „centrul" originar (stîlpii, salcîmul) și conducătorul clanului, „capul" familiei (**el**, tatăl).

Odată organizate aceste fixații de sensibilitate, regiunea lăuntrică a prozatorului devine expansivă. La Marin Preda nu nostalgia copilăriei descoperă neapărat colonia preferată a eului creator, ci dorința de a adapta perpetuu imaginarul la sentimente reale, trăite anterior. Cu alte cuvinte, viața imaginară „respiră" grație unui fond afectiv pe deplin stabil. De altfel, romancierului îi și place să spună : „Adevărate sînt sentimentele, ficțiuni sînt împrejurările". Undeva, în **„Imposibila întoarcere"**, mecanismul este explicat mai pe larg : „Am descris o scenă cînd unui copil, prins de friguri, i se pune tocmai atunci pe cap o coroană de flori. Nu sentimentul copilăriei paradisiace a stat la baza acestei scene, ci nostalgia identificării finale cu elementele lumii... Scenele sînt ficțiuni, sentimentele însă au fost reale". De reținut cum așa-numitele „sentimente" reactualizează invariante arhetipale, pe care se mulează variantele imaginarului, același nod sufletesc putînd da naștere la mai multe episoade deosebite ca scenariu, dar cu o sursă comună de emergență. O putem considera aceasta o lege a imaginarului în genere, nu numai a celui narativ. „Sentimentele" fac deci corp comun cu vocativele arhetipale și ajung chiar să se confrunte în masa generală a infinitului imaginar. Situație sesizată, cum am văzut, cu subtilitate de Marin Preda, pe urmele unei experiențe artistice exemplare.

Cristian Livescu

Revelația vieții

Puțini poate dintre cei care au citit la apariție volumul de nuvele „Întîlnirea din pămînturi" au bănuit că replica lui Ilie Resteu din nuvela „În ceață" („Spuneți-mi, nu cumva sînteți nebuni ?") care atesta starea de uluială în fața absurdului existențial, replica unei minți logice la agresiunea iraționalului, va deveni una din temele predilecte ale lui Marin Preda, ajutat și de faptul, desigur, că epoca în care a trăit nu l-a scutit pe autor de asemenea manifestări absurde, iraționale, ba dimpotrivă, am zice. Structura sa de moralist s-a consolidat în felul acesta, autorul asumîndu-și sarcina să ne învețe nu ceea ce trebuie să facem, dar ceea ce **nu** trebuie să facem, nu ceea ce trebuie să se întîmple, dar ceea ce nu **mai** trebuie să se întîmple. Scriitorul se află în dublă postură de spectator și de actor al timpului său care i-a demonstrat nu o dată valabilitatea aserțiunii lui Miron Costin că nu sînt vremile sub oameni ci bietul om sub vremi...

Privit din această perspectivă, primul volum din „Moromeții" se structurează în jurul unor asemenea semne prevestitoare ale unui timp „care nu mai are răbdare". E adevărat, de aici și pînă la **delirul** în care va intra acest timp, istoria, avea să fie foarte puțin. Contemplația, abstragerea din acest timp nu mai era posibilă pentru bătrînul Moromete care-și putea permite, așezat în poarta casei sale, să privească spectacolul lumii cuprinsă de stihie și să rămînă independent pînă la sfîrșit : „Domnule, eu toată viața mea am fost un om independent !", e fraza cu care Moromete pune capăt unei existențe de aristocrat al castei sale, cea mai nobilă dintre toate, țărănimea română. Un aristocrat al gîndirii ajunsă în stadiul ei superior : contemplația.

Pentru fiul bătrînului Moromete însă acest lucru nu mai este posibil. Dovadă, experiența lui Niculae Moromete din „Marele singuratic". Desigur, Niculae se poate retrage pentru un timp din calea stihiei, cultivîndu-și grădina, dar nu va putea s-o facă pentru mult timp. Desi autorul mărturisește undeva că a scris această carte într-o perioadă de mare împăcare cu lumea și cu sine însuși, critica pronunțîndu-se chiar că autorul care a scris această carte avea „o conștiință senină", astăzi, la o lectură mai atentă, se observă că această carte „senină" e construită în fond pe o tensiune a relațiilor dintre personaje, tensiune foarte neliniștitoare în cele din urmă.

La puțin timp după apariția cărții, în „Convorbirile" cu Florin Mugur, scriitorul a cărui conștiință cinuită și agresată nu era deloc senină, mărturisea : „Eu m-am format într-un anume spirit și am trăit încă din adolescență cu ideea că există o limită pe care omul nu o poate trece : în mistificare, în josnicie, chiar în trădare, în nenumărate alte acțiuni care măsoară mizeria umană. Dar ceea ce s-a făcut în secolul nostru în materie de mistificări, de ticăloșii, de trădări, înjosirile la care a fost supusă ființa omenească de către alte ființe omenești naște în conștiința noastră îndoiala : se pare că această limită nu există, nu sînt bariere spre infern pe care omul să nu le treacă. Le trece. S-a dovedit că le poate trece".

Dovada că autorul care scria frumoasa și tragica poveste de iubire dintre Simina și Niculae nu încetase să se întrebe asupra sorții individului în impact cu istoria, asupra resorturilor adînci conform cărora acționa această istorie în mersul ei implacabil, e romanul „Delirul".

Vorbind despre acest mers implacabil al istoriei, autorul se întreba : „Dacă acest mers are un sens, și aparține istoriei, în schimb suferința e a noastră și ne aparține numai nouă : istoria n-are ce face cu ea. Cine ne-o provoacă ?" Fraza s-ar putea constitui într-un epigraf pentru ultimul roman al lui Marin Preda, „Cel mai iubit dintre pămînteni", al cărui titlu nu conține o metaforă aluziv amară așa cum am fi tentați să credem, ci chiar soluția. Vom vedea. Deocamdată să spunem că această ultimă carte urmărește soarta individului cînd istoria e cuprinsă de delir.

Roman scris în fraze esențiale, limpezi, precise, atît de penetrante încît nu mai suportă comentarii. Un roman concluziv asupra unui timp despre care s-au spus multe pînă acum, și deci nu faptele narate ar fi noi și surprinzătoare, nou cu totul și cu totul este **tonul**, un ton al sincerității totale pe care-l adoptă numai cei care au riscat o experiență pînă la capăt, care au trăit totul pînă la capăt, tonul unei conștiințe chinuite, cum o numeam mai sus, mereu în căutare de soluții salvatoare pentru o umanitate intrată într-un timp al demenței. Martor al unor timpuri pe care omul nu le mai poate stăpîni și controla cu rațiunea și în care nu numai individul, ci chiar spețe devine bolnavă, cuprinsă de demența autodistrugerii ca acea pasăre din Deltă care-și strivea singură ouăle... O lume în care valorile perene ale umanității nu mai sînt valabile decît răsturnate precum sistemul filozofic al lui Hegel nu mai era valabil la un moment dat decît „răsturnat". Tot ceea ce am învățat de mii de ani, codul moral esențial al ființei umane, prietenia, iubirea, dreptatea, capătă alte valori, alte nuanțe, elementul esențial al relației umane devine frica, pinda, și individul învață treptat că totul se poate întîmpla de acum încolo — **le pire aussi.** Se produce o formidabilă ruptură la nivel psihic care-l aruncă pe individ într-o criză de profunzime, căci i s-a luat totul și nu i s-a dat nimic în schimb. Smulsă din solul vechilor ei credințe morale în care se simțea bine înfiptă și dată pradă furtunilor, biata ființă umană devine jucăria destinului din care încearcă zadarnic să se salveze fizic, dar mai ales moral, apărîndu-și cu desperare puțina putere spirituală care i-a mai rămas, căci materia neluminată de spirit naște monștri... Din această perspectivă însăși moartea devine o experiență banală căci mai rea decît moartea este umilința, lipsa de demnitate, ființa fizică nu poate supraviețui dacă nu trăiește într-un acord, fie el chiar precar, cu ființa morală. Și mai ales la cea din urmă s-a atentat atît de des...

Deci conflictul major al cărții este conflictul individului cu lumea intrată în ebuliție, în care cel dintîi trebuie să caute soluții pentru a nu fi aruncat de pe orbită, conflictul aparent secundar fiind cel iscat din iubirea pentru Matilda, spun aparent secundar pentru că de fapt acesta îl potențează și-l semnifică pe cel dintîi.

Cine e Matilda ? „Une passante"... principiu al distrucției, al degringoladei, simbol al unei lumi construită pe ură, al unor vremuri desuchiate, mistificate, în care nimic nu scapă acestei mistificări, și chiar ceea ce a fost pur gest de iubire și tandrețe devine impur, abject, interpretat ca atare... Trecutul întreg este distrus,

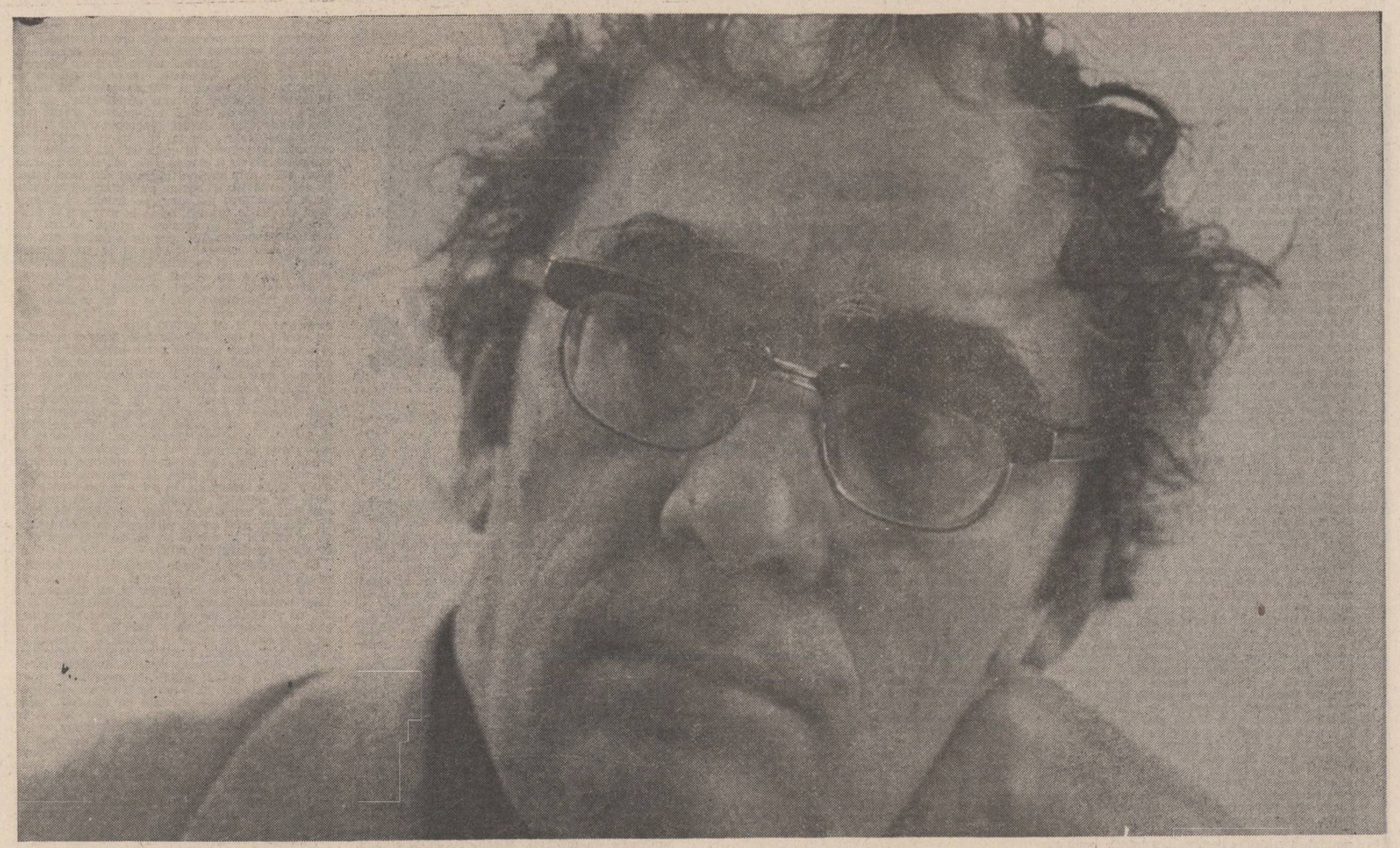

El ne-a dat Paradisul Pierdut

Categoria de scriitor îi cuprinde şi pe cei în stare să redacteze rapid, de pe o zi pe alta, texte ingenioase în legătură cu tot felul de lucruri ; şi pe cei care scot cu repeziciune cărţi oportune şi efemere, văzînd în literatură o jurnalistică maniabilă şi, nici vorbă, justificată. Faţă de ei, cei care fac realmente literatură apar atît de deosebiţi, încît te gîndeşti că ar trebui să li se găsească un alt nume.

Este o idee pe care mi-a readus-o adesea în minte lectura cărţilor lui Marin Preda. Întîlnirile cu omul Marin Preda mi-au întărit-o. Am simţit întotdeauna că aşa trebuie să vorbească şi să gîndească un Scriitor. De fiecare dată îmi apărea tot mai evidentă existenţa unui spaţiu comun al operei şi al omului.

Am cunoscut, din scris şi din viu grai, destui scriitori, toţi la fel de stimabili. Unii mi-au făcut impresia unor jurnalişti veseli, dezinvolţi, alţii mi-au apărut sub chipurile unor afabili oameni de lume ; am cunoscut şi oameni ai condeiului la care era vizibilă vaga, persistenta îngrijorare a bunului tată de familie. Am cunoscut boemi, caizi, administratori, oratori. Toţi erau scriitori.

Lui Marin Preda nu i se potriveşte nici una dintre aceste subcategorii, după cum nu i se potriveşte nici una dintre- multe altele care ar putea fi înşirate. El a făcut parte dintre puţinii cărora se cuvine să le spunem Scriitori, despărţindu-i astfel de cei care, oneşti sau interesaţi, generoşi sau meschini, vioi sau placizi, au făcut şi vor face literatură, fără a fi însemnaţi de vocaţia rară a dizolvării în cuvînt. Pentru mine, cel puţin, Marin Preda este Scriitorul, cel care, în ceea ce priveşte literatura română de azi, reprezintă deplinătatea unei noţiuni ale cărei margini devin din ce în ce mai greu de estimat. Cărţile lui m-au ajutat nu doar să îmi dau mai bine seama de timpul în care trăiesc şi de poporul din care fac parte, ci şi să înţeleg ce înseamnă literatura adevărată şi cum sînt oamenii care o scriu. Meditînd la cărţile lui, am intuit că literatura nu poate fi altceva decît iubirea de literatură şi că fără flacăra iubirii pentru cuvîntul menit să exprime adevărul, frazele, paginile şi cărţile nu rămîn decît zadarnice ţinuturi sterile. Între Marin Preda şi literatură a fost o legătură de pasiune, nu de calcul, nici de ură. Nu cuvinte meşteşugite, bune pentru atingerea unor scopuri imediate şi cît se poate de tangibile ; şi nici picături de venin, distilate în vorbe mari. Marin Preda nu a scris aşa ceva. Mai întîi, el ne-a dat Paradisul Pierdut al **Moromeţilor,** iar apoi, cu înverşunare îndreptăţită de moralist, cinstit, cu o sinceritate de neînţeles pentru firile mărunte, a încercat să priceapă lumea în care a trăit, să-i capteze aspiraţia spre un echilibru la fel de potrivit cu firea omenească pe cît a fost cel, pentru totdeauna dispărut, al ţărănimii patriarhale din **Moromeţii.**

Nu ne-a învăţat să trăim. Dar ne-a dat o operă vie, despre care putem să zicem, cu vorbele filozofului, că ne-a făcut să presimţim exigenţa cea mai înaltă.

Voicu Bugariu

Stea, căzînd

La moartea lui MARIN PREDA,
16 mai 1980...

Artistul durează, trudind, o statuie,
o statuie de flori, descintată
cu cuvinte încinse, ca nişte
petale în formă de inimă.
De la prima
pînă la ultima scăpărare de daltă
EL îşi trece viaţa-n lucrare
întregind-o, rotunjind-o, şlefuind-o
pînă la starea definitivă
de OPERĂ.
Şi cînd totul e gata
statuia
cu sudoarea încă proaspătă
pe frunte,
învăluită-n cuvintele-flori
ca într-o jerbă aprinsă, de lauri,
capătă – iată –
chipul şi-asemănarea sa...

Şi pe cînd
îşi încrusta semnătura-n
statuia-capodoperă
ca un semn al victorioasei treceri
şi-al eternei aduceri aminte,
sub ceru-nmărmurit de mai
se cutremura, prăbuşindu-se, o stea –

Steaua celui mai iubit dintre
pămînteni...

Ion Segărceanu

Metafora risipirii

Opera lui Marin Preda este cea mai complexă întruchipare a prozei realiste din literatura română. Experienţa scriitorului o depăşeşte — pentru a ne păstra în cadrele realismului psihologic şi social — pe cea a lui Rebreanu : aria de cuprindere tematică se sprijină pe realizări artistice apropiate ca valoare. În puţin peste trei decenii de activitate literară, Marin Preda a reuşit să împace cele două direcţii fundamentale ale romanului românesc la o ridicată ţinută artistică, ceea ce ar fi părut probabil incredibil cu o jumătate de veac în urmă. Fineţea analizei psihologice dar şi capacitatea de a se acomoda relativ firesc cu nuclee tematice diferite l-au condus pe prozator la înlăturarea prejudecăţilor referitoare la obiectivele romanului românesc. Rural sau citadin, balzacian sau modern în sensul secolului al XX-lea, romanul românesc depăşeşte şi prin intermediul acestui mare autor de proză realistă epoca dihotomiilor, a întrebărilor şi argumentelor cu caracter programatic.

Realismul lui Marin Preda se situează în afara formulelor. **Moromeţii,** roman ţărănesc la prima vedere, nu este însă doar o capodoperă închinată satului românesc, la fel cum **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu cuprinde în exclusivitate destinul intelectualului român în epoca dictaturii proletare. Cineva observa chiar că „În romanul lui Preda (**Moromeţii,** n.n) lumea satului încetează să mai fie «rurală» în înţelesul literar consacrat al termenului, fiind pentru prima dată privită din interior". (Mircea Iorgulescu). Cucerirea lui Marin Preda este, cum s-a spus, spiritualitatea ţărănească, de fapt efectele descoperirii acestei spiritualităţi. Moromeţianismul este privirea **din interior** a lumii rurale, pentru a-i descoperi atît spiritul cît şi un anume regim metaforic propriu acestui spirit. O uriaşă metaforă apasă asupra întregii creaţii a lui Marin Preda, vorbindu-ne şi astfel despre lipsa de însemnătate a formulelor în care proza sa este încadrabilă. Urmărind procesul de destrămare a colectivităţii ţărăneşti în preajma şi după al doilea război mondial, cu efectele sociale şi individuale, Marin Preda alcătuieşte ipostaze guvernate de metafora unică a **risipirii.** Aproape toate personajele importante ale ciclului moromeţian ca şi cele din cărţile independente şi indiferent de „localizarea" romanului, se **risipesc** pe sine sau **risipesc** ceva: existenţă, imaginaţie, viaţă colectivă, iubire, armonie conjugală etc. Demonul risipirii tutelează spiritul artistic al lui Marin Preda. Echilibrul economic al satului, ca şi acela al familiei lui Moromete, se destramă văzînd cu ochii şi individul se risipeşte într-un orizont „fără orizont". Independenţa individuală, una din puţinele valori exemplare la care ţine Ilie Moromete, este ameninţată să se risipească. Disjuncţia este şi ea o formă de risipire şi acesta e înţelesul plecării lui Achim. Un mediu psihologic larg în cadrele lui „claustrate" cum este Ilie Moromete, primeşte loviturile unei firesti risipiri. Întreaga dezvoltare ulterioară a conflictului moromeţian stă sub emblema căutării echilibrului pierdut, oscilînd între coerenţă şi risipire. Cauzele care guvernează existenţa unor indivizi diferiţi sub acelaşi spectru — de fapt justificare în spiritul regimului metaforic — sînt şi ele distincte. Unii **sînt risipiţi** de vremuri, prin încercarea lor de a rezista în forme consacrate : risipirea poate fi aici anacronism dar şi înfrîngere. Ilie Moromete este un „risipit", victimă a ambiţiei de a fi independent şi de a-şi menţine intactă spiritualitatea cu aparenţă liniştită, dar un „risipit" este şi Niculae Moromete **(Marele singuratic)** prin gestul său de a se retrage din faţa istoriei. Însingurarea este o formă de risipire, condiţionată şi dirijată în cazul ultimului de o înfrîngere, de un accident aşadar şi nu de concepţie (Simina îi spune la un moment dat lui Niculae : „Nu credinţa a fost rea, ci faptul că ai fost silit din pricina unei înfrîngeri s-o părăseşti"). Destinul înverşunat ca o forţă colectivă împotriva individului, soluţie cu care nu se încheie totuşi romanul acestui „risipit de istorie" care este Niculae, acţionează şi asupra Surupăceanu **(Intrusul).** Şi aici, accidentul tragic sau mai exact „tragedia inexplicabilă" de care vorbeşte Eugen Simion, risipesc destinul individual exact atunci cînd el dobîndise un contur. Un „risipit" combinat subtil cu un „risipitor" este şi Victor Petrini, personajul ultimului roman. Tema moromeţiană a păstrării independenţei se face auzită şi în acest roman nemoromeţian, complicată şi adaptată la destinul intelectual, ce problematizează sofisticat faţă de puritatea (totuşi plurivocă) a spiritualităţii ţărăneşti. Risipirea este în acest caz o eroare a istoriei cu repercusiuni dramatice asupra existenţei individuale. Motivaţia şi sistemul de angajare la colectivitate a eroului se schimbă, dar esenţa metaforei tematice rămîne aceeaşi.

Alienarea este şi ea o formă a risipirii. Eşecul doctorului Munteanu **(Risipitorii)** este încadrabil unei categorii diferite faţă de personajele pe care le-am analizat, succint, mai sus. Categoria **risipitorilor** nu pare tot atît de interesantă în opera lui Marin Preda ca aceea a **risipiţilor.** Vanitatea, linia sinuoasă care face meandre printre puritate şi ipocrizie pentru a servi destinul eroului (sfîrşind prin a-l deservi) împing la eşec o individualitate psihologică puternică în datele ei iniţiale. Idealismul personajului îl pierde, făcîndu-l să risipească şi să răspîndească în jur atmosfera secretă a alienării.

O maşină de produs metaforice risipiri este, în proza lui Marin Preda, **timpul.** Ipostazele lui fundamentale sînt două : timpul **răbdător** al începutului **Moromeţilor.** timp al prevestirilor şi al pregătirii evenimentelor tragice, şi timpul **delirant,** autor de tragic destin, factor al risipirilor, adevărată „persoană" epică în **Delirul** sau în **Cel mai iubit dintre pămînteni.** El intră în combinaţii metaforice şocante : timpul delirant explică existenţa **vieţii ca o pradă,** tumultul şi primejdia, ambiguitatea funciară a căutării independenţei spirituli : „Desigur, viaţa nu e un cal mort, dar e, pentru un scriitor tînăr, o pradă care nu cedează dacă nu ştii de unde s-o apuci". **(Viaţa ca o pradă).**

Costin Tuchilă

nimic să nu rămîie luminos din dîra pe care o lăsăm pe pămînt. **Şi în acest plan Matilda se întîlneşte cu torţionarul de profesie...** Din această nebunie a mistificării nu scapă nici cuvintele care încep să nu mai aibă sensul lor obişnuit. E o demenţă care invadează totul, distrugînd, scormonind în cele mai ascunse cotloane ale fiinţei noastre pe unde ne-am adăpostit curatul gînd de iubire şi speranţă... În felul acesta volumul I al cărţii este o descripţie minuţioasă a acestei uri crescînde a unei fiinţe umane pentru o altă fiinţă umană, ură lucrînd harnic la ruperea armoniei spre care tinde speţa umană, la împletirea acelui „odgon" ce poate lega un cuplu tot atît de puternic precum l-ar lega iubirea. E un lucru îndeobşte cunoscut că ura prin puterea ei de atracţie, de fascinaţie se învecinează cu iubirea... Da, dar aici această ambivalenţă pasională produce ceva în plus... Fiinţa iraţională, sub un prim aspect, Matilda, provoacă asupra partenerului o fascinaţie paralizantă, precum sepia asupra prăzii... Seara în care Matilda, într-o explozie de ură sparge glasvandul atît de armonios lucrat de o mînă meşteră coincide cu seara arestării soţului şi atunci desigur epoca se numeşte **epoca Matilda.**

Dar Matilda e şi ea la rîndul ei o fiinţă umană invadată de stihiile ei dinlăuntru care conlucrînd cu cele din afară rup zăgazurile subminîndu-i forţa ei vitală şi atunci se aude acel „bourdonnement fatal"... al inconştientului fiinţei umane...

Cînd reuşeşte să-şi înfrîngă acest „bourdonnement", Matilda devine expresia pură a misterului feminin.

„Cel mai iubit dintre pămînteni" e un roman al cuplului în criză, depăşind cu mult demodata soluţie a triunghiului — Matilda nu e Madame Bovary — pentru că această criză nu e una pur erotică, ci în primul rînd e o criză existenţială. Fiecare membru al cuplului poartă cu el o istorie proprie, e împins de o fatalitate către ceva — în general spre distrugere — care nu se poate pune de acord cu istoria, cu destinul celuilalt. Surpată pe dinlăuntru, alienată în primul rînd sieşi, fiinţa umană nu va putea realiza apropierea de semenul său care-i va rămîne veşnic străin. În sensul acesta Matilda este „une passante"... trecătoarea... străina... Lara trecînd prin mulţimea pînă la care nu mai ajunge strigătul desperat de moarte al lui Jivago...

Roman al unei perpetue stări conflictuale cu sine, şi cu lumea, cu istoria, autorul face din personajul principal al romanului, Victor Petrini, un filozof căutător al unei noi religii care să redea umanităţii echilibrul pierdut, religie care să aibă ca fundament iubirea — principiu salvator unic... Minte în continuă efervescenţă a căutării, Victor Petrini e convins că mai întîi trebuie **să înţeleagă** — sublimul şi ridicolul personajului — şi atunci încearcă să desfacă mecanismul reacţiei psihice al celuilalt şi ceea ce reuşeşte să găsească pînă la urmă nu e decît o incoerenţă vecină cu neantul şi de aici o veşnică stare de uluială, de perplexitate care, trebuie să adăugăm, e cumva o trăsătură comună personajelor lui Marin Preda, de la Moromete la Victor Petrini. Poate această trăsătură vine şi din aceea că viaţa personajelor lui Marin Preda nu este o însumare de experienţe ci una de revelaţii. Personajul **nu învaţă,** ci descoperă, mereu uluit, fascinat...

Roman al alienării, autorul mai încearcă desigur să vadă limpede ce-i mină pe oameni cu atîta ardoare să intre într-un fel de ceaţă pînă cînd nu se mai zăresc unii pe alţii.

Singură iubirea mai poate acţiona ca o magie, ca o vrajă care îi poate da omului, care-i poate reda, speranţa într-o împlinire, gîndul că nu e totul chiar zadarnic. Pandant al celei dintîi iubiri, iubirea dintre Suzy şi Victor mărturiseşte puterea acestei fascinaţii, a acestei magii... Lumina în care femeia evoluează e lumina dragostei, dar e atît de fragilă, vălul se poate rupe la cea mai mică atingere, lumina se poate stinge, şi bărbatul se întreabă cum am putut s-o iubesc, e chiar urîtă şi fără haz... Toată această poveste de iubire din volumul III e făcută din aceste lumini care se aprind şi se sting urmînd linia complicată a reacţiilor psihice ale personajelor care se pun destul de rar de acord creînd senzaţia de armonie perfectă. Armonia de o clipă în slujba căreia ne punem toată biata noastră viaţă şi abia realizată dispare pentru ca să luăm totul de la capăt. E aici locul să observăm că în opera lui Marin Preda personajele feminine sînt în general numai proiecţii ale bărbatului, trăiesc numai prin investitura lui, nu au o istorie proprie, nu au consistenţă decît cînd se află sub ochiul îndrăgostit al bărbatului. Cînd ochiul refuză să le mai privească, ele dispar, devin umbre fără interes. Lipsită de iubire, destinul femeii devine comun şi neinteresant.

De data aceasta iubirea primeşte lovitura de graţie nu dinăuntru, cum se întîmplase cu Matilda, ci dinafară. Fatalitatea întruchipată de un bărbat dipsoman, primul soţ al lui Suzy... Prilej să ne întrebăm odată cu autorul dacă omul este cu adevărat supus unei fatalităţi, unui destin dat şi orice ar face nu mai poate scăpa... Fatalitatea istoriei, fatalitatea destinului individual, şi atunci istoria e făcută dintr-o sumă de asemenea destine implacabile ?...

Căprioara, Matilda, Suzy, biete femei intrate pentru o clipă sub raza privirii bărbatului, brusc iluminate, divinităţi de o clipă, vestale chemate să întreţină focul sacru pe care nu-l pot întreţine din neştiinţă, din neputinţă... cine ştie... Viaţa noastră cea de toate zilele — căci Victor Petrini devine la un moment dat paradigma acestei vieţi într-o perioadă cumplită — pe care zeii o vizitează din cînd în cînd... iubirea e această fulgurantă atingere a divinităţii...

„Şi atît timp cît aceste trepte urcate şi coborîte de mine vor mai fi urcate şi coborîte de nenumăraţi alţii, această carte va mărturisi oricînd... dacă dragoste nu e, nimic nu e !..."

Dar „Cel mai iubit dintre pămînteni" nu e numai un roman de dragoste mărturisind adînca criză a cuplului modern, un roman al alienării individului, ci se constituie şi într-o aspră judecată asupra timpului în care **spiritul primar agresiv,** cum îl numea Marin Preda în „Imposibila întoarcere", are prilejul să se manifeste din plin, să creeze **anomalia** chiar pe un teren unde se agită cele mai nobile idealuri umane şi să se folosească de ea în scopul cel mai distructiv posibil. Sînt evidente semnele rele ale unui început de dominare a ticăloşilor. Ce fac, cum reacţionează spiritele luminate, conştiinţele superioare în aceste împrejurări ? Răspunzînd la aceste întrebări, romanul devine o veritabilă dezbatere a condiţiei intelectualului într-o anumită epocă, condiţie care, comparată cu aceea a bietului Ladima — marele erou al lui Camil Petrescu — care se sinucide pentru că nu-l iubea o prostituată sau pentru că era sărac, dezvăluie fiorul abisal al unei experienţe fundamentale. Pentru că abia de acum îi revine intelectualului sarcina gravă, uriaşă am putea spune, de a salva valorile spirituale ale umanităţii, de a le apăra de spiritul primar agresiv. Da, dar pentru asta trebuia mai întîi să se salveze pe el însuşi ca fiinţă fizică. Adică trebuie în primul rînd să supravieţuiască. Şi supravieţuind fizic să-şi apere şi fiinţa spirituală. În acest sens e relevantă scena din închisoare cînd Petrini îşi ucide paznicul care nu atentase numai la viaţa lui, ci se vădea cuprins de panică mai ales în privinţa spiritului acestuia. Ce nu-i convenea bestiei în ignoranţa ei era că-l simţea pe celălalt **altfel,** şi locul acestui **altfel** era în ţeasta pe care o ameninţa cu vătraiul. Aici trebuie să înţelegem modul superior spiritul de conservare care intră la un moment dat în funcţie la Victor Petrini, căci îşi simţea lumina minţii ameninţată de moarte mai mult decît bietul trup. Omul dacă-şi pierde credinţa în valoarea umană, în posibilităţile spirituale ale umanităţii, nu mai poate trăi.

Şi Victor Petrini reuşeşte să-şi păstreze intactă gîndirea şi lumina minţii chiar lucrînd într-o fabrică sau la Oraca în calitate de contabil. Nu devine un cinic, un desperat, dar ştie că orice i se poate întîmpla, decis să trăiască totul pînă la capăt, convins că degradarea fiinţei umane **nu are limite...** E învăţătura pe care acest secol ne-a furnizat-o din plin.

În paralel cu destinul lui Victor Petrini se desfăşoară destinul unui alt veritabil intelectual, Ion Micu. Dacă Petrini trăise într-un fel **un temps du mépris,** acesta avea să trăiască din plin **un temps du compromis.** Cu el se întîmplă drama celui care a crezut... Ilegalist, schingiuit în beciurile Siguranţei pentru convingerile sale comuniste, Ion Micu se vede dintr-odată ameninţat într-un regim pentru care el a luptat. Şi atunci, nemaiputînd suporta ideea că s-ar putea vedea torţionat chiar de ai lui, va acţiona altfel... Va face compromisuri cu propria lui conştiinţă, încercînd să salveze ceea ce se mai putea salva. Crede despre Eminescu că e cel mai mare poet dar conferenţiază despre „Unele aspecte" ale poeziei lui Amăicăliţului, poet obscur dar puternic prin poziţia sa politică... Amestecat în toate seismele vieţii literare din acea vreme, asistă neputincios la etalarea spiritului primar agresiv în literatură exprimat în acea vreme printr-un dogmatism feroce, nenuanţat, care avea să ne facă atîta rău, să tulbure pentru multă vreme apele vieţii noastre culturale... El devine reprezentantul tipic al unui veritabil intelectual, dar laş, neputincios, care **gîndeşte** dar nu acţionează de frică. Şi aici se pune problema libertăţii interioare de gîndire care trebuie păstrată cu orice preţ. Căci e mai bine să predai abecedarul şi să-ţi păstrezi credinţa în vocaţia ta intimă, decît să-ţi subminezi această vocaţie dînd apă la moară lichelismului şi altor fenomene nocive pe care epoca le produce într-un timp anormal, bolnav. În general s-a văzut că intelectuali de tipul lui Ion Micu, lipsiţi de rezistenţă interioară, nu s-au mai putut salva ulterior, fiind puternic marcaţi în persoana lor intimă de ceea ce au trăit. În general au devenit foarte complexaţi, pentru că s-a infiltrat în adîncul lor sentimentul culpabilităţii morale. Dar drama lor rămîne una veritabilă...

„Cel mai iubit dintre pămînteni" este un roman autobiografic şi de confesiune, ca toată opera lui Marin Preda dealtfel („Eu n-am scris decît din experienţa mea"), dar nu trebuie să ne închipuim că din el am putea schiţa o biografie a autorului, căci un roman nu-i altceva decît „o istorie închipuită", de aici îi vine forţa, dar putem spune despre autor, cum spunea Paul Vendrôme despre Céline : „C'est la bonté touchée par la mort".

Cezar Ivănescu

Miercuri, 21 mai, au avut loc funeraliile scriitorului Marin Preda, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, director al Editurii „Cartea Românească", membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, deputat în Marea Adunare Naţională, personalitate de prim rang a literaturii noastre.

În cursul zilei de marţi şi în dimineaţa zilei de miercuri, numeroşi bucureşteni, cărora li s-a adăugat un mare număr de cetăţeni din diferite localităţi ale ţării, au trecut prin faţa catafalcului aşezat în holul Muzeului literaturii române. Pe un panou îndoliat se afla portretul celui dispărut. În faţa catafalcului, pe o pernă purpurie, se aflau însemnele distincţiilor primite de Marin Preda pentru rodnica sa activitate pe tărîmul literaturii, pentru contribuţia sa marcantă la înflorirea culturii româneşti contemporane.

Erau depuse coroane de flori din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, din partea Marii Adunări Naţionale, Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Academiei Republicii Socialiste România, Uniunii Scriitorilor, Comitetului de Cultură şi Educaţie Socialistă al municipiului Bucureşti, a Editurii „Cartea Românească", a altor edituri, a unor instituţii teatrale, ziare, reviste literare, a comunei Siliştea, judeţul Teleorman, locul de naştere al scriitorului, din partea unor instituţii de învăţămînt superior, şcoli, a altor instituţii culturale, a unor personalităţi din domeniul literaturii, precum şi a cititorilor din diferite judeţe ale ţării.

La orele 11,00 a avut loc mitingul de doliu.

Au luat parte tovarăşul Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R., deputaţi ai Marii Adunări Naţionale, academicieni, reprezentanţi ai conducerii Uniunii Scriitorilor, Consiliului Ziariştilor, oameni de artă şi cultură, numeroşi locuitori ai Capitalei.

Despre personalitatea şi opera lui Marin Preda au vorbit Cristea Chelaru, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Eugen Jebeleanu, din partea Academiei Republicii Socialiste România, şi George Macovescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor.

În cuvîntul lor, vorbitorii au arătat că viaţa şi creaţia literară a lui Marin Preda, unul din iluştrii reprezentanţi ai scrisului românesc, s-a împletit indestructibil cu însăşi existenţa şi momentele cruciale ale istoriei poporului român în ultima jumătate de veac, identificîndu-se cu năzuinţele sale dintotdeauna, cu aspiraţiile sale de libertate şi dreptate, cu idealurile sale sociale cele mai înaintate. Vorbitorii au subliniat faptul că, prin vigoarea excepţională a talentului său, Marin Preda s-a afirmat ca un veridic exponent al universului poporului nostru, al felului de a simţi şi a gîndi al maselor largi, aducînd în literatura noastră tumultul acelei mişcări spirituale din adîncuri, vocea doleanţelor şi imperativelor grave pe fundalul cărora aveau apoi să se schimbe rosturile şi viaţa întregii ţări. A fost evidenţiat, totodată, modul în care evenimentele majore ale istoriei României din perioada contemporană şi-au găsit în creaţia vastă a celui dispărut o reflectare dinamică şi expresivă prin prisma celor mai înalte aspiraţii ale naţiunii noastre socialiste.

Vorbitorii au relevat că scriitorul Marin Preda s-a integrat cu hotărîre operei istorice de înfăptuire a principiilor şi idealurilor luminoase ale Partidului Comunist Român, fiind o înaltă pildă de responsabilitate faţă de cuvîntul scris, dînd prin întreaga sa conduită un sens profund principiului de probitate profesională. A fost reliefat felul în care, prin întreaga sa operă, Marin Preda a ilustrat exemplar atitudinea de artist angajat, dobîndindu-şi un loc de seamă în galeria figurilor proeminente ale literaturii române.

După încheierea mitingului de doliu, cortegiul funerar s-a îndreptat spre cimitirul Belu.

În faţa criptei – în apropiere de locul unde, de-a lungul anilor, au fost depuse rămăşiţele pămînteşti ale lui Eminescu, Caragiale, Coşbuc, Rebreanu, Sadoveanu, Călinescu, Stancu – a fost evocată din nou, de către scriitorul Dumitru Radu Popescu, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, şi Cornel Popescu, redactor şef la Editura „Cartea Românească", puternica personalitate creatoare a celui dispărut. Vorbitorii au adus un pios omagiu scriitorului Marin Preda şi operelor sale, care vor rămîne în conştiinţa masei de cititori, a poporului nostru ca un izvor mereu înnoitor de forţă şi vigoare, de patos umanist.

În acordurile marşului funebru, sicriul cu corpul neînsufleţit al lui Marin Preda a fost coborît în criptă. Toţi cei prezenţi au păstrat un moment de reculegere.

«Micul prinț»

Chiar dacă n-a fost subintitulat astfel, *Micul Prinț* poate fi considerat Testamentul lui Saint-Exupéry. A dramatiza ori, mai bine spus, a face spectacol din acest neîntrecut imperiu al purității înseamnă a pune sub ochii însetați de miracolul ființei unul din cele mai cuceritoare visuri ce-au izvorît cîndva de sub pana vrăjită a unui scriitor, demers ce i-a reușit tînărului regizor Radu Popovici într-o manieră cuceritoare pe scena Teatrului Ion Creangă.

După cum știm cu toții, poemul tulburător al lui Saint-Exupéry explorează misterul unui teritoriu la fel de vast ca al realității nemărginite, sondează nemărginita libertate afectivă în sensul în care autorului i se revelase faptul că „imperiul omului este cel interior". Poemul lui Saint-Exupéry s-a născut din tensiunea unei stări limită — din singurătatea absolută a ființei umane, a îndrăznețului aviator eșuat cu aparatul său în deșert, pus față în față cu sine, de unde liniștita melancolie și meditația adîncă asupra finalității existenței. În acord cu spiritul textului, dramatizarea lui Radu Popovici evită scenele retorice, iar spectacolul pe care-l realizează (ajutat de jocul de lumini și de „echipa de zgomote") cîștigă fluiditatea necesară unui fir epic, pe care concentrarea emblematică a poemului nu-l presupunea. Micul Prinț este proiecția sufletului uman de totdeauna în tiparele unui vis recreat cu inefabilă artă, iar a imagina pentru ceilalți lumea interioară a unui om despărțit brusc printr-o întîmplare de semenii săi a presupus din partea regizorului și scenografiei acestui spectacol modern realizarea unui „vis concret" aproape de atins cu mîna. Întregul spectacol are loc în umbra aripilor de argint, larg desfășurate ale unei păsări de metal, care nu mai zboară.

Deși-l priveau cu admirație pe aviator — Gabriel Iencec, copiii din sală erau răpiți de farmecul Micului Prinț — Alexandrina Halic, poate pentru că semăna mai mult cu ei și-l priveau curioși, reacționînd cu umoarea potrivită fiecărei măști, pe Dumitru Anghel.

Din întrebarea unui copil așezat în apropierea mea: *de ce sînt atîtea planete?* am înțeles că obsesia unuia din cei mai cutezători exploratori ai cerului — Antoine de Saint-Exupéry, era aceea de a reveni iară și iarăși pe un pămînt ferm și pașnic, unde să mediteze nestingherit la condiția noastră umană. Frumusețea spectacolului de debut realizat de Radu Popovici cu *Micul Prinț*, evidențiază și îndreptățește visul tînărului regizor la un lung zbor artistic.

Gheorghe Pituț

Trei cenacliști timișoreni

● În Timișoara sînt cenacluri bune. Iată o afirmație care i se impune oricui își dă osteneala să parcurgă numeroasele culegeri apărute în ultimii ani. Din cîteva asemenea culegeri, greu accesibile pentru mulți iubitori ai poeziei, fac parte versurile grupajului de față.

Noaptea în Apuseni

Noaptea în Apuseni
bărbații își leapădă cămășile de sudoare
lîngă femei mirosind a fîn...
Noaptea în Apuseni
se răstoarnă peste moți
care de liniște...
Noaptea în Apuseni
păsările sînt doar
cîntece ghemuite...
Noaptea în Apuseni
vîntul trece ca
un sînge prin cai...
Noaptea în Apuseni
Pădurile
suferă de lupi...
Noaptea în Apuseni
Dorul e o fîntînă
cu cumpănă...
Noaptea în Apuseni
Veșnicia învață pe de rost
Numele părinților...

În Apuseni noaptea
nu e decît
umbra lui Avram Iancu

Toamna Apusenilor

Pădurile coc liniștea în lemn
Și-n arbori amiroase a ciubere
În fîn e-o apocalipsă de miresme
Și Toamna roade ca un vierme-n mere

Pe moți s-a stins cămașa de sudoare
(În noapte trece moartea printre cai
Le umple neodihna cu răcoare)
Și în părinți se face somnul rai.

Ioan Morar

Cîntec

Vin cu vremea mea toată în vreme,
s-ascult și să cînt ciocîrlia;
Vin cu vremea mea toată în vreme,
mereu de adevăr însetat,
s-aștern peste tot calde poeme
pe malul grăbitelor focuri nestinse
adevarate vestiri la gura furnalelor.

Nicu Silade

Dialog

Îmi aleargă de sub tălpi, pîn'la ultima cărare,
Munții goi pe dedesubt. Și mă țin de-o
depărtare
(Fără rost în spațiul dat). Să nu sperii,
bunăoară —
Vreun umblet tupilat — de copil sau căprioară.

Frica mea e în adînc, pe sub munții goi de
sens,
Sau în spațiul fără timp — hai să-i zicem
Univers;
Frica mea e unde nu-i nici un gînd. Mai bine
zis
Unde toate se răsfrîng într-un nesfîrșit abis...

Dac-ar fi să mă transform într-un „re" de
recviem
Poate-ar fi mai nimerit să învăț să nu mă tem.
Poate-ar fi mai nimerit să și uit că m-am
temut,
Dac-ar fi să mă întorc într-un zbor neînceput.

Asimetrie

Pasul trebuie să cadă
egal, cumpătat,
pe lîngă noi,
din noi;
dincoace de turnanta cu zîmbete
merge serios sîngele nostru,
egal, cumpătat,
tot atît de aproape
de marginea din dreapta
a drumului,
ca și de cea din stînga
Numai inima,
grea,
într-o parte.

Camelia Liliana Lobonțiu

cornel nistorescu

drum bun, călătorule, te salut !

Poate că niciodată n-aș fi ajuns să mă întreb de ce îmi dispersez viața pe drumuri în nesfîrșite și inutile călătorii dacă n-ar fi apărut el, un nimeni ilustru, aruncat de cine știe ce împrejurări ale sorții drept în fața mea, ca să ne întîlnim nas în nas pentru cîteva zeci de minute, cam cît mi-ar fi trebuit să-mi cumpăr un bilet într-o gară aglomerată dar îndeajuns ca să-mi lase în minte un mare semn de întrebare, cine m-a blestemat să nu am odihnă, să îmbătrînesc încet, pe nesimțite, mereu în alt loc și sub alte acoperișuri, departe, teribil de departe de ziua de ieri, niciodată îndeajuns de obosit ca să mă pot opri, neputincios nu în fața părinților, dureroși în dorința lor de a mă vedea un om așezat, cu capul pe umeri, un fel de copac cu rădăcini adînci la umbra căruia zilele aduc prăpastii de liniște, ci neputincios în fața unui imperceptibil sunet pe care depărtările îl trimit spre mine, un fel de chemare, netrăită nici de tata, deși un război l-a purtat dintr-o margine într-alta a Europei ca pe unul care se duce pentru el la haznaua din grădină, asta pentru că a avut norocul să nu se întîlnească în toți acei ani cu un asemenea om și ăla, pac, să-l plesnească în moalele capului prin simplul fapt că există, așa cum mi-a făcut mie cînd mă așteptam mai puțin, fapt pentru care, sînt convins, îl urăsc din tot sufletul deși asta nu mă scapă de el, ba, dimpotrivă, mi-l readuce în minte și mai insistent, blond și pîrlit de soare, așezat pe niște scînduri albite de ciment și mirat de parcă m-ar fi întrebat de ce-ți plac atît de mult drumurile și de ce crezi tu că-ți luminează viața și eu încercînd să-mi și să-i răspund „de-aia, n-am casă decît pe hîrtiile spațiului locativ și-un fel de domiciliu scris pe niște formulare dintr-un sertar al miliției de cartier. Atît. Cine m-a găsit două zile la rînd în același loc ar putea depune mărturie că l-a văzut pe un spărgător împreună cu propriul lui trădător. Nu apuc nici să mă odihnesc în același pat. Și abia închid ochii să-mi trag sufletul că aud iar un fel de foșnet, îmi crește pulsul și mîinile încep să-mi tremure și o stare ciudată, nici beție, nici luciditate, mă cuprinde subit și singura cale de a scăpa de ea e să-mi arunc în fugă cîteva lucruri într-o sacoșă și s-o iau iar spre gară, departe de micul meu depozit de praf și aer stătut. Scap de oraș în cîteva minute. Nici n-apuc să-mi pun sacoșa în compartiment și să-mi aprind o țigară pe culoar că mă trezesc alunecînd printre ultimele case de la periferia orașului. A doua țigară, aprinsă de la prima, o fumez deja în plină cîmpie. Deschid geamul și respir adînc aerul cu miros de ierburi amestecat cu pilitură de fier, urmăresc zborul unei păsări pînă cînd depărtarea o topește în albastru și aștept să văd dacă tufele de sulfină de pe lîngă pichetele gărilor nu s-au scuturat încă. Știu atît de bine drumul pînă la Ploiești și cel pînă la Roșiori încît l-aș putea descrie cu ochii închiși la fel de corect ca un om care își repetă datele din buletinul său de identitate, știu relieful monoton cu puținele lui tumule, ordinea exactă a culturilor de vară, poziția pîlcurilor de salcîmi, îi cunosc din vedere pe cantonieri și arunc bomboane copiilor, bomboane șterpelite de pe la stewardesse, știu cîinii și drumurile agricole, nuanțele orizontului și numerele tractoarelor din campanie.

Adevărata călătorie începe cu adevărat abia cînd o iau de unul singur, singur cuc, pe drumuri de țară, bucurîndu-mă de iarba prăfuită și de orzul care se revarsă în valuri tăcute să-mi cuprindă picioarele. Nu-ți poți imagina măreția unei înserări privită din terasa unui mic hotel improvizat într-o căpiță de fîn. Nu mai scrîșnesc frîne, nu mai țipă femei masculinizate de ritm, nimeni nu-ți împlîntă cotul în coaste să avansezi, nu există întreruperi de apă caldă și țîrîitul telefonului. O lăcustă e singurul vehicul spre nicăieri. Și dacă într-un asemenea moment se apropie un om care știe să citească dar nu-i pasă de cărți și pășește tăcînd, atît de încet încît se aude cum foșnește în el oboseala ca frunzele unui copac în somn, care nu vrea să știe tainele vieții pentru că a aflat de la părinți că nu le va cunoaște niciodată și de-asta vorbește despre moarte și despre naștere ca despre o lingură folosită în fiecare zi, atunci am și eu, pentru o clipă, sentimentul că merită să trăiești oricît, chiar dacă în comparație cu eternitatea stelei polare e aproape nimic. Și totuși n-am curajul să rămîn, plec iar, adorm în gări, plătesc amenzi pentru că moțăi în sala de așteptare clasa I și am bilet pentru a II-a, mănînc bucate cu sosuri sleite, vechi de cîteva zile, bune numai pentru porcii oamenilor de serviciu, urc în căruțe cu fîn și adorm pe spate, suport și călătorii pe platforma remorcilor vechi, pe aripa tractorului sau pe jos, luat în batjocură de soldații din camioanele militare. Și toate acestea pentru un om sau pentru o margine de drum, cu mult peste splendidele monumente ale lumii antice și a podurilor de piatră de peste Sena, pentru imaginea curată pe care o voi avea peste ani, un paradis al nimicurilor deja dispărute, rămase numai în memoria mea, unicul lor proprietar.

Am încercat să conving cîțiva prieteni să mă însoțească într-un asemenea loc socotit de mine minune a cosmosului, de unde marile adevăruri mi s-au părut mai simple decît tabla înmulțirii. Le-am vorbit atît de mult încît am reușit să-i urnesc din București ca să vadă ce-i acolo și cînd am ajuns au rămas bouche bée, adică ce dracu vreau să le arăt pentru că nu văd nimic și cînd m-am uitat atent chiar nu era nimic de văzut și ei, scoși din pepeni, au zis că-s nebun, că i-am cărat patru sute de kilometri ca să le arăt iarba prăfuită, împînzită de furnici roșii, spurcate ca viespii de pădure, și de ce le-am făcut una ca asta, pentru că așa ceva puteau găsi pe gratis și la periferia Bucureștilor, ba chiar mai banal și mai prăfuit. Unul și-a dus degetele la tîmple și mi-a făcut un semn, adică aș fi cam sisi și n-ar fi exclus să devin periculos. Ce puteam răspunde? Lîngă ei n-am mai observat absolut nimic deosebit. M-am învățat minte. Lumea nu se descoperă decît de unul singur, într-o aventură pe cont propriu. Numai așa mă pot apropia de mirosul unei cămăși murdare și am șansa de a privi de aproape în crăpătura unei palme înnegrite, într-o picătură de sudoare și am ocazia unică să privesc un bărbat rupt de oboseală cum se descalță și scoate piciorul din ciorapul spart, om venit nu din cer, nici din chinurile iadului, ci de la construirea unor palate începute de mii de ani și pe care nu le voi vedea niciodată. Mă uit la el și-l văd cum pășește pe trei cărări, mișcîndu-și două cîrpe inerte pe post de brațe și-mi dau seama că s-a petrecut ceva, chiar dacă palatele nu vor străluci niciodată în soare, ele există în visele unora și visele lasă urme pe pămînt și mai rămîne încă ceva pentru care, chiar neștiut, tot merită să trăiești. Tocmai de asta refuz să văd viața de la mărimea elefanților în sus. O caut cu patimă pe cea măruntă și prăfuită, udă și murdară, umilă chiar, dar adevărată, convins fiind că toate cheile înțelegerii lumii se află îngropate în ea, așa cum bulgărele de aur fusese înainte într-un amestec aproape de neînțeles și că fără asta strălucirea lui n-ar fi depășit cu mult luciul unui nasture de aramă.

Cu mulți ani înainte mi-am dorit să ajung noaptea pe la sondele de petrol și într-o bună zi cineva m-a ajutat și m-a lecuit pentru totdeauna de-a mai pleca însoțit în călătorie. O mașină de teren m-a purtat prin Munții Tazlăului și la fiecare sondă mă întîmpina cîte un om și nici nu coboram bine de pe scara mașinii că o voce din întuneric începea o poezie, să trăiți tovarășe reporter, sonda numărul 23 cu un efectiv de 7 sondori își desfășoară activitatea la parametrii indicați. În timpul serviciului meu nu s-a întîmplat nimic deosebit. Raportează maistrul cutare. Era întuneric și n-am văzut mare lucru dar am reușit să observ pe sub marginea unei căciuli țărănești chipul unuia mînjit cu ulei și o privire care m-a îngrozit de moarte, niște ochi în care nu eram decît o gînganie puturoasă și m-am lăsat păgubaș, ca să nu trăiesc umilința pînă la capăt, ca să nu fiu obligat să-mi aduc aminte, să recunosc, vrînd, nevrînd, c-am înșelat toate așteptările, că, la un momnet dat, după atîtea drumuri nu mă voi alege decît un un mic muzeu de imagini fugare pe care nu-l va vizita nimeni și că, numai el, în momentele de singurătate, nu-mi va fi de ajuns, ba mai mult, se va destrăma exact în clipa în care îi voi trece pragul, și poate c-aș fi uitat privirea ochilor negri, mai negri decît țițeiul, dacă acel hazard perfect prin care se fac cărțile de joc nu m-ar fi purtat

spre altă parte a pămîntului, ca pe un fir de praf în vîntul de seară, mereu în alte direcții, neștiute de nimeni, imposibil de cercetat cu toate mașinăriile meteorologilor care n-aveau cum să prevadă o adiere mai moale decît respirația unui muribund dar îndeajuns de puternică pentru a mă duce din milioane de direcții posibile spre una singură, spre locul în care te afli tu.

Altfel, de ce m-am lăsat cărat spre șantierul de construcții industriale, cel mai cel mai din cîte s-ar fi putut vedea? Am zis, fie, o fac și pe asta și-am pornit cu mașina, numai că pe drum m-a apucat somnul și n-am mai văzut nimic decît pîlcuri de pomi pe lîngă barierele coborîte, și pe urmă miriștile peste care plutea ca umbra unui dirijabil ștampila cu Securit de pe geamul mașinii și pe urmă nimic și iar lanuri coapte de floarea soarelui și cîte o cruce de pe marginea drumului la schimbările de viteză și asta-mi aducea aminte de inscripțiile romanilor pe pietrele de mormînt „Ave viator et vale", drum bun călătorule, te salut. Cînd am ajuns semănam cu un animal blînd, învățat în camion, îngrozit la urcare dar și mai îngrozit la coborîre. Sîngele mi se obișnuise cu inerția și refuza cu încăpățînare zvîcnirile. În fond ce voiam? Vizite, discursuri, prînzuri copioase, discuții convenționale cu oameni model? Da de unde! Voiam să dorm și să uit că am misiunea să observ cît de eroică este viața mea și a altora și dacă vrei să mai știi nu aveam nici un chef să te cunosc, nici să știu că exiști, nici să te înfrunt, aș fi fost fericit să trăiesc mai departe orbit de mirajul mișcării pe scoarța pămîntului. Nici n-ai băgat de seamă cînd am ajuns pe marginea gropii imense pe fundul căreia niște furnici albastre săpau cu rîvnă să ajungă de cealaltă parte a globului. Mi se explica, aici se va turna fundația și o mînă de umbră se îndrepta spre groapă în vreme ce eu vedeam dirijabilul plutind peste cîmpurile îngălbenite, peste mormintele imaginare ale soldaților romani, drum bun, călătorule, te salut, se sconteează ca fundația să fie terminată pînă la data de și bîzîitul egal al unui motor depărtat, ce se sconteează? și cineva mîrîind în apropierea mea halal reporter, doarme în picioare și buzele mele greoaie, incapabile să rostească, lasă că voi aveți conștiința trează și pentru mine. De sus furnicile se vedeau ca printr-un geam vopsit în galben, scobind într-o imensă fîntînă a continentului. Le-am privit cîteva minute, nu pentru că m-ar fi interesat, ci pentru că erau singurele contururi de care-mi puteam rezema privirea. Poate c-am și adormit, nu mai țin minte decît furnicile albastre și dirijabilul plutind și ave viator et vale și pe urmă a trebuit să cobor, să cunosc cîțiva tineri model și i-am și cunoscut, dar stînd în fața lor ca vițelul la poarta nouă în vreme ce un braț mă trăgea insistent spre undeva iar eu încercam să scap, las-o baltă, zgîlțîit bine, dă-o'n măsa și pe urmă brațul și mai insistent și cuvintele mele porcoase dar la fel de inofensive și de cuminți și pe urmă și mai și, tras de-a binele ca un actor beat ajuns din greșeală în mijlocul scenei și îmbrîncit de oamenii de ordine pentru a mai salva ce se mai poate salva dintr-un spectacol compromis din prima clipă. De ce nu m-am lăsat dat afară pentru a nu face o impresie lamentabilă, și cum am ajuns să fac primul pas spre tine atras ca un magnet sau ca de o prăpastie, ca un criminal fascinat de locul amintirii... ?".

În prima clipă m-am întrebat de ce venisem lîngă el, de ce stau țeapăn și nu-s în stare nici măcar să clipesc, aproape speriat, respirînd gîfîit în aerul prăfuit și îmbîcsit cu miros de motorină, în fața unui bărbat blond, cu părul într-o parte, spre stînga parcă, ars de soare dar nu înnegrit, ci mai degrabă de un galben pufos de gutuie coaptă. Avea un nas cărnos, puțin ridicat de vîrf dar bine înfipt în mijlocul feței și-un neg la rădăcină, puțin spre stînga, da, eram treaz ca într-o alarmă de luptă și un deget îmi pipăia fața la rădăcina nasului în căutarea semnului meu de naștere, la fel cu al mamei și al tatălui ei și al străbunicului meu Mara, mort la o vînătoare de mistreți. Mi-am recunoscut mîna și ea s-a oprit liniștită pe semn, era acolo împreună cu amintirea descendenților mei pe linie maternă. Mult mai repede decît mine cineva observase asemănarea și-mi purtase degetul pe față în căutarea negului, lăsîndu-l pe blond să lovească icnind. Cînd m-a observat deși nu scosesem o vorbă mi-a zis întîi, ce-i? și după cîteva secunde, du-te dom'le și-ți vezi de treburi, pe un ton care semăna mai degrabă a amenințare sau a înjurătură. N-am făcut o mișcare. Îl cercetam cu spaimă și cu uimire, întîi fața, pe urmă pieptul și brațele și la urmă picioarele și iar de la început, dar mai amănunțit, fruntea transpirată, sprîncenele groase, pielea sub ochi uniformă, fără cearcăne, fruntea puțin ieșită înainte cu un pic de streașină, proptită pe nas ca un pridvor țărănesc sprijinit de stîlpii de lemn, semnul, lobul urechii desprins, barba crestată, gîtul normal dar fără păr, pielea grasă, strălucitoare, cu pori mari și adînci prin care izvora din abundență transpirația. Un alt individ, identic cu mine, copia mea fidelă se enerva și vorbea singură și exista independentă, nepăsătoare în fața perplexității mele. Aveam sentimentul că stau nemișcat și privesc fix într-o oglindă și imaginea, în loc să-mi repete nemișcarea, ascultă de altcineva, de o glumă a naturii care o dată la un secol sau la mai multe își îngăduie o repetare perfectă și după ce ne purtase prin locuri diferite, ne adusese în cele din urmă față în față, cine știe de ce, să ne înfruntăm și să piară unul sau să ne holbăm și să nu credem, prin asta recunoscînd o putere atotcuprinzătoare a misterului.

Transpiram, mă apucau frigurile și-mi venea să rîd, chiar și cînd fotografia mea a strigat după cineva, l-a chemat și i-a pus o piesă în brațe, zicîndu-i, ia-o, dacă nu-mi aduci alta ca lumea, aici îl las pînă la primăvară. S-a așezat pe un cofraj de scînduri și și-a aprins o țigară. A tras nu mai mult de două trei fumuri acre și-a aruncat-o cu scîrbă. M-am așezat alături, întîi cu teamă, așteptînd să-mi zică și mie una, pe urmă din ce în ce mai calm, intuindu-i starea de epuizare nervoasă. L-am întrebat de unde-i, unde s-a născut și unde-i locuiesc părinții și cînd ultima silabă a întrebării se risipea în vînt mi-am dat seama de ce-o făcusem, de teamă că poate ședeam lîngă un frate de-al meu de care nu știam nimic, dar care era posibil, dacă mă gîndesc bine la o călătorie cu mama într-un oraș din Transilvania, cînd așteptînd trenul mi-a arătat un bărbat înalt, cu față roșie brațe lungi și umeri de docher, o frumusețe de bărbat în așteptarea unui alt tren, privind orizontul de unde încerca să aducă locomotiva și s-o apropie și mama privind tot într-acolo și spunîndu-mi, uită-te la el, dacă l-aș fi ascultat azi ar fi fost tatăl tău, și eu întorcîndu-mă brusc s-o pot privi drept în ochi și ea nemișcată, aproape rușinată de ce-mi spusese și pe urmă rece și impenetrabilă, nu l-am văzut și nu-l voi vedea niciodată, de ce te uiți așa la mine, nu l-am văzut și nici nu există. Și dacă... Dintr-un sat, mi-a răspuns „fotografia", un sat mare, aproape de Galați. Într-adevăr, mama privea cu adevărat orizontul și aștepta trenul și bărbatul nu fusese decît un vis, ca și cuvintele ei aproape dureroase. Și părinții tăi locuiesc tot acolo, am zis eu și el a spus da, tot, și eu, în sinea mea, totul e în ordine, bărbatul din gară putea să existe pentru că mama nu l-a cunoscut niciodată. Copia mea s-a șters pe frunte cu mîneca unei cămăși în carouri, roasă la manșetă și peticită în cot. Fără să vrea m-a ajutat să mai fac o altă descoperire. Tăietura de la încheietura degetului meu arătător o avea și el, tot la mîna stîngă, tot roșie și cicatrizată, albă puțin pe marcăutînd parcă un obiect mărunt într-o imensă căutînd parcă un obiect mărunt într-o iemnsă ladă cu mărunțișuri vechi și la un moment dat mi-a răspuns, din copilărie, atunci m-am tăiat cu briceagul și eu vedeam deja cîinele de lemn pe care încercam să-l cioplesc dintr-o rădăcină și scăpînd lama ascuțită peste încheietura degetului. Era iarnă și mi-am văzut haina plină de sînge și osul alb dezvelit sub piele, mai alb decît zăpada și-am luat-o la fugă, lăsînt în urmă o dîră roșie și neaua răscolită de urmele mele fără direcție — o încercare de-a scăpa de-o imagine stranie, cea a scheletului din cutia de sticlă așezată în cancelaria profesorilor. Fugeam ca să scap de el pentru că osul alb dezvelit de pielea crestată semăna cu scheletul care mă urmărea de multă vreme și care, la momentul potrivit, poate că se strecurase în mine și nu mai eram decît un ambalaj pentru un mort de care nu mai puteam scăpa. M-au găsit după dîra de sînge. La rădăcina unui copac, plîngeam cu ochii închiși și cu mîinile la urechi ca să nu mai aud cum clănțăne scheletul din mine.

Ce face mama ta, unde lucrează, l-am întrebat ca să fiu sigur că nu minte și el a zis că-i țărancă și se chinuie la pămînt și azi dimineață a lăsat-o plecînd la vie și eu, e sănătoasă? și el a zis, da și atunci mi-am adus aminte că nu mai știu nimic despre mama și dacă aș fi ascultat de ea aș fi avut un cal și o căruță, aș fi mers cu tata la cosit pe rouă, am fi întors fînul dezbrăcați pînă la brîu în dogoarea amiezii, duminica dimineața am fi spălat viței în marginea rîului și-am fi tuns oile și seara aș fi plecat călare să păzesc porumbul de turmele de mistreți. Iarna am fi purtat pufoici și-am fi furat lemne în nopțile cu ninsoare cînd, se astupă urma, am fi băut vin fiert cu piper așteptînd să se coacă pe vatră cartofii și-am fi îmbătrînit fără să știm, pe cîmp, pe la nunți și pe la înmormîntări, din toate acestea alegîndu-ne nu cu cine știe ce bogăție ci cu o lină trecere dintr-un an într-altul, socotind asta în nepătrunsa fire a lucrurilor și suferind mai mult pentru pierderea unui mînz decît pentru neputința de-a răspunde la o întrebare întîmplătoare de genul oare ce ne așteaptă în lumea de dincolo? Abia în fața lui mi-am dat seama ce-am pierdut pentru totdeauna, o viață simplă de care se bucurau el și alții în timp ce eu colindam orașele și satele și munții pentru că mi se spunea reporter și trebuia să privesc viața altora și să scriu despre ea în timp ce a mea nu mai conta de parcă nici n-aș fi avut-o.

Mi-a spus că-i căsătorit și are doi copii și eu l-am întrebat dac-o iubește și el a zis că da și pe urmă l-am întrebat dacă a văzut marea și el a răspuns nu și atunci m-am temut că nu-i ajung banii și el a zis nu, nu s-a dus pentru că în concedii a lucrat la cîmp deși putea să n-o facă dar n-a fost curios s-o vadă, ce-i aia mare? și eu în sinea mea, marea, ești un prost, habar n-ai ce-i marea, ce imens nimic care te bucură și te odihnește și te sperie, și el a zis, știind ce gîndesc că n-a fost niciodată obosit și nici nu se teme de nimic, și-aș fi fost curios să știu ce-a văzut din țară și el a simțit și asta și mi-a spus că nimic, c-o știe de la televizor și eu, nu ești curios? și el, nu, trebuie să fie cam tot ce e pe aici, și eu, nu visezi să călătorești? și el, nu, și eu, nu te-ai certat niciodată cu nevasta? și el, nu, de ce să mă cert? și eu, eu nimic, ce puteam să-i spun? să-i vorbesc despre fericire? și el a aflat-o și pe asta și-a zis, toată lumea umblă după fericire în loc să-și vadă de viață, și m-a cuprins groaza, aproape că nu mai puteam gîndi nimic, intuia totul, ajungea la el ca în vasele comunicante, dar nu vase obișnuite, ci un alt tip, în care lichidul se vede altfel în fiecare. Eram din ce în ce mai convins că nu stau de vorbă cu un străin, ci cu un om foarte cunoscut, cu cel care fusesem cîndva, cînd nu visam marea și nu eram bolnav de călătorie, cînd eram sănătos și-i surîdeam unei singure fete, cînd nu eram decît un muncitor obișnuit și nu știam ce-s spaimele și nu puteam spune un cuvînt despre singurătate, iar acum, departe de el, după ce l-am uitat, îl privesc cu îngăduință și el mă tratează cu dispreț și nu vrea să mă recunoască, se poartă de parcă n-aș exista sau n-aș fi decît o gînganie mică pe care ar putea-o strivi cu piciorul dacă ar avea chef s-o facă.

Stăteam pe cofrag și rezistam căldurii sufocante și unul care a trecut i-a zis, bine, mă, de ce n-ai zis că ai un frate geamăn și el a zis, ce să zic, n-am nici un frate și mie mi-a reapărut iar chipul bărbatului de pe peron, așteptînd trenul și vocea mamei, îl vezi pe omul acela, și dacă... cîte povești din astea nu s-au mai văzut și nu puteam să trăiesc în continuare cu o asemenea incertitudine și nici s-o întreb pe mama. Asta n-o puteam face. Singura soluție era să încerc să-i simt mirosul corpului pentru că el nu m-a înșelat niciodată și cîtă vreme îmi voi păstra întregi facultățile fizice voi recunoaște cu ochii închiși cămașa sau basmaua mamei mele din o mie de basmale și cămăși pentru că este singurul miros pe care îl port cu mine și de care n-o să-mi fie urît niciodată pentru că n-are cum, parfumul acela îmbătător nu ne este dat decît o singură dată și el ne însoțește pînă la sfîrșit.

M-am aplecat spre el să-i miros gîtul, fixat de privirea lui mirată și fotografia mea de altădată cu mult mai fericită a tresărit și m-a îmbrîncit revoltată, zicîndu-mi, ia mai du-te dracului și lasă-mă-n pace, ce vrei de la mine? și s-a ridicat și s-a pierdut printre ceilalți în timp ce eu stăteam rășchirat pe spate ca un bețiv căzut într-o stație de tramvai. O clipă m-am îndoit de toate călătoriile, m-a îngrozit ideea că nu înseamnă nimic, că viața se măsoară numai în puterea de a rămîne într-un punct fix. Mă copleșea rușinea și-mi ardeau obrajii și pe urmă m-a cuprins setea și m-am ridicat descoperind amiaza și soarele împărțind în două distanța între orizonturi, curate și difuze, și genunchii au început iar să-mi tremure de beția plecării, avea viator et vale, acea febrilitate nebună cu care trăiești apropierea unei femei fatale și care-ți furnică întîi picioarele care te ascultă din ce în ce mai mult pînă ajung să-ți poruncească pînă cînd devii sclavul lor cînd ești convins că **„a trăi înseamnă a merge"** și că asta este singura șansă, marea șansă a omului și că pentru ea merită ca prin toate gările lumii în loc de „păstrați liniștea", „fumatul oprit", „nu scuipați pe jos", în locul tuturor acestor inscripții trebuie scris mare, cu litere de paradă, un adevăr care, cel puțin pentru o viață, ne scapă cu siguranță de moarte.

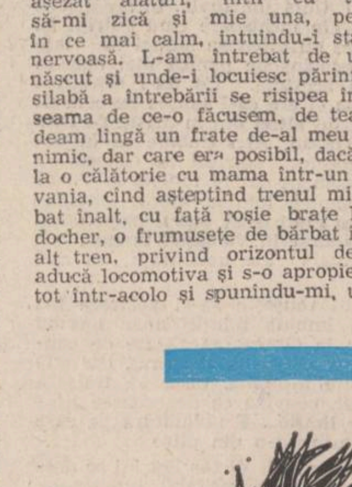

Desene de Robert Drăghici

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ACESTE ZILE** se desfășoară la Paris plenara Consiliului executiv UNESCO. În cadrul discuțiilor asupra proiectului de program al organizației pentru anii 1981—1983, a luat cuvîntul reprezentantul României, Valentin Lipatti, care a subliniat importanța contribuției UNESCO la promovarea fermă a unei noi ordini mondiale în domeniul informației. Reprezentantul României s-a referit de asemenea la respectarea identității culturale a popoarelor, la conservarea patrimoniului cultural al fiecărei națiuni, ca bun al întregii umanități, la importanța studiilor asupra diferitelor culturi precum și la realizarea de traduceri în limbile de mai mică circulație.

● **ÎNTRE 8 ȘI 11 MAI 1980** s-a desfășurat la Rouen (Franța) colocviul internațional „Flaubert — Maupassant". La lucrările sale a participat, în calitate de invitat, criticul și istoricul literar Henri Zalis. El a prezentat comunicarea „La tentative réaliste de Flaubert à Maupassant : une veritable école du récit", primită cu interes de asistență.

● **ÎN APROPIEREA** parcului din orașul Tolbuhin se află în construcție o casă memorială închinată marelui scriitor bulgar Iordan Iovkov. Proiectul, operă a unui colectiv condus de arhitectul Atanas Stoianov a fost distins cu premiul I la concursul organizat de Comitetul pentru cultură. Clădirea Casei memoriale Iordan Iovkov care se distinge prin simplitate și armonie va adăposti o expoziție legată de viața și activitatea literară a scriitorului, o sală în care vor fi prezentate lucrări de pictură, grafică și sculptură inspirate din operele lui Iovkov, o bibliotecă cu 10 000 de volume, sală de recitaluri etc.

● **O FOTOCOPIE** a tratatului filozofic „Mirotulmunakanian („Oglinda adevărului") a fost donată de curînd Academiei de științe a R.S.S. Tadjice de către Bandaișo Sumanov, un tadjic în vîrstă de 94 de ani. Lucrarea aparține lui Nosim Hisoru, un clasic al literaturii acestui popor și a fost scrisă în secolul XI. Ea rămăsese, pînă acum, necunoscută specialiștilor. Copia pe care o posedă Sumanov e din sec. al XVII-lea : un tom gros din foi de pergament îngălbenite, legate în scoarțe de piele.

● **ÎN VÎRSTĂ** de 83 de ani, profesorul Yu Xingwu de la Universitatea Jilin (R.P. Chineză) și-a dedicat șase decenii de viață studierii unei limbi arhaice scrise, datînd din perioada dinastiei Shang (1600—1100 î.e.n.). Textul Shang are un vocabular de aproximativ 4 600 de caractere din care provin caracterele chineze de azi, dar numai 1 700 dintre acestea au fost întrebuințate ; celelalte constituindu-se ca dificultăți majore pentru lingviștii din China, Japonia, S.U.A., Canada și Australia. Cunoscute sub numele de „inscripțiile oraculare pe os" textele Shang au fost sculptate cu cuțitul pe carapace de broască țestoasă și pe oase de animale acum 3000 de ani. Profesorul Yu este membru al Comisiei de redactare a lucrării „Culegerea completă a inscripțiilor oraculare pe os", care va apare în 13 volume și care va conține 50 000 de reproduceri în mărime naturală a principalelor inscripții. De asemeni, profesorul Yu Xingwu lucrează la o carte despre aceste inscripții. Apariția celor două volume va marca împlinirea a 80 de ani de cînd a fost descoperită vechea scriere Shang.

● **LA ÎNCEPUTUL** acestui an, Ministerul Culturii din R.S. Cehoslovacia și ambasada Franței din Praga au pregătit, pe baza acordului cultural cehoslovaco-francez o expoziție de lucrări ale unor tineri artiști fotografi. Vizitatorii au avut astfel ocazia să se familiarizeze cu evoluția fotografiei contemporane în Franța, reprezentată de această dată de Bruno (născut în 1944), Bernard Plossu (născut în 1945), Richard Klavar (născut în 1944). Fotografiile celor 3 artiști se disting prin cota lor de emotivitate, prin umor, prin surprinderea unor situații grotești cu care este confundat individul în viața de toate zilele. Ele se fac remarcate de asemenea pentru căutările care dovedesc un real efort de sondare a noilor posibilități de comunicare ale fotografiei, prin contemplarea sensibilă a vieții omului și a lumii care ne înconjoară.

● **ÎNTRE 9 ȘI 14 MAI** a.c. s-a desfășurat la Nisa cel de-al XII-lea Festival internațional al cărții din palmaresul căruia desprindem acordarea marelui premiu „Le Grand Aigle d'or de la ville de Nice" scriitorului iugoslav Danilo Kis, atribuirea unui premiu lui Alain Sebe (l'Aigle d'or de l'édition régionale) pentru albumul „Tanguimoust" precum și decernarea celorlalte distincții (Les Aiglons) autorilor unor cărți pentru tineret precum Evelyne Brisou-Pelen (aur), pentru volumul „le Mystère de la nuit de pierres", ed. Amitiés ; Claude Klotz și Gilles Bachelet — (argint) pentru „Drôle de samedi soir", ed. Hachette, și Jacques Dourdic și François Davot (bronz) pentru „Le Coup de pied", ed. Père Castor-Flammarion. Academia Goncourt a acordat distincția sa lui Guy Lagorce pentru „les Héroïques" (Julliard). Premiul France Culture a revenit lui Claude Ollier pentru cartea sa „Marrakcis-Medine" (Textes Flammarion).

● **UN ALT NOU RECORD** pe piața vînzărilor de artă : Un tablou de Monet intitulat „Agrenteuil : Flori lîngă malul rîului", care a fost vîndut în 1952 cu 8 000 de dolari, a fost adjudecat la 14 mai a.c. cu nu mai puțin de 470 000 de dolari la Galeria Stohby Parke Bernet din New-York. În cadrul aceleiași vînzări, o pînză de Juan Miro a fost cumpărată de un colecționar particular cu 400 000 de dolari.

● **VOLUMUL** „Avant mémoire" tome II al lui Jean Delay (Ed. Gallimard) încheie opera autorului intitulată D'UNE MINUTE A L'AUTRE, anchetă documenetată făcută asupra propriei sale familii și care cuprinde perioada 1555—1736, o tot atît de interesantă pe cît de instructivă întoarcere cu trei secole în timp, redînd evenimente istorice, sociale, politice, umane, psihologice, bazate pe documente autentice, fiecare din cele 12 capitole ale lucrării cuprinzînd un mediu social-profesional precis. După deputații „paumiers" și pictorii, procurorii, funcționarii de finanțe, autorul aduce lumea peruchierilor, muzicienilor, negustorilor, gravorilor, librarilor, adică a tuturor strămoșilor în linie directă sau colaterală, rude de sînge sau prin alianță. Rezultatul acestei istovitoare munci de cercetare este realizarea unei fresce istorice însuflețite în care se descoperă poate ca niciodată pînă acum perioada de la dinastia de Valois pînă la Ludovic al XV-lea.

● **LA CENTRUL POMPIDOU** din Paris a fost deschisă o nouă expoziție de modelaje în ceară. Este vorba de 130 de personaje celebre pe la 1900, executate în mărime naturală, grupate în 20 de tablouri. „Păpușile" se mișcă, vorbesc și cîntă, dînd astfel iluzia unei perfecte realități. Printre personajele reînviate astfel, pot fi identificați Debussy, Eiffel, Victor Hugo, Verlaine și alții.

atelier literar

poșta redacției

AL. PR. : Semne de progres, de data asta (mai cu seamă, în sens tehnic, al „meseriei"), lucru mai supraveghiat, mai strins, mai bine „ciocănit"... („Miine", „Multe păsări", chiar și „Construirea" și „Proze", „Vine iubirea" și „Discurs" — ultimele două, cu un final „hodoronc"). Bune ginduri și intenții și în scrisoare, care, puse în aplicare, nu se poate să nu „iasă cu bine", cum ziceți. Nu, nu ne-ați necăjit cu nimic (...decît cu seria de plicuri precedente, pline de rebuturi !...).

D. CERBES : Sensibile și delicate, aceste poeme-parabole, scrise curat și cu o certă capacitate lirică și reflexivă (mai ales „Frunză", „Paralele", „Cunoaștere"). Merită să stăruiți. Merită chiar să faceți efortul suprem de a uita tot ce știți despre dv. înșivă, de a încerca să subminați temeiurile, reale sau iluzorii, ale auto-compătimirii și mai cu seamă greșita părere că „drum de întoarcere nu este" și că nu există decît o clipă, un ceas, un anotimp, în care se poate alege „trenul". (Adevărul e că alegerea „trenurilor", pentru drumuri mai lungi sau mai scurte, durează toată viața !...). Așteptăm vești din ce în ce mai bune.

I. DUMITRAȘCU : Cîteva pagini mai bune („Justiție", „Anotimp", „Imobilitate") printre altele cam confecționate, artificioase.

J.-M. VLADISLAV : E vorba, desigur, de niște fragmente, din care însă nu se poate reconstitui, deocamdată, o unitate, un nucleu epic. Poate și pentru că paginile sînt mai răvășite decît data trecută, mai puțin organizate, scrise oarecum pe apucate, pare-se fără continuitate, fără un plan și o ordine, scrise, din păcate, și mai neglijent, cu mai puțină atenție și preocupare. Lecturile, de care vorbiți, ar trebui să vă ajute mai mult în acest sens, al deprinderii meșteșugului narativ, în special, al opțiunii sigure, inspirate, în mulțimea de fapte, întîmplări, indivizi, etc. (care, adesea, rămîn, în economia paginii, elemente superflue, parazitare, balast). „Poștașul" n-are ore de redacție ; îi puteți telefona, obținînd numărul de la secretariat.

EM. GV. : E mult adevăr în scrisoarea dv., dar e vorba de o... Americă descoperită de mult !... Versurile, cîteva frumoase („Pomul", „Atîtea cuvinte", „Mîine") sînt teribil de mohorîte.

M. M. : Există o anumită dispoziție lirică, dar rezultatele stau încă sub semnul începutului, șovăitoare, naive, convenționale. Să vedem ce mai urmează.

VASILE DENIȚIU : Am citit cîteva fragmente din voluminosul dv. manuscris. E limpede că v-ați apucat de o treabă care vă depășește, în toate privințele. N-aveți încă experiența necesară (literară și de viață) pentru o asemenea întreprindere. Paginile lîncezesc, în descrieri lungi și dialoguri banale, totul e înecat în vorbărie afectată, neinteresant, plictisitor. Aveți nevoie de o lungă perioadă de inițiere, de pregătire, în domeniul în care v-ați aventurat, trebuie să citiți mai mult și să luați aminte la secretele și meșteșugul specific al maeștrilor genului. E bine, pe de altă parte, dacă veți mai scrie, să vă încercați puterile, pentru început, în lucrări de mai mică întindere (schițe, povestiri etc.).

LIANA IONESCU : Un început destul de bun, deși încă timid și nu lipsit de nesiguranțe și stîngăcii. Dar, în ansamblu, aptitudinile lirice, sensibilitatea, acuratețea expresiei sînt tot atîtea semne de bun augur. Reveniți.

D.E.R. : Felicitări, să fie-ntr-un ceas bun și plin de consecințe favorabile !

N. AL. VEST : Dintre versuri, mai bune (dar nu grozave) „Iluzionistul", „Omul cu foarfeca", „Orașul antic", „Yorick". Prozele, excelente, savuroase, mai ales „Sport" și „Ventilul" (se pare că aici se află punctul dv. „tare" !).

N. Rugină (ceva, în „Maturitate", „Cînd stelele", „Cuvintele"). **Mihaela Milea** (ceva, în „Optimism", „Perpetuum", „Nopțile mării), **A. Anichit** (ceva, în „Teamă", „E timpul", „Doar țărîna"), **D. B. Mînătoru, Lucea Luceanu, Gabi Gabriel, M. Duminică, Bănică Florin, Paul Mona, Ionel Spinu, Alina R., Napallion** (versuri și proză), **Decebal Alexandru Seul, Viorel Andreescu, Marian Călinescu, Cristi, G. Corobea, Mărgărit Stoleru, Aurelia Ștef, George Siderescu, Ionel Gh. Țeculescu, George Papp, Magul, Magda Căpățînă, G. T. Iulian, Ion Cloșcă, Dor de soare, L. C. Cosițeanu, Dan Antim, G. B. Plopu, Fl. Ceaușu, I. N. Bahlovias, Al. D. Fondane, Vasile Dumitru, Dan Pavel, Albert Tioreanu, Dorel Sauciuc, Mihai Cotuțiu, O. Suciu-Lugoj, Steluța Ispas, D. Borcea („Peisaj"), Iordan Grecu, Petre Ivancu** (manuscrise în mare parte indescifrabile) : Nimic nou ! **Genus XX, Florian Sirmon, L. Limbădulce, Lenuța Beldie, Ariel, G. Mihalcea, Gabriela Blănariu, David I. Gheorghe, Popescu Mircea-Mugurel, Văleanu Alex. Maria, Șerban Aurel, R. Mircea** (Tg. M.), **Vasile Oproiu, Ant. C., Petrică Socaci, Georgeta Radu, Mihaela Mîrza, Adian Păran, M. Sardescu, Maria Bălănean, Dumitru Negrea, Dragoș Bogdan, M. Aronescu, V. Bran, Sonia Visarion, Gh. I. Tudose :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Corabia manechinului

fiecare purta
o stea de mare
la butonieră
femeile lor erau
de culoarea islandei

eu îmi făceam datoria de poet
topeam rochiile de ceară ale
femeilor astfel corabia de
sticlă vișinie devenea mai
ușoară se putea mai în voie
pluti pe marea incoloră

pe degetele mele
înflorea bruma

DAN EMILIAN ROȘCA

Yorick

Oase aruncate pe marginea gropii,
moaște strînse în huse –
toate țestele și tibiile
unor vremuri apuse,
cînd se ridea, pe săturate, de regi
și de cardinali betegi ;
de prințese buhăite,
ce-așteptau diplomații, să se mărite.
Iar Yorick – poetul măscărici
de la curtea regală,
ridea de toți aceștia,
de parcă sala tronului era goală,
și regele – o alcătuire de oase
trase cu zgîrciuri, de fețe preacuvioase.
Un rege de catifea, cu sceptru ca mină,
domnind, de pe un tron de țărînă,
peste un popor de furnici,
iubit de un poet măscărici,
pe numele său – cel mare și mic –
„Sărmanul Yorick !"

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Noi constelații...

lui Fl. Mugur

Multe păsări se-arată în lume
Sub povara instinctului lor ;
Unele mor cu capul sub aripi,
Altele mor împușcate în zbor.

Multe riuri în fluvii se schimbă,
Multe fluvii în riuri se pierd
Și vorbim tot mai mult altă limbă
În același ermetic concert...

Mai trăim degradări uriașe...
Spiritul arde-n eter,
Satele vin spre orașe –
Noi constelații pe cer...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Ploaie după datină

Plouă în lume plouă și-n sufletul meu
o amăgire ori o speranță ? firul
de grîu ne va spune îndată
plouă cu stropi cîntăreți înfiorată de viersul lor
materia se dilată dă peste margini
se scurge din sinele de acum înspre sinele
de altădată
plouă aiurea ori după datină nu știu
știu doar că după ce se privi îndelung
în oglinda acestei ploi cîmpia luă formă de
pîine.

MIHAI CRĂIESCU

Desene de Robert Drăghici

Deocamdată

Deocamdată, iubitule,
mi se pare nepotrivit
să spun cît doresc
ca fumul țigării tale
să se încolăcească pe balustrada
balconului de la care
te aștept
să mi se încolăcească
(precum podoabe) pe brațe...
Pentru că deocamdată
nu am un balcon de marmură
care să merite a fi locul
unei asemenea așteptări,
Pentru că deocamdată
nu am brațe de marmură
care să merite să-ți înlănțuie
gîtul (precum o podoabă)

LORENA PĂVĂLAN

Orașul

Stăm concentrați în mici cușete,
Iar patul, dispus să ne facă loc,
Se scoală și intră-n perete.
Să nu ocupăm cumva locul poșetei.

Ce plin e golul de sub masă !
Fiecare cu cubul său
Prevăzut cu terasă,
Cu ghivece de flori și borcane cu pești.

Orașul începe la ușa cușetei.
Pe scări se mai schimbă doar
Scurte saluturi ostășești.

REMUS ROCA

Peisaj cu femeie

Într-o zi
pe pînza aceasta neterminată
nu voi fi decît bănuială
adînc îngropat în culori
doar tu
sub un cer dărăpănat
te vei vedea de departe
în mijlocul cîmpiei
ca singurul stîlp rămas dintr-o casă.

D. BORCEA

Despre un verde care nu există...

Mai ales mi-e teamă de mirarea lucrurilor
din casă
atunci toate înverzesc și devin neliniștite
mai ales atunci sticlește nestatornicia oglinzii
pe spatele peretelui muzici de var
dar înțeleaptă liniștea se îngustează și nu mai
cuprinde nimic
imperii fosnitoare își întețesc respirația
oare cum voi putea dovedi această
întîmplare a lucrurilor
liniștea
refuză orice participare
asemeni clipei cînd prin dreptul ferestrei
trece părul tău verde fredonînd
uit toate ritmurile și echilibrul răsuflării
lucrurile din casă
dureros de precis mi se face teamă atunci
fereastră zic
însă fereastra rămîne neliniștită
un dialog buimac-tremurat între mine și ușa
dulapului
paltonul – zic
și îmi aruncă paltonul
șal – zic
iar șalul meu subțiat șerpuiește
șalul de iluzii
decolorat.

MONICA ROHAN

Porțile albastre ale neuitării

Urmare din pag. 1

de căutări, de incertitudini, de opțiuni febrile și totale, cărora nu toți i-au putut prevede și calcula repercusiunile. Reținînd cu o memorie extraordinară — sprijinită, bănuiesc, pe o riguroasă notație cotidiană —, tot ceea ce altora li s-a părut trecător, sau „nesemnificativ", el a putut constata că, aceste momente „pasagere", conțineau în ele demersul ulterior al timpului și, refuzînd să le considere nedemne de păstrat si-a asumat în mod deliberat și conștient misiunea slujirii adevărului și obligația sincerității totale. Îl văd ca pe un avar, stringînd în taină gunoiul din atelierele giuvaergiilor — ca argatul din „Trandafirul de aur" al lui Paustovski — pentru a scoate din el, fir cu fir, pulberea de metal prețios din care să-și cizeleze opera. A devenit astfel, pentru cititori, ca și pentru confrați, „cel mai iubit dintre scriitori", răpus brutal de moarte la jumătatea drumului, tocmai cînd visa mai cu ardoare la viitor, cînd își făcea planuri, gîndind să-și vadă cît mai curînd băieții mari, și opera desăvîrșită. De unde convingerea mea fermă că omul nu se gîndea la moarte? Cu cîteva săptămîni în urmă, în seara premierei filmului „Blestemul pămîntului, blestemul iubirii", am discutat îndelung despre cinematografie și despre planul lui de a face un serial din „Cel mai iubit dintre pămînteni". Erau și altii de față, și pot confirma asta. Cel ce își face planuri cinematografice știe că are nevoie de timp, elaborarea unui film, și, cu atît mai mult a unui serial, cerînd uneori ani îndelungați de muncă. A iubit filmul, și a încercat să-l slujească. Era însă în primul rînd un romancier, și abia după aceea un scenarist. Știa bine că scrisul lui avea în el o extraordinară forță de vizualizare simțea filmul intuitiv, cu o frapantă acuitate, demonstrînd o amplă înțelegere a limbajului cinematografic. Cea de-a saptea artă îl fascina, dar nu se vedea un „filmocrat", neacordînd în creația sa, filmului, decît un loc secundar. Cu cîtiva ani în urmă, am încercat împreună o ecranizare a „Intrusului". S-au făcut trei variante. Ultima părea să-l mulțumească, dar n-a dat-o producției. A amînat-o. Se desprindea greu de roman, cele 90 de minute cinematografice îi apăreau ca un pat al lui Procust, siluitor, prea scurt, prea strîmt, prea constrîngător pentru larga lui respirație subjugată de tentația frescăi. Și totuși, extraordinara putere de pătrundere a filmului — și, prin el, a mesajului artistic — în rîndurile publicului, îl fascina. Două filme turnate în ultimii ani, după scenarii semnate de el au întrunit, pînă în martie 1980, peste trei milioane de spectatori. Miercuri seara, în ziua înmormîntării lui, cînd televiziunea a difuzat filmul „Porțile albastre ale orașului", nimeni nu s-a mai întrebat ce căuta această peliculă în seria filmelor din spațiul consacrat telecinematecii. Prin Preda, prin dialogul lui sclipitor, prin replica spontană, plină de seva vietii, filmul devenise, brusc, clasic.

Se gîndea la un serial după „Cel mai iubit dintre pămînteni", 26 sau 52 de episoade, ca o „saga" cinematografică ce i-ar fi cerut cîtiva ani buni de lucru. Plănuia o nouă ediție, revăzută și adăugită, a ultimului său roman, așa cum ne-a obișnuit cu fiecare reeditare a cărtilor sale. Slefuia după prima confruntare cu cititorul. Nu considera nimic „definitiv", atîta timp cît trăia. Și avea de gînd să trăiască mult, cu rost și cu spor, ca țăranii lui din Gumești, care n-au făcut niciodată în zadar umbră pămîntului. Acum, implacabil, definitivul i-a pecetluit opera. Ea ne rămîne. Și ne mai rămîne un om la porțile albastre ale neuitării. O pilduitoare constiință. O demonstratie a faptului că nimic nu se uită, un avertisment teribil și răscolitor pentru cei ce, fiind puși în fata retrospectiei, nu pot să-și refuze imaginarea prospectiei. Iar acum, în ceasul cînd ne căinăm pe noi însine, înțelegem că „primul soc" n-a trecut, ci va continua să se facă îndelung simțit în constiintele noastre, pierderea fiind irecuperabilă deoarece, astfel de scriitori se nasc o dată la un veac, iar unui artist de talia lui Marin Preda, nimeni nu îi va putea ocupa vreodată locul.

MANIFESTĂRI OMAGIALE

● Academia Republicii Socialiste România, Academia de Științe Sociale și Politice și Uniunea scriitorilor au organizat, marți 20 mai 1980, la Ateneul Român, o adunare omagială dedicată lui Tudor Arghezi, cu prilejul centenarului nașterii marelui poet.

Au participat tovarășii Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R., Cristea Chelaru, vicepreședinte al Consiliului culturii, scriitori, alți oameni de cultură, un numeros public.

Au luat cuvîntul George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, Gheorghe Mihoc, președintele Academiei Republicii Socialiste România, acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, acad. Geo Bogza, acad. Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Daniela Crăsnaru, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Zaciu. Delegațiile asociațiilor scriitorilor din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Tîrgu Mureș, Brașov, Sibiu și Craiova au prezentat în texte vibrante omagiul creatorilor contemporani față de marele înaintaș.

● Muzeul literaturii române și-a continuat suita de manifestări cu prilejul Centenarului nașterii poetului, grupate în jurul zilei aniversare, după cum urmează : miercuri, 21 mai, ora 11, la Muzeul memorial Mărțișor, elevii liceului „Tudor Arghezi" și ai altor școli din Capitală și din țară și-au adus omagiul lor lui Tudor Arghezi ; joi, 22 mai, ora 17, în rotonda muzeului din strada Fundației 4, a avut loc vernisajul expoziției omagiale „Tudor Arghezi, gazetar" marcat de amintirile scriitorilor care l-au cunoscut pe poet în ipostaza de publicist : Șerban Cioculescu, Mihai Beniuc, Vlaicu Bîrna, Radu Bogdan, Valeriu Anania, Al. Cerna Rădulescu, D. I. Suchianu .

● Muzeul Literaturii Române în colaborare cu Uniunea scriitorilor au organizat ieri, 23 mai, la casa memorială Tudor Arghezi de la Mărțișor, un festival de poezie contemporană, omagiindu-l astfel pe marele poet. Despre însemnătatea și perenitatea creației argheziene au vorbit Laurențiu Fulga, Edgar Papu, Paul Anghel și Al. Oprea. Au recitat versuri dedicate lui Tudor Arghezi sau versuri din creația acestuia, poeții : Violeta Zamfirescu, Ion Bănuță, Radu Cârneci, Virgil Carianopol, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Ion Horea, Darie Novăceanu, Gheorghe Pituț, Ion Segărceanu, Romulus Vulpescu și Mitzura Arghezi. De asemenea, au participat scriitorii Grigore Vieru și F. Vidrașcu. (U.R.S.S.).

● La Tîrgu Cărbunești au fost decernate marți premiile Festivalului-concurs de creație literar-artistică Tudor Arghezi, organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Gorj. La această manifestare au luat parte creatori din mai mult de 30 de județe ale țării, juriul stabilind următorii laureați : Ion Bogorodea din Tulcea la poezie, Aurel Antonie din Tîrgu Jiu la proză și Ion N. Rădoi din Arcani, Gorj, la teatru. În încheiere a avut loc un recital de versuri din creația argheziană.

În aceeași zi, a fost prezentat pentru minerii din bazinul Valea Motrului spectacolul de muzică și versuri „Bună dimineața, primăvară".

O șezătoare omagială Tudor Arghezi a avut loc de asemenea, la Craiova, unde și-au dat concursul scriitori din localitate, actori ai teatrului liric și soliști ai Filarmonicii „Oltenia".

Fatum

Lui Tudor Arghezi

Încărcat cu saci de-osîndă
Așteaptă orbul la pîndă –
Gîndul cerșetorului :
Ai simțit ghearele lui ?
Cine-i va dormi aproape
C-un șarpe o să-l adape
Cine-i va trece prin față
C-un cutremur îl răsfață
Cine-i va umbla prin coastă
Se alege c-o năpastă
Cine-i va pieri prin spate
Încarcă nouă păcate
Și prin umbră îți culegi
Rană de vecii întregi...

Trei cuțite trec prin el
Spălate-n orbul mișel

Pan Izverna

Paradoxul pamfletarului

Urmare din pag. a 7-a

de adevăr: „Publicul se va deprinde să decoloreze fărîturile excrementiale, sporite cu trandafiriu și azur; păduchele nu se va mai înfumura cu transparența aripilor libelulei; va redeveni boul-bou și ciuperca ciupercă" **(Lingoarea filosofilor).** Totuși drumul spre adevăr trece prin artă, prin „minciuna" cuvintelor. O logică perfectă dezvoltă o premisă falsă, intuiția structurîndu-se silogistic, cu o fervoare aproape matematică. Iluzia hilară a misticismului e demonstrată prin aglomerarea torențială a propunerilor de... întărire a credinței. Discutînd interzicerea spectacolelor teatrale în săptămînile de post, pamfletarul afișează un suspect radicalism aprobator: „Pentru ca morala să fie cu desăvîrșire respectată, măsurile acestea nu ajung. Ar trebui oprite trăsurile — exceptînd muscalii — tramvaiele, băile; ar trebui închise bibliotecile, prăvăliile, iar lumea îmbrăcată în antereie și cu toate dulămile turco-grecești să aștepte îngenuncheată pe uliți trecerea Sinodului. Vespasienele, păzite de cîte un protopop, să nu mai funcționeze. Pătruns de respect pentru că în fruntea bisericii se găsesc virtuți și capacități ca ale unui Popa Iapă, ar trebui și udul să se amendeze și toate lucrările cele diavolești din trupul nostru cel de lut să se schimbe în voce de rugăciune. Iar de vreme ce postul trebuie să fie universal și ca nimic să nu dea loc la ispită, Sinodul ar trebui să intervie la Societatea pentru protecția animalelor ca să li se așeze căței-lor și mițelor cîte o foaie de viță, sau chiar două foi, cu cîte o inscripție trasă din psalmist". Sîntem în preajma blasfemiei. Aceasta fiindu-i arta injuriei (căreia îi închină o dată un adevărat ditiramb : **Trăiască insulta)** nu e de mirare că Arghezi a trăit mereu cu sentimentul unui enorm plictis. Ignorat printr-un complot al tăcerii sau executat în efigie prin simpla etichetare de „pamfletar", el visa Adversarul în stare să răspundă „cu cuvinte la cuvînt". Componentei sadice, esențială, după N. Balotă, în psihologia argheziană, trebuie să-i adăugăm o alta ce coboară din Masoch. Guliver printre liliputani incapabili să „spurce frumos", Arghezi e în realitate un mizantrop obsedat de o umanitate ideală. „Ura" lui pentru contemporani, răcită în volutele stilului, este decorativă, înnobilînd ca un însemn heraldic.

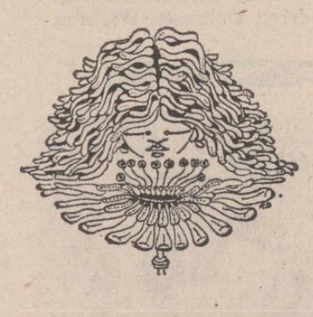

SPORT — Răducanu „n-a știut"

● Liliacul a putrezit pe ram. Luminile castanilor au ruginit. Plouă. Parcă am fi intrat cu citva timp în urmă în imersiune. Pe toți ne plouă. Numai pe fotbaliștii noștri nu. Pe ei nimic nu-i mai poate atinge, nu-i mai poate clătina sau împinge. Așa au fost și sînt învățați și la reprezentativă și la cluburi. Joacă sau nu joacă, ei și antrenorii lor își fac autocritică și învață din greșeli. Din atîtea greșeli mă mir că n-au ajuns doctori în fotbal. Apărarea a fost descoperită de două ori la Brno? S-a întîmplat același lucru de mai multe ori în ultimii ani? S-a întîmplat. Au recunoscut apărătorii și antrenorii? Sigur că da. Și atunci? Atunci ce mai vrea tovarășul Ulise sau tovarășul Discobol? De ce nu-i mobilizează ei mai bine pe jucătorii noștri? Ce au ei cu marele coordonator care și l-a pus acum pe față pe Valentin Stănescu? Ei bine, așa este! Recunosc că au greșit și că, deci, trebuie să fiu suspendat în locul lui Răducanu (numele are hazul lui tradițional) care nu știe, săracul, nici astăzi cum se execută corect un 11 m. Nu știe pentru că, vezi doamne, arbitrii noștri nu știu. Dar antrenorii lui care l-au pregătit, nu? special pentru eventualitatea loviturii de pedeapsă ce știu? Pentru că ei sînt plătiți ca să știe, asta, nu arbitrii sau cronicarii ziarului Sportul care le țin hangul, transformînd înfringerile în victorii morale, progrese, omogenitate etc.

Am ajuns unde am ajuns plătind antrenori care în afară de „toți în față" și „hai, băieți", nu mai știu nimica, nici măcar cum se îmbracă un trening. Repetenții nu pot învăța din greșelile altora sau altor altora. Ei trebuie să învețe totul de la capăt. Să învețe întîi literele și pe urmă să alcătuiască propoziții, nu invers. În nici un caz să-i premiezi pe repetenți nu se poate. Și totuși... Hora campionatului se apropie de sfîrșit. Olimpia pare că va scăpa dacă îi va „finanța" mai mult decît ASA și CS Tîrgoviște pe ieșeni, care și ei trebuie să-și scoată pirleala din anii trecuți cînd au mers cu palma întinsă pe la toți. Gloria Buzău se aude că va fi primită în Clubul Milionarilor ca membru stagiar. Oltenii ne-au arătat cît de mult țin unii la altii, împărțindu-și punctele frățește. Steaua plătește ca de obicei la spartul tîrgului și nu m-ar mira să piardă și Cupa, dînd Rapidului sau lui „Poli" Timișoara „oara mălăiață". Dinamo va juca anul acesta în „Cupa litoralului", pentru că în celelalte nu are acces .Națională va mai face un joc bun în deplasare și va pierde pentru că Iordache va degaja o dată invers. N-o să știe, băiatul. Săracii de ei !

Ulise

O monografie în limba rusă

DIALOG CU F. VIDRAȘCU (U.R.S.S.)

— Ce v-a determinat să-l alegeți pe Arghezi ca temă de monografie ?

— În primul rînd nu este o monografie. Colecția **Viața oamenilor ilustri**, la editura **Tînăra gardă** din Moscova este fondată de Maxim Gorki în 1933 și are ca scop punerea în Panteonul culturii universale a celor mai ilustri creatori din lume. În felul acesta colecția dictează înfățișarea de portrete generale a personalității cercetate. Uneori aceste cărți au un caracter de biografie romanțată sau chiar de roman. Așa a fost concepută și cartea mea despre Tudor Arghezi.

— Cînd ați început cartea, cît a durat documentarea ?

— Începutul începuturilor a fost în anul 1961 cînd mi-a căzut în mînă ediția pe foiță de biblie a lui Arghezi. Am citit testamentul și m-am cutremurat ca să nu spun că m-am înfricoșat. Mă aflam în fața unui geniu de care nu știam aproape nimic. În afară de „faimoasele" articole despre Putrefacția poeziei și poezia putrefacției. După asta trebuie să vă spun că am citit tot ce a scris Arghezi cutreerind multe orașe și multe țări în căutare de noi materiale. Și m-am pomenit într-un labirint din care credeam că n-o să mai ies niciodată. Și poate că m-a ajutat tot Arghezi pentru că se apropia suta de ani de la nașterea lui.

— În ce orașe i-ați căutat urma ?

— În primul rînd la București de multe ori și multi ani. După asta aș enumera orașele și instituțiile care m-au ajutat : Universitatea din Londra, Universitățile din Laussane și Geneva, Biblioteca Vaticanului, Biblioteca Națiunilor Unite, Sorbonna, marile biblioteci din Moscova, Leningrad, Kiev, și peste tot am găsit documente și cunoscute și necunoscute, mai ales din acestea din urmă. Mi s-a format imaginea unui om care venea de la **Testament** și de care continua să-mi fie frică. Aveam impresia că sînt un alpinist începător, care încearcă să cucerească Everestul.

— În aceste locuri pomenite, Arghezi era un obiect de studiu ?

— Da. Să vă povestesc un episod interesant. Am dat la Geneva de două străzi paralele, una Plantaporets, alta Pavillion și am constatat cu mare surprindere că Arghezi și Lenin stînd la Geneva în aceeași vreme erau vecini. Și acum pe o stradă, prima, e o placă memorială pentru Lenin, a doua pentru Arghezi. Dar vecinătatea lor nu era numai de stradă. Am găsit și am aflat documente din care reiese că Arghezi și-a găsit un sprijin spiritual în Lenin. Asta o spune și Arghezi într-o tabletă, **Lenin pretutindeni,** publicată la 80 de ani de la nașterea lui Lenin.

— Care vi s-au părut cele mai interesante contacte avute în România în legătură cu Arghezi ?

— Cînd a început în revista **Luceafărul** serialul **L-am cunoscut pe Arghezi** am crezut că intru într-un parc ozonat. Ca om de presă apreciez la superlativ această acțiune cu totul singulară.

În întîlnirile cu scriitorii români aș remarca deosebita profunzime a celor aflate de la Paul Anghel, un adînc cunoscător al operei lui Arghezi și a omului. Am avut ocazia să stau de vorbă cu academicianul Șerban Cioculescu, cît și cu unii debutanți de la **Bilete de papagal.** I-aș aminti pe Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Laurențiu Fulga.

— Ce credeți că aduce nou cartea dvs. ?

— În primul rînd cartea mea îl face cunoscut pe Arghezi milioanelor de cititori din Uniunea Sovietică. În al doilea rînd, versurile citate în carte au fost traduse special pentru această carte de mari poeți sovietici : Andrei Voznesenski, Novela Matveeva, David Samoilov, Chiril Kovaldji, nu mai vorbesc de genialele traduceri din Arghezi ale Anei Ahmatova. Și în al treilea rînd, eu încerc să dovedesc că Arghezi este unul dintre cei mai mari poeți ai secolului XX și gloria lui abia începe.

— Care sînt ecourile cărții ?

— Presa sovietică scrie cu cuvinte de laudă mai mult la adresa lui Arghezi decît a mea cum este și firesc. A fost publicată întîi în revista Octombrie într-un tiraj de 280 000 de exemplare, iar acum în volum ilustrat într-un tiraj de 100 000. Țin să spun că aduc mari mulțumiri scriitorilor români care m-au ajutat generos, Uniunii scriitorilor și Bibliotecii Academiei Române.

Arghezi a scris de mult **Cîntec de adormit Mitzura.** Fata lui cea scumpă veghează acum permanent la editarea și imortalizarea operei și memoriei marelui său părinte. Devotamentul și ajutorul ei m-au însuflețit și m-au ajutat în mare măsură să ies din labirintul în care nimerisem.

Reporter

ÎN CONȘTIINȚA LUMII

FLEURS DE MOISISSURE

à Monsieur Al. Rosetti

Écris de l'ongle sur enduit frais,
Au mur d'une niche vide j'ai gravé,
Dans le noir et la solitude reclus,
Mes forces non soutenues
Ni du taureau, ni du lion, ni du vautour
Qui travaillèrent tout autour
De Lucas, de Marc et de Jean.
Distiques rimés dans le temps,
Strophes de la tombe,
Qui de soif d'eau succombent
Et de faim de cendre,
Tels les vers que j'engendre.
Quand l'angle d'ange s'usa
Repousser on la laissa
Et croître elle ne voulut —
Ou je ne la reconnue.

Il faisait sombre. Le son de la pluie au loin,
frappait vif.
Et j'avais mal à la main comme une griffe
Impuissante à se replier.
Et des ongles de la main gauche, à écrire,
je me vis obligé.

ION ION

Dans la cave aux morts, Ion fait un beau
mort,
Souriant tendrement, tout nu sur la pierre.
Trois nuits des rats lui ont rongé'l corps
Et bavant sa bouche agglutine ses glaires.

Quand le croque — mort sur son dos le hissa,
Lourd se fit Ion, comme la terre.
Si on veut debout y s'tiendra
Son bras seul brisé ne'l tolère.

Dans ses prunelles ouvertes une lumière,
Du village où il est né
Du champ où les chevreaux broutaient
S'y installe et s'y fige étrangère.

Loin du bercoil, per les grands arraché,
Loin des complaintes de sa mé,
Sur son corps tâché et pelu,
Même les morpions en tas sont foutus.

LES MORTS...

Les morts sortent...
Sous la voûte à clocher, de la porte.
Y en a dix au contrôle
Qui s'en vont épaule contre èpaule,
Deux par deux, mis en bière,
Sans mère, sans pope, sans prière ;
Ils s'en vont de compagnie
Sous le gel et la lune infinie.

Du registre en v'la dix d'éffacés,
Et dans l'univers rejetés,
Leurs bras reposent détendus
Sur le ventre tout nu.

Famèliques, ils ignorent la faim
Et, raides, ont oublié la froidure.
Plaies violettes, signes infamants
Trouveront un baume au ciel pur.

Le portier les arrêta en route
De son bâteau les compta sous la voûte.
Mort, semble le cheval transi
Mort, l'homme à la bride, aussi.

Bon voyage ! vers la fosse commune.
La poussière vous soit plus opportune
Que les messieurs qui vous ont condamné,
Que les prêtres qui n'ont point conjuré.

Et prenez garde
De ne pas vous embrouiller.
Car demain soir, peut-être ce soir même,
Quand les cierges allumeront l'étoile suprême
Vous repasserez une fois encore
Au rapport.

Traducere în franceză
de Lucia Dem. Bălăcescu

TU PLEURES ?

Tu pleures, mon enfant ? Mais qu'a
Ton âme ? Elle te fait mal ? Pourquoi ?

Brillante comme une goutte de rosée,
On pourrait croire que c'est une parure,
Mais c'est bien une larme, tu es troublée,
Et c'est, hélas !, l'annonce des larmes futures.

À ta candeur, la larme, je l'ai cachée,
Car les larmes arrivent sans s'excuser
Et sans qu'on puisse leur donner réplique.
De ta première larme comme j'en eu peur,
Et la voilà venue — en est-ce donc l'heure ?
Mais comment a-t-elle pu sur tes joues pâles
fleurir ?
Je sens que c'est de glaise qu'on a dû la
pétrir.
Vient-elle du sable de la grève ou du
lointain ?
Pourvu que je n'la cherche pas trop loin,

Quand a coulé la première larme des vignes,
Ça a été, mon ange chéri, un signe
Que le cep qui s'enroule avait été blessé
Sans que je l'eusse même soupçonné.

Je plains l'heure des larmes qui est venue,
L'heure des chagrins, heure tant redoutée,
Mais sans savoir que le petit sein nu
Pousse petit à petit sous sa chemise brodée.

La joue que je viens d'embrasser
Reçoit la larme plus soumise.
Et la paupière, sous la brise
Plus triste, saura maintenant pleurer.
Comment donc se sont en allés
Les contes de fées
Sans que je m'en fusse même douté ?

PSAUME

Dans le silence ou dans la foule mugissante,
Je te guette partout le long du temps comme
du gibier
Pour voir si tu es l'aigle qu'obstinément je
cherche,
Si je dois te tuer ou bien m'agenouiller.

Pour croire en toi ou pour t'abattre du ciel
bleu,
J'épie en vain avec douleur tous les nuages
en feu.
Tu es, de tous mes rêves, le plus beau.
Je n'ose pas sur toi faire éclater mon arme

Comme une image dans le lac qu'une aile
effleure,
Tu sembles prendre corps et disparais
soudain ;
Je t'ai surpris dans les étoiles parmi le thym,

Comme un taureau sauvage m'étant penché
pour boire.
Seuls à présent dans ton histoire sans fin,
Je voudrais une fois me mesurer à toi, et
puis,
Sans aucun désir de vaincre en ce combat,
Toucher seulement ton âme et puis hurler :
„C'est lui !"

MESSAGE PERDU

A travers les siècles deux anges furent
envoyés
Du très haut bleu, pour annoncer la Vierge
Sacrée.

Volant côte à côte dans la nuit des veilles,
Egarèrent la voie poudrée à travers les
étoiles.

Et ravis, dans la brume, par les bourgeons
de fleur,
S'attardèrent à voir, de l'aube d'argent, les
pleurs.

Quand Dieu les envoya, nous tous l'ignorâmes,
L'un d'eux était un homme et l'autre était
une femme.
Et la coutume fut enfreinte la première fois
En envoyant des anges sur terre, deux à la
fois.

Et, petit à petit, charmés du vol fait ensemble,
Ils s'enfermaient en cercles gracieux. La lune
tremble.

Et bercés dans l'éther, rapprochés par le vol,
Oublièrent leur message et leur envoi au sol.

Ils s'étreignirent comme l'est la roche et le
ravin,
Et leur baiser fut, dans le ciel, divin,
Le souffle muet, la parole étouffée.

Leurs ailes du ciel sont tombées.

AMOUR TARDIF

Oui, je t'aimerais comme tu l'oses.
Le coeur m'y pousse, l'esprit s'y oppose.
Tu voulais que je brûle, flambant dans la
fournaise
Au contact du regard ardent comme la braise.
D'où es-tu descendue pour m'assaillir
De tant d'étoiles, d'enivrants élizirs ?
J'ai l'âge de ton père et c'est à peine
Si j'ai compris moi-même
Que je t'aime.
La flamme de l'amour souvent volage
Peut égaler différents âges
Que ne rassemblerait aucun présage.
Femme brûlant sous la fine peau nerveuse,
Tu es jeune, belle et orgueilleuse,
Tu veux que je sois tien et tu n'as cure
De tous les miens, de tous les tiens
Immolés pour ton bien.
Tu as voulu te dégager de tes dentelles,
T'offrir à moi, ainsi qu'à mes libelles.
L'ivresse t'avait envahie
Et tu avais envie
D'être à moi, en oubliant
Que tu violais une loi, que tu sortais des
rangs.
Je t'ai fait souffrir, je l'ai su
Dans ce que tu avais de plus poussif, de plus
vécu,
Et j'ai dû faire la sourde oreille
Pour que tu restes ce que tu es, et moi pareil.
Je t'ai blessée à bon escient, pardonne-moi,
Où bien maudis, et jette l'effroi
À travers le lointain qui cache
Avec tes yeux cernés, ta cuisse lâche.

Traducere în franceză
de Andreea Dobrescu-Warodin

Ilustrații de Lucia Dem Bălăcescu la volumul „Cartea cu jucării" de Tudor Arghezi

SI

Me duele, si, pero no ahí, doctor,
Más abajo, más hondo, más distante,
Mi dolor está más allá de mí.
Y ni yo sé cómo llegó hasta aquí.
Luchan diablos y ángeles en mí.

Y temo que se diezmen en la lucha
los ángeles.

NO VEÓ YA...

No veó ya y aún quisiera escuchar,
Esta senda dónde va a terminar ?

Quién trazó entre la avena este sendero
Para un solo viajero ?
No lo interrumpen ni las aguas ni el viento.
Es un paso de santo o lobo lo que siento ?

Se va, sólo se va y vuelta no le ves,
Esta senda hecha nomás para mis pies.

No veo encrucijada de cuando por ella
ando,
No quiero ir y ella me va llevando.

Y yo descansaría... Segundo con segundo
Tras mis pasos la senda se hunde en lo
profundo.

SALMO

Te mido en el silencio y el rumor
Y te acoso en el tiempo cual venado,
Eres, veamos, mi buscado halcón ?
Matarte o implorar arrodillado ?

Para creencia o para negación
Te busco decidido y sin provecho.
Eres mi sueño, el más bello y mejor
Y no oso derribarte de los cielos.

Cual reflejo del agua en el camino,
Apareces, después desapareces ;
Entre estrellas y peces te he entrevisto
Como al toro salvaje cuando bebe.

Ahora solos en tu inmensa historia
Quedo contigo : quién soy quiero ver,
Sin pretender ganar una victoria.
Quiero palparte, aullando, y decir : „Es !"

RECIEN TE HABÍAS IDO

Recién te habías ido. Que partas te he
rogado.
Te seguía a lo largo del sendero ondulado,
Hasta que entre los tréboles, al fondo, te
perdiste.
Y ni una sola vez la cabeza volviste !

Un signo yo te diera después que tú partías.
Mas que es una señal de sombra en lejanía ?

Quería que te fueras, retenerte quería.
La primera escuchaste de estas dos ansias
mías.
Mi mudo pensamiento no te dejó a mi lado.
Por qué, por qué te fuiste ? Por qué te
habrías quedado ?

MELANCOLÍA

Decidí la hora de verla
Cuando el lago en lo hondo bulle
Y en su delgada cortina
Su aguja el astro escabulle.

Cuándo tiempo no ha venido
Miré lejos, soñador.
Las horas entretejieron
Su hilo en el hilo mayor.

Y ahora que la veo venir
Por solitario sendero,
De lejos, me invade un ansia
Y un ensueño yo la quiero.

INSCRIPCIÓN

Cuando ante mi se apareció
Me dijo el río :
„Conmigo ven"
Y no me fui.
Cuando en la orilla me alcanzó
Me dijo el viento :
"Conmigo ven",
Y no me fui.
Cuando voló a mi alrededor
Me habló el Halcón.
"Conmigo ven",
Y ni con él me fui.
Así pasaron junto a mí
Hacia el ocaso,
Aguas y vientos, astros, halcones,
Y así pasaron y se fueron
Juntos.

Traducere în spaniolă
de Omar Lara

TESTAMENT

I'll not leave thee as wealth, after my death
Other than, on a book, a name.
Into the night rebellious which comes
From my forefathers unto thee
Through gorges and deep pits
On their bellies scaled by my sires
And which await thee, young, to climb,
My book is now a step, my son.

Take it with faith as head-rest,
It's your first recorded scripture,
That of the serfs clad in sheep-skins,
Full of the bones grafted on me.

Thus for the first time now to change
Pick into quill and furrow into ink-horn,
The elders culled among the oxen
The sweat of centuries of labour.
From their tongue of cattle-cries
I have engendered rhyming words
And cradles for the master-heirs.
And kneaded over thousands of weeks
I turned them into dreams and icons.
I charmed rags to buds and wreaths.
I changed the gathered venom into honey
leaving intact its sweetness and its strenght.
I took the curse and spinning gently
I made it now caressing and now swearing.
I scraped the hearth for ashes of the dead
And moulded them into a God of granite,
A border-stone of massive height
Dividing life in two great worlds,
A sentry at the summit of thy duty.
All our stifled, bitter grief and pain
I loaded on a single violin
On hearing which, the master jumped
And recred like a ram that's slain.
From sores, from mildew and from mud
I conjured up new beauties and new values.
The lashing whip is turning back in words
And slowly grants a pardon as chastiser
To living children of the crime of all.
It is the justice of the obscure twig
Which from the wood is coming into light.
And bursting at the tip a wart-like bunch.
The fruit of centuries of pain and grief.

And on the sofa lazily reclining
The Princess suffers in my book.
The word of fire and the word that's wrought
Are paired and married in the book
Like red-hot iron gripped by pincers.
The serf has writen and the Master reads it.
Not knowing that its deepness holds
The fury of all my forebears.

LULLABY FOR MITZURA

Lord, make her a sunny cottage,
In a corner of old country,
One as high as flower be
And as narrow as an ear.

And in the veranda an eye of water
With a boat, big as a matchbox
So that its minuteness take
Infinity and all Thy Kingdom.

Give a tender butterfly
And a frog of emerald.
In the forest of wormwood
Keep her cottage ever warm.

Give her also, Lord, some paints
And some fine paper from China
So that daubing thereupon
Of Thay glory she may scrawl.

And when everything is ready
Daddy too, may live with her.

EXORCISM

Padlock, who has shut thee
Upon the door of my great dream ?
Where is our key, where is the keeper
To break the bolt open
So that into the depth of our night we see
Stirring the treasures of the blue ?
A heavy step, from time to time
Approaches, but has passed us by.
All steps die out and they perish
For thy unhearing ear of iron.
And from a vein twisted over thee
I think there hangs wistaria in flower
And from the vaults, convolvulus
And stars in buds and clusters.
Who is to put in our door a key
One single spark ?
The light is setting up its eye
And in the room attempts to see.
The padlock feels and winces
With my deep night, as from a kiss.
Star, canst thou not go into its ring
And open up the padlock of the silence ?

ARCHEOLOGY

My soul can still remember
Now and for evermore what has gone past,
A past which is unknown to me
But the sacred bones of which

Have settled in myself, I, unaware,
As neither knows the earth its own,
In which are sleeping statues next to statues
And coffin next to coffin is locked up.

An endless murmuring of epitaphs
Here, these more alien, and those more
sounding.
In the air the time has parted with the hours,
Like some carnations with their scent.

The silence lost its voices
Which once made it resound.
I only hear the dust of the ancestral voices,
How there it crumbles and has crumbled.

And sometimes, everything awakens,
As in a storm great as the mighty force
The centuries show bare their foundations.
I stay on guard on their bottom step.

Traducere în engleză
de Michael Titus și M. Goodchild

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

22
(944)
Sîmbătă
31 mai
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Adevărurile istoriei, adevărurile viitorului

Perioada construcției socialiste în care ne aflăm este deosebit de fertilă și pentru afirmarea, între celelalte științe, a istoriei. Faptul este semnificativ : în perioada în care construim în modul cel mai dinamic o istorie nouă, istoria își găsește, ca niciodată în trecut, făgașul adevărat care o impune ca știință revoluționară, aptă să contribuie, în modul său specific, la dezvoltarea pe mai departe, a societății. Este perioada în care poporul român beneficiază de un măreț **Program al prezentului și viitorului,** în care națiunea noastră socialistă se află angajată, cu toate forțele în procesul revoluționar al construirii celei mai drepte și mai umane societăți, este perioada de deplină afirmare a creativității, în toate planurile, a poporului nostru liber și stăpîn pe destinele sale. Pe fondul și în climatul acestor realități a avut loc de curînd întîlnirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România cu reprezentanți ai oamenilor de știință din domeniul istoriei — membri plini și membri corespondenți ai Academiei Republicii Socialiste România, ai Academiei de științe sociale și politice, directori ai institutelor de cercetare, muzeografi, profesori și alte cadre din învățămînt și cercetarea științifică, consacrată pregătirii istoricilor români în vederea celui de-al XV-lea **Congres internațional de științe istorice,** care va avea loc la București, în perioada 10—17 august 1980. Cu acest prilej, secretarul general al partidului a dat o seamă de indicații celor ce activează în domeniul istoriei, indicații ce constituie un cadru larg de manifestare a spiritului științific, obiectiv în acest domeniu, a acelui spirit absolut necesar unor dezbateri care să contribuie la întărirea colaborării și conlucrării între popoare și națiuni, între state, pornind de la principiile noi în relațiile internaționale, care se afirmă cu putere astăzi în lume, ale deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității fiecărei națiuni, neamestecului în treburile interne ale altor popoare.

Știința istoriei cercetează trecutul de pe pozițiile prezentului. Ea este, prin izbînzile sale în ceea ce privește cercetarea, o știință a actualității. Însăși această actualitate se întemeiază pe o devenire istorică, este rezultatul unor dezvoltări legice. Știința istorică, după cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să pornească de la realitățile existente astăzi, realități ce nu mai pot fi schimbate de nici o forță. Aceste realități pun în evidență faptul că astăzi în Europa există națiuni independente, state care au granițe ce trebuie respectate. Istoricii români au menirea de a combate orice încercări de a pune în discuție aceste realități existente azi în lume. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat istoricilor români să abordeze problemele istoriei omenirii în strînsă legătură cu condițiile de muncă, de viață, cu dezvoltarea treptată a forțelor de producție. O idee de cea mai mare însemnătate pentru activitatea istoricilor români este aceea a conlucrării popoarelor din Europa și din întreaga lume în decursul timpului, a interdependenței civilizațiilor. De aici, necesitatea ca istoricii să pună accentul pe acele fapte istorice care au favorizat contacte de viață și influență reciproce între populațiile ce au trăit și trăiesc în Balcani. Istoricii români au datoria să demonstreze că ceea ce au realizat popoarele din Balcani este rodul conlucrării, că însăși existența națiunilor de aici este rodul acestei conlucrări. Înaintașii, în momentele grele, dificile, au găsit calea, limbajul necesar conlucrării. **„Același proces, al strînsei conlucrări** — a arătat secretarul general al partidului — **s-a petrecut și pe plan intern. Conlucrarea dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania, indeosebi interdependența lor economică, au avut un rol hotărîtor în cristalizarea sentimentelor originii comune daco-romane și al unității naționale, cărora Mihai Viteazul n-a făcut, de fapt, decît să le dea glas".**

Secretarul general al partidului a pus în lumină necesitatea de a se lupta împotriva oricărei încercări de denaturare a adevărului istoric, a realității. Istoria este un generator permanent de civilizație pentru prezent și viitor. Popoarele nu se pot dispensa de acest izvor, mai ales azi în epoca noastră cînd se afirmă cu putere voința națiunilor de a-și făuri soarta așa cum doresc, în deplină libertate. Pentru istoricii români contribuția la crearea unui viitor al prieteniei și frăției tuturor popoarelor este o sarcină de mare însemnătate. Este modul propriu de a-și aduce contribuția la lupta împotriva politicii imperialiste de forță, de dictat, de a milita pentru o politică de largă conlucrare economică, cultural-științifică de egalitate și respect între popoare.

Știința istoriei este în România socialistă știința apropierii între popoare, știința colaborării și păcii.

Luceafărul

Ion Jalea — Grup statuar

Blajul — școală de istorie națională

Blajul — Mica Romă — orașul aflat la confluența Tîrnavelor, a fost ctitorit de episcopul martir Ion Inochentie Micu, primul ierarh român care a avut curajul de a înfrunta imperiul habsburgic și sistemul feudal și, totodată, de a „facere" — după o expresie a timpului — pași pentru a edifica națiunea română, aici manifestîndu-se primele simptome ale iluminismului românesc transilvănean.

Școlile, în fruntea cărora avea să se ridice *liceul*, s-au înființat în anul 1754 într-o vreme cînd — fapt semnificativ pentru dezvoltarea și puterea de percuție a spiritului românesc — la Paris apărea primul volum al faimoasei *Enciclopedii* franceze, celebrele scrieri ale lui Jean Jacques Rousseau *(Discurs asupra inegalității între oameni* și *Contractul social),* Kant scria *Critica rațiunii pure,* iar James Watt perfecționa mașina cu aburi, secolul luminilor afirmîndu-se pe toate planurile cu un vertiginos avînt.

Datorită acestui liceu, care a fost prima școală superioară românească, o adevărată universitate, s-a creat o pătură intelectuală românească care avea să îmbrățișeze mișcarea iluministă cu o inepuizabilă energie, ideologia luminilor devenind o redutabilă armă de luptă pentru ridicarea poporului român, pentru dezrobirea sa socială, pentru emanciparea politică.

În primul an de învățămînt au urmat cursurile liceului 71 de elevi, în anul următor 162, pînă la sfîrșitul primului deceniu numărul lor ridicîndu-se pînă la 300. În anul 1760 numărul total al elevilor era de 500, cei mai mulți dintre ei fiind fii de țărani și preoți.

Vasile Netea

Continuare în pag. a 7-a

Acum, Premiul „Herder"

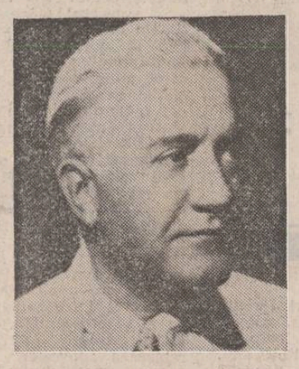

Împrejurarea că, dintre români, cel mai recent laureat al prestigiosului premiu de anvergură europeană „Gottfried Herder "este, acad. Al. Rosetti, sînceri să fim, nu are cum să ne surprindă. Știut fiind faptul că marele savant și om de cultură, între alte foarte importante distincții și titluri ,în plan internațional, le deține și pe acelea de membru al Academiei regale de științe din Suedia sau de doctor **honoris causa** al Universității din Lyon, este de la sine înțeles, așadar, că acordarea noii distincții profesorului Al. Rosetti constituie, fără îndoială, un eveniment de indiscutabilă însemnătate, care ne produce o firească mîndrie și o adîncă satisfacție, dar care ni se pare totuși, că intră în ordinea firească a lucrurilor. Luînd în considerare „clauzele" ce stau la temelia aprecierilor de principiu în virtutea cărora se ajunge la hotărîrea de a se conferi Premiul „Herder", este de făcut numaidecît observația că noul laureat răspunde, am putea zice, în chip ideal „regulamentului" în cauză. În contextul științelor umaniste, al culturii și artei românești moderne, Al. Rosetti se impune ca una dintre personalitățile cele mai proeminente într-un chip cu totul aparte. Simplu spus, Al. Rosetti este o personalitate culturală și științifică, la a cărei alcătuire, într-o sinteză sui-generis, își aduc contribuția inestimabilă și, pînă la un punct, inanalizabilă, omul ca atare, pri-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Razã de soare

Iată, s-a și trecut un an de cînd n-am mai văzut Mărțișorul, ochean și microscop, loc de veghe și taină a unei mari poezii. De cum am intrat în vechea tipografie, dintr-o fotografie ne-a privit un bătrîn îmbrăcat într-un pulover lucrat țărănește, cu privire mereu veselă sub ochelarii cu rame negre, cu nelipsitul țigaret din lemn de vișin în mîna stîngă. Este cel care a spus : „Mărțișorul e patria literaturii mele".

Casa e tot albă, cu cercevele și geamlicuri vopsite în roșu. În jurul ei, aceiași trei tei — mereu sînt fără soț teii poeților! —, în față, același nuc și același salcîm tînăr. Ulcele cu flori și ghivece de lemn cu muscate ridicîndu-se pe scărițe, în apropierea aleilor cu prundiș, cușca și mormîntul lui Zdreanță, cîțiva stupi și aceeași încărcătură poetică a aerului. Înăuntru, o scară de lemn, tot în roșu vopsită, ne duce pînă în fața biroului, rezemat parcă (am mai văzut toate acestea la fel ca și acum?, am mai rostit vreodată aceleași cuvinte?) de lumina ce intră prin multe ferestre. Camera de lucru e mică și austeră (un pat de fier, un fotoliu — roșu! — și, deasupra ziarului „Genève", scrumiera, ceașca de cafea, chibritul). Nimic nu s-a clintit de la ultima vizită a noastră: nici radioul „Blaupunckt"; nici, rezemat de birou, bastonul; nici calendarul oprit la 16 iunie 1967; nici măcar ceasul, încremenit la ora 8,37. Aceleași camere, aceleași cămărițe, aceeași scară spre pod și încă o alta, spre mai sus, pînă pe acoperiș. Și aceeași impresie că, de acolo văzut, orașul pare un fund de mare.

Dan Mucenic
Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

125 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI GHEREA

Pionier al sincronismului

Fetișizarea unor perioade culturale, răspîndirea locurilor comune care o fac, împiedică o bună cunoaștere a istoriei culturale și literare. Superioritatea literaturii române interbelice este atît de indiscutabilă pentru majoritatea cititorilor și specialiștilor încît de aici pînă la a o socoti **singura** perioadă literară românească demnă de atenție mai e un singur pas. Acesta a fost făcut și consecința este că în ea sînt văzute toate darurile și posibilitățile literare, un fel de eden artistic cu care începe și se sfîrșește totul. Celelalte etape sînt cercetate de multe ori în funcție de acest interval de douăzeci de ani, în multe privințe fericit ca număr de cărți și autori mari, dar nu lipsit de trecut și nici de o continuare pe măsură. Mai ales conștiința estetică a literaturii române este localizată aici fără trimiteri suficiente în trecutul literar care n-a fost deloc străin de problemele care au agitat literatura interbelică. Dimpotrivă : controversele și aspirațiile care au frămîntat epoca interbelică caracterizează și literatura română de la sfîrșitul secolului trecut, atît de bogată în polemici și dispute intelectuale, multe din dezbaterile considerate a fi proprietatea exclusivă a deceniilor 3, 4 avîndu-și începutul fie înainte de 1900 fie imediat după, în termeni și cu soluții care nu pot fi ignorate de o cercetare istorică atentă și obiectivă. Chestiunea romanului românesc devenită în perioada 1920—1940 o preocupare aproape exclusivă a prozei și criticii literare românești este pusă în termenii cei mai nimeriți încă înainte de 1900 la o anvergură teore-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 6-a
MODERNITATEA LUI GHEREA

MOROMEȚIANA

„arăta frumoasă bătrîna țărancă, părăsise această lume după ce trăise în satul ei 88 de ani. Obrazul îi era curat și plin, îmbrobodită de fetele ei, una bunică, celelate două cu părul alb. Iar mîinile ei care cît trăise fuseseră negre și umflate de muncă, crengi bătrîne ale căror degete erau chircite și pline de noduri, acum erau întinse, subțiri, albe și delicate ca ale unei fete. Munca se retrăsese din ele prin misterul morții, se subțiaseră și se făcuseră diafane și tinere. Le-am sărutat și m-am uitat la ea îndelung. Sufletul ei curat îi adusese pe chip transfigurarea și nu înțelegeam de ce a murit : arăta atît de tînără !

. . . . . .

Și a venit căruța s-o ia pe ultimul drum. O căruță simplă, trasă de doi boi, trimisă de colectivitatea țărănească. O căruță cu roatele și loitrele pline de noroi, cu șușletul lăsat, căruța cu care mai înainte se cărase bălegar, cu două bucăți de lemn de salcîm puse deasupra, tăiate simplu și legate cu sîrmă...

Cu nimic nu părea această căruță pregătită să ducă la cimitir o bătrînă țărancă. Nici un semn al morții în ea, nimic negru, nimic pregătit, și scoarțele acelea pline de urme de bălegar curat de vite și roțile înecate cu pămînt parcă îți spuneau că ar fi vrut s-o ducă la cîmp să municească. Coroana de flori adusă de fiul ei de la București nu-și avea parcă locul pe acest atelaj despuiat de orice fast".

Cînd, în urmă cu trei ani, Marin Preda publica în „România literară" „Ziua din urmă a bătrînei țărănci" (File de jurnal, 28 martie '77), cuvintele simple ca ale unui descintec tinguitor, la fel de simple ca ale lui Mihai Eminescu ori Vasile Pârvan, ne transmiteau moralitatea pro-

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

În căutarea copilăriei

Totdeauna mi-au plăcut atît liniștea cît și neliniștea ce emană din lirica lui Ion Horea. Cea mai recentă carte pe care ne-a dăruit-o poetul luminează încă o dată și întărește atitudinea sa consecventă în a considera lumea ca un **dar** și viața ca un rod neasemuit pentru noi. **Bătaia cu aur** este titlul ce încununează o concepție (despre condiția umană) plină de mărinimie evidențiind miracolul unui lirism structurat pe cea mai adîncă generozitate. Creația lui Ion Horea de pînă acum s-a inscris cu precădere în vasta matrice a realității noastre afective și cosmice, direcție de la care nu se abat nici poemele recentei sale culegeri. **Bătaia cu aur** interoghează, prin intermediul memoriei semnificative, zestrea cea mai de preț a fiecărui ins, ținutul fabulos al copilăriei. Dacă oglinzile s-au tulburat și din adîncul lor ies la iveală acum refugiul, teroarea și războiul, nu înseamnă decît că pe logosul de un calm princiar al poetului s-a altoit o durere nouă stîrnind amintirea unor dureri mai vechi și neexprimate. Dovadă a participării poetului la marea dilemă a dezvoltării lumii contemporane, inclusiv a mijloacelor cele mai perfecte de autodistrugere. Ion Horea creează viziuni de coșmar (cuptoare **atomice,** sateliți — vînători de sateliți etc.) impuse direct de realitate și credem că aceasta este (în acest volum) cauza unică ce-i provoacă o neliniște din afară. Sub semnul acestei cumplite amenințări cartea se împlinește cu o neistovită căutare a sediului cosmic al copilăriei. Adevărate oaze de fericire pot fi considerate poemele : **Pe ulița mare** și îndeosebi **Întîmplarea cu stupul,** în care un fapt nu prea important primește proporții nebănuite.

Epicizarea unor poeme, așa cum apare la Ion Horea, constituie fapta de arme a propriului său logos, adică poetul n-a adoptat modele străine de expresie, precum nu credem să fie vorba nici de afectarea unor stări de neliniște care să nu fi fost ale lui însuși.

Martorii copilăriei sale sînt aceiași : pămîntul, copacii, apele, cerul ; ceea ce nu regăsește poetul, dar recreează cu nostalgie, nu este altceva decît substanța inefabilă a timpului. Există pretutindeni o forță ce erodează materia, astfel încît edenul copilăriei nu mai poate fi salvat decît prin lumina cuvintelor poetului. **Bătaia cu aur** a lui Ion Horea ne invită să vedem toate mijloacele de transport ale lumii reunite într-un atelaj divin ce duce cu sine spre un adăpost sigur ca o salvare, copilăria.

Gheorghe Pituț

PASĂREA CARE ARDE

REFLEX

Ca o speranță și, uneori, ca o explicație pentru destin, omenirea și-a inventat miturile.

Dar miturile, în ce măsură au putut sau mai pot s-o explice ele și cîtă speranță au putut sau mai pot da ? Cîtuși de puțin și cîtuși de puțină, cred, într-atît s-au depărtat într-o lume paralelă ele, încît — cînd și cînd doar — pot să mai arunce cîte un avertisment. Pasărea Phoenix de pildă, care s-a reîntrupat din propria ei cenușă. Știa că va renaște, de aceea și accepta sacrificiul, nu ? Sau era doar nașterea, numai reprezentarea nașterii unei speranțe și deci umbra ei, singurul lucru singurul spectru vizibil al unei traiectorii care se petrece în spirit, acolo unde își are și sediul de fapt, locul sigur în care speranța nu moare și-n care germinează aprins ? Îi trebuia un vehicul ca s-o verifice și atunci omenirea a inventat o pasăre dar, verificînd-o, exista și posibilitatea ca s-o ucidă și, iată, i s-a dat sau și-a luat singură această șansă, reîntruparea, arderea pînă la epuizare, totală, și refacerea întocmai după un model inițial. Un model care, dacă îl continea, îl epuiza desigur și nu se mai întrupa.

Continuare în pag. a 7-a

A. I. Zăinescu

JURNAL DE POET

COPIII

O familie unde apar copii treptat devine istorică, are mai acut sentimentul acelui legămînt de taină cu șirul generațiilor trecute, cu ființa unui loc, omul se așează de timpuriu în rînduiala morală a unui popor, se hotărnicește ca ființă a muncii și a privegherii. Cel mai de seamă scriitor român, Mihail Sadoveanu, avea casa plină de copii și de greutăți în anii tinereții care însă nu l-au împiedicat să plăsmuiască adesea două-trei cărți pe an. Ar fi fost imposibil pentru Sadoveanu să fi pătruns în istoria Moldovei medievale, în făptura de taină jertfitoare a poporului nostru fără acest organic legămînt cu viața, cu suferințele și bucuriile ei pe care le trăia nemijlocit ca orice țăran adevărat al acestui pămînt. Ține de tăria morală a unui popor, de încrederea lui în viața plină de taine și frumusețe hotărîta lui statornicie de a face loc copiilor în fiecare familie. Îmi aduc aminte în anii de după război cum în satul meu transilvan, într-o primăvară, au fost aduși pruncuți din Moldova lovită de secetă, cu cîtă bucurie au fost primiți în casele unde nu erau copii sau unde erau mai puțini, căci ținea și ține de demnitatea omului putința înfierii, altoirea într-un trunchi ce se arată neroditor a unui

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

MARIAN POPA: «Călătorie sprîncenată»

Personaj incomod în critică prin nonconformismul ideilor, dezinvolt și slobod în limbaj, Marian Popa nu e mai puțin insurgent în cele două cărți de proză ale sale („antiromane" ar fi poate un termen mai potrivit) cu prejudecățile. Cultivînd cu obstinație nonsensul, *Călătorie sprîncenată*, operă de ficțiune sprijinită pe datele experienței, este o satiră crudă în gustul lui Swift a unor mituri moderne, un „fals" jurnal de călătorie a unui român într-un occident generic (după toate probabilitățile, un spațiu germanic).

Prezent subteran și subtil în toate lucrările sale, spiritul ironic al autorului a devenit aici centrul de greutate, guvernînd și dizolvînd acest univers bizar al tuturor posibilităților, imaginar și totuși palpabil, unde absurdul și irealul ludic au materialitatea familiară pînă la vulgar a întîmplărilor cotidiene. Cartea are indiscutabil haz, cu toate că uneori îi lipsește umorul și adesea veselia stenică, fiind mai degrabă expresia unei viziuni pesimiste în care modalitățile parodice, grotești, umoristice și satirice se amestecă spre a „răzbuna" parcă suferința, frustrările și jignirile aduse de o lume ostilă și rigidă sensibilității ființei. Este un rîs cu o nuanță agresivă (de unde și tentația scatologicului) care plictisește uneori prin excese și repetiții. În ce are însă cartea mai profund, plăcerea unei ironii amare, pîndită mereu de violența sarcasmului, întunecă sentimentul comic, dîndu-i o tentă tristă, dacă nu tragică, ca în umorul melancolic romantic izvorît din constiința limitelor umane și a mizeriei vieții. Formele comicului sînt selectate dintr-o gamă largă, de la jocul de cuvinte gratuit, parodie, caricatură, la umorul negru și la grotesc, *călătoria* nemaifiind o modalitate de inițiere încîntată în valorile civilizației, ca în jurnalele „lirice" la modă în ultimul timp, ci — sub aceeași mască malițios senină cu care raționaliștii luminilor inventau lumi imposibile, dar logice — o aprofundare a incoerenței sistemului social, în timp ce, dîndu-le de joc, „aventurile" vizează de fapt condiția omului înstrăinat în lumea contemporană. Sub aparența neseriozității frondei, ambitiile autorului sînt mari, ironia intenționat lipsită de entuziasm acoperă cu o batiocură uscată atît episoadele cărții cît și scrierea lor, realitate și limbaj, semnificat și semnificant generînd un comic al negației și un „rîs revoltat" tandru și fin, trivial și grotesc. Negația comică funcționează atît la nivelul *realității referențiale*, cît și la nivelul *limbajului*, refuzînd „concret" — prin parodie — convenții și formule literare, iar „abstract" însăși posibilitatea de a cuprinde cu adevărat realitatea exterioară și de a o supune logicii interioare călătorului și narațiunii.

Procedeele sînt multiple și a privi cartea ca „aplicație" concretă a disocierilor teoretice din *Comicologie* nu este o idee hazardată. Parodia străbate tot planul orizontal al textului, vizînd clișeele jurnalului de călătorie și iluzia realului. Sînt răsturnate vesel convenția omniscienței autorului (după o năstrușnică „analiză" a culorii locale, autorul redevine sceptic, neîngăduindu-și încrederea în propriile concluzii), realismul de tip balzacian (parodia portretelor), descrierile după natură (epitetele de maximă generalizare ale cerului, peisajele anapoda) sau după obiectele de artă (întru totul remarcabile conversația fără nici o noimă, amintind atmosfera „Prometeului" gidian, din prima vizită la muzeu și parodia istoriilor ieftin-senzaționale de tipul prospectelor turistice din povestirea paznicilor galeriei a doua). La suprafața textului se desfășoară și jocurile de cuvinte, sau de nepotriviri între sintaxă și sens. Umorul prin calcul este și el prezent, ca în secvența sentimentului de superioritate dat de nivelul la care autorul se află deasupra mării. Generatoare de fantastic, cum s-a spus, dar și de comic, ca în cartea de față, sînt acțiunile concrete declanșate de sensul figurat al unor expresii : „— Vă rog să vă simțiți ca la dumneavoastră acasă... Le-am acceptat invitația, m-am dezbrăcat în chiloți și m-am dus la frigider cîntînd cîntecul „Cinta un matelot la proră" : nu era brînză de burduf și atunci am început să țip, pînă ce nevastă-mea a început să plîngă." ; sau mișcarea constatării unor kilograme în plus, după fiecare vizită la muzeu : „Nu, categoric, nu voi mai gusta artă !". În planul jocului dintre scris și comentarea scrierii, dintre text și metatext, stau și meditațiile asupra narațiunii („Acest incident va fi povestit mai tîrziu, ard de nerăbdare s-o fac la locul cel mai potrivit"), sau a motivelor și cuvintelor utilizate comice adesea prin contrastul între „înălțimea" stilului și derizoriul „obiectului". Procedeul e cel al *digresiunii* sterniene (întreaga carte e în fond o digresiune comică care se încheie acolo unde ar trebui să înceapă : „M-am luat cu vorba și am uitat să precizez pe unde am umblat".) în care așteptarea cititorului e mereu frustrată prin paranteze și planuri independente, iar nevoia sa de informație și senzațional derutată prin nonsensul întîmplărilor (episodul traficanților de droguri) înaintarea narativă devenind labirintică iar comentariul auctorial mai important decît materia epică. În carte există însă și mișcarea inversă, a „supraservirii" asteptării (maestrul e aici Rabelais) prin aglomerarea de evenimente și revărsare peste cititor a unui noian de lucruri care se anulează unele pe altele ca în lista de cumpărături posibile și în cea a reclamelor comerciale și erotice sau în șirul șiulelor cu pretenția de a rezolva probleme mari și mici, declanșînd însă altele. Seriile de sinonime, repetițiile, de la cuvinte la secvențe, adaugă aceluiași efect senzația învîrtirii în gol. Caragialească este repetarea mecanică a unor formule din sfera „reportajului literar" găunos („Dar nu pot pleca așa și nu-mi pot lăsa naratiunea așa, fără să-i dau o greutate... În sfîrșit, pun ochii pe o fabrică de ciocolată... Să privim cu atenție aceste cariatide : cîtă rușine nu sprijină ele și cîtă nefericire n-au produs !" etc., etc.). Marian Popa reușind aici o pagină demnă de marii ironiști. Acumularea onomatopeelor, în stil *comics*, ca multe din intîmplări de altfel, sugerează pe lîngă preaplin și impresia de haos al lumii („În această situație, realitatea pieții îmi apare astfel : bum trosc pleosc fleosc pac bang kling tac poc toc puf paf ssst hit huuo zdrang zvic nti balang oooo plici hehe..." enumerarea e mult mai lungă), iar ideea de a o cunoaște și ordona prin simțuri separate în maniera omului lui Condillac atinge burlescul : „am deschis ochii și mi-am băgat degetele în urechi, după care am scos limba și am închis ochii păstrînd degetele acolo unde erau, și așa mai departe"). Demersul esențial al cărții e unul de pulverizare a coerenței (cîtă este) prin descompunerea „călătoriei" într-o puzderie de întîmplări de sine stătătoare care anulează orice raport dintre ansamblu și elementele sale, dintre cauze și efecte. Este un procedeu de sugerare a haoticului utilizat prima oară, cum observa J. Starobinski, de Voltaire. Naturalețea maliției a acestui univers lipsit de sens ar fi și ea, cum am sugerat deja, pe placul causticului filozof. Marian Popa este însă un Voltaire care scrie în stilul american al autorilor de romane palpitante influențați de behaviorism. Înregistrarea exterioară a comportamentului personajelor excluzînd orice pretenție de a cunoaște adevăratele mișcări interioare, idee prezentă și în retorica noului roman, creează sentimentul absurdului, ca atunci cînd privești prin sticla unei ferestre un grup de oameni dansînd fără să auzi însă nimic. De aici intrăm deja în profunzimea textului — trecînd de la veselia ușoară la zîmbetul trist și grimasa grotescă — dar și în zona „dură" a cărții unde dezinvoltura și francheța nu scuză întotdeauna „brutalitățile" limbajului, petele argotice ale cuvintelor sau detaliile de un gust îndoielnic. De remarcat însă aici este atmosfera onirică (o călătorie în căutarea unei „ape" misterioase), desfășurîndu-se într-un ireal de tipul „minunilor" aberant-simpatice din voiajul Alicei, halucinațiile expresioniste (povestea ultimului om, vizita oficială într-un orășel „conspirativ", ș.a.) și construcțiile suprarealiste (visul din bibliotecă care se prelungește într-o realitate visată la rîndul ei, etc.) dînd rezonanțe neașteptate notelor acute ale acestei satire a anomaliilor moderne, bazată pe un procedeu ce l-am putea numi *reducerea la absurd*. Mai greoale, chiar dacă mai curajoasă, este caricatura psihozei generate de suspiciune, executată în aceeași tehnică a ducerii consecințelor dincolo de limita naturalului, ca în episodul călătoriei cu intelectualii și artiștii locali și cel al spaimei de provocări suspecte.

De-a lungul rătăcirilor sale, din singurătatea eroului se naște o vibrație aproape patetică, întărită și de tensiunea ultimelor două episoade ale călătoriei, dezvăluind resurse nebănuite ale autorului. Dacă cel al bătrînei, fantast în linia Mircea Eliade, Buzzati, Borges, e mai sters, iar stilistic mai îmbicsit, cel al „scării de serviciu" a orașului atinge fantasticul prin realismul halucinant al călătoriei la capătul mizeriei umane. Paginile sînt dantești în cruzimea lor și aproape unice în proza noastră.

Dacă scrierile anterioare ale lui Marian Popa erau asemeni acelor edificii din care se retin proporțiile îndrăznețe și detaliile remarcabile, fără a impresiona însă și prin efectul lor global, ultimele sale cărți (*Comicologia* și *Călătorie sprîncenată*) dovedesc o maturitate stilistică care lipsea informației ample și capacității de muncă mereu stimulată de dificultatea obstacolului întîlnit. *Temperamentul* său ironic și lucid își găsește în sfera comicului și a frondei *vocea* autentică. În nonconformismul vesel și totodată amar al scrisului său primejdiile stilistice pot însă veni, paradoxal, tocmai din prea mare libertate.

Dan Alexandru Condeescu

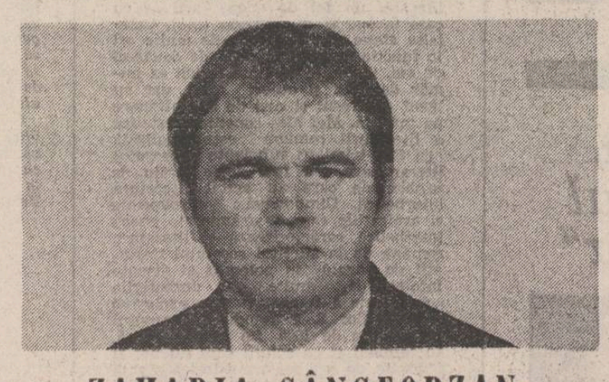

ZAHARIA SÂNGEORZAN: «Conversații critice»

Reunindu-și în volum, numai aparent la întîmplare, o parte din articolele publicate de-a lungul anilor în periodice (multe recenzii fiind redimensionate aici la nivelul unor profiluri literare), după ce debutul — cu studiul tematist asupra lumii sadoveniene — oferea punctul statornic de referință al unei activități critice bogate, Zaharia Sângeorzan prezintă în aceste **Conversații critice** *) o imagine, am zice, intrucîtva mai pregnantă față de studiul amintit, a propriului caracter critic. Și anume, în primul rînd, o netăgăduită și nesătioasă poftă a lecturii, ceea ce înseamnă **mult, date fiind multele cazuri** de „profesionalism" critic înteles fals, ca răceală și dezinteres empatic, ca sterilă și procustiană tendință de axiologizare. Zaharia Sângeorzan citește cu ochi proaspăt, ținînd mereu seama de receptarea critică a autorului comentat, dar pătrunzînd cu o tenacitate dublată de fervoare în universul fiecărei opere, decelînd cu grijă straturile, propunînd unghiuri noi de interpretare sau lăsîndu-se în voia analizelor de detaliu.

În al doilea rînd, remarcabila independență manifestată de critic în organizarea volumului, modul pertinent de abordare a unor opere situate antipodic în esență (nu și în valoare, toți autorii abordați fiind deja personalități literare recunoscute) și care beneficiază de o egală atenție interpretativă, prezintă un **temperament critic** echilibrat, foarte atent la nuanțe și just în aprecieri. Blaga și Arghezi, Rebreanu și Sadoveanu, Vasile Nicolescu și Adrian Păunescu, Marin Preda și Eugen Barbu, Laurențiu Fulga și Al. Ivasiuc, Dan Laurențiu și Tiberiu Utan, Romulus Guga și Francisc Păcurariu, Cezar Ivănescu și Vasile Igna, Dorin Tudoran și Al. Căprariu, Fănuș Neagu și Vasile Rebreanu, ș.a.m.d., — cele mai diferite orientări ale poeziei și prozei contemporane sînt tratate cu o egală seriozitate, pentru care pasiunea lecturii analitice înlătură ab initio discriminările de natură umorală pe care, adeseori, critica foiletonistică le lasă în stadiul de transparentă.

În al treilea rînd, pregnanta volumului de față rezidă în caracterul asociativ al comentariilor, reflectat tocmai din spiritul viu și necomplexat de prejudecăți de critică doctorală al analizelor, precum și de tonalitatea dialogală a cărții : în afara permanentelor raportări ale prozei la unele universuri epice ale istoriei literare (Sadoveanu, Rebreanu, Slavici, Creangă, ș.a.) întîlnim aici o metaforă esențială a liricii blagiene, o triplă raportare Arghezi — Iorga — Sadoveanu pe linia descifrării „structurilor originare ale fenomenului românesc", corelații de genul „personajul liric al Mariei Banuș e Haia Sanis" sau poezia lui Ion Brad „coborîtă parcă din sculptura lui Vida Gheza", „vocația lui Cezar Ivănescu este a unui Vasile Pârvan modern, care creează și însuflețește lumea Baad-ului într-o poezie cu valoare de unicat" sau „personajele lui Ibsen trăiesc, ca și cele ale lui Sadoveanu, o dramă a luciditătii", „ceea ce se petrece în Casa cu molii (în **Cartea nunții** — n.n.) e demn de penelul lui Goya" sau „Eugen Barbu e în **Ciuma** un pictor flamand, un Dante care aduce infernul pe pămînt", legături între Maria Borcea din **Raiul răspopiților** și Monu din **Suferința urmașilor**, între voluptoasa melancolie a poeziei lui Dan Laurențiu și melancolia eminesciană, între spiritul „dezabuzat de cultură, de efectele ei moderne" al lui Marin Preda (în **Imposibila întoarcere**) și cel al lui Creangă, între Luchian din **Fascinația** lui Laurențiu Fulga și eroii lui Gib Mihăescu, între **Vinătoarea regală** și **Baltagul** sau între autorul lui „F" și Faulkner, între Cristian din **Orgolii** (A. Buzura) și profesorul Octavian Fodor sau între romanul lui R. Guga, **Sărbători fericite** și **Străinul** lui Camus. Alteori se observă structura cinematografică a prozei lui Rebreanu, corelată cu „filosofia privirii" (notă pe care Eugen Simion o vedea specifică eroilor lui Marin Preda) sau se asociază romanul lui R. Guga, **Viața postmortem** „ca temă și curaj ideologic și politic" de „filmul lui Titus Popovici și Manole Marcus „Puterea și Adevărul".

Sigur, un ochi răuvoitor ar vedea într-o astfel de caracteristică un juvenil și facil impresionism, idee pe care judecata acidă pe care Z. Sângeorzan o aplică sistemului lui Adrian Marino, de pildă (conform ultimului studiu din carte, de corelat cu recenzia la lucrarea lui A. Marino asupra hermeneuticii lui Mircea Eliade, din „Cronica" nr. 17/1980) ar confirma-o într-o oarecare măsură. Nu credem, însă, că o atare manieră dăunează în cazul de față ; Zaharia Sângeorzan este în primul rînd un critic dotat pentru analiza prozei, cu toate că verdictele sale la opere poetice sînt pline de bun simț și acuitate a observației. Și asociativitatea, care nu o dată se transformă în cazul analizei poetice în speculație obositoare și falsă, este un factor vitalizator (și catalizator) în determinările prozei.

În fine, se cuvine remarcată receptivitatea lui Zaharia Sângeorzan față de alte sisteme critice ; citi dintre criticii români contemporani își citează confrații ? Zaharia Sângeorzan nu se ferește deloc s-o facă, atunci cînd subiectul o cere și referințele la N. Manolescu, în special, la judecățile lui Al. Piru, M. Iorgulescu, D. Micu sînt aici întotdeauna binevenite. Dacă în cartea de debut era de remarcat apetența criticului la un tematism sintetic, aici precizia formulărilor conferă valoare și pregnanță celor mai multe aplicații ; cîteva exemple : În poezia erotică a lui Blaga „evadarea de sub legea morală se produce, dar lumea va fi memoria ideii și nu absența ei", „Ion Brad este un esenian care se refuză", poezia lui N. Prelipceanu „crește mai mult dintr-un ascetism al interogației", „oprind cu mîna orologiul liric al mitologiei erotice, Dorin Tudoran regizează „povestea", dar nu-i creează emoțiile", „Adrian Păunescu este un mare poet care nu se respectă. Nu mă sperie prolificitatea cu care ne amenință, ci ușurința cu care și-a deschis drumurile spre o inadmisibilă mediocritate" ; în sensul acestei precizii a caracterizărilor întru totul remarcabile sînt referirile la poezia lui Cezar Ivănescu sau la proza lui Fănuș Neagu, asupra temei istoriei la Arghezi, a raportului Sadoveanu — Rebreanu în romanul românesc actual (p. 136) ori paginile dedicate prozei și poeziei transilvane în general.

Conversațiile critice ale lui Zaharia Sângeorzan confirmă valoarea unei personalități analitice de neocolit în dialogul interpretărilor literare contemporane.

Dan C. Mihăilescu

*) **Zaharia Sângeorzan : „Conversații critice", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1980.**

Copiii

Urmare din pag. 1

vlăstar în nădejdea vieții. Se cuvine mereu cultivat acest sentiment moral de responsabilitate colectivă pentru copiii propriei patrii. Un popor nu dintre cele mari ca populație, cum este al nostru, a știut și știe de datoria lui în continuare să acorde prețul cuvenit creșterii fiecărei părți a acestui organism care este ființa patriei, să cultive legile morale cu mare seriozitate, bunătatea și omenia, dragostea și spiritul de dreptate, hărnicia și încrederea în destinația slăvită a vieții. Mai trebuie mereu să ne aducem aminte ceea ce spunea Eminescu în legătură cu legile morale, anume că ele devin eficace pentru un suflet tînăr dacă acesta le vede viețuite de cineva. Pilda personală a părinților, a mediului, a profesorilor, este hotărîtoare, altfel totul rămîne abstractă vorbărie. Apoi nu folosim îndeajuns opera de artă de valoare pentru aceasta. În manualele școlare trebuiesc aduse capodopere, tot ce e mai bun din ce are bun o cultură — popoarele vechi își creșteau copiii cu capodoperele lor literare, îi învățau să citească întrînd direct în cartea înțelepciunii părinților. Avem prea puțină încredere în marea lor putere de a întelege totul în ce privește creșterea lor sufletească, cea formatoare a ființei morale care rămîne. În loc de prea multe jucării de ziua lor s-ar cuveni să ne aducem mereu aminte că ei ne vor sufletul nostru întreg, inima noastră curată și buna ocrotire în preajma lor zi cu zi pînă ce aripile vulturelui deprinde-vor bucuria sborului desăvîrșit.

viața cărților

poezia

Realitatea — unică ficțiune

● Poezia lui Nicolae Prelipceanu este un lung exercițiu de abstractă uscăciune sufletească. Abstract în ironie și abstract, deopotrivă, în candoare, tandru față de sine, în strictă taină, dispus să se retragă în fața „fastastei" lumini a zilei, ca un melc în cochilie, dar reapărînd și rostindu-ne lucruri grave despre existență, poetul e vag cerebral la fel cum e vag senzual. Puține categorii critice îi pot fi aplicate întru totul. Spiritul mobil iese cu pregnanță în evidență pe tărîmul abstracțiunii, acolo unde figurile poetice, tonul sensibil se simt înstrăinate, lent dar convingător, de fiorul direct al emoției. Impresia acestei ultime cărți* a lui Nicolae Prelipceanu este de coborîre lină a imaginației înfierbîntate în surdă realitate a existenței. Poezia aceasta se hrănește din inceata degradare a cunoașterii imaginare, ajunsă acum amintire („Noaptea reintră în mine / pricinuindu-mi dureri / despre care cîndva am știut / parcă totul"). Dar pe măsură ce amintirea devine tot mai „puțină" („îmi mai amintesc puțin de tot din mine însumi") „pericolele terestre", existența în formele ei abstract-agresive dobîndesc un tot mai pronunțat contur, alarmează spiritul și îl încarcă de seve noi. Nicăieri însă, deprinderea cu sensibilitatea abstractă, ce se conduce după legi care oscilează între realitate și supra-realitate, nu se face într-adins văzută ; ea este deja o normă de funcționare, pe care structura fiecărei poezii o respectă.

Jurnal de noapte nu este cartea unui poet ironic. Reveria fantastă, dublată de surîsul plin de livrești tîlcuri, ca și anularea **convențiilor în spirit** ironic lipsesc din structura spirituală a lui Nicolae Prelipceau. Încadrat în astfel de categorii, din inerție sau comoditate, poetul are ca ideal o literatură a „veșnicelor schimbări", altfel spus, mobilitatea de a privi realitatea ca pe o eternă, unică ficțiune, mai mult chiar, de a o privi ca sacră și absurdă, în același timp, ficțiune. Că această atitudine poate fi numită eventual **ironie** se datorează simplei substituiri : **mobilitatea** spiritului, veșnica schimbare sînt (pot fi) argumente ale viziunii ironice („e veșnică pe lume doar schimbarea / înseamnă de fapt / e veșnică pe lume doar ironia"). Citită invers, această axiomă poetică (v. **Poetul ironic**) nu e mai puțin valabilă.

Realitatea ca ficțiune e o mai veche descoperire literară ; felul de a o aplica poetic al lui Nicolae Prelipceanu e cînd reconfortant de simplu și poezia devine memorabilă, cînd încărcat de șiruri lungi de obstacole, formate din conglomerate abstract-imagistice, care se sprijină uneori pe reguli de funcționare onirice, vecine ale unui „suprarealism stilizat" (Petru Poantă) ca în **Manechinul** sau **Nisipuri mișcătoare**. Dispoziția spre suprarealism nu pare însă organică la Nicolae Prelipceanu. E mai mult o mască pe care autorul o folosește, fără să convingă de calitatea teribilelor „furtuni imaginare" sau de reala tulburare psihotică a sentimentelor, de la care pornesc mai toate experientele de tip suprarealist. Halucinația în jurul realității, unică ficțiune posibilă, este superioară în recentul volum. „Pas cu pas înaintez în pădurea reală / ca-ntr-o pădure literară sau muzicală..." (**Memoria**) par versurile unui program poetic. Un loc central îl ocupă această figură a **pădurii**. Totul însă se șterge, dispare, lăsînd un spectacol arid, nou, de nerecunoscut și de neatins. Sufletul poetului se golește în fața lui, amintirea „bogăției" de altădată se transformă în tot atîta uscăciune a spiritului. „Pădurea" este himera actuală a frumuseții, realitatea de neatins, pledînd formal pentru renunțare și retragere într-o solitudine „înghețată", din care lipsesc sevele vitale („Prin umezeala pădurii lăsîndu-mi pe creștet / picătura ei de sticlă înghețată..."). Universul întreg e privit prin sticlă, prin „perdeaua ei mare și lină", privire „uscată", desigur, care îngheață spiritul într-o lacomă incertitudine. **Jurnal de noapte** este cartea unei voci distincte în poezia contemporană.

Costin Tuchilă

*) **Nicolae Prelipceanu : „Jurnal de noapte", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1980.**

critica

Filologia și ispita poetică

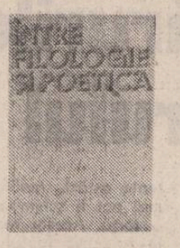

● Un interesant volum de analize stilistice a apărut în librării, sub semnătura lui Alexandru Niculescu*). Faptul este notabil deoarece peisajul criticii române actuale este arareori colorat de asemenea lucrări, ceea ce pare a fi în contratimp cu ponderea și interesul pe care cercetarea aplicată a textului literar a dobîndit-o în ultimele decenii. E drept, întîlnim adeseori în textele unor critici roadele unei asemenea lecturi precum și utilizarea discretă (și nu o dată inconsecventă) a unor concepte ale poeticii, dar cred că o tehnică de analiză care și-a dovedit justețea și fertilitatea s-ar putea bucura, dacă nu de prestigiul unei „școli", cel puțin de acela al unui curent de idei.

Autorul cărții de față ne propune o viziune apropiată de aceea a unei stilistici tradiționale, deși, trebuie să spun, este greu să definim cu exactitate autorii și operele care ar circumscrie o asemenea direcție în gîndirea critică. Opțiunile metodologice sînt însă evidente și ele justifică aserțiunea de mai sus. Alexandru Niculescu nu analizează universul lăuntric al unei opere, al unui autor, ori al unui gen literar. Prin text, el nu urmărește să vadă contextul ori meta-textul, deși, în principiu, admite prioritatea unei asemenea orientări metodologice : „O călătorie în interiorul unui text poetic înseamnă o implicație a textului în cultură, în istorie, în societate". Analizele de text sînt folosite pentru verificare ori prezentarea unor teorii și metode din poetică. Observațiile obținute prin aplicarea unui criteriu teoretic nu sînt însă continuate de studierea implicațiilor lor tipice pentru opera unui anumit creator. Aș putea spune că autorul se oprește întotdeauna pe acest prag : elementele decupate nu apar niciodată integrate într-o schemă interpretativă. Al. Niculescu stabilește premizele, evidențiază modelele de bază și relațiile originare, dar, în mod programatic, aș zice, nu le dezvoltă într-o schemă cu valențe interpretative. Tipul acesta de travaliu care descoperă elementele ascunse, dar nu le asamblează în construcții speculative, ar putea fi considerat ca un „parti-pris" filologic. E vorba aici de o ancorare pe un anumit nivel al textului, fără a se trece ori a se corela datele de aici cu cele din celelalte orizonturi ale operei literare. De altfel, autorul se ocupă îndeosebi de valorile lexicale și gramaticale ; el va studia „structura pronominală", „elipsa predicatului", „structura frazei" etc. în diverse texte literare. Chiar dacă e vorba de o limitare, ea nu duce la exagerare ori la închistare : „Nu orice echivalență lingvistică are funcție poetică, nu orice segmentare gramaticală degajează unități de poezie". Și, după această afirmație generoasă, autorul nu uită să dea cezarului ce este al cezarului : „Poezia nu constă în gramatică, dar nici nu se actualizează fără gramatică". Obiectivul urmărit ar fi deci evidențierea „pertinenței poetice a gramaticii" ; traseul e limpede : pornim de la gramatică pentru a vedea ce aduce și ce înseamnă ea pentru alcătuirea sistemului poetic.

Pe de altă parte, aceste studii, neancorîndu-se în specificitatea poetică a unui text, se vor mișca, în mod necesar, în cîmpul de generalitate al teoriei despre textul literar. Structurile identificate aparțin „literalității", adică acelor trăsături ce disting operele de artă de celelalte acte de comunicare. Pasul următor, spre delimitarea operei unui poet de a altuia, spre evidențierea sistemului lăuntric de semnificații, este, în această carte, șovăitor și întrerupt. De aceea, lucrarea lui Alexandru Niculescu îmi apare, în primul rînd, ca o introducere în tehnica analizei de text și abia, în al doilea rînd, ca un grup de studii aplicate unor anumite aspecte ale fenomenului literar.

Și, strîns legat de acest fapt, poate fi menționat caracterul „metodologic" al acestei cărți. Foarte adesea, conceptul este dublat de sinonimele sale (așa cum îl folosește cutare autor sau cutare critic). În cîmpul poeticii, atît de ambiguu în ceea ce privește rigurozitatea logică a termenilor interpretativi, o asemenea prezentare este salutară și deosebit de utilă. Să nu uităm apoi că Al. Niculescu vorbește adesea (preponderent chiar, aș spune) despre ceea ce trebuie să se facă, despre ceea ce urmează să se scrie, despre felul cum pot fi dezvoltate observațiile sale. Se instituie deci un capăt de drum și nu un traseu finit ; cartea se situează pe pragul notațiilor gramaticale, notații pe care alte analize le vor interpreta și re-semnifica.

Din cele spuse pînă aici, decurge ancorarea filologică a stilisticii practicate de Al. Niculescu. Acest fapt o apropie de orizontul tradițional, spre deosebire de mult mai speculativele interpretări moderne. Situată în limitele unei asemenea opțiuni, cartea aceasta poate fi o invitație la continuarea ei, la implicarea consecventă a criticii românești în orizonturile analizei de text.

Mihai Coman

*) **Alexandru Niculescu : „Între filologie și poetică", Editura „Eminescu", București, 1980.**

cartea de debut

Tema singurătății

● În apele Riului Lenes, care străbat localitatea transilvăneană Nireja, își găsește sfîrșitul Sebastian, nepotul bătrînului paznic Cerbuc. Traian Laru, personajul narator, șeful echipei de demolări a șantierului care va transforma Nireja într-un nou oraș, își atribuie vinovăția morală a acestei morți. Este punctul din care pornește romanul **Vina** *) debutul poetului Iustin Moraru în proză pentru ca, descriind o mișcare circulară, narațiunea să se întoarcă, în final, aici. Judecată în raport cu această premisă cartea dezvoltă **tema culpabilității**, fără multă introspecție, ci mizînd pe tehnica decupajului unei psihologii din derularea evenimentelor. Deși autorul acordă o importanță deosebită acestei teme (vezi titlul cărții, structura circulară, desele motivații parantetice) în economia romanului ea este secundară, sau, mai exact spus, complementară. Adolescentul Sebastian este proiecția vagă a lui Traian Laru, un soi de alter-ego compensator, căruia îi transferă, inconștient, ideea de răzbunare, acolo unde Traian dovedise nehotărîre. Deficitul de experiență al lui Sebastian — firesc la vîrsta sa — acționează ca un gol absorbant. Interpretarea — dovedită mai tîrziu falsă — pe care Traian o dă evenimentelor biografiei sale, devine, astfel, pentru Sebastian adevăr incontestabil și-i determină comportamentul. Vina lui Traian ar sta, deci, în declanșarea acestui mecanism psihologic, avînd ca efect imprevizibil moartea lui Sebastian. Ipostazele relației dintre cei doi, distribuite, cu o bună știință a contrapunctului, de-a lungul unei narațiuni sinuoase, ocupă, în fond, o mică parte din roman. Funcționalitatea episodului este aceea de a oferi pretextul epic rememorărilor lui Traian Laru, care circumscriu tema esențială a romanului : **singurătatea**. Narațiunea demarează anevoios, prin acumulare de fapte, ce alcătuiesc doar biografia evenimențială a personajului, fără vreun sens ordonator. Un conflict juvenil cu autoritatea paternă, deocamdată insuficient motivat epic și psihologic, determină hotărîrea lui Traian de a părăsi satul. Se califică în meseria de dulgher, face armata, colindă țara ca șantierist, suferă un grav accident (pe care îl va interpreta drept o tentativă de omucidere) locuiește în barăci, se află, asadar, într-un continuu provizorat. Acumularea faptelor în quasi-absența coerenței semnificative pare a fi însă o modalitate deliberat aleasă. Folosind o sintagmă camusiană, am putea spune că primele 150 de pagini din carte condensează **timpul trăirii**. Iustin Moraru scrie fluent, fără podoabe stilistice dar și fără strălucire. Chiar și aici, în aceste pagini expozitive, autorul introduce explicit tema singurătății. O face însă inabil; îngroșînd ceea ce era deja evident. Astfel, din timp în timp, eroul se lamentează explicativ, cu toată fața întoarsă spre cititor. În altă parte, pentru a sublinia acutul sentiment al singurătății, autorul își lasă personajul să locuiască un timp într-un bloc de garsoniere părăsite, purtînd dialoguri imaginare cu proprietarii absenți.

După **timpul trăirii**, urmează **timpul mărturisirii**, al reflecției, al conștientizării stării de însingurare, urmărită progresiv în evoluția personajului. Momentul care marchează trecerea dintr-un timp în altul este întoarcerea lui Traian **Laru în satul natal**. De aici încolo, epicul capătă densitate, evenimentele sînt reluate, gesturile motivate, semnificațiile se configurează pregnant. Secvențele care evocă figurile părinților, conflictul conjugal, o iubire de tinerețe eșuată, ne pun în fața unui prozator cu vocația povestirii, cu o bună priză la concretul existenței, dublat de un liric discret. Aici, Iustin Moraru găsește tonul potrivit, eliberîndu-se de oscilația păgubitoare între sugestie și supralicitare.

Pe fragmente, destinele unor personaje amintesc de modele celebre. Tatăl lui Traian Laru se însoară pentru avere dar revine la adevărata iubire, asemeni lui Ion, din capodopera lui Rebreanu. După accident, Călin Surupăceanu din **Intrusul** este paznic. Eroul lui Iustin Moraru, în convalescență, va fi un timp pontator. Închiderea în sine a tatălui lui Traian amintește de Ilie Moromete. Departe de mine gîndul de a afirma, prin această enumerare că Iustin Moraru face operă de compilație. Este vorba doar de forța iradiantă a clasicilor, de influența firească a modelelor asupra unui tînăr prozator, fără îndoială talentat, dar aflat încă în căutarea timbrului personal.

Valentin F. Mihăescu

*) **Iustin Moraru: „Vina", Editura „Albatros", București, 1980.**

REVISTA REVISTELOR

Livres Roumains nr. 1/1980

Sumarul ultimului număr al acestei atît de utile și de judicios redactate publicații se deschide cu prezentarea importantei lucrări **Orînduirea social-politică a României socialiste în opera președintelui Nicolae Ceaușescu**, apărută sub egida Academiei „Ștefan Gheorghiu". Acad. Radu Voinea prezintă cititorilor lucrarea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu **Polimerizarea stereo specifică a izoprenului.** Divers, instructiv, ocupînd un loc semnificativ, este și de data aceasta sumarul publicației în partea consacrată fenomenului literar la zi. Paul Dugneanu semnează un pătrunzător eseu consacrat **centenarului Arghezi.** Medalioane critice atent elaborate sînt dedicate lui **Ion Barbu** (Alex. Ștefănescu), **Emil Botta** (Maria-Ana Tupan), **Adrian Maniu** (Gheorghe Lăzărescu), **Marin Preda** (Hristu Cândroveanu) și **Valeriu Cristea** (Ioan Adam). O bogată rubrică de recenzii și note, ca și lista bibliografică, întregesc imaginea dinamică a procesului editorial românesc din ultima perioadă. Remarcăm, de asemenea, atractivul aspect grafic vădit și de acest ultim număr al revistei „Livres Roumains".

Cronicar

Antologia «Luceafărul»

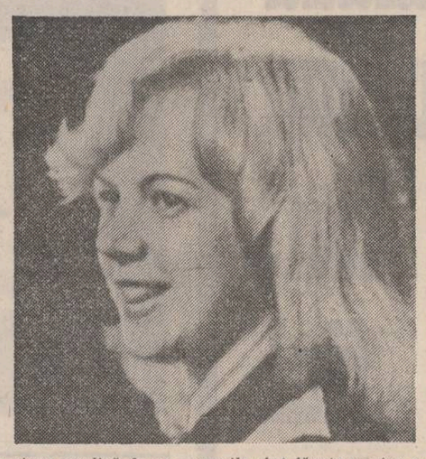

„...dragostea și tinerețea sînt elementele principale de care se servește pentru a compune, cu un rafinament uneori excepțional : «Scene», «tablouri» și «imagini» dintr-o lume plină de senzualitate și totuși foarte pură. (...) Claritatea și limpezimea muzicală a expresiei țin mai puțin de o reală simplitate, cît de un rafinament uneori extraordinar, de o finețe ce refuză complicația".

Mircea Iorgulescu

„Capacitatea de a trăi aproape totul la cea mai înaltă tensiune explică de ce versurile sînt făcute pentru a fi recitate, nu citite, de ce ritmul lor seamănă uneori cu un geamăt hohotitor, de ce imaginile au o violență biciuitoare...".

Alex. Ștefănescu

carolina ilica

Orașele văzute împreună

(vis)

Eram din nou la Split. Între Palatul lui Dioclețian, în ruine, și apa Adriaticii amăgitor de nemuritoare, mandarini înfloriți. Am furat o floare și am siluit-o între file de caiet. Cită împotrivire ! și după un an, petalele ei, chiar fără albeața gălbuie a spumei de lapte, mă provoacă din nou cu același parfum.

Incitamentum musica sensum

(vis)

În fața blocului meu, cum e de așteptat, un alt bloc; las fereastra deschisă — pentru că e vară și pentru că muzica venită de dincolo îmi place. E veche ca o amintire și tot atît de neliniștitoare.

Cărțile, florile, veșmintele mele tac ; și cu atîta cuminţenie stau la locul lor. Numai copiii nu sînt cuminți ; nici pioși ; ci plini de nerăbdare. Oh, cum aleargă spre mine, dintr-o poză înrămată, fața ta de copil ! Buzele-i cresc alergînd ! — a ajuns, mă sărută — sînt acum ale tale !

Dintr-un demult

(vis)

După nopți și nopți de insomnie, am adormit pe muzica toropitoare și hipnotică a ploii ; era darul toamnei.

Cînd m-am trezit, n-am avut putere să mă ridic din pat. Capul meu, ca un bolovan, ținea în inscripții de nedesluşit visele pe care nu mi le-am mai putut aduce aminte niciodată.

Ploaia la geam

(vis)

Sînt din Zodia Peștilor ; îmi place apa. Ploaia mă eliberează, îmi dă o stare euforică de puritate ; nu o puritate primară, ci una pe care aș putea-o numi : fructul purgatoriului.

Jos, pe frunze, pe iarbă, pe trotuar : hergheliile ploii, bătînd din copite ; în fața ochilor mei, la geamul deschis, coame de picături, prin care abia desluşesc o scenă în casa din față :

sub pătucul unui copil, o pasăre mare ;
îl ridică, legănindu-l de pe o aripă pe alta
Mă zgîiesc : e un înger.

Ploi de toamnă

(vis)

Începuse să se desprimăvăreze. Ca în copilărie, cu strașnini încărcate, picurînd. Nu aveam curajul să stau sub ele :

pic
pic-pic
pic
pic-pic

în creștet, ca o torțură chinezească.

Eram îmbrăcată pentru oraș.

Apăsînd clanța, am trecut dintr-o cameră în holul foarte larg și în V al casei din Ardeal a mamei mele. Trebuia să mai deschid o ușă ca să ies. Nimeni nu m-a oprit. Dar cînd am început să cobor treptele de piatră puțin roase, mi-am dat seama ce mult aduc cu un amfiteatru grec, însă inversat ; adică, semicercul treptei de sus era mic, iar cel mare, ultimul de jos. Am vrut să mă întorc să le mai privesc o dată, dar brusc am realizat că sînt în întîrziere ; librăria „Micul Prinț" de pe Calea Victoriei se închidea de prînz. Dînd să alerg, expresia feței mele era gata-gata să se ciocnească de zîmbetul unei fețe, al unui prieten din copilărie ; al cui anume, nu puteam identifica.

— Întoarce-te în casa mamei tale, uite, afară plouă fără sfîrșit și e monoton ca un amurg !

— Bucuros m-aș întoarce, i-am răspuns într-un tîrziu, dar în casa mamelor nu poți locui mai mult de nouă luni.

Cînd m-am trezit, încă mai ploua, cu aceeași deznădejde.

Deasupra stelele

(vis)

„Oare stelele sînt atît de reci pentru că sînt atît de departe ?"

Cu petala acestei întrebări între buze a adormit un copil ; ea a căutat toată noaptea corola din care s-a desprins, lujerul de care s-a rupt. Și negăsindu-le, spre zori, s-a oprit în visul copilului, mascată foarte simplu ; el însă n-a recunoscut-o,

decît cu mulți ani mai tîrziu, într-o noapte în care nu putea adormi.

„— Oh, tu ești singurătatea", i-a spus dintr-odată, și toate stelele din dreptul geamului său au bătut din pleoape.

Ofelia

(vis)

„Trup neascultător,
Trup neascultător,
Cum am să te pedepsesc !
Am să te ignor !"

După această ocară, trupul s-a înecat în lacrimi ; și nu mai era decît un hoit greu pe pămîntul negru ca un lac negru.

„El e un submarin cu cinci
geamlîcuri aburite !"

cînta sufletul zburînd deasupra liber și ușor ca păsările.

Numai că, într-o dimineață, pe lacul negru al pămîntului negru, a fost găsit un nufăr : petalele înfoiate și ușoare dormeau incestuos peste sepalele grele.

M-am dat în lături, ca această minune să aibă mai mult spațiu.

Ofelia

(vis)

Cam o dată pe lună o visez pe Ofelia ; culege din iarbă flori pentru Hamlet ; dar pentru că el nu se arată, ele se ofilesc și mi le dă mie.

În ultima vreme, cred că am visat-o prea des ; găsesc dimineața prin casă trandafiri sălbatici abia ofiliți ; am adunat toți spinii ; în curînd voi putea face din ei

un pat de spini
peste care să stea cel mai viteaz
fachir (Suflet al meu, tu ești acela ?)

Am ajuns să fim astfel cele mai bune prietene ; și, ca dovadă, ne schimbăm între noi sorțile cum alte femei își schimbă rochiile.

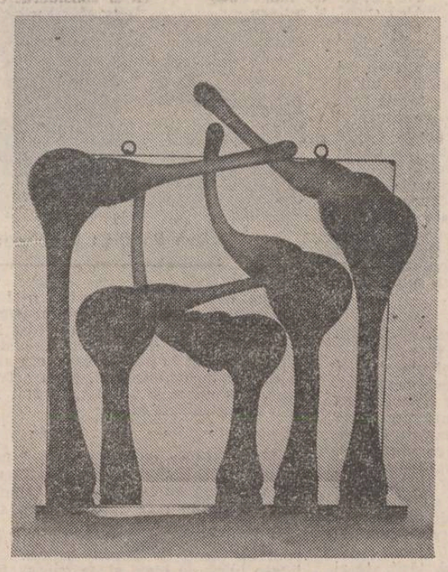

Dan Băncilă : „Dialog"

Iubită fără nume

(vis)

Parcă aș fi prin grădinile din jurul casei... Aerul începutului de vară, cu stînjenei înfloriți, are o mireasmă caldă, proaspăt-dulceagă, mireasma trupurilor tinere după ce s-au îmbrățișat.

Lîngă mine, cărțile aduse cu brațul ; nedeschise încă, se îmbrățișează și ele ; sec, fără urmași, dar totuși cu un amestec de mirosuri, ale coperților, din altă hîrtie și cu altă culoare. Printre ele însă nu se găsește cea mai dorită acum : „Cartea morților" ; tocmai de asta, mă las ispitită de pămînt ; îl îmbrățișez, știind atît de bine că nu îl voi putea mulțumi decît atunci cînd el mă va îmbrățișa.

Prin parcuri

(vis)

Mă visez deseori bătrînă. O bătrînă măruntă la trup, mai sprintenă decît în tinerețe, mai scundă și cu pielița subțire-subțire, ca la merele ținute pînă la noile mere.

Parcul prin care îmi fac plimbarea e ca o locuință mare, în care ne adunăm mulți bătrîni, ignorîndu-ne doar din familiaritate, mă așez pe bancă fără să cer voie, cum m-aș așeza lîngă sora mea, ori lîngă un străin care, dacă nu i-aș vorbi pe limba lui, tot nu m-ar înțelege.

Rare sînt frunzele deslegate de crengi în acest septembrie cu soare, rare sînt și vorbele din jur ; rare și bătăile inimii mele. Cînd se vor opri de tot, va fi oare cineva alături, cineva atît de tînăr încît să nu se poată dumiri dacă și eu am fost cîndva ca el ?

„Partea cea mai rezistentă, estetic vorbind, a poeziei lui Ion Murgeanu nu o constituie poemele „directe", à la Whitman, în care — ancorat în planul social al istoriei sau în aria mai intimă a „problemelor" personale — un eu liric „descătușat" se confesează, fără complexe, pendulînd între afirmare și refuz, între laudă și diatribă, între delicatețe lirică și retorism grandinos, între patetism imagistic și vrajă curată.

Nu. Adevăratele posibilități lirice, și mai ales estetice, ale autorului se văd în poemele care implică un complex contact cu Istoria prin Cultură (îndeosebi „scrisorile din Danemarca") : poezii care dovedesc o serioasă formație culturală, un rafinat simț al dialogului de idei, un zbor avîntat al fanteziei, dar nu fără volute de umor și ironie. În aceste poeme, Ion Murgeanu e un poet de o remarcabilă modernitate, alternînd tonul direct cu halourile sugestive, conceptualismul, — orientat moral — cu metaforismul îndrăzneț și gratuit, seriozitatea cu joaca și sarcasmul, capacitatea de a gîndi și regîndi o idee cu distanțarea estetică de ea.

Fantezism ironic, de ușoară coloratură etică, — iată „formula" (din păcate, critica e obligată să folosească și „etichete") cu care l-aș caracteriza".

Ștefan Aug. Doinaș

ion murgeanu

prezbiteriană

nici gîndul să ne-ntreacă de jos culeși ca spinii
pe frunți înalte puși dar palizi ca rugăciunea
e trupul o rană și dumnezeu are gura
bolnavă de cîntec
îndoiala că raiul e negativ că fila pusă în față
unui înger insuflă mirarea o cîte lucruri
se petrec neclar în aceste lungi mănăstiri
înalte ca niște trupuri vinovate
îndoiala că raiul nu-i altceva îndoielnic te duci
zi de zi la altar îngenunchindu-ți sora
e-o mîngîiere vinovată lîngă sfinți o pui
totul pierdut din clipa cînd fragilul ei voal
se desprinde și-n mîinile tale de preot
soarele hăul universal

bătrîne continentul

spuneam zădărnicie să scrii unei femei ce suferă de lene
aceleeași că vii chiar mîine
și poate să aștearnă
devreme cînd orașul e perna ei de damă
plouat pustiu
l-ai dărîma și nu te-nduri de păsări de arbori și copii
bătrîne ambasador bătrînul continent
se sparge de hotare
ușor aplecată pe fila albă ca o scîrnăvie de crin
ea vrea război cu generali și grade
iar tu o-ntrebi de harpă bătrînul soare senin

bestiare sacre

nu-ți fie silă de-ntuneric să fii nemîngîiată
cînd ziua trece ia răsplată surisul care ți l-a dat
chiar printre norii duși puțini au fost ce-ți pasă
trecătorii
în liniștea aceasta înghețată aud cum bat mătănii
schimnicii să-ți amînteşti
la mănăstire Doamnă te rog să mergi acolo
în cîteva oglinzi pe zi la un altar
piciorul tău va suferi în rădăcini va suferi și pruncul
răstignit în gălbenușul cald
vai fire de găină și suris de pitoiac natură templu
să vezi că poamele cad verzi în iad că dulcea lor
prihană rugînea în flăcără nu doar
natura e un bestiar în fagure lumina vinovată
ca un bătrîn vergin

vizual

adîncul efemerul și alte adevăruri se țin pe
drum de mînă îmi țin pe ace părul de-argint
sigur nu am pretenția că de aici văd totul
sigur de două ori în lună inițiez saluturi
schimb sentimente ilustrate și în alb gri
sigur în luna martie mă pregătesc de-april
și sigur sigur sigur sigur tot nu poți fi
cînd vezi lumină la fereastra mea îmi zici
închide robinetul
martor iubita mea că mi-a văzut prezentul
în culmea unui vis
cînd plouă nu poți ieși nici în șaretă de-aici
cînd voi orbi să nu-mi aduci aminte în ce zi
o zi ca fiecare va trece va veni alături alta
sigur sînt foarte sigur cînd și sigur cînd și

văd ca prin soare
ceață

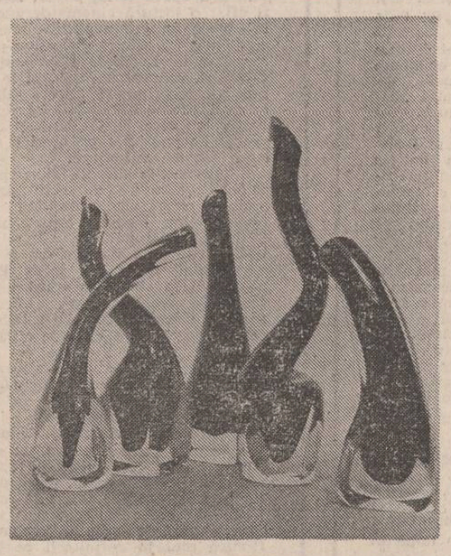

Dan Băncilă : „Ritm"

Dan Băncilă : Triptic

vesela noapte

va fi învinuit că-i sincer și că-l doarne carnea
simțea bătrînul rege grădinile pustii
se-aude o fanfară și
strugurii la cramă de-acum în subterane
urnind un val de sînge gri
un tîrg e de copii de zvonuri
îl doare carnea tare și spun că e prea sincer
copiii știu din față amantele să facă
să-i vrea aproape goale
ei bat acum în tobe din ce în ce mai ageri
a voastră e speranța și-aceste nopți de aur
de ce să răstigniți nebunul
sub felinar în uliți
la miezul nopții negre copiilor pustii ?
el nu vă strică balul se uită pe fereastră
și nu vă spune-acasă că e Maria goală de ce să-l
răstigniți nebunul e și el un copil

tîrziu

morala îndăznește să se-așeze căpătîi
trec pragul casei Nimeni
de-atîta timp și zic rizînd De ce mai vin acasă
un riu mereu se varsă murdar de vin în circiumi
nu-ți trebuia cine ți-a dăruit această floare
din grădini
un păzitor desigur înamorat de roze
din mîna cui o smulse ca să plătim
e umărul meu sărbăd și se va părbuși
se duce timpul
Umbra pe Zid
aceleași case unde se-aud perechi în șoaptă
vechiul destin pe care îl ocolim
departe nu-i prea nimeni departe : adormim

duminică

nu mai primesc de nici un fel cuvinte și nici vrăbii
nu mai stau pe crengi în curte
caldarîmul în oraș e ud aud fanfara și-mi închipui
ca pe vremi soldații
spui că s-au dus în cimitir să-i număr să le caut
oasele
dar sînt eroi acolo în cimitire Doamnă — vă jur !
zici că-i o vlagă alterată din soiul de bărbați
pe care zici că-i cauți zici
ne plimbăm pe maluri în miluri taluzate sub punți
iarba respiră mirosul greu duhnind din altă viață
aud fanfara în oraș în cimitirul de pe deal mă duc
să-ți ispășesc porunca și ce văd
soldați stînd aplecați iar lăncile sînt azvîrlite-n iarbă

evangheliar

sînt obosit în zi de sărbătoare între ploi
ca bruma obosită de petale în căldură
capul meu gol o cîrtiță și trupul tăiat din briu
pe crengi uscate sînt omizi orb vezi într-o oglindă
un peron de saci plin (grîul încolți
prin subțiorile de pînză groasă) ca o femeie de
bărbat sînt obosit sînt mort de viu mă doare
cuvîntul Doamne ce orb sînt cîtă dreptate
mi-ai făcut născîndu-mă să-mi recunosc fapta
e goală ziua ca o duminică fără credință
gol curge șarpele pe zid (un curent rece)
simt trupul gol alunecînd pe frunze orb în grădină
mă rog în mireazma pămîntului orb în ploaia
ce stă în grădină o turmă de plante
benedictinul care fu prima oară agricultor

libercreația

cînd zeflemeaua voastră mai sigură ca fapta
mi-atinge glont sandaua de-abia zic ure o treaptă
iubirea portocala copiii și absîntul medicina
sînt cîteva probleme rezolvate de un regulament
e un oraș de funcții plin stau singuri
ca mușchii pe marmură
au pregătit încet această alandala
sînt cîțiva care joacă obstrucția aceasta
pe-o insulă normală
poeții triști sau veseli sînt joacă incorect
vorbind despre infern

ștefan ioanid

Călătoria

Dar cine era acela care se ținea
după mine, mă implora — cu umilință,
cu disperare. Noaptea trecea
din tată în fiu. Mă uitam de aproape :

tatăl meu, sau cine era — acolo !
În flăcări. Era tare întuneric
în casa aceea străină. Abia

mai stăteam în picioare. Ce căutam
uitasem de mult, ce pierdusem
stătea lîngă mine, se uita după mine,
se umilea, în genunchi, îmi stătea

la picioare. Și intram din nou
în casa aceea străină. Nu mai văzusem
niciodată locul acela. Se mișca în adînc,

se ridica în picioare. O gură în aer.
„Domnule vis, domnule mierlă, te-au părăsit
norocul, tinerețile, iată ce cauți
cu ochiul de mult nu mai este, se scufundă

-n adînc, te privește cu spaimă".
Cîndva — purtam o memorie
care mă recunoștea. Acum

te uiți la mine și-mi spui :
ca o cetate — a săgeții — bate singele
nopții. Gloria sa e pretutindeni.
Pe drumurile tale.

(Cine o îndură, acela o-ndeamnă).
Și unde să mai mergi, unde
să mai ajungi ? Numai unghiile, buzele
acestea care te roagă. Fericirea

sigură, orînduită cu grijă.
Să-ncapă. Cu precizia mîinii
ridicate în întuneric. Ah, visătoarea !
cumplită-i unealta între degetele sale.

Și iat-o respirînd cu suflarea ta. Iată :
vestea pe care o aduce, chiar tu
o aduci. Pășește cu pasul tău. Vorbește

cu gura ta.
Mîna ta cade cu zgomot.

Chemarea pe nume

Te-am văzut printre frunze-n desiș.
O, tinerească arma-ți era ! Și piciorul
— în sandaua palorii. Pe ape.

Tot așa, mihnire și fală a zilelor mele !
Căci eu, în lințeziala odăii,
odăii costelive, monotone, trufașe — tristă

mărinimie în lincede op-uri.
Căci El, în dosul perdelei, spunîndu-ți
pe nume. O, tinerească

armă-ți era. Și piciorul
— în sandaua palorii. Și astfel,

și astfel, căci iată : Cineva
din dosul perdelei chemîndu-te pe nume,
și singele țîșnindu-ți

puternic și slobod din pieptul
în febre. De gheață era. O floare
de gheață. Chiar numele

tăi într-o orbitoare alcătuire.

Muzica veche

Se înalță puțin, încordîndu-se,
și apoi se prăbușì la ea,
peste glezne. Spui : ca miezul

roșu al acelor fructe
dulci și întunecate ale căror
miresme dogoresc de departe

și al căror nume
nici acum nu-l cunosc.

Imagine

Chiar atunci deschisesem ochii și ea
se întoarse, lovindu-mă
violent peste față. Dormea. I-am luat

mîinile mici și i-am pus
palmele una în alta, puțin
deasupra gurii în febre. (Oh,

și ce semn, ca o cheie, ce spaimă
cumplită, lovindu-mă
violent peste față !) O aeriană

lăptură coborîse asupră-i
și ochii ei o priveau adormiți.

balada tînărului lup Ion, fiul de geambaș

mircea nedelciu

Și se spunea că era frig, că ninge-n munți, că brazii chiar la poale sînt înzăpeziți, că n-a fost niciodată chiar așa, noiembrie în calendar abia începea. Puteai să crezi că spre orașul S fuseseră închise căile de-acces, că ei acolo construiau de zor și mina le-nghețа pe cărucior, că la al unspelea etaj cînd se urca cu macaraua apă, găleata înghețа și ei spărgeau pojghița cu mistria ca să bea. La toate aste ginduri Ion se zgribulea și cobora din taxi aproape de Șosea. Trotuarul era luciu și el atent mergea să nu își spargă bila sau vreun oscior, ceva. La București plouase, apoi fusese ger, crengi de copaci trosneau, văitîndu-se spre cer.

Strada era pustie la ora nouă seara și poate chiar atunci, în cimp, un lup și-ascuțea ghiara. Ion vedea în față neoane suspendate și pe de lături geamuri feeric luminate, se străduia s-ajungă mai iute la căldură și inspira pe nas și expira pe gură.

Dar se opri deodată...

Fereastra luminată, spre stradă larg deschisă, în dreapta lui, și-o zisă, cum că „prea frig nici nu-i", îl țintuiră-n loc, avu aproape un șoc. Ieșea din casă fumul în valuri alburii și se zărea înăuntru, cu chipuri străvezii, o ceată de băieți, pahare aveau în mîini și aveau cu ei și fete, codane și nurlii. Urla magnetofonul, se și dansa într-o parte, strigau și doi mai colea cu vocile lor sparte. Păreau cu toții tineri și totuși obosiți, erau cam albi la față, ziceai că sînt spoiți.

Dar nu din asta se trăgea mirarea, nu de asta se opri să-și tragă răsuflarea, era obișnuit cu ceaiuri, petreceri și chermeze și îi plăcea și lui să bea sau să danseze. Ba am putea chiar spune că-n ultimele luni chiar el ținea în juru-i o ceată de nebuni și începeau pileala la opt sau mai pe seară și-o terminau la ziuă cu chipul ca de ceară. Adesea adormea cu capul pe covor, în fumul de țigară și-n muzica urlată, avînd alături numai paharu-aproape gol și se trezea cu gura amară și uscată. Nu asta deci pricina era să stea pe loc, să-și caute țigara, să caute și-un foc. Văzuse printre norii de fum, în acea casă, o mutră ce-i păruse știută, dubioasă. O mai privi din stradă, alene, înc-odată și aprinzînd chibritul cu mina înghețată își aminti de trenul cu care, neînțeles, se întorsese în august din chiar orașul S.

E cald. Tabla vagonului se-ncinge, curentul de aer te răcorește plăcut. Poate bani sau timp de cumpărat bilete n-au avut. Stau trei pe acoperiș și joacă zaruri. În C au fost și ei pe-un șantier. Unde vine C ? — întreabă Ion. Să tot fie vreo 50 de kilometri de la S. Îl injură amîndoi pe un gras care le-a fost șef. Ion îl injură și el deși nu-l cunoaște.

O căldură plăcută cuprinde trupul. Stai culcat pe burtă o vreme, cît fumezi o țigară, te întorci apoi și pe spate. Carpații, dealurile, cîmpul defilează în stînga și în dreapta ta. Trenul se clatină, ia viraje, te simți liber, frumos, puternic, nu ți-e teamă de nimeni și de nimic. Toți trei lasă zarurile și privesc. Ochii lor se înlăcrimează de plăcere sau de curentul de aer. Iată verdele șters, dar încă abundent și frumos al cîmpiei pe care trenul o străbate cu o voioșie copilărească.

Ajung între timp la concluzia că la S era în general mai bine. Da, dar mă întorc la facultate, spune Ion. Aaaă, așa da — spun ei într-un glas. Altfel, desigur, ar mai fi rămas. Acolo — zice unul din ei — și eu aș fi putut să rămîn. Să vezi, într-o seară... Și povestește cum a cunoscut o nemțoaică, cum au fost lîngă coșul principal al termocentralei, acolo era cald și cum s-au iubit de-a-mpicioarelea. Cel puțin pentru el era prima dată. Celălalt rîde, Ion rîde și el. Puteai să fii tată, ha, ha. Și din nou îl injură toți trei pe Gras.

Dar tu, zice unu, ai mai fost la facultate ? Da — zice Ion. Și de ce te-au zburat ? Nu m-au zburat deloc, am plecat io. Aiurea — zice tipul, nu ăla cu nemțoaica, celălalt. Atunci să-ți povestesc — zice Ion, Bătrînu meu a fost geambaș... Ce-i aia ? Unu care vinde cai, nu știi, pe la voi nu există ? Ba da.

Și povestește cum, nu numai că-i vindea și cumpăra, dar era înnebunit după cai. Și se

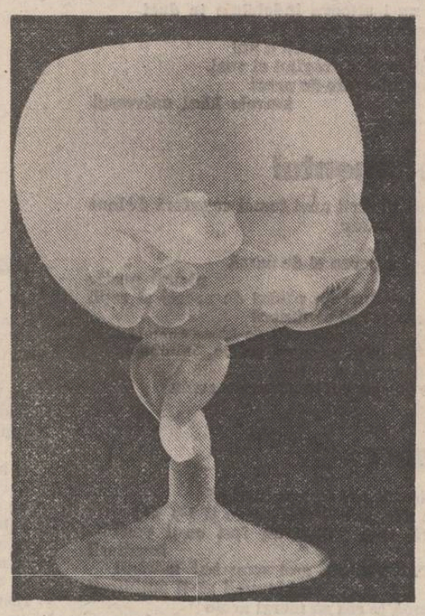

Dan Băncilă : Metaforă

urca cu picioarele-n șa și nu se temea nici de cel mai nărăvaș armăsar. Nimeni ca el nu mai știa în tot satul ăla să joace un cal, să-l strunească. Și noi aveam cai cînd eram io mic — zice ăla cu nemțoaica. — da i-a băgat la colectiv și i-a făcut salam. Da, da' ce-ți spun io acum e chestie mai veche, dinainte de război, noi nici nu eram. Și... ? zice celălalt. Și cei mai mișto cai d-acolo din sat îi avea unu care era legionar. Dar n-a fost nimic, bătrînu meu doar îi ducea caii la girlă, îi plăcea să-i încalece. Ahaa — zice tipul. Nu aha, că n-a fost nimic, nu s-a luat nimeni de el după aia. Atunci ? Vezi că odată cu mine a mai dat examen unu din sat, a lu învățătoru. Și ăsta era primul la picați, imediat după linia roșie. Și ăsta sau ta-su a făcut sesizare. Trebuia să-i rupi gura ! Vezi că dacă picam eu intra el la balotaj. La ce, mă ? Balotaj, așa se zice. Cel cu nemțoaica începe din nou să-l injure pe Gras. Și tu ai fost prost și-ai plecat ? Nu că a mai fost și altceva, o gagică. Cum o chema ? Dacă îți spun tot n-o știi. Da, da' ce te costă să-mi spui. ? Edith, o chema, Edith și era frumoasă dă pica. O fi fost nemțoaică, ha, ha, ha ! Ah, Grasule, tu-ți morții mă-ti ! — zice ăla cu nemțoaica. Hai un la mai mare ! — zice și Ion. Ahaă, cîte d'astea am văzut io ! — zice și celălalt și scoate zarurile. Toți trei au 21 de ani.

Spre seară trenul se apropie de oraș, fluieră din ce în ce mai des, se oprește, își continuă alergarea, din nou se oprește. Cartierele mărginașe amintesc copilăria. O nostalgie a cărților citite atunci, o bucurie inexplicabilă.

. . . . . .

N-ar putea, deci, să le separe figura, pe care din ei îl văzuse acum ? Pe cel ce-l injura pe Gras cu toată gura și regreta că fără nemțoaică plecase la drum sau pe acel incorigibil peregrin care părea la toate nepăsător, senin ? Porni înainte cu prudență și calm, dar nu uită chipul ce-l zărise prin geam. Unul din ei părea oricum mai timid, celălalt încă din gară se erijase în ghid.

. . . . . .

Au coborît din tren sau, mai bine zis, de pe tren. Picioarele le erau amorțite. Ar fi vrut să străbată peronul în fugă, dar el era prea aglomerat pentru așa ceva. N-ar fi reușit decît să se lovească de acele ființe care nu le spuneau nimic în aglomerația lor. Și nici dacă s-ar fi lovit într-adevăr de ele nu le-ar fi spus nimic atunci. Era o buimăceală adevărată. Așa că s-au calmat, s-au integrat în fluxul acela de căltori și s-au îndreptat liniștiți către ieșire, adică spre intrarea în restaurantul Gării de Nord. Acolo, pe cei doi îi aștepta un anume Gil cu prietena lui și cu încă două fete care li s-au părut foarte frumoase. De fapt, în afară de picioare lungi și bine puse în evidență de fustele foarte scurte nu mai aveau mare lucru, dar asta era de ajuns deocamdată. Înainte ca Ion să-și termine de băut cafeaua și să plece, ele s-au distrat pe seama costumelor noi, boțite din cauza călătoriei și enervant de asemănătoare ale celor doi. Iar Gil se și oferise să le vîndă, pe loc, două costume de blugi. O viață nouă începuse deja pentru ei, nelăsîndu-le nici un moment de gîndire. La plecare Ion îl mai injură o dată pe Gras și le ură noroc la toți șase.

. . . . . .

Ion zîmbește sau numai își mișcă obrajii, gimnastică împotriva frigului le face :

Ai spus, da, la cererea mea, și ai plecat, nici explicații, detalii, nici vre-o adresă n-ai dat. Tu însuți te gîndiseși la vreuna ? Sau ți-era sufletul amar ca mătrăguna ? Ai luat numai talonul de mutare din mîna lu tovarășu Cutare și l-ai privit, era bubos ca dracu, ce vină avea de asta el, săracu' ? Dar zîmbea triumfător, aici fu buba, parcă sosise el primul cu tulumba. I-ai spus ce crezi despre măgari ca el, dar a tăcut, nu era prost de fel. Ai plecat pentru patru sute de zile, nici tu n-aveai prea multe momente de gîndire.

Ai călcat aproape tot pămîntul țării, te-ai hîrșit cu drumul, cu vacarmul gării, uneori toc-mai lipseai și de tine aveau nevoie, alteori ai fi rămas dar nu-ți plăcea să ceri voie. Ai pus umărul la toate fără a fi măcar surprins că umilul tău trup poate, că rezistă, s-a deprins.

Au fost și seri plăcute, în margini de oraș, pe deal, în pădurice știai să nu fii las, au fost și nopți mai grele cînd în baraca friguroasă și-n mirosul de obiele te gîndeai plîngînd acasă.

Ai dansat hora cu mulțimea pe melodia „Trei culori" în Piața Libertății, la Cluj, ai plîns aruncînd spre tribună cu flori știind că orice vale devine un urcuș.

L-ai întîlnit pe tatăl tău în tren spre Olănești, l-ai salutat, a plîns, tu l-ai bătut pe spate, era bătrîn de-acum și fără să-i vorbești ai discutat cu el de cai și libertate. Ai coborît din tren și ai luat-o înapoi, poate-n aceeași seară-n pavilionul doi, bătrînu tău visa să facă o baie caldă și n-avea cum... n-avea nici duș nici cadă.

Și ți-ai văzut de treabă, armură aveai acum și nu făceai din vorbe baloane de săpun. Erau atîtea lucruri pe care pîn-atunci nici n-avuseseși timp să le arunci, dar le pierdeai pe drum, acum erau în plus, se prefăceau în scrum. Ai aruncat ranchiuna și orgoliul prostesc și lenea de gîndire și țîfnul muieresc și te-ai scîldat în baltă cu hainele pe mal și ai intrat în S ca un voinic pe cal. Ai fost la ICM și te-au recunoscut, erai

Dan Băncilă : Germinație

oricum de-al lor, chiar dacă n-ai fi vrut. Ai fost apoi la poștă și-ai dat un semn de viață, trecuse luna mai, în jur era verdeață și te sculai devreme, lucrai de dimineață. Peste vreo săptămînă ai fost la post-restant, era aproape seară și un cer închis, stresant, ți-au dat un plic de o tonă, dar nu te-ai speriat, ai stat în S o vară și-n august ai plecat.

. . . . . .

„Man ! My nr. one ! Unde ești ? De ce mă lași să pling ? E aici un fotoliu în fața mea care-i gol și eu mă uit la poza ta (Doamne, ce copilării !) și... vino mai aproape să-ți spun ceva la ureche !".

Și tot așa pe încă vreo 18 pagini, scris mărunt cu pastă de diferite culori. Că ai lăsat-o într-o lume de blegi și de fricoși. (Cînd de fapt tu fuseseși primul care-ai luat-o din loc de frică !). Imaginea ta nu poate fi umbrită de nici o prezență. (Chiar așa ? !). Că să n-o mai consideri vreo păpușă care stă pe un piedestal și zice da sau nu cavalerilor care-o tratează cu mărgele și bomboane. Că nu de ochii tăi scînteietori sau de calul tău năzdrăvan din poveste s-a îndrăgostit. O, nu ! Nu e ea atît de suavă cum o crezi. Și ea are dinți stricați și ea e călcată pe picior în tramvai și ea se scarpină și vede și ea cît de complicată e lumea. A trecut vremea cînd descoperea în jurul ei tot felul de obiecte și întreba ; ce-i asta ?, dar asta ?, dar asta de ce ? Toate lucrurile sînt încîlcite, dar ea de mult nu le mai despachetează. Că degeaba zici tu că ești în S și n-ai adresă, ea va răscoli tot S-ul și te va găsi, stai numai să-și dea și colocviul de joi. E adevărat că ți-a pierdut urma de cîteva luni bune, dar era sigură că te va găsi la timp și ca nu vei scăpa ușor. Pînă una alta chiar cei de la post-restantul din S te vor căuta cînd le va bloca ea toate căile de acces cu cîteva tone de hîrtie. Da, da, te vor chema pe tine s-o ridici și n-o să ai încotro. Și abia pe urmă (după joi) o să vină și ea și o să pună mîna pe tine. Și „Apropos, ce-ai făcut cu amintirea mea ? Scutur-o de praf, dezbrac-o și fă-i dragoste !".

. . . . . .

De asta erai, deci, atît de sigur pe tine ? De asta ai lăsat să treacă sesiunea de vară și ai continuat să-ți vezi de munca aia simplă și grea din care mai ales ea nu vedea ce plăcere poți obține ? Și o lăsai să vină la tine o dată la două săptămîni ? Și ea credea că ai și renunțat la facultate. Cum putea cineva să fie așa de sigur pe un examen de admitere în sesiunea de toamnă, cînd ea făcea pe ea și la un biet colocviu de an ? Și de asta rideai cu superioritate acolo, sus, pe tren și-l îndemnai să vorbească pe tipul care s-ar fi întors totuși la C și ar fi căutat-o din nou pe Hertha, sau cum o chema, și i-ar fi spart la orice oră falca lu domnu Grasu pe care îl injurai și tu cu plăcere, deși nici nu-l cunoșteai ? Pe urmă ți-a mai venit și o altă idee. Ai zis : da' grasu ăsta n-are și el vreo fată ? Și i-ai văzut deodată transfigurați ! Se bucurau că și-au adus aminte că ăla are o fată și că, deci, pot să-și imagineze imediat ce i-ar face ei dac-ar prinde-o. Sigur că are și dă la facultate de vreo trei ani, da' nu intră. Ăla cu nemțoaica se și ridicase în picioare. Nu fă, bă, boule, pă acrobatu' ! — a zis celălalt. Dar, de fapt, pe care din ei îl revăzuseși acum ? Unu te întrebase dacă știi vreun ICM în București. Sînt mai multe, ai zis tu. Celălalt încă se mai gîndea dacă să se întoarcă sau nu. Ați trecut pe lîngă o tarla unde erau mai multe femei la sapă. Fără îndoială că unele dintre ele erau tinere și atunci cel care era în picioare le-a făcut cu mîna și a strigat. Cel care era așezat lîngă tine a vrut să facă un gest obscen dar și-a întîlnit privirea cu a ta și a renunțat. În schimb l-au făcut ele. Una chiar cu sapa. Ați rîs și deja le-ați pierdut din vedere. Trenul se depărtase. Probabil că ele au scuipat în palme și și-au reluat lucrul. Stai, mă, dracu jos, vrei să mori ? — i-a mai zis cel de lîngă tine ăluia cu nemțoaica. Dar, de fapt, pe care din ei îl recunoscuseși acum în camera plină de fum?

. . . . . .

A mai trecut o săptămînă. Ion stă pe covor c-un whisky în mînă și sună rock-urile. Cloncclonc ! E trei din noapte și doarme tot orașul, el își aduce aminte iar de tatăl lui, geambașul. E întuneric, cei mai mulți dansează și-n camera de-alături sînt doi care oftează. Ea e în bucătărie și pune de cafea, Ion se scoală alene și merge drept la ea. E fericită, zice, a fost destul de greu, au luat și anul ăsta, de-ar fi așa mereu. Da, zice el, dar tatăl meu a fost geambaș de cai. Dar mi-ai mai spus o dată, nu știai ?

. . . . . .

De fapt nu-i chiar așa, el nu cumpăra și nu vindea mici iepe ca tine. Ești un măgar, spune ea. Capitalul lui nu depășea prețul unui cal. Cumpăra în tîrg un cal gras, leneș, moliu și fără poftă de muncă. Îl convingea pe vînzător că nu face nici doi bani. Despre cai chiar că știa să vorbească, bătrînu. În săptămîna următoare îl și vindea în alt tîrg. Dar știi cum făcea ? Nu, spune ea și face un fel de grimasă. El o apuca de păr, mai întîi cu tandrețe, apoi strînge și-i spune : să nu cumva să țipi ! Stai să-ți spun cum făcea. Era duminica și se scula de cu noapte, la patru. Și scotea calul ăla puturos din grajd și-i punea în spinare o rogojină, știi ce-i aia ? Da, știu, dar dă-mi drumul. Și el, eliberînd-o acum și continuînd înainte de a gusta încă o dată din paharul de whisky : apoi lovea rogojina cu biciul de sute de ori. Se producea astfel un zgomot foarte puternic. Dar probabil că auzit de acolo de sub rogojină și cu niște urechi de cal el putea să pară chiar înspăimîntător, înțelegi. Așa că, cel puțin pentru cîteva ore, calul ăla devenea un bidiviu mîncător de jăratec. Se speria, adică, și devenea vioi, ager, oricum puteai să-l vinzi mai scump. Și să ducea cu el în alt tîrg și lua cel puțin cu două sute de lei mai mult decît dăduse pe el. O, sigur că peste două-trei zile, o săptămînă, calului îi trecea de tot sperietura și era iar moliu și fără chef, dar tatălui meu deja nu-i mai păsa de asta după ce pusese de o parte banii pentru alt cal, iar diferența, cîștigul ăla de două sute de lei, o împărțise între băutură pentru el și hrană pentru noi, pentru mine, adică, pentru sora mea, Natalia, pentru fratele meu, Florea și pentru mama care încă de pe atunci era foarte bolnavă. Așa era el, înțelegi ? Era apolitic și nu iubea decît caii. Ce-ți vini acuma cu apolitic, întrebă ea. Așa iubea el, mai dur, se ocupa de cai cu biciul și cu codirîșca de restul familiei, înțelegi ? Ce-i aia codirîșcă ?, întreabă ea și încearcă să-l facă să se așeze pe un scaun. Dar el se ridică și aruncă paharul prin fereastră. Din camera de zi veniră mai întîi două fete și pe urmă și un alt tip, trăgîndu-și fermoarul la șlit : Ion, Ion, ce-i cu tine ?, spun ei.

. . . . . .

Spre dimineață Ion voi să plece, își strînse tot bagajul, își luă și hrană rece și întrebă la gară despre un tren spre S, dar ei s-au și înțeles și l-au convins că-i iarnă, să plece n-are sens. Anapoda merg toate, și trenuri și mărfare, hai să trăiești, Ioane, să bem de împăcare și pentru cai și hamuri și codiriști și bice, întinde-te puțin pe pat, frumoasa Edith zice. Și adormi. Visă o zi cu soare și cineva de sus îi făcea semn c-o floare, de pe un vagon sau schelă, sau chiar de pe un coș și el striga : băi, tată, mi-am luat doi cai frumoși.

teatru t

Mobilă și durere

Această nouă comedie a lui Teodor Mazilu a fost montată recent la Teatrul Bulandra de regizorul Nicolae Scarlat. În viziunea sa textul a suferit unele modificări. Distribuția a adăugat altele, care vizează însuși spiritul dramaturgiei în cauză. Luat în totul ,spectacolul promite surprize, trezește așteptări sau le amînă indefinit cu gestul unui om care știe mai mult decît poate cuprinde în cuvinte. După excelenta reprezentație cu „Somnoroasa aventură" realizată cu trupa Teatrului din Piatra Neamț, Scarlat a căutat o cale nouă pentru a da expresie unui univers care, s-a văzut, nu-i este străin. Atunci însă, obținuse acel echilibru scenic dintre replică și situația dramatică, acea întrepătrundere dintre vorbă și faptă care dă eroilor mazilieni o fizionomie de neconfundat. S-a observat, lumea lui Mazilu nu are profunzime, plan secund în sensul perspectivei, nu există aparente care să ascundă ori să „marcheze" esența, cum se întîmpla la un Baranga, de pildă. Pe de altă parte vechiul erou pozitiv lăsa să se înțeleagă că o dată ce vom înlătura cortina aparenței... etc, etc. Aici totul se petrece „la vedere", dar cu arta cu care iluzionistul face ca „efectul" să se confunde cu adevărul. Au dispărut „influențele", „cauzele", explicațiile cu tot dinadinsul, „omul care mai greșește" dar care va fi adus pe drumul cel bun, fără ca radicalismul atitudinii dramaturgului să transforme personajele în marionete. Acest realism necruțător fiindcă e fără echivoc scoate la lumină într-un amestec deloc nediferențiat calculele și tertipurile individului, social prin ipocrizie dacă nu prin asaltul obstinat al puterii. Apoi, la comediile amintite se ride totodată spontan și inteligent, lucru mai rar întîlnit, de obicei una din alternative excluzînd-o pe cealaltă.

În spectacolul lui Scarlat sînt destule momente în care cele două elemente tind să fuzioneze, altele mai discursive, regizorul aplicînd multă „culoare" unor scene de anvergură. În mod deosebit, impresia de lungime pe care ți-o lasă spectacolul se datorează distribuției. Un Sile în limitele bunului simț izbutește Constantin Florescu. Cuplul Paul — Lizica este modest întruchipat de N. Luchian Botez și Lucia Mara, actorii nereușind să facă față, tehnic vorbind, nici măcar ritmului, pe care îl pretinde partitura. Petre Lupu creează cel mai realizat rol în personajul Gore, lichea mărunță care-și vinde ultima rămășiță de independență și viață intimă pentru bunăvoința interesată a „stăpînului". Cu verva și dezinvoltura binecunoscută, Tora Vasilescu. Total inadecvat, jucînd vedetistic și „ca la televiziune", Ovidiu Schumacher are o contribuție importantă la coborîrea ritmului acestei reprezentații.

Dar personajul cel mai mazilian și care joacă aici un rol decisiv este decorul lui Dan Jitianu. Subliniind ideea de iluzionism de care vorbeam mai sus, el reproduce pe scenă o lume în care oamenii nu mai întîlnesc ori înfruntă realitatea înconjurătoare, ci se ciocnesc suveran și anarhic de ecranul propriilor dorințe.

Valentin Dumitrescu

film f

Blestemul pămîntului, blestemul iubirii

Operă vie și durabilă, roman concentric cu o deosebită forță de evocare a unui univers uman reprezentativ pentru o epocă și un popor, **Ion** n-ar fi aflat o lectură cinematografică viabilă decît în interpretarea unor cineaști cu certe afinități elective cu proza semnată de **Liviu Rebreanu. Titus Popovici,** autorul scenariului la **Pădurea spînzuraților** și **Mircea Mureșan,** autorul filmului **Răscoala** (ambele pelicule laureate la Cannes) și-au unit eforturile pentru a ne oferi o echivalență filmică valoroasă.

Întreprindere dificilă și ambițioasă, solicita pentru o confirmare a opțiunii o privire proaspătă asupra personajelor și epocii, asupra unor relații sociale și politice, asupra tonalităților conferite de scriitor glasurilor pămîntului și iubirii. **Titus Popovici** păstrează în structura epică liniile de forță ale evenimentelor, intervenind rar și cu respect față de spiritul operei, respect ce nu exclude curajul reorchestrării unor atribute sau o nouă armonizare a ritmurilor eliberate de întîmplări colaterale, de momente puțin semnificative.

Îndepărtîndu-l pe **Ion** de ipostaza unui **Julien Sorel** rural, **Titus Popovici** și **Mircea Mureșan** nu ezită în sublinierea motivațiilor, în explicitarea comportamentului unui personaj cu rezonanțe tragice. Privit ca rezultanta dintre un temperament și o societate, **Ion** dobîndește în versiunea filmică mutații definitorii ce justifică traiectoria existențială subordonată căutării unui drept înstrăinat, dar nu-i argumentează mijloacele utilizate în realizarea scopului. Personaj apropiat de simbolul unei trădări omenești, **Ion** nu va fi absolvit nici prin explicarea blestemului pămîntului, nici prin posibila sinceritate și intensitate a trăirilor.

Opțiune majoră pentru fresca sugerată de **Rebreanu** în paginile romanului, formatul ecranului lat comportă o pătrundere dincolo de caractere și comportament spre sesizarea unui univers uman ghidat în subtext de mecanismul devenirilor sociale.

Din păcate, spectacolosul unor secvențe în care mișcarea capătă deosebite valori plastice, atmosfera fiind compusă printr-o marcantă contribuție a autorilor decorurilor și costumelor **(Marcel Bogos** și **Neli Grigoriu-Merola),** precum și momentele de mare tensiune dramatică (introducerea, nașterea în cimp, moartea Anei, sfîrșitul lui Ion), se învecinează, mai ales în a doua parte a filmului, cu pasaje ilustrative, în care obiectivul înregistrează doar corect personaje și evenimente (alegeri, bal, nunți).

Distribuția este în bună măsură apropiată pînă la identificare cu personajele imaginate de Rebreanu (**Șerban Ionescu — Ion, Ioana Crăciunescu** — Ana, **Petre Ghiorghiu** — Vasile Baciu, **Ion Besoiu** — Belciug, **Valentin Teodosiu** — George), dar surprind accentele îngroșate practicate de interpreții Herdelenilor (mai puțin **Rodica Negrea** și **Catrinel Dumitrescu).** Un personaj cu noi coordonate, un autentic leitmotiv al tragismului întîmplărilor este Savista — interpretată cu un timbru personal de **Valeria Seciu.**

Atent la nuanțele portretelor, la culoarea epocii și a mediului, operatorul **Ion Marinescu** valorifică unghiuri și amănunte relevante.

Călin Stănculescu

televiziune tv

Texte și interpretări

După un foarte valoros ciclu de emisiuni omagiale consacrate împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi, — prilej de-a aduce pe micul ecran personalitatea complexă a scriitorului, de a-i interpreta, din diverse unghiuri ale creației sale, locul pe care-l ocupă în literatura noastră, emisiunile cuprinzînd expozeuri critice, opinii și mărturii referitoare la genurile în care s-a manifestat cu o strălucire inegalabilă —, ultima ediție a emisiunii **Mostenire pentru viitor** a fost dedicată sonetului românesc. Cîteva observații critice pertinente asupra evoluției istorice a acestui gen liric în literatura română a formulat Edgar Papu. Apoi, din antologia sonetului românesc ne-au fost oferite cîteva nestemate aparținînd lui Eminescu, Macedonski, Șt. O. Iosif, Ion Pillat, V. Voiculescu, L. Blaga, ș.a. Dar interpretarea actoricească ce li s-a dat a fost dezamăgitoare, ca să nu spunem totuși un cuvînt mai greu. Dintre cei chemați să dea glas frumoaselor sonete numai Olga Delia Mateescu a găsit tonul și expresia convingătoare pentru versurile ce le-a interpretat. Este supărător să auzi și să vezi pe micul ecran actori (buni, altfel) care nu reușesc să transmită sensurile poetice ale textului, nu reușesc să găsească tonul, exprimarea și gesturile adecvate versurilor pe care le rostesc, făcîndu-le de nerecunoscut printr-o lectură atît de „personală" încît uneori le compromit de-a dreptul. Păcat.

● Teatrul TV s-a orientat în ultimul timp spre un repertoriu alcătuit cu o oarecare prudență din piese de factură medie, confirmate de tradiție, ocolind improvizațiile și piesele de minimă rezistență. Săptămîna trecută, 20 mai, am urmărit **Făclie în miez de noapte,** de Barrie Stavis, în interpretarea unui colectiv de la teatrul din Satu Mare. A fost o montare convențională, fără strălucire nici în jocul actorilor, nici în viziunea regizorală, deși pe un text generos sub raport dramatic. Săptămîna aceasta s-a transmis **Visul unei nopți de iarnă,** de Tudor Mușatescu, în adaptarea TV a Ioanei Prodan și a lui Dan Necșulea, în regia acestuia din urmă. Echipa de realizatori a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a salva un nucleu dramatic consistent dintr-o poveste duioasă de dragoste, învechită ca o romanță scrisă într-o tonalitate minoră. A rezultat o mică feerie cu iz sentimental, cu accente de satiră bonomă a moravurilor dintr-o îndepărtată lume mondenă, cu o tensiune minimă, stinsă sub o undă de lirism și candoare.

Grigore Georgiu

elena ștefoi

În locul lor

Numai pe jumătate victorios rămîne infernul
ridicat peste toată ființa, dărîmat și iar ridicat
peste toată ființa prin puterea bibliotecilor.

Ajung acasă și cerul mă pîndește prin firul
de telefon
cu pași bărbătești deschid veșmîntului ușa
iată cărțile prietenilor mei, îi spun
fii binevenit, trecutul nu va fi niciodată
o cătușă pentru Ithaca.
Ispitim împreună ritmurile pînă ce cad
peste ziua de ieri negația și polenul.
Multă vreme se supune legilor noastre oracolul.
Îmi caut hîrtiile și găsesc în locul lor
un fier de plug născînd de jur-împrejur cîmpia.

Cu fața zgîriată anotimpul

Inchipuirea pune podoabe otrăvitoarelor ziduri
numai în riscul de a despărți
sărutul lor anonim de memorie nu e loc
pentru nici o figură de stil

la ușa ta, cu fața zgîriată anotimpul
cerșește o propoziție
nu pot, te trezești refuzîndu-l, sînt tată
și am datorii de familie

Zilnic și fără mișcări de prisos

Vine primăvara și-ți mai îmbraci un punct
de sprijin
în aur. În aur curat că doar muncești
pentru asta.
El îți deschide ușile, îți dezleagă de pe ochi
bucata aceea de pustiu pe care o vreme
o crezuseși mortală, te poartă pe străzi
pînă ce foarte clar îți este eroismul orașului
și veșmintele tale binecunoscute de trecători
capătă culori glorioase și un înțeles cu totul
și cu totul aparte.

Nu i-ai spus încă și el nestiutor se preface :
zilnic și fără mișcări de prisos destinul
își curăță armele.

O ușoară desuetudine

Ce înseamnă zbuciumul, ziua ruptă
bucăți-bucățele și aruncată la marginea
unui parc
primul și cel mai încăpător, nisip, nisip hăituind
ceața întinsă pe o parte și pe cealaltă
a trupului, răstignirea ta
în ziarele orașelor, sufletul împurpurat
dind din coate, în stînga, în dreapta
o ușoară desuetudine întotdeauna aproape
de alte abstracții

trec stăpînii frumosului, în ordine, negreșiți
pe la masa aceasta

Memoria trece cu biciul

Celorlalți le poți spune pe nume, de atîtea ori
cuvîntătoarele au lipsit la aniversarea
rănilor tale. Ritmul și cauza
îți vor strivi mai tîrziu mîna dreaptă.
Depășind romantismele trebuia să adaugi ceva
la povestea aceasta.
Între o exactitate și alta memoria trece cu
biciul.

Haosul însuși

Trece latul prin ultimul anotimp.
Această fiară a vorbit, ucide-o sau
zboară mai iute. Haosul însuși cu al său
relief înfocat îmi caută brațele.
Răsăritul și asfințitul tăiate bucăți pe masa
de scris.
De jur împrejur cuvinte cu burta la gură
leagănă ascunzișul ziua și noaptea.

Această fiară a vorbit, ucide-o sau
zboară înaintea ei fără nici o greșeală.

Concentrați asupra unui întuneric dublu

O capcană aruncă bijuterii sub tălpile noastre
personajul de care avem drept să ridem
și n-o facem, concentrați pînă la mulțumire
asupra unui întuneric dublu
prin împrejurimi frumusețea jură și cu
jurămintele ei
micul dejun și prînzul și cina
ni le fac mai sigure

îndrăznesc să te chem, scena e gata
vino aici și lasă aorta mea să existe.

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

Plină de interes, palpitantă, ședința cenaclului revistei „Luceafărul" din 26 mai 1980, condusă de poetul Nicolae Dan Fruntelată, *asistat de șeful secției „poezie", Ion Gheorghe. La propunerea acestuia au citit* Ioan Vintilă Fințiș *(lirică discursivă ; în ton expresionist, cu mai multe „dialoguri între căldură și minuitor") și* Mircea Bârsilă *(poet format, de formulă imagistă, absolut remarcabil). Poeții s-au descurcat satisfăcător sub aspectul lecturii, au difuzat în public exemplare multiplicate de poezii și au suportat cu bărbăție discuțiile contradictorii. Într-o asistență în care peste jumătate erau scriitori cunoscuți nu se putea, se înțelege, să nu răsară polemici și amicale înțepături. De altfel, ședința a fost savuroasă sub aspectul dialogurilor spontane, adăugînd, desigur, și un cîștig însemnat în observații demne de reținut. După ce* Gabriel Ciotora *i-a lăudat pe poeți, care scriu „ca o muzică bună", prozatoarea* Sânziana Pop, *într-o intervenție judicioasă, a observat că M. B. „e foarte talentat", „distinct", cu „imagistica pregnantă, proaspătă" și a vestejit „stufoșenia metaforică", care amenință esteticește pe poet. Apoi,* Gheorghe Dinizvor *a semnalat la I. V. F. „elemente de ordin emoțional", în timp ce prozatorul* Iulian Neacșu *încerca zadarnic să închidă ușa sălii, la cererea lui Ion Gheorghe. Stimulate de această intervenție atletică, spiritele s-au încins și în timp ce criticul* Nicolae Ciobanu *semnală în lirica lui Mircea Bârsilă o „direcție neo-ruralistă", de o „modernitate intrinsecă în planul registrului tematic", o „poezie a Bărăganului care amintește pe Zaharia Stancu", prozatorul D. Dinulescu îl întrerupe completînd : „Sau pe St. John Perse" (!).*

Imperturbabil, Florin Grigoriu *observă că, la I. V. F., „a cîntat cocoșul, s-a dărîmat poemul" (unele poezii se terminau cu un cîntec tenebros de cocoș, invocat și de alți vorbitori). Intervenția* Florianei Tei, *de mare efect, a continut următoarea idee, salutată de asistență : „M. B. e foarte puternic, viguros, și la propriu și la figurat". Recunoscînd că „pentru mine poezia e un lucru foarte greu",* Vasile Andronache *a observat că astfel de poezii se pot compune „în autobuz".*

Într-o savuroasă intervenție, Dumitru Dinulescu *a notat, mai întîi, „umorul involuntar" în „opera" lui I. V. F., evocînd „același cocoș"* (C. Crișan: *„cocoșomanie!" și declarînd : „eu îl iubesc pe Claudel!".* (V. F. Mihăescu : *„ce înseamnă cultura!"). În stilul cunoscut,* D. Dinulescu *a polemizat cu I. V. F. astfel : „Soldatului necunoscut (o poezie de I. V. F.) : s-a făcut postmortem grea'ă de război... Cum să îmbătrînească el? Pentru noi, e veșnic tînăr". Colaborînd cu poetul* Dan Laurențiu *în manevrarea unor manuscrise, criticul* C. Crișan *a făcut un lung și gustat excurs pitoresc, pigmentat cu aforisme asupra poeziei. Astfel, I. V. F. „este frigat de o impresie a miticului profund și de fiecare clipă". „Poezia trece de banal și ne oferă definiții dincolo de filozofia săracului". La M. B. „pîrtia de bulevard nu e topită în strigătul de lut", el trebuind „să bage plugul în bulevardele gîndirii lui, pentru a ne dovedi că este poet". Mai aplicat, criticul* Dan Cristea *semnalează, la I. V. F. „mișcarea amplă a versului, un ton epopeic", iar la M. B. „imaginația bogată, tonul pertinent", arătînd în fine că „treburiile din natură sînt comparate cu realitatea citadină". Bună și intervenția lui* Romulus Georgescu *(I. V. F. — „constructiv" și „sentențios liric", M. B. — „are o poetică dar e discutabil"), tulburată de formula „neo-ruralism rustic", care a stîrnit, pur și simplu, senzație. În aceste circumstanțe, a intervenit poetul* Nicolae Dan Fruntelată *care, salutînd selecția și aprecîind pe poeți, a comunicat intenția revistei de a diversifica activitatea cenaclului și de a cuprinde un număr cît mai mare de creatori tineri. Idee valabilă, pe care, de altfel, și cronicarul o divulgă.*

A. S.

mircea bîrsilă

Cîmpie

începînd dintr-o dată
la ieșirea din fiecare sat
acolo unde nu mai sînt case
și se ia nămolul pe cizme după ploile
regeneratoare
în haine proaspăt călcate sau cu părul pe
moațe
deschizîndu-și singură ușa cu o cheie
în vremea căldurilor ucigașe de vară
cînd norii par un decor de operetă
cu peisaje lente sau furtunoase în zbor
și asta nu numai în partea de țară de unde
sîntem noi
cu casele zugrăvite în obișnuitul alb
unde vine luna ca o căpriță la mîna cu boabe
unde fetele se mărită cu cireșii, cu nucii din
grădină și cu merii
și unde nu se poate fără balanțele de cîntărit
camioane
dinaintea magaziilor de cereale
așa cum nu se poate, jupuită de ploi și de
vînturile
trecînd înapoi de pe fața ei asemenea
șerpilor înapoi către munți,
să nu se retragă iarnă de iarnă în sine ca
într-un garaj
mistuită după lăuntrile sfinte și adînci ale
lanurilor
unde cine are puterea se poate simți în a'ara
lumii
în pofida rugăciunilor din nopțile de vară ale
greierilor
și a plăcerii aproape animalice de a fi
albastre a înaltelor spații.

Se duce iubita

Se duce iubita să facă piața
și cînd se întoarce nu o mai recunosc de
bătrînă
și pînă mai schimbă cîteva vorbe
șenilele ierbii trec peste noi.
Numai luna, iubito, care o să ne caute
ca o lanternă, milioane de ani, umbrele
printre nori,
numai ea poate ocoli timpul
și asta nu este chiar așa ușor de suportat
– un tablou învechit din bucătărie
sau o dorință irealizabilă
de pildă să-mi fac o vestă din mătasea
pe care este pictat cerul
și frunzișul cuceritor al copacilor –
pînă și calul odihnindu-se dărîmat de muncă
privește nostalgic trecerea ei
îmbujorată de fiori asemănători cu aceia
pe care-i simțeau femeile de la țară
spălîndu-se în grajd
sub privirile ca într-un rit primejdios ale
vițelor

Colac de salvare

Primăvară cu toate robinetele deschise
de parcă n-ar mai fi fost de o mie de ani
primăvară

Dan Băncilă : Studiu

Vara

O, vară anotimp mătăsos nedesăvîrșit
existență imensă, debordată
cu nopți atît de albe
încît se vede dincolo de spațiu și timp
așa cum prin fereastra casei s-ar vedea
masa pregătită de sărbătoare,
anotimp al nicovalelor care continuă
pînă tîrziu bubuitul grijilor zilnice,
fericire a înnebunitoarei călduri
de la orele două
cînd toate au chipuri de oameni
mustele, ciini, pietrele, orătăniile,
vară, muiere împodobită
cu vîrtejuri de praf și cu acoperișuri
îndepărtate de țiglă,
cu poșeta plină de riuri căzute pe patul de
moarte
și de combine oprindu-se mereu prin lanuri
de parcă le-ar veni părul în ochi
surîzînd rușinată de lipsa mea de tact
ori de cîte ori frunțile noastre se ating
– doar la atîta se rezumă totul –
aplecîndu-ne peste aceeași fîntînă

Orașule

Orașule cu două vieți :
una adevărată și una imaginară,
cu clădiri a căror construcție
ține de gustul mai multor epoci,
orașule zugrăvit cu tramvaie
ca o cîmpie cu dropii,
nenăscute sînt cîntecele care ți se revarsă
peste grădini
și la fel și măruntele hohote
cu fața îngropată în Evanghelie
ale femeilor cu frumusețea răufăcătoare,
uneori te visez stînd la distanță de tine
cu pietre în mîini,
orașule în care trec prin viață
ca din odaie în odaie
orașule despre care circulă vestea
printre sfintele doamne nebune
că n-ai băut niciodată apă dintr-un izvor.

ioan vintilă fintiș

La dreapta înainte înapoi

Soldatului necunoscut i s-a făcut greață
de atîta război.
Ascultă-i sufletul, e o pajiște
cu mici chiparoși.

El înseamnă participare la timp.
Luptă pentru noi
Îmbătrînește pentru noi
Privește pentru noi peste zid :

aici a existat un teatru de stradă ;
iată tronul reginei
și singurătatea clovnului
agățată de cornul lunii.
Iată femeia cu părul prins între nori
așteptînd să nască pe marginea apei,
și steagurile, deschise ca două aripi de
vultur.

Desigur se pot vedea multe peste acest
punct de echilibru : un gard, un cocoș de
lemn
aidoma unui arc de ceasornic și lumina pe
zid.

Iată ce se mai poate vedea :
oameni așezați pe marginea drumului
cîntăreața cu sinii mari și atomici
cetățeanul care patinează și
căținelul
de pluș mușcînd aerul în vitrina
magazinului

Și noi aici. În spatele cuvintelor.
Fără să fim văzuți. Schimbînd alcătuirea
anotimpurilor, transferind înțelepciunea
copacului
aproape în eternitate.

Privește : din frunze ies romburi de liniște,
din asfalt se ridică iarba ca un abur albastru.
Cînd ne sărutăm se întîmplă să cadă o stea
pe gura fierbinte și noi învățăm să trăim
tăinuiți de întuneric,
deodată aplauzele...

El și dînsele

În fața mea oglinda
cu marginea-n frumosul lemn de nuc
În spate oglinda
Cu marginea-n frumosul lemn de nuc
Deasupra mea oglinda
Cu marginea-n frumosul lemn de nuc
În stînga și în treapta oglinda
cu marginea-n frumosul lemn de nuc

Ce importanță are unde ?

Stam pe iarbă
și-mi pansam rănile cu păsări.

Pulverizatorul de fum

Alergam spre calea ferată
să văd trenul de iarbă
cum galopează spre nord
și tata era întotdeauna acolo
fumînd aceleași țigări
de doi lei un pachet
și strîngînd între degetele lui
de beton sticla de țuică.

Era așa pe la amiază :
doamnele se plimbau
cu bicicletele
pe marginea aerului
oh, ce minune bicicleta
și gramofonul
din care sburau păuni
în părul roții cu noroc,
țiganul cînta de dorul lelii
de ți se făcea de tăvăleală.

Mai spre seară venea
Pulverizatorul de fum
trăgînd după el căruța
și plugul și pe țața
cu bucile cît luna de pline
și zicea : azi noapte
m-am visat ministru.

Bătea așa un vînt din
grădinile Domnului
calea ferată mi se părea
fredonînd tangoul nemuririi
O, și trenul trecea și ce-i păsa lui
de, ce-i păsa...

radio

Centenar Arghezi

Studiourile de radio au transmis, în această săptămînă, mai multe emisiuni dedicate personalității arghieziene. În **„Ediția radiofonică Tudor Arghezi"**, realizată de **Ileana Corbea**, accentul cade pe tabletele cronicarului. Specificul și valoarea activității de cronicar literar și plastic a marelui poet au fost dezvăluite de criticii Nicolae Manolescu și Dan Grigorescu. În stilul concis, profund și convingător cu care ne-a obișnuit, Nicolae Manolescu a trecut în revistă modalitățile lui Tudor Arghezi de a discuta operele altora și de a-și susține punctul de vedere asupra acestor opere. La baza contestației arghieziene a romanului „Ion" de Liviu Rebreanu este pusă confruntarea unor estetici diferite : estetica realului, aparținînd prozatorului și estetica în virtutea căreia arta e transformarea realității, estetică necesară și dragă poetului.

În a doua parte a „Ediției radiofonice". Dan Grigorescu a argumentat un alt aspect, poate mai puțin cunoscut publicului larg, prin care s-a valorificat spiritul arghezian : acela al cronicii plastice ! Înscriindu-se în linia poeților și oamenilor de cultură care au contribuit la stabilirea criteriilor axiologice de abordare a artei. Tudor Arghezi a folosit în cronicile, articolele, meditațiile, amintirile despre pictori și pictură, tonul aspru necruțător al pamfletarului. Dar acest ton nu era îndreptat decît împotriva prostului gust, al convenționalului, al spiritelor și moravurilor mercantiliste. Tabletele lui Arghezi mărturisesc dragostea acestuia pentru arta adevărată, credința lui în afirmarea frumuseții sufletului omenesc. Citatele referitoare la Pallady, Ressu, Iser, Șirato, Tonitza, Brâncuși, Luchian, bine alese și prezentate, au putut completa imaginea ascultătorilor despre competența și seriozitatea cu care Tudor Arghezi trata și arta plastică.

O altă emisiune, binecunoscută iubitorilor de artă populară, a avut ca subiect prezentarea unor autori și a unor cărți care ne ajută, în alt mod, „s-apropiem vecia mai repede de noi." Este vorba de emisiunea **„Miorița. Revistă de etnografie și folclor"**, care s-a oprit, de data aceasta, la ultimele noutăți editoriale în acest domeniu. Redactorul George Antohi a avut ca invitați și colaboratori pe Ovidiu Papadima, Octav Păun, Aurică Olteanu, și Nicolae Jula. Aceștia au supus atenției cititorilor lucrări de certă valoare științifică ; Ovidiu Papadima a vorbit despre Ion Diaconu și cartea sa „Cîntăreți și povestitori populari", dr. Octav Păun despre „Folclor din Marga" de Dumitru Jompan, Aurică Olteanu despre „Dicționarul jocurilor populare" alcătuit de G. T. Miculescu-Varone și Elena Costache-Varone, iar Nicolae Jula despre „Arta populară din zona Botoșanilor: Portul popular". Prin îmbinarea muncii de specialiști ai terenului și de teoreticieni, prin apelul la arhivele vii atît de necesar cercetătorilor creației populare, lucrările recomandate în cadrul emisiunii de care vorbim pot constitui un instrument de lucru pentru lingviști, etnologi, coregrafi, psihologi și îndrumători culturali. Nu ne rămîne, pentru a încheia tot cu Tudor Arghezi, decît să spunem încă o dată : „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

Cronicar

plastică

În ordinea artei

De mai bine de o jumătate de secol, pictorul Iosif Bene continuă să privească lumea prin miraculoasa fereastră a șevaletului său, să-i descifreze rosturile și sensurile ascunse, să-i extragă esențele tari, reașezîndu-le mereu în ordinea adevărului.

Expoziția sa din această primăvară, deschisă la Salonul U.A.P. din Cluj-Napoca, rod al creației din ultimii ani, nu se mulțumește doar să completeze datele unui univers artistic bine conturat. Ea prezintă noi și ingenioase deschideri spre o realitate spirituală complexă, pe care, ridicînd-o în imaginea plastică, pictorul nu contenește să-și primenească limbajul, să-și diversifice mijloacele de expresie, să se apropie cu „grabă înceată și înțeleaptă" de zone novatoare, dovedindu-ne, o dată în plus, că drumul calității nu are bariere de virstă. Datorită acestei continue ascensiuni spre decantarea și purificarea formelor, cîteva motive centrale ale operei sale le regăsim de fiecare dată în alternative generaloare de noi semnificații.

Surprinsă într-o multitudine de ipostaze și asociații contextuale, cel mai adesea cu instrumente muzicale, păsări și flori, imaginea femeii devine la Iosif Bene leit-motivul germinației și permanenței, semnul plastic cel mai încărcat de sensuri existențiale, mijlocitorul dialogului cu lumea.

Roata solară rămîne la fel, o constantă a multora dintre structurile sale plastice. Soarele revine în pictura lui Iosif Bene, cînd în forma unei ample descărcări concentrice de forțe ce penetrează realitatea, cînd în pilpîiri de aură blîndă peste lucruri, cînd redus doar la discul mocnit și palid, măcinat de o combustie interioară, asemeni elementelor naturale obișnuite, în rîndul cărora este așezat. El joacă pe rînd, rolul de legătură cu cosmosul, de prelungire a realității în mit și legendă, de liant armonic între om și natură, sau de simplu martor al evenimentului, în această ultimă instanță fiind însuși supus perisabilului și efemerului.

Din necesitatea de a asigura un echilibru de ansamblu imaginilor, dar mai ales din dorința de a le statornici într-un anume spațiu și timp, artistul recurge adesea la elemente de proveniență etnografică și folclorică, pe care le distilează îndelung, ca și la date ale peisajului natal, în care se poate cu ușurință identifica entitatea vieții transilvănene. Nimic însă din acest filon, altminteri generos și necesar ca suport problematic, nu este continuat cu obstinație, căci artistul tinde de fiecare dată spre depășirea incidentului, spre exprimarea convingătoare și pregnant personală a modului său de a simți și gîndi existența.

Luînd și dezvoltînd asemenea motive, transfigurîndu-le cu forță imaginativ-creatoare, beneficiînd de o înaltă știință a compoziției și un deosebit simț al culorii, Iosif Bene creează și recreează mereu un univers în care omul se regăsește pe sine cu suprem și firesc orgoliu. Tehnica encaustică folosită de artist, constînd în impregnarea picturii cu ceară fluidă sub presiune, dă pînzelor sale o lumină interioară, un aer proaspăt și nepămîntean, similar senzației de primă și miraculoasă întîlnire a ochilor cu diminețile evanescente.

Ion Noja

muzică

Dialoguri fantastice

Unul din cele mai interesante „Panoramice XX" organizate de Filarmonică poate fi socotit recitalul violoncelistului **Dimitrie Răpeanu**, și aceasta nu numai datorită unei flexibile expresivități a solistului (capabil să surprindă deopotrivă puritatea „Charismei" de Xenakis, șocurile condensate — aproape picături de cerneală — ale „Pieselor" de Webern, melodica amplă a „Variațiunilor pe o temă slovacă" de Bohuslav Martinu, etc.), ci și datorită includerii unor prime audiții românești de o forță comunicativă cu totul neobișnuită.

Printre acestea, „Recitindu-l pe Eminescu" de **Mihai Moldovan** e o parabolă ale cărei semnificații depășesc fluxul sonor. Trecînd în faptă (cel dintîi, după știința noastră) ideea muzicalității pure a versului eminescian, care are propria sa melodie și a cărui rostire își ajunge prin urmare sieși (orice melodizare exterioară risipindu-i forța incantatorie), Mihai Moldovan creează un dialog între violoncel și trompetă, care devine chiar reverberația celebrelor versuri „De vorbiți mă fac că n-aud". Dialogul este voit teatral (lovituri de gong, pedale menite să sublinieze unele tăceri, flageolete ironice sugerînd hohote de ris), uneori chiar descriptiv (schițarea, în glumă, a unui ritm de vals înaintea versurilor „Dănțuiți precum vă vine"). Este chiar sugestia unui **theatrum mundi**, cu ușoare inflexiuni orientale în construcția schematizată a decorului sonor. Zonele pure ale unei anumite înțelepciuni în spiritul versului eminescian sînt atinse de vocea gravă a violoncelului, în timp ce trompeta **(Iancu Văduva)** are în genere un rol demistificator, parodiind, obiectivînd, în linia sensibilității celei mai moderne.

„Zigzag" pentru violoncel și bandă de magnetofon, de **Costin Cazaban**, realizează un fel de „cardiogramă" cu „transplanturi ritmice" ; bătăi de inimă (sau toacă) generînd ecouri alterate, iradiații de flageolete, reverberații, evantaie de glissande, totul ritmizat parcă de un „dublu" romantic. O forfotă a reflexelor (țesătura memoriei benzii) devine cînd parte în dialogul cu violoncelul, cînd inițiatoarea discursului muzical. Pizzacattele de pe bandă ajung să sune în același timp cu violoncelul, care la început le răspunsese. Pare o întrecere a vieții cu forțe obscure, zigzagul sugerînd ezitarea cuiva care nu cunoaște decît legile naturale pus în față cu evenimente în aparență supranaturale (și am dat, astfel, chiar definiția **fantasticului**).

Asemenea dialoguri cu fantasticul s-au dovedit a fi și „Solo"-urile pentru violoncel, pian și bandă de magnetofon de **Mihaela Sturza Gavrilă** (în care rolul benzii este de contrabalansare a argumentelor concrete oferite de violoncel) cît și „Sonata" de **Lucian Metianu**, unde solistul construiește un adevărat canon cu propria sa imprimare. Aerul ceremonios, enunțiativ, al violoncelului, se transformă datorită unor arpegii sugerînd luth-ul medieval, a pedalelor, a „ecourilor nocturne" în acea miraculoasă explorare a spațiului lăuntric care nu e altceva decît o mai desăvîrșită explorare a realității universale.

Grete Tartler

modernitatea lui Gherea

Morala unui portret

Venit, în 1875, din Rusia țaristă cu un aer de descălecător „gauchist", C. Dobrogeanu-Gherea făcu în literatura română o carieră hotărît nepereche. Persoană simpatică prin mizerabilism ca și prin nota rebelă, de Jean Valjan urmărit de Ohrana, sărac și migrator, el vine cu o conformație sufletească inedită și amestecată, unde se combină, în proporții inanalizabile, fanaticul și nomadul. Omul era cu deosebire interesant, depășind neîndoios opera puțină și întocmită în sudori, valabilă în felul ei și istoricește cu neputință de ignorat. C. Dobrogeanu-Gherea aduce, biograficește, simțul experienței și ceva aventuros în modificările repezi de meserii detectabile în acest chip numai la prozatorul american. Începuse prin a fi calfă de fierar, apoi deveni plasator de mărfuri și comis-voiajor, „afacerist" păgubos, meșteșugar nepriceput, patron de spălătorie în folosul Crucii Roșii, în fine, birtaș la Ploiești, cu inițiativă și apoi hotărît notoriu. Rar se găsise pînă la acea dată vreun scriitor român care să îmbrățișeze atîtea slujbe, ba, dimpotrivă, căci literatul nostru, în general ciocoi provenit dintr-o categorie socială medie, visa, pe scurt, stabilitate otioasă și creează în recluziune, fiind ca Alecsandri boiernaș cu moșie, ziarist ca Bolintineanu și Grandea, magistru ca Heliade (acestea sînt prototipuri). Însă Gherea vine cu aventura biografică, precum și cu o excepțională morală a creației, căci el n-a sovăit în a ține restaurant feroviar, perpetuu deschis, și în a concepe, între picături, studii de critică literară. Literatura ar fi, ca atare, un exercițiu secret al omului exterior și etica ei nu iese din marginile îngăduite global.

Cine examinează biografia lui C. Dobrogeanu-Gherea (teritoriu psihologicește palpitant, ca un „roman policier") și îi consultă „corespondența" este izbit de puținătatea obsesiunilor curat „literare". Arareori, criticul face speculații în scrisori, el pare a fi mai degrabă un negustor cumsecade și necăjit, înglodat într-o mie de greutăți inerente. Unui amic îi cerea în acești termeni ajutorul, sub forma materiei trebuincioase sudurii : „După cum prea bine știi, am deschis un atelier, deodată însă s-a iscat un scandal : pentru sudarea crătiților este nevoie de lignit, iar la Ploiești nu se găsește nicăieri. Arămarii de aici nu sudează fundul, ci îl fac dintr-o bucată întreagă. Ce-i de făcut? Din fericire, pleacă acum Alexandru și noi l-am însărcinat să cumpere o sută de oale de lignit (dar nu cox)". Acestea, la atelierul de fierărie, căci restaurantul îi va fi înghițit energii de zece ori mai numeroase, după cum nota criticul însuși, excedat : „Un restaurant în gară e prin sine una din cele mai grele afaceri ce se pot închipui. Zgomotul de la gară, fluieratul mașinilor, dangătul clopotului fuga cu care intră și trec pasagerii prin restaurant... nervozitatea... toate acestea creează o atmosferă de adevărată nebunie... și în această atmosferă trebuie să trăiești ani (...). Astfel, primii opt ani am lucrat incontinuu zi și noapte... opt ani aproape n-am dormit în pat, ci două-trei ceasuri pe noapte pe banca restaurației în așteptarea sosirii trenurilor... Nu știu dacă studiile mele sociale și mai ales nu știu dacă studiile mele critice au valoare și cîtă valoare au, dar ceea ce știu e că în condițiuni așa de puțin favorabile n-a scris nimene".

Cu excepția lui G. Ibrăileanu, această compoziție sufletească, torturată e tot ce poate fi mai străin criticului român care e, în general, o voce oficială, reprezentînd Universitatea ori jurnalistica, sforțîndu-se a fi profesionist, cu tot ce decurge de aci. Hotărît lucru, văzută în raport de biografie, critica lui C. Dobrogeanu-Gherea este biruința creației asupra mediului ostil.

Dacă biograficeste Gherea fuse un sublim diletant, înfundat în Ploiești cu „va-et-vient" ceferist, psihologiceste spiritul lui acoperea un domeniu vast, european. Este un autodidact, informîndu-se nesistematic și caprițios, curios de toate, la curent cu ideologia vremii, inițiat în estetică, avid să citească tot soiul de contribuțiuni de ultimă oră. Din Ploiești, el se simțea, carevasăzică, laolaltă cu Hennequin și cu Guyau, cu Pisarev și Elisabeth Browning. O tenacitate de epistolograf umanist îl ținea în legături europene durabile și nu este greșit a vedea în neliniștea continentală, obsesivă, a lui Gherea un fapt sociologiceste inedit în raport cu cronologia.

Scriitorul român are neîndoios înclinațiune europeană, fapt observabil cu ușurință și pe deplin întemeiat. Însă „europeismul" lui este mai mult... lingvistic, iar nu ideologic. Este „european", în această accepțiune, cine scrie în limbi accesibile, cu predilecție franțuzește, iar, de la Alecu Leonard și pînă la Hélène Vacaresco, scriitorul român știuse a-și compune opera în chip, uneori, bilingv (Bolintineanu și Alecsandri sînt cazurile notorii). Gherea n-are acest instinct al propagării ancilare (deși era inițiat în vreo cinci limbi străine), el vede totul ideologiceste și este „contemporan" cu Engels și cu V. G. Korolenko în spiritul cunoașterii intelectuale reciproce. Acest simț, de „europeism intrinsec", detectabil la Hașdeu, la „diplomații", la N. Iorga, mai aproape de noi, la Adrian Marino, este intuit în chip hotărît de socialistul C. Dobrogeanu-Gherea. Din restaurantul gării uriașe din Ploiești, cu acoperișul tuguiat ca un cos de transatlantic, birtașul Gherea coresponda pe întreg continentul. Torturat biograficeste și smuls din placiditatea negustorească prin creație, sensibil cordial la rumoarea Europei, C. Dobrogeanu-Gherea pare a fi un spirit hotărît „modern", contradictoriu, abstras în creație din conditia contingentă a observației. Avea, neîndoios instinct de prozator ; „criticele" tăioase, volubile și cu o limbuție retorică sînt depășite în vivacitate numai de patru-cinci critici, și aceia cu o notorietate ulterioară. În proza propriu-zisă (eliminînd creația pură din critică, de altfel rară, căci Gherea este un „scientist" monist și etic) el ne-a dat un singur fragment („Amintiri din trecutul depărtat"). Însă acesta este excepțional, mai cu seamă sub raportul cantității directe de viață. Sînt pagini memorialistice, acestea, cuprinzînd o răpire spectaculoasă, la Galați, unde jandarmii țariști îl arestează pe Gherea într-un stil de comando modern. Atras de răpitori, omul e transportat „în vagon special" în Rusia și întemnițat. Apoi, i se joacă o farsă, ajungînd la o pușcărie notorie, e, în fine, surghiunit. Aci, narația încetează și n-avem decît a regreta că omul (cu o viață revoluționară picarescă) n-a lungit descripția și evocarea propriu-zisă spre a ne da o „nuvelă" biografică, pe tema claustrării și a violenței politice. Proza lui C. Dobrogeanu-Gherea, puțină, este umbra unei vieți curat palpitante, românești, ignorată, vai, de literatul român din felurite vremi.

Dacă sub raport exterior, Gherea este incomparabil cu Maiorescu, aventuros, sublim nefixabil, balzacian, stîrnind simpatia prin sentimentalisme (Maiorescu n-are biografie), în schimb, esteticește comparațiunea îl zdrobește. Faptele se cunosc, nu insist, și ar fi, în sfîrșit, fără sens a stabili, prin examen, întrucît critica românească este „maioresciană" ori „gheristă". Ceea ce este Maiorescu în estetică este Gherea în politică, un întemeietor de curente, un ferment și o normă. Unul este opozitionist, „rău", cu tendință, altul grăiește oficial și este malitios din rezoluție. Gherea este „proletar". Maiorescu „olimpian". Întîiul este pătimaș, fervid, partizan, celălalt — senin în superficie, cu emoția purificată pînă la concept. Unul vede esteticul prin factios, altul — în echilibru Gherea este inflamabil și turmentat, Maiorescu marmorean și, stilisteste, geometric și mineral. La examenul istoric, ei se completează rezultînd în nuce un bloc de unde a ieșit critica românească, cu afinități felurite față de una dintre direcțiuni. Fără „școală" și emuli, creator de operă cantitativ redusă, însă stimulativ ca un ferment **de vin în fierbere**, C. Dobrogeanu-Gherea este, în critica românească, expresia unei creații în sine neterminate, clarificate de timp.

Artur Silvestri

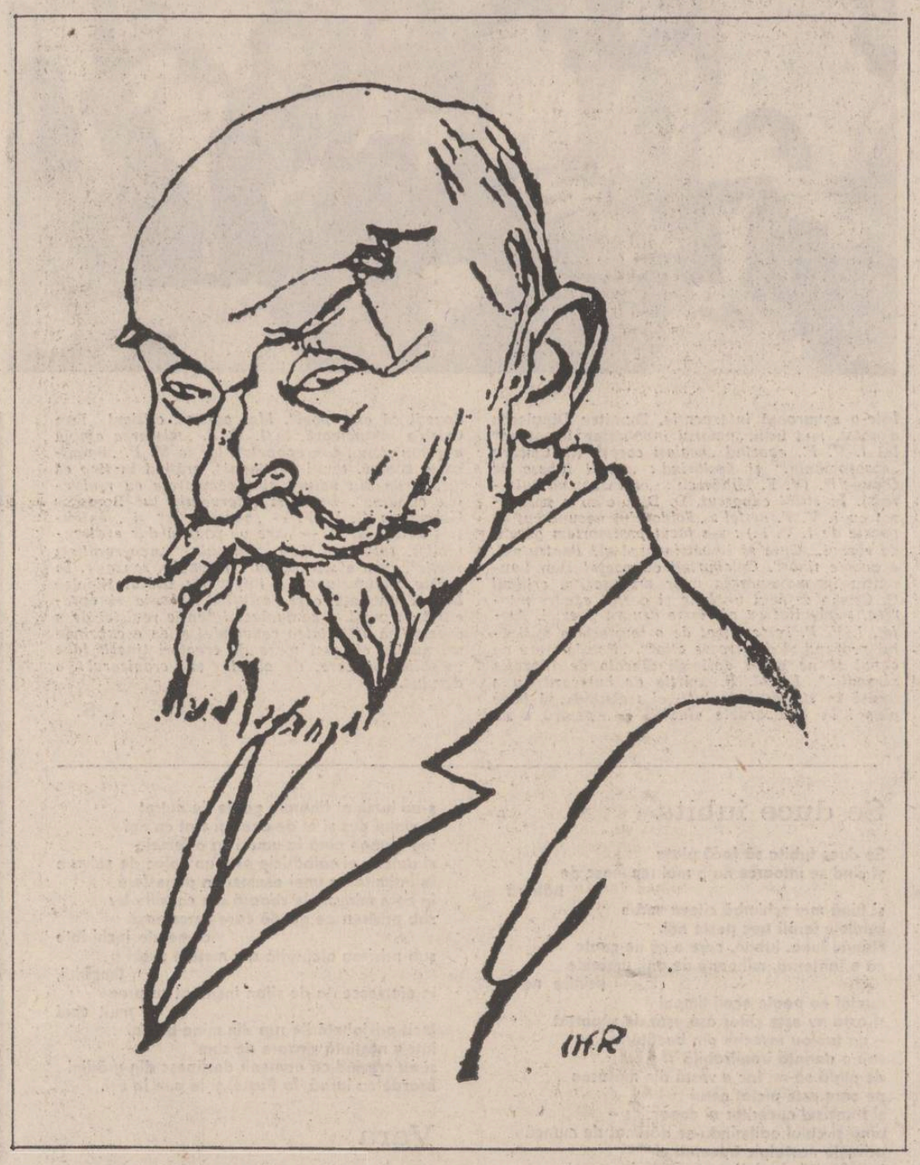

„Gherea e un înainte-mergător, unul din oamenii aceia cari, cheltuind mult talent și întrebuințînd muncă stăruitoare, izbutesc să deschidă calea unui nou gen literar. Odată munca aceasta făcută, cei ce vin mai tîrziu au drumul ușor și condeiul mai slobod".

N. IORGA

„Gherea este unul din marii noștri semănători de idealuri. El a fost expresia idealismului unei întregi generații. Cînd formele apusene și-au dat roadele lor, cînd mizeria claselor de jos a început să ia proporții îngrijorătoare, cînd pe de altă parte au început să se ridice tot mai multe spirite cultivate din sînul acestor clase, cînd a apărut nemulțumirea puternică de prezent și aspirația către un viitor mai bun, în anii de după 1880, cel care a zugrăvit mai cu pricepere această stare și a exprimat mai cu avînt acele aspirații, a fost Gherea".

G. IBRĂILEANU

Pionier al sincronismului

Urmare din pag. 1

tică egală în bună măsură celei de mai tîrziu. Și nu este singurul caz.

Este cunoscută revendicarea de către criticii **Vieții românești** a priorității ideilor cuprinse în **Istoria civilizației române moderne** de E. Lovinescu în favoarea **Spiritului critic în cultura românească** de G. Ibrăileanu. Aparent fără sens disputa are unul dacă o privim însă din perspectivă istorică. Protestul **Vieții românești** în fața a ceea ce ea considera confiscarea unor idei de circulație și prelucrare anterioară era îndreptățit, dar nu pentru a le atribui, zicem noi, lui G. Ibrăileanu. Ideea dependenței culturale, exprimată atît de Ibrăileanu cît și de Lovinescu, era mai veche și a fost formulată în termeni preciși de C. Dobrogeanu Gherea. Cu alte cuvinte, ideea sincronismului are o istorie, iar anul ei de naștere este anterior apariției cărții lui E. Lovinescu despre civilizația românească modernă. Minus termenul de sincronism, Gherea a formulat fără pretenția vreunei proprietăți teoria dependenței literaturii române în fază incipientă de marile literaturi occidentale postulînd ideea imitației. Ca și la E. Lovinescu mai tîrziu, ideile sale se cristalizează în opoziție cu atitudinile lui Maiorescu față de experiența anului 1848. În linii mari, desigur fără completările și nuanțările pe care le presupune o istorie a civilizației în trei volume, Gherea produce o teorie a sincronismului, minus termenul, pe care o vom reîntîlni îmbogățită la E. Lovinescu, după ce ideile ei au stat și la temelia lucrării lui G. Ibrăileanu despre spiritul critic al culturii românești.

Concepția deterministă a lui Dobrogeanu Gherea este cea care conduce firesc la interdependența marilor colectivități istorice, mai întîi din punct de vedere economic. De aici pînă la formularea ideii de sincronism și de necesitatea imitației mai este doar un pas pe care criticul socialist l-a făcut. Iată ce scrie el în **Cauzele pesimismului în literatură și în viață : „O mare și bogată recoltă în America poate să ruineze pe mulți agricultori în Europa. Crizele comerciale și economice distrug sutimi de averi mari, lasă muritori de foame mii de lucrători manuali și intelectuali. Un faliment la New York poate face să înceteze unele afaceri și să pricinuiască mizeria unei mulțimi de oameni în Marsilia ș.a.m.d.".** Pînă aici nu ne aflăm însă decît în planul faptelor fără vreo generalizare teoretică. Gherea însă o formulează : **„Organizația socială modernă preface toată societatea într-un organism simțitor, unde starea fiecărei celule (individ) influențează asupra celorlalte și e influențată de ele. Acesta e un imens progres, un mare merit al civilizației burgheze".** Civilizația burgheză e văzută ca organizație socială modernă, cuvîntul **modern** e de altfel unul din cuvintele cheie ale criticii lui Gherea prin frecvența lui, datorită organismului ei „simțitor", adică interinfluențabil, interdependent. Considerații asemănătoare cu rol decisiv vom găsi și în **Istoria civilizației române moderne** a lui E. Lovinescu.

Dacă aici însă formularea nu este în directă relație cu literatura iată un paragraf lămuritor din acest punct de vedere existent în **D. Panu asupra criticei și literaturii : „Noi ne inspirăm de la Europa Occidentală în politică, în economie, în știință, în moravuri ; trebuie deci, natural, să ne inspirăm de acolo și în literatură, care e un reflex al celorlalte manifestări.**

Știu că nu se potrivește tocmai bine una cu alta, că adevărurile științelor sunt deopotrivă obligatorii pentru fiecare, pe cînd o operă artistică se deosebește de la om la om, de la un popor la altul. O știință națională nu poate exista, o artă națională da. Așa e.

Decît, viața modernă : drumurile de fier, telegraful, relațiile continue între feluritele națiuni, gazetele, revistele cari pun în legătură pe oamenii culți ai întregii lumi civilizate, și în general condițiunile asemănătoare de viață economico-socială, morală, toate acestea creează la clasele culte ale tuturor națiunilor civilizate un mod mai mult ori mai puțin asemănător de a gîndi, de a simți, ceea ce într-un cuvînt francezii numesc „l'état d'âme" al omului modern". Presiunii economice enunțate mai înainte cu mari consecințe în planul vieții sociale și politice i se adaugă aici presiunea ideologică pe care o exercită mijloacele de comunicare modernă facilitată de condițiile asemănătoare ale celor ce recepteză aceste idei. Aceste mijloace de comunicare moderne care micșorează distanțele și omogenizează conform spiritului veacului sînt invocate și de E. Lovinescu în a sa teorie a sincronismului. Gherea face și teoria unei literaturi pe deasupra popoarelor, o literatură internațională facilitată de noile posibilități de difuziune rapidă și de relativa identitate a categoriilor cu acces la cultură : **„Această viață socială de azi și acest „état d'âme" modern tînd mai mult să formeze din toate literaturile o mare literatură internațională. Ele fac ca opera unui scriitor să fie gustată uneori mai bine în alte țări decît în țara lui ; ele fac posibil acest fenomen straniu că un scriitor mare al unei națiuni, curînd după apariția lui, trece triumfal prin toate literaturile națiunilor civilizate, găsind pretutindeni imitatori, făcînd școală ; ele fac ca Sully Prudhomme să vorbească mai mult sufletului nostru decît Conachi, Văcărescu, Bălcescu, Pann ; ele fac ca literaturile tuturor țărilor civilizate să fie acum așa de influențate una de alta și ca fiecare scriitor străin să se adape din acest imens izvor internațional".** Dar pentru a înțelege de ce Gherea face teoria importanței literaturii internaționale ca o fatalitate pentru „națiunile civilizate", sintagmă și ea frecventă și revelatoare pentru concepția criticului socialist, trebuie spus că este vorba de o atitudine polemică față de Gh. Panu. Acesta constatînd că literatura română trece printr-un fel de secetă recomanda întoarcerea la valorile literare românești vechi Pentru Gh. Panu întoarcerea la tradiție ar fi izvorul salvator, la care Gherea îi răspunde în spiritul cunoscut. Salvarea stă în inspirația înaltelor idealuri și, ceea ce ne interesează aici, în lectura literaturilor străine. Mai întîi a maeștrilor literaturilor mari : Homer, Dante, Goethe. Apoi a literaturilor moderne ca factor decisiv de formare a scriitorului român de la sfîrșitul secolului trecut. **„Citirea literaturii vechi române, desigur nu poate exercita nici pe departe atîta influență îndirectă (criticul se referă la lectura din marii clasici ai lumii, n.n.) ; totuși o poate exercita întrucîtva și mai ales poate înriuri în bine limba literară ; de aceea această citire e negreșit folositoare".** Admirator al pașoptiștilor Gherea nu recomanda opera lor ca model literar. Modelul recomandat de criticul socialist este exterior literaturii române : **„Al doilea sfat important este să se studieze toate literaturile străine contemporane nouă, literaturile de azi ale popoarelor civilizate. Aici poate fi vorba de model, de inspirare, de imitare artistică. Iată în adevăr un izvor imens, variat, nesecat, din care se pot inspira literații noștri".** Imperativul imitației este aici evident și cu atît mai subliniat cu cît criticul social Gherea a acordat precumpănitor atenție cauzelor interne ale evenimentelor literare. Este o contradicție a cărei lămurire nu-și găsește, pentru moment, locul aici. În articolul **Ce trebuie să traducem** criticul consecvent cu sine afirma că **„principala atenție, însă, trebuie îndreptată asupra literaturilor moderne".** De ce ? Aici Gherea face iarăși o teorie extrem de asemănătoare cu cea dezvoltată de E. Lovinescu în **Mutația valorilor estetice.** Pentru criticul modernist literatura clasică este închisă în epoca ei și singură literatura modernă are acces firesc la cititorul contemporan ei. Iată-l pe Gherea : **„Viața de care palpită operele clasicilor greci ori ale lui Dante, Milton, etc., e o viață moartă pentru noi ; marele interese sociale, pe care le ridică fiecare rînd din scrierile lor geniale, sunt foarte puțin pricepute de noi, nu ne pasionează. Aceste opere rămîn frumuseți artistice nemuritoare. Dar cît de puțini sînt acei cari le înțeleg !...".** Și pentru ca cercul să se închidă asupra acestei teorii iată ceea ce urmează : **„În operele mari moderne avem nu numai nepieritoare frumuseți artistice, nu numai o bogăție de idei și simțimente, dar aceste idei și simțimente sînt** ale noastre, **viața ce vibrează în operele literare moderne e viața care vibrează în inima și în sufletul nostru, de aceea ele pasionează așa, de aceea chiar o operă modernă de mai mică valoare artistică produce de multe ori o impresie atît de adîncă. Deci numai această literatură poate să aibă o influență binefăcătoare asupra literaturii noastre".** Coincidențele de opinii asupra acelorași probleme vizibile la cei doi critici urmează abia a fi studiate.

Ceea ce urmărea să demonstreze Gherea lui Panu era că această influență străină asupra literaturii române este inevitabilă și că ea trebuie transformată în program de lucru. **„Influența reciprocă a scriitorilor și a literaturilor străine e enormă și uneori se manifestează aproape fantastic",** scrie Gherea. Francezii îi influențează pe ruși, rușii pe francezi, germanii pe scandinavi, iar aceștia din urmă își întorc influența asupra germanilor. **„Dar ce să vorbim de alții !** Oare nu e aceasta tocmai adevărata noastră tradiție literară ? **Scriitorii renașterii literare n-au imitat ei cît au putut pe străini, traducîndu-i chiar uneori fără a arăta izvorul ? Cei mai inspirați poeți ai noștri : Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, nu s-au inspirat ei, n-au imitat ei pe străini pînă a fi acuzați de plagiat și nu sunt ei oare cu toate acestea adevărați poeți români ?".** Gherea exagerează desigur, dar exagerează în scopul fixării unei directive literare moderne și aici exagerarea și eroarea lui seamănă din nou cu cele ale lui E. Lovinescu de mai tîrziu, care contesta și el importanța tradiției culturale.

Polemica dintre Gherea și Maiorescu pleacă de la poziția sincronizată a criticului socialist față de a celui junimist, atît în politică cît și în literatură. Maiorescu teoretiza o dezvoltare fără salturi, Gherea dimpotrivă una în care saltul, revoluția, avea un caracter hotărîtor. Primul dezaproba pe pașoptiști, cel de al doilea găsea în revoluție un exemplu al dezvoltării prin salt. Este momentul să precizăm că antijunimismul lui E. Lovinescu se vădește tocmai în felul cum privește spre deosebire de Titu Maiorescu revoluția română de la 1848 și efectele ei socioculturale. În această chestiune E. Lovinescu este desigur mai aproape de Gherea decît de Maiorescu. În sfîrșit polemica asupra criticii judecătorești și moderne vădește în Gherea un sincronizant. El vorbește în numele Europei moderne și indică în Maiorescu un spirit anacronic în critică. El propune o sincronizare cu critica modernă, denunțînd ceea ce era pentru el caduc în critica românească a vremii, adică orientarea critică promovată de Maiorescu. Polemica asupra criticii dintre Gherea și Maiorescu este dusă de criticul socialist de pe poziții sincronizant occidentalizante. Gherea a acceptat teoria formelor fără fond pentru a susține introducerea formelor noua și nu pentru a contesta această introducere cum a făcut Maiorescu.

În cultura română, ideea imitației și a sincronizării are un important predecesor în Gherea. Evaluarea disputei Ibrăileanu-Lovinescu pe chestiunea interdependenței culturale moderne nu se poate face fără raportarea la Gherea. Criticul socialist își dovedește și în chestiunea sincronismului condiția de pionier.

„Polemica Maiorescu-Gherea"

Interesul cărții lui Virgil Vintilescu vine din dorința de a lărgi aria temei studiate. Polemica Maiorescu-Gherea nu mai este în cartea pe care o semnează noul cercetător doar schimbul de cîteva articole cunoscute dintre cei doi corifei ai criticii literare române de la sfîrșitul secolului trecut ci cuprinde toate intervențiile junimiștilor la adresa lui Gherea ca și răspunsurile acestuia. Fixată în cadre mai largi polemica dobîndește altă anvergură și semnificație, iar posibilitatea de a înțelege rolul și importanța ei pentru literatura română crește. Ea nu mai este doar războiul dintre două personalități de vîrf ale gîndirii literare românești ci confruntarea dintre două mentalități și două poziții literare. Autorul cărții refuză de la început studierea acestei polemici dintr-un unghi sportiv, unghi care a parazitat multe studii asupra acestei probleme prin dorința de a ști care este învingătorul, tinzînd la semnalarea importantelor consecințe pe care ea le-a avut pentru gîndirea estetică românească atît la sfîrșitul secolului trecut cît și mai tîrziu.

Planul minor de investigare este părăsit în favoarea unui plan major de lucru care are în vedere devenirea ideilor literare, istoria lor, indiferent de semnatari. Pomenite, dar lăsate în plan doi pînă acum, studiile lui G. I. Bogdan, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, Al. Philippide sînt analizate ca valoroase contribuții la marea dezbatere de la sfîrșitul secolului trecut, cu nimic mai prejos unele dintre ele decît textele lui Titu Maiorescu. Autorul studiului ține să remarce faptul că polemica a fost dusă mai departe nu numai la propriu de discipolii maioreșcieni ci și cu importante cîștiguri teoretice care au suplinit unele lacune ale intervențiilor maestrului dezvoltînd fericit teoriile puse în joc. În istoria acestei polemici dreptul lor de a figura în prim plan este deci neîndoielnic.

În prezentarea lui Virgil Vintilescu polemica Maiorescu-Gherea apare sporită nu numai ca volum ci și ca semnificație și valoare. Cîștigul vine și din modul procedării. Nu sînt urmărite articolele în curgerea cronologică, ci marile teme pe care ele se confruntă. Un capitol se va numi **Impersonalitatea și personalitatea artistului,** altul **Idealurile sociale și arta** și așa mai departe în cadrul lor prezentîndu-se **contribuția fiecărei părți la clarificarea problemei** din punctul de vedere al esteticii literare actuale. Examenul e judicios și cu concluzii utile în ciuda unor rigidități în formulare și a unui obiectivism care nivelează uneori contribuțiile celor două părți angajate în polemică. Cîștigurile acestei cercetări sînt însă sigure. Ele propun o perspectivă nouă, mai amplă și mai adecvată, o atitudine din care se încearcă alungarea prejudecăților privitoare la polemica Maiorescu-Gherea (e cazul să ne întrebăm dacă n-ar trebui să se numească „polemica Gherea-Maiorescu") și o sugestie asupra importanței pentru literatura română modernă a acestei polemici din secolul trecut. Cartea lui Virgil Vintilescu face vizibil faptul că multe teme de actualitate astăzi în estetică au fost supuse unei dezbateri de mare ținută intelectuală încă de la sfîrșitul secolului trecut. A considera prăfuite polemicile literare de la sfîrșitul secolului XIX în literatura română înseamnă de fapt a dovedi necunoașterea lor. Situație împotriva căreia se așează demonstrativ și convingător volumul **Polemica Maiorescu-Gherea.**

Lector

Sensul determinismului

Concepția critică a lui Dobrogeanu Gherea, alimentată din izvoare variate ale vremii, (Sainte-Beuve, Taine, Hennequin, Brandes, Brunetière, Fechner, Guyau, Emil Faguet, la care se adaugă filozofia materialist-dialectică), are meritul de a fi rezolvat o seamă de probleme ce păreau insolubile mai înainte și de a fi formulat întrebări noi, încă necunoscute, legate de complexul fenomen artistic. Se vorbea mult în epocă, de pildă, despre originalitate, individualitate, personalitate artistică, se vorbea și se afirma mult, dar se explica puțin. Ori tocmai în acest plan al explicației Gherea are un aport însemnat, izbutind să apropie conceptul de individualitate creatoare de izvorul lui concret, de artist, care ar fi un om cu o structură „determinată", cu o constituție „fiziologică", „psihologică", socială și morală. De-aici s-au născut alte idei pe care le-a enunțat primul în cultura noastră (ideea criticii ca artă, o teorie avant la lettre a sincronismului) care vor face obiectul amplelor dezbateri din perioada interbelică. S-a ocupat, între altele, de cea mai dificilă problemă, atunci ca și azi, anume de raportul dintre personal și impersonal, dintre individual și moral, sau dintre determinare și libertate în structura operei de artă. Ecuația fusese mai înainte piatra de încercare a speculației maioresciene în **Comediile lui Caragiale,** în **Poeți și critici,** eseuri ce conțineau evidente inconsecvențe terminologice : în primul, Maiorescu vorbea de impersonalitatea artistului, de „emotiuni impersonale", în celălalt afirma că „artistul nu poate fi decît părtinitor". Mai tîrziu Maiorescu rezolvă contradicția prin teoria platonico-schopenhaueriană și concluzia va fi că artistul este impersonal în percepția esențelor lumii, dar e personal în forma operei, în expresia artistică. Metoda „științifică" îi permite lui Gherea să vadă că emoțiile nu sînt impersonale, ci dimpotrivă, „cît se poate de personale, pentru că sînt urmarea unei atîtări nervoase, care se petrece într-un organism individual". Contrar afirmărilor lui Maiorescu el conchide că arta nu exclude interesele individuale, ci „le atîtă în gradul cel mai înalt". E de acord că opera de artă reproduce „caracterul personal al artistului" pe care îl înțelege însă mai concret : „temperamentul, inteligența, simpatiile și antipatiile, ura și iubirea, bucuria și suferința lui — toate înriuririle mijlocului social în care trăiește". „Înălțimea morală" face parte, deasemenea, din caracterul artistului și, deci, dintre influențele mediului social. În consecință, opera „va reproduce moralitatea artistului și va avea cu atît mai mare înriurire moralizatoare, cu cît artistul însuși va sta la mai mare înălțime morală". De reținut că factorul moral este determinat și el de mediul exterior, formativ. Explicația pînă aici este plauzibilă și consecventă. Dar Gherea merge mai departe și spune că operele pot avea un caracter moralizator sau unul „demoralizator". Ceea ce ne sugerează observația : dacă totul e determinat, cine are posibilitatea să judece binele și răul, moralul și imoralul ? Apoi, la întrebarea trebuie ca arta să fie moralizatoare ?, răspunde : „arta trebuie să aibă misiune moralizatoare și educatoare", iar în finalul articolului **Personalitate și morală în artă** ne îndeamnă cu Goethe și cu Taine : „Umpleți-vă inima și sufletul... cu toată moralitatea veacului vostru...". Ceea ce înseamnă că face apel la liberul-arbitru al artistului. Și e firesc, deoarece a susține un determinism mecanic al moralei ar însemna să frustrezi o masă mare de oameni de posibilitatea de a ajunge la condiția morală și, în orice caz, ar fi inutil să-l îndemni pe un individ strict determinat de mediu să aleagă ceea ce nu poate să aleagă prin condiția sa. Alegerea, în fond, înseamnă libertate și deci puterea de a depăși o condiție predestinată. Cînd intervine elementul moral, a intervenit în structura individului libertatea de selecție a faptelor, a ideilor din mediul care-l înconjoară. Și atunci el devine, într-adevăr, „impersonal" și nedeterminat. Impersonalitatea, starea psihică a moralității, alungată de Gherea pe ușă, se întoarce pe fereastră.

Cu expunerea argumentelor am putea să ne oprim aici întrucît disjunctia rămîne și la Gherea nelămurită. Dar ne amintim că ea nu a primit elucidări convingătoare nici mai tîrziu în gîndirea estetică și filozofică. În veacul nostru, filozofii s-au ciocnit, nu mai puțin infructuos, de opozitia dintre existență și libertatea morală. Raționaliștii consecvenți au pledat pentru un imperativ moral în luptă cu instinctele organice. Vitaliștii, pe urmele lui Nietzsche sau Bergson, au renuntat la orice fel de morală ca la un impediment în calea dezvoltării nestînjenite a vieții, a valorilor vitale. Se poate opta pentru una sau pentru alta ? Pentru o morală îngust rațională care vrea să oprească în loc însuși cursul natural al vieții ? Pentru vitalitatea oarbă în afara oricărei libertăți morale ? În această descumpănire, amintirea determiniștilor, între care Gherea rămîne o figură luminoasă, ne poate sugera soluții noi și convingătoare. Într-adevăr, nu putem rupe moralitatea de viață și nici viața de moralitate. Dar atunci, putem spune ca Gherea că „lucrarea artistului reproduce caracterul lui personal" și că „înăltimea morală" ca și „idealul, credințele sî simpatiile artistului fac parte din caracter", adică din viața însăși. Cu un singur adaos : că moralitatea vieții nu e totdeauna în concordanță cu alte tendințe ale vieții individuale, cu instinctele, cu pasiunile, ideile sociale. Reacția morală poate fi surprinzătoare", dar nu că poate acea și „însușiri depersonalității și chiar față de însăși imaginea pe care i-o fixează „mijlocul social" într-un moment sau altul. Cînd societatea prezintă un concept moral prea rigid, moralitatea vieții se opune acestei imagini false care i se oferă despre sine, preferînd mișcarea și neconstringerea vitalului. Cînd, invers, i se arată o morală fără ratiune, într-o orizontală și strîmbă devenire, ea se întoarce înapoi, cere ordine și verticalitate. Moralitatea, așadar, se află în viața însăși, se poartă însă ca un duh fără astîmpăr, care se ivește imprevizibil, dar oportun să repare cuplul mereu în dereglare dintre rațional și vital. Astfel, vom admite cu Gherea că „arta poate să aibă misiune educatoare și moralizatoare", dar nu că poate avea și „însușiri demoralizatoare". Întrucît în orice act uman, dar mai ales în actul creator, moralitatea, acest factor „determinat" e determinat să fie liber în raport cu alte elemente pe care mediul, rasa, biologia, le pune în structura personalității. Shakespeare nu era, se pare, un om lipsit de temperament, totuși operele sale au o înaltă funcție moralizatoare, iar, cum spune Gherea, tocmai „înăltimea morală și ideală a lui Shakespeare însuși le dă puterea aceasta și întrucîtva, chiar marea lor putere artistică". „Organizația fiziologică și psihologică", „nervoasă" a lui Eminescu nu l-a împiedicat să manifeste cea mai consecventă, mai „impersonală", poziție morală în epocă. Existența personalității e „determinată", dar determinismul nu obligă la o directie univocă a componentelor ei : instinctele, influențele, tendințele nu au toate același sens, ci, mai curînd, sensuri eterogene. Instinctul moral, căci așa trebuie să-i spunem, reprezintă în cadrul ei un factor de fericită discontinuitate. Liberul-arbitru e chiar în om, în individualitatea „determinată" a artistului. Atunci, nimic nu ne împiedică să spunem, acum fără să ne contrazicem, alături de deterministi ca Gherea și ca Taine : „Umpleți-vă inima și sufletul... cu ideile, simțirile, cu toată moralitatea veacului vostru și opere moralizatoare veți produce".

Marian Vasile

L6 31 MAI 1980

atelier literar
poșta redacției

NICOLAE MACOVEI : Nu sîntem în măsură să evaluăm în mod competent efortul dv., fără îndoială, nobil.

M. CR. : Multe lucruri interesante, mai ales cele în care n-a cîștigat teren „moda" evazivă și nepunctuată (marele atu al versurilor dv. de altădată era limpezimea și coerența !), multe altele mai puțin interesante, reluînd mereu — uneori, fără șir, fără înțeles — un registru de teme, motive, imagini, cam restrîns, închis, învechit, neaerisit, formula „tehnică" fiind și ea pîndită de sărăcie, monotonie, plafonare. Printre cele mai bune, „Ploaia după datină", „Neocolonialism", „Ghici", „Un mit", „Spirală", „Frunza", „Darwin", „Mintea" etc.

M. DUDICI : Nu vă ajută cu nimic această cantitativă înfrigurare cu care scrieți și trimiteți. E o erupție tulbure, oarbă, încă „necaptată", încă nesupusă rafinării. Nu lipsesc, totuși, pe alocuri, unele semne bune (d.p. „Pacea").

B. MARIAN : Vă exprimați pe dv. insivă, desigur, dar cu mijloace modeste, sub nivelul posibilităților dv., în tirade retorice sau în compuneri neîndeminatice, care respiră o anumită plafonare, o pierdere a legăturii cu cartea, cu meditația, cu curiozitatea și efervescența creatoare. Scrieți, acum, la voia întîmplării, fără preocuparea, ambiția de a vă exprima cît mai deplin, cît mai personal, gîndurile și simțirile, de a depăși, cu fiecare pagină, un stadiu, un prag, o neputință, o neîmplinire. Rezultatele nu pot fi decît din ce în ce mai slabe (ceva, în „Poem", „Capcană", poate și „Trudă").

G. DOROBANȚU : Prea multă uscăciune didactic-retorică. Ceva mai bine, în „Conditia spațiului", „Flash" 2.

MARCELA M. : Cîteva pagini interesante („Car de stele", „In așteptare"). E timpul să ne comunicați o semnătură întreagă.

R. S.-C.-ȚA : Ne bucură veștile din scrisoare și sperăm să le vedem traduse, din ce în ce mai substanțial, în viitoarele manuscrise. Cîteva din cele de-acum reprezintă bune garanții în acest sens : „Fluturi", „Pretul", „Despre straie", „Asta-i", „Cînd plouă" (...dar de ce **rîncedă**, săraca !...).

V. DRG. : Sînt lucruri pe care le-am mai citit și despre care v-am mai spus părerea noastră (fără să fi avut vreodată impresia că ați auzit-o și că v-a folosit cumva...). Manuscrisul de-acum, foarte omogen, vă reprezintă, fidel și neclintit, în imaginea (mai bine-zis, poate, poza) pe care v-ați ales-o, v-ați dorit-o... După cîte știm, ați testat îndelung (la noi și aiurea) această imagine și, desigur, vă aflați în posesia unor concluzii. Ce-ar mai fi de adăugat ? (aprecierile și rezervele noastre fiindu-vă bine cunoscute...). Succes !

MATHILDE : Inexplicabil de slabe, uscate (alunecînd, în plus, în mod surprinzător, în zone tematice și prejudecăți proletcultiste de multă vreme respinse de bunul simț !...). N-am putut reține, din păcate, nici un titlu din cele trimise.

GR. HOJMA : Lucruri neașteptat de slabe, parcă înjghebate „la botul calului", ocazional, lipsite de substanță și ecou. (Nu putem cita nimic mai ca lumea). În ce privește semnăturile, luăm act, dar nu vă putem acompania în joaca dv. de-a pseudonimele (mai ales în cazul Vest care, prieten fiindu-vă, cum ziceți, n-ar avea nimic de cîștigat din confuzia de nume pe care o proiectați !...). Pentru noi, e suficient să ne precizați : 1. un pseudonim de lucru, pentru „poștă", 2. o semnătură pentru eventualele publicări. (Ținînd seama că, nici prin vîrstă, nici prin frecvența aparițiilor de pînă acum, nu mai sînteți chiar un foarte proaspăt debutant, n-ar fi de prisos, credem, să introduceți, atît în relațiile dv. intime cu pagina de manuscris, cît și în cele publice, cu redactiile, un mic plus de seriozitate și consecvență. Nu credeți și dv. ?).

Violeta Bivolaru, Anton Varuna, Angelo Alecsandrinul, Anton Căraus, Liviu Podar, Gh. Pintă, C. H. Șerban, M. Ștefanache, Cristinel Bădescu, Gh. Bozu, V. Nirvana, Dan Leontopol, Doru Delagorj, Dinu Dragomir, C. Cristian, Constantin Olteanu, Emanuel Maxim, Tessa, I. Vrăbiescu, N. Arieșescu, Gh. I. Udrea, Constant Dior, Algebrus Vasile, Viorica Boban, Nae Cristian, Doru Popescu, Ion C. Radu, George Biharea, Triță Const., Marian Augustin Ioan, Anna, (?) Elev Lic. Ind. Carei, Vasile Neagu-Scînteia, Ariel G., L. Șolap, Moianu Nicolae, Gheorghe Olteanu, Nicolae Păun-Mehedinți, Fernando, Ceava Maria, C. A. Rusu-Ciobanu, V. Gardal, P. Buică, Angela Rotaru, Valentina Vlădeanu, Dinu Cotan, Alice Aldea, Șt. Dăianu, Dan Răducanu, Eva Derda, Avram Nicușor, Matei Roxana, Iacob Vasile, Vorona Victor, Elena Dumitraș, Mirela Matei, I. Hrehorciuc, Cristinel Vasile, Mihai Mincu, Marian Stavre, Dinu Olărașu, Eusebie Cunescu, Pop Gică-Gratian : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Epilog

Te-am îngropat
cu fața măcinată de nisipuri
din urma mea te-ai întrupat.
Am plîns atunci —
și din noi doi crescu o mare
de violete pulberi
fără pești.

Din cînd în cînd
vin aici
și pescuiesc cuvinte.
Nu stau prea mult
doar atîta timp
cît se lipesc de corpul meu
tentaculare apusuri.

IRINA EFTIMESCU

Plictiseala

Plictisită regina de atîta tulburare
pe care i-o pricinuiau
prinzurile cinele ospețele ceaiurile cafelele
se-nchisese în singurătatea
unei camere de sticlă
despuiată de podoabe și de veșminte
singură cu un șoricel
care i se tot ascundea
între degetele picioarelor
nestingherit

MARCEL SĂMĂNȚĂ

Cercul

Urma ochilor mei se numește privire.
Lungimea privirii nu se măsoară, se cîntă.
Cîntecul prisosit are nume de om.
Oamenii sînt niște zaruri de rouă.
Roua-i un pictor din școala flamandă.
Vrednicia florilor se cunoaște după miros.
Cunoașterea ține de crăpăturile palmei.
O palmă-i jumătate de trudă.
Jumătățile nu sînt niciodată întregi.
Niciodată sînt eu.
Urma ochilor mei se numește privire.
Lungimea privirii nu se măsoară, se cîntă.
Cîntecul prisosit are nume de om.
Oamenii sînt niște zaruri de rouă.
Roua-i un pictor din școala flamandă.
Vrednicia florilor se cunoaște după miros.
Cunoașterea ține de crăpăturile palmei.
O palmă-i jumătate de trudă.
Jumătățile nu sînt niciodată întregi.
Niciodată sînt eu.
Urma ochilor mei se numește privire...
. . . . . .

DAN ELIAS

Fluturi

Fluturii nu se gîndesc niciodată la moarte.
Ei trăiesc plenar fiecare zbatere de aripă
Și iubesc, în egală măsură, toate florile lumii
Fără să fie imorali.
Ei nu socotesc cît mai au de trăit,
Ci zboară pur și simplu —
De aceea sînt veșnici.
Te întrebi, ca atare, pentru ce mai există...

RADU ȘUIU

Sînt eu

Mi-e dor să mă pierd
prin alb ca printr-o minune
de simplă culoare : mi-e dor să fie
albul adînc și inert ca o
pustie cetate...

Aș dori prin tine, culoare,
să trec mai încolo
de locul în care sclipesc ochii
și pietrele ; mi-e teamă de tot ce-i
în plus...

Uneori, albule alb, mă zidesc
lîngă tine o noapte și-o zi și
uit că te am și alerg să te prind ; curioși
ochii se nasc prea tîrziu din
mîna pierdută...

Și vine iarna ciudată ; cîntînd
mă trezesc alergînd după tine
culoare fără nimic în plus, fără sclipire
te mai am lîngă primirea dintîi a
nebunei tăceri...

DANA MARCU

Scrib

Degetele sale înțelepte
în ciorchine-atîrnă pe condei,
către soare se înșiră trepte
unghiile toate de polei.

Degetele sale mai nătînge,
risipite-n preajmă, mai surcele,
vin grămadă-n pumn și-ncep a plînge
după nestemate și inele.

Umărul cu aripa zburată
își apeacă streașina-nainte,
umărul cu aripa tăiată
scapătă din cer și din veșminte.

Ochii amîndoi se tot aleargă
peste lume-n rostogol și-n salt,
Nilul revărsat îi trece-n barcă
pînă sus, pe țărmul celălalt.

Scribul ros demult de un papirus
și lătrat cu oastea de departe
de toți regii Darius și Cirus,
asfințește zilnic într-o carte.

Tot scriind ba sori, ba cîte-un sfinx,
codrul plin de file nu-i destul,
trupul său sub pană lins-prelins,
calde adieri l-or face sul.

RADU SERGIU RUBA

De cad...

De cad pe gînduri uneori
Cum cad pe gheață patinorii
E fiindcă viscolesc pe sus
Plecînd spre Sud, plîngînd, cocorii

Și eu rămîn. Nu pot zbura
Nici cît e vîrfu-acelui deal
Atras în jos ca de un strigăt
De ceva greu și dur, real.

Aș vrea să scutur de pe mine
O haină veche ce mă strînge
N-o cumpără nici un telal
Și zac ca pe-un frunziș de sînge.

De cad pe gînduri uneori
Cum cad pe gheață patinorii
E fiindcă vremea se prăvale
Pe mine, ca pe ceruri norii.

EMIL GAVRILIU

Premiul „Herder"

Urmare din pag. 1

vit ca entitate psihico-morală irepetabilă, savantul, inițiatorul și animatorul unor înfăptuiri ce înscriu date cu semnificație memorabilă în istoria culturii noastre naționale, cărora li se asociază, potențînd o asemenea individualitate fermecătoare, creatorul de bunuri artistice însuși, dăruit cu un inconfundabil și subtil-sagace gust întru prețuirea la exacta ei valoare a faptei creatoare aparținînd celorlalți.

„Zimbetul etern", trăsătura de portret definitorie genial surprinsă de G. Călinescu la marele său prieten, spune totul despre întreaga personalitate a lui Al. Rosetti. Fiind unul dintre foștii studenți ai academicianului Al. Rosetti și cunoscîndu-l, deci, mai mult timp, în această ipostază, îm idau seama că portretul lui G. Călinescu din monumentala **Istorie a literaturii române** absoarbe pînă la uitarea de sine imaginile și impresiile conservate de memoria multora dintre aceia care urmăreau cursurile de istoria limbii române și de fonetică ale marelui profesor. „Zimbetul etern" rosettian, — prin excelență, de esență cărturăresc-umanistă — e, acum, zimbetul spiritualității românești contemporane. Cu el este întîmpinat momentul decernării Premiului „Herder" profesorului nostru, al tuturor.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

TELEGRAMĂ

Iubite și stimate
tovarășe TITUS POPOVICI

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, îi este foarte plăcut conducerii Uniunii Scriitorilor din R.S. România să vă adreseze, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în creația literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu pasiune, competență și devotament, în slujba literelor române contemporane și a culturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor
din R.S. România
GEORGE MACOVESCU

Razăde soare

Urmare din pag. 1

Am mai spus-o. Mărțișorul se respiră. Și aerul său este, peste timp, neschimbat. Poate doar primăvara aceasta să fie mai întunecată decît altele, care ne-au însoțit la Mărțișor. Poate doar liliacul — cu flori albe și mov pe aceeași tulpină — să numere cîteva candelabre mai mult ca în anii trecuți. Poate că, neimpodobiți ca în alte primăveri cu fructe coapte, cireșii din livadă să fi fost ceva mai triști în acest mai (să fi simțit și ei trecerea timpului, îmbolnăvind de uitare)... Dar Mărțișorul, mai presus de toate cele zise, există încă, răcorind sufletul celui ce trece pe acolo cu aerul tare al înălțimilor: de cuvînt, de trăire intensă (dureros de intensă, adesea), de visare. Aici, la 23 mai, au poposit spre a cinsti memoria lui Tudor Arghezi — **un grup de scriitori.** Curtea părea strîmtă pentru iubitorii — de toate vîrstele — ai marii Poezii. Fotoreporterii se străduiau să surprindă — din cele mai divers-complicate unghiuri — un document de istorie literară; pionierii aduseseră flori pentru oaspetii Mărțișorului. S-au lăsat cîteva clipe de liniște înainte ca directorul Muzeului Literaturii Române, **Al. Oprea** să reamintească celor prezenți că Tudor Arghezi s-a născut, de fapt, la 23 mai, dar că i-a fost drag să-și sărbătorească fiecare aniversare cu două zile înainte. După această precizare (scrupulozitatea istoricilor literari nu se dezminte nici chiar în momentele festive!), au venit cuvinte din acelea ce se vor trecînd dincolo de vremea strict măsurabilă în ani și zile. **Laurențiu Fulga** (cel care se declară — în numărul unic, din 21—23 mai 1980 al „Biletelor de papagal", număr omagial, realizat cu concursul citorva dintre foștii colaboratori ai revistei — „unul din ucenicii debutanți la **Bilete de papagal**") a venit să spună că trebuie „să învățăm deci a ne regăsi cu fiecare faptă a noastră în cugetul și-n simțirea celor mari dinainte, pentru că numai așa se vor îndreptăți toate speranțele de mai bine și de luminoasă omenie ale României întregi". Profesorul **Edgar Papu**, copleșit de „magia locului unde ne aflăm", veritabilă „capitală a poeziei românești", a ținut să sublinieze faptul că, element cu totul nou în poezia veacului nostru, Arghezi aplică „acupunctura" în poezie (cuvinte ca „vîrf", „grăunte", „strop", „picătură" fiind ades întîlnite în poemele sale, dar, mai presus de prezența lor, faptul că, atingînd un singur punct, Arghezi știe naște un întreg univers) și creează un nou gen literar — tableta, dovadă a puterii de a concentra ideea, de a cuceri sensurile cele mai din urmă ale vorbelor. **Paul Anghel**, fericit — ca toți cei ce trăiesc acum — de a avea privilegiul să vadă opera arghezian și figura poetului învingînd veacul, a vorbit despre posteritatea operei lui Arghezi, operă alcătuind „o carte absolută despre om".

A urmat un adevărat banchet al poeziei, deschis de **Violeta Zamfirescu**, autoarea unui arghezian poem intitulat „Văd". I-au urmat: **Ion Bănuță** („În Mărțișor") și **Radu Cârneci** (sonetul „Laudă cuvintelor"). Alți doi poeți, **Virgil Carianopol** (recitînd un „Cîntec oltenesc") și **Nicolae Dragoș** (caligrafiind o emoționantă „Inscripție tîrzie la Mărțișor") — au înfiorat cu versurile lor aerul pur al locului. **Ion Gheorghe** și **Ion Horea** l-au omagiat pe marele poet citind chiar din opera sa (poemele „Dacica" și „Mă uit"). **Darie Novăceanu** (traducător în limba spaniolă a unei părți din creația lui Arghezi), citind un „Aproape psalm". **Gheorghe Pituț** (autorul poemului „Mărțișor") și **Ion Segărceanu** (cu poezia „Arghezi") s-au alăturat celorlalți întru cinstirea memoriei celui ce-a scris „Cuvinte potrivite". **Romulus Vulpescu**, autorul poemului „Pe strada Mărțișor" („Îți aduci aminte soarele din strada Mărțișor?...") l-a invitat pe poetul **Grigore Vieru** din R.S.S. Moldovenească să citească o poezie dedicată lui Tudor Arghezi, iar gazda întregii manifestări, custodele onorific al casei memoriale, **Mitzura Arghezi** i-a oferit istoricului literar din U.R.S.S., **F. Vidrașcu** (autorul unei lucrări apărute în Uniunea Sovietică — „Tudor Arghezi" — și dăruită în această zi muzeului de la Mărțișor) posibilitatea de a rosti cuvinte de înaltă și curată inimă despre opera marelui nostru poet.

Ni s-a părut că o geană de soare a surîs Mărțișorului. Zîmbea o întreagă poezie a lumii și a naturii. Poeți și critici, spectatori și fotoreporteri s-au simțit în acea clipă mai aproape de miezul Poeziei cu o rază de soare.

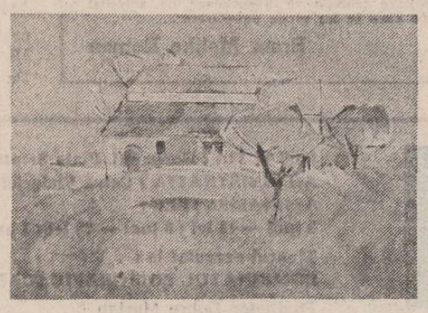

Nicolae G. IORGA : Cisnădioara

Pasărea care arde

Urmare din pag. 1

Modelul era memoria însă, o memorie la purtător, adică în actul însuși al creației. Vehiculul ca orice vehicul putea fi abandonat, refăcut și îmbunătățit, specializat și pus iarăși în stare de lucru, ceea ce s-a și întîmplat, pasărea aceasta din memoria umanității a zburat de cîte ori pe deasupra și pe dedesuptul spiritului, străpungîndu-l de-a dreptul uneori și fixîndu-se, de cîte ori, ca pe un ecran în fața dezastrelor ! Sub povara speranței pe care o poartă, se înclină uneori spre pămînt, dar arde și în aer de cele mai multe ori, printre o mulțime de aștri și meteoriți. Printr-un imens cadru de radaruri și printr-o imensă sită de unde radio și sateliți.

Cînd s-a refăcut s-a refăcut din cenușa proprie, dar din cenușa altora ? Într-un imens pustiu, de pildă, într-un deșert unde nisipul ce ar putea să fie altfel decît tot o cenușă sau, evident, tot o ipostază a sa ?

De bună seamă că din cenușa radioactivă nimeni și nimic nu mai renaște și acesta este avertismentul pe care memoria noastră antumă, pasărea Phoenix n-a avut cum să ni-l dea decît că se întrupează și se reîntrupează mereu doar din ea și prin ea însăși, nicidecum dintr-o fatalitate care ar ține de regresul sau eșecul civilizației. Ceea ce virtual reprezintă ea în aerul desenat de aripile și dogoarea zborului ei prin umanitate, rea, pe pămînt, în alt mit și altă legendă, Sisif, cu deosebirea doar că diferența, ca și distanța de altfel, este ca de la piatră la aripă. Noi cunoaștem acum și altă variantă și altă definiție posibilă a cenușei iar din acest punct de vedere ne este, dacă nu imposibil, cel puțin greu să ne închipuim o pasăre Phoenix radioactivă. E de preferat atunci bunul Sisif.

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL UZBEC IAVDAR ILIASOV** este autorul unei nuvele care îl are în centrul ei pe marele poet Omar Khaiam. Intitulată „Îmblînzitorul de șerpi", nuvela îl înfățișează pe marele poet al Orientului ca pe un om care iubea viața cu întreaga sa ființă, în contrast cu portretul tradițional care îl prezintă pe Khaiam ca pe un musulman sceptic și credincios. Scriitorul uzbek creează portretul viguros al unui umanist, al unui luptător pentru dreptate, idealul lui fiind omul, o personalitate liberă și înțeleaptă.

● **LA MAREA EXPOZIȚIE** „Civilizația Hallstatt — formă precoce a unității europene" de la Steyr (Austria Superioară), — despre care am publicat la această rubrică o informație preliminară — organizatorii așteaptă un număr record de vizitatori : între 200 000 și o jumătate de milion de oameni se crede că vor parcurge sălile castelului Lamberg pînă la 26 octombrie a.c., data la care expoziția își va închide porțile. Presa austriacă se exprimă în termeni elogioși despre această manifestare culturală de marcă : „Expoziția este o simbioză fericită între rigoarea științifică și prezentarea — de o frumusețe fascinantă — a exponatelor...". Editura **Jugend und Volk** a publicat un volum ilustrat : „Hallstatt — imagini ale originilor istoriei europene" care conține 150 fotografii color aparținînd celebrului fotograf Erich Lessing.

● **PE PLATOURILE TELEVIZIUNII MÜNCHENEZE,** regizorul din Republica Democrată Germană Egon Günther, autor al mai multr filme (dintre care „Lotte la Weimar" și „Suferințele tînărului Werther" au rulat și pe ecranele noastre) lucrează la ecranizarea cunoscutului roman al lui Lion Feuchtwanger, „Exilul". Un film în 7 episoade, care va fi difuzat începînd cu toamna lui 1981 de televiziunile franceză și vest-germană. Feuchtwanger a scris „Exilul" în epoca în care a fost nevoit să se exileze, după ce puterea a fost preluată în Germania de hitleriști. În roman sînt descrise suferințele și speranțele intelectualilor care se refugiaseră la Paris unde luptau împotriva regimului lui Hitler scrînd și publicînd cărți și manifeste. „Generațiile următoare nu trebuie să uite niciodată această perioadă dură de așteptare și de tranziție" — scria Feuchtwanger. Egon Günther este primul regizor din R.D.G. care lucrează la turnarea unui film în R.F.G., în urma unei înțelegeri între organismele culturale ale celor două țări.

● **RAVENNA SE SCUFUNDĂ.** Solul coboară anual cu 5 cm sub nivelul mării din cauza tasării solului. „Dacă statul italian nu intervine de urgență, ne îndreptăm spre catastrofă. Este vorba de un patrimoniu istoric și artistic unic, de o valoare inestimabilă". Acestea au fost cuvintele unui funcționar al municipalității din Ravenna care a avertizat asupra pericolelor care pîndesc acest oraș ce adăpostește printre alte comori marele mausoleu al lui Theodoric — regele goților, care a domnit în secolul al VI-lea e.n.

● **COTIDIANUL** cairot de mare tiraj **Al Ahram** atrage atenția asupra procesului continuu de depreciere la care este supus unul din cele mai însemnate monumente ale antichității, Sfinxul. Cele aproape 50 de secole prin care a trecut nu au reușit nici măcar să împrăștie aerul enigmatic cu care acest uriaș al Egiptului asistă la scurgerea vremii ; dar ani, prea mulți, au făcut să îmbătrînească pînă și piatra. Construit, în timpul celei de a patra dinastii, (2723—2563 î.e.n.) se pare de faraonul Kephren (Khafra), de numele căreia se leagă și ridicarea celei de a doua piramide, Sfinxul se află într-o mare carieră din care au fost scoase blocurile gigantice de piatră din care sînt înălțate piramidele. Fiind situat la marginea deșertului el este supus unor mari variații de temperatură precum și efectului distrugător al numeroaselor furtuni de nisip. De-a lungul timpului Sfinxul a suportat, pe lîngă continua acțiune de eroziune a agenților externi, și o serie de mutilări la care a fost supus începînd cu anii de dinaintea erei noastre. Astfel partea stîngă a capului este aproape complet distrusă, după unele versiuni de soldații lui Napoleon, după altele de niște fanatici religioși. Pe de altă parte, în mai multe rînduri Sfinxul a suportat mai multe operațiuni de conservare. Grecii și romanii au refăcut cîteva din părțile distruse și tot ei l-au curățat de nisip, operație deosebit de complicată, care a mai fost repetată în cîteva rînduri, ultima dată, între cele două războaie mondiale. Pentru conservarea Sfinxului au fost sugerate o serie de idei printre care cea mai spectaculoasă este plasarea lui sub o cupolă translucidă. Altă propunere vizează acoperirea colosului cu un strat de rășini sintetice. Operațiunile, sînt estimate însă, a fi deosebit de costisitoare. Conservarea Sfinxului rămîne deocamdată o problemă deschisă, căreia întreaga comunitate umană este datoare să-i găsească o rezolvare rapidă și eficientă.

● **NU NUMAI** picturile celebre se plătesc cu sume ridicate ci și orfevrerii. Astfel, la 13 mai, la Galeria Christies, din Geneva, o pereche de boluri de epocă au fost adjudecate cu 420 000 de franci elvețieni (peste 1 000 000 franci francezi) ; cu aceeași sumă a fost vîndută și o casetă de aur lucrată pentru Elisabeta a II-a a Rusiei.

● **LA 234 METRI ADÎNCIME,** într-o mină dezafectată, la Blégny-Trembleur a fost organizată o seară de poezie susținută de autori, intitulată „Noaptea parcurge cerul". Lecturile au fost programate să înceapă la ora 22, fiind urmate de concertul unor formațiuni muzicale.

● **AL VI-LEA CONGRES** de arheologie slavă își va desfășura lucrările la Sofia între 13 și 22 septembrie a.c. Tema principală a dezbaterilor care va întruni savanți din 11 țări printre care și România va fi „Rolul statelor slave în dezvoltarea culturii materiale și spirituale în Europa". Participanții la acest forum vor prezenta peste 250 de referate și comunicări științifice. Lucrările congresului vor fi prezidate de Dimităr Anghelov, directorul Institutului și al Muzeului arheologic de pe lîngă Academia de științe a R. P. Bulgaria.

● **EDITURA ENGLEZĂ** Time Life Books oferă în colecția „Library of Art" o serie de albume de excepție ilustrînd opere ale marilor artiști ai lumii — Leonardo da Vinci, Rembrandt, Van Gogh, Turner, Picasso. Primul volum „The world of Michelangelo", în condiții grafice și de culoare care concurează cu însăși realitatea, îngăduie amatorului de artă să realizeze privindu-i opera, lupta constantă între puterea fizică și cea spirituală, majestatea formei omenești care îmbracă spiritul ,ajutîndu-i să descopere forțele care l-au condus pe acest neobosit geniu să atingă la acel „cum" și „de ce" al operei sale. Fiecare album din această serie cuprinde 190 de pagini de text și 100 ilustrații, majoritatea în culori.

Blajul — școală de istorie națională

Urmare din pag. 1

Din rîndul acestora, perfecționîndu-și studiile la Roma și Viena, s-au ridicat mari învățați și patrioți Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai Deleanu — autorul primei epopei românești — care au pus bazele școalei istorice și filologice românești transilvănene, cunoscută în istorie, din cauza purismului său latinist, sub numele de „școala ardeleană" sau „școala latinistă". Prin masivele lor opere și indeosebi prin **Istoria lucrurilor și întîmplărilor românilor** (Samuil Micu), **Cronica românilor** (Gheorghe Șincai), **Istoria pentru începuturile românilor în Dakia** (Petru Maior), care au cuprins istoria poporului român de pe ambele

Dan Băncilă : Geneza II

versante ale Carpaților, s-a creat marele entuziasm patriotic care va da naștere revoluției de la 1848 și mișcării pentru realizarea unității naționale. Ele, după aprecierea lui M. Kogălniceanu, au „mișcat întreg românismul". Andrei Mureșianu le va rezuma prin cuvintele : **Deșteaptă-te române !**

O bună parte din elevii Blajului au coborît în principate consolidînd aici învățămîntul românesc, aproape în fiecare oraș stabilindu-se cîte un dascăl transilvănean. Dăm cîteva nume simbolice : Ioan Maiorescu la Craiova, Aron Florian și Axente Sever la București, Simion Bărnuțiu și Al. Papiu Ilarian la Iași, Aron Pumnul la Cernăuți, Timotei Cipariu, Aron Pumnul, Iosif Manny — au fost în același timp creatorii presei românești, de numele lor legîndu-se întemeierea periodicelor **Gazeta Transilvaniei, Foaia pentru minte, inimă și literatură, Organul luminării, Organul național, Învățătorul poporului,** prin care s-a făcut educația politică și culturală a românilor transilvăneni și s-a militat cu înflăcărare, având printre colaboratori pe V. Alecsandri, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, D. Bolintineanu, pentru ideea și realizarea unității tuturor românilor. Dintre acești elevi, deveniți eruditi profesori, prin George Barițiu, Timotei Cipariu și Iosif Hodoș, s-au recrutat și primii membri ai Academiei Române, prezența lor la lucrările acestui înalt for de știință românească continuîndu-se apoi prin Ion Micu Moldovanu, Augustin Bunea și alții.

În 1877 unii dintre elevii Blajului au părăsit băncile școlii pentru a alerga sub drapelele românești de la Plevna care luptau pentru independența întregului neam.

N-a fost nici un act în istoria modernă a Transilvaniei la care profesorii și elevii Blajului să nu fi participat fără șovăire : la Suplexul din 1791, la revoluția din 1848, la „pronunciamentul" din 1869, la acțiunea memorandistă din 1892—1894, și apoi la măreața înfăptuire a Unirii din 1918.

Ca o pregătire spirituală a adunării istorice de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, care a hotărît unirea Transilvaniei cu Patria Mamă, ca o prefață a acesteia, în vara anului 1911 s-a ținut la Blaj marea adunare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român" la care, alături de mii de țărani, au participat scriitori și savanți de pe amîndouă laturile Carpaților : Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Ion Bianu, I.L. Caragiale, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu.

În văzduhul ce acoperea Cîmpia libertății, cîmpia lui Avram Iancu și a lui Simion Bărnuțiu, a zburat atunci Aurel Vlaicu, venit de la București, zborul său fiind privit ca un triumf al geniului românesc.

Pe unul din profesorii și ierarhii Blajului, Vasile Suciu, care avea un profil aspru de dac, N. Iorga l-a numit „Vasile Vodă al culturii românești". Înființat în plin secol al luminilor, liceul din Blaj a propovăduit cu un nebiruit elan marea unire înfăptuită în 1918.

Trecătorul de astăzi poate citi cu emoție plăcile comemorative așezate pe zidurile liceului de odinioară, pe casele unde au trăit Gheorghe Șincai, Timotei Cipariu, Iacob Mureșianu și poate vedea monumentele ridicate în anii României socialiste pe Cîmpia libertății în amintirea revoluționarilor care au reprezentat cu atîta strălucire spiritul patriotic al școlilor Blajului, ideile și sentimentele lor.

Moromețiana

Urmare din pag. 1

fundă și milenară, testamentară, a sufletului țărănesc, fără hodină, pornit și în moarte spre trudă, parcă să are pămînturile morții...

Stoicismul acestei concepții țărănești pe care Pârvan îl descifra și în spiritualitatea latină, sigilează existența tuturor marilor cărturari români, truditori căzînd în coarnele plugului... „Aștept telegramele Havas, ca să scriu, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormînt, și n-aș mai fi ajuns să trăiesc". (Mihai Eminescu)...

Marin Preda scria mărunt ca și Eminescu, caligrafic (două pagini de manuscris umpleau două foi dactilografiate), aplecat cu jumătatea trupului lui fragil peste masă, scufundat în iluminata lui noapte obscură... și truda lui neîncetată a zidit o Operă... în ciudă cum ar zice Baudelaire. Cei care i-au iubit îl vor iubi de-acum întotdeauna pînă la propria lor moarte, și le va apărea mereu ca o ființă de lumină ; cei pe care-i prețuia infinit (cum ar fi doamna Sorana Țopa) îl mustră în tăcere, și ei singuri au dreptul, că a plecat înaintea noastră dintre noi...

Noi cei care rămînem avem datoria sfîntă să ne îngrijim ca Opera lui Marin Preda să rămînă vie, adică să se afle în mîinile acelor ale căror mîini știu singure să exprime iubirea pentru o carte...

De aceea propunem ca revista „Luceafărul" să publice această rubrică, „Moromețiana" și de asemenea ca Editura „Cartea Românească" să inițieze publicarea unei serii „Moromețiana" (avînd un admirabil model în seria „Eminesciana" editată de „Junimea" din Iași), serie care să cuprindă înainte de toate cărțile lui Marin Preda, intruvabile la ora actuală în librării și apoi exegezele critice tipărite pînă acum, precum și altele, numeroase, scrise de critici de prestigiu și care își așteaptă tipărirea...

În cultură, în literatură, adevărata pietate înseamnă tot trudă ; excepționalii redactori ai Editurii „Cartea Românească" vor ști, nu ne îndoim, să dea strălucire seriei „Moromețiana", îngrijind și prefațînd, cum au mai făcut-o, cărțile aceluia pe care cu toții l-am venerat, Marin Preda, Maestrul Marin Preda ; nu ne îndoim de asemenea că Uniunea Scriitorilor va veghea la desăvîrșirea propunerilor noastre...

În încheierea acestui text aș vrea să reamintesc acelor care emit opiniunea că Marin Preda a lăsat o operă „incompletă", faptul verificabil că, în spațiul literar european cel puțin, de la liricii greci la Balzac, Proust și Céline, marii autori de mari opere au lăsat „opere incomplete". Cei care au lăsat o „operă rotundă", Dante, Shakespeare, Rilke, sînt cu adevărat excepții, viața acestora rezolvînd și un echilibru magic între ființa biologică și cea intelectuală...

Cum nu avem pînă acum nici „opera incompletă" a lui Eminescu, înainte de a huli e mai bine să facem ceea cu minurile noastre...

Fie să avem lîngă noi întreaga „Operă" armonioasă și profundă, plină de lumină solară a lui Marin Preda.

m a p a m o n d

NOTE DE CĂLĂTORIE

Pămînt renăscut din mlaştină

Drumul spre colhozul „Cervonaia Smena" a fost lung, prin păduri şi mlaştini, cale de peste 150 km depărtare de Minsk, capitala Bielorusiei.

Ajungem în preajma prînzului la colhoz. Mai întîi vizităm muzeul care evocă un şir de eroi care s-au zămislit aici în timpul luptei de partizani. Unii pozează calmi şi seriosi, alţii sînt surprinşi la lucru, minînd căile ferate, atacînd cu armele în cumpănire, plini de avînt. Printre ei este şi Kuzma Ivanovici, Erou al muncii socialiste, preşedintele colhozului pe care-l vizităm, dar el ne abate atenţia spre un alt luptător: Fodor Gherasimovici Logun, născut tot aici. Privind galeria numeroşilor luptători cu care se mîndresc localnicii şi întreaga ţară, urmărim reacţiile lui Saşa Slabinko, însoţitorul nostru, şi el bielorus, fiu de partizan. Este modest ca toţi cei de pe aici, îşi aminteşte doar că tatăl lui a căzut la datorie, luptînd la fel ca ceilalţi eroi şi ne îndeamnă spre bibliotecă, unde avem surpriza să constatăm că autorii români sînt bine cunoscuţi. În rafturile cu numeroase volume sînt la loc de frunte, traduse în limba rusă, lucrări ale lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Ioan Grigorescu, A. I. Ghilia, Pop Simion, D. R. Popescu şi alţii. Sînt şi foarte multe cărţi tehnice, semn că aici se învaţă, se studiază mult.

Alături de sediul colhozului este situată Casa de cultură, mai bine zis un adevărat complex cultural-sportiv. Sub geamlîcurile uriaşe cresc plante tropicale, dînd clădirii un aer exotic.

În centrul aşezării gospodăriei colhoznice se află un orăşel al copiilor, un grup mare de grădiniţe, creşe, locuri de joacă. Totul într-o ambianţă de basm. Efectul copleşitor de frumos este dat atît de arhitectura construcţiilor, cît şi de apropierea de lacuri.

Birourile sînt făcute ca să servească, funcţional şi estetic, pînă după anul 2000 pentru toate nevoile locuitorilor acestei aşezări. Somptuoase, bine dotate, luminoase, curate, încăperile au destinaţii foarte clare. Glasul preşedintelui care are ecou profund pe coridoarele largi, ne dă lămuriri cu multă amabilitate: „Aici este sala de dans şi întruniri. Aici celebrăm căsătoriile. Anul acesta am avut 200 de nunţi şi s-au născut 120 de copii. Numai duminica trecută am avut 7 nunţi..."

După masă, pornim prin colhoz, printre casele însorite, cu grădini, bine durate, împrejmuite de pomi şi spaţii verzi.

— Am construit, după cum vedeţi, locuinţe în blocuri cu 8 etaje, dar nu prea sînt agreate de colhoznici — povesteşte fostul partizan. Atunci am trecut la realizarea de case mai mici, în stil tradiţional, cu grădină şi livadă, în care oamenii se simt mai în largul lor. Apoi ne povesteşte din viaţa din anii '30 cînd s-a pornit munca în colhoz. Satului îi zice „Soroci", după numele păsării bălţilor bieloruse. Aici se ajungea numai

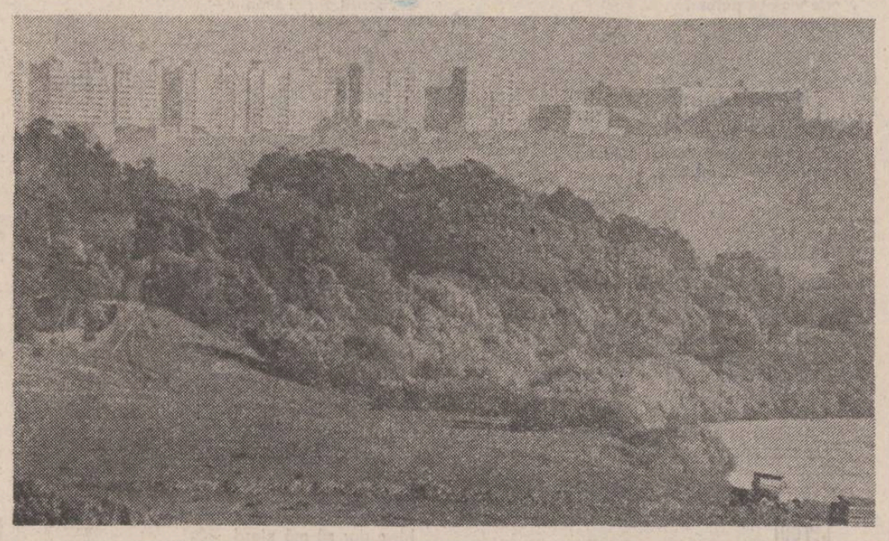

cu barca după mulţi kilometri, în care trebuia să înfrunţi toate greutăţile mlaştinii. De fapt, singurul mijloc de transport din zonă era barca. Suprafeţele arabile erau mici. În timpul războiului totul a fost ars, distrus, şi satul, şi colhozul. După eliberare, mai aveam 4 vaci, 5 cai, cîteva oi ascunse în pădure, la adăpost de jaful fascist. Statul ne-a ajutat să refacem totul. Astăzi sîntem mîndri de realizările obţinute şi avem încă mari rezerve de sporire a producţiei agricole, a averii obşteşti şi a veniturilor băneşti ale colhoznicilor.

O experienţă originală există aici în organizarea muncii de asigurare a bazei furajere, care necesită un număr mare de oameni. O brigadă specială se ocupă numai de această problemă, iar în campania de recoltare a plantelor furajere toţi pun umărul cu echipe compacte, numite „detaşamente". O adevărată surpriză ne-a produs aici un nou gen de furaj valoros, realizat din frunze şi crengi tinere de copaci. Mari brigăzi de tineri recoltează crengi cu un cuţit asemeni celui cu care se taie trestia de zahăr. Se lucrează şi mecanizat cu maşini special construite. S-a creat în acest scop un utilaj complex, un gen de combină, foarte productiv, cu un dispozitiv activ şi mobil, uşor manevrabil ca un braţ de macara în vîrful căreia este montat un organ de tăiere a crengilor şi frunzelor. Acestea ajung tocate, mărunţite într-un buncăr, apoi într-o fabrică de furaje combinate. Întrucît se realizează cantităţi mari, aici în Bielorusia bogată în păduri, colhozurile vînd statului excedentul de furaj din frunze şi crengi, primind în schimb cantităţi egală de furaje combinate granulate.

Preşedintele erou, Kuzma Ivanovici, nu trăieşte din gloria trecută, ci învaţă continuu împreună cu alţi colhoznici pentru a putea propulsa producţia agricolă pe noi culmi de eficienţă economică. De curînd a obţinut titlul de inginer agronom, iar acum s-a apucat să studieze economia agrară. Preocuparea lui este de a realiza o rotaţie mai bună a culturilor. Pînă acum se cultiva secară, apoi cartofi, orz, după care se lăsa un an cu trifoi şi se relua terenul în cultura cu secară sau grîu. Gazdele ne invită la un pescuit cu undiţa. Ne aşezăm pe malul unui lac situat sub o pădure de mesteceni unde este o linişte adîncă. Lîngă noi stă Anton Antonovici, secretarul comitetului raional de partid. I-am spus secretarului Comitetului raional de partid că am întîlnit bieloruşi la Moscova şi în Kazahstan şi l-am rugat să ne vorbească despre fenomenul migratoriu al forţei de muncă.

— Procesul migratoriu există şi este cu totul normal să se manifeste într-un teritoriu atît de uriaş, cu atît de multe zone care se trezesc la viaţă în această epocă. Orice om al muncii poate pleca unde doreşte — ne lămureşte interlocutorul. Totuşi, noi încercăm să controlăm acest proces, îl dirijăm conform cerinţelor. Dincolo de necesităţile economice există un entuziasm real care se exprimă prin dorinţa unor oameni de a participa la lucrări de anvergură cum este magistrala transsiberiană Baikal — Amur, punerea în valoare a zonei de necernoziom, cucerirea pustiului, a stepei, a taigalei etc. Este deci un proces obiectiv şi necesar. Antrenaţi în discuţii care erau din ce în ce mai interesante, am uitat de undiţe şi un peşte năzdrăvan a profitat de neatenţia noastră şi a zbughit-o cu undiţă, pentru care s-a făcut mult haz în jurul nostru. Asa pescari... bine că nu v-a luat hainele sau ceasul, fiindcă noi pusesem şi ceasul pe mal, ca peştele să vină să se uite la ceas, iar noi să-l prindem.

Timpul s-a scurs repede. Spre seară, cînd ziua se înginä cu noaptea, ne-am luat rămas bun de la aceşti oameni care au renăscut satele din cenuşă şi pămîntul din mlaştină, şi le-am urat multe succese şi recolte bogate.

Florea Ceauşescu

GÎNDUL PLANETEI

Contra-liniştea...

Există o „literatură de război" şi această formulă a căpătat dreptul de circulaţie datorită, probabil, capacităţii ei limitative care precizează, convenabil, o sferă tematică. Ar rămîne să considerăm că restul aparţine „literaturii de pace" deşi nimeni nu s-a gîndit la o asemenea etichetă.

Pacea fiind sau, mai exact, trebuind să fie starea normală a omului (ca să nu mai spun a culturii) pare impropriu să devină sursă de departajare... Deci doar războiul, prin grozava lui răsturnare de valori pe toată claviatura existenţei umane, capătă dreptul de a-şi anexa o literatură specifică. Dar nu orice război, ci acelea cu grad mare de semnificaţie: cele două mondiale şi alte cîteva cu rază mare de acţiune şi care au lezat sîngeros un spaţiu cultural familiar. Ponderea cea mai mare a conflagraţiilor trecute în literatură sînt cele care au măcinat Europa. Cu excepţia holocaustului din Vietnam, abundent abordat în literatura nord-americană, alte conflicte nu s-au mai strîns între coperţi şi se pare că din '45 încoace a izbucnit pacea pe pămînt ceea ce reprezintă o eroare perfectă.

Este adevărat că 26 de zile, una după alta şi anume în septembrie 1945, gurile tunurilor au fost reci şi mute, dar numai atît. Apoi s-au declanşat într-o exasperantă cavalcadă, 116 războaie pe un teatru strategic care a înghiţit 69 de ţări, 25 de milioane de oameni au fost zdrobiţi în teascul acestor microrăzboaie permanente compuse, s-a calculat, dintr-un timp total de confruntare armată de 350 de ani...

„Vicitle reunite ale tuturor epocilor şi ale tuturor locurilor nu vor egala niciodată nenorocirile produse de un singur război" — spunea Voltaire gîndindu-se la schema de conflict militar de tip rudimentar. Dimensiunea tragediei se schimbă cînd ostilităţile ultramoderne de azi, în ritmicitatea lor necruţătoare, pot stimula, în orice clipă, tentaţia nucleară...

Absenţa, cu rare intermitenţe, a războaielor contemporane din literatura ultimelor trei decenii ne conferă, paradoxal, un mod acut de a percepe universul unor cărţi de căpătîi în care marasmul vijelios al ostilităţilor lor necruţătoare, pot stimula, în orice clipă, tentaţia nucleară... Tolstoi sau Zola, Erich Maria Remarque sau Hemingway, Graham Green, Simonov şi alţia alţii se citesc azi, pe zgomotul de fond al războaielor care zdruncină mereu alt meridian, cu un interes scutit de orice detaşare. Războaiele nu sînt de domeniul arheologiei, experienţa lor îngrozitoare nu trebuie căutată în cenuşa stinsă a vechilor teatre de luptă.

Războiul e prezent în imediata vecinătate, aici, pe glob şi pumnul lui de fier bate sfidător la porţile liniştii noastre sufleteşti, o linişte care nu are nimic comun cu aceea densă şi lividă din catacombele climatizate ale arsenalelor atomice...

Radu Budeanu

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

ATHOS — un Olimp românesc

La Athos, timpul şi-a măsurat mileniile şi veacurile aşteptîndu-l mai întîi pe Poseidon să iasă din Egeea, pentru a-i arunca în faţă un munte de calcar, reeditînd astfel (sau, poate, precedînd, cine ştie?), gestul ciclopului Polifem în neputincioasa lui răzbunare faţă de Ulisse, care a ştiut să adoarmă vigilenţa uriaşului obtuz şi hapsîn ce nu-l lăsa să-şi continue periplul spre Ithaca lui natală. Apoi, timpul a aşteptat pe piscul de piatră care se ridică la două mii de metri înălţime, pînă cînd artiştii acelui nou Bizanţ, venit după căderea vechiului Bizanţ, au clădit la picioarele muntelui salba celor douăzeci de mănăstiri — gest mai puţin mitologic dar care, în semnificaţia lui, include acelaşi efort odiseic de a ţine la respect obtuzitatea şi cinoseenia altui Polifem ridicat la porţile răsăritene ale Europei, după ce provocase căderea Constantinopolului: Imperiul otoman.

Athosul este pentru cultura medievală românească tezaurizatorul unor inestimabile comori laice şi de cult, deţinătorul — dincolo de hotarele spaţiului carpato-dunărean — a unora dintre cele mai reprezentative opere făurite de arta Principatelor române, constituind astăzi un depozit unic al acestei arte pe meleaguri străine. „Nici un popor — scria eruditul bizantolog Porfirie Uspenski — n-a copleşit Muntele Athos cu atîtea binefaceri ca poporul român". Nicolae Iorga explică faptul că, după pieirea Bizanţului, şi după fărîmiţarea Serbiei, domnitorii moldoveni şi munteni au fost, de-a lungul secolelor, succesorii naturali şi legitimi ai împăraţilor bizantini şi ai ţărilor sîrbi, jucîndu-şi cu generozitate rolul de protectori şi restauratori ai Athosului.

Locul era sacru. Eschile situa în vîrful muntelui reşedinţa lui Zeus, transplantîndu-l aici din Olimp, pentru a susţine rezistenţa Elladei antice împotriva invaziilor persane. Celui ce întruchipase pedeapsa invadatorilor din Orient, lui Alexandru Macedoneanul, sculptorul grec cu viziuni demiurgice, Deinocratos, a vrut să-i cioplească o colosală statuie fasonînd întregul munte. Alt imperiu avea să se ridice însă împotriva Europei, şi Athosul a rămas ca un pinten înfipt în coasta lui, profitînd de protecţia ţărilor de dincolo de Dunăre, singurele care îşi păstraseră în raporturile cu Sublima Poartă, dreptul de a-şi menţine instituţiile proprii, limba oficială, portul şi religia — statut particular cucerit de Principate, pe al căror teritoriu nu s-au putut instala nici raiale turceşti şi nici proprietăţi otomane.

Revăd pe ecranul minţii, în care culorile, cu trecerea timpului, în loc să se estompeze, mai mult s-au acutizat, imaginile unui drum cu prea grăbite popasuri în vetrele de lumină din peninsula Calcidică unde, pe numai 336 de kilometri pătraţi, s-a instalat o minusculă republică monastică, numărînd mai puţin de două mii de suflete, şi păstrîndu-şi în administraţia teritorială a Greciei un regim de departament administrativ autonom. Un promontoriu de calcar, o gheară de piatră întinsă de coasta nord-estică a Greciei în marea Egee, o salbă de douăzeci de mănăstiri din care nu există una să nu-şi fi legat fiinţa de domnitorii români şi de cultura medievală românească.

Mă ajută în rememorarea imaginilor de neuitat un splendid album consacrat Muntelui Athos de către editura Sport-Turism în ciclul „Prezenţe româneşti", sub semnătura subtilului om de cultură Virgil Cândea, şi a talentatului scenograf şi artist fotograf Constantin Simionescu, prefaţat de academicianul Emil Condurachi care, în succintul dar pateticul său „avant-propos", scrie: „Cunoaştem astfel datoria pe care Muntele Athos — acest punct de privilegiată confluenţă a culturilor sud-est europene —, a contractat-o faţă de români, de greci, de bulgari, de sîrbi, de ruşi şi de gruzini. Aflăm, în sfîrşit, natura schimburilor culturale seculare dintre Munte şi Principatele Dunărene. Arta medievală românească, hrănită de spiritualitatea europeană, ni se înfăţişează astfel în întreaga ei uluitoare complexitate".

Şi drumul meu de demult, cu o barcă pescărească de la o mănăstire la alta, se prelungea de pe căi de apă, pe căi de uscat, urcat pe „scara pisicii" spre contraforturile de la Simon Petra, cătărate lîngă portul Daphni ca nişte faguri de piatră clădiţi la 600 de metri înălţime deasupra valurilor mării, pentru a adăsta apoi, sub ocrul zidurilor de la Dionisiu — unde se păstrează un exemplar vechi, în greacă, din Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie... Poposeam apoi la Marea Lavră, cea despre care se spune că ar fi fost clădită în anul 963 de către Athanasie de Trebizonda, lăcaş de cult cu o vastă bibliotecă unde s-au păstrat manuscrise ieşite de sub pana lui Gheorghe Duca, şi un poem consacrat lui Mihai Viteazul de către poetul grec Stavrinos... La Zographu, se poate răsfoi un exemplar al Evangheliei de la Borzeşti, oferită mănăstirii la 1495 de către Ştefan cel Mare, la Xenophon, între zidurile albe, răcoroase ale bibliotecii cu ferestrele deschise spre albastrul Egeii se află manuscrisele discipolilor lui Paisie, la Caracalu ne privesc din frescele hieratice Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu, la Kutlumussiu — supranumit Lavra românească — aflăm chipul lui Mircea cel Bătrîn şi admirăm podoabele oferite în dar de Laiotă Basarab, de Mircea Ciobanul şi de Mihai Viteazul.

...La Pantocrator, o frescă ni-l înfăţişează pe Neagoe Basarab, iar visteria mănăstirii păstrează odoarele trimise de Petru Rareş şi Constantin Brîncoveanu... La Vatopedi, se află singura sculptură în piatră care îl reprezintă pe Ştefan cel Mare — fondatorul mănăstirii în 1472 — însoţit de stema Moldovei: Capul de bour cu stea în frunte.

N-aveam atunci, cînd am călătorit spre Athos, îndreptarul semnat cu atîta erudiţie de Virgil Cândea, dar acum, răsfoindu-i cartea ce poate fi considerată o nouă podoabă oferită de România acelor îndepărtate locuri, înţeleg că m-a călăuzit aceeaşi stare de spirit mărturisită de autor: „Pentru a pătrunde în inteligenţa artei medievale a popoarelor stabilite în bazinul oriental al Mediteranei, nu există un ghid mai bun decît Muntele Athos, monumentul-simbol al unui univers artistic şi spiritual a cărui cunoastere impune răbdare şi înţelegere... Între toate operele care impodobesc Athosul, cele care aparţin unor artişti români (...) marchează o mare epocă de fecundă colaborare, justificînd prietenia şi afinităţile spirituale ale popoarelor din acest punct al globului".

Un punct iradiind de lumina artei vechi româneşti. Un Olimp fără zei şi zeiţe, dar cu un Mircea, un Ştefan, un Mihai; cu Ruxandre, Despine şi Marii de Mangop...

Grandoare şi turpitudine

În „Toamna patriarhului" (apărută anul trecut în traducere românească la Editura Univers) stilul aluvionar, sufocant, încărcat, **baroc** prin excelenţă nu „acoperă" viziunea ce o revelă. Probabil este unul din secretele teribilei forţe estetice a romanului, nerecunoscută ca atare de unii, probabil dintr-un spirit de admiraţie usor conservatoare faţă de capodopera anterioară a scriitorului. Tema romanului e „anunţată" cititorului român în lectura nuvelei titulare din culegerea „Fantastica şi trista poveste a Candidei Erendira şi a nesăbuitei sale bunici" tradusă cu un an mai devreme.

În povestire „dictatorul" e o bunică care-şi aserveşte nepoata: teroarea se exercită asadar asupra unei **singure** persoane. În roman cadrul devine amplu, se trece de la uvertură la o operă întreagă. Căci domnul general, fascinantul şi odiosul personaj al lui Marquez, e un dictator în carne şi oase, care va teroriza o întreagă ţară atît de îndelungată vreme, încît în ziua morţii sale nici unul dintre cei care-i contemplă cadavrul nu era atît de bătrîn încît să fi fost martor al cutărui eveniment, al cutărei perioade din timpul înfricoşător al prelungitei lui domnii. Un dictator care şi-a creat o dublură perfectă într-un oarecare Patricio Aragones, strivindu-i picioarele ca să aibă un mers precum al său, sinulîndu-i hernia (dictatorul era suferind de hernie), dîndu-i să bea terebentină ca să uite să mai citească şi să mai scrie (căci pe vremea aceea, la mulţi ani după luarea puterii, dictatorul era încă analfabet), iar toate acestea pentru ca el, Patricio Aragones, să îndeplinească îndatoririle publice de care generalului, ştiind bine ce gînduri nutresc faţă de el concetăţenii, îi era frică să se achite. Exemplul dat ilustrează şi grozăvia, nu doar a patriarhului, a cărui virstă, notează prozatorul, rămîne incertă, între 107 şi 232 de ani, ci a sistemului pe care el îl reprezintă. Dictatorul din carte neavînd un prototip real, mai mult, neputînd, graţie „datelor" pe care personajul le deţine, să-l aibă, reprezintă cu atît mai bine dictatura. Totodată prin parafraza oferită cîteva rînduri mai devreme — şi s-ar fi putut parafraza cu acelaşi scop întreaga carte! — se ilustrează cum prin imaginaţia luxuriantă, prin bogăţia orgiastică de detalii, prin dezmăţul de amănunte, incredibile adesea în litera lor şi mereu adevărate în spirit, amănunte aglomerate în fraze gigantice pe care trebuie să le înghiţi într-un ritm aiuritor (şi citeodată impresia că ai intrat într-un joc teribil care-ţi impune iuteala lui neomenoasă isteroidă şi pe care trebuie să-l joci pînă la capăt) prin toate aceste elemente deci, se relevă viziunea scriitorului. „Ideea" lui artistică e prezentă în fiece clipă ca un schelet urias, atît de urias, încît susţine fără a tremura o clipă cantitate impresionantă de carne a avalansei de plăsmuiri şi legende — nici una lipsită de o semnificaţie profundă! — descoperind o dogoritoare forţă lirică care nu împiedică apariţia unor notaţii realiste în sensul cel mai prozaic al cuvîntului, notaţii crude, pătrunzătoare, ienante, făcute cu plăcere şi geniu. Marquez e sub anume aspect un Zola al secolului nostru: are (dar în forme cît de deosebite!) şi apetitul aceluia de „clinician" şi vocaţia de a împinge realitatea, tocmai prin supraabundentă reliefare a tuturor fetelor ei, spre mit. Deosebirea de principiu în raport cu scriitorul francez ar fi că această ultimă latură e esenţială la creatorul sud-american.

Două cuvinte în legătură cu domnul general, protagonistul naraţiunii. Monstruozitatea, hidosenia figurii sale nu e atenuată, ci hipertrofiată pînă la insuportabil prin indicarea simţămintelor sale umane. Numai prin această hipertrofiere se putea sugera pe de altă parte că nu e vorba de un dictator ci de dictatură. Generalul îşi îngrijeşte mama aflată pe patul de moarte cu un devotament incredibil; numai el o spală, numai el îi dă să mănînce, numai el suportă duhoarea de hoit pe care trupul ei o degajă, ce stă lîngă mult-adorata sa Benedicion Alvarado supus şi ascultător atingînd treptele sublimului în această direcţie. În aceeaşi ipostază îl vedem pe plan erotic. Generalul iubeşte o femeie şi e în stare să stea luni de zile lîngă ea cu gingăşie, timiditate, delicatete, infinită solicitudine, aşteptînd un cuvînt de îndurare din partea celeia, nepermiţîndu-şi să facă nimic pînă ce acel cuvînt nu soseşte. În sfîrşit, generalul e uman în comparaţie cu diverse personaje, care, temporar, reuşesc să-l facă să se subordoneze influenţei lor. (Tocmai acest caracter efemer al puterii acelora e o probă a **forţei** generalului: ei pier unul după altul, deşi se părea la un moment dat că guvernarea trecută în mîinile unora sau altora, el rămîne). Leticia Nazareno, femeia adorată, care-l va învăţa cu chiu cu vai într-un tîrziu pe teribilul dictator alfabetul, e de o rapacitate şi lipsă de scrupul scandaloase. Jose Ignacio Saénz de la Barra are un sistem de represiune fascist, sistem care ajunge să funcţioneze în gol: se taie capete de dragul de a se tăia capete. Generalul în schimb, ştie să aibă mereu masca blîndeţii, a înţelepciunii, cumpătării, înţelegerii. Tocmai fiindcă are sentimente omeneşti şi nu e propriu-zis un monstru, personajul comunică un adevăr teribil: **monstruozitatea zace latent într-un om oarecare, ea e o emanaţie respingătoare a umanului însuşi, care nu este cenzurat şi nu se autocenzurează.** Pe de altă parte pericolul pe care îl stîrneşte protagonistul e cu atît mai mare cu cît, simpatic fiind adesea, amorteşte gîndul unei opoziţii crîncene, nemiloase, neîntrerupte, singura care l-ar fi putut împiedica să-şi facă mendrele cu veacurile. Generalul oferă o ipostază inedită a oripilantei cumsăcădenii a elementului demonic.

Respiraţia aceea de fiară năpraznică, care se simte în continuu în preajma domnului general, împietrindu-te, captivîndu-te, revoltîndu-te mereu, o simţi în permanentă la lectura romanului tradus în româneşte de Darie Novăceanu. (Care semnează şi studiul introductiv, unde nu era rău dacă se făceau referiri cu mai multă insistenţă şi la opera propriu-zisă tălmăcită). Traducerea te face să-ţi dai seama cît de mare e Marquez, chiar şi prin „intermediar" şi tocmai de aceea, e excelentă.

Victor Atanasiu

REPERE

Poezia română de avangardă în Italia

convorbire cu Marin Mincu

— De ce această antologie a poeziei române de avangardă?

— Publicarea acestei lucrări în Italia răspunde la două deziderate: umple un gol şi afirmă o datorie. Aflat într-un spaţiu cultural occidental, am constatat că literatura română e ca şi necunoscută în Italia şi de aici datoria obiectivă de a afirma valorile româneşti într-un spaţiu cultural de audienţă europeană.

— Cum a fost primită de către editorul Feltrinelli propunerea d-tale de a alcătui o antologie de literatură română?

— La început a fost primită cu îndoială, apoi cu curiozitate, căci să nu uităm că cel căruia i-am prezentat-o este Antonio Porta unul dintre reprezentanţii cei mai prestigioşi ai neoavangardei poetice italiene. La contactul cu textele avangardei literare româneşti, traduse în Italia, Antonio Porta s-a entuziasmat în aşa măsură că a publicat această antologie în colecţia internaţională a poeziei de avangardă, Universale economica, în care anterior se publicase antologia **suprarealismului francez.** Cartea a apărut într-un tiraj de masă fiind difuzată la toate librăriile italiene şi la filialele editurii Feltrinelli din alte ţări. Dar entuziasmul său nu s-a oprit aici: Antonio Porta a scris şi un articol despre avangarda poetică românească pe care l-a publicat în revista **Alfabeta** remarcînd simultaneitatea mişcării literare de avangardă româneşti cu cele occidentale.

— Ce criterii au stat la baza alcătuirii acestei antologii, dat fiind că precedente prea multe nu există nici la noi?

— Împreună cu prietenul meu Marco Cugno am gîndit că antologia noastră trebuie să satisfacă două exigenţe: prima, să dovedească, în plan cronologic **afirmarea** avangardei româneşti înaintea altor avangarde literare europene (mă gîndesc la Urmuz, Tristan Tzara, Eugen Ionescu), a doua, să propună o selecţie mai severă a valorilor produse de literatura română. Faţă de antologia lui Saşa Pană, care este extrem de generoasă în înserarea atîtor nume noi, ne-am oprit numai asupra a celor reprezentanţi care au fost validaţi de istoria literară înţeleasă ca o ierarhie de valori. De exemplu, nu l-am inclus pe Fundoianu ale cărui texte poetice scrise în limba română rămîn bucolice, pe cînd textele cu adevărat avangardiste sînt scrise în limba franceză şi au fost publicate mai tîrziu la Paris. Am inclus în schimb pe Gherasim Luca cu **Le secret du Vide et du Plein** publicat programatic în limba franceză şi apărut la Bucureşti, întrucît suprarealismul românesc voia să se exprime şi într-o limbă internaţională pentru o mai largă audienţă. În sfîrşit l-am mai inclus şi pe Ion Caraion, cu care am încheiat de fapt antologia, omis de Saşa Pană întrucît am considerat că prin Ion Caraion şi generaţia sa avangarda poetică românească se constituia într-o tradiţie.

— Pentru ce pledează în cele două prefeţe ce însoţesc antologia?

— Marco Cugno şi cu mine în cele două texte introductive intitulate respectiv „Per una storia dell' avanguardia letteraria romena" şi „Avanguardia romena e avanguardia europea" încercăm să demonstrăm necesitatea **cunoaşterii** avangardei poetice româneşti pentru completarea tabloului curentelor de avangardă din Europa.

— Care credeţi că este modalitatea prin care valorile literaturii române să ajungă la cunoaşterea şi evaluarea meritată în spaţiile literare europene de mare tradiţie?

— Există, cred, două căi. În primul rînd, prin publicarea unor antologii la editurile cele mai importante, în colecţiile de referinţă internaţională, cum este cea a editurii Feltrinelli, alcătuite după criterii riguros ştiinţifice. În al doilea rînd, prin participarea criticii noastre la confruntarea teoretică internaţională, oferind exemplul literaturii române şi introducînd astfel în ecuaţia internaţională a criticii literare textele literaturii române.

Reporter

Cultura şi conştiinţa românească în Turcia

● **RECENT A APĂRUT LA ISTANBUL** cel de-al treilea volum din „Antologia liricii populare şi democratice din lume". Acest volum reuneşte poezii din Bulgaria, România şi Albania. Cele 67 de pagini dedicate liricii româneşti cuprind poezii de Cezar Boliac, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu, George Coşbuc, Dumitru Neculuţă, George Bacovia, Octavian Goga, Aron Cotruş, Lucian Blaga, Zaharia Stancu, Marcel Breslaşu, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Virgil Teodorescu, Dumitru Corbea, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Ion Bănuţă, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, Vasile Nicolescu, Tiberiu Utan, Nichita Stănescu, Nicolae Labiş, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana.

Traducerea versurilor în limba turcă şi scurtele prezentări ale poeţilor români aparţin cunoscutului poet turc A. Kadir, tînărului poet Afşar Timuçin, traducătoarei Gülen Findikli şi poetului român de expresie germană W. Söllner.

Dintre traducătorii volumului amintit am cunoscut-o pe Gülen Findikli cu ocazia participării sale la cel de-al doilea Colocviu internaţional al traducătorilor de literatură română în limbi străine ce a avut loc la Bucureşti în vara anului 1976. La întrebarea: „Cînd şi prin intermediul cărei scrieri a venit în contact pentru întîia oară cu literatura română?" — mi-a răspuns: „Eram foarte tînără, cînd m-am întîlnit pentru prima oară cu literatura română. Cred că în anii de liceu. Primul scriitor român pe care l-am cunoscut a fost Panait Istrati. Era vorba în acea carte de un licean, era o carte fascinantă. Dl. Yaşar Nabi a tradus foarte mult din Istrati: „Codin", „Ilrna" etc. Încă de pe atunci am citit aceste traduceri care mi-au plăcut foarte mult. În anii universităţii am început să fac traduceri".

În anul 1977, Gülen Findekli a scris şi a publicat volumul **„Ceauşescu, România şi relaţiile turco-române"** la prestigioasa editură Habora din Istanbul. Cu ocazia celei de a doua vizite în ţara noastră, în anul 1978, a declarat: „După cîte am constatat şi am înţeles, preşedintele Nicolae Ceauşescu este animat de dorinţa de a se aşeza relaţiile între toate statele pe principiile păcii şi convieţuirii paşnice. Consider că acest mod de a aborda problema relaţiilor nu poate fi contestat de nici un om de bună credinţă, de nici un om iubitor de pace.

Preşedintele Nicolae Ceauşescu promovează o concepţie foarte importantă şi anume, ţările mici şi mijlocii, ţările slab dezvoltate ca şi cele în curs de dezvoltare trebuie să beneficieze de aceleaşi drepturi pe care le au ţările dezvoltate".

Erem Melike Roman

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
23
(945)
Sîmbătă
7 iunie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înaltă responsabilitate pentru destinul patriei

Construirea noii societăți pune permanent în fața partidului, a poporului român problema evaluării științifice a drumului parcurs pînă la un moment dat în vederea atingerii cu succes a obiectivelor propuse. Este o practică devenită lege a vieții noastre aceea de a ști mereu ceea ce am realizat în funcție de ceea ce ne-am propus, de a cunoaște în perspectivă, posibilitățile cele mai fertile de înaintare fermă pe drumul construcției socialiste și comuniste. Conducerea partidului manifestă permanent o deosebită grijă pentru îndeplinirea planului pe acest an și asigurarea condițiilor pentru realizarea sarcinilor economice și sociale complexe stabilite de Congresul al XII-lea pentru progresul tot mai susținut al patriei noastre. Între momentele cele mai recente care definesc această constantă și vie preocupare este Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. în care au fost discutate, în lumina unei înalte exigențe, problemele fundamentale, determinante pentru înfăptuirea programului de înflorire multilaterală a patriei, pentru creșterea bunăstării întregului popor. Cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu acest prilej a pus în evidență necesitatea imperioasă a transformării acumulărilor cantitative într-o calitate nouă, superioară, în toate domeniile de activitate. Este deosebit de important pentru prezent și pentru viitor să se realizeze producția fizică potrivit prevederilor planului, la un înalt nivel tehnic și calitativ, cu consumuri materiale și energetice minime, să crească mai accentuat eficiența economică în industrie, agricultură, în construcții, să se perfecționeze întreaga activitate în domeniul investițiilor, al folosirii forței de muncă, în cel al ridicării calificării profesionale. De o stringentă actualitate este aplicarea fermă a principiilor noului mecanism economico-financiar. În cadrul cuvîntării sale, secretarul general al partidului a făcut o analiză deschisă, cu un înalt spirit critic, a unor deficiențe existente în industrie, agricultură sau construcții, punînd în evidență modalitățile de depășire a lipsurilor. Model de critică constructivă, mobilizatoare, critica adresată unor factori cu responsabilități în aceste domenii activează și mai mult energiile umane, demonstrează vitalitatea societății noastre. În cadrul consfătuirii, secretarul general al partidului și-a exprimat convingerea că peste tot, în fiecare unitate economică, în fiecare comună, oraș și județ comuniștii, oamenii muncii sînt în măsură să învingă orice greutăți sau neajunsuri și să contribuie cu întreaga lor pricepere și capacitate de muncă pentru a găsi soluții adecvate problemelor tot mai complexe pe care le ridică mersul înainte al societății noastre. Rezultatele remarcabile obținute pînă în prezent pun în lumină forța creatoare a națiunii socialiste, puterea ei magnifică de a înălța pe pămîntul României noua civilizație.

Amplul ecou al cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu se regăsește în aceste zile în activitatea oamenilor muncii din diverse domenii de pe întreg cuprinsul patriei. Poporul român este ferm hotărît să acționeze cu maximă angajare pentru înfăptuirea sarcinilor subliniate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. „Avem tot ce este necesar pentru realizarea planului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism — a arătat secretarul general al partidului. Hotărîrea este acum munca organizatorică, luarea tuturor măsurilor pentru înfăptuirea în viață a acestui program".

Aceeași activitate efervescentă are România și în domeniul politicii internaționale. La invitația Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a sosit în țara noastră delegația de partid și de stat a Republicii Populare Bulgaria, în frunte cu Todor Jivkov, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria.

Desfășurată sub semnul voinței comune de a dezvolta și adînci relațiile de bună vecinătate și conlucrare multilaterală româno-bulgară, această nouă întîlnire dintre cei doi conducători de partid și de stat relevă prin momentele ei profund grăitoare, virtuțile politice de înțelegere, de prietenie, de colaborare reciproc avantajoasă de bună vecinătate, de pace. Convorbirile dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Todor Jivkov au prilejuit relevarea cu satisfacție a faptului că orientările și sarcinile stabilite cu prilejul întîlnirilor dintre cei doi conducători, relațiile dintre organizațiile politice, de masă și obștești dintre România și Bulgaria s-au extins și s-au adîncit continuu. În același timp a fost evidențiată evoluția pozitivă a relațiilor româno-bulgare din sfera culturii, științei, învățămîntului, subliniindu-se necesitatea ca aceste raporturi să fie amplificate. Prin politica sa internă și externă, România se exprimă pe sine, ca o țară a progresului, ca o țară militantă și iubitoare de pace.

Luceafărul

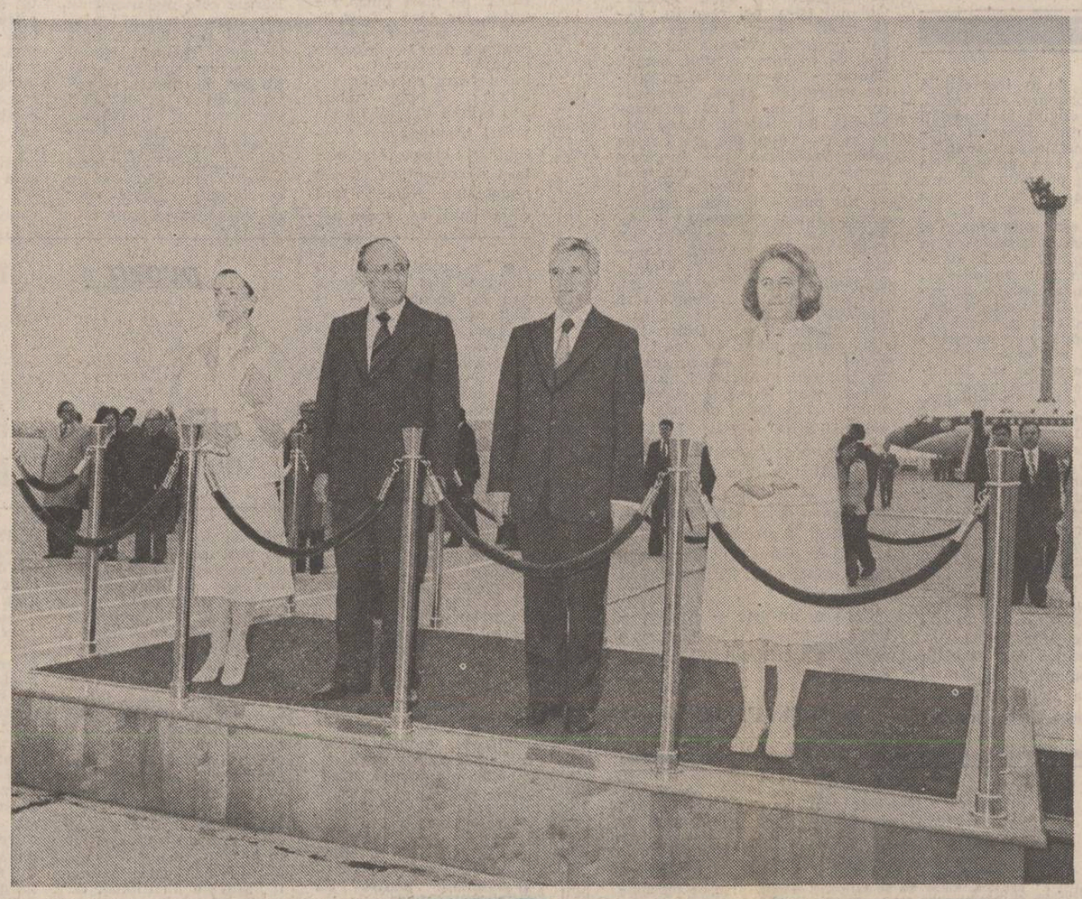

● IN ACEST NUMĂR : ● Antologia «Luceafărul». Poeme de ● Cornel Brahaș și ● Ion Lotreanu ● Proză de Gabriela Adameșteanu ● Poeți din Nord : ● Ion Burnar ● Ion Zubașcu ● Gheorghe Pârja ● Dorel Macarie ● George Bocșa ● Andrei Mureșanu ● Cronica literară ● Valentin F. Mihăescu despre volumul „Vara baroc" de Paul Georgescu ● Cartea de debut ● Compendiu ● Viața cărților ● Poeme de Luis Rosales, în românește de Teodor Balș și Omar Lara ● „Mari valori ale spiritualității românești" de Stan Velea ● Gîndul planetei de Radu Budeanu ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport

Tunetul galopului

Nu toți iubitorii scenei au avut ocazia să vadă **Echipa de zgomote** a lui Fănuș Neagu pe scena de la Majestic și să audă cum se metamorfozează în tunet galopul urmașilor unui adevărat „bizon" — un mare tată alb și neinduplecat, vas viu, captator și generator de mistere ale cîmpiei, arhetip de o forță ce nu poate fi comparată decît cu a cumplitelor nuclee de curenți din care izbucnesc furtunile : puterea acestui mare tată devine cu atît mai fabuloasă, cu cît ea nu mai există decît în memoria familiei sale.

Frații Rămniceanu, Mușat și Nil, împreună cu soția lui Mușat, Maria (a doua), cu fiul acestuia din prima căsătorie — Alexandru și cu logodnica sa Gianina formează familia degenerată a marelui „bizon", care, angajată într-un studio cinematografic, are doar misiunea obscură de a produce zgomote. Moartea, deci absența bătrînului „bizon", le-a alterat pînă la nerecunoaștere sentimentul fratern, iar indeletnicirea absurdă de a produce zgomote (fără un scop mai nobil decît acela de a-și întreține viața) le-a alienat condiția umană, transformîndu-i în ființe absurde, animalizîndu-i întrutotul. La un simplu apel, toți acești oameni devin roboți și cai, al căror galop îl imită, pentru că (vorba lui Mușat), „trebuie să trăiască". În ființa lui Nil mai trăiește încă mîndria marelui „bizon" și de aici revolta și constatarea amară pe care le-o aruncă celorlalți în față ca la deșteptarea dintr-un vis urît : „Am ajuns niște cai de salon !" refuzînd să mai participe la execuția comenzilor. În promiscuitatea vieții lor de un inepuizabil grotesc modern al relațiilor interne ale grupului și, mai ales, ale acestuia cu autoritatea studioului, refuzul lui Nil pare a le redeștepta celorlalți gustul pentru mîndria, vigoarea și libertatea în care trăise marele „bizon".

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

LUCIAN BLAGA
Ethosul diversității

Pînă la **Filozofia culturii (Orizont și stil, 1935...)** Blaga era ginditorul care proclamase pe de o parte primatul individualității și originalității în creație (**Filozofia stilului,** 1924, **Fețele unui veac,** 1925) care negase pe de altă parte, individualul modern în favoarea universalului (**Eonul dogmatic,** 1931).

Cu **Trilogia culturii** ajungem în miezul filozofiei lui Blaga. Conceptele sale se restructurează în jurul unuia fundamental : **categoriile abisale** sau **categoriile stilistice.** În lumina lor, toate lucrările care vor urma, dar și cele anterioare, dobîndesc o nouă semnificație. Dintr-o negație în planul cunoașterii, cum s-a spus, gîndirea sa devine o afirmație în planul creației și al vieții. De la Frobenius, Spengler, împrumută ideea spațiului variabil, îi acordă un caracter subconștient și-i adaugă alte categorii ca orizontul temporal, accentul axiologic, atitudinea anabasică și catabasică, năzuința formativă ,care se constituie „ca o matrice stilistică". Evitînd mecanica vechiului determinism, le atribuie acestor factori tendințe și sarcini diferite, chiar opuse, încît par a se mișca în chip ciudat, ca racul, broasca și cu știuca din poveste, dar care fac în fond, din matricea stilistică un concept elastic, cu mare forță de disociere în domeniul creației culturale. Nu e întîmplător că în lucrările de după război **(Aspecte antropologice, Experimentul și spiritul matematic)** Blaga și-a reexaminat atent terminologia filozofică în funcție de exigențele științei contemporane, totuși a menținut neatins conceptul de **stil, cimp stilistic,** adică vechile **categorii abisale.** Ele reflectă ethosul, cogito-ul cel mai intim și mai profund al omului, filozofului și poetului Blaga. Cu această „matrice", formulată într-un chip straniu, Blaga descoperă varietatea culturilor, a etniilor, a epocilor istorice, și mai mult decît atît, egalitatea lor axiologică. Întreprinde, în consecință, o analiză detaliată a diverselor civilizații care s-au perindat de-a lungul istoriei de la „gîndirea magică" la cea babiloniană, indiană, egipteană, greacă, medievală, modernă, fără nici un gînd discriminativ. Vorbește cu egală simpatie și îndreptățire despre valorile specifice ale diferitelor națiuni : italieni, spanioli, germani, englezi, ruși, francezi, chinezi, evrei, arabi, ca și despre „spațiul mioritic". Dar această „matrice stilistică" e capabilă de minuni încă mai mari. E aptă să vadă relații și conexiuni între fenomene spirituale, pe care nu le-au putut vedea alte teorii culturale, izvorîte fie din idei „revelate", fie din metode mai mult ori mai puțin „științifice". În concepția medievală, cultura era rezultatul revelației de sus în jos, a divinității universale în oameni și în popoare inexpresive individual și național. Blaga observă, invers, că „necunoscutul" se revelă, deși limitat, „înfrînat", de jos în sus,

Marian Vasile

Continuare în pag. a 7-a

BUREBISTA

Venea de la fluviu pe unde fusese să primenească
marginea patriei
Trebuia fără pripă și cazină durat inceputul.
Poporul său — cel mai viteaz dintre geți
Ii netezea calea intemeierii.
Burebista venea din adevărul intemeiat
Simplu imbrăcat in haine de in cu picioarele pline
de praf și-n sandale.

Urca invrednicit de-o lumină a zilei rotunde
In echinox cind geometria clădește senin
Pe tălpi pămintul patriei sale se lipea
Apele leneș trudind pe șesuri umezeau buzele
Burebista trecea peste cimpie către izvoare
In patria sa numită simplu firesc : libertate.

Este o intimplare de aur in albia unui rod omenesc
Cel ce se ridică mai presus de propria-i viață
Jertfă și zeu și rege cu tot ce inseamnă aceste
pierderi de sine
A urcat din viața poporului in viața destinului său
Trunchi neclătinat in miezul istoriei :
De-aici incepe țara, incep oamenii griul și sarea —
umbra insăși a bătrinului zeu.

Acestea desigur se plătesc cu eternitatea.
Bărbatul trecind prin stepa egală la echinox
Incoltit ori numai visind cezari in veșminte morgane
Venea de la marginea fluviului ingindurat ocolind
cringuri și sate
De la marginea fluviului cit s-a odihnit și-a vegheat
Cum să le vadă să înțeleagă și să le inalțe pe toate.

Burebista trecea in patria sa cumpătat
Un blind gospodar in ograda imprejmuită cu piatră
de stincă
El vedea limpede iarba livezile brazda adincă
In toate, speranța și teama sa au sălășluit.

Izbinda a fost pretutindeni țara-i intreagă și liberă
In miazănoapte in miazăzi in apus și in răsărit.

Dumitru Titus Popa

În pagina a 6-a :

2050 DE ANI DE LA CONSTITUIREA PRIMULUI STAT DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT

Statul lui Burebista — o experiență umană și politică de cea mai mare importanță

— Convorbire cu acad. Emil Condurachi —

CARTEA DE ISTORIE

Evenimente și zile

Dintre numeroasele cărți de istorie apărute în ultima vreme ne-a reținut atenția reportajul cu totul original **1916. Zile de vară** al tînărului Ion Bulei (Ed. Eminescu 1978). Succesul acestei cărți, dispărută din librării în cîteva zile, se datorește naturii pasionante a subiectului — istoria pe zile a celor trei luni din 1916 care au precedat intrarea României în războiul de întregire națională — cît mai ales unui fel nou de a scrie istoria. Dacă evenimentele din iunie — august 1916 sînt în linii mari cunoscute de toată lumea, Ion Bulei le prezintă în mod inedit, sugestiv și pasionant, arătînd ce s-a petrecut în fiecare zi din cele trei luni de pregătire înaintea intrării în război. Expunerea nu este narativă și nu se datorește autorului, ci sînt reproduse mărturiile de epocă, așa cum ele au apărut în fiecare zi în presă, în rapoartele diplomaților, în notele zilnice ale oamenilor politici sau în însemnările unor ofițeri și particulari. Contribuția autorului constă numai în selectarea celor mai expresive și esențiale detalii care au format ambianța psihologică a măretului eveniment. Pentru fiecare zi a fost restaurat climatul politic și moral, psihologia opiniei publice, părerile oamenilor politici și necazurile oamenilor simpli care sufereau de lipsuri de pe urma speculei, afacerilor veroase, permiselor de export păgubitoare, prezentate într-o frescă edificatoare. Faptele vorbesc prin ele însele, cu rare adnotări ale autorului în sensul confirmării sau dezmințirii unei păreri sau importanței unui eveniment. Este redată pe zile viața intelectuală,

Bucur Țincu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Un nou muzeu

Am avut bucuria de curînd să rostesc un cuvînt cu prilejul deschiderii unui nou muzeu de artă la Rîmnicu-Vîlcea în această vatră a basarabilor unde se întîlnesc drumurile și daniile lui Matei Basarab și Mihai Viteazul iar apoi Constantin Brâncoveanu să ridice prin arta sa de constructor întregul ținut la rang de spiritualitate de importanță europeană și universală. Dintr-un Lemnul și Govora de unde Matei Basarab va scoate vestita Pravilă în limba română. La Hurezi unde învățații văd întrupată cea mai deplină realizare ca așezămînt spiritual a geniului medieval românesc. La doi pași de aici își doarme somnul de veac la Cozia, Mircea cel Bătrîn, iar Curtea de Argeș a învățăturilor testamentare a lui Neagoe Basarab o poți ajunge peste dealuri și văi pe jos cu ușurință. A veni cu ceva grăitor pe tărîmul artei într-un asemenea spațiu transfigurat de frumusețe de-a lungul veacurilor, a te confrunta în acest loc cu valorile perene ale culturii noastre este o datorie dar și o cutezanță.

Într-o casă ce împrumută în arhitectură bolți interioare celor șase încăperi medievale concepută după sufletul unei poetese din acest ținut, Doralina Simian,. pictorul și muzeograful nepereche Paul Gherasim a îmbrăcat pereții albi ai acestui nou muzeu cu lumi și culori în pînză și iconografie unde arta veche populară în covor se întîlnește cu mireasma florilor din pînzele lui Grigorescu și Petrașcu, Ressu. Ghiață și Tuculescu iar printre ei întrețesută prezența unor pictori contemporani ce întreține o permanență a culturii noastre. Cum ar fi Ho-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Floarea de colț

Și Sisif, în fond, ce vroia ? El repeta un avertisment, cel al păsării care arde sau ambiționa, de unul singur, o lecție paralelă cu aceea a veșnic reintrupatei Phoenix ? Cine aruncase bolovanul și pentru ce îl urca el pe munte, pînă acolo sus, aproape de izbîndă, pentru ca să rateze matematic, mereu, orice șansă a acesteia, într-o muncă istovitoare care avea să-i poarte și numele apoi, într-o lume care n-a reușit să-și epuizeze toate întrebările și care rămîne încă fascinată de povara oricărui răspuns ? Vedea el la față victoria și atunci renunța, sau aceasta era reculul doar al propriului său demers ? Și, la urma urmei, muntele cărei conștiințe sau muntele cărui păcat al acestei conștiințe îl urca el, cu un nume atît de sonor pe cît de bizar, aproape ca o șuierătură de lespede sub o apăsare de nori ? Pentru că, evident, numele său se leagă mai degrabă de aruncarea pietrei decît de travaliul însuși al urcușului și rostogolirii acesteia, iar pronunțarea acestui nume invocă poate o formă a resemnării. Sau a compasiunii, cel mult. Față de ce însă, și cu ce preț ? Compasiune față de gratuitatea amară a jocului sau față de luciditatea gestului care o consacra ? Nu este vorba oare, ca și în cazul păsării Phoenix, tot de reintrupare și aici, de un cult al speranței de fapt, al încrederii aspre în forța de a regenera ?

Prin experiența sa, Sisif se apropie cel mai mult de ideea de umanitate și ne imploră parcă să-i dăm dreptate. Phoenix conține rugul propriei sale epuizări și renașteri, zbura. Sisif îl căuta, conștientizînd o traiectorie a efortului. Îl afla sfîrșindu-se și refăcîndu-se, urcînd și coborînd un munte pe ale cărui pante ardea într-un imens rug de sudoare. Și nu văzuse, nu putuse să vadă acolo sus nici măcar o floare de colț, ceva care să-i merite într-adevăr efortul și, miraculos, să-l aducă în starea de fascinație a unui act creator. El este cel mai tern personaj și, cu toate acestea, cel mai revelator. Crea poate și își trăia creația pînă a o duce pînă la capăt, prins între forța de atracție a acesteia și puterea de a se desprinde de ea. Adică, exact în punctul de fascinație. Și poate că acolo, sus, exista într-adevăr o floare de colț, el era un alpinist îndrăzneț al altitudinilor, fascinația începutului însă îl domina. Era floarea aceea cu mult mai frumoasă și mai înțeleaptă, poate, în sufletul și închipuirea sa. Ca între vis și trezie, el visa acolo, jos, la poalele muntelui și căra povara visului pînă sus, cînd se trezea. Sau poate că Phoenix îl orbea ? De extravaganță, oricum, nu-l putem bănui. Hesiod cel mult s-ar fi înnegrit de ciudă dacă nu chiar așa a și făcut, poate, dîndu-ne spre satisfacție o estetică a utilului smulsă din cazna unor imense zile și munci.

Pe Sisif însă, personajul, și încă pe Sisif cu o floare de colț în mînă, îl vom mai revedea.

A. I. Zăinescu

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● Luni 9 iunie a.c., ora 17, va avea loc la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15 ședința cenaclului revistei noastre ● Vor citi ● Mihaela Dușa și ● Ion Dragomir (poezii) și Ed Huidan (proză).

TÎNĂR ÎN AGORA

Un pod pește porumb

Din comuna istorică Islaz se iese la șoseaua națională trecînd Oltul pe un pod de pontoane. Trecerea are oarecare farmec primejdios : apele sînt tulburi și nărăvoase, pontoanele se freacă scrîșnind unul de altul, scîndurile se mișcă, fragile, sub roțile mașinii. Ridem repede și spunem bancuri ca să ne facem curaj. După ce trecem pe pămîntul tare și sigur și ieșim de sub spectrul acelei închipuiri, cum că am fi putut ajunge în apele învolburate, redevenim curajoși. Auzi, domnule, să nu fie ei capabili să ridice un pod ca lumea, iar ne facem de rușine : vine cineva la Islaz, să vadă lucruri istorice, și trebuie să treacă Oltul pe un pod de pontoane.

Am ieșit la asfalt, de o parte și de alta e doar cîmp, Oltul a rămas undeva spre stînga. Din urmă ajungem un om îmbrăcat pe jumătate țărănește, pe jumătate orășenește, cu căciulă pe cap în luna mai și cu bocanci grei în picioare, pe care îl luăm în mașină. Țăranul-orășean se așază lîngă șofer și tace uitîndu-se în față.

De o parte și de alta a drumului, porumb tînăr și verde. Drumul de asfalt începe să urce și, deodată, ne trezim că sîntem pe un pod. Un pod mare și adevărat, de beton. Fără nici o apă sub el — de o parte și de alta, culturi de porumb.

Asta-i culmea ! După ce am rîs bine, ne revoltăm. Auzi, domnule : peste Olt pod de pontoane, iar peste un lan de porumb pod de beton armat. O fi costat ceva milioane această absurditate. Facem și fotografii : o să le arătăm noi LOR, o să dăm pozele la ziar. Ne urcăm în mașină și plecăm mai departe. Sîntem bine dispuși, din nou : semnalînd opiniei publice această situație absurdă, ne vom face și o datorie cetățenească.

Iar sîntem cu ochii la spinarea țăranului. De data asta intrăm în vorbă cu el, obligîndu-l să se întoarcă cu fața la noi. De unde ești ? Din Islaz. Și unde te duci : La Turnu Măgurele. Ce faci acolo ? Muncesc. Aha. Și cu podul ăsta ce mai e ? Păi, pe aici a trecut Oltul, acum vreo 13 ani. Nu prea înțelegem într-o primăvară, ca acum, s-a umflat, a cuprins toată cîmpia și cînd s-a retras mergea pe altă albie Care albie ? Unde l-ați văzut, la vreo doi kilometri de podul ăsta, care a rămas fără apă, aici în cîmpie. Aha. Ne înghițim proaspăta noastră atitudine fără să ne uităm unul la celălalt. Uite, al dracului, cite știe țăranul. Își cam bate joc Oltul ăsta de voi, zice careva, cu un fel de năduf De aia n-ați făcut alt pod, de frică să nu se mute iar, nu-i așa ? Cu pontoanele e mai simplu... Nu din frică, ci din înțelepciune, zice țăranul-orășan. Cuvintele lui vin spre noi ca niște gloanțe blinde, dar precise. Dealtfel, nu-i prima dată cînd apele

Mihai Tatulici

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Paul Georgescu: „VARA BAROC“

Platoneștiul, tîrgul din Cîmpia ialomițeană cu a cărui atmosferă ne familiarizase romanul **Revelionul**, este și locul acțiunii noii cărți a lui Paul Georgescu, romanul **Vara baroc** (Editura Eminescu, 1980). În aparență, un „loc unde nu se întîmplă nimic“ toropit de căldura unei veri toride, cu oameni care-și omoară timpul în interminabile conciliabule pe varii teme, de preferință politice — la cafeneaua lui Sumbasacu, la restaurantul **Chifteaua Ideală**, la cofetăria **Elegant**, la librăria **Peștișorul de aur**. Numele locurilor publice vorbesc de la sine despre ridicolul fasoanelor **inteligenției** provinciale, dar romanul lui Paul Georgescu nu este o **Paradă a dascălilor**, nici un **Chef la mînăstire**, nu-și propune, adică, satirizarea unui mediu și nici etalarea cenușiului existenței în stil sadovenian. Căci, de fapt, Platoneștiul anului 1926 are o viață secretă deloc ternă ba chiar spectaculoasă, în ale cărei culise pătrunde Gabriel Dimancea, profesor „de românește“ și ziarist cu aplomb la foaia locală **Desteptarea**, organ al Partidului Dreptății. Dimancea a făcut războiul și se întoarce în Platonești animat de ideile „jurămintelor tranșeelor“, decis să schimbe, să lupte, să revigoreze. Totul rămîne însă în stadiul nobilelor intenții, teoretizate la nesfîrșit. Incapabil de acțiune și de opțiune, Gabriel este, pentru moment, un resemnat fără mari și dramatice dileme interioare, trăind în așteptarea unui stimul exterior, care să-i modifice existența : „Gabriel : Numai revoluția creează valori. Ceilalți le consumă. Probabil sînt un consumator de valori mestecate (Morbid) : Mă exprim rău, stîngaci, fiindcă limbajul uzual sau chiar cel abstract nu se preocupă de dificultatea de a fi și nici nu o exprimă. Fisura, logica, da, conceptuală e o... strecurătoare prin care se scurge esența ființei, trăirea nerepetabilă, unicitatea știu și eu ? — Poate aștepți prea mult din afară... Evenimentul. — Realul ? Numai la mare tensiune mă simt real. Iar tensiunea... da, o aștept din exterior. Comoditate ? Conditionare ?“ Nesfîrșitele sale peripluri — prin Platoneștiul turtit de „vinie“ — cu scoruri matrimoniale, amicale, erotice, comisionare, documentare, ca într-o odisee dublinează cu specific ialomițean, îl fac să sesizeze coincidențe stranii, să intuiască jocuri politice subterane, după o perioadă de deambulare, năuceală, dezorientare. Paul Georgescu reușește un adevărat tur de forță combinînd, în sugerarea atmosferei acestui spațiu geo-spiritual, presiunea indefinibilă din **Străinul** lui Camus și absurdul imoenetrabil din **Castelul kafkian**, pe care le prelucrează din perspectiva comicului caragialesc.

Convins că se află, în fine, în posesia unui fir semnificant Gabriel se decide să acționeze : „În euforia lui potolită, Gabriel Dimancea simțea că venise clipa acțiunii [...]. Dar simțea în același timp că nu de colonelul Iuliu și de foița lor, **Desteptarea**, era vorba, în fond, ci de faptul că părăsea terenul considerațiilor pentru acela ireversibil al acțiunii care, pornind aici și acum de la un obstacol minor, avea să-l ducă, prin logica sa implacabilă. Nusețieunde. Și tocmai această perspectivă vastă și vidă îi crea impresia de forță. Fiindcă, în definitiv, petrecuse — sau pierduse — prea mult timp jucîndu-se cu ipoteze și amuzîndu-se cu propriul lui joc. Trebuia să vină o vreme în care forțele lui acumulate cu grijă să devină acțiune utilă de lungă durată“. Se va descoperi, însă, greșit informat, manevrat fără știință, intrat într-un joc politic periculos, cu mize mari, în care tăcerea și conștiința îi vor fi cumpărate, după ce va fi fost avertizat asupra insignifianței existenței sale.

Aceasta este trama romanului, firul său epic principal, urmărite de scriitor cu abilitate pe parcursul unei narațiuni labirintice, baroce, aluvionare, sugerînd astfel și în planul construcției degringolada eroului. N-aș spune însă că interesul romanului ține de ineditul tematic sau de forța epică. Condiția intelectualului român interbelic, tratată în diverse registre — de la comic la tragic — a dat naștere unei întregi literaturi ; iar epicul este în **Vara baroc** chiar firav. Nici caracterele sau psihologiile nu se vor (și, ca atare, nu sînt) memorabile în acest roman. Personajele n-au, propriu-zis, o conduită, un comportament definitoriu. Ele sînt în general, existențe proteice, modificate neîncetat de evenimente, trăind sub imperiul efemerului cotidian. Singura dimensiune evidentă și durabilă este fabuloasa lor capacitate de invenție verbală în dialog. Eroii lui Paul Georgescu sînt stăpîniți de o irepresibilă voință de exprimare, sînt, adică, dominați de cuvînt și modelați prin conversație. Demonul conversației se instalează atotputernic fie de la bun început, fie după un scurt preludiu, compus, de regulă, din nervoase portrete sau descripții balzaciene. Cavalcada lexicală este impresionantă, Paul Georgescu dovedindu-se un virtuoz al replicii, livresc și filolog pînă în măduva oaselor, fascinat de mecanismele limbajului, de ticurile verbale inedite, de truculența și suculența vocabulei, populare sau hiperculte, extrasă din cele mai neașteptate sfere semantice. Dialogul (cuprinzînd între paranteze „indicații de regie“, în maniera Caragiale și o proteică onomastică adiacentă) conturează cu finețe stările pe care personajele le traversează în fiece clipă. „Eu însumi sînt un dialog continuu“ — declară la un moment dat Gabriel Dimancea, iar definiția, extrem de adecvată personajului, poate fi aplicată — credem — cu folos întregului roman. Iată o mostră elocventă de dialog à la Conu Iancu, în registru comic, purtat între eroul insolat și o mamă intransigentă, unde toate modalitățile expresive, de la subtilitatea semantică la evidența ortografică, converg într-un ritmică și relevantă a „îmbroglio“-ului : „Poarta se crapă și, din întuneric, Vocea : — E o nerușinare să trezești lumea din somn, la ora asta. Gabriel își zise : dar e ziua în amiaza mare. A da, sfînta Siesta. Vocea (fără milă) ; Vii în halul ăsta, aici, beat mort. Rușine ! Printre buzele arse, inaudibil : — Apă. Nici apă. Nici apă n-am băut. — Vocea metalică suind în întuneric : — E o nerușinare să vii la usa fată de măritat : Cetățeanul turnoastră beat mort. Noi avem mentat : — Apă ! Vocea de dincolo de poartă : Ce-i la noi ! circiumă ! circiumă ? Buzele arse : Puțină apă. — Nerușinare. răsună trimbița erihonului. La ora asta lumea se hodinește, nu umblă lela pe caniculă. Mațe Fripte (gifiind) : — Credeam că veghiați un hoit în descompunere. Doamna : — Hoit ! Ce hoit ! Mațe Fripte (gifiind) : — De căldură cadavrele se descompun. Irimia Doamna : — Ce cada... Ești beat ! Scirțai Scirțai (răsuflă greu) : Azi... sinul ei... e mai lăsat. Irimia Doamna : — Pleacă pacoste. Viciosule ! Scirțai Scirțai : — Întîi, apă, P'ormă. Dorința. Negustoreasa : — Ce ți-a cășunat cu fata mea. Cum îndrăznești s'o... Nerușinatul (gifiie) : — Vreau s'o... s'o... cer de nevastă — Camera mea e nemăturată, rufele nespălate. Negustoreasa : — Piei, golane ! Golanul (și-a mai revenit) : — Doamnă, n-are cine-mi gătі, sunt profesor, voiesc a mă căsători. Și higiena actului sexual. Muma : — Te-au dat afară pentru imoralitate grasă. Nerușinatul : — Crasă. Nu că se aranhuează. Sunt ziarist. Mama Dorinței : — Te-au dat afară și de acolo. Neobrăzatul : — Nu că s'a aranjat. Iau interviu. Primarul zice că sunt o valoare. Vocea : — Nu mai ești nimic, ești nimeni. Nimeni (strigînd) : — Abia că am nevoie de soție. Dat fiind că n'o iubesc va fi un menaj fericit. Pentru higiena sexuală. Dorința nu e repulsivă nici prea atîtătoare. Poarta i se trintește — morală — în nas. Dimancea (urlă) : — Cedez Dorința contra un pahar apă ! (În petto) : — Nu mai ești profesor ; nu mai ești nimic, deci nu mai ești nimeni. Solendid silogism. Numai să nu leșin. (Cu pași șovăielnici spre poartă). În **Vara baroc, cum** se vorbește este mai convingător decît **ce** se vorbește. Ritmul și calitatea dialogului salvează o epică altfel trenantă, polarizînd atenția asupra unui limbaj de o mare expresivitate, atuul principal al cărții lui Paul Georgescu.

Ceea ce nu este — credem — lipsit de importanță. Sau cu o vorbă a ziaristului Dimancea, **orișicit.**

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

poezia

Jurnalul unei demitizări

● Ultimul volum publicat de Toma George Maiorescu*), este, într-un anume sens, o sinteză a creației autorului, care se desparte în același timp de utopiile sale anterioare, numindu-le încă o dată, nostalgic-ironic, cu o voce mai aspră, întretăiată de ecouri mai vechi, patetic-sentimentale. Cartea are o structură compozită, cinematografică cu schimbări de ritm și de atitudine neașteptată dar violentînd cu premeditare conștiința cititorului în cea de a doua parte, menținînd-o într-o stare de reverie senzual-exotică în prima parte, jurnal al unei călătorii, în care peisajul exterior și mentalitatea turistului cedează treptat furtunii lăuntrice. O aceeași privire, mereu unitară se așează peste lumi și lucruri trăite diferit. Ea recompune peisajele după o tehnică a colajului, aglutinîndu-le fără oprire, suprapunînd, fără idiosincrazii sau prejudecăți lingvistice, cuvinte, „aschii de tablouri tremurătoare“ pe mari pinze retorice, din care figurativul se retrage adesea pentru a deveni, din semn exterior, abstracție și lucru văzut cu ochiul lăuntric : „să pot aduna sub o lupă / aschii de tablouri tremurătoare / întîmplări bizare / și cioburi de senzații / să pot recompune fidel / fără coeficientul de eroare admis / atît cît spiritul poate reproduce / ceea ce este unic / atît cît poate repeta în semne exterioare / ceea ce a văzut cu ochiul său interior“...

Fata din Piața Sfîrșitului e o poveste de iubire răsturnată, istoria unei fete morgana urmărită pînă la desconspirarea violentă a misterului. Părțile cele mai realizate din acest jurnal al unei căutări și așteptări, pînă la urmă frustrate, mereu contrariate sînt mai puțin cele de confesiune, retorice, cît acelea alcătuind un bazar al imaginilor exotic, în care omul e coplești de obiecte, de „știința elocinței“ vînzătorilor și reclamelor ori de spectacolul măscăricilor de ocazie. Interesantă este deasemenea, familiarizarea cu misterul. Spectaculoase sînt transferurile în timp și în spațiu : „amazoane cu ferigea / călare pe motorete / transferă Coranul / în unda de șoc a vitezei“, enumerările fastuoase, cascadele de cuvinte, numind realități orientale. Același caleidoscop lingvistic e prezent și în **Invocație la duhul materiei,** unde există un poem pregnant despre satul românesc văzut cu ochii amintirii și un altul despre „orașul din iarbă“, care celebrează, prin „notații de poem alb“, spiritul : „un om cosind iarba / printre idei.., un om cosind / certitudinea verii“. Un autoportret care se reține este cel din **Baie.**

***) Toma George Maiorescu : „Fata din Piața Sfîrșitului“, Editura „Cartea Românească“, 1980.**

proza

Dincolo de creație

● Un jurnal de scriitor, incluzînd fișe de creație, mărturii documentare valorificate sau nu, consemnări personale și jurnalistice este cea mai recentă carte a lui Haralamb Zincă*), recompunînd „aventura“ umană și literară a autorului prin raportare la realul înconjurător și la contactele prozatorului cu diverse zone ale vieții cotidiene. Volumul debutează cu un fragment memorialistic anticalofil, sincer și lucid, mărturie directă și sobră asupra premiselor formației personale. Pasajele autobiografice nu reprezintă atît confesiune intimă, cît un document uman în raport cu care scriitorul se obiectivează introducînd perspectiva istorică și socială, comentariul de jurnal, cu date și cifre, rezumînd sau definind situațiile traversate.

Notația memorialistică consemnează îndeosebi fenomenul social, urmărind restituirea concisă momentelor de confuzie, anarhie și derută, a contextului în care s-a format și și-a definit opțiunile viitorul prozator **(Fragmente pentru un portret-robot).** O altă latură a experienței autorului se relevă în secțiunea intitulată **Eu și lumea înconjurătoare,** conținînd fișe și note de creație care surprind sumar și expresiv fizionomii de tot felul, fapte diverse, evenimente semnificative sau dimpotrivă derizorii) fixînd în citeva linii rapide materia umană, detaliul, faptul brut cu potențial literar. Prozatorul reține fragmente decupate din diversitatea realului, grăitoare prin optica notației, înregistrate cu minime comentarii, conservîndu-le autenticitatea : „Caricaturistul filozof are o ținută mai mult nostimă decît caraghioasă. Pe cap — o pălărie neagră, cu borul mare, răsucit în sus, deasupra frunții, gen Malagamba. De sub pălărie îi curg plete. lucioase. Poartă o haină de catifea oliv, strîmtă pe el, căci, se vede treaba, omul în ultima vreme s-a îngrășat. Cămașa-i jegoasă îi întărește identitatea de artist — boem.

Curioșii s-au adunat de îndată sub coroana copacului — atelierul artistului. Trei lei caricatura ! Două bucăți — cinci lei ! Robotu-i robot. Minutul și caricatura. Nu m-am clintit de-acolo. În timp ce execută portretul, artistul fluieră într-una același vals vienez. Și, zău, fluieră mai frumos decît desenează. Gesturile-i sînt mari, teatrale, de cabotin... Oamenii îl privesc admirativ, cu gura căscată“.

Maliția subtextului și selecția notației conferă nota specifică a acestor însemnări fugitive, schițe pentru posibile personaje. Experiența de scriitor polițist este parțial restituită într-un capitol consacrat „laboratorului“ de creație, reunind „cazuri“ radiografiate într-un stil nervos, tinzînd să capteze pulsul momentului, tentația autorului alternînd între notația de jurnal și pagina de roman. Accentul alunecă prin formația profesionistului, către definirea tipologiilor, către ancheta socială. Aceasta este de altfel caracteristica dominantă a unui capitol ce conține reflexe dintr-o altă arie a experienței scriitorului. **Printre delincvenții minori,** grupaj ce relevă o lume aparte, a candorilor alterate, amestec de grosolănie agresivă și de fragilitate. Comentariul moralizator este redus la minimum, conservîndu-se elocvența inserțiilor din testele minorilor aflați la reeducare, autenticitatea documentului netranspus, consistența brută a dramei.

Încă o dată, volumul cu caracter memorialistic al lui Haralamb Zincă se dovedește mai puțin un demers confesiv preocupat de sine și mai mult un document social, care justifică deopotrivă eul și epoca : „mă pomenesc căutînd cu frenezie prin sertare tot felul de caiete, carnețele, notițe. De fapt, caut zilele smulse din calendar de trecerea implacabilă a timpului (...). Închid ochii... de pretutindeni văd atunci răsărind oameni, întîmplări ; în esență pagini de istorie, căci născîndu-te pe pămîntul străbun, trăind și muncind în spațiul tău natal, scrii, cu voia sau fără voia ta un cuvînt, o propoziție, o frază care, adunate la un loc cu cele ale semenilor, dau marea și neîntrupata istorie a poporului tău (...). Vă asigur că e strașnic să fi străbătut o jumătate de veac și să fii bogat în amintiri — mărturie concretă față de propria-ți conștiință — și să constați că n-ai trecut prin viață fără a te dărui vieții“.

Sultana Craia

***) Haralamb Zincă : „Eu, H.Z., aventurierul“, Editura „Cartea Românească“, 1979.**

Recucerirea sinelui

● Primele două romane semnate de Mihai Tunaru — „Singur contra mea“, 1967 și „Stații în cîmpiile dezordinii“, 1969 — au atras atenția asupra unui romancier stăpîn pe uneltele sale, exersat la școala reportajului. Tentat în egală măsură să surprindă mobilitatea vieții sociale și mai ales a stărilor de conștiință, romancierul abordează situații de excepție fără a căuta să ajungă la efecte „spectaculoase“. Dimpotrivă, s-ar putea spune că tinde să „normalizeze“ într-un fel evenimentul, să-i micșoreze doza de imprevizibil, pentru a-l descoperi în altă parte. Mihai Tunaru apelează de fapt la o rafinată strategie a surprizei, îndepărtîndu-se aparent de firul principal al acțiunii, introducînd noi personaje sau insistînd asupra unor momente nesemnificative pentru ca finalul să ofere un deznodămînt neașteptat. După sfîrșitul ultimului război mondial, un tren militar pornește într-o acțiune de eradicare a tifosului exantematic (subiectul romanului apărut în 1969). Interesul naratorului se axează asupra unui spațiu închis (trenul) în care evoluează un grup restrîns de personaje (structură predilectă la Mihai Tunaru) fără însă a divulga paroxismul acestei situații de necesitate. Narațiunea e mai degrabă neutră (deși în acest tren se moare, se joacă cărți, se face curte unei fete etc.) și abia finalul aduce surpriza : căpitanul Anghel, comandantul trenului, „dezertează“ în urma unui accident pe cît de banal pe atît de absurd : coborînd neînarmat din tren, Anghel devine prizonierul unui individ care-l obligă să umfle cauciucurile unui camion. Va lipsi șapte ore, un subaltern se va grăbi să informeze comandantul, iar el va fi condamnat la șase ani de închisoare. Întîmplarea i se pare eroului însuși „o născocire absurdă“, neverosimilă pentru a-l putea disculpa în fața unui Tribunal militar.

Toate aceste explicații ne sînt de fapt oferite abia acum, în ultimul roman*) care reînnoadă, făcînd un arc peste timp, firul existenței lui Dudu Anghel, arheolog pasionat, asistent universitar, marcat de experiența războiului și a închisorii, ajuns acum un umil contabil, doborît de o astenie care îl obligă să petreacă un timp într-o clinică de alienați. Un mediu nou pentru romanele lui Mihai Tunaru și în genere pentru romanul românesc care dacă a investigat adesea alienarea a făcut-o la nivelul personajului (de pildă „Ciuleandra“ de Liviu Rebreanu) și mai puțin al mediului. Și din nou un univers a cărui „spectaculozitate“ este pusă încet-încet „între paranteze“. M. Tunaru refuză să dramatizeze degradarea umană așa cum refuză să vadă în personajele sale doar niște cazuri. Un joc subtil de oglinzi dezvăluie viața clinicii din perspectiva medicilor, a bolnavilor, dar și viața „din afară“ parcă pentru a ilustra afirmația lui C. G. Jung asupra limitei fragile între normalitate și anormalitate. Gravitatea unui caz explodează atunci cînd aparența o neagă. Rămîne întotdeauna de cercetat „sensul ascuns“ care provoacă modificările de comportament, declicul fatal. Aceasta este de fapt credința doctorului Aprilie Voronca, medicul curant al lui Anghel căruia îi fusese subaltern pe acel tren militar. Aceste două personaje reprezintă „polii“ romanului, iar relația dintre medic și pacient rareori „deschisă“, pare mai degrabă o supraveghere reciprocă, dublată, e adevărat, de afecțiune reținută și respect. Pentru Anghel zilele petrecute în clinică echivalează cu un purgatoriu. Romanul transcrie eliptic drumul eroului spre auto-cunoaștere, iar această experiență consumată în izolarea care era, încă din romanul anterior, semnul său distinctiv îl redă celorlalți, îl fortifică. Dudu Anghel își recucerește sinele, își învinge obsesiile.

Mihai Tunaru folosește cu dezinvoltură formule și tehnici ale romanului modern, refuzînd perspectiva naratorului „omniscient“, autocomentîndu-și romanul prin replicile personajelor, oferind relații contradictorii despre eroii săi, situîndu-se la o distanță intermediară, voit incertă, nici detașată, nici acaparatoare față de aceștia. „Cuceritorul“ aduce fără ostentație nu o temă nouă, dar în orice caz o abordare interesantă, profitabilă pentru romanul nostru contemporan.

Doru Mielcescu

*** Mihai Tunaru : „Cuceritorul“ Editura „Cartea Românească“, 1979.**

REVISTA REVISTELOR

Contemporanul, nr. 23, a.c.

● Ecou direct al recentei consfătuiri a istoricilor cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, articolul **Misiunea și răspunderea istoricului,** semnat de acad. Emil Condurachi în ultimul număr al „Contemporanului“, constituie o expunere sistematică, revelatoare a programului de lucru căruia reprezentanții români ai științei în cauză înțeleg a-i da viața la cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice care își va desfășura lucrările la București, între 10—17 august 1980. „În lumina eforturilor depuse de majoritatea istoricilor din România și în lumina prețioaselor indicații date de secretarul general al partidului nostru — citim în încheierea articolului —, Comitetul român de organizare a luat de pe acum o seamă de măsuri pentru a asigura buna desfășurare a lucrărilor acestei mari și însemnate reuniuni internaționale ; Comitetul român pentru organizarea acestui Congres va acționa și în continuare pentru ca o astfel de reuniune, închinată în fond marilor eforturi ale umanității dintotdeauna și de pretutindeni, să contribuie, prin elucidarea problemelor controversate, la întărirea încrederii în viitorul planetei noastre atît de frămîntate și de sfîșiate, pentru ca măcar în deceniile ce urmează să se reducă, chiar să se elimine, acele surse de tensiune și îngrijorare care, în ciuda dorinței tuturor popoarelor dornice de pace și bunăstare, apasă greu asupra vieții lor.“ **„...Sacrul foc al dorului de patrie“** se intitulează ampla și instructiva evocare semnată de Mircea T. Radu consacrată luminoasei figuri revoluționare a lui Tudor Vladimirescu de la a cărei naștere s-au împlinit 200 de ani. La obiect, cu lux de exemple edificatoare, dezbaterea prilejuită de **Stagiunea teatrală '79—'80,** prin contribuțiile lui Paul Everac, Teodor Mazilu, Valentin Silvestri și Ileana Lucaci. Nuanțată și echilibrată, de data aceasta, cronica literară semnată de Laurențiu Ulici, avînd în atenție romanul de debut **Vina** al tînărului scriitor Justin Moraru.

Cronicar

cartea de debut

Un critic modern

Prozator, deocamdată fără volum, cronicar literar sagace, la „Tribuna României“, Dumitru Radu Popa debutează relativ tîrziu și încă sub o formă, pînă la un punct, insolită : cu o monografie „Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței“. Surprinzătoare ca obiect, expertiza critică este însă pe deplin remarcabilă. Criticul este format, bun stilist, deși ușor prolix din necesități de popularizare („St. Ex“ nu-i un nume notoriu pentru români), sistematic din mers și analitic într-un regim riguros. Absența propriu-zisă a imaginației, totuși congeneră examinării critice, nu este supărătoare ci explicabilă căci D.R. Popa avea a prezenta în românește pe Saint Exupéry iar nu a emite speculațiuni abstruse pe tema în chestiune. Nu uit totuși că autorul ne-a dat un „profil“ pe deplin remarcabil : o sumă de judecăți, intitulate „Aventura conștiinței“, cam de vreo 20 de pagini, în realitate un eseu final întocmit cu finețe și cu izbitoare inteligență formulistică.

St. Exupéry, zice criticul, este „contemporan“ cu noi în „idee, trăire și expresie“. Are o gîndire „creatoare și deschisă“, face filozofie pe coarda generică a umanității și, fără spirit sistematic, dă „comuniunii“ un aer de noțiune teoretică. „Zbor de noapte“ ar conține două linii „poetică și psihologică, accidentată“, iar „Pămînt al oamenilor“ exaltă „omul ca interioritate“. Prozatorul era aviator și, observă criticul român, determinația „mediu-spirit“ ia la el o înfățișare, ca să zic așa, structurală. Aviația n-ar fi fost numai o „meserie“ ci o „Welt-anschaung“. Ca atare, St. Exupéry vede în om numai „eroul civilizator“ și slăvește „afirmarea identității prin depășirea de sine“. „Acțiunea“ ar fi „autentificarea omului din individ“, opțiunea s-ar produce prin efectul „conștiinței integratoare“. „Viziune“, „fervoare“, „legătură“, „prezență“, „civilizație“ — acestea sînt noțiuni critice manevrate cu ușurință de critic și examinate teoreticeste la un nivel pe deplin mulțumitor. Dumitru Radu Popa este un critic „modern“ în concepțiune și „impresionist“ în stil, ceea ce nu vrea să spună vetust, căci a scrie cu eleganță este o condiție critică minimă. El examinează opera lui St. Exupéry cu o inteligență filozofică de origine existențialistă însă fără nimic excesiv și adaptează din principiu noțiunile la obiect. Spiritul observă și face conectări de tot soiul, dă judecăți și apoi imită sub raport stilistic procesul înțelegerii operei nemijlocite. Privită de sus, o astfel de critică pare a conține observațiuni directe : criticul citește și ia însemnări de laborator din a căror percepție globală iese o idee valabilă. Și totuși nu este așa. Acest stil, voit neglijé, cu ceva de Al. Paleologu mai prețios, dă iluzia lecturii genuine dar în baza unui efect stilistic convențional. Atît adevăr, cît expresie supravegheată și este neîndoios că Dumitru Radu Popa și-a întocmit acest „eseu“ cu aer de lectură directă în urma unui calcul premergător îndelungat. „Moderne“ nu sînt atît impresia de libertate eseistică și aerul voit nesistematic cît ideile. Criticul examinează „figuri“ extrase cu o intuiție remarcabilă, însă fără exagerări, izolează, în gust Bachelard, impresiuni despre „apă“ și „podul casei“ precum și un șir de „metafore minerale“. Despre „Citadela“, criticul vorbește în acest limbaj sartrian: „Înțesată de pilde cu pronunțat caracter didactic și monologuri interminabile, „Citadela“ afirmă o filozofie a existentului în opoziția cu filozofiile esenței abstracte, înveterate în om de prejudecățile comune, susținute de o întreagă tradiție (...) Exupéry se extaziase în fața miracolului ce consta în nașterea omului din fiecare dintre semenii săi, opțiune nestinjenită, rezultat al unor tensiuni dramatice ; alegere între ființă și inerție“ (p. 146—147). Excelentă, deși în baza unor sugestii extranee, este analiza propriu-zis stilistică. Aci, criticul pune rigoare și sistem, în fine, un mic simț ingineresc în a desface fraza și a identifica mașinăriile ei. Cutare definiție e în spiritul poeticii moderne însă utilizabilă cu folos în examenul critic luat în sine : „Descrierea și metafora au roluri inverse în economia unui text“. Descrierea trimite la un obiect precis și la un sens difuz, citá vreme metafora manifestă un obiect difuz și un sens precis“ (p. 194) Fapt sigur, Dumitru Radu Popa este un critic remarcabil, „modern“, doar cu... moderație, inteligent, speculativ și cu o exprimare elegantă, informat și, nu în ultimul rînd, cult, dotat pentru eseul noțional cît și, se vede treaba, pentru pura literatură de imaginație. „Saint-Exupéry“ în lectura lui este o contribuție pe deplin izbutită.

Artur Silvestri

***) Dumitru Radu Popa : „Antoine de Saint-Exupéry. Aventura conștiinței“, Editura „Albatros“, 1980.**

compendiu

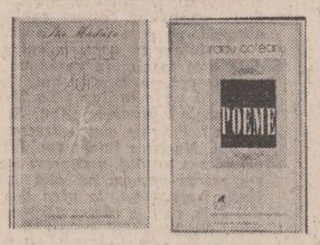

Ilie Măduța : „Nălucile de aur“

Editura „Cartea Românească“, 1980

● În noul său volum, Ilie Măduța este același poet elevat al nuanțelor. Bun pastelist, el construiește tablouri delicate în care apare implicat prin tainice legături. Tonul acestor poezii e mai puțin acut decît la Blaga, modelul cel mai apropiat. Poetul e mai degrabă un martor melancolic, în care lumea înconjurătoare („veșnicul ei tîlc“) rezonează molcom, ca în apele unei oglinzi. Iată terțina finală a unui sonet : „în inimi fumul scade doar freamătul strivește / la stăvilare mute armiile de pește / și-o taină visătoare sporește-n ochii mei.“ Într-un „Autoportret“, poetul se definește ca „Cel ce zace pirotind / la marginea unei ape zbîrcite / gemind de neliniștea unui nor /.../ lîngă zeități mărunte de apă.“ Mai multe poeme („O, timp !“, „Interior“ etc.) fac explicită relația dintre lumea exterioară, a unei naturi în lentă curgere, și cea interioară, a meditației și amintirii. Ecoul primeia naște viziuni fără prea mare intensitate, moderate precum nota generală a poeziei autorului : „din cînd în cînd un frig mă copleșește / și-ades aud cum cineva tușește / și litere de foc mi-apar pe zid.“ Într-un bun poem, „Lanțul faptelor“, poetul meditează asupra stării care-i generează versul : „Mi se pare ciudat că ceea ce / plăsmuiesc nesmintit se întîmplă /...“ Poetul e un clasicizant, dar nu exclusivist : în volum există cîteva poezii în vers alb și mai multe în vers liber. Faptul se datorește unei ușoare tentații de evadare către „altceva“ și Ilie Măduța dă versurile sale cele mai bune atunci cînd iese din propria-i formulă. Cîte o imagine devine astfel surprinzătoare : „Ciorile șfîrtecă aerul / cu foarfeca / croncănitului straniu“. Într-un poem fantastic, „False considerații de biologie“, poetul atinge interesante efecte recompunîndu-și existența în chipul unui traiect simbolic al metamorfozelor organice. Citez în întregime „Dacă“, în care poetul alunecă spre o densitate simbolică într-u totul notabilă : „Acum, dacă nu va mai fi soare și bărcile de cristal vor rămîne-n butucii lor de aramă priponite cu deznădejdi și odgoane, să știi, de fapt vara a fost amăgitoare, n-a fost vară, și în cursa aceea a cicliților ne-am îndîrjit să recunoaștem speranțele noastre albastre, că de fapt asfaltul nu era decît pielea unui șarpe fantastic izvorît din adînc, ce-și schimba reflexele la bătaia gîndurilor, că era o cursă fără nici un dumnezeu, nici start, nici țintă, cronometrele arbitrilor care lipsiseră cu desăvîrșire erau niște greieri de iarbă, astfel dacă nu va fi soare și turnul roșu înălțat cu grijă în rubine palpitînde și flori înflăcărate nu se va prăbuși în lacul înserării, vara a fost cu totul o înșelăciune“. În ciclul final, „Mituri și balade“, poezia scade și meșteșugul poetic nu poate decît să facă onorabile niște compoziții pe teme diverse (Sisif, Hanibal etc.). Cîte un poem e interesant, precum „Crinii ucigași“ (bună atmosferă de castel medieval) sau „Paloșul blestemat“, în care tema cavalerului pornit în căutarea obiectului magic (ca Parsifal în căutarea Graalului) e răsturnată : Prințul refuză și se ascunde, personajul își refuză inițierea !

Caracteristică poetului rămîne prima parte a cărții. Poezia lui Ilie Măduța trăiește acest paradox : consecventă și cu un contur propriu, ea iese dintr-un ritm previzibil doar atunci cînd poetul pare că se părăsește pe sine.

Radu Coteanu : „Poeme“

Editura „Cartea Românească“, 1979

● La Editura „Cartea Românească“ a debutat (fără concurs) Radu Coteanu. Poetul e un imagist lapidar și nu lipsit de grație. Cele mai bune poeme ale plachetei sale sînt alcătuite din notații concentrate, de mare sugestie. Tradiția mai îndepărtată a acestui mod poetic e Extremul Orient. În spațiul literaturii noastre, poetul e mai puțin apropiat de Pillat cu ale sale grave și elaborate „Poeme într-un vers“ și mai mult de poezia eliptică a lui Ion Caraion și de notația fulgurant metaforică a lui Eugen Suciu, debutat la cîteva luni după Radu Coteanu. Acestuia din urmă îi lipsește însă forța și duritatea poeziei lui Caraion și capacitatea de asociație și sugestie a lui Eugen Suciu. O astfel de poezie merge pe muchie de cuțit și șansa ei este pregnanța maximă a imaginilor. Radu Coteanu nu reușește peste tot și multe poeme, deși cu versuri notabile, sînt lipsite de suflu Poetul îmi face impresia că nu-și cenzurează îndeajuns versurile, că nu arată capacitatea de discernămînt obligatorie (e vorba aici de nervul critic necesar scriitorului). Iată, de pildă, acest „Și luna“, unde ultimul distih, foarte bun, e îngropat sub precedentele două, plate : „O, însuflețită statuie / alergi spre linia orizontului meu // Dunărea duce neastîmpăr / nesomnul de dragoste al zeilor // Și luna lebădă tristă / făcîndu-mi o rană-n privire“. Cîteva poeme dau măsura capacităților superioare ale autorului, ca acest „Phoenix“ : „Toamna / o neprefăcută răbdare // și oul / în nemuritoarea-i cenușă“. La fel, „Poem“, în care actul poetic e definit din cîteva tuse : „Rug etern / poezia / Suverană spiritului / poate chiar număra / moartea / ca un arbitru în ring“. Din păcate nivelul nu e menținut și destule poeme sînt ratate. La fel sînt și cele cîteva poeme, surprinzătoare în cadrul pe care poetul și l-a ales, care alunecă spre adresarea retorică : „A spus“, „Interminabila lumină“, „Trăiască speranța“ („Și nimeni nu protestează / nimeni nu se revoltă — / deși faptele se petrec în văzul / tuturor — / ci se speră ca totul să se termine / cu bine // Trăiască speranța“). Un „Poem“ de dragoste, tablou mut și static, e aproape de genul lui Mircea Ivănescu : „Orele ne ocolesc cuminți / ca apa ce trece / la un pas de neliniștitele glezne // Și făurim în gînd introduceri...“. Peste alt poem, „Gambrinus“, plutește umbra lui Stelaru, personajul poesc : „Aici / în alcool și țigări tîrîm / după-amiezile...“. În general însă, influențele sînt resorbite și poetul e pornit deja pe un drum al său. Cu atît mai curioase apar notele retorice false pe care le-am amintit. Radu Coteanu stăpînește bine notația. Poemele sale sînt aproape toate transfigurări metaforice ale unor stări de spirit spontane, generate adesea de decor, de anotimp (cel mai des toamna). Cînd titlul nu e, simplu, „Poem“, întîlnim : „Sentiment de octombrie“, „Poemul unui anotimp“, „Final de anotimp“, „Sentimentul unui anotimp“, „Septembrie 11“ etc.

Încă nu deplin format, Radu Coteanu își schițează un ton poetic propriu. Volumul său de debut, promițător, păcătuiește prin inegalitate și prin prezența amintitelor note false. Radu Coteanu e, oricum, un poet.

Ion Bogdan Lefter

Antologia «Luceafărul»

„Păcat că nu sînt destule instrumente în viața literară, pentru a detecta rapid și eficient acest caz de poet tînăr ce poate fi, pînă la urmă, un exemplu pentru generația sa."

Adrian Păunescu

„Placheta de versuri Întors (Editura Cartea Românească) pune în valoare un indiscutabil poet de o structură interesantă..."

Al. George

„Mai mult decît acest succes meritat, ceea ce mă bucură acum este să constat îmbogățirea și maturizarea talentului său pe care îl salut din nou la această carte — sînt convins — a împlinirilor și consacrării."

Mircea Ivănescu

„Este în poezia lui Cornel Brahaș o cuprindere și o viziune a cosmosului în mișcare, o jubilație a ființei de-a participa ca element component al cosmosului. In această largă deschidere se plasează poemele politice și patriotice, cu timbru de absolută autenticitate, dovedind că adevărata poezie politică e totdeauna, în germenul ei, poeziei de dragoste."

Al. Paleologu

cornel brahaș

Urcînd. Actul revoluției

din fuga bolidului — cîmpuri electrocutate
pînă la uniformizare. S-ar părea că aici
e capătul lumilor e cazanul lumilor
diferențiere într-un mod criminal
de forme și conflicte exact ca o trecere prin foc
din fuga bolidului — cîmpuri uniformizate pînă la electrocutare
comunicări zeești peste capetele noastre
minunat document de liniște
rămîne fierberea preistorică

ori de cîte ori bolidul oprește îmi amintesc de voi
și chiar îmi imaginez în grabă un umăr lipit de-o noapte
(atingerea femeii rămîne groaznic chin) o conștiință
transformată în regulament
de ordine interioară
fostele strigăte albe către muze sînt acum
plopi în toată puterea cuvîntului

dar se prăbușește iarăși bolidul într-un univers
electrocutat continuu de fosta intenție mașinist-umană
e o realitate mai crudă decît tristețea în uniforme
sînt convins că fiecare ne gîndim la salvarea celuilalt
de-aici tulburarea trecută în dicționar „bunătate"
de-aici chemarea către secrete esențiale numită „somn"
în discursurile de duceere în eroare a copiilor porniți natural
pe drumul sincerității, de-aici un cosmos dezgolit de sensuri
numit idee
din fuga bolidului
cîmpuri înroșite pînă la
înroșire. Drumurile drepte
ridică pretenția cum că de-aici se trag
privirile ușurate de moarte — aceleași
pretenții
voi continua să fiu lovitul
acestor goluri reci ce-mi sorb căldura clasică
rece fiind rămîn loc de pelerinaj
al stafiilor

o ! aveți dreptate cînd nu vă interesează toate acestea
aveți dreptate cînd sînteți născuți
pentru a crede
că nu se poate-nchide-o rană
fără să se deschidă alta
aveți dreptate

Urcînd. Actul răbdării

neînsemnată asemănare între un timp trăit și
unul uscat sub file unsuroase de legi
ale dreptului natural și el gîndește la forma secretă
a tuturor drumurilor suferă pentru că uzinele
își împrăștie oboseala pe-aceleași bătături pe care zeii
ne adunau la liniște
Crucificare a astrelor cunoscute.
Inventariere derutantă a microbilor tradiționali.
O supărătoare cădere în ateism și nu se simte că nopțile
sînt o inovație a celor ce vor veni
alo alooo o naștere ! printre muzici lipsite corbilor
printre marșuri lipsite peștilor
din interminabile interioare se anunță o naștere

voce la ieșirea din arbalete voce la ieșirea din blesteme
din cronici
la capătul focului voce
ți-l aduc spre mersul continuu
din spații ocolitoare de cronometre ți-l aduc
de la naștere vîndut legilor mari ! muzica — o lege de bază
credința și străbunii — o lege ! Cumpărat altor legi
înțeleg revoltele înconjurătoare și ovaționez : Cerurile
de ocazie dau semne de oboseală sînt doar construcțiile noastre

cancerul luminos se îndreaptă pe porțile din spate
ale planetei
rămîne în circuitul porților din spate ale planetei
și se știe că drumurile în circuit, drumuri pitice,
nu sînt un suport de luptă model
undeva se numără pe degete vitezele clasice
ale lumii
li se spune șoptit valoare valori valorificări
și cineva devine rapid istorie pentru c-a știut să ocolească
timpul netrăit
ce bine-i ce bine-i că timpul netrăit
nu poate fi vîndut sau împrumutat vîndut sau
împrumutat

groaznice mașini de rontăit stele. Ratate stele
dac-au ajuns între maxilarele noastre
calculare rapidă a hazardurilor clasice
calculare rapidă a zîmbetelor clasice
dar geniul subacvatic unde e
geniul subspitalic unde e ? geniul
mai există ? geniul sub geniul sub....

În șase terține despre aventură

să pășești omenește pe un cîmp liric ca pe un trup de toți văzut
de toți corectat de toți otrăvit, o ! să miroși mereu
a mormînt general a maimuță generală a dor general

și nu numai atît ! să recunoști țăcănitul unor calendare ruginite
ca fiind propriu-ți țăcănit, zîmbetul bourean ca fiind
zîmbetul tăi primar și altele să recunoști

scîrțiie cineva ! ei, dacă mă gîndesc bine, eu și numai eu scîrții
curge cineva ! se-nțelege că doar eu curg se-nțelege
nu trecem la lecția următoare pînă nu știți bine toate acestea

și mă tot mișc în trudă veche, e bine spus ? și-nvăț cu-ncetineala
vieții cîte ceva, ce rost mai are ? dar mișc cu truda-mi
alte trude, îmi folosește la ceva ? da

da-da ! pas din pas se face drum... hă-hă hă-hă !
liniște că evacuez istoria obrăznicături lirice ce sînteți !
să ne spună cineva ce-a vrut maestrul să exprime prin aceasta !...

c-un gol, c-un gol imens în loc de inimă să pășești
peste trupul tău de toți văzut de toți corectat de toți povestit
iar trupul tău să pășească pe trupul său trupul trupului tău, etc.

Mihai Olos : „Cronică medievală"

(în paginile 3, 4 și 5)

Elegie din care durerea ta va dispare, durerea mea va rămîne

poemul a vrut să înceapă mai sus mult mai sus
dar gîndu-i, boală devenind
îl înconjoară îl sufocă
să nu devină lege gîndul acesta
lungindu-i pesimist brațele

poem mereu neînceput, ciine mucegăit, te-ndepărtezi !...
îndepărtat fiind
devii o boală grea
la care mă aștept...
ciine mucegăit, poem mereu neînceput,
nu te-aș îndepărta
dar tu sub răsuflări nu poți muri...
vezi ? primăvara arde ! este numită vară !
iar fumul ăstui foc toamnă se-arată ! așa vorbesc în gîndu-mi
și-n gîndul tău vorbesc
sărac fiind nu mai am alte gînduri
sînt mulțumit cu ce-am ! și asta spun în gînd
și-n gîndul tău o spun

ciine mucegăit, nu te-aș îndepărta
dar trece secolul și eu n-am rîs niciodată din inimă
simți ? se scîrțiie a pace !..., așa visez în gîndu-mi
și-n gîndul tău visez, timid fiind
nu mai am alte vise
sînt mulțumit cu ce-am ! și asta cred în gînd
și-n gîndul tău o cred.

„Satul poetului nu este satul plastic în elementele sale, dintr-un Ion Pillat spre exemplu, ci ca în filmul Opt și 1/2 al lui Fellini, autobiografia cuprinde nu numai viziuni specifice ci și numeroase intercalări contrastante alese din desfășurarea trăirii unei conștiințe culte. In această privință, fără îndoială, tematica lui Ion Lotreanu aduce un element nefolosit ca atare în lirica noastră".

Dragoș Vrânceanu

„In cazul lui Ion Lotreanu, traume sentimentaliste încă pot fi identificate. Acel îngheț presupus al privirii lirice este aburit, cînd și cînd, de o emoție vie a versului care transpare cu ușurință în text. Efectele nu sînt deloc neglijabile. In general, poetul își impune o gesticulație rece, o abordare de chirurg a poemului, o supraveghere atentă a cuptoarelor. Poezia sa are o magie decantată, el construiește inginerește, folosește trimiteri întortochiate, nu are nimic săltăreț în poezia sa, pentru că, dincolo de orice imagine, există, tiranică, o idee".

Eugen Barbu

„Poemele lui Ion Lotreanu sînt ca un puzzle ce poate fi reconstituit mental și din care nici o piesă nu lipsește, deși impresia imediată e de oarecare dezordine. Poetul compensează lipsa de fantezie prin ingeniozitate și cultură".

Nicolae Manolescu

„Prin ficțiunile intermediare care sînt reprezentate de imaginea fluturilor, Ion Lotreanu a găsit calea cea mai favorabilă de a comunica o poezie nu numai cu efecte emotive, ci și operative, adică sesizînd o anume subtilitate a sensibilității lirice contemporane : pragul transcendenței, suflul vital al invizibilului".

M. N. Rusu

ion lotreanu

din nou către suflet

turn ca londra burgul meu nu are
suflete deci unde să te-nchid
zilnic pleci spre nord în cercetare
și ca vîntul te lovești de zid

înflorești pe palidele fețe
pentru orice tată ești un fiu
simți trecînd îngîndurat prin piețe
cît e universul de pustiu

pui spre seară fructe negre-n ramuri
chei de abur răsucești în porți
urmărești oprindu-te la geamuri
cum frizerii-i bărbieresc pe morți

ce cauți suflete al meu pe stradă
dacă te strivește vreun tramvai
pe rigole calci ca la paradă
și onorul norilor îl dai

să veniți...

să veniți. pe-o scară de argint
un robot ceresc va face poze
se vor clătina în semn de-alint
scumpele neantului veioze

veți juca în piese cu cei vii
voi visa cu morții într-o piesă
tu iubito cînd vei vrea să vii
caută-mă la ultima adresă

într-un sat eu am venit pe lume
în oraș din lume am să plec
luna va cădea pe vechi albume
soarele în cer va fi un bec

undeva

vreau să mor în haine civile
la ochi fermoare de-argint să-mi încheie
mă voi depărta de nopți și de zile
ca de o scumpă femeie

într-un depozit ferit de lumină
undeva în împărăția marelui zeu
trasă pe o peliculă fină
va fi păstrată istoria visului meu

căci visul a crescut peste viață
ca o mimoză peste păcat
spre cuvintele mele ascunse în ceață
vine glonțul ca un text corectat

fluturi vor face gimnastică-n aer
racii gimnaști vor face acrobații în ape
din al pustiului caer
sigilii îmi vor cădea peste pleoape

conspect

la vîrsta de șapte ani
vico a căzut cu capul în jos
semn că dintr-o planetă vecină
a fost lansat un cosmonaut furios

demostene vorbea pe malul mării
și valurile păreau liniștite
sub tălpile mulțimilor
fremătau înroșitele plite

delacroix a fost la champmartin
ca să deseneze cai morți
și-n timp ce desena s-au închis
ale grajdului porți

strofe

o cameră am vrut să am
și-un pat cu-o pătură pe dinsul
și-n loc de baldachin un ram
în care să se-ascundă plînsul

și triste clipe mai erau
după o noapte cu delicii
cînd zinele din pat săreau
în troleibuze spre servicii

sat

freamătă grădinile sub nori
unghiile strălucesc sub lună
veverițe se hrănesc cu flori
se răcesc planetele-mpreună

pe la poartă nu prea trec mașini
păsările sînt flăminde-n aer
cad bolizi pe cupele de crini
miei de vată sug azur din caer

e copilăria mea aici
viața pare o cădere lină
fericirea face pașii mici
ca o dansatoare florentină

crini ofiliți

trec fluturi parfumați peste trunchi
și-n urmă lasă dire de lumină
cad fulgi de aur peste anii mei
și moartea iarăși e cădere lină

o goarnă sună în biroul meu
pun cărțile în rafturi plec la oaste
dorm mierle pe spinarea unui leu
iau zeii-n seminarii note proaste

din temnițe ies crinii ofiliți
prin pletele bătrînilor bat vînturi
doar voi poeți ai suferinței știți
vin roșu să turnați peste morminturi

tu lume care totuși mă suporți
în clipa asta teme-te de mine
voi declara la ultimele porți
ce frig îngrozitor mi-a fost în tine

mărturii și sentințe

am murit cînd ascultam un disc
acul sunete avea în pisc
eu cu argumente te-am convins
tu cu forța armei m-ai învins

cele cinci organe simțitoare
fixe-s ca o gardă de onoare

tu iubito scuturi în pridvor
pinzele-n care-am făcut amor

camionul cu mustăți de apă
din tăcerea nopții se adapă

gimnastică

voi strivi cu palme de lumină
seara peste sinii tăi căzută
în durerea mea plutește lină
teama ta ușoară ca o plută

aerul nu poate să-ți ascundă
brațul alb amenințat de-un roi
sîngele din mine are-n undă
scumpe declarații de război

ești ușoară. iată ai trecut
pe covoare albe în sandale
apoi prunci de aur ai născut
lîngă paralele inegale

nu știu...

nu știu dacă dincolo de viață
voi găsi ceva ce să iubesc
un oraș cu o statuie-n piață
ori un sat tăiat de-un riu ceresc

stații de tramvai de lume pline
și femei cu pintecul divin
seri ascunse între rău și bine
circiume cu vorbe și cu vin

edituri tixite de dosare
pline de vopseli tipografii
manuale palide în care
morții dau rapoarte despre vii

gabriela adameșteanu

portofelu'

— d a-r-ar dacu-n tine și-n cinzeci de lei tăi, bodogăne. Se scoală de pe piatra rece, a amorțit, o înjunghe picioarele mai rău ca azi-dimineață, și-o și trece, de-abia se mai ține : de ce-mbătrînește omu, d-aia și bășica udului se slăbește, n-o fi răcit de la piatra asta, doamne ferește.

Tropăie pe loc și pe urmă se-apleacă, gemînd, ce ți-o fi și cu asta, ce greu îi vine-acu să se aplece. Ș-altădată ce mai cără, ce mai ridica, baremi omu ei, de la o vreme nu mai poate nici să se încheie la ghete. De burtă nu mai poate. Ditamai namila, odată-și pune picioru-n-cățat pe scaun și-ncepe s-o strige :

— Vico ! strigă. Vico ! Vino tu și mă încheie la șirete...

— D-apăi, c-acolo, la țară, mă-ta tot așa te-a ținut, îi zice ea.

Da vine. Totdeauna, de cînd îl știe, a tras a casă mare, și dacă nu l-a schimbat în patruj-de ani, acu cum o să-l mai schimbe ? Da la burta aia de-o are, nici n-ai avea ce să-i zici : la o sută douăzeci de kilograme cît are, dacă se-apleacă poa-să-i pleznească în cap ceva, poa-să rămîie damblagit, poa-să rămîie mort pe loc : și, atunci, mai mare necazu...

Așa că-l bodogăne ea ce-l bodogăne, da vine și-l încheie.

Se apleacă, gemînd, strînge pungile de plastic, le-mpăturește și le pune în toașca de piele ; strînge și ziarul, și-l vîră și pe el înăuntru. Face toate astea încet, de cînd a îmbătrînit nu mai e așa repezită : da nici nu-i vine să plece, nu se-ndură, nu vrea. Nu se-ndură să plece cînd și-aduce aminte c-a pierdut atîtea ore, degeaba ; și-a luat și la tramvai clasa-ntîia. Cap sec, cap sec, își șoptește singură, cu necaz, ocolește treptele, ocolește burlanul și merge spre poartă cu pași mărunței. Curtea pustie, chiriașii la serviciu, ăla la matracuce. Ivona dracu-s-o ia pe unde, călăreața dracului, parcă ar avea ardei în fund,, așa nu poate să stea la casa ei, ca femeia, te și miri că bărba-su nu și-a luat de tot cîmpii.

Curtea pustie, nici urme de pași pe pavaj, parcă-ți vine să crezi că nu mai stă nimeni aici, parcă-ți vine să crezi că s-a mutat toți ; așa pustie arată casa de cînd a plecat băiatu, de cînd s-a ramolit madam Athanasiu.

A tîșnit în spatele ei ceva, se-ntoarce repede și inima, mai să-i sară din piept :

— ptiu, drace, zice, ptiu drace, zît de-aci...

Un motan iuțărit, și c-o blană năpîrlită, ca vai de el, coboară dintre crengile părului. Ce păr mai erea și ăsta, ce pere mari, zemoase, făcea... Nu mai e-n curtę nici o floare, nici o tufă de trandafiri de cînd s-a prăpădit madam Athanasiu ; ba și mai dinainte, de cînd se ramolise. Cît a fost în putere ea se-ngrijea de casă, ea tăia, ea spînzura, ea avea cuțitu-n mînă ; unu nu-ndrăznea să-i zică dă-te mai încolo. Știa ei ce știa, și zurlia de Ivona și putoarea de bărba-su, știa ei că și casa, și covoarele și argintăria și bîiuteriile ce mai rămăsese, toate erea pe numele babii : toate-ale ei, și mai primea și pensie de pe urma lu-bărba-su. A murit el la zdup, a murit el la Jilava, el știe unde-a murit, da pîn-la urmă tot i-a dat pensie babii : că cică a luptat la Tatra și la Oituz și uite-așa avea maldăre de decorații. Și baba, a răbdat ea ce-a răbdat, a strîns ea din dinți, a bătut ea orașul cu lecții de franceză, de engleză, da a rămas și cu casa casă, și cu cristale, și cu covoare și cu de toate ; și pîn la urmă tot a luat ea pensie de pe urma lu-bărba-su. Pîn-la urmă tot i-a tocat ea banii. D-aia, după ce a tăcut milc ani de zile, pe urmă numai așa o auzeai la telefon :

— Alo ! făcea. Alo ! Aici Sofia general Athanasiu.

— E-te, să mă pupi în cur, șoptea ea cînd o auzea : da baba, vicleană :

— Ce spui ? întreba. Ce spui tu, Vico, acolo ?

— Ee-ce să spun nu spun nimic, drăcui și io suveica asta că mi s-a-ncurcat ața.

Și uite-așa, numai de bărba-su o auzeai de cînd lua pensie de pe urma lui și-i toca banii. Ba poți să zici că nici nu i-a tocat, la sigur că nu i-a tocat și i-a pus la Cec, la sigur c-avea zeci și sute la Cec, tot carnete pentru mașină. C-asa e unii, că tot ce-ar veni peste ei, ei cade mereu în picioare. Și d-aia nici fii-sa, nici gineri-su nu-i treceau babii pe dinainte, e-e, dacă ai bani, ai de toate și la asta se-ntelesese ei, Ivona și pramatia de bărba-su. La asta se potrivise, tanda cu manda, cum e sacu și peticu, numai că și madam Athanasiu-i ghicise. Erea dată dracului ea, învățată și rafinată ; ea i-a zis să stringă ăi șapte mii de lei la Cec, și bine-a făcut c-a ascultat-o : acu știe că-i are, și nici n-o doare capu,ești bătrîn, pensia mică, doamne ferește d-o boală, d-o nenorocire.

— Numa bătrîn să nu fii și s-ajungi pe mîinile altora, Vico, îi zicea madam Athanasiu. Că-s rude, că-s prieteni, tu să n-ai treabă cu ei, tu să ai banu tău și să n-ajungi la mila lor, ține minte...

Vezi că știa ea ce știa, de proastă nu erea deloc proastă. Și se și ținea bine, trecuse de obzeci de ani, și ea tot bine se ținea, ea tot cu sulemenitu, ea tot cu pokăru, ea tot cu filmele la Sala Palatului. La mîncare uite-așa îi sticlea ochii, cafeluța-cafeluță, țigarea-țigare, toate bune pîn-a plecat băiatu. Toate bune pîn-a rămas băiatu-Tudor în străinătate și pîn-a avut ea apă la plămîni, ține minte s-acu, zăcea baba-n pat, și-n șufragerie gineri-su își freca mîinile :

— Se duce, zicea. Se duce, biata muti...

Și uite-așa își freca mîinile, și-uite-așa îi sticleau ochii de bucurie, care cine intra în casă el tot asta-i spunea ; pînă și ei tot asta i-a spus, și cît vorbise ei amîndoi pîn-atuncea ?

— Se duce, i-a zis. De-acum, într-o zi-două, într-o săptămînă, dar nici nu cred că atît, se duce biata muti... Se duce, madam Delcă...

Vezi că i se urise d-atîta vreme de cînd tot aștepta să crape soacră-sa și nu mai putea să s-abțină. Ce-o fi fost și-n capu-lui ? C-o să crape și Ivona, și-o să scape el d-amîndouă, și-o să rămîie matracuca stăpînă și pe casă și pe bijuterii și pe banii de la Cec ai babei ? Asta trebuie să fi fost în mintea lu-gineri-su, de se tot plimba el prin șufragerie, și-și tot freca mîinile și zicea :

— Vezi ? Acu,-n două-trei zile, cel mult, se duce biata muti...

Și baba, nimic. Aprindere de plămîni, apă, ce-o fi avut, da de crăpat tot n-a crăpat. Tot degeaba și-a frecat gineri-su mîinile în șufragerie. A zăcut ea ce-a zăcut toată primăvara, da cum s-a mai încălzit puțin, odată ce s-a șculat din pat. Odată ce-a-nceput să-și tîrșească picioarele prin casă. Tîrș-tîrș, tîrș-tîrș, pîn-a zis și doctoru c-a trecut tot pericolu... Atîta, că nu mai erea madam Athanasiu aia de-a fost odată. S-a ținut ea ce s-a ținut, c-avea obzeci de ani și-i dedeai șaizeci și cinci dacă erea sulemenită, da după boală, d-acu știai cîți ani are : că slăbise, s-atîrna pielea pe ea, și-i căzuse și fața, și-și ținea și ochii holbați, s-avea s-un glas gîîît de nici nu înțelegeai ce zice. C-o fi fost boala, c-o fi fost că fugise băiatu... Ea-l crescuse pe Tudor de mic, ea-l învățase și limbi străine, ea-i scosese și coarne.

I-a fost ei drag de băiat, și cînd el a rămas, ce și-a zis ? Și-a zis că n-o să mai apuce să-l vază. Că mă-sa, Ivona, și pramatia de ta-su o să mai ajungă să dea ochii cu el prin Germania, prin Austria, el știe pe unde-o mai fi acuma. Da numa ea n-o să mai ajungă...

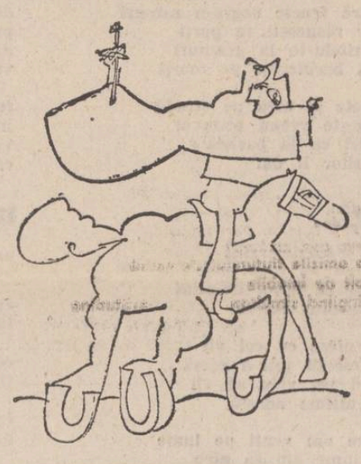

— N-am să-l mai văd în viața asta, Vico, zicea. N-am să-l mai văd în viața asta, și alta nu cred că mai e... Îi invidiez pe cei care pot să creadă, da eu n-am crezut niciodată...

Așa i-a zis într-o dimineață, după ce-a rămas Tudor-băiatu. Erea numa ele două acasă, ea dedea la mașină, iar baba sta în fotoliu. Sta baba-n fotoliu, peste husa terfelită, peste perne, peste covor, ore-ntregi a stat nemișcată, și-a tot vorbit despre băiat ; și uite-așa îi curgea pe obraz lacrimile.

— Aș vrea să cred, Vico, da nu știu ce-am de nu pot... Dac-aș crede, poate aș zice c-o să-l mai văd, dar așa, simt că n-o să-l mai văd niciodată...

Și chiar așa a și fost, că de apucat n-a mai apucat să-l vază.

Merge-ncet, cu grijă, i se moaie picioarele de foame și abia se mai ține, de-i vine să intre în vreo curte, în vreun gang, undeva. Da cum să intri așa, în plină ziuă ? E trotuarul ud, da pe jos e curat, cartier boieresc, ce vrei, numai care erea boieri și avea bani își făcea casa p-aciia. Numai doctori, numa ofițeri, numa care avea ceva bani și-a făcut vile p-aciia. Cartier boieresc a fost, cartier boieresc a rămas, atîta doar că-n urmă a băgat peste ei alții. Boieri noi, boieri vechi : care-a murit, care s-a scăpătat, care-a fugit în străinătate, care mai fuge și-acuma... Boieri vechi, boieri noi — ce-are ea grijă lor ? Ea are grijă să nu alunece, să nu-și rupă vreun picior, doamne ferește.

A ajuns în stație, tramvaiul nu se vede, da o să vie el, mai bine să-și potrivească ea dinainte banii. Douăscinci de bani, clasa a doua. De cînd a-nchis prăvălia, numa așa a mers, și n-a mai murit. De colo, de colo, tot se face economie, și dacă n-ar fi fost chibzuită, cu cît îi aducea omu-ei nu s-ar fi descurcat nici o săptămînă. Cînd o să se dea jos din tramvai, o să se oprească în drum, la piață : o să-și ia de la grătar trei mititei, o să puie tava de carton pe vo tarabă goală, și-o să-ntingă cu micu-n mușlar. Doi o să-i mănînce ea, unu-l duce azi la omu-ei, lighioana bătrînă, că i-o fi citeodată și lui poftă, săracu... Săracu omu-ei, ursuz, mut, rău de clanță cum e, da stau ei împreună de patruj-nouă de ani ? Stau. Ursuz, mut, da după ce-a-nchis prăvălia s-a băgat el la fabrică ca să aibă și ei o pensie, acolo, la bătrînețe ? Și cînd îl vedea la amiază cum vine, ditamai namila, în salopeta aia albastră a lui, și se mai și scărpina pe mîini, făcuse-o urticarie de la chimicalele-alea, da-r-ar dracu-n ele : și lapte-a bătut, și ce n-a făcut, da de rîia aia n-a scăpat, ani de zile. Cînd îl vedea cum apare-n capu străzii, și cum vine-așa, lipa-lipa, ca ursu, o apuca, dracu știe ce-o apuca. Dracu știe ce-o apuca așa din senin, că-i venea să plîngă. Ursuz, mut, da-n ziua lefii scotea banii din buzunar, și-i dădea ei, toți, în mînă. Ea-i număra, ea-i socotea, ea-i împărtea : care la chirie, care la televizor, care la cărbuni și la lemne. El, săracu, nu-și oprea lui nimic, atîta doar ce-i mai dedea ea, îi mai vira ea cînd și cînd douăscinci în buzunar, da n-avea grijă, știa că n-o să se atingă de ei ; îi place numa și lui să se știe cu bani, c-asa-i bărbatu...

Parcă se mișcă lumea în stație, tramvaiu, da ea tot nu și-a pregătit banii-n mînă. Tot a bîjbîit în toașcă după portofel și-n afurisitele astea de pungi goale de plastic... Lua-le-ar dracu, ce s-o mai fi încurcat și cu ele, portofelu, asta e ce-i trebuie ei... portofelu, unde-o fi... Unde poate fi portofelu ? Deodată simte ghiață la inimă și pe spinare... Portofelu, douăi-de lei avea în el, plus mărunțele.. Singele îngroșat, obosit, i se zbate în creștet, în tîmple ; își scoate mîna încîrligată, înfășurată în mănușa neagră, de lînă, destrămată la vîrf, și-o sprijină de zid. Portofelu, da-r-ar dracu-n Ivona și-n tot neamu ei, în tramvai n-a umblat la toașcă, numai cît a așteptat-o pe ea în curte...

Îi bate sîngele-n tîmple ca niște ciocane și vede roșu-naintea ochilor, vede negru... Douăzeci i-a găsit aia de la Circă după ce s-a prăpădit bietu Ilie, cînd i-a luat tensiunea, d-atunci umblă cu hîposerpilu după ea și cu carbaxinu. Se sprijinăn-o mîna rezemată de zid, și tot încearcă să-și aducă aminte : numai la Ivona putea să-l fi pierdut, numai acolo a umblat la toașcă. Cînd a scos pungile de plastic, și ziarul, și l-a împăturit, și l-a pus ne trepte, numai atunci putea să-i cază jos portofelu.

O ia repede din loc, merge, înapoi. Repede-repede. Nenorocită zi, cu ghinioane peste ghinioane... Merge ce merge, se oprește, se scormonește în toașcă, iar, pînă dă de hîrtiuța unde-și ține ea medicamentele. Desface hîrtiuța și scoate o pastilă, iar, o pastilă, numa, și-o înghite. Se duce greu pe gît, fără apă o-nghite greu, ca cloncanu cînd îi vîri grăunțe în gușă. Pe urmă pune hîrtiuța în toașcă la loc, și o pornește din nou : acuma, baremi, e liniștită.

Cît poți, trebe să-ți ai singur de grijă, să te uiți cît te țin baierile și numa atîta să tragi ; numa atîta... Că dacă n-ai tu grijă de tine cine crezi c-o să aibă ? Cum îi zicea și madam Athanasiu.

Merge repede, uite și sulițele negre ale gardului. Uite și poarta, tot descuiată, o-mpinge și intră ; uite și motanu-năpîrlit, stă pe treptele de la intrarea din față.

— Ptiu, drace, zît, îl țistuie ea.

Da al dracu-motan, slab și cocîrjat, și cu blana aia a lui flocăită, l-o fi flocăit alții mai tineri ; al dracu-motan, nu se sperie, stă neclintit, numa se uită cu ochii ăia galbeni la ea, doamne iartă-mă, ăsta parcă n-ar fi motan, ăsta parc-ar fi ăl cu coarne... Numai el i-a adus ghinionu...

A ajuns, parc-o furnică-n coșu-pieptului, ș-are acolo un gol ca un nod, acuma-i acu ; dacă găsește sau nu portofelu. Doăi-de lei avea în el, poate și mai mult, plus mărunțele, acuma-i acu, nici nu-ndrăznește să te uite la trepte... O fi, n-o fi portofelu... Se oprește, sprijină o mînă-n perete, respiră adînc, scormonește pe urmă-n toașcă pînă dă de hîrtiuța unde-și ține ea carbaxinu... Desface iar hîrtiuța, mai scoate o pastilă, o-nghite...

Asta-i, e bine ce face ea, e bine că-și are de grijă : uite ce bun e carbaxinu, uite acu ce liniștită e, numa inima ce-i bate tare în piept, îi bate ca un ciocan. Trece de colțul casei, uite și chioșcul dărăpănat, uite și treptele. Goale treptele, nicăieri portofelu.

Tot nu-i vine să creadă, tot înconjoară treptele goale, tot se-apleacă și pipăie pe dedesupt cu mîna, nu-i portofelu și nu-i. Da ea nu se-ndură să plece. Tot dă tîrcoale la trepte, tot se uită, se-apleacă, pipăie cu mîna, poate nu vede bine. Nu-i. Nu-i și nu-i.

Și-ntr-o doară îi scapă ochii înspre burlan.

Și-odată începe să rîdă, rîde singură, un rîs ca un sughiț.

Portofelu.

Iote drace, că numa dracu l-a putut vîri acolo. Rîde singură, a scos afară, pe trepte, pungile goale de plastic, să nu se mai încurce în ele. Numa ăl cu coarne putea să-i dea drumul acolo, lîngă burlan. Și-a scos ea dinții la cumnată-sa, c-o stringea, și-i stîrbă acu, da poa-să rîdă cît vrea, nu-i țipenie de om p-aciia. N-are cin-s-o vază. Și ea rîde cu gura pîn-la urechi, așează cu grijă portofelu la fundul toașteî, p-ormă ziaru, p-ormă pungile goale de plastic. Dumnezeu, săracu, care-a văzut ce ținea în sufletu ei ; și ea care din an în Paști dă pe la biserică. Să facă bine duminica asta să meargă și s-aprinză o luminare. Dumnezeu, săracu, are-așa în sufletu-ei o bucurie cum n-a mai știut ea demult. Nici nu știe de cînd n-a mai fost ea așa bucuroasă și liniștită. Împăturește mai departe, cu răbdare, pungile goale de plastic și le-așează una peste alta în toașcă.

Nu-i nici țipenie de om în curte.

Și-o liniște, numa sus, la fereastra mansardei filfîie niște guguștiuci vinețîi ; acolo erea băgați chiriași, madam Athanasiu i-a scos, mai cu sosele, mai cu momele, mai unii a primit case de la stat. Acu, mansarda-i pustie.

Să se ducă, să nu se ducă după coltul casei ? Niște draci de copii s-aud țipînd în curtea vecină : țină, se bat, să stea s-asteote pîn-or pleca ? Afurisiții, ce le-ar mai trage ea și i-ar potoli, părinții-s de vină, care toată ziua la serviciu își vede de ale lor, nici habar n-are, și copii, cu cheia de gît, pe stradă. D-aia a ajuns că-n ziua de azi nu mai găsești unu s-aibă nici frică și nici rușine.

— S-a stricat lumea, și de ce trece vremea, se strică de tot, zicea madam Athanasiu. Uite și la mine, cînd am fost tînără mi-a plăcut să mă distrez, dar ăștia tineri de-acum nu-i vezi cum se pupă și cum se pipăie în plină zi, pe stradă ? Și unde era pe vremea noastră să vezi că răspunde copilul părintelui, spune și tu, n-am dreptate, Vico ? Eu n-am crezut în prezideri și-n lucruri de soiul ăsta, cum spun unii că vine anul două mii și sfîrșitul lumii... Eu nici acum nu

cred asemenea lucruri, dar de crezut știi ce cred ? Cred că omenirea se întoarce la barbarie. Au să vină barbarii peste noi, ce să mai vină, de fapt, c-au venit, și cum erau sălbatecii, așa o să ajungem, ascultă-mă tu pe mine...

Așa o fi, că erea învățată, baba, maldăre de cărți citise la viața ei, și pe toate le ținea minte. Erea învățată și rafinată, și toată viața ei s-a ținut bine, c-asa e unile, peste ele parcă nu trece vremea. Așa și madam Athanasiu, toate bune cu ea, pînă-ntr-o zi. Pîn-a rămas în străinătate Tudor-băiatu, și ea a făcut aprindere de plămîni. P-ormă, tîrș-tîrș, tîrș-tîrș, prin casă.

Mai se mișcă-n loc, a amorțit așteptînd, și dracii ăștia de copii, nici gînd să plece. Mai se mișcă, mai urcă o treaptă, mai coboară, și, dodată, zvîr-zvîr, toți guguștiucii vineții trec în zbor peste capu-ei. Ale-dracu lighioane obraznice, dă peste om de obraznice ce e, e-n stare și să ți se așeze pe cap și să se spîrcîie acolo. Și-acu are-n urechi pocnetul aripilor lor, fîl-fîl-fîl-fîl au umplut curtea... Cîți or fi ? multi, amețește cînd se uită la ei, parc-ar fi niște rufe de le saltă vîntu pe sîrmă. Vezi că s-a cuibărît și ei la mansardă, cin-să le mai puie la geamuri mîncare ? Pe vremuri le punea madam Athanasiu, ea erea care-i înnădise, ea le punea și grăunțe, și firimituri de pîine :

— Muti, par-ar fi Sfînta Vineri, se miorlăia Ivona cu vocea aia a ei, prefăcută.

Prefăcută, da și zgîrcită ; de la ea nici o vrabie n-are ce s-apuce ; zgîrcită și dată dracului, și călăreață, pe unde-o mai fi bătînd acuma orașu ? Mă-sa n-a fost de felu-ei așa, mă-sa erea femeie cu cap și socotită, aia-și vedea de interesu ei : avea interes ? bine. Altfel nu bătea de pomană drumurile. La urmă de tot se schimbase, sta și tot sta în fotoliu-de piele. Cînd venea ea dizdedimineață la lucru îi deschidea Leana, spălătoreasa. Suna ea la ușa din spate, aici, urca treptele : sus, în șufragerie, în fotoliu, peste husa boțită, peste covor sta madam Athanasiu. Sta, și se uita la ea, se uita :

— Io sînt, nu mă cunoașteți ?

Așa o punea Ivona să-ntrebe, vroia să vază dacă mă-sa se ramolise de tot sau încă îi mai recunoaște. Fiindcă sta ore-ntregi, fără să se miște, cu ochii holbați într-un loc și nu mai scotea nici o vorbă. D-aia, cum intra la ea, o și întreba :

— Io sînt, nu mă recunoașteți ?

Și madam Athanasiu sta, se zgîia la ea cu ochii sticloși, avusese ochii albaștri-albaștri, da de la o vreme parcă și ochii i se decolorase. D-apăi că și trăise destul, mai-mai să atingă suta.

— Te cunosc, cum să nu te cunosc, îi zicea după un timp, cu glasul ăla al ei, gîîit. Te cunosc, tu ești Vica.

Se stafidise madam Athanasiu, se ghebosase, uite-așa făcuse o cocoașă-n spate. Și la față se zbircise, era numa-cute-cute, și-i căzuse și părul. L-avusese pe vremuri blond și des, așa de des că-l fila ; și-acu avea numai o codiță uite-așa, de un deget, albă și subțire. Nainte vreme, cît fusese ea-n putere și tinuse casa, totdeauna, la plecare, îi mai vîra cîte ceva în toașcă : mai o cutie de conservă, mai o prăjitură uscată. Acu, ți-ai găsit ! Ai fi zis că nici nu mai știa cine intră în casă, cine pleacă. Se uita așa, ore-ntregi, cu ochii holbați, cînd și cînd se mai mișca tîrș-tîrș, de colo-colo ; și doar dacă se-ntea de mobile și de spătaru-scaunelor. Toată viața ei fusese strînsă la pungă, da acu erea cărpănoasă de-a dreptul. Ce-o fi fost și-n capu ei, luase obiceiu-să stringă de prin casă bucățele de pîine, petice, hîrtiuțe, dopuri de la sticle, scobitori. Ce nici nu ți-ar fi trecut prin cap aduna și le stringea într-o boccea. Își făcea așa, o bocceluță, și-o pitea, ea știa pe unde-o pitea.

— Sînt necăjită cu muti, mă tem că s-a sclerozat, i se plîngea Ivona. Sînt necăjită, vaai, ce an îngrozitor, sînt unii ani care încep prost și tot așa o țîi, din necazuri în necazuri...

Chipurile se văita că plecase Tudor-băiatu ; ca și cînd ea n-ar fi știut că el avea de gînd să rămînă, acolo unde rămăsese : poate-n Turcia, poate-n Germania, el știa pe unde rămăsese. Și mă-sa, Ivona, se făcea că nu știuse nimic ; ca și cînd cineva ar fi crezut-o. Vicleană Ivona, dată dracului, cu mutra ei de vulpe și cu nasu-lung, și dacă erea interesu ei, tăcea ca mormîntu.

— Sînt necăjită, i se văita. Și mi-e și frică de muti, mi-e frică să nu cumva, în starea în care e, să facă vreun lucru necugetat, să plece de-acasă.

Așa i se plîngea mai ales cînd da prin vreun colț de bocceluța babei.

E-e-e, degeaba stă, degeaba pierde vremea aici, că nici o brînză nu face. Afurisiții ăștia de copii s-a suit pe gard, întra-le-ar bețele-alea-n cur, poate doar așa o să s-astîmpere. Da parcă s-aude și zgomote, pași, la ușa din față.

Se uită, nici țipenie de om ; dac-ar veni Ivona ar ruga-o să intre în casă, numai cinci minute, cît să se ușureze. Da nu-i nimeni, fie ce-o fi, mai bine pleacă, c-a pierdut destulă vreme ; bine c-a găsit portofelu. Coboară treptele și merge cu pași mărunței, trece și de burlan, curtea pustie ; merge repede, ei, mult a fost, puțin a rămas, uite-acu dă colțu spre curte și la urmă mai e doi pași pîn-la stația de tramvai, și d-acolo, încă puțin, și ajunge acasă.

Și, deodată, rămîne-n loc, buimăcită.

Drace, își zice. S-a oprit în loc, doi metri e d-aci de unde e ea și pînă la ușa din față. Doi metri, nici mai mult, nici mai puțin, doar atîta. Atîta, că nu-i vine să-și creadă ochilor. Nu pricepe. Și gugustiuci, zvîrrr ! spre mansardă.

Ca să vezi, își zice, că nu dinspre oraș vine, nu dinspre poartă încoa. Ca să vezi, putoarea că din casă iese... Ivona ! Cu cipilica ei gri, cu paltonul verde cu nurci la gît, nurcile-alea de năpîrleste, d-a tot vrut să le vîndă la Consignația și nu le-a fi primit ăia... Ivona, cu nasu ei lung și cu botu de vulpe, care încuie casa, încuie de două ori, cu grijă, ușa din față. Și pe urmă adulmecă. Uite-așa se uită, și-n dreapta, și-n stînga, parcă-i o vulpe care adulmecă. Și-odată-i scapă ochii la ușa din dos și-odată o vezi că rămîne și ea încremenită. Rămîne încremenită c-o vede.

Ei, am io ac de cojocu-tău, am io ac de cojocu tău, da pîn-să deschidă ea gura, aliantă, vulpea, i-a și luat-o-nainte :

— Vvaaai, madam Delcă, vaai, stai aici în curte și nici nu suni, nici nu strigi, nici nu spui nimica.. Sau poate să nu fi mers șoneria... Da și dumneata, parc-ai veni prima oară aici, doar în casă eram, cu treburi, cu treburi, știi cum e, nu le mai dai de cap, acum, de cînd stau acasă, am și mai puțin timp decît înainte. Și-uite-abia la ora asta am reușit să ies, de-o oră trebuia să fiu plecată...

Am io ac de cojocu-tău, își zicea ea în gînd, da nu s-arată. Nici nu-i zice nimic, nici nu se uită chioris, se face c-o crede : știe ea ce merită alde Ivona : pup-o în bot și ia-i banu-tot, știe ea cum trebuie să te porți în lume... Păcat numai că și-a scos dintîi la cumnată-sa și cînd o să deschiză gura are s-o vază Ivona stîrbă. Stîrbă, neștîrbă, tot n-o s-o mai aleagă nimeni de-acu... Așa că rîde și ea, cu toată gura :

— Ei, ei, nu-i nimic, zice, nu-i nimic, treceam și i-o p-aci, în drum de la cumnată-mea, și ce mi-am zis ? Ia să văd ce mai face doamna Ivona, ce mai face domnu Niki... Și dacă nu se-ntîmpla să ne-ntîlnim nas în nas, ce erea ? Ce, erea moarte de om ? Nu erea nimica...

---

teatru

Echipa de zgomote

Cu această piesă de debut în dramaturgie Fănuș Neagu pare să fi conceput un fel de joc cu obstacole, oferind spectatorului (ori lectorului) un spațiu accidentat, populat cu capcane, în care cel mai nerăbdător să ajungă la țintă va cădea. Impresia este întărită, spre pildă, de modul în care evoluează personajele, proiecții ale unei tulburi stări de vinovăție, manifestîndu-se uniform și dezordonat în același timp, conform stilului „artist" al lucrării. Simulacru fiind, viața familiei Rimniceanu se desfășoară fantomatic și fără alt viitor decît acela al unei fantasme, anume amintirea. „Adevărul" și „realitatea" aparțin prin urmare trecutului, un trecut prezentat ca fabulos și unde orice acces este interzis. Acesta ar fi, pentru o lectură obsedată de semnificații, planul realist al dramei. Dar a confunda substanța piesei cu cea ce relatează despre sine eroii acesteia înseamnă a depăși cadrul discuției intrînd în sfera pure speculații. Pe de altă parte simbolurile au aici un caracter preponderent decorativ, creînd atmosferă prin elemente aparținînd unei mitologii personale. În fapt dramaturgul folosește drama ca motiv astfel încît povestea să nu depășească granițele ficțiunii, să nu fie prin ea însăși sursă de „trăiri". Primează în schimb limbajul înflorat atît de tipic lui Fănuș Neagu, care face deliciul amatorilor de gen. Nesimplificînd lucrurile, concretul evenimentelor înfățișate este o abstracție, o nostalgie, un vis care este al autorului și încă într-o măsură atît de adîncă încît acesta nici nu ține să ne convingă altfel decît prin propriile cuvinte, care sînt acelea din proza și tabletele sale.

Alexa Visarion a montat textul în tonuri tari, conferind personajelor trăsături aspre dacă nu foarte diferențiate. În decorul „sărac" imaginat de scenografa Daniela Codarcea, spațiu nud cu excepția acelui cenușiu coridor interzis spre „exterior" în care zac, cu aspectul unor instrumente de tortură „mașinile de făcut zgomot", eroii apar ca niște făpturi rătăcite într-o lume a sterilității. Gesturile lor sînt abrupte, reacțiile explozive. Excesul este privit ca o expresie a ideii de insecuritate existențială pe care încearcă să ne-o transmită spectacolul, acest amestec de isterie și obosită violență ce face ca atitudinile protagoniștilor să pară neverosimile uneori. Actorii Teatrului Giulești respectă cu multă strictețe indicațiile regizorale, jucînd cu un anume patos și spirit de echipă. Fiind o modalitate spectaculară, „stridența" nu poate fi atribuită interpretării unuia sau altuia dintre actori. Care, prin aportul colectiv pe care îl aduc acestei reprezentații, sînt : Mircea Albulescu în rolul Nil, Ion Vîlcu (Mușat), Dorina Lazăr în interpretarea personajului Maria, Gelu Nițu, (Alexandru), Jeanine Stavarache (Gianina), Irina Mazanitis (Vînzătoarea de evantaie). În sfîrșit, Florin Zamfirescu dînd glas acelui atotputernic și invizibil personaj care este Inginerul de sunet încheie distribuția actualei „Echipe de zgomote".

Valentin Dumitrescu

---

film

Mireasa din tren

Imaginativ neobosit, D. R. Popescu nu se dezminte nici în scenariul scris pentru filmul **Mireasa din tren**, asociind două noțiuni care, aparent, nu pot avea nimic comun. O mireasă în tren e un eveniment cel puțin bizar și de aici, de la această incompatibilitate, dramaturgul și romancierul cunoscut publicului nostru, imaginează o situație simetrică — unul din acele conflicte care se consumă doar pe platourile inalte ale ideii. Cu atît mai straniu e conflictul, cu cît protagoniștii — doi băieți și o fată —, au toate datele pentru a fi oameni ca toți oamenii, cu o biografie comună, obișnuită ; D. R. Popescu face însă din niște oameni obișnuiți, personaje purtătoare de idee — reprezentanți ai unei întregi categorii, adică ceea ce în urmă cu un deceniu sau două se numea **personaj tipic**. Un motociclist la zidul morții și un muncitor într-un combinat siderurgic, sînt două ipostaze, posibile, extreme, ale unui fel de a vedea viața. Amîndoi iubesc aceeași fată. Unul îi oferă aventura, celălalt îi oferă perspectiva unei vieți așezate, fără nimic senzațional. Ce va alege ea ? Conflictul este însă abstract, are în el ceva de demonstrație matematică, cu termeni simetrici și, ca orice asemenea construcție artificială, tinde să se eternizeze fără să se poată rezolva.

Regizorul Lucian Bratu urmează cu o bună înțelegere construcția scenariului — pe de o parte individualizînd, atît cît este posibil, personajele, pe de altă parte subliniind, acolo unde era cazul, termenii abstracți, metaforici ai conflictului. Distribuția, cu Gheorghe Visu, Radu Gheorghe și Aurora Leonte în rolurile **principale** (cu interesante virtuți actoricești, fiecare din ei pînă acum cunoscuți doar ca promisiuni, de acum înainte, cu posibile frumoase creații.) cu Radu Vaida Ica Matache și **Dorel Vișan în roluri** episodice, relevă de la început calitățile de bun observator al umanului, pe care fără discuție le are Lucian Bratu. Această lume cu chipuri concrete, cu identități banale, cu biografii comune, este o condiție necesară, dar nu și suficientă **a filmului de actualitate. Căci**, dacă pleacă de la o realitate precis conturată, inconfundabilă în datele sale particulare, filmul eșuează în cele din urmă într-o confruntare vagă de idei. „Să nu judeci oamenii după fapte" — avertisment reluat de cîteva ori pe parcursul filmului, teză discutabilă a scenariului, face din personajele care intră în competiție termeni ai unei dezbateri intelectuale, marionete mișcate conform unei voințe exterioare. Teza filmului este mult prea subtilă pentru condiția morală și intelectuală a personajelor, depășește cu mult posibilitatea lor de decizie și de aici, din această neconcordanță între personaje și nivelul abstract al dramei, se naște și impresia de construcție artificială — un film în care nu se confruntă pasiuni omenești, ci noțiuni morale. Curat ca un mediu sterilizat, **Mireasa din tren** este un film construit metodic, căruia îi lipsește însă acel suflu vital, care să facă din el un organism viu. Cordonul ombilical care îl leagă de autorii săi nu a fost tăiat.

Nicolae Mateescu

---

televiziune

Numai copiii

1 iunie este o zi în care, privind copilăria altora ne amintim propria noastră copilărie, este o zi în care am dori să fim mai buni decît sîntem **deobicei, mai toleranți cu slăbiciunile** altora, mai înțelegători cu tot ce este trecător sau șters în jurul nostru. **1 iunie** este nu numai o dată în calendar, ci, mai ales, ziua unei țări în care sînt numai copii, o țară de basm, cu drumuri de ciocolată ferestre de marțipan și acoperișuri de turtă dulce. **1 iunie** este ziua unei priviri melancolice, întoarsă spre această țară pe care ai părăsit-o fără voie, o dată pentru totdeauna.

Cum era și firesc, copiii nu au fost uitați nici în acest an, lor dedicîndu-li-se în ultimele zile mai multe emisiuni ca deobicei. Gala UNICEF a fost prezentă și de data aceasta, însumînd sub acest semn al generozității cîntăreți și actori dintre cei mai cunoscuți și iubiți de copii. Alături de aceasta, „Gala copiilor" (realizator **Adrian Păunescu**) a fost o trăistă de imagini candide însoțite de cîntece de clopoței de argint. Am fost impresionați de cantitatea uriașă de talent a copiilor noștri, de inima și sufletul cu care au cîntat, au dansat și au recitat în această gală. Cîteva momente au fost chiar antologice, ne abținem însă să nominalizăm, pentru a nu-i răni pe cei care ar fi omiși pe nedrept.

Impresia noastră este, mai ales situînd „gala" în paralel cu alte emisiuni, că sub îndrumarea unor învățători și instructori inimoși și competenți, copiii au dovedit că știu să recite și altfel decît sec și rece, cu obositoarea intonație „de-grădiniță", care o amintește mai degrabă pe cea a educatoarei. Baladele, cîntecele vechi în interpretarea micilor mari cîntăreți au fost autentice, departe de prefabricatele din emisiunile așa-zis folclorice, foare aproape de perfecțiune. A fost pur și simplu emoționant să vezi și să auzi șirul neîntrerupt al generațiilor de artiști populari, datorită acestor soli de o șchioapă care au simțit cît se poate de firesc zonele de mare puritate ale celor interpretate.

Ne gîndim chiar că ar fi foarte bine ca „gala" să fi fost privită cu beneficiu de realizatorii emisiunilor cu și pentru copii. Ar fi bine ca emisiunile acestea să oglindească mai mult decît Bucureștiul, să „umble" mai mult în afara studiourilor, să caute talente în toată țara. Și, mai ales, să facă mai puțină regie, să lase traforajul deoparte și să-i îndemne pe copii să se miște firesc, să recite și să cînte cum știu și cum sînt învățați. Cu alte cuvinte, să-i lăsăm pe copii să se copilărească mai mult, iar în compensație să le interzicem realizatorilor să se copilărească ei în locul lor.

Iulian Neacșu

Poeți din Nord

Maramureșul voievodal are cetăți ale civilizației vechi, însemne de noblețe și de durată, are cetăți noi ale timpului care-l legitimează deopotrivă în fața țării. Are însă, poate mai presus de orice, oameni frumoși la suflet, tineri mulți care și-au găsit aici rostul și spațiul de visare și de împlinire. Redacția „Luceafărul" a fost prezentă la întîlnirea cenaclurilor literare din Maramureș, organizată la Borșa. Am avut acolo revelația unei mișcări spirituale autentice, difuzată în orașe și școli, în sate, cuprinzînd tineri de diverse profesii sub semnul talentului, al pasiunii pentru litera românească. Aducem în această pagină numele cîtorva dintre ei — adăugînd și un poet din Beclean, Andrei Moldovan, invitat la reuniunea cenaclurilor — cu bucurie și cu speranță. Poezia lor are tonul unui ceremonial aspru, o tăietură grea în cuvînt, ceva care dă unitate acestor talente, altfel distincte. Este o „poezie a lucrurilor mari", un ritual modern de întîlnire cu lumea prin neliniște și speranță.

Nicolae Dan Fruntelată

ion burnar

Artă poetică

În fiecare zi același ritual
spălatul pe mîini, pe obraz,
pachetul cu mîncare
și alte lucruri absolut necesare
colegii de muncă apoi
ce mai faci, cum îți învață copiii
mereu atenți
s-așezăm cum trebuie cele patru puncte
cardinale
încît nici nu mai știm
cît de grei sîntem de istorie
dacă la-ntoarcerea acasă
nu ne-ar sprijini copiii.
Atîta tot, ce vreți
poemul nu știe să latre
la lună.

Buletin de identitate

Ce să fac oameni buni, ce să fac
pentru a ști că n-am fost
nicicînd un dinte străin într-o gură
că viața-i frumoasă, fir-ar să fie
că asta o știu de cînd mama
muri în brațele mele
de-am rămas pînă azi cu această carte
de-nvățătură
la piept
clasele primare, plusul și minusul infinit
fiind doar un alt fel de-a vorbi despre mine
Ce să fac azi în ceasul
cînd planeta-i o inimă, o cismă sau un glob
de hîrtie
cînd nu-i cum bobul de rouă decît rotund
azi cînd fotografia mea e o casă
privirile mele ferestrele ei
prin care indiscretă
se tot uită istoria.

Istoria lumii după ion burnar

Aristotel vine zilnic pe la noi
aduce bomboane îmi mîngîie părul
mestecă istoria direct din pipă
în vreme ce eu ca orice copil obraznic
dau afară giștele din republică
mereu căutînd o rimă pentru mine
cineva pe un deal bate coasa-n neștire
dar cine mai aude azi
vestea unui incendiu personal
cînd altul se uită la mine prin gard
ca la o metaforă nerecomandabilă
oricum dracu să-l ia, vine tata
mă strînge la piept și-i spune bătrînului
că orzul s-a copt grîul de-asemeni
și să aibă grijă cum mă-nvață carte
că uneori și domnii-s poeți
chiar dacă vorbesc prea gramatical.

Între subiect și predicat

Să mergi cu ultimii cai la abator
cu o carte de estetică-n mînă
să privești soarele-n coamele lor
ajustîndu-ți privirea mereu
după ultimele principii ale artei
știuleții de porumb veritabili
și alte sulițe de jertfă din istorie
să cosești iarba
care-a mai rămas
fără să strigi în gura mare
iată un fir de iarbă
și-n clipa de neatenție
cînd ești ciocănit pe spate
pentru diagnostic
să te abții la timp
de-a zice într-a.

ion zubașcu

Homo ludens

decît spunerea de nimic
(a omului de nimic sau a omului de cuvînt)
rafinata docta superba spunere de nimic
în magnificența performanței sterile
tu preferă spunerea de ceva
de orice altceva și de oricine altcineva
ia un subiect acesta sau altul
dar orice subiect sau oricine
și fă-i ceva asta sau alta sau altul
fă-i orice altceva altcineva (e grozav,
pe cuvînt !)
acum ai libertatea perfectă de-a face orice
sau oricine
(oricare oriunde oricînd și oricum)
și tortura perfectă de-a nu ști cu exactitate
ce anume ai de făcut
prin urmare ești viu și deplin pregătit
să-ți asumi suferința (și riscul)
acum ești și tu la vîrsta bărbătească
a nebuniei și a marilor asumări
orice naștere pe pămînt este binevenită
oricine

Omul deschis

cît timp mamele vor mai naște copii pe pămînt
ne vom înțelege între noi
prieteni ai noștri de pe toate continentele
oameni
chiar dacă nici o proteină nu seamnă
una cu alta
deși sînt miliarde de miliarde
de înfățișări ale materiei vii pe pămînt
iar un asemenea hazard cu indici aleatorii
ce epuizează gîndirea
nu se mai poate numi întîmplare
hazardul de-a fi unic în întreaga materie
nu mai este hazard
așa cum numai fiind noi înșine
de la un capăt la celălalt al materiei lumii
prin limba maternă în absolută intimitate
cu întreaga istorie
a primului grai
ne vom înțelege unii cu alții
în absolut și în eternitate
oameni

Omul închis

cel care dă îndărăt în fața unei femei goale
— nesfîrșit de frumoasă și singură —
și își caută cu disperare și în cele din urmă
își află superbe
imbatabile și maginifice (în obscuritatea
perfect lustruită)
justificări — umilințe multiplicate la nesfîrșit
de cumplita
luciditate
în momentele intime cînd spaima
de-a fi dezgolit
și nevoia de apărare nu pune lacăte grele
pe ușile succesive ce
se trag către sine
și astfel el uită treptat că înaintează în lume
(se retrage)
cu spatele.

gheorghe pârja

Cîntec după miezul nopții

Nu-i nimic prietene, nu-i nimic
Ai plecat cu cer cu tot
Nu te-au întors toate ostile pămîntului
O stea necunoscută, sau așa ceva
Te-a îndemnat să taci în cimitire.
Greu dor luminat e bătrînul Lupu
Te cheamă cu ochiul lui de soldat
din Italia ori de pe alte fronturi
Nu-i nimic prietene, nu-i nimic
Prin grădinile bîntuite de măcriș
Acoperișul de tablă al casei
Bătut de grindină
A sculat tot satul în picioare
După miezul nopții
Nu-i nimic prietene, nu-i nimic
Ai plecat cu cer cu tot.

Hotar închis

De multe ori am cumpănit miezul nopții
cu arginți
Cu greșelile limbii pe care o vorbesc,
văzute la ore tîrzii
Mi-a ruginit coasa în pod și eu învăț
marea aventură
Ca un pierdut într-o pădure
care nu mai există.
Trag clopotele ierbii numai la miezul nopții
Nici datina nu știe cînd ține sărbătorile
Am singura credință în tine, ulmule
curele de împrejmuit lumea să fac din tine
Măcar pentru a dormi liniștit
În visul pruncului meu.
Oricum miezul nopții este hotarul
În care literele sînt inundate de cerneală
Și mă simt ciudat.
Și împresurat
Că acolo unde coasa îmi rugînește în pod
Oile au hotarul închis.

O noapte prin lume

Arme albe cumpărăm din priveliști
Încercate pe trupuri de metal
Mai vorbim în parabole totuși
Lumina eliberează un punct cardinal.

E noapte prin lume, o noapte de iarbă
Carul scîrțîie cu morții pe dric
Un culoar de piatră se deschide
Cînd noaptea se face un pariu pe nimic.

Crîncenă pușca se-ndoaie cu foc
Se trag cartușe oarbe în viață
Un ochi al mării se închide la loc
În altul se face o grea dimineață.

dorel macarie

Umbletele tale

Este vremea maturității și avertismentelor
O pasăre n-are ce face
Învață să zboare
Prin anatomia trupului meu
Schițînd tatuaje — amalgam de sensibilizare
A geometriei analitice
Unde-ți sînt cuiburile tale ființă
Care-ți închipui anotimpuri
După urmările indigestiei mele ?

Părăsește-mă
Eu nu cunosc estetica bălților moderne
Cancerul nu mai există
Doar păsări
Oh ! dragă, dragă
Doar păsări numerotate și migrații
Tot din probleme de viață și dragoste
Am să te prind sălbăticiune
Umbletele tale sînt reci
Ca picioarele lui Polifem
Într-o peșteră
Pusă în calea devotamentului

Bătăile inimii sirius

Noi doi știm numai să ne jucăm
Cu linia orizontului
Între patru pereți ofiliți
Și inventăm sisteme solare
Așezînd gutuile pe dulap
După bătăile inimii Sirius.

Ce frumoși sîntem astăzi colorați în sepia
Și scriem pe toate obiectele
Că dragostea înseamnă
A te juca în doi
Cu linia orizontului.

Coridorul

Liniștește-te
Petalele uscate fac zgomot
Ne-ar putea auzi cineva
Mai singur ca noi
Nu se pot explica singurătăți
Aici buletinul meteorologic
E o problemă de dragoste
Stam așa, rezemați de zile
Ca omizile fluturelui de varză
Lipit de imobile
Mingîind simultan fiecare certitudine
Mai mult nu se poate îngusta coridorul
Să ne gîndim în continuare de ce nu sînt
lepuri la circ
Petalele uscate fac zgomot
Liniștește-te,
Coridorul este o problemă socială —
Numai cine ne cunoaște bine

george bocșa

Viziune gotică

Seară de iarnă
La sînge zbaterea vieții în colivriile cu gușteri
despre care John Bergymann
a scris
poemul acela celebru.

Întotdeauna hulubi s-ar istovi
spre un anotimp prielnic imperecherii.

* * *

O femeie este un stol de păsări

* * *

Lui Augustin Buzura

Un alt anotimp decît vara ne surprinse faguril
afară
în fața ușii.

Bătrîni decrepiți la lumina tămîioasă
a versetelor
rememorăm clănțănind
vînzarea lui Godót. Ca lutul azvîrlit
dintr-o groapă
prin viscol
cînd se crapă de ziuă
și-a moarte
sumbra rafală de adevăr tîrziu
în umile vieți
promiscue
abuzive
— omătul le-astupă.
Un alt anotimp cu scînteietoare sloiuri
ce sfîșie pînza freatică
și șomoioage de fum
la gura vizuinelor.

Dislocări

Ninge cum ți-ai aduce-aminte că cineva,
demult, te-a iubit —
tăcerea întinsă pe vînt ca pînze la uscat.

Vorbea de-un sat întrețesut de ape —
contururi se fring, se-alungă-n neputința lor
de-a fixa o suprafață-visată limpezime —
în memoria curgerii —
verzuie spumă cu alge, tristețe-mbălsămată.

Tăcerea întinsă pe vînt ca pînze
aproape zbicite.

Ninge cum ți-ai aduce aminte...
...forma unei păsări
tremurată-n cărbunele-ți lăuntric
pe luciul zăpezii de atunci.

Tăcerea ca pînze fluturînde —
contururi se fring, se-alungă.

andrei moldovan

Roata

fratelui nostru ucis întîia dată
cu roata în anul 1785.

priviți
ascuțișuri de furci
pornind și acum spre cetate
roata ne strigă din nou
să îi aducem mirele
alb ca omătul ni-i straiul
cugetul mina
pădurea
aproape e craiul de toate
ca iarba de verdele ei
și iarăși ne strigă
ne strigă
mai trebuie trupul strivit
garoafele pînă diseară
să fugă din grădinile noastre
să ne năpădească pădurea
cu bice de soră și frate
ochii mi-i scoateți
să nu văd
omul din nou chinuit
veșnica noastră amiază
blestemată fie mîna mea
că apucă
blestemată că înalță roata
și măcar de ar împietri
în văzduh
dar vai
nici o minune nu o oprește
acolo unde mai putem îmbrăca
hainele fratelui nostru

Labirint

nimic nu plutește în interminabila încăpere
toate sînt atrase înspăimîntător de pămînt
păsări își tîrăsc aripile
se apropie
ziduri

Floare de aur

trecem aplecați
peste faptele cele frumoase
nimeni să nu le fure
vîntul să nu le înghețe

și nu spuneți că sînt ale noastre
să nu fim pizmuiți
cînd va trece balaur
pe creștet
cu floare de aur

---

radio

Umorul (III)

Cu puțin umor și mai multă ironie aceste ultime considerații despre umor ar fi putut lipsi, diferența între umorul involuntar (o ultimă achiziție : luni dimineața ne-a fost prezentat un dramaturg pe nume Dumitru Radu Iacoban ! !) și umorul practicat cu bună știință fiind suficient de mică (chiar și autorii celor două feluri de umor sînt mereu cam aceiași). Rețeta umorului practicat de unda veselă ar fi următoarea : se ia o temă și se întoarce pe toate fețele (apelîndu-se la schițe, epigrame, aforisme). Sursele ar fi : viața de fiecare zi. Efectul imediat ar fi să ne facem că rîdem, cel mai îndepărtat să nu repetăm greșelile înfierate. Dar, de cele mai multe ori, sensul moralizator ucide satira și schița umoristică se transformă într-o prelegere. Trebuie spus că textele au foarte puțin haz și mult-puținul care există se datorează actorilor. Iată un exemplu : într-un birou, doi funcționari lucrează. Unul este, bineînțeles, conștiincios, își rezolvă situațiile date, celălalt îl ține de vorbă. Dialogul sună cam așa : „Gigele, de ce are nevoie depozitorul ăsta de atîția cai ? — Ca să tragă. — Toți trag ? — Numai unii trag. — Și ceilalți ? — Îi ține de vorbă". (Îmi închipui că toți funcționarii care nu-și văd de treabă în timpul orelor de program au tremurat de emoție și au jurat că se vor îndrepta după o astfel de aspră critică !) Faptul că la un restaurant lacto-vegetarian se servesc numai preparate din carne (plus bere) este și el satirizat printr-o reducere la absurd de o calitate îndoielnică. Raționamentul ar suna așa : se servește fleică pentru că fleica este de vacă și vaca dă lapte, nu se servește iaurt pentru că iaurtul este din lapte de oaie și oaia e din carne. Martorii de profesie sînt și ei subiect de schițe : Care era motivul de discordie ? Televizorul. De ce televizorul ? Pentru că dinsa avea obiceiul să sforăie la emisiunile pe care le prefera soțul. „Poanta" schiței fiind că toate motivele invocate de martor au fost auzite într-o discuție de zece minute în tren. Epigramele sună în felul următor : „Unui agronom citadin : Agronomul, țanțoș tare, / Stă la sediu și fumează / Pe ogoare nu răsare / El adesea hibernează" (Amuzant, nu ? Să-ți vină să crezi că versurile au fost culese de la poșta redacției și mai multe nu !) Jocurile de cuvinte, încurcăturile de situații, efectele sonore și salvatoarele efecte muzicale (cînd nu mai e nimic de spus se introduce o frază muzicală) ar fi cam toată zestrea de care beneficiază scenariștii și regizorii emisiunilor de umor. Cam sărăcuță e drept, dar... oameni sînt și ei și nu mașini de fabricat umor (chiar numai cîțiva oameni or fi având umor în țară ?) Ceea ce e de mirare este faptul că strada, stadionul sau alte locuri publice revarsă de multe ori probe de umor savuros. Autorii noștri de schițe unde-or fi trăind de nu le aud ?

Constantin Stan

---

plastică

Un eveniment

Posibilitățile scrierii de a se expune, ca mesaj în sine, au tentat întotdeauna pe plasticieni. Valoarea paginii de manuscris, reprodusă în facsimil, de asemenea nu mai este discutabilă. În acest context, a reuni, într-un spectacol fastuos, cîteva dintre cele mai semnificative expresii de personalitate, pentru valoarea lor pur grafică, devine un prilej unic de a medita asupra sensului grafologic, dacă ne putem exprima în acest fel. O pagină de Ioan Alexandru, cu poemul ridicat în sus, ca tras de păr, sau notele sale de filologie sumară, mărturisesc ostentația sirguincioasă a poetului obsedat de învățătură și dornic de a deveni cărturar, cu o grație nenaturală, dar cu atît mai convingătoare și mai demnă de laudă. Compoziția lui Mircea Horia Simionescu este o operă plastică atît de copleșitoare încît ți-e teamă să mai citești cartea, pentru a nu ruina un efect de plasticitate pură. Ce laborator straniu și halucinant presupunem a fi partiturile cîtorva dintre marii noștri compozitori contemporani, în căutarea unei expresivități de natură pur intelectuală așa cum a devenit arta sunetelor în zilele noastre ! Am văzut transcrierile făcute de Tiberiu Olah la o muzică ce ne este foarte apropiată, pe care am descris-o noi înșine într-o carte, și am avut revelația unui înțeles mai pur al unui proces în care facultățile intelective au un rol predominant.

Cu toate acestea, să dăm Cezarului ceea ce este al Cezarului ! Pictorii au adus adîncimea acestui „show" de bună calitate. Intuiția cea mai adîncă pe care o propune contribuția pictorilor se referă la faptul că scrierea nu descifrează și nu comunică un mesaj, ci dimpotrivă îl ascunde, într-un joc al sensibilității, ca o imensă hieroglifă ale cărei chei s-au pierdut de mult. Atunci cînd această realitate se închide asupra ei însăși, efectul plastic atinge rezultate de-a dreptul excepționale cum este compoziția lui Ștefan Bertalan, **Obiect pentru acțiune : Spirala**, creată pe contrapunctul subtil dintre lujerul de floarea soarelui, perisabil și sărac, și imaginația transcrisă într-un fir de ață ce se înscrie în spirală și o peliculă cu tăieturi rafinate. Echilibrele, subtilitatea naturală și putinătatea banală a materialelor folosite sugerează o meditație de o melancolie tulburătoare. Cu totul remarcabilă ni s-a părut încă o dată Wanda Mihuleac în **Zid : Construcție tautologică.** Felul de a construi spațiul pe care-l sugerează Wanda Mihuleac în proiecțiile sale din ultima vreme are întotdeauna un sens pe care numai obiectivitatea îl face prezent, în afara oricărui discurs și a oricărei posibilități de bagatelizare prin speculație abstractă.

A cita lucrări și nume de autori este însă abuziv, la discreția sensibilității privitorului. În totul, această expoziție este un adevărat eveniment, ea merită să fie văzută și gîndită ca una din cele mai frumoase realizări ale momentului.

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. „Publicația" editată cu prilejul expoziției este o adevărată sărbătoare a spiritului.

---

muzică

Fotografie de grup

Adunîndu-și cîteva dintre lucrările compuse special pentru ea, formația Musica Nova s-a confruntat într-un fel cu propria-i istorie. O istorie consemnînd întrecerea cu sine a ansamblului în a dedica nenumărate ore de pregătire asimilării partiturilor românești dintre cele mai reprezentative, confruntării lor cu opus-uri contemporane de altă sorginte. Demers și realizare, fotografiate alături, destăinuie, înainte de toate, intensitatea la care se face muzică în cadrul formației. Căci, cîte un component sau altul se mai poate schimba (în acest concert, „debutau" sub genericul ansamblului Tiberiu Stoianovici, la violă, Corneliu Faur, la violoncel, cîntînd alături de „veteranii" Mircea Opreanu, leader, Florian Popa și Paul Rogojină) rămîne stilul de lucru, veghea neobosită pentru calitate, pentru descifrarea intențiilor autorului, pentru încorporarea acestora într-un fapt sonor viu, atractiv, eclatant.

Acolo unde compozitorul lasă loc contribuției mai acuzate a instrumentistului, meritul intelectiv al ansamblului poate fi, dintr-un punct de vedere, și mai bine apreciat. **Solilocviu** de Nicolae Brînduș stabilește regulile jocului, apoi înfăptuirea sonoră concretă aparține, într-o măsură, formației. În plus, piesa are și o desfășurare verticală, căci o bandă ce însoțește execuția memorează interpretări anterioare ale lucrării, stratificîndu-se peste propriul său trecut, adăugîndu-i noi gesturi sonore, cu notă simbolică; replicile au perfectă fluență psihologică, își înscriu grăitor conturul în imaginație și caligrafie. Am putea să-i asociem, din repertoriul universal prezentat de astă dată, **Aulos** de Theo Loevendie, mai frecventată însă de cotidian. La nivel imediat, piesa este totuși reușită, și datorită (poate numai?) interpretării.

Trecînd, nu numai din rațiuni de spațiu, peste **Quintet** de Grete von Zieritz, ajungem la **Such a nice lady** a americanului Alvin Singleton (observăm aria dedicatarilor formației), o muzică ce-și impune cu încetul dar cu autoritate frumusețea secretă, strunind expert un material ce nu era neapărat frumos în sine.

De un material foarte frumos în sine se servește însă Liana Alexandra în **Consonanțe** pentru clarinet solo și bandă magnetică, știind, pe deasupra, să se increadă în material, să-l lase să se desfășoare fluid. Clarinetistul Florian Popa își reconfirmă clasa europeană ; frumusețea tonului, suplețea intențiilor, tensiunea cîntului îl așează printre așii instrumentului.

Lucrarea **Curcubee** de Octavian Nemescu, expusă pe parcursul și la sfîrșitul programului, cere, prin noutatea și detenta problematicii, un comentariu aparte. Aici să spunem doar că piesa mărturisește un traseu ale cărui puncte sînt sublimarea-concentrarea, gestualizarea, mutarea în plan simbolic, apoi reimplantarea în contingent, cu scop demarcant. Tentația arhetipului este firească multor creatori azi. Îndepărtarea balastului, atingerea străduită a nudității „gestaltului", este însă atît de acută aici, încît muzica devine totodată propriul său comentariu, fără a pierde mirajul faptului sonor viu, atractiv.

Costin Cazaban

2050 DE ANI DE LA CONSTITUIREA PRIMULUI STAT DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT

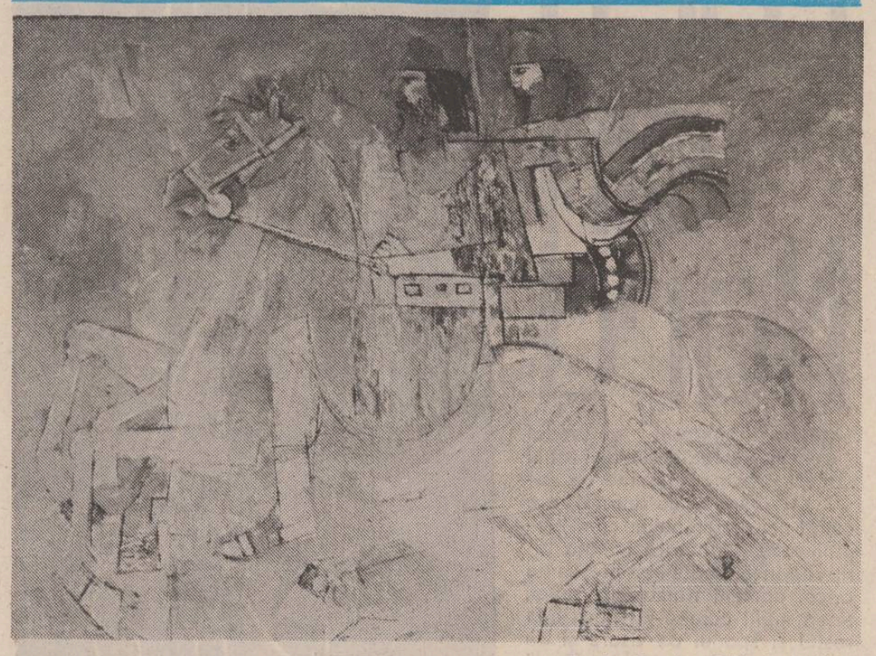

Teodor Bogoi : „Călăreți daci"

Statul lui Burebista-
O experiență umană și politică de cea mai mare importanță

CONVORBIRE CU ACAD. EMIL CONDURACHI

— Din cite știm, data exactă a instituirii statului dac al lui Burebista rămîne (cel puțin deocamdată) pierdută în negura îndepărtatei istorii. Este însă cert că primul stat dac este cel al lui Burebista ? S-a realizat un consens în această problemă între istorici ?

— În stabilirea aniversării a 2050 de ani de la instituirea primului stat dac — al lui Burebista —, fără îndoială, se pune problema de a alege o dată rotundă dintr-o perioadă care s-a depănat cel puțin trei decenii la mijlocul secolului I î.e.n. Știm, de pildă, dintr-o informație istorică, faptul că Cezar intenționa să organizeze o expediție împotriva lui Burebista — considerat cel mai important adversar din această parte a Europei, și că numai moartea lui Cezar la Idele lui Marte 44 a împiedicat această expediție. Așadar avem un punct de reper sigur. Ceea ce rezultă din textele antice și, anume, că puțin după această dată Burebista însuși a căzut victima unui complot, constituie al doilea punct de reper. Putem, deci, vorbi, de mijlocul sec. I î.e.n. și perioada aceasta ne dă dreptul să vorbim de 2050 de ani ca dată rotundă.

— Dar în ceeea ce privește condiția de „prim stat" ?

— Dacă așa stau lucrurile în ce privește data, sîntem în situația — verificată de documente arheologice și de documente scrise —, să spunem că pînă la el au existat formațiuni politice mai mari sau mai mici, dar nici una din ele nu depășea limitele unei confederații tribale.

Aș vrea să fiu lămurit. În limbajul obișnuit, care, sigur, nu exprimă întotdeauna perfect realitățile istorice, confederație tribală înseamnă ceva vag, lipsit de consistență. Și este fals. Noi, arheologii și istoricii, cînd vorbim de confederație tribală, acordăm acestui termen o valoare istoric-dialectală foarte mare. Ceea ce se poate adăuga este că astfel de confederații tribale apar și dispar în funcție de împrejurări, în funcție de anumite certuri sau împăcări între mari unități tribale, evident și în funcție de unii șefi de trib.

Cînd e vorba de stat, se presupune din punct de vedere dialectic o seamă întreagă de alte condițiuni. O astfel de afirmație se poate face de abia începînd cu Burebista. Revenind la întrebare, trebuie să spun că există un consens aproape unanim. E adevărat că în decursul ultimilor ani s-a vorbit mai mult despre Burebista ca despre șeful celei mai importante uniuni tribale. Eu însumi, acum 15 ani, afirman acest lucru într-o formă foarte prudentă, fiindcă de un lucru trebuie să ținem seama cu toții : independent de termenul confederație tribală sau stat, toți am afirmat și avem dreptul să afirmăm pe baza monumentelor și documentelor arheologice, că, cel puțin în zona munților Orăștiei, în limite istorico-geografice mai restrînse, era o formație superioară ca producție economică, ca sistem de apărare, o formație superioară care presupunea un stat incipient. Acest lucru s-a afirmat și în Istoria României, ed. I, 1964.

Pe parcurs, însă, ne-am dat seama că activitatea considerabilă a lui Burebista mult dincolo de limitele cadrilaterului din munții Orăștiei, nu mai poate fi considerată drept o simplă uniune tribală. Atît cît știm noi despre alte confederații tribale din spațiul balcano-dunărean, ele se petrec în zone relativ restrînse. Or, așa cum știm din texte, activitatea lui Burebista a fost formidabilă, din Carpații Pădurosi pînă în sudul Uniunii Sovietice, și de la Marea Neagră pînă la Belgrad și mai jos de Belgrad ca să vorbim în zone delimitate cu actuale puncte de reper. Activitatea lui Burebista nu numai că are loc pe o arie atît de întinsă, dar ea este continuă și a lăsat urme de organizare care nu pot fi subestimate. Astfel se explică faptul că cei mai mulți dintre specialiștii în istorie veche au abandonat formula prudentă de acum 15—20 de ani (era vorba de o prudență, nu de o negare) și în urma ultimelor studii au adoptat concluzia că în cazul lui Burebista avem de a face cu un stat. Cu un stat care, evident, în condițiile acelor vremuri trebuie explicat ca structură și ca sistem de organizare, pentru că se face o greșeală din partea istoricilor perioadei mai recente, a epocii moderne și contemporane, că statul este considerat ca limite geografice precise, cu posturi de frontieră, uitîndu-se că în felul acesta se falsifică istoria veche și medievală care are alte coordonate politice și social-economice.

— S-a afirmat de către unii istorici că statul lui Burebista este în primul rînd o realizare politică datorată neobișnuitelor calități ale legendarului erou al istoriei noastre. Cu alte cuvinte statul a luat-o înaintea condițiilor social-economice necesare instituirii lui. Sînteți de acord ?

— Ca o viziune unilaterală se vorbește de realizarea politică a statului lui Burebista și de faptul că omul politic Burebista este oarecum singurul care are dreptul la aprecierea noastră ca șef de stat. Din punct de vedere al materialismului dialectic și istoric această viziune nu este numai unilaterală, ci și greșită. Tocmai pentru că arheologii au scos la iveală evoluția forțelor de producție din spațiul dacic și balcano-dunărean în general în ultimele 5 secole î.e.n., tocmai fiindcă de pe urma acestor cercetări s-a constatat ritmul grăbit de dezvoltare a lumii dacice, începînd cu secolul al III-lea și chiar al IV-lea î.e.n., dezvoltarea excepțională a cetăților dacice de pe tot cuprinsul țării noastre, a instrumentelor, a armelor, a podoabelor, ne dă dreptul să afirmăm că baza economică a acestei lumi dacice exista, și ea se îndrepta în chip firesc înspre acele forme care sînt obișnuite pentru stat, în sensul de uniformitate, de creștere numerică, cantitativă și calitativă.

Au existat, de asemenea, manifestări locale care implică prezențe politice mai limitate la început, mai extinse ulterior, constituind începuturile tradiției de stat. Tradiție de stat, evident, manifestată în secolul al II-lea, al III-lea, în forma acestor uniuni tribale. E de ajuns să remarc că unii regișori din zona Dunării de jos, ca de exemplu, un Zalmodeghikos sau un Remaxos, amintiți de documentele egiptrafice histriene cu titlul de bazileis, de regi, sînt fără îndoială niște mici șefi de formații inițiale cu două secole înaintea lui Burebista. Tot textele grecești amintesc cu titlul de rege de Dromichaites. Pe de altă parte, există faptul foarte important al numeroaselor tezaure de monede dacice, în care, studiul atent făcut de numismați a putut preciza anumite zone și anumite grupe care aparțin unor șefi împreună cu dreptul de a bate monezi, mult anterior lui Burebista. Cu alte cuvinte, se pregătiseră sub aspectul economic și sub aspectul politic acele condiții care duc în chip firesc la o unificare.

— Dacă v-am ruga să ne faceți un portret al lui Burebista cum ne-ați răspunde?

— Izvoarele antice ne vorbesc de o activitate politică excepțională pe un spațiu care depășește cu mult lumea dacică, dar care cuprinde teritorii populate în mare parte de daci. Daci de la nordul Carpaților, daci din Transilvania și Banat, daci din Moldova, din Muntenia și Oltenia, daci de la sudul Dunării, Dobrogea, chiar dincolo de Nistru, și chiar înspre Dardania și Moesia superioară...

Pentru a imagina portretul lui Burebista cred că trebuie să pornim de la două încercări de a-i prezenta activitatea. Prima este cea a marelui istoric francez Camil Julien, în a sa celebră „Histoire de la Galle", iar a doua aparține lui Vasile Pârvan în lucrarea sa fundamentală „Getica", lucrare care are tocmai meritul de a fi dovedit că de la începutul mileniului I î.e.n. și pînă în vremea lui Burebista se petrece un proces de crestere netă a capacității constructive, a dezvoltării producției materiale, a ceea ce se cheamă uniformizarea tehnicilor proprii lumii dacice și chiar a unor mari curente de artă plastică ce au precedat și au contribuit la creșterea nivelului civilizației dacice anterioare lui Burebista. Amîndoi acești mari istorici subliniază faptul că în perioada aceasta a secolului I î.e.n., două erau „imperiile" (cum le spune istoricul francez) care puteau să se opună Romei adevăratul mare stat al acestui timp. „Imperiul" celtic realizat în vederea rezistenței împotriva Romei de către Vercingetorix și „imperiul" lui Burebista.

Totuși, noi știm că lumea celtică, în ciuda unității de rezistență și de luptă împotriva cuceririi romane, n-a ajuns la o unitate politică de genul celei dacice în vremea lui Burebista. Nici înainte, nici după celebra bătălie de la Alesia, nu putem vorbi decît de uniuni locale de formațiuni politice care au putut să cadă tocmai fiindcă n-au fost unitare. În cazul lui Burebista, textele vorbesc de cel mai mare adversar al Romei, împotriva căruia Cezar știa că trebuie să ducă o campanie pentru a elimina primejdia.

Să încercăm să-i facem un portret-robot, în funcție de obiectivele lui politice, în funcție de ritmul acțiunilor sale militare, în funcție de strategia pe care o implică aceste acțiuni. Gîndiți-vă că într-o perioadă în care mijloacele de comunicație sînt puține, într-o zonă care în chip firesc este locuită dens în anumite puncte și mult mai rar în altele, în care informațiile militare și strategice puteau să apară cu o oarecare întîrziere, acest om face numeroase acțiuni, și le face repede, în cîțiva ani de zile.

Textul lui Strabon amintește faptul că activitatea lui în Carpații Pădurosi împotriva unor formații de luptă celtice foarte dinamice, agresive și foarte războinice, s-au terminat cu un succes definitiv. Practic, a fost anulată forța de atac a celților din Boemia.

Înspre răsărit, unde cu cîteva secole înainte, atît invaziile sciților, cît mai ales ale sarmaților, produseseră un adevărat haos, în sensul dispariției unei forme zonale, în Moldova de pildă, ilustrată de cetatea de la Cotnari și de alte cetăți, Burebista ajunge pînă la Olbia, deci dincolo de Odesa. Textele sînt clare din acest punct de vedere : a asediat Olbia și în parte a distrus-o, fiindcă reprezenta unul din punctele de rezistență împotriva autorității sale și însemna totodată unul din punctele de aprovizionare militară și bănească a acestor sarmați, cum înainte fusese al sciților. Textul lui Dios Chrysostomos, acel grec, senator roman mai apoi, care în vremea lui Domițian (deci la sf. sec. I e.n.) a venit exilat la Olbia, povestește foarte plastic în ce stadiu de neputință a găsit-o ca rezultat al asediului lui Burebista.

— Ce semnificații au aceste atacuri, aceste acțiuni militare ?

— În lumina predispoziției spre atac și jaf a uniunilor tribale, altădată se vorbea de aceste acțiuni ale lui Burebista ca despre acțiuni menite să-i aducă o pradă importantă de război. Dar o campanie de jaf nu se practică cu asedii îndelungi, ori noi știm că Olbia a fost asediată 3 ani de zile, și dintr-un document epigrafic, știm de

Țintă ornamentală de fier găsită în vechiul sanctuar patrulater de la Sarmizegetusa dacică (sec. I e.n.)

asemenea că Histria a suferit un asediu tot de 3 ani (foarte probabil că e vorba de asediul lui Burebista despre care azi avem dovezi mai multe). Acestea nu pot fi simple raiduri, ci ne găsim în fața unor acțiuni militare bine organizate, bine practicate, cu un scop precis.

— Meritele acestor acțiuni aparțin numai regelui ?

— Prezența permanentă a regelui la asemenea asedii îndelungi este greu de presupus. Trei ani plus alți trei absent dintr-o zonă care e frămîntată, care nu e egal organizată și care presupune un efort permanent de organizare, sînt greu de admis. Trebuie să vorbim deci și despre căpitanii săi, să vorbim fără să-i putem nominaliza.

E clar că astfel de expediții se bucurau în primul rînd de prezența, activitatea și capacitatea unor trupe în care aristocrația dacică, în primul rînd o aristocrație de călăreți, a jucat un rol foarte mare ca în toată lumea antică. Se cunosc cazuri precise în Macedonia, în lumea celtică, și avem dreptul și obligația istorică, strategică și tactică să presupunem că aristocrația dacică a jucat un rol în această activitate, cel puțin în măsura în care e vorba de acțiuni la foarte mare distanță.

Acum 20 și ceva de ani, am publicat un articol în Buletinul Istoric al Academiei Române, în care pentru prima dată atunci cînd am vorbit despre expedițiile lui Burebista în Dobrogea, în urma cărora orașele grecești de la Olbia pînă la Apolonia de pe coasta Bulgariei i s-au supus, am vorbit nu despre acțiuni de jaf, ci despre o acțiune militară strategică bine gîndită și bine orientată. În cazul asediului și cuceririlor de pe coasta de apus a Mării Negre avem o acțiune îndreptată împotriva viitorului dușman care era Roma. Documentul arheologic de la Dionysopolis dedicat lui Acornion, ambasadorul lui Burebista către Pompei înainte de bătălia de la Phrasalus (48 î.e.n.) ne oferă nu numai un punct de reper cronologic, nu numai o calificare foarte interesantă dată de acest diplomat grec. Cuceririle lui Burebista din Dobrogea sînt o acțiune militară și politică destinată să împiedice intervenția viitorilor aliați romani care erau grecii de pe coasta pontică, în perspectiva viitoarei campanii a lui Cezar. Această acțiune amintită precis de texte poate fi considerată o mișcare strategică de învăluire și o mișcare politică destinată să împiedice pe adversarul roman, Cezar în speță, să-și găsească puncte de sprijin în spațiul considerat zonă importantă pentru apărarea flancului sting al statului dac.

— Ce importanță are în legătura între daci și geți așezarea de la Cetățeni ?

— Așezarea dacică de la Cetățeni trebuie să fi jucat probabil un mare rol în acest secol. Poate că este vorba de o veche cetate, cum bănuiesc și au dreptul să afirme arheologii, anterioară epocii lui Burebista, în care a fost instalat un comandant și în care regele mergînd spre una din davele sale să-și fi petrecut o săptămînă, o noapte, sau poate chiar o lună. În condițiile în care se dezvoltă civilizația dacică în zona argeșeană, Cetățeni este una din marile și importantele puncte militare și de administrație. Poate într-o zi va apare ceva care să consemneze chiar numele lui Burebista, o statuetă, un vas, un alt document, poate se vor găsi monede care să amintească de prezența lui Burebista acolo. Oricum așezarea de la Cetățeni este de luat în considerație, ca și alte cetăți din zona extra-carpatică în care este clar că Burebista a trebuit să-și așeze garnizoane, comandanți, — și cum orice stat se întemeiază și pe forme de organizare civilă și fiscală —, reprezentanți ai săi ocupați cu aceste activități.

— Știm că este în continuare controversată problema reședinței lui Burebista. Care este opinia dv. ?

— Legătura între zona intra- și extra-carpatică a trebuit să se facă pe de o parte prin prezența personală a regelui care juca un mare rol, pe de altă parte de către ceea ce se cheamă embrionul de administrație militară și politică de care acest stat în mod necesar trebuia să dispună. Lucrurile se petreceau în felul următor. Iată capitalele : se vorbește despre cetatea Sarmizegetusa în Munții Orăștiei, dar se vorbește și despre cetățile regale din Transilvania și din Banat ; se vorbește în chip firesc de o autoritate regală în cetatea de la Piatra Neamț, de la Popești-Arges, și de la alte cetățui dace care trebuie să fi fost mult mai multe decît știm noi astăzi.

Una din aceste cetăți, Argedava, a provocat mari discuții. Daicoviciu considera că-i vorba eventual de Arce Dava din Banat ; profesorul Radu Vulpe crede că aceasta trebuie identificată în cetatea regală de care amintește inscripția lui Acornion, cea de la Popești, lîngă București. Eu aș spune, paradoxal, că toți au dreptate. Sigur, că erau mai multe capitale, în sensul de cetăți de scaun, așa cum regii medievali și principii noștri aveau mai multe reședințe. Un exemplu avem în antichitate, în perioada de sfîrșit a imperiului roman, cînd Dioclețian stă ani de zile la Constantinopol sau la Roma, dar stă ani de zile și la Nicomedia și acolo sînt datate și de acolo se emană marile constituții imperiale. Da, acești împărați nu mai stau într-un singur loc și nu așteaptă acolo ca generalii să le aducă laurii victoriei, sau să sărbătorească unele reușite militare și diplomatice.

Atunci ne putem închipui activitatea lui Burebista avînd din loc în loc, în toate zonele importante, cetăți de scaun. O inscripție descoperită acum cîțiva ani vorbește de o Argedava în Dobrogea. Atunci cînd se vorbește în inscripția lui Acornion de la Balcic, că a mers să-l vadă pe tatăl regelui (poate tatăl regelui Burebista, poate tatăl altui rege) la Argidava, e probabil că el a mers în Dobrogea și nu în Banat sau la Popești. Deci puteau exista mai multe dave și unele dintre ele să fi fost Argidave sau Argedave.

În acest fel reședința lui Burebista este una și sînt mai multe totodată. Nu putea să fie altminteri din cauza greutății de a comunica. Căci aceste cetăți aveau și rolul de a prelua repede și de a transmite informațiile, mai ales în cazul unor primejdii. Toate reaveau misiunea de a reprezenta prin garnizoarele regelui, autoritatea, liniștea politică, unitatea statului în zonă și aveau desigur misiunea să supravegheze acea aristocrație locală care, mulțumită sau nemulțumită, pînă la urmă a ajuns după moartea lui Burebista să facă simțită tendința centrifugală.

— Orice s-ar spune, un stat nu poate fi opera unui singur om. Burebista trebuie să fi avut colaboratori destoinici. Se cunosc aceștia ?

— Despre colaboratorii lui Burebista nu știm de nimeni în afară de Deceneu. Dar destoinici, sigur au fost. Pe plan militar, pe plan politic, pe plan administrativ, numai cuvîntul destoinic li se poate potrivi. Gîndiți-vă la distanțele enorme, la realitățile etnico-antropologice, pe care le întîmpină cineva de la Celții din Carpații Pădurosi pînă la celții de la Belgrad, de la dacii din aceiași Carpați Pădurosi, pînă la cei de dincolo de Nistru. Fără colaboratori destoinici n-ar fi putut reuși.

— Din rîndul colaboratorilor lui Burebista se desprinde cu pregnanță Deceneu. Figura lui este apreciată diferit de-a lungul istoriei. Indiferent de aceste aprecieri, amintirea lui Deceneu, influența sa asupra dacilor, exercită un adevărat magnetism asupra cititorului de astăzi. Vă rugăm, vorbiți-ne despre Deceneu.

— Figura lui Deceneu, fără îndoială, e de luat în considerație. Textul vorbește despre el ceva mai mult decît despre ceilalți și vorbește în așa fel încît ne lasă să înțelegem că paralel cu activitatea de centralizare politică și militară a lui Burebista, Deceneu a acționat în sensul unei centralizări ideologice și pe plan religios. Știrile cu privire la așa-zisa dezrădăcinare a viței de vie pe care textele o atribuie lui Deceneu reprezintă un ecou tîrziu dar care are la temelie același proces de concentrare politică, poate și etică, lucru legat de religia dacică. Cert este faptul că a existat un mare preot care apare și în cazul lui Decebal. Aceasta presupune că în opera de unificare a statului, religia a jucat și trebuia să joace un rol important. În fiecare uniune tribală trebuie să fi fost preoți și acestia este posibil să se fi opus unității statale, alături de aristocrații și de regișorii daci. În aceste condiții era nevoie de o extensiune a autorității marelui preot și o asemenea acțiune care folosește alte arme decît cele militare, cele administrative, este extrem de interesantă. Desigur în toate aceste considerații trebuie să fim totuși foarte prudenți.

— Cum se explică asasinarea unui rege glorios ca Burebista ?

— Este clar că o astfel de politică de cuceriri presupune ordine la el acasă, nu numai în ceea ce moștenise ca formație politică statală în Munții Orăștiei și în zona imediat învecinată, dar și în zonele care fuseseră integrate pe o cale sau alta în statul dac.

Aristocrația locală dacică presupune șefi daci locali nu prea bucurosi de o autoritate superioară care integra formațiile lor minore într-una majoră, în care ordinea aparținea șefului cel mare de la Grădiștea Muncelului, și nu fiecărui șef în parte.

Lucrurile se petrec la fel și în alte perioade ale istoriei, dar pentru a ne limita la antichitate, iau iarăși exemplul macedonean unde nobilii din zona de apus, din zona ilirică și cei din zona de nord a Macedoniei s-au opus tot timpul la unificarea statului macedonean, exercitată în primul rînd de Filip al III-lea. Dovadă că pînă la urmă l-au asasinat. Acest complot al nobililor macedoneni a fost foarte probabil (unele texte o afirmă) incitat de regele persan și de aurul persan, care avea tot interesul să slăbească capacitatea adversarului său cel mai important.

Am dreptul să-mi imaginez că și în cazul sfîrșitului tragic al regelui dac, el însuși victima unui complot, s-a petrecut tot datorită rezistenței, contradicțiilor din sînul claselor dominante dacice, respectiv a aristocrației dacice din regiunile recent integrate, care suportau probabil cu o oarecare îngrijorare ordinea instaurată de Burebista.

— Ce semnificație politică are pentru contemporanii noștri existența statului dac al lui Burebista ?

— Activitatea lui Burebista, moștenită apoi de Decebal, dovedește o lungă tradiție politică incluzînd toată scara de valori și toate formațiile posibile înainte și după Burebista, înainte de Decebal și după Decebal, experiență politică ce poate fi înscrisă cronologic pe cel puțin patru secole. Patru secole înseamnă mult, patru secole înseamnă o gamă foarte variată de experiențe umane, politice, patru secole au trebuit să constituie o moștenire. Am să vă dau un singur exemplu care nu se referă la această perioadă, ci la cea a lui Decebal. O inscripție din epoca romană descoperită la sudul Dunării, în zona care a fost colonizată de către stăpînirea romană cu coloni daci, amintește de un dac care poartă numele de Decebal. Dekibalos dovedește că tradiția exista. Este foarte probabil că în cazul tradiției lui Burebista multă vreme toate formațiile politice dacice, fie că erau rezultatul unor tendințe centrifugale, fie că erau o încercare de a reînnoi firul unității, au avut drept model experiența, activitatea și realizările lui Burebista.

Interviu consemnat de Nicolae Stoicescu și Andrei Lenard

L6 7 IUNIE 1980

Evenimente și zile

Urmare din pag. 1

teatrală și artistică, apariții de cărți, ședințele Societății scriitorilor români, ca și viața de petreceri a Capitalei care contrasta cu gravitatea momentului.

Fresca celor trei luni este emoționantă, fiind prezentată într-un crescendo dramatic, specific marelui eveniment.

Din faptele atît de diverse, prezentate cu obiectivitate de epocă, rezultă unanimitatea voinței populare de a intra în război în 1916 pentru realizarea unității naționale. Reproducerile din presă, declarațiile oamenilor politici, adunările cetățenești o dovedesc. Rezervele exprimate, numai în sensul continuării prudente a neutralității au fost puține — printre ele a lui Maiorescu bătrîn și depășit politicește — dar după declanșarea războiului, disciplina patriotică a fost respectată de toți, indiferent de opiniile exprimate anterior.

Cartea reunește chemările de mare rezonanță în epocă dar și în posteritate ale lui Octavian Goga, Delavrancea, Take Ionescu, N. Filipescu, Simion Mîndrescu, Vasile Lucaci și alții pentru realizarea idealului național.

Nu mai puțin impresionantă apare din faptele prezentate deosebita abilitate politică a conducătorilor României de atunci, mai ales a lui I.I.C. Brătianu — recunoscută de istoricii de mai tîrziu, care au negociat în mod prudent și patriotic intrarea în război, alegînd momentul cel mai potrivit.

Participarea noastră în război a fost un act cu mare pondere istorică, provocînd dezechilibrul Puterilor Centrale, dar dacă ea n-a putut duce la o victorie rapidă se datorește nerespectării de către Antantă a angajamentelor luate, ceea ce a făcut ca România să suporte cele mai mari greutăți în desfășurarea războiului.

Cartea lui Ion Bulei a selectat cea mai reprezentativă memorialistică asupra primului război din care se impune relevată mai ales cea a lui I.G. Duca ,publicată doar parțial, dar care este esențială și de autentică valoare literară. Utile documentar sînt memoriile lui Ottokar Czernin, Saint Aulaire, Diamandy, Sextil Pușcariu, notele zilnice ale lui Al. Averescu, C. Argetoianu, etc.

Noua metodă folosită de Ion Bulei — scrupulos istoric și talentat scriitor — de a relata faptele istorice în concretul fiecărei zile, prin mărturii directe de epocă, a fost ilustrată în Franța de Jérôme Carcopino care a inaugurat formula „la vie quotidienne à Rome", etc. și a fost folosită și la noi de către istoricul antichității latine, Nicolae Lascu în **Cum trăiau românii** (1965), sau de Haralamb Zincă în **Și a fost ora H.** în care expune întîmplări dintr-o singură zi : 23 august 1944. (1971).

Este formula literară a viitorului de a scrie istoria pentru cercurile largi de cititori avînd ca sursă munca asiduă a eruditilor care prin noua metodă nu-și pierde nicidecum utilitatea, ci își impune valoarea specifică.

Tunetul galopului

Urmare din pag. 1

Nostalgia originarului, respingerea vieții grotești și absurde, încercarea de a ieși din stănoagele aberante ale destinului au fost subliniate cu mare forță de Alexa Visarion, regizor de adînci viziuni dramatice, căruia textul tulburător al lui Fănuș Neagu i-a creat contextul și bucuria de a-și manifesta vitalitatea ideatică. Dacă în primele scene producerea galopului nu depășește o corectă imitare de rutină, în crescendoul tot mai accentuat al următoarelor scene am descoperit suprapunerea momentelor semnificative ale memoriei eroilor și, odată cu acestea, o încercare de desprindere din grotesc, o proiectare (prin galopul deslănțuitor) a vieții lor într-un teritoriu de libertate nemărginită. Apariția tinerei vînzătoare de evantaie în viața „echipei de zgomote" subliniază aceeași posibilitate de ieșire din claustrarea unei condiții absurde.

Apariția relativ tîrzie a lui Nil în epica textului sau, mai bine spus, în rememorarea faptelor le-a dat celorlalți membri ai familiei pentru prima dată iluzia că se pot rupe din starea degradantă în care au ajuns, iar Nil va dovedi, prin curajul de a se oferi unei lumi, poate mai atroce, că există și un alt mod de libertate sau de eliberare ; el iese în mijlocul unei haite de ciini înfuriați. Dacă Nil s-a putut elibera numai în acest mod, resemnarea celorlalți ajunge să se transforme într-o insuportabilă bucurie de a rămîne în viață cu orice preț. În acest punct al regiei ne-am fi imaginat un posibil umanism transontologic, lăsîndu-i pe ciini să dea din coadă cum fac ei de multe ori și astfel curajul sacrificiului uman ar fi răsplătit pentru o lungă perioadă de timp.

Fără să ne fi întîlnit, l-am văzut de multe ori pe Mircea Albulescu. Acest mare artist al nostru nu duce cu sine prin viață nimic din teatru, pe scenă însă nu-i lipsește nimic din ceea ce l-a învățat viața, Nil — cel creat de el — rămînînd memorabil. În rolul lui Mușat, Ion Vilcu jucînd pe cea mai bogată gamă afectivă, ni s-a părut un mare actor. Tandră, vehementă, visătoare și drogată, Dorina Lazăr a excelat prin dăruire în rolul Mariei. Gelu Nițu, ca „fiu comun" al celor doi (Mușat și Nil) a ilustrat convingător și rînd pe rînd forța și finețea lor expresivă, ca un veritabil „continuator". Gianina, în interpretarea Jeaninei Stavrache, a fost de asemenea o prezență bine subliniată în rol. Irina Mazanitis, ca vînzătoare de evantaie, a lăsat în duritatea afectivă a vieții celorlalți o undă de fragilitate sentimentală. Scenografia Danielei Codarcea — excelent adecvată.

Fănuș Neagu aduce pe scenă, prin **Echipa de zgomote**, o lume îndurerată și marcată profund de zbuciumul conștient al condiției sale. Împreună cu vigoarea extremă a sentimentelor, autorul a moștenit, de la „părinții din părinți" un gust și o savoare de neconfundat a limbii române, ceea ce asigură spectacolului giulestean o mare forță expresivă.

Un pod peste porumb

Urmare din pag. 1

își bat joc de munca omului. Am auzit că și-n America... Dar dia n-au rămas la poduri de pontoane, nu ne lăsăm noi. Țăranul ne privește ca și cum s-ar pregăti de o trîntă, dar continuă să vorbească blajin : or fi avut bani de risipit, noi nu avem. Ia te uită-pe cine am luat în mașină, pe un expert în finanțe.

Tăcem cu toții pînă la Turnu Măgurele. Aici ne despărțim de țăranul-orășan. Omul se dă jos din mașină, mulțumește, și înainte de a închide ușa ne spune : aici se va face o hidrocentrală. Lacul de acumulare o să ajungă pînă la Islaz. O să mutăm și satul și podurile, ce să facem ? Să se lupte Oltul cu Dunărea, nu cu noi, că noi ne-am săturat... Să se plimbe prin lacul de acumulare cît o vrea...

Pornim spre Alexandria. Țăranul-orășan și-a luat rămas bun de la noi și acum trebuie să fie în drum spre locul lui de muncă de la calea ferată.

Ce apă și Oltul ăsta, se miră șoferul, auzi, să lase un pod fără treabă... Tăcem. Dar fără s-o spunem, fiecare din noi se gîndește la țăranul-orășan. Și ni-l închipuim, încă dominați de blînda lui înțelepciune, mergînd pe stradă, dînd înciudat cu vîrful bocancilor în pietre și pregătind Oltului, drept înțeleaptă răzbunare, o hidrocentrală.

atelier literar

poșta redacției

ION BUS ION : Calificativele se pot desfășura în cel mai larg evantai, de la truismul patent și banalitatea sonoră, pînă la realele scăpărări de spirit, subtilitate, profunzime, umor. Ne-ar fi greu, însă, să ne asumăm (și din motivele pe care le pomeniți în scrisoare, desigur) o adevărată competență în acest domeniu.

E. SATVANY : O încercare destul de simplistă, schematică, superficială, chiar dacă mobilul, „teza" (prea didactic și propagandistic inscenate) rămîn fără îndoială nobile.

D. IONAND : „Escapada" e ceva mai organizată și mai cursivă, dar sînt încă prea multe lucruri forțate, trase de păr.

NICOLA ELM : Din păcate, paginile nu cuprind decît versificări modeste, confecții uscate, fără har, fără ecou. Poate în proză să fie mai bine (ne-o puteți trimite pe cea mai bună) dar lucrul cel mai important în momentul de față este să vă pregătiți pentru continuarea studiilor și să vă găsiți un echilibru și un făgaș.

IOAN ȘERBAN : Un început promițător, din care nu lipsesc, firește, nesiguranțele și inexperiențele inerente. Bune semne de perspectivă, mai ales în „Legenda ghioceilor", „Jurnal", „Un fel de iubire", „Puterea obișnuinței".

EDGAR VANIA : O poveste cam trasă de păr, cu situații neverosimile, nemotivate psihologic, cu alunecări în trivial, dar și în melodramă ieftină și stridentă. Scrisul, destul de rudimentar și neglijent.

TENIS RODILICA : Primele impresii nu sînt tocmai favorabile. Dar fragmentul e prea scurt și cam răvășit, nu ne dă destule elemente pentru o apreciere întemeiată și consistentă.

A. SCORȚARU : Se poate spune că există unele semne lirice, chiar dacă versul nu e încă destul de sigur de sine și lipsa de experiență mai are un cuvînt de spus. Să vedem ce mai urmează.

T. BOROSCHI : Lucrurile încep bine, dar, după cîteva pagini, apare o intrigă foarte complicată, cam confuză și expediată cam prea sumar și aglomerat. Rămîne să interveniți cumva : ori desprindeți povestea centrală din acest păienjeniș, ori desfășurați cum trebuie, echilibrat, toate firele interferente (ceea ce, firește, implică dimensiuni mai ample, poate chiar la nivelul unui roman).

V.P. GAJ : Cele mai multe sînt niște confecții metaforice care simulează poezia, agitînd aceleași și aceleași vorbe (un „stoc" destul de sărac și manierist). Cîteva reușesc să se apropie mai mult de poezie, mai ales „Din visurile mele", „În carnea cuvintelor" (...dar **să poți vede, suptil,** etc. sînt lucruri inadmisibile pentru cineva care aspiră la poezie !...).

CONST. PĂLĂNGEANU : Subiectul e forțat, incredibil, încropit și desfășurat cu stîngăcie și naivitate, scris destul de primitiv, rudimentar.

Felicia, C. Dochian, Dumitru Butzoi, B. Horas, G. Vlad, N.A. Vest, P. Găman, T. Rusu, I. Tătar : Confirmăm primirea și mulțumim din toată inima.

N. Mihăescu, Cătălin Cristian, Ilie Bocăneț, G.N., Gurlup Gh., Ștefan Morindău, Ion Roman, Robert Kocher, Leonida M. (mai bine, în „Pietre și oameni"), **Chiriac Samoilă, D. Roșu, Stan Răzvan, Eugen Roșca, Ovidiu Anton, Astaluș Ioan, Ion Țocu, Iulian Olaru, Marian Paraschiv, Gliceria Tania, Melania Caragioiu, Ilie Argintaru, Dorian Ioan, Ana Andru, Mircea Pascariu, Sorin Petrescu, Victor Girlea, Traian Chivu, Roman I.** (Craiova), **I. Miron, Schwartz Buwiakowski** (ceva, în „În noaptea asta", „Disperare"), **Iacob D Gh., Petruța Purnichi, Bogdan Șerban, Gh. Vilceanu, Paul X. Lorin, Ion Tudor, Bucur Ioan, C. Mateiaș Sibiu, Emil Machidon, L.R.G., Ștefan Mihai, A. Saucul (?), Angela Adria** (ceva, în „Absență", „Rugă"), **G. Adrian, Vl. Ghețu, Gică Orbenia, Dan Moldoveanu** (adresați-vă unui ziar), **Adriana Marinescu, Marius Sîrbu. Ioana Virea, Gh. Enescu, Al. Donoșe, Ice Berezan, Andrei Pal, Moșoia Elena Doina, Ioana Marilena Iliescu, Ștefan Manole, Ciprian Sălceanu, A. Tristan, Virgil Nisus, S. Vrances, Balh Emi, T. Bocu, Marcu Cornelia Armina, Adriana Puia, A.N., D. Stelian-Orzan, Cîrstea Șoimaru, Ion Diaconu, Roșca M. Ion, Ali Hofa-Emin, Dan Stanca-Malef, Voicu Mihai, Moldovan Nic. Doru :** Încercări de nivel modest. **Mitu Sorin Gheorghe Bran :** Sînt unele semne, merită să stăruiți.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Pentru pace", „Anonimă", „Orfanul, etc. ; „Drum de nimfă", „Chipul tău" (texte indescifrabile) ; „Fantoma universului", „Esențe", „La teatru", etc. ; „Ipoteza primăverii", „Studența și iubirea", etc. ; „Moartea iubirii", „Hotarele iernii", „Lasă-mă să-ți ghicesc", etc. ; „Fetei cu pulover senin", „La teatru", etc. ; „Glas de poet", „Glasul iubirii", etc. ; „Humus fierbinte", „Primăvara noului început".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fereastra

Arunc un pumn de poeme pe fereastră
calde, moi, pe pîrtii de aer
ploaia crește ca iarba
viorie lacrima pescuitorului se îngroașă
deasupra serii
amurgul ca o vitrină încărcată
își rărește lucrurile carnivore.
Tu du-te acasă, tu pleacă din piață
fîntîna azvîrle nu știu cîți litri
de neliniște între două bătăi de clopot
în cămin a ceai și a singurătate se întîmplă
Să fac ordine – zic
să netezesc perna și fața de masă
fereastra – dreptunghiul meu
de legătură cu **dincolo**
deschid fereastra
deschid larg-larg fereastra
mă biciuiesc pîrtii de aer
Să fac ordine – zic
să nu mă gîndesc
să fac ordine
arunc pe fereastră un pumn de cenușă.

MONICA ROHAN

Singurătate

De singurătate
sufletul ți se mută în lucruri
tovarășii tăi pentru care
din cînd în cînd te bucuri

de singurătate
îți piepteni în neștire părul de abanos
și milă ți se face de tine
precum de florile fără miros

de singurătate
cultivi amintiri care nu mai au aer
ciini pesimiști înfășură casa
ca borangicul pe caer

te întrebi ce cărți mai sînt cu ecou
și iți numeri neîndurător ridurile :
acesta sînt eu ?

de singurătate
locuința ta e o insulă bizară
în care tăcută domnești
bătrînă domnișoară.

ELENA RADU

Condiția spațiului

Oare cine plînge,
de plouă atît ?
Un om de pe Soare
se plînge că-i cald.
Copilul nostru
învață să zboare.
Un coș de gunoi
rostogolindu-se prin spațiu
e tot ce-a rămas
din civilizația dispărută.
Poate vom găsi și alte urme,
dar unde să le căutăm ?
Noi mergem la masă ;
ni se proiectează un film
cu hrană verde ;
apoi înghițim pilulele.
Pe lîngă coșul de gunoi
trece un embrion cosmic;
acolo unde se va opri
se va naște o nouă civilizație.

GABRIEL DOROBANȚU

Kristina Szigethy : „Zile în Scheii Brașovului"
(Din expoziția deschisă la Teatrul Foarte Mic)

Domnul măcelar

Desigur, cel mai respectat din cartier
era domnul măcelar.
Era foarte gras,
și din această cauză
gîfîia ca un tren încărcat
cu soldați răniți
de pe front.
Se întorcea acasă, seara,
bocănind din cizmele lui de box,
ca un general sigur de victorie,
pe treptele de marmură neagră
ale mausoleului său.

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Neștiind

Nu mîna de om a ofilit crinul
despărțind în tăcere zăpezile
adevărate de zăpezile
din vis
pitit în această Romă
a culorilor eterne
nu sufletul meu e de vină
sfios ca un nud
nici marmora **statuilor** care
se crapă nici
petalele scuturate
pe caldarîm
că neștiind îmi vine
să mă îmbăt cu lacrima
din ochiul
dumneavoastră...

G. M. BUCOVICIOR

Despre mișcare

De ce născuții lumii întîrzie atîta-n neființă
poate că ei sînt briza caldă ce adie
în Univers susținîndu-i bunul mers
și iată viitoare mame cu pîntecul vibrant
asemeni unui radar captînd
misterioasa lor mișcare multivisatul belșug
de cîte ori se naște cîte un prunc lumea
se grăbește
să-și modeleze un început de veșnicie
după chipul lui toată lumea
e-n stare să exalte și-un dumnezeu fără
măduvă
puricîndu-se de păcate ca o femeie
deșucheată
la bătrînețe dar cine dăinuie mai mult
decît îi permite condiția sa cuibul neagă
pasărea dedată trîndăviei.

MIHAI CRĂIESCU

Proze

Cartea mea a fost trasă la sorți.
E un as ? E un popă ? O damă ?...
Alte metamorfoze pe hărți,
Altă inflație, altă panoramă...

Mucenic al ceasloavelor noi
Harnic ochiul îmi umblă prin lume :
Tot mai rar trece carul cu boi
Pe drumul creației bune...

Ninge cu flori de cuarț,
Laptele-i calcar de-o vreme,
Joșii se văd mai înalți,
Dar prozele nu sînt poeme...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Artă la Horezu

Nu știu să mai fie undeva strînse, așa cum se întîmplă în aceste zile la Horezu, în ținutul de legendă al Vîlcei, toate culorile și blîndele lumini, smulse parcă din minunea răsăritului, ale acestei țări. Nu știu să mai fie adunate altundeva, decît aici culorile și luminile noi dar și cele vechi, în starea lor vie și continuu proaspătă, ale Bucovinei și Olteniei, ale Argeșului, Ardealului și ale sfintei Moldove. Și, fără îndoială, nicăieri în lume, nu se află adăpostite la un loc atîtea comori de o tulburătoare frumusețe, cîte pot fi privite deschizînd în acest prag de vară poarta înflorată a tîrgului ceramicii populare românești, „Cocoșul de Hurez", aflat, iată, la a zecea ediție, jubiliară.

Pentru orice iubitor de frumos, pentru însetații de cunoaștere, pentru oricare om cu darul simțirii, o călătorie în aceste zile la Horezu echivalează cu o minunată și irepetabilă descoperire. Întregul univers al poporului nostru, legende știute doar de meșterii care, cu migală și trudă, dau viață lutului ars, povești aflate de la străbunii sau închipuite de olari în aplecarea lor neobosită asupra roții și bobului de argilă, pot fi descifrate, odihnindu-ți o clipă ochii pe amforele și talerele așezate, într-o înțeleaptă orînduială, pe acoperișul și în pridvorul căsuțelor din lemn, construite pe platoul de la „Stejari", sau pur și simplu, pe covorul de iarbă ce crește aici.

Nu lipsește de la acest spectacol, inedit, de o mare valoare artistică, nici preistorica roată a olarului. Se întrec la ea, sculptînd în pasta moale de lut cu degetele și podul palmei, încifrînd, cu tocul de corn sau cu fulgul de ciocîrlie, pe discul de lună plină al străchinii, semne arhaice, în care este sintetizat un întreg univers mitologic, se întrec, spuneam, copii și virstnici, artiști ale căror nume sînt înscrise, de acum, în manualele de artă, sau tineri începători. Pentru că organizatorii tîrgului ceramicii populare românești de la Horezu, 15 la număr, între care numim aici Comitetul județean Vîlcea, pentru cultură și educație socialistă, Muzeul satului și de artă populară, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice București și, nu în ultimul rînd, factorii de răspundere de pe plan local, își propun, prin reeditarea acestei tradiționale manifestări în cadrul generos oferit de Festivalul național „Cîntarea României", pe lîngă popularizarea creației originale și autentice, stimularea și întinerirea continuă a acestei arte.

Or, a vorbi despre asigurarea continuității străvechiului meșteșug al olăritului, despre dezvoltarea lui, a tradițiilor sale, înseamnă să redeștepți și să cultivi în conștiința tinerei generații idei despre rolul și importanța acestei arte în dezvoltarea civilizației românești, despre rolul ceramicii în cunoașterea istoriei patriei (de multe ori fragmentele de lut ars purtînd însemne valoroase fiind singurele documente care ajung din vechime pînă la noi), ca și despre bogăția expresivă a „monumentelor" din argilă. Pentru aceasta, alături de meșteri din toată țara, sînt invitați la Horezu specialiști în domeniu, muzeografi, cercetători, personalități de seamă ale vieții noastre spirituale, împreună cu care sînt organizate consfătuiri, simpozioane, sesiuni de comunicări științifice. Roadele străduințelor depuse pînă acum și de aici înainte vor fi culese, desigur, mult mai tîrziu. Sîntem abia în prag de vară... Dar oricine va avea în mînă o farfurie de Horezu, o amforă de Oboga, o vază de Rădăuți sau de Corund, pe care au fost încrustate cu vîrful cuțitului numele unui Vicșoreanu sau Ogrezeanu, ale lui Colibaba Ciungulescu sau ale unor tineri încă necunoscuți și va simți puterea de sugestie a formelor privite, forța exercitată de semnele încrustate pe pereții vasului asupra imaginației sale, oricine va mîngîia aceste zămisliri din lut, nu va putea să nu-și dea seama de reînflorirea pe care o cunoaște arta olăritului, de valoarea și autenticitatea ceramicii populare românești.

Nicolae Militaru

Ethosul diversității

Urmare din pag. 1

prin oameni și națiuni distincte și expresive. Culturile lumii au caractere particulare, dar se unesc și chiar se aseamănă uneori, prin efortul lor de aprehendare a „necunoscutului". Avem aici o viziune profund democratică și modernă asupra culturilor, pornită dintr-o adîncă simpatie față de umanitatea prezentă, trecută ori viitoare. Tot **matricea stilistică,** acest complex de factori „bizari" îl conduce la analize subtile ale fenomenului cultural românesc (unele devansate, cele mai multe însă de bun simț) și la încadrarea lui în complexul spiritual european. **(Spațiul mioritic).** Alte metode mai pretențioase l-au judecat mult mai unilateral, uneori negîndu-i cu totul valoarea și existența. Din același motiv, egalitarist, respinge și teoriile mesianice apărute atît în alte culturi, cît și în cadrul autohton. Democratismul său spiritual se **exprimă** de asemenea și în atitudinea față de știință, care e, la rîndul ei, o creație în termeni stilistici, încît, între tipurile diferite de știință, elaborate de-a lungul veacurilor, nu vede altă diferență, în nici un caz una valorică, decît o diferență de aspect **stilistic.** Apoi, în **Religie și spirit** vrea să pună în lumină „importanța fundamentală" a categoriilor abisale „pentru constituirea valorilor religioase" fără exclusivismele pe care le manifestă religiile înseși (și adepții religioși) în raporturile dintre ele : „Se înțelege de la sine că circumscrînd astfel viața spirituală indică, grecească sau apuseană, **nu** facem decît să schițăm în chip preliminar o situație, fără de a mărturisi cu aceasta vreo **preferință.** Un cercetător al culturilor e silit, printr-un grav angajament spiritual, să-și treacă oarecum sub tăcere preferințele particulare, cît privește feluritele forme ale geniului uman". Obiectivitatea e însușirea metodelor îndreptate scientist spre realitate. Concepțiile metafizice sînt, de obicei, exclusiviste și partizane, judecînd și sistematizînd, din unghiul unui concept sau al unei valori privilegiate. De unde atîta obiectivitate, mai mult decît științifică, în gîndirea unui „metafizician" ca Blaga ? O cultură străină trebuie lăsată „să se înfiripe în fața noastră potrivit normelor sale intrinseci" ; „Ni se cere așadar să ne ajustăm perspectivele și ocheanul la conformațiile proprii peisajului" iar nu să vorbim de „deficiențele" altor culturi". Culmea culmilor, „metoda" **stilistică** rezolvă și problema raportului dintre individual și etnic, care produce atîtea disensiuni în conștiința literară a veacului nostru. Doctrinele naționale sînt net antiindividualiste, doctrinele individualiste sînt profund antinaționale. Blaga se întreabă : „Cum trebuie să înțelegem raportul dintre „individ" și „colectivitatea etnică" ? Este colectivitatea etnică o unitate reală ? În ce măsură ? Este individul numai un „exponent" al etniculul ? Sau etnicul este o simplă umbră abstractă, real fiind numai individul ?".

Răspunsul se află în același termen de matrice stilistică, „alcătuită din categorii abisale, discontinue, dar sinergic și arhitectonic combinate", care are darul să așeze pașnic alături concepte făcute parcă să se împungă și să se extermine reciproc. Tocmai pentru că e un conglomerat de factori care se unesc dar se și opun, se stabilizează dar se și modifică de la individ la individ și de la epocă la epocă (aici nici istoricul nu se opune etniculuj). Îi e proprie o „elasticitate" demnă de toată lauda, în stare să se modifice cu fiecare operă individuală, rămînînd ea însăși neschimbată, să permită indivizilor să curgă liberi prin apa ei, în orice direcție, chiar să sară din ea, dar să revină totuși în această apă : „De la etnic la individ nu se trece nici ca de la substrat la exponent, ca de la substanță la accident, dar nici ca de la abstract la concret : de la etnic la individ se trece ca de la un complex numeric mai redus, la un complex numeric mai amplu de categorii abisale. Niciodată individul nu va fi deci un simplu exponent al etnicului, fiindcă individul posedă totdeauna alături de categoriile abisale, ce aparțin etnicului, mai multe ori mai puține categorii abisale, ce-i aparțin numai lui". Nici mediul nu e o „simplă abstracțiune", nici individul un simplu „exponent", ci ambii sînt realități concrete, vii, care se diferențiază fără să se nege. E un mod foarte subtil de a percepe și explica relația existentă între particular și general, între stare și mișcare, între tradiție și inovație. În concluzie Blaga combate firesc „simplificările" care reduc creația la un aspect univoc, și care duc uneori chiar în „impas" „destinul creator al omului". Amendează mai întîi **transcendentomania,** de pildă **iconoclasmul** medieval, care distrugînd **icoanele,** anulează și interzice efortul creator al omului. Amendează apoi, cam prea în bloc **imediatomania** modernă, „anarhia spirituală", „dezagregarea stilistică", proprie culturii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului nostru. Dar criticînd extremismul **imediatomaniei** Blaga nu avansează o idee antiindividualistă, cum părea s-o facă, destul de grăbit, și numai pentru moment, în **Eonul dogmatic.** El construiește, în fapt, un concept de valoare estetică prin care tinde să justifice varietatea și originalitatea valorilor artistice într-un spațiu mai vast decît cel european modern.

În **Artă și valoare,** de pildă, multiplicitatea îi apare din dozajul diferit al unor elemente polare, al universalului cu individualul sau al „canonicului" cu „originalul". În diferite epoci accentul s-a fixat pe un pol sau pe altul. În arta clasică termenii polari se află în echilibru. În cea bizantină accentul cade pe „canonicitate", iar spontaneitatea, originalitatea trec în penumbră. „Arta romantică ne izbește prin saturație concretă... prin originalitate. Dar atît arta bizantină cît și arta romantică ar înceta să fie artă, dacă aspectele accentuate nu ar fi dozate cu elemente polare". Din jocul celor doi termeni așadar se naște însăși diversitatea tipurilor artistice de-a lungul veacurilor, iar nu numai în epoca modernă. Căci originalitatea pentru el nu e proprie numai culturilor actuale, care se declară ca atare, ci tuturor valorilor create de-a lungul istoriei. Iată un gust într-adevăr **generos.** Nu ne mai mirăm acum că Blaga apără spiritul dogmatic medieval de „exclusivismul..." gîndirii moderne ! Originalitatea ia la el înfățișări istorice și chiar cosmice. (În **Diferențialele divine** elaborează o cosmologie, riscantă sub aspect științific, cu scopul de a dovedi varietatea și libertatea întrupărilor individuale în cadrul altor regnuri, la cristale, plante, animale, ca și la om). Un ethos modern, însetat de eterogenitatea fapturilor umane, a popoarelor și a epocilor istorice, stă la temelia categoriilor stilistice care „nu sînt ecumenice, ci variază de la regiune la regiune, de la popor la popor, de la timp la timp, de la individ la individ și uneori chiar în cursul vieții unuia și aceluiași individ".

Blaga obține astfel o imagine a lumii neștiută mai înainte (cînd religiosul zdrobea ființa particularului ,sau cînd individualul uita de ființa generalului) ; o imagine întemeiată pe valoarea diversităților umane concrete, care numai prin suma eforturilor lor spre spirit pot atinge un sens complex și viu (în același timp) al unității. E sensul lumii pe care o căutăm azi, cînd vrem să fim fiecare noi înșine, dar să ne întîlnim cu efortul creator al tuturor popoarelor și indivizilor care au existat, care există și vor exista în istorie.

Un nou muzeu

Urmare din pag. 1

ria Bernea, Paul Gherasim, Florin Niculiu, Marin Gherasim, Mihai Horea, Ion Gheorghiu, Sorin Dumitrescu, Ovidiu Maitec, Bucur Ilei, Bițan, Mimi Podeanu, Florin Dragomir și alții cîțiva. Felul cum sînt așezate lucrările în cele șase încăperi prilejuiesc pe lîngă confruntarea necesară a celor de astăzi cu valorile noastre nepieritoare și bucuria meditației asupra semnificației operei de artă, a rostului ei în formarea morală, în modelarea conștiinței într-o bine, iubire și frumos. De un astfel de muzeu ca cel din Rîmnicu Vîlcea s-ar bucura orice oraș european.

Spațiul acestui nou muzeu vrea să exprime prin așezarea pînzelor și a celorlalte obiecte de artă istoria poporului nostru ajunsă la acel prag de transfigurare prin opera de artă în care ea iese din timp devenind aptă de universalități și permanență totodată pentru spațiul nostru spiritual. Cum stai în istorie să fii profund înrădăcinat locului și deschis în același timp captind universul.

Opera de artă are acest dar de regăsire a lui „acasă", de liniștire a ființei în preajma celor de acasă, de isihie în cele adesea neluate în seamă ale naturii și istoriei unui popor. Brâncoveanu în bronz în preajma unui păstor mioritic ce-și poartă oaia în spate datorat sculptorului Vasile Corduz deschid muzeul : păstorul și Brâncoveanul sînt chele de aur în acest ținut de jertfă și transhumanță unde oierii Transilvaniei sînt prezenți pe sate ca Băbeni, Vaidei lîngă turlele brâncovenești pînă astăzi.

Apoi ocrotită de auriul bizantin al icoanei medievale din ținutul basarabic este suspendată bolta octogon a lui Paul Gherasim care dă verticalitate și deschide cosmic locul. Urmează țăranii lui Ressu și Ghiață lucrînd pămîntul sau sărbătorind în straiul lor bucuriile lumii apoi vin florile, natura și ultima sală în care apare vatra, fereastra pe un perete este poarta de aur a lui Marin Gherasim prin care simți cum spațiul întreg dobîndește carate nepieritoare.

ȘEDINȚE DE LUCRU LA UNIUNEA SCRIITORILOR

În zilele de 22 și 29 mai 1980, la București, au avut loc ședințe de lucru ale Biroului Uniunii Scriitorilor, iar în zilele de 30 și 31 mai 1980 a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor.

Ordinea de zi a acestor ședințe, în succesiune, a avut înscrise următoarele probleme: Informare despre activitatea Uniunii Scriitorilor în perioada dintre cele două plenare ale Consiliului Uniunii; Informare despre activitatea financiară a Uniunii Scriitorilor în anul 1979, precum și aprobarea de către Birou a bugetului de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor și al Fondului Literar al Scriitorilor pe anul 1980; Aprobarea de către Birou a propunerilor Comisiei de pensii privind lista de noi pensionari ai Uniunii, scriitori și moștenitori de scriitori, pe anul 1980; Aprobarea de către Consiliul Uniunii a unor propuneri ale Comisiei de contestații la pensii pe anul 1980; Ratificarea, pe baza propunerilor Comisiei de validare, a primirii în Uniunea Scriitorilor de noi membri titulari și stagiari, a titularizării unor membri stagiari ai Uniunii ; Aprobarea de către Consiliu a regulamentelor de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor și ale Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1979, a regulamentelor de acordare a Marelui Premiu și a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1980; Alegerea, prin vot secret, a juriului pentru acordarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1979; Analiza, în Consiliu, a activității revistelor „Steaua", „Utunk" și „Vatra", pe perioada mai 1977 — mai 1980; Unele probleme organizatorice; Diverse.

În cea de a doua zi a plenarei Consiliului Uniunii Scriitorilor au mai participat, ca invitați, membrii Comisiei de cenzori a Uniunii, membri ai colectivelor redacționale și ai consiliilor de conducere ale celor trei reviste supuse analizei, altii redactori-șefi ai unor reviste editate de Uniune, care nu sînt membri ai Consiliului Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, fie în ședințele Biroului, fie în cadrul plenarei Consiliului Uniunii, au luat cuvîntul scriitorii: **Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Alexandru Balaci, Teodor Balș, George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Radu Boureanu, Augustin Buzura, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Șerban Cioculescu, Aurel Covaci, Ovid. S. Crohmălniceanu, Dan Cristea, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Duțescu, Fodor Sandor, Laurențiu Fulga, Gálfalvi Zsolt, Romulus Guga, Hajdu Győző, Traian Iancu, Ion Ianoși, Mihai Isbășescu, Eugen Jebeleanu, Letay Lajos, Corneliu Leu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Fănus Neagu, Vasile Nicolescu, Constantin Nisipeanu, Ioanichie Olteanu, Octavian Paler, Gheorghe Pituț, Sânziana Pop, Dumitru Radu Popescu, Catinca Ralea, Aurel Rău, Valeriu Râpeanu, Vasile Rebreanu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Franz Storch, Corneliu Sturzu, Szilagyi Istvan, Dan Tărchilă, Mircea Tomuș, Dorin Tudoran, Constantin Toiu, Mircea Zaciu.**

A luat, de asemeni, cuvîntul **Cristea Chelaru,** vicepresedinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Lucrările ambelor organisme au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor.

ITINERARII SCRIITORICEȘTI

● Cu prilejul „Zilelor cultural-educative" organizate de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Argeș, la împlinirea centenarului Bibliotecii județene, un grup de scriitori în frunte cu *George Macovescu,* președintele Uniunii Scriitorilor, a întreprins în ziua de 2 iunie 1980, o vizită de documentare pe platformele industriale de la Curtea de Argeș, participînd totodată la unele manifestări culturale-literare la Pitești, în cadrul colocviului „Meșterul Manole".

Oaspeții au fost primiți de tovarășa *Cecilia Stan,* membru al C.C. al P.C.R., secretar al Comitetului județean de partid Argeș. La primirea grupului de scriitori au fost prezenți : prof. dr. *Petre Popa,* președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, *Sergiu Nicolaescu,* redactorul șef al revistei „Argeș", *Gheorghe Stăncuțescu,* redactor șef adjunct al ziarului „Secera și Ciocanul", *Maria Ciobăcel,* vicepreședintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, scriitori și ziariști din județul Argeș.

Grupul de scriitori a vizitat la Curtea de Argeș mînăstirea, hidrocentrala și barajul de la Vidraru, întreprinderea de porțelan menaj, iar la Pitești — Muzeul județean. În sala Bibliotecii județene, scriitorii au oferit o seară de poezie. A urmat acordarea premiilor Comitetului județean de cultură și educație socialistă cu prilejul primei ediții a ciclului de manifestări *„Argessis '80".* Pe baza propunerilor juriului și ale colegiului de redacție al revistei „Argeș" au fost distinși pentru sprijinul acordat activității literar-artistice poetul *Ion Bănuță* și dramturgul *Paul Everac.* De asemenea, s-au acordat premii tovarășilor Silvestru Voinescu, directorul Bibliotecii județene Argeș, lui Dan Giurea, redactor la revista „Argeș", graficianului Romulus Constantinescu, lectorului universitar Adriana Băjena. Premiile revistei „Argeș" au fost obținute de artista plastică Mariana Senilă-Vasiliu, actorul Dem Niculescu, dirijorul George Gomoiu, poeta Maria Constantinescu, criticul și istoricul literar Mihail Ilovici, prozatorul Mihail Diaconescu. Pentru un volum de debut, distincția a fost acordată lui Stelian Zamora. Festivitatea a fost încheiată de corul „Ars Nova" și trio-ul palatului culturii din Pitești.

La aceste acțiuni au participat : George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, directorul Uniunii, Ion Bănuță, Vasile Băran, Constantin Bărbuceanu, Liviu Bratoloveanu, Dan Cristea, Corina Diaconescu, Mihail Diaconescu, Constantin Florea, Ludmila Ghițescu, Mihail Ilovici, Ștefan Iureș, Emilia St. Milicescu, Nicolae Moraru, Constantin Nisipeanu, Otilia Nicolescu, Elisabeta Novac, Mihai Novicov, Al. Gheorghiu-Pogonești, Al. Raicu, Dan Rotaru, Dorin Tudoran, Gheorghe Tomozei, Haralamb Zincă, Horia Zilieru.

● A luat ființă un nou teatru muncitoresc în Capitală : „Platforma Măgurele", patronat de Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra". Premiera a avut loc la 4 iunie cu spectacolul „Simbătă la Veritas" de Mircea Radu Iacoban — regia : Petre Popescu, scenografia : Doris Jurjea.

● La Aninoasa — Gorj — localitatea care a avut între 1935—1939 o editură, a luat ființă un cenaclu intitulat „Cuvinte potrivite".

● Orașul petrochimiștilor de pe Trotuș a găzduit în această săptămînă, tradiționalele „Zile ale culturii călinesciene", manifestare ajunsă la cea de-a XII-a ediție.

● **FIII IALOMIȚEI.** Obiceiul de a invita acasă pe cei plecați și realizați în diverse domenii dincolo de granițele locurilor natale s-a generalizat la noi și prilejuiește sărbători de o semnificație care depășește localul. Prima întîlnire a **Fiilor Ialomiței** a avut loc pe 31 mai și 1 iunie și face parte dintr-o suită de acțiuni culturale ale județului Ialomița prin care se încearcă valorificarea unui fond cultural ignorat pînă acum. În 1977 la Slobozia s-au sărbătorit 100 de ani de la înființarea presei ialomițene ,trecere în revistă a unui bogat număr de publicații ca și necunoscute cercetătorilor. Invitații au fost primiți de tovarășul prim-secretar Ion Tarachiu, care a rostit un cuvînt de bun venit, intelectualilor și artiștilor întorși pentru cîteva zile acasă, de tov. Gheorghe Glodeanu, secretar cu propaganda al județului, și de alți reprezentanți ai forurilor culturale locale. Programul a cuprins vizitarea Muzeului etnografic județean Ialomița cu o secțiune ad-hoc inchinată personalităților culturale, artistice, științifice, originare de aici, vizitarea Combinatului siderurgic Călărași și Stațiunea de cercetări agricole Mărculești. Au fost prezenți între alții : George Axinteanu, Nița Angelescu, Alexandru Deacu, Radu George, Valeriu Gorunescu, Gheorghe I. Neagu, Constanța Elene Patrichi, Nicolae Rădulescu, Octav Sargețiu, Mihai Ungheanu, Ioan Vlad, Vasile Vetișanu.

SPORT Fluierul

● Imediat după ce a fost recunoscut drept cel mai bun arbitru de fotbal român în sezonul 1979—1980, Nicolae Rainea a arbitrat foarte slab, influențînd prin deciziile sale finala Cupei. O partidă în care nici cei mai înfocați suporteri ai echipei din Timișoara nu mai sperau după primul gol decît limitarea proporțiilor scorului (amintirea acelui 1—7 era încă prea proaspătă) s-a transformat într-un spectacol comic în care motanul (Steaua) era prins în gheare de șoricel („Poli" Timișoara). Nu vreau nici să exagerez valoarea steliștilor și nici să minimalizez meritele studenților. Este limpede însă că eliminarea lui Răducanu, la care s-au adăugat accidentările lui Stoica și Dumitru (primul a și părăsit terenul), a dezechilibrat partida. În continuare, vrînd să compenseze și să recompenseze, Rainea a anulat două goluri perfect valabile (pentru fiecare echipă unul), derutîndu-ne și mai mult. Dacă acesta este nivelul celui mai bun arbitru... Arbitrajul lui Rainea nu a fost părtinitor, a fost slab. Și astfel un campionat și o Cupă dintre cele mai mediocre au sfîrșit prin a avea în frunte o echipă merituoasă, dar capricioasă (vezi și ultimele meciuri ale ei) — Universitatea Craiova și o echipă dîrză, dar fără valoare, abia scăpată de retrogradare — Poli Timișoara. Acestea două ne vor reprezenta în cele mai importante competiții europene. Și dacă de la prima așteptăm unele lucruri, de la cea de a doua nu prea. Am putea fi ipocriți și atunci am scrie că printr-o mobilizare exemplară, prin..., ne bate însă gîndul că Poli a noastră s-ar putea întîlni cu Feynord și...

Pe locul 2, și într-o parte și în cealaltă, Steaua. Echipa militară s-a destrămat pe parcurs, „reușind" să rateze totul. Steaua a pierdut campionatul pe teren propriu, unde a suferit înfrîngeri la fel de surprinzătoare ca și unele victorii ale sale din deplasare. Cupa a pierdut-o în zece oameni, e drept, dar de la 7—1 la 1—2 e o cale prea lungă, parcursă într-un timp prea scurt. Nu știu ce a făcut precis Răducanu, părerile sînt împărțite. Unii spun că a înjurat arbitrul, alții că și-a lovit adversarul cu pumnul. Nu am văzut, nici nu am auzit, însă, știindu-l antecedentele, ne este greu să credem că merita cartonașul roșu. Părerea multora este că, încă sub impresia puternică a festivității ce i-a fost dedicată, Rainea a încurcat cartonașele, scoțîndu-l, din greșală, pe cel roșu. Nu ar fi prima oară cînd acest lucru i s-ar întîmpla unui arbitru, fie el bun și corect. De aceea gestul imprudent a fost urmat de un lanț de greșeli, falsificînd datele întîlnirii, scoțînd un învingător neașteptat. Dar gîndindu-mă la felul cum a pierdut în fața lui Nantes, nici de Steaua nu-mi pare rău. Cel mai rău îmi pare de C. S. Tîrgoviște, de Olimpia Satu Mare și (mai puțin) de Gloria Buzău, echipe care au retrogradat, deși nu sînt nici mai bune și nici mai slabe decît toate celelalte. Poate că și aici fluierul s-a auzit uneori altfel decît se aude el în mod obișnuit. Ca un corn de vînătoare, de exemplu.

Ulise

m a p a m o n d

Poeme de LUIS ROSALES

● *Poet de mare prestigiu și critic literar, Luis Rosales (născut la Grenada în 1910) aparține ilustrei generații '27. Academician și director al revistei* Nueva Estafeta, *Rosales este laureat al unor importante premii printre care :* Premiul Național de poezie (1951), Premiul Național Miguel de Unamuno *(1972)* și Premiul Criticii *(1972).*

Bibliografie selectivă : Abril *(1935),* La casa encendida *(1949),* Rimas *(1951), El contenido del carzón (1969),* Las puertas comunicantes *(1975), Diario de una resurección* (1979).

Autobiografie

PRECUM NAUFRAGIATUL METODIC CARE
NUMĂRĂ VALURILE CE I-AR AJUNGE SĂ MOARĂ
și le numără și, pentru-a evita erorile, le
numără iar,
pînă la ultimul,
chiar și pe acela ce are-nălțimea unui copil
și-i acoperă fruntea,
astfel eu am trăit cu o vagă prudență
de cal de carton în baie,
știind că nicicînd eu nu m-am înșelat cu
nimic,
ci cu lucrurile doar pe care cel mai mult
le iubeam.

Vina colectivă

O TRUDĂ ESTE ZĂPADA, NU DOARME
NICICÎND,
nicicînd nu poate dormi ; cea din urmă
zăpadă
poate nu va cădea, poate nu va putea
să lege apa din nou în albul
vremelnic al mîinilor sale ; da, mîine
poate nici nu va ninge, ci doar va ploua
și în privirea lui Dumnezeu vom fi naufragiații
unei morți săptămînale și pentru nicicînd.

Umbre

Franciscăi Aguirre

PERFECȚIUNEA POATE NU SE-MPLINEȘTE
fără-a uita.
Buza
mărturisește-un sărut așa cum orbul
nu are altă lumină-n privire doar plînsul.
Inima acum s-a-nserat.
Umbrele
sînt înalte. Trec încet,
materne, îți amintești ?
trupul ducîndu-l parcă de mînă.
Și surîsul este la locul său ; știe
că era un dar și-a trecut ;
știe că sîntem
de fiecare dată mai aproape de-a ne distruge,
mai apropiați, cu mîinile legate,
de un vis în care se plînge,
în care se odihnește
inima plîngînd.

Timpul este ca un tablou

Conchitei Vihelmi

UN DRUM DESCHIS SÎNT OCHII TĂI
pentru lumina de-atunci,
pentru lumina de ieri, precum sînt cuiele
ce fixează un tablou ce se rupe.
Și drumul ce ei sînt îl urmează
fără apărare, îl cunosc,
fac drumul întors din nou
cu spatele la viață, fără a reuși
să ajungă ziua de ieri și să-i vadă fața,
fața aceea din tablou !
care în noapte
reîncepe să trăiască și să meargă, ștergînd
lumina orizontului
unde încă îți duci ochii de mînă,
spre orbirea de-atunci,
spre zăpada orbirii, treji,
matinali, fără somn.

Cu Gerardo lîngă patul de moarte al mamei noastre

ÎNCHIDE OCHII CE PRIVESC
umbrele celor văzute.
Închide-i bine. Totul a fost.
Nicicînd nu vom mai fi de-acum orbi,
nicicînd nu vom mai fi de-acum singuri ;
vom vedea în timp ce vom tăcea.
Nu uita nimic. Nu uita
ceea ce ai trăit. Respirația ei
s-a dus împărțind mai mult,
făcîndu-se mai mică,
mai imperceptibilă, nu-ți
amintești ? Vine un moment
în care viața nu poate
să se mai îngusteze,
și asta este
tot ce ne lasă : nu a putut
să umple de viață un gîfîit.

În românește de
Teodor Balș

Numele care ne creează

EU ȚIE AȘ VREA SĂ-ȚI PUN NUME.
Un nume de oraș, ți-aș pune,
un nume de țară în care să nu se vorbească
vreo limbă ;
ți-aș pune un nume care să se poată locui
și nu să se spună ;
ție care ești umilă și statornică
ca plicul scrisorii de-adio pe care-nchizîndu-l
se lipește de buzele noastre,
nu mai mult ca o clipă,
și ne întîrzie,
poate pentru totdeauna,
ruptura ;
ție care m-ai creat și ești timpul și bucuria
mea,
ție vreau să-ți spun un singur cuvînt :
a naște, este numele tău.

Întotdeauna se întoarce lumina

CEL MAI FRAGIL DUCEA PE CEL MAI PUR :
dacă acel rîs, acea
tresărire la marginea cărnii
la fel unei unde încete
care orbește apa și-o mișcă
pînă ce inima în ea o centrează
sau precum o ghirlandă
care ți-ar acoperi trupul și i-ar da
o istovire de lumină, acea istovire
a cerului înserat care rămîne
o clipă cu soarele între ramuri,
fără-a se susține aproape,
dar umplînd lumea, în timp ce aud
acel rîs, acea...

Îmbrățișată de o lacrimă

Mariei Dolores Acquaroni

PRECUM FURNICA ÎNCĂPĂȚÎNATĂ ȘI
POARTĂ POVARA SPRIJININDU-SE-N EA
astfel te aflu întotdeauna îmbrățișată
de o lacrimă,
de o lacrimă pe care nu ai plîns-o încă,
pe care nu vrei să o plîngi,
pe care nu o poți plînge fiindcă-i mai mare
ca trupul tău,
și nu o poți reține cum lumea nu-și poate reține
noaptea,
și te sprijini pe ea, fără s-o plîngi, pentru
ca să continue să fie alături,
și dormi lîngă ea veghind-o puțin,
și, fără să ajungi s-o cuprinzi, o susții
în brațele tale cum șina susține trenul,
și o protejezi de profanare cu viața ta
pentru ca lumea, micuță, să nu o poată șterge
în batista ei.

Desen de José Caballero

Cel mai curînd

Ca și cînd tu ai și fi
cuvîntul exact,
îmi era de-ajuns să tac ca să te-ascult.
Îmi era de ajuns să tac, mi-ar fi de-ajuns
să-mi împreun mîinile pentru a fi cu tine,
să-mi împreun mîinile și să întîlnesc viața,
și să simt cînd te privesc întîia
revelație-a lumii, noutatea ei
care mă urmărește umplîndu-mă peste măsură
de cer și bucurie
pentru că ai devenit în mod necesar
total și convinsă
să fii, în sfîrșit, cuvîntul, cuvînt pur
lui însuși spunîndu-se.

Fără a o ști și aproape fără a o spune

TOATE LUCRURILE CARE TE AMINTESC
cum rămîne lumina, fiind căldură încă,
între ramurile portocalului, cînd cade noaptea,
toate lucrurile ce au fost ale noastre în vreun
moment de viață necesară,
se adună azi cînd îți scriu ca apa ce
se-mbulzește cînd trece sub pod
se adună astăzi pentru a-mi reface sufletul.

În românește de
Omar Lara

Mari valori ale spiritualității românești

Continuînd tradiții mai vechi, interesul specialiștilor polonezi pentru istoria și cultura poporului român atestă neîndoielnic prestigiul crescînd de care se bucură în străinătate valorile geniului românesc. Apariția lucrărilor de ansamblu, elaborate pe baze documentare intenționat exhaustive, indică depășirea stadiului pur informativ, autorii ambiționînd interpretări și aprecieri de valoare în spații de referință cît mai cuprinzătoare **Historia Rumunii (Istoria României)**, publicată în 1970 sub semnătura unui specialist reputat, Juliusz Demel, se împlinește semnificativ prin apariția în 1979 a compendiului ilustrat **Sztuka Rumunii** ; la aceeași Editură a Academiei Polone de Științe cu sediul la Wroclaw — Ossolineum.

Sztuka Rumunii reprezintă cea dintîi sinteză asupra artei românești considerate în totalitatea ei. În țara prietenă, exceptînd unele aprecieri inserate în studii consacrate altor probleme, a fost precedată de o singură încercare de acest fel, al cărei spațiu referențial se limita la domeniul picturii religioase — **Malowidla ścienne w cerkwiach Bukowiny (Picturile murale în bisericile Bucovinei)** de W. Podlacha — publicată la Lwów în 1912. De asemenea, lucrările care să circumscrie întreaga fenomenologie a artei românești de la origini pînă în vremea noastră lipsesc și la noi. Există, într-adevăr, cîteva tentative generalizante — N. Iorga, G. Balș, **Histoire de l'art roumain ancien**, Paris, 1912 ; V. Vătășianu — **Istoria artei feudale în țările române**, vol. I, București, 1954 ; **Istoria artelor plastice în România**, vol. I și II, București, 1969—1970 ; **Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.**, vol I, București, 1957 — și nenumărate studii pe probleme restrînse, dar nici una nu cuprinde întreaga procesualitate a creației artistice românești, dinamica ei ascendentă. Pe de altă parte, inexistența unor lucrări de istoria artei, concepute pe baze teoretice mai noi, moderne, ori a instrumentelor de lucru elementare — inventare, cataloage ale monumentelor de artă răspîndite pe tot cuprinsul țării — complică și mai mult dificultățile bibliografice considerabile, formulate expres, cu care s-au confruntat cercetătorii polonezi în finalizarea acestei întreprinderi pe drept cuvînt temerare. Iată de ce apariția primei sinteze în R. P. Polonă constituie un real eveniment pentru cultura noastră, care se cuvine întîmpinat cu interes, prețuire și bucurie.

Citatul referitor la originile daco-romane ale poporului român, citat ales drept **motto** al cărții, este excerptat din opera **Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească**, scrisă în limba slavilor de pe Vistula de Miron Costin, cărturar care obținuse și indigenatul polonez. Sînt, de fapt, primele stihuri ale părții întîi, **De neamul Moldovenilor**, care invederează accentul pus de autori pe vechile tradiții de prietenie dintre români și polonezi. Cu toate că, se subliniază în prefață, „[...] cititorul polonez poate să rămînă uimit văzîndu-și înaintașii pomeniți în lucrările românești alături de jefuitorii tătari, cazaci și turci, cînd încă din școală învățase despre înfrîngerea lui Olbracht și «victoria» de la Obertyn (după care, cum glăsuiește legenda, ne-a rămas clopotul lui Zygmunt turnat din tunurile cucerite), asemenea întîmplări zavistnice, firești în ținuturile de graniță pe atunci, nu pot să întunece legăturile de întrajutorare care au prelungit de-a lungul secolelor prietenia durabilă dintre cele două popoare Gîndită în această perspectivă constructivă, cartea se adresează istoricului de artă, dar și cititorului cu o cultură medie, interesat fie și numai turistic, intenționînd realizarea unui dublu scop : o trecere în revistă, succint comentată, a celor mai importante monumente de pe teritoriul românesc, accesibilă unui public mai larg, care să depășească uscăciunea și convenționalitatea datelor menționate în ghiduri și, totodată, generalizările inoperante din sintezele popularizatoare.

Materia și structura lucrării atestă, conceptual, suporturi teoretice proprii esteticii materialiste, dialectica relației istorie-artă hotărînd precumpănitor cronologia expunerii. Înăuntrul acestui criteriu, timpul obiectiv, relatarea respectă ordinea importanței artelor vizuale : arhitectura, pictura, sculptura și meșteșugurile artistice, atenția ce se acordă fiecărei discipline variind funcțional în raport direct proporțional cu bogăția și valoarea materialului de referință. În consecință, geneza și evoluția fenomenului artistic vor fi grefate în permanență pe evenimențialul social-istoric, a cărui una dintre expresii este. Argumente similare, istorico-geografice, vor determina și considerarea separată a zestrei artistice aparținînd fiecăruia dintre cele trei principate — Țara Românească, Moldova și Transilvania. Condițiile istorice și natura unor elemente constitutive, fundamental diferențiate, deși implică funciarmente posibilități de relaționare pe baza trăsăturilor comune, îndreptățesc această împărțire analitică de la începuturile evului mediu pînă în secolul al XVIII-lea inclusiv. Monumentele artelor din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, în schimb, vor fi tratate laolaltă, indiferent de aria geografioă, de astă dată un capitol aparte fiind repartizat arhitecturii din lemn, construcțiilor rurale și artei populare.

Fără îndoială, nu preconcepute intenții minimalizatoare explicitează puținătatea analizei artei contemporane, ci policromia fenomenologică, deadreptul deconcertantă, și, pe de altă parte, frumusețea și valoarea într-adevăr de domeniul exemplarității a mai vechilor monumente aureolate și de patina timpului. Perspectivarea stăruitoare a comentariului pe cît mai multe direcții, apropierile comparative cu valorile străine de același gen și deslușirea tentelor specific românești mărturisesc emoția încercată de cercetătorul cucerit de farmecul unic al atîtor mînăstiri și biserici din nordul Moldovei sau din Maramureș. Nu e mai puțin adevărat, în altă ordine de motive, că spațiul afectat acestei sinteze a limitat procustian materialul prezentat.

Sînt desigur, neajunsuri minore care nu știrbesc ținuta științifică superioară și însemnătatea acestei prime expuneri de ansamblu asupra artei românești din secolul al XIII-lea pînă în anii noștri. Guvernată de spiritul consideației reciproce, **Sztuka Rumunii** își îndeplinește pe deplin menirea de a populariza cu discernămînt elevat, în spațiul polonez, valorile perene ale spiritualității românești. Reprezintă un act pilduitor, de demnitate intelectuală, care trebuie înțeles și apreciat ca atare.

Stan Velea

*) **Ryszard Brykowski, Tadeusz Chrzanowski, Marian Kornecki, „Sztuka Rumunii" (Arta României). Wroclaw, Varșovia, Cracovia, Gdansk. Ed Ossolineum, 1979, 208 p.**

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

KITSCH

Sunînd ca un scuipat slobozit printre dinți, cuvîntul acesta are, pentru prostul gust, forța unui irezistibil magnet: Kitsch. Kici. Desenînd produsele de pseudoartă născute din mimarea frumosului, din imitația fără har a creației, din falsificarea originalității și a autenticului, termenul înduioșează prin naivul său patos, provocînd indignarea prin direcționarea sa în sensul pervertirii cerințelor estetice.

L-au inventat germanii, și el a fost preluat, ca atare, în toate limbile moderne în care sună deopotrivă de neplăcut urechii, produsele catalogate kitsch fiind o jignire adusă ochiului sau auzului. Termen relativ nou, ca poluarea, fenomen vechi însă de cînd lumea.

Uritul n-are patrie, ca și frumosul, de altfel, deși acesta din urmă a ajuns să aparțină tuturor oamenilor, indiferent de meridianul pe care trăiesc, tocmai pentru că, inițial, a avut o patrie. Civilizația Elladei antice, sau a Eternei Cetăți, nu aparțin numai Greciei sau Italiei, ci lumii întregi. Michelangelo a fost italian, dar astăzi aparține tuturor popoarelor. Beethoven, Bach, Enescu sînt universali. Ca Tolstoi, ca Balzac, ca Brâncuși. Mimarea originalității, imitația autenticului, poluarea frumosului sînt însă la fel de universale. Ar trebui să vezi peisajul firmelor și al reclamelor din cartierele comerciale de sub Acropole ca să înțelegi cît de brutală poate fi îngemănarea uritului provizoriu cu frumosul etern, și ce agresivitate poate exista în poluarea vizuală. Ar trebui să vezi produsele de bilci pe care și le etalează pe cîte o foaie de plastic pe marile bulevarde ale Parisului, mistificatorii artei negre africane, pentru a simți cîtă putere are falsul exotism, și cît de irezistibilă pentru prostul gust este atracția uritului.

Și pe la noi, uneori, mai ales prin locurile frecventate de turiști, răsar în timpul sezonului, ca ciupercile după ploaie, barăci și tarabe înțesate cu false produse „folclorice" — rame și scrumiere din cochilii de scoici pe care scrie „Suvenir din..." ceramică zugrăvită strident cu vopsele „Duco", sculpturi hidoase înfățișînd ciobănași zbanghii, chipiuri și poșete de iască, flori de vinilin, păpuși din burete de plastic, pești de sticlă, cuiere din coarne de bovine, de ovine, de caprine, statuete de gips, „bibilouri" turnate în acryl, mărgele din fasole colorată, din feliuțe de simburi de piersică, din boabe de linte, „mileuri" din falsă dantelă, carpete cu „Răpiri din Serai" — astea vin din import — tablouri cu țigănci „desnudate", cu cerbi mătăhăloși, cu peisaje „romantice" în care, invariabil, o apă curge pe lîngă un castel plasat pe fundalul unei păduri de conifere...

Kitschul are virstă și, uneori, „autenticitatea" îi este dată tocmai de vechime. Patina, fie și numai de cîteva zeci de ani, este în ochii multor amatori o garanție a „esteticului". Nimeni nu va protesta atunci cînd o sculptură executată în atelierul cine știe cărui meșter provincial de acum două-trei secole, va fi intitulată „operă de artă". Falsificarea anticului constituie o branșă industrializată a producției de Kitsch, dar și mai agresivă apare falsificarea prezentului în artele decorative, în plastică, în muzică, în folclor. Acesta din urmă a constituit dintotdeauna o victimă de predilecție a poluatorilor de cultură și, nu o dată, acțiunile lor au dus la dispariția creației populare autentice a cărei anihilare a fost pusă — și nu pe nedrept — pe seama fenomenelor de hibridizare a artelor autentice, datorate difuzării prin mijloacele de mass-media. Țări cu o vastă și veche creație folclorică în trecut, se văd astăzi aproape total deposedate de acest izvor de apă vie pentru sentimentele sufletelor ce părea cîndva inepuizabil. După un îndelungat hiatus în continuitatea de sine, ceea ce a mai supraviețuit apare ca un folclor în cutii de conserve, excesiv „stilizat", mutilat de „animatorii culturali", schilodit în însăși ființa lui din care n-a mai rămas decît o caricatură.

Adeseori, chiar și artiști mari, autentici, au mijlocit trecerea prostului gust în... suprarealism. Cînd Marcel Duchamp a creat „Uscătorul de sticle", sau cînd Jean Dubuffet a pus pe un postament un pietroi de calcar cules de pe o plajă intitulîndu-l „Muza regăsită", oricine s-a putut crede un „făcător de frumos" cu dreptul de a aspira la nemurire. Pop art-ul a produs astfel de „opere" cum sînt cele două cutii de bere „Balantino" lipite de o placă de bronz de Jasper Johns, imitat cu promtitudine de Andy Warhol care, în loc de două cutii de bere a reprodus patru cutii de supă „Campbell's", dar nu orice fel de supă, ci „condensed tomato soup", una galbenă, alta verde, alta violet și alta cafenie. Inspirația culinară l-a obsedat și pe Claes Oldenburg care a trecut la prepararea de sandviciuri și cremvursti din vinilin. Roy Lichtenstein s-a ocupat de veselă, suprapunînd patru cești de cafea într-o farfurioară de ceramică, după care Robert Wats a dat omenirii artistice o farfurie de crom cu doi cîrnați nichelați. Arman a fost și mai „îndrăznet" : Adunînd o găleată de capace de bere turtite, le-a lipit în dreptunghiul unei rame pe care a scris pentru a nu lăsa loc nici unui dubiu: „Capace de bere Glug-glug".

Kitschul, cel puțin, are pretenția de a place, de a fi „frumos". Eclectismul lui, forma care se adresează celor mai elementare sentimente, patosul dezarmant al naivității și credulității sale, intenția utilității vizuale, palpare, epidermice, îl fac doar stupid, neputînd fi acuzat de rea credință decît în cazul producerii pe scară industrială, și a popularizării lui drept „creație folclorică nouă", sau, ceva mai eufemistic — „artă amatoare", dîndu-se astfel certificate de „autenticitate" unor necunoscute fenomene de poluare vizuală sau auditivă. Cînd însă el pătrunde în plastică, în literatură, în muzică, în film, de unde trece în grafica publicitară sau de carte, în afișe, ilustrate, reclame — deci în circuitul de masă — nu mai poate fi vorba nici de naivitate, nici de credulitate. Marcel Duchamp n-a vrut cu uscătorul lui de sticle decît să demonstreze, conform manifestului dadaist, că arta nu trebuie să fie în mod obligatoriu frumoasă în sine, ci doar o formă a contractului moral dintre creator și receptor, ea putînd fi ridiculă, caraghioasă, urîtă, chiar respingătoare. Kistchul n-are un astfel de manifest. El se vrea seducător dar provoacă repulsie, se vrea încîntător dar nu inspiră decît silă, se vrea „frumos", cu orice preț frumos și atunci cînd reușește să se impună prostului gust, nu devine decît mutilator de spirit, pavăză în fața deschiderii căilor de cunoastere a adevăratei arte. Pop art-ul din anii '50—'60 s-a vrut o simplă sfidare a convenientelor estetice, într-o lume ce tindea ca, prin artă, să-și ascundă traumatismele, artiștii ieșind în stradă, reproducîndu-i aspectele, parafrazînd reclamele și ambalajele bunurilor de larg consum. Kitschul nu este o rudă a sa în linie dreaptă., I s-a spus „copilul bolnav al secolului XIX". Dar virsta lui e mai lungă de un secol. El este o maladie străveche care tinde să se acutizeze, pătrunzînd tot mai agresiv în habitatul uman, transformîndu-se într-un mediu ambiant pentru o lume-deșeu, care nu mai este capabilă să-și stimuleze sentimentele decît în fața unei arte-deșeu.

GÎNDUL PLANETEI

La capătul firului...

Gustul sfîrșitului domină malurile Senei, se întinde peste Canalul Mînecii și de acolo, mai departe, în spațiul editorial nord-american. În rafturile librăriilor francofone și anglofone, generația de autori care de-abia bate la porțile conștiinței publice manifestă o ciudată predispoziție pentru o temă-pivot pe care execută variațiuni obsesive : moartea. Nu este vorba de o proză a savorii periplurilor absale, ci de una consacrată manifest încriminării unei realități definite tranșant de statisticile sociale.

Cadența sinuciderilor, testată scrupulos de sociologii occidentali, și ajunsă, datorită amploarei, în dezbaterea unor parlamente trece în literatură masiv și apăsător. Efectul Werther a fost invers și, menținîndu-se într-o relație proporțională cu dezastrul actual, modest. Suferința personajului goethean a trecut din literatură în viață și măcinarea lui interioară a produs, mai degrabă, o modă a tragediei individuale asumate de o pătură restrînsă, cu apetitul autoexterminării în limitele unui exercițiu sentimental și filozofic.

Conturul literar al sinuciderii în anii '80 îmbracă o realitate cu mult mai complexă și cu o adresă tragică pe care viața socială nu numai că o propune, dar o pregătește cu o minuție necruțătoare. Tinerii zvîrliți din viață prin forța centrifugală a unui mecanism în care șomajul, egoismul instituționalizat și larga claviatură a unor discriminări mascate, dar nu mai puțin coercitive, reprezintă doar cîteva repere, realizează repede că au strigătorul privilegiu de a fi inoportuni. Treptele unei vieți inutile sînt alunecoase și sinuciderea, în lipsa unei conștiințe a acțiunii sociale, devine antidotul neantului de fiecare zi. Un neant întrerupt de cîteva numere de telefon. La capătul lor, voci plăcute răspun disperaților între orele 0—24. Aceste servicii permanente de reanimare, organizate cu o generozitate echivocă, dar pedant umanitară, în cîteva mari capitale pot consemna, în perfectă cunoștință de cauză, teribilul procent al eșecurilor.

Literatura care preia acest scurt-circuit existențial al unei generații nu este una a vidului. Ea a parcurs, cu o asiduă speranță, toate șansele vieții și a găsit, larg deschisă, de către însăși realitatea unei societăți, o singură poartă : aceea a intrării în labirint...

Radu Budeanu

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA LONDONEZĂ** Penguin își completează catalogul pe 1980 cu volumul LONDON al scriitorului Christopher Hibbert. Este vorba de o istorie socială a orașului care ia ființă dintr-un tîrg comercial riveran și care ajunge să fie socotit în anul primului război mondial drept cel mai mare oraș din lume. Scriitorul realizează o interesantă și originală frescă populată de oameni și clădiri, catastrofe și evenimente mai importante, viața zilnică a celor bogați în paralel cu viața celor care trudesc șapte zile din șapte cîte are săptămîna, de la șase dimineața pînă la zece noaptea, — toate paginile fiind punctate cu ilustrații care completează și dau o imagine reală a orașului așa cum a rămas, — murdăria și bolile, opulența și mizeria sărăciei, imoralitatea și debitele de băuturi, teatrele și hoții care mișună pe străzile principale. Autorul își agrementează lucrarea cu o serie de întîmplări anecdotice, ca aceea a lui George Villierd Duke of Buckingham care, vrînd să rămînă în istorie, a dat citorva străzi centrale ale Londrei părți ale numelui său, astfel : **George** street, **Villiers** street, **Duke** street, **Buckingham** street și **Of** alley, — sau cea a ducelui Wellington care s-a opus cu strășnicie proiectului metroului de la Londra, argumentînd că ....prin acest tunel într-o bună zi armata franceză va ajunge în Capitală fără ca cineva să știe că a debarcat"...

● **„VORBESC EROII CĂZUȚI"** — este o carte cutremurătoare. Ea cuprinde scrisori din pragul morții ale unor eroi ai Uniunii Sovietice, luptători împotriva fasciștilor germani, în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Culegerea, realizată de Editura Politică din Moscova și ajunsă acum la a 6-a ediție, cuprinde scrisorile de rămas bun ale unor oameni feluriți : bărbați și femei, bătrîni și tineri, soldați și civili, muncitori, medici, țărani, studenți. Pe toți îi leagă însă aceeași dragoste nețărmurită pentru patrie ; ei au meteu același ideal : libertatea țării lor. Înfruntînd gloanțele ori urcînd pe eșafod ei își păstrează nealterată credința în triumful cauzei drepte a poporului lor, în victoria finală asupra fascismului.

● **ÎNCHEIEREA CU SUCCES** a campaniei de salvare a monumentelor Nubiei a determinat UNESCO să bată o medalie care are pe revers figura faraonului Ramses al II-lea așa cum apare într-o sculptură de la intrarea templului Abu Simbel, iar pe revers Palatul lui Traian de pe insula Philae. Medalia are trei variante (aur, argint, bronz) și a fost bătută concomitent în mai multe țări din cele peste 50 care au contribuit la conservarea inestimabilului tezaur din Valea Nilului.

● **DIN CELE PESTE 50 000 DE CARACTERE** ale scrierii chineze, Comitetul pentru reforma scrierii din China a hotărît să adopte 6 000 pentru a fi standardizate și folosite în mod curent. Agenția chineză de presă anunță că lista acestor 6 000 de caractere va servi drept bază pentru stenografie, transmiterea telegramelor ca și pentru dactilografie ; alte 3 000 de caractere vor fi selectate, urmînd să fie folosite în sistemele computerizate.

● **TREI TINERI SOLIȘTI :** M. Zeltser, A. S. Mutter și Yo Yo Ma, sub bagheta lui Karajan, cel care i-a „propulsat la rangul de vedete internaționale", sînt reuniți pe un disc care aduce în actualitate o pagină eternă a muzicii beethoveniene : „Tripluul concert". Este o tălmăcire plină de căldură, realizată sub semnul prieteniei și frăției pe care a nuanțat-o cu atîta forță Beethoven în fiecare din operele sale. Acompaniamentul, este susținut de orchestra filarmonicii din Berlinul Occidental.

● **MUZEUL DIN MARTIGUES** (Franța) a fost gazda unei expoziții de fotografii aparținînd lui Frank Meadow Sutcliffe, care, născut în Anglia anului 1853 și stabilit la Whitby, un mic port de pescari pe coasta nord-vestică a Britaniei, a făcut din locuitorii așezării subiectul predilect al operelor sale. Portretele, scenele luate pe viu, peisajele marine, toate trecute prin filtrul propriei lui sensibilități, fac din fotografiile lui Medow Sutcliffe un moment de referință ale acestei arte care este considerată încă de unii o perpetuă cenușăreasă.

● **UN PRIM FESTIVAL** al unor companii de marionete a fost programat să se desfășoare la Paris, la sfîrșitul lunii mai, în stațiile de metrou Auber, Etoile, Miromesnil și Nation. 32 de reprezentații gratuite au fost propuse de mai multe teatre, aducînd în actualitate acest gen de reprezentații care își păstrează prospețimea nu numai pentru spectatorii virstelor copilăriei, ci și pentru maturi. Printre trupele anunțate : „Compania de marionete Alain-Recoing", „Compania internațională Marcel Ledun", „Compania de marionete A. Gilles" și „Marionetele lui Christian Griffoul".

● **PREMIUL** pentru traduceri „Johann Heinrich Voss" pe anul 1980 a fost decernat de juriul Academiei germane de Limbă și literatură traducătoarei Annemarie Schimmel. Profesor la universitatea Harvard (Cambridge), Annemarie Schimmel s-a făcut cunoscută ca specialist în literaturile arabe. Premiul aparținînd unor specialiști din străinătate a fost „Fridrich Gundolf" pentru lucrări de germanistică atribuit filologului sovietic Lev Kopelev.

● **„PABLO PICASSO — PICTORUL"** — este filmul de curînd terminat, la care a lucrat o echipă de cineaști din Franța și Spania sub conducerea regizorului Frederic Rossif. Această peliculă — un omagiu adus celebrului autor al „Guernicăi" și a altor mii de pînze care au îmbogățit în mod impresionant, în secolul nostru, patrimoniul cultural al omenirii, a fost realizat în Spania în peisajul în care a trăit și creat pictorul, în mijlocul locurilor pe care acesta le-a frecventat.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
24
(946)
Sîmbătă
14 iunie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„...Fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova, să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutorîndu-ne unii pe alții." TUDOR VLADIMIRESCU

FIGURI ALE ISTORIEI ROMÂNEȘTI

Trăim un an încărcat de evenimente cu semnificație istorică pentru poporul nostru, an de comemorări epocale centenare ale unor personalități ale culturii noastre. Faptul că, în acest an, la noi își va desfășura lucrările Congresul mondial al istoricilor este și acesta un fapt istoric.

Ar fi potrivit ca în acest context revistele noastre să mijlocească un număr sporit de pagini istoriei, să reia mai ales la un alt nivel discuțiile seculare în spațiul nostru cultural, asupra legămîntului profund dintre istorie și literatură, faptul că cei mai de seamă scriitori români pînă astăzi și-au zămislit lucrarea prin asumarea istoriei măreție și zbuciumate a poporului nostru în întregimea ei, că adevărata literatură care să rămînă nu se poate face fără această zilnică pogorîre în straiul de suferință și jertfe și bucurii ale strămbunilor. Se împlinesc anul acesta șase sute cincizeci de ani de cînd Basarab cel Mare, întemeietorul după lupta de la Rovine a statornicit Independența Țării Românești, independență la care n-am renunțat pînă astăzi în ciuda uriașelor jertfe umane și materiale la care poporul nostru a fost chemat de-alungul atîtor veacuri în care țărișoarele noastre au văzut căzînd imperii în toate porțile și regate în jur puternice devenind pașalicuri sau fiind înglobate unor servitudini nedemne. De la Eminescu și Alecsandri încoace poeții noștri indiferent de forța creatoare s-au știut cu toții așezați în matca istoriei noastre naționale au cartea de Istorie a neamului deschisă zilnic pe masa de lucru. Pentru a te pătrunde de putere întru răbdare ziditoare ai nevoie vitală de pilda înaintașilor pentru a ctitori în cuvînt faptă întru edificarea morală a semenilor se cuvin mereu aduse la lumină faptările jertfitoare și iubitoare ale strămoșilor.

De peste un deceniu cartea de istorie a poporului nostru este deschisă și pe masa mea și-mi fie iertat să spun cît de departe mă simt cu cît aprofundez evenimentele de a le fi deslușit în profunzime semnificațiile. Personalități ca Mihai Viteazul, Horea, Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi, acesta din urmă de proporții cosmice, Ștefan cel Mare, Tudor Vladimirescu și atîția alții sînt inepuizabili ca și trandafirul și holda bătută de vînt pe colinele Transilvaniei.

Ioan Alexandru

Revoluționarul

În conștiința întregului popor român din toate epocile ce au urmat marii încleștări revoluționare de la 1821 ,pînă azi, numele lui Tudor Vladimirescu a rămas înscris cu litere de aur. Figura lui apare în deplină puritate a luminii pe care a proiectat-o asupra istoriei întregului pămînt românesc, a oamenilor acestuia. Portretul acestei mari personalități istorice este puternic marcat de trăsăturile firii și temperamentului său ardent de luptător neînfricat pentru cauza poporului. Se reliefează în această privință o asemănare frapantă cu portretul altui mare erou al istoriei românești — Avram Iancu: amîndoi cumpăniți și profunzi în gînduri, îmbrăcați în „cămașa morții", sobri și aspri la înfățișare, arzînd cu toată ființa lor de setea dreptății și a libertății, **puțini la vorbă** și aprigi, neînfricați și bogați în faptă, patrioți înflăcărați cu o mare putere de convingere și mobilizare a maselor la o luptă fără preget mergînd pînă la sacrificiul de sine, veritabile torțe vii, care au străfulgerat cerul sumbru al patriei și au iluminat apoi, pînă în zilele noastre, istoria atît de învolburată a poporului român. „Cu adevărat avea omul și duh firesc, și vorba lui puțină și totdeauna pe gînduri ; și cînd îl frigea cărbunele ce-l avea ascuns în inimă scăpa cîte o vorbă desperată asupra tiraniei" (Zilot Românul). Toate aceste mari calități personale exprimau în ultimă analiză adevăruri eterne ale istoriei românești, caracteristici definitorii ale luptei necurmate a poporului român pentru o viață dreaptă, de sine stătătoare și pentru progres.

Vechiul regim era incapabil să mai facă față anarhiei generale. Acuitatea contradicțiilor acumulate a făcut ca deviza lansată de Tudor — „Dreptate și Slobozenie" — să electrizeze masele. „Ne ajunge fraților atîta vreme de cînd lacrimile de pe obrazele noastre nu s-au mai uscat !" — exclama Proclamația de la Padeș (23 ianuarie 1821). Pe bună dreptate îl numea Nicolae Iorga pe Tudor, „un apărător al săracilor." Tudor Vladimirescu și revoluția condusă de el s-au ridicat împotriva tuturor nedreptăților timpului, sociale și naționale, împotriva dominației și asupririi interne și externe, oricare ar fi fost acestea din urmă, otomane, fanariote sau chiar venite din unele acțiuni de moment ale Eteriei săvîrșite pe pămîntul româ-

Alexandru Porțeanu

Continuare în pag. a 2-a

Tudor Vladimirescu — xilogravură de Șerban Rusu Arbore

TUDOR

de Mihnea Gheorghiu

În evlavia românului față de eroii lui naționali se amestecă întotdeauna un dram de intimitate, pomenindu-i pe numele de botez, ca pe o rudă sau un frate mai mare : Tudor, Mihai, Ștefan. Amintirea lor poate fi uneori dureroasă, dar niciodată tragică ; de cele mai multe ori rapsodul popular își îmbărbătează eroul cu o retorică particulară, în care dragostea măgulește și sfătuiește, presupunînd că destinul eroilor a îmbătrînit odată cu istoria neamului și de aceea știe mai multe și despre viață și despre moarte, decît Tudor, Mihai și Ștefan, ai săi, ai noștri.

Tot astfel s-a întîmplat și cu legendarul nostru „oltean ce nu-i pasă de Sultan" născut în Vladimirii Gorjului acum două sute de ani. El a pătruns în memoria colectivă pentru marile lui fapte, de conducător politic și militar al revoluției naționale și sociale din 1821, dar și pentru conștiința martiriului său, pentru faptul că „a îmbrăcat cămașa morții", că și-a asumat conștient riscul suprem, atunci cînd a pornit din satul lui spre capitala Domniei, în fruntea marii răscoale pandurești și țărănești.

Împlinirea celor două secole de la nașterea căpeteniei revoluției de la 1821 a oferit prilejul festiv al unor evocări biografice și al unor studii noi, dedicate personalității lui Tudor Vladimirescu și operei la care a lucrat cu ultima dăruire în scurta lui viață politică, menite să-i restabilească mai exact înaltele coordonate în istoria națională. Prin urmare, să fim exacți : nu „răscoala", ci Revoluția, care marchează începutul Istoriei moderne a României. Pentru reforme democratice și pentru eliberarea de sub asuprirea împărăților străine.

Născut în ultimul sfert al veacului al XVIII-lea, — secolul „luminilor", al revoluțiilor antifeudale și burghezo-democratice europene și al Independenței americane — Tudor Vladimirescu este în același timp urmașul și continuatorul mișcărilor revoluționare din România și în primul rînd al revoluției antifeudale române din 1784 din Transilvania, condusă de Horia, Cloșca și Crișan, al cărei ecou în celelalte două Principate n-a putut fi mai puțin intens, decît ecoul însuși al revoluției lui Tudor, la timpul său, în inima și speranțele românilor ardeleni. Și tot astfel, — mai departe spre noi, — Bălcescu avea să se declare continuator al Vladimirescului, vestind marile transformări revoluționare care au cui-

Continuare în pag. a 2-a

Necuprinsul EMINESCU

O sută treizeci de ani de cînd s-a născut Eminescu. Concomitent cu sporirea luminii ce-a revărsat-o asupră-ne, încep să-i dispară urmele pămîntești. Pulberea timpului se așterne tot mai groasă pe cărările călcate de pașii săi. Noi, cei prea virstnici de astăzi, am mai întîlnit în tinerețe oameni care l-au cunoscut pe Eminescu. Unii dintr-înșii erau chiar mai mari în virstă decît el. Îmi amintesc, bunăoară, de emoția care m-a încercat, asistînd la o ședință a Academiei, prezidată de Iacob Negruzzi, după ce citisem ale sale **Amintiri de la Junimea.** Aceasta a fost cîndva, în tinerețea noastră a celor bătrîni. Astăzi se pare că nu mai există nimeni din cei ce l-au cunoscut pe Eminescu. I-am pierdut urmele directe prin oameni. **Etiam perire ruinae...**

Și totuși, Eminescu se înalță astăzi deasupra oricăror amintiri umane despre existența sa, apărînd mai mare și mai viu decît oricînd. El continuă încă să ne aducă cele mai incredibile surprize din tezaurul parcă nesecat al minții și inimii sale. Vom da numai un singur exemplu — atît ne îngăduie cadrul de față — din cele neștiute de noi pînă acum. Iată în magistrala sa **Istorie a literaturii române — Epoca marilor clasici,** apărută în anul curent, George Munteanu reproduce, în formă de versuri din M-sul 2262, următoarea minunată poemă a „ochilor" : **„Se atîrna de suflet și din rudenia minții / cei doi luminători ai trupului, / cei doi luminători ai feței, / cei doi întîi tîlhari ai păcatului ; / ochii**

Edgar Papu

Continuare în pag. a 6-a

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (I)

Recenta dezbatere inițiată și găzduită de „Luceafărul" asupra valorificării fondului principal al literaturii române a înregistrat o serie întreagă de propuneri, multe vizînd aspecte esențiale ale acțiunii de cercetare și editare științifică a patrimoniului cultural autohton. Nu ne propunem aici o abordare a opiniilor formulate pînă în prezent (ne place să credem că dezbaterea va fi preluată și de celelalte reviste literare, devenind o manifestare de rezonanță națională), ci prezentarea cu deplină sinceritate a unui punct de vedere asupra uneia din problemele vitale ale acestui proces și anume valorizarea operei și exegezei eminesciene.

A nu repune periodic atenției generale situația receptării și cercetării operei poetului național, în numele unor resemnări obosite și tot mai covîrșitoare, a nu repeta an de an că România înregistrează în privința creației poetului său național, suma spiritualității etnice, etc., cumplitul paradox pe care îl reprezintă lipsa operei sale editată și reeditată cu tenacitate și deplin profesionalism, a nu observa că, în ciuda sutelor de articole publicate în presă, cărțile și abordările sistematice care să contribuie substanțial la exegeza eminesciană sînt încă puține (I. Negoițescu, E. Papu, C. Noica, G. Munteanu, E. Todoran, St. Cazimir, Z. D. Bușulenga, E. Tacciu, M. Mincu, L. Rusu, Ioana Em. Petrescu, Gh. Bulgăr, D. Irimia și cîteva cărți ale unor autori străini), a ignora atîtea și atîtea alte aspecte ale lipsei de preocupare față de opera și posteritatea critică eminesciană, — înseamnă mult mai mult decît o simplă dezinteresare. Or, situația în care se află în momentul de față **opera** eminesciană (în ciuda numeroasele exemple care ne pot contrazice) își răsfrînge efectele și asupra situației exegeticii eminesciene, care, la rîndul ei, se răsfrînge asupra **receptării** celor două categorii dinainte. Cînd, în mediul liceal și chiar în cel universitar se aude tot mai des expresia „Eminescu — poet depășit" (cu variantele sale de „poezie fumată" sau „romantiozitate edulcorată", s.a.), cînd cea mai mare parte a publicului larg nu cunoaște decît ediții din B.P.T., reprezentînd mai puțin de o zecime din opera poetului și cînd un om de prestanță critică a lui Șerban Cioculescu — „decanul de virstă al criticii noastre de azi" — poate afirma, uluind orice bun simț intelectual avînd cît de cît o cultură poetică, faptul că a-l prezenta pe Eminescu **„ca pe un contemporan"** și **„ca pe un mare modern"** este **„o eroare"**, un **„vițiu radical"**, — înseamnă că simpla dare din umeri trebuie înlocuită de o sistematică și amplă campanie de redimensionare a lumii eminesciene în cadrul receptivității literare românești. Rîndurile de față se vor un **pre-text** pentru re-

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

În paginile 2, 3, 4 și 5

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

● **„Tudor Vladimirescu și idealul independenței naționale"** de Gheorghe Iscru ● **O monografie justițiară : „Despre Eroul revoluției de la 1821"** de M. Ungheanu ● **„Reportaj la Padeș"** de Nicolae Dragoș ● **„Tudor se desparte de tinerețe"** de I. Oltean ● **„Tudor Vladimirescu în revoluția «norodului românesc»"** ● **Conducătorul panduri-lor — personaj de roman".**

SEMN ROMÂNESC

Se-nalță griu-n zbateri largi de vergi,
în inimă se-adună din cîmpie.
Prin holda românească de-l alergi
ca valul se întoarce în lipie.
Pămîntul țării-i toarce miezul dulce
dîndu-i izvorul apei descuiat.
E-un semn de taină tocmai din Neculce
ce-ntotdeauna-n vară l-am aflat.
Zvîntată ziua-și potrivește roata
mînîndu-și caii spicelor prin șes
pentru a-și afla dacă sămînța-i gata
întru supremul ceas dinspre cules.
Oceanul verde-și clatină veșmîntul
prinzîndu-și clipele în lutul meu străbun
Mișcarea-și sună-aripele cînd vîntul
transpiră strecurat pe sub zăbun.
Ne-am moștenit vecia și simțirea
cînd mirosul de pîine-apropiat
respiră din adînc și glăsuirea
talazului sub care seceri bat.

Al. Raicu

Cavaler al speranței

reflex

fără el, martir al neamului, cum ar arăta marile noastre virfuri de munți ? Fiindcă se știe, este tot mai greu azi să desparți forme de relief, geografice, de relieful însuși al istoriei și spiritualității unui popor. Mai ales atunci cînd vorbim despre eroi. Și încă despre un erou luptător ca Tudor Vladimirescu, cel care, prin tragicul său sfîrșit, ni se asociază mai degrabă cu o fîntînă în memorie, dacă nu cu memoria însăși, dintr-un motiv care ține de etosul nostru românesc. În fond și Manole, meșterul, s-a preschimbat în fîntînă, nu ? Dă, dar aceasta era legenda doar, explicația, justificarea prin mit a unei opere, pe cîtă vreme, aici, crudă, reală și nemeritată fîntîna există, ea este tot atît de adîncă pe cît de înalt i-a fost spiritul. Nimic nu-l clintește pe pandur din legenda în care a intrat și totuși, și totuși, ceva parcă, un vag presentiment al morții îl străbate din margi-

nile firii sale celei mai adînci. De ce stă, așa cum ni se înfățișează memoriei, cu mîna gată așternută pe sabie, doar-doar într-o clipită s-o smulgă și să-i rotească prin aer tăișul de fulger, prelung ?

Ca un cavaler al speranței, dar și mai mult, ca un împătimit de dreptate, el face drumul de legătură, în linie dreaptă, între Mihai Viteazul și Bălcescu. Revoluția pe care a condus-o a fost mare prin dimensiunea politică și socială pe care i-a imprimat-o, avînd la bază o clară concepție și o clară strategie patriotică, în contextul evenimentelor și aspirațiilor acelor vremi. Să ne amintim doar că, în miezul luptei și cu prețul sacrificiului suprem, de la el și prin el avem una din cele mai tulburătoare definiții despre patrie și esența ei socială, astfel încît, vorba cîntecului, la rostirea ei se făceau pale obrazele și tremurau mîșchi. A refuzat coroana ce i se oferea pentru a se consacra pe mai departe obștei, știindu-se un ales al ei. N-a permis trupelor străine să intre în București, făcînd politică de mare strateg și consacrînd, odată cu aceasta, unul din principiile de fond ale suveranității și independenței, cauza de fapt a propriei și permanentei noastre actualități. Istoria modernă îi datorează unul din cele mai importante capitole și sensuri ale sale, de mișcarea și numele eroului său fiind legată însăși trezirea la viață și la conștiința istorică, profundă, a ființei noastre naționale, astfel încît, pe bună dreptate, Tudor Vladimirescu poate fi socotit capăt de serie în marea, eroica galerie de pașoptiști. A sfîrșit tragic, ceva în felul Mioriței și al meșterului de pe Argeș, cu deosebire doar că opera sa nu s-a putut încheia decît tîrziu, în răstimpuri și, ca orice operă de pionierat, a putut încălzi și urni pe mai departe energiile din adînc ale poporului, fiind una dintre cele mai puternice conștiințe revoluționare pe care, la vremea lui, pămîntul nostru le-a putut da.

Neadormită, fîntîna sa luminează de-atunci mari virfuri de munți.

A.I. Zăinescu

Flori de miazănoapte

Stelian Gruia sensibilizează cu poemele recentei sale cărți — **Nord** — un teritoriu hibernal, o natură posomorită, orientată cu polii spre visare a nopților scînteietoare de frig. Dar în lumea în care „Copacii priponiți de cer / Mă-mbie doar cu flori de ger", poetul intuiește și cîntă fluxul de energie ce străbate perpetuu de la un regn la altul, conferind sensibilitate pămîntului, pietrei, hlamidei albe sau stelei îndepărtate. În întregul său, volumul pare un vis al nopților de iarnă, cînd „Ursita doarme beată de scrutare / Alăturea de ostenitii zori".

Un motiv obsedant al acestor poeme este prezența cocorilor, simbol al incurabilei nostalgii pentru platourile solare. De tip expresionist am putea spune că este sufletul expansiv care animă bulgărele de pămînt : „Pasărea de lut / Cu văz neînceput / Îndeamnă la vad netrecut. / Pasărea de lut, pasărea de lut". Cu atît mai permeabile mișcării, găsim că sînt măștile din **Ritualurile** poetului, ce-și redescoperă în ele copilăria. Ca o împușcătură suavă apare în această climă „Un mac dintr-un lan de secară / Zvicnire deschisă de sînge" iar în căldura puțină a nordului, sufletul se lasă pradă sfintei miresme eminesciene : „Ah, iară ne devoră teii / În nopțile cu lună plină / Cînd dulcea lene citadină / Ucide ritmic funigeii".

O sete bărbătească de verticalitate, un dor de căldură a relațiilor umane și de reînviere a fabulei copilăriei străbate materia mai tuturor acestor poeme. Departe, într-un spațiu sechestrat de un ger real și al amintirii în același timp, făptura aievea a mamei nu mai apare decît ca o muzică abia auzită : „Pe glasul ei însingurat / Se lasă într-o mlădiere / Mesteacănul însingerat / Cu umbra albă de părere ; / / Cocorul taie gerul crunt, / Iar mînzul e bărbat cărunt".

Nordul acestui poet („Îngheață sufletul în pietre / De-atîta ger întins de-a valma / Memoria preacalmei vetre / Ogoale scrișnete cu palma") răsare cu puritatea primei flori din an, mai cu seamă în **Nedumerire,** dar forța talentului său ni s-a părut mai concludentă în poemul **Să pot vorbi,** text reprezentînd esența oricărui demers poetic, adică dorința și voința de a comunica.

Volumul **Nord** îl plasează pe Stelian Gruia în rîndul poeților care au cîntat cu iubire, nu anotimpuri și fapte ale etnografiei, ci acea parte a sufletului nostru călită la flacăra florilor de miazănoapte.

Gheorghe Pituț

● **IN ACEST NUMĂR :** ● **Cronica literară** ● **Viața cărților** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Mapamond** ● **Din lirica italiană** ● **„Structuri culturale : Mircea Eliade" de Mircea Mâciu** ● **„Nebănuitul liric : Camões" de Mihai Zamfir** ● **Revista străină.**

file de istorie, file de epopee

Tudor – desen de Eugen Palade

„EU NU MĂ TEM DE MOARTE. EU AM ÎNFRUNTAT MOARTEA ÎN MAI MULTE RÎNDURI. MAI ÎNAINTE DE A RIDICA STEAGUL SPRE A CERE DREPTURILE PATRIEI MELE, M-AM ÎMBRĂCAT CU CĂMAŞA MORŢII". Tudor Vladimirescu

O MONOGRAFIE JUSTIŢIARĂ:

Despre Eroul revoluţiei de la 1821

„Prima întrebare pe care mi-aş pune-o ca scriitor sau cititor modern interesat de destinul Pandurului, scria Mihnea Gheorghiu interogativ faţă de soluţiile pe care cercetările istorice le dădeau evenimentelor de la 1821, **ar fi aceasta: cum a fost posibil ca Tudor Vladimirescu să fie ridicat de ucigaşii săi din mijlocul taberei şi tovarăşilor lui de arme, fără rezistenţă şi fără mustrări de conştiinţă, decît tardiv ? Şi, decurgînd din această chestiune, încă nelămurită, aş continua, adîncind investigaţia : a cui a fost vina tragicului sfîrşit al lui Tudor ?..."**

Într-adevăr sfîrşitul celebrului conducător al revoluţiei pandurilor are un aer enigmatic. Confuzia a fost sporită de ştirile contradictorii asupra cauzelor şi felului morţii lui Tudor Vladimirescu. Tudor a pornit între pandurii lui şi a ajuns în situaţia de a fi luat din propria tabără şi dus în stare de arest în tabăra lui Ipsilanti fără ca cei din jur să reacţioneze. Prima interpretare care s-a dat acestui fapt indiscutabil este că între Tudor şi pandurii săi intervenise un dezacord. Istoriografii eteriei au prezentat situaţia ca pe un lucru firesc : ţăranii lui Tudor ar fi dorit să lupte alături de eterişti împotriva turcilor, dar Tudor opunîndu-se acestei dorinţe pandurii l-au părăsit.

Din păcate istoriografia română s-a adresat uneori mai mult concluziilor martorilor oculari decît faptelor propriu zise. Preluate fără verificare ştirile şi interpretările vechi, nu odată interesat, au intrat şi în bibliografia recentă a problemei. Cercetarea faptelor arată însă cu totul altceva. Ziua întîlnirii vînzătorului Iordache Olimpiotul cu Tudor Vladimirescu în tabăra acestuia s-a produs într-o zi de sărbătoare, 21 mai ziua sfinţilor Constantin şi Elena. Ea a fost aleasă de cei care cunoşteau conduita românilor de aceste sărbători. Pandurii fideli lui Tudor au fost învoiţi deliberat în această zi de sărbătoare de căpitanii interesaţi. Lîngă sediul lui Tudor au fost aşezaţi mai ales sîrbii lui Hagi Prodan. În aceste condiţii alarma firească n-a mai fost dată şi reacţia, prevăzută de complotişti, a fost preîntîmpinată şi anulată. Ridicarea lui Tudor din propria tabără a fost prezentată pentru cei bătuitori drept o deplasare firească în condiţii amicale către tabăra lui Ipsilanti. Că pandurii îşi doreau conducătorul stă dovadă faptul că 40 dintre căpitanii săi l-au cerut înapoi lui Alexandru Ipsilanti. Dacă Tudor Vladimirescu ar fi fost într-adevăr urît de ţăranii pe care-i ridicase Alexandru Ipsilanti le-ar fi comunicat vestea morţii lui Tudor. Dar temîndu-se de reacţia celor 40 de căpitani şi de trupele pandureşti instruite de acesta, Alexandru Ipsilanti a folosit singura armă în care eteriştii s-au dovedit maeştri : minciuna. Tudor ar fi fost chemat de generalii ţarului dincolo de Prut. Această diversiune se întemeia pe diversiunea veche a anunţării întrării trupelor ţariste în joc de partea eteriei. Cei 40 de căpitani ai lui Tudor, care nu aveau cum verifica ştirea, n-au răspuns însă printr-o alăturare a lor trupelor lui Ipsilanti.

Cît despre afirmaţia că pandurii doreau să lupte contra turcilor şi că din această pricină s-ar fi despărţit de Tudor lăsîndu-l pe mîini străine ea nu se dovedeşte întemeiată de loc pe fapte. Pandurii nu s-au alăturat eteriştilor ci s-au risipit. Un foarte mic detaşament sub conducerea lui Oarcă a luptat la Drăgăşani împotriva otomanilor în mod exemplar, parcă pentru a sublinia încă odată, dacă mai era nevoie, debandada şi laşitatea trupelor eteriste care au părăsit cîmpul de luptă într-o cumplită panică.

Cel care dă aceste răspunsuri la întrebarea ridicată de scriitorul Mihnea Gheorghiu este istoricul Mircea T. Radu într-o impozantă monografie **(1821, Tudor Vladimirescu, şi revoluţia din Ţara românească**, Scrisul românesc, 1978) asupra acţiunii revoluţionare a lui Tudor. Cartea polemică de la primul pînă la ultimul rînd îşi propune verificarea oricărui fapt prin izvoare şi a izvoarelor prin compararea unuia cu celălalt, ultimul examen rămînînd acela al integrării acestor rezultate în ansamblul de relaţii caracteristice epocii. Întrebarea pe care şi-o pune în primul rînd Mircea T. Radu nu este dacă faptul este verosimil în sine ori nu ci dacă se acordă cu condiţiile generale ale momentului revoluţiei. El respinge unele declaraţii coincidente ale documentelor sau mărturiilor vremii care nu rezistă la confruntarea cu condiţiile specifice momentului revoluţiei, caracteristice ţărilor româneşti de-a lungul vremii.

Schema acceptată a revoluţiei de la 1821 era în istoriografia românească pînă la cartea lui Mircea T. Radu următoarea : mişcarea lui Tudor s-a produs în cadrul mişcării eteriste de eliberare a Greciei natale, care era la rîndu-i o acţiune de inspiraţie rusească. Tudor n-ar fi fost în această viziune decît un simplu agent al eteriei încercînd să împace interesele străine cu cele româneşti, pricină pentru care acţiunile lui au fost nesigure, contradictorii, iar moartea lui a fost urmarea firească a părăsirii planurilor eteriei. Această interpretare a faptelor de la 1821 bizuită numai pe unele ştiri provenite de atunci are însă defectul, ne atrage atenţia Mircea T. Radu, că lasă de o parte nefolosite o parte a ştirilor, documentelor, mărturiilor, lasă neexplicate multe împrejurări şi sporeşte confuzia şi aşa existentă. Consecinţă din cele mai importante, figura lui Tudor Vladimirescu, iese diminuată din această interpretare, care intră în contradicţie cu imaginea tradiţională pe care poporul a conservat-o „domnului Tudor".

Operaţia pe care o face Mircea T. Radu, întrînd în război cu mai toate interpretările anterioare, fie integral fie parţial, este de întoarcere continuă la izvoare şi la confruntarea lor. Rezultatele pe care ni le prezintă cartea lui, adevărat dosar detectivistic, este că aceste teze curente nu se potrivesc adevărului istoric general asupra epocii şi nici asupra revoluţiei după cum nici asupra lui Tudor. Ceea ce putea pune în mişcare masele româneşti ale pandurilor, într-o izbucnire pornită de jos în sus, nu era o idee abstractă cum era aceea a eteriştilor. Pandurii s-au răsculat din pricina exploatării interne pricinuită mai ales de boieri şi precumpănitor de administraţia fanariotă. Turcia era în acel moment un protector îngăduitor şi înţelegător faţă de cererile pămîntenilor.

Ţelul antiotoman al răscoalei pandurilor postulat de alţi istorici este infirmat de realităţi. Duşmanul era în interior şi se înfăţişa sub chipul domnitorilor şi administraţiei fanariote. Scopul revoluţiei lui Tudor, evident la analiză şi conştient la conducătorul revoluţiei, este **antifanariot şi naţional**, încă de la început. Direcţia antiotomană propusă de eterişti era pentru români nerealistă pentru că turcii nu se făceau vinovaţi de jaful economic al ţărilor româneşti şi pentru că eteriştii erau în majoritate fanarioţi. A-i alia pe panduri cu ei însemna a-i alinia cu duşmanul lor de fapt. Conduita finală a pandurilor care au refuzat să facă corp comun cu trupele lui Alexandru Ipsilanti este după dispariţia lui Tudor de altfel extrem de grăitoare. Cauza teoretică a eliberării grecilor nu-i interesa. Procedînd marxist Mircea T. Radu deosebeşte între contradicţiile Ţării româneşti pe cea mai importantă, cea între populaţia ţării şi exploatatorii fanarioţi subliniind că scopul revoluţiei pandurilor nu putea fi altul decît cel bizuit pe contradicţia hotărîtoare a momentului.

Dacă adăugăm la toate acestea că eteriştii au intrat în ţările româneşti ca o armată de invadatori, că s-au dedat la jafuri şi atrocităţi asupra populaţiei româneşti nemaivăzute nici chiar pe vremea turcilor, ajungem la concluzia, alături de Mircea T. Radu, că o asemenea armată cu tot ţelul ei declarat antiotoman nu putea seduce pe ţăranii lui Tudor urniţi de acasă din cu totul alte motive decît ale conspiraţiei grecesti cu sediul dincolo de Prut. Tudor Vladimirescu a cerut de altfel de mai multe ori lui Alexandru Ipsilanti să-şi continue drumul către sudul Dunării, aşa cum acesta anunţase, pentru a nu transforma Ţara românească într-un teatru de război cu turcii, ceea ce Alexandru Ipsilanti n-a înţeles să facă. Acţiunea eteristă a sfîrşit fraudulos şi jalnic pe pămînt românesc demonstrînd lipsa de dorinţă şi de voinţă a trupelor eteriste de a-şi susţine deziderate. În prezentarea lui Mircea T. Radu acţiunile lui Tudor Vladimirescu au coerenţă şi consecvenţă, dovedesc o bună cunoaştere a relaţiilor politice externe şi intereselor româneşti. Toate acestea nu fac din Tudor nici un produs, nici un agent al eteriei ci un conducător de revoluţie cu un program ferm în condiţii de manifestare grele şi confuze. Asasinarea lui a fost posibilă datorită tocmai dificultăţilor interne obiective, confuziei generale, ca şi celei stîrnite de intrigile eteriste, singura armă serioasă a taberei lui Ipsilanti.

Mai mult decît atît Mircea T. Radu atrage atenţia asupra mistificaţiei produsă ulterior de către ucigaşii lui Tudor. În interpretarea pe care Mircea T. Radu o dă faptelor asasinii şi complicii lor au plăsmuit o vină imaginară lui Tudor : trădarea intereselor eteriei, pentru a justifica crima comisă asupra conducătorului român al revoluţiei. Suprimarea lui Tudor urmărea pe o parte trecerea pandurilor lui Tudor de partea lui Ipsilanti, ceea ce nu s-a petrecut, pe de alta, trecerea vistieriei pandurilor în mîinile lui Iordache Olimpiotul. Mircea T. Radu prezintă documentele unui proces care a avut loc în Basarabia datorică căruia văduva lui Iordache Olimpiotul trebuie să-i înmîneze lui D. Macedonski o parte din banii pe care Olimpiotul îi furase din tabăra lui Tudor. Pentru ca murdăria să fie completă asasinii au pus în seama lui Tudor şi însuşirea necinstită a banilor pe care ulterior şi-i vor disputa văduva Stana a Olimpiotului şi D. Macedonski.

Pe scurt, în istoriografie şi-a făcut loc teza istoricilor eteriei, interesată din capul locului, care face din Tudor un fur şi un sperjur. Ea a dăinuit pînă la inteligenta şi meticuloasa cercetare a lui Mircea T. Radu care atrage prin demersul său ştiinţific încă odată atenţia asupra felului cum opticile interesate pot văduvi pe urmaşi de adevărata înfăţişare a lucrurilor. Situaţia nu este nouă. Şerban Papacostea a demonstrat într-un studiu asupra legendelor săseşti despre Ţepeş, cele care au provocat mitul lui Dracula în occident, că exagerările şi difuziunea lor sînt urmarea unui gest interesat: curtea de la Buda căuta să justifice în faţa lumii romano-catolice ,la care faima lui Ţepeş ajunsese de mult, întemnitarea eroului român. Sustinute de propaganda maghiară tezele cruzimii bolnăvicioase ale lui Ţepeş au prins rădăcini descalificînd pe unul din marii voevozi ai istoriei românilor. Denaturarea portretului lui Tudor are cauze asemănătoare. Uciderea lui fără proces ca într-un roman tenebros de cea mai proastă şi naturalistă formulă încearcă să capete o îndreptăţire prin acuza de trădare a intereselor eteriei. Şi tot ca într-un roman dintre cele mai ieftine Tudor Vladimirescu a prezentat drept prădător al vistieriei pandurilor. Propaganda eteristă este cea care a înfăţişat astfel lucrurile pentru a-şi acoperi crima. Studiul lui Mircea T. Radu, **1821 Tudor Vladimirescu şi revoluţia din Ţara românească** este prima încercare de anvergură de a restabili adevărul în cadrele istorice obiective şi de a restaura cu instrumentele omului de ştiinţă portretul unui revoluţionar de o spiţă superioară. Poporul a păstrat lîngă inima lui figura idealizată a „domnului Tudor". Este pentru prima dată cînd istoricii se pun în complet acord cu imaginea populară a Marelui Pandur.

Cine sînt cei care au hotărît şi dat morţii pe Tudor Vladimirescu ? Alexandru Ipsilanti, generalul unei armate de arnăuţi care au adus la disperare pe locuitorii ţărilor româneşti, incapabil de a face faţă celei mai mici sarcini militare, refugiat în timpul luptelor decisive care au dus la dezastrul eteriei la 15 kilometri de front. De la trecerea Prutului cu minciuna ajutorului armatei ruseşti pe buze şi pînă la fuga în Transilvania, realizat tot cu ajutorul unei minciuni similare, Alexandru Ipsilanti a dus-o în serate şi baluri.

Naufragiul arnăuţilor lui Alexandru Ipsilanti spune totul despre consistenţa acţiunii eteriei. Dacă adăugăm că secretarii lui Ipsilanti Caravia, Lasanis şi Scufos sînt cei ce l-au torturat pe Tudor pentru a-i dibui averile inexistente şi că tot ei l-au şi ucis iar că Scufos a fugit cu vistieria întregii eterii conturăm portretul moral al unei bande pentru care marile aspiraţii erau doar pretexte de petrecere şi de jaf.

M. Ungheanu

Conducătorul pandurilor — personaj de roman

Popular şi vestit încă din timpul vieţii, Tudor Vladimirescu a intrat fulgerător în legendă după moartea sa. Au contribuit la repedea consacrare nu numai calităţile de excepţie ale militarului şi omului politic, ci şi moartea lui prin asasinat. Eroul popular al Olteniei şi al tuturor ţărilor româneşti, sfîrşise tocat cu satîrul ori cu săbiile de cîţiva eterişti despre ale căror fapte de arme nimeni nu mai auzise pînă atunci şi nici după aceea, iar trupul ciopîrţit şi aruncat. Spaima ucigaşilor de ce s-ar fi întîmplat dacă se afla cadavrul lui Tudor a fost atît de mare încît l-au dezbrăcat după moarte de mundirul după care putea fi recunoscut. Şi ca şi cînd această operaţie n-ar fi fost de ajuns îl aruncară într-un puţ.

Lui Tudor i s-au închinat legende, cîntece, povestiri şi romane. Unul din primele romane importante care se ocupă de figura marelui conducător popular este Ciocoii vechi şi noi *de Nicolae Filimon. Se ştie că Nicolae Filimon a făcut o documentaţie specială pentru a-şi scrie romanul şi că este unul din cele mai bine documentate romane istorice româneşti. Cadrele balzaciene ale naraţiunii sale se bizuie pe o informaţie riguroasă la nivelul timpului.*

Ciocoii vechi şi noi apare la 40 de ani de la tragicul sfîrşit al revoluţionarului. Este interesant că Nicolae Filimon nu scapă prilejul de a integra în romanul său revoluţia lui Tudor, ca şi acţiunea eteriei, preocupat fiind mai ales de portretul lui Tudor şi de sfîrşitul său. La 1860 amintirea acestei mişcări revoluţionare era foarte puternică ca şi resentimentele pe care invazia eteriei le produsese populaţiei Ţării Româneşti. Dar dacă vom privi mai atent romanul vom observa că el este intim legat de revoluţia lui Tudor şi de cauzele ei fundamentale.

Dinu Păturică e unul din personajele memorabile ale întregii literaturii române. El personifică ambiţia de a achiziţiona şi de a ajunge fără scrupule, iar romanul e din acele cărţi justitiare care-şi propune să pedepsească pe ticăloşi şi pe trădători. Pe de o parte, vom avea deci înfăţişată o carieră ticăloasă, pe de altă parte, pedeapsa pentru mijloacele folosite pentru realizarea ei. Nu întîmplător personajul principal este un fanariot. Nicolae Filimon a atacat tema cea mai vie şi mai dureroasă a timpului său. Perioada fanariotă a fost una de grea spoliaţiune pentru ţările româneşti, timp în care corupţia ajunsese la forme dintre cele mai murdare. Aversiunea faţă de stăpînirea fanariotă era puternică atît înainte cît şi după revoluţia lui Tudor, iar Ciocoii vechi şi noi *respiră din plin această aversiune. Se ştie cum a început Dinu Păturică. Cu plocoane la scara unui boier fanariot. Apoi urcuşul treaptă cu treaptă către condiţia de administrator general al averii stăpînului. Timp în care-l fură cît poate, trece cît mai multe bunuri ale lui Tuzluc în propria posesie, terminînd prin a i-l lua şi pe ultimul: femeia. Andronache Tuzluc sfîrşeşte nebun datorită vicleanului cu nas de vulpe pe care l-a primit în casă. Dacă Tuzluc este fanariotul îmbogăţit prin mijloace aparent mai cinstite, dar ros de vicii, Păturică, urmaşul său, este fanariotul ridicat de jos exclusiv prin viclenie şi prin dispreţul faţă de orice criteriu moral. Întrebarea unde-s „ciocoii vechi" sau cei noi este credem inutilă. Prin ciocoi scriitorul numeşte pe fanarioţi în dublă ipostază temporală, veche şi nouă. Prima este reprezentată de Andronache Tuzluc, cea de a doua de Dinu Păturică. Nu ştim dacă autorul voia într-adevăr să conţină cartea sau nu. Sigur este că intenţia lui era de a înfăţişa fanariotismul.*

Lui Nicolae Filimon îi trebuia o apoteoză neagră a imoralităţii lui Dinu Păturică. În încercarea de a ni-l face cît mai antipatic cu putinţă, scriitorul îl împinge pe Dinu Păturică la crimă. Vicleanul nu asasinează însă pe oricine ci pe cel mai mare om al românilor de atunci după cum scrie chiar Nicolae Filimon : Tudor Vladimirescu. Dinu Păturică, crezînd că în spatele lui Ipsilanti vin trupele ţariste, se îndreaptă către eterişti cărora le oferă serviciile sale. Alexandru Ipsilanti foloseşte prilejul de a găsi la îndemînă un om al locului capabil de orice. Iată scena înţelegerii dintre Ipsilanti şi Dinu Păturică din romanul lui Nicolae Filimon :

— Ei bine, arhon stolnice, eu am a-ţi împărtăşi o taină care poate să te ridice la mărire şi bogăţie, dacă mă vei sluji cu credinţă, dar care negreşit te va pierde, dacă mă vei înşela sau mă vei vinde, ai auzit ?

— Spune-mi, Măria ta, ce-am de făcut şi răspunz cu capul, că nu vei fi nici înşelat, nici vîndut.

— Ascultă, arhon stolnice. Cunoşti pe Domnul Tudor?

— Îl cunosc Măria ta !

— Îl cunoşti bine ?

— Foarte bine, Măria ta!

— Spune-mi dar, ce fel de om este ?

— Este viteaz şi drept, Măria ta !

— Astea sînt darurile ce poate avea : eu voi să aflu cusururile lui.

— Are şi cusururi.

— Care sînt acele cusururi, spune-mi ?

— Este mîndru şi furios la mînie.

— Astea-mi plac: dar ia spune-mi, iubeşte banii?

— Nicidecum, Măria ta !

— Dar muierile?

— Nici pe dinsele.

La aceste cuvinte, prin care Păturică fără voia sa făcea panegiricul omului pe care voia să-l vînză, Ipsilanti rămase uimit". *Urmează o înţelegere în urma căreia Păturică contra pieirii lui Tudor va deveni ispravnic de Săcuieni şi Prahova. Tehnica fanariotului e de a se împrieteni cu ofiţerii revoluţiei şi de a-i ridica împotriva lui Tudor. Un cirac al lui Păturică îndeamnă pe panduri la libertăţi asemănătare celor din tabăra lui Ipsilanti. Rezultatul este că numărul pandurilor executaţi pentru indisciplină creşte, iar Tudor Vladimirescu vrea să obţină de la căpitanii săi garanţia acestei discipline soldăteşti. Pe acest fir este înfăţişată desprinderea lui Tudor de propriile trupe. Este evident că Nicolae Filimon şi-a pus întrebarea de ce Tudor a putut fi ridicat din propria tabără de eterişti şi că felul cum narează totul caută să dea o explicaţie psihologică acestei întîmplări. Acţiunea lui Păturică reuşeşte, Tudor este ridicat din tabără iar între cei care-l omoară şi aruncă în fîntîna lui Geartolu se află şi Dinu Păturică. Nu este un simplu adaus al cărţii. Adică nu este o întîmplare că un ciocoi e cel care contribuie decisiv la moartea lui Tudor. Nicolae Filimon surprinde în romanul său o stare de lucruri caracteriscă Munteniei acelui timp.*

Adversitatea faţă de fanarioţi este foarte puternică şi întregul roman o respiră. Fie vechi fie noi, ciocoii sînt fanarioţi. Iar vinovaţi de moartea lui Tudor sînt în viziunea scriitorului fanarioţii. Revoluţia lui Tudor Vladimirescu nu apare în roman ca un apendice ci ca o culminaţie. Sfîrşitul lui Păturică se ştie. Ispravnic de Prahova şi Săcuieni el comite atît de multe abuzuri încît noul domn Grigore Ghica Vodă îl trimite la Ocna Părăsită. Iar postul de caimacam al Craiovei pe care Dinu Păturică îl arvunise de la Ipsilanti revine sub noua domnie tînărului Gheorghe, păminteanul, de la curtea lui Andronache Tuzluc. Ciocoii vechi şi noi *are evident o tezâ. Adversarii românilor sînt pedepsiţi şi cei meritoşi răsplătiţi. Optica pe care Nicolae Filimon o are asupra evenimentelor şi a epocii poate interesa şi pe istoric. Citeva capitole sînt consacrate amănunţit revoluţiei lui Tudor şi eteriei, cu care prilej Nicolae Filimon scrie rînduri arzătoare: „Au fost într-adevăr timpi, cînd suferinţa zdrobise curajul românilor. Inamicii noştri crezînd că luxul şi moliciunea introduse de dinşii, au stins inima poporului român, simţămîntul de naţionalitate şi libertate, săltau de bucurie; dar se amăgeau: căci românul s-a deşteptat tocmai la timp şi cu armele în mînă, le probă că este încă viu şi gata a se lupta pentru dreptur ile sale.*

Revoluţiunea de la 1821, ce este ea oare, dacă nu vocea disperării ridicată în contra apăsării? Oare nu arată ea, de ajuns pe un popor viu şi hotărît a muri sau a trăi pentru libertate?"

Chiar dacă nu este un roman propriu-zis al revoluţiei de la 1821, Ciocoii vechi şi noi *respiră din plin mentalitatea revoluţiei pandureşti.*

Gabriel Mocanu

REVOLUŢIONARUL

Urmare din pag 1

nesc. Nicidecum împotriva altor popoare, nicidecum împotriva grecilor ca naţiune, nicidecum din spirit xenofob, profund străin poporului român (iarăşi, ce asemănare cu înfruntarea tragică dintre două revoluţii surori în 1849 !). Independenţa ţării a fost steaua călăuzitoare a concepţiei politice şi a faptelor marelui oltean. Independenţa era cel mai revoluţionar obiectiv al unei mişcări politice a acelei vremi şi a rămas ca atare încă mult timp. Raporturile revoluţiei lui Tudor cu boierimea, cu Eteria, cu Rusia, cu Poarta, explică în bună măsură unele limite care poartă amprenta epocii, iar căderea revoluţiei e de un tragism zguduitor. Nu e de mirare multitudinea şi diversitatea ecourilor externe ale revoluţiei române, personificată de Tudor — mărturii scoase la iveală tot mai mult în ultimul timp prin osîrdia vrednicilor noştri arhivişti ; ele grăiesc elocvent despre puternica impresia produsă de Tudor asupra contemporanilor la cele mai diferite niveluri sociale-politice, în toată lumea. Lupta aprigă pornită de Tudor în fruntea poporului său a fost şi o exemplară luptă pentru valorile spirituale şi culturale ale naţiunii, sufocate de realităţile sociale interne şi de dominaţia externă. Este evident faptul că înflorirea culturii naţionale în epoca interrevoluţionară a deceniilor 3—5 ale secolului trecut e destul de strîns legată de consecinţele revoluţiei lui Tudor, de restaurarea domeniilor pămîntene, de sufiul înnoitor ce-şi făcea loc pretutindeni. Insistenţa cu care apare, ca niciodată pînă atunci, în mărturiile vremii Patria română, conferă semnificaţii în privinţa deschiderii orizonturilor lumii moderne pentru societatea românească. La marile reverberaţii produse de revoluţia franceză, de lupta naţional-eliberatoare a grecilor, în conştiinţa publică de pretutindeni asupra sensurilor profunde, revoluţionare, ale Patriei, se asocia, la un înalt nivel de gîndire şi acţiune, pilda românească exprimată de Tudor. Se năştea cu adevărat, fie şi numai conceptual deocamdată, în acele zile fierbinţi ale anului 1821, România modernă (termenul însuşi, desemnînd denumirea de ţară, se contura în aceleaşi împrejurări istorice). Şi poate că nu întîmplător această realitate se afirma cel mai evident prin renaşterea armatei naţionale după atîta vreme de întuneric social-politic, mergînd pînă la încălcarea integrităţii teritoriale a principatelor (expediţii de jaf ş.a.). În domeniul istoriei militare, cu toate că războaiele ruso-turce au rămas în istoria universală ca expresii certe ale politicii expansioniste, Tudor a înscris o pagină de seamă a colaborării armate româno-ruse, care a contribuit într-o măsură importantă la slăbirea dominaţiei otomane asupra principatelor, în direcţia cuceririi independenţei depline ,culminînd cu istoricele evenimente ale anilor 1877—1878. Steagul lui Tudor a insuflat poporului credinţa în posibilitatea realizării idealurilor sale. Tudor rămîne astfel în conştiinţa noastră, a tuturor, ca un deschizător de drum nou, care întruchipează dorinţa dintotdeauna a poporului român de a trăi pe deplin liber în patria sa. Tot atît de elocvent este şi ecoul puternic al revoluţiei lui Tudor în Transilvania, amplificat considerabil de situaţia naţională de acolo, de oprimarea majorităţii populaţiei, românii. Posibilitatea reeditării „horiadei" îngrozea nemeşimea. Dar relaţiile lui Tudor cu Transilvania se întregesc în domeniul formării ideologiei revoluţionare, naţionale, a concepţiei asupra unităţii neamului şi pămîntului românesc. Rolul lui. Gh. Lazăr în această privinţă este bine cunoscut. O reflectare deosebit de amplă şi profundă, la un înalt nivel de simţire şi expresie, a dobîndit, după cum se ştie, Tudor Vladimirescu în cultura noastră populară, în folclor, în literatură, în muzică, în artele plastice. El continuă să inspire creaţia contemporană în cele mai diferite genuri şi modalităţi. S-au scris şi se scriu şi se vor scrie mereu pagini de creaţie emoţionante, de comentarii şi istorie culturală, asupra atitor ipostaze ale unei surse inepuizabile de inspiraţie fecundă tocmai pentru că ea ţîşneşte din adîncurile fiinţei poporului nostru.

Tradiţia paşoptistă, urmată de cea a luptei pentru unire şi apoi pentru Independenţă, au păstrat la loc de cinste memoria Vladimirescului. Mai tîrziu, mişcarea socialistă a reliefat continuitatea tradiţiilor revoluţionare, care aveau în Tudor un punct forte de sprijin şi de referinţă. „Dacia Viitoare", „Convorbiri sociale" şi alte publicaţii socialiste au apelat nu întîmplător la exemplul luptei lui Tudor împotriva dominaţiei străine, pentru „domnia poporului", care, în noile condiţii, corespundea cu lupta pentru votul universal. Karl Marx însuşi a apreciat cu viu interes evenimentele revoluţionare româneşti ale anului 1821. Lucreţiu Pătrăşcanu a elaborat cunoscuta lucrare de sociologie istorică marxistă românească „Un veac de frămîntări sociale" — avînd ca punct de plecare tot revoluţia lui Tudor. În cele mai grele momente ale luptei revoluţionare antifasciste a întregului popor român lua fiinţă divizia „Tudor Vladimirescu" care ocupă un loc de frunte în istoria nouă a patriei şi a „mîndrei armii româneşti", purtătoare a unor atît de înălţătoare tradiţii de patriotism revoluţionar. Comuniştii români s-au inspirat întotdeauna din pilda revoluţionară a lui Tudor. Datorită Partidului Comunist Român, secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, s-au clarificat unele interpretări istoriografice oscilante, de inspiraţii dogmatice, asupra caracterului revoluţiei lui Tudor.

Anul revoluţionar 1821 şi personalitatea lui Tudor Vladimirescu se reliefează mai proeminent atît în cadrul manifestărilor aniversării celor 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat şi independent al lui Burebista, cît şi în lumina indicaţiilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu la întîlnirea cu reprezentanţii oamenilor de ştiinţă din domeniul istoriei consacrată pregătirii istoricilor români pentru cel de al XV-lea congres internaţional de ştiinţe istorice.

Spiritul revoluţionar al lui Tudor călăuzeşte peste veacuri naţiunea română.

TUDOR

Urmare din pag. 1

minat cu revoluţia burghezo-democratică din 1848 şi cu Unirea.

Aş dori să reţinem, de asemenea, că revoluţia patriotică şi populară din 1821 se declara toleranţă cu toate naţiile şi cu toate religiile (...„fraţi locuitori ai ţării româneşti, ori de ce neam aţi fi !...), dar intoleranţă cu exploatarea de orice fel („Patria este poporul, nu tagma jefuitorilor!...). Astfel începe istoria modernă a poporului român şi a democraţiei române. Ne aflam pe atunci în secolul principalelor revoluţii naţionale şi sociale europene şi latino-americane, al paşoptiştilor, al Unirii principatelor şi al Independenţei României.

Soarta tragică a eroului nostru naţional a fost, desigur, inseparabilă de rolul nefast al politicii antipopulare al aşa-zisei „Sfinte Alianţe" a imperiilor europene ale timpului : ţarist, habsburgic şi otoman ; dar anul revoluţionar 1821 şi scurta lui izbîndă au reuşit să zguduie vechea orînduire hegemonică, deschizînd cartea istoriei moderne a patriei.

Referindu-se la acel eveniment crucial din istoria luptelor poporului nostru împotriva dominaţiei imperiului otoman şi pentru dreptate socială, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea : „În cartea de aur a naţiunii noastre va rămîne veşnic inscrisă, alături de celelalte lupte revoluţionare, marea mişcare revoluţionară condusă de Tudor Vladimirescu. Ne plecăm cu adîncă smerenie şi cinstim memoria celor ce au condus această mare bătălie, a luptătorilor de la 1821, care s-au ridicat cu hotărîre în numele idealurilor sacre ale poporului nostru. Poporul român va păstra întotdeauna în amintire pe înaintaşii săi progresişti, pe revoluţionari, pe toţi cei care au contribuit la crearea României moderne, la împlinirea aspiraţiilor de libertate şi progres ale întregului nostru popor."

Reprezentarea artistică a lui Tudor în literatura noastră a început cu poetul Văcărescu, încă din timpul vieţii eroului. Apariţia lui legendară, firea lui pasională, viziunea istorică prospectivă (conştiinţa unităţii tuturor românilor, armata naţională, constituţia, trecerea spre „folosul obştei" a averilor „celor rău agonisite ale tiranilor boieri" etc.) şi crunta-i ucidere mişeleasca de mîna asupritorilor străini, nu puteau să nu stîrnească imaginaţia creatorilor de frumuseţi durabile, începînd cu balada populară. Cineva l-a comparat cu figura căpeteniei revoluţiei mexicane : este o comparaţie la care aş fi aderat, cu condiţia ca eroilor haiducesti cu sombreros, să li se adaoge nivelul ridicat al gîndirii social-politice şi al experienţei revoluţionare pe care i-o cunoaştem. Fiindcă, ar fi greşit să uităm că, dacă nu i-a „păsat de Sultan", Tudor avea să înveţe, cu preţul vieţii sale, că Ţarul pravoslavnic şi Împăratul catolic şi „Congresul de la Viena" care dansează sub bagheta lui Metternich şi toată mascarada aceea a „apărătorilor micilor naţiuni" cu marile lor armate, toţi puteau să „se certe" şi să se împace pe seama celor prea încrezători în izbînda pretimpurie a libertăţii şi dreptăţii popoarelor. Tudor a ştiut şi „n-a avut încotro", căci dincolo de visul său neîmplinit nu-l aştepta decît somnul fără vise.

După mai bine de un sfert de veac, de cînd chipul şi drama lui Tudor mi-au inspirat o necontenită cercetare, — ştiinţifică şi afectivă, în poezie, proză, teatru şi film, — nu pot scrie decît că istoria contemporană justifică în permanenţă dragostea naţiunilor pentru eroii lor iubitori de libertate şi explică eterna memorie a popoarelor în confruntare cu cei care cred că totul se iartă şi se uită.

„Eu numai cu pandurii țării, făr' de nici un ostaș străin voi face de nu să va mișca o iarbă pe pământul țării." TUDOR VLADIMIRESCU

file de istorie, file de epopee

Tudor Vladimirescu — tablou de Theodor Aman

TUDOR VLADIMIRESCU ȘI IDEALUL INDEPENDENȚEI NAȚIONALE

Motto :
„Din ceasul cînd m-am născut m-am îmbrăcat cu cămașa morții".

anumite împrejurări au concurat pentru a ușura trecerea lui Tudor Vladimirescu în legendă, de care greu le-a fost apoi istoricilor să se desprindă. Virsta la care „pandurul" și-a dat din plin măsura i-a rămas aproximată „din ochi", căci nu i s-a știut și încă nu i se știe data exactă a nașterii. Poate 1770. Mai sigur — 1780. Oricum, era la virsta răspunderilor și a împlinirilor cînd a ridicat „în cerul țării, aidoma cometelor,... freamătul și fiorii marilor întîmplări ce vor să fie". Nu i se cunoaște adevăratul chip decît din descrieri. În viață fiind, nimeni nu i-a schițat un portret iar despre cel din biserica de la Prejna, ctitoria sa, toți s-au îndoit că i-ar reda înfățișarea. S-a bucurat de marea încredere a mulțimilor — dar a trăit un moment, un singur moment al vieții, bine regizat de acel „șearpe galbin prefăcut", la Golești, cînd și cei mai apropiați lui au avut o îndoială față de „comandir" ori au fost puși în imposibilitatea de a mai face ceva pentru el. Un moment de îndoială, de slăbiciune sau de neputință pentru care „în veac se vor căi". Viteazul care în război intra în dansul morții „ca la nuntă" a avut parte de o moarte la care nu se va fi gîndit niciodată. Trupul „ciocîrtit" de iatagane — dar nu ale turcilor ! — i l-a acoperit pămîntul țării, undeva în Tîrgoviște, fără a ști exact unde anume și este greu de crezut că i-l vom mai putea identifica vreodată. „Rămasurile" din averea strînsă la Cerneți și în alte părți i s-au risipit după ce el n-a mai fost, pentru îndestularea creditorilor care și-au cerut, prin tribunale, banii nerestituiți la vreme, căci vreme nu mai avusese, de acela care îi împrumutase „pentru folosul de obște" în anul de cumpănă 1821. Singurii „clironomi", un nepot cu mama lui, renunțaseră la „drepturile" de moștenire — și așa, în afara numelui, greu de purtat atunci, ar fi moștenit doar datorii de plătit —, din neputință dar mai ales de teamă. Mulți ani după ce Tudor n-a mai fost — doar vreun pandur mai slobozea flinta, pentru numele lui, făcînd să răsune ponoarele Mehedinților sau pădurile de pe Jii ori vreun pamfletar mai curajos îndrăznea să mai amenințe „pe boieri și pe ciocoi" cu alți Teodori care „or să mai apară".

Și totuși, „norodul" care-l alesese atunci să-i fie „chivernisitor în treaba cererii dreptăților" îl va păstra în locul unde omul simplu păstrează chipurile sfinte, prețuindu-l înainte de a-l înțelege și a-l pretui cărturarii și trecîndu-l urmașilor, de la suflet la suflet, cu aureola martiriilor „din tristul nostru călindar", ca să le fie lor învățătură pentru azi și pentru mîine.

tudor era bărbat serios și gînditor ; om drept și energic ; activ și sincer ; uneori crud și chiar răzbunător. Scurt la vorbă și bogat la minte — și-l amintea un pandur de-al lui, Dumitru Cățel Bresniceanu din Cerneți. Nimeni nu-l văzuse rîzînd vreodată. Se zice că doar doi confidenți ai lui îl văzură o dată zîmbind. Statura lui Tudor era de mijloc. Era om „legat", cum se zice și de o constituție robustă. Culoarea părului și a mustăților era galben-castanie. Părul capului, dat pe spate în formă de chică scurtă, lăsa să i se vadă ceafa rasă. Fruntea lată și încrețită, sprîncene groase și cam lăsate pe ochii căprui, cu o căutătură cruntă, ce insufla respect și frică. Fața smeadă, cam lungă și cam grăsulie, nasul drept și potrivit, gura bine făcută, mustața groasă și tunsă, lăsată pe buze, bărbia cam rotundă și un neg pe umărul sting al obrazului. Este tot ce a mai putut reconstitui Constantin Aricescu — de la martori oculari unii foarte apropiați — în anii în care se documenta pentru scrierea primei „istorii" asupra „revoluțiunii române de la 1821", în urmă cu peste 100 de ani[1]).

Sub aspect fizic, aproape că nu mai rămîne nimic de adăugat. Poate, detalii neînsemnate la hotarul dintre fizic și moral adunate, în cea mai mare parte, tot de primul său istoric.

Și tot C.D. Aricescu ne-a reconstituit costumația lui Tudor „în timpul revoluției" : pe cap purta căciulă dreaptă și înaltă, de hârșie neagră, în formă de stup, numită „gilepească" sau „cazaclie", cu fundul de postav alb, cum purtau atunci numai Domnii și membrii familiei domnitoare. Peste cămașă purta pieptar cu șireturi negre, iar pe deasupra pieptarului dulamă încopciată de culoare negru-verde și lungă pînă sub genunchi. Peste dulamă — cepchen (un fel de scurteică) pînă la briu ; gambele — acoperite cu poturi strîmți, cu copci și găitane. În picioare purta cisme lungi la drum iar în oraș iminei. Iarna, pe deasupra vestmintelor, purta o „tătarcă" (un fel de bundă), lungă și îmblănită, strînsă la spate, cu gulerul scurt și ridicat, cu puțină blană la capul mînecilor și primprejur, cusută cu găitan de mătase — roșu, negru și albastru —, împletit cu fir, cu mineci lungi și strîmte și cu un găitan gros atîrnînd la spate, în formă de unghi, avînd în vîrf doi ciucuri de mătase.

Ca armament, avea o sabie turcească după gît și două pistoale.

În istorie Tudor a intrat orfan de tată (Constantin, supranumit Ursu, din Mehedinți, poate din Prejna) iar mama — Ana Bondoc, din Vladimirii Gorjului — s-a prăpădit mai tîrziu, de inimă rea, consemnează tradiția, după ce i-a murit singura fiică pe care încercase s-o fure o ceată de greci ; în încăierarea lui Tudor cu grecii, fata, în cădere, s-a izbit puternic și a murit.

Destule informații ni-l prezintă pe Tudor, într-adevăr, ca „bărbat serios și gînditor". Reflecțiile sale, scurte, veneau tîrziu, după o lungă „convorbire" cu sine, ca o concluzie, apoi trecea la faptă ; cite o idee mai importantă rămînea implintată adînc în „programul" său „de perspectivă".

Fără a fi un ascet, Tudor n-a fost însurat iar viața lui „particulară". atît cît i-o cunoaștem din documente, și-a trăit-o cu cumpătare, făcînd pe cei din jur, însă să-i respecte „dreptul", și aici, ca și în afaceri[2]). Era uneori crud și chiar răzbunător, deși o singură dată știm că a ajuns la această — recunoscută și de el — „neajungere de minte", obligîndu-se să suporte, bănește totul[3]). Nu lua viața unui om cu atîta ușurință, cum s-ar putea crede despre un militar „de carieră" al timpului — căci Tudor așa a fost — și era gata să ierte dacă avea garanția că pericolul a trecut. Altfel, dacă era convins de nocivitatea faptei, ducea represaliile pînă la exterminarea adversarului sau pînă la punerea lui în totală neputință de acțiune[4]).

Aceste trăsături temperamentale și de caracter, la Tudor, l-au impresionat pe cronicarul bănățean Nicolae Stoica de Hațeg, care l-a cunoscut personal în 1816. „Bine să păzea" — notează cronicarul, vorbind despre primul „cvartir", de 6 săptămîni, al lui Tudor, la Mehadia. Și era „cuminte" — mai adăuga cărturarul. Tudor s-a dus la București. A revenit în toamnă la Mehadia, cînd a mai șezut 9 săptămîni. Îl vizita des pe românul bănățean, fie la acesta acasă, fie la băi, unde se întîlneau. „Tot cuminte" — revine, ca o constatare definitivă, după o nouă „probă", reflecția finală[5]).

Am spus că n-a avut, el, familie. Umblînd cu treburile slujbei în plaiul Cloșani, un sătean de încredere din partea locului l-a întrebat : „Boierule, să mă ierți, să te întreb ceva. De ce nu te însori ? Să te statornicești aici la noi ; să te avem în toată viața vătaf de plai ; căci ești iubit de toți, ca boer drept și cu frica lui Dumnezeu ; ne-ai scăpa de ciocoii care ne-ar prăda". Tudor a răspuns într-un tîrziu, mai mult pentru sine : „Ei ! Talamane ! Eu nu sînt făcut nici pentru avere, nici pentru muiere ; sînt făcut pentru altceva." [6])

Izvoarele păstrează și alte asemenea reflecții ale lui Tudor. Constiința că ar fi un „predestinat" ? Din actele și faptele lui anterioare anului 1821 rezultă, oricum, un drum parcă ales, sfidînd riscurile, o rară conștiință a răsunderii pentru soarta oamenilor între care trăia și despre care se convingea tot mai mult că, în fond, ca să-i ajute eficient exista o singură cale : o acțiune de amploare — „cuminte" însă —, în numele țării și pentru binele de obște. Tradiția conservă o opțiune a lui Tudor. Iancu Jianu dorea să se căsătorească cu sora lui. Cînd tocmai puneau la cale căsătoria, la Vladimiri, pe fată au furat-o grecii. Fata murind, apoi, în încăierarea lui Tudor cu ceata de greci cei doi au jurat să se considere totuși apropiați și rude de aci înainte. Iancu Jianu ar fi spus : „Eu mă fac hoț, unde oi prinde grecii îi omor !" „Nu, eu mă duc la Rusia, să lupt !" — ar fi răspuns Tudor[7]). Că această împrejurare sau alta mai dificilă[8]) au determinat opțiunea lui Tudor, contează mai puțin. Noi știm că gîndul acesta Tudor l-a avut prin 1812 sau imediat după aceea[9]). Plecarea în Rusia nu apare ca un scop în sine, ci ca un mijloc pentru împlinirea „predestinării". În altă împrejurare, cînd era urmărit și se ascundea la un credincios, întrebat de gazdă ce are, Tudor, după vreun sfert de oră, ar fi răspuns, ca pentru sine, întrebător : „Trăi-voi, oare, să scap țara de leprele străine ?" [10]). Nu este vorba despre sentimente xenofobe, ci de ura pentru **străinul exploatator**, „leora". În acest sens, tot tradiția conservă o „scenă" edificatoare : într-o zi, cînd Tudor se afla la via sa de la Cerneți, servitorii săi își permiseseră să maltrateze pe un marchitan evreu care umbla cu marfă prin sate ; Tudor, aflînd, i-a dojenit aspru, arătîndu-le că și evreul este „făptura lui Dumnezeu" și nu trebuie batjocorit ; apoi le-a poruncit „strașnic" să nu mai cuteze altădată să batjocorească pe oricine ar intra în curtea sa că vor fi aspru pedepsiți[11]).

Cu timpul, pe măsură ce greutățile generale se vor amplifica, dar și cele personale vor crește în duritate, această revoltă neputincioasă, dincolo de o ipotetică conștiință a „predestinării", se va transforma în convingeri și acestea vor conduce la fapte, cînd se va ivi ocazia. Aici stăruim încă asupra omului **concret**, cu calitățile lui, ca și cu limitele și slăbiciunile sale, asupra apartenenței sale la clasa evului nou, care „se naștea".

În sufletul aspru al pandurului, militarului și omului de afaceri, mereu confruntat cu greutățile vieții, tandrețea și afecțiunea își aveau totuși locul lor. Plecase la Viena, în 1814, cu afacerile boierului N. Glogoveanu. O îndrăgise mult, părintește, pe fetița acestuia, rămasă orfană de mamă între timp. Din Viena, îi scria boierului în țară despre acest „juvaer de copil", „ca un inger", care era „coconița Masinca", de care a avut foarte multă grijă, ca de propriul său copil[12]).

Cită învățătură avea Tudor — greu de spus, căci nu știm să fi învățat prea mult timp într-un mod organizat, într-o instituție școlară. Deprinsese slovele de la un preot din sat, citise din Bucoavnă cînd păștea vitele pe dealurile Vladimirilor și scrisese pe foi de fag, în lipsă de hîrtie. Pe la 10—12 ani intrase „procopseală" la un „condicar" din Craiova, dascălul Lupu, de la care mai deprinde, poate, ceva „învățătură", dar la care nu stă mult. Îl găsim apoi în casa bătrînului boier Ion Glogoveanu, tot „pe procopseală", după datina vremii, ca „fecior în casă", luînd și el sau „furind" învățătură de la dascălul care pregătea pe fiul boierului, Nicolae, cu care Tudor astfel a copilărit și care, în ciuda sfatului tatălui, l-a menținut mult timp pe lîngă sine pe Tudor, ca om de mare încredere[13]).

Tudor a fost însă — putem spune acum, fără teamă că vom greși — un strălucit **autodidact.** N-a mers la școli înalte, să învețe contabilitate, căci virtejul vieții l-a prins de mic iar apoi afacerile nu i-au dat răgaz. Dar a ajuns unul dintre cei mai întreprinzători negustori olteni, rulînd mari sume de bani și avînd relații de afaceri în țară și peste hotare[14]). Tradiția consemnează că „el făcea negoț de porci, vaci și capre iar oamenii lui se duceau peste granită, pînă la Pesta, la Viena și nu veneau luni întregi" [15]). El însuși a ajuns cu vite pînă la Pesta, cînd era încă îngrijitor la moșia lui N. Glogoveanu[16]). După invazia adalilor (1814), care l-au prădat și pe el cumplit, scriindu-i lui N. Glogoveanu spera „că doar să va mai face cumvași, fiindcă și eu prea multe lucruri am în țară și cu unii-alții mă tot păgubesc de toate părțile" [17]). Făcea negoț în țară și peste granită, cu de toate, de la făină la fier și de la turme de capre la zeci de vite mari, toate trecute cu grijă în „catastih" ; avea circiumă și mai multe mori de apă[18]) ; avea relații de afaceri în Austria — de la Orșova la Viena —, la sud de Dunăre, la sîrbi și la Odesa[19]). În 1816, de pildă, solicita acoperirea unei creanțe de la Regep-aga, executat atunci la Orșova, în valoare de 163.087 piaștri (sau chiar 290.400 piaștri, după știința marelui vizir însuși)[20]).

N-a studiat Tudor Vladimirescu agrimensura la vreo școală înaltă, dar a ajuns un bun hotarnic, căutat și preferat, de la hotărnicii obișnuite pînă la îndreptarea hotarului țării.[21]) A hotărnicit împreună cu apropiatul său „biv. clucer za arie" Ștefan Miculescu și cu învățatul boier Iordache Otetelișeanu.[22])

N-a învățat „arta" războiului la școli de înalte studii militare, dar a ajuns un excelent comandant de batalion în războiul ruso-turc din 1806—1812, precum se știe, apreciat de multe ori la superlativ de generalii ruși,[23]) decorat cu ordinul „Sf. Vladimir" și recompensat cu gradul de locotenent în armata rusă (brevetul pentru grad îl va primi, la cerere, în 1819[24]) ; în 1812 fusese numit comandant de panduri pentru două județe,[25]) iar în 1821 s-a dovedit capabil să organizeze și să conducă, de fapt, prima armată modernă a Țării Românești.

Nici „știința legilor" n-a învățat-o Tudor la vreo Academie. A deprins-o „din mers", în confruntarea cu cerințele și greutățile vieții și ale afacerilor: de îngrijitor de moșie și om de mare încredere al boierului N. Glogoveanu; de arendaș; de „stăpîn", el însuși, cu ceva moșie, cumpărată cu stînjenul de la diverși; de codevălmaș cu alți săteni la mori sau la pămînturi; de hotarnic; de vătaf de plai; de ctitor de biserică și de purtător de grijă la alte schituri și biserici; și mai ales de negustor — activitate care-l definește prin excelență.

În toate aceste împrejurări Tudor a trebuit să știe cutuma, datina dar și slova „pravilei". Cînd nu se putea prezenta personal la proces, își punea „vechil" (reprezentant), după regula timpului pentru oamenii cu „dare de mînă" [26]) ; și acesta trebuia, firește, instruit. La Viena, într-o țară străină, a trebuit să poarte proces pentru încurcatele afaceri prilejuite de moartea soției Glogoveanului.[27]) „Mă sufocă tare judecata" — scria el odată, boierului.[28]) Pusese avocat, dar a trebuit să cunoască și el, cît de cît, legea acelei țări, ca să nu facă prea multă cheltuială — lucru care-l deranja cel mai mult („m-au afanisit cheltuiala din țara aceasta drăcească", scria el) — și să-i poată opune, într-o împrejurare legea țării sale. Este un moment asupra căruia merită să insistăm, pentru a înțelege ceea ce socotea Tudor firesc și nefiresc în raporturile dintre oameni din țări și de legi diferite, deci între două entități politice. Crescuse cu acest mod de a gîndi. Prin legăturile lui de afaceri peste hotare își consolidase cunoștințele și nu înțelegea să fie supus la alt tratament, cunoscînd că țara lui avea dreptul să urmeze după legile sale. În spiritul timpului, omul trebuia judecat după legea țării lui. Judecătorii de la Viena — scria Tudor lui N. Glogoveanu la 25 aug. 1814 — „după pravila lor, au găsit cu cale" să meargă judecata într-un fel care dezavantaja pe boier. **„Eu am stătut împotrivă cu pravila noastră fiind noi de altă țară și lege".** Și, probabil, a trebuit să insiste pentru a-i convinge pe juriștii vienezi. „Văzînd ei așa — continua Tudor scrisoarea —, au hotărît să le aducem ponturile pravilii noastre".

Afacerile i se încurcaseră foarte rău, către 1821, cum se va vedea, și el trebuia să se apere cu legea. Dar legea, și așa expresie a voinței celor puternici, putea fi interpretată, cuvîntul de pe urmă într-o asemenea interpretare ne fiind al lui. Oricum, legea trebuia cunoscută, pînă cînd va veni și vremea schimbării ei, vreme la care Tudor, prin replici scurte, ca un ecou interior, consemnat în izvoare, a făcut citeva „aluzii" înainte de 1821.

Lecturile lui Tudor Vladimirescu ? Cît îi dădeau răgaz multiplelele-i activități. Dacă a cerut de la cărturarul Nicolae Stoica de Hațeg „calendare"[29]), înseamnă că era obișnuit cu astfel de lucrări pline de învățături practice. **Calendarul** — gen de carte care și-a avut maxima căutare și difuziune în epoca formării lui Tudor, Rîmnicul oltean fiind unul din cele mai importante centre de producție și desfacere al acestor cărți —, „adevărată publicație periodică"[30]), tindea, ca și alte publicații ale vremii, la formarea omului activ, întreprinzător, la dezvăluirea capacităților pe care omul le posedă și care pot determina o mai bună organizare a vieții și a muncii[31]), cu condiția înlăturării unor stavile. Este, dealtfel, aceasta, epoca de mare difuziune a „cărților de înțelepciune" în general și din acestea va fi găsit Tudor și în casa din București a Glogoveanului și în alte case de aci pe care le frecventa, cînd venea cu vreo „pricină", și cît vremea îi dădea răgaz. Astfel de cărți, nu numai calendare, diverse alte „cărți de înțelepciune", va mai fi găsit Tudor în biblioteca lui Nicolae Stoica de Hațeg — un om care s-a instruit toată viața și a cărui bibliotecă număra, în 1821, 137 de titluri (263 volume)[32]), în intervalul de 15 săptămîni, în 1816, cît a stat la Mehadia în „cvartir" sau la băi, vizitîndu-l pe cărturar sau primind vizitele acestuia.

Tudor a fost, de asemenea, un cititor al cărților bisericești, atunci de mare autoritate morală. cu învățături încărcate de simplitate și dreptate, ca reguli de conviețuire pe care divinitatea le-ar fi dat oamenilor, reguli contrazise flagrant de atitea realități ale timpului său. În documentele emanate din cancelaria lui Tudor, în 1821, dar și altele anterioare, concepute și scrise numai de el (deci, din care aportul altora se exclude) sînt frecvente expresiile și „învățăturile" luate din astfel de cărți. În 1808 Tudor dăruia bisericii din Presna un **Triod,** cumpărat de el.[33])

Reținem însă, ca unul din cele mai importante lucruri pe linia formării sau, la un om ca Tudor, a consolidării unei concepții, citirea acelei cărți de căpătîi a generației sale și a multor generații următoare : **Istoria pentru începutul românilor în Dachia,** de Petru Maior, împrumutată de la Nicolae Stoica de Hațeg. Lucrarea apăruse, cum se știe, în 1812. Protopopul Nicolae (Nicolae Stoica de Hațeg), în 1813, o recomanda, spre cumpărare, preoților, împreună cu alte două lucrări : „Să le luați, să le cetiți și să le știți". Personal, a prețuit-o mult, ca toți românii care au ajuns s-o citească sau cel puțin să afle despre cuprinsul ei. Cărturarul român bănățean o numește „întîia istorie a românilor în limba românească" și o recomandă și cititorilor cronicii sale : „să o căutați, să vă învățați"[34]), poate, Tudor aflase între timp despre această carte. Nu i-a cerut-o în primul „cvartir", de 6 săptămîni, la Mehadia. Avea probleme încurcate de rezolvat la Rușova (Orșova), rămase poate din „perioada vieneză". A plecat la București. În toamna lui 1816, în septembrie — notează cronicarul nostru —, **„călare din Ardeal la mine veni",** cu o slugă a lui. După ce băgară caii în grajd și prinziră — continuă protopopul prețioasa notare — **„ceru Istoria Românească, calendare, c-o să șadă la băi, să cetească, să-și petreacă. Și păn în noemvrie, 9 săptămini, la băi șezu. Venea, ne întîlneam aici și la băi. Tot cuminte".**[35])

Oprind aici comentariul nostru privind astfel de lecturi ale lui Tudor, notăm un tipic procedeu de autodidact pasionat. A luat de la un cărturar și om de prestigiu („față bisericească"), cărți, între care celebra lucrare a lui Petru Maior. Poate, în întîlnirile de la casa protopopului și de la băi îl va fi întrebat și altele, curios să afle. Îl va fi întrebat și protopopul despre noutățile din Viena, de unde Tudor abia venise, poate din acelea, politice, despre care Tudor scria lui N. Glogoveanu. Nu va fi lipsit din conversația lor conținutul cărții lui Petru Maior. Am văzut mai sus că românul bănățean ținea atît de mult s-o citească preoții din subordinea sa, poate pentru a-i „învăța" și pe enoriașii lor români, s-o citească și cititorii cronicii sale, „să se învețe" și ei. Dar avea și Tudor obiceiul de a întreba și de a asculta „istorii". „I-a mai spune, popo, istorii d-alea care-mi plac mie" — i se adresa el, mai tîrziu, și episcopului Ilarion.[36])

Importantă prin ea însăși, informația cărturarului român bănățean — că Tudor i-a cerut, pentru a citi, **Istoria** lui Petru Maior —, își amplifică, pentru noi, valoarea prin menționarea convorbirilor frecvente pe care le-au avut cei doi, vizitîndu-se.

Făcîndu-se legătura cu o remarcă usturătoare a lui Tudor, dintr-o scrisoare din Viena către N. Glogoveanu, la adresa boierilor țării, s-a presupus că, între alte probabile lecturi, acesta ar fi putut citi și cartea de călătorie a lui Karaczai, publicată în 1815 la Viena și existentă pe piața vieneză în vremea ședерii lui Tudor acolo.[37]) Să reținem că tot la Viena apăruse, în 1806, în grecește, cunoscuta **Istorie a Țării Românești** de Mihail Cantacuzino Banul iar în 1816 apărea, în Lipsca Saxoniei, tot în grecește, **Geografia României** de Dimitrie Philippide.

curat lucru, fără a nega importanța legăturilor cu episcopul Ilarion (nu știm de cînd anume) — de la care, desigur, avea ce învăța —, este greu de admis că la virsta pe care o avea Tudor, în ajunul acțiunii celei mari și cu „științele" dovedite în diverse împrejurări, pînă atunci, avea atita nevoie să fie „învățat" cum să formuleze „cererile norodului" său. Firește — așa cum mai pe larg vom reveni în alt loc —, programul revoluției din 1821, ca sinteză programatică, nu este rodul numai al gîndirii lui Tudor Vladimirescu. Dar gîndirea și fapta acestui **om format,** cu aproape toate calitățile de conducător politic și militar, au constituit forța de legătură a ideilor și elementul care le-a ridicat, „înnobilate", pe treapta consecvenței revoluționare. Desigur, a avut și sfetnici" — consilieri, spunem azi —, care poate l-au sfătuit nu numai de bine (vezi defăimarea, la început, a mitropolitului — ranchiună mai veche a lui Ilarion) ; a învățat încă și de la boierii rămași în București în citeva zile de „parlamentări", înainte de a intra în Capitală : poate a mai învățat și pe parcurs. Dar centrul de elaborare și difuziune a ideilor și direcțiilor de acțiune l-a constituit, în 1821, „Adunarea norodului" condusă de Tudor Vladimirescu.

Aici, legînd numai „firul pregătirilor" de coordonatele personalității lui Tudor, încercăm să surprindem, în continuare, pe de o parte modul în care propriile sale necazuri se împleteau tot mai strîns cu greutățile tot mai mari ale țării, fapt care a putut contribui la o și mai mare angajare a lui pe drumul către acel „altceva" despre care încă nu se destăinuise moșneanului oltean, spunîndu-i doar că el, Tudor, nu este făcut „nici pentru muiere, nici pentru avere" ; pe de altă parte să notăm felul în care, într-un context oltenesc mai larg, generator de surprize pentru puternicii zilei, Tudor Vladimirescu era cunoscut de oameni, de la cei care și-l doreau să rămînă între ei, spre a le face dreptate, pînă la unele figuri proeminente ale zilei.

Desemnat, în 1821, să ridice „norodul în arme" pentru „binele de obște", Tudor Vladimirescu a întruchipat conștiința românească a epocii sale.

A căzut, la Tîrgoviște, la virsta împlinirilor, victima unui complot în pregătirea căruia viclenia, sadismul și lăcomia unor căpetenii eteriste s-au întrecut pe sine.

Scriind despre autorii acelui „asasinat mîrșav" din noaptea de 26 spre 27 mai 1821, Nicolae Iorga sintetiza durerea păstrată în memoria pămîntului românesc : Tudor **„a fost omorît noaptea..., sub geana dealului de pe care privegheză mănăstirea Dealului cu rămășițele pămîntești ale lui Mihai... Îl ciocîrtiră cu iataganele la ceasurile de noapte, cînd fac isprăvi tîlharii..., și zvîrliră într-o fîntînă părăsită trupul spintecat care nu s-a vrednicit niciodat de îngropare. Țăranul acesta — încheia marele istoric — făcuse într-adevăr un mare păcat : voise ca în țara lui să aibă parte de fericire și de putere săracii neamului românesc".**

„Și am mers cu părințele Ilarion la mănăstire de am făcut slujbă pentru odihna sufletului" — își aducea aminte un modest popă Ilie de la mănăstirea Butoiul. **„Și plîngea lumea, și părintele Ilarion să bătea cu pumnii în piept și da crucea la norod de se-nchina. Și multă jale era pe noi toți".**

Tudor căzuse. Dar revoluția condusă și personificată de el în acel început de ev modern românesc nu avea să moară cu dînsul — după cum bine va preciza mai tîrziu un alt român integru al veacului trecut, Nicolae Bălcescu. Ea va urca drumul anevoios al împlinirilor, presărat cu sacrificii și cu jertfe.

Gheorghe Iscru

Patria pandurilor

Lăsați drum despicat
întru prezent și istorie
pentru a păstra acel
verde însingerat al ierbii
ca pe-o monedă plătită
dreptății
ca sub lacrima
aducerii-aminte
ca o rană
să străluceacă-n memorie
ascuțișurile de furci
ale pandurilor —
(coasele lor aruncate în iarba
tagmei de jefuitori
de neam
și din afară) —
ei arătînd cum patria
nu e formată din
ierburile bolnave
ci din țărîna trupurilor lor
țărînă pe care noi
cei ce veghem la încolțirea
semintei sub brazdă
o purtăm pe mîini
și pe pleoape...

Gh. Manafu — Bucovicior

---

[1]) **C. D. Aricescu :** Istoria revoluțiunii..., **p. 14—42. Reluarea datelor biografice și intregirea lor — la Andrei Oțetea,** Tudor Vladimirescu, **1945, p. 71—91 ; idem,** Tudor Vladimirescu, **1971, p. 114—162.**

[2]) **Emil Virtosu,** Mărturii noi..., **p. 11, 15, 16 88—89.**

[3]) Ibidem, **p. 19—20.**

[4]) Doc. 1821, I, **nr. 17 : Em. Virtosu,** Op. cit., **p. 23—26, 88—90 ; S. Iancovici,** Tudor Vladimirescu. Documente și date noi, **în „Revista Arhivelor", nr. 2/1970, p. 571, 584—587.**

[5]) **Nicolae Stoica de Hațeg,** Cronica Banatului, **ed. D. Mioc, Ed. Acad. R.S.R., București, 1969, p. 304.**

[6]) **C. D. Aricescu,** Istoria revoluțiunii..., **p. 31—32.**

[7]) **Em. Virtosu,** Mărturii noi..., **p. 10.**

[8]) **C. D. Aricescu,** Istoria revoluțiunii..., **p. 27.**

[9]) Doc. 1821, I, **nr. 26 și 27.**

[10]) **C. D. Aricescu,** Op. cit., **p. 30.**

[11]) Ibidem, **p. 28.**

[12]) **Doc. 1821, I. nr. 46. S. Iancovici, loc. cit., p. 581.**

[13]) **C. D. Aricescu, Istoria revoluțiunii..., p. 15—16.**

[14]) **Em. Virtosu, Mărturii noi..., p. 18—19, 40, 99—108; Doc. 1821, I, p. 59, 60—62, 70—71; 75, 86—88, 104—106, 109 etc.**

[15]) **Em. Virtosu, Op. cit , p. 10**

[16]) **C. D. Aricescu, Istoria revoluțiunii..., p. 17—19.**

[17]) **Doc. 1821, I, p. 90—91.**

[18]) **Em. Virtosu,** Op. cit., **9, 16, 86—87, 90—93. Doc, 1821, I. p. 51—52; Arh. St. Buc., ms. 89, f. 240—241 și ms. 108, f. 236.**

[19]) **Doc. 1821, I. p. 47, 66—68; S. Iancovici, loc, cit., p. 578.**

[20]) **Doc. 1821, I, p. 112—113; S. Iancovici, loc. cit., p. 588—589.**

[21]) **S. Iancovici, loc. cit., p. 589—593 ; Em. Virtosu, Op. cit., p. 60.**

[22]) **Em. Virtosu,** Op. cit., **p. 60 ; Doc. 1821, I. p. 116; S. Iancovici, loc. cit., p. 589; C. D. Aricescu, Istoria revoluțiunii..., p. 36.**

[23]) **Doc. 1821, I, p. 40—43, 45, 46, 48—51, 53—55, 57—58.**

[24]) **Ibidem, p. 142.**

[25]) **Ibidem, p. 72—73.**

[26]) **Doc. 1821, I, p. 60—61.**

[27]) **Em. Virtosu, Mărturii noi..., p. 43—52.**

[28]) **Ibidem, p. 49.**

[29]) **Nicolae Stoica de Hațeg, op. cit., p. 304.**

[30]) **Al. Duțu, Cărțile de înțelepciune în cultura română,** Ed. Acad. R.S.R., București, 1972, p. 32.

[31]) **Ibidem, p. 37.**

[32]) **Nicolae Stoica de Hațeg,** Op. cit., **p. 14**

[33]) **Em. Virtosu, Mărturii noi..., p. 19.**

[34]) **Nicolae Stoica de Hațeg,** Op. cit., **p. 12—13.**

[35]) **Ibidem, p. 304, s.n., G.D.I.**

[36]) **C. D. Aricescu, Istoria revoluțiunii..., p. 60.**

[37]) **S. Iancovici, loc. cit., p. 573 (F., conte de Karaczay, Einiges uber die Moldau und ihre Bewohner, Viena, 1815).**

nicolae dragoș

Reportaj la Padeș

Demult, demult, cu zeci de ani în urmă / Cînd literele alfabetului adunau Istoria / Petrecînd-o în lumina lui / „A fost odată ca niciodată"../ Demult, demult, cu zeci de ani în urmă / Bătrînul dascăl nu-nceta să spună : / „Ca niciodată, a fost odată, / De nu ar fi nici nu s-ar povesti / A fost odată unul ce nici Făt Frumos n-a fost / Nici vreun erou ce urcă-n ritmuri / Demne de Homer.. / A fost odată unul Tudor, / Fiu de țărani din Vladimiri...".

Călătorea copilăria prin legende / pe firul cuvintelor / Pînă departe în Cîmpia Padeșului / Pînă departe în oglinda fîntînii / Unde ascundea miratul ochi / Al luminatului Zeu / Ce, într-o dimineață, / Ca toate diminețile lumii, / Privise spre Paring / Să afle-acolo drumul vieții... // Călătorea copilăria-vîrstă / nedeprinsă cu legile istoriei, / Călătorea adînc în lumea poveștilor, / Ademenită de un Zeu / Ce purta pe cap căciula de miel / Ca pe o turlă solemnă de mănăstire / Iar la cingătoare trona / Spada de care cei mai crînceni balauri / Ai mitologiei puteau afla / Motivul spaimei lor. / Și Zeului aceluia i s-a spus / Tudor din Vladimiri. // Îl adunam din învolburarea cuvintelor / Iar în taina somnului cînd călătoria / Urca spre chipul de Zeu / Căutător de adevăr, / Îl întîlnea proclamînd pe Cîmpia Padeșului (cîmpie ce trebuia să fie departe, / Foarte departe, în istorie, / Între munții Cloșanilor / Și stelele bolții cerești) / Și călătoria îl întîlnea proclamînd : „Patria este norodul, iară nu / tagma jefuitorilor"... // Și-l auzea urcînd cu viforită privire / Prin cumpăna veacului / Să-și spună de pe calul / bîntuit cu ura-n-spumată / a vremii potrivnice / Cuvîntul de jertfă / Șoptit de cămașa morții / smulsă din sîngele fîntînii / Ce-l aștepta ca pe un Zeu predestinat / La răscrucea Istoriei... // Acum, soarele poartă aceleași priviri / Pe fața mereu primenitoare / Și aceeași mereu, a Cîmpiei Padeșului... / Din adîncul statuii, în care / S-a cutezat să se-adune / O clipă din fulgerul viu de pandur / Dacă prielnică este și martoră clipa / Se-aude cum urcă legenda / Să-și afle trupul firesc / În albie veche... // Acum, pe Cîmpia Padeșului urcă / — Dacă visul este călăuză / de credință-n trecut — / Tînără statura lui Tudor, / Cuvîntul slobod urcă / Din copilărie în carnea legendei, spunînd : / Această cîmpie, se află undeva, în urmă, / La un veac și mai bine distanță / De ochiul ce caută încărcat de candori, / lumina vremurilor (deși între Cîmpia pe care Zeul își / semnase umbra vieții / Și locul ce visa adevărul / era, să spunem o clipă de drum, / cam cît de la Glogova la Padeș, / Și asta n-ar fi prea mult / în epoca zborului cosmic.) // Acum, cînd lîngă statuia / măsurînd ca o busolă a istoriei / Cîmpia, / duc, peste decenii, inimii zborul / cînd matur e trăită vîrsta legendei / Clipa se cere oprită în loc / Pentru vestea solemnă. / Și în reculegere, cu frunțile plecate / Spre trupul de jertfă al plaiului veșnic, / Se aude cum trece Voievodul Țăran / Bătînd în cremenea muntelui / Cu spada ce-și spune, prin vremi, / Dreptate, / Cu ochiul de vultur, / Și sufletul pur / Tragic, eroicul vremii pandur. // Soarele-și scrie pe ceruri destinul /Și-n adînc de fîntîni / Cu ochi de răcoare / Strigă cum viața / E dreptul suprem al ființei / Un suflet ce-și spune, tăcut, din statui / Un nume în care nu-ncape orgoliu / Nici umbra ce-nvinge un trup trecător / Un nume ce urcă spre ochiul ce știe / Privi-n viitor... // Auziți, pe Cîmpia din Padeș, / Cum trece Voievodul țăran / Dintr-un an în alt an / Pe al vremii drumeag / Cu pas de legendă urcînd / Dintr-un veac în alt veac...

Cu inima zdrobită de cele ce-i fu dat să vadă în scurtul popas făcut la Cerneț, cula și celelalte acareturi, pentru care se ostenise atîta pînă le încherbase, de nerecunoscut, scrumite, cu suspinele și căinările oamenilor săi de încredere, feciorul Marin și tovarășul său de negoață, Zoican Nicolae de la Balta, în auz, Tudor o porni zburat spre București. Voia să dea cît mai degrabă ochii cu vornicul Samurcaș, boierul grec care îi îndreptase pașii către orașul de scaun al împărăției austriecești în momentul cînd această cetate se învrednicea să găzduiască întîlnirea de neuitat pentru el, a mai marilor care hotărăsc soarta lumii și pe care îl ascultase cu încrederea omului încercat în drămuirea cinstei unui obraz cunoscut fiindu-i de la o bucată de vreme destul de bine. De la Rușava făcuse un bun ocol pe la prietenul său Nicolae Stoica din Hațeg, cu care se sfătuise cîteva zile în șir asupra celor ce avea să facă de acum înainte, de cînd se socotea și el cu alte gînduri împuindu-i capul, decît cele dinainte, de simplă căpătuială și chiverniseală cît mai bună, de cînd se socotea și el cu adevăratelea un om umblat prin lume, prin lumea celor sus-puși care țin în mînă cheia destinelor noroadelor. Se oprise și pe la prietenul său Alman din Gorj, de data aceasta cu mai multă siguranță de sine cînd el îi ieși înainte cu același zîmbet în colțul gurii, pe care îl cunoștea din primul moment cînd își puse în gînd să-l momească cu însurătoarea. Ieșindu-i în întîmpinare cu urarea de bun găsit, Alman își deschise larg brațele, privindu-l cu aceiași ochi umeziți de dragoste, își dete seama însă că îmbrățișa un alt om decît pe prietenul său de odinioară. Se așteptase la aceeași sfială, la aceeași fisticeală feciorelnică, la același Tudor care în timp ce-i respingea propunerea, roșea ușurel îndepărtîndu-și privirile dinspre el, fără să-l poată lămuri însă pe deplin asupra pricinii pentru care nu înțelege să se întemeieze cu gospodărie și muiere ca toată lumea. Îi părea de fiecare dată bîntuit de alte nădejdi, urmărind parcă din priviri un punct luminos ce se pierdea parcă în îndepărtata zare. Se simțea mîhnit bietul Alman ca de o nălucire de care se lăsase cuprins prietenul său, își spunea însă că asta poate fi totuși ceva trecător la el și că într-o bună zi îi va asculta sfatul prietenesc. Acum însă, de cum îl zări figura mai încruntată și mai hotărîtă, mult mai hotărîtă decît în alte dăți, zîmbetul său inimos din colțul buzelor îi înghețâ lăsîndu-l cu gura strîmbată. Avea în fața ochilor un om cu adevărat nou, mult mai învîrtoșat sufletește, cu o privire mult mai dîrză dar și mai semeață. Nu era o semeție rece, răutăcioasă, de om trufaș față de semenul său. Dimpotrivă, ceea ce se citea nou pe obrazul lui Tudor era acea mîndrie bărbătească a omului sigur pe socotelile ce și le face. Era o semeție senină a omului care stăpînește tainele grozavnice, a omului care știind multe știe în același timp și ceea ce vrea și ceea ce are de gînd să facă. Cînd mai văzu și ditamai lădoiul de fier cu încrustații meșteșugit lucrate pe el, Alman se cruci. Glasul îi pieri și se ținea căit că îl zgîndărise de atîtea ori cu chestia însurătorii, de parcă ar fi avut de a face cu un neisprăvit care trebuia ajutat nestiind încă ce e bine și ce e rău pe lume și care sînt rosturile de căpetenie ale unui om lăsat de Dumnezău pe pămîntul ăsta atît de ticăloșit.

— Să o dosești cît mai bine pînă oi veni să o duc — îi spuse Tudor scurt nelăsîndu-i timp bietului Alman să se dezmeticească. Apoi, parcă ghicind tainica dorință a prietenului său de a ști cît mai grabnic dacă lada de fier are vreo legătură cu vechia lor nepotrivire de păreri, cu vechia nălucire de care îl bănuia bunul său prieten, adăugă :

— Ei, Almane, e ușor să stai lîngă un trup fierbinte de muiere, într-un așternut moale, dacă nu te gîndești că alții, atîția alții n-au nici măcar o rogojină pentru niște oase chinuite, nici măcar o mînă de mălai să-și mintă burțile lor și ale copiilor. Umblai mult, dar și cu mult folos de cînd nu ne mai văzurăm. Fusei la Beci, în cetatea de scaun a împărăției nemțești și luai parte chiar la atîtea zaiafeturi crăiești. Dacă pînă acuma mă cuprindea un fel de sfială cînd îmi aminteai de însurătoare, ei bine, acu pot să-ți răspund deschis și cinstit că rostul meu pe această lume ponosluită nu e nici pentru muiere nici pentru avere ori pentru vreo altă pleașcă. Ceea ce bănuiam pînă acuma asupra celor ce trebuie făcute de către un om ca mine mi se arăta odinioară, e adevărat, doar ca un vis frumos cu ochii deschiși, vis de om tînăr, neprihănit, dar și nepregătit și neștiutor asupra felului cum voi începe și cum voi desăvîrși cele începute. Un om adevărat, Almane, este acela care se gîndește în primul rînd la binele și fericirea de obște. Și numai după aceea la nevoile și la poftele sale..,

— Că bine grăiești Tudore... Ca din sfînta scriptură de la biserică... Dragostea pentru aproape înainte de toate. Și cînd te gîndești la atîtea necazuri pe bieții oameni...

— Și cînd te gîndești că stîrpirea lor poate sta citeodată în puterea noastră...

Alman rămase încurcat, că din partea unei judecăți atît de adînci nu se prea putea lăuda. Ultimele vorbe auzite din gura lui Tudor nu le mai auzise niciodată din nici o altă gură, iar ceea ce sta scris în Biblie încă era știut pe de-antregul de el, ca un om bisericos și cu frica lui Dumnezău ce se afla. Se grăbi să spună :

— Pe toate le rînduiește Cel de sus după marea lui îndurare, slugere.

— Oare e bună rînduială Almane, ca unii să ardă lumînări într-o singură noapte de petrecere în preț de mii de galbeni iar alții să n-aibă para chioară ?

Alman își privea prietenul pentru prima oară cu un fel de înfricoșare. Privirile lui Tudor scăpărau fulgere după care este știut că vin de obicei tunete.

— Deh, Tudorine, — se hotărî Alman să preîntîmpine un nou tunet ce ar putea fi o ocară sau chiar o sudalmă a dreptății cerești — fiecare cu priceperea sa după cum îl trage capul și după cum îi cade plocon norocul...

Tudor era un om care se înfierbînta ușor, dar care nu disprețuia niciodată grăuntele de adevăr ce se poate ascunde în vorbele cuiva. De aceea se mai domoli la gîndul că, într-un fel, prietenul său are dreptate.

— Eu nu mă leg și nu mă voi lega niciodată de agoniseala cinstită. A vericăruia, Almane. E dreptul lui să facă avere și să se procopsească cum crede mai bine și mai spornic, dar nu pe spinarea și prin ponosluirea altora. Asta nu voi răbda cîte zile voi trăi, iar de va fi nevoie le voi da bucuros pe cele ce-mi vor rămînea spre a face ca dosada acestui norod să fie curmată într-o zi... Alman îl petrecu cu privirea îndepărtîndu-se și lăsîndu-l bezmetic asupra rostului casei de fier, a cărui atingere părea să-l vrăjească și mai mult după cele ce-i fu dat să auză.

Cînd intră pe Podul Calicilor, amurgul se lăsase de-a binelea peste vatraa Bucureștilor. Mintea lui Tudor se găsea la acel ceas de vreme năpădită de gînduri triste, bîntuită de presimțiri neplăcute. Cînd copita calului se izbi de prima piatră așezată de mînă de om, abia în acel moment călătorul îngîndurat păru să tresară ca de o întîmplare neprevăzută. Numai în acea clipă își dete el seama că făcuse bunătate de drumeție aproape fără să-i simtă nădușala din pricina grijilor ce nu-l lăsară să prididească luînd aminte la arșița zilei, la colindul haitelor de lupi ce ar fi putut să-i aținā calea în timpul nopții. Se gîndi o clipă că n-ar strica să se abată pe la arhimandritul Ilarion, de Argeș, cu care să se potrivească mai întîi în păreri, înainte de a înnădi taifasul cu boierii, căci se aștepta ca pe Samurcaș să nu-l găsească niciodată singur ca omul liniștit la casa lui. Ajunse după ce se înserase pe deplin în mahalaua lui Popa Ivașcu, un fel de cartier al fețelor bisericești, din pricina numeroasei popimi ce sălășluia pe acolo, ca și din aceea a numeroaselor și însemnatelor lăcașuri de închinăciune de care te izbeai de la fiecare pas. Printre acestea turnul înalt al bisericii Antimului se profila semeț deasupra celorlalte ca și deasupra încăpătoarelor case boierești, ocolite de acareturi și grădini cît cuprindeai cu ochii, mai toate aflate în stăpînirea unor boieri de viță oltenească, dintre care pe mulți dintre ei Tudor îi cunoștea deja din casa Glogoveanului, unde, atunci cînd ședeau la Craiova, se adunau adesea la taifasuri prelungite și la jocul de cărți cum se obișnuia pe timpurile acelea printre evgheniștii cu respect pentru spița lor. Trecîndu-i pragul casei, Tudor avea sentimentul, de data aceasta, că nu-și mai vizitează un vechi prieten, pe Popa Ilarion de odinioară. Îl apucase acum un fel de sfiiciune, intrînd în această bătătură ce-i fusese odinioară atît de familiară, sfiiciune în care el, slugerul Tudor, prietenul apropiat al arhimandritului, părea să nu se mai recunoască pe sine. Își aduse pe dată aminte de celălalt cleric pe care îl cunoscuse în împrejurări atît de dramatice, pe popa caterisit și afurisit de toată tagma preoțească pentru că își făcuse nevoile pe cele sfinte, pentru că o trădase fără să-l împungă cugetul și care pusese cu atîta îndrăzneală umărul la desăvîrșirea revoluției, acolo, în țara sa, în Francia, și care în fața lui se opintea cu și mai mare îndrăzneală să-i izbăvească acelei țări condamnate de toată lumea pentru cele ce făcuse, cinstea obrazului de rușine și să o mai arate atîtor împărați și regi, adunați de-a valma la Viena, ca pe ceva ce le mai poate tulbura odihna așternuturilor și trăinicia tronurilor, în cazul cînd aceștia îi vor călca toate vrerile în picioare. Îl revedea aevea pe prințul de Talleyrand, sprijinit în cîrjea-i daurită și protăpindu-se cu mîndria-i și îndrăzneala-i de totdeauna în fața celui mai puternic stăpînitor de noroade de pe suprafața pămîntului, nu ca reprezentant al unei țări îngenunchiate poate pentru multă vreme ci ca unul al unei țări ce se mai credea, în virtutea celor cu care uimise lumea pînă atunci, o mare putere încă,

Domnul Tudor — ulei de Virgil Almășan

tudor se desparte de tinerețe

FRAGMENTE DE ROMAN DE

ion oltean

«Echipa de zgomote»

Magicianul cuvintelor

Acum cîțiva ani, am scris într-o revistă clujană, cu o febrilitate orgolioasă, că Fănuș Neagu ascunde sub armura lui nepăsătoare stafia unui poet întemnițat de bună voie.

Cunoscîndu-i nonșalanța verbală, ușurința cu care alcătuiește frazele, frizînd conformismul unor urechi inspăimîntate de adevărul cuvintelor, umorul și spontaneitatea replicii, m-am întrebat apoi, dacă acest *temnicer* nu ține legat alături, spate-n spate, și un dramaturg dornic să iasă la rampă.

Și iată că după „Scoica de lemn", acea splendidă vuire a mării răsunînd în noi cu singurătatea-i milenară, insul moștenitor de aleasă și dulce limbă românească își trimite a doua oară solul vocației obstinate venind să ne intrige și să ne uimească cu o „Echipă de zgomote".

Nefiind *meșteșugar* ci doar artist adevărat, risipind nestematele cuvintelor cu dărnicie și har, el închipuie un conflict dramatic profund și zguduitor, îmbrăcat în mantia vaporoasă și uneori derutantă a metaforelor.

Dar, să nu uităm că „sinceritatea simulată este o înșelătorie rafinată"... Altfel spus, să nu uităm că dincolo de farmecul replicilor rostite cu dezinvoltură se ascunde, de fapt, un adevăr uman dureros și dramatic.

Un adevăr transmis nouă cu raffinament, prin forța miraculoasă a sugestiei, despre o lume a dezrădăcinaților, a neputinței, a rutinei, a umilinței și automatismului comandat.

Magician al cuvintelor, Fănuș orînduiește, în nopți cu „insomnii de mătasă", cohorte de fluturi sclipitori veniți să ne vestească sonor, adevăruri de iarnă și moarte.

Intuind această scriitură de finețe, lipsită de ostentația „conflictelor tari", Alexa Visarion conturează un spectacol modern, convingător și de o derutantă sinceritate. O mînă de actori înzestrați, cu un Mircea Albulescu pătimaș și profund, alături de un Ion Vilcu natural și inventiv, amîndoi secondați de bogatele și surprinzătoarele calități actoricești ale Dorinei Lazăr, dau strălucire și autenticitate, de multe ori brutală, textului care, la o primă lectură pare încărcat de parfumul unei cascade de metafore.

Această piesă misterioasă, care invită la meditație asupra „condiției umane", îmi întărește convingerea că Fănuș Neagu imprimă dramaturgiei noastre o turnură modernă și nebănuit de actuală.

Dincolo de frumusețea textului și savoarea limbii, inegalabilă altfel, spectacolul ne-a vestit și confirmat un observator fin, lucid și necruțător.

Îi mulțumesc pentru bucuria unei seri în care inima mi-a fost legănată în emoția talentului său unic și inimitabil.

Mircea Micu

Zgomote în fundătură

Rareori teatrul în general și pentru prima dată teatrul românesc a cunoscut într-o singură piesă o asemenea complexitate a fundăturii, a performanței de a trăi în și prin lipsa de alternative ca în **Echipa de zgomote.** Forma cea mai evidentă a închiderii lumii o oferă desigur, studioul: familia Rămniceanu produce zgomote într-un studio, la comandă. Ea nu are de ales: ea trăiește pentru a produce zgomote și pentru că produce zgomote. Există posibilitatea de abandonare a unui asemenea spațiu dominat de un inginer de sunet drastic și sarcastic, dar nimeni n-o folosește pentru că nu există ceva mai bun. Cine pleacă, sacrificat sau autosacrificat, dispare definitiv. Iată o primă bolgie a Marii Fundături. Alta se conturează în actul al doilea al piesei: studioul este înconjurat de ciini feluriți dar identici prin ferocitatea față de cel care va încerca să iasă. Fără îndoială, un accident temporar: dar închiderea este încă o dată și foarte bine realizată. Sfînta familie îl va sacrifica pe Nil, fiul risipitor și risipit, potrivit unui clasic ritual de îndepărtare a primejdiei: oricum, o închidere amintind de **O zi din viața lui Ivan Denisovici,** unde ciinii lagărului devin ciinii satului. Apoi, o altă închidere, introdusă tot prin Nil: acesta a fost obligat și s-a obligat să părăsească familia și să intre într-o altă lume, care nu devine însă nici pentru el și nici pentru ceilalți biblica cetate de scăpare. Maxima poziție la care parvine este aceea de călău, dar pentru familie, sarcina lui Nil este să nu se întoarcă: să demonstreze, cu alte cuvinte, că există o alternativă pentru viața familiei Rămniceanu. Și Nil se întoarce. Alternativa s-a dovedit o iluzie.

În sfîrșit, o altă fundătură este familia. Una dintre posibilitățile de a fi a unei familii este unitatea marcată prin deschidere. Nu este un paradox: o familie există pentru a demonstra principiul multiplicării. Cînd această condiție nu este îndeplinită, atunci regimul de existență devine în interior unul excentric, ca în orice sistem automorfic, adiabatic sau incestuos căutînd să-și epuizeze variațiile de reprezentare. Omul incestuos este omul incapabil sau privat de posibiliatea de a-și părăsi existența reproductivă pentru una creatoare. Situația aceasta a făcut obiectul unora din cele mai zguduitoare drame închise ale literaturii: să zicem **Hamlet** și **Prăbușirea Casei Usher.** În aceeași categorie intră **Echipa de zgomote.** Familia Rămniceanu este una perfect închisă, în prezență și în absență ; mai întîi prin mitul tatălui-bizon, apoi prin Sofia și Maria, cele două femei ale celor doi frați, prin fiul celor doi frați, prin tot restul.

Faptul că piesa există ne împinge să credem că nu este just să se vorbească despre imposibilitatea vieții în fundătură: este important să se vorbească însă despre formele ei. Acestea sint cele cunoscute de la **Hamlet** încoace, cînd omul are drept unică șansă să facă curte dezastrului: isteria domină totul, temele și variațiunile, definește înjurătura urlată și șictirul șoptit. Desigur, și o dezvoltare teatralizată, cifrată în sintagme baroce, a isteriei în care Fănuș Neagu este un maestru incontestabil, și de altfel unic. Se poate afirma că această tensiune existențială imprevizibil transformată în act exploziv atît de caracteristică universului automorfic a fost prinsă de toți actorii, care au jucat excepțional. Și în primul rînd de regizorul Alexa Visarion care i-a adus în acea scenă unică, a minjirii cu noroi, ceremonie făcută cu infinită tandrețe și optimism.

Marian Popa

Un senzațional debut dramatic

Echipa de zgomote, *piesa de debut în dramaturgie a lui Fănuș Neagu, scrisă și editată exact acum zece ani, a fost înconjurată de o paradoxală tăcere. Reprezentarea ei recentă, cu deosebit succes, ne-a confirmat încrederea în marele scriitor care e Fănuș Neagu și ne-a propus un dramaturg posibil.*

Spectacolul teatrului giulești (regia Alexa Visarion) a întrunit laude unanime și nu despre el îmi propun să scriu în aceste rînduri exclamative, ci despre strania frumusețe a textului interpretat, vădind neașteptate virtuți dramatice. Citind piesa, trebuie să mărturisesc aici că n-am „văzut-o" urcată pe scenă: mi se părea prea luxuriant-metaforică și handicapat prea literară pentru a fi jucată, citită cu ochii (dar nu și cu urechea). „Echipa" justifică însă pe deplin ambițiile autorului ei, capătă nerv, ritm, tiparele fluide ale imaginii se umplu de viață și convenția e respectată. Fiindcă literatura lui Fănuș Neagu se oferă mai cu seamă unor cititori... „profesioniști", capabili să tălmăcească exact simbolurile adesea fastuos încifrate ale paginii scrise. Ca în cărțile populare medievale (înțelepciune antică, orientală transpusă în pilde și cimilituri) Fănuș Neagu își pune personagiile să se exprime cu o vicleană simplitate dincolo de care palpită mecanismele subtile ale unor teribile capcane. Fraza e caligrafiată diafan, are o muzicală curgere, are lentori și viscole, e întrețesută cu savori de mare boierie stilistică, pare ușor de „înțeles" deși aproape totdeauna textul e pretext. Autorul e un constructor de parabole dar unul a cărei lucrare e neostentativă. El nu face caz de înțelepția sa și se rostește cu precădere cu vorbele unor eroi nutriți mai mult cu gustul pierderii decît cu a triumfului. Toți sîntem adunați într-o cosmică echipă de zgomote vane, pare să ne spună filozoful tîrînd lotci cu metafore din ostrovurile Brăilei pînă în București Mateiului și prefirînd ca pe metanii cuvinte-scoici. Echipa tocmită să producă zgomote reface în euritmii naive întreaga mișcare a lumii. Și dintre sunetele recompuse cu trudă nu putea lipsi tropotul calului — personaj capital al literaturii lui Fănuș Neagu. Bineînțeles lumea ca studiou cinematografic presupune nu doar echipe de zgomote ci și echipe de... tăcere, vreau să spun că dincolo de limbuția metaforică a mare-

una de prim rang. Întîmplarea făcu însă ca popa, la rîndul sau, să nu se găsească acasă la ora aceea iar slugerul nu avu decît să se bucure de vestea pe care i-o dete, buimăcit de vizita lui neașteptată, slujitorul arhimandritului. Cum îl știa pe stăpînul său avînd obiceiul să nu lase niciodată vorbă acasă pe unde își are colindul mai ales nopțile, Tudor socoti de prisos să-l mai iscodească pe bietul om, și așa speriat din fire asupra locului unde ar fi putut fi găsit prietenul său în seara aceea : de bună seamă la vreun boier dar oare la care anume, dintre atîția cărora le plăcea să primească serile musafiri cu care să-și mai fărîmițeze din vreme tăifăsuind despre unele și altele ori mai rareori, cum auzise că făcea marele logofăt Dinicu, feciorul banului Radu Golescu, acu după ce se instală ca un principe în casele încăpătoare de pe Podul Mogoșoaiei, de lîngă biserica Cretzulescului, și găzduia, de la înființarea ei chiar, seratele societății culturale grecoromâne. Tudor îl știa pe boierul Constandin Golescu ca un om cu dare de mînă, bun patriot, mare filotim și, bașca peste toate acestea, un om de o rară cinste și de o mare îndrăzneală. **Mai știa că același** fiu mezin al marelui ban Radu Golescu, întrebat fiind de către acesta ce are de gînd să facă cu ditamai căsoaia cum era asta de pe Podul Mogoșoaiei, arătoasă și mult prea încăpătoare pentru trebuințele din acei ani ale noului proprietar, răspunse :

— Tată, eu clădesc totul de pe acuma pentru viitorime !

La care tatăl său nu avu ce răspunde altceva decît dîndu-i binecuvîntarea cuvenită din partea unui părinte, care îi împărtășea vederile după ce el se ostenise să-l conducă, cu osîrdia-i cunoscută, pe această cale nu tocmai pe placul altor boeri.

Pe cînd trecea Dîmbovița pe podișca ce trosnea din toate încheieturile, lui Tudor nu-i mai slăbea gîndul de la cele ce se cloceau în casele impunătoare ale lui Golescu și tare ar fi vrut să dea o raită pe acolo, măcar spre a lua aminte la rîvna cu care membrii acelei frățietăți se istoveau să tăinuiască adevăratul țel al întrunirilor. Își aminti însă că, prieten bun fiind cu popa Ilarion, nu i-ar ședea bine să frecventeze o casă unde știa că vine adesea și mitropolitul Dionisie, nu ca un om al stăpînirii, ci ca un propagant de taină al luptei împotriva jugului otomanicesc. Și apoi, mitropolitul Dionisie mai avea un mare păcat în ochii cinstiți ai prietenului lui Ilarion : acela că ședea în scaunul mitropoliei Ungrovlahiei, care i s-ar fi cuvenit de fapt lui Ilarion. Însă acesta, neavînd la îndemînă atîtea pungi de galbeni cîte poftea vodă pentru mezatul scaunului mitropolitan, se adeverea zicala că în Țara Românească pînă și cinstea obrazului se vinde și se cumpără ca pe o marfă. De aceea Tudor se întreba acum cînd știa că Samurcaș, spre casa căruia se îndrepta grăbit, obținuse pentru el nu numai iertarea din partea lui Regep-pasa pentru pagubele ce le pricinuise împărăției turcești în ultimul rezbel, ci și porunca strașnică să fie miluit de către Vodă Caragea cu o slujbă, dacă acesta se va încumeta să-i ceară cuvenitul ciubuc pentru ea, trecînd peste voia turcului.

Parcă era un făcut pentru Tudor în această seară, ostenit de zdruncinala drumului să nimerească tot pe de-a-ndoaselea, neaflînd nici pe vornicul Samurcaș acasă și nevoindu-se să bată încă o bucată de drum pînă la casa Zoiței Brîncoveanu, de sub dealul Mitropoliei, unde slugile vornicului spuseră că i-ar putea da de urmă. Ajuns acolo, palatul era luminat ca ziua, semn că adăpostea într-însul o mare adunare de oameni. Tudor aruncă frîiele calului într-o ulucă a gardului. Nu voia să dea buzna așa, pe nepusă masă în casa lui Brîncoveanu, pe care nu-l prea avusese la inimă niciodată, din pricina aerului de viclenie pe care-l citea întodeauna pe obrazul avutului boier cît și din aceea că se certase adesea cu el pentru năpăstuirea de care se plîngeau vechii săi tovarăși de arme ajunși din nou în stare de robie pe moșiile acestuia de pe cuprinsul Olteniei.

„EU NU CAUT CEVA PENTRU MINE, CI MĂ ÎNGRIJESC DE BINELE PATRIEI ȘI DE FIII EI SĂRMANI CARE AU RĂMAS CU DESĂVÎRȘIRE GOI DIN PRICINI ȘTIUTE DUMNEAVOASTRĂ"...

Tudor Vladimirescu

Răscoala lui Tudor Vladimirescu — tablou de Vasile Celmare și Ștefan Mermeze

Tudor Vladimirescu în Revoluția „norodului românesc"

1821 ianuarie 28, Ceovirnoșani.

DIN SCRISOAREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE CLUCERUL CONSTANTIN RALET, ISPRAVNICUL DE MEHEDINȚI, CARE PONEGRISE ÎN JUDEȚ REVOLUȚIA ȘI PE CĂPETENIA EI, ÎNDEMNÎNDU-ȘI SUBALTERNII SĂ-L PRINDĂ PE TUDOR, „ORI VIU SAU MORT".

. . . .

„Din aceasta te cunoști că ești om procopsit!... Și pentru ce ? Au pre semne nu vă ajunge că i-ați prădat și i-ați despuiat pînă cînd au rămas ticăloșii țărani mai goli decît morții cei din morminturi ! Și acum se vede că aveți poftă ca să-i și omorîți !... Eu însă nici nu sînt hoț, nici am fost vreodată, nici voi fi, ci sînt, atît eu cît și cei împreună cu mine, eșiți pentru mare folos obștesc, și al celor mari și al celor mici... Iar dumneata prea rău te-ai purtat... Ci iarăși zic, să știi că eu sînt cel mai bun fiu al patriei mele ; și de la București pînă aici am venit tot prin orașe și sate și nimeni nu s-a supărat de nimica... Ci mă rog dumitale, de ești patriot, lasă-ți acest fel de fantazii... Nu da pricină legăturilor celor sfinte, că la urmă nu vei putea da răspunsul. Și mai mult să nu dai pricină vecinătății (măcar că le este știută celor mari trebuința cea de obște folositoare)... Și încă, dacă voiești folosul de obște, vino dinpreună cu toți boierii pămînteni, ca să ne întîlnim ; sau trimite numai pe dumnealor și le poruncește ca să fie silitori spre săvîrșirea trebuinței. Și iarăși, zic, păzește-te bine, să nu dai norodului vreo pricină cu vreo împotrivire de arme ; că atunci bine să știi că nici în găurile șerpilor nu veți scăpa ; pentru că norodul cel ars și fript de către dumneavoastră este amărît și înfocat asupră-vă și numai pricină caută... Ci îmblați cu bine... de voiți să vă fie bine ; că cu rău n-alegeți nimic, pentru că nu v-ați așternut bine mai denainte." **(Ibidem, p. 212).**

1821 martie 20, Cotroceni

DIN A TREIA PROCLAMAȚIE A LUI TUDOR VLADIMIRESCU „CĂTRE TOȚI LĂCUITORII DIN ORAȘUL BUCUREȘTI... ȘI CĂTRE TOT NORODU".

„Pricinile care m-au silit a apuca armele sînt perderea privileghiurilor noastre și jafurile cele nesuferite care le pătimea frații noștri. Mai naintea intrării mele în București cu cale am socotit să vă vestesc mai întîiu, ca din partea norodului, uitare de istov celor mai nainte lucrate și să vă chem pe toți ca să vă uniți cu norodul și să lucrați cu toți dinpreună obșteasca fericire, făr de care norocire în parte nu poate fi.

Fraților ! cîți n-ați lăsat să să stingă în inimile Dv. sf[inta] dragoste cea către patrie, aduceți-vă aminte că sintem părți ale unui neam și că cîte bunătăți avem sănt răsplătiri din partea neamului către strămoși[i] noștri[i] pentru slujbile ce au făcut.

Ca să fim și noi vrednici acestor cinstiri ale neamului, datoriie netăgăduită avem să uităm patimile cele dobitocești și vrăjbile care ni-au [illegible]t atît încît să nu mai fim vrednici a ne numi neam. Să ne unim dar cu toți, mici și mari, și ca niște frați, fii ai uniia maici, să [illegible]n cu toți împreună, fieșcare după destoinicia sa, căștigarea și nașterea a dooa a drep[illegible]ilor noastre. Veri carele va îndrăzni a face cea mai mică înpotrivire în lucrări aceștii nașteri de al doilea, unul ca acela, fraților să se pedepsească cumplit." (Original, Arh. St. Buc., fond. Saint Georges, inv. 1126, pachet. III, doc. nr. 10).

1821 martie 23, București

DIN „ÎNSCRISUL" LUI TUDOR VLADIMIRESCU, CU DATA DE MAI SUS, PENTRU „VREMELNICA STĂPÎNIRE A ȚĂRII" (DIVANUL DIN BUCUREȘTI) ȘI SPRE ȘTIINȚA TUTUROR BUNILOR MIIEI PATRIOȚI".

„Ajungând într-această politiie a Bucureștilor, cu o parte din ostașii ce au încins arme spre izbăvirea răutăților ce au cercat toți lăcuitorii aceștii țări din pricina oblăduirii domnilor ce au stăpînit pînă acum, și unindu-mă, întru bune cugetări, cu toți cei ce au cunoscut întru adăvăr că voiesc binile și folosul patriei..., mă leg și eu din parte'm, cu glasul obștii norodului..., întîiu că nici odinioară nu voiu cugeta, nici de față nici prin chip de viclenie, asupra viieții și a cinsti (i) cuivași din patrioții miei sau asupra răpirii averii sale ; și al doilea, că de astăzi inainte, cunoscând vremelnica stăpînire a țării, voiu cere toate trebuincioasile oștirilor a să inplini prin poruncile acestii stăpîniri, voiu chipzui și voiu pune în lucrare or ce nizam spre încetarea păgubilor și a răutăților ce au cercat drumeții și alții din partea ostașilor furii și voiu induplecа pe tot norodu din cîte șaptesprezece jude (țele), prin oricîte mijloace și cu oricare îndălătnicire voiu avea, a da toată supunerea și ascultarea la stăpînirea țării întru toate îngrijitoarile trebuințe, pe cît să va putea, cînd în(să) și această stăpînire va avea îngrijire pentru dînsul a-l feri de orce jef și nedreptate".
(Original, Arh. St. Buc., fond. Saint Georges, inv. 1 126, doc. 11, f. 1)

1821 martie 22/aprilie 3, București.

DIN DECLARAȚIA FĂCUTĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU LUI UDRIZKI, CANCELAR AL AGENȚIEI AUSTRIECE LA BUCUREȘTI, ÎN TIMPUL UNEI CONVORBIRI PE CARE A AVUT-O CU ACESTA — „NOI DOI ÎMPREUNĂ, MAI BINE DE O ORĂ", RAPORTA AGENTUL IMPERIAL —, LA DATA DE MAI SUS, A DOUA ZI DUPĂ INTRAREA LUI TUDOR ÎN BUCUREȘTI.

„. . . . .

„Eu sînt în înțelegere cu sîrbii și această națiune, care trăiește cu românii în trainică armonie și în relațiuni de bună vecinătate, mă va sprijini alăturea cu poporul român în intervențiunile ce le face pe lîngă Poartă în propriu său interes.

. . . .

Eu nu mă războiesc cu Poarta, ci dimpotrivă îi rămîn totdeauna supus, împreună cu poporul român și de aceasta mă voi retrage pretutindeni în fața ei, dar eu nu voi înceta de a cere, cu glas tare, reintroducerea drepturilor și pronomiilor Țării Românești, de asemenea nu voi conteni a solicita mereu puternica intervenție a M.S. Împăratului Austriei.

Trebuie să vă mărturisesc sincer și cu încredere că apropierea unui corp elin, sub comanda prințului Ipsilante, mă pune în cea mai mare încurcătură, pentru că nu știu pe ce temei se razemă o asemenea acțiune și eu n-aș dori să zădărnicesc anumite planuri secrete ale unei puteri mai înalte. De aceea eu am provocat pe prințul Ipsilante să se oprească la bariera Bucureștilor pînă ce-mi va aduce dovezi că are într-adevăr autorizația unei puteri mai înalte pentru desfășurarea acțiunii sale și aceasta pentru motivul că eu nu sînt dispus să vărs sîngele românilor pentru Grecia și nu vreau ca printr-o măsură nesocotită și pripită să întreprind ceva în detrimentul poporului român". (Ion Nistor, **Tudor Vladimirescu și Sfînta Alianță,** în An. Acad. Române, Mem. secț. ist., seria III, tomul XXII, mem. 25, București, 1940, p. 12—13).

1821, începînd cu 23 martie/4 aprilie, București.

DIN PROCLAMAȚIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU „CĂTRĂ LOCUITORII ORAȘELOR ȘI SATELOR... DIN ORICE TREAPTĂ", PRIN CARE REAFIRMĂ ȚELURILE REVOLUȚIEI.

. . . .

„Iar cea mai de temei hotărîre a mea, însoțită cu glasul norodului, iaste ca nici într-un chip să nu încetez din cererea dreptăților țării, pre care și de nu le voi vedea dobîndite printr-acele destoinice cuvinte care s-au făcut cunoscute pînă acum pă unde s-au cuvenit, vă făgăduiesc sufletește că să vă vor dobîndi negreșit prin vărsare de sînge împotriva vericăruia vrăjmaș să va arăta călcătoriu acestor dreptăți, de care întîi voi aveți să vă bucurați.

. . . .

Așadar, ajungînd și aici în politia Bucureștilor, care iaste scaunul oblănduirii norodului, ...am hotărît, ca un voitoriu de dreptate, să cunosc vremelnica stăpînire a țării, supuindu-să toți cei ce au încins arme de izbăvire la legile și pămînteștile obiceiuri ce li să vor arăta de către stăpînire prin mine și le voi cunoaște că sînt întru adevăr folositoare patriei și de mare trebuință obștii norodului... Căci și eu și toți cei ce s-au înfrățit cu mine slujim nu cu cuget de dobîndire de bani, ci porniți de rîvna binelui ce așteptăm și pentru noi și pentru copiii noștri". Îndemnîndu-i pe unii să se înroleze în oștirea ce comanda („cîți sînteți vrednici de a purta arme împotriva vrăjmașului dreptăților țării"), pe ceilalți să-și achite rămășița birului, Tudor încheia :

„...Și fiți încredințați că mai la urmă veți înțelege și rodurile fericirii voastre... Să știți fără îndoială că mare ușurință are să vi se facă, nu numai întru răspunderea dăjdiilor, ci și întru toate celelalte dări și orînduieli, cum și jefuirile vor lipsi cu totul și veți înțelege însivă scăparea robiei întru care va-ți aflat pînă acum" **(D.I.R., 1821..., I, p. 385—387).**

ULTIMELE CUVINTE ALE LUI TUDOR VLADIMIRESCU CĂTRE ASASINII SĂI, AFLATE DE LA CHIRIAC POPESCU :

„Aflîndu-mă în Brașov, ca persoană atașată pe lîngă episcopul Ilarion Argeșiu — relatează N. Popescu din Mușetești, „fecior în casă" și confident al episcopului —, au venit, după moartea lui Tudor, în Brașov, Chiriac Popescu..., spuind episcopului, și la toți chiar, că pe Tudor, din porunca lui Ipsilantu, l-au scos noaptea căpitanul Vasile Caravia din Mitrioplia Tîrgoviști(i) unde era arestat, și l-au dus, împreună cu alți arnăuți, pe iazul mori(i) unde, din porunca lui Caravia, arnăuți(i) au înfipt sulițele în spatele lui Tudor, care au căzut în brînci, zicînd aceste cuvinte : «Hoților și tîlharilor, dacă sînteți oameni vrednici, duceți-vă să vă bateți cu turcii și-i scoateți din țară, dar nu cu mine un om desarmat. Și să știți că trupurile voastre o să le mănînce căini(i) Țării Românești și păsările prin munți». Dupe aceea Tudor au murit. Iar ei l-au aruncat trupul în puțul de lîngă acest iaz care trecea pe lîngă grădina lui Geostol". (Arh. St. Buc., fond Saint Georges, inv. 1 126, pachet III, doc. 14, f. 30 ; am modernizat ușor grafia textului, pentru o mai bună înțelegere azi).

. . . .

DIN ÎNSEMNĂRILE POPEI ILIE DE LA M-REA BUTOIU, APROPIAT EPISCOPULUI ILARION :

„Și cu durere de inimă am auzit și am plîns cînd l-au vîndut pe Tudor doi căpitani ai săi, de l-au tăiat noaptea. Și am mers cu părintele Ilarion la mănăstire de am făcut slujbă pentru odihnea sufletului. Și plîngea lumea și părintele Ilarion să bătea cu pumnii în piept și da crucea la norod de se-nchina. Și multă jale era pe noi toți". (Virgil Andronescu, **Un fragment de cronică,** în **Contribuțiuni istorice,** vol. întîi, Constanța, 1901, p. 18)

KARL MARX :

„Vladimirescu era patriot român... Proclamația lui Tudor are un caracter național ; invită pe boierii pămînteni a se uni cu dînsul ; el nu vrea să conteste drepturile de suzeranitate ale Porții". Pentru el țarul și fanarioții sînt dușmanii — rezumă în continuare K. Marx. „El ‹Tudor› reclamă numai vechile drepturi etc. Adresează Porții asigurări de fidelitate, proteste împotriva actelor lui Ipsilanti și Cantacuzino... Ipsilanti îl invită la o întrevedere care eșuează. Numai fanarioții țin cu dînsul (cu Ipsilanti — n.n., G.D.I.). Tudor... nu admite nimic comun între cauza grecilor și cea a românilor. Se despart, Vladimirescu pentru a se retranșa în mănăstirea Cotroceni, de unde domină toată țara. Ipsilanti pentru a se așeza la Tîrgoviște, în așteptarea evenimentelor". Revoluția a fost înfrîntă. „Totuși — continuă K. Marx —, speranța renăștea în inima românilor. Trădarea fanarioților deschisese ochii Divanului, fidelitatea lui Vladimirescu fusese înțeleasă. Poarta restitui românilor dreptul de a avea domnii lor pămînteni și dreptul de a-i alege". (K. Marx, **Însemnări despre români,** ed. A. Oțetea și S. Schwann, Ed. Acad. R.P.R., București 1964, p. 110—113)

în premieră absolută

lui scriitor transced semnificații profunde, meditații asupra destinului oamenilor într-o existență brută amenințată de moarte. Ori de urît. Fiindcă frica de urîtul existențial produce în paginile sale acea rostogolire de imagini adesea greu de urmărit. Și imaginile lui Fănuș Neagu sînt, cu cît îmbătrînesc tot mai puțin „frumoase", tot mai abrupte.

Echipa de zgomote ni se propune cu îndreptățire ca o adevărată biruință a întregei noastre literaturi dar prefigurează și liniile de forță ale viitoarelor cărți pe care cu atîta avariție Fănuș Neagu ni le oferă din scrupul și timiditate, dintr-o superioară înțelegere a rosturilor scriitorului.

Ajuns aici, nu pot să nu-mi spun că nu sînt doar cititorul ci și prietenul lui Fănuș Neagu. Cel marcat de cultul prieteniei ca nimeni altcineva e admonestat într-un recent citit „Jurnal I" pentru vina de a fi scris o Carte cu prieteni ! *Vreau să laud în Fănuș Neagu nu numai pe scriitorul de unică înzestrare ci și pe omul generos și tandru, plin de humor care înnobilează obștea scriitorilor.*

Gheorghe Tomozei

Complexitatea poemului dramatic

Literatura lui Fănuș Neagu tinde să reprezinte într-o manieră din ce în ce mai pregnantă anumite situații arhetipale. Ipostazele cele mai elocvente din operele sale stau sub semnul tatălui. Acesta poate fi dispărut în anumite condiții misterioase, mort sau decăzut din demnitatea sa de șef al familiei. Comunitatea restrînsă din operele sale ne aduce aminte de structura „hoardei" și mecanismele sale socio-psihice de comportament, așa cum le concepuse Freud. Cele mai multe personaje din literatura lui Fănuș Neagu trăiesc reveria în stare de veghe. În aceste ipostaze, „eroii" scriitorului se manifestă mai ales prin cuvinte. Acestea sînt destinate fie să mascheze prin discursul metaforic existența unor oameni frustrați, a unor inși exilați într-o existență banală, fie să elibereze prin fragmente incoerente de limbaj episoade din anumite drame petrecute într-un timp îndepărtat. Între refulare și defulare prin cuvinte se configurează traiectul unor existențe trăite între uitarea voluntară și amintirea nefericită sau nostalgică.

Teatrul lui Fănuș Neagu reprezintă cu precădere anumite situații arhetipale. De aceea, personajele sale sînt mituri degradate, transpuse într-o existență cotidiană, situații sub zodia unor valori degradate. Dacă personajele lui Beckett relevă situații tragice la modul inconștient, acestea fiind percepute doar de spectatori, scriitorul român sparge la un moment dat iluzia, întrerupe starea de reverie cu o anumită discreție, spre a lăsa drum liber conștiinței să ia act de starea de aporie a existenței în care este aruncată. **Echipa de zgomote** concentrează o suită de motive obsedante care traversează cele mai multe opere ale scriitorului. Poemul acesta dramatic este în așa fel construit încît el oferă o continuă pendulare între real și imaginar.

Echipa de zgomote reprezintă un grup uman mic, o familie descentrată, o „hoardă" a epocii moderne în care autoritatea celui mai bătrîn este contestată, puterea autentică fiind semnificată de cineva din afară, de un exponent al tehnicii, al ordinii.

Pusă să imite zgomote pentru diferite filme, personajele din această piesă ar putea face orice altă muncă silită, fiindcă semnificația lor ar rămîne aceeași. Un grup uman de inși dependenți este nevoit să execute ordinele unei autorități (inginerul de sunet) nevăzute. Grupul uman este astfel acționat din exterior prin cuvîntul investit cu forța capabilă să transforme comunicarea în gest. Dar gestul este imitație, o repetiție continuă a unei surse de iluzii pentru niște destinatari necunoscuți. Grupul uman are astfel un rol în ceva (un film) care este pentru el un ansamblu necunoscut, un obiect străin și indiferent. Rolul trebuie însă executat, fiindcă mica „hoardă" nu are o altă sursă de existență.

Între roluri există pauze. Pauza este însă repaos, libertate provizorie reverie, intermitentă, comunicare necomandată, timp spațializat în care omul se poate întîlni cu sine și cu ceilalți. Dacă zgomotele secularizate de o anumită autoritate fac parte dintr-un gest unanim, sincronizat prin înseși exigențele ordinii tehnice, pauza este particulară, aptă să genereze acte neomogene, să confere grupului uman inițiative centrifugale. Există astfel **în Echipa de zgomote** o realitate dictată care presupune în acest caz un singur fel de comportament și o realitate ieșită de sub aceste criterii, aparent liberă, în care personajele pot deveni dorințe, instincte, reverii, așa cum pot fi victimele agresiunii proprii lor conștiințe încărcate, ca și a

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

O, Nil, descinzi din O'Neill?

Echipa de zgomote e o piesă americănească : și nu atît pentru că își fixează locul în lumea cinematografului, într-un studio de efecte sonore, care ne trimite, înecați în prejudecăți cum suntem, mai mult la Hollywood (și la relațiile de producție de acolo), și mai puțin la Buftea, — cît mai ales pentru că e, în ultimă instanță, o „dramă de familie", care ne amintește de O'Neill, ca situație, dar și ca scriitură, cu un personal plus de lirism și cu un echivalent minus de dramă. Iar continua referire a eroului central, Nil, la neamul său de „bizoni", trezește asociații mai curind cu preeria, decît cu bărăganul. O Americă bucureșteană și nostalgic pariziană freamătă în și printre replicile acestei piese, în care — ca la O,Neill, tocmai — se amestecă elemente naturaliste, expresioniste și simboliste, într-un tot de o stranie elocvență. Piesă ? Ocazie teatrală, aș zice. Ocazie în sens goethean, firește. De fapt, un apolog. Al cui ? Răspunde, cu simțul ei comun de femeie, Bunavestire Maria, una din plăsmuirile cele mai vii ale autorului : „Noi suntem ceea ce nu se vede în film, Nil. Suntem zgomotul". Adică — îmi permit să înțeleg — non-protagoniștii istoriei, cei care nu mai fac istoria (pentru că nu toată lumea o face, automat), și pe care iconografia oficială, astăzi, nu-i mai înregistrează. Dar care execută, totuși, zgomotul de fond (la comanda uscată a inginerului) ? Poate : un fel de lumpen-mică-burghezie, cu gălăgia ei emarginată, de acvariu biologic, din care răzbat, mute, veleități, ifose, deziluzii, renunțări, umilințe, amărăciuni, revolte în genunchi, răfuieli familiale. O lume ciudată populează de zece ani ediția de buzunar a **Echipei de zgomote** și, de curind, scena Teatrului Giulești. Dar dacă e vorba, în schimb, de sublimarea (depășirea) vechii mahalale și a „lirismului" ei ? Sau a vechiului tîrg de provincie ? Posibil, și atunci un fir nevăzut îl leagă pe Fănuș Neagu, pe sub ani și spații, de Mircea Ștefănescu din **Acolo departe,** ca și de G. M. Zamfirescu și de Tudor Mușatescu. Cert e că — în barba străvechilor „norme" și „reguli" de construcție dramatică — Fănuș Neagu și-a creat, cu abilitate, o fișie de acțiune verbală și gestuală, în care și-a implantat, cu știuta-i vervă, aforismele, metaforele, ocările, (reținutele) efuziuni sentimentale. Că întregul acesta epico-liric are și eficacitate teatrală, scenică, a demonstrat cu pregnanță vigurosul spectacol al lui Alexa Visarion, din viziunea căruia mi-a părut rău doar că e estompat — datorită unei modificări de soluții scenotehnice — raportul fundamental, deși aparent episodic, dintre inginerul care nu se vede, dar știe ce se întîmplă în film (adică în istorie), și echipa-familie, care se vede, dar nu știe, închisă cum e în strîmta încăpere căptușită cu vată de sticlă. Sau, în sfîrșit, apologul lui Fănuș Neagu e unul estetic, aruncînd în discuție dialectica de contrapunct care unește sau desparte componenta vizuală de cea auditivă, în bi-unitatea audiovizuală a filmului ? Posibilă și o asemenea interpretare. Am spus că **Echipa de zgomote** e o piesă americănească, din cauza cinematografului, a lui Nil (o, Nill, descinzi tu, oare, din O'Neill ! ?) și din cauza bizonilor. Dar bizonul, pentru autor, nu cumva e o simplă retroversiune a bourului sau a zimbrului, cum stă scris și în dicționar ? Ipoteza aceasta (mai mult un dubiu final) nu schimbă, în fond, nimic, dimpotrivă, poate că întărește. Întărește polisemia apologului și încrederea noastră în talentul abundent al lui Fănuș Neagu, în arta lui de a povesti despre anumiți oameni, despre bizoni, despre cîini și păuni. Și ce contează — ca să fructifice propriile sale replici — faptul că nu ține neapărat să-și dea „cureaua lată, bătută cu pietre", de narator fascinant, pe o artizanală pereche de „bretele" de dramaturg banal ?

Florian Potra

Fiul marelui Bizon

Cu echipa de zgomote, *Fănuș Neagu reia motivul sacrificiului, prezent atît în nuvele cît și în romanul* Îngerul a strigat. *Autorul a reușit să creeze o atmosferă încărcată de dramatism, în care se consumă crepusculul unei familii, condamnată de propria lașitate să producă zgomote într-un oarecare studio cinematografic. În loc să umple vidul existențial, tropăiturile de cal îl amplifică, materializînd o oarbă supunere, îmbolnăvind și mai mult conștiințe somnolente, incapabile să mai discearnă un sens al vieții. Fiindcă familia Râmniceanu este totuși descendenta unui clan de onoare, de bizonul pur sînge, care nu îngenuncheau niciodată în praf, ci doar în vadul apelor. Condiția morală precară, abulia, îi dau statutul elementelor inseriate și inseriabile, de indivizi fără memorie și istorie (dacă totuși există, e una regresivă), damnați să se autodistrugă.*

Tocmai în acest moment, al unei instabilități degradante, apare Corcitura *— Nil, fratele lui Mușat, ultimul exemplar mai apropiat de stirpea bizonilor, dar el e doar jumătate animal de soi, cealaltă fiind de cîine. Nările îi sînt injectate de furie, descoperind că în lipsa sa bizonii de odinioară se transformaseră în propria lor hrană. De aici beția zgomotelor inconștiente, oamenii nu știu pentru ce muncesc, nu-și cunosc menirea lucrărilor, chiar banda care-i înregistrează pare a fi mai lucidă. Asemeni lui Ion Mohreanu, Nil nu sesizează forțele oculte care îi mărginesc revolta, marca eternei imperfecțiuni umane. E bîntuit de secretele lumini ale eliberării dar unica ieșire e cămașa celui ce trebuie jertfit. În parte e conștient de complicata dialectică a călăului-victimă din sufletul său. Tragismul predestinării cît și efectul catharhic al morții sale sînt minate de ambiguitate, și în instabilul joc al sublimei jertfe de sine și în același timp al voluptoasei contemplări a decăderii-dramă fără aureolă, dar nu mai puțin crudă a timpurilor moderne- — stă reușita cea mai de preț a lui Fănuș Neagu.*

Corcitura tulbură apele, denunță anormalul stabilizat — devenit rațiune de a fi a celorlalte personaje — amintește că vinovăția nu e în biciul călăului ci în supușenia victimei.

Alexa Visarion, unul din cei mai inteligenți regizori ai ultimelor stagiuni, a înțeles perfect pretextul și, mai ales, subtextul piesei. El a dozat efectele cu subtilitate, sugerînd prin mișcarea scenică întreaga traumă care se poate imagina dincolo de rampă, a intuit „nevăzutele" și le-a dat amploare prin mimica actorilor, deoarece, ca și la Brecht, emoția se traduce în gestică, limbajul aluziv mai mult estompînd-o. Clanul atrofiat pare să se regăsească temporar prin apariția lui Nil, dar sacrificiul acestuia e lipsit de grandoarea gesturilor esențiale sau a ritualurilor inițiatice. Lugubrul lătrat de cîini — stăpîni pînă și pe felinarele îmblînzite de oamenii decăzuți - mușcă din carnea vie dar și din lumina lor, coborîndu-i încă o dată în noaptea conștiinței de sine.

Și totuși, în timp ce echilibrul inițial pare restabilit, după ce Nil și-a urmat destinul, o replică a Mariei, matrice originară a regenerării, împrumută gestului acestuia o aură justițiară: „Îngropați cîinii sub pragul bisericii. Și cine o trece pragul fără să latre să-l faceți vinovat."

Făcînd abstracție de virtuțile pur dramatice, „Echipa de zgomote" *este, ca orice întîlnire cu Fănuș Neagu, o sărbătoare a cuvîntului.*

Marius Tupan

cronica literară

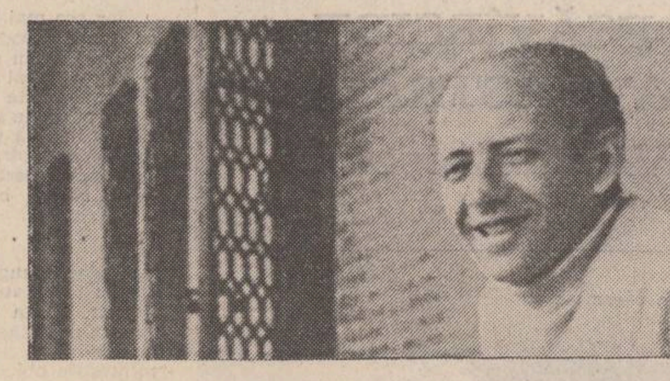

TEODOR MAZILU: „Doamna Voltaire“

Se întîmplă, cu literatura satirică modernă, un fenomen dintre cele mai caracteristice; anume, se observă o tot mai apăsată disjuncție între abundenta producție menită a satisface firescul, nepretențiosul apetit pentru umor al — să-i zicem astfel — presupusului consumator de fiecare zi și obstinata preocupare a unor autori de a realiza pagini vădind o extremă subtilitate nu numai în ceea ce privește ținuta general stilistică, ci, totodată, și substratul tematico-ideatic. Dacă în prima direcție, calitativ, nu sînt depășite limitele obligatoriei profesionalități uzuale, în a doua direcție, rezultatele sînt și mai puțin încurajatoare, de-a dreptul dezarmante chiar, căci, oricît de experimentală, literatura satirică își asigură coeficientul de originalitate nu prin apel la ermetism, la absconsitate etc., ci prin capacitatea ei oarecum inanalizabilă de a face în chip spontan impact cu sensibilitatea cititorului.

Precum foarte puțini alții, la ora de față, Teodor Mazilu este unul dintre scriitorii noștri care pare a înțelege perfect faptul că între cele două moduri, în realitate, nu există nici un soi de prăpastie și că numai nestinjenita lor colaborare este în măsură a conferi genului prestigiul viabilității artistice, la urma urmei, mult rîvnitul atribut al modernicității recunoscute. Și de data aceasta — adică, în cazul oferit de volumul **Doamna Voltaire**, Editura Cartea Românească, 1979 — autorul dovedește că se sprijină pe o estetică implicită, ale cărei rigori sînt respectate cu firească, uneori chiar cu dezinvoltă gravitate. Autenticitatea derutant-realistică a prozei lui Mazilu, ca la mai toți marii satirici, își are originea în șansa percepției foiletonistic-derizorie a întîmplării din viața banală de a se „agăța“, cu de la sine putere parcă, de pulpana marilor leit-motive ale tipologiei satirice dintotdeauna. Scriitorul simte și vede categorial. De la I. L. Caragiale încoace, numai în tableta satirică argheziană mai identificăm o asemenea stranie însușire a „faptului divers“ de a se înscrie pe orbita mitologiei imuabile a structurilor moral-psihologice originare. Darul scriitorului de a intui „tiparul“ cu semnificație arhetipală, în sens clasicizant, este excepțional. Fixîndu-și, degajat, privirea asupra zonelor proxime ale existenței, Mazilu ne convinge pe loc de caracterul etern-uman și, în consecință, de perpetua actualitate a „tablei de valori“ instituită odată pentru totdeauna de marea comicologie. Sursa stării de incitație a spiritului de care sîntem literalmente acaparați în decursul lecturii textelor sale stă, fără îndoială, în surprinzătoarele dar și revelatoarele treceri de la optica descriptiv-reportericească la aplicațiile cele mai spectaculoase în ordinea identificării tipologiilor aferente amintitei „table de valori“. Descoperim, astfel, uimiți, că de fapt cutare ori cutare ins nu reprezintă doar ceea ce credem noi, adică, un oarecare semen al nostru, mai bun sau mai rău decît noi, cu bietele lui minusuri și plusuri în viața de fiecare zi, minusuri și plusuri pe care, adesea, nici măcar nu le băgăm în seamă. În viziunea clasificatoare a scriitorului, insul de lîngă noi — ca să nu spun insul din noi — este **un cineva**, întrucît, pur și simplu, pătrunde în una sau alta din „căsuțele“ „sistemului periodic“ al caracterologiei comico-satirice fundamentale. Drept urmare, de exemplu, Solomeea, soția numitului Paul, prietenul autorului (căci, nu-i așa, scriitorul satiric e prieten cu toată lumea, inclusiv și mai ales cu viitoarele sale personaje) face figură de autentică scorpie (ne) îmblînzită, sub masca ei de femeie erudit-sarcastică (**Doamna Voltaire**) ; numitul Lică Petrescu, „șef de unitate, respectat de unii pentru părțile pozitive ale caracterului, și de alții pentru părțile cele negative“, e un pezevenghi de anvergură molierească, dat fiind modul în care interpretează comedia propriei amnezii (**Nevoie de adevăr**) : „personalitatea boului sfînt“ întruchipată de numitul Vasile X. Vasilescu (**Incompetentă răsplătită**) se impune atenției generale în cel mai înalt grad, de vreme ce „Prostia lui era examinată de conducerea instituției cu respectul care se acorda în alte timpuri „bolilor divine“ de care erau loviți numai geometrii și filosofii de geniu“ ; Sandu din **Binecuvîntatele chinuri ale iubirii**, datorită diabolicei sale capacități de a pulveriza la cei din preajmă orice urmă de inițiativă personală, orice impuls de afirmare a personalității, revendică pe drept privilegiul unei tipologii meschin-machiavelice exemplare ; cît despre memorabilii Gore și Sile din mai ampla nuvelă dramatizată **Analiza muncii**, nu exagerăm cu nimic arătînd că străvechea temă comico-satirică a cuplului stăpîn-slugă beneficiază de o magistrală revalorizare, de data aceasta intoleranța grosolană a primului metamorfozîndu-se în complex de superioritate condescendent și semidoct, iar șiretenia umilă a celui de-al doilea în extaz pe deplin absorbit de gîndirea conformist-șablonizată :

„**Gore** : Cum vă simțiți ca căsătorit, tovarășe Sile ? (înfricoșat cultural) E o cacofonie ?

Sile : (tolerant) E o cacofonie, dar n-are importanță, ești încă tînăr. Da, dragă Gore, mă simt admirabil. După zece ani de vechime în cîmpul muncii am cunoscut și eu fericirea. Mă săturasem de singurătate, ca de mere pădurețe, eram trist, mîncam mezeluri, n-aveam cu cine schimba o vorbă. Cînd ai pentru cine să gătești, gătești, dar așa ? Eu gătesc, eu croșetez, eu fac tot menajul și ea mă privește ca pe un zeu. Căci eu îmi spuneam, sîntem între bărbați, degeaba ai realizări în cîmpul muncii dacă te trezești dimineața în patul gol. Degeaba tremură subalternii în fața ta, dacă n-ai fericire în viața privată, totul e pustiu și inutil.

Gore : Și cum ați cunoscut-o pe actuala dumneavoastră soție ?

Sile : Am să-ți spun adevărul. Iubirea noastră n-a fost chiar la prima vedere — fulgerătoare, un trăsnet. Nu... Ceva ciudat, miraculos, ieșit din comun tot a fost, tovarășe Gore. Am cunoscut-o într-o călătorie în circuit“. Etc.

Evident, am putea continua și cu alte exemple spre a releva atît întinsa gamă a temelor-pivot ce circulă în paginile volumului, cît și acuitatea perspectivei moraliste din care aceste teme sînt implantate în solul contemporaneității. Artisticește, însă, mai important este să arătăm că ceea ce frapează în chip deosebit este foarte marcata preocupare a scriitorului de a defini un anume tip de personaj satiric, rezultat din sesizarea unei mentalități, a unui comportament social și moral de o stupefiantă originalitate psihologică. În acest punct, avem convingerea că marea descoperire a scriitorului constă în descrierea și analiza amuzant-necruțătoare a snobismului pseudo-intelectual care face ravagii în sinul a nu puține medii sociale. Și ce-i demn de subliniat este accentul constant pus pe fenomenul alarmant de proliferare a unei ipocrizii morale pe cît de lucidă și de cinică, tot pe atît de nocivă și de ofensivă. Cu alte cuvinte, prostia însăși, aureolată, pasămite, de înțelegerea și însușirea egoistă, lacom biologică a tot ceea ce ține de binefacerile civilizației, iată, în esență, calul de bătaie al satirei lui Teodor Mazilu. Prin urmare, acum nu ne mai întîlnim cu prostia naiv-ridicolă, la urma urmei, de o candoare înduioșătoare și, cîteodată, chiar generoasă, a personajului comic de altădată. Scriitorul ne pune în față speța straniu-comică a insului care nu numai că știe perfect ce-i cu el, ce vrea de la viață ; mai mult, el este convins, și nu ezită s-o afirme deschis, că exprimă unicul și adevăratul mod autentic de concepere a existenței. Inflexibila lui credință că are acces deschis la „drama absolută“ a existenței în și prin civilizația contemporană îl eliberează de orice scrupul, de orice complex de inferioritate. Dimpotrivă, complexul netăgăduitei superiorități față de semeni, disimulat în ipocrizia antisocială, caracterizează cu maximum de pregnanță psihică această inedită tipologie umană plăsmuită de Teodor Mazilu în cea mai mare parte a insolitei sale opere literare. În afara cîtorva bucăți răzlețe, simple note ocazionale, mult prea grabnic inserate în sumar, volumul **Doamna Voltaire** nu face excepție de la această regulă ; dimpotrivă, o confirmă cu strălucire.

Nicolae Ciobanu

ȘTEFAN PÂRVU: „Cale și drum“

Volumele anterioare, de nuvele și povestiri ale lui Ștefan Pârvu, **Chip de aproape**, (1976) și **Valea lui Policarp** (1977), evidențiau aptitudinea autorului pentru imaginar și fantastic. De altfel, nuvela este specia cea mai adecvată pentru fantastic ale cărui legi cer o dezvoltare tensionată pe spații relativ mici. Literatura secolului XX și în special cea sud-americană a extins mult aria domeniului, introducîndu-l constant în roman și modificîndu-i parametrii caracteristici. Despre ce este vorba **în esență ?** Pentru Roger Caillois fantasticul secolului XIX se definește prin **intruziunea** surprinzătoare, neașteptată a unor forțe supranaturale într-o realitate profană, în timp ce pentru Tzvetan Todorov reprezintă **momentul de ezitare** în a alege și a da o explicație (real-supranatural) unui fenomen misterios. Indiferent de deosebirile de accent (**efect** la Roger Caillois și **cauză** la Tzvetan Todorov) cei doi teoreticieni se întîlnesc într-un punct fundamental; existența a două planuri coerente, diferit structurate care la un moment dat se interferează producînd un impact. Dar în literatura contemporană, elementul surpriză s-a atenuat, fantasticul devenind treptat și fiind acceptat ca o altă față, insolită, a realității. Procesul a fost desăvîrșit de romanul sud-american unde elementele supranaturale apar frecvent și sînt tratate și percepute ca **fapte normale**, firești ba chiar mai **„reale“** decît ceea ce în mod obișnuit și din comoditate numim realitate. Conceptul de fantastic a ajuns astfel, inoperant și romancieri și critici precum Mario Varga Llosa sau Julio Cortazar au propus și încetățenit termenul de **realism magic** sau **mitic**, modelele exemplare fiind opere ca **Pedro Paramo** (Juan Rulfo), **Un veac de singurătate** (Gabriel Garcia Marquez) sau **Garambolbo invizibilul** (Manuelo Scorza). În romanul românesc contemporan, primul nume care se impune imediat este D.R. Popescu cu **F** și **Vinătoarea regală.** Acestei formule literare se înscrie și romanul lui Ștefan Pârvu, **Cale și drum**, (Editura „Albatros“, 1980), care, altfel receptat, ar părea derutant și incoerent. Cartea proiectează în prim plan figura stranie a Lucidei, tînără de o frumusețe rară, educată la pension în Paris și căsătorită cu un bărbat submediocru, căprarul Manolie Cercetașu, totodată negustor și proprietar în Turnu Severin. După chemarea și plecarea la oaste a lui Manolie în preajma războiului de independență din 1877, Lucida, din impulsul de a evada din atmosfera sufocantă a tîrgului, hotărăște să-și urmeze soțul la Giurgiu. Și tot romanul se structurează practic în jurul acestui **drum rătăcitor** al femeii prin Bărăgan, într-un răstimp de cîteva luni și care, simbolic, devine **calea spre cunoașterea de sine.** Este o călătorie inițiatică în care întîlnește personaje și locuri fabuloase (familia celor nouă frați nemuritori Carcalete și așezarea lor, satul Frumos sau Mirodenia și Zanco, un fel de zeități localnice, binefăcătoare), ia parte la întîmplări și evenimente stranii (întîlniri cu morți, ursitoare, găsirea „agrafei“ de aur, substitut al legendarei crengi de aur etc.), în același timp parcurgînd un spațiu istoric real. Evident, întreg scenariul, încărcat și supraîncărcat de teme legendar folclorice și mitice, de simboluri biblice și semne alchimice, de scene magice și interpretări zodiacale etc., poate fi redus la două mari experiențe prezente în multiple ipostaze: erotică și tanatică. Bineînțeles, legate de destinul și călătoria Lucidei care străbate mai multe trepte în cunoașterea celor două planuri. În primul rînd, trebuie amintită relația eșuată atît fizic cît și spiritual cu soțul său Manole, și apoi întîlnirea cu Manole Trano, un fel de hoinar visător, și el inferior femeii, incapabil de iubirea totală. În sfîrșit, revelatoare este întîlnirea cu Cain — Fiul risipitor (numele nu trebuie să ne mire, scriitorul operînd un permanent transfer de motive și personaje mitice), întîlnire care aduce purificarea și transformarea totală a eroului, numit, renăscut adică spiritual, de acum înainte, Lue. Dar și de astă dată, dragostea Lucidei nu se realizează pentru că, paradoxal, Cain-Lue îi devine superior din punct de vedere moral prin bunătate și inocență sufletească.

Ne aflăm în fața unei interesante variante a păcatului originar. Adam-Cain, vinovat înainte (se apropie de Lucida ca „șarpele“), se purifică prin dragoste și cunoaștere devenind Adam-Lue, în timp ce Lucida-Eva rămîne aceeași, nemaiputînd acum să se depășească, să se transforme. Dar schimbarea și cunoașterea se vor produce la ea, mai tragic, prin intimitatea cu moartea. Mai mult decît atît, ea este aceea care, de obicei, anunță, descoperă sau chiar aduce moartea. Astfel, presimte dispariția cuplului fecioarelor Soleea-Aureea Trigama (o altă ipostază a erosului), descoperă cadavrul pustnicului Iova și provoacă moartea soților Zigureanu sau naște un copil inform, mort. De fapt, figura Lucidei este ambivalentă, ținînd de Eros și Tanatos în aceeași măsură, avatar al zeiței Isis sau Core-Persefona — care jumătate de an stătea în Infern alături de Hades și cealaltă jumătate de an în Olimp, împreună cu zeii cerului și ai soarelui. De altfel, scindarea eului Lucidei este permanentă și finalul deschis al romanului păstrează situația inițială, fără a o rezolva. Călătoria îi relevă eroinei conștiința naturii ei deosebite, elevate dar și luciditatea însingurării, a imposibilității de a se armoniza în primul rînd cu sine, chiar dacă intră într-un relativ acord cu ceilalți prin faptă, participare și situare în istorie ; ea va dărui lui Vodă pentru susținerea războiului de independență o comoară moștenită de la socrii ei, Zigureanu.

Dar, din punct de vedere artistic, soluția este naivă și exterioară motivației mai profunde a evenimentelor. Și nu este singurul punct labil al romanului. Scriitorul nu reușește totdeauna să topească într-un discurs literar solidar abundența de mitologeme, motive folclorice, și date istorice reale, de unde, uneori, senzația de confuzie sau disonanță a nivelelor de semnificație. Și, în sfîrșit, dar nu cel mai puțin important, se observă o prolixitate și la nivelul scriiturii propriu-zise, manifestată prin construcția greoaie a frazei și prin improprietatea unor termeni.

Romanul lui Ștefan Pârvu, pornind de la premise și date structurale interesante, originale, suferă din pricina construcției și a stilului, rămînind o treaptă experimentală, ce-i drept, mai mult decît promițătoare, în evoluția autorului.

Paul Dugneanu

viața cărților

poezia

Invocații elegiace

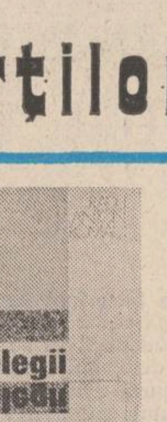

● Radu Anton Roman scrie o poezie „ușoară“, nelipsită de calități și nici de vraja pe care incantația de tip tradiționalist o poate încă produce. Poetul este, dacă se poate spune, un elegiac „de suprafață“ dar textele lui plac printr-o sinceritate bine jucată și prin sentimentul avîntat, menținut la o tensiune convingătoare. Elegiile noului său volum *) au unitate de ton și structură dar sînt lipsite, din păcate, de acele seisme sentimentale capabile să impresioneze dincolo de litera textului pe cititor. Radu Anton Roman rămîne un senin atins de ceața călătoriilor în „caleștile“ sentimentului. Elegiile acestea sînt mai degrabă invocații la adresa unui univers elegiac ideal, alcătuit dintr-un decor repede recognoscibil : candoare vegetală, puritate și strălucire de zăpadă, „haite de fluturi“, nostalgia anotimpului capabil să ofere dragostei străvezimi acvatice dar și, discret, melancolia tainicei cuprinderi în contur floral, interiorizării deci printr-un gest atent studiat, natural-livresc. Impresia de prospețime imagistică e în permanență creată, chiar în versurile cele mai elaborate și în ciuda faptului că recunoaștem fără prea mare dificultate structuri știute, unele prea bine știute. De la un text la altul, metaforele lui Radu Anton Roman sînt, ca să luăm un exemplu, previzibile. De o previzibilitate care nu supără, pentru că rareori ea e „făcută“. Singurul „mare“ defect pe care i-l putem găsi e că poetul este perfect acolo unde ar fi cîștigat prin imperfecțiune, e exact și calculat în efecte cînd trebuia să se lase în voia valurilor emoționale.

Obiectul referențial al elegiilor lui Radu Anton Roman e o iubită himerică, cu ochiul „adormit pe cer“ și nume straniu, de „sălbăticiune de lapte“ hăituită : Ohaba. Acestei himere situate între teluric și astral, conținînd deopotrivă căldura materială a primului și frigul înalt al ultimului, i se închină lumea poetului, populată de „cirezi de maci“ și „mări de fragi“. Toate metaforele așa-zis materiale sînt — înțelegem — tot atîtea atentate la puritatea virginală : „Cît ne putem ascunde de oștile de irişi / de stanele uriașe de fluturi și de crini / ca o teroare albă și blîndă ne atacă / să ne urîm făptura, să ne lovim străini / / Cum să ne-ascundem iar înlăcrimați, / să ne iubim sudoarea și gemetele triste / cînd vin să ne strivească sub puritatea lor / înalte și ciudate, perfecte ametiste...“ (p. 9). Imaginile au prețiozitate și strălucire, dar una vegetală, mai exact de piatră prețioasă lichefiată sub acțiunea abstractă a parfumului de crin. O agresivitate chiar, improprie regnului și tocmai de aceea devenită — prin metaforă — heraldică, se comunică în aceste elegii : „Inima se va muta deacum în mare / unde nu vrem nimic nu știm nimic / ne vor străpunge trupul crizanteme / ne vor lovi petale ascuțite / și vor țîșni prin carne ca un spic.“ (p. 17). „Pulberea de nuferi“ desprinsă de pe buzele iubitei e o pulbere de aur, desenul poemului fiind el însuși, întotdeauna, de o sinceră și elegantă prețiozitate. Doza de artificiu existent în mecanismul metaforic al acestei poezii este insesizabil. Abstracțiunea îmbracă veșmînt material dar presupunem și reciproca, odată ce întîlnirile cît mai „libere“ dintre regnuri, în cadru metaforic, sînt o permanentă tentație a elegiilor. În unele cazuri, strălucirea abstract-naturală atinge spectaculosul : „Uimită ți-e carnea ! Grămezi de petale / cară în lăzi aurite prigorii / Pe palmă ai rouă, obrazul se culcă. / Știai că ești albă și caldă ? / În umeri nuntesc zămislindu-se sorii.“ (p. 26). Sufocant, acest spectacol imagistic pe care îl oferă reverberațiile materiale ale sentimentului, poate fi însă și stilizat, dozat cu rafinament și rezultatul are suplețea unei figuri care mustește de viață în aparența ei nemișcare : „Cum sîntem laptele bolnav al unei zări / sub ferigă...“ (p. 36). Elegiile lui Radu Anton Roman oferă, fără îndoială, o lectură agreabilă, prin aerul proaspăt, ca de munte, pe care te fac să-l respiri.

Costin Tuchilă

*) **Radu Anton Roman : „Elegii“, Editura „Cartea Românească“, 1980.**

Teritorii nostalgice

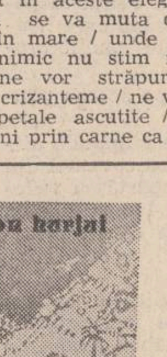

● Spații închise, populate cu grijă și oarecare prețiozitate, fascinația amurgurilor, regrete și tîrzii aduceri aminte, o apetență către floral, minusculul strălucitor și acvatic, un eros contemplativ în cadre vegetale primăvăratice, un lirism odihnind în peisaje ușor stilizate, decupate din masa unor stări a căror substanță este formată din ceasuri umbroase, de comuniune stîngace și plăpîndă, figuri ale diafanului (flori, fluturi) incizate echivoc în materia lirică („Vișin înflorea dimineața / Către ora nouă / Cînd se împărțea pe din două / Trupul ce pleca“), acestea sînt trăsăturile esențiale ale noii cărți semnate de Ion Hurjui *).

Titlul, atît de sugestiv, al volumului, circumscrie o regiune poetică dominată de visări lucide prinse în „jocul dintotdeauna pentru copiii mari“, unde „corăbiile toate încap sub umbrelă“ și unde se intră „cu mîinile întinse“ într-un ritual singular, așezat sub semn stelar, dinamica firească a sentimentelor fiind întretăiată de conștiința convenționalului ce subminează reveriile poetice.

Timpul poetic este în genere asemănător celui din **Ornicul tăcerii** (1971), deosebit însă prin corelarea mai sigură a elementelor metaforice (un exemplu clar este **Cavalerul stelei de cumpănă**) și stilizarea peisajelor, prin care chiar artificialul și lipsa de substanță a unor zone poetice se armonizează întregului (cum se întîmplă în cele 11 secțiuni ale poemei **Tril și trup**). Timpul rămîne, cum spuneam, un nucleu pentru multe stări lirice, el fiind marcă a despărțirilor (**Am avut un om prieten**), ceas precis de ritual și desprindere (**Ziua de sărbătoare**), ecou și stingere (**Reflexele apei**), întoarcere cutremurată (**Adagiu**), notă șăgalnic-languroasă pentru o romanță cu iz vechi și molcome nostalgii (**Cîntec de mîngîiat pămîntul**), „gînd intrus“ ca presimțire „pentru mai tîrziu“ (**Icoane pe sticlă**) sau timp suspendat, în care se întîmplă vederea fluturelui spînzurat — frate de vis cu ochiul poetic (**Frați de sînge**).

Pentru atmosfera de melancolie, desenată sumar, dar sugestiv, a multor poeme, **Singur, Poemul (III)** oferă exemplul cel mai elocvent, superior prin organizare și precizie a tonului: „Noaptea-i un cadavru scos la lumină ! / Îngenunchează umile / Ca și cum n-ar fi prevestit / Niciodată nimic rău. / Cucuvaiele aliniate / Pe cerul senin al copilăriei. / Într-o floare de februar / A rămas gustul apei (...). Ca o umbră trupul trece și nu-l pot vedea / Ca o umbră se mistuie dalta în trotuar. / Chipul tău, l-ar țintui și totuși n-o face / Unduirea aceasta se caută pe sine / / Să se așeze luna martie / Între mine și urma dropiei care aleargă ! / Bate vîntul o creangă de cais prea tîrziu“.

Însă raportul esențial al acestei poezii este cel dintre iubire și natură, mai corect spus, dintre presimțirea freneziei naturii prin așteptarea iubirii și împlinirea acesteia din urmă prin odihna spiritului în cadre naturale limpezi și foșnitoare. Astfel, apropierea cuplului se statornicește aproape întotdeauna mijlocit, fie de „pleoapa amurgului“, de „prima zăpadă“ sau de „urșii stingheri“, se presimte prin dimineți foșnitoare, se rătăcește în ploi calde, sau devine amintire șoptită și durere a unui trecut vămuit în prezent de freamătul primăverilor sau de respirațiile amurgului strălucitor (**Bianca, Carul de aur, Scoica stelară, Dar tu pleci, Frumoasa aceea de altădată**, ș.a.). În registrul acestor transparente și unduitoare cadre, respirînd nu o dată blagian, cîte o notă vag ironică prinde bine, punctînd cu vitalitate atmosfera de visare și incertitudini : „S-au dezvățat / Să mai existe / Coapsele noastre / Prea optimiste. / / Stau la vecernii / În fald cernit / Și ipocrit — / Coapsele noastre“.

Două defecte devin primejdioase pentru poezia lui Ion Hurjui ; cel dintîi este convenționalismul ; stări și concepte firești și valabile poetic își interzic semnificațiile prin montarea lor discursivă, nestrînse în chinga severă a prozodiei sau intonate monoton și superficial (ex. — **Cîntec de-o zi, Drum bun prietene, Carte de april**, ș.a.). Cel de-al doilea este oferit de mariajul discordant al unor limbaje antipodice, unde elemente de lirism nostalgic întîlnesc altele din cotidianul cel mai frust, sferele anulîndu-se reciproc, ca de ex. în **Vineri, Sunet nou, Ritual, Orga celestă, Trec cocoarele**).

Neapelînd la astfel de împreunări stilistice forțate și false, eliminînd aglomerările și discursivul și valorizînd mai mult infuziile nostalgicului (ca în excelentul **Pat de cedru**) prin conectare la o energie conceptuală mai puternică, — claritatea și sinceritatea melancolică a lirismului lui Ion Hurjui vor deveni profunzime poetică.

Dan Mihail

*) **Ion Hurjui : „Poemia“, Editura „Junimea“ Iași, 1980.**

proza

Un roman al uzinei

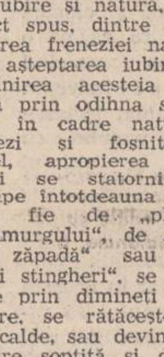

● La sfîrșitul volumului **Doi ori doi** (1978), carte cu care intră în roman Daniel Drăgan, autorul ne înștiința că : „Ne vom reîntîlni cu unele din personajele acestei cărți în volumul următor **Oceanul**“. Iată-l onorîndu-și promisiunea și oferindu-ne în acest an, tot la Editura Cartea Românească, noul său op.*) O lectură, acum, în succesiune, permite evaluarea mai exactă a proiectului autorului, motiv pentru care tratăm și acest recent volum în spațiul cronicii debutului. Vorbesc de o evaluare mai exactă și nu de una de ansamblu, întrucît finalul noii cărți avertizează că „ostilitățile“ nu s-au sfîrșit, că, adică, urmarea va avea o urmare și că, prin urmare, vom avea prilejul — mai curînd sau mai tîrziu —, oricum certamente, să-i revedem pe unii din eroii cărții în volumul viitor intitulat „Un om în furtună“. Ce se vede pînă acum este că Daniel Drăgan scrie o trilogie (sau, mai știi, o tetralogie) a unei colectivități cu același statut profesional, un roman în etape al uzinei. În **Doi ori doi**, directorul general al uzinei este profesor doctor inginer Vasile Bică, „admirat de unii, stimat de mulți și temut de toți“, tip de dur, animat de bune intenții dar anulat de fascinația puterii. Personalitate accentuată, Bică nu admite replică, își exercită tiranic atributele funcției și, unii din oportunism (benefic lor) alții din teamă (justificată) nu prea cutează să numească adevărul lui doi ori doi fac patru. Daniel Drăgan intenționează portrete morale în linie clasicistă dar face eroarea de a enunța întîi dominantele comportamentale ale personajelor, pentru ca apoi faptele să se așeze cuminți în tiparul trasat inițial. Autorul scrie lesnicios, narează fluent, moralizează suficient dar nu construiește coerent. Evenimentele se acumulează, sporesc biografia personajelor, tind spre o semnificație generală, dar autorul intervine suveran suspendînd destine și sensuri. În plus (adică, de fapt, în minus) observarea dinamicii vieții de uzină — tema principală și, realmente, interesantă a cărții — este parazitată de o languroasă și, mă rog, dramatică, poveste de iubire, împănată de clișee și liricizantă pînă la sațiu. În **Oceanul**, progresul este însă vizibil. Reacțiile personajelor (cele reluate) sînt mai atent și mai subtil motivate, psihologiile se conturează mai sigur, poncifele se reduc simțitor, echilibrul construcției lasă să se vadă mîna arhitectului. Uzina ne apare acum într-o nouă fază a evoluției sale. Prozatorul are tactul de a nu trece brusc (și fals) de la foarte rău la foarte bine, odată cu schimbarea conducerii uzinei. Consecințele vechilor racile apar abia acum în toată gravitatea lor, iar romanul reface caleidoscopic, pe una dintre dimensiunile sale, imaginea luptei înverșunate pentru aflarea cauzelor răului și eliminarea lor. Un soi de „bătălie în marș“, cu incertitudini și retrageri, real dramatică iar nu exterior spectaculoasă. Dacă în prima carte pretextul pentru a pătrunde în atmosfera vieții de uzină era vizita de documentare a unui scriitor bucureștean, acum vederea din exterior (anchetarea unui accident de către ministrul industriei construcțiilor de mașini) este completată de imaginea interioară, aparținînd unui tînăr muncitor nou angajat. Cele două versiuni se conjugă fericit, iar rezultatul este ceea ce am numit și mai devreme romanul uzinei. Deși prozatorul se arată interesat în special de epică, de aspectul evenimențial și mai puțin de caractere, de tipologii, în roman se detașează totuși o figură memorabilă. Este Maria Suru, fosta șefă de cabinet a directorului Bică, funcționară fără însemnătate sub noua conducere. Biografia sa este semnificativă pentru modificările petrecute într-un context social-politic mai larg. Fanatic ofițer de securitate, femeie de serviciu și delatoare din convingere, colaboratoare de încredere a directorului general, dăruită cu tot sufletul (la rigoare și cu trupul) cauzei acestuia, arhivar insignifiant **dar** sperînd încă în revenirea „vremurilor bune“, Maria Suru este varianta (dar nu numai) a „femeii de fier“, din **Galeria cu viță sălbatică** de C. Țoiu și a activistei Salvina, din romanul **Suferința urmașilor** de I. Lăncrănjan.

Și în **Oceanul**, ca și în **Doi ori doi**, există personaje abandonate nejustificat de către autor, situații conflictuale rezolvate artiifcial, secvențe scrise (intenționat ?) în manieră reportericească. În ansamblu însă, cartea „se ține“ și ne determină să așteptăm încrezători viitoarele volume ale lui Daniel Drăgan.

Valentin F. Mihăescu

*) **Daniel Drăgan : „Oceanul“, Editura „Cartea Românească“, 1980.**

Necuprinsul Eminescu

Urmare din pag. 1

sînt cele două mîini fără trup, cu care sufletul apucă / pe cele ce le iubește și de departe și pre acelea / ce nu le poate apuca cu mîinile. / Mai ales ochii cei frumoși iarăși cu ochii îi apucă / Vederea este pipăire mai subțire decît pipăirea mîinilor, / dar mai grea decît pipăirea nălucirii / și a minții ; / amăgind spre dezmierdare / cu aruncături de ochi / ca cu mîini fără trup, / atingînd orice voiesc, / de departe / le cuprinde / cu-mpătimire“.

Putem surprinde cît de intens obsedant apare, raportată la ochi, toată gama tactilității ; a atinge, a pipăi, a apuca, a cuprinde. Această neîntrecut de subtilă sinestezie — un adevărat transfer al văzului în tact — dezvăluie nestinsa patimă de palpabil a uneia din esențialele valențe ale poetului. După unele vechi speculații arabe, transmise și în Renașterea europeană, ochii ar trimite niște radiații materiale, ce produc tulburarea iubirii aceluia pe care îl atinge — doctrină adoptată, bunăoară, de Marsilio Ficino în **Sopra lo amore.** Așa putem descifra caracterul irezistibil atrăgător al celor **două patimi fără soț și pline de întuneric**, care **apucă**, parcă, și îl tîrăsc pe cel prins în negrele lor abisuri. Peste tot, la Eminescu, văzul se arată atît de formidabil pasional, încît devine tactil.

Ne apare concludentă, în **Sonet II**, conjugarea dintre **ochi** și **mînă** în focul împătimirii : **Minune cu ochi mari și mînă rece.** Această asociere, singura existentă din trăsăturile ființei îndrăgite ne indică cert cît de palpabilă este noțiunea de **privire** la Eminescu. Faptul se dezvoltă și mai pregnant în ultimul vers al sonetului, în acel **privirea-mi arde**, sugerînd senzația termică, provenită parcă de la izvor fierbinte, prin care se transmite senzorial pasiunea, dincolo de pura vizualitate. Dar o asociere și mai intensă decît a ochilor cu mîna este aceea a **ochilor cu ochii**, în latura lor nu vizuală, ci tactilă, așa cum se surprinde în ultima strofă a **Sonetului III : Cu geana ta m-atinge pe pleoape.** Aci, ca la nici un alt poet, globii oculari devin organe exclusive ale tactului, pentru aceasta dispensîndu-se radical de intermediul prealabil al văzului. Eminescu pipăie cu ochii, așa cum arată atît de neîndoielnic versurile selectate de George Munteanu din M-sul 2262.

Dar aceste versuri spun cu mult mai mult decît atît. În profunzimea sondării lor, ele se apropie de vigoarea unor monologuri shakespeariene. Vedem într-însele scurtat sensul lucrurilor cu o zguduire lăuntrică de factură existențială. Anaforele lor solemne, întreit repetate **(cei doi)** se întregesc contrastant. **Luminătorii** trupului și ai feței sînt și **întîii tîlhari ai păcatului.** Acest contrast între salutar și malefic raport la funcțiunea ochilor, a mai apărut o dată, fugitiv dar grandios în literatura noastră și anume în **Istoria ieroglifică** a lui Cantemir. Este momentul nocturn, după ce părintele planetelor și ochiul lumii „radzele supt ipoghei își ascunde, cînd ochiul păzitorului se închide și a furului ca a șoarecelui se deschide...“ **Ochiul furului** se arată a fi și el **tîlhar al păcatului,** ca mai tîrziu la Eminescu.

Dar, prin caracterul grav al acestor versuri, prin tonul oracular, cu care Eminescu pătrunde semnificația fatidică a ochilor, el nu scade nimic din luciditatea analizei sale de tip fenomenologic existențial, analiză unică în lirica noastră.

Am folosit un singur exemplu, așa cum am și anunțat. Destul numai să amintim că acum, la 130 de ani de la naștere, cînd i-a dispărut orice vestigiu „omenesc prea omenesc“, Eminescu continuă să ne încînte tot mai mult prin surprizele geniului său. Și ne va încînta mereu.

REVISTA REVISTELOR

Cronica, nr. 22, a.c.

● Dintre numeroasele și, multe dintre ele, pătrunzătoarele intervenții critice prilejuite de aniversarea a 125 de ani de la nașterea lui C. Dobrogeanu-Gherea, atragem atenția în chip special asupra densului eseu **Conceptul de critică**, semnat de Mihai Drăgan într-un recent număr al săptămînalului ieșean „Cronica“. Strînsa argumentare a demonstrației lui Mihai Drăgan se încheie cu un punct de vedere concluziv pe cît de tranșant formulat, pe atît de edificator : „Devansînd întreaga gîndire, critica românească de pînă atunci, polemistul își delimitează un spațiu teoretic de largă perspectivă, în opoziție cu înseși posibilitățile sale de creație și expresie. Gherea postulează, cu o siguranță ce poate surprinde, că adevărata „critică modernă“ (așa se intitulează primul capitol al studiului său) nu este aceea „judecătorească“, ci o critică profund creatoare : aceasta „reînviază o anumită operă prin altă operă de artă“, adică „ne sugerează în minte opera artistică“. În sens estetic, ne previne autorul, „critica e tot o operă de artă“, altfel spus, un „gen literar deosebit, cum sînt atîtea genuri literare deosebite în poetică : genul liric, dramatic, epic“.

Cronicar

atelier literar

poșta redacției

SEBASTIAN COSMIN : Paginile cele mai interesante („Clipa", „Madonă") atestă o reală îndeminare prozodică, dar lucrurile rămîn într-un registru și într-o atmosferă desuete Dispoziția lirică nu lipsește, totuși.

PETRICĂ SOCACI : Lucruri inconsistente, evazive, confuze. (Mulțumiri pentru urări).

SUFIX : Mai sînt destule pagini de confecție artificioasă, dar nu sînt puține nici cele ce stau sub semnul poeziei: „Omul melancolic", „Gravură", „Covorul de iută", „Anotimp", „Vești de-acasă". „Existență", „Rezervație naturală".

S.B. TEODORESCU : Un vădit progres pe toate planurile. Pagini frumoase, mature, reconfortante. N-am putea cita titluri — ciclul e omogen, echilibrat, nu numai tematic, tehnic, ci și valoric. Vom încerca să-l scoatem la lumină, Felicitări !

R. PANDELE: Nu sînt lucruri noi, în versuri (poate, ceva, în „poziție incomodă pentru spunere de sine", cel puțin ca idee...). Mulțumiri pentru frumoasa scrisoare.

MIRCEA : Frumoase, inteligente, neastîmpărate, cele două scrisori, doldora de neliniști juvenile, îndoieli și întrebări despre viață. Firește, merită să credeți în ceea ce v-am spus „atunci", merită să vă „treacă tristețea serilor" și celelalte. (Să vă gîndiți, însă, puțin și la întîmplarea cu osînditul care a scobit ani în șir cu un cui în zidul celulei pînă cînd a izbutit să pătrundă dincolo : dincolo era tot o celulă... Înseamnă că trebuie „ales" cu grijă zidul, nu?...) N-am auzit P.F.-ul de care vorbiți (poate ni-l împrumutați ?...). Dacă treceți prin București, căutați-ne.

IONI P. : Eseul are lucruri interesante, poate nu destul de articulate în rigoarea unei demonstrații, poate nu îndeajuns de „hrănit", în argumentația lui, de literatura specifică, a genului (de unde, riscul eventual de a inventa vre-o... bicicletă !...). Problema ne depășește. Versurile sînt în aceeași linie, mai mult speculații grafice, cam inerte, fără ecou. Ceva mai bine, în „Devenire", „Noapte de aprilie", „Regăsire", „Anotimpuri, o castele !".

C. MENAGACHE : Versificări oarecum îngrijite, care însă nu depășesc un nivel convențional, diletant, modest. Ceva mai bine, în „Vasul de lut", „Necesarele odihne".

NALILAI : Dincolo de nesiguranțele și naivitățile de început, se văd și semnele de bun augur ale poeziei, mai ales în „Semne pe obraz". Să vedem ce mai urmează.

CR. NEAGU : Pagini interesante, ca mărturii ale unor adevărate furtuni de sensibilitate, temperament, fantezie. Inegale, tulburi, răvășite, de multe ori, ele sînt, la diferite trepte, reale manifestări de poezie, care-și caută o matcă proprie. Aceasta nu pare să se afle în linia folclorizărilor relativ convenționale și facile, dar rămîn destule căi perfect plauzibile, pe care rezultatele de față le confirmă. Fie în sensul „Poem legat" (stufos, neguros, tulbure), fie în cel al poemului „De dragoste" (suav, luminos și... nițel convențional), fie în linia „Menuet", „Joc", „Stoppage" (inteligente, ludice, meditative) și așa mai departe. Ne puteți trimite, deci, manuscrisul de care vorbiți, pentru lectura prealabilă discuției.

ANA ADAM : E mai bine, desigur, mai puțin crispat și tenebros, mai firesc, mai „uman", chiar dacă lucrurile nu ating, deocamdată, performanțe deosebite. Mai aproape de poezie, „Ninge-mă", „Lui Hamlet".

Iulian Boldea, Gabriela Lupi, Elena Berchi, P. Paschievici : Sînt unele semne, merită să insistați.

Novac Flor, Ion Zelca, Ion D Băncilă, A. Argeșeau, Ilie Filip, Virgil Dănescu, Luiza Toderiță, Gheorghe Gh. Blaga, I. Popa-Stănilești, I. Gh. Cârstina, Pavel Dragomir, M. Cîrțînă, D Dunăreni-Călugăru, O. Dinsus Răcoare, Mihai George Bărăgan, Manu Corneliu, Mihai Marc, Marcel Negreci, Ioan Petcu, Nicolae Tămăslăcaru, Emma (ceva, în „Descendență"), **Vüli Teima, Tessa, I.D. Buran, Gabriela Tuțu, Cătălin Cristian Ilie, Georgeta Lazăr, Radu Maria Sabin** (ceva, în „Tropism"), **Vasile Minciună, Vinceze Eva-Hajnal, George Sandu, Ion T. Mihalca, Emilia Stancu, Valerian Ștefanov, Ion Biriș, Ninel Răducanu, Mircea Moldovan, Adrian O. :** Încercări de nivel modest.

P.S. Maimuț, Emil Machidon, Aurel Șerban, Grațiela Buru (ceva mai bine, în „Miine"), **Marinela Dudici, C. Boteanu, Vasile Algebrus, Gică Orbenia, Dan Vaunan** (ceva, în „Numai apele"), **Miron Țelian, George Siderescu, Aurelia Ștef :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Noapte

Bănuiți și voi pe undeva riul ?
Luna, ca un ochi de miop
Se chinuie să distingă un pod
Întunericul pare o construcție solidă,
Ridicată de meșteri
Scăpați, în sfîrșit, de nerăbdări.
Aerul văii se rotește leneș,
Aromele se acresc în încetineală
Bufnița din mine
Îmi cheamă dușmanii.

O. CALIBAN

Optimism

— Doctore, știu că de această boală
nu scapi, nu te osteni cu
explicații ; o singură întrebare am :
n-aș putea să mor
în fiecare zi
cîte puțin,
să nu fiu nevoit să înghit
odată toată cantitatea ?...

LORENA PĂVĂLAN

Autoportret

Dacă mă uit în oglindă
pot să bat cale lungă
fără să întîlnesc
țipenie de vis sau de mine.
În ochi îmi suie
și imi coboară necontenit
ascensoarele pentru Paradis
scîrțîind din speranțe
Zimbetele cu care
mă leg la gură
seamănă cu hoții de cai...
Citeodată copilul din mine
lovește cu prastia în lună
ca într-o cioară
Citeodată sînt gata
să mă înec în timp
și doar imaginea mea
din oglindă
e un fel de colac
de salvare.

CORA CODREANU

La expoziție

Culoarea — muzică densă
Pastă de muzică armonioasă
Delicată,
Răspîndește curcubeul firii
Tente și miresme viclene,
Șerpuitoare, impovărate
De înțelesuri,
De trăiri subtile,
De putere.

NONA TROC

Tudor Popescu : „Vis" (stînga) ; **„Cîntăreț"** (dreapta)

Metapoem

Pot spune
mi s-a lipit
limba de cer
mi-e gura năclăită
de stele

dar adevărul
marele adevăr
putrezește
sub coaja rubinie a unui
măr.

DAN EMILIAN ROȘCA

Cosmică

De atîta văzut a ce nu se mai vede
și auzit a ceea ce nu se mai aude

ochii au dimensiunea cerului
iar urechile s-au dizolvat.

Numai inima rămasă pămînteană
dorește reîntoarcerea
în leagănul de flori și humă,

durerea va fi pedeapsa
celor ce nu o mai ascultă.

VASILE TRIF

Copilărie cu-amîndoi părinții-n viață

Copilărie cu-amîndoi părinții-n viață
Scaunul de la bucătărie avea patru picioare
De-acasă pînă la joacă drumul era mult
mai scurt
decît de la joacă la masa de prînz
Toată ziua zăgăzuiam riul mai jos de moara
de apă
să vinăm stele
Struguri copți timpuriu și nuci la fereastră
păduri de castani adunate toamna — într-o
traistă
iarna greieri domestici cîntau după sobă
cri, cri, laptele cald avea guler de mireasă
luna era veșnică, mama mea tînără...
Cine săpa o fîntînă la poartă
ne ruga să-i sădim un butaș de trandafir alb
lîngă cumpănă
pentru viitoarele cuiburi de privighetori.

CONSTANTIN DOCHIAN

Independență

De s-ar lăsa cuvîntul
modelat ca un lut neînceput...
de nu s-ar încăpățîna atîta
să spună ce are de zis...
și ce are de însinuat...

ANDREI NICOLAE

Andrei Ion Deleanu

a plecat dintre noi un om desăvîrșit. Andrei Ion Deleanu trăia la umbra mătăsoasă a marilor scriitori din literatura universală, propunîndu-ne echivalențe românești ale cărților pe care le iubea, cu respect adînc față de literatura română, voind parcă să arate că nu este imposibil a le face să trăiască în haina noastră de acasă. De aceea, putem spune despre el că a fost un scriitor adevărat, un creator de limbă, cu adîncă prîcepere pentru operele cele mai semnificative ale umanității, dar cu o trăire artistică de cea mai splendidă și actuală strălucire.

Marea lui pasiune a fost însă Shakespeare. Adică poetul Shakespeare, autorul Sonetelor. Andrei Ion Deleanu ne-a dat o ediție cu care ne putem mîndri pe toate meridianele, a cărei faimă ne-a sporit renumele în întreaga lume din patria poetului pînă departe în Japonia. Este vorba de o carte unică, expresia unei științe filologice care tindea să epuizeze materia pe care o contempla și a unei iubiri fără margini. Această carte, Doamna Brună din Sonete, **il va nemuri pe Andrei Ion Deleanu și il va păstra desigur în rîndul exegeților de primă mînă ai marelui Will.**

Pentru traducătorul lui Shakespeare, al lui Thomas Mann, Joyce și Faulkner, a învăța o limbă străină însemna a-ți asuma o formă de civilizație, a-ți însuși exigența și rigorile care au ridicat-o în stima umanității. I se părea imposibil ca un cunoscător al limbii engleze să fie nepunctual, nu putea să înțeleagă cum vorbitorul de limbă germană poate deveni incoerent. Această severitate se referea însă mai mult la sine însuși, pentru că în afară devenea cordialitate, cenzurată și ea de nobila sa reticență. Era un gentleman înnăscut, trăitor între cărți, dar mare iubitor de oameni. în cel mai pur sens al cuvîntului. Nu-l speriau răutatea și silnicia suferită de atîtea ori, nu-i atenuaseră încrederea în bine și în frumos. Amărăciunea nu a putut niciodată să atenteze la marea lui puritate. Sub această generozitate se ascundea însă povestea unei vieți ce va trebui spusă odată, o viață plină de evenimente dramatice, în numele unor mari idealuri, pe care niciodată nu le-a trădat.

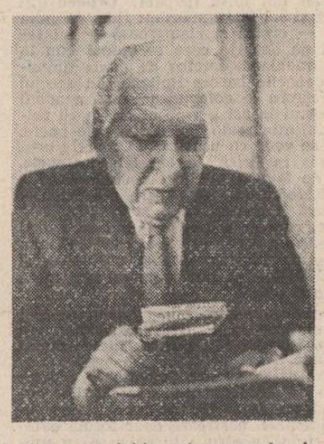

În urma unui scriitor rămîn cărțile sale. Dar cine va putea vreodată să reînvie zîmbetul acela blînd de pe o față de înțelept ce știa totul despre micimile și măreția omului ?...

Aurel-Dragoș Munteanu

Complexitatea poemului dramatic

Urmare din pag. a 5-a

comportamentului determinat de membrii grupului. În piesa lui Fănuș Neagu există o stare obsesională latentă. Cele mai multe personaje au o pre-istorie individuală, refulată, care încearcă să străbată la suprafață. În acest spațiu conflictual latent, cuvintele sînt purtătoare de amintiri urite sau mici fragmente de viață idilică, dar ele pot fi, în același timp, căile de evaziune în reverie, de refugiu în iluzie, de mascare sau dezvăluire a răului. Monologul personajelor lui Fănuș Neagu este adeseori incoerent în mod programatic. Metaforele sînt obsesive, ca și simbolurile. Eroii „se vorbesc", iar atunci cînd limbajul devine un mod real de comunicare, impactul vorbirii lor trădează stări ascunse, scuză, desleagă amenzile voluntare, deschide conflicte ce nu pot fi conciliate. Hoarda mitologică este reconstituită de autor prin familia Rămniceanu, cu morții ei, ca și cu cei intrați în comunitatea cea mică prin forme de adopțiune (căsătorie, logodnă). Șeful hoardei este marele Bizon, tată pentru unii, bunic pentru alții. Mort, el trăiește prin amintiri, prin acte de evocare ce aduc în conștiința fiecăruia alte semnificații. Pe această cale, Fănuș Neagu ne introduce în mitologia arhetipală a cîmpiei dunărene, dar și în memoria colectivă, cu un vădit caracter mitologic, al unei familii în stare de degradare. Personajele din **Echipa de zgomote** percep prezentul secularizat de o autoritate ca o realitate restrictivă față de care se supun. Ieșirea din această realitate se produce prin evaziunea în trecut, în exteriorul îndepărtat sau în stare de reverie pură. Cele mai multe reverii ale eroilor lui Fănuș Neagu sînt „minciuni deghizate" în vise fericite. Tulburarea acestei stări determină accesul lucid, nedorit la ipostaza tragică, ca și la existența degradată.

Într-un climat conformist, acoperit de minciuni, iluzii și vis, Nil aduce intruziunea violentă a realității ascunse și totodată propria sa reverie mincinoasă. Echilibrul fragil al familiei Rămniceanu este stricat. Fiul marelui Bizon, plecat la Paris și revenit după multă vreme, este și el un infrînt, mascat de cuvinte brutale. Acest vis al familiei în stare de aporie se descompune prin diferitele mecanisme agresive ale Hoardei.

Mușat fusese un tînăr frustrat, Maria, soția sa, trăiește în umbra obsesivă a primei neveste, încărcîndu-se de o ură neputincioasă, consumată în alcool. Paternitatea lui Alexandru, fiul lui Mușat, este asumată de Nil, iar tînărul inocent, atins de un tîrziu complex oedipian, încearcă să păcătuiască.

Nil aduce dezordinea în hoardă, distruge iluziile, calcă peste adevăruri grave, tăinuite cu grijă. Într-o comunitate mică și liniștită, el este un om în plus, un ins fără pereche, un fost călău deposedat de propriile iluzii.

Ca în vechile tragedii, ordinea cuminte, banală, nu se restabilește decît după dispariția sa. Nil, omul de prisos, se expune morții în mod voluntar. Reabilitarea marelui Bizon nu se poate săvîrși decît prin moarte.

Complexitatea poemului dramatic **Echipa de zgomote** nu se dezvăluie decît prin confruntarea dintre sensurile sale latente și cele manifeste. Scoaterea măștilor relevă o existență tragică, dar într-o viață secularizată oamenii au nevoie de măști.

În teatrul nostru actual, „vocile" lui Fănuș Neagu conferă o amprentă specifică discursului său situat la zona de frontieră a comediei cu drama. Visul și iluzia sînt de fapt pretextul prin care Fănuș Neagu realizează un autentic teatru antiiluzionist.

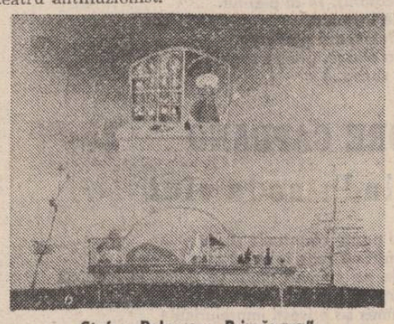

Ștefan Pelmuș : „Primăvara"

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (I)

Urmare din pag. 1

incitarea unei dezbateri asumate cu cea mai mare seriozitate.

Să recitim pentru început trei opinii ale lui George Călinescu, de acută actualitate și care vor trasa și axele intervenției noastre. Cea dintîi, exprimată încă în 1939 (în nr. din octombrie al „Însemnărilor ieșene") : **„Prea mult mergerea la cimitire, parastasele, conferințele găunoase iau locul cultului viu al creatorilor. Fără lectura operei, comemorarea este o pură ipocrizie".** Acesta este primul aspect. Cea de-a doua datează din 1931 („Vremea", nr. 182) : **„studiind pe Eminescu, cercetătorii pornesc de la o admirație și o formulare preconcepute. Ei nu caută formule noi de înțelegere, ci afirmă sau combat pe cele vechi, iute și consolidate nu se știe cum. Toate aceste preocupări sunt în majoritatea cazurilor din afara atitudinii estetice".** În fine, cea de-a treia poziție de opus opiniei lui S. Cioculescu citată mai sus, îl înțelege pe Eminescu ca **„un învățător pentru orice epocă. Esențialul este ca fiecare epocă să-l retrăiască în ceea ce biruie vremea și să-l explice pe linia progresului",** (nr. 841/16.01.1949 din „Națiunea").

Pin urmare, primul aspect vizează raportul dintre **comemorare** (cult afectiv, festiv și emoționant, dar steril în esență) și **valorizare** permanentă prin analiză ambele fiind imanente conceptului de **valorificare.** Este locul să spunem că în Universitățile din România, nu există, din cîte cunoaștem, la ora de față nici o catedră Eminescu (cea de la București s-a desființat după o scurtă ființare) ; că nu există nicăieri o preocupare față de pregătirea unor viitori alcătuitori de ediții ; că mai mult de jumătate din opera eminesciană este inaccesibilă publicului cititor (eforturile extraordinare ale colectivului Muzeului Literaturii Române și ale revistei „Manuscriptum" sînt demne de toată stima, dar cauza pentru care pledăm reclamă o preocupare infinit mai mare) și că nu există un **centru național Mihai Eminescu.** Să ne înțelegem : nu avem nicidecum naivitatea utopică de a cere un institut cu 10 etaje, cu arhivă de beton în subsol, cu zeci de angajați, cu săli de proiecție, fond valutar și metode electronizate, etc., etc., Nu! Un centru național — Eminescu se poate alcătui în oricare din facultățile de filologie de la noi : 10—20 de m.p., în care un colectiv de profesioniști să adune întreaga bibliografie eminesciană, să țină o permanentă legătură cu universitățile din străinătate, să alcătuiască breviare și bibliografii anuale, indexuri, etc. Un loc care să păstreze tot ce ține de personalitatea eminesciană, cărți, colecții de ziare, efigii, corespondență, tot ce ține de aspectul comemorativ și evaluativ al lumii eminesciene. Un astfel de centru ar putea iniția periodic colocvii, cercetări de istorie literară vizînd alcătuirea a ceea ce Grigore Tănăsescu într-un binevenit articol **(Eminescologie,** „Contemporanul", 11.1.80) numea „Enciclopedia Eminescu", unul din obiectivele științifice care în propunerea lui Gr. Tănăsescu ar reveni unei „Fundații Eminescu". Un astfel de centru care să focalizeze toate eforturile într-o ingrijire și studierea poetului național este o cerință elementară pe care fiecare națiune care se respectă și-a îndeplinit-o demult ; nu mai este cazul să vorbim de centrele și societățile (plus bursele) Shakespeare, Dante, Goethe, Puskin, etc., nici de rezultatele fructuoase ale unui cerc precum cel privind personalitatea lui Panait Istrati, nici adevărata industrie de carte edificată în jurul poeților naționali în mai toate țările de cultură, cu ediții în zeci de volume care mai de care mai dichisite, cu facsimile, ș.a.m.d. Pentru Eminescu, nu există o bibliografie critică completă, nu s-au întocmit dictionare tematice, nu se cunosc multe din studiile apărute peste hotare, altele nu s-au tradus, nu s-a reușit un dicționar al lexicului eminescian complet, cel al Luizei Seche fiind demult depășit. Invocarea factorului rentabilitate este cu totul periculoasă aici : e nevoie de o investiție materială minimă, constînd în alocarea unui spațiu locativ de două, trei camere și a citorva cercetători afiliați unei edituri sau unei universități și o finanțare numai pentru achiziționarea materialelor, restul fiind prin excelentă investiție spirituală și activă. Nu e nevoie să cerem un buletin anual sau o revistă Eminescu, de vreme ce există colecția „Eminesciana" a Editurii Junimea și „Caietele Eminescu", editate de Marin Bucur. Numai că nici planul lipsit de o orientare de bază al celei dintîi (desi pînă acum rezultatele sînt notabile), nici apariția sporadică a celor din urmă (de 4 ani nici un număr din „Caiete", al căror ritm normal ar trebui să fie anual) nu garantează o valorizare sistematică a celor mai noi exegeze eminesciene. Apoi, nici editura, nici „Caietele", nu au valorificat pînă acum nimic din cercetările — cele mai multe de certă valoare, propunînd o radicală înnoire a demersului critic eminescian — expuse la colocviile naționale studențești „Mihai Eminescu", care-și desfășoară de peste 7 ani activitatea, uitate de aproape toți factorii de decizie implicați în valorificarea contribuțiilor teoretice și analitice privind opera eminesciană. Nici măcar nu există o colecție a atîtor studii remarcabile prezentate la colocviile studențești de la București, Iași și Cluj-Napoca și care să poată fi predată vreunei edituri.

Un astfel de centru național Eminescu ar fi de o importantă esențială în concentrarea tuturor eforturilor de editare și exegeză eminesciană. Organizat în cadrul unei Universități sau la Muzeul Literaturii Române ori în cadrul institutului „George Călinescu" din București, afiliat unei edituri și beneficiind de „Caietele" Eminescu, acest centru ar putea începe realizarea unui **Corpus Eminescu.** Dincolo de acest aspect al însumării cantitative, organismul cultural pe care îl propunem ar avea, însă, o sarcină cu mult mai specială și care vizează direct valorizarea în viitor a operei eminesciene. Pentru că sumedenia de articole omagiale publicate în presă de peste 10 ani încoace nu pot suplini lipsa unor cercetări critice de esență ; iar puținătatea acestora din urmă conduce la o continuă falsificare în receptarea contemporană a operei, care la rîndul său generează luări de poziție precum cea amintită, a lui Șerban Cioculescu și care amenință a deveni simptomatică (să nu uităm nivelul predării operei lui Eminescu în școală, despre care este nevoie, iar și iar, de dezbateri speciale). Despre necesitatea redimensionării exegezei eminesciene ne propunem să vorbim în continuare.

Ștefan Pelmuș : „Compoziție"

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● Cenaclul de Traduceri și Literatură Universală „Al. Philippide" a prezentat, în sala teatrului „Ion Creangă" din București, o seară literară suedeză. Manifestarea a fost onorată de prezența ambasadorului Suediei la București, dl. **Hans Skjöld,** care și-a exprimat satisfacția pentru inițiativa acestei seri și în calitate de membru al Uniunii Scriitorilor Suedezi, subliniind rolul pozitiv al unor asemenea manifestări menite să ducă la o mai strînsă apropiere între spiritualitatea suedeză și cea românească. În încheierea cuvîntului său, dl. Hans Skjöld a dat citire unei telegrame semnate de **Jan Gehlin,** președintele Uniunii Scriitorilor Suedezi, prin care se urează succes deplin manifestării inițiate de cenaclul „Al. Philippide".

Din partea Ambasadei Suediei au mai participat de asemenea, **Hans Andersson** și **Göran Jakobson,** prim-secretari ai ambasadei.

Despre literatura suedeză și diferitele ei perioade de dezvoltare au vorbit **Paul Anghel, Liviu Călin, Dan Grigorescu,** prof. **Valeriu Munteanu** și **Florin Murgescu,** coordonatorul cenaclului „Alex. Philippide".

Aurel Covaci, secretarul Secției de traduceri și Literatură Universală, a recitat, în traducerea sa, versuri din poezia clasică suedeză.

● S-a încheiat recent cea de a XII-a ediție a „Zilelor culturii călinesciene". Această manifestare de tradiție, găzduită de orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-a bucurat anul acesta de prezența unor scriitori cunoscuți, între care amintim pe Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, E. Simion, M. Drăgan, C. Crișan, Cornelia Ștefănescu, Mircea Săndulescu, D. Irimie, L. Ulici, P. Zugun ș.a.

Manifestările propriu-zise, precedate de o seamă de alte acțiuni culturale cu caracter local, s-au succedat în secțiile tematice ale acestui colocviu științific (secția de sociologie a literaturii cu tema „Critica și devierea gustului"), secția de literatură clasică, (cu tema „M. Sadoveanu — sinteză a spiritualității naționale"), secția de artă (cu tema „Specificul național în Istoria literaturii române") și secția de literatură contemporană (cu tema „Cei mai tineri scriitori"). Într-un cuvînt, o ediție în care sprijinul organelor locale de partid, interesul publicului și dorința de nou s-au îmbinat cu prezența consecventă a unor oameni de cultură, cu sinceritatea dezbaterilor și cu dorința de comunicare.

● Un simpozion — sub genericul „Întîlnirea din legendă" — dedicat Centenarului Tudor Arghezi a fost organizat de cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei, în colaborare cu Studioul de literatură și artă al teatrului „Ion Creangă". Al. Balaci a prezentat expunerea „Caracterul național și universal al operei argheziene". Au luat cuvîntul Const. Stihi-Boos, Petre Popescu, Cogan, Mircea Mancaș, Lidia Papae-Lövendal, Despina Valjan, Eugenia Burduja, Sorina Neacșu, Ion Potopin. A urmat un recital de poezie susținut de : Ion Acsan, Valeria Deleanu, Florica Dumitrescu, Silvia Dobridor, Lia Miclescu, Petre Paulescu, Florian Saioc, Petre Strihan, Ion C. Ștefan, Pan Vizirescu.

● „Pele și cai verzi" se numește piesa lui Mircea S. Ionescu a cărei premiere absolute (în regia lui Florin Fătulescu) a avut loc la teatrul „Valea Jiului" din Petroșani.

● Binecunoscutul festival cinematografic de la Karlovy-Vary prezintă în programul competițional filmul românesc „Duios Anastasia trecea" (scenariul D.R. Popescu, regia Alexandru Tatos).

● La Focșani, în cadrul Festivalului artelor „Miorița", a avut loc o întîlnire a criticului Valentin Silvestru cu activul cultural. Oaspetele a vorbit despre „Universul teatral actual" și a răspuns la întrebările participanților. Întîlnirea a fost condusă de Alexandru Crihană, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Vrancea. A participat Aurel Tolescu, director adjunct al Direcției culturii de masă din Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

CONCURS

de creație în domeniul literaturii dramatice inspirată din realitatea socialistă, din viața făuritorilor bunurilor materiale din industrie și agricultură

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul de cultură și educație socialistă a municipiului București și Teatrul Național „I. L. Caragiale" din București organizează un concurs pentru crearea de piese inspirate din actualitatea socialistă, din viața făuritorilor bunurilor materiale din industrie și agricultură.

Concursul are drept scop stimularea creației dramaturgice menite să oglindească într-o gamă variată de modalități artistice viața tumultuoasă a oamenilor muncii ferm angajați în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, profundele transformări produse în structura socială a țării noastre, reliefînd relațiile de tip nou dintre oameni, egalitatea deplină de care se bucură toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, cultivînd atitudinea înaintată față de muncă și societate, valorile umanismului socialist, principiile de viață socialiste și comuniste. Oferind o perspectivă însuflețitoare muncii poporului nostru pentru progres și civilizație, pentru perfecționarea societății și a omului, noile piese vor milita pentru lichidarea vechiului, a mentalităților înapoiate și afirmarea noului în toate domeniile de activitate.

La concurs pot participa cu una sau mai multe lucrări inedite, membri ai uniunilor de creație, ai societăților sau cenaclurilor literare.

Lucrările vor fi trimise pînă la 1 octombrie 1980 **pe adresa Teatrului Național „I. L. Caragiale", Bd. N. Bălcescu nr. 2, sectorul 1, București. Textele vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, în care se vor menționa numele, prenumele și adresa autorului,** precum și același motto înscris pe lucrare.

Juriul — **alcătuit din reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Comitetului de cultură și educație socialistă al municipiului București, Teatrului Național „I. L. Caragiale" din București, scriitori și oameni de teatru — va atribui premiile pînă la 1 decembrie 1980.**

SPORT RUZICI: UN EXEMPLU

● Ruzici a pierdut cu 0—6 și 3—6. O înfrîngere categorică în șirul altor înfrîngeri, în fața aceleiași jucătoare, față de care Ruzici are un adevărat complex de inferioritate. Dar o înfrîngere în finala unui turneu de mare prestigiu în lumea tenisului și nu în preliminariile „Cupei litoralului". Iată ce uită cei care își increțesc nasurile de supărare astăzi, cînd îi aud numele. Mai mult, acești „dezamăgiți" ignoră, voluntar sau involuntar, lupta exemplară a Virginiei cu o adversară pe care atît ea, cît și noi simteam că nu poate fi învinsă cel puțin în ziua aceea. Virginia Ruzici s-ar fi putut resemna sau, mai mult, ar fi putut să nu se prezinte, autodeclarîndu-se accidentată, punîndu-și eventual un deget în gips ca... boxerii. În definitiv, chiar și numai intrarea ei în finală constituia un mare succes care o propulsa pe primul loc în clasamentul F.I.L.T.

Ambițioasa și talentata noastră jucătoare a rămas însă în teren, luptînd cu îndîrjire pentru fiecare minge, deși diferența de forță între ea și adversara ei era destul de clară. Aud încă în urechi icnetul cu care își însoțea fiecare lovitură, văd salturile după mingi imposibile... și toate astea la 0—5 în set. Sigur, ar fi fost mai bine ca Ruzici să învingă sau măcar să repete ultimele ei partide cu Evert cînd a pierdut la limită ! Ar fi fost mai bine, dar dacă acest lucru nu s-a întîmplat nu înseamnă că Ruzici e o jucătoare de două parale care, vezi doamne, nu știe nici ea cum a ajuns între primele jucătoare ale lumii. Dimpotrivă, față de „baza" tenisului feminin românesc, apariția unei asemenea jucătoare este la fel de miraculoasă ca și apariția lui Ilie Năstase în tenisul masculin. Talentul ei, mai puțin strălucitor este compensat de o ținută sportivă și o voință ireproșabile, de temperamentul său aprig de luptătoare care „moare, dar nu se predă". Să ne înclinăm de aceea cu respect în fața acestei fete subțiri și negricioase care a știut să-și înfrunte adversara — mult mai puternică, mai tehnică, la ora de față — pînă la capăt. Și s-o dăm de exemplu.

Ulise

P.S. În fața unor spectatori veniți din toată țara să asiste la derby-ul **Progresul — Rapid,** progreștii au jucat bine, iar rapidiștii rău. A fost limpede pentru oricine că „bancherii" au cel puțin trei jucători de națională, iar rapidiștii trei de divizia C. Scorul putea fi mult mai mare în favoarea primilor, dacă Tevi ar fi fost mai generos cu colegii lui. Prin această victorie **Progresul** este ca și în „A" și, în urma celor văzute duminică, este clar că este cea mai bună într-o serie slabă. Cu atît mai mult n-am înțeles comentariul dramatic al lui Dumitru Graur, care părea că se încălzește, pe marginea terenului, ca să intre în echipa rapidistă, cu un microfon în mînă.

mapamond

STRUCTURI CULTURALE

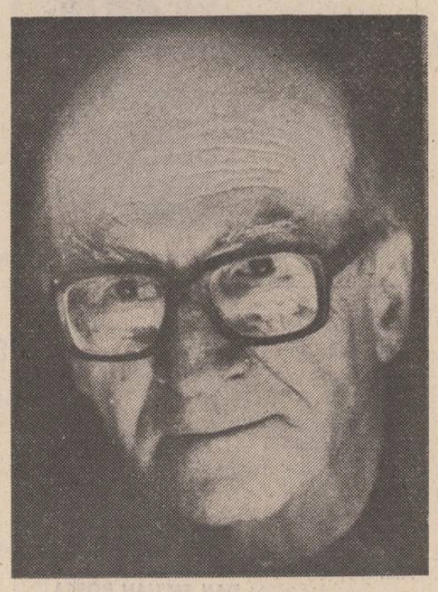

Întîlnim mai des cu Mircea Eliade. Lectura textelor sale, de proporții mai mari sau mai mici, reprezintă pentru cititor, specialist sau nu, **un adevărat act** de cultură. Ele aduc în prim-planul cunoașterii contemporane o bogată informație filozofică, etnografică, sociologică, istorică, psihologică, lingvistică etc., un vast material privind miturile, legendele, tradițiile, obiceiurile, folclorul „primitivilor", întreaga cultură a antichității.

De data aceasta, prilejul ne este oferit de apariția cărții **De la Zalmoxis la Genghis-Han,** tradusă de Maria și Cezar Ivănescu. Lucrarea este rodul preocupărilor strălucitului om de știință de **a investiga, cunoaște și pune în valoare** cultura și religiile primitive din spațiul carpato-dunărean, de a arăta **locul și chiar rolul** lor în istoria universală a culturii și religiilor.

De Zalmoxis à Genghis-Khan (Payot, Paris, 1970) împreună cu **Traité d'histoire des religions** (Payot, Paris, 1975) și **Histoire des croyances et des idées religieuses** (3 volume, primele două tipărite de aceeași editură în 1978) — traduse deja și prevăzute să apară în 1981 la Editura științifică și enciclopedică — constituie principala sa operă teoretico-științifică. Cele trei lucrări reprezintă de fapt sinteza întregii sale munci, desfășurată timp de peste 50 de ani, și concretizată în zeci și zeci de lucrări, studii și articole. Ele ne aduc în prim-plan **universul** vastelor lui preocupări privind istoria generală, istoria culturii, istoria religiilor, **grija** cu care omul de știință român se apleacă și poposește asupra descoperirilor arheologice, a oricăror izvoare și documente privind lumea antică, **acribia** cu care redă semnificațiile istorice și cultural-spirituale ale faptelor sau fenomenelor de care se ocupă, **marea sa atenție** pentru a nu le denatura ori reda unilateral.

Într-un cuvînt, lucrările suscitate, ca de altfel întreaga sa operă, arată tensiunea **științifică** și **competența** cu care urmărește să aducă „în întregime", în fața contemporanilor **imaginea** extrem de complexă și tot atît de valoroasă a lumii materiale și spirituale a antichității. De altfel, lupta pentru „a înțelege și restitui toate semnificațiile" pe care un fapt social le-a avut de-a lungul istoriei reprezintă obiectivul fundamental al întregii sale activități.

O asemenea idee este subliniată cu toată claritatea de Adrian Marino în strălucita sa carte **Hermeneutica lui Mircea Eliade.** Lectura — mai bine zis studiul atent — acesteia, un adevărat **Prolegomen** la opera lui Mircea Eliade, ne arată foarte limpede că savantul român nu s-a abătut nici un moment de la ideea cuprinderii, înțelegerii și redării în toate semnificațiile sale a istoriei, culturii, vieții religioase antice.

Necesitatea cunoașterii integrale a lumii antice se întemeiază pe ideea cauzalității și a determinării istorice a oricărui fenomen sau fapt social. Așa cum îl citează autorul **Hermeneuticii... Mircea Eliade** consideră în mod justificat că „toate fenomenele religioase sînt condiționate. Nu există — continuă acesta — fenomen religios **pur.** Fenomenul religios este totdeauna și un fenomen social, economic, psihologic și bineînțeles, istoric, deoarece el se produce într-un timp istoric și condiționat de tot ceea ce a avut loc înaintea sa". **(La nostalgie des origines,** p. 114).

Același principiu al integralității, al cuprinderii, înțelegerii și redării tuturor semnificațiilor faptelor istorice ori religioase, ale miturilor ori legendelor, ale tradițiilor ori obiceiurilor guvernează și lucrarea **De la Zalmoxis la Genghis-Han.** Deși realizată dintr-o serie de studii, elaborate „la date diferite" și publicate în diverse reviste de specialitate între 1938—1969, cartea nu reprezintă un simplu fragmentarium.

Autorul, stăpînit de pasiunea cunoașterii, aflat în afara judecăților pripite, aduce în fața cititorului, specialist sau nu, o bogată informație privind miturile, legendele, credințele, obiceiurile și tradițiile cuprinse în cultura strămoșilor noștri a spațiului în care au fost zămislite și în care s-au perpetuat milenii de-a rîndul. El are în vedere nu numai credințele religioase, ci cultura materială și spirituală în întregul său, nu numai textele biblice, ci totalitatea textelor mitico-simbolice, ansamblul documentelor etnografiei și ale istoriei spirituale vechi. Pentru el nu este nimic mai pasionant „decît efortul de a înțelege creațiile atîtor «preistorii» și «protoistorii» (chiar «istorii provinciale» care au gravitat în marginea imperiilor și au supraviețuit), creații acumulate și conservate de milenii în culturile exotice, primitive și «folclorice»" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** București, 1980, p. 19).

Mircea Eliade pune în evidență nu numai fondul valorilor cultural-spirituale ale strămoșilor noștri, ci și contribuția poporului geto-dac la constituirea patrimoniului și creației universale, tot ceea ce a făcut el pentru conservarea, afirmarea și dezvoltarea acestuia. Legenda Mănăstirii Argeș — remarcă el — „își revelează simbolismul nu numai cînd este pusă în legătură cu riturile de construcție, dar mai ales cînd i se descoperă sensul primordial al unui tip primitiv de sacrificiu uman". Miorița, cea mai răspîndită baladă românească, continuă Mircea Eliade, „ilustrează pe lîngă o mitologie a morții, abia creștinată, persistența unei teme arhaice, specifică culturilor de vînători și păstori, îndeosebi funcția oraculară a animalului" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** p. 18).

Sacrificiul uman al construcției, al creației, pus în valoare de Balada Mănăstirii Argeș, este prezent și în baladele neogrecești, macedo-române, sîrbo-croate, bulgare etc. Dar nu numai aici. Mircea Eliade ne spune că el este atestat în „Scandinavia și la finici, la litoni și la estonieni, la rusi și ucrainieni, la germani, în Franța, în Anglia, în Spania" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** p. 184).

O asemenea idee este susținută și de strălucitul muzician și folclorist Constantin Brăiloiu. Din Asia și pînă în Europa, spune acesta, „a fost urmărită legenda podului, a mănăstirii sau cetății, care nu încetează să se dărîme pe măsură ce sînt clădite, decît în ziua în care meșterii își zidesc propriile lor soții" (Opere, vol. II, București, p. 60).

Existența unui asemenea mit pătrunde pînă în antichitatea veche și aria lui se extinde de la spațiul carpato-dunărean pînă în „Orientul apropiat", pînă „în Oceania și în Polinezia, în Indochina, în China și în Japonia" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** p. 185).

Eliade nu face o simplă analiză comparatistă. El pătrunde mult mai adînc decît ceea ce-i poate oferi simpla comparație a unui cercetător ; are o adevărată vocație pentru pătrunderea dincolo de aparențe. Intră în lumea „creațiilor spirituale lipsite de expresie scrisă", lumea plină de dificultăți, inconsecvențe, contraziceri, dar de o rară frumusețe cultural-populară, „lume a tradițiilor folclorice" necuprinsă într-o cultură formalizată de „civilizațiile moderne". Pe baza unei asemenea cunoașteri își construiește asemănările, pune în valoare identitățile, reliefează fondul comun de activități cultural-spirituale generat de activitățile epocilor respective.

Înrudirea lui Zalmoxis cu Pythagoras ori Dionysos, caracterizați și ei prin dispariții pentru inițiere, ne aduce în prim-plan ideea universalității ritmului vegetației, a ciclului etern : viață, moarte, renaștere. Retragerea în peșteră, căutarea de a întemeia un **nou** mod de existență nu apare doar în lumea civilizației Europei. Ea este întîlnită de Mircea Eliade și în spațiile iraniene, asiatice, armeniene. Mani, Bihafarid, Meher ș.a. se închid și ei în grote de unde reies după un timp „reîncarnați", sau „nou născuți". Această coborîre exprima nu atît trăirea printre umbre, cît mai ales dorința de a pătrunde în altă lume, mai vastă, mai complexă, o lume care încorpora multiple moduri de existență : zei, demoni, suflete ale morților ș.a., o lume plină de bogății și virtualități.

Prin incursiunea pe care o face în cultura veche, în lumea miturilor ori a legendelor, Eliade urmărește, în funcție de loc și timp, mai ales **creația** și **tradiția.** Acestea reprezintă pentru el componentele fundamentale ale culturii, indiferent de epocă ori de popor. Consideră că omul își desfășoară activitatea, întîi de toate, pe aceste două coordonate — creație și tradiție. Efortul lui este îndreptat, în primul rînd, spre surprinderea valorilor realizate de omenire indiferent de genul lor proxim : inițiere, vînătoare, întemeierea unui stat, construcția unei mănăstiri, a unui pod etc. Apoi, urmărește cum au fost conservate aceste valori de-a lungul timpului, ce elemente prime au fost păstrate, ce li s-a adăugat și cum, pe ce temeiuri.

Autorul lucrării **De la Zalmoxis la Genghis-Han** are în vedere nu numai analogiile, similaritățile, înrudirile ori chiar identitățile dintre cultura veche și mitologiile geto-dacilor cu cele existente în spațiile Asiei Centrale, iranian, mediteranean, egeean ale lumii antice, ci și vechimea și continuitatea acesteia în spațiul carpato-dunărean. Continuitatea — spune el — „trebuie căutată la un nivel mai adînc decît cel circumscris de istoria geto-dacilor, a daco-romanilor și a descendenților lor, românii". Cultul lui Zalmoxis — subliniază savantul român — miturile, simbolurile și ritualurile care stau la baza folclorului religios al românilor „își au rădăcinile într-o lume de valori spirituale care precede apariția marilor civilizații ale Orientului Apropiat antic și ale Mediteranei" **(De la Zalmoxis la Genghis-Han,** p. 17).

De la Zalmoxis la Genghis-Han este o lucrare cu multiple semnificații : istorice, filosofice, literare etc. Poposirea atentă și îndelungată asupra ei, studierea cu atenție, reflecția asupra conținutului de idei pe care le cuprinde, a informației pe care o aduce în **prim-plan** ne arată în fapt că Mircea Eliade a realizat o adevărată sinteză monografică a vieții spirituale a geto-dacilor. Prin ea, remarcabilul savant român aduce progrese însemnate la cunoașterea culturilor „primitive" ale strămoșilor noștri și ajută în mare măsură la „recuperarea celui mai îndepărtat trecut al poporului român".

Mircea Mâciu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL** celei de a noua conferințe a reprezentanților comisiilor naționale UNESCO din țările balcanice care a avut loc la Novi Sad, delegațiile au adoptat, în spiritul bunelor relații stabilite între țările peninsulei, printre altele, și un proiect privind protejarea, conservarea și restaurarea monumentelor culturale ale statelor în caz de distrugere, ca urmare a unor calamități. Participanții au hotărît de asemenea să coopereze mai larg în vederea marcării evenimentelor culturale și marilor aniversări ale unor personalități din zona balcanică.

● **LA FUENTEVAQUEROS,** localitatea natală a lui Frederico Garcia Lorca, a fost inaugurat la sfîrșitul săptămînii trecute primul monument public ridicat în Spania în memoria cunoscutului poet și dramaturg asasinat de fasciști în 1936, la începutul războiului civil din această țară.

● **O NOUĂ ENCICLOPEDIE** „Limba rusă", apărută de curînd la Moscova, sintetizează, în cele peste 600 de articole, datele fundamentale ale istoriei și dezvoltării actuale a limbii ruse. Sînt publicate de asemenea materiale privind metodica predării limbii ruse în alte țări, cunoscut fiind faptul că aceasta este știută, într-o măsură sau alta, de peste o jumătate de miliard de oameni. Lucrarea este considerată de specialiști o premieră mondială.

● **O ECHIPĂ** de arheologi condusă de Dr. Arne Eggebrecht, egiptolog din Hildesheim (R.F.G.) a deschis un șantier arheologic la Karnak, în estul Deltei Nilului. Oamenii de știință, avînd și colaborarea Institutului de arheologie din Cairo, și-au propus să găsească ruinele Capitalei lui Ramses al II-lea și al marelui său palat.

● **VOLUMUL** lui László Rapcsányi, „Athos", apărut la editura „Gondolat" din Budapesta este relatarea pasionantă a unei călătorii în micul stat monastic al Bisericii ortodoxe. Teritoriu independent, situat între insulele Greciei de astăzi, Athos păstrează aura străveche a civilizației Răsăritului European. Cititorul descoperă în cele aproape 400 de pagini ale cărții istoria seculară a mănăstirilor, precum și viața lor cotidiană. Descrise cu obiectivitate, legendele, operele de artă laică și religioasă, arhitectura numeroaselor edificii ale insulei întregesc tabloul viu al Athosului, acest adevărat document de istorie culturală a lumii răsăritului.

● **180 DE MILIARDE** lire italiene au fost alocate pentru restaurarea și conservarea vestigiilor Romei antice. Este prima oară cînd un guvern italian a hotărît să pună la dispoziție mijloacele financiare pentru salvarea, în extremis, a celor mai de seamă monumente ale lumii romane. Planul de restaurare va fi supus în curînd aprobării parlamentului, care, așa cum se estimează, își va da asentimentul în unanimitate, avînd în vedere apelurile insistente ale oamenilor de știință care au studiat procesul masiv de degradare rapidă a monumentelor. „Cu ajutorul fondurilor guvernamentale, a declarat Adriano La Regina, conservatorul principal al monumentelor din Roma, va fi pus în aplicare un plan fără precedent de restaurare, care marchează un moment decisiv în istoria acestui oraș, pe cale să-și sacrifice monumentele istorice pe altarul zeului automobil"

● **„LUMEA CA OROLOGIU"** — este titlul expoziției cu care Muzeul național al Bavariei a ținut să-și sărbătorească cei 125 de ani de existență. Începînd cu noiembrie, expoziția va fi prezentată la Muzeul național de istorie a tehnicii din Washington. Inestimabilul tezaur, asigurat pentru suma de 40 miliarde de mărci R.F.G., din care fac parte orologii, pendule, planetarii etc. aparținînd împăraților germani, a fost împrăștiat în timpul războiului de 30 de ani și risipit în întreaga lume. Numeroase obiecte aparțin acum unor proprietari din afara granițelor țării care au acceptat să le ofere organizatorilor expoziției cu condiția ca piesele să fie restaurate și apoi să le fie înapoiate în stare de funcțiune.

● **PENTRU ÎNTREAGA SA ACTIVITATE** literară, Marguerite Yourcenar a fost aleasă anul acesta membră a Academiei Franceze în locul lui Roger Caillois, decedat de curînd. Romancieră și eseistă, Marguerite Yourcenar, născută în 1903 la Bruxelles, pasionată de Grecia și cultura mediteraneeană, traducătoare a poeților greci moderni și antici Constantin Kavafis, Pindar ș.a.), atrasă și de mistica hindusă și de poezia negrilor americani, — în afara numeroaselor lucrări în care își desfășoară cunoștințele amplei sale culturi ea a cîștigat o celebritate mondială prin cartea „Memoriile lui Adrian" (1951), amintiri apocrife ale împăratului roman care i-au prilejuit mai ales reflecții umaniste asupra destinului civilizațiilor.

● **LA MOSCOVA** a fost înființat un muzeu consacrat unei opere literare : „Cuvînt despre oastea lui Igor". Monument al literaturii ruse din secolul al XII-lea, cunoscutul poem, tălmăcit în mai multe rînduri și în limba română nu este numai o minunată operă în versuri despre campania eneazului Igor împotriva polovțienilor din anul 1185, ci și o frescă a Rusiei din acea epocă înfățișată de un martor ocular. Originalul poemului a dispărut în timpul marelui incendiu din Moscova anului 1812, odată cu biblioteca lui A. Musin-Pușkin, cel care a publicat pentru prima oară poemul în 1800.

Nebănuitul liric

— LA AL PATRULEA CENTENAR CAMOES —

Lumea întreagă sărbătorește în acest an patru secole de la moartea lui Camões. Pentru țări cum ar fi Portugalia sau Brazilia, întregul an 1980 este **anul Camões,** atît prin amploarea manifestărilor dedicate poetului, cît și prin redescutarea numelui cu care, aparent, se identifică spiritualitatea portugheză.

Se întîmplă însă că acest nume se află într-o fază controversată. Din secolul al XVI-lea și pînă astăzi, mentalitatea europeană medie a realizat o metonimie comodă și falsificatoare : Camões înseamnă epopeea **Os Lusiadas ;** Camões este cel mai mare poet portughez ; literatura portugheză înseamnă, în primul rînd, **Os Lusíadas.** Pentru a formula aprecieri suficiente și sumare despre o literatură infinit mai bogată și mai profundă decît cea sugerată prin pseudosilogismul de mai sus, această judecată a intrat rapid în catalogul locurilor comune.

Mai întîi de toate, Camões nu definește, ca spirit, literatura portugheză, ci numai un sector al ei, net minoritar. Ce-i drept, în momentele de exaltare naționalistă (mai ridicolă în cazul unor popoare mici decît în cazul celor mari, deoarece face vizibile toate complexele de inferioritate). **Os Lusiadas** redevin emblema literaturii portugheze ori de cîte ori tradiționalismul domină gîndirea literară. Astfel stînd lucrurile, nu este de mirare că generațiile turbulente și contestatare au făcut din punerea unei surdine la gloria lui Camões unul dintre punctele vizibile

ale programului lor literar — fie că este vorba de faimoasa „Geração de '70", de primul modernism portughez din jurul revistei **Orpheu** etc.

În al doilea și cel mai important rînd, epopeea **Os Lusíadas** — eroică și clamoroasă — nu reprezintă nici pe departe ceea ce e mai bun în moștenirea camoniană. Împins de moda timpului său, de epopeile baroce italiene din secolul al XVI-lea, cărora le compunea un pendant portughez, poetul însuși s-a putut înșela cu privire la semnificația reală a propriei sale opere. Astăzi, însă, se vede cu ușurință că marele poet se află ascuns în lirică, în special în **Sonete.** În volumul de **Sonete** publicat postum (încă o dovadă a discreditului de care s-a bucurat această latură a poeziei sale) și în „canções" extraordinare, cum ar fi cea începînd cu versul „Junto de um seco, fero, estéril monte", întîlnim nu numai pe cel mai mare poet portughez al secolului al XVI-lea, ci, poate, pe cel mai mare liric european al epocii.

Este adevărat că poetul portughez a preluat forma sonetului de la italieni, că a mers pe urmele predecesorului său ilustru, italienizantul Sá de Miranda.

Dar marile sale sonete novatoare, compuse departe de ambianța aulică a poeților europeni și departe de civilizația emulativă a literaturii occidentale, păstrează doar forma exterioară a sonetului, pentru a turna în ea o substanță de-a dreptul „subversivă" față de spiritul Renașterii. În India depărtată, în Indochina, un european pustiit și izolat, fără speranța de a-și revedea vreodată țara, a scris sonete în care se revarsă o sensibilitate general umană, planetară, deja foarte departe de ideologia occidental-europeană.

Pentru Camões, cel din sonete, Renașterea s-a sfîrșit. Idealul perfecționismului, părerile despre superioritatea omului și caracterul lui divin par, pentru Camões, mai degrabă mostre de entuziasm juvenil și de optimism năiv. Trăind în condiții dificile sub alte constelații, fiind de multe ori în pragul disperării și al morții, poetul portughez descoperă solitudinea umană, faptul că Omul se află izolat în mijlocul unui univers ostil sau indiferent. Atunci cînd scria sonetul „O céu, a terra, o vento sossegado" („Cerul, pămîntul, vîntul ce se-alină"), închinat iubitei moarte, pe care marea nu i-o poate reda, Camões nu-și dădea, poate, seama că introducea în poezia europeană o temă inedită, destinată unei seculare posterități : omul singur în fața universului, vocea umană strigînd către spațiile nesfîrșite, unde nimeni nu răspunde.

Rigorile metrice ale poeziei sale continuau să rămînă cele statuate de Petrarca. Dar în pur formala schemă petrarchistă pătrund angoase, întrebări și deznădăjduiri ce depășesc renascentismul. Tot atîția **topos** pentru care Camões a fost numit romantic sau modern. Într-adevăr ! Dacă prin această înțelegem „prevestitor al unei sensibilități moderne", cuvîntul **romantic** i se poate aplica lui Camões mai mult decît oricărui quinentist. Camões este romantic în același sens în care și Shakespeare a fost numit romantic.

Marele exilat, care a fost silit să plece la vîrsta de 20 de ani din țară și care a revenit la Lisabona, bătrîn și bolnav, cu 10 ani înainte de moarte, a reținut din mentalitatea și din filosofia secolului doar ceea ce depășea Renașterea. A crezut în idealul neoplatonic doar ca într-o ultimă șansă de supraviețuire a conștiinței, atunci cînd credința curentă i se clătina puternic. A inventat o filosofie a disperării pe care n-a întîlnit-o, livresc vorbind, la nimeni, dar pe care a dedus-o dintr-o experiență ieșită din comun. Altoită pe solul unei Indii îndepărtate și al unei Asii stranii, inospitaliere, forma sonetului a dat — sub pana camoniană — o variantă trans-europeană și trans-renascentistă.

Sonetul ce începe cu versul „Amor é fogo que arde sem se ver" („Iubirea-i foc ce arde nevăzut") însumează o suită de 14 definiții oximoronice ale iubirii, cît cele 14 versuri ale sonetului. O suită modernă de contradicții fundamentale, o năvală de socante adevăruri asupra condiției umane, pe care le-ar fi putut iscăli orice romantic. Faimosul „un nu știu ce", înainte de a deveni emblemă eminesciană a apărut în sonetele lui Camões.

Dezordinea lumii („Desconcerto do mundo") ca noțiune de bază a spiritualității camoniene, absurdul existenței, solitudinea definitorie a omului au fost proclamate de poetul portughez înainte de a deveni locuri comune ale secolului următor. Strict stilistic, Camões a prevăzut manierismul construind o poezie făcută din jocul contrariilor și din specularea opozițiilor ireconciliabile. Probabil că Góngora n-ar fi fost posibil fără Camões.

Poate părea curios, dar ambele fațete ale lui Camões sînt mai bine cunoscute în țara noastră decît în multe țări europene : posedăm una dintre cele mai strălucite traduceri ale epopeei, în strofă și metru originale, așa cum există doar încă două în întreaga lume. Este vorba de varianta lui Aurel Covaci, apărută în 1965. La rîndul lor, sonetele au fost traduse în urmă cu 7 ani de H. Radian, în variante uneori memorabile.

La 10 iunie 1580 murea, în mizerie și aproape uitat, cel mai mare poet portughez al epocii clasice. Printr-o recunoaștere publică a unei vini colective, portughezii au proclamat ziua de 10 iunie sărbătoare națională. Este, poate, unicul caz de transformare a unei aniversări culturale în zi națională — iar proporțiile „cultului Camões" pot fi măsurate chiar și prin acest fapt elocvent.

Mihai Zamfir

În această pagină :
Ilie Boca : „Carnet italian"

din lirica italiană

EUGENIO MONTALE*)

Citindu-l pe Kavafis

În timp ce Nero doarme placid
în revărsata sa frumusețe,
micii săi lari, auzind
strigătele Eriniilor, lasă vatra
în mare dezordine. Cum și cînd
se va trezi ? Așa spuse Poetul.
Eu, suveran peste nimic, nici măcar peste mine,
fără căldura inmiresmatelor lemne
și desmierdat de gerul unui flecușteț
cu motorină,
și eu aud tic-tac-ul
de copite și picioare, dar microscopice.
Nu mă trezesc, căci treaz eram
și nu mă mai aștept la alte grozăvii
înafara celor cunoscute.
Nici măcar nu pot sili vreun slujitor
să-mi taie vinele. Nimic nu mă tulbură. Aud
pașii de fosnet ai unui șoricel. Proprietar
de curse n-am fost niciodată.

O greșeală

Fără doar și poate
vor spune că aici vorbește un radoteur
ca și cum înțelepciunea s-ar măsura
cu calendarul.
Nu există vieți scurte sau lungi
ci vieți adevărate sau vieți moarte sau așa ceva.
Nu voi fi pescuit într-un riu oarecare,
umflat ca un burete. Este-o greșeală
ce se plătește.

Între somn și veghe

Somnul zăbovește să vină
dar mă va ajunge fără veste.
Afară trebuie să se-ntîmple ceva
ca să-mi arate că lumea există și că
așa-zișii vii n-au murit cu toții.
Culturalii, poeții, nebunii
mașinile, afacerile, opiniile,
ce grețoasă ciorbă spaniolă !
Iar eu virit de tot în crusta mea.
De astă dată pietatea cîștigă-n fața rîsului.

În românește de
Geo Vasile

MARIA SARACISTA

Freamăt

Dincolo de zidurile Aureliane
un apus însingerat de octombrie roman
se stinge.
Se aprinde lumina palidă
a lunii care urcă liniștit
și tremură cerul de culoarea opalului.
Umbre fugare de aer
frunzele palide ale mimozei
freamătă glicinele și florile de piersic...
De ce romană ca ele
și inima mea freamătă
dincolo de zidurile Aureliane ?

LEONARDO SINISGALLI

Aceeași fosforescență mincinoasă

Aceeași fosforescență mincinoasă a unei vești așteptate
roșie pîndind pîrtia de ceață ce mină amintirea,
aceeași spaimă dacă printre pomii plîngători
mă readuce decembrie la aceeași cotitură.
Tu te-ai pierdut. Nu întîrzie tristețea
din umbra zidurilor, o voce
mă strigă sau culoarea ta arde
sub burniță. (Florăreasa
îmbie trecătorii). Te-ai pierdut.
Nu întîrzie tristețea.
Ea-mi induioșează gîndurile.
(Streașina plînge, printre sughițuri
recunosc vocea...)

ETTORE CAPUANO

Îndoindu-se la vînt

Crezi poate că marele stejar
se va mîndri că vede în depărtare
de sus de pe culmea unde se ridică în înălțime
marea care se frămîntă sub vînt ?
E frumos să privești împrejurimile
și stejarul și marea n-au auzit de noroi ;
dar crezi că boschetul îngenuncheat la pămînt
de vîntul puternic ar trebui să se rușineze ?
Îndoit de vînt arbustul e la fel de demn
așteptînd ziua bucuriei
cînd deja lunga sa tulpină
va ști să se desprindă de noroi spre cer ;
așteptînd ca soarele să usuce noroiul
și regăsind în cer în noaptea tîrzie
stelele minunate.

MARGUERITA GUIDACCI

Fagii

Dacă acești copaci ar ști tot ceea ce știm noi
s-ar înroși de o toamnă precoce,
s-ar zvîrcoli de febră cu vîntul între frunze,
i-ar roade răutăciosul cariu al inimilor noastre.
Dacă am ști ceea ce știu fagii,
ne-am dezbrăca liniștiți pe malurile rîului.
Păsări cu aripi albe și negre
ar zbura spre noi fără spaimă.
Am renaște în zori cu inocență,
am înnopta în sublimă contemplație :
deasupra noastră stelele
și umbletul zeilor.

În românește de
Mariana Costescu

*) Poezia lui Eugenio Montale (premiul Nobel 1975) se naște cu volumul OSSI DI SEPPIA (1925), la răscrucea dintre criza spirituală, alimentată de lupta între pozitivism și idealism, și criza formelor ce pendulau între decadentism, ermetism și neorealism. Realitatea, radiografiată în conotațiile sale cele mai aride și disonante, devine pentru Montale un mediu bun conducător al unei viziuni esenținiene a existenței și a universului. Astfel, prin înseși obiectele magnetizate, topite și coagulate într-o structură semantică, prozodică și ritmică, se decide și se pune în lumină o clipă singulară a emoției, o situație irepetabilă a sufletului, eternizîndu-le.

Ultimul său volum de poezii „QUADERNO DI QUATTRO ANNI" (1977) se leagă de precedentul : „DIARIO DEL '71 E DEL '72" și, în sens larg, de maniera sa „jurnalistică" din „SATURA". Această carte (cuprinzînd poezii scrise între anii 1973 și 1977 și din care am desprins grupajul de față) evocă prezentul (dar și trecutul foarte îndepărtat) ; prezențele umane și ale amintirii devin creaturi rătăcitoare, subpămîntene sau suspendate în aer, ectoplasme ale unei trăiri încă în curs, atomi ai unui univers suspendat între aici și aiurea, într-un timp fără timp complet episodic.

Chiar și înțelepciunea, gîndirea, chiar și informația zilnică, devin o impalpabilă pulbere creatoare de esență cosmică, amintind strălucirea zborului amănunțit, tenace, redutabil al poetului în galaxiile spirituale ale omului.

G. V.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
25
(947)
Sîmbătă
21 iunie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

15 ani de la Congresul al IX-lea al P. C. R.

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA PATRIEI

Desăvîrșita operă

Un uriaș și îndrăzneț proiect de existență socială, o primă și edificatoare deschidere spre viață, spre prezentul continuu al țării și al oamenilor ei, un spirit nou, dinamizator, lucid și eroic pînă la metamorfoză, pînă la transformarea sa dialectică în lucruri, în motivare și în același timp în pirghie, în orizont al creației multilaterale, un spirit adînc, de largă extracție și inspirație politică, scuturat și curățat de dogme, de amintirea unor practici străine, opuse libertății și refuzate din principiu de scopurile înseși ale acesteia — iată, într-o primă analiză o posibilă definiție a unei etape care, așa cum a înregistrat-o istoria, se dovedește a fi una dintre cele mai fertile și mai revelatoare secvențe ale destinului nostru nou, socialist.

Vieții, uneori, nu-i poți înregistra decît evidența, sensurile ei sînt depărtate sau țin de șansele unei insesizabile ameliorări. Viața în sine, mai cu seamă, sau viața la întîmplare, viața în necesarul ei orgoliu și sub semnele propriei sale ameliorări. Un eveniment i-a fost însă suficient și, categoric prin amplitudinea sa, el a determinat pentru tot ceea ce i-a urmat și s-a înscris în sfera lui de atracție un fel de reproiectare și înălțare după noi reguli a vieții, construcția sa după noi linii și calcule noi de rezistență. Evenimentul acesta, marele eveniment de fapt, capăt de serie în linia tuturor izbînzilor și prefacerilor noastre revoluționare s-a numit, se numește Congresul al IX-lea al partidului. De la el și odată cu el încep toate marile verticale ale construcției socialiste, se instituie ca normă libertatea și poporul intră în drepturile și datoriile muncii și creației sale fundamentale. Este trezirea, iluminarea în identitate și asumarea condiției sale celei mai de preț, demnitatea. Reașezarea dinlăuntru și revigorarea în rădăcini. S-au pus atunci bazele politice și ideologice ale unei noi strategii, pentru abordarea într-o manieră nouă, responsabilă și creatoare a tuturor problemelor construcției noii societăți, de la economia, știința și cultura țării și pînă la personalitatea omului angajat direct într-una din cele mai tulburătoare experiențe ale vieții lui.

Dinamica unei noi viziuni, nu apropiată ci izvorîtă din viață, gîndită la dimensiunea și trebuințele reale ale acesteia a devenit, odată cu marele eveniment și criteriul, morala de fapt, programatică, modul în care partidul și statul au inițiat o serie de măsuri care să conducă la realizările și împlinirile de azi. Ne uităm în urmă, nu există practic domeniu al gîndirii și acțiunii umane în care amprenta, marca sa de personalitate a acestui forum să nu se resimtă ca un act cel puțin justițiar. Ne uităm în urmă, dar mai ales ne uităm reproiectînd acest scurt și foarte apropiat trecut pe fundalul însuși al prezentului și viitorului și vedem că opera la desăvîrșirea căreia se lucrează și se va mai lucra ne îndreptățește un sentiment viu de mîndrie. Sîntem aici, arătăm altfel, una dintre marile izbînzi ale acestor ani se numește tăria și înălțarea în contemporaneitate, unitatea care ne întărește și ne îndeamnă să fim noi. În necuprinsul lucrurilor ei, patria a putut face față astfel și unor inerente greutăți, unele ținînd de experiență, altele de conjunctură, natura însăși ne-a implicat pe placa turnantă a unor grave și repetate calamități — inundații, cutremur și apoi criza, efectele crizei mondiale, etc., etc. — soarele a continuat să răsară însă și a răsărit din interior. Cu un preț al efortului mai mare, desigur, cu o hotărîre și o încordare de spirit și de voință mai mari. Caracteristica generală a fost și rămîne cea a creației, a operei ample, durabile ; prin om și pentru oameni, într-un permanent exercițiu al drepturilor și libertăților acestora, sub deviza și în spațiul concret al democrației și responsabilității muncii, al creației care să ne conțină și să dea relief semnăturii a milioane și milioane de eroi. Pentru că, așa cum a anunțat și a hotărît Congresul al IX-lea al partidului și așa cum a fost amplificat și întărit în cadrul celorlalte forumuri naționale ale comuniștilor, pînă la cel de dată mai recentă, Congresul al XII-lea, programul edificării socialiste multilaterale a patriei a trebuit să se întemeieze pe toate forțele și să cuprindă absolut toate laturile și domeniile activității sociale, avînd ca reper o nouă condiție a existenței, o nouă calitate de fapt, un nou deziderat în funcție de care se măsoară și dimensiunea și profunzimea în-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

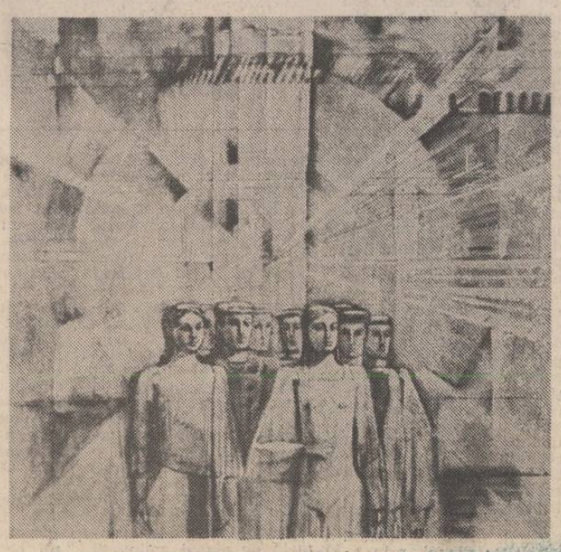

Geta Mermeze : „Constructori"

ISTORIE

Istoria, prin oameni, cărările își mină,
Inscripția să-și pună pe glia mea română,
Pe visele înalte ce se transformă-n faptă,
Pe curgerea din fructe, statornică și dreaptă.
În țara noastră, nimeni nu șade-n gînd, departe,
Istoria se scrie pe-ntinsul alb de carte ;
Pe lutul scump al țării așternem calendare,
Și-n fiecare clipă sînt vremuri milenare.
De cincisprezece ani, în fruntea istoriei cutează
Bărbatul cu privirea și inima vitează ;
În gestul lui e largul din visurile noastre,
Sînt cerurile țării, mănoase și albastre.
În vorbele de aur rostite la tribună,
Istoria-i prezentă, în haina ei străbună
Și-n haina viitoare pe care o croim,
Din fructele luminii țesute în chilim.
Pe steagurile roșii, în suflet arborate,
Istoria se scrie și-n pieptul nostru bate.
Noi n-avem nici secunde, nici doruri de pierdut,
Inscripții mari de fapte așternem peste lut,
Să știe viitorul că sîntem de aici,
Că niciodat' Carpații n-au fost în noi pitici.
Că-n fruntea luptei noastre e-o inimă vitează,
Că zilele de mîine în gîndul lui cutează.
Istoria, din zare, ni l-a adus, să fie,
În largurile zării, balsam de veșnicie !...

Ion Văduva-Poenaru

MOMENT HELIADESC

Istoria literară a ultimelor decenii rămîne să fie scrisă. Dezideratul apariției ei a fost formulat de acum zece ani, nu fără a fi însoțit și de enumerarea, inhibantă, a dificultăților. Cel mai fals obstacol este condiționarea scrierii istoriei literare de apariția unei istorii politice asupra aceleiași perioade. Istoria literară nu este condiționată de istoria politică, mai ales dacă folosește formula îndătinată a istoriilor literare de tip monografic, ci o istorie de valori artistice. Iar dacă tipul de istorie literară ales este altul, urmărind cauzele dispariției unor formule artistice sau a întîrzierii altora, deci dependent de cadre mai largi, documentele de partid oferă adevăratului istoric literar suficiente linii directoare pentru rezolvarea asaziselor probleme. În cauză este mai ales perioada proletcultismului ori sociologismului vulgar, etichete insuficiente și nenuanțate, pentru caracterizarea deplină a fenomenului literar românesc în prima etapă postbelică. Primul lucru care se poate constata aruncînd o fugitivă privire retrospectivă asupra acelor ani este dispariția din prim-planul vieții literare a unor mari valori artistice și înlocuirea lor imediată sau treptată cu figuri literare de o clasă evident inferioară. Consecința inevitabilă a fost dizolvarea criteriului valoric constituit și înlocuirea lui printr-unul ad-hoc. Raportarea la tradiția literară s-a modificat și ea deoarece criteriile promovării noilor scriitori s-au aplicat retroactiv întregii literaturi române. Literatura anterioară fie ea veche fie modernă a încetat a mai exista ca model recomandabil, modelul curent fiind conținut în rețete literare teoretizate în cursuri de realism socialist sau căutat în alte părți. Tradiția literară românească înceta în aparență, în aceste condiții, să-și mai exercite funcțiile firești. Critica literară a acestei perioade a încercat o delimitare tranșantă a valorilor literare istoric necesare acelui moment, expediind la subsolul istoriei literare numeroase creații și personalități prestigioase și propunînd în locul lor valori noi, fie din cele anterioare, ignorate de istoria literară, fie recente ale unor scriitori aflați la maturitate sau la început de carieră literară. Chiar dacă talentul și instinctul artistic al unor scriitori constituiți sau pe cale de afirmare au biruit aceste condiții și au lăsat urmașilor opere remarcabile împrejurările create conduceau la o ruptură a fenomenului literar și artistic românesc de propriile-i surse istorice. Efortul explicabil al unor critici și istorici literari de a se face uitate ingerințele acelei etape literare de consecințe încă neconsumate în cîmpul culturii și literaturii române ar duce la ignorarea adevărului istoric și ar face ca diferența de mentalitate și orientare literară dintre actualii cincisprezece ani și cei precedenți să nu se mai vadă.

Analiza și judecata ultimilor cincisprezece ani de literatură nu se pot face însă fără trimiterile inevitabile înapoi. Literatura anilor '60 a de-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Pentru oamenii de azi și de mîine

Cărțile de valoare, s-a spus, se spune, pînă la urmă tot văd lumina tiparului, ies la suprafață, important este să fie scrise. Dogmatismul, exclusivismul s-au manifestat și prin alte părți, și nu numai într-o singură etapă a dezvoltării cultural-artistice : totuși, cărțile de valoare și-au deschis drum, s-au impus. Cu cîte eforturi, asta-i altceva !... Astfel de observații nu sînt lipsite de interes : într-adevăr, marile talente au și energia de a-și face cunoscute operele publicului cititor, chiar și în condiții vitrege. Dacă e să ne referim la proză, se pot cita titlurile de pînă-n '60, în plin dogmatism, ce s-au constituit într-un bilanț rămas în memoria tuturor ; apariții de prim rang, într-o etapă neprielnică, a căror valoare este de necontestat, și nu sînt deloc puține. Cu alte cuvinte, primează marca scriitorului — talentul, conștiința profesională, imunitatea la concesii. Dogmatismul, indiferent sub ce formă s-ar manifesta, tinde să devieze literatura din făgașul ei firesc, să-i abată pe scriitori tocmai de la cercetarea aprofundată a unei epoci, de la ceea ce simt ei că trebuie să spună și să promoveze false valori. De către unii — a fost acceptat din convingere, de către alții — din tactică, din comoditate, din interes. A existat și părerea că nu s-a putut altfel, trebuia să trecem și prin asta. Este tot meritul scriitorilor de talent de a fi deschis front larg pentru reinstaurarea principiilor estetice. Însă numai denunțarea teoretică a dogmatismului, dezicerea de el, mea culpa, cenușa în cap, nu ajută un scriitor sau altul să izbucnească în capodopere, și nici o literatură, în ansamblul ei, să iasă dintr-un impas. Mai e nevoie de multă muncă și de cărți izvorîte nu din scheme, ci dintr-o necesitate a celor ce le scriu în acord cu a celor ce le receptează. Și de tinut minte că o operă literară, purtînd o semnătură, nu suportă anexe explicative cu privire la împrejurările nefaste în care a fost scrisă și publicată. Ce mîngîiere poate fi pentru cititor că o carte este slabă din n pricini? El vrea cărți bune, interesante, nu pe-alăturea cu arta, nu pe-alăturea cu adevărul. Celelalte chestiuni îl privesc direct pe autor. Iar autorul, în fața cititorului și a istoriei literare se vede singur, nici unul dintre cei ce l-au clătinat în toate părțile nu se grăbesc, și nici n-ar avea puterea să-l mai salte cu o notă, nu maximă, ci măcar de trecere. Nu putem fi prozatori de ample desfășurări epice, într-o epocă de mari prefaceri, lăsîndu-ne în bătaia vîntului, ci numai avînd un crez estetic și politic, pentru care să fim în stare să ne luptăm, cu o conștiință profesională fermă. Păstrez stimă unui coleg care s-a bătut pentru fiecare din cărțile sale, dar și altora, care n-au debutat, sau n-au publicat decît atunci cînd nu li s-au mai pretins restructurări.

Ceea ce s-a cîștigat prin înfrîngerea dogmatismului în ultimii cincisprezece ani, mi se pare de extremă importanță în primul rînd pentru democratizarea vieții literare și instaurarea unui climat favorabil nu unuia, sau altuia dintre scriitori, ci majorității, climat în care și-au reluat locul meritat și cei îndepărtați o vreme ; în același timp, s-a produs o reașezare a valorilor în funcție de operă, și nu de funcții. O literatură se dezvoltă, se îmbogățește în momentele cînd își deschide larg porțile pentru toți cei care au ceva de spus despre ei (înțelegînd prin aceasta o experiență de viață), despre cei din jur, despre o epocă sau alta, care simt și gîndesc, se-ntreabă și-i determină și pe ceilalți să-și pună întrebări, care nu pot trăi fără să scrie, și fără de care nu se poate. Porțile literaturii noastre s-au deschis după 1965 nu numai unor scriitori mai greu de cuprins în scheme, în planuri tematice, în dări de seamă

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 7-a

• În acest număr : • EMINESCIANA • Semnează : • Mihai Cimpoi • Mihai Coman • Grigore Tănăsescu • CONTEMPORANII NOȘTRI : LUCIAN BLAGA • Semnează : • Bazil Gruia, Aurel-Dragoș Munteanu • Eugen Uricaru • Cronica literară de Artur Silvestri • Viața cărților • Poeme de Daniel Turcea • Cenaclul revistei «Luceafărul» • Proză de Ed. Huidan • Poezii de Ion Dragomir • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Mapamond : • Sir Philip Sidney : „Astrophel și Stella". Traduceri de Tudor George • Alexandru Andrițoiu : „Traducerea — act de cultură" • Revista străină • Sport.

JURNAL DE POET

Vocația cîntecului

Se împlinesc în vara aceasta șase decenii de cînd conservatorul din Cluj-Napoca poartă numele compozitorului Gheorghe Dima, nume dat acestui așezămînt, odată cu așezarea Universității din cetatea de la poalele Feleacului în drepturile ei firești, de către marele pedagog Onisifor Ghibu, sufletul și mintea acestor înfăptuiri vrednice de aducere aminte. Copiii țăranilor români vor avea și ei dreptul de acum înainte în limba maicii lor să-și cultive glasul veacuri de-a rîndul silit să-i cunoască frunza pădurilor și jalea satului iobag ținut la marginea istoriei.

Bătrînul compozitor Gheorghe Dima se muta de la Brașov la Cluj alături de Racoviță și Victor Babeș în inima unei însuflețiri și renașteri sufletești lipsite de orice fanatism șovin așa cum a fost semnția poporului nostru întotdeauna prin cele mai adevărate fapturi ale sale.

Ce aducea nou Dima în noua instituție este muzica vocală, dreptul la cuvînt în muzică acelei monodii de tradiție bizantină, acelei suveranități a glasului omenesc mai presus de instrumente. Milenara tradiție a muzicii vocale care precumpănea în toate provinciile românești se așeza în drepturile ei firești și aici.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Glose la o bibliografie

Lucrări de tipul celei intitulată Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859—1918) *elaborată sub egida Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" și apărută la Editura Academiei R.S.R., solicită, în chip spontan am spune, cel puțin două moduri de orientare și receptare a lecturii. Primul este, se înțelege, acela rezidînd în calitate de inedit și excelent instrument de lucru al lucrării. Sub acest raport, nu mai încape discuție, ne aflăm în prezența unei premiere editoriale de anvergură, în măsură să stimuleze și să sprijine în cel mai înalt grad cercetarea științifică, înscrisă între parametrii riguroși ai istoriei noastre literare, din domenii precum literatura comparată, estetica, teoria literară, traducerile etc. Cele 55 000 fișe analitice ale lucrării, rezultate din fișarea a peste 500 de periodice, care, la rîndul lor, însumează aproximativ 1 500 000 de pagini, reflectă cvasitotalitatea faptelor înseși ce delimitează masivul fenomen „cotidian" al relațiilor-literaturii române cu literaturile străine pe parcursul unei atît de semnificative perioade istorice cum este aceea care începe cu evenimentul Unirii Principatelor Române și se încheie cu sfîrșitul celui dintîi război mondial. Nu credem, așadar, că exagerăm cu nimic afirmînd că din unghiul strictei utilități informative lucrarea are o valoare inestimabilă; de abia de acum încolo se poate aprecia că exigența istoricității intrinseci și explicite va constitui datul științific primordial în domenii de cercetare precum cele înainte menționate.*

Cu deplină îndreptățire, în cuvînt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga arată că „această lucrare de timp și proporții, care are meritul unui profil specific nou și al inițiețiății în planul cercetării naționale implicate în cercetarea comparativă, dă specialiștilor dovada peremptorie a deschiderii literaturii române spre orizonturi europene și mondiale, pune în lumină caracterul activ și dinamic al procesului ei de relații, ilustrează prin analiza curbelor de receptare felul în care un scriitor sau o operă străină au devenit influențe catalitice, adică stimuli prețioși ai propriei noastre creativități".

Ei bine, viabilitatea „palpabilă" a acestor

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL • În ședința care va avea loc luni 23 iunie a.c. la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15 vor citi poezie • Smaranda Cosmin • Dan David și • Bogdan Păcureșeanu

91

Nouăzeci și una de veri fierbinți și-au risipit bogata lumină în lanurile de grîu, în codrii și în livezile pămîntului nostru, de cînd (în canicula anului 1889) geniul absolut al poporului român Mihai Eminescu s-a instalat în steaua măreției sale. Structura, strălucirea și inefabilul operei sale sînt de neatins, de aceea nu trebuie să obosim niciodată în a-l celebra. Pentru că, în afară de datoria fundamentală a fiecăruia — aceea de a trăi, — iubirea înaintașilor trebuie considerată mult mai mult decît un precept etic, ea reprezintă în viața tuturor popoarelor o religie specifică. Am mai spus cîndva că lupta cu spiritul este la fel de dură ca lupta armată și se știe că Poetul și-a cheltuit întreaga viață pînă la ultimul strop de energie pentru afirmarea spiritualității noastre. Dacă înțelegem că în timpul vieții sale, denigratorii lui Mihai Eminescu vor fi avut, nu alt motiv ci doar simpla prezență incomodă a geniului, astăzi refuzăm oricui îndreptățirea de a-l minimaliza pe criterii absurde cum sînt acelea că nu e **nou** sau că opera sa nu seamănă cu **Divina comedie** etc. Noi spunem că opera lui poate sta cu mîndrie alături de oricare alta, iar noutatea lui nu se învederează sub nici o formă bieților cîrtitori, care azi au început să fie pur și simplu jigniți în demnitatea lor particulară nu de scăderile ce i s-ar aduce Poetului, ci de recunoașterea meritelor sale. Cum adică să intre și Eminescu în înșiruirea Shakespeare, Goethe etc., se întreabă ei, rușinîndu-se de supralicitarea valorilor noastre; aceiași mici cîrtitori nu dau semnele unei minime reacții la denigrările ce ni se adresează de aiurea. În Pantheonul spiritualității noastre mai sînt atîția mari, cu care ne putem mîndri, dar denigrarea lui Eminescu, pe orice motiv, seamănă cel mult cu dira închipuită (în realitate ea nu există) a unei bărcuțe pe suprafața oceanului. Trebuie spus însă că aceia care nu-i iubesc pe ai lor nu-i iubesc nici pe alții.

Duminică la 15 iunie cînd s-au împlinit nouă-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

MOROMEȚIANA

E liniște-n poiana lui Iocan

E liniște-n poiana lui Iocan
Scheaună vîntul prin salcîmii-n floare
Fierarul mucalit și sărăcan
Bate-n trei colțuri stea de șezătoare

Nici sape nu mai ies de sub ciocan
Nici pluguri, nici cădelnițI, nici topoare
E liniște-n poiana lui Iocan
Și cade-un frig în oase care doare

E liniște-n poiana lui Iocan
Doar Moromete scurmă îndărătnic
Cenușa risipită peste ani
Cîrpind ograda cu uluci părelnic

Ci iar se scurge vîntul prin salcîmi
Și va lovi tăcerea an de an
S-a stins cel mai țăran dintre români
E liniște-n poiana lui Iocan.

Ion Andreiță

Un seminar despre Vianu

Dispun, de cîtăva vreme, grație lui D. Constantin, de un foarte util caiet de seminar, condus de profesorul Mihail Dragomirescu, în anul 1930. Între participanți — Eugen Ionescu, viitorul dramaturg de reputație mondială, Ovidiu Papadima, Ilarie Dobridor, Stanciu Stoian, Al. Bistrițeanu ș.a. Între subiectele date de profesor despre dezbatere pe bază de referat erau mai ales cărți recent apărute, asupra cărora critica de-abia începuse a se pronunța. Și cum recent apăruse **Poezia lui Eminescu** de Tudor Vianu, cartea devine subiectul unui seminar. Referentul principal trebuia să fie Ilarie Dobridor, care, însă, lipsind, referatul este susținut de cel de-al doilea student, stabilit desigur înainte și el : Eugen Ionescu. Caietul de seminar include, după toate probabilitățile, întregul text, care numără șapte pagini (103—110), după care urmează, în două pagini, concluziile conducătorului de seminar. Cum este textul lui Eugen Ionescu ? În prima parte o pură și didactică descriere a concepției lui Vianu despre exegeza eminescologică de pînă la el, concepție mai ales critică : prin excesul de biografism și eludarea substanței intime a operei, fapt cu care studentul referent este cu totul de acord. **„Atitudinea pentru care dl. Tudor Vianu pledează (fără să denigreze total istoria literară) este, hotărît, mai eficace... Psihologia estetică, prin circumscrierea ei în studiul viziunii lirice individuale, absolute, nu anulează, ci precizează și completează metoda insuficientă a istoriei literare. Principial, socotim binevenită atitudinea d-lui Vianu cînd cere «confruntarea directă cu opera poetului»**, deși îi reproșează că nu și-a denumit, din probitate, întemeietorii acestei metode cu care se întîlnește măcar aici", anticipînd, cum vom vedea, concluzia lui Dragomirescu care era iritat de faptul că, deși a deschis prin **Critica științifică și Eminescu** o nouă epocă în exegeza eminesciană (după opinia sa, firește), noul critic nu-l citează. Eugen Ionescu mai laudă sti-

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

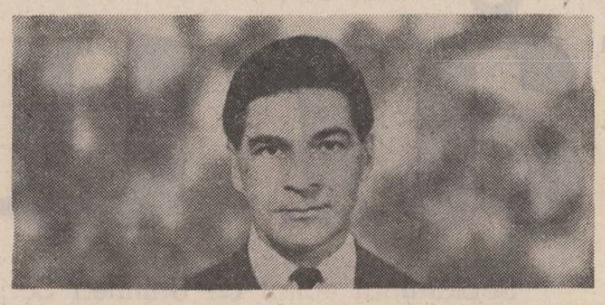

GEORGE MUNTEANU:

„Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici"

Cea mai solidă contribuție de istorie literară produsă asupra epocii în chestiune este, hotărît lucru, „Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici" (Editura Didactică și Pedagogică, 1980) de George Munteanu. Soliditate, mai intîi, „fizică" : un volum gros, care îndoaie mîna prin greutate, examinînd cinci scriitori și „epoca" lor pe întinderea a vreo 600 de pagini. Imaginînd opera încheiată, de la cronicari și pînă la ultimul contemporan, ar decurge de aci că autorul are în vedere o panoramă cam de cinci ori mai mare, de unde a extras un fragment. Orișicum ar fi, căci este cu putință să nu existe ideea întregului care nu se deduce de nicăieri, așa cum se prezintă în sine, opera este excepțională. Pe lîngă dimensiuni, această „Istorie" care taie literatura română în punctul ei esteticește culminant, este documentată, inteligentă și cu remarcabilă originalitate conținutistică, fără a ieși totuși în afara măsurii imanente a materiei.

Autorul a procedat aproape la tot pasul cu instinct polemic și cu un simț de procuror ; datele cunoscute nu sînt „probe" de la sine, ele au fost examinate prudent și interpretate global conform cu ideea emisă inițial de conștiința critică. Acest aer de frondă elegantă și intelectuală, detectabilă mereu în secțiunile particulare, se observă încă de la început și pare să aibă valabilitate principială. Criticul se împotrivește „monografiei" în istoria literară (pg. 5), contrazicînd pe G. Călinescu, înțelegînd însă prin „monografie" aspectul cantitativ. „Monografia" nu iese totuși din domeniul valorii și este nu atît cantitate, cît rezultatul unui examen critic. A face o „istorie literară" din monografii nu înseamnă a-i da loc preponderent lui Aricescu fiindcă a produs mai mult comparativ cu Mateiu I. Caragiale ci a examina datele pur estetice, unite monografic, din operă, cît de întinsă ar fi „Monografia" este cuprindere estetică globală și nu bibliografie.

Fără nimic prezumțios și dogmatic, criticul admite „pluralitatea perspectivelor", ceea ce nu înseamnă totuși putința de a interpreta opera obiectivă în chip arbitrar ci, mai degrabă, adecvat sub raportul intenționalității ei globale. Tolerant totuși în principiu, căci este „pluralist", George Munteanu admite în regim analitic ideea cunoașterii concentrice, de unde se deduce că opera poate fi, în sfîrșit, explicată stratificat. Dacă acestea sînt ideile unui cuvînt înainte, „Introducerea" este cu mult mai aplicată. Urmînd pe Marx și, mai înainte, pe Hegel, George Munteanu explică „epoca Junimii" prin mediul istoric integral. Epoca i-a „selectat" pe clasici, în chipul unei necesități, extrasă din virtual în productiv. Revelația a modificat, ca atare, și configurația materiei literare precedente (idee din T. S. Eliot). Așa cum arată, explicația este mecanicistă și relativistă, drept care George Munteanu emite ideea că literatura înaintează într-o „mișcare spiraloidă-triadică", intuiție valabilă, cu sursa, fără-și, în hegelianul Marx. Spre a rezulta „epoca de aur" (analogie cu „siglo d'oro" hispanic) erau de trebuință felurite acumulații în aspectul cantitativ. Istoricește, ele se cunosc, și George Munteanu le clasifică în trei generații din „epoca precursoratului" (această succesiune de „valuri" și de „epoci" are ceva din G. Ibrăileanu). Ar fi, mai întîi „prepașoptiștii" (cu Școala Ardeleană, Heliade, Negruzzi) apoi „pașoptiștii", în fine „post-pașoptiștii" (Hașdeu, Odobescu, Filimon e tutti quanti). Perspectiva este clasică și dialectică fiindcă, în adevăr, un început absolut este cu neputință în literatură și unica întîmpinare se poate face în preponderența factorului, ca să zic așa, sociologic. „Prepașoptism", „pașoptism", „postpașoptism" — sînt formule practic sociologice care nu descriu conținutul estetic. Criticul a interpretat, e drept, „epoca marilor clasici" drept o necesitate istorică de efect literar, însă în istoria literară esteticul e totul. Dacă sub raport sistematic George Munteanu a clasificat corect un proces, formulările globale pierd din conținutul estetic propriu-zis.

În sfîrșit, criticul dă literaturii și un caracter „legic" căci ea se supune „legii relativei autonomii" și „legii caracterului inegal al dezvoltării sociale generale" (pg. 22) — aci Marx este utilizat temeinic). De aici urmează că „marii clasici" nu înseamnă exclusiv „Junimea" ci o epocă întreagă, cu preistoria și cu pădurile ei tropicale de viață literară.

Acestea fiind ideile, rămîne de văzut sistema propriu-zis analitică. În a examina obiectul, George Munteanu începe invariabil cu o „cronologie" pigmentată cu știri de ordin divers (jurnal, memorii, documente). Aceasta ar fi „biografia exterioară", zugrăvită de critic mereu cu un creion talentat. Din faptele vieții externe nu se poate deduce opera (explicațiile se cunosc), de aceea criticul a inventat „biografia interioară". Ce este aceasta ? Este un profil creator imanent, format în urmarea unui șir de factori activi (ereditate, mediu, cultură), de unde se deduce un eu profund care impulsionează opera propriu-zisă. Biografia „exterioară" și „interioară" sînt ca fețele geminate ale lunii. Odată „personalitatea" adîncă izolată criticul examinează revelarea creației. Un scriitor, orișicît de „format" ar fi sub aspect virtual, este o conștiință cu producție șovăielnică genologic, care își caută forma adecvată (o mică sugestie din J.P. Weber). Urmarea acestei operațiuni instinctive este „opera", pe care George Munteanu o analizează de cele mai multe ori global (mai puțin la Eminescu, unde izolează trei „structuri" de fundament). În urmarea acestei metode care poate apărea drept stereotipă fiind numai riguroasă ca un car de atac, criticul examinează și opera „secundară" conformîndu-se „legii caracterului inegal". Dacă societatea înaintează în timpi diferiți, atunci și opera se consolidează la fel. Aci revelațiile sînt excepționale căci George Munteanu dezgroapă poezia și teatrul german al lui Maiorescu, „mica literatură" a lui Slavici, preistoria operei lui Creangă alcătuită din „complente" oficiale și din poezii (!). Perspectiva noastră tradițională se zguduie nu fără consecințe. De altfel, criticul operează mereu cu revelațiuni și „reabilitări", modificînd judecăți pe care „tradiția" le admite, în fond pure prejudecăți. Sub acest aspect, George Munteanu se dovedește un polemist fără violență, prefăcînd, cu date sigure, prea iuți trăsături de condei. În examenul „Junimii", el reabilitează „Transacțiunile literare și științifice" precum și pe Șt. C. Michăilescu. „Junimea" e o „structură plenară", funcționînd structural (criticul sugeră nota ei din confrerie, însă n-o dezvoltă, din păcate) ; stimulentul ei este conjunctura politică a vremii, ideea națională e motorul ideologic. La „junimiști" sînt observate „nostalgia clasicității" și „tendința spre specializare", în fine mișcarea este „elementul cel mai național prin sine".

Maiorescu și al său „complex de superioritate", văzut global ca estetician, critic și polemist nu reprezintă „critica de direcție" (contrar opticii lovinesciene) ci este un comentator modern. Eminescu e un spirit volitiv, și nu „slab" romantic, înșotit de „însușirea deliberativă" ; de unde decurge și „inteligența" ; e cult și format în mediul românesc căci altfel nu s-ar înțelege cum majoritatea sursologiei externe e văzută de George Munteanu drept o „analogie" incidentală. Poetul era dotat pentru filosofie și speculațiunea de idei, cu sentimentul zădărniciei provenit pe canal psihologic, ceea ce înseamnă că este mai puțin schopenhauerian (pg. 203). Lirica lui se bizuie pe „raționalizarea onticului" și nu suferă despărțiri arbitrare cronologice („antume" și „postume") precum și după gen. Opera e un text infinit, comunicînd pe canale inefabile, cu o tevărie fină. „Structurile" ei ar fi cele comunicate de Eminescu, adică, în limbaj critic, „sensibilul", „inteligibilul" și „imaginarul". În fine, „eminescianismul" este văzut la „nivel uman categorial", asemeni „faustianismului", „hamletismului", „donquijotismului" (pg. 339). Creangă e un „filolog" care pune „mîză" pe o „poetică a prozei", fiind un eminent „umorist". Poveștile cedează inițiativa cuvintelor (observația e și la Zoe Dumitrescu-Bușulenga). „Amintirile", o carte nedereche, se bizuie pe croiala subtilă și pe „demiurgia cuvîntului". Caragiale e un sentimental contradictoriu și un mare „poet comic". Slavici e văzut ca un instinctiv răsounzînd la „chemarea străbunilor" și la „chemarea muntelui", atins de „vocația călătoriei". Adăugînd un șir de observații noi în amănunt (Maiorescu și-a luat doctoratul la Giessen cu o teză orală despre „Relație", Eminescu e un mare poet „preeminent vizual" etc.), deducem un tabel enorm de probe noi, unele, se înțelege, nu de tot concludente, însă în chip majoritar valabile.

Criticul ne-a dat o sinteză nouă, a pornit de la un cadru analitic riguros și de nimic crezător, luînd pe cont propriu exegeza și examinînd pieptiș cu inevitabile imperfecțiuni și exagerări, mereu fidel ideii inițiale. Nu uit să adaog un talent speculativ remarcabil precum și o propoziționare critică elegantă, întrucîtva greoaie, căci e plină de noțiuni abstruze de filozofie, care dă însă inițiatului delicii însemnate și o vedere clară a chestiunii. Un tablou vivant al „Junimii" (pg. 50), portretul lui Maiorescu (pg. 84), cutare expresii memorabile, exolicațiuni paradoxale și ingenioase fac din George Munteanu și un stilist cu maturitate deplină. Sub raport documentar criticul a văzut aproape tot, din documentele mai vechi și mai noi, decupînd chiar și contribuțiuni din jurnale, citind pînă la exegeze, ca să zic așa, mai rare (Lucian Boz, Mircea Eliade, Servien, Lupasco), pe esteticienii moderni (Parevson, Moutsopoulos, Ingarden), mitologi și psihanaliști, jungieni etc. „Maiorescian" prin opțiune cum declară (pg. 145), George Munteanu pare a fi pandantul contemporan al lui Ibrăileanu, nu fără un accent benign din H. Sanielevici, făcînd din critică un exercițiu complex, ieșit din examinarea estetică unde s-au adăugat toate anexele imaginabile : „Dealtminteri, critica literară, al cărei cititor rămîne la noi — Maiorescu, nu e chestiune de ermetism între infoliile uneia sau alteia dintre disciplinele particulare ci de deschidere cît mai largă, de sinteză variabilă, suplă a rezultatelor înregistrate în celelalte discipline, care, practic, îi sînt sau îi pot deveni — toate — „auxiliare".

Artur Silvestri

viața cărților

proza

Întoarcerea fiului risipitor

● Cel mai recent roman al lui Mihail Diaconescu*) abordează problematica apartenenței individului la spațiul său natal și la spiritualitatea comunității etnice. Chemarea pămîntului, forța regeneratoare a tinuturilor de care omul este legat prin legi obscure, își află reprezentarea simbolică în „himera lui Anteu", emblema care domină partea finală a cărții. Romanul are, în ultimă instanță, un singur personaj, Ștefan Manu, care în pragul unei dispariții premature trăiește cu acuitate drama regăsirii de sine, a căutării unei identități pierdute, traversînd o derută existențială tardivă. În raport cu sculptorul Ștefan Manu, restul personajelor reprezintă ipostaze ale relațiilor umane alterate datorită unei erori esențiale. După război Ștefan își amînă întoarcerea în țară, stăpînit la început de curiozitatea intelectuală, apoi din rațiuni legate de realizarea studiilor și de implinirea unei cariere artistice în Germania. Căsătoria cu Doris pare să-l îndepărteze definitiv de spațiul natal și existența lui Ștefan se desfășoară sub semnul succesului social într-o lume în care el crede că s-a integrat pentru a o domina, bucurîndu-se de privilegii. Treptat însă se produce revelația precarității legăturilor dintre acest străin și lumea de care el se credea asimilat.

Iubirea dintre Ștefan și Doris se uzează, se instalează răceala politicoasă. Albrecht, fiul artistului, se îndepărtează de tatăl său pînă la ostilitate declarată, legătura dintre tată și fiu, aparent firească, dovedindu-se și ea falsă. Albrecht mai întîi, apoi Ștefan însuși, realizează imposibilitatea convertirii sufletești la un mod de viață străin : „am început să înțeleg, foarte vag la început, că oamenii fac parte din lumi diferite, cu propria lor mișcare, cu propriul lor univers. Că dorința acestor lumi de a comunica nu se realizează de fapt niciodată pînă la capăt. Că ele rămîn, de fapt, străine".

Ștefan începe să se simtă un intrus, o ființă cu identitate confuză. Mesajele subiective ale unei morți iminente recheamă amintirea trecutului și umbrele celor lăsați acasă. În conștiința lui Manu își face loc ideea că neîntorcîndu-se la timp i-a trădat pe ai săi, și-a uitat mama, și-a înșelat iubita. Moartea prematură a celor dragi începe să se asimileze cu un sentiment de culpabilitate. Presimțirea sfîrșitului îl determină pe artist să încerce să se regăsească între umbrele alor săi, pe pămîntul natal.

Întoarcerea în țară devine o datorie dar și nevoia unei limpeziri. Revenirea în România nu face însă decît să-i releve personajului adevărata adîncime a dramei înstrăinării sale. Gravitatea trădării i se dezvăluie prin consecințele actului său pentru mama sa și pentru iubita din tinerețe, Ioana. Ștefan nu mai poate reconstitui legăturile de altădată, oamenii l-au uitat sau îl primesc cu rezervă și firească suspiciune, locurile i se par prea puțin familiare, umbrele îl apasă. Cel care i-a părăsit pe ai lui va fi la rîndul său părăsit și trădat de soție, de iubită, de fiu, de prieten. În țară, Ștefan descoperă că Ioana i-a lăsat o fiică, Irina, care îl va respinge pe străinul pe care nu l-a cunoscut niciodată.

Împlinirea artistică a personajului este anihilată de eșecul său uman. Umbrele înstrăinării, golul dintre două lumi între care sufletul pendulează derutat, totul imprimă existenței lui Ștefan gustul neantului. Dens prin problematică, dramatic prin acuitatea analizei stărilor de anxietate existențială, vag moralizator, ca orice parabolă, cu numeroase neglijențe stilistice, reținînd atenția, în consecință, mai ales sub aspect narativ și simbolic.

Sultana Craia

*) **Mihail Diaconescu : „Umbrele nopții". Editura „Cartea Românească", 1980.**

poezia

Rafinament poetic

● Cărțile anterioare ale lui Șerban Foarță **(Texte pentru Pheonix**, scrisă în colaborare cu Andrei Ujică, **Simpleroze** și **Eșarpele Isidorei)** consacrau un stil și un spațiu poetic inconfundabil chiar dacă lipsit de anvergură. În cadrele sale, autorul dezvoltă o poetică ale cărei note caracteristice sînt spiritul ludic rafinat, atitudinea livrească și abilitatea parodică, subtila asociere semantică în plan cultural și combinația lingvistică imprevizibilă sau paradoxală. Lucrînd cu un număr restrins de elemente, se ajungea, la un moment dat, în ciuda reușitelor permutări și rocade, la repetiție și ușoară monotonie. Acest punct labil în care originalitatea părea să alunece în manieră devenise vizibil în **Eșarpele Isidorei** dar, tot în acest volum, se observau și semnele unei modificări de perspectivă care acum ne apare ca certitudine. Fără a renunța la codul ludic, Șerban Foarță îi schimbă semnul, îi bruiază mesajul „roz", atribuindu-i sensuri și semnificații mai grave. În poemul **Despre mersul trenurilor șansei**, prin arabescul și volutele imaginilor, străbate o atmosferă de tristețe și însingurare : „Acum, cînd ea-și consultă ceasca, pe care-o tine / ca pe-o floare (din soiul lupidragi) de ansa / fragilă și cu dulce galb, / cu ce cuvinte as putea / (fără s-o tulbure) să-i spun, să-i dau de înțeles / că ș-a-n-s-a-pe care pare s-o aștepte de la / ghiocul univalv al cesții ca atare, ea (al cărei / nume poate fi și poate că și e : **Ortansa)** că șansa / — asadar — nu trece ; sau, dacă trece, nu oprește : / sau, chiar dacă oprește, nu stă / decît puțin / într-un oraș, al ei, urît și care-și pierde, pe zi / ce trece, ânportansa (...)" La fel și în **Despre miraje, tandre speculații**, ceea ce pare a fi o simplă natură moartă, este, de fapt, o „tandră" evocare a unei scene din copilărie. Suprafața netedă a tabloului este brumată de aburii amintirii.

Aceeași atmosferă melancolică, același regret și nostalgie după o „belle époque" imaginară sau reală se degajă și din textele poetice (este mai corect să le numim astfel) **Despre nimic. O promisiune ('n formă de sonet, cu leit motive)** sau **Despre acordeoane. Les Adieux** și **Despre armonia culorilor.** În schimb, într-un triptic liric **Trifariam**, sentimentul trecerii timpului, al însingurării și debusolării ființei, al senzației **de degradare în prezent** se manifestă aproape direct, fără acele rotiri „feneante" și apropieri „felone" cum i-ar place probabil autorului să se exprime. Interesante sînt și **Despre un domn von Leibniz** și **Despre un... oarecare Chopinhauer** (continuare între Chöpin și Shopenhauer) în care jocul de cuvinte este susținut de o jonglerie a ideilor ce speculează în jurul noțiunii de moarte. Dar textul poetic reprezentativ pentru stilul și maniera actuală a lui Șerban Foarță este **Despre Miraze (În temeiul unei epistole mallarméene către Villier de L'Isle Adam)...** în care subtilele asocieri și transpuneri de sens și motive nu mai constituie doar valori în sine ci se subsumează unui discurs unic, solidar ce, în același timp dezvăluie și învăluie semnificațiile ca într-o scriere ezoterică. Aș adăuga aici plăcerea estetică pe care o provoacă limbajul rafinat trecut prin filtrele culturii. De altfel, volumul lui Șerban Foarță solicită și un tip special de lectură și receptare axat în primul rînd pe text (nu subtext, pretext sau context), pe funcția lui creatoare de sensuri, depășind chiar intențiile autorului: „...visîndu-se citind / o carte, pe care-o scrie-n / spațiul însuși de timp în care o citește / dacă nu chiar după aceea ; ea răspunzînd / dorinței lui, de cititor pierdut în / nu știu ce labirinturi vegetale-al / cărui fiecare pas determină ('ntr-un fel) aleea / / să-l ducă anume unde vrea / pe cînd grăbește să / se-ajungă, ca autor, pe sine însuși / din urmă, și, neizbutind, semnează : Zenon din Eleea" **(Un vis al autorului...).**

Sînt desigur și destule versuri factice în acest volum, dar el marchează o așteptată și binevenită deschidere în originalul demers poetic al lui Șerban Foarță.

Paul Dugneanu

*) **Șerban Foarță : „Copyright", Editura „Litera" 1979.**

Mecanica esențializării

● Din suprarealism descinde și poezia lui Ion Iovan, alături, ca atitudine față de libertățile limbajului, de un Gellu Naum, de Constantin Abăluță, Virgil Mazilescu sau de textele mai noi, încă inedite, ale Norei Iuga. Deși separați prin construirea de universuri poetice distincte, autorii citați pot fi reuniți în sfera aceleiași preocupări : un limbaj experimental bine închegat la fiecare în parte, incident cu doctrina clasicizată a suprarealismului și în același timp depășindu-l, rezolvindu-i punctele vulnerabile și, volens nolens, făcînd să apară altele. Ion Iovan începe să-și contureze un loc sigur prin cele două volume de poezie, **După-amiaza unei clipe** (1976) și recentul **Rezervație naturală** *), amîndouă pe nedrept neglijate. Ion Iovan estetizează, purtînd o splendidă mască suprarealistă stări, angoase, preocupări centrale ale lumii în care trăim. O stare de spirit tutelară, prezentă în poezia sa este tot mai pronunțata nevoie de selecție a omului contemporan, asaltat de sutele de evenimente senzaționale pe care le poate trăi într-o singură oră planeta noastră. Poetul atent la „lumea din afară", la spectacolul tehnicii sau la reverberația miraculoasă a banalului în conștiință, trăiește parcă într-un permanent asediu. Fără îndoială, sensibilitatea sincronă cu seismele veacului este în primul rînd una selectivă ; instinctul de a percepe global lumea, atît de frecvent la cei „vechi", s-a transformat în luciditatea de a-i privi, aidoma unei ciudate selectii naturale, doar excrescențele semnificative.

Aceasta este impresia pe care o lasă cele două cărți ale lui Ion Iovan. Schițată, dar cu mînă sigură, în **După-amiaza unei clipe,** ideea descrisă mai sus devine factor structural de organizare tematică în **Rezervație naturală.** În volumul din tii, imagismul e mai bogat, de fapt părînd astfel pentru că poetul își cenzurează mai puțin inclinația spre materialitatea figurativă a limbajului. Deopotrivă elegantă și șocantă, expresia poetică a lui Ion Iovan urmează deocamdată drumul de la asumarea barocă a „întîlnirilor arbitrare" dintre elemente în cadrul imaginii la decantarea acesteia în plan abstract. Limbajul cuprinde din ce în ce mai multe noțiuni abstracte. Poetul scrie acum **eseuri** lirice, un fel de racourciuri ale universului poetic, explicîndu-i și mecanismul : „(de altfel trupul nu / este decît ideea / vărsată în / singe)", ceea ce s-ar putea cita în sprijinul ideii de părăsire treptată a materialității figurilor. Veșmîntul metaforic este sortit el însuși să ardă ca o flacără pentru a mistui „urma", amprentele imaginii. În poezia lui Ion Iovan, figurile ard pentru a ajunge la esență. În **călătoria unui șef de gară,** se spune simptomatic: „de aceea, în situația actuală, alegem între prestigiu și pragmatism". Frumusețea barocsuprarealistă a imaginilor prestigioasă, neîndoios, cedează locul expresivității „curate", pragmatic-esențiale, a formei design. Strălucirea „purpurei întrînd în labirint", este esențializată artificial de liniștea „ca o rețea electrică / pentru pupilele-înnoptate". Universul feroviar creat de poet (locomotive, semafoare, trenuri de seară, „gări înnegrite de puls", călătorii lungi, mișcarea blindată a mașinii, cu repeziciunea peliculei în aparatul de proiecție, cosmosul clătinîndu-se parcă pe sine — „patinînd pe vipere / torpite-n traverse" etc.) și care apare singular, din cîte știm, la noi, dobîndește continut artistic și deci justificare estetică, de unde în primul volum încinta mai mult formal. Acest „tinut al marilor locomotive" e un seism, o betie a civilizației tehnice, selectată aici pentru virtutile sale poetice nebănuite, ca altădată peisajul industrial al începutului de secol la un Verhaeren. „Seismul" e neintîmplător, pe de-o parte pentru că ascunde o doză „involbarată" de inefabil, pe de alta pentru că prin cultivarea lui deprindem „mecanismul gol de natura lucrurilor", de împărțirea lor arbitrară — din punctul de vedere al poetului suprarealist — în **concrete și abstracte, poetice și nepoetice, firești și absurde.**

În ce sens **Rezervație naturală ?** Fără să fie polemic, titlul conține o atitudine : **rezervația** e locul întîlnirilor posibile, libere, naturale prin lipsa de intervenție civilizatoare, în sensul nostru prin libertatea de a controla valori structurale diferite. Talentul care explodează în aceste două cărți și siguranța tusei poetice ne îndreptățesc să credem în viitorul poetic al lui Ion Iovan.

Costin Tuchilă

*) **Ion Iovan : „Rezervație naturală". Editura „Cartea Românească", 1979.**

compendiu

Studii și cercetări de bibliologie

● În cadrul manifestărilor legate de aniversarea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea lui Burebista, la Tîrgoviște, Consiliul județean de educație politică și cultură socialistă-Dîmbovița a editat culegerea de articole intitulată **Dîmbovița — vatră de istorie.** După cum se arată în prefața semnată de Florea Ristache, prim secretar al Comitetului județan Dîmbovița al P.C.R., „Materialele documentare cuprinse în această lucrare sînt rezultatul cercetărilor arheologice, istorice și etnografice efectuate într-un număr însemnat de localități de pe teritoriul județului, cu precădere în ultimii 15 ani, ca parte integrantă a planului unic de cercetare a tuturor zonelor țării". Volumul cuprinde o cronologie istorică a Tîrgoviștei, de la anul 3000 î.e.n. pînă în 1979, urmată de o serie de studii ca : **Dovezi materiale ale unor străvechi civilizații descoperite în județul Dîmbovița** de Petru Diaconescu, **Civilizația traco-getică în nord-vestul Munteniei** de Tiberiu I. Musca, **Geneza orașului medieval Tîrgoviște** de Gabriel Mihăescu și Eugen Fruchter, **Sinteză și originalitate în cultura și arta perimetrului tîrgovișteau (sfîrșitul secolului al XIV-lea — prima jumătate a secolului al XVII-lea)** de Petre Drăguțoiu, **Acțiuni ale maselor populare din județul Dîmbovița, conduse de P.C.R. pentru apărarea suveranității și independenței naționale (1918—1944)** de Gabriela Nițulescu, precum și alte cercetări acoperind o arie problematică interesantă, definită prin diversitate și prin ținută științifică. Studiile sînt însoțite de note, bibliografii complete și ilustrații expresive. Un volum de referință prin problematica abordată și sinteza la zi a rezultatelor cercetării.

● Între recentele publicații ale „Bibliotecii județene Dolj" se remarcă culegerea de **Comunicări** grupată pe două teme : **Elena Farago** — realizată cu prilejul aniversării centenarului nașterii poetei — și **Biblioteca și societatea,** consacrată împlinirii a 70 de ani de la fondarea bibliotecii județene. Din primul grupaj se remarcă studiile semnate de C. D. Papastate, N. A. Andrei, Barbu Theodorescu, G. Potra, Serafim Duicu, Tudor Medelcea, tratînd aspecte diverse ale operei și personalității poetei.

Dintre comunicările legate de tematica celei de a doua părți a volumului trebuie semnalate îndeosebi cercetările prezentate, sub genericul „Istoria cărții și bibliotecii din Oltenia", de I. C. Chițimia **(Începuturile cărții slavo-române și semnificația ei în context european și sud-est european),** Dan Zamfirescu **(Craiova și Oltenia în general — epicentru al spiritului românesc),** N. Bellu **(Tipografia domnească de la Govora),** Rodica Florea **(Revista „Meridian", moment de vîrf în istoria presei literare oltenești).** Volumul mai cuprinde și un număr de studii consacrate rolului și acțiunii bibliotecilor în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Între acestea se impun cele semnate de Ion Stoica **(Contribuții la studiul structurilor bibliotecono-mice universitare),** Ov. Ghidirmic **(Relația dintre bibliotecă și critică literară)** și N. Vasilescu-Capsali **(Bibliofilia — un factor esențial în procesul înnoirii perspectivei asupra culturii).**

● Tudor Nedelcea și Marcel Ciorcan continuă catalogul **Publicațiilor periodice din Oltenia** prin editarea celui de-al doilea volum sub egida „Bibliotecii județene Dolj". Autorii nu și-au propus realizarea unei bibliografii exhaustive a periodicelor apărute în Oltenia, ci întocmirea unei lucrări care să semnaleze publicațiile cu frecvență mai rară — almanahuri, anuale, anuare, calendare, dări de seamă, expuneri, rapoarte, situații — cu descrierea acestora și indicarea cotei sub care se găsesc la diferite biblioteci. După cum se arată în nota introductivă, „o caracteristică a descrierii bibliografice din acest volum o constituie selectarea unor elemente din cuprins în special (...) care cuprind informații interesante a căror actualitate se păstrează încă". Față de primul volum (Craiova, 1967), cel de față cuprinde și o addenda cu 30 de titluri de ziare, gazete și reviste. Indicele cronologic al lucrării oferă o imagine clară a tuturor periodicelor apărute în perioada 1838—1976. **Catalogul publicațiilor periodice din Oltenia** se dovedește a fi un util instrument de lucru.

Gheorghe Buluță

PRIMIM

Fabulă cu morală impusă sau „coordonarea" coordonatorului

„Tu vei gîndi că este o fabulă dar eu îți voi spune cu adevăr ceea ce vreau să-ți spun" se adresează Platon lui Gorgias într-un dialog.

Fabula (reală) : În iulie 1976, propuneam Editurii **Facla** publicarea unei antologii de sinteze teoretice și investigații concrete pe tema **Literatura, lectura și gustul publicului tînăr** (cf. propunerea subsemnatarului înregistrată de editură în 26 aug. 1976 sub nr. 151). În propunerea mea, specificam limpede că ar urma să prezint editurii o carte însumînd o serie amplă de cercetări în acest domeniu, datorate unor specialiști (sociologi, istorici și critici literari, cercetători în probleme educaționale etc.). Citez acum din răspunsul Editurii Facla. (Datat 10.09.1976 și expediat sub nr. 2211) : „Tema lucrării propusă de dv. (...) interesează editura noastră". Urmează cîteva sfaturi date de conducerea editurii privind tematica, sfaturi de care coordonatorul antologiei a ținut seamă, după cum se va vedea curînd. Citez, din aceeași adresă, finalul : „Vă mulțumim pentru ofertă și așteptăm răspunsul Dv."

Din clipa aceasta, așadar, din 10 sept. 1976, coordonatorul propusei lucrări **s-a simțit obligat moralmente să contracteze, la rîndul său, autorii cei mai potriviți să răspundă, printr-o seamă de lucrări, atît secțiunilor tematice propuse inițial, cît și altor teme sugerate** (cu o perfectă imprecizie de editură : „lucrarea să trateze problemele respective pe baza documentației dobîndite în activitatea desfășurată la radio și din activitatea de coordonator al unei secții de sociologia literaturii"). Zis și făcut. A urmat o muncă intensă de aproape trei ani în care vreme, au fost abordați să colaboreze la antologie — prima de acest gen la noi — scriitori, critici și cercetători români ca : Mircea Măciu, Ion Hobana, Nina Cassian, Mircea Săntimbreanu, Roxana Sorescu, Pavel Cîmpeanu, Adriana Mitescu, Mircea Constantinescu, Monica Lazăr, Romeo Dăscălescu, Mihai Merfea, Maria Moldovan, Mihai Coman, Ștefan Steriade, George Pătrașcu, Victor Atanasiu, Andrei Roman, Constantin Th. Ciobanu, Narcis Zărnescu, Pavel Petroman, Vasile Șt. Mariu, Valentin Borda, Victor Vișinescu.

Totodată, în cuprinsul antologiei au fost încorporate — cerîndu-li-se în prealabil acordul — intervențiile unor specialiști străini la o anchetă internațională (pe tema : **Literatura pentru copii — o estetică a dezvoltării ?,** e drept, parțial publicată între timp în **Revue Roumaine** ca : Maurice Carême (Belgia), Pierre de Boisdeffre, Henry Meilliant, H. G. Kèrourédan și Michel Cosem (Franța), Rita Boumi-Pappà (Grecia), Ahille Emilianides (Cipru), Serghei Mihalkov (U.R.S.S.), Youssif Izzidien (Irak), Nikolai Zidarov (R.P. Bulgară), Jan Rubes (R.S. Cehoslovacia), José A. Elgoriaga (S.U.A.), Benno Pludra (R.D.G.).

Cartea (adică manuscrisul dactilic) a fost trimisă Editurii Facla în 20 **aprilie 1979 (nr. de intrare 279).** Ca urmare, ea a fost planificată să apară în 1980, după cum reiese și din proiectul de plan al Editurii Facla pe 1980, poziția 51, p. 30 din care citez, nu chiar întîmplător, următoarea prezentare : „Crișan, Constantin (coordonator) ș.a. **Literatura, lectura și gustul publicului tînăr** (20 coli broșat, 18 lei). Culegere de studii, cercetări, opinii, aparținînd unui colectiv numeros și de competență complexă implicată de (sic !) abordarea sociologică a unei tematici de largă cuprindere : literatura pentru copii și tineret, lectura instituționalizată, preferințe și gusturi, sondaje, statistici, direcții metodologice, interese, valori, opțiuni. Lucrarea se adresează deopotrivă specialiștilor, **factorilor educaționali, îndeosebi profesorilor** și publicului cititor de cele mai diverse categorii" (...) (s.n.)

Planului editorial — în proiect — din care am citat, elaborat probabil în toamna anului 1979, îi urmează, la puțină vreme **(27 dec. 1979, adresa nr. 1592),** scrisoarea : „Analizîndu-se de conducerea editurii manuscrisul dv. (...) s-a ajuns la concluzia că lucrarea este mai apropiată de profilul Editurii Didactice și Pedagogice decît de al Editurii Facla. Alăturat vă înapoiem manuscrisul". Urmează o formulă de o imposibilă politețe : „Cunoaștem și prețuim activitatea dv., vă mulțumim pentru atenția acordată Editurii Facla și sîntem dispuși oricînd să discutăm alte propuneri de colaborare. Director : Ion Marin Almăjan, Șef de redacție : Al. Jebeleanu".

Exact în perioada în care așteptam invitația editurii pentru o deplasare la Timișoara în vederea pregătirii pentru tipar a manuscrisului care, după cum am constatat, nici nu a fost parcurs în editură — am primit răspunsul pe care l-am citat. Ce să cred ? **Să cred oare că instalarea unui nou director în fruntea Editurii Facla — menționez că predecesorul, Simion Dima, nu-mi era, nici vorbă, prieten — duce implicit la abandonarea unei idei ?** Luîndu-se această hotărîre, s-a ținut seama de faptul că, pe baza acordului scris al editurii, subsemnatul a contractat colectivul (menționat) de autori și că scuzele (sugestiile), refuzul prezentate mie nu acoperă decît o parte infimă a contractului ? Coordonatorul antologiei — nefiind o instituție — **a fost delegat în schimb de o instituție editorială să angajeze colaborări.** Să presupunem că sugestia de a **ne** adresa E.D.P. e binevenită ; în condițiile firești ale programelor și planurilor fiecărei edituri, cîți (alți) ani urmează **să așteptăm** apariția unei lucrări, prevăzută să apară firesc sub egida Editurii Facla ? Firesc, deoarece Editura Facla știa foarte bine — mai mult, o popularizase sub această formă — că lucrarea se adresează și **„factorilor educaționali, îndeosebi profesorilor".**

Bizară, amnezia noii conduceri a Editurii și — în ciuda formulelor de politete — **lipsită de orice respect față de cei 36 de autori de fapt 37 dacă socotim și coordonatorul lucrării.**

Ciudată și contradictorie, această atitudine față de o carte care — oricîte frontiere ar avea cu sociologia educațională — conține teme ca : **Lectura literară — gusturi și automatisme, Grupul social, gustul și determinarea preferințelor de lectură, Lectura și educația intelectuală : fermenți și impulsuri, Formal și informal în organizarea lecturii, Rolul criticii și istoriei literare în orientarea lecturii, Publicul tînăr și cultura : cerere și ofertă** ș.a.m.d.

După modestele noastre informații, problemele gustului, ale lecturii, ale educării prin artă și literatură nu constituie în nici un caz teritoriul exclusiv al E.D.P., mai ales cînd e vorba — într-o carte — nu numai de masa cititorilor școlari, ci de tineret, în genere, privit prin prisma a diferite preocupări socio-profesionale.

Dacă răspundem cu întîrziere unui asemenea gest, faptul se datorează uimirii noastre îndelungate aflată în exces de bun simț și întemeiată pe speranța că totul a fost o glumă birocratică. Ne vine greu să credem — dat fiind că este vorba de o carte de **competență complexă,** pentru a folosi chiar cuvintele de recomandare din proiectul de plan — că Editura Facla nu cunoaște acest adevăr elementar. Și că, fapt esențial, îl lasă pe coordonator să se descurce singur, în urma unui angajament oficial în virtutea căruia, acesta — repet și subliniez — a făcut apel la numeroși colaboratori români și străini cărora nu le poate oferi nici o motivație valabilă și nici nu le poate onora, în nici un fel, munca asiduă și competentă, colaborarea promptă la **o idee** și la **o carte** care, printr-un hazard birocratic, ar urma să rămînă în manuscris.

Iată „morala" impusă înjust la o fabulă contractuală incredibil de reală.

Îmi rămîne speranța că rîndurile de față, le va urma o scrisoare de scuze și... sugestii adresate celor 36 de colaboratori. Rectific 34 ; întrucît Maurice Carême (neavînd nevoie de prezentări) și Ahille Emilianides (fost președinte al Societății Scriitorilor Ciprioți) au intrat între timp în lumea tăcerii. Cellalți, toți, după știința mea, se mai află în viață, spre bucuria lor, spre competența... complexă a Editurii Facla și spre dreptul legitim de a cere jenante lămuriri și imposibile despăgubiri lui

Constantin Crișan

EMINESCIANA

EMINESCU – pictură murală de Viorica și Vintilă Mihăescu. Casa științei și tehnicii pentru tineret din Botoșani

SEMANTICA „VISULUI“

Visul este unul din toposurile fundamentale ale romantismului și, la drept vorbind, ale întregii culturi omenești. Dar, dacă vom vrea să vorbim despre „Eminescu și visul“ nu o vom face dintr-o asemenea perspectivă : nu ne interesează nici visul ca dimensiune onirică (așa cum îl analizează G. Călinescu) și nici visul ca simbol cultural (așa cum îl descrie A. Beguin în cunoscuta sa carte). Ne interesează însă cuvîntul **vis,** așa cum apare el în textele eminesciene. Empirismul brutal al unei asemenea aserțiuni trebuie însă temperat și nuanțat : nu cuvîntul ca atare (deci nu statistica) și nici implicațiile sale textuale imanente (deci nu stilistica aplicată) constituie țelul rîndurilor ce vor urma. Aș vrea însă să putem ajunge către miezul de înțeles al acestui cuvînt, așa cum se configurează el pe parcursul operei lui Eminescu. La întîlnirea cu genurile creatoare ale poetului, **visul** nu venea ca o simplă succesiune de litere, deci ca un simplu cuvînt al limbii cotidiene. El avea o tradiție simbolică, o istorie a prezenței sale în literatură, un univers de implicații filozofice și psihologice. Istoria literară, comparatistica, filozofia ori studiul structurilor antropologice ale imaginarului pot da deplin socoteală despre acest orizont de înțelesuri. Aș vrea însă să văd, dincolo de acest punct, dacă nu cumva visul capătă o nouă valoare la Eminescu, dacă nu cumva sensurilor sale de dicționar li se mai poate adăuga încă un nou spațiu semantic. Cred că la Eminescu **visul** nu poate fi citit ca „vis“ și că el beneficiază de o aură aparte de înțeles, tot astfel cum un sunet, înconjurat de ecourile sale, nu mai este sunetul inițial. Altfel spus visul și-ar creiona o realitate poetică proprie, și un orizont de semnificații implicite specifice. Dar, cum oare se poate îmbogăți un cuvînt, dincolo de limitele sferei sale semantice și tradițional poetice ? Răspunsul la această întrebare îl vom afla din analiza contextelor sale imediate, adică din studiul locului unde întrepătrunderea metaforică a sferelor semantice naște noi înțelesuri poetice. **Visul** apare întotdeauna în vecinătatea unor anumite cuvinte, iar frecvența unor asemenea întîlniri face ca ele să-și proiecteze, unele asupra altora, cîte ceva din raza de lumină a semnificației lor, astfel încît fiecare din ele, și toate la un loc, ajung să însemne mai mult decît ceea ce însemnau ele inițial.

Dacă am căuta să punem în lumină toate curentele în care apare visul lui Eminescu, ne vom găsi în fața unei uriașe teme cu variațiuni, termenul apare în cele mai diverse poziții, în cele mai variate ipostaze. Desigur, cineva ar putea osîrdi căutîndu-i valorile gramaticale, dar nu știu cît folos va aduce o asemenea cercetare pe un eșantion, de exemplu, nu exhaustiv, dar reprezentativ, constituit de la textele cuprinse în ediția Murărașu, am găsit, cu titlu informativ, 20 de predicate, 24 subiecte, 22 complemente directe, 21 complemente indirecte, 30 atribute substantivale, 24 complemente de mod, uniformitatea distribuției arată nou-pertinent criteriul gramatical. Cuvîntul e foarte frecvent mai ales în lirica de tinerețe, unde are însă valori apropiate de cele comune. Abisul este „de nour și vis“, fruntea iubitei e încoronată de „vise“, speranța e „un vis“, iar iubita e „un vis în mirare“. **Visul** desemnează aici acea lume ireală, dorită și așteptată, arareori atinsă, niciodată stăpînită. El implică o intrare (confundarea) și o ieșire (trezirea). În ansamblu, el apare ca un refugiu trecător, ca o zonă de fugară liniște și fericire iluzorie.

Dar, tot acum, apar cîteva imagini care violentează limitele „prestabilite“ ale acestui termen poetic. De exemplu, miazănoaptea și „petrece-n visuri de iarnă a ei viață“ **(Poveste,** 1869) sau „...al mărei vis rebel / Sfarmă lumile-i de valuri / De pămîntul eternel“ **(Cine-i?,** 1869). În sfîrșit, în poemul **Mureșanu,** scris în același an, Eminescu spune : „Somnia regina combină-arbitrară / Tristețe cu ris / Vrăjește vis de aur în noaptea amară / În suflet închis“. Sînt aici liniile de forță ale viitoarei deveniri. Din univers pasiv, visul devine o forță proiectivă, el este creat de ceva, el este rodul unei activități. Nu te mai retragi în vis, ci pășești într-un spațiu de vis. Anumite fenomene ale lumii, anumite gesturi și acțiuni creează în jurul lor un orizont de semnificații închise : acesta capătă la Eminescu accepția de vis. Integrarea în poezie devine integrarea în vis : orice element, semnificativ din acest punct de vedere, nu se mai poate justifica prin el însuși, ci apare ca o proiecție a unei alte lumi, ca o prelungire ireală și totuși dotată cu o esențială forță de ființare. Astfel, luna este : „Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne“, sau „Luntrea — un vis de aur, — pînză albastr-a mării / o sfîșie...“ sau „Căci e vis al neființei universul cel himeric“. Deci lucrurile nu se mai petrec și nu mai sînt **în** vis, ci pur și simplu sînt vis. Din acest moment, întreaga lume începe să viseze, adică să creeze realitatea : „Noaptea-n nori visează stele...“ „Unde crivățul visează uriașe vijelii...“ „Străbuna miază-noapte... Ce-n nori visează stele...“, „iar undele visează spume“, pentru a fi cu adevărat, trebuie să creezi, deci să visezi.

Cuplul însuși va dobîndi totala împlinire prin cufundarea în vis. Dar, nu este vorba de vis ca reverie ori ca speranță deșartă, **ci de un fel** de vis pe care, din lipsa unui alt termen, l-am denumi arhetipal. Și aceasta pentru că el nu se manifestă ca un fapt individual, subiectiv și izolat, ci ca o esență a firii, ca ceva care emană de dincolo de limitele vizibile ale realității. Perechea letargică adoarme copleșită de flori de tei și învăluită în armonia firii. Acum e clipa supremei împliniri, acum e clipa cînd adîncurile se deschid : „O, priviți-i cum visează / Visul codrului de fagi !“ În vis, dincolo, individul se unește cu esențele firii ; visul codrului, adică realitatea sa lăuntrică, universul său proiectiv, de o natură analogă celei mitice (prin surplusul de realitate și de valoare existențială de care beneficiază) se împrăștie în orizontul interior al ființei umane. Pe această dimensiune binecunoscutele versuri „Vom visa un vis ferice“ dobîndesc un nou sens : „vom visa“, adică vom trăi deplin, vom crea **din** și **pentru** noi ; „un vis“, adică un spațiu vital aparte, un orizont ce ființează în egală măsură în afara lucrurilor (din perspectiva aparențelor) și în sinea lor (din perspectiva esențelor). Iar atunci cînd „Cucu-ntreabă / Unde-i sora Viselor noastre de vară ?“ trebuie să înțelegem că armonia s-a frînt, că intrarea în spațiul arhetip a devenit imposibilă. Este invocat aici un univers, un teritoriu accesibil doar în urma unei hieratice inițieri, și nu întîmplător cucu, pasărea desperecheată și veșnic singură, este acela care marchează echilibrul sfărîmat.

De altfel, hieratismul acestui spațiu se constituie prin convergența unor termeni tipici. Întotdeauna visul este de „aur“ (simbol a cărui valoare poetică nu mai trebuie explicată aici). Tot astfel, el este „ca o poveste“, iar în jurul său se adună roiul „basmelor“ și „erosurilor“ străvechi. Este firesc deci ca aici să se reinstituie virsta „copilăriei“ și ca „norocul“ să fie o prezență palpabilă și certă. Iar dacă e vorba de copilărie și de noroc, orizontul va fi populat de lumea magică a „corului“, de sunetele adormitoare ale buciumului, de vraja lunii și de armonia firii.

Schița este sumară, dar pentru cel care a pătruns în universul eminescian ea este cunoscută și sugestivă. În fond, tot cadrul (fizic și psihic) creionat stă sub semnul visului. Mai mult chiar, s-ar putea spune că el este **visul eminescian.** Visul dobîndește aici o consistență ontologică, termen care-și are justificarea în măsura în care poezia își impune lumea ei ca pe o realitate proprie. A fi vis înseamnă a fi cu adevărat. El este altfel starea deplină a firii : „Totu-i vis și armonie“.

Mihai Coman

Festivalul de poezie «Mihai Eminescu»

Cea de a VI-a ediție a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu“, inclusă acum în amplul peisaj de manifestări al Festivalului național „Cîntarea României“, s-a desfășurat între 14 și 18 iunie la Iași — orașul care a inițiat această sărbătoare a geniului românesc și în care marele nostru poet și-a trăit o parte din anii cei mai fructuoși ai vieții sale.

Deschiderea festivă a avut loc în seara zilei de 14 iunie, în sala Teatrului național „Vasile Alecsandri“, cuvîntul de deschidere fiind rostit de către scriitorul Andi Andrieș, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. A luat cuvîntul apoi tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean de partid, președintele Consiliului popular județean, căruia i-au urmat scriitorii Vasile Nicolescu, din partea Consiliului culturii și educației socialiste, Constantin Chiriță, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor din R.S.R., Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației scriitorilor din Iași. În cadrul festivității au fost acordate și premiile Festivalului. Premiul pentru „Cel mai bun volum de debut“ apărut între edițiile a V-a și a VI-a (acordată de către Asociația scriitorilor din Iași) a fost înmînat Domniței Petri, pentru cartea intitulată „Eclipsa“, apărută la Editura Junimea. Revista „Convorbiri literare“ a acordat poetului Ion Gheorghe premiul pentru „Cel mai bun volum de poezie patriotică“ — cartea cu titlul „Dacia Fēniks“. Diploma pentru creații corale inspirate din opera lui Eminescu (acordată de Studioul de radio și televiziune Iași) a fost conferită compozitorului Viorel Munteanu.

Ampla sărbătoare eminesciană a continuat cu un recital susținut de poeții Ioana Crăciunescu, Nicolae Turtureanu, Corneliu Sturzu, Carolina Ilica, Petre Bucșa, Teohar Mihadaș, Anghel Dumbrăveanu, Ion Roșu, Horia Bădescu, Aura Mușat, Nikolaus Berwanger, Ovidiu Genaru, Lucian Valea, Vasile Mihăescu, Damian Ureche, Dumitru M. Ion. Apoi corul „Gavriil Musicescu“, dirijat de Ion Pavalache, a susținut un program de piese corale pe versuri de Eminescu. Actori ai Teatrului Național din Iași au recitat din opera poetului.

În a doua zi a Festivalului, după dezvelirea unei plăci memoriale la vechea Universitate, în aula Bibliotecii universitare „M. Eminescu“ din Iași a avut loc o sesiune de comunicări științifice, sub genericul „Interpretări eminescologice“. Au fost prezentate comunicările : „Ideile lui Eminescu despre teatru“ de Mihai Drăgan ; „Mitul veșniciei în poezia Revedere“ *de Petru Zugun ; „Structuri gramaticale și poetice la Eminescu“ de Dumitru Irimia ; „Eminescu și mitul dacic“ de Virgil Cuțitaru ; „Eminescu și desacralizarea spațiului poetic“ de Ion Constantinescu ; „Eminescu și Shakespeare“ de Ștefan Avădanei. Cu acest prilej au fost vizionate și expoziția de manuscrise eminesciene și ediții Eminescu deschisă în holul Bibliotecii. La Arhivele statului din Iași a avut loc apoi vernisajul expoziției „Ediții eminesciene“, din cunoscuta colecție Dumitru Grumăzescu.*

În ziua de 16 iunie, la Muzeul de literatură a Moldovei, („Casa Pogor“), în cadrul „Prelecțiunilor Junimii,“ criticul Eugen Simion a vorbit despre „Eminescu azi“. În încheiere, actori ieșeni au interpretat versuri din creația lui Eminescu.

Tot la Iași s-au mai desfășurat lucrările altor manifestări. La „Casa cărții“ a fost lansat al douăzeci și doilea număr din colecția „Eminesciana“, a Editurii Junimea (volumul intitulat „Arta cuvîntului la Eminescu“ de D. Caracostea, ediție alcătuită de Nina Apetroaie și prefațată de Ion Apetroaie). A vorbit criticul Mihai Drăgan.

La Combinatul de utilaj greu și la Întreprinderea „Nicolina“, în zilele de 16 și 17 iunie au avut loc sezători literare și recitaluri de poezie și muzică pe versuri de Eminescu.

Grupul itinerant al scriitorilor participanți la Festival a plecat din Iași la Botoșani, punct de pornire al unui pelerinaj la Ipotești. De aici a fost urmat traseul străbătut altădată de pașii poetului, ajungîndu-se pînă la Blaj și București. La Botoșani a avut loc sesiunea de comunicări științifice „Eminescu — spirit universal“. În sala Teatrului Național din Tîrgu Mureș, sub genericul „Sentimentul național la Eminescu“ a avut loc o altă sesiune de comunicări, încheiată cu un recital de poezie. Sesiunea de comunicări științifice cu tema „Eminescu și patria“ s-a desfășurat la Blaj, urmată de asemenea de un spectacol literar-muzical Eminescu.

A VI-a ediție a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu“ s-a încheiat la București, prilejuind un pios pelerinaj la mormîntul poetului. Muzeul literaturii române a organizat o sesiune de comunicări științifice intitulată „Eminescologia — o știință constituită“.

Virgil Cuțitaru

ÎNSEMNĂRI DESPRE „MINUNEA“ EMINESCIANĂ

Postuma eminesciană **Antropomorfism,** o humoresică plină de spirit și de idei, elaborată de Poet — după arătările editorului său, Perpessicius, la Iași, cam în 1975 — „citită, după același învățat — la vreuna din aniversările, oarecum libertine, ale Junimii“ — conține versul care încheie considerațiile hazoase, dar nu mai puțin schopenhaueriene, pigmentate cu nume ilustre ca : Pitagora, Platon, Mohamet ș.a. : „Și cu multă plecăciune vi se-nchină — **Minunescu“,** supranumele pe care și-l adoptă de atunci autorul **Luceafărului.**

Trebuie să remarcăm, imediat, că sus-menționatul cognomen i s-a atribuit Poetului de adversarii săi și ai „Junimii“, în speță de către Mihail Zamfirescu, în „bufoneria literară lirică“, operă editată — cum ne indică tot Perpessicius — de **Revista contimporană,** în 1873, deci anterior compunerii poemului **Antropomorfism.** Cognomenul, vulgo porecla, se dorea ironic — nimicitoare în intenția inamicilor declarați ai „maiorescienilor“, dar exprimă, de fapt, o caracterizare sintetică „minunată“ — cu un termen autohton, a „veseliei senine“ **(Heiterkeit,** în limbajul schopenhauerian, pe tema geniului), încît însuși Eminescu nu și-a găsit alta mai nimerită.

Avem așadar temeiul de text, riguros atestat — așa cum cere cercetarea filologică — pentru a întreprinde investigarea sistematică a înțelesurilor „minunii“ în gîndirea și expresia poetică eminesciană.

Împreună cu **ochi, dor, umbră, codru, rază** și adiacentul **lumină,** alături de epitetele **dulce, moale, blînd,** creația eminesciană este invadată de polimorfia și policromia, cu nuanțe semantice dintre cele mai varii și surprinzătoare, a „minunii“ captată și sustrasă lumii de Poet.

Nomenul substantival ca atare — ca și sinonimul „uimire“ — cunoaște multiple derivate adjectivale ca formă și sens : **minunat, uimit, fermecat, încremenit, înmărmurit, împietrit** ș.a., încît este greu de conceput o cunoastere adecvată a specificului geniului eminescian, fără a ne raporta continuu și din cele mai felurite unghiuri prospective la acest termen catalizator — am spune cu Blaga — un focar primordial, al „mirabilei“ opere a Poetului.

Întîia semnificație a încărcăturii filozofice și pasionale a acestei vocabule revelatoare tine de domeniul erotic.

Începem și aici cu **Luceafărul,** miracolul și oracolul literaturii noastre, unde constatăm, îndată, că „minunea“ este indisolubil atașată **ochiului,** simțul cel mai ales, ce-i deschide lui **Hyperion** privilegiata lumii, a fantasmagoriei și „minunățiilor“ ei : „Dar ochii mari și luminați / Lucesc adînc himeric, / Ca două patimi fără saț / Și pline de-ntuneric“. Ca apoi, în episodul **Cătălina-Cătălin** să aflăm distihul : „Ea-l ascultă pe copilaș / Uimită și distrată“. În cele două pasaje citate mai sus **teluricul** și **uranicul** se îngemănează inextricabil, sub semnul acelеiași „uimiri“, iscată, doar în aparență — de planurile diferite ale contemplării.

Congeneră **minunii** „luciferice“, numai că e mai „umanizată“ — scăldată într-un grad mai potențat de **duioșie,** și ea specific eminesciană, ni se revelă cu patos reținut, sensul „apariției“ și „dispariției“ ființei dilecte, simbolizată în **Floare albastră :** „Și te-ai dus, dulce minune, / Și-a murit iubirea noastră“. Oscilația substantival-adjectivală a fățetelor **uimirii** își găsește expresia de vrajă și în **Povestea țelului :** „Ca din farmec Ea tresare, / Și privind uimită-n lături / ...Iară inima-i se împle / De un farmec dureros“ — unde interpretul nu știe — în fața marii Poezii — dacă **uimirea** produce **farmecul** sau dacă acesta este izvorul ei „fermecat“. Și să rețină tot aici epitetul **dureros,** atît de penetrant la Poetul nostru, care atașat farmecului sugerează ipostaza **dorului, a dulcei jele,** atestată în **Călin...** și în alte poeme, atrăgîndu-ne atenția asupra popularității termenilor în discuție.

Dar „minunea“ eminesciană ne mai relevă ceva ; ea se constituie în termen de legătură între antume și postume, întărindu-ne convingerea că nu poate fi vorba de o discrepanță între acestea, ci despre raportul dintre produsul artistic oarecum finit, rivnit de Poet, și treptele intermediare ale creativității. Dovadă în acest sens sînt accentele „minunii“ în postumie neelaborate, precum : **Basmul ce i-aș spune ei,** și, mai ales, **Care-i amorul meu în astă lume,** unde citim distihul : „Unde e îngerul cu aripi senine. / A sufletului meu scumpă minune?“ — care manifestă atitea similitudini, ideatice și expresive, cu incantația ce se degajează din stihurile: „Căci pentru care altă minune decît tine / Mi-aș risipi o viață de cugetări senine“ din tulburătorul lied antum **Nu mă înțelegi** — continînd „precizări“ foarte importante privind modul de a compune, descompune și recompune imaginile. „Seninul — un alt dat primordial la Eminescu — este aplicat, în ultima postumă invocată de noi, făpturii dilecte, ca, în elaboratorul poetic de mai sus, net superior — același concept poetic să devină un atribut rezervat exclusiv „înalt cugetătorului“ Eminescu.

Pornind de aici, ni se deschide și perspectiva abordării ponderii „minunii“ în încercarea de a cristaliza și valorifica, artistic vorbind, raportul pasiune-rațiune, în termenii meditației poetico-filozofice eminesciene : **minte-inimă.** Ambiguitatea, profund poetică, în acest raport, este potențată și nuanțată prin inserții cosmice în sistemul cărora **luna** (Schopenhauer o alătură pe aceasta — revelant — de **Laune** — „capriciu“), apoi turbulența și inconstanța valurilor compun și descompun atmosfera erotică, ca în versurile : „Luna lin roșește-n față de amor și de mirare, / Se aplană de uimire valu-albastru vagabond“ **(Memento mori).** Ca, în alte postume, înălțimile, stincile, împreună cu viețuitoarele ce le populează, să ne ofere și ele spectacolul „uimirii“ : „Ca cerbul uimit ce prin creștet de stinci / E urmat de săgeat-arzătoare“ **(Eco).** Și, precum un nou Orfeu, inițiatul Eminescu, pe urmele confraților Vergiliu și Ovidiu, ne face să asistăm, în poezie ca și în proza sa artistică, la „uimirea“ provocată elementelor firii de **cintece :** „Steteau toate uimite auzindu-i cintecele“ **(Făt-Frumos din lacrimă).** Iar, ca o dovadă în plus că nici între proza și poematica creatorului **Luceafărului** nu este vreo incongruență artistică, de fond, citām fraze din același „poem“ în proză : „Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite — ochii miresii lui“ — ceea ce corespunde aidoma sintagmei „uimiții ochi“ atît de frecventă în capodoperele sale versificate.

Am semnalat mai sus rostul primordial al „ochilor“ — „izvoarele uimirii“ **(Gemenii)** — în captarea și transmiterea artistică a „minunățiilor“ lumii. Atestări în acest sens sînt multiple : de la propoziția de profundă rezonanță stoică din **Glossă :** „Privitor ca la teatru“ — cu reminiscențe din pitagoreism, din Marcus Aurelius, Epictet, Shakespeare și, de ce nu? din Schopenhauer — ca și din creația populară — pînă la variantele din **Odă în metru antic,** unde răsuna horațianul **Nil admirari** — „N-admiram nimic“.

Atașat **„minunii“,** crescut din substanța ei, palpabilă, dar și eterică — semn și acesta al marii Poezii — avem a considera „marmoreanul“, cu fațetele lui : **împietrit, încremenit, înmărmurit** ș.a. și, nu mai puțin — străm utindu-ne în planul interiorizării — faimoasa și insuficient abordata problemă a semnificației „incifrării“ și „descifrării“ eminesciene. Ne referim la **Povestea magului călător în stele** printre stihurile căreia figurează următoarele : „Și-n dulcea atmosferă uimită, purpurată / S-aud glasuri ușoare, ca arfe care pling“ sau : „Din marea cea albastră, care e steaua mea? / E acel trandafir roșu, ce mult-duios-uimit / Luceste-un gînd de aur deasupra-mi în zenit? — unde „trandafirul“ pare a fi de aceeași substanță și investit cu aceleași atribute simbolice, ca „enigmatica“ **Floare albastră.**

Dar, în poemul cu atitea stratificări inițiatice, evocat mai sus, ne-a fost dat să descoperim o sintagmă și ea revelatoare : „....Cum picături ce sorb / Toate razele lumii într-un grăunte-uimit / În el is toate, dinsul e-n toate ce-a gîndit“. Ne întrebăm : „grăuntele-uimit“ să nu fie oare un „precursor“ al inefabilei — „mirabilei semințe“ din stihurile lui Blaga, un alt, posterior, admirator al „corolei de minuni a lumii“ — pe care a inaugurat-o, artistic vorbind, la nivelul ethosului și pathosului românesc și **eo ipso** al artei poetice universale plăsmuitorul **Luceafărului ?**

Este locul aici să ne exprimăm deziderатul **studierii adîncite și sistematice a acestor „mirabilia mundi“** izvodite pe teren românesc, pornind de la creația și „uimirea“ populară („lume, lume și iar lume“) — exemplară și în această privință — trecînd prin Dosoftei („Minunată-i unda mării“) prin „înțeleptul“ Anton Pann și pînă la expresia „minunilor“ lumii, minții și inimii din Sadoveanu, Arghezi, Blaga și poezia noastră mai nouă — toate confruntate cu datele liricii universale.

Dacă matricea „minunii“ eminesciene este atmosfera erotică, să nu uităm însă reverberațiile ei și pe planul istoriei naționale și universale. În **Epigonii,** întîlnim expresii, ca : „a istoriei minune“ — „o minune luminoasă“ — apoi, în **Memento mori :** „Lumea ascultă uimită glasu-i dulce și încet“, ca suita de „uimiri“ să culmineze în același poem cu apoteoza **Romei eterne :** „Și atunci apare Roma în uimita omenire“.

Complexul „minunii“ în expresia lui eminesciană are — cum vedem — ramificații și înțelesuri adînci, plămădite de spiritualitatea românească, dar rosturile lui ies și mai bine în relief dacă il confruntăm cu formulele corespunzătoare din tezaurul gîndirii și literaturii universale. Sofocle în **Antigona** lasă corul înfiorat să exclame : „Pe lume sînt multe minuni. / Ca omul nu este nici una“ — ce-și află corespondentul în apostrofa eminesciană din **Împărat și Proletar :** „....spuneți că-i omul o lumină... ?“.

„Minunea“ în sens plasticizant — marmorean („ochiul Greciei antice“ — la Eminescu) dar și în forma sa intelectualizată — „mirarea“ — era, după Platon și alți înțelepți ai Eladei — „începutul înțelepciunii, al oricărei folozofii“ — adevăr relevat, adesea subliniat și de Schopenhauer și deci știut de Eminescu. Ovidiu, consingeanul și confratele lui Eminescu, ne face părtași, în marea frescă a „schimbatelor chipuri“ — a **Metamorfozelor** — la toate „minunățiile“ lumii, de la „cosmicizarea“ și „umanizarea“ haosului primitiv, la mirabilele și incredibilele „transformațiuni“ — pînă la glorificarea geniului Romei și a Poeziei — **„Carmen perpetuum“.**

Grigore Tănăsescu

SUVERANITATEA PRIVIRII

„Piară-mi ochii tulburători din cale“ este versul din **Odă în metru antic** în care mintuirea e **o renunțare la ochi,** ca mesageri și întreținători ai vieții. Același semn de identitate îl pune poetul în „fantasia“ de tinerețe **Ondina,** unde fantasmei „reginei albelor nopți regine“ i se adresează magica formulă : „Vin-dară / Căci ochiu-ți e viață și pară“. Înaltele manifestări ale dorului, precum și intrarea în suferință implică anume consumul de ochi, „scurgerea“, mistuirea lor. Împalidarea fetei de împărat din **Călin,** cutremurarea ei sufletească e însoțită de o secare progresivă a văzului (capitolul V) : „Tu-ți arzi ochii și frumusetea...“. Dacă ne gîndim și la felul în care sînt electrizate „genele lucii“ ale Cătălinei de ochiul glacial al lui Hyperion, putem afirma că întreg lirismul său se bizuie pe o subtilă regie a privirii sau (atunci cînd văzul caută comunicarea cu lumea din afară, cu „stînsele lumini“ ale iubitei) a privitorilor.

Poetul nostru ar putea spune cuvintele tinerei Parce malarmeene : „eu văd că sînt văzut“ („Je me voyais me voir“) sau „văd că mă văd“ în cazul în care privirea sa, asemenea aceleia a sultanului din **Scrisoarea a III-a** „înlăuntru se deșteaptă“.

E aceasta o trăsătură fundamentală a poeticii eminesciene. Văzul asigură eului un mod superior de a fi. Atîta timp cît privește el **este.** Ochiul eminescian e întotdeauna prezent, fiindcă nu numai că comunică cu celelalte simțuri, ci le și veghează, veghează actul creator ca atare. Din zona înaltă a văzului, Eminescu scurtează nu anumite momente dispoziționale, ci firea însăși, nu anumite gînduri și vise, ci mișcări, metamorfoze, întrupări ale acestora în cadrul unor întregi procese ale gîndirii și visării : „Deodată te văzui... o clipă numa / Simții adînc amarul omenirii... / Și iată că-l cunosc **intreg** acuma“. Eminescu instituie ochiului adesea un regim convulsiv, prin care anticipează de asemenea poetica secolului nostru : culpa contactului vizual, prin amploarea și intensivitatea percepției („simții adînc amarul omenirii“), se asociază spontan unui sentiment plenar, fie și cu sens negativ.

În chiar zona vederii, limitată, dar atît de sensibilă, marcată de o activitate nervoasă atît de intensă, cu adevărat spasmodică, „o clipă numa“ e de ajuns pentru a se consuma o dramă — drama poetului cunoscînd printr-o posteritate fulgerătoare o stare sufletească-limită.

Ochiul eminescian din poeziile de tinerete vedea panoramic : „Și privesc... Codrii de secoli, oceane de popoare / Se întorc cu repegiune ca gîndirile ce sboară / Și icoanele-s în luptă — eu privesc și tot privesc“. Delirul vizual de tip hugolian s-a redus în perioada maturității la scurte contracții nervoase ale retinei : antinomiile desfășurate în largi volute retorice din **Epigonii, Memento mori, Înger și demon** s-au esențializat în registrul superior al văzului. **Luceafărul** nu e, în ultimă analiză, decît poemul tensiunii dintre două priviri îndreptate în afara sferelor populate de cei doi privitori și suprapuse pe o clipă într-un punct ideal de intersecție : îndrăgostirea reciprocă, dincolo de legile ce nu le oferă în principiu o împlinire a ciudatei iubiri.

Scuturarea de podoabe se va datora, deci, și activizării percepției vizuale. Văzul lăuntric, asigurat cu o forță imanentă, de prea multă lucrare și tensiune va căuta o eliberare. Întîlnirea de priviri, aceea împovărată de gînduri a Lui, cu fastuoasa strălucire golită de sens a ochilor Ei, produce o criză psihică.

„Și cînd răsai nainte-mi ca marmura de clară, / Cînd ochiul cel mîndru străluce în afară, / Întunecind privirea-mi de nu pot să văd încă / Și-adînc trecut de gînduri e-n noaptea lui adîncă“. Logica paradoxală (imaginea atît de clară a iubitei, care nu poate fi înțeleasă și care rămîne enigmatică ; căutarea de gînduri prin... golul strălucitor al ochiului ei) ne îndrumează consecvent spre sensul adevărat : poetul e acela ce nu-și poate pricepe adîncul trecut de gînduri !

Privirea lui era și așa explicată de propria scufundare în gînduri. Simplul fapt că se întîlnește în afară cu o altă privire îl deconcertează, îi produce un nou șoc și, speriat parcă, de revine — mai crispat în neputința sa (crispare subliniată și de recurența **încă — ce — adînc**) la un activ regim lăuntric.

Pleoapa e hotar și, totodată, punte-hotar între o lume cu semnele și imaginile risipite și un eu ferit de această lume, cu resurse sufletești ce-i pot stimula imaginația.

Or, văzul lăuntric rămîne mereu receptiv chiar și prin pleoapă, fiindcă poetul cunoaște o adevărată însațietate de a privi și, bineînțeles, de a fi privit. Deși incomodat de lipsa iubitei, el se vrea privit îndelung și la modul imperativ cu luminile stinse ale ochilor ei, care nu i-au răspuns :

„Și dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini“.

Văzul stins, precum steaua ce-și mai trimite razele, dar care „nu e“, are, deci, proprietatea de a se continua în văzul plin (de raze ce vin, compensator, dinlăuntru) al poetului.

În ipostaza sa terestră, elementară, iubirea se împlinește anume prin sațiul privirii : „Și ochii tăi nemișcători / Sub ochii mei rămîie... / De te înalț de subsuori / Te nalță din călcîie ; / / Cînd fața mea se pleacă-n jos / În sus rămîi cu fața, / Să ne privim nesățios / Și dulce toată viața“ — iată îndemnul stereotip la dragoste al lui Cătălin. Ochiul participă la toate momentele de viață erotică mai întîi ca declanșator al dorinței, apoi ca stimulent și reactiv al posibilitătii de a savura deliciile ei superioare. Scena întîlnirii fetei de împărat cu Sburătorul culminează într-o extază a privirii, care, cunoscînd desfătarea supremă, naște lacrima : „Unu'n brațele altuia tremurînd ei se sărută, / Numai ochiul e vorbăreț, iară limba lor e mută, / Ea-și acopere cu mîna fața roșă de sfială, / Ochii-n lacrimi și-i ascunde într-un păr ca de petală“.

În poezia secolului nostru ochiului îi revin facultăți cu adevărat demiurgice : el nu numai că transfigurează lumea în mod romantic ; o recreează : nu numai că întreprinde o introspecție a eului ; îi redă identitatea pierdută. Poetul este un privitor în sens activ, ochiul lui fiind situat în chiar centrul lumii („Nu căuta drumul, caută centrul !“ — exclamă cu aer de manifest Paul Claudel : „Atunci cînd mai multe lucruri sînt așezate în jurul unui centru, / privindu-le dintr-o parte. / Se ascund unul de altul ; numai așezîndu-te în centru / îl vezi lămurit pe fiecare“.). Regimul privirii este taina sau, mai exact spus, destăinuirea. Cu o agresivitate proprie animalului, ochiului rilkean (în **A opta elegie)** se implîntă în afară, țintește lucrurile cu imobilitatea concentrată a răpitorului, scormonește în zona pură a simțirii taina supremă : „Cu mii de ochi privește tot ce-i viu / adînc deschisul. Numai ochii noștri / sînt situați, întorși, în felul lor : / capcane-n jurul pragului suprem. // În față — spațiul pur, etern în floare, / și totdeauna — lumea, și nicicînd / nici un niciunde fără de nimic : / neprihănitul neasiguratul, / ce-l respirăm și ȘTIM că-i nesfîrșit, / și nici nu-l jinduim. Copil, te pierzi, / vibrînd, în calmul lui. Sau mori și ESTI. / Cu moartea-n față, moartea n-o mai vezi, / privirii-mplintindu-și-o-NAFARĂ / cu ochi enormi, cu ochi de animal.“

Introvertirea e inoperantă în fața „adînc deschisului“ — poetului i-ar fi suficientă, poate, numai privirii vorace „a tot ce-i viu“. Ochiul-gură și ochiul-dinți simbolizează respectiv foamea văzului și pornirea lui neînfrînată de a se implînta în carnea lucrurilor. În urma operei de activizare a simțurilor, pe care o întîlnește poetica secolului XX — fie continent, fie instinctiv —, văzul devine născător de lume și tezaurizator de valori interioare („Văzul și-a creat o lume a sa“. — sustine același Rilke), creator de sinteze.

Prometeu și Orfeu se întîlnesc într-o singură figură : în aceea a Poetului al cărui eu se regăsește printre lucrurile îmblînzite și stăpînite cu privirea și cîntecul.

Ochiul cu facultăți orfice, împăcîndu-l cu lucrurile și cuprinzîndu-le odată cu semnificatia lor, capătă, de asemenea, o funcție socială : îmbunătățește lumea prin cuvînt, o renaște, o pune pe temeiul ordinii și armoniei.

Mihai Cimpoi

(Translație fragmentară din „NARCIS ȘI HYPERION“, eseu despre poetica lui Eminescu, de MIHAI CIMPOI, Editura „Literatura artistică“, Chișinău, 1979, p. 210—215).

POEME DE
daniel turcea

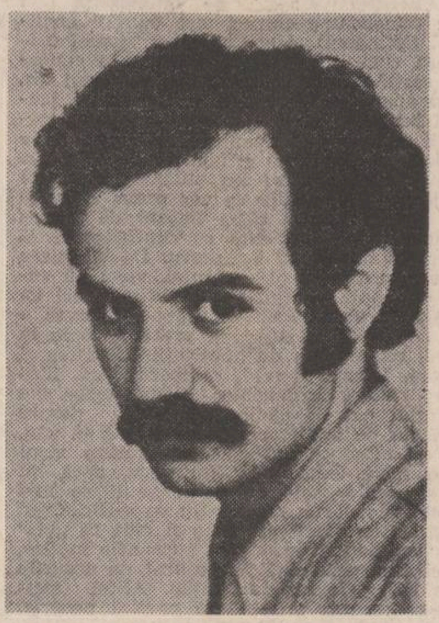

Plenitudine și puritate

După debutul cu **Entropia** („Cartea Românească“ 1970), carte a mirajului imaginativ, Daniel Turcea a tăcut aproape un deceniu, pentru ca să ne apară într-o nouă lumină, evoluat spre un limbaj epurat, de pură transcripție spirituală prin **Epifania** („Cartea Românească“, 1978), una dintre capodoperele poeziei noastre din ultimele decenii.

Clară emanație mentală, limbajul imponderabil al poeziei sale reface o continuă stare de extaz, sublimă (reușind acolo unde au eșuat atîția), poetul de formație pozitivistă Daniel Turcea îmblînzind printr-o deosebită artă a vizualului abstracțiunile ultime, obținînd un diafan murmur angelic comparabil cu „scrierea îngerească“ a lui Kandinsky : „— fii-mi / mormînt de scorțișoară / și la tine / am să viu — // rog / să-ți fiu / un bob / de grîu îngropat / în lină seară / / în făgăduit / ținut lîngă rîul / preacurat unde pasăre / pogoară / în zori / să nu-ți fiu / povară / lacrimă / să nu-ți mai fiu /“.

De la plenitudinea vizionară a **Entropiei** la puritatea stilistică a **Epifaniei**, drumul străbătut de poezia lui Daniel Turcea, memorabilă transcripție muzicală a unei **metanoia**, mărturisește o asceză morală și spirituală dinamizată de exigența reincorporării în **arta scrisului** a unei sateriologii ; artă supremă, dificilă, canonică, vădindu-și rădăcinile orientale în arta iconică a anonimilor confruntați cu adevărurile ultime ale existenței în purificata stare de **rasa...**

Topit în lumina care l-a fascinat, Daniel Turcea ca și Nicolae Labiș a rămas printre noi „o amintire frumoasă“...

Departe de larma vulgară a analfabeților genialoizi, în singurătate și tăcere, Daniel Turcea a scris chinuit, umilit și fericit că nu știe să facă bine pe pămînt altceva decît „să scrie poezie“, cum îmi zicea surîzînd într-o zi, odinioară și niciodată...

Manuscrisele sale dovedesc o conștiință artistică exemplară... Sora poetului, Lucia, a mai alcătuit din aceste manuscrise o carte de „poeme de dragoste“ care adăogată la cele două cărți publicate, va aproxima o primă „ediție definitivă“, ediție pe care împreună cu poetul Sorin Mărculescu sperăm să o vedem apărută în colecția „Hyperion“ a Editurii „Cartea Românească“.

Cu elavia ei îndurerată, sora poetului va cerceta manuscrisele lui Daniel și ne va dărui și alte cărți noi, cărți noi, scrise de Daniel Turcea ca și cum ar fi viu și departe de noi care uneori nu-i iubim pe cei vii și ne uităm morții...

Cezar Ivănescu

Arhé

un singur lucru nu aflase
că trupul poate să îi moară
într-o amiază fără nume
miinile îi vor fi atît de grele
incit pînă la frunte va fi o veșnicie
de străbătut

era frumos, luminînd
cu inima curată printre păsări, apa
nu-i putea-nvălui trupul, focul
nu-l putea îmbrățișa, întunericul
nu-i putea frînge raza privirii, veninul
nu l-ar fi putut atinge
el
nu era vinovat

Taina desăvîrșirii

îngrădește dar răutatea
dă-i un sfîrșit, să-nceteze
nebunia lor cea însetată de sînge frățesc
revărsarea
răutății peste suflet și inimă
vindecă, lină luminîndu-se
pururea blîndă
taină a tainelor, începutul
bucuriei
căci va veni o zi, o zi desăvîrșind
cosmosul sufletelor și al atomilor
o zi a răsplătirii
pentru tot sîngele vărsat în ascuns
pentru toată scîrba și sila

o zi a tuturor oamenilor
și a fiecărui gînd și a fiecărei
fapte
o zi cînd nimic
nu va rămîne ascuns, slavă și sabie
aproape, aproape
pentru totdeauna
ale fiecăruia
voința
de-o viață
se va-mplini
desăvîrșiți cei ce-au dorit
desăvîrșirea
taina desăvîrșirii
poate unul, acela unul
și pentru toți cei din jur fără nici o
importanță

Străvezime

cită odihnă
în suflet pogorămînt
sofianic
străin, luminînd
aproape cuvînt, aproape ningere
numai taină și numai dar
nevăzut
deasupra adîncului
inimii
fără să știu
fără să pot înțelege.

Rug

cînd se afla
sub geana unei peșteri
ca și cum sufletul ca sîngele din rană
ar fi privit afară, fără văluri
lina chemare
și puținul trup
la arătare supt de marea sete
ce-și face din deșert
lăcaș
și slavă
și l-a acoperit căci nu cu ochii
privea într-o subțire adiere
ca și cum viața nu s-ar mai ascunde

lumină în lumină

și trupuri, ceruri, literele cărții
mulțimea-nfățișărilor și gîndul
ce încă le acoperă, orbind
și ce nu lasă
privirii decît rana sa deschisă
sau întîmplările ce sînt întru amiază
asemeni razei ce se ține-n frunze
anume povestind
milul ce vine spre orașe locul
de unde vulturul atacă
și ce e zborul, ce-i plutirea, așezarea
apelor,
a gîndului
deasupra semnelor ca într-un nor de pace
roua, ca-n miezul sufletului ce respiră
și nu-i știm fața
deși în noi se află
și totul
înconjurîndu-se de cerul său
ca o sămînță
atît de alb și de fragil
s-ar face străveziu
și lasă
clară, vederea
vederii dinăuntru

Alb, vestmîntul

nu te teme
alb
cum e țesut din spusa rază
cu smirnă, cu aloe-nmiresmat
așa îl vom găsi în golul
mormînt, încununarea cunoștinței
cu teamă și uimire sărutînd
în înțelesuri, urmele durerii
pleoapele sub pleoape ca un cer
într-altul

drumul acesta e mai lung ca viața-mi

e drumul de la literă la duh
și primul pas e depărtarea lumii

Gînd

aleea-n lină șerpuire, gînd
(otravă picurată în ureche)
învăluind
par îngropate semne
cele văzute ca și cum ar fi
numai secrete ale-nțelepciunii :
lotus
străfulgerare
fața apei
sînt lucrurile
nisipuri mișcătoare
trupul, acum !
un diamant domnind
cu fețe plînse

robindu-te, robindu-te și par atinse
adevărata față a minunii
uneltele sînt gata pentru moarte
chipul ascuns
mormînt lui Dumnezeu
pămîntul inimii îl străjuiesc
cu fiare
să nu-nvie

și cum își țes din riduri pe față masca urii
și cum cenușa lumii o simt în cerul gurii
nicicînd mărturisită
nădăjduiesc în piatră și fier, în zilele
țărinii
un demon le încuie cer și mare
ca prințul Budha, dăruitor de nume
carcerii – vis îi spune
cunoașterii – iertare
vieții din cîte sînt, cea mai amară
sfînt numai fulgerul
topindu-se
sau floarea de cais
și risipirea zilei către seară

orgoliu de poet, rege sărac, ascet învins

Nunta

– „Stăpînul meu, ce este
acum în miezul iernii
ce-i acest
miros adînc de crini, cînd încă ninge ?
și-această adiere, fără nume
ce arde, arde
ca de o sete, ca de o blîndețe
încît, stăpîne,
s-a stins în mine oricare dorință
și trupul mi-e străin. Uimit
de parcă s-ar
înveșmînta-n tăcere
să nu piardă
nimic rostind.“

– „Aleasă Doamna mea, tu nu ai teamă
e dragostea venind
neînserată
rămîi fecioară, soră fi-mi, mireasă
dragostea nu va trece, nici din inimi
pacea nu se va spulbera, rămîi aleasă
fii crin curat și fi-va pururi viață
căci moartea te va duce în lumina
de care nu putem acum grăi
te răstignește sora mea oricărei patimi
ca numa-n Dragoste înveșmîntați să fim

Suferința

a muri de o mie de ori într-o viață
ca viața să înceapă în tine
suferința, mi-a spus, ea curăță ca o flacără
iubita lui, suferința
rugul ce-i luminează
privirile
nu te teme de spini
nu deznădăjdui chiar dacă
lumea se surpă
și cerul se năruie, viu
este sufletul și numai întunericul
faptei mîrșave l-ar putea înlănțui
dar Viața ce-nconjoară cerul
mai mult decît orice dorise
mai adevărată e decît sîngele
cum nu poți gîndi
nici cunoaște
nici iubi
atîta revărsare a iubirii

se poate doar trăi și nu descrie
e numai viață, nu e și părere
în el
grăia
luminînd
fericit era, l-am văzut
fericit era
acolo
unde
pentru mîinile mele șovăitoare
era numai teamă
o zidire din
rouă și lacrimi
și nimic
nu-i putea lua
pacea neînvinsă

Marea dragoste

arată-mi omul
care poate duce, între zvîcnirea tîmplelor
sub pleoape
sau în adîncul fără gînd și cuget
în hăul firii
veșnicia
fără să se ardă, fără să strige și
să se revolte
că nu o are și că i-ai dat moarte
om sînt, pe pămînt
și ce-am știut m-a rătăcit sub soare
și ce-am dorit m-a urîțit sub lună
și ce-am văzut frumos am aruncat
și-n rana-abia deschisă am lovit
și ce era nevinovat
am lovit pînă ce rușinea
acoperi cu vina ei și șterse
lumina ce-o-ndrăgisem, c-un cuvînt
m-ai vindecat, cu așezarea mîinii
pe creștet, m-ai iertat
în cuibul firii mele și mi-ai adus
această-mbelșugată-n rod avere

cine-i să spună
cine-i să cunoască
și cine, cine, cine mai ales
să nu se bucure fiindcă-a aflat
taina ce-nconjoară și ține cerul
cum ții un fulg
în palmă, de zăpadă
nu urcă în orgoliu
nu cade prin neștiință
nu se abate prin lepădare și ură
nici prin iubire nesocotită și patimi
nici nu rămîne înăuntru prin lene
nici înafară prin nepăsare
așa privește totul
atunci vei privi la om minunîndu-te
de chipul lui cel tainic
de care nu știe
încă avînd hotar
mintea ia forma lucrurilor cunoscute
dar ajungînd la cel fără chip
se face fără chip
și cum ideile nu se răstoarnă una pe alta
nu descoperă prin grai comoara

iată ca să nu se creadă pe sine
desăvîrșit, are uitare și neștiință
cel muritor
cu cel neînsuflețit
se despart și iar se vor
uni
spre mărturie
ce puțin au trăit

Trup

degetele
se roagă și nu știu
erau făcute să mîngîie flăcări
privește-le
și lucrul lor era minunat

trebuiau să atingă
numele fiecărui lucru
chiar dacă lăsau în urmă cenușă
și numele erau în minune
privește
făcute sînt să binecuvînteze
apele, înviindu-le
cununa anului
daruri
și frunți

atîta har pot avea mîinile omului încît
ridicîndu-se
cerurile
li s-ar deschide
cîte sînt
coborîndu-se, se coboară-n lumină Cuvîntul
pe pămînt
și nu știu
și nu știu

buzele
grăiesc și nu știu
ar fi putut rosti cerurile
ascultării
adevăratul nume
al stelelor, al morții, al mării
vremea și lumina fiecăruia dată
locul de naștere al lacrimii
și aceasta era prea puțin
ar fi putut grăi îngerilor
cuvintele
făcînd fiecare lucru rostit, străveziu
dar mai mult
trebuiau să grăiască-n lumină
cuvintele vieții, cuvintele, înviind
și nu știu
și nu știu

trebuiau să grăiască înmiresmînd

cerul numindu-l ca pe un cer
pasărea ca pe o pasăre
fratele și sora
și iată
acum sînt fiicele desfrînării
cuib de șopîrle sînt
și ouă de păianjen
sînt
și nu știu
și nu mai pot rosti
amintirea
s-a-ndepărtat, abia stăruie
ca un zbor

pămîntul pleoapelor
cel purtător de moarte
pămîntul ochilor
era ca diamantul
stăpînind, asemeni soarelui
ca și el, luminînd

uneori era ca un cer
privind înafară

uneori ca o boare subțire
înconjurînd fiecare lucru
pe dinăuntru
pe dinafară
frunza ca seva privind-o
și nu știu
și nu știu
dar mai minunat decît acestea e să aibă
în el acum
focul cuvîntului
și să nu ardă

Poezie

lasă sufletul meu sub pleoapa Ta
Doamne, să viseze
coborîtă peste lume ea
trup să-mi dea și deodată
roua lumii cum o ții pe gene
fir cu fir în străvezime
lasă-mă să văd cum ai descris-o
din bolnave mlaștini prefăcută
în iubirea Ta, neîncepută

La apa Babilonului

privind acum, în duh, în înțelesuri
în cîmpurile înserării, lîngă ziduri
unde-i doar șoapta ce adie, cum
se va sfîrși în sînge-mpărăția
cu-ai săi satrapi ce nu-și mai știu
mulțimea de popoare și de zei
și se va ridica din nou cenușa
ca o înțelepciune peste urme
și așezări și trupuri risipite
ținînd sub pleoape netrăite zile
ca și cum nemurirea i-a orbit
privindu-le prea mult iertata viață

și parcă el murea în fiecare
căci fiecare risipea lumină
și aduna cenușă
și-ar fi fost
cu fața numai raze și era
mai însetat de sînge ca un tigru
asirian, cu fața în țărînă
și-atunci
cel care moartea le zărea, vedea lumina
cum părăsește ca o respirare
și lasă-n suflet numai întuneric
simțea al lumii gust
de iarbă rea
se bucura că nu-i fără de moarte
prea desfrînata, din deșert, cetate
fusese vremuirea cît coboară
o clipă noaptea, din mulțimea razei
de care ochii însetați se-ascund

rosti atunci
da, risipi-va grecul
splendoarea Asiei
va fi un rîu de purpură
și singur, îngrozit, peste stihii
stăpînitorul va muri ca sluga
pustiul înghețîndu-i în orbite

teatru

t

Un recital excepțional

Am avut privilegiul să asist la un recital de rară frumusețe, susținut în Capitală de o actriță a Teatrului Național din Tîrgu Mureș, actriță al cărui nume este **Àdàm Erzsèbet.**

Spectacolul intitulat „Umbra soarelui“ este imaginat pe selecțiuni din Mòricz Zsigmond, romancierul care reconstituie viața principelui Bethlen Gàbor domnitor al Transilvaniei între anii 1613—1629, de la a cărui naștere se împlinesc 400 de ani.

Partitura generoasă a montajului oferă acestei excepționale actrițe prilejul de a-și dezvălui calitățile scenice, complexitatea talentului său evidențiindu-se într-o fermecătoare simbioză de poezie, muzică și mișcare plastică rafinată.

Posesoare a unui registru vocal nebănuit de divers și nuanțat, a unui temperament dramatic autentic, Àdàm Erzsèbet reînvie în spațiul sugestiv al unei scene austere o întreagă spocă istorică, trăind, rînd pe rînd, roluri și ipostaze dintre cele mai diverse.

Textul este, de fapt, o pledoarie caldă pentru pace și înfrățire între popoare, pentru rațiune și demnitate, deci de o stringentă actualitate.

Actrița trece cu naturalețe de la o stare emoțională la alta, fiind rînd pe rînd : neîndurătoare, calină, violentă, docilă, revoltată sau resemnată.

Faptul că Teatrul Național din Tîrgu Mureș a prezentat la București un recital în limba maghiară are multiple și profunde semnificații și ne-a bucurat din toată inima.

Ne-am bucurat în primul rînd că am avut revelația descoperirii unui talent autentic, transfigurînd un text de excepțională valoare literară.

Ne-a bucurat și participarea afectivă a sălii care a răsplătit acest splendid efort cu aplauze binemeritate, chemînd de cîteva ori la rampă pe înzestrata și solitara interpretă. Pe interpreta care, timp de peste o oră, ne-a ținut sub vraja textului și a talentului ei, culminînd cu acel îndemn final, rostit cu voce catifelată : „Visați, visați, visați, oameni buni ! Visează umanitate !“.

O remarcă specială pentru prietenul meu Hajdu Győző care a redactat un program concis și extrem de util spectatorilor români prezenți în sală.

Mircea Micu

film

f

Rețeaua „S“

Gen dificil nu numai prin „regula jocului“, filmul polițist implică drept principale atribute rigoarea construcției epice, tonusul unui ritm adecvat duelului între inteligențe, un suspens, care abil mînuit, impune un efort participativ capacității logice a spectatorului.

Film polițist, mai precis de spionaj, **Rețeaua „S“** ocolește parcă deliberat aceste cîteva minime cerințe conținute în decalajul imaginar al unei categorii de pelicule, de altfel, mult apreciate de publicul larg.

În scenariul semnat de **Tudor Negoiță și Mircea Gindilă**, întîmplările curg fără a acumula doza necesară de tensiune, pozițiile protagoniștilor, explicitate didacticist și fals moralizator sînt departe de a sugera măcar mecanismul intim al unei opțiuni sau nuanțele, cît de cît plauzibile, în schițarea psihologiilor propuse. Principalele secvențe ale competiției între urmăriți și urmăritori se derulează **„cu cărțile pe față“**. spionul principal devine pretextul unei naive lecții de etică, membrii rețelei de sacrificiu („S“) sînt mai transparenți ca apa de izvor, crima maleficului „X“ rămîne inutilă, panoplia agenților străini rămîne garnisită cu înduioșător de puerile semnalizări, parole, trucuri, etc., etc.

Regizorul **Virgil Calotescu** încearcă să mascheze vizibilele carențe ale story-ului încîlcit, cu numai aparente note de originalitate prin supradimensionarea locurilor comune : urmăriri (care îndelung filmate ajung la repetiții supărătoare), bătăi (care savant orchestrate nu lasă nici un dubiu asupra învingătorului), ambiguități (a căror artificiozitate le face ușor detectabile), cascade (savant prelungite pînă la negarea legilor fizicii).

Rezolvările așa-zisei ecuații polițiste sînt forțate într-un context lipsit de ambiția ineditului în planul expresiei artistice, conducînd în consecință la un produs nu lipsit de meșteșug, dar în ansamblu mediocru. Un loc aparte printre personajele filmului interpretate în nota obișnuită de cunoscuți actori — **Radu Beligan, Gheorghe Dinică, George Motoi, Cezara Dafinescu, Valeriu Dogaru, Florin Piersic, Florian Pitiș** și alții, îl ocupă spațiul acțiunii, Capitala, filmată cu bucuria descoperirii unor unghiuri mai puțin folosite, a unor locuri puțin cunoscute, dar cu o autentică poezie citadină (imaginea : Dumitru Costache-Foni).

Din păcate acest lucru rămîne insuficient pentru ca filmul să dureze pe treptele succesului unui gen, din care nu lipsesc sugestiile subtile ale unui realism dramatic, modelat cu accente deosebite și formulat cu convingeri profunde.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Educație și spirit critic

Printre multe emisiuni de rutină, poleite și confortabile, am avut prilejul să urmăresc, marți seara, 10 iunie, o interesantă **Anchetă TV**, sub titlul „Tristele figuri ale băieților veseli“. Autorul ei, Vartan Arachelian, este cunoscut ca un realizator dotat cu nerv și spirit publicistic. Emisiunea la care mă refer a adus în fața noastră „tristele figuri“ ale unor tineri seduși de himera unei existențe parazitare, căutînd un mod de viață călduț și interesați doar de cîștigul fără muncă, tineri care s-au desolidarizat de generația lor angajată într-un nobil efort constructiv. Manifestînd serioase carențe de educație, acești tineri ajung să săvîrșească acte reprobabile, antisociale, violentînd cadrul civic și normele elementare de conduită socială. Emisiunea a avut un puternic fior de autenticitate, dat de concretețea faptelor relatate, de imaginile și chipurile expresive care s-au derulat pe ecran, de comentariul aplicat, sec și convingător, de dialogul incisiv purtat de realizatorul emisiunii cu cei aflați în contradicție cu morala societății noastre. Trebuie să remarcăm puternicul ecou educativ al emisiunii, faptul că ea a fost un avertisment public pentru cei tentați să ocolească munca cinstită, pentru cei care alunecă pe panta acestui mod de viață care degradează și înjosește tinerețea lor, le mutilează și le urîțește sufletul. Urmărind cu un interes crescînd asprul schimb de replici dintre Vartan Arachelian și „eroii“ emisiunii, m-am gîndit la starea pe care o trăiesc aceștia din urmă în momentul în care își văd chipurile pe micul ecran sub reflectorul opiniei publice, la gestul cu care vor da binețe a doua zi pe stradă. Poate că emisiunea va fi fost pentru ei un prilej de a-și regîndi rostul vieții, poate că îi va fi determinat, sub presiunea acelui sentiment care se cheamă rușine, să-și schimbe atitudinea și comportamentul, să-și refacă existența printr-un proces de regenerare morală. Și — de ce n-am recunoaște — acest fapt este norm. Televiziunea este și o port-voce a opiniei publice și spiritul critic constructiv nu-i poate fi străin. Cum spuneam la început, urmărim adeseori emisiuni, unele în mod special dedicate tineretului, care se pierd în comentarii stufoase, uitînd faptele cotidiene, adică cele care alcătuiesc substanța vieții de toate zilele, emisiuni care spun mereu aceleași lucruri și care de fapt nu mai spun nimănui nimic, și de la care telespectatorul își abate privirea cu firească înțelepciune. Există și emisiuni care inventează probleme sau care ating problemele reale cu atita delicatețe și sfială încît telespectatorul, care de multe ori le cunoaște direct și simte că reporterul le dă ocol și nu le formulează răspicat, trăiește un sentiment de insatisfacție. Totuși, spiritul critic mi se pare a fi în creștere la televiziune. Ultima ediție a emisiunii **Clubul tineretului** a cuprins o discuție, între scriitorul Mircea Sântimbreanu și un grup de elevi, asupra automatismelor și a expresiilor argotice care colorează neplăcut vorbirea tinerilor. Inițiativa este binevenită căci fenomenul este real și îngrijorător.

Grigore Georgiu

cenaclul revistei «luceafărul»

Căldură mare, auditoriu foarte volubil, la această ședință a cenaclului revistei Luceafărul, condusă de poetul Ion Gheorghe. Pentru un scurt interval de timp, participanții s-au bucurat de prezența poeților Carolina Ilica și George Alboiu. Au citit Ion Dragomir (poezie), laureat al premiului revistei „Luceafărul" și Ed. Huidan (proză). Poetul Ion Gheorghe invită la discuții. După citeva momente de ezitare, își ia inima in dinți Florin Grigoriu, care găsește interesante atit poemele citite cit și schițele. Următorul opinent este Nicolae Ion Dragu, care citește în mare viteză un text critic. Reușesc să notez: „Poetul are patima amalgamului... poezie caleidoscopică, adună metafore, cade în desuetitudine (sic!), nu caută caratul ci se mulțumește cu citeva fire de pirită".

Valter Hristescu, vechi combatant în cenaciu : „În ciuda unui generic încărcat, eu cu acest autor, nu sint întru totul de acord întrucit din acest ciclu de poeme il surprind intr-o fază de laborator. El reușește să construiască foarte bine dar nu așează emoția puternică. Ea (adică emoția, n.n.) ține de acel rar sistem pe care Ion Dragomir il încearcă pe anumite versuri cu niște cugetări". După aceste adinci considerații vorbitorul amenință că în continuare se va ocupa de o chestiune de chirurgie (Păzea !) lăsindu-l pe poet intr-un dulce (sic) farniente pentru a trece la prozator. Pe care nu vrea să-l primească deloc. „Prozatorul e un fotograf vestit (Mihailopol! — se strigă din sală). Nu. Cele citite se află într-o zonă a kitsch-ului, fraza are o colbăială, e fragmentată, mijloacele artistice sint foarte modeste". Dixit!

In cuvintul său, Elena Nestor, se arată în dezacord cu părerile net nefavorabile in legătură cu proza citită. Cele două schițe i se par lucrate, muncite, fiind vizibil efortul de construcție. Ii reproșează lipsa de personalitate, observind totodată că acesta nu este un defect prea grav la virsta prozatorului. Recomandă imbogățirea lecturilor din clasicii literaturii universale. Nicolae Ion Dragu revine, pentru a-și comunica opiniile despre proza lui Ed. Huidan. Poetul Dorin Tudoran mărturisește că a ascultat cu interes proza. Proza ii amintește prin tonalitate și subiect de cartea Eternitate locală a regretatului Eugen Seceleanu. A doua povestire ar intra în tipologie în spațiul prozei scurte comportamentiste, practicat la noi acum vreo 10—15 ani de o generație de scriitori care și-a cam frînt gitul. În tot, proza lui Huidan, dincolo de limitele sugerate, este departe de a nu fi interesantă". Lui Ion Bogdan Lefter poezia nu i-a plăcut. Tot ce poate remarca este voința de a scrie poezie și expresivitatea involutară. Prima proză citită de Huidan dă dovada unui apetit parodic remarcabil, care funcționează însă puțin în gol. Prozatorul n-are simțul limbii, miza e mică. Lui Bogdan Păcurățeanu poezia lui Ion Dragomir nu i-a făcut, la început, o impresie prea bună, dar citind apoi cu proprii ochi și-a schimbat părerea. Proza este fluentă și (ei da!) nici pe departe lipsită de fluență.

Florin Grigoriu cere din nou cuvintul și găsește prima proză a lui Huidan de un umor nebun, a doua — de adincime. Viorica Farcaș Munteanu apreciază poeziile lui Ion Dragomir, dar constată că ideile sint insuficient exploatate. Exemplifică indelung, nu se teme de întreruperi și încheie cu imperativul: „Exploatați-le că aveți ce !" Pentru Titu Șerban, Ion Dragomir face parte din zona tradițională a poeziei. Poeziile sint realizate dar mijloacele nu sint cele mai proaspete, cele mai autentice.

Să și le „cenzurească" — zice vorbitorul — să și le șlefuiască — adaugă. Lui Gandy Romulus Georgescu poetul ii pare drept un poematic, la care gindirea poetică se edifică pe relația absență-prezență. La prozator remarcă finețea observației și verva umoristică. În cuvintul de închidere Ion Gheorghe atrage atenția asupra faptului că poezia contemporană traversează un moment curios, ea avind de luptat cu inflația logosului, decăzut din puritatea lui originară. Generația lui Ion Dragomir are de luptat cu această inflație. Ii consideră pe cei ce au citit oameni talentați și se oprește mai mult asupra poetului, observind în ciclul prezentat existența unei magme care lucrează și care, cu siguranță, va erupe cindva. E de așteptat, însă, cu temei.

V. F. M.

ed huidan

GARDUL

De gardul inalt, de sirmă ghimpată, ne apropiam cu teamă. Dincolo de el era bordeiul militarilor, un acoperiș lung la nivelul solului, atit puteam zări de la distanță. Războiul se sfirșise de mult, noi eram copii născuți în zile de pace, dar imaginea infricoșătoare a mormanelor de cadavre înghețate, a marșurilor prin cimpii nesfirșite, a ploii de foc aruncată asupra „alor noștri", își pusese amprenta asupra copilăriei, pentru că ele constituiau subiectul predilect al discuțiilor purtate de părinți. Și ei, mai ales seara, cind se adunau pe la porți, în marginea aceea de oraș se trăia ca la țară, evitau să discute despre cei de „dincolo" și cind ne vedeau apropiindu-ne prea mult de sirma ghimpată ne strigau să ne mutăm locul de joacă. Pentru tata, gardul acela parcă nu exista. Privirea lui trecea prin bariera de sirmă ghimpată, pe fată nu i-am citit niciodată nici ură, nici frică, nici măcar îngrijorare, ca la ceilalți, aveam senzația că dacă s-ar fi îndreptat vreodată în direcția aceea ar fi trecut prin gard fără nici-un efort, pierzindu-se pe cimpia stearpă. O singură dată s-a apropiat, ne căzuse o minge „dincolo". A agățat-o cu un arac de fasole, apoi a ridicat-o trecind cind o mină cind cealaltă prin ochiurile de sirmă. Se înălța încet, soarele apunea departe, după munți, în jurul lui se formase un halou de lumină și spini, mingea părea o sferă imensă, neagră, în miinile ce sovăiau la fiecare atingere. Militarii, pe care ii vedeam de departe făcind „instrucție de front", cum ne lămurise unul mai mare, care trăsese cu urechea la discuțiile bătrinilor, spălindu-se, goi pină la briu, sau dormitind la soare, nu vorbeau cu nimeni. Și nimeni nu a încercat să intre în vorbă cu ei. „Ce-mi trebuie, dom'le, să știu ce și cum? Să vină vre-unu' in haină de piele să mă ia la întrebări... Treaba lor!", zisese odată Adam, un vecin căruia ii ziceam „omul cu mirtoaga" căci avea un cal, mai bine-zis un fel de corcitură între cal și măgar, un animal ciudat, pe care-l înhăma la motorul de tăiat lemne, singura lui sursă de venit.

Au plecat într-o duminică. S-au suit toți într-un camion cu prelată în care încărcaseră tot felul de lucruri. Unul din ei și-a scos boneta și ne-a fluturat-o în semn de despărțire. Ridea.

Primul care a pătruns „dincolo" a fost Adam. A tăiat sirma cu patentul, făcind o poartă îndeajuns de mare ca să încapă cu mirtoaga, o înhămase la un fel de birjă pe care o scotea prima dată de cind il știam. Ne-am luat după el, păstrind totuși o oarecare distanță. A oprit în fața bordeiului și fără să ezite a coborit înăuntru. După citeva minute a ieșit cu brațele pline de vase, boarfe și alte nimicuri pe care le-a aruncat în birjă rinjind fericit. Apoi au apărut ai lui Ouatu, toată familia, zece persoane, cu o roabă și un cărucior cu două roți. Ne-am luat și noi inima în dinți și am intrat după ei. Tocmai începuseră să smulgă niște pături jegoase de pe pereți. Bordeiul era mult mai mare pe dinăuntru decit părea privit de afară. Nevasta lui Ouatu se suise pe o grindă și se chinuia să desprindă o bucată imensă de foaie de cort. Adam, cu o ladă în brațe, o privea pofticios de jos. Ouatu ăl bătrin cu o cască nemțească pe cap, ruginită ca vai de ea, bătea cu o lingură într-o gamelă turtită țipind „Ca la Mărășești, bre ! Ca la Mărășești...". Nu mai avea decit doi dinți în față, unul sus și unul jos, scuipa tot timpul și abia se mai ținea pe picioarele strimbe. Il potoli fi'su dindu-i un maldăr de zdrențe: „Cară și tu bă, tată, că vin ăilalți acuș și umflă tot". Ăilalți începuseră să sosească. În bordei se produse o viermuială de nedescris în care dominau înjurăturile de toate felurile. Foroneni, lăptăreasa, trăgea de un bidon de care apucase și „Contesa", nebuna oficială a cartierului, care umbla îmbrăcată cu rochii din hirtie creponată, încălțată cu ghete de patinaj împărțind reverențe în stinga și în dreapta. Căzu dar nu dădu drumul bidonului și lăptăreasa o tiri printre picioarele celorlalți spre ușă. Ea atit vroia, bidonul. Fiecare lucru era aprig disputat. Bălănică, om cu oarece funcție, el stringea lumea la ședințe, îngrămădise într-un colț un maldăr de lădițe goale, lăcuite, și se intinsese pe ele repetind amenințător „Sint ale mele, sint ale mele...". Cind in bordei pătrunseră și babele, venite de la biserică, practic nu mai exista nici un obiect fără „proprietar", dar nimeni nu îndrăznea să înceapă să care afară ceea ce agonisise, deoarece risca să piardă ce ar fi lăsat înăuntru pentru al doilea transport. Impiegatul Măcelaru, care sosise mai tirziu și nu pusese stăpinire decit pe un pat de fier, încercă o lovitură scoțind din buzunar o grenadă cu ghinturi, de forma unui ou, pe care începu să o arunce dintr-o mină în alta. Figura nu prinse decit la citeva femei care se bulucіră spre ușă și căzură unele peste altele, dezvelind picioare albe ce fulgerară obscuritatea bordeiului, căci funcționarul Mormoloc, un ins respectat de toată lumea,

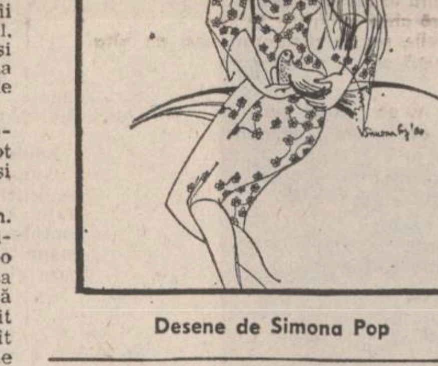

Desene de Simona Pop

fiind singurul „intelectual" din cartier, replică scurt: „E de școală. Nu ne duci". Eu pusesem mina pe gamela scăpată de Ouatu ăl bătrin și mi-o băgasem sub curea. Pe acoperiș se auziră zgomote. Mă strecurai ușor afară. Citiva bărbați începuseră să desprindă fișii mari de carton gudronat. Lucrau repede, în tăcere, cu îndirjire. Veniseră cu unelte. Curind ajunseră la scinduri. Cei dinăuntru începuseră și ei să tragă de căpriori. Lemnul era scump. Adam, care făcuse un transport cu boarfe, ieși printr-o gaură pe acoperiș și începu să zgiltiie cu disperare niște scinduri ce nu vroiau să iasă. O parte din cei dinăuntru se agățară de căpriori încercind să-i smulgă, însă fără succes căci structura era solidă. Ceilalți înșfăcară cit putură din agoniseală și o rupseră la fugă spre case împrăștiind pe stradă tot felul de obiecte mai mult sau mai puțin folositoare. „Contesa" cu volănasele sfișiate, plină de praf, își astupă urechile slobozind un urlet prelung, ascuțit, ca de ciine. Curind, toate scindurile fură clădite în grămezi, mai mari sau mai mici, după cum lucrase fiecare, păzite de femei și copii. Acoperișul, ca un schelet în descompunere era încă aprig disputat. Cei care fugiseră spre case se intoarseră cu roabe, cu cărucioare. Adam fură citeva scinduri din grădina lui Ouatu. Muierea și copiii începură să urle ca din gură de șarpe, iar bătrinul il apucă de picioare încercind să-l muște cu gura știrbă. Măcelaru își disputa cu nevasta lui Tirțălaș un sac de ciment care plezni cu zgomot și pentru citeva secunde nu se mai văzu nimic. Oamenii se opriră descumpăniți. Treptat obiectele își recăpătară contururile. Acoperiți de pulberea fină, bărbații, femeile, copiii, păreau ființe ireale prinse într-un joc ciudat. Mișcările, la început lente, se accelerau simțitor și destul de repede ritmul activității reveni la normal. Fiecare familie își organizase munca, toți, de la mic la mare, știind precis ce au de făcut. Unii se asociaseră sperind ca așa să poată pune stăpinire pe cit mai mult. Mă invirteam stingher printre ei, înghiontit cind dintr-o parte, cind din alta. O palmă imi fripse obrazul. Urechea dreaptă imi țiuia. „Contesa" își ridică rochia la mine scoțind limba. Îmi dădură lacrimile.

Curind, lingă groapa imensă, rămăseserăm doar noi copiii. Cite unul mai scormonea prin pămintul jilav sperind să mai găsească ceva. Un șobolan, mare, scirbos, se oprise derutat în mijlocul fostului bordei. O ploaie de pietre se abătu asupra lui. Se zvircoli de citeva ori și apoi începu să se chircească, stringindu-se parcă în sine, micșorindu-se, pină încremeni, neverosimil de mic. „Părul tău să putrezească și al meu să înflorească" urlarăm toți, înghesuindu-ne să-l scuipăm. Căldura zilei de vară ne toropea. Ne așezarăm la umbra unui nuc bătrin, nu departe de groapă. Subiectul laudelor, căci asta făceam în asemenea momente de plictis, se axase pe cit a cărat fiecare de la bordeiul militarilor. Abia atunci am realizat faptul că dintre ai mei nu venise nimeni. Ai lui Ouatu aveau cu ce se fandosi. Scosei și eu gamela. Eram singurul dintre copii care agonisise ceva pentru el. „E a lu' bunelu', i-ai furat-o" strigă cel mai mare dintre copiii lui Ouatu și se repezi la mine. Ceilalți atit așteptau. După ce îmi luară gamela, mă aruncară în groapă. Din nas îmi curgea singe, plingeam. Gamela trecea din mină în mină. Am ieșit din groapă și m-am apropiat de ei pe furiș. Nu mai prezentam nici un interes. Cămașa mi se murdărise de singe. Așteptam momentul.

Nu știu cum am ajuns acasă. După ce am smuls gamela unuia, care se făcea că bea din ea, tot ce mai mi-a rămas în memorie a fost o lovitură de piatră primită între omoplați, și gardul grădinii noastre, peste care am trecut dintr-un salt, performanță care nu-mi reușise nici cind mă urmărise lăptăreasa, pentru că ii spărsesem arcada cu praștia. Tata repara cotețul găinilor. M-am apropiat triumfător. „Uite!" am zis și am ridicat mina cu gamela în sus. Cu cealaltă apucai o bucată de țeavă și începui să trag „Ta, ta, ta...". Parcă innebunisem. Tata s-a apropiat de mine cu pași rari. Nu avea în privire nimic rău prevestitor, ochii lui exprimau mai degrabă tristețe. „Pentru asta?" spuse și îmi arătă petele de pe cămașă. Două palme răsunătoare îmi anulară răspunsul. Nu mă mai lovise niciodată. Nu puteam să plîng și începui să urlu ca un dement : „Numai noi n-am luat nimic, numai noi! Toți au luat, toți... Numai tu...". Îmi întoarse spatele. La masă nu aminti nimic despre întimplare. Spre seară mă dusei din nou la groapa care mă atrăgea ca un magnet. Doar „Contesa" mai scormonea cu o umbrelă stricată prin pămint. Zimbea.

Acum vin rar la casa părintească. Locuiesc în alt oraș. Mama a rămas cu un frate. Tata s-a stins înainte de vreme. Anii lungi de front ii mușcaseră adinc din inimă. Gardul de sirmă ghimpată nu mai există. În locul lui, la capătul străzii copilăriei mele, se înalță un zid înalt, de plăci prefabricate. Pe el copiii au desenat o poartă de fotbal pe care o bombardează cit e ziua de lungă. Nu am încercat niciodată să aflu ce e dincolo. De fapt, nu mă interesează. Știu doar că acel cimp, de la marginea orașului, de cind am făcut ochi, nu a fost cultivat niciodată. Nici măcar buruieni mai răsărite nu-mi amintesc să fi văzut pe el. Doar smocuri de iarbă...

ion dragomir

Odată cu tine pleacă și soarele

...Mindrie curbe-ale mării, genunchii tăi !
Miinile ca nourii
și ochii, gratii prin care-mi strecori
inima.
Ți-e vocea ca piinea,
iți sint sinii cintăriți
de miresmele
iasminului,
ai umeri de belșug și pintec
jucind chemări !
...Pleci, odată cu tine
pleacă și soarele,
frică-mi este
că nu mai pot intocmi focul
prin care să te chem !... Rece
lună, mi se lasă-n singe
cuțit

Poem

lui Gh. Pituț

Ne-am intilnit, niciodată mai repede decit azi,
Mina deschisă este-o cimpie de griu ;
fructele altora sintem și altcineva-i
al nostru fruct.
...Același punct de sprijin avem, focul.
...Se trag storurile
nu să inchidă o casă ci să ne-nchidă pe noi
afară.

...Spații și salturi,
nu mina oricui ajunge pasăre,
eu rid de titlurile lor,
de ceară !
Nu sintem același gind cum nu sintem
un singur trup.
...Hai să batem clopotele, de nu... grindina
ne bate,
Hai să intrăm intr-un arbore de nu hai
să construim o albină ;
Hai să fim omul cel repede și din noi
să se aprindă lumina
in alții !
Hai să nu pierdem nimic.

Ei sînt

Strămoșii
nu m-au văzut și nici n-au visat
chipul meu, in orașul
cu trestii de oțel... și nici
nu-i silesc să știe
cum inima mea-i desenează.
Ei sint unde s-au născut
ținind țărina trează-n izvoare.

* * *

Pașii tăi povestesc cimpia din care vii...
Plimbă-te prin mine pină la obirșii,
tinără și bună
ca șarpele ești, in glasul tău
mi-am sămănat
griul. Azi, ești alta
ești munca soarelui
și zborul rindunicii
are ceva din desenele tale de dragoste ;
in singele meu
tatuate.
Valuri de taină se leagănă-n tine ;
femeie fără spaimă,
femeie a focurilor
a sevelor de stejar,
lovitură de sabie
iubire vitează...

Casa

Casă moartă te linge vintul
eu nu mai incap in numele meu
strimt
și ca pruncii primăvara infloresc.
Lacrima mamei ride sau plinge
la căpătiiul fructului.
Mai am o stare a florilor ?
Să zic da.
Să zic nu.
Mai bine tac, pot să tac
dulce
prea dulce ?
Rindunică in văzduh răsfățată
tu nu ai amintiri să le bați ca pe un
număr in poartă.
Eu rid și pling cu-aceeași gură
vinete miini de copil
ai de la mine mamă.

Culegătorul

Am urcat și urc fără ca cineva
să-mi dea brațul.
Urc și-ntind dialogul cu ceea ce sufletul meu
intilnește
și voci noi aud, dintr-o mie una urcă
fără balustradă.
Urc și treapta pe care-o părăsesc
va fi ocupată
de un altul pe care nu-l cunosc.
Urc și cuvintele-mi sint cărămizi
arse in oameni,
semințele ce dorm sint scoase să muncească,
urc să nu-mi lipsească fructele pe crengi.
Sint intrat in munac ce nu mai sfirșește,
Nu m-așez in jilț și nu fac pe obositul,
de aici încep să fiu prieten
viitorului.
Urc și nu întotdeauna cel ce sosește primul
este și cel mai puternic... unul
și numai unul dintre noi
este culegătorul.

Îmi strig părinții

Satul,
locuiește-ntr-un bob de griu...
Și din pielea grădini
se îmbracă mieii,
Soarele-i slugă la pruni,
in sufletul meu sint multe fintini
și datorie de piatră le sint.
Suport trecerea din pasăre in cirtiță ?
Sint eu călătorul repede căzut
dintr-o apă in altă apă ?
Mie frig de oameni cu ochi ulcerați,
Im strig părinții
și iarba se leagă de singele meu
precum ușa de zăvor.

radio

r

Lumea pasiunilor

Pasiunile și pasionații : un subiect generos, interesant prin el însuși, fascinant pină la a provoca pasiune.

La radio, în cea de-a șaptea zi a săptăminii, „Clubul pasionaților" este o emisiune cu adevărat duminicală. Semnalul ei, îndrăzneț și captivant, cu articulația lui subtilă, ne atrage de la bun început. Ultima dată cind s-a transmis această emisiune, redactorul Liviu Tudor Samuilă a fost, se pare, într-o anumită dificultate :un dialog-reportaj la I.A.T.C., avind ca personaj clasa profesorului Dem. Rădulescu, seamănă, neapărat, cu o reprezentație de „teatru in teatru". Anul III al Institutului se pregătește pentru examenul de sfirșit de an ; repetiții : prilej pentru întrebări și cadru semnificativ pentru răspunsuri : transmisie „în direct" dintr-o repetiție ; alte întrebări : Dem. Rădulescu mereu cistiгă la puncte, intervenind (o glumă, o propoziție serioasă, încă o glumă). Nu știu dacă era de așteptat dar profesorul, mai mult decit viitorii actori și reporterul a salvat, prin pasiunea cu care-și juca rolul, chiar rostul respectivului reportaj. Dialogul n-a fost, ce-i drept, neinteresant, dar dincolo de „replicile" talentate ale lui Dem. Rădulescu (aici învăț apa, H_2O, de două ori comedie și o dată dramă"), acest dialog „a uitat" să ne dezvăluie „secretele" celor pasionați de teatru. Ce se învață, cum se notează rezultatele examenelor, ce înseamnă să fii student la I.A.T.C., sint întrebări prea generale, care pot fi puse studenților oricărui institut și care, pină la urmă, nu se referă la nici o pasiune, chiar dacă același Dem. Rădulescu a mărturisit că optează pentru „comedia serioasă".

Între cele trei părți ale transmisiei de la I.A.T.C. microfonul a fost deplasat spre alte direcții : sfaturi fotografice pentru sezonul estival, prezentarea modei, informații din sfera șahului, toate acestea, probabil, în legătură exclusiv de principiu cu profilul emisiunii. Un al doilea dialog a avut ca protagoniști pe membrii „Cineclub"-ului de la Casa de cultură a studenților bucureșteni. Paradoxal, acești pasionați au convins mai mult, deși minutele în care le-a aparținut microfonul au fost prea puține. Coordonați de Emilian Urse, tinerii autori de filme, studenți la politehnică, fascinați, așa cum au mărturisit, de realitate și de artă, dar și de rigoarea muncii științifice, își revarsă pasiunea asupra posibilităților aparatului de filmat. Am văzut, nu cu mult timp înainte, la aceeași Casă de Cultură, „trei filme de cite două minute", realizate și proiectate de Laurențiu Geambașu, membru al „Cineclub"-ului. Trei filme uimitoare, care pot fi foarte bine semnate de un „specialist" de excepție. N-ar fi bine, oare, ca emisiunea „Clubul pasionaților" să nu treacă grăbit, din dorința de varietate, peste bogăția și importanța subiectului pe care și-l propune?

Lumea pasiunilor, stranie și permanentă ca și viața, trebuie descifrată : curiozitatea, admirația dar și o anume bucurie a înțelegerii ne îndeamnă s-o facem.

Elena Ștefoi

plastică

p

Alegoria ironică

Grafica Anei-Maria Smighelschi de la galeria **Orizont** se oprește cu insistență asupra unui domeniu al ecologicului, anume biologicul, în ipostaza zonelor inferioare ale regnurilor, plantele și vietățile marine, artropode, coleoptere, etc. Descrierii fidele și exacte, de planșă anatomică, a formelor naturale, i se aplică o punere în compoziție de tip alegoric, care echivalează configurațiile și situațiile naturale cu situații umane și probleme generale, dintre cele mai diverse, cum ar fi grandoarea și decadența existenței, erosul, războiul lumilor, lupta ca principiu al vieții, sensul evoluției etc. Minuția și atenția acordată acestei părți desconsiderate a lumii vii, ori aflată mai puțin în atenția căutătorilor de sens, este motivată de principiul universal al antropomorfizării, care se regăsește întotdeauna numai pe sine, în mod declarat și aprioric, peste tot, „aplicîndu-se" mai mult decit extrăgindu-se din acest mare tot. Echivalarea naturalului cu umanul se produce în cazul de față în același fel, nu la nivelul intim al imaginii (care presupune echivalențe de structură, funcționare și formă, echivalențe de legi ori principii intim existențiale), ci la nivelul declarat al imaginilor, în legendele adăugate lucrărilor dar mai ales în „poanta" pe care o conține fiecare dintre ele. Pentru că există o poantă, în bunul înțeles al caricaturii vizuale, (de configurație) în interiorul imaginilor, în „intriga" acestora, care pe de o parte afirmă, pe de altă parte minimalizează adevărul real și gravitatea (sintem și noi tentați să punem peste tot ghilimele cuvintelor mari) generalelor și universalelor probleme atinse. Ironia discretă, atitudinea degajată și detașată și jovialitatea cu care sint rezolvate imaginile, la nivelul lor ideatic, salvează acest demers fundamental alegoric, ca spirit, de artificialitatea și falsa seriozitate pe care o pot presupune sau propune. Mai puțin inedite la nivel formal, întrucit se aplică minuțios aparențelor formațiunilor biologice, căutind mai mult decit semnificația formelor, semnificația posibilei lor valori umane, lucrările Anei-Maria Smighelschi propun un spectacol profitabil și delectabil, prin întrebările pe care le ridică, al lucidității deosebite și bine strunite, inteligente și superficiale în același timp, cu care minuie și rezolvă un teritoriu de forme și de sensuri altfel inepuizabile.

Magdalena Ghica

muzică

m

Viteze romantice

Acea „inflorire a amintrii in muzică" pe care o urmărea Proust, sunetul ca ecou, refren, salt din platformă în platformă, oglindă, memorie, își găsește o strălucită ilustrare în muzica de cameră. Îndeosebi sonatele romantice, Brahms, Grieg, scrise parcă anume ca teme ale dublului, interogări alternative asupra identității compozitorului, sint căutări active ale amintirii. Recitalul violonistei Sabina Coleașă și al pianistului Cristea Zalu a urmărit tocmai această acoperire a imaginilor sonore din timpuri diferite, tehnica „vaselor comunicatnte", a expresiei la nivel egal, care inlătură opacitatea construcției, dindu-i transprarența și fluidul vieții.

Dacă în Sonata nr. 17 în La major K.V. 526 de Mozart, verbul „a-și aminti" poate fi echivalent cu „a întineri" (puritatea absolută a sunetului, realizată mai mult de vioară și mai puțin de pian, cam greoi pentru rețeaua de corespondențe mozartiană), în dramatica Sonată a III-a de Brahms amintirea devine o adevărată „luptă", încleștare între imaginile purtătoare de foc și cele nocturne, cu o altă viteză și frecvență decit ale trăirii obișnuite (așa cum in vis evenimente numeroase se derulează intr-o fracțiune de secundă). Dialogul celor doi interpreți a atins in această sonată, după părerea noastră, punctul culminant al recitalului, mai presus chiar de concentrarea motivelor, obsesiilor, amintirilor din Sonata în sol minor op. 13 de Grieg și chiar de paleta imagistică a „Impresiilor din copilărie" de Enescu (prin excelență partitură a „amintirii). Performanța reușită de Sabina Coleașă și Cristea Zalu este cu atit mai rară cu cit interpreții nu înțeleg întotdeauna că în partiturile brahmsiene fiecare trebuie să-l descopere pe „celălalt" (așa cum Nerval scria pe un portret al său : „je suis l'autre"). Tempo-urile sonatei sint, așa cum am spus, alți „timpi" decit ai vieții reale, avind vitezele visului, oscilind amețitor intre forța cicatrizantă a unui Allegro sau Presato agitato și nyctalopia reală din Adagio.

Oscilarea, mai vizibilă în „Impresiile din copilărie" de Enescu (între gindirea magică a inconștientului și gindirea logică, sensibilă la aspectele realului, vezi „Lăutarul", „Bătrinul cerșetor", „Greierul", „Pasărea din colivie și cucul din perete", etc) rămine trepidația de neinlocuit a muzicii de cameră, acel limbaj interior fără de care sonatele nu ne-ar părea decit un joc de scheme.

Grete Tartler

Lucian Blaga

TINEREŢEA CLASICILOR

HRONICUL TĂCERII

Spiritul românesc şi-a găsit în poetul Lucian Blaga forma desăvîrşită a stării contemplative. Olimpianismul său ordonează împrejurimile poetice aruncînd umbre şi lumini în peisajul sensibilităţii noastre, obligîndu-ne să ţinem cont în orice moment de prezenţa sa, îndemnîndu-ne să măsurăm, să cumpănim fiece pas în lume şi mai ales în lumea liricii, lucruri aproape intrate în banal, cuvinte care încetul cu încetul îl împing pe marele poet într-un fundal clar-obscur, ajungînd să ne convingă că detaliul şi nu întregul sînt esenţiale, încît astăzi triumful cliseului se manifestă în seaca înşiruire a izbînzilor poeziei noastre post-eminesciene : Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia. Inceputul unui alfabet în care numai inventatorul noii limbi poetice naţionale se bucură de singurătate. Avantajele şi dezavantajele pseudonimului. Lucian Blaga nu este un pseudonim în schimb şi-a permis să creadă în tăcere ca expresie deplină a sufletului său de poet „mut ca o lebădă". Inceputul şi sfîrşitul existenţei unei legende ne vor fi întotdeauna necunoscute, altfel aura ei s-ar spulbera sub presiunea documentelor, a consemnărilor, a cercetărilor arhivistice şi memorialistice. Tăcerea lui Lucian Blaga se instituie în fapt într-un asemenea început şi sfîrşit de legendă. „Hronicul" şi sfîrşitul vieţii sale, aparţinînd prea repede celor dimprejur şi nu sieşi, sînt cele două concentrări de mister ce radiază tăcerea, extremele legendei. Capătul dinspre noi, cei aproape contemporani poetului, devine odată cu trecerea timpului duşmanul necruţător al poeziei sale. Ciudată soartă pentru un poet adevărat, pentru un mare poet care a consimţit să reveleze prin truda sa profundele, nebănuitele peisaje interioare ale sufletului nostru ! Tăcerea sa stîrneşte astăzi patimi de înţeles şi mai ales de neînţeles, atrage roiuri de termite bibliografice înspre scrisori şi documente, lasă liberă fantezia şi zburdălnicia telegarilor amintirii, suferind sub greutatea coloniilor de vîsc ce dintotdeauna au atîrnat în crengile gorunului. Cît haz, cîtă tristeţe în paginile ce adunate pot întrece cu uşor dispreţ toată poezia publicată de Lucian Blaga în timpul vieţii, în paginile ce caută să lumineze ungherul scării, să înalţe prietenii, să metamorfozeze relaţiile de bună vecinătate. Şi cîtă îndirjire, cîtă agresivitate, inexplicabilă omeneşte însă justificată „principial", un adevărat loc „de dat cu capul", răsare citeodată în preajmă dintre cuvintele unora ce i-ai crede înţelepţi după cîte au făcut pe lume şi cu lumea. Şi toate acestea pentru că Poetul a găsit de cuviinţă să se exprime printr-o tăcere ce o găsea plină de muzică şi înţelesuri, lăsînd liberă sensibilitatea şi conştiinţa noastră să descopere frumuseţile, minunile lumii pornind de la absenţa sa şi de la ceea ce aflăm în noi. Ceea ce aflăm mai bun în noi.

Nu voi uita niciodată amiaza în care Lucian Blaga pendula în aerul încins al verii burgului său, pendula deasupra creştetelor noastre, peste pietrele, asfaltul ce de atîtea ori îl atinsese cu tălpile sale de călător la „curţile dorului", pendula neînsufleţit şi nemuritor silit — silindu-se — către alt loc de odihnă, încruntat şi tăcut, acoperindu-ne o clipă cu umbra sa imensă. O clipă doar pentru a ne restitui apoi luminii. Luminii, toropelii, uimirii, nepăsării, neînţelegerii, neliniştii şi tuturor celorlalte vibraţii cu care din cînd în cînd intrăm în rezonanţă, fragili şi totuşi plini de încredere şi speranţă. O pasăre uriaşă, un protector al cetăţii, o umbră care face umbră, acesta să fi fost Lucian Blaga în acea clipă ? Nu ştiu, nimic nu era sigur în afara faptului că în jurul său se închegase tăcerea ca un tipar de lavă. Nu el dădea formă tăcerii ci tăcerea îl constrîngea, îl modela tenace, dîndu-ne nouă imaginea de azi. „Văzui în Pompei acel cîne roman. / Aşa ni-l voiră zeiţele sorţii — / mulaj conservat în materia morţii, / să nu-l putrezească nici ploaie, nici an. // Ieşise să scape de norul din uşă, / în noaptea căzută din munte de foc. / Dar cinele, scurt răsucindu-se-n loc, / se stinse rînjind şi muşcînd din cenuşă".

Iartă-mă Lucian Blaga dacă mai adesea mă gîndesc la tăcerea ta decît îmi aduc aminte versurile tale. Aşa se face că la o lună şi o săptămînă de la o posibilă aniversare, cuvintele mele se înşiruie într-o mecanică, irezistibilă asociere : Arghezi, Blaga, Barbu — ies din ritm şi adaug, Bacovia, cei mai mari poeţi post-eminescieni. Ah, ce-am făcut, de ce atîta tăcere, tocmai despre El.

Eugen Uricaru

„ULISE": O CAPODOPERĂ

Poezia **Ulise** aparţine unei perioade tîrzii de creaţie a lui Lucian Blaga. În contextul anilor dificili ai poetului, ea semnifică luarea în posesie a unui destin, în perspectiva împăcată a „marii treceri". Liniştea evocată încă de la începutul primei strofe, sugerează tocmai această stare de acceptare şi de înţelegere a timpului : „De pe liman pe golfuri / privirea ţi-o roteşte. / E linişte ca-n ziua / cînd mă-ntorsei hoteşte / şi ţi-am golit de oaspeţi / viaţa, pragul, tinda / la seama, Penelope, / ce netedă-i oglinda". Apa netulburată reflectă ochiul limpede al celui care-şi priveşte viaţa. Eroul grec trăise o existenţă plină de întîmplări spectaculoase, al căror sens era de fapt întoarcerea acasă, fidelitate neabătută faţă de proiectul originar al existenţei. Patria pentru grec era o formă a gîndirii, cetatea însemna tiparul existential, norma realizată în viaţa cotidiană. Din punctul de vedere al poetului nostru, reluarea mitologizantă a cunoscutei figuri de epopee antică se referă la coordonate similare, în care expresia unui destin neliniştit îşi găseşte forma prin identificarea cu eroul grec. Blaga se află pe mările învolburate ale unei istorii guvernate de incertitudine, iar în momentul pe care-l presupune poezia la care ne referim, el îşi estima întreaga existenţă, plasînd-o sub semnul unui extaz izvorît din conştiinţa identităţii jocului „frumuseţii" şi al morţii care înviăluie lumea.

În momentele definitive, orice zgomot şi agitaţie factice încetează : „Se-ntinde marea clară / pe-un prund de oseminte. / Nu-i nimenea cu prora / s-o spargă, s-o frăminte. / Doar şerpii taie apa / spre-un ţărm ghicit în zare. / trecînd peste adîncuri / ca semne de-ntrebare". Aflat în patria sa, adică în termenii propriei existenţe cu care fusese dăruit, eroul foloseşte întrebarea în sensul unei afirmaţii plenitudinare. Ea înseamnă un triumf al existenţei în faţa morţii. Atunci cînd moartea există, aceasta se referă la un atribut existential de cea mai mare importanţă, deoarece coordonata ei principală se identifică cu frumuseţea tăcută a unei lucrări „fără moarte". Moartea nu mai înseamnă putreziciune şi decădere, în sensul acreditat de creştinismul tîrziu, adică prilejul spaimei şi al repulsiei, ci o formă de plonjare într-un extaz şi o bucurie identice cu sine. Eroul se contemplă în această împrejurare, fără regrete şi fără a-şi exalta trecutul aventuros, trăind pur şi simplu bucuria unei clipe supreme : „Catargul putrezeşte / la marginea de timp, / acolo între Hades / şi-acele culmi în nimb. / Nu m-amăgeşte ceasul / să număr nestemate, / nici nu mă cheamă-n urmă / furtuni şi vrăji uitate". Orice ostentaţie, chiar cea artistică, „povestea" urzită din voluptatea de a contempla întîmplări, este o formă de păcat, adică „abatere de la scop", cum spune înţelesul de început al cuvîntului. În acest sens, arta însăşi este o formă de vinovăţie, pe care Lucian Blaga, aflat pe culmile de nimb de pe care-şi contempla existenta, o poate refuza, cu un gest ce semnifică intrarea într-un alt înţeles, într-un teritoriu al vieţii purificat prin suferinţă. Strofa a patra închide un mesaj „anti-artistic", pregătind cititorul pentru cea mai adîncă experienţă pe care ne-a propus-o acest mare poet, un adevărat „salt" în adevărul suprem, o „metanoia", cum i-ar spune părinţii din spiţa grecilor bizantini : „Vezi, orice amintire-i / doar urma unor răni / prin ţări, prin ani primite, / pe la răscruci şi vămi. / Nu aştepta păţanii / să izvodesc, alese. / Deşartă născocire / e vorba ce se ţese". Deşertăciunea cuvîntului şi a tuturor întîmplărilor imaginate sau trăite este plasa de iluzie ce împiedică trăirea deplină a existentului, adică ceva ce include viaţa şi moartea, într-o perenitate înviăluită de frumuseţe. Anularea cuvîntului înseamnă, de fapt, stergerea tuturor atributelor imanente, a spaţiului şi timpului, devenind, în fond, un adevărat triumf împotriva morţii : „Dar pe liman ce bine-i / să stăm în necuvînt, / şi, fără de-amintire / şi ca de subt pămînt / s-auzi, în ce tăcere / cu zumzete de roi, / frumuseţea şi cu moartea / lucrează peste noi". Domeniul păţaniilor izvodite din plăcerea de a asculta povesti, al deşertăciunii cuvintelor este de fapt domeniul morţii, al pieirii ireductibile. Adevărul mai înalt, contemplat în necuvînt, pătrunderea în lucrarea morţii care „este", aduce în poezia lui Lucian Blaga un înţeles suprem, fără de care opera sa inegalabilă ar fi avut numai o semnificaţie parţială. Atunci cînd avem în vedere atitudinile cele mai semnificative ale marilor noştri scriitori în perioade dificile, trebuie să ne referim la asemenea momente de conştiinţă, comparabile cu cele mai mari realizări înregistrate în întreaga literatură universală. **Ulise** reprezintă prin unitatea registrului poetic folosit, prin simplitatea de operă clasică şi prin adîncimea înţelesului, una dintre cele mai frumoase poezii scrise vreodată în limba română, un moment de umanitate semnificativă şi o trăire a întregului mister al existenţei.

Aurel-Dragoş Munteanu

bocca del rio

„Ar trebui să vezi cîndva Gura Riului ca să înţelegi ce-nseamnă «colţ de rai» cu străveche tradiţie în cultura românească..." îmi încheiase Blaga odată evocarea uneia din primele sale şederi în pitoreasca aşezare din apropierea Sibiului.

Cînd poetul îmi vorbise de „străvechea tradiţie" a locului, se referea la faptul că ospitalitatea proverbială a celor din familia Manta oferise momente memorabile unui lung şir de scriitori şi cărturari, dintre care amintim doar pe Coşbuc, Goga, Slavici, Chendi, Onisifor Ghibu. Acesta din urmă aminteşte în memoriile sale **(Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut)** că într-o discuţie, la Bucureşti, Coşbuc îi cere noutăţi şi despre gazda sa de la Gura Riului, popa Manta, căruia acelaşi volum (p. 47) îi creionează portretul : „O altă figură foarte interesantă a vechiului Ardeal. Preot la Gura Riului, om cu casa deschisă, cu interes pentru lucrurile frumoase, prieten cu multă lume şi pe care îl frecventa Coşbuc uneori. Într-o vară, Coşbuc a stat la Gura Riului chiar vreo cîteva săptămîni. Legenda care s-a încetăţenit mai tîrziu în acest sat de munte susţine că acolo ar fi scris Coşbuc minunatul poem **Nunta Zamfirei."** Legenda, foarte vie încă şi astăzi, susţine că într-una din numeroasele sale şederi, Coşbuc a scris aici şi **Numai una.** Şi tot legenda adaugă că redactorii „Tribunei" se simţeau atît de bine aici, că îl invitaseră şi pe Eminescu să guste din deliciile proverbialei ospitalităţi ale gazdei de pe această „gură de rai" românească. În tot cazul, Coşbuc se va fi simţit foarte bine în prelungitele şuete literare la un pahar de vin, dovadă şi catrenul plin de umor şi vervă păstrat în familia amfitrionului :

Cine-aduce vin cu canta ?
— Popa Manta !
Cine-i beat ca un butuc ?
— Coşbuc !

Eminescu însă, din motive pe care legenda nu ni le-a transmis, nu a putut veni la Gura Riului.

„Gura Riului" — Bocca del Rio — înseamnă pentru Blaga un peisaj geografic-spiritual-afectiv fără egal. Sper ca puţinul care transpare din corespondenţa — după părerea mea unică sub unghiul Blaga-epistolier — să convingă cititorul de acest lucru. Ne aflăm deci în 1951, după a doua vacanţă a poetului la Gura Riului. Iată conţinutul scrisorii de mulţumire adresate Marioarei Manta, gazda sa de la „casa bătrînească" :

Dragă Marioara,
sosit cu bine acasă recapitulez fericit cele trei săptămîni petrecute la Gurariului datorită invitaţiei Tale, care Te dovedeşte o mare prietenă. As vrea să ridic un monument de cuvinte casei şi grădinei Tale primitoare.

E ceva cald şi italic la Bocca del Rio, dar şi ceva nespus de românesc, ca să rămînă ceea ce este : Gurariului.

Satul părinţilor Tăi are o tradiţie poetică. Voiu face totul ca această tradiţie să nu se curme. Nu-mi trebuie pentru aceasta decît încă vreo cîţiva ani, pe cari sper să-i pot obţine de la Cel ce ţine în mîna sa tablele sorţii.

S-ascund multe în dosul tăcerii mele obişnuite, şi numai rareori spun ceea ce gîndesc. Nu-mi prea plac mie vorbele fără acoperire, adică inflaţia cuvintelor. Dar iată că prin aceste cîteva cuvinte fac un legămînt. Şi-ţi sărut mîna.

28 VIII 1951 **Lucian**

Cititorul atent la nuanţe a sesizat şi pînă aici modul subtil în care Blaga se adresează fiecărui corespondent ; nu voi insista asupra formulărilor „sibilinice" din scrisoare : celelalte epistole spre „Gurariului", dealtfel, vor fi edificatoare. Reţinem **recapitulez fericit** şi **E ceva cald şi italic la Bocca del Rio, dar şi ceva nespus de românesc.** Este pentru prima oară cînd întîlnim corespondentul de tulburătoare nuanţă exotică al toponimicului neaoş Gura Riului = **Bocca del Rio,** şi n-aş insista asupra acestui amănunt dacă, mai tîrziu, Blaga nu şi-ar intitula astfel una din piesele de rezistenţă ale ciclului **Cîntecul focului.**

Dragă Ica şi Cornel,
de nerostit este verdele pe care l-am luat cu mine din grădina voastră, şi pe care îl voiu păstra în mine pînă la urmă. Trecînd cu căruţa pe lîngă poarta voastră, am mai spus o dată cîteva cuvinte de binecuvîntare (cei trei ani de teologie îmi dau acest drept) şi am salutat cariatida (absentă) a casei, ce va deveni tot mai mult un templu al spiritului şi al vieţii. Gestul era serios şi grav, deşi făcut de-un năzdrăgar într'o căruţă de ţară, adăpostit puţin cam comic subt o umbrelă „elenică".

Anevoie aş putea găsi cuvintele cu care să vă mulţumesc, nu numai eu, ci şi Cornelia şi Dorli, pentru fericirea ce ne-aţi prilejuit. Aceste cuvinte vor curge neîncetat, ca un isvor al amintirii, ce ne va însoţi viaţa. Ce bucurie şi ce satisfacţie, că în 1951 există încă oameni ca voi şi o insulă cu atîta elan.

Mă gîndesc dragă Ica la un timp de mult trecut, Bucuria ce-o aveam în 1914, de cîteori te vedeam jucîndu-te într'o curte despărţită de-un zid spre stradă, şi cînd te chemam pe nume „Ichi", bucuria aceea, zic, trebuie să fi fost un presentiment al trăirilor de azi.

La Cluj reintru anevoie în situaţie. Noroc că mai am cîteva zile de concediu şi de re-adaptare. Altfel nu văd cum mi-aş putea lua locul fără fracturi de conştiinţă.

Mă bucur că pot să vă dau ştirea că Mihai C. a fost pe la noi şi că am căzut la acord. În strămtorarea noastră şi în condiţiile date erau unele dificultăţi, peste cari, de dragul vostru, Cornelia a trecut.

Cînd staţi sub brazii din grădină, împresuraţi de mere, de nuci, şi de umbrele vărtoase, vă rugăm să ne amintiţi cîteodată şi pe noi.

28 VIII 1951 **Lucian**

Gura Riului : poetul împreună cu amfitrionul său, dr. Cornel Manta

Textul scrisorii e în egală măsură entuziast şi euforic, fixînd fără îndoială în timpul şederii din vara lui 1951 impactul afectiv-emoţional care-l va lega pe poet de Gura Riului pînă la sfîrşitul vieţii. Acum şi aici, deşi nu peste noapte, descoperă „o insulă de elan" ; formularea nu e străină, desigur, de titlul volumului de aforisme la care lucra în epocă, şi mai ales de sensul pe care-l da stimulatorului şi fecundului, pe planul creaţiei, „Elan al insulei". Dragostea cu care a fost primit, stima şi preţuirea arătate geniului său de către gazde şi invitaţi îl plasaseră pe creatorul de geniu şi nu în mai mică măsură pe omul Blaga în centrul atenţiei afectuoase generale. Fapt deosebit de important pentru el, în acest an de culminare a vicisitudinilor prin care trece după război şi cînd, mai mult ca oricînd, simte nevoia preţuirii şi încurajării. „Se luminează zarea", va reveni ca un laitmotiv o semnificativă formulare în corespondenţa ulterioară acestei veri, ca pentru a-i sublinia importanţa. În tot cazul, intensitatea trăirilor din vara lui 1951 la Gura Riului este resimţită ca un adevărat miracol şi de aici consemnarea, în scrisoare, a faptului că părăsind locul „subt o umbrelă «elenică» simte nevoia să schiţeze gestul sacerdotal al binecuvîntării. Duioşia, exaltarea şi umorul fac din această scrisoare una din cele mai frumoase pagini ale lui Blaga epistolierul. Descoperise aici la Gura Riului vechi cunoştinţe şi noi oameni, cu toţii minunaţi, care nu numai că redau poetului noi forţe, o nouă încredere în oameni şi în sine, dar îl fac să se simtă în măsură să constituie el însuşi sprijin pentru alţii, ca în cazul adăpostirii la Cluj a familiei tînărului muzician Mihai Constantinescu. Iată un „instantaneu de cenaclu" de la Gura Riului surprinzîndu-i pe cîţiva din numeroşii săi participanţi : Elena Daniello, Mihai Constantinescu, Rodica Ionaşiu, Mia Constantinescu, Lucian Blaga, Felicia Ionaşiu, Viorica Manta, Ionel Daniello.

În noiembrie 1951, Blaga scrie Vioricăi şi lui Cornel Manta pentru a le mulţumi cu umor şi şăgalnică duioşie pentru merele trimise de la Gura Riului şi pentru a-i „ispiti" să vină în vizită la Cluj promiţîndu-le lecturi din **Faust** şi din „cîte-o poezea", ştiind cît de dornici sînt să fie ţinuţi la curent cu tot ceea ce face :

Dragă Ica şi Cornel,
în aroma merelor, ce mi le-aţi trimis, aţi trimis la Cluj şi aroma de la Bocca del Rio. Şi, firesţe, ceva din aroma voastră sufletească. Sunteţi într-adevăr nişte prieteni extraordinari.

„Aşa mai-zic şi eu. Se luminează zarea !" Dar în acelaşi timp se pare că sunteţi şi un pic sadici. Căci de cîte ori muşc din măr, m-apucă dorul de voi.

Pe-aici umblă rumoarea că în curînd veţi sosi, pe dealul Feleacului în jos. Vă aşteptăm cu toată dragostea. Nu ne lăsaţi să aşteptăm prea mult. Vă flutur şi eu în faţă o ispită : mai citim ceva din Faust. Şi poate că şi cîte-o poezea. Am mai scris în toamna aceasta o serie. Bune sunt îndeosebi două. Sunt sigur că Ica va dori să le aibă transcrise. Ceea ce voi face bucuros.

Constantineştii sunt la noi. Foarte drăguţi.
Altfel, numai atît : se luminează zarea.
Vă îmbrăţişăm cu toată prietenia
20 XI 1951 **Lucian**

(Este vorba despre violonistul Mihai Constantinescu care a locuit în anii aceia la familia Blaga, în Cluj)

Corespondenţa continuă intens. Însoţind, probabil, o scrisoare, Blaga trimite d-nei Viorica Manta transcrierea poeziei **Poeţii,** de fapt un crimpei particular pentru 1952 din mai cuprinzătoarea sa **ars poesis.** O amintim ca document-autograf încadrîndu-i în timp izvodirea, ştiut fiind că de regulă poetul transcria pentru cei apropiaţi lui numai din ultimele creaţii.

Se mai păstrează şi o scrisoare posterioară şederii din 1953 la Gura Riului, care anunţă iminenta încheiere a lucrului la **Faust,** promite o copie dactilografiată a traducerii iar spre final evocă prietenele în şuetă, adaptînd afectiv iar nu ireverenţios unul din dictoanele „Învăţătorului" din **Noul Testament :**

Dragă Ica,
cred că ţi-a spus Elen că Faust merge bine. Sper să termin pe la 15 Oct. În Decembrie vei primi un exemplat bătut la maşină.

Dar vezi, dragă Ica : am şi eu o dorinţă. Ştiu că aveţi o ţuică fără comparaţie. Numai această ţuică m-ar putea face să uit ostenelile faustiene.

În imaginaţia mea setoasă de Gurariului vă văd mereu stînd sub brazii de lîngă apă, măcinînd cu guriţele nuci şi bancuri. Dar să ştiţi că unde sunt două în numele meu sunt şi eu între ele.

Uite, mă aplec cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

2 X 1953 **Lucian**
Îmbrăţişări lui Cornel

Din anul 1955 se păstrează o scrisoare (datată în creion de d-na Manta : 18 Mai 1955), scurtă dar relevantă pentru — putem spune — permanenţa semnificaţiei conferită de poet Gurii Riului. O redau în transcriere şi fotocopie.

Scumpă Ica,
Gurarăului cu peisajul şi cu toată dulcea greutate a amintirilor, ce-l încarcă, mi-ai trimis-o în rîndurile Tale. Ai ştiut într-adevăr să alegi locul din care să-mi aminteşti că în marea trecere este totuşi ceva ce rămîne. La Gura Răului m-am întors la Isvoare. Şi ele curg şi sună neîncetat.

Lucian

Care era derularea programului zilnic în timpul vacanţelor de la Gura Riului ? Căci era vorba de un program, Lucian Blaga avea un deosebit simţ al ordinei, şi ceea ce la omul de rînd e tabiet, trăit ca deliciu în sine, la el devenea ritual. Însă un ritual neinteresant în sine, ci care, fragmentînd precis timpul, îi oferea posibilitatea să se rupă de el, să atingă astfel o zonă neconstrînsă, de libertate. Remarcasem toate acestea în timpul după-amiezelor noastre de la Cluj — aparent foarte aidoma una cu cealaltă — şi acelaşi lucru îmi transpare şi din spusele d-nei Viorica Manta, ponderate, deschise, oferind o mulţime de detalii, şi totuşi sugerînd inefabilul. Adică acel ceva prin care geniul lui Blaga realiza nu o punte, ci o comuniune spirituală afectivă cu ceilalţi.

Se scula pe la 7, şi după 7,30 făcea o plimbare de vreo oră, singur, prin grădină sau pe marginea Cibinului. (Să-i fi inspirat vreuna din plimbările acestea matinale, pe mal, **Cîntecul somnului ?** O copie-autograf a poeziei a fost dăruită familiei Manta, membrii ei sînt convinşi că aici trebuie localizată geneza, alţi prieteni ai poetului susţin însă că i-ar fi fost inspirată de Valea Drăganului...).

Între 8,30 şi 9,30 se lua micul dejun, prelungit direct într-un cenaclu sui-generis care, de regulă, se axa pe lectura unor poezii originale, traduceri sau fragmente din **Faust.** În primii ani, lecturile aveau loc la „casa bătrînească", şi anume în „grădina dintre ziduri", adică sub primitorul umbrar de viţă întins între un măr şi un păr bătrîn, în miresmele diminetii, zumzet de albine şi gungurit de hulubi (evocate cu atîta tulburătoare concizie în Bocca del Rio !). După cîţiva ani, aceste scurte colocvii matinale se desfăşurau în grădina noii case, ridicate de Cornel şi Viorica Manta.

Pînă la prînz, poetul se retrăgea apoi în camera ce-i fusese rezervată, pentru lucru. După-amiaza, după siestă, pe la 5 se făcea uneori muzică, dar de cele mai multe ori plimbări în cursul cărora se discuta în voie despre cîte-n lună şi-n soare, iar anecdoticul dăruia degajare şi un farmec aparte plimbării. Fără a face eforturi pentru a ieşi cu orice preţ în evidenţă la acest capitol, cu simplitatea-i firească şi cu omul său discret, dar robust, Blaga se arăta a fi un interlocutor comunicativ şi agreabil. Citeodată pe urmele celei singuratice, matinale, plimbarea continua şi dincolo de Cibin, în pădure, pe cărarea îndrăgită de poet şi pe care el o botezase „Via Luciana".

Cina se lua pe la 7, prelungită iarăşi în „cenaclu" pînă spre ora 10 cînd toată lumea se retrăgea pentru odihnă.

În bibliotecă, unde are loc discuţia mea cu d-na Manta, mi se arată încă una din durabilele urme ale trecerii poetului pe aici : manuscrisul dactilografiat al **Antologiei de cîntece populare,** care conţine o dedicaţie „în ton": **Dar trimis prin Leana pentru Ica riureana, Lucian.** Sînt rînduri care poartă, desigur, nu numai marca afecţiunii, ci şi a subtilului umor blagian, vrednic de a constitui, cîndva, obiectul unui studiu aparte.

Bazil Gruia

---

21 IUNIE 1980

L6

Glose la o bibliografie

Urmare din pag. 1

adevăruri indiscutabile, pentru aceia care, de-ocamdată cel puţin, nu se gîndesc neapărat la profitul practic tras de pe urma lucrării, se constituie într-un motiv de curiozitate şi satisfacţie afectiv-intelectuală de mare profunzime. De data aceasta, lucrarea se supune unui alt tip de lectură ; anume, dacă putem zice, astfel, unei lecturi narative, de-a dreptul „romaneşti". Este vorba, se înţelege, de una din marile, decisivele „aventuri romaneşti" ale literaturii române moderne, a cărei imagine globală şi de detaliu semnificativ este magistral reflectată în Bibliografie. *Simpla consultare a sumarului general divulgă în chip concludent principalele „traiecte epice" ale respectivei „aventuri romaneşti". Gravitînd în jurul celui consacrat literaturii universale, celelalte traiecte vizează literaturile engleză, canadiană, americană, australiană, germană, austriacă, germană din Elveţia, germană din Transilvania — de ce nu şi literatura maghiară din Transilvania ? —, alte literaturi germanice, olandeză, flamadă, literaturi sscandinave (norvegiană şi suedeză), literatură daneză. În fine, efectiv palpitantă se dovedeşte eventuala lectură de tip „episodic" a lucrării. Privind din această perspectivă faptele, totul se recomandă atenţiei luînd înfăţişarea unui nesfîrşit lanţ de surprize revelatoare. Astfel, în materie de teorie şi critică literară „universalistă", anul 1860 este marcat de studiul* Despre poezie şi frumoasele arte *publicat în ziarul „Dimboviţa" şi semnat, probabil de Radu Ionescu, repertoriul, temelor afectate aceluiaşi domeniu abordate de tînărul Iorga în numai un an şi ceva se materializează în douăsprezece articole tratînd, între altele, teme esenţiale precum* Critica literară şi anticii, Fond sau formă, Procesul mediului, Temperament artistic, Realul în artă, Stiliştii, Succesul în artă ş.a., *în 1905, în „Revista ideei" se publică articolul* Arta din punctul de vedere sociologic de *M. Guyan ; în 1914 ziarul „Românul" din Arad publica* Sentimentul estetic, *fragment din* Încercare asupra datelor imediate ale conştiinţei *a lui Henri Bergson ; unul dintre primele studii de istorie a literaturii universale are în atenţie* Secolii literari *(1863), iar altul* Literatura şi belearta *(1868). etc. etc., iată, aşadar, pentru exemplificare, genul de „amănunte" absolut incitante, în acceptia cea mai gravă, profund intelectuală, a cuvîntului, cu care ne întîmpină masiva lucrare. Drept care aducem sincerul nostru omagiu autorilor ei : Ioan Lupu şi Cornelia Ştefănescu (coordonatori), Luminiţa Beiu-Paladi, Ana Maria Brezuleanu, Catrinel Pleşu, Michaela Schiopu, Ileana Verza, la care se mai adaugă pentru colaborare temporară, Simona Cioculescu, Medea Freiberg, Mihaela Haşeganu, Viorica Ionescu Nişcov, Eugenia Opresçu, Dinu Pillat, Eugenia Popeangă.*

Vocaţia cîntecului

Urmare din pag. a 1-a

Prezenţa românilor, locuitorii majoritari, urmaşii daco-romanilor în această instituţie, era aproape inexistentă. Cei care vroiau să cînte trebuiau să-şi schimbe numele şi limba, aşa că grosul cîntării pătimirilor noastre rămînea pe sate în stranele bisericuţelor de lemn în tînguirile diaconale sau cîntăreţii populari. Se cuvine prinos de aducere aminte a ceasului de acum şaizeci de ani cînd s-au deschis porţile universitare cultivării şi afirmării cîntecului românesc, a vocaţiilor vocale ale sufletului nostru.

Amintirile lui Onisifor Ghibu, mărturia nemijlocită legată de acest eveniment în viaţa culturală a Transilvaniei din anul imediat de după unire, în mare parte inedite, vor avea darul să emoţioneze de-a pururi orice minte atrasă de rîvna reconstituirii adevărului istoric legat de spiritul de dreptate ce stă la temelia tuturor aşezămintelor culturale din această parte de ţară.

După cinci ani de trudă în fruntea noii instituţii de artă de la Cluj, Gheorghe Dima, marele om şi patriot în vîrstă de şaptezeci de ani, trecea din viaţă, lăsîndu-şi numele de compozitor pentru totdeauna legat de această vatră de cultură de acum istorică, unde s-au instruit de-a lungul deceniilor numeroase vocaţii de primă mînă în limba română, maghiară sau germană în muzica vocală sau instrumentală.

Se împlinesc anul acesta cincizeci şi cinci de ani de cînd Gheorghe Dima a încetat din viaţă. Închei această prăznuire prin cuvintele lui Onisifor Ghibu despre el :

„Dima este cel dintîi care a îmbrăţişat la noi muzica clasică, drept instrument de luminare a întregului popor, de înălţare sufletească a lui, de înarmare a lui pentru o luptă eroică în vederea dobîndirii celor mai înalte bunuri spirituale ; libertatea, dreptatea, adevărul, iubirea fericită. Pentru a putea izbuti în acest sens, Dima s-a supus ostenelii de a transpune el însuşi în româneşte textele clasice care stăteau la baza marilor oratorii. S-ar putea publica un întreg volum de foarte bune traduceri făcute de Dima, dezvăluind astfel un aspect prea puţin cunoscut al marelui înaintaş. În acest punct s-ar putea face o anumită comparaţie între Gheorghe Dima şi Richard Wagner".

atelier literar
poșta redacției

TOMA I. PAVEL: Nu e rău, pentru început (nu e încă ce-ar putea fi), dar semnele sînt promițătoare, vizibile mai ales în pagini ca „Certitudine", „Ordine nelumească", „Indecență", „Statui".

D. OZOLIN: Predominant cerebrale, cam „făcută", factorul spontaneitate — precar, vibrația — foarte discretă, pînă la absență. Cîteva lucruri „sună" totuși, cu promisiuni de mai bine („Proiect de chestionar", „Aproape romantică", „Arlechin").

L. C.-COSIȚEANU: Ceva mai bine, parcă, dar nu în mod decisiv. „Nostalgie" și „Casa în care m-am născut" aduc o adiere lirică, dar, în ansamblu, lucrurile rămîn mai aproape de un nivel convențional, modest.

APOSTOL I. GHEORGHE: Trebuie să urmăriți dacă nu vi s-a răspuns la poșta redacției (acasă nu putem trimite răspunsuri). Dacă nu-l veți găsi, înseamnă că manuscrisele n-au ajuns la noi.

ALICE ALDEA: Lucruri promițătoare („Evoluționism", „Disimulare", „Fază incipientă") chiar dacă, deocamdată, e vorba mai curînd de un fel de notații de jurnal, încă șovăitoare.

ILIE POPESCU: Auspicii bune, atît în poezie cît și în proză, într-un registru de vioiciune spirituală, ironie subțire, umor (și, uneori, lirism). Se pare, însă, că lucrurile sînt la început, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm rezultate și mai bune, pe măsură ce expresia va dobîndi mai multă siguranță și mlădiere, iar experiența va lărgi și adînci orizontul inspirației (mai ales în poezie).

IRMA SANDU: Sînt, fără îndoială, semne de înzestrări lirice, dar mijloacele sînt, în general, inadecvate, greoaie, didactic-convenționale, livrești, desuete. Paginile lasă impresia unui talent incorsetat, în dificultate de a se exprima plenar, firesc. Altminteri, sînt lucruri frumoase, interesante, și în „Rugăciune", și în „Catedrala", și mai ales în „Cîntec de funie" și „Fior" (distihul final, excelent). Trebuie găsită, deci, „cheia"; firește, prin exercițiu, dar și printr-o „cură" intensă de poezie contemporană.

T. ROȘU: Ne bucură întoarcerea (mai puțin, dificila, chinuitoarea dv. grafie cu care vă obstinați — pînă cînd? — să ne puneți la cazne!...). Din păcate, textele de-acum sînt printre cele mai slabe din cîte ne-ați trimis vreodată. Și asta nu numai datorită obișnuitului metaforism excesiv, gratuit (adică neintegrat într-o structură, într-o concepție, într-un sens — lucru care constituie cel mai grav din neajunsurile paginilor dv.), ci, pur și simplu, depănat la întîmplare, înșirat, „enumerat", fără preocuparea coerenței, a cristalizării unui gînd, a degajării unei semnificații sau sugestii etc. Acum apar în plus, însă, și neglijențe, formulări nesupravegheate, de gust rău (ca, de p., „necuviințele ciinilor în locuri interzise / nu-și pierd reputația de buni prieteni / (cu condiția să domicilieze în grațiile unei femei") — ?! — sau: „noi ne abandonăm visului baricadați de toate debuseurile parcurilor"...?!, sau: „influența miresmelor de tei / ...care-i provoacă lenjeriei ieftine crampe"...?!, ca să nu mai vorbim de „cea mai agresivă turmă (?!) de luni" etc., etc.). Și, totuși, în „Acord final" și în altele, și mai ales în „Cîntec de primăvară", sînt aceleași semne convingătoare ale talentului, de care vorbeam anterior, talent pe care (trebuie să observăm cu părere de rău) nu-l luați în serios cu tot dinadinsul, nu-l hrăniți cum trebuie și nu-i pretindeți măsura lui reală. Acestea nu sînt „reproșuri", cum ziceți, ci doar niște impresii și semnalări „operative", care țin de obligația noastră elementară de „consultant" amical. Dacă nu vi le-am spune de fiecare dată, în mod deschis și spontan, cu ce-am putea fi de folos și ce rost ar mai avea să ne scrieți?... Acum, că vă aflați la re-începeput de drum (în urma unei deliberări, desigur, profunde și a unei opțiuni desigur ferme) e necesar să reconsiderați cu toată seriozitatea și asprimea critică mijloacele, uneltele, metodele, condiția generală a atelierului dv. de creație, în vederea bunelor rezultate viitoare pe care, firește, ca și noi, le așteptați.

M. CANAVEA: Vă mulțumim pentru vorbele bune. Spre regretul nostru, nu vă putem răspunde în termeni similari: textele, niște însăilări epigramatice cam fără „poantă" și fără „sare", nu ne îngăduie acest lucru. N-ar fi, desigur, de nici un folos pentru nimeni (și n-ar fi corect, în orice caz!) să vă adresăm laude și încurajări neîntemeiate. Vă putem adresa, însă — și o facem din toată inima — cele mai bune urări de sănătate!

CIPRIAN NAN: Multe pagini tulburi, evazive, confectionate „după ureche". Cîteva promisiuni, încă vagi, care se cer confirmate: „Neauzite", „Inimă", „Pentru că nu putem", „Poezia ca Pasăre".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Omul melancolic

necesar pentru oraș
ca precizările dintr-o erată ;
niciodată nu a reușit
să se urce primul în tramvai, niciodată...
Totdeauna este primul cînd se deschide
centrul de lapte,
totdeauna este printre ultimii invitați la dans ;
...execută atent mișcările indicate în
programul gimnasticii de înviorare
...mișcările,
zările,
renunțările...
În timp ce apa fierbe pentru ceai
are destulă vreme să facă destăinuiri
ceasului încărunțit.
În drum spre gară trece prin piață,
nimeni nu întoarce capul după el,
nimeni nu are nevoie să-i dea bună ziua ;
omul melancolic, niciodată grăbit,
așteptat,
pindit de vîrful bont al creionului chimic.

ION TEODORESCU

Dureri selecționate

Mă dor ideile
mă dor speranțele
ideea de doi
speranța unu
speranța departe
ideea trei ca și speranța doi
sînt deja vindecate
mă dor cîteva note
un portativ întreg, o uitare
mă doare un anotimp neterminat
convalescent
ca o scrisoare rămasă nedesfăcută...

B. HORASANGIAN

Amprenta de praf

amprenta unui vis
mă urmărește în trezie
poetul un fruct căzut pe pămînt
cu amintirea florilor în carne
alpită în aer fără apărare
un fluture de noapte nins
în plasa de raze
poetul fluture fruct
perorează clădește
cade în extaz
cade în starea de grație
seceră aerul cu vorbe frumoase
ofrande însingerate
pe altarul tocit al pămîntului
ofrandă.

VIORICA IONESCU

Degete lungi

Degete lungi așez în calea razelor de soare.
Ele devin transparente.
Privesc atent cum sîngele colindă vesel
Peste întîmplări de nori, albastre.

Cuvînt abia dacă mai pot surprinde
Un fluture, miracol tresărind pe buze.
Pleoapă obosită nu mai pot închide
Peste izvoriri de lacrimi bucuroase.

IORDAN GRECU

Poemul din trunchiul copacului

Să arunci un pieptene
într-o grămadă de grîu vechi
și să asculți la dinții lui
părul femeilor cu sîngele-n vară !

Să numeri noaptea o mie de bărbați luminoși
care pleacă pe furiș sub deal
să caute buricul pămîntului !

Să dai la o parte melcii
și scoicile din fereastra iubitei
și să te însingureze corabia
naufragiată în camera ei !

Să pățești întîmplarea merelor
și să-ți pipăi inima
ca pe un ceracăn de argint !

Să vii cu un băiat pletos
și cu îngerii lui șmecheri,
să crestezi cu briceagul copacii
și să lași să curgă-n oraș
aerul vorbitor al minunilor !

ION POTOLEA

Chiar eu am zărit

Nu se știe nici astăzi prea bine
cine-o fi lansat și-n ce scop
moda farfuriilor zburătoare,
a invaziei extratereștrilor
care, după scurtu-i succes,
a căzut în deplină uitare.
Certă e invazia șobolanilor
care, din vremuri de ciumă,
s-au deprins într-atîta cu noi,
cunoscîndu-ne firea și felul,
însușindu-și perfect trăsăturile,
înclinările, strategiile noastre,
încît, infiltrați pretutindeni,
deghizîndu-se-n semenii noștri
respectabili și-vai !-respectați,
imposibilă pare chiar tentativa
de-a mai fi depistați în vreun fel.
Omoriți-mă, limba smulgeți-mi-o,
dar chiar eu am zărit într-o noapte
un sinistru, scîrbos exemplar
cum, ieșind dintr-un tainic canal,
a ucis prima umbră și-n grabă,
adoptîndu-i ținuta și mersul,
s-a pierdut în viltoarea orașului. —

PETRE VLAD

Amice

Amice, într-o discuție noi căutăm
Să ne înfundăm cît mai mult
Unul pe celălalt.
Nu scoatem niciodată nuca de cocos,
Spargem zadarnic nuci mărunte
Cu timplele.
Captivi într-o nucă neagerisită,
Nu am aflat încă de sîntem
Vierme sau miez.
Dar, iată tînăra portocală suprimîndu-ne,
Luminoasă, cărnoasă și moale.
Departe, spuma de fier a oceanelor.

IOAN PLEȘ

Eu

Eu care vînd eternitate la kilogram
și care cu fanatism îți iubesc sistemul osos.
Eu biet rîndaș într-un staul de fluturi
închinîndu-mă frumusetii tale mătăsoase.
Eu care colecționez cu grijă timbre din seria
„noi investiții pe harta economică".
Eu care de la Geneză suflu în moara
unui Don Quijote încă nenăscut.
Eu buletinul de știri de la miezul nopții
rostit ca o sentință
în timp ce ochiul verde al radioului
clipește complice cu moartea.

GEORGE STANCA

Desăvîrșita operă

Urmare din pag. 1

săși a vieții, substanța oricărui act sau demers politic și social.

În temeiul clar al evidenței, etapa aceasta a celor cincisprezece ani rămîne ca o etapă a celor mai multe asemenea acte și demersuri cu putere de viață, o etapă-pilot, o etapă-relief pentru întreaga noastră ascensiune în viitor. Obținînd mari rezultate la ea acasă, România a obținut și un inconfundabil și meritat prestigiu internațional, aducînd nenumărate și recunoscute servicii cauzei păcii și înțelegerii între popoare. Toate acestea, și încă altele și altele, probează o mare conștiință de sine și un efort, un simț al contemporaneității exemplar. O virtute sau un șir lung de virtuți care, în graiul minții și al inimii noastre, se identifică în cel mai înalt grad cu numele și activitatea celui căruia, acum cincisprezece ani, cel de-al IX-lea Congres i-a încredințat conducerea destinelor patriei și ale poporului, secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Suprema sa bucurie, ca și a țării de altfel, nu poate fi azi decît aceea a unei vieți pe de-a-ntregul închinate victoriilor de la înălțimea cărora putem privi și considera cu exactitate viitorul, ființa însăși a patriei într-o permanentă devenire a sa. Cei cincisprezece ani stau ca o trainică și fidelă mărturie în acest sens.

Pentru oamenii de azi și de mîine

Urmare din pag. 1

festiviste, ci și unor modalități mai puțin frecventate în trecut, evident — cu cele bune și rele, în ansamblu, însă, primenitoare. Importul de „valuri", de „noutăți" poate fi păgubitor în cazul scriitorului lipsit de gindire și substanță, care imită și vrea să ofere imitațiile drept trufanda. Există însă și preluări creatoare, influente, înriuriri binefăcătoare, pe care nu le putem nega. Doar atîția scriitori mărturisesc, mai devreme, sau mai tîrziu, cînd și-au definit personalitatea, din ce manta au ieșit. Poate că ar fi momentul să nu ne sperie întrebarea : în ce măsură prozatorii români de azi influențează, înrîuresc scriitorii de pe alte meleaguri ? Nici răspunsul, nefavorabil nouă, n-ar trebui să ne sperie : azi putem spune că stă în puterile noastre, deoînde în primul rînd de noi, prin talent, cunoaștere și foarte multă muncă într-o adevărată, dorită dezlănțuire de forțe, aceste forțe existînd — să ne facem auzit glasul într-un viitor nu prea îndepărtat, să trezim ecou în alte literaturi, în rîndul cititorilor străini. Situația de prozatori mai mult sau mai puțin importanți pe plan național nu ne avantajează. Deși, este o condiție să fim importanți mai întîi aici.

Poate că această ieșire în larg s-ar fi produs mai demult, dacă nu intervenea, brutal, cel de-al doilea război, dacă multe din fortele literaturii noastre nu împărtășeau un destin dramatic în anii războiului, sau în cei imediat următori. Cred că străbatem din nou o etapă de avînt, avem din nou o rampă de lansare. Prin închegarea unui front de prozatori dotați, ambițioși, cultivați — ultimii cincisprezece ani de proză mă duc cu gîndul la perioada cea mai fertilă a prozei românești, situată cu aproximație între 1925—1937 (deși, să nu uităm, „Ion" apăruse în 1920). Uneori, manevrăm primejdios cu titlurile : pînă prin '60 auzeam întrebări de felul : De ce nu se mai scrie și azi o carte ca „Ion" ? — probabil, în sensul de forță, de trăinicie. Nu se dădea nici un răspuns, întrebarea rămînînd, de fapt, ca o acuzație la adresa prozatorilor. Și iată, îmi trece prin minte : poate că o asemenea carte a apărut chiar în anii aceia... Pînă nu demult, auzeam întrebări de felul : De ce nu se mai scriu azi cărți ca „Moromeții", „Groapa", „Bietul Ioanide" ? ! Și tot așa, peste alți vreo cincisprezece-douăzeci de ani se va-ntreba de ce nu se mai scriu cărți ca prin '80... Esențial mi se pare acum să-i lăsăm pe oameni să lucreze în plin și să sporim numărul de titluri: fiecare să se știe răspunzător de înălțarea sau căderea sa; cît despre timp, el știe să opereze, surd și orb la intervenții și aranjamente. Gîndind la proza acestor cincisprezece ani, nu bilanțul, nu scara valorilor ce ne dă atîta bătaie de cap mă interesează, ci faptul că am ce citi, am de unde alege, de la „Păsările", la „Tratatul despre oaspeți", de la „Galeria cu viță sălbatică" la „Dăruiește-ți o zi de vacanță", de la „Fiul secetei" la „Ocheanul întors", „Cartea milionarului", „Vînătoarea regală", „Frumosii nebuni ai marilor orașe", „Cel mai iubit dintre pămînteni" „Lumea în două zile"... Mă cucerește, adesea, degajarea cu care scriitorii mai tineri se mișcă în diverse medii sociale, ironia, abilitatea stilistică și subtilitatea observației — putină satisfacție dînd în unele cazuri, lipsa de substanță, senzația că macină frumos, dar în gol. Însă diversitatea și truda și faptul că nu au schemele în sînge și nici prea multe prejudecăți cu eroul, conflictul etc. sînt semne bune. La noi s-a mers, nu o dată, pe o singură modalitate: apoi, în anumite perioade, ne-am repezit pe un singur aspect al realității, pe o singură temă (vezi colectivizarea) ; deceniul șase a intrat în atentia multor prozatori... De aici și impresia, uneori, că recitești o carte (deși, cea pe care o ții în mînă abia a ieșit de sub tipar). Situația se explică, printre altele, și prin dreptul fiecărui scriitor de a cerceta o epocă, o temă pînă la epuizare, sau : pînă la apariția capodoperei, dar și prin superficialitate, prin spirit de imitație. Prozatorii tineri se definesc aparent mai greu, nu sînt de cuprins într-o formulă, într-o schemă, poate și din pricină că în ceea ce scriu, nu se lasă ademeniți de scheme și tematici. Că ei vor determina un nou curs în proza românească nu avem prea multe motive să ne-ndoim, aceasta ar fi dealtfel, și datoria unei generații. Spre ce se-ndreaptă, încotro, e greu de spus. Dar felul de a scrie al multora dintre ei îmi amintește de alți scriitori tineri.... Nu sînt comentator de literatură, teoretician, și cu atît mai puțin prezicător. Deci, observația ce urmează poate fi cam alăturea. Am rămas cu părerea că în literatura noastră s-a pornit ceva la un moment dat, destul de timid, fără aparitii de mare strălucire, cu influente poate din literatura engleză și americană, dar și cu amprentă personală și promisiuni de formare a unor personalități — și care a fost întrerupt, abandonat în condiții vitrege. Printre lecturile mele de adolescent s-au înscris și „Blocada", „Frunzele nu mai sînt aceleași" „La marginea cîmpiei", „Zilele nu se-ntorc niciodată", „Moartea cotidiană" etc., lecturi cel puțin agreabile, cu farmec de real și alunecări în straniu... Ele au apărut în perioada 45—47 și aparțin unor scriitori talentați, cu o solidă formație culturală și estetică, buni stiliști chiar de la debut, dar care nu s-au realizat ca prozatori de vîrf. Genul de proză practicat de ei, pe care nu îl comentez aici, parcă-parcă este dus mai departe de către unii dintre scriitorii tineri de azi, în alte condiții, într-o altă realitate. Ar fi și aceasta o dovadă de continuitate. O împlinire în timp a unor tendințe în proza noastră. Peste toate acestea, de necontestat rămîne un fapt : proza ultimilor cincisprezece ani, prin ceea ce are mai bun, stă mărturie că a fost scrisă de oameni ai acestei epoci, pentru oamenii de azi și de mîine.

Un seminar despre Vianu

pentru că a sesizat faptul, important, că „dl. Vianu a făcut o carte pe care a suprapus-o altor cărți de care însă nu a vrut să țină seamă" (se înțelege că e vorba de a sa **Critică științifică și Eminescu** n.n.). Față de concluzia blîndă a lui Eugen Ionescu („încercare onorabilă"), cea a lui Dragomirescu e intolerantă și drastică : „Din toate punctele de vedere, oricît de bine ar fi scrisă, **(Poezia lui Eminescu)** e din punct de vedere moral și în mare parte din punctul de vedere al fondului — **o carte rea** (s.n.).

Referatul despre **Poezia lui Eminescu** a trecut, cu neinsemnate modificări, în „Viața literară" din același an, 1930, (n. 132), fiind, dacă nu ne înșelăm, una din primele manifestări publicistice ale studentului Eugen Ionescu din anul II, avînd vîrsta de 18 ani. (O parte din el, este reprodus în vol. II de **Opere**, la notele critice, fără a se ști însă varianta primă, de referat, la seminarul lui Mihalache Dragomirescu). Referatul, cum s-a putut vedea, e mai degrabă critic, sever, chiar pus pe șicane, ceea ce se poate explica în două feluri : mai întîi prin natura raporturilor dintre profesor și studentul care cunoaște, desigur, opiniile lui Dragomirescu despre cartea lui Vianu (pe care le-am văzut), iar pe de altă parte prin teribilismul juvenil care-l caracteriza pe tînărul student care peste numai 4 ani va publica volumul frondeur **Nu** (interesant însă că la 19 ani, în 1931, scosese **Elegii pentru ființe mici** bazat pe gingășie și tandrețe). Fără a fi strălucit, cu atît mai puțin drept în judecăți, studiul acesta, scris la 18 ani, atestă o inteligență vie și malițioasă precum și o anume conștiință a relativității valorilor spiritului. Mai menționăm că ambianța intelectuală, așa cum rezultă din întregul caiet de seminar, era incitantă, dreptul la opinie era respectat iar profesorul nu făcea uz de „Magister dixit", ceea ce crea o atmosferă degajată și stimulativă. De care studenții profitau din plin.

Treptat, opiniile lui Eugen Ionescu despre Tudor Vianu au suferit transformări radicale, vechiul oponent literar a devenit unul din admiratorii marelui profesor. Reproducem din articolul intitulat **Omagiu,** apărut în „Viața românească", februarie 1965 : „Au trecut mai mult de treizeci de ani de cînd, înscr's fiind de o săptămînă la Facultatea de litere, am văzut și ascultat întîia oară pe Tudor Vianu vorbind despre Alecsandri în sala Odobescu, supraîncărcată cu studenți. De la început am fost uimit de limpiditatea de gîndire, de precizia expunerii, de marea erudiție a tînărului profesor universitar. Am avut pe urmă ocazia să-l cunosc îndeaproape. Luciditatea, forța sa intelectuală mă uimeau.

Pe vremea aceea, sofiștii rătăceau mințile tineretului. O întîlnire cu Tudor Vianu restabilea adevărul zdruncinat. Cînd Tudor Vianu a venit la Paris, în 1937, la un congres internațional de filozofie, a făcut o impresie extraordinară. Cunoștea Kant mai bine decît cel mai de seamă kantian din vremea aceea (V. Basch), Marx mai bine decît marxiștii specializați, Thomas din Aquino — mai bine decît thomiștii". Sînt cuvintele unui om din cei mai parcimonioși în judecarea semenilor săi. Nu insistăm „A qui sait comprendre, peu de mots sufisent".

În această pagină Ex librisuri de Dafinel Duinea din Expoziția deschisă în holul hotelului Venetia

Moment heliadesc

Urmare din pag. 1

clarat prin reprezentanții ei că se caracterizează mai ales prin efortul de a reinnoda firul unei tradiții părăsite. S-a ajuns chiar la o teorie a hiatusului literar localizat în deceniul '50, contrazisă parțial de apariția unor opere de seamă chiar atunci. Fenomenul este complex și n-a fost încă analizat în planul sociologiei literaturii cum se cuvine din punct de vedere marxist și cu instrumente adecvate. Neîndoios este că anii '60 s-au impus mai ales prin caracterul de replică față de perioada precedentă. Marile valori ale literaturii române au fost aduse una cîte una în panteonul de unde fuseseră scoase. Serii de scrieri au repus în circulație scriitori eliminați pur și simplu din literatură. Cazul lui Arghezi, al cărui centenar îl sărbătorim anul acesta, nu cu respectul cuvenit din toate părțile, este cel mai proeminent. I se poate adăuga la același nivel de importanță cazul Blaga și atîtea altele.

Inițiativa editorială nu s-a mărginit numai la repunerea în circulație a operelor marilor maeștri anteriori, ci și a unor studii în care se încearcă nu fără unele sechele de mentalitate critică o restituire valorică conformă unor criterii estetice noi. Scriitori de plan secund azviriliți de împrejurări istorice în primul plan și-au reluat locurile cuvenite în istoria literară nu fără un spor meritat de cunoaștere și apreciere, revizuire tacită sau declarată mai ales cînd cel în cauză nu mai erau de mult în viață. Restaurarea valorică a tabloului de istorie literară s-a făcut în paralel cu mișcarea înainte a literaturii vii, influențînd puternic evoluția acesteia. Osmoza literaturii române cu literaturile dinfara țării cu care întreținuse legături vechi s-a refăcut și ea. Poezia după chiar declarația poeților anilor '60 a redescoperit izvoarele lirismului, statutul specific poeziei, proza a cunoscut și ea o viață nouă fără corsetele metodologice ale perioadei anterioare. A fost vizibil sentimentul heliadesc al unei generații care reia totul de la capăt și încearcă să reașeze fundamente uitate. Ca în orice proces de acest fel entuziasmului îi urmează spiritul critic, și el un cîștig al acestor ultimi cincisprezece ani de literatură.

O importanță indiscutabilă pentru demersul scriitoricesc au avut documentele Congresului al IX-lea care au dat creației literare un impuls nou. Dacă pînă atunci proza de inspirație socială se mărginea la cadre și rețete fixe, ea a început să cerceteze teritorii noi și să apeleze la soluții inedite. Efortul n-a fost doar de a innoi substanța și problematica ci de a face și o infuzie de mijloace artistice noi. Evidentă este predispoziția către romanul de aspect politic, localizat pînă acum mai ales în perimetrul deceniului cincizeci, roman care atestă libertatea de mișcare a prozatorului în fața realităților contemporane. Și mai expresivă apare această libertate la prozatorii care au abordat aspecte ale istoriei politice a României moderne necercetate încă niciodată de literați și uneori nici de istorici în suficientă măsură. După cum aceeași semnificație o au prozele de inspirație istorică care încearcă să descifreze mecanismele politice ale țărilor românești de-a lungul vremii. Temele tabu s-au împuținat și dacă există încă spații socio-politice neanexate încă de prozator de multe ori aceasta este mai mult efectul unei întîrzieri care se recuperează greu, decît al unor tabuizări prelungite. Îndrăzneala prozatorului verifică practic rezistența tabuurilor încă neatacate.

Dispariția cenzurii lasă loc unor inițiative scriitoricești care urmează a-și da măsura de aici înainte. Inițiativa conducerii P.C.R., de a apela la responsabilitatea politică a fiecărui scriitor și editor în parte, înlocuind pe această cale o instituție dezagreabilă scriitorului și gazetarului, este elocventă pentru dorința de a se asigura literaturii române un mers înainte cît mai firesc.

Ultimii cincisprezece ani de literatură, clădiți în bună măsură antitetic față de cei cincisprezece anteriori, atestă prin circulația marilor valori consacrate, românești și străine, prin explozia de lirism, prin abundența prozei, prin numărul mare de debuturi, prin perspectiva critică asupra fenomenului literar o etapă literară nouă a cărei analiză și situare în capitolele istoriei literare contemporane urmează a fi făcută cu toată exigența și nevoia de adevăr pe care o cere întreaga noastră literatură și viață postbelică.

SPORT

BUTURUGA

● Jocul naționalei noastre în partida amicală cu Belgia nu a fost rău. Rezultatul, viciat de tembelismul unui arbitru excursionist, chiar ne-a nedreptățit. Golul lui Cămătaru a fost perfect valabil și la 2—0... jucătorii rechemați, „bătrînii", au adus echipei noastre reprezentative ceea ce îi lipsea mai mult : „răutatea". Blîndețea cu care joacă de cîțiva ani națională noastră ne-a făcut numai necazuri, acasă și în deplasare, sărăcindu-ne palmaresul. Și acum.... Numai că nu sîntem siguri că totul nu a fost decît o întîmplare și mai puțin meritul unor antrenori care ne obișnuiseră să înlocuiască atacanții cu fundașii. Bine că s-a terminat așa. De-aici însă și pînă la speculațiile care se fac în legătură cu poziția noastră văzută prin prisma comportării excelente a Belgiei în Campionatul european e drum lung. Sau e altceva Nimeni nu învinge prin altii A crede că noi care, nu ? cu Belgia am dres si am făcut... sîntem beneficiarii rezultatelor acesteia din urmă înseamnă pînă la urmă a ne minți singuri asupra propriei noastre valori pe plan european. Cei interesați de o asemenea confuzie își dovedesc și de data aceasta slăbiciunea în a obține succese prin ei înșiși și nu prin... intermediari. Ce am făcut noi la Ajax, ce a făcut Franța la mondiale nu luminează în întunericul de nepătruns al contraperformanței din anii din urmă. Un meci se cîștigă sub culorile proprii, nu sub culorile altora. Dar cum se poate cîștiga o calificare la mondiale ? Conform unui interviu al lui Valentin Stănescu „spaima" noastră cea mai mare în calificări este Norvegia. Nici Anglia, nici Ungaria ▪ Elveția nici măcar nu este amintită, conform unui zvon care susține că elvețienii au hotărît în unanimitate să nu se prezinte — pe teren (acasă și la noi) de teama de a nu fi bătuți cu 6—0. Ei preferă, în această situație, doar 0—3. Dar Norvegia ? La Oslo, ni se spune, se va hotărî soarta noastră ! Am ajuns atît de mari, încît nu ne mai temem decît de cei... mici. Uriașii nu ne mai îngrozesc, noi ne temem de pitici. Altfel spus, „buturuga mică". Acum, iată, știm cine este „buturuga" pentru antrenorii noștri. Mai rămîne să aflăm cine este cărul mare ? Nu cel care s-a răsturnat, desigur. Nici cel cu oiștea.

ulise

91

Urmare din pag. 1

zeci și una de veri de la moartea Poetului, scriitorii Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Ștefan Mihăilescu și subsemnatul am colindat orașul depunînd la fiecare monument ce-l reprezintă pe Eminescu, o coroană de flori. Personal suntem jigniți nu de laudele ce i se aduc Poetului, ci de anemicul interes plastic pentru celebrarea sa. În marele nostru oraș nu avem decît patru (4) monumente Eminescu. Lui Goethe i s-a făcut un monument pînă și într-un loc (o poiană cu un măr sălbatic, stingher) unde să zice că, în drum spre Italia (la 1 000 m altitudine între Kochelsee și Walchensee) ar fi luat prînzul o dată. Desigur, artiștii noștri plastici au atîtea idei generoase, dar ar trebui să se mai gîndească și la Mihai Eminescu. Statuia fără egal pe care i-a creat-o Gheorghe Anghel este prima dovadă că ne putem aștepta și la alte monumente Eminescu.

Dacă în Cișmigiu, în curtea vechii Uniuni a Scriitorilor sau în parcul Herăstrău n-am văzut pe nimeni veghind(era dimineața), la Atheneul român (de lîngă statuie lipsea acea floare pe care un scriitor zice că o depune mereu) erau citiva copii, iar la cimitirul Belu, sub teiul sfînt al Poetului, așteptau — ca în fiecare an — cîteva suflete pioase, depunerea superbei coroane din partea scriitorilor.

În ce ne privește, noi vom lăuda (fără idolatrie) an de an nu numai opera Poetului, dar și viața sa de o înaltă moralitate.

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ :
M. EMINESCU — OPERE, VOLUMUL IX

Muzeul literaturii române continuă seria manifestărilor omagiale grupate sub genericul „EMINESCU 130" cu avanpremiera editorială a **Volumului IX, Mihai Eminescu — Opere,** realizat în colaborare cu Editura Academiei R.S.R.

Despre semnificațiile acestei inițiative editoriale prin care se începe editarea științifică a gazetăriei politice a marelui poet au vorbit : Paul Anghel, Constantin Jalbă, Al. Oprea, Edgar Papu, D. Vatamaniuc.

Au participat, printre alți iubitori ai literaturii, profesori de limba și literatura română (în cadrul colaborării cu Inspectoratul școlar al municipiului București) și studenții Facultății de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu". Cu această ocazie au început înscrierile pentru procurarea exemplarelor numerotate, pe hîrtie filigranată.

Manifestarea a avut loc vineri 20 iunie, orele 10, în sala Universității cultural-științifice din str. Biserica Amzei nr. 7.

COLECTIVUL NAȚIONAL DE TRADUCERI ȘI LITERATURA UNIVERSALĂ

Traducerea — act de cultură

Se poate vorbi cu deplină fermitate despre o școală românească a traducerii literare nu numai ca o necesitate a schimburilor în cultură, ci ca un act de mare valoare artistică. Dacă luăm numai poezia, tradiția traducerilor ca act de creație îi însumează pe cei mai de seamă poeți ai tuturor epocilor : Eminescu, Coșbuc, Iosif, Goga, Arghezi, Blaga, Barbu, Pillat, Philippide, Beniuc, Jebeleanu, Doinaș, Baconsky, ș.a. Mai mult chiar, cred că s-ar putea alcătui o masivă și valoroasă antologie a poeziei universale, completă sau aproape completă cu traducerile poeților români, de la Dosoftei, traducătorul psalmilor, pînă la generațiile cele mai proaspete.

Traduceri în metrică riguroasă, de severitate germanică (Coșbuc, Philippide) sau în proză poetică (Lovinescu, George Călinescu) direct din limba respectivă sau, în cazuri fortuite, prin intermediul altei limbi („Sacuntala" lui Kalidassa, hai-ku-urile japoneze, poezia indienilor americani), operele respective acoperă geografia spirituală a lumii. Astăzi, cînd începem și noi să avem specialiști în limbi orientale, în alte limbi de circulație restrînsă, școala românească a traducerii literare se poate îmbogăți, dacă bineînțeles specialiștii sînt folosiți cu înțelepciune. Căci nu e suficient să cunoști o limbă, să știi versifica sau, în cazul prozei, a relata, pentru ca traducerea să-și îndeplinească rostul. Decît o versificare proastă e de preferat traducerea juxtalineară. Or, tocmai aici cred eu că se strecoară viciul traducerii, în amestecul nechematului, neinspiratului în laboratorul de dulce chin al actului creator. Lucian Blaga vorbea chiar de o întrecere a poetului traducător cu originalul și într-adevăr se întîmplă uneori ca unele pasagii ale traducerii să depășească forța emotivă și tiparele estetice ale originalului (vezi Arghezi, traducîndu-l pe La Fontaine) după cum se întîmplă tot uneori ca traducerea să cadă neputincioasă sub original, îndrituind dictonul „traduttore traditore". Din motive obiective, citeodată, „Chanson d'automne" de Verlaine, „Les Djins" de Hugo, „L'harmonie du soir" de Baudelaire sînt practic inegalabile în traduceri. Dar, de cele mai multe ori, ratările se datoresc sărăciei limbii literare a traducătorului, lipsei de exercitiu în materie de traduceri, a muncii de manuscris. Alteori, chiar lipsei culturii poetice. Se traduce, citeodată, orice și oricum. Dacă se întîmplă ca vizita unui poet străin mai puțin cunoscut sau necunoscut să ne oblige moraliceste să-i traducem cîteva poeme, obiceiul de-a profita de astfel de vizite face din poetul traducător un scrib industrios.

Marii traducători din istoria literaturii noastre naționale aveau un program. Coșbuc și l-a și precizat, dar moartea prea grăbită l-a împiedicat să-l realizeze. Fixarea pe antichitate, pe Dante și pe poezia indiană a fost o pasiune frumoasă, logodită cu o muncă de rob. Insistența lui Goga pe literatura maghiară și truda pe „Tragedia omului" de Madacs au făcut din traducere o capodoperă. E nevoie de un program întîi pentru alegerea poeților apropiați ca temperament și stil, apoi pentru răgazul necesar unei traduceri echivalente cu actul de creație. Ambițiile ieșirii dincolo de program sînt echivalente cu riscul rutinei și seriei, în acest caz versul baudelairean „Je hais les mouvements qui déplassent les lignes" ar trebui să sune în conștiința artistică a traducătorului ca un semnal de alarmă.

Există, cred, o credință ușor apocrifă : că toate traducerile sînt necesare pentru cuprinderea cît mai largă, mai rapidă și mai la zi a valorilor artistice universale. Scuza traducătorului prost și artizan. Pe vremea lui Eliade și mai tîrziu, pînă la confluența cu geniul eminescian, acest postulat al traducerii la emanciparea culturală, această confuzie între culturism și literatură era posibilă și scuzabilă. Astăzi însă, cînd sistemul informațional modern, posibilitățile de cultură universală ale scriitorului sînt lărgite (și ar trebui și mai mult lărgite, prin posibilitatea de-a se procura cel puțin marile cărți, la zi) cînd rafinamentul actului de traducere a lăsat mult în urmă simpla versificare de altădată, scriitorul modern se simte responsabil de traducerile sale cel puțin atît cît de creațiile-i originale. Dacă nu chiar mai mult. Căci dacă într-o poezie originală compromisul se vede mai greu și se topește în lumina virtuților generale, într-o traducere din Goethe sau Rilke el bate numaidecît la ochi.

Ce se întîmplă, de fapt ? În sectorul traducerilor se înghesuie, dincolo de numărul restrîns al celor chemați, o seamă de artizani. Un certificat eliberat de nu știu ce secție a Academiei, un atestat, cum se numește el oficial, cu care poate traduce inclusiv opere de artă, literatură. Literatură nu a scris și nici n-a comentat. Dar traduce, de obicei din limba care-i este mai la îndemînă. Ce iese, se vede limpede în poezie sau în proză.

Să fiu bine înțeles. Un traducător bun nu trebuie să fie, nici măcar în cazul poeziei, un poet notoriu, cu multe cărți de poezie originală. El trebuie însă să fie poet, suflet de poet. George Murnu a fost un poet de mina a doua, dar *Iliada* lui rămîne, deocamdată, de neegalat. Alexandru Porsena, de asemenea, dar traducerea *Baladei închisorii din Reading* de O. Wilde este excelentă. Lovinescu n-a scris poezie, dar traducerile sale în proză poetică din Homer și Horațiu sînt poezie în sensul tulburător de frumos al cuvîntului. Sau, contemporan nouă, Aurel Covaci dealtfel poet adevărat, a dat traduceri de primă mînă din opere pretențioase clasice și contemporane. Al. Ciorănescu, traducătorul *stanțelor* lui Moreas, este un exemplu și el, și alte multe încă. Dar de aici pînă la a traduce Horațiu numai pentru că cunoști perfect limba latină, nu însă și legile intime ale poeziei, a traduce din poeții scandinavi numai pentru că știi limba, de a traduce din maghiară numai pentru că esti ardelean și cunoști limba sau din germană pentru că ai pe cineva să te susțină este trafic de influență, plus lipsă de talent și meserie, deci fiasco, dincolo pînă și de traducerile firave ale lui Al. Teodor Stamatiad, în poezie, sau Jul. Giurgea în proză.

Și ar mai fi o problemă. Cînd nu cunoaștem o limbă, nu ne folosim de o traducere brută. Ascultăm intonația melodică a limbii și ritmului. Si-i dăm forma cea mai rotundă posibilă a limbii noastre strămoșești. Așa s-a întîmplat cu *Donul liniștit* în recrearea lui Cezar Petrescu, ori traducerile lui George Dan din persană, folosiți fiind studenți persani la universitățile din București. Uneori se nimerește ca în sufletul traducătorului specialist să existe și scînteia poeziei, cum am întîlnit-o eu la C. Lupeanu, specialist în limba și literatura chineză, și la D. Chican în arabă (Grete Tartler neavînd nevoie de așa ceva, ea fiind poetă și arabistă totodată). Este cazul ideal. Dar în rest ? În rest, rămîne să fie totdeauna conjugați specialistul și creatorul. Ca în cazul Sadoveanu. Mă îndoiesc că marele maestru al prozei românești să fi cunoscut limba rusă atît de bine încît să fi putut traduce singur pe Turgheniev. Și nici Arghezi ca să-l traducă pe Krilov. Și nici mănunchiul de traducători ai *Antologiei poeziei chineze clasice* din B.P.T. cu toții cunoscători ai literaturii chineze.

Lăsate în debusolată, fără acoperirea în aur a poetului, a cunoscătorului de limbă literară românească, traducerile pretins exacte, chiar universitar de exacte (deși universitățile au lansat și excelenți traducători) se lovesc de zidul neputinței, înșiruie versuri sunătoare ca o rugăciune (dar cu poticnirile de pocăință), trec apoi intempestiv și sbuciumat ca pe drumuri desfundate și, pe urmă, fac cerere de intrare în Uniunea scriitorilor.

Aici e buba. Financiarismul și veleitarismul cot la cot. Setea de glorie și de onorarii. Ceea ce eu nu pot decît puncta, colocviul de traducători va putea exemplifica mai acasă, mai în bătătura proprie. Ei își cunosc, viitorii colocvisti, traducerile interne, ca să nu ne trezim cu inflație în laudele policrome ale traducerilor, ci cu opere de creație autentică, în numele marilor, necontenitilor, mereu reprimenitilor nostri traducători. Etalonul de aur substituit hîrtiei de calc.

Al. Andriţoiu

Timpul ne obligă

1. **Consecvența.** Uniunea Scriitorilor își realizează planurile — dovadă elocventă și acest colocviu național de traduceri și de literatură universală, care și-a atins scopurile propuse. A fost o trecere în revistă a realizărilor, a forțelor de care dispune la ora actuală literatura română ca și cea a naționalităților în acest domeniu. La rîndul lor și traducătorii, membri ai Uniunii sau cei care vor deveni, sînt consecvenți. Tălmăcesc cu dăruire valorile din alte literaturi îmbogățind tezaurul spiritual al țării. Nu pot să nu amintesc cu o mare satisfacție că și cititorii însetați de frumos dau dovadă de consecventă: lucrările traducătorilor sînt cumpărate, citite, savurate.

2. **Inconsecvența.** Ea se menține din păcate cu o tenacitate alarmantă în mai multe planuri și aduce prejudicii ramificate. Din anumite considerente depășite ce sînt în flagrantă contradicție cu politica culturală a unui stat socialist dornic, capabil și chemat să se afirme și pe plan mondial, operele valoroase ajung nu rareori cu mare întîrziere în circuitul național, și nu numai din vina traducătorilor. Această inconsecventă își spune cuvîntul și în domeniul reeditărilor. Lucrări cu un mesaj profund, de o mare valoare artistică și tălmăcite cu strălucire, sînt epuizate de mult; încetul cu încetul dispar, din cauza solicitărilor permanente, și din rafturile bibliotecilor publice. Efortul depus de traducător, materializat în tălmăcirea și publicarea cărților excelente din alte literaturi este rareori apreciat de critici. Traducătorul, efortul depus de el, datorită inconsecvenței (ce se dovedește foarte „consecventă" !) nu este pus la lumina opiniei publice meritată. Dar critica și analiza traducerilor este necesară și din alte considerente, fiindcă:

3. **Timpul ne obligă** să depistăm și să mobilizăm forțe noi în domeniul muncii de traducere. Nu avem rezerve tinere îndeajuns de bine formate pentru a prelua ștafeta de la cei vîrstnici, care au pus în mișcare cu o admirabilă tenacitate în decursul deceniilor operele creatorilor clasici și contemporani din toate continentele.

4. **Dezvoltarea** — acest duel palpitant cu timpul — ne impune îmbogățirea și perfecționarea profesională. Meșteșugul traducătorului însumează cunoștințe teoretice și practice, o informare concentrată din diferite domenii. S-a sugerat faptul că un atelier al traducătorilor, o revistă de specialitate cu texte paralele, studii teoretice și analize la obiect, despre care am scris în aceste pagini acum trei ani, în ajunul Conferinței Naționale a Scriitorilor, deci o tribună a experienței, ar fi o sugestie demnă de cel mai acut interes.

Balogh József

Sir Philip Sidney: ASTROPHEL ȘI STELLA

TRADUCERI DE TUDOR GEORGE

I.

Iubind temeinic, m-oi preface-n vers,
Să-și afle-un farmec draga-ntr-al meu dor –
Citind cu drag, cititu-i un revers
La tot ce-ndur – balsam îndurător !

Tristețea-mi zugrăvii în chip divers,
Sortind expresii, har născocitor,
Scornii printr-alte pagini proaspăt viers,
Ploi rodnice-ntr-al arșiței cuptor !

Dar calpe vorbe-alung Invenția,
Ce-i prunc al Firii, studiul sterp o curmă :
Simt pași străini umblînd pe calea mea !

Cînd, burdușit cu vorbele-mi din urmă,
Imi dau un pinten, Muza mea mă-mbie :
Smintite, moaie-n inimă și scrie !

XIII.

Apollo jude fu-ntre Zefs și Marte
Și Dragoste ; ce stemă-i mai frumoasă ?
În scutu-i de-aur, brun zăgan se lasă, –
La Zefs – pe Ganimede-n slăvi să-l poarte !

Pe-un verde cîmp, c-o sulițe-auroasă,
Vezi, Marte-mpunge-o inimă, de moarte
Și-a ta minuse-i ține, Venus, parte –
Iar Zefs, c-un fulger, nimb pe coif și-nțeasă !

Dar Cupidon zimbi : pe-a sa egidă
E părul blond al Stellei, chipu-i fiind
Un scut c-o roză-aprinsă-n cîmp de-argint.

Apollo vru tot cerul să-l deschidă,
Jurînd, convins, c-asemeni har și rază
Nu multor nobili dat le-a fost să vază !

XIV.

Vai, prieteni, n-am durere, eu, cumplită,
Eu, cărui pieptu-n clonț i se dezbină
Mai crunt cît celui de-a furat lumină,
Cînd Dragostea, vibrînd, mi-e irosită –

Mai trebuie și voi, cătîndu-mi vină,
Să mă-ntristați, spunînd că, prin Ispită,
Frumosu-mi suflet zmircu-o să-l înghită,
Cu păcătoase ginduri și-n ruină ?

De-i un păcat că firea-mpacă-n sine
Cuvîntu-ntru-adevăr, credința-n faptă,
Cu-aprinsul duh, ferind doar de rușine,

Păcat de-i tihna-n inimi, ce deșteaptă
Dezgust față de tot desrăbălatul –
Iubirea-i un păcat, deci – vreau păcatul !

XV.

Tu, cel ce-adaști la șopotit izvor,
Ce, din Parnas-bătrînul, curge-n spații
Și orice floare,-amară, fără grații,
La poezia ta o legi, cu spor,

Tu, care folosești aliterații,
În rimele-ți cu tropi clămpănitori,
Ori duhul lui Petrarca-l re-nviori
Cu noi suspine-n englezești pulsații,

Tu iei un drum greșit : orice-ajutor
Distaină vidul tău interior –
Cu timpul, tot ce-i furt, dai la iveală ;

Pentru iubire, doar, și-a ta-ncropeală,
De-aspiri la sinul Faimei, mai întîi,
Privind la Stella-ncepe să compui !

XVI.

De pofte vrednic, de-ți văzui, Natură
Frumusețile ce-ți prețuiau carate
Și-aprinsu-mi spirit se-nclină-nspre toate –
Iubire-am zis că-s plin de-a ta măsură !

Dar, negăsind în mine-acea căldură
Ce mistuie simțiri învăpăiate,
Cînd, pentru-un vîrf de ac, plîng țincii, poate,
Gîndii ca mine-a Dragostei tortură !

Pe cînd mă hirioneam cu-acest leu june –
Binecuvînt or blestem ? – ochii-mi cată
Spre Stella : de-am numit-o, ce-aș mai spune ?

Și-avui, din ochi, o lecție-nvățată ;
Am învățat iubirea-i știu isprava,
Cum cei ce-s otrăviți, cunosc otrava !

XVIII.

Asupră-mi, însumi eu, mi-ascut minia
Cu-al Rațiunii calcul ce m-acuză,
Pe turta mea eu n-am tras nici o spuză,
Falit de orice bun ceresc, pe-acia !

Nedemn Naturii-a-i da măcar chiria
Ce-i datorez, fiindc-o lăsai lehuză,
Și ceea ce-i mai rău, n-am nici o scuză,
Decît c-am irosit în vînt moșia !

Jun stins, cu știința-mi fac doar jucările ;
Spiritul meu sub pasiuni se-nclină :
Cu vane chinuri mi-l încarcă ele.

Mă văd sortit pe-un drum către ruină ;
Văd ! Totuși, sufăr – luat de-acest tumult –
De-al Stellei drag, că nu pierd și mai mult !

XIX.

Din inima-mi rupi corzi pentru-al tău arc,
O, Cupidon, văd ruina, dar mi-i dragă !
Cu cît slăvesc – rușinea se propagă !
Încerc să fug – cînd fug nu prea-s la larg !

În propriu-mi spirit denigrări descarc,
Spre-al Stellei nume-mi scurg cerneala-ntreagă ;
Dar vorbele ce tocul meu le-ncheagă,
Ce vane-mi par, pierdute ca-ntr-un parc !

Ca orice lucru și ea trece, dar,
Fiind totul pentru mine, ce m-aruncă,
Privind la ceruri, într-un șanț murdar ?

Araci pun minții, cît mai crește, încă,
Și vrednică-i să-i dee roade Firii :
Savantule-al tău spirit dă-l iubirii !

XXII.

Semețul Soare călărea prin slavă,
La mîndrii Gemeni, pe cărări astrale,
Făr' de noroasa mască-a tainei șale,
Fierbinte strălucind, c-o mînă bravă !

Cînd, niște doamne, prinse de istoavă
Spre niscai treburi, ies, călări, în cale,
Ferind, cu evantaiele domoale,
Obrazul fraged, de-o rănire gravă !

Doar Stella nu-și armă distinsa-i față –
Sfruntîndu-i, poate, chipul, într-adins,
Ori, că-n lumina multă se răsfață,
Ori că lumina-i propria-i dulceață !

Frumoasele-ntr-ascunse s-au și-aprins !
Zărindu-i Astrul dezgolitul har,
Le-a ars pre ele, sărutînd-o, doar !

XXIX.

Nevolnici lorzi, vecini cu falnici regi,
Spre propriul bine și-al cetății lor,
Acceptă-n propriul țărm, supuși ușor,
Să stringă bunuri pentru-armate-ntregi !

Inima Stellei, sub tirane legi,
Ca să trăiască liber-ginditor,
I-acceptă-n voie, Lui, pe-al ei ogor,
Să-i calce tot, păstrînd puținul, deci !

Inima-i scapă, ochiu-n schimb, vasal,
Săgeți îi dă, heraldă-i a ei gură,
Sini-corturi, coapse-carul triumfal,

Carnea ei hrană-i, pielea-i e armură,
Iar eu – cum de speranță-s bolnav grav,
Pe-acele țărmuri – sînt cedat ca sclav !

XXXI.

Cu ce pași triști, prin ceruri, Lună, treci,
Cu ce chip palid, buze care tac !
O fi și-n țărmul paradisiac
Arcașul harnic, săgetînd poteci ?

Deprinșii-ți ochi cu dragostea, de veci,
Pot judeca iubirea, cum și fac ;
Citesc privirea-ți, pasul tău buimac,
Știu starea ta – firească mie, deci !

Atunci, tovarăși fiind, o Lună, zi-i,
Și-acolo, cel fidel iubind, smintit e ?
Frumusețile-s tot mîndre, ca p-aci ?

Și-acolo, sus, iubind spre-a fi iubite,
Pe-ndrăgoștiți îi țin sub persecuții,
Ingratitudine zicînd Virtuții ?

XXXII.

Morfeu, fiu viu al somnului de moarte,
Tu, martor vieții mortului-trăind,
Profet adesea, or poveste fiind,
Poet, cu toane – trist, or vesel foarte ;

Cum tu, în mine, cert, păstrezi o parte
Și-a mele simțuri nu le știu dormind,
Prin tine, Stella mea – plîngînd, zîmbind –
Mi-nvață ochii orbi cum să se poarte !

De unde-aduci tu fildeș și rubine
Și perle și-aur, dîndu-i ei culori :
Ten, buze, dinți și păr, atît de bine ?!

Tont ! – zice – Nici în Indii nu-s comori,
Ca-n inima-ți, cînd vraja-ți crește-n jur,
De-acolo, chipul Stellei eu îl fur !

REVISTA STRĂINĂ

● **LA 9 IULIE** a.c., președintele Franței, Valery Giscard d'Estaing a inaugurat, după restaurarea la care au fost supuse, „Camera regelui" și „Galeria de sticlă" de la Versailles. Președintele i-a avut alături la această ceremonie pe conservatorul șef al castelului (astăzi cu titlu onorific) Gerard Van der Kemp și pe Pierre Lemoine, care îi va succede acestuia în funcție, amîndoi personalități cunoscute, care, prin munca lor au făcut ca aceste ansambluri ale Versailles-ului să capete înfățișarea pe care au avut-o în timpul Ludovicilor. Președintele Republicii a adus un omagiu tuturor celor care, timp de peste 10 ani au participat la restaurarea acestei adevărate „opere de artă, literatură. Literatură nu a scris și nici n-a comentat. Dar operă ce completează în mod fericit tezaurul mondial al artei".

● **„CINA CEA DE TAINĂ"** — celebra operă a lui Leonardo da Vinci revine în atenție, de data aceasta nu pentru desăvîrșita artă care i-a asigurat de secole un loc privilegiat între cele mai de seamă creații ale genului uman, ci pentru faptul că această capodoperă este în pericol de degradare ireversibilă, datorită unei fisuri lungi de doi metri și pe alocuri lată de 2 cm, care a sfîșiat peretele pe care a fost pictată fresca. Experții estimează valoarea reconditionării „Cinei" la aproximativ 1 200 000 de dolari, avînd în vedere faptul că fresca este atacată de mai multă vreme de microorganisme.

● **ÎN ZIUA DE 7 IULIE** a încetat din viață la locuința sa californiană de la Pacific Palisades cunoscutul scriitor american Henry Miller. În vîrstă de 78 de ani, autorul atît de controversat al unor opere care au trebuit să fie tipărite mai întîi în străinătate și apoi în țara sa („Tropic of Cancer" a fost editat la Paris în 1934, iar în S.U.A. abia în 1961 ; „Tropic of Capricorn" apărut în Franța în 1936 a fost interzis de legile puritane ale vămii americane și a fost publicat în Statele Unite în 1962), nu mai tipărise nimic de aproape zece ani, vreme în care a acuzat o gravă maladie circulatorie. În tot acest răstimp (din 1971, cînd a fost lansat „My Life and Times" — elegant volum primit cu multă rezervă de critici), cărțile lui au fost editate în mai multe limbi, în tot acest interval fiindu-i dedicate mai multe scrieri printre care și monografia „Miller" a lui Norman Mailer. În afară de titlurile citate mai sus, semnalăm printre cele mai cunoscute opere ale lui Henry Miller : „The Air-Conditioned Nightmare" (Coșmarul cu aer conditionat) 1945, trilogia „The Rosy Crucifixion" (Crucificarea trandafirie), 1949 și 1953 „Big Sur and the Oranges of Hieronymus Bosch" (Big Sur și portocalele lui Hieronymus Bosch), 1957 „Stand Still Like the Hummingbird" (Stai nemișcat ca o pasăre-muscă) — 1962.

● **EDITURA** Suhrkamp din Frankfurt (R.F.G.) a fondat, la Boston (S.U.A.) o filială pentru America : „Suhrkamp Publishers Boston Inc.". În sarcina căreia va cădea difuzarea cărților celor mai reprezentativi autori germani, precum și furnizarea de programe de limbă germană. Iată și primul volum pe care filiala l-a lansat „Hermann Hesse as a Painter".

● **DINTRE** ultimele premii literare din Franța notăm : „Premiul Femina-Vacaresco", destinat să recompenseze un eseu, a fost decernat lui Gérard Macé pentru „Ex-libris", volum tipărit la Gallimard. „Premiul criticii" a fost atribuit lui Pascal Quignard pentru „Carus" (Gallimard). „Premiul Appolinaire" a fost împărțit în acest an de doi autori ; Venus Khoury Ghatta pentru „Les ombres et leur cris" (Belfond) și Jean Mambrino pentru „L'oiseau-coeur" (Stock), Jeanette Colombel este laureata „Marelui premiu literar al orașului Lyon". Ea este autoarea manuscrisului intitulat „Brumes de Mémoire" care va fi editat la Stock. Volumul lui Bernard Pierre : „Ils ont conquis THimalaya" a primit premiul „Vacances 2000".

● **EDITORII SOVIETICI** și-au propus să tipărească în 1980 peste 800 de titluri aparținînd autorilor străini. Traducerile vor apare astfel într-un tiraj de peste 80 milioane de exemplare. Printre cărțile care vor fi tipărite se numără „Toți fiii mei" de Artur Miller, „Soția nedespărțită" de Sommerset Maugham, „Schițe australiene contemporane", „Basme scandinave", „Elogiul nebuniei" de Erasmus, „Corabia nebunilor" de Sebastian Brandt și multe altele. După datele furnizate de UNESCO, U.R.S.S. deține primul loc în lume în privința traducerilor și este totodată traducătorul nr. 1 pe glob. De-a lungul anilor, în Uniunea Sovietică au fost publicați autori din 136 de țări cu aproape 76 000 de cărți într-un tiraj de 2,186 milioane exemplare. Între acestea au apărut și 690 de titluri din literatura română, într-un tiraj global de 26,5 milioane exemplare.

● **33 DE SCRIITORI** din Austria, Republica Democrată Germană, Elveția și Republica Federală Germană participă în acest an la concursul dotat cu „Premiul Ingeborg Bachmann" (valoare : 100 000 schillingi). Premiul va fi remis în cadrul „Întîlnirii de la Klagenfurt" care va avea loc între 28 iunie și 1 iulie a.c.

● **O CARTE** scrisă încă din 1944 dar republicată pînă acum, în care este analizată înfrîngerea și ocupația nazistă, trăită prin șocul a trei francezi, care se cunosc între ei dar care reacționează diferit în fața evenimentului, a văzut lumina tiparului sub auspiciile editurii Juillard, sub titlul LES FRANCAIS. Autorul, Bertrand de Jouvenel, filozof politic, economist, futurolog, ziarist, considerat ca un mare gînditor al epocii, pregătește pentru editura Robert Laffont volumul „Un voyageur dans le siècle" — o mărturie itinerantă a vremurilor noastre.

● **LA TIANJIN** (R.P. Chineză), în cadrul unei recente reuniuni la care au participat savanți de diverse naționalități de pe întreg teritoriul țării, a fost fondată „Societatea chineză pentru cultură a Asiei centrale". Subliniind că valoroasa cultură a etniilor din Nord-Vestul Chinei constituie o parte importantă a culturii Asiei, specialiștii au arătat că unul din principalele obiective ale Societății îl constituie păstrarea și punerea în valoare a vestigiilor vechilor civilizații de aici. Astfel urmele oraselor dispărute, acoperite azi de nisipurile deșerturilor vor fi scoase la lumină prin deschiderea mai multor santiere arheologice : studii asupra culturilor și literaturilor de aici, traduceri, ediții de texte vor face obiectul mai multor apariții imediate. Participanții la această reuniune au trecut în revistă ultimele apariții editoriale privind cultura acestui perimetru, remarcînd în special traducerea și publicarea unui poem clasic (de peste 7 000 de versuri) aparținînd unui poet uigur din secolul al XI-lea, ca și tipărirea unui dicționar de anvergură enciclopedică, redactat de un lingvist uigur din aceeași epocă.

Mașinile de calculat pămîntul

● **În jurul pămîntului** se învîrtesc, disciplinați, cîteva mii de sateliți dintre care unii fotografiază planeta-mamă, color și în relief, reușind să surprindă detalii pe care noi, aici, doar le presupunem. Deși bîzîie dincolo de noi și de cer, aceste grozave mașini de calculat pămîntul intercepteză cavități subterane, mișcarea oamenilor pe cărări ascunse (chiar mișcarea lor trecută, prezentă rămînînd urma pașilor și anume dîra lor de... temperatură), traseele mai vechi sau de-abia născute ale curenților marini, vulcanii care se sting sau sînt pe cale de a izbucni, zborul norilor și germenii taifunurilor, mă rog, tot.

Terra s-a înconjurat de transfocatoare de o fantastică pedanterie și din scoarță pînă în mădulare se pot inventaria și cataloga o puzderie de detalii desfășurate pe o scară lungă, din geologie și pînă în politică. Un singur adevăr, strigător, nu pot prinde în flash-urile lor sofisticate aceste unelte în trufia lor orbitală : foamea.

Foamea de pe Pămînt nu se fotografiază de aiurea, matematica ei este prea aspră că să se

GÎNDUL PLANETEI

muleze de programatoarele din cer, foamea grozavă și individuală și, cu atît mai mult, cea în masă este un efect insesizabil de la mari distanțe. Efectul mizeriei umane avînd ca ultimă verigă moartea prin foame, se cuplează, bizar, în acest sfîrșit de secol cu efectul costisitor al apetitului celui mai legitim al omului de a călca, direct sau prin tălpile roboților, pe alte planete. Aici, lîngă noi, teribila ancestrală foame a sute de milioane de oameni. Pe Lună — urme de pași care au costat, fiecare, cîteva sute de milioane de pîini...

Era normal să se scrie metri de bibliotecă despre această paradoxală osmoză între necesarul și posibilul acestui timp cutremurat de cele mai adînci surprize și contradicții. O carte, una din ultimele apărute, pe tema mereu crîncenă a foamei pe glob se intitulează „Zahărul și foamea". Autor Robert Linhart. Să reținem acest nume pentru că aparține unui gînditor care, după ce a parcurs zone întinse ale Americii Latine, a avut îndrăzneala să demonstreze că statisticile malnutriției nu spun aproape nimic. Hecatomba de victime ale foamei se ramifică miriapodic, transmițîndu-și blestemul de la părinți la copii. Pruncii foamei se nasc cu un deficit de neuroni cerebrali de 60 la sută. Cumplita moștenire afectează toate meridianele subdezvoltării. „Statisticile, abstracte, atît de frecvent vehiculate ne-au făcut să uităm că în spatele lor ne privesc cu ochii măriți de disperare copiii nefericiți ai lumii care își încheie copilăria în momentul cînd ea începe..." Și cartea lui Linhard devine, apăsată de detaliile adevărului, un necrutător stop-cadru al interdicției de a trăi.

Acolo sus mașinile de calculat pămîntul roiesc mai departe ca un revers al foamei de pe Pămînt sau ca o victorie complementară a ei ?...

Radu Budeanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

Anul XXIII
26
(948)
Sîmbătă
28 iunie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

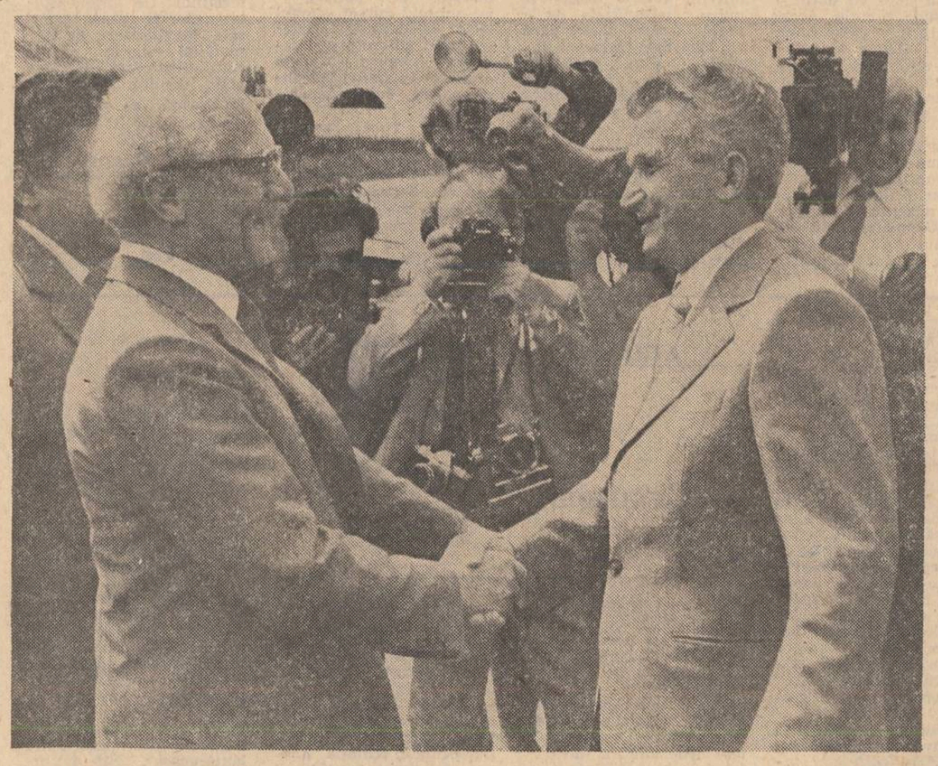

Dimensiuni și consensuri majore

Momentele de vîrf ale săptămînii care se încheie înscriu în activitatea politică a țării cîteva noi puncte de reper în ceea ce privește organizarea, după criteriile unei noi calități, a muncii și vieții, situarea de fapt în contextul unor realități în continuă și propice nevoie de schimbare a celor mai multe din problemele cu care ne confruntăm și li se încearcă, în mod substanțial, rezolvarea. Cuvîntările secretarului general al partidului la cele două recente consfătuiri de lucru cu activul și cadrele de bază din două mari domenii ale existenței noastre economice și sociale sînt revelatoare în acest sens. Semnificațiile care se desprind sînt multiple și, ca de obicei, așa cum stă în firea președintelui nostru, viziunea largă, deschisă, sinceritatea observației ca și profunzimea analizei, limbajul concret, capabil să facă înțelese și lucrurile cele mai complicate ne-au pus și ne pun în continuare în fața unor sarcini și posibilități de natură să confere atît prezentului, cît mai ales viitorului imediat, noi orizonturi și noi puncte de sprijin economic și social-politic esențial. Am putut vedea și înțelege astfel că **mica producție** — așa cum generic a fost definită activitatea din cadrul cooperației de consum, meșteșugărești și agricole, sau preocupările din cadrul zootehniei — formează, în ansamblul economiei naționale, un domeniu cu un uriaș fond de investiții și finalizări de a căror eficiență depinde de fapt întreaga populație.

Ca în orice act de muncă și în aceste principale sfere ale progresului social se resimte nevoia unor îmbunătățiri radicale și, așa cum a subliniat secretarul general al partidului, starea însăși a democrației noastre trebuie să beneficieze mai mult de pe urma acestor preocupări în care este angajat un larg potențial creator al țării. Spiritul gospodăresc, novator, experiența cu cel mai solid temei și cu cea mai pronunțată capacitate de autodepășire și rentabilizare a oricărui loc și nivel de muncă trebuie să dobîndească un neîngrădit teren de afirmare și să constituie de acum înainte indicatorii programatici ai întregii activități. Cu toate măsurile de rigoare și toate modalitățile care pot servi cel mai bine scopului propus, de la încurajarea concurenței de pildă — în sfera micii producții — introducerea ordinei și a disciplinei, asigurarea calificării necesare și pînă la așezarea întregii activități pe sistemul normelor de conduită și civilizație socialistă.

Aliniind aceste sectoare de activitate la ritmul și eficiența întregii economii și legînd preocupările lor specifice de preocupările și interesul firesc al celor mai diverse categorii de vîrstă și socio-profesionale ale țării, deținem încă și încă o dată modul cum trebuiesc concepute și rezolvate multe alte treburi, aducînd o revigorare de ansamblu, și evidentă și necesară, în tot ceea ce întreprindem. Ridicînd calitatea muncii, ridicăm calitatea însăși a vieții — iată un proces prin a cărui semnificație și amplitudine se solicită din plin îndrăzneala creatoare, competența în primul rînd, dar și puterea de risc, fără a ne teme de consecințe. Altfel, cum afirma secretarul general al partidului, nici nu se poate merge înainte.

Agenda politică a săptămînii a consemnat, de asemenea, ședința Comitetului Politic Executiv, întrunit sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. A fost dezbătut raportul delegației române, condusă de prim-ministrul guvernului, la sesiunea C.A.E.R. ținută la Praga. Comitetul Politic Executiv a apreciat că delegația a acționat în spiritul mandatului încredințat pentru dezvoltarea colaborării și cooperării între toate țările membre ale C.A.E.R., pe baza egalității în drepturi, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești.

Așadar, o agendă politică plină, o săptămînă politică în calendarul căreia figurează și multe primiri la președintele țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O vie activitate internă și, în consonanță, o vie, multiplă activitate internațională.

Vizita în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășului Eric Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania, președintele Consiliului de Stat al Republicii Democrate Germane, constituie, de asemenea, un moment de vîrf al săptămînii politice românești, moment care, sub auspiciile bunelor legături ce caracterizează cele două partide, țări și popoare va da un nou impuls tradiționalelor sentimente de prietenie și solidaritate, cauzei păcii și înțelegerii în lume. Fidelă ospitalității și căldurii sentimentelor sale, România a primit sărbătorește pe solii poporului prieten.

Luceafărul

JURNAL DE POET

Dresda

Am stat și eu înmărmurit cu ani în urmă în celebra galerie a orașului german de pe Elba în fața Madonei Sixtine a lui Rafael despre care Eminescu scria versuri pline de avînt tineresc străbătute de genialitate și a cărei făptură „plutind regină printre îngerii din cer" va fi o constantă a lirismului său pînă la acele fragmente tîrzii dinaintea întunecării.

Grigorescu la Agapia va prelua aceeași plăsmuire aflată la Dresda în opera lui de tinerețe genială înainte de-a lua drumul universităților europene.

Din școala spaniolă în această galerie vom admira pe cei doi corifei naționali, Ribera și Zurbaran cu capodopere. Aici se află Diogene cu lampa datorat lui Ribera și St. Agnes a aceluiași iar Zurbaran cu vestitul tablou prezentîndu-l pe Bonaventura.

Murillo cu Maria și copilul **este tot aici ca și două portrete datorate lui Velasquez.**

Din Dürer aici se află portretul unui om tînăr cu scrisoarea în mînă, iar din Cranach cel Bătrîn Adam și Eva **și Martiriul Sfintei Ecaterina.**

Rubens și Van Dyck prezenți cu mai multe lucrări.

Rembrandt are o sală cu șase lucrări. Cîteva

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

La scara istoriei, un deceniu și jumătate poate să pară un interval de timp relativ scurt. Și totuși, acești ultimi 15 ani reprezintă, în existența țării și a fiecăruia dintre noi, ani de istorie nouă, fecundă, revoluționară. Pe tot globul, indiferent de meridian, dacă întrebi astăzi : „Ce fel de țară este România ?", răspunsul îți umple sufletul de bucurie : „România este o țară a muncii, o Republică socialistă". Și omul adaugă numaidecît, prietenos : „CEAUȘESCU". Am încercat această imensă satisfacție patriotică de nenumărate ori, amintindu-mi de inspiratele cuvinte ale lui Eminescu : „Cînd națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar cînd libertatea, civilizațiunea plutesc asupră-i — oameni superiori se ridică spre a-i reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului — astfel încît în sînul mărei întregi se face o zi senină, ce răsfrînge în adîncimile ei cerul". Putem spune, cu mîna pe inimă, că o asemenea epocă ne-a fost dat să trăim ; ne-a fost dat să fim participanți activi la complexa și anevoioasa plămădire a societății noi, a omului nou.

Organizînd și conducînd măreața operă istorică de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, tovarășul Nicolae Ceaușescu acordă o atenție decisivă formării unui om cu o înaintată conștiință, posesor al unor alese trăsături morale, promovării raporturilor noi între indivizi, afirmării normelor de maximă valoare etică, în toate planurile vieții sociale.

Am avut prilejul, în urmă cu cîțiva ani, să-l văd de aproape și să-l ascult mai bine de trei ore, cu ocazia vizitei pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut-o la Casa de odihnă a scriitorilor din Neptun. Deși se afla el însuși la o binemeritată odihnă, președintele țării întreprindea mereu vizite de lucru și chiar în ziua aceea fusese în multe alte locuri, înainte de-a se opri și la noi. În salonul de la parter, cu ușile și ferestrele larg deschise, ne-am adunat cu toții : și scriu **cu toții**, pentru că, realmente, la dialogul purtat au asistat și familiile noastre, inclusiv copiii. Atunci am privit îndelung chipul iluminat de un foc lăuntric venind de departe, din frageda-i copilărie, ochii intensi, iradiind toată vrerea și hotărîrea sa de luptă pentru o viață mai bună, pentru omenie, pentru pace, tocmai pentru că omul acesta a cunoscut, în îndelungata sa activitate revoluționară, patriotică, greutățile și mizeriile orînduirii burgheze, fasciste, închisorile și lagărele, primejdia la orice pas.

Și întîmplarea a potrivit în așa fel lucrurile, încît mă întorsesem, de foarte puține zile, dintr-o deplasare la Scornicești, locul său de baștină. În sat am întîrziat îndelung în preajma casei lui Andruța Ceaușescu, modestă și curată, de o puritate care vorbește de la sine despre ceea ce a putut, la vremea aceea, să depună în sensibilitatea copilului de odinioară, a aceluia venit pe lume într-o casă din Scornicești și care „nu era un print, ca în vremurile de odinioară, ci fiul unui țăran sărac". Acum, iată-l pe remarcabilul om de stat, prețuit și respectat pretutindeni pe glob, discutînd cu scriitorii despre încrederea pe care trebuie s-o avem în om, în înțelepciunea lui, în spiritul revoluționar al clasei muncitoare, despre concordanța dintre stadiul material atins și nivelul de conștiință absolut necesar condițiilor create.

Și tot în salonul vilei scriitorilor am urmărit felul în care copiii prezenți îl priveau și-l ascultau pe președintele țării și, în același timp, felul în care însuși președintele țării, cînd și cînd, îi privea cu o inegalabilă participare afectivă. Dincolo de problemele grele și complicate puse în discuție, dincolo de dificultatea celor mici de-a le înțelege pe deplin, exista — **atunci, acolo** — o comunicare majoră, profund omenească, părintească și filială, între ilustrul nostru oaspete și copiii noștri care sînt, știm, măsura măsurii noastre. Dealtminteri, de sute și de mii de ori am retrăit emoția aceasta, ori de cîte ori l-am văzut și auzit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbindu-le copiilor, îmbrățișîndu-i, pentru că, limpede, în vorbele și gesturile sale este focalizată întreaga-i dorință de a ocroti copilăria, viața, planeta, istoria meleagurilor natale.

Recent, în cadrul unei consfătuiri de lucru tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Învățămîntul trebuie să-l lege pe om de pămînt, nu să-l rupă ! Educația patriotică nu este o noțiune abstractă, ci înseamnă dragostea față de satul, locul, comuna, casa unde omul s-a născut, față de tot ceea ce îl înconjoară. Dacă omul nu este educat de mic în spiritul dragostei pentru locul unde s-a născut, degeaba vorbim de educație patriotică, comunistă. Patriotismul înseamnă dragostea de muncă, de glie, de pămînt, de casa unde te-ai născut. Aceasta este patria, ea nu este ceva abstract !".

O mai impresionantă profesiune de credință nu mi-a fost dat să aud în anii existenței mele ! Și aș adăuga că noi, scriitorii — educatori prin vocație — avem de tras anumite concluzii din minunatele cuvinte citate mai sus.

Mihai Stoian

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

● „Istorie și viziune" de Ioan Adam ● „Statutul cronicii literare" de M. Nițescu ● „Proporții durabile" de Artur Silvestri.

În pagina a 3-a

ARTA LA IZVOARELE VIEȚII

Nuvele de-a gata

Literatura este viața accelerată și esențială. Cristalul de viață. Așa încît orice fapt de viață poate deveni fapt de literatură după ce suportă o operație, mai simplă sau mai complicată, de transformare, de sublimare. În particular, uneori operația de transformare este chiar funcția identitate. Adică se pot detecta în viața cea de toate zilele structuri narative, personaje, destine deja croite. Povestiri, nuvele, romane de-a gata Care așteaptă nu să fie scrise, ci transcrise.

Scriitorul trebuie să-și antreneze ochiul pentru a înregistra și a înțelege aceste nuvele de-a gata, așa cum vînătorul își antrena șoimul pentru marele vînat. Fiindcă aceasta mi se pare a fi șansa teribilă a celui care scrie acum și aici : de a reconstitui epoca într-un portret fidel, de a așeza, cu dreptate și numai cu dreptate, epoca în adevărata sa lumină.

Gabriel Chifu

Continuare în pag. a 5-a

Itinerarii scriitoricești la izvoarele istoriei

În cadrul lunii educației politice și culturii socialiste pentru tineret — Costești 1980, — „Întîlnirea tinereții cu istoria". — Uniunea Scriitorilor a organizat o vizită de documentare, ședători și întîlniri cu tinerii în localități cu profundă rezonanță istorică și contemporană din județul Hunedoara. Manifestările, primite cu un viu interes de către public, au debutat cu o vizită de documentare la Combinatul siderurgic Hunedoara, Oțelăria Simens Martin, nr. 2, unde scriitorii s-au întîlnit cu otelari, oameni ai muncii din Combinatul Erou al Muncii Socialiste, purtîndu-se cu acest prilej discuții deosebit de interesante despre elaborarea oțelului, despre dăruirea și abnegația muncii în preajma flăcărilor și a oțelului incandescent, despre creație, preocupările scriitorilor de a reflecta cît mai consecvent în operele lor, realitatea, frumusețea muncii în patrie. Opinii deosebit de interesante au exprimat cu acest prilej maistrul principal otelar Ștefan Trioșa, Erou al Muncii Socialiste, vestit inventator, secretarul comitetului de partid pe otelărie și maistrul otelar Victor Petroese.

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 6-a

Culoarea visului

Văzusem și Expoziția din 1979, găzduită ca și aceasta de acum de Centrul de îndrumare a artiștilor amatori, descompletată însă de lăcomia îndreptățită a colecționarilor motiv pentru care n-am reușit să-i dedic un articol. Actuala Expoziție a lui Petru Vintilă se înfățișează ca o adevărată sărbătoare a culorilor. Prima întrebare ce se impune este, cît de naiv poate fi considerat Petru Vintilă, pictorul ? Umorul, grotescul și mai ales ironia — intrinseci unor lucrări ale sale — se impun în primul rînd privitorului, dar la o cercetare mai atentă, acestea sînt analoge miresmelor ce atrag fluturii, adică măști ce intrigă organul vederii, însă dincolo de acest prim contact descoperim că elementul statornic al fiecărei compoziții îl formează atitudinile existențiale ale personajelor. Deci caracterul naiv **al artei lui Petru Vintilă îl asigură tocmai atitudinile**

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (II)

Odată constituit, într-un fel sau altul **Centrul național Eminescu** la care ne gîndim (vezi Luceafărul nr. 24 a.c.), va trebui ca, dincolo de realizarea deziderateloi amintite, să impună o direcție hotărîtă reevaluării critice a operei eminesciene. Nu în sensul **impunerii** unor metode si teme de lucru, ci în sensul **orientării eforturilor** pentru o modernizare radicală a viziunilor interpretative. Fiind un poet total și în același timp o expresie integrală a unei spiritualități naționale, Eminescu este marele nostru răspuns către cultura lumii, nu numai în privința creației poetice propriu-zise, dar și în aceea a **creației critice.** Maturitatea gîndirii critice românești, precum și sincronizarea cu cele mai moderne si mai fecunde orientări ale metodologiei interpretativ-literare europene, pot fi pe deplin dovedite prin raportarea la spiritualitatea eminesciană. Nu e vorba nicidecum de o aplicare tale quale a noilor orientări hermeneutice mondiale, de dragul unei sincronizări cu orice preț si adoptate după ureche, cît de dorința impunerii operei eminesciene pe plan universal înainte de toate prin **opere de gîndire evaluatoare critic**, care să îndemne la cunoașterea operei poetice în original ; mai degrabă traducerea studiilor critice poate impune pe plan extern o operă precum cea a lui Eminescu, care, pe lîngă specificul eufonic intraductibil, nu mai poate vorbi **de la sine** unei urechi europene obisnuite deja cu alchimiile moderne ale verbului, cu tot soiul de esoterisme si experimente poetice. Pentru o astfel de ureche (citește : sensibilitate) sigur că opera eminesciană va apare ca demodată sau romantios-edulcorată. Precedată opera, însă, de studii analitice în amănunt si totodată de prezentări monografice ample, corelat demersul interpretativ cu metodologiile analitice care au făcut deja școală în lume — cu totul altul va fi interesul față de operă. Cît a cîștigat opera lui Hölderlin prin Heidegger, a lui Rilke prin Guardini, cît au fost propulsate creațiile romanticilor prin lucrările unor spirite ca Béguin si Ricarda Huch, cît au fost redimensionati Baudelaire si urmașii săi prin Raymond, cît s-au impus, dincolo de lectura „standard" a operelor, Novalis si Nerval prin Richard, Mallarmé si Valéry prin Hugo Friederich sau, în altă ordine de idei, cît au fost redimensionate operele lui Cervantes, Balzac, Shakespeare, Rabelais, Boccaccio, prin lucrările lui Unamuno, Curtius, Jan Kott, Bahtin și Todorov ? Sau opera lui Flaubert si Stendhal prin Richard si spiritul lui d'Annunzio prin Bachelard. În timp ce toate culturile europene își tin mereu la pîndă atentia pentru „nelăsarea la vatră" a nici unei opere nationale, fie ea si de importantă estetică secundă, văzînd în toate niste „opere deschise", pentru criticul român de azi opera lui Eminescu pare a se fi clasat, eșuizată zice-se de exegeze. Aceasta numai pentru că, așa cum spune Călinescu „studiind pe Eminescu, cercetătorii pornesc de la o admiratiune si o formulare preconcepute. Ei nu caută formule noi de întelegere, ci afirmă sau combat pe cele vechi, iute si consolidate nu se stie cum. Toate aceste preocupări sunt în majoritatea cazurilor din afara atitudinii estetice. „Or, formule noi de întelegere" înseamnă si metode noi de lucru. Primii pasi în această direc-

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 2-a

EPICUL ANALITIC

Un scriitor cu totul insuficient comentat de critică în raport cu valoarea sa este Dumitru Matală. Căci el este, să o spunem răspicat, unul dintre cei mai importanti reprezentanti din cadrul unui sector la rîndul lui printre cele mai însemnate din domeniul „poeziei epice" contemporane : proza de analiză.

În genere, prozatorul român își relevă cu precădere înzestrarea în perimetrul prozei de observație. În atitea recenzii la cărti apărute în acest deceniu ori în cel anterior se deplîngea — justificat ! — faptul că nu știu care scriitor, mai virstnic ori mai tînăr, mai important ori mai putin important, nu s-a multumit să se limiteze numai (ori, alteori, nici măcar nu a perseverat suficient) pe drumul cu adevărat fertil pentru el, adică pe cel al prozei așa zicînd „tradiționale", „obiective" etc. Reprosurile, în majoritatea cazurilor, se vădeau a fi indreptătite. Nu putini prozatori s-au temut să nu se creadă că ar fi lipsiti de modernitate, de profunzime s.a.m.d. Poate nu s-a înțeles cît trebuie cît de profundă și de modernă e o pagină excepțională de proză de observație scrisă pe tiparul cel mai „tradițional" posibil ! Oricum s-au depus de multe ori și de către multi, strădanii infructuoase de a se complica edificii epice — **sănătoase**, în sens artistic, așa cum fuseseră concepute — cu „ornamente" analitice, ori de a fi tulburat stilul ori compozitia pentru a fi relevate, nu-i așa, complicate procese de gîndire.

Într-un atare context, un merit aparte revine acelor scriitori, nu prea numerosi, care au dat la iveală pagini remarcabile mai cu seamă într-un domeniu care „nu dă tonul" prin lucrări viabile în peisajul beletristic respectiv.

În romanul „Rostogolirea" interesul literar e dat de analiza fină, minutioasă a unor stări delicate, complexe și complicate totodată, care au la bază determinări uneori aproape imponderabile, dacă nu cumva inavuabile, pentru cel care le trăiește. Personajul principal, Antohi, are o structură fundamentală calmă, normală. Scena în care protagonistul, obișnuit să se întoarcă seara acasă, după o zi întreagă petrecută la muncă, se întîlnește nas în nas cu soția, care nu-l așteaptă, ca de obicei, în apartamentul lor,

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 6-a

Lumina zilelor

reflex

Cu Heliconul începe de fapt estetica.

Hesiod nu are nici complexul geografic și nici pe acela istoric al timpului, pe muntele său totul se petrece exact, zilele și nopțile au cauze și scopuri opuse, Sisif nu i s-ar potrivi decît în răstimpul dintre două minuni. Una — dacă ceea ce ar fi semănat n-ar fi înghețat și împietrit, noaptea, a doua — dacă, pătruns de conștiința vremelnică a inutilității eforturilor său, s-ar fi abandonat în tăcere și ar fi renunțat. Nimic din toate acestea însă, ba, dimpotrivă, cu o voință care întrece și zădărnicia însăși a furiei, își relua lucrul de la capăt, mereu, supus caznei propriei sale vieți. El nu continua, nu avea cum să continue un obiect, un rezultat al muncii, concret, ceva care să-l apropie de finalitate sau să-i ofere, în sfîrșit, imaginea fie și cea mai îndepărtată a acesteia, era un întemeietor în felul său și n-avea ce să continue altceva decît munca. Nu-l putem suspecta nici pe el de extravaganță, o finalitate urmărea dar aceasta ținea deocamdată de fantezie, sălășluia în lumina zilelor, clară, și doar în spirit.

El este primul caz cînd fantezia este mai puternică și mai reală decît realitatea însăși și tot primul caz cînd, în fața impotrivirii enorme a jocurilor sorții, nu a abdicat. Nopțile-i surpau tot ceea ce gîndea și înfăptuia ziua, întregul eșafodaj al unui munte cu întreaga lui schelărie de brazde și semănături se surpa, cădea pradă sufletului rece, de peșteră, al nopții care pietrifica. Meșterul Manole la noi trăia aceeași dramă, doar că acesta continua ceva. Legenda e mai tîrzie, desigur, între timp se fixiseră cîteva temelii. Pe muntele său, Hesiod nu-și îngăduia o soluție venită pe calea incontrolabilă a visului de vreme ce acesta ține tot de puterea nopților în ultimă instanță și se poate asocia chiar cu o eroare de risc. Un vis la lumina zilei este mai restrictiv și, totodată, mai liber în răsfringerea sa asupra lucrurilor, el transpune nu atît o dorință sau o ambiție de înfăptuire cît mai ales un scop și un rezultat al acesteia, o cumpănire în fapt a unui gînd esențial.

Hesiod vedea Heliconul scăpărînd de roade în lumina sărbătorească a zilelor și realitatea nopții, imixtiunea de fapt, atavica umbră din preexistență nu-l mai interesau. Își vedea, cu alte cuvinte, de treabă. Deși, cînd și cînd, dintr-o cută a muntelui poate că îi făcea cu ochiul Sisif. Dar și acesta își mutase muntele pe dinăuntru și alerga stînd pe loc.

A. I. Zăinescu

cronica literară

FLORIN MUGUR: «Portretul unui necunoscut»

Oricît s-ar ține de-o parte și-ar încerca să nu „audă" cîntecul de sirenă emis de multitudinea sonurilor lirice ce-l asaltează din toate părțile, asemenea eroului homeric, pînă la urmă, poetul nu este capabil a rămîne cu totul surd la chemările fatidicei „muzici" înconjurătoare. Vrînd-nevrînd, o ascultă, o recepționează și îi dă răspuns. În cele din urmă, artisticește, ceea ce interesează este, desigur, natura, calitatea acestui răspuns. Lucrurile încep să fie ceva mai clare în împrejurările cînd poetul însuși se autointervievează, propunîndu-și, asemenea lui Florin Mugur, să ne arate despre ce anume este vorba : „Și despre poezie ce crezi / mă-ntreabă cineva. Nu știu. Uite / mănînc tot mai rar vișine / urc anevoie scările — și nici măcar / nu-s alte scări. Nu-i nimic, spune / tot ce atingi se face poezie. / Da' de unde ! Era așa dinainte. / Și pentru că mi-ai adus aminte, uite / e momentul să nu mai ating nimic — // îmi țin mîinile tremurătoare-n aer / departe de mine / de parc-ar fi bolnave de boala copiilor / și să nu-mi spui mie / că aerul le sărută — / nu le sărută nimeni // nici măcar dracul cel frumos / nu le mai sărută / nici mama dracului, săraca" **(Interviu).** Ce se reține numaidecît din această revelatoare „declarație de principiu" este fără îndoială resemnarea patetic-detașată din unghiul căreia este asumată legea progresiei geometrice a scepticismului existențial ce se insinuează în conștiința „bătrînă" și definitiv eliberată de himera tinereții veșnice, în și prin poezie, a poetului matur. Revenind la propozițiile de început ale cronicii, am zice că, în esență, Florin Mugur se arată a fi și el unul dintre exponenții a ceea ce s-ar putea numi noul scepticism etico-estetic al poeziei contemporane, alimentat de relativismul gnoseologic ce tutelează experiența umană a epocii în toate compartimentele ei. Se cuvine să precizăm, însă, că precum la puțini alții, în ce-l privește pe autorul cărții **Portretul unui necunoscut** (Editura „Cartea Românească", 1980) fenomenul se relevă în aspectele lui pure, adică printr-o completă asimilare a partiturii ce ține de circuitul curent al marilor lozinci program de către materia sui-generis a autoportretului liric. Așa se face că, în totul, vina adîncului scepticism sufletesc aparține parcă numai poetului, destinului său de creator sublim și păcătos, ce-i marchează definitiv conștiința duratei biografice: „Recunoscînd / brusc / tema vieții mele // și o imagine, brusc: / capetele munților / pline de lacrimi // cu adîncă rușine / lucram / la cea de-a șaptea carte. / Aveam 44 de ani. / O gaură neagră-ntre stele. / Capetele munților pline de lacrimi" **(Brusc).**

În alcătuirea lui generală, volumul **Portretul unui necunoscut** nu aspiră la altceva decît la „ilustrarea" succesiunii de revelații **brusc** ivite în contextul unei neliniști interioare obsesive, eminamente specifică vîrstei critice, de cumpănă, a autorului. Zicem „ilustrarea" respectivelor revelații și nu apelăm la alt cuvînt în mod intenționat: ceea ce captivează și în această carte a lui Florin Mugur este puțin obișnuitul său dar de a-și încheie stările de sentiment și conștiință în structuri poematice de sine-stătătoare, impresionante prin autonomia lor, așa-zicînd, epic-metaforică, la urma urmei, prin coerența cuprinsului lor „romanesc". Vina narativ-descriptivă a poetului dă rezultate excelente și doar măsiv-indicibilul flux liric ce se insinuează în subteranele spațiilor „romanești" ne avertizează că a ne angaja pe pista repovestirii poemului constituie o eroare de neiertat. Epica innarabilă a poemului recomandă un baladist de o speță frapant originală în contextul poeziei românești contemporane. Specia deține un loc cu totul privilegiat în ciclul **Vara genială.** Poemele în care apare chipul amuzantului și tristului saltimbanc Bruno sînt realmente memorabile. Iată, pentru edificare, doar un singur eșantion : „Acel fante subțire de spatiu / frumosul Bruno, scamatorul palid / venea spre toamnă-n tîrgul ros de vise / ce se epuiza în vicii vesele / cu cerul înserării plin de spasmele / stelelor singure cu ochi vicleni. / El aducea în geamantan pietre din lună / (sînt de vînzare ? sînt și costă scump !) / frumosul Bruno, cabotinul palid — / femeile-l pindeau fără speranță / și se-auzea lucrînd o vestejire / ascunsă-n falduri, cobora ușor / un întuneric răcoros și mult prea dulce / ca ochii tufelor de liliac / Pe mese și pe paturi, pietre, pietre / din lună — cumpărați ? — praf alb din lună / ningea în ecuațiile toamnei. / Patul femeilor în toamnă plin de pietre. / Acel fante subțire de spațiu / frumosul Bruno, scamatorul, cabotinul / cu iepurii țișnindu-i din pălăria largă / și năvălind în case — multitudine / de ochi și de urechi, de guri pofticioase / de trupuri mici imperechindu-se rapid / cu sute de saltele suspendate / ca-ntr-un magnific dormitor comun / troznetul surd al paturilor ude / geamătul pulilor de iepuri, impudoarea / muguri pleznind — și stelele, și luna / născînd necontenit parc-ar fi ris".

Tristețea metafizică pricinuită de nostalgia pentru însemnele genealogiei mitice capătă culorile unor reconstituiri baladești de mare pregnanță, potențate de o sentimentalitate ironic-elegiacă inconfundabilă : „Cu pletele pînă-n pămînt iscăliturile / acelor timpuri vechi și geniale — / fiece nume ca o bătălie / de oameni aurii și de-animale —" decizia ! onorarea ! răsucirile ! / ce curbe-n dans ! ce blonde turbioane ! / Biblia mea e plină de numele lor, plină / de peri, de bucle aspre, de ciufuri grosolane / sucindu-se pe timpla cuvintelor, suspine / lăudăroase, tremolouri vagi — / o, preafrumoșii grandomani ai viziunilor / bunicii mei, profeți inculți și magi. / Și cărțile se umflă de fală și se-nfoaie / mug turmele prelung, neîntrerupt / niște păstori bătrîni, cu capul palid / scriu mane, tekel, fares pe cer — și dedesubt / se iscălesc și vitele-i urmează / pe drumul mult cotit, prin spinii suri / măgari, berbeci, oi blonde, turme ample / de bucle și de ciufuri, de lungi iscălituri" **(Melodie).** Pe această linie, nu încape discuție că marea performanță a cărții este poemul titular al ciclului, **Vară genială,** cu a cărei „muzică" voluptoasă și stranie, date fiindu-i proporțiile ample, invităm pe cititor să ia direct cunoștință. „Bacovianizările" din **Liniște,** cu coeficientul lor în plus de cruzime, inculcată stării de spirit și modului de exprimare, nu trebuie să ne scape nici ele din atenție : „Tufișuri mari, scări lungi de nervi, odăi / de nervi, parc-au țesut viermi de mătase / o zi, un an, un veac, livizi și răi / o-nvălmășeală tulbure de plase // viermi sublunari cu ochi piezișі de servi / trăgîndu-și trupu-n fire de cenulă / și-i beznă-n odăi de nervi / și nu se mai deschide nici o ușă. / Dar tu ? Dar tu ? Lungi, sîrmele de fier / și vulturii trufași căzuți în plasa / nervilor pali ce-au prins întregul cer / cînd țes pe străzi magnifici viermi cît casa // odăile de nervi din tîrgul crud / în care noaptea nici un ceas nu bate / și tot mai stins, din hrube roz se-aud / pianele prostiei, delicate. // Dar tu ? Dar tu ? În pace viermii dorm / curbați pe trunchiurile noii arte / și ninge lent cu neuroni enormi / în aerul bătrînei veri pe moarte". În fine, invocarea „umorului acru și pervers al bibliei" în ciclul **Grădina și terasa în octombrie** — dar nu numai aici ! — se soldează cu rezultate pe măsură : „Umorul acru și pervers al bibliei ! // Dar ieri, dar ieri am străbătut grădina / ingenunchiat, ieri m-am rugat grădinii / adunînd nucile ascunse-n iarbă — / în podul palmei capete de pui // ivite peste noapte din țărînă / în podul palmei ochii ficși ai puilor / țeste cu patru emisfere cerebrale / și mîinile lungindu-se spre somn / pline de ace tinere de fosfor // Octombrie, scriu, e octombrie azi / Uit, uit. Viața mea copleșită de milă. Ce troznete verzi ! / Coji de nuci ard și versuri barbare în sobă".

Sigur, dacă am vrea cu tot dinadinsul, am putea semnala și o seamă de insuficiențe ale cărții ; unele excese retoric-vehemente **(Jumătate de om)** ori anumite notații descriptive nu tocmai limpezi ca finalitate axiologică **(Morcovi sălbatici)** etc. Dar nu despre o atare orientare a comentariului critic poate fi vorba în cazul unei mari izbînzi poetice precum cea de față. Recuperînd pierderi foarte mari înregistrate în perioada începuturilor sale poetice, cu o remarcabilă discreție și cu impresionantă dăruire de sine, Florin Mugur a venit „tare" din urmă, situîndu-se, acum, între fruntașii strălucitei sale generații.

Nicolae Ciobanu

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (II)

Urmare din pag. 1

ție s-au făcut la noi, prin analiza empatică a lui I. Negoițescu, prin aplicațiile în linia depistării limbajului adamic eminescian, ale lui E. Papu, unde metoda fenomenologică lucrează întru esența rostirii eminesciene, în bazele ontologiei românești puse de C. Noica, pentru care ființa eminesciană este nucleul germinativ, în aplicațiile sistemei bachelardiene de către M. Mincu și Elena Tacciu. Ce rămîne, însă, de făcut pe linia racordării lui Eminescu la universalitate prin exegeză critică și nu prin traduceri infidele, — este enorm. Nu există încă, paradoxal, o carte asupra coordonatelor visului la Eminescu, iar psihocritica, în ceea ce are metoda ca total revelator, nu a lărgit pînă acum (în afară de cunoscutele studii vulgarizatoare) cu nimic aria investigației eminesciene. Mauron și Barthes, Richard și Blanchot, Poulet și Jung, Béguin, H. Friederich și Raymond nu au redimensionat într-adevăr cu nimic pînă acum exegeza eminesciană. Nu există o carte privind istoricul receptării operei lui Eminescu în **România**, pe baza căreia se poate practic rescrie istoria criticii literare românești. Eminescu ar trebui să facă obiectul unei cărți sau al unor cercetări care să se **instituie** într-o serie de addenda sui generis la cel puțin 4 cărți de critică literară modernă : **Sufletul romantic și visul, De la Baudelaire la suprarealism, Poezie și profunzime** și **Structura liricii moderne,** cărți care, cel puțin din punctul nostru **de vedere,** apar ca incomplete dată fiind absența lui Eminescu. Aproape toate temele ce formează subcapitolele exegezei călinesciene asupra autorului **Dioramei** trebuie să devină cercetări de sine stătătoare ; or, dacă avem o carte asupra motivului mării la Eminescu (I. Dumitrescu) nu avem o alta asupra emblematicii selenare, dacă I. Constantinescu prin multele articole publicate pînă acum acordă în fine atenția meritată problemei capitale a „deromantizării" lui Eminescu, adică **a** racordării la linia Baudelaire, Rimbaud și nu la cea Lenau-Lermontov, — nu există încă lucrarea care să statornicească această nouă viziune. Dacă același I. Constantinescu acordă în fine, importanta cuvenită cromaticii eminesciene, o lucrare amplă în problemă nu există ; dacă există cărțile Rosei del Conte și I. M. Rașcu, nu există o carte care să cuprindă totalitatea legăturilor dintre Eminescu, Dante și Shakespeare. Eminescu nu a fost încă cercetat în ceea ce constituie dimensiunea centrală a poeticii sale : voința uriașă a armonizării contrariilor, nu i s-a publicat și nu s-a adnotat cu grijă întreaga operă publicistică, nu s-au făcut relatiile de finete cu folclorul, dincolo de cele expuse de I. Rotaru ; dacă Ioana Em. Petrescu a început o „semantică ontologică" a rostirii eminesciene, nici „geografia imaginarului eminescian", nici raporturile eului abisal cu persoana atît de aprig angajată în real și prezent a poetului, nu au fost studiate în profunzime. Ideea lui C. Noica, a rescrierii lumii existențialiste pornind de la un vers al lui Eminescu, trebuie să capete o consistență aparte, așa cum studiile lui Mircea Eliade asupra mitosului autohton atît de subtil distilat în ființa eminesciană, nu au încă nici un ecou în exegeza poetului. Nu s-a scris, iată, o carte despre **Luceafărul,** interpretarea lui M. Mincu fiind un început — e drept generos. (Se pare că V. Cuțitaru s-a angajat într-o astfel de întreprindere). Nu s-a urmărit drumul gîndirii creatoare eminesciene pe baza studierii în detaliu a variantelor și nu a fost îndeajuns speculat nivelul esențializării expresiei la diferite etape de creație : studiile lui L. Gâldi și Gh. Bulgăr sînt un început în acest sens, dar infinitele cărări ale laboratorului eminescian impun călătorii infinit mai ample. Dacă așa-zisa „critică universitară" pare a-și fi făcut datoria față de Eminescu, de la Maiorescu, Călinescu, P. Constantinescu, M. Dragomirescu, D. Caracostea, T. Vianu, D. Popovici, pînă la Z. D. Buşulenga, G. Munteanu, S. Cazimir, C. Ciopraga, Gh. Bulgăr, Al. Piru, I. Constantinescu, D. Irimia, M. Beșteliu, Ioana Em. Petrescu, — critica situată de cealaltă parte, cu excepția lui E. Papu, C. Noica, I. Negoițescu, E. Simion, E. Todoran, adică tocmai critica de la care ar fi de așteptat un suflu novator mult mai amplu, nu și-a spus încă cuvîntul reevaluator. Nu e de prisos a aminti aici altă opinie (pentru noi esențială) a lui Pompiliu Constantinescu, exprimată în 1926 : „Generația actuală formulează ferm dezideratul situării pur artistice a poeziei eminesciene ; tendință regeneratoare și o dovadă de consacrare lucidă a valorilor noastre proprii. Pentru critică e o piatră de încercare : și-ar afirma, pentru prima oară, **natura ei de creație interpretativă"** (s.n.). Prinși în caruselul prezentului literar, cei mai mulți din criticii de astăzi nu mai au răgazul de a privi în urmă, iar cei care o mai fac citeodată, o fac peste umăr. Dezinteresul lor se va fi repercutat, fără îndoială, și în rîndul unor mase largi de cititori. A spune despre Eminescu că este unul din cei mai puțin cunoscuți poeți români poate să pară paradoxal sau arbitrar, dar, judecînd după cît se cunoaște **în mod curent** din opera sa și după ritmul apariției lucrărilor de analiză, afirmația își va căpăta o certă acoperire în fapte.

Or, din inițiativa centrului de studiere a operei eminesciene pe care l-am propus, mulți din criticii de notorietate de azi ar putea fi solicitați în sensul unei mai drepte reevaluări a operei poetului. La fel, mulți din tinerii cercetători remarcați în cadrul colocviilor naționale studențești M. Eminescu (Dan Arsenie, Gh. Perian, St. Borbelly, Ioan Holban, V. Podoabă, Cristian Crăciun, Gabriel Popescu, Ioan Moldovan și mulți alții) ar putea, toți la un loc, să merite măcar spațiul tipografic alocat, de pildă, cărții lui Fănică N. Gheorghe sau zero virgulă unu la sută din cantitatea anuală de hîrtie de care beneficiază anual colecțiile „Delfin" sau „Enigma".

Fiecare generație a pus un nou strat de flori și marmură la monumentul Eminescu ; atît de multe straturi, încît chipul adevărat al poetului abia se mai vede. Este vremea să-l readucem printre noi pe Eminescu și să-l privim în adîncul rostirii sale. O mai dreaptă cinstire a lumii sale nu se face atît prin „Zile Eminescu" la Ipotești sau Botoșani, prin pelerinaje lacrimogene, congrese interne și internaționale, sedințe omagiale și flori depuse anual la Bellu, cît prin editarea integrală și prin luarea operei sale de la capăt, vers și prin aducerea sensurilor alături de noi, printr-o totală redimensionare a înțelegerii sale. „Cine nu are bătrîni, să și-i cumpere", se spune. Dar, **în cultură,** a-i avea și a-i lăsa **să moară în liniște,** acoperiți de o sterilă admirație, fără a le relucra și readapta necontenit înțelegerea, înseamnă a accepta o permanentă stare de copilărie. Ceea ce în nici un caz cultura română nu-și poate permite.

REVISTA REVISTELOR

Analele Academiei R. S. România

● De curînd a apărut în librării cel de al 28-lea volum din seria a IV-a a Analelor Academiei Republicii Socialiste România. Cu tipărirea, la 29 august 1868, a primei fascicole din Analele Societății Academice Române, avea să se inaugureze una dintre publicațiile viabile, singura cu apariție aproape neîntreruptă pînă în zilele noastre.

Cele 112 tomuri cîte au apărut pînă acum sînt de un interes documentar și științific indiscutabil nu numai pentru cunoașterea vieții academice românești, ci și pentru mișcarea ideilor cultural-științifice, pentru evoluția științei și culturii naționale vreme de un secol și mai bine. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește și acest ultim volum tipărit, volum în al cărui sumar sînt înserate activitățile mai importante și specifice desfășurate de Academia R.S. România în anul 1978.

În deschiderea volumului este publicat „Mesajul înmînat tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, de către delegația Academiei R.S. România, în cadrul ședințe festive de la Sala Palatului R. S. România, din ziua de 25 ianuarie 1978, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și peste 45 de ani de activitate revoluționară". În Mesaj se dă expresie sentimentelor de aleasă prețuire și sinceră recunoștință pentru contribuția remarcabilă și activitatea neobosită pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară pentru creșterea necontenită a bunăstării materiale și spirituale a celor ce muncesc, pentru înflorirea continuă a României socialiste.

O primă secvență a volumului este rezervată festivității decernării premiilor Academiei pentru lucrările publicate în anul 1976. În domeniul științelor filologice, literaturii și artelor, printre laureați sînt Grigore Brîncuș, Gabriel Strempel, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Dinescu, Mircea Horia Simionescu, Ecaterina Oproiu ș.a.

Viața științifică a Academiei este consemnată în capitolul manifestărilor științifice organizate de secțiile și comisiile de specialitate, de filialele și bazele sale de cercetare. Un tablou convingător al unei activități bogate, cuprinzătoare, în pas cu dezvoltarea cercetărilor de vîrf în toate domeniile științei și culturii. Comemorarea unor personalități de prestigiu ale științei și culturii românești și universale — Emil Girleanu, Elena Farago, Cornel Medrea, Carol Davila, Voltaire, J. J. Rousseau, Costache Conachi, Constantin C. Georgescu, Ugo Foscolo, Haralambie Vasiliu, Al. Papiu Ilarian, Ioan Ciurea, Constantin N. Ionescu, C. Linné — este marcată prin publicarea unor comunicări prezentate în ședințele publice ale Academiei, contribuții de natură să faciliteze mai buna cunoaștere a vieții și activității personalităților evocate.

Sărbătorirea academicienilor Iorgu Iordan și Aurel Avramescu, a profesorului Gheorghe Lupașcu, membru corespondent, se înscrie pe aceeași linie a marcării contribuției personalităților sărbătorite la fundamentarea cercetărilor în domeniile de activitate respective : lingvistică, tehnică, medicină.

Activitatea pe plan internațional a Academiei, participarea membrilor Academiei la acțiuni și manifestări științifice organizate peste hotare, structura și componența Academiei, activitatea Bibliotecii și Editurii Academiei fac obiectul unor noi capitole, distincte, menite să contureze mai exact locul și rolul Academiei în tabloul general al vieții științifice românești.

Al. Dobre

viața cărților

poezia

Ceremonial și inițiere

● Lirica lui Ștefan Ioanid este de natură ceremonială, ceea ce înseamnă **un mod de enunțare oracular** și o **gesticulație retorică,** dublate de un **enunț criptic,** ambiguu ca semnificație. Se poate observa un **scenariu-model** al acestui tip de poezie, ale cărui elemente componente sînt eul liric sau un alt indice textual și un cadru fastuos, sugerînd parcă în cîteva linii o academie antică, o grădină a filozofilor, sau un templu. Nu întîmplător prima secțiune a volumului este intitulată **Symposion.** În acest peisaj, personajul liric anunță sau introduce un discurs enigmatic, interpretabil în mai multe sensuri, asemenea răspunsurilor date de sybile : «Cît despre proporția pură, / să se ducă, să piară / în birlogul ursilor, / în caverne ! Atîta mi-au spus // toți Marii Aceia, / cu hyacint și cu lauri / pe strălucitele creștete. În plină / toamnă era. În Lăuntrul, / în Mijlocul ei. Așadar / în gura, în gura cu dinții, / cu lucinde zăbrele. Arcanele / lucii — chiar funebrele // degete ale proporției pure. „Să se ducă, să piară / în birlogul ursilor, în caverne !" Atît mi-au spus / toți Marii Aceia, triști / adepți ai geometriilor / neeuclide. Și cum / aș putea eu mai mult // să vă spun. Și chiar / de-aș putea / — ce mizerabilă delațiune !" **(Geometrie).** Finalul poemului ne sugerează poetica blagiană a misterului. Ajuns printr-un act de grație în intimitatea tainei, poetul este dator a-i păstra secretul și a nu-l dezvălui și explica. Gestul său de traducere în limbaj comun sau notional ar fi într-adevăr echivalent cu „o mizerabilă delațiune". Singura cale de a te apropia de esență este contactul cu inițiații (Marii Aceia) și unica posibilitate de a vorbi despre mister fără a-i distruge farmecul indicibil este **discursul simbolic.** Un astfel de simbol care face accesibilă revelația este **galeria** sau **peștera,** locuri ale reculegerii și meditației, ale adevărurilor profetice (care, la rîndul lor trebuie interpretate) rostite de pustnici : (...) „O ! umbrare — adînci, dulci ascunzișuri / ascunse galerii în care / domol se-nvăpăiază semnul virstei ! // E un miez mult mai șăgalnic / îți făuresc auzul — un văzduh / fremătător învins în pielea-i / lucitoare, pe care tot sporește, / tainic, semnul. Se bucură în locu-ți / Și strija ! / ea suride, subrisio / subrisit, în lăuntrice azururi / coborîndu-și urma, ferită / de viață, de moarte, pe potrivă / Deasupra / numai semnul — cît să-nceapă / o cheie spre umbroasele-i adîncuri / Spui : „O cheie aruncată-în apă" **(Ascunse galerii, dulci ascunzișuri).**

Și alte poezii, precum **Socrate, Despre înlocuire (II), Viața ta, Mersul pe ape, Despre înlocuire (I), Numărul fiarei, Călătoria** fac parte din același corpus al sympozionului, al dialogului emblematic despre viață și moarte, despre dragoste și ură, despre bine și rău, în ultimă instanță despre sensul existenței. Dar întreaga dezbatere are funcția de a semnaliza și enunța aceste realități și idei-forță, ca taine vesnic deschise în fața întrebărilor cunoașterii, și în nici un caz de a le rezolva și clasa. Această manieră a întrebărilor pe jumătate spuse și a răspunsurilor oprite se reflectă și în planul expresiei poetice, imaginile și metaforele avînd parcă forma unei hiperbole figură geometrică deschisă. Un mic ciclu **(Paranteze)** devine în acest sens un fel de exercițiu poetic, asemănător cu procedeu haikuurilor : „Aici un înger de mult / dispărut, înspăimîntat și acum / de marea sa fericire / care nu-l mai putea naște". Dar nu cred că lirica în „concentrate" este genul ce i se potrivește cel mai bine lui Ștefan Ioanid, poet obișnuit cu imaginea amplu drapată, uneori chiar pretioasă și mai puțin cu subtilitatea miniaturalului. De altfel, calitatea dar și riscul poeziei sale (devitalizare și manierism) este în primul rînd stilistică și constă în abila tehnică de punere în scenă a misterului poetic.

Paul Dugneanu

***) Ștefan Ioanid : „Mersul pe ape", Editura „Albatros", 1980.**

critica

Circulația valorilor

● „Într-un fel, vorbind despre alții, istoricul literar ca și criticul vorbește și despre sine. Își schițează involuntar autoportretul". Fără să fie un lucru nou, această observație de bun simț, strecurată de Silvian Iosifescu într-un articol despre indiscreție și hagiografie în biografia literară, ne-a ajutat să „recitim", dintr-un anume unghi, volumul **Texte și întrebări*),** după ce-l citisem, adoptîndu-i mișcarea perspectivelor, dezinvoltura întrebărilor, și bogăția ferestrelor deschise spre fenomenul artistic. „Cu necesarul grăunte de sare" în desenarea acestui gest reductiv și categoric „anamorfotic", grăunte de sare invocat de două ori de Silvian Iosifescu într-un eseu despre **Modernul Amiel** și în altul despre **Publicistul Caragiale.** Mai mult decît observațiile despre niște autori, cărți, mode și modele literare, ne-au interesat, de data aceasta, portretul criticului, metoda lui de **Citire și recitire,** obsesia lui pentru **Interferențe,** vocația de a reflecta fenomenul artistic în **Oglinzi** și mai cu seamă tonalitatea moralistă, de propedentică a actului critic, respectiv, pedagogia lecturii. În critica lui Silvian Iosifescu s-a precipitat, de mai bine de un deceniu, o liniște care nu e numai a stilului, ci și a judecății de valoare. Ea „se aude" cu atît mai pregnant cu cît este ecoul unor întrebări puse cu o circularitate nedezmințită de critic de-a lungul anilor, un adevărat tabel mendeleevian de întrebări, puse cu o circularitate nedezmințită de critic de-a lungul anilor, un adevărat tabel mendeleevian de întrebări despre literatură, receptare, adevăr și fals artistic. Mai importantă decît această persuasiune a criticului și valoarea sa rezultată din aria și profunzimea întrebărilor pe care și le pune, e însă luciditatea și arta cu care el lasă deschise „multe semne de întrebare". Silvian Iosifescu nu se (ne) întreabă retoric, pentru că e modern sau de bon ton să pună această întrebare hic et nunc. Nu lansează semnale de alarmă false. El nu face din întrebare o pată de culoare. Întrebările sale sînt puse cu cadru și mai cu seamă cu o discreție a lucidității, cu modestie și autenticitate. Analizînd opere, autori, curente de opinie, pelicule, spectacole, sisteme teoretice, criticul își exercită „agacitatea calmă", agilitatea intelectuală, tentația aforismului și paradoxului, eliberat de ostentație și teama locului comun, atent la accente și la nuanțe, făcînd să consume prim-planul interpretărilor cu cel al universurilor cercetate. Silvian Iosifescu observă că „nevinovatele eforturi de a evita banalul se banalizează prin stereotipie". Distanța lui față de alții și față de sine așează conceptele, observațiile, valorile „în lumina bunului simț, rectă a unei vivacități dialectice". Există, chiar și în articolele „mici" care se mulțumesc să enunțe doar cîteva lucruri despre Flaubert, Marin Preda și **Viața ca o pradă,** Paul Georgescu, Saint Simon, literatura elvețiană, cărțile copilăriei etc. o grație intelectuală, un echilibru „pe care o structură clasică îl află între constatarea evidentei istoricități a valorii și a unei tot atît de evidente durabilități".

Și, permanent, bucuria, plăcerea de a înălța „punți între drumuri ce se ignoreaza reciproc", invocarea acelor „hibridări pozitive" despre care vorbea Piaget. Silvian Iosifescu detestă „stilul pe picioroange", „paginile de vervă opintită" care dau impresia „unui balet de elefanți" „verva factice", „savantlîcul inutil", „tetișismul antiquartist și cel modernist" deopotrivă. Bagatelizează „informația lăutărească". Nu întîmplător prețuiește la Thibault „cu același ton egal, aceeași frază elegantă, densă dar clară, aceeași curiozitate intelectuală ferită de prenoțiuni". Calmul scrisului său aparține spiritului critic matur care și-a transformat vocația și informația într-o morală a valorilor și a circulației lor.

Doina Uricariu

***) Silvian Iosifescu : „Texte și întrebări", Editura „Cartea Românească", 1979.**

eseu

Un orizont inedit

● Ce este, de fapt, „cultura psihologică românească"? Așa cum o definește și descrie Traian Herseni *), ea ar cuprinde totalitatea preocupărilor „privitoare la suflet și la treburile sufletești", așa cum s-au concretizat ele de-a lungul întregii noastre istorii culturale. Aserțiunea de mai sus pare coerentă și firească dacă după cum remarcă și autorul, printr-o asemenea postulare, termenul de psihologie se dizolvă într-o mulțime de accepții particulare. Într-un concept științific el devine dintr-odată unul care aparține sferei culturologice, cu tendința subterană de a fi integrat ariei tematice specifice antropologiei. Dar, oricare vor fi fiind viața și avatarurile conceptelor, important este să vedem felul în care lucrarea semnată de Traian Herseni circumscrie și, la limită, epuizează domeniul abordat.

Acest aspect al orizontului culturii române ar cuprinde mai multe nivele de manifestare: o psihologie poporană, legată de spațiul folclorului; o psihologie clericală, identificabilă în textele bisericești, una enciclopedică, termen ce ar defini preocupările psihologice marginale, care răzbat din cînd în cînd din cele mai variate și eterogene texte; o psihologie filozofică, ce apare ca prelungirea preocupărilor asupra esenței lumii; și, în sfîrșit, psihologia științifică, adică domeniul actual de cercetare a problemelor sufletului omenesc. Evident că numai ultimul domeniu implică ideea de științific și de cercetare obiectivă a ființei omenești. În celelalte cazuri este vorba de o atitudine generică față de om, atitudine concretizată fie în observații de natură inductivă, fie în concluzii de natură deductivă, asupra proceselor lăuntrice ale omului. În toate aceste situații, „psihologia" se comportă nu ca un studiu al omului și al arhetipurilor sale mentale, ci ca o observație a individului și a ticurilor sale comportamentale. Și, ca să folosim un limbaj cît mai simplu, vom spune că ea nu se manifestă aici ca știință, ci ca atitudine față de condiția umană, adică ea caută formele unei înțelegeri și ale unei filozofii practice a vieții.

Desigur, aceste precizări nu anihilează acuitatea și eficiența notațiilor și observațiilor empirice asupra comportamentului uman. Mă întreb însă dacă, chiar acceptînd „psihologia" ca totalitate a preocupărilor despre suflet, putem considera aceste capitole ca părți ale unui studiu psihologic? Căci ele nu se ocupă numai despre suflet, ci despre totalitatea atitudinilor umane în fața vieții. Și atunci, dacă omul ca totalitate este obiectul cercetării, dacă aspectele sufletești ale ființei sale sînt integrate într-o sferă mai largă, nu ar fi fost mai exact să vorbim despre „imaginea omului în cultura românească" și nu despre „cultura psihologică românească"?

Din această incertitudine și fluctuație a conceptelor se deduce felul în care cartea lui Traian Herseni reușește să bată un pic mai înainte și un pic peste țința pe care și-a propus-o. Prin nedefinirea exactă a termenilor ea nu atinge, cu rigoare, țelurile științifice pe care și le-a asumat. Dar, pentru că materialul abordat, prin vastitatea domeniului său, depășește accepțiile inițiale ale termenilor, ea cuprinde dintr-odată o sferă de manifestări culturale mult mai largă și mai bogată în ecouri și rezonanțe umane.

Cartea este, în mare măsură, descriptivă. Dar, ea nu descrie omul concret, viu, ci omul ca imagine culturală, așa cum a fost ea fixată de texte, de cele mai diferite proveniente. Periplul va cuprinde deci traseul de la proverb la învățăturile bisericești, de la descîntec la meditația filozofică, ori de la pravilă la studiul psihologic aplicat. Autorul a ținut să ne arate, în limitele în care spațiul tipografic îi permite, toate locurile în care problematica umană răzbătea la lumină. În acest sens, cartea sa este o bună prezentare, o interesantă punere a problemei și un ghid util pentru alte cercetări, mai aplicate și mai exacte.

Mihai Coman

***) Traian Herseni: „Cultura psihologică românească", Editura Științifică și enciclopedică, 1980.**

Culoarea visului

Urmare din pag. 1

existențiale din cuceritoarea sa poveste sau fabulă picturală. Dar dacă alți naivi ai picturii de azi, bunăoară cei din mediul rural, au mai puține posibilități de a se informa, scriitorul Petru Vintilă s-a întîlnit fără dificultăți cu arta unui Rousseau, Breugel sau Bosch (de la primul, pictorul nostru chiar se revendică încît se poate spune despre el ca și despre Vameș că are „son style personnel, qui est naif par l'esprit et la sensibilité mais tres médité dans sa technique". Într-adevăr știința desenului și alternării planurilor la Petru Vintilă este pregnantă, iar imaginația sa insuflă culorilor atîta viață, încît poți vedea un vis de iarnă, un strigăt roșu, o ploaie de lapte sau mirarea din ochii taurului devenind tot mai albastră. O doză de naivitate ar fi absolut necesară chiar și așa zisei picturi culte ; în măsura în care Petru Vintilă se lasă dominat de ea, el își domină naivitatea. Adam și Eva în scena reprezentînd mitul păcatului originar sînt plasați într-un eden mai complex decît cei biblic prin prezența nu numai a pomului și șarpelui, dar și a unei mulțimi de copii împrejurul părinților fericiți, în timp ce Adam pare la fel de „știutor" ca și înțeleapta reptilă, devreme ce ține în spate un coș plin cu fructele conștiinței.

Printr-un ou ciclopic, născut parcă din întîlnirea oceanului cu uscatul, pe care le domină prin dimensiuni, din ale cărui spărturi ies popoare întregi, lui Petru Vintilă i-a reușit performanța de a picta ideea originarului. De altfel cei ce au urmărit și celelalte expoziții ale scriitorului Petru Vintilă s-au putut convinge că multe din „obsesiile" pictorului sînt de natură livrescă, deci ideatice, Don Quichote, de exemplu, fiind prezent de fiecare dată în cîteva ipostaze, la fel ca și Guliver, Muzeul Guggenheim etc.

Numai privind arta pictorilor naivi ne dăm seama de importanta preponderentă a culorii, cărela Petru Vintilă știe să-i dea perspectiva, prospețimea și vigoarea inefabilă a visului.

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII SI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

Proporţii durabile

Impresia că lirica românească s-ar afla intr-o oarecare involuţie după aşazisa „generaţie '60" nu este cu nimic indreptăţită şi conţine, mai mult, o eroare principială. O literatură nu are o viaţă „fizică" finalistă şi nu se sfîrşeşte precum omul trecător la un moment în senectutatea lui cronologică. Ea se desfăşoară practic la infinit şi, în ciuda unor superficiale perioade de calm, operează în sine temeinic şi subiacent, încetînd a înainta numai odată cu dispariţia limbii şi a poporului care a produs-o. Cum, dimpotrivă, limba românească, nu dă semne de îmbătrînire iar populaţia creşte în chip izbitor numeric n-avem a ne teme de un, cu neputinţă de prognosticat, crepuscul literar. Totuşi, senzaţia că poezia s-ar găsi în impas poate să se producă, însă din motive ca să zic aşa sociologice. „Generaţia '60" a intrat în literatură spectaculos, venind meteoritic ca o trebuinţă absolută a momentului. De n-ar fi fost atunci Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ana Blandiana şi cu ceilalţi, ar fi fost fără discuţie alţii, un an sau doi înaintea acestui moment favorabil ori îndată după aceea. În mişcarea lor atît de imprevizibilă, istoria şi literatura se conjugară odată armonios, provocînd un mediu ideal, o, cum se zice, „şansă istorică". Nimic din ce a urmat n-a mai extras din materia literară un grup atît de compact de poeţi. Cei care au venit după aceea, nu o dată, judecaţi în sine, unii mai dotaţi esteticeşte decît predecesorii imediaţi, au debutat solitar şi cu o relativă discreţie, fără repedea notorietate cîştigată de alţii nu cu mult mai virstnici biograficeşte. Ultimii cincisprezece ani sînt totuşi în lirica românească un moment pe deplin valoros sub raport generic şi numai hazardul a împiedicat un număr oarecare de poeţi să capete propagarea meritată. Ceea ce în 1960 şi îndată după aceea s-a petrecut cu un grup, s-a întins mai apoi la o dimensiune mai mare. Lirica a cîştigat în substanţă sufletească, a căpătat conţinutistic „complexitate", a întocmit nu atît o „direcţie" cît individualităţi stabile, remarcabile esteticeşte. „Născuţi" literar în solitudine, poeţii debutanţi îndată după 1965 sînt mai profunzi liric, mai originali substanţial şi mai puţin inventivi tehnic (deşi inovaţiile nu lipsesc cu desăvîrşire).

Ceea ce a cîştigat poetul român este, mai întîi, o deducţie precisă a raportului său cu istoria literară. El a înţeles că esteticeşte începutul absolut este de neimaginat şi, ca atare, a redescoperit prin cultură atlantidele liricii româneşti, încetoşate temporar de factori potrivnici. Un fir nou, rezistent, s-a reînnodat în literatura română, ca un tub de perfuzie literară, făcînd din „tradiţie" un termen dinamic şi actual, interpretat, se înţelege, la nivelul cronologic contemporan. Cu deceniul al şaptelea, Arghezi, Blaga, Barbu şi Bacovia, spre a nu mai vorbi de Eminescu, se reîntorc în spiritul poetului român. Toţi aceştia, stimulaţi de clasici sînt mai puţini „arghezieni" şi „barbieni", nu fac, prin urmare, epigonat ci adaptează un conţinut „tradiţional" la o temperatură inedită. A scrie la 1965 precum Eminescu este fără sens, a face azi lirică „barbiană" nu are valoare. Însă a-i vedea pe aceştia în ce au ei durabil şi a multiplica istoriceşte un fenomen „tradiţional" este a crea în spirit curat naţional. Esenţa inovaţiei lirice stă în poezia contemporană românească, în descifrarea unei tradiţii vaste, în conţinut şi nu cantitativ, cu spiritul liric al momentului imediat.

În al doilea rînd, tehnica este nouă şi provine dintr-o intuiţie culturală inedită. Poetul român încifrează simbolic şi alegorizează ca Cezar Baltag, inventează liric şi supune gramatica unei siluiri spectaculoase, în chipul lui Nichita Stănescu, adoptă vorba colorată şi volubilitatea miticistă precum Marin Sorescu, ia o tonalitate elegiacă şi sentimentală, nu fără un „ce" crepuscular, ca Ana Blandiana, rescrie „evul mediu românesc", absent liric din istoriile literare precum Cezar Ivănescu, deduce mitologii şi vede totul în viziuni grozave, ca Ion Gheorghe, face „imne" şi înlătură tăgada argheziană din „psaltire", dedat beatitudinii perfecte, nu o dată şi pe subiect laic (Ioan Alexandru), şcoate poezie şi sentiment estetic din convocarea vitalistă de elemente unanime, ca Adrian Păunescu, răsuceşte maşinăria poemului la un mod ironic al „witzului" metafizic, ca Mihai Ursachi, scoate efect poetic din violenţa senzorială cu origine cerebrală precum Ileana Mălăncioiu. Cite nume, atîtea tehnici, deşi un tabel comun se poate alcătui. Poetul contemporan este mai inventiv, pe un teren vizionar, mai puţin „liric" în regim romantic, denotă un soi de înclinaţie către speculaţia filologică şi gramaticală, cîştigă teritorii inedite pentru limbajul poetic propriu-zis. Avem în poezia românească practic toate figurile imaginabile la nivel european, cu observaţiunea că fenomenul este pe deplin spontan. Cine aşează pe cei 15—20 de poeţi de azi, cu operă de netăgăduit, în rînd cu lirica momentului continental observă că ei nu sînt cu nimic mai prejos. Văzută global şi la altitudinea individualităţii ieşite din mediul comun poezia românească are, fără nici o exagerăţiune, un sunet universal intrinsec.

E de observat că fenomenul nu conţine un grad oarecare de incident ci este efectul unui proces cumulativ. În raport cu lirica anterioară, nivelul poetic contemporan este incomparabil dacă este contemplat la nivelul mijlociu. Anghel Dumbrăveanu îi este superior lui Andrei Tudor, Mircea Dinescu este mai iniţiat culturaliceşte decît Th. Şerbănescu. Peste literatura română au trecut un secol sau două; ceea ce era „tradiţie" pentru iniţiatori, este acum „preistorie" pentru contemporanii ultimului moment. Durabilitatea liricii de azi este, aşadar, efectul unei istorii literare întregi, percepută viu şi spiritualiceşte prezentă în creaţie precum o genă fatală. Nu judec excepţiile, examinez fenomenul în aspectul mediu curent. N-ar fi de imaginat o literatură stătătoare ca o apă care s-a zăgăzuit; în resursele liricii momentului stau în proporţie inanalizabilă actualitatea directă şi conformaţia tradiţională.

Dacă acestea sînt faptele, ce este pe deplin inedit în poezia românească de azi? Ca fenomen generic, este fără nici o îndoială diversitatea căci istoriceşte, în regim normal, succesiunea se produce de la primar la complex. Ceea ce era genuin acum cincizeci de ani astăzi stă în combinaţie inefabilă; ce poate rezulta din unificarea lui Arghezi cu Blaga, decît numai un conţinut nou, în condiţiile unui spirit liric germinativ? Opera lui Ion Barbu este în sine un rezultat final, examinată în raport cu poetul însuşi; văzută istoriceşte şi succesiv ea pierde individualitatea, fiind din înălţimea vremii următoare o materie lirică anonimă, absorbită în combinaţie cu un număr incalculabil de experienţe poetice diferite. Ceea ce la 1930 era „numenal" în conştiinţa liricului de astăzi este „fenomenal".

Dacă, văzută de sus, lirica românească este diversă, sub raport tehnic ea este imprevizibilă. Poetul tînăr are a consulta practic un număr enorm de experienţe individuale şi, prin combinaţiuni conforme cu eul propriu însondabil, poate inventa în libertate deplină. Este cu neputinţă de prognosticat înfăţişarea exterioară a cutărei opere posterioare cronologic; ce se poate zice este că ea va conţine precis o notă de inventivitate gramaticală. Poetul român are în domeniul limbii o materie practic inepuizabilă. Complexitatea vocabulei stimulează totuşi inventivitatea, căci româna e o limbă colorată, unde este mai greu a produce lapidar, ca în italieneşte: „montalieni" nu prea avem ca şi discursivi hiperrealişti, precum americanii (o „promoţie" nouă, în „blue-jeans", reface, fără s-o ştie, o experienţă locală, în gustul C. Tonegaru şi C. T. Lituon).

Conţinutistic, e loc în lirica românească pentru totalitatea sentimentelor, cu observaţiunea că esteticeşte poetul contemporan este hiperbolic şi metafizic, avînd a revela senzaţii atît de inedite încît are trebuinţă de invenţia unui „dialect" liric personal. Tehnica nouă şi predispoziţia inventivă au origina şi sensibilitatea

Iorgos Iliopolos : „Victorie"

exacerbată a unui eu tentacular, nu o dată ermetic. Toate acestea sînt proporţii durabile, cu neputinţă de negat istoriceşte, şi alcătuiesc o planetă lirică insolită, cu lumile ei sufleteşti vizibile la examenul în amănunt. Ceea ce părea a fi un moment de repaos în creaţia globală, se vădeşte a fi un pur succedaneu divers; ceea ce dădea impresia scăderii în energie poetică, se dovedeşte a fi o acumulaţie nu în grup ci în individ. Fără a pierde nimic din tradiţia ei, lirica românească este, hotărît lucru, durabilă şi, dacă mai trebuie să observ, absolut valoroasă.

Artur Silvestri

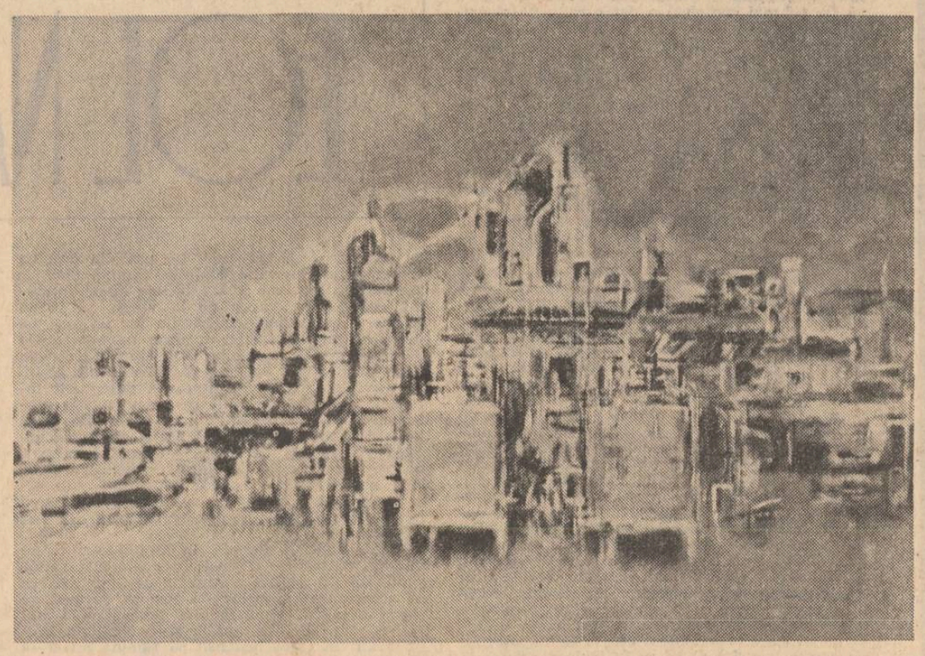

Ion Ciobanu : „Peisaj industrial"

Statutul cronicii literare

Datorită frecvenţei aproape cotidiene a cronicii literare, a recenziilor şi notelor de lectură etc. (consecinţă ea însăşi a unor cauze mai adînci), se manifestă, mai mult sau mai puţin perceptibil, tendinţa unei confuzii atît teoretice cît şi practice între critica şi cronica literară. În timp ce în alte literaturi se face o distincţie între una şi alta, la noi cronica tinde să devină prototipul criticii, să se identifice pe de-a-ntregul cu critica, să se substituie, în realitate, criticii literare. Dintr-o specie modestă, cu autoritate şi prerogative limitate, cronica se transformă sub ochii noştri într-un element de primă importanţă al vieţii literare. Critica însăşi, iar în unele cazuri şi în istoria literară, se apropie tot mai mult de modalitatea cronicii, îşi apropriază structura şi orizontul cronicii.

Cu toate că între cronica şi critica literară există multe puncte de convergenţă — lucru de la sine înţeles —, ele sînt în fond, cel puţin teoretic, două feţe distincte ale actului critic. Nu e vorba numaidecît de o situare mai „sus" ori mai „jos" a uneia dintre ele, ci de deosebiri de structură, de funcţie şi de perspectivă. Există o vocaţie a cronicii literare, la fel cum există o vocaţie a criticii, chiar dacă practic e posibil ca aceeaşi persoană să facă la fel de bine şi una şi alta. Cronicarul se ocupă cu treburile curente ale vieţii literare, cu „contabilitatea" cotidiană a literaturii.

Criticul nu ocoleşte nici el actualitatea literară, dar păstrează faţă de ea, faţă de destinul imediat al cărţilor, o anumită distanţă, în primul rînd de natură teoretică. El are, de asemenea, nevoie de intuiţie, dar şi de capacitatea de a generaliza, de a conferi datelor reale ale actualităţii literare sau literaturii ca atare o aură teoretică. Criticul nu e mînat de dorinţa de cuprindere, ci de selecţie, întrucît nu urmăreşte sintezele cantitative, ci pe acelea **calitative.**

Cronicarul reprezintă prima instanţă a criticii, criticul, cea de a doua instanţă. El corectează erorile inevitabile ale cronicarului.

Într-un sens mai puţin evident cronica se identifică cu treapta empirică a demersului critic, fiind cea mai „obiectivă" cu putinţă, întrucît porneşte nemijlocit de la operă şi rămîne la ea, lăsînd pe un plan secundar situarea istorică şi documentară, ca şi meditaţia teoretică.

Critica reprezintă treapta teoretizantă a aceluiaşi demers, fără a cădea însă în teoretizări ca atare sau în teoria literaturii. E vorba mai degrabă de intelectualizarea emoţiei estetice, de **o conştiinţă** a valorilor, nu numai de gust şi intuiţie. Opera sau textul literar au în acest caz o dublă funcţie, de obiect nemijlocit şi suveran al percepţiei estetice, dar şi de pretext, de punct de plecare şi de argument pentru opţiuni estetice care adesea transcend opera dată.

Criticul problematizează literatura, îi adaugă o dimensiune nouă, o perspectivă inedită, fiind astfel prin definiţie subiectiv, în timp ce cronicarul are mai puţin sentimentul literaturii ca entitate, ca substanţă, şi mai mult pe acela al operei ca accident. Tipul lui de receptivitate rămîne predominant intuitiv, iar modalitatea demersului său, descriptiv-impresionistă. El realizează cel mult o situare a operei în actualitatea ei literară, ca eveniment — dincolo de determinarea valorii prin gust. Criticul realizează o situare în perspectiva unor coordonate de cultură, a unor semnificaţii de specificitate, filosofice, politice etc. Prin toate acestea demersul lui capătă o valabilitate cvasi-permanentă care depăşeşte cadrul strict al disciplinei, în timp ce cronica are o semnificaţie efemeră, circumscrisă la momentul literar respectiv.

Judecăţile de valoare ale cronicarului rareori ies din comun, adică din ceea ce toată lumea ştie şi crede — atunci cînd nu se produc pur şi simplu în chip mimetic. El nu urmăreşte neapărat promovarea cu precădere a unui anumit sistem de valori, întrucît se vrea — şi este — secretarul fidel şi imparţial al realităţii literare, care înregistrează constîncios tot ce îi oferă această realitate.

Criticul urmăreşte, implicit sau explicit, promovarea unei anumite table de valori, fără însă a fi intolerant faţă de cele care nu răspund sistemului său. El ţine să imprime **o anumită direcţie** actualităţii literare, să acrediteze o anumită viziune asupra literaturii în general. Pentru el există o ierarhie în domeniul valorilor, ierarhie pe care încearcă s-o determine prin selecţie. Pentru cronicar toate valorile sînt egale. Criticul nu poate fi imparţial, deoarece are o „politică" estetică. Cazurile particulare, adică operele şi scriitorii examinaţi de el, au în demersul lui un rol ilustrativ pentru sistemul de valori pe care îl pune în evidenţă, fără a sacrifica identitatea scriitorilor în cauză.

„Cronicarul care se respectă, cel care are vocaţia cronicii, rămîne ca atare chiar şi în încercările lui de sinteză critică, în timp ce criticul transferă în cronica literară, atunci cînd o practică, structura specifică criticii. Evident, nu există o incompatibilitate de neînvins între una şi alta. În viaţa literară se întîlnesc adesea cronicari care pot practica cu acelaşi succes şi aplicare şi cronica şi critica literară, la fel cum se întîlnesc critici care pot deveni, atunci cînd li se oferă posibilitatea, foarte buni cronicari.

Una din servituţile pe care trebuie să le accepte criticul e popularitatea mult mai restrînsă decît aceea a cronicarului, care are toate şansele de a ajunge un fel de vedetă a vieţii literare, datorită atît prezenţei lui permanente în paginile revistelor, cît şi gradului mai mare de accesibilitate a cronicii. El se adresează publicului larg, amator de literatură, care are nevoie de un ghid, de o orientare imediată în viaţa şi producţia literară. Cronicarul e citit şi citat în orice împrejurare, creînd astfel opinia literară curentă, în timp ce criticul abia dacă e citit şi cunoscut într-un cerc restrîns de „profesionişti".

Ca refuz sau evitare a problematizării, cronica literară tinde tot mai mult, cum am spus, să se generalizeze, să elimine imperceptibil critica, sau s-o determine să se „adapteze", adică să se apropie de modalitatea cronicii.

E greu de spus dacă e posibilă frînarea acestui proces şi cu atît mai greu de dat soluţii. În orice caz, o astfel de tendinţă, care mi se pare evidentă, nu poate duce decît la sărăcirea peisajului literar, la uniformizare şi, cel puţin sub acest aspect, ea reprezintă un fenomen negativ.

Deplasarea spre practicism în critica literară e consecinţa unui complex de cauze, dintre care unele ţin de domeniul disciplinei. Pe scurt, ea constituie, în primul rînd, un răspuns, o formă de apărare faţă de anumite deziderate de teoretizare unilaterală. În al doilea rînd, practicismul critic presupune, la fel ca oricare altul, o carenţă în informarea teoretică şi, în general, culturală, o inaptitudine a teoretizărilor, **a perspectivei teoretice.**

Îngrijorător şi simptomatic rămîne fenomenul de reductie şi uniformizare, de alunecare tot mai evidentă spre un practicism miop, lipsit de orizont.

M. Niţescu

Istorie şi viziune

O interesantă şi mai ales semnificativă schimbare marchează evoluţia din ultimul deceniu a prozei de inspiraţie istorică. La începutul anilor '70 domina categoric romanul cu arhitectură clasică, bazat pe reconstituirea canonică, cu arhaismele de rigoare, a epocii evocate. Eroii lui erau purtaţi pe aripile aventurii spectaculoase, săvîrşind mereu fapte, fără a fi explicate însă în chip mulţumitor resorturile lăuntrice ale acestora. Epica se plia pe document, urmîndu-i cuminte scenariul. Firească, nu e de condamnat cultul documentului (G. Călinescu ne avertiza categoric: „Unde nu e document nu e artă"). Romanul nu e niciodată un simplu galop în spaţiul imaginaţiei dezlănţuite. El descinde din istorie, iar în momentele de impas tot de aici îşi recapătă vitalitatea pierdută. Problema este însă aceea a intuirii chipului în care documentul devine artisticeşte sugestiv. În plan literar vorbind, cînd în litera lui austeră se întrezăreşte o psihologie, se descoperă o cauzalitate internă ascunsă privirii strict înregistratoare.

Istoria nu există ca o entitate în sine, ci ca o **sinteză epică** ce are la bază o viziune subiectivă. Dincolo de exagerările şcolii istorice de factură romantică trebuie să reţinem acest adevăr: ştim atîta istorie cîtă putem intui din citirea creatoare a documentelor. Un bun istoric este mai întotdeauna un psiholog, cu deosebire că obiectul său este o evoluţie colectivă, dialectica unei comunităţi, specificul unei etnii. Tot un psiholog este prin natura lucrurilor şi autorul de romane istorice. Dacă nu vizează cromolitografia cuminte, tabloul de gen cu personaje înţepenite în atitudini stereotipe, un asemenea scriitor trebuie să caute forţa de convingere emoţională a demersului său în descifrarea virtualităţilor latente ale documentului.

Un prozator tînăr scria de curînd aceste cuvinte juste în esenţa lor: „Cronicele sînt ca şi scheletul care rămîne după ce carnea s-a spălat de pe oase (...) adică sînt albe şi exacte, atestă fără greş un om, dau o idee despre dimensiunea lui, doar că acel om n-are fulgerarea ochiului, n-are carnea care sîngerează, n-are pielea pe care se întîpăresc cicatricele". Într-adevăr, aşa şi stau lucrurile. Tocmai aceasta este misiunea romancierului: a restitui, cu mijloacele unei paleontologii subiective (care presupune documentul, dar nu se limitează la el), relieful lăuntric al unei personalităţi istorice. Nu mi se pare deloc întîmplător faptul că cele mai bune romane istorice apărute în ultimii ani ilustrează o desprindere de regulile eposului romantic gen Walter Scott. Încă timid (ca număr!), însă totdeauna convingător (ca artă!) îşi face loc **romanul-problemă.**

O primă tentativă a fost masiva tetralogie **Vulturul** a lui Radu Theodoru. În cazul ei ne aflăm deocamdată într-un spaţiu intermediar între „creaţie" şi „analiză". Negreşit, în carte există fapte, răsturnări spectaculoase, expediţii, bătălii, intrigi şi conspiraţii. Paginile cele mai bune sînt totuşi acelea care propun un voievod răvăşit de drama dualităţii existenţiale. Mihai Viteazul nu mai este o axiomă în mers, ci un erou cu contorsiuni sufleteşti, un ins dilematic, un patriot torturat de condiţiile istorice vitrege.

Şi mai avansată în direcţia psihologizării este cursiva naraţiune a lui Mihai Diaconescu: **Adevărul retorului Lucaci.** Chiar preferinţa pentru un protagonist ales dintre oamenii scrisului în detrimentul eternului cavaler al spadei este simptomatică. „Scholasticul" Lucaci, cărturarul întunecatului final de veac XVI, aparţine naturilor problematice. Datele despre acest personaj trecut meteoric prin istoria culturii române sînt puţine. Singurul document esenţial ce ne-a parvenit de la el este mai curînd de ordin psihologic. „Pravila" sa din 1581, publicată nu demult într-o excelentă ediţie critică, deconspiră un liber cugetător ascuns prin jocul împrejurărilor sub austera haină monahală. Nefiind forţat de hrisoave să acţioneze în cadrul restrictiv al datelor atestate, autorul a exploatat inteligent situaţia, „inventîndu-şi" personajul. Drama acestuia, de natură indeosebi morală, se grefează pe o dramă socială. Vasalul răzvrătit al Movileştilor încalcă secularul precept al fidelităţii faţă de seniori, îmbrăţişează în cele din urmă cauza ţăranilor răsculaţi, jertfindu-se în numele ei. Sacrificiul lui, proiectat cu litere însingerate pe ecranul conştiinţei, are valoare emoţională în ochii cititorului prin fervoarea analitică ce-i însoţeşte perpetuu evoluţia. Nerespectarea codului de castă este justificată, nu fără un dram de subtilitate, prin înţelegerea antipatriotismului suzeranilor săi. Romanul propune trei bolgii dantesti ale puterii. Disputelor la nivel statal le corespunde la scară măritoare spectacolul dihoniei suveranilor europeni, iar la una redusă, înfruntările din lumea bisericii. În mic, mănăstirea Putna, unde profesează retorul, reproduce tabloul luptelor pentru putere. Sub ochii unei divinităţi apatice, invocată de formă, fiecare partidă are năimiţii săi ce apelează cu dexteritate sofistică la textele sfinte pentru a-şi sluji stăpînii, dar şi la intrigă, pumnal, otravă. Într-o lume shakesperian ieşită din ţîţini, cărturarul adevărat nu se poate salva decît prin opţiunea pentru un ideal superior.

Curat psihologic, deşi bazat pe un montaj faptic dens, este romanul lui Eugen Uricaru **Rug şi flacără.** Plasată iniţial (de către sobri comentatori universitari) în categoria vieţilor romanţate, cartea este de fapt mult mai mult decît o simplă fantazare în marginea unei biografii. Protagonistul, revoluţionarul ardelean Alexandru Botta, este la rîndu-i un excelent prilej de meditaţie asupra raporturilor individ-istorie. Eugen Uricaru dezbate în fond condiţia revoluţionarului. Teza scriitorului, mereu sugerată prin fapte, este că nu există revoluţionar fără patrie, că flacăra (arderea pentru cauza alor tăi) este preferabilă rugului abstract şi uniformizator.

Radicalizînd tendinţa, Vasile Andru transformă **Noaptea împăratului** (este vorba de prima noapte petrecută de Traian pe pămîntul dacic) în stenograma febrilă a unei dialectici sufleteşti. Romanul este o parabolă despre putere şi devenire, bine slujită de apelul la simbolistică, proiecţie onirică, vizionarism. Renunţînd să „nareze", autorul sugerează, întinde mereu capcane inteligenţei cititorului, transformîndu-l pe nesimţite într-un partener al demonstraţiei sale. „Inventînd" o lume, Vasile Andru propune o viziune asupra unui moment îndepărtat al istoriei patriei, integrîndu-l cu o forţă nouă patrimoniului nostru de suflet.

O schimbare a tradiţionalului raport **document-ficţiune** poate fi observată şi în ciclul romanesc **Zăpezile de acum un veac** al lui Paul Anghel. Cele trei „cărţi" apărute pînă acum sînt semnele unei temerare tentative de recuperare literară a unei epoci despre care aveam pînă în acest moment fie o imagine mitizantă, fie una criticistă. În intuirea epocii Războiului de independenţă Paul Anghel beneficiază de o meticuloasă documentare (personajele rostesc replici pe care istoria le confirmă), fără ca prin aceasta ciclul să se transforme într-o construcţie arhivistică. El ar fi **istoric** (dacă ne referim la tematică), cu diferenţa că toate canoanele restrictive ale genului sînt îndepărtate ca niste schele inutile din jurul unei construcţii finite. În realitate romanul este aproape **psihologic. Dar** psihologiile sînt şi aici încifrate în fapte, distingîndu-se în succesiunea acestora ca un filigran subţire, însă persistent. Foarte fin sugerează romancierul contactul unei umanităţi ieşite din starea de normalitate cu ideea morţii. Frecvent, războiul este privit — fapt neobişnuit — din unghiul combatantului ce descoperă derutat tragismul condiţiei adversarului pînă adineauri urît. Asemenea romane — şi altele ca ele — fac din sentimentul patriotic un vital suport estetic, cu atît mai trainic cu cît argumentaţia autorilor rămîne mereu implicită, refuzată moralizării didactice.

Ioan Adam

O CANDIDATURĂ LA PREMIUL NOBEL

...am în faţă o prestigioasă revistă suedeză din anul trecut în care — negru pe alb — se vorbeşte despre poetul român Nichita Stănescu fratele nostru de cerneală ca despre un posibil laureat al Premiului Nobel. Fotografia poetului ni-l prezintă într-o strălucită companie: alături de Elitiss, Frisch, Senghor şi Borges. Multe ziare şi reviste din întreaga lume (de curînd ştirea a fost comentată şi în presa... braziliană) vorbind despre opera lui Nichita Stănescu socotesc îndreptăţită candidatura sa la Nobel şi recenzează entuziast multe ediţii ale „Elegiilor" şi „Necuvintelor" apărute în lume (Anglia, Suedia, S.U.A., Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, U.R.S.S., Bulgaria etc., dar şi, în curînd, Iran şi Israel).

O ştire, aşadar, ca oricare alta, tipărită la rubrica, destul de comod botezată „Ecouri româneşti peste hotare" şi trecută sub tăcere (condamnabilă „modestie") de publicaţiile noastre. Sigur, un poet nu poate fi laureat decît cu... lauri, un premiu chiar ca acesta, cu teribile rezonanţe planetare rămîne un joc, o convenţie. Dar e tot atît de sigur că poezia noastră poate intra în acest „joc". Am fost, cu Blaga şi Arghezi, la doar un pas de momentul la care am visat şi dacă n-am fi fost vitregiţi de optica unor cărturari deprinşi să nu pună prea mult preţ pe literaturile scrise în limbi care nu sînt de largă circulaţie, graţie laureatului (ori, de ce nu? laureaţilor) poezia românească s-ar fi impus în chip meritat pe toate meridianele culturii.

Sîntem mai aproape acum de gloria şvezilor? Va fi Nichita Stănescu preferat altor poeţi din această „zonă înăsprită a Europei", după spusa lui Eminescu? Ori se va impune atenţiei juriului un alt nume, al strălucitului Eugen Jebeleanu?

Nu putem anticipa atribuirea obsesivului Nobel, dar putem s-o spunem răspicat: oricare ar fi preferatul, e limpede că în primul rînd se va vorbi despre ţara în care el trăieşte şi gîndeşte. Va fi un Nobel pentru ROMÂNIA.

Revenind la Nichita Stănescu trebuie să remarcăm faptul că el a devenit candidat Nobel exact la 47 de ani, vîrsta începutului de carieră (editorială) argheziană. Deci mai avem timp să-i citim noile cărţi cu care ne va dărui infirmînd scepticismul celor ce se grăbesc să-i conteste producţiile anilor din urmă.

Mărunte articolaşe în care poetul e admonestat inabil ori lungile „eseuri" tipărite în tomuri plicticoase (de către chiar editura scriitorilor) nu pot ştirbi cu nimic fericitul destin al creaţiei lui Nichita Stănescu despre care niciodată nu s-a scris îndeajuns.

...Am consemnat acest „ecou românesc peste hotare" convins că încă nu realizăm cu exactitate importanţa lui reală. Pînă atunci, pînă cînd vom face astfel încît să devenim eficienţi propagatori ai literaturii noastre în lume, ne „zgîrcim" cu spaţiul afectat biruinţelor acestei literaturi şi consemnăm cu pioşenie — de pildă — stupefiantul răspuns al unui tenismen la întrebarea „De ce n-aţi participat la turneul de la Rolland Garros?" Ca altădată, Proust tulburat de „parfumul prinţeselor", campionul afirmă că nu poate juca în iunie din pricina mirosului florilor!

Am trecut uşor peste ştirea care trebuia să ne înflăcăreze. Fie ca o cumpănă dreaptă să confere scrisului românesc titlurile de nobleţe pe care le merită. Fie ca o candidatură la Nobel să fie o informaţie „banală" expediată într-un subsol de pagină de jurnal...

Gheorghe Tomozei

nikolaus berwanger

Mediul înconjurător

stai în fața mea
ca un bebeluș
neajutorat
privirea
îți-e încrezătoare
și totuși
zilnic
ești violat
cu brutalitate

Nu trag asupra nimănui

nu-mi plac
puștile și tunurile
mă cuprinde spaima
cînd văd rachete
sau reactoare
cînd citesc cuvîntul război
fără să vreau mă gîndesc
la oameni fără văz
fără mîini sau picioare
la ruine
moloz sau cenușă
niciodată
n-am tras asupra vreunei păsări
vulpilor iepurilor mistreților
le dăruiesc o viață seculară
trag doar asupra paiațelor din tinichea de la bilci
acum însă
țin în mînă o pușcă adevărată
nu vă temeți
nu trag asupra nimănui
și în nici o direcție
totuși
acuma trag
în văzduh
dar știu
glonțul meu
întîlnește pretutindeni un piept dezvelit
pe care l-ar putea răni
în felul acesta poate se trezesc
toate inimile pămîntului
poate că oamenii se vor gîndi
la mulțimea celor
care mor hămesiți
sau împușcați
claie-grămadă
aidoma vinatului

Reproșuri banale

niciodată n-ai îmbrățișat o femeie
în cinepișul verde
de unde să știi
ce-i dragostea
și s-a permis totdeauna
umbletul drept
de unde să știi
ce se cheamă aplecarea
niciodată
prietenii
nu te-au lăsat baltă
de unde să știi
ce este decepția
niciodată
n-ai fost scăldat în lacrimi
de unde să știi
ce-i plînsul onest
niciodată n-ai fost
mîntuit cu sînge rece
de unde să știi
ce este minciuna
niciodată nu te-ai holbat
într-o farfurie goală
de unde să știi
ce se cheamă foame
niciodată nu te-a amenințat
nenorocirea
de unde să știi
ce-i teama

În românește de
Petre Stoica

eugen teodoru

EOL NĂZDRĂVANUL

Eol se plimba arogant, îmbătat de propria-i putere, măsurînd orașul de la un capăt la altul, ca să svînte ultimele zdrențe de umezeală. El a șosit odată cu ploaia, s-a amestecat în ropotele ei, dar după o vreme, plictisindu-se, a alungat-o, împingîndu-i norii cît mai departe și a chemat spre sine soarele ca să dea orașului lustru. Pe urmă s-a oprit mirat în porți și coroane, așteptînd pesemne să i se mulțumească frenetic. Iar dacă a constatat că nu a primit din partea oamenilor gesturile de recunoștință așteptate s-a prefăcut repede în rafale și a început să gîfîie grăbit, reluîndu-și hoinăreala. Pentru ca treaba să fie cît mai completă a dat o raită pe deasupra apelor Fluviului, le-a încrețit, vălurindu-le și le-a trimis să plesnească în etrave, baborduri și triborduri. Vapoarele s-au simțit bine în aceste pendulări ; cui nu-i place să fie legănat pe un balansoar lichid ?

Întrucît liceanul Lucian Varnali se află la vîrsta fanteziilor nezăgăzuite, de cîtva timp își îndreaptă atenția cu precădere spre acest element dinamic al naturii, care bîntuie fără încetare orașul dintre ape. Și-l urmărește pe Eol cu atîta perseverență, încît i se pare că i-a și pătruns tainele și mai ales șiretlicurile. Lucian a observat că Eol are tendința să zboare, să topăie, să facă tumbe. Aceasta e starea lui firească, nu știe ce înseamnă hodina. Mereu își face de lucru, virîndu-se pretutindeni. Citeodată îi trece prin gînd să devină semet și ca să atingă acest țel, răvășește egretele unor șepci, penajul hulubilor din piețe, se cocoață cu aroganță pe calotele unor pălării bărbătești, privindu-i de sus pe stăpînii lor, apoi dă cîte un bobîrnac scumpelor pălării de damă gata să le rostogolească, să le strice elegantelor promenada. Eol execută un nou salt dincolo de forfota trecătorilor din centru, nevroind să lipsească de la întîlnirea cu rudele lui risipite în atîtea unghere, sub covîltirul cerului. Cu forțele astfel sporite, răvășește părul fetelor proaspăt pieptănat și parfumat cu esențe tari, fiind ora cînd părăsesc încăperile părintești, plecînd la plimbare cu prietenii, în parcuri pustii și umbroase. La marginea orașului dăinuie crîmpeie vechi de pădure, vietuiesc în sălbăticie arbori seculari, ținînd ca într-un inel de răcoare clădirile și mișcarea orașului. Oazele acelea ocrotite prin Consens de multe generații, au devenit paradisul îndrăgostiților. Migrația către pajiștile dintre copacii bătrîni trezește fascinanta dorință de evadare. Perechile-s atrase ca un magnet de aceste locuri tainice, unde iubirea este pusă la grea încercare. Aci cumpănesc iubiții între stăpînirea sau dezlănțuirea simțurilor. Și cînd au pășit în lumina sau în penumbra răcoroasă a acestor poiene, umblate parcă de duhuri și îndulcite de nădejdi, începe lupta cu sine, cu gîndurile năvalnice și cu pierderea cumpătului ; deci tot ce le este hărăzit tinerilor, să trăiască cînd stau îmbrățișați fără opreliști. Trupuri în plină vigoare, inimi încinse, vorbe și sărutări, ce nu-și mai află șirul și șingele vuind ca într-o etuvă sub presiune. Zmulge-te dacă poți de pe asternutul ierbii tăvălite, din vraja pădurii, aromind a fîn, ospitalieră ca o soră libertină ce oferă găzduire. În timpul acesta, undeva, dinspre oraș umbrele severe ale părinților se ridică la orizont amenințătoare. Deși au trecut și ei la vremea lor prin aceleași torturi, nu vor să înțeleagă nebunia, celor ce au venit la rînd. Atunci Eol simte nevoia de intervenția lui energică. Apare implacabil ca un jude, se smulge din bîrlogul lui, acționează repede și brutal. Își strînge aliați în jurul său, norii înnovărați de ploaie, tunete și fulgere și pornesc împreună către păduri. Perechile se pomenesc cu hîrdaie de apă în cap, scoși din vîrtejul ametelilor. Eol îi izgonește, făcînd inospitalieră șederea sub crengi sau pe pămîntul transformat în noroi. Perechile pornesc înnebunite spre șosea, să oprească vreo mașină sau vreun camion, să-i culeagă din mijlocul urgiei, să-i transporte cît mai aproape de casă. Fac semne disperate ca niște momîi. În acest timp Eol nu-i slăbește, îi biciuie și-i plesnește de nu se mai văd prin umezeala ploii și nu se mai aud din cauza urletului vîntoasei. Dușul acesta le vine de hac. Eol e îndărătnic. Pînă nu vede perechile desfăcute în fața porților, zicîndu-și „bună seara", cu fețele ude și schimonosite, nu se retrage în grotele lui. Oferă ploii șansa să mai curgă pe acoperișuri, prin burlane, să fiarbă în rigole și în canale, să împroaște ferestrele, cîteva ore bune încă. Înfricoșate, fetele privesc înapoi cu groază la ceea ce s-a întîmplat și nu le iese din minte pădurea răvășită de pasiuni și apoi de furtună, șunind ca un imens hangar cu plafoanele sparte. Eol se potolește cîtva timp și așteaptă ziua cînd îndatoririle se așează în matca lor, morala își dobîndește virtuți dominatoare iar sub picioarele perechilor, încep să se vadă treptele de marmură pe care se înșiră neamurile și prietenii, iar în mijlocul lor silueta simbolică a celor doi, mireasa drapată în alb, mirele în negru și pe brațele lor, așezîndu-se încet buchetele multicolore. Retina unui aparat foto înregistrează pe o peliculă lucitoare zîmbetele și toate celelalte. Pădurea și Eol rămîn de-a pururi un fundal tulbure în memoria lor.

☆

Într-o altă după amiază, după ce-și terminase lecțiile, liceanul Varnali fu trezit din toropeală de strigătul unei țigănci, venită de peste apă, să vîndă orășenilor mure culese în pădurea cu sălcii a Zaclăului. Ocări în gînd baragladina, deoarece strigătul ei fu preluat de papagalul ce reușì să imite melopeea negustoritei „murele de dulceață, murel", „mure brumării, murele". Un ceas de atunci încolo pasărea îi cîrîi în cap fraza furată de pe buzele țigăncii. Și pînă la urmă tot Eol a sărit în ajutorul liceanului cu obrajii pătați de acnee juvenilă. Își făcu apariția la capătul străzii și răsuflă fierbinte, clătinînd pasărea în colivie, care încetă să mai tipe.

Liceanul ieși în balcon, și, vesel de apariția năvalnică a lui Eol la un ceas cînd ai lui voiau să iasă la plimbare, constată că vîntul și amenințarea ploii le zădărnici pregătirile. Drept urmare nu-l vor mai obliga să păzească ca de obicei casa ci tocmai el va fi în avantaj. Se va strecura fără știrea lor pe ușa din dos, va cobori spre Pescăriile Statului. Atunci cînd se zburlește a furtună și Eol biciuie apele fluviului, pescarii se întorc de la vînat, își string sculele și se adună cu bărcile lor doldora de pește în jurul coșurilor înșirate pe pontoanele de colectare. Acum, printre obsesiile lui Lucian și-a făcut drum Eol și năzdrăvanii lui aliați. De cînd le-a cîntărit puterile și descoperit fețele, le ghicește intențiile ca un prezicător meteorolog, fără a se înșela prea mult. De pildă în după amiaza aceea cînd Eol a călcat pe urmele vînzătoarei de mure, umflîndu-i șalvarii ponoșiți și tulpanul decolorat de pe cap, zăpăcind papagalul din colivia spînzurată sub arcada balconului, a știut ce urmează. Pasărea lui, indicator magic al prevestirilor lui, i-a fost de folos.

Lucian Varnali socoate, în împrejurările respective, că trebuie să mai aștepte o altă rafală a lui Eol, să zgîltîie geamurile de la parter, ca să atragă atenția celor de jos că vremea se zburlește curînd și că familia n-are rost să mai iasă-n oraș. Ei bine, rafala sosi, făcînd hatîrul tînărului prea des pedepsit să rămînă acasă să aibă grijă de pereți în lipsa bătrînilor. Tatăl scoase înfuriat capul pe fereastră, era în vestă, nu-și încheiase nici gulerul și nici mînecile cămășii de poplin, așa că porunci nevestei să oprească echiparea fiindcă ceea ce se petrece afară nu prevestea nimic bun. S-a stîrnit vîntul, norii s-au cam bulucit pe marginea zării, n-ar fi exclus, ca abia ajungînd în centru, ploaia să-i ude și să nu aibă unde se adăposti. Peste cîteva clipe se auzi parcă mugetul unui taur întîrîtat în bîrlogul lui de noroi. Și nu putea fi pus pe seama ciudatelor sirene ce mai răsunau citeodată în port, ci mai degrabă pe seama însoțitorilor lui Eol, pe care acesta îi aștepta să intre în scenă, precum așteaptă infanteriștii înainte de a porni atacul, sprijinul artileriei. Tunetele sporeau, rafalele se întețeau,

Compoziții de Alecu Ivan Ghilia
în paginile 4 și 5

nu mai rămînea decît să apară încrengătura de fulgere sub plafonul jos al norilor, rupînd ca o rădăcină de flăcări, bagdadiada cerului. Sceptic Lucian se gîndi, că totuși e prea mare zarva acestei ploi și va trece, va hurduca peste oraș, ca un car în hîrtoape, maximum un ceas și apoi va dispare. Cu alte cuvinte, el nu va putea părăsi atribuțiile de santinelă a casei, iar bătrînii își vor respecta programul plimbării prin oraș, împreună cu sora lui mai mare. Mare și la propriu și la figurat. Mare și multă, cît un jandarm rural ; 28 de ani, figură pre timpuriu bătrînicioasă, ochii bovini, aposi și nestăpîniți, care cersesc iubirea de pretutindeni și n-o obțin de nicăieri. Parcă bătrînii o iubesc ? Ies cu toanta prin oraș, de nevoie. O expun ca pe o fantoșă pe terase de cofetării sau în localuri luxoase. La spectacole cumpără bilete scumpe pentru fotoliile din față, atît la teatrul de proză, cît și la cel muzical. Ba au purtat-o pe la teatrul de copii, să rîdă cu gura pînă la urechi de comediile stupide cu marionete, sperînd că vor întîlni prin sală și vreun vădan, care s-o angajeze îngrijitoare la copii, oferindu-i în schimbul simbriei, atribuții de menajeră și sotie. Dar și strategia aceasta a dat greș. „N-am noroc", striga prin casă sora liceanului, și se învîrtea prin odăi ca o nebună. Ferindu-și privirea de oglinzi nu vroia să accepte ceea ce îi spuneau ele, despre chipul ei lătăreț, cu buza de sus mijind o mustăcioară, care se tot înăsprea cu trecerea anilor. Nici părinții nu știau ce s-o sfătuiască cu privire la invazia de păr de pe picioare, de pe brațe și tuleile din bărbie. Unguentele depilatoare ar fi înmulțit păroșenia și tulpanul decolorat de pe cap, zăpăcind papagalul din colivia spînzurată sub arcada balconului, a știut ce urmează. Pasărea lui, indicator magic al prevestirilor lui, i-a fost de folos.

Lucian Varnali socoate, în împrejurările respective, că trebuie să mai aștepte o altă rafală a lui Eol, să zgîltîie geamurile de la parter, ca să atragă atenția celor de jos că vremea se zburlește curînd și că familia n-are rost să mai iasă-n oraș. Ei bine, rafala sosi, făcînd hatîrul tînărului prea des pedepsit să rămînă acasă să aibă grijă de pereți în lipsa bătrînilor. Tatăl scoase înfuriat capul pe fereastră, era în vestă, nu-și încheiase nici gulerul și nici mînecile cămășii de poplin, așa că porunci nevestei să oprească echiparea fiindcă ceea ce se petrece afară nu prevestea nimic bun. S-a stîrnit vîntul, norii s-au cam bulucit pe marginea zării, n-ar fi exclus, ca abia ajungînd în centru, ploaia să-i ude și să nu aibă unde se adăposti. Peste cîteva clipe se auzi parcă mugetul unui taur întîrîtat în bîrlogul lui de noroi. Și nu putea fi pus pe seama ciudatelor sirene ce mai răsunau citeodată în port, ci mai degrabă pe seama însoțitorilor lui Eol, pe care acesta îi aștepta să intre în scenă, precum așteaptă infanteriștii înainte de a porni atacul, sprijinul artileriei. Tunetele sporeau, rafalele se întețeau,

Precum prevăzusem adineori, ploaia s-a stins. Eol, a venit să-i șteargă urmele. Părinții și-au înzorzonat odrasla, si au pornit iar în căutarea mirelui. Lucian a luat în primire spațiul de pază și a poposit tot pe balcon, unicul punct de supraveghere sigură a vieții dinăuntru și dinafara cămănului. Puțin mai tîrziu a observat că Eol a vînturat de sub pelerina lui cu generoasă plăcere un iz de calomfir, de pelin și de buruieni răpuse de coasă, iar din altă direcție, mireasma pieților încărcate cu fructe, a grămezilor de pepeni galbeni cu miez parfumat, a trandafirilor înecați în spini, ai căror stăpîni nu i-a mai curătat de mult, al leandrilor crescuți în putini lîngă caprifoi, în pervazele fără superstiții ale oamenilor de la Dunăre. Chiar dacă cerul era senin și piatra clădirilor bătută de soarele în agonie, el a simțit deșertăciunea fără tămăduire a singurătății. Eol biruitorul, stăpînul însingurării, al igheaburilor înguste sau largi din case, al substanței fluide, pe care o mină cînd ușile stau vraiște fiindcă aerul îl ascultă orbește, se modelează după voia lui, trece din cameră în cameră, din coridor în coridor, și se dilată, după cum se lărgesc sau se îngustează pereții printre care trece. Dar ceea ce-l tulburâ mai mult pe Lucian, cu firea lui visătoare, este faptul, că acestei respirații a văzduhului i-a atribuit puteri ce depășesc în fapt realitatea. Și mintea-i necoaptă s-a agățat de expresia deseori folosită la vîrsta lui, „furtuna iubirii", cu ea nu-i de glumit ! Mă rog, cine-i în stare să-i afle leacul, de vreme ce devastează inimi, trimite cu atîta ușurință, în robia unei fete zvelte, a unui obraz delicat, a unui bust frumos croit, întreaga voință a omului, stăpînindu-i sufletul, alungîndu-i liniștea. Însuși Lucian Varnali se prăbușise de curînd în capcanele vrăjite ale unei frumoase eleve, iar imaginea ei îl urmărește stăruitor prin somn ; mai corect zis, seară de seară, o implorâ de la distanță să i se arate măcar în vis. Pentru că numai acolo, are îndrăzneala să-i vorbească. La lumina zilei, la ieșirea sau la intrarea de la cursuri — școlile lor sînt învecinate — nu-l învrednicește cu nici o atenție, pentru simplul motiv că nu-l cunoaște, iar dacă l-ar bănui c-o place, pe cît de înfumurată și inaccesibilă este, s-ar considera ofensată de apariția unui atare adorator cu obrazul împroșcat de erupția adolescenței. Se tînguie în zadar că nu poartă în el nici o vină, de vreme ce inima și privirea îi sînt atît de curate. Un motiv în plus să se refugieze abătut în nacela cu grile de fier forjat, pe flancul zidului exterior al casei. Acolo unde stă izolat și la ora aceea. Sprijinit cu bărbia de balustradă, privește țintă țiglele casei de peste drum, pe care licăre soarele după-amiezei aceleia lungi. Eol mușcește cu rîvnă, învîrtind fără preget, morișca și cocoșul de tablă, instalați pe coama clădirii. Cam în același fel îl prinde și pe Lucian ameteala, cînd o vede pe Elvira Modrescu. Din păcate, nu poate, nu poate trece de la tentativă la acțiune, încă multe luni de aci înainte. S-ar face de ocară și ar înregistra cel mai îngrozitor eșec. El știe care este piedica. Pînă atunci va constata numai pentru sine, nu ca Pulcheria în gura mare, adevărul „Nu am noroc". Va rămîne în continuare un anonim și-și va trata obrazul spuzit de coșuri cu alcool camforat de trei ori pe zi, iar seara, cu cremă Cadum. Cîte tratamente n-a încercat !? În fiecare dimineață, se privește, trăgînd cu ochiul temător în oglinda de la baie, numărînd cîte coșuri i-au împrumutat chipul, cîte au dispărut și cîte le-au luat locul. Nimeni nu este în măsură să prevadă sfîrșitul calvarului său...

Sări-va Eol din condiția lui naturală, luînd înfățișarea unui vraci tămăduitor ? Ori tot preparatele farmaceutice vor nimici urmele bolii lui de piele. În acel moment, i s-a părut lui Lucian că geamurile casei au fost împodobite cu străluciri noi. Eol s-a umplut de o anumită fervoare și parcă a prelins pe tencuielile și balcoanele întregii străzi, o substanță necunoscută, și a transformat dintr-odată totul într-o materie translucidă, asemănătoare cu ceea ce văd optimiștii cînd privesc lumea din jur. Oare să fie adevărată povestea, pe care i-o spunea de atîtea ori bunică-sa, că strada lor a fost cîndva un fel de pistă de alergări pentru echipajele celor puternici și avuți, care plictisindu-se făceau pe acest șplai, întreceri hipice rămase de pomină în analele orașului ? Pentru o oră sau mai multe, strada devenea un hipodrom în toată regula. Geamurile și balcoanele-tribune și peluze, iar în ziua aceea — cu pariuri, gălăgie și trompete — la pervazuri și pe balustrade apăreau preșuri, covoare, baticuri multicolore ; marele pavoaz al străzii, înălțat la rang de sărbătoare, ca la ziua marinei. Și cîtă lume se scurgea pe trotuare, și cîți nebuni se sprijineau de ziduri. Și ce cîștiguri realizau negustorii scoțînd pe tejghele toate băuturile lor, păstrate la rece în pivnițe. Cu puțin mai devreme a trecut un alai călări, anunțînd serbarea. Luminile din aer s-au înmulțit. Eol le-a ținut aprinse, iar după galopul escadronului călări, ce-a pregătit deschiderea în capătul de sus al străzii, au început să se alinieze trăsurile, bihuncile, docarele, șaretele, toate cu osiile unse și aripile lucind de curățenie, iar caii jucînd în buestru, scoteau din potcoave scîntei. În sfîrșit, se rostogoli bulucul acela de roți, de copite, de picioare nervoase galopînd în trombă, de coame spulberate în vînt și de harnașamente izbite ritmic de crupe și spinări țesălate. Mai departe, la capătul șplaiului, arbitrii așteptau îmbrăcați ca niște clovni, cu scurte caroiate de mătase, și pantaloni bufanți de atlas. Agitau steagurile la fiecare trecere a liniei de sosire. Se făcea numărătoarea minutelor și a secundelor, pe cronometrele lor vechi, dar precise. Proteste și scandaluri pe de o parte, chiote de bucurie pe de alta, izbucneau de pe capre și de pe pernele concurenților, în timp ce caii, frînați de căpestre și zăbale, se ridicau pe picioarele dinapoi, nechezînd. Urmau îmbrățișările, felicitările, alocuțiunile. Se confereau cupele și premiile iar deochiatele din spelunci urcau în chip de mascote să fie desmierdate pe genunchii goi, pretinzînd că le-au purtat noroc originalilor sportivi de altădată. Apoi, Eol a întins o barieră de fum și ceață, lăsînd-o ca o lespede deasupra portului. Și pe urmă, s-a aprins, pe stîlpi, colierul de lumini a uzinei electrice. Fișia de piatră a străzii și cea de granit a trotuarelor, bordurilor, au prins un luciu stins.

Serbările au luat sfîrșit într-o apoteoză plină de beatitudine Eol s-a amestecat în miezul acelor petreceri, răcorind pielea de sub cămășile asudate, brațele pudrate ale cucoanelor, și armăsarii care gîfîiau după atîta alergătură, deshămați, hohotele de rîs nu mai conteneau, freamătul tineretului și girlele de alcool curgeau nu numai pe gîturi, ci și în rigole. A început o vinzoleală fără istov. Scîrbit de acest spectacol grotesc, în care nici o fărîmă de omenie nu mai putea fi întîlnită, Eol împreună cu ciracii săi, traversară Dunărea, întorcînd spatele orașului cufundat în promiscuitate. Eol se duse la focurile pescarilor, de pe drumul Vădenilor, de lîngă balta Lătimea, calcă vioi, atîțînd flăcările de sub gătejile stivuite peste jeratic, să fiarbă ciorba, să se pîrlească crapii aruncați de vii pe tăciuni. Și mirosul era purtat mai departe, de urlau pisicile întărîtate din Zaclău. Li se făcuse foame. erau sătule de guzganii vapoarelor din Mediterana sau din Atlantic ori din burțile cuprinse de putreziciune ale vechilor caicuri din Anatolia. Eol se strînse în sine, ca o panteră furioasă căreia îi rămăsese un ochi întredeschis și nările adulmecau și prin aer prada. Zvîcni un foșnet, apoi un altul. Pe sub pătura groasă a văzduhului răbufneau din apă curenți reci. Pe blana aceasta umedă Eol se întinse și se întoarse în oraș, cărînd cu el întunericul mortăciunilor din bălți. Nici piatră, nici om, nici buruiană, nu putea să nu tresară, simțind fiorul acestei înfricoșate schimbări în pulsația aerului. Un stol de gîște stinghere țipau la înălțime și după ele un șir de cocoare nevăzute, doar presimțite sub baldachinul cerului, visleau spre Deltă.

Sub lestul zvîrlit din șlepuri și adunat pe muchia împietrită a malurilor vechi, se hîrjoneau doi copilandri. Eol îi înlănțui, aruncîndu-i cu inimă cu tot spre fugarele insule ale iubirii. Numai pe ei îi cruță, prevenindu-i să se adăpostească într-o magazie veche de fringhii. Perechea ascultă porunca și blana umedă a lui Eol îi ocoli, cutremură ținutul, vîrînd în groază ciinii, antrepozite și barcazuri.

---

teatru t

Din nou Pirandello

E sigur că trăim o perioadă de (re)-descoperire a lui Pirandello. Mai multe teatre, din țară și din București, și-au adus (sau li s-a adus) aminte de marele dramaturg ; drept urmare un val „Pirandello" străbate scena românească, prefigurînd bineînțeles, și o apropiată inflație (s-a mai văzut !)...

Dar acum, la zenitul beneficei mode, destule teatre se lansează constîncios într-o captivantă și rafinată competiție, în care premiile se dobîndesc — fără ceremonie oficială, prin consens — potențînd, la maximul posibilităților, litera genialului scriitor.

Paradoxal, teatrul „Ion Vasilescu" s-a apropiat merituos de laurii acestei discrete, oficioase ierarhii, prin inscenarea unei piese mai puțin „pirandelliene" — **Dar nu e nimic serios** — construită riguros în structura comediei realiste italiene, urmînd neabătut o narațiune din care nu lipsesc farsa, critica socială, secanta tipologică robustă, în care e prezent comicul, în multiplele-i înfățișări și nuanțe. Corectitudinea acestei comedii (inclusă chiar în cercul atrăgător, dar strîmt al deznodămîntului fericit) este însă aureolată de forță, de desenul apăsat și generos al unor caractere, de firescul cald, uman, al întîmplărilor. „Ma non é una cosa seria" (scrie Ileana Berlogea în „Antract" — primul număr al caietului-program al teatrului „Ion Vasilescu", adevărata gazetă, vie, atrăgătoare, cu multe semnături și poze, dar avînd nevoie de stilpii de rezistență ai unor articole analitice) „a rămas prin omenescul ei".

Iată că Sorana Coroamă-Stanca nu s-a mulțumit numai cu atît. A descoperit în text unele sugestii spectaculare aparent contradictorii și le-a regizat astfel, încît, în montare, coexistă armonios, unitar (servind adică, pe de o parte, izolat, replica ori tabloul implicat, iar pe de alta, teza centrală a piesei) realismul cel mai impetuos cu o pantomimă burlescă, intonația tragică cu sunetul parodic al „anilor nebuni". Regizoarea a „pirandellizat" astfel piesa, distingînd în desfășurarea ei și ridicînd la suprafață un comentariu estetic secundar polemizînd despre stil și unitate stilistică.

Odată cu această dizertație, Sorana Coroamă-Stanca a întreprins și o ingrijită și pertinentă distribuție — actorii de la „Vasilescu" arătînd că sînt de acum o trupă puternică, cu largi disponibilități — abil îndrumată în a crea pitorești, memorabile caractere. Dar tocmai la întrepătrunderea dintre teorema estetică spectaculară și elaborarea contururilor tipologice sus-pomenite se produc unele aspre scîrțîituri, care nu împietează însă asupra certitudinii : am văzut un bun și original spectacol.

Scenografia a semnat-o Constantin Russu. Costumele sale, mai ales, contribuie la crearea unei atmosfere parodice, batjocorind delicat, prin minuțioasă, chiar pedantă reproducere, începutul de veac, kitschul penajelor înflorescente, al ghetrelor strălucitoare, al pălăriuțelor și bonetelor rozalii etc.

Actoricește, Adina Popescu a traversat cu fine nuanțe rolul unei cenușărese, iar Sorin Postelnicu pe cel al unui fante bogat. Mariana Cercel, Dimitrie Dunea, Hamdi Cerchez, Ion Lemnaru, Maria Chira, Lavinia Jemna, Marius Marinescu, au interpretat cu talent, uneori excepțional, roluri complexe, de mare dificultate, intens, bogat colorate.

Radu Anton Roman

film f

Drumul oaselor

Principalul autor al **Haiducilor, Eugen Barbu,** de astă dată împreună cu **Nicolae Paul Mihail,** ne propune un excelent început al unui posibil serial — **Drumul oaselor.** Inteligenta convergență a elementelor de acțiune cu sugestiile lipsite de echivoc ale istoriei (în cazul nostru, ale perioadei prepașoptiste) structurează un model convingător pentru un popular gen, ilustrat printre alte titluri de referință, de pelicule ca **Fanfan la Tulipe** sau **Cavalerul fără lege.**

Structura epică, viabilă și verosimilă în coordonatele precise ale epocii, nu refuză cheia unui romantism exprimat în date specifice : mirajul comorii, implinirea unui jurămînt de credință, parola și pseudonimul cu parfum inefabil, capcane și femei fatale, culminînd. ca în orice basm pentru toate vîrstele cu victoria Binelui, simbolizat aici de un neașteptat erou.

Acest erou, **Mărgelatu,** în filmul realizat cu o incontestabilă virtuozitate profesională de **Doru Năstase,** constituie nu atît o surpriză (l-am mai văzut pe **Florin Piersic** într-un contre emploi convingător — **Ultima frontieră a morții),** cît o bruscă depășire a prejudecăților ce cantonează, din păcate atîți interpreți în rutină și tipare prea repede uzate.

Vibrația unei idei, a unor obsedante sentimente caracterizează și pe ceilalți călători pe un drum al sacrificiului între istorie și legendă pentru a ne conduce atenția dincolo de granițele unor spectaculoase aventuri, spre resorturile uneori ascunse ale unor adevăruri simple, dar permanente.

Drumul oaselor este un film care poate releva oricînd subtilitățile genului ; aici limbajul cinematografic este utilizat cu funcționalitate maximă ; un gest în prim-plan exprimă un întreg trecut, o replică nuanțează sensul unei trădări, un unghi al camerei descoperă atribuțele unei psihologii cu grijă disimulate, un acord sonor simbolizează un eveniment depășind ilustrația.

Ritmul susținut al filmului nu se datorește atît mișcării exterioare, cît alăturării acesteia de atitudinea eroilor într-un moment sau altul al acțiunii. Concentrată în puține personaje pelicula avansează într-un suspens de calitate susținut de un dialog, niciodată în afara esenței epice.

Cadrul plastic este conceput cu o superioară înțelegere a atmosferei atît în interioare, cît și în exterioarele redescoperite pentru potențialul lor dramatic (decoruri : arh. **Adriana Păun,** costume : **Ileana Oroveanu-Kosman).** Operator cu un deosebit simț al mobilității camerei, obținînd exact efectele necesare personajului, momentului, ritmului și cadrului, **Vasile Vivi Drăgan** semnează aici una dintre cele mai reușite experiențe artistice. Un rol, deloc ușor îl joacă în reușita filmului montajul semnat de **Anca Dobrescu.**

Ion Marinescu, Marga Barbu, Iurie Darie, Ernest Maftei, Toma Dimitriu, Remus Mărgineanu, și-au spus cuvîntul cu întreaga forță a talentului lor într-o peliculă concentrată și concentrică, cu o solidă coerență interioară, al cărei principal erou se dovedește a fi pe deplin pregătit și pentru alte captivante aventuri.

Călin Stănculescu

televiziune tv

Spectacol

Despre redacția de teatru t.v. am mai scris, în majoritatea cazurilor elogios. Cele mai multe din piesele programate au fost bine alese, alcătuind de-alungul anilor un repertoriu echilibrat, asigurat de actori români și străini de prestigiu. Era și firesc să se întîmple așa și nualtfel, de vreme ce această scenă, deși atît de mică, atrage milioane de spectatori de toate categoriile, în toate anotimpurile. Piesele din repertoriul clasic și modern românesc și universal, montate în studiourile televiziunii sau preluate din studiourile televiziunilor străine, înlesnesc pentru intermediul micului ecran cunoașterea în masă a unor mari dramaturgi. Se știe doar că nu toată lumea merge la teatru, măcar și pentru simplul motiv că nu peste tot există teatru. Aceasta în ceea ce ne privește numai pe noi. Pentru montările străine, exceptînd turneele prin A.R.I.A., teatrul t.v. este singurul mod de a cunoaște și aprecia talentul regizorilor și actorilor de peste hotare și, eventual, de a compara montările noastre cu ale lor. Un exemplu în acest sens l-a constituit programarea cunoscutei piese a lui Bertold Brecht „Ascensiunea lui Arturo Ui trebuie oprită", în interpretarea cunoscutului Berliner Ensemble (marți, 24 iunie). De la început precizăm că atît montarea, cît și interpretarea au fost excelente, la înălțimea textului. Astfel, cariera buimăcitoare a dictatorului (Ui alias Hitler) și a acoliților săi este șarjată cu inteligență, regia amintind pe alocuri de „Dictatorul" lui Chaplin. Piesa, fără îndoială dificilă atît în montare, cît și în interpretare, a solicitat efortul maxim al tuturor celor care au concurat la realizarea ei. Acestia însă, în ciuda „ispitelor" textului, cît și a măștilor grotești nu au „modernizat-o", după prostul obicei al altora care, din exces de orgoliu, se simt obligați să treacă în fața autorului. Mesajul a rămas de aceea limpede, avertismentul din final reieșind pe întreg fondul spectacolului.

x

Pentru a ne demonstra parcă talentul și seriozitatea redacției de teatru, televiziunea ne-a oferit în această săptămînă un al doilea spectacol propus de aceasta : „Jocul de-a vacanta", piesa lui Mihail Sebastian, adaptare și regie de Geo Saizescu. Însăși programarea unei piese a lui Sebastian este mai mult decît salutară. Adăugăm că piesa apare pe micul ecran după marele fiasco de pe marele ecran pe care a rulat nu cu mult timp înainte un film care se pretindea inspirat din aceasta. Față de libertățile „creatoare" din film, Geo Saizescu a reacționat corect, uneori prea corect (ar fi putut lucra mai mult pe text ca adaptator, evitînd unele lungimi ale replicilor), realizînd o montare clasică, de replică, extrem de favorabilă interpreților. Prim-planurile au exploatat de aceea cu succes jocul de fine nuanțe al Violetei Andrei (Corina), actriță în privirile căreia par că zboară egretele sau cel al lui Florin Piersic (Ștefan), actor care cîștigă din ce în ce mai mult în seriozitate, împotriva etichetei de „frumușel" (se poate lupta, iată, și împotriva acesteia). Ceilalți colegi ai lor și-au susținut cu fervoare partiturile, colaborînd la realizarea unui spectacol de excepție, cum i se și cuvenea de altfel unui asemenea autor.

Iulian Neacșu

La madame Sotiris s-aprinsese lumina, dar vîntul i-o stinse imediat. Nu se mai văzu apoi nici un filigran de lumină nicăieri. Iedera fu smulsă de pe balcoane și toate străzile se acoperiră de verdeață zdrelită de picioare. Niște fantome ieșite din munții hercinici învelite în blăni sure, umblau ca stăpînii, pe sub streașini și înghesuiră umbrele pretutindeni, pînă ca Eol le dădu glas. Atunci începură să li se audă urletele ca ale unor buciume lugubre. Nimic nu mai avea culoare ; totul se convertise în negru. Nici o floare nu mai mirosea, nici o gură nu mai respira decît aerul muced, venit din peșteri. Otgoanele vapoarelor de mare tonaj se transformară în șerpi și goniră și ei în sensul în care pornise Eol, mînîndu-i din spate, trezindu-le pofta de a gîtui și nimici tot ce întîlneau în cale. Nu exista relaxare, nu putea fi salvare de vreme ce începuse un blestem atît de nimicitor să cadă ca o lighioană în port.

...Dintr-odată, mîna lui Lucian lunecă amorțită de pe balustradă și tînărul se trezi speriat de propriul țipăt, dar nu i-l auzi nimeni, căci tot pustii rămăseseră casa de peste drum și strada, pe care Eol lungea umbrele la nesfîrșit.

Familia nu i se întorsese încă de la plimbare. Întîrzia. Crepusculul își întinsese urzeala difuză peste tărîi. Lucian tremura de spaimele care îl covîrșiseră adineori somnul chinuit, urmărindu-l și acum cu imaginile lui zguduitoare. Traversase negura unui coșmar. Plăsmuirile lui nu-i dădeau pace. Pilcurile de oameni fantomatici îmbulzite de-a lungul străzii stăruiau diforme în gîndul lui. Răzbunătorul Eol învălmășise mulțimea ca pe o turmă dezorientată și o împrăștiase aiurea. Lucian se mișcă în sfîrșit din locul unde stătuse. Încet, brațul întepenit i se desmorțise. Ochii căutau limpezimile, și, ca să-și revină, mută voliera cu perdele trase a perușului, într-o sălită alăturată balconului, unde obișnuia să adăpostească pasărea. Se întoarse înapoi. Își reciștigă luciditatea privind către asfințit. Pe depărtări se trăgeau zăvoarele și se puneau lacătele mute ale întunericului. Acolo unde turela boltii ajungea să se închidă, rămăsese o dungă foarte subțire care amintea de rămășițele amurgului.

Dintr-odată Lucian Varnali tresări și căscă ochii mari nevenindu-i să creadă ceea ce vedea aievea pe stradă. Mama și tatăl său o apucaseră de brațe pe Pulcheria, aproape tîrînd-o, ca niște apucați ce vor să scape o victimă inconștientă de un urmăritor periculos. Parcă se temeau, că acela o va sfîșia dintr-o clipă în alta. În spatele lor se afla în carne și oase un zdrahon de bărbat. Pulcheria întorcea disperată capul îndărăt și-l implora cu ochii ei umezi (așa o vedea în lumina felinarelor de curînd aprinse) s-o urmeze, să-și ducă la îndeplinire făgăduiala. Așa și era. Omul acesta venit de aiurea și despre care Lucian n-avea habar, întradevăr îi urmărea tocmai pe ei ; mărturisea că i se aprinsese inima după Pulcheria. Declara în auzul tuturor, că e nebun după fată și le-o cere părinților, chiar în seara aceea, s-o ducă acasă la el, unde-și trece zilele singur și moare de urît. La prima vedere bărbatul nu făcea o impresie prea bună, era cam rufos, netuns și pe deasupra cherchelit. Striga de răsuna toată strada.

— Bă oameni buni, ce vreți de la mine ? ! V-o iau și gata n-am nici o pretenție. O primesc așa cum e, cu ceea ce are pe ea. Vă scap de bucluc. Recunoașteți, mai mare minune ca asta nici că se putea ! Bucurați-vă. Mi-a căzut mie cu tronc. De cînd aștept eu un talan de muiere ca ăsta, să mă îngrijească și să-mi nască copiii. N-o să-i pară nimănui rău. Pe dinsa o fac fericită și pe voi bunici. Ce vreți mai mult, bă oameni buni ? Ce-i drept nu sînt prea arătos. Și ce importanță are lucrul ăsta. Hai ? ! Dacă vă interesează sînt brigadier la Pescăriile Statului, am mai multe meserii, conduc șalandele vînătorilor de moruni primăvara și toamna. Vă pricopsesc pe toți dacă vreau.

— Nu vezi, omule, că esti beat si nu stii ce vorbești, răcni tatăl, gîtuit de furie și peste măsură de agasat de stăruința bărbatului mătăhălos, care nu dădu îndărăt nici un chip. Pentru ce o vrei pe fata noastră ? !

— Pentru că nu are cine să mă mai țină în frîu și că n-am pentru cine veni acasă și mi-arunc banii pe unde găsesc băutură. Mi-e urît, înțelegeți ? Dacă aș lua-o de nevastă pe ea, m-ar aduna de pe drumuri, mi-ar fi și mie dor de cineva ?

Omul acela, care stîrnise atîta zarvă, și umpluse de rușine deopotrivă părinții și fata, continuă. O s-o fac frumoasă și n-o să mai fie niciodată ca la voi. Fiindcă ați băgat groaza în ea, că nu se mărită, arată așa ? ! Lăsați-o din mîinile voastre unde a ofilit, să vină în brațele mele ca să înflorească.

Pulcheria începu să plîngă amarnic. Se văicărea, se jelea și se zbătea din ce în ce mai nepotolită, încercînd să se tragă spre bărbatul acela încăpățînat.

— Cît o s-o mai țineți și o s-o mai plimbați prin oraș ca pe sfintele moaște ?

Părinții sfîrșiți de oboseală ajunseră la intrarea de jos a clădirii, o deschiseră, împingînd-o pe Pulcheria înainte, și îi trîntiră apoi ușa în nas, nepoftitului pretendent. Înfuriat de acest gest categoric, omul gemu din adînc și se aseză pe trotuar chiar sub balconul lui Lucian. Era hotărît să aștepte oricît era nevoie ca să înduplece familia, deoarece el constatase că Pulcheria i-a primit propunerea și că ea de fapt rămînea cel mai credincios aliat în luptă. Continuă deci să strige plin de dîrzenie.

— A mea ești fetito ! Nu mă mișc de aici nici în ruptul capului. S-o creadă ei că plec!

Într-adevăr pescarul nu părăsi cîmpul de bătaie, cu una cu două. Lumea curioasă, vecinii, tineri și bătrîni, mai ales puștimea nelipsită în asemenea împrejurări apăruseră ciorchini la ferestre și la porți, atrași de gălăgie. Strada aceea care o compătimea pe Pulcheria și încerca într-o cronică plictiseală din lipsă de evenimente, trecu fără nici o ezitare de partea tinerilor și privi cu enormă simpatie întîmplarea. Alături de ei se afla în primul rînd Lucian. De aceea cînd s-a trezit cu soră-sa în balcon i-a

Continuare în pag. a 6-a

cenaclul revistei «luceafărul»

Pe o vipie cumplită, cu, totuși, remarcabili participanți, ultima ședință a cenaclului „Luceafărul" (desigur, din acest sezon) s-a produs la Ateneul Tineretului în 23 iunie 1980. Poetul Ion Gheorghe, introducînd un element umoristic („Ultima ședință, poate la toamnă cine știe ce mai este") a dezlegat energiile a trei poeți tineri și a deschis „ostilitățile". Au citit Smaranda Cosmin, Bogdan Păcurețeanu și Dan David. Discuțiile au fost furtunoase și, după ce Ion Gheorghe a invitat asistența „să se repeadă", a vorbit poetul Cezar Ivănescu. El a recomandat pe Smaranda Cosmin („poezii scrise subtil, inteligent, ale unei poetese importante, cu mare nerv intelectual") și pe Dan David („Poezie scrisă cu ironie, detașare și erudiție, care trebuie să renunțe la unele sorescianisme"). Despre Bogdan Păcurețeanu, Cezar Ivănescu a spus că „e un temperament retoric".

Criticul Valentin F. Mihăescu a elogiat pe autori, spunînd despre **S. C.** că practică o „poezie sarcastică, rece, scrisă cu creierul, datoare colajului surrealist și modernilor italieni". Poeta nu denotă „atît talent cît tehnică și chiar profesionism". **B. P.** „suferă de epigonism eminescian" ,cît despre **D. D.**, „limbajul iconoclast, amintind de pamfletul arghezian de Geo Dumitrescu și de Tonegaru" ar fi esențial". **D. D.** e un „melancolic ironic, poet în toată puterea cuvîntului".

Nicolae Ion Dragu a observat că **S. C.** „știe să se clatine între extremele real-vis" avînd în ultimele poeme „o scadență vizibilă". Universul lui **D. D.** este „concret (...) și satisfacția constă în cunoașterea adevărului". În plus, **N. I. Dragu** a emis și alte judecăți despre poezie, citind un fel de discursuri compuse pe loc. Poetul Matei Gavril a observat la **S. C.** „curajul care ține de experiență și profesionism", la **D. D.** „modalitatea șocantă, amintind de M. R. Paraschivescu, poetul fiind un sentimental ascuns", iar cît despre B. P. judecata a fost categorică „nu se poate face poezie la modul acesta". Poetul Marius Stănilă a recomandat lui **S. C.** să „păstreze echilibrul între cultură și simțire", elogiind pe Dan David, „poet fericit, la care cuvintele răspund cînd le cheamă ; un poet torențial, destul de dificil la lectură". Marius Stănilă a citat „cîteva versuri". Florin Grigoriu, obișnuitul preopinent, a comentat cu aplicațiune, zicînd că „poeții parcă ar fi în Purgatoriu". **D. D.** se aseamănă cu Evtușenko „fiind un înger care fumează și drăcuiește ; el privește spre infern". **S. C.** „prezintă un tablou impresionist, cam expresionist, în fond evazionist", închizînd observația asupra lui **S. C.** cu propoziționea senzațională „poeta mi-a plăcut". **B. P.** i-a amintit lui Florin Grigoriu de „vocea lui Dinu Ianculescu", apreciind ședința, în mod global, ca fiind „foarte bună". Viorica Farcaș-Munteanu, vorbind despre **S. C.**, a remarcat : „se află pe o poziție iconoclastă de bună calitate, de femeie care este stăpînă pe gîndurile ei, cu un suflet melancolic (...) în limbaj viol, cu un exotism de pe toate meridianele și paralelele". „Poezia lui **B. P.** este cinematografică, cu imagistică originală, demonstrativă pe ici, pe colo", avînd o filozofie care nu conține „lucruri ușurele, săltărețe". **D. D.** e un „fenomen interesant în sine, o drogare psihologică, cu bestii, femei și așa mai departe".

Romulus Georgescu crede că **S. C.** „scrie o poezie exotică fiind probabil un temperament exotic", „**B. P.** e tributar retorismului, fiind singurul înclinat spre meditație dintre cei trei, fără a fi „problematizat" poetic. În sfîrșit, **D. D.**, „este un liric exploziv, aflat în marea vînă a „Cînticilor țigănești". În atmosfera de „șezătoare" jovială și simpatică, poetul Ion Gheorghe a închis lucrările acestei ultime ședințe de vară.

A. S.

smaranda cosmin

Concert de orgă

Posibile privelişti ar fi amurgul iernatic
Mestecenii piruetind impudici
Bănuitor se roteşte o pasăre boreală
„Solveig, Solveig" silabiseşte memoria
Ce se destramă lin ca dantela uimirii
Un copil inaripat nu, o părere
În iris se încheagă banchize ori doar
Poliedrul privirii
Cum arată noaptea un cîmp de glicine
Te-ntrebi şi în somnul tău grav puiul renului
Suge...

Rece

Privirea — un fel de daimon al frigului.
E cineva — îţi spun — e Cineva între noi :
Măsluieşte statura aerului, în arabescul
Zîmbetului bombardează cuvinte...
E cineva tocmit să-mi asmută chiar inima
În ungherul unde stăruitoare, veghea
pumnalului
Tremură şerpi. E cineva — răsuflarea-i singeră
În amorţeala obloanelor parcă
Şi-ar răstigni trupul între două amieze
Parcă şi-ar lăţi rînjetul între două masacre
E cineva — ţi-o repet — nu te mira că
De-o vreme ori numai de-o dragoste
Ajunsă în prag umbra mea gîfîie...

Stampă

Tu nu crezi într-o glorie viitoare,
Dulcissime ?
În Terra Nova au îmbobocit carabinele
Vînătorilor de vulpi
Mîncătorii de lotus blînd îşi digeră copiii
În insula Santa Hymera — cine mi-a spus —
Caprele pasc din tichia mov a Cardinalului
Velásquez ; o promisiune trece-n văzduh :
Poate norişorul ghiduş, Esenin ;
Nu mai adulmeca eşarfele femeii albastre,
(În anii douăzeci ştreangul s-a numit Isadora)
French can-can fiacru frou-frou şi cine
Mai ştie... Lucrurile vechi au început
Să ne iubească. Pot să jur : peste un secol
O stradă timidă-n amurg va povesti vrăbiilor
Apusa noastră celebritate...

dan david

Să fugim

Iubito robotiţă, trupul tău de foşnet de mers
de căprioară
e leac pentru oricine De profundis, poate
înlocui al treilea omor mondial ! ! !
Ascultăm Smokie, La Bionda, Romica
Puceanu, Pink Floy, fumăm tăcuţi...
Ah, Leliţă Ioană, să bei vin să minci
pastramă, lume de timizi, de muţi
eu te iubesc pentru mai multe generaţii
pînă-n cosmosul cioplitorilor din
Neanderthal !

Dar dacă vrei să-mi cetești poemele
mai bine sărută căpățîna unui deal...
(Nu e timp, strigă Remuşcarea, Gauguin,
Goya, Deznădejdea,
Camus şi Macedon, să fugim Bucefal !)

Nimic nu se pierde

Iubire, nu-ţi mînca lacrima, iarba, substanţa !
Nu mă orbi cu zăpadă de Africa, de Tropice,
de Constanţa !
Mai lasă-mă printre Oameni viu sau mort
cu făgăduinţă, cu ochi, cu Niagare, cu
pădure cu tot !
Din geometria dulce a făpturii tale
trimiţi triunghiuri şi sărutări care
să-mi strivească povestea buzelor fugare...
Te-apleci peste marginea raiului, peste fire
şi răcneşti blestemul sacru către omenire ;
e cîntecul nostru de viaţă lungă şi de foaie
verde
...ah, la poale de codru verde ce frumos
focşor se vede !
(nu nu nu şi Kafka tace şi savanţii tac, Nimic
nu se cîştigă Nimic nu se pierde !)

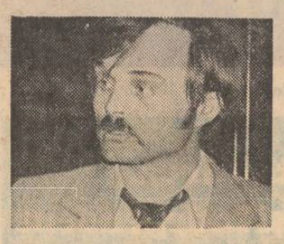

bogdan păcureţeanu

Înserare

Vine seara
şi tu te uiţi cu spaimă în jur.

— Auzi cum vine
cu nesfîrşite haite de ciini
latrind la stelele carnivore... —

Ochiul se dilată neputincios
peste-ncleştarea lucrurilor
cu întunericul,
oamenii cresc fantastici
purtînd scheletice umbre-n spinare,
înfierbîntată,
imaginaţia scurmă febril
molozul existenţial al fiinţei...

Pretutindeni
un om grăbit cutreieră lumea
lăsînd în urmă
un felinar strivit de tristeţe
şi-alături,
o scheletică umbră
împingînd disperată cu braţele
somptuoase,
blănurile nopţii
în care nu se mai poate regăsi...

— Auzi cum vine
cu nesfîrşite haite de ciini
lătrînd la stelele carnivore... —

Învăluit în glasul blînd al iubitei
tragi tăcut storurile.

Chipul copilăriei

Închide ochii şi vezi
dacă afară s-a luminat,
dacă în solzii mugurilor
grei şi incomozi
ca nişte robe de sfinţi,
s-au ridicat
visele copiilor, nebuni şi cuminţi...

Ce-ar fi
să mă întorc şchiopătînd,
sărind într-un picior
printre oamenii
cărora apoi să le strig
îngrijorat şi convingător :

„Atenţie... doamnelor şi domnilor,
nu-mi călcaţi în şotron !..."

Închide ochii,
nu vreau să mă vezi
copil mutilat de zăpezi...

Închide ochii,
închide ochii te rog
şi ieşi în balcon.

Imaginează-ţi că mă vezi şchiopătînd,
sărind într-un picior,

peste tocitul contur
de şotron...

Nuvele de-a gata

Urmare din pag. 1

Ca o ilustrare a ideii enunțate (există între faptele brute de viață fapte gata stilizate, exponențiale, aparținînd deci literaturii), iată povestea ultimilor șase-șapte ani din viața lui Ion Mihăiță, iată povestea acestor ani în rezumat, povestea, în pilulă, o poveste care are atîta pregnanță pentru mine încît am senzația că am citit-o undeva, într-o culegere de nuvele antologice.

Într-o seară de decembrie, pe o stradă din Craiova m-am întîlnit cu Ion Mihăiță, colegul meu din clasele primare. O vreme ciinoasă : vîntul care sufla parcă nu era vînt, lapoviță care ne izbea fața parcă nu era lapoviță, ci parcă erau prilejuri de a se revărsa peste noi, mascată, toată singurătatea din ceruri. Ne-am tras într-un loc adăpostit și mi-a povestit că terminase liceul, urmase „o postliceală" (exploatarea, întreținerea stațiilor electrice), iar acum trebuie să plece în armată... De atunci m-am interesat necontenit de el. Tandrețea și sentimentalismul mă îndemnau la asta, dublate de deformația de a privi orice ca pe un virtual subiect literar.

După armată Ion Mihăiță s-a întors la Calafat, acasă. Calafatul este un oraș în care dacă, aflîndu-te la un capăt al său, îți ții respirația, poți auzi cum foșnesc frunzele într-un tei la celălalt capăt. Adică este un oraș mic-mic, predispus monotoniei. Ceva între molcoma provincie sadoveniană și o urbe cu locuitori cehovieni. Stația de transformare a curentului electric (110 — 20 kw) la care muncea Ion Mihăiță e așezată în afara orașului. Ajungea la ea pe un drum prin cîmpul înflorit vara, (probabil cu maci și romanița). Avea un program de lucru aparte. 24 de ore la stație și 24 de ore liber. Așadar condițiile (orașul provincial sub pecetea plictisului, specificul muncii) constituiau premisele unei vieți de rutină pentru Ion Mihăiță. La același lucru conduceau și datele interioare ale omului. Un timid, lipsit de elanuri spectaculoase, o constituție de copil întîrziat într-un trup de bărbat, un ins care se mișcă pe dinăuntru nu pe dinafară. Era categorică diferența de structură lăuntrică între el și ceilalți bărbați tineri, prietenii săi, foștii colegi de liceu. Folosind o sugestie livrească acestia par a fi descinși din Oranul camusian : existență solară, mizînd supremă pe tinerețe și pe trupul lor strălucind de sănătate. De pildă Mircea, prietenul lui Ion Mihăiță, este mecanic auto, îl vezi plin de unsoare, muncește virtos, în zilele de salariu îi place să întîrzie la un pahar de vin, iubește sportul, înotă în Dunăre, are corpul ars de soare, a avut cîteva iubiri, s-a însurat... Trai al deplinătății fizice, trupești pentru care însă Ion Mihăiță nu manifesta deloc apetență...

Ajuns în acest punct al evoluției sale Ion Mihăiță îmi apărea ca un om care nu va mai oferi surprize, un om cu traiectorie previzibilă. Incongruența, nesincronizarea cu mediul se va netezi mai devreme ori mai tîrziu. Ion Mihăiță se va căsători, îmi ziceam, va fi un tată cumsecade, va continua munca la stația electrică și va semăna din ce în ce mai mult cu un ceasornic...

Și deodată, tocmai cînd îi fixasem emblema (conformismul blajin) se produce ruperea de

ritm, saltul. Aflu că Ion Mihăiță nu mai lucrează la stație. Cum adică ? Adică e student, a reușit la facultate. În cazul lui acesta este un pariu cîștigat cu sine însuși, dar și cu mine, — martorul, cel ce-i urmărește viața, aparatul de înregistrat fapte. Și este, în fine, un triumf asupra stagnării.

Povestea lui Ion Mihăiță se dovedește a fi în cele din urmă povestea unui student în vîrstă de 26 de ani, în anul III, la Facultatea de energetică, subingineri I. P. București, povestea unui student care a văzut marea tîrziu, vara trecută, într-o tabără, care este al patrulea din an în ordinea mediilor, care acum cîteva zile pe la orele șapte călătorea cu metroul de la Grozăvești pînă în stația Izvor, grăbit să nu întîrzie la teatru („Nu sînt turnul Eiffel"), povestea unui student care pentru a minui osciloscopul și kenotronul a venit în furtunosul București dintr-un orășel îndepărtat unde, dacă te afli la un capăt al său și-ți ții respirația poți auzi cum foșnesc frunzele într-un tei la celălalt capăt.

radio

„Tovarăşe femei", „tovarăşi bărbaţi"

Ascult și citesc reportaje cu o pasiune demnă, așa cum se spune, de o cauză mai bună. Adevărul e că nu numai din interes profesional mă îndeletnicesc cu lectura, ci și pentru că îmi place noutatea. De aceea, prefer știrea sau informația, însemnarea sau consemnarea în locul unei pseudo-relatări, unui pseudo-eseu. Concisă, exactă și cu un parfum al expresiilor consacrate (purtătoare de semnificații) aparte, informația îți stîrnește imaginația, iar mai multe informații (prin jocul corelărilor și al structurării lor) îți pot da o imagine destul de fidelă a adevărului. Dintre reportaje îmi plac ori cele de colaj documentar, ori cele în care simți cu adevărat autorul. Imparțialele, ilustrativele (așa-numitele reportaje de serviciu) nu-mi spun nimic și firesc sar peste ele.

O bună tradiție a radioului este consemnarea. Cînd îmi aduc aminte și am în preajmă un aparat ascult consemnările de la 21,30, convins fiind că voi mai afla ceva. N-au lipsit surprizele — colegi, de care uitasem, chemați să-și expună într-o tabletă de cîteva minute impresiile despre diverse probleme. Aveam să aflu că, pentru a da culoare și, probabil, consistență și autoritate vorbelor sale, unul din colegi se autoproclamase șef de promoție ce a ales de bună voie meseria de dascăl de țară, un altul amenda părerea greșită că în cenaclurile de provincie nu ar putea exista talente mari, poate chiar mai mari decît cei care publică (știm noi cum etc. etc.). Dar, trebuie să recunosc, dincolo de aceste mici vanități, ținuta tabletei era ireproșabilă, într-o frumoasă limbă românească.

Luni seara însă aveau să-mi audă urechile o consemnare despre Sinaia (care de fapt nu era chiar despre Sinaia ci despre o secție de ceramică a unei întreprinderi) care dacă n-avea idei, n-avea mai nimic comun cu consemnarea, mai avea și un mare defect: imperfecțiunea limbii române. **„Această colectivitate este formată din tovarășe femei în proporție de 70%. Aici prin profilul existent este un cadru propice pentru marea lor pricepere și a meșteșugului pentru realizarea delicatelor produse din ceramică. Dintre acestea** (vă veți gîndi că pronumele demonstrativ se referă la produsele din ceramică, nu ? (n.a.) **se situează la un loc de frunte tovarășele...**" (urmează aici o înșiruire de nume de tovarășe și efectul este vizibil)." Și mai zicea consemnatarul **„Deși numeric bărbații în secția noastră sînt în proporție mai mică — a ținut să ne sublinieze tovarășul Ion Dulamă și Dan Răducanu** (păstrăm întru totul exprimarea autorului) — **tovarășii bărbați execută lucrări ce solicită un efort fizic mai mare, întreținut utilajele în condiții optime pentru ușurarea muncii fizice dinspre partea femeilor."**

Tot încercînd să ne convingă că tovarășele femei și tovarășii bărbați muncesc cu mult spor datorită conștiinței lor avansate, autorul însemnărilor a reușit doar să ne ofere mostre de penibilități. Cui vor fi servit aceste consemnări, nu știm. Cine va fi fost redactorul care a avizat intrarea pe post, iar nu știm. Știm doar că munca trebuie elogiată măcar în mod gramatical corect.

Constantin Stan

plastică

Pictorul Ghilia

Dincolo de rolul de factor inspirator și stimulator al creației literare, artele figurative își asumă adeseori și rolul de factor compensator sau alternativ. În ultimele decenii nu ne-au lipsit exemplele, cele mai relevante fiind cele oferite de Radu Boureanu și, paradoxal, maestrul Ion Vlasiu, a cărui reputație ca sculptor depășește cu mult reputația de scriitor, deși actul creației la el se consumă, se pare, la fel de intens în ambele registre.

Un caz ieșit din comun este însă cel al lui ALECU IVAN GHILIA, căruia pînă mai ieri nu i-am intuit nici măcar interesul pentru artele figurative. O expoziție trecută cu vederea de presă, la începutul lunii mai, din cauze aproape obiective, legate de concentrarea atenției asupra unor evenimente politice semnificative, ne-a prezentat la Galeriile Municipiului, ulterior la Galeria radio-televiziunii din Cluj-Napoca, exact ceea ce nu ne așteptam : un artist plastic autentic. Greu de regăsit scriitorul în aceste lucrări. Ele au un grad de autonomie față de proza lui Ghilia de parcă ar fi fructul unei alte gîndiri creatoare, concentrată exclusiv asupra unor semnificații care să excedeze sfera literaturii. Ceva din prozatorul Ghilia se simte totuși și în lucrările expuse anterior la Galeriile Municipiului și anume acea obsesie a pămîntului, a terestrului. Ea nu este altceva decît reflexul unui sentiment de aderență instinctuală, gravă însă, la un anume cosmos. De aici își trage obîrșia tensiunea de tip expresionist ce răzbește din lucrările lui Ghilia. Deformarea ca element de subliniere a încordărilor lăuntrice, ca element de întărire a capacității expresive într-un sens voit, intervine — se pare — la Ghilia-pictorul nu în urma unei deliberări, ci se naște firesc, printr-un act de proiecție a trăirii individuale în exterior, ca imagine. Este un expresionism acesta genuin, ușor naiv, dar de o naivitate ce recheamă autenticul trăirii și nu teatralizarea ei. Că lucrurile stau așa o dovedesc și peisajele : expresia este aici mai puțin încărcată, degajată de un anume aer sumbru din compoziții. Delicatul prevalează asupra greoiului, apăsătorului.

Pictorul-scriitor încearcă o punere în relație a propriilor stări de spirit cu acea indirectă condiționare psihologică exercitată de aspectul schimbător al naturii însăși. Este convins că formele naturale au o încărcătură de afectivitate ce poate fi degajată dacă sînt surprinse ipostazele semnificative. Ca atare, cînd sculptează caută în natură forme capabile să elibereze sugestii artistice. În dialogul cu natura caută să evidențieze o posibilă încărcătură de viață a ei. Nu este ecoul unui animism primitiv acesta, ci ecoul convingerii că prezența umană este tutelară în lumea vizibilului. Aici pictorul Ghilia se reîntîlnește cu scriitorul. Că ambii au ieșit îmbogățiți din această reîntîlnire, nu este nici o îndoială.

Grigore Arbore

muzică

Concert de autor

Fiind rare, concertele „de autor" capătă, sau le atribuim noi, o tentă. În jocul dintre varietatea repetabilă și repetiția variată, în sclipirile evazive ale unui profil a cărei coerență este tocmai diversitatea, a stat tîlcul concertului Anatol Vieru găzduit de R.T.V. Căci dacă este ceva comun întregii creații a compozitorului, și cele patru lucrări concertante alese de astă dată nu fac excepție, este dificultatea clasificării, altfel spus, precauția pe care Anatol Vieru — urmărindu-și consecvent „obsesiile", și-o ia, împiedicînd etichetarea facilă și impunîndu-și detașarea raisoneur-ului asupra entuziasmului „de curent". Cu timpul, optimizîndu-și crezul, compozitorul a elaborat chiar modele foarte precise ale neprecizatului, în domeniul materialului sonor — excepționala sa teorie a modurilor, în domeniul formei — așa numitele „clepsidre" sau „ecrane". Din lucrările cîntate, **Clepsidra I**, unde lipsește titulatura de concert, este poate mai solistică decît expres denumitul **Concert pentru clarinet** (pr. aud.) iar problematica **Concertului pentru vioară, violoncel și orchestră** (pr. aud.) este mai ambițioasă decît întîlnim de obicei în formula respectivă, lucrarea fiind totuși mai concertantă decît **Concertul pentru violoncel.** De fapt, s-au și conturat perechile de opoziții de care ne vom sluji.

Concertul pentru violoncel și orchestră, un triumf al vremii sale, ne apare astăzi semnificativ și dincolo de muzică. Este un zîmbet peste timp, el confirmă dreptatea înțeleptului, divulgîndu-ne că Anatol Vieru nu este **în nici unul** din stilurile pe care le schimbă (de la lucrare la lucrare sau în interiorul unui opus) ci este **în însăși schimbarea** lor. Replica sa, **Concertul pentru vioară, violoncel și orchestră**, este o muzică de caracter, doar că, cu cît mai pregnant și atractiv ne apare acest caracter, cu cît aderăm la imageria lui captivantă, cu atît succesiunea momentelor ne dezvăluie jocul abstract al virtuozității componistice. Și nu numai atît. Este aici o pledoarie, deasupra jocului și tehnicii, un sens al glumei și o gravitate a detașării — un fel de filosofie a schimbării, o meditație asupra perisabilului, poate tentația majoră a ideaticii meta-muzicale a lui Anatol Vieru.

Pe cealaltă axă a simetriilor antitetice se așează **Clepsidra I și Concertul pentru clarinet. Clepsidra I** este muzică și comentariu, totodată, filtru meta-muzical făcut argument constructiv intra-muzical. Ea se apropie de **Concertul pentru vioară, violoncel și orchestră**, doar că acum se voalează în naturalete și firesc ceea ce în urmă cu un deceniu se afirma cu mîndrie teoretică.

În schimb, în **Concertul pentru clarinet**, de fapt moto-ul serii, jocul nu este cu nici o evidentă prezent, adeziunea sinceră a compozitorului la enuntul melodic, la expresia sesizantă nu ascunde nici un **qui pro quo.** La antipodul **Clepsidrei**, cu detașarea sa planificată, concertul inscenează o tensiune prin ea însăși grăitoare, fiind în același timp o muzică ce captivează în perspectivă și nu în amănunt, pe care o interpretezi pe firul invers al propriei ei derulări.

Semnături solistice de incontestabilă autoritate — Florian Popa, Iancu Văduva și sovieticii Natalia Gutman și Oleg Kagan au conferit muzicii strălucirea instrumentală meritată.

Costin Cazaban

Sabin Bălașa : „Amintirea străbunilor"

2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent

AVATARURILE UNUI SUFIX TRACO-DACIC

În limba română sufixul **-ilă** este deosebit de productiv. Atașabil verbelor, substantivelor și adjectivelor, cu ajutorul său sînt derivate substantive porecle, dintre care multe au devenit nume proprii, de familie. Spontan, în limbajul familiar mereu apar derivate cu **-ilă**, efemere ca și situațiile care le-au dat naștere, dar oricînd cu putință de a fi reinventate de vorbitori. Vitalitatea, din acest punct de vedere, a sufixului **-ilă** este fără pereche printre sufixele onomastice românești.

Cu privire la originea acestui sufix, în lingvistica românească au fost formulate două ipoteze demne de a fi luate azi în seamă :

1. Pornindu-se de la antroponimele traco-dacice **Artila, Benilos, Bithylos, Cozeilas, Dizala, Drepala, Eptala, Gerula, Rebula, Sadala, Scorilo, Ziaela** (vezi I. I. Russu, **Limba traco-dacilor**, București, 1959, p. 107), s-a emis ipoteza originii tracice a acestui sufix, identificabil în cuvintele de mai sus. Sugerată de Hasdeu (**Etymologicum Magnum Romaniae**, București 1886, tomul I, col. 677—678), care atrage atenția, în paralel, asupra unor cuvinte latinești precum tipul **comic** (s.n.) **hirquitallus** și numele proprii **Messalla, Hispallus, Camillus, Ursilla, Taurilla, Juvencilla** ipoteza este dezvoltată de Sextil Pușcariu în **Studii istroromâne**, volumul II, p. 308, care constată că „acest sufix se găsește în nume proprii — uneori în combinațiile **-ajlo** și **-ojlo**, **-ilic** și **-ilko** — la bulgari, la sîrbi și la ruși (la aceștia și sub forma **-ila**)" și că „pe cînd la slavii de sud, acest sufix apare numai în nume proprii, în românește el are o dezvoltare mai mare și ar putea fi anterior contactului cu slavii". Sufixul **-ilă**, poate și **-eală**, conchide Pușcariu, ar fi de origine străveche, provenind din limba traco-dacă, unde „**-ila** și **-ala** erau sufixe foarte des întrebuințate în nume proprii." În ce privește sufixul slav **-ilo**, Pușcariu bagă de seamă că este răspîndit în ținuturi „odinioară locuite de traci", dar nu merge mai departe, presupunînd numai că sufixul slav **-ilo** va fi mărit vitalitatea sufixului tracic **-ila**, „precum s-a mai întîmplat la noi și cu **-aci, -ar, -eț, -ie, -in, -iță** și **-oi**."

Tot Pușcariu, pentru a preîntîmpina cea mai importantă obiecție, face presupunerea că „în sufixul trac **l** era „exilis" și deci se putea păstra nerotacizat".

2. Altă ipoteză, susținută de Mioara Avram, caută originea acestui sufix pe teren slav, unde, după cum s-a văzut, lingviștii români au identificat o serie de sufixe **(-ilo, -dlo, -ila, -lo)** suspectă de a fi în legătură cu sufixul românesc **-ilă**. Mioara Avram respinge ipoteza lui Pușcariu în principal pe considerente de ordin fonetic: **-ila** traco-dacic nu putea să dea în română **-ilă**, ci, conform legilor fonetice, **-l** intervocalic trebuia să se rotacizeze, să treacă la **r** (precum **aquila** =**aceră**) sau, dacă va fi fost **exilis**, cum presupune Pușcariu, să dispară, precum s-au petrecut lucrurile cu **maxilla** = **măsea**, **stella** = **stea**, **illa** = **ea** etc.

Greutatea unui asemenea argument e de natură să încheie o discuție. Sîntem ultimii care am ignora obligația de a respecta datele foneticii istorice, acțiunea legilor fonetice, ajutorul incomparabil pe care îl aduc acestea etimologiei, constituind chiar cel mai important principiu al etimologiei științifice, regula de aur a acesteia. Redeschidem însă discuția cu privire la etimologia sufixului românesc **-ilă** numai în măsura în care argumentele originii slave ni se par cel puțin în aceeași măsură neconvingătoare. Anume, teza originii slave a sufixului **-ilă** vine în contradicție cu cîteva principii greu de respins :

1. Limbile nu împrumută sufixe, ci cuvinte în a căror structură este ușor de analizat prezența sufixului. Dintre cuvintele slave care conțin sufixul **-ilo** sau **-ila**, enumerate de M. Avram în articolul **Sufixele românești -ilă, masculin și -ilă/-îlă feminin** din „Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română", vol. II, p. 149—178), numai două, **Stanilo** și **Bratilo**, le regăsim în română : **Stănilă** și **Brătilă**. Cum ele apar în sîrbă și sînt, în această limbă, izolate, mai degrabă le putem considera împrumutate din română în sîrbă. Așa că vom conchide : ipoteza originii slave a sufixului **-ilă** trebuie susținută cu exemple de derivate slave cu sufixul **-ilo (-ila** etc.) intrate în limba română. Asemenea exemple lipsesc însă.

2. Dacă ne vom lua după datele oferite de M. Avram — și avem toate motivele s-o facem, fiind vorba de unul dintre cei mai buni cunoscători ai limbii române și ai teoriei lingvistice — numărul total al cuvintelor derivate cu **-ilo** sau **-ila** în toate limbile slave luate la un loc este de cîteva ori mai mic decît al cuvintelor românești derivate cu **-ilă**. Pe cît de ușor se formează în românește derivate noi cu acest sufix, pe atît de neproductiv este sufixul **-ilo** în limbile slave. Nu cunoaștem alt exemplu de sufix neproductiv într-o limbă care să devină deosebit de productiv atunci cînd e împrumutat în altă limbă.

3. Derivatele cu **-ilă** sînt, în cele mai multe cazuri, masculine. Ele constituie un grup masiv de abateri de la una din cele mai frecvente reguli ale morfologiei românești : cuvintele terminate în **-ă** sînt feminine. E greu de presupus că s-ar fi împrumutat un model de derivare care să se abată sistematic de la un principiu de bază al morfologiei românești. Cu atît mai mult cu cîte cuvintele slave terminate în **-o** intrate în română au devenit toate feminine.

Așadar, dacă admitem originea slavă a sufixului românesc **-ilă** nu vom putea justifica nici frecvența sa foarte mare, nici productivitatea deosebită și nici capacitatea pe care **a avut-o** de a crea o lungă serie de substantive morfologic aberante. Îndeosebi ultima obiecție ne obligă să ne întoarcem la ipoteza originii străvechi a acestui sufix.

Fonetica istorică ridică, cum am văzut, o piedică foarte serioasă : păstrarea lui **-l-** într-un context în care soarta sa **trebuia** să fie alta este ca și inexplicabilă. Totuși să încercăm și să atragem mai întîi atenția asupra faptului că nu știm exact ce fel de **l** era cel din sufixul tracic. **L** din latină, deci din cuvintele vechi, a avut o soartă complicată în limba română : urmat de **e** sau **i a** dispărut — **leporem** = **iepure**, **filium** = **fiu**, **ll** urmat de **a** se păstrează înainte de accent — **macellarius** = **măcelar** și dispare după accent — **maxilla** = **măsea**, **stella** = **stea**, iar **l** între două vocale devine **r** — **solem** = **soare**, **filum** = **fir**. De ce nu trece la **r** și **l** din **-ila** ? Oare pentru că avem de-a face cu o regulă fonetică nouă, a cărei descriere nu știm s-o facem din cauza puținelor date de care dispunem ?

Să mai avem în vedere și faptul că substantivele masculine terminate în **-ila** vor fi intrat în omonimie cu femininele articulate cu **-illa**. Cumva evitarea omonimiei s-a făcut tocmai prin păstrarea lui **-l-**, probabil „exilis", în cuvintele masculine ?

Evoluția fonetică normală a acestora a putut fi împiedicată și de calitatea lui **l** de a fi un sunet expresiv, cu un anumit simbolism fonetic, potrivit nuanței peiorative cu care sînt folosite deseori derivatele cu sufixul **-ilă**.

Statutul de nume propriu favorizează, în principiu, abaterea de la regulile evoluției fonetice generale. Acestor reguli li se supun, fără excepție, cuvintele limbajului comun. Dar numele proprii — antroponime și, mai ales, toponime — au circulație și în afara idiomului supus acțiunii legilor fonetice, ele sînt cunoscute și folosite și de vorbitorii altor limbi, care vor fi continuat să pronunțe **-ila** acolo unde strămoșii noștri vor fi avut tendința să rotacizeze.

Firește, cele de mai sus nu sînt obiecții față de principiul regularității schimbărilor fonetice, ci o încercare de a împăca acest principiu cu ipoteza originii străvechi a lui **-ilă**, preferabilă ipotezei originii slave care are de înfruntat obiecții și mai greu de trecut.

Alte argumente decurg din reexaminarea atentă a materialului de limbă traco-dacic și românesc. Vom remarca mai întîi că numărul cuvintelor vechi suspecte de a fi derivate cu sufixul **-ila (-ala)** este mult mai mare. Noi am alcătuit o listă de peste 30 de nume traco-dacice, dintre care jumătate au atestate și numele de bază, cel la care s-a adăugat sufixul. De pildă **Scoris** și **Scorilo**. Lista putea fi și mai cuprinzătoare dacă puneam la socoteală numele de plante terminate în **-dila**, **-ila** sau **-ela**. Adăugăm la această listă și numele unui dac de pe o inscripție din Britania, **Dudila**, devenit la poetul Aurel Covaci numele personajului principal din epopeea tracizantă aflată în curs de publicare.

Maria Mihalache Blendea : „Tradiție"

Dudila ne amintește numele românesc **Duda**, fără etimologie clară, dar cu sonoritate marcat traco-dacică.

În secolul XIII e atestat numele unei căpetenii valahe **Pudila**, care ne amintește deopotrivă de numele trace terminate în **-ila**, dar și de cele românești terminate în **-ilă**. Însuși acest Pudila n-o fi de fapt cunoscutul nume românesc **Budilă** ?

Unul dintre puținele nume exclusiv românești este **Vintilă**, atestat încă din evul mediu, și care nu poate fi explicat decît ca nume moștenit, deși trebuie și el să facă față obiecțiilor de natură fonetică privind rotacizarea lui **-l-** intervocalic. Alături de **Vintilă** sînt de amintit și alte nume de persoană terminate în **-ilă** și al căror radical nu are o etimologie cunoscută, nemaifiind întîlnit nici în alte cuvinte, semn de vechime în marea majoritate a cazurilor : **Chintilă, Dinghilă** ș.a.

În legătură cu sufixul **-ilă** o situație cu totul specială are banalul **Burilă** (cu varianta **Borilă** și derivatul **Burileanu**), nume cunoscut însă încă din zorii evului mediu românesc : unul din prinții Asanești ai imperiului vlaho-bulgar se chema **Burilă**. Dacă e să credem dicționarele noastre etimologice, care-l dau pe **Burilă** drept derivat din **boare, a bura**, ca nume de vînt aducător de ploaie, alături de **Săcilă=sec** și **Sărăcilă=sărac**, pare ciudat acest nume purtat de unul din urmașii lui Ioniță cel Frumos. Credem mai curînd că s-a uitat, cel puțin de către cei care au scris aceste dicționare, semnificația cuvîntului și prin etimologie populară l-au explicat comod, dar inadecvat, prin **boare**. Analizîndu-l pe **Burilă** ca derivat cu **-ilă** de la o rădăcină **bur-**, fără voia noastră ne aducem aminte de numele lui **Burebista**, analizabil în **Bure-** și **-bista**, partea a doua regăsind-o cu greu în alte cuvinte traco-dacice, poate în **tarabostes**. În schimb, partea întîi a numelui purtat de regele dac e foarte bine atestată în cuvintele **Boridava, Piroboridava, Mocabur** și altele, din care cercetătorii (I. I. Russu, op. cit., p. 97) au detașat o rădăcină **bur- (-buris)**, antroponimică, cu sensul probabil de „bogat, mult, tare". Să mai amintim că printre tracii care s-au ilustrat prin sec. 6—7 în Bizanț era frecvent numele **Boraides (Buraides)**, unul din acele „nume tracice de factură arhaică" (idem, p. 29 și 172), pentru a conchide astfel că în limba traco-dacilor elementul **Bur-** era foarte frecvent. Păstrarea sa în numele românesc **Burilă** este o ipoteză îndrăzneață. O propunem, adăugind următoarele :

— numele **Burilă** e folosit și ca poreclă admirativă (sic) pentru oameni „întreprinzători, originali, trăzniți", priviți cu binevoitoare ironie. O întîlnim astfel într-un sat străvechi românesc, cum este Oltina, din Dobrogea, sat capabil, prin statutul său de arie lingvistică izolată, să păstreze elemente arhaice. Medicul Ion Efrim, de la care deținem informația de mai sus, a întîlnit cu această poreclă pe Vasile Culea, trăitor și azi în Oltina, semnificația poreclei fiindu-i oferită de concetățenii lui Vasile Culea. Cu o asemenea semnificație numele **Burilă** justifică ipoteza noastră.

— pe la Satu Mare, ca și în satele din jurul Chișinăului, există un ciclu de snoave și povești avînd ca protagoniști cuplul Ciurilă și Burilă, omologi ai lui Păcală și Tîndală. „Sensul" lui Burilă din aceste povești se întîlnește cu cel dobrogean, aflat la cealaltă margine a teritoriului românesc.

— toponimul **Burila**, sat în Mehedinți.

Așadar, alături de sufixul **-ilă** și oarecum rezemîndu-se în el, a ajuns pînă la noi numele **Burilă**, capabil să ne amintească, cu temei, numele regelui dac Burebista. (De menționat că oscilația între **o** și **u** din numele Burebista, citat și sub forma Borebista, o întîlnim și la numele românesc Burilă, Borilă.)

În concluzie :

I. În limba traco-dacă a existat un sufix **-ila** (cu unele variante la vocala din silaba penultimă) pentru nume de persoane.

II. Acest sufix s-a păstrat foarte viu în limba română pînă în zilele noastre sub forma **-ilă**, mai rar **-ală**.

III. Urme ale acestui sufix tracic, ca și ale unei influențe românești, găsim și-n limbile slave care se vorbesc pe teritoriul odinioară locuit de traci și care au fost în contact cu limba română. (Pentru această din urmă concluzie e de luat în considerație și faptul că toate aceste limbi, inclusiv latina și gotica — vezi mai jos de ce pomenim și limba goților — sînt limbi indo-europene, așijderi și sufixul tracic **-ila**. Oricum însă, **-ila** a căpătat în traco-dacă și, prin moștenire, în română, o întrebuințare deosebit de mare.)

☆

Ajunși la acest punct al dezvoltării noastre, tot fără voie ne amintim de alt nume antic : Wulfila, ușor analizabil în **wulf** = lup, cuvînt germanic, și **-ila**, sufix mai puțin probabil germanic, deși îl mai întîlnim, bunăoară, în numele regelui ostrogot Totila. După unii, în **Wulfila** am avea un sufix diminutival. Pentru mulți germaniști însă, partea a doua a acestui nume ne este necunoscută. Dar din puținul care îl știm despre Wulfila sînt totuși suficiente date care să justifice întrebarea : nu cumva avem în **Wulfila** sufixul traco-dacic **-ila** ? Ce ar putea să caute acest sufix într-un nume gotic ? Ne gîndim cam așa : dacă azi am vrea să traducem, să germanizăm numele românesc Lupilă, cum am proceda ? L-am traduce pe **lup** prin **Wulf** (sau **Wolf**), iar pe **-ila** neavînd cum să-l traducem îl vom lăsa neschimbat : **Wulfila !**

Cît privește existența în limba traco-dacă a unui nume derivat cu sufixul **-ila** de la un nume comun care să însemne **lup**, semnalăm următoarele :

— în lista de nume terminate în **-ila** se află și **Cozeila**, pe care I. I. Russu îl derivă de la un **kog'o** = capră. Deci se practica în limba traco-dacă derivarea cu **-ila** de la nume de animale.

— această practică s-a păstrat foarte bine în românește : cf. **lupilă, ursilă, iepurilă** etc. Ba chiar și **căprilă**, un soi de traducere în română, mai precis în latina dunăreană, a mai sus pomenitului **Coz(e)ila**. Dar dacă în română **căprilă** poate fi oricînd reinventat de vorbitori, în gotică cuvintele cu **-ila** sînt mai greu de explicat prin mijloacele acestei limbi. Supunem așadar celor mai în măsură decît noi să verifice exactitatea faptelor invocate, ipoteza că numele Wulfila reprezintă traducerea în gotică a unui nume traco-dacic terminat în **-ilă**. Ipoteza existenței unui nume dacic calchiat prin Wulfila e de luat în considerație și alături de ipoteza, strălucit argumentată de Mircea Eliade (vezi **De la Zalmoxis la Genghis-Han**, cap. I), că însuși numele de **dac** era legat de semnificația „lup". Așadar, acel presupus nume dacic calchiat prin Wulfila va fi fost un nume de o rezonanță aparte printre locuitorii Daciei postaureliene unde poposiseră goții.

În ce privește persoana lui Wulfila (311—383), se știe că „se trăgea dintr-o familie de prizonieri capadocieni, originară de la Sadagoltina, aproape de Parnassos, născîndu-se la nordul Dunării, în România, poate dintr-un got și o capadociană, sau poate invers, dintr-un capadocian și o gotă, mezalianță ivită cu prilejul teribilei invazii a goților în Asia Mică, sub împăratul Valerian" (vezi Ioan G. Coman, **Scriitori bisericești din epoca străromână**, București 1979, p. 196). Să ne amintim că nu numai regiunea în care s-a născut Wulfila era însăși Dacia, ci și că Asia Mică, de unde veneau părinții săi, era o regiune puternic tracizată din cele mai vechi timpuri, pentru a face astfel și mai verosimilă ipoteza că Wulfila va fi purtat inițial un nume tracic sau că numele său reprezintă varianta gotică, obținută printr-un banal semicalc, a unui nume traco-dacic.

De asemenea, ne permitem să atragem atenția asupra clasicei confuzii geți-goți, curentă în antichitatea tîrzie și în evul mediu la mulți autori : motivele acestei confuzii nu sînt pe deplin elucidate, ele nu pot avea în vedere numai asemănarea de nume, ci și faptul că goții, trăind o bună bucată de vreme la nordul Dunării, au conviețuit cu geții, cu urmașii romanizați ai acestora (cf. I. G. Coman, op. cit., p. 205—206 : „El /Wulfila — n.n./ a făcut, de asemeni, împrumuturi din limba latină, ceea ce era firesc fiindcă goții se găseau în mijlocul unei populații care vorbea latinește"), și vor fi considerat această confuzie măgulitoare pentru ei, provocînd-o și răspîndind-o.

Oricum, e destul de probabil ca numele lui Wulfila (varianta **Urfilas**, cu trecerea lui **l** la **r** e cumva de luat și ea în considerație ?) să conțină sufixul traco-dacic **-ila**. Motiv în plus pentru a i se da dreptate lui Ioan G. Coman care încheie în cartea amintită capitolul despre Wulfila cu cuvintele : „Ulfila a fost unul din cei mai mari oameni ai secolului IV. (...) El e creatorul vechii limbi literare gotice și prin aceasta cu merite nepieritoare pentru poporul german.

Dar și noi, românii, îl revendicăm parțial pentru că el s-a născut și a trăit circa 40 de ani la noi, pe teritoriul de azi al Munteniei numită atunci Goția, a învățat, a predicat și a scris latinește pentru populația daco-romană, care vorbea această limbă".

Evident, ipoteza originii traco-gete a numelui traducătorului Bibliei în limba gotică nu este ușor de admis. Cum nici nu deținem toate datele și informațiile pe care le antrenează verificarea temeinică a acestei ipoteze, așteptăm cu interes părerea celor mai învățați decît noi. Datele de care noi înșine dispunem, mai sus înfățișate, îndreptățesc însă o asemenea ipoteză, chiar dacă ele nu au greutatea necesară transformării ipotezei în certitudine. Oricum, să nu uităm că Wulfila n-ar fi primul traco-dac care e luat drept got. Însuși numele Gothicus era deseori folosit de traci ca poreclă (cognomen). Iar motive pentru care Wulfila să-și fi gotizat numele nu e greu să le găsim în chiar temeiurile faimei sale : opera sa de apostol și misionar printre goți avea șanse mai mari de reușită dacă el însuși era (sau putea să treacă drept) got.

☆

Cît privește sensul sufixului **-ilă**, ca orice element cu vechi state de servici în limbă, el se dovedește a fi polisemantic :

— derivă nume de oameni de la nume de animale

— sufix pentru formarea de porecle (Tiktin)

— arată persoana căreia îi aparține o calitate în gradul cel mai puternic posibil (Philippide)

— nume de persoană cu sens secundar peiorativ (Martin Heicke)

— augmentativ (Săineanu), batjocoritor (Pușcariu)

— ideea de exagerare a calității purtate, care se apropie într-o oarecare măsură de augmentativ și, mai mult, de peiorativ (M. Avram).

Funcția sa principală este aceea de a forma porecle, vădită în funcționarea independentă a sufixului însuși ca poreclă : **Ilă** (la Brezoi). **-ilă** este unul din acele elemente care ilustrează ascuțimea de limbă a celor ce îl folosesc. Și nu mă îndoiesc că aceleași vor fi fost și sensurile lui **-ila** traco-dacic. Astfel încît pentru mine, pentru mine ca persoană particulară, aș zice, păstrarea acestui sufix ajunge să insemne și altceva : dovada stării de spirit cu care am traversat adversitățile unei istorii de mai multe ori milenare. Nu întîmplător regăsim acest sufix în numele lui Păcală... Ca și acesta, forței oarbe, brutale, i-am făcut față adeseori cu ironia, cu vorba de haz și de duh, reducînd la ridicol pe cei ce se căzneau să ne oprime. Soarta cuvintelor turcești intrate în limba română este exemplară pentru starea de spirit cu care au fost primite de noi, atunci și totdeauna, instituțiile ce ne-au fost impuse cu forța. Chiar de la bun început a fost așa, încă de pe vremea de cînd datează primele atestări ale sufixului **-ilă**, instrument și el al acestei atitudini : „...cum se întîmplă și cu sclavii de prin comedii — Geți și Daci, niște flecari, deprinși să-și ascută limba și să spună glume din limba lor dacică" (Eusebius din Caesarea, **Pregătire evanghelică, IV, 7,7 (735)**.

„...glume din limba lor dacică"... Omenește vorbind, aceasta este cea mai mișcătoare informație despre strămoșii noștri, făcîndu-ne cel mai mult să-i simțim de-ai noștri pe acești sclavi geți și daci, niște flecari, deprinși să-și ascută limba și să spună glume din limba lor dacică... Și ce ușor îmi vine să știu pe seama cui erau aceste glume !...

Ion Coja

Epicul analitic

Urmare din pag. a 1-a

ci se întoarce de undeva — nu se știe de unde și cu cine își petrece timpul ! — lupta lui cu bănuielile care-l asaltează, dorința de a nu le da glas, imposibilitatea de a o realiza, toate acestea sînt excelent surprinse. La fel de pregnante sînt paginile analitice, în care același protagonist observînd rece, nemilos, esența morală a altora, își relevă astfel, pe o cale mediată, dar cu atît mai puternic, propria esență morală.

Aceeași precizie și finețe a notației infinite zecimale, a punctării cu forță de pătrundere memorabilă a unor stări de conștiință, se sesizează și în **Efecte secundare**. Aici punctul de interes estetic nu-l mai constituie urmărirea sinuoaselor trăiri ale unui singur personaj, ci scenele de **ciocnire** dintre două forțe contrarii. Natura acestor forțe face ca adversitatea dintre ele să fie oarecum tipică. Motivațiile complexe, contradictorii ale diverselor reacții, motivații care se succed într-un ritm accelerat, pe măsură ce tensiunea dialogului crește, toate acestea sînt surprinse cu mare inteligență artistică, nu mai puțin cu un talent care atinge virtuozitatea. Tipicitatea amintită a conflictelor se vede imediat : găsim inevitabilul război dintre fiul unui om ilustru, fiu care se străduiește tot timpul „să se delimiteze" de tată și progenitura spirituală a acestuia din urmă, recte asistentul savantului — protagonist în narațiune. Autorul notează cu o „ureche" sensibilă la cea mai măruntă — și tocmai de aceea semnificativă ! — modificare în starea interioară a „beligeranților". El surprinde în echip excelent crisparea interioară a fiecăruia, chinuit de teama de a nu-și fi dibuit punctul slab al celuilalt, ori de a nu-și descoperi propriul său „călcîi al lui Achile", obsedat fiind ca vorbele ce le va rosti în secunda următoare să lovească **din plin**, ori ca nu cumva să execute o „manevră" ce i-ar putea fi fatală etc. La fel de tipic este conflictul dintre protagonistul însuși, ajuns în preajma vîrstei senectuții și o colegă din tinerețe, pe care simțea nevoia s-o vadă din cînd în cînd, de care îl leagă o afecțiune cu motivații greu analizabile și pentru el însuși. Femeia, care la rîndul ei, va fi nutrit cîndva speranțe legate de împlinirea propriului destin împreună cu acest bărbat — sentimente niciodată mărturisite aceluia, (care pentru „a se realiza" s-a căsătorit cu fiica unor oameni influenți ai deceniului șase) — se transformă într-un spirit criticist, inhibant pentru savant, mereu dispus a-i demonstra aspectul discutabil al realizărilor sale științifice. Excelent e momentul în care bărbatul, bătrînul, mai bine zis, intuind punctul slab al „adversarului", sîcîit de atîta hărțuială, lovește la rîndul său fără milă.

„Profesorul își modificase însă, subit, și atitudinea, trecînd la o aroganță disprețuitoare, care-i rotunjea cuvintele, disgrațios, din vîrful buzelor. N-ar fi putut spune nici el de ce o făcuse, știa numai că era peste puterile lui să se comporte altfel. În clipele acelea nu se mai gîndea la consecințe, sau le respingea și pe ele, preocupat numai de retragerea pe o poziție inaccesibilă. După ce încercase descumpănirea unui acces de pudoare adolescentină, se lăsa antrenat acum de o răscumpărare la fel de nejustificată, împăunîndu-se ca un Don Juan trufaș, dezgustat de insistențele unei legături pasagere. Pentru el, orice discuție părea terminată ; audiența expirase și nu mai urma decît cel mult formalitatea unui rămas bun înlăcrimat, ultimul gest de tandrețe dispus să-l mai acorde".

Ultimele cărți ale scriitorului, mai cu seamă **Rostogolirea**, reprezintă un pas înainte totuși față de nuvelele cu care a debutat sub raportul lărgirii domeniului de investigație. Nu mai găsim doar drame din viața așa-zicînd personală a unui individ, ci aspecte de un interes mai pronunțat social din existența unui om, care poartă el însuși responsabilități sociale deosebite. Antohi, bărbat în jur de 40 de ani, director adjunct și secretar de partid într-o importantă instituție, este un om sîrguincios, sever, niciodată abuziv, înțelegînd să ia mai degrabă pe proprii umeri o greutate decît să o pună fără motiv pe ai altuia. El are de luptat cu o stare de comoditate și toleranță din instituție, stare încurajată chiar de director, individ amabil și de o îngrijorătoare elasticitate a principiilor. Toată această parte a narațiunii nu se prea ține minte totuși. Tipologia e sumară, investigația nu atinge o zonă de profunzime.

În **Efecte secundare** personajul principal, ziceam, e un savant medic, care a făcut o descoperire, pare-se epocală. Înțelegem la un moment dat că pentru a-și asigura succesul în carieră nu s-a dat în lături de la unele compromisuri. De asemenea, îl aflăm, spuneam, într-un conflict permanent cu fiul său, obsedat mereu de a-și manifesta mereu „independența" față de ilustrul tată. Această ultimă parte a romanului amintește de **Orgolii** al lui Augustin Buzura. Și acolo protagonistul era un cercetător reputat ; și acolo fiul își manifesta permanent iritarea în fața gloriei paterne ; și acolo fiul era dornic să-și pună în lumină calitățile proprii, incontestabile ; și acolo, în sfîrșit, respectiva parte a narațiunii era palidă. Personajele, de altfel, nu prea trăiesc ca personaje în **Efecte secundare** și autorul nu e prea inspirat nici de rîndul acesta în tot ceea ce ține de narațiunea „obiectivă" : descrierea ambianței, urmărirea unui traseu uman ori a unui cadru social privite mai de la distanță, considerate în ansamblu, în diverse relații și interrelații. Din același motiv nici asupra profilului moral al savantului nu sîntem pe deplin elucidați.

Faptul că **Locul** continuă a rămîne azi cea mai bună carte a scriitorului se explică acum repede. Acolo prozatorul făcea exclusiv proză de analiză. În **Rostogolire** și **Efecte secundare** s-a aventurat și pe un tărîm care nu e propriu talentului său.

Tendința de lărgire a razei preocupărilor artistice, reparabilă aici, o găseam lăudabilă în principiu și îmi mențin afirmația. Totuși ! O literatură, în speță, proza unui anume moment dat se definește prin scrisul **mai multor** autori reprezentativi (și, trebuie spus răspicat) Dumitru Matală se numără printre aceștia. A recomanda **oricărui** scriitor să se îndrepte spre o zonă mai puțin propice vocației sale, nu cred a fi pînă la urmă un lucru potrivit. Dacă această vocație (strălucită !) se exprimă doar într-o **anume** direcție se cuvine să nu se abată de la ea. Într-un cuvînt, cred că D. Matală ar fi recomandabil să se mențină pe teritoriul în care a dat dovadă indiscutabilă că poate să **creeze** într-un chip remarcabil și să renunțe la acela în care e în măsură doar **să-l ilustreze.**

Itinerarii scriitoricești la izvoarele istoriei

Urmare din pag. 1

După amiază, scriitori s-au întîlnit cu membrii Cenaclului literar al scriitorilor din Hunedoara, „Flacăra", care împlinește 25 de ani de la înființare, prilej cu care tinerii cenacliști hunedoreni au citit din creațiile lor, purtîndu-se apoi discuții despre rolul cenaclului în formarea tinerilor scriitori, despre posibilitățile de încurajare și editare pe plan local a creației celor mai talentați tineri scriitori hunedoreni.

Întîlnirea s-a încheiat cu o șezătoare literară, la care au participat tineri de la Fabrica de oxigen O.S.M. II și Fabrica de tricotaje.

În cea de a doua zi, scriitorii au vizitat monumentul de artă feudală de la Densuș, monument istoric unic, datat din secolul al XIV-lea, după care a fost vizitat orașul Orăștie, obiectivele sale industriale, monumentele istorice și biserica din centrul orașului, muzeul de artă populară, înființat recent de către sculptorul Nicolae Adam, vizita încheindu-se cu o șezătoare literară la care au participat tineri din Orăștie.

Cea de-a trei zi a vizitei de documentare a debutat cu primirea de către tovarășul Ion Ciucu, prim secretar al Comitetului județean P.C.R. Hunedoara, membru al C.C. al P.C.R., a grupului de scriitori condus de către tovarășul George Macovescu, președinte al Uniunii Scriitorilor. Cu acest prilej, tovarășul Ion Ciucu a prezentat scriitorilor prezenți realizările și perspectivele dezvoltării industriale a județului, împlinirile economice ale prezentului cincinal, pregătirile celui viitor — 1981—1985, în lumina documentelor congresului al XII-lea al P.C.R., sarcinilor trasate cu acest prilej, iar tovarășul George Macovescu a prezentat pe scurt gîndurile și preocupările Uniunii Scriitorilor, ale membrilor uniunii de a fi prezenți din ce în ce mai des în mijlocul oamenilor muncii din județele țării, de a le cunoaște dorințele, preocupările frămîntările muncii și vieții lor.

Au particiapt la această întîlnire scriitorii : Vasile Băran, Vlaicu Bârna, Aurel Covaci, Nicolae Crișan, Ion Cucu, Mihail Davidoglu, Nicu Filip, Constantin Florea, Nicolae Dan Fruntelată, Neculai Chirica, Valeriu Gorunescu, Eugen Evu, Arnold Hauser, Traian Iancu, Ioan Evu, Nicolae Ioana, Corneliu Leu, Titus Popovici, Miko Erwin, Constantin Nisipeanu, Radu Ciobanu.

Grupul de scriitori a fost prezent în continuare la o mare adunare populară petrecută la mormîntul lui Avram Iancu și Gorunul lui Horea de la Țebea, la care au participat tineri din orașul Brad și comuna Baia de Criș, prilej cu care a fost depusă o coroană de flori din partea Uniunii Scriitorilor la mormîntul lui Iancu.

Manifestarea a fost deschisă de către tov. Dineș Loghin, primarul orașului Brad și a continuat printr-o vibrantă șezătoare literară, la care au citit din operele lor scriitorii prezenți, aducînd un vibrant omagiu lui Avram Iancu, martirilor răscoalei țărănești de la 1784 — Horia, Cloșca și Crișan.

Manifestarea a fost continuată de către tineri interpreți de muzică folk, încheindu-se cu un cuvînt al baciului Toader, ghidul sufletesc al celor care vizitează aceste locuri scumpe inimii și sufletului românesc.

Toți participanții au cîntat într-un glas „Marșul Iancului" — sunetele vibrantului cîntec rămînînd în Țara Moților peste văi și munți, în sufletul celor prezenți.

În după amiaza celei de a treia zile de documentare, scriitorii au vizitat cetatea dacică de la Grădiștea Muncelului, din Munții Orăștiei, sanctuarele scumpe ale neamului, urmele cele mai evidente ale strămoșilor noștri pe aceste meleaguri, ale continuității noastre.

Cetățile dacice de la Grădiștea Muncelului și de la Costești au lăsat impresii deosebite asupra vizitatorilor, întărind și mai mult hotărîrea scriitorilor prezenți de a crea opere durabile, reprezentative despre contextul istoric al existenței primului stat dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista.

În cea de-a patra zi, scriitori au fost prezenți la manifestarea „Zarand — 1980 — Noi, moții, strămoșii Iancului" petrecută la Cheia, comuna Buceș, minunată sărbătoare a moților din munții Abrudului.

Sanctuarele neamului fiind locurile de închinăciune în fața istoriei, dar și locurile unde viața și existența cotidiană vibrează minunatele peisaje din locurile numite simplu : „De După Piatră, Șerhaia, Crohotele, Tarnița" etc.

Peste tot în localitățile vizitate, în uzine, în locurile unde istoria înflorește la suprafața pămîntului, în aer, ca și în albul mineral al calcarelor munților, scriitorii au fost primiți cu căldură și sinceritate dovedind încă o dată de cîtă dragoste se bucură scriitorii în mijlocul oamenilor muncii, necesitatea dialogului continuu între creatori și oamenii muncii, beneficiarii scrisului lor.

EOL NĂZDRĂVANUL

Urmare din pag. a 5-a

făcut loc, împingînd-o spre balustradă, l-au fluierat împreună pe pescar, să stea liniștit și s-o privească, să se înțeleagă între ei asupra a ceea ce urmau să întreprindă. Își alcătuiră grabnic planul de evadare, la care tînărul Lucian a contribuit cu toate puterile lui. N-au stat mult pe gînduri și cum elevul era obișnuit cu locul, a învățat-o și pe ea cum trebuie să coboare pe vița vinjoasă de poama cîinelui, ce se împletea pe perete, prinzînd cu lianele ei tălpicea balconului și cîteva grile de fier.

— Să nu te mai plîngi că n-ai noroc, îi șopti Lucian soră-si, în timp ce ea își ștergea fericită lacrimile de la ochi, aplecîndu-se să privească mai atentă fața roșcovană, plesnind de sănătate a flăcăului și părul lui aspru, arămiu, care-i evidenția vitalitatea. Chipul fetei radia ca sub puterea unui miracol, aproape că n-o mai recunoștea Lucian. Se îmbujorase și tînjea nerăbdătoare să ajungă cît mai repede pe trotuar lîngă șalandistul sturionilor.

Puțin mai înainte ca Pulcheria să escaladeze curajoasă balconul, pescarul acela robust îi cînta ca un veritabil trubadur un șlagăr la modă pe vremea aceea în portul danubian „În amurg în ceas de dor / La lumina stelelor / Pe un lujer de aglice / S-a oprit o pitulice". Ascultară glasul surprinzător de cald și modulat al pescarului, sigur că răpusese inima fetei. Pe urmă, arămiul cu vestimentația cam ponosită întinse mîinile către perdeaua de viță s-o primească și s-o îmbrățișeze. Lucian o minase pe Pulcheria, îngrămădindu-i în buzunarul rochiei toate economiile lui și ea îl pupă plină de recunoștință înainte de a-și da drumul către salvatorul ei.

— Ai înțeles tinere unde mă găsești ? îl întrebă pe băiat. Să vii mîine de dimineață, sau mai tîrziu să-ți dau untură de pește îndoită cu o zeamă de buruieni, culese de mine de pe plaurii deltei și în cîteva zile o să-ți curețe sîngele și obrazul.

Nu uita cum mă cheamă: Vîntu Zigrea. Mă cunosc toate halele pescărești de pe Dunăre. Dacă poți desluși înțelesul numelui meu, al neamului de macedo-români din care mă trag, ai să vezi că înțelegi ceva. Vîntu-Zi-Grea desfăcu Lucian în minte numele bărbatului îndărătnic, ce-și făcuse intrarea în viața lor, ca un plesnet de aripi.

— Am priceput destul de bine, arătă mulțumire liceanul.

— Sfătuiește-i pe cei care vor să se lege de mine să se astîmpere că, altfel o să le pară rău, ține minte, ce-ți spun eu înainte de a te culca: „A bătut vîntul, de cînd e pămîntul / Și va bate vîntul, cît va fi pămîntul". Asta s-o știi, adăugă apucînd de mijloc proaspăta logodnică și împreună se topiră în umbrele serii.

Părinții nu prinseseră de veste cele întîmplate la etaj, crezînd-o pe Pulcheria resemnată în odaia ei, unde ca de obicei o dădeau uitării. Pe Lucian îl ignorară de asemenea, ca întotdeauna. I s-a părut că această surpriză ce i-a rezervat-o destinul soră-si, răpirea aceea ca pe timpuri și toată înfurtunata întîmplare, nu putea fi decît tot opera lui Eol năzdrăvanul.

Tot el i-o aduse înainte pe Elvira Modrescu după ce Lucian s-a vindecat de spuzeală. La închiderea cursurilor stabiliră o întîlnire în dreptul pontonului trei al vapoarelor din Orient.

Elevul intrase în vacanță. În prima zi a așteptat-o în portul de pasageri, a suit-o pe o baba, ca pe un soclu de bronz, rugînd-o să stea cuminte picior peste picior să-i facă poze cu aparatul Leyca. Era docilă fetișcana și fericită cum nu și-ar fi putut-o închipui Lucian. Îi făcea plăcere, așa cum îi plăcuse ochii lui cu gene întoarse ca de codană, înălțimea-i respectabilă și poveștile despre Eol, care în acele clipe îi flutura părul blond-cenușiu, împletindu-i firele cu firele vîntului, cu cele ale soarelui, croind astfel o diademă pilpîitoare în jurul capului ei delicat. Tînărul își aminti din nou versul străvechi: „A bătut vîntul, de cînd e pămîntul / Și va bate vîntul, cît va fi pămîntul".

atelier literar

poșta redacției

T.C. ROȘCA : Premise destul de bune pentru un teatru liric, chiar dacă uneori „fandările" sînt cam în gol, cam formale, neînsoțite de substanța adecvată (...și chiar dacă Bob Dylan a mai îmbătrînit între timp...). În acest (ultim) sens, considerațiile maioresciene din scrisoare nu sînt decît legitime și lucide. O serie de pagini (ca și considerațiile pomenite, de altfel) ne dau consistente speranțe : „Abia cîțiva ani", „Variațiuni — Reverdy", „Daniil", „Impresie", „Der getmütige", „Despre condiția".

VIOREL MUNTEANU : Se confirmă unele semne promițătoare, în „Cutia de scrisori", „Vulcan", „Procese", „Poem" (nu și în cele „scrise sub masă"!...). Dar mai e încă destulă zgură și nesiguranță.

N. RUGINĂ : „Chemare" și „Hanul lui Manuc" sînt scrise ceva mai îngrijit și cursiv și se apropie de poezie (...cînd se îndepărtează de cronica rimată !). Dar „poezia tavernei", îndelung și felurit cultivată, trebuie să cîștige și ea noi zone și sensuri și, nu mai puțin, noi mijloace de expresie (la nivelul poeziei actuale). Altminteri, rămîne un simplu fenomen epigonic. Paginile lasă, în continuare, impresia unei pregătiri intelectuale întrerupte, a unui nivel de cultură foarte modest. (Ceea ce exclude perspectiva unui progres decisiv...).

GH. MARCU : Printre pagini rigide, livrești, prețioase, cîteva semne de bun augur, mai ales în „Pod peste iarbă", „Crochiu pentru o amintire".

ADA MARIA STAN : Auspicii favorabile, în pagini inegale și diverse, în care poezia își face loc cu tot dinadinsul : „Așteptînd", „De șase", „Pactul cu diavolul", „De mult un pămînt", „Odă" și, mai ales, „Plan".

I. PETRESCU : Nu e rău deloc, pentru cineva care „abia a pus mîna pe creion". Deși nițel cam simplă și convențională, povestea curge cu destulă siguranță și îndeminare, lăsîndu-ne să așteptăm rezultate din ce în ce mai bune.

A. SCORȚARU : Meditații interesante (observații judicioase și în scrisoare) dar mijloacele de exprimare sînt încă nesigure, stîngace, modeste. E nevoie de multă lectură, studiu, școală.

A. BOLDUR : Vă mulțumim pentru amabila și interesanta invitație — nu știm cînd îi vom putea da curs (cum bine știți, viața e atît de complicată !...).

M.S. : Nu e rău, pentru început. Povestea (nițel cam fiarvă și nu grozav de nouă) e scrisă îngrijit, fluent, cu o anume îndeminare a nuanțelor. Să vedem ce mai urmează.

FELICIA : Poeziile, în scădere de tonus, de vibrație, de pregnanță (ceva mai răsărite, „Apă de mare", „Grijă", „Sărutul", „Pînă la urmă"). O încercare interesantă oniric-suprarealistă, „Controlînd". O poveste fantastic-alegorică, un fel de „preludiu", cu delicioase pagini de anticipație pline de fantezie, vervă, inspirație, „Casa". Scrisoarea, plină de „fapte diverse", plutind cumva pe deasupra lucrurilor.

Novac Flor, Maria Bălănean, Paul Mona, Dor de soare, George Corobea, Maria Botez (ceva, în „Jocul vieții"), **Paul Grădinaru** (mulțumiri), **E. Calahin, Doru Popescu, Gr. Hojma, Magda Căpățînă** (ceva, în „Inelul tinereții", „Tinerii mereu"), **Mihai Cotuțiu, Iulian Mocanu, Gică Orbenia, Genus XX, Delmira** (mai bine, în „Blues"), **Ion Miron** (ceva, în „Strada", „Roz"), **Albert Tioreanu :** nimic nou !

Corneliu Teodorescu, L.S. Elpidifor, Vasile Sfîrlea, Mircea Giurgiu, Dan Pascalopol, Dorina Modreanu, Savu Adrian, David I. Gheorghe, Filimon V., Mladin Beny, Nicolae Badi, George Salamanca-Teleorman, Roman Ioan, D. Sprințăroiu, G. Militaru, Cîrstea Ștefan (versuri și proză), **Radu-N., Louis de Fou, Ion A. Galdrea, Eliza Tudor, Vasile Văleanu, Gh. Apopei, A. Ioachimciuc, Nicolae Ghebaru, Gheorghe Manea, Anabella, T. Geo, Ioan Diaconu, Pătru Monea, Decebal Alexandru-Seul** (versuri și proză), **Deiny Keneth, Costache Ion** (ceva, în „Rațiunea"), **Mircea Moldovan, Eva, Alexandru Vrancea, Mariana-Carmen Popa, Vladiana Valuri, Stela Maris, Basil, Dorina Buleandră, Dan Gheorghe, Aura** (ceva mai bine, în „Istorie romanțată", „Discurs peptru o patimă"), **Gani, Fata Morgana** (ceva, în „Duel", „Drum ireversibil", „Echilibru"), **Aurelian Tatomir, Stan Răzvan, I.D. Sicore, Sandu Constantin, B.B., Nedyr Nadyna Davyd, Ioana Iova, Anamaria Dann, Ion C. Radu, Carolina D. Sud, M. Bănică** (ceva, în „Toamna"), **George Dumitru, Simion Ștefănescu, Paul Hănișteanu, Ioan Oltean, Marcu Cornelia Armina, Șerban Măricel, M. Arius, C. Dascălu-Pitești, Raluca H.** (Slobozia), **Florin Bănică, M.D.M., Drăgulinescu Ioan, Luminița Opritescu** (ceva, în „Roata"), **Ionel Tudor, Gh. Nițoiu, M. Leonard, Lavrys, C. Cumpănă, Iacob Vasile, Barbu Lăutaru** (ceva mai bine, în proză), **A. Zăvoianu, Gh. Porumbreanu, Tudor I. Ion Pavel, Deelok Lam, Mio, Al. Donose :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Solar

talpa arborelui nu-și schimbă țărina
ea nu are nevoie de șosele
și nici de semafoare
un înger de ceară se odihnește la umbra
frunzelor sale
cînd pe-aproape trec cai nepotcoviți
de partea cealaltă o adolescentă
își admiră sînii
pînă răsare sub ei o speranță

ANDREI NICOLAE

Ghici cine are picioare scurte

Nerușinat profitor al mărinimiei vieții : ciuiinul
moraliștii legile unui veac viitor
îi vor hotărî pedeapsa pe lucrurile
adormite poți ascuți minciuna dar nu poți
tăia cu ea în carne vie tunsoarea
este o minciună atîta timp cît părul crește
crește
numai calvîția e un adevăr muntele retezat
rămînă liniștit calvîția spirituală face ravagii
în lume
vedeți dumneavoastră funinginea
cutează a dansa abia cînd se îndepărtează
de foc.

MIHAI CRĂIESCU

Ora ceaiului

Ce caid e aici,
în jurul ceților cu ceai,
departe de chiu și de vai,
unghiile mici
lucesc ca petele de rai
pe masa dintre noi căzute – plici.

Și aburii cum cresc
înnourind încet
genele în zborul lor ceresc
deasupra părții de deșert
la marginile căruia albesc
cețile noastre cu suris de cerc.

Noi – rămași doar vis –
licărim prea blînd,
sufletul închis
mai aude-n gînd
floarea vieții noastre de cais
prin șesurile lumii burnițînd.

RADU SERGIU RUBA

Orașul antic

Ziduri dărîmate, statui umilite cu
fața în iarbă, imperatori cu coroane de
viță sălbatică, idoli cu ochi goi,
agora pustie, forîotă de șopîrle.
Tăblițe și mozaicuri cu legi,
îndemnuri pentru luptă, decrete, pedepse,
sentințe, aminări ;
iar deasupra tuturor acestora –
o ciocîrlie zvicnind către soare.

NICULAE ALEXANDRU-VEST

Petru Vintilă : „Oul originar"

Cuvintele femei

Cuvintele femei nu leagă prunci,
zadarnic ne impreunăm turbați,
degeaba am aprins înaltul rug
și-am ars de vii cuvintele bărbați.

Conchista am pornit-o într-o toamnă,
am spînzurat cuvintele de crengi.
le-am închis puii în urechea lumii
ca într-un templu cu podele reci.

Și-am început teroarea de iubire,
femei de semne cu picioare lungi,
de mii de ori am fost cuvîntul mire,
cuvintele femei nu leagă prunci.

GH. SMEOREANU

Sfîntul Gheorghe

Fragilă e puntea – iar timpul, sub noi,
ne-absoarbe încet spre adîncuri.
Te lupți vitejește – și pentru-amîndoi,
dar șerpii ți-ajung la oblîncuri.

Durerea mea s'întă e vălul curat
sub care m-ai luat de soție –
fii pururi de stele binecuvîntat,
de sorții ce nu m-au dat ție.

Plecînd prea devreme, venind prea tîrziu –
suav cavaler al dreptății –
eu nu voi putea niciodată să fiu
la stînga ta-n ochii cetății.

Iar dacă de-o vreme am rîs tot mai rar,
e semn că se-apropie ceasul –
să-ncerc să mă apăr, ar fi în zadar :
gîndirea-mi împiedică pasul.

Voi încremeni – în gestul final,
cu brațele-ntinse spre tine,
iubitul cel veșnic și arhetipal,
izvorînd parcă pururi din mine.

Iar ochii de piatră – oglinzile reci
răsfrînge-vor apoteotic
iubirea eternă – cu plînsul în veci
în vidul perfect și haotic.

ELENA ȘTEFAN

Imagini

* * *

Culcat
cu urechea în iarbă
roiuri de fulgere mărunte și dulci
cutreierîndu-te
o ! cum roua străpunge pielea ta
precum razele prin colbul din aer

* * *

Dar ce aer au mirîștile
și cum tremură sîngele meu neocolindu-le
cum se zbate lumina prin tuburi de grîu
reținută
eliberată

Prin ochii mei curg norii
și lasă dire de cer.

* * *

Iată :
valea cu sălbatic anotimp de iarbă
dealurile cu norii ce ni se încurcă în păr
cum colbul păpădiilor
se ridică uscr și sus-sus
pînă iese din memorie.

MONICA ROHAN

CARNET AFRICAN

Africa — 30 milioane km² ; 470 milioane de locuitori ; 50 de state care, în majoritatea lor covîrșitoare, au apărut pe harta continentului și a lumii în ultimele decenii ; 50 de națiuni care și-au dobîndit dreptul la existență cu lungi și mari sacrificii și care vor să se afirme. Africa — locul de baștină al lui „homo sapiens", patria ritmurilor care au modelat cîntecul și dansul modern, pămîntul unde își au originea cîteva din stilurile plasticii contemporane, unde o mască sacră așteptă să devină o „domnișoară din Avignon". Un univers fascinant. O lume care te farmecă și te îndeamnă s-o cunoști ; o lume pe care noi, românii — și nu numai noi — am „descoperit-o" mai amplu în ultimii ani... Desigur cercetarea istorică atestă mai vechi contacte româno-africane, inclusiv călătoriile unor compatrioți de-ai noștri pe meleagurile continentului, dar despre o prezență românească în Africa (și invers), despre o prietenie și colaborare româno-africană, în adevăratul înțeles al acestor noțiuni, se poate vorbi mai ales în anii socialismului. În special în ultimul deceniu și jumătate, ca urmare a politicii de largă colaborare internațională desfășurată de partidul și statul nostru și sub imboldul gîndirii novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu — țara noastră a dezvoltat ample legături cu tinerele state independente din Africa, a devenit cunoscută pe continent, iar continentul, fapt normal, a început să ni se dezvăluie.

Procesul amplu și profund al cunoașterii reciproce poartă încă amprenta începutului. Rămîn, în consecință, multe de făcut pentru o mai bună și largă prezentare a României și realizărilor noastre în Africa, precum și pentru o informare detaliată a publicului românesc asupra fenomenului african. Este un domeniu de activitate unde există loc pentru orice inițiativă, pentru orice contribuție, oricît de modeste ar fi acestea O asemenea contribuție se vrea să fie și acest „Carnet african" în paginile căruia vom încerca să prezentăm cîteva din problemele care preocupă continentul, în special, în plan cultural. Este o încercare determinată atît de un mai vechi interes pentru civilizația Africii cît și de un recent contact cu realitățile acestei întinse zone ale lumii, realități marcate, între altele, de importante transformări la nivel cultural. În esență, este vorba de procesul cristalizării unei identități culturale naționale, altfel spus ale unei culturi naționale, proces dificil și de durată care necesită însemnate investiții financiare și de inteligență, precum și un susținut efort teoretic. În fond, sinteză de proporții, acest proces presupune afirmarea unei istorii proprii, a unei limbi proprii, a unei anumite moșteniri culturale ; presupune o valorificare a tradițiilor, o selecție a valorilor — și deci criterii pentru această selecție —, discernerea acelor elemente care pot constitui fundamentul unei culturi naționale ; presupune, deasemenea, o concepție clară asupra culturii și rosturilor ei în societate, înțelegerea justă a specificului național și a raportului național-universal ; în sfîrșit un asemenea proces impune existența unei politici culturale strîns legate de realitățile și necesitățile fiecărei țări și deschisă fluxului cultural mondial.

Asupra acestor probleme și a altora pe care nu le-am amintit, vom încerca să detaliem în numerele viitoare, prezentîndu-le din punctul de vedere al concepției noastre filozofice, în contextul lor istoric, politic și social-economic, cu nota de originalitate și universalitate inerente fiecăreia. Este o tentativă de a pătrunde în universul spiritual african și mai ales negro-african, de a înfățișa cititorului român cîteva din multele întrebări care frămîntă continentul, ei înșuși avînd, cum spunea cineva, surprinzătoarea formă a unui imens semn de întrebare.

Constantin Carbarău

Petru Vintilă : „La fotograf"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Centrului de îndrumare a creației populare)

Dresda

Urmare din pag. 1

reprezentative : Saskia, Autoportretul cu Saskia din tinerețe, opera mult comentată legată de bucuria dionisiacă a tînărului pictor apoi Saskia cu floare roșie, Samson la masa de nuntă, Jertfa lui Manoe, și Portretul unui bătrîn cu barbă.

Apoi maeștrii olandezi prezenți în număr mare de la Ruisdael peisagistul la Metsu și Van Goyen sau Paul Potter.

Rescriu aceste nume și imagini despre bucuria unui jurnal al amintirii dintr-o vară bătută de vînturi și soare străbătînd această țară a culturii și civilizației pe urmele lui Bach și Goethe a maeștrilor cîntăreți, dar, mai ales, de aici de la Dresda, unde Europa este prezentă prin cei luminați dintre creatorii săi, nu fără dorința de-a revedea cu ochii maturității lumea tinereții lui Eminescu și Blaga, a atîtora dintre oamenii noștri de cultură.

ZBURĂTORII DE LA ARDEBIL

Despre Ardebil, găsiți în Micul dicționar enciclopedic, doar două rînduri : „Ardabil oraș în NV Iranului, 88 mii loc. (1971). Expl. de petrol. Covoare." Atît. Mai întîi, este Ardebil și nu Ardabil. Mai apoi, n-are exploatări de petrol, în schimb, a fost în evul mediu important centru al Azerbaidjanului iranian situat pe celebrul drum al mătăsii, locul de sorginte al dinastiei Sefevizilor (1502—1736), vatră a șiismului islamic, deținătoare a cîtorva capodopere ale arhitecturii musulmane. Astăzi numără 140 de mii de locuitori plus... 50 de „zburători" români, temerari constructori de magistrale electrice aeriene, care întind în hora munților cu crestele veșnic înzăpezite dintre Caspica și Tabriz, peste 700 de kilometri de linii încălecate pe umerii metalici ai stîlpilor argintii cu ghirlande de izolatori din faianță cafenie.

Ei m-au adus la Ardebil, ei m-au ghidat prin labirintul drumurilor iraniene, în succesiunea rectilinie a piramidalelor lor construcții menite să sfideze obstacolele, să se cațăre pe povîrnișuri, să se implanteze în stîncă, să se piardă în vastitatea platourilor aride, pentru a duce prin arterele cablurilor fluidul energiei electrice care să contribuie la propășirea economică și socială a unei vaste regiuni.

Jos, pe pămînt, țara își trăiește pateticele și răscolitoarele ei bulversări în căutarea de sine — lume agitată, temperamentală, adeseori impulsivă, cuprinsă de patimi frenetice nelipsite de duritatea răsturnărilor sociale —, sus, pe umerii argintii ai stîlpilor de oțel aduși pachet din România, zburătorii noștri, entuziaști, agili, romantici, cu mișcări de feline, cu gesturi ce par sacerdotale, ca ale unor dirijori de necuprinse dar mute orchestre în urma cărora se aude muzica luminii, așezările omenești legîndu-se între ele prin cordonul ombilical al energiei dătătoare de o altă condiție umană.

Lucrările cîștigate prin concurs de „Romelectro" se desfășoară în beneficiul întreprinderii iraniene „Tem-re", specialiștii români din acest domeniu, ca și constructorii de tractoare de la Tabriz, sau ca agronomii și medicii veterinari de la Rasht au învățat limba farsi și azerbaidjană, și se bucură pretutindeni de aprecierea și ospitalitate. Volumul lucrărilor lor — desfășurate în cîteva loturi, de la Taghezideh la Ardebil, și de aici la Kivi și Khalkhal ; de la Mogan la Jafarabad și Ghermi, sau de la Ahar la Sarab — sînt comparabile cu cele de la Motru — Cerna — Tismana, sau de la Porțile de Fier — Reșița. În ciuda distanțelor care separă fronturile de lucru în perpetuă avansare, cei 50, în majoritatea lor ingineri, maiștri, specialiști de înaltă calificare, conduși de inginerul Sabin Tomuș, însoțiți pretutindeni de echipe de lucru iraniene calificate la locul de muncă, formează un colectiv omogen, cu baza la Ardebil unde, după drumuri lungi cotidiene, se adună pentru trecerea în revistă a înaintării lucrărilor și pentru întrajutorare. Spiritul de echipă, autoexigența, ambiția menținerii prestigiului firmei, mîndria pentru lucrul bine făcut, în ciuda eforturilor, a depărtării de soțiile și de copiii lor, de patrie, le omogenizează colectivul ajutîndu-i să reziste dorului și să formeze o adevărată familie unită la greu. Căci ușor nu îi este nimănui. Cine își imaginează munca românilor în străinătate ca o suită de vizite turistice greșește amarnic. Se muncește din răsputeri, cu abnegație și spirit de sacrificiu, singura răsplată morală pentru ei fiind sentimentul servirii patriei, cinstea de a putea spune cu mîndrie că sînt români, și că, ceea ce iese din mîinile lor poartă amprenta valorilor morale, tehnice și științifice ale unui popor care și-a deschis larg ferestrele sufletului spre lume, spre cooperare, spre pace și prietenie între popoare.

Sabin Huțiu, timișorean, bărbat tînăr, cu vocea blîndă dar fermă, cu firea energică dar nu agitată, sobru dar neauster, om cu lecturi profunde și cu un iscoditor spirit de investigație în cultură și tradițiile țării gazdă, este sufletul echipei. Blond, cu o privire blajină dar pătrunzătoare, nedespărțindu-se niciodată de un volum din versurile lui Ion Barbu, el este alcătuit din plămada acelor oameni ce nu pot face nimic fără pasiune, gata oricînd să se înhame la străbaterea a sute de kilometri pentru a poposi la momentul cel mai oportun printre zburătorii lui care înalță stîlpi argintii și întind cabluri electrice peste relieful accidentat al nordului iranian. La fel, inginerul Dan Atanasiu — fost cîndva una din chitarele formației muzicale „Romanticii" —, bănățeanul Ionuț Birou, fiul scriitorului Virgil Birou — spiritul cel mai ghiduș al echipei —, lipoveanul Achim Arifei, Ștef Ioan, dobrogeanul Ali Ismail, ialomițeanul Zahan Albert, bucureșteanul Niculescu Luță, sau cei trei constănțeni pe care i-am văzut lucrînd pe centura de la Ardebil : inginerul Tudor Tudose, supranumit „șoferul iadului" datorită virtuozității lui de a-și conduce „Aro-ul" pe drumuri ca scara pisicii, Ion Vilcu și Vasile Luciu — acesta din urmă fiind tatăl proaspăt al unui copil pe care încă nu și l-a văzut —, sînt oameni ai romantismului și ai sfidării spațiilor austere. Ca marinarii de cursă lungă. Ca împătimiții unei nobile pasiuni, țesători cu fire de oțel pe pînza unui timp ce se vrea al tihnei și al păcii. Cu firele întinse de ei, puse cap la cap, s-ar putea ajunge pînă în patrie... Și scrisorile de la cei dragi fac pînă aici două-trei săptămîni. Și copiii le cresc acasă nutrind mîndria lor că părinții lor sînt eroi de poveste... Dar „povestea" nu e poveste, ci doar muncă dură, altruism, dor secătuitor și speranță în lumină... În lumina căreia ei îi croiesc magistralele argintii pentru ca întunericul nopții ce mai dăinuie încă pe pămînt să se restrîngă și să dispară.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● **În întîmpinarea aniversării a 15 ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., Uniunea Scriitorilor a organizat o documentare colectivă în județele Hunedoara și Caraș-Severin la care au participat, sub conducerea tovarășului** George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor, membri ai Uniunii, redactori și colaboratori ai revistelor literare, membrii cenaclurilor literare din cele două județe, activiști ai organizațiilor obștești.**

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Ion Ciucu, primul secretar al Comitetului județean de partid Hunedoara, membru al C.C. al P.C.R. La primire au fost prezenți Rafila Iacob, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Octavian Mirosteanu, șeful secției de propagandă al Comitetului județean P.C.R., Ion Lavu, prim secretar al Comitetului județean al U.T.C.

În județul Hunedoara au fost vizitate combinatul siderurgic Castelul Corvinești0r, vetrele istorice din Orăștie, Densuși, Tebea, Costești, Blidaru, Sarmisegetuza. Însoțiți de Emil Groza, secretar al Comitetului județean U.T.C., scriitorii au participat la manifestările politico-educative incluse în „Luna educației politice și culturii socialiste", precum și la sezători literare organizate la Hunedoara, Orăștie și Țebea, unde au citit din creațiile lor.

În județul Caraș-Severin, grupul de scriitori a fost primit de tovarășul Nicolae Busui, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R., membru al C.C. al P.C.R. Însoțiți de prof. dr. Marcu Mihail Deleanu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Carmen Bălan Grămadă, vicepreședinte, și Const. Misircantu, activist, oaspeții au vizitat Combinatul siderurgic și întreprinderea constructoare de mașini Reșița, au avut întîlniri cu oamenii muncii la Casa de cultură din Reșița, la liceul industrial nr. 4, la Căminul cultural din Breb Nou.

La aceste manifestări au participat : George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, Ștefan Bănulescu, Vlaicu Bârna, Vasile Băran, Onița Bădilă, Valeriu Bârgău, Rolf Bossert, Neculai Chirica, Radu Ciobanu, Aurel Covaci, Nicolae Crișan, Mihail Davidoglu, Anghel Dumbrăveanu, Eugen Evu, Ioan Evu, Constantin Florea, Arnold Hauser, Nicolae Dan Fruntelată, Nicu Filip, Valeriu Gorunescu, Nicolae Ioana, Niculae Irimia, Gheorghe Jurmă, Corneliu Leu, Miko Ervin, Toma George Maiorescu, Nastasia Maniu, Olga Neagu, Constantin Nisipeanu, Pop Simion, Gheorghe Zincescu.

● **Miercuri, 18 iunie 1980, o delegație de ziariști chinezi, condusă de** Ching Chuan, **prim-redactor șef adjunct al ziarului „Jenminjibao", organ de presă al C.C. al Partidului Comunist Chinez, a făcut o vizită la sediul Uniunii Scriitorilor. Delegația a fost primită de** George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor. A avut loc o convorbire privind posibilitățile de cunoaștere, prin mijlocirea traducerii, a celor două literaturi, română și chineză. La convorbiri au mai participat scriitorii** Paul Anghel, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Dan Tărchilă, **precum și** Nicolae Dragoș, **prim-redactor șef adjunct al ziarului „Scînteia", și criticul** Constantin Stănescu, **care însoțeau delegația de ziariști chinezi.**

● **Marți, 24 iunie, la Muzeul Literaturii Române a avut loc prima ședință de după Congresul european „Cenaclul Martienilor" al autorilor de literatură „SF" de pe lîngă Asociația Scriitorilor din București și Muzeul Literaturii Române. Au fost dezbătute principalele orientări în literatura europeană de acest gen, locul creației române în contextul anticipației europene. Au participat Ion Hobana, Vladimir Colin, Adrian Rogoz, Iosif Naghiu, Mircea Horia Simionescu, George Anania, I. M. Ștefan, Mihai Ionescu, Tudor Negoiță, Gheorghe Săsărman, Victor Bîrlădeanu.**

● **Un ciclu de sezători literare, desfășurate în sala Studio din Tîrgu Mureș, la Casa de cultură din Sovata, la Biblioteca municipală din Reghin, la Căminul cultural din Hodac, a fost organizat de revista „Vatra" (în colaborare cu revistele „Igaz Szo" și „Convorbiri literare". Șezătorile literare au fost prilejuite de Centenarul Arghezi, împlinirea a 2050 de ani de la întemeiera primului stat dac centralizat și independent și a 15 ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R. Au participat : Corneliu Sturzu, Ioanid Romanescu, Vasile Filip, Ștefan Mihăilescu, Hajdu Gőző, Marko Bela, Toth Istvan, Romulus Guga, Dan Culcer, Dumitru Muresan, Ion Dumbravă, Maria Mailat. Și-au dat concursul actori ai Teatrului Național din Tîrgu Mureș și studenți ai Institutului de Teatru.**

● **Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov a organizat cea de-a șasea ediție a manifestărilor reunite sub genericul „Viitor de aur țara noastră are !" S-au desfășurat șezători literare, recitaluri de poezie patriotică, simpozioane, schimburi de experiență între cenacluri, în diferite comune ale județului. De asemenea, au fost decernate premiile în cadrul concursului inter județean de poezie. Locul I a revenit lui Paul Copoeru din comuna Brazii, iar premiul special al juriului Mariei Cristea-Vrancea. Au participat scriitorii Aurel Mihale, Nicolae Stoian, Virgil Carianopol, Al. Raicu, Ion Potopin, Viorel Cozma, Valentin Desliu, Ion Neagu, Tudor Opriș.**

REVISTA STRĂINĂ

● **CEA** mai valoroasă biografie apărută în Franța va fi răsplătită, începînd de anul acesta, cu un premiu care poartă girul Academiei Goncourt. Primul premiat : Jean Lacouture, pentru volumul său dedicat lui François Mauriac. Hotărîrea juriului a fost anunțată simbătă, 14 iunie, în prezența lui Hervé Bazin, președintele Academiei, de Armand Lanoux, în cadrul unei festivități care a avut loc la Primăria din Nancy, și care a fost prezidată de primarul orașului, Claude Coulais. Preselecția care a avut loc în vederea alegerii celei mai valoroase biografii a reținut volumele „Colete", de Michele Sarde și „Dagobert" de Bouvier-Ajam.

● **UN COLOCVIU** chino-francez dedicat „Literaturii chineze din timpul războiului antijaponez" s-a desfășurat săptămîna trecută la Paris. A participat, alături de numeroși specialiști în literatura chineză din Franța, S.U.A., R.F.G., Italia etc. și o delegație de scriitori chinezi, în frunte cu Ai Quing, unul din marii poeți ai Chinei de azi, vicepreședinte al Asociației scriitorilor chinezi. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Etienne Wolff de la Academia franceză, președintele Fundației Singer-Polignac, sub auspiciile căreia se desfășoară această reuniune. Un scurt discurs a rostit și ministrul justiției din guvernul francez, A. Peyrefitte. Una din ședințele colocviului a fost consacrată exclusiv operei lui Ai Quing. Din delegația chineză au făcut parte Liu Baiyn, vicepreședinte al Asociației scriitorilor chinezi, Ma Feng, Kong Lousen, Wu Zuguang, Gao Xingjian.

● **PREMIUL** „Plaisir du théatre", care se ridică la 10 000 de franci a fost decernat lui Robert Dhéry pentru întreaga sa activitate de regizor ca și pentru punerea în scenă, în această stagiune, a piesei lui Tom Stoppard „Every good boy deserves the favour" în versiunea franceză („La musique adoucit les moeurs"), semnată de Guy Dumur, la Théatre de la Ville.

● **INSTITUIT DE CURÎND,** premiul literar „Noma" își propune să stimuleze creația scriitorilor de pe continentul african. Primul laureat al acestui premiu este scriitoarea senegaleză Mariana Ba, autoarea romanului „O scrisoare atît de lungă", apărută la „Les Nouvelles Editions Africaines" din Dakar. Premiul poartă numele publicistului japonez Shoichi Noma, care a militat pentru instituirea lui.

● **TELEVIZIUNEA** sovietică a început difuzarea unui serial care, așa cum se estimează, se va bucura de o largă popularitate între telespectatori. Prima emisiune a fost transmisă dintr-o sală care adăpostește în Palatul de iarnă, prețioase colecții ale Muzeului Ermitaj. Alte 24 de episoade vor prezenta tezaurul de artă adăpostit în cele peste 300 de săli ale celebrului muzeu leningrădean. Comentariul filmului este asigurat de acad. Boris Piotrovski, directorul Ermitajului. Astfel, cîteva zeci de milioane de iubitori ai artei se vor alătura celor 3,5 milioane de persoane care vizitează anual muzeul din Leningrad.

● **PREȘEDINTELE FRANȚEI,** Valéry Giscard d'Estaing a cerut ministrului culturii și comunicațiilor, Philippe Lecat, să examineze posibilitatea ca Zidului federațiilor din cimitirul Père Lachaise să fi fie atribuit statutul de monument istoric, avînd în vedere „rolul fundamental pe care acesta îl joacă în cultivarea spiritului național și republican de mai bine de un secol".

● **TEATRUL DE ARTĂ DRAMATICĂ DIN BEIJING** va face în toamna acestui an un turneu în mai multe țări din Europa printre care R.F.G. și Franța unde a fost invitat să participe la al doilea centenar al Teatrului Național din Mannheim și respectiv, la al treilea centenar al Comediei Franceze. Valorosul colectiv al teatrului chinez va interpreta piesa „Ceainăria", operă a marelui scriitor Lao She. Peste 70 de personaje se perindă în această piesă (scrisă în 1957) care este o oglindă a transformărilor petrecute în China primei jumătăți a secolului XX. Regia versiunii scenice cu care Teatrul de artă dramatică din capitala Chinei se prezintă în turneul european (primul turneu în străinătate al teatrului) aparține lui Xia Chun, rolurile principale fiind interpretate de cunoscuți actori chinezi printre care Yu Shizhi, Zheng Rong, Lan Tianye, Tong Chao, Hu Zongwen și alții.

● **O MIE** trei sute de dansatori, mîi de cîntăreți și alți artiști din Bretania, Irlanda, Scoția, vor participa, între 1—10 august, la cea de a 10-a ediție a Festivalului interceltic de la Lorient. În cursul acestor serbări, compozitorul Alan Stidvell va prezenta lucrarea sa „Simfonia celtică".

● **DIN CELE** 1 400 de titluri care apar în decursul unui an la editura „Progress" din Moscova, peste 900 sînt cărți tipărite în limbi străine. (Editura publică volume în limba rusă și în alte 48 de limbi). La Tîrgul internațional de carte de la Moscova de anul trecut, editura a încheiat 72 de contracte de achiziționare a dreptului de autor și 122 de înțelegeri preliminare pentru studierea unor opere care ar putea să facă obiectul unor viitoare tipărituri. În momentul de față, redactorii edituri moscovite pregătesc mai multe apariții de marcă, printre care: „Soldatul și femeia" de Max Walter Schulze (R.D.G.), „Un foc mistuia alt foc" de Hervé Bazin (Franța), „Marea căutare" de Tom Sharpe (Anglia), „Oameni buni" de Hiroshi Saggami (Japonia). Editura sovietică publică anual mai multe volume în colaborare cu edituri din străinătate, între partenerii din alte țări și editura „Progress" stabilindu-se bune relații de conlucrare.

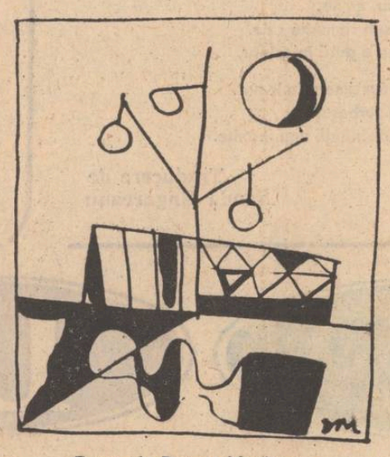

Desen de Dragoș Morărescu

● **SCRIITORUL FRANCEZ** Jean Claude Guillebaud, autor a numeroase lucrări de călătorie, a publicat în editura „Le Seuil" o documentată carte, UN VOYAGE VERS L'ASIE. În cele 23 capitole ale volumului cititorul se plimbă de la Roma la Hong-Kong și de la Katmandu (capitala Nepalului) înapoi pe străzile Parisului, într-o călătorie de-a curmezișul Asiei de astăzi, căreia nu-i scapă nimic, de la măreția monumentelor pînă la viața modestă din cartierele mizere, indiferent dacă străbate orașe cunoscute sau drumuri neînsemnate. Autorul, care pregătește alte călătorii ce vor da naștere altor cărți regăsește în drumurile sale itinerariile marilor călători, de la Lavarède la Joseph Kessel și de la Albert Londres la Blaise Cendars.

● **FĂCÎND O PARALELĂ** între Lorenzo I, zis Magnificul, unul din membrii familiei florentine de Medicis, și Joseph Hirshhorn, urmaș al unor emigranți săraci letoni de la începutul secolului, stabiliți în Brooklin, care reușește să facă avere din comerțul cu mărfuri, scriitorul american Barry Hyams publică în editura **Dutton** volumul HIRSHHORN : MEDICI FROM BROOKLIN. Stîrnit de colecția de artă a lui Henry Clay Frick (azi casa-muzeu Frick din New-York), Hirshhorn încearcă și reușește să-l depășească, devenind cel mai important colecționar care a cumpărat adevărate „cantități" de tablouri și sculpturi ale artiștilor contemporani americani. Într-un sens, el l-a întrecut pe Frick, întrucît cu sprijinul guvernului federal, el inființează HIRSHHORN MUSEUM AND SCULPTURE GARDEN în Washington D.C. El are superioritatea — față de ceilalți colecționari americani — de a fi ajutat și încurajat arta autohtonă.

● **PRINTRE** numeroasele monumente ale unei vechi civilizații, descoperite în Valea Hindului în urmă cu aproape jumătate de secol, s-au găsit sute de sigilii și medalioane cu diverse inscripții. Ele mută în urmă cu cca 2000 de ani data apariției scrierii în India, întrucît pînă la aceste descoperiri se considera că scrierea indiană apăruse în sec. III t.e.n. Savanții sovietici au stabilit că scrierele se subdivid în trei părți : onomastice, de cult și cronologice. Citirea sau chiar simpla explicare a textelor laconice și limitate, extind cu mult cunoștințele despre viața și cultura orașelor protoindiene. Tot cu ocazia descifrării lor, s-a reușit să se reconstituie și vechiul calendar protoindian, stabilindu-se că protoindienii știau să coroboreze calendarul solar cu cel lunar.

28 IUNIE 1980

L

Tineri traducători

● Că traducerea are o importanță capitală în **dinamica oricărei culturi** care nu vrea să rămînă **închistată** în propriile-i limite, este un adevăr care nu mai trebuie demonstrat. Că traducerea presupune o disciplină **științifică** în care își dau întîlnire, la graniță, stilistica și lingvistica, de asemeni nu mai trebuie demonstrat. Dar că traducerea, pe baza eticii implicite celor doi factori amintiți mai sus, adică pe baza **responsabilității** culturale și a **rigorii** științifice, se constituie într-un **gen literar**, aceasta este o aserțiune care se cere din cînd în cînd demonstrată.

Din acest punct de vedere mă bucură nespus solicitarea revistei „Luceafărul" de a „patrona" debutul tinerei traducătoare Natalia Ilieș. Mi se pare că aici ne aflăm în fața unui caz în care caracterul literar al traducerii este demonstrat cu prisosință. Firește, „limba-sursă" a tălmăcirilor sale îmi rămîne inaccesibilă. Însă, ca filolog și ca „mai bătrîn" traducător pot recunoaște în caratele poetice ale „textului-țintă" asceza dicționarului și a gramaticii, cît și pasiunea de a „anexa" limbii românești verbul unui mare poet.

Natalia Ilieș face parte din foarte tînăra generație de filologi-sinologi pentru care, cu o expresie a lui Tudor Vianu, cercetarea devine „un mod de viață". I-am citit teza de licență, o frumoasă analiză bachelardiană a poeticii elementelor în opera lui Go Mo Jo, și m-am convins de reala ei înzestrare pentru studiul științific al literaturii. Citindu-i acum tălmăcirile din același Go Mo Jo și poemul în proză al lui Lu Xun, mă conving că Natalia Ilieș este o **poetă**, a cărei nevoie de expresie a ales modestia și anevoioasa cale a transubstanțierii discursului altuia în cuvintele noastre.

Îl cunoșteam pe Go Mo Jo din traduceri de a doua mînă, care îl întunecau în mare măsură strălucirea alchimiei verbale. Această mică mostră redă marelui poet al Chinei contemporane statura pe care o merită.

Este un serviciu pe care tînăra „discipolă" îl face marelui maestru, dar nu este mai puțin un serviciu pe care Natalia Ilieș îl face limbii și culturii românești. Căci în veacul nostru al „patriei mondiale", a vorbi altora despre ei înșiși, dar cu vorbele tale, înseamnă a le vorbi despre propriul tău sine.

La acest început de drum, să-i urăm Naталiei Ilieș să se bucure de roada primei înfloriri.

V. Ivanovici

LU XUN

Inscripție pe piatra funerară

Am visat că ședeam în fața unei pietre funerare și citeam inscripțiile încrustate. Pe lespedea scorojită, năpădită de mușchi, parcă făcută din nisip și pietre, mai rămăseseră doar frînturi de fraze :

„Prilejurile de veselie și de înflăcărare mă lasă rece ; în ceruri am zărit doar genunea ; și tot ce ochii mi-au văzut nu era aevea ; cînd nu mai ai dorinți ești mîntuit...".

„Era odată un strigoi care s-a preschimbat într-un șarpe lung, cu colții veninoși. Nu obișnuia să muște oameni, ci se mușca pe sine și în cele din urmă a pierit..." „...pleacă !... :".

După ce am dat ocol lespezii, am zărit un mormînt singuratic. Nu era acoperit cu verdeață, dar se și dărăpănase. Prin deschizătura mare de la intrare zăream cadavrul putrezit, fără creier, pîntece și inimă. Pe chip însă, nu i se citea tristețea morții. Vedeam totul ca prin ceață.

Temîndu-mă că nu mai apuc să întorc spatele, priveam ca și pînă acum rămășitele inscripțiilor de pe spatele pietrei funerare.

„Am ales să mă mănînc pe mine însămi, ca să știu ce gust am. Din sălbatica durere a rănilor puteam afla ce gust am ? Dar după ce nu am mai simțit durerea am prins din nou să muște din mine. De unde să aflu însă ce gust am, cînd inima-mi era îmbătrînită ?" ...Răspunde-mi. De nu, du-te !...".

Dădeam să plec. cînd cadavrul din mormînt se ridică și rosti fără a-și mișca buzele :

„Cînd voi deveni țărînă, atunci mă vei vedea zîmbind".

Am fugit degrabă, neîndrăznind să-mi întorc privirile, de frică să nu mă văd urmărit.

GO MO JO

Venus

Gura ta pentru dragoste făcută
o-asemuiesc pocalului cu vin ;
neostoită licoare de struguri
ce fără saț mereu mă va-mbăta.

Iar sînii tăi crescînd alăturați
îmi par ca două gemene morminte
în care vom dormi răstimp de veci
ce preschimba-va sîngele în rouă.

Cîntec de beție sub prunul înflorit

Floare de prun ! Floare de prun !
Laudă frumuseții, frumuseții tale !
Făptura ta revarsă din străfunduri
seninul cer înmiresmat
îmbobocind în minunate flori.
O, floare, o, iubire,
strălimpede esență a tăriei,
izvor al vieții !
De n-ar cunoaște primăvara — flori,
de n-ar cunoaște oamenii — iubirea.
ce chip s-ar mai citi pe chipul lumii ?
Laudă frumuseții tale,
laudă frumuseții ce-s eu însumi
și-i ql zidirii trup, oglindă-n mine.
Mai e vreun tu ?
Mai e vreun eu ?
Mai sînt oare cei vechi ?
Mai sînt vestite locuri de pe-aiurea ?
Fărîme-n fată-mi idolii, cu toții.
Sfărmați ! Sfărmați ! Sfărmați !
În cînt mi se fărîme glasul meu !

Sînt cel ce idolii binecuvîntă

Sînt cel ce idolii binecuvîntă !

Binecuvîntez soarele, munții, mările,
binecuvîntez apa, focul, marile fluvii,
binecuvîntez viața, moartea, lumina,
întunericul,
binecuvîntez canalul de Suez, Panama,
Marele Zid, Piramidele,

binecuvîntez Duhul Creației,
binecuvîntez forța, inima, sîngele,
binecuvîntez bombele, tristețea,
binecuvîntez distrugerea ;
Binecuvînt distrugători de idoli,
mă binecuvîntez pe mine !
Eu sînt acel ce idolii-i distruge !

Noaptea

Noapte, întunecată noapte,
doar tu poți fi Democrație.
Tu îmbrățișezi întreaga omenire :
sînt una și săracul și bogatul, gunoiul,
nestemata,
frumosul și uritul, nebunul, înțeleptul.

Sărac, bogat, gunoi ori nestemată,
frumosul și uritul, nebun ori înțelept,
acestea — rădăcini întinse,, acestea — lujer
al durerii
topite curg în tine, în marele furnal.
O, tehnolog și faur de făt al armoniei,
de bucurie a pistilului rodind
neatîrnare, libertate, egalitate, pace.

Noapte, întunecată noapte,
iubire înrădăcinată-n suflet,
nu vreau să te mai părăsesc !
Urăsc lumina ; răspicate raze
în lumea-ți fără de nuanțe, năvălind,
vor zămisli brutale diferențe.

Traducere de
Natalia Ilieș

MARC QUAGHEBEUR

● Poet belgian de expresie franceză, Marc Quaghebeur este unul din cei mai interesanți poeți ai „ultimului val" aflat în zona de interferență a principalelor tendințe poetice din Belgia ; neoclasicismul și postsuprarealismul, care domină lirica belgiană francofonă contemporană.

Născut la Tournai în 1947, Marc Quaghebeur este îndrăgostit de „puritatea cuvîntului", volumele sale fiind rezultatul unei continue munci de „epurare", concepția sa despre rolul cuvîntului în poezie, fiind influențată de scrierile de semiotică ale Juliei Kristeva. El a scos pînă acum două volume de versuri (**Forclaz**, Editions Pierre Jean Oswald, Paris, 1976 și **L'Herbe seule**, Editions l'Age d'Homme, Lausanne, 1979) și s-a făcut în același timp cunoscut prin lucrările sale critice dedicate unor personalități ca Arthur Rimbaud, Yves Frontenac și mai ales François Mauriac.

Cu lucrarea **Teatrul tînăr în Belgia**, poetul care debuta în antologia **Șase poeți tineri** scoasă în orașul natal, se dovedește a fi un analist subtil al mișcării teatrale din țara sa. Primit în mod călduros de critica de specialitate din Franța și Belgia, Marc Quaghebeur se vrea (și reușește să fie) creatoru unui limbaj nou în care urmărește „înflorirea limbajului înafara sintaxei, în fenomene care sînt imposibile și pe care noi le cunoaștem totuși".

Forclaz

I

Pielea sfîșiată a unui copil spînzură ucisă
cu festoane dintr-un zid

Măști de metal închid în ele tăcerea
Jăratecul ruginit a cules sîngele florilor

II

Sugrumă arborele invizibilul
Fluviul drumurile își aluvionează
Licheni albi strivesc liniștea între dinți

Există privirea, și spală această pasăre fără
privire

Pumnii ce nervi sîngerează pe mese scrîșnesc
din hăuri se'naltă
Cerul se deprinde cu ochiurile năvodului

Orice solicitudine e o solitudine

Desen de Raluca Grigorcea

III

Legănatul palmelor fără de vlagă

Trezire în aleile lui decembrie,
De-a lungul lor, urme de pași ce se-ntretaie
în ritmul lent al înfrunzirilor,

Cantotă pentru degetele vîntului.
Legănatul palmelor fără de vlagă

IV

Închipuie în mirișe
Maci albi și margarete albastre

Sub izbucnirea sevei arborii leșinau

O pasăre pe tîupurile noastre
Purta în cioc un fir de lînă albă

V

Indărătul geamului unde curgea ploaia,
unde picura soarele,
vorbeam despre ploaie, vorbeam despre
moarte. Arareori,
corpurile se ofereau plajei ; ele preferau
pagina.

Oprirele nu erau niciodată decît intermitente.
Noi eram
așezați sau în picioare ; și vorbeam despre
trup pentru
a fi siguri că trăim.

Existau tăcerile pentru a repara pierderea
nemăsurată a
cuvintelor noastre. Dar tăcerea reînvia
moartea. Vorbeam
din nou asumîndu-mi răspunderea.

VI

Visează puritatea de marmori și lumine
În care roșeața argintie a acoperișurilor să
fie al frunzișului blazon
Dăltuiește torentul și munteie-l pipăie
Pentru ca să se nască pasărea catedralelor
năruite.

În puț tăinuit, poartă doliul himerei ce te-a
zămislit.
Acceptă să mori. Măștile morții sînt
rămășițele noastre vii.
Desfrunzește arborele în licărul său.
El să-și despoaie seva în fructul vibrant,
incoercibil,
al unei mlădițe.

VII

Am luat cartea
Am aruncat-o pe fereastră.
Ochiurile s-au spart.

Marc Quaghebeur : «Forclaz» (Editions Pierre Jean Oswald, Paris, 1976)

Prezentare și traducere de
Valeriu Stancu

PHILIPPE JACCOTTET

Luna la revărsatul verii

În văzduhul mereu mai senin
strălucește încă această lacrimă
ca o palidă flacără prin lentile
pe cînd somnul munților
înalță un fum auriu.

Rămîi astfel suspendată
de cumpăna zorilor
între jăraticul promis
și această perlă pierdută.

Frunze sau scînteieri de mare
sau timp care lucește risipit.

Aceste ape, aceste focuri îngemănate în abis
și piscurile suspendate :

inima mă părăsește brusc
parcă împinsă prea sus.

PHILIPPE SOUPAULT

Nu întoarceți capul

Întinde brațele
și privește în față
doar în fața ta
Este un tărîm tărîmul nostru
care se apropie cu blîndețe
Pașii noștri clipele noastre
au cucerit acest pămînt și acest destin
Putem simți aerul
ca o pasăre
și atinge acest fluviu
această lumină ce cîntă
pentru noi
odată cu această iume această mare aceste case
murmură fericirea noastră
fericirea tuturor fericirea ta și a mea
Să intonăm să ascultăm
acest cîntec înalt
din zori pînă în apus
Spre icoana stelei noastre
Iată în față
țara noastră și viața noastră
Nu mai aștepta
nu mai regreta
Dacă o dată o singură dată
vei întoarce capul
vei pierde deschizînd mîinile
această comoară care este o clipă
o singură clipă
din acest timp timpul nostru

JEAN CLAUDE RENARD

Cuvînt (6)

Izvoarele nasc din pietre,
Ele au, în iarbă,
Gustul zmeurei.
Cocoși albi străbat faleze.
În sus, în jos
Scadența sîngelui poartă spre obîrșie.
Chiar și zăpada prevestește insule.
Ele strălucesc în noapte
Cu apele sfinte.
Aceste sărbători verzi, aceste basme
Culeg din fluviu doar copilăria.
Fiece dîmb de nisip e frumos
Ca un tufiș molatic
În care focul prevestește
Că fi-vor, mîine,
Orașe sub ramurile sale.
Moartea e pură în estuar

— Și străvezimea de locuit.
Prin ea vorbește
Graiul divinității neprihănite.

Traducere de
Sanda Ungureanu

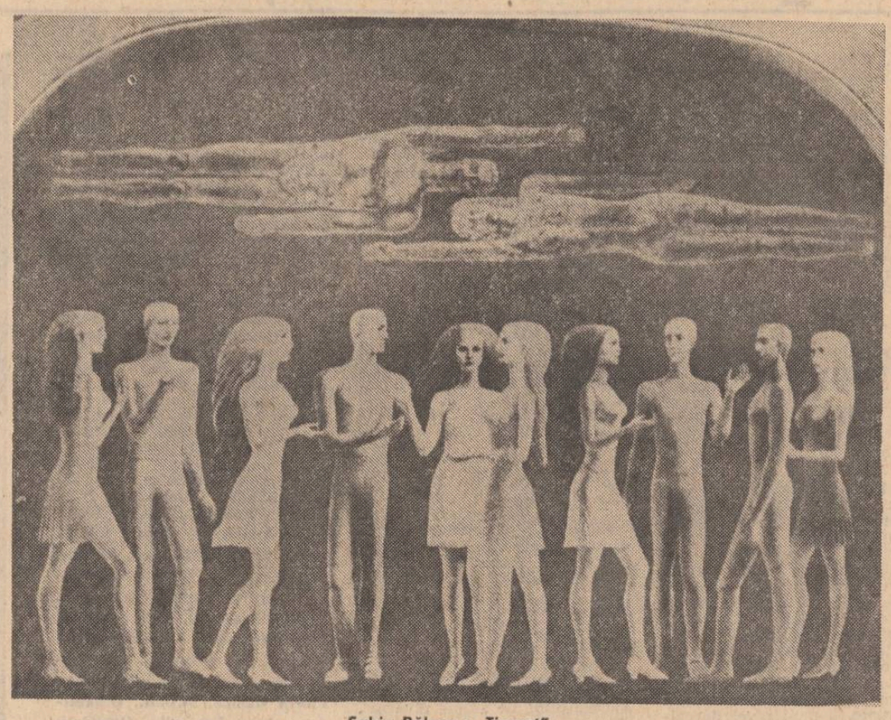

Sabin Bălașa : „Tineret"

LIRICA DIN R.D.G.

JOHANNES BOBROWSKI

Vulturul

Cu aripile larg desfăcute
deasupra riului,
deasupra mlaștinilor,
deasupra pădurilor
vulturul — pată de noapte
pe pînza furtunii ; ușa
mi se scutură de vînt — trebuie
să mă trezesc, trebuie să deschid
ochii ce-mi rătăcesc
prin lăstărișuri.

Cu aripile larg desfăcute
eu mi-am țintuit vulturul, emblemă
deasupra ușii — trebuie
să dorm ; iar în somn vreau
să plutesc, pată de noapte
deasupra pădurilor.

RAINER KIRSCH

Plîngînd

Cînd oamenii suferă, plîng
zgomotos
sau, spre a ne exprima poetic,
năvalnic.

Ei plîng : cineva și-a părăsit
femeia ;
ori are necazuri la slujbă ;
dacă moare o rudă îndepărtată,
cumpără o jerbă de trei mărci jumate,
dacă ruda e mai apropiată
jerba-i mai scumpă,
și-n orice caz, se va plînge la groapă ;

o farfurie spartă —
e tot un motiv spre a plînge.
„Trebuie plîns cu adevărat".

Naturile romantice, cum scrie în cărți,
plîng în clipele
de nemărginită fericire.
Așa era mai demult,
existau, dacă nu știți, niște firi
romantice.

Dar sînt încă oameni pe lume,
care
nici nu mai au putere să plîngă.

...și trebuie să le venim în ajutor.

HELMUT PREISSLER

Gînduri

Cînd îndrăgostiții
Se vor plimba fără grijă
pe acolo unde-s acum îngrădiri ;

Cînd ei, întîlnindu-se vor păși
împreună peste riul care
nu-i va mai despărți ;

Cînd își vor uni
drumul spre școală
în pas fericit ;

Și pe marginea lui vor citi
că noi, cei de astăzi, aici,
cu arma în mînă, am vegheat pacea lumii.

Atunci ei, desigur,
vor îmbrățișa cu privirea iluminată
și livezile și florile ;

Atunci ei, desigur,
vor înțelege că noi apărat-am
și livezile, și florile, și dreptatea tuturor.

GÜNTHER KUNERT

Norii

N-am nici un motiv să laud norii :
zborul lor fără sens, deșărmat,
Culorile lor, monoton mohorîte,
sau,
în zilele verii
uriașe mormane pufoase
prin care străbate lumina soarelui
în săgeți ca de proiector...
toate acestea-s lipsite de sens.

Dar apoi cugetați
la ploaie, la umbră,
ce ne sînt oferite fără rezervă
oricînd avem nevoie de ele
cu o prietenoasă tăcere.
...iubesc, ce mult iubesc norii...

Traducere de
Anatol Ghermanschi

SPORT

Cu multă nerăbdare pentru ce va urma

Nevrînd să mă alătur în nici un fel grupului încăput la **Romînia Literară** ca să condamne, să controleze, să supună și, în caz de împotrivire, să pedepsească, lovind cu nagaica și biciul literele române, mut cronica de sport pe care-o semnam în această revistă în coloanele **Luceafărului**.

Nu face să-ți cumperi strană în biserică tuciurie și nici să te prindă amurgul într-o religie care profesează tocmai ceea ce condamnă la alții — exclusivismul, ca să dăm de-o pildă gingașă. Și apoi m-am săturat să-mi înșir iscălitura în apropierea unui sfert de pagină bolnav de mania grandorii și cotropit de-o avalanșă de scîncete care se vor cosmice și nu izbutesc să fie decît plictiseală rîncedă.

Dar să lăsăm curcubeul băieților ce vor să-l toarcă subțire ca să cîrpească ciorapii stăpînilor și să trecem să lăudăm faptele verii. În cimoie se leagănă, acum, frumos îngîmfați, cireșii, orzul urcă din spic în silozuri, ca să ne spargă cerul gurii, mai spre toamnă, sorbit din peștera unei halbe, smeura i-a luat lumii piuitul — 40 lei kg. — caleștii de sidef lunecă pe drumurile serii, pe cele deasupra teilor și la maluri de riu fumegă alb-argintiu sălcii sub care adolescentele în prag de examen scandează la unison poemul „Laudă semănătorilor de păduri". E o vară veselă, ca o desfundare de butoaie, cu vin purpuriu, numai proștii o vor plină cu mușuroaie de țărînă sau de cîrpă arsă — și, doamne-ferește, o pot avea ! Căci nimic nu vine mai repede ca năpasta dacă o chemi cu tot dinadinsul. Sa te tăvălești prin iarbă, fumînd din același fir de ismă pe care s-a oprit să-l fumeze și o libelulă, pe urmă să te arunci gol în rîu, ca să te privești ochi în ochi cu lipanii — mă, bunicii noștri, la prima stabilizare, erau serviți la masa reporterilor care cîntau viitorile de la Canal înveliți în hîrtii de cinci, zece sau chiar cincizeci de mii lei ! — apoi să te scuturi de limpezimile pădurii și să te bați cu iezii, cap în cap — iată minunile ce mă doboară sau mă așează în tiparul înfrățirii cu toate ale lumii, nu și în ale altora. Îmi plac norii plini de dogoare, chiburile lor de călugări porniți să muște din lună, ca o ramură încărcată de caise, vorbe-n vînt, ploaia a scuturat multă piatră peste bucuriile ce ni se cuveneau și-n loc de arome, dacă ești copil ascultător și citești ce scrie un critic, poți să devii din prost destept și să înțelegi că a-ți fi publicat fotografia, în urmă cu cincizeci de ani (gol pușcă, așa cum te-a adus barza) e cam una și aceeași cu a lupta cu arma-n mînă împotriva burgheziei și a fascismului internațional. Dacă el zice, eu mă predau și mă întorc la ale sportului și cu prisosință la salcîmul în care pun seara cîte două căldări de stele ca să facă ochi, spre dimineață, în visul copiilor. Salut, și să fugim prin ierburi, spre miazăzi, spre miazănoapte, spre răsărit și spre apus, pînă cînd septembrie ne va scutura la urechi struguri lungi și galbeni cît vulpile (cele mereu și prea mult și pe nedrept hulite).

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr 1 tel 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115 tel 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII
Paginator Dobre Marian